449

449-III
2

2.390

No tiene q̃ expurgar segun el nuebo expurg.º de 640

Doctor castro

Secunda Pars Abulensis super Mattheum continet quintum capitulum.

BIBLIOTECA PROVINCIAL Y REGISTRO DE LA PROPIEDAD INTELECTUAL - PALENCIA

Es de la Libreria de este Conv.to de Empudia

¶ Beati Alphonsi Thostati Episcopi Abulensis in euangelium Matthei secūdus thomus seu pars: que expositione tm̄ quinti capituli comprehensa est. Incipit feliciter.

¶ Capitulum. v.

Idens autem Jesus turbas: ascēdit in mōtem. Et cum sedisset: accesserunt ad euz discipuli eius. Et aperiens os suum docebat eos dicens.

A In q̄lz lege tria cōsiderantur.

Uidens autem. Descripsit Matthеus in precedētibus populi congregationez per christi predicationem. Hic subijcit eius legislationem que non debet dari nisi populo aggregato. In lege autem qualibet tria considerantur ad hoc q̄ perfectum vigorem habeat. s. q̄ condatur ab eo qui potestatem habeat: z q̄ promulgetur eis qui illaz obseruare debent: z q̄ per illam postea iudicetur in omnibus occurrentibus. ¶ Ista tria ponit Matthеus circa christi legē. Et primo ponitur ipsa legislatio vel legis institutio per os christi qui est legislator noster. ¶ Et secundo ponitur huius legis promulgatio facta per apostolos z discipulos missos ad predicandum. j. 10. Conuocatis autem. ¶ Tertio ponitur iudicatio que fieri debet sm̄ legem istam. s. quando per eam in die iudicij omnes iudicabuntur. j. 24. ibi. (Et egressus Jesus.) Prima in duas: quia primo lex euangelica explicatur. Secundo ad implēdum eam populus incitatur. j. 7. circa finem. s. Omnis ergo qui audit. ¶ Iterum prima in duas: q̄ primo lex datur. Secundo ostenditur qualiter obseruetur. j. 7. ibi. s. (Petite z accipietis.) Prima in duas: q̄ primo premittit quedā breuis prefatio. Secundo subditur ipsius legis explicatio: ibi. (Beati pauperes.)

¶ An ea que hic hñr habeant ordinē continuz ad precedentia: z an sint facta magno tpe vel pauco post illa. Qō. 1.

A Rñdet ad quesituz. q.

Queritur circa primum an ea que habentur hic habeant ordinem continuum ad precedentia: z an facta sint magno tempore vel pauco post illa. ¶ Ad primum dicendum q̄ ista que habentur hic possunt comparari ad omnia que habentur precedenti. c. vel ad ea que solum ponuntur in fine precedentis. c. Si enim comparentur ad omnia que habentur precedenti. c. erit dubium eo q̄ ibi ponitur de vocatione quattuor apostolorum: z statim ponitur de congregatione turbarum. Et tamen Luc. 5. postq̄ ponitur vocatio istorum quattuor apostolorum ponuntur multa alia que habentur. j. s. et. 9. c. s. de paralytico sanato z de ieiunio discipulorum christi. de quibus dubium est an fuerint facta hic: cum Lucas ponat omnia illa. 5. et. 6. c. z postea ponit istum sermonem: magis tamen dicendum q̄ Matthеus tenuerit hic ordinem rectum q̄m Lucas. Si autem comparentur ea que habentur hic ad ea sola que habentur in fine precedentis. c. non erit dubium quin sit ordo continuus cum ibi habeatur de turbis congregatis: hic autem ponatur quid ipsis congregatis christus predicauerit. Et in hoc etiam Matthеus z Lucas concordant: quia Luc. 6. ponitur congregatio istarum turbarum z immediate subiscitur iste sermo sicut hic: ideo continuatio est in tempore. ¶ Ad secundū dicendum q̄ quasi nullum tempus fuit inter ea que habentur in fine precedentis. c. z hic: quia ibi ponitur quomodo turba cōgregata fuit: hic autem dicitur quomodo christus videns turbas congregatas cepit eis loqui. Nihil ergo fuit medium inter ista z illa. c. ¶ Circa primum dicitur. (Videns autem Jesus turbas.) Iste erant turbe que congregate fuerant de galilea z de decapoli z hierosolymis z iudea z de trans iordane vt patet precedenti. c. Nam omnes sequebantur christum: saltem. n. pro tunc conuenerant ad eum propter aliquas de causis expressis precedenti. c. q. vlti. (Ascendit in montem.) In ipso monte predicauit vt hic innuitur: lz videatur contrarium dici Luc. 6. de quo dicetur infra in. 1. q. (Et cum sedisset.) Christus predicaturus omnia ista sedit. Nam longum sermonem traxit. s. vsq̄ ad principium. 8. c. (Accesserūt ad eum discipuli eius.) Lz christus doceret nunc omnes turbas: tamen discipuli sui magis appropinquauerunt ei q̄m ceteri. (Et aperiens os suum.) In hoc innuitur quedaz excellentia noue legis: quia non per ministros data sit sed per ipsum Christum aperientez os suum. (Docebat eos). s. omnia que sequuntur predicans vsq̄ ad principiuz. 8. c. Et hic nō distinguitur inter docere z predicare sicut dicebatur precedenti. c.

¶ An iste sermo quem describit hic Matthеus sit idez cum illo qui habetur Luce. 6. Questio. 2.

A Opinio quorundā q̄ nō sit idem sermo.

Queritur an iste sermo quez describit hic Matthеus sit idem cum illo qui habetur Luc. 6. ¶ Dicendum q̄ dubium est in hoc. Quidam enim asserunt q̄ non sit idem sermo: quia hic dicitur q̄ videns Jesus turbas ascendit in montem: z tamen Luc. 6. dicit q̄ Jesus descendens de monte stetit in loco campestri. ¶ Item quia hic innuitur q̄ in monte predicauerit q̄z ibi sedit: z tamē Luce. 6. innuitur q̄ predicauerit in loco campestri. ¶ Item quia hic dicitur q̄ christus sedit z tunc docere cepit: z tamen Luc. 6. dicitur q̄ stetit in loco campestri: z sic stando predicabat. ¶ Item patet quia hic predicauit christus eisdem turbis que ponuntur precedenti. c. z tamē Lu. 6. videnť esse alie turbe: quia ponuntur conuenisse de alijs locis q̄m dicatur precedenti. c. ¶ Alij dicunt q̄ sermo iste est idē cum illo quem Luc. 6. c. describit. z patet ex rebus que predicantur hic z ibi quia sunt eedem. ¶ Item quia principium predicationis est idem vtrobiqz. s. beati pauperes spiritu. ¶ Item finis predicationis est idem: quia infra. 7. in fine dicitur q̄ ille q̄ audierit verba christi assimilabitur viro sapienti qui edificauit domum suam supra petraz. eadem tamen concluſio ponitur Luc. 6. ideo videtur q̄ sit idem sermo. ¶ Dicendum q̄ illi qui volunt dicere eundez eē sermonē: dicunt q̄ christus ascēdit ad cacumen montis ad eligendum apostolos: z ibi docuit eos sedendo de aliquibus sicut dicit hic Matthеus. sed postea descēdit ad aliquam partem planiorem montis quam vocat Lucas locum campestrem vt ibi doceret multitudinem que cōuenientius ibi stare poterat. Hoc modo Nicolaus dicit fuisse eundem sermonem: z sic essent ablata inconuenientia. ¶ Dicunt tamen q̄ si aliquis vult tenere q̄ sint duo sermones facti a christo diuersis temporibus de eisdem rebus eodem modo incipientes z desinentes: non est incōueniens. Sic enim dicit ipse Nicolaus Luc. 6. ¶ Augu. quoqz in lib. de concor. euangelistarū dicit de hoc. s. Mouet autem q̄ Matthеus in monte dicit hunc habitū esse sedente domino sedente. Lucas autez in loco campestri dño stante. Dec maqz diuersitas facit videri alium fuisse illum: alium ipsuz. Quid phibet. n. xp̄m alibi quedā repetere que ante iam erat: aut iteruz quedā facere que ante iam fecerat: q̄m q̄m etiam aliud possit occurrere in aliqua excellentiori parte montis primo cum solis discipulis dñm fuisse: qñ ex eis duodecim elegit: deinde

B Alia opinio.

C Opinio Augu.

git: deinde cū eis descēdisse nō de mōte sed de ipsa mōtis cel situdine in cāpestrē locū. i. in aliquā equalitatē que in latere mōtis erat: z mltos capere poterat atq; ibi stetisse donec ad eū turbe cōgregarent: ac postea cū sedisset accessisse propinquius discipulos eius: atq; ita illis ceteriscq; turbis pñtibus vnū habuisse sermonē quē mattheus z lucas narrāt diuerso narrādi mō sed eadē veritate rerū. Ecce Augu. ponit istas duas opiones z potius vult q; fuerit idē ꝓmo q̄s q; fuerit duo.

D Declaratio auctoris. p[a] rō.

Et dōm est q; istud est verisimilius: qz nō est satis bñ dictus q; fuerit duo ꝓmones cū res p̄dicate sunt eedē. Maxime qz lz nō erat incōueniēs xp̄m repetere id qō aliqn dixisset. Quod tñ referant istud euāgeliste tanq; repetitū nō est satis cōueniens: cū ipsi semp vellint noua scribere talia que si nō scribantur non itelligentur. Et tamen etiam si idem pluries dictum sit sufficienter intelligeī si solum semel scribatur. Ideo nō scriberēt euangeliste illud tanq; repetitū.

E 2[a] rō.

¶ Item etiam nō est satis verisimile q; xp̄s sermonē istū bis dixerit. Naz lz credi posset xp̄z sepe repetiuisse aliqd de eis que al's dixerat: tñ q; aliqn repeteret vnū sermonē totū quē al's dixisset non erat satis verisile. Teneri tñ pōt qcqd voluerimus lz oio verisil'ius sit fuisse eundē sermonē.

F

¶ Ad argumēta pz rñsio ex dictis Aug. ¶ Pōt tñ dici ad ꝓmū q; xp̄s videns turbas ascendit in montez. s. qñ vidit illas congregatas z fuit in mōte aliquāto tpe manēs: z forte orabat ibi: qz qñ xp̄o aliquid ocū erat solebat fugere in mōtes ad orandum. j. xiiij. s. Et dimissa turba ascendit in mōtē solus orare. Idem. io. 6. z luc. 6. dr q; pernoctabat in orone dei. Et postea descēderet de monte ad locū cāpestrē: z ibi p̄dicaret tā discipulis q̄s turbis.

G

Qz aūt xp̄s nunc in monte apl'os elegerit nō apparet vel an postea factū fuerit: lz Aug. hoc velit dicere. De hoc tñ magis dicet. j. io.

¶ Ad scōm dōm q; xp̄s p̄dicauit in mōte: qz locus cāpestris quē noīat lucas mons est: lz sit ps quedaz planior mōtis. vt ait Aug. vbi supra. Loca aūt cāpestria solēt vocari in scriptura illa que nō sunt oīno excelsa sicut mōtes nec sūt plana oīo. Sic inuit numeri. xxj. vbi ponit quedā māsio israelitarū in cāpestribus moab: z alia sequēs ponit in planioribus locis terre moab. Ex quo inuit q; loca cāpestria nō erāt plana: sed sunt quasi quidā descēsus montiū vel latera montiū: z ibi xp̄s predicaret. Talia aūt cāpestria pñt vocari iterdū mons: qz sunt partes planiores montiū.

H

¶ Alio mō posset intelligi q; mattheus tacuerit hic aliqd: z dicet q; nō predicauit xp̄s in monte: sed in loco cāpestri: Mattheus tñ posuit quō xp̄s ascēderit in montē z forte tacuit quō descēderit ad locū cāpestri ad ꝓdicandum: ꝓcedens tñ modus est verisil'ior.

¶ An vero xp̄s docuerit discipulos in mōte aliqd spāle qō nō dixerit turbis z postea in loco cāpestri predicauerit turbis z discipulis dicet ifra in. v. q. Semp tñ dicēdū est q; xp̄s predicauit in monte: qz infra. 7. in fi. cōplet iste sermo z imediate in ꝓncipio. 8. c. dr. Cūq descendisset de mōte secute sunt eū turbe. g vr q; in mōte predicauerat turbis: qz locus cāpestris Luc. vocat mōs a matthēo.

I

¶ Ad tertiū dōm q; xp̄s predicauit sedēdo: z nō stando: qz fuit sermo lōgus: qō tñ dr luc. 6. q; stetit: nō obstat: qz ad hoc rñdetur ifra q. 8.

J

¶ Ad quartū cū dr q; nō erant eedē turbe iste z ille. Dicēdū q; erant eedē: lz noīent ibi alique regiones que non ponūt ħ. Qz ꝓsuetudo est euāgelistarū q; nūq; vnus oīno narret ea que alius dixit: sed posteriores addunt aliqd ad priores: vel subticēt aliqd ō hȳs q̄ alȳ dixerūt. Et ita fecit vbi Lucas tacendo aliqd de eis que dixerat Mattheus: z aliqd addendo ad illa.

¶ Et hoc est signū q; nullus euāgelistaꝝ cōplete dixit oīa que ptinebant ad xp̄m. Ex hoc etiā pōt rñderi ad id qō dicūt quidā. s. q; nō fuerit idē sermo iste z ille quē ponit lucas: qz multa hñt hic que nō ponunt ibi: z ecōuerso. Nā modus euangelistarū est q; nunq; vnus [illegible] erat omnino rem sicut alius: sed aliquid addat vel [illegible]

¶ Quare christus predicauit ista mox vt vidit tu[illegible]as congregatas. Questio. [illegible]

Queritur Quare xp̄s predicauit ista n[illegible] vt vidit turbas cōgregatas.

Rñsio ad q̄situ qōnis. A

¶ Dicendum q; xp̄s volebat hic dare legē: z lex nō daf paucis sed multitudi: iō cōgregata multitudine exposuit illis mandata legis sue. Sic dicit Chri. sup Mat. s. Ois artifex ex ꝓfessione sua oportunitatē opis videns gaudet. Carpentarius enī si viderit arborē bonā cōcupiscit eam prescindere ad opus artificij sui. Et sacerdos cuz viderit ecclesiā plenā gaudet alius eius z delectatur vt doceat. Sic z dns videns magnā congregationem populi excitatus est ad docendum.

¶ Cum xp̄s aī hoc p̄dicasset q̄rit qd p̄dicauerit. Qō. iiij.

Queritur Cū ante hoc xp̄s predicasset quid predicabat. Nam ipse nō predicaret p̄cepta legis veteris: qz nō veniebat ad cōtinuandum illā: sed ad imponendū ei terminū.

Rñsio ad q̄situ qōnis. A

¶ Si autē dicaf q; p̄dicabat p̄cepta legis noue non stabit: sed lex noua hic dari incepit: z sic nō videbit quid predicabat.

¶ Dicēdū q; xp̄s ante hoc predicabat pniam z nūciabat regnū celoz sicut dr ꝓcedenti. c. s. Pniaz agite: z approbinquabit regnum celoz: z nō predicabat aliqua p̄cepta veteris testamēti: sed totū qō predicabat ptinebat ad nouā legē. Nā annunciari regnū celoz nō pertinuit ad statū veteris testamēti vbi sola terrena exps se ꝓmittebaf. pniaz agere ad oēm statū ptinet cū virtus penitētie sit moralis z pars q̄dā iustitie z sit de iure nāe: vt declaratū est supra. 3. c. p̄. 25. q. licet sacrm pnie sit solū legis noue: vt ibidē oñsuz est. Pniaz tñ predicari vt approprinquet regnū celoz ad solū statū noui testi ptinet. Tñ dr hic xp̄m incepisse dare legē nouā: eo q; aī hoc nō expresserat aliq̄ mandata spālia ptinētia ad nouū testm sicut hic multa posuit: sz solū annūciabat regnū celoz z inuitabat hoies ad pniam.

¶ An ea que hic habentur christus dixerit solum apostolis vel etiam alȳs turbis. Questio. .v.

Queritur An ea que hñr hic dixit xp̄s solis discipulis suis: vel dixit etiā ea turbis.

Opio aliq̄rum.

¶ Alii qui putant q; discipulis solū ista dicta sunt: z alia dicta fuerunt postea populo. z hoc mō solūt discordiam que vr hic z luc. 6. cū dicaf hic q; ascendit in montē: z ibi q; descēdit in mōtē. z ibi q; descēdit de mōte z stetit in loco cāpestri.

p[a] rō.

¶ Dicūt enī q; in mōte predicauit discipulis: z postea in loco campestri predicauit aliqua turbis. hoc vr inuere Aug. li. de cōcor. euāgelistarū: dicēs q; pōt videri mltas turbas vitare voluisse: z ob hoc ascēderit in montē vt solis discipul' loqueretur.

2[a] rō.

¶ Jtē pz qz dr hic: z accesserūt ad eū discipuli eius: z aperiēs os suū docebat eos: g solis discipl'is ista dicebat.

3[a] rō

¶ Jtē luc. 6. dr. Et eleuatis oculis in discipulos suos docebat. Beati paupes. g ad eos solos loquebaf.

4[a] rō.

¶ Jtē xp̄s predicauit h btitudines q̄ dñt magnā pfectōem. vt. j. oñdet in expōne lre sequētis. z. j. q. 8. z. 81. q. z tñ talia nō ꝓueniebāt turbis: cum maior ps ppli sit de ipfectis: g talia xp̄s nō p̄dicaret eis sz discipulis suis q tenebāt locū pfectōis talia diceret.

5[a] rō.

¶ Jtez qz dr hic. bti eritis cuz maledixerint vobis hoies z dixerint oē malū mētientes pp me. Jstud tñ cōueniebat discipulis q predicaturi erāt euāgeliū: z pp istud multa tollerarēt pro noie xp̄i: sicut dr actuū. 5. s. Jbant gaudētes a cōspectu cōcilij qm digni hiti sunt pro noie iesu ꝓtumeliā pati. g dicebat istud discipulis: z nō turbis. Et magis pz luc. 6. cū dr. Bti eritis cuz oderit, vos hoies: z eiecerint nomē vrm tāq; malū pp filiuz hois. i. pp xp̄m.

6[a] rō.

¶ Jtē qz dr. j. Uos estis sal terre. Et iterum. Uos estis lux huius mūdi. Jstud tñ nō ptinebat ad plebē: sz ad p̄dicatores tad p̄latos: z hmōi erāt apl'i: iō nō loq̄baf populo sed discipulis.

Rñdet ad quesitu. 3. q. A

¶ Dōz tñ q; xp̄s dixit oīa ista coram ppl'o z nō coram solis discipulis ita vt postea ppl'o alia loqueret: z pz qz dr hic: q; videns turbas ascendit in montē: z sic turbe fuerūt ei cāe predicādi: iō turbis ēt dixit istud.

¶ Jtē pz luc. 6. qz dr q; descēdens de monte stetit in loco cāpestri z turba discipulorum ei⁹ z multitudo copiosa plebis: g nō locutus est solis discipulis ista: sz ēt toti turbe. Nā congregata turba z discipulis i loco cāpestri dr ibi q; cepit predicare dicēs. bti paupes spū: sic hr ħ. g nece ē q; ista ēt turbis predicata fuerunt.

¶ Jtē pz magl qz. j. 7. in fi. vbi cōplet iste sermo dr. Et fcz ē tñ cū ꝓsumasset iesus vba h admirabāt turbe sup doctria ei⁹. g turba audiebat doctrinā istā qz al's ñ admiraret ō ea.

B

¶ Jtē qz dr ibi admirabāt turbe sup doctrina ei⁹. Erat enī docens eos sic ptātē hñs. g ipsos populares docebat.

¶ Jtē pz quia luc. 7. in ꝓnci. vbi finit iste sermo dr. Cū āt implesset oīa vba sua i aures plebis. g ppl'ꝫ audiuit oīa vba ista.

¶ Cū āt dr q; xp̄s p̄dicauerit discipulis in mōte ꝓus ista z postea dixerit plebi aliq̄ alia nō stat: qz luc. 7. dr. z descēdēs cū discipulis de mōte stetit in loco cāpestri z turba discipulorum ei⁹ z multitudo copiosa plebis. Et tē seqf ibi q; xp̄s eleuatis oculis dixit. Bti paupes tē. Et sic nō dixit solis ista discipulis i mōte: sz dixit eis z turbis sil'in loco cāpestri.

¶ Cū āt dic Aug. q; ascēdit i mōtē vt sol' discipul' loqrēt: nō itelligit q; locut⁹ fuerit eis

ea q̄ hñr ħ cū postea illa dixerit plebi ⁊ discipul'i loco cāpestri luc.6. ſzvlt q locut⁹ fuēit eis ō electōe apl'oꝝ:q: i mōte dī elegisse apl'os.luc.6. ¶Dōz ḡ est q ista oia tā cozā plebe q̄ cozā discipul'ocā sē:⁊ tñ xp̄s dixit ħ diuersa q̄ ptinebāt ad diuersos stat⁹.ſ.q̄dā ad p̄latos:⁊ q̄dā ad subditos:⁊ q̄dā ad viros pfectos ꝓfilia.⁊ alia ad mediocres siue ad oēs vt p̄cepta ⁊ sic q̄dā ptinebāt ad solos discipl'os:⁊ q̄dā ad plebē:sic enī q̄lz p̄dicator fac:q: p̄dicat tā sapiētib⁹ q̄ ifipiētib⁹ cū oib⁹ debitor sit ad,ro.i.ió dic̄ q̄dā q̄ ptinēt ad sapiētes:⁊ a⁹ad simplices vl'ad oēs:simplices tñ audiūt ea q̄ ptinēt ad sapiētes ⁊ eōrio:⁊ tñ qlz accipit qō ad se ptinz:⁊ ita fcz fuit ħ.Et qñ dicit aug.q xp̄s voluit vitare turbas ⁊ ió ascēdit i mōtē. Dōz q itell'i pt ō aliq⁹ q̄ voluit secrete loq cū discipl'i:nō tñ dixit eis ibi ea q̄ hñr ħ:ſz eis ⁊ toti ml'titudi ꝯgregate. ¶Ad p̄m cū dī ⁊ apiēs os suū docebat eos.i.discipl'os.dōz q nō docebat eos solos:ſz ēt turbas:ipos tñ p̄ncipal'r:q: ipi magł acce debāt ad eū. ¶Al'r pt dici q dī docebat eos.ſ.solos ipos discipl'os:q: ista q̄ i pn⁹ dñr ad ip̄os solos ptinēt. ¶Al'r ēt pt dici q ħ dī docebat eos.i.discipulos ⁊ turbas:tñ de oib⁹ fiat mētio.ſ.q vidit xp̄s turbas ⁊q accesserāt ad eū discipl'i eius. ¶Ad 2m dōz q xp̄s dī eleuasse oc'los i discipl'os:q: ipi erāt i circuitu ei⁹ cū dicat ħ q accesserāt ad eū discipl'i ei⁹. Jō ſz docēt ēt turbas oc'los tñ nō leuabat nisi i discipl'os. ¶Al'r pōt dici q ħ dī ad modū p̄dicator,quia quādo ad p̄dicationē ꝓueniūt diuersi status p̄sonaꝝ ⁊ p̄dicator vult specialiter instruere aliquos eoꝝz ꝓuertit oculos suos ad hoies illius status vt videat de eis q loquat ⁊ attendāt. ¶Jta nunc xp̄s cū ista q̄ i pn⁹ dixit ad solos discipl'os dicebat:vl' ad eos p̄ncipal'r:ꝓuertit vl' eleuauit 'oc'los suos i discipl'os. ¶Ad 3m ꝓcedēdū ē q ille btitudies ⁊ q̄dā a⁹ q̄ ponūt ħ ad solos pfcos ptinebāt ⁊ nō ad plebē:⁊ tñ plebs audiebat ħ. Si āt oia q̄ dñr ħ ad solos pfcos viros ptinerēt arguēt bñ q nō p̄dicass xp̄s ista cozā plebe:q: tñ q̄dā ptinebāt ad pfcos ⁊ a⁹ ad oēs xp̄s p̄dicar potuit ꝓuenīēt oia ħ cozā plebe.tñ ēt eēnt ibi viri pfcti vl' ad pfcōez anelātes sic.s.dixim⁹ ō p̄dicatoꝛe q sit p̄dicat sapiētib⁹ ⁊ isipiētib⁹. ¶Ad 4m dōz q istō p̄cipue ꝓueniebat discipl'is q p̄dicaturi erāt euāgeliū. Poterat tñ oi b⁹ ꝓuenire:q: oēs q ꝓuersi sūt ad xp̄z i eccl'ia p̄mittiua pſecutiōez passi sūt cū ēt cognati eoꝝ pſeq̄rēt eos.ſ.filij ꝓtes ⁊ p̄tes filios:⁊ erāt odiosi oib⁹ hoib⁹.j.x.⁊q: xp̄s p̄dicabat ea itētione vt oēs ꝓuertēnt ad ip̄z bñ poterat ħ ꝓuēire oib⁹ de turba. ¶Ad 5m dōz q illō sol' discipul' talis q hituri erāt statū p latois ꝓueniebat tnō turbis:⁊ tñ dicebaꝫ cozā turbis:q: ibi erāt aliq ad q̄s ista ptinebant. Et hoc sufficiebat vt cōuenīēter ista dicerent:licet non cōuenirent omnibus.

¶Quare nunc christus ascendit in montē. Nō.VI.

Queritꝫ Quare xp̄s nūc ascēdit i mōtē. ¶Dici pōt q ħ potuit ēē pp ml'ta. ¶Unū est ad ozandū:q: q̄ñcūq; xp̄o erat loc⁹ ascēdebat i mōtē ad ozādū.j.14. Et ita fuit nūc:q: luc.6.vbi ponit istō qō hr̄ ħ dī q xp̄s ascēdit i mōtē ⁊ māsit ꝓnoctās i oꝛone dei.⁊ dī q cū ēēt dies fact⁹ vocauit discipl'os ⁊ suos elegit.12.ex hȳs. ¶Scōz fuit vt aliq dñt ad euitādū turbas. Qz xp̄s viderat turbas ⁊ volēs ab eis saltē modicū seq̄strare ascēdit i mōtē. Sic dicit aug.li. de ꝓcor.euāgelistaꝝ.ſ. Pōt videri ml'tas turbas vitare voluisse ⁊ ob hoc ascēdere i mōtē:vt nō ēēt cuz turbis. ¶Tertiū fuit q mons erat locus ꝓueniēs ad p̄dicādū q in tali loco multi pñt sil'audire. Et sic ꝛ Nicolaus. ¶Quartū fuit pp significationē ⁊ exēplū vt inuaꝫ q qñ de reb⁹ magnis loq debem⁹ hō dz eē seq̄strat⁹ a locis publicis i qb⁹ pōt pturbari ab itenta ⁊ pfcā discussione rez. Sic dic̄ Chri.ſ. Per ħ āt q nō i ciuitate ⁊ foro ſz i monte ⁊ solitudine sedit:eruditum nos nihil ad ostentatiōem facē:⁊ a tumultibus recedē ⁊ maxīe cū de necessarijs disputari oporteat. ¶5m eē poterat q: forte xp̄s voluit ascēdē i mōtē ad aliqualē recreatiōez. Nō iterdū turbe ita cōp̄imebāt eū ⁊ occupabāt q nō erat ipsi locus saltē ad sumēdū cibū. Mat,3. Et tūc pp aliqualē recreationē corpis iterdū p̄cedebat ad mōtes vl' ad dextra loca ⁊ ibi erat sibi aliq̄le refugiū q̄sq; turba sciret vbi erat:⁊ tūc ibi ingrebāt eū. Sic p;. Mat.6.ſ. Et ait discipulis venite seoꝛsuz i desertuz locū ⁊ regescite pusillū. Erāt.n.q veniebāt ⁊ redibāt ml'ti:⁊ nec māducādi spatiū hēbāt. Sic dī c̄ Remigi⁹ sciēdū ē q tria refugia legit dñs hūisse.nauī.mōtē.⁊ desertū.ad q̄z alteruz q̄tiēscūq; a turbis cōp̄imēt ascēdebat. ¶6m est vt aliq volūt ad iplēdū ꝓphiā q: dī. Sup mōtē excelsuz ascēde tu q euangelizas syon. Isay.40. Et ħ de xp̄o itelligūt. Jō dñt q dēbat ascēdē in mōtē:ſz istud nō ml'tū vꝛgeat. ¶7m fuit ad eruditē dū p̄dicatoꝛes q̄les eē dēant.ſ.q dñt.eē excelsi i vtutib⁹ sicut mōs. De hȳs duob⁹ dicit Chriſo.ſ. Ascēdit āt i mōtē. Ascende et tu q euāgelizas syon. Deide vt'oñdat qñ i altitudie spiritualiū vtutū ꝓsistē dz q docet dei iustitiā pit ⁊ q audit.neō .n.p̄t.i valle stare ⁊ ō mōte log.si i tra stas ō tra loquē:si āt de celo loq̄ris i celo ꝓsiste. ¶8m fuit ad oñdēdū excellētiam istius legis sup veterē. Sic.n.dicit Aug.ſ. Ascēdit in mōtez vt,significet q̄ iposita erāt p̄cepta iustitie q̄ data erāt p ꝓphetas ppl'o iudeoꝝ:maioza āt ppl'o que charitate iam ꝓuenerat liberari. ¶Sed obȳciet q nō ꝓueniat ista applicatio qz ēt lex vetus data ē i mōte synai.exo.19.⁊.20.⁊ deuteronomij 4..⁊.5. ¶Dōz q ōs dās legē videbaꝫ eē i mōte eo q fumus ⁊ caligo ⁊ lāpades ⁊ voces erāt i mōte:ppl's tñ q legē audiebat nō erat i mōte.imo sub pena mortis ꝓhibit⁹ erat ascēsus imo ēt q, nemo accederet ad radicē mōtis.exo.19. Hic āt taz xp̄s p̄dicās q̄s ppl'us audiēs erāt sil'i mōte vt p;z hic.⁊luc. 6.Jō ſz ille q dabat legē veterē siue cui⁹ noīe dabaꝫ nō esset minoꝛ q̄s iste q dabat nouā cū eēt idē de⁹ ⁊ ob ħ vtraq; est in mōte:⁊ vox formabaꝫ in mōte:tñ significabaꝫ q pfectiozes eē debebāt illi qb⁹ dabaꝫ lex noua q̄s illi qb⁹ data est vet⁹:qz isti accipiebāt legē i mōte ⁊ alij ñ pmittebāt saltē accedēad radices mōtis. Oēs iste rōnes sūt aliq̄les:⁊ tñ magł fraꝫ est:qz iste mōs erat loc⁹ ꝓueniēs valde ad p̄dicandū magno ppl'o.

¶Quis fuit iste mons in q̄ xp̄s p̄dicauit. Nō.VII.

Queritur Quis fuit iste mons in quo nūc xp̄s p̄dicauit. ¶Dicūt qdaz q fuit mons oliueti sic dicit Hiero.sup mat. Et tñ increpat illos dicēs.nō nulli āt simplicioꝛ frm putāt dñm ea q̄ sequūt in oliueti mōte docuisse. Nō neq̄ ita est. Et p;z ħ q mōs oliueti est iuxta hierl'z solū distās p mille passus siue dimidiā leucā vt colligit actuū.p̄.cū dī q hēbat iter sabbati:⁊ tñ iter sabbati est mille passus fm iudeos:qz nō ſz eis plus ꝓcedē.nūc āt erat xp̄s i galilea q̄ multū distabat a hierl'z. Naz in galilea cepat p̄dicare ⁊ ibi turbe iste ꝓuenerūt ad eū:⁊ ibi ascēdit in montē oliueti. ¶Jtē p;z hoc q: ista p;edicatio fuit in aliquo mōte iuxta capharnaū:⁊ tñ capharnauz est in galilea iuxta mare galilee.vt p;z p̄cedēti.c.⁊ distat valde a hierl'z.ſ. Quasi p.40. leucaſ v. ibidē dictū ē. Mōs āt iste erat apud capharnaū vt p;z luce.7.q: totus iste fmo quez xp̄s hic fecit hr̄ luc.6.vsq; ad ſi.c.⁊ luc.7.in pn⁹ dī. Cū āt implesſz oia ꝥba sua in aureſ plebis intrauit capharnaū.i.imediate.vt finiuit istū fmonez intrare capharnaū. Et sic inuiſ q ille mons in quo p;edicabat erat iuxta capharnaū q: al's non posset imediate. post sermonē itrare capharnaū. Hoc ēt oñdit Hie.sup mat.d. Nō nulli simplicioꝛ frm putant dñm ea que sequūt i oliueti mōte docuisse. Nō neq̄ ita est. Ex p̄cedētibus ⁊ sequētib⁹ in galilea mōstraꝫ eē locus quē putam⁹ eē vl' cardi vl' qōlz aliū mōtē excelsū. ¶Dñt āt illi q descripsert situ terre scē distare mōtē istū a capharnao p duas leucas. sic enī dī.ſ.fo milliario a capharnaū est descensus mōtis illi⁹ in q̄ dñs fmocinauit ad turbas ⁊ istruxit ppl'm docēs eos:i q̄ ⁊ lepꝛosuz curauit:de ħ in li.de situ ēre scē. Dicit ēt fr̄ bꝛocardus theotomicus q situ terre scē cōpletissime descripsit q de castro saphet ad duas leuchas in descēsu mōtis ꝯ oriētē ad iactū lapidis a mari galilee.s.viā q̄ ducit ad oriētē est ascēsus mōtis illi⁹ in quē dñs toties ascēdit vbi fecit fmonē illū lōgū. Mat.5.⁊ in q̄ saturauit qnq; millia hoiuz de qnq; panib⁹ ⁊ duob⁹ piscibus. Jlluc ēt dimissa turba ascēdit solus oꝛare: ⁊ fugit i ip̄m cū vellēt eū facē regē. Jbi docuit discipulos oꝛare:ibi erat pnoctās i oꝛone.ibi xp̄o descēdēte oꝛauit cēturio p puero suo egrotāte:ibi ad eū venit ml'titudo lāguētiū ⁊ q vexabanť a spiritib⁹ [illegible]dis: vt p;z p̄ce.c.⁊ de hȳs luc.6. ⁊ io.6. ⁊ luc.xi. ⁊ ifra.i. Jbi cōtetigit lepꝛosuz ⁊ sanauit eū.ſ.i descēsu mōtis.j.8. luc.5. Jbi stetit i loco cāpestri cū discipulis ⁊ turbis. luc.6. [illegible]e isto mōte vꝛ totū mare galilee ⁊ ituraea ⁊ trachonitidi[illegible]gio vsq; ad libanū. Unꝛ ēt mōtes seyr siue sanir ⁊ her mō:⁊ traz abulō ⁊ neptali ē vsq; cedar:⁊ vniuersa tra cenereth:⁊ vsq; ad dotaym ⁊ betuliā ⁊ alia loca multa. Est āt mōs iste lōgus q̄si p duos iact⁹ sagitte ⁊ lat⁹ q̄ztū erit iactus vni⁹ lapidis vl' apli⁹:⁊ est herbosus ⁊ amenus ⁊ apt⁹ ad p̄dicādū. Et oñdit adhuc ibi lapis in quo xp̄s sedit p̄dicās: ⁊ sessiones apl'oꝛ:⁊ vocaꝫ mōs iste a xp̄ianis tabula siue mēsa. Ad pedē aūt mōtis isti⁹ iuxta mare fere.ad.30.passus oriē

vnuz

7ª cā.

8ª cā.

E

F

S

D

J

Xp̄s ascendit in mōtē pp multa.

A

P;ia cā.

Scōa cā.

Teria cā.

Quarta cā

Quita cā.

B

Sexta cā.

fons viu⁹ muro circūdatus quē venā nili eē dicūt: q vnuꝫ piſcē noie coꝛ gignit q nō iueniť alibi niſi ibi ⁊ i nilo. Joſeph⁹ āt appellat fōtē iſtū capharnaū: qꝛ tot⁹ cāp⁹ q ē ab iſto fō te vſqꝫ ad ioꝛdanē p tres leucas capharnaū appellať. Diſtat aūt terra iſta a terra hieruſalē quaſi per. 40. leucas: ⁊ ſic apparet quis ſit mons iſte in quo chriſtus p̄dicauit.

¶An xp̄s p̄dicauerit ſtando vl̄ ſedēdo. Dō.VIII.

Queritur An xp̄s p̄dicauit ſtādo vl̄ ſedēdo. Nā ħ vr̄ q ſedēdo p̄dicauerit qꝛ dr̄ q cuꝫ ſediſſꝫ acceſſerť ad eū diſcipl̄i ei⁹ ⁊ apiēs os ſuū docebat eos. ⁊ luc. 6. vr̄ q ſtādo p̄dicauerit: qꝛ dr̄ q deſcēdit de mōte ⁊ ſtetit i loco cāpeſtri ipe ⁊ turba diſcipuloꝝ ei⁹ ⁊ ml̄titudo copioſa plebis. Et ibi ſeqť quō p̄dicauit iſta q̄ hr̄ ħ. ⁊ ſic vr̄ q nō ſedebat ſꝫ ſtabat.

Xp̄s p̄dicauit ſedēdo. A

¶Dōꝫ q xp̄s p̄dicauit ſedēdo ſic ħ Matthe⁹ dic. imo ⁊ petra i q̄ ſedebat oñdiť i ipo monte vt dc̄ꝫ eſt p̄ce. q. Cū aūt dr̄ luc. 6. q ſtetit i loco cāpeſtri: p̄t accipi large ſtare p manē: ſic nos vulgariť loq̄ntes dicim⁹. ſ. q tal⁹ ħo ſtetit i tali loco. i. fuit ibi ſiue ſtaret ſiue ſedēt ſiue iaceret. Et ita xp̄s poterat dici ſtetiſſe i loco cāpeſtri. i. māſiſſe ibi nō p̄cedēdo ad vlteriora ſiue ibi fuerit ſtādo ſiue ſedēdo.

B

¶Alr̄ p̄t dici q accipiať p̄pe ſtare: ⁊ dicem⁹ q xp̄s fuerat i cacumie mōtis cū diſcipul̄: ⁊ poſtea deſcēdit vſqꝫ ad locū cāpeſtrē ⁊ ibi moꝛat⁹ ē modicū expectādo vt turbe ꝓgregareť ad p̄dicādū eis: ⁊ dū veniebāt ipſe ſtabat: poſtq̄ vo venerť ipe ſedit. ⁊ tc̄ acceſſerūt ad eū diſcipl̄i: ⁊ apiēs os ſuū docebat eos: ⁊ ſic cō coꝛdabūt ſibi lucas ⁊ mat. Jta tꝫ aug. li. de ꝑcoꝛ. euāgeliſtaꝝ dicēs. Quāq̄ ēt illō poſſit occurrere i aliq̄ excellētioꝛi parte mōꝭ p̄ cū ſol⁹ diſcipul⁹ dñs fuiſſe qñ ex eis. xij. elegit deide cū eis deſcēdiſſe non de mōte: ſꝫ de ipa mōtis celſitudie i cāpeſtrē locū. i. i aliquā eq̄litatē q̄ i latē mōtis erat ⁊ ml̄tos capere poterat: atq̄ ibi ſtetiſſe donec ad eū turbe ꝓgregarenť: ac poſtea cuꝫ ſediſſet acceſſiſſe ꝓpinquus diſcipl̄os ei⁹ atq̄ ita illis ceteriſq̄ turbis p̄ntibuꝭ vnū hūiſſe ſmonē: quē matthe⁹ ⁊ lucas narrāt diuerſo narrādi modo: ſed eadem veritate reruꝫ.

¶Quare chriſtus ſedit ad p̄dicandum. Dō.IX.

Querit Quare dr̄ q xp̄s ſedit ad p̄dicādū.

Rn̄ſio ad q̄ſitū q̄nis. A

¶Dōꝫ q pp ml̄ta. ¶Prio qꝛ ſmo iſte lōgus erat ⁊ q̄ueniēt⁹ poterat xp̄s manē ſedēs q̄ſtās. Et forte ēt diſcipuli ⁊ cetere turbe ſederť. Nā ſic ꝓſueuit fieri in ſmonibus apō nos.

p⁹ rō. B

¶2° factū ē ħ ad ſignificādū xp̄i dignitatē i doctrina. Nā vt ipe dixit luc. 22. maioꝛ ē q ſedit q̄ꝫ q recūbit. Ad oñdēdū g̃ excellētiā doctrie ſue debuit ſedēs docē: ſꝫ ipe al⁹ nō venerat ad ſedēdū: ſꝫ ad miſtrādū. e. c. Sic dic̄ aug. ſ. q ſedēs docebat ptinꝫ ad dignitatē magr̄i: acceſſerūtq̄ ad eū diſcipl̄i ei⁹.

2ª rō. C

¶3° dr̄ ħ q̄ſi myſtice qꝛ ſedē ē q̄dā hūiliatio coꝛpiſ: qꝛ ſua magnitudo tc̄ mioꝛ vr̄. ⁊ iſta ſeſſio ſignificat xp̄i icarnatiōez in q̄ ſe hūiliauit. imo ſe exinaniuit foꝛaꝫ fui accipies. Ad phi lipē. 2. Nā ſi nō ſe hūiliaſſꝫ: nos nō poſſem⁹ eū cape. Sic dic̄ hie. ſr̄ mat. ſ. nō āt ſtās ſꝫ ſedēs logť: qꝛ nō poterāt eū itelligē i ſua maieſtate fulgētē. Sic ēt dic̄ Raban⁹. ſ. Miſtice aūt icarnatio dñi ſeſſio ei⁹ dr̄: qꝛ niſi dñs icarnat⁹ fuiſſꝫ hūanuꝫ gen⁹ ad eū accedē nō poſſꝫ.

3ª rō. D

¶4° xp̄s ſedit ad ſignificandū p̄ditōez leg⁊ noue q̄ꝫ dabat q̄ erat i q̄dā q̄ete ⁊ amoꝛe ad dr̄iā veteris legis q̄ fuit data cū magnis terroꝛib⁹ tonitruis ⁊ fulgurib⁹: ita vt ppl̄s tremēs ⁊ moꝛtē timēs dicēt q nō loq̄reť eis ōs ſꝫ moy. exo. 20. ⁊ deutero. 5. Jſtā dr̄iā iſtaꝝ legū tāgit apl̄s late ad hebꝛe. 12. vñ dixit ad ro. 8. nō. n. accepiſt⁊ ſpm̄ ſeruitutꝭ: iteꝝ in timoꝛe: ſꝫ accepiſtis ſpm̄ adoptiōis ꝑ filioꝝ. q. d. in ꝑma lege accepiſtis ſpm̄ ſuituꝭ ⁊ timoꝛ⁊. nūc āt iteꝝ non accepiſt⁊ ſpm̄ ſuituꝭ ⁊ timoꝛis. ſ. i lege noua.

4ª rō. D

¶De dr̄ia iſtarū duaꝝ legū ml̄ta ſūt ō qb⁹ forte diceť ad galatas. 3. ⁊. 4. ⁊ magis i li. nr̄o de. v. legib⁹.

5ª rō. E

¶5° ſedit ad aſſignādū q̄ndā maturitatē ⁊ digōnē i lege iſta data: qꝛ lex dꝫ dari cū magna digōne ſic inuiť i p̄n°. 6. li. ꝺcretaliū. ſ. hūc codicē cū magna maturitate digeſtū. Signať aūt maturitas p ſeſſione. ꝑ nō ſit ibi aliqs ipet⁹ vl̄ leuitas. Et iſta ē cā q̄re iudex ſedēs iubeť ſniaꝫ dare. ſ. vt nō videať icōſulte data. Jō fuit ꝓuen. ſedēdo hanc legem dari debuiſſe.

¶Quare ħ dr̄ q acceſſerť ad eū diſcipuli eius. Dō.X.

rn̄ſio ad q̄ſitū. q. A

Queritur Quare dr̄ hic q acceſſerť ad xp̄m diſcipuli ei⁹.

¶Dōꝫ q tā turbe q̄ꝫ diſcipuli acceſſerť ad xp̄m vt audirēt: ⁊ qlz accedebat q̄ſtū poterat. Et tñ diſcipl̄i fuerūt magis ꝓpinq q̄ꝫ ceteri. ¶Prio qꝛ iſti erāt ei magis noti ⁊ familiarit cū eo manētes: nō iuſtū erat iſtos ei ꝓpinquoꝛes eē. Et ēt nemo de turba auderet ꝓpinquus ad xp̄m accedē q̄ꝫ diſcipl̄i ei⁹. Et ob ħ xp̄s dr̄ eleuaſſe oc̄los in diſcipl̄os qñ nūc p̄dicabat luc. 6. ſ. qꝛ illi erāt ei loco ꝓpinquoꝛes.

B

¶2° ēt ꝓpetebat ħ ex p̄ditōe dñoꝝ ⁊ miſtroꝝ apō noſ. Nā miſtri dñt eē apō dños ſi qd op⁹ fuerit vt miſtrēt. Et maioꝛ ē honeſtas dño q illi appꝛopinquēt q ei familiari⁹ adherere ſolēt.

C

¶3° fuit ħ qꝛ diſcipul̄ erāt mag⁊ neꝯia vba xp̄i q̄ꝫ ceter⁊: eo q ipſi p̄dicaťi erāt illa. ceteri āt veniebāt ſolū vt audirēt. Et ſic op⁹ erat q diſcipuli diligēti⁹ audirēt q̄ꝫ ceteri: ⁊ ſic eēnt ꝓpinquoꝛes loco. Sic dic̄ aug. ſ. Acceſſerť ad eū diſcipuli ei⁹: vt audiēdis vbis illi⁹ hū eēnt ēt coꝛpe viciniores: q p̄ceptis iplēdis ⁊ aio appꝛopinquabāt.

D

¶4° fuit ħ qꝛ plurima de vbis xp̄i dirigebāť ad diſcipulos. Nā erāt hic ml̄ta que ad ſolos diſcipulos ptinebāt. ſ. ea q̄ dñr de vita ptēplati uoꝝ ⁊ platoꝝ: ſic btitudines q̄ ħ ponūť ⁊ ꝓſilia q̄ ad plebē nō ptinebāt. Ea vo q̄ ad plebē ptinebāt ēt ptinebāt ad diſcipulos. Et ſic valde magis ptinebat ſmo iſte ad diſcipulos q̄ꝫ ad turbas ⁊ ob ħ videbať xp̄s eos ſolos docē vel ſaltē ſpāl⁊ ipſos. Et pp ħ dr̄ i l⁊a q apiēs os ſuū docebat eos. ⁊ luc. 6. dr̄ q eleuať oc̄los in diſcipl̄os dicebat. Bti paupes ⁊c̄. quaſi nō attēderet ad alios niſi ad ipſos.

E

¶5° ⁊ q̄ſi p̄ncipal⁊ fuit hoc pp turbā q̄ xp̄s cōpmebat: vt diſcipuli nō pmitterēt turbis p libito accedē ad xp̄m ne eū ſic cōꝛimerēt ⁊ eēt qdam motus ioꝛdinatus. Jſta cā inuiť luc. 6. cū dr̄ q erat turba diſcipuloꝝ: ei⁹ ⁊ ml̄titudo copioſa plebis. Et oīs turba querebat tāgere illū: qꝛ vtus exibat de illo ⁊ ſanabat oēs. ⁊ ſic diſcipuli fuerūt nūc apō ieſuꝫ vt eēnt ei q̄ſi pꝛo muro ne acceꝺeret turba ad ipꝫ. Sic. n. ſepe ſolebat turba cōꝛimere xp̄m deſideraťib⁹ oib⁹ tāgē ipꝫ: qꝛ ſic curabāť ab infirmitatib⁹: ſic fuit de ml̄iere q̄ paſſa fuerat fluxū ſāguis p. 12. āños: ⁊ acceſſit iter turbas ad xp̄m ⁊ tāgēs veſtes ei⁹ ſanata eſt. Nā ipſa dixerat i coꝛde ſuo. Si tetigero ſaltē fimbriā veſtimēti ei⁹ ſalua ero. j. 9. Et dr̄ q tūc xp̄s cōpmebať a turbis: ⁊ dixit. quis me tetigit. Petr⁹ āt dixit p̄ceptoꝛ turbe te cōpmūt⁊ affligūt: ⁊ dicis qs me tetigit. luc. 8. Et iſta vr̄ eē cā p̄cipua q̄re diſcipuli acceſſerť nūc ad xp̄m: potiſſime cū lucas dicat q nūc oīs turba querebat tangere eum.

¶Quomodo xp̄s aperuit os ſuum. Queſtio. XI.

Queritur Quať dr̄ ħ ⁊ apiēs oſ ſuū.

Rn̄ſio ad q̄ſitū q̄nis. A

¶Dōꝫ q q̄ñcūq̄ xp̄s docebat, māifeſtū eſt q os apiret: ⁊ tñ pp ſpāle cām dictū eſt q aperit os.

p² rō. B

¶Prio q̄ſi ad inuēdū iſtud eē p̄ncipiū p̄dicationis ſue: vel ſaltē legiſlatiōis. Nā ſꝫ xp̄s añ hoc p̄dicauerit nō legiť dediſſe aliq̄ p̄cepta ſpāli⁊: ſꝫ hic dr̄ icepiſſe dare legē vt oēs aſſerūt. Et ſic ille q nōdū locutus eſt tꝫ os clauſuꝫ: ⁊ cū p̄mū loq cepit os aperit. Jta xp̄s cū añ hoc legē nō dediſſet ⁊ nūc dare cepit dr̄ os aperuiſſe.

2ª rō. B

¶2° dr̄ ħ ad ſignādū excellētiā iſtius legis. Nā lex vetus a deo data eſt: nō tñ p ſeipꝫ ſꝫ p angelos ſic dixit btus Stepha. actu. 7. ſ. Moyſes fuit i ſolitudie cū angelo q loquebať ei i mōte ſynai. ⁊ cū p̄rib⁹ vr̄is q accepit vba vite date nobis. Et ſic angelus erat ille q loq̄bať moyſi ⁊ iudeis i mōte ſynai dādo legē q̄ vocať ibi vba vite. ⁊ iteꝝ. eo. c. dixit ſtephanus. Accepiſtiſ legē i diſpōne angeloꝝ ⁊ nō cuſtodiſt⁊. i. acceꝑiſtis legē p āgelos q diſponebāť ⁊ faciebāt oīa illa exteriora loquēdo ⁊ oñdēdo fumū ignē ⁊ caliginē ⁊ tonitrua i mōte ſynai in datione legis. Que oīa vocať diſpōnes legis. Et apl̄s ad gala. 3. dicit. Lex pp trāſgreſſiones poſita eſt oꝛdinata p āgelos in manu mediatoꝛis. i. Angeli dederūt legē moyſi q vocať mediatoꝛ: qꝛ ipſe dicit ſe fuiſſe mediū ⁊ ſequeſtruꝫ iter deū ⁊ ppl̄m in datione legis. deutero. 5. Poſtea ēt oīa q de⁹ illi ppl̄o mādabat p ppħas mādabat. Nūc vo legē noua p ſeipꝫ dedit ⁊ nō p āgelū nec p ppħaꝫ: ſꝫ ipſemet xp̄s q ē⁹ ōs illā p ſe dedit. Et ſic dr̄ apuiſſe os ſuū. i. p os ſuū locut⁹ ē: ⁊ nō p oꝛa ppħaꝝ nec angeloꝝ. Sic dicit Grego. ſ. ſublimia p̄cepta aūt dñs in mōte dicturus os ſuū apuit: q dudū apuerat oꝛa ppħaꝝ. Jdē dicit aug. Et iſta ē maxia dignitas noui teſti ſup legē veterē. Jō iter oēs dr̄ias q̄s apposuit iter legez xp̄i ⁊ moyſi fuit iſta p̄ma⁊ vt pꝫ ad hebꝛe. p. ſ. Multifarie ml̄tiſqꝫ modis olim deus loquēs p̄rib⁹ i ppħis: nouiſſime diebus iſtis locut⁹ eſt nob in filio: quē cōſtituit hr̄dē vniuerſoꝝ p quē fecit ⁊ ſcl̄a.

3ª rō. C

¶3° fuit hoc ad ſignificādū quādā magnitudinē rerū dicēdaꝝ. Et ſic p ħ qō dr̄ apieſ os ſuū reddit lectoꝛē attētū q̄ſi magna ſint q̄ legit. Sic dicit Remigius. ſ. Ubicūq̄ legiť dñs apuiſſe os inſpiciendū eſt qꝛ magna ſūt q̄ ſequūť.

¶4° pōt dici q fuit ad oñdēdū diuerſos modos docēdi q̄s xp̄s hꝫ. Qꝛ aliq̄n docet p vba: ⁊ aliq̄n p facta: cuꝫ

dis actio xp̄i sit istructio nr̄a dicente gregorio. Nūc aūt vbo solo docebat iō dr̄ os aperuisse. Sic dicit Chrisō. i q̄dā omel'. .s. hoc dicit vt discas: qm̄ nūc qdē docebat os sapiens in loquēdo nūc vocē que est ab operibus emittens.

¶Beati paupes spiritu: qm̄ ip̄oz est regnū celorū. Beati mites: qm̄ ipsi possidebūt terrā. Beati q lugēt: qm̄ ipsi cōsolabuntur. Beati q esuriunt t sitiūt iustitiā: qm̄ ipsi saturabūtur. Btī miſicordes qm̄ ip̄i miam ꝓsequētur. Btī mūdo corde: qm̄ ipsi deū videbunt. Beati pacifici: qm̄ filij dei vocabūtur. Beati qui psecutionē patiuntur pp iusticiam: qm̄ ipsoz est regnū celoz. Beati estis cū maledixerint vobis hoies: t psecuti vos fuerint: t dixerint omne malum aduersum vos: mentiētes propter me. Gaudete t exultate: quonia3 merces vestra copiosa est in celis.

¶Bti paupes. ¶Hic ponit isti⁹ legis explicatio: t q: intētio legislatoris est ciues bonos facē teste Ari. t hoc p assuefactionē bonoz opeꝝ: iō p̄ hac lege dirigit pfecte humana opatio. ¶2° retificat ītioz itentiose. c. ibi t cū oratis. ¶3° ordinat hūana affectio. j. c. 7. ibi. nolite iudicare. ¶Cōsiderādū circa p̄m q lex dat de opib⁹ vtutū. vtutes aūt q̄dā sūt humane. i. hūano mō t mediocri se hñtes. Alie aūt sunt excellētes valde q̄s heroicas vl' diuinas appellam⁹ sic dr̄ li. 7. ethi. Et pōit ibi exēplū. iuxta homeꝝ de hectore q pp excellētia3 vtutū videbat quodāmō fili⁹ dei t nō hois mor.tal'. Lex aūt euāgelica ē oiu3 legislationū excellētissima. iō describit vtutes p3 gdū excellētissimū: t quātū ad act⁹ pfectissimos. vt. j. ondēr. ¶Et q: l3 vtutes oēs gruite. i. ifuse hēant iter se ꝛnexionē: tn̄ q̄dā eaꝝ spāli⁹ ptinēt ad vnū statū hoiu3 q̄s ad aliū. q: dicim⁹ eē q̄sdā vtutes cōtēplatioꝝ: al' actiuoꝝ al' ꝛditoꝝ: al's plat̄oꝝ. Jō p describūt h vtutes q̄ pficiūt hoies i vita cōtēplatiua q̄s vocam⁹ btitudines. ¶2° vtutes q̄ pficiūt eu3 ad bn̄ patiēdū. ibi bti q psecutiōes. ¶Pria i tres q: p ponūt illa q̄ pficiūt homines respectu sui. ¶Secundo illa que perficiūt respectu ꝓximi⁹ ibi. ⌊Bti q esuriūt. ¶Tertio illa q̄ pficiūt respectu dei ibi. ⌊Bti mūdo corde. ¶Pria i duas q: p̄ ordinat hō respectu extrisecoꝝ. ¶2° respectu motuū itrisicoꝝ. ibi. ⌊Bti mites. ¶Cōsiderādū circa h q h ꝛ btitudib⁹ agit ꝛ qb⁹ qd sunt t q̄r sic vocēr t de mltis alijs circa ip̄as. j. dicet i qōib⁹. Et tn̄ nūc ꝓ explanatōe lr̄e dō3 q btitudo dupl'r accipit. Uno⁰ put hr̄ in re. i. ve possidet t sic erit in p̄tia. Alio⁰ solū in spe t sic hr̄ btitudo in via a viris excellētib⁹ i vtute q pp excellētiā vtuꝫ vñr vitā hūanā trāscendē: t qōdāmō ipsi btitudini appꝛopinq̄re. Et tales dñr qōdāmō bti: q: qō paꝝ distat nihil distare reputat vt dr̄. 2. phi. Et h mō dñr pueri felices in spe: nō q exerceāt actus vtutū in qb⁹ ē felicitas: sed q: hñt ad hoc bona disponeꝝ. Et q: virtutes q̄s xp̄s ponit sūt excellētes q faciūt hoiez. s. vitā hūanā t ꝓpinquū btitudini dñr btitudines. Et dr̄ bti paupereꝫ spū nō laudauit xp̄s pauptatē absolute ſ3 pauptatē spūs. Un̄ sciēdū q ꝓma istaꝝ btitudinū dr̄ pauptas spūs: q ē excellēs vtus vt qdā volunt vl' act⁹ vtuꝫ vt. j. dicet: t ē p q̄s bn̄ se h3 hō ad bona fortune q̄ ocupiscunt. s. diuitiaꝫ honoꝛes. ptātē. famā t sitia: circa ista bn̄ se h3 hō mō hūano t mediocri qñ nō q̄rit talia vltra ꝛditionē stat⁹ sui t meritū suū: ſ3 fm ꝛdecētia stat⁹ ꝛsone. Et h facē vt⁹ politica siue hūana q̄ hūs moderate t mediocriť vtiť. S3 pauptas spūs q̄ btitudo dr̄ facit h excellēti⁹ q: facē hoiez oia bōa fortune prsus cōtēnē ēt a se abūcē q̄tū pol'e est: vt liberi⁹ dine ꝓtēplationi iherē possit. Q: sic dr̄ i li. de eccle. dogmatib⁹ bonū ē facultates cū dispēsatiōe paupib⁹ erogare: sed meli⁹ ē cū itētiōe sequēdi xp̄z totū sil' donare: t ablatū a solicitudie cū xp̄o egē. Jō pauptas spūs facē cōtēnē oia bona fortune siue bona exterioꝛa nō tāq̄ mala simpl'r q: hūs pōt hō bn̄ vti p vtutē politicā vt d3 ē: ſ3 tāq̄ mioꝛa bōa maioꝛis boni ꝛpeditiua: sic ꝓtēnit mr̄i⁹ tāq̄ min⁹ bonū pp vginitatē seruādā. Dr̄ āt pauptaꝫ spūs: q: pauptas absolute supta nō dic aliqd excellēs vt ē carētia solū diuitiaꝝ t exterioꝝ bonoꝛu3 q: ista carētia nō ē aliq̄ bonū vtuꝫ cū sit sepe i malis hoibus sed dr̄ pauptas spūs. i. pauptas volūtarie supta q̄ a spū. puenit t nō a reb⁹: t. h desiderio sequēdi xp̄z. Et ista est magna pfectio. ¶Aliq̄ putāt vocari pauptatē spūs q̄n q⁹ diues est in reb⁹: t tn̄ nō amat q̄ possidet: ſ3 magis erogat: t sic i spū paup ē. ¶Dō3 q ist̄ excellētia q̄ndā dic t tn̄ nō vocat hic pauptas spūs nisi abdicatio reꝝ exterioꝝ volūtarie assupta. t sic erat in christo ꝙ t discipulis qui nihil possidebant': sed potius qui sequi debebant christum oportebat q venderent omnia t darent pauperibus. infra. 19. de paupertate christi t discipuloꝝ q̄lis fuerit dicet. j. 10. aliqd. ⌊Q̄m ipsoꝝ ē regnū celoꝝ. ⌊Hic ponit p̄miū p: ista excellēti pauptate. Nā oēs btitudines q̄s hic xp̄s ponit sunt actus excellētes t laboꛛio si: q̄si p̄ iclinationē nāe saltē nāe lapse: t iō nō sūt fm se appetibiles. Et sic nemo vellet eas seq. Ut ḡ vellint hoies sequi illas posuit in singulis p̄mia ipsaꝝ. Et p: pria dat regnū celoꝝ. i. vita eterna. Et ꝓuenit sibi istud p:emiū: q: est directe p̄ pauptatē. Nā p diuitias vult hō habūdātiaꝫ: t p honorē t pōaꝫ vult quendā statū gl'iosū. Jn regno aūt celoꝝ oia ista pleniſſime hñr magis q̄s ab hoie cogitari possit. ¶Et sic dr̄ q pauptes spū. s. illi qui volūtarie diuicias cōtēpserūt ꝓ xp̄o habebūt regnū celoꝝ: in quo habūdātius sūt oia bona q̄s h hō hr̄e possit. iō habūdātius q̄s ōsiderare possit. Et ob hoc dixit xp̄s q q pp ip̄m aliqd hic dimitteret cētuplū accipet. Mar. 10. ⌊Beati mites. ⌊Jsta est scōa btitudo t pficit hoiez respectu motuū itrinsecoꝝ. Et dicit i duo: q: p̄ pficit hō circa motus ptis irrascibilis p istā scōam btitudinē: scōo circa mot⁹ p tis cōcupiscibilis. ibi. ⌊Beati qui lugēt. ⌊¶Circa p:imū cōsiderandū q circa passiones ptis irrascibilis hn̄ se h3 hō mō humano t mediocri qñ eas frenat: ita vt nō minus impetuose sint nec multū excedāt. Et hoc p vtutē politicā que est māsuetudo. Sentit tn̄ hō adhuc quādā pturbationez ex eis: iō excellētius se h3 hō ad illas p btitudinē q̄ vocat hic mititas q: reddit hoiez totaliter trāquillū a passionibus ptis cōcupiscibilis subijciendo eas totali regule rōnis t legi diuine. iō dr̄. ⌈Beati mites. ⌋. i. qui hñt istā excellentē repꝛessionē motuū irrascibilis. Et nō vocant isti māsueti sed mites: q: mansuetudo est virtus politica de qua Ari. 4. ethi. t p illā nō extingūt vel frenāt total'r motus ire: sed mediocriter. ¶Jsta aūt btitudo total'r frenat illā. Jō mites vocāt q illā hñt t nō māsueti: nisi q⁹ large accipiat māsuetū p:o miti. ⌊Q̄m ipsi possidebūt terrā. ⌋Jstud est p:emiū, qō ꝓmittit p:o ista btitudine. Et nō ītell'r de terra ista: sed de terra viuētiū que est vita eterna: q: xp̄s nō ꝓmisit bona tpalia p:o actu vtutis. S3 de hoc. j. dicet in. 82. t. 83. q. Et ꝓuenit istud p:emiū huic btitudini. Q: ira t ferocitas in hoib⁹ fm q̄s mouēt lites t bella vt cōiter est vt ipsi deuicant hostes: vt postea securi, t soli terrā possideāt nullo sibi resistente. ¶Jdeo illis qui p:o xp̄o voluerint oēs motus ire frāgē vt nō cōtendāt nec litigēt: sed potius ꝓmittāt pire que possidēt deus dabit terrā viuentiū .i. dabit q pacifice possideāt terrā viuētiū nullo sibi resistēte Et sic ibi plura possidebūt q̄s hic p motū ire t ferocitatē poterāt acquirere. ⌊Beati qui lugēt. ⌋Jsta est tertia beatitudo fm quā hō pficitur respectu motuū ptis cōcupiscibilis q̄ sūt circa cōcupiscibilia oia: sicut in delectatiōib⁹ ciboꝝ t potuū t venereoꝝ t in gustu t tactu t in delectationib⁹ alioꝝ sensuu3. i. visu auditu t odoratu vt ē circa melodias t spectacula t odoꛛes. Jn hūs enī t maxie in illis que ptinēt ad gustū t tactu3, bene se h3 hō mō cōi t mediocri moderate talibus vtendo t superflua resecādo: t hoc p tēperantiā que est vtus politica de qua Ari. 3. ethi. vel per ptinētiā que est dispositio ad tēpantiā t nōdū est habitus: de qua. 7. ethi. Sed excellētius se h3 hō in istis p beatitudinē luctus oia hmōi a se penitus abdicando: t luctū quasi ppetuū in hac vita sibi volūtarie assu[illegible]ndo tā p peccatis cōmissis q̄s p:o dilectione celestis p[illegible] q: quādiu hic sumus peregrinamur a dño. 2. co:in. 5. Jdeo dicit ibi q ingemiscimus cupientes superindui habitac[illegible]nr̄am que de celo est. t ob hoc viri perfecti cupiunt solu[illegible]e co:p e. Ad philip. p. s. Desiderū hñs dissolui t ee cū xp̄o. Et etiā vt hic magis mereamur configurari xp̄o in hoc q: ipse non vsus est hic delectabilibus t bonis seculi s3 fuit hic quasi peregrinus. Jdeo dicitur bti qui lugēt. i. q sibi voluntarie assumūt statuꝫ luctus: q: illi qui lugent abstinēt ab oibus delectabilibus. ⌊Q̄m ipsi cōsolabunt. Jstud est p:emium p:o hac btitudine. s. q cōsolationē recipiēt t istaꝫ nō

in pñti

in pñti sed in futuro vbi eā debēt expectare: nā hic nō expectant cuz ipsi pñtē ꝓsolationē voluntarie a se abdicēt qz ista cōsolatio cōpetit oibus mundanis. luc. 6. ſ. Ueh vobis diuitibus: qui hētis hic cōsolationē vr̄am. Ueh vobis qui saturati estis: qz esurietis. Ueh vobis q ridetis nūc: qm̄ lugebiꝫ z flebitis. Et ꝑpe dr̄ q ꝓsolabunt. ſ. cū xp̄o z angelis qz ꝓsolari est sil̄ solari. Jō q ꝑ xp̄o se afflixerūt: cū xp̄o ꝓsolabunt: qz sic fuerūt socij passionū erāt z consolationuz. q̄. ad corin. p. ¶ Beati q esuriūt. Jhic ponunt vtutes q̄ pficiūt hoiez respectu ꝓximi. Et cōsistit ista pfectio in duob⁹. Prio in hꝫs que habēt rationem debiti. Secūdo, in illis que habēt rōnez doni. ibi. Beati misericordes. ¶ Circa ꝓmum ꝓsiderandū q in hꝫs q̄ hñt rōnē debiti bñ se hz hō respectu ꝓximi quā do reddit vnicuiq totū qđ sibi debet: nō multū dilatādo vr̄ retardādo qđ debet: et si nō fiat cū ītētōe ardēti ad hoc. Et h fit p iusticiā q̄ est vtuꝫ politica: siue sit cōmutatiua siue distributiua. Nā legalis iusticia nō est directe ad ꝓximū sed ē respectu legis: inquātū hō cōplet oia que sunt in lege: qz debitū z iustū est hoiez obedire legi cui subiectus ē: siue illa diriget hoiez in deū: siue in ꝓximuz: siue ordinet eū in seipsum. Hoc tñ fit excellētius p btitudinē istā q̄ vocat esuries z sitiꝫ iustitie. ſ. qz nō solū facit hō totū qđ facē tenet: hz et illud cuz magno ardore z desiderio facit: sic esuriēs z sitiēs ardenter z cū desiderio comedit z bibit. Et sic dr̄. ¶ Bti q esuriūt z sitiūt iusticiā. ¶ i. ita feruēter desiderāt illā sic esuriēs cibuz z sitiēs potū. ¶ Alr̄ et pōt itelligi esuries z sitis iusticie. ſ. qñ aliq dolēt de oib⁹ q̄ male fiūt: z desiderāt valde q in oibus iustitia fuaret: et si ꝺ illoꝫ eēt. Nā ista pfectio q̄dā est. ¶ Qm̄ ipsi saturabūt. ¶ ſ. in vita eterna saturabunt vbi oia hēbunt q̄ desideraverūt: z habuerūt. Recte ät ꝓmittit saturitas: qz oēs iste btitudines dñt hic q̄sdā afflictiones vel angustias ai: ió in ꝓmiū debēt ꝓmitti bona opposita. Siti ät z esuriei saturitas opponit: ió ipa ꝓmittit. Et ista dabit i vita eterna. sic dr̄. ꝑs. 16. ſ. Satiabor cū apparuerit gl̄ia tua. ¶ Alr̄ pōt itelligi q sit ista saturitas iustitie. Nā ipi desiderauerūt h iustitiā tāq̄ sitiētes z esuriētes: deus aūt dabit illis pfectā saturitatē iustitie. Jstud aūt nō fiet nisi in vita eterna: qz ibi nullū iniustū erit: eo q illi q erūt in vita eterna oēs boni erūt: z iustū erit eos ibi eē: q vo erūt in iferno mali erūt z merebunt qcqd patiant: z iā nemo poterit alteri iniuste nocē: hz oia iuste fient. Et sic q desiderat iustitiā ibi saturabit: qz qcqd videbit iustū erit: z nullū iniustū videre poterit. Hic ät nō ꝓtigit h: qz plūa iniusta fiūt z mlta mala impunita euadūt. Jō q iusticiā desiderat: q̄z diu viuit saturari nō potest. ¶ Beati mi sericordes. ¶ Jsta est qnta btitudo q̄ est pficies hoiez respectu ꝓximi in hꝫs q̄ hñt rōnē doni. Jn talib⁹ autē bñ se hz hō mō cōi z mediocri p vtutē liberalitatis circa dona pua vr̄ mediocria: z circa dona magna z excellētia p vtutē magnificētie: de qbus. 4. ethi. Pfecti⁹ tñ se hz hō i istis p btitudinē q̄ vocat h mia: qñ hō nō solū alteri subuenit sed et defectū ei⁹ i se totalr̄ accipit. Un̄ dr̄ hō misericors. i. cor miserū hñs. ſ. qz miseriā alteri⁹ i corde suo succipit z sic dr̄. ¶ Bti misericordes. ſ. q nō solū in ope miserent: hz et corde cōpatiunt alienas miserias i se trāsumētes. ¶ Qm̄ ipsi miaz cōsequnt. ¶ Jstud est ꝓmiū hui⁹ btitudis. ſ. qꝺ conseqt hō miaz: qz miaz fecit. Et satis ꝓuenit h. ſ. qꝺ in eo ꝓmiuz suscipiat in quo meruit. Et ista mia pōt itelligi hic qz illi q misericordes sunt reperiunt hic miam: qz deꝰ facit qꝺ alij misereāt eoꝝ: q aūt crudeles sunt nō inueniūt miaz. Sic dr̄ Jac. 2. ſ. iudiciū sine mia: fiet ei q nō fecit miaz. Ulr̄ pōt intelligi de vita eterna quā ꝺs dabit ex mia hoi: qz hz hō aliqd meruerit plura tñ deꝰ dat q̄z hō mereat: z quātū ad illā superogationē est mia. Sic dicit apl's ad Ro. 8. nō, sunt ꝓdigne passiones hui⁹ tp̄is ad futurā gl̄iaz que reuelabit in nob. ¶ Dom tñ qꝺ dz itelligi de misericordia tā h q̄z in futuro. Qz et xp̄s ꝓmisit bonis i hac vita. Mar. io. ſ. nemo est q reliq̄rit domū suaz aut frēs aut patrē: aut mr̄ez: aut filios: aut agros: pp me q nō accipiat centies tm̄ nūc i hoc tpe z in futuro scl'o vitā eternā. Li dēduz tñ qꝺ xp̄s p̄ncipalr̄: ꝓmisit hic miaz in futuro: qz ibi iuma ioza bōa q̄z hic. ¶ Bti mūdo corde. Jsta est sexta btitudo z ordinat h hō respectu dei. Et ꝑ q̄tū ad itellectū ipm speculando. scdo q̄tū ad affectū ipm amādo. ibi. ¶ Bti pacifici. ¶ Circa pmo dom qꝺ in speculatione dina bñ se hz hō p vtutes itellectuales mō cōi z mediocri sic sunt scie specl'atiue z potissime ipa metha. que docet ꝓpetates dinas ꝓsiderare ex creatis vt pz. 12. metha. Ubi oñdit eē vnicū deū eternū z purum: actū viuentē: vita nobilissima: sempiterna: z optima: delectatione plenū: z vnica semp gaudētē delectatione. Jsta aūt hr̄i pñt ex ꝓsideratione rez nāliū inferioꝝ. Jstud tñ excellētius hēbit p beatitudinē q̄ est mūdicia cordis: p quā mēs hūana deo cōiungit. Et sic de dinis z occultis supra modū hūanū illustrat. Sic fuit ꝑus i ꝓphis: z sic postea z habūdantius in apl'is: q absq̄ hūano studio fuer̄t a deo illustrati excellentissime. Et sic dr̄. ¶ bti mūdo corde. ¶ Pōt itelligi ista mundicia quātū ad puritatē ꝓscie: ita qꝺ nō sint aliqua vitia in corde hois nec aliq̄ ōsideria mala vl' supflua rez tpaliū: et si tales res licite desiderari pñt. Et sic intell'r satis ꝓuenit̄er qz hñtib⁹ sic cor purū ōs se oñdit: z fugit ab hñtib⁹ cor imūdū Sic dr̄ sapiē. p. ſ. puerse cogitationes sepant a deo: qm̄ in malivolā aiaz nō itroibit sapia: nec hitabit in corpe subdito peccatī. Spūs. n. scūs discipline effugiet fictū: z auferet se a cogitatōibus q̄ sūt sine itell'u. Et tūc mūditia cordis est actus excellens z meritorius: z cōpetit sibi ꝓuilegiū qđ hic ponitur. ſ. Qm̄ ipsi deum videbunt. ¶ Alio mō accipit mūditia cordis ꝑ quadā puritate aie abstracte nō solū a passionibus sed etiā a fantasmatibus: vt desinat iā itelligē p fantasmata rerū corpaliū: z tūc icipit reuelatio dina p quā hō aliqd cognoscit de deo mō supnāli. Et ista est q̄si q̄dā felicitas ichoata. Et tūc btitudo ista nō est meritū aliqđ sicut cetere. hz magis ptinet ad p̄miū: qz ex gr̄a cōfert hoi a deo talis imūditia cordis. Jō ꝑ mōs ē cōueniēt̄ioz. ¶ Qm̄ ipsi deū videbūt. ¶ Jntell'r istud de clara visione q̄ est in pria qz in pñti obscure z ipfecte deū videm⁹ p solā fidē: in futuro āt clare videbim⁹. sic dr̄. i. ad corin. 13. ſ. Uidem⁹ nūc p speculū i enigmate: tc̄ āt facie ad faciē. Et ꝓuenit̄er istō p̄miū dat eis q cor suū i pñti mūdū habuerūt: qz mūditia tollit ipedimēta ad itelligendum ió ille q quātū i se fuit p mūditiā cordis dispposuit se ad deum itelligēdū dignū est vt cū tp̄s aduenerit illū itelligat. ¶ Beati pacifici. ¶ Jsta est septima beatitudo ordinās hoiez respectu dei q̄tū ad affectū. Hoc aūt mō mediocri tc̄i fieri pōt p amorē nālē: quo hō diligit deū sic suū p̄mū pn̄m z pseruatiuū. Sic ēt hoc hz qꝺdāmō excellēti⁹ p charitatē q̄ ē hit⁹ vtuꝫ fm quā hō diligit deū pp se z sup oia: z tñ p̄ter ipm diligit alia multa. Fit aūt adhuc oino excellēti⁹ hoc p btitudinē q̄ vocat pax. Et estqñ hō totalr̄ affectū suū in deū dirigit z ei totalr̄ q̄iūgit z nihil aliud extra ipm q̄rit: hz in ipso qetat z pacificat: qz pax dicit quādā tranqlitatē z securitatez. Et sic dr̄. ¶ Beati pacifici. ¶ i. q animū suū pacificum hñt ita qꝺ eo nō est mltitudo desideriorum repugnātiū vel in diuersa tendētiū: hz oia i pace sūt iq̄tū vnicū ē qꝺ ōsiderat: z tot⁹ hō i istō tendit. Et tūc hō est pacificus: qz in seipso siue cū seipo pacē hz. Nā illi q diuersa desiderāt ad seipsos pacē nō hñt. zob l̄ dicit Ari. 9. ethi. qꝺ soli boni pñt ꝓuiuere sibiipsis z sibiipsis ꝓcordare: de quo late diximus in li. nr̄o de amore z amititia ꝑticula. 2. ¶ Aliomō pōt vocari aliqs pacificus ad alios. ſ. q cū oibus pacē vult: z neminē inqetare cupit. Et hoc bonuz qdem est: sed pfectior est pax quā hō hz ad seipsum: z illa vocat hic btitudo. ¶ Qm̄ filij dei vocabunt. ¶ Jstud est ꝓmiū huius btitudinis. Filiatio enī importat quādā pfectā assimilationē: cū filius sit sil'is pri in spē. Filij q̄ dei vocant illi q valde deo assimilant. Jstud cōuenit pacificis: qz illi valde adhērent deo: p qꝺ nō solū assimilant ei hz efficiunt ēt idez cū eo. ſ. ad corin. 6. ſ. qui adheret deo vnus spūs est cū eo. ¶ Alr̄ pt intelligi qz pacifici tendūt in deū totalr̄ p amorē. Amor aūt est vis vnitiua vniens amantē z amatū: ió trāsformat amātē in amatū z cātur maxia silitudo: z sic pacifici sunt filij dei qz in ipsuz iā transierūt. ¶ Beati qui persecutionē. ¶ Aliq dicunt istā esse octauā beatitudinē. ¶ Alij aūt ponūt qꝺ nō fit beatitudo sed cōfirmatio beatitudinum de quo. ifra dicet. q. 86. Et tñ saltē large pōt vocari beatitudo: z est ista beatitudo perficiens hoiem ad bene paciendū. Sicut enī ad virtutem pertinet bene agere: ita z bene pati. Jn hoc aūt bene se hz hō mō cōi z mediocri: qñ tribulatione imminente nō recedit a virtute lz hoc sustineat cū aliqua angustia z dolore. Et hoc fit per fortitudinē que est virtus politica. Fit tamē excellentius p beatitudinē istā: que lz hic sit inominata pōt tñ vocari virtus fortitudinis heroice vel diuine. imo plusq̄z vtus est. ſ. qꝺ non solū mala patiēter sustinet sed etiā cū gaudio. sic martyres q q̄to magis cruciabāt in corpe tanto magis gaudebant cū dño. actu. 5. Jbant apl'i gaudentes tc̄. habundā-

n

tius sibi per hoc placere putātes. Et dr. beati q̄ psecutionez paciunt pp iusticiā. ¶ Debet itelligi q̄ ista tribulatio sit q̄dāmō voluntarie assumpta ita q̄ hō posset euitare illā si vel let cōplacere seculo: vult tn ea tollerare vt a rectitudine non recedat. Et tūc siue sit oino voluntaria ita q̄ hō eligat tribu lari pp xp̄m etiā si posset ee extra tribulationē: siue sit partiz voluntaria z ptim inuoluntaria sic in eis q vellent tribula ri z euaderent si possent: q: tn nō p̄t euadere nisi ꝫ rectitu dinē agant: volunt tn potius pati aduersitatē q̄z iniustū age re: iō isti quodāmō voluntarie patiunt. ¶ 2m est q̄ pp iusti tiā patiant. i. vt sustineāt illā vel nō recedāt ab illa: z hoc est pati iniuste z pati pro iustitia. Qui aūt iuste patit p delictiz suis etiā si volūtarie patiat nō hz istā btitudinē licet locū sa tisfaciendi z merēdi hz patienter tollerādo qō meret. Cū aūt qs oio iuolūtarie patit: ita q̄ nō est in ptāte sua euitare illaz passionē nō ppzie ptinet ad istā btitudinē: lz nō patiat p de lictis. Sic q patit egritudinē z sitia que sūt oino iuolūtaria z necia: z tn aliqn sustinet qs aliqd qō est total'r iuolunta riū: tn pōt aliqual'r ptinere ad istā btitudinē: vt si qs mala su
ff stineat a malis nō qde vt malū faciat sz q: aliqō bonū fec qō illis displicuit z in vindictā sibi malū inferūt. ⌊ Qm ipsoruz regnū celoz. ⌋ i. pro hac tollerantia dabit eis vita eterna q̄ vocat regnū celoz: in qua consolabunt de oi malo qō passi sunt hic. Qm absterget deus oēm lachrimā ab oculis scōrū z nō esurient nec sitient amplius nec cadet sup illos sol aut vllus estus. apo. 7. Et istud premiū qō dabit pro pria beati
o ff tudine. s. beati paupes. q̄re aūt hoc fiat dicet. j. 82. z. 84. qō. ⌊ Bti estis cū maledixerint vobis hoies. ⌋ Jsta nō est beatitu do distincta a p̄cedēti: sed est explicatio illius: q: ibi dicebat de patiētibꝰ psecutionē z tn q maledicūt ab hoibꝰ psecutio nē patiūt. Et dr. ⌊ bti estis. ⌋ i. estis dispositi ad btitudinē: q: qn sustinueritis maledici ab hoibus pp deū merebimini p lz z erit pping ad btitudinē. ⌊ Et psecuti vos fuerit. ⌋ Hic si gnat psecutio real'. Nā maledictio erat psecutio vocal'. Alie aūt sunt psecutiones reales siue i dānis rerū siue in iniurijs psonalibus. Nam in quocūq̄z gne harū psecutionū e magnū
ff meritū tollerātis. ⌊ Et dixerint oē malū q: sunt multi modi iniuriandi vel nocēdi in vbo z qcūq̄z eoz ptinet ad istā btitudinē. ⌊ Mētientes. ⌋ Jstud dr ad inuēdū q̄ si qs iuste maledicta tolleret ita q̄ vā de eo dicant lz mala sint z iniuriosa tollerare illa etiā patien ter nō ptinet ad btitudinē: lz oz q̄ mētiant illi q maledicunt
ff ad hoc q̄ sustinēs habeat ipaz btitudinē de qua hic. ⌊ Pro pter me. ⌋ i. oz tollerare pp me ille q tollerauerit. Non refert hoc ad illud pticipiū mētiētes: q: nemo pp deū mētit: sed ad vbū subitellectū. s. z passi fueritis pp me. vel ad vbū p̄cedēs. s. z dixerint oē malū pp me. i. q: diligitis me. s. pp hoc dicunt mala de vobis. Nā tūc est ppzie ista btitudo cuz pp xp̄m hō patiat. Si tn inferēs mala ista alicui, nō iferat ea illi pp deuz .i. q: deū colit: sz pp aliā cām: si tn ille q patit nō meret mala ista z patiēter tollerat pp deū q tollerare iubet: hz istā btitu dinē: lz magis ppe illā bēat ille cui pp xp̄m mala inferunt z
ff ipse pp eū illa tollerat. ⌊ Gaudete z exultate. ⌋ Jstud est pre
p ff miū p hac btitudine: z ponit hic phortatio vt hō nō deficiat aio tollerādo istas psecutiones cū dr. Gaudete z exultate. i. nō tristemini lz vobis mala infligant: sed potius gaudete: cū p hoc multa bona vobis dāda sint. Et dr gaudere motus q dā leticie in aio. Exultatio aūt est motus in corpe. z dr exul tatio q̄si extra saltatio. s. qn gaudiuz ai manifestat exteri9. sic monebat Jaco. c. i. s. Oē gaudiū existimate fres mei: cū in va rias tentationes icideritis. i. hēte gaudiū iterius z exterius qō est oē gaudiū. Et iō hic ad inuendū oē gaudiū z exulta tio. ⌊ Qm merces vra copiosa est in celis. ⌋ i. p hac tribula tiōe quā tpal'r sustinetis magna merces dabit vobis in celis. s. maioz q̄z sit laboz quē hic tolleratis. Sicut dr ad ro. 8. s. nō sūt cōdigne passiones huius tēpor ⌋ ad futurā gl'iaz q̄ reue labit in nobis. Qz malū qō hic patimur est breue z enarra bile: bonū vo qō in futuro p hoc malo speramus inennara bile' est Jsay. 64. s. A seculo nō audierūt nec auribꝰ p̄ceperūt. Oculus nō vidit deus absq̄z te que preparasti diligētibus te z. i. ad corin. ij. dr. Oculus nō vidit nec auris audiuit: nec in
q ff coz hois ascēdit que preparauit deus diligētibus se. ⌊ Sic eni psecuti sunt pphas q fuerūt ante vos. ⌋ Jnuitat xp̄s nos ad istā tollerantiā p bonoz exēpla. Nā hō gaudet qn in aliquo videt se silez viris excelētissimis: q: p hoc iudicat se dignioz ē

lō xp̄s posuit exēpla pphaz: q: illi inter iudeos hēbant vt viri sanctissimi z qui eos imitaret ex hoc se honorabilē puta ret. Et si quis pateret ab iniustis nō erubescere si pphe sic passi fuissent. Fuit. n. sic de multis pphis. Nā Jsay. serra diui sus est. de quo dictū est. 4. re. 21. Jere. aūt a pplo lapidatus ē q: eos de idolatria arguebat. De quo dictuz est. 4. re. 25. Jta erat q̄si de oibus pphis. Nā amos vecte trāsfixus p tpa oc cubuit. vt ait Jero. in plogo sup amos. Jta de ceteris. Sic di xit btus stephanus iudeis actu. 7. Quē pphaz nō psecuti sunt pres vri z occiderūt eos q prenunciabāt de aduētu iu sti huius. Et sic in hoc cōsolarent discipuli xpi q: si aliquādo paterent nō paterent vt latrones aut homicide aut in ceteris criminibus: sed vt pphe vel viri religiosi. i. petri. 4. s. Nemo vrz patiat q̄si hōicida aut fur aut malefic9 aut alieoz ap petitor. si aūt vt xpian9 nō erubescat: gl'ificet aūt deū i isto noie.

¶ Quid est btitudo z qd iportat p lz nomē. Qō. XII.

Queritur hic de beatitudine cuz dictum sit hic de beatitudinibus dubitandum erat circa illas: z qm iste beatitudines vocant sic per cōparatio nem ad illam quā vocamus vltimuz finem humane vite. de ipsa beatitudine pmo agendū est. ¶ Et dubitatur primo qd sit btitudo: vel quid importat p hoc nomen. ¶ Dicendum q̄ Ari. p ethi. dicit btitudinē vel felicitatē ee opationē scz op timā vtutē in vita pfecta. Qz tn in diffone ista nō solū ponit qd sit btitudo in gñali: sz et in quo psistit cū dicat illā ee opa tionē scm optimā vtutē z ponant cōditiones ei9 inquātū dr in vita pfecta. Nūc nō est curādū de illa sed postea ad eaz re uertemur cū ageī in quo cōsistat btitudo. Nūc vo solū i gña li dom est qd sit btitudo nō tāgendo in quo sit: nec q̄lis sit: nec de alijs cōditionibus eius. Qō fit btitudo A

¶ Aliq dicūt hoc mō btitu dinē esse summū bonū. Opinio aliquorum B

¶ Sed istud non sufficienter dr: q: summū bonū deus est absolute sūptus: btitudo tn est alicui9 cū dicimus aliquē btūz: iō btitudo dz denotari cuius sit vel q̄ alicuius sit: q: btus est btūs p aliqō bonū suū siue q̄ in ip so. Jō ē btitudo dz iportari nō vt bonū absolute q: sic nulli9 bonū ē sz vt bonū alic9 q: nemo est btūs p id qō ab eo sepatū est. ¶ Deus aūt absolute sumptus nullius bonū est: iō nec erit felicitas nisi scm quādā participationē ita vt efficiat bo nū illius qui felix dr. Et ob hoc si q̄s vellit dre qd sit btitudo hūana dicet q̄ est maximū bonū humane vite: q: tn btitudo nō est alius hois: sed etiaz oium rerū rone vtentiū pōt dici q̄ btitudo sit maximū bonuz nāe rōnalis. Sic dicit boetius de consol'. li. 2. psa. iij. s. Btitudo est sūmū bonū nature rōne
c ff degētis. i. viuētis. ¶ Includit eni btido in rone sua maximū bonū. Et q: qō maximū est erit vltimū z plenissimū cū vltra maximū bonū nullū bonum sit z nihil illo plenius inueniri possit: vocabit btitudo vltimū z plenissimū bonū. Et eadez rone vocabit finis humane vite: q: finis est pp quem cetera sunt. Et finis inquātū finis nō est pp aliqd aliud. Et q: qō vltimū bonū est erit pp q̄ cetera sunt z ipsum nō erit pp ali qd: dicet btitudo finis hūane vite. z scm diuersas pprietates cōpetētes btitudini iquātū est maximū bonū pōt dari diuer se notificationes de ipsa. ¶ Un Aug. i9. de ciui. dei. dicit bti tudinē ee finē hūanū z subdit. Nō dicimus ee finē eo q̄ psu mat vt nō sit: sz q̄ pficiat vt plenū sit. Et sic oz q̄ btitudo i pleat totū hois appetitū. Sic et pōt notificari ex rone vltimi. Sic dicit boetius. 4. de psola. psa. ij. s. Beatitudo est bonū q̄ qs adepto nihil vlterius desiderari q̄at. Jstud aūt est q: post vltimū nihil est. Si aūt btitudo nō esset vltimū bonū: adhuc ea hita posset aliud vlterius desiderari bonū. ¶ Pōt etiam notificari beatitudo ex ratione maximi z summi. sic dicit boe tius. e. psa. s. Btitudo est oium sūmū bonoz cunctaq̄z inter se bona cōtinens. ¶ Pōt et notificari ex rone plenitudinis vt dicit Boe. e. psa. s. Liquet btitudinē esse statū oiuz bonorū aggregatione pfectū. Et ibi dr q̄ huic bono si qd abforet summū esse nō posset: qm relinqueret extrinsecus qō posset optari. ¶ Hijs modis z sil'ib9 pōt notificari ipsa btitudo q̄z tū ad sua rōnē gñalē nō oñendo in q̄ illa spāl'r consistat.

¶ An btitudo talis q̄lis dr ab aliquo possit hri. Qō. XIII.

Queritur An btitudo talis qualis dr ab aliquo hri possit saltē ab hoie. ¶ Aliq dicūt q̄ nō: q: ista btitudo est bonū vltimū z tn nō est inuenire vl timū in bonis: sed est in eis pcedere in ifinitū: g nō est pōs btitudo. Pz hoc q: bonuz scm rōnē suā est sui ipsius diffusiuū vt ait dio. lib. de di. no. c. 4. Sed qō pcedit ex bono est bonū z ex illo Opio q̄ rundā pō rō.

z ex illo rursus aliud bonū pcedet: cū semp manet ꝓditio boni. s. qđ sit sui ipsius diffusiuū. Erit g̃ pcessus in infinitū i bonis. Et sic nūq̃ pueniret ad felicitatē cū dēz sit ꝙ sit ipsa bo
2ª rō. ni vltimū. ¶ Itē ea que sunt fm rōnē pñt multiplicari in infinitū sic in mathematicis quātitates augent in infinituz z spēs numeroꝝ sunt infinite: q2 quolz nūero dato intellꝯ pōt excogitare maiorē illo: z sic ibit i infinitū. Appetitus āt seq̃t apphensionē rōnis iō poterit pcedē in infinitū sic rō i infinitū
3ª rō. ꝓcedit, apprehendēdo. ¶ Itē bonū est obm voluntatis z finiꝭ eius: sed voluntas pōt infinities reflectere se super se z actū suū: q2 pōt aliqd velle: z rursus pōt velle se illud velle: z sic ibit in infinitū: z tñ semp pcedit p bonū extra qđ volūtas nō pōt moueri. g̃ erit pcessus in infinitū in bonis. Et sic
Rñsio nō erit dare vltimū finē. ¶ Dōm ꝙ btitudo est bonū vltimū
ad q̃stū vltra qđ nullū bonū sit: ēt vltra istud nihil desiderari possit: nec est pcedere in infinitū q2 pcessus in infinitū nō solū repugnat cāis finalibus ad q̃s bonū ptinet sed etiā omni. gñi cāz. ¶ De efficientibus pz: q2 in oibus que p se hñt ordinē adinuicē oz ꝙ remoto ꝑmo remoueāt oīa que sunt ad ꝑmū. ¶ Uñ pbs pbat. 8. phi. ꝙ non est poꝯ in cāis mouentibus pcedere in infinitū: q2 iā nō eēt ꝑmū mouēs quo subtracto nō pñt alia mouere cū nō moueāt nisi p hoc ꝙ mouent a ꝑmo. Et pz q2 si est processus in infinituz in motoribus nō est dare ꝑmū motorē: q2 dato ꝑmo iā eēt ibi status: z nō pcederet vlterius: subtracto tñ ꝑmo motore non pōt dari a quo sit virtus motus qđ fit ponēdo pcessum in infinitū nā infinita nō sunt in actu sed i potētia. Sicut pz i magnitudinib⁹ z numeris. Uirtus tñ mouendi nō est ab ente in potētia sz ab ente in actu q2 mouere est agere. Unū qđ q̃ tñ agit fm qđ ē in actu. Si q̃s g̃ ponat pcessuz in infinitū in motoribus ¦tollet oēm motū: q2 nō poterit dare aliqd vnde vtus motus deriuet. Et sic ad ponēdū motū nece ē ponī ꝑmū motorē: a quo sit tota virtus mouēdi. ¶ De cāis mālibus magis apparet: q2 mā distinguit p ꝓpinquā z remotā. Propinq̃ mā est illa que est disposita fm aliquas dispōnes ꝓuias ad formā introducendā vel que debēt manere cū forma introducta. Sic illa mā que est disposita per frigidū z humidū z rarū est propinqua mā aque q2 iste sunt qualitates ꝓuie ad formā aq̃ z que manēt cū forma aque. Sic in ceteris materꝭ dispositiꝭ ad aliquā formā. ¶ Mā remota ē illa que nihil hz de dispōnibus ꝓuꝭ ad formā introducēdā. Hanc vo vocamus mām ꝑmā que est subm ois trāsmutationis nālis: z fm hoc nō ē determinata p aliq̃s dispōnes. Q2 cū dispōnes sint ad certā formā si mā in sua ꝑmitate eēt determinata fm aliq̃s dispōnes nō posset esse subm ois trāsmutationis: sed alicuius trā smutationis corpalis pticularis. ¶ Istā aūt mām que ē subiectū trāsmutationis vocamus mām ꝑmā q2 mā fm se dicit potētialitatē z tñ vltra purā pōaz nō est aliq̃ pōalitas sicut vltra purū actū nullus actus est: z tñ mā q̃ est subm trāsmutationis gñal'r est pura pō cū nō hēat aliqd de forꝯ vl' actu alicuius spēi: sed sit eq̃l'r in pō ad oēs actus vel formas. g̃ vltra mām que est subm ois trāsmutatiōis nō est poꝯ dari aliquā mām: imo nec posset itelligi qđ illud eēt. Jō nō est poꝯ pcedere in infinitū in cāis mālibus. ¶ De cāis formalibus idē est: q2 aut accipit forꝯa ꝓꝑe ꝓut est forma itrinseca aut p forma exēplari aut pro subꝫ imālibus q̃les sunt itelligētie q̃s solemus vocare formas vt forma distinguit ꝑ mām: z vocat forma oē qđ nihil hz de mā. Et q2 ille nihil hñt māle cuz sint puri itell's. imo itelligētie pñt vocari forꝯe. ¶ Hoc mō accipiendo. s. pro itelligētiꝭ formā nō est pcessuz in infinitum in formis: cū iste forme sint motrices iuxta doctrinā pbozuz qui nō ponūt aliquā intelligentiā nisi mouētē de quo Arist. 12. metha. z tñ in motoribus nō est pcedere in ifinitū vt supꝫ pbatū est g̃ in formis q̃ sunt itelligētie nō pcedet in infinitū. ¶ De formis exēplaribus dōm ꝙ nō appet inter eas ordo ēntialis cū nō sit aliud forma exēplaris nisi idea in mente artificis. Et tñ in eiꝭ que nō hñt ordinē ēntialē bñ cōcedimus pcessuz in ifinitū cū actual'r se hēant. iō cōtinget pote rit infinitas gigni z corrūpi z multiplicari sine nūero: sicut pñt multiplicari res q̃ꝝ erunt idee. ¶ Si accipiant forme p intrinsecis pñt dupl'r accipi. s. vel pro formis cōpōnis cuiusmodi sunt oēs q̃ vocant forme ptis z que mām actuant: vel pro formis predicationis cuiusmodi sunt superiora respectu inferiorū. Primo mō nō est pcessus in infinitū: sed dam⁹ pri mā z vltimā formā. Prima eni forma cōpōnis est forma cōpositi impfectissimi: z sic oīuz forarū cōpōnis est poꝯ forma elemēti q2 ante ele'm nō damus aliquā ſbaz cōpositaz. vltima forma cōpositiōis est forma cōpositi z mixti pfectissimi. Jsta est aīa hūana q2 hō est mixtū pfectissimū z aīa est forma ei⁹: z vltra hoiez nō daꝯ aliqua spēs subē cōposite. Et pz hoc ex cōditione ipsius aīe q2 iter ītelligētias que sunt forme sepate z aiam q̃ est foꝯa cōiuncta non est aliqs gradus forme: iō nō est poꝯe vltra hoiez eē aliquā spēm cōpositi. Nō est g̃ pro cessus in infinitū in formis cōpōnis cū ꝑma eaꝝ sit foꝯa el'ti z vltima sit aīa humana. ¶ De formis ꝑdicatiōis ēt dōz ꝙ nō est in eis pcessus in infinitū siue sint in gñe subē siue in gñibus accñtiū: q2 iste forme ponunt in coordinationib⁹ ꝑdicamētalibus z in oibus istis daꝯ ꝑma z vltia forma. Prima est gñalissimū illius predicamēti vt suba vl' q̃litas cū su pra ꝑdicamēta nihil sit: q2 illa sunt iter se ꝑmo diuersa: z ens nō ꝑdicaꝯ de eis fm rōnē vnā ꝑ ethi. ꝙ aūt vl'e vel si ponere tur ens vniuoce ꝑdicari saltē ꝑma forma eēt ipsa forma entitatis: vltima forma est spēs spālissima in quolibet predicamento: q2 vltra spēm spālissimā nō est aliqd nisi indiuiduuz z i'diuiduis nō est ordo aliqs ēntialis: sz p accns. Et ob hꝫ bene cōcedit in eis pcessus in infinitū hz nō in spēbus q̃ sūt ēntial'r ordinate. Et ob hoc dicit porphirius q2 descēdetez a gñalissimis vsq̃ ad spālissima ibi iubet plato gescē. s. q2 nō pōt vltra descēdi p ea q̃ hēant aliquē ordinē iter se. Naz oīa indiuidua hñt imediatā hītudinē ad rōnē spēi: z nō ordinatur vnū ad spēz p alterū: sic spēs spālissima ordinaꝯ ad gñalissimū ꝑdicamēti p multa itermedia ēntial'r ordinata. z sic appet ꝙ in formis nō fit pcessus in infinitū. De finibus eodē mō dōm est ꝙ nō posset in illis in ifinitum, pcedi: q2 finis hz rōnē boni in bonis tñ nō est pcessus in infinitū. Nā dicit Ari. 2. metha. ꝙ qui ifinitū faciunt auferūt nāz boni. Qđ pz q2 in finibus hz se vltimus finis sic in motoribus se hz ꝑm⁹ motor: cuz de ratione finis sit esse posterius sicut de ratione motoris est esse prius. Unde proprie vltimus finis est ꝑmuꝭ Quia sicut in motoribus a ꝑmo icipit tota virtuꝭ motus: ita in finibus ab vltimo fine incipit tota virtus mouendi appetitum. z oēs alij fines medij mouent pp ipsum. Et tñ si tollatur ꝑmus motor pcedendo in infinitū in motoribus tollet ur ois motus vt supra ꝓbatū est. ita ꝙ si tollaꝯ vltimus finis vel vltimū bonū tolleꝯ oē desideriū cū desideriū sit mot⁹ appetitus moti ab ipso bono qđ est finis. Nō g̃ pōt dari pcessus in infinitū in bonis vel finibus. ¶ Hoc aūt magis manifestaꝯ. Nā duplex est ordo. s. ordo ītētiōis z ordo executiōis. ¶ Uocaꝯ ordo intētionis habitudo quedā iter ipsa q̃ appetitus nr intēdit vel in que ferꝯ. Nā nō ferꝯ in oīa equal'r sed in quedā plus z in quedā alia minus: z fm hoc est ordo intentionis. ¶ Ordo executionis est in opatione nra. Nā multa operanꝯ: z nō oīa sil': sz rō exigit q̃dā ꝑus z alia posterius fieri: z sic erit ordo exequēdi in illis. ¶ In vt roq̃ aūt ordie istoꝝ oz esse aliqd ꝑmū illud eni qđ est ꝑmū in ordine intentionis est quasi ꝓncipiū mouēs appetitū. Subtracto āt ꝓncipio a nullo mouebiꝯ appetitus: z sic nullū erit desideriuz. ¶ Illud aūt ꝙ est ꝑmū in ordine executōis est ꝓncipiū eoꝝ que sunt ad finē. i. ꝑmū eoꝝ qđ fit iter oia que fiūt ad aliquē finē: z est ꝓncipiū vñ incipit operatio quo subtracto cessabit ois opatio. Et sic ex neutra pte est poꝯe pcedere in ifinitū: q2 si nō eēt vltimus finis nihil appeteret nec aliq̃ actio termiꝯ ret nec ēt qesceret intentio agentis. ¶ Si āt nō eēt ꝑmū in hꝫ q̃ sūt ad finē nullus incipet aliqd opari nec terminareꝯ cōsiliū cū sit ꝓsiliū de hꝫ que ad finē. z. ethi. Et si in illis pcedaꝯ in infinitū: ꝓsiliū nunq̃ terminabiꝯ cū de infinitis cōsulendū eēt. Nō g̃ poterit pcedi in bonis in infinitū: vel in finibus subordinat⁹ p se. ¶ In illis aūt q̃ p accns cōiungunt nihil ꝓhibet pcedi posse in infinitū: q2 cāe p accns indeterminate sunt Et hoc mō posset aliqs p accns abire in infinitū in finibus z in eis que sunt ad finē: nō qđ ꝙ in finibus sit, infinitas p se in pcessu: sed q2 p accns ex deordinatione quadā pōt qs facere pcessuz in infinitū in finibus. Naz per se fines sunt sic ordinati ꝙ minus bonuz est ad maius: z sic ꝓñr: z ita vsq̃ ad maximū bonū. Illud aūt ita est finis ꝙ nō pōt in aliquē aliū finē ordinari: iō est ille finis simpl'r vltim⁹. Si qs tñ vellit p errorē suū ponere minus bonū finē maioris boni vel vnū bonū eq̃le finē alterius boni eq̃lis cōtinget isto mō ab ire in infinitū p circulū z variationē de minori in maius: z de eq̃li in equale. Sed iste ordo est p errorē: iō nō

est ꝓcessus in finibus vel bonis in infinitū: sed dat aliqꝫ maximū bonū vltra qō nihil est qō desiderari possit: ⁊ illud bonū vocamus vltimū finē cū nō possit subordinari alteri fini excellētiori: ⁊ istud vocamus btitudinez. ¶ Et sic appet ꝙ btitudo possit hr̄i ab hoie: cū nō sit ꝓcessus in infinitū ꝙ hoc impediat: sicut aliqui putabāt. ¶ Ad p'm dōm ꝙ nō ꝓcedet in bonis infinitū. Et ad rōnē dōz ꝙ bonū est diffusiuū sui ipsius ⁊ de rōne boni est ꝙ aliqd ab ipso effluat vel effluere possit: nō tn̄ ꝙ ipsuz ab alio ꝓcedat. Et iō cū bonū habeat rōnē finis ⁊ ꝑmū bonū sit vltimus finis: non ꝓbat rō ista ꝙ nō sit aliqs vltimus finis: sz ꝙ ab vltio fine suppōsito qō est ꝑmū bonū ꝓcedat vel ꝓcedi possit in infinitū versus iferius. ſ. ad ea que sunt ad finē. Et sic ꝓbat ꝙ a ꝑmo bono pñt effluere infinita bona: sed nō ꝓbat ꝙ post istud bonū sit aliō bonū ⁊ sic in infinitū ⁊ sic erit status in finibus ēt si ab illo ꝑmo bono infinita bona fluerent. Et possent qdem fluere si cōsideret solū vtus ipsius ꝑmi boni que est infinita: qz tn̄ ꝓximū bonū est. agens p intellectū agit oīa fm nām intellect⁹. Et qz ad intellectū ptinet reducere oīa ad certū ordinē ⁊ forma nō effluit vtus ꝑmi boni fm totū qō pōt sed fm ordinez quendā determinatū ab intellectu. Sicut dr̄ sap. xi. ꝙ de⁹ disposuit oīa in nūero ⁊ pōdere ⁊ mēsura. Et sic nō effluunt a deo infinita bona versus inferius lz ptās sua ad hoc sufficeret. ¶ Ad scōz dōm ꝙ in bus q̄ sunt p se ordinata rō incipit a ꝓncipijs nāliter notis ⁊ ad aliquē terminū nāl'r ꝓgredit. Un̄ ꝓbat Ari p posteriox ꝙ in demōstrationibus nō est ꝓcessus in infinitū: qz in demōstrationibus attendit ordo aliquox p se cōnexox ad inuicē ⁊ nō p accns. Jō lz ꝓcessus demōstrationū sit ꝓcessus rōnis: nō pōt rō ꝓcedere in infinitū in eis. ¶ In illis aūt q̄ p accns connectunt nihil ꝓhibet rōnē ꝓcedere in infinitū. Sic aūt est in mathematicis circa magnitudines ⁊ nūeros. ¶ Nā accidit alicui quātitati inquātū est palmaris vel bipalmaris aut hmōi ꝙ addatur sibi alia quātitas p q̄s fiat maior: ita nūero denario accidit ꝙ addatur sibi vnitas ⁊ fiat numerus undenarius. ¶ Sed obꝫciet ex hoc ꝯ regulā cōez quā nūc supra posuim⁹. ſ. ꝙ in eēntial'r ordinatis nō sit ꝓcessus in infinitū: qz numeri sunt eēntial'r ordinati cū quilibet numerus sit vna spēs ⁊ impoſ'e est ternariū esse sine binario. ¶ Dōm ꝙ in numeris iā constitutis ordo qdā est per se cū posterior nūerus nō possit esse sine ꝑ: ⁊ tn̄ ꝓstitutio nūeroꝝ est p accns qz illa fit p additionē vnitatū. accidit aūt cuicūq; nūero fm spēz suā ꝙ addat ei aliqd ad cōstitutionē alterius nūeri cū q̄libet spēs in se sit aliqd perfectū: ⁊ sic nō est ordo eēntialis īter nūeros q̄tū ad suā ꝓstitutionē: iō in cōstituēdo nūeros est ꝓcessus in infinitū. ¶ Inter spēs aūt nūeroꝝ cōstitutas est ordo p se iō in eis nō est infinitas qz nūq; dant nūeri infiniti: lz ꝓcessus fieri posset i infinitū. Ille tn̄ ꝓcessus ptinet ad ꝓstōnē nūeroꝝ q̄ ꝓstō est p accns vt dictū est. ¶ Sed obꝫciet ꝙ ita est p accns ad cām supiorē ꝙ ab ea moueat aliqd inferius: ⁊ tn̄ dicimus in motoribus eē ordinē eēntialē. ¶ Dōm ꝙ lz sit accntale cāe superiori aliqd ab ea moueri. i. ꝙ nō est hoc de eēntia sua: tn̄ non est ei oīno accntale: cū cōpetat sibi vtus fm nām determinatā ad mouendū ēt de itētione ipsaꝝ cāꝝ supioꝝ est mouere. iō nō est ibi p accns sed fm nāe exigentiā ⁊ fm intentionem ipsoꝝ motoꝝ. ¶ In numeris aūt secus est qz oīno p accns ē vni spēi nūeri ꝙ addat ei aliq̄ vnitas vt cōstituat alius nūerus. imo potius dici posset ꝙ est ꝯ itentionē nūeroꝝ fieri additiones illas si nūerus hr̄et intētionē. cū q̄libet res desideret se cōseruare: ⁊ tn̄ p tales additiones corrūpit spēs ꝑcedētis numeri ⁊ cōstituit noua spēs nūeri. Et sic oīno est per accns nūeris exñtibus ꝙ fiat eis aliq̄ additio ad cōstituēdū alios nūeros. ¶ Ad 3m dōm ꝙ multiplicatio in actibus voluntatis reflectētis se sup se p accns se hz ad ordinē finituz. Qō pz qz circavnū ⁊ eundē finē pōt volūtas se idifferenter reflectere bis vl'ter vel millies vel ifinities: ⁊ nihil plus erit vel hēbit ꝙ volūtas reflectat se ter circa eandē rē q̄s ꝙ se reflectat millesies. Et tn̄ si esset ordo aliqs p se in istis reflexionibus necesse eēt plus hr̄i p viginti reflexiones q̄s p duas. ⁊ tn̄ idē hr̄. ſ. eadē res circa q̄s fit reflexio. ⁊ sic bn̄ ꝓcedit ꝙ in actib⁹ volūtatis posset eē ꝓcessus in infinitū p reflexionē. Hoc tn̄ nō ꝓbat ꝓcessus in infinitū in finib⁹: qz tūc oz ꝙ act⁹ sequēs reflexus eēt finis act⁹ ꝑcedētis: ⁊ ita ꝓnr̄ de alijs. ¶ Hoc āt fl'm est: qz tunc necesse eēt ꝙ actus sequens reflexus eēt pfectior q̄s ꝑcedens: cū semp finis posterior sit melior q̄s ꝑcedēs vt pz

in oībus finibus subordinatis dato ꝙ aliqs vellet cōstituere vnū actū reflexū finē alterius: istud eēt p accns cū p se nō sit ordo in talibus. Et tunc nihil ꝓhibet eē in finibus eē ꝓcessum in infinitum si sint per accidens ordinati vt supra dictum est. de hijs scūs Tho. pri. ij. q. i. articulo. 4.

An hō possit sil' hr̄e btitudinē ⁊ mltos fines vltios. q. xiij.

Quēritur An aliqs hō possit hr̄e simul multas btitudines vel multos fines vltimos.

¶ Aliq dicūt ꝙ sic. Nā pol'e est ꝙ volūtas alicuius hois ferat simul in plura sic̄ in vltimos fines. Sic dicit Aug. i9. de ciui. dei. ꝙ qdā vltimū finē hois posuerunt in quattuor. ſ. in voluptate. ⁊ qete ⁊ i bonis nāe. ⁊ i vtute. Jsta tn̄ fuit distincta: iō pōt aliqs hr̄e mltos fines vltimos cū quolibet appetere tanquā finis hūane vite. ¶ Jtē illa que nō opponunt sibi in uicē nō se excludunt: sed multa bona inueniunt quox vnū non opponit alteri. Si g̃ vnū illox accipiat ab aliquo tanq̄s vltimus finis adhuc poterit accipe aliud tanq̄s finez vltimū ⁊ sic erūt due btitudines. ¶ Jtē volūtas fm ꝙ cōstituit sibi vltimū finē in aliq̄ re nō pdit sua libertatē: sz ante q̄s cōstituere ret finē in illa poterat cōstituere finē suū in aliqua alia. Sic̄ ille qui cōstituit sibi finē in diuitijs potuisset sibi cōstituē finē in honore vel voluptate. Cū g̃ nō pierit libertas voluntatis post q̄s iste cōstituit sibi finē i diuitijs poterit sibi cōstituere finē in honore ⁊ in voluptate: ⁊ sic habebit simul tres btitudines. Jtē ps qz Ari. ponit p ethi. felicitatē in vita actiua. ⁊ io. ethi. ponit felicitatē speculatiuā q̄ cōpetūt fm diuersa q̄ in hoie sunt: iō poterit hō simul hr̄e felicitatē speculatiuā ⁊ actiuā. ¶ Dōm ꝙ nō pōt hō hr̄e simul duas beatitudines nec pōt cōstituere sibi beatitudinē in diuersis rebus: sz oportet ꝙ in vnica tātū sit btitudo cuiuslibet. ¶ Patet lz qz illō in quo qescit aliqs sicut in vltio fine quē vocamus btitudinē dnāt affectui hois: qz ex eo totius vite sue regulā accipiunt. Sic illi quē in gula btitudinē sibi constituerunt seruos se effecerūt gule: ita ꝙ in oībus oz ꝙ ei obediant. Sic dr̄ ad philip. 3. de gulos. ſ. quox deus venter est. ſ. qz delitie ventris sunt sibi tanq̄s deus ⁊ dñs. Et tn̄ nō pōt aliqs duobus dñis seruire simul si nō sint subordinati: sz oz alterū cōtenere infra 6. Btitudo tn̄ est bonū vltimū nulli subordinatū: iō nō potest hō hr̄e simul diuersas btitudines qz qlibet illaꝝ totū hoiez sibi vēdicat. Alias enī nō reputabit btitudo si nō ferrat hō in illā fz se totū. ¶ Jtē patz hoc ex rōne plenitudinis: qz btitudo dicit quoddā bonū plenū qō in se oē bonū continet qō desiderari possit. Sic ēt dicit Aug. i9. de ciui. dei. ſ. finē hoiuz dicimus nō qō cōsumet vt nō sit sed qō pficiat vt plenū sit. Oz g̃ ꝙ vltimus finis ita impleat totū hois appetitū ꝙ nihil extra ipsuz appetendū relinq̄tur. Hoc tn̄ nō eēt si aliqd extra neū ad ipsius pfectionē requireret. Jō nō pōt eē ꝙ due sint btitudines alicuius hois. Qz tunc aut quelibet illaꝝ appetitū hois saciat ita vt extra illā nihil appetat: aut neutra saciat sed ambo simul. Si det ꝑmū necesse est ꝙ altera illaruz sit supflua vel ambo cū quelibet eaꝝ sufficiat implere appetitū. Et nō solū est supflua imo nō pōt desiderari cū vna illarū appetitū saciauerit. ¶ Si aūt neutra saciat sed ambe sil': neutra eaꝝ erit btitudo cū nō sit bonū cōplectū. sed extra illam aliqd q̄rit. Sic dicit Boe. de ꝓsol'. li. 3. ꝓsa. ij. ſ. Btitudo ē bonū quo qs adepto nihil vlterius desiderare q̄at: qō qdem est sūmū oīuz bonoꝝ cunctaq; itra se bona cōtinēs. cui si qd abforet sūmū eē nō posset qm̄ relinq̄ret extrinsecus qō posset optari. ¶ Jtē qz sicut in ꝓcessu rōnis illud est ꝑn'm qō nāl'r ꝓ cognoscit: ita ⁊ in ꝓcessu rōnalis appetitus q est volūtas oz eē ꝓncipiū istud qō nāl'r desiderat. Jstō āt nece est eē vnū qz nā nō tendit in multa sed determinata est ad vnū. Principiū āt in ꝓcessu appetitus rōnalis est vltimus finis vt ostēsum est ꝑ ce. q. iō oz istud in qō tēdit volūtas tanq̄s in vltimū finē sit vnū. ¶ Jtē actiones volūtarie spē accipiunt a fine vt ꝓbat scūs Tho. ꝑ. 2. q. 1. arti. 3. Illud aūt qō ponit finis nece est ꝙ det spēm oibus que sunt ad finē. Jō sicut nālia oīa ponūt in gñe fm vnā rōnē cōem nāe. ita oīa appetibilia ꝙ voluntatis inquātū appetibilia sūt vnius gñis. Jō nece est finē vltimū eē vnū a quo accipiāt vnitatē gñis: maxie qz i quolibet gñe est vnū ꝑmū ꝓncipiū vltimus aūt finis hz rōnē ꝑmi ꝓncipij vt dictū est ꝑcedē. q. Sicut aūt se hz vltimus finis hois simpl'r ad totū hūanū genus ita se hz vltimus finis hui⁹ hominis ad istū hoiem. Jō oz ꝙ sic oīuz hoiuz est nāliter vnus finis: ita istius hois nec̄io erit vnicus finis vltimus ⁊ non

Opinio aliq̄rum p⁹ rō.

2ª rō.

3. rō.

4. rō.

Rñdet ad q̄s'm q̄onis.

A

B

ꝑma rō.

2. rō.

C

3. rō.

D

4. rō

potest

poterit sibi cōstituere multas felicitates. ¶Ad p^m dōm q illi cōstituerūt q̄ttuor in felicitate nō qdez q ponerēt illa q̄tuor felicitates:sed q: nullū eoz erat in se pfectū bonū ex hȳs q̄ttuor faciebāt resultare vnū bonū pfectuz qđ ponebāt eē felicitatē. ¶Ad 2^m dōm q multa bona eē pñt que iter se nullā oppōnē hēant ex cōditione sua: t tñ repugnat bono simplr pfecto q aliqd sit de pfectiōe vel cōpleméto qđ extra ipsum sit:q: ex hoc appareret ipm nō esse sūmū nec pfectum cū adhuc extra ipm aliqd desiderari posset. ¶Ad 3^m dōz q nō pdit voluntas libertatē cōstituēdo sibi vltimuz finē t tñ nunq̄z fuit ptās volūtatis q ipsa posset facere opposita sum' eē. Et q: repugnat duo posse appeti ab aliquo tanq̄z sūma t vltima bona:si voluntas semel aliqd vt bonū sūmū sibi cōstituerit nō pōt simul ferri in aliud tanq̄z in sūmū bonū q: istō includit contradictionez. ¶Ad quartum dicendum q due sunt felicitates.s.in vita actiua t cōtēplatiua vt ponunt aliq de cuius vitate.j.videbiť. Et tñ dato q ambe eēnt vere felicitates:nō poterāt esse felicitates eiusdē hois sed diuersoz quoz vnus sūmū bonū cōstituat in vita actiua ali⁹ ām incōtē platiua. ¶Qō tñ idē hō hret istas duas tāq̄z felicitates repugnat pp duo. ¶Primo q: nō pōt aliqs siť hre duo sūma bona vel cogitare illa vt sūma bona pp cām supradictā cū includāt ꝺdictiōez. ¶2° ēt q: si nō accipiant vt duo sūma bona:ſz solū vt bona:ipsa tñ vita actiua t cōtēplatiua dissonāt: ita vt nō possit aliqs siť t pfecte hre vtrāq̄:ſz possit hre aliquos actus vtriusq̄z.de hȳs scūs Tho.p.ū.q.i.articu.5. ¶An oia que hō desiderat pp btitudinē ōsideret. Qō.XV.

Queritur An oia que hō desiderat ōsideret pp btitudinē. ¶Aliq dñt q non:q: ea q ordinanť in vltimū finē sunt ex intentione t seriose facta multa tñ sunt iocose facta t nō vtilia ad aliqd:ió non ordinanť ad btitudinē. ¶Itē scie speculatiue ſm Ari.2.metha.pp se ipsas q̄runť:nō tñ pōt dici q q̄libet eaz sit vltimus finis vł btitudo.g mlta appetūť q̄ nō sunt pp btitudinē. ¶Itē qcū q̄z ordinat aliqd ad aliquē finē cogitat de illo fine: multa tñ facimus in qb⁹ nihil de btitudine cogitamus:g nō oia desideranť pp btitudinē. ¶Dōm q oia q̄ hō desiderat pp btitudinē desiderat. Sola aūt btitudo p seipsaz desiderať q: finis vltimus est t extra eā nihil est qđ optari possit.sic diē Aug. i9.de ciui.dei.q istud est finis boni nři pp q amam cetera: t istud pp seipsuz. Istud aūt pz mulplr. ¶Pr̄io q: qcqd appetit hō appetit sub rōne boni:qđ idē ſi nō appetiť vt bonū pfectū qđ est vltimus finis necesse est q appetať vt tendenś in bonū pfectū:q: semp inchoatio alicuiuś rei ordinať ad cōsumationē ipsius cū nā nō desideret impfectū pp se:ſz vt deducat ad pfectionē. Sic pz in oīb⁹ q̄ sūt a nā t ab arte:que ſz icipiant in impfectōe ordinať a nā vel artifice ad cōplementū. Oē tñ bonū respectu btitudinis hz rōnē icōpleti: cū ipsa sola sit bonū istud quo qs adepto nihil est qđ vlteriuś desiderari q̄at vt Boe.ait de ꝓsol.li.3.,pſa.2.In ceteris aūt bonis ē icōpletio: q: ēt si qs illa hēat aliqd restat qđ desiderare posset t semp desiderat quouscz btitudinez assēq̄ť.g necesse est oia appeti pp btitudinē. ¶2° pz q: idē erit de vltio fine i appetibilibus sić de p motore in mouētib⁹.vt supra decľatū est p̄ce.q. Et tñ in mouētibus tota vtus motuś est a p̄ motore t inferiores cāe nō mouent nisi in quātū mouenť a p̄ motore. Quo subtracto cessat oīs motus vt ,pbatuz est g in appetibilibus oē q mouet appetitū hz vtutē mouēdi ab ipso vltio fine q est felicitas: t nō mouēte ipsa nō mouebūt iferiora bona appetitū. ¶3° pz q:si aliqd appeteret t nō pp felicitatez appeteret pp seipsuz: t tūc neēe erat q istud hret in se cōpletaz rōnē boni cū moueret pp seipsū: t tñ icōpletū bonū non pōt mouere cū nō hēat a se vtutē mouēdi ſz ab alio. Jō nō p̄t pp se appeti ita q ibi sistať:ſz neēe est appeti pp alterū. Nullū tñ hz rōnē cōpletā boni nisi btitudo:ió neēe est ipsaz solā pp se desiderari: t alia pp ipsaz. Siłe pz de motoribuś q: oīs motor est ipfectus p̄ter p^m q: nullus eoz hz a se vtutē mouēdi ſz a p̄:ió non p̄t aliqs eoz mouē nisi p̄mus moueat:q: alś scūs motor iā hret a seipso vtutē t nō pēdēt a p̄.g bōa ipfecta nō pñt mouē appetitū nisi iquātū ocurrit cuz eis vt⁹ pfecti boni. Istud aūt ē q pp btitudinē appetať tāq̄z ,pducētia ad illā: t ē q sūmū bonū det vtutē hōis icōpletis ad mouēdū appetitū.s.q icludať i eis rō sūmi boni iquātū pp istō desideraťur:ió nō p̄t aliqđ bo^m ōsiderari nisi pp felicitatē. ¶4° pz q si aliqđ bonū p̄ter btitudinē possz pp seipsuz amari eēt ibi p̄neipiū mouēdi appetitū cū istud pp seipsuz mouēt t nō sub rōne alteri⁹ boni: t tūc darem⁹ diuersa capita t p̄ncipia bonoz:q: qđlibz istoz eēt p̄ncipia cū nō pēderet ab aliq̄ altero. Et tūc oportebat q nō eēt vnū genus bonoz vel appetibiliū:cū i vnoq̄z gñe sit vnū p̄n^m qđ est mēsura alioz. Et tñ vnū ē gen⁹ bonoz t appetibiliū cū vnica sit pō appetitiua q ī oia appetibilia pōt.g nō poterit dari nisi vnū p^m in isto gñe Et tñ vt⁹ boni ē mouē appetitū. Solū g erit vnū bonū qđ pp seipsū mouē possit appetitū. Cetera āt nō mouebunt nisi pp istud q: alś nō eēt istō mēsura alioz: t tñ q̄ncūq̄z aliqd desiderať illud mouet appetitū:g neēe ē q nō possit aliqd desiderari nisi sub rōne btitudis.i.pp btitudinē. Et istud vł multū efficax. ¶Ad p^m dōm q oēs actōes ordinanť in felicitatē t ēt act⁹ iocosi nō tñ ordināť ad aliquē finē extrisecū ſz solū ad bonū ipsi⁹ ludētis,put sūt ei delectabiles vel requiē p̄e stātes. Et ipa reges rursus desiderať tāq̄z felicitas vł ad felicitatē ptinēs. Cū āt dř q act⁹ iocosi nō sūt serioši nec vtiles nec ,pficiūt:itelligēdū ē q̄z tū ad exterioza bona:secus aūt est de bono qđā iterioři ludētis.s.rege vel delectatōe.vt dēm ē. ¶Ad 2^m dōz q scie speculatiue desiderať pp felicitatē cū dř q pp seipas q̄runť est sensuś q nō q̄rūť pp aliqđ bonū extrisecū sić artes mecanice q̄ sūt pp res opatas. Speculatiue āt nō sūt pp rē opatā q: act⁹ eaz ē speculari t speculari nō trāsit in māz exterioze:cū sit act⁹ ímanēs: t rursus ipm speculari q̄reť pp felicitatē vel ꝓstituet ī eo felicitas. ¶Ad 3^m dōm q ſz hō nō cogitet de btitudine qñ aliqd opať facit illud pp btitudinē. Nec est neēe cogitare semp de btitudie vel de vltimo fine qñ aliqd desiderať:q: vtus p̄me itentionis q̄ fuit ad ipsaz btitudinē manet in quolibet appetitu rerū ac si realiter quālibet rē hō ordinaret in vltimū finē cogitādo ſz de illo nihil cogitemus. Sicut ille qui mouet p viā tendit ad aliquez terminū t tñ nō oz q in q̄libet pte vie cogitet de ipso termio ad quē vadit:sed satis est q qñ incepit moueri intēderet ire in talē locū postea aūt in toto motu manet vt⁹ illi⁹ itētionis .i.q: pp illā p̄mā intētionē quā habuit mouet p totā viā licz dū mouet actualr nihil de illo cogitet. Jste modus ē in oīb⁹ rebus q̄ fiūt ad aliquē finē:q: nō oz semp manē actualē cogitatōez de illo fine. ¶Et hoc est ēt in oībus sacris q̄ ītētionē mīstri regrūt.sić in eucharistia t in baptismo:q: nō requirtur q q ꝓficit hēat actualē cogitationē de volēdo cōficere:ſz sufficit q aliqñ hoc voluerit Jta in baptizādo. Jstud aūt dico sufficere quātū ad effectuz sacri.secus aūt q̄z tū ad excusationē mīstri:q: talis negligētia eē poterat.s.nō cogitādo vel aduertēdo qđ eū reū ꝓstitueret pcti.de quo nō est ad pñs.de hȳs scūs Tho.p.2.q.i.arti.6. ¶Sz obȳciūt adhuc qdā non oia appeti pp btitudinē:q: nullus delectationez pp aliquid vult.7.ethi. t ridiculuz est peti ab aliq̄ q̄re vult delectari.io. ethi.delectatio tñ nō ē ipsa btitudo vt oñdeť.j.q.24.t.23.g nō oia volum⁹ pp btitudinē. ¶Itē illud qđ nō est ad btitudinē ordinabile: nō pōt pp btitudinez desiderari: sed multi volunt aliqua que nō sunt ordinabilia in btitudinē:ſz magl ab ea diuertunt hoiez.g nō oia appetimus pp beatitudinē. ¶Itē qđ nullā spēm boni in se hz nō pōt desiderari pp btitudinē cū btitudo sit maximū bonū: zad illā nō pueniať nisi p bonū qđ est sui gñis:ſz q̄ncz desiderať aliqd qđ nullā spēz boni hz:vt ait Aug.scđo ꝓfeť.Furatus suz id qđ mihi habūdabat t multo melius:nec ea re volebā frui q̄z furto:appetebā:sed ipso furto t pctō. Et ita q̄ro qd me in furto delectaverit: t tñ in furto ſz rōnē furti nō est aliqua spēs boni.g aliqd pōt appeti qđ nō sit ad btitudinē. ¶Itē moz nō vł posse ordinari ad btitudinē nisi sub spe vite future ꝓsequēde post mortē:cū btitudo nō possit eē nisi viuētis. Quidā tñ spōte a seipsis vel ab alīs occidi voluerūt nō hñtes spē vite future: g aliqd volebāt t nō pp beatitudinē. ¶Itē volūtas iudicať recta ex ſz q in rectū finē ordinať.si g qcqd desiderať pp rectū finē.i.btitudinē desiderať:oīs volūtas bona t recta erit. Qđ falsuz est. ¶Dōz q oia q̄ appetim⁹ appetūť pp btitudinez pp rōnes supra positas maxie q: Dio.lib.de dī.no.c.xi. dicit q oīa pacē desiderāt: t q pp eā agunt q̄cūq̄z agunt:ſz pax ordinať in btitudinē vt oñdeť.j.q.30.g oia appetunť pp btitudinē. ¶Ad p^m dōm q ſz delectatio nō sit ipa btitudo eēntialr ē tñ aliqd pñs p se ad btitudinē tāq̄z p se accns ei⁹ vt oñdeť.j.q.24.ió eodē appetitu a ppetiť btitudo t delectaō i reb⁹ q̄ btificari pñt. Et hoc est verū de delectatione pñte btitudinē. Jn delectationibus aūt alīs si sint delectationes in

f
b
p
Due felicitates sunt.
J
Jdē hō nō pōt hre duas felicitates.
p^a rō.
2^a rō.
S.tho.
Opinio q̄rundā q non.
p^a rō.
2^a rō
3^a rō.
Rñsio ad q̄situ q̄onis.
A
Oiaque hō desiderat ,p pter beatitudinē ōsiderat
p^a rō.
B
2^a rō.
C
3^a rō.
D
4^a rō.
E
f
Rñdeť ad p̄mū arg^m.
b
p
S.Tho. Obȳcitur.
p^a rō.
2^a rō.
3^a rō
4^a rō
5^a rō
J
Rñsio ad obones.
k

sensu dōz ꝙ appetit⁹ sensitiu⁹ p se appetit delectationē ⁊ ipsaz opationē appetit pp delectationē lz nā ordinauit delectationes sensibiles pp opationes: ⁊ nō eȝrio vt oñdeᷓ. j.q.xxx. ⁊.49. Et est ibi ista diuersitas qz sensus q nō pōt hr̄e btitudinē nec bonū simplr̄ ptingē pōt puenit ad delectatōez tāq̄ ad sūmū bonū suū:iō pp illaz oia appetit lz nō sit ipsa magis bona q̄ opatio vt pz.e.q. Delectatiōes āt q̄ sūt in opationib⁹ ptis rōnalis desiderāt eodē desiderio quo ipe opatiōes in q bus sūt.iō si ille sūt btitudo appetit pp se delectatio illaz vt est aliqd nō sepatū a btitudie. Si āt ordinār opōnes ille ad finē:ordinabūt sil̄ ⁊ delectationes ad finē. Un̄ pōt ps itelle ctiua appetē delectatiōez pp alteᷣ.s.vt sit maior facilitas in opando:sensus āt nō pōt desiderare delectatōez pp alteᷣ qz est delectatio vltimū bonū ei⁹. ¶Ad 2m dōz ꝙ ordinari aliqd ad btitudinē ptigit dupl̄r. Uno⁰ sic id qō q̄rit ea ītētioe vt p ȝ ad btitudinē pueniat:vt sic aliqs vult opari opa vtutis vt p ȝ btitudinē mereat hr̄e. ¶Alio⁰ appetit aliqd pp alterū nō ꝙ ordinet ad assequēdū illō ſz vt p ȝ hēat aliquaz sil̄itudinē ei⁹ ⁊ tē volūtas vl̄ desideriū h⁹ rei ex ȝ hr̄ vt hēat aliq̄ sil̄itudo illius rei q̄ ꝓncipal̄r desiderat:lz p ȝ hr̄i possit. Sic si qs hñs desideriū magnū regnādi: ⁊ sciēs nō posse ȝ hr̄e vult vsurpare vl̄ exercē q̄cūq̄ ptātē potuerit sup aliqs nō q̄si ex hac ptāte putaȝ se posse ascēdē ad regnū qō despat se posse hr̄e ex casu ſz qz exercēdo istā ptātē gerit aliq̄lē sil̄itudinē pōe regnatiue. Et ȝ mō q pctā appetit btitudinē volūt nō ꝙ putēt se puēturos ad btitudinē p istos act⁹ iquātū sūt pctā:ſz iquātū p ȝ quādā sil̄itudinez btitudis hñt qz deū q̄dāmō imitār in excellētia vl̄ ptāte:aut aliq̄ alio bono qō se p pctā hr̄e putāt. Sic dic̄ Aug.2.pfeᷣ.supbia celsitudinē imitat:cū tñ sit vn⁹ sup oia excelsus. Ambitio qdē nihil nisi honorez q̄rit ⁊ gl̄iaz:cū tñ sit ōs p ceteris honorādus. Et ita in ceteris pctis iducit. ¶Ad 3m dōz ꝙ in pctō pōt hoi appere aliq̄ spēs vl̄ sil̄itudo boni:sic̄ Aug. dicit de furto illo.e.li.s.de sideriuz libertaᷣ.oñsio cuiusdā sil̄itudis btitudis p ȝ ꝙ ē eē liberuz. Nam lex astrigit ad nō furāduz ⁊ vt nō eēt subdita alicui si gaudēt plenissima libtate sic ōs nulli subus ē volebat furari:ne p ȝ legi subditū se facēt aut teneret vl̄ reputaret. Un̄ dicit. Quid g̃ i illo furto ego dilexi ⁊ in quo deū meū puerse atq̄ vicioſe imitat⁹ suz. Et soluit dicēs. Aut libuit facere ꝺ legē qz potētatū nō poteraz vt libtate captiu⁹ imitarer faciēdo ipune qō nō liceret teneb:rosa oipotentie sil̄itudine. ¶Ad 4m dōz ꝙ ⁊ illi q sine spe vite future morte volūt btitudinē volūt. Pōt.n.qs dupl̄r se exponē morti vl̄ appetē illā sine spe future vite. ¶Uno⁰ pp opōnē vtutᷣ. sic illi q mor tē elegerūt sustinē vt pūā saluarēt vel vt ihonesta vitarēt. ⁊ ȝ eoz existimatōez ptinebat ad btitudinē nō qdē ꝓsequē dā post mortē ſz i ipo actu vtutᷣ se btitudinē assequ putabant: qz facē opus pfectū vtutᷣ sic sustinē mortē ꝑpria erat ab eis valde desideratū i q̄ btitudinē eē putabāt. ¶Alio⁰ pp tedia miseriaᷣ q̄s sustiet qs viuēdo: ⁊ ȝ moriēdo solū vitare posse putat. Et qz miſia ⁊ btitudo sūt ꝺria vitare miseriā ē appetē btitudinē: ⁊ sic q mortē appetit btitudinē q̄rit. ¶Ad 5m di cēdū ꝙ nō est recta volūtas ex ȝ solo ꝙ vult aliqd pp btitudinē vl̄ finē. Duo enī ad volūtaᷣ rectitudinē requr̄it. Unū ē ꝙ ꝑsupponaᷣ finis debit⁹. Aliud est ꝙ id qō ordinaᷣ ad finē sit ꝓportionatū ipsi fini. Quāuis āt oīa desideria ad btitudinē referāt sub rōne cōi btitudis:tñ pōt act⁹ eē puersus vl̄ volūtas vtroq̄ mō. Prio mō si appetaᷣ btitudo ibi vbi nō est: sic si qs eā in diuitiȝs:aut corpis voluptatib⁹ q̄rat. Scdo qz dato ꝙ q̄raᷣ btitudo vbi ē tñ appetam⁹ aliqd qō nō ē ꝓportionatū ad btitudinē sic si qs vult furari vt det elemosinaz: qz finis bon⁹ ē ⁊ tñ act⁹ nō ꝓportionaᷣ ad finē. ⁊ sic nō segt ꝙ ois act⁹ sit rect⁹ si oia pp btitudinē appetuntur.

An oiuz hoiuz sit vna btitudo:vl̄ possit hr̄e diuersaᷣ. q.xvj.

Queritur An oiuz hoiuz sit vna btitudo:vl̄ possint hr̄e diuersaᷣ. ¶Dñt aliq ꝙ nō est eadē:cū videam⁹ q̄sdā i diuitiȝs:alios in voluptatib⁹:⁊ alios in alīs bonis btitudinē sibi ꝓstituē. ¶Jtē si oiuz hoiuz esset eadē felicitas maxie videt ꝙ ista ꝓsistēt i bono icōmutabili: qz istō ē oib⁹ excellēti⁹. Uidem⁹ tñ plimos hoium auerti ab illo.s.oēs peccātes. g̃ nō ē eadē btitudo oiuz. ¶Jtē ſm hitudinē ad felicitatē regulaᷣ tota vita hois. si igit eēt eadē btitudo oiuz eēt idē mōs viuēdi oiuz: ⁊ tñ videm⁹ diuersitatē inter hoies. g̃ nō tēdūt i eadē btitudinē. ¶Jtē btitudo ē ſminus oiuz actionū nr̄aᷣ. Actōes āt sūt singulariū. hoies igit lz ꝓueniāt in nā spēi cū differāt in mltis ꝓditōib⁹ idiuiduali b⁹ ⁊ actio sit idiuidui ⁊ nō nāe:poterit in diuersis hoib⁹ esse diuersus finis: ⁊ diuersa btitudo. ¶Jtē nō solū diuersoᷣ hominū potert eē diuerse btitudies iq̄tū pñt velle diuersa bōa ſz ēt vr̄ ꝙ sit necīū eē diuersas btitudieſ:qz btitudo ē bo^m hu mane vite. Et tñ nō ē idē bonū oib⁹ hoib⁹. sic nō ē idē bonū sano ⁊ egro iuueni ⁊ seni sanguineo ⁊ melācolico:g̃ ſz ꝺrias hoiuz erūt diuerse felicitates. ¶Dōz ꝙ oiuz hoiuz ē eadē felicitas sic dicit Aug.13.ō ci.dei.s.oēs hoies ꝓueniūt appetēdo vltimū finē q ē btitudo. ¶Cōsiderādū tñ ꝙ ō btitudine possum⁹ dupl̄r loq. Uno⁰ q̄tū ad rōnē ei⁹ alio⁰ q̄tū ad ſbam rei i q̄ repit rō btitudis. Est.n.rō btitudis eē bonū cōpletuz ⁊ vltimū sūmū:q̄ oia ad idē ptinēt. imo iter se ꝓuertūt. Nā si sūmū ē:vltimū ē:cū vltra sūmū bonū null̄z bonū sit:nec optari possit. ēt si sūmū ē:cōpletū ē. Nā si cōpletū nō eēt:sūmuz nō eēt:cū excellēti⁹ bonū eēt istō qō cōpletū eēt. ſba rei in q̄ ē felicitas ē ipz i q̄ iudicam⁹ istā eē cōpletā rōe boni siue sit istō siue illō: qz ȝ p accīs ē. ¶Quātū ad p^m dōz ꝙ oiuz hoium ē eadē felicitas:qz o oēs appetūt sibi bonū sūmū ⁊ pfectū ⁊ nō solū ē eadē btitudo:ſz ēt ē ipol̄e ꝙ in ȝ hoies variēt ꝙ tunc possz aliqs desiderare bonū ipfectū ȝ rōe ipfecti ⁊ nolle bonū pfectū sub rōe pfecti. istō āt ē ꝺ nāz volūtaᷣ ⁊ icludit ꝺdictiōez. ¶De 2o dōz ꝙ nō oēs hoieſ ꝓstituūt sibi eadē felicitatē:ſz qdā i diuitiȝs alīs in alīs reb⁹. sic dic̄ Boe.de ꝓsol̄.li.3.ꝓsa.2.s. Ois mortaliū cura quā mltiplicit studioᷣ labor exercet diuerso qdā tale ꝓcedit:ſz ad vnū tñ btitudis finez nitit pueire. ⁊ tñ istas diuersas res i qb⁹ btitudinē sibi diuersi homies ꝓstituūt ȝ eadē rōe appetūt. s.ȝ rōe cōpleti boni q̄ est rō btitudis:ſz p errorē accit ista varietas. Un̄ dōz ꝙ nō solū btitudo ē eadē q̄tū ad rōez suā respcū oiuz hoiuz:ſz ēt q̄tuz ad ſbaz rei i q̄ ē:lz nō oēs hoies putēt eē felicitatē i re illa i q̄ est. ¶Et pz ȝ q: felicitas ē sūmū bonuz hūane vite. Nō pñt tñ eē mlta sūma bōa. vt.ē.ꝓbatū ē. Jō vl̄ erit vnīta btitudo oiuz hoiuz vl̄ nulla. ꝙ āt diuersi hoies diuersa appetāt ē pp errorē ipoᷣ:qz qlibet putat sūmū bonū eē i eo qō desiderat. Sic dic̄ Boe.2.de ꝓsol̄.ꝓsa.3.s. Ad veᷣ bonū nāle ducit intentio: ⁊ ab eodē mltiplex error abduc̄. ⁊ pp ȝ qdā honores reputāt maximū bonū. alīq famā. alīq diuitias. alīq pōam. vt ait Boe.e.li.ꝓsa.2.s. Est.n.mētib⁹ hoiuz vi boni infta cupiditas nāt̄r:ſz ad fl̄a vari⁹ error abduc̄. Quoᷣ qdē alīq sūmū bonū eē nihilo idigere credētes vt diuitiȝs affluāt elaborant. Alīq vo bonū ꝙ sit dignissimū veneratoe iudicātes adeptis honoribus reuerēdi ciuib⁹ suis eē nitūr. Sūt q sūmū bonū i summa pō eē ꝓstituāt. Di vl̄ regnare ipsi volūt vl̄ regnātib⁹ adherē conār. ⁊ ita ē de alīs varīs snijs circa btitudinē. Jsti tñ licz varie sentiāt de btitudine:nō cōstituūt pp ȝ diuerse btitudines:ſz vnica ē btitudo:qz opio nr̄a reᷣ ꝓditōez variare non pōt. Et tñ vnicū est sūmū bonū:iō vnica est btitudo ⁊ q illaz adipiscūt vere bti sūt:ceteros aūt error confundit. Sic enīz est in hoib⁹ circa iudiciū de delectabilibus. Nā oi gustui delectabile ē dulce:ſz quibusdaz ē maxie delectabil̄ dulcedo vini alīs āt dulcedo mellis alīs vo alie dulcedines. Et ȝ mō q̄dā iudicāt eē dulce id qō vere dulcedinē nullā hz. Illud tñ vocaᷣ simplr̄ dulce vl̄ melius iter oia dulcia ⁊ magis delectabile in quo maxie delectanᷣ illi q optimū gustū hñt. Et sic istō bonū neᷣe est vere cōpletissimuz qō appetit tanq̄ vltimū finē ille q hz appetitū optie dispositū: ⁊ est ibi vere hūana felicitas. Jn alīs aūt nihil est nisi qdā error ex quadā leui sil̄itudine. ¶Ad p^m dōm ꝙ illud nō ꝓbat ꝙ nō sit eadē btitudo oiuz hoiuz:ſz solū ꝙ ñ sit eadē res i q̄ oēs ꝓstituāt btitudinē nā siue diuitias siue honorez:siue alia appetāt:i q̄libet eoꝝ putāt eē bonū cōpletissimū qō ē rō felicitatis. Res āt in qua est felicitas eadē est:lz in illa nō conueniāt oēs pp errorem. Nullus tñ tātus error eē pōt:ꝙ hoieſ discordarēt in rōne felicitatis lz discordēt in re. ¶Ad 2m dōz ꝙ illi q peccāt auertēdo se a bono icōmutabili in quo solo iuenīt ve rō btitudis nō auertunt ab eo tāq̄ a btitudine:ſz potius putāt btitudinē esse in alīs rebus ⁊ in illis q̄runt eā. Differt tñ qz aliqui istoᷣ diuertūt ab ipso bono incōmutabili iudicātes nō eē in eo beatitudinē ⁊ credentes eā esse in delectationibus corporalibus vel in alīs rebus. Et isti peccāt ex electōe sic itēpati lz ve errēt. Et ille error est cā hui⁹ male electiōis. Alī diuertūt a bono icōmutabili nō ex electōe:ſz ex passiōe:nā in ipo iudicāt eē verā felicitatē ⁊ tñ ingruēte passiōe obfuscaᷣ coꝝ iudicium ⁊ non agunt perfecte ex electione: sed magis ex

quadam

Opioaliqᷣ ꝙ non p^a rō. 2^a rō. 3^a rō

4^a rō.

quadā pturbatiōe: q̄ cessante sp manet eis iudiciū q̄ i bono incōmutabili sit vā btitudo. Et isti sē q peccāt p icōtinētiaz.

5 Ad terciū arg.

¶ Ad 3m dōz q̄ diuersi modi viuēdi i hoib⁹ nō pueniūt ex ly q̄ putēt diuersaz eē rōez btitudis: sz qz diuersaz putāt esse ſbaz rei in q̄ est btitudo: z qz alr diuitie acqrūt. z alr delectatiōes: z alr fama: nece ē diuersos mōs viuēdi eē in eis q diuersas sibi pstituerūt res in qb⁹ putāt eē sūmū bonū. ¶ Ad q̄rtū dōz q̄ lz actōes sint singlarū: qz singlare ē suppom: tñ p̄n agēdi nō ē pditio idiuidui: sz ipa nā. Et qz nā ē eadē in oib⁹ hoib⁹ erit appetit⁹ idē. Sicut diuersi sē ignes pticlares oēs tñ calefaciūt: qz isti⁹ actiōis ē in eis p̄n. nā. s. calor q pse quit foraz ignis. Ita appetit⁹ rōnal ē idē in oib⁹ hoib⁹. z iste est p̄n passiuū ad desideriū felicitatis. s. qz mouet ab ipo bono cōpleto. Jō nece ē q̄ i oib⁹ hoib⁹ sit eadē felicitas.

Ad qntum ar.

¶ Ad qntū dōz q̄ dispōnes diuerse hoiuz accidūt magis circa corpalia. nā i virib⁹ aie nō ē i eis diuersitas nisi iquātū ex corpore aia pseq̄t quādā iclinatiōē vt talis sit spēs qle ē corp⁹. Si āt btitudo eēt de qbuscūq̄ bonis nece erat diuersas esse btitudies hoiuz: qz nō sūt eadē bona in sensu isti z illi. Btitudo tñ nō est ō q̄lz bono sz de vltio: iō nō ē illō fz pditionē potētiaz: vt p̄hūt inclinatōes q̄sdā ex corpe. qz iste nō sunt respectu vltimi boni cū opatio pfectissima hois nō sit fm istas potētias. sed fm illā que excellētior est. Jsta aūt est voluntas nō qdē put psequit inclinationē alicuius corpis: sz put est appetitus nāe rōnalis. Et istō est cōe in oib⁹ hoibus. Jō necesse est felicitatē dari vnā oium: maxie qz bonū maximuz z vltimum solū est btitudo. Jstud aūt est vnicū: iō lz isti videāt sic z alteri alr nō variat btitudo sz manet eadē: lz bona fm sensuz sint diuersa in diuersis hoib⁹. Bonū tñ sensus non est vltimū z cōpletū. iō felicitatē nō variat. De hūs. s. Tho. p. ij. questione pma. articulo septimo.

¶ An fin] vltim⁹ q ē btitudo q̄eiat ceteis reb⁹. Qō. XVII.

Queriť an finis vltimus q est btitudo nra pueniat ceteris reb⁹. ¶ Quidā dicūt q̄ sic: qz finis z p̄n in rebus sunt idē. s. pmū pncipiū z vltimus finis: sed primū p̄n hoiuz. s. deus est pncipiū oium aliaz rez. g̃ finis erit idē hoib⁹ z alīs reb⁹. ¶ Jtē Dio. dicit in lib. de di. no. q̄ deus quertit ad se oia tāq̄ ad vltimū finē: sz de⁹ est btitudo hois: qz ipso solo fruēdū est: vt ait Aug. s. tres sē res qb⁹ fruimur. pz. fi. s. s. g̃ oia alia q̄ordabūt in btitudine hoiū. tēdēt i illā. ¶ Jtē finis vltim⁹ siue btitudo est obm volūtatis. z obz volūtatis est bonū vlr. cū volūtas sit po nō alligata organo Et iō cū nō corrūdeat sibi bonū pticlare fz pditionē organi erit nēcio ad bonū vle: qō ē bonū simplr. sz bonū vle ē finis oiuz. g̃ oia tendūt ad btitudinē hois. ¶ Dōz q̄ vltim⁹ finis hois ē btitudo: z ad btitudinē nullū aīal pueniť nisi hō. Cū btitudo sit sūmū bonū nāe rōe degētis. vt ait Boe. ō pso. li. p ps̄a q̄rta. Arist. q̄z p ethi. dicē q̄ nēo dicit bouē esse felicē. sic ēt Aug. dicit i li. lxxxiij. q. q̄ nō cadit i aliq̄ aialia rōnis exptia vt btā sint. Cōsiderādū tñ q̄ btitudo ē finis hois vltius. Pōt aūt finis dupliciter accipi. s. p ſba ipsi⁹ finis: vel p acqsitione aut possone ei⁹. Et sic Ari. ij. phi. t. 5. meta. dicē eē duplicē finē. s. cui⁹. z quo. cui⁹ dr q̄tū ad ipaz ſbaz finis. i. cui⁹ rei vel i q̄ re sit finis q̄ dr q̄tū ad vsuz vl possonē. i. quo res se habeat ad ipaz ſbaz finis. Sic dicim⁹ i nālib⁹ q̄ finis mot⁹ i reb⁹ g̃uib⁹ ē loc⁹ ifimus. Et pt itelligi q̄ ipe loc⁹ ifimus q̄tū ad ſbaz sua sit finis isti⁹ mot⁹ vl q̄ possio isti⁹ loci. s. manē i eo vl q̄escē ibi sit finis mot⁹. Et iste vocabiť finis q̄: loc⁹ āt vocabiť finis c⁹. Sic ēt dicim⁹ q̄ pecūia ē finis auari: z res ōlectabil' fz tactū z gustū finis itēpati. s. qō pecunia i seipa q̄ ē q̄dā res sit finis auari vl possio z vsus sit finis ei⁹. ita q̄ res ōlectabil' sit finis itēpati vel vsus rei ōlectabil'. Si loq̄mur ō fine hois q̄tū ad ſbaz ei⁹. dōz q̄ finis vltim⁹ hois q̄rit oib⁹ aliīs reb⁹: qz de⁹ q est finis hoiuz est oiuz aliaz rez. Si loq̄mur ō fine p vsu vl possone aut acqsitiōe ei⁹: nō q̄uenit finis hois vltim⁹ aliīs rebus: qz alie res n̄ psequūť illū sic hō. Cōsequūť qdē oēs res aiate vel iaiate deū cū sit finis suus: z si nō pseq̄rent illū eēt B ex erroze itelligētiaz cū opus nāe sit op⁹ itelligētie. Si g̃ oia. j. hoiez deficerēt a fine suo itelligētie mouentes oēs res nāles errarēt z mario qdē erroze: qz nō pt eē maioz erroz q̄s q̄ res ōficiat a suo fine vltio q ē totū bonus ei⁹. Nulla g̃ res pōt ōficē a suo fine nisi hō q p libtatē agit. z ēt āgelus: z tñ cetere res hñt deū p fine. g̃ psequūť deū. ¶ Modus tñ cōse quēdi eaz nō ē idē. Qz cū rō vltimi finis sit rō cōpleti z summi boni: in tñ aliq̄ res pseqū de fine suo vltio q̄tū de pfectione pōt suscipe. Et qz res hñt diuersos gradus ſbales essendi non p̄nt omnes pticipare deū fm eandē pfectionez: sed quedam solū in essendo: q̄dā vo in essendo z in viuendo: z sic ō alīs gradibus pticipationū. Hoc tñ cōe est q̄ q̄libet res pse quitur vltimū finē vl pticipat illū fz id qō in illa pfectissimā est: qz p hoc magis assimilať vltio fini q hz rōnez cōpleti bōi. Jn hoie āt pfectissimū qō hz est intellect⁹ z volūtas: iō pseq̄r hō deū per actuz itelligendi z amādi. Nulla āt res inferior hoie p̄t itelligere z amare: iō nulla p̄t pseq vel possidere deū sic hō. Et sic nō est idē finis hois vel aliaz rez. put finis dicť acqsitione vel vsum vel possessione finis. Est tñ idē finis hoi z alīs reb⁹ q̄tū ad ſbaz finis: qz de⁹ est finis oiuz cū nēcario oīs debeant tendere in ip̄z tāq̄ in p̄mū bonuz qō est p̄mū in gñe bonoz: z p̄r ē mēsura oiuz illius generis. i. oiuz bonoruz. Si āt dareť aliud bonuz in qō aliq̄ res vltiate tēdēt eēnt multe mēsure in gñe bonoz. Et istō est impole cū oia bona sint in vno gñe bonoz: z in vno gñe est dari vnicū p̄muz z vnicā mensurā. Et lz res vltimate psequanť aliīs pfectiōes que sunt citra deū: non dñr ille pfectiōes simplr finis vltim⁹ ipsaz rez: sed modi pticipādi ipso vltio fine. ¶ Sicut in homine finis est ipse de⁹: z tñ pfectio vl modus q̄ hō deo pticipat est btā visio. Non tñ vocať simplr illa visio finis hois: sz ipse deus quē pticipam⁹ p visionē. Et ita cuz singule res taz aiate q̄z inaiate pticipāt deo: fm diuersas pfectiones eis possibiles fm suas spēs: erit deus finis simplr ipsaz rez: z nō pfectiones quas vltio psequunť ipse res. Qz ille nō sunt finis: sed modus pticipādi ipso fine. De btitudie āt dōz q̄ nulla res inferior hoie pticipat btitudinez: qz btitudo nō dicť finē q̄tuz ad ſbaz sua: sed modū pticipatōis in ipso fine. Et qz modus pticipādi in hoie ipsi deo est per intellectuz z voluntatē btitudo p̄sistit in actu intellect⁹ z volūtatis. Jn hoc aūt nullū aial cōicat p̄ter hoiez: nullū g̃ aial p̄ter hoiez btm est. Licet g̃ distingui posset de fine vltio an cetere res pueniant cuz hoie in vltimo fine: de btitudine tñ distingui nō p̄t: qz soli hoi inter aialia cōpetit: cū dicat modū spālē pticipandi vltimo fine. ¶ Ad p̄muz dōm qō p̄muz p̄ncipiuz: z vltimus finis sunt eadē in hoie: z i ceteris reb⁹ q̄tū ad ſbaz p̄ncipiū z finis: sed nō q̄tū ad modū pseq̄ndi finē. ¶ Ad fz dōz q̄ de⁹ quertit ad se oia tanq̄ ad vltimū finē: z tñ in illa quersione pcedit eis diuersas pticipatiōes sui fm gradus nāe suaruz. ¶ Ad tertiū dōz q̄ finis hois est bonū simplr z istud idem est finis oiuz rerū: z tñ nō eodē mō pueniunt ad illuz finez: nec illo pticipāt eodez mō: sz varie vt dcm̄ est. De hūs sanct⁹ Tho. p̄ma scōe. q. i. arti. viij.

D Ad p̄m ar.

E Ad fm ar.

F Ad 3m ar.

¶ An btitudo hois possit esse in rebus exteriorib⁹.

¶ Questio. XVIII.

Queritur an btitudo ista hois possit eē in reb⁹ exteriorib⁹ sicut in bonis fortune vl in rebus corpalib⁹. Et qm̄. j. ageť de singulis ipsoruz bonoz an in eis felicitas eē possit: soluz tangeť hic fm rōes g̃iales cōpetentes oib⁹ bonis exteriorib⁹. ¶ Aliq dicūt q̄ circa exteriora bona sit btitudo: qz id qō a plurib⁹ dōz imple eē est fz totalr: vt ait cōmētator. ij. de aia. arist. quoq. vij. ethi. dicit qō opio ñ pdiť quā mlti ppli firmāt. i. nō ē fla opio: qz h ē pīs i illa. s. qō falsa z inutil' sit. Maxia tñ hoiuz mltitudo ad bōa exteriora iclinať: z illa tāq̄ finē vltimū q̄rit: g̃ i illis est btitudo.

Opinio q̄rūdam. p̄ rō.

¶ Jtē fz pbz. ij. phi. felicitas z fortuna vñr eē circa idē: bona tñ fortune sī exteriora bōa: g̃ in bōis exteriorib⁹ erit beatitudo.

2. rō.

¶ Dōm qō non p̄t eē btitudo in bōis exteriorib⁹: qz btitudo est maximū bonū: z tñ exteriora bōa nō sunt maxima: g̃ nō est in eis btitudo. patet qz maiora sunt bōa anime: quia bona exteriora pertinent ad conditionē corporis: z ad vsus ei⁹: sed anima est excellētior corpe cum sit forma z act⁹ eius: ergo bōa anime nēcio erunt maiora bonis corpis: non ergo erit beatitudo in bonis exteriorib⁹.

Rñdeť ad q̄sitū qōis. A p̄ rō.

B

¶ Jtez maius bonuz est quod auferri non p̄t q̄z qō aufertur: bona tamē exteriora auferri p̄nt: ergo non est in eis beatitudo.

2ª rō. C

¶ Jtē beatitudo est p̄priū hominis cū in hoc non cōicet cū eo aliqō animal nec aliq̄ inferior res. x. ethic. bōa tñ exteriora sunt cōia hoi z animatib⁹. Jō nō est in eis beatitudo.

3ª rō. D

¶ Jtē beatitudo est bonuz manens: cum homine: bōa tamen exteriora nō manent semper cuz homine: quia saltez post mortez nō manent. Et sic necesse esset omnes homines post mortem miseros esse cum per mortez beatitudine p̄riuentur.

4ª rō. E

¶ Jtē patet qō cū beatitudo ab omnibus hominibus nālr desideret erit

5ª rō. F

hūane

hūane vite finis. Finis āt cuiuslibet rei est sua⁹ ppria opō vl per opōnē ppriā ad fnē venit. Cū āt forma ppria rei sit in q̄libet re opōnis ppie pn̄rfoza āt ppie hois inquātū hō sit aia rōalis oz q̄ vel in ipsis actib⁹ aie rōalis btitudo cōsistat: vel in illis ad que hō per act⁹ aie rōalis cōpaī vel ptigit: hec āt sunt bona aie. Jō nece est poni btitudinez in bonis aie: z nō in exteriozib⁹.

¶ Qō āt aliq de pbis btitudinē in exteriorib⁹ bonis posuerint: hoc erat q̄ seipsos qd ecnt ignorabāt. Nā non cognoscebāt se fm istud qō in eis meli⁹ē: z ee oz formaliter cōplet: sed aduerterunt id qō de eis exteri⁹ apparet. Et fm hoc btitudinē suā in reb⁹ exteriozib⁹ posuerūt.

¶ Ad p̄m ar. Ad p̄mum dōm q̄ opio multoz hoiuz lz cōiter hēat aliqd de vitate non tn̄ nece est illā ee sp verā. Qui tn̄ ponebant btitudinez in reb⁹ exteriozib⁹ lz vere fallerētur: nō tn̄ oino fallebant q̄ ipsi nulla bona maiora ee putabant: tō ista seqbant: sic dicit arist. vij. ethi. c. xvi. de delectatōib⁹. s. q̄ delectatiōes cōporis non sunt per se bone: z ōsiderabiles: sed pp has solas cognitas ee has solas existimabant. s. ee delectatiōes: z has solas desiderāt.

¶ Ad 2m ar. Ad 2m dōm q̄ felicitatē z fortunā ee eozūdē vel in eisdē pt dupl'r intelligi. Uno mō q̄ sit eozūdē. s. sbo rū. Alio mō q̄ sint eozūdē. s. oboz.

¶ Primo mō vez est qō fortuna z felicitas solū sunt in reb⁹ rōnabilib⁹: q̄ pecora nō dicunt btā nec ēt hre fortunā vel infortunū.

¶ Sēdo modo falsum est: z ipole qō sunt eozūdē: q̄ fortūa est circa illas res que pp altez agunt z desiderant. Et est in illis que p̄ter intentionē accidūt. Btitudo āt est bonū maximū qō pp seipsum desiderat: z oia pp istud: z ab oibus intēdit nec ordinat ad aliqd aliud. Jō si ista exteriora sunt bona fortune nō poterit in eis esse btitudo cū ex hoc sit aliqd min⁹ q̄s btitu⁹.

¶ Uocant āt ista exteriora bona fortune: q̄ circa illa maxie vsatur fortuna. i. mutabilitas p̄ter intentionē nr̄az: z sine cā apparēti. Qō nō fit circa bona aie: vt sunt vtutes z scie: nec ēt circa nālia bona corpis. Nō g̃ p̄t ee btitudo in bōis exteriorib⁹. De hūs scūs Tho. iij. sen. di. xlix. q. i. arti. i.

¶ An btitudo sit in diuitijs. Qō. xix

Opio quorundam. Rō p̄ma.

Queritur nunc spāl'r de ipsis bonis exteriorib⁹ an sit in eis btitudo: z p̄mo de diuitijs.

¶ Dicūt qdā ee in eis btitudinē: nā cū btitudo sit vltim⁹ finis erit maxie in illo qō hūano appetitui dñatur. Nā btitudo dñat affectui nr̄o: q̄ btitudinē nō desideram⁹ ex electiōe: sed per modū nāe cū electio solū sit de eis que sunt ad finem. Jstud aūt est: q̄ btitudo est tn̄ bonū q̄ replet totalr̄ appetitū. Jō respcū illi⁹ volūtas nr̄a nō hz lībtatē ad volēdū vl nolendū: sed subījcit se ei totalr̄ tāq̄ bono suo z pfectioni. Sic n. de gulosis qui btitudinē suā in delectatiōib⁹ vētris posuerunt dī quoz de⁹ vēter est. ad Philip. iij. i. totalr̄ dñat eis sic deus. Nihil tn̄ est qō ita dñet gñalr̄ appetitui hūano sic diuitie: q̄ eccle. x. dī q̄ pecunie oia obediūt. g̃ in diuitijs erit beatitudo.

rō secūda. ¶ Jtē vt ait Boe⁹. de ꝓso. li. iij. pſa. ij. Btitudo est status oīuz bonoz aggregatōe pfect⁹. Sz nullū bonuz est in q̄ tot bōa aggregent sic in diuitijs: q̄ qui possidet diuitias omnia bona possidere vr̄: q̄ vt dī. v. ethi. pecunia vl numm⁹ iuētus ē sicut fideiussoz hn̄di p eo qcqd homo voluerit: g̃ in diuitijs erit btitudo.

rō tertia. ¶ Jtē desiderīū btitudinis cū añq̄ deficiat vī esse infinitū. Hoc āt diuitijs cōpetit magis q̄s alijs bonis. Nā dī eccle. v. auar⁹ nō iplet pecunia. g̃ btitudo erit i diuitijs.

Rūsio ad q̄ situz qōis. A p̄ma rō. ¶ Dōm qō nō p̄t ee btitudo in diuitijs. Pro quo sciē dū q̄ duplices sunt diuitie. s. nāles z artificiales. vt ait arist. p poli. Nāles sunt ille qb⁹ directe z imediate subuenit hūanis defectib⁹ sic cib⁹ z potus z vestimenta z dom⁹ z vehicula sic dī eccle. xxix. ¶ Initium vite hois panis: z aq̄ z vestimentum z dom⁹ ꝓtegens turpitudinē. Diuitie artificiales sunt q̄ bus nō pōt directe z imediate succurri hūanis defectibus sicut sunt denarij: q̄ nō assumit illos hō ad aliquē vsum imediatum corpis sui: sed ars inuenit ꝑeos pp facultatē cōmutatiōis: vt sint q̄si mēsura q̄dā rez venaliū. Manifestū est aūt q̄ in diuitijs nālib⁹ nō p̄t ee btitudo hois: q̄ ille appetuntur pp altez. s. ad sustētandū nām hois: ideo nō p̄t ee finis vltimus hois: sed magis ordināt ad hoiem sic ad finē: z pp ips facte sunt. Un̄ in ordine nāe oia hmōi sunt. ¶ hoiez z pp hominem facta. Sicut dicitur. psal. viij. Omnia subiecisti sub pedib⁹ eius. Et intelligit de diuitijs nālib⁹: q̄ dī ibi: oues z boues z vniuersa pecora cāpi. Iste āt sūt nāles diuitie: q̄ st ad succurrēdū multis defectib⁹ nr̄is: vt in cibo z vestib⁹ z calciamētis z vehiculis: z terre laborib⁹ z hmōi.

¶ Diuitie āt artificiales multo min⁹ ptinēt ad felicitatē: q̄ nō q̄runt nisi pp nāles. Nā pecunie nō sunt nisi inquātū ꝑ eis dant nobis res venales: res āt q̄ vēdunt sī ipse diuitie nāles q̄ficiūt immediate ad succurrēdū necitatib⁹ nr̄is. Jō in istis ipole erit ꝓsistē btitudinē q̄ pp se appetit. Iste āt q dict⁹ ē: est vsus pecunie az lz aliq trāsferāt eas ad aliū vsum. s. q̄ gaudēt in eaz possiōe iquātū eis pulchre vident. Jstō tn̄ vitiū ē: z ꝑpe ptinet ad auaros q̄ nō possidēt pecunias ad finē pp quē inuēta est. s. vt sit mediū cōmutationis. v. ethi. sed possidēt ad cōseruandū z qdāmō colendū ipaz pecuniā: nā venerant eā auari. Jō dic apl's ad phe. v. q̄ auaritia est idolez seruit⁹. Et tamē ꝑ vsuz suuz pecunia ad altez ordinat. Et sic nō pōt ee i ea felicitas.

¶ Jtē istō i c⁹ ꝓsecutōe ē sūmū bonū hois oz ee meli⁹ hoie cū hō pficiat ꝑ istō: diuitie tn̄ nō sī meliores hoie: sz eōrio: g̃ nō ē in eis btitudo.

¶ Jtē sūmū bonū hois fortūe nō sbiacet: q̄ tūc nō eēt pprium bonū hois cū ei eripi possz: diuitie tn̄ maxie ad fortunā ptinēt: q̄ in eis magnū locū hz fortuna: g̃ nō ē i eis btitudo.

¶ Jtē btitudo nō p̄t ee nisi i hoie bono: cū ipsa sit sūmū bonū: ditie tn̄ pessimis ēt ad abūdātiā eueniūt: g̃ nō ē in eis btitudo.

¶ Jtē diuitie ōsiderāt: vt cōferant sufficiētiā: ipse tn̄ magis iopiā ꝓferūt: q̄ q multa possidet magna familia idiget ad ꝓseruādū ea q̄ possidet.

¶ Jtes btitudo btn̄ efficit hoiez p ls q̄ i eo ē: diuitie tn̄ nō reddunt hoiez bonū p ls qō possident: sz iquātū distribuunt: q̄ effundēdo meli⁹ lucēt q̄z coaceruādo cū largitas hoies claros faciat: z auaritia odiosos. Nō g̃ erit in pecūjs btitudo.

¶ Multas āt sī les rōes iduc Boe. ō ꝓso. li. ij. pſa. v. z li. iij. pſa. iij. ondēs de oib⁹ gñib⁹ diuitiaz. s. ō pecunij: ō vestib⁹: de lapidib⁹ ꝑciosis: de magna familia: z de possiōe agroz q̄ in nullo eorū sit felicitas. De hūs ēt scūs Tho. p̄ma scē. q. ij. ar. i. z i sūma p̄ gētiles li. iij. c. xxxviij.

¶ Ad p̄mū dōz q̄ oia corpalia. s. venalia pecunie obediūt q̄ntū ad opionē mltitudis stultoz: cuz hoiuz q̄ sola exteriora vl corpa bōa ee existimāt. Et ista p̄nt pecunie tēpari. Opio tn̄ istoz nihil mutat ō vitate rez: q̄ iudiciū de reb⁹ hūanis nō dz fmi fz opionē stultoz: sz a sapiētib⁹: sic iudiciū. De dulci nō sūmit p gustū lāguēt: q̄ dulcia iudicabit ee amara.

¶ Ad fz dōz q̄ nullū de bōis corpalib⁹ vl exteriorib⁹ cōtinet in se oiuz bonoz aggregatōez cū potis ipa bōa nō sint nisi fz relationē ad finē q bon⁹ ē: vt ad illū finē p̄nt p̄cē q̄si q̄dā istrā.

¶ Un̄ in pecūia nō possident oia bona: sed solū bona venalia que absolute bona nō sunt. Bōa āt spūalia que sunt vā bona nō possident in pecunia: q̄ vendi nō possunt: sic dī. puerb. xvij. Quid ꝑdest stulto hre diuitias: cū sapiaz emere nō possit.

¶ Ad tertiū dōz q̄ appetit⁹ diuitiaz nāliuz nō est infinitus: q̄ sufficiunt hoi in certa mēsura: z non p̄t hō comedere nec bibere infinitū ad qō diuitie nāles sunt: appetit⁹ aūt diuitiaz artificialiuz pōt esse infinitus: q̄ ille nō deseruit directe z imediate necitati vl ofectui nāli ad quē pauca sufficiebant: sed deseruit cōcupiscētie inordinate: q̄ pōt crescere in infinitū: vt ps per arist. p. politico.

¶ Sed obīcies q̄ ēt in nālibus diuitijs sit appetitus infinitus: q̄ desiderat hō panē vinū oleū: z pecora ad infinitā quātitatē.

¶ Dōz qō ista p̄nt desiderari dupl'r. Uno mō iquātū sunt ad succurrēdū defectib⁹ nostris in cibo: z potu z veste. Alio mō inquātū valorē quēdā ptinēt quo possumus vti ad cōmutationē. Prio mō non potest ee appetit⁹ istaz diuitiaz infinitus cuz defect⁹ ꝓ quibus desiderant. s. in cibo z potu z veste non sint infiniti.

¶ Accipiendo scōo mō potest crescere ōsideriuz istaz rez in infinituz: q̄ iā nō sunt diuitie nāles: sed artificiales iquātū nō ōsiderant vt sunt ad succurrēdū ofectib⁹ nr̄is: sz vt ptinēt quēdā valorē p quē p̄nt cōmutari p pecunia vl p q̄libet alia re. Et tē idē iudiciū ē de istis: z de denarijs: Et tn̄ quādiu iste manēt i gñe diuitiarū nāliū nō p̄t crescē appetit⁹ earū in infinitum.

¶ Al'r ēt p̄t dici q̄ ls ōsideriū sūmi bōi: z diuitiarū sit infinituz non est eodē mō infinituz: q̄ sūmuz bonuz ōsiderat in infinitū eo q̄ q̄to magis aliqs istō possidet vl ei adheret tāto ips magis amat: sic dicitur eccle. xxiij. s. Qui edūt me adhuc esuriēt: z itelligit ō esu fruitiōis sūmi bōi q̄ q̄to magi fruemur tāto ardēti⁹ desiderabim⁹. Ditie āt z q̄cūq̄ bōa corpalia ē⁹io se hn̄t: q̄ q̄to magis hn̄r tāto magis ꝓtēnunt: z ꝓcupiscunt alia q̄ nō hn̄r: sic dī. Jo. iij. Qui bibit ex hac aq̄ sitiet. Et significabat ꝑ aquaz illā rerum corpoz aliuz vsus z possessio: q̄ q possidet illa adhuc sitit. sz alia concupiscendo. Ratio differētie est: q̄ bonū cognoscitur vere cum habetur: z non antequā possideatur.

Cum ꝑ

Cū g aliqs nōdū possederit corpalia bona putat illa eē magna bona: qz nōdū expt⁹ est defect⁹ illoz. Cū āt possederit ineniet icōmoda t angustias que ꝓsequunt ad possionē ipsoz: t q nō ꝓferf per ea bonū qō ꝓmittit videbaf: t sic appetit⁹ icipit illa fastidire q̄si nō iueniaf in eis rō boni. Et qz appetit⁹ nō ꝑt manere qn aliqd ꝓcupiscat: qz ꝑ id qō ꝓcupiscit spat pfici tāq̄ ꝑ bonū suū: iō icipit ꝓcupiscē alia corpalia vel exteriora bōa q̄z incōmoda nōdū expt⁹ est ꝑ vsuz t possessoz ipaz: t cū illa expt⁹ fuerit itez fastidit q̄sq̄ oia bōa exteriora fastidiat: t velit mutare nām nihil iueniēs qō appetitū repleat: sic pōit exēplū Boe⁹. i li. de scholastica disciplina de fi⁹ incostātie q oia gña vite hūane: t oēs delectatiōuz modos expt⁹ē. Et cū in nullo reqez iueniret: tādē oia fastidiens ōsiderauit nā mutata in asinū ꝙuerti. Jn sūmo bono eꝫ rio est: qz istud est vez bonuz hns in se toti⁹ bōi plēitudinez: t nō ꝑt cogſci nisi possideaf: sic ēt erat de bōis exteriozibuſ. Jō fit vt illi q sūmuz bonū nōdū possederint vl ei nō appropinq̄t istō remisse ōsiderēt. Cū vo qs istō icepit possidē cogſcit bonitatē illi⁹: t q̄nto magis possederit tanto magis istud cognoscet. Jō neēe est vt tanto ardētius desideref q̄nto magis fuerit possessum.

¶An in honoze ꝓsistat beatitudo. Qō. XX.

Querit an in honoze possit ꝓsistere hūana btitu⁹.

Opinio q̄rūdaz. ꝑ⁹ rō

¶Aliq dicunt q sic: qz btitudo est vtutis ꝑmiuz. vt dī. ꝑ ethi. t tñ honoz est q maxie vī eē vtuꝫ ꝑmiū: vt dī in eodē. i. ethi. c. iiij. g i honoze erit btitudo. ¶Jtē istud q ꝙuenit deo: t hoib⁹ excellētissimis vī eē btitudo cū nemo deū btm eē neget: t viros excellētissimos beatiozes eē iudicam⁹ q̄z min⁹ excellētes: istis tñ honoz cōpetit: qz vt dic Arideos t felices honozam⁹ t nō laudam⁹. Etiā apl's dic. ꝑ⁹ ad thi. i. Soli deo honoz t gl'ia: g erit in honoze btitudo.

2ª rō

3ª rō

¶Jtē in illo vī eē btitudo qō maxie ab hoib⁹ ōsiderat: cū ipa beatitudo sit maxie ōsiderabilis: qz ē bonū cōpletū. Honoz tñ maxime vī desiderari ab oib⁹ hoibus: qz videm⁹ q hoies patiū tur iacturā in diuitijs: t in oib⁹ alijs reb⁹: t ēt in bōis corporis: vt nō icurrāt detrimentū honozis: g in honoze erit beatitudo.

Rñdeť q̄stō qō nis. A ꝑ⁹ rō

¶Dōm q nō est pol'e btitudinē in honoze ꝓsistere: qz honoz exhibeť alicui pp ei⁹ excellētiā: t ita est signū vl' testimoniū illi⁹ excellētie q est in honorato: excellētia āt hominis maxie attēdit fm maximū bonū hois cuz nō dicaf aliqs excellēs pp pua: sed pp magna. Maximū tñ bonū est btitudo: iō pp btitudinē maxie dabit hoi honoz. Et ita nō ē pol'e btitudinē eē honozē vel in honoze cuz honoz sit in testimoniuz btitudis vl' ēt vtuꝫ q̄ ē min⁹ bonū q̄z btitudo.

B 2ª rō

¶Jtē btitudo est ꝑ ꝓpriuz bonuz hois cū nō dicaf aliqs btūs ꝑ id qō i alio ē: ſz ꝑ id qō est in ipso: sic nō vocaf aliqs alb⁹ ꝑ albedinē q̄ ē in alio: ſz pp eā que est in ipso. Honoz tñ nō est in honorato: ſz in honorāte: vt ꝑz ꝑ ethi. g nō est in honoze beatitudo.

C 3ª rō.

¶Jtē istō qō est desiderabile pp alterꝫ nō ꝑt eē btitudo: cuz beatitudo pp seipsaz desidereť: t oia pp ipsam. Honoz tñ ē ꝑ pter alterꝫ: qz qcūq̄ honoraf pp aliqō bonū qō in eo eē putatur honoraf: cū sit honoz exhibitio reuerētie in testimoniuz vtut]. ꝑ ethi. Et pp ꝫ hoies ōsiderāt magis honozari a magnis t sapiētib⁹ q̄z ab ūsipiētib⁹ t vulgarib⁹ inquātū testimoniū qō exhibeť ꝑ honozē ab illis ipensum firmi⁹ ē: vt ꝑz. viij. ethi. Nō g erit beatitudo in honoze.

D 4ª cā

¶Jtē hoies ꝙueniunt ad beatitudinē ꝑ vtutē: opōnes āt vtutū sunt voluntarie: qz al's nō eēnt laudabiles. iij. ethi. Oportet igit btitudinem esse aliqō bonū ad qō hō ꝑ act⁹ voluntatis ꝙueniat assēq tamen honozē nō est in ptāte hois: sed in ptāte honozātiū: g nō est btitudo in honoze.

E 5ª cā

¶Jtē meli⁹ est eē dignū honoze q̄z bono rari: qz nemo ꝑt eē dign⁹ honoze nisi bon⁹: honozari tñ ꝑt etiam malus: g potius deberet eē btitudo in eē dignū honoze q̄z in honozari cū ipsa sit bonū sūmuz.

F 6ª rō.

¶Jtē in bōis ver'i qñ qs hz illa est dign⁹ illis eo q illa hñt quāda nālē reuerentiaz quā trāsfundūt in eos qb⁹ aduenerint: sic nemo est sapiēs q sapia dignus non sit: t sic ō alijs. Aliqs tñ est honozatus q honoze dign⁹ nō est: g nō est honoz aliqō bonū: t cōsequenter nō est ibi beatitudo.

G 7ª rō. H 8. rō.

¶Jtē maximū bonū in malo eē nō ꝑt cū ista oino opponātur: btitudo, āt est sūmū bonuz: g non poterit eē in malis: honoz tñ sepe est in malis: g nō est bonū aliqō nec felicitas.

I 9. rō.

¶Jtē istud qō pōt per errozē aduenire ñ est vez bonuz: t tñ honoz ꝑt alicui ꝑ errozē exhiberi: qz putaf eē bon⁹ t ñ ē vl' putaf eē aliq ꝑ⁹: t ñ ē illa: g ñ ē honoz bonuz hois.

¶Jtē si honoz esset vez bonuz omni tpe esset bonum sicut albedo quādiu est sp est albedo: aliqd tamē est qō nunc reputaf ad honozē: t alio tpe reputaf ad dedecus: ergo nō est honoz verum bonū: sed solū in opinione consistit.

¶Jtē istud qō nāliter: t vere bonū est: vbiqz bonū est ꝙ sicut igni nāle est ardere: iō ardet hic: t in ꝑsis. v. ethic. t sic dicit ibi de iusto nāli qō iustū nāle ē vbiqz iustū eo q istō ē simpl'r iustū ipz vo legale iustū: qz solū pēdet ex opione nō est vbiqz iustū. Jta āt est in honoze: qz apud q̄sdā gentes reputaf aliqd ad honozē: qō apud alias dedec⁹ credit. Nō g ē honoz ali qō vere bonū: sed solū ex opione. Btitudo āt nō est bonuz ex opione sed vez: iō nō est in honoze. Sil'es rōnes al's ponit Boe⁹. de ꝙso. li. ij. ꝑsa. vi. t li. iij. ꝑsa. iiij. De hijs ēt scūs Tho. ꝑma. ij. q. ij. arti. ij. t in sūma ꝯ gentiles li. iij. c. xxvj.

K ꝑ. rō. L Ad ꝑm ar.

¶Ad ꝑmuz dōz q sic ꝑbs dic ꝑ ethi. honoz nō est ꝑmiū vtutis ꝓpter qō vtuosi openf: sed est ꝑmiū qō accipiunt ab hoib⁹ vel vt melius dicaf accipiunt istō loco ꝑmij nō qdē ipsi: sed alij hoies ipēdunt eis honozē tāq̄ ꝑmiū. Nō qdē q putēt honozez sufficē in ꝑmiū vtutis: ſz qz nihil meli⁹ hñt qō ꝺare possint sic dī. v. ethi. de bonis rectoz ib⁹ policiaz qō datur eis honoz: t gl'ia in ꝑmiuz: qz nihil melius habent politie qō dare possent. Jpsi tamē vtuosi nō desiderāt nec querunt honozez tāq̄ ꝑmiū vtutis: sed beatitudinē que est ꝓpzie ꝑmiū t sufficiens ꝑ vtute. Si āt honozē per vtutez q̄rerent nō eēnt iam virtuosi vere: sed magis ambitiosi.

M Ad fm ar.

¶Ad fm dōz qō honoz debetur excellentib⁹: nō qdē tāq̄ ꝑmiuz bone opōnis sue: ſz in testimoniū excellētie ipsoz. Et sic honoz nō facit hominē excellētez: sed est testimoniū excellētie: sic testis qui deponit de crimine alicui⁹ vel de actu bono nō facit ipsuz hoiez sceleratuz vel laudabilē: sed oñdit eū talez eē. Magis g erit beatitudo in bonis ꝑ que aliqs est excellēs q̄z in honoze q solū est testimoniū illi⁹ excellētie: t est testimoniū ab ex.

N Ad 3ᵐ ar.

¶Ad tertiuz dōm q homines nō inclinantur cōiter ad desiderādum honozē pp bonū qō sit in ipso honoze: sed ex quodā nāli desiderio btitudinis quā cōsequit honoz. Et sic hoies desiderāt honozē: vt ꝑ ꝫ reputare se possint felices: nō qdē per honozē exhibitū: sed per btitudinē quā putent se hz̄e: vt oñdit ex testimonio honozātiū eos. Et ob hoc maxie ōsiderāt hoies honozari a sapiētib⁹: qz ꝑ ꝫ firmius pñt de se putare quod beati vel excellentes sint.

¶An btitudo hois cōsistat in fama vl' gl'ia hois. Qō. XXI.

Queritur an btitudo hois consistit in gl'ia siue fama hois.

Opinio q̄rūdam. ꝑ⁹ rō.

¶Dicunt qdā q sic. Nazi⁹n illo consistit vera btitudo qō sctis reddit ꝓ laboz ib⁹ q̄s ꝓ xpo tollerauerunt. Jstud āt est gl'ia: vt ꝑz ad Ro. viij. ſ. Non sunt cōdigne passiones huius tpis ad futurā gloriā que reuelabitur in nob. g in gl'ia cōsistit btitudo.

2ª rō.

¶Jtē vt ait Dio⁹. li. de di. no. c. iiij. bonū ē sui ipsi⁹ diffusiuū. Illō g erit maximū bonū cui maxie cōpetit se diffundere. Per gl'iā aūt maxie se diffundit bonū alicui⁹ cū puēiat ad notitiaz alioz: g btitudo ꝓsistit in gl'ia.

3ª rō

¶Jtē btitudo ē firmissimū oiuz bonoz. qñ id qō auferri ꝑt ad btitudinē ñ ptiet: gl'ia āt ē bonū valde stabile: cū p gl'iā t famā hō q̄dāmō recipit quādā imoztalitatē: t eternitatē eēndi: vt ait Boe⁹. ō ꝙsol. li. ij. ꝑsa. vij. ſ. Vos vo immoztalitatē ꝓpagare videmini cū futuri famā tpis cogitatis in fama g t gl'ia erit btitudo.

Rñdeť ad q̄stū qō is. A ꝑ⁹ rō.

¶Dōm qō ipol'e ē nāz btitunes ꝓsistē i fama vl' gl'ia hūana. Pro q sciēdū q fama t gloria ad idē ptinēt: qz ambe significāt quādā nois dilatationē. Addit tñ gl'ia ad famā: qz est gl'ia tāq̄ spēs fame. Nā fama solū dicit dilatationē nois alicui⁹ i bonū: t nihil vltra addit: gl'ia vo dicit p̄dictā dilatationē nois cū q̄dam celebritate vl' laude exhibita noi nro ab eis ad q̄s nomen nr̄z ꝙuenit. Addit ēt quādā freq̄ntiā. ſ. qñ nomē alic⁹ nō solū ꝙuenit ad multos: sed ēt per ora eoz sepe freq̄ntaf: vt sic maioz claritas nominis acqraf: t sic gloria vocaf interdū nois claritas vel celebritas. Sic ꝑz ꝑ tullij dicētē q gloria ē freq̄ns ō aliq fama cū laude. Ambroſ⁹ aūt dicit q gloria est clara notitia de aliquo cū laude.

B C

¶Dōm āt qō in neutro istoz est btitudo: qz res cognite aliter cōpantur ad cognitionē hūanā: t aliter ad cognitionē diuinā. Cognitio. n. hūana cātur a reb⁹ cognitis: diuina āt cognitio nō cāf a reb⁹ cognitis: ſz est cā rez vt sint: sic cognitio artificis de domo nō cātur ab ipsa domo iā exīte: ſz poti⁹ p cognitionē sui dom⁹ eē accepit. Nā iō dom⁹ talis fcā ē: qz ātifex talē cognitōez hūit ō ea ꝑ foraz exēplarē vl' ideale q̄s mēte pcōcepit cū g oēs reſ a ꝺo tāq̄ ab auctoꝛ t ātifice pdierit cogtō ōi ō reb⁹ ñ erit tāta a reb⁹ ſz p illā reſ eē cepert.

¶Unde

D ꝑma rō.

¶ Uñ pfectio hūani bōi q̄ btitu⁹ dī ñ ꝑt cāri a notitia hūana: ſz mag⁹ notitia hūana ō btitudie alicuius ꝓcedit q̄dāmō vel cāſ ab ipſa hūana btitudine icohata vel iā pfcā. Jō in fama vl' gl'ia q̄z hō hz ab hoib⁹ nō ꝑt ꝓſiſtē btitu⁹ cū ꝑoti⁹ gl'ia vel fama a btitudine nr̄a depēdeat. ¶ Bonū āt hois dependet a dīna cognitiōe tā q̄z ex cā. Et ſic ex cognītōe dei: t gl'ia ſ. clara cognītōe ipſi⁹. i. q̄ in ipō ē depēdet btitudo nr̄a ſīc ex ſua cā. ſ. q̄ ſi de⁹ cog̃ſcit nos: vt bonos t btōs pillā cognitio nē efficimur bti. Nā q: tales nos cog̃ſcē voluit oz q̄ tales efficiamur: ſic̄ q: de⁹ hūit ideā de re tal'r vl' tal'r neĉe ē rē talē ꝑ dire in eē q̄lis ē ſua fōza exēplaris q̄ in deo ē. Sic dī in ꝑſal. xc. ſ. Eripiā eū t gl'ificabo eū longitudine dierꝝ replebo eū: t oñdā illi ſalutare meū. ¶ Cōſideradus āt aliō q̄ hūana cognitio ſepe fallit: t ꝑcipue in ſingl'arib⁹ ꝓtigētib⁹ cuiuſmodi ſt act⁹ hūani: iō freq̄nt gl'ia q̄ ab hoib⁹ dat fallax ē: q: ñ refert va: gl'ia āt q̄ ē a deo ſp va ē: q: dīna cognitio falli nō ꝑt. Jō q a deo laudat vl' gl'ificat ve gl'iosus ē ſīc dī. ỹ. cozint. x. ſ. Qui gl'iat in dño gl'iet. i. nō accipiat gl'ia ab hoib⁹ ſz a deo. Et ſequ tur. Nō. n. q ſeipz cōmēdat ille, ꝑbat⁹ ē: ſz quē de⁹ cōmēdat. i.

E ſcōa rō. q laudat a deo. ¶ Jtē hoies volūt p gl'ia t famaz inoteſcere alīs cū laude q̄dā: t claritate vt ab eis gb⁹ inoteſcunt hono renť. Nā gl'ia pp honorē q̄rit: ſz honor ñ ē ſūmū bonū: g̃ mīto min⁹ gl'ia vl' fama poterit eē btitudo. ¶ Jtē illa bōa dicūtur eē laudabilia p q̄ hō ordinat ad btitudinē. Jpa āt beatitudo nō ē laudabilis: ſz honorabil': vt pz ꝑ. ethi. Nō ē g̃ gl'ia

F 3ª rō. vl' fama btitudo cū ꝓncipal'r ꝓſiſtat in laude. ¶ Jtē meli⁹ eſt cog̃ſcē q̄z cog̃ſci: q: in reb⁹ nihil cog̃ſcit niſi iſtō: qō ē nobile:

G 4. rō. cog̃ſcunť āt ēt ipa iſima: t tñ btitu⁹ ē i maximis bōis: g̃ magis erit in cog̃ſcē q̄z in cog̃ſci: ſz gl'ia vl' fama ē in hz q̄ hō ab alīs cog̃ſcať: g̃ nō ē in eis btitudo. ¶ Jtē nemo ōſiderat cognoſci niſi in reb⁹ bōis: i malis ỹo poti⁹ latē ōſiderat. Cognoſci g̃ ab alīs nō ē bonus pp ſe ſz pp bōa q̄ de hoie cog̃ſcunť

J 6. rō. illa g̃ ſē meliora q̄z ipz cognoſci: nō g̃ erit btitudo i cog̃ſci ab alīs qō ē gl'ia. ¶ Jtē cū btitudo qetet appetitū oz q̄ ſit bonus pfcm: q: al's nō qetaret: ſz vltra ipaz alia bōa q̄rerēť. Cognitio āt fame in q̄ ꝓſiſtit gl'ia ē ipfectū bonū: cū circa eā ꝓtigāt multe fallatie: g̃ nō ē gl'ia btitudo. ¶ Jtē btitudo dz eſſe

K 7. rō. bonū maximū ſtabile in reb⁹ hūanis: q: al's nō erit bonū pfectus: cū hoies nāl'r ōſiderēt ppetuitatē vl' diuturnitatē i bono: gl'ia āt vl' fama eſt valde iſtabilis: q: facil'r mutať ex opione hūana. ¶ Jtē gl'ia ē puū bonū: q: nō ꝑt dilatari valde no

L 8. rō. men alicui⁹ hois cuz pua ſit terra in q̄ debeat dilatari: t i ipſa tota pp diuerſitates hoiuz t moꝝ: t alias cās nō poterit dilatari. Si g̃ in fama vel gloria ſit hois btitudo, ꝑ maiorꝝ pte terraꝝ erit hō miſer q̄z btūs: cuz plures gētes ſint apō q̄s

M 9. rō. hō ſit icognit⁹ q̄z apud q̄s nois ei⁹ fama puenerit. ¶ Jtē qñ hoies famā ōſiderāt putāt q̄dāmō p illā ppetuari in eēndo: Sz poſt mortē fama ceſſat cuz geſta magnifica multoꝝ viroruz non ſcribanť: ſz q̄z plurimos ſuis tpib⁹ viros clariſſimos ſcriptoꝝ iops ōleuit obliuio: g̃ nō ē btitudo imo puū bonuz eſt. ¶ Jtē nō ē vez bonuz iſtō qō p errorē euenīr ꝑt: t tñ fama: t gloria ſepe p errorē aliq̄b⁹ eueniūt q falſo laudāť. Uñ

N x. rō. Boe⁹. ait plures. n. magnuz ſepe nomē falſis vulgi opionib⁹ abſtulerūt q̄ qd turpi⁹ excogitari ꝑt: nā q falſo ꝑdicātur ſuis ipſi neĉe ē laudib⁹ erubeſcāt. ¶ Jtē gloria nō ē vez bonū cū

O xi. rō. nō videať ꝓferre niſi fauſtū quēdā t iflatōez dicēte tragico. O gloria gl'ia in millib⁹ hoiuz nihil aliō fcā niſi auriū iflatio magna. Sil'es rōes alias pōit Boe⁹. de ꝓſol. li. ỹ. ꝓſa. vỹ. t li. iỹ. ꝓſa. vi. De hīs ēt ſcūs Tho. pª ſcōe. q. ỹ. art. iỹ. Et in ſuma

P Ad ꝑm ar. ō gēti. li. iỹ. c. xxvỹ. ¶ Ad ꝑmū dōz ē q̄ illa gl'ia q̄ dať ſctis p laboꝝib⁹ nō eſt illa de q̄ loq̄mur q̄ ab hoib⁹ hēt ur: ſz gl'ia q̄ datur a deo coꝛā angelis ei⁹: t eſt pfcm bonum. De iſta āt dī. j. xvi. fili⁹ hois vēt ur⁹ eſt in gloria ꝑris ſui cū angelis ſuis: t tē

Q Ad 2m ar. reddet vnicuiq̄ ſm opa ei⁹. ¶ Ad ſz dōm q̄ bonū illi⁹ hoiſ q p famā vel gloriā ē i cognītōe m'toꝝ ſi cognitio qdē va ſit opz q̄ deriuet a bono exīte i ipō hoie: t ſic ꝓſuppōit btitudi nē pfectā vel icohatā. ſ. p aliquā excellētiā vtutū: t tūc bonū illi⁹ hois nō ē in eo q̄ cognoſcit: ſz ex eo qō ſic ē ſic eē putať. Si āt cognitio falſa ſit nō ꝓcedat rei: t ſic nullū bonuz ē in eo cui⁹ fama ē: ſz bonū qō nō ē nō ꝑt ſe diffundē: g̃ ipſa fama ſz ſe btitudinē ñ ꝓſtat. ¶ Ad 3m dōz q̄ fama ñ ē bonū ſtabi

R Ad 3m ar. le imo valde caducū: t mutabile: q: cū ñ ꝓſiſtat i re ſz i opione facil'r pire ꝑt: ita vt q̄ ve laudabať ex facili cā falſo ifameť putať tñ ab ambitioſis t vanis bonuz ſtabile inquātū poſt mortē manere pōt cuz iā ceteris perierint.

¶ An btitudo poſſit eſſe in potētia. Qō. xxii.

Queritur an poſſit cōſiſtere btitudo in potentia. ¶ Aliq̄ dicunt q̄ ſic. Oia. n. deſiderant aſſimilari deo tā q̄z vltio fini: t ꝑ ꝑn⁹ hoies tñ q ſē in ptātib⁹ pp ſil'itudinē ptātis vñr deo valde eē ꝓfozmes. Uñ vocātur dỹ in ſcriptura. exo. xxiỹ. ſ. dỹs nō detrahes. i. iudicib⁹ vel potentib⁹: g̃ in ptāte btitudo ē. ¶ Jtē btitudo ē bonū pfcm: ſz pfectiſſimū eſt q̄ hō nō ſolū ſeipz: ſz ēt alios regere poſſit: t iſtō ꝓuenit eis q i ptātib⁹ ꝓſtituti ſt: ergo i ptāte eſt btitudo. ¶ Jtē btitudo cuz ſit maximū bonū: t maxie appetibile ponit ei qō ē maxie fugiēduz: hoies āt maxie fugiūt ſuitutē: t ſeruituti oppōit ptās: g̃ ē ptās maxie appetēda: t ꝓñr i ipſa ꝓſiſtit btitu⁹. ¶ Dōz q̄ i ptāte tpali ſz quā aliqs peſt alīs nō ꝑt ꝓſiſtere btitudo: q: ptās hz rōnē ꝑncipỹ opatiui: vt pz v. meta. btitudo āt nō hz rōnē ꝑncipỹ: ſed vltimi finiſ: g̃ non ē in ea btitudo. ¶ Jtē ptās ſe hz ad bonū t ad malū eq̄liter btitudo āt ē bonū maximū: t pfectū t ē ꝑpriuz bonū hois: t nullo mō ꝑt ſe hīe ad maluz cū ſit maximū bonuz: q: facilius qōlibet aliō bonuz poterat ad maluz ꝓuerti q̄z btitudo g̃ nō ꝓſiſtet i pōa. ¶ Jtē circa potētia hūanā fortuna pluriz hz locū cuz iſtabilis valde ſit: t malis ſepe pueniat: t ñ ſubỹciať hois volūtati: q̄ oia btitudini repugnāt: g̃ nō ē btitudo in ptāte. ¶ Jtē hō dī maxie bon⁹ ſm q̄ actual'r attigit ad ſūmū bonuz iquātū vo hz pōaz nō dī bon⁹ nec malus: nō eſt. n. bon⁹ ois ille q bōa ꝑt nec malus eſt ois q̄ mala ꝑt facē. Nō g̃ ꝓſiſtit btitudo in ptāte. ¶ Jtez ois pōa ē ad alteꝝ: q: nō ē ptās ſz quā ſit hō aliq̄d in ſeipſo: ſz ſm quaz ē ad aliq̄d btitudo āt nō eſt aliq̄d ad alteꝝ: ſz eſt i ipō hñte: ita q̄ p illaz vere btūs ē: ēt ſi ad alteꝝ nō cōpeť: g̃ btitudo nō ē in ptāte. ¶ Jtē iſtō q̄ qs ꝑt bñ vel male vti nō ꝑt eē ſūmum bonū: q: meli⁹ eſt iſtō q̄ nō ꝑt qs male vti ſīc vt⁹ ē q̄ nemo male vtiť ſz Aug. Ptāte āt ꝑt aliqs bñ vel male vti: q: ptātes rōales ſūt ad oppoſita: g̃ nō eſt in ptāte btitudo. ¶ Jtē ſi aliq̄ ptās eēt ſūmuz bonū optebat illā eſſe pfectiſſimuz: ptās āt hūana eſt ipfectiſſima: q: radicať in hoiuz volūtatib⁹ t opionib⁹ in qb⁹ eſt maxia incōſtātia: t q̄ſto maioꝝ reputať ptās: tāto a pluribus depēdet: t ſz ad ei⁹ debilitatē ptinet: q: id qō a multis ō pendet multipl'r deſtrui poteſt qō autez ab vnico pendet nō poteſt deſtrui niſi vno modo. ſcz per defectum ipſius ſolius. Nō eſt g̃ btitudo in ptāte. ¶ Jtē ptās hūana reddit potius hoiez ipotentē: q: potens timet illos q̄s terret: t ſtat⁹ piculoſiſſim⁹ ē regi⁹ ſtat⁹: vt Dio⁹. tyrā. ſiculus ōſiḡuit in gladio pendente. ſ. vticē: t tñ ſtat⁹ regi⁹ maxie pōe reputať: ēt regnantibus adherere ad ptātē quādā ptinet: t tñ hīs maiora picula iſidianť. ¶ Jtē ois ptās hūana pua ē cū hō. ſ. coz⁹ poſſit aie āt nullus ipare pt. Uñ iſtoꝝ ptās timenda nō ē: dicente xpo. Nolite timere eos q occidūt coz⁹: aiaz āt nō pñt occidē j. x. Sil'es al's rōes induē Boe⁹. ō ꝓſo. li. ỹ. ꝓſa. ỹ. t li. vỹ. ꝓſa. v. ¶ Jſta āt q̄ enūerata ſt ꝑpe ſt bōa fortune: q: ſi ex aliaz t coz⁹ nr̄m: t in eis ē maxia mutabilitas q̄ ad fortunā ptinet cū ꝑter itētiōez: t ſine cā apparēti ſepe fiat. ¶ Et ſz date fuerint cāe gñales. ſ. q̄ſtū ad oia iſta qō nō ſit in eis btitudo t poſtea cāe ſpāles de ſingul': tñ rurſus pñt hic dari gñales cāe alie de hīs bōis ſil'qō nō ſit in eis felicitas. ¶ Pria eſt q: cū btitu⁹ ſit ſūmuz hois bonū nō ꝑt cōpati ſecū aliqō maluz: oia tñ ꝑdcā bōa fortune. ſ. opes pōa fama honoꝝ pñt eſſe cuz maliſ. ſ. p iniqtatē acqri t poſſideri: t tñ p iniqtatē nemo bon⁹ ē: g̃ nō ē in eis btitudo. ¶ Scōa q: ō rōe btitudis ē qō ſit p ſe ſufficiēs. ꝑ ethi. adepta g̃ btitudine nullū bonuz hoi deeſt qō optaꝝ poſſit: vt pz ō ꝓſol. li. iỹ. ꝓſa. ỹ. t tñ exīte q̄libz iſtoꝝ bonoꝝ fortune vel oibus ſimul adhuc multa bōa homini deſunt. ſ. ſapiētia t ſanitas coꝛpis t trāquilitas animi t ſimilia: g̃ nō eſt in eis beatitudo. ¶ Tertia eſt: quia cū ſit beatitudo ſūmuz bonū nō poteſt ex ea poſſidenti aliqō maluz euenire. Ex pmiſſis tamē fortune bonis ſepe poſſeſſoribus mala pueniūt: ſicut de diuitīs dicīť eccleſiaſtes. v. qō diuitie interdū cōſeruanť in malū domini ſui. Simile de poteſtate t honore t fama ſepe euenit. ſ. q̄ ꝑpter ipa poſſeſſoreſ patiāt⁹. ¶ Quarta eſt: q: ad beatitudinē ordinatur homo ꝑcipue per bōa interiora que ſunt ꝑpria hominis. Bona tamen fortune maxime habētur a cauſis exterioꝝib⁹. ſ. a fortuna: vnde vocātur bōa fortune: ideo nō eſt in eis beatitudo.

De hīs ſanct⁹ Tho. prima ſcē. qōne. ỹ. articu. iiỹ. t in ſumma contra genti. lib. tertio cap'o. xxix. ¶ Ad primū dicendum q̄ non eſt de poteſtate humana ſicut de diuina: q: di-

uina

Opīo q rūdā qō btitudo ꝓſiſtit in pōa.

ꝑ⁹ rō. 2ª rō.

3ª rō.

Rñdet ad q̄ſm qōnis. btitudo nō ꝑt eē in pōa.

A ꝑª rō. B 2ª rō.

C 3. rō.

D 4. rō.

E 5. rō.

F 6ª rō.

G 7ª rō.

H Btitu⁹ eē nō ꝑt in nullis bōis ſō tune.

I ꝑma rō.

M 2. rō.

N 3. rō.

O 4. rō.

P Ad ꝑm argū.

uīna ptās ē sua bonitas ꝛ eēn[a]: iō de[a] ptāte sua ñ ꝑt nisi bñ vti hoc ät nō est in hois ptāte q̄ eq̄l'r ad bonū ꝛ malū se hz. Jō nō suffic̄ q̄ assimilet hō deo i ptāte nisi ēt assimilet ei in bōitate. ¶ Ad fz dōm q̄ posse alios regere nō ē semp bonū q̄: sic optimū est q̄ aligs alios regat si bñ vtic̄ ptāte in regimine eoꝝ: ita pessimū ē si ptāte abutat. Jō ptās de se ad malū ꝛ ad bonū idīferens est. ¶ Ad tertiū dōm q̄ seruit[a] ꝑstat ipe dimētus ad bonū vsum ptātis: ꝛ iō nāl'r hoies eā refugiunt. Nō tñ pp̄ ls̄ segt̄ q̄ in ptāte sit determiate bonū: sed ē idīferens ad bonū: ꝛ ad malū: seruitus vō determiate a bono ipedit: iō melior est ptās q̄s seruit[a] lz nō sit ptās semp bonū. Uñ nō ꝑt in ea consistere beatitudo.

Ō Ad fm argu.

R Ad 3[m] argu.

¶ An btitudo sit in bonis coꝛporis. Qō. xxii.

Querit an btitudo sit in bōis coꝛporis cū determinatus sit qō nō ē in bonis fortune. Et sciē dus q̄ bona coꝛporis nō vocant hic oia que in coꝛpe pñt reputari bōa: sed solū illa que dicūt q̄sdā pfectiones nāles sic̄ sanitas pulchꝛitudo robur cōpis: viuacitas sensuū. Nā ōlectationes coꝛpales in tactu: ꝛ gustu ꝛ alie nō vocant hic bona coꝛporis. De illis ḡ. s. sanitate ꝛ ceteris nūc qō est. ¶ Aliq dicunt q̄ sic: q: ecclē. xxx. dī nō est cēsus sup cēsum salutis coꝛporis: sed in eo qō est optimū ꝑsistit btitudo: ḡ est in cōpis salute. ¶ Itē dic̄ Dio[a]. li. de di. no. c. v. q̄ eē melī[a] est q̄s viuer̄: ꝛ viuere melius q̄s ea que ꝑsequūt̄: sed ad eē ꝛ viuere hois requīrit salus coꝛporis: cū ḡ btitudo sit sūmū bonuz hois: vī q̄ salus p quā ꝑseruat̄ esse qō est optimū ptineat valde ad btitudinez. ¶ Itē quāto aliqd cōius est tāto ab altiori pn[o] depēdet q: q̄to cā est supior tāto ei[a] vtus ad plura se extēdit: sed sicut cālitas cāe efficiētis cōsiderat̄ fm influētiā ita cālitas finis cōsiderat̄ fm appetitū: ḡ sic̄ pma cā efficiēs est q̄ in oia influit ita vltim[a] finis est q ab oib[a] desiderat̄. Sz ipz eē est qō desideratur ab oib[a]: q: cuz oia ptīcipēt in eē oia istō desiderāt ḡ in hūs q̄ ptinēt ad eē hois sic̄ est salus cōpis cōsistet maxie btitudo. ¶ Itē quāto finis est magis vltim[a] in ꝓsecutiōe tāto ē ꝑ: in intētione ꝛ appetitu: hō tñ poti[a] appetit cōpale bonū q̄s spūale cū ex amoꝛe reꝛ coꝛpaliū in amoꝛē iuisibiliū manu ducat̄: vt ait Grego. ḡ bonū coꝛpale est vltim[a] finis: ꝛ ꝓñ in eo est btitudo. ¶ Itē q̄to aliqō bonū est cōius tāto est diuinius: vt pz ꝑ. ethi. Bonū tñ coꝛpale ē cōi[a] q̄s spūale cū coꝛpale se extēdat ad viuētia: ꝛ nō viuentia: spūale ät ad sola rōabilia: ḡ btitudo erit in bōis coꝛpis. ¶ Itē btitudo ponit ab oib[a] eē finis vtutis: sed vt[a] hz finē suū nō solū in bonis spūalibus: sed ēt in coꝛpalib[a] cū p vtutē tēpātie: ꝛ alias vtutes cōseruet̄ salus coꝛpis ꝛ custodiat̄ hō a multis nociuis fm coꝛpus: ḡ nō solū erit btitudo in spūalibus sed ēt in coꝛpalibus. ¶ Itē hō ꝑstat ex coꝛpe: ꝛ aia ḡ bonū hois dz eē cōe coꝛpi ꝛ aie: sz bonū spūale nō ꝑt eē cōe coꝛpi ꝛ aie bonū aūt coꝛpale ꝑt esse cōe aie ꝛ coꝛpi inquātū aia in bonis coꝛpis delectat̄: ḡ btitudo que est bonū hois magis erit in bōis coꝛpis q̄s aie. ¶ Dōz q̄ ipol'e est ꝓsistere btitudinē in bōis coꝛpis: q: illi[a] rei q̄ ordinat̄ ad alterꝫ tāq̄s ad finē ipol'e ē q̄ sit finis vltim[a] ei[a] ꝓfuatio ipsi[a] i eē. Uñ gubēnato[r] nauis ñ itēdit ꝓfuatōez nauis tāq̄s vltim[a] finē: q: tē nō nauigaret cū magis sic nauis ꝓseruaret̄: sed finis suus est in aliq̄ alio cuz nauis ordinetur ad nauigandū sic̄ ad finē. Sic̄ ät nauis cōmittit̄ gubernatori ad dirigendū ita hō recōmissus est rōni sue ꝛ volūtati inf̄ istud eccl. xv. ſ. Deus ab initio cōstituit hoiem: ꝛ reliquit euz in manu cōsilij sui. Manifestū est ät q̄ hō ordinat̄ ad aliqd sic̄ ad finē. Nō ē. n. fūmū bonū ipsemet. Unde ipol'e ē q̄ finis vltimus rōis ꝛ voluntatis hūane sit ꝓseruatio sui eē. ¶ Itē dato q̄ finis rōnis ꝛ voluntatis hūane sit ꝓseruatio esse humani nō tñ posset dici qō finis voluntatis eēt aliqō coꝛporis bonuz: eē. n. hois cōsistit in aia ꝛ coꝛpe q̄s. n. esse coꝛporis dependeat ab aia: ipsa tñ aia nō dependet a coꝛpoꝛe. Est igit̄ coꝛpus ꝓp aiaz sicut mā ꝓp formā: ꝛ instra ꝓp agens vl' motoꝛē ꝓncipalē: vt per ea suas actiōes exerceat. Uñ oia bona coꝛporis ordinant̄ ad bona aie sic̄ ad finē: ꝛ sic ipol'e ē qō in bonis coꝛpis btitudo cōsistat: cū sit btitudo vltim[a] finis hominis. ¶ Itē istud qō ꝓuenit hoi fm coꝛp[a] pōt eē sibi cōe: ꝛ alūs aialib[a] que ptīcipāt in coꝛpe: ḡ non est btitudo in bonis coꝛpis. ¶ Itē btitudo ē sūmuz bonū hois ḡ in maximis bonis q̄renda est: sed bona aie sunt maiora q̄s bona coꝛpis cuz aia sit coꝛpoꝛe nobilioꝛ: ḡ btitudo nō erit in bonis coꝛporis. ¶ Itē btitudo est per se bonū cū sit maximū bonū: iō q̄rēda est in per se bonis. Et tñ bona coꝛpis nō sunt per se bona: sz solum inquātū dirigunt̄ ad aliquē actū vtutis ḡ in eis nō est btitudo. ¶ Itē btitudinē solis bōis attribuim[a]: bona tñ coꝛporis: vt pulchꝛitudo: ꝛ robur: ꝛ sanitas: ꝛ bōis ꝛ malis cō ueniunt: ḡ in eis nō est btitudo. ¶ Itē btitudo ē maximum bonū hois ḡ ꝓsistet in eo in q̄ hō excellit alia aialia: ꝛ tñ i bonis cōpis mlta aialia excellūt hoiez sicut dic̄ Boeti[a]. Nū elephantes mole: tauros roboꝛe supare poterit? Nū tigres velocitate pꝛeibit? Et ita in singulis bonis coꝛpis: nā excellit hō ab aliqb[a] aialib[a]. Et sic essent aliq̄ aialia hoie felicioꝛa: nullū tñ aial ꝑter hoiez felicitam[a]. ꝛ. ethi. q: nemo bouē felicē dixerit. ꝑ ethi. ḡ nō est btitudo in bōis coꝛpis. ¶ Itē btitudo est bonū stabile: bona tñ coꝛpis sunt valde caduca. Nā pulchꝛitudo facil'r pit. ſ. p triduanā febrē: robur coꝛpis nō ptinet ad oēm etatē: viuacitas sensuū in solis iuuenib[a] est: ꝛ sic eēt beatitudo bonū valde incōstās qō icōueniēs ē. Uñ ꝑ ethi. arist. dicit qō nō debem[a] dicere felicē eē debil'r firmatū sic̄ camelōta qui facil'r mutat colorē: nō ḡ erit btitudo in bōis istis valde mutabilib[a]. Sil'es rōnes ponit Boeti[a]. de ꝓsol. li. iij. ꝓsa. viij. De hūs scūs Tho. p[a] scē. q. ij. arti. v. ꝛ in sūma ꝑ gēti. li. iij. c. xxx. ꝛ. iiij. sen. di. xlix. q. i. ar. j. ¶ Ad pmū dōm qō sic̄ coꝛpus ordinat̄ ad aiaz sic̄ ad finē: ita bona exteriora ordinātur ad ipz coꝛp[a] qō meli[a] est q̄s bōa exteriora: iō rōabil'r bonū coꝛporis q̄to est itra hoiez siue in hoie pfert̄ bōis exteriorib[a] q̄ significāt̄ per cēsuz. Et sic vex est qō nullus cēsus. i. nulle diuitie sunt tāti valoris sic̄ cēsus salutis coꝛpis. i. sic̄ ipa salus. Et tñ nō inuit̄ qō salus sit melior q̄s bona aie: q: de ipsis nihil logt̄ ibi scriptura. ¶ Ad fm dōm qō eē aliq̄ mō ē pfecti[a] q̄s viuere ꝛ itelligē ꝛ cetera: ꝛ aliq̄ mō ē ipfecti[a]. Esse. n. accepti[a] simpl'r fm qō icludit in se oēm pfectionē eēndi excellit ipsū viuere: ꝛ oia subseq̄ntia: q: dic̄ pl'es pfectōes q̄s qōlibz eoꝝ. ꝛ ſ mō Dio[a]. logt̄. ¶ Si ät ꝓsideret eē soluz ꝑt ptipat̄ in ista re vl' in illa q̄ nō capiunt totā pfectionē eēndi: sed hñt eē ipfectū sic̄ ē eē cuiuslibet creature: sic māifestū ē qō ipz eē est min[a] pfect̄ q̄s viuē: ꝛ itelligē ꝛ c̄. Et ſ mō dic̄ Dio[a]. ibidē qō viuētia st̄ melioꝛa exñtib[a]: ꝛ itelligētia melioꝛa viuētibus. Et istō est gñale q̄tuz ad hitudinē supioꝝ ꝛ iferioꝝ: vt aial' ꝛ hois. Nā si aial accipiat̄ q̄tū ad totā pfectōnē quā ſb se icludit pfecti[a] ē aial q̄s hō: q: aial dic̄ oēz pfectiōez q̄ ē ſb ſb gñe cui[a] ē q̄dā ꝑs ipa hūana pfectio. hō ät solū dicit vnā pfectōez vltra quā ē pfectio ceteraꝝ spēꝝ aial' quā aial icludit: ꝛ hō nō. Et sic q̄to aliqd ē supi[a] tāto dic̄ maioꝛē pfectōez. ¶ Si ät aial accipiat̄: vt ē q̄dā entia pticipata in hoie ꝛ eq̄: aial dic̄ minoꝛē pfectōez q̄s hō: ꝛ equ[a] eo qō aial nō ꝑt pticipare i aliq̄ spē fz oēz modū aialitat̄: q: tūc qōlz aial hꝫet oēz modū eēndi oiuz aialiū. Sz nō ꝑt pticipari aial in aliq̄ spē nisi fz vnū modū eēndi: ꝛ ob ſb dzie specifice didūt gen[a]: q: nō ꝑt nā gñis fz oēz pfectōez quā icludit pticipari in aliq̄ spē: ꝛ sic iferioꝛa sp st̄ pfectioꝛa supioꝛib[a]: q: ꝑter nāz illā cōez quā pticipāt supaddūt pfectiones aliq̄s specificas: q̄ cōpetūt eis ex dzijs: ꝛ sic aliq̄ mō. ſ. ꝑ supioꝛa st̄ pfectioꝛa inferioꝛib[a]: ꝛ se cūdo mō iferioꝛa st̄ pfectioꝛa supiōib[a]. ¶ Ad 3[m] dōz qō finis rñdet ꝑn[o]: ꝛ oia ōsiderāt ipz eē qō pfecta est i ipo ꝑ ꝑn[o]. ſ. fz oēm modū: ꝛ pfectiōez eēndi cū nō sit ibi aliqd p qō limitet eē ad aliquē modū eēndi. Istō eē conant̄ mutari oia: sz nihil istō ꝑt pticipare itegre: sz q̄lz res fm suā capacitatē illō ptici pat: q̄dā soluz eēndo: alia viuēdo alia itelligēdo: ꝛ alia btitudinē accipiēdo. Et sic eē fz totā suā pfectionē est sūmū bonū fz eēntiā. Ad illō tñ nemo puenit: vt illō bēat: sz soluz p aliq̄ lē pticipatiōez: vt dcm̄ ē. Et tñ ex ſb nō inuit̄ qō in salute coꝛporis sit btitudo: q: illa ptinet ad eē coꝛpis: ꝛ tñ pfecti[a] ē eē aie in quo magis btitudo eē posset. ¶ Ad 4[m] dōz qō ōsiderari bonuz coꝛpale magis q̄s spūale ptingit p accñs: nā. n. cognitio ab vlioꝛib[a] ad spāliora ꝺscēdit. ꝑ. phi. i ꝑn. Jō de fine hois a ꝑn[o] nihil cogscim[a] nisi istō gñale. ſ. qō ille finis ē qōdā sūmuz ꝛ cōpletū bonū. Si ät res cogscim[a] ita illas ōsideram[a]. Jō iter illa bōa q̄ ꝑ occurrūt cognitōi existimam[a] illud bonū esse qō cōpletū est. Bona ät q̄ cognitōi nre ꝑ occurrūt st̄ sibilia: cū ꝑ sit res in sensu q̄s i itell'u. Jō i ꝑn. existiam[a] q̄ in illis sensibilib[a] bōis sit istō cōpletū bonū qō optam[a]: sz i fine q̄n cognitio nra pfic̄ hēm[a] distictā cognitōez ō fine hois discernēdo ipz ab alūs: ꝛ tūc appetim[a] sūmū bonū i illis reb[a] in qb[a] ē. ſ. i spūalib[a]. ¶ Arg[m]. ät pcedebat q̄s ex ordine nāe i. ipsoꝝ bonoꝝ ōsideriū bonoꝝ coꝛpaliū pcederet ad desideriuz bonoꝛū spiritualiū: ꝛ tamē falsum est: q: hoc fit ꝓpter defectū nostrū: q: non ꝑt incipe cognitio nostra nisi a sensu.

Opinio aliq̄ q̄ in bōis coꝛporis sit btitudo.

ꝑ[a] rō

2[a] rō

3[a] rō.

4[a] cā

5[a] cā

6[a] rō.

7[a] rō.

Rñdet q̄sito qō nis.

ꝑ[a] rō

A

B

2[a] rō

C

3[a] rō

D

4[a] rō

E

5[a] rō.

F

6[a] rō

G

7. rō.

H

Ad ꝑm ar.

K

Ad fm ar.

L

Ad 3[m] ar.

M

d 4. arg. A

N

Ad 5. arg.

Si tñ

O Ad 5m ar.

Si tñ in ꝑn⁹ cognitōis nr̃e cū hō cognoscē icipit eēnt sibi eq̃ liter nota bōa aie ⁊ corpis vl' spūalia ⁊ corpalia. i. qōlibz eorū ſm suā pfectionē nō erat pol'el qō aliqs hō ꝓstitueret sibi btitudinē in bōis corpalib⁹. ¶ Ad qntū dōz q⁹ dupl'r ptingit aliud eē cōe: vno mō p pdictiōez. Et ls mō nō ē aliqd cōe idē nūe⁹ reptū in diuersis: ſz idē spē vl' gñe: ⁊ ls mō nō hz bonū corpis cōitatē: qz nō repit aliqō bonū corpiſ idē nūero in corpe ⁊ aia. ¶ Alio mō ē aliqd cōe p pticipatiōez eiusdē rei nūero fcāz diuersis. Et ls mō bonū cōius. i. bonū pticl'are qō pl'ib⁹ pt cōicari ē dini⁹. Et sic cōitas hmōi magis erit in bōis q̃ ptinēt ad aiaz q̃z in hȳs q̃ ad corp⁹ ptinēt: qz p ipsaz magꝭ attīgit ad id qō ē cōe oib⁹ reb⁹. Et sic cū dī cōi⁹ ē diuini⁹ nō in telligit de cōitate iclusiōis vl' ꝑdictōis sic supiora sunt cōiora iferioꝝ⁹: qz ibi nō ē aliqō vnū nūero qō sit cōe: ⁊ repiaī i mltis: ⁊ tñ nos q̃rim⁹ de aliq̃ bono pticulari qō dicaī cōi⁹ altero. ⁊ ls mō q̃libet cā supior ē cōior iferior: qz i pl'a ifluit: ⁊ tñ tā supior cā q̃z iferior ē vnū ens pticl'ar. Hoc mō de⁹ ē ens cōissimū: qz lz de⁹ sit aliqd vnū nō gñe nec spē: ſz magis vnitate nūerali lz ēt ls nō ꝑpe dicaī de deo tñ cōicat se oib⁹ reb⁹: qz nihil est qō nō recipiat aliquā ifluētiā a deo cū nihil possit eē nisi a deo vocareī: ꝛc ꝓuareī. saꝑ. xj. Et ob ls dicimus q⁹ bōa cōia sunt diniora. i. bonū cōe qō pl'ib⁹ pt pticipari ē diui ni⁹ q̃z id qō nō pt tot pticipari. i. magis accedit ad dei silitudi nē. ¶ Hoc mō dia bōa aie sūt valde cōiora bōis corpalibuſ. Nā idē cib⁹ nūero nō pt pdesse nisi vni hoi: qz nō pt idē cib⁹ a diuersis comedi: ita de potu ⁊ veste: ⁊ ceteris reb⁹ vni. n. p sunt solū: ⁊ tñ eadē sapia nūero q̃ ē in vno hoie pdest sibi: ⁊ oib⁹ alīs: qz p eā pt oēs iformar: ita de vtute ⁊ ceteris bonis aie: qōlibz. n. illoꝝ ē ls mō bonū cōe: ⁊ bōa corpis nō sī cōia ⁊ sic magis dz eē btitudo in bōis aie q̃z corpis. ¶ Alio mō pt accipi cōitas in bōis p ipsoꝝ cōicabilitate: ⁊ mltiplicatione. Sic si in vno hoie sint oēs vtutes: ⁊ tota sapia poterit ēt eē in alīs hoib⁹ sapia: ⁊ vtutes cōplete ⁊ q⁹ ab vno possideā tur itegre nihil impedit ad ls qō ēt a q̃libet alio possint integre hāi: qz mltiplicanī p singulos. Nō ē āt sic de exterioꝝ⁹ bōis ⁊ corpalib⁹. Qz si vn⁹ hz oēs diuitiaſ alīs nihil hñt: sed neēe est eos eē paupes. Idem de honore ptāte ⁊ ceteris. Et ls mō Boeti⁹ dic̄ ista eē bōa ipfcā: qz ñ pñt cōicari pl'ib⁹ sil'. ȳ. ꝺ ꝓsol'. ꝓsa. v. ſ. Ac si apō vnū q̃sta ē vbiq̃ gentiū pecunia congregaī ceteros sui iopes fecerit. Ure vo diuitie nisi cōminute i pl'es trāsire nō pñt. Qō cū fcm̄ ē paupes neēe faciāt q̄s reliquūt. O igit̄ angustas iopesq̃ diuitias q̃s nec hāe totas pl'ib⁹ lz ⁊ ad quēlibz sine ceteroꝝ pauptate nō veniūt. Quocūq̃ g̃ ac cipiaī cōitas in bōis bōa aie sunt cōiora: ⁊ sic magꝭ est i eis felicitas q̃z in bōis corpis. ¶ Ad sextū dōz q⁹ sanitas corporis vel aliō bonū corpale nūq̃z est finis alicui⁹ vtutis. Pro q̃ sciēdū q⁹ duplex est finis. ſ. finis itētiōis: ⁊ finis opis. Finis i tentiōis est quē opās itēdit ꝓseq: finis opōnis ē quē iterdu ꝓtingit euenire ex opōne lz agēs nō itēderit illū vl' saltē non ꝑncipal'r. Pōt g̃ sanitas vl' aliqō bonū cōpis eē finis. i. termi nus qdaz opōnis vtuose: ita qō ex ipsa opōne seq̃tur sic̄ ex actu tēpātie ptigit seq sanitatē: ⁊ ex actib⁹ aliaꝝ vtutū vt fortitudis ⁊ māsuetudis ptingit interdū seq utilitates aliq̃s vl' bōa corpis. Nūq̃z tñ pñt ista eē finis itētiōis ipsi⁹ vtuosi. Qz cuz vt⁹ sit nobilioꝝ corpe eo q⁹ ē pfectio aie nihil agēt pp corpus qō ē vili⁹: qz istō ē ꝺ näz vtutū. ¶ Ad 7m dōz q⁹ lz hō cōsistat ex aia ⁊ corpe tñ eē specificū. i. q⁹ sit in hac spē nō hz ex corpe: ſz ex aia: qz forma cuiuslibet rei ē ꝑn̄m sui eē specifici. Btitudo g̃ hois nāt̄ eē dz magis in bōis aie q̃z corpis cū corp⁹ sit pp aiaz sic̄ res pp suū finē vl' sic̄ mā pp formā. Jō ēt bona corpis ordiabunt̄ ad bona aie: ⁊ nō poterit eē btitudo in bonis corporis: quia minora sunt.

O Ad 6m ar.

Q Ad 7m ar.

¶ An btitudo esse possit in delectationibus. Qō. XXIIII.

Opio aliq̃rū q⁹ btitudo ꝓsistit p ꝓxie i voluptatib⁹ corporis. ꝑma rō. scōa rō. 3a rō.

Queritur an btitudo possit esse in delectatōibus. ¶ Aliq dicūt q⁹ ꝑpe in corpis voluptatib⁹ ꝓsistit btitudo. Nā est btitudo vltim⁹ finis: ⁊ pp seipsaz ꝺ sideraī: talia pp ipsa. Sic ē de ꝺlectatōe. Qz ridiculū ē q̃rer ab aliq̃ pp qd velit ꝺlectari. vt dr̃. x. ethi. Quasi. d. qō pp seipsam volum⁹: g̃ maxie ꝓsistet btitu⁹ i ꝺlectatiōe ⁊ voluptate. ¶ Itē cā ꝑma vehemēti⁹ ipz imūt i quēlibz effcm̄ q̃z cā. ȳ. ⁊ oēs posteriores: vt dr̃ i li. de cāis. Finis āt mouet appetitū: ⁊ sic efficatia sui mot⁹ attēdit i ls q⁹ magꝭ mouet ipz appetituz efficati⁹ ipz imēdo i eū. Jstō āt ē maxie i voluptate: cui⁹ signū ē: qz ꝺlectatio i tñ absorbz hois volūtatē: ⁊ rōnē qz alia bōa ꝓtēnē faī: g̃ btitu⁹ maxie erit i voluptate. ¶ Itē cuz appetit⁹ sit ꝺ bono illō videbit̄ esse maximū bonū qō oia appetūt. Delectatōez tñ appetūt oia rōalia ⁊ irrōalia sapientes ⁊ insipientes: g̃ ꝺlectatio est optimū: ⁊ sic i voluptate btitudo cōsistet. Rñdet ad q̃st̄m qōnis. A ꝑa rō.

¶ Dōz qō ꝺlectatōes corpales ex eo qō pl'ib⁹ note sī assumpserūt sibi nomē voluptatū vl' ꝺlectationū absolute: q̃si nulle alie sī: vt dī. vȳ. ethi. pp has solas cognitas esse has solas existimāt. ſ. eē ꝺlectatōes: cū sint tñ alie ꝺlectatōes potiores ⁊ tñ in ꝺlectatōe btitudo ꝑncipal'r nō ꝓsistit nō. solū i ꝺlectatiōe corpis de q̃ min⁹ vr̃: ſz nec ēt i ꝺlectatiōib⁹ aie vl' gbuscū q̃z. Qō ꝑz qz i vna q̃z re aliō ē qō ptiet ad eēntiā suā: ⁊ aliō ē qō ē ꝑpriū accns ei⁹. Sic i hoie aliō ē qō ē aial rōale aliō ē qō est risibile. Est g̃ ꝓsiderādū qō ois ꝺlectatio ē qōdā ꝑpriū accns qō ꝓseq̃ btitudinē vl' btitudis aliquā ptē. Ex ls. n. aliqs ꝺlectaī qō hz aliqō bonū sibi ꝓueniēs vl' i re vl' in spe vl' saltez i memoria. Bonū āt ꝓueniēs alicui si sit pfectū est ipsa btitudo. Sic ipfectū est qdā btitudis pticipatio. i. ps qdā vl' ꝑpinqua vl' remota vl' saltē apparēs. Un manifestū ē q⁹ nec ipsa ꝺlectatio que ꝓseqtur bonū pfectū est ipsa essentia btitudis: ſz aliō ꝓns ad ipsuz sicut per se accidens eius. Voluptas autē corpalis nō solū nō est ipsuz bonū perfectū: sed ēt nō pōt esse per se accns ei⁹: qz voluptas corporalis cōsequitur bonuz apphensum per sensum: qui sensus est aie virtus vtēs corpe siue corpi alligata. ¶ Bonū autē qō pertinet ad corpus qō apprehēditur per sensuz nō pōt esse perfectū hominis bonū. Cū enim aia ratiōalis excedat ꝓportionē materie corpalis. i. qō nō pōt tota alligari corpi. ſ. ſm oēs potentias suas: qz q̃daz sunt quoꝝ actus nō possunt esse per organa. Pars ergo aie que est ab organo corporeo absoluta habet quādā ifinitatē respectu ipsi⁹ corporis: ⁊ ptium aie concretaꝝ. i. alligataꝝ corpori sicut imālia sunt quodāmō infinita respcū mālium eo qō foīa per materiā q̃dāmodo cōtrahi tur ⁊ finitaī. Unde foīa a materia absoluta est q̃dāmodo ifinita. i. qz nō cōtrahit̄ nec finitaī per aliqd. Et iō sensus qui ē vis corporalis. i. corpi alligata cogscit solū singulare qō ē determinatū per materiā: sic̄ ipse sensus est vis anie cōtracta p materiā. Intellect⁹ aūt qui est vis aie absoluta a materia cogscit vniuersale qō est abstractū a mā. i. cogscit nām rei nō cōtractā ad ls nec aliō per materiā: ⁊ cōtinet ſb se ifinita singularia. ¶ Un patet qō bonū cōueniēs corpi qō p apprehēsionez sensus delectatiōez corporalē cāt nō est pfectū bonū hominis: ſ̄ est minimū qōdā in cōpatōe ad bonū aie. Siq̃ dicit saꝑ. vȳ. omne aurꝝ i cōpatione sapiētie arena exigua est. Voluptas ergo corpalis nō pōt esse btitudo nec aliqō accidens per se cōsequens beatitudinē. ¶ Itez ꝺlectatio que cōsequitur opatiōez est ꝑpter operatōez: ⁊ nō operatio pp ꝺlectationez. Si g̃ operatio aliq̃ nō est vltim⁹ finis. A fortiori ꝺlectatio ꝓseq̃ns illā non erit finis vltim⁹. Opatiōes tamē corporales quas ꝓsequunī voluptates corpales nō sunt btitudo: ergo nec ipse ꝺlectatiōes: sed ordinanī iste opationes ad aliq̃s fines manifestos sic̄ comedere ad cōseruationē corpis: ⁊ coitus ad ꝓseruationē spēi. Delectatōes tñ ꝓseq̃ntes cibū: ⁊ potuz ⁊ venerea sunt a nā ingēiate vt aialia moueanī ad istas operationes experiēdo in eis istud irritamentū delectatōis: ideo non potest in istis delectationib⁹ esse btitudo. ¶ Item beatitudo est ꝑpriū homis bonū in quo bruta non cōmunicant: qz nemo bouē felicez dixerit. ꝑmo ethicoꝝ. Et tñ iste delectationes corpales habūdātius participanī a brutis quaz ab hoībus: qz tota eoꝝ intentio est ad iplēdū vētris lacunaz vt ait Boeti⁹: g̃ in istis nō est btitudo. ¶ Itē beatitudo ē bonuz valde iocundū: qz nullā molestiā gignit nec malū aliqō ex ea sequit̄: ⁊ tamē corpales voluptates plene sunt anxietatis: qz desideriū eaꝝ molestiā habet ⁊ saturitas penitētiaz morbi insuper intollerabiles ⁊ dolores sepe inde sequunt̄: ꝺ quib⁹ Boeti⁹: de cōsol'. lib. iȳ. ꝓsa. vȳ. ¶ Itē beatitudo est nobilissimuz oiuz cū habeat rōnē optimi: ⁊ tamē delectationes corporis nō cōpetūt hoi ſm istud qō in eo est nobilissimuz. ſ. ſm itellectū: sed ſm sensuz g̃ nō est in eis beatitudo. ¶ Itez istud qō non est bonū nisi ſm qō ab aliquo est moderatū nō est per se bonū: sed accipit bonitatez a moderāte. Usus aūt delectationū corporeaꝝ ēt ipsi corpi: non est bon⁹ nisi ſz qō est moderat⁹: qz alīs ipse delectatōes iuicez se impedirent cū appetit⁹ cuiuslibz eaꝝ semp sit vl' saltez sit tpe q̃ est appetit⁹ aliaꝝ: ⁊ ēt oportēt pire aial si seq̃reī absolute istas ꝺlectationes. Nō g̃ sunt ſz se bōe. Illō tñ qō est sūmū bonū opz qō sit per se bonū: g̃ btitudo in ꝺlectationib⁹ corpis esse nō potest.

B 2a rō.

C 3a rō.

D 4a rō.

E 5a rō.

F 6a rō.

Jstam

¶ Jstā rōnē ponit arist. in vtute. vij. ethi. dicēs q illa q̄ sunt per se bona nō pñt hīe supabūdātiā: sz quāto plus ō eis hēa tur tāto meli⁹ē: sic quāto qs plus hz de vtute vl sapia tanto meli⁹ē: z nūq̄ in istis ē excessus. Jn reb⁹ āt que nō sunt p se bōe est excessus iterduz sic in amore filioꝝ z parentū q̄s ali qui tm̄ amāt q̄ dessipiūt sic dī ibi de niobe amāte filios: z ō satiro philopatore qui tm̄ dilexit ꝑem qō dessipire videbaf. sic est de delectiōib⁹: iō nō sunt ipsa per se bōa nec ꝓsumata. Uñ nō poterit in eis ee btitudo. ¶ Jtē illa regla arist. si sim pliciter ad simplr: z magis ac maxie tz in eis que sunt per se talia: sic si calidū calefac magis calm magis calefac: z maxi me calm maxie calefac. Si g̃ delectationes corpis eēt fz se bone vel simplr bōe vti eis eēt bonuz: z magis vti eēt magꝭ bonū: z maxie vti eēt maxie bonū. Sz ꝫ fl̄z: qz nimius vsus ipaz reputaf in viciū: z ēt corpi noxi⁹est: z ipsaz delectatio nuz iuicē ipeditiuus: g̃ nō sunt p se bone: z pñr nō est in eis btitudo. ¶ Jtē act⁹ vtutū sunt laudabiles inquātū ad btitu dinē ordinanf. Si g̃ in corpis ōlectatiōib⁹ btitudo ꝓsisteret: laudabili⁹ eēt accedē ad has ōlectatiōes q̄s abstiere: z tñ lau dabilius est abstinere cū vt⁹ tēpatie faciat nos ab ipsis abstinere. g̃ nō est in delectatiōib⁹ istis btitudo. ¶ Jtē ꝓstat deuz esse maximū bonū: erit g̃ hūana btitudo in illo per qō hō ma xime accedit ad deū. Et tñ p delectatōes corpis hō ualde di strahif a deo: qz ēt si nō eēt pctm̄ aliqō in eis distrahūt maxi me ab actu itelligēdi cū in qbusdā eaz impoſe sit aliqd itel ligere. s. in venereis. vt dic arist. vij. ethi. Et tñ per actū itell's quē iste ipediūt hō appropinq̄t ad deū. Nā fm istā pticulam s. intell's dī. x. ethi. qō dz hō conari ad imortale g̃ nō esse bea titudo in voluptatib⁹ corpis. ¶ Ex hīs excludif error epicu reoz qui ponebāt voluptatē maximū bonū. Jn q̄ multi ō po tētibus errāt in hīs beatitudinē ꝓstituētes sic dz p ethico. s. Multi eoz qui in ptātib⁹ sunt silia patiunf Sardanapalo: qui fuit tot⁹ voluptuosus z mulieb⁹is. Jn ꝓsona. n. istoz di xit Salomon eccle. v. s. Hoc itaq̄ visum est mihi bonū vt co medat qs: z bibat z fruaf leticia ex laboze suo: z h̄ est ps il lius. Sic ēt dixerūt isipiētes sap̄. ij. s. Uenite z fruamur bōis que sunt. Uino ꝑcioso z vnguētis nos ipleam⁹: z nō ptereat nos flos tpis. Coronem⁹ nos rosis añq̄ marcescāt. Nullū ꝓatum sit qō nō ptrāseat luxuria nr̄a. Ubiq̄ reliq̄mus si gna leticie: qm̄ hec est ps nr̄a: z h̄ est sors nr̄a. ¶ Ex hīs ēt tol litur error corinthianoz qui fuerūt heretici q̄ insurrexerūt tpe bti Joānis euāgeliste qui dixerūt futuros ee mille ānos in regno xpi post resurrectionē in qb⁹ hoīes viuerēt fm carnales vētris voluptates: z h̄ reputauerūt eē felicitatē: z ob h̄ vocāf in greco chiliasti. i. millēnarij pp istos mille ānos ds ponunt p delectatiōib⁹: de h̄ aug. in li. de nonaginta hāsib⁹. ¶ Tollif ēt ex hīs error ipudicoz sarracenoz z plīmoz iu deoz: qui totā retributionē p bōis opib⁹ dixerunt futurā eē post mortē in corpis delectatiōibus. ¶ Cōsiderādū ēt q̄ sic nō pt eē beatitudo in voluptatib⁹ corpis: ita nec pōt eē in ali quo bono ptis sensitiue: qz oia bōa ptis sensitiue sunt cōia hoī: z pecoribus in qbus nō pt eē btitudo. ¶ Jtē intellect⁹ est melioꝛ q̄s sensus g̃ bōa itell's sunt melioꝛa bōis sensus cū bo nuz alicuius sit pfectio ei⁹: g̃ magis eēt btitudo in bōis itelle ctus. ¶ Jtē iter delectatiōes sensuuz delectatiōes gustus z tactus sunt maxie. s. in cibo z potu z venereis ꝫ alie sint pu rioꝛes z hōestioꝛes sic delectatio in visu: z tñ in ꝓdictis nō est btitudo vt oñsum est g̃ nō est in aliq̄ bono ptis sensitiue. ¶ Jtē sensus diligunt solū pp duo. s. vtilitatē z cognitiōem. Nā per eos cauem⁹ mala sic p visum picula: z p auditum z ceteros aliq̄ nociua euitam⁹ tota āt vtilitas eoz ē ad ꝓseruationē corpis: z tñ corp⁹ē min⁹q̄s aia g̃ ex hac pte nō est beatitudo in sensu: cognitio āt que p sensum hētur ordiaf ad cognitionē itellectiuā cū illa sit pfecta. Uñ aialia carētia intellectu nō delectanf in sciēdo aliqd nisi per cōparationē ad vtili tatē pueniētē corpori ex hac cognitiōe. Uñ p cognitionē sen suum ꝓsequunf cibos z venerea: z ad hunc finē ordinaf to ta eoz cognitio: sic dic Aris. iij. li. ethi. c. de tēpan. s. q̄ bos vl leo nō delectaf i odore nisi qz comedet. i. qz p odore ꝓsequef id qō comedē desiderat. Jn hoie āt delectatio est ēt in cogni tiōe sensitiua: vt pz ō sensu visus quē maxie diligim⁹: qz plu rimas nobis rez differentias ostēdit. p. met. hoc āt est qz ordinaf cognitio ista ad itellectū cuius finis est itelligēr: z nō aliqō aliud op⁹. Et sic delectaf in itelligēdo cū sit ꝓpria opō z finis: iō cognitio sensitiua nō poterit eē btitudo cū ordief ad itellectiuā cognitionē. Et sic nō ꝑt eē btitudo i corpis vo luptatib⁹ nec i aliq̄ bono sensus. De hīs scūs Tho. p⁹ scde. q. ij. arti. vj. z in sūma coñ. gēti. li. iij. c. xxv. z. xxxi. ¶ Ad ꝑm dōm q̄ appetere bonū z appetere delectatiōez est eiusdē rō nis cū delectatio nihil aliud sit nisi q̄dā qetatio appetit⁹ i re desiderata q̄ bona est. Sic. n. ex eadē vtute nāe pueīt q̄ gue ferat ad cētrū z q̄ postq̄z puenerit qescat ibi: ita pueīt ex ea dē rōne q̄ appetit⁹ bonū desideret z postq̄z istud fuerit ꝓse cutus qescat in eo qō fit per ōlectationē. Jō nō ꝑt eē diuer sus appetit⁹ ad bonū: z ad delectationē q̄ ꝓseqūt bonū: sic nō est diuersus appetit⁹ rei grauis eūdi ad cētrū z qescēdi in cē tro postq̄z puenerit. Jō sic bonū pp seipz appetiſ ita z dele ctatio pp seipsaz: z nō pp aliō appetiſ si ly pp dicat ¦cāz fina lē. s. qō delectatio nō appetiſ ad aliquē finē q̄ sit ex ea. Si vo ly pp dicat cām formalē vl potius motiuā sic delectatio est p pter aliō appetibilis. i. pp ipsum bonū qō ē obm ei⁹: z qō cō sequiſ. s. q̄ cā q̄ dz mouere appetitū ad op⁹ nō dz eē ōlectatio ꝓsequēs opus: sz ipsum bonū qō est in opōne. Et sic bonuz ē ꝑn̄ delectatiōis et dat ei cām: vt ipsa appetaf. Nā ōlectatio nō appetitur nisi iquātū ē ipsa qes i bono optato: nec ꝑt alr appeti. z sic ipz bonū est cā motiua ipsius appetitus: z non delectatio. ¶ Ad fm dōm qō vehemēs ipressio que fit in de lectationibus corporis: z magn⁹ appetitus que ad eas ē nō arguit eas eē sūmū bonū: qz ista vehemētia ipressiōis nō ꝓ uenit simplr ex magnitudie eaz ita q̄ ipse sunt simplr ma ioꝛes oibus alīs delectatōibus: sz fit ex eo q̄ iste maxie pci piunt. Nā opōes sensuū que sunt ꝓncipia nr̄e cognitionis valde pcipiunt sic ꝑn̄i oibus reb⁹ sūt magis cognita. Si āt delectatiōes spūales eēnt ita pfecte cognite sic corpales erat ipoſe q̄ aliqs hō in delectatiōibus corpis btitudinē ꝓstitue ret: sz pp solas ōlectatiōes corpis cognitas eē has solas pu tant eē delectatiōes: vt dz. vij. ethi. ¶ Ad zm dōm qō eodem mō oēs appetūt ōlectationē sic ēt oēs bonū appetūt. p ethi. delectationē tm̄ appetūt rōe boni. s. q̄z est qes appetitus i bo no: vt dcm̄ est: z exio. s. q̄z nō appetiſ bonū pp delectationē z sic nō segf q̄ delectatio sit maximū bonū: sz qō vna queq̄z delectatio ꝓsequaf ad aliqō bonū. Et aliq̄ ōlectatio erit q̄ cō sequef ad maximū bonū: z tñ nec illa est sba maximi bōi: sed per se accidens maximi boni.

¶ An btitudo cōsistat in aliquo bono aie. Qō. XXV.

Querif an btitudo ꝓsistat in aliq̄ bono aie. ¶ Di cunt aliq̄ qō sic: qz bonū hois didif in tria s. in bona exteriora z bona corpis: z bōa aie. z tñ. s. ostēsum est qō nō ꝓsistat btitudo in bōis exterioꝛibus que sunt bona fortune nec in bōis corpis: g̃ erit i bōis aie. ¶ Jtē istō cui ō fideram⁹ aliqō bonū magis amam⁹ q̄z bonū qō ei ōsideram⁹. Sic magis amo amicū p q̄ appeto pecuniā q̄s pecuniā quaz ei appeto. Sz vnusq̄sq̄z appetit qōcūq̄z bonū sibūpsi: g̃ seipz magis amat q̄z oia alia bōa q̄ sibi desiderat. Btitudo tñ ē bo nū qō maxie amaf cū pp ipsam oīa alia appetanf: g̃ btitudo ꝓsistit in aliq̄ bono ipsius hois: qz al's amaret magis qō ē ex se q̄z seipz. Et tñ nō ꝑt eē in bōis corpis: g̃ in bōis aie erit.

¶ Jtē pfectio ē aliqd ipsi⁹ rei q̄ pficif: sz btitudo ē pfectio ho minis: g̃ btitudo est aliqd hois: z tñ nō ē aliqd ipsius corpo ris: g̃ ē aliqd aie: z sic ꝓsistet in bōis aie. ¶ Dom̄ qō vt. s. q. xvij. oñsuz ē finis dz dupl̄r. sipa res quā cōseq optamus vel acqsitio aut possio vel vsus rei. ¶ Si logmur de vltio fine hois q̄stū ad ipaz rē ōsideratā vt vltimū finē ipoſe est q̄ vlti mus finis hois sit ipa aia eius vl aliqd ipsius aie. Jpa. n. aia in se ꝓsiderata ē: vt i pōa exño: fit. n. de pōa sciēte actu sciēs: z cū eēt in pōa vtuosa efficif actu virtuosa. Cū āt pōa sit pp actū sic mā pp formā ipoſe ē q̄ id qō fz se ēi pōa existēs hēat rōnē vltimi finis. Uñ ipoſe ē qō ipa aia sit vltim⁹ finis vel btitudo sui ipsi⁹. ¶ Sil̄r ēt ñ ꝑt dici qō aliqd ipsi⁹ aie sit vl timus finis eius vl btitudo siue istō sit pōa siue hitus siue act⁹. Bonū. n. qō ē vltim⁹ finis ē bonū cōpletū. i. ipfectū z ap petitū cōplēs. Appetit⁹ āt hūanus q̄ est appetitus volūtaf ē de bono vl i. e. de bono fm nāz bōi absolute: z nō de bono fz aliquā rōnē spāle boni q̄ sit ps ipsius boni vel pticipatū ab ipsa sba bōi. ¶ Tale āt bonū ꝫ sit aliqō singulare subsistēs vocaf bonū vl e. i. fm rōnē vl em bōi. s. fz suā totā latitudinē: z nō fm aliquā ptē bōi: sic vl e qō ē fm intellectū vocaf vl e: qz nō dic nām ꝓcta in aliq̄ vbi tota eē nō ꝑt: sz dic nām non ꝓtractā. Et sic tale vniuersale dicit totā perfectionē nāe ipi⁹ qz extra istud vl e non relinquitur aliqua pars vel perfectio ipsius

Ad ꝑm ar.

Ad ꝫm ar.

Ad zm ar.

Opio aliq̄rū: qō btitu do cōsistit i bono aie.

ꝓma rō.

scda rō.

3ª rō.

A Rñdet q̄sti to qōnis.

ipſius nāe. Sic hō in vl'i dicit totā pfectionē ſpēi: ſed hō ſortes dicit ptē perfectiōis ſpēi cuz ſortes nō capiat totā pfectionē hūanitaz cū in multis alijs hoib⁹ ſit hūanitas pfectionez quādā dicēs q̄ real'r in ſorte nō eſt. Bonū g̃ vl'e ſupiozi modo capiendo ſolū eſt bonuz per eēntiā: vl' vt meli⁹ dicaſ ē ipa ſba boni. Et ſic ex ipz nō relinq̄t aliqs modus bōitatis vl' pfectiōis: ſic ex hoiez in vl'i nō reliq̄t aliq̄ pfectio hūanitaz cū hō ſic icludat oēs hūanitates pticulares. Hoc g̃ mō volūtas eſt de bono vl'i. i. ō bono qō eſt tota nā boni ⁊ nō ps boni lz nō ſit vl'e ſic ſpēs ⁊ gen⁹: lz ſit ve aliqō ſingulare. ¶ Et pz ꝫ q̄ ſi volūtas eēt de aliq̄ pticulari bono: ⁊ nō de tota nā boni ꝫ eēt: q̄ limitareſ volūta s p aliqd ad ōſiderādū certū modū boni ſic potētie alligate oꝛganis determinanſ ad cognitiōez certi gn̄is ſic audit⁹ ad ſonos ⁊ viſus ad coloꝛes. Intell's āt qui nō eſt alligat⁹ oꝛgano nō limitaſ ad gen⁹: aliqō cognoſcibiliū: ſed extēdit ſe ad oē cognoſcibile. Ita g̃ cū volūtas ſit ō bono: ⁊ nō ſit potētia ꝺcta p oꝛganū neče ē qō ſe extēdat ad totā nām boni. Et ꝫ ē q̄ volūtas ſit bōi vl'is: ⁊ ſic nō ꝑt ad iplere volūtatē niſi vl'e bonū. i. iſtud in q̄ ꝓtineſ tota nā bōi vl' eſt ipſa ſba boni. Qōlibet āt inherēs ipſi aīe ē aliqō bonū pticipatū: ⁊ p ꝺns pticipatū. Un ipoſe ē q̄ aliqō eoꝝ ſit vltim⁹ finis hois. Si āt loq̄mur ō vltio fine hois quātū ad adeptionē vl' poſſionē ſiue quātū ad vſum ipſi⁹ rei q̄ appetit vt finiſ ſic ad finē hois vltimi ꝓtinet aliqd ipſi⁹ hoiſ ex pte aīe: q̄ hō p aiaz ꝑſeq̄t btitudinez. ſ. p actū aīe ꝺiungit ipſi rei in q̄ cōſiſtit btitudo. Res g̃ ipa q̄ appetit: vt finis ē id i q̄ btitudo cōſiſtit: ⁊ q̄ btm̃ faſ: ſed h⁹ rei adeptio vl' poſſio vocaſ btitudo ⁊ nō ipa res in q̄ ē btitudo. Un dōm eſt q̄ btitudo eſt aliqd aīe: lz id in q̄ ꝑſiſtit btitudo ē aliqd exāiam. De hūs ſanctus Tho. ꝓma ſcde. q. ij. arti. vij. ¶ Ad ꝓmū dōm q̄ ꝓtineſ ſub iſta diſiōe oia bōa appetibilia ab hoie: ⁊ ſic p bōa aīe nō ſolum itelligim⁹ potētias: ⁊ act⁹ ⁊ hit⁹ lz ēt obz iſtaꝝ potētiaꝝ cui p act⁹ potētiaꝝ ꝺiungimur. Et ꝫ mō nihil ꝓhibet dicere qō id in q̄ ꝑſiſtit btitudo ē qōdā bonū aie lz real'r exāeam ſit. ¶ Ad ſm dōm q̄ quātū attinet ad ꝓpoſitū btitudo ē id qō maxie amaſ tāq̄ bonū ꝓcupitū. Amic⁹ āt ē q maxie amaſ tā q̄ id cui aliqō bonuz ꝓcupiſcit. ⁊ ſic ēt hō amat ſeipſuz non tn̄ ē eadē rō amoꝛis vtrobiq̄ cuz vn⁹ ſit amoꝛ amicoꝝ ⁊ ali⁹ ꝓcupiſcētie. Et ſic btitudo poterit eē in aliq̄ exterioꝛi: ⁊ iſtud maxie amabiſ. ſ. amoꝛ ꝓcupie. Et tn̄ nō ꝓbat ꝫ q̄ tūc amaret hō aliqd qō ē exſe magis q̄z ſeipz: q: ſeipuz amat amoꝛe amicitie btitudinē āt nō amat amoꝛe amicitie: ſed ꝓcupie. An tn̄ hō amet vl' amare debeat amoꝛe amicitie aliqd exſe magl q̄z ſeipz ſic in charitate: dicim⁹ qō hō ꝺz magis amare deū q̄z ſeipſum de ꝫ tn̄ nō eſt nunc dicēdi loc⁹. ¶ Ad tertiū dōz q̄ ipſa btitudo eſt aliqd aīe cū ſit pfectio ei⁹: ⁊ tn̄ id in q̄ btitudo ꝑſiſtit ⁊ q̄ hoiem btm̃ faſ eſt aliqd exāiam vt dictū ē: ⁊ iſtō non eſt perfectio aīe ſed eſt perficiens ipſam.

¶ An btitudo ꝑſiſtat in aliq̄ bono creato. Qō. XXVII.

Queritur an btitudo nr̄a cōſiſtat in aliquo bono creato. ¶ Aliq̄ dicūt q̄ ſic dic̄. n. Dio⁹. li. de di. no. c. vij. qō dina ſapia ꝺiungit fines ꝓmoꝝ ꝓncipijs ſcdoꝝ. Ex quo pz qō ſūmuz iferior] nāe ſit attingere infimū nāe ſupioꝛis. Sz ſūmū bonū hois eſt btitudo: cū g̃ angelus ſit ſupꝛa hoiem ſm oꝛdinē nāe btitudo hois erit aliq̄ mō i ꝫ qō ꝓtingat ad angelū. ¶ Itē vltim⁹ finis rei cuiuſlibz ē i ſuo eē pfecto vn̄ ps ē pp totū ſic̄ pp finē: lz tota vniuerſitas creaturaꝝ que dī maioꝛ mundus cōpaſ ad hoiem q. vij. phiſic. vocaſ minoꝛ mūd⁹ ſic̄ pfectū ad ipfectū g̃ btitudo hois conſiſtit in tota vniuerſitate creaturaꝝ. ¶ Itez p iſtud efficiſ hō btūs p qō ei⁹ nāe deſideriū q̄tat: ſed nāle ōſideriuz hois nō extēdiſ ad bonū maius q̄z qō ipſe cape ꝑt cū g̃ hō non ſit capax boni qō excedat limites toti⁹ nāe: vl' qō per aliqō bonuz creatuz poſſit hō effici btūs: ⁊ ſic in aliq̄ bono creato erit btitudo. ¶ Dōm qō nō ē btitudo in aliq̄ bono creato: ſed eſt in deo q eſt bonū icreatuz. Dic̄. n. aug. xix. de ciui. dei. qō ſic̄ vita carnis ē aīa: ita btā vita hois de⁹ ē: ſic̄ dī in pſal. cxliij. Beatus pp'l's cui⁹ dn̄s de⁹ eius. ¶ Et dōm qō eſt ipoſe ꝑſiſtē beatitudinē hois in aliq̄ bono creato. eſt. n. btitudo bonū perfectuz qō totaſ'r q̄tat appetitū: aliogn nō eſſet vltim⁹ finis: q: adhuc reſtaret aliqd qō deſiderari poſſet. de ꝓſo. li. ij. ꝓſa. ij. Obm āt volūtatis q̄ ē appetit⁹ hūan⁹ ē bonū vl' ſic̄ obm itellectus eſt vl'e vez. Ex q̄ pz qō nihil ꝑt q̄tare volūtatē hois niſi vl'e bonū. i. bonū qō ꝓtinet totā nāz boni: ⁊ nō aliquā pte ei⁹ ſolū. Hoc āt nō ꝑt īueniri in aliq̄ creato: ſed ſolū ē i deo q: oīs creatura hz bōitatē pticipatā. Un ſolus de⁹ volūtatez hois iplere ꝑt ſic dī pſal. cij. Qui replet in bōis deſiderium tuū. In ſolo deo btitudo hois ꝑſiſtere ꝑt. Et iſta eſt cā q̄re lz hō ꝑſeq̄tur oia bōa q̄ h ōſiderat adhuc nō ceſſat appetit⁹ ei⁹ q: nullū illoꝝ nec ēt oia ſimul pñt iplere appetitū. Si āt btitudo eēt in pecoꝛib⁹ cuz appetus ſuus ſit ſolū ſenſitiu⁹ repleretur ſufficiēter p q̄dā bona q̄ ſunt in ſenſu ita qō illis hitis nihil vltra deſideraduz maneret. ¶ Ad ꝑmuz dōm qō ſupꝛemuz in rōe nr̄a ꝓtingit qdē ifinituz nāe angelice p quādā ſilitudinē: nō tn̄ ſiſtit ibi ſic in vltio fine: lz ꝑcedit vſq̄ ad ipſum vl'em fontē boni q eſt vl'e obm btitudis oiuz bonoꝝ: tā q̄z infinitū ⁊ pfcm̃ bonuz exn̄s. ¶ Pōt ēt al'r itelligi qō ſupꝛemuz in rōne nr̄a attingat id qō eſt ifimuz nāe angelice. ſ. quātuz ad nature graduz vel dignitatē. Secus āt eſt quātū ad capacitatē paſſiuā: q: excellēti⁹ bonuz capere pōt: ⁊ a maioꝛi bono ꝑt pfici. ¶ Ad ſm dōm qō vniuerſitas reꝝ creatarum nō eſt btitudo hois vel obm btitudis lz ſit totū reſpectu hois: q: ſi aliqō totū nō ē vltim⁹ finis: ſed oꝛdineſ ad vlteriorem oꝛdinē vltim⁹ finis ptiſ nō erit ipſuz totū: ſed aliqd aliō. Uniuerſitas āt reꝝ creataꝝ ad quā cōpaſ hō: vt ps ad totū nō eſt vltim⁹ finis: ſed oꝛdinaſ ad deuz tanq̄z ad vltimū finez iō bonuz toti⁹ vniuerſi nō eſt vltimus finis hois: ſed ipe eſt deus. ¶ Ad tertiū dōz qō bonuz creatū nō eſt min⁹ quā illō bonuz cui⁹ hō eſt capax tāq̄z itrinſece inherētis. Et tn̄ minuſ q̄z iſtud bonū cui⁹ hō eſt capax: vt obti qō eſt ifinitū. Bonuz āt pticipatuz ab āgelo: ⁊ a toto vniuerſo eſt bonū finitū ⁊ cō tractū ad certū modū bōitatiſ. Jō n̄ ꝑt eē i q̄ ſit felicitas hois.

¶ An btitudo hois ſit aliqd ifinitū ⁊ creatū. Qō. XXVIII.

Queritur an beatitudo hois ſit ad ifinituz ⁊ icreatum. ¶ Dicūt qdā qō ſic: q: dic̄ Boe. iij. de ꝓſol. qō neče eſt cōfiteri deuz eē ipaz btitudinē: deus tn̄ ē aliqd increatuz g̃ beatitudo eſt aliqd icreatuz. ¶ Itē beatitudo eſt ſūmuz bonū: ſed eē ſūmū bonū ꝓuenit deo: nō ſunt āt plura ſūma bōa: g̃ ſolus de⁹ eſt beatitudo: ⁊ ſic eſt aliqd icreatuz. ¶ Itē beatitudo eſt vltim⁹ finis in quē nāl'r tendit humana volūtas: ſed in nulluz aliū volūtas tēdere dz tanq̄z in finē niſi in deuz in quo ſolo fruenduz eſt: vt augu. dic̄. Ipe g̃ eſt beatitudo ⁊ ſic eſt increata. ¶ Dōm qō ſicut dictuz eſt ꝑcedēti. qō. ⁊ in. qō. xvij. finis dupl'r dicit. ſ. ipſa res quā cupimus adꝑiſci ſicut auar⁹ pecūiā. Alio mō dicit finis adeptio ipſi⁹ rei deſiderate vel poſſio eius aut vſus vel fruitio ipſi⁹ q̄ deſiderat: ſicut ſi dicaſ qō poſſio pecūie ē finis auari: ⁊ frui re delectabili eſt finis hois intēpati. Primo mō finis hominis vltim⁹ eſt aliqd increatuz. ſ. deus qui ſolus per ſuā infinitaz bonitatē pōt hūa nā volūtatez pfecte implere. Scdo modo finis hois vltim⁹ ē aliquid creatū in ipſo exiſtēs qō nihil aliud eſt q̄z adeptio vel fruitio finis vltimi: vltimus aūt finiſ vocaſ beatitudo. ¶ Si ergo cōſideret beatitudo quātuz ad cāz vel obiectū ſic eſt aliqd icreatū. Si autē cōſideret quātū ad ipſaz eſſentiā beatitudinis eſt aliqd creatū. ¶ Si tamen ab aliq̄ queraſ abſolute de beatitudine an ſit aliqd creatū vl' icreatū. ¶ Dōm qō eſt aliqd creatuz: q: res dicit eſſe taliſ vl' talis q̄z tū ad id qō ipſa eſt in ſe: ⁊ tn̄ beatitudo q̄z tuz ad eēntiaz ſuā eſt aliqd creatuz: vt dictū eſt: nō abſolute dicet qō btitudo ē aliqd creatū. Cū g̃ ꝓprie loqui voluerim⁹ dicem⁹ qō beatitudo eſt aliqd creatū: ⁊ tamē id in quo: ⁊ de quo ē btitudo eſt icreatū. ¶ Ad ꝓmū dōm qō de⁹ eſt beatitudo: ⁊ tamen pōt itelligi dupl'r: q: vel abſolute vl' quātū ad nos ſi abſolute eſt de⁹ beatitudo eēntiaſ'r. i. ipſe eſt eē beatitudis: q: ipſe eſt beat⁹: ⁊ tamē nō per participationē vel adoptionez: ergo eſt beat⁹ per eſſentiā. i. ipſa eſt eſſe btitudinis. Sz q̄z tū ad nos dicet ipſe btitudo. i. faciēs beatitudinē in nobis: ⁊ tamē nō erit ipſe btitudo nr̄a formaſ'r: ſed aliqd ab eo fm̃ vl' pticipatū nobis. Hoies. n. nō ſunt bti per eſſentiā: lz p pticipationez: ⁊ illa pticipatio dei eſt btitudo. Nō qō nos aliqd de eſſe eius recipiamus: q: tūc efficeremur dī: lz qō ab eo pficimur ſic potētia: ab obo nihil tn̄ ſuſcipiendo de ſba obti. ¶ Ad ꝛz dōm qō btitudo dī eſſe ſūmū bonum hois: q: eſt adeptio vel fruitio ſūmi bōi. ¶ Un loq̄ndo ꝓprie nō dicet btitudo ſūmū bonū abſolute: lz ſūmū bonū hois: q: nō vocaſ aliqd hois niſi ſit ps ei⁹ vl' i eo p iherētiā exn̄s. Maximuz āt bonū qō hoi iherere ꝑt ē ipa btitudo q̄ tn̄ eſt aliqd creatū. Nō dicet tn̄ absolute btitudo hois eē ſūmū bonū lz id ō q̄ eſt btitudo ſit absolute ſūmū bonū. ſ. de⁹: ⁊ tn̄ ipe n̄ vocaſ ꝓpe btitu⁹ hois: q: ipe n̄ ē aliqd hois nec i hoie p iherētiā: lz ſolū ē p modū obi.

¶ Ad

B Ad ꝑm ar.

C Ad ſm ar.

D ad 3m arg.

Opi. aliq̄z qō btiº ꝑſiſtit i aliquo bono creato. ꝓma rō. ſcda rō.

3ª rō.

A

B Ad ꝑm argu.

C alia rnº.

D Ad 2m argu.

E Ad 3m argu.

Opi. aliqrum qō bonum beatiº ē aliqd infinitū ⁊ icreatū. ꝓma rō. 2ª rō. 3ª rō.

A

B

C Rnº ad argu.

D Ad ſm argu.

E ad 1um tiū arg.

¶ Ad tertiū dōm q̄ btitudo dr̄ vltim⁹ finis.i.pticipatio vltimi finis vl̄ possessio:aut fruitio ei⁹. Uel dī vltim⁹ finis trinsece.s.de hōis q̄ hī pñt itrisece ab hoie:ita q̄ in eo sint t sint aliqd ei⁹. Btitudo āt est vltimū: t sic est vltim⁹ finis. De hȳs scūs Tho. pma scōe.q.iij.artic.p. ¶ Aliq adhuc obȝciūt q̄ pma rō. btitudo sit aliqd increatū:q: q̄ per supabūdātiaz dī vni soli ꝓuenit:sed de⁹ est sūmū bonū cū, sit ois bōitaȝ cā: btitudo āt est sūmū bonū cū ab oīb⁹ tāq̄ vltimū t cōpletū bonū ōsideret g̃ btitudo est ipse de⁹. ¶ Jtē istō q̄ pp se ōsiderabile tñ est hz rōnē boni fruibilis:vt pz per Aug.ſz btitudo est per se tñ appetibilis: vt pz p̄ ethi.g̃ btitudine fruēdū est:deo tñ solo fruēdū ē:vt ait Aug.lib.de doctrina xp̄iana g̃ btitudo est ipse de⁹. ¶ Jtē de rōe btitudis ē q̄ in ea sit sufficiētia:q: alꝫ nō cōpleret appetitū:sed ꝑter ipaz ad vltra ōsideraret: vt ait Boe.de ꝓsol.li.iij.psa.ij. t tñ in solo deo inuenit sufficiētiā huma⁹ appetit⁹: vt ait Aug.i li.ō ꝓfes.s.Jngetū ē cor meū dñe donec veniat ad te:g̃ solus de⁹ est ipa btitudo. ¶ Jtē oē q̄ ē in nobis vl̄ eēntialr est in nobis vl̄ per accns. ſz btitudo nō est ō eēntia hois:q: ois hō eēt neēe btūs: t semp btūs: q: ea que eēntialia sunt semp insunt:g̃ opz q̄ si sit btitudo aliqd ī hoie q̄ sit accns:sed accns nō p̄t eē finis cū sba sit nobilior accīte:g̃ ipol'e est btitudinē eē aliqd in nob: t pñr erit aliqd increatū q̄ sit ex nos. ¶ Distinguēdū est sīc.s.ō fine vl̄ btitudine. Sumēdo.n.btitudinē p eo q̄ nos btōs facē est infinitū t increatū.s.de⁹. Sumēdo āt p adeptōe vl̄ possiōe ipsius rei que nos btōs facē:sic btitudo est aliqd creatum.s.visio dei. ¶ Alr p̄t dici q̄ de rōne btitudinis ē eē vltimū finē. Est āt finis duplex.s.exterior t interior:finis exterior hois ē per cuius appropinq̄tionē hō btūs efficit:finis iterior est ipa appropinquatio ad illū. Prio mō btitudo vl̄ finis est aliqd increatū.s.deus. Scōo mō est btitudo aliqd creatū. ¶ Ad p̄m dōm q̄ Boe.accipit btitudinē p eo q̄ nos btōs facē: t sic est ipsa deitas: t est bonū increatū. Et sic dōm q̄ sic ipse deus ē bon⁹ per eēntiā suā: t oia alia sunt bona per pticipationē ei⁹ vt dī in lib.de ebdomadib⁹: ita ipse solus de⁹ dī btitudo per essentiā suā alꝫ vo sunt bti per pticipationē ei⁹. Uñ btitudo ipsa est q̄dā fl'itudo t pticipatio btitudinis increate: nō est tñ eēntialr btitudo q̄si faciēs hoies per essentiā btōs: t sic i telligit auctitaȝ Boetij. ¶ Ad ſm dōm q̄ btitudo icreata.i. deus est sūmū bonū simplr btitudo vo creata nō ē sūmū bonū simplr:ſz sūmū iter oia bona hūana:ſ ō dz vocari sūmum bonū hūanū: t ſ sufficit ad ſ q̄ hō sit p eā foꝫalr btūs. Nā ēt hō nō est capax btitudis que sit bonū sūmū simplr cū istō sit ifinitū. ¶ Ad tertiū dōz q̄ solo deo fruimur tāq̄ obiecto fruibili:btitudine tñ creata fruimur tāq̄ medio fruitōis per quā formalr aliq̄ fruimur. Sciēdū p ſ q̄ est duplex diligibile. Unū q̄ diligim⁹ per modū beniuolētie q̄ volum⁹ bonuȝ alicui⁹ pp seipz:sic diligim⁹ amicos ēt si nobis ex eis nihil accideret. Aliud est q̄ diligiē amore ꝓcupie: t ſ est vl̄ bonuz q̄ in nobis est:vl̄ q: ex eo in nobis aliq̄ bonū sit. Sic diligimus delectationē vl̄ ēt vinū iquātū facē ōlectationē. Quicq̄d āt diligiē dilectiōe ꝓcupiscētie nō p̄t eē vltimū dilectū cū ad bonū alteri⁹ referaē.s.illi⁹ cui cōcupiscīē vl̄ p q̄ cōcupiscīē: sed id q̄ diligiē amoꝫ amicitie p̄t eē vltimū dilectū. Btitudo g̃ creata que est in nob nō diligiē nisi delectiōe ꝓcupiscētie: vñ ei⁹ delectionē referim⁹ ad nos: t p ꝑs referim⁹ eā in deū cū ēt nos ipsos in deū referre debeam⁹: t ita nō p̄t eē vltim dilectū. Est tñ vltimū ꝓcupitū ex ſ ipso q̄ est maximū bonū q̄ nobis ex ꝓiūctiōe ad deū ꝓuenit: t iō dī pp se q̄situ vl̄ desideratū. Utrūq̄.n.ipoꝫtat aliq̄ vltimū bonū i hȳs q̄ diligū tur. Amore ēt ꝓcupiscētie de⁹ diligiē: t tñ idē ē ꝓcupiscē deū t ꝓcupiscere maximū bonoꝝ q̄ nobis ex deo ꝓuenit: sicut idē est ꝓcupiscē vinū t vini dulcedinē aut delectationē i eo. ad q̄rtā obonez. ¶ Ad q̄rtū dōm q̄ in solo deo p se sufficiētia inueniē: sic in ꝑn⁹ ois boni q̄ q̄rit appetit⁹: ſz ex dīno munere inueniē sufficiētia q̄tū ad bonū ꝓueniēs hoi in btitudine creata p q̄s hō hz sufficiētiā oiuz bonoꝝ a deo pticipatā. ¶ Uñ in deo ē oē bonū q̄ est ipa nā bōitatis. Btitudo āt creata nō ē oē bonū nec in ea est sūmū bonū:imo nec aliq̄ bonū cū non accipiaē tāq̄ obm:ſz ē pticipatio ois boni.i.id q̄ foꝫalr pcipim⁹ oē bonū:sic possidē pecuniā nō ē aliq̄ pecunia:ſz ē hȝie pecuniaz. ad qntā obonez. ¶ Ad qntū dōm q̄ btitudo creata ē aliq̄ accns: t quāuis oē accns inquātū hmōi est ignobili⁹ sba tñ aliq̄ accns q̄tū ad aliqd p̄t eē dign⁹ sba. ¶ Pōt.n. accidēs dupl'r ꝓsiderari vno mō ſm q̄ inheret sbo ex q̄ hz rōnē accītis. Et sic oē accidēs est minus nobile q̄ſ sbm cū accidēq̄ eē sic sit solū ineē. vij.meta. t accītia nō sunt ēt nisi q: entis.i.q̄ sunt aliquid ipsius sbe que est vere ens.vij.met. Alio mō p̄t ꝓsiderari accidēs q̄tū ad aliqd ex: t sic aliq̄ accns p̄t eē nobili⁹ q̄ſ sba i quātū per ipz sba ꝺiungiē alicui nobilioꝝ se. Ul̄ si cōparetur sba ad accns sīc ꝓfectibile ad suā ꝓfectionē erit accns nobilius:q: ꝓficit sbam tāq̄ q̄daz foꝫa. Et ſ mō btitudo t gr̃a t ois vt⁹: t filia sunt nobilioꝝ q̄ aia in qua sunt: t cui inherent:q: aia ad illa cōpaē sīc potētia ad actū. De hȳs sanctus Tho.iij.sen.di.xlix.q.ij.arti.j. t pma scōe.q.ij.arti.viij.

¶ An beatitudo sit opō vel aliqd aliud. Qō. XXVII.

Querit an beatitudo sit opatio vel aliquid aliud. Opio q̄run dā qō btitudo ē aliqd manens. p̄a rō. 2a rō. ¶ Aliq dicūt q̄ nō sit opō:sed poti⁹ aliqd manēs:q: dī ad Ro.vj. Hētis fructū vīm in sanctificatiōe finē vo vitā eternā: t sic btitudo est vita. Jpa tñ vita nō ē opatio:sed eē viuentiū:q: viuere viuētibus est eē: g̃ btitudo non est opō. ¶ Jtē dicit Boe.de ꝓsol.li.iij.psa.ij. Btitudo ē statꝰ oiuz bonoꝝ aggregatiōe pfectus. Sed status nō dicit opōnē:sed potius admanēs g̃ btitudo nō ē opō. ¶ Jtē beatitudo diē aliqd q̄ est in ipso btō cū sit vltia pfectio hois opatio āt nō significaē vt aliqd exñs in operāte:ſz magis vt ab ipo ꝓcedēs:g̃ beatitudo nō ē opō. ¶ Jtez beatitudo pmanet in beato opō āt non manet:ſz trāsit g̃ btitudo nō est operatio. 3a rō. ¶ Jtē vnius hois nō sunt plures btitudies:sed vnica opōnes tñ eiusdē hois sunt multe g̃ beatitudo nō ē opō. ¶ Jtez beatitudo manet semp in btō sine aliq̄ interruptiōe: hūana tñ opatio freq̄nter interrūpiē per sopozē aut alꝫ occupationes vel per qetē.g̃ nō est beatitudo ipsa opō. ¶ Dōm q̄ p:cedēti.q.de beatitudine iā distinctū est an accipiaē p ipo obo beatitudinis aut p eē beatitudinis. Si p̄ mō beatitudo nō ē opō:sed est ipsa diuina eēntia. Si scōo mō.s.p illo creato q̄ est pticipatio vltimi finis vl̄ vsus aut fruitio eius:dōz erit q̄ beatitudo sit aliq̄ opō:sic diē Arist.p ethi.q̄ felicitas ē opatio ſm optimā vtutē in vita perfecta. ¶ Jtē pz ſ q: btitudo est vltia perfectio hois. Unūq̄q̄ āt in tñ est perfcm inquātū est actus. Nā potētia sine actu impfecta est. Opz g̃ btitudinē in vltio actu hois ꝓsistē. Māifestū ē āt q̄ opō est vltimus actus opāt̄. Uñ vocaē actus scōs ab arist.ij.de aia. Hñs nāq̄ formā p̄t eē in potētia opāt̄: t nō in actu sīc sciēs ē psiderās in potētia.i.q̄ p̄t ꝓsiderare ſz nō ꝓsideret: t inde ē q̄ in alīs q̄q̄ rebus vnaq̄q̄ res dī pp suā opōnē.i. eē in actu: vt dī.ij.de celo t mūdo. Neēe est igiē beatitudinē eē quādaz operationē. An tñ sit ſm optimā vtutē vel ſm aliquā vtutez vt dixit arist.j.diceē in alīs qōibus.q.xxxiij. t.xxxv. B ¶ Ad pmū dōm q̄ vita dī dupl'r:vno mō ipm eē viuētis: t sic btitudo nō est vita. Oñsuz est.n.q̄ eē hois q̄lecūq̄ istud sit nō p̄t eē beatitudo ipsius hois.ē.q.xxiij.q̄ rebaē an eēt beatitudo in sanitate vel in alīs bōis corporis. Hoc.n. soli deo cōuenit q̄ suuz eē sit sua beatitudo cū sit btūs per eēntiā.i.ipse sit eē beatitudis. Hoc āt nō est btūs per essentiā:ſz p participationē:iō nō est pol'e q̄ eē eius vl̄ aliq̄ ps eius sit btitudo. Alio mō dī vita ipa opō viuentis ſm quā reducīē i actū ipz pncipiū vite.i.ipz per q̄ viuimus. Et sic dicimus vitam actiuā vl̄ ꝓtēplatiuā vl̄ voluptuosam.i.opōnē actiuā vel cōtēplatiuā: t nō aliq̄ eē. Et ſ mō dixit q̄ vita eterna ē finis nr̄ put vita est q̄dā opō. Q̄ pz per id q̄ dī Jo.xvij.s.Hec ē vita eterna:vt cognoscant te: t tñ cogȝcere est opari: t nō eē. iō vita accipiē hic p operatione. ¶ Ad ſm dōm q̄ Boetius diffiniendo beatitudinē ꝓsiderauit cōem rōem beatitudis. C ad ſz argu. ¶ Est.n.cōis rō beatitudinis q̄ sit cōe bonū t perfectum: t hoc significauit cū dixit q̄ est status oiuz bonoꝝ aggregatione perfectus. Et nō ꝓsiderauit specificā rōnē beatitudis. Iō non curauit dicere an ꝓsisteret in operatiōe: t in q̄ operatiōe. Nā per ſ nihil aliō significauit nisi q̄ btūs ē in statu boni perfecti. Arist.āt cōsiderauit in spāli ipaz essentiā btitudinis oñdens per qd hō sit i isto statu plēitudis oiuz bonoꝝ s.q̄ ſ sit per quādā opōnē. t iō ēt ipse p.ethi.oñdit q̄ beatitudo sit q̄dā bonuz pfectuz. ¶ Ad tertiuz dōm q̄ sīc dicitur.ix.meta.duplex est actio. Una q̄ ꝓcedit ab opante in exteriorē māz sīc secare t vrere. Et talis operatio nō p̄t eē btitudo:q: talis actio nō est perfectio agentis:sed magis ipsi⁹ patientis in quo terminaē: t recipiē. Alia est actio manens in ipso agente:vt intelligere sentire: t velle t huiusmodi talis actio est perfectio: t actus ipsius agentis: t in tali operatiōe potest eē felicitas vel talis operatio pōt esse felicitas. D ad tertium argumen.

¶ Ad

E Ad 3m arm. ¶Ad qrtū dōm q cū beatitudā dicat quādo vltimā perfectionē fm quā diuerse res sunt btitudinis capaces per hāc ad diuersos gradus pfectionis ptingere pñt. Et fm ß necesse est q btitudo diuersimode repiat in eis. Nā in deo est btitudo per essentiā: q ipsum esse ipsi⁹ est hec opō: q non fruit alio sed seipso: z sic nō pticipat bonū suū accipiēdo istud ab alio: sed hñdo istud in se. Et q bonū qō de⁹ hz est nā vl' eēntia sua dī esse btitudo sua per essentiā. i. in actu qui est suum eē: z nō in actu quo pticipet aliqō extrīsecum vel fruat illo.

f ¶In angelis āt est btitudo vltia pfectio fz aliquā opōnem qua ꝓiūgunt bono icreato. Et hec opō est in eis vnita: z sempiterna: z sic lz nō sint bti per eēntiā: sz p pticipationē fruēdo bono extrīseco illa tñ btitudo est multū pfecta: q est opō

6 vnica z sempiterna z nūq̄ iterrupta. ¶In hoib⁹ āt btitudo eē pt vl' fz statū pñtis vite vel future: fm statū pñtis vite bti tudo ipsoꝝ est vltia pfectio fm opōnē qua hō ꝓiūgit deo: sz ß opō nō est ꝓtiua: sed sepe iterrupta: z pñr nō est vnica: q opones per iterciſionē z iterruptionē multiplicant. Et p:o pter ß in statu pñtis vite btitudo pfecte hāi nō pt: q istō diminuit multū de rōne btitudis que dz eē bonū perfectum.

¶Un Ari. p. ethi. Ponens btitudinē hois in hac vita dixit eā eē ipfecta. Et post multa ꝓcludēs de ea dixit btōs dicim⁹ vt hoies. Quasi dicat. hñtes istā btitudinē vocam⁹ btōs nō qdē simpl'r: q nō repit in eis tota rō btitudis: sz vt hoies. i. inquātū possibile est hoi viuēti hīe de bono tm̄ isti hñt: z sic vocant bti. Si ꝓsiderēt fm statū vite future sic ꝓmittit hoi a deo pfecta btitudo qñ erim⁹ in celo sic angeli dei. j. xxij. vel eq̄les angelis dei: vt dr luc. xx. Quātū q ad btitudinē illaz q̄ erit post vitā: q illa pfecta erit: vt dcm̄ ē cessat tota obiectio: q erit illa btitudo actio vna z ꝓtinua z sempiterna: z mens hois tunc deo pfecte ꝓiungef. In pñti aūt vita q̄ztū deficim⁹ ab vnitate z ꝓtinuitate talis opōnis tm̄ deficim⁹ a pfectione btitudis: z ab ipsa btitudine angeloꝝ in pfectiōe. Est tamē nūc aliq̄ pticipatio btitudinis: z quāto pt opatio eē ꝓtinua: z vna magis tanto est ibi de beatitudie. Et ideo in vita actiua q̄ circa multa occupat est min⁹ de rōne z pfectiōe btitudinis q̄z in vita cōtēplatiua que versat circa vnū tm̄. i. circa cō tēplationē vitatis: z si aliq̄n hō actu nō opet hmōi opōnem: q tm̄ in. pmptu hz sup eā opari: z q ēt cessat occasiōe somnī vel occupatiōis vl' alicui⁹ alteri⁹ nālis qō ad ipsam opōnē ordinat. s. vt meli⁹ z pfectius postea eliciat vī opō ipsa q̄si cōtinua z eadē: sic motus reducit ad spēm termini: q: pp ipz ē.

D Ad 5m arg. ¶Ad qntū dōm q vni⁹ hois nō est nisi vnica btitudo. Luz āt dr q hz opones multas: dōm q aut itelligit de btitudie q̄ztū ad pñtē statū aut q̄ztū ad futurū. Si q̄ztū ad futurū opō hois erit vnica et simplex nō iterrupta que ꝓsistet in ipsa diuina visiōe: z fm illā erit hō pfecte btūs. ¶Si āt cōsideret q̄ztū ad pñtem statū dōm q sunt in nobis aliq̄ opones que ad btitudinē ptinent: z alie que nō ptinēt ad illam directe. i. non sunt act⁹ ipsius btitudinis cū btitudo ꝓsistat in actu pfectissimo fm id qō in hoie est excellētissimū. Et sic est ō opō nib⁹ sensitiuis: z de multis alīs que nō vocant hūane lz ab hoie fiāt. Et tales bñ vocant opones bti: sz nō btitudinis. s. q: ab hoie btō fiūt: sed nō per istud pn̄m fm qō ipse btūs est: z in talib⁹ m'litudo ipsaꝝ opōnū nō arguit multas felicitates cū ad btitudinē nō ptineāt. ¶Si vo loq̄mur de opōnibus felicitatis. s. q̄ sunt per illud qō in hoie ē excellētissimuz. Dōm qō nō sunt tot felicitates quot opones: sz oēs reddūt vnicā felicitatē: z tm̄ multiplicatio ista opōnū puenit ex iterciſione z discōtinuitate eo q hō nō pt semp actu opari: z ß

I Ad 6m arg. diminuit aliqd de pfecta rōne btitudis: vt dcm̄ est in p̄cedēti sol'one. ¶Ad sextū dōm qō btitudo inest btō sine iterruptione qñ ipsa pfecta est. Et sic erit in hoie i pria vbi erit eq̄l' angelis dei. hic āt ex ꝓditiōe vel statu iperfecto nāe non pōt hō eē ꝓtinu⁹ in opōne: iō btitudo est cū iterruptiōe: z ista interruptio diminuit de pfecta rōne btitudinis vt dcm̄ ē. Pōt tm̄ dici qō nō sit opō iterrupta: q lz hō cessz iterdū ab illa pn̄ cipali opōne in qua ꝓsistit btitudo: q: tm̄ facit pp aliq̄ q̄ ordinant in ipsaz opōnē btitudinis vt pfecti⁹: z meli⁹ opō illa ꝓducat vī sp maef eadē opō cū ista q̄ ordināt ad aliqd reducāt ad gen⁹ rei ad quā ordinant. ¶Aliq tm̄ adhucobjciunt q nō ꝓsistat btitudo i opōne: q: nos sum⁹ cā z ꝓncipiū opō num nr̄aꝝ: si g̃ eēt btitudo in opōne eēt hō sibi cā sue btitudinis: qō absurdū est. ¶Jtē q: si aliqd eēt in nobis qō esset btitudo istud est p̄cipue istud qō nunq̄ pp aliō desideratur

Objcik cōtra idez qō pus. ꝓma rō. scōa rō.

sed ꝓpter seipsum. Sic āt est de delectatiōe: q: non q̄rit ꝓpter aliud sed pp seipsaz cū ridiculū sit q̄rere ab aliq̄ q̄re vult delectari vt dī. x. ethi. g̃ in ōlectatōe ꝓsistit btitu⁹. Delectatio tm̄ nō est actus: sed passio g̃ btitudo nō ē opō. ¶Jtē ab vno agēte: z fm vnū hitus pñt eē actus diuersi: si g̃ btitudo esset act⁹ eēnt eius dē bti multe btitudines qō est absurdū. ¶Jtez btitudo nr̄a pñs est silitudo qō btitudinis p̄ie: sed btitudo vie nō pt dici act⁹: q: tūc bti qñ dormīret perderēt btitudinē g̃ nō est btitudo in actu. ¶Dōm q btitudo nr̄a opō q̄daz ē sicut. s. dcm̄ fuit: z apparet magis: q: vltim⁹ finis rei est in ip sa re per ß q ꝓiungit res suo fini exteriori qui ē p̄n^m pfectionis eius. Et vocat hic finis rei pticipatio q̄dā fm quā res p ticipat suo fine. Et ista pticipatio est aliqd inherēs rei lz ipse finis quo pticipat si aliqd ex hoiez per istā tm̄ pticipationem hō ꝓiungi ei. ¶Pōt āt res ꝓiungi deo dupl'r. Uno mō per assimilationē: vt sic dicat illa res deo est ꝓiunctissima que ē ei simillima. Et fm ß istud opz in vna q̄q re eē vltimū finē ei⁹ fm qō maxie deo assimilat. Unū qō q̄q āt fm ß ad dei silitudinē accedit fm qō actu est: recedit āt a dei silitudine p ß qō est in potētia. Et iō illud per qō res est maxie in actu ē vltimus finis ei⁹. ¶Alio mō hō ꝓiungit deo ptingēdo ad ipz deū que qdē ꝓiunctio soli creature rōali pol'is est que pt cōiungi deo per cognitionē z amorē eo qō de⁹ est obm opōnis ei⁹: z nō est obm opōnis alicuius alterius creature. Quocū q̄z āt mō ꝓsidereꝝ vltia pfectio hois que est finis ei⁹ opz eam ponere in gñe act⁹. Si. n. ꝓsiderem⁹ modū ꝓiunctiōis ad deū qui est cōis oib⁹ creaturis cū res magis sit actu fm qō ē operans q̄z fz qō est potēs opari erit pfectio vni⁹ cuiusq̄ rei sua opatio pfecta: vñ res dr eē ꝓpter suā operationē. ij. de celo z mūdo. Sed si ꝓsiderem⁹ ꝓiūctionē ad deū que est pp̄ria rōnali creature vltia pfectio hois in opōne ꝓsistit: hitus nāq̄ nō ꝓiungit obto nisi mediāte actu: nec ꝓiūgit hñtē obo nisi mediante actu: z iō opz qō btitudo in gñe act⁹ pōat. Jsta tamē scōa ꝓsideratio ꝓiūctionis ꝓpriq̄⁹ deducit in cognitionē btitudinis q̄z pma: q: btitudo nō est rōnalis creature. ¶Ad p̄

E Ad p̄m argu. mum istoꝝ dōm qō in actu sunt duo ꝓsiderāda. s. ipa act⁹: z forma ipsi⁹ a q̄ pfectionē hz act⁹: igit fm suā ipam p̄n^m ē nāl potētia. i. pōa nālis ē cā vel p̄n^m q̄z ad ipam act⁹: z non indiget pōa aliq̄ hitu ad ß qō eliciat hitum solū q̄ztū ad ipaz ei⁹. Sec⁹ āt q̄ztū ad aliq̄s pfectiōes act⁹. Hit⁹ āt est p̄n^m act⁹ q̄ztū ad formā suā. Si igit ille hitus per quē actus ꝓducit sit acq situs nos erim⁹ totalr cā nr̄i actus. Si vo sit hitus infusus erit pfectio actus a cā exteriori que habitū cāuit. Act⁹ āt nr̄ nō pt eē btitudo ex rōe ipe sue: sz rōe sue pfectōis ex q̄ hz qō fini exteriori nobilissime ꝓiungat. Et iō nos non sum⁹ cā nr̄e

D Ad fm argu. btitudinis: sz de⁹ q infundit nobis habitū in cui⁹ actu beatitudo fit. ¶Ad fm dōm qō duplex ē delectatio. Una q̄ pcedit assecutionē finis. Et ista ordinabilis ē in aliō. Pōt. n. ordinari ad pfectā operationē inquātuz illa in qb⁹ delectamur attētius agimus. Alia delectatio est q̄ ꝓseq̄ ꝓsecutionē finiſ z ista efficit per operationē qua hō fini ꝓiungit. Et iō ß delectatio nō est ipsa beatitudo: sz q̄dā beatitudis pfectio vl' q̄daz p se accidēs ei⁹: vt. s. dcm̄ fuit. q. xxiij. ¶Ad tertiū dōm qō m'litudo actuū ab eodē habitu z respectu eiusdē obi numero nō pt cāri nisi ex interruptiōe tēpoꝝ: z iō in beatitudine perfecta vbi nō erit alia interruptio: sz ꝓtinua opatio erit ibi vna beatitudo simpl'r sic erit in pria vbi act⁹ nr̄ nunquaz iterrūpet: sed erimus in cōtinua dei visiōe. Nūc vo actiones nr̄e interrūpunt. Et iō lz beatitudo nr̄a sit vna tm̄ ista interruptio diminuit multū ō ei⁹ pfectōe: vt. s. dcm̄ est. q. p̄cedēti.

F Ad 4m argu. ¶Ad qrtū dōm qō beatitudo pñtis status nō est perfecta btitudo sed q̄dā pticipatio. i. pars beatitudiſ ve: z iō nō ē semp actu: sed aliq̄n in hitu. Un dormiēs nō pt vocari btūs q̄ztuz ad id qō ipe ve tūc hz cū nihil operet: sz iquātū opō est in eo habitu alr. i. ē in vtute habit⁹ cū possit ꝓduci per habitū quo cūq̄ voluerit. Et hoc mō dicimus res aliquas in suis cāis: de hūs scūs Tho. p̄ma scōe. qō. iij. articu. ij. z. iij. sen. di. xlix. qōne. ij. articu. ij.

¶An beatitudo hoīs sit vita eterna. ¶Questio. XXIX.

Opinio aliōꝝ qō hitu⁹ hominis n̄ sit vita eterna. ꝓma rō. scōa rō.

Queritur an beatitudo hois sit vita eēna. ¶Ali qui dicūt qō non: q: viuere viuentibus esse. ij. de aia: beatitudo tm̄ vt pz p̄mo ethic. nō est in essendo: sed in operādo g̃ beatitudo nō ē vita eēna nec aliq̄ alia vita. ¶Jtē fm cōmētato. lib. de causis. rō vite ꝓsistit in motu bti tudo tm̄ includit in rōne sue imp mutabilitatē: q: non dz esse

beatus

btūs debiliter firmatus sicut cameleō vt dr̄ p̄ ethi.ergo beatitudo non est in vita eterna nec in aliq̄ alia. ¶Jtē beatitudo est cōicabilis hoi:eternitas tn̄ non pōt ei cōicari: q; qđ in tpe fcm̄ est nō pōt esse eternū:g̈ vita eterna non est ipsa beatitudo. ¶Jtē quicūq; in ꝑpetuū durat quodāmō eternitatē pticipat ꝟz ꝙ eternū solet accipi large p;o ꝑpetuo: dānati tn̄ durabunt in eternū cū xp̄o mittat eos in ignē eternuz.j.ſſ. ipsi tn̄ non hēbunt btitudinē ſz maximā miseriā: g̈ nō est btitudo in vita eterna. ¶Dōz ꝙ beatitudo sit ipsa vita eterna: q; sic dr̄ ad ro.6.ſ.Hētis fructū vr̄m in satisfactiōe: finē vo vitam eternā.i.finis vr̄ vltimus qui vocat btitudo est vita eterna. ¶Jtē vt appet ex p̄cedentib⁹ btitudo ꝓsistit quadā pticipatione dei facta in hoie ſm ꝙ hō attingit deū per cognitionem.Sz ista cognitio vocatur vita eterna Jo.17.ſ. Hec est vita eterna vt cognoscant:ergo btitudo est vita eterna. ¶Lō siderandū ad hoc ꝙ sicut.s.dicebat vita dupl'r dr̄.Uno modo ipsum esse viuētis qđ nō est opatio alicui⁹ potentie:ſz magis ipsius essentie vel fo;me:sic dr̄.2.de aia ꝙ viuere sit eē viuentiuz.i.esse cōicatū a fo;ma rei viuētis est viuere.Sicut in hoie nihil aliud est viuere q̄z esse hoiez. Et tn̄ esse hoiez non est aliq̄ opatio cū non sit ab aliqua pō:ſz est ipsum esse totuz cōicatuz māe a fo;ma.Et ex hoc dr̄ aliqd viuens qđ pōt seipsum mouere ꝟz aliquā actionē:vnde plante dr̄ viuere ex hꝫ ꝙ mouent se ſm augmētum.aialia aūt dr̄ viuere in quātuz mouent se per augmētum z ad locū: z ad sentiēdū. Jn hoie aūt vltimus finis est vita in q̄tuz pōt se mouere ad volēduz z intelligendū.cuiuslibet aūt potentie pfectio est suus actus. Et ſm hoc nomen vite qđ ꝑpie significabat esse viuentium translatū est ad significandū opationez ad quā aliqs seipsuz mouet:sicut sentire dr̄ vita aialis.Et ſm hunc modū quilibz reputat illā opationem esse vitā suaz cui maxime intendit:vt coll'r.xi.ethi.in fine.Et sic epicurei dixerūt voluptatē esse vitam suā:q; voluptati,quasi totaliter intēdunt. Opatio autez nulla,mensurat tpe nisi ſm ꝙ est cōiuncta motui. Jō opationes ille que nō ꝓiungunt motui ſz termino motus nō mensuratur tpe ſz instanti vt p;z de illuminatione.Et ob hoc si aliqua opatio est oīno trāscendens motū talis opatio non mēsurabitur tpe:sed alia mēsura que est.ē.tp̄s. ¶Uisio aūt dei que ponit esse btitudo hois non pōt esse actio tpe mensurata ſm seipsam cū non sit successiua ex se:nec ēt ex pte videntis nec visi:cuz vtrūq; sit extra motū.Unde sicut nec ꝑpe:ita nec instanti ꝑpie mensurari pōt:q; instans est terminus tē poris sicut punctus linee: z nō pōt etiā mēsurari ꝑpie euo: q; euū ſm ꝙ ab eternitate distinguit ptinet ad creaturas i-mobiles. ¶Hec aūt visio excedit nālem potentiam creature cum ad eaz nulla creatura ex suis nālibus puenire possit.Et sic illius visionis beate tp̄s non erit mensura nec instās nec euū:sed eternitas erit ꝑpia mensura eius cū visio ista sit de obtō qđ est eternū: z cāt illā quodāmō ſm ꝓditionē suā:cuz nāliter ad illā visionē nemo ptingere possit. Et sic ꝑpie visio dei que est ipsa beatitudo vocabit vita eterna q; ita ē. Et sic vocauit eam xp̄s z apl's. ¶Ad p;imū quasi p;z ex dictis ꝙ viuere dupl'r accipitur.ſ.p;o esse viuētis: z p;o opatiōe viuentis.Hic aūt accipit p;o opatione viuētis: z sic vtrūq; est simul verum.ſ.ꝙ beatitudo sit opatio z ēt ꝙ sit vita eterna. ¶Ad 2m̄ dōm ꝙ vita ꝑpie non ꝓsistit in motu. Naz q̄tuis vita p;imo ex'motu cognita fuit:q; per motuz viuentia a nō viuentibus distinguunt:tn̄ nomen vite etiā ad vlteriozeſ opationes extendit que ꝟz se nō ꝓsistunt in motu: q; nō sunt ab aliquo exteriozi mouēte.Sicut intelligere z velle z sil'ia. Et tn̄ ad hmōi opōnes nomen motus aliqn̄ trāsfert:vt cuz dicimus ꝙ intelligere est motus intellectus: z velle est mot⁹ voluntatis. ¶Posset dici aliter ꝙ ipsa vita ꝑpie est eē viuētiuz nō est in motu cū ipm̄ esse nō sit per motū:ſz per actuatiōem māe a fo;ma.Uiuere aūt ꝑpie ē actus viuētiū vt in plurib⁹.est in motu sicut augeri nutriri ſm locuz moueri:gnare:sentire. Aliqn̄ aūt est sine motu:sicut intelligere z velle. Nunc autē accipimus vitā eternā p;o opōne intellectus videtis deuz q̄ vocatur viuere: z nō est motus nec fundat in motu. ¶Ad 3m̄ dōm ꝙ eternitas nō est hoi⁹ cōicabilis ita ꝙ sit mensura eius adequata vel alicuius qđ in ipso est. Et hoc ꝓbat ar⁹. Nam mutaret nā rez si hō vel aliqua ps hois efficeret eternā ꝓpōt tn̄ cōicari eternitas hoi ſm q̄dāz pticipationē vt sicut hō pticeps est diuine opationis in videndo:ita sit pticeps diuine eternitatis qua diuina opō mensurat.ſ.ꝙ non efficit eternum aliqd qđ sit in hoie:ſz deus pficit hoiez per illustrationez intellectus quā hō suscipit. Et illa opatio dei est eterna.i.mensurat eternitate. Jō btitudo hois que nihil aliud ē, q̄z illa pfectio vel illuminatio quā a deo suscipit dicet eterna z sic vocat eterna. ¶Ad 4m̄ dōm ꝙ vita eterna quā habebūt scti vocat eterna p pticipationē eternitatis: nō qdē solū q̄tum ad carentiā finis in duratione per quē modū in dānatis est pena eterna vel ignis eternus.i.nūq̄ desituruſ:ſz vocatur vlterius eterna q̄tuz ad remotionē ois motus z mutationis:nō solū in actu:q; ista mutationē ēt excludit ipsuz euum :sed ēt in pō.q; scti ex hoc ꝙ adherebunt deo hēbunt stabilitatē ex diuino munere ita vt iam trāsmutari non possint.Et sic excludet mutatio q̄tum ad actū z q̄tum ad pōz qđ facit eternitatē.Et hoc cōpetit deo ex nā: iō ipse per essentiā eternus est.Beatis aūt cōpetit per pticipationē z ex munere:iō dr̄ hr̄e vitā eternam.Et sic magis ꝑpie dr̄ bti hr̄e vitā eternā q̄z dicant dānati hr̄e penā eternā vt p;z ex dictis: De hȳs.s.Tho.4.sen.di.49.q.2.arti.3.

¶An beatitudo hominis sit pax. Questio.XXX.

Queritur an beatitudo hois sit pax. ¶Aliq di cunt ꝙ sic q; dr̄ in .ps.c47.ſ. Qui posuit fines tuos pacē: ſz fines ciuitatis illius de q̄ logt ibi ꝑpha sunt ipsa btitudo:g̈ btitudo est pax. ¶Jtē dicit Augu. 19.de ci.dei.ſ.Possumus dicere finē bonoz nr̄oz esse pacez: sicut z eternā vitā. Sz vita eterna ē btitudo vt dcm̄ est p̄cedenti.q.g̈ beatitudo est pax. ¶Jtē istud qđ ab oibus nāl'r desiderat z pp qđ oia alia agunt est hois btitudo:oēs tn̄ pacem desiderant: z pp eam oia agunt vt dicit Aug.19.de ciui. dei: z Dio.li.de di.no.c.xi.g̈ pax est ipsa btitudo. ¶Jtez pax impo;tat quādaz quietē:ſz ois mutationis finis est qes:cuz res mota querat terminū in quo qescat: vt p;z in oibus nālibus: z sic totius vite nr̄e mutabilis finis est pax: z sic pax ē idē qđ btitudo. ¶Dōm ꝙ pax nō ē ipa btitudo ls ad btitudinem ptineat:q; btitudo est opatio quedā.i.ethi. pax autez non noiat actū:ſz q̄dam imutabilitatē:g̈ pax nō est ipsa btitudo. ¶Jtē q; pax nr̄a ad appetitū refert cum sit q̄dā ipsius q̄tatio:btitudo tn̄ p̄cipue ꝓsistit in itellectu: vt.j.dicet.q.33. g̈ beatitudo nō est ipsa pax. ¶Consiederandū p;o ls sicut dicit Aug.19.de ciui.dei. Pax oiuz rez est trāqllitas o;dis. Ex quo p;z ꝙ rō pacis assumit ex hoc ꝙ aliqd nō ipedit a recto o;dine.Tranqllitas.n.pturbationē impetus excludit. Pax aūt p̄cipue respicit illū o;dinē quo voluntas in aliqd o;dinatur. Unde tunc dicimus hoiez pacē hr̄e: qñ nihil est ꝙ impediat o;dinez volūtatis ad aliqd.Sic ēt dicimus pacē ee in ciuitate qñ nihil est qđ pturbet rectū o;dinē ciuitatis qui ē ex volūtate gubernato;is ciuitatis:Et ēt ſm ꝙ inaiata appetitum nālez hr̄e dicunt:ponimus vnāquāq; rem inaiatā pacē hr̄e in q̄tuz non impedit ab inclinatione quā hz in suū finez quē nāliter appetit.Opatio aūt in qua beatitudo ꝓsistit nece est ꝙ sit opatio nō impedita:q; ipedimentū tolleret aliqd de eius pfectione.Unde delectatio que ꝓsequt opationē pfectaz causat in opatione nō ipedita ex eo ꝙ nō est impedita vt p;z 7.ethi.Jō ad beatitudinē regrit pax sine qua nō est btitudo. Non qdem ꝙ pax sit ipsa suba beatitudinis ſz est q̄si quedā remotio eoz q̄ beatitudinē ipedirent. Et q; ex hoc ꝙ aliqd desideramus appetitus nr̄ refugit p̄riū eius qđ desideram⁹: ideo ex hꝫ ipso ꝙ oēs nāl'r appetunt beatitudinez nece est ꝙ nāliter refugiāt ipedimentū beatitudinis. Et q; istud nō est sine pace:cū pax sit ipsa remotio ipedimētoz nece est ꝙ oēs hoies desideret q̄daz pacē:ls iterdū bella ſpōte gerāt:q; fo;te putant illa bella esse q̄daz viā ad pfectaz pacē quā aliter fo;te crederent se nō posse hr̄e. ¶Ad p;imū dōm ꝙ pax dr̄ esse finez ciuitatis dei.i.ꝙ est quedā dispō ꝑpinquissima ad illam ciuitatē que est beatitudo:non tn̄ est ipsa suba beatitudinis ſz p̄cedit ad eam quasi quedā dispō: z ēt manet semp cuz ipsa:q; est aliqd multuz simile beatitudini: z ita aliqd est qđ necessario ꝓsequt beatitudinē: z nō est ipsa beatitudo.ſ. delectatio:q; est per se accns eius cū ꝓsequat eam inq̄tum q̄tatur appetitus in possessione boni illius qđ appetebat: z tn̄ nō est delectatio ipsa suba beatitudinis:vt.s.q.24.oñsuz est: cum ipsa non sit aliqd qđ per se intendat:sed est p se oñs ad id qđ intenditur. ¶Ad 2m̄ dōm ꝙ possumus dicere pacem esse finē omniū bonoz nostroz:nō qdem ꝙ pax sit ipsuz bonum qđ est finis noster vltimus:ſz ꝙ est ei aliqd valde ꝑpinquum vt dictum est.Cum aūt dr̄ ꝙ pacem possumus dicere

Opio aliq̄rum ꝙ pax sit btitudo hois.
ꝑa rō
2a rō
3a rō
4a rō

Rndet ad quesituz.q. Pax nō est btitudo hominis
A
ꝑa rō
B
2a rō
C

D

E

finez bonoꝝ nr̄oꝝ sicut vitā eternā. Dōz ꝙ filitudo est aliq̄ sed nō oimoda: qz vita eterna est finis oium bonoꝝ nr̄oꝝ qz est ipsa eēntia beatitudis: ⁊ tñ paꝛ nō ē ipsa beatitudo: ſz aliquid ei ꝓpinquuz. ¶ Ad 3m dōm ꝙ oia nāliter pacē desiderant: non tñ tanq̄ finē vltimū sed tanq̄ id sine quo finis hr̄i non pōt vel tanq̄ id qō est fini valde ꝓiūctū. ¶ Ad 4m dōz ꝙ vltimus finis rei nō est ges: ſz opō rei: cuius pfectio eē nō pōt: nisi re exñte pfecta. Motus aūt est actus impfecti. z. phi. Et sic nō pōt esse nisi in re impfecta: ⁊ sic qes ad quā terminatur motus est ꝓpinqz: finī q̄ ipse motus: ⁊ ita motus ordinaꝝ in quietē non tanq̄ in finē vltimū: sed tanq̄ in finem ĩmediatū: finis aūt vltimus ipsi9 mot9 est forma vel pfectio q̄ acquiri dz: ⁊ illa nō hr̄ nisi in qete. s. motu desinēte in qetez. De hȳs. s. Tho. 4. sen. di. 49. q. 2. articulo. 4.

¶ An beatitudo sit regnū dei vel regnū celoꝝ. Qō. xxxi.

Opi. aliq̄rū ꝙ btitudo nō sit regm ei

p̄a rō.

2a rō.

3 rō

4 rō.

Rñsio ad q̄ situm. q. ꝙ btitudo est regm dei ⁊c

A

p̄a rō.

B

2a rō.

C

D

E

Queritur an beatitudo sit regnū dei: siue regnū celoꝝ qz vtrūq̄ idem est. ¶ Dicūt aliqui ꝙ non: qz regnum a regendo dr̄: ⁊ iō ad gubernationez ptinere vr̄: puidentia aūt ꝓsistit in ordinatione ipsaꝝ rez q̄ sunt ad finē dirigendo eas in finez: beatitudo aūt non est de hȳs que ptinent ad finē: ſz est vltimus finis: ḡ beatitudo nō est regnū. ¶ Jtē dicit Dio. li. de di. no. c. 12. ꝙ regnū est ois finis ⁊ ornatus: ⁊ legis ⁊ ordinis distributio. Jsta tñ distributio nō ptinet ad solos hoīes ſz gñal̄r ad oēs creaturas qbus deus ꝑdicta distribuit: btitudo tñ ad solā nāz rōnalez ptinet: ergo beatitudo nō est regnū. ¶ Jtē regnū non importat pfectionē aliquā nisi in p̄sidente: Jn alȳs aūt magis dicit impfectionē q̄z daz ⁊ subiectionē. Qui aūt p̄est in regno vnicus ē: ⁊ ideo vocat̄ p̄incipatus monarchi 8. ethi. ergo regnuz dei nō dicet aliquā pfectionē nisi in ipso deo. Beatitudo tñ dicit pfectionē: non solū in deo: sed ēt in oibus btis: ḡ btitudo nō est regnū dei. ¶ Jtē beatitudo nō hz secū aliquā pmixtionez mali cū sit pfectum bonū. Jn regno tñ dei aliqua mala sunt: qz. j. c. 13. dr̄ dei ꝙ mittet filius hois angelos suos ⁊ colligent de regno ei9 oia scandala: ḡ btitudo nō est regnū dei. ¶ Dōz ꝙ beatitudo vocat̄ regnū dei vel regnū celoꝝ: qz Aug. in enchi. dicit ꝙ illa petitio in oꝛone dñica. s. adueniat regnū tuuz ad futurā beatitudinē ptinet: ḡ regnū dei est ipsa futura beatitudo. ¶ Jtē istud qō ꝓmittit̄ sctis in p̄miū est btitudo: sed regnū dei illis ꝓmittit̄. s. in lra. s. bti qui psecutionē patiunt̄ pp iustitiā q̄m ipsoꝝ est regnū celoꝝ: ḡ beatitudo est regnuz celoꝝ. ¶ Jn hoc ꝓsiderādū ꝙ nomen regni a regendo sumptum est: regere aūt est actus puidentie. Unde fm ℔ aliquis regnū hr̄e dr̄ vel regimen: qz alios sub sua puidentia hz. Et sic fm hoc hoies dñr esse in regno dei ꝙ eius puidentie pfecte subdunt̄. Prouidentie aūt est ordinare in finē. Jn finem aūt ordinare ea que distant a fine inq̄ztum ꝓducunt̄ ad illū finē ⁊ ea que iam assecuta sunt finē ꝑz ꝙ in fine ꝓseruant̄: in ipso fine ordinata esse dñr. Et cū regula puidentie sit finis illa que pfecte subȳciunt̄ ipsi puidētie sunt illa que iam in ipso fine collocant̄. Et iō nihil pōt in eis esse alienuz ab ordine puidentie. Jn illis aūt que adhuc distant a fine fm hoc magis ⁊ minus diuine puidentie subdita eē dñr fm ꝙ magis ⁊ minus a fine elonganť. Proping ssimi aūt ipsi fini sunt illi q in via ad finē sunt. Uia aūt ꝓueniēdi ad beatitudinē est fides ⁊ charitas: vel fides que per dilectionez opaꝝ vt ait ap̄l's.

¶ Unde ēt regnū dei dupl̄r dz. s. q̄nq̄z ꝑ ꝓgregatione eoꝝ q per fidē ambulant: ⁊ sic eccl'a militās dr̄ regnū dei: q̄nq̄z aūt accipit̄ pro collegio illoꝝ qui iam in ipso fine stabiliti sunt: ⁊ sic eccl'a triūphans est regnū dei. Et sic esse in regno dei idez est ꝙ esse in btitudine. Nec differt fm hoc regnū dei a btitudine nisi sicut differt bonuz cōe totius multitudinis a bono singulari vniuscuiusq̄z illius multitudinis qz regnū dei dicit aggregationē oiuz btoꝝ. Ipsa vo beatitudo dicit pfectionez vltimā, put in quoz eoꝝ ē cū btitudo cuiuslibz eoꝝ sit distincta a btitudine alterius. ¶ Hoc ēt mō vocat̄ regnū celoꝝ put ista ꝓgregatio btoꝝ que regnū dr̄ est in celo. Nā ſz beatitudo nō determinet sibi aliquē spāl̄ locū: qz ad illā nihil cōfert nā loci cū solū sit beatitudo in ipsa diuina visiōe q̄ vbiq̄z pōt esse cū deus vbiq̄z sit: ⁊ pōt se mānifestare vbicūq̄z voluerit: qz tamen deus elegit locū celestē pro ista congregatione electoꝝ: vocatur beatitudo regnum celoꝝ: quia solum est beatitudo in illis qui in celo sunt. ¶ Ad primum dicendum ꝙ beatitudo est regnum celoꝝ ⁊ non subest beatitudo puidentie diuine: quasi ipsa beatitudo ad finē ordinet̄ cū beatitudo obiectiue sit ipsa suba dei que ad nihil ordinat̄: ſz oia in ipsam. Dr̄ tñ beatitudo esse sub puidentia inq̄ztuz illi qui ad beatitudinē ordinant̄ per actus diuine puidentie illuc ꝓducunt̄. ¶ Ad 2m dōm ꝙ Dio. sufficienter tangit ea q̄ ad regnū exigunt̄ put regnū dicit multitudinē gubernataz per puidentiā. ¶ Ad hmōi vo actum tria regrunt̄. s. finis ⁊ ordo ad finē: ⁊ regula ordinis. Jsta aūt est duplex: vna est in ordināte: ⁊ hec est lex ex qua rectitudo ordinis ꝓcedit. Alia est in ipso ordinato per quā fit vt rectitudo ordinis non deserať. Et hec regula est id'qō cāt ordinatiōez in finē: siue sit forma: siue vtus siue qcqd ad hmōi. Et hoc appellat Dio. ornatum. Jsta aūt q̄ttuoꝛ ſz ad oēm creaturam ptinere possint: qz oia sunt a deo ordinata in finē ſz ordinē ⁊ legē eterne sapiētie: ⁊ rebus oibus date sunt virtutes qbus in finē tendant: spāl̄r tñ ad rōnales creaturas ista ptinent: que ad ipm vltimum finē mō nobilissimo nate sunt: puenire: ⁊ nō solū ordinantur a deo in finē: ſz etiā cognoscunt ipsam rōnez ordinis ⁊ finis. ¶ Ad 3m dōm ꝙ regnū importat pfectionē in p̄sidente: ⁊ etiā in eo qui subest: ſz in p̄sidente sicut in p̄n9 perfectionis qui suā rectitudinē alȳs imponit. Jn eo vo qui subest tanq̄z in accipiēte pfectionē ab alio. Sācti aūt qui sunt in vita eterna hoc mō diuine puidentie subdunt̄: ꝙ etiā ipsi puidentes vel ꝓuisores efficiunt̄: vel sibiipsis vel alȳs ſz ꝙ alia oia erunt eis subiecta. Et sic ad regnū dei ꝑueniēt non solum vt sub rege exñtes: ſz ēt reges ipsi facti qui tñ erunt sub vno summo rege. Unde dr̄ apoc. 5. Fecisti nos deo nr̄o regnuz ⁊ sacerdotes ⁊ regnabimus sup terrā. ¶ Dato tñ ꝙ illi q sub sunt in regno solū sint sub rege ⁊ nō sint ipsi reges ē perfectio quedā: ipsum regnū ⁊ subiectio illa nō dicit imperfectionem: qz non dz esse ex necessitate sicut est in tyrānico p̄incipatu: ſz ex volūtate inq̄ztum magis vtile est eis qui reguntur regi subesse q̄z nulluz hr̄e regē. Et ita est in omni nāli p̄incipatu qui est ꝓp vtilitatē subditoꝝ: ⁊ non ꝓp vtilitatē regentis. Et sic seruitus nālis est bona vt ꝑz p̄ politi. s. in hoibus illis qui robusta ⁊ coꝛpoꝛa hñt ad opus: ⁊ tñ non hñt iudicium ad dirigendu. Jstos nāq̄z vocat ibi Aꝛ. nāl̄r seruos ⁊ dicit eis melius eē ad vitam ꝙ alicui subsint q̄z ꝙ nulli seruiant: ⁊ peant nescientes se dirigere. Sic etiā bestȳs melius est sub humana ptāte manere q̄z liberaſ vagari: qz hō eis in qbusdā meli9 puidet q̄z ipsi sibi puidere possint. Et isto mō manifr̄e sub p̄ncipatu regali qñ rex excellit subditos sapia ⁊ virtute: non solū non est subiectio: imo est quedā ꝑs beatitudinis: sicut ēt dixit Plato ⁊ refert istud Boe. de ꝓsol. li. i. psa. iiȳ. s. Btās esse res publicas cū eas a sapiētibus regi ꝓtigeret vel eaꝝ rectoreſ sapie studerent. Et sic dicit ap̄l's ad Ro. 13. sez: Jō subditi estote p̄ncipibus: non solū ꝓp iraz ſz etiaz ꝓp ꝓsciam. i. non solū ꝓp timorem mali qō vobis per iraz inferre possent ſz etiā ꝓp ꝓsciaz. i. qz bonū est illis subditos eē. Jstud aūt erit a fortiori in regno btoꝝ: qz illi non solū erunt sub rege ſz ēt erunt reges vt nūc. s. oñsuz est. Jō pfectio est illis eē in regno dei. ¶ Ad 4m dōm ꝙ vt. s. dcm' est nunc regnū celoꝝ aliqñ accipit̄ pro eccl'a triūphanti: ⁊ aliqñ pro militanti. Primo mō nulla mala p̄nt esse in eccl'a vel regno dei vbi est plenitudo oium bonoꝝ. Accipiendo ſo mō in regno dei sūt multa mala que vocant̄ scandala: sic dicit Grego. ꝙ regnuz celoꝝ p̄ntis tpis eccl'a dr̄: qz in illa beatitudine vbi paꝛ summa est inueniri scandala non poterunt que colligantur. De hȳs sanctus Tho. 4. sen. di. 49. q. 2. arti. 5.

¶ An beatitudo aliq̄ mō ꝓsistat in opatione sensus. Qō. xxxii.

Opi. ꝙ rūda ꝙ btitudo ꝓsistat i opatiōe sensus

p̄a rō.

2a rō.

3a rō.

A rñdetur ad q̄stū qōnis.

Queritur an beatitudo aliq̄ mō ꝓsistat in operatione sensus. ¶ Aliq dñt ꝙ sic. Nulla. n. opatio inuenit̄ in hoie pfectioꝛ sensitiua p̄ter intellectiuam: sed opatio intellectiua depēdet in nobis a sensitiua: qz intelligere nō possumus sine fantasmate vt dr̄. 4. de aia: cuz ipsum fantasma sit obm intellectus: ḡ beatitudo cōsistit aliq̄ modo in opatione sensitiua. ¶ Jtē Boe. de ꝓso. li. 2. psa. 2. dicit. Beatitudinem esse statum oium bonoꝛuz aggregatione pfectum: sed quedā bona sunt sensibilia que p sensus attingemus. s. per eoꝝ opationes: ḡ vr̄ ꝙ opatio sensus regratur ad beatitudinē. ¶ Jtē beatitudo est bonū pfectū: vt ꝓbatur p̄imo ethi. qz si esset impfectuz non pficeret hō absolute per eam: ḡ opz pfici hoiem fm vires suas: sed per opationes sensitiuas quedā ptes anime pficiunt̄: ergo opatio sensitiua requirit̄ ad beatitudinē. ¶ Dōm ꝙ hic non dubitať nunc p̄ncipaliter an beatitudo sit aliqua opatio sensitiua vel cōsistat

in ea: qz

in'ea:q; ꝓbatum'est.s.q.23.t 24.q; non:sed dubitaꝫ an opatio sensitiua ptineat ad beatitudinē ita q; exigaꝫ ad eam vel necio ꝑsupponaꝫ. ¶ Pro hoc ergo dō3 q; aliqd pōt ad beatitudinē puenire vel ptinere tripl'r. Uno mō essential'r. Alio mō antecedēter:tertio mō ꝓnr. ¶ Primo mō.s. essentialiter non pōt ptinere opatio sensus ad beatitudinē. Nā beatitudo hois cōsistit essential'r in ꝙiunctiōe hois ad bonū increatum qō est vltim⁹ finis:vt.s.q.26.t.27.oñsum est. huic autē fini non pōt ꝙūgi per opatiōes sensitiuas: vnde.s.23.t.24. dictū fuit q; in cor̄palibus bonis non poterat ꝓsistere beatitudo:per sensus'tn opatiōes nō possumus attingere nisi bona cor̄palia:ḡ in opationibus sensitiuis beatitudo fm subz esse non pōt. ¶ Pnt āt opationes sensitiue ptinere ad beatitudinez añter t ꝓnter. ¶ Antecedenter qdē q̄tum ad beatitudinē impfectā qualis in hac vita hr̄i pōt. Nam opatio intellectus ꝑexigit opationez sensus necio:tn beatitudo est in opatiōe intellectus. Jō opatio sensus ptinet ad beatitudinez añter. Pōt etiā ptinere ꝓnter opatio sensus ad beatitudinez etiā q̄tum ad illā beatitudinē perfectā que erit post mortez: q; post resurrectionē ex ipsa beatitudine pfecta aīe fiet q̄daz refluentia in cor̄pus t in sensus cor̄poreos vt in suis opationibus pficiantur:vt ait Aug.in epl'a ad dioscor̄. Et sic opatio sensus pficiet ad beatitudinē:nō tn in ea erit essentia beatitudinis. ¶ Ad primū dōm q; ar^m istud ꝓbat q; opatio sensus regrit añter ad opationē intellectus: t hoc solū q̄tuz ad ad istā beatitudinē impfectā vbi intellectus dependet a sensu p̄exigendo illum. Et tn adhuc ista impfecta beatitudo nō est in sensu essentialiter:sz in opatione intellectus. Quātum vō ad illā perfectā beatitudinē secus erit: q; nec erit ibi beatitudo in sensu essential'r nec ēt añter: q; non p̄exigeť ibi opatio aliqua sensus ad cognitionem intellectus fm quā est btūs:cū ibi non sit fantasma aliqō per qō intellectus intelligat:sz ꝙiungeť imediate ipsi deo:qō erit videre ipsuz p essentiam:de quo.ꝯ.q.40.diceť. Jō nihil deesset de complemento beatitudinis etiā si nulla opatio sensus sibi esset: sicut nunc est in aiabus que sunt in celo q̄s plene btās dicim⁹: t tn nullis sensibus vtunť cū sint cor̄pib⁹ solute:ptinebit tn ibi opatio sensitiua ꝓnter ad beatitudinē per refluentiā post resurrectionez: vt nunc.s.dictū est. ¶ Ad 2^m dōm q; beatitudo pfecta qualē hñt angeli hz ꝙgregationē oium bonor̄ per ꝙiunctionē ad vl'z fontē bonor̄.i. ad deū q est tota nā boni vnitiue t cōplete. Et tn non indigēt bonis pticularibus:q; in illo vl'i bono pfectius oē bonū hñt q̄s cōgregatis oibus pticularibus bonis. Jn hac tn beatitudine imperfecta que est i pnti cū non hēatur illud bonū vl'e:regrit ꝙgregatio tāta bonor̄ particularium q̄ta sufficiat ad pfectissimā opationē huius vite.i.p̄r̄o isto statu. ¶ Ad 3^m dōm q; in futura beatitudine,pficitur totus hō:sz in inferiori pte per refluentiā a pte superiori. Jn beatitudine aūt impfecta pntis vite cū non hēať hic pfectum bonū sic eōrio.s.q; ex pfectione ptis inferioris ꝓcedit ad pfectionē ptis superioris. Et q; bonū ptis inferioris est bonum exterius t pticulare:regrit cōgregatio quedā bonor̄ pticulariū ad beatitudinē h⁹ vite:cū hic ps inferior nō possit a superiore pfici. De hūs.s. Tho.p^a fe.q.3.arti.3.

¶ An beatitudo consistat in operatione intellectus vel voluntatis. Questio. XXXIII.

Queritur cum non ꝓsistat beatitudo in opatiōe exteriori sz in interiori:an consistat in opatione intellectus vel volūtatis. ¶ Dicunt qdā q; magis ꝓsistit in opationibus volūtatis q̄s intellectus: q; beatitudo est summū bonū:sz bonū inq̄tuz hmōi: est obm volūtatis t non intellectus:ḡ magis ꝓsistet beatitudo in opatione volūtatis q̄s intellectus. ¶ Jtē delectatio regrit ad beatitudinē vt ait Aris.7.ethi. Un in greco nomē beatitudinis a gaudio accipiť:delectatio tn in voluntate vel in appetitu est: ḡ in volūtate est beatitudo. ¶ Jtē beatitudo ꝓsistit in opōe pfectissima virtutis.p̄.ethi.sz charitas est oiuz virtutū excellētissima vt p̄z p̄a cor̄in.13.charitaꝫ aūt in volūtate est:ḡ beatitudo erit in volūtate. ¶ Jtē sicut aīa impat cor̄pi:ita volūtaꝫ imperat intellectui: t per ꝓns est superior: beatitudo tn est magis i bonis aīe q̄s cor̄pis:q; aia est superior cor̄pe: ḡ erit beatitudo magis in volūtate q̄s in intellectu:q; volūtas ē superior. ¶ Item beatitudo hois ꝓsistit in pfecta ꝙiunctiōe ipsius ad deū: sed pfecti⁹ hō ꝙiungiť deo per volūtatē q̄s per intellectū. Un dicit Aug.de sanc.vi.7.c.li.de celesti yerar.sup illo vbo Diony. sez mobile t acutū t̄c.s. Dilectio supeminet scie t maior est intelligētia:plus.n.deus diligiť q̄s intelligať: t intrat dilectio vbi scia foris est:ḡ magis ꝓsistit beatitudo in dilectione q̄s in cognitione t ꝓnr magis in volūtate q̄s in intellectu. ¶ Jtez dicit Aug.19.de ciui.dei.q; beatitudo hois ꝓsistit in pace:vñ ps.cxlvij.dr̄. Qui posuit fines tuos pacem:pax aūt ptinet ad volūtatē t nō ad intellectū:cū sit quedā trāqlitas:ḡ erit btitudo in volūtate. ¶ Jtē p̄ mouenti rñdet vltimus finis .s.q; sit idem p̄^m mouēs t vltim⁹ finis:sicut vltimus finis exercitus est victoria q̄ est finis ducis: t ille est primū mouēs t totale exercitus: sed primum mouens ad operandum est voluntas:q; ipsa mouet omnes alias vires:ergo ad ipsam pertinebit vltimus finis.s.beatitudo. ¶ Jtē si beatitudo est opatio aliq; nece est q; illa sit nobilissima opatio hoiś:nobilior tn opatio est dilectio q̄ est actus volūtatis q̄s cognitio q̄ est act⁹ intellectus:cū p̄a cor̄in.13.dicať q; charitas est maior fide: t tn charitas pertinet ad dilectionē fides vō ad cognitionem. ¶ Jtē Aug.dicit.13.de trin.q; btūs est qui hz oia q̄ vult t nihil mali vult. Et post pauca dicit. Appropinq̄t btō qui bene vult, quecūq; vult:bona.n.btūs faciunt quoz bonoz iaz hz aliqd.s.ipsam bonā volūtatē hz:ḡ beatitudo ꝓsistit in voluntate ¶ Jtē vltima pfectio opōnis est dilecto q̄ pficit opationez sicut pulchritudo iuuētutē vt.x.ethi.dr̄: si igiť opō est vltimus finis vr̄ q; magis sit in opōne volūtatis q̄s intellect⁹: q; ibi magis erit delectatio q̄s in actu intellectus. ¶ Jtē delectatio ita pp se desiderať q; nunq; pp aliud queriť:q; stultum esset ab aliquo querere:q̄re vult delectari.x.ethi. Hec āt est ꝙditio vltimi finis.s.vt pp se q̄rať. Erit ḡ beatitudo magis in actu volūtatis q̄s intellectus:q; delectatio ad voluntatez ptinet. ¶ Jtē in appetitu vltimi finis oēs hoies maxie ꝓcor̄dāt cū sit nāliś:vt ait Boe.li.3.de ꝙso.ꝓsa.3. Plures tn q̄runt delectationē q̄s cognitionē:magis ḡ delectatio est beatitudo q̄s cognitio: t sic erit magis i volūtate q̄s in intellectu. ¶ Dōz q; beatitudo magis ꝓsistit in intellectu q̄s in volūtate: imo nō ꝓpie ꝓsistit in volūtate: naz Jo.17.dr̄. Hec est vita eterna vt cognoscāt te deuz vez: t tn vita eterna est beatitudo vt.s.q.29.oñsum est:ḡ beatitudo est in intellectu. ¶ Jtē p̄a cor̄in.15. sup illo vbo.s.cū tradiderit regnū deo pr̄i:dicit glo.i. Cū pduxerit credentes ad ꝓtemplationē dei pr̄is vbi est finis oium reges sempiterna t gaudiū. Jsta aūt est beatitudo: ḡ ꝓsistit i ꝓtēplatione q̄ est actus intellectus. ¶ Jtē Aris.x.ethi.ostēdit q; in ꝓtemplatione vltimi boni ꝓsistat felicitas:sz ista contēplatio ptinet ad intellectū:ḡ ibi est beatitudo. ¶ Jtē vt dr̄ p̄ ethi.beatitudo est bonuz p se sufficiēs:ḡ istud in quo repit magis per se sufficiētia erit beatitudo: vel in eo erit beatitudo. Jstud aūt est in cognitione q; Jo.14.dr̄.Dñe oñde nobis p̄rem t sufficit nobis:ḡ in intellectu erit btitudo. ¶ Jtez p̄z hoc q; ipole est beatitudinē esse in volūtate: cū.n.beatitudo sit bonū intellectualis nāe:op̄z q; fm istud cōueniat intellectuali nāe qō est ei ꝓpriū:appetitus aūt nō est aliqd ꝓpriuz nāe intellectualis:sz oibus rebus inest hz sit diuersimode i diuersis:que tn diuersitas ꝓcedit ex hoc q; reś diuersimode se hñt ad cognitionē. Que.n.oino cognitione carent hñt appetitum nālez tm. Que vō hñt cognitionē sensitiuā hñt ēt appetitū sensitiuū sub quo cōprehenduntr̄ cōcupiscibilis t irascibilis. Que vō hñt cognitionē intellectiuā hñt appetitū ꝓportionalē.s.voluntatē. Voluntas igiť fm q; est appetit⁹ nō est aliqd ꝓpriuz nāe intellectualis:sz solū fm q; ab intellectu dependet. Intellectus aūt fm se est ꝓpriꝰ nāe intellectuali Non pōt ḡ ꝓsistere beatitudo in actu volūtatis cū illa nō sit aliqd ꝓpriū nāe intellectualis:q; tunc nō esset beatitudo ꝓpriū bonū nature intellectualis:sed ꝙueniret oibus rebus hñtibus appetitū. Hoc tn fallsz est:ergo in solo intellectu cōsistit qui solus est ꝓpriꝰ ipsi nature rōnali. ¶ Item in oib⁹ potentiis que mouentur a suis obis:oba sunt nāliter priora actibus illaz potentiaz:sicut motor nāliter prior est q̄s moueri ipsius mobilis. Talis aūt potentia est voluntas. Appetibile.n.mouet appetitū:obm ergo voluntatis est prius nāliter q̄s actus eius. Primuz igiť obm ipsius p̄cedit oēs actus eius. Non pōt ergo actus volūtatis esse prima res volita: sed beatitudo:q; est vltimus finis eē prima res volita. Impossibile est ergo q; beatitudo sit ipse actus volūtatis. ¶ Jtez in oibus potentiis que possunt reflecti super suos actus p̄zuz op̄z q; actus illius potentie feratur in obm potentie: t postmoduz feratur super suum actuz. Et non est possibile q; aliq̄

B
£
D
£
s. Tho.
Opi. q̄rūdā q; btitudo ꝓsistat i opōe volutatis p̄a rō 2a rō 3a rō 4a rō 5a rō
6a rō.
7a rō
8a rō
9a rō
10a rō
11a rō
12a rō
Rñdeť ad quesitū.q. A
Beatitudo magis cōsistit in itellectu q̄s in volūtate p̄a rō 2a rō 3a rō 4a rō
B
5a rō
6a rō
£
7a rō
D

potentia feratur ꝓius super suū actum q̄ super suum obm. Si.n.intellectus intelligit se intelligere:oꝫ dari ꝙ intelligat ꝓius rem aliquā ⁊ postea intelligat se intelligere. Nā ipsuꝫ intelligere qō intellectus intelligit alicuius obi est: ideo opꝫ ꝙ vel ꝓcedat in infinitū:vel si est deuenire ad aliqd ꝑmo intellectū:qꝫ ꝫ nō erit ipm intelligē:qꝫ tūc aliqō itelligē erit añ oē intelligere:cū istud intelligē de q̄ sit intelligere oꝫ ꝙ ꝑexistat:qꝫ aliter nō pōt intelligi:qꝫ alias poneret intelligere ante rem intellectā:ideo nō poterit intelligere esse id qō ꝓimo intelligit:sed qō ꝓimo intelligitur est aliq̄ res intelligibilis.

¶Sil'r opꝫ ꝙ ꝓimo volitū non sit ipsuꝫ velle sed aliqō bonum. Ꝓimū aūt volitū ipsius nature intellectualis est beatitudo. Nam pp illaꝫ volumus qcqd volumus. Impossibile est ergo beatitudinē esse in actu volūtatis. Ita ꝙ ipse actus volūtatis sit realiter beatitudo. ¶Itē vnūqōq̄ hꝫ virtutem nature sue ſm illa que ꝓstituunt subam eius:differt.n.hō verus a picto per ea que subaꝫ hoīs ꝓstituunt. Uera aūt beatitudo nō differt a falsa ſm actū voluntatis. Nam eodē mō se hꝫ voluntas in desiderando vel amando qcqd sibi ꝓponit: vt summū bonū siue ꝓponat vere siue false. Hoc aūt differt ex pte intellectus iudicantis an sit vera beatitudo vel non: beatitudo ergo magis ꝓsistet essentialiter in intellectu q̄ in voluntate. ¶Itez si aliqs actus essꝫ subaliter ipsa felicitas: iste actus aut eēt amare:aut desiderare:aut delectari. ¶Im possibile est aūt ꝙ desiderare sit realr ipse vltimꝰ finis: qꝫ desideriū est ſm ꝙ voluntas tendit in id qō non hꝫ. Hoc aūt repugnat rōni vltimi finis:qꝫ non est ꝓp aliud sed oīa ꝓp ipꝫ: ergo nō est desiderare ipsa beatitudo. Amare quoq̄ nō pōt esse vltimus finis:qꝫ bonū amat non solū qñ hr̄: sed etiā qñ non hr̄. Ex amore.n. ꝓuenit ꝙ res non habita per desideriū queratur. Et si amor rei habite ꝑfectior sit q̄ amor rei nō habite:hoc cātur ex eo ꝙ iam habꝫ bonū amatū. Aliud est igit hr̄e bonuꝫ qō est finis q̄ amare:istud ergo amare nō est beatitudo:qꝫ alꝫ non differret hr̄e rem amatā vel non hr̄e: si ipsum amare esset beatitudo:cū post beatitudinē nihil queratꝫ: ⁊ tñ ante hr̄e est res non ꝑfecta: ⁊ post hr̄e amatū est ꝑfecta: ergo amare nō est ipsa beatitudo. ¶Sil'r dām ꝙ delectatio volūtatis non sit beatitudo:ipsum.n.hr̄e bonū est cā delectationis:vel dum bonū nunc habitū sensitiuus vel dum ꝓpus habitū memorat̄mur:vel dū in futuro hñdum spamus. Non est ergo delectatio essentialr beatitudo cū ipsa ꝓueniat a bono: ⁊ bonū non ꝓueniat a delectatione: ⁊ sic nullus actus voluntatis pōt subaliter esse beatitudo. ¶Itez si delectatio esset vltimus finis:ipsa ſm seipsam esset appetenda. Hoc aūt falsum est:refert.n.ꝙ delectatio appetat ex eo ad qō ꝓsequit ipsa delectatio. Nam si delectatio que ꝓsequit bonas ⁊ appetendas opationeꝫ appetenda est ⁊ bona. Delectatio aūt que ꝓsequit malas ⁊ fugiendas opationes:mala ⁊ fugiēda est: delectatio non habet a seipsa ꝙ sit bona: sed ab alio.ſ.ex eo ad qō ꝓsequit:ergo non pōt ipsa esse beatitudo:cuꝫ beatitudo sit per se bona ⁊ oīum bonoꝝ maximū. ¶Item ordo rectus reꝝ ꝓuenit cū ordine nāe. Nam res nāles ordinant̄ in suuꝫ finē absq̄ errore. In nālibus tñ est delectatio ꝓp opationem ⁊ non opatio ꝓp delectationē. Sic ergo erit in opibus rōnis. Ꝑ hoc qꝫ videmus in nālibus ꝙ nā illis opationibꝰ aīaliuꝫ delectationē apposuit que sunt manifeste ordiate ad finez necessariū sicut in vsu ciboꝝ qui ordinat̄ ad ꝓseruationem indiuidui: ⁊ in vsu venereoꝝ qui ordinat̄ ad ꝓseruationem spēi. Nisi.n.delectatio esset in hīs opationibꝰ aialia ab istis vsibus necessarīs abstineret. Sic ergo in actibus nature rōnalis ipossibile est ꝙ delectatio sit vltimus finis. ¶Itē delectatio nihil aliud vr̄ esse nisi qetatio volūtatis in aliquo bono ꝓuenienti: sicut desideriū est inclinatio volūtatis in aliquod bonū ꝓfūdū. Sicut aūt hō per voluntatē inclinatur in finez ⁊ qetat̄ in illo:ita coꝛpa nālia hñt inclinationē nāles in fines ꝓpꝛios que qdem qetat̄ iam adeptis finibus. Est autē ridiculū dicere ꝙ finis motus coꝛporis grauis nō sit ad esse in loco ꝓꝛio:ſꝫ qetatio inclinationis sit finis:qua tendebat in locū ꝓpꝛium. Si.n.nā principalr hoc intēderet.ſ.vt inclinatio quietaret nō daret eam: ⁊ sic non oporteret aliqd fieri vt quietaret:qꝫ istud essꝫ querere supfluas occupatiōes. Sicut si medicus ꝓcuteret aliquē vt hr̄et que sanaret: qꝫ melius erat nō ꝓcutere nec sanare:cū vtrūq̄ sit supuacuū. Natura tñ dat coꝛporibus inclinationē tendēdi in loca ꝓꝛia:ergo nō dat illā vt eam quietet ſꝫ vt per eam coꝛpa tendant in loca ꝓꝛia:qbus habitis quasi ꝑsecutis finibus suis seqtur inclinatiōis qetatio. Et sic illa quietatio nō est finis rei vel actus sed est concomitans finez. ¶Delectatio ergo nō poterit esse vltimus finis sed concomitans ipsum:ergo non poterit aliquis actus volūtatis esse ipsa beatitudo. Considerandū aūt in hoc ꝙ ad beatitudinē duo requrunt̄.ſ. vnuꝫ qō est beatitudinis essentia.i.realiter ipsa beatitudo: ⁊ aliud est q̄si per se accñs eius.ſ.delectatio ꝓiuncta ipsi essentie beatitudinis vel cōcomitans eam. Quātuꝫ etiā ad essentiā beatitudinis ipossibile est ꝙ ꝑsistat in actu voluntatis.i.ꝙ aliqs actus volūtatis sit beatitudo. Nam manifestū est ex dictis ꝙ beatitudo est ꝑsecutio finis vltimi. Consecutio autē finis non pōt consistere in actu volūtatis:qō ꝑꝫ qꝫ voluntas fertur in ipꝫ finē etiā abñtez qñ eum desiderat: ⁊ in ipsuꝫ pñtez vt qñ in eo qescens delectatur. Manifestū est aūt ꝙ desideriū finis nō est consecutio finis ſꝫ est quidā motus ad finē. Delectatio autez aduenit voluntati ex hoc ꝙ finis est pñs: ⁊ non sit finis pñs ex hoc ꝙ hō delectet. Opꝫ igit actū voluntatis nō esse essentiam beatitudinis,ſ.ꝙ per illū actū finis non est pñs:ideo oꝫ aliqd aliud ꝑter actum volūtatis esse ipsaꝫ beatitudinē: ⁊ ꝫ appet circa fines sensibiles. Si.n.ꝓsequi pecuniā essꝫ ꝑ actū voluntatis statim cupidus ꝓsequeret vel ꝓsecutus esset eam a ꝓrīo qñ vult eam hr̄e ⁊ incipit desiderare. Pecunia tñ a ꝓrīo est abñs ei:ꝓsequi aūt illā per hoc ꝙ manu eaꝫ apprehendit vel per aliqō hmōi: ⁊ tunc delectatur iam in pecunia habita. Sic ꝓtinget circa finē intelligibilē. Nam a ꝑn° volumus ꝓsequi ipsum finē intelligibilē: ⁊ tñ non hēmus eum:ſꝫ ꝓsequimur:postea per hoc ꝙ pñs est per actuꝫ intellectus: ⁊ tunc voluntas delectat a quiescit in ipso fine iam adepto.

Sic ergo essentia beatitudinis cōsistet in actu intellectus:ſꝫ ad voluntatē ꝑtinet delectatio ꝓis beatitudinē:sic dicit August.x.cōfes.ꝙ beatitudo est gaudiū de veritate:qꝫ.ſ.ipꝫ gaudium est ꝓsumatio beatitudinis licet non sit ipsa beatitudo.

¶Aliter pōt etiā hoc intelligi. Naꝫ ꝙ beatitudo sit in volūtate pōt dupl'r accipi. Uno mō ꝙ sit in volūtate.i.ꝙ sit obm eius: ⁊ sic beatitudo cū sit vltimus finis: ⁊ ex fine ē rō boni: qō est volūtatiꝭ obm:opꝫ beatitudinē esse in voluntate:sicut dicimus esse obm in potētia cuius est obꝫ. Alio mō ꝙ sit bti tudo in volūtate.i.ꝙ sit aliqs actus volūtatis: ⁊ sic beatitudo nō pōt esse in volūtate. Nā beatitudo ipa:at vltimū finē hoīs. Ultimus aūt finis hoīs pōt dupl'r accipi.ſ. vnus in ipso: ⁊ alius extra ipm. Finis i ipo ē sicut opatio rei dr̄ finis eius cū res ois sit ꝓp operationē suā. Finis aūt extra ipsum est id ad qō per suā opationē ptingit. Non pōt aūt dici finis intra quelibꝫ opatio:sed illa que p̄ ꝓiungit ipsaꝫ rem fini exteriori. Et hoc dr̄ ꝙ res hꝫ finē extra se: ⁊ tunc.n.opꝫ ꝙ finis interior ad exteriorē ordinet vt sic finis exterior sit quasi vltimus finis: ⁊ finis interior q est opō sit ad illū ordinatus. Sic videmus ꝙ res nāles per opōnes quas hñt ptingunt ſm assimilationē q̄dā ad diuinā bonitatē que est finis exterior ipsaꝝ.

¶Non est aūt pol'e ꝙ ipse actus voluntatis sit vltimꝰ finis alicuius ꝓp actū reflexū de quo.s.nunc diximus:qꝫ oportebit ꝙ voluntas ꝓius aliquid velit q̄ vellit suuꝫ velle. Et sic actus eius nō erit ꝑmū obm suū: ⁊ tñ beatitudo est obm suū ergo beatitudo nō est aliqs actus voluntatis. Nō pōt etiaꝫ dici ꝙ assecutio finis exterioꝛ sit per actū voluntatis imediate. Intelligit.n.actus voluntatis eē ante assecutiōez finis: vt motus quidā in finē. Post assecutionē aūt est actus volūtatis vt qetatio quedā in fine. Nō pōt aūt esse ꝙ volūtas nūc quietet in fine in quē ꝑus tēdebat: nisi qꝫ volens alio mō se hꝫ nunc ad finē q̄ ꝑus. Illud ergo qō facit volentē hoc mō se hr̄e ad finē vt voluntas qetet in eo cū ꝓius solū desideret illū est nēcio vltimus finis interioꝛ qui p̄ ꝓiungit volūtatem ipsi fini exterioꝛi: sicut si finis exterioꝛ alicuius sit pecunia finis interioꝛ eius erit pessessio per quā hō se hꝫ ad pecuniam vt in ea volūtas qetet. ¶Cū ergo vltimus finis q̄si exterioꝛ sit deus: non pōt esse ꝙ aliqs actus volūtatis sit interioꝛ finis:ſꝫ ille actus erit vltimus finis interioꝛ per quez hō ꝓximo se hꝫ hoc mō ad deū vt in ipso quietet. Hoc aūt est ipsa visio dei per intellectū cū res cognita sit in eo cognoscēte: ⁊ fit ibi quasi quidā ꝓtactus exñte re cognita in cognoscēte ſꝫ ꝙ in coꝛpibus:qꝫ ꝑ tactū coꝛpis ad delectabile coꝛporeū inducit̄ qetatio appetitus. Cum ergo sit hic q̄si quidā ꝓtactus dei ad intellectuꝫ per hoc ꝙ ipse est in intellectu incr̄tuꝫ ab eo cognoscit̄: necesse est ꝙ vltimꝰ finis hoīs sit in actu intellectus: ⁊

lectus: ꝛ ita beatitudo que est vltimus finis hois necessario erit in intellectu. Et tñ istud qō est ex pte voluntatis. ſ. quietatio eius in fine: qō pōt vocari delectatio est quasi qōdā formale cōplens beatitudinē: nō sicut forma substantialis cōplet rōnem spēi: ſz sicut ornatus cōplet ipsam rem que ornat: sicut pulchritudo iuuentutē. Et ita delectatio ista voluntatis supueniens visioni dei in qua est sūma beatitudinis cōplet beatitudinem. i. ornat eam ꝛ pficit ꝛ eligibiliorē facit: ꝛ tñ sine illa delectatione vel qetatione supueniente erat ia3 tota sūma beatitudinis cōpleta in visione. ¶ Et sic voluntati attribuitur prima beatitudo ad finē inq̄tus appetit ꝑsequi ipm finē: ꝛ etiā attribuit vltima beatitudo inq̄tum in fine ia3 habita quietat: media tñ beatitudo que est ptingere ad ipsum finez vel facere eum ꝓntez amanti nō est voluntatis ſz intellectus: ꝛ ista ꝑsecutio est beatitudo: q3 ipsa est per quā ꝓiungit ꝑmo fini exteriori: ꝛ iō ipsa est finis vltimus interior. ¶ Ad ꝑmū dōz ꝙ illa rō oñdit ꝙ beatitudo est in volūtate sicut obm in potentia: non tñ ꝙ sit actus eius sicut primū obm visus non est ipsa visio sed res visibilis. Unde ex hoc ipso ꝙ beatitudo ptinet ad voluntatē tanq̄ primū obm eius: seq̄t ꝙ nō pertineat ad ipsam tanq̄ actus ipsius: iō non erit beatitudo ipse actus voluntatis. ¶ Ad 2m dōm ꝙ delectatio req̄rit ad beatitudinem quasi quedaz forma cōpletiua beatitudinis: nō tñ substaliter vt dictū est: ſz pficit beatitudo opationē vt quidam finis supueniēs sicut pulchritudo pficit iuuentutē que iuuenibus aduenit sic dr. x. ethi. ¶ Ad 3m dōm ꝙ charitas ꝑ tā to dr esse altior virtus ceteris q̄ sunt in via: q3 ipsa est q̄ ordinat oēs alias. Hoc tñ non dat ei ꝙ actus eius sit ipsa beatitudo: ſz ꝙ inclinatio quedā in finē sit ipse actus charitatis sicut est in statu vie: vel ꝙ sit quedā qetatio in ipso fine sicut est in statu patrie. Nam ibi ly nō attingat deus imediate per actum charitatis tñ cum eū attingimus per actū intellectus quietamur in ipso postea per actū charitatis. Unde charitatis actus nullo mō pōt esse sūma beatitudinis. ¶ Ad 4m dicendū ꝙ non est eadē rō cōparationis: q3 actus corpis non pōt ptingere ad assequendū bonū aie: iō cū aia impet corpori est corpus inferius. Intellectus tñ attingit ad assequēduz qō voluntas appetit. Jō poterit esse assecutio boni per actuz intellectus: ly desideriū eius sit per voluntatē: assecutio tñ illius boni est beatitudo cū illud bonuz sit vltimus finis exterior: ꝛ sic in actu intellectus erit beatitudo. ¶ Considerandum tñ ꝙ intellectus nō attingit finē voluntatis sub ea rōe qua voluntas fert in illū: q3 istud erat impossibile. Nā volūtas fertur in illum in rōne boni que est rō finis: iō illa res solum ptinet ad volūtatē vt finis. ¶ Intellectus aūt fertur in rem illam vt veritatem hz vel vt est aliqd intelligibile. Et sic consequit illam non sub rōne boni ꝛ finis: sed sub rōne veri vel intelligibilis. Et tunc voluntas quietat in illo iam acqsito tanq̄ in fine suo quē ipsa per actū suū ꝑsequi nō poterat: ſz solū desiderare istud añ ꝑsecutionē ꝛ frui ipso post cōsecutionem. Et q3 in re illa repit vtrūq3 istorū cōplete. ſ. rō boni: ꝛ rō veri. Rō quidē boni tanq̄ vltimi boni: rō aūt veri tāq̄ primi ꝛ altissimi veri. Jō tam voluntas q̄ intellectus se habent ad eandē rem ꝛ cuiuslibet eorū erit obm ꝑpriuz. Et tñ sub istis rōnibus quas nos cōiter noiamus. ſ. beatitudo: ma ximū bonū: vltimus finis: non est illa res obm intellectus: ſz solius voluntatis. ¶ Ad 5m dōm ꝙ per affectū dr hō perfectius ꝓiungi deo q̄ per intellectū inq̄tum ꝓiunctio q̄ est per affectū supuenit pfecte ꝓiunctioni que est per intellectuz pficiens ꝛ decorans eam: oꝑz tñ ꝙ ꝑma ꝓiunctio ad deuz semp sit per intellectū anteq̄ per affectū. ¶ Affectus tñ siue dilectio prius inclinat in istā ꝓiunctionē pfectā appetendā, q̄ intellectus pfecte ꝓiungat deo: q̄uis non inclinat, simplr affectus in istā coniunctionē anteq̄ intellectus cognoscat eam inq̄tum est possibile illaz fieri: eo ꝙ appetitus non pōt eē de re oīno incognita. Et ideo dicit Hugo. ꝙ scia fortis manet vbi dilectio intellectus est. ſ. q3 ipsa dilectio per modū qetationis vltimo aduenit post ꝓiunctionē aie cū deo p intellectū. Et sic dr manere scia fortis. i. iam pcessisse qñ dilectio intus est. i. qñ ipsa iam puenit ad hoc ꝙ qetaret in fine ia3 ꝑsecuto. ¶ Ad sextū dōm ꝙ pax ptinet ad beatitudinez non ꝙ sit ipsa sūma beatitudinis ſz ꝙ añter ꝛ ꝓnter se hz ad ipsaz. Antecedenter quidē inq̄tuz ante pfectā ꝓiunctionē aie cū deo per intellectum sunt remota oīa perturbantia ꝛ impedictia hoiez ab vltimo fine: ꝛ illa remotio vocat pax: vt. ſ. q. xxx. ostēsum est. Et ꝓnter etiā ptinet pax ad beatitudinē inq̄tuz habito vltio fine manet totus hō iam pacatus qetato desiderio suo.

¶ Ad septimū dōm ꝙ finē primo apphendit intellectus q̄ voluntas: tñ motus ad finez incipit in volūtate: iō voluntati debet id ꝙ vltimo venit ad ꝑsecutionē ipsius finis. ſ. delectatio vel fruitio que ꝑsequit finē. Et sic intellectus est qui ipm deum primo attingit: ꝛ per intellectū ei ꝓiungimur: iō cōsecutio finis opatio est intellectus. Sz ad istā ꝑsecutionē ꝑsequit necessario delectatio vel fruitio: ꝛ ista debet voluntati. Naz nō dicimus intellectuz frui sed voluntatē. Et sic sicut voluntas fuit ꝓmus motor. i. qui ꝓmus mouit ad finē inclinādo ita ad ipsam ptinet. i. ꝙ est vltimū in fine. ſ. fruitio eius vel delectatio aut qes in illo. Si tñ aliqs vellet dicere ꝙ voluntas ꝓius totalr se hēat ad beatitudinē q̄ intellectus falsum est: q3 necesse est ꝙ res sit ꝓcognita ad hoc ꝙ voluntas ferat in illaz: soluz ḡ ꝓcessit voluntas intellectū per modū inclinationis ꝛ tendētie: non tñ per modū apphensionis ꝛ cognitiōis finis.

¶ Ad octauū dōm ꝙ dilectio ꝑmanet cognitioni in mouēdo: ſz cognitio prior est dilectione in attingendo ꝛ in apprehendendo. Nō. n. diligit aliqd nisi cognitū vt ait Augu. 9. de trini. Et iō intelligibile finē ꝑ apphendimus per opatiōez intellectus q̄ volūtatis: sicut sensibile finē prius apphendimus per actū sensus. i. per cognitōez eius q̄ per actū appetitus. Et cū dr ꝙ sit excellentior opatio voluntatis q̄ intellectus inquātū est supior vel prior negandū est. Nā ꝑ ꝛ per se intellectus mouet voluntatē. Uoluntas. n. inquātum hmōi mouet a suo obo qō est bonū apphensuz: voluntas aūt non mouet intellectū nisi q̄tenus per accns. ſ. inq̄tum ipsi intelligere apphendit vt qōdā bonū: ꝛ sic volūtas desiderat ipm intelligere: ꝛ sic intellectus voluntatē ꝓcedit. Nunq̄. n. volūtas desideraret ipsum intelligere nisi prius intellectus apphenderet intelligere esse bonū iudicādo istud esse bonū. Et tunc voluntas cupit ipsum intelligere: ꝛ mouet intellectū ad intelligendū quasi per modū impū. Et sic intellectus est cā vt voluntas eum moueat. ſ. q3 ipse ꝑ mouit voluntatē: ꝛ si ipse nō mouisset voluntatē nunq̄ voluntas ei aliqd impasset. Motus tñ ꝑmus simplr fit ab intellectu in volūtatē. ¶ Est etiā dīa in motibus istis: q3 voluntas mouet intellectū ad intelligenduz actualr per modū quo efficiens dr aliquid mouere.

¶ Intellectus aūt mouet volūtatē per modū quo finis mouet aliqd. Nā bonū qō intelligit est finis voluntatis: ꝛ istud nō mouet volūtatē nisi ꝙ ei oñdit vl repūtat ab intellectu. Et sic motus intellectus quē facit sup voluntatē aliquo mō ptinet ad motū obi ꝛ finis. Agēs aūt est posterior in mouēdo q̄ finis. Nam agens nō mouet nisi pp finē. Et sic appet intellectū esse simplr altiorem ꝛ priorē voluntate. Ipsaz aūt voluntatē esse prioꝛē intellectu solū p accns: iō opatio intellectus erit excellētior. ¶ Cū aūt dr ꝙ actus charitatis sit excellentior q̄ fidei ꝛc. Pōt dici vno mō ꝙ charitas est perfectior fide inq̄tuz ipsa sine gra esse nō pōt: ꝛ facit hoiem deo charū. Fides aūt pōt esse sine gra: iō charitas ex hoc excellētior est: ꝛ tñ simplr nō est actus charitatis ex gne potētie excellentior actu fidei: ly pp impfectionē actus fidei. ſ. q3 nēcio est cū quadā obscuritate poterat esse actus charitatis excellētior: ly dr an charitas sit maior fide: ꝛ in quo sit maior: non est ꝑ nunc: ſz dicetur ꝑa corin. 13.

¶ Ad nonum dōm ꝙ ille qui hz oia que vult: ex hoc est btūs ꝙ hz ea q̄ vult: qō quidem ptingit ꝑ aliqd aliud q̄ per actū voluntatis: q3 ꝑ voluntatē possumus desiderare ſz nō attingere: q3 als a ꝑiō cū incipimus desiderare hr̄emus rem desideratā: qō falsum est vt nunc dictū fuit.

¶ Qō aūt dr btūz nihil mali velle req̄rit ad beatitudinē: non q̄si sit ipsa essentia beatitudinis vel aliquid eius: ſz quedā dispō ad beatitudinē: q3 nullus pōt btūs esse qui adhuc aliqd male vult. Uolūtas aūt bona ptinet ad beatitudinē vt inclinatio ad beatitudinez: non tamen sicut beatitudinis suba: reducit tñ ad beatitudinē sicut motus reducit ad genus termini sui vt alteratio ad q̄litatē: ꝛ augmentatio ad genus q̄titatis.

¶ Ad decimū dicendū ꝙ delectatio pficit opationē vltimate: tanq̄z aliqd qō sit finis opationis. i. ꝙ opatio ordinet in ipsam: ſz pficit eam sicut aliqd supueniens sicut pulchritudo pficit iuuentutē. x. ethi. ꝛ tñ pulchritudo nō est finis iuuentutis. i. ad quē sit iuuentus: ſz magis a ꝓrio: pficit tñ eam quasi qdem ornatus supueniens.

¶ Pro hoc aūt considerandum ꝙ nō omne istud ꝙ rem aliquā perficit est finis eius.

¶ Perfectio. n. alicuius dr duplr: vno mō

vt rei hñtis spēm.i.iaz exñtis in spē. Alio mō vt perfectio rei ad hñdaz spēm. ¶ Primo mō pfectio domus hñtis spēm.i. iam exñtis est habitatio:qz ad istā ordinaī. Nō.n.fieret domus nisi pp hoc. Perfectōes aūt ad hñdaz spēz in domo dñr esse illa que regrunī ad hoc q domus ꝓstituaī z ꝓstituta bene se hēat. Et ista sunt triplicia.ſ.principia ad essendū.ſ. ptes māles: z forma supinducta: z ea que sunt ad ꝓseruationez: sicut apodiacula q̄ fiunt ad sustētationes domus: z ea q̄ fiūt ad hoc q vsus domus sit cōuenientior: sicut est pulchritudo domus. Ista tria vocanī pfectio rei ad hñdaz spēz. Illud aūt qō est pfectio rei vt iam hñtis spēm est simplr finis eius sicut habitatio est finis domus: qz est pfectio eius vt iam ꝓstitute Et ita in qualz re ordinata ad aliquē vsum:ille vsus est finis ipsius vt hñtis spēm. Ille aūt pfectiones rei que sunt ad habendā spēm nō sunt finis eius ſz potius eōrio:ipsa res cōstituta est finis istaz pfectionū. Sicut ī domo lapides z ligna nō sunt finis domus:ſz domꝰ est finis illoz: ita ēt de pulchritudine zꝰapodiaculis dōm q pp domū sunt: z tñ habitatio non est pp domuz:ſz domus pp habitationē:iō habitatio est simplr finis: z ipsa est pfectio domꝰ vt hñtis spēm. Ita in nālibus mā z forma rei sunt pfectio eius ad hñdam spēm: z tñ non est res pp materiā z formā:ſz mā z forma pp rem. Et si dicaī q forma est finis dōz q est finis gnōnis: non tñ est finis rei genite z hñtis spēz:imo pp h forma querīt vt spēs sit cōpleta: z tñ ista duo sunt pfectiones rei ad essendū. ¶ Sūt ctiā pfectiones aīalis ad ꝓseruandū in spē vt sanitas z vtus nutritiua z gñatiua z vires sensitiue z motiue z silia: z tñ ista nō sunt finis aīalis:sed potius aīal est finis istoz: qz ista querunī vt aīa ꝓseruef:illa aūt qbus res disponīt ad ꝓpas opationes spēi pficiendas z ad debitū finē ꝓgruentius pñduz ēt non sunt finis rei sicut pulchritudo z robur z sensuū vinacitas z silia:que q̄si organa quedā:deseruiunt felicitati vt pz ꝑmo ethi.ſz magis ipsa res.ſ.hō ē finis istoz:qz oia ista sunt pfectiones eius ad ꝓstituendā spēm.ſ. subalia ꝓseruatiua z ad vsum bonū dispositiua. Perfectio aūt hois vt hñtis spēz est ipse deus:iō ille est simplr finis hois: sicut habitatio est finis domus. ¶ Delectatio aūt est pfectio opationis non tanq̄ rei hñtis spēm.i.q ipsa opatio fm spēm suā sit ordinata ad delectationē:ſz ordinaī opones ad alios fineſ:sic come dere ordinaī fz suā spēz ad ꝓseruationē idiuidui z coire ad ꝓseruatiōez spēi. Nō ē g̃ delectatio pfectio opōnis vt hñtis spēz: ſz ē silis pfectiōib⁹ q̄ ordinanī ad hñdaz spēz: z ē silis illis q̄ faciūt ad meliorē vsū rei:sic pulchritudo facit ad pueniētiorē vsum domus:ita delectatio in opatione facit q attētius z firmius insistimus operationi in qua ipa est. Jō dr.x. ethi q delectatio pficit opationē sicut decor pficit iuuētutē: z tñ decor nō est finis hois nec ipsius iuuētutis: ſz potiꝰ ecōtrario: z tñ pficit eam:qz reddit ipsam magis gratā. Et ſz mō delectatio pficit beatitudinē sicut decor iuuentutē. Et nō est incōueniēs q aliqd pficiat beatitudinē: nō qdez q beatitudo sit in se aliqd impfectū z debeat pfici p aliqd alterū a quo suū bonū z pfectionē suscipiat: qz istud esset ꝑ nām beatitudinis:ſz dr pfici per aliqd supueniēs.ſ.q istud addit ei aliqd bonitatis fm quā sit magis eligibilis q̄ ꝑus: ita dicit Arist. ꝑmo ethi.q beatitudo cū minimo bonoz supaddito est eligibilior q̄ prius. Et tñ dato q nō adderef sibi istud puum bonum.erat beatitudo bonū qōdaz per se sufficiēs. ¶ Istud ār verū est de beatitudine impfecta q̄lis est huiꝰ vite ō q̄ Arist. loquīt. Secus aūt de pfecta q̄ est post mortē: qz minima bona illi addita nō facerēt eā eligibiliorē.imo ēt si oia bona pticularia que hic sunt adderenī ipsi felicitati vite eterne nihil oio inꝰea augerēt nec esset aliq̄lr eligibilior q̄ prius. ¶ Rō dr̄ie est qz illaꝰbeatitudo est per pñtiaz vltis boni:qō est essentia boni: z ꝓtinet vnitiue oia bona:iō cetera bona cū ipso nihil addunt supra ipm. Secus aūt de beatitudine ista impfecta q̄ nō fit per pñtiaz illiuſ boni ſz per q̄dā minora bona. Jō illi bono in quo est felicitas pñs qōlz bonū pticulare additū etiā si esset minimū aliqd sup adderet in bonitate cū bonum istud in quo sit felicitas pñs nō ꝓtineat aliq̄ alia bona vnitiue ſz seipm solū. Et iō quodlz bonū ei additū facit eaz eligibiliorez vt dixit Arist. ¶ Ad vndecimuz dōm q delectatio nō querīt pp aliud sed pp seipsam. Et hoc nō ꝓbat sufficienter eam esse vltimū finē:qz ls nō sit vltimus finis:est tñ qōdaz p se accns eius ꝏcomitans ipsum: z sic non pōt pp alterū desiderari:sed eodē desiderio desideraī vltimus finis z delectatio que est in ꝓsecutione eius:lz aliquo mō pōt dici q deside retur delectatio pp opationez in qua est vt oñsum est.s.in.q. 14.qua querebaī an in voluptate sit beatitudo. ¶ Ad duodecimū dōm q hoies querunt delectationē z cognitionez:ſz plures querunt delectationē:non qdem q aliqs querat magis delectationē que est in intelligere q̄ ipsum intelligere:ſz potius eōrio:sedꝰquerunt hoies delectationē.ſ.illā que est in sensu circa res coꝓoreas potius q̄ cognitionē intellectiuaz z delectationē ꝓntez ipsam cognitiōez. ¶ Hoc aūt nō est q̄si melior sit delectatio coꝓalis q̄ cognitio intellectus:ſz qz exterioza bona ab oibus cognoscunī cum apprehendātur per sensum. Jō quidā ipsa sola putant esse bona z ea sola eligūt: p3.7.ethi. Si aūt interioza bona essent ita pfecte cognita:necesse erat q ipsa magis q̄ exterioza desiderarenī. Rō tñ nō ꝓcedit qz oportebat q argueref de opōne z de delectatione ꝓnte ipsaz opationē. Et sic videref qd eoz magis desideraretur: z qd esset finis simplr. Dic tñ ꝓcedit arᵐ de cognitiōe intellectus cōpata ad delectationē que est in sensu. De hūs sctūs Tho. ꝑma fe.q.3.arti.4.z.4.sen.di.49.q.i.arti.2.z in summa contra geñ.lib.3.c.24. s.Tho.

¶ An beatitudo sit in actu intellectus practici vel speculatiui. ¶Questio. xxxiiii.

Quaeritur cum determinatū sit beatitudinez esse in actu intellectus an sit in actu intellectus practici vel speculatiui. ¶ Dicunt qdam q ꝓsistit in actu intellectus practici:qz quāto aliqō bonū est cōius tāto est diuinius.i.ethi. ſz bonū intellectus speculatiui est solū ipsius qui speculaī:bonū aūt intellectus practici pōt esse multoz sicut p3 in directione q̄ fit p vtutes: ergo magis erit beatitudo in actu practici q̄z speculatiui. ¶ Jtē beatitudo est vltima pfectio hois ſz magis est pfectio alicuiꝰ rei fm q est cā alterius q̄z fm q in se pfecta existit. Unde dicit Dio.li. de celes.yerar.c.3.q oium diuinius est:dei coopatorē fieri in directione alioz. Per intellectū aūt speculatiuū hō h3 pfectiōez in seipso:practicus aūt intellectus est cā alioz.ergo beatitudo magis ꝓsistit in intellectu practico q̄z speculatiuo. ¶ Jtē beatitudo est eis ꝓformis q̄ sunt ad beatitudinē:ipa aūt beatitudo est pmiū vtutis:qz est qō per vtutē vltimate querīt.i. ethi.virtutes tñ magis ꝓsistunt in opatione q̄z in cognitiōe: nam intelligere parū vel nihil ꝑdest ad virtutē:vt p3.2.ethi. ſc3.Non adiscimus vt sciamus ſz vt boni efficiamur: g̃ beatitudo aū practictū intellectū ptinebit. ¶ Jtez beatitudo hois ꝓsistit in eo qō in hoie nobiliꝰ est: ſz intellectus practicus est nobilior speculatiuo: qz ipse imponit ei legē cū per prudētiā legislatoris statuaī q qlz adiscere debeat: z quāto tpe z q̄s disciplinas oporteat esse in ciuitate.i.ethi.ergo beatitudo ad practicum intellectū ptinebit. ¶ Item beatitudo est pfectuz bonum hois:ſz intellectus practicus magis ordinaī ad bonum q̄z speculatiuus cum speculatiuus solū ordineī ad verum. Et qz fm perfectionē intellectus practici dicimur boni: non aūt fm pfectionez intellectus speculatiui sed fm eaz dicimur scientes vel intelligentes:ergo beatitudo consistet in practico intellectu. ¶ Jtez beatitudo est quoddā bonū ipsiꝰ hois. Intellectus autē speculatiuus occupaī magis circa ea que sunt extra hoiem:practicus aūt occupaī circa ea que sūt ipsius hois.ſ.circa opationes z passiones eius.ergo beatitudo erit potius in intellectu practico. ¶ Jtē vltimus finis cuiuslibet creature cōsistit in assimilatione adꝰdeum: magisꝰtñ assimilaī hō deo per practicū q̄z per speculatiuum:qz practicus intellectus estꝰcā rerum intellectaz:sicut p3 in artifice:qz per hoc q domū ꝓintelligit:domū in esse ꝓducit. Sic etiā de moralibus opationibus:qz per hoc q aliqd intelligimus faciendū istud facimus:speculatiuus aūt intellectus nō est cā rerū:ſz potius cognitio eius cātur a rebus que mouēt eum p modū obi.ergo beatitudo erit in intellectu practico. ¶ Dōz q beatitudo non pōt ꝓsistere in actu intellectus practici: ſz in speculatiuo. Quia cū beatitudo sit vltimus finis desideratur pp seipsam z nō pp alterū:cognitio tñ practica ordinatur ad alterū tanq̄z in finez.ſ.in ipsum opus.2.metha. Speculatiua aūt cognitio pp seipsam est:ergo beatitudo magis cōsistit in intellectu speculatiuo q̄z in practico. ¶ Jtez beatitudo nra ꝓsistit in ꝓiunctione ad deum. Coniungi tñ deo non possumus per intellectū practicū sed per speculatiuū: cuz in deo non sit aliqd qō nos possumus facere: est tñ ibi qō possumꝰ speculari: ergo ꝓsistit beatitudo in speculatiuo. ¶ Jtez

Opi. qrūdaz q̄ btitudo est in actu intellectus p̄ctici p̄ā rō 2ª rō

3ª rō

4ª rō

5ª rō

6ª rō

7ª rō

Rñdet q̄sito.q. A

p̄ā rō

B

2ª rō

C

3ª rō

ad rōnem

ad rōnem beatitudinis requirit diuturnitas in operatiōe t sufficientia t delectatio. Ista aūt sil' magis sunt intellectus speculatiui actu q̄s in aliquo alio. Ps q: in itellectu practico indigemus multis auxilijs exterioribus ad opationes: quia multa per amicos: t multa per diuitias t potentias tpalem opata p̄ ethi. Sufficientē aūt esse in istis auxilijs difficile est. Ad actum vo speculatiui intellectus nō regrunt exterioza p se: sed magis remotio ab exterioribus vt soli intellectioni vacemus. Jō pmptū est hīe sufficientia oia ad speculationē: qō non est in actione. ¶ Etiā est diuturnitas in actu speculatiuo: q: nihil est in quo hō possit ita diu pfistere sicut in ptemplatione speculatiua pp' remotiōes a corporeis instris quoz debilitas lassitudinē cāt t cessationē ab opatione. In practico aūt cum regrunt opatiōes exteriores multe difficultates sequunt. Jō non est aliq̄ vna opatio in qua hō possit diu manere sicut in speculando. ¶ Delectatio etiā maior est in speculatione q̄s in alijs rebus: eo q ipsa est purior: cum nullū ei ōrium admisceat nec pōt hīe aliqō ōrium. Alique aūt delectationes pnt esse corporee que sunt valde vehemētes: t tn etiā si licite essent nō eēnt ita pfecte sicut speculatō: eo q pp impuritatē hnt multū de ōrio t necesse est debilitari t fatigari t fastidire ipsum qui delectat aliqn tales delectationes cum actio ōrioz ibi sit interdū maior q̄s sit sensus delectationis. Jō non pnt tales delectatiōes esse diuturne. ¶ Delectationes aūt intellectus speculatiui hnt hoc sibi ppriū q diuturne valde pnt esse: imo per se efficerent ppetue nisi p accidens t fatigatōe organi fantastici t alioz que per accns leduntur in diuturna speculatione: sicut dr p de aīa q ex multum speculari marcessit aial corrupto quodā interius. i. fit resolutio quedā ptium teneraz in corpore per longā speculationē. Sic etiā dr sap. ix. Corpus qō corrūpit aggrauat aiaz: t terrena habitatio deprimit sensum multa cogitantez. i. cogit intellectū cessare ab intellectione. ¶ Amplius ps hoc: q: cum vltimus finis hois sit deus t beatitudo nra sit coniunctio ad illū per intellectū nō poterit esse per intellectū practicū: q: si intellectus practicus ꝓiungeret nos vltimo fini: ne cesse erat q res cognita per intellectū practicū esset vltimus finis exterior nr. Falsus est tn q finis intellectus practici est effectus exterior sicut ipsum opus in arte: vel ipsa opatio circa moralia. Effectus aūt quicūq̄s sit nō pōt esse finis nr exterior: q: pfectio aie non dependet ab effectu: s pfectio effect' a cā. Impose est ergo btitudinē esse in actu intellectus p̄ctici consistet ḡ in speculatiuo. Et inde est q ois cognitio practica est pp aliud appetibilis: cognitio aūt speculatiua pp seipsam. ¶ Item ps q cū beatitudo sit opatio hois: oz q sit optima opatio eius. Est aūt optima operatio hois illa que est ab optima potentia t respectu optimi obi. Optima aūt potētia est intellectus: t optimū obm est ipsum esse diuinū vel bonū eius: t hoc qdem non est obm intellectus practici s speculatiui iō in tali opatione. s. ptemplatione diuinoz erit maxie beatitudo. Et q: vnusquisq̄s vr esse id qō optimū est in eo: sicut hō est maxime itellectus: q: ille est optimus in eo. 9. t. x. ethi. t ista opatio erit optima t maxime delectabilis hoi: qa est per istud qō maxime est ipse hō. ¶ Itē ps ex additione beatitudinis que pp seipsam querit. Actus enis speculatiui intellectus pp seipsum est. Actus vo practici intellectus nō queritur pp seipsuz: sed pp actionē: t actiones ordinant ad aliquē finē: ideo nō est possibile in actu practici intellectus suū in vita actiua beatitudinē existere. ¶ Item q: in vita ptēplatiua hō cōicat supioribus. s. deo t angelis qbus per beatitudinem assimilat t in ea nō assimilatur alicui aiali. In hijs tn que ptinent ad vitā actiuā alia aialia cōicant cum hoīe ls imperfecte: sicut aliqua animalia prudentiam hēre dnr primo metha. ergo beatitudo nō erit in vita actiua: s in ptemplatiua. Istud vez est de pfecta beatitudine qlis est post mortez: Impfecta aūt beatitudo qlis hic pōt hīi pfistit primo t pncipaliter in cōtemplatione: t sario in actu intellectus practici ordinantis actiones t passiones hūanas. 4. ethi. ¶ Ad primum dōm q bonū cui intellectus speculatiuus ꝓiungit per cognitionē est cōius q̄s bonū cui ꝓiungit intellectus practicus in q̄tum intellectus speculatiuus magis separat a particulari q̄s practicus: cuius cognitio in opatione perficit que in singularibus pfistit. Sed hoc est vez q assecutio finis ad quē puenit intellectus speculatiuus in q̄tum hmōi est prīa assequēti. i. per intellectū speculatiuū psequit speculans cognitionē veritatis que est quoddā bonū t pfectio speculatis. Assecutio aūt finis quē intēdit intellectus practicus pōt esse ppria t cōis in q̄tuz per intellectū practicū aliqs dirigit se t alios in finē. Sicut ps de rectore multitudinis: s speculans ex hoc q speculat ipse singul'r dirigit in finē sue speculationis. Ipse tn finis intellectus speculatiui tn p̄eminet t excedit bonū intellectus practici q assecutio finis speculatiui intellectus etiā prō vno singul'r excedit assecutionez finis intellectus practici: etiā si illa assecutio sit prō multis. Jō beatitudo maxime t pfectissime pfistet in actu intellectus speculatiui. ¶ Ad 2^m dōm q maius t pfectius est hīe pfectionez aliquā t transfundere eam in alte q̄s hīe eam in solo seipso. Non. n. pōt alio mō intelligi cōpatio dictaz pfectionū: q: pfectio alicuius vt ē cā nō pōt esse nisi sil' sit pfectio ipa in re que est cā: t etiā trāsfundat eam in alterū p cālitatez. Trāsfundere aūt t non hīe eam aliquo mō est impose. Contingit aūt maiorem esse pfectionē alicuius put in se pfectus est: q̄s fm q est cā alterius qn non eandē pfectionē cōicat: vel non ita pfecte sicut hz: sicut maior pfectio est que psideraf in deo fm q in se pfistit q̄s fm q alia cāt. Quia pfectio fm quā deo pfistit in se: est real'r infinita: pfectio tn quā trāsfundit vel cōicat rebus creatis nō est real'r infinita. Si tn deus pfectiōez infinitā que in ipso est in alia trāsfunderet maior esz illa pfectio fm quā deus in se cōsisteret t quā in alijs cāret: q̄s ipsamet pfectio infinita fm quā solum deus in se pfisteret. Nunc aūt q: non est eadē vel nō tota illa in qua pfistit: t illa quaz trāsfundit. deus est pfectior in q̄tuz non est cā: s in se pfistit: q̄s inquātū est cā. Et sic maior est pfectio speculantis fz quā speculans solū in se pfistit: q̄s pfectio fabri inquantū facit cultellum. Esset tn pfectior ille speculans q speculādo sil' alios sibi eqliter speculatores pstituere t q̄s qui solū in seipso posz speculari. ¶ Ad 3^m dōm q ls p virtutes hēaf beatitudo: nō ops ptinere beatitudinē ad practicū intellectuz sicut vtutes: q: finis t ea que sunt ad finē non ops q oio sint pformia q̄si sint vnius generis vel spēi: s ops esse ibi pformitatē cuiusdā pportionis. s. vt ea que sunt ad finē sint ppportionata ad iducendum finē. s. q per illa finis pueniēter inducaf. Sicut scia est finis libroz: t tn non ptinent ad idem genus: imo nō cōueniunt in aliq̄ vniuoco: q: scia ptinet ad primā spēm qualitatis: libri aūt ad nullū genus p̄dicamenti ptinēt: q: sunt entia per aggregationē. s. que ptinent res diuersoz p̄dicamentoz: t tn libri t scia hnt se ppportionaliter inquātuz per libros scia pueniēter hr. ¶ Hoc mō virtutes pformant beatitudinī: q: ad beatitudinē pducunt per modū dispōnis t meriti: t h est de beatitudine pfecta que est in futuro. Beatitudo aūt imperfecta qualis est in pnti nō hz aliqd p̄cedens tanq̄s meritum: s bene aliqd p̄cedens tanq̄s dispōnez. Et ita erūt morales virtutes respectu felicitatis que pfistit in actu intellectus speculatiui: q: vicios' moraliter non pōt esse btūs etiam speculatiue ls possit hīe cognitionē que mālr eēt beatitudo. ¶ Ad 4^m dōm q intellectus speculatiuus simpl'r est nobilior intellectu practico cū sit pp seipsum. Practicus aūt propter opus. Etiā practicus intellectus nō imponit legē speculatiuo. Non. n. dirigit intellectus speculatiuus in iuditio alicuius veritatis per legē positā ab intellectu practico: cū itel lectus practicus nesciat speculari q̄stomagis dare legem de speculādo. Ex tn est regula directiua opōnuz. Si ḡ aliq̄ lex poneret intellectui speculatiuo necesse erat q per illā in actibus suis dirigeret. Nullus tn actus suus pōt dirigi per practicuz: ergo nō pōt practicus ei legē imponere: s intellectus practicus legē ponit pp intellectū speculatiuū. s. in illis reb' que ordinant ad speculatiuū: vt dr. 6. ethi. s. dum ordinat q̄liter vel p q̄ media pueniat aliqs ad pfectionē intellectus speculatiui. Ipsi tn actus de qbus p̄dicte leges dant funt q̄daz opationes exteriores q̄ magis ptinent ad practicū q̄s ad speculatiuuz. s. q̄ discipline debēt esse in q̄lz vrbe: t q̄to tpe legi debeāt. i. ethi. opatio tn speculatiui intellectus non est aliqd istoz: s solū est in intellectu: t sic practicus dat legē de opibus practicis t nō de speculatiuis: ls iste practice ordinētur ad speculatiuas. ¶ Ad 5^m dōm q intellectus practicus ordinat ad bonū qō est extra aiaz: speculatiuus aūt hz bonum suū in seipo. s. ptemplationē veritatis. Et si istud bonū sit pfectum qō speculamur pficitur totus hō ex eo t fit bonus: qō quidez intellectus practicus non hz s ordinat ad istud. Cū vero dr q per actū intellectus speculatiui dicimur solū intel

ligentes ⁊ scientes. Dōm q̄ verū est qñ ipsa speculatio non est bonū pfectū: q̄ non pōt pficere hñtez simplr: ꝫ solū q̄tū est quoddā bonū intelligibile ⁊ reddit eū intelligētē ⁊ sapiētem qō est qdam modus pfectionis. Si aūt speculatio sit bonum pfectū, vtpote de maximo bono clare cognito nō. soluz faciet intelligentē aut sapientē ꝫ faciet btm: q̄ sicut per pticipationē boni efficit qs bonus: ita per pticipationē summi boni efficiet hō btūs. Illa aūt speculatio est qua cōiungit hō immediate ipsi summo bono: iō pticipabit ipsuz pfecte ⁊ erit btūs. ¶ Ad 6m dōm q̄ rō illa ꝓcederet si ipsemet hō essz vltimus finis suus: tunc. n. ꝓsideratio actuū ⁊ passionū suaruz esset beatitudo eius: ꝫ q̄ finis vltimus hois est aliqō bonuz ei extrinsecū: vt oñsum est. s. q. 27. s. deus ad quē per operationē intellectus speculatiui attingimus: magis erit beatitudo hois in opōne itellectus speculatiui q̄z p̄ctici. ¶ Ad 7m dōz q̄ maior silitudo est hoi ad deū per intellectuz speculatiuuz q̄z per practicū: q̄ silitudo p̄dicta itellectus practici ad deuz est fm quādā ꝓportiōalitatē, s. q̄ intellectus practicus se hz ad suū cognitū sicut deꝰ ad suū cognitū. s. vterq̄ est cā cogniti. Intellectus aūt speculatiuus assimilat deo per vnionē vel informationē quādā que est multo maior assimilatio: ⁊ maxime: q̄ ꝫ deus respectu rez hēat cognitionem practicā: respectu tñ essentie sue que pfectior est oibus rebus nō hz cognitionē practicā ꝫ speculatiuā. Magis ḡ assimilat deo intellectus speculatiuus q̄z practicus. De hūs sctūs Tho. pª fe. q. 3. arti. 5. ⁊. 4. sen. di. 49. q. arti. 3. ¶ Ex hūs aūt dici potest q̄ nō pōt ꝓsistere felicitas in opatione prudentie: q̄ prudentia solū est circa ea que sunt moraliū virtutū cū sit habitus dirctiuꝰ circa oē agibile: nō est tñ beatitudo in actibꝰ moralium virtutū vt oñsum est ex nūc dictis: cū ille ptineant ad partez practicā: ḡ non erit beatitudo in actu prudētie. ¶ Itē beatitudo hois est in optima opōne eiuꝰ: optima aūt opō hois est fm. illā potētiā que hoi est ꝓpria: ⁊ respectu optimi obi: opō aūt prudentie nō est ergaoba pfectissima intellectus vel rōnis: q̄ nō est erga nēcia ꝫ erga ꝓtingentia opabilia: ḡ nō est in actu prudētie beatitudo. ¶ Itē in eo qō ordinat ad alterz sicut ad finē nō est beatitudo cū illa sit. pp se. Opatio aūt prudentie cōparat ad alterz sicut ad finē ad quē ordinat: tuz q̄ ois cognitio practica cuiꝰ est quedā ps ipsa prudētia ordinat ad opationē: tum ēt q̄ prudētia facit hoiez se bene hre i hūs que sunt eligēda ad finē: vt pz. 6. ethi. nō ḡ erit opatio prudētie beatitudo. ¶ Itē aialia irrōnabilia nō pticipant aliqd felicitatis vt ꝓbat Arist. i. 7. x. ethi. pticipant tñ q̄dā ipsoz aliquid prudētie: vt pz per eūdez. i. metha. ḡ nō est beatitudo in actu prudentie. ¶ Eodē mō dōm est q̄ nō possit eē btūdo in opōne artis: q̄ cognitio artis est practica: ⁊ sic ordinatur ad finē: iō tam cognitio q̄z opō artis non pōt esse beatitudo. ¶ Itē in opationibꝰ artis fines sunt extrinseci. s. res artificiate q̄ non pñt eē fines vite humane: ꝫ potius hō est finis oiuz artificiatoz: q̄ ad vsus eius omnia ꝓstructa sunt: ḡ non pōt cōsistere beatitudo in opatione artis. De hūs sctūs Tho. in summa contra geñ. lib. 3. c. 34. ⁊. 35.

¶ An beatitudo consistat in consideratione per scientias speculatiuas. Questio. xxxv.

Queritur an beatitudo possit cōsistere i ꝓsideratione nr̄a p scias speculatiuas. ¶ Dicunt qdā q̄ sic: q̄. i. ethi. dr̄ q̄ felicitas sit opō fm pfectā virtutez. Ipse tñ phs distinguēdo vtutes nō ponit nisi tres speculatiuas. s. sciaz: sapiaz: ⁊ intellectū. 6. ethi. ⁊ iste tres ptinēt ad ꝓsiderationē sciaz speculatiuaz cū nulla istaz sit practica: ḡ erit btūdo in ꝓsideratiōe p scias speculatiuas. ¶ Itez istud vr̄ esse humana beatitudo qō vlr̄ desiderat ab oibꝰ pp seipm: sic aūt est de ꝓsideratione sciaz speculatiuaz: q̄ vt dr̄ p metha. Oēs hoies nā scire desiderant: ⁊ post pauca subdit q̄ speculatiue scie pp seipsas querunt: ḡ in ipsis ꝓsistit beatitudo. ¶ Itē btūdo est vltima hois pfectio viui: qōz autē pficit fm q̄ reducit de potētia in actū. Intellectus aūt hūanus est in potētia felix: ⁊ reducit in actus per ꝓsiderationez sciaz speculatiuaz: ḡ in ꝓsideratiōe fm illas erit beatitudo. ¶ Dōm q̄ beatitudo vt dicit bonū pfectū nō pōt eē in actu scientiaz speculatiuaz. ¶ Sciendū tñ q̄ beatitudo est duplex vt sepe. s. dcm est. s. vna pfecta: ⁊ alia impfecta. Dr̄ autē pfecta beatitudo illa q̄ attingit ad verā beatitudinis rōnem. Beatitudo aūt impfecta est q̄ nō attingit ad pfectā beatitudinis rōnez: ꝫ pticipat quādā pticularē beatitudinis silitudinem: sicut pfecta prudentia inuenit in solo hoie apud quē est oiuz agibiliū rō. In qbusdaz aūt brutis inuenit impfecta prudentia: q̄ sunt in eis qdā pticulares instructus ad q̄daz opa silia opibus prudentie. Perfecta aūt btitudo in ꝓsideratione q̄ est per scias speculatiuas nō pōt ꝓsistere essentialr: ita q̄ ipsa speculatio, sit realr btitudo. ¶ Ad cui⁹ euidentiaz ꝓsiderandū q̄ ꝓsideratio in sciētijs speculatiuis nō se extendit vltra virtutē principioz illaz sciaz: q̄ in p̄ncipijs alicuius scie tota ipsa scia virtualr existit. Principia aūt ꝑma sciaruz speculatiuaz accepta sunt per sensuz vt pz. i. metha. ⁊. 2. posterioz. Unde tota ꝓsideratio speculatiuaz sciaz nō pōt vltra se extēdere q̄z sensibiliū cognitio possit deducere. In cognitione tñ sensibilium nō pōt ꝓsistere hois btitudo q̄ est vltima pfectio eius: non. n. pōt aliqs pfici per aliqd inferius se nisi fm q̄ in illo inferiori est aliq̄ pticipatio alicuius superioris se. Manifm ē aūt q̄ forma lapidis ⁊ cuiuscūq̄ rei sensibil est inferior hoie in pfectione. Uñ per formā lapidis non pōt pfici intellectus humanus inq̄tuz talis forma est: ꝫ q̄tum in ea pticipat aliq̄ silitudo alicuius qō est. s. intellectū hūanum. s. lumen intelligibile vel aliqd hmōi. Oē aūt qō est per aliud reducit ad p se: sicut oē qō est calidū per pticipationez reducit ad id qō est calidū q̄si per essentiā. s. ad ignē. Uñ opz q̄ vltima pfectio hois sit per cognitionē alicuius rei que sit supr̄ intellectū humanū: ⁊ sic nō poterit esse in ꝓsideratione sciaz speculatiuaz: ꝫ sicut in formis sensibilibꝰ pticipat aliqua silitudo supioz subaz. ¶ Itē, ꝓsideratio sciaz speculatiuaz est quedā pticipatio vere ⁊ pfecte beatitudinis: ꝫ non est ipsa pfecta beatitudo. Talis aūt est btitudo pñs q̄ pfecta esse nō pōt: ⁊ ista ad plus hr̄ per scias speculatiuas: vt coll r lib. x. ethi. ¶ Ad p̄m dōm q̄ nō ꝓsistit pfecta felicitas in opatione alicuius hitus virtutis. Cū aūt dr̄. i. ethi. q̄ sit opō fm perfectā virtutē: intellr de felicitate ipfecta q̄ in pñti hr̄i pōt. ¶ Sed obȝciet quō per virtutē pfectā possit esse felicitas ipfecta cū potius deberet eē pfecta: q̄ a pfecto pfectum gignitur. ¶ Dōm q̄ si esset nēcia ꝓditio beatitudinis q̄ esset opō virtutis esset p opationē pfectā btitudo pfecta ⁊ eōrio. Nō est tñ nāl r ipsa btitudo opō virtutis ꝫ valde excellit virtutez cū sit opō excellentissime potentie actuate per oīm altissimū sibi sp̄ pñs. Qō aūt beatitudo aliq̄ sit opatio virtutiꝫ ptinet ad quādaz diminutionē beatitudinis: iō nō erit a pfecta vtute pfecta btitudo: ꝫ a pfecta vtute impfecta btitudo: ⁊ a vtute impfecta nulla erit btitudo nec pfecta nec ipfecta. ¶ Ad 2m dōm q̄ nāl r desiderat quecūq̄ btitudo nō solum pfecta: ꝫ, ēt q̄liscūq̄ silitudo vel pticipatio ipsius. Et sic speculatio per scias speculatiuas ꝫ nō fit pfecta btitudo: q̄ est tñ aliq̄lis pticipatio eius ab oibus nāl r desideratur. ¶ Ad 3m dōm q̄ p ꝓsiderationē sciaz speculatiuaz reducit aliquo mō intellectus nr̄ in actū: nō qdē in actū vltimū ⁊ cōpletuz ꝫ in actū aliq̄lez. De hūs sctūs Tho. i. fe. q. 3. arti. 6.

¶ An i ꝓsideratiōe subaz sepataz ꝓsistat btitudo. Q. 36.

Queritur an in ꝓsideratione subaz sepataz cō sistat beatitudo. Uocamus. n. subas separatas angelos qui sunt spūs incorpei: ⁊ ita vocant sepate sube. s. a mā: q̄ nō sunt spēs vnite corporibus sicut aia nr̄a. ¶ Aliqui dicunt q̄ in istoz ꝓtemplatiōe sit btitudo. Q̄ dicit Grego. in q̄dā omelia. nihil ꝑdest interesse festis hoiuz si nō ꝓtingat interesse festis angeloz: per q̄ festa beatitudinez finalē designat: ꝫ festis angeloz interesse nō possumus nisi per eoz ꝓtemplationē: ḡ vr̄ q̄ in ꝓtemplatione angeloz cōsistat hois beatitudo. ¶ Itē pfectio vltima cuiuscūq̄ rei ꝓsistit in ꝫ q̄. ꝓiungat suo pn°: vñ circulus dr̄ figura pfecta: q̄ hz idem pnm ⁊ finē. Sz pnm cognitionis hūane est ab ipsis angelis per q̄s hoies illuminant vt dicit Dio. de celes. yerar. c. 4. ḡ pfectio humani intellectus est in ꝓtēplatione angeloruz. ¶ Itē vna q̄q̄z nā est pfecta q̄n ꝓiungit supiori nāe sicut vltima pfectio hois est vt ꝓiūgat nāe spūali: ꝫ supr̄ intellectū humanū ordine nature sunt angeli: ḡ vltima pfectio intellectus hūani erit vt ꝓiungat angelis per ꝓtēplationē: ⁊ sic erit btūs in hoc. ¶ Dōm q̄ nō pōt beatitudo hois ꝓsistere i ꝓsideratione subaz sepataz: q̄ tunc oportebat q̄ hō cognoscere posset subas sepatas: ⁊ nō solū cognoscere: ꝫ ēt pfecte cognoscere ⁊ clare. Hoc tñ non pōt q̄ aīa nr̄a nō pōt puenire ad cognoscēdū subas sepatas siue sint corpi vnita siue post mortez sepata: de quo longa qō est quā a pñti cōsideratione abȝcimus. De aia tñ coniuncta corpori q̄ non possit intelligere subas

D
s. Tho. p Felicitas nō pōt ꝓsistere in actu prudentie. ꝑma rō.
Q 2. rō
R 3. rō
S 4. rō
T 5. tō
s. Tho.
Opi. q̄rūdā pª rō
2ª rō
3ª rō
Rñdet ad quesitu3. q. A
Ad pm arm
p
s. Tho.
Opinio aliq̄rum pª rō
2ª rō
3ª rō
Rñdet ad quesitu3. q. A
B

gere subas sepatas late ꝓbat sctūs Tho. in sum. 3 gen. lib. 3. c. 39. vsqꝫ 44. ꝛ ꝓma pte sum. q. 88. arti. i. ꝛ in qōnib⁹ suis de aia. q. 16. ¶ De aia sepata ꝙ nō possit itelligē subas sepatas, erat maius dubiū: ꝺ q̄ idem scūs Tho. ꝓma pte. sūme. q. 89. arti. 2. ꝛ in qōibus suis de aīa. q. 17. Non ḡ beatitudo pōt esse per ꝓtemplationē subaꝝ sepataꝝ. ¶ Item dato ꝙ clare possent cognosci adhuc nō esset beatitudo humana in earū cognitione: q; nō pōt esse pfecta beatitudo in eo ꝙ est perfectio intellectus: ſm pticipationē alicui⁹: ſz in eo qō est p eēntiam tale. s. in eo qō est bonū vel veꝝ per essentiā. Manifm est aūt ꝙ vnūqōqꝫ intm̄ est pfectio alicuius potentie inq̄tū ad ipsum ptinet rō ꝓp̄ū obi illius potentie. Ꝓp̄rius aūt obm intellectus est veꝝ. Quicqd ḡ hz veritatez pticipatā ꝓtēplatum non facit intellectū pfectū vltima pfectiōe: cuz in illo nō repiaſ p se rō veri: ſz per deriuationē vel pticipationē. ¶ Cū aūt sit eadē disp̄o rez in esse sicut in vtute sicut dr̄. 3. methaquecūqꝫ sunt entia per pticipationē sunt ēt vera per pticipationē. Angeli aūt hn̄t esse pticipatū. i. ab alio acceperūt: q; solius dei eē suū est sua essentia: iō relinquiſ ꝙ solius dei sit veritas per essentiā: iō eius ꝓtemplatio faciet hoiez pfecte beatum. ¶ Aliqualē aūt beatitudinē ꝛ impfectā hr̄i posse in cō templatione subaꝝ sepataꝝ nō est, incōueniens cū ēt in ꝓtēplatiōe q̄ fit p scias speculatiuas aliquo mō sit beatitudo: vt p3. x. ethi. Et ista est beatitudo q̄ in pn̄ti hr̄i pōt. Hec aūt sola est ꝓp̄ria opatio hois ꝛ in ea nullū alioꝝ aialiū cōicat. Hec etiā ad nihil aliud ordinaſ tanq̄ in finē: cū contemplatio veritatis pp̄ se solā quaraſ. Per hanc ēt opationē hō suis superioribus ꝓiungiſ per sil̄itudinē q̄daz: q;, de oibus opationibus hūanis nulla inueniſ in deo ꝛ angeliſ nisi ista. Per istā etiā opationē hō attingit supiora se ꝛ quodāmō illis ꝓiungitur. s. cognoscendo ipsa. Etiā in hac opōne magis est hō sufficiens sibiipsi q̄ in oibus alīs: q; nulla opatio humana idiget pauciorib⁹ auxilīs exteriorib⁹ q̄ ista: ꝛ h ptinet ad rōnem beatitudinis. s. esse per se sufficientē. Ad hanc ēt operationez oēs alie humane opationes ordinanſ sicut in finem. ¶ Ad hanc aūt regrunſ aliq̄ exteriora. s. incolumitas q̄ est in corpe sine qua nemo pōt speculari. Et ad istā incolumitatem ordinanſ oia artificiata ab hoibus. Qō p3 ex eoꝝ vsib⁹ que oēs sunt ad ꝓseruationē humane vite. Regriſ etiā qes a pturbationibus passionū que sunt intra nos. Et ista qes hr̄ per virtutes morales p que moderanſ passiones: ꝛ per prudentiā que est q̄si qdam ꝓsiliarius oiuz moraliū virtutū. Requiriſ ēt qes ab exteriorib⁹ pturbatiōibus q; iste maxime tollunt speculatiuā occupationē. Et ad tollendas istas pturbationeſ ordinaſ totū regimē politicū humanaꝝ legū. Et sic si ꝓsiderenſ recte oēs res humane ꝛ disp̄o ipsaꝝ: oia vñr seruire ad ꝓtemplationē veritatis. Et sic ista est opatio excellentissima humane vite cū ad eam ordinenſ oia alia q̄ ad hoies ptinent. Et tñ hec oia adhuc ad beatitudinē impfectā pertinent: q̄lis est hic vt dcm̄ est cū ista non sit cōpletū bonū. De hīs scūs Tho. ꝓma ſe. q. 3. arti. 7. ꝛ in sum. 3 gen. lib. 3. c. 35. ¶ Ad p̄m dom̄ ꝙ in ꝓtemplatione hois de angelis nō pōt esse beatitudo. Cum aūt dr̄ de festis eoꝝ: dom̄ ꝙ itererimus festis angeloꝝ nō qdem ꝓtemplātes ipsos, angelos ſz ꝓtemplando deū simul cū angeliſ. Naz ēt beatitudo angeloꝝ erit in ꝓtemplando deum. Et si nos pueniamus ad hoc ꝙ simul simus cū eis: ꝛ sil̄ ꝓtemplemur deuz: dicemur interesse festis eoꝝ. ¶ Ad 2m dom̄ ꝙ ſm opiniones illoꝝ qui dixerūt aias creatas esse a subīs sepatis vt qdam ꝑbi voluerunt satis cō ueniens vr̄ ꝙ beatitudo hois esset in ꝓtemplatione subarū sepataꝝ quasi in ꝙiunctione rei ad suū p̄n̄m. Sz hoc falsuz ē q; nihil creatū est nisi a deo: nec creari potuit: iō vltima perfectio intellectus humani que est beatitudo nō pōt esse nisi in ꝙiunctione eius ad deū q est ꝓmū p̄n̄m eius creando: cuz solus eum creauerit. Etiā illuminando: Nā ls angeli illuminent nos: hoc solum faciunt sicut ministri qui suo ministerio adiuuāt nos vt pueniamus ad beatitudinē. Ipsi tñ nō sunt finis, vltimus humane vite. ¶ Ad 3m dōz ꝙ nā supior attingi pōt ab inferiori dupl̄r. Uno mō ſm gradū potentie participantis. i. ꝙ potentia rei inferioris pueniat ad pticipandū eq̄litatē aliquā cū nā superiori. Et hoc mō supp̄remū nature inferioris ptingit ad infimū nature superioris: q; eq̄lia sunt supp̄remū in inferiori ꝛ infimū in superiori: q; inter ea nullum est mediū: eo ꝙ spēs sunt ordinate sicut numeri. i. ꝙ sicut inter numeros non cadit aliqua vnitas media inter spēs subales. Unde sicut cuilibet numero si addaſ vnitas resultabit alia spēs numeri. Ita cuilibet spēi si addaſ alius gradus subalis resultabit alia spēs. Cum ḡ nihil sit mediū inter spēz ꝛ spēm: necesse est ꝙ infimū nature superioris sit ꝙiunctū summo nature inferioris: q; alꝫ daref mediū. Et si cōiuncta sunt eq̄lia sunt. s. ꝙ vnū nō excedit alterꝫ in gradu pfectiōis subalis. Et hoc mō supp̄remū nature humane: ꝛ infimū nature angelice sunt idem vel equalia: q; inter hoiem ꝛ angelum non est spēs aliqua media: ꝛ sic vltima siue maxima pfectio hois est ptingere ad hoc ꝙ hō possit ꝓtemplari sicut angeli. ¶ Alio mō attingit nā superior ab inferiori sicut obm a potētia: ꝛ hoc mō supp̄remū in nā qualz est vt ptingat ad istud in quo inuenitur pfecta rō obi sui: ꝛ q; obm volūtatis humane est bonū vle. i. ipsa nā bonitatis: ꝛ obm intellectus humani est ipsum p̄mū verꝫ siue veꝝ absolute qō est ipz in quo repiaſ tota veritas erit supp̄remū in volūtate puenire ad maximū verum. Utrūqꝫ aūt est in deo: iō supp̄remū in hoie est puenire ad cō templandū sicut angelus ꝓtemplaſ: qō ptinet ad p̄mū moduz: nō est tñ supp̄remū in eo puenire ad ꝓtēplandū angelū. ¶ An btitudo hois ꝙsistat in visione dei. Qō. XXXVII.

Queritur an beatitudo hois cōsistat in visione dei. ¶ Dōz ꝙ necesse est ꝙ hō sit maxime btūs per hoc q̄ possit ꝙiūgi deo per intellectū. Nā beatitudo hois est ꝓp̄rius bonū eius cū non cōicet secū in ea aliquod de aialibus. i. ꝛ. x. ethi. Jō necesse ē ꝙ ista sit in actu potentie illius q̄ est hoi ꝓp̄ria. Jsta aūt nō est nisi intellectus: q; in oibus alīs ꝓcordat cuz aialibus: ḡ erit in intellectu. Et q; beatitudo est maximū bonū hois: non sufficit ꝙ sit ſm istud ꝙ hoi est ꝓp̄riū: sed etiā in illo qō simpl̄r est maximū bonuz potens pficere hoiez ſm id qō est sibi ꝓp̄riuz: q; alꝫ nō pficeret hoiez simpl̄r: iō nō poterit eē hois beatitudo nisi in deo: ꝛ hoc qdē solū in intelligendo: cū istud solū sit hoi ꝓp̄rium. Dico aūt solū. s. q̄tum ad istud in quo est suba beatitudinis. Nam voluntas ad beatitudinē ptinet: cū ipsa gaudeat de sūmo bono acqsito: ꝛ tñ istud gaudiū vel delectatio nō ē suba beatitudinis. Et hoc mō etiā opō sensus ptinebit ad beatitudinem post resurrectionē inq̄tum ex bono aie fiet quedā refluentia in corpus: vt ait Augu. in epl̄a ad dioscoꝝ. Et tñ in illo non est suba beatitudinis ſz est in ipso actu intellectus: q; per eū deuz attingimus. ¶ Considerandū ꝓo hoc ꝙ nō est aliqs btūs: q̄diu resistat aliqd ꝙ optare possit. Etiā beatitudo est in pfectione maxima hois: perfectio aūt attēditur ſm rōnez sui obi: obm aūt intellectus est qō qd est. i. essentia rei. z. de aia. Unde in tm̄ ꝓcedit pfectio intellectus inq̄tū cognoscit essentiaz alicuius rei Si ḡ intellectus aliqs cognoscit essentiā alicuius effectus per quā nō possit cognosci eēntia cāe. s. vt sciaſ de cā qd est: nō dr̄ intellectus attingere ad cām simpl̄r q̄uis per effectuz cognoscere possit de cā an sit. Et iō manet adhuc hoi nāl̄r desideriū ad cognoscendum id qō restat. s. q; cognoscit effectū istū. ꝛ scit eum hr̄e cām. Desiderat ergo scire de cā illa quid sit. Et istud desideriū est cuiusdam admirationis ꝛ mouet hoiez ad inq̄sitionē vt dr̄. i. metha. in p̄n̄. s. pp admirari inceperunt pb̄ari: Ut si aliquis videns eclypsim solis ꝓsideret q̄ ex aliqua cā ꝓcedit: ꝺ qua q; nescit qd sit admiraſ, ꝛ admirando ingrit: ꝛ inq̄sitio nō cessat quousq̄ pueniat ad cognoscenduz essentiā cāe. i. quid sit cā illius effectus. Si ḡ intellectus hūanus cognoscēs essentiam alicui⁹ effectus cāti a deo non cognoscat de deo nisi an est. i. ꝙ deus est: nōdum pfecte venit ad cām ipsius effectuſ: ſz remanet adhuc ei nāle desideriū ingrendi cām: ꝛ sic nōdū est pfecte btūs. Et sic ad pfectam beatitudinē hois regritur ꝙ pueniat intellectus vsqꝫ ad ipsaz essentiā p̄me cāe. i. dei: ꝛ tunc pfectōez suā hēbit p vnionē ad deū. Si aūt pueniat ad deū sub quadā gn̄ali cognitione nōdū est btūs: q; adhuc manet ei desideriū cognoscēdi distincte. Si aūt aliquā aliā rem hō pfecte cognouerit: p illā nondū est btūs: cuz cognitio illi⁹ nō possit esse summū bonū hois: cū p ipsaz cognitionē nō cō iungaſ hō sūmo bono simpl̄r. Nō pōt ḡ eē btitudo hois nisi in pfecta cognitione dei. ¶ Cōsiderandū ḡ ꝓo h ꝙ cū neēsit in solius dei cognitiōe ꝙstituī hois btitudinē: ꝛ de⁹ diuersimode cognoscaſ: in q̄ mō cognitionis dei erit btitudo. Cognoscit aūt deus quadrupl̄r. s. ꝓfuse ꝛ v̄r q̄lis est cognitio vulgariū. ¶ Alia est cognitio per demōstrationē: ꝛz quā aliqua de deo pb̄i tradiderūt. ¶ Alia est cognitio p fidē. ¶ 4a est cognitio p essentiā. ¶ De ꝓma cognitione dom̄ ꝙ ista est

A Rñsio ad quesituz. q.

B

C q̄druplex cognitō dei
p̄a
2a
3a
4a

quedā cognitio ꝓfusa de deo in qua oēs cognoscunt deū esse siue q: deū esse est p se notū: siue q: per rōnē nālē hō imediate in q̄dā dei cognitionē puenire pōt. Uidētes.n. hoies res nāles currere ꝑ ordinē certū: cū ordinatio nō possit esse nisi ab aliq̄ ordinatore: ꝓcipiunt q̄si cōiter oēs hoies aliquē esse ordinatorē istaꝝ rerꝝ q̄s sic ordinatas videm⁹. ¶ Quis aūt sit iste ordinator nāe: vel q̄lis: t an vnus vel plures: t sic de alijs dubijs: nō hnt imediate hoies certitudinez de hijs per istā cognitionē gnalez. Sicut cū videmus hoiez moueri vel aliqd aliud facere: ꝓcipimus in eo esse q̄daz cām istaꝝ opationū que in alijs rebus nō sit: cū videamus in eo opōes q̄s nō videmus in alijs rebus. Et istā cām aiam noiamus: non dum tn̄ per hꝰ scimus an aia sit corpus vel virtus corpis vel quō ꝓdictas opationes faciat. ¶ Dōm q̄ in ista cognitione ꝓfusa de deo nō pōt esse beatitudo: q: beatitudo est ꝓfectum bonū: t sic nō pōt ibi eē defectus. ¶ Jn hac tn̄ cognitiōe cō fusa multi errores sunt. Nā qdā credentes esse deū ordinatorē rerꝝ putauerūt q̄ nō erat aliqs alius ordinator rerꝝ mū danaꝝ nisi celestia corpa t illa vocabant deos. Et sic ꝑz sap. 13. s. girū stellaꝝ: aut solē aut lunā rectores orbis terraꝝ deos putauerunt. ¶ Alij aūt putauerunt q̄ ipsa el'ta erant dij vi dentes opationes eoꝝ nālez t nō credentes q̄ erant ab ali quo alio ordinatore: ꝑz ab ipsismet: sic ꝑz sap. 13. s. Sz ignē aut spm̄ aut citatū aerē: aut nimiā aquā deos putauerūt. ¶ Alij aūt non credētes actus humanos subiectos eē alicui supio ri cāe ordinanti: ꝑz soli hūane volūtati dixerunt hoies q̄ p:e sunt alijs deos esse: q: eoꝝ actibus ꝓsunt tanq̄z ꝓma ca simpl'r ipsoꝝ actuū. Et sic multi alij errores sunt circa istā confu sam cognitionē: Uñ nō est in ea beatitudo q̄ est perfectū bo num. ¶ Jtē si in hac cognitione ꝓsisteret btitudo: nemo essz qui nō esset btūs: cū oēs hēant de deo aliquā opinionē saltē ꝓfusam: nemo tn̄ dicet oēs hoies btōs esse: q̄ in ista cognitio ne ꝓfusa nō est btitudo. ¶ Jtē beatitudo est finis actuū hūa noꝝ ad quā ordinanē oēs opationes nre. Et tn̄ ad istā cōfu sam cognitionē non ordinaē aliqs actus nr̄ cuz a ꝓn⁰ hoi in sit: q̄ in ea beatitudo non est. ¶ Jtē non vituperaē aliqs hō'lz nondū sit felix: ꝑz potius laudanē illi qui conanē puenire ad beatitudinē. Si qs tn̄ careat cognitione ista ꝓfusa de deo vi tupabilis est. Nā per hoc appet hō valde insipiens t stolli dus: si tā manifesta dei signa nō ꝓcipit. Sic stultus reputa reē qui vidēs hoiez nō cōprehenderet per hꝰ eum hr̄e aiam: sic dr̄. ps. 13. t. 52. s. Dixit insipiēs in corde suo: nō est deus. i. q̄ insipiēs fuit ille qui in corde suo reputare potuit nullū deuz esse cū tam manifesta signa dei in oibus reb⁹ cerneret. ¶ Jtē illa cognitio que hr̄ de re solū in cōi t non fm aliqd sibi p:o p:ium est impfectissima. Sicut si qs solū cognoscat hoiez p hoc q̄ mouet: est autē impfectissima q: nullus pōt pauciora cognoscere de re q̄z qui eā per sola cōia cognoscit. Est ēt talis cognitio rei solū in potētia: q: res cognosci dr̄ qñ cognoscūt ea p que res est. i. phi. Et illa sunt ꝓpria rei p q̄ res est i actu. Ꝓpria aūt in cōibus nō sunt in actu ꝑz in potentia: sic effe ctus in cā: t ꝓclusio in ꝓncipijs. Per hoc g̃ q̄ qs cognoscit cōia rei nō cognoscit ipsaz rē in actu: ꝑz in potētia. i. ad q̄tuz ad illa fm q̄ res solū est in potētia. Beatitudo aūt est opō pfe cta t summū bonū hoiz: iō opz esse ꝑz id qō est in actu: t nō fm illud qō est in potētia. Nā potētia per actū ꝓficit: q: in se impfecta est. Per cognitionē g̃ istā ꝓfusaz nō pōt eē in hoie beatitudo. De hijs sctūs Tho. ꝓma secūde. q. 3. arti. 8. t in summa contra gen. lib. 3. c. 36. ¶ An in cognitio ne de deo per demōstratiōez sit btitudo. Qō. XXXVIII.

Queritur de ꝑa cognitione de deo. s. per demon strationē: an in ea sit btitudo. ¶ Dōz q̄ de deo hr̄ q̄dā cognitio p demōstrationez q̄ est magis pfe cta q̄z p̄cedens q̄ erat oio ꝓfusa: cū p eaz magis accidamus ad ꝓpriā cognitionē dei. Et p istā mouenē a deo multa q̄ sūt in alijs reb⁹: p quoꝝ remotionē oñdit deus differēs ab alijs reb⁹. Sic.n. demōstraē deū esse imobilē: t eternū: incorpo reuz: oio simplicē vnū: t alia multa: de qbus. 12. metha. t ista hñr via demonstrationis: q: rōnibus necessarijs p̄uincunt. Jsta aūt aliquo mō ptinēt ad ꝓpriā cognitionē de deo: q: ad cognitionē alicuius rei puenit nō soluz per affirmationes: ꝑz etiā p negationes. Sicut .n. ꝓpriū est hoi eē aial.: t rōnale: ita ꝓpriuz est ei nō eē inaiatuz t irrōnale. Sz hꝰ differt inter cognitionē p affirmatiōes t negatiōes: q: lz vtraq̄z sit ꝓpa: p affirmatiōes tn̄ scit quō res ab alijs sepaē t qd sit. Per ne gatiōes vo scit q̄ res distinguaē ab alijs: qd tn̄ sit adhuc ma net inotū. Qualis aūt est cognitio de deo p demōstratiōes: q: cū nos nō cognoscamus deū nisi p ista corpalia: ad ro. i. t oia ista differunt a deo: cognitio nr̄a puenit ad hꝰ vt oñdat q̄ deus nō eē aliqd istoꝝ: t q̄ nō pueniūt deo ꝓditioneꝫ istaꝝ rerū: t tn̄ nō puenimus ad cognoscēdū qd ipse sit: cuz nō sit aliq̄ spēs ꝓfecte repñtatiua eius: nec aliqs effectus adequāꝫ tota vtutē suā per q̄z cognoscaē. ¶ De ista cognitiōe dōm q̄ nō sufficit ad beatitudinē. ¶ Ꝓio q: nō pñt oēs hoies ve nire ad talē beatitudinē: ēt si ad hꝰ conenē. Illa tn̄ q̄ sunt ali cuius spēi pueniunt vt in pluri^m ad finē illius spēi t raro de ficiunt. Q: nā in paucis deficit a fine suo pp aliquā pticula reꝫ corruptionē. Btitudo aūt est finis spēi hūane cū oēs illaz desiderēt: g̃ erit quoddā bonū cōe ad qō pol'e sit oib⁹ hoibus puenire: q: al's frustrareē intētio nāe: vt col'r. i. ethi. Ad istā tn̄ cognitionē p demōstrationē pauci pueniunt nec pñt oēs puenire: iō nō est ipsa btitudo hoiz. ¶ Jtē btitudo est aliqō bonū qō est total'r in actu: q: ꝓfectio entis in potētia est pue nire ad actū: btitudo tn̄ ꝓfecta est: iō nō pōt ꝓsistere in eo qō est in potētia: q: adhuc desiderareē actus. Cognitio tn̄ q̄ est de deo p tales demōstratiōes est vt in potētia: cū pol'e sit plu ra de eo cognosci. Qō ꝑz: q: posteriores plura p has demon strationes t excellētiori mō cognouerunt de deo q̄z antiq: g̃ in hac cognitione nō est btitudo. ¶ Jtez beatitudo excludit oēm miseriā: cū nō possit sil' qs esse btūs t miser. Error tn̄ ē magna ps miserie: cū oēs hoies illū nāl'r refugiant. Jn p:edi cta tn̄ cognitione de deo multiplex error accidere solet sicut ꝑz de multis qui circa istas demōstratiōes sequēdo ꝓprias extimatiōes inciderūt in errores grauissimos. Nō est g̃ bti tudo in tali cognitiōe. ¶ Jtem ꝓsistit beatitudo opōne pfe cta. Ad pfectionē āt reqrit certitudo. Nā al'r scire ñ dicimu r nisi cognoscam⁹ de re q̄ ipol'e est eā al'r se hr̄e p̄ posteriorū. Cognitio tn̄ ista multū hz de incertitudine: qō ꝑz ex diuersi tate opinantiū inter illos q̄ viā istā demōstratiuā de deo tene re voluerunt. Nā in rebus certis nō sunt opiones inuestigā tiuz vītatē: sicut ꝑz im mathe. g̃ nō est btitudo in hac cogni tione. ¶ Jtē si voluntas ꝓsecuta fuerit finē suū vltimū cessat eius desideriū cū iaz nihil relinquaē qō desiderari possit. Ha bita tn̄ cognitiōe ista p demōstrationē adhuc manet hoi magnuz desideriū sciēdi alia q̄ p demōstrationes istas nōdū co gnouicuus. Nō g̃ poterit esse btitudo p̄dicta cognitio: Sz si in cognitōe ē btitudo: necē est q̄ illa sit talis q̄ ea bita nihil vltra scire desiderem⁹. ¶ Jtē non ē btitudo vbi manet aliqō desideriū: cū adhuc sit ibi inopia: Et tn̄ hita tali cognitiōe ēt p certitudinē manēt adhuc hoi multa desideria circa al's reꝫ q̄s nō hz cū patiaē multos defect⁹ ex pte corpis q nō tollūē p istā cognitionē demōstratiuā: g̃ nō pōt in ea ꝓsistē btitudo ¶ Jtez btitudo ē finis t'finis rei exñtis in pō ē vt educaē in actū. Sz p istā cognitionē demōstratiuā de deo nō pōt educi intell's nr̄ total'r in actū: g̃ nō ē btitudo in ista cognitiōe. Pz hꝰ q: aliqd exñs in pō pōt reduci sil' in actuz total'r: sic̄ graue exñs ex mediū ē in pō ad ꝓpriū vbi: t q̄ deuenerit ad istud total'r reducīē in actuz. Aliqd aūt est qō nō pōt sil' reduci in actū total'r sic̄ est de mā p⁹: nā p. suū motū appetit succesiue exire in actū oiuz formaꝝ: t ꝓp diuersitatē illaꝝ nō pōt ipsa sil' hr̄e: iō vult reduci in actum per successionez. Sic est de in tellectu qui est in potentia ad omnia intelligibilia. Et q: non potest aliquis simul intelligere duo actualiter non potest re duci intellectus in actū simul: sed lz reducaē in actuz quoz dam intelligibiliū adhuc est in potentia ad alia. Et sic per ta lem cognitionem non poterit esse beatus cum semper sit in potentia. Sed huiusmodi est cognitio que habeē de deo per demonstrationem: quia illa habita adhuc multa de deo igno ramus: ergo non est beatitudo in tali cognitione. Sed ne cesse est q̄ si in aliqua cognitiōe sit beatitudo reducatur in tellectus totaliter in actum per vnum actū iutelligendi qui cunq̄z ille sit: ita q̄ non maneat ei desiderium ad intelligen dum aliqd aliud: t tunc erit totaliter in actu. Hoc tamen nō contingit per cognitionem demonstratiuam de deo: ideo nō potest in illa consistere beatitudo. ¶ De hijs sanctus Tho. in summa contra gen. lib. 3. cap. 38.

¶ An possit in cognitione dei per fidem esse beatitudo.

Questio. XXXIX.

Queriē de tertio modo cognoscendi deuz qui est p fidem: an possit in eo consistere beatitudo.

¶ Dicendum

B Cognitio p demōstratiōez nō sufficit ad beati tudinē. ꝑ. ad 1ō

C 2. rō

D 3ª rō.

E 4ª rō

F 5ª rō

G 6ª rō.

H 7ª rō

A Rñsio ad quesituz. q.

D Errores diuersi de ordinatore rerum. ꝓma rō.

2ª rō.

3. rō

4. rō

5. rō

6. Tho.

A

9. Tho.

A

¶Dicendum ꝙ iste modus aliqualiter excedit ꝓcedentem ꝛ aliqualiter ab eo exceditur. Nam quantum ad res cognitas iste modus qui est per fidem est excellētioꝛ quia quedam per fidem cognoscimus ad que ꝓpter sui eminentiaꝫ ratio nostra demonstrando peruenire nō potest: licet ex parte modi ipse ꝓcedens sit excellentioꝛ: qꝛ demonstratio ꝙicit sub rōne veri. Fides aūt nō cōuincit: cum per eam nō oī datur manifeste verum esse quod creditur.

B Opinio q̄ūdaꝫ: p̄a rō.

¶Dicenduꝫ autem ꝙ in cognitione fidei de deo habita non potest beatitudo consistere. Naꝫ beatitudo est operatio perfectissima intellectus operatio tamen intellectus ꝑm fidem est imperfectissima q̄ntum ad id qō est ex parte itellectus: lꝫ ex ꝑte obiecti sit maxima: qꝛ itell's credendo nō capit illud cui assentit: g̃ non est ibi btitudo.

C 2.rō.

¶Item cognitio per fidē est obscura cuꝫ apostolus vocet eam per speculū ꝛ in enigmate: obscuritas aūt dicit iperfectionē: g̃ nō est btitudo in tali cognitiōe.

D 3.rō

¶Item ꝓbatum est. ſ. q. xxxiij. ꝙ btitudo hois nō cōsistit p̄ncipaliter in actu voluntatis sed in actu intell's cognitio tñ fidei p̄ncipaliter se tenet ex ꝑte voluntatis qꝛ lꝫ credere sit actus solius intellectus tñ ipe nō assentit eis que ꝓponūtur sibi credenda ex ipsa euidētia veritatis tractus: sed qꝛ voluntas ītperat credere: ergo nō cōsistit btitudo in tali cognitiōe cū nō sit p̄ncipaliter actus itellectus.

E 4.rō.

¶Item ille qui credit assentit illiꝭ que ꝓponunt sibi. Nā fides est magis per modū auditus q̄ per modū visus cū fides ex auditu sit ad Ro. x. Nō crederet tñ aliqs audiēs nisi putaret ꝙ ille qui dixit hēbat pfectioꝛem ꝛ magis certā cognitionē q̄ ipse qui audit. Et tūc aūt ita est in veritate ꝙ hꝫ certioꝛē cognitionē ꝓponēs q̄ audiens: aut ambo equaliter incertā. Si ambo eq̄liter incertā erit ꝓcessus in infinitū ꝛ decipiet hō in fide: cū nō inueniret aliqua certitudo: ꝛ tñ credens assenciebat rebus ꝓpositis tanq̄ a ꝙ ponēte vel ab aliquo alio certius cognoscerent. Fides tñ nō pōt eē falsa nec inanis: g̃ necesse est ꝙ ꝓponēs mediate vel̄ immediate hēat maioꝛē certitudinē q̄ audiens. Et sic est ꝙ xp̄s qui fidē a p̄n° nobis ꝓposuit clare videbat veritatē reruꝫ q̄s nobis p̄dicabat. Et sic hēbat pfectissimā cognitionē de illis. Aplī aūt qui postea p̄dicauerūt lꝫ nō videbāt clare veritates istaꝝ rerꝝ quas p̄dicabāt acceperant tñ illas imediate: a ꝙ ponēte vel ab aliquo alio qui clare oia cognoscebat. Et sic fides sp̄ depēdet ab aliquo certioꝛi. Hoc dato nō pōt eē btitudo in cognitione fidei cum sit iperfecta: eo ꝙ pfectius hētur vel hīi reputatur ꝓponēte q̄ ab audiēte: ꝛ in cognitiōe impfecta nō pōt eē btitudo: cum iperfectū sit in pōa: ad pfectū g̃ nō est btitudo in actu fidei.

F 5.rō.

¶Item cū btitudo sit vltimus finis neēe est ꝙ illa habita qetetur nāle desideriū cognitio tñ fidei nō qetat desideriū sed magis ipm incitat: qꝛ vnusq̄q desiderat cognoscere clare videndo ea que credit: g̃ nō est btitudo in cognitiōe q̄ est per fidem.

G 6.rō.

¶Item btitudo est vltimū bonū hois in q̄tū p eaꝫ ꝙungimur vltimo bono simplr. ſ. deo qui est finis oiuꝫ rerū. Per cognitionē tñ fidei res credita nō fit itellectui p̄ns sed magis abs̄ns. Et sic nō cōiungit hō deo p fideꝫ: sicut dr. ij. ad cor. v. ſ. Quādiu per fidē ambulamus peregrinamur a dño. Fit tñ deus aliqliter ꝑs voluntati nr̄e p fidē in q̄tū voluntarie credens deo assentit: sicut dicitur ad Ephe. iij. ſ. habita te xp̄m per fidem in coꝛdibus vestris. Non est ergo possibile ꝙ consistat beatitudo in cognitione fidei.

¶De hꝫs sanct° tho. in summa contra gen. li. iij. c. xxxvij.

¶An cognitio dei p eēntiā sit btitudo hois. Qō. xl.

Queritur de q̄rta cognitiōe dei q̄ est per eēntiaꝫ an in illa cōsistat btitudo.

p̄a rō

¶Dōm ꝙ nemo dubitat an in tali cognitiōe possit p̄sistere btitudo: eo ꝙ ista est cognitio pfectissima ex ꝑte modi ꝛ ex ꝑte obi quod sufficit ad faciendū opationē pfectissimā.

¶Est tñ dubium qꝛ quidā putāt ꝙ nō sit possibilis hōi visio dei per eēntiā: qꝛ Joā. j. dr deū nemo vidit vnq̄. Et exponit Chrisо. ſ. Etiā eētie celestes ipsa dico cherubin ꝛ seraphin ipm deū vt est nūq̄ videre potuerūt. Videre tñ per eēntiā est vidē rem sicut ē ergo etiā angeli nunq̄ potuerūt videre deū per eēntiā. Sed hoies in vita eterna non cognoscēt plus de deo q̄ angeli: qꝛ non ꝓmittitur eis nisi ꝙ erunt sicut angeli dei. j. xxij. vel ꝙ erunt eq̄les angelis luc. xx. g̃ sci in p̄ria nō poterūt vidē deū per eēntiā.

2.rō

¶Item Diony. li. de di. no. c. iij. argumētando dicit ꝙ cognitio nō est nisi existētiū. Oē aūt exīs finitū est cuꝫ sit in aliquo gñe determinatū. Et sic deꝰ cū sit infinitus est supra oia entia: g̃ eius cognitio est supra oēm cognitionē. Nemo g̃ eum cognoscere poterit.

3.rō

¶Item Diony. li. de mistica theologia oñdit ꝙ pfectissimus modus quo itell's deo ꝙūgi pōt ē inq̄ntum cōiungit ei vt ignoto. Illud tñ qō per eēntiaꝫ videt nō est ignotū ergo intell's nr̄ nō pōt ptingere ad cognoscendum deū per eēntiā.

4.rō

¶Item Diony. in epl'a ad gaium monachum dicit ꝙ suppositе dei tenebꝛe quas habūdantiaꝫ lucis appellat cooperiunt oi lumine ꝛ absconduntoi cognitioni. Si qs g̃ vidēs deū itellexerit ꝙ aliqd vidit nō ipm vidit: sed aliqd eoꝝ q̄ sunt eius. Qui tñ deum per eēntiā videt ipsum deū videt: ꝛ nō solū ea que ipsius sunt g̃ nullus pōt vidē deum per eēntiā.

5.rō

¶Item dicit Diony. in epl'a ad dorotheū. Inuisibilis qdē deus est exīs ꝓp excedētē claritatē. Sed claritas dei sicut excedit itellectū nr̄m in via: ita ēt excedit in patria cū itellectus nr̄ semp sit finit° hic ꝛ in p̄ria. Diuina autē lux sp̄ sit infinita: g̃ sicut hic nō pōt deus videri per eēntiā: ita nec in p̄ria videri poterit.

6.rō

¶Item cū pfectio itellectus sit ipm itelligibile: oꝫ eē ꝓportionem inter itellectū ꝛ intelligibile sicut est inter visuꝫ ꝛ visibile. Nulla tñ ꝓportio est inter intellectū nr̄m ꝛ deū cū distent in infinitū: g̃ nō pōt puenire intellectus nr̄ ad hoc ꝙ per eēntiā deū itelligat.

7.rō

¶Item magis' dicit deus ab intell'u nr̄o q̄ intelligibile creatū a sensu cū inter ea sit distātia solū finita. Sensus tñ nunq̄ pōt peruenire ad cognoscendū itelligibile spūale: g̃ intell's nr̄ nō pōt ptingere ad cognoscendū deū per eēntiā.

8.rō

¶Item q̄cūq̄ intell's nr̄ intelligit aliqd in actu nec̄e est ꝙ iformet̄ p similitudinē rei in tellecte que est p̄n^m itellectualis op̄onis terminate ad illud obm sicut calor est p̄n^m calefactiōi.

¶Si g̃ itell's nr̄ deuꝫ intelligat: oꝫ ꝙ hoc fiat per aliquā sil'itudinē ipm informātem. Hoc aūt nō pōt eē: qꝛ forme ꝛ rei formate opꝫ eē vnū esse. Diuina aūt eēntia differt ab itellectu nr̄o ꝑm eēntiā: g̃ oꝫ ꝙ forma per quā iformat itell's nr̄ intelligēdo deum sit aliq̄ sil'itudo ipressa itellectui nr̄o a deo. Talis aūt sil'itudo cū necessario sit aliqd creatū nō pōt ducere in cognitiōeꝫ dei nisi sic effectus in cām g̃ nō pōt intell's nr̄ deū videre nisi per effectū eius. Sed visio dei q̄ est per effectū nō ē per eēntiā g̃ nō pōt itell's nr̄ deū per eēntiā itelligē.

9.rō.

¶Item diuina eēntia plus distat ab itellectu nr̄o q̄ qcūq̄ angelus vel s̄ba separata. Dicit tñ Auicē. in sua metha. ꝙ intelligētia eē in intellectu nr̄o nō est eā itelligere: qꝛ sic scia quā de itelligētꝫ habemus esset s̄ba ꝛ nō accidēs: ꝛ h̄ est ipressionē itelligētie eē in itellectu nr̄o g̃ deus nō est in itell'u nr̄o vt intelligat a nobis nisi inq̄ntum ipressionē quādā facit in itell'u per quā a nobis intelligat. Impressio tñ illa nō pōt ducere in cognitionē diuine essentie: qꝛ cū in infinitū intell's nr̄ distet a diuina eēntia degenerat in aliā spēm multo magis q̄ si spēs illa degeneraret i spēm nigri ergo sic ille in cuius visu spēs albi degeneraret in spēm nigri ꝓp̄ organi in dispōnē nō dr videre albū ſz nigrū ita cū de° p ista ipressionē itelligat a nobis nō itelliget p eēntiam.

10.rō.

¶Item sic dr. iij. de aīa in rebus separatis a mā idē est intell's ꝛ qō itelligit: sed de° est maxime separatus a mā g̃ si in telligat erit idē cū intellectu. Nō pōt tñ itellectus nr̄ peruenire ad hoc ꝙ fiat essentia infinita ergo nō potest videre deum per essentiam.

11.rō

¶Item omne infinitum in quantū infinitum est ignotuꝫ. j. phi. deus tñ est oībus modis infinitus ergo deus est oino ignotus vñ a nobis per eēntiā videri nō potest.

12.rō

¶Item dicit aug. in lib. de videndo deū ꝙ deus est nāinuisibilis. Ea tñ que deo insunt per naturaꝫ nō possunt aliter se hꝫe ergo ipossibile est ꝙ per eēntiā videatur.

13.rō

¶Item illō qō alio mō videtur ꝛ alio modo est non videt ꝑm illud qō ē. Deus tñ aliomō ē ꝛ aliomō videt a sanctis in p̄ria. Nā deus i patria est per modū ꝓp̄iū sibi a scis aūt videt per modum iporum qꝛ necesse est intellectionē fieri per modum intelligētis cum omnis receptio fiat per modum rei recipiētis ꝛ nō per modum rei recepte. Et sic non videbitur a sanctis ꝑm id qō est ꝛ consequenter non videbitur per essentiam maxime qa deus in patria videbitur per lumen glorie sic dicitur Psal. xxxv. scilicet in lumine tuo videbimus lumen ergo non videbitur per essentiam.

14.rō.

¶Item deus videbitur in patria facie ad faciem p̄ima ad cor. in. xiij. ꝛ tamē quod videtur facie ad faciem videtur per similitudinem suam ꝛ non per substantiam ergo deus non potest videri a nobis per essentiam suam.

A Rō. p̄a

¶Dicendum ꝙ beatitudo hominis consistit in dei cognitione ꝛ nō pōt consistere in alio modo cognitiōis: qꝛ aliꝫ tres modi sunt imperfecti vt supra ostēsum est in trib° qōnib° immediate p̄cedētibus. Jō necesse est p̄sistere btitudinē in visionē

2ª rō.

3ª rō.

4ª rō

5ª rō.

B
De mō videdi deum

C

D

E
De ideis platonicis.

F

a

b

I
Improbāt modi pdi 5ª rō 2ª rō.

K

stione dei per eēntiā. Et ps ls qz. ſ. ioā. iij. dī. Cuz apparuerit similes ei erimus z videbimus eum sicuti est ergo videbim⁹ per essentiam. ¶ Item pma ad corin. xv. super illo verbo cuz tradiderit regnū deo z pī dicit glo. q in pīa eēntia pīs z filij z spūs sci videbiť qđ solis mundis cordib⁹ dabitur que est summa btitudo ergo bti deū videbunt per eēntiā. ¶ Itez Joā. 14. dī. Siquis diligit me diligetur a pie meo: z ego diligam eum et manifestabo ei meipsum. Sed illud qđ manifestať eēntialr vr: ergo deus in pīa a scis videbiť per eēntiaz. ¶ Itē exo. 33. sup illo verb. nō videbit me hō z viuet gregorius iprobat opinionē illoz qui dicebāt q in illa regiōe beatitudinis deus in sua claritate cōspici pōt: sed in sua nā videri nō pōt: dicēs q, nō est aliud dei claritas z dei nā ergo videbiť dei nā. Nā tn est ipsa eēntia g deus p eēntiā videbitur. ¶ Itē desideriū oiuz scōz nō pōt eē totalr frustra est tn ōs derium cōe scōz videre deū per eēntiā Exo. 34. ſ. Oñde mihi gl'iaz tuā: z in ps. lxxxiij. Oñde nobis faciē tuā z saluī'eri mus. Et Joā. xiij. oñe oñde nobis pīem z sufficit nobis. Oñ dē tn pīez est deitaţ sbaz apte manifestare g sci videbūt deū per eēntiā. ¶ Dōm q de hoc nō est dubiū coir apud theologos. ¶ De mō tn videdi est difficultas z qn pbi posuerunt vltimā hoiş felicitatē in itelligēdo sbas separatas a mā ꝑz essentiā iō eadē difficultas est apud illos qūo possint sbe separate cognosci: z apud nos qūo possit de⁹ videri per eēntiaz. Et q̄ q̄ qōnē de cognitiōe sbaz separataz. ē. q. xxxvj. omittere ꝓposueramus hic tn ls nō ad plenū saltē tn in q̄tū facit ad pns pro cognitōe dei per eēntiā dicēť aliqd de illa. ¶ Cōsiderandū aūt q de ista cognitiōe sbaz separataz est difficultas apud pbos. ¶ Nam aristo. iij. de aīa promisit se determinaturz illā: nō reperiť tn postea in libris suis determinatā. Et ls pstitit cām vt sequētes doctrinaz eius varie sentirēt in hac qōne. ¶ Quidā eni pbi posuerūt q intell's nr possibil' nunq̄ pōt puenire ad hoc q itelligat sbas sepatas sicut dixit alpharabius in fine sue ethi. ls ꝓtrariū dixerit in li. suo de itellectu vt ait Cōmētator. iij. de aīa. Eodē mō qdā theologi dixerunt q deus nō poterat videri per eēntiā ab intell'u nostro. Utriq̄ aūt inducti fuerūt ad hoc pp distātiā que erat inter deū z intell'm nr'm z sbas separatas z intell'm nr'm. Cuz eni intell's in actu sit quodāmō vnū cū re itellecta in actu vr valde difficile qūo intell's creat⁹ possit aliquo mō eē vnū cū eēntia increata vel cū sba sepata. Et qz qdā istoz pboz posuerūt itell'm possibilē eē gnabilē z corruptibilē z eē virtutē dependentē a corpe erit istis maior difficultas q tūc erit maior distātia inter itellectū z deū: z inter intell'm z sbas separatas q̄s si eēt itell's purus spūs nō de nā māe nec dependens a corpore qz sic hret magnā silitudinē cū sensu qui est virt⁹ dependens a corpe. Et tn de sensu manifestū est q nō est possibile q cognoscat aliqd spūale. Et sic eēt q̄si similis difficultas de itell'u si eēt dependens a corpe. Qz tn istud falsuz ē ommittendū est ls circa falsitatē eius nō ē nūc insistendū qz alteri⁹ negocij est. Illud tn qđ dixerūt illi theologi. ſ. deū non posse videri per eēntiā falsum est. Nā repugnat scripture canonice vt ait augu. in lib. de videndo deū. ¶ Itē qz cū intelligē sit ꝓpria opatio hois oz q'in ea detur btitudo hois qn fuerit ista opatio pfecta. Est aūt pfectio itelligētis ex ipso itelligibili. Si g intell's in sua opatiōe pfectissima nō pueniat ad itelligendū deū per eēntiā ꝑz aliqd aliō optebit dici q aliqd aliō q̄s deus sit btificans hoiez z tn pfectio vltima cuiuslibet rei sit in ꝓiūctiōe ad suū ꝓn'm: sequtur q aliqd aliud sit ꝑmū ꝓncipiū hois q̄s deus qz al's nō posset aliqd aliō btificare hoiez nisi de⁹. Dicere tn aliqd p̄ter deū eē ꝑmū ꝓncipiū hois est absurdū cū creatio ab ipso solo sit z nihil ꝓcedit eū: etiā ē absurdum fm pbos qui ponūt aīas nras a substātijs separatij emanasse vt in fine possimus intelligere eas z sit ibi btitudo. Et sic apud theologos est absurdū dici deū nō posse videri p essentiā: qz sic tollť btitudo: z apud pbos ēt inconueniēs ē negari q hō itelligere possit sbas sepatas qz ēt per hoc putant btitudinē tolli. ¶ Dōm q̄ est fm eos q possint cogsci sbe separate ab itellectu: z tn in modo est varietas. ¶ Quidā posuerunt sbas separatas nō solū itelligi ab homie ꝑz ēt q ipse erāt obm ꝓpuz intell's nr'i. Sic posuit plato itroducēs formas imateriales substētes q̄s vocabat ideas: z illas dicebat itelligi ab itellectu nr'o: z eē ꝓpuz obm eius z q hō solū intelligeret illas nisi qz itell's nr miscebať cū fantasia ad quā ptinet indui de sensibilib⁹. ¶ Positio tn platonica de ideis, per Aristo. in metha. multū reprobata est. z in istis ideis. ſ. in ꝑsideratiōe eaz pl'o ponebat felicitatē. Qō ēt destruit Aristo. ꝓmo ethi. Nos aūt qn vocamus sbas sepataş nō intelligim⁹ de ideis platonicis: qz ille magis ꝓpe vocarenť spēs separate vel vniuersalia sepata vt vocat aristo. q̄s sbe sepate: cuz iste idee ponātur eē spēs rez māliū: z ponunť tā in sba q̄s in accidētibus: sbe aūt separate quas nos vocamus sunt quedaz forme imāles per se subsistētes ex intellectu q̄s ēt vocamus itelligētias qz sunt itell's puri nō vniti corpibus z sunt cause scde hoz inferioz. Istas eni theologi vocant angelos. Et isti nihil ptinēt ad spēs rez mālium. Et sic oēs pbi ꝑter Platonē accipiūt sbas separatas: de istis dñt q pñt itelligi ab homine. ¶ Modus aūt ad hoc ponit⁹ per alpharabiū z auēpēte: qz ex hoc q intell's nr intelligit q̄cūq̄z itelligibilia ptingit ad intelligēdū sbas separatas: z hoc oñdūt duobus modis. ¶ Primus est q sicut nā spēi est vna in oib⁹ hoib⁹ cum sit vna spēs z nō diuersificať in diuersis indiuiduis nisi per ls q ꝑhitur per ꝓncipia indiuidūatia q̄ non sunt eadē in diuersis hoib⁹: sic erit in formis itellectus. ſ. q forma hois intellecta ab isto hoie z ab illo nō diuersificať in eis nisi fm q conīungiť diuersis formis imaginabilib⁹. Nam illud qđ intelligiť idē est: sed spēs imaginabilis. i. fantasma per qđ hō intelligit nō pōt eē idē numero in duob⁹ hoibus z tunc qñ intellectus per actū suū separat formā intellectiuā a formis imaginabilib⁹ remanet qdditas intellecta soluz z illa tn 'est vna cū nō possit in ea tā accipi diuersitas ex pte formarum imaginabiliū: qz ab eis separata est. Talis aūt est qdditas sbe separate. Jō qñ itellectus nr puenit ad summā abstractionē qdditatis itelligibilis cuiuscunq̄ rei itellecte itelligit per ls qdditatē sbe separate que est ei sil'is. ¶ Scōs modus est q intellectus nr natus est abstrahere qdditatē ab oib⁹ hīnibus quidditatē. Si ergo qdditas quā abstrahit a singulari sit habens qdditatē abstrahet itez quidditatē ab illa quousq̄ puenerit ad itelligēdum qdditatē que nō ꝯz quidditatē z est oino simplex. Talis aūt est quidditas sbe separate. Et sic itelliget nr intellectus quidditatē sbe separate, qz sil'is est cū ille quidditates sint subsistētes nō hītes aliā quidditatē. Si autem quidditas abstracta a particulari sit habēs quidditatez abstrahet itez itellectus nr z eū nō sit ꝓcedere i infinitū necesse est pueniri ad quidditatē que nō hz qdditatē z per istā itellect⁹ nr intelliget subsātias separatas. ¶ Dōm tn q isti modi nō sunt sufficiētes. Qz qdditas quā itell's abstrahit a reb⁹ sensibilibus nō est eiusdē rōnis cū qdditatibus subsātiaz separataz. Et sic intelligēdo quidditatē abstractam a re māli nōduz possumus itelligere quidditates sbaz separatarum. Maxime aūt erit hoc circa diuinā eēntiā que totaliter est alterius rōnis ab oibus alīs qdditatibus. ¶ Item dato q eēt qdditas abstracta a re māli eiusdē rōnis cuz qdditatibus substātiaz separataz cognita qdditate rei cōpōsite nō cognosceret adhuc quidditas substātie separate nisi ꝑz gen⁹ remotissimū quod est substātia. Nec aūt cognitio est valde i perfecta cū sit per coīa nisi deueniaţ ad ea que sunt ꝓpria rei. Nam qui cognoscit hoiez solū in q̄tum est aīal nō cognoscit eum fm id qđ est ꝓpe sed fm aliqd eius z in pōa: qz hō fm q aīal: nō est nec hō: qz superioribus accidunt inferiora. ¶ Et ps qđ dictum est qz qui abstrahit qdditatez rei mālis vsq̄ ad qdditatē que nō hz quidditatē nece est q abstrahat vsq̄ ad vltimū genus qđ nihil includit: z sic qdditas rei mālis sic abstracta nō pōt ꝓuenire cū quidditate substātie, separate nisi ad plus in rōne substātie z sic cognoscer substantia separata hoc mō solū vt sba z ista est iperfectissima cognitio qz si est iperfecta cognitio qñ hō cognoscit hoiez solū in quātum aīal erit a fortiori magis imperfecta si cognoscat eū solum in q̄tū est sba. Hoc aūt mō intelligere sbam separatā nō est itelligere eius qdditatē que est aliqd ꝓpuz ipsius substātie separate: sed erit intelligere substātiā separatā iperfecte p aliqd qđ est extra ipsam. Sicut intelligimus effectuz p cām talis aūt modus cognoscēdi deū vel substātias separataş nō sufficit ad beatitudinem quia est cognitio multuz confusa z potentialis: quia qui sic intelligit est adhuc in potentia ad intelligendum magis determinate per id quod est ꝓpriū rei et quia semper manet desiderium ad cognitionez magis perfectam. Et ista repugnant beatitudini: quia illa est operatio perfecta z post illā nihil desideraţ: ideo etiam si esset beatitudo in cognoscēdo sbas separatas nō posset hō esse beat-

tus per modū cognitiōis ꝓpositū. ¶ Alius modus cognoscēdi ſbas ſeparatas aſſignat ab auicenna in ſua metha. ſ. q̄ ſbe ſeparate itelliguntꝰ a nobis per intentiones ſuaꝝ qdditatum que sunt quedā ſilitudines eaꝝ t nō habent ab eis per abſtractionē cū ipſe qdditates ſbaꝝ ſeparataruꝫ ſunt ita ſimplices ſicut iſte intētiōes. Et tñ in abſtractōe ſp id qō abſtrahitur eſt ſimplicius eo a quo abſtrahiꝯ cuꝫ abſtrahere ſit qō dam ſeparare: ſed iſte intētiōes vel ſilitudines ſbaꝝ ſeparatarū ſunt impreſſe in aīa nra per operationeꝫ ipſaꝝ ſbaꝝ ſeparataꝝ. ¶ Sed iſte modus nō ſufficit ad hoc q̄ hō videat deū per eēntiā: ſed videt per aliquā ſilitudinē ipreſſam intellectui: q; taliſ ſilitudo impfecte deum repntat. Nam oē qō in alio recipiꝯ opꝫ recipi ad modū recipientis: t iō ſilitudo diuine eēntie ipreſſa intellectui nro erit per modū nri intellectuſ modus aūt nri intellectus eſt deficiens a pfecta receptione diuine ſilitudinis. ¶ Defectus aūt diuine ſilitudinis in itellectu nro pōt ꝓtingere tot modis quot modis aliq̄ ſilitudo ī uenit deficiēs a pfecta repntatiōe. ¶ Primo mō eſt ſimilitudo deficiens q̄n forma ꝑticipat fm eandē cōem ſpēi: t tamē non fm eundē pfectiōis vel eēndi modū. Sicut ſunt duo albi t vnus hēat multū de albedine aliꝰ vero paucū: eſt deficiens ſilitudo quātū ad modū eſſendi vel pfectionē forme albedinis: manēt tñ in eadeꝫ ſpecie forme. ſ. in albedine. ¶ Alio mō eſt deficiens ſimilitudo magis q̄ꝫ ꝑcedens q̄n in aſſimilatione nō puenit ad eandē rōneꝫ ſpēi: ſed ſolum ad eandē rationē gñis. Sicut ſi vnus hēat albedinē: t alius nigredineꝫ eſt ſilitudo ſolū in gñe coloꝝ ſed nō in ſpecie. ¶ Aliomodo adhuc eſt magis deficiens ſimilitudo q̄n puenitur ad idē genus: t tñ fm analogiā ſicut hō t albedo ſimilant ſolū in ente que eſt rō vltimi generis t tñ nō ꝑdicat eodē mō de vtroq̄ ſed de ſba per ſe t ꝓmo q; ipſa eſt mere ens de accidentibus aūt nō ꝑdicat niſi per anologiā ad ſbaꝫ. ſ. in quātū ſunt aliqd entis. i. ipſius ſbe que eſt vere ens. ¶ Hoc mō ois ſimilitudo que eſt inter deū t creaturam eſt valde deficiens ſcz cadens in anologiā q; de deo t creatura nō dr ens vel eē fz eandem rōnem nec eque ꝓmo ſed de deo ꝓprie t de creatura in q̄ztū hz aliquā ſilitudinem ad deum qui eſt vere ens.

¶ Iſtud aūt nō ſufficit ad cognoſcendū diuinā eēntiā: q; ſimilitudines eius ipreſſe itellectui nro eēnt valde degenerātes. Ad hoc enī q̄ viſus cognoſcat albedinē opꝫ q̄ recipiat in eo ſilitudo albedinis fm rōnem ſue ſpēi q̄uis non fz eūdem modū eſſendi. Nam ſpēs albedinis ſiue forma non pōt eſſe ſic in ſenſu ſicut eſt in obiecto: q; tūc oporteret eaꝫ eē extenſam t etiā ipſe oculus eſſet realiter albus etiaꝫ cōpeteret ei actio albedinis. ſ. diſgregare. Nihil tñ iſtoꝝ eſt. Eſt tñ forma albedinis in oculo fm eandē rōnem ſpēi fm quā eſt in re alba: q; aliꝰ nō oſtenderet eā oīno talē qualis eſt nec diceretur oculus videre albedinē ſed aliqd aliud cū oculus nō videat per formā albedis q̄ eſt in obo ſed ꝑ formā albedis q̄ ē in ipſomet. ¶ Sic etiā ad hoc q̄ itellectꝰ itelligat aliquā qdditatē opꝫ q̄ fiat in eo ſimilitudo illius qdditatis eiuſdem rōnis fm ſpēm q̄uis non ſit idē modus eēndi vtrobiq̄. Et rō eſt q; forma exñs in re materiali eſt ꝑncꝰ eſſendi eius in quo eſt: t manet ibi vt ꝑncipiū eēndi. ¶ Forma aūt exñs in ſenſu vel in itellectu nō eſt ibi vt ꝑncꝰ eſſendi cū non conſtituat aliqd cū ſenſu t itellectu: vel nō det eſſe fm illā ſpeciem: ſed ſolū eſt ibi vt ꝑncꝰ cognitiōis. Nam forma albedinis exiſtēs in re mali dat ei eſſe albū. Forma tñ albedinis exiſtēs in oculo vel in intellectu: nō facit eos eſſe albos ſed facit cognoſcere album. Neceſſe eſt ergo q̄ alius modus eſſendi cōpetat forme albedinis vt eſt in māli t alius vt eſt in ſenſu vel in intellectu: q; aliꝰ idem faceret vtrobiq̄ qō falſum eſt. Neceſſe eſt tñ q̄ forma albedinis fm eādem rōnem ſpēi ſit in re māli t in ſenſu t in intellectu: q; ſi eſſet fm aliā rōnem ſpēi: nō magis forma illa albedinis in ſenſu t in intellectu repſentaret rem albā q̄ꝫ rubeā vel ſbam aīalis cū eq̄liter nō ſit in ſpē albedinis ſicut nec in ſpē nigredinis nec aīalis. Et hoc ſufficit ad hoc q̄ forma que eſt ꝑncꝰ eſſendi ſit ꝑncipiū cognitionis lz per aliū t aliū modū. ¶ Hīs datis apparet q̄ ꝑ nullam ſilitudinē impreſſaꝫ intellectui nro poſſimus cognoſcere eſſentiā diuinā: q; opꝫ tunc q̄ forma illa ſiue ſilitudo impreſſa nobis eēt eiuſdē rōnis fm ſpēm cū eēntia diuina licet non hēret eundē modum eēndi. Iſtud aūt eſt ipoſſibile: q; talis ſilitudo eſt aliqd creatum t tñ res create non cōueniunt cū deo in ſpē ſed nec etiā in aliquo gñe: cū adhuc ens non dicat de eis niſi fm analogiā vt ſupra dictū eſt: t ſic per tales ſimilitudines ipoſſibile: eſt q; hō cognoſcat ipſam eēntiā diuinam qd ſit: ſed ſolū cognoſcat ſicut cām in effectu impfecte repſentate. ¶ Unde quidā ponētes diuinā eēntiā ſolum poſſe videri hoc mō dixerunt q̄ ipſa eēntia nō videbit ſz quidam fulgor eius q̄ſi quidā radius ipſius. ¶ Sed adhuc iſte modus nō ſufficit q; nō vr tunc deus per ſe ſuper aliqd eius ſcz per quendā effectū. Et q; iſte effectus nō adequat totam virtutē dei: nō pōt cognoſci ipſe deus per illū effectum t fulgorem ſed aliqd dei. ¶ Alius ergo modus eſt quē etiā qdā phi poſuerunt quātū ad modū cognoſcendi ſbas ſeparatas t eſt alexandri t cōmētatoris. iij. de aīa. ¶ Cum enī in qualibet cognitiōe ſit nēcia aliqua forma qua res cognoſcat vel videat: iſta forma qua itellectus pficitur ad cognoſcendū vl videndū ſbas ſeparatas oz q̄ ſit forma itellectus t nō ē qdditas quā itellectus abſtrahit a rebus compoſitis vt dicebat poſitio alpharabij. Nec eſt aliq̄ impreſſio relicta a ſba ſeparata ſed eſt ipſa ſba ſeparata que ꝓpter diuerſitatem intellectui nro licz in aſſignando modū ꝓiunctiōis errauerūt cōmētatores t Alexander vt. j. oñdet forte. Unit aūt iſta ſba ſeparata itellectui nro t facit eum itelligere: t licet de aliis ſubſtātijs ſeparatis hoc pro nūc nō aſſeramus nec negemus: de deo tñ ſaltē neceſſe ē hoc aſſerere: t cū ipſe deꝰ ſe vniuerit itellectui nro faciet q̄ itellectus nr illū intelligat: t iſta itellectio vel viſio vocabit eēntiā eo q̄ idē eſt hic res que intelligit t mediū intelligendi: t nō eſt impreſſio aliqua vel ſimilitudo in intellectu nro per quā intelligamus ſed ipſa ſola diuina ſba eſt que ꝑ ſeipſam reducit itellectū ad itelligere eū in actu. In aliis aūt rebus non dicit q̄ aliqua eaꝝ itelligamus per eēntiā: cū q̄libet ipſaꝝ per ſpēz aliquā acceptam a ſenſibꝰ itelligamus. ¶ Ad intelligendū aūt modū iſtius vnionis dei ad intellm nr conſiderādū q̄ itell's: t res itelligibilis in itelligēdo ſunt qdāᵒ vnū. Nā ſicut mā t forma ſunt vnū in re cōpoſita: ita itell's: t itelligibile circa itellectionē. Nā lz in q̄lz re cōpoſita ſit mā t forma eē tñ rei cōpoſite vnicū eſt q; al's res cōpoſita nō eēt vna ꝑ ſe. Et ſic cū mā t forma ſint in cōpoſito neēe eſt illa eē vnū cū nō hēant aliud eē in eē cōpoſiti t illud ſit vnū. Oō ſi hrent aliq̄ eē ꝑter eē cōpoſiti neēe eēt eē in compoſito diuerſa eē t ita cōpoſitū eēt diuerſa entia q; tot ſunt entia q̄t ſunt eē q; ens ab eēndo dr. Ita aūt eſt in itelligere q; itell's t ſpēs itelligibilis ſunt vnū in itelligēdo. Nā intelligē eſt vnus actus t nō fit ꝑ ſolū itell'm q; intell's ſine ſpē intelligere nō pōt: ſpēs etiā nō itelligit ſed ambo ꝓcurrūt ad actū itelligēdi. Nam per hꝫ q̄ ſpēs itelligibilis recipit in itellectu ipſe intell's itelligit actualr: t ſic ſpēs t itell's faciūt rez vnā itelligētē: t illa vocat a phis itell's in actu vel itell's adeptᵒ t itell's poſſibilis eſt ibi tanq̄ mā: t ſpēs itelligibilis tāquaꝫ forma: ex qbus reſultat itell's in actu qui eſt q̄ſi ipm cōpoſitum. ¶ Dōm ēt q̄ nō ſolū itell's poſſibilis t ſpēs ſunt vnuꝫ in itelligēdo: hꝫ ēt ſunt ſic mā t forma. Nā ſicut mā per ſe ſolum eſt in pōa t ꝑ formā reducit ad actū vt hēat determinate eē alicuius ſpēi. Ita itell's poſſibil de ſe eſt in pōa ad oia intelligibilia: t tñ nō pōt itelligē aliq̄ illoꝝ in actu q̄ſq̄ habuerit ſpēz aliquā t ꝑ illā determinat ad itelligē res illius gñis vel nāe cuiᵒ eſt illa ſpēs ēt q; ſicut mā nō hz aliq̄ eſſe hꝫ forma dat ei eē in actu: ita ſpēs itelligibil dat intellectui q̄ actualr itelligat. Et ſic cōicat forma eē ipi māe: ita ſpēs intelligibilis cōicat realr q̄ndā pfectionē ipi itellectui. ¶ Nō eſt tñ itelligēdū q̄ itell's: t ſpēs ſunt vere māa t forma: q; itell's nō eſt mā cū ſit ſpūs hꝫ potius ex hꝫ hz ꝓditione forme ēt quia mā t forma ꝓſtituūt vere aliq̄ ens tertiū: t tñ itell's t ſpēs itelligibilis nihil ꝓſtituūt nec faciūt ve aliquā expoſitionē q; ſpēs nō vnit itellectui ad dādū eē hꝫ ſolū ad pficiendū vt itelligat: t iſta nō eſt cōpoſitio. ¶ Ex hꝫ videri pōt q̄ ſunt res ille q̄ pnt pficē itell's: p ſeipſas q̄ ē cogſci ꝑ eēntia. Naꝫ ſi aliq̄ res ꝑ ſe ipaꝫ pōt itellectui vniri t pficē eū ad itelligēdū illa ꝑ eēntiā cogſcētur q; ꝑ ſeipſaꝫ ſiue ꝑ id qō eſt cogſcif. ¶ Ex hꝫ pz q̄ res mālis exterior nō pōt cogſci ꝑ eēntiā ab itell'u nec a ſenſu: q; illa nō pōt realr vniri ſenſui vel itellectui: cū non poſſit eē i eis q; nō capif. Et dato q̄ capeē nō imutaret ſicut ptes māles ocli itra oculū ſūt: t tñ nō vñr q; nō eſt aliq̄ ſpēs q̄ repntet eas: t ipſe per ſe nō pnt vniri pōe viſiue ad cauſan duꝫ viſionē. Rō eſt quia ſunt partes māles. ¶ Idē de itell'u eſt q; ſpēs itelligibilis lz non ſit vere forma que cōponat cū intellectu vt ſupra dictū ē tñ hz ꝓditionē forme t cōicat perfectionē

M De ſimilitudine deficiēte

n

o

p

O Opio Alex. t cōmenta toris de cognitōe ſbarū ſeparatarū

R

S

sectionē quandaz intellectui sicut forma z est vere forma ad intelligendū lz non ad eēndū. Illud tñ quod est compositūz hz materiā tanq̄z partē sui: mā tñ nullius rei pōt eē forma iō res cōposita nō pōt eē forma siue in eēndo siue in intelligēdo. Et pp hoc nulla res cōposita pōt intelligi per eēntiā aut videri sed intelligē per aliquā spēm itelligibilem que nō est cōposita: sed est forma z pōt pficere itellectū. ¶ Et si dicaſ q̄ licet res cōposita nō possit pficere itellectū in q̄tum hz materiā ptē sui: pōt tñ pficere in quātū hz formā que pōt pficere z cōicare eē. Dicendū q̄ nō stat ppter duo. ¶ Primo q̄ in rebus cōpositis ſba rei nō solum accipiť a forma sed a materia z forma simul ideo si debet cognosci res vt est in specie sua non solum debet cognosci sub ratione forme: sed etiam quātum ad mām cū vtraq̄z ptineat ad spēz: mā tñ non pōt eē forma alicuius. ¶ Scōo q̄ dato q̄ sola forma rei cōposite ōberet pficere itellectū nō pōt: q̄ forma que est in mā est ꝓtracta z limitata per illā mām: iō nulli alteri rei pōt dare aliq̄d esse. Res ḡ cōposite per eēntiā cognosci nō pñt. ¶ In reb⁹ autez simplicib⁹ que sunt forme nō exñtes in mā vť eē facile q̄ ille per seipsas possint pficere itellectū tanq̄z forme dando ei q̄d intelligat. ¶ Et hoc vez est nisi sint forme ꝯcte in seipsis z limitate: z sic est de oibus angelis quos phi itelligētias vel ſbas separatas vocāt. Naz lz nō hz mām ptem sui quidditas tñ sua est in seipsa ꝯcta per terminos nāe sue. Iō tales forme nullā rem pficere pñt sicut forme exñtes in mā q̄ sunt limitate per mām. Et ob hoc angeli nō pñt cognosci ab itellectu nr̄o per eēntiā q̄ nō pñt ei vniri vt forma pficiēs ipsum in eē intelligibili. ¶ Manet aūt sola diuina nā quā nihil perhibz cognosci ab itellectu nr̄o per eēntiā eo q̄ ipsa est forma maxime separata a mā: etiā non est forma in se limitata per ťmi nos nāe sue sicut qdditas angeli cū sit infinita z illimitata: eo q̄ nō hz oē participatū ab alio: iō pōt vniri itellectui nr̄o z pficere illū in eē itelligibili: ita vt ex ea z intellectu possibili fiat vnū i intelligēdo. Intellectus in actu. Et hoc erit deuz itelligi per eēntiā cū idē sit ibi q̄d itelligiť per q̄d intelligitur z istud nō est aliq̄d incōueniēs: ¶ Nam manifestū est q̄ aliq̄d per se vniť itellectui nr̄o qdē per se mouet itellectū. s. ipsa spēs itelligibilis que nō itelligiť per aliq̄d aliud sed per seipsam. Deus aūt hz ꝓditionē huius spēi itelligibilis. Nam illa est forma puta nō hñs mām partē sui z nō limitata p materiam nec in seipa: z sic pōt pficere itellectū. Deus aūt hz oia ſ vt supza dictū est: iō per se ipm pōt pficere itellectū. Etiā illa spēs nō hz aliud eē nisi intelligibile: q̄ nō hz eē nāle q̄le hēt in mā. Iō pōt pficere itellectū deus aūt est hmōi q̄ pter eē intelligibile nō hz aliq̄d aliud ppter suā oīmodā simplicitatez nulla aūt alia res hz hoc q̄ pter quidditatē suā hz aliq̄d aliud. Iō non hz solum eē intelligibile. Res tñ non pōt eē in intellectu nisi fm eē itelligibile ḡ res que hz aliud eē pter intelligibile nō pōt esse in itellectu. Et sic apparet q̄ nulla res fz ꝓditionē sue nāe pōt itelligi per eēntiā nisi solus deus. ¶ De hoc dicit scūs Tho. 4. sen. di. xlix. q. iij. ar. j. s. in cognitiōe dei per eēntiā opz q̄ sit eadē forma que itelligiť z p quam intelligiť: q̄ nulla alia forma posset res ducere in cognitionē eētie diuine nō dz tñ intelligi q̄ diuina eēntia sit vera forma intellectuſ nr̄i: vel q̄ ex ea z itellectu nr̄o efficiať vnuz simplr sicut in nālib⁹ ex mā z forma. Sed q̄ ppoztio diuine eēntie ad intellectū nr̄m est sicut ppoztio forme ad māz. Quācunq̄z eniz aliq̄ duo sunt quoz vnū est pfectius altero z recipiť in eodē vt in receptibili ppoztio vnius ad alterū est. s. magis p fecti ad minus pfectum sicut forme ad mām sicut lux z coloz recipiunť in diaphano quoz lux se hz ad colorē sicut forma ad materiā. s. ppoztionaliter z nō realiter Ita cū in aia recipiatur vis intellectiua z ipa eēntia diuina ibi inhabitās licz nō per eundē modū diuina eēntia se hēbit ad intellectū sicut forma ad mām: z hoc sufficit ad hoc q̄ itellect⁹ per eēntiā diuinam possit videri ipsammet essentiam diuinam z potest ēt hoc modo ostendi sicut eni ex forma naturali qua aliqs habet eē z mā efficiť vnum ens simpliter ita ex forma qua intellectus itelligit, z ipso itellecto fit vnū in intelligēdo. In rebus aūt res per se subsistēs nō pōt esse forma alicuius māe si illa res hēat mām partē sui. q̄ nō pōt eē q̄ materia sit forma alicuius. Sed si illa res per se subsistēs sit forma tm̄ nihil prohibet effici formā alicuius māe z fieri quo est ipsius cōpositi sicut pz in aia. In intellectu autē oz accipere ipm intellectuz in pō q̄si mām z spēm itelligibilē q̄si formā z itellectus in actu itelligēs erit q̄si cōpositus ex vtroq̄z. Unde si sit aliq̄ res per se subsistens que non hēat aliq̄d in se pōt id qō est intelligibile in ipsa talis res poterit eē forma qua intellectus itelligit. Res aūt q̄libet est itelligibilis fm id qō hz de actu z nō fm id qō hz de potētia. Et huius signū est: q̄ oz formā itelligibilē abstrahi a materia z oīb⁹ materie ꝓpetatib⁹: z iō cuz diuina eēntia sit actus purus poterit eē forma qua intellect⁹ itelligit: z hoc est q̄ videať deus per eēntiā. hoc eniz tangit magr. ij. sen. di. j. dicens q̄ vnio aie ad coꝛpus est quoddā exēplum illius bte vnionis q̄ vnitur aia deo. De hjs etiaz dicit scūs Tho. in summa ꝓtra gen. li. iij. c. xlix. s. q̄ ſba que est per se subsistens vel est forma tm̄ vel cōpositū ex materia z forma. Illud ergo qō est cōpositū ex materia z forma nō pōt alteri eē forma q̄ forma est in eo iaz ꝯcta ad illā materiā: ita vt alterius rei forma eē nō possit. Illud aūt q̄ sic est subsistens vt solū sit forma pōt alteri eē forma duz tñ esse suū sit tale q̄ ab alio participari possit sicut est de aia humana. Si aūt esse suum ab altero ꝓticipari nō possit nullius rei pōt eē forma. Sic eni per suū eē determinatur in se ipso: sicut que sunt materialia determinanť per mām. Hoc aūt sicut inueniť in esse nāli ita ꝑsiderandū est in esse itelligibili. Cū eni pfectio intellectus sit vez illud itelligibile erit vt forma tm̄ in ḡne intelligibiliū qō est ipsa veritas z hoc soli deo ꝯuenit. Nam cum vez sequať ad eē illud tm̄ sua vītas erit q̄d est suū eē: z ſ soli deo est ppriuꝫ. Alia aūt itelligibilia subsistētia non sūt vt pura forma in ḡne intelligibiliū: ſz vt hñtia formā aliquā in subiecto. Estť eni vnū q̄q̄z eoz verū et nō veritas sicut ē ens z non ipsuz eē. ¶ Manifestū igiť q̄ diuina eēntia pōt cōparari ad intellectū creatū vt spēs intelligibilis qua intelligit. Quod nō ꝓtingit de essentia alicuius alterius ſbe separate: non potest tñ essentia diuina eē forma alicuius rei q̄tum ad esse nāle: q̄ seq̄retur q̄ ipsa simul iuncta cū alia ꝓstituerent vnā nām: q̄d esse non pōt: cū diuina natura in seipsa sit perfecta z tñ cōpositio non ꝓtinet nisi ad rem impfectā. Species aūt intelligibilis vnitur itellectui nr̄o z non cōstituit cuz eo aliquā nām sed perficit ipsum ad itelligendū. Et hoc non repugnat pfectioni diuine nature. s. q̄ pficiat aliq̄d non constituendo cum eo. ¶ De spē aūt intelligibili dicendū q̄ non solum non ꝓstituit cū intellectu aliquā naturā sed nec constituere pōt q̄ nulla res pōt constituere nisi fm modū essendi quem hz. Species tñ itelligibilis nō hz in intellectu eē naturale: sed solū esse intelligibile: ideo non pōt ꝓstituere nāz cuz itellectu sed solū pficit eū ad intelligendū. Et ipsa z itellect⁹ sunt vnū in intelligēdo vt supza oñsum est nunc. ¶ De hjs scūs Tho. iij. sen. di. xlix. q. v. ar. j. Et p̄ma scde. q. ij. ar. viij. z in summa ꝓtra gen. li. iij. c. xlix. ¶ Ad primū argumentū dicendū q̄ illa auctoritas pōt triplicit intelligi vt pz per augu. in li. de videndo deum. ¶ Uno mō vt excludať per hoc visio coꝛpalis q̄ nemo vidit vnq̄z deū nec aliq̄n visurus est. ¶ Secundo mō vt excludať intellectualis visio de deo per eēntiā hjs qui adhuc manēt in vita mortali z sic dī Exo. xxxiij. Nō videbit me hō z viuet. i. nullus hō dum viuit videbit me per eēntiā: de hoc tñ diceť j. in. xlvj. q. ¶ Tertio mō vt excludatur per hoc visio cōpzehēsionis ab itellectu creato. s. deuz nemo vidit vnq̄z. s. cōphendēdo ipsum: q̄ hoc non est possibile alicui intellectui creato siue in pñti statu siue in futuro. Sic dicit Chrisō. q̄ notitiā hmōi euāgelista dicit certissimā consideratione z comphēsionem tantā q̄tam hz pr̄ de filio: z iste est sensus euāgeliste Joā. j. scz. Deum nemo vidit vnquā nisi vnigenitus filius qui est in sinu pr̄is. s. nemo vidit deuz comprehēdendo ipm: sed psone inuicē se comphendūt quia sunt eq̄les inter se. ¶ Ad. 2m dicēduz q̄ sicut de⁹ excedit oīa entia que hñt eē determinatū per eēntiā suā infinitam ita cognitio sua qua se cognoscit z cognitio qua debet cognosci ē supza omnē cognitionē: vñ qualis est ppoztio cognitiōis nostre ad eēntiā creatā talis est ppoztio diuine cognitionis ad eēntiā suam. Ad cognitionem aūt duo concurrunt. s. cognoscens: z q̄d cognosciť. Visio autem illa qua deuz videbim⁹ q̄ essentia est eadem cum visione illa qua deus seipsuz videt ex parte eius: per q̄d videť. Quia sicut ipse videt se per eēntiaz suam ita z nos videbimus eū per eēntiā suam. Sed ex parte cognoscentis inuenitur diuersitas que est inter intellectū nostrum z diuinum. In cognoscendo autem id quod cognoscitur sequitur formam per quam cognoscimus. s. q̄ tale est cognitum qualis est forma per quam cognoscitur: ideo vbi

est eadē

quō res sit itelligibil'z.

Ad p̄m z argu.

Ad scōs argu.

est eadez fōia per quā fit cognitio nēce est q̄ sit eadem res cognita Nam per formā lapidis vbicunq; illa sit nō pōt cognosci nisi lapis: efficacia tamē in cognoscendo non tenet se ex parte forme per quā fit cognitio: sed ex parte cognoscētis sicut qui habet visuz debilez licet habeat spēm albedinis in oculo nō videbit illam albedinē ita distincte z acute sicut q̄ habet visum fortē. Et sic nos videmus eēntiaz dei cū habeamus eandē formā in cognoscēdo quā deus. s. ipsamet eēntia z tm̄ nō videbimus eā ita efficaciter sicut ipse deus. s. cōprehendēdo: q; est dīa ex pte intelligētis q̄tū ad istā efficaciaz intelligendi. s. inter intellectū nr̄m z suū. ¶ Ad. 3m. dōm q̄ dionysius loqtur ibi de cognitiōe illa qua deū in via cognoscimus per aliquā formā creatā qua informatur itellectus nr̄ sed sicut dicit augu. deus oēm formā itellectus nr̄i subterfugit: q; quācunq; formaz intellectus noster recipiat illa forma non ptingit ad rōnez diuine eēntie. Et iō ipse non potest eē peruius intellectui nr̄o sed in hoc pfectissime cognoscimus eum in statu vie q̄n scimus eum esse sup̄ oē illud q̄ō intellectus nr̄ cōcipere pōt: z sic per altissimā cognitionē nr̄az coniungimur ei q̄si ignoto. In patria aūt videbimus ipm̄ per formam que est eēntia sua: z sic cōiūgemur ei q̄si noto. ¶ Ad 4m. dōm q̄ deus est lux vt dī. j. Joā. j. lumen autē est ipressio lucis in aliquo illuminato. Et q; eēntia diuina est alteri⁹ modi q̄z ois similitudo ipressa in intellectu iō dicit dionysius: q̄ tenebre dei operiunt oi lumine. s. eēntia dei quaz vocat tenebras ꝓpter excessum claritatis. s. q; sicut tenebre vel res tenebrose videri nō pñt ꝓpt defectū totalis luminis ita diuina essentia videri nō pōt ꝓpter excessuz luminis z sic vocat tenebre: z ista eēntia manet indemrata per ipressionē factā in intellectu nr̄o. Et hoc etiā innuit cū dr̄ q̄ abscondit oi cognitioni. s. q; nullus cognoscens pōt eā pfecte cognoscer̄. Et ita q̄cunq; videndo deū aliqd mēte cōcipit nō est ipsa diuina essentia que cōcipit: q; sic per se videret: sed est aliq̄ ipressio facta a deo p quā itelligamus aliqd de ipso. Et hoc significat cum dicit q̄ qui putat se vidisse deū nō vidit eum. i. non vidit essentiā sed aliqd eoz que sunt eius. i. aliquē effectū diuinuz ipressum itellectui nr̄o. vel aliqd de deo vidit. i. aliquam pfectionez cognouit per id q̄ō itellectui ipressum est. Sed ħ vera sunt de cognitiōe vie vbi deus nō cognoscitur per se sed p aliqd sui: secus est in pria vbi per seipm̄ videbitur. ¶ Ad. 5. dōm q̄ claritas dei lz excedat oēm formā que nunc formaī itellectu nr̄o ad cognoscendū ipm̄: nō tm̄ excedit ipsam diuinaz que erit q̄si forma itellectus nr̄i in pria per quā deū videbit. Claritas aūt diuina nō est maioz q̄ eēntia q; idē est: lz solum iportat claritas quandā excellentiā cognoscibilitatis: sicut eni in reb⁹ que videnī fit visio per lumen q̄ō etiā claritatem vocamus: z q̄to aliq̄ res hz magis de claritate pōt seipsam z alias magl manifestare z oñdere quousq; pueniatur ad tantā magnitudinē claritatis q̄ iam visus nō possit ꝛz illam rem cognoscere. Nō quidē q̄ claritas impediat directe visionē cū potius ipsa sit necessaria ad hoc q̄ aliqd videatur sed ipedit operatio per accñs ꝓpt defectū sensus. s. q; potentia visiua nō est tam pfecte cognitiua illius rei q̄tum illa se manifestare pōt z q̄ nō ptingat ad eq̄litatē illius cognitionis est ipediri in sua operatiōe per excessum claritat̄. ¶ Ita est in deo. Naz q̄tum hz aliqua res de eē tm̄ hz de veritate z pñr tantū de cognoscibilitate. Et q; eē dei est infinitū est cog̃scibilis deus in ifinitū: ista aūt excellentia cognoscibilitatis vocatur claritas eius z ista est maioz q̄ eēntia sua: q; sic claritas est infinita ita z eēntia. Jō lz nūc deus sit nobis inuisibilis pp claritatē suam eo q̄ eēntia sua nō est nunc forma intellect⁹ nr̄i per quā eū videamus: q̄n tm̄ ipsa fuerit vnita itellectui tanq̄ forma vt per eā videamus poterimus deū videre: z nō erit inuisibilis. ¶ Ad. 6. dōm q̄ lz finiti ad infinituz non possit eē ꝓportio: q; excessus infiniti supza finitū nō est aliqd determinatuz: pōt tm̄ inter finitū z infinitū eē proportionalitas quedā que est sil'itudo ꝓportionū. Sicut eni finitum eq̄tur finito ita vt ab eo cognosci possit: ita infinitū eq̄tur ifinito vt cognosci possit ab illo totaliter. Quādoq; autē opz eē ꝓportionē inter cognoscentē z cognitū q̄ opz virtutem cognitiuā rei adeq̄re cognoscibilitati rei cognite z tunc eq̄litas ꝓportio quedā est. Q̄nq; aūt virtus cognoscētis excedit cognoscibilitatē rei cognite sicut cū de⁹ cognoscit istas res. Alq̄n āt cognoscibilitas rei cognite excedit virtutem rei cognoscentis sicut q̄n hō cognoscit deum. In istis duobus modis nō opz eē ꝓportionē cognoscētis z cogniti: q; si de⁹ cognoscit res: cognoscēs excedit cognitū in infinituz: z si hoc cognoscit deū cognoscēs exceditur a cognito in infinitū: z in istis duob⁹ modis nō est ꝓportio cognoscētis z cogniti: sed est quedā ꝓportiōalitas: q; sicut se hz cognoscens ad cognitum in ꝑmo istoz duoz modoz ita se hz cognitus ad cognoscens in scdo mō. Et ista est ꝓportiōalitas q; similes ꝓportiōes sunt. s. q; in vtraq; est hitudo infiniti ad finitū. ¶ Alit pōt dici q̄ ꝓportio scdūz suā institutionē significat habitudinem q̄titatis ad q̄titatem ꝑm aliquē determinatū excessum vel adequationē. Et p hunc modū dicimus q̄ mā nō hz proportionē ad formā: q; non est ibi habitudo q̄titatis ad quantitatē. Istud tm̄ nomen iaz trāslatū est ad significandū q̄cunq; habitudinē duaz rez inter se z sic verū est q̄ inter materiā z formā ē ꝓportio quedā q; mā est ꝓportionata ad formā Et hoc mō nihil phibet dici q̄ itellectus nr̄ sit ꝓportiōatus ad videndū diuinā eēntiā lz excedat in infinitū ab ea: cuz alio mō ipaz videre possit: lz nō cōprehēderet ꝓpter suā imēsitatē. Et hoc sufficit ad hoc q̄ sit proportio aliq̄ inter intellectū nr̄m z deū. ¶ Ad. 7. dōm q̄ similitudo est duplex z etiā duplex distantia. ¶ Una est ꝑm cōuenientiaz in nā sicut hō est similis hoi z distat a pecore. Et hoc mō magis distat itellectus nr̄ ab eēntia diuina q̄ itellectus z sensus iter se vel intelligibile z sensus eo q̄ itellectus: z sensus lz valde distēt sunt tm̄ ambo creata z cōueniūt in quodā mō entitatis q̄tū ad hoc: eēntia aūt diuina est increata iō non cōuenit cū intellectu nr̄o in illo mō entitatis in quo cōuenit itellectus cum sensu. ¶ Alio mō accipit sil'itudo vel distantia ꝑm ꝓportionem z sic maioz est distātia iter sensum z rem intelligibilem q̄ inter itellectū: z eēntiā diuinā: cū itellectus nr̄ sit aliq̄ modo ꝓportionatus ad cognoscēdū eēntiā diuinā lz iperfecte. Sensus aūt nullo mō pōt ptingere ad aliqd itelligendū. Et sic maioz sil'itudo est inter itellectū nr̄m z deuz q̄ inter sensum z intelligibile. Et ista similitudo requrit inter cognoscēs z cognoscibile z nō ꝑma. Q̄ō verū est tam in intellectu: q̄ i sensu. De intellectu p; q; intellectus itelligit lapidē: z nō assimilat ei in nā z intellect⁹ est similis in natura cuilz alteri itellectui humano. Et tm̄ difficilius est intellectui nr̄o iudicare de ꝓditiōibus cuiuslz intell's cum quo in nā ꝙuenit q̄ iudicare de lapide cū quo nō ꝙuenit in nā. Est tm̄ ibi maioz sil'itudo ꝓportionis: q; magis proportionatus est z dispositus intell's nr̄ ad intelligēdū de lapide p id q̄ō accipit a sensu directe q̄ ad iudicādū de alio intellectu cuius fōiaz nō pōt accipere a sensu. ¶ Idē p; i sensu. Nā visus nr̄ appēdit mel rubeū z fel rubeum: z non pōt appēdere mel dulce z fel amaz. Et tm̄ magis ꝙuenit in nā rubedo melliſ cū dulcedine eius cū sint accñtia eiusdē ididui q̄ rubedo mellis cū rubedine fellis: cū mel z fel multū differāt in nā. Et tm̄ visus est ꝓportionatus ad rubeū z nō ad dulce. iō appēndet rubeū et in illis q̄ sunt multū distātia per nām: z nō appēdet dulce z rubeū in eis q̄ sunt idē nāl'r. ¶ Ad octauū dōz q̄ lz in visiōe q̄ deus videbit p eēntiā ipsa dīna eēntia est q̄si forma intell's qua intell's intelligat: z tm̄ nō opz q̄ efficiant vnuz ꝑm eē simpl'r: lz solū q̄ fiāt vnū quātū ad actū intelligēdi. Et sic fit in oibus spēb⁹ intelligibilib⁹: q; nō cōponūt cū intellectu: ita vt ex eis efficiat vna nā: lz solū spēs pficit intellectū: z ħ est q; nō est ibi ꝛz eē nāle: lz solū ꝑm eē intelligibile. vt. s. oñdim⁹. ¶ Ad nonū dōz q̄ dcm̄ Anice. nō sustinet in ħ: lz ꝙdicit ei ab alīs phis. Nisi forte vellim⁹ dicē q̄ Ani. intellexit de cognitiōe sbaz sepataz ꝑm q̄ cogscunt p̄hīt⁹ sciarū speculatiuaz: z ex sil'itudinib⁹ aliaz rez. vñ ħ introducit ad oñdēdū q̄ scia in nobis nō est sba lz accñs. z tm̄ dīna eēntia q̄tuis plus distet ꝛz ꝓpetatē nāe sue ab intellectu nr̄o q̄ intellectus āgeli: tm̄ q; plus hz de rōne itelligibili q̄ sba angeli: eo q̄ est act⁹ purus cui non admiscet aliqd de pō q̄ō sit in alīs sbīs sepatis. Et illa cognitio quā hēbim⁹ de deo p eēntiā ex pte eius p q̄ō cogscet nō erit in gīe accñtis: lz solū ex actu ipsi⁹ cogscētis q; nō erit ipsa sba cognoscētis nec itell's eius. Cetere aūt scie nr̄e sūt accñtia ex pte actus cognoscentis qui nūq̄ est idē cum cognoscēte: z ex parte medij cognoscendi: quia species intelligibilis est ibi mediuz que est quodam accidēs: z interdū ex parte obiecti: vt quādo habemus sciētiam de aliquo accidēte. Omnis aūt scia dei est sba ex oi parte. s. ex pte actus cogscēdi q; nō est nisi sba cogscentis: z ex parte medij q̄ est eēntia ipsa dīna p quā cogscit: z ex pte

obi

obiecti: qz ipsamet diuina eētia est cognita. Unde scia dei ē ipsa substātia sua. ¶ Ad decimū dōz q substātia separata a mā intelligit se z itelligit alia: z vtroqz mō pōt verificari auctozitas Aristo. Si eni sba separata itelligit se: idē est ibi itelligens z quod itelligitur qz seipsaz itelligit: z non intelligit per aliqd separatū sed per seipsam que est intelligibilis in actu: eo q est separata a mā. Nō enim intelligit hō seipsuz nec res nāles per seipsuz: qz oz ibi esse aliquā intētionem abstractaz a mā: cū res mālis fm se nō sit itelligibilis: qz mā vel habens mām nō pōt eē forma itellect⁹. Jō opz per actū itellect⁹ abstrahi a re māli formā imālē z per illā itellect⁹ pōt itelligere. Et pp ꝫ res nāles nō sunt itelligibiles in actu. i. q̄tuz ad id qō actualr sūt nō sunt itelligibiles: ꝫ opz pus fieri abstractionē ab eis. ¶ Res aūt imāles dr intelligibiles in actu: nō qdē q itellecte iaz sint: sed q ita sicut sunt itelligi pñt cū nō opteat fieri ab eis aliquā abstractionē imo nec fieri possit qz simplices sunt: z sunt solū ipse qdditates. Si aūt sba separata itelligat res ex se vnū est itelligēs z qō itelligit inq̄tuz forma rei itellecte per quā sba separata itelligit sit forma ipi⁹ itellect⁹ in actu. Et sic spēs itelligibilis z itellect⁹ nr sp sunt vnū in intelligēdo ꝫ nō sunt vna res vel vna nā simpliciter. ¶ Jta est sba separata: qz forma rei itellecte nō fit cū intellectu suo vnū in eētia ꝫ vnū in actu intelligēdi. ¶ Sic dicit auicēna in. 6. nāliū q eētia itellect⁹ manet vna sub duabus formis fm q itelligit duas res successiue ad modū quo materia pma manet vna z eadē sub diuersis formis. Un etiā cō mētato. 3. de aia cōparat itellectū possibilē māe pme: z sic ñ sequit q itellect⁹ nr vidēs deū efficiat ipa eētia diuina cuz ipa nō cōponat cū itellectu: sed solū pficit itellectū nō inq̄tū forma naturalr ꝫ inq̄tū forma itelligibilis. ¶ Ad. xj. dōm q auctitates iste et oēs sil'es itelligēde sunt de cognitiōe q̄ cog scimus deū in via z fm istā cognitionē hō nō pōt ptingē ad hoc q videat diuinā eētiā: vel vt deū cogscat ꝫ manet de⁹ hoi incognit⁹ z nescit de eo qd est ꝫ solū quid nō est. ¶ Ad. xij. dōm q infinitū accipit aliqñ puatiue: z aliqñ negatiue. Primo mō dr infinitū per remotionē vel carētia cōplemēti z sic infinitū ptinet ad materiā pmā vt p3. 3. phy. s. qz illa in quā tum pma caret oi forma: z tūc vez est q infinitū est incognitum: qz materia pma fm se est oio incognita. Nam vnūqōqz cognoscit fm q est in actu qz eē in actu est eē sumpt'r: materia aūt pma nihil hz de eē in actu: qz tota est pō: ad eē: iō fm se est oino incognita sed solū cognoscit per respectū ad formaz ad quā est in pō tanq̄ ad ppuz cōplemētum. Accipiēdo autez infinitū negatiue dr infinitū per remotionē māe limitanq̄ z terminātis formā nā eē forme per mām ꝟhit: ita vt non se extēdat eē eius z vtus z opatio nisi ad illaz mām: z hoc mō oēs formas materiales ppe finitas dicimus. ¶ Forme autē imāles sūt qdāmō infinite: qz ñ ē ibi mā q̄ ꝟhat eē illaz. Et sic accipiēdo infinitū nō solū est cogscibile ꝫ ēt maxie cogscibile qz qō sic est infinitū hz magis de esse z de actualitate z tñ res cognoscit fm q est in actu: z sic nihil est magis cognoscibile q̄ deus ꝫ nihil est qō minus cogscat pp defectū itellectus nri sicut nihil est magis visibile q̄ sol: qz maxime se oñdit: z tñ nihil est de quo minus videre possimus pp defectū potentie nre z passibilitatē organi. ¶ Ad. iz. dōm q logtur augu. de visione corpali qua nunq̄ deus visus est nec poterit aliqñ videri: qō pz ex vbis que pmittit. s. sicut videtur ista q̄ visibilia noīant deū nemo vidit nec videre pōt ēt est nā inuisibilis sicut z incoꝛruptibilis. Sicut aūt fm nām suam est maxime ens ita est maxime itelligibilis: q aūt a nobis qñq̄ nō itelligat: ex defectu nro est: vñ q videat postq̄ nō visus est a nobis nō est ex mutatiōe sua ꝫ ex nra. ¶ Ad. 14. dōm q deus videbit in pria a scis sicut est si hoc referat ad modū ipsius vise rei: videbit eni de⁹ a scis hre illū modū quē hz. Si tamē referat modus ad ipm cognoscendū. i. ad cōditōnē cognitiōis nō videbit sicut est qz nō erit tāta efficacia itellect⁹ creati ad videndū eū q̄ta ē efficacia diuine eētie ad hq itelligat. ¶ Ad. 15. dōm q deus videbit aliq̄liter sine medio in pria: z aliqualr poterit dici q erit ibi mediū. ¶ Triplex eni mediū inuenit in visione corpali z spuali. ¶ Primū mediū est sub quo res videtur siue per qō videt: z hoc pficit visum ad videndū solū in gnali. s. dans ei q possit videre: nō tñ dās q videat determinate istud obm vel illud. Sic est lumē in visione corpali: qz sine lumine exīte in medio nihil videri potest cum nō sit mediū actu diaphanū: z hoc mō lumen intellect⁹ agentis pficit hominē in cognitiōe itellectiua vt possit intelligere ꝫ non det ei q intelligat hoc vel illud: z sic vocat me dium lumē itellectus agētis. ¶ Scōm mediū est per qō res determinate cognoscit sicut in visu species visibilis determinat visuz ad album vel nigruz: z in itellectu species lapidis determinat itellectū ad intelligendū lapidē z non lignū. Et istud nō poterat facere lumē intellectus agētis. ¶ Tertiuz mediū est in quo res cognoscit. Et istud est per cuius inspectionē visus deducitur ad aliā rem. Sicut i inspiciendo speculum ducit in ea que in speculo repsentant: z videndo imaginem ducit homo in cognitionē eius cuius est imago: z sic speculū z imago sunt mediū videndi. Hoc mō effectus ē mediuz itellectui ad cognoscendū causaz qz in effectu repsentatur cā z ecōtrario. ¶ Jn visione aūt dei in pria nō est tertiū mediū: qz deus non cognoscet ibi per similitudines aliquas que sunt effectus sui sed p seipsum cognoscet. Et qz nūc cognoscimus eū per effectus suos dr q cognoscimus eū p speculū. j. ad coz. 13. Non erit etiā in patria 2m mediū scz spēs intelligibilis qz diuina eētia nō cognoscet per spēm aliq̄ que sit in itellectu nro sed per seipsaz videbit. Manebit tamē ibi primū mediū. s. q̄ddā lumen ppoꝛtionatū lumini itellect⁹ agētis. s. q sicut lumē itellectus agētis facit nos nūc actu intelligere cum sit sufficiens lumē respectu cuiuscūq̄ materialis cognoscibilis: ita in pria erit q̄ddā lumen itellectui nro a deo datum: qō est lumē creatū: z vocat lumen glozie: z illud dabitur vt intellectus nr sit aliquo mō capax dei. Nam fm lumen intellectus agētis nō sufficēmus ad videnduz aliqd de deo pfecte nec iperfcē. Et istud lumen eleuabit nos vt possimus videre diuinā eētiā licet nō comprehendamus eam. ¶ Scōa duo media nō erunt in pria scz in quo z per qō: sed erit ibi pmum. Et tñ ppter istud nō dicet hō videre per medium cū istud mediū non cadat inter cognoscēs z rez cognitam. Alia aūt duo media cadūt inter cognoscens z rem cognitā: ideo talis visio dr mediata. Dicit cadere mediuz inter intellectū: z rez cognitā qñ est aliqd qō prius itelligat: sicut speculum per qō videt res prius vr q̄ res in eo repsentata: vel ipsum est per qō res vr sicut spēs visibilis: lumen aūt reddens mediū diaphanū actu nō videt: nec per ipsuz res videt sed disponit ad videndū iō non cadit inter visuz z rez visam. Et sic lumen itellectus agentis nō cadit iter itellectum z rez itellectā: sed spēs intelligibilis cadit iter illa. Sic ergo si deus cognoscereꝛ per creaturas vel per similitudinem aliquā eēt cognitio per mediū: cū tñ cognoscit per lumen glozie non est cognitio mediata: qz lumē illud nō est id per qō cogscitur nec forma per quā fit cognitio sed est adiuuans ad cognoscendū eleuādo itellectū nrm. Uisio ergo prie vocabitur imediata qz nō erit ibi aliqō mediū qō cadat inter rez cognitam z cognoscentē. ¶ Ad. 16. dōz q creature coꝛporales nō dicunt imediate videri nisi qñ id qō in eis est cōiungibile visui cōiungit ei. Non sunt aūt coniungibiles visui per eētiā ppter suā materialitatē z iō dr tunc imediate videri quando eaꝛ similitudo visui ꝓiūgitur. Deus aūt per eētiā suā cōiungibilis est visui. vñ nō diceret videri imediate nisi cōiungeret eētia sua intellectui videti. Et h vocat visio imediata z visio facie: z pma sil'itudo rei coꝛpalis recipit fm eandez rōnem in visu fm quā est in re ꝫ nō fm eundē modū eēndi: z iō sil'itudo illa ducit in illam rem directe. Non aūt pōt h modo aliqua similitudo que sit in intellectu nro ducere in deuz vt supza ostēsum est cum omnes tales similitudines sint in infinitum deficiētes. Jdeo deus nō dicitur videri facie ad faciem quādo videt per similitudinē. Res autez coꝛporales vident facie ad faciem si per similitudinē suam imediatam videantur: qz ista perfecte z multū vniuoce ostēdit illas.

¶ An sancti post resurrectionem suam poterūt videre deuz oculis coꝛporalibus. Questio. XLI.

Querit an sancti post resurrectionem poterunt videre deum oculis coꝛporalibus. ¶ Dicit quidā q sic: qz oculus glorificatus est maioris vigoris q̄ nō glorificatus: z tamē beatus Job vidit deū viuens oculis suis Job. xlij. scz auditu auris audiui te nunc aūt oculus meus videt te: ergo a fortiori oculus glorificatus deum videre poterit. ¶ Item Job. xix. dicitur. Jn carne mea videbo deū saluatoꝛē meū. Uisio tñ fit per oculos coꝛpales q̄ post resurrectionē deus videri poterit oculo coꝛpali. ¶ Jtē aug. 22. de ciuita. dei: dicit de visu oculoꝛ glificatoꝛ. Uis ꝓpolētioꝛ oculoꝛum

55 Ad. io. ar.
bb Ad. xj. ar.
jj Ad. xij. ar.
kk Ad. iz. ar.
ll Ad. i4. ar.
mm Ad. i5. ar. Triplex medium.
nn Ad. i6. argu.

Opinio q̄rūdam q sancti videbūt deū oculis coꝛpalibꝰ
p^a rō
2^a rō
3^a rō

lor erit illor nō vt acrius videant q̄ quidē phibentur vide re ꝓpentes vel agle q̄ta lꝫ eni acrimonia cernēdi eadē aīalia vigeant nil aliud possunt videre q̄ corpora ſꝫ vt videāt icor poralia: q̄cunq̄ tñ potētia est cognitiua incorpaliū pōt eleua ri ad videndū deū: ergo oculi gl'ificati deum videre poterūt.

4.rō. ¶ Itē que dr̄ia est corporaliū ad incorporalia eadē dr̄ia est ī corporaliū ad corporalia: oculus tñ icorporeus pōt corpora

5.rō. lia videre ergo oculus corporeus pōt videre incorpalia naz itell's cogſcit corpalia qđ est ipsa vidē. ¶ Itē gre. ſ. moraliū sup illo verbo Job. 4. ſ. Stetit quidā cuius nō cognoui vultū: sic dicit. Homo qui si p̄ceptū seruare voluisset carnespi ritualis futurus erat factus est peccādo ēt carnalis mente. Sed ex hoc q̄ est fcūs carnalis mēte vt ibi dī solū ea cogitat que ad aiam per corpis imaginationē trahit: ergo q̄ñ carne

6.rō. spūalis erat qđ post resurrectionē sctis ꝑmittit etiā carne spi ritualia videre poterit. ¶ Itē hō in suo deo btificari pōt ꝛ ta

7.rō. men beatificaī nō solū: quātū ad aiam sed ēt q̄tū ad corpus ergo nō solū ꝑ itellectū sed ēt oculis deū videre potit. ¶ Itē sicut deus p̄ns est per eētiā suā intellectui ita ēt p̄ns erit in

A p̄a rō. sensu q: erit tunc deus oīa in oibus. ſ. ad cor. 15. Uidebit tamen deus ab itellectu: ꝑ hoc q̄ cōiungit ei sua eētia: vt oñsum est p̄cedēti. q. ergo poterit ēt videri a sensu. ¶ Dicendū q̄ deus nō poterit videri corporeis oculis hic nec i vita eter

2.rō. na: q: per nullā potētiā poterit eleuari oculus ad hoc q̄ deū videat. Dicit eni Ambro. sup lucā nec corporalib⁹ oculis de⁹ q̄rit nec circūscribit visu: nec tenet tactu: ergo nullo sēsu cor

3.rō. poreis p̄cipi pōt. ¶ Itē dicit Hie. non solū deitatē p̄is ſꝫ nec filij nec spūs sci oculi carnis videre p̄nt nec aspicere sed oculi mentis de qbus dr̄ beati mundo corde. ¶ Itē dicit Hie. q̄ res icorporales corporeis oculis nō vident. Nihil tñ est ma gis incopale q̄ deus cū nihil sit magis seperatū a mā ꝛ con

4.rō. ditiōibus mae pp quā accidit corporeitaſ g̃ oculo videri nō pōt. ¶ Itē dicit aug. in lib. de videndo deū. Deum nemo vidit vnq̄ vel in hac vita sicuti est vel angelor vita sicut visibilia

5.rō. ista q̄ corporali visiōe cernunt. Uita āt angelor dr̄ vita btā que erit post resurrectionē ergo etiā ibi deus nō videbit ocu lo. ¶ Itē ꝼm illud hō dī fact⁹ ad imaginē dei ꝼm q̄ ipm con

B Declaratio auctoris. spicere pōt vt dicit Aug. hō tñ est ad imaginē dei nō ꝼm car nem sed in mēte: ergo oculo corpali deus videri nō poterit. ¶ Cōsiderandū p̄o lꝫ q̄ aliqd videri visu corpali vel sentiri sensu dupl'r stat. vnomō per se: alio mō per accns. Per se q̄ dem sentit illud qđ p se passionē sensui corpali infert. Potest aūt aliqd inferre passionē sensui i q̄tū sensui: vel in q̄tū huic sensui. Infert eni passio huic sensui q̄tū ad ꝓpa obiecta sic visibile infert passionē visui: ꝛ vocant oia ista sensibilia ꝓpria sicut color ad visum ꝛ sonus ad auditū ꝛ sic de alīs. Nā ha bent singuli sensus ꝓpa obiecta. Et q: sensus in q̄tū est sen sus vtit organo corporeo nō pōt aliqd in eo recipi nisi corpa lit. i. ꝼm ꝓditionē corpor q: oē qđ recipit in altero recipit ſꝫ ꝓditionē rei recipiētis ꝛ nō ꝼm cōditionē rei recepte: ꝛ ideo oia sensibilia inferūt passionē sensui in q̄tū est sensus q: ac tio in corpib⁹ nō pōt esse sine passione ꝛ q: sensui in q̄tum sensus cōpetit recipere mō corporali cū recipiat nec̄io per or ganū iō sensui in q̄tū sensus est cōpetit recipe cū passiōe fa

C cta a sensibilib⁹. Inferūt aūt sensibilia passionē sensui in quā tum hnt quādā magnitudines. Et ob hoc magnitudo ꝛ oia cōsequētia. ſ. motus ꝛ qes ꝛ numer⁹ ꝛ hmōi dr̄ sensibilia cōia. ¶ Aliqd āt sentit per accns. ſ. illud qđ nō infert passiōes sensui in q̄tū est sensus nec in q̄tū est iste sensus: ſꝫ cōiūgit hīs que per se passionē inferūt sicut eē petrū vel ioānē filiuz huius vel illius: amicū vel inimicū ꝛ sil'ia que p se quidez in vl'i cognosci poterūt per itellectū: in pticulari aūt per vtutez cognitiuā siue per extimatiuā sic in aialib⁹ dicim⁹. ¶ hoc āt mō sensus exterior dr̄ sentire lꝫ per accns qñ cogſcit illud qđ ptinet ad vtutē cogitatiuā si illud sine discursu apprehēdat. Naz ista est dr̄ia q: sensus exteriores nō p̄nt p discursuz app̄ hēdē ſꝫ sil'i formaī p p̄tiā forme in organo. Sēsus aūt ite riores p discursuz q̄ndā agūt sic̄ p̄z i extimatiua ꝛ memorati ua: q: iā magis isti recedūt a ꝓditione mae q̄ sensus exterio res. Si g̃ id qđ ptinet ad extimatiuā apprehēdat sine discur su fit app̄hēsio p sensus exteriores. Et sic videm⁹ aliquē viue re ex hoc q̄ videmus eū currere vel log: q̄ñ g̃ qs vidēs aliuz sine vllo discursu iudicat eū viuere nō solū videt iste albuz ſꝫ etiā videt viuē ꝛ tūc p accns dr̄ videri viuēs vel vita. ¶ De deo aūt dom q̄ nullo mō pōt videri p se nec p accns nec sen tiri aliq̄ sensu hic nec in p̄ria nisi acciperet sensus equoce: ꝛ tūc iā nō est sensus. Nā si tollat id qđ puenit sensui in q̄tuz sensus iā nō manet sensus: sicut si remoueat a visu id qđ ad eum ptinet in q̄tum est visus nō manebit visus: ſꝫ ptinet ad sensum in q̄tū est sensus q̄ pcipiat magnitudinē ꝛ ad visuz in quātū est visus ptinet recipere colorē. Impossibile ē g̃ q̄ vi sus pcipiat aliqd qđ nō sit color: ꝛ sensus pcipiat aliqd qđ ñ sit magnitudo nisi equiuoce accipiat sensus ꝛ oculus. Oēs tñ sensus manebūt in corpore gl'ioso eiusdē rōnis cui⁹ nunc lꝫ hēant modū eēndi pfectiorē. Nō poterit g̃ diuina essentia videri oculo corpali cū ipa nō sit color nec aliqd coloratum.

¶ Pōt tñ dici q̄ videri possit eētia diuina valde per accns duz ex vna pte visus corpalis tātā gl'iaz dei aspiciat in oibus corpib⁹ ꝛ p̄cipue in glorioſis ꝛ maxime in corpore xp̄i: ꝛ ex alia pte itellectus nr̄ tā clare videbit deū q̄ in reb⁹ corporaliter visis deus pcipiet sicut in locutiōe pcipit vita quāuis. n. itellect⁹ nr̄ nō videat tunc deuz ex creaturis sic̄ hic videbat videbit tñ eū in creaturis corpal'r visis. ¶ Iste modus vidē di deū per accns est valde remotus ꝛ tñ ponit eū Aug. xxi. de ciui. dei vt pz ituēti ꝛba eius dicit eni sic. Ualde credibile est sic nos visuros tūc mūdana corpa celi noui ꝛ tre noue ꝛ deū vbiq̄ p̄ntē vt vniuersa corpalia gubnātē clarissima pspi cuitate videamus nō sicut nūc inuisibilia dei per ea que facta sunt itellecta cōspiciunt sed sicut hoies mox vt aspicim⁹ nō credimus viuere sed videmus. De hīs scūs tho. 4. sen. disti. xlix. q. v. ar. ij. ¶ Ad p̄mū arg^m dom q̄ illud dictū iob nō in- S. Tho. intelligit de visione per oculos carnis sed de itellectu: q vo- Ad p^m ar. catur qdā visus vel oculus. 6. ethi. ¶ Ad. 2^m dom q̄ ista au E ctoritas iob nō itelligit de oculis carnis sed est sensus q̄ hō Ad 2^m ar. post resurrectionē in carne sua. i. exñs in carne quā ꝓpus tra hebat videbit deū p itellectū. Uñ nō dr̄ per carnē meā vide bo deū ita q̄ caro siue oculus carnis eēt id per qđ videt de⁹. sed in carne idest exist̄s in carne: vñ nihil ibi signat nisi q̄ hoies resurget in corpib⁹ illis que prius habuerūt. ¶ Ad Ad 3^m ar iij. dom q̄ aug. loquit in verbis illis ingrēdo ꝛ nō diffinien do: qđ pz ex eo qđ ꝑmittit. ſ. lōge itaq̄ alterius potētie erunt si per eos videbit incorporea illa nā. Et postea subdit id qđ hic dī. ſ. vis ꝓpotētior: ꝛ postea determinat quomō videbitur sicut supra dictū est. ¶ Ad. 4^m dom q̄ ois cognitio fit p ali F quā abstractionē a mā ideo q̄to forma corpalis magꝭ abstra Ad 4^m ar. hit a mā magis est cognoscibilis. Et inde est q̄ forma in mā exñs nullo mō est cognoscibilis. i. nō est cognitiōis p̄cipiū nec etiā visui Et magis apparet hoc in itellectu. Nā ad hoc q̄ forma sit p̄cipiū cognitiōis in sensu abstrahit a mā ſꝫ eē sꝫ q: illa q̄ est in mā non mutat manet tñ in organo sensus forma illa cū ꝓditiōib⁹ materie. Ad lꝫ aūt q̄ cognoscat ab in tellectu nō solū abstrahit a mā sed etiaz a ꝓditiōib⁹ mae ꝛ iō oculus spūalis a quo remouet impedimentū cognitiōis potest videre rez corporalē lꝫ nō videat eaz sub ꝓditionib⁹ corpali bus. Non tñ seqtur q̄ oculus corpalis possit attingē ad co gnoscendū cognoscibilia spūalia q: sensui deficit virt⁹ cogni tiua respectu immālium cū sit limitata vtus sua circa mālia. Obm aūt itellect⁹ est oē qđ est siue corporale siue spūale. Jō ad hoc q̄ itellect⁹ cognoscat corpalia nō regrit q̄ aliq̄ virt⁹ ei addat ſꝫ solū q̄ tollant impedimēta mālitat⁹ qđ fit per ab stractionē. ¶ Ad. 5. dom q̄ q̄tus mens facta carnalis non G possit cogitare nisi accepta a sensib⁹ tamē cogitat ea immate Ad 6^m ar. rialiter. Et sic ops q̄ visus illud qđ apprehēdit semp appre hendat corporaliter spūalia tamē non p̄nt corporaliter app̄ hendi: iō non pōt sensus illa pcipere. Est. n. ista dr̄ia q̄ licet corporalia corporaliter ꝛ spūalia spiritual'r pcipiant tamen corporalia interdū p̄nt spūaliter accipi q: p̄nt effici spūalia p abstractionē: ꝛ sic accipiunt ab itellectu spūalia vero nunq̄ p̄nt effici corporalia iō sensus nunq̄ potest illa percipere.

¶ Ad sextum dicendū q̄ beatitudo est pfectio hois in quā H tum est hō ꝛ q: hō non habet q̄ sit hō ex corpore sed magiꝭ Ad 6^m ar. ex aia corpus aūt de essentia hominis est in quātū per aiam pficitur. ideo beatitudo non ꝛsistit p̄cipaliter nisi in actu ani me ꝛ ex ea diriuat ad corpus per quādam redundantiaz vt ait aug. in epistola ad Dioscor. Quedam tamē beatitudo corporis erit in quantū videbit gloriam dei in sensibilib⁹ cre I aturis ꝛ maxime in corporibus glorificatis ꝛ potissime i cor pore christi. ¶ Ad septimum dicendū q̄ intellectus nr̄ p̄ce Ad 7^m ar. ptiuus est rerum spiritualium non autem visus corporalis: ideo intellectus poterit cognoscere diuinam essentiā sibi cō-

uictam

uinctaꝫ oculus aūt eā ꝓcipere nō poterit ēt si in eo esset.

¶An sancti in patria videndo diuinam essentiam comprehendant illam. Questio. XLII.

Opinio q̄rūdā q̄ sctī in pria cōphēdant diuinā eēntiā p̄ 1.rō. 2.rō. 3.rō. 4.rō.

Querit an sancti in pria vidēdo diuinā eēntiā cōphēdāt illā. ¶Aliq; dñt q̄ sic. q̄.j.ad cozi.ix. dī sic: currite vt cōprehendatis: cursus aūt nr̄ est ad p̄miū ergo comprehensio dei fiet per intellectū nr̄m q̄ videre deū est p̄miū nr̄m. ¶Itē dicit aug. in lib. de videndo deum tecuꝫ cōphendit qō ita vr̄ vt nihil eius lateat videntem. Si deus tamen ab aliquo vr̄ nihil ipsius latere potest videntem: quia cum sit simplex nō pōt eē q̄ aliqd eius videat̄ et aliqd non ḡ deus a q̄lz videte cōphendit. ¶Itē de⁹a videtib⁹ eum tot⁹ vr̄ ḡ total'r vr̄: q̄ tot⁹ deus nō est nisi eius eēntia: total'r aūt videt est videre oēs modos eius: q̄lz aūt modus ipius est eēntia eius ḡ q eēntiā eius videt totū eū videt: ꝫ total'r ꝫ sic ab oib⁹ videtib⁹ cōphendet. ¶Itē sicut dī.3.de aīa. Intellect⁹ eodē mō itelligit seipm ꝫ alia: sed sicut dicit Aug. in lib. lxxx iij.q.oē q̄ seipsum itelligit cōphendit se ḡ ois itelligēs aliqd cōphēdit illud: sed qlibet videt diuinā eēntiā itelligit eam ḡ cōphendit ipam. 5.rō. ¶Itē q̄titas actiōis est p̄m q̄titatē foꝛe q̄ est actiōis p̄n'': p̄m enī calozis q̄titatē est q̄titas calefactionis: sed forma q̄ est cognitiōis p̄n'' est illud per qō itellectuꝫ itelligit: ḡ p̄m modū eius p qō cogſcit est modus cognitiōis ſz id p qō deus cogſcit nō est aliō nisi sua eēntia vt.s. dictuꝫ est. q.xl. ipsa aūt est infinita ḡ per eā fiet visio infinita: ꝫ sic comphendet diuina eēntia: q̄ illa nō est plus q̄ infinita. 6.rō. ¶Item si diuina eēntia nō pōt cōphendi ꝟ nō est nisi pp excessū claritatis ipsi⁹ ſz excessus cogſcibilis ipedit cognitionē in q̄tū cozrūpit pōaꝫ cognitiuā qō accidit solū circa pōaꝫ sensitiuaꝫ que hz ozganū nō aūt circa itellectiuā: naꝫ dī.iij.de aīa q̄ q i telligit maxima nō minus pōt itelligē minima ſz magis cui⁹ ꝓriū in sensu accidit. Sed diuina eēntia nō vr̄ nisi p intellectū ḡ excessus diuine claritatiꝫ nō ipedit cōphēdi diuinā eēntiaꝫ ab itellectu nr̄o. 7.rō. ¶Itē diuina eēntia cōphēsibilis est ab aliq̄ itellectu: q̄ deus seipm cōphendit: si ḡ ab itellectu hūano nō possit cōprehēdi ꝟ est pp defectū itellect⁹ ꝫ tn̄ lumen glie aufert oēm defectū itellect⁹: cū etiā per glīaꝫ auferat̄ ois defect⁹ cozpis ḡ sic videtes deū in glīa cōphēdet ipsū. A p̄ma rō. ¶Dicendū q̄ nullus pōt deū cōphendere nisi ipemet qui ē eq̄lis sibi ipsi. Nā deus est cōphensibilis in q̄tū eēntia itelligibil' ꝫ est intelligens vt itellect⁹. Et tn̄ sicut eēntia diuina est infinita ꝫ itellect⁹ diuinus est infinit⁹ iō equanī ambo ꝫ inuicē se cōphendūt. Et pz ꝟ per aug. in li. de videdo deū. s. Non solum cozporeis oculis sed nec ipa mēte qſq̄ aliqn̄ deū cōprehendit. 2.rō. ¶Itē sicut dicit aug. in. lib. lxxxiij.q.qō cōprehendit se finitū sibi est ḡ qui cōphēdit deū finit⁹ sibi est: sed deuꝰ nō pōt eē finit⁹ alicui creato: ḡ nullus itellect⁹ pōt cōphēdere deuꝫ. 3.rō. B ¶Itē oē qō cōphendit aliqd maius est illo vel eq̄le est ei ſz itellect⁹ creatus nō pōt cōprehēdere ipm. ¶Cōsideranduꝫ ꝓ hoc cōphendē dī q̄si sil'phendē. i. capere iō illud ꝓpe comprehendit qō simul capit. i. cū oib⁹ q̄ in eo sunt. Un̄ oz q̄ oē cōphensum ītelligat̄ in cōphēdēte ītelligit aūt ꝓpe ꝓtētū incōtinēte. Ideo illud qō ab aliq̄ cōtineri pōt cōphendi pōt ab eo q̄ cōphensum ꝓtineri opz in cōprehēdēte. Dī aūt cozpoꝛal'r aliqd in alio ꝓtineri q̄n vnū cozp⁹ ītelligit aliō in se ita q̄ ꝓtētum nō excedit ꝓtinēs ex aliq̄ parte p̄m q̄titatē dimēsiuaꝫ sicut vinū dī in dolio ꝓtineri. Ita dī aliqd ab alio spūal'r ꝓtineri qō subst at vtuti eius ita q̄ in nullo excedit ipm: ꝫ iō tunc dr̄ aliqd per cognitionē cōprehēdi q̄n cognitū stat sub actu virtuꝫ cogſcētis ꝫ nō excedit ipaꝫ. Excessus aūt qlz est ꝛz aliquam q̄titatē: p̄m hāc aūt q̄titatē dr̄ cognoscibile excedē potētiā cognitiuā p̄m quā cogſcibile est ab ipsa: sensibile aūt etiam cognoscit p̄m quandā q̄titatē dimēsiuā pp ꝟ q̄ sensus ī cognoscēdo vtit̄ ozgano cozpali: ꝫ p̄m ꝟ rōne huius cogſcit oia sensibilia q̄ reducunt̄ ad q̄titatē dimēsiuā ꝫ p̄m q̄titatē virtualē: vt pz in sensibilib⁹ ꝓpꝛiꝭ q̄ q̄litates sunt: ꝫ iō comprēsio sensus ipedit pp excessuꝫ q̄titatiꝫ dimēsiue: sicut ipeditur oculus ne cōphēdat totā terrā pp excessuꝫ q̄titatiꝫ ipsi⁹. Impedit ēt ne cōphēdat pp excessum q̄titatiꝫ virtutis: vt q̄ nō possit videre claritatē solis q̄ nō est tanta vt⁹ oculi ad cognoscendū claritatē solis quāta est claritas solis que est cogſcibilis. Intelligibile aūt nō cogſcit ab itellectu sub rōne quātiaꝫ dimēsiue nisi per accīs in q̄tum. s. itellect⁹ accipit a sensu: ex quo seqtur q̄ itelligit cū ꝓtinno ꝫ tpe: ꝫ p̄m ꝟ intellectus ipedit a cōphensiōe itelligibilis pp excessuꝫ vtual'r quātiaꝫ sicut ipedit a cōphensiōe linee vel numeri ifiniti. Sed per se loq̄ndo itelligibile cōparaī ad itellectū: p̄m rōnē quātitatis vtutis eo q̄ ꝓpꝛiū obm intellect⁹ est qd. Et iō in hꝭ q̄ sunt separata sensū nō ipedit cōphensio itellect⁹ nisi p excessum q̄titatis virtualis. Et ꝟ est qn̄ intelligibile est plus cogſcibile q̄ itellect⁹ pōt cognoscē vel cogſcat: sic ille q scit hāc ꝓclusionē triāgulus hz tres ꝛ̄.p ꝓbabilē rōnē. s. q̄ ita coīr dr̄ nō cōphēdit ipsam nō qdē q̄ ptē eius videat ꝫ ptē nō videat sed q̄ modus quo cogſcit deficit a mō quo est cogſcibil' est enī cogſcibilis p demōstrationē: ꝫ nō cogſcit nisi p ꝓbabilē rōnē. ¶Ita ēt eēntia diuina est cogſcibilis p vitatē suaꝫ intellect⁹ aūt cogſcit illā p lumē itellectuale qō est in ipo. Ueritas aūt diuine eēntie excedit lumē cuiuscūq̄ itellect⁹ creati siue lumē nāle siue lumē glie: q̄ ēt lumē glie est creatū: iō ipossibile est q̄ itellect⁹ nr̄ videat deū ita pfecte sic ipsa diuina eēntia est iuisibilis: ꝫ sic nō pōt eā cōphendē. ¶Itē itellectus eleuaī p lumē glorie ad cogſcēdū diuinā eēntiā: opz ḡ q̄ modus diuine visionis cōmēsurēt vtuti istius luminis: lumen aūt istud multo deficit in vtute a claritate diuini itellect⁹ q̄ est infinita. lumē āt istud glie finitū est q̄ recipiī in ſba finita: ipossibile est ḡ q̄ itellect⁹ creat⁹ per lumen p̄dictū itelligat pfecte diuinā ſbam sic ipsa pfecte visibilis est. De hꝭ sctus Tho. 4. sen. di. xlix. q.ſ. ar.ȝ. ꝫ in suma ꝯ gēti. lib. iij. ca. liij. ¶Ad p'' arg'' dom̄ q̄ apl's loq̄t de cōprehēsiōe glie ꝫ hanc cōphendamus cū aīa nr̄a receperit in se oē qō ad glīaꝫ ptinet: q̄ istud est de rōne cōprehēsiōis etiā si diuinā eēntiā nūq̄ cōphēderit. Uel accipit ibi cōprehēsio p puētōe ad habendū deū p̄m qō solet dici q̄ spēi succedit cōprehēsio: ꝫ ista magis vocat̄ apphēsio. ¶Ad 2'' dom̄ q̄ aug. posuit duo in diffone cōprehensionis: ꝫ p vnū eoꝝ excludit excessus cogſcibilis supꝰ vtutē cogſcētis q est p̄m q̄titatē dimēsiuā: Et q̄tū ad hoc dicit q̄ ita vr̄ q̄ nihil ei⁹ lateat videtē. Per aliō āt excludit excessus cogſcibilis p̄m q̄titatē vtutis Et quātū ad hoc dicit. Aut cuius fines circūspici pñt. Tunc enī fines rei ꝓspiciunt: q̄n videt̄ puenit ad finē visionis pfecte videndo. Primo mō deus nō est icōprehēsibilis q̄ nullā hz quātitatē dimēsiuā. Scōo mō est icōprehēsibilis: q̄ p̄m quātitatē vtutis excedit itellectū creatū in ifinitū. ¶Ad. 4. dom̄ q̄ totaꝫ eēntiā diuinā sci videbūt i patria sed nō total'r. Nō ita q̄ aliqs modus sit in deo quē nō videant sci vel aliqs modus videndi ſ. in itellectu: scōꝝ qui nō ꝓuertunt ad deū: sed q̄ modus quo cōuertunt ad deū cognoscēdū non eq̄lis est modo quo deus est cogſcibilis. Et hec ieq̄litas oñdit cū dr̄ q̄ essentia diuina nō videbit total'r. Istud enī aduerbiū total'r nō dicit modum videntis absolute nec modum rei vise absolute sed modum videntis per comparationem ad rem visaꝫ. Hoc enim aduerbium determinat ipsam visionem p̄m q̄ comparat̄ videt ad reꝫ visam. ¶Ad. 4. dicenduꝫ q̄ qn̄ aliqd intelligit se idē est modus cogſcentis ꝫ cogniti: ꝫ iō si itelligit se cōphēdit se. Nō est aūt idē modus cogſcētis ꝫ cogniti qn̄ intelligit aliqd aliud a se. Jō ēt si itelligat nō seqtur q̄ cōphendat. ¶Ad ſ'' dom̄ q̄ eodē mō aliqs cognoscit qd est res q̄ cognoscit eēntiā rei cū ipsa eēntia sit qdditas rei: ꝫ iō ille solus cōphendit qd est res q cōprehēdit essentiaꝫ rei: vn̄ sci sic videbūt diuinā essentiā sed nō comprehendēt ipsaꝫ: ita videbunt qd est deus sed nō cōphendent qd est: ꝫ ita nō videbitur deus ab eis sicut vr̄ res per suā diffinitionē cuius essentia cōphendit eo q̄ termini positi in diffinitiōe claudūt eēntiā diffiniti: ꝫ p hoc distinguit finitū ab oib⁹ alīs. ¶Ad. 6'' dom̄ q̄ actō nō attribuit forme soluꝫ que est actiōis p̄ncipiū sed etiā subiecto forme siue cōpositō: sic calefactio attribuit nō solū calozi ſz etiā calido. Jō actio non solū debet mensurari p̄m q̄titatē forme vel nām eius que est p̄ncipiū actiōis sed p̄m subiectū forme. ¶Est aūt duplex forma que pōt eē p̄ncipiū actionis in cōpōsito. s. forma subsistens ꝫ forma nō subsistens. Forma nō subsistens est forma mālis rei. siue sit substātialis siue accidētalis. Naꝫ etiā aīa nō est forma subsistēs cū non hēat per se eē sed esse ipsius⁹ est eē cōpositi. Forma subsistēs est forma que nō est cōpositi ſz pōt vniri ei vt p̄ncipiū actionis: sicut diuina eēntia vnit intellectui nostro tanq̄ forma itelligibilis vt supra oñsum est: ꝫ est id per qō itellectus intelligit. Forme nō subsistentes recipiuntur in cōposito q̄ sunt ptes illius ꝫ cōtingit recipi illas magis ꝫ minus sicut q̄n sunt accītales: vt in vno cozpe recipit magis de calore q̄s in alio. Forme aūt subsistētes nō dicūtur recipi ī cōposito q̄

non sunt

nō sunt ptes eius nec accidētia.ſz dī cōpositum subijci talibus formis vt p illas opet. ¶ Uñ forme non subsistētes nō habent alium modum essendi i composito ꝓter modū essendi cōpositi.nā cū non habeant aliō esse nisi eē cōpositi non poterunt hīe aliū modum essendi:q2 esse cōpositi vnitum est z illud est eē materie z forme.z forma nō hz esse i cōposito nisi i quātū ē act9 illius cōpositi vel subiecti.Jō mēsura forme est mensura cōpositi. ¶ Forma aūt cōpositi hz duplicem modum essendi.Unū in quātū est res quedā subsistens:z alium inquātū est nūc actus vel forma talis cōpositi.Et iste modus accipiť ſz ꝙ illud pfectibile pertingit vt pficiať p illam formam.Naz pfectibile qō magis ei substat vel coaptatur sibi magis pficiť.z exh mensuratur quātitas actionis: z non ex ꝑmo modo ſm ꝙ illa res ē in se. ¶ Diuina aūt eētia est per se subsistēs.ideo visio que fit in intellectu p eā nō mensurať ſm modū essendi suum in quantū ē subsistens q2 ille est modus essendi infinitatis z oium perfectionū suaruz sed mensurať illa visio quātū ad scōm modū ſm quē intellect9 substat diuine essentie vel coaptatur ei vt p eā intelligat hoc aūt cōuenit intellectui per lumen glorie qō ē aliqd creatum cōicatum intellectui beatorū.z si illud lumē ē magnū coaptať intellectus multum diuine essentie ad intelligendū per eam. ¶ Et est hoc sicut in naturalibus.Naz oēs forme ꝑexigunt dispōnes aliquas in materia:siue sint forme substātiales:siue accītales.si sint accītales quaꝫ eē cōsistit in magis z minus pticipabunť ineq̄liter ꝓp inequalem dispositionē sicut ab eodē tale faciēte magis causabiť de calore in re ficca q̄ in humida.Si sint forme ſbales nō pñt recipi inequaliter cum esse illaꝫ sit in indiuisibili:z tn quātū ad operationes suas recipiūť inequaliter.Sicut apparet de aia humana q2 in diuersis hoibus apparent operationes nāles q̄ sunt ab aia ineq̄les.nō quidem ꝓpter inequalitatē aie:ſz ꝓp corꝓz dispositionē. ¶ Jta aūt lumen glorie est in intellectibus beatorꝫ dispō quedā ad hoc ꝙ essentia diuina vniať eis tanq̄ forma intelligibilis p quā intelligant.Nā sine illo lumine glorie nō posset fieri illa vnio.Jdeo in quo fuerit magis de lumine gl'ie hēbit eētiā diuinā magis sibi coaptatā vt per eā acuti9 z forte plura intelligere possit.Et q2 istō lumen nō participatur in oibus equal'r ſz ſz dīam meritoruz necesse est ꝙ quidā clarius videat deū q̄ alī z sit eoꝝ gl'ia maior. ¶ Quātūcūq; tn sit lumen gl'ie nunq̄ per illud pōt homo peruenire vt intellectuſ.nr vniatur diuine essentie q̄ tum ad modū essendi quem hz in quātū ē subsistens:q2 tūc caperet intellectus essentiā diuinā ſm oēm perfectionē suaz q̄ ē infinita.z nō ē possibile.Et sic lz quilibz intellectus beatus p essentiam diuinam tanq̄ p quandā formam intelligē di intelligat:q2 tn illa nō participať ei ſm oēm pfectionē suam nō pōt eē actio infinita ita vt sit cōprehensio. ¶ Ad 7m dicendū ꝙ claritas dei dicīť veritas siue essentie per quā cognoscibilis est sicut sol per suā claritatē.Et q̄uis claritas diuina nō impediat cōprehensionez p corruptionē intellect9: impedit tn ex ipso excessu q2 non pōt ptingere intellect9.creatus ad cognoscendū eētiam diuinam ita pfecte sicut ipsa cognoscibilis est. ¶ Ad 8m dicēdū ꝙ gl'ia pficiet nām beatorꝫ nō tn destruet.ideo si aliqua imperfectio est de rōne nature nō tolleť p gl'iam:sicut ꝙ hō sit ex nihilo.Nam hoc nō potest tolli:z ex hoc intellectus creatus deficit a pfecta cōprehensione dei q̄ nō est ex nihilo:sed ē p se ens.Jdeo quantūcūq; adiuueť hō p lumē gl'ie nūq̄ poterit deū ꝓphēdere. ¶ An oēs q deū vidēt p eētiā eū eq̄l'r videāt. Qō. XLIII.

Querit An omneſ qui deū vident p essentiam eū eq̄l'r videāt. ¶ Dicūt aliqui ꝙ sic q2 dicit aug. i li.lxxxiij.q.eadē rē nō pōt vn9 alio magis itelligere ſz diuina essentia nō vī nisi p intellectuz ergo nō videbit eam plenius vnus q̄ alius. ¶ Jtē tanto aliqd pfectius vī quanto expſsior similitudo rei sit in videte.sed similitudo dei qua vī a beatis non erit expressior in vno q̄ in alio cū ab oib9 p essentiam videať que ē eadē in oibus ergo nō videbit vnus plenius q̄ alius. ¶ Jtē ille melius videt a quo sunt magis remota impedimēta videndi.ſz i nullo beato mānebit aliqō i pedimētū visionis q2 oia impedimēta.z impfectioneſ tolluntur p gl'iam.ergo nō magis vnus q̄ alius videbit. ¶ Jtem oēs sancti videbunt deum sicuti est:p prima Jo.3 sed non pōt aliq̄ res meli9 videri q̄ vt videať sicuti est:g̃ oēs eq̄l'r videbunt. ¶ Jtē optim9 modus cognoscendi deū est videndo ipm p eētiam sed optimo nō pōt dari melius:cū ergo oēs videant per essentiam nō videbit vnus magis q̄ alius. ¶ Dicendum ꝙ sancti ineq̄l'r vident deum.Naz visio dei pertinet essential'r ad ꝑmiū beatorꝫ: z tn beati ſm ineq̄litatem meritorꝫ debēt ineq̄liter premiari ergo dz eis corrndere ista ineq̄litas in premio ſbali.s.in visione.Nā i ꝑmio accītali nō pōt hoc fieri cū illud vocet aureola q̄ nō cōferť oib9 beatis sed solis virginibus z martyribus z doctoribus.ergo necesse est ꝙ beati in equaliter deum videant. ¶ Jtē pz q2 hoies in gl'ia assumūť ad consortium angelorꝫ: z tn angeli nō cognoscunt eum eq̄liter:q2 supiores magis vident q̄ inferiores vt ait Dio.li.de celeſ.Jerar.ergo aliqui hoies magis cognoscēt deuz q̄ alī. ¶ Jtē nos cōsitemur in gl'ia quosdā eē beatiores alīs.hoc tn non pōt eē nisi per ineq̄litatē visionis:qō nō pōt contingere semp per aureolam vt dictum est:ergo non vident oēs eq̄l'r. ¶ Jtē deus vī a beatis per lumen gl'ie.ꝑs.xxxv.in lumine tuo videbim9 lumen. Quidaz tn sancti replebunť maiori lumine q̄ alī:q2 sicut differt stella a stella i claritate:ita erit in resurrectione mortuorꝫ.j.ad corin.xv.Jsta aūt ē claritas intellectus potius q̄ corꝓris.Uel si dicatur ꝙ sit claritas corꝓris ēt ex illa arguetur claritas intellectus.cum ab oib9 cōcedať ꝙ beatitudo corꝓris erit p quādā redūdantiaz factā ab aia in corpus:vt ait augustin9 i epla ad dioscorū. ergo non videbūt omnes eq̄l'r deum. ¶ Cōsiderandū ꝑ hoc ꝙ cū ꝑncipiū actiōis sit forma per quā agiť:oz ex pte ei9 assumi mensuram actionis. Hoc aūt a'r est in formis subsistentibus quā in nō subsistentibus vt dixim9 precedēti.q. ¶ Nā in non subsistentibus est quātitas actionis.i.fortitudinis in actione ſm quātitatem ei9 qō receptum est de forma i subiecto sicut de calore in re calida.Nā illud subiectum magis calefacere poterit in quo magis de calore receptum est.Jn formis aūt subsistentib9 quātitas actionis ē ſm ꝙ ipz subiectū magis se subjcit vel coaptat ipi forme. ¶ Potentia aūt cognitiua subjcit se forme p quā cognoscit ſm hoc ꝙ hz virtutem cognoscendi magis vel minus.Illud eniz qō facit visum potētē ad videndū est qō facit eum receptiuum similitudinis colorꝫ.Jstud aūt pōt esse virtus nālis ipsius oculi ſz quā est dispositus ad bene videndū:vel ipsum lumen exterius sine quo non fit visio:ita ꝙ sit bene ꝓportionatum potētie visiue. ¶ Jta est in intellectu.nā intellectus possibilis efficitur potens ad intelligendū p lumen nāle intellectus agētis.nā per illud est cognitiuus omniū nālium intelligibiliū: p er istud autem lumen non est homo cognitiuus diuine essentie.quia est lumen deficiens:ideo non possumus p illud. vniri diuine eētie ita vt p eā tanquā p formā intelligibilem possim9 itelligere:supaddiť g̃ aliō lumē qō vocať lumē gl'ie: z istō ē aliqd creatū collatū itellectib9 beatorꝫ. ¶ Et illō lumē pōt vocari itellectus agēs:q2 idē officiū hz z ꝓportionē ad obiectū.Nā sicut se hz intellect9 agens ad possibilē respectu oiuz itell'ibiliū nāliū:ita se hz lumē gl'ie ad itellectū possibilē respectu diuine eētie.Est tn itellectus agēs lumē nāle lumē aūt gl'ie ē gratuitū. ¶ Et tn sicut nunquā pōt itellectus possibilis reduci ad actual'r intelligēdū aliqō nāle nisi reducať p itellectū agētē.ita nūquā possz reduci ad itelligēdū deū nisi p lumē gl'ie:cū intellect9 agens nō sufficeret reducere itellectuz possibilē ad itelligēdū.deū q2 ē puū lumē z quātūcūq; sit magnū nō sufficit ad hoc ꝙ p cū deū videam9 q2 ptinet q̄si ad alterꝫ genus quā gl'ie:z sic ſp est necessariū lumē gl'ie. ¶ Jstō aūt lumē gl'ie cū sit gratuitū nō cōicať eq̄l'e oib9 ſz p volūtate dei ſm merita. Et ſm quātitatē isti9 lumis est quātitas vel mod9 quo itellect9.nr se subjcit vl cōparat diuie eētie.vt forme itelligibili nō qdē tāquā obo sz tāquā medio itelligēdi.q2 sic ad itelligēdū aliqd nāle nō sufficit lumē itellectuſ agētis nisi sit ibi spēs illi9 rei itell'ibil' q̄ ō terminat itellectū respectu obiecti.ita lumē gl'ie nō sufficit ad itelligēdū deū nec aliquā aliā rē cū p illud nō ōterminet hō ad aliqō gen9 obiecti itelligēdū ſz sit potēs actiue intelligere qōcūq; itelligibile supuenit.g̃ eētia diuia q̄ vēit itellectui tāquā forma itelligibil':z p eā tāquā p mediū itell'r ipamet eētia diuia tāquā obm.Cū g̃ istud lumē gl'ie sit ineq̄le ineq̄l'r coaptabiť itellect9 nr eētie diuie vt p eā itelligat.Jō lz eadē sit ꝓpria visiōis i oib9 videntib9 deū nō tn erit visio eq̄lis ipfectiōe.Et sic quidam sancti clarius quā alī deū videbunt. De hīs sanctus Thoma.iiij.senten.distinctio.xlix. q. v.articulo quarto.z in summa contra genti.li.iij.capitu.lvj.

¶ Ad ꝑmū

A Rñdeť q̄si to qōis scti ieq̄l'r videt deum. ꝑa rō

B 2a rō

C 3a rō

D 4a rō

E Declaratio auctoris.

F

G Lumē gl'ie qd est.

H

I S. Tho.

n o p q r s t

Ad primū ar^m

R Ad 2m ar^m

Opio rudā ꝙ oēs deū videntes eq̄l'r videant. ꝑa rō. 2a rō 3a rō.

4a rō.

5a rō.

¶Ad ꝑmū ar^m dicēdū q vnus hō pōt vnā rez magis alio intelligere cū tñ dicit Augu.q nō pōt.illud aduerbiū magiꝰ iportat modū qui est ex pte rei itellecte ⁊ tunc vez est:q: nō est possibile q aliqs intelligat rem nisi itelligēdo eā hret modum illū quē hz:ſ.n.aliū modū ei ꝛattribuat errat ⁊ nō itelligit.Et sic q̄ꝫtū ad hoc nō est magis aut minus intelligere ſz rem opz itelligere vel nihil intelligere.Si tā illud magis dicat modū qui est ex pte intelligētis pōt vnus hō melius itelligere eandē rez:q: cognitio vnius poterit eē limpidioꝛ de ea dez re q̄ꝫ cognitio alterius.¶Ad 3^m dōm q q̄ꝫuis in intellectu:vniuꝰ ſcti nō fit expſſioꝛ ſilitudo dei per q uā ipm intelligit q̄ꝫ in intellectu alteriꝰ: q: oēs eū per eēntiā videt:quia tñ intellectus vnius pfectius ſubstat ⁊ coaptat ipi eēntie diuine in q̄ꝫtum est forma itelligibilis q̄ꝫ intellectus alterius vnus magis itelligit q̄ꝫ alius.¶Ad 3^m dōm q intētio ſcōz quā aliqd dr magis ⁊ minus nō ſolū cātur per recessuz a cōtrario ſed ēt per accessum ad terminū.Sicut pz in visione lutis coꝛpalis:ſic ēt lumē ſpuale intēditur magis in vno beatoꝛ q̄ꝫ in alio.Lux eni nālis nō hz aliqō p̄rium positiuuz iō nō pōt esse lux maioꝛ vel minoꝛ per recessum a p̄rio:ſed per accessum ad terminū.Ita etiā lumē intellectuale nō hz cōtrarium ſz est maius ⁊ minus per accessuz ad terminū pfectionis ſue.i.per maioꝛē assimilationem ad deum qui est ſupma lux imo est ipſa lux per eēm.p^a ioā.j.Deus lux est ⁊ tenebre non sunt in eo vlle.¶Ad 4^m dōm q cū dr oēs sci videbūt deum ſicuti est illud ſicuti pōt ipoꝛtare modū qui est ex parte rei vise vel ex parte videntis.Primo mō verū est q: qlz beatus videbit dñz esse per illū modū per quē est ⁊ nō erit in eo aliqs mod^s quē qlz btūs nō videat.Scōo mō nō est verū q: non videbit qlibet deū ſicuti est.ſ.q nō se hēbit hō in videndo ſicut deus in eēndo:q: deus est infinitus ⁊ infinite:⁊ tñ nullus cognoſcet eū infinite lz quilibet cognoſcat eū eē ifinitum:etiā deus est ſūme cognoſcibilis nemo tñ eū cognoſcet ſūme.i.per altiſſimā viā cognitionis.Quilz tñ ſcit eē eū ſumme cognoſcibilē.Et ſic nullus modus eēndi erit dei quez nō cognoſcat qlz btūs:cū illi modi vt se tenēt ex pte dei nō vocā tur ꝓpꝛie modi ſz magis oīm cognoſcibile.Nemo tñ habebit illos modos in cognitiōe ſua quā deus hz in eēndo ⁊ iō vnus pōt magis accedere ad illos modos q̄ꝫ alius:vt se tenent ex parte cognitiōis.ſ.q: lz nemo deū cognoſcat infinite vnus tñ magis accedet ad iſtā pfectionē infinitaꝫ q̄ꝫ alius ⁊ ſic qlibet cognoſcet deum ſicuti est:⁊ tñ vnuꝰ magis alio.

¶Ad 2^m dōm q videre deū per eēm est pfectiſſim^s modus cognoſcēdi ſm genus cognitiōis:⁊ tñ intra iſt ud gen^s pōt vna cognitio eē pfectioꝛ alia ſicut nullū aial est pfectius homine.ſ.in ſpe:⁊ tñ vnus hō ē pfectioꝛ alio itra eandē ſpēm.

¶An videtes diuinā eēntiā p ipam videāt oia. Q.CLIIII

Queritur an videteꝰ diuinā eēntiā per ipaz videant oia.¶Dicūt aliq q ſic:q: vt dicit Iſido.in lib.de ſūmo bono angeli in vbo oīa ſciunt ſz ſci erūt eq̄les angelis.Luc.20.ergo ipſi videbūt oia in vbo.¶Item grego.4.dialo.dicit q illic oēs cōi claritate deū cōſpiciūt qd est qō ibi neſciāt vbi ſciētē oia ſciūt.Et dr de btūs qui vident deū per eēntiā:ḡ videtes deū per eēntiā oīa cogſcūt.¶Itez dr.4.de aia.Intellectus cū itelligit magis maxima pōt intelligere minima:deus aūt est maximū itelligibile ḡ maxime auget virtutē itellect^s:i itelligēdo ⁊ ſic intellectuſ eum videns oia videbit.¶Itē intellectus nō ipedit ab itelligēdo aliud niſi inq̄ꝫtū illud ſuperat ipm.Sed nulla creatura ſuperat intellectū videtē deū:q: vt dicit Grego.2.dialo.Aie videti deū angusta fit oīs creatura:ḡ videns deū omnia videre poterit.

¶Itē oīs potētia paſſiua que nō est reducta ad actū est imperfecta:ſed itellect^s paſſibilis est in potētia ad cogſcēdū oia vt dr.3.de aia.ſ.itellectus paſſibilis est quo est oia fieri:⁊ itellectus agēs quo est oia facere.Si ḡ videtes deū nō viderēt oia adhuc maneret eis potētia ad aliqd ⁊ deſideriū:⁊ ita eſſent iperfecti:qō est abſurdū.¶Itē qui videt ſpeculū videt ea que in ſpeculo repꝛeſentant:q: ipm ē rō ⁊ ſimilitudo omniū.Scti ḡ qui videt deū per eēntiā que est ſpeculū oiuz rez cū in ea ſint oia videbūt oia.¶Itē dr ꝓuer.12.deſideriū ſuū iuſtis dabit ſz ſci deſiderant ſcire oia q: oēs hoies nāl'r ſcire deſiderāt:⁊ iſtud deſideriuz nō tollit̄ per gl'iam:ergo opz q ſancti cognoſcāt oia.¶Itē ignoꝛātia est q̄dā penalitas:ſed oēs penalitates tollentur a ſcis per gl'iam:ḡ etiā ignoꝛantia ſed ſi neſcierint oia adhuc manebit quedā ignātia:ḡ oia ſciēt

¶Itē btitudo ſcoꝝ per ꝓius est in aia q̄ꝫ in coꝛpe ſz coꝛpa ſcoꝝ cōformabunt̄ coꝛpi xp̄i in gl'ia ad Philip.3.ḡ aie btōrū cōformabunt̄ aie xp̄i. Sed aia xp̄i videt oia in vbo ḡ ſinguli bti videbunt oia in vbo.¶Itē tā ſenſus q̄ꝫ itellect^s cogſcūt oia illa quoꝝ ſimilitudinib^s informat̄ ſed diuina eēntia expꝛeſſius indicat quālibet rem q̄ꝫ q̄cunq̄ꝫ alia ſilitudo illius rei.Cū ḡ in gloꝛia ipa eēntia diuina efficiatur q̄ſi forma itelligibilis itellect^s nr̄i neceſſe est q ſci videtes deū omnia videant.¶Itē dicit cōmētatoꝛ.3.de aia q ſi itellect^s agēs eēt itellectus potētialis q itelligeremus oia:ſz diuina eē clarius repſentat oia q̄ꝫ itellectus agēs ḡ per eēm diuinā videtes deū cognoſcēt oia.¶Itē angeli iferioꝛes q: nūc neſciūt oia illuminātur a ſupioꝛib^s de reb^s ignotiſ poſt diem aūt Judicij,vn^s angelus nō illuminabit aliū q: ceſſabit oīs ꝓphatio vt dr i glo. j.ad coꝛ.15.ergo poſt diem iudicij angeli minoꝛes ſcient oia ⁊ eadē rōne ſciēt illa oēs videtes deū nā in btitudine eq̄les angelis erimus Luc.20.¶Dōm q videtes deū nō ſciūt oia ex hoc q deū videt.Dicit eni Dio.lib.de cele.Jerar.c.6.q ſupeꝛiores angeli purgāt iferioꝛes ab ignoꝛātia vel neſcia: angeli tamen inferioꝛes vident diuinam eſſentiam ergo videns diuinam eſſentiam pōt aliqd ignorare:aia tamen non videt deum pfectius q̄ꝫ angelus:ergo ſci videtes deū nō videbunt oia.¶Itē ſolus xp̄s accepit ſpiritū nō ad mēſurā.Joā.3.ſed xp̄o in q̄ꝫtū hz ſpm̄ non ad mēſurā cōpetit q oia in vbo cogſcat.Naz dr ibidē q p̄ oia dedit ei in manus nulli ḡ alij cōpetit,videre oia i vbo, niſi xp̄o.¶Itē q̄ꝫto aliqd p̄ncipiū perfect^s cognoſcit tāto plures eius effect^s cognoſcunt̄ per ipm ſed qdā de videntib^s deū per eēntiā cognoſcūt eū pfectiuſ q̄ꝫ alij:ipſe aūt est p̄n^m oium reꝛ ergo quidā bti plura q̄ꝫ alij cognoſcēt:⁊ ſic nō videbit quilz oia.¶Conſiderandū ꝓ lz q deus cogſcendo eēntiā ſuā cognoſcit oia q̄ ſunt ⁊ fuerunt ⁊ futura ſunt.Et iſta vocat̄ notitia viſionis q: ē ad ſilitudinez viſionis coꝛpalis.Nā ſicut res nō vr̄ niſi pñs ita deus cogſcit oia iſta tanq̄ꝫ pñtia ſibi.Nam lz illa in naturis ꝓpꝛijſ nō ſunt pñtia ſm cōditionē tp̄iſ deo tñ ſunt pñtia q: nō ſunt ab eo elōgata.Jp̄e nāq̄ꝫ per cōditionē eternitatis ſue oia cōplectitur ita q nihil ſibi abſñs est.Deus ēt videdo eēm ſuā cogſcit oia que facere potest q̄ꝫ nunq̄ꝫ illa fecerit nec facturuſ ſit.Et lz pz q: qcunq̄ꝫ cognoſcit pfecte aliquā potētiā cognoſcit q̄ꝫtū est qō illa pōt facere cū virt^s potētie ſit reſpcū effect^s ꝓducibil'.Si ḡ manēnt aliqui effect^s poſſibiles adhuc incogniti non eēt cognita plene illa pō.ſ.q̄ꝫta ſit.Deus tñ cognoſcit ſe pfecte q: al's nō eēt felix ḡ ſcit q̄ꝫtum est qō ipſe facere pōt.Jſta aūt poſſibilia ſunt ifinita q: cū pō dei opatiua ſit infinita non finiet̄ per actus finitos ita q ſit tota exhauſta q: tunc finita eēt:ſed ſemp poterit in plura ⁊ plura ⁊ ſic ibitur in infinitū:erūt ergo ea q̄ deus pōt infinita ⁊ oia illa de^s cogſcit.¶Sed obȝiciet q nō ſint illaz poſſibilia cognita: q: qō cognoſcit determinat̄ per intellectū:⁊ ſic iaz nō est infinituz cū ſit aliqd certū.¶Dōm q id qō per intellectū determinate cognoſcit neēe est eē finitū ſi itellect^s ſit finitus cū intellectus nō poſſet aliqd maius ſe cōphēdere.Si tñ intellectus ſit infinit^s poterit determinate cogſcere infinita.Et ꝓpt̄ hoc res cognite nō recipiūt in ſe aliquā limitationē:ſz ſolū in cognoſcēte in quo bene capiunt̄.Et nō ꝓp hoc fiunt finita qa ille qui capit ifinit^s est.Et ſic nō est icōueniens deus actualiter cognoſcē infinita pp ifinitatē ſui intellect^s.Et ſic est de oīb^s poſſibilib^s a deo fieri que ſunt infinita:⁊ iſta vocat̄ notitia ſimplicis itelligētie ⁊ nō viſionis.¶Ratio dr̄ie est qa id qō vr̄ est tanq̄ꝫ pñs:res aūt est pñs in q̄ꝫtū est:⁊ q: oia p̄ſentia ꝓterita ⁊ futura a deo eē recipiunt ⁊ nihil ab eo elongatū,est:dicūtur p̄ſentia ⁊ per hoc dr̄ videri.Res aūt poſſibiles fieri a deo q̄ nunq̄ꝫ fient nō accipiēt eē aliqō a deo ideo nō pōt hr̄e rōnē p̄ſentialitatis cū hoc sit per eē qō habz res qō aūt non pōt eē pñs nō pōt videri iō poſſibilia nō dicūtur a deo videri ſed cognoſunt notitia ſimplicis itelligētie ideſt q illa nō hz aliqd eē niſi intelligibile cum deus nunq̄ꝫ dabit eis eē reale:iō reſpcū illoꝝ ē ſimplex itelligētia.i.ſolū itelligē et non vtus opatiua ſz quā deus illis aliqñ eē tribuat.Que aūt pñtia,ꝓterita ⁊ futura ſunt cognoſcunt̄ qdē a deo per intelligentiā ſed nō per ſimplicē itelligētiā.i.ſolā cum reſpectu illoꝝ deus nō hēat ſolū itelligere ſz etiā efficere iō ꝓpꝛie dr̄ illa cognoſci notitia viſionis.¶Impoſſibile est aute q aliquis itellectus creat^s videdo diuinā eēntiā cognoſcat oia q̄ deus facere pōt.Q: quāto aliqd p̄ncipiū pfectius cognoſci

tur tāto

Opio aliq̄rū q videntes diuinaz eēntiā oia videt p ipā

Prima rō.

2^a rō.

3^a rō

4^a rō

5^a rō

6^a rō

7.rō.

8.rō.

9.rō.

10.rō

11.rō.

12.rō.

tur tãto plura sciũtur in ipso. Sic.n.in vno demonstratiõis pn°. ille q est pspicacis ingenij plures conclusiões videt q̃s alius q est tardioris ingenij. Cũ g̃ quãtitas diuine potentie attendat fz ea q̃ deus facere põt eadẽ esset quãtitas pfectionis in itelligendo q̃ est quãtitas potentie in pducendo effectus: z ita cõprehenderet diuina essentia: qõ est ipole itellectui creato. Illa aũt q̃ deus cognoscit noticia visiõis aliqs itellectus creatus cognoscit in vbo. s. aia xpi. ¶ De alijs aũt videtibus deũ est duplex opio. ¶ Quidaz dicunt q oẽs videtes deũ per essentiã videt oia que deus videt noticia visionis. Hoc tñ repugnat dictis sanctoz q asserũt angelos aliqd ignorare: cõstat tñ fm fidẽ oẽs angelos videre deũ per essentiam. j. xviij. c. angeli eoz semp vident faciẽ patris mei. z tñ videre faciẽ dei est videre eum clare qõ est videre p essentiam. ¶ Alij aũt dicũt q alij beati pter xpm quãuis videãt deum. per essentiã nõ vident oia q̃ deus videt: eo q essentia diuina non cõprehendũt. Nõ tñ necesse q cognoscẽs cãm cognoscat oẽs effectus ei⁹ z maxime effectus possibiles nisi totam virtutẽ cause cõprehẽdat qõ non cõpetit intellectui creato. Et ideo vnusquisq videntiũ deũ per essentiã tanto plura in eius essentia cõspicit quãto clarius diuinã essentiã intuetur z inde est q vnus beatus põt instruere aliũ q; qlibet põt instruere aliũ de notis sibi z ignotis illi. Quilibet tñ beatus sicut hz magis de lumine glorie ita pfectius cognoscit deum põt g̃ instruẽ aliũ q tãta cognoscere nõ põt pp minoritatẽ luminis glorie. ¶ Et sic dr̃ cõiter q in angelis z in beatis põt augeri scia vsq ad diẽ iudicij z ẽt alia ptinẽtia ad premium accidẽtale: sed post diẽ iudicij nõ erit pficere q: ibi erit status reruz. Et de illo statu dicũt doctores q pole erit q oẽs beati cognoscãt oia tũc que deus cognoscit noticia visiõis. De hijs sanctus Tho. iij. sen. di. xlix. q. vij. arti. 5°. ¶ Aliter põt dici circa cognitionẽ beatoz q ipsi videntes deũ cognoscunt simul oia. s. diuina nãlia vt gña z spẽs z cõditões z ordies ipsoz z cetera q̃ ad hs ptinẽt non tñ cognoscũt simpliciter oia siue oia q̃ deꝰ cognoscit. ¶ Primuz p3 q: qñ hõ puenerit ad finem vltimũ appetitus eius quiescit. Ideo appetitus itellectuus sbe videtis deũ necessario quiescit cũ illa visio sit vltimus finis. est tñ nãlis appetitus itellectus humani vt cognoscat oium rerũ gña z spẽs z virtutes z totũ ordinẽ vniuersi qõ apparet ex studio humano circa oia ista. qlibet ergo deum videns oia ista cognoscet q: alias nõ quietaretur. ¶ Itẽ sensus z itellectus differũt in hs q: sensus quãcogno uit magna sensibilia debilitat per hs vt postea minora cognoscere nõ possit. s. q: passio facta ab illis nõ imutat sensum assuetũ imutari a magnis. Intellectus aũt non corrũpit p magna intelligibilia: q: ẽt si magna intellexerit põt postea pua intelligere. In q̃ est signũ q non debilitat intellectus a magnis intelligibilibus fz cõfortat. de hoc p3. iij. de aia. sũmum aũt in gñe intelligibiliũ est diuina sba: intellectus g̃ q per lumẽ glorie eleuat ad videndum diuinã sbam multo magis eodem lumine pficiet ad intelligendũ oia alia q̃ sunt in rerum nã. ¶ Itẽ esse intelligibile ẽ maioris ambitus q̃s eẽ nãle. Intellectus.n.natus ẽ intelligere oia q̃ sunt in rerũ nã. Intelligit etiã quedã q̃ non hñt esse nãle sicut negatiões puatiões z quecũq; alia regrunt ad pfectionẽ esse intelligibilis: quecũq; g̃ esse regrunt ad esse nãle regrunt ad pfectionẽ esse intelligibilis z etiã multo plura. Perfectio aũt esse intelligibilis est in intelligibili vel in itellectu. cũ g̃ intellectus puenerit ad suũ vltimũ finez habebit pfectionẽ in esse intelligibili. Ideo oia q̃ deus produxit ad esse vniuersi itelliget. ¶ Item in videtibus deum hz vnus pfectius alio videat qlibet tñ videt ita pfecte q tota eius capacitas impletur. Nãlis ãt capacitas est vt hõ intelligat oia nãlia. cũ g̃ quilibet videns diuinã essentiam videat oia ad q̃ se extẽdit sua capacitas z ipsa se extendit ad oia gña rerũ z spẽs ipsoz z ordines qlibet videns deũ ista videbit. ¶ Et de hs dicũt intelligi illud exo. xxxiij. cũ deꝰ dixit Moysi. Ego ostendã tibi oẽ bonum. s. bonũ nãle qõ est bonũ creatum. De hoc etiã intelligũt dictũ Grego. s. Quid ẽ qõ non videãt q videntẽ oia vident. s. oia q̃ pertinẽt ad pfectionẽ vniuersi. q: etiã ista ptinẽt ad pfectionẽ esse intelligibilis. Vñ Aug. sup gen. ad lram dicit. Quecũq; facta sunt p dei verbũ vt in ipsa nã subsisterẽt fiebãt in intelligẽtia angelica vt ab angelis intelligerent. De pfectõe aute essentie nãlis sunt nãe specierũ z eaz pprietates z virtutes ad nãs. n. speruz intẽtio nãe fertur. Jndiuidua aũt sunt pp spẽm vt i illis conseruet: q: quiditas speciei nõ põt in se ipsa existere in rebus cõpositis cũ nõ sit forma simplex sed dicit ẽt mãm. iõ p cõtionem forme in mã efficit indiuiduũ. Pertinet ergo ad pfectionẽ sbe intellectualis vt oium eoruz spẽs z virtutes z ppria accidẽtia cognoscat. Hoc igit in finali beatitudine cõsequet per diuine essentie visionez: vt z ẽt hẽat cognitionem spẽrũ z per spẽs cognoscãt indiuidua sub speciebus existentia. Et hoc qlibet videns deũ hẽbit. ¶ Hoc mõ ante diẽ iudicij nõ erit necesse q beati cognoscãt oia q̃ deus cognoscit p noticiã visiõis cum multa adhuc sint futura q̃ nõdum pertinẽt ad pfectionem vniuersi z illa poterũt ignorari. post iudiciũ aũt iam oẽs res erũt pãtes aut pterite. futurũ autem pprie nihil erit q: oẽs res manebũt in eternũ in statu illo qui eis illa die datũ fuerit. Et tunc dõm erit q beati post iudiciũ cognoscent oia q̃ deus cognoscit noticia visiõis: q: illa noticia est de psentibus pteritis z futuris. beati aũt pterita z psentia sciebãt futura aũt sola ignorabãt z q: iam nihil futurũ manet nihil est qõ eos latere possit. ¶ Et hs est qõ sanctus Tho. dixit. s. q oẽs beati post iudiciũ cognoscent oia q̃ deus cognoscit noticia visiõis hz nõ ante iudiciũ. Hoc est ẽt qõ cõiter dr̃. s. vsq ad diẽ iudicij pficiet sciẽtia angeloz z beatorũ postea vero nõ. s. q: ante iudiciũ semp est aliud futuz z quã tũ ad cognitionẽ illius pficiunt beati post iudiciũ aũt nihil erit futuruz: ideo nihil erit de q̃ eis noua cognitio accrescere possit. ¶ Scõm erat q beati nõ cognoscũt simpliciter oia sicue oia que deus cognoscit. ¶ Et hs apparet pmo quãtuz ad possibilia q̃ deꝰ facẽ põt z nõ fecit nec vnq; facturus ẽ. Hec enim oia cognosci non pñt nisi virtus cause cõprehenderet q: tanta ẽ potẽtie virtus quãta ẽ extẽsio effectuũ possibiliuz pduci ab illa. Qui g̃ oẽs istos cognosceret potentia ipsaz totaliter cognosceret: z sic cõprehenderet qõ non est possibile alicui itelligibili creato cũ tãta sit ei potentia quãta essentia. s. vtraq; infinita. Hoc est qõ dr̃ Job. xj. fortitã vestigia dei cõprehendes z oipotentẽ vsq ad pfectũ reperies. q. d. reperiri põt sed nõ vsq ad pfectũ. i. oino qõ est p modũ cõprehensionis. Et subdit ibi cã excelsior celo ẽ z quid facies? Profundior inferno z nõ cognosces. lõgior terra mẽsura eius z latior mari. Hec tñ non dñr de deo ad lram q̃si in eo sint iste dimẽsiones. sed p hec negat limitatio essentie z virtutis ei⁹. s. q quãto magis intelligit tãto magis intelligi põt q: adhuc manet fm qõ posset intelligi z quãto plura fecerit tãto plura facere põt. ¶ Scõo p3 hs in rebus factis quãtũ ad rõnes eaz q: hz oẽs res factas a deo cõprehendere possit itellectus eleuat⁹ p lumẽ glorie oẽs tñ rõnes ipsarũ cõprehendere nõ põt: q: iste rõnes sunt fm diuinã bonitatẽ ordinates res i fines suos z vltimate in seipsas: z q: oẽ bonum est appetibile z põt hre rõnez finis nõ põt aliqs cognoscere oẽs rõnes rerum factarũ nisi cognoscat totaliter diuinã bonitatẽ: cũ ipsa diuina bonitas sit finis rerũ diffundens se in eas. Nemo tñ põt cognoscere istã latitudinẽ q̃ vocat rõ finis: q: tũc cognosceret oia bona q̃ in rebus creatis fm ordinẽ sapie diuine puenire possunt. Et hs est cognoscere pfecte ipsam dei sapiam ordinantẽ z bonitatẽ dei ad quã ordinat: z bona possibilia puenire ex reb⁹ creatis fm habitudines earũ ad suũ finem. Jstud ãt nõ põt intellectus creatus: q: istud ẽ cõprehẽdere deũ. Hoc est qõ dr̃ ecc. viij. intellexisti q oium operũ dei non possit homo inuenire rõnem. ¶ Tertio p3 hoc quãtum ad illas res que ex sola dei voluntate dependent etiam si iã sunt sicut pdestinatio z electio z iustificatio z huiusmodi q̃ ad sanctificatiõez ptinẽt. Hoc ẽ qõ dr̃. pª ad corin. ij. Que sunt in hoie nemo nouit nisi spũs hois q ẽ in ipso: ita z q̃ dei sunt nemo nouit nisi spũs dei. ¶ Itẽ patẽt pdicta q: nulla virt⁹ cognitiua cognoscit rẽ aliquã nisi fz rõnem pprij obiecti. Nõ eni cognoscim⁹ aliqd visu nisi coloratũ. pprij ãt obiectus intellectus ẽ qõ qd ẽ. i. sba rei vt dr̃. iij. de aia. g̃ qcqd itellectus cognoscit de aliq re cognoscit p cognitionẽ sbe illi⁹ rei. vñ in qlibet demõstratõe p quã pbat ppe passiões pn^m ẽ qõ qd ẽ pº posterioz. Si ãt sbaz alicui⁹ rei itellect⁹ cognoscat p accidẽtia sicut dr̃ pº de aia. q accña magnã ptẽ pferũt ad cognoscẽdũ qõ qd ẽ. hs est p accñs: in quãtũ cognitio itellectus oriẽ a sensu. z sic p sensibiliũ accñtiũ cognitiõez oz ad sbe cognitionẽ puenire. iõ nõ hz hs locum in math. sed in nãlib⁹. qcqd g̃ est in re qõ nõ põt cognosci p cognitiõem sbe ipsius nece ẽ q sic intellectui ignotũ qd aũt vellit aliqs volẽs nõ põt cognosci p cognitiõez sbe ipsi⁹. Nam volũtas nõ tendit in sua

An bti videãt i deo oia pñtia pterita z futura

b

j

k

l

Videntes deũ cognoscunt simul oia nãlia

pma rõ

m

2ª ratio

n

3ª rõ

o

4ª rõ

p

Q

R

bti non cognoscũt oia q̃ deꝰ cognoscit.

prima ratio

S

secũda rõ

T

tertia ratio

V

quarta rõ

volita oino näliter. Jō non pōt cognosci p näm volūtaſ operatio. Nam pp hoc volūtaſ ⁊ nā ponunt duo p̄incipalia operatiua. Et sic nō pōt aliqs cognoscere quid vellit volēs nisi forte p aliquos effectus: sicut cuz videmus aliquē volūtarie operantē scimus qd voluerit. aut cognoscit opatio voluntatis p cām sicut deus cognoscit volūtates nr̄as sicut quoslibet alios effectus suos p ꝫ q̄ ipse ē nobis cā volendi. aut p hoc q̄ aliqs voluntatē suā alteri exp̄mit. Cū ḡ multa ex dei volūtate dependeāt ⁊ solū ex volūtate intellectus creatus ēt si videat diuinā essentiā nō cognoscet oīa q̄ deus vult cū talia volita nō possint cognosci p deū nisi sicut cognoscit effectus p cāz. ⁊ qz nō pōt aliqs cognoscere oēs effectus alicui⁹ cause nisi totā virtutē illius cāe cōp̄hendat nō poterit aliquis cognoscere effectus dei ex ꝫ ipso q̄ ſbam cognoscit nisi illā cōp̄hendat qō est ipossibile. ¶ Sed obȝciet q̄ si qs diuinā essentiā clare cognoscit q̄ cognoscat oia q̄ deus vult ⁊ pōt: qz ſba dei est maioꝛ q̄ꝫ oia q̄ ipse pōt facere ⁊ velle ⁊ intelligere nō cōnumerādo ipsuz in hȝs. ſz intellectus creatus diuinam ſbam clare videre pōt sicut pz i beatis: ḡ ipsi p̄nt cognoscere oia q̄ deus p̄ter se ipsuz intelligit ⁊ vult ⁊ facē pōt pz hoc qz ſba dei sine aliqbus reb⁹ est infinita. Oēs aūt alie res p̄ter deū quas ipse pōt velle aut intelligē aut facē nō sūt aliqd infinitū ḡ maius est cognoscere deū q̄ꝫ ista. ¶ Dicēdū q̄ non est eiusdē rōnis q̄ aliq̄ res cognoscat in seipsa vel in ſua cā. Nā multe res sunt in seipsis faciles ad cognoscendū ⁊ tñ p̄ut sunt in causis suis sunt difficilime ad cognoscēduz oia .n. nālia anteq̄ fiāt sunt in potētia materie ⁊ in virtute agētis: ⁊ qñ illa sunt p̄ducta faciliter cognoscūt. Et tñ añq̄ p̄ducanť in eē etiā si cognoscamuſ mām ⁊ nālia agentia nō possum⁹ scire q effectus particulares sequanť inde. ⁊ sic nō possumus cognoscere effectus p̄ut sunt in causis ⁊ i seipsis faciliter cognoscunť. ¶ Jta oia q̄ sunt possibilia vl intelligibilia p̄ter ipsuz deū in seipsis nō erat difficillimū cognosci: ⁊ tñ cognosci illa vt sunt in deo sicut effectus in cā est difficillimū. Et adhuc difficilius ē cognosci res in deo vt effectum in cā q̄ꝫ cognosci res näles in suis causis. Q̄z quāto mediuz p qō cognoscit est sil⁹ rei cognoscēde tāto fit facilioꝛ cognitio. Inter effectus aūt näles ⁊ cās est aliq̄lis sil'itudo qz vniuocāť in aliquo gñe. Deus aūt ⁊ res creata in nullo gñe cōueniūt. Et sic est sil'itudo ibi magis sufficiēs. Jō facilius eēt cognoscere p mām oia ad q̄ est i potētia q̄ꝫ cognoscere p deū ipsos effectus p̄ducibiles. ¶ Jdeo dōm q̄ maius est intelligere diuinā ſbam ēt in seipsaz solaz q̄ꝫ intelligi qcqd aliud ē aut esse pōt intelligēdo illud vt ē in seipso ⁊ nō in deo. maioris tñ cognitiōis est cognoscere diuinā ſbam ⁊ in ea ei⁹ effectus videre q̄ꝫ cognoscere diuinā ſbam sine ꝫ q̄ cognoscanť effectus in ipsa. ¶ Sed obȝciet q̄ tunc diuina ſba cum effectibus vt in ipsa sunt sit maioꝛ q̄ꝫ diuina ſba absolute. Et ꝫ erit absurdū: qz tunc nō eēt diuina ſba aliqd infinituz. Nam infinito nihil ē maius ⁊ si aliqd addamus infinito nō dr̄ maius q̄ꝫ p̄ius. ¶ Dicendū q̄ nō est maius cognoscere diuinā essentiā cū effectibus q̄ꝫ sine effectibus tāq̄ꝫ ipsa sine effectibus sit minoꝛ q̄ꝫ cuz effectibus: sed qz cognitio in se ē difficilioꝛ. ¶ Rō est qz ſba diuina in seipsa clare videri pōt ab ītellectu creato eleuato p lumē gl'ie sine aliq̄ cōp̄hensione: cognoscere tñ diuinā essentiā cū oībus effectibus possibilibus ⁊ intelligibilib⁹ p̄ut sunt solū in ipsa vt effectus in cā nō potest fieri sine cōp̄hensiōe vt ostensuz ē. ⁊ ista ē cognitio infinita q̄ nō est possibilis intellectui creato. ¶ Cōsiderandum aūt q̄ ea q̄ supza diximus intelligit intellectus videndo diuinā essentiaz ⁊ oia simul intelligit oia p̄ntia p̄terita ⁊ futura ⁊ gña ⁊ spēs vniuersi ⁊ oia indiuidua ipsoꝛ ⁊ intelligit illa p successiōez trāsferēdo se de vno ad alterū ſz simul vnico intuitu. s. videndo diuinā essentiā. ¶ Qō pz qz q̄cūq̄ vñr per vnicā spēm necesse ē illa sil' ⁊ vna visiōe videri. p̄n^m autez visiōis siue forma beato ē essentia diuina p quā itelligit qcqd intelligit. Jdeo necesse ē oia sil' videri. ¶ Jté beatitudo intellectus nr̄i cōsistit in dei visiōe beatitudo aūt nō est in habitu sed in actu: qz p ethicoꝛ dr̄ q̄ est felicitas opatio fm pfectā virtutē. Ea igit q̄ vñr per visionē diuine essentie videbū tur actualiter ⁊ nō habitualiter cū illa visio sit beatitudo: ſz in eodē actu intellectus nō est p⁹ ⁊ posteri⁹ qō dico ō actu visiōis: secus de actu inq̄sitiuo ⁊ discursiuo q non erit i patria: ḡ oia simul vnico actu intelligemus. ¶ Jtem q̄libet res cū venerit in vltimū finē quiescit qz motus est ad acqrendū finē. vltimus aut̄ finis intellectus nr̄i est visio dei. ḡ videns deū nō mouebiť de vno intelligibili ad aliud: qz tunc nō eēt in fine sed adhuc tēderet in illū: ḡ opz q̄ per illā visionē que est vnicus actus oia videat. ¶ Jté in diuina essentia intellectus beatoꝛ videt gña ⁊ spēs oium rerū: vt. s. dictū est. sunt aūt aliq̄ gña quoꝛ spēs sunt infinite sicut spēs numeroꝛum ⁊ figurarum ⁊ proportionū ḡ intellectus btūs in diuina essentia infinita videt. Qui aūt videt infinita necesse est vt oia simul videat qz p successionē nūq̄ posset illa videre. Nā requireret tp̄s infinitū ⁊ nūq̄ pueniret ad ꝫ q̄ oia essent visa qz infinita non cōtingit p trāsire. Necesse est ḡ q̄ intellectus beatoꝛ oia q̄ intelligit vnico actu intelligat a q̄ nūquā diuertunt nec mensurať successiōe aut tpe ſz fortiť quādam eternitatē nō solū ex parte obi visi ſz magis adhuc ex forma intelligibili p quā fit illa visio. vt. s. ostendimus. ¶ De hȝs s. Tho. iiij. sen. di. xlix. q. v. arti. v. ⁊ in ſuma ꝯ gent. lib. iij. cap. liiij. ⁊. lvij. ⁊. lviij. ¶ Ad p̄muz dōm q̄ illud. qō dicit Jsido. q̄ Angeli sciunt oia in vbo añq̄ fiant non pōt intelligi quātum ad ea q̄ deus scit scia simplicis itelligētie: sed ad ea que scit noticia visiōis. Et pz qz aliqñ fieri ptinet ad res illas que sunt p̄terite p̄ntes aut future. ⁊ de istis est cognitio q̄ vocať noticia visiōis. vt. s. dictū est. Et tñ itelligēdū ē q̄ nō cognoscunt hec oēs angeli sed solū qdam superiores q etiā non cognoscūt pfecte oia. In vna.n.re p̄nt multe rōnes intelligibiles cōsiderari sicut diuerse eius p̄p̄rietates ⁊ hitudines ad res alias ⁊ pōt esse q̄ eadē re scita cōiter a duobus vn⁹ eoꝛ plures rōnes ex illa re p̄cipiat. i. habitudines vel p̄p̄rietates ⁊ alius accipiat illas ab illo. ¶ Uñ dicit Dio. li. ō di. no. c. iiij. q̄ inferiores angeli docenť a supioꝛib⁹ rerū scibiles rōnes. ⁊ iō etiā angeli q oēs res cognoscūt creatas nō opz q̄ oia q̄ in eis intelligi p̄nt percipiāt. Nam ifinite rōnes ⁊ habitudines forte posset p̄cipi ex q̄libet creatura. ¶ Ad 2^m dōm q̄ illud verbū Grego. inuit q̄ in illa visiōe beata ē sufficiētia ad oia videndū ex pte diuine essentie q̄ est mediū per qō videnť ea que a beatis vñr: non tñ videt beati oia ex defectu itellectus ipsoꝛ que diuinā essentiā cape non p̄nt. Et sic diceť qd ē qō nō videant. i. qd est qō videre nō possint ꝫ non videāt qz ad oia videnda mediū hñt. Nos aūt nō videmus nec videre possumus oia cū videamus solū per spēm ipsarū rerū. Et ꝫ mō dictū Grego. intelligiť de oibus simpl'r. i. de oibus q̄ de⁹ cognoscit tam noticia visiōis q̄ꝫ scia simplicis itelligētie qz ad oia illa sufficiēs repñtatiuū est eē diuina p quā be ati vident Nā per ipsaz solā deus cognoscit qcqd scit siue scia visiōis siue simplicis intelligētie. ¶ Scdo mō pōt intelligi de oib⁹ rebus q̄ sunt p̄tes nāe ⁊ q̄ pertinēt ad pfectionē esse intelligibilis. Nā sicut supza dictuz ē intellectus nr̄ est in potentia näli ad intelligendū oia gña ⁊ spēs rerū vniuersi ⁊ p̄p̄rietates ⁊ virtutes ipsoꝛ. Jō necesse ē q̄ oia intelligat q beatus est qz alias maneret ei adhuc potētialitas q̄daz ⁊ desiderū ⁊ non esset beatus. Et de ꝫ exponit auctoritatē istā. s. Tho. su. ꝯ genti. lib. iij. c. lvij. ¶ Tertio mō pōt intelligi de oibus intelligibilibus q̄ requrunť ad integritatē glorie. Nam nihil deerit eis de ista integritate visiōis cū videant illum q videt oia. i. pōt ei oīdere in seipso quicqd voluerit cum ipse oia videat. ¶ Ad. iij. dōm q̄ intellectus creatus nō videt diuinaz essentiā fm modū ipsius essentie q̄ est infinitā esse ſz fm modū p̄proꝛiū q est finitas. vñ nō opz q̄ efficatia visiōis intellectus nr̄i augeať in infinitū ad cognoscendū ꝫ augeať ad cognoscendū multa q̄ alias non cognosceret nisi diuinā essentiā videret. ¶ Ad. iiij. dōm q̄ si intellectus creatus videret deū cōp̄hendēdo ipsuz nihil posset supare eū sed oia videret: ⁊ tñ nō videt cōp̄hendēdo. ¶ Uñ maius ē q̄ cognoscat oēs res i deo vt effectus i ſua cā q̄ꝫ q̄ cognoscat deū solum vt est in seipso ꝫ maius sit cognoscere deū in seipso q̄ꝫ cognoscere oēs effectus dei etiā possibiles p̄ut illi sunt i seipsis ⁊ nō vt in deo tāq̄ in cā vt supza dictū est. ¶ Cū aūt dicit q̄ aie videnti deū angusta est oīs creatura: intelligit de cognitiōe creaturarū in seipsis: ⁊ tūc valde minoꝛ ē cognitio oiuz creaturarū q̄ꝫ dei. ¶ Sed est dubiū. qūo illi q vident deum p essentiā non vident oia q̄ in eo sunt ⁊ qūo vnus pōt videre plus q̄ꝫ alius cum oēs clare videāt. ¶ Dicenduz q̄ oēs bti deum vidēt ⁊ totū qō est deus ⁊ ēt ꝺoēm modum essendi ei⁹ qz cū sit simplex totus vr̄. vel nihil vr̄: ⁊ qz oēs modi essendi dei sunt ipsa essentia diuina q illaz clare videt necesse est q̄ oēs illos modos videat ita q̄ oēs bti cognoscāt ipsam ſbam dei ⁊ videāt

Nō. bñ oia sequentia

Ad rñdetur ad obiectionē. p^a rō

Y 2^a rō

Z p^a rō

Qō bti oia sil' itelligūt

⁊ 2^a rō

ꝫ 3^a rō.

f. Tho ad p̄mū arg.

AA ad 2^m argu.

BB ad 3^m argu.

Cc ad 4^m argu.

Quo oibus btis videtib⁹ deū clare p̄t eē i eis infe q̄litas cognitiōis ⁊ vnde oriatur

DD rñdetur ad dub.

dei ⁊ videāt ꝙ est sūme bonus ⁊ infinitus ⁊ oīpotēs ⁊ oīa sciēs: ⁊ ita de alīs pfectionib⁹ eius. ¶ Et tn̄ nullū istorum pñt beati scire ita pfecte sicut illud est. ſ. sciunt deū esse infinitū: ⁊ tn̄ non cognoscūt eū infinite: ita ꝙ infinitas sit inde ex pte cognitionis: ⁊ tn̄ istud regrebaē ad cognitionē plenissimā de deo: qz sicut ipse est infinitus ita ē in infinitum cognoscibilis. Quousqz ḡ intellectus adequet se rei intellecte ita vt tm̄ eā cognoscat quātuz ipsa ē cognoscibilis nōduz pure cognouit ⁊ ista ē cognitio cōprehensiōis. ¶ Aliter āt de⁹ cognoscit se quia tātus est intellectus suus quāta est essentia. Jō sicut essentia ei⁹ est infinita ita ītellectus suus cognoscit eā infinite: ⁊ sic ipsemet deus cōprehēdit seipsuz. ¶ Noſ aūt deū cognoscemus in pria clare: ⁊ tn̄ non cōprehendem⁹ cognoscemus. n. clare id qō ipse est ⁊ qcqd est: qz nihil eius nos latebit cū ipse simplex sit: ⁊ opz totuz cognosci vel nihil. Et sicut essentiā ipsaz cognoscemus ita ⁊ oēs modos eiuſ q ſetenēt ex pte essentie vt infinitū esse oīpotentē esse: ⁊ sic de alīs. Siqs. n. aliqd istoz non videret deū clare non videret qz nō est in deo sicut i nobis cū in deo modi essendi sint realiter ipsa essentia iō vno cognito clare opz reliquū cognosci in nobis aūt differt id qō sumus ⁊ modi essendi vel pfectiones essentie. iō pōt vnū cognosci altero nō cognito. ¶ Errāt ḡ qui putāt ꝙ aliqd de essentia diuina. i. aliq̄ pfectio ei⁹ erit quā aliq beatoz nō cognoscāt. Nam totū esse dei opz ꝙ cognoscant. ¶ Dicendū tn̄ ꝙ nō ſequtur ex ꝟ ꝙ bti sciāt oia q̄ deus scit etiā si totū qō est in deo sciunt qz cognoscēs deum cognoscit qcqd est in essentia res tn̄ scite a deo nō sunt ipsa essentia diuina nec aliqd ei⁹ realr: nec sunt in eo ſz esse nāle sed solū ſm eē itelligibile. Qui aūt cognoscit essentiā cognoscit oia q̄ nāl'r sunt in ea qz illa sunt ipsa eēntia siue aliquid ei⁹. Res āt scite nō sunt aliqd ipsi⁹ dei. Scia nāqz dei ē ipsa eēntia ei⁹ ⁊ actus itelligēdi est ēt eēntia ⁊ mediū ēt, itelligēdi cū deus oia cognoscat p eēntiā suam res tn̄ cognita vtpote hō vel lapis nō est ipsa diuina eēntia ls ipse res nō cognoscanť a deo ꝓut sunt eť ipsuz sed ſm ꝙ sunt i eo vt effectus in cā. ¶ Qui ḡ deum cognoscit neče ē vt cognoscat sciam suā quā hz de reb⁹ etiā mediū cognoscēdi ⁊ actū intelligendi. i. scit oia ista inquātū ista realr sunt ipsa essentia. ⁊ tn̄ non opz ꝙ cognoscat sub istis rōnibus. ſ. vt eēntia ē ipsa scia dei vel actus intelligēdi: qz ista sunt q̄si p accns ad dei essentiaz inquātū eēntia est. Jō nō opz cognosci istas rōnes vel respectus. sicut q pfecte cognoscit aliquē hoiem nō opz ꝙ cognoscat oēs relatiōes ⁊ hitudines q̄ pñt ei euenire sicut fit in accidētis fallacia. Nā q cognoscit cozriscuz ls ille sit veniēs nō opz ꝙ cognoscat venientē esse cozriscū. ¶ De rebuſ ēt a deo cognitis est eadē cā. Nō. n. opz ꝙ cognoscēs deū cognoscat oia q̄ deus cognoscit: qz cognita ab eo nō sunt in essentia ei⁹ realr sed solū sunt ibi vt effectuſ i cā. Si. n. ibi vere eēnt tā q̄ ipsuz esse dei vel aliqs modus eēndi sicut infinitū eē ⁊ oīpotentē neče erat ꝙ q deū clare cognoscret oia q̄ ipse cognoscit sciret ls non cōprehendēdo. Nō est aūt necesse ꝙ cognita clare aliq̄ cā cognoscanť effectus ei⁹. sič ego me ipsuz cognosco: ⁊ tn̄ nescio oia q̄ feci ⁊ volui: ⁊ a fortiori oia q̄ volo turus aut facturus sum aut q̄ facē possuz. oia tn̄ ista sunt in me sicut effectus i cā. ¶ Et pz ēt in effectib⁹ nālibus sicut q videt aliquā terrā ⁊ pfecte cognoscit eā tā ad sensuz q̄ ad intellectū nescit quot aut q̄les herbas illa terra genuit ⁊ genitura est. ⁊ tn̄ oēs iste sunt i ea sicut res i suo pn̄o. vl' sicut effectus in cā. Et tn̄ facilius ē cognita terra cognosci oia possibilia p duci de ea q̄s ō eo clare viso cognosci oēs effectus ei⁹ cū magł eēntia dei sit dissilis effectib⁹ suis q̄s terra suis. vt. s. dictū est. Et sic nēo dz admirari ꝙ clare deo cognito ⁊ oib⁹ q̄ ad essentiā ptinēt non cognoscanť oia que ipse cognoscit. ¶ Multe q̄s rōnes scibiles vel hitudines pñt de deo cōsiderari quas nō opz ꝙ cognoscat qlibet clare deū vidēs sicut i creatura fit q̄s ad respectus suos extrinsecos ⁊ possibiles ei aduenire. vt. s. dictū est. Causa āt q̄druplicīter eē pōt q̄re videns deū clare nō cognoscat oia q̄ ille cognoscit: ⁊ ꝙ vnus videns magis de deo cognoscat q̄s ali⁹. ¶ Prima ē pp intellectū nr̄m finitū: qz ls ex gr̄a possit dari hoi ꝙ clare deum cognoscat p lumē glorie: tn̄ nō pōt dari ei ꝙ deū cōprehendat qz ꝟ eēt facere eū realr infinituz ⁊ ꝟ ē impoſe. ſ. ꝙ res fcā sit infinita: ⁊ tn̄ ifinitū nō pōt capi nisi ab ifinito. ¶ Et si obꝟciať ꝙ videt hō clare diuinā eēntiā q̄ ē infinita. ¶ Dōm ꝙ ē diuina eēntia itellectui beato mediū intelligēdi. Et quātuz ad ꝟ nō opz ꝙ p diuinā essentiā hēat pp ꝟ aliquā infinitatē inquātū tn̄ ipsa est q̄ vr̄ vt obm poterat tn̄ eē aliq̄ infinitas i hoie si illam capet: ⁊ tn̄ nō capit qz nō cognoscit eā eo mō q̄ ipsa est. i. tm̄ quātuz ipsa ē cognoscibilis: vn̄ ille actus intelligēdi est aliqd finitū. ¶ Dōm tn̄ ꝙ ꝟ nō sufficit ad assignandum oēs diuersitates q̄ apparēt in visiōe btōz. Naz si pp ꝟ solū ꝙ non pōt cōprehendi nō itelligeret hō oia q̄ deo intelligibilia sunt: intelligeret tn̄ saltē oia vsqz ad q̄ possit sufficere capacitas intellectus creati. Et tn̄ nullus beatus est q nō possit itelligē plura de deo q̄s intelligit si deus ei ista reuelauerit. ¶ Jtē qz tunc nō esset vnus hō beatior alio qz intellectus vnius nāliter nō esset capacior intellectu alterius: ⁊ tn̄ vnus videt i deo plura q̄s alius: ⁊ sic vr̄ ꝙ adhuc qlibet eēt capax maioz q̄s capiat. nō ḡ nō intelligit btūs plura q̄s itelligit pp additionē intellectus: qz plura cape possit q̄s capit ⁊ intelligit: ls nō posset puenire ad capiendū ifinitū. ¶ Scōa cā est qz res q̄ cognoscibiles sunt ⁊ quas de⁹ scit nō sunt in eo ſm ppias ⁊ vniuocas silitudines q̄ vocanť spēs sensibiles aut itelligibiles ſz sunt in eo solū sic effectus i cā. ¶ Si enim eēnt in deo oēs res exteriores ſm ppias silitudines sicut sunt i speculo māli necesse erat ꝙ qlibet beatus cognosceret oia pñtia pterita ⁊ futura ⁊ ēt possibilia q̄ nūquā fiēt si oia ista hērent spēs ibi repñtantes qz spēs iste distincte ⁊ nāliter ducerēt hoiem i cognitionē ipsarum rerū quaz sunt sicut de oibus hmōi apparet spēbus existētibus in itellectu nr̄o vel sensu. Et dato ꝙ iste spēs essent ifinite adhuc hō cognosceret illas distincte i essentia diuina ⁊ vnico actu. Nam necesse ē cōcedi ꝙ bti intelligāt infinita qz alias nō satiareť intellectus eoz q̄ näliter appetit cognoscere oia gña ⁊ spēs vniuersi ⁊ ordines ⁊ ppietates eoz. Sunt tn̄ q̄dam gña quoz spēs sunt infinite sicut spēs numeroz ⁊ figurarū ⁊ proportionū. Oia tn̄ ista bti vnico actu itelligūt: vt dicit. ſ. Tho. su. ꝯ genti. lib. iij. cap. lviij. ¶ Talis ḡ infinitas nō repugnaret itellectui beato q creatus ē qz nō sequereť ex ꝟ ꝙ actus ille intelligēdi eēt realr infinitus nec regreret i potētia intelligēte vigorē infinitū cū nulla res illarū de se excedat intellectū. Jdeo dū oia repñtari silitudines possint qō fieret ex cōditione diuine essentie repñtantis illa nō esset aliqō incōueniēs ꝙ illa infinita ab ītellectu creato itelligerenť. Nunc aūt nulla res hz in deo talē silitudinē ſz ipsa eēntia diuina ē silitudo oīum equoce vel analogice sic cā est silitudo sui effectus. Et si nō pōt vides diuinā eēntiā oia videre q̄ ipsa videt: qz cū nō sint ibi p silitudinē ſz solū per rōnez causalitaſ opz ꝙ q oia a deo posſia fieri cognoscēret p deū cognosceret totā virtutē cālitatis sue. Et istud erat cōprehēdere diuinā potentiā q̄ est realr ifinita ⁊ nō pōt fieri nisi ab itellectu ifiniti vigoris. ¶ Dōm ꝙ istud verū est ſz adhuc nō sufficit qz si pp istā dissilitudinē repñtandi hō nō cognosceret oēs res quas de⁹ scit nō soluz nō cognosceret oēs: sed ēt nullā cognosceret qz sicut oēs res silitudines nō hñt silitudines vniuocas i deo ita nulla res hz qz talis silitudo nō eēt ipsa eēntia diuina ſz aliq̄ impressio fcā i ea sicut intellectus nr̄ vel oculus nulli⁹ rei visibilis aut itelligibilis hz silitudinē vniuocā nāl'r ſz imprimunť ei spēs visibiliū ⁊ itelligibiliū q̄ sunt vniuoca rebus quaz sunt. Deus tn̄ non pōt se hr̄e vniuoce cū aliq̄ re iō nō pt eē i eo silitudo vniuoca alicuius rei. ſz solū silitudo p cām. vt dictū ē. Et tunc bti nullaz rē cui⁹ deus cā sit p essentiā diuinā intelligerēt cū non sit ibi silitudo alicui⁹: ⁊ tn̄ intelligūt quasdā ⁊ alias nō ḡ nō ꝓuenit ab ista cā. ¶ Jtē qz tunc nihil magis vnus beat⁹ q̄s ali⁹ i deo itelligeret de effectib⁹ eius: qz cū in deo nō sint tales silitudines nullus eas poterit ibi inuenire vt p eas aliqd itelligat. ḡ nō est ibi tota cā. ¶ Tertia cā est pp lumē gl'ie qō dať intellectui beatoz. Nā nullus poterat diuinā essentiā videre p lumē nāle intellect⁹ ſz supaddiť ibi lumē gl'ie vt dicet se quēti. q. Jstud āt lumē nō dať oibus eq̄l'r sed ſm dr̄iam meritoz. Jō necesse ē ꝙ q hūerit magis ō illo lumie plura i deo ⁊ p deū itelligat. pz ꝟ in lumie corporali respectu visus qz i magno lumie cōtēpato visui multa visibilia manifestanť q̄ debilis lux occultat. vt dr̄ lib. i. pspectiue i rōnis ⁊ ad sensuz pz. Sic ēt est in itellectu cui⁹ lumie ē intellectus agēs qz illud lumē efficati⁹ hz intelligit meli⁹ ⁊ clari⁹ singula. ¶ Dicendū ꝙ istud multū pfert ad id de q̄ querit: ⁊ tn̄ nō est tota cā qz diuersitas lumis gl'ie non est directe ad ꝟ ꝙ plura aut pauciora videanť ſz ad ꝟ ꝙ ea q̄ vr̄ clari⁹ ⁊ efficati⁹ videātur ¶ Patet ꝟ qz istud lumē gl'ie hz se proportionalr ad lu-

EE

FF Quare videns deū clare nō cognoscat oia que deus cognoscit, 8ª cā Rñdet

GG 2ª cā

HH

II 5ª cā

mẽ corporale p qđ̃ res vr̃ & ad lumẽ intellectus agentis. Vñ pp hoc vocaf̃ iſtud lumen glie vt diceꝛ ſeq. lumẽ aꝛ̃ corporale & intellectuale ẽ mediũ cognoſcẽdi. ſ. diſponẽs vt reſ cognoſci poſſit & fortificãs potentiã cognitiuã non tñ determinat illã ad aliqđ genus rei cognoſcibilis. ¶ Sic ꝓz in lumine corporali. Nã ſine illo nõ fit aliq̃ viſio: & tñ per lumẽ non determinaf̃ potẽtia viſiua vt videat albũ vel nigrum hoiem vel lapidẽ ſed ꝟ fit p ſpẽs viſibiles. qđ̃ ꝓz qꝛ exiſtẽte lumine in medio ſi hõ. vel lapis nõ ſit pñs videri nõ põt. ſ. qꝛ nõ eſt ibi ſpẽs viſibilis eiꝰ determinãs potentiã viſiuã ad hoiez potius q̃ ad arboꝛẽ: & ita ỏ ceteris. Ita eſt i intellectu. Nã ſine intellectu agente quẽ vocamus lumen non põt intellectus nr̃ poſſibilis aliqđ actualr̃ itelligere. ſz intellectus agẽs facit oia illa q̃ erãt in potẽtia ad itelligi eẽ actualiter intellecta: & tñ per intellectũ agentẽ nõ determinaf̃ hõ ad intelligendũz potius lapidẽ quã lignũ ſed ad oia ſe hz indifferẽter itellectꝰ agẽs vt quodlibet itelligibile i potẽtia faciat intelligibile in actu. qꝫ tñ determinet ſe ad itelligendũ hoiem potiꝰ q̃ lignũ ꝟ fit per ſpẽs itelligibiles q̃ determinãt intellectũ ad illa rez cuiꝰ ſunt. Et iſto mõ fantaſmata ſũt neceſſaria ad intelligendũ dicẽte ariſto. iij. de aia oꝛ intelligentẽ fantaſmata ſpeculari. Si. n. intellectus agẽs determinare poſſit intellectũ poſſibilẽ ad iſtã rem vel illã intelligendam oino eſſent ſupuacua fantaſmata cũ ponanf̃ eſſe obm itellectus. iij. de aia lumen g̃ corporale nõ facit pauca aut multa videri ſz ſolũ clare videri & ſpẽs faciunt pauca aut multa videri. Lumẽ quoq̃ itellectus agẽtis nõ facit itelligi pauca aut multa iſta vel illa ſed ꝟ faciunt ſpẽs itelligibiles: ſed ipſe facit qꝫ iſta clare vel efficaciter videanf̃. ¶ Ita g̃ lumẽ glie ſz maius ſit i vno beato q̃ in alio mõ non pp ꝟ intelliget de deo aut in deo plura q̃ alius ſz illa pfectius & efficatiꝰ intelliget: & tñ qdaz plura q̃ alij intelligunt & nõ eadẽ. g̃ ab illa cã ꝓuenit iſta diuerſitaſ. ¶ Itẽ ſi pp lumẽ glie ꝟ fieret neccẽ eẽt qꝫ ille q̃ hẽret iſtud lumen & p iſtud aliq̃ itelligeret qꝫ intelligẽ poſſet oĩa alia q̃ ſunt eq̃lia illis vel eiuſdẽ generis ſicut ꝓz in lumie corporali in q̃ manifeſtari põt aliqđ viſibile nã in illo pñt manifeſtari oĩa eq̃lia illi. Si aũt ſit aliud viſibile qđ̃ egeat maiori lumine ad ſui diſtinctã cognitionẽ ſicut ad videndũ diſtincte res minutas egemus maiori lumine q̃ ad videndũ res magnaſ poſtea tñ oĩa q̃ fuerint eq̃liter minuta poterũt in eodẽ lumie cognoſci & nõ, indiget alio & non egemus maiori lumine ad cognoſcendũ centũ millia rerũ ſimiliũ q̃ ad cognoſcendum vnicã illarũ dum tñ ille poſſent eẽ in diſtãtia cõuenienti. Ita ẽt eſt de lumine itellectus agẽtis: qꝛ ſicut p ipſũz vnũ intelligibile mãle qđ̃ eſt potẽtiale põt effici intelligibile in actu. ita efficiunt̃ oĩa mãlia & eadẽ virtus ſufficit ꝓ oibus. Res tñ create ſaltẽ mãles ſunt eq̃les g̃ qui p lumẽ glie vnam earuz cognoſceret oẽs cognoſcere poſſet ſine vlla difficultate: & tñ btĩ intelligũt q̃dam futura alia ſil'a eis nõ intelligunt: & tñ ſunt oĩa futura cõtingentia ex hac pte eq̃liter facilia vl' diffi cilia ad cognoſcendũ ipſi tñ cognoſcũt q̃dam & nõ alia g̃ nõ ꝓuenit ꝟ ex diuerſitate luminiſ glie. ¶ Quarta cã ẽ ex pte eẽntie diuine q̃ eſt ibi tã q̃ forma itelligibilis determinãs in tellectũ ad ꝟ vel illud itelligendũ. Vñ in btis lumẽ glie erit ſic eẽt ꝟ intellectus agẽs & eẽntia diuina erit ſicut ẽ ꝟ ſpẽs i telligibilis. Jõ ab eẽntia diuina ꝓuenit qꝫ pauca vel multa intelligam. Nã ſi nũc itellectus nr̃ hẽret multas ſpẽs itelligibiles poſſem multa itelligẽ ſi hẽret paucas nõ poſſemus niſi pauca. ¶ Ita ſi nũc itellect nr̃ hẽret multas ſpẽs itelligibiles poſſem multa itelligẽ ſi hẽret paucas nõ poſſemus niſi pauca. ¶ Ita ſi nũc eẽntia diuina voluerit oñdẽ beatis in ſe rõnes multas rez poterũt multa itelligere. ſi ãt paucaſ rõnes eis oñderit ẽt ſi hẽrent multũ de lumine glie non poſſent itelligere niſi pauca ẽt qꝛ eẽntia diuina nõ hz in ſe ſil'itudines rerũ vniuocas: vt. ſ. oſtẽdimus. Nullus vidẽs deum ẽt clare per ꝟ videret in eo aliquẽ effectũ ꝓducibilẽ niſi comprehenderet deũ cum nõ ſit ibi illiꝰ effectus determinata ſil'itudo. Solũ g̃ hõ cognoſcet illas res in deo quarũ rõnes deꝰ oñdere voluerit: vñ eſſentia diuina nõ eſt nãle ſpeculuz rerũ quãtum ad modũ capiẽdi nr̃m ſed voluntariũ. oñdit g̃ ſoluz qđ̃ vult & qũo vult. ¶ Si aũt ſil'itudines rerum diſtincte & vniuoce in deo eẽnt neceſſe erat qꝫ videꝛ deũ clare oẽs res cognoſceret quarũ deus cã eſt qꝛ eẽt repꝛeſentatiuũ nãle reſpectu illarũ ſicut eſt ſpeculũ mãle: ſed inquãtum eſt ſpeculũ voluntariũ ꝓuenit tota diuerſitas. ſ. qꝫ qdam pauca videãt & alij multa & qdam iſta alij vero alia. ¶ Et ex ꝟ etiam ꝓz ꝓuenit qꝫ qlibet videns deũ beatus ſit: & tñ plura poſſet videre & beatioꝛ fieri. non tñ pp hoc ẽ in eo inopia: nec appetitꝰ & tñ appetitus nõ eſt niſi ad illa q̃ replere pñt indigentiam nr̃am. In oibus aũt beatis erit ꝓpletũ deſideriũ & intellectꝰ cũ intellectus nõ deſideret niſi ea q̃ cõplẽt potentialitatem eius: & tñ nãliter ꝟ nõ eſt maioꝛ q̃ oẽs res cõpoſite. iõ appetitus intelligẽdi i nobis nõ eſt nãliter: niſi vt intelligam oĩa gña & ſpẽs vniuerſi & ordinẽ & hitudinẽ ipſoꝝ: quo habito nõ manet in nobis defectus aliqs. Quicqđ aũt. ſ. addaf̃ felicitatẽ facit: & tñ eiꝰ abñtia nõ cauſaret deſideriũ. ¶ Poſt q̃ꝫ g̃ aliqs beatus vidẽdo diuinã eſſentiã oĩa iſta. viderit etiã ſi nihil eĩ vltra reueleꝰ nihil deſiderat & btũs ſemp manet. põt tñ adhuc ei aliqđ ſupꝛa dari ſz tñ non ꝓueniaf̃ ad infinitum & ita bti erũt ineq̃les ſinguli tñ btĩ erũt & cognoſcet qlibet de alio an beatioꝛ ſit. Nõ tñ pp hoc deſiderabit illiꝰ beatitudinẽ qꝛ appetitus ſuus ſaciatus ẽ cũ iſtud ſit ꝓpriũ glorie. ſ. ſaciare appetitũ ps. xvj. Saciaboꝛ cũ apparuerit gloria tua. Data aũt ſaturitate ipoſſe eſt eſſe deſideriũ cũ deſiderium ſit motus ad apprehendendum aliqđ qđ̃ iudicaf̃ eſſe pfectiuum deſideratis. & ſic nullum iconueniẽs erit pp beatoꝛ ineq̃litatẽ. ¶ Si aũt obj̃ciaf̃ qꝫ qlibet beatus põt plura ſuſcipere q̃ ſuſcepit g̃ nõ eſt btũs: concedẽdũ qꝫ põt plura recipe dũ tñ nõ perueniaf̃ in infinitũ. Et tñ non ſequtur qꝫ pp hoc appetat aut nõ ſit beatus: qꝛ deſideriũ nõ eſt niſi ad ea ad q̃ nãlr aliqs inclinaf̃ & qꝛ tota nãe capacitas erit repleta non erit maius deſideriũ. Eſt aũt repleta capacitas nãlis intellectus nõ ſolũ q̃n nihil põt recipi in itellectu: ſz q̃n oĩa recepta ſunt q̃ recipi pñt ſm cõditiões ſpẽi. Et qꝛ hõ nõ ſolũ hz intellectuz poſſibilẽ q eſt totaliter in potẽtia ad itelligibilia: ſed ẽt hz fz ſpẽm intellectũ agentẽ ſm quẽ reducif̃ ad intelligere i actu. Q̃n g̃ hõ intellexerit oĩa illa q̃ intellectus agẽs ſm ꝓditiõez ſuã põt facere intelligibilia in actu ad q̃ põt reducere intellectũ poſſibilẽ ad actũ intelligẽdi erit cõpletũ deſideriũ intelligendi ſm humanã ſpẽm. ¶ Iſta autẽ intelligibilia ſunt ea q̃ ꝓtinent ad vniuerſi ꝓſtõez. ſ. gña & ſpẽs & virtutes & ordies ipſoꝝ & ꝟ per ſe. Indiuidua aũt iſtarũ ſpẽrum p accñs cetera aũt q̃ ſunt vltra hec ſunt vltra deſideriũ nãle hoi ſm ſpẽz iõ iſtis habitis nõ manet deſideriũ. ſz g̃ plura ſupueniãt aut ſupuenire poſſint erit qdẽ ad maiorem felicitatẽ: & tñ deſideriũ nullũ manebit cũ iam ſemel felicitas hita ſit. ¶ Sz obj̃ciet aliqs qꝫ ꝟ dato felicitas poſſet hoi ꝓuenire nãliter etiaz nõ videndo eſſentiã diuinã cũ oĩa ſint intelligibilia nãlia ad q̃ intellectus nãliter põt: oẽs tñ dicũt qꝫ hõ non põt eẽ btũs ſine dei viſiõe. ¶ Dõm qꝫ ſz iſta nãliter deſiderenf̃ & nulluz eoꝝ ſit ſupꝛa facultatẽ itellectus humani ex ꝓditiõe nãe ita qꝫ intellectus natus ẽ ex viribus ſuis iſta itelligẽ. i. quodlibet eoꝝ nũq̃ tñ cõtingeret qꝫ oĩa iſta pfecte intelligeret ꝓp multa ipedimẽta & defectus q̃ ſunt ex pte hois tã ꝓp organa q̃ꝫ ꝓp vite breuitatẽ & alia incõmoda. Jõ q̃ꝫ hõ ſm nãz natus ſit oĩa hec itelligere: qꝛ nõ ſunt ſup cõditionẽ intellectus tñ ipoſſe eſt qꝫ hõ ex ſeipo illa itelligat. In dei aũt eẽntia oĩa iſta vnica viſiõe vñr: vt. ſ. oſtẽſuz eſt. Jõ ẽt ſi ſolũ i cognitiõe iſtoꝝ cõſiſteret btitudo: opoꝛtebat qꝫ hõ per viſionẽ diuine eſſentie eẽt btũs vt ibi iſta videret q̃ alibi videre nõ poterat. Et ſic nemo poterat eẽ btũs nãlr ſed ꝛeqrif̃ viſio diuie eſſentie q̃ ex gr̃a ẽ. ¶ Aliter põt dici ad ꝓncipales. ſ. qꝫ tota capacitas itellectus nr̃i nãlis repleꝰ. ſ. qꝫ nõ ſolũ itelligem oĩa illa ad q̃ intellectus agẽs poterat nos reducẽ ad actum itelligẽdi: ſz ẽt oĩa illa ad q̃ itellectus poſſis ptingere põt recipiẽdo illa vt potẽtia paſſiua itelligent bti. Jntellectus aũt poſſis nõ ẽ in potẽtia nãli ad ſuſcipiendũ eẽ intelligibile: ſed ſolũ illa q̃ intellectus agẽs põt facẽ eẽ actu itelligibilia. Vñ nõ eſt itellectus poſſis in põ nãli ad intelligẽdũ eſſentiã diuinã. i. ad ꝟ qꝫ paſſiue ſuſcipiat eã tã q̃ foꝛaz itelligibilẽ p quã i telligat. ¶ Qđ̃ ꝓz qꝛ ad illa dr̃ eſſe mã i potẽtia nãli ad que põt hr̃e diſpones nãlr. Vñ ille forme ad q̃s mã nõ põt diſponi p aliqđ agẽs nãle nõ dñr eẽ de illis ad q̃s mã ẽ in potẽtia nãli ſz nõ repugnet mãe recipe tales formas. Vñ ad ꝟ qꝫ mã dicaf̃ eẽ in potẽtia nãli ad aliquã, formã non ſolũ regritur qꝫ nõ repugnet illi ſuſcipe eã: ſz ẽt qꝫ ſit aliqđ agẽs nãle qđ̃ poſſit diſpõere diſpõe vltimata mãm ad illã formã: qꝛ alꝰ dicere mus qꝫ reſurrectio mortuoꝝ ẽ nãlis. qđ̃ falſum eſt & oẽs phi negãt. Vñ phi athenienſes vocauerũt paulũ ſeminiuerbiũ. i. ſeminatoꝛẽ verboꝝ & ãnunciatoꝛẽ nouoꝝ demonioꝝ qꝛ ꝓ dicabat

RR De intellectu agente & poſſibili.

LL

MM

NN Qđ̃ btiꝑñt effici beatõ res: & tñ nõ deſiderant illud & q̃re non.

QQ Rñdet obiectõi

RR Alia reſponſio

PP Rñdet

dicabat resurrectionē mortuoꝝ actuū.xvj. Qō aūt sequaē hȳs datis resurrectiōez mortuoꝝ eē nālem patet qz non repugnat māe recipe illā formā quā pius habuit si aliqō agēs fuerit qō possit eā iterum reunire materie. ¶ Intellectus tñ polis nō pōt per aliqō nāle agēs disponi ad recipiendū essētiā diuinā tāq̄ formā intelligibilē. Nā intellectus agēs non sufficit ad ꝟ̄ reducat'eū in actū oiuz aliarū formaruz intelligibiliū. Et iō regrit lumē gl'ie in btis ad videndū diuinam essentiā q̄ disponat ipsuz intellectū possibilez sicut disponit eū intellectus agens respectu alioꝝ intelligibiliū. Et oēs ponunt istud lumē esse necessariuz vt magis oñdet seq.q.ḡ itel lectus polis nō est nāl'r in pō ad itelligēduz diuinā eēm quā itelliget qlibet btūs z in ꝟ̄ oēs erunt eq̄les. Jō ꝟ̄ hīto nō est itellectus i pō ad plura intelligēduz. ¶ Licet ḡ deus possit facē q̄ qlibet beatus itelligat plura q̄ꝫ itelligit dādo ei magis de lumie gl'ie: tñ itellect⁹ suus nō est in pō ad maiora. z ꝟ̄ sufficit ad eē total'r btm. Hz tñ qlibet btūs ꝟ̄ q̄ non repugnat itellectui suo recipe plura lz nō sit i pō nāli ad illa. Sic nō repugnat corpori resoluto recipe iterū aīam quā pri⁹ habuit: z tñ nō est in pō nāli ad illā. Et iste ē modus p quē qdā bti pñt intelligē plura q̄ꝫ alȳ: z tñ oēs sunt bti. Et lz aliqs videat aliū beatioꝛē se nō desiderat illū gradum beatitudis eo q̄ nō est in pō nāli ad illū lz non repugnat ei recipe ipsum si sibi collatus fuerit. ¶ Aliq dixerūt q̄ diuersitas itelligendi in btis puenit ex ꝟ̄ q̄ deus vult ea q̄ in ipso sunt qbusdam oñdere z alȳs occultare. ¶ Dōm q̄ nō stat: qz ꝟ̄ inuit q̄ bti videtes diuinā essentiā possent videre oia q̄ in deo sunt nisi de⁹ vellet q̄dam illoꝝ occultare. Hoc āt falsuz ē: qz tunc quo dāmodo ex inuidia cuz btis deus se hēret occultādo eis illa q̄ p se videre possent nisi ipse illa occultaret. ¶ Itē qz ꝟ̄ dato seq̄rē q̄ hō nō indigeret lumie gl'ie ad cognoscēdū diuinā essentiā ſz p se illā cognoscere posset cū oporteret q̄ deus se occultaret ad ꝟ̄ q̄ qlibet beatus nō videret oia q̄ i eo sūt z tñ deus nō pōt videri sine lumie gl'ie. ḡ nō ops q̄ occultet aliqd btis sed poti⁹ ad ꝟ̄ q̄ videant aliqd i eo necesse est q̄ eos adiuuet sup nāl'r p lumē gl'ie. ¶ Itē pz qz si qlibet btūs posset videre ea q̄ in deo sunt nisi deus illa occultaret. necē eēt q̄ in deo eēnt silitudines aliq̄ distincte rerū p quas beati itelligē possent: z tñ nulle tales sunt vt.s. oñdimus ſz solū dz cognosci res i deo sicut effect⁹ in cā. Et ad ꝟ̄ nemo pōt p uenire etiā si diuinā essentiā clare videat. vt.s. oñsuz ergo nō ops q̄ de⁹ occultet aliqd btis qō al's videret nisi de⁹ illis occultaret. ¶ Dōm ḡ q̄ deus nihil occultat alicui beato qz nihil occultari ops nisi id qō al's videret si nō occultaret. Et tñ nullus videret aliqd de deo ēt si ipse nō se occultet nisi ip se hoi declarauerit. ḡ nulli se occultat. Sed poti⁹ dōm q̄ qui dā bti intelligūt plura q̄ꝫ alȳ de deo nō qdē q̄ qbusdā de⁹ se occultet z alȳs nō: sed qz qbusdā reuelat sup nāliter aliqua q̄ alȳs nō relenat p modos. s. positos. ¶ Ad 5ᵐ dōm q̄ qñ pō passiua ē pfectibilis pfectionib⁹ ordinatis si pfecta sit sua vltima pfectiōe nō dr iperfecta ēt si aliq̄ dispones pcedētes ei desint. Dis āt cognitio q̄ intellectus creat⁹ pficit ordinat ad dei cognitiōez sicut ad finē. Un̄ vidēs deū p essentiā etiā si nihil aliud cognosceret itellectū pfectū hēret. Nō est autē pfectio ex ꝟ̄ q̄ aliqd aliud ex ipso cognoscat nisi inquātum p illud forte deū clari⁹ videret. Un̄ Aug. v. cōfessionū ait. in felix hō q scit oia alia. s. creaturas te aūt nescit. btūs autez q te scit ēt si illa nesciat: qui vero te z illa nouit nō pp illa beatior ſz pp te beatus. ¶ Ad 6ᵐ dōm q̄ speculū qō est diuina eē est voluntariū: z sic se oñdit cui vult ita i se oñdet q̄ vult z nō est sil'e de speculo nāli i cui⁹ ptāte non est oñdere hec vel illa. ¶ Aliter pōt dici q̄ i speculo nāli tā res q̄ꝫ speculuz vñr sub forma ppria lz speculū videat p formā receptuz a re: illa vero q̄ i speculo sunt nō vñr p formā receptā a re ſz p formā resultātem a speculo. Jō sicut cognoscit speculuz nāl'r ita ea q̄ in eo sunt nāl'r vñr. Et ista ē formalis cā q̄re vidēs deū nō videt oia q̄ in eo sunt aut q̄ ille videt. Nā si i deo eēnt distincte z vniuoce silitudines rerū sicut sunt i speculo nāli neces se erat q̄ qlibet deū vidēs oia videret nisi ille vellet obfusca re itellectū hois. Nihil tñ est sic i deo ſz solū sicut effectus in cā equoca. Jō nō oz q̄ cognoscēs deū cognoscat oia q̄ in eo sunt nisi ipsuz cōprehēdat: qz tūc ex virtute cāe cognoscenē determinate oēs effectus ēt possibilis nemo tñ deū cōprehē dit. ¶ Ad 7ᵐ dōm q̄ desideriū sanctoꝝ quo oia scire desideāt iplebit̄ p ꝟ̄ solū q̄ deū videbunt ēt si nihil aliud i eo nisi ipsūmet videant sicut desideriū eoꝝ q oia bona hre cupiunt iplebit̄ p hoc solū q̄ deū hēbunt. Nā ipse est tota nā bonitatis vnitiue z ē bonū vl'e. cetera aūt bona sunt p participatio nē z vocant̄ bona pticularia. iō q deū hz ēt si nullū istoꝝ hēat oē bonū hz z nihil desiderare pōt qz ipe solus faciat appetitū ita ipse ē tota nā entitatis. iō ipse solus sufficit intellectui ad pficiendū eum sicut dr Jo. xiiij. Dñe oñde nobis pież z sufficit nobis. i. oñde nobis deitatē. ¶ Ad 8ᵐ dōm q̄ ignorantia ppie sūpta pnationē dicit z ē pena q̄dā: z sic ignorantia est nescire q̄dam q̄ scire debitū ē z necessariū vel vtile z ad talia sciendū hō inclinatus ē vel esse dz. Hoc mō i nullo beatoꝝ erit ignorātia qz qlibet sciet id qō sibi vtile ē. aliq̄ accipit̄ ignorātia p sola negatiōe scie. Et sic verū est q̄ lapides hñt ignorātiā qz nihil sciūt. lz ppie nō dicamus eos aliqd ignorare. Et ꝟ̄ mō sci z bti hērent ignorantiā quādaz: z tñ nō est pena aliq̄ cū non sit hoi necessariū nec vtile oia scire nec ad illa inclinatus ē. ¶ Posset tñ vocari ista ignorātia defectus qdam nō, tñ opz q̄ oēs defectus tollant̄ in btis qz esse ex nihilo defectus qdā est: z tñ ibi nō tollet. imo nec tolli poterit: qz tūc efficeret q̄ creatura nō fuisset creata nec esset a deo facta ſz a seipsa habuisset eē sicut deus. ¶ Sz aliquis dicet q̄ eē ex nihilo nō ē defectus i creaturis: ſz ē nālis ꝺditio. ¶ Dōm q̄ ēt tunc nō intelligē oia ꝺditio est itellect⁹ nr̄i q ſz cōditionē spēi nō pōt intelligē oia sed solū quedam nec est nāliter inclinatus ad intelligendū oia. vt.s. oñsum est. Et sic nō tollent oēs defectus p beatitudinē qz nō repugnat illa oibus defectib⁹ sed solum miserie cui directe opponitur. ¶ Si autē aliqs dicere vellit q̄ oēs defectus tollent a btis. ¶ Dōm q̄ erit necesse accipi defectum p pnatiōe. s. q̄n hō nō ꝓsequit̄ totā perfectionē sibi debitā vel possibilē fm ꝺditionē nāe vel spēi z ad quā est inclinatus sed deficit a consequutiōe eius. Nullus. n. talis manebit i electis: qz qlibet talis causat miseriā cū māeat adhuc hoi desideriū ad id qō nō hz qui āt desiderat nōduz est i fine vltio sed monet ad illū cuz desideriū sit motus qdā appetitus in locuz suum. ¶ Ad 9ᵐ dōm q̄ corpus nr̄m ꝓformabil̄ corpori xp̄i i gl'ia fm silitudinē z nō fm eq̄litatē sic z aia nr̄a hēbit gl'iam ad silitudinez aie xp̄i ſz nō ad eq̄litatē: z ita hēbit sciam sic aia xp̄i nō tñ tantā. s. vt sciat oia sicut aia xp̄i. ¶ Ad. xᵐ dōm q̄ lz essentia diuina sit rō totius cognitiōis in btis non tñ coniunget̄ oibus intellectib⁹ eq̄l'r fm modoſ diuersitatis. s. assignatos: iō nō intelligeret oēs eq̄l'r ēt nemo itelliget oia simpliciter. Qz lz essentia diuina sit rō oium cognoscibiliū non tñ coniūget̄ alicui itellectui creato vt rō oium cognoscibiliū sed solū vt rō quorūdā. Nullus. n. itellectus cape posset diuinā essentiā vt rōnem oium itelligibiliū: qz tunc oporteret vt cōprehēderet eā. vt.s. dictū est. ꝟ̄ tñ est ipol'e. ¶ Ad. xi. dōm q̄ itellectus agēs est forma ꝓportionata itellectu possibili sicut pō agētis est ꝓportionata potētie māe: ita q̄ oē qō est in pō passiua māe supplet agēs nāle deducēdo eā ad actū illius rei ad quā est i pō. Ita itellectus agēs deducit itellectuz posſibilē ad actū oiuz formarū intelligibiliū ad q̄ꝫ est in pō. s. faciēdo sibi formas rerū eē actu itelligibiles. s. abstrahēdo illaſ ab oibus ꝺditionib⁹ māe. Nā forma nō abstracta oino ipol'e ē q̄ itellectus polis recipiat. Jō quādiu nō est abstracta qz ē in orḡão fantasie vocat̄ itelligibil' in pō. i. qz ē i pō vt disponat̄ ad ꝟ̄ q̄ itelligat̄: z tñ dū sic māserit ipol'e ē illam itelligi cū aūt fuerit abstracta efficit̄ itelligibil' i actu nō q̄ sit itellecta actual'r sed q̄ hz actual'r oēs ꝺditiones q̄ requrunt̄ ad hoc q̄ sit intelligibil'. z qz abstractio fit p itellectū agentē ipse dr reducē itellectū pol'ez inquātū facit ei oēs formas māles intelligibiles i actu. ¶ Hoc mō dicim⁹ ſbas sepatas' z maxime ipsuz deū esse itelligibiles i actu: qz ad ꝟ̄ q̄ itelligant̄ nō oz fieri i eis aliquā abstractionē. imo nō est pol'is qz abstractio sp fit vt abstrahat̄ simplex de māli vel cōpositō: z tñ ſbe separate sint imāles z simplices. Nulla ḡ abstractio ab eis fieri pt Un̄ cē illas nō ē necessari⁹ act⁹ itell's agētis iō dñr actu itelligibiles qz n'la cōditio eis deest ad ꝟ̄ vt itelligāt̄ ēt si nūq̄ itelligāt. ¶ Et ꝟ̄ mō intell'r dictū cōmentatoris. s. si itellect⁹ agēs fiat itellect⁹ pol'is. i. fiat forma ei⁹: ita q̄ vniat̄ sibi itellectus pol'is itelliget oia ad q̄ se extēdit sua capacitas: qz intellectus agēs reducit eū in actū oium istoꝝ itelligibiliū. essentia aūt diuina nō est forma nāl'r ꝓportiōata itellectui nr̄o sic itellectus agēs. imo nō vnit̄ itellectui nr̄o ad illud ad qō itellectus agens: qz intellectus agēs pficit intellectū pol'em nō

tāq̄ forma itelligibilis ⁊ determinās sed tāq̄ lumen dispo-
nēs ad intelligē sicut lumē corporale se hz respectu oculi. vt
supra declaratū est. Essentia aūt diuina est intellectui nostro
tāq̄ forma itelligibilis determinās nos ad intelligendū ⁊
nō tāq̄ lumen itellectus ſ agētis q: locū illius supplet lumen
gl'ie qđ est quedā dispō ad intelligendū essentiā diuinam. ℊ
xx si etiā illa vnita intellectui nr̄o nō opz q̄ oia intelligamus.
¶ Ad.xq̄. dōm q̄ nihil ꝓhibet dicere q̄ post diez iudicij q̄n
gl'ia hoium ⁊ angelor̄ ⁊ penitus cōsumata q̄ oēs sci sciant
oia q̄ deus scit noticia visiōis ⁊ nō simplicis intelligētie. ita
tñ q̄ nō oēs videāt oia in essentia diuina ſz aia xp̄i ibi plene
videbit oia sicut nūc videt. Alij aūt bti videbūt plura vl' pau-
ciora in eā diuina ſm differentiā gradus q̄ deū cognoscent
⁊ sic aia xp̄i de hijs q̄. ſ. alios videt in v̄bo oēs btōs illumi-
nabit. ¶ Unū dr̄ apoc.xxj.q̄ claritas dei illuminat ciuitatem
beator̄ ⁊ lucerna ei⁹ ⁊ agnus. Et sil'r angeli superiores illu-
minabūt iferiores nō qdem noua illuminatiōe vt scia iferio
rū per ls augeat sicut fit ante iudiciū: sed q̄dā cōtinuatione
illuminatiōis. Sicut si intelligat q̄ sol quiescens illuminet
aerē q: ibi nō est noua illuminatio duz quiescit ſz cōtinuatio
q̄dam illuminatiōis. Est aūt noua illuminatio p ortū ⁊ occa
sum solis cū aliq̄n illuminare desinat ⁊ rursus illuminet. Et
sic dr̄ dan.xq̄. q̄ q ad iustitiā erudierint multos fulgebunt si
cut stelle i ꝑpetuas eternitates. Cū aūt obijcit q̄ ꝑlato cessa
bit in angelis post diē iudicij. Intelligendū est quātuz ad ea
q̄ nunc circa nos operant custodiēdo ⁊ dirigēdo: q: in hoc
sunt nobis ꝑpositi. Et ls nō erit post diē iudicij q: tūc nemo
erit q dirigi possit cum oēs erunt in statu. sicut dicit glo. pri-
ma ad corinthi.xv.

¶ An intellectus creatus possit videre diuinam essentiam
ex puris naturalibus. Questio.XLV.

opio q̄ itel lectus crea tus possit vidē diui. eēntiā ⁊c.

Queritur an intellectus creatus possit videre di-
uinā essentiā ex puris nālibus. ſ. nō fcā
ad ls dispōne aliq̄ supnāli. ¶ Aliq dicunt q̄ sic quia angeli
creati fuerūt in puris nālibus ⁊ mox vt creati sunt viderunt
res in v̄bo vt dicit Aug. sup gen. ad lram. Et ista vocat̄ co-
gnitio eor̄ matutina. ℊ aliqs intellectus creatus pōt videre
essentiā diuinā ex puris nālibus. ¶ Itē angeli boni ⁊ mali
nō cōicant nisi in nālibus: mali tñ vident deū p essentiā quia
Job.i. ⁊. q̄ dr̄ q̄ cū assisterēt filij dei corā dño affuit iter illos
ēt sathan. Assistentes tñ ſm Grego. vocant̄ illi q intima con
tēplatōe pfruunt. ℊ angeli mali fruunt hac cōtēplatōe. ⁊ sic
angeli ex puris nālibus videbūt diuinā essentiā. ¶ Itē qui
itelligē pōt illud qđ est minus itelligibile poterit intelligere
qđ est magis itelligibile. vt dr̄. iij. de aia. ſ. q: facilius ē imuta
ri a magnis sensibilib⁹ ⁊ itelligibilibus q̄ a paruis. essentia
āt diuina ē magis itelligibilis q̄ ista mālia q̄ nō sunt itelligi
bilia, nisi inquātū nos facim⁹ intelligibilia actu abstrahendo
deus āt cū sit oīno simplex ⁊ a mā sepatus ē per se itelligibi
lis. nos tñ ex puris nālibus itelligē possumus mālia ℊ pote-
rimus a fortiori videre diuinā essentiaz ex puris nālibus. ⁊
ista rō etiā militat ī angelis q̄ ista mālia intelligunt. ¶ Item
sicut se hz visus ad visibile. ita se hz itellectus ad intelligibi-
le. ij. ꝺ aia. Uisus tñ nūq̄ ipeditur a visiōe nisi vno ꝺ q̄ttuor
modis: ℊ nec itellectus ipediet ab itelligēdo nisi illis q̄ttuor
modis. Primus est p corruptionē orḡani visus: sicut q̄n est
aliq̄ macula in pupilla. Sil'r corruptio nō pōt accidē ī intel
lectu angelico ēt in puris nālibus ꝓstituto: q: intell's sui sūt
specula mūda ⁊' clarissima vt dicit Dio. lib. de di. no. capi. iij.
¶ Scōs modus ē p abntiaz rei visibil' sine q̄ non fit visio. ls
āt nō cōuenit in ꝑsenti: q: deo ē pñs oi intellectui tā bono
q̄ malo ⁊ ē intra ipsam sbam aie. Nulli ℊ deest vt intelligi
possit. ¶ Tertius modus ē si visibile nō sit visibile in actu
sicut q̄n colores sunt i tenebris: nō. n. fiūt actu visibiles nisi
p lucē ⁊ ē lux respectu color̄ sicut itellectus agēs respectu
itelligibiliū mālium q: mālia sunt itelligibilia in pō ⁊ nūquā
poterūt itelligi i actu quousq̄ abstrahantur. Ita colores q̄n
sunt ī tenebris sunt visibiles in pō: ⁊ tñ nūq̄ poterūt videri
dū sic māserint q̄usq̄ lumine pfundant. Hoc āt nō cōuenit
in ꝓposito: q: deus p seipsuz itelligibil' est: q: forma simplex
ē nō indigēs abstractiōe. ēt q: ipse lux ē ꝑma. Jo. i. ¶ Quar
tus modus ē pp excellētiā obi qđ corrūpit sensum. iij. de aia.
Hoc tñ non cōuenit itellectui q: excellēs itelligibile nō cor-
rūpit intellectū: sicut excellēs sensibile sensum. ij. ꝺ aia. ergo
deus ls sit excellēs intelligibile nō ipediet intellectū aliquē.

prima ratio

secūda rō

tertia ratio

Et sic ex puris nālibus intelligi de⁹ poterit a q̄libet intelle-
ctu. ¶ Itē vnūquodq̄ cognoscit̄ p suā sil'itudinē. sed ange-
lus ſm nām ꝓpriā est sil'itudo expssa dei: vt ait Dio. lib. ꝺ di.
no. c. iij. angelus ē imago dei mānifestatio occulti lumis. idest
diuini. ℊ angelus p nām ꝓpriā poterit videre essentiam diui
nā. ¶ Itē dr̄ in lib. de causis q̄ oīs intelligētia intelligit id
qđ est. ſ. se inquātū ē causata ab eo. q̄libet tñ intellect⁹ crea-
tus ſm nām suā ē creatus a deo ℊ per sua nālia poterit vide
re deū p essentiā. ¶ Itē ad īensitatē diuine largitatis ꝑti-
net vt cōicet creature oē illud cui⁹ ipsa ē capax creatura tñ ē
capax huius doni. ſ. q̄ p essentiā deū videre possit ex ꝓpr̄is
nālibus q: pōt ꝓuenire q̄libet itellectus ad videndū deuz p
essentiā p lumen gl'ie qđ qdē ē supadditū itellectui ⁊ actua-
le sibi. ℊ poterat de⁹ facē q̄ esset alicui intellectui istud lumē
nāle: ⁊ tunc ille intellectus ex ꝓpr̄is nālibus videret deum
p essentiā. ¶ Itē dicit cōmentator in ꝑn° noue methaphysi
ce q̄ si aliqđ esset itelligibile a nullo intellectu itellectū illud
itelligibile eēt frustra absurdū tñ est dici q̄ eēa diuina sit fru
stra itelligibilis. ℊ aliqs intellectus pōt eā ex puris nālibus
videre. ¶ Dōm q̄ essentia diuina nō pōt intelligi ab aliquo
creato itellectu ex puris nālibus ſz a q̄cūq̄ intel'r necesse ē
q̄ ex grā fiat sic dr̄ Ro. vj. ⁊ grā dei vita eterna. ⁊ tamē vita
eterna ē videre deū p essentiā. Jo. xvij. Hec est vita eterna vt
cognoscāt te. ℊ ad videndū deū per essentiā non pōt aliqs p
uenire nisi ex grā. ¶ Itē nō pōt ꝓuenire p nālia ad illud qđ
daī charitati in ꝑmiū cū etiā ipsa charitas sup nāl'r hēatur. ſ.
p solā infusionē. Uisio tñ dei q̄ est p essentiā daī in ꝑmiū cha
ritati. Jo. xiij. si qs diligit me diliget a ꝑe meo ⁊ ego manife
stabo ei me ipsuz. ℊ ad videndū deuz p essentiā qđ est videre
manifeste nemo pōt ꝓuenire nāl'r ſz ex charitate. ¶ Item nā
cū grā fortior est q̄s sola nā sci tñ in libo expītes q̄ius grām
hērent nō viderunt deū p essentiā. Uñ i eor̄ psona dr̄ illud
thobie. v. q̄le mihi erit gaudiū q in tenebris sedeo ⁊ lumen
celi nō video. ℊ a fortiori ex puris nālibus nō poterit hō deū
videre. ¶ Itē ſm ordinē effectuū est ordo cāz. nobiliorum. n.
effectus ē nobilior cā: ⁊ tñ inter oia q̄ pñt cōcedi pure crea-
ture maximū est videre deū p eēntiā. ℊ nō poterit pstari hoi
nisi a deo q est supma cā. ¶ Item illud qđ est ꝓpriū nāe su-
perioris nō pōt cōseq nā iferior nisi actiōe superioris cui⁹ est
illud ꝓpriū. Sicut aq̄ nō pt effici calida nisi p actionē ignis
cui⁹ est ꝓpriū eē calidū. Uidere āt deuz p essentiā ē ꝓpr̄ium
ipsi nāe diuine. ℊ nō poterit aliq̄ nā intellectualis ex ꝓpr̄is
nālibus deū vidē p essentiā nisi ipsa nā diuina. q: opari ſm
ꝓpriā formā est ꝓpriū cuiuslibet opant̄. Et tñ essentia diui
na nulli⁹ est forma ꝓpria nisi dei. Nulli ℊ nāl'r cōpetit p essen
tiā diuinā vidē deū vl' aliqđ aliud nisi ipsi deo. ¶ Itē forma p
pria alicui⁹ nō pōt effici forma alteri⁹ nisi cōicante eo. Nam
agens facit alterū sibi sil'e. ſ. id in qđ agit cōicādo ei formam
suā videre āt p diuinā eēntiā ē ipol'e itellectui nisi ipsa, essen
tia sit forma itellectus. i. id q̄ itelligit. ipol'e est ℊ q̄ aliqs itel
lectus creatus ꝓueniat ad hāc visionē nisi de⁹ cōicet ei vt es
sentia sua sit illi forma ad itelligēdū. ⁊ sic nō erit nāl'r cum a
deo fiat. ¶ Itē si aliq̄ duo copulari debēt ad inuicem quoz
vnū sit q̄si formale ⁊ aliud māle oz q̄ copulatio eor̄ fiat per
actionē q̄ est ex pte ei⁹ qđ ē formale ⁊ nō p actiones ei⁹ qđ ē
māle: q: forma ē ꝑncipiū agēdi mā āt paciēdi: ls ad ls q̄ intelle
ctus creat⁹ copulet diuine eēntie vt ipsa sit forma ei⁹ opz fieri
copulatōez q̄ nō pt fieri ex pte intellect⁹ nr̄i q: ē ibi tāq̄ māle
ſz ex pte dei q est ibi tāq̄ formale: ⁊ sic nō fiet nāl'r. ¶ Itē il-
lud qđ ē p se tale est cā ei⁹ qđ ē p alterū. Intellectus āt diui-
nus p seipsuz diuinaz essentiā itelligit cū intellect⁹ sit ibi di-
uina essentia vel sba p quā vr̄ ipsamet sba. Intellect⁹ āt crea
tus videt diuinā sbam p aliqđ qđ est ab eo alienū. ſ. p diuinā
essentiā q̄ est ab eo multū differēs: ℊ nō pōt intellectui nr̄o p
seipsuz cōpetere q̄ videat diuinā essentiā sed a deo sibi ꝓue-
niet. ¶ Itē q̄quid excedit vires alicui⁹ nāe nō pōt illi con-
uenire nisi p actionē alteri⁹. sicut lapis nō tendit sursuz nisi
aliq̄ moueat. vidē āt diuinā essentiā excedit limites cuiusli-
bet nāe create: q: cuilibet nāe intelligibili create ꝓpriuz ē in
telligē per modū sue sbe. nā āt diuina nō pōt intelligi ſz mo
dum nāe create ſz per alium excellentiorez ℊ ipol'e ē q̄ aliqs
itellectus creatus p seipsuz ꝓueniat ad ista visionez nisi per
opationē dei. ſ. p aliquā influentiā diuine bonitat⁹ ſm quam
eleuet intellectus creat⁹. ſ. ꝓditionē suā. ¶ Naz nō est pol'e
q̄ forma ꝓpria alicui⁹ rei fiat forma alteri⁹ nisi res illa par-

Rñdet questio q̄stioni

ticipet

ticipet aliquā silitudinē illius cuius ē illa forma ppria. Sicut lux corporalis nō fit actus alicui⁹ corporis nisi illud corpus participet aliqd de diaphano qō ptinet ad corpora q̄ p se sunt lucida: essentia āt diuina ē ppria forma itelligibil' intellectus diuini pportionata ei. Nā hec tria i deo vnū sūt. s. intellectus ⁊ q̄ intelligit ⁊ id qō intelligit ipole est ḡ qp ipsa essentia diuina fiat forma itelligibilis alicui⁹ intellectus creati nisi p ℔ qp ille itellectus pticipet aliquā silitudinē diuini itellectus. Et hec pticipatio ē necessaria ad ℔ qp videat diuina essentia tāq̄ quedā dispō pcedēs. ¶ Jtē nihil est susceptiuū forme sublimioris nisi eleuet ad capacitatē illius p dispōnes aliquā: qz forma nō fit nisi in mā ppria. i. q̄ est iā facta ei silis. s. p dispōnes. Nā alias nō reqrit dispō aliq̄ in mā ad formā sed q̄libet mā posset recipe quācūq̄ formā. qō falsum est: quia alie dispōnes regrunt ad vnā formā: ⁊ alie ad aliā. Hoc autē nō est nisi vt inducat silitudo q̄dam ppria inter mām ⁊ formā susciendā sine q̄ silitudine nulla forma itroducit i māz essentia aūt diuina est forma altioi oi intellectu creato: ḡ nō pōt puenire itellectus creat⁹ ad ℔ qp essentia diuina fiat forma siue spēs itelligibilis ei⁹ nisi eleuet itellectus creatus p aliqs dispōnes assimilātes eū aliq̄lr diuine essentie. ¶ Jtem si aliq̄ duo fuerint pt⁹ nō vnita ⁊ postea vniāt opz qp ℔ fiat p mutationē vtriusq̄ vel alterius eoz: si ḡ ponat qp aliqs i tellectus creatus icipiat de nouo videre diuinā essentiaz necesse est qp ipsa copuleť ei vt spēs vel forma itelligibilis: ⁊ tñ diuina essentia nō mouet: ḡ intellectus human⁹ ad istā vnionē mouet. Quelqdē mutatio nō pōt esse nisi p ℔ qp itellect⁹ creatus acqrat ō nouo aliquā dispōnē p quā appropinquet deo. Jtem aūt erit si deť qp aliqs intellect⁹ creatus a ꝑn⁹ sue creatiōis tali visiōe fruat. Nā cuz illa visio excedat cōditionē illius itellectus opz aliqd supadditū esse illi nāe qō est exppria nālia. Et sic nō videbit ex puris nālibus. Nā si detur qp illi nāe intellectuali nihil sit supadditū ad istā visionē habendā dabiť qp illa visio nō excedat limites illius nāe ſz conueniat ei p se qō falsum ē: qz nulli nisi deo ℔ p se competit vt ostēsuz ē. ¶ Jtē nihil pōt eleuari ad operationē altioreſ quā hz nisi virtus sua opatiua fortificeť. ¶ Dupliciter āt virtus fortificari pōt vno modo p solā intensionē ipsi⁹ sicut virt⁹ activa calidi. i. virtus ad calefaciendū augeť p intēsionē caloris in calefaciēte: ita vt vehementius iā calefacē possit. ¶ Alio mō fortificat virtus p noue forme appositionē: sicut virtus diaphani augeť ad ℔ qp possit illuminare p receptionē lucis de nouo i ipso diaphano. ¶ Primus modus augmēti causat operationē in eadē spē ꝛz fortioze sicut res paruz calida ⁊ multū calida calefaciūt ⁊ ambe calefactiōes sunt i eadē spē. ¶ Scōs modus augmēti facit operationē i altera spē: quia diaphanū factū diaphanū in actu facit ad visionē ad quam nūq̄ sufficit diaphanū in pō. s. sine luce. ¶ Jdē pz in spēbus rerū mālium existentibus i fantasia qz p illas sic vt sunt fit actus fantasticus sicut in sōnijs ⁊ nō sufficiūt ad aliū actuz excellentiorē. Si aūt p intellectū agentē abstrahant a condition⁹ māe auget virtus earū: ⁊ tunc sufficiūt ad causandū cognitionē intellectiuā q̄ est alteri⁹ spēi q̄ cognitio fantastica. Sic ḡ in pñti virtus nālis itellectus creati nō sufficit ad videndum diuinā essentiā opz ḡ qp augeat ei virtus. Ad ℔ āt qp pueniat ad istā visionē nō sufficit augmentū ꝑmi modi. s. p intēsionē virtutis nālis ipsi⁹ itellectus sic si intēdat calor in calido qz talis augmētatio nō facit actum in altera specie. Et tñ visio diuine essentie ⁊ p diuinā eēntiaz nō est eiusdem rōnis cū visione nāli intellect⁹ nři. Qō pz ex distantia medij videndi ⁊ ipsius obi qō vr: iō non pōt sufficē ad istaz visionē qp lumē nāle intellect⁹ nři quātūcūq̄ intēdat: sed opz qp fiat augmētum virtutis itellectiue p lumē alterius spēi qō non sit nāle. Jō oz opponi lumē extrinsecū. Et istud vocat lumen gl'ie. Nā in cognitionē itelligibiliū venit ex cognitiōe sensibiliū. ⁊ ob ℔ noia cognitiōis sensibiliū trāsferimus ad cognitionē itellectiuā ⁊ pcipue illa noia q̄ ad visiones ptinent: qz visus iter ceteros sensus ē nobilior ⁊ spūalior ⁊ p hoc itellectui ppinqor. Et ide ē qp itellectual' cognitio vocat visio. vj. ethi. Et qz visio corporal' non cōpleť sine luce illa p q̄ visio i tellectual' pficit nomē lucis accipiūt vñ. ij⁰. de aia aristo. itellectū agentē luci cōparat ex eo qp intellect⁹ agens intelligibilia facit in actu ea q̄ erāt itelligibilia in pō. sicut lux corporalis facit res actu visibiles. Jlla igit dispō p quā intellectus creatus eleuat ad visionē intellectualē diuine ſbe ꝓgrue vocat lumē vel lux gl'ie: nō pp hoc qp faciat deū intelligibilem i actu sicut facit itellectus agens spēs rerū mālium ſz p ℔ qp facit itellectū possibilē actu itelligere deū. ¶ Est. n. silitudo iter ℔: qz sicut itellectus agens ē quedā lux sine q̄ itellectus possibilis non itelligit: ita sine lumine gl'ie nemo deū videt. ¶ Est tñ dria iter hec qz intellect⁹ agens nihil facit circa itellectū pol'em. s. disponendo eū aut eleuādo ipsuz ad intelligendū cū intellect⁹ pol'is ⁊ agens nō sint due res sepate: ſz vna ſba: ſz intellectus agēs hz opationē suā circa rē intelligibilē. i. circa fantasmata abstrahēdo ea p qō fiunt actu itelligibilia: ⁊ tunc itellectus pol'is recipit illa tāq̄ ei nālia ⁊ cōuenientia ⁊ p ipsa intelligit. Jō intellectus agēs disponit itelligibilia sed nō itellectū pol'em sic̄ q parat alteri cibos nō dat ei potētiā gustatiuā vel appetitū ſz solū disponit cibū quo nō exñte nemo comedere pōt. ¶ Lumē āt gl'ie hz se econtrario qz nihil disponit circa ipsuz intelligibile: ſz circa itellectū posibilē. Nā ipsuz itelligibile ē ibi deus: vbi nō dz fieri aliq̄ abstractio ad ℔ qp deus sit itelligibil' cū deus p se sit intelligibilis ⁊ nihil ē magis itelligibile q̄z ipse deus: ſz lumē gl'ie agit circa intellectū pol'em eleuādo eū vltra cōditionē sue spēi vt itelligat illa q̄ al's intelligē non poterat: ⁊ sic non se hz oino sicut itellectus agēs ſz ē magna silitudo vt dictū ē. ¶ Jstud lumē gl'ie ē de q̄ dr̄ ps. xxxv. Jn lumie tuo videbim⁹ lumē. i. p lumē tuū qō est lumē gl'ie videbim⁹ lumen. s. diuine ſbe: qz ipsa ē lumē qō illuminat oēm hoiem venientē in hunc mundū. Jo. i. De ℔ lumie apoc. xxj. Ciuitas btōz nō eget sole nec luna: nā claritas dei illuminabit illā ⁊ ysa. lx. dr̄. Nō erit tibi sol amplⁱ⁹ ad lucendum p diem nec splēdor lune illuminabit te: sed erit tibi dñs i lucē sempiternā ⁊ de⁹ tuus in gl'iaz tuā. ¶ Jnde ēt est qp de⁹ q est cā oīs itellectiōis ⁊ cui idē est itelligere ⁊ esse vocat lux ꝑma. Jo. i. de⁹ lux ē: ⁊ non sunt tenebre vlle i eo vocat etiā lumē. Jo. i. s. Erat lux vera q̄ illumiat oēm hoiem. ⁊ itez ibi. Nō erat ille lux. s. Joā. bap. ſz vt testimoniū phiberet de lumine. i. de deo. Et ob ℔ ēt deus dr̄ circudatus lumine ps. c. iij⁰. s. Amictus lumie sicut vestimento. Et pp hoc tā deus q̄z angeli i sacra scriptura i figuris igneis describunť: qz ignis inter oia el'a de luce magis hz. ¶ Amplⁱ⁹ p̄dicta patent: qz ad ℔ qp nos itelligam⁹ diuinā essentiā ⁊ p ipsam opz qp essentia diuina vniat intellectui nr̄o sicut forma ipsa tñ forma nō vnit māe sine dispōnibus imediatis. vt. s. oñsum est pcedēti. q. opz ḡ dispōnes cē per quā diuina essentia intellectui nr̄o vniat. Hec aūt dispō nō pōt esse nālis alicui itellectu creato. Nā vltima dispō ad formā ꝑm eandē rationē recipit in mā ꝑm quā forma: qz sunt sil'es forma ⁊ ipm pfectibile: qz per vltimā dispōnes cōtingit formā. Forma aūt q̄ est diuina essentia excedit oēm facultatē nālem. Jō opz qp dispō imediate ad recipiendū essentiā diuinā tāq̄ formaz in intellectu nō sit nālis: qz al's forma ⁊ dispō imediata essent multū dissil'es: ⁊ tñ debēt ptinere ad idē genus qz pō. ⁊ prius actus ei⁹ sp accipiunť in eodē gñe. Vñ pō. ⁊ actus diuidūt quodlibet gen⁹ entis. iij⁰. phi. ⁊ sic ad aliud ptinent. Et pp ℔ facultas recipiēdi sine pō. nō se extendit nisi ad formā sui generis. Opz igit qp cū essentia diuina sit exˢ oē genus ⁊ excedat facultatē rerū creatarū ipsa dispō vltima ꝑm quā intellectus recipit essentiā diuinā excedat facultatē nālem. Et sic nō erit dispō nālis ſz supernālis quā vocamus lumē glorie. ¶ Pōt tñ intellectus creatus ꝑm facultatē nālem puenire ad cognitionē dei p formas creatas itellectui iditas vel acqsitas: ſz ista cognitio nō est visio dei p essentiā. Vñ p eam nō cognoscit ō deo qd sit sed qd nō sit. ¶ Aliq dicūt qp nullo mō possit hō venire ad videndū deū p essentiā siue p lumē nāle siue p lumē gl'ie: qz nullum ab exˢ adueniens pōt eleuare visum ad videndum ea q̄ nālem ei⁹ facultatē excedūt: sicut p nullā potentiā pōt visus videre voces vel odores aut aliqd qō non ē colorat⁹: sed essentia diuina excedit capacitatē intellectus creati magis q̄z excedat intellect⁹ ipsuz sensuz. ḡ sic sensus nō pōt p aliqd supueniēs cognoscere q̄ ptinēt ad intellectū aut vnus sensus q̄ pertinēt ad aliū sensuz: nō poterit itellectuſ creatus eleuari p aliqō lumē vt diuinā essentiā videat. ¶ Jtē illud lumē gl'ie qō in intellectu creato recipit est aliqd creatū: ⁊ sic distat in infinituz a deo q est increatus ḡ per ipsuz nō poterit disponi itellectus creatus vltimata dispositiōe ad videndū deū. ¶ Jtē si lumē gl'ie pp hoc qp esset silitudo quedā diuine essentie pōt hoiem disponere ad videndum deū cū oīs ſba intellectualis ex eo qp ē intellectualiſ ge

K Silitudo ⁊ dr̄ iter itellectu agētē ⁊ lumē gl'ie

L p

M a

N duplicit fortifica tur virtus actiua.

O Nō. tom ō lumie glorie.

P opio q̄rūdā

Q pa rō

R 2a rō

S 3a rō

rat sil'itudinem diuini itellectus vel sbe q̄libet sba itellectua lis p nām suā sufficiet ad videndū diuinā essentiā. ¶ Jtē il-
quarta rō lud lumē gl'ie est creatū nihil g̃ ꝓhibet posse illud esse condi tionē nālem alicuius itellectus: t tūc ille p seipsum diuinam essentiā videret. Et tn̄ ista nō concedunt g̃ nec illud lumen gl'ie sufficiet intellectui nr̄o ad videndū diuinam essentiam.
quinta rō ¶ Jtē infinitū inquātū infinitū est icognitū deus tn̄ ē infini
sexta rō tus g̃ cognosci nō p̄t a nobis ēt per lumē gl'ie. ¶ Jtem op3 esse ꝓportionē itellectus ad rē intellectā: t tn̄ nulla ꝓportio est itellectus nr̄i ad essentiā diuinā etiā addito lumine gl'ie
S q3 sp māet distātia infinita g̃ ēt p lumē gl'ie deus videri non p̄t. ¶ Dōm q̄ essentia diuina cognosci p̄t a q̄libet itellectu creato nō qdez ex nālibus iuribus 3 p lumē gl'ie vt dictu3 ē
Q3 dato oppositō tolleret btitudo ois sbe intellectualis cuz illa esse nō possit nisi i vidēdo essentiā diuina3 q̄ est maxima
Rñdet rō- pfectio itellectus repugnat ēt hoc sacre scripture q̄ asserit di
nib⁹ p̄dcis uinā essentiā clare videndā a btis. ī p̄ō ista tāquaz erronea
ī mediate abȝciēda est. ¶ Ad p̄mū dōm q̄ sensus nō p̄t puenire ad intelligibilia nec ēt ad sensibilia ꝓpria alteri⁹ sensus q3 ista
T sunt oio ex nām suā: ideo sensus p nullā potentiaz p̄t ad ls ptingere. Essentia aūt diuina ad intellectū ptinet: q3 ē ō numero intelligibilium. īmo nihil magis ē intelligibile q̃s ipsa.
Ad p̄m ar. Nō est g̃ ꝺ conditionē intellectus creati itelligē essentiā diuinā sed ē supza facultatē suā. Jō indiget cōfortari p aliquaz dispōnem vt ad ls peruenīat. ¶ Et nō est sil'is cōparatio fcā de sensibilibus. Nā aliqd est qō sensus non capit. s. q3 est ex nām obi sui sicut visus nō capit voces t auditus colores. t gñaliter nullus sensus capit pure spūalia. ¶ Aliud ē q̄ nō capit sensus qō ad nām obi sui ptinet: t tn̄ excellens valde est t ꝓp suā magnitudinē nō capit sicut oculus humanus nō p̄t clare t diu videre solis radios. Ad p̄mum qō sensus nō capit nūq̃s p̄t puenire p aliquā confortationē eo q̄ ē ex suam nām. Ad scām aūt puenire p̄t si cōfortet. Quilibet. n. oculus solē clare videre posset si cōfortaret sicut q̄dā visibi-
lia sunt q̄ sani delectabiliter vidēt t hñtes oculos infirmos illa videre nō p̃nt pp excellentiā lucis. Deus aūt ad intellectū creatū comparat scōo mō. s. tāq̃s intelligibile excellēs: t nō p̄imo mō cū deus sit aliqō intelligibile. Cuz autē dicit q̄ magis excedit essentia diuina intellectū q̃s itellectus sensuz verū est quātum ad eē sed nō quātum ad cognosci. Un̄ facilius erat puenire sensuz ad ls q̄ esset itellectus q̃s q̄ intellectus pueniat ad ls q̄ sit eēntia diuina. Jō non fit per lumen gl'ie nec p aliquā aliā dispōnez q̄ itellectus creatus sit essentia diuina 3 puenit ad ls q̄ intelligat eā. Et quātum ad hoc magis excedit intellectus sensuz q̃s essentia diuina excedat itellectū eo q̄ iter intellectū t essentiā diuinā p̄t eē aliqua ꝓportio cū deus sit aliqd itelligibile. Jnter sensuz aūt t pure itelligibilia sicut sunt icorporalia nulla ꝓportio esse p̄t. t inter ea q̄ sunt vnius sensus ad alteruz sensuz q3 istud est ex nām sensus. ¶ Ad 2m dōm q̄ lumē gl'ie est aliqd creatuz: t
U Ad 2m ar. tn̄ per illud p̄t hō puenire ad videndū deum t nō exaltat intellectū creatū ad dei visionē tāq̃s ipsum sit ūmediatuz deo t indistās: sed q3 a deo accipit virtutē ad istū effectū. ¶ Aliter p̄t dici q̄ istud lumē gl'ie distat a deo in infinitū fm esse ideo p illud nō p̄t intellectus creatus peruenire ad ls q̄ sit deus: t tn̄ fm intelligē est indistās a deo: q3 fz illud vnimur deo ūmediate: ita⁹ vt essentiā diuinā p seipsam itelligam⁹. Jta mā t forma fm eē distant imensum q3 mā nūq̃s p̄t puenire ad ls q̄ sit forma: t tn̄ sunt ūmediata p ꝓportionē q3 vnuz al teri vnit t dispōnes ille fm quas mā vnit forme dn̄r facere formā ūmediatā māe vel fm illas mā contingit formā lz differant in gradu essendi. ⁊ t sic lumē gl'ie ē deo ūmediatū t facit nos ei ūmediatos ī intelligēdo t nō i eēndo. ¶ Ad 3m dōm q̄ lz q̄libet creatura intellectual' sit sil'itudo dei nō tn̄ est pfecta sil'itudo ei⁹: ita vt p illā pueniat hō ad intelligendū deū.
Ad 3. ar. Peruenit aūt p istud lumē q3 istud nō est sil'itudo dei nisi in quātum facit nos aptos ad deū itelligenduz. ¶ Diuersitas aūt est ꝓp simplicitatē dei t cōpōnez creaturarū. Est. n. ꝓportiū dei vt sbam suā perfecte cognoscat lumē aūt p̄dictum ē sil'itudo dei quātuz ad ls q̄ ad dei sbam videndā p̄ducit'. Et nō est sil'itudo dei i essendo p quā exprimat id qō in deo ē: sicut imago exp̄mit rem cui⁹ ē imago q3 est pfecta sil'itudo ei⁹ Nulla aūt intellectualis sba p̄t esse dei sil'itudo ita vt p eaz deū intelligam⁹. Cū. n. nullius sbe create simplicitas sit eqlis diuine simplicitati ipol'e est q̄ totā suā pfectionez creata sba hēat in eodē. hoc. n. est ꝓpriū dei q̄ pure simplex est t fz idē est ens t itelligens t bonus t vnus t viuēs t omnia alia. Quecūq3. n. de deo dicant' lz diuersas rōnes dicant vnuz tn̄ in deo sunt scilicet ipsa dei substantia. Jn creatura aūt differūt hec quia homo' fm aliud est aial, t fm aliud intelligens t fm aliud albus: t sic ō ceteris. Et sic nulla res ē oīno simpliciter nisi deus. Et sic op3 q̄ aliud sit i sba itellectuali creata lumē quo beatificat' in diuina visiōe t aliud ipsuz lumen q̄ in spē sue nāe cōplet t itelligit ꝓportionaliter ad cōditionē sue spēi. Jō creatura intellectualis fm eē suū lz sit quedaz sil'itudo dei remota nō tn̄ p̄t esse sil'itudo ꝓpinq̄ ad intelligendū deū. ideo op3 lumē illud p qō intellect⁹ fit ꝓpinquus deo ad ipsuz videndum esse aliud a lumine nāli suo. ¶ Ad iiȝ. dōm q̄ lumē gl'ie nō p̄t esse cōnāle alicui itellectui creato eo q̄ visio diuina excedit capacitatez nālem ois creature
Ad. 2 ió nō p̄t eē nāle alicui creature p se deū videre posse. ¶ Et si dicat q̄ illud lumē est creatuz ideo q̄ nihil impedit alicui creature esse cōnāle sicut ē accidēale. Dōm q̄ multa p̄nt alicui accidentaliter aduenire q̃ si essent ei sbalia mutaret spēz
Rñdet ad 2 suā. sicut accidit aq̄ esse calidā. Si aūt esset ei nāle esse calidā iā nō esset aq̄ sed ignis q3 inter oia corpora illi ꝑmo t ꝓprie cōpetit calidū esse. Jta accidit hoi esse albuz: t tn̄ si eēt sbale hoi esse albū nō esset hō: sed ptineret ad q̄litatē: t ita ī oibus apparet. ¶ Sic igit' lumē gl'ie per qō de⁹ imediate vī accidē tale est hoi. Si aūt eēt hoi nāle videre diuinā essentiam sine vllo medio: iā nō esset hō sed de⁹ cui nāle est diuinā essentiā cognoscē: t p ipsaz, se cognoscē t oia alia tāq̃s p formā suam Sicut g̃ nō p̄t alicui corpori esse ꝓpriū esse calidum. s. sine
Ad 3m Quō in finituz ē incogni tum ptīcipatiōe nisi hēat formā ignis: ita non p̄t esse alicui nāle diuinā essentiā videndo nisi eē diuina sit forma sua. p̄t tn̄ p ptīcipationē illi⁹ forme videre diuinā essentiā etiā si nō sit deus sicut aliqō corpus p̄t calidū esse p participationē licet non sit ignis. Jsta āt ptīcipatio diuine eēntie dr̄ lumē gl'ie. ió nemo p̄t nisi accidētal'r. deū vidē. ¶ Ad 5m dōm q̄ infinituz ꝓpatiue dictū est incognitū: sic mā p pāuationē foze ē infinita q3 nō hz formā q̄ determinet eā t finitet i essendo tale infinitū ē incognitū q3 foza ē p̄nm cognitiōis. ió qō foza caret est icognitū. Et sic. iȝ. phi. ari. infinitū ad mām reducit. Et ꝺ mō q̃titas nō hñs termios dr̄ ifinita: t ēt ista ē icognita q3 terminuſ i quātitate ptinet ad figurā q̄ foza dr̄. Et ponit i q̄rta spē q̄litaz. t ista foza ēt ē p̄nm cognoscēdi. ¶ Aliqñ dr̄ infinitū negatiue nō q̄ careat vel ꝓuet aliq̄ p qō limitari dēat: sed q3 nihil hz qō ipm ꝺhat t finitet. Sic oēs foze imāles vocāt
t ifinite t sunt qdāmō ifinite cū nō sit eē eaz ꝺ p mām. ꝺ mō de⁹ infinitus ē q3 est oīno imālis. Et sic infinitum nō est icognitū 3 est maxie cognoscibile cū mā sit q̄ ipedit cognitionē itellectiuā t res māles nō sunt cognoscibiles i actu 3 in pō sbe aūt sepate sunt itelligibiles i actu: t sic de⁹ lz sit infinit⁹ ē cognoscibilis. īmo quāto res ē magis ifinita est magis cognoscibilis: q3 magis ē sepata a cōditiōibus māe. Jsta infinitas cōpetit deo t oibus sbȝs sepatis. ¶ Habet āt deus aliū modū ifinitatis fz quē ipse solus vocat vere ifinitus: q3 alie sbe sepate lz sint forme nō ꝺcte t finite p māz sunt tn̄ in seipsis limitate p terminos sue nāe. Jō non vocamus eas cōiter ifinitas. Deus aūt nō est limitatus terminis nāe sue. Rō diuersitatis est q3 in oibus reb⁹ creatis est eē receptū t ē aliud esse: t aliud essentia cui participat. Un̄ necesse ē esse participatū esse finitū fm modū nāe recipiētis cui participat deus aūt nō recipit eē ab alio sed ipsemet ē ipsa nā entitatis ió nō est aliqd per qō i deo limitet eē cū limitatio vel ꝺctio nō fiat nisi ex mō recipiēdi. Jō necesse ē dei esse ifinitū esse. Et, ob ꝺ dicimus deū infinitū eē fm essentiā. Et istud ēt nō facit cuz esse incognitū īmo magis cognoscibilē: q3 quāto res hz magis de esse tāto est magis itelligibilis. ¶ Ad 6m dōm q̄ iter
Ad. 6. itellectū nr̄m t deū est ꝓportio lz nō in eēndo fz bñ i cognoscēdo. Proportio. n. fm cōem modū dicit cōmensurationem duarū quātitatū fm equalitatē vel excessuz determinatum. Transfert tn̄ ad signādum habitudinē duarū rerū q̄ocūq̃s se habētiuz. Et sic dicim⁹ mām ꝓportionatā esse forme t pa-
rñdet ꝑ miſs rōni bus ad ꝑmā ciens ꝓportionatum esse agēti: t tn̄ non accipit ibi ꝓportio p̄mo mō. hoc mō deus t itellectus creatus hñt ꝓportionez inquātum intellectus nr̄ p̄t puenire ad intelligendū deuz. ¶ Ad primas aūt rōnes que ꝓbabant hoiem posse nāliter videre deū est respōdendū. Et ad primā dōm q̄ angeli i sua ꝑma conditiōe non viderūt deum p essentiā: lz aliq̄ hoc credi-

derunt

diderunt:sed viderũt deũ per sil'itudinẽ creatã. Et ℔ necesse ẽ dici siue ponant angeli creati ,in ;gra;siue.i puris nãlibus cũ nemo dicat angelis fuisse cõcreatã felicitatez:'qz tunc nec illi potuissent cadere:nec isti cõformari cum btitudo de se firmũ bonũ sit:g̃ non fuerũt angeli creati in beatitudine. ⁊ tñ si in p̃ncipio creatiõis sue vidissent deũ per essentiã fuissent creati beati cũ illa visio sit beatitudo.g̃ nõ habuerunt eam i p;rincipio creatiõis. Et ℔ inuitur p Aug. sup̃ genẽ. ad l'ram vbi vocat visionẽ matutinã cognitionẽ in v̄bo.i. p essentiaz diuinã ⁊ vespertinã ea q̃ est in seipsis p spẽs cõcreatas angelis. Et tñ cognitio vespertina p̃cessit matutinã qz dr̃ factum est vespere ⁊ mane dies vnus. ¶Ad 2m dom̃ q̃ diabolus nõ est de assistentib⁹ deo:qz ℔ ad solos angelos bonos ptinet ⁊ nõ ad oẽs sed solũ ad supiores ⁊ isti per essentiã deuz videt. Dicit autẽ sathan astitisse nõ q̃ deũ p essentiã viderit sed q̃ a deo visus ẽ inquãtuz ad ipsuz dei ;p;uidentia se extẽdit sicut ad bonos angelos. Et sic sathan astitit deo: qz p̃sto ei erat vt deus de ipso faceret qd̃ vellet sicut nos dicimus illa nobis assistere vel p;resto esse q̃ nr̃e disp̃oni subiecta sunt. P̃ot tñ dici q̃ sathan nõ dr̃ deo assistere ſz astare. Nam oia deo astãt siue co;rpo;rea siue ico;rpo;rea;: qz oia ei subiecta sũt. Assistere autẽ solũ dñr illi spũs bti qui ab intima cõtẽplatione nũq̃ recedunt vt ait Grego. Dr̃ tñ astitit: qz est p̃teritum equocum de'asto ⁊ de assisto. Sathan aũt dr̃ astitisse qz astabat: ⁊ nõ qz assistebat. ¶Ad 3m dom̃ q̃ aliqd p̃ot esse p se magis itelligibile qd̃ tñ est minus itelligibile alicui. Qd̃ aũt apparet i nr̃o intellectu qz facultas itellectus nr̃i determinat ad formas sensibiles q̃ per itellectuz agentẽ fiunt intelligibiles i actu eo q̃ fantasmata ita se hñt ad intellectũ nr̃m sicut sensibilia ad sensum. iij̃. de aia. Jõ opz q̃ ad oẽ illud qd̃ itellectus nr̃ intelligit nãl'r manu ducat p formas sensibiles vt ait Dio. Et qz ſbe separate q̃ sunt p se maxime itelligibiles excedũt genus formarũ sensibiliũ:iõ intellectus nr̃ ẽ valde debilis ad cognitionẽ earuz.ſ.qz non p̃ot manu duci directe ⁊ imediate in cognitionẽ earuz per formas sensibiles. vñ dr̃ j̃.metaphy.q̃ sicut'se hz oculus noctue ad lumẽ solis : ita se hz intellect⁹ nr̃ ad ea q̃ sunt manifestissima in nã. Nãlis aũt facultas itellectus angelici non est determinata ad formas sensibiles ita vt p eas itelligẽ debeat.ſ. accipiẽdo eas p sensum ⁊ postea abstrahẽdo p intellectũ agentẽ sicut nos facimus. Nã iste modus nõ cõpetit angelis'eo'q̃ nõ sunt cozpo rei nec hr̃e p̃nt o;rgana sensitiua. Est tñ facultas intellectus ipsoz determinata ad formas creatas p quas itelligũt quia iste nõ excedunt genus ipsoz:ſz sicut angeli sunt creati. ita iste sunt create. Jõ sicut itellectus nr̃ hz se valde debiliter circa cognitionẽ ſbaruz ſepatarũ qz excedunt gen⁹ formarum sensibiliũ.ita ſbe ſepate circa cognitionẽ diuine essentie deficiũt:qz illa excedit formas creatas p quas nãle ;est angelis itelligere. Magis tñ deficit angelus ex p̃p̃ijs nãlibus a cognitiõe diuine ſbe q̃ intellectus nr̃ deficiat a cognitõe ſbaz ſepatarum qz magis excedunt ipsi a deo q̃ nos ab angelis. Dictũ aũt cõmentatoris intell'r de intelligibilib⁹ creatis inter q̃ est p̃portio aliq̃:diuina aũt essentia excedit oẽm intellectũ creatũ in infinitũ. ¶Ad 4. dom̃ q̃ intellectus creatus nõ ipedit ab ℔ q̃ deũ videat p essentiã ex defectu diuie eẽntie q̃si de se'nõ sit itelligibil'in actu cũ e;p̃rio inter oia ipsa est maxime itelligibil': ſz est ipedimẽtũ ex pte intellectus creati. ¶P̃rimo pp defectũ virtutis itellectiue create cuius nãlis facultas ẽ determinata ad ens creatũ. ℔ tñ defectus in hoie ẽ z'in angelo cõsiderãdo nãlia eorum: ⁊ tamẽ non equaliter in intellectu enim angelico non inuenitur aliquis defectus quãtum ad ea que sunt sui generis sed quantum ad ea que sunt supra genus. Est.n. itellectus angelicus creatus: ⁊ sic oia creata sunt in vno gñe. Et quãtuz ad ista intellectus angelicus nõ deficit:qz oia creta pfecte itelligit: deficit tñ quãtum ad id qd̃ est ex̃ genus itellectus sui.ſ.quãtuz ad deuz q .ſ.oẽ gen⁹ ẽ. Intell's aũt hũanus deficit an dupl'r.ſ.circa ea q̃ sunt ex̃ genus.i.circa deũ quẽ nõ intelligit: ⁊ circa ea que sunt in gñe ipsius itellectus.i.q̃ sunt creata. Nã nõ itelligit pfecte oẽs creaturas. Et ℔ est qz lux itellectus nr̃i ẽ obũbrata sicut dicit ysaac q̃ rõ'oriẽ in vmbra itelligẽtie.i. intellect⁹ nr̃ q vocat rõ: qz est discursiuus oriẽ in vmbra intelligẽtie.i. hz ortum ibi vbi itelligẽtia deficit a luce pfecta itellectuali ⁊ icipit obũbrari. ¶Scõo accidit defectus ex pte intellectus creati pp abñtiaz intelligibil'qz ſz essentia diuina sit p̃ñs cuilibet rei:nõ tñ ẽ p̃ñs cuilibet itellectui vt foza itelligibil': ⁊ tñ nõ sufficit q̃ sit realiter in itellectu ad ℔ q̃ intelligat:sed q̃ vniat ei tãquã forma itelligibilis. Hoc aũt nõ accidit nisi qñ in;intellectu ẽ disp̃õ sufficies ad ℔ q̃ possit vniri ;essentie diuine vt forme itelligibili q̃ disp̃õ ex nãlibus ;p̃p̃ijs ineſſe nõ p̃ot. ¶Tertio differt itellectus creatus a visiõe dei pp excessum claritatis diuine essentie supra formas illas p quas intellectus creatus nãliter itelligit. Et sic itellectus creat⁹ defi ciet nãliter a visiõe dei p essentiam quãuis imensitas diuine essentie intellectũ nõ corrũpat sed magis cõfortet ad itelligẽdum. ¶Ad.5.dom̃ q̃ intellectual'nã est sil'itudo dei inquãtum ẽt deus est itelligẽs ſz nõ est sil'itudo per quã deueniat ad cognoscendũ deuz p essentiã.vt.ſ.ostensuz est. Quia tñ ẽ aliq̃ sil'itudo dei'p̃ot per ;aliquas ;spẽs creatas q̃ sint sil'itudines dei large puenire ad cognoscẽdum deum. Jsta tñ cogni tio non ẽ per essentiã. ¶Ad.vj.dom̃ q̃ oẽs intelligẽtie deum itelligũt inquãtũ a deo create sunt nõ tñ per ℔ vident eũ per essentiã qz hoc mõ non p̃nt eũ cognoscere nisi'inquãtum retinẽt in se quãdam sil'itudinẽ illius sicut causatũ retinet sil'itudinẽ cãe. Jsta tñ sil'itudo est multũ distans qz est in maximo gradu analogie. Jõ non p̃ot cognosci deus ℔ mõ nisi valde iperfecte ⁊ q̃si argumẽtatiue. ¶Ad.vij.dom̃ quod supra resp̃õsum est.ſ.q̃ lumẽ gl'ie p̃ot esse accidẽtale intellectui sed nõ cõnãle:qz illud ;qd̃ ptinet ad ;nãm supiores ;tãquã p̃p̃rium eius nõ p̃ot esse p̃p̃riuz nãe inferiores ;nisi trãsferat vt sit de spẽ nãe superiores sicut diaphano p̃ot lux accidere nõ p̃ot tñ sibi esse nãle q̃ ;abñte co;rpo;re lucido luceat.nisi ipsum diaphanũ efficiat co;rpus lucidũ determinari aũt ad intelligendum p formã increatã est p̃p̃riũ intellectus increati nõ p̃ot q̃ esse nãle intellectui creato. ¶Et sic illud lumen p qd̃ vniẽ intellectus creatus forme itelligibili increate.i.diuine essentie cõicari qdem p̃ot ;accidẽtaliter ;itellectui creato non p̃ot effici q̃ ipse hẽat illud nãliter nisi tã efficeret'intellectus increatus.i.deus q̃ est ipse. ¶Ad.viij.dom̃ q̃ ẽt si nullus itellectus creatus diuinã eẽntiã itelligeret nãl'r aut p gr̃am adhuc nõ esset ;diuina essentia frustra intelligibilis cũ ipa se sufficiẽter intelligat'. Etiã dictũ cõmentatoris locũ hz ;si eẽt aliq̃ sba in orde q̃ solum eẽt ;vt intelligeret ⁊ si nõ intelligeret esset frustra. ¶Aliter ẽt dici p̃ot q̃ esse frustra dicit habitudinẽ ad finẽ.ſ.in illis q̃ sunt p̃p̃ alterũ ⁊ non assequunt finẽ illũ ad quẽ sunt. Deus ãt'non ẽ ad aliqd sed oia sunt ;ad ipsum tãq̃ ad finẽ. Jdeo ẽt si a nullo intelligat frustra ee nõ p̃ot. De hjs.ſ.Tho. iij̃. sen. di. xlix. q. v. arti. vj. Et in sũma cõtra genti. lib. iij̃. c.l. ⁊. lj. ⁊. lij̃.

¶An homo in statu vie possit videre deum per essentiam.

Questio. XLVI.

Queritur an hõ in statu vie possit videre deum p essentiã. ¶Aliq̃ dicũt'q̃ sic qz ysai. vj. dicit vidi dñm sedẽtem super soliũ excelsuz ⁊ elevatuz ⁊ plena erat ois terra maiestate eius. Et micheas p̃pha dixit. Vidi dñm sedentez sup solium suũ ⁊ ois exercitus celi stabat a dextris ⁊ a'finistris. iij̃. reſ. xxij̃. ⁊. ij̃. palipo. xviij̃. ⁊ tñ isti duo p̃phe viuebãt. g̃ viuens p̃ot p essentiam deũ videre. ⁊ maxime apparet in ysaia: qz ille cuius maiestate tota terra plena est: est'deus essentialiter:hunc tñ vidit ysaias. ¶Item videre deum facie ad faciẽ est videre ipsum p essentiã.i.ad cozin. xij̃. Nũc videmus p speculuz tunc aũt facie ad faciẽ.ſ.i vita eterna.ibi tñ planum est q̃ deus p essentiã videbit.ſz Jacob in statu vie existẽs vidit deũ facie ad'faciẽ gen.xxxij̃. vidi dñz facie'ad faciẽ ⁊ ſalua facta est aia mea. g̃ in statu vie deus p essentiã'videri p̃ot. ¶Jtẽ Job. xlij̃. dicit auditu auris audiui te nunc autẽ oculus'meus videt'te. Visus autẽ ẽ ỏ rebus p̃sentibus ⁊ auditus de abñtib⁹. Et sic inuit q̃ postq̃ Job cognouerat deũ quasi abñtem per audituz postea cognouit eum p̃sentem sibi qd̃ ;est videre. ⁊ sic Job vidit deũ per essentiã qz alias semp deus'cognosceret ab eo tãquaz aliquid elõgatum:cũ oẽs cognitiones alie de deo fiãt per quasdã similitudines in imensum elongatas a deo. ⁊ sic Job in statu vie deum'vidit per essentiã. ¶Jtẽ numeri. xij̃. dicitur de Moyse q̃ palã ⁊ nõ per enigmata deũ vidit. Jlle tñ qui videt deum sine enigmate videt ipsuz per essentiã: qz istas duas visiones distinguit apostolus q̃si oppositas p̃ma ad cozin. xiij̃. ſ. per enigmata ⁊ facie ad faciẽ.ſ. per essentiã. vnde cognitio nulla media esse p̃ot. ergo Moyses p essentiã deum videbat dum viueret. ¶Jtẽ p̃ma ad cozin. xij̃. super illo verbo raptũ vsq

Angeli mox creati non viderũt diuinaz essentiã

℔ ad.2.ra.

AA ad.3.ra.

BB ad.4.ra

p̃m⁹ defectus

2⁹

3⁹

CC ad.5.rõnẽ.

DD ad.6.rõnez

EE ad.vj.rõnẽ.

FF ad.8.rõnez

alia;rñsio

.ſ.Tho.

opio q̃rũdã q̃ de⁹ i statu vie possit videi p essẽtiam.

p̃a rõ

2a rõ

3a rõ

4a rõ

5a rõ

ad tertiū celū dicit glo. q deus ostēdit apl'o vitā in qua vidē dus est i eternū illa tñ est visio beata. Etiā dr ibi q ad ß raptus est apl's q ipsum deū in se t nō in aliqua figura videret. t ita dr q i 3° ordine angelor sunt throni cherubini t seraphini qui vicinius deū contēplant ad quor sil'itudines deum vidisse apl's dicit. Jstud autem est videre p essentiam. Jdeo apte apparet q paulus deū per essentiā vidit dum ad huc viueret. ¶ Item fm Aug. xij. super geñ. ad lram visiōe

6ª rō. intellectuali videnť ea q̄ sunt in aia per essentiā sed visio itellectualis est de rebus ipsis itelligibilibus nō per aliquas similitudines sed p'suas essentias vt ipse dicit: cū ergo deus p

7ª rō. essentiā suā sit in aia cuiuslibet viatoris apparet q per eēntiam ab eo videať. ¶ Item affectus magis ē corruptus i homine p pcm q̄ intellectus q: pcm est in volūtate vt dicit augu. Potest tñ voluntas diligere deum imediate in statu vie qō fit per charitatē. Nā non diligimus deū per alia sed ei tā quā vltimo fini inheremus t alia pp ipsuz diligimus. g̃ etiā

8ª rō. intellectus viatoris deū imediate videre pōt vel cōiungi ei: t hoc ē videre p essentiā. ¶ Item oē illud imediate videtur t per essentiā ab intellectu nro ad qō intellectus nr se conuertit nō se'conuertēdo ad aliqd aliud. Sed intellectus viato

9 rō. ris pōt conuerti ad deuz sine ß q conuertať ad aliqd aliud g̃ intellectus viatoris pōt per essentiā deū videre. ¶ Jtez oē illud per qō iudicam⁹ de aliqbus opz q sit nobis magis co gnitū q̄ illa: t tñ fm Aug. lib. de vera religiōe fm veritatez increatā de oibus iudicamus ipsam de' oibus cōsulentes ēt

10 rō. in statu vie. g̃ ipsam veritatē increatā magis cognoscemus i via q̄ oia alia. Et tñ ista veritas est diuina essentia. g̃ pōt videri deus ß ab hoie per essentiā. ¶ Item pp vnūquodq̄ tale t illud magis: sed oia q̄ cognoscimus ß cognoscimus p lumen diuinū: qō est ipsa diuina essentia: q: vt dr in lib. de spū t aia. mens nra in actū cognitiōis exire nō pōt nisi diuino lumine pfundať. g̃ ipsum deū videmus p essentiaz magis q̄z aliquid aliud. ¶ Jtē fm Aug. mens nra a deo nulla iterposita creatura formať. in visiōe aūt imediata nihil interponit.

11ª rō. Jn visione vero mediata semp aliqd interponit. g̃ hic videmus deū per essentiā cum mēs nostra formetur a deo nulla creatura iterposita. ¶ Item in q̄libet sciētia speculatiua cognoscit de subiecto quid ē deus tñ est subiectū vel saltē pars subiecti alicuius sciētie speculatiue. s. theologie vel methaphysice que de deo sunt: vt p3 pmo methaphysice. g̃ per aliquā scientiā speculatiuā scit de deo qd est. t hoc ē ipsum videre per essentiā possumus tñ in via hēre oēs sciētias speculatiuas. g̃ potest hō viator videre deū per essentiā. ¶ Jtē nihil impeditur nisi a suo cōtrario: corruptio tñ corporis non repugnat directe disponi intellectus cū nō sint in eodem: ergo dispō intellectus non impedit per corporis corruptionē vel alterationē: Sed aia in corpore icorruptibili existēs videbit deū per essentiā. g̃ poterit etiā illum videre existēs in corpore corruptibili. t ß est in via. ¶ Dōm q nō pōt deus per essentiā videri ꝓprie ab aliquo q est in statu vie. q: exo. xxxiij. dicit. Non videbit me hō t viuet glo. dicit ibi. Quādiu i corpore viuet videri p quasdam imagines deus pōt sed p ipsaz nāe sue spēm videri non pōt. ¶ Jtē Jo. pmo dr. Deuz nemo vidit vnq̄ glo. dicit ibi. Nemo purus hō viuens in ß corpore vidit deum qd est. ¶ Item scōa ad corin. v. dicit. Quādiu sumus in corpore peregrinamur a dño per fidē ambulantes t nō per spēm glo. dicit ibi hoi adhuc vitā corruptibilē agenti non pōt ꝓtingere vt remoto atq̄ discusso nubilo oiuz fantasmatū corporalium serenissima incōmutabilis veritatis luce potiať. ¶ Item esse viatorē t cōprehensorē simul nullius est nisi xpi: sed q̄cūq̄ videt deum p essentiaz dr cōprehensor g̃ nullus viator per essentiā deuz videre pōt. ¶ Item posita ea sequtur effectus suus: sed cā per quā aia est beata est diuina visio. vt. s. ostensum ē. q. xl. g̃ si aliquis posset in statu vie deum videre per essentiā esset beatus in statu vie: qō absurdum est. g̃ nullus viator deum p essentiā videre pōt. ¶ Ad huius euidentiā considerandū q repugnat quodāmō q sit aliqs in statu vie t videat deū per essentiam sicut repugnat q aliqs sit in termino motus: t tñ adhuc moueať. Nam visio diuine essentie est btitudo cuiuslibet itellectus. s. btitudo est finis vltimus. g̃ qui hz illum non mouet ad aliqd. Qia tñ dicit motū: q: est medium inter terminū a quo t terminum in quē. ergo qñ aliquis in via est nō videt deum. p essentiā vel si videt iā non ē in via. ¶ Et patet ß magis q: btitudo q̄ cō

A Rñdeť ad q̄sitū qōnis q deꝰ nō pt ꝓprie videri ab aliq̄ in statu vie

prima ratio

secūda rō

tertia ratio

quarta rō

ß Declaratio auctoris

sistit in opatione pfecta hz ipsam opationē necessario valde delectabilē. Non est tñ delectabilis opatio, nisi potētie dispositе pfecte ad obiectū suū. Et q: beatitudo est de obo optimo opz potentiā eē dispositā maxime. Et sic ad ß q intellectus creatus sit dispositus ad dei visionē opz q hēat aliquas dispositiōes sibi inherētes. Et istud dicimus esse lumē glorie. Jstud aūt lumē non hz aliqua creatura i statu vie: iō nullus viator pōt videre deū per essentiā. ¶ Quia p dispōnes quas hō hz in statu vie nō pōt in aliqd maius q̄z q intelligat oia q̄ intellexerit p spēs acceptas a sensibus t postea abstractas p intellectuz agentē: t tūc sunt ista fantasmata itellectui nostro sicut sunt sensibilia sensui. ad ista. n. ptingit intellectus hois viatoris. ¶ Angeli etiā hñt q sunt in statu vie t hoc a creatione sua vsquequo qdam cōfirmati sunt: t alij corruerunt erāt pure viatores sicut nos nūc sumus. Sunt etiam nūc angeli bti ex aliq̄ pte viatores. Nā ex ea pte qua vident res in verbo bti sunt et cōprehensores: ex ea aūt pte qua cognoscunt res in seipsis p spēs cōcreatas qō est cognoscere i ꝓprio gñe viatores dñr hz nō sunt nūc simpliciter vel absolute viatores. ¶ Utroq̄ aūt mō quo angeli dñr viatores cōpetit eis ß q p dispōnes nāles quas hñt. i. p formas cōcreatas vel p gratuitas. idest aliquas de nouo ipressas vel infusas non pñt in aliqd amplius nisi vt intelligāt res semp per formas creatas ad quas facultas sua nālis solum se extendit. Deus autē in essentia sua nō potest videri p aliquā formam a sensu abstractā: nec per aliquā formaz creatam: q: oēs iste sunt valde deo dissimiles. Nullus g̃ intellectus creatus pōt videre deū per essentiā per aliquā disponē sibi inherentem. Contingit tñ q aliquis in statu vie deū videat per essentiaz miraculose: t ad modicū tēpus: t tunc hz sit in via non manēt sibi cōditiones vie oīno quātum ad illud tēpus in quo sic deum videt. Nam ꝓtingit aliqñ diuina virtute q aliqua res miraculose pducitur in aliqd in qō nullo modo pōt per aliquas dispositiōes sibi inherētes: sicut q virgo pariat q ignis in aqua cōburat: t ita miraculose fiet q itellectus viatoris non hñs nisi dispōnes vie eleuet ad videndum deum p essentiā. ¶ Ex ista tñ visione nō pōt vocari simpl'r būs: sed fm quid. s. inquātum cōicat in actu beati: non tñ hz cōditiones beator in seipso: sicut aliqō corpus in statu gravitatis existēs pōt miraculose hēre actū agilitatis: sicut p3 de abacuch. qui q̄si in momēto tēporis ductꝰ est de iudea in caldeā que inter se multū distant dani. vlti. c. ¶ Sic ēt fuit de tribꝰ pueris ꝓiectis i igne a nabuchodonosor quor corpora non fuerūt lesa nec ēt vestes dani. iij. t habuerūt tunc actum dotis que vocať impossibilitas: t tñ nondum erāt corpora eorum gloriosa. Illa aūt que miraculose fiunt non dicūtur possibilia fm conditionē nature rei in qua fiunt: sed solum fm virtutem agētis. Unde ꝓprie loquendo non dicimus q cecus possit fieri videns vel q mortuus resurgere possit: sed q deus pōt cecum illuminare t mortuū suscitare. ¶ Jdeo dicēdum q nulla pura creatura in statu vie existens pōt videre deum per essentiā. i. non hz aliquā dispōnem sibi inherentem per quā possit deum videre per essentiam: sed deus potest facere q homo manēs adhuc in statu vie videat diuinā essentiā vel videat per essentiā q: ista idem sunt. Non enim potest aliqs videre diuinam essentiā nisi per ipsam essentiaz cū deus non possit videri per aliquā similitudinē creataz: q: per talē non videť de deo quid sit sed qd nō sit. vt supra ostēsum est. q. xl. Etiam si aliquis per essentiā diuinam videat ipsam essentiā diuinā videt: q: ipsa vnitur vt forma intelligibilis intellectui eius. t quātum ad hoc videt per essentiam. t qñ ipsa non est forma intelligibilis alterius rei sed suiipsi⁹ qui videt per essentiaz videt ipsam essentiā tāquā obiectum hoc autē scilicet videre per essentiā vel videre ipsaz essentiā diuinā nulli hoi in statu vie: nec etiā angelo ꝓtingere pōt: q: istud excedit oēs formas creatas per quas hō t angelus fm statum vie cognoscunt. Si aūt aliquādo. vt supra nūc dictū est eleuetur miraculose intellectus viatoris ad ista p illo tēpore non est ꝓprie viator saltē absolute viator cum participet in actu beatorū. ¶ Ad primum dicēdum q ysaias t micheas non viderūt essentiam diuinā sed aliquas dei similitudines siue fuerit in visione imaginaria siue in reali aut intellectuali. Dicit enim Dion. lib. de celes. ierar. capitu. iij. q per ß q in scriptura dr q aliqs scūs vidit deum sicut qlibet alius nō est intelligendus q essentiā dei q̄ est oibus via

toribus

Angeli p° creationē fuerūt puri viatores

ad. i. ar.

Not. q̄ de⁹ nūq̄ loquit⁹ est neq̄ appuit: ſ3 angeli ſ3 voce⁹

toribus occulta viderit: ſ3 q̄ oñſe, ſunt ei aliq̄ for⁊ vel corpales vel imaginarie p quas manu ducebaꝫ in dei cognitionē. Et ſ3 fiebat miſterio angelor⁊ quor⁊ illuminatiōe ꝓfortabaꝫ intell'us ꝓpbe ad pueniendū in aliqualē cognitionē diuinorum ex appentibus formis. Et q⁊ angelus nō intēdebat ducere ꝓpbam in cognitionē ſui: ſed in cognitionē dei p̄ncipaliter: iō in hmōi viſis nō dicebaꝫ appere angelis ſ3 de⁹ ex cuius pſona appebat angelus: ⁊ ex cui⁹ vtute efficatiā hēbat ad illuminandū mentē. Et ſ3 vocaꝫ apud grecos theophania. i. dei appitio. Dio. ait. ¶ Aliq̄n aūt angelus dicebaꝫ apparere: q⁊ miſteriū illud qō foris gerebaꝫ angelo cōpetebat. Uñ Grego. dicit ſup exo. Angelus q moyſi appuit: aliq̄n angelus ⁊ aliq̄n dñs noiaꝫ: q⁊ dū exterius loquēdo defuit angelus eſt: dñs aūt qui interius p̄ſidens loquēdi efficaciā tribuit. Et in ſ3 apparet ꝫ aliquos q putāt aliq̄n ipm deū vere fuiſſe loquutū ⁊ appuiſſe hoib⁹ in aliq̄ effigie aſſūpta. nūq̄ n. hoc fcm̄ eſt niſi p angelos q deū ſe noiant ex cā dcā: vt ex preſſe vult Dio. vbi. ſ. ⁊ Grego. exo. 3. ⁊ Aug. 3. de ciui. Idez vult. ſ. Tho. 2. ſen. di. 4. arti. vlti. ⁊ 4. ſen. di. xlix. q. 7. arti. 7. de quo ēt dcm̄ eſt. ſ. 3. in. lxxix. q. De viſione aūt michee q̄ deū nō viderit: ſ3 fuerit imaginaria viſio oñſiua eſt. 3 reg. 22°. ⁊ 2. palipo. 18. ¶ Ad 2ᵐ dōm q̄ Jacob nō vidit deū p eſſentiā: ſ3 fuit viſio corpalis vel imagiaria: ſ3 vītas eſt q̄ fuit corporalis: q⁊ nō ſolū vidit: ſ3 ēt cū ipſo quē vidit luctatuꝫ eſt. e. c. dī tn̄ vidiſſe deū facie ad faciē: q⁊ illa figura in q̄ appuit ei deus. i. angelus repñtans deū fuit viſa ab eo facie ad faciez i. clare. Uñ dicit glo. ibidē nō q̄ deus videri poſſit: ſ3 forāz vidit Jacob in q̄ de⁹ ei loquutus eſt. Jn ſ3 tn̄ qō dī facie ad faciē notaꝫ quedā eminētia viſionis. Dicit. n. rabi moyſes diſtinguēs gradus ꝓpbie q̄ eminētior gradus ꝓpbie eſt qñ apparet aliq̄d in viſiōe vigilādo q̄z ſi appeat in dormiendo. Et ſi fiat vigilādo eminētior gradus eſt qñ ille q loq̄ oñdit viſui in aliq̄ figura q̄z cū ſolū loquit⁊ nō vi loquēs. ⁊ qñ loquens appet: eminētior gradus eſt ſi appeat in figura āgeli q̄z in figura hois. i. figura repñtante angelū: q⁊ angeli nullā figurā hñt cū ſint incorpei. Jacob hūit iſtā eminētiā viſionis nunc: q⁊ nō appuit ei deus dormiēdo: ſ3 vigilando. Et nō ſolum audiuit vocē loquētis: ſ3 ēt vidit ipm loquētez. Jn figura qdē hois: q⁊ dī appuit ei vir: ⁊ tn̄ illū angelum intellexit. ¶ Ad ſignādā aūt iſtā eminētiā viſiōis dī q̄ vidit facie ad faciē. i. clare vel eminēter reſpectu alior⁊ videndi. Et q⁊ viſio q̄ eſt facie ad faciē ē magis clara in reb⁹ corpalib⁹ facie ad faciē vidiſſe dī. ¶ Uel pōt dici vt ait Gre. ibidē ⁊ glo. q̄ ſ3 intelligit de viſiōe ſpūali qua ſcōr mentes purgate vitijs in via deū ꝓtēplant̄ adiute dīno luie q̄ pfundunt̄ ſm quā viſionez q̄uis dīna nā nō videaꝫ ſic ipa i ſe eſt: q⁊ illud lumē receptū nō eſt ſil'itudo ſufficiēter repñtans dīnā eēntiā: vt. ſ. q. xl. dicti eſt: tn̄ aliq̄ pfectior cognitio de deo hr̄ cū illud lumen ſit exp̄ſſior ſil'itudo dei q̄z lumē nāle itell'us, aut ſenſus ex q̄bus hō nāli cogne ducit in deū. niſi. n. illā. ſ. vītatē increatā vtrū q̄z iſpiceret: nō eā nō ſe ꝓſpicere poſſe ſentiret vt ibi dicit gl. ¶ Ad tertiū dōm q̄ Job nō vidit deū p eēntiā: ſ3 pōt intelligi dcm̄ ſuū de viſiōe imaginaria vel de viſiōe p fidē. Si intelligaꝫ de imaginaria viſiōe deſignaꝫ pfectus Job in gradu ꝓpbie. Cū. n. ꝓus nō fuiſſet ei fcā reuelatio niſi p auditū loquētis nō videndo loquētē. Poſtea appuit ēt ei ipſe loquēs. Jō dixit nūc aūt oculus meus videt te. Si aūt intelligaꝫ de viſione itellectuali que eſt p fidē oñditur pfectus eius in fide. ſ. q⁊ de cognitiōe fidei deuenit in aliqualē cognitionē excellentē diuinor⁊ que vocaꝫ donū intell'us. Et eſt aliq̄d excellentius fide. Habeꝫ aūt iſtud hic a ſcis p ꝓtēplationē: que viſio dī: q⁊ ſicut videndo aliq̄ cognoſcimus accipiendo ab ipſis rebus. Jta ſci in ꝓtēplatione accipiūt lumē ab ipſo deo p qō diuina ceteris altius contēplant̄. Nos aūt nō viſa: ſ3 audita cognoſcimus aſſentiendo eis q ab ipſis reb⁹ ſpēs acceperūt. Et hoc qñ audire dicimur ⁊ non videre. Et ita cognitio per fidē eſt q̄ſi audire deū loquētē: ⁊ nō videre: q⁊ fides ex auditu eſt. ad ro. x. c. cū nos nihil viderimus ſ3 audiuim⁹ ab illis qui ſe vidiſſe teſtati ſunt. ⁊ ſic adherem⁹ dcis apl'or⁊ ⁊ ꝓphaꝛuz per fidē: q⁊ illi imediate deū viderūt. ſ. nō ab alio accipiētes q̄z credendo: ſed a deo ipſi illuſtrati ſūt. ¶ Cognitio aūt q̄ eſt per ꝓtēplationē ſiue donū intell'us eſt q̄ſi videre deū q loquit̄: q⁊ iſta cognitio iā eſt aptior ⁊ non accipit hō total'r ab illo q̄ſi credendo: ſ3 ipſe aliq̄d videt cū pficiaꝫ vt clare cognoſcat ea que ꝓus ſolū credebat, quocūq̄z aūt mō iſtor⁊ Job videre potuit deū: nō erat viſio per eēntiam. ¶ Ad. 4. dōm q̄ ſi quis vellit ꝓtiosus eſſe nō poterit ſibi ſufficiēter oſtendi q̄ Moyſes viderit deū per eſſentiā: ſ3 q̄ habuit quēdā modum excellētior⁊ videndi deū q̄z alij ꝓphete. Et tn̄ tota iſta viſio erat citra viſionē dine eēntie: q⁊ tn̄ teneꝫ cōius q̄ Moy. viderit deū per eſſentiā. dōm eſt q̄ per eſſentiā deū aliq̄n viderit. ¶ Prio quo ſciendū q̄ Moyſes hūit duas p̄eminētias in viſione ſuper alios ꝓphetas. ¶ Prima eſt in illa viſione que eſt citra viſionē diuine eēntie. ſ. q̄ altior⁊ gradus cognoſcendi erat Moyſi per illas ſil'itudines dei creatas que oſtēdebantur ei ⁊ alijs ꝓphetis. Et ita innuitur exo. xxxiij. cum dicitur. Loquebaꝫ dominus Moyſi facie ad faciez ſicut loq ſolz hō ad amicū ſuū. Ex quib⁹ verbis nō poteſt haberi q̄ viderit Moyſes deū per eēntiā: q⁊ eo. capl'o Moyſes petiuit a deo dicēs. Oſtende mihi gloriā tuā. ⁊ deus non cōceſſit: ſ3 dixit faciem meā videre nō poteris. ⁊ ideo dicit glo. ibidem ſm opinionē populi loquit̄ ſcriptura qui putabant moyſem orare ad os loqui cū deo: cū tamē per ſubiectā creaturaz. i. per angelum ⁊ nubem ei loqueret ⁊ appareret. Iſta viſio vl'ap paritio erat corpalis: ſ3 poſſet aliq̄n eſſe imaginaria. Unde dicit Auguſti. 2. de trinitate. loquutio illa que fiebat vocib⁹ modificatur tāq̄z ſi eſſet amici loquētis ad amicū. Poterat etiā eſſe iſta viſio intellectualis: qa itelligibilia diuina moyſes inſpiciebat per intellectuz tanq̄z ſi illa audiret. ſicut dicitur in pſal. lxxxiij. Audiaz quid loquetur in me dominus i. in corde meo: qa non dixit quid loquaꝫ ad me: ſed in me. Siue ergo fuerit viſio ⁊ loquutio dei ad moyſez corporalis ſiue imaginaria ſiue itellectualis erat excellētior q̄z in alijs ꝓphetis inquātum deus ei familiarius ſua ſecreta reuelabat quaſi amico: qa iſtud eſt ꝓprium amicor⁊ familiariter ſe creta cordis pādere: qa cōuuere eſt actus amicor⁊. 8. ethic. ⁊ tn̄ cōuiuere eſt mente ⁊ verbo participare. i. reuelādo mētem per vbum. vt p3. 8. ⁊ 9. ethicor⁊. ⁊ ſic chriſtus dixit diſcipulis. Jo. 15. Uos dixi amicos: q⁊ omnia que audiui a patre meo nota feci vobis. Iſtud autē competebat moyſi reſpectu alior⁊ ꝓphetarum: q⁊ deuteronomij. xxxiij. dicit. Nō ſurrexit vltra ꝓpha in iſrael ſicut moyſes quē noſſet dñs facie ad faciē. ¶ Secūda p̄eminentia moyſi ſuper alios ꝓphetas erat q̄ ipſe vidit deū per eſſentiā qō alij ꝓphete nō viderūt ⁊ hoc innuitur nume. 12. cū deus dixit. Non ſic Moyſes ſeruus meus oze ad os loquor⁊ ei ⁊ palā ⁊ nō per enigmata ⁊ figuras deū videt. Et hic fuit ipleta petitio ſua que habeꝫ exo. xxxiij. oſtēde mihi faciē tuā. ſ. q⁊ ante mortem deū per eēntiā vidit. vt ait Augu. 12. ſuper geñ. ad litterā. ⁊ lib. de videndo deū. Et ideo ſignanter oze ad os loquitur ei qō in exodo dictum non fuerat. qa viſio dei per eſſentiaz non fit mediante aliquo ſpiritu ſuperiori: ſed ipe deus imediate ſe oñdit. Et hoc eſt loqui oze ad os. Nō. n. os corpis: ſed os mentis intelligēdum eſt. vt Auguſti. dicit. Uiſio aūt vie per cōtēplationē fit mediāte illuminatione angelorum: vt dicit Dionyſius libro de celeſ. Jerar. capl'o quarto. Et ideo non poteſt dici ſm iſtū modum viſionis loqui oze ad os: ſed loqui per internunciū. ¶ Hec tamen viſio qua Moyſes vidit deum per eſſentiam ante mortem ſuā non fecit eum beatū ſimpliciter: quia non manſit in illa continue: ſicut eſt in beatis: ſed ſolū ad aliqō tempus quod in ſcriptura non determinatur. Et non fiebat iſta viſio per aliquam diſpoſitionem inherentem intellectui Moyſi: ſed ex ſola virtute dei quaſi miraculoſe. vt nunc. ſ. dictum eſt. ¶ Tunc tn̄ quādo Moyſes per eſſentiaz deū videbat nō habebat oino conditiones vie: ſed magis patrie quātum ad actū: ſ3 habitual'r manerēt in eo. ſ. cum videret deuz per eſſentiaz non poterat eſſe ſimul in actu viſionis vie qua aia nāliter ſenſibilia pcipit. ¶ Et iō opz in illo ſtatu aiaz videntis oino ab actu ſenſuū abſtrahi: ⁊ iō dicit Augu. 12. ſup geñ. ad lram q̄ deū per eſſentiā nemo videre pōt niſi ab hac vita quodāmō moriatur ſiue oino exiens de corpe: ſiue auerſus ⁊ alienat⁹ a ſenſib⁹ carnalibus: ⁊ ſil'e dic in li. ō videndo deū. ¶ Sic ēt dic gre. ſup exo. ⁊ hr̄ ibi i gl. q̄ a qbuſdā i hac carne viuētib⁹: ſ3 iextimabili vtute creſcētibus poteſt eterni dei claritas videri: non tn̄ videbit eū ⁊ viuet: q⁊ qui ſapiam que deus eſt videt huic mundo funditus moritur. Jta eſt in actu cuiuſlz alteri⁹ dotis: q⁊ ſi cōicatur alicui in vita nō pōt hr̄e actū ꝓiū dū hz actum dot̄. Sicut qñ Petro datū eſt q̄ ſuper aquas maris ambularet nō habebat ſimul actuz gratuitatis ſm quem deorſuz ferretur: ſ3 hr̄et ipſam gratitatem hitualiter

k Ad. 4. arg.

l Moy. eſt maior alijs ꝓphis in duobus.

p̄ p̄ma p̄eminentia moyſi

m 2ª p̄eminentia moyſi

n

Ad ſcōz argu.

Rabi moyſes

Alia ex poſitio

I ad. 3. lar.

habitualr que erat quedã nãlis qualitas sibi inata. Jõ cessante actu dotis quẽ hẽbat miraculose iciperet imediate habere actũ grauitatis per ipsaz grauitatẽ q̃ manebat ei habitualiter. ¶ Jta Moyses qñ vidẽt deũ p eẽntiã nõ hret actũ cognitionis vie per figuras sensibiles vel intelligibiles: sed maneret sibi potẽtia ad hoc hitualr. Jõ cessante illa cognitione dei p essentiã inciperet imediate cognoscere scõm modum cognitiõis vie. ¶ Ad gntũ dõm q̃ Paul. in raptu vidit deũ per eẽntiã sic vidit Moyses. vt dic̃ Aug. 12. sup gen. ad lram. z in lib. de videndo deũ: vt idẽ esset puill'm qõ hrt doctor gentiũ z magr̃ iudeoz. ¶ Quidã tñ dicũt q̃ Pau. non vidit deũ per essentiã: sed quadã ꝓtẽplatione eminẽtissima vie que est media inter visionẽ pr̃ie. z visiones vie. verba tñ doctoz ꝓ̃ium sonãt. Unde cõiter teneṫ q̃ diuinã eẽntiam viderit. ¶ Põt tñ dici ista visio media inter cognitionem pr̃ie z vie: q; in hoc qõ vidit deũ per eẽntiã fuit sup̃ cognitionẽ vie: q; tñ per istã visionẽ nõ factus est btũs nec fuit manens: sed ad horã fuit. j. cognitionẽ pr̃ie. de ℔ tñ magis dicẽt. 2. ad cor. in. 12. ¶ Ad sextũ dõm q̃ visio intellectualis ẽ de hỹs que sunt in aĩa per eẽntiã: nõ quocũq; mõ sunt ibi p eẽntiam: sed de hỹs quoz eẽntia est in itellectu nr̃o vt forma intelligibilis eius. Prio modo deus est in aĩa cuiusl̃z viatoris p essentiã: q; ibi realr essentia dina est. nõ est tñ scõo mõ deus in intellectu viatoris vt forma intelligibilis eius: sed est ibi per quãdã sil'itudinẽ creatã. Cum aũt dicit Aug. q̃ visio intellectualis est de illis rebus quaz sil'itudines nõ sũt aliud q̃ ipse: referendũ est ad obm visionis: z nõ ad mediuz quo res vi. Nã mediũ per qõ lapis itelligit est spẽs lapidis que est in intellectu ẽm sbam: z tñ sba lapidis non est in itellectu: sed p spẽm lapidis intell's puenit ad cognoscẽdũ essentiã lapidis: q; obm intell's est qd. ¶ Jstud aũt non est circa deũ in via: q; l̃z sit in intellectu eẽntie dei nõ est tã q̃ forma intelligibilis: sed est ibi quedã sil'itudo dei creata. Unde qñ deus per illã cognoscit: nõ dr̃ cognosci p eẽntiã: q; sil'itudo eius nõ est ipse. si aũt ipsa sba eius esset vt forma intelligibilis intell's nr̃i: tunc videret deus p eẽntiã. ¶ Et sic põt puenire intell's ad ℔ q̃ cognoscat aliqd p eẽntiã. Jn visiõe autem corpali vel imaginaria nũq̃ põt aliqd per eẽntiaz videri: q; obm sensuũ exteriorũ vel interioz nõ est ipsa eẽntia rei: sed accñtia eius q̃ foris sunt. s. color z figura: z hmõi. cũ g̃ visio intellectualis que est in via depẽdeat ex visione sensitiua z imaginaria: q; per ea q̃ in sensu p̃cedũt intell's cogr̃scit. non opz q̃ visio intellectualis viatoris de deo sit p eẽntiã: l̃z per quãdam sil'itudinẽ creatã per quã non scir̃ de deo qd sit: l̃z potius qd non sit. ¶ Unde dõm q̃ Augu. 12. sup gen. ad lit terã de quo loco sumunt vba illa glo. 2ª ad cor. in. v. q̃ all'ata sunt hic inducit hoc ad oñendũ dr̃iam visiõis intellectual' ad alias visiones. ¶ Jntell's. n. vt dcm̃ est põt aliqd per eẽntiam videre. s. ea q̃ sunt p eẽntiã in ipso: sensus aũt z imagiatio nihil pñt cognoscere p eẽntiaz. Non tñ sequir̃ q̃ intell's cognoscat per eẽntiã oia quoz eẽntie sunt in ipso: q; nõ solum'reqritur q̃ in intellectu sit eẽntia rei: l̃z ẽt q̃ sit ibi tã q̃ forma intelligibilis p quã itell's itelligat. ¶ Ad 7ᵐ dõz q̃ põt affectus vniri imediate deo: l̃z itell's nõ cogr̃scat deũ imediate. i. p eẽntiã. Est. n. istud gñale in oibꝰ potẽtiis ad inuicẽ or ordinatis q̃ vbi terminat' actus ꝓxis poᵉ. ibi icipiat actus scõe. Uñ cũ volũtas p̃supponat intell'z. opz q̃ ferat' in id in qõ terminat' actus intell's. Ipse aũt itell's l̃z deũ in statu vie non cognoscat nisi p effectꝰ: tñ opatio eius terminat' in deuz ẽm q̃ tulãcunq; cognitionẽ quã de ipso accipit. Et ideo affectus nõ indiget aliquo medio ad ℔ q̃ ferat' in deũ: cũ iaz̃ intellectus illuc puenerit. Et tñ intell's nõ puenit in deũ sine medio. affectus aũt nõ indiget medio: eo q̃ cognitio intell's fuit ipsi affectui q̃si mediũ vt in deũ tẽdẽt. Nã nõ potuisset affectus tẽdere in deũ imediate nisi iã intell's p media i deũ pueniss̃et. Q; g̃ intell's p medium z affectus sine medio deo vniat' non puenit ex maiori pfectiõe affectus vel q̃si minus corruptus sit q̃ intell's: l̃z sit ℔: q; intell's est põ poz: ideo nõ põt vniri sine medio. ¶ Ad 8ᵐ dõz q̃ aliqñ vi res p sil'itudinẽ alterius rei. Et põt ꝓtingẽ tẽ q̃ videꝫ rẽ vel cogr̃scẽs p mediũ cogitet õ ea sine medio. Nã differũt hec: q; cognoscere vel videre sine medio est q̃ ipsa res sit obm cognitiõis q̃ est mediũ cognoscẽdi. Cogitare sine medio de aliq̃ re est: nõ q̃ ad intelligendũ eã intell's nõ assumat aliq̃ media: l̃z q̃ ita intell's cogitet de ipsa q̃ nõ puertat' ad cogitãduz de aliqua alia tanq̃ de obo. Et tũc l̃z res cognoscat' p mediũ qõ est sil'itudo vel spẽs obti. intell's nõ puertit se ad illud inquãtũ est quedã res: l̃z inquãtũ est sil'itudo illius rei de quo cogitat: z idẽ fit in videndo: z in oibus sensibus. ¶ Jdẽ ẽt est in nob̃ intelligẽtibus deũ per sil'itudines creatas vel per creaturaꝫ q̃ sunt ex̃ intellectũ nr̃m: q; intell's nõ puertit' ad istas creaturas vel imagines iquãtũ sunt q̃dã res: l̃z solũ iquãtũ sunt sil'itudo dei. z sic imediate de deo cogitamus l̃z nõ imediate eũ videamus vel cogr̃scamus. ¶ Ad. ix. dõm q̃ vitas icreata est p quã oia cognoscimus effectiue: iõ non opz q̃ ipsa sit maxime cognita siue p eẽntiã. Dicit. n. glo. sup illud. põs. xj. Diminute sũt vitates a filiꝫ hoium. s. ab vna veritate icreata resultant multe vitates in aiabus nostris. Sicut ab vna facie resultãt multe sil'itudines in speculo fracto vel in multis speculis. Et hec vitas resultans in intellectu nr̃o p̃mo z principal'r cõsistit in p̃mis principiis per se notis. Jõ qñ per ea de aliis iudicamus iudiciũ nr̃m est p p̃mã veritatẽ: cuius ipsa veritas p̃moz principioz est sil'itudo. Nõ tñ opz q̃ ob hoc illa p̃ma veritas sit a nobis multũ cognita: sicut veritaꝫ principioz que ab illa resultat: q; p̃ncipia sunt in intellectu nãliter illa aũt veritas nõ est aliq̃ mõ in intellectu nr̃o nisi per suã sil'itudinẽ: sicut cã est in effectu. ¶ Ad decimũ dõz q̃ aliqd põt cognosci per alterũ dupl'r. Uno mõ q̃ ex cognitione vnius rei deueniat' ad cognoscẽdũ aliã. z sic illud p qõ alterũ cognoscitur est magis notũ q̃ illud qõ cognoscit' ex ipso sicut p̃ncipia sunt magis cognita q̃ pcl'ones. vj. ethico. ¶ Alio mõ cognoscit' vnũ per alterũ: ita q̃ aliqd sit pficiẽs intell'm ad cognoscendũ alterũ: vel sit forma per quã illud cognoscatur. ¶ De p̃mo sicut lux corpalis pficit oculũ ad visionẽ colorꝫ ꝓfortando visum z disponendo mediũ faciẽdo illud dyaphanũ in actu: sic ẽt intell's agens est lumẽ qõdaz perficiẽs intellectũ possibilẽ abstrahẽdo fantasmata: z faciẽdo illa intelligibilia in actu cũ ꝓus solum essent intelligibilia in potẽtia. ¶ De scõo pz sicut species visibilis est p quaz videt res exterior z species intelligibilis est p quã obiectuz intelligitur. Hỹs modis nõ oportet q̃ id per qõ alterum cognoscitur sit magis notũ. Nam aliq̃n est oino ignotuz: sicut per visuz res exterioz videt: sed non videt spẽs visibilis: sed per illã res videt: vnde manet oino incognita nisi p intell'z: vel in actione reflexa; sic̃ est in speculo in quo vñr imagines. ¶ Sic̃ ẽt est de spẽbus intelligibilib' per q̃s oia intelliguñt z tamẽ ipse nõ possunt intelligi directe: q; nulluz medium est per qõ intelliganr̃: sed solũ intelliguñt p reflexionem. Et tñ actus reflexus posterior est actu directo. Sic ẽt est de itellectu agẽte q̃ est efficiẽs respectu intellectiõis: z tñ ipse non est magis cognitus q̃ obta exterioza q̃ p ipꝫ cogr̃scuñt. imo apud plimos est cognitus: cũ ẽt qdã de sapiẽtib' nõ ponant intell'm agentẽ: z alĩ discrepẽt circa illum ponẽdo quid sit. ¶ Jta de deo est: q; l̃z per lumen diuinuz oia cognoscamus illud est tã q̃ efficiens z nõ tanq̃ p̃ncipiũ respectu pcl'onis Jdeo poterit eẽ deus magis incognitus q̃ alie res: l̃z p ipm omnia cognoscañt. ¶ Ad vndecimũ dõm q̃ mens nr̃a formatur a deo nulla creatura interposita: ita q̃ illa sit causa efficiens minus p̃ncipalis vel instrumẽtum: q; deus creat imediate animaz ẽt in esse gratuito aĩa formaṫ a deo imediate dãdo ei gratiã vel gloriã: z nullũ efficiẽs mediuz est inter deũ z aiam ad cãndum ista. ¶ Est tñ aliud mediũ inter deũ z aiam in gñe causę formalis: q; anima nõ perficitur a deo formal'r per seipm sicut p hitum: l̃z perficiṫ per habitũ charitatis z aliaz virtutũ que sunt habitus creati. ¶ Jta etiaz aĩa ad videndũ deum in via perficiṫ per quãdam speciez vel similitudinẽ creataz: que formal'r in ipsa aĩa est per quã deũ cognoscit: l̃z illa similitudo sit a deo effectiue vel non: quia in hoc nihil differt: z sic non videbit deuz per essentiam: sed per formaz mediam. ¶ Ad duodecimũ dõm q̃ nulla sciẽtia spec'latiua sufficit ad sciẽduz de deo qd sit: licet in hoc sit' varietas. Nã dixit Auẽpẽte q̃ poterat homo intelligere substantias sepatas per sciẽtias spec'latiuas q̃s homo adiscit in vita. Sed hãc positionẽ improbat Cõmentator. 3°. ō anima ex eo q̃ nõdum sunt inuẽta aliqua p̃ncipia p que deueniaṫ ad hoc qõ ẽt concedebat auẽpẽte: sed dicebat possibile esse illa inueniri: licet non essent inuẽta. ¶ Sed hoc nõ est ꝓbabile: qa si posset peruenire ad hãc cognitionẽ subaz sepatarum p aliqua p̃ncipia sciẽtiaz speculatiuaz: q; iã aligs puenisset ad hoc: cũ oia hũana cognitio ordineṫ ad rẽ tã excellentez

O Ad. 5. arg. Pau. vidit diuinã eẽntiã in raptu

P Ad. 6. arg.

Q

R Ad. 7. arg.

S Ad. 8. arg.

ad. 9. gumẽ.

ad. x. ar.

Aliqd põt cog scip alte rum ꝺꝰ plicata

ad. xj. ar gume.

Y ad. xij. argu.

Cõmẽ.

lentē. nemo tñ ad talē cognitionem vnq̄ puenit. Non est tñ probabile q̄ spēs hūana deficeret totaliter a cognitione nāli. Jō dōz q̄ illa positio est impoli'. Cuius rō est q: scie hūane accipiunt ex p'incipijs p se notis que p sensuz cognoscunt vel accipiunt ex hijs que sunt in sensu. 2°. posterioz. Jō non possumus nāliter puenire in cognitionē illaz re̅ que tota liter excedunt formas sensibiles: q: virtus p'incipioz acceptoz a sensibus nō se extēdit ad illa q̄ cū rebus sensibilibus nullo mō cōicant. Et sic nō possumus nāli'r cognoscere deū qd sit nec quid sint angeli: q: sunt res oīno imāles z in sensibiles. ¶ Et si dicaī q̄ deus z angeli sunt ps sbī in aliq̄ scia speculatiua. Dōm q̄ in illa cognoscunt de eis qd sint ſz potius qd nō sint p q̄sdā silitudines multū remotas. Et ob hoc dicit Aris. in p̄n° metaphi. q̄ scia de deo nō est humana possessio. i. hō non pōt possidere illaz sicut al's speculatiuas que sunt de rebus aliq̄ modo sensibilibus. ¶ ad iz̄m dōm q̄ coz'pus non pōt coz'ruptibile eē nisi qñ aīa nō dñaī. ei plene Nā si dominareī ei plene ꝓferet ei suā incoz'ruptibilitatē: sic faciet in vita eterna. Hic aūt cū aīa non dominet coz'pi oīno necesse est q̄ aliq̄ mō sequaī ꝓditiones ipsius. iō cognoscet ſm exigentiā coz'pis accipiēdo a sensibilibus. Tali aūt mō cognitionis: deus non pōt videri per essentiaz. iō coz'ruptio coz'pis aliqd impedit ad dei visionē. ¶ Dōm tñ q̄ coz'rupti bilitas nō est p̄cipuū impedimentū: q: ét si coz'pus hominis sit incoz'ruptibile nō videbit deū per essentiā nisi fuerit ei da tum lumē gl'ie: q: demones nunc sunt oīno incoz'ruptibiles cū coz'pora nō hēant: z oēs angeli boni ante cōfirmationez z tñ neutri eoz videbant deū per essentiā. Coz'ruptio autez coz'poris ipedit intellectū nō solū a visione dei: sed ét ab ista intellectione nāli q̄ fit p fantasmata: q: sapie. ix. dī. Coz'pus qđ coz'rūpit aggrauat aīam: z terrena habitatio deꝑmit sen sum multa cogitantem. De hijs sanctus Thomas. 4. sentē. distin. xlix. q. v. articulo septimo.

¶ An possit ab hoie in hac vita hī btitudo. Dō. XLVII.

Queritur an possit ab hoie in hac vita hī beati tudo. ¶ Aliq̄ dicūt q̄ sic: q: s. in lra dī. Bti paupes spū qm̄ ipsoz ē regnū celoz. g̃ q paupes spi ritu sunt iā bti sunt: q: pauptas sps nō erit in futuro seculo ſz hic est. ¶ Jtē si btitudo nō posset eē in hac vita: nēo bea titudinē cognoscereī nisi q de alia vita noticiā hret. Multi tñ phi tractauerunt de btitudine q futurā vitā penit° ignorabant. g̃ btitudo pōt esse in hac vita. ¶ Jtē pñs vita hois excellentioz est q̄z vita pñs pecoz̄. Sed vita pecoz includit in se vltimū finē ipsoz. g̃ vita pñs hois includit in se vltimū finē suū. z illa est btitudo. ¶ Jtē vnaqueq̄ res nāli'r desiderat finē suū. Ex desiderio aūt finis nascit desiderū eoz que sunt ad finē: sine qbus ad ip̄m finē puenire non pōt. Si aūt btitudo hois que est finis eius eēt post vitā esset moz̄ medium ad illā: z sic desidereī moz̄ nāli desiderio cū sit ad fi nem: potius tñ fugimus illam nāli inclinatione. Sic ét dicit apl's. 2. coz'inthi. 5. Nolumus expoliari sed supuestiri. g̃ bea titudo hois non est post vitā. ¶ Jtē. p̄s. cxvij. dī. Beati ima culati in via q̄ ambulāt in lege dñi. g̃ q̄diu hō est in via po test esse btūs: z sic ante moz̄tē erit btitudo. ¶ Jtem pticipa tio impfecta sūmi boni nō tollit rōnē btitudinis: q: alias nō esset vnus hō beatioz alio cū vnus sit ip̄fecte pticipās sū mum bonū respectu alterius. Possunt tñ hoīes in hac vita participare sūmum bonū cognoscēdo z amādo: ls impfecte ergo in hac vita pōt eē beatitudo. ¶ Jtē id qđ a pl'ibus dici tur non pōt esse oīno fl'm. 7. ethico. q: vī eē nāle id qđ i plu rbus est. Nā aūt non pōt totaliter deficere vel errare: ls inter dum per accns accidat error in opib° nāe. Plurimi tñ ponūt btitudinē in hac vita. p̄s. cxliij. Beatū dixerūt ppl'm cui hec sunt. i. q hz illa bona q̄ narranī ibi: z tñ oia ipsa sunt in vita g̃ btitudo pōt esse in vita. ¶ Dōm q̄ btitudo hūana nō po test eē in vita: q: nullus pōt eē btūs q nō hz qđ bñ vult. Sz qlz btūs ordinate vult nō p'iuari btitudine. nulli aūt hoi ac cidit in p̄nti hre aliqđ bonū q̄ aliq̄ nō p̄ueī. g̃ in p̄nti non pōt esse btitudo. ¶ Jtē btitudo est in cognitiōe dei: vt. s. oñ sum est: z nō est in cognitiōe illa que hī de deo ꝓfuse: nec in illa que est p viā demōstrationis: nec in illa que hī per fidez non pōt tñ in hac vita hō hre de deo altiorē cognitiōis mo dum. g̃ nō pōt eē hic btitudo. ¶ Jtē vltimus finis hois ter minat eius nālē appetitū: ita q̄ eo bito nihil aliud q̄ritur si aūt adhuc mouet ad aliqd aliud nondū hz finē in quo quie scat. ipol'e est aūt hoi in hac vita oīno gescere: q: quāto plus aliqs intelligit: tanto magis in eo desideriū intelligēdi auge tur qđ est oibus nāle: nisi aliqs forte eēt qui oīa intelligeret qđ in hac vita nulli puro hoi accidit nec accidere potest cuz subas sepatas in hac vita intelligere nō possumus. vt. s. q. xxxvj. z xl. oñsum est. ergo nō est hic beatitudo. ¶ Jtē om ne qđ mouet in finē desiderat nāli'r stabiliri in illo z quie scere: vnde a loco ad qđ coz'pus natural'r mouet nō recedit nisi per motū violentum inde expellat: qđ repugnat beatitu dini. Est aūt beatitudo vltimus finis quē homo nāli'r desi derat. erit igit nāle desiderium hois ad hoc qđ in btitudine stabiliatur. nō. n. pōt beatitudinē habere nō assecuta stabili tate. Qui ergo nōdum quiescit nōdum est beatus. oēs enim hoc ꝓcipiunt q̄ beatitudo stabilitatē quādam z firmitatem importat. Unde dicit Aristo. p̄mo ethicoz q̄ nō extimam° felicē cameleontē quēdam. i. non putamus eū esse mutabilē sicut est cameleō. In vita tñ ista nulla certa firmitas esse po test: q: cuilibet quātūcūq̄ felix dicat egritudines z infortu nia accidere possunt per que ipediatur opatio illa que ē feli citas: ergo nō poterit esse btitudo in vita. ¶ Jtē incōueniēs est z valde irrōnabile q̄ tps gñationis alicuius rei sit ma gnum: z tps durationis ipsius sit paruū: q: sequereī q̄ nā in maiori tēpore ꝑuaretur fine suo qđ est incōueniens. sicut si fieret aliqđ opus in quo essent maiores expēse z labor in faciendo q̄z vtilitas in vsu eius qđ nā non permittit. Unde videmus q̄ aialia que pauco tēpore viuūt paucū tēpus ha bent ad hoc q̄ perueniāt ad perfectionē suā. Si aūt beatitu do esset in hac vita esset in opatiōe perfecta intellectuali vel morali quā ipol'e est hoi aduenire nisi post diuturnū tps. Et hoc max̄ in speculatiuis appet in qbus btitudo hois ponit. Nā vix in vltia etate ad pfectā speculationē sciaz pōt hō p uenire. z tūc modicū restat de vita. Nō pōt g̃ eē btitudo in hac vita. ¶ Jtē btitudo est bonū pfectuz: q: al's nō qetaret appetitū. Bonū aūt pfectū caret oīno admixtiōe mali. sicut illud est pfecte albū qđ est oio ipermixtū nigro. Nō pōt aūt hō in hac vita eē oīno imunis a malis nō solū a coz'palib° q̄ sunt fames sitis: z dolor: z frigus. z hmōi: ſz ét a malis aie. Nemo. n. inueniť q nō aliqñ inordinatis passionib° ingeteť q nō aliqñ ꝑtereat mediū in q̄ vtus ꝓsistit in plus vel min°: q nō decipiaī ét in aliqb° vel salē ignoret ea q̄ scire desiderat: aut ét debili opione ꝓcipiat ea de qb° certitudinē hre vellet. Nō est g̃ hic btitudo. ¶ Jtē hō nāli'r refugit moz̄tē z tristat de ipsa nō solū qñ ipsaz sentit: ſz ét cū illa recogitat. Hoc tñ. s. q̄ hō non moziat nemo asseq pōt in hac vita. g̃ nullus ē h btūs. ¶ Jtē btitudo non ꝓsistit in hitu: ſz in opatiōe p̄ ethi. Nā hitus pp act° sūt. ipol'e est tñ hoi in hac vita ꝓtinue opa ri ſm aliquā opationē. g̃ nō est h btitudo. ¶ Jtē q̄sto aliqd magl amat: tato ei° amissio maioz̄ tristiciā z doloz̄ causat. Btitudo aūt max̄ desideraī z diligit. eius igit amissio maxi maz cāret tristitiā. Si tñ in hac vita eēt btitudo certū est q̄ amitteret saltē p moz̄tem: z nō est certū an maneret vsq̄ ad moz̄tē cuz pol'e sit in hac vita accidē hoi morbos p q̄s tota liter ab opatione vtutis ipediaī sic per frenesim z silia ipe ditur actus rōnis. Btitudo ergo q̄ esset in p̄nti semp eēt cuz tristicia. saltez pp timoz̄ amissionis. Jō non est h btitudo.

¶ Aliqui dicūt q̄ cū btitudo sit bonū quoddā intellectua lis nāe erit pfecta btitudo in illis qbus nā itellectualis per fecta inueniť. s. in sbīs sepatis. Jn hoibus aūt dicunt q̄ inue nitur natura intellectualis impfecta solū per modū cuiusdā participatiōis: ad veritatem eniz intelligendā plene non po test homo pertingere nisi per quēdam motuz inq̄sitionis: z ad ea que sunt ſm naturaz maxime intelligibilia oīno defi cit humanus intellectus. Jdeo dicūt q̄ btitudo non potest hoibus accidere ſm pfectā rōnē: sed solū ſm quādā pticipa tiōez pticule eius: z h̄ pticipāt hoīes ī hac vita. ¶ Jsta vide tur fuisse intētio Aristo. de felicitate. Unde p̄mo ethico. vbi inquirit vtrū infortunia tollāt homini felicitatem ostenso q̄ felicitas sit in opationibus virtutis que maxime pmanētes in hac vita esse videntur. cōcludit illos quibus talis pfectio in hac vita adest esse beatos vt homines: quasi dicat nō sim pliciter nec totaliter ad beatitudinē ptingēteſ ſz mō hūano.

¶ Jsta videbant esse satis rationabiliter dicta p̄o eis q na turaliter solū de beatitudine loquūtur. Nobis aūt ꝓstat bea titudinē non esse in vita: sed postea: z tñ adhuc via nāli ista non excludit quin btitudo hominis debeat esse post vitaz.

Quia hō

Ad 1ª argu. ℣ Rñdeť tacite. q. ℣ Rñdeť ad queſtum. g. ℣ 1ª rō ℣ 2ª rō ℣ 3ª rō ℣ 4ª rō ℣ 5ª rō ℣ 6ª rō ℣ 7ª rō ℣ 8ª rō ℣ 9ª rō ℣ Opi. ꝙ rūdā q̄ hō i hac vita pōt hre btitudinez ℣ 1ª rō ℣ 2ª rō ℣ 3ª rō ℣ 4ª rō ℣ 5ª rō ℣ 6ª rō ℣ 7ª rō ℣ Opi. Ari. ō felicitate.

℣ Tho. Opi. ꝙ rūdā q̄ hō i hac vita pōt hre btitudinez ℣ 1ª rō ℣ 2ª rō ℣ 3ª rō ℣ 4ª rō ℣ 5ª rō ℣ 6ª rō ℣ 7ª rō ℣ Opi. Ari. ō felicitate.

Quia hō sicut est inferior sbōs sepatis: ita est supior pecoribus. g̃ pfectiori mō ꝓsequet finē suū vltimū q̃s pecora. Illa tñ t cuncte res irrōnales ꝓsequunt finē suū vltimū pfecte: ita ꝙ nihil vltra q̃runt. Graue. n. cū fuerit in suo. vbi qescit: t pecora cū fruunt delectatiōib⁹ fm sensuz qetat eoz ōside riū nāle. opz g̃ multo fortiꝰ ꝙ cū hō puenerit in suū finē vltimum qtet eius ōsideriū nāle. Nisi forte dicat ꝙ pecora pñt puenire ad vltimū bonū qd desiderāt: hoies aūt nō. ¶ Iste n. esset error grauissimꝰ in nā. s. ꝙ melioꝰ quidisset circa res infimas t ignobiles q̃s circa nobilissimas: qd oino absurdum est: q: nā sp est magis sollicita de ꝓfuatiōe eiꝰ qd melius est. Sic in corpe hūano nāl'r oia mēbra se exponūt ꝓ capite ēt sine deliberatiōe nr̄a: q: caput ceteris meliꝰ est. Hō g̃ opz ꝙ ꝓseq posset aliq̃ totū qd desiderat qd est puenire ad vltimū finē suū: sz ℔ nō ē pol'e in vita. g̃ felicitas nō est i vita. ¶ Itē impol'e est ꝙ nāle desideriū sit inane. Nā. n. nihil frustra fac esset aūt inane desideriū si nūq̃s ipleri posset. g̃ desideriū humanū iplebile est: sz nō est pol'e in vita. g̃ erit post mortez: t ibi erit btitudo. ¶ Itē q̃diu aliqd mouet ad pfectōez nōdū est in vltimo fine: sz oēs hoies cognoscēdo vitatē sp se hñt: vt moti t tēdentes ad pfectionē: q: posteriozes sp iueniunt aliq̃ que a ꝓcib⁹ nō fuerūt inuēta: vt dī ꝓ ethic. t ꝓ meta. g̃ hoies in inqsitiōe vitatis nōdū pueniūt ad vltimū finē: cuz adhuc sint in motu ingrēdi. In speculatiōe tñ vitatis maxe vi eē btitudo hois. vt Aris. oñdit. x. ethi. g̃ nō est pol'e hoiez in hac vita btitudinē hre. ¶ Itē illud qd est in pō intendit, exire in actū. q̃diu g̃ nō exiuit total'r in actu nōdū est i suo fine vltio. Intell's aūt nr̄ est in pō ad oēs forias rez cogscendas. reducit aūt in actū qñ aliquā eaz cognoscit. g̃ non erit total'r in actu nec in vltio fine suo q̃sq̃ oia cognoscat saltē oia mālia t nālis. Istud tñ non pōt hre pfecte p scias speculatiuas in hac vita: nec qs̃q̃ ad ℔ puenit. g̃ nō est btitudo in vita. ¶ Propter istas rōnes t sil'es Alexā. t cōmē. posuerunt btitudinē hois vltimā nō eē in cognitione hūana q̃ est p scias speculatiuas: sz in noticia q̃ est p querfationē t cōtinuationē hois cū sba sepata q̃s credebāt eē pol'em hoi i hac vita. Qz vo Aris. vidit ꝙ nō est alia cognitio hois in hac vita nisi p scias speculatiuas: posuit hoiem nō ꝓseq pfectā felicitatē: sed suo mō. ¶ In quo satis appet q̃tā angustiā patiebant hic t inde istoz viroz clarissima ingenia volētiuz cōstituere hois verā felicitatē: sz nō potētiū cū eā in vita cō stituere vellēt. ¶ Nos tñ liberabimur ab istis angustijs ꝓ suppositā imortalitate aīe: quā ēt phi ocedunt: ita vt ꝓstituamus hoi post mortē suā btitudinē. ¶ Cōsiderandū amplius est ꝙ sicut in rebus nālibus se hz motus ad terminū: ita in rebus volūtarijs se hz appetitꝰ eoz que sūt ad finem ad'ꝓsecutionē ipsi⁹ finis. Jō sic qñ res nālis puenit ad terminū suuz cessat motus eius: ita volūtas cū pueīt in finē suū cessat appetitus quies in amoze t ōlectatione eius qd querebat. Btitudo aūt cū sit finis ad quē referunt oia desideria oz ꝙ sit talis ꝙ illo hito nihil vltra desideret. Quilibet aūt desiderat nāl'r pmanere in bono illo qd hz: iō oēs ocedūt btitudinē eē bonū qdā qd in se imobilitatē t ppetuitatē hēat: sz ō ppetuitate t imobilitate btitudinis varie sentiūt. ¶ Quidam. n. putāt ꝙ regrat ad btitudinē ppetuitas: nō qdē absolute: sz respectu vite hois. s. ꝙ p totā vitā duret. Et cū hac ppetuitate ponūt imobilitatē: nō qdē illā q̃ puat pōz ad motum: sz q̃ puat actualē mutationē. s. ꝙ lz btūs possit mutari de btitudine ad miseriā: tñ ꝙ nūq̃ mutabit. ita ꝙ si mutare tur nūq̃s fuisset btūs. ¶ Ista fuit positio platonis de btitudine: vt tāgit Arist. ꝓ ethi. Ponit. n. illū hoiez eē btm̄ in hac vita cuius btitudo ꝓtinuat vsq̃ ad mortē ipsius. Qz tñ cōditio hois q̃tūcūq̃ pfecti in hac vita mutari pōt: t de ꝓtingenti futuro nō possumus hre certū iudiciū. iō de nullo homine añ mortē scire possumus an ꝓtinuet ei sua pfectio vsq̃ ad mortē: sz post mortē sciri poterit si p totā vitā ꝓtinuata ē: t ita nullus pōt dici btūs nisi post mortē. ¶ Hāc pōnē Solonis quā qdā dicunt esse platonis ipzobat Aris. ꝓ ethicoz dicens ꝙ incōueniens est poni ꝙ aliqs debeat dici beatus qñ non est: t ꝙ nō posset dici btūs qñ est. ¶ Si g̃ btitudo est in hac vita erit hō beatus qñ viuit: t post mortē non est beatus: q: nō est. magis g̃ deberet dici btūs qñ est q̃s qñ nō est. Vñ Arist. ponit ibi aliā sniam de btitudine. s. ꝙ btitudo fm pfectā rōnē suā dicit ppetuitatē t imobilitatē absolutā. Sed non est pol'e accidere btitudinē hoi fm suā pfectā rōnem: sed pol'e est hoiem hre aliquā modicā pticipationē btitudinis: t fm hanc dici btm̄. Et iō non opz hoiem btm̄ esse ppetuū t imutabilē simpl'r: sz fm ꝓditionez nāe humane. Unde subiungit beatos autē dicimus vt homines. Accidit aūt homini talis mutabilitas quādo in ipso sunt firmati habitus virtutum: ita vt nō de facili deflecti possit ab actu vtutum. ¶ Sed ista positio vt supza nunc tetigim⁹ non est omnino ratiōabilis: q: ab oibus cōcedit ꝙ btitudo sit bonū intellectualis t rōnalis nāe. Ubi ergo inuenit nā rōnalis per essentiā poterit eē btitudo per eēntiā. Jn hoie aūt iuenit nā intellectualis p essentiā. s. ipsa sba intell's: t nō p pticipationem solā sicut est in qbusdā brutis q̃ pticipant nobiscū i aliquibus actibus intell's: lz itell'm nō hēant. Jn illis g̃ posset poni btitudo p pticipationē aliquā t nō p eēntiā: sic est pticipatio itellectualis nāe in eis: t non ipsa sba intell's. ¶ Jn hoie g̃ poterit esse btitudo p eēntiā. i. ipsa essentia btitudinis q̃tū ad oia illa que sunt de perfecta rōne sua: t nō sola pticipatio beatitudinis aliogn dareť ꝙ esset, desideriū naturale inane: t potētia inanis si nūq̃s peruenireť homo ad veraz beatitudinē quam fm nām desiderat t recipe potest. Perfecta tñ ratio btitudis non est pol'is hoi in vita pp varias mutationes t mutabilitates qbus hō subiacet. Jō nece ē beatitudinē hois eē post mortē. ¶ Hoc autē consonat omnibus illis phis qui posuerūt aiam qđ est forma hominis esse intellectuz per eēntiam t esse imortalez. ¶ Illi vo qui posuerūt aiaz que est forma hois nō esse intell'z p eēntiā: sed in ea esse quādam refulgentiā intell's sepati ab eo quez dicebant esse vnū cōem oibus hoibus: t vocabant eū intell'z agētē: sicut voluit Cōmentator dixerunt animā que est forma corporis esse corruptibilē: t ideo nō posse puenire ad beatitudinem fm perfectā suam rōnē: sed solum ad quādam pticipationē modicā beatitudinis: vt dictū est. Ponere aūt animā hominis esse corruptibilē t esse vnicum intellectuz agentē sepatum ꝓ oibus hominibus absurda valde sunt. licet in hūs tūc insistendū non sit: q: per se magnū discursuz exigūt. Cōcedi ergo opz animā esse imortalem t manere post corpus: t tunc manifestū est ꝙ poterit eē beata vel misera: q: ibi poterit esse perpetuitas t imutabilitas simpl'r que est de rōne beatitudinis. Et pz: q: illi qui sequūtur rectā philosophiam dicentes animā manere post mortē aut ꝓcedent resurrectionem corpoz sic nos ex fide hēmus aut negabūt. ¶ Uerus est aūt ꝙ phi cōiter eā negāt cū nulla pō nālis ad hoc sufficiat. Unde Paulū irridebāt phi atheniēses: q: ꝓdicabat resurrectionē mortuoz dicentes eū annūciatorē nouoz demoniorum actuū. i7. Si tñ cōcedant talem resurrectionē dicent btitudinem hois esse post mortez: q: sic resurrectio fit per aliqđ agens supius ipsa nā. Jta illud poterit disponere corpa hūana sūp ꝓditionē nāe. s. vt iā sint incorruptibilia t nō subijciant alicui mutabilitati. Et tūc manifestū est ꝙ ibi esset beatitudo fm perfectā rationē. s. hñs absolute ppetuitatem t imutabilitatē. Nam ex hoc Aristo. nō audet ponē felicitatē hois perfectā in vita: q: est hō debil'r firmatus. Talem aūt beatitudinē nos ponimus asserentes futurā resurrectionē mortuoz. ¶ Si aūt non ꝓcesserint resurrectiones adhuc poterit eē beatitudo fm pfectā rōnem in aia sepata a corpe: q: ibi est ppetuitas absoluta cū ponat ipsa aia imortalis ēt erit ibi nēcio imutabilitas: q: ois mutatio peruenit a mā fm doctrinam phoz. aia g̃ sepata a corpe erit sic vna de sbōs sepatis: ideo fm phos impol'e esset mutationē aliq̃s fieri in anima cū non habeat per qđ moueatur. ¶ Rursus autē aia poterit ibi hre actuz intelligendi ꝓtinuū cū nō possit fatigari: q: fatigatio nō accidit nisi in potētijs actiuis materialibus. Et tamē beatitudo est in actu intelligendi. Ideo esset ibi perfecta beatitudo: qa illam haberet anima semp secundū actum: t non in habitu solo. Hic autez non est possibile hoc qa non pōt homo continue intelligere ꝓpter fatigationem t corruptionē que fit in organo. vt dicit Aristo. primo de anima ex multū speculari marcescit animal corrupto quodaz interius: t ꝓpter istaz corruptionē impedit anima ab actu itelligēdi sa. ix. corpus qđ corrumpit aggrauat animam t terrena habitatio depmit sensum multa cogitantez. Post mortez autē sepata anima a corpore non posset esse b̃s vt dcm̄ est: ideo ibi posset eē pfecta btitudo. Talē ēt btitudinē nos ponim⁹ i aiabus añ diē iudicij̄ añq̃s fiat resurrectio. ¶ Sciendū tñ ꝙ nulli phi posuerūt talē btitudinē qualem

nos

M ꝓ rō

N iii rō

O i2 rō

Opi. alexā. t cōmē. de felicitate

P

Q

R Opi. Solo. vel fz q̃sdā platonis de beatitudie.

S Impro bať opi ꝓdicta.

T

U

X

nos ponimus. Nā quidam eorū dicebant aiaz esse corrupti bilem: z oportebat q̄ isti dicerent btitudinē esse in hac vita vel nullā esse. Illi vero qui posuerūt aiam imortalē negauerunt resurrectionē eo q̄ nō ꝓbari pōt ex ꝓncipijs nature: sicut imortalitas aīe: z sic non potuerūt ꝓcordare nobiscuz oīno circa btitudinē: cū nos ēt ponamus btitudinē z resurrectionē. Manebat tn illis in quo possent nobiscū ꝓcordare s. ponēdo btitudinē in aia sepata post mortē corporis i actu ꝯtinuo intelligendi eius. Hoc tn ēt non posuerūt: q̄ erat difficultas de mō intelligendi aīe post mortē: cū h nō intelligamus nisi per fantasmata. Uñ fantasma dixit Arist. iij. de aia esse obm intell's: z q̄ aia sepata nō hz organa sensitiua p q̄ accipiat spēs sensibiles: z in quibus illas ꝓseruet: erat difficultas an aia humana sepata intelligere posset: z quō intelligeret. Ideo volētes euitare istam difficultatē non ponebāt ex ꝓsse btitudinē post mortē. ¶ Etiā q̄ phi non videbāt aliū statum hois nisi istū. Ideo hz pol'e eēt btitudinē esse in anima sepata tn non audebant illā asserere: sed pñtē ponebant felicitatem. ¶ Tertia rō est q̄ hō est q̄dā spēs perfecta que est rōnalis fm nām. z cū btitudo sit bonū nāe rōnalis nece est q̄ hoi dare aliqua btitudo fm suā spēm. Et tn post mortem nō est hō ēt si aia maneat imortalis. Uñ ēt si illa sit beata nō est hō btūs: q̄ aīa nō est hō: hz pars spēi: z tn hoi q̄ hz suā spēm est rōnalis: est nece q̄ competat aliq̄ btitudo: z tn ista non pōt esse nisi in hac vita: nisi forte ponat resurrectio mortuoz quā phi negabant. ¶ Ideo nece fuit q̄ phi ponerent btitudinē hois in hac vita. Nā ponere aiaz post mortē esse btām non erat ponere hoiem beatū. ¶ Et ista fuit cā ꝑcipua: imo q̄si totalis q̄re Arist. z alīq̄ rōnabil'r in phia loquuti sunt posuerūt btitudinē hois in hac vita etiā si illā viderent eē impfectā. ¶ Alīq̄ aūt videtes btitudinē esse bonū pfectū dixerunt illā esse in ꝓtinuatiōe hois' cū intelligentia sepata quā dixerunt esse pol'ez in hac vita: hz hoc nūq̄z viderunt: imo nō appebat aliq̄ motiuū verisi'e ad h. ¶ Nemo tn taz rōnabil'r loquut' est de btitudine sicut Arist. hz eā im perfectaz valde posuerit. Hoc tn fuit q̄: p rōnes manifestas nō potuit aliquā maiorem btitudinē oñdere. ¶ Si tn credi dissent phi resurrectionē mortuoz futurā nēo fuisset taz insanus q̄ nō posuisset btitudinē post hāc vitā: cū ibi posset inueniri pfecta rō btitudis quā h iueīre ipol'e ē. ¶ Nos āt q̄ futurā resurrectōez credim' p' mortē ponim' btitudinē: z nō solū talē q̄lē poneret phi ēt data resurrectiōe: hz ponim' visionē dine eētie in q̄ ē oē bonū z saturitas appetit'. ¶ Nā data resurrectiōe mortuoz z icorruptibilitate corpoz manifestū est q̄ ille status eēt excellētioz valde isto. Et tn nōdū eēt pfecta rō btitudinis si dinā eētiā nō viderim': tn appetit' nr adhuc desideraret m'ta q̄ nō h'ret: z intell's moueret cōtinue ad intelligēdū aliq̄ q̄ nō intelligit. ¶ Data aūt visiōe diuine eētie ibi inuenit appetitus oē bonū qō q̄rit: z intell's oē verū qō inuestigat. Jō nece est q̄ sit totalis qes z pax: z delectatio: z ista est pfecta rō btitudinis. ¶ Hanc aūt xp̄s nobis ꝓmisit. s. in lra dicēs. Bti mūdo corde qm ipsi deū videbunt. s. clare per eētiā. Et oñdit locū vbi eēt dicēs. Beati paupes spū qm ipsoz est regnū celoz. s. q̄ in celis esset ista btitudo; z ad illos nō puenit hō nisi post mortē. Etiā oñdit statū in quo maxie eēt ista btitudo. s. post resurrectionē. j. 22. z Luc. 20. s. filij resurrectionis nō nubēt: hz erunt eq̄les āgelis dei: z ista eq̄litas erit in visiōe dei quā angeli sp̄ vident. j. xvij. Angeli eoz sp̄ vidēt faciē p'is mei. ¶ Ista pō totaliter ꝓcordat ꝓpōni: q̄ nihil eēt p' q̄ō faciaret desideriū nāle hominis nisi ponēdo talē btitudinē: vt. s. oñsuz est. q. xl. z postea in alīs. z tn desideriū nāle nūq̄z est inane. ¶ Talē aūt beatitudinē non posuit Aristo. post mortē nec aliquis phoz̄um q̄: ratiōe necessaria illā esse ꝓuincere nō poterant. Jlli tamē cū loquerent vt sapiētes qbus nō p̄stabat aucitas nisi iquātum ꝓbarent nō voluerūt ponere talē felicitatē: q̄ illā ꝓbare non poterant hz forte illā esse credebāt vel saltem suspicabantur. nemo tn illoz fuit q̄ eā negaret aut diceret nullam btitudinē esse post mortē. Jn hac aūt vita nō pōt esse pfecta beatitudo. Pōt tn esse aliq' eius pua ꝑticula fm q̄ hō pfici pōt p̄ncipal'r p scias speculatiuas: z scōario p virtutes morales. Et de tali btitudine loqtur Aristo. p̄. z. iij. ethico. De hīs sanctus Tho. 4. sentē. di. xlix. q. i. arti. 4. z p̄ma scōe. q. 5. arti. 4. z in suma ꝓtra genti. lib. 3. c. xlvj. ¶ Ad p̄mū arg. dom q̄ btitudines de qbus dī. s. in lra nō sunt pfecta beatitudo: sed q̄dā inchoatio eius per actus virtutuz perfectarū vel donoz. vt. q. lxxx. z. lxxxj. j. magis declarabit. ¶ Ad 2m dicendū q̄ beatitudo fm suā perfectā rationē est post hanc vitam. Jlli tn philosophi qui nō posuerūt vitam futuram loquuti sunt de beatitudine nō fm perfectā rationē suam: sed fm quādaz paruā participationē eius qualis in hac vita inueniri potest. ¶ Ad tertiū dicendū q̄ pecora z omnia animalia impfecta possunt hēre finem suuz vltimū in hac vita: qa nullam aliā ꝓeter istā habēt nec habere possunt. Homo autē post istam vitā habebit aliam perfectionē: z q̄ beatitudo est maximum bonū hominis necesse est q̄ sit in alia vita z nō in ista. ¶ Aliter pōt dici q̄ finis vite humane plus superat finē vite aliorum animaliū q̄z vita hominis supet vitā aliorum animaliū. ¶ Ratio hui' est q̄: vita animaliū cetero rum est fm illud bonū qō' maximū in eis est. i. per opationez sensus que in eis est excellētissima. Uita aūt ꝓsens homis non est fm illud bonū qō maximū est in eo. est enim bonum maximū ipsius hois intell's eius quātū ad partē speculatiuam z non pōt homo viuere in pñti fm actū istius potētie q̄: ad hoc corruptibilitas corpis z multa alia impediunt: vt s. ostēsum est. Uiuit aūt homo h maxime fm operationē sensuum: z per quādam rōnem practicā. Ideo nece est q̄ beatitudo hois sit in alia vita in qua totaliter homo viuat fm actū intell's speculatiui: z illa vita est post istā: q̄: illa solū cōsistit in visione diuine eētie: que est maximū speculabile ꝓtinēs in se totaz naturā veritatis. Et sic non pōt finis vltimus hominis accidere ei in hac vita sicut ceteris aialibus accidit.

¶ Ad q̄rtū dom q̄ q̄uis hō nāliter desideret finē nō ōsiderat nāl'r ea que sunt ad finē: hz per electionē. Nā volūtas vt est quedā nā vel mota per modū nāe est de ipso fine. electio aūt z cōsiliū est de hīs que ad finē. vt pz. 3. ethico. Et sic nō est incōueniens q̄ aliqd qō hz se est malū z odibile sit appetibile: z eligat inquātum ad finē dirigit. Sicut sectio mēbri quā nā refugit est appetibilis ex electiōe pp conseruationez sanitatis: z sic dī ad philip. p̄. Desiderū hīs dissolui: z esse cū xp̄o q̄si dicat q̄ non desiderabat absolute dissolui: sed solum ꝓpter finē. s. vt eēt cum xp̄o: quē videre finis est. Si tn potuisset ad hoc peruenire sine dissolutiōe non desiderasset dissolui cū absolute magis desideraret manere in corpore q̄z dissolui. sicut dicit scōa ad corin. 5. ¶ Nolumus expoliari sed superuestiri. ¶ Aliter pōt dici q̄ mors nāe est directe ordinata ad felicitatē: sed in penā: q̄: potuisset hō habere beatitudinem quā nunc sepat non gustando mortē sicut certissime omnes hoies habuissent si Adam nō peccasset. Ideo hz omnia que ordinant ad beatitudinē desiderarent natural'r non oportebat q̄ mortē aliquis desideraret cū ipsa nō ordinetur per se ad btitudinē: sed per accūs. ¶ Ad qntū dōz q̄ aliqui dicunt bti in hac vita ꝓpter spēm btitudinis adipiscē de in futura vita: iux illud ad roma. 8. Sepe salui facti sum' vel pp. aliquā participationē puaz btitudinis q̄lis hic eē potest. Uera aūt beatitudo non pōt esse hic. ¶ Ad sextū dom q̄ ptīcipatio beatitudinis pōt esse impfecta dupl'r. Uno mō ex parte obti btitudinis. s. q̄ nō esset sufficiēs bonū ad beatificandū nām rōnalem: z talis iperfectio tollit rōnem vere beatitudinis. Sicut si qs poneret btitudinē in diuitijs aut in aliquo bono corpali qō non sufficit btificare hoiez. Alio modo btitudo est impfecta ex parte ipsius ptīcipātis. qcqd est ad ipz btitudinis obiectū. s. ad deū pertingit. Imperfecte tn per respectū ad modū quo deus intelligibilis est: vel quo se ipso fruit. Et ista impfectio non tollit rōnem vere beatitudinis: q̄ al's non esset vnus beatio: altero. maxime qa beatitudo est opatio q̄dā: z ōterminat hz spēz ab obto. ptīcipare aūt magis vel min' tz se ex pte sbi a q̄ nō recipit actio spēm. ¶ Ad 7m dom q̄ hz multi hoies putēt i hac vita eē btitudinē nō est in ea btitudo hz suā rōez pfectā: hz hz q̄dā silitudinē vel aliq̄lē ptīcipationē: vt nūc. s. oñsuz ē. Et sic nō fallūt oīno in sua existimatione. Et h̄ sufficit: q̄: nō requirit q̄ id qō a multis asserit sit omnino verum: sed q̄ nō sit oīno fm ita q̄ aliqd veritatis cōtineat. z ita est hic.

¶ An ad btitudinē requiratur delectatio. Questio. XLVIII.

Queritur ¶ Aliq dicūt q̄ nō: q̄: dicit Augu. p̄ de trinitate q̄ visio est tota merces fidei. Hz illud qō ē merces vel premiū virtutis est btitudo. p̄ ethico. ergo nihil requiritur ad beatitudinē nisi visio. ergo nō requiritur ōlectatio.

¶ Item

ll'i phi posuert felicitatez post mortem fiē nos ponim'

AA

BB ad p̄mū

LL ad 2m argu.

DD ad. 3. argu.

Alia rñsio

EE ad. 4. arg.

Alia rñsio

FF ad. 5. argu.

GG ad. 6. argu.

HH ad. 7. argu.

Opio q̄run dā q̄ delectatio non regritur ad btitudinez.

p̄a rō

2ª rō

3ª rō

A Rñsio ad q̄ situz qōnis q̄ btitudo nō ē sine ō lectatione

B

C ad p̄m arg.

D ad 2m argu.

E ad 3m argu.

F

¶ Jtē btitudo est bonū per se sufficiens. g̃ btūs nullo indiget: sed btitudo est in visiōe dei. ergo non regrit delectatio. ¶ Jtē op3 opationē btitudinis eē nō ipeditā. x. ethi. nā al's non eēt opatio pfecta delectatio: tñ ipedit opationē intell's: q2 corrūpit extimationē prudētis: vt dī. vj. ethi. c. de prudentia. g̃ delectatio non regrit ad btitudinē. ¶ Dō3 q̄ btitudo nō est sine delectatiōe nec eē pōt: q2 delectatio est q̄dā q̄tatio appetitus in bono p̄nti siue hito. Btitudo autē est maximū bonū nāe rōnalis: iō nec̄e est q̄ illa hīta sequaī maxima delectatio appetitus q̄scentis iā in ea. An tñ debeat dici q̄ regraī delectatio ad btitudinē. ¶ Cōsiderandū q̄ aliqd dī regri ad alterū q̄ttuor modis. ¶ Uno mō sic̄ pambuluz vel pparatoriū ad ipm sicut eruditio ad sciaz: z alteratio ad gñationē. z gñal'r dispositio ad foīaz. ¶ Scō mō sic̄ pficiens rei. sic aia regrit ad vitā corpis: q2 ipsa est q̄ vitā corpi tribuit. z pō visiua regrit ad eē oculū: q2 illa est q̄ facit eē oculuz. z gñal'r ois foīa respectu māe. ¶ Tertio mō sic̄ adiuuans ab intrinseco sicut amici vel socij regrunt ad aliqd agēduz. ¶ Quarto mō vt aliqd pcomitās sicut calor ad ignē. nā nō pficit ipm: ſz comitaī ipm nec̄io ex pditiōe siue nāe. Et sic oē accns ppriū vel cōe inseparabile dī regri ad illud cuius est accidens. ¶ Delectatio autē nō regrit p̄ mō: q2 nō est aliquid p̄cedens btitudinē: sed potius pns. ¶ Etiā scō mō nō requritur: q2 non pōt ipsa eē tāq̄ pficiēs btitudinē: q2 tūc btitudo nō hret pfectionē a seipsa: ſz expectaret eā ab aliq̄ extrinseco sicut mā a foīa: z tūc nō eēt sūmū bonū. ¶ Etiā q2 illō q̄ pficit alterū melius est q̄ ipz q̄ pficit: sic foīa ē melioz q̄ mā: z q2 btitudo est maximū bonū eēt ipsa delectatio beatitudo: z nō aliqd aliud q̄ indigēt delectatione aliq̄ tanq̄ pficiente ipm. ¶ Nō ēt tertio mō: q2 delectatio nō est aliqd extrisecū ad opationē in q̄ ꝓsistit btitudo sic̄ amici ab eī ad iuuant: ſz est aliqd in ipsa btitudine. ¶ Pōt g̃ dici q̄ regratur ōlectatio q̄rto mō vt aliqd pcomitās btitudinez: q2 non pōt btitudo sine illa eē: nō qdē q̄ btitudo idigeat ōlectatione: ſz q̄ ipsa ꝓsequaī btitudinē ex nā sua: sic̄ ignis nō idiget caloīe: vel hō non idiget risibilitate: z tñ ꝓseq̄ī nec̄io risibilitas hoiez sicut ppriū accns ei9 vel calor ignē sic̄ accns cōe eius. Insepabile tñ. Eo g̃ mō quo possumus dicē risibilitatē regri ad eē hoiez dicemus regri delectationē ad btitudinez cū sit qdā p se accns eius. vt dicī seq. q. De hūs. ſ. Tho. pª 2ª. q. iūj. arti. i. ¶ Ad primū dōm q̄ visio est tota merces: q2 ipsa visio est sba btitudinis: iō nō regrit aliqd aliud eī ipz ad cōplementū btitudinis. Et tñ delectatio ptinet ad btitudinē inquātū nec̄io ꝓseq̄ī ipz visionē q̄ est btitudo. Et tñ inquātum dī q̄ visio est merces ipoīaī ibi delectatio: q2 merces est qdā p aliquo ope in pmiū: z ad qō mouemur: z tñ hito eo ad qō mouet appetitus seq̄ī nec̄io ges q̄ est delectatio. Uñ visio inquātū est merces nō solū ipoīat cognitiōez dei: ſz ēt delectationē ꝓsequētē ex ipsa cognitiōe. ¶ Ad scōz dōm q̄ beatus nulla re idiget: q2 indigere est carere pfectione que est extrinseca: z ad quā qs mouet. Btūs aūt delectatiōe nō indiget cū illa nō sit extrinsecuz qō supuenire possit btitudini: ſz nec̄io ꝓsequī eā. Uñ pōt dici q̄ btitudo regrit delectationē: nō tñ indiget delectatiōe: nā ipsaz ex se hz. Sicut nō est vex q̄ hō indigeat risibilitate: ſz illa regraī ad hominē: vt. ſ. dcm ē nūc. ¶ Ad 3m dō3 q̄ delectatio pcomitās opationē intell's nō ipedit ipsaz: ſz potius ꝓfortat eā: vt dī. x. ethi. Q2 illa q̄ ōlectabil'r facim9 attēcius z pseuerātius opamur. Uñ nulla delectatio pns aliquā opationē cuiuscūq̄ generis ipedit ipam: ſz magis ꝓfortat. Delectatio aūt exnea impedit opationē vt delectatio in opatiōe sensitiua ipedit operationem intellectiuā: ex eo q̄ delectatio facit operantē intēdere operationi illi cuius est: z dū operās intēdit vni rei distrahīt ab alia. Et ꝑ est iudiciū de delectatione operationis alicuius q̄ si qs delectatus in ea potest intēdere alteri delectationi vel opationi signuz est q̄ delectatio illa erat parua: sicut dicī. x. ethicoz. q̄ non sunt boni agonistę qñ respicientes ad eos possumus comedere legumina. ¶ Et sic gñaliī delectatio ipedit delectationem vel operationem extraneaz. Et hoc dupl'r. ſ. vel inquātum extranea est: vel inquatuz est cōtraria. ¶ Primo mō delectatio in quacūq̄ operatiōe impedit quācūq̄ aliam ppter defectuz anime nostre non potētis simul pluribꝰ rebus intēdere. ¶ Secūdo modo ex parte cōtrarietatis. Et istud est maius impedimentū. hoc mō delectatio que est in sensu ipedit extimationē prudētie que ē intellectus practici. z nō impedit extimationē intellectus speculatiui. vt dicī. vj. ethicoz. c. de prudētia. ſ. q2 ōlectatio que est in sensu pōt esse ꝓtraria prudentie: z tñ nō potest esse cōtraria iudicio intellectꝰ speculatiui. ¶ Si ergo beatus hret delectationes alias p̄ter illā que cōsequiī beatitudinē poſset per illas ipediri siue eēnt p̄rie siue disperate. Nihil autē tale habet beatus a quo sunt remota omnia que impedire possunt beatitudinem.

¶ An in beatitudine sit principalioz delectatio q̄z visio vl' econtrario. Questio. XLIX.

Opinio q̄rūdam pª rō

2ª rō

3ª rō

4ª rō

A Rñdet q̄sito. q. pª rō

B 2ª rō

C 3ª rō

D 4ª rō

E 5ª rō

Queritur cū in btitudine sit visio z delectatio principalioz q̄z visio vel eōrio. ¶ Dicunt qdā q̄ delectatio sit p̄ncipalioz: q2 ōlectatio est pfectio operationis. vt dī. x. ethicoz. pfectio tñ est p̄ncipalioz q̄z ipz perfectibile: cū sit melioz. ergo delectatio est p̄ncipalioz i beatitudine q̄z visio. ¶ Jtē illud ppter qō aliqd desideraī ē p̄ncipalius q̄z ipm ppter qō illud desideraī. Et tñ pp ōlectationem desideranī opationes. vñ nā apposuit delectatōes opationibus nec̄ys ad ꝓseruationē suā vt pp illas nō ptēneretur opatiōes. g̃ p̄ncipalius est delectatio q̄z visio q̄ est operatio. ¶ Jtē visio corrñdet fidei. Delectatio aūt siue fruitio cor respōdet charitati. est tñ charitas excellentioz q̄z fides. p. ad corin. xiij. g̃ magis ꝓsistit btitudo in delectatiōe q̄z in visiōe. ¶ Dōm q̄ istā. q. tetigit Ari. x. ethicoz: z aliquo mō reliqt eam insolutā. Si tñ diligenter ꝓsidereī appet manifeste beatitudinē magis esse in visione q̄z in delectatōe: q2 delectatio pertinet ad volūtatem: q2 est quedā quietatio eius in bono desiderato post q̄z pacifice teneī. visio autē ptinet ad intell'z: z tñ. ſ. ostēdimus in. xxxiij. q. btitudinem ptinere magis ad actum intell's q̄z volūtatis. ¶ Item eēntia beatitudinis est in visione. ſ. q̄ ipsa visio dei est subaliter vel realiter ipsa beatitudo. Nihil autē aliud est sba betitudinis vel de sba eius. g̃ non est compatio inter visionē z delectationē z btitudinez nisi sicut si qs diceret qd est principalius ad eē hoiem hēre corpus z aiam vel hre risibilitatē. Nā corpus z aia cōplēt essentiā hois: risibilitas aūt est accns ppriuz eius quod ad essentiā nullo mō pertinet. ¶ Ita visio dei est ipsa sba beatitudinis. delectatio aūt est quoddā per se accns eius. Nā necessario seqī ad illā. Q2 cū delectatio sit qetatio appetitꝰ in bono quāto fuerit maius bonū: tanto magis ex nec̄itate cō sequī delectatio ad possessionē illius. Sed btitudo est summum bonū: ideo ad ipsaz maxime ptinet q̄ cōsequatur eam delectatio. In ipsa autē delectatione nō potest poni btitudo sicut alg ad pauca aduertētes faciūt. Nam beatitudo est finis: z tñ delectatio non est finis: sed potius sequiī ex fine cū sequaī ex assecutione alicuius boni qō desideraī: z ipsa ōlectatio nō est per se aliqō bonū qō desiderari possit: sed cōsequitur ad bonū inquātū hz vel inquātū hñdum certissime putatur vel inquātū iam habitū recordamur. ¶ Jtē si delectatio per se ptinet ad beatitudinē ipsā per se: z absolute eēt desiderabile. Sed falsum est q2 delectatio nō est bonū nisi cōsequatur ad bonas opationes: que autē ad turpē opationem ꝓsequitur mala est z fugiēda. g̃ non pōt in ea ꝓsistere btitudo cū nō sit bona nisi pp alterū: z tñ btitudo est ſz se bona. ¶ Jtē ordo rōnis est p̄m ordinē nāe. In nālibus aūt ōlectatio est pp opationē: z nō opatio pp delectationē. sic̄. ſ. diximus. q. xxxiij. de opatiōibus nec̄ys ad ꝓseruationē nāe qbꝰ delectationes sunt inserte ne negligaī: ergo nā posuit ibi opationem tāq̄ maius bonū q̄z delectationē: q2 alˢ non ordinasset delectationē ad opationem cum nec̄e sit finē sp eē meliorem eis q̄ sunt ad finē nisi sit error in ordināte aliquid ad finē. Nā aūt non errat nisi raro z circa quedā pticularia ergo iudicauit opationē eē finē z eē meliorem delectatione. ¶ Jtē delectatio vt dcm est nunc nō est nisi qetatio appetitus in bono. Manifestum est tñ q̄ appetitꝰ nō mouet i bonum pp qescere in illo: ſz mouet pp ipm bonū: q2 ipm pficit appetitū. Esset eniz ridiculū dici q̄ mouereī pp qetem: sed mouetur ppter bonū ad qō pueniī: sicut si aliqd mouet ad formā: z habita illa qescit. Nemo ait dic̄ q̄ nā igeniauit istū motū vt mobile quiesceret. sed vt haberet formā quā p motum acqrit. ¶ Et p3 hoc q2 nā ingeniauit motuz ppter perfectionez mobilis cum motus sit actus entis iperfecti. 3. phisico. mobile tamē non perficiī per quietē quā habet acqsita forma: sed per ipam formā quam acquirit. Et ista est cā q̄re non cessat motus quousq̄ acgratur foīa: z illa hīta cessat.

¶ Patet

¶ Patet ēt hoc q; si qes que est in forma acqsita esset finis motus; ⁊ nō ipsa forma frustra esset ois motus. ¶ Melius esset q; nulli rei daret desideriū qescendi in foia acqrēda: ⁊ sic non esset nec̄ius motus. Q; forma est finis quē nā intendit: ⁊ non pōt hr̄i sine motu: nā ingeniauit motū. Non est g̃ finis appetitus qescere in bono: sed ipm bonū fz se est finiſ eius: q; tm̄ bonū pficit appetitū: nec̄e est q; acqsito bono qetetur appetitus in eo: ⁊ illud est ōlectari. Sic g̃ est circa beatitudinē: q; bonū maximū qō perficit appetitū nr̄z est deus ⁊ in illo est btitudo. Unde nec̄e est q; si btitudo est aliquis actus nr̄ vel aliqd nr̄m q; sit illud per qō imediatius deū attingimus. Istud aūt est in actu intell'us. s. in visione: q; p eam vnimur deo. Per delectationē aūt nō vnimur: fz ipsa qseqūt ex eo q; semel vnimur ei p visionē: ió in actu intell'us cōsistit btitudo: ⁊ nō in actu volūtatis. Unde non solū visio ptinet p̄ncipalius ad btitudinē q̃z ōlectatio: sed ēt nullo mō ptinet delectatio ad ſbam btitudinis cū tota eēntia btitudinis qsistat in sola visiōe. Pertinet tm̄ delectatio ad btitudinē iquātum nec̄io qsequit̄ ad illā tā q̃z p se accn̄s eius: ⁊ decorat illam sicut pulchritudo iuuentutē. vt dr̄. x. ethi. ¶ Ad p̄mum dōm q; delectatio pficit opationē nō tā q̃z aliqd extrinsecus ad qō ordinet opatio: sed sicut qōdā qdecorans eā sicut pulchritudo iuuentutē: vt dcm̄ est: ⁊ tm̄ iuuētus nō est pp pulchritudinē: fz potius pulchritudo pp iuuētutē. Ita delectatio decorat felicitatē: ⁊ tm̄ delectatio seq̄t ad felicitatē tanq̃z effectus eius vel p se accn̄s eius. ¶ Ad scōz dōm q; ista rō magis quincit in oppositū: q; si nā apposuit delectationem operationiꝫ vt nō contēnant̄ ⁊ dimittant̄: ordinauit delectationē ad opationez tanq̃z ad finē: ⁊ sic iudicauit opationem eē meliorē delectatione. ¶ Dōm tm̄ q; hic se hnt fines ex oppositō: q; nā posuit operationē tā q̃z finē delectationis: ⁊ aialia ordinant operationē in delectationē. Et q; ordinatio nāe sine dubio est melior cū ipsa nō erret: putauerūt aliq; q; aialia in p̄sequēdo operatiōes pp delectationē deuiabāt ab ordine nāe per quēdā errorē sicut hn̄s gustū indispositū male iudicat de sapoꝛib⁹. ¶ Dōz tm̄ q; nō errāt: q; in oibus aialibus istud est: ⁊ non cōtingeret error generaliter circa oia aialia ⁊ omni tpe: q; istud esset errare nām: q; qō in oib⁹ est nāle est. ¶ Itē q; nō videt hoc instituisse. s. apponēdo delectationes vt finē ipsis aialibus pp quas p̄sequatur operatiōes. ¶ Est g̃ dōm q; hic sunt duo ordines nāe inter se oppositi. Unus est quo delectatio ordinat̄ ad opationē vt illa non negligat̄. Alius quo opatio accipit̄ pp delectationez. s. solū inquātū in opatiōe est delectatio qdā. Primus ordo est ipsius nāe absolute. scōs est datus aialibus a nā. ¶ De p̄rio dōm est q; ille est ordo simpl'r rectus. s. q; delectatio sit p̄pt opationē cū nā absolute istū obseruet: ⁊ tm̄ nā est ipsa spūal' ſba dirigens opus nāe. Qm̄ nā put est virtus insita rebus: ita vt sit p̄n^m motus ⁊ qetis eius in quo est nihil cogscit: ió nō pōt finē p̄stituere in opatiōe nec ordinare aliqd ad finē: fz dirigit opatio isti⁹ nāe ab itelligētis sepatis. Sic dicit cōmentator q; opus nāe est opus itelligētie. Finis g̃ ab intelligentia dirigēte nāz p̄stitut⁹ erit, recte positus: q; ipsa iudicat de bono absolute. Finis aūt q; stituit ab aialibus lz sit a nā cōstitutus nō est ita absolute bonus: fz solū institut⁹ est fm capacitatē ipsoꝛ aialiū q̃ moueri debent ad opationē. Finis enī nec̄e est q; sp̄ sit aliqd bonū ⁊ intelligētia q̃ nām dirigit cognoscēs bonū simpl'r. ponit ipz vt finē. Et sic finis simpl'r est ipm bonū qd est caput oiuz rez in quo est tota nā boni: ⁊ ad illud ordinant̄ oēs partes vniuersi inquātū pticipant illud fm diuersos gradus ⁊ diuersimode ei assimilant̄. Jpm ergo bonū simpl'r est finis extrinsecus oium rez. Participatio aūt ipsius fm vltimū gradū bonitatis ad quē q̃libet res puenire pōt fz capacitatē sue spēi est finis itrinsecus. sicut finis vltimus hois extrinsecus est ipse deus. finis aūt vltim⁹ intrinsecus est ipsa visio dei fm quā hō pticipat deo fz gdū excellētissimū capacitatis sue spēi. ¶ Jsta aūt pticipatio boni repit̄ p̄ncipal'r in spēb⁹ rez cū q̃lz spēs dicat diuersuz modū pticipationis ipsius sūmi boni ab illa spē. ¶ Indiuidua aūt nō dicunt diuersos modos pticipatiōis bonitatis vel pfectionis: q; eadē est pfectio oiuz indiuiduoꝛ eiusdē spēi nisi p accn̄s. ⁊ i eo qō ē accn̄tale vnū excedat alterū. Indiuidua g̃ nō sunt directe de intētiōe nāe: fz solū p accn̄s. s. inquātuz spēs nō pōt manē nisi in indiuiduo. Multiplicatio āt idiuiduoꝛ sub eadē spē est magis p accn̄s. s. pp corruptibilitatez ipsoꝛ. Nā vbi indiuiduū pōt ppetuari spēs solū p̄seruat̄ in vnico idiuiduo. Sicut p; de sbūs sepatis q̃s fm̄ p̄patheticos: ⁊ vitatē nec̄e est singulas poni distinctas spē iter se. Et sic dicūt eē spēs angeloꝛ. tot q̃t sunt angeli cū sit qlz āgelus ppetuus. ¶ P; ēt in coꝛpib⁹ vt in el'tis: q; in q̃lz spē est vnicū. P; ēt magis in coꝛpib⁹ celestib⁹: q; vnicus sol est ⁊ vnica luna: ⁊ sic de ceteris astris. Et tm̄ ista pcedūt oēs dicta esse in spē. Q; tm̄ quodlz istoꝛ idiuiduoꝛ est incoꝛruptibile sufficit eē vnicū in q̃lz spē: vt in illo ꝑhat̄ qdditas spēi q̃ sub sistere non pōt nisi indiuiduata. Jn spēb⁹ tm̄ in qbus idiuidua sūt coꝛruptibilia nec̄e est esse multa indiuidua sil'. vt qui busdā peuntibus p̄seruet i alīs nā spēi. ¶ Cū g̃ indiuiduū qōlz sit pp spēz p̄seruādā: ⁊ spēs non pōt p̄seruari nisi exīte indiuiduo vltim⁹ finis cuiuslz idiuidui ē pticipare nāz spēi sue in q̃du pfecto ⁊ manē sp in illo eē pticipato. Et oia alia que idiuiduū facit si ad p̄seruationē idiuidui: q; hr̄e nō pōt illā pfectionē nisi q̃diu fuerit. Et q; aialia singula sūt coꝛruptibilia ⁊ desiderāt p̄seruari: ⁊ nō p̄nt̄ fuari nisi p cibū ⁊ potum in seipsis: ⁊ p coitū in sibi silibus pducēdis desiderāt cibū ⁊ potū sumere ⁊ coire. ¶ Et nō sunt isti actus finis qdā ipsoꝛ aialiū: fz ad p̄seruationē ipsoꝛ ordinant̄. Et q; aialia p̄tēnerent istos act⁹: ⁊ pirēt nisi eēt aliqd qō inducēt illa ad ipsos: nec̄e erat q; ipsa aialia cogscerēt istos actus eē necessarios ad sui p̄seruationē: ⁊ q; p̄fuatio erat eis bonū suū ⁊ illā desiderarēt: ⁊ pp illā oia agerēt: ⁊ tūc nullo alio inducente ipsa aialia ex p̄sideratiōe finis quē optimū iudicarent oia ista facerent. Jstud tm̄ nō fuit pol'e in aialibus alīs nisi i hoie: q; cognoscē aliqd sub rōne boni: ⁊ ordinare alia i illō tā q̃z in finē solius nāe rōnalis est. ¶ Jō oportuit dari aialibus aliqd aliud qō ipsa iducēt q̃si ex q̃dam nec̄itate ad p̄sequēdū ipsas opatiōes p q̃s p̄seruant̄. Jstō aūt fuit ipsa delectatio. ¶ Et ista cōpetēter posita ē: q; p sensuz iudicatur: ⁊ oia aialia sensuz hn̄t. Et q; non hn̄t oia aialia oēs qnq̃z sensus exteriores ⁊ iteriores: fz q̃dā pl'es ⁊ alia pauciores vsq̃ quo veniat̄ ad iperfectissima aialia q̃ solū hn̄t sensuz tactus oportuit q; in q̃lz sensu possit inueniri delectatio: ⁊ ita fcm̄ est Unde nullū aial est q̃tūcūq̃ ipfectū q; delectatiōes aliq̃s expiri nō possit: ⁊ p illas ad opationē sibi q̃uenientē mouetur. Et tūc aialia nō mouent̄ in delectationē q̃si ex iudicio: ita vt iudicēt delectationē eē bonū aliqō vel q; p̄stituāt eā sibi tā q̃z finē: q; istud nō pōt facere nisi nā rōalis: fz mouētur in delectationē: q; ipsa q̃si qdā laq̃us quodāmō ex nec̄itate mouet ipa aialia: q; nō ē aliud mai⁹ bonū sensui q̃z delectatio. trahit g̃ nā'r ipsa aialia: q; bonū maxiuū ipsoꝛ est de q̃ iudicare p̄nt. i. expiri illud fz sensuz. ¶ Et q; p̄seruatio aialiū est p opationē tactus ⁊ gustus. s. in cibo: ⁊ potu: ⁊ coitu posuit nā maiores delectatiōes aialib⁹ in gustu ⁊ tactu q̃z i alīs sensib⁹. imo in alīs p̄pe nō delectant̄ nisi referēdo ad tactū ⁊ gustū. vt p; 3. ethicoꝛuz. c. de tēperantia. s. q; leo non gaudet videndo vel audiendo aut odorādo bouem: nisi quia illum comederet. i. q; desiderat delectari in comedēdo illuz. ¶ Et sic posite sunt delectatiōes in animalibus tanq̃z finis ipsarum operationū. Non quidez q; melior sit delectatio q̃z operatio: sed q; sensus nō potest iudicare operationē eē meliorem q̃z delectationē. Ratio est q; bonū qō est in delectatione experīt quilibet sensus cum qlibet iudicet de tristabili ⁊ delectabili. ⁊ tamē bonum qō est in operatione abstracta delectatione nō potest iudicare sensus. ¶ Nam sumere cibum ⁊ potuz ⁊ coire si aufferatur ab eis omnis delectatio non habēt aliquod bonū nisi q; p̄ficiunt ad conseruanduz indiuiduū ⁊ speciez. Non p̄nt̄ tamē aialia cognoscere quid sit cōseruari indiuiduum ⁊ spēm. ⁊ qūo isti actus ordinētur ad illū finez: q; hoc solius nature rationalis est. Jdeo necesse est q; p̄o hn̄s opationibus comedendi bibendi ⁊ coeundi ponatur ipsis animalib⁹ alius finis ō quo ipsa iudicare possint: ⁊ ille debet esse aliquid quod possit per sensum agnosci cum animalia non habeant nisi iudiciuz sensitiuuz. Nihil autem aliud est q̃z delectatio que perficit sensum tanq̃z bonum quoddaz: ⁊ possit maxime sensum alicere. Jdeo necesse fuit delectationem poni omnibus beatis tanq̃z finem omnium operationum suarum. ⁊ tamen simpliciter delectatio non est finis illarum operationum: sed magis operatio est finis delectationis. ¶ Natura tamen constituit animalibus delectationem vt finem: quia non poterant iudicare de alio maiori bono: qō magis hēret rōnez finis: vt dcm̄ est.

¶ Hoc

f Ad p^m argu.

g Ad 2^m argu.

h Qual'r se hnt opatio ⁊ delectatio iter se ⁊ de duobus ordinibus hic. 3

k Nō. pl'a ō cōpatiōe spērū. ⁊ idiuiduoꝛ

l

m Quis sit finis indiuiduoꝛum.

n No. ō nec̄itate ōlectatiōis i animalibus.

o

¶ hoc ꝓ in puulis quos ad laboꝛez lr̃az alicimus vel ad alia bona opa que ſũt eis laboꝛioſa. Nã damus illis aliqua delectabilia ſm guſtũ vel pulchꝛa ſm viſuz: ⁊ ipſi illecti cupiditate haz reꝛ adiſcunt: vel aliqd laudabile faciunt ꝓpt illa bona ſenſibilia ponẽtes illa vt finẽ. Nos tñ eꝫcio facimꝰ qꝛ damus eis delectabilia vt adiſcãt ꝓſtituẽtes ipaz diſciplinaz finẽ iſtoꝝ delectabiliũ. ¶ Rõ huius diuerſitatis eſt: qꝛ pueri non ꝓñt iudicare de bono ſimplr: ⁊ ꝓñt iudicare de delectabili qõ eſt in viſu ⁊ guſtu. Nã ſi ipſi ſcirẽt q̃le bonũ eſt ſcia que acgriũ ꝓ diſciplinã: ⁊ qũo diſciplina oꝛdineꝫ ad ſciẽtiã appeteꝛẽt ipm adiſcere nõ oꝛdinando illud ad delectabile qõ eſt i guſtu ⁊ viſu. Qꝛ tñ hoc nõ ꝓñt iudicare ⁊ ẽ ipoſſe ꝓſequi aliquã opationẽ niſi vt aliqõ bonũ neẽe eſt ꝙ pueri ad adiſcendũ moueanꝫ ex ſola violẽtia vel inducti per aliq̃ bona ſenſibilia q̃ illi ꝓñt iudicare bona. ¶ Et tñ ſimplr q̃rẽdo qd ſit meliꝰ: ⁊ qd hẽat rõnẽ finis: an ỽlectabile guſtus ⁊ viſus vel ipm adiſcere. manifeſtũ eſt ꝙ ipm adiſcere: ⁊ iudiciũ pueroꝝ nõ potuit mutare nãm reꝛ. ¶ Jta eſt in oibꝰ aialibus circa delectationẽ ⁊ opationes. Naz operatio meliꝰ eſt ⁊ ipaz ꝓſtituit nã vt finẽ: aialia aũt cõſtituũt delectationez vt finẽ: qꝛ alr iudicare non ꝓñt. ¶ Sed diceꝫ ꝙ ħ ſit quidã erroꝛ. ſ. ꝙ oia animalia moueanꝫ tãq̃ in maius bonũ in illud qõ eſt minus bonũ. ¶ Dõm ꝙ non eſt erroꝛ: qꝛ erroꝛ eſt in re qñ deficit vel deuiat ab eo qõ ſibi nãle eſt: ⁊ ob hoc: qꝛ nãle eſt hoi eſſe rõnalez ⁊ operari ſm rõnẽ q̃cunq̃z agit ꝓ rõnem dr errare vel peccare. Oibus tñ bꝛutis nãle ẽ ſic iudicare: qꝛ non ꝓñt de maioꝛi bono iudicare q̃ ſit ỽlectatio. g̃ non eſt erroꝛ ꝙ pp illã oia agant. Sicut non eſt erroꝛ in hoie ꝙ intelligat ꝓ fantaſmata accepta a ſenſu: ⁊ ꝙ intelligat cũ diſcurſu. lz melius ſit intelligẽ ſine fantaſmate: ⁊ ſine diſcurſu ſicut ſbe ſepate faciũt. Hoc tñ in hoie nõ ẽ erroꝛ qꝛ ꝓditio nãe eſt ſic ẽtelligere. ſiẽ nõ dicimus de bꝛutis ꝙ ſit erroꝛ in eis vel pectm̃ vel defectus comedere q̃cũq̃z appetũt. In hoie tñ pctm̃ eſt hoc: qꝛ rõ que eſt nã hominis ħ vetat. ¶ Alr põt dici ꝙ aialia recte iudicant appetẽdo delectationem ſup oia: qꝛ lz ſit operatio maius bonũ ſimplr q̃ delectatio: tñ ipſis aialibus maius bonũ eſt delectatio q̃ opatio: qꝛ magis perficit ſenſuz ipſoꝝ. ¶ Sed diceꝫ cũ delectationes apoſite fuerint in opationibꝰ: qꝛ aialia nõ ꝓñt iudicare de fine ipſaz opationũ: vt dcm̃ eſt nũc q̃re nã poſuit eandẽ delectationez in ipſis opatiõibꝰ hũanis. Nã hõ de fine iudicare põt ⁊ nõ exñte delectatiõe poſſet oia facere pp finẽ. Et tẽ iudiciũ hois eẽt magis rectũ ⁊ nõ falleꝛet ꝓ delectationez a rectitudine rõis. ¶ Dõm ꝙ ħ fuit ꝑ ex ꝓditiõe nãe: qꝛ lz in hoie reperiaꝫ nã intellectualis ſm quã excedit cetera. eſt tñ veꝝ aial ⁊ perfectũ hñs oẽs ſenſus interioꝛes ⁊ exterioꝛes. Ideo neẽe fuit inueniri in eo oia que ſunt a nã ſenſuuz. Eſt aũt ꝓditio ſenſuũ nõ iudicare niſi de bono ꝑticulari: ⁊ ꝙ delectatio ſit maximũ bonum ipſoꝝ. Jõ neceſſe fuit ꝙ etiaz in hoie iſtud eſſet: ⁊ ſic ipſe iudicaret ſm ſenſuz delectationem eſſe maximũ bonũ. ⁊ per intellm iudicaret opationẽ vel aliquid aliud eẽ maximũ bonũ ⁊ nõ delectationẽ: ⁊ illud ꝓſequeꝛeꝫ tãq̃ bonũ ꝓpꝛiũ: qꝛ vltima pfectio hois nõ eſt inquãtum eſt aial: lz inquãtũ eſt hõ. ¶ Scõ eſt ħ: qꝛ alr piret nã qꝛ lz hõ poſſet iudicare de fine cũ ſit rõnalis: tñ non põt hõ facere niſi ſm rõnẽ aliqualr iã perfectã: qõ nõ ꝑtingit in oibus. Nã in paruulis hoc nõ eſt in qbus eſt intellꝰ ipfectus cũ perfectionẽ ſuã acqrat ꝓ doctrinã. ¶ Si g̃ iſti nõ hr̃ent delectationẽ que eã moueret nũq̃ oparenꝫ aliqd cũ finem nullũ vite hũane cognoſcãt. ¶ Jdem eſt de multis adultis q pp indiſpõnẽ nãe vel alias cãs nũq̃ ꝓñt puenire: aut ſaltem nũq̃ peruenĩũt ad hanc pfectionẽ intellꝰ vt cognoſcãt finẽ humane vite: ⁊ ſciant oꝛdinare ſingla in ipm. Cũ ergo iſti paruz a pecoꝛibꝰ diſtent: neẽe fuit delectationes eẽ i operationibus pp illos. ¶ Tertio fuit hoc ꝙeniens ad operãdum ꝓmptiũs: qꝛ dato ꝙ ois hõ cognoſceret finẽ: ⁊ ea q̃ ad finẽ ſunt tã ꝓ ꝓſeruatiõe in eẽ nãli q̃ ꝓ pfectione huma na ſm ꝙ hõ eſt: tñ non ꝓmpte moueꝛeꝫ hõ ad opationes illas per quas nã ꝓſeruaꝫ. Expimur enĩ gñalr ꝙ ꝓmptius ⁊ expeditius agit hõ ea ad que nãlr moueꝫ: q̃ illa ad que moꝛuetur ſolũ ſm rõnẽ. Cõueniens g̃ fuit delectationẽ eſſe hoi in opatione ſm ſenſum ſicut ceteris aialibus: vt illa mouẽt eũ: ⁊ eſſet finis ipſius ſenſus: lz homo nõ ſimplr conſtitueꝛet eã in finẽ cum in ipſo ſit aliud iudiciũ excellẽtius q̃ ſenſitiuũ. ¶ Ad tertiũ dõm ꝙ charitas eſt ꝓncipalioꝛ q̃ fides ⁊ tñ non coꝛreſpõdet ei delectatio tãq̃ finis: ſed magis ipſa viſio: qꝛ voluntas moueꝫ in maximũ bonum vt ei vniatur. ¶ Jntellectus autẽ iudicauit deũ eſſe maximũ bonuz tãq̃ obm: ⁊ vniri illi eſſe maximũ bonũ hominis: ⁊ ꝙ iſta vnio non poterat fieri niſi ꝑ viſionem: ideo volũtas ex neceſſitate voluit ipſaz viſionẽ dei tanq̃ ſuũ bonũ. Unde neceſſe eſt dici ꝙ volũtatis finis nõ ſit delectatio: ſed viſio niſi forte dicereꝫ ꝙ delectatio erat maximuz bonũ: qõ falſuz eſt: vt oſtẽſum fuit. q. xxxiiij. Sed ſũmum bonũ ſub ratione non poteſt eſſe niſi obiectũ voluntatis. ergo ſi viſio eſt ſũmum bonum neceſſe eſt ꝙ ipſa ſit obiectũ voluntatis: ⁊ ſic ipſa coꝛreſpondet ei. Dicit tñ delectatio coꝛreſpõdere voluntati inquãtuz eſt quedã paſſio eius ⁊ nõ intellectus. ⁊ viſio coꝛreſpõdet intellectui ⁊ non voluntati: qꝛ eſt actus intellectus. Si ergo viſio cõſideretur vt quidã actus ſolius intellꝰ eſt. Si autem vt ſũmuz bonum ſolius voluntatis eſt. Et qꝛ ꝓpꝛiũ voluntatis eſt fieri in aliqd tãq̃ in bonuz magis ꝓpꝛiũ erit ſibi ipſa viſio q̃ delectatio: qꝛ in viſione eſt ſũmum bonum ⁊ non in delectatõe: lz delectatio ſit volũtatis nõ viſio. ¶ Sz diceꝫ ꝙ non põt aliqd ferri magis in bonũ alienũ q̃ in ſuũ ⁊ tñ delectatio eſt ꝓpꝛia voluntatis ⁊ nõ viſio. g̃ magis ferretur in viſionẽ. ¶ Dici põt vno mõ ꝙ voluntas ſit põ aĩe. ⁊ aĩa eſt ps nãe hũane: iõ oẽs opationes voluntaꝫ ſunt ab ea nõ inquãtũ ipſa in ſe eſt aliqd: ſz inquãtũ eſt aliqd hois. Et qꝛ maioꝛ pfectio hois eſt viſio dei q̃ delectatio ꝓñs lz eẽt ꝓ ꝓpꝛiũ bonũ volũtatis delectatio ⁊ nõ viſio ferreꝫ magꝭ in viſionẽ q̃ in delectationẽ. ¶ Sic eſt de ꝓtibꝰ corꝓis nr̃i. Naz maiꝰ bonũ eſt cuilz rei ꝓſeruatio ꝓꝑa q̃ ꝓfuatio alteriꝰ rei: ⁊ tñ quodlz mẽbrũ nãli inclinatione ſine aliq̃ deliberatione nr̃a exponit ſe ꝓ capite: qꝛ maius bonũ hois ẽ in capite q̃ i q̃lz alio mẽbro. ¶ Alr põt dici ꝙ volũtas ferꝫ magis i viſionẽ q̃ in delectationẽ: nõ ſolũ iquãtũ eſt bonũ hois: ſz ẽt inquãtũ ẽ bonũ ꝓpꝛiũ voluntaꝫ. Nã lz viſio nõ ſit actꝰ voluntatis inquãtũ viſio eſt ſũmũ bonũ ad ipaz tñ ſolã ꝑtinet moueri in aliqd tãq̃ in bonũ. g̃ ꝓpꝛiũ eſt ſibi ferri in viſionem magis q̃ in aliqd aliud inquãtũ eſt bonũ ſũmũ. ¶ Et cũ dr ꝙ viſio nõ eſt actꝰ volũtatis nõ obſtat: qꝛ actꝰ nõ eſt ꝓpꝛiuz bonũ potẽtie: ſz obm eiꝰ ⁊ actus nõ eſt neẽius põe niſi iquãtum ꝑ eũ põ vniẽ obo vel ꝑtingit ad illud. Qõ ꝓ qꝛ actus ſunt ꝓfecti magis vel minus in eadẽ põ ſm ꝙ oba ſũt perfectioza. Si tñ bonũ põe eẽt ꝓncipalr in actu oẽs actꝰ ei eẽnt equalr ꝓfecti: qõ eſt flm. obz aũt voluntaꝫ eſt bonũ ſub rõe boni. ideo magis perficiẽ voluntas ꝑ illud q̃ ꝑ ꝓpꝛiũ actuz. ¶ Si ergo viſio eſt ſũmum bonũ neceſſe eſt ꝙ illa ſit magis ꝓpꝛium bonũ voluntatis q̃ delectatio que eſt actus eius. Nã non eſt neẽe ꝙ obm volũtatis ſit actꝰ eius. ⁊ iſtud ſũmuz bonũ voluntas cõſeq̃ ꝑ actũ intellꝰ cuius eſt videꝛ: qꝛ per hoc ꝙ intellꝰ videt deũ qui eſt ſũmũ bonũ voluntas eſt vnita ei. ¶ Sz diceꝫ ẽſſe inc̃ueniens ꝙ voluntas non aſſequaꝫ bonum ſuũ per ſeipſaz: ſed per actũ itellꝰ. ¶ Dõm ꝙ non eſt inc̃ueniens. Nã voluntas per actum ſuum moꝛuetur in ſũmum bonũ: ⁊ tñ non apꝓhendit illud per actum ſuũ: ſed per actum intellꝰ. Et hoc qꝛ cõditio voluntatis eſt tendere in aliqd: ſed apprehẽdere nõ eſt actus eius: iõ non eſt imperfectio ꝙ ipſa ꝑ ſe non apprehẽdat cũ ad ħ ſufficiat alia potentia. Sicut intellꝰ per ſe iudicat comedendũ: ⁊ tñ comedere non eſt actus intellꝰ. Jta de volũtate eſt ꝙ actus ſuus ſolũ eſt tendere ⁊ nõ apprehendere. Et tñ per hoc qõ bonũ illud in qõ voluntas tendit apprehẽſum ſit ꝑ qõcũq̃ apprehendaꝫ gaudet voluntas in ipſo tãq̃ in ꝓpꝛio bono: ⁊ ſic magis ferreꝫ voluntas in viſionẽ q̃ in delectationem cum delectatio cõſequatur ex ipſa viſione. Et ſic viſio ꝑtinebit magis ad btitudinẽ q̃ delectatio. De hꝫs. ſ. Tho. ꝑ. 2. q. iiij. arti. ij. ⁊ in ſũma cõtra genti. lib. iij. c. xxiij.

¶ An ad btitudinẽ reqraꝫ cõprehẽſio. Qõ. L.

Queritur an ad btitudinẽ reqraꝫ cõprehenſio. ¶ Dicũt quidã ꝙ non: qꝛ dicit Aug. ad Paulinũ de videndo deũ attingẽ mẽte deũ magna eſt beatitudo: cõprehẽdere aũt ipoſſe eſt. g̃ nõ reqriẽ cõprehenſio. ¶ Jtẽ btitudo eſt ꝓfectio hois ꝓpter q̃ nõ ſũt niſi intellꝰ: ⁊ volũtas: ſz itellꝰ ſufficiẽter ꝑficiẽ ꝑ dei viſionẽ. volũtas aũt ꝑ delectationẽ. g̃ nõ reqriẽ comprehẽſio tanq̃ ad tertiũ. ¶ Jtẽ btitudo ꝓſiſtit i opatiõe. Determinanẽ aũt opationes ꝑ obta. Oba vero gñalia ſẽ duo. ſ. bonũ ⁊ verũ: rñdet verũ viſioni: ⁊ bonũ delectatiõi. g̃ vltra hec non requiritur apprehenſio

An charitas ſit magis appetitus viſionis q̃ delectationis ⁊ qũo vtraq; ei ꝓpꝛia

Queritur Q. Ad qd fiũt nẽcie delectatiões in nã hũana cũ hõ finez cogſcat. ⁊ an errẽt aialia circa delectationez

R

S Cõueniẽs fuit ỽlectationẽ ineẽ opibus hominis ſm ſenſum.

ꝑ

2°

3°

I

Perfectio ⁊ bonum poſt non eſt actꝰ eiꝰ ħ obz ſuum

Y Quare volũtas ꝑ actus ſuũ non ꝓſequitur bonũ ꝓpꝛium

Opinio ꝙrũdam ꝑa rõ

2a rõ

3a rõ

A

B

C triplex bitudo amātis ad ama tum

D

S. Tho. E

F

G

Opio q̄rūdā q̄ ad btitu dinē nō regrit rectitu do volū tatis.

p̄a rō.

2a rō.

3a rō

appꝛehensio: qꝛ nō est aliquod obiectuꝫ ſpeciale de quo ſit. ¶ Dōm q̄ regrit cōꝛehensio ad btitudinē. ¦ Qꝛ p̄a ad cozi. ix. dī. Sic currite vt cōꝛehēdatis. Sꝫ ſpūalis curſus termi natur ad btitudinē: ſic dī. Bonū certamē certaui: curſuꝫ cō ſumaui: fidē ſuaui: in reliq̄ repoſita ē mihi cozona iuſticie. i. btitudo. 2. ad thimo. 4. g̃ comꝛehenſio regrit ad btitudinē. ¶ Conſideradū p̄ hoc q̄ cuꝫ btitudo ꝓſiſtat in ꝓſecutione vltimi finis ea q̄ regrunt ad btitudineꝫ debent ꝓſiderari ex ipſo ozdine hoīs ad finē. Ozdinat aūt hō ad finē intellectua lē ptim per intellz: z ptim per volūtatē. Per itellectū qdez inquātū pexiſtit in intellectu q̄dā cognitio impfecta de ipſo fine. Per volūtatē aūt p̄ qdē per amoꝛē q est p̄mus motꝰ vo luntatis in aliud. ſcōo aūt p realē hitudinē amātis ad ama tum: z hec p̄t eē triplex. ¶ Nā q̄nq̄ amatū est p̃ns amāti: z tunc iā non q̄rit. Q̄nq̄ aūt non est p̃ns: ſꝫ est ipoſle illud ha beri. z ēt non q̄rit. Aliq̄n aūt nō est p̃ns: z ē poſle hr̄i: ſꝫ ē ele uatū ſupꝛa facultatē q̄rētis: ita vt ſtatiꝫ hr̄i nō poſſit. Et hec est hitudo ſperātis ad rem ſpatā: z hec ſola facit inqri qō nō hr̄. ¶ Iſtis aūt tribꝰ. ſ. intellectui aliqualr cognoſcēti finem lz imperfecte: z voluntati amanti: z habitudini amantis ad amatū. rñdent alia tria in btitudine. Nā cognitio pfecta ipſi us finis rñdet impfecte cognitioni: p̃tia finis rñdet hitudi ni ſpēi. delectatio aūt in fine iā p̃ti ptinet ad ipſaꝫ volunta tem ſiue ad amoꝛem. Jō neēe est q̄ ad btitudinē iſta tria cō currant. ſ. viſio q̄ est cognitio pfecta finis intellectualis. z cō pꝛehenſio q̄ ipoꝛtat p̃tiaꝫ finis: z delectatio vel fruitio que dicit q̄tationē quādā in amato poſtq̄ volūtas illud ap̃hē dit. z hꝰ mō comp̃hensio est neēia ad btitudinē. De hꝭ ſcūs Tho. i. 2. q. viij. arti. iij. ¶ Ad p̄mū dōm q̄ cōꝛehenſio du pliciter dī. vno mō vt est inclusio cōꝛehēſi in cōꝛehenden te: z ſic deus p̄t attingi: ſed nō comp̃hendi. vt ait Aug. qꝛ qō comp̃hēdit ab aliq̄ finito neēe est eſſe finitū. Deꝰ aūt infi nitus est: z ipſe ſolus ſe hoc mō comp̃hēdit. ¶ Alio modo comp̃hēſio est tentio vel poſſo rei q̄ p̄ncipalr hr̄. ſic aliquis p̃ns aliquā rē dī eā comp̃hēdere poſtq̄ illā tꝫ. Et hoc modo cōꝛehēſio est neēia ad btitudinē: qꝛ ſūmuꝫ bonū non btifi cat nos niſi poſtq̄ cōꝛehēſuꝫ est. Et ita itelligit qō dicebat apl's: ſic currite vt comp̃hēdatis. i. vt p̃tialr teneatis illud qō q̄ritis. ¶ Ad. ſcōm dōm q̄ beatitudo hoīs non p̄t ptine re per ſe niſi ad intellz z voluntatē. Et tñ ad iſtas duas po tentias ptinēt iſta tria: viſio: cōꝛehēſio: z delectatio. Quia cōꝛehēſio z delectatio ptinent ſil' ad voluntatē: qꝛ ſicut ad voluntatē pertinet ſpes z amoꝛ cū eiusdē ſit amare aliqd z intēdere in illud nōdū habitū: ita z ad volūtatē pertinet cō pꝛehēſio z delectatio: qꝛ eiusdē est hr̄e aliqd z q̄escere in illo. Comp̃hensio tñ est ipm hr̄e: delectatio aūt est ipm q̄escere. ¶ Ad tertiū dōm q̄ verū z bonū sunt oba gñalia ad q̄ reg runt diſtincte potētie. Et ſub rōne veri z boni non p̄t hr̄i: niſi viſio z delectatio. ¶ In quoꝫ tñ iſtoꝝ p̄t fundari ratio pꝛeſentis vel abſntis. Nā veꝝ ſm q̄ est abſns q̄rit: z ſm q̄ ē p̃ns teneꝝ. Si g̃ veꝝ ꝓſideꝛet ſub rōne veri vi. ſi aūt ſub rōe p̃tis teneꝝ. Et iſta est cōꝛehenſio. Et ſic ad intellectū perti net viſio z comp̃hēſio. Sic ēt de bono. Nā bono inquātum bonū est fruimur: z iſta est delectatio. Inquātum vō p̃ns est teneꝝ: z est comp̃hensio. ¶ Uiſio g̃ determinate ſe tꝫ ex pte intell's: z delectatio ex parte volūtatis: compꝛehēſio aūt ex parte vtriuſq̄ licꝫ magis ꝓpꝛie ptinet ad voluntatē. cū com pꝛehenſio rñdeat ſpei q̄ est in volūtate z non in intellectu: vt est ſpes virtus theologica.

¶ An ad btitudinē regraꝝ rectitudo volūtatis. Qō. LII.

Queritur an ad beatitudinem regraꝝ rectitudo voluntatis. ¶ Quidā dicūt q̄ nō: qꝛ beatitudo ꝓſiſtit eēntialr in opatione intell's: vt oñſuꝫ ē. ſ. q. xxxiij. z tñ ad perfectā operationē intell's non regrit aliq̄ rectitudo volūtatis ſm quā hoies boni z mundi ſūt: qꝛ mul ti mali ſunt ſapiētes. Unde dicit Aug. in lib. retractationum. Non appꝛobo q̄ in oꝛone dixi. Deus q non niſi mūdos ſci re verū voluiſti. Rñderi. n. p̄t multos non mūdos multa ſci re vera. g̃ rectitudo voluntatis non regrit ad beatitudineꝫ. ¶ Itē p̄us non dependet a posteꝛioꝛi: ſed opatio intell's est pꝛioꝛ opatione voluntatis. g̃ btitudo que est opatio intell's non dependet a rectitudine volūtatis. ¶ Itē illud qō oꝛdi natur ad aliō tā q̄ ad finē nō est neēiuꝫ acq̄ſito fine: ſic na uis non est neēia cōpleta nauigatione. Rectitudo aūt volū tatis q̄ est per virtutē ozdinaꝝ ad beatitudinē tanq̄ ad ad fi nem. g̃ habita btitudine non est, iā neēia rectitudo volunta tis. ¶ Dōm q̄ rectitudo volūtatis regrit ad beatitudinem tā q̄ aliqd antecedens ad ipaꝫ: z ēt tā q̄ p̃ns eā. ¶ De pꝛio pꝫ qꝛ: rectitudo volūtatis est per debitū ozdinē hoīs ad finē vltimū. finis aūt compaꝝ ad id qō ozdinaꝝ ad finē ſicut foꝛa ad mām. Uñ ſicut mā non p̄t ꝓſeq̄ foꝛaꝫ niſi ſit debito mō di ſpoſita ad ſuſcipiendū illā. Ita hō non ꝓſeq̄t finē ſuū niſi de bito mō ſit ozdinatus ad ipm. Et ſic nulluſ p̄t ad beatitudi nem pꝛenire niſi hēat rectitudinē voluntatis q̄ ozdinat ad btitudinē. ſic dī. ſ. i lra. Beati mūdo coꝛde qm̃ ipſi deū vide bunt. i. p mundiciā coꝛdis peꝛueniēt ad videndū deū: q̄ viſio est btitudo. ¶ Sicut ēt dī ad hebꝛ. xiij. Pacē ſeqmini cum oībus z ſcimoniam: ſine q̄ nemo videbit deū. i. ſi illā nō ha buerit nō peꝛueniet ad videndū deū: z tñ ſcimonia est mun dicia voluntatis vel rectitudo eius. ¶ De ſcōo pꝫ. ſ. q̄ requi ratur rectitudo volūtatis vt p̃ns vel ꝓcomitās beatitudinē: qꝛ beatitudo ꝓſiſtit in dei viſiōe: vt ꝓbatū fuit. ſ. q. xl. Eſſen tia aūt diuina est ipſa nā bonitatis. Et ita volūtas videntis dei eēntiam ex neēitate amat in oꝛdine ad deū q̄cq̄d amat ſi cut voluntas non videtis diuinā eſſentiā q̄cq̄d amat: amat ex neēitate ſub rōne cōi boni quā nouit. Et hꝰ est qō facit vo luntatē rectaꝫ. ſ. qꝛ amat q̄cq̄d amat ſub rōne boni veri. Ita erit in btitudine: qꝛ amabunt oīa que deꝰ amat inquātū ipe illa amatꝰ q̄ est tota nā bonitatis. z est regla oiuꝫ diligēdoꝝ. ideo neēe erit q̄ cū beatitudine ſit rectitudo volūtatis non tā q̄ aliqd ſupadditū: ſꝫ tā q̄ aliquid p ſe p̃ns eā ſicut ōlecta tio per ſe ꝓſeq̄t btitudinē. De hꝭ. ſ. Tho. p. 2e. q. iij. arti. iij. ¶ Ad p̄mū dōm q̄ aliq̄ vera p̃t cognoſci ſine rectitudine voluntatis. Uerū tñ qō in ſe hꝫ ſil' nām totius vitatis z bo nitatis non p̄t cogſci clare ſine rectitudine volūtatis: quia ſicut in eo veꝝ z bonū idē ſt: z vtrūq̄ ſūmū ē. Ita, vidēs illō non ſolū efficit intelligēs p illud: ſꝫ ēt efficit bonꝰ. Iſtō aūt est in btitudine q̄ est viſio dei in q̄ non p̄t aliqs eſſe intelli gens niſi ēt bonus ſit. Jō regrit ad viſionē illā rectitudo vo luntatis. ¶ Et dato q̄ eēt poſle aliquē non hñtē rectā volū tatē peruenire ad videndū deū: neēe erat q̄ ſil' in ipſa viſiōe ꝓſeq̄reꝝ rectitudinē volūtatis cū vnireꝝ ipſi nāe totius boni z amaret eā z dirigereꝝ p eā tā q̄ p regl'aꝫ bonoꝝ z diligen doꝝ. Et iſtud erat hr̄e rectā voluntatē cū rectitudo ſit per hꝰ q̄ regl'atiuū ꝓformaꝝ regl'e. ¶ In aliꝭ aūt rebꝰ p̄t aliquis intelligere veꝝ non hñs rectitudinē voluntatis: qꝛ illa licet ſint ſil' vera z bona: tñ nō ſunt regl'a bonoꝝ: ita vt p eoꝝ adeptionē neēe ſit voluntatē eſſe rectā. ¶ Ad ſcōꝫ dōm q̄ oīs actus voluntaꝝ ꝓcediꝫ ab aliq̄ actu intell's: z tñ aliquiſ actꝰ voluntaꝝ est q̄ ꝓcedit aliquē actū intell's. ¶ Pꝛo q̄ ſciē dū q̄ intell's hꝫ duos actꝰ circa btitudinē. ſ. iudicare de obo ei z qd est illud in q̄ ꝓſiſtit btitudo. Alioꝰ ē attingere ipſum obꝫ btitudinis p cognitionē. ¶ Uolūtas ēt hꝫ duos actus circa btitudinē. ſ. tendē in illā p modū amoꝛis z ſpei z dele ctari in illa poſtq̄ hita est. ¶ Pꝛimꝰ actꝰ intell's est ſimpl'r p̃mꝰ ēē btitudinē. ſ. qꝛ ipe añ oīa iudicat q̄ btitudo ſit ſūmū bonū z in q̄ ꝓſiſtit. ¶ Poſt iſtū ſeqt̄ p̃mꝰ actus volūtaꝝ: qꝛ moꝝ vt volūtas iudicāte intellectu aḡuit btitudinē eē ſūmū bonū: amat illā z tēdit i eā: cū ſoliꝰ volūtaꝝ ſit tēdē i aliqd vt ī finē. ¶ Poſt iſtū ſeqt̄ ſcōs actꝰ itell's. ſ. attigē btitudinez p viſionē: qꝛ ſolus intell's est q̄ p̄t imediate vniri deo cogſcen do ipꝫ. Nulla āt pō nr̄a est cuiꝰ actꝰ poſſit ptingē imediate ad deū. ¶ Poſt hūc ſuccedit ſcōs actꝰ volūtaꝝ q̄ est ōlectari in ipſo ſūmo bono iā hito p actū intell's z q̄ſcere in ipo. Et ſic p̄mus actꝰ intell's est añ oēz actū volūtaꝝ: z tñ p̃mꝰ actuſ voluntatis est añ ſcōꝫ actū intell's. Et tñ in ipſo actu volun tatis regrit rectitudo eiꝰ. ſ. recta inclinatio in finē per media pueniēcia ad finē. Et iſte actus volūtatis p̄cedit ſcōꝫ actum intell's: vt dcm̃ est: z in illo ꝓſiſtit btitudo: qꝛ ille est viſio: vt dcm̃ est. g̃ regrit ad btitudinez rectitudo volūtaꝝ tā q̄ aliqd p̄cedēs. ¶ Ad 3m dōꝫ q̄ oē qō ozdinaꝝ ad finē ceſſat adue niente fine: ſꝫ ſolū qō ſe hꝫ in rōne impfecti z motꝰ vel inſtrꝫ ſic habita foꝛma ceſſat motus z omnia inſtrumēta per que aliqd fit. Fcā re non ſūt neēia ſic est in inſtrꝭ hedificandi fa cta domo. Rectitudo aūt voluntatis dicit pfectionē. Jō etiā hita rectitudine non ceſſat: ſꝫ ibi pfectius hr̄. Sicut quādiu res est in motu ad albedinē hꝫ albedinem impfectā: qꝛ cū illa foꝛma acquiraꝝ ſucceſſiue in q̄libet pte motus illiuſ que est dealbatio est aliqd albedinis: z illō nō ceſſat aduenīte pfecta albedine; ſꝫ potius qō erat p̄us ipfectū tunc pficitur.

¶ Alr etiā

A Rñ. ad q̄ſtū. q. q̄ vo luntatis re ctitudo est neceſſaria ad beatitu dinem.

B

C De duobuſ actib⁹ intel lectꝰ circa felicitatē z aliꝭ duob⁹ actib⁹ volū tatis circa eādē z de eoꝝ ozdine

D

¶ Alr ēt pōt dici q; si aliqd ordinat solū ad acqrendū finez habito fine cessat illud. Si tn̄ sit nō solū ad acqrendū: sed ēt ad ꝓseruādū acqsito fine adhuc illud manet. ¶ De ꝑmo pz vt in medicinis curatis q̄ hita sanitate iā nō ministrant. De scō pz vt in speculari. Qz per specl'ari efficit aliqs sapiens: z tn̄ hita sapia non cessat specl'atio: sz tūc magis speculamur qz sine speculatiōe periret scia p lōgā dissuetudinem actus. Sic ēt pz gn̄al'r de oib⁹ vtutibus moralib⁹ q̄ gignūt ex actibus z postea genite eosdē actus hn̄t. vt pz. 2. ethi. Ita rectitudo volūtatis facit ad ꝓseruationē btitudinis. sic ad acqsitionē. Jō hita btitudine nondū cessat ista rectitudo.

¶ An hēre corpus regrat ad btitudinez: vel a sola aīa manens potest esse beata. Questio. LII

Opio ꝗrundā q; corp⁹ regnitur ad btitudinez. p⁹ rō

Queritur an hēre corpus regrat ad btitudinez vel si pōt aīa sola manens esse beata.

¶ Aliq dicūt q; regrit corpus: qz pfectio vtutis vel gr̄e aut gl'ie ꝑsupponit pfectionē nāe: sed btitudo est pfectio vtutis sicut in morali vel gr̄e aut gl'ie sicut in visiōe dei. aīa tn̄ sine corpe nō hz pfectionē nāe: cum sit nāl'r pars nāe hūane. oīs aūt ps est iperfecta sepata a suo toto. g̃ aīa sine corpe nō pōt esse bta. 2⁹ rō

¶ Jtē btitudo est opatio q̄dā pfecta: qz al's nō esset in ea oē bonū. opatio tn̄ pfecta nō est nisi entis pfecti: qz nihil opat nisi fm q; est ens in actu. Cū g̃ aīa nō hēat eē perfectū qn̄ est a corpe sepata sic nec ps sepata a toto segl̄ q; aīa nō poterit sine corpe eē bta. 3⁹ rō

¶ Jtē btitudo est pfectio hois: z ꝑpriū bonum eius. Aīa tn̄ sine corpe nō est hō. g̃ aīa sine corpe nō pōt esse bta. 4⁹ rō

¶ Jtē opatio in q̄ ꝑsistit btitudo dz eē non ipedita fm Aristo. x. ethico. Opatio tn̄ aīe sepate a corpe est ipedita: qz vt dicit Aug. xij. sup gen. ad lr̄am. Inest ei quidā nālis appetitus corpus administrādi quo appetitu retardat quodāmodo ne tota intētione pgat ad illud sūmū ce luz. i. in visionē diuine eentie. g̃ sine corpe nō erit bta. 5⁹ rō

¶ Jtē btitudo est bonū sufficiēs z getat appetitū aīe. aīe aūt sepate nō cōpetit qes: qz adhuc appetit administrare corpus: vt dicit Aug. g̃ nō est bta sine corpe. 6⁹ rō

¶ Jtē in btitudine erunt hoies equales angelis Luc. xx. z tn̄ aīa sepata non pōt esse eq̄lis angelis: g̃ nō pōt eē bta. Pz p Aug. vbi. s̄.

A Rn̄sio auctoris ad q̄stū qōnis.

¶ Dom q; btitudo ē duplex. vna est ipfecta q̄lis in hac vita hr̄. alia est pfecta q̄ ꝑsistit in dei visione. ¶ Ad btitudinē impfectā h⁹ vite manifestū ē q; corpus regrit: qz nō ꝑt hō eē in hac vita nisi q̄diu aīa in corpe fuerit. Etiā qz btitudo h⁹ vite ꝑsistit i opatione intel's specl'atiui vel practici: sz btitudo speculatiua de q̄ Arist. x. ethi. ꝑsistit in opatione intel's. speculatiui. speculari aūt nō fit sine fantasmate in hac vita. 3. de aīa. s. opz in telligentē fantasmata speculari. fantasma āt nō hr̄ nisi p organū corporeū. g̃ btitudo speculatiua huius vite q̄dāmō dependet a corpe. P⁹ btitudo

¶ Est alia btitudo ipfecta h⁹ vite q̄ ꝑsistit i actu intell'ꝫ pctici. Et hꝫ ē p vtutes morales. s. p actū optiaz vtutū de q̄ ꝑ. ethi. s. opatiōes morales sūt cēt res exteriores. g̃ ista btitudo adhuc magis depēdet a corpe q̄z btitudo ꝑspeculatiua. ¶ Si aūt loq̄mur de btitudine pfecta q̄ in dei visiōe ꝑsistit. qdā dixerunt q; nō pōt eē btitudo in aīa sepata a corpore. z dicūt q; aie sanctoz q̄z diu a corpib⁹ sepate sūt ad istā btitudinē nō ptingūt. sz pueniēt in die iudicij qn̄ corpa resumēt. ¶ Jstō pz eē fl'z auctate z rōne. auctate pz qz apl's dicit. 2. ad corin. 5. Quādiu sum⁹ in corpe pegrinamur a dño. Et subdit ibi rōez h⁹ pegrinatiōis dicēs. Per fidē. n. ambulamus z nō per spēm. i. nondū videmus: sz solū credim⁹. Ex quo appet q; quādiu aliqs ābulat p fidē z nō per spēm carēs visione diuine essentie. nondū est deo pn̄s p qō hō btūs efficit. Un̄ subdit. e. c. Audem⁹ aūt z bona volūtatē hēmus pegrinari a corpe: z pn̄tes eē ad deū. Et sic inuit q; imediate vt hō pegrinat a corpe pōt esse pn̄s deo. Sic manifestuz est q; aīe scōz sepate a corpibus ambulant p spēz. s. pn̄tes sūt deo z eius eentiā clare vident: qō est ambulare p spēz z nō per fidē. g̃ btitudinē hn̄t cū in hac visione sit btitudo.

Opio ꝗrundam.

B Improbat opi. ꝑdicta p auctitate

¶ Jtē pz hoc rōne: qz intel's ad sui operationē nō indiget corpe nisi pp fantasmata p q̄ intelligit. Diuina tn̄ eentia nō pōt videri per fantasmata: nec p aliquā sil'itudinē creatā intellectualē. Qz q̄libet talis distat ab ea in ifinitū: sz seipaz solū videri pōt: vt oñsum est. s. q. xl. z tn̄ in hac visione est btitudo. g̃ aīa sepata a corpe pōt eē bta.

C Improbat

¶ Cōsiderandū tn̄ q; ad pfectionē alicui⁹ rei pōt aliqd dupl'r ptinere. Uno mō ad cōstitutiuā eentiā rei sicut aīa regrit ad pfectionē hois. ¶ Alio mō dr̄ regri ad pfectionē rei illud qō ptinet ad bene esse suū z sic ad pfectionē hois regrit pulchritudo z robur corpis: z viuacitas sensuū: z sanitas z silia. ¶ Accipiēdo p mō nō ptinet corpus ad btitudinē pfectā: qz totū qō est de ꝺba beatitudinis aīa sola hēre pōt. Accipiendo scō mō corpus ptinet ad pfectionē btitudinis. Cū. n. opatio depēdeat ex nā rei quāto aīa pfectior erit in nā sua tāto perfectio⁹ hēbit suā propriā opationē in q̄ ꝑsistit btitudo. Corp⁹ tn̄ pertinet aliquo mō ad pfectionē aie: qz nāle est aie esse in corpe cū sit foīa illius. z ambo sint partes spēi hūane. ideo perfecti⁹ hēbit aīa bitudinē in corpe q̄z ex corpus. ¶ Un̄ Aug. xij. sup gen. ad lr̄am cū quesiuisset vtr̄ spiritib⁹ defunctor̄ siue corporibus posset sūma illa btitudo ꝑberi. rndet q; nō sic pn̄t videre incōmutabilē ꝺam vt sci angeli vident sine alia latentiori cā. Jdeo qz in eis nālis q̄dā appetitus ē corpus administrādi. Et ob hꝫ hz aie sanctor̄ btē sint: p perfectior tn̄ erit eor̄ btitudo post diē iudicij resūptis corpib⁹ q̄z nūc. De hȳs. s. Tho. p. 2ᵉ. q. 4. arti. 5. ¶ Ad pm̄ dōz q; btitudo est perfectio aie ex pte intel'ꝫ fm quā partē trāscendit corporis organa: z non est btitudo pfectio eius fm q; est foīa corpis humani. Et sic manet aie sua pfectio fm quā pōt esse btā. Si aūt cōpeteret ei btitudo inquātū est foīa corpis non posset illā hr̄e nisi in corpore: z eēt tūc btitudo solius cōpositi z nō aie. Cōpetit tn̄ sibi fm ptē supiorē fm quā absoluta est a corpe z qn̄i corpore est. ió non indiget corpore ad btitudinez. ¶ Ad scōm dōm q; opatio perfecta solius entis perfecti est. aīa aūt sepata a corpe eē perfectū hz: qz hz totū eē cōpositi: lz. n. aīa sit ps hois non se hz ad suū totū sic partes in aliꝭ cōpositis. Qz gn̄al'r in q̄lz cōposito eē totius nō est alicuius ptis sue. Nā mā non hz esse: sz illud a foīa suscepit. foīa aūt ēt non hz eē: sed est quo cōpositū est. Qō pz qz post compositū nō manet z tn̄ si foīa hr̄et esse ēt dissoluto cōposito maneret cū nō corrūpat foīa: sz compositū. Et tn̄ non manet. g̃ esse nō fuit eius sed cōpositi. Jō corrupto composito gn̄al'r partes oino esse desinunt sic in partib⁹ aialis q̄ postea esse non hn̄t tale q̄le in composito. ideo nec aliqō eē: qz aīa aialis mōtui nihil oio est corpus ēt illi⁹ non hz esse: qz trāsit ad alterā spēz: z sic mā z forma illi⁹ nihil sunt. ¶ Aliqn̄ aūt manēt partes: z nō hz idē esse. Sicut diuisa linea manēt partes linee: qz q̄lz illaz est linea: z tn̄ non hn̄t idē esse: qz ꝑus nulla eaz erat linea: sz pars. nūc aūt q̄lz eaz est linea. Aīa aūt humana hz aliqd spāle: qz ipsa hz totū esse compositi. Nā in hoie est vnicū eē cū hōmo sit vnica res: z illud esse est foīe: qz aīa p se hz esse: z illud cōicat corpori: z eē hois nō est aliō. nisi p hoc q; aīa dans eē corpori facit resultare vnā tertiā nām q̄ est hō: z tn̄ tertia nā ista non subsistit per aliud eē q̄z p illud qō hz aīa. Qz al's darēt q; in hoie eēnt duo eē. s. vnū hominis: z alterz aie vel darēt q; esse eēt ipsius hois: z aīa non hr̄et eē. vtrūq; est fl'z. ¶ Primū pz qz tunc homo non eēt vna res: sed due qz ens dī ab eē. Si g̃ in hoie eēnt duo esse eēt homo duo entia: qō fl'm est. ¶ Scōm pz qz tunc hoie moztuo non posset manere aīa eius si non hr̄et eē: z tn̄ manet. g̃ ipsa dū erat in corpore hēbat esse. Et ista est dīa inter animā hois z pecoz qz ille non hn̄t eē in composito: sz eē est ipsoz pecoz. ió motuo pecore impol'e est manere animā eius cū nullū eē hēat. Si aūt hr̄t eē nece ē q; oēs anime pecoz manerēt post mortem ipsoz sicut aīe hūane. Anima aūt hominis: qz duz erat in corpore hēbat totū esse cōpositi: nūc ēt sepata a cōpore hz totū eē hominis. Et sic in anima sepata manet totū z perfectū eē hominis: lz non maneat tota nā spēi. Et sic potest hr̄e operationē perfectā cū operatio ꝓsequatur eē rei: z sic hēbit aīa seperata beatitudinē q̄ est operatio perfecta. ¶ Ad tertiū dōm q; lz aīa separata non sit hō. pōt tn̄ eē bta: qz beatitudo lz ꝓueniat homini non ꝓuenit ei nisi solū fm intel'm: ideo separato intellectu ab homine poterit eē btitudo initellectu. Sic ethiops nō ē alb⁹ simpl'r sz fz dētes: ió dentes sui cuulsi adhuc vocabunt albi: z ipse sī manēt sine dētibus ió nullo mō vocaret albus nec simpl'r nec fz qd. ¶ Ad qrtuz dōm q; anima sepata hz operationē aliqual'r impeditā. z tn̄ illud impedimentū non sufficit tollere beatitudinē. ¶ Pro quo sciendū q; aliqd impedit dupl'r. vno modo per modum ꝛietatis sic frigus impedit actionē calozis. Et tale impedimentū in operatione tolleret beatitudinē. ¶ Alio modo est impedimentū per modū cuiusdā defect⁹ vel imperfectionis in operatione. s. qz res ipedita non hz qcqd desiderat ad sui perfectionē: z tale impedimētū non repugnat felicitati: sed

repugnat

Ad 1ᵐ argu.

Ad 2ᵐ argu. Aīa sola interfozmas hz esse: q; hō i hz aliud esse nisi anime

Dīa inter homi nū z pecoz aiaz mas.

Ad 3ᵐ argu.

Ad 4ᵐ argu. Aliqd ped itiū duplic

repugnat pfectioni totali felicitatis. Ita qđ non p̄t eē res totalr felix: ztn̄ felix erit. Ita separatio aie a corpore dicit retardare animā ne tota intentione tendat in visionez diuine eēntie. Appetit. n. ipsa anima sic frui deo q̄ ēt ipa fruitio deriuetur ad corp̄ per redūdātiā quādā eo mō quo est pōle q̄diu ergo aia fruitur deo sine corpore appetitus eius sic qescit in deo q̄ adhuc tn̄ vellet qđ corpus suū ptingeret ad hāc ptici patione. ¶ Ad qntū dicēdū qđ beatitudo qetat appetitū: z appetitus aie sepate quietaf: z tn̄ adhuc manet ei desideriū qđ corpus pueniat ad illā beatitudinē. ¶ Et cū dicit qđ beatitudo est perfectū bonus: iō ipsa habita qescit appetit⁹. s. qz nō q̄rit aliud bonus si bi satisfactū eē videns. Et tn̄ adhuc potest desiderare qđ ad istud bonus pticipandū pueniant alīq: sic ille qui hz totū qđ vult btūs dz: z tn̄ adhuc desiderat qđ amicus suus hēat ptē illoz bonoz que ipse hz. Et iste appetit⁹ non repugnat btitudini. ¶ Uel pōt dici alīs verbis q̄ beatitudo qetat appetitus ex pte obiecti appetibilis. s. qz appetitus hz bonū qđ ei sufficit: z tn̄ non opz qđ qescat totalr appetit⁹ adhuc ex pte appetentis. s. qz forte non possidet istud bonus fm oēm modum quo possidere posset z vellet: z sic aia separata fruitur deo solū per seipsaz. Posset āt frui ēt: fm quandā redundantiam in corpus: iō illā desiderat. z sic qñ corpus resumpserit crescit beatitudo sua: nō qdez intensiue: sed extēsiue. s. qz idē gaudiū erit: z de eadē re: nec aduēiet aliqđ bonū de quo anima nouiter gaudere possit: sed extēdef ista beatitudo: qz erat p̄us in aia postea āt redūdabit ēt in corpus. ¶ Ad sextū dicendū qđ aie beatoz siue ante resurrectionē siue post erunt eq̄les angelis: qđ tn̄ non sint eq̄les eis vel nō contēplenf sic angeli añ corpoz resumptionē pōt intelligi fm eq̄litatē q̄titatis vel cuiusdā ppoztionis. ¶ Si p̄mo mō fīm est: qz multe aie añ corpa resumpta erant beatioreȝ angelis: sic aīa beate virginis añq̄ reuniref corpori sic pie credit reunita erat beatior oib⁹ āgelis: z excellētius videbat diuinā essentiā q̄ illi sz eccl'ia cātat de illa: exaltata est sancta dei genitrix sup choros angeloz ad celestia regna. ¶ Si scđo mō vez ē: qz aie sepate nō cōtēplanf deū sic angeli ex toto conatu suo cōtēplantur deū: cū nihil hēant qđ eos retardet. Aie āt separate retardanf aliq̄ mō pp desideriū corpoz vt non toto conatu deū contēplenf. Et sic intelligit aug. Doc tn̄ non facit aīas sepatas minores angelis in beatitudie: cū possint eē omnes simpl'r maiores qbusdam angelis.

¶ An ad beatitudinē perfectaz requiratur aliqua perfectio corporis. Questio. LIII.

Queritur an ad beatitudinē pfectā requiraf aliq̄ pfectio corporis. ¶ Dicunt qdā qđ nō: qz pfectio corporis est qđdā corpale bonū. Fuit tn̄ oñsum. s. q. xxiij. q̄ btitudo nō cōsistat in bonis corpalib⁹: g̃ non regritur ad beatitudinē aliq̄ dispō corpis. ¶ Itē beatitudo cōsistit in visione diuine essentie. vt oñsum est. s. q. xl. z tn̄ ad istā visionē corpus nihil confert: qz per corp⁹ nō ministranf nisi fantasmata intellectui. Sed ista non erunt neēia ad btitudinez vt oñsum est p̄cedenti. q. g̃ nō regrit perfectio aliq̄ corporis ad beatitudinē. ¶ Itē q̄to itellect⁹ est magis abstract⁹ a corpore tanto pfectius intelligit. Btitudo tn̄ consistit in opōne pfectissima intellect⁹: oz g̃ aiaz esse oibus modis abstractā a corpore ad hñdā btitudinē. ¶ Dicendū q̄ qñ q̄rit hic an regraf perfectio aliq̄ corpis ad pfectā btitudinē non q̄ritur an in aliquo bono vel pfectione corpis possit eē btitudo tanq̄ in obo. Qđ oñsum est q̄ non pōt esse btitudo in bōis corporalib⁹, s. q. xxiij. sed q̄rit an aliqđ bonū corporale regratur tanq̄ dispō quedā ad p̄sequēdū btitudinē vl' ad pfcē possidendū eā. ¶ Itē cū querit hic de bonis corpalib⁹ an pertineant ad beatitudinē: nō debēt accipi large bōa corporis p omni bono qđ est ex̄ aiam: qz illa vocantur bona exteriora. Et sunt corpalia: qdā ipsoz non tn̄ sunt bona corporis. Hic autē querim⁹ soluz de bonis corporis: z ista sunt qdā perfectiones corporis vt est sanitas pulchritudo robur corporis viuacitas sensuū: agilitas mēbroz z sil'ia. ¶ Nunc dōz qđ vt sepe dictū est duplex est btitudo: quedā pfecta z alia iperfecta. Si loq̄mur de ipfecta q̄lis hētur in hac vita: dicēdū q̄ regrunt aliqua bōa corpis: qz btitudo ista est duplex. s. qdaz speculatiua: z qdaz p̄tica. ¶ Speculatiua btitudo idiget sanitate: qz egri nō pnt speculari: indiget ēt bona dispōe organoz saltē fantasticoz: qz ex dispōne bona vel mala fantasie puenit q̄ qdā hoies sunt oīno rudes: alī vero acutissimi: qđ regrit ad speculari. Qz lz qlibet q̄tūcūq̄ rudis agēte labore z disciplina puenit ad aliqd intelligendū non tn̄ sufficiet ad beatitudinē speculatiuā: qz nō q̄libet opō cāt felicitatem: sed opō fm perfectā virtutē p̄mo. ethi. In hoib⁹ āt qui sūt nāliter valde rudes est speculatio cū difficultate: z sic est opatio ipedita: z nō pōt puenire ad magnā excellētiā. Jō nō poterit eē in talibus btitudo speculatiua ēt lz pnt̄ vitā. ¶ Si āt loq̄mur de btitudine p̄atica ēt regritur sanitas: qz cū illa p̄sistat in opōne virtutis: z multe egritudines sunt q̄ oīo tollunt vsum rōnis sic̄ frenesis: z similes: neēe ē ab his eē liberū hoiez. Sñaliter tn̄ ois egritudo: z si nō tollat oīno actum virt⁹ tn̄ impedit valde. btitudo tn̄ est opatio nō impedita. x. ethi. sanitas g̃ regrit ad btitudinē. ¶ Alia āt corporis bona s. robur pulchritudo z sil'ia: z si non sint oīno neēia ad beatitudinē p̄actica: sunt tn̄ valde cōueniētia tāq̄ adiuuātia vel p̄decorātia. Et sic ad btitudinē regrunt aliq̄ bona decorantia: z sic est delectatio. x. ethi. s. delectatio pficit opōnē sic decoz iuuētutez: z agit ibi de operatione felicitatis. ¶ Etiā p̄z hoc: qz lz btitudo hui⁹ vite p̄ncipalr p̄sistat i opōe cū sit operatio fm virtutē pfectā. p̄ ethi. tn̄ z dicit quādā aggregatōez bonoz sicut dicit Boe⁹. de p̄sol. li. iij. p̄sa. ij. Btitudo est stat⁹ oīuz bonoz aggregatiōe pfect⁹. Bona tn̄ corpis. s. robur pulchritudo: z sil'ia sunt q̄dā bōa. Jō ad btitudinē istā aliqd faciunt: sic dīc Arist. p̄ ethi. Non oio felix est q turpis facie est vel sine ple. ¶ Si aūt loq̄mur de btitudine pfecta. Dicūt qdā q̄ non regritur ad eā aliq̄ corpis dispō: sz potiꝰ regrit q̄ aia sit oīno sepata a corpore. Uñ Aug. xxij. ō ciui. dei. Introducit vba porfirij dicētis q̄ ad hoc q̄ aia sit bona oē corpus fugiendū est. ¶ Sed hꝰ est inconueniens: qz nāle est aie vniri corpori cū sit forma ei⁹: z p̄s spēi nō est āt pol'e q̄ istō qđ est nāle aie tollat pfectionē ei⁹ maximū. s. btitudinē ad quā nāliter inclinaf. ¶ Jō dōm q̄ ad btitudinē pfectā que est in visione dei nō regrit corp⁹ vt pbatū est p̄cedenti. q. qz aia separata pōt deū videf: z ista est sōa btitudinis. Ista tn̄ nō est oīno pfecta btitudo: qz vt ibi oñsum est: aia separata 'aliq̄l'r retardaf ab hoc q̄ tēdat in dei visionē toto conatu: per hꝰ q̄ appetit corpus administrare. ¶ Dōm g̃ q̄ hīe corp⁹: z hīe pfectiones eius regrit ad btitudinē oīo pfectā tāq̄ antecedēs: z tāq̄ p̄ns. ¶ De p̄ pz: qz vt dicit Aug. xij. sup gen. ad lr̄az: sic tale sit cōp⁹ cuius sit difficilis z g̃uis administratio sic̄ caro que corrūpit z aggrauat aiaz auertit mēs ab illa visiōe sūmi celi. i. a visiōe dei. Uñ p̄cludit qđ cū hꝰ corp⁹ iā nō erit aiale: sed spūale: tūc angelis adeq̄bit: z erit ei ad gl'iā qđ hic fuit ei ad sarcinā. i. pficiet corp⁹ istud ad gl'iā: z sic erit q̄si qdā antecedēs ad perfectā btitudinē. ¶ De scđo pz: qz de beatitudie aie fiet quedā redūdantia in corpus vt ēt ipsum corp⁹ sua pfectione potiaf: sic dīc Aug. in epl'a ad dioscoz q̄ tā potentis nāe deus fec aiaz vt ex eius plenissima beatitudine redūdet in inferiorē nām incorruptiōis vigor. Istō aūt ē valde cōueniens: qz lz aia per se possit eē btā tn̄ ipsa nō est hō. Ut ergo nā hūana que btitudinis capax ē aliq̄n beatificet oz corpus eē vnitū aīe: z hīe pfectiōes suas. Jō de⁹ ad btitudinez nō solū p̄misit bona aīe: sed ēt bona corpis Isa. vlt. s. videbitis z gaudebit cor vīm z ossa vīa sic herba germinabūt. ergo in corpore erit pfectio aliq̄ in beatitudine. ¶ Ad p̄mum dōm q̄ btitudo nō consistit in aliq̄ bono corpali q̄si in obto. Regrit tn̄ q̄sdā dispōnes corpales ad hñdū plen⁹ btitudinē vl' ad eā magis possidendū. ¶ Ad fm dōm qđ ad visionem dei in qua p̄sistit eēn⁹ vere btitudis corp⁹ nihil facit directe: z tn̄ regrit ad istā visionē: qz si aia nō hīet corp⁹ retardaret ne totalr tēderet in deū. vt. s. dcm̄ est. ¶ Ad tertiū dōm qđ ad opōnē pfectā itellectus nō regrit abstractio a corpe simpl'r: sed abstractio a corpe corruptibili qđ intellectū ipedit. Nam corp⁹ absolute ñ ipedit itellectū: sz corp⁹ vt ē cōruptibile. sap. ix. Corp⁹ qđ corrūpit aggrauat aiam. Corpus tn̄ post resurrectionē erit incorruptibile z spūale. p̄ma ad corint. xv. g̃ tale corpus nō impedit: sed potius iuuabit beatitudinē. De hīs scūs Tho. p̄ma scđe. q. iij. arti. vi.

¶ An ad beatitudinē pfectā regrantur bona exteriora. Questio. LIIII.

Queritur An ad beatitudinē perfectā requirātur bona exteriora. ¶ Aliqui dicūt q̄ sic: qz istud quod in p̄miū sctis p̄mittitur ad beatitudinez pertinet. Sanctis tamen p̄mittuntur bona exteriora. s. eib⁹:

D Ad 5m argu.

3 Ad 6m argum.

Opinio q̄rundā p̄ma rō.

scđa rō.

3a rō.

Rñsio ad q̄stū q̄nis. A

B

C

Duplex btitudo

E

F

Ad p̄m ar.

G

Ad 2m ar.

D

Ad 3m ar.

Opi. aliq̄rū q̄ q̄rāf bona exteriora ad btitudinem.

p̄a rō.

2ª rō.

3ª rō.

A Rñdet ad q̄sitū qōis.

B Que bona requirūtur ad felicitatem.

C

D

E

F

Ad q̄m argu.

Ad fm argu.

Ad 3m argu.

Rñdet ad q̄st qōis.

A

B

z potus: z regnuz. luc. xxij. Ego dispono vobis sic disposuit mihi pr̄ meus regnū: vt edatis z bibatis super mēsam meā in regno meo. Et q: dī q̄ scti hēbunt thesauros. sequēti. ca. Thesaurizate vobis thesauros in cel'. z. j. xxv. dī. Uenite benedicti pr̄is mei possidete regnū. ḡ ad btitudinē exterioza bōa ptinent. ¶ Jtē fz Boeciū. iij. de ꝓso. ꝓsa. ij. btitudo est status oiuz bonoꝝ aggregatōe pfectº: exterioza tñ sūt q̄dā bona lz minima: vt ait Aug. ḡ requirunt ad btitudinē. ¶ Jtez ē. in lra dī merces via copiosa est in celis: sed eē in celis ē eē in loco. ḡ saltē locus exterioz reqrit ad btitudinē. ¶ Dōz q̄ hic nō q̄rit an bona exterioza que sunt ꝓpr̄ie bōa fortune p tineant ad btitudinē ita q̄ in eis sit btituº tāq̄ in obo: q: oñ sum est. ē. q. xix. z. xx. z. xxi. z. xxij. q̄ hoc eē nō pōt. Sed q̄rit ur an ptineant ad btitudinē. i. aliq̄ mō ad illā faciant tanq̄ dispō nec̄ia vel tanq̄ aliqd adiuuans aut decorans. ¶ Cōsiderandū q̄ btitudo est duplex: pfecta z ipfecta: vt dcm̄ ē. Loq̄ndo de ipfecta que pōt hī in hac vita: dōm q̄ reqrūtur bona exterioza ad illā: siue sit btitudo speculatiua: siue pctica. ¶ De speculatiua pz: q: ad eā reqrit cibus: z potus qui cōputant inter bona exterioza: z tñ sine illis nō est vita: reqrit ēt vestis z domus. ista. n. q̄ttuoꝝ ponūt eē nec̄ia ad vitā humanā eccle. xxix. Initiū vite hois panis z aqua: z vestimentum z domus ꝓtegens turpitudinē. Aliq̄ ēt alia necessaria sunt lz pauca ad btitudinē speculatiuā. ¶ Ad practicā aūt btitudinē requirunt oia predicta z multa alia. Nā cū illa cōsistat eēntialr in operatione virtutis: z ad istā opōnē multa reqrunt tāq̄ adiuuantia: z multa tāq̄ decorantia reqrūtur bona multa exterioza ad btitudinē. ¶ Et sic diuitie ad beatitudinē ptinent: q: vsus illaꝝ optimū est fm virtutē liberalitatis: z magnificentie: quas virtutes felix excellēter habz. ¶ Reqrit ēt pōa tpalis que ad opōnē virtutū multū cōfert sic dicit arist. p ethi. Multa per amicos z multa per potentiā tpalē opata sunt. Sic ēt dicit Boetiº de ꝓsol'. li. i. ꝓsa. iij. f. q̄ tūc sunt btē res publice qñ sapiētes. i. virtuosi eas regūt. ¶ Et ista est cā honesta ad hoc q̄ virtuosus desideret pōaz tpalē. f. vt per eā virtutis actū exerceat: z phibeat mala q̄ sequerent si flagitiosi in ptātibº constituerent. ¶ Hoc ēt modo honoꝝ z fama ad btitudinē reqrunt inq̄tū ista mlta cōferūt ad virtutis actū z maxime in docētibº qui si fuerit magne auc̄itatis ꝓficient: si aut̄ viri cōtēptibiles: ēt si bona dicunt nihil ꝓderunt. ¶ Reqrunt ēt ad beatitudinē q̄dā exteriora bona que nō adiuuant: lz solū decorant: sic hz̄e filios sicut dī ꝑmo. ethi. Nō oio felix est qui turpis facie est vel sine ple: sic ēt Boetius. ij. de cōsol'. ꝓsa. iij. ostēdēs q̄ beatitudo tēporalis nunq̄ ꝓuenit alicui tota vel non diu consistit dicit. Ille vitā celibē deflet: z ille nuptijs felix ozbº liberis: alie no censuz nutrit heredi. In hac ḡ beatitudine ꝓtica requirunt multa bona exterioza. In speculatiua aut̄ pauca. ¶ Ex quo apparet q̄ practica btitudo hz minus de rōne vere btitudinis q̄ to pluribus idiget. Nā vera btitudo nullo idiget sed est per se sufficiēs: que ā paucis indiget lz nō sit va beatitudo aliq̄ tñ modo ad illā accedit. ¶ Si ā loq̄mur de beatitudine pfecta que est in dei visione: dōm q̄ nullis bōis exterioribº indiget: eo q̄ ipsa est per se sufficiēs: imo nulla exterioza bona hēbit. ¶ Nā in vita eterna vbi erit vera beatitudo nulle diuitie tēporales nulla ptās mūdana: aut huiusmodi aliq̄ erit: nec ēt filios q̄sq̄ vltra generabit tanq̄ ad beatitudinis decorez ptinentes: sic gentiles poete posuerunt q̄ in celis erant nuptie inter deos z deas z nūerosa deoꝝ ꝓles quottidie crescebat: vt ait Marciaº capella li. de nuptijs mercurij: z phisiologie. sic ēt rude vulgus putabat. ¶ Unde q̄ xp̄s predicabat resurrectionē mortuoꝝ saducei q̄sierunt ab eo de illa muliere que hūerat. vij. viros cuius illoꝝ esset in resurrectione. Xp̄s aūt hūc errorē repulit dicēs. Erratis nescientes scripturas nec virtutē dei. In regno. n. celoruz nō nubēt nec nubent: lz sunt sic̄ angeli dei. j. xxij. z luc. xx. ¶ De alijs ā bonis exterioribº q̄ nō sunt in illa btitudine apparet: q: talia bona aut sunt nec̄ia ad corpis sustētatiōez sicut cibus z potus: z vestis: z domus: aut sunt adiuuātia ad operationez virtutis sic̄ pōa tēporalis honoꝝ z fama aut cōdecorantia sic̄ hz̄e filios. ¶ Pro istoꝝ non erūt ibi: q: corpus hūanuz erit iā incorruptibile z spūale. ꝑma ad corinth. xv. Non indigēs cibo z potu ad cōseruationē suā. ¶ Scōa ēt non erunt: q: ibi non erit necessarius aliquis vsus virtuz imo non manebit ibi aliq̄ virtutis moralis q̄tū ad actū quē nunc hz nec ēt virtº theologica aliq̄ nisi charitas. ꝑma ad cō rin. xiij. Jō nō erit nec̄ia pōa tpal': nec honoꝝ nec diuitie: nec alia admicula ad actuz virtutis. Tertia ēt bona exterioza que sunt ad decorē ibi nō erūt: q: btitudo ipsa erit per se sufficiēs bonū: z nō indigebit aliquo extriseco bono: q: oia ista sunt minoza bona: z sunt in defectū veri boni. Nullū ergo istoꝝ ibi erit: sed ipsa visio dei sola hoiem beatificabit: sic dixit Da uid. psal. lxxij. Quid mihi est in celo: z a te quid volui super terrā? Quasi dicat. Dñe ex quo ego hēo bonū in celo q̄ tu mihi parasti: nihil volo a te sup terraz. i. de bonis tpalibº exterioribus: z subdidit ibi cām dicens. Mihi autez adherere deo bonū est. i. totū bonū meū volo q̄ sit in adherendo deo: z istud adherere est per visionē. Non sunt ḡ aliq̄ bona exteriora q̄uenientia vere beatitudi. ij. De hijs scūs Tho. pª secūde. q. iij. arti. vj. ¶ Ad ꝑmū dicēdū q̄ oēs ille auctoritates loquunt mystice: q: in scriptura solent spūalia intelligi p tpalia: vt ex hijs que aiūs nouit surgat ad incognita q̄ non nouit: vt ait Grego. in q̄dā omelia. Et sic per cibū z potū intelligit delectatio que erit in beatitudine. ¶ Machometiste tñ turpes: z insipientissimi viri volunt post resurrectiōez btitudinē futurā in delectationibus ciboꝝ z potuū z venereoꝝ. Cōtra q̄s forte dicet in libello nostro ipugnatorio contra errores alcorani. Per diuitias āt vel thesauros celi itelligit sufficiētia oiuz bonoꝝ. Per regnū aūt q̄ est maxia dignitas terrena itelligit maxia exaltatio hominis que erit vsq̄ ad cōiunctionē cū deo. ¶ Ad fm dōm q̄ bona ista tēporalia non erunt in illa vera btitudine: q: ista non sunt bona simplr: sed solū in defectū veri boni: z q: in pñti vez bonuz hī nō pōt: ista q̄runtur tāq̄ quedā pua bona. In beatitudine āt erit vez bonū. s. deus qui est ipsa eēntia boni: z eo pñte nullū aliud bonū poterit eē necessariū: z qui hz ipsum habet oia bona simul: q: in eo sunt oia vnitiue sicut in suo fonte. In ceteris āt non est bonū nisi per participationē. ¶ Ad tertiū dōm q̄ fz Aug. in li. de sermone dñi in monte. Nō dī eē merces scōz in celis corporeis: sed per illos intelligit altitudo spūaliū bonoꝝ. Nicholaº tamen locus corporeus est in quo btitudo. s. celū empireū. Et tñ nō cōfert locus ille aliqd ad btitudinē de necessitate tāq̄ in loco illo sit aliq̄ virtus faciens aliqd ad btitudinē que non sit in alijs locis: q: in quo libet loco poterat esse btitudo sic̄: z in sinu abrahe dī fuisse beatitudo per triduū mortis xp̄i: quo vsq̄ xp̄s resurgēs eduxit secū inde aias sctoꝝ. Est tñ locus empireus aptior ad btitudinē: q: est locus altissimus: z in parte optima rez corpalium omnino a motu sequestratus.

¶ An ad beatitudinē requirantur amici. Qō. LV.

Querit an ad beatitudinē requirant amici. Dicūt aliq̄ q̄ sic: q: beatitudo futura in scriptur' gl'ia solet appellari. Cōsistit āt gl'ia in hoc q̄ bonū alicui ad multoꝝ noticiā deducit: sed bonū nostrū nulli meliº q̄s amico manifestari pōt: ḡ amici reqrunt ad beatitudinē. ¶ Jtez dicit Boetius q̄ nullius boni sine cōsortio est iocunda possessio. Ad btitudinē tñ reqrit iocunditas vel delectatio: nullius tñ cōsortiū magis est delectabile q̄s amicoꝝ: ḡ requirūtur amici ad btitudinē. ¶ Jtē charitas nra ꝓficiet in btitudine: charitas autez extēdit se ad deū z ꝓximū: ḡ ꝓximi erūt necessarij ad btitudinē: qō maxie cōueniet in amicis. ¶ Dicendū sic̄. s. duplicez esse btitudinez de impfecta dicendū q̄ amici reqrunt ad eā siue sit speculatiua siue practica. ¶ De speculatiua pz: q: duo simul exītes magis aliqd poterūt intelligere q̄s vnus: ēt q: amici cōuersabunt iter se in ipso actu speculationis: sic dī. ix. ethi. Et indiget amicis speculatiuus etiaz ꝓpter quādaz delectationē que in conuiuere sequit. ¶ De beatitudine practica idē est: q: illa ꝓsistit in actu virtutuz: z ad illū multū cōferūt amici. Nā que possumº p amicos per nos ipsos posse dicimur. ij. ethi. Multa tñ potest homo efficere per amicos que alˢ solus facere non posset: vt dicitur ꝑmo ethi. s. Multa per amicos: z multa per pōaz temporalē operata sunt: tamē ad beatitudinē magis sunt necessarij amici: vt benefaciamus eis: z vt bonitatis eis causaz ꝓstemus: q̄s vt ab eis bonū recipiamº: vt dī. ix. ethi. ¶ De amicis tamen in quo ꝓferant beatis: z an q̄eniāt eis amici vtiles vel delectabiles aut honesti: z an pauci vel multi: z q̄liter felix se hz ad amicos: z amici q̄liter inter se habere se debeāt declaratum est late in lib. nostro de amore z amicitia: parte ij. per multa capitula. ¶ De beatitudine autez perfecta q̄ in

visione

visione dei consistit. Dōm q̄ non requiratur ad illaz aliqua societas amicoꝝ de necitate: cuz ipsa diuisio sit per se bonuz sufficiens: ꝛ qui illā habet nullo alio bono indiget. Sunt tn̄ ꝙuenientes amici illi beatitudini de quodā bn̄ esse. Nā gaudet hō q̄ amicus suꝰ pticipet bono illo quo ipe pticipat. Sic dicit Aug. vn̄ super gen̄. ad lr̄am q̄ creatura spūalis ad hoc q̄ btā sit non nisi intrinsecus adiuuaī eternitate veritate ꝛ charitate creatoris. Extrinsecus vo si adiuuari fortasse dicēda est eo solo adiuuaī q̄ō inuicē videt: ꝛ de sua societate gaudent in deo. De hȳs scūs Tho. ꝑma scē. q. iiij. articulo. viij.

¶ Ad ꝑmū dōm q̄ gloria illa que ad beatitudinē ptinet nō ꝙsistit in hoc q̄ bonū hois ab alīs cognoscatur: sed in hō qō a deo cognoscitur: q̄z cognitio hoiuz nihil confert ad beatitudinē: eo q̄ est cāta a bōitate nr̄a si illa fama vera ē. Cognitio aūt dei confert ad btitudinē: q̄ ab eiꝰ cognitione cāī beatitudo nr̄a vt oñsuz ē. s. q. xxi. Jō gl̄ia i cōspectu hoiuz nihil confert ad beatitudinē: sed gl̄ia nr̄a in cōspectu dei ad beatitudinez est necia. ¶ Ad 2m dōm q̄ istud dictū Boetȳ itelligitur de bōis ipfectis: quoꝝ nullū per se sufficiēs est ad beatitudinē nr̄az. Jdeo ad hoc q̄ istud caūset quādā iocunditatem necesse est supaddi ei aliud bonū: ꝛ istō est societas amicoꝝ: q̄z ipsa de se iocūda est: vt ps. ix. ethico. Uera āt beatitudo que est in dei visione per se sufficiēs est. Jō non requiriī aliq̄ iocunditas supaddita ei ex ꝙuersatione amicoꝝ. ¶ Ad tertiū dōm q̄ pfectio charitatis est cētialis beatitudini q̄ntū ad dilectionē dei nō q̄ntū ad dilectionē ꝓximi. Unī si esset vna sola aia videns deū non hñs ꝓximū aliquē quē diligeret: eēt beata: dato tn̄ aliquo ꝓxio seq̄t imediate dilectio eius ex pfecta dilectione aie ad deū. Unī quasi ꝙcomitanter se habet amicitia ad btitudinē perfectā: ꝛ non cētialr̄.

¶ An hō possit peruenire ad beatitudinē. Qō. LVI.

Queritur an hō possit peruenire ad beatitudinē. ¶ Dicunt quidā q̄ non: q̄z sic nā rōnal̄ est supra sensibilē: ita nā intellectualis est supra rōnalē. Ut ps per Dionysiū li. de diuinis noib⁹ in multis locis: ꝛ tn̄ natura sensibilis nō pōt peruenire ad finē rōalis nāe. s. aialia nō ꝓueniunt ad finē hois: ergo hō cuius est nā rōnalis nō poterit peruenire ad btitudinē: cū btitudo sit bonū nāe intellectualis. ¶ Jtē beatitudo vera ꝙsistit in visione dei qui ē pura veritas. Est tn̄ hoi nāle veritates non per seipsas: sed per fantasmata intelligere. iij. de aia. Non poterit ḡ homo videre deū qui per fantasmata non vr̄: ꝛ sic nō poterit esse btūs. ¶ Jtē btitudo cōsistit in adeptione sūmi boni ad qō nō pōt aliquis ꝓuenire nisi transcendat oia intermedia. Est autem inter deū ꝛ hoiem nā angelica: illā tamen hō nō pōt trāscēdere: q̄z hō est minor angelo: ḡ non poterit homo esse btūs. ¶ Dōm qō hō pōt ꝓuenire ad beatitudinē: q̄z btitudo ꝑpe dicta nihil est nisi adeptio sūmi boni vel coniūctio ad istud. Ipsum. n. sūmuz bonū est in quo consistit btitudo nostra: ſz non est ipsum btitudo. Peruenire autē ad ipsum vel vniri ei per qō⁹ticipamus ipso est beatitudo. Quicūq̄z ergo potest ꝓuenire ad istud bonū: vel pōt esse capax eius pōt esse btūs: hō aūt capax est illius: iō beatus eē pōt. ¶ Nā q̄ aliquiſ sit capax sūmi boni nihil aliud est nisi q̄ possit istud velle ꝛ possit ei vniri. vtrūq̄z aūt hō pōt. Nā pecora velle nō pñt sūmuz bonū hō āt potest. ¶ Est. n. sūmū bonū vl̄e bonū. i. hñs totā nām boni: ꝛ nō spāl̄r aliquā particulā eius: vt declaratū est. s. q. xxiij. ꝛ xxiiij. appetitꝰ autē qlibet ȯ bono est: ꝛ tn̄ si appetitus est limitatus: ꝛ contractꝰ per mām vt pote si sit virtus corporis non pōt ferri in bonū sub rōne boni: sed in bonū q̄ est bonū illi corpori cuius est appetitus istud āt nēcio est bonum ꝓticulare. Jdeo ipol̄e est q̄ pecora vel hō ſm appetituz sensitiuū appetāt bonū vl̄e: sed solū bonū ꝓticulare: qō ē bonū ſm sensum: ꝛ tn̄ sūmuz bonū non est spāl̄r bonū ſm sensum: sed est tota nā boni. Jō pecora: ꝛ hō ſz appetitū sensitiuum non pñt desiderare sūmū bonū: ꝛ ꝓñr nec beatitudinē.

¶ Uoluntas āt nr̄a est appetitus. Jō est de bono. Et q̄z nō est pōa limitata per organū: sed totaliter absoluta a corpore non hz aliqd per quod limitef spāliter ad volēduz potiꝰ hoc bonuz q̄ istud. Et tn̄ vult bonū: ḡ nēce est q̄ velit bonū sub rōne boni. Et istud est velle bonuz vl̄e: qō est tota nā bōi: qō q̄re vocef bonū vl̄e dcm̄ est. q. e. Uoluntas ḡ vult directe sūmū bonuz: ꝛ ꝓñr vult beatitudinez: quā pecora velle ñ pñt.

¶ Potest etiā hō peruēire ad beatitudinē quod est vniri ipsi sūmo bono. Jstud āt non potest eē nisi per actū intellectuſ q̄z sūmū bonū est bonuz maxie intellectuale: ꝛ sic per viā intellectus ad istud ꝓueniendū est. ¶ Etiā q̄z beatitudo cū sit operatio dz necessario esse opatio perfectissima: est aūt perfectissima opatio que est a pōa nobilissima ꝛ circa obm optiᵐ nobilissima tamē pōa hois est intellectus. Jdeo per intellectuz pōt hō vniri sūmo bono. ¶ Et hoc cōueniēter fit: q̄z sūmuz bonū ē bonū vl̄e: ꝛ nō pōt cognosci nisi a pōa que possit apprehendere vl̄e. ¶ Sic āt est intellectus qui nō potest iudicare nisi de vl̄i. ꝛ ob hoc fantasmata que sunt mālia abstrahuntur per intellectuz agēt̄ vt possit repūtari rē vniuersal̄r. Pōt ḡ intellectꝰ cognoscere sūmuz bonū: ꝛ hoc est vniri ei ꝛ effici btn̄. Pecora aūt nō pñt cognoscere sūmū bonū q̄. cuz iudiciū ipsoꝝ sit per solas spēs. put sunt in sensu vl̄e vt sunt fantasmata reseruata in imaginatione. ꝛ vtroq̄z mō repūtant rē ꝑticulariter. Bonū āt sūmuz est vl̄e: ideo de illo iudicare neq̄unt: ꝛ ꝓñr nō pñt btā effici. ¶ Jstō dcm̄ est de vā beatitudine. Nā de impfecta beatitudine que est in hac vita nemo dubitat: q̄z ad beatitudinem speculatiuam qlibz pōt peruenire qui hz scias speculatiuas: cū specl̄atio per illas. s. pal tissimā eaꝝ sit btitudo. x. ethi. ¶ Ad beatitudinē ēt practicā quilibet pōt peruenire cū illa ꝙsistat in actu virtutis: qlibet tn̄ virtutē hñe potest: hoc verꝝ ē nisi in illis quos nā orbatos fecit. sicut sunt insani: ꝛ similes qui non pñt hñe actū virtutiſ nec speculationis. Unī dicit Arist. primo ethi. q̄ beatitudo ē polis omnibus nō orbatis, ad virtutē. ¶ Ad ꝑmū dōm qō aliter excedit nā rōnalis sensitiuā: ꝛ aliꝰ intellectualis rōnalem. Natura. n. rōalis excedit sensitiuā q̄ntū ad obz cōgscibile. Est. n. obm intellectus qditas vl̄is sensus āt nō pt cognoscere vl̄e: qō ratio cognoscit. ¶ Nā aūt intellectualis excedit rōnalē: nō ex pte obti: q̄z vtrūq̄z intelligit vl̄e: sed excedit in modo intelligēdi. Oz natura intellectualis cōgscit veritatem rei imediate sine vllo discursu. Nā autē ratōalis per quē daz motū discursiuū veritatē cognoscit. Et q̄z btitudo ptinet ad intellectū: ꝛ qcqd intelligit nā itellectualis pōt intelligere nā rationalis: seq̄tur q̄ si nā intellectualis intelligēdo potest assequi btitudinē q̄ ēt ratōalis poterit illā assequi. ¶ Oz tn̄ differunt ex modo cognoscendi poterit nā intellectual̄ q̄ sine discursu cognoscit peruenire imediate ad beatitudinez. nā autē rōnalis. s. homo: q̄z cū discursu intelligit post multoſ actus ꝓueniet. Et sic angeli statim post ꝓncipiū sue creatōis assecuti sunt beatitudinē: hoies autē per longū tēpus ad eā perueniunt. nā āt sensitiua nūq̄z ad illā ꝓuenire pōt: q̄z ipsuz bonū in quo est beatitudo est pure intellectuale: ꝛ nō pt eē obm alicuius potētie sensitiue. ¶ Ad 2m dōm q̄ beatitudo erit in visione dei per eētiā. Unde per fantasmata deꝰ videri nō poterit: q̄z talis visio est quedā cognitio impfectissima que ad btitudinē ptinere non pōt. Hoi autē est nūc naturale per fantasmata intelligere: ꝛ tamen post hāc vitam dabit ei ex gratia q̄ possit deū videre per eētiaz. Et ēt omnia alia que intelligit preter deum: intelligit per dei essentiam: ꝛ erit tunc sibi modus ille nālis intelligendi: ꝛ tamen q̄ntū ad hoc angelus non excedit hoiez: q̄z angelus per nālem cognitionem nō potest esse btūs: q̄z non videt deū per eētiam: sed p q̄sdam similitudines intellectui suo inditas vel creatas que non faciunt videre quid deus sit: ſz qd nō sit: vt dicef. j. qō. lxxij. cū ageſ de btitudine angeloꝝ. ¶ Ad tertiū dōz qō hō debet transcēdere angelos ad hoc q̄ sit btūs nō q̄ntuz ad ḡdum nāe. s. vt naturaliter sit eis superior: sed q̄ntū ad graduz obti intelligibilis. i. q̄ id obm per cuius cognitionē hō btifi catur est superius angelis: ꝛ ad illud hō peruenit intelligēdo lz non in pformitate eēndi. Oz tunc opteret q̄ hō efficeretur excellentior ſm nām angelis. ¶ Non tn̄ ēt est putandū q̄ debeat hō transcendere angelos intelligendo. i. qō hō excellentius intelligat q̄z angeli: sed qō obz qō homo cognoscit est excellentius angelis in essendo: ꝛ tamē illud ēt angeli intelligunt ita perfecte sicut hoies: imo perfectius ex cōditione nāe licet ex gratia quidam homines sint superiores in cognoscendo deuz omnibus angelis. De hȳs sanctuſ Tho. ꝑma scē. qōne. v. articulo primo.

¶ An homo per sua naturalia posset assequi beatitudinez.

¶ Questio. LVII.

Queritur an homo per sua naturalia posset assequi beatitudinem. ¶ Dicunt quidā qō sic: quia natura non deficit in necessarijs nihil tamen est homini magis necessarium q̄z habere istud per quod peruenire

Ad ꝑm argum.

Ad 2m argu.

Ad tertiū arg.

Opinio q̄rundā ꝑma rō.

scōa rō.

3ª rō.

Rñsio ad q̄situ qōnis. A

Cur hō ꝑt eē beatꝰ ꝛ nō

B

C Ad ꝑm ar.

D Ad 2m ar.

E Ad 3m ar.

Opinio q̄rūdam. ꝑa rō.

niat ad beatitudinē que est finis totius nāe humāe: ḡ p sua
2ª rō. nālia,pōt peruenire ad beatitudinē. ¶ Jtē hō cuz sit nobilio2 creaturis irrationabilibus dz esse sufficientio2 sibi in bono suo q̄ ille sibīpsis. Et tn̄ irrōnales creature per sua nālia
3ª rō possunt cōsequi fines suos:ḡ hō per sua nālia poterit consequi btitudinē. ¶ Jtē fm Aristo.j.ethi. btitudo est opō pfecta eiusdē tn̄ est incipe t pficere:cū pfectuz t iperfectuz ptineant ad eandē spēm:q2 non viciant rōnē spēi. Sed ex nāli ptāte hō pōt facere opōnē imperfectā dirigentē ad beatitudinem:cū sit hō dns suoz actuz:ergo poterit pertingeꝛ ad
Rñdet ad q̄stū qōis. A operationē perfectā que est ipsa btitudo. ¶ Dōm q̄ aut loqmur de btitudine impfecta:aut de perfecta. Si de impfecta que est in hac vita:siue sit speculatiua:siue practica: manifestum est qō hō peruenit ad illā ex puris nālibus. ¶ De speculatiua pz. Nā ista cōsistit in opōne per scias speculatiuas t maxime per sapiam que est altissima:de quo.x.ethi.Scientie tn̄ speculatiue nāl'r hāi pñt. Unde eodē li.dic̄ Ari.q̄ ōbet hō conari ad imoꝛtale per pticulā itellect9 nr̄i que est imoꝛtalis: t in hoc conatu ponit btitudinē. Si tn̄ non putaret hoc
B natural'r posse hāi:frustra diceret hoies ad hoc debere conari. ¶ Alīq̄ ēt posuerunt beatitudinē speculatiuā in cōtinuatione intellectus nr̄i t ouersatione cuz sil'ia sepata.s. cōmentatoꝛ t Alexander: t ēt hoc asseruerunt pole esse hoi in vita. Jō pcedunt btitudinez speculatiuā hāi ex puris nālibus.
¶ De beatitudine practica ēt satis apparet:q2 cū illa consistat in actu virtutis: t quilibet se posset exercitare ad virtutes cuz sit innatū oibus posse suscipere illas: t perficiant in
C nobis per exercitationē.vt dī.ḡ.ethi.in p̄n.poterit q̄libz esse beatus practice. ¶ Jdeo aristo.p̄ ethi.non soluz dixit beatitudinē esse possibilē in vita:sed ēt omnib9 cōem.s. q̄ beatitudo est possibilis oīb9 non oꝛbaꝛ ad virtutē.i.non hñtib9 ipedimenta sic̄ est insania incurabilis: t egritudines similes.
¶ Si āt loq̄mur de pfecta beatitudine. Dōm q̄ non pōt hō peruenire ad illā per sua nālia:q2 illa cōsistit in dei visiōe vt oñsum ē.s.q.xl. Nullus tn̄ homo nec ēt creatura aliq̄ pōt ex nālibus pertingere ad dei cognitionē:q2 ois cognitio rei est
D fm conditionē ſbe ei9:sic̄ dī in li.de cāis q̄ intelligentia3 cog̃ scit ea que sunt supra se. t ea que sunt infra se fm moduz ſbe sue. Omnis autē cognitio que est fm modū ſbe create defic̄
Ad p̄m ar. a visione diuine ēntie:que in infinitū excedit oēm ſbaz creatam. Uñ nec hō nec alia creatura pōt ex suis naturalib9 deū videre:vt pbauimus.s.q.xlv. Jn ista tn̄ visione consistit beatitudo cuiuscūq̄ nāe intelligentis. ¶ Ad p̄mū dōm q̄ natura non deficit hoi in necarijs: t tn̄ non ōdit sibi oia necia in actu. Oꝛ non dedit sibi arma:nec indumenta:nec domuz sicut dedit oibus bestijs. Dedit tn̄ sibi intellectū t manus q̄
E sunt sibi sufficientia instra prouisiua ad oia hec t q̄cūq̄ alia necia. Jta circa btitudinē lz natura nō dederit hoi ipsaz beatitudinē in actu sic̄ ēt nulli pecoꝛi dedit suuz finē vltimuz in actu. Dedit tn̄ hoi aliqd per qō possit hāe btitudinē. Differt tn̄ in hoc inter hoiem t pecoꝛa:q2 licet pecoꝛa nō hēant suū finē vltimū i actu hñt tn̄ aliqs pōas naturales per q̄z actū assequuntur directe t imediate fines suos. Nā finis cuiuslibet pecoꝛis consistit in aliquo bono delectabili fm gustū t
F tactuz:aut in altero ipsoꝛ: t per act9 gustus t tactus3 consequunt pecoꝛa illa delectabilia. ¶ Alie autē res irrōales cōsequunt fines suos per naturales opōnes:cuz finis cuiuslibet rei irrationalis sit q̄dā pfectio ei inherens que est maxia fm suā spēm: t ad quā peruenire pōt ex p̄ncipijs spēi. ¶ Jn hoie aūt natura non posuit aliqō p̄ncipiū per cuius actū di
Ad fm ar. recte t imediate asseq̄tur btitudinē:q2 hoc non erat possibile nature. Nā oñsum est.s.q.xlv.q̄ lumē gl'ie per qō vr̄ dina essentia nulli creature potuit esse cōnaturale. Dedit tn̄ sibi3li bez arbitriū per qō posset conuerti ad deuz a quo hāet beatitudinē. ¶ Et q2 illa que hō pōt per amicos dī posse p seipz iij.ethi.dicē hō posse hāe btitudinē per seipsum cuz deus sit hoi,pmptus sp ad oia que petit magis q̄z amicus amico: immo magis q̄z pr̄ filio.j.vij. t luc̄.xi.vbi xp̄s dicit. Quis ex vobis petit a pie panē:nūqd lapidē dabit illi? Si ergo vos cuz sitis mali nostis bona data dare filijs vr̄is:q̄to magis pater vr̄ de celo dabit spm̄ bonuz petentibus se. ¶ Ad fm dōz qō nobiliozis cōditionis est natura'que pōt ꝓseq bonuz perfectum lz indigeat exterioꝛi auxilio ad hoc cōsequendū q̄z natura que nō pōt ꝓseq bonuz pfectū:sed ꝓsequit̄ solū bonū iperfectuz:lz ad eius consecutionē nō indigeat exterioꝛi auxilio sicut dicit Ari.ij.de ce. t mū. Sic̄ magis dispositꝰ est,ad sanitatē qui pōt conseq pfectā sanitatē:lz hoc sit per auxiliū medicantis q̄z qui solū pōt cōsequi iperfectā sine auxilio alicuius. Et iō creatura rōalis que pōt ꝓsequi pfectā beatitudinez indigens ad hoc diuino auxilio nobiliozꝰ est q̄z creatura irrōnalis que nullo mō est capax btitudinis:sed ꝓsequitur qōdam iperfectū bonū virtute nature sue. ¶ Ad tertiū dōm q̄ q facit operationē imperfectā pōt facere perfectā qñ pfectū t,im- Ad 3ª argu. perfectū ptinent ad eādē spēm:sed nō est hoc vez qñ pertinent ad duas spēs. ¶ Sicut dispositio ad formā est opō imperfecta ꝓductio āt forme est opō perfecta. Jō aliqd pōt facere aliquā dispōnē ad formā qō nō pōt formā,producere. Sicut agentia naturalia pñt disponē coꝛpꝰ hūanum ad suscipiē dum aiam: t tn̄ non pñt aiam,producere. Sic ēt est circa materie dispones:q2 q̄dā agentia pñt cāre dispositiones remotas ad formā:que non pñt cāre dispōes ꝓpinq̄s:q2 vltima dis- b positio est similis forme. ¶ Sic āt est in hoie respectu btitudinis:q2 per hoc qō est ſba intelligens est dispōitus ad beatitudinē dspōne remota: t hoc hz a natura: dispositio autez vltima est lumen gl'ie:qō natural'r hō nō pōt hāe: t sic operationē impfectā que est solū itelligere res materiales vl' creatas pōt hō hāe natural'r opationē autez pfectā beatitudinis que est deū per ēntiā vidē nō pt hō hāe natural'r:q2 iste due operationes dīnt in spē ex parte obti: t ex pte medū per qō cognoscit̄: t ex pte modi. ¶ Cū āt dī q̄ perfectū t imperfec- 13 tuz nō variant spēm vez est qñ solum dīnt:vt perfectū t iperfectuz:sicut due cognitiones itellectiue de,eisdē rebꝰ creatis erunt ineq̄les in pfectione:q2 vna poterit eē clarioꝛ: t firmioꝛ t pspicatioꝛ. Et hoc nō facit eas differre in spē:cognitio tn̄ quā habet hō de rebꝰ creat] per fantasmata abstracta per intellectū agentē differt a cognitione dei que nō est per silitudinē:sed per essentiā pluſq̄z pfectū t imperfectū: t sic differunt in spē. De hijs scūs Tho.pma scde.q.v.arti.v.
¶ An homo possit effici beatꝰ p actiōez angeli. Qō.LVIII. Opinio aliqrum, pª rō
Queritꝰ an possit hō effici btūs per actionē alicuiꝰ creature superioꝛis.s.angeli. ¶ Aliqui,dicunt q̄ sic:q2 duplex oꝛdo repit̄ in rebus. Unꝰ qui est ipsarū ptiuz vniuersi adinuicē: t alius qui est totiꝰ vniuersi ad bonuz qō est ex̄ vniuersuz. Nā rectoꝛ vniuersi nō est de vniuerso:sed sup vniuersuz vel ex̄ vniuersuz:vt dī.xij.meta.p̄mꝰ oꝛdo oꝛdinaꝛ ad scōm tāq̄z ad finē.vt dī.xi.meta.sicut oꝛdo ptiuz exercitus ad ducē. Sed oꝛdo ptiū vniuersi adinuicē attenditur fm q̄ superioꝛes creature agunt in inferioꝛes. Btitudo'aūt hois consistit in oꝛdine eius ad bonū qō est ex̄ vniuersum qō est deus:ergo oꝛdo creaturaꝝ supioꝛ ad inferioꝛes,pficiet ad istā beatitudinē. Poterit ergo hō eē btūs per actionē alicuius creature supioꝛis.s.angeli. ¶ Jtē qō est in 2ª rō pōa tale potest reduci ad actū:per id qō est in actu tale sicut id,qō est in pōa calidū per id qō est calidū in actu: sed hō est in pōa btūs:angelus āt est btūs in actu:ergo poterit hō effi- 3ª rō ci btūs per actionē alicuius angeli. ¶ Jtē beatitudo cōsistit in operatione intellectus:vt pbatum est.s.q.xxxiij. angelus autē pōt illuminare intellectuz hois cū possit vnus angelꝰ purgare perficere: t illuminare aliū:vt dicit Dioꝰ.lib.de celesti Jerar.ḡ poterit angelus btm facere hoiem. ¶ Dōz q̄ nō pōt hō effici btūs per operationē angeli siue in beatitudie p- A fecta:siue in impfecta. ¶ De pfecta manifestū est:q2 illa cōsistit in visione dei:iō angeli per hoc q̄ se notificēt hoibꝰ non Rñdet ad que situz.q. B faciunt eos btōs:q2 angelus non est sūmū bonū:iō in cognitione eius nō pōt ꝓsistere btitudo. ¶ Et de hoc ēt non que- ipª.rō. rebatur nunc:q2.s.,pbatū est.q.xxxvj.s.an per actionē angeli posset hō effici btūs. Et de hoc dōm q̄ non:q2 cū btitudo ꝓsistat in clara visione diuine ēntie nemo pōt facere alium btm̄ nisi qui pōt ei oñdere diuinā ēntiam. Hoc autē nō potest facere angelus:q2 diuina ēntia non] pōt videri per aliquā similitudinē creatā:sed solū per seipsam.s. vt diuina ēntia vniaꝝ intellectui nr̄o tanq̄z forma intelligibilis:vt oñsuz est.s.q.xl. Nemo tn̄ pōt diuinā ēntiam vnire itellectui nr̄o nisi ipse deus. Angelus āt nō posset intellectū perficere nisi causando in eo quasdā rōnes intelligibiles que ad btitudinē nō sufficiunt. ¶ Jtē angelus non solū nō potest btificaꝛ 3ª rō hoiez per opōnē suā:sed ēt non pōt dispōere eū imediate ad btitudinē. Jpsa.n.dispō fit per lumē gl'ie. Angelus tn̄ nō pt creare lumē gl'e:sz solus deꝰ cū p lumē gl'ie essentia diua efficiaꝝ ꝓportionabilis itellectui nr̄o ad itelligendū:q̄ tn̄ alꝰ di-

stat ab

stat ab eo in infinitū. Jstā ergo ꝓiūctionē rex distantiū in infinitū non poterit facere nisi ens infinite virtutis. ſ. solꝰ deꝰ non ḡ angelus btificabit hoiez. ¶ Jtē nō solū angelus non pōt btificare hoiem: imo nescit ipse q̄tū est bonū istud i quo ꝓsistit btitudo hois. Jsa. lxiiij. A seculo non audierūt nec auribus ꝓceperunt oculos nō vidit deus absq; te que ꝓparasti expectantibus te. Solus ḡ ipse scit q̄tū est bonuz istō qȝ qlibet futurus btūs habitur⁹ sit. ¶ Jtē cū ois creatura sit ſb iecta nāe legibꝰ cū hēat ptātē ⁊ actionē limitatā: istud qȝ excedit nām creatā nō pōt fieri nāe alicuius creature. Jō si aliquid fieri opteat qȝ sit. ſ. nāz hoc fit imediate a deo: sic suscitatio mortui: ⁊ sanatio cecoꝝ. Btitudo āt est bonū qȝdā excedens nām creatā: iō impoſe est q̄ cōferatur virtute alicuius creature. Sz hō fit btūs solo deo agēte. Sic dr. psal. lxxx iij. Gratiā ⁊ gl̄iā dabit dñs. i. solus deꝰ est qui potest dare gloriam ⁊ grāz. ¶ Si āt loq̄mur de btitudine ipfecta: dōm qȝ ēt illa non pōt ꝓferri per angelos q⁊ siue sit speculatiua: siue practica ꝓsistit in opōne. Angelus tñ nō est p̄nᵐ opōnis humane: sed hō hz in seipso p̄nᵐ opōnis sue. vi. ethi. Unde dicitur hō dñs actuū suoꝝ: iō ab angelis non ꝓferf hoi btitudo ēt impfecta hz ad illā possent hoies disponere illuminādo intellectū ad specl̄atiuā btitudinē: ⁊ ad practicā ꝓferre p̄nt ad iuuādo in multis ad operationē: ⁊ cōferendo bona ꝓueniēter: ⁊ tollēda impedimēta. Jō Aristo. p̄ ethi. q̄rit: an btitudo sit hoi ab aliq̄ cā supioꝛi. ſ. a deo: hz i solone huius nō ist̄at. ¶ Ad p̄mū dōm qȝ ptingit plerūqȝ in potētiꝭ actiuis ordinatis qȝ pducere ad vltimū finē ptinet ad pōz suppꝛemā inferiores vero potentie adiuuāt ad ꝓsecutionē vltimi finis disponendo. Sicut vsus nauis pertinet ad artē nauigatiuaz que pꝛeest nauifactiue cū, ppter nauigatiuā sit nauis. Jta in ordine vniuersi hō adiuuatur ab angelis ad ꝓsequēdā btitudinē fm aliq̄ pꝛecedentia hz nō possint sibi btitudinē cōferre nec disponere hoiez ad btitudinē dando vltimatā dispōnē. ſ. lumen gl̄ie: vt nunc dcm̄ est: faciunt tñ alias dispōnes magꝭ remotas suggerendo nobis bona: ⁊ dirigēdo in operationibus ⁊ custodiendo nos a nociuis. ¶ Nā ob hoc cuilibz hoi datur vnus angelus ad custodiā: imo hoc est offm̄ suuz. ſ. dirigere hoies ad btitudinē. Ad hebꝛe. i. Oēs sunt admistrato rij spūs in misteriū missi pp eos qui hēditatē capiūt salutis. ¶ Ad fm dōm qȝ angeli hz sint bti non p̄nt btificare hoies: q⁊ ēt tunc vnus hō qui iaz est btūs posset btificare alios: q⁊ vterqȝ est btūs in actu: sed neuter eoꝝ pōt hoc. ¶ Cā est: q⁊ qñ aliq̄ forma est in aliquo actual̄r fz eē suū nāle: ⁊ pfectum pt eē p̄ncipiū operationis in altez: sic calidū per calorē calefacit: sed si foꝛa exist̄at in aliq̄ nō fm esse nāle: vel si sit fz esse nāle: ⁊ tñ non fm esse pfectū: nō pōt per actionē suā causare se in altez: sic albedo est in oculo non fm eē nāle: sed fm eē intētionale. Et ita spēs sensibiles in oibus sensib⁹: ⁊ spēs intelligibiles in intellectu cuz ibi solū hēant esse cognoscibile vel intentionale: ⁊ nō eē nāle: iō albedo in oculo: ⁊ alie foꝛe in sensu vel in intellectu nō hñt aliq̄s operatiōes de illis q̄s hñt in sb̄ꝭ suis: eo qȝ in sbo sunt iste forme fm eē nāle: ⁊ in sensu sunt solū fm esse intentiōale. ¶ De scōo pz q⁊ si aliqd sit calidū hz sit ibi calor fm esse nāle: q⁊ est vt forma in sbo: si tñ est calor iperfectꝰ non poterit esse p̄ncipiū calefaciēdi. Qȝ pz q⁊ tunc vna re calida exñte oia que sunt in orbe eēnt calida: q⁊ illa calefaceret aliā ꝓiunctā sibi ⁊ alia aliā. Et sic nihil maneret qȝ nō efficerek calidū. Qȝ falsum apparet. Hoc aūt est: q⁊ calor non est pꝛinᵐ calefaciendi nisi fm qȝ est pfectꝰ in suo esse nāli. Et ita de actione cuiuslibet forme. ¶ Sic est de lumine gl̄ie: q⁊ illud lumen nulli est nāle nisi deo cui ꝓpꝛius est videre seipsum per eēntiā suā: que est sibi nāl̄r foꝛa in eēndo: ⁊ intelligendo in ceteris aūt lumen gl̄ie est p pticipationez: ⁊ ēt est in eis fm esse impfectū ⁊ diminutū. Et sic lumē gl̄ie qȝ est in qlibet btō est sufficiens sibi ad bz qȝ ipse sit beatus. Et tñ nō est sufficiēs ad hoc qȝ aliū btificaꝛ possit: q⁊ ad hoc regrebatur maioꝛ pfectio: sicut calor exñs in q̄cunqȝ re: vt in sbo: sufficit ad hoc vt ipsa res sit formal̄r calida ēt si ille calor sit q̄liscūqȝ. Et tñ nō sufficiet ad calefaciendū aliā rē nisi sit ille calor pfectus. ¶ Ad tertiū dōz qȝ vnus angelus illuminat intellectū alteriꝰ angeli inferioꝛis vel ēt hois q̄tū ad aliq̄s rōes dinoꝝ operuz. ſ. qȝ faciet eū intelligere aliq̄ de diuinis opibꝰ que p̄us nō itelligebat. nō potest tñ illuminare intellectū eiꝰ ita qȝ deducat ad imediate itelligendū dinaz eēntiā videndo illā. De hȝs sctūs Tho. p̄ma scōe. q. v. art. v.

¶ An requirantur aliqua opera hominis: ad hoc qȝ peruenire possit ad beatitudinē. Questio. LIX.

Queritur an requiranꝭ aliq̄ opera hoiꝭ ad hoc qȝ peruenire possit ad beatitudinē. ¶ Dicunt aliq qȝ nō: q⁊ deus est agens infinite virtutis: ⁊ nō pexigit in agendo mām tāq̄ sbm: nec ēt dispōnē aliquaz māe: sed pōt totū statim pducē. Opa aūt hois nō p̄nt requiri ad beatitudinē tāq̄ efficiens cā eius: q⁊ deus solus est efficiens: vt oñsum est p̄cedenti. q. Nō p̄nt ḡ regrī nisi sicut dispōes. Deꝰ tñ non pexigit dispōnes aliquas in opādo: ḡ non requiruntꝭ aliq̄ opa hois ad btitudinē eius. ¶ Jtē sic deus est actoꝛ nature: ita est actoꝛ beatitudinis. Deus tñ nām imediate pduxit nō pexigendo dispōes aliquas: ēt singulas res pduxit in suo esse perfecto fm suā spēm. Cū ḡ beatitudo sit pfectio hominis ꝓferret illā deꝰ hoi sine aliqua operatiōe sua: sic singulis rebus contulit pfectionē nālem sine aliq̄ operatione ipārum. ¶ Jtē apl's dicit ad Ro. iij. btitudinē esse hois cui deꝰ ꝓfert iustitiā sine operibus: ḡ non requiruntꝭ aliq̄ opa ad cōsequendus beatitudinē. ¶ Dōm qȝ si loq̄mur de beatitudie impfecta que hētur hic: siue sit practica: siue speculatiua requirit operatio hois. Nā ipsa beatitudo in opōne ꝓsistit. primo ethi. ⁊ illa opō est hois. ¶ Non solū tñ requirit ipa operatio hois que est btitudo: sed ēt alie opationes hūane pꝛecedentes ad beatitudinē: q⁊ beatitudo est opō fm virtutez pfectam eodē li. Et tñ añq̄ sit in hoie virtus pfecta: opz dari tēpus in quo virtutē non hēat: sed ipsam ex opōnibus acquirat: vt pz scōo: ethi. ſ. vtutes sunt inate nobis, suscipere illas: perfectis: autē per assuefactionē: ⁊ postq̄ fuerit in nobis hitus vtutū neče ē qȝ p̄us sunt ille vtutes ipfecte q̄ perfecte. Nā per operationes suscipiunt virtutes augmētuz ⁊ perfectionē. ij. ethi. Et iste oēs operationes p̄cedent ad operatōez btitudinis. ¶ Unde qui btūs est speculatiue neče est qȝ p̄us hūerit multas speculatōes ipfectas q̄ puenerit ad speculationē pfectā in qua ꝓsistit btitudo: qui ēt hz operationē pfectā fm virtutes morales in qua btitudo cōsistit: neče ē vt p̄us hūerit multas operatiōes ipfectas aliq̄s sine hitibus virtutū: ⁊ alias cū hitibus. ¶ Si autez loq̄mur de btitudie pfecta que ꝓsistit in dei visione. Dōz qȝ ad istā regritur rectitudo voluntatis: vt oñsuz est. ſ. q. lj. Et ista rectitudo pt esse ꝓns ad beatitudinē ex eo qȝ ille qui videt diuinā eēntiā que est sūmū bonū neče est qȝ oia que diligit diligat in ordine ad illā: vt pbatū est ibidē: ⁊ ista rectitudo nō dicit aliquā operationez p̄cedentē btitudinē. ¶ Aliq̄n accipiť rectitudo volūtatis vt qdā ordo debitus ipsius voluntatiꝭ ad btitudinē: in q̄tuz est vltimus finis. Et ista rectitudo exigiť ad beatitudinē sic ōbita dispō māe ad ꝓsecutionē forme. Sed ex bꝭ nō est neče qȝ aliq̄ operatio nra p̄cedere debeat btitudinē: ita qȝ si ne illa hz non possit btitudo. Posset. n. deus facere siꝭ volūtatez recte tendētez in btitudinē sic simul deꝰ dispōit aliquaz materiā ad formā: ⁊ pducit formā. Nō facit tñ sic deꝰ: sed regulariter aliq̄ opō ex pte hois p̄cedit per quā dispōatur ad beatitudinē. ¶ Et hoc exigit ordo diuine sapie. Dr. n. scōo ō celo ⁊ mūdo: qȝ eoꝝ que nata sunt hre bonū pfectuz: aliqd hz ipz sine motu: aliqd āt vno motu: aliqd vo pluribꝰ. Habere aūt bonū perfectum sine motu ꝓuenit illi qȝ naturaliter habet istud hre āt btitudinez nāliter solius dei est: q⁊ nā sua est btitudo per eēntiā. Jō soliꝰ dei, ꝓpꝛiū est qȝ ad btitudinē non moueaꝭ per aliquā opōnē p̄cedētē. Cū āt beatitudo excedat oēm nām creatā nulla pura creatura ꝓsequiť ꝓueniēter beatitudinē absq; motu operatiōis per quā tendit in ipsam. Angelus tñ qui est supioꝛ ordine nāe ꝓsecutus est btitudinē hz ordinē diuine sapie vnico actu opōnis meritoꝛie: vt oñdunt doctoꝛes. ij. sentē. Hoies āt ꝓsequunť btitudinē multis motibus operationū que vocantur merita. Unde recte dixit aris. p̄mo ethi. qȝ beatitudo est pꝛemiū virtuosaꝝ operationum. ¶ Ad p̄muz dōm qȝ non requiriť aliqua operatio hois pꝛecedens ad beatitudinē tāq̄ dispositio quedā necia sine qua deus non possit homini dare btitudinē. ¶ Nā dispositio ad introducendū formā in actionibus nālibus nō requiť nisi ꝓpter insufficientiā agentis. Qȝ si istud eēt oino sufficiens simul materiā disponeret ⁊ introduceret formā. Qȝ tamē nō est tāte virtutis pexigit dispōnes p̄cedētes in mā a se vel ab alio agente factas: ⁊ tunc introducit formā. ¶ Deus aūt q ē agens oino sufficiens simul poterit conferre homini btitudinē ⁊ disponere eū ad illā non p̄cedente operatiōe aliqua ex

D 3ª rō. Opi. q̄rūdā qȝ nō requiranꝭ opera hois ad cōsequēdā beatitudinē.

E 4ª rō. Rō ꝑma.

rō secūda.

rō tertia.

Rñsio ad quesituz. q. A

f Ad p̄m argum.

B

5 Ad 2m argu.

Qūo fō ma pōt agere.

C

h

D Btitudo in qbusdam sine motu in alīs p vnicū motū in alīs p multos: ⁊ cur hoc.

J Ad tertiū arg.

E Ad p̄m ar.

parte hois. Ordo tñ diuine sapie exigit q̄ alique opōnes exp̄te hois p̄cedant: q̄ lz hō per nālia sibi collata non possit assequi btitudinē: vt oñsuz est. s. q. xlv. z lvij. p̄t tñ se ex illis iuuare ad assequendā illā: iustū est ḡ q̄ se adiuuet. Et ē iste rectus ordo vniuersi: z nulla virtus in toto vniuerso māet ociosa. Maneret tñ si hō posset se adiuuare ex suis nālib⁹ ad p̄seq̄ndā btitudinē: z nō requireret q̄ se adiuuaret faciēdo aliq̄ operationē. ¶ Ad fm dōm q̄ lz deus sit institutor naturę z collator btitudis fuit iustū imo nec̄iū q̄ ad nāe institutionē nō p̄exigeret aliquā dispōnē. ¶ Q̄ cū de⁹ oia ex nihilo p̄duxerit nō erat ibi aliqs qui posz pmittere aliquā dispōnez: vt postea de⁹ opareť: nec ēt adhuc erat mā que reciperet dispōnes. Nā oēs dispōnes ad formā recipiunť in mā: z tñ mā non p̄existebat: sed de⁹ eā p̄duxit. Jō nec̄e erat q̄ vl deus non p̄ducēt aliqd: vel q̄ nō p̄exigeret aliquā dispōnē: sed sil' formaz z mām z dispōnes in mā p̄duceret. ¶ De btitudine aūt secus est: q̄ hō qui btificabilis est. iā subsistēs est: z habet vtutē nālē per quā possit se iuuare ad btitudinē: iō iustū est q̄ se adiuuet. ¶ Cū āt dr q̄ deus instituēdo nām p̄duxit oēs res pfectas fm spēs suas. Dōm q̄ hoc fuit: q̄ de⁹ voluit q̄ per ista in diuidua singulaz spēz que ipse nūc p̄duxerat p̄seruareť nā ipsaz spēz per gnōnē: z q̄ ad hoc q̄ aliq̄ res generet vel agat nō sufficit q̄ sit: sed ēt requiť q̄ pfecta sit: vt p̄batū est p̄cedēti. q. in sol'one scī arti. Debuit de⁹ in creatione oēs res pfectas p̄ducere: q̄ al's piret tota nā p̄ducta in rebus gñabilibus z corruptibilibus: cū non posset p̄seruari sine gnone: z tamē indiuidua impfecta gñare non possent. ¶ Secus āt est de btitudine: q̄ ēt si deus voluisset dare hoi btitudinē que est pfectio sua vltima tanq̄z aliqd sibi naturaliter iherens fieri non potuisset: q̄ lz deus ex gr̄a possit hoi dare btitudinē: non pōt tñ effici q̄ btitudo sit hoi naturalis q̄ lumē gl'ie per q̄ est btitudo non pōt hoi esse cōnaturale cū solius dei sit p̄priū: vt ostensum est. s. q. xlv. Fecit tñ de⁹ hō q̄ dedit vnuz hoiem creatū in vltia sua pfectione qui ab ista ti sue p̄ceptiōis habuit totā suā btitudinē: z ille fuit xp̄s. Et hoc q̄ sic per indiuidua nature creata in totali pfectōe erat natura p̄pagāda. Jta a xp̄o in oēs hoies btitudo deriuanda erat. Juxta istud ad hebr. ij. Qui mlt̄os filios in gl'iā dei adduxerat. ¶ Hoc āt singulare fuit in ipso: sic fuit singulare in eo q̄ ipse solus in toto orbe esset sil' deus z hō. Et sic ēt beatitudo sua nobis p̄dest: q̄ pueris baptizatis subuenit meritum xp̄i ad cōsequēdā beatitudinē q̄bus merita p̄priā ōsunt: eo q̄ per baptismū effecti sunt mēbra xp̄i. ¶ Ad q̄rtū dōm q̄ apl's nō logť de beatitudine in re: sed in spe. Et ista hētur per gratiā iustificatē. Sīa āt ista nō est per merita p̄cedentia cū sine gr̄a hō mereri nō possit. Et ista btitudo nō hz rōnem finis sic̄ btitudo in re: sed magis est q̄dā p̄incipiū motus ad p̄sequēdā illā btitudinē. ¶ Et p̄z q̄ itelligať de btitudie spei q̄ dr q̄ btūs est hō cui data est iustitia sine opib⁹: ḡ ista beatitudo de qua logť apl's consistit in iustitia. Btitudo tñ vera que est btitudo in re nō dicit iustitiā nec aliquā virtutē: lz solam dei visionē. Et ad istā requrunť bñ aliq̄ opa p̄cedētia. De hīs scūs Tho. p̄ma scē. q. v. arti. vij.

¶ An oēs hoies appetant beatitudinē. Qō. LX.

Querit an omnes hoies appetant beatitudinem.

¶ Dicunt q̄dā q̄ nō: q̄ nemo pōt appetere q̄ ignorat: vt ait Aug. in li. de trini. Et hō q̄ bonū apprehensum est obm appetitus. iij. de aia. Multi tñ nesciunt qd sit beatitudo. vt dic̄ Aug. xiij. de trini. cū q̄dā posuerit eaz in voluptate corporis: alīj in diuitīs: alīj in virtute ai: z alīj in alīs rebus: ḡ nō appetūt oēs beatitudinē. ¶ Jtē ēntia beatitudinis est visio diuine ēntie: vt oñsum est. s. q. xl. Aliqui putant tñ impol'e esse deū videri ab hoīe per essentiaz rōnes q̄z posite sunt. s. q. xlv. ḡ illi saltē nō desiderabūt btitudinē. ¶ Jtēdicit Aug. xiij. de trini. q̄ btūs est qui hz oia que vult z nihil mali vult. Aliq tñ non volunt hoc: cū velint mala: z volunt illa se velle: ḡ nō volunt oēs beatitudinē. ¶ Jtē peccatuz est spreto bono icōmutabili rebus mutabilibus adherere. Beatitudo āt est icōmutabile bonū: ḡ qui peccāt spnūt btitudinē: z sic nō volunt oēs btitudinē. ¶ Dōz q̄ omnes creature rōales siue hoies siue angeli: z ēt demōes btitudinem volūt. Dicit. n. Aug. xiij. de trini. q̄ si mim⁹ dixisset oēs beati eē vultis miseri esse nō vultis dixisset aliqd q̄ nullus in sua nō ag̃sceret volūtate: ḡ qlibz in volūtate sua ag̃scit q̄ vult esse btūs. ¶ Jtē Boe⁹. de p̄sol'. lib. iij. p̄sa. ij. dicit q̄ omnium mortaliū cura ad btitudinis finē nitiť p̄uenire: et p̄sa. iij. dic̄ q̄ inest mētibus hoiuz veri boni inserta cupiditas sed vez bonū est ipsa btitudo: ḡ oēs beatitudinē appetunt. ¶ Jtē vnicuiq̄z appetibilis est sua pfectio: lz btitudo ē maxima pfectio hois: ḡ oēs hoies appetunt beatitudinē. ¶ Considerandū p̄ hō q̄, in oib⁹ motibus: z motorib⁹ ordiatis oz se cundos motores ordinari in finē p̄mi motoris per dispōnez eis ip̄ressam ab ipso p̄ motore. ¶ Sic p̄z cum aia nr̄a mouet manū: z manus mouet gladiū: z gladi⁹ p̄cutit: que p̄cussio est finis itēt⁹ ab aia. Et sic aia est h̄ p̄m⁹ motor: man⁹ z gladi⁹ sunt scōi motores: z intēdunt finē quē aia intendit p solam ip̄ressionē quā aia facit ī eis mediate vel imediate. ¶ Jsta tñ est dīa inter motū naturalē z violētū: q̄ in motib⁹ violētis ip̄ressio relicta a p̄mo motore in scōis motoribus est p̄ter naturā ipsoz. Et iō opō p̄sequēs ex tali ip̄ressione est eis difficilis z laboriosa. Sed in motib⁹ naturalib⁹ ip̄ressio relicta a p̄ motore in scōis motoribus ē eis cōnaturalis. Jō opō p̄ns ista ip̄ressionē est suauis: z q̄si ōlectabilis. ¶ Jō dī sapie. vij. qō sapia dei disponit oia suauiter. s. q̄ vnaq̄q̄z res ex natura sibi diuinitus indicta intēdit in istud ad qō per diuinā sapiaz z p̄udentiā ordinať: z fm exigētia ip̄ressionis magne vl' p̄ue recepte in ea a deo. Et q̄ oia p̄cedūt a deo inquātū bon⁹ est: vt dicit Dio⁹. z Aug. iō oia creata fm ip̄ressionē a deo in eis recepta inclinanť in bonum appetendū fm suum modū. ¶ Et sic in oibus reb⁹ iueniť q̄dā circulatio. s. que a bono p̄cedunt: z in bonū tendūt. sic dicit Boe⁹. de cōsol'. li. iij. met. ij. Repetūt p̄prios queq̄z recursus. Redituq̄z suo singula gaudent. Nec manet vlli traditus ordo. Nisi qō fini iūxerit ortū stabileq̄z sui fecerit orbē. i. circulū. ¶ Jsta circulatio in qbus daz creaturis iuenitur p̄fecta: in alīs āt est iperfecta. Jlle. n. creature que nō ordinanť vt ptigāt ad istud p̄muz bonū a q̄ p̄cesserunt: sed solū ad p̄seq̄ndā aliq̄lē eius similitudinē q̄lē cūq̄z non h̄nt ista circulationē perfectā: sed solū ille creature que ad ipsum p̄mū p̄incipiū aliq̄ mō ptingere p̄nt. s. ad ipuz fm ēntiā suā: z non ad aliquā eius similitudinē. ¶ Et hoc solū est creaturaz rōnaliū que deū ipsum fz se assequi p̄nt per cognitionē z amorē: in qua assecutōe p̄sistit eaz btitudo: vt ex dictis p̄z. Jō sic̄ q̄libet alia res naturalis appetit btitudinē q̄ē bonū, p̄priū ei⁹. ¶ Sciendū tñ qō btitudo dupl'r p̄t cōsiderari. ¶ Uno mō fm cōez rōnē btitudinis. Et sic nec̄e est qō ois hō velit btitudinē. Rō aūt cōis btitudinis est qō sit bonū p fectū in se oia bona p̄tinens: ita vt ex̄ istud nihil maneat qō desiderari possit: vt ait Boe⁹. de p̄sol'. li. iij. p̄sa. ij. Cū āt bonū sit obm volūtatis: bonū pfectū est id qō voluntati total'r satisfacit. Uñ appetere btitudinē fm rōnez cōem btitudis nihil aliud est q̄z appetere qō volūtaſ faciek: z lz qlibz appetit. ¶ Alio mō possum⁹ loq de btitudine fm spālē rōnē. s. q̄tuz ad id in quo btitudo p̄sistit. Et sic nō oēs appetūt btitudinē: q̄ non oēs cognoscunt illā: cū multi nesciāt que res est illa in qua p̄sistit btitudo. De hīs Tho. p̄ma scē. q. v. artic. viij. z. xij. sen. di. xlix. q. iij. arti. p. ¶ Ad p̄mū dōm qō sicut visibile est duplex. s. visibile per se vt color: z visibile per accīs vt hō vel lapis. Jta ēt est duplex appetibile: per se: z per accidens: per se est obm volūtatis bonū in rōe cōi boni: per accidens est obm eius istud bonū vel istō. ¶ Et sic̄ bonū cōiter loq̄ndo est per se obiectū voluntatis. Jta summū bonū ē vltimus finis: accipiēdo sūmuz bonū sub hac ratione cōmuni. Sed hoc bonū vel istō in quo potest poni vltimus finis ab aliquo: est vltimus finis vel beatitudo per accidēs: sic̄ ergo dictuz est beatitudo quātū ad rōnē suaz est per se obiectū p̄n cipale voluntatis z ab oibus est cognita: q̄ omnes cognoscunt rationē cōem perfecti boni. s. illud qō ita saciat volūtatem: q̄ nihil vltra ōsiderari possit: z oēs tale bonū desiderāt qñ dicunt se btitudinē appetere. Qō autē istud perfectū bonū ponať esse in diuitīs: aut voluptate: aut honore: vl' alīs: est per accidēs ad ipsam rōnez perfecti boni: z tale bonuz a multis est incognitū: z consequenter non desiderant istud. ¶ Ad fm dicendū qō cū voluntas sequatur apprehensionem intellectus siue rōnis: sicut cōtingit qō aliqd sit idez alteri fm rem: z tamē sit diuersum ab eo fm rationē vel considerationē rationis: ita contingit qō aliqd sit idē fz rem: z tamen fm vnam cōsiderationē desideretur: z fm aliā nō. Jta beatitudo potest cōsiderari sub ratiōe boni vltimi z perfecti que est ratio cōmunis beatitudinis: z sic naturaliter etiā ex

necessitate

Ad fm ar. Quare de⁹ creauit res sine dispōe p⁹: z tñ neminē btificat sine dispositione.

Opio quorundam. p⁹. rō.

2ª rō.

3ª rō

4ª rō.

Rñdet ad q̄stū qōis. p⁹ rō

A

2ª rō

B

Ad p̄m ar^m

Ad 2^m argu.

necessitate voluntas tendit in beatitudinē. ¶ Potest ātcō siderari beatitudo fm alias cōsideratiões ꝑticulares ex pte operationis que est ipsa beatitudo: vel ex pte põe cuius est operatio: vel ex pte obti ad qō est: ⁊ sic nō fertur ex necitate volūtas in beatitudinē sicut dulce est ipz mel: ⁊ aligs appetit dulce: qui non appetit mel: ⁊ forte nō cognoscit istud: qz dulcedini fm rōnē suā accidit esse i melle. ¶ Ad tertiū dōz q ista diffinito beatitudis quā qdā posuerunt. s. q btūs ē q hz oia que vult: vel cui oia optata succedunt: quodā mō itel lecta est bona ⁊ sufficiēs: alio aūt mō est iperfecta. ¶ Si. n. intelligatur simplr de oib⁹ que hō vult nāli appetitu: sic ve ruz est q qui hz oia que vult ē btūs. Nihil. n. satiat nālē ho minis appetitus nisi bonū pfectū qō est btitudo. Si vo itelli gatur de hīs que hō vult modo q̄cūq; velit ēt si nō fm app̄ hensionē rōnis: nō est vez q hze oia illa pertineat ad btitu dinem: sed poti⁹ q̄dā ipsoz faciunt hoiem miseꝝ inquātū im pediunt eū ne hēat ea que nāl̄r vult: sicut, ēt itellect⁹ iterduz accipit aliqua: vt vera: que tñ impediunt eū a cognitione ve ritatis. Et pp hoc Aug. addit huic diffinitioni q nihil mali velit q̄uis possit sufficiēs diffinitio esse btitudinis. Btūs est qui hz oia que vult si recte intelligeretur. ¶ Ad q̄rtuz dōm qō illi qui peccant adherendo bonis mutabilib⁹ tanq̄; fini: accipiunt ipsas res mutabiles tāq̄; sūmuz bonū vel perfcm bonuz. Et sic eis inherendo beatitudinē appetunt: lz nō ap petant id in quo ꝑsistit vera beatitudo: ⁊ sic spnunt istud bo nuz in quo est beatitudo: ipsam tñ beatitudinē fm rōnez nō spernunt: imo ꝓpter eā bonū icōmutabile spernunt: qz bti tudinē desiderant: q̄; in alia re esse putant.

¶ An aliquis possit appetere miseriam. Qō. LXI.

Queritur an aliquis posset appetere miseriam.

¶ Dicunt qdā q sic: qz põe rōnales sē ad opposita. ix. meta. Voluntas aūt est põa rationalis: iō ꝑt velle opposita. Sed voluntas vult btitudinē: ergo põt vel le miseriā que ei oppoīt. ¶ Itē si non posset aligs velle mi seriaz ipossibile eēt eā velle: g̃ neče esset q non vellet eā: sed necessitas importat coactionē aut ꝓhibitionē: vt dīc Anselmus: ⁊ sic voluntas posset cogi: hoc tñ repugnat eius liber tati. ¶ Itē sīc btitudo est ab oibus appetibilis: ita eē est ap petibile ab oibus: qz est ꝑma perfectio: qdā tñ appetunt nō esse: sicut pz de illis qui se occidunt: g̃ pñt aliq velle miseriā. ¶ Itē voluntas est de fine: vt dr. iij. ethi. g̃ põt desiderar nō solū bonū: sed ēt apparens bonū: q̄tūcūq; g̃ miseria mala⁹ sit cum possit alicui bona apparere poterit eaz appetere. ¶ Di cenduz q nullus põt miseriā appetere. sic. n. Aug. in lib. de libero arbitrio oñdit q nullus põt velle esse miser. ¶ Itē si cut se hz intellectus ad ꝑmū intelligibile: ita se hz voluntas ad ꝑmuz appetibile: sed intellectus non põt assentire cōtra rio ꝑmi intelligibilis. s. affirmationē ⁊ negationē simul eē ve ra: vt oñditur. iij. meta. ergo non ꝑt volūtas velle miseriaz q̄ est cōtraria btitudini: ⁊ illa est ꝑmū appetibile. ¶ Cōsidera dum āt ꝓ hoc q operatio cāe scōe sp fundaī super opōnem cāe ꝑme: ⁊ ꝑsupponit eā: nec põt facere aliquid ꝫ illā. Ita er go cū aia sit vna de causis scōis neče est q operatio eius ꝓ cedat ex suppositiõe illius qō indictuz est ei ex impzessione ꝑmi motoris vl agentis. s. dei. Et iō videmus ex pte itellect⁹ q non põt ꝓcedere aia ad aliquid intelligendū nisi ex sup positione illoz quoz cognitio est ei inata: ⁊ sic nō põt assen tire alicui qō sit ꝫriū ꝑncipīs que nāl̄r itellectus cognoscit: qz illa sunt ei indicta ex operatione ꝑme cāe impzimentis ei lumen itelligibile cū quo ista sunt imediate cognita. ¶ Sic neče est ex pte volūtaꝫ. Uñ cū volūtati sit idictū ex ipzessiõe dei qō bonuz appetat: ⁊ nihil nisi bonū velit: ⁊ pfectū bonū tanq̄; finē vltimū velit: ipol̄e est q ꝫriuz hui⁹ appetat. Et sic nemo põt velle malū nisi per accidēs: nec miseriā: nisi inter dum ipsum qō malū est vel in quo miseria cōsistit tāq̄; bonū existimans istud appetat. Et istud est per accns malū velle. Nā sub rōne mali aut miserie istud nō vult: sed poti⁹ qz bo nuz istud esse credit: ⁊ accidit malū eē id qō appetitus tāq̄; bonuz voluit. ¶ Itē pz hoc: qz ipol̄e est aliquā põz ferri in aligd qō non est obm suuz nec pz obti. Distinguunt. n. potē tie eētial̄r ꝓpter distinctionē obtoz. Nā ideo visus ⁊ au ditus sunt due potentie: qz color ⁊ sonus nō sunt eadē res. ¶ Si aūt possent oia obiecta apphendi per eandē potētiā vnica fuisset potētia: sicut vnicus est intellect⁹: qz omne itel ligibile per ipsum itellectū pōt. Qz tamē obiecta non pote rant omnia apprehēdi per eandē potentiā fuit ex necessitate pluralitas potentiaꝫ: ⁊ ex hoc ꝑsequunt duo. ¶ Primū est: qz vna potētia non potest hēre actuz alterius. Non eniz põt oculus audire: vel auris videre: ⁊ volūtas non põt itel ligere ⁊ intellectus non põt velle. ¶ Scōm est q vna potē tia non potest hēre actuz suū circa obiectuz alterius. non. n. potest oculus videre voces: nec auris audire colozes. Nam si posset vna potētia circa obiectū alterius: posset eadē ratio ne circa obiecta oiuz. Et tunc superfluū esset dari multitudi nem potētiaꝫ. ¶ Itē qz si vna potētia posset circa obiectuz alterius: posset habere actū illius: qz actus determinant ex obiectis. Nā actus qui est circa colozē. i. quo apprehēditur colo⁹ est videre: cū actus potētie nō est nisi id quo potētia p tingit obiectū: si ergo auditus possz aliquid circa colozē pos set auditus videre: cū colo⁹ non attingaī nisi per visionem. ¶ Apparet ergo esse ipossibile q vna potētia posset habe re actū aliquē nisi circa obiectū suū: obiectū autē voluntatis est bonuz apprehēsum per intellectū. iij. de anima impossibi le: est ergo q volūtas feratur in aligd nisi in bonū apprehē sum per intellectū sicut nō est possibile q oculus videat vo ces. ¶ Qō ergo non est possibile ab intellectu apprehendi tanq̄; bonū: non est possibile a voluntate appeti. Malū au tem sub rōne mali repugnat formaliter rōni boni. Et sic iclu dit ꝓtradictionē q intellectus iudicet malū sub ratiōe mali esse bonū. Et sic erit impossibile q malū sub ratione mali ap petatur. Miseria aūt formal̄r importat rationē mali. Et nō soluz mali: sed maximi mali: sicut beatitudo importat forma liter rationē maximi boni: ergo impossibile est q volūtas mi seriaz sub ratiōe miserie appetat: aut beatitudinē sub ratiōe beatitudinis oderit vel spernat. Et lz aligs dicat se odisse bti tudinez: vel eligere miseriaz non potest istud facere. De hīs scūs Tho. iij. sentē. di. xlix. q. iij. arti. ij. ¶ Ad ꝑmū dicenduz q potētia ratiōalis habet se ad opposita quātū ad illa q̄ na turaliter nō sunt ei impzessa. Et qz intellectui sunt natural̄r impzessa ꝑin⁹ non potest aliquis intelligere q simul sit ve ruz q iste homo currit: ⁊ qō nō currit. Ita naturaliter ipzes sum est voluntati bonū velle cū bonuz sit obiectū suuz p qō a ceteris potētijs distinguitur. Jō impossibile est qō malum velit sub hac ratiōe. In illis aūtē que nō sunt sibi naturalia potest velle opposita: qz potest velle nunc cibū tanq̄; bonuz vel põt illū spernere: cū cibus non dicat ipsam rōnē boni ab solute. ¶ Ad fm dicendū qō coactio nō cadit in volūtatem nec ēt omnis necessitas dicit coactionez: qz oia que sunt in deo sunt necesse esse: ⁊ tamē nō est aliqua coactio. Ita neces se est hominē esse animal ratiōale: ⁊ tamē nō cogitur homo ad hoc qō sit animal: sed hoc ē sibi naturale. Ita volūtati na turale ē ferri in beatitudinē: ⁊ nō posse miseriā appetere. Jō necesse est eā sic se hēre: qz omnia naturalia sunt ex necitate ⁊ non consistunt in ꝓtingentia. Hoc tamē nō diminuit aliq̄ liter libertatē arbitrij: qz libertas non opponit directe inua riabilitati: sed coactioni. Nā in deo libez arbitriū est: ⁊ ma xime libez: ⁊ tñ ibi nulla variabilitas. ¶ Ad tertiū dōm qō nihil ꝓhibet aliquid qō fm se est appetibile adiuncto sibi ali quo fieri non appetibile: ⁊ sic eē qō ab omnibus per se desi deratur: ⁊ est fm se bonū: adiuncto aliquo põt effici non ap petibile: sed magis odibile: vt si adiungaī ei tristitia vel mi seria. Et sic non eē appetit per accidēs: non quidē inquātuz ꝑuat vel tollit esse: sed inquātū tollit istud maluz qō erat cō iunctū ipsi esse ⁊ istud odiosum reddebat. Carere aūt malo est qōdā bonuz: iō qui appetit nō esse appetit istud vt bonū qōdā: putans se per hoc effugere istud qō maximuz malum esse credebat: qō non posset eum affligere nisi haberet esse. ¶ Miseria autē nunq̄; potest appeti vt bona: qz ipsa forma liter importat rōnē mali. Unde sicut ꝓiungebaī aliquid ma li ipsi esse qō istud odiosum redderet nō potest adiungi aliq̄ bonuz ipsi miserie qō eā amabilē reddat: qz quādiu man serit miseria sub ratione miserie manet maluz sub ratiōe ma li. Jō nullo adiuncto põt effici appetibile: nisi forte istud ad iunctuz redderet ipsam miseriā bonā: ⁊ iam nō maneret mi seria sub rōne miserie: sed sub rōne cuiusdā boni particular. ¶ Secus autē est de esse. Qz lz ipsum per se bonuz sit non tamē importat formal̄r rationē boni. Jdeo adiuncto aliquo malo potest esse odibile: ⁊ ita est de illis qui se occidunt: qz vitā suam laboziosam valde sibi reputant ꝓpter memoriā ꝓteritoz malоz: ⁊ malā spem futuroz: ⁊ pñtes tristitias:

5 Ad tertiū arg.

Ꝑ Ad q̄rtuz arg.

Opinio q̄rūdaz. Ꝑa rō scōa rō.

3ª rō.

4ª rō.

Rñdet ad questuz. q. Ad ꝑmū

B

C

D

E

F

Ad ꝑm ar.

G

Ad 2m ar.

H

Ad 3m ar.

I

K

L
Ad 4m ar.

ꝛ vellent seipsos fugere si possent: ꝛ q; non pñt interimunt se vt dī.ix.ethi. ¶ Ad q̄rtū dōm ꝙ non pōt existimari ꝙ albedo sit nigredo: q; iste sunt forme ꝺ̄rie: sed pt credi ꝙ id qō est albū sit nigꝝ. Ita pōt credi ꝙ aliqd qō bonū est maluz sit vel ꝺ̄rio: ꝛ tn̄ ꝙ bonitas sit malitia nō est pol'e credi. Ita ꝙ miseria sit bona non potest putari cum ipsa importet in se rationem mali: ideo non potest appeti.

¶ An appetendo beatitudinē possit hō mereri. Qō.LXII.

Opio quorundam.

Querit an appetendo btitudinē possit hō mereri.

¶ Dicunt quidā ꝙ nō: q; nullus mereť ꝑ ea que sunt pure nālia. Appetitus aūt beatitudinis est omnibus pure nālis: vt oñsum est. s. q. lx. ergo appetendo beatitudinē nemo meretur.

ꝑª.rō.

¶ Itē cū meritū ꝛ demeritū sint circa idē: nemo mereť in illo qō nullo mō vitare pt: sicut nec ēt peccat in eo: vt ait Aug. Sz nemo pōt nō appetere beatitudinem cū nullus pōt appetere miseriā: vt oñsum est ꝓcedēti. q. ḡ appetendo beatitudinē nemo mereť.

2ª rō,

¶ Itē nullus pōt ex pur] nālibus mereri vitā eternā: vt asserebat pelagius hēticus: ꝛ tn̄ ex puris nālib⁹ hō desiderat beatitudinē: ḡ illā appetendo nō mereť.

3ª rō

Rñdeť ad q̄situ qōis. A

¶ Dōm ꝙ appetendo verā beatitudinē s. id in quo ꝓsistit vera beatitudo meritū est: lz appetere absolute beatitudinē nō sit meritū. Nā illi qui voluptates aut diuitias tanq̄ sūmuz bonū appetunt non merenť: sed potius peccant: ꝛ tn̄ beatitudinē appetunt quā in illis cōsistere putant.

ꝑª rō 2ª rō

¶ Ꝺz ꝑmū q; desiderare deū ꝛ beatitudinē idez ē: si ergo appetendo beatitudinē non mereť ēt non mereť appetēdo deū: qō est absurdū.

B

¶ Itē charitas est ꝓximᵐ omnis meriti: charitas tn̄ ꝓncipaliť respicit finē: ḡ ex motu voluntatis in finē vltimū maxie merebimur cū finis vltimus hēat magis rōnem finis q̄ quilibet alius.

¶ Considerādū ꝑ hoc ꝙ bonū qō est oīm voluntatis est in reb⁹: vt dicit aristo. vj. meta. Iō nece est ꝙ motus voluntatis termineť ad rē ex aiam exñtē.

¶ Quāuis aūt res ꝑut est in aia possit ꝓsiderari fm rōnem cōem non cōsiderando rōnē ꝓticularē eius. Res tamen que est ex aiam non pōt subsistere in ratione cōi ꝛ vl': sed oz hēre rōnē ꝓticularē. Et sic nece est ꝙ cuz voluntas feratur in bonū qō est ex aiam: ferať in bonū aliqō ꝓticlare: lz feratur in istud sub rōne cōi boni.

¶ Et sic q̄ volūtas ferť in sūmuz bonū: nece est ꝙ ferať in hoc vel in istud qō sūmuz bonū putat: hz ḡ voluntas ex nāli inclinatione ꝙ ferať ī bonum sub rōne cōi: ꝛ sic nāliter ferť in beatitudinē ꝑut est bonum perfectū ꝛ vltimū: ꝛ ad hoc non est necia aliq̄ determinatio rōnis.

¶ Qō tn̄ ferať in beatitudinez que est in visiōe dei: vel in diuitijs aut voluptatib⁹ nō est ex inclinatione nāe: sed ex determinatiōe rōnis que inuenit sūmū bonuz i hac re vel in illa ꝓsistere. Et sic qūocūq̄ aliquis appetit beatitudinem actualr ꝓiungitur ibi appetitus nālis ꝛ rōnalis.

C

¶ Ex pte āt appetitus nālis sp est rectitudo cū sit ad bonū sub ratione cōi boni. Ex parte aūt appetitus rōnalis est aliq̄n rectitudo vt si appetať ibi btitudo vbi vere est. Q̄nq̄ aūt est peruersitas ex pte eius: vt si appetať beatitudo vbi vere nō est. Et sic in appetitu beatitudinis pōt aliqs mereri vel demereri: nō qdē inquātū nāliter appetit bonū sub rōe cōi: sed iquātum appetit sūmuz bonū ibi vbi vere est. Et istud non est naturale sed per rōnē determinatū: ꝛ volūtas seq̄ť tunc rōnem ꝛ est ibi laus merēdi vel demerēdi: inquātū per grām pt homo adiuuari ad recte iudicādū de eo in quo ē btitudo: ꝛ ad abstrahendū voluntatē a bonis sensibilibus in quibus sensus iudicabat beatitudinē consistere. De hȝs scūs Tho. iij. sen. di. xlix. q. iij. arti. iij.

e. Tho. D Ad ꝑm arm

¶ Ad ꝑmū dōm ꝙ appetitus beatitudinis non est pure nālis sed oz ibi semp eē appetitū rōnis ꝓiunctū nāli: ꝛ ex pte appetitus rōnis pōt esse aliqd volūtarium non nāle: q; volūtas non determinať nāliť ad aliqō genus rei: sed solū ad bonū sub rōne cōi: ꝛ ex pte appetitus rōnalis pōt esse meritū vel demeritū.

¶ Et non vocať hic appetitus rōnalis aliqd distinctū a voluntate: sicut distiguitur sensitiuus appetitus ab intellectiuo: nec ēt distinguunť ista sicut distinguimus volūtatē ꝛ electionē: q; voluntas est ō: finez: ꝛ electio de hȝs que ad finē. iij. ethi. Nā tā appetitus nāliť q̄ rōnalis vterq̄ est hic de fine: q; ambo sunt de beatitudie que est finis.

¶ Sed distinguunť sic: q; voluntas accipitur vel appetit⁹ nālis ꝑ ipsa iclinatiōe volūtatis: nō ꝓcedēte aliq̄ actu itellect⁹. Nā istud qō ē nāle vni pōe nō pt ꝓuenire ei ab altera: ꝛ sic ferri in bonū sub hac cōi rōe est nāle volūtati ꝛ non ꝑexigiť ad ꝺ aliqs act⁹ itellectus: lz cōpetit voluntati inquātū volūtas est. Et sic vocať iste ꝓprie appetitus nālis.

¶ Uocať appetitus rōalis ipsamet iclinatio volūtaꝫ in aliqō bonū vt iā determinatū ab itellectu ꝙ in illo ꝓsistat rō cōmunis boni. Et circa istū appetitū scōm est meritū in appetēdo btitudinē.

Ad argu.

¶ Ad ꝼm dōm ꝙ nemo pōt euitare qn btitudinē sub rōne cōi desideret qō ptinet ad nālē appetituz: ꝛ in hoc nō est meritū. Pōt tn̄ quilibet btitudinē appetere vt cō sistentē in hoc vel in illo bono: ꝛ sic pōt nō appetere eaz vbi vere est: Iō appetere illā vbi vere est meritū est.

¶ Ad tertiū dōm ꝙ ad appetendā btitudinē sub rōe cōi sufficiēs ē hō ex puris nālib⁹: ꝛ in illo appetitu nō est meritū. Ad appetēduz tn̄ btitudinē in re illa in qua ve est: nō sufficiť hō ex pur] nālibus: ſz regriť dei gra dirigēs itellectū: vt iudicet eā ibi eē vbi vere est ꝛ cōfortans appetitū vt tēdat in istud bonū qō transcendit sensum: ꝛ vltra nālē facultatē ē. Sic. n. dicit gl. j. corin. v. sup illo vbo: q efficit in nobis ꝺ ipsum de⁹ est. i. deus est qui facit nos verā gl'iam appetere.

¶ An btitudo sanctoꝝ sit maior futura q̄ nūc. Qō.LXIII.

Queritur an beatitudo scōꝝ sit maior futura p⁹ resurrectionē q̄ nunc.

Opi. ꝙ rūdaz, ꝑª rō,

¶ Dicūt qdaz ꝙ non: sed ꝺ̄rio ꝙ nunc sit maior: q; q̄to aliqd magis accedit ad dei filitudinē magis pfectū est: aia tn̄ sepata a corpore est deo similior q̄ est in corpe exñs: q; est purus spūs sic de⁹ Jo. iij. ḡ erit pfectior: ꝛ ꝛ̄ beatior q̄ post resurrectionē qñ erit corpori vnita.

2ª rō,

¶ Itē vt⁹ vnita est fortior q̄ diuisa in multa: aia tn̄ sepata a corpe est magis vnita: q; pōt fm totū suuz conatū tēdere in aliqd qō nō pt facere exñs in corpore: q; extendit vires suas ad ifōrmandū ꝛ vegetandū corp⁹: Intensius ḡ poterit opari sepata exñs: ꝛ sic poterit magis pticipare btitudiez que in actu ꝓsistit.

3ª rō.

¶ Itē btitudo ꝓsistit in actu itellectus speculatiui: vt oñsuz ē. s. q. xxxiij. itellect⁹ tn̄ in suo actu nō indiget organo corpali nec vtiť illo. Iō corp⁹ reunituz aie post resurrectionē ñ ꝓficiet sibi ad actū suuz in quo ē btitudo: iō nō erit tunc beatior.

4ª rō

¶ Itē infinito nō pt aliqd eē maiꝰ: ꝛ ita si adiungať finitū infinito nō sunt ambo simul maiora q̄ infinitū. Aia tn̄ sepata añ resurrectionē est btā: ꝑ ꝺ qō gaudet de bono infinito. s. ō deo. Post resurrectionē āt nō hēbit gl'iā de aliq̄ alio nisi de q̄dā bono corporis qō est bonū finituz: ḡ gaudiū qō erit post resurrectionē nō erit maius quā qō nūc.

Rñdet ad q̄situ qōnis. A

¶ Dōm ꝙ nece est gaudiū aiaꝝ resumptꝫ corpibus post resurrectionē maiꝰ fieri q̄ nūc.

¶ Sic. n. Apoc. vj. sup illo vbo: vidi sub altaꝛ dei aias iterfectoꝝ dic glo. Mō aie scōruz sunt sub altari. i. i maiori dignitate q̄ sunt future: ḡ maior erit btitudo eaꝝ post resurrectionē.

ꝑª rō. 2ª rō. 3ª rō

¶ Itē sic bōis reddiť ꝑ ꝑmio ipsa beatitudo ita malis ꝑ pena ipsa miseria: tn̄ maloꝝ pena post resurrectionē erit maior q̄ nunc: q; sic' in corpe: ꝛ aia punirenť: ḡ ꝓportionabiliť btitudo scōꝝ maior erit post resurrectionē.

B

¶ Cōsiderandū ꝑ ꝺ ꝙ aliqd pt augeri itēsiue vl' extēsiue. De btitudie āt ꝙ post resurrectionē sit futura maior extēsiue: nemo dubitat: q; nūc soluz est in aia: tūc āt erit i aia ꝛ corpe: ꝛ tunc btitudo aie augebiť extēsiue: q; nō solū gaudebit de bono suo: sed ēt de bono corpis.

¶ Qō āt btitudo aie augeať itensiue: ita ꝙ gaudiū ipsi⁹ nō solū sit de plib⁹ rebus: sed ēt sit maiꝰ dubitāt aliq; ꝛ tn̄ dici pt ꝙ aliq̄ mō sit maius.

C

¶ Et ꝓz q; pt ꝓsiderari corp⁹ hois dupliť: vno mō vt ē pfectibile ab aia soluz: alio mō ꝼz qō ē in eo aliqd repugnans aie in suis opōnib⁹ vl' impediēs nō pficiť oino ꝑ aiaz nec ei corporaliť subiiciť.

¶ Quātuz ad ꝑmuz ꝓiunctio cōpis ad aiaz addit aliquā pfectionē ipsi aie q̄uātuz aia ē ps spēi humane ꝛ ps nō hz cōplemētuz suuz nisi in suo toto cū ad istō sit nāliter: vñ totuz ad ptes suas se hz vt fōa ad mām: q; ē cōplectiuū illaꝝ siē forma māe. Nā siē desideriuz māe cōpleť per formā: ita iclinatio nālis ptiuz que est ad eē in toto cōpleť ꝑ hoc ꝙ in toto sunt vñ aia pfectior est in suo eē nāli q̄ est in toto. s. in hoie ꝑiūcto ex corpe: ꝛ aia q̄ q̄ ē sepata.

¶ Si āt ꝓsideret corp⁹ scōꝝ mō iq̄tuz ipedit aiaz in suis opōnib⁹ per vnionē suā est corp⁹ corruptibile: siē ꝺ̄ sap. ix. corp⁹ qō corrūpiť aggrauat aiaz. Si ḡ remoueať a cōpe: oē istō ꝑ qō ipedit opōnes aie erit aia simpliť pfectior exñs in corpe q̄ si fuerit sepata. Et tn̄ post resurrectionē tolleť ꝺ: nō erit tunc laia pfectior in suo eē. Et tn̄ q̄to aliqd pfectiꝰ ē tāto pt pfectiꝰ opari. Iō aia vnita corpi icorruptibili pfectiꝰ opabiť q̄ sepata: tale āt erit corp⁹ gl'iosum qō totaliť aie sbiiciet. Iō cuz btitudo cō sistat in opōne erit pfectior btitudo: aie resumpto corpe quā añ resumptionē.

¶ Sic. n. aia sepata a corpe corruptibile pt

pfectius

perfectius opari q̄̃ ꝑiuncta ei. Ita postq̄̃ fuerit ꝑiuncta corpori gl'ioso pfectior erit eius opō q̄̃ qñ erat sepata. Oē autē ipfectū appetit suā pfectionē: ita aia sepata nāl'r appetit corpori reuniri. ¶ Et pp hunc appetitū pcedentez ex ipfectiōe retardat aia in opōne sua: q̄ in deū tendit: ꝛ est minus intēsa q̄̃ si corpori eēt vnita. Qr tunc nihil eēt q̄ eaz retardaret qn toto conatu in deū tēderet. Et sic saltē p accñs erit intensiue maior beatitudo aie post resurrectionē q̄̃ nunc: qr tunc tota tendit in deū: qō nūc nō facit. Sic dicit Aug. xỹ. sup gene. ad lr̄az. De hȳs scūs Tho. iiỹ. sen. di. xlix. q. iiỹ. arti. ꝑmo.

s. Tho. Ad ꝑimū arg. An illa q̄ sūt ōo sil'ioza sint magis perfecta.

¶ Ad ꝑmū dōm q̄ aia ꝑiuncta corpori gl'ioso erit deo magis similis q̄̃ sepata exñs. In q̄̃tū ꝑiuncta hz esse pfectū q̄̃ separata: ꝛ sic accedit magis ad sil'itudinē dei qui simpl'r perfectus. Est. n. error velle cōpare aliq̄ vel assimilare in pfectione nisi in re illa in qua est pfectio ipsaz: ꝛ sic aliqñ res magis assimilanť per id qō appz in eis equocū: q̄̃ per id qō videť esse vniuocū. ¶ Sic̄ q: de⁹ est imobilis si cōpareť ei aliq̄ res in imobilitate diceť q̄ centrū terre vel terra que est in cētro est deo sil'ior: q̄̃ hō: ꝛ ꝑ̄r perfectior: sed falsuz ē: q: hō est pfectior: q: accedit magis ad sil'itudinez dei: ad istō in q̄ ē vā pfectio dei. Nā lz oia absoluta que i deo sī sint vnū: ꝛ sic dicāt pfectionē: tñ aliq̄ eoz sī q̄ si sola ꝓsiderarenť: ñ diceret pfectionē: vel diceret valde puā sic̄ magn⁹ imēsus ifinit⁹: qr ista ad q̄̃titatē ptinent: sed pfectionē simpl'r dicunt eē viuentem ꝛ intelligentē: ꝛ sine ōfectu. ¶ Lz ḡ elemēta sint deo similiora in simplicitate q̄̃ hō nō sunt ex hac pte pfectiora: qr simplicitas elemētoz puenit ex imperfectiōe: cū corpa mixta sint pfectiora: simplicitas āt dei puenit ex maria pfectiōe. s. qr est pur⁹ actus: ꝛ in eo oia sunt idē. ¶ Luz ḡ deus sit ens simpl'r pfectuz: q̄̃to aliqd perfecti⁹ fuerit: tāto erit ei sil'ius: licet non videať similari in aliq̄ pticulari: vel eē simplicez vel magnū: ꝛ in sil'ib⁹: ꝛ ita aia vnita corpori gloriosoz: lz sit magis deo dissimilis in simplicitate q̄̃ qñ est sepata: ē tñ simpliciter ei similior eo q̄ absolute est perfectior.

Ad ſm argum.

¶ Ad ſz dōz qō virtus que de nā sua hz q̄ sit in mā potētior ē exñs in mā q̄̃ si est sepata: q̄uis absolute loq̄ndo vtus sepata a mā fortior est: qr in se magis vnita est: aie āt cōpetit nāl'r eē in mā: ideo potētior est vnita corpi nisi per accñs impediret ab illo: sic̄ fit ad corpoze corruptibili.

Ad tertiū ar.

¶ Ad tertiuz dōm q̄ lz in actu itelligendi aia nō vtať corpore: tñ pfectior est act⁹ itelligēdi ani me ꝑiuncte corpori gloriosoz q̄̃ act⁹ itelligēdi ei⁹ qñ sepata ē: qr pfectio corpis q̄dāmō operať ad pfectionē opōnis itellectus inq̄̃tuz ex ꝑiunctiōe corpis aīa erit pfectior in sua nā: ꝛ per ꝑns itēsior in opōne: ꝛ sic bonuz corporis cooperabiť instrumētal'r ad operationē illā in qua ꝓsistit beatitudo aie: sicut dic̄ Aristo. ꝓ ethic. q̄ bona exteriora opanť instrumentaliter ad felicitatē.

Ad 4m argum.

¶ Ad q̄rtuz dōm q̄ lz finitū additū infinito non faciat istud maius: facit tñ istud plus. Qr infinitū per se vnū est: finitū āt ꝛ ifinitū sunt duo: ꝛ sic extensio gaudij non respicit maius: sed plus. Uñ extēsiue augeť gaudiū aie ſm qō est deo: ꝛ de gl'ia corporis respectu gaudij qō erat solus de deo. Sl'ia ēt corporis opabitur ad intēsionē gaudij qō hz anima de deo inquātū coopabitur ad operationē pfectiorē: qr aia feretur tota in deum: vt dictum est: ꝛ erit operatio delectabilior.

¶ An sancti erunt equaliter beati. Qō. LXIIII

Opinio q̄rundā ꝓ ia cō

Queritur an sancti erunt equal'r beati: vel oib⁹ q bus beatitudo aducit equal'r aduciat.

¶ Dicunt qdā qō nō pōt vnus hō beatior esse altero: qr btitudo est ꝑmiū virtutis: vt dī ꝓ ethi. Ꝑio operatiōe tñ vtutū oibus redditur equalis merces: qz. j. xx. dī q̄ oēs laboratēs in vinea acceperunt singulos denarios. Et dicit Greg. q̄ lz est: qr equalē vite retributionē sortiti sunt: ḡ nō ē vnus beatior altero.

scda rō, 3a rō.

¶ Itē beatitudo est sūmuz bonū ꝛ vltimū: sz sūmo bono nō pōt esse maius bonū: ꝛ qlibet btūs possidet sūmum bonū: ḡ vnus nō est beatior alio.

4a rō. Rndet quesito qōnis. A

¶ Itē btitudo cū sit bonū pfectuz: ꝛ p se sufficiens qetat hois desideriū. Nō qetatur tñ desideriū q̄̃diu aliqd bonū deest qō suppleri possit. Nō poterit ḡ vnus esse beatior altero: vel al's ille qui est minus btūs nō erit btūs.

¶ Itē bonū cuiuslibet est alteri appetibile si est bonū cōmutabile. Si ḡ vnus eēt beatior altero posset minus beatus appetere btitudinē magis beati: ꝛ sic non esset btūs si nō assequereť eā. Qr vt dicit Aug. xiỹ. ō trini. btūs est qui hz oia que vult ꝛ nihil male vult.

¶ Dōz q̄ btitudo pōt accipi ꝑ perfecta vel ipfecta. Si loq̄mur de imperfecta que hētur in hac vita manifestū est q̄ pñt hoies eē ineq̄l'r bti: qr ista ꝓsistit in speculatiōe: vel in opōne virtutuz moraliū: raro tñ hoies sunt oino eq̄les in cognitiōe sciarum speculatiuaz: ḡ vnus erit beatior altero speculatiue.

B

¶ De felicitate practica eodē mō dōm est: qr illa ꝓsistit in operatione virtutū ꝓtingit tñ quosdā hoies esse magis disp̄sitos ad virtutes q̄̃ alios: ꝛ quosdā eē minus ꝛpeditos in operatiōe pp carentiā exteriorū ipedimētoz vel interioz sic̄ sunt egritudines aut alīq defectus nāles. Contingit ēt quosdā habere plura admicula ad operationē virtutis que sunt diuitie: amici: ptās tēporalis: honor ꝛ sil'ia: qr oia ista conferunt ad vsum virtutis ꝑmo. ethi. Alia quoq̄ sunt ad solum decorez felicitatis practice: sicut hȝe filios ꝛ sil'ia: de quib⁹ oibus. qō. liỹ. ꝛ. liiỹ. s. dcm̄ est. Jō manifestū est q̄ vn⁹ ꝑt eē felicior alio ſm hanc felicitatē iperfectā.

C

¶ Si autē loq̄mur de beatitudine perfecta que est in dei visione. ¶ Dōm q̄ in beatitudine duo icludunť. s. ipse finis exterior qui est obm beatitudis ꝛ ipsa adeptio vel fruitio ipsi⁹ boni: quā formal'r vocam⁹ beatitudinē. Quātū ḡ ad ipsum bonū qō est beatitudinis obm: ꝛ cā non pōt vnus hō esse beatior alio: qr idē est sūmū bonū quo oēs fruuntur: ꝛ per cui⁹ fruitionē sunt beati.

D De ineq̄litate opōnū ꝛ btitudis.

¶ Quātum vo ad adeptionez isti⁹ boni pōt aliquis esse beatior alio: qr q̄̃to quis fruitur hoc bono tāto magis beatus est.

¶ Cōtingit autē vnū hoiez frui perfectius deo q̄̃ fruať ali⁹ ex eo q̄ melius disp̄situs est vl' ordinat⁹ ad eius fruitionē: ꝛ hoc mō vnus hō ꝑt esse beatior altero.

¶ Aliter pōt dici q̄ beatitudo operatio q̄dā est: ꝓ ethi. Jdeo q̄̃to operatio ista est pfectior: tanto hñs eā erit beatior. Opatio aūt pōt esse perfectior: vna altera ex parte pōe vel ex parte obi: vel ex parte hituſ. Nō. n. vñr alia ꝓcurrere ad opationē. De ꝓ: vt perfectior est actus itelligendi q̄̃ videdi. De scdo perfectior est act⁹ itelligendi circa rem excellētē vt deū vel angelum: q̄̃ intelligere lapidē vel lignū. De tertio vt perfectior est circa quācūq̄z rez actus itelligendi ex hitu perfecto ꝓcedens q̄̃ act⁹ ꝓcedens a potētia nuda: vl' ab hitu iperfecto. Quartū pōt addi ō medio operatiōis: vt cū intelligimus aliqd per spēm magis exp̄esse repñtantez ꝛ magis vniuoce ipsam rē perfecti⁹ intelligimus cū possit res aliqñ significari per sil'itudines multuz distantes sic̄ appz in ꝓceptionibus q̄s singuli hoies hñt de deo.

E

Qr qdā veri⁹ ꝛ perfectius de deo sentiūt q̄̃ alīj: qr similitudines per q̄s intelligunt exp̄essius aliqd repñtāt.

¶ In beatis aūt nō est dāa q̄̃tū ad ꝑmuz: qr in oibus est beatitudo per actuz itellectus. Nec ēt in scdo: qr oibus erit idē obz s. sūmuz bonū: qō est ipse deus.

¶ Nec ēt in q̄rta: qr mediuz intelligendi siue forma itelligibilis per quā oēs bti deū itelligent erit ipsa eēntia diuina que vnieť intellectui cuiuscunq̄: qr per nihil aliud deus poterit videri: vt ꝓbatū est. s. qō. xl. quātuz ad hec beatitudo oiuz erit equalis.

¶ Tertiū autez erit in eis ineq̄le. s. habitus. Et non est putandū q̄ ve sit ibi aliqs hitus: sicut dicimus sciaz eē hituz ꝑnis: sed qōlibet manens pōt vocari hitus: cuz actus sit aliqd transiēs: ꝛ habitus dicat mansionē vel imobilitatez. Et sic lumen gl'ie qō erit quedā q̄litas creata in aia nr̄a ſm quaz essentia diuina reddeť ei ꝓportionalis ad hoc q̄ possit deū itelligere vocabitur hitus gl'ie. Et qr istud lumē ineq̄l'r poterit cōicari beatiſ poterunt eē ineq̄l'r bti: sicut nō sunt eq̄l'r sapientes in aliq̄ arte qui non hñt habitū eiusdē artis eq̄lem.

F Ad ꝑm ar.

¶ Ad ꝑmū dōm qō beati hēbunt eq̄litatē btitudinis ex parte obti: sed habebunt inequalitatē ex parte ipsi⁹ operatiōis ꝓpter inequalitatez luminis. Primū signatur per vnitatē denarij: scōz signať per multitudinē mansionū: qr Joā. xiiỹ. dī. Jn domo ꝑis mei mānsiones multe sunt. i. diuersi gradus btitudinis.

G Ad 2m ar.

¶ Ad ſz dōz q̄ si beatitudo accipiať ꝑ obo ad qō hō peruenīēdo beatus efficit: est sūmuz bonū: ꝛ nō pōt esse aliquid maius eo. Si aūt accipiať ꝑ adeptione vel fruitione aut possessiōe illi⁹ obti: nō est btitudo sūmuz bonū simpl'r: sed sūmi boni possessio: iō aliqd excellentius pōt esse ipsa btitudie. s. bonū q̄ possideť non tñ potest eē possessio alicui⁹ boni excellentior beatitudine.

H

¶ Al'r pōt dici accipiendo beatitudinē ꝑ possiōe sūmi boni: qō nihil est excellentius illa: ꝛ tñ vna beatitudo potest eē excellentior alia: sicut nulluz aial est perfectius homine: ꝛ tñ vnus hō est perfectior alio. Et sicut ignis est subtilissim⁹ oiuz corpoz in spē: vnus tñ ignis pōt eē sbtilior alio intra eandē spēz. Ita btitudo ꝓsiderata ſm suā spē est vltim⁹ oiuz desiderabiliū: ꝛ tñ nihil ꝓhibz beatitudinē vnius hois

esse excellētiorē btitudine alteriuſ. Beatitudo tñ culuſcūq; ē vltimū bonū ipſius: q; totaliṫ ſaciat appetitum eius: ita vt nihil vltra deſideret. ¶ Ad tertiū dōm q; nulli btō deeſt aliq̄ bonū deſiderabile: q; poſſidet ipz bonū ifinitū q̄d beatificat oēs btōs: vt dicit Aug. ſed dr̄ vnus beatior alio ex diuerſa pticipatione illius bom. Additio aūt alioz bonoz cū ipſo bono infinito non auget beatitudinē ſic ait Aug. v. confeſſionuz. Qui te & alia nouit non ꝓpter illa beatior: ſed pp te ſolū beatus ſic rñdet ſcūs Tho. ¶ Sed ad hoc manet arg. q; per hoc q; vnus pticipat magis illo ſūmo bono que pticipatio dic̄ pfectionē magnā: erit vnus beatior altero: & pfectionē vnius poterit alius deſiderare. Sic̄ ſi ſint duo hoies qbus appōaf idē cibus delectabilis: & q; vnus hz guſtū magis diſpoſituz magis delectaf in cibo illo q̄z alius hz equale bonuz eſt: de q̄ ambo delectanf. Unde pōt ille qui minus delectaf deſiderare habere guſtū tā diſpoſituz ſic̄ hz alius vt equaliṫ poſſet delectari. Ita i vita eterna hz idē bonū ſit fruibile oīb⁹: q; tñ nō pñt oēs illo eq̄liṫ frui poterit deſiderare vnus fruitionē alterius: & tūc nōduz erit btūs niſi illā aſſecutus fuerit. ¶ Dōz q; nullus btōz deſiderat pluſq̄z hz nec deſiderare pōt: licet ſciat q; alīj ſunt beatiores eo: & q̄d ipſe poſſet ſuſcipe illoruz beatitudinē ſi ei daref. ¶ Unde aut̄ ꝓueniat hoc ſunt q̄ttuor que. ſ. q. xliij. declarauimus. ¶ Ad q̄rtū dicit ſcūs Tho. q; in btis erit pfecta charitas. Unde q̄libet plus ibi diliget deū q̄z ſeipſum. Et io magis nollet iſtud q̄d deo erit cōueniētius q̄z id q̄d ſibi eēt melius: & ſic magis nollet diuinā iuſtitiā ſeruari in hoc q; ipſe minus hēat: q̄d eſt deo ꝓuenienti⁹ q̄z in hoc q; plus hēat: q̄d eſt ſibi melius. ¶ Dōm tñ vi q; iſtud magis ptinet ad iuſtitiā q̄z ad felicitatē. ſ. q; iſte nollit plura: q; diuine iuſtitie nō cōpetit: q̄d fit per appetitū relatū: & tñ iſte non tollit quin iſte videāt btitudinē illoz q̄ ſimpliṫ eſt melior quā ſua nō ꝓcupiſcat eā näliṫ hz nō appetitu coguit. ¶ Uñ ſi nihil aliud eēt nō videret hoc ſufficere ad btitudinē in q̄ nō ſolū appetitus regulaf: ſed magis ſatiaf: q; regulare eſt act⁹ vtuz ſatiare eſt cōditio btitudinis. ¶ Jō dōm q; nemo btōz deſideraret pluſq̄z hz ēt ſi nō eſſet hoc ꝑ dei iuſtitiā. Sed nō deſiderat: q; deſiderare nō pōt. Uñ aūt ꝓueniat q; nō poſſit deſiderare. Uide illa q̄ttuor de qb⁹ dixi in ſolone ꝓcedētis articu. De hoc ſcūs Tho. ꝑma ſcōe. q. v. articu. ij. & iij. ſen. diſti. xlix. qōne. iij. articu. ij.

¶ An cōuenienter vocentur māſiones diuerſi gradus beatitudinis. Queſtio. LXV.

Queritur circa gradus diuerſos gl'ie an conuenienter vocenf māſiones ſic̄. ſ. ꝓcedēti. q. tactū eſt. ¶ Dicunt q̄dā q; nō: q; btitudo iportat rōnez premij: māſio aūt nihil dixit q̄d ad premiū ptineat: g̃ diuerſi gradus btitudinis māſiones dici non debent. ¶ Itē māſio dicit locū: ſed locⁱ q̄ btificanf ſancti nō ē corpalis: ſed ſpūal'. ſ. deⁱ q; vnⁱ eſt: g̃ nō ē niſi vna māſio btōz: iō diuerſi gradⁱ glorie manſiones nō dicenf. ¶ Itē ſic̄ in vita eterna ſunt hoieſ diuerſoz meritoz: ita ſunt in purgatorio: & fuerunt in ſinu abrahe: & tñ in neutro iſtoz diſtinguunf māſiōes: g̃ nec in vita eterna debent diſtingui. ¶ Dōm q; diuerſitas meritoz vl' potiⁱ ꝑmioz dr̄ diuerſitas māſionū: ſic. n. dr̄. Jo. xiij. in domo pr̄is mei māſiones multe ſunt. i. in vita eterna que eſt domus dei ſt diuerſi gradus btitudis qui vocanf māſiōes ſm diuerſitatē meritoz: ſic̄ expōit Aug. Jta in q̄libet ciuitate ē māſionū diuerſitas ordinata: ſed patria celeſtis ciuitati cōparatur Apoc. xxi. g̃ ibi erit diſtinguere diuēſos gradus gl'ie q; māſiōes dicenf. ¶ Cōſideradū ꝓ hoc q; motⁱ localⁱ ē ꝓpr̄ oiuz alioz motuū: iō ſm Ari. nomē motⁱ & diſtātie: & oia q̄ cōpetūt motui locali deriuata ſunt ab ipſo motu locali ad omneſ alios motus. Finis aūt motus localis eſt locⁱ ad quē cuz q; ꝙuenerit ibi manet geſcens: & cōſeruaf in eo: & iō in q̄lz alio motu ipaz q̄tationē mobil' in fine motⁱ māſionē vocamⁱ vel locationē. Et iō cū nomē motⁱ extēdaf vſq; ad actū appetitⁱ & volūtaf ipſa aſſecutio finis ad quē mouef appetitⁱ dicetur māſio vl' collocatio appetitⁱ i fine. Et ſic diuēſi modi cōſeq̄ndi finē vltimū dicenf diuerſe māſiōes: vt ſic ciuitas terrena rñdeat ciuitati celeſti. Et ſic ꝙuenienter dr̄ in domo pr̄is mei māſiōes multe ſt. ſ. q; vna ſit domⁱ & māſiōes multe itra illā domū. ¶ Accipieſ aūt vnitas domⁱ ex pte obti btitudis: q; oēs eodē bono fruunf: & accipieſ diuerſitas māſionū ex pte graduū fruitiōis qui ſeq̄les ſunt in diuerſis btis. Sic ēt ē in nālibus: q; vnus locus eſt oiuz leuium ad quez naturaliter tendunt: & tñ in illo loco eſt ſurſum & deorſum ſm q; leuia ſunt inequalia: & q̄dam plus aſcendunt: alia autem minus. Unde poſſet dici q; leuia habent diuerſas māſiones in loco ſuo ſm differentiā leuitatis. De hoc ſcūs Tho. iij. ſenté. di. xlix. qō. iij. arti. ij. ¶ Ad ꝑmuz dōm q; māſio bene cōuenit beatitudini: q; importat rationē finis cū ſit terminus motⁱ: & tamē ratio finis eſt ꝓpria beatitudini: q; eſt vltimus finiſ. ¶ Ad ſm dōm q; accipiēdo large locū idē eſt locⁱ q̄ btificantur oēs ſcti. ſ. deus: & iſte vocaf domus: & q; eſt vna dr̄ in domo patris mei: q; tñ diuerſimode bti participant hoc bonoꝝ iſte diuēſitates appropinquationis vocanf māſiōes vt dcm̄ eſt. ¶ Ad tertiū dicēdū q̄d illi qui erant in ſinu abrahe: & q; nunc ſunt in purgatorio nōduz peruenerūt ad finē ſuum vltimū cuz tendant ad patriā. Manſio aūt dixit terminū motus & q̄tē mobilis. Jdeo in ſinu abrahe & purgatorio manſiones aſſignari non poſſunt: ſed aſſignanf in paradiſo: & in inferno: q; vterq; eſt vltimus terminus motus.

¶ Manſiones iſte per quod diſtinguantur. Qō. LXVI.

Querif de māſionib⁹ iſtis per q̄d diſtinguanf. Solet. n. dici q; diſtinguunf per diuerſos gr̄dus charitatis. ¶ Aliq aūt dicūt q̄d nō: q; j. xxv. dr̄ ō patrefamilias vel domino qui tradidit bona ſua ſeruis ſuis. Et dicitur q̄d dedit vnicuiq; ſm ꝓpriaz virtutē vniuſcuiuſq;. Sz iſta eſt virtus naturalis ſm q̄z aliqs pōt plura aut pauca: ergo dona gratie & gl'ie diſtribuunf ſm diuerſos gradus virtutū nāliṫ: & nō ſm charitatē. ¶ Itē dicif in pſal. de deo. Tu reddes vnicuiq; iuxta opa ſua: ſed iſtud q̄d daf eſt beatitudo: g̃ non menſuraf per gradus charitatis: ſed ſm charitatē opationū. ¶ Itē charitas eſt habitus: nō debetur aut̄ habitui premiuz aliq̄d nec honor: ſed actui. Uñ ꝓmo ethico. dicif q; in olympiadibus non fortiſſimi coronanf ſed agonizātes: & ſcōa ad thi. ij. dr̄. nō coronabiṫ niſi q legitie certauerit: g̃ btitudinis gradus nō erūt ſm diuerſitatē graduū charitatis: ſed ſm diuerſitatē operationū. Sic ēt dicit Ariſt. ꝓmo ethico. q; btitudo eſt ꝓmiū vtuoſaz operationū: g̃ non bituū: caritas tñ habitⁱ eſt. ¶ Dōm q; ſm diuerſos gradus caritatis fiet diuerſitas in gradib⁹ gl'ie: q; q̄ſto aliqs magis ꝓiunctⁱ eſt deo beatior eſt: ſed ſm gradū caritatis eſt modus appropinquādi ad deū: cū ipſa caritas vniat nos deo: g̃ diuerſitas graduſ btitudinis ad caritatē ptinet. ¶ Itē q; ſm regulā phi ſi ſim pliciter ſeq̄f ad ſimpliṫ: & magis ad magis. Sed ad hoc caritatē ſeq̄f hoc btitudinē: q; nemo illā aſſequi pōt niſi qui i caritate decedit: g̃ qui maiorē caritatē hz maiorē hēbit btitudinem. ¶ In hoc tñ cōſiderandū q; ꝓncipiū diſtinguendi diuerſas māſiones vel diuerſos gradus gl'ie eſt duplex. ſ. ꝓpiquū & remotū. Propinquū eſt ipſa diſpoſitio que erit in btis q̄n incipiunt eſſe bti: ex qua ꝓtingit in eis diuerſitas btitudinis. Et iſta non erit lumē gl'ie: q; hz per iſtud diuerſimode beati deū videant: iſtud tñ ptinet ad ꝓmiū & nō ad meritū. Ipſa tñ diſpoſitio ſm quā btis dabitur diuerſus gradus beatitudinis erit aliquid ex pte ipſoz q; pertinebit ad meritū: & vocaf caritas pr̄ie. Principiū aūt remotū quo ꝙſecuti ſunt talē beatitudinē erit meritū. ¶ Principiū diſtinctiuū vocaf caritas patrie: q; q̄ſto aliqs in patria maiorē hēbit caritatē: tāto erit in maiori gradu gl'ie. Nō erit tñ illa caritas in qua hō deceſſit: ſed valde maior: q; neceſſe eſt q; quilibet btūs poſt mortē maiorem habeat caritatē q̄z viuens habuit. ¶ Etiam q; alⁱs eſſet magnū inconueniens: q; aliquis eſt qui decedit in magna caritate: & nunq̄z dū vixit forte habuit caritatē niſi tunc. Alⁱ erit qui tota vita caritatē habēs multa opa ex caritate fecit: & tñ decedit in minori gradu caritatis q̄z ꝓdictus. Nō eſt tamen dubiū qn iſte hitur⁹ ſit maiorē beatitudinē q̄z ille: & tamen non poſſet eā hēre ſi in pr̄ia hr̄et minorē caritatē q̄z ille: ergo neceſſe eſt q; iſte moriens in parua caritate hēat maiorē caritatē in pr̄ia: q̄z ille qui morif in maiori caritate. ¶ Fiet aūt cōmenſuratio per dei ſapiaz ſm opa & gradus caritatis qui ꝓceſſerunt per totā vitā. Et iſtud pertinebit ad caritatē pr̄ie: que erit diſtinctiuū ꝓpinquus graduū gl'ie. ¶ Principiū aūt diſtinguendi remotū erit ſm caritatē vie. Nā actus nr̄ habz vt ſit meritorius: non ex ſba actus: ſed ex hitu virtutis q̄ informatur. Tota aūt vis merendi eſt ex caritate: q; hz alie virtutes ſm ſe non ſunt meritorie: niſi per caritatē. Jō caritas vocatur mater & forma aliaz virtutū: q; actus aliaz virtutuz formanf per caritatē q̄z ad eſſe meritorium. Et ſic ſm diuerſitatem caritatis eſt diuerſitaſ meriti: & conſequenter glorie.

Jdeo

Jdeo charitas est ꝓncipiū distinguēdi:tā ꝓpinquū q̄z remo
s.Tho. tū diuersos graduꝫ gl'ie. De hȳs scūs tho.4.sen.di.49.q.4.
£ arti.4. ¶ Ad ꝑmū dōm ꝙ nō accipiť ibi vtus vniuscuiusq̄
solū ꝓ nāli capacitate eius:sed ꝓ nāli capacitate sil' cum
conatu ad habēdā gr̄az. Et tūc virtus sic accepta erit quasi
dispositio mālis ad mensuraz gr̄e ⁊ gl'ie suscipiende. ⁊ sicut
mā que est pfectius disposita est capax pfectioris forme. Jta
qui hz virtutē nālem maiorē si habeat conatū ad gr̄az iuxta
magnitudinē sue vtutis:est quasi māliter dispositus ad susci
piendā maiorē charitatē ⁊ maiorē gl'iam. ¶ Et tñ istud non
sufficit ad distinguendū graduꝫ gl'ie:q; poterit esse ꝙ aliqs
hñs minorē virtutē nālē accipiat maiorē charitatē:q; magiꝫ
ad illā conar:vel q; deus miserer cui vult.ad ro.19.ideo vtuꝫ
f nālis nō distinguit gradus gl'ie:sed diuersitas charitatis pa
trie ⁊ vie. ¶ Ad 2m dōm ꝙ ꝓ operibus nr̄is nō dare ꝓ re
miū glorie nisi eēnt charitate informata:cū sola charitas sit
ꝓncipiū meren di:ideo ꝑm gradus charitatis: ⁊ nō ꝑm ope
rationes erit diuersitas gl'ie. Nō tñ est sensuꝫ ꝙ quicūq̄ ope
ratus est ex maiori charitate hic:hēbit ibi maiorē gl'iaz. Q̄z
si quis fecit mille opationes in charitate exñs in decē gradi
bus charitatis ⁊ alius fecit solū.20.opa bōa exñs in 30.gra
dibus charitatis:maiorē habebit q ex minori charitate opa
tus est:q; sepius ex charitate opatus est:q; mltitudo ꝓcua
let ibi intēsioni. Nos tñ nescimus mēsurare istā dr̄iaz:q; ne
scimus de quolibet ope in quo gradu charitatis fiat. Et da
to ꝙ adhuc sciremus adhuc nesciremus quātū cuilibet ope
rationi rñderet de ꝓmio. Solus ḡ deus mēsurator est. ¶ Ad
6 tertiū dōm ꝙ quāuis habitus charitatis aut alterius virtu
tis nō sit meritū nec debeať ei ꝓmiū ꝑm se:est tñ tota ratio
merendi in actu ita ꝙ actus nō est meritorius nisi ꝓpter
charitatē a qua elicit vel imperať. Jdeo ꝑm diuersitatē chari
tatis erit diuersitas gl'ie. Aliquādo tñ actus ex gñe suo non
inquantū informať charitate:ſ inquantū ptinet ad tale ge
nus hz ꝙ debeat sibi ꝓmiū:sed hoc nō est de eēntiali ꝓ
mio sed de accidentali:ꝙ aureolā vocamus que ꝓ virgini
tate conseruata:⁊ martyrio ⁊ doctrina sacre scripture debe
tur:ſ verū est ꝙ ēt sine charitate nūq̄ cōsequer qs ista ꝓ
mia. Et tamen directe ipsa non debentur ꝓ charitate ma
gna vel parua siue ꝓ aliquo actu informato charitate:sed
ꝓ actibus vt sunt in tali genere.

¶ An beatitudo semel habita possit amitti. Qō.LXVII.

Queritur De beatitudine semel habita:an ami
ti possit. ¶ Aliqui dicunt ꝙ sic:q; bti
Opinio tudo est perfectio hois:sed perfectio ineſt perfectibili ꝑm mo
quōdaz, dū ipsius pfectibilis. Cū ergo hō ꝑm nām suaz sit mutabilis
ꝓ rō vr̄ ꝙ btitudo eius mutabilis sit: ⁊ sic possit perdi. ¶ Itē bti
2ª rō. tudo hois cōsistit in actu voluntatis qui actus subiacet vo
luntati:sed volūtas hz se ad oppositū.ḡ pōt desistere ab opa
3ª rō tione illa per quā btificar ⁊ sic peribit beatitudo. ¶ Itē finiꝫ
rñdet ꝓncipio sed btitudo hois hūit ꝓncipiū q; nō fuit semp
Rñdet btūs.ḡ aliq̄n habebit finē. ¶ Dōm ꝙ sicut sepe dictū ē pos
ad que sumus loq de beatitudie pfecta vel imperfecta. ¶ Si de im
stiuz. q. perfecta qualis hr̄ in hac vita dixerunt qdā ꝙ non poterat
A pdi.sic enī voluit solō. Et q; quelibet opatio hois est muta
bilis nō dicebat aliquē beatū esse quādiu viueret:sed cū mo
reret si mansisset in actu virtutis vsq̄ ad mortē:tunc incipie
bat dici btūs. Et tunc btitudo nō poterat amitti:q; istud ꝑz
B ꝙ dicebať iste btūs iā trāsierat: ⁊ sic erat inuariabile. De hȳ
p ethi.circa finē. Hanc tñ positionē ibi improbat Ari.vt dixi
mus supra.q.47. ¶ Dōm ḡ est ꝑm Ari.ibidē ⁊ est rō mani
festa ꝙ btitudo huius vite amitti pōt: ⁊ tñ nō faciliꝫ:q; bea
tus nō vocatur qui hz vnā opationē virtutis:q; ibi dr̄ ꝙ sic
vna hirūdo nō facit ver. Jta nec vna opatio aut modicū tpꝫ
facit btm̄:sed dz btūs multū assuetus eē operatiōibus virtu
tum. Et ꝑm hoc erit iaz valde firmatus. ita vt nō possit facili
ter m oueri a virtute. Uñ dr̄ ibi ꝙ nō dicimus btm̄ debiliter
firmatū:quasi quēdā cameleontē:ſ oz eū valde firmatū esse.
¶ Et tñ adhuc perire pōt ista beatitudo:q; volūtas huma
na peruerti poterat de generādo a virtute in vitiuz:cū tñ in
actu virtutis consistat beatitudo. ¶ Nō est tñ putanduz ꝙ
quelibet exterior mutatio in bonis fortuitis aut circa corꝑ
tollat felicitatē:q; tunc esset btūs debiliter firmatus sicut ca
meleō:qui ad quālibet rē obiectā mutat colorē:sed potiuꝫ in
ipsis aduersitatibus fulget excellēs virtus: ⁊ ipse btūs tāq̄
vere virtuosus oia fortiter ⁊ prudēter tollerans imobiliter
se hz ⁊ est sicut thetragonus sine vituperio:vt dicit ibidem.
¶ De felicitate speculatiua eodē mō dōm ꝙ nō pōt faciliter £
perire:q; pauciora hz cōturbātia q̄z felicitaꝫ practica cū pau
cis exterioribus indigeat vt ostensum est supra.q.53.⁊.54.
¶ Pōt tñ perire q; ipsa cōsistit in actu cōsiderandi p scias
speculatiuas: ⁊ ille perire pñt per obliuionē:sicut fit in qbuſ
dā grauissimis egritudinibus in qbus leso capite turbātur
vel pereunt fantasmata que manebant in organo interiori
⁊ ipsum organū disponit ad quecūq̄ fantasmata postea suſ
cipienda. Jdeo hz ad hoc maneret habitus scientificus in in
tellectu nō sufficeret ad cōsiderationē scientificā:cū oporte
at intelligentē fantasmata speculari vtdr̄.3. de aia. ¶ Pōt
etiā perire scia p distractionē longi tpis ab actu cōsiderandi
pp occupationeſ incidentes. Et sic quecunq̄ btitudo huiuſ
vite perire pōt. ¶ Si aūt loquamur de beatitudie perfecta D
que est in visione dei post hanc vitā:putauerūt quidā ꝙ ad
huc illa semel habita poterat perire. Hoc tenuit origenes se
cutus positionē erroneā quorūdā platonicorꝫ. ¶ Sed hoc
falsum est. ⁊ apparet ꝑ ex rōne cōi btitudinis que est bonuz
pfectū ⁊ per se sufficiens. Jdeo necesse est ꝙ satiet desideriū
hois ⁊ quietet istud atq̄ oē malū excludat. nāliter tñ homo
desiderat retinere bonū qđ hz: ⁊ cupit hr̄e securitatē de reti
nēdo istud si aūt nō est securus de retinēdo:nece est ꝙ affli
gar timore amittēdi si amissio incerta est:vel dolore si amiſ
sio est certa. ¶ Requirit ergo ad beatitudinē ꝙ hō hēat cer E
tā opionē ꝙ bonuz qđ hz nunq̄ amittet que opio si sit vera
ꝑñs est ꝙ btitudinē nūq̄ amittat:si aūt falsa est opio per hȳ
ipm infelix est. vel saltē nōdū felix q hanc hz opionē. Q̄z sic
verū est bonū itellectus. ita falsuz est malū eius.6.metaphi.
Nō ergo erit iā btūs si aliqđ malū est:p̄cipue in pō. illa in
qua btitudo cōsistit. ¶ Scō apparet hoc ex rōe particula
ri btitudinis:q; vt probatū est supra.q.40.btitudo consistit
in dei visione. Est aūt impoſe ꝙ hō videns diuinā essentiam
vellit eā nō videre. Quia ꝙ aliquis vellit carere aliquo bono
iā habito est vel q; bonū istud est insufficiens ⁊ queritur
ad sufficientius loco eius:aut q; hz aliqđ icomodū ānexum
pp qđ in fastidiū venit. Nullū aūt istoꝝ est in visione diuine
essentie:q; ipsa replet aiam oibus bonis cū cōiungat eā fon
ti oium bonorꝫ:sic dr̄.ps.16. Saciabor cū apparuerit gloria
tua. Et sapie.7.dr̄. Uenerunt mihi oia bona piter cū illa. i. cū
cōtēplatione sapie in qua est btitudo. Et sic visio dei est bo
nū per se sufficiens. ¶ Etiā nō hz secū aliqđ icōmodū anne F
xum q; sapie.8.dr̄ de cōtemplatiōe sapie. Nō hz amaritudi
nē q̄uersatio eiꝰ:nec tediū q̄uictus eius. Et sic appet ꝙ nul
lus btūs ex ꝓpa volūtate vellet cessare a dei visione. ¶ Et
tñ etiā nō pōt illā pdere deo subtrahente visionē suā:q; cum
subtractio btitudinis sit q̄dā pena nō pōt ꝓuenire a deo q
est iustus iudex nisi ꝓ aliq̄ culpa. Sed in culpā cadē non
pōt ille q videt dinā eēntiā:cū ad hanc visionē sequar nēcio
rectitudo volūtatis vt ꝓbatū est.ē.q.51. Et sic deus nūquā
subtrahet hāc btitudinē. ¶ Nō est tñ aliqđ aliud agēs vel
etiā desiderabile ꝙ eaz tollē possit:q; aīa vnita deo p beati
tudinē supra oia eleuar. Nihil ḡ est qđ violēter ei subtrahat
hāc btitudinē. Nō est ḡ cōueniēter dictū ꝙ illa btitudo poſ
sit perdi. ¶ Nisi forte diceret ꝙ p diuturnitatem tēpoꝝ illa G
beatitudo p se eē desineret ⁊ trāsiret hō ad miseriā:q; tales Btitudo est
alternationes tpales nō pñt eē nisi circa illa que subiacent eterna.
tēpori ⁊ motui. Btitudo aūt ex parte ipsius obi eternitatem p̄ rō
quandā hz. Uñ in ea nō est aliq̄ vicissitudo. Et sic nō est pos H
sibile ꝙ btitudo vera semel habita perdar. ¶ Amplius hoc
oñditur:q; oē qđ aliq̄n est ⁊ nō semp est tpe mensuratur. 4.
phi. Uisio aūt que creaturas btās facit nō est in tēpore:sed 2ª rō
in eternitate:vt oñsuz est.ē.q.29. Impossibile ḡ est ꝙ ex quo I
quis deū viderit vidē desinat quātū est ex pte visiōis. ¶ Itē 3ª rō.
creatura itellectualis nō ꝓuenit ad suū vltimū finez nisi qn
eius desideriū nāle getar. Sz sic desiderat nātr felicitatē. ita
desiderat ꝑpetuitatē in ea. Cū enī in suba sua sit ipsa creatu
ra ꝑpetua:id qđ ꝑp se desiderauerit nece est vt desideret ad
semp habendum. Nō ergo erit felicitas vltimus finis nisi in
eternū maneret q; nō haberet totū qđ desideratur. ¶ Item
omne qđ cū amore possidet si sciat ꝙ aliq̄n amittet tristiciaz 4.rō.
infert. Uisio autem que btōs facit cū sit maxime delectabiliſ K
⁊ maxime desiderata:a possidentibus eam maxime amatur
ergo impossibile esset eos non tristari si scirent eā quādoq̄
se amissuros. Si aūt non esset ꝑpetua sperarent necesse ꝙ

eam

eā amitterent:q; videndo diuinā ſubam vident ea q̄ nāl'r ſunt. Unde magis multo coḡſcerēt de illa viſione an futura eēt ꝑpetua vl'aliqn̄ deſitura. Nō ḡ eēt iſta viſio ſine triſticia ⁊ ſic nō eſſet beatitudo que ex oē maluz conſtituit hominē.

¶ Itē qō mouet nāl'r ad aliqd tanq̄z in finē ſui motus: non remouet ab illo niſi p violentiā: ſicut graue cū ſurſuz ꝓiciť. Cōſtat aūt q; ois ſba ītellectualis nāli deſiderio tendit in illā viſionē: nō ḡ deficeret ab ea niſi p violentiā. Nihil aūt tollit per violentiā alicui niſi vtus auferentis ſit maior q̄z vtus cāntis rē in illo a q̄ auferť. Uiſionē aūt iſtā cāt deus ⁊ nihil eſt maius deo: ḡ nihil pōt aufere hoi viſionē illā per violentiā: ⁊ ſic videbit in ꝑpetuū. L rō.5.

¶ Itē ſi aliqd deſinat videre qō ꝑmo videbat: aut hoc erit q; deficit ei facultas videndi ſiť cuz quis moriť vel excecať: aut aliqualr impediť: aut erit q; non vult amplius videre: ſicut qs auertit viſum a re quā viſuſ videbat: vel q; obz ſubtrahiť ⁊ hoc eſt cōe tā in viſione ſenſus q̄z itell's. Sube aūt itellectuali videnti deū nō, pōt deeſſe facultas videndi deuz p hoc q; ipſa deſinat: q; ꝑpetua eſt: nec p defectū luminis quo deū videt: q; iſtud lumen incorruptibiliter recipiť ꝟz cōditionē recipiētis ⁊ dantis. Nec pōt ei deeſſe voluntas tali viſione fruendi cū ſciat in ea cōſiſtere btitudinē. Sicut nō pōt velle nō eē btūs: nec etiā videre ōſinet per ſubtractionē obi q; obz iſtud qō eſt deus ſemp eodē mō ſe hz: nec elongať niſi inquātū nos elongamur ab ipſo. Impoſſibile eſt ḡ q; viſio dei que nos btōs facit deſinat aliquādo. M rō.6.

¶ Itē vt ſupra tangebať impoſſe eſt q; quis a bono quo fruiť diſcedere vellit niſi pp aliqd malū qō in fruitione illius boni extimať: ſaltē pp hoc q; putať eſſe impedimentū maioris boni. Qz ſicut nihil deſiderat appetitus niſi ſub rōne boni: ita nihil fugit niſi ſub rōne mali. Sed in viſione dei non ꝑt eē aliqd malū cū ſit optimū adqd creaťa ītellectual' ꝑueniť pōt nec etiā videns deū pōt putare malū aliqd eſſe in hac viſione: vel q; aliqd ſit melius: cū iſta viſio excludat oēm errorē ⁊ fallaciā ab itellectu. ḡ neceſſe eſt q; qui deū videt nunq̄z vellit hac viſione carere. N rō.7.

¶ Itē faſtidiū alicuius rei q̄ qs ꝑius delectabil'r fruebať accidit pp hoc q; res illa facit aliquā mutationē in eo cui faſtidiū fit corrūpendo vel debilitando virtutē eius. Et pp hoc vires ſenſibiles qbus accidit fatigatio in ſuis actionibus pp ꝟmutationem organoz corpaliū a ſenſibilibus a quibus ēt ſi fuerūt excellentia corrūpunť faſtidiūt poſt aliquantū tps frui eo quo ꝑius fruebanť delectabiliter. Et pp hoc itelligēdo faſtidiū patimur poſt longā meditationē: q; fatigāť potētie vtentes corpalibus organis ſine qbus' ꝓſideratio intell's nr̄i cōpleri nō pōt. Diuina aūt ſuba nō corrūpit: ſed maxie pficit intell'm nec ad eius viſionē cōcurrit aliqs actus q; per organa corpalia exerceať. Impoſſibile eſt ḡ q; aliqs illā viſionē faſtidiat q; ꝑus illa delectabil'r fruebať. O rō.8.

¶ Itē nihil qō cū admiratione cōſiderať pōt eſſe faſtidioſuz: q; quādiu ſub admiratione eſt adhuc deſideriū manet: diuina ſuba a quolibet intellectu creato ſemp cū admiratione vr̄ cū nullus itell's creatus illaz cōprehendat. Impoſſe eſt igiť q; itell's creatus illā viſionē faſtidiat. ⁊ ita nō ē poſſe q; ab ea ſpōte deſiſtat. P rō.9.

¶ Itē ſi aliq̄ duo fuerūt ꝑius vnita ⁊poſtea ſeparenť: oz q; hoc accidat ꝓmutationē alicuius eorū. Relatio eni ſicut nō incipit eē de nouo abſq̄z mutatione alicuius eoz de nouo eſſe deſiſtit. Intellectus aūt creatuſ videt deū p hoc q; ei quodāmō vniť vt dictū eſt ſupra. q. 40. ſi ergo viſio iſta deſinat deficiente hac vnione: neceſſe eſt q; hoc fiat mutatione diuine ſube vel intellectuſ eā videntis quoz vtrūq̄z eſt impoſſe. Nā diuina ſuba eſt imutabilis: ſuba aūt itellectualis eleuať ſupra oēm mutationē: cū dei ſbam videt. Impoſſe eſt ergo q; qs deſinat videre diuinā ſbaz quā ſemel btūs exīs videt. Q io.rō.

¶ Itē quāto aliqd eſt magis deo ꝑpiquū qui eſt oīno imobilis eſt minus mutabile ⁊ magis pſeueraſ ſed nulla creatura pōt deo vicinius appropīquare q̄z q̄ eius ſbam videt. Intellectus ḡ deū videns ſumā imobilitatē cōſequitur: ⁊ ſic impoſſe eſt q; aliqn̄ ab illa viſione deficiat. Et ſic dr̄ ps. 83. Btī q habitant in domo tua dñe: in ſecla ſcloz laudabunt te. ⁊ ps. 124. Nō cōmouebiť in eternū q habitāt in hieruſalē. ⁊ Iſay. 33. Oculi tui videbunt hieruſalē ciuitatē opulentā: tabernaculū qō nequaq̄z trāſferri poterit: nec auferētur claui ei⁹ in ſempiternū: ⁊ oēs funiculi eius nō rūpentur q; ſolūmō ibi eſt magnificus deus nr̄. R xi.rō.

¶ Apparet ex hīs in ſanā eē poſitionē platonicoz dicentiū aias ſeparatas poſtq̄z felicitatē vltimā adepte fuiſſent iterū ad corpa incipere velle reuerti: ⁊ finita felicitate illius vite. iterū miſerīs huius vite inuolui. Erat etiā origenes q; dixit aias ⁊ angelos poſt btitudinē iterū poſſe ad miſeriā deuenire. ¶ Ad ꝓmū dōz q; beatitudo eſt pfectio cōſumata que oēm defectū excludit a btō. Ideo abſq̄z mutabilitate cōuenit hñti eā. Et hoc non fit ex parte hois ſed ex pte dei ſubleuātis hoiez ad quādā ptici pationē eternitatis trāſcēdēti, s oēm mutationē, ⁊ mutabilitatē. Nā per btitudinē hō ꝓticipat diuinā bonitatē. Et q; totū qō in deo eſt eternū eſt: neceſſe eſt q; etiā ſimul ꝓticipet eternitatē: nō q; hō ſit real'r eternus: ſed q; ſequať q̄daz cōditio eternitatis in ꝓticipatione illius boni. vt ſupra. q. 29. oſtendimus. ¶ Ad 2m dōm q; volūtas ſe hz ad oppoſita in illis que ad finē ordinanť reſpectu quoz voluntas hz diuinū ⁊ libertatē. Et tñ ad vltimū finē voluntas nō mouet ꝑ modū libertatis ſed nāe: iō ex neceſſitate mouet ⁊ ſic nō pōt hō velle non eē btūs. T

¶ Ad 3m dōm q; btitudini hr̄e ꝑn̄m ꝙuenit ex ꝙditiōe ꝓticipātis: ſed caret fine pp ꝙditionē boni ꝓticipati: qō in ſe finem nō hz durationis: ⁊ eternitatē quandā cōfert ipi in ſe participandū tribuit. Uera ergo btitudo nunq̄z finiť. Et ſic xps promiſit. j. 25. dicens iuſtis q; ibūt in vitā eternā. Et tamen qō eternū eſt fine caret. De hīs ſcūs Tho. ꝑ. 2. q. 5. articu. 4. ⁊ in ſūma contra genti. lib. c. 3. 60. 9.Tho.

¶ An deus ſit beatus. Queſtio. LXVIII.

Queritur Nūc circa dei btitudinē cū in ꝑcedētibus dēz ſit de btitudine hois: ⁊ eſt dubiū an deus ſit btūs. ¶ Dñt qdā q; btitudo nō pōt eē i deo q; btitudo eſt ſtatus oiuz bonoz aggregatione pfectus. vt dicit Boe. de ꝙſol. li. 3. ꝑ. 2. aggregatio tñ dicit cōpōnē que in deo nō eſt. ḡ nō eſt ibi btitudo. ¶ Itē btitudo eſt ꝓnūm vtuſarū opationū vt dr̄ ꝑ. ethi. in deo tñ nō eſt premiū nec meritū. ḡ nō eſt ibi btitudo. ¶ Dōm q; deꝰ ſit btūs. ſic enim teſtať apl's. ꝑ. ad thi. 6. dicēs. In aduentu dñi nr̄i ieſu xp̄i quē ſuis tpib⁹ oñdet btūs ⁊ ſolus deꝰ potēs rex regū ⁊ dñs dominātiū. ¶ Et ꝛ3 hoc: q; btitudo nihil aliud ipoꝛtat niſi bonū ꝑfectū nāe intellectualis cuius eſt ſufficientiā ſuā coḡſcere i bono qō, hz: ⁊ cui cōpetit q; cōtingat ei aliqd bene vel male: ⁊ ſit ſuaz opationū dñs. ¶ Iſta aūt excellētiſſime deo ꝙueniūt ſ. hr̄e eē pfectū ⁊ eē itelligentē. vñ btitudo maxie deo cōpetit. Nō tñ cōparať deus ad bonū ſuū ſicut id qō tendit in aliqd nōdū hītū: q; hoc eſt ꝑ ꝓmū mobilis qō eſt ens in pō. ⁊ nō dū exiuit in actū ſuū: ſz deus ē ſic ille q hz iā bonū ſuū ⁊ non mouet ad iſtud ⁊ ſic deꝰ nō deſiderat btitudinē ſic nos qui nōdū hēm⁹ eā ſz fruimur ipſa: ⁊ ſic ē btūs. ¶ Itē iſtō qō eſt maxie deſideratū vl'volitū a nā itellectuali ē pfectiſſimuz in ipſa. Et hz ē btitudo eius. Perfectiſſimū aūt in vnoq̄z eſt ſua pfectiſſima opatio. Nā pōe ⁊ hitus nō reddūt rē ſimpl'r pfectā: ſz poti⁹ ipa pficiūť p opōnē. Unde Ari. ꝑ. ethi. dicit felicitatē eē opōnē pfectā. ¶ Perfectio aūt opōnis depēdet ex ūtuoz. Prio ex ſuo gñe. ſ. q; ſit opatio manēs in ipſo opante: q; iſta eſt opatio pfecta. ¶ Eſt aūt opatio manēs illa ꝑ quaz nō ſit aliqd aliud ꝓter ipſaz opōnē: ſic videt ⁊ audire. Tales aūt opōnes ſūt ꝓpie opōnes eoz a qbus fiunt. Et iſte pñt hr̄e rōnē finis vltimi: q; ſunt pfectiones ipſoz opantiū: ⁊ nō ordinanť ad aliqd aliud ꝑ ipſas factū tanq̄z terminus q; ſit finis ipoz. Opatio aūt ſiue actio vocať nō manēs que trāſit in exterius: ex qua ſequitur aliquid factū tanq̄z terminus vltra ipſam operationem. Et talis operatio nō eſt perfectio facientis: ſed rei operate ⁊ cōparať ad ipſaz ſicut ad finē. Ideo talis operatio ſi fiat a nā intellectuali nō pōt eſſe beatitudo ei⁹ cū nō ſit pfectio ipſi⁹ ſz rei facte. ¶ Scdo accipiť pfectio opōnis ex ꝑncipio opatiuo. ſ. vt ſit altiſſime pōe. Uñ in opatione ſm ſenſuz nō pōt eē felicitas hois q; nō eſt pō. altiſſima: ſed in opatione itellectus pfecti per habituz. ¶ Tertio accipitur perfectio opationis ex obiecto eius: ⁊ pp hoc i nobis felicitas eſt in itelligēdo altiſſimum itelligibile. ſ. deum. ¶ Quarto ex forma opationis. ſ. vt perfecte ⁊ faciliter firmiter ⁊ delectabil'r opeť. Oia hec ſunt in opatione dei cū ipſe ſit intelligens que eſt opatio imanēs ⁊ ſui intellectus ⁊ altiſſime potētiarū ⁊ virtutū: ⁊ nō indiget aliquo habitu: quia ipſe perfectus eſt in ſeipſo: etiā intelligit ſeipſuz qui eſt altiſſimū oium intelligibilium. Et intelligit perfecte ⁊ faciliter ⁊ abſq̄z oī difficultate ⁊ nimiū delectabiliter: ideo nec io btūs eſt. ¶ Item per beatitudinē getatur totum deſideriuz: q; ea habita nō reſtat aliqd deſiderādū: cū ſit altiſſimꝰ finis: neceſſe ē ḡ btm̄ eē eū q; pfectꝰ ē quātū ad oia q̄ deſiderare pōt: cū pp ꝟ

dicat

Opinio q̄rūdaz, q; btitudo ñ pōt eē i deo, ꝑ. rō. 2. rō. Rñſio ad q̄ſtiū q. q; deꝰ ē btūs. A ꝑ rō. 2ª rō. B q̄druplex pfectio opationis. C 3ª rō. D

dicat Boe. q beatitudo sit status oium bonoꝝ aggregatione pfectus. Talis est aũt dina pfectio que sub q̃dã simplicitate ⁊ vnitate ꝓtinet pfectiões oium rerũ: erit g̃ deus btũs.

4.rõ. E

¶ Jtẽ quãdiu alicui deest aliqd quo indigeat: nõdũ ẽ btũs qz ei⁹ desideriũ nõ est getatũ. Quicũq; g̃ sibi sufficiens est ⁊ nullo mõ idigens btũs est. Deus aũt est hmõi qm̃ bonoꝝ exterioꝝ nõ indigeat. p̃s. xv. Dixi dño deus meus es tu qm̃ bonoꝝ meoꝝ nõ eges. Hoc aũt est qz perfectio sua nõ dependẽt ab aliquo exteriori: ⁊ cũ vult oia que sunt ex se pp se tã quã pp finẽ nõ vult ea tanquã illis indigeat: sed qz sic bonitati eius cõuenit q oia ordinẽt in ipsum tanq̃ in finẽ.

5.rõ. F

¶ Jtẽ deus nõ põt velle aliqd q sit sibi impoſsibile. Est aũt impoſsibile deo q aliqd sibi adueniat qõ nondũ hẽat: cũ ipse nõ sit in põt. Sz est purus actus: g̃ nõ põt velle hr̃e qõ nõ habet. Quicqd g̃ vult habet ⁊ tñ nihil malivult: cũ ipse pura bonitas sit: est ergo deus btũs: qz sibi ꝓuenit diffinitio illa beati posita cõit. s. Btũs est q hz oia bona q̃ vult ⁊ nihil mali vult. Et quãto iste ꝓditiones btitudinis magis cõueniũt deo q̃ alicui alteri erit deus beatior oibus. De hũs scũs tho. p̃. pte sũme. q. 26. articu. p̃. ⁊ in sũma p̃ gẽti. li. i. c. c.

6. Tho. G

¶ Ad pmũ dom q in deo est btitudo. imo vt magis ꝓpꝛie dicaꝝ ipse est beatitudo. Et cũ dr̃ q btitudo est aggregatio bonoꝝ: dõz q nõ est õ rõne btitudinis esse aggregationẽ bonoꝝ: sed eẽ status pfectũ in bono.

¶ Et pz hoc qz ita Boe. dixit in recto q btitudo erat status pfectus. q aũt ista pfectio ꝓueniat ex aggregatione bonoꝝ: p accns est. Qz tñ in rebus creatis nõ repiꝝ aliquod pfectũ bonũ qõ in se sufficiẽter cõtineat totã mãz boni ⁊ possit saciare appetitũ q̃rimus istã plenitudinẽ ex bonis multis simul aggregatis: vt qõ vni deest suppleaꝝ per alterũ.

¶ Et tñ adhuc in oibus istis bonis simul sũptis nõ cõpleꝝ desideriũ appetitus: qn ẽt oia siꝝ sumpta nõ equalẽt ipsa vni bono qõ ꝓtinet in se totã nãm boni. Si ãt istõ hẽaꝝ p se poterit cõferre beatitudinẽ istud aũt est deus. Jdeo p eius adeptionez bti efficimur etiã nihil aliud hñtes. vt ait Augu. v. cõfessio.

b

¶ Sed deus se plenissime possidet: ⁊ in simplicitate sue eẽtie ꝓtinet pfectiones oiuz rerũ eminẽtius q̃ sint in ipsis. iõ btissimus est. Diffinitio aũt boetij cõpetit btitudini q̃ in pñti hr̃i põt: q̃ ex aggregatõe bonoꝝ ꝓsistit.

¶ Ad 2m dõz q eẽ premiũ virtut] accidit btitudini. Nã de suba sua nõ est nisi esse pfectũ bonũ: ⁊ tñ inquantũ a nõ hñtib⁹ acquirit p opanes virtuosas: dr̃ eẽ premiũ vtutis. Sicut esse terminũ gñationis accidit enti vel forme. inquãtũ tñ p gñationẽ res exit de põ in actũ vel de nõ esse ad eẽ dr̃ ipsa forma vel ens termi nus gñationis: ⁊ tñ pt eẽ forma vel ens sine gñatiõe.

¶ Cũ ergo deus hẽat esse lz nõ generet ita hẽbit beatitudinẽ lz eã non mereatur aut acquirat.

¶ An deus sit btũs p intellectũ vl p aliqd aliõ. Qõ. LXIX.

Opinio quãdaz. rõ. p. rõ. 2.

Queritur An deus sit btũs p intellm vel p aliqd alterũ.

Rñdet ad quesituz. q. A

¶ Quidã dicunt q nõ sit btũs p itellectũ sed p eẽntiã: qz beatitudo est sũmũ bonũ. Bonũ aũt in deo dr̃ fm eẽntiã: ⁊ respicit esse. s. eẽntiã. vt ait boe. lib. de ebdomadib⁹. g̃ btitudo in deo erit fm essentiã.

p̃ rõ B

¶ Jtẽ beatitudo hz rõnẽ finis. Est aũt finis oẽm voluntatis sic bonũ. g̃ btitudo in deo dr̃ fm volũtatẽ ⁊ nõ fz itellectũ.

¶ Dicendũ q btitudo in deo dr̃ fm itell'z. Nã dicit Grego. 22. mo raliũ. Jpse gl'iosus est q dũ seipso pfruiꝝ accedẽtis laudis indigens nõ est. eẽ aũt gl'iosuz significat eẽ beatũ sed nos fruimur deo fm itell'm qz visio est tota merces. vt ait Aug. ergo vr̃ q beatitudo dei fm itellectũ dicaꝝ. Et pz hoc qz beatitudo significat bonũ itellectualis nãe. Et inde est q sicut vna queq; res appetit suã pfectionẽ: ita nã itellectualis appetit esse beata. illud aũt qõ est pfectissimũ in qualibet itellectuali nã est opatio intellectualis. Et rõ est qz fm eã itellectus capit oia ⁊ est quodãmõ oia. Nã btitudo pfectionẽ dic. Quãto aũt aliqd hũerit plures pfectiões tãto magis accedet ad nãm btitudinis. Si qs g̃ nõ solũ suã sed etiã oiuz reruz hr̃et pfectionez videreꝝ simpl'r pfectus.

¶ Cũ g̃ aliqua res cõsideratur solũ i suba nãe sue hz solũ pfectiões illius nãe qz nõ attingit aliquã aliã. Jnquantũ vo est operans circa aliquod oẽm cõsequiꝝ pfectionẽ illius obi si sit operatio imanens. Sicut videns cõsequiꝝ pfectionẽ visibilis: cũ opatio cõiungat potentiã ipsi obiecto. Qz tñ oba istaꝝ potentiarũ vt auditus ⁊ visus ⁊ sil'ia sunt quedã res determinate: nõ põt cõsequi hõ per opationẽ illaꝝ nisi perfectiones illoꝝ genez.

¶ Jntellectus aũt hz pro obo oẽ qõ hz entitatẽ: qz qõ est oẽm itell's 4. de aia. Cũ g̃ intell's vniaꝝ itelligibili ⁊ cõsequaꝝ pfectiõez eius: ⁊ etiã efficiaꝝ vnũ p itell'm consequiꝝ hõ pfectões oiuz rerũ ⁊ erit hõ quodãmõ oia. nulla g̃ opatio est p quã possit hõ vel q̃libet nã itellectualis btificari nisi opatio itellectus cũ p eã oiuz rerũ pfectionẽ cõsequaꝝ. Jn deo aũt nõ differt esse ⁊ itelligere fm rẽ sed solũ fm' rõnẽ. iõ beatitudo in deo lz sit fm oia que in eo sunt: qz oia idẽ sunt: tñ nõ est fm rõnẽ oium sed solũ fm rõnẽ itellectus: qz ista est perfectissima rõ in eo.

S. Tho. L

¶ Unde sicut ceteris btis attribuimus btitudinẽ fm intell'z ⁊ illi sũt bti p assimilationẽ quãdã ad deũ: ita ⁊ deo btitudinẽ attribuemus fm intellectũ. De hũs scũs tho p. p. sũ. q. 26. arti. 2.

¶ Ad pm dõm q ex illa rõne ꝓbat q deꝰ sit btũs fm eẽntiã suã nõ tñ q cõueniat ei btitudo fm rõnem eẽntie sed solũ fm rõnẽ itell'z. Cõpetit deo beatitudo fm eẽntiam quia ipse essentialiter est beatitudo vel beatus. Et non est beatitudo sua acquisita sibi sicut nobis: sed est sibi naturalis: ⁊ nõ est aliqua perfectio eius distincta ab ipso: sed est ipsa suba eius ⁊ tñ lz real'r eẽntia dei sit btitudo nõ est deus btũs inquãtũ ens: sed inquantũ hz actũ itelligendi pfectissimũ vt oñsum est.

D

¶ Ad 2m dõm q btitudo cum sit bonũ est oẽm voluntatis. oẽm aũt preintelligiꝝ ipsi actui potentie. i. rõ iudicat oẽm esse ante põez cuius oẽm est. Qz al's põ non moueret in oẽm suũ nisi istud preexisteret. g̃ btitudo que est oẽm voluntatis inquantũ bonũ pexistit ante actũ voluntatis: ⁊ tñ btitudo est actus p. ethi. g̃ necesse est q sit actus alicuius põe pozis voluntate. Nõ est aũt nisi intell's. Jõ necesse est q btitudo dei nõ sit per actũ volũtatis sed intellectus.

¶ Jtẽ qz volũtas circa btitudinẽ hz hoc q cõquiescit ⁊ delectaꝝ in ea inquãtũ est quoddã bonũ habitũ q pus amabatur: ⁊ tñ neẽe est btitudinẽ pexistere qm̃ qs in ea delectatur. g̃ btitudo nõ est p actũ voluntatis sed intell's qui prior est.

¶ An btitudo dei cõp hẽdat i se oẽs al's btitudies. Qõ. lxx.

Opi. q̃rũdã p. rõ.

Queritur An btitudo dei cõprehẽdat in se oẽs al's btitudines.

2. rõ.

¶ Dñt qdã q nõ: qa q̃dã sũt false beatitudines p solũ humanũ errorez introducte: ⁊ tñ in deo nihil falsuz ẽ: g̃ illas nõ cõp hẽdit aut ꝓtinet dina btitudo.

3a rõ.

¶ Jtẽ btitudo fm q̃sdã est in bonis corpis ⁊ in voluptatibus: aut in exterioribus bonis vt in diuitijs: põ: ⁊ honore: ⁊ ista sunt corpea. deus aũt est incorporeus: iõ btitudo eius nõ põt alias btitudines cõtinere.

Rñsio ad q̃ sitũ q̃nis. A

¶ Jtẽ qz multe sũt ⁊ aduerse quodãmõ beatitudines posite ab hoibus. in deo tñ nõ est multiplicitas nec aduersitas aliq̃ iõ btitudo sua nõ cõtinet in se oẽs btitudines.

¶ Dom q btitudo dina ꝓtinet i se oẽs btitudines qz quelibet illaꝝ dicit aliquã pfectionẽ. Diuina tñ pfectio cõplectitur in se oẽm pfectionẽ. ideo dom q qcqd bonũ aut desiderabile est in qualibet btitudine vã vel falsa: totũ cõsistit eminẽtius in dina btitudine. i. pfectius ibi repiꝝ q̃z in ipsa btitudie cui⁹ ꝓpriũ bonũ est.

B

¶ Pz b de btitudie speculatiua q̃ est maxia iter humanas btitudines. vñ in illa simpl'r posuit Ari. io. ethi. cõsistere bonum hois.

¶ Jsta nãq; in deo pfectius est q hz ꝓtinuã ⁊ certissimã cõtẽplationẽ sui ⁊ oiuz alioꝝ cũ ab actũ' itelligẽdi nũq; cesset. De btitudine ẽt practica q̃ iter hũanas post cõtẽplatiuã dignior reputaꝝ apparet: qz deꝰ hz gubernationẽ totiu⁹ vniuersi: ⁊ nulla excellẽtior actio eẽ põt.

¶ De terrena felicitate q̃ putaꝝ in diuitijs cõsistere: voluptatibus: ptãte: dignitate: ⁊ fama: fm Boe. de ꝓsol. li. 3. psa. 2. hz deꝰ oẽs istas felicitates excellentissime. Prio diuicijs q̃ vñr p̃stare btitudinẽ ⁊ nõ p̃stant: deus hz oimodã sufficientiã: quã diuitie nulli p̃stare potuerunt. Prio ptãte hz oipotẽtiã. Prio dignitate hz totiuꝰ vniuersi gubernationẽ. Prio fama hz ois nãe itellectualis admirationẽ. Nulla g̃ btitudo est quã nõ cõtineat dina btitudo in se. Nõ tñ cõtinet illã fm q ipsa in se ẽ: sz ꝓtinet eminẽter sic aia humana vna exñs ꝓtinet pfectionẽ aie vegetatiue ⁊ sensitiue. que in diuersis rebus diuerse aie sunt. Et istud vocaꝝ cõtinere p eminẽtiã ⁊ nõ real'r: sicut dicit Ari. 2o de aia. loquẽs de istis gradibus aie q vegetatiuũ cõtineꝝ in sensitiuo: sic biãgulus in triãgulo. naz biangulus nõ est real'r in triangulo: sed eminẽter: vel fm vtutẽ qz triangulus cõtinet qcqd biangulus continet ⁊ insup plus. Jta beatitudo diuina ꝓtinet pfectiones btitudinũ aiarũ nrarũ: ⁊ insup infinitã pfectionẽ.

¶ Ad primũ dom q btitudo, aliq̃ dr̃ falsa: non q nihil boni cõtineat: sed qz deficit a perfecto bono. Nã de ratione btitudinis est esse perfectũ bonũ. Si g̃ bonuz aliqõ continet ⁊ nõ pfectũ erit falsa beatitudo qz nõ est qõ esse putaꝝ. Jnquã

C

tum

tū. ḡ ista est falsa beatitudo. i. deficies a pfecto bono nō ptinetur in diuina beatitudine: q2 defectus nihil est. Inquātū tn cōtinet ibi aliqō bonum q̄lecūq; illud sit: etiā si valde puuz: hz filitudinē aliquā cū btitudie dina ⁊ cōtinet ab ea. ¶ Ad scōm dōm q̄ pfectio bono2 co2poz aliū repit in deo inco2poraliter: q2 vt dictū est perfectiones oiuz rerū ptinent in diuina pfectione eminēter. i. nō fm illū modū quo sunt in rebus: sz fm aliū excellentio2ez sicut biangulus in triangulo. ¶ Ad tertiū dōm q̄ perfectiōes rerū que in eis sunt multe in deo cōtinentur vnitiue ⁊ que in rebus sunt per moduz cōpōnis sunt in deo per modū simplicitatis: ⁊ que in rebus sūt aduersa: in deo sunt oino idē ⁊ cōsonās. Totū hoc puenit ex dōria modi eēndi dei ⁊ creaturarū. Q2 pfectio in qualibz re est necessario fm modū essendi ipsius: q2 est vt mensuratū in mensura: deus aūt hz modū eēndi sub simplicitate ⁊ vnitate. Jō qcqd in eo est erit simpl'r. ⁊ vnitiue. Et nō est inconueniens aliqō q̄ eadē pfectio sit diuersimode in diuersis rebus: sicut perfectio biāguli est in triangulo: ⁊ tn al'r est in biangulo: ⁊ al'r in triangulo. De hūjs scūs tho. p. p. sū. q. 26. arti. 4.

¶ An dina btitudo sit excellētio2 oi alia btitudie. Qō. lxxj.

Queritur An diuina beatitudo sit excellētio2 oi alia btitudine. ¶ Dōm sine dubio q̄ sic: q2 in ea reperiunt multa ptinētia ad dignitatē que nō reperiunt in alīs btitudinib⁹. Nā deus est sua beatitudo. Jn alīs aūt reb⁹: aliō ē btūs ⁊ aliō sua btitudo q̄ est bonū qdā acquisitū. De deo pz q̄ sit ipse sua beatitudo. Q2 beatitudo est actus itelligēdi vt probatū est supra. q. 33. Jn deo tn itelligere est ipsa suba dei: cū nō deant plura absoluta real'r distincta. ḡ btitudo est eētia eius. ¶ Jtē cū btitudo sit vltimus finis ē istō qō maxie vult q btūs eē pōt: ds āt pncipal'r vult eētiā suā: q2 ds vult se ⁊ ea q̄ ex ipz sūt. ⁊ magl vult se q̄z q̄ ex ipz sūt. ḡ ipa ē sua btitudo. ¶ Jtē qlibz ordiat oīa q̄ vult i suā btitudinē: q2 ipa est pp quā oīa desiderant in reb⁹ q̄ volunt vnū pp alterū. cū ḡ deus vellit oīa pp bonitatē suā que est sua eētia necesse est q̄ sicut ipse est sua eētia ⁊ sua bonitas: ita sit sua beatitudo. ¶ Jtē impol'e est eē duo sūma bona: q2 si duo eēnt vnū deesset alteri: vl' ābo eēnt vnū: si vtrūq; hret id qō hz alterū. Si vo deesset aliqd alicui eo2: iā nō eēt pfectū nec sūmū bonū. deus aūt est sūmū bonū: cū nihil maius eo nō solū esse: sed etiā nec excogitari pōt: btitudo ēt est sūmū bonū: q2 est vltimus finis: ḡ beatitudo ⁊ deus idē sūt: q2 al's eēnt duo sūma bona: ⁊ sic erit deus sua btitudo. Aliā excellētiā hz dina btitudo q2 ds est ppinquio2 sue btitudini q̄z aliqs btūs btitudini sue: ⁊ ista ē magna pfectio. Nā tāto aliqs beatio2 ē q̄to btitudini sue magl ppinctus ē. Nā si qs hēat spē q̄si certā de btitudie vocat btūs i spe: si āt psecutus est iā btitudinē vocat btūs in re. ¶ Et differūt iste due btitudines q̄si in īmēsuz: q2 q btūs est in spe: adhuc nihil est q aūt est btūs in re: totū bonū hz: ⁊ tn nō differūt iste due beatitudines nisi per magis ⁊ minus appropinquare. Q2 q est btūs in re total'r appropinqt btitudini: q aūt est btūs in spe adhuc multū distās est. Deus aūt est ppinquissimus sue btitudini cū ipse sit sua btitudo vt nūc dictū est: ⁊ hoc nō conuenit alicui alteri: ḡ deus beatissimus est: ⁊ alī vocabunt solū bti. ¶ Jtē in dei beatitudine est maio2 delectatio q̄z in alīs beatitudinibus delectatio eni cātur ex amore. Qō pz q2 quāto res magis amat anteq̄z possideat tāto maio2 delectatio cauſat in possessione eius. Quilibet tn cōiter magis amat id qō ipse est quā aliqd aliō. Jn deo āt btitudo est ipse ds. Jn alīs vo beatis aliud est. btitudo q̄z btūs. Magis ḡ deus amabit ppriā btitudinē q̄z aliqs btoz suā. ¶ Quia q̄ de⁹ amet suā beatitudinē est amare seipsuz qui est sua btitudo q̄ aūt aliq⁹ btūs amet suā beatitudinē nō est amare seipz sed amare aliqd p2o se. Magis ḡ deus amabit necessario suā beatitudinē q̄z quilibet alius btūs ⁊ pnr magis delectabit in ea. Delectatio tn facit ad quandā pfectionē btitudinis q2 delectatio perficit opationē sicut pulchritudo iuuētutē. io. ethi. ¶ Jtē istō qō est p eētiā maius est eo qō dr esse tale p participationez sicut nā ignis magis reperit in igne qui est ignis p essentiaz q̄z in aliquo alio qō hēbit nām illā p participationē. i. quādā pfectionē nāe illius p pticipationē. Deus āt est btūs per eētiā: qō nulli alteri cōpetit: q2 nullus alius pōt esse sūmū bonū sibi nec alteri nisi deus. ¶ Oportet ḡ q̄ quicūq; sit btūs sit per participationē btitudinis dine: sicut quodcūq; est calidū p participationē erit calidū per pticipationē eius qō est per se calidū. Diuina ḡ betitudo ceteris erit maio2: q2 nō est per pticipationē sicut alie. ¶ Jtē beatitudo cōsistit in opatione pfecta itell's. Nulla aūt opatio itellectus pōt esse equalis itellectioni diuine: q2 diuina intellectio est subsistens: qa in deo nihil est inherēs vel accītale. Jntellectio aūt nra non est subsistens: sz est subsistentis actus: ⁊ est inherens intellectui. iō minus pfecta est q̄z diuina itellectio. ¶ Jtē deus p intellectionē vnicā itelligit pfecte seipm sicut est: ⁊ oia alia q̄ sunt ⁊ q̄ nō sūt bona siue mala. Jn alīs aūt itelligētibus nō est ita pfectū intelligere: q2 nemo pōt perfecte deū itelligere nisi ipse deus: q2 nullius rei eē est ita pfectū sicut diuinū eē: ⁊ tn pfectio opationis nō pōt esse maio2 q̄z pfectio subē operantis. ideo nemo poterit pfecte deū itelligere. ¶ Etiā nullus itellectus p2eter diuinū pōt intelligere oia que deus facere pōt vt oñsum est supra. q. 44. q2 sic cōprehenderet diuinā eētiā. ¶ Etiā illa que intell's nr intelligit nō cognoscit per vnicā operationē sed per multas. incōparabil'r ḡ diuinū itelligere est excellentius oi alio itelligere: pnr beatitudo ei⁹ excellētio2 erit oi alia beatitudine cū btitudo sit ipsum intelligere. ¶ Jtē quāto aliqd magis vnicū est tanto eius virtus ⁊ bonitas pfectio2 est: opatio aūt successiua fz diuersas partes tpis diuidit. Nō ergo pōt cōparari pfectio opationis successiue ad nō successiuā: potissime si opatio nō successiua nō trāseat in mometo: sed tota simul maneat in eternū. Diuinū aūt itelligere est absq; successione totū simul eternaliter existens: nrm aūt intelligere successionē hz iquātū adiungit ei per accns cōtinuū ⁊ tps. s. q2 hō itelligens hz esse p cōtinuū ⁊ tps. ¶ Diuina ḡ btitudo excedit in infinitū quācūq; aliā beatitudinez ⁊ maxime humanā: sicut duratio eternitatis excedit nūc tps fluens in quo hō est. ¶ Jtē fatigatio ⁊ occupationes varie quibus nece est cōtemplationē nram in hac vita interpollari: in qua cōtēplatione psistit p2ecipue humana felicitas pntis tpis si aliqua est: ⁊ errores ⁊ dubitationes ⁊ casus varij qbus vita pns subiacet ostēdūt nō posse vllo mō humanā felicitatē diuine cōparari: ⁊ maxime loquēdo de felicitate huius vite. ¶ Jtē diuina beatitudo cōtinet in se oēs beatitudines ⁊ a nulla ptinet. Nā cōtinet cōtēplatiuā ⁊ actiuā ⁊ etiā terrenā felicitatē que in voluptate: diuitijs ⁊ ptate dignitate: ⁊ fama: psistit. vt oñdimus p̄cedēti. q. Est ergo ista diuina singularis beatitudo ita vt ipsa sola ppie beatitudo noīari mereat ⁊ excedit in īmēsuz oēz aliā btitudinē. De hūjs scūs Tho. contra gēti. li. ic. cj.. ⁊. c. cū.

¶ In quo cōsistat beatitudo angelo2. Qō. LXXII.

Queritur Nūc circa beatitudinem angelorum. ¶ Dicendū est q̄ nō pōt cōsistere beatitudo angelo2 in aliquo bono fm sensuz vt in voluptatibus aut in alīs bonis co2pis q2 angeli ico2porei sunt. ¶ Jtē nō pōt cōsistere in diuitijs: honore: vel ptate: ⁊ sil'b⁹ bonis fortune: q2 ista sunt bona q̄dā hoīuz viuentiū in co2pe. Angeli aūt sunt subē separate nullo istoz idigētes: imo nihil istorū pōt eis pficē. Nā dine sūt ad sustētationē co2pis: angeli aūt tali sustētatiōe vti nō pnt q2 pure spūs sūt: bonor āt: ptās: fama: ⁊ sil'ia nō sūt bona nisi p respectū ad eos qb⁹ cōicamus angeli. āt nō cōicāt nobiscū politice. iō nō pnt eē bona eoruz q̄ sūt ppe bona politica. ¶ Jtē nō pt btitudo āgelorū eē practica q2 illa p̄sistit in opōne vtutū moraliū āgelis āt nō cōpetūt morales vtutes nec opōnes eaz: q2 illa sūt circa q̄dā obiecta circa q̄ āgeli nūq; opant. ¶ Pz q2 oēs vtutes morales sunt circa passiōes pter iusticiā q̄ ē circa actiones. in angel' aūt non est moderari passiōes cū nullas hēant q2 sunt incorpei. iustitia etiā. in. eis nō est fm q̄ est apud nos. put est cōmutatiua ⁊ distributiua: aut legalis. s. ethi. q2 cōpetunt p hūanis cōiationib⁹ vl' p obſuātia legi cui aliqs sbus sit. Angeli āt cū hoib⁹ nō cōicāt: nec etiā subditi sunt alicui legi cū sint in termino ⁊ lex ordinet ad terminū. iō angel' nō cōpetit vsus alicuius vtutis moral'. Nece est igit btitudinē angelo2 eē ptā platiuā cū nō māeat aliqd aliō in q̄ possint eē felices dēptis oib⁹ supioribus. maxie āt q2 btitudo ē pfectio maxima bti. ista tn nō pōt eē nisi in itell'u cū itell's sit pō excellētio2. ¶ Non est tn putandū q̄ p̄sistat btitudo eo2 in p̄sideratione p scias speculatiuas sic̄ beatitudo nra in pnti. nā angeli nō acqrūt sciaz sicut nos: sz pfectionē totā suā sine acqsitiōe successiua hnt. maxie q2 āgeli sciaz p̄pe nullā hnt: cū scia sit habitus ppis hite ex discursu pncipioz: ⁊ sit act⁹ rōnis ⁊ nō itell's. ¶ In angelis aūt nō est discursus: sed simul cognoscunt p2incipia

⁊ ꝑnes

D
E
S. Tho.
Rñsio ad q̄ sitū qōnis.
A
p⁹ rō.
2⁹ rō.
B
3⁹ rō
C
4⁹ rō.
D
5⁹ rō
E
6⁹ rō.
F
7⁹ rō.
8⁹ rō.
D
9. rō.
J
S. Tho.
Rñdet quesito qōnis.
A
p. rō.
2. rō.
B
3. rō.
C

4.rō. p

f Lā triplr cog scit per effectū.

5ª rō. b

6ª rō. b

7ª rō

8ª rō. k

9ª rō. l

10ª rō. m

11ª rō. n

12ª rō. o

S.Tho. Opinio q̄rūdam. 1ª rō.

z ones. Ideo nō pōt esse sua beatitudo per scias speculatiuas sicut nra. ¶ Amplius nō pōt dici q̄ beatitudo angelorū cōsistat in illa cognē simultanea quā hñt de oibus rebus que sunt infra se z etiā de seipsis: quia ad beatitudinē regritur operatio perfectissima: ad hoc autez q̄ sit perfectissima: nō solum debet esse a potentia nobilissima: sz etiā de obiecto optimo: qñ tñ angelus itelligit res que sunt infra se: z etiam seipm nō intelligit obm optimū: qz istud est excellentius itelligibile. s. deus. Ideo in hac ꝯsideratione nō pōt cōsistere bitudo angeli. ¶ Dōm g̃ q̄ bitudo angeli cōsistit in itelligēdo deū. ¶ Angelus tñ itelligit deū dupl'r: vel fm modū näe sue: vel p ipsaz diuinā eēntiā. ¶ Est aūt modus intelligendi angeli fm nām suā q̄ intelligat deū p silitudinē quandā sic itelligī cā p effectū in quātū relucet in eo pfectio cāe. Istud aūt nō pōt facere angelos beatos: qz ista cognitio adhuc nō est visio dei p essentiā: z tñ in illa sola visione cōsistit beatitudo cuiuscūq; bti vt oñsum est. supra. q. 40. ¶ Luz aūt angelus cognoscit deū fm nām suam nō videt ipsuz per eēntiam suā: sed sicut cām p effectū. ¶ Pōt aūt cognosci cā p effectū multipliciter. Uno mō iquātū effectus accipiī tanq̄ mediū ad cognoscendū cām: sic fit cōiter in scijs nālibus in quibus effectus sunt magis noti q̃ cā: z ex eis arguimus cās. Uelut si quis videns eē eclypsim lune argueret q̄ sol z luna sūt in capite z cauda draconis vel iuxta: qz istud est cā ecclypsis lune: z sic etiā si qs viderit q̄ aliquis generauerit aliū: arguit eū hāe virtutē generatiuā. ¶ Scō mō cognoscit cā p effectū: ita q̄ in ipso effectu videat cā inquātū silitudo cause resultat in effectu: sicut hō vr in speculo pp silitudinē eius que ibi est. ¶ Et differt iste modus a pmo: qz in pmo sūt due cognes: vna effectus: z alia cāe: z vna cognitio est cā alteri. Nā cognitio effectus est cā q̄ cognoscat cā eius. In secūdo aūt mō est vnica cognitio siue visio: qz duz videt effectus vr cā. Idē eni est videre hoiez in speculo z silitudinē eius que est effectus ipsius. Nam hz visus duas cōuersiones. vnam sup hoiez z aliā super similitudinē eius. ¶ Zo mō cognoscit cā in effectu ita q̄ silitudo cāe in effectu sit forma p quā cognoscat effectus suam cām: sicut si archa hāret intellectus z per suā formā tradita sibi ab arte a qua pcessit illa forma tā quā a cā cognosceret artificē vel artez. ¶ Nullo aūt mō isto rū pōt cognosci effectus per cām ita vt sciat qd est: nisi sit effectus adequatus cāe in quo exprimat tota vtus cāe. ¶ Angeli aūt cognoscūt deū p seipsos q sunt qdā effectus dei: sic cognoscit cā p effectū. Nō aūt pmo mō: quia cognitio eoruz esset discursiua cū ibi sint due cognes: z tñ cognitio angelorū est tota simul: sed est ibi secundus z tertius mod⁹. ¶ Naz angeli vident deū in seipsis: sicut aliquo mō videt hō in speculo: licet nō ita pfecte: qz silitudo hois in speculo est magis vniuoca z magis determinās ad cognitionē hois q̃ silitudo dei resultans in angelo vt in effectu suo. ¶ Tertio mō proprie angelus cognoscit deū: qz est effectus intelligēs productus p artē diuinā: z per intellectū qui est fōza tradita sibi ab arte diuina itelligit ipsaz diuinā artē a qua pcessit tanq̄ effectus. Et tñ nulla istaz cognitionū adequat virtutez dei. ideo per nullū istoz modoz pōt videri deus per eēntiaz ab angelo. ¶ Jtē silitudo intelligibilis per quā aliqd intelligit oz q̄ sit eiusdē spēi cū re que intelligit: vel potius sit species eius sicut forma domus que est in mēte artificis est eiusdem spēi cū forma domus que est fabricata vel potius est species eius. Si aūt differant in spē id qō intelligit z forma intelligibilis: nō itelliget vnū per alterz sicut nō pōt itelligi homo p spēm itelligibilē de lapide. nā tñ subē sepate nō est eiusdē spēi. imo nec eiusdē gñis ēt gñalissimi cū nā dina. Ideo nō pt sba dina intelligi p nāz angeli tāq̄ p formā eius itelligibilē. ¶ Jtē oē creatū ptinet ad aliqō genus z spēm sub qb⁹ clauditr z terminat. Diuina aūt sba est infinita cōprehendens in se oēm pfectionē totius eē siue entitatis: g̃ nō pōt per aliqd creatū tanq̄ per formā diuina eēntia videri. ¶ Jtē ois spēs itelligibilis p quā itelligit quidditas vel eēntia alicuius rei cōprehendit in signando totū esse rei. Ideo voces signantes qd est res vocamus terminos qz terminat. i. claudunt sub se nām rei. Jta vt nihil maneat de esse vel nā rei qō illis terminis nō significet. ¶ Impole est aūt q̄ aliqua spēs creata taliter deū repñtet: qz ois spēs creata est alicuius gñis determinati: vñ nō pōt repñtare nisi nāz illius gñis: sicut similitudo hois in speculo nihil nisi hoiem repñtat: deus aūt est ex oē genus z ptinet eminēter esse z perfectionē oiuz generū. Jō nulla spēs creata eū pōt repñtare. Nā repñtare rez est pfecte eā fm totū esse suū ostēdere. Nā si aliqd repñtaret manū hominis aut pedes: nō diceret istud repñtare hoiem. Impole est aūt q̄ aliqd deū repñtet nisi istud ptineat eminēter esse z pfectiones oium generū sicut deus cōtinet. Nulla aūt spēs creata pōt hoc facere cū habeat esse determinatuz in aliquo gñe. Ideo nulla forma vel spēs creata pōt deū repzesentare. ¶ Jtē diuina sba est suū esse: sed eēntia sube sepate differt a suo esse. g̃ suba angeli nō est cōueniēs mediū ad cognoscē dū diuinā eēntiaz vel qd deus est. Cognoscit tñ angelus per subam suā de deo qz est: z q̄ est cā oiuz eminēs sup oīa: z se paratus ab oibus nō solū que sunt: sed ēt ab illis que mente cōcipi pñt. ¶ Ad istā autē cognē de deo hō näliter pōt puenire: lz nō ita pfecte sicut angeli. Scimus eni per effectus qz deus est: z q̄ oium rez cā est z finis vltimus: z q̄ nō ē aliqd de hīs que videmus aut itelligere possumus. Et ista est altissima cognitio quā hō in via de deo hāe pt vt ait Dio. i li. de mystica theo. ¶ Dōz aūt q̄ in ista cognē de deo nō pt cōsistere bitudo angeli: qz nondū cognoscit eū p eēntiā: nec etiā desiderium angeli in hac cognē: qz oē impfectuz in aliq̄ spē desiderat psequi pfectionē illius spēi. Et sic q hz opinionē de aliqua re que est noticia ipfecta illius rei: ex hoc ipso icitat ad habendā sciaz de ipsa que est noticia pfecta. Cognitio aūt quā angeli de deo hñt nō videndo eū per eēntiā est modus imperfectus cognitionis: qz nō putamus nos aliqd intelligere nisi subaz rei cognoscam⁹ z sic p̄m in cognē alicuius rei est scire de ipsa qd est: iō in hac cognē impfecta quaz hñt angeli de deo nō poterit quiescere desiderium eoz: sed magis mutabilī ad videndū qd deus est. ¶ Jtē ex cōditione effectuū incitat desiderium ad cognoscendū cās: z hoc mō hoies videtes effectus admirabiles rerū inceperūt phophari ingrēdo cās ipoz. p metha. g̃ cū sbe sepate cognuerint subas oiuz effectuū nō quiescet adhuc desiderium ipsaz dōec cognoscāt subaz cāe: z ls est videt deū p eēntiā. ¶ Jtē nullū finitū pt quietare ōsiderium itell's. Qō appet: qz dato q̄cūq; finito adhuc itell's desiderat maiora cognoscere vel aliqd vltra istud. Omne tñ qō est citra subaz dei est finitū: g̃ nō poterit quietari itellectus nō solum angeli: sed etiā nec nr nisi pueniat ad videndū deū. ¶ Jtez sicut in oibus naturis itellectualibus est nāle desiderium sciēdi: ita etiā est desiderium pellēdi ignorātiā. Sed angeli cognoscentes se z oia que infra eos sunt cognoscunt diuinā nāz eē sibi cognitā: z sic desiderant pellere istaz ignorantiā cupiendo videre deum. ¶ Jtē quāto aliqd est ppinquius suo fini tāto maiori desiderio monet in illū. Unde videmus q̄ motus nālis in fine est intensior q̃ in pncipio. z tñ angeli sunt ppinquiores deo quā nos: g̃ magis desiderabunt puenire ad ipz p cognē q̃ nos. Et tñ itell's nr nō quiescit etiā si cognoscat alia quousq; pueniat ad dei cognez. ergo angeli hoc magis desiderabunt. Apparet g̃ q̄ angeli nō pñt esse felices nisi videndo deū p eēntiā cū desiderium eoz nūq̃ gescat quousq; pueniat ad hoc. Bitudo tñ satiat appetitū. g̃ nō sunt beati nisi videndo deū. Hanc āt cognē nūc hñt angeli boni. demões aūt nūq̃ illā habuerunt: qz al's eēnt beati. Manēt ergo nūc angelis due cognes de deo z alijs rebus. Una est fm quam cognoscunt res per subam suā. i. per spēs sibi indictas vel cō creatas. Et ista solet vocari cognitio rerū in ppio gñe. Alia est cognitio qua p eēntiā diuinā ipsuz deū cognoscunt: z oia que sunt fm q̄ in deo eis repñtant. Et ista solet vocari cognitio in vbo: qz sicut p verbū manifestat cōceptus mētis. Ita per visionē diuine eēntie manifestat ipsa: z oia que sunt. Et ista sunt quasi quedā secreta in mēte dei. z sic apl's scōa ad cozin. 12. volēs inuere q̄ vidisset diuinā eēntiā dixit q̄ raptus fuit vsq; ad tertiū celū z audiuit archana vba q̄ nō lz hoi loqui. ¶ Primaz istarū vocat Augu. super gen. ad lraz vespertinā cognitionē: z scōam cognitionē matutinam. ¶ Prima est vespertina. idest obscura sicut vespere. scōa est clara: ideo vocatur matutina. pma est naturalis. scōa est gratuita. Naz per secundā beatificant angeli. nullus tñ hz beatitudinē naturalr nisi deus etiam qz nulla creatura pōt peruenire nālr ad videndū diuinam essentiā: vt probatum est supra. q. xlv. De hīs scūs Tho. in suma p̄ genti. li. iij. c. 47. z. 48.

¶ An angeli fuerūt creati in ista beatitudine. Qō. LXXIII.

Queritur An angeli fuerūt creati in ista bitudine. ¶ Dicunt quidaz q̄ sic: qz dicit Augu.

Augu.lib.de ecclesiasticis dogmatibus.q̄ angeli in illa qua creati sunt beatitudine pseuerant:sed angeli boni hñt nunc
2ª rō. pfectā beatitudinē gl̄ie:ergo vr̄ q̄ in illa creati sunt. ¶Itez tota sba beatitudinis consistit in dei visione:sic dr̄ io.17. Hec est vita eterna vt cognoscāt te. Angeli tñ in p̄ncipio sue creationis deū viderūt:q; al's nō potuissent hr̄e cognitionē matutinā de creaturis que est in v̄bo:z tñ Aug. asserit eos habuisse istā cognitionē:ergo in beatitudine creati sunt. ¶Itē
3ª rō angeli in p̄ncipio sue creationis habuerūt de deo aliquā cognitionē:illa tñ nō fuit in enigmate.ergo fuit in v̄bo:q; non dar̄ mediū iter eas vt colligit̄ p̄ma.ad co2in.13. Patet hoc q; dr̄ ibi. Videmus nūc p speculū z enigmata:tūc aūt facie ad faciē:quod est videre diuinā eēntiā vel cognoscere in verbo. ¶Qō aūt nō cognouerūt angeli in enigmate p3 q; obscuritas enigmatis est rōnis obumbr̄āte p cōtinuū z tēpus inquantū a sensibus z fantasmatibus inquirendo cognitiōez assumit. In angelo aūt nō est sensus nec fantasma cōsequēter nec enigma. Jō deū clare viderūt a p̄ncipio creationis:z
4ª rō. sic fuerūt beati. ¶Itē venire de posteriōribus in p2iora:z ō cātis in causas est ingrentis z cōferētis. Sed itellectus angelicus nō inquirit nec discurrit:sed simul itelligit sicut nos p̄ncipia sine discursu cognoscimus:ḡ nō cognouerūt deū p creaturas:qō est discurrere:sed per seipsū:z sic fuerunt bti.
Rñsio ad q̄ situ qōnis. A ¶Dōm q̄ angeli nō fuerūt creati in beatitudine q; de rōe pfecte beatitudinis est stabilitas z firmitas:sicut dicit Boe. de cōsol'.lib.p̄.met.i. Quid me felicē totiens iactastis amici. Qui cecidit stabili nō erat ille gradu.q.d. Nō erā felix:quia nō erā stabilis:naz si fuissez stabilis nō cecidissez. Angeli tñ a p̄n°creationis non fuerūt cōfirmati cū quidā eoz cecidert ergo nō erāt beati. ¶Si aūt dicas q̄ aliqui eoz creati sunt confirmati:nō stat:q; cū nulla culpa p2cessisset in istis potius q̄z in illis nō cōfirmasset deus potius istos q̄z illos.ita vt isti carerēt bñficijs que cōferebanr̄ illis. ¶Itē simul angeli boni effecti sunt bti:z angeli mali miseri non fuerūt tñ angeli
B mali creati in miseria:ḡ nec angeli boni creati sunt in beatitudine. ¶Cōsiderādū p2o hoc q̄ btitudo cuiuscūq; nāe intellectualis:siue dei siue angeli:siue hois:cōsistit in cōtēplatione altissimi obi.s.dei:vt oñsum est supra.q.4o. Nō est aūt pol'e istā cōtēplationē repiri equal'r in vnaquaq; nā itellectuali. Uñ beatitudo cuiuslibet cōsistit inquātū attingit istā pfectionē opationis' p̄m modū nāe sue. Jdeo diuersimode inuenit in deo:z in angelo:z in hoie p̄m eoz nālia p2siderata.
¶Deus eni nāl'r seipsum p eēntiā suā videt:z nō p aliquā
C sui silitudinē. Intellectus aūt angeli nāli cōgne videt deum
Quō āgel' nāl'r cognoscit deū:z q̄liter homo. p quādā silitudinē illius que in ipso est. Unde in lib.de cāis dr̄ q̄ itelligentia cognoscit id qō est supra se.inquātū est causata ab ipso. Uñ silitudinē dei hz angelus p̄m modū eē p2p2ū:cū nō hēat silitudinē eius nisi inquantū ab ipso est. Intellectus aūt humanus nāl'r deū itelligit:nō qdē per eēntiā nec ēt per silitudinē dei que sit in ipso:sed p silitudinē receptā a creaturis.ad ro.i.inuisibilia dei p ea que facta sunt z c̄.
¶Si aūt dicas quō itellectus nr̄ nō cognoscit deū p silitudinē aliquā illius que in ipso sit. ¶Dicūt aliq q̄ hoc fit:q; nō est silitudo aliqua dei in intellectu nr̄o:sed falsuz est. Nā
D magis p2opinquus est intellectus nr̄ deo q̄z res māles:z tñ in rebus mālibus est quedā dei silitudo per quā intellectus nr̄ cognoscit deū.ḡ a fortiori erit in intellectu nr̄o:maxie q; hō dr̄ creatus ad silitudinē z imaginē dei.gen̄.p̄.quā imaginē z similitudinē doctores ponunt in aia z non in corpore.
¶Dōm ergo q̄ hz in intellectu nr̄o sit silitudo quedaz dei magis q̄z in rebus mālibus:tñ intellectus nr̄ cognoscit deū p silitudinē rerū mālium z nō p eā que est in ipso:q; nāle est intellectui nr̄o nihil intelligere per seipsum:sed per spēs' acceptas a sensu. Unde seipsuz nō cognoscit nisi per exteriora:
E p reflexionē quandā inquātū illa cognoscit. Jō ēt sicut itell's nō cognoscit se p seipz hz sibi pñs sit:sed p exteriora. Jta etiā
De triplici visione z triplici intellectione. deū nō cognoscit per imaginē illi' quā in se hz:sed p quandā silitudinē eius acceptā a rebus mālibus. ¶Differt aūt ista triplex cognitio de deo supra posita nunc p̄m modum q̄ est in
F visione.sicut oculus videt lucē exñtē in pupilla:non per aliquā similitudinē eius sed per seipsaz ibi p2esentē. Et huic visioni similatur cognitio qua deus seipsuz videt:q; nō p speciē aliquā:sed per eēntiā suā se videt. ¶Est alia visio:vt sic aliquis videt hominem respiciendo ipsum.nam videt tunc non per ipsam substantiam rei:sed per speciem acceptam immediate ab ipsa re. Huic visioni similatur cognitio qua angelus cognoscit deū. Nā nō videt eū per eēntiā sed per spēm acceptā imediate ab ipso. Alia visio est qua vr̄ res per silitudinē suā que est in speculo:q̄z quis nō respiciendo rē sed speculū:per imaginē rei que ibi est videt ipsaz rē:tunc nō vr̄ res per eēntiā suā nec etiā:per spēm acceptā imediate ab ipsa re sed p spēm acceptā a speculo. Talis aūt est cognitio qua hō nāliter deū cognoscit:quia non est per essentiā: nec etiā per spetiez impressam immediate homini a deo sed per spēm acceptā a rebus in quibus p quādā tenuem silitudinē deū cōspicimus. Jdeo ppr̄ie cognitio quā habemus de deo nāliter vocatur cognitio in speculo.p2i.ad co2in.13.s.q; deū in creaturis sicut in speculo conspicimus. ¶De angelis aūt dōm est q̄ fuerunt creati in illa perfectione visionis diuine q̄ eis nāliter cōpetit.s.per similitudines que in eis sunt:z ista pōt vocari quedā beatitudo large. Q; tñ ista nō satiat appetituz ipsoruz.vt oñsum est p2ecedēti.q.nō est vera btitudo sed cōsistit ipsoz btitudo in visione dei per eēntiā:quā visionē nulla creatura ex puris nālib⁹ hr̄e pōt:vt oñsuz est supra.q.45.
¶Et ista beatitudo sicut nō cōpetit eis nāl'r. Jta nec etiā habuerunt eā in p̄ncipio sue creationis:q; tunc solū consecuti sunt ea que eis nāl'r cōpetere poterāt:z in hoc fuerunt equales oēs angeli:siue qui postea boni siue qui mali facti sunt.s. q̄ nemo eoz creatus est in beatitudine:sed postea cadentibus eis qui sponte mali facti sunt:reliq ex dei gr̄a beatitudinē assecuti sunt que est in visione dei per eēntiā. De hūs sanctus Tho.scōo sen.di.4.arti.i. ¶Ad p̄mū dōm q̄ Aug. accipit beatitudinē large p2o illa visione dei que angelis cōpetebat nāl'r.s.vt deū in seipsis viderēt p silitudinē dei in seipsis exñtē. Per hoc tñ nō erāt bti simpl'r cū maiozis pfectiōis eēnt capaces:sed p̄m qd poterāt dici bti.s.inquātū angeli:q; hēbant istud qō nāliter ab angelis tanq̄z sūmū hr̄i poterat. Et sic Ari.p̄ ethi. dixit quosdā btōs vt hoies.i.nō simplici:sed p̄m p2ditionē hūanā. ¶Ad 2ᵐ dōz q̄ angeli viderūt verbū z ita potuit eē cognitio matutina a p̄ncipio sue creatiōis. Et tñ nō viderūt verbū in seipso qō est p eēntiā videre:sz viderūt istud in seipsis p silitudinē dei q̄ in eis est. ¶Ad 3ᵐ dōm q̄ cognitio angelor̄ de deo quā nāliter hñt nō dr̄ ppr̄e in speculo:q; nō videbant deū vt in altare:sed per spēm eius imediatā in seipsis exñtē:sicut hō nō dr̄ videre istud in speculo cuius silitudo imediate est in oculo suo:sed istud cuius silitudinē in speculo videt:z tñ angeli in seipsis hñt silitudinē dei ab eo imp2essaz inquantū ipsi sunt effectus eius z per illā ipm imediate cognoscunt:sed cognitio illa quā hō nāl'r hz de deo dr̄ ppr̄ie in speculo eē:vt p3 ex dictis. ¶Et sic p3 q̄ cognitio quā nāl'r āgeli hñt de deo nō est in speculo z enigmate. z tñ nō ē visio dei p eēntiā vl' q̄ vocet facie ad faciez. Cū āt dr̄ q̄ iter istas visiōes nō sit mediū. Dōz q̄ verū ē quātū ad hūanā cognē quā cōiter de deo hz:z tñ simpl'r bñ dar̄ mediū. Nā visio nāl'r q̄z hñt āgeli de deo ē media:ēt si ōs ipi meret itellectui nr̄o spēz aliquā p quā eū ml'tū excellēter cognoscerem⁹ nō accipiēdo aliqd a reb⁹:eēt cognitio media inter illā q̄ est in speculo z eā q̄ est facie ad faciē.cū ista spēs nō acciper̄ a reb⁹:sz a deo imediate imp̄mer̄et. ¶Ad 4ᵐ dōz q̄ angeli nāli cognitione nō cogñscūt deū discursiue z ingrēdo:quia in hoc sunt ml'te cognitiones cū discurrat de vna re ad alterā:sic in cogne p2clonis ex p̄ncipijs:nā vna cogne fertur itell's in p̄ma p se:z alia cogne in p2clonē ex p̄ncipijs. ¶In reb⁹ āt q̄ cogñscunt p spēz imediate acceptā ab ipsis:eadē cognitiōe fert̄ pō.in obm z in spēz. Sic cū qs videt hoiez pñtē videt eū p spēm ipsius q̄ ad culū venit. Et tñ oculus eadez visione fert in spēm z in rē visaz:iō nemo dr̄ videre hoiez pñtē sibi p discursuz. Angeli āt nāl'r cogñscūt deū p spēm imediate ab eo acceptā.iō nō ē cognitio discursiua:sic nos cū videm⁹ hoiez pñtē. ¶Nūc aūt dicto de btitudine.dōm erit de dotibus que ad btitudinē p̄tinēt z aureolis.de istis tñ.s.aureol' dicet̄.infra.13.z de dotibus dicet̄.j.17. Et q̄m frui est actus' q̄ p̄tinet ad btitudinē de fruitione dicendū est.

¶Cuius potentie actus sit fruitio. Questio.LXXIIII.

Opi.q̄ rūdaz. p̄ª rō

Queritur P2io de fruitione cuius pōe sit act⁹. ¶Aliq dicunt q̄ sit intellectus quia frui nihil aliud est q̄z fructū capere:sed fructū humane vite qui est beatitudo capit intellectus.cū beatitudo cōsistat in actu itell's.vt oñsuz est.3.q.33.ḡ frui ē itell's. ¶Itē frui est actus nobilissime potētie cū frui sit circa finem:z est pfectissimus

2ª rō

actus

actus hois ponēs eū in suo fine: ſz itellectus est pō. nobiliſſima in hoie ergo ad intellectū ptinebit. ¶ Itez Aug. dicit q̄ visio est tota merces: sed merces opationis nr̄e cōsistit i fruitione diuine essentie. g̃ fruitio est ipsa visio: illa aūt ē itellect⁹ iō fruitio erit in itellectu. ¶ Alij dicunt q̄ fruitio sit oiuz potentiarū: ita q̄ quelibet posset frui obo suo: q̄ quelibet potētia: hz ꝓpriū finē qui est pfectio eius sicut visus cognoscere visibile: ⁊ auditus distinguere sonos: finis tñ rei est fructus eius: g̃ quelibet pō poterit frui. ¶ Itē frui importat delectationē: sed delectatio sensibilis ptinet ad sensum q̄ delectaī in suo obo: g̃ fruitio ptinebit ad potētiaſ sensitiuas que sunt apprehensiue. ¶ Itē pz q̄ premiū rñdet merito: ⁊ tñ hō mereī opando per oēs potētiaſ. ergo premiabiī in oibus: ſz premiū est fruitio. g̃ in oibus potētijs erit fruitio. ¶ Item dicit Aug. sup illud io. 10. Ingredieī ⁊ egredieī ⁊ pascua īueniet .ſ. hō inueniet pascua interius in deitate saluatoris: ⁊ exterius in hūanitate eius: ⁊ tñ videre hūanitatē xp̄i pertinet ad oculū. g̃ etiā oculus frueī. ¶ Alij dicunt q̄ nullius potētie sit frui q̄ actus denoiatur ab illa pō cuius est. frui tñ nō denominaī ab aliqua sicut itelligere ab itellꝯ velle a volūtate. ergo nullius est. ¶ Dōm q̄ fruī ꝓprie voluntatis est. Pro quo. ꝓsiderandū q̄ fruitio ⁊ fructus ad idē ptinent ⁊ vnum dr̄ deriuari ex altero. Et q̄ñ sensibilia sunt nobis nāliter magis nota: accipitur nomen fructus ab eis que sunt in sensu. Fructus aūt sensibilis est vltimus q̄ de arbore expectaī: ⁊ cū quadā suauitate recipitur: ⁊ sic fruitio vr̄ ptinere ad amorē ⁊ delectationē quā aliqs hz de vltimo expectato: finis aūt est vltimū q̄ expectaī: ⁊ finis hz rōnē boni: bonū aūt ad appetitū ptinet. iō frui ꝓprie ptinet ad pōz appetitiuā. ¶ Aliter pōt cōsiderari q̄ fruitio fm q̄ nos accipimus cōsistit in opatione pfectissima hois cū fruitio sit vltima felicitas eius ipsa aūt felicitas est in visione dei: vt ꝓbatū est supra. q. 4o. Ex visione aūt efficiī ipsum visum quodāmō intra videntē cū nō fiat visio per spēm aliquā: sed per ipsaz eēntiā q̄ vr̄: ⁊ p hoc q̄ visus est intra videtē est q̄dā cōprehensio eius: q̄ q̄ est intra aliqd cōprehensus est ab illo: ⁊ sic p visionē ꝓie fit cōprehensio que succedit spēi que hr̄ in via: sicut in via spes quedā mō gigniī ex fide: cui in pria rñdet visio. ⁊ q̄ p visionē ipsius q̄ vr̄ receptū est intra videntē: fit quasi quedā penetratio mutua vt vnū sit in altero: ⁊ alterū in altero: siē dr̄. p. Jo. 4. Qui manet in charitate in deo manet ⁊ deus in eo. Et p istā penetrationē sunt maxie vnita. Et q̄ ex vnione cōueniētis ad id cui cōuenit in rebus pcipientibus causaī delectatio: necesse est ad istā visionē dine eēntie in qua est felicitas sequi maximā delectationē que ad voluntatē pertinet ex suo cōplemento. Nā delectatio dicit cōplacentiā quandā sequentē ad cōiunctionē cōuenientis cū eo cui cōuenit sentire autē aliqd esse cōueniens alteri ptinet ad potētias apprehensiuas. cōplacentiā aūt hr̄e de illa coniunctione pertinet ad solā appetitiuā. Fruitio ergo in opatione pfectissima cōsistit que est felicitas ⁊ est visio dei. nō tñ est ipsa visio formaliter fruitio: sed iquātū est ista operatio pfectissima quiescit voluntas in illa. ⁊ cōplacet sibi de ea tanq̄ de ꝓprio bono: ⁊ illa cōplacētia vocaī fruitio. Uñ formaliter fruitio actus voluntatis est: ⁊ tñ nō est pp aliqd bonū q̄ in ipso sit: sed propter bonū q̄ est in actu intellectus quo fruiī volūtas tanq̄ ꝓprio bono p cōplacentiā q̄ est actus eius. Et fm hoc posset dici q̄ fruitio cōsistat in actu intellectus: q̄ eo fruiī volūtaſ accepto sub rōne sūmi boni. Q̄ tñ ille actus est videre ſz se ⁊ nō delectari: ſz ad illū sequaī necessario delectatio tanquā p se accns eius vt ostensuz est supra. q. 24. dicimuſ fruitionē esse voluntatis actum: q̄ ſz ad intellectum solū pertineat videre ipsum summum bonum ad voluntatem tamen solam pertinet quietari in illo vt in fine: cuz rō boni ⁊ finis ad voluntatem pertineat. Et sic g̃naliter loquentes dicimus fruitionem eē voluntatis. Sic enī dicit Aug. li. de doctrina xp̄iana q̄ fruimur optatis. ⁊ in li. de trinitate dicit q̄ frui ē amore inherere alicui rei pp seipsaz. ⁊ tñ amare ⁊quiescere in rebus cū ꝺlectamur ad voluntatē pertinet. Ideo fruitio ad ipsam pertinet. De hȳs scūs Tho. j. 2. q. xi. arti. i. ⁊ p̄ sen. dist. i. arti. i. ¶ Ad ꝑmū dōm q̄ fruitio pōt pertinere ad intellectū māliter sed formaliter ad voluntatē pertinet. Voluntas nāq̄ sola ꝓprie fruitur. Id tñ quo fruitur ad itellectū soluz pertinet: sed ipsa accipit istud tanq̄ bonū ꝓpriū. Nihil enī prohibet vnū ⁊ idē fm diuersas rōnes ptinere ad diuersas potētias ē: ⁊ sic ipsa visio de deo inquātū est visio est actus intellectus. inquātū vero est quoddā bonū est finis ⁊ obm voluntatis: ⁊ sic fruitur illo. Unde itellectus ꝓsequiī finē vite humane tanq̄ pō. agens ⁊ pueniēs. volūtas aūt cōsequiī finez tanq̄ pō mouēs ad finē ⁊ fruens ipso iam adepto quiescēdo in illo. ¶ Ad 2ᵐ dōm q̄ fruitio est nobiliſſime pōe. i. istō bonū quo fruimur pertinet ad pōam nobiliſſimā: ⁊ sic vere ptinet ad itellectū q̄ solus videt deū: ⁊ tñ frui istō bono nō opz q̄ ptineat ad pōaz excellentiſſimā: sed ad illā que ꝓsequitur excellētiſſimā: ⁊ hz istud bonū pro obo sub rōne boni: ⁊ ista est voluntas iō ipsa fruiī: ſz nō sit ipsa nobiliſſima pō: ſz itellectus vt oñsum est. supra. q. 33. licet qdā velint ipsaz excellētiorem intellectu. ¶ Ad 3ᵐ dicendū q̄ visio est merces: ⁊ iō tota delectatio vel fruitio est in visione dei: ⁊ tñ ipsa visio nō est fruitio sed qetatio ⁊ cōplacentia volūtatis in illa visione est fruitio: ⁊ tunc fruitio formaliter sumpta nō est merces: sed est gaudiū quoddā de mercede habita. ¶ Ad 4ᵐ dōm q̄ ad potētias apprehensiuas nō ptinet frui ꝓprie sed ad appetitiuā: q̄ frui est de fine vltimo. Finis tñ cuiuslz pōe apprehensiue cōtineī sub obo appetitiue sicut ꝓpriū sub cōi vel particulare sub vli. Perfectio tñ cuiuslibet pōe ⁊ finis eius iquātū est quoddā bonū ptinet ad appetitū: ⁊ ꝑter hoc appetitꝰ mouet oēs potentias ad fines suas: q̄ ipse consequiī bonū q̄ reperiī in fine vel obo cuiuslibet pōe: ⁊ sic ad ipsuz ptinebit fruiī q̄ ipse solus cōsequiī fines oiuz pōaz in rōne cuiusdā boni de q̄ est delectatio. Nulla aūt alia pō apprehēdit oba in rōe bōi ſz ſb aliq̄ alia rōne ꝑa. ¶ Ad 5ᵐ dōm q̄ in delectatiōe duo sunt. vt supra dixim⁹. ſ. pcipe cōiunctionē ꝓuenientē ad id cui cōuenit ⁊ delectari vel cōplacere sibi de illa coniunctione. Primū est oiuz potentiarū apprehensiuaꝝ. Scōz est solius potētie appetitiue: ⁊ sic denoiaī fruitio a cōplemento suo ⁊ sic sola voluntas fruiī. Si aūt cōsiderareī fruitio quātū ad suū primū ois potētie apprehensiue fruerenī ⁊ voluntas nō frueret. ¶ Ad 6ᵐ dōm q̄ potētie inferiores appetitiue nō pñt frui q̄ nō hñt opationes circa vltimū finē cū illuz nō apprehendant: q̄ sunt vtutes māles. Et tñ sicut nunc intellectus pficiī accipiendo a sensibus. ita in pria erit eōrio: q̄ oēs potētie inferiores accipient a superioribus. Nam bonū intellectus ⁊ volūtatis redundabit in eas. Unde Aug. dicit in li. de spū ⁊ aia. q̄ sensus vteī in rōnē. ſ. iquātū sua re muneratio a rōne emanabit. ¶ Ad 7ᵐ dōm q̄ humanitas xp̄i nō erat finis vltimus btōz: sed visio diuine eēntie. Uñ in visione humanitatis xp̄i nō erit ꝓpria fruitio: sed erit q̄dā accidentale gaudiū sicut in corpe excellentiſſimo totius vniuersi. ¶ Ad 8ᵐ dicendū q̄ q̄ñ aliquis actus absolute ptinet ad aliquā potentiā denoiaī ab illa: sicut videre a visu: sed q̄ñ est actus vnius potētie nō absolute sed in comparatione ad aliā a nulla denoiatur. Sicut scire est actus rōnis ꝑ ordinē ad intellectū. ſ. inquantū deducit ex principijs pclones. Uñ nō denoiaī ab aliq̄ pō. Sic frui est actus volūtatis inquātū ꝓsequī actū itell⁹. ſ. dei visionē. Jō nō denoiaī ab aliq̄ pō: licz sit volūtatis sicut scire nō denoiaī ab aliq̄ ſz sit rōnis.

¶ Cuius habitus est actus fruitio. Questio. LXXV.

Queritur Cuius habitus est actus ipsa fruitio. ¶ Dōm q̄ charitatis: q̄ sicut frui est actus optimus. ita dz esse optimi habitus. Et tñ charitas est excellentior iter oēs habitus. p. ad corin. 13. g̃ charitas ē fruitio. ¶ Itē fruitio ꝓprie erit in pria: ⁊ tñ ibi nō manebunt alij habitus theologici. ſ. fides ⁊ spes ⁊ multe alie perfectionis vie. de charitate aūt sola dr̄ q̄ nō euacuabiī: sed manebit in pria: eo. c. ergo ipsius est fruitio. ¶ Itē frui est amorez inherere alicui rei pp se. vt ait Aug. 9. ⁊ 10. de trinita. sola tñ charitas amat aliqd pp se. g̃ fruitio ipsius est. ¶ Aliqui dñt q̄ nō ptinet ad eam: q̄ ad fruitionē tria requirūt. ſ. perfecta visio: plena cōprehensio ⁊ inhesio amoris consumati. Jsta tñ ptinent ad diuersos habitus: ergo nō ad solā charitatē. ¶ Itē per fruitionē hō deo cōiungiī. oēs tñ vtutes ꝺiungūt hoiem deo cum vtus sit dispositio pfecti ad optimum. 7. ethi. g̃ ad oēs vtutes ptinebit fruitio. ¶ Dōm q̄ solius charitaſ est vt dictū fuit. Et ad rōnē ꝑmā dōm q̄ quāuis ista tria cōcurrant ad fruitionē vt oñsum est ꝑcedēti. q. tñ cōsumaī fruitio in vltimo. ſ. in delectatione: ⁊ ab illa noīaī. ¶ Ad 2ᵐ dōz q̄ oēs virtutes coniungunt nos deo per modum meriti cuiusdam dispositionis. charitas autez coniungit nos ei p modum perfecte vnionis: ad quod nulla alia virtus peruenit.

Quod patet

Rñsio ad q̄sitū qōnis. ꝑ rō. A

2. rō. B

3ª rō C

f

g

D

E

3ª rō. C

4. rō. D

Rñdeī q̄sito qō nis. A

B

C

D

E

2ª opio aliqruz. ꝑ rō

2ª rō

3ª rō.

Qō p3 q: virtus quelibet coniungit obō suo pōz3 cuius est q:obm est vltimū illius. oium aūt virtutū sunt oba quedaz res particulares citra deū vt in moralibus virtutibus quarū obiecta sunt passiones ⁊ actiones. charitaſ aūt habet p:o obiecto ipſuz deū. Jdeo p:opriū ei⁹ ē vnire hoiez deo: ⁊ sic ipſa sola fruitur. De hȳs scūs Tho. p̄. 2. distin. pri. articu. i.

S. Tho.

¶ An solo deo fruendū sit: vel ēt alȳs rebus. Qō. LXXVI.

Opio quorundam.

Queritur An solo deo fruēdū sit: vel possumus alȳs rebus frui. ¶ Quidā dicūt q; ēt alȳs rebus fruamur: q: fructus est quo qs fruitur sed ad gaudiū: pax: charitas: ⁊c. ergo hȳs frui possumus q̄ nō sunt deus. nec vltimuſ finis.

p̄a rō.

¶ Jtē actus volūtatis pñt reflecti supra seipſos: q: volo me velle: ⁊ amo me amare: sed frui est actus voluntatis p quē fruimur: vt dicit Aug. io. de trini. g̃ pōt qs frui sua fruitione: ⁊ illa nō est deus. g̃ nō solū deo fruendū est.

2a rō.

¶ Jtez hoibus fruimur. Sic eni dicit paulus in epla ad philemonē. Fruar te frater. ergo nō solo deo fruimur.

3a rō

4a rō.

¶ Jtē vt dicit Aug. in li. de doctrina xp̄iana. Jllis rebus fruimur que nos btōs faciunt beatitudo tñ creata que est ei visio nos btōs efficit. g̃ etiā illa fruimur.

5a rō.

¶ Jtē opatione pfecta fruimur cū ipsa sit vltimuſ finiſ hois q: est felicitas eius. ⁊ tñ vltimo fine fruendū est: ⁊ ita est de opatione que est felicitas q: nō q̄rit pp aliud vt dr̄. p̄. ethi.

6a rō.

¶ Jtē virtutibus ⁊ quoz bono honesto frui possum⁹ q: fruitio est de eis que pp se querunt: vt ait Aug. Tale aūt est honestū: q: vt dicit tullius. honestū est qō sua vi nos trahit: ⁊ sua dignitate nos alicit. g̃. nō solo deo fruimur.

Rñsio ad q̄ situz qōis. A

¶ Dicendū q; frui pp:ie sumptū de deo solo est. nā fructus ꝫ rōnē suā duo dicit. s. q; sit aliqd vltimū: q: fructus est vltimum qō de arbore expectatur: ⁊ etiā q; appetitū getet quadā dulcedine vel suauitate: aut delectatione. ¶ Ultimū aūt pōt dici aliqd dupl'r. s. simpl'r. aut ſm quid. Simpl'r vltimuz est qō ad nullū referr'. vltimū ſm quod est vltimū aliquo: sed non oium. Jllud aūt qō est vltimū simpl'r: est in quo, qs delectaī sicut in vltimo fine. ⁊ istud vocaī pp:ie fructus: ⁊ hac re dicemur frui. Jllud aūt qō in seipso nō est delectabile: sed solū appetiī pp aliud sicut potio amara pp sanitatē nullo modo pōt dici fructuſ. Jllud aūt qō in se hz quādā delectationē ad quā aliqua referunt pōt vocari fructus aliquo mō sed nō ꝫ pfectā rōnē. Uñ ⁊ illo possumus dici frui: sed large. Nā dicē Aug. io de trini. q; fruimur cognitiſ quibus mens delectata quieſcit: ⁊ tamen ipſa non quieſcit simpliciter niſi in vltimo quia quamdiu aliquid expectaī adhuc manet motus mētis in ſuſpenſo: lz ad aliquā ptez eius qō optat taz puenerit. sic in motu locali totū mediū inter terminū a quo ⁊ in quez est aliquid ad qō optaī pueniri. ideo quelibet pertranſita volūtas aliquo mō quietaī: ⁊ tñ nō simpl'r quouſqz puenerit ad terminū quē ſibi vltimū cōſtituit. Et sic ſolo deo ſiue vltimo fine qō idē est frui possumus: q: iſtud est simpl'r vltimū i qō

B

appetitus moueī. ¶ Cōſiderandū etiā q; possumus dici large loquēdo de fruitiōe frui aliquo tanq̄ obō. Et sic fruimur deo tanq̄ vltimo fine ⁊ pp:ie. Large aūt loquēdo quibuſdā alȳs bonis iferio:ibus frui possumus. ¶ Alio mō fruimur aliquo tanq̄ medio fruendi ⁊ sic fruimur fruitione que est mediū fruendi obō. Fruimur etiā habitu elicientē operationē illā ⁊ sic fruimur charitate. ¶ Alio mō fruimur aliquo tā quā inſtro fruitionis ⁊ sic fruimur voluntate que est pō eliciens fruitionē. i. q; p ipsaz fruimur: ⁊ nō q; ipsa tanq̄ bono quodā fruamur. De hoc scūs Tho. p̄. 2. q. xi. arti. 3. ⁊ p̄ sen. di. .i. q. 3. ar. i. ¶ Ad p̄mū dōm q; fructibus spūs sci nō fruimur

C

nec vocaī fructus quaſi eis fruamur. ¶ P:o quo sciendū q; fructus alr cōparaī ad arbore ꝓducentē: ⁊alr ad hoiez fruētē. Naz respectu arboris nō dr̄ fructus quaſi arbor frua tur illo: sed q: est vltimū q; arbor ꝓducit. ⁊ cōpaī ad eā fructus vt effectus ad cām. cōparaī aūt ad hoiez fruētē sicut vltimū expectatū ⁊ delectans: ⁊ sic illa que numerat apl's ad gala. s. dr̄ fructuſ. s. sci: q: sunt qdā effect⁹ ei⁹. in nob. ¶ Uñ vocaī fructus nō q; eis fruamur tanq̄ vltimo fine: sed q: in nobis a spū scō cāti sunt. ¶ Uel pōt dici ſm ambrosium q; vocaī fructus q: hñt in se aliqd pp qō appetaī. s. quādā suauitatē ſm quā nobis placere pñt: ⁊ tñ hoc non tollit qn ad vltimū finē referaī. ¶ Ad scōz dōm q; fruitiōe possumus aliquo mō frui. Nā finis dr̄ dupl'r. s. ipsa res que p̄pter se querī. ⁊ adeptio vel possessio ipsius rei. Et isti nō sūt

D

duo fines: sed vnus finis: ⁊ tñ vnus applicatur alteri: quia res est finis per se: adeptio aūt est finis inquātū nos coniungit ipsi rei. Deus ergo vltimus finis est sicut reſ que pp se vltio q̄rit. Fruitio āt est, finis: q: ē adeptio hȳ finis vltimi. Sic̄ g̃, nō ē aliⁱ⁹ finis ōs: ⁊ fruitio dei. Jta nō ē alia rō q̄ deo fruimur: ⁊ q̄ fruimur dīna fruitōe. Pōt tñ dici q; fruimur deo tā quā obō fruitionis: ipsa aūt fruitione fruimur formal'r ⁊ nō obiectiue: q: est id p qō fruimur tanq̄ per mediū: ⁊ nō quo fruimur tanq̄ obō. ¶ Ad 3m dōm q; sicut dicit Augu. 3. de doctrina xp̄iana si apl's dixiſſet fruar te ⁊ non addidiſſet in dño: videreī posuiſſe finē dilectionis in hoie: sed q: addidit in dño signauit q; in deo finē poneret: ⁊ eo frui se itelligeret ⁊ sic dixit se frui hoie nō tanq̄ termino: sed tāq̄ medio. Hoc aūt est quantū ad hoies iustos qui pñt repītare deū qui est obiectū fruitionis pp similitudinē gr̄e ſm quaz deus habitat in sanctis. Peccatoribus aūt nō possumus frui etiam in dño: q: non est in illis gr̄a que faciat deū habitare in eis ⁊ q̄ est exēplar illius sūme bonitatis dei qua fruendum est. Et a fortiori nō possum⁹ frui creatura irrationabili. i. q; fruamur deo in ea q: minus illa hz de ſilitudine dei q̄s hō peccator.

¶ Ad 4m dōm q; fruimur illis rebus q̄ nos btōs efficiunt .s. effectiue: ⁊ est solus deus siue tres pſone diuine qō idem est. Jpſa aūtē beatitudo que est visio dei ⁊ aliqd creatū non efficit nos btōs effectiue sed formal'r: sicut albedo faī hoiez album formal'r sed nō effectiue. ¶ Alr pōt dici q; deo fruimur tanq̄ obiecto fruitionis btitudine aūt fruimur tanquā medio fruendi. ¶ Ad 5m dōm q; fruitio ꝓp:ie est finis opatio aūt nūq̄ hz rōnē finis vltimi simpl'r etiā si sit imanēs: cū ipsa sit de aliquo obiecto: ⁊ istud perficit ⁊ terminat eā. Q: tñ obiectū non assequiī niſi p opationē idē est appetitus ad obiectū ⁊ ad opationē. Et sic fruimur aliqualr opatione inquātū ipsa ꝓiūgit nos deo quo ve fruimur: ⁊ tunc eadē fruitione fruimur deo ⁊ ipsa fruitione vel opatione. ¶ Ad 6m dicendū q; pp se appeti dr̄ dupl'r. Uno mō q; non appetiī pp aliud ⁊ hoc mō vtutes ⁊ oia bona honesta nō appetunt pp se cū appetant pp alterū. Nā vtus pp actū appetiī cū sit qdā habitus. Alio mō dr̄ appeti pp se aliqd. i. nō per accñs: ⁊ sic virtus ⁊ honestū pp se appetunt: q: hñt in se aliqd pp quod appetant. s. dignitatē suā: etiā si nihil aliud eēt ad qō ordinaret. Et sic possum⁹ aliq̄ mō frui vtutib⁹ ⁊ tñ q: ipse ordinaī ad btitudinē nō fruimur eis absolute. s. tāq̄ obīs fruibilib⁹: ꝫ solū vt medȳs vl'istris ad vltimū finē q est fruibilis.

An fruimur deo tribuſ fruitionib⁹ vel vnica. Qō. LXXVII.

Queritur Cū fruitio sit pp:ie de deo: ⁊ deus sit tres pſone eq̄liter bone ⁊ perfecte: an fruamur deo tribus fruitionibus vel vnica. ¶ Quidā dicūt q; tribus: q: actus distinguunt p oba: ⁊ tñ oba sunt tres pſone. Sic eni dicit Aug. q; tres sunt res qbus fruimur: pr̄: filius: ⁊ spūs scūs: ⁊ iste nos btōs efficiunt. g̃ tribus fruitiōib⁹ fruemur. ¶ Jtē opatio aie que terminaī ad aliqd cōe nō est pfecta niſi descendat ad pp:ia illius cōis sicut cognitio g̃niſ nō pficiī niſi per cognē dr̄ie. ⁊ml'to minus poterit amor perfici in cōi: ꝫ i ꝑticulari. Fruitio āt ē opatio pfecta. g̃ nō fruemur eēntia dīna solū q̄ est cōis trib⁹ pſonis: ꝫ ēt ipſis pſōis ⁊ ꝓpetatib⁹ eaz ⁊ sic erūt tres fruitiōes. ¶ Jtē qcqd hz filiⁱ⁹ ad pr̄ez referre solz tāq̄ ad id a q̄ hz: sic dr̄. io. s. mea doctrina nō ē mea: ꝫ ei⁹ q misit me. Sic g̃ bonitatē accipit filius a pr̄e ⁊ eēntiā ⁊ oia alia nascēdo: vt ait hila. g̃ fruitio bonitatis filȳ: referr' in fruitionē pr̄is. vñ eq̄liter fruemur pr̄e ⁊ filio ⁊ spūi nō erit vna fruitio: sed multe. ¶ Dicendū q; deo fruimur ⁊ etiā trib⁹ pſonis fruimur vt Aug. dicit fruitio tñ pp:e est de aliquo tanq̄ de vltimo bono in quo mēs delectata qe scit: ꝫ ergo tres pſone sunt deus ⁊ sunt eq̄les ⁊ quelibet eaz sit in infinitū bonū nō tñ sunt tria bona sed vnū bonū: sic est vna eēntia triū ⁊ nō distinguūt pſone niſi p pp:ietates relatiuas ⁊ ille nō hñt rōnez boni nec fruibilitatis: q: sunt relationes que pfectionē nō dicunt. Jd aūt qō dicit pfectionem vnū est in tribus pſonis. ideo vnica fruitione illis fruimur. ¶ Jtē sicut dictū est fruitio ē de vltimo fine: sed tres pſone diuine sunt vnū bonū p̄mū oium rerū ⁊ vnus creator: ita g̃ erunt vnus finis: ⁊ sic nō poterūt esse de illis multe fruitiones. ¶ Jtē fruitio ē de nobilissimo obō cū sit felicitas ⁊ felicitas est circa optimū vt dr̄. io. ethi. nobilissimū aūt vnū tm̄ ē q: qō p excellētiā dr̄ vni soli ꝙuenit. Nō g̃ poterit eē fruitio nisi de vno: ⁊ tñ fruimur trib⁹ pſōiſ. g̃ vnica fruitiōe illis fruemur inquātū ipse tres sūt vnicum ⁊ idem summum bonum

Opi. q rūdaz, p̄a rō

2a rō

Rñdet ad q̄ qōis. 2

p̄a rō

2a rō

3a rō.

3a rō.

¶ Alȳ ēt

¶Alĩ etiã dicunt q̄ neceſſe eſt vnicã fruitionẽ ex pte p̄o-
p̄rietatũ p̄ſonaliũ que ſunt relatiue q̄: qui nouit vnũ relati-
uoꝝ nouit ⁊ reliquũ: vt dicit Ariſt. in p̄dicamẽtis. Cum g̃
fruitio oriaſ ex viſione: qui fruiť vno relatiuoꝝ inquatũ hu
iuſmõi eſt fruiť reliquo. Et ſic eadẽ fruitione fruemur oibus
cũ in fruitione vnius cõtineaſ fruitio oĩũ. ¶Rõnes tñ p̄-
cedentes magis cõuincunt q̃ iſta. De hȳs ſcũs Tho. p̄. ſen.
di. i. arti. i. ¶Ad p̄mũ dõm q̄ q̃ꝝ tribus p̄ſonis fruamur
nõ ſunt tria oba fruitionis: q̄ obm fruitionis eſt bonũ: p̄ſo-
ne aũt nõ diſtinguñť p bonũ: q̄ oẽs tres ſunt vnũ ⁊ idẽ bo-
nũ: ſed diſtinguñť p̄p̄rietatibus relatiuis que ad fruitionẽ
nõ p̄tinẽt: ⁊ ſic eadẽ fruitione eis fruemur. ¶Ad ſcõm dõ
q̄ p̄p̄rietate cuiuſlibet p̄ſone fruemur inquãtũ ipſa eſt idem
realr cũ eẽntia vel bonitate diuina: ⁊ differẽs rõne: ⁊ tñ nõ
erunt tres fruitiones: q̄ tres p̄p̄rietates ſunt idẽ realr cum
eẽntia vel bonitate diuina: q̃ p ſe fruimur. ¶Ad tertiũ di-
cẽdum q̄ reductio eoꝝ que habet filius in p̄rem ponit gra-
dum inequalitatis inter eos: ſed ſolũ ordinẽ nature vel ori-
ginis: ⁊ ideo manet vna ⁊ equalis fruitio triũ p̄ſonarum.
¶An fruitio ſit de vltimo fine ſoluz habito vel etiam de nõ
habito. Queſtio. LXXVIII

Queritur An fruitio ſit de vltio fine habito ſo-
lũ vel ẽt de nõ habito. ¶Dicũt aliqui
q̄ ſolũ fine habito fruimur: q̄ dicit Augu. io. de trinitate. q̃
frui eſt cũ gaudio vti non adhuc ſpei: ſed iã rei. Sed quãdiu
nõ hr̄ vltimꝰ finis nõ eſt gaudiũ in re: ſz i ſpe. g̃ nõ erit fruitio
niſi ō fine hito. ¶Jtẽ fruitio eſt ō fine vltio iquãtũ getat ap
petitũ: ⁊ tñ ipe nõ getat appetitũ niſi qñ iã hr̄. g̃ nõ ẽ fruitio
de fine niſi qñ hr̄. ¶Jtẽ frui ẽ ō fructũ re capte: ⁊ tñ nõ capiť
fructꝰ de re niſi qñ hr̄. g̃ nemo p̄t frui fine niſi qñ hr̄. ¶Dõz
q̄ frui importat quãdã cõparationẽ voluntaŧ ad finẽ vlti-
mũ ſm q̄ voluntas hz aliqd de illo. ¶P̄t aũt dupl'r habe
ri finis. ſ. pfecte ⁊ impfecte. hr̄ aũt pfecte qñ nõ ſolũ in in-
tentione hr̄ ſed etiã realr poſſidet. impfecte aũt qñ hr̄ ſolũ in in
tentione: vel eſt facta aliqua diſpoſitio ad illũ: lz nõdũ poſſi-
deaſ. Et vtroqz mõ eſt fruitio. Sed qñ finis pfecte hr̄ eſt pfe
cta fruitio: qñ ãt hr̄ ſolũ in itentione: eſt impfecta fruitio. Et
tñ iſta adhuc vocaſ fruitio a doctoribus: cũ hõ exñs in via
dicatur frui deo. Et ſic apl's dixit philemoni. fruar te in dño
.i. fruar dño in te. ⁊ tñ ſapl's adhuc erat i via. pz etiã q̄ Aug.
dicit q̄ frui eſt amore inherere alicui rei pp ſe: ⁊ tñ exñtes in
via deũ pp ſeipſum diligimus: g̃ hic deo fruimur. ¶Ad p̄i-
mũ dõm q̄ Aug. loqť ibi de fruitione pfecta que nõ eſt i ſpe
ſed in re. ¶Scõ dõm q̄ quies voluntatis dupl'r impediť.
Uno mõ ex pte obi. ſ. q̄ nõ eſt vltimus finis: ⁊ ſic voluntas
nõ p̄t in eo qeſcere: ſed adhuc appetit aliud. Alio mõ ex p̄-
te appetẽtis q̄ nõ qeſcit ex eo q̄ nõdũ conſecutus eſt finem.
Obm aũt dat ſpẽm actui: ſed modus ſiue ꝺditio actus vt ſit
pfectus vel impfectus ꝓuenit ab agente ſm modũ pfectio-
nis. Primo mõ nõ p̄t eſſe qes nec fruitio aliq̃ cũ obm non
ſit fruibile: q̄ nõ eſt vltimus finis. Scõ modo fruitio eſt q̄
obm eſt vltimus finis. ⁊ tamen eſt imperfecta fruitio ꝓpter
imperfectionem agentis. ſ. q̄ nondũ poſſidet finẽ: ⁊ ſic hz ſe
imperfecte ad illuz. ¶Ad tertiũ dõm q̄ fructus nõ capitur
niſi de re que hr̄: ⁊ ſic finis lz non habeaſ realr hr̄ in inten
tione qõ eſt in parte hre: ⁊ ſic fruitio eſt imperfecta: ⁊ tñ frui
tio eſt. De hȳs ſanctus Tho. p̄. 2. q. xi. articulo. 4.
¶Cui ꝓueniat frui an ſoli hoi vl' ẽt alȳs reb⁹. Qō. LXXIX.

Queritur Cui cõueniat frui an ſoli hoi vel etiam
alȳs rebus. ¶Quidã dicunt q̄ etiam
ad alia aĩalia p̄tineat fruitio: q̄ fruitio dicit getationẽ deſide
rĩ in finẽ: ſed oĩs creatura deſiderat nãliter aliquẽ finẽ etiaz
inſenſibilis. Cũ ergo cõtingerit peruenire ad illũ finez frueť
eo: ⁊ ſic etiã inſenſibilis creatura fruetur. ¶Jtez bruta que
runt aliqua in quibus delectenť: ⁊ non referũt illa ad alios
fines: q̄ carent rõne ordinante. g̃ fruenť illiȝ delectabilibuȝ.
¶Jtez vr̄ q̄ ex ſola nãli inclinatione poſſit aliqs frui: quia
cõtingit aliquẽ nãli dilectione diligere deũ ſup oia cuz nãli
cognoſcaſ eſſe ſũmũ bonũ: ſed fruimur eo qõ pp ſe amamuȝ
ergo hoiem exñtẽ in puris nãlibus cõtinget deo frui. ¶Jtẽ
poterit aliqs exñs in pctõ mortali deo frui: q̄ exñs in pecca
to p̄t cõſtituere deũ vt finẽ ſuũ: nõ referendo eũ ad aliquid
aliud hoc aũt eſt frui: iõ pctõr p̄t deo frui. ¶Aliqui dicunt
q̄ iuſti nõ p̄ñt frui dũ ſunt in via: q̄ fruitio eſt in illis in qui
bus mens delectata quieſcit: vt ait Aug. ⁊ hoc non eſt i via.
ideo frui nõ erit cuiuſcũq̃ hois. ¶Alĩ dicũt q̄ etiã iuſti in
p̄ria nõ fruanť deo q̄ oẽ qõ fruitur alio idiget illo: ſed q̃qd
indiget aliquo caret illo: cũ ergo bti nõ careant deo: q̄ ipſuz
hñt vr̄ q̄ non fruanť eo. Et eadez rõne dicunt q̄ deus non
fruiť ſeipſo: q̄ non indiget ſe. ¶Alĩ dicunt q̄ fruitio ſit ho
minis: dicunt tñ q̄ nõ cõpetit bꝛutis: q̄ dicit Aug. p̄ de doc-
tria xp̄iana. q̄ nos ſumus q̃ fruimur ⁊ vtimur: g̃ pecora nõ
fruunť. ¶Jtẽ frui eſt vltimi finis pecoꝛa tñ nõ cognoſcunt
finẽ vltimũ nec p̄ñt ad eũ p̄uenire: vt p̄obatũ eſt. ſ. 56. g̃ pe
coꝛa non fruuntur. ¶Dõm q̄ frui eſt actus põe appetitiue Rñõ ad q̃
Nã nõ eſt actus põe p̄uenientis ad finẽ ſicut exequentiȝ vl' ſitũ qõnis.
agentis: ſed põe impantis executionẽ. appetitiua aũt eſt que A
impat aliȝ potẽtȝ. Jõ iſtius eſt frui. Jn rebus eniz carenti-
bus cognitiõe iueniť aliqua põ: ptingẽs ad finẽ p̄ modũ exe
quentis: ſicut grauitas eſt qua graue deſcendit ⁊ leuitas q̃
leue aſcendit. Et tñ locus eſt finis nãliter deſideratus a coꝛ
pibus leuibus ⁊ grauibus. Nõ tñ inueniť in eis aliqua põ.
que iubeat tẽdere in iſtũ finẽ: ſed hoc reperiť in aliqua ſupe-
rioꝛi ſba q̃cũq̃ illa ſit que mouet totã nãm coꝛpalẽ per impe
riũ ſicut in hñtibus cognitionẽ appetitus mouet alias potẽ
tias ad ſuos actuȝ. ideo manifeſtũ eſt q̄ in rebus carentibuȝ
cognitione lz ad fines ſuos p̄uenire poſſint nõ inueniť frui
tio. ſz in hñtib⁹ cogñẽ. Cognitio ãt ẽ duplex pfecta: ⁊ ipfecta.
Perfecta eſt qua nõ ſolũ cognoſciť id qõ eſt finis ⁊ Boe. ſed B
etiã vltis rõ finis ⁊ boni. Talis aũt cognitio ſolũ eſt in hñti-
bus rõez. Jmpfecta aũt cognitio eſt qua cognoſciť aliqs pti
cularis finis. aut bonũ. Et talis cognitio eſt in bꝛutiȝ. Unde
vtus eoꝝ appetitiua nõ impat libe: ſed ſolũ ſm nãlẽ iſtinctũ
ad ea que apꝛehendũt mouenť. ¶Et ſic fruitio ſm rõnez C
pfectã cõpetit ſoli nãe itellectuali. ſ. deo: angelis: ⁊ hoibus.
Nã deus ſeipſo fruiť q̄ eſt ſua bꝛitudo vt dictũ ẽ ſupꝛa. q. 7i.
angelus aũt deo fruiť: ⁊ etiã hõ deo: q̄ vtriuſq̃ bꝛitudo in
deo eſt. Fruitio ãt ſm rõnẽ impfectaz eſt in bꝛutis. Jn rebus
aũt i ſenſibilibus nõ repiť fruitio pfecta nec impfecta. Et q̄
hoies in pte ſenſitiua cõſcant cũ bꝛutiȝ dñr etiã interdũ frui
delectabilibus illis quibus pecoꝛa fruunť quãdo in illis fi-
nẽ cõſtituũt. Sic dr̄ ſapie. 2. Uenite ⁊ fruamur bonis q̃ ſunt
.i. bonis que apparent in p̄ñti. ⁊ eccle. 2. dr̄. Non p̄hibui coꝛ
meũ qn oi delectatione frueꝛeť. Et ſic delectationibus q̃ ſũt
in ſenſu frueť. Sic etiã dr̄ geñ. 38. Quid mihi dabis vt frua-
ris cõcubitu meo. Perfecta tñ rõ fruitionis in iſtis non eſt.
vt ſupꝛa dictũ fuit. ¶Ad p̄imũ dõz q̄ quãuis oẽ deſideriũ D
cõſequať aliquã cognitionẽ deſideriũ tñ reꝛ inſenſibiliũ nõ
ſequiť cognitionẽ exñtẽ in eis: ſed cognitionẽ ipſi⁹ motoꝛis
toti⁹ nãe coꝛpalis q̃cũq̃ ille ſit. ⁊ ille ordinat vnũqõq̃ i ſuũ
finẽ: iõ delectatõez hre nõ p̄ñt: q̄ ōlectatio nõ eſt ſine coġne
⁊ ſic fruitio nõ erit in eis. ¶A 2ᵐ dõz q̄ quãuis pecoꝛa de-
lectenť in ſuo fine tñ ille nõ ẽ vltimus: ſed eſt relat⁹ ad aliuz E
finẽ: nõ ab ipſis: ſz ab oꝛdinatoꝛe toti⁹ creature. Nã oia pp ſe
opatus ẽ dñs ꝓuer. i6. Et ſic cũ nõ delectẽť in vltio fine nõ
cõpetet eis frui p̄pe ſz large. ¶Ad 3ᵐ dõz q̄ delectatio cõ-
ſeq̃ opatõez p̄fectã. Eſt ãt p̄fecta opatio q̃ ꝓcedit ab habitu
habitus ãt nãles vl' acq̃ſiti nõ p̄ñt p̄fice opõnẽ imediate ⁊ F
p̄xie ad bꝛitudinẽ p̄rie. iõ ſine hitu gratuito nõ p̄t eẽ talis
delectatio q̃ ad fruitionẽ ſufficiat. Uel p̄t dici q̄ delectatio
nãlis nõ ponit aliquã opõnẽ i actu ſz ſolũ quãdã nãlẽ iclina
tionẽ q̃ reducit in actũ p hitũ charitaŧ. Qui g̃ ẽ i puris nãli
bus nõ p̄t frui deo: nec in via nec in p̄ria: cũ ad vtrãq̃ frui
tionẽ regrať charitas: ad vnã charitas vie: ⁊ ad aliã charitaȝ
p̄rie. Que ãt ſit charitas p̄rie. ſ. q. 66. oñdim⁹. ¶Ad 4ᵐ 5
dõm q̄ exñs in pctõ mortali nõ p̄t frui deo q̄ nõ inheret ei
pp ſe p amoꝛẽ: cũ hẽat aliqd qõ hitualr magꝭ diligit q̃ deuz
.ſ. ipaz rẽ cui iheret p pctũz mortale. ⁊ dr̄ illi inherere hitua-
liter: q̄ poſtq̃ qs cõmiſit pctũz mortale q̃ſq̃ doleat de illo
ſemp ihẽt illi rei ad q̃ p pctũz mortale motꝰ ẽ: lz nũc actualr
illũ actũ nõ repetat: ſz hitualr diligit q̄ ab illo obo recedere
nõ vult. Jdeo iſte nõ p̄t frui deo: q̄ nõ ſolũ nõ hz charitatẽ
q̃ eſt nẽcia ad fruẽdũ: ſz poti⁹ hz aliqd oppoſitũ charitati: per
qõ fruiť creatura: cui p pctũz mortale adheſit q̃ſq̃ diſplice
at ſibi de pctõ. Et ſic iteriz nõ ordinat oia in deũ tanq̃ in fi-
nẽ: ſz in creaturã illã q̃ fruiť. ¶Ad 5ᵐ dõm q̄ fruẽs deo in h
hac vita qeſcit. Eſt tñ duplex qes. ſ. qes deſideriȳ: ⁊ quies
motꝰ. Quies deſideriȳ ẽ qñ deſideriũ alicui⁹ qeſcit in aliquo
ſiſtẽdo ibi: ita q̄ nõ deſidẽt rẽ illã pp aliõ: ſz oia pp ipaz. hãr
getem hz aia iuſti in via: quia deſideriũ ſuũ quieſcit in deo

⁊ vltra

z vltra ipsum nihil querit: sed oia ad ipsum ordinat. Quies motus est qñ peruenit ad terminū q̄situ z cessat oio motus. Et ista qes nō est hic cū voluntas nr̄a semp aliqd vellit: qa quādiu hic manemus multa nobis deficiunt que desiderare possim⁹. In p̄ria āt erit ista qes. Nā cū volūtas habuerit deū sibi p̄ntē q est sūmū bonū nihil ei deficiet: iō nihil desiderabit. P̄rima qes facit fruitionē imperfectā: scōa facit fruitiōez pfectā. ¶ Ad sextū dōm q aliqd dr̄ egere altero dupl'r. vno mō sicut eo a quo dep̄det eē suū z hoc mō oīs creatura indiget deo oi tp̄e: q: vt ait Grego. oia in nihilū tenderēt nisi ea manus ꝺditoris teneret: cū deus nō solū sit cā rerū in fieri sz etiā in facto eē: z cōseruari. Et hoc mō etiam beati indigent deo: q: si nō cōseruaret eos: nō solū btitudo: sed ēt nā ipsoz rediret in nihilū. ¶ Alio mō dr̄ qs egere eo qō nō hz z istō est ꝓueniēs sibi: z sic beati nō idigent deo cū eū p̄ntē hēant z ad nutū possideāt. ¶ Qō aūt dicebaī de deo q seipso egeat. dōm q indigere nō est nisi in rebus distinctis fm eēntiā. Deus ḡ seipso indigere nō pōt: q: a se distinctus nō est: se tñ fruit: imo tāto plenius fruit se quāto magis sibi idē est. Sic dicit Grego. sup Job. q deus gl'iosus dū seipso pfruit accedē tis laudis idigens nō est. ¶ Ad septimū dōm q loḡ Aug. ibi de fruitione pfecta que nō pōt ꝓuenire pecoribus. fruitio tñ imꝑfecta eis ꝓuenit. Sic dicit ipsemet Aug. li. 83. qō. Frui quidē cibo z potu z q̄libet coꝛpis voluptate nō absurde existimant z bestie. ¶ Ad octauū dōm q ad hoc q sit fruitio pfecta oz q sit vltimi finis. pōt tñ fruitio eē aliq̄ de quocūq̄z fine qui ponat vltimus ab aliquo: ēt si nō sit vere vltim⁹. cū ergo pecora hēant voluptatez coꝛpis p̄o vltimo fine p̄ñt dici frui illa: lz sit fruitio imperfecta. De hūs scūs Tho. p̄. 2. q. xi. arti. 2. z pmo. sen. dist. j. q. 3. arti. p̄. ¶ Dicto in p̄cedentibus de beatitudie in gñali: z de hūs q̄ ptinent ad eam. Nunc dicendū est de istis beatitudinibus que ponuntur in littera.

¶ Quare btitudies q̄ ponūt i lr̄a dr̄. Qō. lxxx.

Queritur Quare btitudines q̄ ponunt in littera vocant btitudines: z an sunt btitudines. ¶ Aliq dicūt q nō sunt btitudines: q: multe sūt. Nā btitudo est sūmū bonū z vltimus finis z tñ nō sunt plura sūma bona nec vltimi fines. ḡ nō sunt iste btitudines. Nā siue accipiaī btitudo. p̄o ipso fine exteriori q est obm siue p̄o interiori q est possessio vel fruitio illius boni semp est vnica btitudo. ¶ Itē de rōne btitudinis est esse vltimuz. ita q pp nihil q̄raī: sed oia pp ipsuz vt dr̄. p̄ ethi. z tñ iste btitudines nō sunt pp se cū cuilibet eaꝛ ponaī p̄miū vt p̄z in lr̄a. btitudo tñ nō est ad p̄miū sed potius ipsa est p̄miū virtuosaꝛ opationū. p̄. ethi. ḡ nō sunt btitudines. ¶ Itē aut eēnt vera btitudo z pfecta aut imꝑfecta: nō pfecta: q: ista est post mortē: iste aūt btitudines sunt in vita: nō ēt imꝑfecta: q: tales beatitudines assignate sunt a ꝓbis q posuerūt actiuā z cōtēplatiuā vt p̄z p̄. z. io. ethi. vl' assignate sunt a carnalibus hoibus q in voluptatibus diuitijs: z silibus btitudinē ꝓstituerunt. ¶ P̄rimū nō ꝓuenit q: iste btitudines tradite sunt a xp̄o q nouā doctrinā dabat z nō eā quā itroduxerāt ꝓbi. ¶ Scōz etiā nō ꝓuenit q: xp̄s oia talia bona seculi fugienda vel cōtēnēda saltē eē docuit: ḡ nō ptinēt ad illas btitudines imꝑfectas. ¶ Itē btitudo dicit oīmodā sufficiētiā q: est stat⁹ oium bonoꝛ aggregatione pfectus: vt dicit Boe. de ꝓsol. lib. 3. ꝓsa 2. z tñ q̄dā btitudo ponīt hic que ē pauptas z signat iopiaz ḡ nō sūt iste btitudines. ¶ Itē btitudo dicit q̄tationē desiderij: q: btitudo est summuz bonum quo hito nihil est vltra qō desiderari queat. vt ait Boe. vbi supra. z tñ ponīt hic q̄dā btitudo in esurire z sitire qō ē desiderare ḡ nō sunt btitudines. ¶ Itē btitudo iꝑtat nec̄io supremā delectationē que eā ꝓseq̄t tanq̄z p se accīs eius: vt ꝓbatū est supra. q. 24. hic tñ ponīt quedā btitudo in tristicia q: dr̄ bti q lugent. ḡ nō sunt iste beatitudines. ¶ Dōm q beatitudo est vltimus finis z nō est nisi vnus cōsistens in dei visione quā hō nāt̄r assequi non pōt: sed solū ex dei gr̄a: z nō hr̄ in hac vita: sed post mortē vt onīsz est supra. q. 47. z de hac btitudine xp̄s nō loquitur hic cōnumerādo eā cū aliqua istarū: licet illa ponatur vt p̄mium istarum btitudinum. dicitur autem homo beatus fm q assequit illū vltimū finē qui est btitudo. ¶ Habet aūt illuz hō dupl'r. i. in re vel in spe. z sic vocamus aliquos btos real'r sicut sunt sci post hanc vitaz. apoc. 14. Bti mortui q in dño moriūt. i. illi sī bti real'r. Et ñdū ibi cū ponaī imediate cōditio vna btitudinis que est getare desideriū z motū: z sic dr̄ ibi. A modo dic̄ spūs vt requescāt a laboꝛibus suis. ¶ Aliq dicunt beati in spe pp aliquā spez certā vel verisimilem q̄ hō hz de beatitudine habēda. Sic enim p̄. ethi. Ari. dicit q pueri vocant bti pp spem. s. q qñ videmus aliquos pueros bōe idolis q: verisimile est tales ꝓuenire posse ad btitudinē vocamus eos in pueritia btos. ¶ Sic ēt dr̄ ad ro. 8. Spe saluī facti sumus. i. lz nōdū assecuti fuerimus saltē que est in liberatione ab oi malo que soluz hr̄ in vita eterna tñ dicimur salui facti q: spem habemus de illa salute. Spes aūt de ꝓsequēdo finē isurgit in hoie ex eo q ꝓueniēter mouet ad illū z appꝛopinquat aliqual'r ei. hoc aūt fit p opationē virtutis. Nā ipa beatitudo dr̄ pmiū vtuosarū opationū p̄ ethi. ¶ Cū ḡ aliqs habuerit opationes virtutis. ad beatitudinē ꝓuenienter moueī. Et qñ btitudo est opatio pfectissima. io. ethi. z est fm p fectā vtutē. p̄. ethi. quāto aliqs hūerit opatiōes magis pfectas tāto magis appꝛopinquabit ad beatitudinē z poterit vocari btūs. Sic xp̄s dixit Jo. 13. Beati eritis si feceritis ea. Propter hoc ḡ opationes ille que sunt excellētissime vocari p̄ñt beatitudines. ¶ Ita xp̄s nūc in p̄ncipio legislatiōis sue posuit septē opationes pfectissimas que ēt p̄cedunt a pfectissimis habitib⁹. s. a donis vt sequē. q. dicēī. z istas vocauit btitudines septē q: p eaꝫ appꝛopiquat hō valde btitudini z hz firmā spē. etiā appꝛopinquat fm rōnē meriti: q: cū sint actus excellentes mereī hō p illos excellentius beatitudinē q̄ p aliqd aliud. ¶ Etiā appꝛopinquat hō ipsi vere beatitudini p istas fm quandā ꝓpinquitatē nāe: q: q hz istas incipit in hac vita hr̄e quādā degustationē lz imꝑfectā beatitudinis q̄ est videre deū vt dicēī. j. q. 82. z istud etiā facit vocari illaz ad huc magis imediate btitudines. ¶ Ad p̄m dōm q btitudo vnica est. iste aūt nō sunt real'r illa btitudo: sed beatitudies dr̄ q: dirigunt: vel q: appꝛopinquare faciunt ipsi vere beatitudini. Et tunc obstat esse plures: q: lz sit vnicus finis media tñ ꝓueniendi ad illū finē sunt multa. i. actus multiplicati vnde ad esse beatuz nō sufficit vnica opatio aut puū tps sed multe opationes sic dr̄ p̄ ethi. q sicut vna irundo non facit ver: ita nec puū tps aut vnica opatio btm efficit. Et sic cōueniens fuit btitudines istas multas esse. ¶ Ad scōm dicēdū q ipsa beatitudo vera que est vna est vltimus finis. Et non queriī pp aliud. Iste tñ nō dr̄ btitudines nisi q: in illā dirigunt vel appꝛopinquare illi faciunt. Ideo pp aliud sunt z cōueniēter eis p̄mia assignanī. ¶ Ad tertiū dicendū q non sunt iste pfecta beatitudo nec etiā imꝑfecta eo mō quo ꝓbi z vulgares posuerunt q: illas beatitudines imꝑfectas finem vltimū simpl'r ꝓstituunt eo q maioꝛa bona non inueniunt. Nos aūt nō ponimus istas beatitudines tāq̄z finē lz vt ordinant in illā beatitudinē que est simpl'r finis vltimus. Qō pz q: cuilibet eaꝛ xp̄s assignat p̄miū qō hz magis rōnē finis. Possent tñ aliq̄ mō ptinē iste btitudies ad p̄ctica btitudinez q̄: illi posuer̄t i opōne lz pfectā vtutē. p̄. ethi. Et sic iste beatitudines sunt actus pfectissimaruz virtutū. s. donoꝛ. Et tñ nō oino ꝓuenit cū intētione eoꝛ cū ipsi ponant ipsaz p̄cticā beatitudinē finē simpl'r qō nō cōuenit istis beatitudinibus vt dictū est. ¶ Ad quartū dōm q vera beatitudo habz oīmodā sufficientiā. qō in visione dei fit. Iste tñ nō sunt ipsa beatitudo sed ordinant ad illā. Ideo p̄ñt hr̄e p̄rietatez mal'r. s. q per egestatē dirigamur in oīmodā sufficientiā. Et hz cōueniens est. Nā beatitudo illa est sūmū desiderabile. Si qs aūt magno desiderio inhereret rebus huius seculi nō posset ardēter amare illā futurā beatitudinē cū sit impole appetitū nr̄m multa amare sūme: sed si vnū sūme amat cetera amat remisse. Ad amādū ḡ ardenter illā beatitudinē verā necesse est remisse amari bona huius seculi q̄ nemo remissius amat quā qui penitus cōtemnit sic autez est pauper spiritu. Ideo pauptas spūs ponitur inter beatitudines. ¶ Cōsideranduz etiā q oēs iste beatitudines hñt quandā difficultatē z duriē in actu. Et hoc ꝓueniēs est q: ponūt vt merituz respectu p̄miī. Si aūt p̄miū sit arduū necesse est meritū hr̄e aliq̄s difficultatē. Nā per delectationes z iocunditatē etiā in seculo nemo mereī honorē aut excellentiā: sed per aspera z difficilia hō istud cōsequitur. Cōuenit etiā ex cōditione medicine nam ordinaī medicina ad sanitatē que est res iocūda: medicina tñ est aliqd amaruz z triste. Ita ergo beatitudines que sunt merita ad illā beatitudinē oz q sint hñtes durū aliqd. ¶ Ad quintuz dōm q in beatitudine vltima est quies z tñ iste ordinant ad illā. iō habenti eas non cōuenit gescere sed

adhuc

1

k

l

S. Tho.

Opio quorundam. q nō sunt btitudines. p̄ rō.

2ª rō.

3ª rō

4ª rō.

5ª rō.

6ª rō.

Rñsio ad q̄ situz qōis. A

Btitudo ire z in spe. B

adhuc moueri desiderando illā btitudinē: ꝛ q; etiā ad' pueniendū in illā multa requirunt in hac vita opꝫ illa desidera re ꝛ illud est sitire ꝛ esurire iustitiā. ¶ Ad. 6. dōm ꝙ beatitudo vera delectationē sūmā dicit: iste aūt que ordinat ad illaꝫ nō dicūt delectationē: sed potius aliqd difficile ꝛ triste ꝓpt̄ causas dictas. Et sic deus voluit ꝙ per huius scī tristitias acquirat eterna iocunditas. Et q voluerit in hoc scō gaudere ꝛ ꝙ eternā sustineat tristitiaꝫ sicut dicit luce. vj. Ueh vobis diuitibus qui hētis hic cōsolationē vr̄am. Ueh vobis qui saturati estis q; esurietis. Ueh vobis qui ridetis nunc: quia lugebitis ꝛ flebitis.

¶ An beatitudines differant a donis ꝛ virtutibus vel sint aliquid ipsorum. Questio. LXXXI.

Queritur de istis btitudinibus an differāt a donis ꝛ virtutib⁹: vel sunt aliqd ipsoꝝ. ¶ Dicūt quidā ꝙ sunt dona vel vtutes nam glo. sup illō vbum purgatū septuplū. ps. xj. dicit in sermone dñi septē premittunt virtutes que btitudines dicunt q; pfectos ꝛ beatos faciunt. ¶ Itē augu. in lib. de sermone dñi in mōte: btitudines septē quas mattheus enumerat attribuit septem donis spūs sci. Ambrosius vero sup lucā. iiij. btitudines a luca posi tas q̄ttuor virtutib⁹ cardinalibus attribuit: ergo nō differūt btitudines a donis ꝛ virtutibus. ¶ Itē humane volūtaꝫ solum sunt due rle. s. rō ꝛ lex eterna. Quantū ad rōnē rl'aꝫ voluntas nr̄a per virtutes. In ordine aūt ad rl'am eternā regulatur hō per dona que spāl'r a deo sunt ꝛ nō sunt plures rle hois: cū nō possit hō regi nisi a seipo: qō fit per rōnem: vel a deo: qō fit per rl'am eternā btitudines tñ regulant humanaꝫ voluntatē: cū per eas bene se hēat hō in qbusdā actib⁹: ḡ vel erunt virtutes vel dona. ¶ Itē inter btitudines ponitur hic iustitia: ꝛ mititas siue māsuetudo: ꝛ misericordia q̄ sunt virtutes morales: ergo btitudines sunt virtutes. ¶ Dōm ꝙ aliq putauerūt btitudines eē bitus pfectiores virtutib⁹ ꝛ donis q; sicut sunt dona pfectiora virtutib⁹: ita ꝙ eēnt btitudines pfectiores donis. Uñ dicūt ꝙ virtutes pficiūt hoiez ad actuꝫ p̄moe: dona aūt ad act⁹ scōs ꝛ btitudines: ad tertios. ¶ Sz nō est conuenienter dictū q; isti nō assignant tātā dīaz iter actus istos ꝙ sufficiat ad dīaz bituū. Naz virtutes ꝛ dona differunt ex pfectiōe actuū: ꝛ ex mō: q; lz virtutes ꝛ dona sint circa eadē oba tñ sunt bitus distincti spē ex modo opationiꝫ q; virtutes dirigunt hoiem mō cōi ꝛ plano dona autem diriguntur circa eadē oba mō excellētiori ꝛ q̄si diuino. Sicut apparet in fide que est virt⁹. Nam per eam creditꝫ homo ea que credenda sunt solum assentiendo illis: ꝛ non videndo veritatez eoꝝ. Et iste est modus planus q; oēs hoies cognitionem istā hāe poterūt. ¶ Donū aūt intell's correndet virtuti fidei ꝛ est circa idē obm: ꝛ tñ hz se circa illud mō excellentiori ꝛ diuino. Nā ñ solū assentit eis que credēda sunt sz ēt icipit hāe quādā cognitionē illoꝝ clarā: lz nō ita pfecte ꝛ claram sicut erit in p̄tria. Et iste modus nō est cōis ꝛ humanuꝫ sed ex sola cōfessiōe dei alicui cōpetit. Et iō vocat donum q; a deo spāliter donatū est. ¶ Sic de fortitudine que est vtus. Naz per illā sustinet hō terribilia: lz cū difficultate quadā vt non deserat rectitudinē rōnis. Per fortitudinē aūt que est donū nō solū hō sustinet dura: sed etiā gaudet q; sustinet ꝛ promptissime sustinet: sicut dr̄ actuū. s. ꝙ ibāt apl'i gaudētes a cō spectu p̄silij: q; digni hīti sunt p̄ro nōie iesu ꝓtumeliam pati. Et ita applicari pōt de oibus donis respectu virtutū. De hoc scūs tho. iij. sen. di. xxxiij. ar. j. ¶ Et sic dona sunt bitus distincti spē a virtutib⁹: lz sint circa eadē oba: ꝛ actus isti differūt inter se sicut magis excellēs ꝛ minus: ꝛ sic diuinū ꝛ humanū. ¶ Uō tñ btitudines sunt bitus distincti a donis si sint circa eadē oba sic ē necesse poni nō pōt apparere: q; dato ꝙ eēnt excellētiores opatiōes btitudinū q̄z donoꝝ non sufficeret q̄cūq; excellētia ad faciendū dīam in bitibus sicut diuersi hoies hītes virtutē tēperātie vel fortitudinis nō opant̄ p eas eq̄l'r: sed vnus pōt valde excellentius alio opari: ꝛ tamē ille virtutes sp erūt in eadē spē. ¶ Sed excellētia actuū q̄ facit dīaz in bitibus nō solū debet eē in gradu opatiōis: q; sic perfectū ꝛ iperfectū nō diuersificāt spēm: sed debet eē excellētia in mō: vt pote q; alius sit modus opandi per vnū bituz ꝛ alius per aliū sic diximus de donis ꝛ virtutibus ꝛ p vtutes opamur mō plano ꝛ humano: ꝛ per dona mō diuino.

¶ Et in illo mō humano p̄t eē dīa in excellētia actuū: q; quidam excellētius alijs opantur. Et hoc nō facit differre bitus in spē: cuz tñ quenerit aliqs ad operandū mō diuino. Nā habitus per quē opaꝫ differt spē ab bitibus per quos p̄i⁹ operatur. Sic p̄z. vij. ethi. vbi Aristo. distinguit virtutē moralez ab heroica. Et distinguunt spē ꝛ tñ sunt circa idē obm. Quia tñ heroica virtus est diuina. i. operans mō diuino: ꝛ moralis est humana differūt nō solū in gradu opatiōis sed ēt in mō. Ideo differūt bitus in spē. ¶ Nunc aūt supra dona nō p̄nt esse aliq bitus excellētiores: q; per donū opaꝫ hō mō diuino vt declaratū est: ꝛ tñ supra modū diuinū nullus modus excellentior est. Ideo sic supra virtutes heroicas nō est possibile eē aliqd genus virtutū excellentioꝝ. Ita nec supra dona poterūt eē aliq bitus excellētiores. Uñ licet ab eodez dono in eodē hoie vel in diuersis fiant opatiōes ineq̄les in excellētia nō differret bitus in spē q; sp manet idē modus operandi. s. diuinus: lz nō maneat idē gradus opatōis. Et sic beatitudines nō p̄nt esse bitus pfectiores donis: cū sint circa eadem oba. ¶ Dōm ergo ꝙ btitudines differūt a donis ꝛ virtutibus: nō tamē bitus distincti ab eis: sed sic opatio dr̄t ab bitu. ¶ Uñ neēe est dici btitudines: eē opatiōes quasdaz ꝛ nō bitus: ꝛ sunt opatiōes virtutū pfectaꝝ vel ipoꝝ donoꝝ. Uirtutes. n. morales lz sint pfecte in gñe suo tñ non dicunt simpl'r pfecte q̄n sole manēt. Si aūt adiūgant eis dona erūt magis pfecte. s. si idē hō hēat virtutes ꝛ dona. Q; cū sint dona ꝛ virtutes circa eadē oba: ꝛ opatiōes donoꝝ sint pfectiores pficient virtutes morales ad iūctis donis. Ita vt hēant iam opatiōes excellētiores: ꝛ taliū virtutū sic pfectaꝝ volūt quidā ipaꝫ btitudines eē opatiōes. ¶ Dōm tñ fm ꝙ tenet cōit ꝙ btitudines nō sunt opatiōes virtutū pfectaꝝ lz ipsorum donoꝝ nisi qs forte equoce loquēs ipm donū appellet virtutē pfectā. Et p̄z hoc q; btitudines sunt actus pfectissimi facti mō diuino ad quē nō ptingit hō ex mō cōi: q̄les sūt actus donoꝝ: ꝛ tñ virtus moralis q̄tūcūq; sit pfecta nunq̄z pōt puenire ad pfectionē doni cū differāt in spē vt nūc ostensum est sicut virtus ipsa moralis nūq̄z pōt puenire ad pfectionez virtutis heroice q; dīnt spē. ¶ Et sic nunq̄z pōt virt⁹ aliqua moralis q̄tūcunq; pfecta hāe actū tam pfectus sicut donū: ꝛ tñ btitudines sunt opatiōes pfectissime: ḡ non p̄nt eē virtutū moraliū q̄tuncūq; pfectaꝝ per adiūctionē donorum: sed necesse est eē opatiōes donoꝝ q; alias optebit esse aliquas opatiōes pfectiores btitudinib⁹. s. opatiōes donorū q̄ tñ nemo p̄cedit. Et sic dicemus btitudines eē opationes donoꝝ vel virtutū pfectaꝝ accipiendo equoce virtutē perfectā p̄ro dono. ¶ Aliq̄ tñ doctores scti vocant ipas btitudines virtutes: lz dz intelligi ꝙ sunt vtutes. i. actus virtutū: sic nos dicimus ꝙ dare elemosinā est virtus. i. actus virtutis.

¶ Istud etiā patet ex doctrine xp̄i: q; inter btitudines ponit aliq̄ que manifeste ad donū ꝛ ad virtutes ptinēt. ¶ Hoc idē vr̄ velle magister ex modo suo tractādi. Nam in. iij. sen. fecit tractatū spāles de virtutibus: ꝛ postea de donis: sed de btitudinibus nihil locutus est inuens per hoc btitudines ptinere ad dona vel ad vtutē: q; al's de eis per se tractatū fecisset sicut de donis ꝛ virtutib⁹. Etiā p̄sonat hoc doctrine p̄horuz q ponūt btitudinē eē opationē fm pfectā virtutē. j. ethi. Cuz ḡ nos vocemus istas btitudines p̄ueniētius est ꝙ sint opationes q̄z ꝙ sint bitus. Nā btitudo in bitu poni nō pōt: ꝛ sicut btitudo est opatio pfecta. Ita est a virtute pfecta: ꝛ hoc etiaz p̄uenit in p̄nti cū iste btitudines sint opatiōes donoꝝ q̄ sunt bitus pfectissimi. P̄ro quo sciendū ꝙ vtus pōt dici tripl'r pfecta. ¶ Uno⁹ fm spēm: ꝛ sic p̄udētia que est in itell'u est pfectior oib⁹ moralibus vtutib⁹ que sunt in appetitu. s. in parte iferiori sicut etiā sapia est pfectior oib⁹ speculatiuis: q; est per cās altiores. vj. ethi. iō in istis duab⁹ tanq̄z in bitib⁹ pfectissimis ponunt fm phos due btitudines. Nā btitudo speculatiua ponit in actu sapie vt colligit. x. ethi. btitudo autem practica ponitur in opatiōe p̄udētie p̄cipal'r. ¶ Scōo virtus aliqua dr̄ eē pfecta q̄tū ad statuz. Et hoc p̄uenit vtuti in quantū est quidā bitus qui pōt magis firmari in sbo ꝛ recipere intēsionē pfectiōis per multiplicationē operationum ꝛ hoc etiā ptinet ad btitudinē ꝙ sit opatio fz virtutē perfectā idest fm virtutē que est pfecta ex spē sua sed etiā dz esse pfecta p diuturnitatē tēporis ꝛ multiplicationē opationuz. Unde dicit. j. Ethi. ꝙ vna opatio aut paucū tēs non efficit btm: sicut vna irundo nō facit ver. ¶ Tertio dicit aliqua virtus perfecta quātū ad modū. Nam lz sint due virtutes que habeant idē obiectū si vna illaꝝ hz modum excellentioꝛ operan

D P̄im⁹ modus.

E Scōs mo.

F Tertius mo.

dī illa est simpliciter perfectio. Et sic virtus heroica est perfectio q̄z virtus moralis ex solo mō operandi q; vna mō diuino alia mō humano operat. Ideo si posset hō quilibet consequi virtutē heroicā nō poneret aliqua btitudo hūana a philosophis nisi in actu virtutū heroicaz: t tūc btitudo eēt operatio fm virtutē perfectā que eēt perfecta oibus istis tribus modis perfectionis. Q; tñ non est in ptāte hominis cuiuslibet mō cōi t humano ꝓsequi virtutē heroicā ponunt btitudines in operatiōe virtutis pfecte per duos ꝑmos modos pfecte. Sic aūt est circa dona t virtutes. Naz dona sunt habitus excellētissimi sicut virtutes heroice sup morales: ideo cō ueniēti⁹ est poni btitudies eē operatiōes donoz q̄ pñt vocari virtutes. ij. modū. s. ex parte modi. ¶ Uel poterat dici hoc tertio mō virtus aliqua pfecta ex adiūctiōe ad alias virtutes pfectas: q; si aliqs hñs virtutē vnā recipiat alias virtutes p ficieī virtus p̄cedēs ex adiūctiōe sequentiū potius q̄z si sola esset. ¶ Uel melius si qs hēat simul multas virtutes t q̄dā illaz sunt minus pfecte alīs ex cōditōe spēi ꝓsequētur iste pfectionē in actibus suis ex adiūctione ad virtutes pfectioes t sic virtutes morales pficiunt in hoie ex adiunctiōe ad dona: t hoc mō poterat dici q; btitudines iste eēnt operatiōes virtutū pfectaz. s. virtutū moraliū pfectaz ex adiunctiōe donoz. ¶ Dōm tñ est q; sunt btitudines potius operationes donoz q̄z virtutū moraliū q̄tūcunq; pfectaz ex adiunctiōe donoz ꝓpter rōnes supra positas. ¶ Ad ꝑmū dōm q; beatitudines vocant virtutes nō q; sunt habitus virtutū sed q; sunt opatiōes virtutū sicut dicimus q; dare elemosinā ē virtus. i. virtutis actus. ¶ Ad. 2^m dōm q; ambro. t augu. attribuunt btitudines donis t virtutibus sicut actus attribuuntur habitui lz actus non sit habitus t sic sunt actus donoz̄ vel virtutū. Sūt tñ actus donoz in veritate t nō actus virtutū. ¶ Augu. tñ t ambro. attribuerūt diuersimode. Nā augu. in sermone dñi attribuit septē btitudines q̄s ponit matheus q̄s dicūt ꝑdicatas aplīs septē donis: q; vere sunt act⁹ ipsoz donoz ipsis septē donis ꝓueniunt. Ambro. aūt attribuit eas q̄ttuor virtutib⁹ cardinalibus q; ambrosius exposuit lucā t lucas solū ponit q̄ttuor btitudines vt ꝑz Luc. 7. t q; ꝓueniunt q̄ttuor virtutibus moralibus ꝓpter numerū non attribuit eas donis que sunt septē sed virtutib⁹ cardinalibus que sunt. iij. Alij dicunt q; aug. accepit. vij. btitudines q̄ sunt pfectiones t ꝑdicate fuerūt aplīs a xp̄o supra in littera. Ambro. aūt accepit btitudines minus pfectas. s. que ꝑdicate fuerūt turbis Luc. vj. Et q; dona sunt excellētiora virtutibus vt supra dictū est attribuit augu. beatitudines donis t ambro. attribuit virtutib⁹ cardinalibus. ¶ Ad. 3^m dōm q; illa rō probat q; nō sunt alij habitus dirigentes voluntatē nisi virtutes t dona. Et hoc ꝓcedendū est. Sunt tñ btitudines: actus t sic nō sunt dona t virtutes sed sunt actus donoz̄. ¶ Ad. 4^m dōm q; lz ponant hic aliqua noia virtutū non debent accipi p̄o bitibus: sed p̄o actibus. Uñ mittitas vel mā sue⁹ accipit p̄o actu māsuetudinis: t iustitia t mja, put sūt actus iustitie t mje nō p̄out sunt virtutes morales: sed put q̄busdā donis cōpetunt isti actus q; sunt files actib⁹ q̄rūdā virtutū moraliū. De hīs scūs tho. iij. sen. di. 34. ar. 4. t. ꝑma scōe. q. lxix. articulo primo.

¶ An prima beatitudo competat ad hanc vitam vel futuram. Questio. LXXXII.

Queritur cum singulis btitudinibus assignent singula premia vt ꝑz in lra. An ista ꝑmia ptineant ad hanc vitā vel ad futurā. ¶ Alig dicūt q; solum ad futurā: q; hoies dicunt hic bti in spe t nō in re oīm tñ spei est btitudo futura: q̄ ꝑmia ista que spes respicit in vita futura erūt. ¶ Itē luc. 6. vbi ponunt iste btitudines ponunt quedā pene per oppositū ad btitudines cū dī veb vob qui saturati estis q; esurietis veb vobis qui ridetis nūc quoniā lugebitis t flebitis. Iste tñ pene nō intelligunt in hac vita: q; sepe hoies mali in hac vita nō puniunt sicut ꝓphēta ps. lxxij. In laboze hoiuz nō sunt t cū hoib⁹ nō flagellabunt: t Job. xxj. dr. Ducūt in bonis dies suos q̄ ꝑnr ꝑmia ista nō ptinēt ad hanc vitā. ¶ Itē in ꝑma btitudine. s. pauptas ponit p premio regnū celoz: t illud est btitudo celestis vt dicit augu. xxj. de ciui. dei. Aliud ꝑmium est qm̄ ipi saturabunt: t tñ plena saturitas nisi in futura vita bri nō pōt iuxta illud ps. xvj. Saciabor cū apparuerit gl'ia tua. Et tñ ēt sacietas ponit hic p̄o ꝑmio. ¶ Etiā ponit hic vt ꝑmiū q; filij dei vocabunt: t tñ hō non erit filius dei nisi in vita eterna: cum filius dicat assimilationē ad pr̄em qō hēbimus in futuro sic dr ꝑma. Jo. j. s. Nondū apparuit qd erimus scimus aūt qm̄ cū apparuerit similes ei erimus t videbimus eū sicuti ē t sic ꝑma ista nō pñt ad hanc vitā ptinere. ¶ Dōm q; circa ista premia vr aliq; diuersitas inter doctores sacre scripture. Quidā. n. referūt oia ista ꝑmia ad futurā btitudinē. Sic ponit ambro. super lucā augu. aūt in lib. de sermone dñi in mōte dicit q; oia ptinent ad pñtem vitā. Chrisо. aūt in qbusdaz omelīs dicit q̄dā istoz ptinere ad pñtez vitā t alia ad futuram. ¶ Pro quo ꝑsiderādū q; iste btitudines vocant sic qa fm illas est hō in spe ad futurā btitudinez vt dcm̄ est supra. q. lxxx. Est aūt in hoie spes future btitudinis pp duo. Uno⁹ pp aliquā disp̄onē vel ꝓparationē q̄ sit in nobis ad futuram btitudinē per modū meriti solū alio mō per quādā inchoationem future btitudinis q̄lis hētur in hac vita in viris scis. cui aūt ꝓcessa est inchoatio alicui⁹ rei pōt spem hr̄e de complemento eius ꝓcedēdo. Sed nō est spes vtrobiq; eq̄lis sicut n̄ est vtrobiq; eq̄lis approximatio. Nā ꝑmo mō solū est spes de btitudine pp meritū scōo mō nō solū est meritū sz etiaz q̄dam inchoatio btitudinis: t sic est maioz spes. ¶ Sicut alit homo hz spem de fructu arboris qn̄ fructus nasci incipit q̄z qn̄ frondes pullulant. Primo mō btitudo est in oib⁹ viris bonis cū mereant illā scōo mō est in viris scis q hñt pfectionez magnā in hac vita. Nā hic sepe incipiūt gustare q̄z dulcis est dñs. ¶ Cōsiderandū ēt q; in istis btitudinib⁹ ponit aliqd p modū meriti t aliqd per modū ꝑmij. ¶ Primum est in ipis btitudinibus que sunt dispōnes ad futurā btitudinē. Et de istis nō est dubiū qn oēs sunt in hac vita. Nam in futuro nulla erit cū dicāt quasdā opationes laboriosas vel afflictuas de ꝑmijs aūt que eis corrñdent ꝓstat q; nō sunt dispositiōes ad aliqd merendū cū dicāt quasdā pfectiones delectabiles t sine aliquo labore vt hr̄e regnū celoz t videre deuz t saturari t sic de ceteris. ¶ Et de istis est rōnabiliter dubiuz an sint in hac vita vel in futura. Et dōm est q; qdā illoz dicunt ipsaz eēntiā btitudinis future sicut videre deū t habere regnū celoz: t ista nō pñt hr̄i pfecte in hac vita sed sci viri hñt aliqn hic aliquā inchoationē istius btitudinis q; aliq mō vident deū lz nō per eēntiā q; nō legimus nisi de moyse t paulo vt declaratū est supra. q. xlvj. sed p quendā modū excellētē qui nō est oino per speculū t in enigmate. Et talis visio reficit mētez eoz oi gaudio. Hñt etiā aliqd de regno celorum q; aliquā participationē habēt bonoz celestiū. ¶ Alia sunt premia que nō dicunt ipsaz eēntiā btitudinis lz aliquo mō pertineāt ad btitudinē vt ꝓseq; mjam t vocari filij dei t ꝓsolari. Et ista pñt adhuc perfectius hr̄i a viris scis in hac vita. Uñ pōt dici q; qdā istoz pñt hic hr̄i perfecte alia autez fm inchoationē. ¶ Et hoc mō ꝓcordabunt dicta doctoruz. Nam augu. vult q; habeant oia ꝑmia in hac vita. Qd̄ verū est saltē ad q̄ndā inchoationē: q; nullū istoz est q̄tūcunq; pfectū cuius ptē aliquātulā nō gustēt sci in hac vita. Nā maximū eoz est videre deū t tñ istud multis ꝓcedit imo oibus scis pfectis in hac vita vt doctores volūt cū ēt graduſ illelūmus visiōis. s. p̄entiā q̄busdā scis hic ad horā collat⁹ fuerit scz paulo t moysi. ¶ Ambrosius aūt dicit oia ptinere ad futurā vitā. Qd̄ vez est q̄tū ad pfectionē ipoz. Nā lz in viris scis sint hic qdā degustatiōes istoz ꝑmioz in nullo tñ cōsummant cū in hac vita nō debeat eē pfectū bonū hois. ¶ Chrisо. dicit qdā istoz hr̄i hic t qdā i futuro q; qdā eoz que nō dicūt ipsaz eēntiaz btitudinis hñr q̄si plene i pñti sic mjaz cōseq; t vocari filios dei alia aūt. s. q̄ dicūt ipsaz eēntiā btitudinis dicunt nō hr̄i hic q; p minima pte hñtur. ¶ Aliter pōt dici t adhuc magis plane q; tota ista discordia ꝓuenit ex diuerso mō exponēdi ꝑmia btitudinū. Nā vno mō exponēdo pñt hic hr̄i oia ꝑmia ēt plene alio mō exponēdo nullū eoruz hēbit in pñti. Exponēdo aūt medio modo. s. miscēdo istas duas expositiones hēbunt hic qdā: t alia nō. ¶ De ꝑma expositione ꝑz. Nā primū ꝑmiū est hr̄e regnū celoz: t istud fm q̄dam significat initiū pfecte sapie. Ita augu. exponit: t cōmuniter doc. dicūt q; aliqn accipit regnū celoz p̄o intellectu sacre scripture. Sic accipit qn̄ xp̄s dixit iudeis. j. xxj. c. Auferetur a vobis regnū celoz t dabit genti facienti iustitiā eius id est auferet a vobis intellectus sacre scripture: q; non vultis eam intelligere t dabitur genti facienti iustitiā eius. i. que ꝑpleat illam iuste sicut intelligi debet. Hoc mō regnū celoz̄ in

pñti

Opinio q̄rundam. p^a rō. 2. rō.

3. rō.

ſu pñti hñi põt: q̄ multis viris bonis deus dat hic initiū vere ſapie plene. i. plene hñt initium ſapie lz nō hēant plene ip ſaz ſapiētiā. ¶ Scōm p̄miū eſt q̄ poſſidebunt terrā: t põt intelligi de poſſione terre ſm lr̄am: ſicut dr̄ ps. xxxvi. Māſueti aūt poſſidebunt terrā t delectabunt in multitudine paciſ Et itelligit etiā de pñti ſtatu. Uel põt itelligi poſſidere terrā idest pacificū hīe deſideriū: t iſtud hoi in pñti q̄uenire põt.

¶ Tertiū p̄remiū eſt cōſolari: t põt intelligi p̄o conſolatione quā hō accipit per ſpm̄ ſcm̄ in oibus in quibus deū inuocat cū ipſe dicat paraclitus. i. conſolator. Joā. xiiij. t hoc ēt in p̄ſenti hētur. ¶ Quartū p̄remium eſt ſaturari: t põt intelligi de ſaturitate illius cibi de quo xp̄s loquebat q̄n dixit: meus cib⁹ eſt vt faciā voluntatē p̄tis mei. Et hanc ſaturitatē hō hz quā do gaudet q̄ voluntas dei impleat: q̄ hoc petimus in oratione dñica dicētes: fiat voluntas tua ſeq̄nti. c. ¶ Quintū p̄remium eſt mjam ſuſcipere. Et hoc ſatis cōuenit in pñti quia ſemp nobis deus miſereb. ¶ Sextū p̄remium eſt videre deū q̄ etiā cōtingit hic in viris ſcis: qui purgato oculo mentis deum vident: lz nō videāt ſicut in vita eterna videb. ¶ Septimum p̄mium eſt vocari filiū dei. Q̄ etiā hō h̄ hīe põt: q̄ filius hz ſimilitudinē p̄ris. Et q̄ ad deum ptinet pacē ponere i oibus rebus vniuerſi. Juxta illud Job. xxv. Qui facit pacez in ſublimibus ſuis. Qui ergo ad ſimilitudinē dei hic pacem hz t alios ad pacē reducere conat: filius dei vocari poteſt.

¶ Per iſtū modū exponēdi t ſimiles pñt oia iſta p̄mia hñi in via. Et ſic exponit ea augu. in lib. de ſermone dñi. Et ſanctus Tho. poſt eū dicēs q̄ regnū celoz põt intelligi perfecte ſapie initiuz ſm q̄ incipit in eis ſp̄s regnare. Poſſeſſio etiā terre ſignat affectū bonū aie requieſcētis per deſideriuz in ſtabilitate hereditatis perpetue per terrā ſignate. Conſolantur ēt in hac vita per ſpm̄ ſcm̄ qui paraclitus. i. cōſolator dr̄. Saturantur etiā illo cibo de quo dñs dicit: cib⁹ meus eſt vt faciā voluntatē p̄tis mei. Mjam etiā in hac vita cōſequūtur. hic etiā purgato oculo per donū intellect⁹ deus quodāmodo videri põt. Et in hac vita qui motus ſuos pficiunt ad dei ſimilitudinē filij dei vocant. Hoc mō neceſſe eſt dici iſta p̄mia in hac vita habita fuiſſe a multis viris ſcis. ¶ Sic dicit aug. in lib. de ſermone dñi in monte. Jſta quidē p̄emia i hac vita cōpleri pñt ſicut cōpleta fuiſſe in ap̄lis credunt. Nā illa oīmoda in angelicā formā mutatio que poſt hanc vitā p̄mittitur nullis ꝟbis exponi põt. ¶ Alio mō pñt iſta p̄emia exponi. Primū eſt regnum celoz q̄ ſignificat manſionē in celo empyreo vbi ſcti regnāt cū xp̄o i eternū apoc. v. Et hoc nō põt ee in vita. ¶ Scōm eſt poſſidere terrā nō intelligendo de hac corruptibili in qua hoies moriunt: ſed de illa de q̄ dr̄. ps. cxiij. Portio mea dñe ſit in terra viuentiū. i. in terra i qua ſemp viuitur que eſt vita eterna: t hic hñi non poteſt.

¶ Tertium eſt conſolari: q̄ nō ſignificat iperfectā conſolationem: ſed illam cui nō ſuccedit aliq̄ anguſtia vel luct⁹ de quo hō indigeat itez cōſolari: t hoc cōtingit poſt hanc vitā apoca. vij. Ante thronū dei ſunt die ac nocte: t q̄ ſedet ſup thronū habitat ſuper illos nō eſuriēt nec ſitiēt amplius nec cadet ſup illos ſol nec vllus eſtus: q̄n agnus qui in medio throni eſt reget illos: t deducet eos ad vite fontes aquaz t abſterget deus oēm lachrimā ab oculis eoz. Hoc tn̄ manifeſtū eſt q̄ nō erit niſi poſt mortē cū dicat q̄ iſti ſunt die ac nocte ante thronū dei. ¶ Quartū eſt ſaturari. Et de hoc planū eſt q̄ plena ſaturitas in hac vita hñi nō põt: ſed poſt mortē. ps. 16. Saciabor cū apparuerit gl̄ia tua. ¶ Quintū eſt cōſeq miſericordiā. Eſt aūt pfecta mja cū miſer oino liberat a miſia q̄ in hac vita nō cōtingit ſed poſt mortē q̄n de⁹ abſterget omnem lachrimā ab oculis ſcōz. Apoc. vij. miſericordia autem que hic eſt: q̄ adhuc cū miſeria mixta manet nomē miſericordie plene nō conſequit. ¶ Sextū eſt deū videre: q̄ hic nō contingit q̄ exodi. xxxiij. dr̄. Non videbit me hō t viuet. i. nō videbit me hō q̄diu viuit. Et ſic q̄tūcunq̄ viri ſci per donum intellect⁹ elleuent hic ad cognoſcendū deū nō vidēt deū ſed aliquā dei ſimilitudinē que eſt effectus eius. Sic dicit Dion. in epla ad gaiū monachū: q̄ qui putauerit ſe hic deū vidiſſe nō vidit deum: ſed aliqd diuinoz. Nam altiſſima cognitio quā hō põt hic hīe de deo eſt q̄ cōiungat hō ei q̄ſi vt in noto: vt ait Dion. lib. de myſtica theo⁴. ¶ Septimū eſt vocari filiū dei. habet aūt filius expreſſaz p̄riſ ſimilitudinē. Nō videbit tn̄ quomō hēat hō dei ſilitudinē quouſq̄ ipſe de⁹ videat: t tunc apparebit quomō filij dei ſumus nūc aūt nō apparet. ¶ Sic dicit. j. Joā. iij. Nondū apparuit q̄d erimus ſcimus aūt q̄n cū apparuerit ſimles ei erimus videbimus euz ſicuti eſt. Ergo nemo eſt de quo hic apparere poſſit quomodo ſit filius dei q̄ nōdum apparuit q̄d erimus: maxime q̄ nūc nō poſſumus eē ſimiles ei quouſq̄ appareat quod erimus.

¶ Hoc mō oia iſta p̄mia pertinent ad vitā futurā. Et ſic poſuit ambro. t valde ꝓſequēter. ¶ Tertio mō pñt exponi iſta p̄mia mixtim: partiz ſequēdo vnā expoſitionē: t partim aliā. Et tūc oia que fuerint expoſita per primū modū pertinebūt ad vitam pñtez: t oia que per ſcōm modū ptinebūt ad futuram. Et ſic expoſuit chriſo. in ſuis omelijs dicēs q̄daz p̄mia pertinere ad pñtem vitā t alia ad futurā. De hijs ſcūs Thomas. j. ij. q. lxix. ar. ij. ¶ Ad p̄mum dō^m q̄ ſpes nō ſolū eſt de btitudine ſed etiā de gr̄a per quā pueniē ad btitudinez t de oibus medijs pueniendi. Uñ dr̄ hō ſperare a deo adiutoriuz in auguſtijs pñtib⁹. ps. xv. Cōſerua me dñe q̄m ſperaui in te t. ps. xxj. In te ſperauerunt pr̄es nr̄i t liberaſti eos. ¶ Uel põt dici q̄ ſpes eſt de btitudine. Et dr̄ aliqs btūs in ſpe propter btitudinem illā que eſt in futuro. Jſta tn̄ p̄mia que ponūtur in iſtis btitudinibus ſm modum exponēdi aug. poſſunt hñi in hac vita vt ſupra oñdimus. Et ſic per iſta p̄mia nō dicēt aliqs btūs in ſpe ſed in re: q̄ realiter illa hz: t tn̄ btitudo oium pfecta. Et ſic nō arguit̄ q̄enienter q̄ p̄mia iſta ſint in futuro q̄ ſumus nūc bti in ſpe cū btitudo in ſpe nō ſit q̄ habetur per iſta p̄mia: ſed p viſionē dei. Jdeo poterunt eē p̄mia iſta in pñti volendo tenere modum exponēdi aug. ¶ Ad. ij. dōm q̄ tā pene maloz q̄⁹ p̄mia bonoz ſunt in pñti quantū ad aliqd lz nō pfecta pena maloz. Nec cōſumatur gaudiuz bonoz: t maxie de penis ſp̄ualibus t gaudijs: q̄ lz mali in pñti aliq̄n careant penis corpalibus nunq̄ tn̄ carent penis ſp̄ualibus: q̄ intra ſe affligunt̄ p iniquitate ꝓſcie. Sic dic augu. p⁹ cōfeſ. Juſiſti dñe: t ſic eſt vt pena ſit ſibi ois inordinatus aīus t ariſto. ix. ethi. dicit de malis q̄ cōtēdit ipoz anima t hoc q̄dē trahit huc illud aūt illuc: t cōcludit. Si autez miſerū eſt ſic malū eē: fugiendū eſt eē malū itēſe. ¶ Sic etiā de bonis qui lz in hac vita nō hēant ſemp corpalia p̄mia ſpiritualia tn̄ eis nunq̄ deſunt. Nā etiā corpalia hñt cū xp̄o dixit. Matt. x. q⁹ nemo eſt qui dimiſerit domū aut frēs aut ſorores aut p̄em: aut matrē: aut filios: aut agros ꝓpter me t p pter euāgeliū qui nō accipiat cēties tn̄ nunc in pñti tēpore: t in ſeculo futuro vitā eternā. ¶ Dicendū tn̄ q̄ ille pene q̄s xp̄s poſuit Luc. vj. ſ. veh vobis qui ridetis t c. ſm veritatē magis intelligunt̄ de futuro q̄⁹ de pñti: q̄ ibi mali lugebūt, t flebunt: eo q̄ ligatis manibus t pedib⁹ mittētur in tenebras exteriores vbi erit fletus t ſtridor dētiū. j. xiij. t. xxv. Et iſtū modū exponendi tenuit Ambro. ſup lucā dicēs q̄ tam p̄emia q̄⁹ pene ptinēt ad futurā vitā. ¶ Ad. iij^m. dō q̄ oia iſta p̄mia pñt exponi in tali ſenſu q̄ ſint omnia in p̄ſenti ſicut expoſuimus ſupra ſm Augu. licet ſm alium modum omnia p tineant ad vitam futuram.

¶ An, pueniēter t ſufficiēter h enumerēt btitudies. Q. 83.

Queritur an btitudines cōueniēter t ſufficienter numerent hic. ¶ Dicunt q̄daz q̄ nō: q̄ ſunt plures alie btitudines in ſacra ſcriptura q̄ nō pertinent ad iſtas ſicut Job. v. dr̄. Btūs hō qui corripit a deo: t ps. j. dr̄. Btūs vir qui nō abūt in conſilio ipioz: t Prouerb. iij. dr̄. Btūs vir qui inuenit ſapiam. Et illud btūs vir qui inuentus eſt ſine macula: t illō iacobi. j. Btūs vir q⁹ ſuffert tentationem: t ſimiles btitudines quaz nulla ponit hic. ¶ Jtē hic ponūtur octo btitudines vt vr̄: t Luc. vj. ponūtur ſolū q̄ttuor: ergo hic vel ibi enumerant inconueniēter. ¶ Jtē btitudines dñr attribui donis ſp̄ūs ſci. Dona aūt ſunt ſeptē t tamē btitudines ponūtur octo. ¶ Dōm q̄ btitudines enumerantur hic pueniēter t p̄ſupponēdū eſt q̄ iſte btitudines nō ſūt ipſa vera btitudo q̄ vnica eſt ſed diſponūt hoiem ad btitudinem vel dant ſpē ei⁹ aut q̄ndā deguſtationē impfectā illius vt oñſū ē ſupra. q. lxxx. Btitudo aūt eſt opatio perfectiſſima rei viuētis ſm nām rōnalē vt dicit Boetius de conſola. lib. ij. p̄ſa. v. btitudo eſt ſummū bonū nature rōne degentis: t qa btitudo fundat in vita ſm differētiā vite eſt differentia btitudinis. ¶ Tres aūt vite aſſignant vt ait ariſto. j. ethico. ſ. voluptuoſa ciuilis: t cōtēplatiua: t ab hijs denominant tres btitudines eis rñdentes. ſ. voluptuoſa: practica: t ſpeculatiua. Jſte tres beatitudines ptinent ad hanc vitam t q̄ vera beatitudo non poteſt haberi in vita iſta vt oſtenſuz eſt ſupra

Opinio q̄rundam p⁹ rō.

2. rō.

3. rō.

A

B

q.xlvij.opꝫ ordinari istas ad illam. ¶ Prima autē eaꝝ.s.voluptuosa est falsa bitudo ideo nō pōt ordinari ad verā beatitudinē sed potius prestat ipedimentū ad illā. Et qz per bti tudines hic positas ordinamur ad verā beatitudinē. Et ad hoc q̄ quis tendat in aliquē finē non solū requiritur q̄ habeat ea que in illū dirigunt sed q̄ etiā prius caueat omnia q̄ tendentē ad illū finē impediunt. Jdeo per beatitudines hic positas primo excludit beatitudo voluptuosa deinde ponūtur aliq̄ ptinētia ad beatitudinē practicā z specl'atiuā p̄sentis tēpoꝝ| que dirigūt in futurā beatitudinem. ¶ Uoluptuosa autē beatitudo in duob⁹ consistit scz in habūdantia reruꝫ exterioꝝ sicut sunt diuitie z honores z potētie temporales. ¶ Scōm est in delectatione ipsa que est sequēdo passiones ꝑprias. ¶ Omnia aūt hec caueri pōt tā per virtutes morales q̄z per dona qz eadē ōba habēt. Et tñ dona hñt actus perfectiores q̄z virtutes morales sicut heroice virtutes sunt excellentiores moralibus vt oñsum est supra.q.lxxxj. Perfectius ergo se hēbit hō per actus donoꝝ circa h. q̄z per act⁹ virtutum. ¶ Circa primū.s.diuitias honores z potentiā. hz se hō cōuenienter per moralē virtutē. Nā diuitie ad liberalitatem ptinēt per quā decēter expendunt in mediocribus expēsis. Ad magnificentiā aūt ptinent in q̄ztū ministrant decenter in magnis expēsis z nō quottidianis: de qbus aristo.iij. ethi.c.de liberalitate: z.c.de magnificentia. ¶ Honore autē decēter qs vtitur per virtutē philotimie: vel q̄ fm alios innominata est: z hec in paruis honorib⁹. hz aūt se decēter in magnis per virtutē magnanimitatis de qb⁹ aristo.iij.ethi.c.de magnanimitate. ¶ Circa administrationē potētie cōuenienter quis se hz per virtutē iustitie vt dr̄.v.ethi. ¶ Circa oia tñ ista excellētius qs se hz per actū doni cōtēnēdo z abȝciendo oia hec ꝑp desideriū futuroꝝ bonoruꝫ. Et qz bitudines iste sunt actus donoꝝ vt oñdimus supra.q.lxxxj. Prima bitudo est pauptas spūs per quā qs volūtarie contēnit z abȝcit diuitias honorē ptātē z cetera bona huius seculi: vt sic soli xp̄o expedit⁹ militet. Et est ista, pauptas spūs.i. voluntaria qz si ex necessitate aduenerit siue ex i potētia ptiebit ad quā dam virtutē pacienter tollerare pauptatē tñ, nō vocabit beatitudo que est pauptas spūs: nec etiā erit actus doni: sed erit actus virtutis moralis qz per humanā virtutē pōt hō sustinere decēter pauptatē. ¶ Scōm in quo cōsistit voluptuosa bitudo est sequi passiones ꝑprias que sunt in parte irascibili: z concupiscibili. ¶ Circa irascibilem mediocriter se habet quis decenter refrenando iram per virtutem mansuetudinis de qua aristo.iij.ethico.capi.de mansuetudine. Excelleuius tñ se habz circa hoc per actum doni reddendo totaliter hoiez trāquillū a passione iracūdie. Jta vt iā nullus mot⁹ ei⁹ insurgat: per virtutē aūt māsuetudinis frenat ira insurgens z tñ nō tollit qn aliq̄ insurgat. ¶ Etiā per mansuetudinez aliq̄ iniurias sustinemus: z aliq̄ vindicamus. iij.ethi. qui aūt per actū doni a passione ire trāquillus reddit nihil hz qō vindicet. ¶ Jdeo circa hoc ponit scōa bitudo.s.bti mites z eē mitē est magis q̄z eē māsuetū. Iz aliq̄ putāt eē idē. Ne tamē aliq̄ errarēt cū hic nō ponant virtutes morales nec act⁹ eaꝝ sed actus donoꝝ qui sunt valde excellētiores nō dictū ē beati māsueti sz bti mites: eo q̄ māsuetudo nomē vtutis moralis est. ¶ In parte etiā cōcupiscibili sunt passiones quas sequūtur voluptuosi.s.delectatiōes in gustu: z tactu z ceteris sensibus. ¶ Circa istas aūt decēter se hz quis per tēperātiā que est virtus moralis vtēdo eis vel abstinendo sicut rō suadet. De quo ari.iij.ethi.c.de tēperātia: sed excellētius se hēt circa eas per actū doni oino eas reprimēdo: z abstinendo ab illis īmo z luctū volūtariū in hac vita sibi iponēdo: qō fit abstinēdo ab oi delectatione: sicut dr̄.j. Pe.ij. Obsecro vos tanq̄z aduenas z peregrinos a carnalib⁹ desideriꝫ abstinere. Et tam oia delectatio sensitiua est carnale desideriū. ¶ Ob hoc est tertia bitudo.s.bti qui lugēt: z hoc fit abstinēdo a delectabili qz qui in aliquo delectant nō lugēt. ¶ Jste tres bitudies disponūt hoiez ad verā bitudinē tollēdo oia illa q̄ ptinēt ad bitudinē voluptuosaz q̄ a vera bitudine distrahit. ¶ Manet aūt practica bitudo que cōueniēter ordinatur ad veraz beatitudinem z consistit in operatiōe virtutis z maxime circa illa in quibus quis cum proximo conuersatur Ea vero in qbus cōuersamur ad ꝓximā pōt interdū habere rotionem debiti z interdū eē spōtanea. Jn eis vo q̄ debita sunt habet se quis decēter ad ꝓximū q̄ ea illi reddat nō fraudādo in aliquo ius ꝓximi qō fit per iustitiā cōmutatiuā z distributiuaz de qbus.v.ethi. ¶ Excellētius tñ se hz quis circa hoc p actū doni.s.q̄ nō solū ꝓximo sua reddat: sz etiā cū ardenti desiderio illa det sicut esuriēs z sitiēs ardēti desiderio cibū z potū capit. Jdeo.iij.btitudo est beati qui esuriūt z sitiūt iustitiaz idest ardēter illā amant. ¶ Circa illa aūt que sunt spōtanea bene se hz qs per virtutē moralē donando amicis z cognatis z alīs nobis cōiunctis per virtutē liberalitatis aut magnificentie. Donū tñ excellētius se hz in hīs ita q̄ nō solum amicis vel cōiūctis ex hoc intuitu aliqd dem⁹ sed etiā exteriꝫ pauperibus pp̄ solā xp̄i reuerentiā liberaliter tribuamus. Naz si solū dederimus amicis z cōiunctis nr̄is nihil spāle facimus si aūt oibus pp̄ xp̄m damus est excellētius: z in hoc deū imitamur. j. in ꝛra si diligitis eos qui vos diligunt quā mercedē habebitis. Nōne z publicani hoc faciunt? Et si salutaueritis frēs vr̄os tm̄ qd amplius facitis. Jdeo pfectionē ponebat ibi xp̄s q̄ diligeremus oēs etiā inimicos z orarem⁹ p eis. Hoc etiā est: qz qui dat amico vel cognato pōt expectare retributionem qui aūt pauperi exteneo ꝓpter xp̄um dat nihil inde sperat. Et sic est actus excellētior. Unde dr̄ Luc.xiij. cum facis prandiū aut cenā noli vocare amicos aut frēs tuos sed voca pauperes z debiles z c. qui nō hñt retribuere tibi. ¶ Uel p̄t intelligi q̄ in spōtaneis hz se quis decēter per virtutē erogādo nō solum cōiūctis sed etiā exteneis. Et tñ excellētius se hz per donū nō solū dando sed eoꝝ miseriā in se trāsumēdo scilicet cōdolendo eis q̄ miseriā patiant. Et fm hoc ponit beatitudo.v. beati misericordes. i. qui miseris tribuūt vel miseroꝝ angustiā in se accipiūt. Naz diuitib⁹ tribuere vel amicis non dicit misericordia sed liberalitas vel magnificētia. ¶ Contē platiua aūt bitudo pōt accipi vt pfecta vel impfecta. ¶ Si perfecta sic est eēntialiter ipa bitudo futura. Nam non dicitur pfecta cōtēplatio vel speculatio nisi quando est actus intellectus optime disp̄siti z circa obiectum optimum. Jstud aūt nō cōtingit nisi qs viderit deū per eēntiā. Nam tunc erit obiectū optimū. s. deus: z intellect⁹ optime dispositus qz clare videbit z perficiet per ipsaz diuinā eēntiā q̄ vnietur ei tanq̄z forma itelligibilis vt per eam deū intelligat vt ostēsum est supra.q.xl. Et ista est beatitudo eēntialiter. j. quā non est aliqua speculatio pfecta hoc aūt non pōt haberi in hac vita vt ostēsum est supra.q.xlvij. ¶ Si aūt sit cōtemplatio imperfecta est quedā incohatio beatitudinis iō inter istas beatitudines non pōt aliq̄ correspondere speculatiue beatitudini. Et pz hoc qz iste beatitudines dicunt quedā merita cū sint q̄dā actiones difficiles vt eē pauperē spū: z lugere: z hr̄e cor mū duz: z sic de ceteris: beatitudo aūt cōtēplatiua si est perfecta est totū premium. Si autē est iperfecta est quedā pars p̄mij. Jdeo p beatitudine contēplatiua non pōt hic respōdere aliqua beatitudo. Sed respōdēt p̄mia beatitudinuꝫ z possunt respōdere oia premia que ponunt hic cū oia habeant perfete in beatitudine eterna que est dei visio spāli⁹ tñ respōdēt premia duaꝝ beatitudinū sequentiū scilicet sexte z septime. ¶ Premium sexte est qm̄ ipsi deū videbūt: z iste est proprius actus beatitudinis cōtemplatiue. ¶ Respondet etiā p̄miuz septime. s. filij dei vocabunt. Nam filius dicit per similitudinem patris. Et nos tunc ꝓprie erimus filij dei qz ei similes erimus. Et istud solum erit quādo eū videbimus. j. Joan.iij. Nondū apparuit qd erimus. Scimus qm̄ cum apparuit similes ei erimus: qm̄ videbimus eū sicuti est. Et sic lz non respondeant bitudines iste beatitudini cōtēplatiue respondēt ei premia eaꝝ. ¶ Jste aūt due bitudines rñdēt beatitudini practice que ad ipsam cōtemplatiuā disponit. Et qz ad videndū deum qō est premiū requirit mundicia itellectus: sicut ad videndū colores requirit mundicia oculi ponit sexta beatitudo beati mūdo corde z ista mūditia causat in homine p actus virtutum moraliū que rectificant appetitū nostrū z tūc dicitur esse cor mundum. ¶ Potest etiā applicari ista beatitudo sequens sicut exposuimus eam supra in expositiōe littere. ¶ Septima etiā beatitudo ptinet ad beatitudinē practicam que dirigit hominē ad ꝓximū in hoc q̄ caueat ei mala inferre vel cōturbare ipsum. Et hoc est per pacē quam habet ad ipsum. Et sic septima beatitudo ponitur beati pacifici. De hīs sanctus Tho.j.ij.q.lxix.ar.iij. ¶ Ad p̄mum dicēdū q̄ beatitudines sufficiēter enumerātur hic: quia necesse est omnes beatitudines que narrantur in sacra scriptura eē aliquas de istis vel reduci ad istas quātū ad ipas beatitudines

que

que sunt merita quedā vel quātū ad earum p̄mia: quia ne cesse est q̄ omnes beatitudines quecunq; sunt pertineāt ad vitam actiuam vel ad contēplatiuā. Nam ad voluptuosam nulla beatitudo ptinet de istis quia ipsa est falsa beatitudo Et ponuntur hic tres beatitudines ad excludendum eaz sci licet tres p̄me vt dictum est: quattuor sequentes pertinent ad vitam actiuam: cum ad contemplatiuam pertinere nulla possit pp causam supra dictam: z competūt ille quattuor sic q̄ aut cōsideraē actus beatitudinis actiue in quantū dirigit ad cōtēplatiuā vel in quantū dirigit hominē vt bene se habe at ad p̄rimū. ¶ Si p̄imo modo cōpetit vna beatitudo scili cet mūdicia cordis vt dictū est. ¶ Si scōo mō aut homo be ne se habet ad p̄rimū in nō nocēdo ei: aut benefaciendo ei: quātuz ad p̄mū cōpetit beatitudo septima. s. beati pacifici: q̄ per pacē nō cōturbamus p̄imos. ¶ Quantū ad scōm aut se habet bene hō in eis que habēt rōnez debiti: z sic est bea titudo quarta. s. beati qui esuriunt z sitiūt iustitiā. Aut in eis que sunt spōtanea: z sic est beatitudo quinta scz beati misericordes. Et hoc mō in istis septē habeē sufficientia beatitudinū. ¶ Et oēs alie ad istas reduci possunt. Et q̄n dicit. bea tus vir qui corripit a deo: pertinet ad beatitudinē luctus qa qui corripit a deo ammonet ab eo penitentiā facere de pecca tis. Nam p̄pter peccata corripit z tamē penitētia est p̄terita mala plāgere vt ait ysidorus. ¶ Cum aūt dī. Btūs vir q nō abijt in cōsilio impioz pertinet ad beatitudinē sextā que est cordis mūditia: q̄ qui nunq̄ abijt in cōsilio impioz cor mū dum hz. ¶ Cum aūt dr. btūs qui inuenit sapiētiā a deo non reducit ad beatitudinē aliquā: sed ad p̄miū septime beatitu dinis. Nā qui sapiētia a deo inuenit filius eius vocat. Nam ex eo q̄ dat sibi sapiētiā cognoscit eū vt filium: z ex eo q̄ iste sapiētiaz accipit a deo assimilat ei q̄ per istā sapiētiam agno scit deū: z per hoc q̄ deū agnoscimus eius filij sumus cuz ei tunc assimilemur. j. ioā. iij. cum apparuerit q̄ erimus tunc si miles ei erimus: q̄ videbimus eū sicuti est. ¶ Cum aūt dici tur. Btūs vir qui iuentus est sine macula ad sextā btitudinē ptinet. s. cordis mūditia: q̄ qui maculā nō habet mūdus cor de est. ¶ Cum vero dr. Btūs vir qui suffert tētationē potest pertinere ad btitudinē luctus: q̄ q̄diu tētamur in luctu' eē debemus solliciti ne aduersarius p̄ualeat cōtra nos: vel pōt ptinere ad mūdiciā cordis: q̄ qui suffert tētationē non succū bit alicui peccato z ille est mūdus corde. Ideo huic p̄mittit p̄miū sicut in istis btitudinibus q̄ dī q̄ cū pbatus fuerit ac cipiet coronā vite. Jaco. j. Et hoc mō possunt reduci q̄cunq; alie ad istas btitudines. ¶ Ad 2m dicendū q̄ lucas posuit q̄ttuor btitudines: z mattheus posuit hic septē. Et dicūt ali qui q̄ hoc fit q̄ iste septē que habenē hic p̄dicate fuerunt di scipulis qui debebāt eē perfecti. Ideo cōtinētur hic oēs per fectiones. Ille aūt quattuor quas ponit lucas p̄dicate fuerūt turbis in quibus nō requirit tanta pfectio ideo p̄dicate fue runt ille quattuor que inter oēs istas sunt minus perfecte. z spāliter est causa ad hoc q̄ populus vt cōmuniter sequtur vi tam voluptuosaz: eo q̄ delectatiōes corporis sunt ab eis so lum cognite. vij. ethi. Ideo p̄dicate fuerūt eis iste q̄ttuor bea titudines que excludūt oia illa que pertinere videtur ad bea titudinē voluptuosam. et terrenam: z sunt quattuor, bona.

¶ Primū est habūdantia bonoz exterioz. s. diuitiaz honorum: z potētie. Et istud excludit inquātū dr: beati pauperes spū. ¶ Scōm est q̄ homini sit bene z delectabiliter quantū ad bona corporis que cōsistūt p̄incipaliter in cibo z potu z similib9. Et istud excludit per scōaz btitudinē ibi posita scili cet bti qui esuritis. ¶ Tertiū est q̄ homini bonum eueniat quātū ad cordis iocūditatē q̄ sine iocunditate oia bona cor poris nihil valēt. Et hoc excludit per tertiā beatitudinez ibi posita. s. bti qui fletis. ¶ Quartū est q̄ hō hēat fauorē tēpo ralē z consistit in hoc q̄ diligat a multis. Hoc excludit p q̄r tam btitudinem ibi positā. s. bti eritis cū vos oderit homines Ista ergo lucas solū posuit q̄ ptinebāt ad turbas. ¶ Et ob hoc ambro. sup lucā attribuit istas q̄ttuor btitudines q̄ttuor virtutib9 cardinalibus que sunt minores donis. Dicit enī q̄ pauptas ptinet ad tēperantiā: que illecebras nō q̄rit. Esu ries ad iustitiā: q̄ qui esurit cōpatit: z cōpatiēdo largit: flet9 ad prudentiā cuius est flere casus nr̄os: pati odiū hoium ad fortitudinē: que oia aduersa tollerat. Sic r̄ndet scūs Thom. ¶ Dicēdū tn̄ q̄ ista r̄nsio p̄supponit fuisse aliū sermonē dn̄i cum qui hētur hic z aliū qui ponit Luc. vj. z tn̄ a multis as serit q̄riū cum verisimilius sit fuisse eūdē sermonē de quo di cimus. s. q. ij. ¶ Ideo pōt dici q̄ eedem btitudines p̄dicate sunt turbis z discipulis: z tn̄ mattheus exp̄ssit eas hic ple ne lucas aūt nō sicut in multis alijs cōsuetum est: q̄ vnus euangelista rem vnā plene narret: z alius eā decurtet: z sic cōueniunt iste btitudines z ille q̄ nihil cōtrariū ponit lucas matthei: z hoc sufficit ad eoz cōcordiā. ¶ Nam ad hoc q̄ duo auctores cōcordent: nō requirit q̄ eadē penitus dicant sed q̄ vnus alteri in nullo aduerset: z ita est hic. ¶ Si autē obijcias q̄ lucas nō plene enarrauit btitudines. Conceden dum est: z nō segtur ex hoc q̄ incōueniēter narret cū non te neat vnus euāgelista dicere qcqd alius dixit imo nō eēt hoc cōueniēs q̄ tūc vnus euāgelista sufficere videret. Et tn̄ an cōueniēs fuerit q̄ qlibet eoz oia integre referret: vel fuit cō ueniēs eē aliquā differētiā inter eos declaratū est supra in p logo nr̄o. q. xvj. z. xvij. z. xxij. ¶ Si tn̄ aliqs dicere vellit q̄ nō fuit idem sermo iste qui hētur hic: z qui hētur Luc. vj. ad huc nō pōt dicere q̄ iste fuerit factus solis discipulis: z ille solis turbis q̄ de illo cōstat q̄ ēt discipulis astātibus p̄dicatus est luc. vj. De hoc aūt eodē mō dicendū vr̄: vt ostensuz est supra. q. v. ¶ Sed diceret q̄ fuerunt duo sermones facti diuersis tpibus z vterq; fact9 est p̄tibus turbis z discipu lis z tn̄ in vno p̄dicauit xp̄s multas btitudines. Jn alio pau cas. Et sic mattheus ponēt vnū sermonē: z lucas alium: z vterq; plene referret. Magis tn̄ tenendū est q̄ fuerit idē ser mo a matthēo plene z luca nō plene relat9. ¶ Ad tertiuz di cendū q̄ btitudines attribuunt donis z sicut sunt septē do na. Jta sunt septē btitudines. Illa aūt que ponit octaua non est per se btitudo sed potius est p̄firmatio q̄dam p̄cedentiuz btitudinū. Qō apparet q̄ p̄mittit in q̄libet eaz p̄miū distin ctuz a p̄mio alterius. Et tn̄ in ista octaua ponitur p̄mium qō fuerat positū in p̄ima. s. regnū celoz vt per hoc innuatur q̄ ista cōfirmat ceteras ideo reddit ad p̄mā z dr̄ confirmatio ea rum q̄ per hoc q̄ quis in oibus illis bene se hēt z firmiter ē sufficiēs ad tollerandū p̄secutiones p̄pter iustitiā. Uerū est tamē q̄ vna ponit apud lucā. s. quarta que si cōputet vt bea titudo necesse est q̄ mattheus cōtineat noue btitudines sci licet bti eritis cū vos oderint homines: z tn̄ ista ponit quar ta apud lucā z est hic nona. ¶ Dicēdū tamē q̄ btitudines solum sunt septē vt cōmunit asserit. Et iste due vltime nō sūt btitudines sed ex p̄cedentibus resultant. An vero dicende sunt quattuor beatitudines esse apud lucam vel tres tantuz dicetur infra questione lxxxvj.

¶ An p̄ueniēter assignent p̄mia btitudinibus. Qō. 84.

Queritur de istis p̄mijs btitudinū an cōueniēter assignētur ipsis btitudinibus naz cuilibet btitudini assignat hic p̄miū. ¶ Dicūt aliq q̄ nō as signant cōuenienē: q̄ p̄me beatitudinis p̄mium ponitur re gnū celoz q̄ est vita eterna in qua cōtinent oia bona g̃ po sito regno celoz nō oportuit pōi alia p̄mia. ¶ Jtē regnuz ce loz ponit vt p̄miū in p̄ima btitudine z in octaua ergo eā dem rōne potuit poni in oibus: z sic inconueniēter assignā tur. ¶ Jtē in btitudinib9 p̄ceditur ascēdendo vt dicit augu. in lib. de sermone dn̄i in mōte: z tn̄ in p̄mijs p̄cedit descēdē do ergo est ordo inconueniēs. Pz hoc q̄ beatitudo prima est minor inter oēs z scōa est maior pfectiōe: z sic psequēter sic dicit aug. p̄mū tn̄ p̄miuz est maius q̄z scōm q̄ p̄mū est regnū celoz scōm est possidere terrā. ¶ Dicendū q̄ p̄mia cōueniē ter rn̄dent hic btitudinib9a cōsiderata conditiōe eaz. Nā pri me tres beatitudines que erāt cōtra vitā voluptuosaz retra hunt ab hijs in qbus consistit btitudo vite voluptuose in q̄ homo errat: q̄ id qō homo nāliter desiderare debet scilz bea titudinez q̄rit in rebus in qbus nō potest inueniri cum vere non sit nisi in deo. ¶ Premia ergo istaz trium beatitudinū accipienda sunt p̄m illa que aliqs q̄rit in voluptuosa beatitu dine. Qui enī volūt diuitias sufficiētiā appetunt qui vō ho norem z potētiā volūt quandā excellētiā. Ambo aūt impor tanē per regnū celoz. Nam ibi oium rex sufficientia est z ex cellētia maxima q̄ ibi homo adhereret deo. ¶ Feroces autē in terrena btitudine q̄runt securitatē. Nam per hoc bella a gunt vt finitis bellis z destructis aduersarijs securitatē ha beant: z ipsi pacifice ea que desiderant possideant. Jstud aūt iportatur per possidere terrā idest pacifice habere terrā vinē tium vbi plura bona homo habebit q̄z hic desiderare sciat. Vel etiā intelligit possessio terre istius quā deus tribuit mā

T Quattuor bona beatitudinis voluptuose. primum. secundum. tertium. quartum.

x

y

z

A

B

Opio de cōueniētia assignationis btitudinuz q̄ nō bn̄ assignentur.

p̄a rō.

2. rō.

3a. rō.

suetis destructis iracūdis ⁊ superbis. Et sic cōuenienter in hīs duobus btitudinibus pmia assignant. Nam pauperib⁹ in pmium ꝓmittit regnū celoꝝ vbi est ois habūdantia: ⁊ mitib⁹ possidere terram: qō signat securitatem in bono desiderato.

¶ Querūt aūt hoies voluptates corporis vt in eis habeāt quandā cōsolationē cōtra psentis vite tristitias ⁊ molestias ideo in tertia beatitudine: ꝓmittit lugētibus cōsolatio q: ipi spreuerūt pro xpo pñt] vite cōsolatiōes de quo xps increpat oēs terrenos. Luc. vj. dicens. Ueh vobis diuitib⁹ qui habetis hic cōsolationē vrām. ¶ Alie ⁊ttuor beatitudines pertinēt ad vitā actiuā que cōsistit in opere virtutis ⁊ maxime in eis que sunt ad ꝓximū. Distrahit aūt hō a bñfaciēdo ꝓximis ꝓpter duo. Primo ꝓpter amorē inordinatū quē hō h3 cupiendo oia pro se: ⁊ nihil volēdo dare ꝓximo. Et cōtra hoc deus dat pmiū ⁊rte btitudini dicēs qm ipsi saturabunt: ⁊ illi q ab stinent a bonis que cōcupiscūt ⁊ dant illa ꝓximis: q: esuriunt ⁊ sitiunt iustitiā saturabunt. i. hēbunt plura bona ⁊ hic desiderauerūt. ¶ Distrahūt etiā sua hoies pro bonis operibus ipēdendis ꝓximo vt est misereri ne per hoc se imisceant miseriīs alienis. Et hīs ꝓmittitur q ipsi misericordiā consequētur. i. ab oi miseria liberabunt: ⁊ est pmiū. v. btitudinis.

¶ Alie vltime due btitudines ⁊tū ad pmia ptinēt ad btitudinē speculatiuā ⁊ ⁊tū ad merita ptinēt ad actiuā. Naz mūdicia cordis que est sexta btitudo cātur per virtutes moraleꝫ que ptinēt ad actiuā btitudinē: ⁊ huic ꝓpzie datur in pmiū videre deū. Q: sicut mūdicia oculi disponit ad clare videndum: ita mūditia cordis ptinet ad dei visionē disponēdo ad illā per modū meriti. ¶ Septima btitudo ptinet etiā ad actiuam vitā. s. pacificū esse. i. in se pacē hre: ⁊ inter alios pacem cōstituere. Cui pmiū cōuenienter assignat vocari filiū dei: cum per hoc sit dei imitator qui est actor pacis: ⁊ inter oia entia pacē cōstituit: q: al's non posset vniuersum durare in suo ordine ⁊ statu. Et ista assimilatio iperfecta satis cōuenit in pñti: vt est pmiū btitudinis: actiue. Et tñ similitudo pfecta erit i pzia: sicut dr. j. ioā. iij. Cuz apparuerit similes ei erimus. q. d. prius non poterimus ei assimilari: ⁊ tunc silitudo illa ptinebit ad btitudinē speculatiuā q: per visionē dei reddemur ei similes. Et sic oia pmia sunt cōuenienter assignata btitudinibus. ¶ Ad pmū dom ꝙ pmia ipsaꝝ btitudinū possunt exponi vno mō vt ptineant ad istā vitā. Et tunc pmia istarum btitudinū sunt distincta: ⁊ per regnū celoꝝ non intelliguntur oia alia pmia nec etiā habito illo hūtur oia. Q: tunc regnuz celoꝝ significat initiū pfecte sapiētie vt ait augu. in lib. de sermone dñi: ⁊ hoc dr a ceteris. Alio mō pōt itelligi ꝙ oia ista pmia ptineant ad futurā vitā vt declarauimus. s. q. lxxxij. ⁊ tunc regnum celoꝝ signat totā ipsaz beatitudinē. Nam iter dum solet ipsa beatitudo futura vocari regnū celoꝝ vt ostendimus supra. q. xxxj. Et tunc dom ꝙ regnū celoꝝ est pmiuz oium btitudinū ⁊ oia alia que ꝓmittunt hic sunt ipsum regnum celoꝝ q: in beatitudine oia hec habentur. Q: tñ nos non sufficimus intelligere oia per vnū nomen ponunt multa noia vt sub diuersis rōnibus intelligamus diuersas rationes boni que simul erūt in illo bono quod est vita eterna.

¶ Sic etiā in deo oia absoluta dicūt vnā rem: q: tñ nos nō possemus itelligere oēs pfectiones sub vno nomine dicimus deū esse: viuere: ⁊ intelligere infinitū oipotentē imensum bonum: ⁊ sic de ceteris. Et tñ oia ista eadē res sunt in deo. Sic dicit chrisо. in q̄dā omelia. s. per hec vniuersa nihil aliō ⁊ regnū celoꝝ insinuat vt nihil sensibile expectes: q: nō est beatus qui in hīs coronat que cū pñti vita discedunt. ¶ Ad. ij. dom ꝙ pro octaua btitudine nō ponit spāle pmiū sed premium pme beatitudinis: q: iste nō est per se btitudo sed est cōfirmatio quedā oiuz btitudinū. Ideo redditur ad pmiū pme Si aūt eēt distincta btitudo ab alīs distingueret ei pmiuz distinctū sicut alie septē in pmīs suis nō coincidūt. ¶ Alit dicit ambrosius sup lucā ꝙ regnū celoꝝ nō ꝓmittitur eadē rōne pro pma btitudine ⁊ octaua: sed pro pma. s. pauperib⁹ spiritu datur regnū celoꝝ quātū ad gloriā aie sicut btitudo ista in spū est: octaue autē datur regnū celoꝝ quātum ad gloriaz corporis: q: pfectio que fit ppter iustitiā vt plurimū tollerat in corpore ⁊ in bonis exterioribus que ad corpus reducunt: ideo in vtroq; gl'ia ꝓmittit. ¶ Ad. iij. dom ꝙ pmia habent se ascēdendo sicut beatitudines q: scom semp est maiꝰ ⁊ primū. Et hoc fit per inclusionē cuz q̄libet eoꝝ includat oia pcedentia. Et tunc maius est possidere terram ⁊ habere regnū celoꝝ: q: hre regnū celoꝝ dicit solum hre ipsam beatitudinē que in celis est possidere aūt terraz significat habere regnū celoꝝ cum quadā firmitate ⁊ stabilitate significata p possidere. Et ita quelibet alia addit sup pcedentē q: quelibz includit omnes: vel saltem quelibet includit primam vt declarabitur infra. lxxxix. questione.

¶ An btitudines reducant ad dona. Q̄ō. LXXXV.

Queritur de btitudinibus an reducant ad dona. Nam dr cōmuniter ꝙ attribuunt btitudines donis. ¶ Dicunt quidā ꝙ nō attribuunt nec cōueniunt eis: q: in via nō pōt esse btitudo in re sed solū i spe: quilibet tñ actus meritorius facit sperare btitudinē cuz speꝫ ꝓueniat ex meritis vt dicit magr. ij. sen. di. xxvj. ergo quelibz virtus ptinebit hoc modo ad btitudinē. Et sic non oportebit ꝙ reducunt btitudines ad dona: q: illa sunt excellentiora virtutib⁹: ⁊ pficiunt hoiez modo diuino vt. s. q. lxxxj. oñsum est. ¶ Itē btitudines ponunt geminate cū in qualibet ponatur meritū ⁊ pmiū vt p3 supra in lra. Dona aūt ponunt simplicia. i. q̄libet per se. s. donum timoris sapiētie fortitudinis, intellectus cōsilij pietatis scientie vt p3 Ysaie. xj. ergo nō respōdent btitudines donis. ¶ Item inter dona pmo cōputat sapientia ysaie. xj. Sed sapiētie nō respōdet btitudo pma paupertatis: sed alia. s. pax que est septima ergo nō rñdet saltē conuenienter btitudines donis. ¶ Itē dona sunt septē. ysaie. xj. btitudines aūt sunt octo vel nouem vt p3 hic in lra ergo nō respondēt dona btitudinibus. ¶ Itez iter dona ponunt ⁊tuor ptinentia ad cognitionē. s. scia sapia intellectus consiliuz in btitudinibus aūt nulla ptinet ad cognitionē nisi forte dispositiue ipa. vj. btitudo. s. cordis mūditia p quā nihil cogn̄scit sed ad cognoscendū hō disponit ergo nō rñdent btitudines donis. ¶ Itē btitudines sunt virtutes vt dicit glo. ꝙ sunt septem virtutes que btitudines dicunt: ⁊ tñ singule virtutes nō rñdent singulis donis cū sint plures virtutes ⁊ dona g nec rñdebūt btitudines donis. ¶ Itē ad btitudinē actiuam non solū ptinent dona exequētia sed etiā dona dirigentia sic sunt scia ⁊ cōsilium: ⁊ tñ inter btitudines nihil rñdet scientie ⁊ cōsilio ergo nō rñdēt btitudines donis. ¶ Item inter dona exequētia in vita actiua ponit ad pauptatē ptinere timor pietas aūt vr ptinere ad misericordiā vel ad eē mitē. nulla ät btitudo ptinet ad fortitudinē ergo nō rñdent dona btitudibus. ¶ Dicendū ꝙ dona ⁊ btitudines inter se cōueniunt ⁊ iō doctores sacre scripture attribuūt btitudines donis. Et p̄ma attributio est q: sicut sunt septē dona ita sunt septē btitudines ⁊ reducunt ista ad illa. Secūdo conueniunt ex parte obiecti quia sicut virtus ⁊ dona conueniunt ex parte obi q: q: circa idē sunt lz dona hēant actus excellentiores vt ostensum est supra. q. lxxxj. Ita btitudines sunt circa eadē oba. Et ꝑm hoc doctores attribuunt singulas btitudines singulis donis ꝑm ꝙ cōueniunt in obo vt. j. dicetur. Tertia attributio est ex pte motiuoꝝ: q: idē mouet ad btitudines qō ad dona. Et isto mō aug. in lib. de sermone dñi in monte: reducit btitudines singulas ad illa dona cū qbus cōueniunt in motiuis vt. j. dicet. Quarta attributio ⁊ magis cōueniēs est qa sicut reducit actus ad hitus tanꝫ ad id a quo est ita btitudines reducunt ad dona q: sunt actus donoꝝ. ¶ Aliq enī voluerunt btitudines eē habitus ⁊ tñ. s. q. lxxxj. Oñsum est ꝙ erant actus donoꝝ iō necesse est reduci ad dona. ¶ Est tam varietas in reducēdo q: qdā reducūt istas btitudines ad dona ꝑm ꝙ cōcordāt in silitudine obi. Et tunc dupl'r: q: possūt reduci ad dona dirigētia vel ad exequentia. Dirigentia sunt duo scia ⁊ ꝓsiliū que ptinēt ad vitā actiuā. Et ad ista reducētur q̄q; ꝑme btitudines que ptinēt ad ista dona inquantū dirigunt. Due btitudines vltime reducunt ad alia duo dona que ptinent ad intellectū ꝑm partē speculatiuā. s. sexta q̄ē munditia cordis reducit ad donū intellectus: ⁊ septima scilz eē pacificū ad donū sapie reducet quoꝝ cause. j. ponentur. Et quātū ad istas duas vltimas btitudines nō est diuersitas in reducendo q: oēs reducūt eas ad dona supra dicta. Quinq; tñ prime beatitudines possunt adhuc cōparari ad dona exequentia que sunt tria scz timor pietas ⁊ fortitudo. Et tūc esuries ⁊ sitis iustitie quē est beatitudo quarta: ⁊ misericordia que est. v. beatitudo reducuntur ad donū pietatis q: cōcordant in obiecto: cum pietas sit ꝑm quam se habet qs bene ad alterum ⁊ tñ esuries ⁊ sitis iustitie est per quam qs bene se habet ad proximum in eis que cadunt sub debito: per

misericordiam

miſericordiam autē bene ſe habet quis ad proximum in eis que ſunt ſpontanea. Scōa beatitudo ſcz beati mites ptinet ad donū fortitudinis qz in hīs que hō debet tollerare vincē do irā ſuam bene ſe hz fortitudo: vt dicit ambroſi⁹ ſup lucaz q fortitudinis eſt iram vincere indignatiōem cohibere: z ē ipſa fortitudo circa paſſiones iraſcibiles ſicut eē mitem. Pri ma beatitudo: z tertia ſcz paupertas z luctus reducunt ad timoris donū: qz per timorē retrahit ſe homo a cōcupiſcētijs delectabiliū quas cauet luctus: z a cupiditate diuitiaruz q̄s fugit paupertas ſpūs. Et hoc mō reducūtur q̄nq̄ beatitudi nes ad tria dona. Et vterq̄ modus iſtorū ſiue attribuēdo bti tudines q̄nq̄ donis dirigētibus ſiue donis exequētibus fit reductio per cōuenientiā obiecti. ¶ Alio modo poſſunt re duci beatitudines ad dona per ſimilitudinē motiuoz. Et ſic pertinet ſcōa beatitudo que eſt mitē eē ad pietatē: qz ad vtrū q̄ inclinat reuerētia dei. ¶ Scōa beatitudo reducit ad ti morē qz ppter timorē dei quo hō ſubīcit ei: cauet magnifica ri in alijs reb⁹ q̄s in deo z ſic fugit bona ſeculi. ¶ Tertia bti tudo ſcz luctus reducitur ad ſciētiam: qz ad lugendū mouet tur homo per hoc q cognoſcit defectū in rebus creatis qb⁹ per amorem inherebat. Cognoſcit etiā defectus ſuos de qui bus lugendū eſt: z ſic ſcia dat luctuz eccleſiaſtes pmo. Qui addit ſciētiā addit laborē: z illō cognouit q in multa ſciētia ſit multa indignatio. ¶ Quarta beatitudo. ſ. eſurire z ſitire iuſtitiā ptinet ad fortitudinez: qz fortitudo animi mouet ad deſiderandū opera iuſtitie. ¶ Quinta beatitudo. ſ. miſericor dia ptinet ad cōſilium: qa ad miſerendū mouet hō precipue per cōſiliū dei. Daniel. iij. Conſiliū meū regi placeat: pecca ta tua elemoſinis redime etiaz iniqtates tuas miſericordijs paupez. ¶ Sexta beatitudo. ſ. munditia cordis pertinet ad donū intellectus: qz per mūdiciā diſponit hō ad itelligēdū z videndū deū. ¶ De ſeptima beatitudine eadē cauſa eſt q̄ ſupra poſita fuit q requirat ad donū ſapiētie. Iſtū modū re ducēdi tenet auguſtin⁹ in libro de ſermone domini in mon te. Et ſic etiā dat modū reducēdi ſanctus Tho. pma ſcōe. q. lxix. articu. iij. Singula aūt dona z beatitudines cōcordat inter ſe in ſcōa ſcōe: z arguit de ſingulis an cōueniant de p̄ ma beatitudine ſcz paupertate patet ſcōa ſcōe. q. xix. arti. xij. De ſcōa beati mites quomō reducat ad pietatē pz ſcōa ſcōe q. Cxxj. arti. ij. De tertia beatitudine ſcz luctu q reducat ad ſcientiā ſcōa ſcōe. q. ix. articu. iiij. De quarta beatitudine ſcili cet eſurire q ptineat ad fortitudinē ſcōa ſcōe. q. Cxxxix. arti cu. xxj. De quinta beatitudine q ad pſiliū pertineat pz ſcōa ſcōe. q. lij. arti. iij. De ſexta beatitudine ideſt cordis mundicia q pertineat ad intellectū ſcōa ſcōe. q. viij. arti. vj. De ſeptima beatitudine. ſ. pace q attribuat ſapiētia ſcōa ſcōe. q. xlv. arti. vj. ¶ Amplius aūt cōſiderandū q beatitudines vt diximus ſunt actus donorū dona autē manēt hic z in patria ideo ha bent quoſdā actus hic z alios in patria vt oſtendit magiſter ſen. diſtin. xxxiij. z ſic habebūt dona duos actus. ¶ Et quia beatitudines ſunt actus donoz in qualibet beatitudine po nunt duo z vnū pertinet ad p̄ſentē vitam: z aliud ad futurā z iſta duo ſolemus vocare meritū z p̄miū. Nam in qualibet beatitudine ipm qd vocat beatitudo eſt meritū: qz eſt quidā actus laborioſus vt eē pauperē ſpiritu: z lugere: z iſti ſunt actus donoz qui cōpetunt eis p̄o hac vita. ¶ Illud autez qd vocatur p̄miū in ſingulis beatitudinib⁹ eſt actus qui cō uenit donis in p̄ria. Et recte vocatur p̄miū: qz in p̄ria nō erit aliqs actus laborioſus: z nō erit ibi iam locus merendi ſed gaudendi de eo qd hic meruimus. Unde totū qd ibi eſt per tinet ad p̄miū: z actus donorū erunt ibi p̄mia. ¶ Iſta fu it cauſa quare beatitudines ſunt geminate ſcz qz in qualibet earū ponunt duo actus competentes cuilibet dono vn⁹ vie z alius p̄rie. ¶ Hoc modo poſſumus reducere beatitudines ad dona attribuēdo cuilibet dono duos actus beatitudinis. Et vt ſupra dictū eſt tres beatitudines p̄me erāt ad exclu dendū vitam voluptuoſam: z alie q̄ttuor pertinebāt ad bea titudinē vel vitā practicā ſz due illaz ſcz. vj. z. vij. poſſunt p tinere aliquo mō ad vitā cōtēplatiuā. Finis autē vite actiue non eſt cognitio ſed operatio. ij. ethico. Jdeo actus conſilij z ſciētie que ſunt dona z dirigunt in hac vita nō computant i ter beatitudines p̄ncipaliter ſed cōputant actus donorum exequētiū vt pz hic in glo. ¶ Prima aūt beatitudo pertinet ad donū timoris. Nam ad timorē pertinet omnia bona tēpo ralia ex reuerentia diuine maieſtatis deſpicere quorū quedā ſunt extrinſeca ſicut diuitie honor z potentia. Et contēptus iſtorū pertinet ad primaz beatitudinem que eſt paupertas. ¶ Habet autē iſta pauptas ſpūs duas partes vt dicit glo. ſ. rerū abdicationē: z ſpiritus ſupbie contritionem. In patria autē non erit actus timoris circa cōtemptū bonorū tēporali um qz ibi nulla erunt: ſed erit actus eius circa illud qō erat motiuū cōtinendi iſta tēporalia ſcz deſideriū eterne abundā tie. Jdeo in hac beatitudine ponitur actus ſenſus qui perti net ad ſtatū p̄rie. i. dñiuz regni celoz in quo diuitie z hono reſ: z potētia celeſtis cōprehendunt ex quoz conſideratiōe iſta tēporalia cōtēnebant. Et p̄mus actus ptinet ad hāc vi tam z eſt eē pauperē ſpiritu. ¶ Scōa beatitudo. ſ. eē mitem pertinet ad donū pietatis qz ad ipaz ptinet perficere hoiem in hīs que ſunt ad alterū. Aliquis autē bene ſe hz ad alterū dupliciter. Unomō in tollerando z faciendo q non inferat moleſtias etiā ſi alius p̄ius intulerit ei z hoc pertinet ad ſe cūdaz beatitudinē ſcz beati mites. ¶ Et iſte eſt p̄mus actus doni pietatis in hac beatitudine vt dicit glo. ſ. qui cedunt im probis z vincunt in bono malū. ¶ Eſt autē ſcōus actus in hac beatitudine pertinēs ad patriā. ſ. poſſidere terrā per quā ſignificat terra viuētiū que eſt vita eēna in qua pacifice poſ ſidebunt oē bonū illi qui hic mites fuerunt tollerando iniu rias illatas z cōprimendo iram inſurgētem vt proximis nō nocerent. ¶ Tertia beatitudo ptinet ad donū ſciētie. Et iſta eſt i cōtēptu bonoz tēporalium intrinſecorū. ſ. delectationuz corporis. Cuius eſt p̄mus actus lugere abſtinēdo ab oi dele ctabili huius vite. Scōo actus eſt qui pertinet ad ſtatū futu rum. ſ. cōſolari. Quia illi q hic lugebant abſtinendo ab oi de lectatiōe in futuro replebunt omni delectatione z per hō con ſolabuntur. ¶ Quarta beatitudo. ſ. eſuries z ſitis iuſtitie p tinet ad donū fortitudinis cuius eſt oia difficilia cuz gaudio ſuſtinere. ¶ Eſt autem duplex difficultas vna in labore operationū alia in tollerando moleſtias. Prima pertinet ad iſtā quartā beatitudinē. ſ. Beati qui eſuriūt. Cuius primus actus in via eſt ſuſtinere difficultates operationū deſideran do iuſtitiā ſenſus actus finis in patria eſt ſaturari. Et cōpe tit ibi directe cū ſaturitas opponat fami: z per ſaturitatē itel ligit oē illud qō laborātes pōt recreare: naz in patria oīs re creatio erit. ¶ Alia difficultas eſt i tollerādis moleſtijs z p ſecutiōib⁹ que ab exinferunt z ad iſtā ptinet. viij. beatitudo que nō ſolet vocari btitudo ſed cōfirmatio oiuz beatitudinū. Et tñ vocādo eā btitudinē poſſimus ea reducere ad dona ſi cut ceteras btitudines z ptinebit ad donū fortitudinis cui⁹ eſt oia aduerſa fortiter z iocūde tollerare. ¶ Et ſunt duo ac tus eius vnus in via. ſ. tollerare aduerſa ppter iuſtitiā: z ali us in p̄ria. ſ. hāre regnū celoz qō ſignificat abundantiā oium bonorum. Unde p̄mium p̄me beatitudinis ei attribuitur hic. Nam cum ipſa ſit magiſtratiua omniumaliarum beati tudinum. competit ei p̄mium oium btitudinū. Et iſtud eſt p̄mium p̄me qō in oib⁹ intelligit. i. oia p̄mia iſtud preſuppo nunt. ¶ Quinta btitudo. ſ. miā ptinet ad donū conſilij qō ē de donis dirigētib⁹. ¶ Huius ſunt duo actus. Primus h. ſ. miſereri ipēdendo p̄rimo id qō nō eſt ei debitū. Scōm eſt ac tus p̄ie z eſt cōſeq miam per qō intellt q ex dei miā recipi at hoc in vita eterna abundātiam bonoz magis q̄s mereat z qz bene facere eſt difficilius q̄s cauere a nocendo qō perti net ad ſcōaz btitudinē. Donuz dirigens cōpetit. v. btitudini ſcz cōſiliuz: z donū exequēs ſcōe btitudini. ſ. pietas. Naz do na dirigētia ſunt excellētiora donis exequētibus. ¶ Sexta btitudo. i. mūditia cordis ptinet ad donū intellectus cuius ē ſpiritualia apprehēdere z actus eius in p̄ria eſt ptingere ad eētiā diuinā videndo: ſicut hic ad intellectū ptinet cognitio p̄ncipioz que vident z nō ſciunt per aliquē diſcurſū. Et iſte actus ponit hic in p̄mio. ſ. qm̄ ipſi deū videbunt. ¶ Ali⁹ ac tus eſt eius in via: z qz in via deū magis cognoſcimus intel ligēdo qd nō ſit q̄s qd ſit. Jdeo hic nō eſt videre actus doni i tellectus ſed ponit actus ptinens aliquo mō ad vitā actuaz in qua per actus virtutū diſponit hō meritorie vt poſſit per uenire ad videndū deū. Et hoc vocatur mūdicia cordis. i. pu ritas ab oi ſorde peccati z opationū illecebris. Alia eſt mun dicia que ptinet ad itellectū ſm q intellectus mūdat ab er roribus z a fantaſmatib⁹ que ſunt ſpēs māles per quas hic intelligit z etiā a formis creatis ſpūalibus qz oia iſta opz tol li ad hoc q hō pueniat in dei viſionē qui non pōt videri niſi per eētiā vt oñſum eſt ſupra. q xl. Et iō dion. in lib. de my-

2. bea. 5

3. bea. 6

4. bea. 3

5. bea. 7

6. bea. 1

W 7.beatl.

stica theo. docet purgari intellectus ab oībus hȳs per illos q volunt ad diuinā cōtēplationē accedere. ¶ Septima beatitudo rñdet dono sapie: z hz duos actus. Nā ad sapie donuz ptinet spiritualia que intellectus apphendit iudicare siue ordinare z approbare ifallibiliter. Et recte iudicabit de oīb⁹ q̄ ei subducunt siue sint apphensiones siue desideria siue operatiōes. ¶ Et fm hoc apparet similitudo dei in homine q: deus a iudicando z puidēdo nō accepit. Et sic competit isti dono fm actū suuz pfectū assimilari valde deo recte z infallibiliter de oībus iudicādo. Et q: similitudo maxima est int patrem z filiū ꝓueniet hoi per actū huius doni vocari filiū dei iō pmiū septime beatitudinis est qm̄ filij dei vocabuntur. In via aūt actus doni sapie magis est in disponēdo ad illū actū perfectū qui erit in pria q̄ in agēdo aliquid: dispō aūt ad sapiētiā fit maxime per quandā trāquillitatē q: iuxta ari. aīa i quiescēdo fit prudens z sapiēs. Ideo pmus actus ī hac beatitudine est pacificuz eē. Et istud ptinet ad sapiētiā fm q ipsa est dispositiua ad actū future speculatiōis. ¶ Potest tam̄ ista btitudo ptinere aliquo mō ad vitā actiuā fm q dirigit: hō ad primū pacifice cōuersando cū eo vel primos ad pacē reducendo. Naz hō in hoc quādā similitudinē dei gerit qui totū vniuersū ex reb⁹ dissimilibus cōstans in pace custodit federe ppetuo. ¶ Ad pmū argu. dom q hic est btitudo q̄dā non solū in spe sed in re sed est iperfecta z hētur ī pmīs ista rum btitudinum qō nō cōtingit in virtutibus q: btitudines sunt actus donoꝝ que sunt hitus pfectissimi: iō actus sui sē valdē pfecti quib⁹ in pñti cōpetit q̄dā beatitudo ichoata: virtutes aūt sunt hitus minus perfecti ideo actus eaꝝ non faciunt in pñti aliquam btitudinē inchoatā. ¶ Aliter pōt dici loquēdo solū de btitudine in spe. s. q virtus perfecta. i. donū facit sperare btitudinē futurā nō solū merendo ipaz sz etiā assimilando hoiez ipsi btitudini. s. q: in actu doni pcedit aliqd qō inuenit postea magis pfectū in btitudine. Unde act⁹ donoꝝ sunt quedā btitudo inchoata: virtutes aūt moales aut q̄libet alie faciunt sperare btitudinē solū merendo sed nō assimilando nos ipsi. Ideo in actib⁹ virtutū non reperit aliqua btitudo pfecta nec in cōsumata. ¶ Ad. ij. dom vno mō q btitudines simplices sunt sicut dona: dñr tñ btitudines gemmate q: cū qualibet eaꝝ ponitur pmium eius z illud vocatur btitudo. ¶ Aliter pōt dici q btitudines sunt actus donoꝝ dona aūt q: sunt hitus eadē sunt hic z in patria: actus vero donoꝝ nō sunt ibidē hic z in patria sed cuilibet dono cōpetūt duo actus vnus in via z alius in pria. Jō q̄libet btitudo est geminata z pmus actus eius est actus vie z sensus est pie vt supra oñdimus. ¶ Ad. iij. dom q lz btitudines cōpetunt donis tñ nō eodē ordine cōputant btitudines z dona sz dona cōputant incipiēdo a pfectioꝛib⁹ q: ipsa ꝓsiderant fm q hēnt in nobis per donationē dei: btitudines aūt cōputant incipiēdo a minus pfectis eo q btitudines considerant aliq mō vt sunt a nobis inquātū sunt actus nr̄i vt ait augu. in li. de sermone dñi i mōte. ¶ Ad. iiij. dōz q btitudies sunt septē sicut dona. Illa aūt duo que vñr hic eē btitudines non sunt vt oñdet. q. se. ¶ Ad. v. dō q in donis sunt aliq ptinētia ad intellectū btitudines aūt nō ponunt ptinētes ad intellectum. ¶ Rō est q: ipsa btitudo si est ꝓsumata est que hētur in patria z sic actus donoꝝ speculatiuoꝝ. s. intellect⁹ z sapie si est cōsumatus est ipsa btitudo pfie. Et q: ad illā dirigit pñs btitudo oēs btitudines ptinēt ad vitā practicā z in speculatiua nō ponit aliq sed solū. ipm pmiū sexte btitudinis. s. qm̄ ipi deū videbūt. ¶ Ad. vj. dō q btitudies nō sunt virtutes ita q sint hitus sed dñr virtutes eo mō quo actus vtutis vocat virtus z tñ vere sunt actus donoꝝ. ¶ Ad. vij. dōz q in hȳs que ptinēt ad vitā actiuā cognitio nō q̄rit ppt seipsaz sed p pter opationē sicut dr̄. ij. ethi. Jō q̄z possent btitudines iste reduci ad act⁹ donoꝝ dirigētiū. s. scie z ꝓsilij vt. s. reduximus tñ pncipal'r ponunt hic act⁹ donoꝝ exequētiū. Ideo ꝓsilio z scie attribuunt hic btitudines q̄dā nō pncipal'r q̄tuz ad actum dirigēdi. i. quantū ad actum qui est scire z consiliari sed quantum ad actum consiliatum z per donum scie directuz. Et sic dono scie cōpetit tertia btitudo. s. luct⁹ q: per sciaz mouemur ad lugēdū defect⁹ nr̄os. Quita btitudo ptinet ad donū ꝓsilij nō q fit actus ꝓsiliādi sz q: per ꝓsiliū mouemur ad mitendū qō ē ipsa. v. btitudo. ¶ Ad. 8. dōz q ad donū fortitudinis ptinet aliq btitudo. s. q̄rta que est esurire iustitiam z tñ attributio in donis pōt fieri dupl'r sicut. s. dixim⁹. s. p cō

N Ad pmū.

O

P

Q R

S I

U

uenientiā oīi vel pp rōnē motiui. Si accipiat p modū oīi n est aliq btitudo que directe ptineat ad donū fortitudinis nisi forte poneret octaua btitudo q: illa directe ptinet ad fortitudinē. Si aūt fiat attributio pp ꝓuenientiā motiui ptinebit q̄rta btitudo ad donū fortitudinis vt supra oñdim⁹. Vel pñt dici q btitudines attribuunt donis ita q non sit aliq btitudo q nō attribuat alicui dono sz nō est neče q cuilibet dono cōpetat vna btitudo. Et tñ pcedēs rñsio ē melioꝛ. De hȳs sanctus Tho. j. ij. q. lxix. arti. iij. z. iij. sen. distin. xxxiij. articu. iij. ¶ An sint septem vel plures btitudines. Nō. LXXXVI.

Queritur de btitudinibus an sint septē vel plures. ¶ Quidā dñt q sunt solū q̄ttuoꝛ. Alij dicūt q sunt plures q: hic ponunt nouez btitudines: vt apparet ex lra q: supra septē quas narrauimus ponūtur. due sc̄z bti qui psecutionē patiunt pp iustitiā z alia. s. bti erit⁹ cuz maledixerint vobis hoies. ¶ Jtē cōfirmat q sint iste btitudines q: al's l. nē. vj. nō ponerent q̄ttuoꝛ btitudines cuz ponat ibi q̄rta ea que ponit hic. ix. ¶ Jtē p3 q: augu. noiat octauam btitudinē dicēs octaua btitudo tanq̄z ad caput redit q: cōsumatū pfectūq̄ oñdit. Et ita i p⁹ z in. 8. noiatū ē regnū celoꝝ. ¶ Dom q btitudines solū sunt septē vt cōit asserit. Ita asserit hic glo. dicēs eē septē virtutes: q̄s btitudines vocamus q: btōs hoies faciūt. Etiā augu. in lib. de sermone domini in mōte dicit eē septē btitudines z ponit eas eē septem gradus cōueniētes septē donis spūs sci. ¶ Jstud aūt cōmuniter tenet nec aliq rō sufficiēter mouet ad hoc q dicam⁹ eē plures btitudines sz oēs quotq̄t sunt in sacra scriptura aut sunt iste septē aut reducunt ad istas septē sic de multis alīs oñdimus. s. q. lxxxiij. reducēdo eas ad istas. ¶ Ad pmū dōz q lz lucas solas q̄ttuoꝛ noiauit nō negauit eas eē septē sicut matthеus scripsit quia locus ab auctte non tenet negatiue. ¶ Ad. ij. dō q nō sunt nouē btitudines sz solū septē de. 8. dicēt. j. in sol'one ad. 4. sed de noua dō q nō pōt poni eē btitudo. Nā dato q eēt btitudo nō distingueret ab alīs sz eēt eadem cū. 8. q:. 8. est bti qui psecutionē patiūtur z. ix. est de eodez. s. Bti eritis cum male dixerint vobis hoies z psecuti vos fuerint etiā ad idē donū reduceret. s. ad fortitudinē iō nō posset poni tanq̄z btitudo distincta. ¶ Jtē q: oēs btitudines ponunt sub clausul' gñalib⁹ nō loq̄ndo de aliq. s. bti pauperes z bti mites. In nona aūt dirigit iaz xp̄s sermonē ad eos q pñtes erāt z maxime ad apl'os dicēs. Bti eritis cū maledixerint vobis z̄c. Jō nō ponit tanq̄z aliq btitudo sed tanq̄z q̄dā applicatio ppositе btitudis ad ppositū suum. Nam dixerat xp̄s ante hoc q bti erāt q paterētur psecutionē pp iustitiaz z q: apl'i coꝛā qbus ista dicebant maxime passuri erāt pp iustitiā. i. p xp̄i lege pdicanda q̄ erat iustissima z necia puertit xp̄s sermonē ad eos dicēs bti eritis cū maledixerint vob hominеs z̄c. i. ista btitudo vobis ꝓueniet q pp iustitiā patiamini. ¶ Sic dicit Raba. sup vbo isto. s. Superiores snias gñaliter dirigebat iam incipit log pñtes cōpellans pdicens eis p secutiōes q̄s pro noie eius passuri erāt. Et sic non differt ista a pcedēti btitudine nisi q: illa gñal'r ponit hic autē applicat ad pñtes. Hoc aūt nō facit distictā btitudinē cū nō sit distincta snia sz distinct⁹ modus loq̄ndi. Uñ si dēret esse ista btitudo nō eēt distincta a pcedēti sed eēt eadē q: idē vtrobiq̄ ponit z reducunt ad idē donū vt dictū est etiā q: idē pmiū ponit q: in pcedēti. s. 8. dr̄ qm̄ ipsoꝝ est regnū celoꝝ. Et hidem dicitur. s. Gaudete z exultate qm̄ merces vr̄a copiosa ē in celis. Idē aūt ē celū z regnū celoꝝ: z tñ in duabus btitudinib⁹ cōiunctq̄ nunq̄z ponit idē pmiū vt p3 in oībus pcedētib⁹. Si aūt obȳcias q idē pmiū ponit in pma z. 8. dō q nō sunt btitudines cōiuncte sicut octaua z nona maxime q: nō ponit ibi premiū q̄si octaua sit per se btitudo sed q: est cōfirmatio oium btitudinū. ¶ Uñ dicēdū q ista nona est beatitudo distincta a pcedētib⁹ nec dubitauit vnq̄z aliquis de illa. Nam quidā sunt qui voluerunt ponere octo beatitudines. Nemo tamē vult ponere nouem quia non apparet aliq causa dubitandi de nona sicut de octaua. Nam potuissent hoc mō esse sexdeciz btitudines q: q̄libet pcedentiū octo ponit in tertia psona nō dirigendo sermonē ad aliquē. Octaua aūt replicatur q: postq̄z fuit posita in tertia persona generaliter ponit i scōa dirigendo sermonem ad pñtes. Ita potuisset quelibet aliaꝝ replicari dirigēdo ad illos cuz ꝓstet q apostoli qui pñtes erant habuerunt omnes istas octo beatitudines vt ait augustinus in libꝛo de sermone domini. Replicatio ergo

ista

ista nō causat nouā btitudinē. Voluit tñ xp̄s potius replicare istā q̄ aliquā aliaz: qz ista erat difficilioz. s. tollerando moz tem z pericula. Jō xp̄s voluit confortare discipulos suos ad istā tollerantiā dicēs eos futuros btōs in hoc: z annūcians futura p̄mia. s. q̄ merces eoz copiosa eēt in celis. Non est ḡ ista nona btitudo per se sz est eadē cū octaua. ¶ Ad p̄firmationē dōm q̄ aliq volūt nō fuisse eundē sermonē istū z illuz qui hētur Luc. vj. z dicūt q̄ iste sunt btitudines z q̄ttuoz q̄ vocant ibi nō sunt btitudines sed sunt quedaz virtutes. Ita vult Ambroz. sup lucā qui attribuit ipsas q̄ttuoz btitudines q̄ttuoz virtutibus cardinalib⁹: z tunc nō eēt aliq̄ obo nō ponendo illas q̄ttuoz eē btitudines. Si aūt dicat fuisse idē sermo dōm q̄ ibi nō ponunt oēs btitudines: q̄ hūtur hic sz solum tres. Nam q̄rta eaz nō est btitudo: pp cās supza positas. ¶ Et hoc vult Nicolaus sup lucā: asserens q̄ tres sunt ibi btitudines: q̄rta aūt nō est ibi btitudo sz p̄firmatio triū btitudinū: sicut octaua est hic p̄firmatio septē p̄cedētium. Et vult Nicolaus q̄ illa que ponit Luc. vj. sit hic octaua. Et tñ cōstat q̄ est nona qz eadē v̄ba z eodē mō. s. in scōa psona ponunt in ipsa quarta z in ista. ix. ¶ Et tñ recte dicit Nicola⁹ qz ista. ix. eadē est cū octaua cū nō sit nisi replicatio eiusdem sentētie p diuersos modos loq̄ndi: vt dictū ē: z sic illa quarta que est eadē cū ista nona in v̄bis z in mō loq̄ndi est eadez cū octaua ista p̄cedēti in snia: z hoc tenēdū est. Nā nō est in cōueniens dici illas q̄ttuoz nō eē btitudines. ¶ Ad. 3m dicendū q̄ octaua potest vocari aliquo mō btitudo qz est sententia posita gñaliter sic̄ septē p̄cedētes: vñ aliq̄ vocat beatitudo. ¶ Dōm tñ q̄ nō est btitudo distincta a p̄cedētib⁹ sed magis est quedā p̄firmatio p̄cedētiū. Sic dicit aug. in lib. de sermone dñi: octaua btitudo p̄sumatū pfectūq̄ ondit z p̄obat. Et apparet hoc qz in ceteris btitudinib⁹ ponunt distincta p̄mia in octaua aūt ponit p̄ma. s. regnū celoz. ¶ Istā rationē inducit augu. in li. de sermone dñi vbi asserēs septē btitudines dicit octauā eē p̄firmationē p̄cedētiū: z q̄ pp hoc in ea reddit ad caput. i. ad p̄miū p̄me. Etiā ista p̄t reduci ad aliquā de septē. s. ad q̄rtā. s. qz q esurit z sitit iustitiā est paratus p̄o ea psecutionē pati ne illā deserat quā tā ardēter desiderat. ¶ Et ptinet etiā ad idē donum ad q̄ō q̄rta. s. fortitudinem qz sicut pp fortitudinē tollerat hō q̄cūq̄ aduersa ne virtus pereat: z sic solū manēt btitudines septem.

¶ Quare christus in p̄incipio sue beatitudinis posuit istaȝ beatitudines. Questio. LXXXVII.

Queritur q̄re xp̄s in p̄n⁰ p̄dicationis sue posuit istas btitudineȝ. ¶ Nā v̄ q̄ nō debuisset ponere: qz iste btitudines sunt opatōes multū pfecte cū sint actus donoz z dona sint hitus pfectissimi. Uñ btitudines iste sunt actus excellētissimi iter oēs opatiōes vt oñsum est supza. q. lxxxj. ¶ Et tñ in p̄n⁰ doctrine nō debēt tradi p̄cepta fortissima sz minoza sic̄ sunt rudimēta in doctrina parulos. Sic. n. dī p⁹ ad coz. iij. tā q̄ puulis in xp̄o lac dedi vobis potū z nō escaz. Nondū eni poterat. s. capere escā. Et vocat ibi lac p̄cepta rudiū: vñ paulo añ hoc p⁹ ad cozin. ij. dixit Sapiaz aūt loqmur inter pfectos. s. p̄cepta magna legis que vocant sapia iter pfectos dicēda sunt z nō paruulis z rudibus. Sic ēt p⁹ petri. ij. Sicut mō geniti ifātes rōnabiles lac ꝑcupiscite: vt in eo crescatis. q. d. q paruuli sunt in xp̄o. i. nouiter ꝓuersi vel veniētes ad eius doctrinā nō deberēt erudiri in p̄ceptis altissimis sz in paruis. Et tñ nūc xp̄s incipiebat p̄dicare turbis z discipulis. Jō vī q̄ nō ꝓueniebat q̄ incipere a btitudinibus. ¶ Dicūt q̄dā q̄ xp̄s p̄dicauit in monte istas btitudines discipulis z nō turbis discipuli aūt erat pfectiozes turbis qb⁹ talia audire ꝓueniebat. ¶ Dōm q̄ non stat. Nā p̄supponūt falsuz qz totū ꝛ̄ fuit dictū taz cozaz discipulis q̄z turbis qz. j. vī. in fine vbi iste sermo finit dī. Cū consumasset ihesus v̄ba hec admirabātur turbe sup doctrina ei⁹: q̄ turbe audierant oīa ista z admirabant qz erat doctrina excellēs. ¶ Itē dato q̄ iste sm⁹ factus eēt solis discipulis adhuc manet incōueniēs qz luc. vj. vbi xp̄s p̄dicauit turbis vt hētur ibi z oēs hec asserunt incepit a btitudinibus sic̄ hic q̄ oz dici q̄ ēt in sermone ad turbas ī ceperit a btitudinibus.

¶ Item dato q̄ solis discipulis p̄dicasset ea que hūr hic tamē ipi erāt noui in doctrina xp̄i cū nūc legē dare ceperit. Jō licet ipi eēnt pfectiozes turbis vel eē deberēt tñ adhuc cōpetebant eis p̄us rudimēta ipsoz q̄z pfectiōes. Nā ꝛ̄ vnus status sit pfectioz alio: nullus tñ est in quo non sunt aliqua rudimenta: z tñ btitudines erāt pfectio magna ēt in statu apostoloz: iō v̄ q̄ nō debebat icipere a btitudinib⁹. ¶ Est ḡ dicendū q̄ ista que hūtur hic fuerūt p̄dicata p̄ntib⁹ discipulis z turbis sil' vt oñsuz est. s. q. v. z tñ xp̄s voluit incipē a btitudinibus qz in oi opatiōe humana p̄supponit finis pp quem opemur: z ille est p̄n^m in actiōib⁹ sic̄ p̄n^m in speculatiuis. vñ. ethi. z maxime cōpetit hoc btitudini que est vltimus finis. Uñ nihil est qō hō desideret nisi pp btitudinē z oia q̄ appetimus q̄litercūq̄ appetamus sunt pp btitudinē vt oñdim⁹ supza. q. xv. ¶ Et qz xp̄s incipiebat nūc dare legē in q̄ multa p̄cepta cōtinebant que in se hūt difficultatē vt hō inclinare tur ad seruāda illa voluit xp̄s ponere finē vltimū ad quem ordinabant: z ad quē p̄ducebat ista mādata: z ista est btitudo. Jō posuit btitudines in p̄n⁰ sic dī. j. xix. Si vis igredi ad vitā serua mādata: z dī ibi de vita eterna que est beatitudo.

¶ Et istā cām assignat augu. in lib. de sermone dñi dicens. Nulla aūt est cā philosophādi nisi finis boni: z iō a btitudine incipit dicēs bti pauperes. ¶ Iste modus tradēdi doctrinam moralē est ꝓueniēs. Sic eni deus datur⁹ legē iudeis p̄us p̄misit eis bonū qō hituri erāt obseruando legez: z erat illud finis obseruatiōis exo. xix. s. Si audieritis vocē meaz: z custodieritis pactū meū eritis mihi in peculiū de cunctis populis: mea est eni oīs terra: z vos eritis mihi regnū sacerdotale z gens scā. ¶ Sic etiā p̄hi tradētes doctrinā moralez a btitudine inceperūt: sic̄ fecit aristo. j. ethi. vbi ante oēz virtutem dixit de btitudine: z postea scōo ethi. cepit agere de virtutibus. ¶ Quia tñ finis sicut est p̄or in intētiōe ita est posterior in executiōe: ponit btitudo in p̄n⁰ z in fine nā. j. ethi. z. x. tractat de btitudine z inter istos tractat de v̄tutibus. s. a ij. vsq̄ ad. ix. Hoc aūt est qz p̄mū q̄ operās desiderat est beatitudo: z ipsa est vltimū qō assequtur. Et qz ad eā venit per virtutes ponit ipsa ante v̄tutes z post virtutes. Btitudo tamē vt est in intētiōe hz eē ip̄fectū: vt aūt est in re hz eē pfectuz iō aristo. j. ethi. tractauit de btitudie ip̄fecte magis. s. de btitudine p̄actica q̄z de speculatiua: z tñ. x. ethi. tractauit de ea fm rōnē pfectā ponēs eā in p̄templatiōe rerum altissimarum.

¶ Ista duo xp̄s tenuit in doctrina sua nā tractauit de btitudine in p̄n⁰ z in fine doctrine. Hic eni posuit eā tanq̄z p̄ncipium iclinās nos ad operandū cū sit p̄mū qō desideram⁹: z j. xxv. posuit eā iterū put ad eā vltimo ꝓueniē: vñ ibi agit' de die iudicij z de gl'ia bonoz in regno celoz qō eis paratū est z ibi est finis doctrie xp̄i. Nā seq̄nti. c. s. xxvj. nō ponit doctrina xp̄i: sed passio eius. Uñ cetera q̄ sequūtur vsq̄ ad finē nō ptinēt ad doctrinā sz sunt q̄dā relatio gestoz xp̄i. ¶ Secōm etiā xp̄s tenuit qz sicut finis in re est pfectioz q̄z in itentione vel in spe: ita posuit btitudinez hic a p̄n⁰ minus pfecte q̄z. j. xxv. qz iste septē btitudines z p̄mia sua sunt q̄dā inchoationes future btitudinis in hac vita q̄ in scis viris hūr vt dicit aug. in lib. de sermone dñi: z oñdimus. s. q. lxxxij. Et sic sunt minus pfecte q̄z illa btitudo de q. j. xxv. qz illa est btitudo cōsumata. s. qñ sci p̄cipiēt regnū qō eis paratū est vbi dī.

¶ Quare deus dando legem moysi non posuit in p̄incipio beatitudines sicut ponit hic christus. Qō. LXXXVIII.

Queritur q̄re cū deus dederit legē moysi in p̄n⁰ eius nō posuit btitudinē sicut ponit b xp̄s: z ponūt p̄hi in doctrinis suis moralib⁹. ¶ Dicūt quidā q̄ hoc fuit qz obseruatores legis moysi nō ꝓueniebāt p eam ad btitudinē. ¶ Sed istud falsuz ē qz ꝛ̄ sacra illius gra nō ꝓferrēt gñal'r sicut sacra noui testi nec pfectū reddebāt hominē sic̄ dī ad hebre. vij. neminē ad pfectū deduxit lex tñ ob seruātes eā ex deuotiōe: qz lex dei erat assequbant btitudinez vite eterne sic̄ nos. ¶ Et dato q̄ p eā nō eēt aliq̄ virt⁹ peruenīdi ad vitā eternā tñ saltē posz poni aliq̄ btitudo sicut p̄hi nō putauerūt eē btitudinē vite eē sic̄ nos ponimus posuerunt tñ q̄z dā btitudinē q̄ eēt finis opationū humanaz. Talē saltē potuisset de⁹ ponē in lege moysi ēt si ipsa fm se nō p̄duceret hoies ad vitā eternā. ¶ Dōz q̄ deus nō debuit ponere i lege aliquā btitudinē nisi btitudinē vite eterne: qz btitudo ē maximū bonū nāe rōnalis. Si ergo aliqs scīēs eē vitam eternā possibilē hoi aduenire cōstitueret btitudinē i aliquo minoz bono erraret ponēdo btitudinē qz vellet loq cōtra ꝓditionē ei⁹ cū sit de rōne btitudinis eē summū bonum. ¶ P̄hi aūt qz nō cognouerūt distincte bonū aliqō hominis post mortē posuerūt btitudinē eius in aliquo bono qō esset in vita siue in speculatione siue in operatione virtuti. Deus

aūt sciebat maius bonū esse hoīs post mortē: iō si btitudiuē ponere vellet: nullā deberet ponere nisi vitam eternam: z tñ in lege Moysi nō debuit poni in prīo btitudo vite eterne: nec in fine: q; dabat lex illa hoībus multū imperfectis z rudibus qui talia bona nunq; audiebant: nec esse putabant: z dato q; eis annūciarent nō inclinarent ad illa q; erant oino carnales. ¶ Debuit ergo deus ponere quedā alia bona per que eos alliceret ad obseruantiā legis: z nō beatitudinē: nisi forte illa bona que ꝓstituebat eis vt incitatiua vocaret btitudinem. Et hoc nō decebat: q; tunc deus esset actor erroris z cā inuens hoībus q; in talibus bonis ꝓsisteret beatitudo: lz ergo mouerent iudei per se ad ista bōa que deus ꝑmittebat eis z non ordinarent ea ad alterū: nō dicebant per hoc hīre beatitudinē. ¶ Nam pecora faciunt oīa pp quoddaz bonuz qō est delectatio: z tñ non dñr esse btā cum beatitudo nō sit nisi in summo bono simplr. Illud aūt non pñt bestie cognoscere: nec desiderare: nec ꝓsequi vt oñsum est. ē. 39. Deus ergo potuit ꝓuenienter aliq; bona tpalia promittere iudeis pro obseruatione legis: non tñ debuit illa vocare beatitudinem. Et sic factū est. In noua aūt lege non ponebantur aliq; bona tpalia incitatiua ad legis custodiā. s. vita eterna que est vere ipsa beatitudo. Ideo potuit hic conuenienter incipi legislatio a beatitudine: sicut factum est.

¶ De ordine beatitudinum inter se. Nō.LXXXIX.

Queritur de ordine beatitudinū inter se. ¶ Cō siderandū pro hoc: q; tria se ꝓsequuntur hic. s. dona beatitudines z premia: ex eo q; dona sunt habitus: z beatitudines sunt actus eoz: z cuilibet btitudinuz corrīdet premiū: vel potius ipsuz ꝑmiū sit actus secūdus dono: qui cōpetit ei in statu patrie: vt oñdimus. ē. q. 85. Iō necesse est ista se ꝓsequi z hīre similitudinē qz̄daz ordinis: sicut hñt similitudinē numeri. Nam septē sunt dona: z septē beatitudines: z septē ꝑmia: de donis tñ dicit Aug. in lib. de sermone dñi: q; incipiunt a magis pfecto vsq; ad minus perfectum descendēdo: de beatitudinibus z ꝑmijs dicit q; ascendunt semp a minus pfecto vsq; ad pfectissimū. ¶ De donis pz q; sunt septē: z quatuor eoz. s. sapiētia: z intellectus scia: z ꝓsiliuz: ptinent ad cognitionē: z tria reliqua. s. fortitudo timor: z pietas: ad operationē. ¶ Et inter illa: oīa que ptinēt ad cognitionē sunt pfectiora eis que ptinent ad opationem: sicut intellectus est excellētior in nobis viribus executiuis: z ideo ponunt prius ista qttuor: s. sapia intellectus ꝛc. ysai. xi. Et inter ista que ptinent ad cognitionē quedaz sunt pure ꝓtemplatiua q; nullo mō ptinēt ad actiones. s. sapia: z intellectus. Nam intellectus apprehēdit spūalia: sapia aūt ordinat illa z iudicat de oībus eis recte z infallibilr. Alia duo. s. scia: z ꝓsiliuz: ptinent ad dirigendū actiones: sicut facit prudentia in moralibus. Et ista duo ponunt post ꝑma duo. Illa enim ponunt ꝑ: q; sunt pfectiora: z q; de illis duob⁹ sapia ē pfectior intellectu: q; pfectius est iudicare qz̄ apphēdere potitur sapia prior oībus: vt pz ysai. xi. Iste est ordo donorum.

¶ Et rō huius est: q; dona ꝓsiderant in nobis solū inq;tuz a deo donata sunt. Naz ex hoc dona vocant. Ex pte aūt nra nihil hñt: q; nos nihil facimus in collatione ipoz. Iō debēt ordinari a pfectissimo vsq; ad impfectuz: q; a pfectissimo. i. a deo donāt nob: z descēdunt in nos q; sumus impfecti: q; sic dr Jaco. i. oē donū pfectū de sursum. est descēdēs a pre luminum. ¶ De btitudinibus dōm q; est ordo ꝓrius: q; incipiūt a minus pfecta: ex eo q; btitudines aliq; mō se tenēt ex parte nra: q; sunt actus nri ꝓncipati p dona q; in nobis sunt. Istā rōnez dīe tangit Aug. in li. de ꝑmone dñi in mōte. ¶ Ordo aūt btitudinū ꝓsideraī a minus pfecto ad magis pfectum: z ab exterioribus z interiora. Sic dicit sctūs Tho. 3. sen. di. 34. arti. 4. s. ordo btitudinū accipiī ꝑz q; ab exterioribus hō ad interiora ꝓgredīr: q; maxie extrinseca sunt bona tpalia: post hoc aūt ꝓximus: post ꝛ passiones inate: postea opōnes ꝓprie exteriores: postea cōpositio interior: deinde apphēsio: postea ordinatio. Passio vo illata ponit vltia oiuz: qsi aliorū manifestatiua. ¶ Et sicvult bona tpalia eē maxie exteriora: z circa hoc est ꝑª btitudo. s. pauptas spūs per quā ptēnunt diuitie: honor: z potētia secularis. ¶ 2° loco est ꝓximus: z i hōdo se ad eum bñ nō nocēdo sibi p passionē ire in nobis insurgentes vel tolerādo offensaz ab eo illatā ꝓsistit btitudo. s. bti mites. ¶ Tertio loco sunt passiones inate. s. desideria delectationū que sunt in sensu. Et circa istas in ptēnēdo eas z abdicando ꝓsistit tertia btitudo. s. bti qui lugēt: q; q; luget in nullo delectaī qz̄diu luget. ¶ 4° loco ponunt opatiōes nre exteriores ſm quas opaī quis bonū ad ꝓximū: vel absolute inq;tuz est iustū: z in hoc ꝓsistit qrta btitudo. s. bti q esuriūt z sitiunt iustitiā. ¶ 5° loco ponunt cōpassio interior ſm qñ qs miserī alteri. Naz lz mja ꝓdeat in actū exteriorē bñfacīdo ei cui miseremur: tñ mja ſm se dr vt est qdā motus interior cōpassionis ad ꝓximū z in ꝛ cōsistit btitudo qnta. s. bti misericordes. ¶ Sexto loco ponit apphensio que ptinet ad intem: z ad alias potētias iudicatiuas. Et i hoc stat sexta bti todo cuius. scōs actus est videre deū. s. qñ ipsi deū videbūt: z est actus intellectus: q; deus p intem vr: ipsa aūt btitudo i. ꝑmus actus eius ꝓsistit in quadā dispōne ad hoc. s. in purificatione cordis: qō facit videre deum: iō dr bti mūdo corde. ¶ 7° loco po ordo qui est qdā hitudo hoīs ad ꝓximū vel ꝓximoz inter se: z ista est pax ſm quā oia bñ cōponunt z i ea ꝓsistit. 7. btitudo. s. bti pacifici. ¶ 8° loco ponit iniuria illata ab altero: z circa hoc ꝓsistit. 8. btitudo q; nō ꝓprie vocaī btitudo: ꝛ quedā ꝓfirmatio beatitudinuz vt oñsum est. ē. q. 86.

¶ Pōt et ꝓsiderari iste ordo ſm q; vna btitudo exigit aliaz sicut est in via doctrine: q; postq; qs cognouerit vnā ꝛclusionem: ordo est vt cognoscat aliā que seqī ex ea tanq; ex ꝑn°. Ipsum aūt ꝓximū ꝑnm nō ꝓsupponit aliud ꝑus. ¶ In btitudinibus ꝑma est ꝓtenere tpalia bona. Nā qñ qs incipit viaz pfectionis ꝑmū qō occurrit ei est ꝓtenere z abrenūciare tpalibus bonis. Unde cū xps oñdisset cuidā viā planā eūdi in vitā eternā que erat per custodiā mandatoz: z ille dixisset: h oia custodiui a iuuentute mea: xps dixit. Si vis esse pfectus vade z vende vniuersa q; hēs z da paupibus: z veni z seqre me. Et sic inuit q; ad incipiendū sequi xpm per viā pfectionis ꝓximū est ꝓtenere res tpales z abrenūciare eis. Ista ḡ est ꝓma beatitudo. s. pauptatis. Sic. n. dicit Chrīso. q; in pauptate ponit quoddā stabile fundamētum: q; subiecta alia suphedificētur. Et Ambrosius dicit sup Luc. q; inde incipit btitudo diuino iuditio vbi erūna existimaī humana. s. hoies solent putare maximā infelicitatē esse paupertatē. Iō xps posuit eam beatitudinē ꝓmā. ¶ Est aūt ꝑa btitudo bti mites: que ꝓuenienter seqtur post ꝓmā: q; per illā exteriorib⁹ abrenunciamus. per istā vo nos circa nra desideria z passiões dirigimus. Unde Ambro. sup Luc. dicit. Cuz simplicitate cōtentus fuero inops: supest mores vt meos tēperē. Quid enī mihi ꝓdest carere tpalibus nisi fuero mitis. ¶ Tertia beatitudo ꝓueniēter seqtur. s. luctus: q; cū quis inceperit interiores passiones suas dirigere: tunc pctā que per eas ppetrauit agnoscens luget. Sic dicit Ambro. super Luc. Cuz hec feceris. s. vt sis paup z mitis: q; pctōr es lugeto pctā tua. ¶ 4ª beatitudo ꝓueniēter seqtur. s. Justitiā esurire: q; qui pctā defleuit incipit virtutū opa desiderare que non desiderat q; ad huc in pctis manet. Sic dicit Ambro. sup Luc. Postq; delicta defleui esurire incipio z sitire iustitiā. Eger. n. qñ in graui morbo est nō esurit. ¶ Quinta beatitudo post hanc seqī scz misericordē esse: q; qui virtutū opa desiderat ꝓximis misereri vult. Maxime q; iustitia z misericordia ꝓiuncte sunt. Unde dicit glo. Justitia z misericordia ita ꝓiūcte sunt: vt altera debeat tēperari. Justitia. n. sine misericordia crudelitas ē misericordia aūt sine iustitia est dissolutio. ¶ Sexta beatitudo seqī. s. cordis munditia. s. q; iustitia z misericordia ex cor de mūdo fieri debent. Unde Ambro. dicit. Qui mjaz defert: amittit: nisi mūdo corde misereaī. Nam si iactantiā qrit nullus fructus est. Uel dr q; mūditia cordis que in hoie ablata erat p culpā: p opa iustitie z mje reformaī vt itez hō mūdo corde esse incipiat: z sic ad videndū deū disponaī. ¶ 7ª beatitudo seqtur. s. pax: q; post oia predicta supest vt hō pacē in seipso z ad ꝓximos seruet. Un Ambro. sup Luc. dicit: cū interiora tua vacua feceris ab oi labe pcti: ne dissensiones ꝓtionesq; ex affectu tuo ꝓdeant a te: pacē incipis vt alijs pacem feras. ¶ Considerandū aūt q; ꝑma btitudo. s. pauptas spūs pōt intelligi dupl'r. Uno mō pro hūilitate. Nā spūs ſm ꝑmā sui originē significat ventū vt. ps. 4. spūs procellaz ps calicis eoz. i. vētus ipetuosus erit pena vel tormētū suū: z. ps. 148. spūs procellaz q; faciunt verbū eius. i. venti ipetuosi obediunt deo. Et ſm hoc hoies superbos solemus dicere hīntes multū de spū: q; multū inflati sunt pp supbiam z irā. Sic accipiī ysai. 2. Quiescite ab hoie cuius spūs i naribus eius: q; excelsus reputatus est ipse. Isti sunt supbi q; se excelsos reputant

putant ꝛ ſpſ.i.inflatio ſupbie ꝛ ire eſt in naribus eoꝝ: quia ꝓptuꝫ eſt eis iraſci ꝛ ſupbire. Et ſic hoies humiles dicenꝫ hr̃e modicū de ſpiritu.i.de inflatiōe: ꝛ q2 paup parū hꝫ voca bunt pauperes ſpū: qui modicū vel nihil hñt de inflatiōe cor dis. ¶Sic enī accipit augu. dicēs ꝑſumptio qdē ſpūs auda ciā ꝛ ſupbiam ſignat. Vulgo enī magnū ſpm̃ ſupbi hr̃e dicū tur ꝛ recte. Nam ſpūs ventus eſt. Quiſ vero neſciat ſupboſ inflatos tanꝫ vento diſtentos: quapp recte intelligunt hic pauperes ſpū humiles ꝛ timētes deū nō hñtes ſpm̃ inflatū. ¶Alio mō pōt accipi ſpūs p2o volūtate vel electiōe. Et di cuntur pauperes ſpū qui voluntarie tpalia ꝓtēpſerūt. Et hꝫ bti ſunt nā qui ex neceſſitate pauperes ſunt ad hāc btitudi nem nō ptinent. ¶Sic enī dicit Chriſo. ſup matthēū q ſūt pauperes ſpū qui mēdici dicunt vel qui volūtarie humiles ſunt ꝛ nō ex neceſſitate. ¶Btitudo ſcōa eſt bti mites. Et di cuntur nites qui in ſe irā cohibēt ne inſurgat: vel ſi inſurre xerit frenāt. ¶Uñ augu. dicit. Mites ſunt qui cedūt impro bitatibus: ꝛ nō reſiſtunt in malo ſꝫ vincunt in bono maluꝫ. ¶De hoc etiā ambro. dicit. Mitiga affectū tuū ꝛ nō iraſca ris: aut certe iratus ne peccaueris. Preclar eſt enī motū tēperare cōſi°. Nec minoris virtutis dī cohibere iracundiam q̃ oīno nō iraſci cū plurimū iſtud leuius ꝛ iſtud fortius ex timeſ. ¶Btitudo.iij.eſt luctus qui ꝓſiſtit in abdicatiōe dele ctationū carnis ita vt voluntariū luctū aſſumamus. Pōt eti am accipi p2o luctu pctōꝝ quo pctā deflemus. ¶Sic dicit hylarius lugētes hic dicunt nō orbitates aūt contumelias aut dāna merētes: ſꝫ pctā vetera flētes. Et nō ſolū ptinet ad hanc btitudinē pctā ꝓpria flere: ſed ēt cū nr̃a fleuerimus ali ena lugere: qō ad perfectiores ptinet. ¶Sic dicit Chriſoſto mus ſup matthēū. Qui ſua qdē pctā lugēt bti ſed mediocri ter: beatiores aūt ſunt qui aliena pctā lugēt ꝛ tales eē oēs do ctores. Sic enī ſamuel fleuit pctā ſaulis p2o qbus deus illū abiecerat. j. Reg. xv. ꝛ. xvj. ꝛ paulus fleuit eos qui poſt immun diciā pniaꝫ nō fecerūt vt dicit hic. ſup matth. Et iſte luctus non ſolū dat lugēti veniā pctōꝝ: ſed etiā magnū gradū meri titribuit: ꝛ cōſolatiōes multas in hoc ſcło affert. Uñ chriſo. in q̃dā omelia dicit: ſꝫ talibus ſufficiat venia frui non termi nat retributionē in remiſſione pctōꝝ ſꝫ etiā multaꝝ facit pti cipes cōſolationū: ꝛ hic ꝛ in futuro. Semp. n. maiores labo ribus deus dat retributiōes. ¶Btitudo.iij.eſt eſurire iuſti tiaꝫ: qō intelligiſ q nō ſolū iuſtitiā deſideremus: ſed etiā q ex magno affectu. ¶Intelligiſ ēt per hoc q nemo putet ſe ſufficiēter iuſtū eē ſed ſemp iuſtitiā deſideret: q̃ſi adhuc nul lam hēat. Sic dicit hie. ſup matt. Nō nobis ſufficit velle iu ſtitiā niſi iuſtitie paciamur famē: vt ſub hoc ex° nūq̃ noſ ſa tis iuſtos ſꝫ ſp eſurire iuſtitie opa itelligamus. Et accipiſ iu ſtitia hic ꝓ iuſtitia legali que eſt oīs virtus vt dr̃. v. ethi. Nā qui illā hꝫ ſimpliciter iuſtus eſt cū oēm virtutez hēat: q2 lex actū oium virtutū inbet. Et iſto mō ſolet accipi cois iuſtitia i ſacra ſcriptura. ¶Uel pōt accipi p2o iuſtitia particulari di ſtributiua vel cōmutatiua: ꝛ tūc opponiſ ſpeciali vitio. Naꝫ cōmutatiua opponiſ auaritie: diſtributiua aūt plurib° vitiꝭ opponitur: ꝛ maxime acceptiōi ꝓſonaꝝ. ¶Sic dicit chriſo. ſuper matth. q iuſtitiā hic vocat vniuerſalē virtutē vel parti cularē auaritie ꝯriam. Q2 enī ō mja dictur° erat oñdit q̃liter miſereri oporteat. ſ. nō ex rapina nec ex auaritia. ¶Btitudo v. de mja que conſiſtit in hoc q ꝓximis ſine debito aliquid elargimur: ꝛ maxime q̃ miſerias eoꝝ in nos trāſferimus cō paciēdo eis. ¶Sic enī dicit remigius q miſericors dī hñs miſeꝝ cor: q2 alterius miſeriā q̃ſi ſuā reputat ꝛ de malo alte rius q̃ſi de malo ſuo dolet ꝛ nō ſolū aliqs miſereſ alteri quā do eiſ circa tpalia ſubuenit ſed etiā ſi eius defect° tollerat pa cienter. Sic dicit hie. ſuper matth. mja hic non ſolū in hele moſinis intelligitur ſed in oi peccato fratris ſi alter alterius onera portemus. ¶Btitudo.vj.eſt cordis mundicia. Et iſta eſt q̃ qs ab oi vitio cauet. Ita vt in corde eius nulla pecca ti ſordes ſit. Uel dr̃ mundicia circa tēperantiā q2 p intēperā tiā maxime cor polluitur: ꝛ ipſa ad videndū deum valde im pedit. Sic dicit chriſo. in quadā omelia q mūdos corde hic dicit eos qui vniuerſalē virtutē habēt ꝛ nullius ſibi mali cō ſcij ſunt. Uel eos qui circa tēperantiā conſiſtunt que maxi me neceſſaria eſt ad videndū deū: ſicut dixit paulus. Pacem ſequimini cū omnib° ꝛ ſanctimoniam ſine qua nemo vide bit deuꝫ ad hebr. xij. ¶Beatitudo.vij.eſt pax que dicit quā dam tranquilitatem ordinis vt ait augu. xix. de ciuita. dei. Et iſta tranquilitas poteſt eſſe in hoie ad ſeipſum in eo q pars inferior. ſ. ſenſitiua rōni obediat. Et iſta eſt maxima pax ſm quā aliquis vere bonus eſt. Nam nihil prodeſt q quis inter alios pacē conſtituat ſi in ſe pacem nō habet: ꝛ poſt q̃ ſe ha buerit inter alios eam cōſtituet. Nam vtrunq ad iſtā btitu dinem pertinet. Sic dicit hie. ſuper matth. q pacifici dicūtur qui primū in corde ſuo deinde inter fratres diſidētes pacem faciūt. Quid enī ꝓdeſt alios paccari tua pace cū in tua aia ſint bella vitioꝝ. Ob hoc igitur p̄cipua pax eſt quā homo in ſeipſo conſtituit. Sic dicit augu. in lib. de ſermone dñi in mō te pacifici in ſeipſis ſunt qui oēs ai ſui motus cōponentes: ꝛ ſubiicientes rōni carnales concupiſcentias habētes edo mitas fiunt regnū dei in quo ita ſunt ordinata oia vt quod eſt in homine precipuum ꝛ excellens iperet ceteriſ reluctan tibus que ſunt nobis ꝛ beſtiꝭ cōia. ¶Eſt autez verū q ad iſtam pacem q̃ diu viuimus puenire ſufficienter non poſſu mus: q2 ſemp aliqua repugnantia manēt vt merēdi locuſ ſit Sic enī dicit aug. in lib. retractationū nō tñ cuiq̃ prouenire poteſt vt lex repugnās legi mentis oīno non ſit in membriſ. Sed hoc nunc pacifici agūt domādo ꝓcupiſcentias carnis: vt ad pacē pleniſſimā q̃nq̃ veniaṫ. ¶Iſtas beatitudines ꝛ iſtum ordinē aſſignat augu. in lib. de ſermone dñi: ꝛ attribu it eas ſingulis donis dicens. Attendēdus eſt diligenter nu merus haꝝ ſeptē ſententiaꝝ. Hꝫ enī quaſi ſeptē gradib° cō uenit ſeptiformis operatio ſpſ ſcti quā Iſayas deſcribit. Sꝫ ille a ſummo hic ab imo: q2 ibi dareſ filius dei ad ima deſcen ſurus. hic hō de imis ad dei ſimilitudinē aſcenſurus. ¶In hꝫ primo eſt timor qui cōgruit humilib° de qbus dr̃ beati pauperes ſpū. i. non alta ſapientes ſed timētes. ¶Secūda eſt pietas que cōuenit mitib°: qui enī pie viuere q̃rit honor rat ꝛ tñ reprehendit ꝛ nō reſiſtit qō eſt imitem fieri. ¶Ter tia eſt ſcia lugētiſ q̃ conuenit lugentibus qui dicicerūt quibuſ malis nūc iuncti q̃ quaſi bona appetierunt. ¶Quarta ē for titudo que conuenit eſurientibus ꝛ ſitientibus q2 deſiderātes gaudiū de veris bonis laborant a terrenis cupientes auer ti. ¶Quinta eſt cōſiliū que conuenit miſericordibus: q2 vnum remediū eſt de tātis malis erui dimittē alīs ꝛ dare. ¶Sex ta eſt intellect° ꝛ cōuenit mūdis corde qui purgato oculo pñt videre qō oculus non vidit. ¶Septima. ſ. ſapientia cōuenit pacificis in quib° nullus motus eſt rebellis ſed obtēperant ſpūi. ¶Nunc autē de premiis beatitudinum dōm q conueni enter aſſignantur: ꝛ ſm ordinē aſcendendo ſemp ſicut ꝛ ipe btitudines q̃bus reſpōdēt ſemp aſcendunt. ¶Et q2 primum videſ eſſe maius alīs dicendū eſt vno modo q primū intelli gitur in omnibus. i. q preſupponitur in quolibet pmio ꝛ tūc neceſſe eſt qōlibet eſſe maius primo cū addat aliqd ſup illō. ¶Sic enī innuit chriſo. in quadā omelia. ſ. q per hec oia re gnum celoꝝ intelligitur ꝛ nihil terrenū expectandū eſt. Eſt ergo primū pmiū regnum celoꝝ: per quod vita eterna abſo lute ſignificatur: ꝛ qōlibꝫ aliud pmiū ſpecialiter exprimit ali quam perfectionem que nō intelligiſ per regnū celoꝝ gene raliter dictum. ¶Alī dicunt q qōlibet pmium non ſolum pſupponit pmum ſed etiā oia precedentia cōmuniter autem regnū celoꝝ pauperibus ꝓmittiſ q2 vt dicit aug. ſuperbi ap petunt regna terraꝝ q2 humiliū eſt regnū celoꝝ. Et cōuenit etiā q2 qui patiſ pauptatē p2o xpo ab eo diuitias ſuccipē de bet. Uñ glo. dicit pauperibus in preſenti conuenienter ꝓmittū tur diuitie celi. Cōuenit etiā q2 pauptas ſpūs eſt humilitas. Et q2 ſuperbia deducit ad inferos humilitas deducit ad celū vt ait chriſo. ſup matth. ſ. Cetera vitia deponunt ad inferos maxime tamē ſuperbia: ſic ꝛ oēs virtutes inducūt in regnū celoꝝ: ſed maxime humilitas: q2 ꝓprium eſt vt qui ſe humili at exalteſ. ¶Scōm pmiū eſt poſſidere terrā. i. regnū celoꝝ. Et iſtud eſt maius q̃ pcedens q2 illud ſolum dicit hr̃e celuꝫ iſtud aūt firmitatē addit per hoc qō dicit poſſidebūt. Sic di cit glo. mites qui ſeipſos poſſident hereditatē patris in futu ro poſſidebunt. Plus, enī eſt poſſidere terram q̃ habere re gnum celoꝝ. Multa enim hēmus que ſtatim amittimus. ¶Tertium premium eſt cōſolari. Et iſtud maius eſt q̃ poſ ſidere q2 poteſt eſſe aliqua poſſeſſio ſine iocunditate. Sic n. dicit glo. Maior eſt retributio lugentis q̃ pauperis ꝛ mitis Plus eſt enim gaudere in regno: q̃ habere ꝛ poſſidere il lud multa enim cum dolore poſſidemus. ¶Et eſt conueni ens premium vt qui in hoc mundo lugebunt in futuro con ſolentur. Et non ſolum quando lugent peccata ſua: ſed etiā

quādo

Coparatio ſeu aſſigna tio btitudi nū ad dona ſpūs ſcti.

Prima.

2ª.

3ª.

4

5

6

Q

R

S

qñ pctā alioꝝ: ꝛ ptingit ꝙ illi peant: dolent nimiuꝫ qui pro eis lugendo laborauerunt. Postq̄ vō deum viderunt agnoscent ꝙ non sine cā illi pierunt: ꝛ tunc ꝓsolabunt de preteri to dolore. Sic dicit Chrisō. sup Mat. Qui aliena peccata lugent ꝓsolabunt: qui cū in seculo illo ꝓuidentiā dei agnouerint: ꝛ intellexerint ꝙ qui pierunt non fuerunt dei: de cuius manu nemo rapet pōt: de eis luctu derelicto i sua beatitudine letabunt. ¶ Quartū premiū ē saturari: ꝛ maius est q̄z

T 4m pmium

pcedens: qr aliq̄ gaudēt vel ꝓsolant quibus gaudiū ad abundantiā non ꝓuenit. Et ꝓprie erit ista saturitas: qr scti plura hēbunt q̄z desiderauerunt. Sic dicit Chrisō. sup Mat. Saturabunt largitate remunerantis dei: qm̄ maiora erunt premia dei q̄z desideria sctōꝝ. ¶ Quintū premiū est misericordiam ꝓsequi: ꝛ istud est maius q̄z pcedens: qr pōt aliqs saturari recipiendo qō meret: misericordiā tñ ꝓsequi est vltra meritum recipe de ipsis bonis vite eterne. ¶ Unde glo. dicit misericordibus merito misericordia impendit vt plus recipiāt q̄z meruissent: ꝛ sicut plus recipit ille qui vltra saturitatē hz q̄z qui solū hz ad saturitatē. Ita maior est retributio miserentis q̄z oīum pcedentiū. Et iuste hoc pmiuꝫ datur: vt pro misericordia reddat misericordia. Etiā fit hoc qr deus valde delectatur in misericordia. Unde solis misericordib⁹ ꝓmittit misericordiā: qui vō misericordiā non hūerit illā nūq̄z recipiet: Jacobi. 2. iudiciū sine misericordia fiet illi qui non facit misericordiā. Sic etiā hylarius dicit ꝙ intm̄ deus beniuolētie nre in oēs delectat affectu vt suā misericordiā sit solis misericordibus pstaturus. ¶ Sextū pmium est videre deum: ꝛ

X 6m pmium

maius est q̄z pcedētia: qr nihil maius esse pōt q̄z videre deū. ¶ Sic dicit glo. Maiorē remunerationē hūt mundo corde q̄z oēs primi. Sicut qui in curia regis vident faciē eius maiores sunt q̄z qui solum in curia plaudent. Naz videre faciez regis. i. posse videre eam qñcūq̄z voluerit qs: magnā excellētiam oñdit. Et sic Hester. 2. ad oñendam excellentiā septem ducū medoꝝ: ꝛ persaꝝ: dr ꝙ isti videbant faciē regis: ꝛ primi post eū residere solitti erant. Istud aūt maius est q̄z miseri cordiā ꝓsequi. Quia pōt qs misericordiā ꝓsequi recipiendo vltra id qō meret: qui tñ ad hanc excellentiaz que est videre

Y 7m pmium

deū non eleuet. ¶ Septimū premiū est vocari filium dei. Et ista est maxima dignitas: qr filius pri acceptissimus est. Qui ergo filius dei est: non solū eum videt: sz etiā excellēter ei adheret. ¶ Unde glo. dicit maximā dignitatē hūt pacifici. Sic qui filius regis dr: in domo regis summus est: hec aūt btitudo septimo loco ponit: qr in sabbato vere requiei dabit vera pax sex etatibus transactis.

¶ Dicto aūt de beatitudinib⁹: de fructibus: ꝛ de donis: dōz erat: qr ista se ꝓsequunt per q̄dā silitudinē ꝛ ppinqtatez: sz de fructibus dicet. j. iz. ꝛ ad gala. v. de alijs fructibus q̄ sunt virtutes: de donis autem ysaie. xi.

¶ Uos estis sal terre. Nō si sal euanuerit: ī quo

luc. 14. g mar. 4. g

salietur: Ad nihilum valet vltra: nisi vt mittatur foras ꝛ conculcetur ab hominibus.

5 ¶ Uos estis. ⌋ Supā posite fuerunt btitudines que pficiūt

ꝟꝟ

hoiez in vita ptēplatiua: sz plurime eaꝝ psupponunt ex vita actiua que pcedit ad ptēplatiuā: hic agit dē virtutib⁹ platoꝝ qui excellere debent tā in vita actiua q̄z in ptēplatiua. ¶ Et qr plati sunt successoꝛes apl'oꝝ: sz ista dicerent imediate apostolis: ptinēt tñ ad platos qui apl'oꝝ vitā imitari tenent: vñ virtutes pcedētes. i. btitudines q̄s vocamus interdū vtutes ꝓsupponi debēt ad istas vtutes de q̄bus h dr: qr ille sunt general'r pro quolz viro pfecto: iste aūt spāl'r pro platis q̄ pfecti viri esse debēt. Et ponunt h aliq̄ que spāl'r ad eos ptinēt. Et

ꝟꝟ

p q̄z ad eoꝝ vitā. Eo q̄z ad ipsoꝝ doctrinā. ibi ⌊ Nolite putare. ⌋ Dz aūt vita platoꝝ esse excellēs in multis: ꝛ principal'r in. q̄ttuor. Primo vt sint discreti in agēdis: Eo vt sint sufficientes in scripturis intelligēdis. 3° vt sint ꝓstantes in oppressoꝛib⁹ oīuꝫ suaꝝ reprimēdis. 4° vt sint idonei in bone vi

ꝛ

te exēplis pstandis: ꝛ ista q̄ttuor tanguntur h. 2m ibi ⌊ Uos

ꝟꝟ

estis lux. ⌋ 3m ibi ⌊ Nō pōt ciuitas ⌋ 4m ibi ⌊ Nec accēdūt lucernā ⌋ ¶ Circa pm dr. ⌊ Uos estis sal tre. ⌋ Ad solos apl'os siue xpi discipulos ista vba dirigebant: sz pūtibus turbis oia hec xps pdicaret. Sz faciebat sicut nūc pdicatoꝛes faciunt q pūtibus viris doctis ꝛ plebe pdicant ꝛ qñ subtilia dicūt ad doctos se conuertunt: cuz vō minoꝛa oībus cōiter loquunt. Et

ꝟꝟ

dr. ⌊ Uos estis sal terre ⌋. i. estis ꝓdimentū ꝛ discretio. Nam sicut sal oībus cibis saporem dat: ita ꝛ prudentia oēs actus nros modificat: ꝛ sapidos reddit. Unde sapiam vulgariter sal appellare solemus: ꝛ sic dixit apl's. Ois sermo vr sale ꝓditus sit. i. oia verba vra cū discretione ꝓferant. Sic etiā dr Mat. ix. hēte in vobis sal. i. hēte discretionē in opibus vris. ¶ Et cū multe virtutes ad platos ptineant: discretio maxime necessaria est: qr actus platoꝝ ē regere ꝛ ordinare alios. Et tñ iuxta Arist. sapientis est ordinare: ideo sapia. i. prudentia est prima ꝛ ꝓpria virtus prelati. Jō ante ceteras virtutes xps dixit hic ꝙ apl'i ꝛ prelati debēt esse sal. i. prudētiaz hntes. ¶ Et non solū ad platos: sz etiā ad quēcūq̄z hoiez nā prudētia est prima virtus: eo ꝙ ad ipsaz solā ptinet dirigere actus oīum virtutū moralium: ꝛ sine ea virtutes non ꝓficient. Jmmo interdū deterius erit hre virtutes nāles. i. inclinationem ad virtutes q̄z nō hre: qr exñtibus istis inclinatiōibus si nō adsit prudētia moderatrix: errabit grauiter circa istaꝝ inclinationū actus: ꝛ quātū fuerit vehemētioꝛ inclinatio erit maioꝛ occō errādi: qr tanto magis ibitur ad extremū: cuz nō sit ibi prudentia cuius est mediuꝫ ꝓstituere. 2. ethi. ¶ Et ponit exēplum Arist. de hoc. 6. ethi. in fine dicēs: ꝙ hntibus nāles virtutes sine prudentia ptingit id qō accidit in corpore fortiter moto sine lumine: qr quāto fuerit motus foꝛtioꝛ tāto erit grauius periculū impingendo in aliquid vel cadēdo. In prelatis tñ istud potius est: qr nō seipsos soluz: sed plurimos regere debent. Et si seipsos nescirent regere: a foꝛtioꝛi alios nō regerent. Jdeo apl'us qñ oñdit virtutes eoꝝ dixit ꝙ hrent scire regere bene domos suas: vt ex hoc argueretur ꝙ essent apti ad regendū ecclesiā. Sic dr prima. ad Thimo. 3. Oporet eū domui sue esse bene ꝓpositum. Si quis enim domui sue pesse nescit qūo ecclesie dei diligentiā habebit. q. d. Non potest esse. Et ꝓpter hoc xps nō solum dixit hic ⌊ Uos estis sal. ⌋ Sed ⌊ Uos estis sal terre ⌋. i. non solū pro vobis debetis hre sal. i. discretionē sed pro tota terra: qr totus mundus prelatis diuersis subditus est: ideo ipsi pro tota terra discretionem hre debent. ⌊ Nō si sal euanuerit. ⌋ Euanescere est virtutez amittere: ꝛ tunc sal euanescit qñ virtutez non hz ad saliendū. i. ad condiēdum res quibus fuerit aspersuz. Sic dr M. ix. Bonuz est sal: qō si sal insulsum fuerit. i. non habuerit virtutē sal'. ⌊ In quo salietur? ⌋ Potest teneri istud verbū salietur impersonal'r: ꝛ est sensus. ⌊ Si sal euanuerit ⌋. i. virtutem āmiserit ⌊ In quo salietur ⌋. i. cū quo condiētur res: qr nihil est aliud quod possit dare illū saporem cōdimenti nisi sal. ¶ Uel pōt teneri passiue: ꝛ tunc suppositū suuz est sal: ꝛ est sensus: si sal amiserit virtutem ⌊ In quo salietur ⌋. i. cum qua re ipsum sal poterit recuperare virtutē saliendi: qō est saliri. Naz si alie res ꝓdant virtutē saporis: apposito sibi sale condientur. Si tñ sal ꝓdiderit virtutē condimenti: non supest aliqd quo apposito recuperet virtutē saliendi. ¶ Et ſm hoc pōt intelligi dupl'r de prelatis. Uno mō ꝙ si discretio defuerit in eis nihil est p qō ceteri dirigant in opationibus suis: cum directio esse deberet per prudentiā ꝛ legē positā a platis. ¶ Secundo mō ꝙ si discretio defuerit in platis ꝛ peccauerint per indiscretionē: nemo supest a quo corrigāt: qr sup platos nullus est. ¶ Uterq̄z sensus ꝓueniens est: ꝛ tñ lra potius vult ſm. s. ꝙ sal si euanuerit non pōt recupare virtutē ꝓdiēdi per aliqd aliud: ꝛ ita exp̄sse posuit Mar. dicens bonū est sal qō si sal insulsuz fuerit in quo ꝓdietis istud. i. per qd recipiet virtutez ꝓdimenti ipsuz sal. q. d. per nihil. ¶ Et sic in isto fo sensu dz applicari platis. s. si aliqs de subditis discretione caruerit poterit per plati prudentiā regulari: sicut cū aliqua reſ caret sapore recipit illū a sale: si tñ ipsum sal sapore careat a nullo pōt illū recipe: ꝛ sic qñ platus indiscretus fuerit per nullum pōt dirigi. Et in hoc oñdit magnū piculum qō est si plati indiscreti fuerint. ¶ Et istū sensum tz Hiero. dicens: si doctoꝛ euanuerit quo alio doctoꝛe emēdabit. q. d. Nullo: qr doctoꝛi inq̄ttuz est doctoꝛ: nō hz aliū doctoꝛē: sz in q̄ttuz est discipulus hz. Sic dicit Aug. Si vos p quos ppli ꝓdiendi sunt metu psecutionū tpalium amiseritis regna celoꝝ: qui erunt hoies per quos vobis erroꝛ auferat? q. d. Nulli: qr platū peccantem nemo corrigit per modū iurisdictionis: sz potius exē pluz eius subditi sequunt. Unde cū ipse peccat subditos delinquere faciet: Sic dr leui. 4. Si peccauerit summus sacerdos delinquere faciens ppl'm. q. d. Qñ ipse peccat ppls deliquit: qr segtur eum delinquentē. ⌊ Ad nihilū valet vltra ⌋. s. sal postq̄z euanuerit. i. virtutē amiserit ad nihil vltra valz: qr

totus

totus vsus suus erat ad ꝓdiendū cibos. Si ergo virtutē condiendi amiserit: ad nihil iam ꝓdest. ¶Ita cum ꝑlatus ad nihil sit nisi vt per eū subditi dirigantur: cuz indiscretus fuerit: ita vt per eum nemo possit dirigi ad nihil valet. ⁊ Nisi vt mittat foras ⁊ conculcet ab hoibus. ⁊ s. sal q̄diu ꝓdest ad ꝓdiendum seruat in domo q̄ vsus eius vtilis est. Cuz aūt ad nihil prodest supfluū est istud ꝓseruari. Jō iaz nō seruat sed ꝓiciūt extra domū: ⁊ tunc ꝓculcat ab hoibus. In quo signatur sua inutilitas: q̄ id qō inutile est ⁊ vile conculcat: sicut lutum platearuz qō ad nihil ꝓdest ꝓculcat: ⁊ stercus qō inutile est conculcat. Sic. n. dī de muliere fornicaria: Quasi stercus in via ꝓculcabit. Eccl. ix. ¶Ita est de ꝑlatis q si carēt discretione: cū non sint vtiles ad aliqd debent ꝓici foris. i. deponi de dignitate: ⁊ coculcari ab hoibus. i. q̄ efficiat iam subditus ⁊ contēptibilis q nesciuit esse ꝑlatus. Et tunc tales nō solum a ꝑlatis qui vocant hoies. i. rōnez hītes ꝓculcabunt. i. subiūcientur: sed etiā ab alijs quos prius subditos hēbant cōculcabunt: q̄ ab eis contēnētur. Et sic deus iubz q̄ ꝑlati qui discretionē ⁊ sapiam abiecerit de dignitate repellant. Osee. 4. Quia tu sciam repulisti repellā te ne sacerdotio fungaris mihi. Sic. n. glo. dicit hic q̄ postq̄ illi qui capita sūt aliorū abierunt discretionez ⁊ defecerunt: nulli vsui apti sunt: nisi ad hoc q̄ mittant foris ab officio docendi. Et idem dicit Hylarius. ¶Sed Luc. 14. Uidet aliquaⁱ lra ꝛria. s. si sal euanuerit in quo ꝓdiet: nec in terra nec sterquilinū vtile est. ꝛz foras mittet. Et sic inuit q̄ etiā non est bonuz ad hoc q̄ ꝓiciat in terram. ¶Dōm q̄ sal nullum vsum hz directe nisi condire: hz tñ virtutē desiccandi ⁊ conseruandi: que ꝓsequunt ad cōdire. Et q̄diu manserint iste virtutes manet vis condiendi. Cum aūt illa perierit oēs pierunt: ⁊ ꝓpter illas virtutes inter dum ponimus sal ad alios vsus: vt ad aliqd desiccandum ⁊ conseruandū: ⁊ sic sal pōt prodesse interdū ad terrā. i. ad desiccandū virtutem germinatiuā terre. ¶Unde q̄ñ aliqui victores irati vrbib⁹ volunt eas in eternum inhabitabiles reddere aspgunt eas sale: sic fecit abimelech q̄ñ accepit vrbez sichem. Judith. ix. sic etiam de alijs locis factum est leginus. ¶Sic dicit Hiero. legimus in scripturis vrbes quasdaz ira victoꝝ sale seminatas: vt germē nulluz in ipsis orirek. Et sic sal pōt esse vtile ad terrā. i. ad desiccandū terrā ⁊ sterilez eaz reddendū. Postq̄ vo euanuerit: nec ꝓdest ad condimētuz: nec etiā est vtile in terrā. i. ad aliquē vsum in terra faciēdum. Et sil' pōt esse vtile ad aliquē vsum faciendū in sterquilinio ⁊ quādiu virtutē hz ad hoc conseruat in domo: cuz vo ad nihil hoꝝ ꝓdest: tunc foras mittit ⁊ conculcatur.

¶Quare prelati vocantur sal. Questio. xc.

Queritur quare ꝑlati vocant hic sal. ¶Dōm q̄ istud est: q̄ eis ꝙueniunt ꝓprietates salis: non solū q̄ñtuz ad condimentū per qō signat discretio: vt ē dictū est: sed etiā q̄ñtū ad alia. ¶Nam sal hz vim mordicatiuam ⁊ mordet res molles. Uoluit aūt ꝛps per hoc dicere apl'is ne curarent si alios maledicentes sibi audirent: ꝛz ista negligerent. ¶Sic dicit Chrisost. sup Mat. Si alios mordētes mala audiatis gaudete. Hoc. n. est opus salis mollia mordicare: q̄si alioꝝ maledictio nihil vobis noceat: ꝛz testimoⁿ est vestre virtutis. ¶Conuenit ēt q̄ñtum ad hoc q̄ sal hz cōseruare res ne putrefiant per longū tps. Ita ⁊ apl'i veniebāt predicaturi doctrinā per quaz hō nō putrefieret in sordibus pctoꝝ. Sicut dr Joel. 2. Cōputruerunt iumenta in stercore suo. ¶Sic dicit Hylarius q̄ hec est ꝓprietas ⁊ offiū apl'oꝝ qō ex sale querendum est. Hoc. n. in oēm vsuz humani generis incorruptionē corporibus qbus fuerit aspsum tribuit: ⁊ ad oēm sensum conditi saporis aptissimuz est. Apl'i aūt sunt rez celestiū ꝑdicatores: ⁊ velut eternitatis seminatores: merito ergo sal terre nūcupati sunt: qō per virtutez doctrine q̄si salientes eternitati corpa seruant. ¶Conuenit ēt hoc q̄ñtuz ad modū generationis salis ⁊ virtutē eius que apl'is conuenit. Unde Remigius dicit: Sal per aquā ⁊ per ardorē solis ⁊ per flatuz venti in nām alterā cōmutat: sic ⁊ apl'ici viri per aquā baptismi ⁊ ardorē dilectionis ⁊ flatum spūs sancti in spūalem regenerationē mutati sunt. Sapia ēt celestis p apostolos ꝑdicata exsiccat humores carnaliū operuꝝ: aufert fetorem ⁊ putredinē male ꝙuersationis: ⁊ vermē libidinose cogitationis: ⁊ alia multa sal facit que apl'is conueniunt.

¶Uos estis lux mundi. Non potest ciuitas abscondi supra montē posita: neq̄z accendunt lucernam: ⁊ ponunt eam sub modio: sed super candelabrū: vt luceat oībus q̄ in domo sunt. Sic luceat lux vestra corā hoibus: vt videāt opera vestra bona: ⁊ glorificent patrē vestrū qui in celis est. Nolite putare: quoniā veni soluere legem aut prophetas. Non veni soluere: ꝛz adimplere. Amen quip pe dico vobis: donec trāseat celū ⁊ terra: iota vnū aut apex vnus nō ꝑteribit a lege: donec oīa fiant. Luc. 16. d.

¶Uos estis lux mundi ⁊c. ¶Hic ponitur scōz qō ptinet ad prelatos. s. q̄ excellant alios in scripturis sctis intelligēdis. Nam sicut tenētur esse discreti vt se ⁊ alios regant. Ita ⁊ intelligentes in sactis scripturis esse debent: q̄ tenent docere alios nihil occultando aut subtrahēdo de eo qō pertinet ad instructionē vite. Sic dicebat apl's ephesijs. Uos scitis quō nihil subtraxerim vobis vtiliū quominus annūciarē vobis: ⁊ docerē vos publice. ¶Et hꝫ est ita necessariū: q̄ si ꝑlato nō docente aliqui pp defectū doctrine peunt: ipse reus ē sanguinis illoꝝ: ⁊ nō poterit excusari qn sit reuz nisi annūciauerit oīa que sunt necia ad salutez subditoꝝ: sicut ibidē dixit paulus. Contestoꝛ vos hodierna die: q̄ mūdus sum a sanguine oium vestrū. Non. n. subterfugi quominuz annūciarē oē cōsiliuz dei vobis. act. xx. ¶Pendet tñ doctrina necia salutiz in sacra scriptura quā predicare non pōt qui ignorat: iō opz q̄ prelati illā intelligant: ⁊ non solū mediocriter sicut ceteri: ꝛz eminenter: q̄ tenent eam defendere per rōnem: sicut dr p⁹ Petri. 3. sctificate xp̄m in cordibus vr̄is: parati semp ad satisfactionē oi poscenti vos rōni de ea q̄ in vobis est fide ⁊ spe. ¶Et q̄ñtum ad hoc vocant cōiter lux: q̄ ipsa est p quaz oīa manifestantur: Ad ephes. 4. Oia que arguunt a lumie manifestant. Omne. n. qō manifestat lumē est. Et q̄ per sapiam prelatoꝝ ceteri debent liberari ab ignorantia sicut per lucez liberamur a tenebriz: quenienter ꝑlati lux appellati sunt. Et ob hoc ipsi in sua' ꝓmotione. i. in consecratione, ꝓfitentur se hr̄e sciam sacrarū scripturaꝝ vtriusq̄ testi: in quo ptinet oē qō ad vitā humanā dirigendā a deo tradituz est. ¶De hoc Chrisosto. super Mat. dicit q̄ sicut doctores pp bonam conuersationem sunt sal quo ppl's condit. Ita pp verbū doctrine sunt lux qua ignorantes illuminant. Prius est. n. bñ viuere q̄ bñ docere. Et iō postq̄ apl'os dixerat sal: ꝓnter eos vocat lucem. Aliā etiā cām all'at dicens. Sal in eo statu tz remne ad deterius mutetur: lux ēt ad melius ꝓducit illuminando. Non pōt abscondi ciuitaz supra montē posita. ⁊ Dic ponitur tertiū in quo vita ꝑlatorū excellere dz. s. in repmendis lupis oppressoribus ouium. Debet. n. esse ꝑlatus cōstanz ne timore ꝓdendi lucrū aut fauorē tpalē subtrahat aliqd de officio pastorali pmittens oues suas oppr̄imi a potētibus aliqbus: iustitiā denegando pp fauorē tpaliuz dnoꝝ: aut doctrinam necessariā tacendo per qō subditi ledunt. Nā iste mercenarius est ⁊ nō pastor: q̄ videns lupū venientē ad occidēdum gregē fugit. Similes aūt ꝛps valde increpat. Joā. x. dicens: Nihil ptinere ad eos de ouibus: cum sola tpalia lucra querant. ¶Ad Grego. exponens ait. Lupus. n. super oues venit cū qz iniustus fideles quosq̄ atq̄ humiles oppr̄imit. Sz his qui pastor videbat esse ⁊ nō erat relingt oues ⁊ fugit: q̄ dū sibi ab eo piculū metuit: resistere iniustitie non ꝑsumit. Fugit aūt non mutando locū: ꝛz subtrahendo solatiū. Et ob hoc pastor bonus qui tenet aiaz suā ponere p ouib⁹ Jo. 4. similat turri fortissime ꝓstitute in alto: quā hoies a lōgin quo vident: ⁊ ad eaz tanq̄ ad locū securū refugiunt. ¶Ista duo ꝑlatus bonus hz. s. q̄ fortis est sicut turris resistēdo oibus iniqs vsq̄ ad mortē: ⁊ est in alto loco posita: q̄ officiuz prelati dz esse oibus patens vt qlibet oppssus possit platum adire remediū petēs angustie sue. Et ille oib⁹ cōicari dz ne sit psonaꝝ acceptor: q̄ oīb⁹ debitor est: magnis ⁊ puis sapientibus ⁊ insipientib⁹: sic se apl's dicebat debitorē: ad ro. i. Et tūc oēs subditi tanq̄ ad turrē ⁊ ciuitatē in alto posita q̄ abscondi non pōt ⁊ firmū p̄sidiū ꝑstat ad eaz ꝛfugientibus veniēt. ¶Signat ēt p hꝫ offiū ꝑlatorū q̄ nō dz ee in abscōdito ꝛz oibus publicari. ¶Per hꝫ ēt signari pōt ꝓstantia quaz hituri erāt apl'i ꝑdicādo nomē xp̄i: q̄ lz dñi tpales iuberēt eis ꝑdicarēt i noie isto cōminādo penas: nō debāt terreri ꝛz ꝓstāter ꝑdicare. Sic. n. fuit qñ ꝓncipes iudeoꝝ ⁊ sacer. iusserūt pet⁹

⁊ Joāni

ꝛ Joāni ne docerent publice in noīe xp̄i. Et illi dixerunt. Si iustum est vos potius audire q̄̄ deum. Non.n.possum⁹ que vidimus: ꝛ audiuimus nō loqui. act. 4. ¶ Jtē etiā cuꝫ p̄n cipes indeoꝝ iuberēt Petro ꝛ ap̄lis tacere nomen xp̄i: illi di xerunt: obedire opꝫ magis deo q̄̄ hoibus. Et admirabant iu dei constantiā Petri ꝛ Joānis sciētes q̄ viri idiote essent ꝛ sine lr̄is. act. 4. ꝛ 5. Hoc idem in oībus p̄latis esse dꝫ. Nam doctrinā necessariā ad salutē subditoꝝ nullius ptātis timo re subticere debent: ne officiuꝫ p̄lati in aliquo minuant vel subtrahant aliq̄d eoꝝ ad que tenent. ¶ Neq̄ accēdunt lucer nam. ¶ Jstud est quartū q̄ ptinet ad p̄latos: ꝛ est sctitas vi te in exēplis dandis. Nam p̄latus nō est vnicus, hō: ſꝫ mul ti: q̄ ipse est oēs subditi sui. Ut ergo p̄latus bonus sit: nō suf ficit eum in se bonū esse sed etiā oēs subditos bonos eē. Hoc aūt p̄latus realiter efficere non pōt: cū quilibet sit sue mētis arbiter. Sꝫ tunc p̄lelatus oēs subditos bonos facit: qn̄ suffi cientem cām ex se p̄stat vt oēs boni sint. Jstud aūt est si p̄la tus totum q̄d est officiū sui impleat. ¶ Et q̄ non pōt bonus esse ad alios qui in se bonus, nō fuerit. opꝫ p̄mo p̄latū bonuꝫ esse q̄̄tuꝫ ad virtutes que vnū singularez bonū faciūt: dein de dꝫ esse bonus ad alios hn̄do ꝓpias virtutes p̄lati. Naꝫ p̄lelatus vt p̄latus nō est ad se ſꝫ ad alios: iō virtutes q̄ p̄la tum bonū efficiunt nō sunt per quas bene se hēat in se: quia iste iam p̄supponunt ad esse bonū hoiem: ſꝫ ille per q̄s bene se hēat ad alios. ¶ Et hmōi sunt iste q̄ttuoꝝ: que ponuntur hic. Et est vna de p̄cipuis ex̄m dare: q̄ p̄lelati debēt eē quasi quoddā speculū mundum in quo subditi possint cōtemplari oēs actus suos per conformitatē ad actus p̄lati: sicut aspiciē do in speculū agnoscit hō maculas vultus sui. ¶ Et ꝓpter hoc figurat̄ deus iussit q̄ sacerdotes veteris testamēti laua rent se in labro eneo facto de speculis: exodi. 38. vt inueretur q̄ sacerdotes debebant lauare vitā suā: vt illa esset nitida ꝛ posset esse speculū plebis. ¶ Ad hoc aūt regritur q̄ non in ueniatur aliq̄d vitium appens in p̄lato q̄d ꝑp̄s posset imita ri ꝛ sic fiet irrep̄hensibilis. Un̄ ap̄ls p̄a ad thimo. 3. cum de scriberet oēs virtutes ep̄i posuit p̄rimā dicens. Opꝫ ep̄m irre p̄hensibilē esse. Et tn̄ q̄̄ diu aliq̄d pctm̄ apparere pōt in eo est adhuc rep̄hēsibilis. Jō necesse est q̄ p̄latus nō hēat ali q̄d manifestū pctm̄. ¶ Ad hoc aūt regrit honestas: q̄ quam q̄̄tum ad exteriora bene qs hꝫ se. Unde lꝫ ex fragilitate hu mana ꝓtingat p̄latum peccare: cauere summe dꝫ ne pctā sua veniant ad aures aut ꝓspectū plebis. ¶ Quia gn̄aliter in oi bus p̄latis tam ecclesiasticis q̄̄ secularib⁹ grauiora sunt pec cata in q̄̄tum alīs p̄stant ex̄m ꝛ scandalū. Et aufert p̄lelatis auctoritas ꝛ rigor corrigendi pctā aliena: q̄̄ sunt pctā ipsa in se. Nam peccantibus p̄latis pp̄li sequunt pctā eoꝝ: ꝛ dicun tur ipsi facere q̄ pp̄s delinqt. Leui. 4. Si peccauerit sūmuꝫ sacerdos delinquere faciens pp̄lm. Etiā istis peccantib⁹ qui alios docere debent doctrina dei ꝛ nomē eius blasphemat. Sic.n. ap̄ls dicit ad Ro. 2. ſ. Per voſ.n. nomē dei blasphema tur inter gentes. Et loqtur ꝝ doctores dicens. Qui aliū do ces: teipsuꝫ nō doces. Qui p̄dicas non furandū ꝛ furaris. ¶ Et appet hoc in dauid qui secularis p̄nceps erat: ꝛ cum peccasset fornicando cū bersabee ꝛ occidēdo virū eius vriā: remittebat ei deus pctm̄ q̄̄tum ad se: ꝛ tn̄ in q̄̄tum fuit secu tum inde malū ex̄m ꝛ blasphemia dei remittere noluit. Nam cū dicente nathā ꝑpha penas quas dauid passurus esſꝫ ille dixisset: peccaui dño: dixit nathā. Dn̄s quoq̄ trāstulit pctm̄ tuū: Non morieris: Uerūtn̄ qm̄ blasphemare feciſti inimicoſ nomen dn̄i pp verbuꝫ hoc: filius qui natus est tibi morietur 2. R. 12. Et sic grauior fuit visa deo blasphemia secuta ex pec cato ꝛ scandalū ꝛ ex̄m q̄̄ ipsuꝫ pctm̄ in se. Grauissima g̃ sunt pctā p̄lelatoꝝ: qn̄ taliter fiunt vt possent venire in aures ple bis. ¶ Hoc ergo est q̄ deus cōmendauit hic ap̄lis ꝛ p̄latis oībus dare rectū ex̄m per bonitatē operū suoꝝ que oībus no ta esse debent: ꝛ q̄̄tum ad hoc p̄lati vocant lucerna: q̄ sicut illa posita est vt illuminet oēs qui in domo sunt. Jta ꝛ p̄lela tus per vite sue excellentiā oībus bene viuendi lucens ex̄m tribuere dꝫ. Et dr̄. ¶ Non accendunt lucernaꝫ ꝛ ponunt eam sub modio ¶ .i. lucerna non accēditur vt ponat sub modio .i. sub aliquo vase claudente lumē eius. ¶ Sꝫ sup candelabruꝫ vt luceat oībus qui in domo sunt ¶ .i. ponit lucerna ad lucē dum. Jō dꝫ poni in loco alto ꝛ patenti. ſ. sup candelabruꝫ vt oēs qui in domo sunt videre possint per lumē eius. ¶ Jta p̄ latus lucerna quedā est: ꝛ non dꝫ poni in absconditō. i. non dꝫ opatio sua esse absconditа: ſꝫ patens oībus: vt oēs possint inde ex̄m capere. Unde p̄lati nō debent occultare bona opera sua: ſꝫ magis illa publice facere: vt subditi ad similia mo ueant: ꝛ intēdere hoc est eis valde virtuosuꝫ. ¶ Aliter pōt intelligi ista lr̄a de p̄dicatione p̄lelatoꝝ ꝛ eoꝝ doctrina: q̄ non debeat esse occulta. Si.n. p̄latus qui sapiēs esse dꝫ ꝛ do cere tenet occultauerit doctrinaꝫ: erit sic̄ lucerna posita sub modio: cuius lucē nemo videt: ꝛ tn̄ ꝝ nāꝫ est q̄ lumē ponat in absconditō: cū istud sit solū ad illuminandū. ¶ Sꝫ Mar. 4. dr̄. Nunqd venit lucerna vt sub modio ponat aut sub lec to. Et idē est: q̄ per hoc innit q̄ lucerna non dꝫ poni in lo co vbi lumen eius nō videat: ꝛ tn̄ poni sub modio vel sub le cto est poni in loco clauso: q̄ lectus ſꝫ ꝓsuetudinē terre cha naam ex oībus q̄ttuoꝝ lateribus vsq̄ ad pauimentū clausuꝫ erat: sicut ꝛ apud nos sepe fit: ꝛ ibi lucerna posita videri nō poterat. Jta ēt sub modio videri nō pōt lumē. Est.n. modius mensura lignea ex oībus ptibus p̄teriq̄ a supiori clausa: si ergo ꝙuertat̄ sup̄remū ad infra: erit vndiq̄ clausus modius: ꝛ ita lucerna ibi posita videri nō poterit. ¶ Aliq putant ex industria fuisse hic positum modiū ad signandum desideriū reruꝫ tēporaliū: q̄n̄ p̄lelatus ꝓpter tēporalia cōmoda officiū suum exercet: q̄ tunc corpus ꝓponitur spūi: sicut ꝓs inferior modꝰ supra eleuatur ad claudendū lumē lucerne. Uel quā do ꝓpter tpalia bona que sunt pauco tēpore durantia: ꝛ ve lut sub quadā mensura coartata p̄lelatus p̄dicat ꝛ offn̄ suū exercet. ¶ Sic dicit Aug. q̄ modius significat vt hoc sit lu cernam sub modio ponere: supiora facere corporis cōmoda: quasi p̄dicationem veritatis. Sub modio ergo lucernam po nit quisquis lucē doctrine bone cōmodis tpalibus obscurat ꝛ regit. Et bene modius dr̄ res corpalis: siue pp retributio nem mensure: q̄ ea q̄̄tq̄ recipiet que gessit in corpe: siue qa tpalia bona que in corpe paguntur certa dierū mensura in cohant ꝛ transeūt: quā modius signat. Eterna vo ꝛ spūalia nullo tali fine cohercent. Sup candelabrū vo lucernam po nit: qui corpus suū verbi ministerio subꝰdit: vt superior sit p̄di catio veritatis ꝛ inferior seruitus corporis. ¶ Utroq̄ modo pōt intelligi lr̄a ista: ſꝫ magis intelligit̄ de bonis opibus p̄la toꝝ per que ex̄m p̄stant: q̄̄ de doctrina ipsoꝝ: cum dicatur imediate. ¶ Sic luceat lux vr̄a coraꝫ hoibus: vt videant opa vr̄a bona. ¶ Et sic magis cōuenit operibus que videntur. q̄̄ doctrine que vna est. ¶ Sic luceat lux vestra coram hominibus. ¶ Posuerat supra christus q̄ opera p̄latoꝝ debeant eē manifesta: ꝛ q̄ ex hoc viderent querere gl̄iam ab hoibus: ꝛ incidere in piculum inaniſ gl̄e que mala sunt vel saltē tollūt virtutem merendi: xp̄s ostendit quo debeāt ista opera mani festari. ſ. nō ea intentione vt per hoc apud hoies gl̄ientur de opibus suis: cuꝫ ab eis nihil boni sit q̄n a deo ꝓuenerit: ſꝫ q̄ pro hoc solus deus gl̄iaꝫ hēat qui hoi ꝓfert bene velle ꝛ p̄fi cere. ¶ Et glorificent p̄reꝫ vr̄m qui in celis est ¶ .i. cū hac intē tione debetis opa vr̄a in publico ponere: vt hoies illa viden tes gl̄ificent patrē vr̄m. i. deū qui est p̄r oiuꝫ p creationē. deu terono. 32. Nōne ipse est p̄r tuus q̄ possedit te: fecit ꝛ creauit te. ¶ Et dr̄ esse in celis h̄ ꝛ sequē. c. nō q̄ ibi solū sit: q̄ vbiq̄ est: ꝛ oia implet. Jere. 23. Et celū ꝛ celi celoꝝ: eū cape nō p̄nt 3. R. 8. ꝛ 2. palipo. 2. ꝛ. 6. ¶ Sꝫ fm opinionē humanā ꝛ ma xime simpliciū putat̄ deus in celo hitare: tanq̄ ibi solū habi tet. Et sic etiā scriptura loqtur ps. cxiij. Celuꝫ celi dño: terram aūt dedit filīs hoium. i. deus accepit celū p̄o se ad habitan dum ꝛ terrā dedit hoibus ad manendū. Et tn̄ non est sic: ſꝫ cum deus vbiq̄ sit ꝛ ps excellentior orbis sit celuꝫ dr̄ deus esse p̄ncipal̄r in celo: ideo vocatur celum firmissimuꝫ habita culum dei. 3. R. 8. ꝛ 2. paralipo. 6. Ad veritatem tamen deus non est ꝓprie in aliquo. ſ. nec in celo nec in terra: q̄ esse in lo co solis corporibus cōpetit. De deo q̄̄o dicat̄ eē in celo vel in aliq̄ re: ꝛ de ipsis celis q̄re tales sint dcm̄ est. 2. palipo. 2. ꝛ. 6. in q̄busdam q̄̄onibus. ¶ Dixit ergo xp̄s vt gl̄ificent patreꝫ vestrū: quasi sequatur q̄ hoies glorificabunt deum q̄n vide rint alios bene agentes. Et hoc verū est: q̄ hoibus vt̄tibus rōne insituꝫ est oia bona nr̄a a deo esse: sicut dr̄ Jacobi. i. Oē datum optimū ꝛ omne bonū perfectū de sursum est descen dens. Cū ergo viderit quiſ aliū bene facientē credet q̄ istud a deo sibi ꝓuenit. Nā sic xp̄s dixit Jo. 20. Sine me nihil po testis facē. i. nullū bonū. Et tūc hō videt retribuet gr̄as ipsi actori bonoꝝ. ſ. deo ꝛ nō hoi opanti. Et istud eē gl̄ificari deuꝫ per opa nr̄a. ¶ Dic dōm erat de p̄latorū statu: ꝛ scia: ꝛ prudentia

de pctiſ ma nifestis p̄re latoꝝ

Alta ꝓpositio

dentia eoꝝ ⁊ pfectione: ⁊ exēplis ⁊ de hīs que facere tenē tur pro ſubditis. De iſtis tñ ⁊ alīs multis pertinentibus ad eoꝝ ſtatū dicē Jo.x. ⁊ ptim.i. ad thimo.3. vbi apl's ꝓditiōes ēoꝝ ponit. An vero liceret ꝓlatis ⁊ alīs qbuſcūq; bōa opa ſua publice facere: ⁊ an teneanē ad hoc: ⁊ ſi non teneñ: an ſit melius in publico vel in ſecreto dicē ſequē. c. circa pn̄m in quibuſdā cōnibus de hoc. ⁊ Nolite putare. ⁊ Hic oñdit emi nentia ꝓlatoꝝ in doctrina. Et primo ponit q̄ſtus ad modus docendi ipſi xp̄o ꝓpriū. ſo q̄ſtus ad modū quo ds xp̄o confir mari doctrina ꝓlatoꝝ. ibi ⁊ Qui ergo ſoluerit. ⁊ Circa primū dōm q̄ xp̄s ponit hic quandā excuſationē ꝓtra aliq̄ que poſ ſent ei dici: aut putari de eo. Nam vna lex nō ponit de nouo niſi tollendo ꝑcedentes legiſlationē: ⁊ ceſſat lex ꝑcedens per aduenientē. Cum g̃ nunc iudei viderent xp̄m incipiētes ꝓ dicare legē nouā putarent q̄ ipſe diceret legē veterē eſſe ma lam: vel nō eſſe ſeruandā ⁊ q̄ vellet eam deſtruere. Jpſe aūt tollit hanc cogitationē dicens. ⁊ Nolite putare ꝙm veni ſol uere legem ⁊ i. legē Moyſi quā vocauit legē abſolute: q: iſta erat lex dei ⁊ nulla alia ꝓ tunc erat. Chriſtus aūt nō venit ſoluē eā. i. deſtruere. Nā q̄ legiſlator velit ds̄truere aliquā le gem pōt cōiter fieri pp duo. ¶ Unū eſt ſi illa lex ab alio legiſ latore poſita ſit: quē ipſe oderit: ⁊ velit eius memoriā ⁊ facta tollere: vel potius vult honorē ſuū potius q̄ alterius exalta re tollit legē illius ⁊ introducit ſuaz de nouo. ¶ Aliud eſt ſi forte lex male poſita eſt: ⁊ eſt nociua ſtatui politico: vtile eſt illam tollere introducēdo aliaz. ¶ Nullū aūt iſtoꝝ erat nūc in lege Moyſi pp qō xp̄s eam tollere vellet: ⁊ ideo nolebat illā ſoluere. ¶ De ꝓ.o ps̄ q: lex moyſi fuerat introducta ab eodem deo a quo lex noua. Sz differebat q: lex Moyſi data fuit a deo per angelos. act. 7. ⁊ ad gala. 3. lex aūt noua fuit a deo data per ſeip̄m. i. per filiū dei q deus eſt. Jſtā dīam oñdit apl's ad hebr. i. dicens. Multifarie multiſq; modis deus lo quens olim p̄ribus in ꝓphis nouiſſime diebus iſtis locutus eſt nobis in filio. ſ. dando legem nouā per filiū. Et ſic quātuz ad hoc xp̄s legē a ſe datā reuocaret ſi reuocaret legez moyſi. ¶ Scōm etiā non erat: q: lex moyſi bona erat cum a deo q bonus eſt data eſſet. Jō etiā ob hoc nō erat nunc reuocanda ⁊ ſic nō veniebat xp̄s illā ſoluere. ¶ An vō alie cāe eſſent ad reuocādū legē aliquā: ⁊ an xp̄s reuocauerit legē moyſi: dice tur. ⁊ in qbus cōnibus. ⁊ Aut ꝓphas ⁊ i. non veni ſoluere ꝓ phetas. Nam ſicut lex iubebat aliqua: ita ⁊ prophete iube bant. Si g̃ lex reuocareť etiā ꝓphe reuocarenť q̄ſtum ad ea que iuberent. Quia qñ aliqua ſe hñt ꝓnter vno ceſſante vel ſublato: cetera tollunť. Sic arguit apl's ad hebr. 7. ſ. trāſlato ſacerdotio neceſſe eſt vt legis trāſlatio fiat. Et iſte etiā mod⁹ eſt arguendi in iure humano extra de ꝓstōnibus. c. trāſlato. Et tñ lex ⁊ ꝓphe ſe hñt ꝓnter: q: eiuſdē iubentis p̄cepta cōti nent. Si g̃ lex tollit: ⁊ ꝓphe tollunť q̄ſtus ad illa que iubēt: ſecus aūt q̄ſtus ad ea que p̄nunciant: q: illa non ꝓſiſtunt in obſeruari vel non obſeruari: ſed in eſſe vera vel non: Jō xp̄s exp̄ſſit de lege ⁊ ꝓphis: vt non putareť q̄ vtrūq; vel alterū eoꝝ tollere volebat. ⁊ Non veni legē ſoluere: ſz adimplere. ⁊ Confirmat g̃ ſnīam ſuā auferens dubiū. ſ. q̄ nō venit ſoluere legem. Dicit. n. Chriſo. ſup Mat. q̄ pp duas cās xp̄s dixit q̄ nō venit ſoluere legē. Primū vt diſcipulos ſuos hīs vbis ad ſuū pronocaret ex⁹ vt ſicut ipſe oēm legē implebat: ſic ⁊ illi ſtuderent implere. Deinde q: futurū erat vt calūniarent ur eum iudei quaſi legē ſoluentē: ⁊ p̄rius q̄ incurrat calū niam ſatisfacit calūnie. ¶ Et dixit ⁊ Sz adimplere ⁊ i. q̄ ipſe legē moyſi impleuerit: qō intelligi pōt multis modis de qb⁹ j. dicē. q. 96. ¶ Et tñ ſenſus ꝓprius eſt q̄ xp̄s venerat adi plere oia que erant in lege. i. q̄ q̄diu viueret obſeruaret p̄ce pta legis ⁊ quicqd in lege ⁊ ꝓphis p̄nunciatū eſſet aliq̄n de bere cōpleri cōpleret in eo: ⁊ nō poſſet per aliū niſi p eum im pleri: cum de eo lex ⁊ ꝓphe locuti eſſent. Et tñ qñ oia eſſent impleta: neceſſe erat q̄ ceſſaret lex ⁊ ꝓphe: q: poſt cōplemē tum rei nihil de illa ſupeſt. ¶ Et iſtum ſenſum ꝓbat lra ſe quens: In qua xp̄s aperit magis intentionē ſuā dicēs. ⁊ Do nec trāſeat celū ⁊ terra iota vnū aut apex vn⁹ nō p̄teribit a lege donec oia fiant ⁊ i. Non ē pol'e q̄ aliqd a lege maneat qō non cōpleat. ¶ Et manifeſte loquit de hīs que p̄nuncia ta erant: q: leges p̄ceptoꝝ quottidie implebanť a toto ppl'o. Et tñ xp̄s inuit hic multa manere que nondū erant comple ta. Jō loquit ipſe de eis que p̄nunciata erant. Et iſta non po terant cōpleri niſi p eū: q: de ipſo ſcripta erāt. ¶ Et ſic qñ dicit q̄ venit legē implere: intell'r ꝓprie de cōplemento eoꝝ que p̄nunciata erant: q: iſtud ſoli xp̄o ꝑueniebat. Obſeruare aūt legem q̄ſtuz ad p̄cepta: non ſoli xp̄o: ſed oibus iudeis cō ueniebat. Jō ⁊ ipſe legē obſeruauerit non intelligebat q̄ im pleuerit obſeruādo: ſz q̄ impleuerit in ſe cōplendo ⁊ recipiē do oia que in lege ⁊ ꝓphis p̄nunciata erant. ¶ Et iſte ſen ſus inuitur Luc. 16. Lex ⁊ ꝓphe vſq; ad Joānem ⁊ ex tunc regnuz dei euangelizatur. i. lex ⁊ ꝓphe non durauerunt niſi vſq; ad Joānem baptiſtā. Et ex tunc euāgelizať. i. annūciať regnū dei. i. nouū teſtm̄ qō vocatur regnū dei vel regnū celo ruz: g̃ neceſſe eſt legē ⁊ ꝓphas recepiſſe cōplementū tpe Jo annis bap. q: al's non diceret fuiſſe vſq; ad Joānez ⁊ poſtea non: cū xp̄s dicat hic q̄ non pōt tranſire aliqd de lege: ſz ne ceſſe eſt oia impleri. ¶ Et ſic erit ſenſus q̄ xp̄s qui fuit tēpo re Joānis bap. impleuit legē. ſ. in ſeipſo oñendo ⁊ recipien do oia que lex ⁊ ꝓphe p̄dixerant. Et ex hoc innuitur q̄ poſt hoc lex nō erat duratura: q: poſt cōplementū rei nihil de ip ſa manet. ¶ Qō tñ dr̄ q̄ lex ⁊ ꝓphete fuerunt vſq; ad Joā nem: nō eſt ſenſus q̄ ibi oīo ceſſauerint: q: vſq; ad paſſionez xp̄i totū vigorem ſuū tenuit lex moyſi ꝓficiendo ⁊ obligan do: ſz dr̄ fuiſſe vſq; ad Joānez: q: tpe Joānis apparuit ille in quo lex impleta eſt. ſ. xp̄s. Nam Joānes oñdit eum ppl'o in baptiſmo. Jo. i. q: ad oñendū eum p̄ncipal'r Joānes miſſus fuit. e. c. ¶ Uel intelliget q̄ ante Joānez lex moyſi ſola cur rebat nec appebat aliqua alia lex: tpe aūt Joānis cepit p̄dicā ri lex xp̄i ⁊ nōdum obligaret. Et adhuc iſte ſenſus magis cō uenit illi lre: cum dicať lex ⁊ ꝓphe vſq; ad Joānē: ⁊ ex tunc regnū dei euangelizať. i. p̄dicari incepit. ⁊ Amen q̄ppe dico vobis. ⁊ Modus cōfirmationis eſt: ⁊ aliqual'r equipalet iura mēto q̄ſtum ad firmitatē: ⁊ non ſit iuramētū. ⁊ Donec trā ſeat celum ⁊ terra iota vnū aut apex vnus nō p̄teribit a le ge donec oia fiant. ⁊ Hic declarat xp̄s intentionē ſuam. ſ. quō implet legem: ⁊ quō non eſſet ſoluenda. ſ. q̄ ea que promiſſa erant in lege implerenť: ⁊ non caderet aut deficeret aliquid de illis q̄n impleretť. ¶ Nam lex poterat impleri q̄ſtuz ad cu ſtodiam mandatoꝝ vel q̄ſtum ad impletionem ꝓmiſſoꝝ. Quātum ad p̄imuz quottidie lex implebať: q: omnes iudei illā obſeruabant. Et ſic etiā ſi amplius non obſeruaret: iam impleta erat. ¶ Quātum ad ſecūduz non erat impleta: q: in lege ⁊ ꝓphetis multa bona promiſſa erant quoꝝ nullū ap paruerat. Et iſtud erat p̄cipuum in lege: cū lex ordinareť ad iſtas ꝓmiſſiōes: ⁊ ꝓ iſtas ſeruaretur a iudeis. De iſta ergo impletione ſolū xp̄s loq voluit dicens q̄ oīa que ꝓmiſſa erāt in lege ⁊ ꝓphetis implerenť. Et tñ ſi xp̄s vel aliqs alius in tendiſſet ſoluere illam legē debebat eam ſoluere; in eo q̄ p̄n cipale erat. ſ. oñendo q̄ ea que lex ꝓmiſerat: ⁊ finis ad quē ducebat nunq̄ hīi poſſent. Jn q̄ſtum tñ dixit q̄ omnia iſta implerentur: nec poſſet aliquid deficere de eis. oſtēdit ſe eſſe maximū obſeruatorem legis qui oia que lex promiſerat reali ter preſtiturus eſſet: ⁊ in hoc cōſiſtebat tota virtus legis: ſi cut totum bonum rei cōſiſtit in fine ad quem ordinat. ¶ Et dicitur celum ⁊ terra tranſeat. ſ. deſinendo eſſe: q̄ſ q̄ aliquid de lege maneat non cōpletuz. ¶ Aliqui exponūt affirmati ue. ſ. q̄ debeat tranſire celū ⁊ terra: non qdem q̄ real'r tran ſeat: ſed q̄ q̄ſtum ad aliqd imutentur. Sic dr̄ p⁹ ad cozin. 7. Preterijt figura huius mūdi. i. tranſit mūdus q̄ſtuz ad figu ram vel ꝓditionez ſz nō q̄ſtum ad ſubaz. ¶ Jſtud verū eſt: ſz nō eſt ad ꝓpoſitū q: tunc eſſet ſenſus q̄ nō trāſiret aliqd de lege donec celū ⁊ terra tranſirent: ⁊ tñ poſtea forte trāſiret. ¶ Eſt verū q̄ poſſet exponi in ſano ſenſu q̄ nihil tranſibit de lege donec trāſeat celū ⁊ terra: ⁊ hoc erit in die iudicij qñ oia imutabunť. Si g̃ vſq; ad tps iſtud nihil de lege trāſibit: manif⁹ eſt q̄ poſtea tranſire nō poterit: q: nulla lex pōt dura re niſi q̄diu mūdus durat in iſta ꝓditiōe mortalitatis: q: po ſtea nulla lex erit: ſz finis oiuz legū. ſ. btitudo. ¶ Aliter g̃ ex ponitur ⁊ melius. ſ. donec trāſeat celuz ⁊ terra ⁊ c̄. i. celum ⁊ terra non pñt tranſire deſinēdo eſſe: ⁊ tñ facilius eſſet q̄ iſta deſinerēt eſſe q̄ſ q̄ nō impleret id quod in lege ſcriptum eſt. Et iſte ſenſus ponit plane Luc. 16. ſ. Facilius eſt terrā prete rire q̄ſ de lege vnū apicē cadere. ¶ Et iſtum modū loquendi ſepe tenet xp̄s: ſicut dixit: celum ⁊ terra tranſibunt: Uerba autem mea non preteribunt: infra. 24. ⁊ Luc. 21. ideſt magis poſſet tranſire celuz ⁊ terra eſſe deſineret adhuc verba mea non tranſirent ſine effectu. ¶ Et dicitur ⁊ Jota vnum aut apex vnus non preteribit. ⁊ Jn quo innuit q̄ nihil de le

ge ⁊

Alia expō

Alia expō ad idem

ge ⁊ ꝓphis manebit incōpletum:nec etiaz mīima ꝑs.Qō oñditur per iota ⁊ apicē:qz inter lr̄as hebreas nulla minor est q̄z iota:quaz ipsi vocant ioth.Nos tñ modo latino vocamus eam iota.Apex aūt non est lr̄a:sz est pūctus positus su ꝑa lr̄am qui dat aliqd significare lr̄is: ⁊ in modo scribendi latino vtimur istis pūctis siue apicibus pp abbreuiationem scripture: ⁊ fiunt diuersimode ex diuersis consuetudinibus: nec est aliqs certus modus in illis. ¶ Inter hebreos autem sunt qnqz apices siue pūcta que hñt locū qnqz vocalium: qz nulla lr̄a apud hebreos hz determinatū sonū ⁊ vim vocalis: sicut apud latinos vocales lr̄e in sono ⁊ ptāte ⁊ figura a ceteris distincta sunt. ¶ Illa ergo puncta siue apices ponuntur supra litteras ⁊ per hoc hr̄ sonus vocalium: ⁊ sine illis positis vel subintellectis esset impole aliqd sonare apud hebreos:sicut apud nos oēs lr̄e simul ꝑter vocales nihil sonabunt.Illi apices sunt minus q̄z lr̄a cū iudei interdū sine illis legant:qz subintelligunt eos.Unde minus nihil esse pōt in scriptura hebreoꝝ q̄z apex. ¶ Dicēdo ergo ꝙ nec apex nec iota transibit inuit ꝙ nō poterit trāsire de lege q̄tūcū q̄z parum sit:sed oia indubitate implebunt.Nam etiā si lr̄e transirent non trāsiret lex:qz istud qō transire pōt est aliq̄ sentētia pfecta affirmatiua vel negatiua:lr̄e aūt per se aut sylłabe aut sole dictiones nihil perfectū significant:iō trāsire nō pñt. Sed christus loquutus est de eis:quia iste sunt partes mini me vt per hoc ostendatur etiam ꝙ nec partes minime transire pñt de lege qn impleant. ¶ Et dr̄ donec oia fiant.Nō est sensus ꝙ non transibūt donec fiant: ⁊ postea ꝙ transibunt. Nam postq̄z factū fuerit id qō in lege ꝓmittit non pōt transire:qz dr̄ transire aliqua ꝓmissio qñ non cōpletur. Naz ꝓo eodem accipit transire ⁊ cadere.Postq̄z tñ cōpletuz est ꝓmissum non pōt nō esse cōpletū.Jō iam non pōt transire.Et sic dr̄:non transibūt donec oia fiant.i.nūq̄z poterunt transire:qz postq̄z facta fuerint iam non pñt transire.Unde magis aperte dictum est Luc.16.facilius est celum ⁊ terram transire q̄z vnum apicem de lege cadere.

¶ Qūo accipiunt lex ⁊ prophete. Qō.XCI.

Rñsio ad quesituz.q. A

Queritur qūo accipiunt hic lex ⁊ ꝓphe de qbus dr̄ ꝙ nō soluit illa xp̄s. ¶ Dōm ꝙ lex pōt accipi tripl'r.Uno mō ꝓo toto cōtextu libroꝝ sacre scripture veteris testi.Et tunc includebant ibi tam libri legales ꝙphales q̄z sapientiales:q̄z historici.Et hoc mō non distinguit lex a ꝓphis:sz includunt ꝓphe in lege. Et isto mō solemus nos dicere-legem iudeoꝝ vel legez veterem oēs libros qui sunt in sacra scriptura ꝓeter libros noui testi.Et sic ipse xp̄s accepit Jo.15.qñ dixit vt impleat sermo qui in lege eoꝝ scriptus est:qm odio hūerunt me gratis. Et tñ istud non est scriptū in lege sz in psalmis: ⁊ hr̄.ps.cvij. ⁊ sic psalmi vocantur ibi lex. ¶ Scdo mō accipit lex solū ꝓo lege Moysi que ꝓtinet in qnqz libris veteris testi: quos nos vocamus penthateucū moze greco.i.qnqz libros legis: ⁊ hebrei vocant illos thorath.i.legē:vel humas.i.qnariū.s.qnqz libros.Jta accipitur cōiter apud iudeos lex: ⁊ ponūt istos qnqz libros per se in pmo ordine canonis: ⁊ vocant eos legales: vt dicit hiero.in ꝓlogo galeato sup libruz regum: ⁊ incipit Uiginti duas lr̄as.Sic accipit malach.4.s.Mementote legis moysi serui mei.Et isto mō etiā xp̄s accipit Luc.24.dicēs.Oportebat impleri oia que scripta erāt de me in lege ⁊ ꝓphetis ⁊ psalmis.Hoc modo lex ⁊ ꝓphe distinguunt sicut xp̄s distincte noiauit legē ⁊ ꝓphas. ¶ Tertio mō accipit lex spāliter ꝓo lib.deutero.qui vocat lex scōa: ⁊ ꝓprie dr̄ lex Moysi:qz ista fuit quedā explanatio legis facta a moyse.Sic dr̄ deutero.i.c.ꝙ cepit moyses explanare legē.Et ꝓtinetur i breui q̄si tota virtus legis que in alīs libris ꝑcedentibus hr̄. ¶ Et dr̄ iste liber esse lex distincta a lege que fuit data in mōte synay: qm̄ ista data est in cāpestribus moab.Sic dicit deutero.29. Hec sunt verba federis qō ꝑcepit dñs moysi vt feriret cuz filīs israel in terra moab:ꝑter istud fedus qō cum eis pepigit in oreb.i.in mōte synay.Et hoc mō raro accipit lex. Et tñ aliquando sic accipit.Jta p3.4.R.22.⁊.2.palipo.17. Nam vtro biqz vocat liber legis deutero.vt ibi declaratū est. Duo ꝑmi modi sunt magis vulgati. ¶ Christus aūt accepit hic legem duobus primis modis.Nam qñ dixit⌊ Nollite putare ꝙ veni soluere legē aut ꝓphas ⌋Accipit lex ꝛo modo.s.ꝓo qnqz libris moysi.Qō p3 qz lex distinguit ibi a ꝓphis: ⁊ tñ primo modo accipiendo lex ⁊ ꝓphe non distinguunt.Cū aūt dixit⌊ Jota vnū aut apex non ꝑteribit a lege donec oia fiant.⌋ Accepit legē primo mō ꝙ put includit ꝓphas:qz alias dixisset non ꝑteribit iota vnuz a lege aut ꝓphis donec oia fiant. Quia ea que trāsire poterant magis erant in ꝓphis q̄z in lege.Cū ergo nō exp̄ssit ꝓphas opz ꝙ ꝓprehēderit illos noie legis:sicut Jo.15.vbi psalmos vocauit legē:vt.s.dictū est.

¶ Qūo accipiunt hic ꝓphete. Qō.XCII.

Queritur qūo accipiunt hic ꝓphete. ¶ Dōz ꝙ ꝓphe accipiuntur aliqñ stricte: ⁊ sic vocant ꝓphete illi libri in qbus ꝓtinent alique ꝑnunciationes futuroꝝ: ⁊ sunt ꝑncipal'r scripti de eis. Et isto mō dicimus q̄ttuor ꝓphas maiores: ⁊ duodecim minores esse ꝓphas: ⁊ libros eē libros suos ꝓphales. ¶ Alio mō vocam⁹ ꝓphas illos qui nō ꝑnunciant futura:sz solū canūt diuinas laudes facientes psalmos ⁊ cantica.Jta dr̄ de leuitis cātoribus:eman: ⁊ ethan: ⁊ asaph.ꝙ ꝓphabant coram dño in citharis ⁊ alīs vasis musicis.ꝑ palipo.25. Et illud ꝓphetare nō erat nisi cantare diuinas laudes:qz eodem ca.dr̄: qz oēs isti erant doctores ⁊ sapientes ad melodiā in cantu dñi.Et hñr aliqui psalmi quos ipsi fecerint in lib.psalmoruz:⁊.i. palipo. 16.c.ponunt duo psalmi quos cantauerant in portatione arche. ¶ De istis ꝓphetis erat dauid.Nam nō erat ipse ꝓphe ta qui ꝑnunciaret futura sicut Jeremias:ysaias:helias: ⁊ heliseus.Sed potius qñ aliqua occulta ipe volebat scire a dño ꝓsulebat eum per sacerdotes:sicut bis ꝓsuluit eum per abiathar sacerdotē magnū ꝑmo.R.23.⁊.30. Etiam qñ deus volebat ei aliqd notificare:non notificabat ei per seipsuz sicut notificabat ꝓphetis:sz per aliquē ꝓphetā ei notificabat:sic bis factum est per nathan.Jpe.n.notificauit ei ꝙ non edificaret templū dño.2.R.7.⁊.i.palipo.17.Iteruz etiā peccante dauid nathan notificauit ei,penas infligendas.2.R.12. ¶ Sic etiā pp ꝓphetā gad denūciauit ei pestē futurā sup ppl'm: ⁊ postea cessaturam.2.R.24.⁊.i.palipo.21. Et tñ dauid solet vocari a nobis,ꝓpheta per excellentiā.Et intelligendū est ꝙ ip se erat excellentioz oibus ꝓphetis qui cantabant psalmos qz plures psalmos ipe fecit q̄z oēs alī ꝓphete simul:vt p3 ex lib.psalmoꝝ ex titulis ipsoꝝ:⁊ tñ non est ꝓpha de illis q ꝑnunciabant futura.Sic inuit.2.R.23.s.Hec sunt vba nouissima que dixit dauid egregius psaltes in israel.i. excellentissimus oium cantoꝝ in psalterio ⁊ in faciēdo psalmos:de hijs magis dictū est.i.R.x.⁊.19.⁊.i.palipo.21.⁊.25. Isti tñ ꝓphe aliqñ predicebant futura aliq̄ canendo: ⁊ loquebat tūc deus per illos.Unde in psalmis alique ꝑnūciationes futuroꝝ ponunt:sicut xp̄s dixit.Opz impleri oia que scripta sunt i psalmis de me Luc.24. ¶ Et isto mō ꝑcipue loquebat deus per dauid inspirando ei aliq̄ futura que ꝑdiceret in .ps.⁊ maxie de eis que ptinebant ad messiā:sicut dr̄.2.R.23.Hec sunt verba que dixit dauid,egregi⁹ psaltes in israel. Spūs dñi locutus est,per me: ⁊ ꝛmo eius per linguā meā.Etiā ibi dr̄. Dixit vir cui ꝓstitutū est de xp̄o dei,Jacob.i.vir cui reuelatuz est de xp̄o.i.de messia dei iacob.i.qui mittendus est a deo iacob.Et loqtur dauid de seipo.Et sic inuit ꝙ sibi reuellata fuerāt alia de messia. ¶ Tertio mō vocamus ꝓphas vel ꝓphetales libros illos de qbus ꝓstat ꝙ scripti fuerāt a ꝓphis:etiaz si in eis non ꝓtineant alique ꝑnūciationes,futuroꝝ nec cantica diuine,laudis:sz sole historie gestaꝝ rez: ⁊ hoc mō liber Josue: ⁊ iudicū: ⁊ ruth: ⁊ q̄ttuor libri regū vocant ꝓphales vel ꝓphe.Sic p3 per hiero.in ꝓlogo galeato: vbi dicit ꝙ in canone libroꝝ veteris testi. Scōs ordo est,ꝓphaꝝ ꝓtines libros octo:ꝑmus est Josue:scōs,iudicū ⁊ ruth:tertius duoꝝ libroꝝ ꝑmoꝝ regū:qs iudei vocant libꝝ samuel.q̄rtus est liber regū.i.duo libri vltimi regū.s.3.⁊.4.De qbus ēt dcm est s.in ꝓlogo nr̄o.q.4. ¶ Quarto mō pñt distingui aliter ꝓ phe vel libri ꝓphales vt dicamus ꝙ sint qdā ꝓphe gentiliū alī ꝓphe iudeoꝝ:alī ꝓphe xp̄i:vt p3 in lib.Augu. ꝛ faustū manicheū.Et introducit istā distinctionē faustus q̄ vera est. Prophe iudeoꝝ sunt oēs de qbus locuti sumus in trib⁹ modis ꝑcedentibus. Prophe gentiliū sunt illi q inter gētiles futura ꝑdixerunt.Nā ēt inter eos fuerūt aliq veri ꝓphe: vt p3 de balaā q nō fuit de gēte iudeoꝝ sz de amonitis siue ō syria ⁊ venit ꝛ iudeos vt malediceret eis nūeri.22.⁊.23. ⁊ deuter. 23.⁊ tñ fuit iste ver⁹ ꝓpha ꝓphiaz cui⁹ scripsit moyses nūeri 24.Fuerūt etiā sibylle inter gētiles q̄ multa futura ⁊ certa ꝑ dixerunt:vt ait Aug.18.de ci.dei:⁊ sic apō multas gētes fuerūt ꝓphe.Jta apō cretēses ꝓphe fuerūt gētiles:⁊ ō q̄dā eoꝝ

allegat

allegat apl's ad titū p̄ dicens. Dixit quidā ex illis ꝓp̄rius ipsoꝝ ꝓpha: Cretenses semp mendaces: male bestie vētris pigri. Et segꝫ ibi testimoniū hoc veꝝ est. Et hoc ēt p̄faustū allegatur ꝓtra Aug. ¶ Alij fuerunt ꝓphe xp̄i de q̄bus ipse dixit. Ecce ego mitto vos ꝓphas & sapientes .j.23. Et isti sunt quoꝝ multi erant in ecclesia act.xi. Et isti erant pteꝫ ecclesie sicut apli, euangeliste: q̄ deus posuerat illos in eccl'a.2.ad corin.12. & ad philip.4. Et de istis dat doctrinā apl's q̄ō p̄o phare debent in eccl'a: & q̄ñ loqui & q̄ñ tacere. i. ad corin. 14. ¶ Nunc dōm est de q̄bus istoꝝ intelligat q̄ xp̄s non venit hic soluere ꝓphas. ¶ Dōm q̄ saltē non p̄t intelligi de p̄o phis vltimis qui fuerunt in nouo testō: q̄ isti ꝓphe de q̄bus xp̄s hic loquiꝫ fuerunt illi qui alīq̄ p̄dixerunt futura esse iudeis que deus illis ꝓmittebat: & maxime loquendo de messia: q̄ in eo erat totū bonū q̄ō iudei spabāt. Prophe tñ q̄ fuerunt in nouo testō nihil dixerunt de messia: q̄ iam ille venerat & impleuerat oia que de eo scripta erant Luc.14.g̃ nō intelligiꝫ de istis. Etiā non intell'r de ꝓphetis gentilium: q̄ illi prophetauerunt gētilibus & nō iudeis. ¶ Sz obȝciet q̄ ꝓphete gentiliū multa dixerunt de xp̄o vt p3 maxime de sibylla erithrea cuius .27. versus ponit Aug. 18. ō ciui. dei: qui oēs ad xp̄m ptinent vt ipse ibi oñdit. Et ob hoc legunt in die natalis dñi in quodā ſmone bti Aug. qui incipit. Inter varias sollicitudines: & versus incipiunt. Judicij signū tellus sudore madescet. ¶ Sic etiā balaā aliq̄ de xp̄o dixit: vt istō. Orietur stella ex Jac. nūeri. 24. ō quo magis dcñ est. s. 2. c. cū que retur de magis adorantibus xp̄m qui erant & quo: & vñ, venerunt. Et oia ista que de xp̄o p̄dicta fuerant vere impleta sunt. Jō opz intelligi ēt de ꝓphis gentiliū. ¶ Dōm veꝝ esse q̄ oia que ꝓphe quicūq̄ veri de xp̄o p̄dixerunt in ipo cōpleta sunt: & non differt an iudeoꝝ vel gentiliū illi ꝓphe fuerit: cum ſpūs sctūs per oēs loqui possit: q̄ non est alligata ptās eius solis iudeis: cū deus non sit solū deus iudeoꝝ ſz etiā gētilium. ad Ro.3. & q̄ñcūq̄ ſpūs sctūs loquaꝫ: & per quēcūq̄ loquaꝫ veꝝ est & infallibile q̄ loquiꝫ. Jō necesse est cōpleri. hic tñ xp̄s non loquiꝫ nisi de ꝓphis iudeoꝝ: q̄ loquiꝫ de impletione eoꝝ que scripta erant: iudei tñ nesciebant alia scripta de messia: vel de eis que ptinerent ad ipsos nisi p ꝓphas suos: ideo de eis solis loqtur. ¶ Jtē q̄ impletio est de ꝓmisso: & tñ non fuerat facta ꝓmissio aliq̄ iudeis a deo nisi p legē & ꝓphas suos. Jō non poterat ipsi spare cōplendū esse aliq̄d q̄ō dcñ esset per ꝓphas gentiliū. ¶ Sz obȝciet q̄ iudei spabant cōplenda eē ea q̄ per balaā ꝓphaz p̄nūciata fuerāt ptinentia ad messiā: q̄ in lege scripta erant. ¶ Dōz q̄ expectarent illa non q̄dem tanq̄ p̄enūciata per balaā qui erat gentilis: sed tanq̄ scripta per Moyſē qui erat maximus ꝓphaꝝ suoꝝ. Et non scripsisset Moyses illa in lege nisi illa vera eē sciret & tanq̄ vera assereret. Et sic iudei illa spabant non vt dicta a balaam: ſz vt scripta a Moyse. ¶ Sic & nos obseruamus aliquas de legibus iudicialibus q̄s deus dedit iudeis. Nam alique eaꝝ hñr extra: de iniuria & dāno dato: & de furtis: & de adulteriȝ: que leges ponunt exodi. 21. & 22. & tñ nō obseruamus illas tanq̄ datas iudeis in veteri testō: cuz iam oia illa cessauerint: ſz tanq̄ de nouo institutas ab eccl'ia q̄ſt vtiles nre politie. ¶ Dz ergo intelligi q̄ xp̄s loqtur hic de ꝓphetis iudeoꝝ qui ptinent ad tres modos p̄imos: & tñ nullus illoꝝ per se sufficit. Q̄z ſi accipiamus ꝓphas p̄imo mō: nō cōprehendunt psalmi noie ꝓphaꝝ: & tñ aliq̄ erant i psalmis de xp̄o que oportebat impleri: sicut ipse dixit q̄ oportuit impleri oia que scripta erant de ipo in psalmis & ꝓphis & lege Luc.24. ¶ Si aūt accipiant ꝓphe ꝟo mō solus liber psalmoꝝ intelligeē vt oñsum est: cuz in hoc mō non sint ꝓphe q̄ p̄enunciant futura: & tñ illi plura dixerunt de xp̄o q̄ſ sunt in psalmis scripta: iō nō sufficit iste modus. ¶ Si accipiant ꝓphete tertio mō etiā nō sufficiunt: q̄ non ponit inter eos liber psalmoꝝ: sed in tertio ordine canonis liboꝝ inter agiographa scōs ponit vt p3 in ꝓlogo galeato Hieron̄y. sup libꝝ regum qui incipit. Uiginti duas lr̄as: & tñ in psalmis multa sunt de xp̄o scripta que impleri oportebat. Luc.24. Etiam ſ̄ modo liber Danielis nō ponit inter prophas ſz in tertio ordine canonis inter agiographa ponit vt p3 in dicto ꝓlogo galeato. Et tñ daniel valde multa de xp̄o dixit: vt de lapide p̄ciso sine manibus: & de vnctione scti sctōruz: & de septuaginta ebdomadibus: & alia multa. ¶ Dōz ergo q̄ necesse est accipi hic ꝓphas quodā modo magis gñali copulando p̄imuz & scōm modū vt. s. tam illi qui futura p̄dixerunt solū: q̄ſ illi q̄ psalmos cantabant ꝓphe vocent: & apud vtroſq̄ aliq̄ scripta erant que per xp̄m impleri oportebat.

¶ Quō sit verū q̄ facilius sit celū & terram transire q̄ſ pire vnum iota de lege. Questio.XCIII.

Queritur q̄ dr̄ hic donec transeat celuz & terra iota vnū non p̄teribit a lege: & intelligatur q̄ facilius sit celū ptransire q̄ſ iota vnū de lege perire vt dr̄ Luc.16. quō sit veꝝ q̄ facilius sit celuz pire q̄ſ iota vnū de lege. ¶ Aliqui intelligūt q̄ celū & terra non pibunt substantialr: sed solū q̄ſtum ad quādā imutationē: vt dicit Hylarius: celum quidē & terrā maxima elementa nō arbitramur absoluenda. ¶ Et Remigius dicit q̄ manebūt celuz & terra essentialr: sed trāsibunt per renouationē: & tunc dicūt isti q̄ celum & terra transire p̄nt. s. per renouationez: & tñ non p̄t aliqd de lege pire. ergo facilius est celū & terra transire q̄ſ iota vnū de lege cadere. ¶ Dōm q̄ non stat q̄ nō est hic cōparatio ꝟueniens. Nā q̄ñ dicimus facilius est hoc fieri q̄ſ istud necesse est q̄ vtrūq̄ hēat aliquā difficultatez: alias nō est cōparatio ꝓpria: cū non sit in vniuoco: sicut si dicerē q̄ nix sit albioꝝ coruo. hic tñ non solū nō est difficile celum & terram transire: ſz est oīo nec̄iuz: cum p̄nunciatū sit q̄ ista imutatio fieri debeat. Jō non recte cōparenꝫ sic. ¶ Dōm ergo q̄ intelligiē hoc q̄ſtum ad ſubam celi & terre: q̄ facilius sit pire substantiā celi & terre q̄ſ cadere vnū apicē de lege. ¶ Sed tunc diceē qūo stat hoc: q̄. necessariū est celum & terrā manere: & postq̄ſ aliqd est simplr necessariū non p̄t aliqd aliud eē magis necessariū q̄ſ istud. Est ergo dōz q̄ p̄t fieri cōparatio inter ista tripl'r. Uno mō q̄ſtū ad esse q̄ō in seipsis hñt: vel quā tum ad esse q̄ō hñt in volūtate dei determināte illa ad essendum: vel q̄ vnū accipiaē q̄ſtum ad esse nāle: & aliud q̄ſtū ad esse q̄ō hz in voluntate dei. ¶ Primo mō facilius est cadere vnū apicem de lege: imo totā legē perire: q̄ſ pire celū & terrā q̄ celum & terra in esse nāli: q̄ō hñt ꝓpetua sunt: cuz nihil sit per q̄ō possint corrūpi: lex aūt tota q̄ſtū ad ꝓmissiones ſ suas est de rebus pure ptingentibus que non hñt aliquā cām determinatā ad essendū. Jō p̄t equaliter esse vel non esse quā tum est ex seipsis. ¶ Scōo mō accipiēdo equalr difficile est celum & terra trāsire sicut apicē vel iota de lege cadere. Naz vtrūq̄ determinatuz est in voluntate diuina q̄ſtū ad esse perpetuum. Nam deus vult q̄ terra maneat in eternū. ecc. ꝓmo Generatio transit: terra aūt in eternuz manet: & ps. ciij. Qui fundauit terrā super ſtabilitatē suā: non inclinabiē in seculū seculi. ¶ De celo aūt magis manifestū est: cuz vita eterna & regnū celoꝝ sint idem. Jta etiā deus vult infallibiliter q̄ oia p̄enūciata in lege & ꝓphis cōpleantur. Unde vtrūq̄ necesſariuz est: & equalr difficile q̄ peat. ¶ Si aūt tertio mō cōparenꝫ. s. q̄ celum & terra consideretur q̄ſtum ad esse nāle q̄ō hñt: & lex ꝓsideretur q̄ſtuz ad esse q̄ō hz in voluntate dei determinante eā ad hoc vt ꝓpleaē: est vera lr̄a. s. q̄ difficilius est iota vnū cadere a lege q̄ſ celū & terrā trānsire. Cum celuz quātum ad esse nāle ſz sit ꝓpetuū: tñ aliquo mō poterat desinere esse. s. desinēte deo ꝓseruare: & tñ res ꝓut est a deo volita q̄ sit nō p̄t desinere esse: q̄ in deo nihil mutabile est. Et sic lr̄a intelligenda est. Et posuit xp̄s de iota & apice: q̄ iste sunt partes minime ſcripture: vt innuatur q̄ nec etiaz minimum aliquid de ſcriptura perire potest.

¶ Quō ponaē hic iota que est lr̄a greca. Qō.XCIIII.

Queritur quō p̄itur hic iota que est lr̄a greca. ¶ Dicit Rabanus q̄ ponit iota grecum: & non ioth hebreū: q̄ iota in numero decē signat: & de calogum legis oñdit cuius perfectio & apex est euangeliuz. ¶ Dicendum tñ q̄ hic non posuit xp̄s iota grecum: ſz ioth hebreum: q̄ xp̄s hebreus erat & hebreo idiomate vtebatur. Non ergo poneret litteram grecam sed hebream. ¶ Item & efficacius: q̄ xp̄s ſz esset hebreus potuisset greco idiomate vti vel quocunq̄: quia nouerat omnia: & tñ loquebaē hebreis qui non nouerant nisi idioma hebreum: potissime cuz loquereturturbis in quibus sunt hoes tam imperiti q̄ frequenter ꝓprium idioma plene nesciunt: non loquereē ergo xp̄s nisi in hebreo & poneret lr̄am hebream. ¶ Item p3 maxime: q̄ dixit iota vnum aut apex non p̄teribit de lege: ergo necesse erat q̄ lex esset scripta per iota & apices: & tamen cō stat q̄ in lege iudeoꝝ non erat aliqua lr̄a greca: sed omnes hebree: ergo non erat ibi iota grecum: sed ioth hebreum:

Opinio q̄rūdam.

Rñdeē opinionib⁹ p̄cedentibus

A

Rñdeē que sito q̄nis

B

p̄a cōpatio

C

2a cōpatio

D

3a cōpatio

Rñdeē ad quesituz. q. A

p̄a rō.

2a rō

B

3a rō.

Hiero.

hiero.tñ ⁊ translatores posuerunt iota.s.illi qui trāstulerūt in diuersas linguas. Naz sicut xps dixit ioth ⁊ non iota: ita Matthe.scripsit ioth: cum ipse in hebreo scripserit: vt pz per hiero.in ꝓlogo qui incipit btissimo pape Damaso: ⁊ hr̄.s.⁊ per Aug.li.i.de ꝓcor.euāge. Qñ tñ postea versum est euāgelium Matthei de hebreo in latinū. hiero. non posuit ioth: sz iota: qz ꝓpietas lrāz latinarum nō patit vt possimus dicere ioth: sz necesse est dici iotha: lz nos volētes ꝓsonare mō loqn di vulgari introduxerimus lram quādaz per quā possim⁹ dicere ioth. Quia tñ latina ꝓpietas non tolerat: voluit dicere hieron y. iota ⁊ qz non est talis modus terminandi dicēs apud latinos addidit sibi lram. a. que est lra terminalis ⁊ dixit iota. ¶ Sic etiā pz de multis alīs lris hebraicis quarum vigorem nō possumus supplere in latino: nec eas per aliqs lras nras scribere: aut voce resonare. Jō si aliqñ scribenda sunt: impꝛopꝛie scribunt q̄stum ad ꝓpietatem hebraicaz: ⁊ tñ ꝓpꝛie inq̄ntum latina ꝓpietas tollerare pōt. Sicut apparet in alphabetis scriptis in lib. treno. Jer. vbi per singulos versus singule lre hebraice apponūt a qbus in hebreo versus illi incipiunt. ¶ Sic etiā fit cōiter in oibus dictionibus hebreis: qz vix aliq̄ eaz apud nos scribit sicut apō eos: sicut. j. 27. dr̄ q' vocatus ē ager alchedemach: ⁊ tñ in hebreo dr̄ accedema. i. ager. sanguinis: ⁊ tñ vt cozrñdeant lre nostre aliqualr in vigore lris hebreis huius nois: melius est ⁊ congruentius apud latinos scribi alchedemach q̄ scribi accedema. ¶ Sic ēt. j. 27. dī heli heli lamazabatani: ⁊ tñ in hebreo scribit lamazaaftani: ⁊ tñ si quis nouerit ꝓpietatem lraruz hebreaz que sunt in hac dictione: ⁊ ꝓpietatem lraz latinarum que eis cozrñdere possunt sciet q̄ nō dz scribi in latino amazaaftani: lz in voce magis consonet cum ꝓlatione hebraica si quis dicat lamazaaftani. ¶ Et ob hoc appet quosdam esse valde impitos qui cū credant se aliqd nosse de hebreo idiomate: cum viderint apud euāgelistas ⁊ in alīs locis scripta eē noīa hebraica nō eo modo quo apud hebreos calūniant aut irrident quasi hoc ex ignorantia ꝓuenerit: ⁊ conātur alio modo scribere qui magis videatur ꝓuenire hebrayce ꝓlationi. ¶ Sed isti seipsos nesciunt ignorātes ad huc viz lraz latini ydiomatis. s. quid per eas scribi possit. Fal luntur etiā: qz aliud est aliqd nos posse ꝓferre: ⁊ aliud posse scribere. Nam manifestū est in nostro ydiomate hyspanico multa esse q̄ lris latinis scribi nequeunt: ⁊ ideo aliter scribimus: ⁊ aliter ꝓferimus qō adhuc magis accidit apud germanos ⁊ barbaros quoscūq;. ¶ Cuz ergo isti videāt dictionem aliquā hebrayeam in ꝓlatione consonare lris quibusdam nostris scribunt eā per illas: ⁊ errant: qz non ꝓsiderant quas lras habeat dictio illa apud hebreos: ⁊ que lre latine possint illis magis consonare in vigore. hoc tñ considerauerunt qui apud nos prius aliquas dictiones hebreas latinis lris scripserunt. Unde ipsi ꝓprissime scripserunt fm q̄ latino ydiomati conueniebat. ¶ De hoc tñ nemo iudicare pōt nisi qui vtriusq; lingue ꝓpietatē nouit: ⁊ maxime ipsius latine cuius lris dictiones hebree scribunt. Et sic lz xps dixerit ioth: ⁊ Mattheus sic scripserit in hebreo: q̄ primū euangelium istud in latinū versuz est scriptū est iota: ⁊ sic etiam in greco factū est: z' ꝓp' cām supra scriptā. ¶ Cum aūt dicit rabanus' q̄ scribit iota grecum: ⁊ non ioth: nō' attendit ad modum loquēdi xpi. Et fuit facile ipsum decipi cū apud grecos sit lra que dr̄ iota: ⁊ apud hebreos lra que dr̄ ioth. Jn latino tñ non scripta fuit ioth: sed iota: lz per iota qō scribimus ⁊ legimus: non iota grecū sz yoth hebreum intelligamus.

¶ Quare' xps dixit. Non veni soluere legē. Qō.xcv.

Queritur quare xps dixit' hic nō veni soluere legem. ¶ Dōm q̄ istud fuit conueniēs ipsum dicere quasi in ꝓin⁹ huius sermonis ꝓpter multa. ¶ Primo quasi ad ꝓtinuandū dicenda p̄cedentibus: ⁊ respondēduz qōni tacite que suboriri poterat ex p̄cedentibus. Et sic Aug. exponit in lib. de sermone dñi in monte dicens. Postq̄ hortatus est audientes vt se ꝓparent ad oia sustinēdum pro iustitia: ⁊ vt non absconderent que accepturi erāt: sed ea beniuolentia dicerent vt ceteros docerent: incipit eos informare quid doceant: tanq̄ si quererent quid est hoc qō non vis abscondi: ⁊ pro quo vis oia tollerari. Nunqd aliqd dicturus es ꝓtra ea que in lege ⁊ prophetis scripta sunt. Et xps tunc rñdet eoz dictis dicens. Nollite putare q̄ veni soluere legem aut ꝓphetas. q. d. Ea que p̄dicare vobis iubeo non sunt contra legē ⁊ prophetas: sz potius sunt ad implēduz ea que in lege ⁊ ꝓphetis scripta sunt. ¶ Scōo fuit hoc vt doceret discipulos suos non esse ꝓtēplatores legis sed seruarent eam: cū ipse qui erat magister illoz seruaret illaz. Nā ipse volebat vt qualia ipse faceret talia ⁊ ipsi facerēt. Jo. xiij. Exēplum dedi vobis quēadmodum ego feci: ita ⁊ vos faciatis. ¶ Tertio fuit hoc ad tollenduz calūniam: qz aliqui possent calūniari q̄ ipse soluebat legē: sicut sepe iudei calūniati sunt dicentes q̄ non obseruaret sabbatū nec legem: qz sanabat egros in sabbato Jo. v. ⁊. ix. Sic etiā Luc. xiij. ⁊. xiv. Et qz ista calūnia magna futura erat cōtra eum voluit anteq̄z insurgeret rñdere ei vel excusare se dicens nō veni soluere legem. ¶ Jstas duas cās proximas tangit Chriso. sup. Mat. dicens q̄ ꝓpter duas cās voluit xps hoc dicere. Primus vt discipulos suos hīs verbis ad suū prouocaret exēplum: vt sicut ipse oēm legē implebat: sic ⁊ illi studerent implere: deinde qz futurū erat vt calūniarent eum iudei tanq̄z legē soluētem. Prius q̄z ergo incurrat calūniam: calumnie satisfacit. ¶ Quarto fuit ad tollēdum falsam suspitionē de mentibus aliquoz. Quia quādo aliqua lex noua introducit solēt abrogari vetera. Et qm̄ xps inceperat hic nouam doctrinā predicando ea que nunq̄z audita fuerant. s. de beatitudinibus ⁊ alīs supra positis: quā turbe vocabant nouā doctrinā. M. i. s. Que naz doctrina hec noua. Crederent ergo verisimiliter multi de turba q̄ voluntas xpi esset leges Moysi tollere: ⁊ ea que per prophetas dicta erant: ⁊ introducere nouitates. Jstud aūt erat contra intentionē xpi: cum ipse venisset soluz ad implendū ea que in lege ⁊ prophetis scripta erant: ⁊ per nullū alium impleri poterant. Jdeo dixit: non veni soluere legem. i. Nemo putet q̄ ꝓpter hoc q̄ introduco noua velim tollere vetera. ¶ Quinto fecit hoc xps ad' tollendū scandalum: ⁊ vt animaret sibi iudeos ad audiendū verbum suum. Nam iudei erant nimis firmati' in lege Moysi in qua nō licebat nec declinare saltem ad dexterā modicum neq̄z ad sinistram: nec addere vnuz verbū: aut diminuere deutorono. 4. ⁊. 12. Et si quis vellet introducere eis aliam legē tollēdo istā reputarent eam tanq̄z hostem dei: ⁊ quasi induceret hoies ad collendū deos alienos. Unde nullo modo audiret: vt pz deuterono. 2. ¶ Si autem xps predicās noua mandata vellet reuocare legem moysi: iudei scandalizarent ꝓtra ipsuz ⁊ non audirent eum. Jdeo fuit necessariū in principio predicationis sue cū noua mandata dare inciperet: q̄ diceret se nolle tollere legem: vt per hoc cōciliaret sibi aios iudeoz.

¶ Quid intēdebat xps suadere iudeis per hoc qō dixit nō veni soluere legem. Questio. xcvi.

Queritur quare dixit q̄ veniebat legē implere: ⁊ quid intēdebat per hoc suadere iudeis. ¶ Dicendū q̄ hoc fuit xpo ꝓueniens. Pro quo sciendū q̄ lex dupl'r impletur. ¶ Uno modo faciendo ea que in ea scripta sunt. ¶ Alio modo implendo ea que per eam sunt ꝓmissa: vt dicit August. in lib. ꝓtra faustum. s. Implet ergo lex: vel cum fiunt ea que ibi p̄cepta sunt: vel cum exhibent que prophetata sunt. Christus aūt dicebat se venire ad iplendum ea que in lege ꝓmissa erant. s. in seipo illa ostendendo. Et hoc apparet: qz dixit q̄ venit implere legem. Nam si intelligeret de obseruatione eoz que precepta sunt: nemo pōt venire ad implendū legem: qz nullus nascitur ad hoc q̄ obediat preceptis legis: vel fm eam viuat: qz hoc non hz rationē finis: sz omnis lex ordinat ad aliquē finē. s. ad bonum quoddā qō intendunt homines consequi per obseruationem illius legis. ¶ Item qz si aliquis posset ad hoc nasci vt viueret fm legē: cōpeteret hoc omnibus hominibus qui subditi sunt legi. Et sic non esset aliqd speciale in xpo q̄ ipse veniret ad implendum legē. i. ad obseruandū eam. Et tamē ipse nihil loquebatur sine cā. Opz ergo q̄ intelligat de aliqua impletione que alīs nō cōpeteret. Et ista erat q̄ implerent in eo omnia que in lege promissa erant. Et ad hoc conuenienter poterat aliquis mitti vel nasci: qz ista habebant rationem cuiusdam boni magni ⁊ finis ad quod omnes iudei tendebant. Jdeo ad hoc exhibendum conueniens erat aliquem magnum nasci vel mitti. ¶ Hoc supposito fuit conueniens christo q̄ diceret se venisse ad implendum legem. ¶ Primo quia per hoc ostendebat se esse messiā. Nam nullus erat per quez possent cōpleri omnia promissa in lege ⁊ prophetis nisi messias: qz iste erat totum bonum iudeorū: cum nihil aliud adhuc hodie licet

Notabile ꝺ volentibus emēdare libros euangeliorū' vbi sunt nomia hebrayca quo decipiuntur.

Rñdet ad quē situz q̄ A

Rñdet ad dcm Rabanum.

Rñdet quesito qōnis ō' cā.

Conuenienter xps dixit q̄ veniebat adimplendi legem p' rō

dicl̄s per ignoꝛantiā deſiderent: ⁊ erat etiā totum bonū gentilium:gene.49.ſ.Donec veniat qui mittēdus eſt ⁊ ipſe erit expectatio gentium.Dicendo ergo q̄ ipſe impleret legem docebat ſe eſſe meſſiam:quia ad hoc veniebat vt ſe deū ⁊ meſſiam oſtenderet.Nam Joannis.4.qñ mulier ſamaritana dixit q̄ veniebat meſſias dixit ei xp̄s. Ego ſum qui loquoꝛ tecum. ¶ Scōo p̄ficiebat hoc vt iudei ſequerent xp̄m.Naz ſi ſcirent eū eſſe meſſiā:cū nullū aliud bonū expectarent ſequerent eum. ¶ Tertio erat hoc: q̄ cū diceret ſe impleturuz ea que in lege ⁊ pp̄hīs p̄miſſa erant iudei ſequerent eum deſiderio iſtoꝝ p̄miſſoꝝ ⁊ non ſcandalizarent q̄cq̄d ille facere vellet:etiā ſi mutare vellet obſeruātiā legis Moyſi: q̄ iudei non obſeruabant legē iſtā pp̄ ſeipſam tanq̄ in obſeruatione eius ſm̄ ſe aliq̄ bonū eſſet:ſz obſeruabant eaz q̄ data erat a deo cū p̄miſſionibus multoꝝ bonoꝝ: magis ḡ deſiderabāt illa bona q̄ legis obſeruationē. Si ḡ xp̄s illis daret bona p̄miſſa in lege ⁊ pp̄hīs etiā ſi vellet mutare obſeruationē legalem nō curarent.Uñ nihil erat per q̄ magis xp̄s iudeos poſſet ſibi applicare q̄ per hoc ſi incipet iſta oñdere realiter. ¶ Quarto erat hoc vt manifeſte iudei viderent q̄ ēt ſi xp̄s mutaret obſeruatōes legis Moyſi:non eſſet incōueniēs:q̄ deus p̄dixerat legē aliā nouā eſſe dandā Jere.xi. Iſta aūt dari deberent cōpleta lege Moyſi: illa aūt ⁊ pp̄hē cōplebant aduenīēte meſſia:q̄ nihil aliud p̄mittebat in lege ⁊ pp̄hīs: ergo non erat aliud tp̄s in quo potius mutari deberet obſeruatio legis moyſi in aliā q̄ qñ impleta eſſent que in illa p̄mittebant.Cum ḡ xp̄s diceret ſe veniſſe ad implendā legez: manifeſte oñdebat q̄ licebat ei mutare obſeruationē legalē: nec deberent iudei ex hoc ſcandalizari.

¶ An lex Moyſi ſoluta fuerit. Q.ō. XCVII.

Querit an lex moyſi ſoluta fuerit. ¶ Dōm q̄ ſolui aliq̄d ſignificat iſtud deſtrui:res autem deſtruit qñ tollit vigoꝛ eius. ¶ Eſt autē duplex vigoꝛ legis. Unus eſt in obligādo ſubditos ad ſui obſeruationē. Et iſte eſt in q̄ſtuz cōparat lex ad ſubditos. Alius eſt in deducendo ad ipſum finē ad quē oꝛdinat:q̄ nulla lex eſt pp̄ ſeipſaz: ſed pp̄ finē aliquē vt dcm̄ eſt p̄ceden.q. Et iſte eſt p̄cipuus vigoꝛ:q̄ p̄imus oꝛdinat ad iſtū. Nā non hz pp̄ aliud lex vtutez obligandi:niſi vt determinate ⁊ directe deducat hoieſ in finē. Qō facere non poſſet ſi nō hr̄et vim obligatiuā q̄ pauci eam ſeruarent: ⁊ ſic nō p̄uenirent hoies oꝛdinate ad finez ipſuz quem lex intendit. ¶ Si loquamur de vigoꝛe ꝛo legis moyſi qui eſt p̄ducere in finē:nō fuit ſoluta ſz ipleta: q̄ finis ſuus erant illa bona q̄ in ea p̄mittebant. Oia tñ illa cōpleta ſunt:q̄ xp̄s oia illa exhibuit realr. Et de hoc intelligit q̄ ip ſe dixit q̄ venit legē implere.ſ.exhibendo p̄miſſa: ⁊ non ſolū cōpleta eſt:ſed etiā vſq̄ ad vnguē fuit impleta: q̄ nō defecit de ea nec vnū iota aut apex:ſicut xp̄s dixit hic:donec tranſeat celū ⁊ terra iota vnū non p̄teribit a lege donec oia fiant ideſt q̄ facilius eſt celū ⁊ terrā tranſire.i.deſinere eſſe q̄ iota vnum aut apicez de lege cadere.Luc.16. Si loquamur q̄ſtū ad obſeruationē mandatoꝝ iam ſoluta eſt lex moyſi: q̄ ceſſauit:cum iam nō ſolū non obſeruet:imo non liceat obſeruari ſz pctm̄ eſt obſeruare illā. ¶ Primuz p̄z q̄ act.15.c.apl̄i diffinierunt in p̄ſilio gñali non obligari q̄uerſos de gentilitate ad obſeruationē legis.ſ.Nunc ḡ qd tentatis deū: imponere iugū ſup̄ ceruicē diſcipuloꝝ: q̄ nec nos nec p̄res nr̄i ferre potuimus:ſz per gr̄am dn̄i nr̄i ieſu xp̄i credimus ſaluari. Et ibidē Jacobus ep̄s hieruſalē q̄ſi p̄ſidens ꝛcilīo noie totiꝰ eccleſie diffiniuit dicens. Propter q̄ ego iudico nō inq̄etari eos qui ex gentibus conuertuntur ad deuz. Et iterū ibi ex noie totius eccleſie. Uiſum eſt ſp̄ū ſct̄o ⁊ nobis cōgregatis in vnuz nihil vltra oneris iponere vobis niſi vt abſtineatis vos ab īmolatis ſimulacroꝝ ⁊c. Et ſic eccl̄ia ſil̄ cuz ſp̄ū ſct̄o iudicauit nō obligari q̄uerſos a gentilitate ad obſeruadū legem moyſi: ⁊ q̄ ſolū erat ſalus per xp̄i fidez. ¶ Scōm p̄z: q̄ ad gala.ſ.dixit apl̄s ſi circūcidimini xp̄s vobis nihil p̄deſt. Et iterꝫ dicit q̄ qui in lege putat ſe iuſtificari a xp̄o excidit.i. non hz p̄tez aliquā cū xp̄o. Et tñ non p̄t aliqs p̄dere vtilitatem mortis xp̄i niſi per pctm̄ mortale:maxime poſtq̄ ceperit fieri p̄ticeps eius:q̄ obſeruare legē pctm̄ mortale erat. Itez ad gala.4.dr̄. Dies obſeruatis ⁊ mēſes ⁊ tp̄a ⁊ annos. Timeo ne forte ſine cā laboꝛauerim in vobis.i.q̄ obſeruatis iſta laboꝛ meus quo laboꝛaui p̄dicando vobis fidē xp̄i ⁊ q̄uertēdo vos,ad eum erit in vobis inutilis. ¶ Et hoc erat pp̄ obſeruationē feſtiuitatū legis.ſ.q̄ obſeruabant dies.i.dies ſabbatoꝝ: ⁊ menſes.i.feſtū kalendaꝝ. Nam p̄ma dieꝫ cuiuſlibz menſis erat feſtū apud hebꝛeos: ⁊ vocat dies kalendaꝝ.numeri.29.⁊.i.R.20.⁊.4.R.4.vel dies neomenie.pſ.80.⁊ yſa.p̄. Et tp̄a.ſ.alias feſtiuitates que ſunt per diuerſa tp̄a anni.ſ. feſtū azimoꝝ ⁊ pēthecoſtes: ⁊ clangoꝛis: ⁊ p̄pitiatiōis ⁊ tabernaculoꝝ ſiue cenophegie:de qbus Leui.23. ⁊ numeri 28.ⁿ.29.Et annos.ſ.annū ſeptimū remiſſionis exo.21. ⁊ deutero.15.ⁿ annum.50.iubelei.leui.25. ¶ Et ſic obſeruare iſta pctm̄ erat cū per ea p̄iret fructus fidei: ⁊ tñ non p̄t p̄ire fructus fidei niſi per pctm̄ mortale:ergo pctm̄ mortale erat obſeruare legem moyſi ¶ Etiā q̄ apl̄s dicit ad gala.6.q̄ circūciſio in xp̄o nihil p̄deſt ſicut nec p̄puciū: ſz noua creatura.i q̄ innouet hō in mente per fidē ⁊ charitatē. Et tñ de p̄ꝛeputio manī eſt q̄ nihil p̄deſt:ergo nec p̄ꝛoderit circūciſio. Et eodem mō oia alia legalia. Nam maioꝛis excellentie erat circunciſio in veteri teſtō q̄ſ oia legalia. Nam legalia nihil p̄ficiebant ad p̄ferendū gr̄am:circūciſio aūt auferebat circunciſis pctm̄ ⁊ gr̄am p̄ferebat:vt ait Aug.ⁿ Beda.ⁿ oēs gñal̄r: ⁊ p̄z.4.ſen.di.i.ergo ſi ceſſauit circūciſio:oia alia ceſſauerūt ¶ Et ſic dōm q̄ lex moyſi nō fuit ſoluta q̄ſtum ad p̄miſſa: ſed fuit ſoluta q̄ſtum ad obſeruationez:ita q̄ nec obligat ad obſeruandū nec obſeruari dz. ¶ Aliqui tñ dicunt q̄ adhuc lex moyſi obligat:q̄ ea que eccleſia inſtituit obligāt: ⁊ tñ eccleſia inſtituit obſeruari quaſdā cerimonias legales actu.15. viſum eſt ſp̄ū ſct̄o ⁊ nobis nihil vltra iponere vobis oneris q̄ſ hec neceſſaria:vt abſtineatis ab īmolatis ſimulacroꝝ ⁊ ſanguine: ⁊ ſuffocato: ⁊ fornicatione. Et tñ duo iſtoꝝ erant pure legalia.ſ.abſtinere a ſanguine:q̄ iuſſum erat ne qs ſanguinem comederet.leui.17.etiā iuſſum erat non comedi ſuffocatum:q̄ oia ſuffocata ſunt mortcina: ⁊ tñ mortcina vetita erant leuitici.xi. ¶ Dōz q̄ lex moyſi non durat q̄ſtum ad aliqd. Naz nec tota ipſa manet: nec aliquid ſui q̄ obſeruare obligemur:cū obſeruare pctm̄ ſit vt dcm̄ eſt. ¶ Dicūt ḡ quidam q̄ non obligamur abſtinere ab illis que ponunt actuū 15. Nam dicunt q̄ nō fuit p̄ceptuz ſz p̄miſſio quedā. ¶ Dōz tñ q̄ non ſtat: q̄ neceſſe eſt dici q̄ erat p̄ceptum cum dicat. Nihil vltra iponere vobis oneris q̄ſ hec neceſſaria:ergo neceſſe erat iſta obſeruari. Et tñ q̄ obligat ad obſeruationē p̄ceptum eſt. Etiā glo.ibidē dicit q̄ iſta neceſſaria erant: ḡ erāt p̄cepta:cū neceſſariuz ſit iſtud ſine quo nō p̄t hr̄i ſalus: ⁊ talis nō eſt p̄miſſio ſed p̄ceptū. ¶ Itē dato q̄ eſſz p̄miſſio ad huc eſſet incōueniens:q̄ ſequeret q̄ lz nō obligaret lex moyſi:tñ liceret eam onſeruari ſi erat p̄miſſa. Et tñ apl̄s hoc negat dicens. Euacuari a xp̄o eos qui per legē putant ſe iuſtificari.ad gala.ſ.ergo etiā nō eſt p̄miſſio. ¶ Alīꝫ dicūt q̄ iſtud fuit p̄ceptum ab apl̄is poſituz: ⁊ tunc obligauit: ⁊ tñ poſtea reuocatū eſt per paulū p̄ma:ad thimo.4. Nihil reꝛ̄ciendum eſſe q̄ cū gr̄aꝝ actione accipit. In quo oñdit nō eſſe faciendaz aliquā dr̄iam in cibis:ſz oīs creatura dei bona eſt: ⁊ oia lz in cibū ſumi. ¶ Dōz q̄ hoc nō ſtat: q̄ paulus nō poterat reuocare iſtud p̄ceptuz q̄ per totā eccleſiā datuz fuerat in q̄ꝫ p̄uenerant apl̄i ⁊ ſenioꝛes. Auctoꝛes aūt eccleſie eſt ſup̄ auctoꝛitatez oīum hoiuz ⁊ congregationuz vt oñdimus latiſſime in lib.nr̄o defenſoꝛio triū ꝛclusionū:ergo nō poterat paulus reuocare diffinitū per eccleſiā:maxie q̄ paulus erat ſubditus eccleſie ⁊ ipſe obediuit ei. Nam eccleſia miſit eum cuz iſto decreto in antiochiam dicens. Miſimus Barnabam ⁊ paulum cariſſimos nobis. Et innuitur ibi q̄ eccleſia poſſet imperare paulo:ergo non poterat ipſe decretuz eius reuocare. ¶ Alīꝫ dicunt q̄ iſtud p̄ꝛeceptū poſitum ab apoſtolis obligauit ad obſeruationem ⁊ etiā nunc obligat cum ſit p̄ceptum eccleſie. Et ita voluerit q̄ teneamur adhuc obſeruare illa duo legalia.ſ.abſtinere a ſanguine: ⁊ ab animali mortici no ſiue ſuffocato. ¶ Sed hoc non ſtat q̄ apl̄s oſtendit non eſſe neceſſe fieri aliquā diſtinctionez in cibis dicens q̄ nihil reꝛ̄ciendus eſt ſed omnis creatura bona eſt: ⁊ p̄t cum gratiarum actione ſumi in cibū p̄ima thimo.4. Et dr̄ etiā ibi q̄ hoies recedentes a fide ⁊ intendentes doctrine demonioꝝ p̄ꝛohibent nubere ⁊ abſtinere a cibis iubebant:ergo iniquū eſt talem doctrinā dare. ¶ Item ad Ro.14. dicit nihil eſſe cōmune aut immūdum per chriſtum ei qui nihil putat eſſe immundum:ergo nullo modo cibus immundus eſt. Lex tamē non iubet abſtinere ab aliquo cibo niſi inquantum eſt immūdus:ergo credenti in chriſtum non eſſe neceſſe ab aliquo

cibo

Feſta iuꝺeoꝝum

Peccatum mortale eſt fuare feſta iudeoꝝum.

Impꝛobatio inſtan. p̄a rō.

2a rō.

Impꝛobatur opinio p̄a rō

cibo abstinere. ¶Item cetera legalia ablata sunt vt circūcisio z obseruationes festoꝝ:ad gala.4. Dies obseruatis z tē poza zc.ad gala.5. Si circūcidimini xp̄s nihil vobis ꝓdest: ergo ista duo.s.abstinere a sanguine z suffocato non magis manerent q̄ꝫ illa. Nam legalia oia sunt eq̄lis auctozitatis cū solum hēant auctozitatē a deo instituente: z non hēant nāliter aliquā obligationē. Si ergo aliqō illoꝝ cessauit oia cessauerunt:cum nullū eoꝝ cessare posset nisi cessante auc̄tate z vi obligatiua tradita eis a legislatoze. Nisi forte dicaī q̄ ista duo ꝓcepta hēant aliquā vim obligandi nāliter. Qō falsuꝫ est. Cessantibus ergo alīs cessare debuerunt ista.i.non hūerunt aliquā vim obligandi. ¶Itē si aliq̄ legalia manere debuissent:illa potiuꝫ manerēt que essent alicuius efficacie. Et tñ inter oia sacra veteris testi z cerimoniaꝫ nihil erat qō peccatuꝫ posset auferre z ꝓferre gr̄am nisi circūcisio: vt.s.ocm̄ est:ergo ista potissime deberet manere. Et tñ ablata ē:ad gala.5.z.6.ergo nulluꝫ cerimoniale de alīs manet. ¶Alij dicunt q̄ istud p̄ceptum eccl'e fuit obligatoziū: z tñ intellectuꝫ in sensu mozali.s.p sanguinē intell'r homicidiuꝫ:a quo hoies cauere debent. Nā homicide solent vocari viri sanguinuꝫ.i. q̄ sanguinē fuderunt: z istud p̄ceptum nāliter est obligatorium. ¶Per suffocationē intelligunt oppzessionez factā in pauperibus a potentibus: z ēt ista est vetita de iure nature: z in hoc sensu dicunt istud p̄ceptū eccl'e semp manere z obligare. ¶Dōm q̄ non stat:q: necesse est intelligi p̄ceptuꝫ istud q̄ꝫtuꝫ ad lr̄am sicut ipsa lr̄a sonat. Unde Hiero.sup Ezechielē.18.c.ponit quasdā expōnes mozales: z post illas pōit lr̄ales:dicens q̄ apli intellexerūt istud p̄ceptū lr̄aliter: ita q̄ a sanguine z a suffocato abstinendū esset. ¶Alij dicunt q̄ intelligenda erat lr̄a ista sicut iacet: z tñ dicūt q̄ non fuit p̄ceptum:sed solū fuit quedaꝫ ꝓuisio ad obseruandā pacem z cōem vitā inter iudeos z gentileꝫ. Qō fieri non poterat nisi iudei z gentiles ꝓuenirent in hoc z sil' abstinerent a sanguine: z a suffocato. ¶Istā pōnez vr̄ sequi sc̄us Tho. Et q̄ꝫtū ad hoc qō dicūt fuisse factā ꝓuisionē vt tenerēt vita cōis inter gentiles z iudeos z esset pax inter eos vez̄ est. Et tñ inquātuꝫ dicunt q̄ fuit quedā ꝓuisio noluit ꝓcedere q̄ fuerit p̄ceptū:ſz quasi qdā modus ꝓcordandi gentiles z iudeos: z tunc nō obligaret. Et esset incōueniens q: multi nollēt obseruare si scirent se nō esse obligatos: z tūc nō maneret pax gentiliū z iudeoꝝ. Ideo oportebat q̄ obligaret ista ꝓmissio: z tunc esset vere p̄ceptum: q: ꝓp nihil aliud vocaī p̄ceptum nisi q: est quedā diffinitio de actibus humanis obligans ad sic vel ad sic agendū vel nō agendum. Et maxime ꝓ hoc:q: act.15.dr̄ q̄ ista erant necessaria.s. Placuit nobis nihil vobis imponere oneris q̄ꝫ hec necessaria vt abstineatis zc. Opz ḡ q̄ esset p̄ceptū:ēt q: ibi vocatū onus: cū esset liberuꝫ seruare vel nō obseruare. ¶Dōz ergo q̄ istud fuit p̄ceptū obligans tunc oēs de eccl'a z cā fuit ꝓp pacē cōem ꝓuisoꝝ ad xp̄z de gentilitate z iudaismo:q: nihil magis nēcium erat inter eos q̄ꝫ obseruari pacē cōem vt nō diuiderenī in sciſmata z hereses: z ne impediret ꝓfectus ꝓuersionis gentiuꝫ ad legē xp̄i. Et sic apli nō iusserunt cauere ab hīs duobus tanq̄ bonuꝫ aut vtile esset obseruari legē Moysi: vel haberet adhuc aliquā obligatiōez:cuꝫ ipsi onderint q̄ per solā fidē xp̄i poterāt hoies saluari:act.15.ſz q: cessante tota obseruatione legaliuꝫ non poterat manere pax inter vtroſq̄ iussuꝫ est abstinere ab hīs:nō q̄ per hoc inueret ꝓuersio de iudaismo ista cerimonialia hr̄e aliquā virtutē vel obligationē: ſz soluꝫ q: ipsi magis abhoiabant hoies vtentes hīs q̄ꝫ facientes cōtra alias cerimonias legis. ¶Et sunt ꝑ tria cerimonialia.s. abstinere ab imolatis simulacroꝝ: z suffocato z sanguine. De ꝓma ratio vetandi fuit:q: iudei valde abhoiabantur idola z q̄quid tangebat illa. Unde aurū z argentū qō erat super ipsa idola accipere non poterāt:ſz fugere debebāt istud tāq̄ soꝛdes z imundiciā deutero.7. Et ob hoc valde fugiebāt comedere de ꝓsecratis simulacroꝝ exo.34. z deutero.7. Et sic abhominarenī gentiles ꝓuersos ad xp̄z si viderent eos māducare de ꝓsecratis simulacroꝝ. Etiā per hoc hr̄ent q̄ꝫdā suspitionez q̄ adhuc gentiles illi desiderarēt ydola q̄ ꝓius colebant. De sanguine z suffocato cā fuit ꝓp errozez. Nam in dei pp longā ꝓsuetudinē hozrebāt manducare sanguinē vel res mozticinas z suffocatas. Et ad hoc q̄ viuerent amicabili vita cū gentilibus necesse erat q̄ vtriq̄ cauerent a talibus cibis, Sicut etiā quottidie fit q̄ ille qui vult viuere amicabiliter z iocūde cū alio opz q̄ abstineat ab oibus que ille detestatur. ¶Considerandū aūt q̄ ſz istud p̄ceptuꝫ obligaret cū ꝓz tunc esset necessariū:tñ non fuit datū ab apl'is cū intētione semp obligādi z manendi: ſz solū q̄ maneret vsq̄ ad aliquantū tp̄s in quo per assiduā ꝓuersationē mozes gentiliuꝫ z iudeoꝝ ꝓcordarent. Et tunc ꝓuersi de iudeis comederent quicqd comedebant gentiles. Et non esset necesse abstinere ab aliquo cibo. Jō cū aliquāto tpe durauisset istud decretum in ecclesia ꝓcordatis iam gentilibus z iudeis cessauit obseruatio eius:sicut z nunc nō obseruaī nec ligat. Et si aliquis putaret se ligari illo decreto peccaret errando in fide. ¶Est aūt credendū q̄ tp̄s istud quo decretum istud cessare debuit determinatū est per apl'os z seniozes ecclesie siue per eccl'az congregatā. Nā sicut ꝓ apl'os z eccleſiā factū est decretum istud ꝓpter pacē: ita plene reformata pace:per eos cessare iubereī:ne posteri hr̄ent occōnez errandi putantes aliq̄ ceremonialia legis moysi adhuc obligare. Jstud aūt ſz scriptū nō inueniaī est satis verisimile. Qz sicut istud decretum fuerat positū per ecclesiā:ita nō poterat tolli nisi per ecclesiā: cū iurisdictio sua sit supza oēs hoies z supza oēs congregatiōes: z nullus ꝑlatus posset reuocare vel interpzetari leges ab ea conditas:cū de iure eq̄lis ptātis sit iura ꝓdere z interpzetari: z ad eundē ptineat. ¶Lū ergo in decreto isto nō ponere tur aliqō tp̄s i quo deberet cessare:vt ipso iure cessaret:opoztebat q̄ ad hoc q̄ cessaret:ecclesia istud diffiniret. Et sic credendū est fuisse factū ſz non scribaī:q: non oia gesta apl'oꝝ: z ecclesie illius tp̄is scripta sunt. Et credenduꝫ est q̄ pauco tpe manserit decretū istud:q: necesse est dici q̄ viuente pauco fuerit reuocatū:cū ipse p̄a ad thimo.4. dixerit q̄ ois creatura bona est: z nihil est reꝛciendū de cibo qō cū gr̄aꝛ actione ꝓciperet. Ergo iam nec sanguis:nec suffocatū:nec imolata simulacroꝝ cauenda erant. Nā si obligasset decretū istud ecclesie paulus nullo'mō ausus fuiſz dicere nihil esse reꝛciēdum:cū per decretū istud tria illa reꝛcienda essent: maxie q: non solū dicit nihil reꝛciendū esse:ſz increpat tanq̄ receden tes a fide eos qui asserebant abstinendū esse ab aliqbus cibis. Et sic pz q̄ cessauerit lex:ita q̄ nō maneat obligatio ei' q̄ꝫtum ad aliqd. ¶Sz obꝛciet q̄ adhuc aliqd maneat de lege:q: multe leges iudiciales de hīs que hñr exo.21.z.22.obseruāt ab ecclesia nūc: z ponunī inter leges ecclesie:vt pz extra de fur. z adulē. z de iniur. z dāno dato. ¶Dōm q̄ iste leges manēt nunc non tanq̄ ptes legis moysi: nec vt a deo date:ſz vt institute de nouo ab ecclesia q̄ vidit illas eē vtiles politie sue. Et sicut posset accipe leges barbaroꝝ si ei vtiles viderenī z daret eis nouā auctozitatē tanq̄ legibus a se cōditis:ita accipe potuit leges aliquas de datis a deo in veteri testō. Jstud tñ fuit in legibus iudicialibus. Jn cerimonialib' aūt nullā accepit:ideo nulla manet. Jstud aūt decretū qō ecclesia fecerat de abstinendo a sanguine z suffocato z imolatis simulacroꝝ erat pure cerimoniale:ideo iam non manet: nec ex auctozitate veteris testi:nec ecclesie de nouo instituētis. ¶Et sic dōm est q̄ eccl'a pōt ꝓuenienter aliq̄s de legib' iudicialib' veteris testi nūc obseruare: nō tāq̄ a deo datas sed tāq̄ p eā nouiter istitutas. Leges aūt cerimoniales nullo mō obseruare ſz nec tanq̄ ab eo institutas aut nūc de nouo instituēdo. Rō dāie ponereī. j.q.xcix. De hīs sc̄us Tho. 4.sen.di.i.in subdiuisione distinctionis.q.5.arti.4. s.Tho.

¶Per quē lex Moysi soluta est.i.cessauit. Qō.XCVIII.

Queritur ¶Aliqui dicūt q̄ per apl'os z ecclesiam. Nam ꝓgregati diffinierunt legalia nō esse nēcia ad salutem:ſz posse hoiez per solā xp̄i fidē saluari.act.15. Jō ibi denunciauerunt absolutos ꝓuersos ad xp̄m ab obseruatiōe legalium. ¶Alij dicunt q̄ lex soluta est per paulū: q: ipse expresse de istis loquutus est oñdens nihil ꝓficere obseruationes illoꝝ in lege xp̄i. Naz dixit ad gala.6. q̄ in xp̄o.i. in lege xp̄i vel in ecclesia que est coꝛpus xp̄i: nec circūcisio aliqd vz nec ꝓpuciū:ſz noua creatura. Et oñdit obfuatiōez legaliū repugnare nouo testō:ad gala.4.z.5.z vt oñsum est ꝓcedē.q. ¶Dōm q̄ lex moysi ꝓpie nō fuit soluta per apl'os nec per ecclesiā:sed per deū siue per xp̄m qō idem est. Et putant aliq̄ q̄ hoc est:q: apli z ecclesia nō hēbant iurisdictionē ad hoc: z recte putant. Nam lex non pōt tolli nisi per eum a quo cōdita est:aut per supioꝛē:aut per equalē sibi succedentē in eadem iurisdictione. Apli aūt z ecclesia non ꝓdiderunt legem

Moysi

moysi:q; deus illã ꝓdidit:nec hñt equalẽ ptãtẽ nec ẽt succedunt deo in iurisditiõe:q; deus ſp manet:iõ non poterat ecclesia tollere legẽ moysi. ¶Sed obꝫcies ꝙ posset: q; a xp̃o accepit ptãtẽ tantã quãtã ille hẽbat:vt hõ.Jo.20. Sicut misit me pr̃:ita ego mitto vos.ſ.in ptãte illa quã mihi pr̃ dedit ego mitto vos ꝓcedendo eandẽ.ſ. vt possitis ad vtilitatez ſtatũ fidei facere qcqd ego facere possem ꝑ cõmissionez deitatis:sicut ꝯ xp̃s poterat reuocare legẽ moysi: ita posset ecclesia ꝛ apl̃i. ¶Dõm ꝙ ptãs eccl̃ie ꝛ apl̃oꝝ tradita a xp̃o: lz dicatur equalis ptãti xp̃i in hꝫ que ptinẽt ad regulãduz ſtatum fidei:tñ tradita est in certa foꝛa.ſ. ad ꝓstruendum: ꝛ non ad destruendũ. Sicut dr̃.2.ad corin.x.ꝛ.xiij. Tollere tñ legẽ aliquã a deo positã erat ꝛstruere q̃ ille ꝓstruxerat: ideo ex hac cõmissione gñali non hẽbat ptãtem eccl̃ia ad tollendum legẽ moysi: ꝛ sil̃i mõ ostẽdit.s.in ꝓlogo nr̃o.q.xxix.ꝙ eccl̃ia non poterat dispẽsare circa euãgeliũ:lz hẽat equalem ptãtem cũ xp̃o siue eandẽ. Jõ per hanc gñalẽ ptãtem nõ poterat tollere legẽ moysi nisi deus ſpãliter hoc eccl̃ie ꝓferret vel inſpiraret. ¶Dõm ꝙ lex moysi ꝓpꝛie soluta est per deũ siue per seipsam. Dico aũt ꝑ deũ:q; ipse prenũciauerat ꝑ ꝓphetas suos ꝙ ista lex cessatura eẽt. Jere.xxxj. Ecce dies veniunt dicit dñs: ꝛ feriam domui ysael ꝛ domui iuda fedus nouũ:nõ ſm pactũ qõ pepigi cũ pr̃ibus vestris in die q̃ comprehendi manũ eoꝝ:vt educerẽ eos de terra egypti pactum qõ irritũ fecerunt:ſz hoc erit pactũ qõ feriã cuz domo ysrael. Post dies illos dabo legẽ meã in visceribus eoꝝ ꝛ in corde eoꝝ scribã eam.ꝛ ero eis in deũ: ꝛ ipsi erunt mihi in ppl̃m. ¶Istud manifeste itelligit de lege xp̃i que vocat lex noua sicut hic dr̃ feriã fedus nouũ. Et istud initũ fuit cum domo iuda ꝛ ysrael.i.cũ iudeis qui vocant domus iuda ꝛ ysrael in quãtum erant de diuersis tribubus. Et hoc fuit in lege christi. Nã ipse eam predicare cepit iudeis; ꝛ nõ ibat ad gẽtiles nec volebat facere miracula inter eos:vt ꝓ de muliere chanea.j.xv.ꝛ etiã iubebat discipulis nõ ire in viaz gentium nec ad ciuitates samaritanoꝝ.j.x. ¶Dr̃ etiã ꝙ lex ista dare tur in visceribus iudeoꝝ:ꝛ scriberet in corde eoꝝ. Et cõuenit legi xp̃i. Nã non fuit tradita in scriptis sic̃ lex moysi que in tabulis lapideis a deo tradita est exo.xxxij.ꝛ.xxxiij. Lex aũt xp̃i tradita est in sola voce. Nã aperies os suũ docebat astates de regno dei sup̃ in lr̃a. Et sic ista lex nõ scribebatur nisi in corde:q; nõ in lapidib⁹ nec in mẽbranis. ¶Uñ nũq̃ fuit scriptũ euãgeliũ nec aliqd ꝺ lege xp̃i eo viuẽte:ſz aliquã tẽpore post mortẽ suã:vt ostẽsuz fuit.s.in ꝓlogo ꝑ hiero. q.ij. Et scripsit illud Mat.cũ vellet trãsire ad gentes ethiopum nubianoꝝ.vt ꝓ eodẽ ꝓlogo in lr̃a.ꝛ.q.iij.eiusdẽ. Dicitur aũt ꝓuenienter lex ista scripta in corde: q; hoies qñ eã a ꝓncipio acceperũt cũ magno feruoꝛe deuotõis acceperũt: ꝛ sic ipꝛimebat cordibus eoꝝ. ¶Et per hꝫ ꝙ deus vocauit legem istã nouaz inuit ꝙ lex moysi aliqñ cessatura erat. Nam id qõ inueteraſcit ꝓpe interitũ est.ꝛ sic aliqñ finẽ hz. ¶Istã aũcitatẽ Jere.xxxj. introducit apl̃s ad hebꝛe.viij ꝛ exponit eã aliquo mõ.ꝛ ex illo vbo.ſ. Testm̃ nouũ vel pactũ nouum oñdit ꝙ lex moysi cessatura erat cũ ait. Dicendo aũt nouum veterauit ꝓs. Qõ aũt antiquat ꝛ se nescit ꝓpe interitũ est. Deus aũt q dixit testm̃ aliud nouũ eẽ dandũ ꝑ qõ istud siue teraſceret:ꝓnunciauit ꝙ istud cessaturũ eẽt. Et cũ istõ testamentum nouũ dãdũ esset per deũ:sicut ipse dixit Jere. xxxj. apparet ꝙ per ipsuz auferenda esset vel soluẽda lex moysi. ¶Itẽ ꝓ hoc q: apl̃s qñ denunciauerũt cõuersos ad xp̃z nõ obligari ad legalia ꝓbauerunt hoc ex quadã aũcitate quaz introducit Jaco.actũ.xv.ꝛ ex illa ꝛclusit diffiniẽdo ꝙ non inquietarenẽ cõuersi ad xp̃z sup obseruatiõe legaliũ. ¶Itẽ lex moysi per seipam cessauit: q; qñ ꝓuenitur ad finẽ alicuꝰ rei nãliter ipsa res cessat:cũ habito termino cesset motꝰ. Lex autẽ moysi ordinabat solũ ad messiã tãq̃ ad finẽ:q; ipse exhibitur⁹ erat bona illa que iudei sperabãt. Cũ ergo messias veniret ꝛ cõpleret oia que in lege ꝛ ꝓphis ꝓmissa erant ad que lex ipsa ordinabat iã erat ꝛtra rõnez manere ipam legẽ cum haberẽ totalis finis suus. Xp̃s aũt exhibuit oia que i lege ꝛ ꝓphetis promissa erant. Jdeo post eũ non debuit durare lex moysi. ¶Et hoc ipse inuit dicens ꝙ venerat legem implere: ꝛ ꝙ non transiret iota vnuz nec apex a lege donec omnia fierent. ergo factis omnibus illis lex manere nõ ꝺbebat. Et sic quãtũ ad hoc lex per seipsam cessabat tãq̃ habito fine suo. ¶Itẽ lex per seipaz cessabat:q; obseruatio sua sibi met repugnaret. Nam per cerimonias legales significabaꝫ christus venturus ꝛ passurus:ꝛ facturus alia ꝓ redẽptione nostra. si ergo factis oibus hꝫs adhuc obſuareẽ lex moysi:nihil aliud erat dicere.q̃ ꝙ ista nondum facta erant:ꝛ sic essent signa fallacia ꝛ repugnãtia sibi ipsis. ¶Sic patet ꝙ Augu.in lib.ꝛtra faustũ.ſ. si xp̃s legem ꝛ ꝓphetas non soluisset adhuc promitteret nasciturus:passurus:resurrectur⁹ cũ iõ magis hꝫ nõ soluerit:ſz adipleuerit:q; iã nõ ꝓmittit⁹ nasciturus:passurus:resurrectur⁹:qõ illa sacra quodãmõ ꝑsonabant:sed annũciaꝫ ꝙ natus sit:passus sit:ꝛ resurrexerit: qõ hec sacra que iã a xp̃ianis peraguntur persõaꝫ. Et sic ipa lex moysi per seipsaz soluta est.i.cessatione inducebat vt nõ esset iam signũ fallax. ¶Amplius dõm est ꝙ etiaz per xp̃m lex moysi soluta est. Nam ipse impleuit legẽ moysi exhibendo oia in ipso que in ea ꝛ in ꝓphetis ꝓmissa erant: vt ipe dixit.ſ.in lr̃a. Et tñ impletis oibus ad que lex ordinabatur non poterat ipsa amplius manere. Ergo xp̃s qui impleuit eaz fecit eam cessare:quã si nõ implesset necesse erat ꝙ vsq; hodie duraret vel in ꝓpetuũ quousq; exhibereñ que in ea ꝓmissa erant:q; verbũ dei nõ poterat esse irritũ. ¶Item xp̃s soluit eã aufferendo aliqd de preceptis vel pmissionib⁹ eius. Nam ſm legẽ moysi licebat dare libellũ repudij. Xp̃s autez vetuit.j.in littera:ꝛ.j.xix. Licebat etiã ſm legez moysi dari ad vsurã extraneis. Xp̃s aũt iussit mutuari sine vlla spe vsure Luc.vj. Mutuũ date nihil inde sperãtes. Etiã licebat ꝓ sequi inimicitias ꝼz legẽ moysi ex desiderio vindicte numer. xxxv. Christus autem vetuit etiã irasci alicui.j.in lr̃a. Et ita multas ꝓmissiones abstulit de lege moysi. Et tñ omnes ille habebant vim a legislatore.ergo xp̃s dissoluit vim legi moysi. ¶Item ꝑz q: apl̃s ad gala.ſ.dicit ꝙ xp̃s nihil ꝓdest eis qui circũciduntur:ꝛ qõ euacuatur a xp̃o qui per legem putant se iustificari:ergo xp̃s est qui facit cessare istas cerimonias tanq̃ iam sibi repugnãtes. ¶Item ꝑz hoc circa distinctionem ciboꝝ que erat cerimonia legis moysi ſm quã iudicabantur aliqua animalia mũda ad cibuz:ꝛ alia imunda.leui.xj.ꝛ deuteronomij.i4. Christus aũt ostẽdit Petro nullũ cibum eẽ imundũ mittens de celo in vasiõe vas magnũ diuersis quadrupedibus plenũ:quoꝝ quedã ſm legez erant imunda:vel potius:vt inuitur oia erant imũda. Et vox ad petrum dixit:surge Petre occide ꝛ mãduca. Et petrus dixit. Absit a me,domine q: nunq̃ munducauiꝰ cõe ꝛ imundum. Et vox iterũ ad eum. Qõ deus purificauit tu ne cõe dixeris.actũ.x. Et sic xp̃s soluebat hic legẽ moysi faciendo nullũ cibum esse imundũ:sed cõcedendo gñaliter vti omnibus cibis tãq̃ mundis. Jpse ergo legẽ soluit. ¶Apl̃i etiaz ꝛ tota eccl̃ia in cõcilio cõgregata soluit legẽ moysi. Quia cum ante hoc dubiũ esset an legalia adhuc obligarẽt cõuersos ad xp̃m diffinitũ est non esse eos obligatos:sed per solaz xp̃i fidem posse saluari. ¶Paulus autẽ per se legem moysi non soluit ꝓncipaliter:nec etiã determinando cõuersos ad xp̃m esse ab ea absolutos:sed ipse sicut ceteri xp̃iani expectauit determinationẽ gñalez eccl̃ie:quã oẽs apostoli sequuti sunt. Jpse tñ Paulus de hac qõne plura dixit q̃ aliqs aliorum:cũ alij nõ scripserint multa sic̃ Paulus:ꝛ ipse in oibus que dixit de cessatiõe legalium: ꝛ quo obseruatio eoꝝ repugnabat legi xp̃i:sequutus est intẽtionẽ eccl̃ie quã ipse vidit cum interfuerit illi ꝓcilio generali actũ.xv. ¶Lex ꝙ moysi ablata est per deũ diffinientẽ tps ꝛ durationẽ eius: ꝛ dãtez aliaz legẽ per quã ipsa tolleret. ¶Fuit etiã soluta per seipaz q: puenerat ad finẽ suum. Et sic nãliter cessabat. ¶Soluta fuit etiã per christũ tanq̃ per cõplentẽ omnia que in ea ꝓmissa erãt: ꝛ deducentẽ eam ad suũ finẽ: ꝛ dantem aliam legem nouã. ¶Fuit aũt soluta per eccl̃iam inquãtum ostẽdit ꝙ nõ esset volũtas dei illã obseruari. ¶Et hoc ꝑz ad id qõ dicebatur in ꝓncipio.ſ.ꝙ eccl̃ia soluit legẽ moysi. Conceden duz ꝙ soluit.nõ quidẽ per modũ pure ptãtis tanq̃ videret sibi melius esse nõ obseruari legẽ moysi q̃ obseruari: ꝛ ob hoc ꝙ ex ptãte sua iuberet illã non obseruari:sed solũ soluit eam ostẽdendo ex sacra scriptura ꝙ iam nõ erat obseruãda q: deus volebat illã cessare. ¶Et ꝑz hoc q: in illo concilio duo soli legũtur ꝺterminasse.ſ. Petrus ꝛ Jacobus: ꝛ ambo vsi sunt aũcitatibus sacre scripture vel exẽplis ostẽdẽtibus dei voluntatẽ circa hoc.actũ.xv. ¶Si tñ ex pura potestate agerẽt nõ allegassent aliqd sed dicerent. Placuit spiritui sancto ꝛ nobis nõ inquietari ꝓuersos ad xp̃m sup obserua

tione legaliū. Cum autē dicit de Paulo dōm q̄ nec ipse ex potestate legalia abstulit: qđ deus fecit nec determinauit tā q̄z iudex qđ deus sup hoc vellet: q; istud fecit eccl'ia: sz soluz ostendit quid obseruandū esset per eccl'ie determinationem circa legalia. Nā cum ipse interfuisset illi concilio ⁊ vidisset plene intētionē eccl'ie potuit in oibus dubijs ocurrentibus ⁊ quādocūq; acciderent ostēdere quid eccl'ia super hoc determinasset: non tāq̄z ipse determinās: sed tāq̄z eccl'ie determinationē ostēdens. Licet ipse latius q̄z eccl'ia loquut⁹ fuerit: q; sciebat que fuerat intētio eccl'ie diuinēdo. ¶ Et sic in solone legis moysi deus fuit tāq̄z legislator: ecclesia tāq̄z iudex: Paul. tāq̄z ostendēs sententiaz iudicis. Primus hz auctoritatem absolutā non dependētem ab aliquo: sed solū q; vult. Scōus habet potestatē limitatā. s. iudicandi soluz per legem: que tñ potestas quedā est: q; non lz cuilibet in alterius dicere per leges: sed solū ei qui iurisditiōi p̄eest. Tertiꝰ non hz iurisditionē aliquā quātū ad istū actū: sed solū hz vicem doctoris cui credit quātum ad ea que ꝓbat: ⁊ ita Paulus quātum ad ea que per ecclesiam diffinita erant nullam iurisditionē habebat nisi solū q̄ inducebat ea ad intētionez suam probandā. Et sic varie dici pōt q̄ lex moysi soluta est a deo vel a christo vt erat messias vel ab eccl'ia.

R concl'o sum maria.

¶ Quare lex moysi soluta est. Questio. XCIX.

Queritur quare lex Moysi soluta est. Nā videtur q̄ non debuisset cessare cuz bona esset ⁊ data a deo qui bonus erat. ¶ Manichei aūt putāt legem veterē a deo male traditā esse: ⁊ sic nō esse obseruandam. Uñ nec ipsi obseruabant illā. Contra quos late disputat Augu. in lib. ꝓtra faustū manicheuz. Jsta tñ est insania. cum constet vnicū ⁊ eundē deum esse a quo lex moysi tradita est: ⁊ a quo lex noua: q; deus qui loquebat olim ꝑphetis dando. s. legē moysi. loquut⁹ fuit postea in filio suo dando. s. legē nouam. ad hebr. p. Bonus ergo deus illaz dedit. ¶ Dōm q̄ lex moysi bona erat: q; a bono auctore tradita erat: ⁊ ad bonū finē dirigebat. s. ad messiā p quē remissio peccatoꝝ ⁊ omnia bona nobis tradenda erant. Fuit tñ ꝓuiens eā cessare ꝓpter multa. ¶ Primo pp imperfectionez suā: q; lz esset bona nō erat tamē bona absolute: sed bona. p hoibus impfectis. Sicut aliq̄d est bonū puulis qđ nō est bonum viris. Et ita ad gala. 3. ⁊ 4. lex moysi cōparat pedagogo regenti pueros per timorē: lex aūt xp̄i viris plene etatis qui iā vinūt in libertate. Et q; non cōuenit hoi semp manere in pueritia: sz puenire ad virilē ⁊ robustā etatē ad quā ordinatur: nō cōueniebat homini manere semp sub lege moysi: que cōtinebat quasi quedā rudimenta puerilia p obseruationem cerimoniaꝝ que in se inutiles erāt: sed aliqñ iustum erat peruenire ad legē perfectionis vite in qua nō essent ista rudimenta cerimonialia. ¶ Scōo fuit hoc q; lex moysi mala quedā cōtinebat. Nam lz oīa que in lege erāt licita erant q; deus illa iusserat vel permiserat: quedā tñ illoꝝ nō erant simpl'r bona: q; melius erat suū oppositū. Sicut dare ad vsuram nō erat bonū in se: sed solū erat licitū ex pmissione. Nā non dare ad vsurā erat bonū simpl'r. ¶ Sic ēt libellum repudij dare: ⁊ psequi inimicos desiderio vindicte nō erat bonum simpl'r: sed opposito suū. s. mr̄imoniū esse indissolubile ⁊ non hr̄e vllas inimicitias nec rancorē ꝓtra ꝓximum. ¶ Jste aūt omnes iperfectiones tolli debebāt ad hoc q̄ esset lex perfecta. ¶ Et q; nā semp intēdit perfectū nisi p accns facit aliquid iperfectū. Jta agens p rōnem perfectū intēdit. Deus ergo q legislator erat ⁊ qlz alius legislator itendit sp legem perfectā ponere: nisi inquātum perfectio legis repugnare pōt statui politie: vel q; nō pñt exist̄tes in politia illa ꝓpter suā impfectionē tolerare legē tā pfectā. ¶ Jta ergo deus a p̄ncipio dedisset iudeis legē simpl'r bonā ⁊ perfectam: q; tñ erant viri impfecti valde: ⁊ nō possent illā sustinere nō dedit eis legē perfectā: sed ꝓtinentē impfectiones alias. ¶ Aliqñ tñ homines futuri erant dispositi ad tollerādum legē perfectā: ideo ꝓueniens erat q̄ eis tūc dareť: ⁊ cessaret illa que ꝓtinebat impfectiones: ⁊ ita cessare debuit lex moysi ¶ Tertio fuit ℔ q; ipsa lex ex seipsa ꝑportabat q̄ aliquādo cessatura eēt. Q; ois res q̄ hz aliquē terminuz adueniente illo cessat. Lex tñ moysi fuit ordinata ad quēdā finez certū. s. vt per eā peruenireť ad ꝓmissiones illas que in ea ⁊ in ꝓphis habebanť. s. de aduētu messie ⁊ de bonis ꝓferēdis per illum. Messias tñ venit ⁊ exhibuit oia que ꝓmissa erāt in lege ⁊ ꝓphis. ergo lex cessare debuit. ¶ Nam al's dicere mus q̄ lex xp̄i quā nunc hēmus debeat obseruari a nobis qñ fuerim⁹ in padiso: q; finis legis istius ē vita eterna. j. xxv. Si ergo adueniēte fine legis nō cessaret lex: sequeret q̄ in vita eterna legē istā obseruarem⁹: qđ fatuū est. Ut si quis diceret q̄ mouebať nō intendens aliquē terminū. ¶ Etiam qa sequeretur q̄ in vita eterna eēt nobis quidā labor. Nā obseruatio legis laboriosa est cū voceť iugū. j. xj. Tollite iugū meum sup vos. i. obseruate legē meaz. vt. j. 7. dī q̄ arta est via que ducit ad vitam. Et ista est via legis siue mandatoꝝ per que qs ingrediť ad vitā. j. xix. Si vis ingredi ad vitaz seruа mandata. Et tñ in vita eterna nullus labor erit nec luctus nec clamor apoca. 7. q; al's non eēt ibi btitudo q̄ dicit pñtiā omnis boni ⁊ abñtiā oium malorꝝ. ḡ lex non obseruabiť ibi. Jstud aūt est: q; pueniť ad finē suū. ḡ ēt lex moysi seruari nō debuit postq̄z xp̄s cōpleuit omnia que in ea ⁊ in ꝓphis ꝓmissa erant. Unde lex moysi nō poterat durare in eternum. Lex aūt xp̄i ꝓprie hz q̄ duret in eternū. i. vsq; ad finē seculi: q; finis suus nō est aliqđ bonū qđ possit hēri in hac vita: sed vita eterna. j. xxv. sed quādiu nō peruenit ad terminum semp manet motus: ergo lex xp̄i ex se hz q̄ duret vsq; ad finem seculi. ⁊ sic nō succedet ei alia lex. ¶ Quarto fuit hoc: q; si lex moysi semp seruareť implicaret in se quādam repugnantiā. Nā cerimonialia eius erant introducta ꝓpť significationē. Omnia enim significabāt messiaz ⁊ ea que messias facturus erat. Sicut dicit ad hebr. x. Umbrā futurorꝝ bonorum lex hz. Et ꝑma corin. x. dicit q̄ oia in figura cōtingebant illis. Si ergo nūc obseruarenť cerimonialia illa ostenderet q̄ adhuc expectabam⁹ illa omnia vt futura: q; cerimonialia erāt signa ꝓnostica. Et sic essent falsa signa: cū iaz oia que significanť per illa ꝓterita sint: ⁊ sic repugnat statui nouі testi postq̄z xp̄s mortuus est q̄ cerimonialia illa seruētur q; significarent xp̄m nō esse natū nec mortuū ⁊ nondū impleuisse ea que in lege ⁊ ꝓphis scripta erant: sed adhuc spārentur tāq̄z futura: qđ erat valde incōueniens. Sicut qñ vinum vēditur in domo signū pēdet. Si vo cū vinuz non venditur vel iam illo vēdito signum pēdeat fallax signū est ⁊ errare facit hoies. ¶ Deus aūt qui vītas est errorē auferre dz ideo non debuit pmittere q̄ ipletis omnibus que in lege ⁊ ꝓphis promittebanť maneret obseruatio ipsoꝝ cerimonialium. ¶ Sic inuit apl's ad colossenť. 3. Nemo vos iudiceť i cibo aut in potu aut in pte diei festi aut neomenie q̄ sūt vmbra futuroꝝ. Et sic apl's nō vult q̄ ista obseruētur ex eo qđ essent signa falsa. s. q; erant signa futuroꝝ. i. eoꝝ que quondam fuerunt futura. nunc aūt ꝓterita sunt. ¶ Eandē rationem tāgit Augu. in lib. cōtra faustū dicēs. Si xp̄s legem ⁊ ꝓphas non soluisset adhuc ꝓmitteret nasciturus: passurus: resurrecturus. Cū ideo magis hoc nō soluerit sz adpleuerit: q; iam nō promittit nasciturus: passurus: resurrecturus: qđ illa sacra quodāmodo psonabāt. Sed annunciatur q̄ natus sit: passus sit: resurrexit: qđ hec sacramēta que nūc a christianis agūtur iam personāt. ¶ Quinto fuit hoc quia nunq̄z debet aliqs se implicare rebus inutilibus: cuz vix vacet homini se implicare in reb⁹ vtilibus. Cerimonialia tamē veteris testamēti in seipsis erāt inutilia: nisi ergo aliqua causa eēt ꝑm quam essent vtilia fieri nō deberēt. ¶ Tēpore autem legis moysi fuit cōueniens illa obseruari. tū ꝓpter significationem ⁊ principal'r: q; per ista significabātur bona illa que iudei expectabāt. ad hebr. x. ⁊ ad colossen. 3. tū q; iudei implicare se debebāt aliquibus ritibus cultus diuini. Erāt tamē ipsi carnales: ⁊ nō possent deum colere spiritual'r: sic ipse colendus erat. Jdeo fuit eis cōueniens tradi occupationes cerimoniales quibus se implicarēt. Nobis autē nō conuenit aliquid istorū. Nam iam non sunt aliqua bona expectanda que significari possint per tales cerimonias: q; oia transierunt. ¶ Etiā modus colendi deum cōuenientioz est noster q̄z ille. Quia sicut xp̄s dixit Joā. 4. deus spūs est: ⁊ qui eum adorant opz in spū ambulare. i. non colere p̄ncipaliter per cerimonias corporales per quas cū deo nihil cōuenimus: sed in spiritu. i. per opera spūalia: q; in hoc deo similamur. Unde recte deuz colimus per fidē speciem ⁊ charitatem: vt dicit Aug. in enchiridion. nō ergo sunt iaz vtiles cerimonie legales: ideo cessare debuerunt. ¶ Si obj̄ceret q̄ adhuc lex moysi obseruet cū quedam leges eius iudiciales obseruentur ab ecclesia. ¶ Dōz q̄ lex moysi oino soluta est

⁊ sic

Māicheorum opinio

A Rñdet ad q̄situ qōis. p^a cā

B 2^a cā

C 3^a cā

ꝛ sic nō manet nec quātū ad totū nec quātū ad partē aliq̄ꝫ. Iste leges manēt nunc nō quidē tāq̄ꝫ partes legis moysi vl tāq̄ꝫ a deo date: ꝫ tāq̄ꝫ ab eccl'ia nouiter institute. ¶ De cerimonialibus aūt nulla manet: nec vt pars legis moysi nec vt ab eccl'ia instituta: imo oēs tales ꝓhibite sunt obseruari. ¶ Ꝓo quo sciendū q̄ in lege moysi erāt ꝓcepta triplicia ſ. moralia: iudicialia: cerimonialia. Prima sunt ea que nāl'r habēt aliquā rōnē debiti: ꝛ sunt ad mores regulandos. Sicut decalogus: ꝛ multa similia p̄cepta que erāt in lege ꝛ ꝓphetis. De istis dō̄m est q̄ nullū cessauit per legē xp̄i: q: illa non pertinebāt ad legē moysi ſpāliter: sed ad legem nālem: cum insint rationi nostre: ꝛ ideo manēt oia. ¶ Alia sunt iudicialia. Et ista sunt que pertinēt ad dirigendū actiones forales sicut leges ꝓ ꝑctibus ꝛ ōlictis: furtis: adulteriꝭ: homicidiꝭ: ꝛ similibus de qbus exo. xxi. ꝛ. xxii. ꝛ in multis alīs locis. Iste leges nō sunt nāles: q: non insunt intellectui nostro nec resultant directe tāq̄ꝫ cōclusiones ex p̄incipiꝭ itellectus practici: sed magis pendet ex voluntate legislatoris: ꝛ vigor obligandi in istis est ipsa potestas legislatoris. Ista non dabantur in veteri testamēto ad aliquid significanduꝫ sed solū ad regulandū humanas operatiōes: ꝫ interdū possent aliquid significare. Ista ablata sunt aduenīēte nouo testamēto: que cū cessauerit status veteris testamēti: totuꝫ qō illius erat cessauit. ¶ Alia erant cerimonialia: ꝛ ista pertinebant ad ritū colendi deū: sicut sunt sacrificia ꝛ libamina: ꝛ omnes cerimonie sacerdotū ꝛ leuitaꝝ quātum ad ea q̄ pertinebant ad sanctuariuꝫ. Sic etiā varie purificationes quātum ad imundicias: ꝛ abstinētie a cibis ad ritū colendi deū pertinebant inquātum per ista homo videbat reddi mūdior ad deū colendū. Et per hunc modū omnia cerimonialia veteris testamēti pertinebant ad ritū diuini cultus: q: ad illuꝫ disponebāt homines. Et de istis dicendū q̄ etiā omnino cessauerunt cū ꝓpꝛie pertinerēt ad statū veteris legis. ¶ Est tamē differentia inter ista ꝛ iudicialia: q: ꝫ neutra obligent tamē iudicialia possunt obseruari: cū ecclesia multas leges de istis inter suas ānumerauerit: vt ꝑ extra de furtis: ꝛ adulter. ꝛ homicidio ꝛ iniuſ. ꝛ dāno dato. ¶ Sic etiā pōt quilibet p̄nceps secularis quācūq̄ legem illaꝝ vel omnes facere obseruari in terris suis; non tāq̄ꝫ obligātes ab antiquo: sed tanq̄ꝫ ab eo nouiter vim accipiētes. In cerimonialibus aūt non licet hoc: q: nulli dño vel prelato licet reducere cerimonialiā legis veteris ad obseruationē vt obseruare diē sabbatoꝝ: ꝛ aliorꝫ festorum: ꝛ circūcidi: ꝛ abstinere a cibis. Qꝛ faciens ista euacuaretur omnino a christo ad gala. iiii. ꝛ. v. i. christus nō ꝓdesset ei aliquid: sed efficerēt tāq̄ꝫ infidelis. ¶ Ratio differentie est q: iudicialia p̄cepta nō erant ad aliquam significationē futuroꝝ per quā repugnarēt statui noui testamēti. Cerimonialia autē erant ad significanduꝫ xp̄m futuruꝫ: ꝛ ea que facturus erat. ad colo. iii. ꝛ ad hebꝛe. iiii. Et ꝓpter hoc seruare ista directe esset ꝓtra statuꝫ noui testamēti: q: per hoc q̄ſi assereremus xp̄m nondū venisse: sed q̄ illū expectabamus. Qō esset errare in fide. Ideo tanq̄ꝫ pestifera cauenda sunt cerimonialia. Judicialia aūt nihil p̄iudicant nouo testamēto in hoc q: nihil signāt. ¶ Itez cerimonialia nunc nullam vtilitatē nobis afferre possunt: sed potius ipedire a ſpūalibus occupatiōibus: cū ipse sint quedā occupationes coꝛporales. Apl's tamē dicit q̄ nos exerceamus circa pietatē: q: exercitatio coꝛporalis ad nihil vtilis est vel' ad modicū. Judicialia autē possunt eē nobis vtilia. q: aliqbus politꝫ possunt ꝑficere ꝛ cōuenire sicut cōueniebāt genti iudeoꝝ. Ideo obseruare cerimonialia nullo modo licet. Judicialia autē seruari licitum est: ſi de nouo instituatur obseruari. Et sic patet quomodo lex moysi q̄ꝫ q̄ꝫ bona fuit nūc obseruari non debeat.

¶ Qūo dī q̄ xp̄s ipleuerit legē ꝛ ꝓphetas. Questio. C.

Queritur qūo dī q̄ xp̄s impleuerit legez moysi ꝛ ꝓphetas: q: vi q̄ potī' soluerit. Nā ipse soluebat custodiā sabbati curās egros in sabbato: ꝛ iubens curatis portare grabatū die illa. Joā. v. ¶ Itē iudicialia videt non impleuisse: q: mulierē deprehensam in adulterio que per legē lapidari iubebatur ipunitā ire permisit. Jo. viii. ¶ Itē cerimonialia de abstinētia ciboruꝫ ꝓhibitoruꝫ in lege videt non seruasse: q: dixit. ꝫ. xv. Qō intrat per os non coinquinat hominē. Et tamē que ipse dicebat aliq̄ facienda ipse faciebat. ergo non abstinebat a cibis imundis. ¶ Dōm q̄ Nicolaus in hoc ponit longā distinctionē ostendendo q̄ xp̄s impleuit legē ꝛ ꝓphetas. Dicit enim q̄ in lege ꝛ ꝓphis erant quedā per modū p̄cepti: ꝛ alia per modū p̄missi ipis obseruātibus legem. Et vtraq̄ꝫ xp̄s adipleuit. ¶ Circa p̄cepta distinguit dicēs: quedā esse moralia alia cerimonialia alia iudicialia. ¶ Moralia ipleuit xp̄s ea obseruando: ꝛ ad obseruationē eoꝝ alios incitando. ꝫ. xix. Si vis ingredi ad vitam serua mandata. ¶ Secūdo ea impleuit sanū intellectū eoꝝ declarādo ꝛ errorē iudeoꝝ circa hoc auferendo: vt ꝑ ꝫ. in lra. ¶ Tertio adipleuit ea cōsilia apponēdo que faciūt ad perfectionē mandatoꝝ obseruantiū. Nam ꝑfectius obſuat mandatū de non occidendo qui cauet ab ira inordinata q̄ꝫ qui solū cauet ab interfectiōe. ¶ Secūda p̄cepta erant cerimonialia: ꝛ ista diuidebanē in tria: q: quedā pertinebāt ad sacr'a sicut circūcisio quātum ad omnes homines vnctio quātum ad reges ꝛ pōtifices. ¶ Xp̄s autez non assumpsit statum sacerdotis legalis: q: nō fuit de tribu sacerdotali. ad hebꝛe. vii. nec habuit statum regis terreni. imo dixit coꝛā pilato q̄ regnū suum nō erat de hoc mūdo. Joā. xviii. Sed fuit vnctio sua ſpiritualis. Nam vnctus est a deo patre plenitudie gratiarum. psal. xliiij. Unxit te deus tuus oleo leticie p̄cons ſortibus tuis. ¶ Circuncision emautem que erat sacramentum cōmune christus adipleuit. Primo illā in se suscipiēdo. Secūdo melius ꝛ efficatius ꝛ gn̄alius sacramētuꝫ instituēdo loco ipsius. ſ. baptismū in quo magis confertur q̄ꝫ in circuncisione: ꝛ cōfert tam viris q̄ꝫ feminis. ¶ Alia erāt cerimonialia pertinētia ad sacrificia sicut imolatio agni paschalis: ꝛ iuge sacrificiuꝫ: ꝛ similia. Ista autē erāt signa alterius sacrificij perfectioris. ſ. christi imolandi ꝓ nobis in cruce. Ideo christus impleuit ista. Uno mō cōꝓbar'r patiēdo. alio modo sacramentum efficatius vel sacrificiuꝫ. ſ. eucharistiaꝫ instituendo. ¶ Cerimonialia etiā quedā pertinebant ad sacramenta: vel potius sacra. Et de talibus erāt p̄cepta ꝓhibitiua aliquoꝝ ciboꝝ: ꝛ circa aliquas purificationes. Ista christus obseruauit: ꝛ sic impleuit: ꝛ etiā obseruationē aliam melioꝛē ostēdit. ſ. abstinere ab imūdicijs ſpiritualibus que signabātur per imundicias coꝛpales: ꝛ etiā ea que imūda iudicabanē purificauit vt iaz munda sint. Ideo cū Pet. diceret cōmunē ꝛ imundum nūq̄ꝫ intrauit os meū. dixit ad eum vox de celo. Qō deus purificauit ne cōmune dixeris: sed reddidit oēs cibos mundos: q: iam nihil est imundū qō cum gratiaꝝ actiōe sumaf. ꝓma ad thimo. iiii. ¶ Alia erant p̄cepta iudicialia. Et ista xp̄s ipleuit rigorē eoꝝ per mīam tempando: in qbuſdā per ſeipm: ꝛ in alīs dimisit potestatē ꝓlatis eccl'ie ꝛ p̄incipibus secularibus: vt de hīs ordinēt sicut eis videbit ꝓ veritate tēpoꝝ locoruꝫ ꝛ personaꝝ expedire. Et istud nō fuit legē soluere sed iplere: q: sic ordinauit ad melioꝛē modū obseruatōis iusticie. Sicut nō destruit puer qñ efficitur vir: q: ꝫ transeat pueritia: manet melior ꝛ robustior etas. Ipsa enim lex vetus habuit moduꝫ pueri. Jō dicebatur pedagogus. ad gala. iii. Lex aūt noua hz locū viri perfecti. Pueri autē per timorē in bonū ducunt. viri autem per amorē. Jō in lege veteri pene debuerūt esse duriores q̄ꝫ in noua. ¶ Impleuit aūt xp̄s ea que erāt in lege ꝛ ꝓphis ꝓ modū p̄omissi. Et p̄mo ea que erāt in lege. ¶ Promittebat enim lex bona tpalia ꝛ excellentiā in honore. ꝺutero. xxvj. Custodias oīa p̄cepta eius: ꝛ faciet te excellētiorē cūctis gentibus. Xp̄s aūt ꝓmisit obseruatoribus legis noue bona ſpūalia ꝛ eterna. ¶ Sic ēt adimpleuit ꝓphas. Nam ꝓphe principal'r loquuti sunt de xp̄o ꝛ de oībus pertinētibus ad eū. Ista autē ipse ipleuit: nascēdo: moriendo: ꝛ cetera faciendo que de ipso p̄nūciata erāt. ¶ Sic ipse dixit Luc. xxiiij. Oportet ipleri oia que scripta sunt de me in lege ꝛ ꝓphis ꝛ psalmis. Et sic oia xp̄s impleuit que in lege ꝛ ꝓphis scripta erant. Et sic vult Nicola. christū impleuisse legē. ¶ Ad p̄m dōm q̄ christo licuit curare die sabbati: q: nō erat hoc ꝓtra obseruantiā sabbati: vt ipse probauit Luc. xiii. ꝛ. xiiii. ꝛ etiā q̄ portaret curatus grabatū suum: ꝫ al's esset ꝓtra obseruationem sabbati: licuit, fieri ꝓpter diuinū honorē. vt per hoc appareret quō ille curat' fuerat miraculose die illa. Et hoc fieri licebat: q: xp̄s poterat dispensare vt fieret hoc die illa: qa ipse erat dñs sabbati. j. xii. ſ. Dominus est filius hoīs sabbati. ¶ Ad scām dōm q̄ non arguitur ex ꝫ christū feciſſe cōtra iudicialia nō puniendo mulierez deprehensaz in adulterio: imo sic melius fecit q̄ꝫ al'r. Qz ad ꝫ q̄ aliqs aliuz condēnet

Rñ. Nicol. de lyra ad q̄situ. q.

B

Triplicia p̄cepta

Prima

C

2ª p̄cepta.

Sacrificia.

D

3ª p̄cepta

E

F

Ad p̄m arg.

G

Ad 2m arg.

non solū requirit q̄ ille deliquerit:sed etiā q̄ iste habeat iurisditionē. Xp̄s autem licet omnia posset:q; deus erat:tamē non habebat iurisditionē temporalem eo modo quo hoies habent. Unde nō appebat q̄ liceret ei exercere tales condē nationes iudiciales. Sic.n.ipse dixit Luc.12.cū quidaz pete ret ab eo:domine dic fratri meo vt diuidat mecū hereditatē. Dixit christus .O homo quis me cōstituit iudicē aut diuiso rem inter vos. Quasi dicat. Nō habeo talē iurisditionē: qa nemo illam mihi dedit. Et sic sup istaz adulteram nō videba tur habere iurisditionē ad condēnandū eam. ¶ Item quia ad hoc vt aliqs condēnetur de crimine nō sufficit q̄ iudici constet de delicto.sed q̄ cōstet iudicialiter.s.per accusationē z testificationē vel īquisitionē:aut alios modos iuris. Nūc autem mulier ista nō conuincebaꝫ per testes.ideo nō accu sabatur ab aliquo. Jdeo etiā si christus fuisset iudex tēpora lis nō poterat eam legittime cōdēnare. Et pētet q̄ ad ꝟ ipse aduerterit. Nā postq̄z recesserūt iudei qui dixerūt eā ad xp̄z dixit ipse. Mulier quis te accusat: z illa ait. Nemo domine. Christus vō dixit. Nec ego te cōdemno. Jn quo innitur q̄ christus non cōdēnabat eaz:eo q̄ illa nō accusabaꝫ de crie. nec cōuincebatur desistētibus accusatorib⁹. Jdeo recte fecit q; etiā si esset iudex per huamanam potestatē idem faceret.

ꝟ Ad 3m arg.

¶ Ad tertiū dicendū q̄ xp̄s nō violauit legem de discretio ne ciboz. Nam quādo dixit q̄ illud qō intrat in os nō coin quinat hominē non loquut⁹ est cōtra abstinētes a cibis ve titis in lege:sed ꝓtra illos qui accusabāt discipulos xp̄i mā ducantes manib⁹ lotis:tāq̄z esset necīus istud obseruari. xp̄s autē ostēdit q̄ nō erat necessariū. ¶ Dicēdū q̄ modi isti q̄ bus fm Nicola.christus dicit impleuisse legē z ꝓphas saꝫ cōueniētes sunt:q; iplere posset accipi diuersis modis: z tn intētio xp̄i z lr̄a ista non cōuenit illis. ¶ Sed iplere legem potest accipi dupl'r. Uno modo faciēdo qō in ea iubet. Alio modo exhibēdo qō in ea promittit. Sic dicit Aug. in lib.cō tra faustū.s. Jmpleť lex cum fiūt que ibi p̄cepta sunt.vel cuz exhibentur que ꝓphetata sunt. ¶ Scōm hoc possum⁹ acci pere soluere legē:quia soluere est destruere: z tūc res destruī tur quādo vigor eius auferť. habet enī lex vigorē in duob⁹ s.quia aliqd fieri iubet. z aliqd ad exhibendū ꝓmittit. Pro missum est principale in lege:cū ꝓpter illud lex obseruetur. ¶ Dicit autem res manere qn̄ manet fm illud qō in ea p̄n cipale est: z destrui simpl'r quādo distruitur fm id qō'est p̄n cipale eius. Si ergo lex ānihilareť quātum ad promissa:ita qō ea que promissa erāt nunq̄z exhiberenť .diceret lex solui. Si autem ꝓmissa in lege omnino exhiberētur diceretur lex simpliciter ipleri. ¶ Hoc modo christus loquut⁹ est dicens: non veni soluere legez.i.euacuare ꝓmissa eius: ita q̄ nō exhibeātur:sed implere.i.illa exhibere realiter. Et hoc verē est q; p; eter ipsuz nemo impleuit legem cū ipse fuerit totuz bo num qō promittebatur in lege. Et per hoc qō venit z predi cauit: z passus est:impleuit legē:q; nihil aliud in lege pro mittebatur. ¶ Accipiendo legem quātuz ad id qō iubet lex impletur quādo ei obeditur faciēdo qō in ea iussuz est. z lex soluitur quādo cōtra eam aliquid fit. ¶ Hoc modo nō dixit christus venisse ad implēdum legez: q; nemo ad hoc potest venire.i.nasci:vt sub lege viuat:q; viuere sub lege non est fi nis:sed ad finē. Et tamē venire ad implendū legē est venire ad aliquid tāq̄z ad finez. ¶ Etiā q; hoc modo christ⁹ nihil speciale egisset:q; nō impleuit ipse solus legem: sed omnes iudei. Et ideo nō dixisset q̄ venerat legez implere. Et tamē recte diceretur q̄ veniebat implere legez.i. exhibere que in ea promissa sunt. Quis istud erat maxime dignitatis cū om nes iudei hoc sperarēt: z nemo illud posset efficere nisi mes sias. ¶ Legē autez quātuz ad obseruationem aliqualr xp̄s impleuit:q; per eam cōuersatus est quādiu vixit. Et tn̄ non omnino impleuit eaz ad litterā sicut iudei:qa aliquid solue bat de litterali obseruatiōe. Sicut quādo iussit q̄ curat⁹ de egritudine in sabbato portaret grabatū suuz. Joā.5. hoc tn̄ men fieri nō licebat sabbato. ¶ Etiā incepit soluere legē tol lendo permissiones eius:qa dixit nō esse dandum libelluz re pudij:que tamē lex ꝓmittebat.j.in littera. z.j.19. Jdeo ꝟ mo do potius christus soluit legē quā impleuit. ¶ Jdeo dicēdū q̄ christus ipleuit legem cōplendo omnia que in ea ꝓmissa erant:nō tamē impleuit quātum ad ea que iussa erāt:sed po tius quātū ad hoc soluit. ¶ Qui autē voluit dicere q̄ xp̄s impleuit legē dādo aliā meliorē obseruationē: z tēperādo ri

ꝟ Opi. Nico. est inconue niens lr̄e.

3

ꝛ

ꝝ

ꝟ

n

gorem eius per alias leges meliores. z q̄ ꝟ sit ꝓficere legez sicut puer nō destruit qn̄ de puericia trāsit in iuuentutē:sed potius perficit:vt dicit Nicola.nō pñt oino applicare ad lit teram:nā isto mō lex soluitur. ¶ Uerū est enīz q̄ ppīs qui habebat legē melius se hz qn̄ meliores leges ei dātur: z sta tus eius perficit. z tn̄ ipsa lex totalr perit introducēdo aliā meliorem per quā ipsa tollit. ¶ Et qō dicūt de puero idem est. Nā qn̄ puer transit de pueritia in iuuentutē: ipse quidez nō perit:ꝫ perficit:etas tn̄ puerilis oino perit. ¶ Jta iudei quibus data est lex xp̄i que erat melior acceperūt pfectiorez statum: z tn̄ ipsa lex moysi quā ꝓus hēbant totalr soluta est per legē xp̄i. Et sic nō potest ꝓprie dici q̄ xp̄s nō soluerit le gem isto mō. ¶ Etiā qn̄ dī q̄ fecerit aditamēta ad legē:non est intelligendū de lege moysi:sed de gbusdā preceptis decalogi que hñr hic:vt pz ex lr̄a. Lex aūt moysi que ꝓsistebat in cerimonialibus z iudicialibus totalr perīt: z sic soluta est quātuz ad obseruationē. ¶ Xp̄s ḡ nihil aliud intellexit nisi q̄ ipse nō veniebat ad euacuandū ꝓmissa legis sicut si vel let nouā legē dare z nouas ꝓmissiones: q; istud esset oino soluere legē:sed venit ad implendū:q; pfecit oia que promis sa erant in lege z ꝓphis. ¶ Et hoc ꝓsonat littere inquātuz dicit. Non veni soluere legē z ꝓphetas: q; si intellexisset ō sol'one que est nō obseruare:solū dixisset:nō veni soluere le gem:q; ibi sunt p̄cepta que obseruari vel solui pñt. ¶ Pro phete aūt promissiones cōtinent z nō mandata. Jdeo non possunt hoc mō solui: sed soluūtur si dicatur q̄ ꝓmissa per prophas nūq̄z euenient. Jmplenť si exhibeat qō in eis pro missum est.ḡ de ista ipletione xp̄s intellexit. ¶ Itē ꝓsonat ꝟ verbis suis:q; qn̄ dixit non veni soluere legē t̄c. subiunxit. ⌊ Donec trāseat celū z terra iota vnum aut apex non p̄teri bit a lege donec oīa fiant ⌋. Hoc aūt neče est intelligi de iple tione ꝓmissoz:q; intelligēdo impletionē de obseruātia mā datorum.quottidie iplebaꝫ lex a iudeis qui eā obseruabant ad vnguē. ¶ Itē hoc consonat vbis xp̄i Luc.24. neceśe est impleri oīa que scripta sunt in lege moysi z ꝓphis z psal.de me. Et sic impletionē posuit pro cōpletione ꝓmissoz: z nō pro obfuatione legis. Quo aūt per hoc satisfaciebat iudeis auferendo scandalū qō posset oriri ꝺ eū: z qd intēderet per hoc suadere oñsuz est.ś.q.xcvj. Sic ḡ lr̄a fm intentionē xp̄i exponēda est: z nulla erit tunc calūnia: nec|oꝑtebit inquiri ſuppletiones diuersas z subterfugia. ¶ Uerū est tn̄ q̄ do ctores varie exponunt. ¶ Uñ Chrisо.sup mat.dicit. hic du plex est sensus. Nā adiplere legē: aut est addendo aliqd qō minus hz:aut faciēdo qō hz. Uterq; modus posset aliqualr applicari xp̄o:ēt tn̄ non conuenit lr̄e:q; non pōt intelligi iple re.i.facere qō lex iubet:q; non est tūc ad ꝓpositū qō xp̄s sub iunxit. ⌊ donec trāseat celū z terra iota vnū nō p̄teribit de lege ⌋. ¶ Non pōt ēt accipi ꝓ addimēto:fcō:q; ēt nō conuenit hoc vbis xp̄i predictis. Maxime q; p hoc xp̄s nō placa ret iudeos:sed potius exacerbaret eos: q; sicut erat ꝺ legez non facere qō iussuz erat. Jta erat ꝺ eā.imo grauius addere aliquid. Nā deus ꝟ vetuerat deutero.4. Nō addetis qq̄z ad verbū qō loquor vobis nec minuetis ex eo. ¶ Alio mō dicit ipse Chrisо.in omel.quadaz q̄ christus ipleuit ꝓphas cōplendo que p ipsos dicta fuerant. Legez autē cōpleuit ni hil de ea trāsgrediēdo.scōo iustificādo per fidē qō lex p lr̄az facere non pōt. ¶ De ꝓphetis recte dictum est q̄ christus impleuerit in eis ꝓmissa. De lege tn̄ q̄ impleuerit eā iustifi cando per fidē:non est satis ad propositū xp̄i. Qz si lex mā sisset cū fide christi z iustificareť postea homo per ipaz legez per quā prius iustificari non poterat esset vere sibi datū ali quod cōplementum siue pfectio: z tamē aduenīēte iustifica tione que est per fidē cessauit lex: vt apostoli ostēderūt act. 15.ergo nō fuit tunc cōpleta lex: sed magis soluta. Et redit hoc ad qō.ś.dicebaꝫ de puero qui efficit vir. ¶ Augusti. ex ponit alio modo dicēs q̄ xp̄s effectus sacerdos ipetrat no bis indulgentiā de peccatis cōtra legez:quaz difficile erat obseruare etiā existētibus in gratia. ¶ Alio mō exponit im plere.s.addēdo aliquas declaratiōes cū ait. Puto etiam sic esse accipiendū qō dicit. Non veni soluere legē sed implere. hȳs.s.additamētis que ad expositionē pertinent antiquaꝝ sentētiarum ad cōuersationē in eis. ¶ Ponit tamē aliā ex positionē in lib.cōtra faustum.s.Impletur lex cū fiunt q̄ ibi p̄cepta sunt.vel cū exhibētur que prophetata sunt. Et ista sola est que oīno conuenit litterę z intētioni christi.s.q̄ lex

impleta

impleta sit exhibendo que in ea ꝓmissa sunt. ¶Sed dicet q ꝓphe hoc modo pñt ipleri: ſ3 non lex. ¶Dom q lex ꝓphe continet ꝑcepta. z tñ inter ꝑcepta ponunt illa ꝓmissa ad q̄ ordinabat lex: z pp que obseruabat: z ista poterāt impleri. ¶Sed adhuc obijcet q lex a xp̄o nō sit impleta sic: q: cō pletio legis est per charitatē. ad gala. 5. Omnis. n. lex i vno sermone iplet diliges proximū tuū sicut te ipsum. ¶Dōz q perfectio accipit ibi pro fine quodā: nō quidē pro fine vltimo operātis: ſ3 pro quodā fine intēto a legislatore. Nam lex cum non sit pp seipam ordinatur ad quādam felicitatē obtinuantium. Et ꝓpter hoc obseruat. Et tñ legislator intendit p legem introducere quādaz bonā habitudinē inter subditos. ſ. vt obseruando legē non se offendāt. Qō necesse eēt si nulli legi subiecti viuerēt. ¶Et per hoc legislator intendit quādam pacem vel amicitiā ꝓcurare inter ciues que per legem introducet: inquātū ipsi cōuersando recte ſm legē non se offendent mutuo. Et ista pax vel amicitia est quidā finis intentus a legislatore. Sic dicit. 8. ethicoz q legislator magis intēdit facere ciues amicos q̄ iustos: si posset inter eos perpetuā amicitiā introducere. ¶Et tñ adhuc ista amicitia vel pax nō est vltimū donū q hoies expectant per obseruationē legis: ſ3 ista pax imediate ordinat ad illud bonū. z poterat esse quedaz pars eius. ¶Sic intelligit qō apl's dixit legem ipleri in vno sermone. i. Totū qō lex intēdit p diuersa ꝑcepta: nō est nisi q hoies inter se charitatē hēant: vt magis inducit ad ro. 13. Et tñ nō est iste finis vltimus legis: sic pax aut amicitia nō est finis in politia vltimus. Jō cōpletio legis simpl'r non est per istā pacē vel amicitiā ciuiū: sed per hoc qō aduenerit illa felicitas politica ad quaz ordinat lex. Jstud aut est qō in lege ꝓmittitur: q: ibi vltimū bonuz ponitur ad qō mouet operans obseruādo legē. Et istud xp̄s impleuit: qn exhibuit in se oia que in lege ꝓmissa erāt. Et sic ē ista magis ꝓpria cōpletio legis q̄ introducere charitatē: q: charitas adhuc est qdā finis intra legē. i. qui hr̄ in ipsa obseruatione legis. Promissa aut per legē sunt aliqd ex̄ legē. i. q̄ non hr̄ in actu obseruationis legis: ſ3 dabunt obseruantibus: z sic apl's loquutus est de cōpletiōe legis q̄ nō est tota liter terminus: ſ3 manet hō adhuc in aliq̄ obseruatiōe legis. Xp̄s aut loquit de ipletiōe que est total'r terminus: iō vbuz apl'i non pōt total'r applicari ad pñs. ¶Hic dōm erat de tē pore quo legalia cessauerūt: z de aliꝭ dubꝭ circa h̄. de quibus dicet ad gal. 4. z. 5. q: ibi est locus eoz.

¶Qui ergo soluerit vnū de mandatis istis minimis: z docuerit sic homines: minimus vocabitur in regno celorum. Qui aut fecerit z docuerit: hic magnus vocabitur in regno celoz. Dico aut vobis: q: nisi abūdauerit iusticia vra plus ſq̄z scribarū z phariseorū: nō intrabitis in regnum celorum.

¶Qui g̃ soluerit. Hic ponit qualis debeat esse doctrina prelatoz ſm quā xp̄o se pforment. ¶Et cōsiderandū q triplex' est modus doctoz circa moralia quidā enim male viuūt z male docent circa legem: cuiusmodi sunt heretici vel infideles. ¶Alij sunt q bene docēt z bene viuūt: vt boni doctores catholici. ¶Alij sunt q bene docēt: z tñ praue quersant sic catholici doctores iniq tñ. ¶Istos tres modos doctoz ponit hic xp̄s. de scō ibi. ¶q aut fecerit ℣. de 3°. ibi. ¶dico autez vobis. ¶Circa ꝓmū dr̄. ¶Qui g̃ soluerit vnū ō mādatoꝝ istis minimis ℣. Instruebat hic xp̄s apl'os qui futuri erāt doctores totius orbis: iō ostendebat eis pditionē doctoz. Bonus aut doctor dz recta docere z ſm illa quersari. sic de xp̄o dicit act. p̄ q cepit Jesus facere z docere. ¶Pōt aut deprauari aliqs circa hoc total'r. ſ. falsa docēdo: z male opando. Et qa qui falsa docet in moralib⁹. pus ipse illa agit: z in excusationem sue vite sic docet q: vellet alios sibi sil'es facere. dicitur p̄. ¶Qui soluerit vnū de mādatis istis ℣. soluere mandatum est facere ꝫ illud. Q: cū mādatū nihil aliud hēat nisi vim obligandi: cū quis nō obseruauerit illud destruit totū vigorez eius: z sic soluit illud. ¶Et dr̄ ¶de mandatis istis minimis ℣ i. de mādatis istis que ego p̄dico. Et dixit minimis. Quasi dicat. Nō solū incurret penā quā ego p̄nūcio illi qui violauerit aliqō mandatū de magnis: ſ3 etiā q minimū oium soluat punieť. ¶z docuerit sic hoies ℣. Ad h̄ qō hō puniat' sat' est q soluat mandatū aliqō legis. z non regrit q ēt doceat hoies sic facere. Q: tñ xp̄s loquebat hic de doctoribꝰ quoz opus est docere: dixit z docuerit sic hoies. ¶Ponit ēt hoc propter penā que subiungit. ſ. minimus vocabit in regno celorum: q: ista pena solū est eoz qui male viuūt ꝫ legē agēdo z p̄dicant sic agendū esse. Qui aut legē soluerint z tñ non docuerint hoies illam soluere punient. ſ3 non erūt minimi i regno celoz. z dr̄. ¶minimus vocabit in regno celoz ℣. i. in eccl'ia erit minimus. Q: nō pōt esse deterior q̄s qui praue viuit z puerse docet. Xp̄s aut intēdit per h̄ inducere hoies ad obseruandū oia que ipse hic p̄dicauit. ſ. vt ꝑcepta obseruent. z cōtra illa nō doceant. ¶Qui aut fecerit z docuerit ℣. i. qui impleuerit mandatū qōdaz z docuerit hoīes illud obtuare predicando eē obseruandū vel hortādo ad obtuationem: z isti sunt recti doctores q duplici honore digni sunt: q: recte viuunt z recte docēt. p̄ma cōm. 5. ¶Hic magnus vocabitur in regno celoz ℣. i. vocabit magnus in eccl'ia militāti: q̄ est regnū celoz. Et hoc q: h3 duplicē magnitudinē: vnaz bone vite: z aliā sane doctrine. Uel in regno celoz. i. in vita eterna: q: qui bene docet z recte viuit: non solū vitam eternam hēbit: sed ēt magnā excellētiā hēbit in illa. sic dr̄ Daniel. xij. Qui docti fuerint fulgebūt quasi splēdor firmamenti: z qui ad iusticiā eruditos multos q̄si stelle in ꝑpetuas eternitates. ¶Et sic vocabunt magni in regno celoz: q: nō solum habebunt premiū essentiale cōmune cū ceteris: qō est videre deū sed etiā premiū quoddā accītale vltra ceteros: qō vocat aureola: z cōpetit doctoribus sacre scripture. De aureolis aūt dicet. J. 13. ¶Dico. n. vobis: q: nisi habundauerit iusticia vra plus q̄s scribaz z phariseoz ℣. Jstud est tertiū q̄tū ad illos qui bene docēt: z male viuūt. Nā non sufficit eis ad eūdum in vitā eternā illud docere. huiusmodi aūt erant pharisei z scribe. Nā isti p̄dicabant inter iudeos. sic dr̄. J. 7. q mirabantur turbe in doctrina xp̄i: q: erat docēs: sic ptātē hns: z nō sicut scribe eoz z pharisei. ¶Isti aūt vt iusti viderent p̄dicabant ea q̄ iusta sunt: imo z vltra nēcia addebant aliqd vt strictioris vite z maioris scitatis viderent: z tñ nō obseruabant ea q̄ p̄dicabāt. vt p3. J. 23. ſ. Super cathedrā moysi sederunt scribe z pharisei. Oia q̄cūq; vobis dixerint facite z facite. ſm vo opa eoz nolite facē. Dicūt. n. z nō faciūt. Alligāt enī onera grua z ipoztabilia z iponūt ea humer] hoiuz: digito aūt suo volunt ea mouere. De ista iusticia dicit xp̄s q nō sufficit hoi ad intrandū in regnū celoz. ¶Scribe vocātur sapientes: q: in scripturis eruditi sunt. Quid aūt sunt pharisei: z de ritibus eoz: z de q̄ttuor sectis iudeoz. ſ. phariseoz saduceoz: esenoz: z de quarta phia. late dcm est. s. 3. c. q. 45.

¶Dicit hic nisi habūdauerit iusticia vra. i. nisi fuerit maior Quasi dicat. Pharisei z scribe iusticiā quādā habēt: ſ3 non sufficientē. ¶Est enim iusticia duplex. ſ. recta facere z recta docere. Nā iusticia dicit quādam rectitudinē: z vtrobiq; est rectitudo. Recte viuere etiā si nihil doceamus sufficit homini: recte tñ docere: nisi recte viuamus nō sufficit. Scribe aūt z pharisei hēbant vnā iusticiā istaz. ſ. recte docere. sed nō. viuere: ideo nō sufficiebat eis ad vitam eternam. Christus igitur dixit. Nisi habūdauerit iusticia vestra cū. i. nisi fuerit maior. Jta q non solū recta doceatis sicut pharisei z scribe: sed etiā recte viuatis nō habebitis vitā eternam. Totū hoc dirigebatur ad doctores noui testamēti. quibus opus erat tā in vita q̄s in doctrina hēre rectitudinē. ¶nō intrabitꝭ in regnū celorum ℣. i. in vitā eternam. Nā hic non pōt accipi p eccle sia militāti: q: in ea erant isti scribe z pharisei qui recta docebant z male viuebant: sed beatitudinem nūq̄s assequerētur sic faciendo.

¶Que sunt mandata ista minima de quibus christus hic loquitur. Questio. CI.

Queritur que sunt mādata ista minima de quibus hic xp̄s loquit. ¶Putāt quidaz q sunt mādata veteris testamēti: q: illa sunt minima: eo q sunt minora mādatis noui testamēti: q: minus cōferunt. Et sic inuit Augusti. dicens. Uel ecōtrario illa que ꝑcepta sūt in lege dicūtur minima: que aute christus dicturus erat sūt maxima mandata. Et tūc oportet cōtinuari istam litterā precedēti. Q: christus dixerat. s. q dōec trāseat celū z terra nō preteribit iota vnū aut apex de lege. Jdeo subdit quasi inferendo. ¶Qui ergo soluerit vnū de mādatis istis minimis ¶. Quasi dicat q: de lege non pōt aliquid cadere: nec ēt vnuz iota aut apex que sunt partes minime legis. Jlle qui voluerit soluere aliqd de lege etiā si sit mandatū minimū peccabit

B Nō approbat ista opi. pā rō.

grauiter: ꝛ vocabit minimus i regno celoꝝ. ¶ Iste sensus satis cōuenienter videbat adaptari: ꝛ tm̄ non videt ꝯsonare intentioni xpi. Qꝛ per hoc videret inui q̄ xps hortaret doctores predicare mādata legis veteris: ꝛ obseruare illa promittendo premiū. ſ. ⁊ Qui aūt fecerit ⁊ docuerit sic magnus vocabit in regno celoꝝ ⁊. Xps tm̄ non predicauit mandata legis veteris: nec ēt apli: sed mandata legis noue. Et christꝰ non hortatus est hoies obseruare legē moysi: cum potiꝰ dissuaderet quedā que erant in lege sicut dare libellū repudij. dicens iam esse illicitū. vt ps. j. in lra. Et ipse incepit soluere legē quātum ad obseruationē: ꝛ cōpleuerit quātum ad promissiones: vt ostensum est in precedēti. q. ergo non intēdebat

2ª rō. de p̄ceptis veteris legis: qꝛ videret sibi repugnare. ¶ Item quicq̄ christus mandauit: semp mansit. Si igit ipse dixisſ q̄ predicatores deberēt predicare ista mandata veteris legꝫ ⁊ viuere per illa vt intrarēt in regnū celorum: semp hoc obligasset. ergo nō loquebat de mādatis legis moysi. Sꝫ dōm q̄ loquebat de mandatis legis noue quā ipse introducē incipiebat: qꝛ ista nec̄e erat obseruari ¶ Sed tūc dicet quō dī

C Rñsio auctoris ad q̄ situm. q.

de preceptis istis minimis. ¶ Dici p̄t vno modo q̄ omnia precepta noui testamenti vocant minima. ſ. in pctō: si hō illa transgrediat. ¶ Precepta legis moysi sunt minima in actu i. minimus labor est in obseruādo illa: ꝛ sūt minima in retributione: qꝛ sunt parua in labore. sunt tm̄ magna in pctō: qꝛ qui peccauerit in eis: cū possit facilr cauere: eo q̄ nō sit difficile obseruare talia mādata peccabit grauiter: qꝛ ceteris paribus: tanto pctm̄ est maius quato peccandi occasio est minor: qꝛ tūc ē tota cā ab intrinseco. ſ. ab iniqtate hois. ¶ Mā data aūt xpi sunt magna in actu: qꝛ laboriosius est cauere cōcupiscentiā: ꝛ cauere irā: magis q̄ cauere ipsum homicidium reale: ꝛ adulteriū sunt. Etiā magna in retributiōe: qꝛ est magnna difficultas in obseruādo illa. Sunt vō minima in peccato: qꝛ facere ꝓtra illa minus pctm̄ est q̄ ꝓtra mandata legis moysi. Minus. n. est irasci q̄ occidere: ꝛ minus cōcupiscere q̄ fornicari. ¶ Sic dicit Chriſo. super mat. Et ita erit

D Alia expō

sensus q̄ qui soluerit aliq̄ de mandatis minimis. i. de mandatis noui testamēti erit minimus in regno celoꝝ. ¶ Aliꝫ potest intelligi ꝛ melius q̄ mandatū minimū non dicat hic specialr ꝓ mādatis noui aut veteris testamēti: qꝛ i vtroq̄ testamēto sunt mādata quedā magna: ꝛ quedā minima. Sꝫ dicuntur hic minima cōparādo ipsa mandata noui testamēti inter se. Quasi dicat. Non solū qui soluerit aliq̄ mandatum magnū de hūs que predico, erit minimus in regno celorum: sed etiā qui soluerit minimū. Qꝛ q̄ñ quis docet sciēter contra aliq̄ mandatū noui testamēti est hereticus vel infidelis. Et ad hoc q̄ sit hereticus ita: sufficit q̄ p̄dicet ꝓtra mandatum mimū sicut p̄ maximū: ꝛ q̄ predicet ꝓtra vnuꝫ sicut si p̄dicet ꝓtra multa. Et isto mō dꝫ littera intelligi ꝓuenienter. ¶ Sed tunc dicet quō lra ista dependet a p̄cedenti cuꝫ dicatur hic. qui ergo soluerit: q̄ est ꝓtinuatiū vel illatiū.

E Rñdet ista tie.

¶ Dōm q̄ intelligit sic: qꝛ xps dixerat q̄ venerat ad implendum legē ⁊ ꝓphetas. i. ad implendū omnia ꝓmissa in eis: ita q̄ non trāsiret aliquid de lege: sed q̄ oia fierent. i. cōplerent in eo per q̄ ostēdebat se esse messiaꝫ: qꝛ nemo alius poterat implere promissa in lege. Et tm̄ messie obediendū erat in omnibus que iuberet: cū ad eū ptineret dare mandata quecūq̄ vellet: cū finē daret legi p̄cedēti. ⁊ per hoc ptinebat ad eum introducere alia: vt oñsum est. ſ. q. xcvij. ⁊ sic nec̄e erat obediri oibus preceptis eius. Qui ergo soluerit aliq̄ de mādatis q̄ ipse introducebat vocaret minimꝰ in regno celoꝝ.

¶ Qūo possit vocari mimus in regno celoꝝ q̄ minima mādata transgredi: ꝛ ita docet cū talis nō possit esse in regno celorum. Questio. CII.

Queritur qūo poterat vocari minimus i regno celoꝝ qui solueret mandatū ⁊ predicaret ꝓtra illud: qꝛ iste nō posset esse in regno celoꝝ. ⁊ sic nō esset ibi minimus nec maximus. ¶ Dōm q̄ poterat intelligi q̄ vocaret minimus in regno celoꝝ. ſ. p̄ reputationeꝫ: qa quādiu hō hic manet bonuꝫ vel malū opans a deo reputat ꝑm opera sua. Jdeo qui recte operat reputat a deo dignus vita eterna. ⁊ ēt dī esse in lib. vite ꝑm p̄tē iusticiā. Qui aūt male operat reputat a deo dignus morte eterna: ⁊ ita a tota curia celesti. Et ita qui soluit mandatū: ſ nō sit in regno celoꝝ reputat minimus in regno celoꝝ. ¶ Et hoc satis cōuenit lre: qꝛ nō dicit hic minimus erit in regno celoꝝ: ſ minimus vocabitur in regno celoꝝ. i. apud illos qui sunt in regno celoꝝ vocabitur minimus: ſ ipse nō sit ibi. ¶ Alr pōt dici q̄ regnū celoꝝ multiplr accipit. Aliq̄n eni ꝓ illa vita beata q̄ erit post hāc vitā: qꝛ ibi sancti regnabūt in celo cuꝫ deo. Et ita xps dixit. Ego disposui vobis sicut disposuit mihi p̄ meus regnū vt edatis ⁊ bibatis sup mensaꝫ meā in regno meo. Luc. 22. ¶ Aliq̄n accipit ꝓ ista eccl'ia militanti sic dicit Grego. in quadā omelia. ¶ Aliq̄n accipit ꝓ tēpore resurrectionis gñalis in quo singuli pcipient q̄ fecerūt in anima ⁊ corpe. ¶ Primo mō necesse est accipi q̄n dī nō intrabitis in regnū celoꝝ. Nā in eccl'ia militāti nemo eē ꝓhibetur ⁊ intrare in eā. Etiā ad resurrectionē oēs peruenient boni ⁊ mali: sed ad bitudinē non oēs peruenient. Jdeo ipsa vocatur hic regnū celoꝝ. ¶ Et tm̄ q̄n dicit qui soluerit ⁊c. ⁊ sequitur minimus vocabit: pōt intelligi in tribus modis.

¶ De p̄mo exponendo sicut. ſ. ſ. q̄ nō erit in regno celoꝝ: sed apud eos qui ibi erunt reputabitur minimꝰ. ſ. minimus omnium hominū in valore: ⁊ hoc erit vocari minimū. ¶ 2º modo intelligitur in regno celoꝝ. i. tempore resurrectionis erit minimus: qꝛ minimus gradus boni dabit sibi. i. maximus gradus pene vel mali. ¶ Et sic exponit Chriſosto. in q̄dam omelia dicens: cū audieris minimuꝫ in regno celoꝝ: nihil aliud suspicare q̄ supplicium ⁊ gehēnam. Regnum enim nō dicit vtilitatē regni: sed etiā dire consuevit tēpus resurrectionis ⁊ aduentū christi terribilem. ¶ Secūdo modo exponēdo intelligitur q̄ in regno celoꝝ: idest in ecclesia militanti minimus vocabitur. i. minimus erit ille qui soluerit mandatum ⁊ docuerit sic homines: qꝛ reputabit hereticus ⁊ p̄scidetur ab ecclesia. Et hoc est minimuꝫ in ecclesia fieri: qđ est tale fieri vt iam ps eius eē aut in illa esse nō debeat. ¶ Sic accipit Grego. in omelia quadaꝫ. ſ. per regnum celoꝝ tm̄ presens ecclesia accipienda est in qua doctor qui soluerit mandatū mimus vocatur: qa cuius vita despicitur: restat vt eius predicatio contēnatur. ¶ Et istud est inquātum soluit preceptum: qꝛ tunc cōtēnitur: si tamē doctor non solum preceptum soluit: sed etiā alīs sic faciendum esse dicit. Jam non solum contēnitur: sed etiam hereticus reputatur. ¶ Sic ēt dicit Chriſostomus super matthēū q̄ regnum celoꝝ ecclesia presens est: ⁊ ita cauendum est: qꝛ non accipitur semp eo dem modo regnum celoꝝ etiaꝫ in eodem contextu. ¶ De predicatoribus quātum ad eoꝝ officium: ⁊ potestatem: ⁊ an peccent predicādo si mali sunt dicetur forte Joan. x. c.

Audistis qꝛ dictum est antiquis. Non occides. Qui autem occiderit: reus erit iudicio. Ego autem dico vobis: qꝛ omnis qui irascitur fratri suo: reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo raca: reus erit concilio. Qui autem dixerit fatue: reus erit gehenne ignis.

⁊ Audistis quia dictū est ⁊. Descripsit. s. Mattheus. virtutes contēplatiuoꝝ ⁊ prelatoꝝ in quibus cōsistit iusticia habūdans super cōmunem iusticiaꝫ. ſ. iusticiam vite ⁊ doctrine. hic describit cōsequēter virtutes actiuoꝝ in quibus consistit iusticia sufficiens ad salutem que est iusticia recte vite. ¶ Pro quo cōsiderandum q̄ ad habēdū vitam eternaꝫ sufficit homini obseruare mādata. sic dicit. ⁊. 19. Si vis ingredi ad vitam serua mādata. ſ. moralia que sunt in decalogo: ⁊ similia. Et ob hoc xps volens dare hoi viam quādaꝫ planā ad salutem: nō dedit alia precepta moralia: ſ replicauit ipa precepta decalogi: q̄si inuens q̄ nunc etiā in lege sua obseruanda erant. ¶ Induxit g̃ hoies ad obseruandū illa veruꝫ intellectū ipsoꝝ declando: ⁊ errores iudeoꝝ circa hoc ortos excludendo. Et diuidit in tria: qꝛ ꝓmo dat xps intellm aliquoꝝ preceptoꝝ moraliū. scō aliquoꝝ preceptoꝝ iudicialiū ibi. ⁊ Audistis qꝛ dctm est antiqs oculuꝫ ꝓ oculo ⁊. Tertio ponit intellectū cuiusdam p̄cepti de dilectiōe ꝓximi in quo fundat tota lex ibi. ⁊ Audistis qꝛ dctm est antiqs diliges proximū tuū ⁊. Prima in duas: qꝛ p̄ ponit intellꝫ quorundā preceptoꝝ scōe tabule que ordinant hoieꝫ ad proximum. Scō ponit intellectū cuiusdā p̄cepti ꝑme tabule ordinantis hoiem in deū ibi. ⁊ Jterū audistis qꝛ dctm est ātiqs non periurabis. ⁊ Prima iterꝝ in duas: qꝛ p̄ declat vnū p̄ceptum. scō declat duplex corrolarium ibi. ⁊ si offers munus tuuꝫ. ¶ Circa p̄mū cōsiderandū est: vt j. declabit q̄ quidā

iudeoꝝ

iudeoꝝ putabant in p̄ceptis negatiuis legis solum ꝓhiberi opera exterioꝛa: ꝛ nō affectionez animi. Sicut ꝙ ꝓhibereꝛ adulteriū: ꝛ tm̄ non desideriū adulterandi: ꝛ homicidiū ꝓ hiberetur: sed nō ira que incitat hoiem ad homicidiū: cuz sit appetitus vindicte: ꝛ sic vetareꝛ furtum ꝛ non desiderium furandi: ꝛ ita de silibus. Xp̄s aūt voluit oñdere ꝙ nō soluz opera exterioꝛa: sed ēt affectus animi caueri dz circa p̄ceptū negatiuū: ꝛ ponit hic aliqua istoꝝ. Et p̄ ponit de homicidio in quo iudei quidā solū putabant esse pctm̄ si quis realr occideret aliū. Xp̄s aūt oñdre vult ꝙ desideriū ēt occidēdi sit pctm̄. Et nō solū hoc qō pertinet ad irā deoꝛdinatam ꝛ ma gnam: sed etiam oñdit ꝙ leuis ira: siue sit in solo aio: siue in aio cū qbusdā ꝛbis cōtumelioſis pctm̄ sit. Et sic dī. ⁋ ¶ Au distis q: dc̄m est antiqs ⁋. Isti sunt iudei qui fuerūt in deser to qbus data est lex. Nam eis dc̄m est: nō occides. ꝛ vocan tur antiqui: q: isti fuerunt ꝑmoꝛdia ppli iudaici: cū ipsi ò no uo assumpti fuerunt a deo in populū per modū cuiusdaz pa cti exo.19. ꝛ ipsis lex tunc de nouo data est exo.20. ꝛ deute. 5. ⁋ Nō occides ⁋. Istud erat mandatū sc̄ōm sc̄e tabule in mandatis pertinētibus ad ꝓximū. Et quātū ad lr̄az vī itelligi de sola occisione reali. Et tm̄ manifestū est ꝙ q vetat ho micidiū: nō ꝑmittit mēbroꝝ mutilationē: aut pcussionē que homicidio ꝓxima sunt: nec ēt ꝓtumelias aut irā: cū ista sint occasio homicidiȳ: ꝛ ex hȳs soleat induci. Prohibito ḡ homi cidio: oia ista ꝓhibita erant. Sic̄ qui ꝓhibet ꝙcupiscen tiam omne malū ꝓhibet: eo ꝙ oia mala sequūtur ex cōcu piscentia. eꝛ de cōstitutionibus. c. Nā ꝛ ꝙcupiscentiā. Et tm̄ ꝓpter rudes xp̄s voluit explicare qūo ira ꝛ ꝓtumelia ꝛ oia pertinentia aliqualr ad homicidiū sint ꝓhibita. Jdeo dixit ⁋ Ego aūt dico vobis ⁋ tc̄. ⁋ Qui aūt occiderit reus erit iu dicio ⁋. i. qui occiderit hoiem sp̄ōte non habēs legitimā causā occidendi: erit reus iudicio. i. de eo iudicabiꝛ ꝙ occidatur: ꝛ erit reus mortis ꝓ sanguine effuso. ¶ Istud aūt fuerat di ctum antiquis: nō quidem inter p̄cepta moꝛalia in decalo go: q: ibi nulla pena apponiꝛ: sed inter p̄cepta iudicialia in quibus taxanꝛ pene exo.21. ſ. Qui pcusserit hoiez volēs oc cidere moꝛte moꝛiaꝛ. Et iterū dicit. Si quis de idustria occi derit ꝓximū suū: ꝛ per insidias: ab altari meo euellas euz vt moꝛiaꝛ. ſ. non solū moꝛieꝛ: sed ēt nulla locoꝝ imunitas ei ꝓderit. Nā etiā si ad altare cōfugerit ꝛ appꝛehenderit coꝛ nu altaris. Jnde euelleꝛ vt trahatur ad moꝛtē. ⁋ Ego autem dico vobis ⁋. Hic ponunt ea que xp̄s videꝛ addere ad istud mandatū. ſ. cauere ab ira ꝛ cōtumelia: que nō sunt vere addi ta. vt. ſ. dc̄m est: cū in ipso mādato intelligerenꝛ: sed ponunt per modū decꝛationis. ꝓpter simplices qui putabant se tene ri solum ad ea que littera expꝛimebat. Chꝛistus aūt dīc. Ego dico vobis: q̄si diceret non putetis ꝙ solū sit peccatū in occi dendo sic̄ putare soletis: q: ego dico vobis ꝙ etiā iraſci pec catum est. ⁋ Qꝛ ois qui iraſcitur fratri suo ⁋. Chꝛistus dixit iram esse peccatū que est aliqd p̄cedens ad homicidium. Et ponit hic tres gradus ire: quoꝝ qlibet pctm̄ est. ¶ Primus est per irā in solo coꝛde. ¶ Scōs per irā expꝛessaz per vocē qō ad contumeliā pertinet. Est tamē vox ꝓfusa que nō signi ficat aliquid determinate vel est aliqd valde leue. ¶ Tertiꝰ gradus est in ira expꝛessa per vocē q̄n determinate cōtume lia significatur. ¶ De ꝑmo dicit. ⁋ qui iraſcit fratri suo ⁋. i. qui iraſcitur per solū motum animi appetēdo ei aliqō maluz vel desiderando aliquā vindictam nihil expꝛimendo. ¶ Et intelligendū est in oibus istis tribus gradibus ire ꝙ nō se quatur aliqs effectus exterioꝛ vltra vocē cōtumelioſaz. Qꝛ si sequereꝛtur mutilatio mēbꝛi: aut pcussio: aut dānum quod cūq illatū rebus: iam pctm̄ exiret sp̄em ire: ꝛ non diceꝛet so lum peccare per irā: sed hēret nomen ꝛ spēm. Ut si qs p iraz violenter auferret alteri bona: vocareꝛ ꝓeda vel rapina. si clam vocareꝛ furtuz. Uel si per irā vt infamaret eum cogno sceret vxoꝛē vel filiā: non pertineret ad irā: sed ad adulteriū vel raptuz aut violentiā. Et sic in oibus alȳs dānis vel offē sis que ex ira ꝓuenire p̄nt. Nā ꝓꝓia nomina ꝛ spēcies ac ꝑipiunt ꝑm varietates suas. Cū autez ira sistit in aio: vel in sola voce hz nomē ire. Jdeo xp̄s posuit hic gradus in ira ꝓ ut est in aio: vel in voce terminaꝛ. Non aūt ꝓput ex ea sequiꝛ aliquid in rebus extra. ⁋ reus erit iudicio ⁋. Sicut ponūtur tres gradus peccati ire. Jta ponunt tres gradus per habitu dinem hois qui condēnatur ad penā. ¶ Naz ꝑmus ſtatus eius qui condēnari dz: est discussio cause: ꝛ ꝙ ei deꝛ locus defensionis ꝛ excusationis. ¶ Secūdus est postq̄z per dis cussionem aliqs cōuincitur de crimine manet ei ꝙ condem netur: lz nondū sit condēnatus. ¶ Tertiꝰ ſtatus est ꝙ post q̄z quis per sentētiam fuerit condēnatus: tradatur sentētie executioni. ¶ Jsti gradus habēt se per additionē mali. Qꝛ ꝓmus est minimus in malo. Nā lz maluz quoddā sit ꝙ hō de crimine accusetur ꝛ discutiatur cā eius: ꝛ necesse sit ei se defendere: tm̄ est adhuc paruū malum: q: manet homini lo cus defensionis. Et hoc pōt esse ꝙ non cōdēnetur. ¶ Se cundus gradus est cōdēnatio postq̄z ꝓstito de crimine: ꝛ nō existente aliqua defensiōe legittima ex parte rei: fertur cōdē nationis snia in ipsum. Et iste est deteꝛioꝛ gradus: q: iā ho mo de iure determinatus est ad penā. ¶ Tertius gradus ē executio. Et iste est pessimus omniū. Nam in p̄cedenti ad huc poterat manere aliqō remediuz de iure. ſ. per appellatio nem suspendentē effectū sentētie: ꝛ poterat ꝓraria sentētia foꝛtassis postea haberi per aliqua legitima documenta que apparent. Et dato ꝙ nō esset aliqō remediuz de iure: saltem poterat aliqō eē de facto. ſ. euadere ne tradereꝛ sentētia exe cutioni. Cū tm̄ snia iam executioni tradiꝛ: nullū remediū de iure nec ò facto manet: ꝛ est pessimus gradus mali. ¶ Pri mus gradus vocaꝛ hic eē reū iudicio. i. teneri ad rn̄denduz in iudicio de crimine de quo accusaꝛ: cū adhuc locus est li bere defensioni. Et non pōt esse minoꝛ gradus in via ad cō dēnationē ꝓ delicto. Et coꝛrn̄det hic ire que est in solo aio. ¶ Et est intelligendū ꝙ sit leuis ira. Nā ꝓterat esse ꝙ ira que in solo aio est sit multo grauioꝛ ea que in voce expꝛimiꝛ vt cū quis ex odio deliberauit alteꝝ occidere: lz hoc occultū maneat in aio grauius est q̄z cū quis ex leui ira ꝛbum aliqō ꝓtumelioſum alteri dicit: nihil vltra mali intēdens. Et q: re gulariter ira que in solo aio est. minoꝛ est ea que per vocē exꝓ mitur: minimus gradus pene attribuiꝛ ei. ⁋ ¶ Qui aūt dixerit fratri suo racha ⁋. Jste est sc̄os gradus ire q̄n quis ex tra verbū aliqō cōtumelioſuz ꝓfert. Qō tm̄ sit leue: aut nō significans determinate ꝓtumeliā aliquam: sed ꝓfuse. Tale aūt est racha. ¶ Est eniz racha dictio hebꝛaica nihil signifi cans per modū cōceptus: sed solū per modū affectuȳ. Sicut sunt interiectiōes apud nos: lz potest significare hominem vanum vel sine cerebꝛo de quo magis dicēꝛ ⁋. ¶ Et pōt per hoc significari quelibet irrisio vel ꝓtumelia apud nos facta per signa aliqua sine voce: que signa eqpolent vocibuȳ non significatiuis: vt est in motu capitis vel alioꝝ membꝛorum ꝑm diuersam hominū ꝓsuetudinē. Uel irrisio fcā per voces non significatiuas que etiā apud diuersos hoies diuerse sī. ⁋ reus erit cōcilio ⁋. Jsta est pena vel aliqd per qō significaꝛ ꝓpoꝛtio pene debite isti gradui ire. Est aūt ꝓciliū q̄n discuſ sione fcā que coꝛā iudicibus fit: ꝛ cōpto crimine ꝓgregātur tam iudices q̄z ppli ad ferendū sentētiā ꝓdēnationis. Et sic erat inter iudeos q: oēs qui astabāt cōdēnabant reū. Et sic dī de xp̄o ꝙ sacerdotes ꝛ ꝓciliū totū ꝓdēnabant eum. Et tm̄ discussio cāe eius non fiebat per oēs: sed per solos iudices. ⁋ qui āt dixerit fatue ⁋. Jste est tertius gradus ire q̄n qs ira scitur alteri ꝛ dicit ꝛbū cōtumelioſuz determinate significās obꝓbꝛiū aliqō. ꝛ sic est qui dicit alteri fatue. Et idem intel ligendum est de silibus offensis. ¶ Aliqui intelligūt ꝙ fa tue sit aduerbiū: ꝛ est sensus ꝙ aliqs dicat alteri fatue. i. lo quatur ei stulte vel inspiēter dicēs aliqd ꝓtumelioſuz: quod non diceret si pꝛudēter se hꝛet. Qꝛ tm̄ fatue loquiꝛ dicit ea q̄ stulta sunt: ponēs ꝓtumelias. Nā ad stultos ptinet dicē cō tumelia. dicente Salo. ꝙ inter stultos sp̄ sunt iurgia. i. ꝓten tiones vocales: que ad cōtumelias pertinent. Uir autem sa piens ab illis abstinet. Primus tm̄ sensus est melioꝛ: q: alꝫ non esset distinctio istoꝝ graduum sicut solet assignari per doctoꝛes. ſ. de cōtumelia in voce significatiua: ꝛ in nō signi ficatiua. Qꝛ etiā quādo quiſ dicit alteri racha que est vox si gnificatiua: fatue loquiꝛ: cū ꝓtumeliaz dicat. Poneꝛ ḡ fatue ꝙ sit vocatiuus: ꝛ erit ꝓtumelia determinata. ⁋ reus erit ge hēne ignis ⁋. Jsta est pena coꝛrespōdens isti gradui ire: ꝛ si gnificatur per hoc executio sn̄ie: quādo realr ipsa pena īfer tur: qa gehēna ignis est infernus vel locus vbi aliqui cōbu runtur. Unde autem oꝛtum assumpserit. ꝛ. dicetur: q: nō est aliquis gradus deteꝛioꝛ in ira vocali ponitur ei status pes simus hominis condemnati: scilicet ꝙ sententia executioni tradatur.

¶ Qō sit ꝓhomicidium. Questio. CIII.

A Rñdet qsi to qonis.

Queritur nunc circa ea que dicta sunt hic ꝺ homicidio ⁊ ira. Et ꝑ circa homicidium qd sit. ¶ Dom ꝙ homicidiu dicit mortē hois. i. occisionem eius. Est aut occisio auferre vitā rei viuēti. Et qz vbicūq; est aia est vita. qz ipsa aia est vita corpis aiati in oib⁹ rebus animatis pōt eē occisio. Uñ arbor qz viuit si p̄scidaꝛ aut a radicibus euellaꝛ qm̄ vere moꝛi pōt dici ꝙ occidit. Lz iste modus apud pl'mos nō sit ꝙsuetus in loquutiōe. Quidā tm̄ i tm̄ assueuerūt huic loquutioni: qz non solū p̄scisionem aut euulsionē aut qlibet destructionē plante occisionē eē dicunt: sed et peccatū esse asserūt. vt dicet se. q. ⁊ ita manichei tenuerunt. ¶ In bestijs aut vbi nō soluz est vita: sz et multe opationes vitales ⁊ motus apparentes sil'es nr̄is motib⁹: dicimus pecora occidi. Et tm̄ an licitū sit ea occidi dicet seq. q. ¶ Ista tm̄ occisio adhuc nō sufficit ad rōnē homicidij: sed opz hoiez eē qui occidit. ¶ Aliqn̄ tm̄ destruit aliqs ne sit hō non tm̄ est homicidiū. sic si aliq̄ mulier cogaꝛ pati aboꝛsū qm̄ non est puerperiū formatū. Nā per lꝫ ipedit ne sit hō ille cōceptus qui formabaꝛ ad humanā spēz. Si tm̄ nōdū erat aia infusa: homicidiū nō est: qz nō auferꝛ vita: sz ipedit ne ad vitam ꝓueniat. Sic hiero. ⁊ hr̄ in decre. di. lvj. c. nasci. ¶ An vero mutilatio mēbroꝝ: aut percussio: vel volūtas occidēdi aut ꝓpinatio veneni: ⁊ silia vltra ipsaz realē occisionem dicantur aliquādo homicidiū. j. dicetur.

¶ An occidere pecora vel plantas abscindere peccatum sit. Questio. CIIII.

Opi. qrūdā ꝙ sit.

Queritur an occidere pecora vel plātaꝭ peccatū sit. ¶ Quidā dicūt ꝙ sic: qz resistere diuine ordinationi pctm̄ sit: cū pro ista resistētia debeaꝛ cōdēnatio ad ro. 13. Qui diue ordinatiōi resistit ipse sibi dānationem acqrit. Dia tm̄ viuētia ꝙseruanꝛ ꝑ diuinā ordinationem vt viuāt: ⁊ ab ea ꝓducunꝛ vt sint. Ipsa nāq; de hijs oib⁹ curam hz. Nā. j. seq. c. dī ꝙ lilia agri deus sic vestit ⁊ et fenuz. Et dī de passeribus ꝙ nō cadunt in terrā sine deo. i. sine ꝓuidentia eius. ⁊ ps. c. xlvij. dī. Qui ꝓducit in mōtib⁹ fenum ⁊ dat iumētis escā ipsoꝝ. ḡ occidere nō solū pecora: sz etiam

2ª rō plātas qō min⁹ est pctm̄ erit. ¶ Itē homicidiū est pctm̄ qz ꝑ illud hō priuaꝛ vita. est tm̄ vita cōis hoibus bestijs ⁊ plantis. ḡ eadē rōe auferre vitā illis erit pctm̄.

3ª rō ¶ Ité nō daꝛ pena aliq̄ spālis in lege dei nisi ꝓ pctō: ⁊ tm̄ occidēti bouem aut ouē vel aial qōcūq; alterius daꝛ pena exo. 23. ḡ occisio pecoꝝ pctm̄ et erit. ¶ Dom ꝙ circa lꝫ fuit erroꝛ multoꝝ. ⁊ ꝑ circa plātas. Nā aliq in tatā insaniā venerūt ꝙ et plantas euellere pctm̄ eē putabāt: qz ꝑ hoc vita eis tolleꝛ. Ita manichei tenebāt: vt Aug. de ciui. dei asserit dicēs: qō audimus nō occides: virgultū euellere ꝑm manicheū erroꝛē nephas ducimus. Hoc aut solū faciebāt: qz nullū viuēs ꝛstruere licere putabant. et si viuat vita iperfectissima sicut plante

A Rñ. ad qstum qōis ꝑª opi.

2ª opi. ¶ Alij errabant in lꝫ asserentes nō gñaliꝛ: sz circa quasdaz plātas illicitū esse illas p̄scidere: aut ramos tollere vel qcq; mali inferre. Et hoc qz putabant arboꝛes ꝙsecratas dijs gētilium. Quasdā. n. Junoni: alias Jouī: ⁊ sic ꝺ ceteris dijs cōsecratas eē dicebāt. Et sic laurus est ꝙsecrata phebo. Jsta fuit positio gentiliū quoꝝūdā. ⁊ maxie poetaꝝ. Nā dijs suis reuerentiā debebāt: iō hijs arboꝛibus spāliꝛ ꝙsecratis illis veneratione qdā exhibebāt: sicut nos locis sacris ad cultum dei dedicatis. ¶ Alij putabant illicitū esse arboꝛes qdā cedere. s. si sub illis cultus deoꝝ fieri solebat: vel et cultus veri dei. Nā gētiles ꝙsueuerant in mōtibus vbi erat arboꝝ dēsitas ⁊ vmbraz aras ad cultū idoloꝝ ꝙstituere: ⁊ maxie fiebat hoc ꝓpter cultū papi. Ubi expletis sacrificijs idoli vertebā tur hoies ad vacandū libidini rupto oi federe mr̄imonij aut ꝙsanguinitatis: sed sicut cuilz occurrisset feminaz aliquā de ꝓuemētibus ad sacrificiū accipere: ⁊ ꝓp huius rei verecundiā scelus istud in tenebris agebaꝛ vel in vmbra. Et ad hoc erat ꝓueniēs dēsitas arboꝝ vel si nō eēt locus arboꝝ fiebat

3ª opi. spec⁹ subterranea in q̄ in tenebris nephandū istud opus patrabaꝛ. Aliqn̄ aut tā arboꝛes qz spec⁹ sil'erant. Sic dī. 3. re. 15. de rege Assa ꝙ destruxit specū subterraneā papi ⁊ lucum eius. Et mr̄ez suā Maacha q̄ ꝑerat cultoꝛibus papi de posuit de regali honoꝛe. p3. 2. pali. 15. Ꝓpter lꝫ aut deꝰ iubebat nō plātare arboꝛes aliqs nec lucos apud altare suū deu terono. 16. sz iubebat ꝙ istr'ite destruerent lucos gētilium ⁊ statuas idoloꝝ deutero. 7. Et vbicūq; iubet statuas destrui ꝓcipit succidi lucos. s. ne esset istr'itis occasio colēdi idola in locis illis in qbus gētiles coluerant ea. ¶ In oibus hijs est erroꝛ. Nā abstinere a plātis ne destruamus vitā ipsoꝝ est oino irrōnabile: qz bonū cuiuscūq; rei est finis suus. plāte tm̄ facte sunt vt eēnt aiantibus in cibū. ḡ bonū ipsaꝝ ē ꝙ sumanꝛ in cibū ab hoīe ⁊ a pecoꝛibus cū nāt'r ad lꝫ ordinentur. ¶ Deus et sic expresse statuit. Gen̄. ꝑ. dicens ad ꝓmos parētes. Ecce dedi vobis oēz herbā ⁊ vniuersa ligna vt sint vobis in escā ⁊ cūctis aiantibus. ¶ Itē si nō liceret destrui plātā: qz viuēs est nō liceret occidi pecus: qz pl'es pfectiōes viuētis hz: ⁊ sic nullū viuēs liceret occidi: ⁊ tūc nō possz hō viuere: qz aial nō potest manere nisi ꝑ ptinuā nutritionem ꝓp quottidianā resol'onē. Libus tm̄ nō est nisi de reb⁹ viuentibus. s. de plātis ⁊ pecoꝛibus. Nā res que nūq; vitā hūerūt nō nutriūt: saltē non sunt ꝓuenientis nutrimēti sic terra ⁊ lapides ⁊ alia mixta ipfecta q̄ ad vitā nō ptingunt. Et tm̄ hō ⁊ pecora creata sunt vt viuerēt. ḡ opz nutriri de viuētibus. Sz ad nutritionē nece est viuēs occidi: cū alimētū ꝙuerti debeat in sbam aliti. Jō licitū est hoi occidere plātas viuētes. imo ⁊ neciuz est. Naz in statu pfecte iusticie deus iussit hoi comedere de oibus lignis que erant in paradiso gen̄. 2. Non ḡ fuit pietas q̄dā ista manicheoꝝ: sz potius fatuitas nesciētiū vti re ad finē suū. ¶ Scōi et errauerunt ⁊ grauius: qz motiuū suū erat ex iniqua cā. s. qz deos pl'es ꝙstituebāt: ⁊ tales illos faciebant qbus arboꝛes ꝓuenirent ⁊ dicerenꝛ ipsi diligere eas: sicut phebus dicebaꝛ diligere laurū: vt ait Ouidi⁹ ꝑ metha. ⁊ Minerua siue Pallas oliuā diligere dicebaꝛ: qz ista ad eā ptinebat: vt oñdit Aug. 18. de ciuitate dei. Sicut ḡ malū erat tales deos colere: aut illos esse deos putare. Jta erat iniquū obseruare reuerētiā aliquā circa plātas pp eos. ¶ Deus aut q vere deus est: talis est q cuz corpe nullā affinitatē hz: ⁊ ideo corpa pp se nō diligit vel ꝓncipal'r: sz ꝓpter spūs. ⁊ ipse nō vult corꝑal'r solū coli: sed potius spūal'r. Joā. 4. Deus spūs est: ⁊ qui adoꝛant eū opz in spū ambulare' vel adoꝛare. Et sic nō eēt pctm̄ tales arboꝛes p̄scidere: sz potius sicut idolatriā destruē ꝑ se bonū erat. Jta tales arboꝛes p̄scidere que ad idolatriā ptinēt meritoꝝ est. ¶ Tertij eodem mō errabāt: ⁊ magis determinate: qz arboꝛes illas ad cultū idoloꝝ: ⁊ ad turpes ꝓcubitus occultādos seruabant: vt dcm̄ est. Et iō erat valde meritoꝝ ꝙ qs illas arboꝛes p̄scideret: ⁊ deus sepe iubebat lucos p̄scidi. deute. 7. ⁊ nume. 33. ¶ Gentiles tm̄ istos lucos in magnū honoꝛē fuabāt sicut rē valde sacrā. Et si qs vellet tangere lucos oēs insurgebant in eum tāq; in hostē deoꝝ: ⁊ euersoꝛē boni publici. ¶ Sic ꝑ iudic. 6. de gedeone q ex mādato angeli subscissus erat lucū baal q erat in ciuitate efra. Et dī ꝙ nō ausus est ꝑ die facere timēs hoies loci ipsius. Uñ ꝑ noctez surgēs subscidit lucū ⁊ euertit arā baal. Mane aut fcō hoies vrbis venerūt ad Joas pīez gedeonis ꝓncipē vrbis dicētes. ꝓduc filiū tuū huc ⁊ moriaꝛ: qz destruxit arā baal. ⁊ subscidit nemus. Dixit aut Joas. Nunqd vltores estis baal vt pugnetꝭ ꝓ eo. Qui aduersari⁹ est ei⁹ moriaꝛ añq; lux crastina vēiat. Gedeon aut valde fuit laudat⁹ ꝑ isto ope. Uñ deus tradidit madiānitas ⁊ oēs ppl'os oriētales in manus eius. Judic. 7. ¶ Alij et fuerūt q errauerūt circa plātas q̄sdā dicētes non eē p̄scidendas: qz ibi viuebāt aliq hoies. Nā dicebant fuisse mutatos aliqs hoies in arboꝛes: vt ꝑ metha. de illa feia quā sequebaꝛ phebꝰ: mutata dī in laurū. Et soꝛores Fetōtis apō eridanū fluuiū dñr mutare in vlmos. 2. metha. Et ob lꝫ dī ꝙ electra q̄ fluūt de vlmis ⁊ indurant sint lacrime soꝛoꝝ Fetōtis q̄ adhuc flent frīs interitū. Multa silia asserit Ouidi⁹ ⁊ alij poete: q̄ lz ab aliqb⁹ eoꝝ vt fabule narrenꝛ: a ml'tis tm̄ gētiliū hec tāq; ꝛa credita sit: ⁊ sub q̄dā religiōe obseruabāt illis arboꝛib⁹ q̄sdā reuerētiā ⁊ pietatē exhibē. ¶ Hec q̄s ex puro erroꝛe ꝓcedūt. Jō cauere a p̄scisiōe arboꝝ ꝑ lꝫ illicitū' valde erat. Nullū nāq; corpus humanū in arboꝛez vnq; ꝛsum est. Et si ꝛteret nō maneret viuēs: sz eēt iā arboꝛ ⁊ nō hō. sic vxoꝛ Loth q ꝛsa est in statuā salis. i. in lapidē hñtē sapoꝛem salis gen̄. 19. cui⁹ vestigia adhuc manēt: vt dī in li. de situ terre sce. Sic ḡ frangere illū lapidē iā nō erat vulnerare cōpus vxoꝛis Loth: ita si qs p̄scideret arboꝛē in qua aliqō corpus hūanū ꝛsuz eēt nō lederet corpus nec oporteꝛet aliquā reuerētiā circa hmōi arboꝛē fieri. Sic scim⁹ corpa ꝺfunctoꝝ ꝛsa eē in terrā q̄ est in locis sepulcroꝝ: ⁊ tm̄ illā terrā sic reliquā cōculcamus. Nō est ḡ abstinēdū ab occisiōe plantaꝝ: qz superstitiosuz ⁊ erroneū lꝫ eēt. ¶ Circa occisionē bꝛutoꝝ adhuc

erat maioꝛ

erat maior cā dubitandi. qz in hūs apparent opationes vite manifeste: z in multis nobis sil'anť: ita vt interdū q̄daz nāli miseratione eis cōpatiamur. ¶ Aliq igiť putauerūt q̄ illicitus erat pecora occidi pp magnā sil'itudinē vite. Et fuit ista positio manicheoz pp cām supra positā. s. qz ista erāt viuentia: z erat cā magis appens: qz poterat hō sine aialium occisione de solis plātis viuere. ¶ Alij aūt putauerūt illicitū eē pecora occidi: z magis esse illicitū illa in cibū sumi. Et hūc pitagoras phūs tenuit qui suadebat hoibus psimoniā seruare z frugalitatē abstinēdo a carnib⁹. Et allegabat ml'ta ostendens q̄ iniquū eēt pecora occidere: z maxie illa. q̄ vitam simplicē hńt. z nos viuēdo iuuāt sicut boues z oues. ¶ Preciput ā cā sua erat: qz asserebat aias defunctoz hoium trāsire in corpa bestiaz vel in aliqō aliud corpus qōcūq; aptius inuenirent exeūtes de corpibus suis: z sic ꝓtingebat aliqñ transire aiam hois in corpus alterius hois qō nunc foꝛabatur: z aliqñ in corpus pecoris sicut magis dispositū inueniret. Uñ asserit aiam suā fuisse p̄us in euforbo milite occiso in bello troiano. de hūs late Ouidius. xv. metha. ¶ Idē etiā multi alij poete tenuerūt. Uñ Ennius poeta dixit aiaz suam fuisse aiam pithagoze. z eandē fuisse aiaz Omeri p̄ sucessionem tēpoꝛ. z ēt fuisse illā in quodā pauone. vt ait Persius in satyra que incipit. Rez ppl'i tractas. dicēs. Coꝛ iubet hoc enni postq̄ destertuit esse meonides qntus: pauone ex pitagoreo. i. Ennio dixit se esse qntū meonidē. i. qntū Omeruz. s. q̄ hūerat aiam eius qnto loco: z fuit illa aīa in pauone pitagoreo. i. fuit in pitagora: z ēt fuit in quodā pauone. ¶ Propter hoc g̃ videbať esse inc̄ueniens pitagore z q̄busdā philosophis pecora occidere. qz poterat ꝓtingere q̄ ibi eēnt aie patrū vel cognatoꝛ suoꝛ. Et occidendo pecora p̄iudicabāt aialibus q̄s de suis domicilijs excludebāt. z videbanť occidere pies suos. qz occidere p̄em nihil aliud est q̄s aīaz eius de corpe excludere. Et hoc isti faciebant: ēt videbanť comedere carnes p̄um suoꝛ: qz comedebāt corpa in q̄bus fuerāt aie p̄ium suoꝛ. Et ista videbāť eis satis nēcia tā ad abstinēdum ab occasione quoꝛūcūq; aialiū: z a sumēdo carnes eorum in cibū. ¶ Dōm tñ q̄ abstinere a carnib⁹ aialiuz: z ab eoꝛ occisione nō est aliqd laudabile pp cās predictas: qz ſz seipm licitū est carnes comedere z aialia occidere: qz nullus peccat ex hūc q̄ vtiť aliq̄ re ad illū finē ad quē est. Et tñ in ordine nāli rez iperfecta sunt pp pfectioza: z minus pfecta sp ordinanť ad magis pfecta. Et sunt pp illa. Sicut in via gñationis nā ab iperfectis ad pfecta ꝓcedit. Et inde ē qō in gñatione hois p̄us est viuū q̄s aial: z aial q̄s hō. Jta illa q̄ soluz viuūt vt plante sunt cōiter pp oia aialia: z aialia sunt ꝓpter hoiez. Jō si vtať hō plantis ad vtilitatē ꝓpriā: z vtať homo aialibus ad vtilitatē sui ipsius: nō est aliqd illicitū. Ut patet ēt per phm p̄ politicoꝛ. Sz inter vsus hūanos nō est aliqs magis necius q̄s sumere cibū: z ita in aialib⁹. Jō ꝓueniens erit aialia vti plātis in cibū z hoiez vti aialibus sil'r plātis. Et qz nō pōt esse aliqd cibus nisi moꝛtificeť: cū debeat trāsmutari quousq; trāseat in sbaz rei nutrite: licitū est hoi occidere plantas z pecora. ¶ Jsta p̄dcā sunt ēt ex dei exp̄ssa ordinatione que hoi z pecoꝛib⁹ sil'dedit plātas in cibū gen. p. Ecce dedi vobis oēm herbā z vniuersa ligna: vt sint vobis in escā z cūctis aiantibus. ¶ Usuz ēt carniū deus hoi concessit. Et tñ non ita cito carnes ꝓcesse fuerūt. Nā a pn̄o non legiť deus exp̄resse ꝓcessisse hoi in cibū ipsas carnes: sz solū herbas ꝓcessit: vt dcm̄ est. ¶ Et ēt in padiso de vniuersis lignis padi si māducare iussit gen. 2. de aialibus autē nihil loquutus est. Et tñ hō vescebať tunc herbis vsq; ad diluiuz. Et post illud a dño accepit spāle ptātem comedendi carnes gen. 9. ¶ Nā Noe z filij eius egressis ō archa deus dixit. Oēs pisces maris manui vre tradite sunt: z oē qō moueť z viuit erit vobis in cibū. i. licebit vobis comedere de illo: si volueritis. Et segť. Quasi olera virētia tradidi vobis cuncta excepto q̄ carnē cū sanguine non comedatis. i. sicut licebat vobis añ hoc comedere q̄cūq; virentia: z reputabaz esse cibos mundos: ita de cetero oia aialia erunt vobis in cibū ita mundū sicut olera. Et tunc ceperunt hoies comedē gñalit de aialibus. Prius tñ ptātē habebāt comedēdi de eis: cū nāliter pp ipsos eēnt. Sz nō vtebanť hac ptāte: forte qz de⁹ nō exp̄resserat eis hoc: z nō videbāt aliquā necitatē māducandi carnes. ¶ Sz ait Ambroz. in sermone de ieiunio: z hr̄ in decreť. di. 36. c. Sexto die. s. Sexto die bestie create sūt: z cuz bestijs est ozta edendi ptās: z vsus escaz vbi cibus eē cepit. ¶ Dōm tñ q̄ lz hoies in ꝑma etate nō manducarēt carnes. tñ aialia occidebant pp vsum pelliū ad vestimēta: vel ꝓpter alios vsus. Uñ Lamech venator fuit: z sagitādo aialia occidit Chaym vt inuiť geñ. 4. Et sic vsum aialiū in occidendo sp hoies crediderunt sibi esse licitū. Appet planius in Abel qui pastoꝛ fuit z offerebat dño de aialibus suis. s. de p̄genitis pecoꝛ in holocaustū geñ. 4. Licet g̃ hoi occidere animalia. ¶ Manichei aūt multū in hūc errabāt dicētes nō debere aliquā rē viuentē occidi. Quos Augu. increpat p̄ de ciuit. dei. dicens. Cū audimus nō occidas: nō accipimus hūc dcm̄ eē ō fructetis: qz nullus est eis sensus: nec de irrōnalib⁹ animalibus: qz nulla nobis rōne sociank: sed de hoib⁹ restat vt hūc intelligamus qō dcm̄ nō occides. Ipse tñ Aug. aliqñ tenuit errorē istuz manicheoꝛ asserens pctm̄ esse fructeta euellere z q̄ ficus plorabat qñ euellebanť ei folia: vt p̄z in lib. cōfessionuz: sed istū errorē postea abiecit. Irrōnabil'r g̃ valde manichei mouenť. ¶ Alij vo q nō occidebāt pecora nec comedebant carnes eoꝛ pp transitū aiaz irrōnabilius mouētur Nā ipol'e est aiaz hois transire p̄ varia corpa: ita vt illa anima. Maxie qdē per corpa bestiaz. Qz si aliqō corpus aia ref aia humana neēe erat coꝛporeū resultās eē hoiez: qz forma determinat spēm z nō mā: que est pura pō: z actus eius est foꝛa: iō sp rō dūe a foꝛa accipiť. ¶ Etiā qz nō poterāt cōuenire, corpa bestiaz in dispōnib⁹ suis aie humane ad hoc q̄ possit illis vniri z ibi manere. ¶ Et nō soluz poterat trāsire per corpa bestiaz: sed ēt aia vnius hominis nunq̄ potest esse in corpe alterius hois dādo illi eē: qz cū accepit indiuiduationē p vnionē ad mām: nō poterit eē nisi in coꝛpoze illo in quo accepit eē z idiuiduationē. De hūc magis dictū est in quodam libello nr̄o de statu aiaz corpe solutaz. Erroꝛ g̃ iste erat hoiuz pauca sciētiuz de nā aie. z vl'r de nā rez. Nō ergo est pp hūc cauendū ab occisione aialiū. lz g̃ cuilz hoi occidere pecora ad quoslibet vsus suos tāq̄ aliqd qō ,oio sui iuris est: z sibi ad nutū ꝓceſſ. De hūs. s. Tho scōa scōe. q. 64. articu. p̄. ¶ Ad p̄mū dōz q̄ vita aialiū ꝓseruať ex ordinatoe diuina: z ēt eē oiuz rez: qz nō poterat aliqd eē nisi a deo voꝛ careť z ꝓseruareť. Sapie. xj. Et depēdet eē oiuz rez a dō nō solū tāq̄ a cā efficiēte. sz ēt vt a cā actual'r ꝓseruante: vt ait Grego. q̄ nisi manus dñi oia q̄ creauit manu teneret i nihilum oia reducerenť. Nō tñ ꝓseruat deus oia ad eūdē finem vel eodē mō: sz sicut pp se creauit oia, puerb. 16. Eo q̄ ipse ē sūmuz bonū. Jta ꝑm dīaz bonitatis in reb⁹ creauit vnā rem pp alterā. s. ad vsus eius. ¶ Jta g̃ vita plātaz ꝓseruať ꝓpter vitā aialiuz. z vita bꝛutoꝛ pp vitā hoiuz. Jō hoi licet vti eis que pp se deus creauit: imo si iudicaret esse illicituz vti illis negaret diuinū ordinē in rebus. Sicut si qs dicēt illicitum esse bibere de aq̄ fluminū: qz nō est nr̄a: qō esset fatuuz. z tñ sic aq̄ ad vsus nr̄os est: ita ꝛoia q̄ sunt. ī. humanā spēm sunt ad vsum hois: qz nāl'r sunt minus pfecta q̄s ipse. Oēs autez hoies sunt in eadē spē: z nō excedit vnus alterū nāl'r. Jdeo non est vnus ad vsuz alterius nisi p accns ex culpa vel al's vt dicetur seq. q. Uñ Aug. p̄ de ciuitate dei dic q̄ iustissima ordinatōe creatoꝛis vita z moꝛs pecoꝛ nr̄is vsibus subdiť. ¶ Ad 2m dōz q̄ aialia bꝛuta z plāte nō hńt vitā rōnalē p quā a seipsis moueanť: sz mouenť quodā nāli istinctu qō iudicat illa nō esse naturaliter ꝓpter se sz ad alterū esse ordinata. Juste tñ res in vsum accipitur: qñ illi vsui accomodať ad quē ea nā instituit. ¶ Et cū dicit q̄ auferre vitā erit peccatum: eadē rōne in pecoꝛibus z hoibus. ¶ Dōm q̄ nō est eadē rō. Nā in eis que pp se viuūt pctm̄ est vitā auferre. Jn illis tñ que pp alterū viuūt non est pctm̄ q̄ vita eis auferať p illū pp quē viuunt. maxe si ad hūc p̄ncipal'r viuūt vt occidātur: z ita de plimis pecoꝛibus est: qz vsus p̄cipuus nr̄ i illis est sumere ea in cibū. ¶ Ad tertiū dōz q̄ occidere bouē vel ouē alicuius nō est pctm̄ inquātū est bos vel ouis: sz inquātū ad aliquē ptinent cui dānū irrogať vel iniuria q̄ aial suū occidať: iō non cōtinetur iste actus sub peccato occisionis: sed ad rapinam vel furtum vel ad aliam speciem delicti pertinebit ꝑm q̄ varie potest occidi.

¶ An sit licitū occidere hoies pctoꝛes. Questio. CV.

Queritur ¶ Dicunt, quidā q̄ nō: qz. ī. iz. in parabola quā xp̄s posuit de tritico z zizanijs. dixit nō extirpāda esse zizania. Et tñ zizania sunt hoies mali: vt dicit ibi, glo.

n

o

p

q

r

s. Thomas Q. Ad p̄m ar.

Ad 2m arg.

Ad 3m arg.

Opi. q̄rūdā q̄ non. p̄a rō

3° rō

4° rō

A Rñ° ad qſi situz. q.

B

C

z etiam christus ostendit: sed quod a deo prohibitū est: peccatum est fieri. Occidere autez malos esset extirpare eos de terra. ergo nō licet illos occidi. ¶ Itē iusticia humana pformatur diuine iusticie: q: illa est regula simplr rectitudinis. Et tñ fm diuinā iusticiā peccatores nō occidunt: sed refutantur ad pniam Ezechiel. 18. Nolo mortē peccatoris: ſz magis vt cōuertat z viuat. ergo etiā nos nō debemus eos occidere: sed permittere vt viuāt z possint cōuerti. ¶ Itē illud qō fm se est malum: nullo fine vel intētione fieri pōt bonuz: vt 2. ethicoz. de quibusdā actibus de qbus dicit Aristo. q nullo modo boni esse possunt: q: mox noiati malitia sunt inuoluti: z ponitur ibi adulterium: homicidium: z similia. Idem patet per Augustinuz in libro contra mendacium. occidere autem homines est de se malum: q: ad omnes debemus seruare charitatē: qō est illos fieri nobis amicos: amicos tamē volumus esse z viuere nono ethicorū. ergo omni homini ſ velle debemus. peccatum ergo erit velle occidere aliquem. ¶ Item sicut non licet alicui vti nisi requie iuris sui est: ita a fortiori non licebit occidere aliquez: nisi pertineat ius ipsius. Et tamen nullus homo pertinet ad ius alterius: sic apostolus increpabat eos qui iudicabant alios propter discernere vel nō discernere cibos. ad romāos. 14. scilicet. Tu qs es qui iudicas alienum ſuū dño suo stat aut cadit. Et dicit ibi deum esse solum dominum omniū z vnum hominez non posse per alterum iudicari: ergo a fortiori non poterit vnus per alterum licite occidi quātumcūq esset malus. ¶ Dicendum q licituz est occidi homines malos: imo laudabile valde est quādo fit sicut fieri debet. homo autem malus fm q malus est ordinatur ad mortez. ¶ Nam sicut homo inquātum est nāura quedam rationalis capax sūmi boni ordinatur naturaliter ad beatitudinez: ita inquātum malus est ordinatur ad penam. Quia malitia siue culpa cum in se dicat defectum vel deuiationem a bono: non potest ordinari reducendo ad bonum nisi per penam. Inquātuz homini per culpam excedenti limites rationis: competit fm rationem pena pro illo excessu. Et sic qō erat extra rationem reducitur ad rationem per penam que est quoddā bonum inquātum fm rationez limitata est. ¶ Et non est aliquod bonū quod possit malum culpe corrigere nisi pena: quia omnes act⁹ rationis fugiunt culpam z malitiam. sola autem pena est q directe ad culpam est: Et sic ipsa est quoddaz bonum quod est ad solum malum. ¶ Et sic recte dicitur q culpa que est malum pure: reducitur in bonum per penam que est in genere boni inquātum est determinata a recta ratione: z habet esse propter solam culpā. Nam si nulla fuisset culpa: nulla vnq fuisset pena. Et sic quoddaz bonum factum est propter malum solum: idest vt suppleat defectum boni quez introducebat malum in vniuersitate rerum. ¶ Et quia malū sicut dicit diuersos modos deficiendi a bono: ita varie ōbet reduci ad bonuz. Propter quod necesse est penas diuersas esse tam fm speciem q fm quātitatem pro variis peccatis. ¶ Et q: aliquando actus noster totaliter deficit a bono qō est fm rationem eligibile. Iustum est vt pro tali defectu auferatur nobis bonuz qō a nobis est maxime desiderabile: z istud est vita: q: nihil est qō magis homines z res singule desiderent q esse z viuere. Aliquādo ergo pro peccatis nostris quādo talia sunt est fm rectam rationem nobis debita mors. Omnia tñ iusta sunt que recta rō ordinat: q: ipsius est ponere medium in omni actione. 2. ethicoz. ergo licituz est homines malos interduz occidi. ¶ Amplius ad ſ q aliquid iuste fiat opz q agens hēat ptātem ad rem illā: z res illa in se bona sit: z bona intētione fiat. Qō maxᵉ ꝓuenit in actibus iudicialibus. Et tñ occidendo hoiez malū ista tria pñt pcurrere. g erit iusta occisio. Pz hoc q̄tū ad ptātez: q: cōitas qlz hz ptātem nāliter sup eos q sunt ptes illius cōitatis: q: sic imperfectū nāl'r est pp pfectuz: ita pars pp totuz: q: pars nō hz pfectionez aliquam nisi in toto. ¶ Sicut g in corpe nāli qlz pars est pp totū corpus: ita in corpe mystico vel figurali qō est cōitas: vniuersitas. vel collegium: qlibet hō est ꝓpter totam cōitatem. Sic ergo in corpe nāli qñ aliqō mēbruz est morbidū iuste prescidit vt ipm soluz pereat: ne eius infectio transeat ad cetera: z sic totū corpus pereat. Ita in corpe mystico hō qui malus est poterit p suā nequitiā corrūpe totam cōitatē z totā destruere in breui si libere pmittat agē ſz suā iniqtatē. g licebit cōitati hoiez illū a se abscidere occidendo ne totū corpus cōitatis pereat. Et sic cōitas iurisditionē hz ad occidendū istū qui ordinat ad illam tāq̄ pars ad totum. ¶ Etiā cā iusta est q: iste hō est mēbrū morbidū. Et sic iustum est sanari morbida: qō interdū fieri non pōt sine resectione eoz z amputatiōe a solido: ita iustū est istū hoiez malum abscindi a corpe sano cōitatis. ¶ Etiā intētio bona est ſ. ne inficiat cetera mēbra sana cōitatis: q: ꝛ soluſ sit. cōitatē tñ totam puertere pōt: cū modicum fermentū totā massam corrūpat p⁹ ad corin. 5. erit ergo ista occisio simpliciter iusta. ¶ Etiā bonuz est hoi malo q occidat: vt oñdit Boetius de ꝓsol'. lib. 4. q: culpa vel pctm est deterius q̄ pena: cū pctm ex eo q tale sit total'r malū. pena aūt bona est. quāto autez aliqs hz plus de malo: tāto deterior est: z quāto plus de bono tāto melior. ¶ Uñ dicit Boe. ibidē q melius est malis ꝓpctis puniri q̄ impunitos euadere. Et max aūt fit ſ si maluſ occidat: q: tūc non solū malū corrigit p bonū: ſz etiaz malo tollit ptās vlterius male faciēdi. Et est ꝓstituere eū in peccabilem: qō bonum est. Miserē g malis q eos occidit ne deteriores efficiant: sic miserē egris q eoz curat langores ne corrupti egritudine pereāt. Justū igit est malos occidere dū tñ p eos occidant ad quos de iure hoc facere ptinet. ¶ Et nō solū nō est malū: sed laudabile est. Nā fineas a deo laudat⁹ est: z accepit pmissionē sacerdotij in eternū: q: zelo dei occidit virū iudeum coeuntē cū scorto madianitide nume. 25. z ꝑmo machabeoz. 2. ¶ Deus etiā sic fieri iubet: z ipse iudices instituit: vt malos per mortez de terra exterminent. Unde dixit ad Moysem z ad omnes iudices. Maleficos non patieris viuere exo. vigesimosecūdo. ¶ Et oēs iudices ad hoc a deo instituti sunt ad roma. 13. Non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est vindex in iraz ei qui malum agit. Et ꝑma Petri scō dicit. Subiecti estote omni creature ꝛc. siue ducibus tanq̄ a deo missis ad vindictam malefactorum: laudem vero bonorum. ¶ Et deus sepe mādabat occidi aliquos malos: sicut omnes gētes chananeorum: ita q nulli miserentur deuteronomij. 20. Et increpatur aliquādo valde qui nolebāt occidere iniquos. Unde Saul ꝓpter hoc ꝑuatus est regno in potestate sua: z abiectus est a deo q: non occidit Agag regem amalechitarum: z reseruauit pecora ꝑmo regum. 15. Bonum ergo est malos occidere z meritorium valde. ¶ Ad primum dicendum q dominus iussit abstinere ab eradicatiōe zizaniorum: non propter se: ſz propter triticum quod adhuc tenerum erat z euelleretur simul cum zizanijs: sed iussit expectari vsq̄ ad messem quando vtrūq euelli debebat. Et tūc cremari mandauit zizania. triticum vero in horreo reseruari. Ita ergo malis aliquādo parcendum est ne occidantur. Non quidem propter se: sed propter bonos: vt ipsi occidi non possunt quin aliqui boni simul occidantur. Et hoc quia latent mali inter bonos: ita vt non sit facile discerni: vel quia multos sequaces habent: ita q sine periculo bonorum mali occidi non possent. Non erat tamē recte factum q boni se exponerent periculo perundi: ita vt necesse sit aliquos eorum perire vt malos exterminent. Qō vex esset nisi mali conarent bonos extermiare q: tūc iā nō eēt voluntas occidendi: ſz necitas: q: oportebat aut idefensuz occidi: aut se defendēdo dubie se sorti exponē. Cū tñ mali qescūt cautius est bonis pmittē eos viuē si sine suo piculo eos occidē nō pñt. De ſ dic Augu. ꝯ pmenianū. Dñs docet magl eē sinēdū malos viuere z vltiōi refuāduz vsq̄ ad extremū iudiciū: q̄ q boni sil' occidant. ¶ Qñ vo ex occisiōe malorum bonis picl'z nō iminet: ſz magis securitas q̄dā z salus: mali tē occidēdi sī: sic zizania iussa sī erradicari z cōburi tpe messis: qñ ex eoz erradicatōe picl'z nullū tritico pabāt. ¶ Ad 2ᵐ dōz q nō ē idē ordo deo sp agēdi q̄tum ad ea q̄ nos ꝓsiderare possum⁹ ō actōib⁹ eius. Nā nec sp malos ad pniaz expectat: nec sp eos occidit cū peccāt: ſ iterdū ſz ordinē sapie siue malos diuturne expectat vt puertat z viuāt: z cū puersi fuerit hēat cāz iustā misēdi eis. ysa. 30. Jō expectat nos de⁹ vt miseat nr̄i. ¶ Aliqñ āt occidit eos mox vt peccāt. q: forte bōis ad picl'z eēt si diuti⁹ viuē sineret. ¶ Ita ēt qdāmō iusti⁹ nra dināi ſ iusticiā imitat: q: qsdā pctores lex hūana ad pniaz refuat. s. eos q ita peccāt vt corrigibiles videāt. vl' vt eoz vita i picl'z eoz int qs viuūt ñ cedat aliis vero qs plene malos z rei pu"picl'osos videt stati mōti dānat. ¶ Sz obꝯiet q nll's ōbet occidi qñ cōrigibil'ē cū moris nō dēat dari nisi ꝓ extrēo z maxio pctō: z istō ē icorrigibili

tas vel

Ad p^m argu.

Ad 2^m argu.

tas vel obstinatio i malo: z tñ q̃diu hō viuit adhuc corrigibil' est qz nūquaz de aliq̃ viuente quātūcūq̃ sit malus desperandū est. ergo semp expectandū est quousq̃ ipse moriat: qz adhuc emēdatiōi locus supest: z sic nō licebit occidē quēq̃ sed solū inferre alias penas. ¶ Dici pōt vno mō q̃ mors iſti gitur malis q̃ incorrigibiles sunt. Qō inuitur qz regulariter p primis peccatis non infligit pena hoi sed p frequentatis que frequētatio oñdit eū incorrigibilē. ¶ Et cum dr̄ q̃ non est desperādum vsq̃ ad mortē. ¶ Dicendū q̃ corrigibilitas hois puenit ex aliquo pncipio mouente eū ad bonū post q̃ semel malus est. ¶ Istud autē est duplex. s. ab intra: z ab extra. Ab intra est ipsa ratio. Nā aliq̃n hō peccat pp vehementiaz passiōis obfuscātis rōnem: vel pp ignorātiam aut alias. Et cessante passiōe ratio increpat seipsam: z dolet q̃ cōsenserit prauo desiderio. sicut fit in incōtinētibus. vij. ethi. ¶ Principium ab extra est duplex quoddā ex parte hoium aliud ex parte dei. Ex parte hoium est verecūdia z timor. Nā aliqui quoz rō est deprauata in desiderio delictoz: aliq̃n z bonuz redeūt per increpationes maioz: vel per verecūdiam aut per deprecationes minoz vel per timorē potentum. ¶ Ita dicit pmo ethi. i fine q̃ appetitus ire sensitiuus participat rōne aliqua liter sm q̃ est exaudibile vel audibile: z demōstrat hoc increpatio z deprecatio. ¶ Aliud ē principiuz a deo z istud ē duplex. s. per se z p ministros suos. Deus. n. mouet coz nostruz quocūq̃ vult puerb. xxj. Coz regis in manu dñi z quocūq̃ voluerit vertet illud. Poterit ergo iclinare coz hois q̃cūq̃ voluerit. ¶ Ministri autē dei sunt angeli deputati nobis in custodiam. Nā sunt oēs isti in ministerium missi ppter eos qui here. capiunt salutis ad hebre. i. Isti autē proficiunt nobis principaliter bona suggerēdo. Et q̃n in virtute dei agūt vt ministri eis: sunt multū efficaces i opere suo. Et sic isti cō uertunt nos sepe de prauo desiderio in bonum suggerēdo a malo decliare. ¶ Scōz ista oia pōt hō dici incorrigibilis. s. primo modo erit incorrigibilis ille q̃ a rōne sua non vincit: sed ex electiōe declinat in vitia. ¶ Isto modo soli incōtinentes inter peccatores sunt corrigibiles. Quia lz tēpore passionis magne agrediātur a recta opinione z peccēt: tñ postea rō soluta passiōe reducit eos ad medium z bona volunt z bona agunt. vij. ethi. Ideo arist. ibidē dicit. Incōtinentes non esse malos: qz malus noīat habituz. Isti autē nō sunt mali ex habitu: sed solum ex violentia passionis. Ideo aristo. vij. ethi. in pncipio ponit tres dispōnes in malo: vel in fugiēdo: dicens tres sunt spēs fugiendoz circa mores: incōtinentia: malitia bestialitas. ¶ Intēperati autē dicunt isto modo incorrigibiles: qz isti mouent ad delectabilia tactus z gustus pp se nō quidē vrgente passiōe: sed ex electiōe z habitu. Ideo ipsi p curant sibi passionē cuz non ē. Sicut qui nō desiderātes bibere eo q̃ vino pleni sunt: delectant tñ in dulcedine vini: comedunt res salsas vt sibi bibēdi desideriū generent: vt arist. dicit. Isti ppie intēperati sunt. ¶ Istos autē impossibile est p seipsos corrigi: qz iam ratio eoz deprauata est: cuz pp se iudicent bonū esse psequi delectabile. ¶ Sunt tñ adhuc isti coz rigibiles a pncipio extrinseco. s. p timorē z verecundiā: q̃n aliq̃ per vehementē timorē perdūt oia desideria que sunt cōtraria. Istud. n. nāle est: q̃ illa passio q̃ vehemētioz fuerit moueat hoiem. Jō si fuerit in hoie maioz timor mortis vel pdendi bona tpalia q̃ desideriuz delectationū pp timorē abstinebit a delectationib⁹. ¶ Idē de verecundia. Si qs. n. iudicat verecundiā z publicā confusionē esse sibi maiorem penā q̃ sit delectatio vł gaudiū in psequutiōe delectabiliuz abstinebit a delectabilibus pp verecundiā. ¶ Efficitur tñ hō incorrigibilis interdū quātuz ad istud pn̄m exterius: vt q̃n spreta verecundia z contēpto timore currit in facinus. ¶ Manet tñ adhuc hō iste corrigibilis quātuz ad diuinū pncipiū mouere potens: qz non pōt esse tāta inclinatio z desiderium in hoie ad aliquā rem: qn deus facilime z in pūcto possit mutare voluntatē hois ad totuz opposituz. ¶ Sed ℔ pncipiuz nūquam hō posset effici incorrigibiliz simpliciter: eo q̃ illud semp est potētius q̃ malitia humana. ¶ Et tñ efficit hō aliq̃n incorrigibilis etiā quātum ad istud pn̄m. Et ℔ fit p mortē in hoibus malis. Quia mox vt hō moriē constituit in suo termino. Ideo si in malo finiuit dies i malo manebit in eternum. vt inuitur ecc. xj. Si ceciderit lignū ad austrum aut ad aqlonem: in quocūq̃ loco ceciderit ibi erit. Casus autez iste est moris hois. vt glo. dicit. Ideo in quocūq̃ statu hō moriē i eo semp manet. Ideo si in malo moriē: i malo manet in eternū. Et hoc est esse incorrigilem. nō quidē q̃ nullo modo iste posset corrigi: qz adhuc volūtas ex seipsa mutabilis ē. z deo semp est potens mutare eā: qz sicut deus mutabat voluntatem viuētis: ita z voluntatē mortui mutare posset: cū ipsa p mortē non acqsierit in se aliquā difficultatem ad motū. Sed est incorrigibilis qz deus nūquam volet mutare voluntatez mortui: eo q̃ tā nā q̃z ratio mouet rē vsq̃ ad terminuz q̃ habito mouere cessat. Sed p mortez hō constituit in termino. qz alias nūquā esset dare finem in pgressu hois. Ideo cum deus sit mouens sm rōnem non mouet voluntatez mortui: sed finit eā in eo in quo erat cū mortuus ē. Si igit ad maluz conuersa erat: necesse ē iā manere in eternum conuersam ad malū cum sine deo nō possit ad bonū redire: sicut xp̄s dixit. Sine me nihil potestis facere. Jo. xv. Ille tñ nūquam cōcurret cū ea: ideo i eternuz manebit in malo. Et sic est incorrigibilis simpliciter: qz iam nō manet aliqd per qō corrigatur. ¶ Et ista est cā quare dr̄ q̃ ante mortē de nullo desperāduz est. s. qz adhuc deus pōt mutare voluntatē eius q̃ consueuit cum hoie concurrere vsq̃ ad mortē. Post mortez vero spari nō debet de malo: qz iam ad bonū verti non pōt pp cām dictam. ¶ Nunc sm ℔ apparet qñ hō sit corrigibilis. Et dicē q̃ lz hō vsq̃ ad mortē sit corrigibilis quātum ad pncipium corrigibilitatis qō est a deo vel ab angelo inquātum operāt virtute diuina: qz idem de vtroq̃ iudicāt quātuz ad pñs: tñ nō est hō corrigibilis quātum ad pncipiū intrinsecum vel quātum ad extrinsecū qō est ab alīs hoibus. ¶ Istud autē lex rationabiliter iudicat ex eo q̃ aligs spreto timore penarū cōminatarū per legez z abiecta verecūdia post increpatiōes z aliquas penas: adhuc in vitium currere nō desinit. Et sic nō dz expectare mortē ad iudicādum aliquē esse incorrigibilem: sed p paucos actus videre pōt. Nam cōsuetudo causat fortissimā impressionē. Et lz quantum ad deū possibile sit iustū reuocare ad bonū: tñ quātuz ad hoies nō est satis pol'e vel saltē non est facile. ¶ Quia sicut ea que nāliter cogunt nō pñt priuari illa inclinatiōe z opatione: vt ignis in calefaciēdo z lapis i descendēdo q̃tūcūq̃ impediant: ita psue° causat fortissimā impressionē z mouet determinate sic nā: cū ipsa sit altera nā. vij. ethi. z sic nō vr̄ q̃si pol'e mō humāo sic assuetos ad bonū se vertē. ¶ Sic dr̄ iere. xiij. Si pt ethiops mutare pellē suā z pardus varietates suas: z vos potestis facere bonū cū didiceritis malū. In ethiope aūt mutaī pellē. i. pellis nigredinē ipol'e ē z in pardo varietates i assueto autē ad malū sil'e esse dicit: lz nō sit tāta impossibilitas: qz illa ē impossibilitaz simpl'r: ista aūt est difficultas q̃dam. ¶ Post q̃z g̃ lex videt esse aliquē incorrigibilē mō humano occidit eū tāq̃z incorrigibilē. Expectare aūt mortē hois esset expectare corrigibilitatē q̃ ē respectu dei. z nō q̃ est respectu sui z respectu hoiuz qō nō cōuenit: qz lex humana nō dz attendē pditiōez opationis diuine p oia. Qz tunc etiā p̄z quolibet peccato occideret sicut deus p quolibet peccato punit eternaliter: iustissimū ergo ē q̃ lex humana tunc aliquē iudicet simpliciter incorrigibilē: qñ sm modū humanuz incorrigibilis est. z tunc eum puniet vt incorrigibilē occidendo. ¶ Sed obiectetur q̃ nō obseruet hoc lex humana: qz sepissime p grauibus peccatis sine aliqua iteratiōe occidit hoiem: z sic nō est ibi aliqua incorrigibilitas que iudicari possit p assuetudinē que nulla est: qz vnicus actus cōsuetudinē non causat. ¶ Dici potest q̃ lex iudicat incorrigibilē eum qui valde grauia faciliora et semel fecerit. Nam dicit aligs incorrigibilis: per hoc q̃ a desiderio mali phiberi nō potest. Istud autē est quādo se totaliter aut valde intense cōuertit ad malū. ¶ Ista autē cōuersio perfecta siue in bono siue in malo fit regulariter p multitudinem actuum: eo q̃ quilibet actus addit aliquid de perfectiōe super alterū cuz precesserit alter vt dispositio quedā respectu eius. Potest tñ interdū vnus actus esse tā vehemens q̃ ipse causet conuersionem perfectā. Sicut dicimus cōmuniter de generatiōe habituuz scilicet q̃ habitus gignitur ex actibus multiplicat vel ex vno perfecto. s. qz ille pōt tantam perfectionem causare sicut multi. ¶ Et ppter hoc etiā dicimus q̃ in sciētijs demonstratiuis habitus cōclusionis causat ex vnico actu demōstratiōis: Et q̃ vnica demōstratio ita clare z sufficiēter pbat veritatē q̃nis q̃ infinite demōstratōes siue infinicies facta demōstratio eadem non magis probaret q̃z demonstratio semel facta. Licet in audiēte demonstra

tionem

S
añ mortē ō
nullo est de
sperādū

rñ. obiectōi

tionem magis radicaret demonstratio vt firmius teneretur q̄z si semel facta esset. Istud tn̄ iam ē extra cōtionē sciētie demonstratiue cuius solū est ostēdere veritatē siue mente retineat siue non. ¶ Ita ḡ aliquis pōt per vnicuz actū totaliter cōuerti in malū sicut fieret per multos. Et ita fuit in angelis: q2 per primū peccatū fuerunt totaliter ad malū conuersi. ¶ Et sic lex humana iudicat aliquē esse incorrigibilē si aliquod grauissimū facinus cōmiserit ēt si semel tm̄ faciens q2 incorrigibilitas est pfecta cōuersio ad malū. Iste autē cōuersus fuit ad magnū malū: iō iudicat volūtas sua totalr̄ puersa ad malum pp magnitudinē malitie. z ē valde rationabile iudiciū. Jdeo i grauissimis delictis nō opz expectare frequētationē ad pbādā incorrigibilitatē. ¶ Alr̄ poterat dici ad pncipale q̄ lex humana cū non sit vnius hois sed politie: respicit bonū publicuz z nō vnius principaliter. Cū ergo quis cōmissit graue facinus lz lex iudicaret eū posse emēdari: tn̄ nō est de hoc certa. Posset ḡ iste iterum cōmittere silia. Ipsi ār cōmunitati melius ē istū semel peccātem grauiter de medio tollere: q̄z manere i timore q̄ postea silia cōmittat z sustinere malū si postea talia realiter cōmiserit. ¶ Et dato q̄ posset esse certa lex q̄ iste nūquaz postea silia cōmitteret: vtpote si eum ppetuo carceri māciparet vbi nō esset delinquēdi facultas: nō deberet eum tollerare viuentē. Quia hoc dato sequeretur ipunitas in oi scelere: q2 quilibet silia faceret sciens q̄ pp primū delictum quātūcūq̄ grauissimum non dānaretur morti. Et ita oporteret pire in breui totam cōmunitatez aut quācūq̄ cōgregationem. Jdeo legi humane fuit valde cōueniens q̄ deliquentes in grauissimis facinoribus aut valde scandalosis p primo actu occideret. ¶ Aliter etiaz dici pōt q̄ lex humana non hz sīle cum deo quātuz ad expectationē delinquentiū: nec est iustū q̄ expectet illos diuturne sīc de⁹ peccatores diutius expectat: q2 nō est silis cōparatio peccatoris ad deū z delinquētis ad politiā. Nā homo quātūcūq̄ peccet nihil pōt nocere deo: q2 sicut bona nr̄a nō possunt sibi pdesse quia illis nō eget ps̄. xv. ita z mala nr̄a illi nō possunt obesse pp excellentiam nature sue q̄ a nullo pati pōt: sicut dr̄ Job. xxxv. si peccaueris quid ei nocebit. Et si multiplicate fuerint iniqtates tue: quid facies ꝯ eū. q. d. nihil. Jdeo pōt deus secure expectare peccatores: nullū maluz sibi puēturum timens per iniqtates illoz. Cōmunitas aūt siue politia humana cōstituit ex particularibus hoibus: ideo sicut q libet pōt prodesse politie bene operās: ita pōt nocere delinquens. Et magis pōt nocere q̄z pdesse: q2 ista est cōditio nostra z cuiuscūq̄ creature q̄ facilius sit sibi malū magnū agere q̄z paruum bonū efficere. Jdeo politia hz iustam cām timēdi hoiem delinquētem z pōt destruere totū bonuz illius: z sic rectissime eū occidet. Et iprudenter ageret eū tollerās expectādo emendationē eius: q2 iam nō occidit eū principalr̄ malū ipsius punire itendēs: sed seipsaz ab illo ne destruatur defendere volēs. Jō non dz expectare longo tēpore conuersionē illius: sicut deus expectat peccatorē. ¶ Ad. iij. dicendū q̄ hō peccando ab ordine totius boni z rōnis recessit. Jdeo de sua dignitate cecidit z incidit in quādā seruitutē ita vt iam de illo possit iudicari sicut de bestijs: z fieri q̄ cōuenit ipsi politie. Naz sicut bestie occidi pōt iuste p vtilitate hois q2 subdite sunt ei. Ita hō per pcm̄ cum amiserit dignitatem alioz hoium potest occidi vt bestia ad vtilitatē politie. s. vt nō noceat ei: z vt nō inficiātur cetere partes ei⁹ ab eo. Cū autē dr̄ q̄ occidere hoiem est fm̄ se malū dicēdum q̄ hō dicit quādam nām pfectam que pp se est. z quātuz ad hoc occidi ipsum est irratiōabile: q2 nā non ordinauit eū ad alterum cui vita sua vel mors pdesse deberet sicut vitam z mortē pecatoz humāis vsibus subiecit: vt ait Aug. pmo de ciuitate dei. In quātuz tn̄ homo peccator efficit perdit hanc dignitatem velut si trāsiret in alteram spēz que esset nāliter homini subdita. ¶ Sicut. n. corpus sanū percutere: aut mēbra sana de corpore abscindere humano p se malū est: z tn̄ mēbra corporis humani morbida pscindere ne inficiāt reliquū corpus bonum ē. Nā per hoc q̄ effecta sunt morbida: pdiderunt dignitatē quam habebāt in ꝺ q̄ erant mēbra humana. Magis tn̄ deprimit malitia hoiem infra humanā dignitatē quam morbus mēbra corporis infra dignitatē humanoz mēbrorū. Jdeo iustum est malos occidi. ¶ Cū autē dr̄ q̄ oēs hoies diligēdi sunt ex charitate. Dicēduz q̄ charitas p se ducit nos in deū qui ē bonuz maximū qō est finis. In cetera aūt moueꝝ p charitatē fm̄ q̄ participare pōt istō fine: sicut z nos participamus. Et q2 ois hō ex eo q̄ est sūa intelligēs est capax dei: quādiu nō peruenit ad terminū suum cū sit in potētia ad agendum diuinam participationē dz diligi ex charitate ad illam participationē: qui autē in malo finierūt iam non possunt puenire ad hanc participationem: iō dicimus dānatos z demones nō debere diligi ex charitate: ceteri aūt quādiu in via sunt siue boni siue mali sint: q2 ad deum puenire possunt ex charitate diligēdi sunt. ¶ Quicqd ḡ est oīno cōtra charitatē ꝺ nulli possumus velle etiā nec malis. iō quātūcūq̄ aliquis sit malus nō lz nobis appetere q̄ pereat eternaliter pp mala illa que facit. occidi tn̄ fm̄ corpus non repugnat fini charitatis: cū potius per mortez pueniat homo ad beatitudinē ad quā ex charitate ꝓximos diligimus. ¶ Potest ergo hō desiderare alicui mortē corporalez z diligere eū ex charitate. Licet istā mortē non liceat nobis desiderare in quātum per eā ꝓximus noster pdit esse nāle: sed inquātuz p eam desinit esse malus z cessat ledere z turbare ptes politie: q2 ita homo sibimet vult mortē nō vt per eā esse desinat sed vt per eā ad xp̄m pueniat. Sicut dixit ap̄l's desiderium habēs dissolui z esse cuz xp̄o. ad Philip. i. ¶ Ad. iiij. dicēdū q̄ homo nāliter liber est: q2 nā ad nihil ordinauit hoiem nisi ad beatitudinē. Et q2 beatitudo est ipse deus: oia sunt pp deum: z etiā ipse homo. puerb. xvj. oia ppter seipsum operatus est dñs. ¶ Homo tn̄ postea p peccatum perijt: ita vt hāc beatitudinem nō solum hēre nō posset: sed etiam morti eterne obligatus esset a qua per xp̄m liberatus ē. Jdeo homo factus est seruus xp̄i: nō soluz inquātum deus: sed inquātum hō est: q2 sicut ille qui emitur ab alio ꝓprie seruus eius est. Ita cū xp̄s nos emerit per sanguinē suum oēs fui eius effecti sumus actu. xx. c. attēdite vobis z vniuerso gregi: in q̄ spiritus sanctus posuit vos epos regere ecclesiā dei: quā acquisiuit sanguine suo. ¶ Jsta ḡ est seruitus gñalis ad oēs hoies sed ista nō est seruitus subiectiōis sed libertatis. Nulla autē alia seruitus hoi manet: nisi quā per. accidēs incurrere possit. Et sic qdam hoies efficiunt nāliter fui alioz hoiuz. quia nāliter ea q̄ minus pfecta sunt ordinantur ad magis pfecta. Et qm̄ quidā hoies sunt in vsu rōnis valde iperfecti: ita vt in eis q̄ pertinēt ad vitam sibiipsis ꝓuidere nesciāt: lz hēant vires corporis satis efficaces ad exequēdum q̄cquid eis cōueniens esset. Jsti nāliter sunt serui alioz hoium. qui eis ꝓuidere possint dirigēdo eos in eis q̄ sibi ad vitam necessaria sunt. Et ista seruitus ēt ad vtilitatē ipsoz est: q2 si per se z liberi relinquant pibunt nesciētes sibiipsis ꝓuidere. cum aūt seruierint alīs q eos dirigere sciāt habebūt qō eis ad vitam necessariū est. ¶ Hanc nālem seruitutē ponit arist. i. poli. dicēs q̄ hoies hntes corpora robusta z deficiētes in itellectu sunt nāl'r fui eoz q hnt corpa gracilia z ad laborē ipō: viget tn̄ intellectu ad disponendū singula. Alie ār sunt fuitutes q̄ nō nāl'r sed p culpā effecte sūt. sicut de iuregētiū illi q capiūt i bello sunt serui. s. q2 faciēdo bellū iniustū peccauerūt: z si capiant pp istud pcm̄ serui efficiunt. Jn politia ār q̄libet hō ps illius ē inquātuz tēdit ad bonū qō intēdit illa politia ad qō bonū pueniē p vsuz rōnis ꝺ leges rectas. Siqs ḡ ꝯ rectitudinē rōnis z leges iustissimas cōturbauerit aut ptes eius leserit: cū esset ps politie pp istud pcm̄ efficit seruus politie: ita vt politia possit ō eo iā ordinare sīc de suo. ¶ Et q2 seruitus illa que nāliter accidat hoi ꝓpter defectuz itellectus euenit sine culpa: lz efficiatur homo subditus alteri manebit tamē semp in humane speciei dignitate inquātum illius capax ē. Jdeo nō licebit eum occidi nec inferri sibi aliq̄ malū: sed potius misereri sicut paruulo pacienti defectū etatis: in hoc tn̄ seruitutē patiet q̄ non pmittet agere ex arbitrio suo z iponent ei labores corporales p quos tā sibi q̄z dño ꝓuideatur. ¶ Seruit⁹ ār quā icurrit mal⁹ hō ē p culpaz q̄ ꝓstituit eū. j. dignitatē humanā z facit bestijs eqlez. de bestijs autē homo pōt disponē sīc sibi vtile ē: ita ḡ politia poterit ō hoie malo. Et q2 illū occidi vtil⁹ ē politie q̄z viuē inquātuz vita sua turbat politiam: lz ei occidere illū sicut lz hoi occidere bestias. ¶ Cum autē reprehendit hō iudicās alios qui nō sunt serui sui. dicēdum q̄ ap̄l's ibi loquebat de seruitute que oēs tenent xp̄o inquātuz redemit nos. Tali aūt seruitute nullus hō tenet alteri. iō quātuz ad opera q̄ pertinent ad hāc seruitutē nullus homo pōt iudicare alterum⁹. Jta ibi ap̄l's loquebatur agens de obseruatiōe legis xp̄i. s. an liceret discernere

cibos

ad. 4. nō ōs tutem hoie.

cibos vel nō. Et quātum ad hoc nullus hō poterat iudicare aliū cum nullus esset seruus alterius. Potest tñ effici vnus homo seruus alterius vel seruus politie quātuz ad ls q debeat ei vitam suā vel labores suos. iō quātuz ad ls pōt quilibet iudicare de seruo suo vt dñs de seruo emptitō q dz ei oēs operas suas z politia de delinquēte q dz ei vitam suā. iuste ergo potest iudicare illuz occidēdo. de hȳs sanctus Tho. secūda scē. q. lxiij. arti. ij.

¶ An liceat cuilibet persone priuate occidere peccatorem.

Questio. CVI.

Queritur an liceat cuilibet psone priuate occidere peccatorē. ¶ Dicunt qdaz q sic q nihil illicitum iubet in lege diuina. Et tñ qñ peccauerunt israelite faciēdo vitulum Moyses dixit leuitis ponat vir gladium sup femur suū z occidat vnusquisq fratrē z amicum z primū. exo. xxxij. Isti aūt erant psone priuate z fecerunt hoc: z laudant q ydolatras occiderunt: g priuatis psonis licet occidere peccatores. ¶ Itē hō peccator cōparat bestie vt ꝑcedenti. q. dictū est. ls tñ cuilibet psone priuate occidere bestias: maxime siluestres. g licebit occidere peccatores. ¶ Itē laudabile est q quecūq psona priuata operet id qō ē bonū publicū: z tñ occidere peccatorē est vtile politie. g licebit cuilibet ꝑuato illud facere. ¶ Itē moyses erat psona priuata: ip se tñ occidit egyptiū peccatorē qui ꝑcutiebat quēdā hebreuz exo. g. erat tñ Moyses psona priuata. Nā ibi cū alio die icreparet quēdā iudeū percutientē alium dixit ille. Quis te constituit principē z iudicē inter nos. Et moyses nō vituperat de hoc: sed potius laudat actū. vij. g persone priuate ls occidere peccatorē. ¶ Item ꝑ3 de samuele q occidit agag regem amalech: erat tñ persona ꝑuata. i. re. xv. ¶ Itē finees occidit iudeum virū coeuntē cuz scorto madianitide numeri. xxv. z ibi laudat. Erat tñ persona ꝑuata. ¶ Sic etiā fuit ō mathathia patre machabeoz q occidit iudeū imolantē super aram ydolis. i. machabeo. i. Et erat psona priuata: ibi tñ laudatur. ¶ Dicēdum q nō ls alicui occidere peccatorē quātūcūq sit peccator: nisi hēat ptātem aliquam publicā ad illud faciēdū Nam nō ls hoiem occidi nisi inquātuz vita sua est cōtra legem vel in dānum rei publice. Nō pōt ergo occidi nisi ꝑ illū qui hz auctoritatē a lege vel ab ipsa re publica. Si autez aliquis sit oino priuata psona: nō competit ei aliq administratio p legem nec auctoritate rei publice: ideo ad eā non pertinet occidere quēcq. ¶ Hoc. n. est actus iurisditiōis vel actus illius cui a lege aliqua ptās tradit: ls non per modū iurisditionis: sed p modū defensionis. Sicut q occidit alterū se defendēdo: ls sit persona priuata: q tñ lex tribuit ei auctoritatē se defendēdi non iputat ei si alterū occiderit: sed lex iudicat bene factū esse. ¶ Qui autē est oino psona priuata nullo mō hz auctoritatē occidendi cū etiā in rebus forensalibus ciuilibus q minores sunt auctoritatē nō habeat. ideo peccabit si occiderit quēcq pp hoc q malus ē: q ad eum non ptinet. ¶ Sic dicit Aug. i. de ciui. dei. Qui sine aliq publica administratiōe maleficū interfecerit: velut homicida iudicabitur. Et tāto amplius quāto ptātem a deo sibi non cōcessam vsurpare nō timuit. ¶ Iudices āt z pncipes sunt illi qui habēt publicaz administratiōnē z alȳ quibus illi cōmiserint ideo ad istos ptinebit occidere malefactorē. ¶ Aliqñ aūt spāliter cōpetit alicui a deo vel a lege ptās occidēdi aliquos q alias psona priuata erat: z tūc isti licebit occidere. Et quāuis iste simpliciter sit psona ꝑuata eo q nulli jurisditioni pest: q: tñ in isto casu spāliter sibi cōpetit ptās a deo vl a lege licebit ei occidere peccatorē. ¶ Sic ē de oibus militibus z de oibus eūtibus ad bellū iustuz. Quia ls isti sunt psone ꝑuate cū aūt funganf auctoritate pncipis vel cōitatis alicuius potentis indicere bellū: poterunt occidere quoslibet hostes q peccatores reputanf eo q ꝑ eos bellū iustum gerūt. ¶ Ita est de se defendētibus vel de illis qbus deus inspirauit q seipsos vel alios occidāt: vel qbus ex parte dei mandatū est. Naz tenenf occidē quoscūq eis designatos z si nō faciāt peccant. ¶ Sicut ꝑ3 de michea ꝓpha qui dixit cuidaz viro ex parte dei q percuteret ipsuz gladio z noluit: dixitq ei micheas q leo ꝑcuteret ipsuz. z sic factū est. Dixit aūt alteri ꝑcute me z ꝑcussit eū. ij. re. xx. ¶ In hȳs g licet hoi occidere aliuz z in illis: q: iam nō est ꝑuata persona quādiu tñ est pure ꝑuata psona non licet ei occidere quēcq. Sicut cū pilatus dixit iudeis q iudicarēt xp̄m ꝑm legē suā: ipsi aūt dixerunt nō ls nobis interficere q̄cq Jo. xviij. Et sic ls xp̄m' assererent male factorē z legem haberēt ꝑm quā dicebant eum' morte dignū tñ dixerunt nō licere sibi illū occidere ob defectū iurisditōis. De hȳs. s. Tho. 2a 2e. q. lxiij. arti. ij. ¶ Ad ꝑmuz dōm q isti iudei q occiderūt ydolatras nō erant ꝑuate persone. Nam minister iudicis q est merus executor occidit delinquentes z nō peccat q: auctoritate legis facit: cū faciat auctoritate iudicis. Ita nunc Moyses erat iudex in ppl'o israel z mandauit leuitis q occiderēt oēs ydolatras. Ideo iā non agebant vt ꝑuate psone. q: ille aliquid facit cuius auctoritate illud fit vt ait Dion'y. li. de celes. ierar. c. xij. z Aug. ō ciui. dei lib. i. dicit. Siue ipse qui occidit ministeriū dz iubenti sicut amini culū gladius vtenti vt habet in decretis. xxij. q. v. c. si non licet. Cū ergo isti leuite fecerit auctoritate Moysi qui erat iudex videt ipse Moyses fecisse. ¶ Ad. ij. dicēdum q hō malus ē sicut bestia: imo deterior milesies q̄ bestia vt dicit aris. vij. ethi. z ꝑmo politicoz. Est tñ homo ꝑm nām ideo non penitus est idem iudiciū de eo q de bestia quia bestia est .i. humanam speciē: z est pp honorez. Ideo ad hoc q qs licite occidat bestiā non requirit iudiciuz alicuius nisi forte illa ꝑtineat ad ius alicuius: q: tunc nō licebit eam occidi non qdez quia bestia ē: sed q: alicuius est cui dānum aut iniuria fieret occidēdo illam eo inuito. Occidēdo aūt feram oīno siluestrē vel aues celi q: ille nullius sunt illicitū non est. Nec ad hoc requirit potestas vel iudiciū alicuius ad diffiniendum an tales bestie sint occidēde. Homo aūt qui malus est quādiu est adhuc pars politie est: iō ad occidēdum euz requiritur iudicium eius q habet administrationez publicā vt diffiniat an expediat politie illū occidi. ¶ Ad. iij. dicēdum q facere vtilitatem politie pōt contingere nulli nocēdo vel nocendo alicui. Primo mō licet cuilibet ꝑficere politie: z nō requiritur ad hoc iudiciū alterius. Scō modo nō licet cuilibet: ls oportet iudicari an illud qō putat esse vtile politie: sit vtile. Et ls fieri debet per eū qui hz administrationē publicaz. Alias. n. tota pax politica tolleret si cuilibet liceret occidere peccatorē: sed oia essent confusa z turbata. ¶ Etiā q: interdum cōtingeret falli hoiem credēdo q quis morte merētur: z fortasis nō merētur. Nō licet ergo ꝑuate psone ls facere. ¶ Ad iij. dicēdum q Moyses occidit egyptiū iuste q: ipse erat iudex. Sciebat. n. se accepisse a deo quādam potestatē ad liberādum israelitas de oppressionibus egyptiorū quia deus ei inspirauerat hoc ls israelitis nō constaret. ¶ Ipse tñ non solum sciebat se hēre talem ptātem sed etiā credebat q israelite hoc intelligebāt. Ut dicit act'. vij. s. Cum vidisset quēdam iniuriā patientē fecit vltionē ei qui iniuriam sustinebat percusso egyptio. z sequit'. existimabat autez intelligere fratres qm deus per manū ipsius daret salutē illis: z illi nō intellexerunt. Non g fuit Moyses psona priuata sed iudex: nō qdē ab hoibus ꝓstitutus sz a deo. ¶ Ad. v. dōm q samuel ls alis esset psona ꝑuata q: nulli iurisditiōi ꝑerat: tñ i casu isto a deo accepit ptātez per spāles inspirationē. erat. n. ꝓpha dñi z increpabat saulē q: nō occiderat agag regē amalechitaruz. i. re. xv. z tūc samuel fcō i se spū dñi iussit adduci agag coraz se z occidit illū. z inuit q occiderit ex ispiratōe dei: q: dr ibi z i frusta pcidit eū samuel corā dño in galgal'. i. deo iubente: vel ad placandū deū. ¶ Etiaz oñdit ibi q samuel fecerit q̄st iudex retribuens ipsi agag penā ꝑ pcis. Nā dixit ei sic fecit absq liberis mulieres gladi9 tuus: sic absq liberis erit iter mulieres mr̄ tua. ¶ Etiā appet māifeste q liceret samueli occidē agag: q: de9 iusserat oēs amalechitas occidi: z sic cuilibet isr'lite licebat iā occidē regē agag z quoscūq alios amalechitas. Peccauerūt āt isr'lite q: nō occiderāt agag regē occisis ceteris amalechitis. Jō licebat nūc ꝑleri mādatū illud qō nōdum erat cōpletuz. z ita samueli licuit occidere agag. ¶ Ad. vj. dicēdum q finees nō fuit persona priuata: quia licet ipse nō esset iudex fecit tamē auctoritate iudicis. s. Moysi. Nam numeri. xxv. dicit. Dixit Moyses ad iudices isr'l' occidat vnusquisq proximos suos q iniciati sunt belphegor. Iste tñ iudeus zambri qui coibat cū madianitide scorto imo lauerat belphegor: z in contēptum Moysi z totius populi introiuit ad scortum: vt dicit eo. capi. ideo finees occidit illum nō vt priuata persona. ¶ Aliter potest dici q: etiam si Moyses qui erat iudex non iussisset hoc licuit hoc facere finees quia fecit quadam inspiratione diuine que tribuit homini auctoritatem. Sic dixit deus eodem capitulo finees

filius

Ad ꝑm ar. z

Ad. 2m ar. f

ad. 3. ar. g

ad. 4. ar. h

ad. 5. ar. i

ad. 6. ar. k

l

filius eleazari auertit iram meā a filijs israel: q3 zelo meo cōmotus est ꝯ eos: vt non ipse delerem filios israel. ¶ Aliter ēt pōt dici q ēt si iudex nihil iuberet videbaī finees fecisse hoc de voluntate iudicis: q3 moyses phibebat israelitas cōmisceri mulieribꝰ alienigenis ⁊ colere deos illarū: q3 tñ erat multitudo peccātiū nō audebat Moyses insurgere ꝯ illos: sed ipsi peccātes potius in cōspectu Moysi in cōtēptū eiꝰ peccabant sicut dr̄ eo.c. Ecce vnus de filijs israelis intrauit corā fratribus suis ad scorū madianitidē vidente Moyse ⁊ oi turba filioꝝ israel q flebāt ante fores tabernaculi. Iste fletus erat: q3 non poterāt vel non audebant punire peccātes. Et tunc finees corā oibus ingressus ē post virū illum iudeū ⁊ occidit eū coeuntē cum madianitide. Videt g̃ fecisse ex cōsensu Moysi ⁊ totius ppli.ſ. exponēdo se periculo occidendo illū iudeum: quē nemo alius audebat aggredi. Et sic nō videbatur agere vt ꝑuata ꝑsona: sed ex auctoritate publica.

ad.7ar. ¶ Cum aūt dr̄ de mathathia: dōm q ille nō erat ꝑsona ꝑuata sed potius ꝑnces ppli. Nā oēs iudei qui tunc erāt fideles erāt sub ptāte mathathie: q3 cum hēret zelum legis recurrerunt ad eū oēs: ⁊ ipse pugnabat ꝓ eis ꝯ infideles: ⁊ constituit filios suos in ꝑncipes post mortem suā.i. machab.i. ⁊.ij. ¶ Etiā iste erat sūmus sacerdos vel ptinebat ad genus sūmoꝝ sacerdotum. Nam filij sui fuerunt sūmi sacerdotes oēs tres machabei ⁊ posteri eoꝝ: ⁊ tñ inter iudeos sūmi sacerdotes erant ꝑncipes quasi cōmuniter post captiuitatē babilonis vsq3 ad xp̄i aduētuꝫ vt ostensuꝫ est supra.ij.c.q.vlti. ⁊ sic nō erat ꝑsona ꝑiuata mathathias sed iurisditionē hēbat ad hoc. Licuit g̃ sibi trucidare iudeū illuꝫ colētem ydola.

¶ An dispēsari possit per papam q aliquis occidatur: ⁊ occidens nō incurrat culpam. Questio.CVII.

opio q̄rūdā q̄ non ꝑ⁹rō. 2⁹.rō. 3⁹ rō 4⁹ rō

Queritur an dispēsari possit ꝑ papam q aliquis occidaī: ⁊ occidēs nō incurrat culpā. homicidiū. ¶ Dicunt qdaꝫ q nō: q3 exo.xx. dr̄. Non occides q̄ est ꝑceptū negatiuuꝫ. ipsa aūt negatiua obligāt semp ⁊ ad semp. g̃ non cadit dispēsatio i eis. ¶ Itez sicut dictum est nō occides: ita dictum ē: nō furtuꝫ facies: nec mechaberis: ⁊ tñ non pōt per papā dispēsari q aliquis furet licite: g̃ nec potest dispensari q aliq̄s occidat alium sine culpa. ¶ Item triplex reperiī vnio in nobis.ſ. aīe cum corpore vxoris cuꝫ viro aie cum deo. Non pōt tñ dispensari per hoiem q separet aiam a deo: q3 istud semp est pcm̄. Nec etiaꝫ q separet vxor a viro q3 xp̄s dixit. j. xix. quos deus cōiunxit hō nō separet. Ergo in tertia vnione. ſ. aīe cum corpore non pōt dispēsari q separet. Istud aūt fit p homicidiū. iō non ē dispēsabile. ¶ Itē dispensatio non est de p se malis sed solū de eis q̄ sunt mala ex eo q a iure vetita sunt: in qbus ꝑnceps legis pōt relaxare obligationē legis ꝑ aliquo casu vel ꝑsona ꝑticulari vt ibi licite nō obseruetur illa lex: sicut licite fieret ꝯ illam q̄ nōdum erat instituta. Q̄ tñ est aliquid determinate maluꝫ sicut nō lz legem facere q illud malū fiat. Ita non pōt ꝯ legem ꝓhibētem illud malū dispensari. Nā sicut non lz cōstituī legē q liceat hoi adulterari: q3 istud est p se malum: ita in lege vetāte adulteriū dispensari non pōt vt licite aliqs adulteret. Homicidium tñ est de per se malis: q3. ij. ethi. dicit q q̄dā mox nota cum malitia sunt inuoluta vt furtū adulteriuꝫ homicidiū gaudiū de malo in qbus nō soluꝫ excessus: sed etiā ſm se mala sunt: ita q ſm nullā circūstantiam fieri pñt bona. Non ergo licebit dispensari ꝯ homicidiū.

A Rñdetur ad q̄situm q̄nis. ¶ Dōm q dispensari per papā in homicidio pōt intelligi dupliciter: vno mō in homicidio facto. Alio mō in faciendo. ¶ In facto etiā pōt dupliciter itelligi. vno mō dispensare. i. absoluere a pcō homicidij. Et isto modo nō est dubiuꝫ: q3 oē peccatuꝫ est remissibile i foro pnie. Et quia papa est maximus eoꝝ qui ꝓsunt foro cōscientie: nō est dubiū quin per eū possit homicida absolui ab homicidio quātūcūq3 grauissimo. Nam nō soluꝫ per eū sed etiā p minores interdū homicide absoluunt.

B ¶ Alio modo pōt accipi dispensari in homicidio. i. dispensari in irregularitate cōtracta p homicidiuꝫ. ita q non obstāte illa possit ascēdere ad ordines sacros vel ministrare in susceptis. Et istud ē ꝑprie dispensari in homicidio. De hoc dōm q papa cū difficultate dispensat in homicidio: q3 hoc iuri ꝑm est: vt patet in decretis di.l.c. Miror. ⁊ tñ manifestuꝫ est q dispēsare pōt: ⁊ sepe dispensat. Quia cū irregularitas nō sit aliqd ꝓueniēs de iure nāli nec de lege euangelica sed magis a iure positiuo vel a mandato apli. Et tñ in hijs potest papa dispensare poterit in irregularitate. Nam ea que apli ordinauerunt si nō sunt de iure nāli vel nō pertinineāt ad doctrinam xp̄i dispēsabilia sunt per papā: sicut cerimonialia aliqua q̄ instituerent apli circa cōsuetudines ecclesiarū. ō quo dicet. i. ad corin.xj. ¶ Si autem queratur an dispēsari possit in homicidio fiendo. ¶ Dōm q dispēsatio est relaxatio iuris ⁊ fit per quādaꝫ iurisditionē. Ideo pōt quilibet dispensare in lege quam ipse condidit vel in cōdita ab inferioribus suis. In lege aūt superioris nemo dispēsare pōt. Papa autem est superior omni hoie: ideo in oi iure positiuo dispēsare pōt: quia positiuū ius ab hoibus cōditum est. non pōt aūt dispensare in lege dei quia ille est superior. ¶ Est aūt lex dei duplex. ¶ Quedaꝫ nālis: ⁊ alia scripta. Nam legē nālem deus imprēssit corde bus hoium nāliter. ſ. faciendo eos hoies. Ideo in lege hac dispensari nullo modo pōt: maxime q3 ista lex continet puram rectitudinē. Ideo ſm se est indispensabilis: q3 esset dispensare q peccatuꝫ fieret: vel q iniustuꝫ esset iustum. ¶ Alia est lex scripta. Et ista fuit quedam lex Moysi que a deo tradita erat. Et tunc quādiu manebat per nullū hoiem dispēsari poterat in ea. Etiā si papa tunc fuisset cum deus multuꝫ stricte ⁊ sub magna obligatione iuberet eam seruari dicens q nō adderent verbum ad eam nec minuerent deuteronomij. iij. ¶ Nunc vero non oportet in ea dispensari: q3 iam totaliter ablata est. Dispensatio tamen est relaxatio iuris obligantis. Et sicut nō poterat dispensari cōtra eam quādiu erat q i aliquo non obseruaretur. ita nec nūc nō pōt dispensari postq̄ cessauit q in aliquo obseruet. ⁊ hoc in cerimonialibus. hoc enim fuit prohibitū per apostolū ⁊ ostensuꝫ ad gala.iij.⁊.v. scilicet q circūcidenti se xp̄s non poterat prodesse. Idem si obseruaret dies festos iudeoꝝ aut alia cerimonia. Rationes hoꝝ posuimus supra.q.xcix. ¶ In hoc aūt non potest dispēsari cum ostendat hoc esse cōtra intentionez xp̄i. ¶ Alia lex positiua vel scripta dei est. ſ. euāgelica. ⁊ ista non est dispēsabilis: q3 est lex superioris. Est. n. xp̄s superior omni hoie. ⁊ lz dicatur q habuerūt apostoli eandē potestatem q̄ xp̄s: q3 ipse dixit sicut me misit pater: ita ego mitto vos. ſ. in eadē potestate. Et sic sicut xp̄s poterat dispēsare in lege sua cum ipe cōdidisset eā: ita possent in ea apostoli dispēsare: ⁊ consequēter Papa qui nō est minor apostolis posset dispēsare. ¶ Dicendum q potestas data apostolis fuit limitata. ſ. q non haberent potestatē ad destruēdum sed solum ad cōstruendum. ij. cozin.xij. Dispensare tamē cōtra legē christi esset destruere: quia tolleretur aliquo modo vigor eiꝰ. ideo in illa nullus potest dispēsare. ¶ Etiā ꝑma corin.ij. dicit. Fundamentum aliquod nemo ponere pōt ꝑter id q̄ positum est quod est xp̄s Jesus. Ergo nemo pōt tollere aliqua ō hijs que christus posuit dispēsando in eis: quia iā poneret aliquod fundamentum ꝑter id: imo cōtra id q̄ positum est. Et sic ostensuꝫ ē. supra in prologo nostro. q.xxix. q in euāgelio non pōt per ecclesiam dispēsari. Quicquid aūt est extra istas duas leges scilicet extra naturā ⁊ diuinā dispensabile est per papā. Fieri autem homicidiū vel non fieri ptinet ad legem naturalem cuius ꝑceptū est non occides. Ideo in hac nō potest dispēsari gñaliter per papā nec per aliquē q possit fieri homicidiuꝫ absolute. ¶ Et sicut cōtra illud ꝑceptum negatiuum nō occides nō potest introduci ꝑceptū affirmatiuum q debeat occidere homo ꝓximos suos: q3 esset directe tollere legez naturalē: ita nec potest dispēsari absolute q aliquis occidat homines: quia istud esset facere homicidium ſm se esse licituꝫ ¶ Quia tamē aliqui casus sunt de iure nāli in qbus homicidium licitū est. i. non est malū q homo occidat alterum: si illi casus restringātur de iure positiuo poterit fieri dispensatio in eis. Sicut nāliter iustum est q delinquētes occidātur per eū qui habet administrationē publicam. Quia tamē aliquis qui alias nō habebit administrationē publicam possit occidere malefactorē erit dispensabile: q3 ille qui pōt iuri cōcedendo alicui q possit occidere malefactorē tribuit ei quādam administrationē publicā quātuꝫ ad hoc dando sibi auctoritatem a lege quā alias ipse nō habebat. Et si occideret malefactorē sine hac auctoritate peccaret q3 occideret vt ꝑuata ꝑsona vt ostensum ē ꝑcedenti. q. ¶ Et sic hoc modo dispēsatio pōt fieri p papā circa homicidiū in oibus illis casib⁹ in qbus homicidiū ꝛz se nō ē malū. ¶ Ponit aūt aug. lib. i. de ciui. dei q̄ttuor casus in qbus homicidiū licitū est. ⁊ hr̄ in decretis. xxij. q.v. c. si non licet. ¶ Primus, est quādo aliquis

deo auctore

deo auctore iusta bella gerit hostes occidēdo non transgreditur diuinū mandatū. ¶ Et ēt ꝟ gñale est ꝙ in bello iusto nō solum gesto dei mādato: sed ēt iure humano indicto licitum est occidere hostes quādiu bellū istud iustū est. ¶ Possunt aūt pncipes bella indicere ⁊ cōmunitates ⁊ gñaliter illi q̄ admīstratiōe tēporali nō sunt alīs subiectis. Et tunc in bello iusto tam p̄das agere q̄z occisiōes licet ⁊ nō vocabuntur ꝓprie homicidia cū licite fiant: q̄ homicidium nomē delicti est. ¶ Scōs casus est in iudicibus q̄ publica potestate fungunt. Nā occidendo malefactores pcm̄ homicidiū nō incurrunt sed potius sunt ministri dei. ad ro. xiij. Et nō solum licet eis occidere malefactores: imo obligātur: q̄ deus illos obligauit exo. xxij. Maleficos nō patieris viuere. i. nō pmittes viuere sed occides. ¶ Si aūt nō volunt occidere eos de negant officiū suum q̄ō per legē humanam ⁊ ēt per dei volūtatem iudicibus cōpetit. ad ro. xiij. Dei enim minister est ī bonum. Si aūt malefeceris time. Non. n. sine cā gladium portat. Dei. n. minister est vindex in irā ei qui malū agit. ¶ Etiā leges humane ⁊ pncipes ad ꝟ constituūt iudices vt malefactores puniāt ꝓma peti. ij. Subiecti estote oi creature humane pp deum: siue regi q̄si p̄ excellēti: siue ducibus tāquam ab eo missis ad vindictā malefactoꝝ laudē vero bonorum. ¶ Tertius casus ē ex iussu expresso dei. sicut abraham voluit occidere filiū suum ysac ⁊ multi reges ⁊ pncipes iudeoꝝ ex mādato dei occidebāt alios. Et in ꝟ nō ē dubiū: q̄ deo est subiecta mors ⁊ vita oiuz viuentiū ⁊ sic ḡtis vitā ꝓcessit: ita pōt illā repetere qñcūq̄ voluerit ⁊ per q̄cūq̄ voluerit ⁊ cui cūq̄ ab eo iperetur occidere aliū vel percutere obediendum manet. Sic ꝓz de illo cui micheas dixit ex parte dei ꝙ percuteret ipsum ⁊ noluit. Nā leo percussit eū: q̄ inobediens fuit mādato dei p̄ ꝓpham. ij. re. xx. ¶ Quartus casus ē in illis qui spāli cōsilio spūs sancti seipsos vel alios occiderūt. Sic dicit de sansone q̄ se occidit ꝙ nō peccauit q̄ spū sancto mouente egit pp vindictā hostium. iudi. xvj. Sic etiam dicit de iepte galadite q̄ occidit filiam suam volēs eam dño īmolare vult etiā eum spiritu dñi motū egisse. De sansone oēs consentiunt ꝙ nō peccauerit. De iepte autē multi repugnāt sciēteꝫ ꝙ peccauit: ⁊ ita vult hieron. dicēs ꝙ indiscrete ꝓmisit ⁊ impie solvit. De quo q̄d tenēduz sit diximus iudi. xj. ¶ Alij casus ē pōt sit les pcedētibus ⁊ q̄ ad eos aliquo mō reduci pōt. Sicut miles bella gerēs ex mādato pncipis sui iuste homicidiū facit: imo tenet illud facere: q̄ alias crimine imperij deserti puniet: vt ꝓz in decretis. xxiij. q. v. c. miles. ¶ Debent tñ facē hoc milites nō desiderio occidēdi vel crudelitate quadam ꝟ solū pp obediētiam: q̄ alias peccabunt. Sic dicit de abraham ꝙ volēdo occidere ysac ex obediētia sit laudabilis ⁊ si ꝟ desiderasset vel alias de ꝟ sibi placeret ēt execrabilis sic dicit Aug. in q̄stionibus exo. ⁊ hr̄. xxiij. q. v. c. lex eterna. Idē etiā Aug. in q̄stionibus sup mat. ⁊ hr̄. xxiij. q. v. c. officia. officia vindicte pōt impleri boni bono aio q̄ō iudex q̄ō lex. ¶ Alius casus ē in ministris iudicū qui ex mādato iudicū occidunt delinquētes aut quoscūq̄ dānatos p̄ iudices vt ait Aug. in questionib⁹ exo. ⁊ hr̄ in decretis. xxiij. q. v. c. cū minister. debet ēt iste facere nō desiderio occidēdi aut crudelitate quadā: sed solum pp obediētiaz debitā iudici q̄: alīs homicida vocabitur. e. c. ⁊ c. lex eterna. ⁊ c. officia. ¶ Sil'es casus esse pōt: in qbus p iura aliq̄ accipiunt ptātem occidendi alios iuste: sicut ēt est de se defendēte: ⁊ de illo q̄ deprehēdit vxorē in adulterio. Nam saltē ſm iura humana istud licitū est. An vero simpliciter sit licitū dicetur. j. q. cxij. Hoc ergo mō homicidiuz dispensabile est: q̄ licite fieri pōt. In casu aūt in quo homicidiū malū est ſm se dispēsabile nūquam est ¶ Ad primū dōm ꝙ nō prohibet lege nāli vel lege dei simpliciter homicidium: ꝟ iniustū: q̄ alias lex ipsa sibi repugnaret q̄ iubet malos occidi exo. xxij. Maleficos nō patieris viuere. Occisio ḡ istoꝝ pōt quidē vocari occisio sed nō homicidiū ꝓprie q̄ homicidiū ē nomen delicti. ¶ Aliter ēt pōt dici ꝙ non ꝟ hoiem occidi: ⁊ tñ maleficum ꝟ occidi. Nā quādiu hō manet ī dignitate spēi humane: ita ꝙ nō deuiet a ratiōe in q̄ est tota dignitas humana: nō est licitū occidi ipsuz si tñ efficit maleficuꝫ iā. j. hoiem est: q̄ decidit ab illa dignitate: ⁊ tāq̄ maleficū ꝟ eum occidē ⁊ nō est homicidiū. ¶ Ad 2ᵐ dōm ꝙ furtum nō est dispēsabile per hoiem eo ꝙ icludit in se maliciā quādam cū dicat quādā fraudē. Non potest ergo dispēsari in eo ꝓ hoiem ꝟ fieri pōt ꝙ id q̄ō alias ē furtuz ꝓmittēte lege vel iudice nō sit furtū. Sic cuz lex alicui iubet auferri bona vel ꝓnceps: q̄ alias nō pñt tolli nisi clam pp potentiā illius q̄ resisteret pñt ministri iudicis eo iubēte clam bona illius tollere q̄ō al's vocaret furtuz si iudice iubēte nō fieret: q̄ tñ ex iusta cā ⁊ iubēte lege vel iudice fieri potest nō erit furtū. ¶ Ita illud furtū q̄ō fecerūt israelite nō fuit peccatum: q̄ deus q̄ poterat iubere mandauit eis ꝟ facere exo. iij. ¶ Ad. iij. dōz nō posse dispēsari ꝙ aīa separet a deo: q̄ istud non pōt fieri nisi p pcm̄. al's. n. semp deus nobis cōiunctus est ꝟ per iniquitatē solam a nobis elōgatur ysaie. lix. iniqtates vre diuiserunt iter vos ⁊ deum vrm. ⁊ ps̄. cxvij. longe a peccatoribus salus. i. deus q̄ est salus nra longe ē a peccatoribus. Justis aūt semp est ꝓpinquus ps̄. cxliij. ꝓpe ē dñs oibus inuocātibus eū in veritate. Dispēsari ḡ ꝙ aīa possit se parari a deo eēt dispēsari ꝙ pcm̄ in qnātum pcm̄ fieret licite ⁊ nihil pōt magis hēre rōnem iniusti q̄z hoc. ¶ Separi aūt vxorem a viro est ꝺ mandatum dei. iō nullo mō ꝟz occidi tñ hoiem in aliquo casu bonū est: ⁊ a deo iperatū. Jō ista sepatio aie a corpore est dispēsabilis. maxime q̄ nō pōt fieri sepatio aie a deo vel vxoris a viro nisi per pcm̄. De ꝓmo dictū ē. de scōo pz: q̄ non pōt separi vxor a viro etiā quātum ad thorum vel cohabitationē nisi pp fornicationē eius pcedentem j. xix. Alia autē a corpore auferri pōt sine pcō. i. non pp pcm̄ pcedens sicut in paruulis q̄ moriunt in inocentia. Et sic potest in ꝟ dispēsari cum aliq̄ possit fieri sine pcō: secus vero in alīs duabus sepationibus. ad. 4. ar. ¶ Ad. iij. dōm ꝙ homicidiuz ꝓprie sumptū est nomē delicti ⁊ iportat iniustaz occisionem que iniusta est pp defectuz cause sufficiētis vel iurisditionis vel intētionis bone mouētis. ⁊ sic verū est ꝙ homicidiuz est semp malū. ⁊ ita accepit Arist. Et sic nō est dispēsabile. Aliquādo tñ accipit homicidiuz māliter solū pro occisiōe hois facta ab hoie. Nā si fiat a bruto non est homicidiū sed solum occisio. Et isto mō homicidium pōt cē iustuz ⁊ iniustū: ⁊ sic erit dispēsabile in casu in quo potuerit esse iustum.

¶ An per aliquem minorem papa possit fieri dispensatio in homicidio. Questio. CVIII.

Queritur an ꝓ aliquē minorē papa possit dispēsari in homicidio. ¶ Dicunt q̄dam ꝙ nō. Q̄z si posset per aliquē dispēsari iste esset epūs: ⁊ tñ epis vetita est dispēsatio in homicidio. Nā occidēs clericuz: vel sacerdos occidēs alium quēcūq̄ non pōt recipe dispēsationez p epm̄: vt est vulgatū per totuz titulū de homicidio. ⁊ de clericis pugnātibus in duelo. Opinio aliq̄ruz ꝙ nō. ¶ Itē per homicidiū sepatur hō a tota ecclesia militāte. ḡ non pōt dispēsari cum eo nisi p. illū qui pest toti ecclesie militāti. Iste ē solus papa. ḡ per epm̄ nō pōt dispēsari in homicidio. p̄ª. rō. ¶ Itē in decretis. l. di. c. Miror ⁊ c. de hijs clericis ꝓhibet fieri dispēsatio cū homicidis: ergo epūs non pōt cum eis dispensare. Nā ibi dicit ꝙ post quātācūq̄ pniam non potest dispensari cum eis q̄ est ecclesiastice discipline ꝑm. 2ª rō. ¶ Dicēdum ꝙ iudiciuz iuris ⁊ iudicis differt q̄: iudicium iuris. i. legis ē inuariabile. Quia ꝟz sit de rebus particularibus ē tñ de eis vniuersaliter cōsideratis nō applicando ad istā materiā vel ad illam. Uniuersalia autē sunt inuariabilia ideo iudiciū legis semp se hz vno modo. 3ª rō. A Rñ. ad questū qōnis ¶ Judicium autē iudicis est circa res particulares ⁊ particulariter cōsideratas. Nā iudex nūquam ꝓfert sniam vel ventilatur coram eo cā de furto vel homicidio absolute; sed de isto furto vel illo. ⁊ de isto homicidio vel illo. ⁊ q̄ ipsa particula ēt infra eādem spēm variatur ſm multas circūstantias nō poterit esse iudiciū iudicis inuariabile sed necesse est variari ſz cōditionem circūstantiarum occurrētium. ¶ Sicut autem dictū est de iudicio: ita dicēduz est de dispēsatione q̄ super illis que in iure cōcedunt vel ꝓhibentur nō cadit dispensatio sed manet imobilia: nisi per illuz qui est cōditor iuris q̄ alias poterat tollere ius. Iste autē est papa respectu iuris ecc. iō qui de iure canonico inuenit ꝓhibita dispēsatio in aliq̄ homicidio nō poterit fieri dispen° in eo p epm̄: sed p solū papam: q̄ qui aliq̄d in lege vetuit voluit illud nulli licē. ¶ Nulli ḡ iferiori ad ipsum cōdentē ꝟz illud facere: ipsi aūt condenti ꝟz q̄ per suā legē ꝓhibitiuam nō ligauit seipsuz: q̄ obligatio per legem nō fit nisi sup subiectuz. Maior autē vel equalis obligari non pōt conditor tñ legis maior est lege: ideo non pōt p eam obligari: ⁊ sic manet sibi ꝙ possit dispensare non obstā te lege a se condita. ¶ In casibus autem qui de iure non reseruntur ꝓhibiti dispēsatio ꝑtinet ad episcopos qui in illis

que nō sunt

que nō sunt ꝓhibita de iure possent ipsi statuere ⁊ a fortiori possent dispẽsare. Et qñ in multis homicidijs nō inuenit
c dispensatio ꝓhibita ep̃is in iure dom̃ est ꝙ lz eis dispensare.
¶ Posset tñ distingui sicut distinguebat ꝓcedenti. q. s. dispẽsari in homicidio pōt esse vel in facto vel in faciẽdo. Si in faciẽdo dicẽdum ꝙ nō lz ep̃o dispẽsare: qz non pōt tradere alicui ptātem expressam ad occidẽdum. Nā sicut ep̃o nō licet occidere quẽq; qz esset irregularis: ita nec lz iubere aut expresse cōmittere potestatem ad hoc lz in gñali pōt cōmittere hanc potestatẽ. Sicut ep̃i qui sunt dñi terrarū hntes iurisdi
d tionẽ secularẽ cōmittunt iudicibus suis cōem ptātem in ciuilibus ⁊ criminalibus causis in q̃ cōmissione datur ptās ꝓcedendi ꝯ malefactores ⁊ occidẽdi eos. hoc tñ non exprimitur nec dz exprimi. iō ep̃s non pōt in homicidio iusto nec iniusto dispẽsare vt fiat. ¶ Si autẽ accipiaꝫ dispensatio i homicidio facto pōt hoc itelligi in foro ꝑniali. s. absoluere a peccato vel quātum ad aliqua notā irregularitatis q̃ ex homicidio seqtur. ¶ Et dom̃ de vtroq; ꝙ ep̃s dispensare pōt i homicidijs quātuz ad vtrūq;. s. absoluẽdo ⁊ faciẽdo ne per hoc ipediatur quis ad sacros ordines vel ministrare in illis si iã eos suscepit. Et hoc in homicidijs illis quoz dispẽsatio ō iure non ẽ prohibita. ¶ In ꝓhibitis autẽ ad solū papam pertinet dispẽsatio. Qz tñ ep̃s est iudex ordinarius ⁊ iudicat ō casibus particulariter ꝑm circūstantias occurrẽtes etiã i ipsis homicidijs quoz dispẽsatio sibi de iure nō est interdicta dispẽsare non vult. Unde interdū cōsueuerunt ep̃i dispensare cum homicidijs. interdū etiã consuetū est homicidas ꝑ solutione vel dispensatiõe ad sedez apostolicam remitti etiam in casibus qui de iure ꝓhibiti non inueniunt. Et fit hoc ꝓpter enormitatẽ delicti aut ad terrorez aliorz ne sil'ia fiant vel ꝓp maiorem penã ipsorz homicidarū vt ipsa remissio fit eis quedam pars satisfactiõis pro crimine. ¶ Ad primū dom̃ ꝙ ho
E micidij dispẽsatio non ẽ ꝓhibita simpliciter ep̃o sed solū in q
ad ꝑm ar. busdã homicidijs grauibus sicut cū quis occidit clericū vel enormiter peutit. Nam ad sedẽ apostolicã remittitur. Etiam qñ quis cōstitutus in sacris occidit aliquẽ siue clericum siue laicum nã hoc ad solum papã pertinet. ¶ Qui autẽ sunt ca
F sus homicidij in qbus ep̃i possint dispẽsare ⁊ in qbus nō: di
ad. 2. ar. cetur ꝑma colin. iij. vbi de irregularitate ageꝫ. ¶ Ad. ij. dom̃ ꝙ lz per quodlibet homicidiū separeꝫ hō a tota ecclesia militate. Potest tñ hre istud homicidiū aliqñ cām valde aggrauantẽ ⁊ aliqñ cām aleuiantẽ ⁊ ꝑm hoc pōt interdū dispensatio ptinere ad ep̃m ⁊ interdū esse sibi ꝓhibita. Nam valde grauia homicidia pape reseruata sunt vt i eis dispensare solus possit. ¶ Ad. iij. dom̃ ꝙ illa iura ⁊ sil'ia loquunt ō homi
G cidio facto a cōstituto in sacris. ⁊ dispensatio in hijs regula
ad. 3. ar. riter ptinet ad papã solum. imo ⁊ ipse cuz magna difficultate in hijs cōsueuit dispensare sicut dr̃ in eo. c. Miroz nimis doctam sciam tuã sacerdotẽ putare post ꝓpetratum homicidiū posse in sacerdotio ministrare. Et loqtur ibi papa cuidaz ep̃o. Et sequif̃ imo qd ineptius est nobis suadere velle vt tali ꝓsumptiõi ꝓbeberemus assensuz. Quis. n. tã demens tãq; peruersi sensus tale qd extimaret vel post quātūcūq; pniam concedẽdum cum. n. sit discipline canonice ꝓrium epi ḡ i talibus nihil possunt.

¶ An licitum sit se volentes occidere ne occidaf interficere se defendendo. Questio. CIX.

opio q̃rūdã ꝙ non ꝑ tō. **Queritur** an licitū sit alicui occidere alterum ne occidaf ab eo. s. se defendendo ita ꝙ nō sit reus saltẽ in foro conscie. ¶ Dicũt qdam ꝙ non licet hoc mō quēquā occidere. Qz dicit Aug. in epistola ad publicolam. ⁊ hr̃ in decretis. xxiij. q. v. c. de occidẽdis. s. de occidendis hoibus ne ab eis quisq; occidaf nō mihi placet consiliū nisi forte sit miles aut publica functiõe teneat: aut non ꝑ se hoc faciat sed ꝑ alijs accepta legitima ptāte si eius cōgruat ꝑsone: qui tñ se defendendo alium occidit: iō eum occidit ne ab eo occidaf. ergo erit illicitū. ¶ Itẽ Aug. lib. i. de libero arbitrio dicit quo apud diuinã prouidẽtiam a pcō liberi sunt q
2ª rō. ꝑ hijs rebus quas contẽni opz humana cede polluti sūt. dicit aũt illas res eẽ contẽnendas quas hoies inuiti ãmittere possunt vt ibidẽ apparet. Inter istas aũt cōputatur vita corporalis qz eam inuiti ãmittimus. ḡ non lz alicui occidere alterū se defendendo. ¶ Itẽ dicit Nico. papa ⁊ habef̃ i decretis di. l. c. de hijs clericis ꝑ quibus cōsuluisti. s. qui se defendẽ
3ª rō. do paganū occiderunt si postea per pniam emendati pñt ad pristinū gradum redire aut altiorẽ ascendẽ scito nos nullam occasionẽ dare nec vllam tribuere lniam eis quēlibet hoiuz quolibet mō occidẽdi: sed ad ꝓcepta moralia seruãda tenenẽ taz clerici q̃z laici. ḡ sicut clericis nō lz occidere quēq; se defẽdendo: ita nec licebit laicis: ideo nulli hoi licebit. ¶ Itez homicidiū est grauius pcñ q̃z simplex fornicatio vel adulteriū sed nulli lz cōmittere simplicẽ fornicationem vel adulteriū. aut quodcūq; pcñ mortale pro cōseruãda vita ꝓpria qz spiritualis vita ꝑferenda est corporali. ḡ nulli lz defendẽdo seipsum occidere aliū ne ab eo occidatur vel vt vitam cōseruet.
4ª ro. ¶ Itẽ qñcūq; arbor mala est: fructū bonum ꝓducere nō potest. i. vñ. sed defensio ꝓpria videf̃ esse aliqd malū: qz ꝓhibeꝫ ad ro. xij. Nō vos defendẽtes sed dãtes locum ire. ḡ occisio hois inde ꝓcedens erit illicita. ¶ Dicẽduz videtur ꝙ liceat hoi seipsum defendẽdo alium occidere: ita ꝙ nō habeat aliã intentionẽ nisi se defendere: qz ius nãle non potest esse iniquum. Sed de iure nãli est vim vi repellere lz: vt ait Isido. vt habetur in decretis di. j. c. ius nãle. ergo si repellẽdo vim quis occiderit volentez vim inferre ⁊ realiter inferentẽ non erit illicitum. ¶ Itẽ quicqd homo pōt facere pro vita seruãda iuste potest ⁊ iuste facit si illud fecerit. Dicit tñ Aug. li. i. de libero arbitrio. ꝙ iusta ẽ lex que dat potestatem viatori vt latronẽ occidat ne ab eo occidatur. Si ergo in tali casu latro occidaf non videf̃ esse illicitū. ¶ Itẽ quilibet teneꝫ ꝓius se diligere ex charitate q̃z diligere proximū. Supposito ergo ꝙ nō possit quis simul saluare vitã suam et ꝓximi sed opz alterum perire: potius dz suã saluare vitam q̃z alienã. ⁊ tamẽ in casu dato cū quis me inuaserit volẽs occidere videf̃ necessarium ꝙ aut ipse me occidat: aut ego occidã eum. Videf̃ ergo ꝙ potius debeã eum occidere q̃z permittere me ab ipso occidi: qz alias diligerẽ magis vitam alienã q̃z meam. ¶ Est dicendum ꝙ circa hoc nō est concors sinia inter doctores. Uolunt. n. quidam ꝙ liceat hoi se defendẽdo occidere alterum quãdo nō potest se aliter defendẽ. ⁊ ista est sinia sancti Tho. ꝑa scõe. q. lxiij. articulo. vj. Ubi dicit ꝙ nihil ꝓhibet vnius actus eẽ duos effectus quoz alter sit in intẽtione alicuius vero ꝓter intentionẽ. Morales vero actus recipiunt speẽm ꝑm id qd̃ intẽditur non autẽ ab eo qd̃ est ꝓter intentionẽ. cum illud sit per accidẽs. Accidẽtalia autẽ nũquaz possunt cõferre ad speciẽ illius rei cui accidẽtalia sunt: quia hoc ẽ cõtra naturã accidẽtis cuius est aduenire potest esse rei. ¶ Ex actu igitur alicuius defendẽtis seipsum duplex effectus seq potest vnus quidẽ conseruatio ꝓprie vite alius vero occisio inuadẽtis. Actus igiꝫ per quẽ intenditur cõseruatio solum ꝓprie vite nõ habet rationẽ illiciti cum sit cuilibet nãle ꝙ se cõseruet in esse quantũ potest. ¶ Itẽ quia cũ aliquis actus ex bona intẽtione ꝓueniẽs dz reddi illicitus hoc esse non potest nisi qz non ẽ ꝓportionatus illi fini ad quẽ intenditur ideo si aliquis ad defendẽdum ꝓpriam vitam vtatur maiori violentia q̃z oporteat erit illicitum. Si vero moderate violẽtiam repellat erit licita defensio. Naz ꝑm iura vim vi repellere licet cū moderamine inculpate tutele. ¶ Nec est necessariuz ad salutẽ vt homo actũ moderate tutele ꝓtermittat ad euitãdum occisionẽ alterius: qz plus tenetur homo vite sue ꝓuidere q̃z aliene. Sed qz occidere hoiem non licet nisi habẽti publicam auctoritatẽ qui occidit hoiem vt est bonuz rei publice ⁊ isti nō peccant sicut milites qui pugnãt cõtra hostes nō licet ergo se defendẽtibus habere intẽtionez occidẽdi sed solum defendẽdi. ¶ Alij autẽ tenent ꝙ etiam hoc modo nō licet sic tenet Augu. de anchona li. suo de potestate ecclesie. q. lij. articu. iij. dicẽs ꝙ occisio potest fieri aliquãdo nocẽdi vel vlciscẽdi cupiditate ⁊ est gñaliter ꝓhibita. exo. xx. Nō occides. Aliquãdo iusticie equitatis. Et ista vniuersaliter ꝓcipitur exo. xxij. Maleficos nō patieris viuere. Aliquãdo ineuitabili necessitate. ⁊ ista permittitur exo. xxij. Ubi lex permittit nocturnuz latronẽ occidi ⁊ non diurnuz. Cum ergo permissio fiat de minori malo ad euitandum maius. vt ait Augustinus libro ꝓmo de libero arbi. dicit ꝙ putat ꝙ nō possit esse sine culpa ꝙ quis occidat aliuz ne ab eo occidatur quãtacūq; necessitate ineuitabili fiat: qz aiam ꝓximi plus debeo diligere q̃z corpus meum qd̃ inuitus perdere possum. ¶ Et dicit planũ est autẽ ꝙ aia ꝓximi ꝑditur ex quo i actu iniuste occidẽtis ꝑ me occidit. s. qz erat actualiter in pcō mortali volendo me occidere iniuste qñ ego occidi eũ.
¶ Et ad lm dicit ꝙ est auctoritas Augu. ꝓmo lib. de libero.
arbi.

arbi. s. Lege inculpata illi hoies qui alios occidūt ne ipsi occidantur quomō inculpati eē queant nō video. Et assignat rōnem dicens quicqd erepturus erat ille qui occidit totum in nra ptāte non erat quia vita aie nullo pacto auferī duz ℔ corpus interimit quapp legē qdez non reprehendo. q: tales p mittit iterfici: sed quo pacto illos defendā q interficiunt nō inuenio. ¶ Idem ēt Augusti. ad publicolā. z habeī. xxiij. q. c. de occidēdis. s. de occidēdis hoibus ne ab eis quisquā occidaī nō mihi placet cōsilium. ¶ Dicit ēt q non vz dictum quozūdā dicentiū q Aug. logtur in casu quo qs occidit volentē eum occidere ex necessitate euitabili. z ex vite ꝑsentis amoze iordinato occisurus eū quē occidit etiā si nō crederet licere q: Aug. dicit q ꝙliter inculpati eē queant occidentes alios ne illi occidātur non video z ꝙliter excusari possint a culpa nō inuenio. ¶ Et ſm hoc idē Aug. de anchona respō det ad tres rōnes quas induximus. s. ad ꝓbandū q liceat occidere volentē nos occidere. ¶ Dicit. n. ad primā soluendo q id qō hr̄ ad Ro. xiij. in glo. vbi glo. exponit illud verbuz dicas q vim lz repellere q: inferēda est vis motui aīnri cuz moueatur ad illatas iniurias repellēdas. Hoc est. n. de iure nāli talē vim inferre aio nostro vt nō moueaī ꝝ ordinē charitatis iniurias illatas repellere. Nam ſm nām sensitiuā in qua cōmunicamus cū bestijs verū est q inclinamur repelle re vim p vim sed ſm nām intellectiuā diuina iusticia z charitate informatā plus mouemur diligere aiam ꝓximi ꝙs corpus nostruz qō inuiti ꝓdere possumus. ¶ Ad. ij. dicit q qc quid homo pōt iusticia ꝑcedēte z suadente dz facere p vita sua seruāda: sed nō quicqd pōt iusticia ꝓmittēte. Latronem autē occidi a viatoze lex ꝓmittit z nō iubet. Vñ Augu. dicit in dicto lib. Legē qdem satis video eē inimicā ꝝ hmōi accusationē que in eo ppō quē regit i morib⁹ malefactis ne ma ioza cōmitterēt dedit lniam. Multo. n. minus malū est occidi eum q aliene insidiaī vite ꝙs eum q suam tueī. ¶ Ad. iij. dicit q lz hō prius teneī diligere aiam suā ꝙs proximi prius tn̄ teneī diligere aiam proximi ꝙs corpus suū. Dicit autez q planū est q occisio volētis me occidē non ē sine periculo dā nationis aie proximi. Jō cōcludit q nō solum pfectis viris: sed ēt cuilibet psone priuate magis lz seipsuz ꝓmittere occidi ꝙs occidere aliū ne ab eo occidaī. ¶ Utraq; istarū positio num vr̄ aliqliter rōnabilis maxime cū ista ſa aliqualiter videatur eē de itentiōe Aug. Cōmunior tn̄ positio est q liceat occidi hoiem in ꝓpriam defensionē z videī esse rōnabilioz. ¶ Pro quo sciēdum q cū homicidiū sit delictum in operatione qō maxime turbat pacez politicam de eo ptinebit iudicare in triplici foro. s. in seculari ad quē ꝓprie ptinet vindicare talia crimina vt deī pax rei publice q maxime p talia delicta turbareī. Sic. n. dr̄ ad Ro. xiij. q iudices z principes q occidunt malefactores ministri dei sunt i irā. i. ad inferēdum penā que vr̄ ꝓcedere ex ira lz ex mja procedat vt ait Hiero. sup ysaiam z habeī. xxiij. q. v. c. nō est crudelis. ¶ Est autez ꝓprium regū z iudicū tēporalium punire corporaliter istos malefactores: vt ait ciprianus. z habeī ibidē. c. Rex dz. z. c. Sunt quedā enormia. z p hoc ministri dei sunt. vt pz ibidez. c. qui malos. ¶ Et ſm istā legē humanam. i. quātū ad oēm conditionē legislatiōis humane licitū est se defendēdo quēcūq; inuasorē occidere nulla quippe lex humana punit tales occisores. ¶ Scōs forus in quo de illo homicidio agi ꝓt est iudiciū ecclesiasticū quātuz ad forū contētiosum. ¶ Terti⁹ forus ē forus ꝓscie qui etiā vocatur forus ecclesiasticus: q: ecclesie ministri sunt iudices in eo. s. sacerdotes. Uocatur ēt forus diuinus: q: ibi rō reddiī ō oibus illis de qbus deo rō reddēda est. ¶ In scō foro istoz. s. ecclesiastico cōtentio sopōt dupliciter ō homicidio cā agi. ¶ Uno mō directe quātum ad ℔ q inferaī pena occisoi. ¶ Alio mō indirecte in quātum ꝓp homicidium impediī occisoz ab aliquo bono vel honore quē alias poterat assequi vt q impediaī ad sacros ordines. vel q deiciaī ab honore habito. vtpote q ꝓmoueī bñficio si qō hz z impediaī ministrare in sacro ordine quē iā susceperat. Quātuz ad primū occidēs aliū defendendo se adhibēdo diligētiam quā dz de iure etiā ſm ius canonicū nō punitur ꝓ homicidio directe. s. si illi ad quos ptineret agere pro occiso accusarent occisorē. Nam nō teneret ad aliquid quia lex ecclesiastica ꝓmittit tale homicidiuz. ¶ Simile pz extra ō homicidio. c. si pfodiēs z ē dictū Augustini sup exo. s. q latronē nocturnū lz occidi diurnū vero non lz occidere nisi cū telo venerit q vero liceat occidere nocturnū cā ibi exprimit. s. q: nescitur an ad occidēdum vel furādum veniebat. a fortiori ergo apparet q si certuz eēt eum venisse ad occidēdum q poterat occidi ipune. Et ista ē lex ecclesiastica. ꝯ hmōi occisoz nō potest ad aliqd condēnari directe ꝓ hoc crimine ēt si de ℔ ab aduersarijs accusēt in foro ecclesiastico. ¶ Si aūt accusēt quātuz ad penā indirectā q̄ est in ꝓuari honore hito vel ipediri ad hñduz p notaz quādaz irregularitaī. ¶ Dom q cōstitutus in sacro ordine habēs voluntatē occidēdi aliquem etiā si se defendēdo illū occidat irregularitatē incurrit z ipeditur ministrare in suscepto ordie z ad superiores ascēdere. vt pz. l. di. c. de hijs clericis. Illi tn̄ paganum quēdaz se defendendo occiderunt z nō arguiī ex hoc q aliquo modo peccauerint occidēdo lz irregularitatē incurrāt q: irregularitas sine culpa causatur. imo z aliqn̄ pro bona opera. Nam iudices seculares nō peccant occidendo malefactores vt ait Aug. lib. de libe. arbi. z hr̄. xxiij. q. v. c. si homicidiū. imo si no luerint hoc facere peccant maxime si nolunt occidere impugnatores ecc. q: āmoniti tertio si nō satisfecerint q̄relis ecc. ꝑcedendo ꝝ impugnatores eius sunt priuati cōmunione ecclesie. vt pz ibidē. c. administratores. z tn̄ occidēdo illos aut dando sniam in cā sanguinis irregulares efficiuntur z non pñt ad sacros ordines ꝓmoueri. ¶ Idez pz de bigamia que facit irregularē: z tn̄ sine peccato cōtrahiī. licet ergo isti nō peccēt occidēdo aliquos in suā defensionē adhuc poterunt cōtrahere irregularitatē. ¶ Dicēdum tn̄ q ſi vere se aliquis defendat nō habēs aīum occidēdi z credit se aliter nō posse euadere mortē nisi occidēdo inuasorem sicut iste non peccat occidēdo ita neq; incurrit irregularitatē: vt pz in clemen. si furiosus de homicidio. s. si furiosus aut infans aut dormiēs hoiem mutilet vel occidat nullā ex hoc irregularitatē incurrit. Idē censemus de illo qui mortē aliter vitare non valens suū occidit vel mutilat inuasorē. In tertio foro. s. cōsciētie vel diuino z totum dubiū vel diuersitas doctoz an. s. erga deuz reus homicidij sit qui aliū se defendendo occiderit. ¶ Et vr̄ dōz q nihil peccet. ad ℔ tamē opz esse aliquas conditiones. ¶ Primo q ille q occidit aliū sit ꝓprie defendēs se. Nam si aggrediaī z occidat aliū etiā si sit mutuo pugna. nō est dubium quin teneaī q: etiā ſm legē humanam teneret. Etiam si aggressus ē z alius cepit pugnare z aggressor vellet iam cessare z alius non vult sed pugnat vt occidat aggressorem vlcisci cupiēs aut nocere: z tunc aggressor vt nō occidatur defendit se etiā si cum moderamine inculpate tutele se defendat, z non potens aliter se defendere aduersariū occidat ad huc tenebiī tāquam reus homicidij z ſm leges humanas qn̄ aggressor fuit z dedit cām imediatā ad homicidiū voluntarium qō postea ipse patrauit. lz qn̄ patrauit iam nō intēderet occidere. ¶ In iudicio etiā dei reus erit homicidij: lz nō ita grauiter sicut si semp habuisset volūtatē occidēdi vt habuit a principio. qn̄ fuit aggressor. ¶ Scōa cōditio ē q homicidiū cōmittaī tunc qn̄ actualiter se defendit nō autē postea. Utpote si aggressor videns se deficere viribus fugiat z i sequaī eum aduersarius z occidat nō dicit eum occidisse se defendēdo q: repellere vim ad hoc q licitū sit dz fieri statim z sine interuallo: vt pz extra de sen. excō. c. si vero. z ō homicidio. c. significasti. ¶ Tertia cōditio q fiat defensio moderate. s. q tn̄ hō se defendat quātum necessariuz sibi esse putat ad euasionē de piculo. Nam si inuasor sit debilis vl' male armatus z inuasus credat se superiorē viribus vel armis z posset eū faciliter occidere: si occidat potēs se defendere non occidēdo eum reus est etiā ſm humanā legē: q: iura humana dicunt defensionē fieri dēre cuz moderamine inculpate tutele extra de homicidio. c. significasti. z de resti. spolia. olim. ¶ Dicitur autē tutela inculpata qn̄ in defendēdo nō excedit modū defensionis vt in casu posito. vel si aggressor fortelassus vel nollēs pcutere iam cessaret z defendēs se pcutiat eū non ē inculpata tutela sed ad iniuriā pertinet. ¶ Uocaī autē inculpata tutela qn̄ quis solū illud facit quo omisso nō posset repellere violentiā. vt dicit glo. in. d. c. significasti. qui autē modū excedit in defendēdo nō solum in foro conscientie sed etiā ſm leges humanas teneī cum hoc ad iniuriā pertineat, vt dicit in eadē gl. ¶ Et iustū ē teneri hūc ō homicidio q: lz velle vitā ꝓseruare sit finis hōest⁹ iste tn̄ act⁹ q ē defendē se īmoderate nō ē ꝓportiōat⁹ illi fini. iō error est. ¶ Nā in moralibus nō solū est pcm̄ p ℔ q aliqs constituit sibi malū finē

in actionibus

p an in foro diuino peccat ille q suū inuasorē occidit

p^a cōditio

q 2ª cōditio

r 3ª cōditio

s

in actionibus: sed etiã si constituto bono fine vtatur medijs inconuenientibus ad pertingẽdum ad illũ finẽ. Sicut q constituit sibi finem dare elemosinã ⁊ ad q̃ posset illã dare vult furari. Uel qui vult esse sapiens vt possit predicare ⁊ vt possit esse sapiens habet pacta vel colloquia cum demonibus.

T 4ª cõditio

¶ Quarta cõditio est q̃ se defendens nullo modo intendat occidere inuasorẽ. Nã etiã si nõ sit sibi possibile euadẽ nisi occidat inuasorẽ nũq̃ tñ debz hẽre intentionem occidẽdi sed solũ se defendẽdi. ¶ Nam ẽt data necessitate ineuitabili ita vt qs sciat nõ eẽ pole euadẽ nisi occidat iuasorẽ ꝑ intẽdẽ nũq̃ debz qs soluz itẽdẽ se defendẽ quocũq̃ sit sibi necessarium se defendere. ⁊ hoc mõ non erit aliqua culpa. ¶ Si autẽ occidere intendat etiã si nõ possit euadere nisi occidẽdo homicidij reus est saltẽ in foro cõscientie. ¶ Sed dicẽt qd differt iter hec. Nã cum qui scit se nõ posse euadere nisi alteruz occidat ⁊ vult se defendẽ necesse ẽ q̃ velit alterũ occidere. Qõ g̃ differt q̃ velit se defendere ⁊ occidat vel q̃ velit occidere

U rñde. istãtie

stante eodẽ casu ⁊ occidat. ¶ Dicẽdum q̃ multũ differt. nã in moralibus cũ actiões principiẽt ab intellectu ⁊ volũtate ⁊ quãtum ad hec ꝓncipia dicãtur humane operatiões: vt pz. vj. ethi. accipient spẽm ab eo qõ intenditur ⁊ nõ ab eo qõ est oino ꝓter intentionẽ. Si ergo aliqs in actu suo solũ hẽat intentionez se defendẽdi lz ibi accidat homicidium adhibita moderata ⁊ iculpata tutela nõ reputabit homicidiũ moraliter: cum sit oino ꝓter intentionẽ ⁊ nõ põt actus accipe speciẽ ab eo qõ est oino per accñs. ¶ Si autẽ intendat occidere vt se defendat actus iste accipiet spẽm ab eo qõ intendit: ⁊ sic erit ꝓpie homicidiũ lz non sit ita graue sicut alia homicidia. ¶ Item siquis intẽdit solum defendẽ se etiã si inde seq̃tur homicidiũ actus istius nũq̃ potest eẽ malus. Q; si esset

X

malus hoc accideret q2 vel malũ intendebat: vel q2 ꝑ inconuenientia media ad illud puenire volebat. Nõ stat primum cum det q̃ iste solum intẽdat se defendẽ qõ non solum ẽ honestum sed etiã necessariũ ⁊ nãle: ita vt si quis cõmitteret defensionẽ permittẽs se indefensum mori nõ diligeret se ex charitate: ⁊ tñ tenet homo tã corpus suũ q̃z aiam ex charitate diligere. Non etiã datur ꝟz cũ presupponat q̃ iste se defendat cũ moderamine inculpate tutele. g̃ nõ est pole istum actum eẽ malum cũ nihil sit per qõ possit eẽ malus. ¶ Si tñ ponat q̃ iste intẽderet occidẽ iã malũ intẽdebat q2 occidere hoiem ꝑm se malũ est nisi cum occidit in vtilitatẽ reipublice ⁊ ꝑ eũ qui hz administrationẽ publicaz: q2 isti lz velle occidere dicte. Nũc autẽ non intẽditur bonũ publicũ sed priuatum: ideo nõ lz velle occidẽ q2 malum est: sed lz velle defendẽ me quia hoc bonũ est. Ideo si iste voluerit occidẽ hostẽ q2 putat non posse se defendẽ iam malũ vult: ⁊ respectu mali finis nullum modũ perueniẽdi ẽ bonũ. sicut si quis intẽdit fornicari qcqd

Y

pmittat ad illud nõ põt eẽ bonum: q2 ea q̃ sunt ad finez non habẽt bonitatẽ nec malitiã nisi ꝑm habitudinem ad finem.

Z

¶ Jtẽ põt multum ꝓdesse ista intẽtio q2 dato q̃ aliqs cõstitutus in necessitate putet nõ esse pole euadẽ nisi occidat hostem est tñ pole hoc q2 forte hostis cadet vel timere incipiet: aut deus ipediet eũ. Et sic poterit iste euadere nõ occidendo hostẽ. Si tñ intẽderit occidere vl se defenderet: etiã si postea ista accidant ⁊ nõ occiso hoste euadat iam manet ei pcñ q̃ occidẽ aliqñ intendit. ¶ Melius g̃ fuisset nũquã intendisse occidẽ: ⁊ sic non eẽt aliqd de quo possit iste culpari ꝑm conscientiam. ¶ Jtẽ qñ dicit q̃ ista nõ differũt. s. q̃ iste velit se defendẽ sufficiẽter vel q̃ velit occidẽ in casu in quo non potest se defendere nisi occidẽdo aduersariũ. ¶ Dõm q̃ non ẽ idez eo q̃ casus iste nõ est simpliciter ꝓcedendus: q2 lz iste putet q̃ nõ est pole sibi defendẽ se nisi occidẽdo hostẽ tñ possibile est q2 potest hostis sponte cessare aut fugẽ vel cadẽ vel a deo ipediri: ⁊ sic ꝑsupponit falsum in casu. ¶ Aliter põt dici q̃ ẽt si verum eẽt q̃ iste nõ possit euadẽ nisi occidendo hostem nõ erat idẽ velle se defendẽ ⁊ velle occidere hostẽ: quia ꝟ est fallacia accidẽtis. Ut si dicat cognoscis conuiscũ ⁊ conuiscus est veniẽs g̃ cognoscis venientẽ. Nã accidit conuisco venire.

Declaratio dubij q̃ lz i uasorẽ iterficere

¶ Jta nunc si dicat tu vis te defendẽ ab isto hoie: ⁊ non potes nisi occidas illũ: g̃ vis occidẽ illũ. Non tz. n. q2 non posse me defendẽ sine occisiõe istius accñs ẽ ad me defendẽ cuz esset pole simplr loquẽdo q̃ me defendã ab isto nõ occidendo eũ. Et sic ille q se defendit nõ debz hẽre intentionẽ occidendi aduersariũ in quãtacũq̃ necessitate. ¶ Hijs suppositis vr dõm q̃ nõ peccet ille q se sic defendẽdo occidit aliũ q2 al's necesse

eẽt q̃ hõ dẽret pmittere se occidi qñcũq̃ alius inuaderet eũ nã manifestum ẽ q̃ me defendẽdo sp põt accidẽ occisio hostis si me grauiter ꝑpugnat: q2 tunc nõ potero me defendere nisi acriter resistã ⁊ resistẽdo acriter ẽ manifestũ periculuz ꝺ occisiõe. opz g̃ q̃ me indefensuz occidi pmittam vel liceat mihi occidere me defendẽdo inuasorem meum. q̃ autẽ me relinquã indefensum vr esse inconueniẽs. ¶ Primo q2 vr q̃ non diligo me ex charitate si nõ defendo vitã meã cũ honeste defendere possim. ¶ Scõo q2 sic periret tota res publica. Nã si nõ liceret alicui occidẽ alium se defendẽdo viri mali assumpta occasiõe in breui oẽs bonos occiderẽt: ⁊ sic piret oĩs res publica ⁊ cultus xpi q̃ in solis bonis cõseruat. Naz mali nõ tollerant in ecclesia nisi q2 iter bonos sunt: vt pz. j. xiij. in parabola de tritico ⁊ zizanijs. ¶ Sicut fuit de iudeis tempore machabeoꝝ. Nã venerũt hostes ⁊ pugnabãt cõ eos diebus sabbatoꝝ. Jpsi autẽ vt nõ violarent sabbatũ nolluerunt se defendere dicẽtes moriamur in simplicitate nra. Et occisi sunt de illis vsq̃ ad mille aias. i. macha. ij. Et tũc dixit mathatias ⁊ oẽs iudei. Si oẽs fecerimus sicut frẽs nri fecerunt ⁊ non pugnauerimus aduersus gẽtes pro aiabus nris cito dispergẽt nos de terra. Jdeo dr ibi q̃ diffinierũt bella facẽ defendẽdo se ab hostibus ẽt diebus sabbatoꝝ. Jstud autẽ esset maximũ inconueniẽs. g̃ licituz est hoi se defendẽ occidẽdo aduersariũ si aliter se nõ põt defendere. ¶ Tertio pz q2 istud esset dare maximã occasionẽ viris pessimis ad peccãdum. Nam si scirẽt non licere hoi occidẽ aduersariũ se defendendo securi de sua ipunitate oẽs bonos trucidarẽt. ¶ Et tunc dato q̃ nõ aduertereẽ ad dãnuz qõ inferebãt rei publice occidendo oẽs viros bonos ⁊ legi xpi occidendo oẽs obseruatores eiꝰ saltẽ deberẽt haberi respectus ad periculũ aiarum istorũ hominum: quia ꝓpter istam ipunitatez peccarẽt ⁊ eẽt locus eis ad pereũdum eternaliter. qõ non fieret si liceret hoi occidere hostẽ se defendẽdo: quia tũc illi timẽtes periculum suũ non auderẽt effrenate bonos viros trucidare. Tenemur tñ cauere quãtum in nobis ẽ ne ꝓximis locuz peccandi tribuamus. g̃ non ẽ conueniẽs vel saltẽ non ẽ necessariuz q̃ homo se indefensum occidi pmittat ne occidat inuasorẽ. ¶ Quarto pz q2 quãdo res publica vel habẽs administrationẽ eius occidit aliquem p leges suas iuste agit. Et tñ quando quis occidit aliuz se defendẽdo modo ꝓdicto sunt ibi oia que faciunt licitã esse occisionez que fit a re publica. g̃ licitum erit istud occidere. ¶ Patet q2 in occisiõe que fit per auctoritatẽ publicam ẽ iurisditio. Q2 quilibet hõ est pars respectu rei publice. Et ob hoc illa hz auctoritatẽ super eum. Jste autem qui occidit hostem defendẽdo se licet nõ hẽret directe iurisdictionẽ super hostẽ suscipit tamẽ ꝑtestatẽ a lege cum lex tam humana q̃z ecclesiastica istã occisionẽ approbet. Et hoc sufficit ad hoc q̃ sit legitime facta. Q2 minister iudicis cui soluz mãdatur aliquẽ occidere nullam hz iurisditionẽ: ⁊ tamen licite agit vt ait Augu. in questiõibus exo. ⁊ habet. xxiij. q. v. c. cum minister. Et hoc ẽ quia accipit auctoritatem a iudice. ¶ Jta ergo occidẽs aliuz se defendẽdo cũ habeat a lege auctoritatẽ ad hoc non peccabit ꝓpter defectum potestatis. ¶ Rursus autẽ res publica occidit malefactorez q2 ipse turbat bonum publicũ: ⁊ tamẽ si nõ liceret alicui se defendendo occidere hostẽ magis lederetur res publica q̃z alias ledi posset. Ergo vt non sequat saltez hoc maluz in re publica licebit cuilibet se defẽdere modo dicto ne ꝑ eius mortẽ pereat vna pars rei publice. Et ita in singulis fiet ne oẽs partes rei publice pereant. ¶ Quinto pz hoc q2 lex diuina hoc pmittit. Naz furẽ nocturnũ occidi pmittit. exo. xxij. eo q̃ nescitur an ad furandũ vel occidendũ venerit. Et sic occidere permittit volentẽ occidere. ¶ Aliquis forte dicet q̃ hoc nõ tenet: quia ista erat lex iudicialis veteris testamẽti ⁊ in illis legibus multa permittebant que nõ erãt simpliciter bona sicut libellus repudij ⁊ vsura ⁊ desideriuz vindicte: ⁊ multa alia que in nouo testamẽto mutata sunt. Jta g̃ potest esse ꝺ isto. ¶ Dicẽdum q̃ nõ stat q2 ista non solũ fuit lex veteris testamẽti sed etiã ecclesia approbauit illã ⁊ posuit eã inter leges suas: vt patet extra de homicidio. c. si pfodiens. g̃ iudicauit esse licitũ q̃ occideret quis hostẽ suuz se defendẽdo. ¶ Hijs suppositis respõderi põt ad positionẽ aug. de anchona dicẽtis q̃ potius homo dẽret pmittere se occidi q̃z occidere aliũ. ¶ Ad auctoritatez Augusti. in qua dicit lege inculpata illi homines qui alios occidunt ne ipsi occidantur quomodo

inculpati

inculpati esse queat nō video. ¶ Dicendum ꝙ intelligit qñ quis non pōt aliter se defendere vult occidere aliū. Nā tunc non pōt esse inculpat⁹ qz malū vult: q tñ occidere nullo mō vult: sed solum se defendere ⁊ accidit ꝙ occidat nullū malū intendit. Jdeo de istis satis pōt appare quō inculpati sint. qz nihil mali volunt ⁊ nihil mali directe efficiunt. ¶ Et ista ē intentio. s. Tho. Lex tñ humana ꝓmittit in tali casu in quo quis alio mō non pōt se defendere nō solū occidere ꝫ etiam velle occidere nec iudicat illud eē malū cuꝫ putet esse necessariū. Et vocaꝫ lex illa inculpata .i. sine culpa. s. iusta. Q̄ ꝫ lex humana in maleficijs cōsideret intentionē: tamē nō cōsiderat intentionē nisi ꝓp factuꝫ. Nā vbi sola est intentio faciendi malū ⁊ nullo mōdo ꝓdit ab extra ſm legē humanaꝫ non hꝫ culpam qz vt dicit. ff. de penis. l. cogitationis. ⁊ ō pe. di. i. c. cogitatiōis. s. cogitatiōis nemo penā meret. ¶ Lex āt diuina considerat magis itentionē q̄ opus. Jdeo lex humana qñ putat necessariū esse ꝙ quis occidat aliū ad se defendendū: ita ꝙ aliter se defendere non possit etiā adhibito oi moderamine iculpate tutele nō curat an vellit occidere hostem se defendēdo vel an solū vellit se defendere ⁊ defendēdo se ex necessitate occidat hostem: qz cū opus sit necessariū nō curat de intentione: ⁊ sic pōt esse aliquis iculpatus ꝫ legem humanā de quo nō poterit videri quō sit inculpatus ꝫ legem dei. s. qz intentionē habuit occidēdi. ¶ Ad aliud dictum Augu. ad publicolā. s. de occidendis hoibus ne alī ab eis occidañ nō mihi placet cōsilium. ¶ Dicēdum ꝙ debet intelligi sicut. s. qñ occidēs hꝫ voluntatez occidēdi non simpliciter sed vt se defendat qz videt inui ex verbis suis cuꝫ dicat cōsilium de occidēdis hoibus Et tunc verū est ꝙ etiam vt se defenderit innecessitate in euitabili nō hꝫ hēre voluntatem occidendi aliū: qz si hoc vult iam peccat in quātacūq; necessitate sit: sed solum hꝫ hēre intentionem defendendi se moderate. Et tunc si sequaꝫ inde moꝛs est p̄ter intentionem eius: tnon ē in vlla culpa. Et tñ Aug. dicit hic cōsilium ō occidentis hoibus. i. nō est sanum cōsiliuꝫ ꝙ quis velit occidere alterū ne ab eo occidaꝫ. ¶ Ad dictū ꝙ Aug. de ancho na dicētis ꝙ nō valet dictum quoꝛūdā dicētium ꝙ Aug. loquatur in casu qñ quis occidit volentē eum occidere ex necessitate euitabili: ⁊ ex vite p̄sentis amoꝛe inoꝛdinato occisurus hostem etiā si nō crederet licere. ¶ Dicendum ꝙ hoc nolumus sed ponimus ꝙ necessitas sit ineuitabilis. i. ꝙ putetur ineuitabilis ab eo q se defendit: qz alias si putaret posse se defendere nō occidēdo hostem: sed percutiēdo solū vel sustinēdo ⁊ occideret nō esset inculpata tutela: nec cuꝫ moderamine qz maioꝛem violentiā apposuit in se defendendo q̄ necessariā esse credebat. Opꝫ g̃ ꝙ sit necessitas ineuitabilis. i. ꝙ sic credaꝫ ab eo qui alterū occidit ad hoc ꝙ excuseꝫ a culpa. ¶ Nec etiā ponimus ꝙ fiat hoc ex amoꝛe inoꝛdinato vite: sed ex dilectiōe necessaria charitatis cū teneaꝫ quilibet se dilige re ex charitate ⁊ coꝛpus suum. qz nemo vnquā carnē suam odio habuit sed nutrit et fouet ad Philip. v. sed magis est necessaria defensio q̄ nutrire ⁊ fouere. g̃ licite ⁊ ex amoꝛe oꝛdinato defendere se qs poterit. ¶ Diceret amoꝛ inoꝛdinatus viuēdi siquis vitā coꝛporis tm̄ desideraret ꝙ p̄ ferret eam vite aie: ⁊ nō dubitaret ꝓ ea conseruāda qōcūq; illicitū facere. Uel si quis tā delectabiliter vellet viuere: ꝙ p̄ eligeret ꝓximos pati quācūq; calamitatē aut moꝛtē q̄ ipsuꝫ sustinere paruā molestiam. Jste autem non sic vult: qz amat coꝛpus solum quātum hꝫ cum ipsum moderate defendat.

¶ Nō etiā concedimus ꝙ iste occisurus etiā hostē ēt crederet nō licere. Q̄ istud ponit duo. s. velle occidere ⁊ velle etiā in casu in quo non ly. Et tñ nos vtrūq; negamus qz non solum in casu illicito: sed etiam in casu maxime necessitatis nō cōcedimus ꝙ liceat isti velle occidere alterꝫ qz si quōcūq; occidere intēdat ēt vt se cōseruet iam peccat: sed solum hꝫ intēdere se cōseruare siue sequaꝫ inde moꝛs siue nō qz ad ea que sequunt nihil attēdit se defendēs nisi solū ꝙ moderate se defendat. ¶ Ad aliud dictū Aug. s. q̄liter inculpati esse queāt occidentes alios ne ipsi ab eis occidañ nō video: ⁊ q̄lr excusari possint a culpa nō inuenio. ¶ Dōm ꝙ itelligit. vt. s. in volētibus occidē alios defendēdo se ne ipsi occidantur ab eis: qz isto mō non p̄nt eē inculpati. Secus aūt si non intēdant. ¶ Sed forte dicet ꝙ hoc nō satisfacit dicto Augu. cum dicat quō inculpati eē queant nō video. Si tñ non intēdēdo occidē ⁊ defendēdo se possent esse inculpati inueniret Aug. aliquē modum quō possent esse iculpati. g̃ videt ꝙ ad huc in isto casu nō putabat eos eē liberos a culpa. ¶ Dicēdum ꝙ Aug. nō loquutus ē de isto casu qz ipse solū respondebat in casu sibi ꝓpositō. s. in eo q intēdit occidere aliuꝫ q̄ putat aliter nō posse moꝛtē euadere. Et hoc supposito verū est ꝙ non pōt inueniri quō iste possit eē inculpatus. ¶ Ad responsionē p̄imā quā dabat Aug. de anchona ꝓ fundamētum ꝓbatiōis nr̄e ſm glo. ad Ro. xij. s. ꝙ lꝫ repellere vim. i. ꝙ lꝫ inferre vim motui aī nostri vt nō moueaꝫ ad iniurias illatas repellēdas. Dicēdum ꝙ nō stat qz expositio est totaliter aliena ab intellectiōe lr̄e: nec lꝫ glo. aut cuicūq; facere talem expositionē in hoc dicto: qz in dictis sacre scripture lꝫ nobis facere allegoꝛias ⁊ tropologias ꝓp consuetū modum exponendi doctoꝛ dūtamē non recedaꝫ a sensu litterali. ¶ In dictis tñ alioꝛ non lꝫ dare sensus mysticos. Sic si quis vellet auctoꝛitatē aristo. vel alicuius p̄bi intelligē in sensu mystico ⁊ sic totaliter recederet ab intentiōe illius. ¶ Jdeꝫ est circa verba legis humane: qz nō sunt intelligēda in alio sensu nisi in quo lex intelligit. Hoc tñ. s. vim vi repellere lꝫ nō est dictuꝫ sacre scripture sed legis humane qz hr̄ in decretis di. i. c. iuuenāle ⁊ ex de sen. excō. c. si vero. ⁊. ff. ō vi ⁊ vi arma. l. i. §. vim vi. ⁊. ff. ad. l. acquil. l. sciam. §. qui alr. g̃ non p̄nt intelligi ista verba nisi eo mō q̄ intelliguñ in iurib⁹ istis a qbus hñr oꝛiginaliter ⁊ maxime in iuribus ciuilibus: qz ibi ꝓius fuerūt. ¶ Manifestū est tñ ꝙ ibi nō agitur de vi quā inferre dꝫ hō motui appetitus sensitiui ꝓ rōnez. qz lex de bꝫ non curat ꝫ solum de resistētia q̄ fit hosti. Jō non ē cōueniēs illa expō ꝓ ista auctoꝛitate. Uñ semꝑ manet ꝙ sit de iure nāli repellere vim vi. ⁊ sic nō erit ꝓ ius. ¶ Cū aūt dr̄ ꝙ ista repulsio sit de iure nāli ꝓut est inclinatio q̄dam ptis sensitiue nō aūt ꝓut est inclinatio ptis intellectiue iformate charitate ⁊ diuina iusticia. ¶ Dōm ꝙ ēt intellectiua nā inclinet ad bꝫ. Nā inclinatio ptis sensitiue ē in bonū particulare nō habito aliq̄ moderamine vel discretōe ſz indistincte. dūtamē solū perueniatur ad id ad qō iclinamur. Moueri aūt ad illud moderate non est opus nāe sensitiue sed intellectiue: iō etiam si inclinatio regl̄r solum etiam partis sensitiue: qz tñ rōne regulaꝫ nō poterat esse illicita. ¶ Etiā non ē verū ꝙ solum pars sensitiua inclinet ad repellēdam vim: qz tunc sequereꝫ ꝙ pars intellectiua nō inclinaret hoiem ad se cōseruādum cū conseruatio fieri nō posset interdū sine repulsione obstātium. ⁊ sic hō ꝫ ꝙ hō non inclinareꝫ ad se ꝓseruandū: qō ē incōueniēter dictū. Q̄ quāto aliq̄ nā pfectioꝛ ē tanto magis desiderat se cōseruare: qz hꝫ bonū qō magis cōseruandū ē. ⁊ tñ nā hois est ipsa rō: qz ſm hāc distinguiñ ꝓ spēm a pecoꝛibus. Necesse ē igiñ ꝙ ēt ſm partē intellectiuā in sit hoi desideriū se cōseruādi ⁊ repellēdi vim vi. Jd tñ qō est pure nāle nō est ꝓ charitatem nec ꝓ iustitiā diuinaz. qz alias charitas nām destrueret: qō falsum est qz gr̄a ⁊ virtus nām pficiunt ⁊ nō destruunt ideo nō erit hoc ꝓ charitatē ⁊ diuinā iusticiam: ⁊ sic licitum erit. ¶ Cum aūtē dicit ꝙ ſm charitatem hō magis diligit aiam ꝓximi q̄ coꝛpus ꝓprium: ⁊ tñ periculū manifestum ē siquis occidat volētem se occidere: g̃ debet potius ꝓmittere se occidi. ¶ Dicēdum ꝙ aiam ꝓximi magis diligere debeo q̄ coꝛpus meuꝫ: ⁊ ideo si necesse esset perire aiam ꝓximi per istam defensionē meam ⁊ ego p̄starem directe cām ad hoc ⁊ permittēdo me occidi nō periret mihi nisi coꝛpus meū deberē potius ꝓmittere me occidi q̄ occidē ꝓximū. sed oia hec dubia sunt. ¶ Nā cum dr̄ planuꝫ esse ꝙ aīa ꝓximi sit in periculo qz occidit in pcō moꝛtali. Dicēdum ꝙ nō est necesse moꝛi in pcō moꝛtali eum qui sic occidit: qz lꝫ inferendo vim peccet: tñ postq̄ percussus est ad moꝛtē potest saluari ⁊ ꝓteri: qz contritio longū tēpus non exigit sed subito fieri potest cū solum sit qdam motus detestatiōis ſm quē voluntaꝫ mouet ad detestādum mala. que ꝓius voluit. Et istā detestationē legimus fuisse in aliqbus q̄ſi i ipso pūcto moꝛtis: ita ꝙ occidebanñ in pcō moꝛtali: ⁊ tñ in ipso puncto saluabantur: ⁊ nō moꝛiebantur in ipso peccato eo ꝙ aliqd distabat inter percuti ⁊ moꝛi in quo quātulūcūq; sit cōtritio haberi potest ¶ Sicut ponit bernardus lib. ij. speculi virginuꝫ de quodā clerico qui intrauit occulte claustrū monialiū dum diceretur matutine laudes expectans aduentū monialis cuiusdaꝫ cuius lecto illa nesciēte incubuerat. Qui dū ibi iacēt i bꝫ nephādo ꝓposito a demōe suffocat⁹ est. Et dr̄ ꝙ postea appuit monialib⁹ aſkēs se saluū eē qz i ipo suffocatiōis pūcto ō pcis suis

quomodo

Lectiones. Thomas. s. Tho. ō aug. de anchoa

rō. rō. AA ō. BB rō CC ō DD iā.

33 kk mm nn

rnsio ad idē rnsio ad idē

quō potuit doluit. ¶ Sic etiā pz per hieronymū sup ppha3 nau. 7 hz.iiij.sen.di.xv.q egyptij 7 sodomite ad hoza a dño puniti sunt ne in eternū punirent. Et sic inuit illos saluos esse vel saluari potuisse. 7 tn constat q ipsi in ipso actu pci moztui sunt maxime de egyptijs q dum actualiter psequerent israelitas p mare rubrū stantibus aquis vtrinq3 p muro cōuerse sunt sup eos aq 7 subito moztui sunt. Et tn dum ipsi psequebant israelitas in pcō moztali erant cū p illa psecutiōe deus occiderit eos. Et tn in actu psequēdi erant qn cōuerse fuerūt aque sup eos. Jdeo in breui pūcto cōuersiōis aquarū de pcis suis dolere potuerūt 7 saluari. A fortiori g iste q occidit. Jdeo nō est necesse q si quis occidit volēdo occidere aliū iniuste q moztal in pcō moztali. lz periculuz satis magnū sit: 7 psumptio sit poti9 ꝯ eū q3 pz illo. Jstud tn nō sufficit cū non sit necesse simpliciter sic morientez mori i pcō moztali. ¶ Jtē qd dr. s. q debeat hō potius pati se occidi q3 q occidat aliū q non pōt ille tollere nobis nisi vitā corpora le vt dicit Aug. lib. i. de libe. arbi. quicqd erepturus erat ille q occidit totuz in nra ptāte non erat: q vite aie nullo pacto auferr dum ß corpus interimit. ¶ Dōm q verū est q peūte corpore nō est necesse perire vitā spūalem. Et tn forte hō est in pcō moztali 7 pp instātia pericula turbatus nō cōuertitur ad deū lz conuerti posset. Et sic nō erit securus. Jō magnū periculū etiā est ei q se occidi pmitteret. Nemo tn se dz exponere tāto periculo. ió tutius esse videt in casu in quo vrget moz repentina occidē alterū nō intendēdo occidere q3 pmitti se occidi ab alio. ¶ Secus aūt est in mōtibus deliberatis: q ibi turbatio nō aufert pfectā deliberationē 7 cōuersionē quā homo pōt hēre ad deum cū ibi nihil sit repentinū. Jdeo nō est ß periculum aie. sicut cū quis subito pueni tur ab hoste: ita vt oporteat illum occidere vel ab eo occidi. ¶ Ad scōam respōsionez dicti Aug. s. q id qd fit per legem iustam fit iuste q intelligat iusticia pcipiente 7 suadente: se cus autē qn iusticia pmittente fit: q pōt tunc esse illicitum. ¶ Dicendū q hec est pmissio eo q circa talia leges nūquā pcipiunt: lz ista q fiunt sint licita. ¶ Primo q: qncūqz aliqd in fauorē alicuius introducit ponit per modū pmissionis: 7 nūq3 per modū pcepti: sicut in oibus q pertinēt ad priuilegiū: q licite quis vtit priuilegio sibi iuste cōcesso p eum qui poterat: 7 tn priuilegia nūq3 sunt p modum pcepti: sed pmissiōis q̄dā sunt eo q sunt in fauorē eoz qbus pcedūt. Et sic nō opz poni pceptum lz permissionē in eis q fauorē concernunt. Et sic est in psenti q liceat alicui occidē volentē se occidere. ió non opz q iubeat q occidat volentē se occidere lz q permittat. ¶ Scōo pz q: nō solū in eis q concedunt: sed etiā in eis q interdū sunt necessaria lex pceptiua non ponit: si ad illa hō inclinatus nāl'r sit. Sicut hō obligat diligere se ipsum etiā plus q3 primū: 7 tn ponitur pceptuz de diligēdo primū: 7 non de diligēdo seipsuz eo q hō nāl'r est inclinatus ad se diligēdum. Et si de ß poneret pceptum incitarent hoies ad diligendū seipsos plus q3 iustum sit. Sūmus autē amor ad seipsum pcm est. sicut dr. ij. ad thimo. iij. Erūt hoies amātes seipsos cupidi elati superbi. ¶ Jta est in ppōsito quia hoies sunt multū inclinati ad seipsos defendendū. Si g poneret pceptum de se defendendo incitarent p hoc ad magis se defendēdū q3 oporteret: ita vt nō seruaret moderamē nec tutela inculpata: 7 tunc eēt hō reus homicidij. Jdeo lz sit licitū occidere hostē se defendendo in casu posito: non debuit ß precipi sed pmitti. ¶ Ad tertiā rnsionem suā patet p predicta: nā asserit q dz hō potius pmittere se occidi q3 occidere vt diligat magis aiam primi q3 corpus suum: tn cōtra ß iam dictū est. s. in pma respōsione. ¶ Jdeo dōm videt q oio liceat hoi se defendere cū cōditionibus. s. positis: ita vt nūq3 intendat occidere: 7 tunc lz seqtur inde occisio nulla erit culpa. fm ß pōt rndi ad argumenta pma facta in oppositum. ¶ Et ad pmū iam rnsum est. s. ad auctoritatem Aug. lib. de libe. arbi. 7 ad publicolā. q intelligunt in casu q quis pp defensionē suā intendit aliū occidere putās q aliter nō posset euadere. Et istud manifeste significat vba Aug. vt asserit. s. Tho. si quis illa cōsideret. Et tn velle occidere nō lz etiaz p defensiōe necessaria. ¶ Ad 2m dōm sicut ad primū q est verum de illis q p rebus contenendis siue p vita seruanda occidere volunt aliquē: 7 tn volendo se soluz defendē etiam si moz inde sequat culpā nullaz hz. ¶ Ad 3m dōm sicut fuit .s. dictū q lz isti clerici defendēdo se de paganis 7 occidendo eos si al'r defendē se nō poterāt nō peccarēt: tn vt aliq pu tant irregularitatem incurrebāt: que sepe incurrit vbi nullum pcm est. sicut est in iudice q iuste 7 meritorie maleficos iterficit: 7 tn irregularis efficit: 7 m'te alie irregl'aritates sine pcō cōtrahunt sicut pz in bigamia. sed. s. ostendimus q nec isti irregularitatē incurrunt. ¶ Ad. 4. dōm q p cōseruanda vita non dz quis fornicari aut facere aliqd pcm mortale: eo q fornicatio vel adulteriū non ordinātur necessario ad vite conseruationē sicut defensio p pria. ió defensio licita ē fornicatio āt nō. ¶ Et tn dato q sciret qs se vē occidendū: vl'al's moriturū nisi pmitēt adul'm ñ dēret cōmittē: q tūc eēt facere malū vt habeat bonū qō nūquam faciendum est. Qz ēt sic est de homicidio. vt si diceret alicui q occideret aliquem alias q ipse occideret potius debebat pmittere se occidi q3 occidere aliū vel pcutere saltem. Secus aūt est in defensiōe q: defendens se nihil agit sed solum patitur 7 repellit p̄riam actionē. Jstud autē de se bonū est: ió non fit illicitū quicquid inde sequat dūtamē teneat moderamen. ¶ Ad. 5. dicēdum q apl's phibet defensionē: nō quidē simpliciter sed solum illam defensionē q̄ fit zelo vindicte. Et maxime qn fit in ꝓtentionibus verboz: 7 tn siue sit in rebus siue in verbis qcqd zelo vindicte fit maluz est. Et apparet q sic intelligat: q: dr nō vos defendētes charissimi sz date locū ire: scriptuz est. n. mihi vindictā 7 ego retribuā. 7 sic videt quō mouebant isti ex ira cū dicat: sed date locuz ire: 7 tn ex ira agere nūq3 licet q: illud est magis velle nocere 7 vlcisci q3 se defendere: etiaz q: dr mihi vindictā 7 ego retribuā. Ex quo inuitur q soluz desiderium vindicte ibi phibet: 7 non defensio vite. ¶ Etiā glo. dicit ß ibidem. s. nō vos defendentes. i. nō sicut referentes aduersarios. Nā repcutere ē reddere malū p malo: qd nō est se defendere sed vindicare. Et hoc iā ad iniuriā pertinet. Nā si inuasor iam nollebat amplius pcutere: 7 defendens se repercussit nō est defensio: q nō seruat moderamē cū vltra necessitatez defensionis aliqd fiat: vt dicit glo. extra de homicidio. c. significasti.

¶ An liceat alicui p defensione rerū suarum aliquem occidere cum moderamine tē. Questio. CX.

Queritur an liceat alicui p defensione rerū suarū occidere alteruz seruato moderamine 7 oibus que p̄cedenti. q. dicta sunt. ¶ Dicēdum q latro interdū vult auferre solas res nihil mali inferēdo persone. ali qn' autē vult possidētem occidere vt securius res auferat: 7 nō sit qui eas repetere possit vel latronē accusare. ¶ Si secūdo mō iam nō est defensio rerū sed defensio psone cum latro intendat possessorē occidere lz nō principal'r sed pp res. Et tunc est idē dōm qō p̄cedēti. q. s. q seruato moderamine 7 oibus cōditionib9 occidi pōt latro sine culpa tā fm legez humanā q3 diuinā. ¶ Si aūt latro intendat res auferre nihil amplius nocēdo: 7 tn si possessor vellit defendere res latro pugnabit cōtra eum 7 occidet possessorem est dubium an defendere liceat occidendo latronē. ¶ Et dicēdum q licet possessori tētare defensionē rerum suarum repellendo latronis violentiā si defendere pōt non occidēdo illum. Si tamē acriter instat ita vt defendi nō possint res sine occisione latronis: dicēdum q fm legem humanā manifestum est q lz occidere eum: 7 etiā habēdo voluntatē occidendi. Distinguit. n. lex in latrone nocturno: 7 diurno. nocturnum absolute cōcedit posse occidi: q: nescitur an veniat ad furādum vel occidēdum. Diurnū vero latronē occidi nō permittit nisi cum telo se defenderit: q: iam plus est q3 latro: vt patet ex de homicidio. c. si perfodiēs. Et sic non solum si latro instat agēdo vt possessor dimittat ei res: 7 ad hoc ipugnat eum armis: sed etiā si latro nō aggrediat cum armis: sed ipso possessore capiēte eū percutere ne auferat res suas latro defendat se ab eo cum telo lz ipsi possessori occidere eū fm humanam legem. Et sic possessor nō soluz se defendit: sed ēt directe agit ad occidendū latronē quē aliter repellere nō potest nisi occidendo. Et hoc inuitur in dicto. c. Si pfodiens. s. in antiquis legibus secularibus inuenit ipune occidi nocturnuz furem quoq3modo diurnū si se telo defenderit. Jstud g fm leges humanā lz: de foro aūt cōsciētie siue lege diuina dōm' q non lz alicui occidere furē defendēdo res pprias si cōstet ei q furnō intendit nisi auferre res: q: nō licet idē facere hoi p̄ defensione rerum qō lz facere p defensione vite. Nlaz corpus nostrū tenemur diligere ex charitate. vt ait Augu. lib. de doctrina

ꝺꝺ rñsio ad idē

ꝑꝑ rñsio ad .2. rñ. augu. de an chona

ꝙꝙ Quare nō sit positū p ceptū q hō diligat seip sum

ℝℝ ad .3. rñ.

ꝝꝝ ad. i. arg. in oppo.

ℐℐ ad. 2. ar.

ꝰꝰ ad. 3. ra.

rñdē quēſtiō

trina christiana. ꝛ magister. 3. sniaꝫ di. 28. res aūt possessaſ: nō solū tenemur diligere ex charitate. imo si qs sic diligeret mortalr peccaret. Jō pro illarū cōseruatione nūq̄ lz occidere ꝓximū istud clare dicit Aug. li. i. de libero arbi. Quo apō diuinā ꝓuidētiā a peccato liberi sunt: qui pro hȳs rebus q̄s tēni oz humana cede polluti sunt. ¶ Et adhuc magis inuit hoc in eodē lib. dicēs. Legē quidē satis video eē inimicam ꝓtra huius accusationē que in eo populo quē regit in moribus malefactis ne maiora cōmitterent dedit licentiā. Jbi ēt de latronē loquit. Nā lex permittit occidi latronē ne auferat res: ꝛ tn dicit legē illā inculpatā esse: sed illos qui occidūt latronē ex illa pmissione legis dicit nō posse excusari a culpa. ſ. iusta est lex q̄ dat ptātē viatori vt latronē occidat ne ab eo occidat. ¶ Xps quoq; aperte nobis istud oñdit. ſ. in lra. nō solū dimittere res possessas si oporteat pp illas occidere aliquādo: sed etiā si oporteat solū, contendere in iudicio. ſ. Qui vult tecū in iudicio cōtēdere ꝛ tunicā tuā tollere: dimitte ei ꝛ paliū. Licet istud in iudicio nō sit necessariū quātū ad oēs hoies. vt infra dicet loco suo. saltē tn xps iudicauit nobis qd esset expediens. ¶ Qui ḡ occiderit furē defendendo res suas: etiā si aliter eū repellere nō posset: in foro cōscie homicidȝ reus est. etiā in foro ecclesiastico reus quidē erit non quātum ad hoc q̄ possit ab eo aliquid peti: sed quātū ad irregularitatē quā incurret: ex quo percutere voluit ꝛ ex ista pcussione secuta est mors. ¶ Nā etiā si qs percussus fuit a latrone: ꝛ ipse percussit eū ꝛ mortuus est: irregularitatē incurrit. extra de homicidio. c. Significasti. cū fm iura antiqua etiam pro defensione psone occidēdo quenquā adhibito oi moderamine adhuc icurrat irregularitas: vt hr. 50. di. c. de hȳs clericis. Nunc vo irregularis non est qui se defendendo occidit alterum vt in clemē. si furiosus. de homicidio.

¶ An iusta sit lex que permittit viatorē interficere furez se inuadentem. Questio. CXI.

Queritur incidentaliter circa istā legem de qua Augusti. loquitur que permittit latronē occidi a viatore: ꝛ occidi inuasorē ab eo qui inuadit eū: ꝛ dicat nō inueniri modū per quē excusent isti q̄ tales occidūt An sit iusta talis lex. ¶ Aliqui dicūt q̄ est iniusta q: si iusta eēt operando p illā ea intentione qua ipsa vult pctn nulluz esset. ¶ Dicendum q̄ lex ista permittens iusta est. Sic enī dicit Augu. lib. i. de libero arbi. lege inculpata illi hoies qui alios occidunt ne ab alīs occidant: quo iculpati esse queant nō video: ꝛ sic dicit esse legē inculpatā. i. nō culpabilē: lz permittat hoc in quo hō culpā incurrit. ¶ Jtē ipse dicit ibidem qua pp legē quidē nō reprehendo quia tales permittit interfici: sed quo pacto illos defendā q̄ interficiunt non inuenio. Si tn lex eēt ista iniusta reprehēdi deberet. ḡ lex bona est lz permittat ista que mala esse videret. ¶ Intelligēdū aūt est q̄ lex permittat nō solū se defendēdo occidere hostē vel latronez sed etiā velle occidere qn putat q̄ alr hō se ōfendere nō pōt Nā tūc malū est q̄ qs aliū occidat: ꝛ tn lex permittēs hoc iusta est. ¶ Ratio est q: ista est iusta in foro suo: ꝛ actus est in iustus non soluz in foro in quo lex est iusta quia ibi tā actuſ q̄ lex iusti sunt. sed in foro consciētie ad quem lex ista non ptinet. ¶ Si aūt dicat: cur hoies xpiani qui tenentur ad forum cōscie nō tollunt istas leges repugnātes cōscie. Dō q̄ non sunt tollēde. imo pctn esset ꝛ ꝺ forū cōscie tollere eas ꝛ facere ipsas silēs legibus fori ꝓscie. Q: lex est ad finē: cū semper lex deb̄ in aliqua politia vt per ipsam legē cōuersando p ueniat hō in finē vl bonū politicū. ¶ Ea aūt que ad finē sūt nō sunt bona nisi inquantū ꝓsonāt illi fini ad quē sunt. Policie aūt humane ꝛ quelibet cōmunitates pluriū cōmorātiū in vno loco vel vrbe: nō sunt ad cultū dei ꝓcurandū ꝑncipaliter. ꝛ imediate: sed finis ꝓprius eaꝝ est posse hre sufficientiā eoꝝ q̄ ad vitā sūt quā sufficiētiā nullus hō sol⁹ aut pauci simul manētes hre pnt. Jdeo oportuit fieri magnas ꝓgregationes in qbus eēnt tot hoies quot ad inuicē sufficē possent sibi in oibus. Talis aūt cōitas est sola politica: que sola per se hz sufficiētiā: vt pz ꝑ politi. c. i. Et hoc est pp multitudinez partiū differentiū tā numero q̄ officio vel rōne. ꝛ ita cū singuli hēant particulam quandam boni omnium aliorum habebunt omnes simul sufficientiā. Nā qui coriarius est: non pro se sed pro oibus coriarius est. Jdez de fabro: ꝛ pistore ꝛ macellario: ꝛ singulis alīs qui cū in vnū cōuenerint facient vnū corpus p se sufficiens. Jsta est cā cōgregationū politica rum vt inuit Ari. 3. politi. ¶ Cū ergo finis politicus sit p se sufficientia ꝛ illa hri nō pōt nisi oibus istis ptibus simul manentibus: ꝛ ipse manere nō pnt simul sine pace: necesse fuit q̄ oēs leges politice tales eēnt que cōuenirēt paci politice. Si tn ponerent leges in policia tales sicut in foro cōsciētie nulla pax posset inter hoies cōseruari nisi essent valde perfecti. Nā si nō liceret occidere volentē rapere mali viri oia raperēt quecūq; a bonis possidēt: cum scirent se per hoc ab eis nō ledendos: ꝛ sic nō posset durare aliq̄ cōitas: nec per diez. ¶ Jdē esset si volentē me occidere nō liceret velle occidere q: difficile esset solū volendo me defendere posse euadere pcussorē. Prōptius eni euadit qn licet alicui laxare habenas furori: q: tunc ex impetu hostis repellit ꝛ nō audet impugnare. Si aūt solū ei resistat tepide ad euadendū ꝛ nō ad occidendū: dabit sibi audatia ad acrius insistendū: q: timiditas vnius de pugnātibus vires alterius apponit ad grauius agendū. Jō lex humana in tali casu debuit pmittere velle occidere. Jta est de multis alīs legibus politicis que si reducerent ad formā legū fori ꝓscie oporteret policiā perire. Et sic male eēnt tunc: q: nō cōueniret fini politico ad quē perducendū institute erant. Et nō solū eēnt male: sed etiā eēnt ꝺ forū cōscie velle reducere istas leges ad silitudinē fori cōscie: q: de foro cōscie est cōseruare debere policias: q: illis nō manentibus periret totus mūdus quantū ad statū quē hz: ꝛ periret totus cultus xpi. Politia tn conseruari non est pole nisi datis talibus legibus. iō auferre policie tales leges est ꝺ forū ꝓscie. ¶ Jtē p3 hoc q: eēt stultus legislator qui poneret aliquā legez ad quā seruādū sciret nullo mō sufficere subditos suos qui sunt ptes policie. Si tn ponerent leges simplr bone vetātes oē malū a legislatore: q̄les sunt in foro ꝓscie: nulla policia eas posset tollerare: q: nunquā est aliqua cōitas q̄ tota ꝛ semp cōstet ex viris pfectis. Lex tn politica cōis est ad oēs: ꝛ etiā pro oi tpe. ḡ nō debent dari leges pfecte vetantes oē malū in policia. Sed dicet q̄ tūc lex xpi fuit valde icōueniens: q: ipsa vetat oē malū nō pmittēs etiā minima. ¶ Dicendū q̄ lex xpi est bōa ꝛ getissima lz oē malū vetet. ¶ Pro q: iuste lex xpi vetat oē malū: qō nō pōt vetari p legē humanā: q: ad euitandū oē malū hō nō sufficit ex puris nālibus: q: tunc sufficeret hō ad resistendū omni tentationi sine charitate vlla: qō falsuz est: q: etiā pua charitaſ nō sufficit ad resistendū oi tentationi: sed requirit magna charitas vt tenēt doctores: ꝛ est sntia sci thō. 3. sen. 31. q. 3. arti. i. ḡ nō pōt hō euitare oia pctā sine gra. Si tn lex pfecta detur debēt vitari oia pctā. ergo nō ꝺz dari lex vetans oia pctā nisi ab illo qui dare pōt grām: vel modū pueniendi ad illā. Xps aūt solus ē iste. Nā nullus legislator humanus pōt grām dare. ḡ nullus debuit dare legē pfectā nisi xps. ¶ Scdo fit hoc q: cū lex politica sit via deducens hoiez in bonū istud qō est finis politicus si diuersi fines itendant in diuersis policȳs: necesse eēt diuersas esse leges in illis. sicut alie leges sunt in policia que cōstat tota ex mercatoribus vel ꝑncipalr: quā in policia que tota ꝓstat ex agricolis. Oēs aūt policie ordināt ad qōdā bonū sensibile qō hri pōt hic. Jdeo leges politice nō opz q̄ sint excellentiores: q̄z vt pnt sufficiēter deducere in illū finē: quia totū qō vltra eēt: superuacuū esset: ꝛ forte impediret. Sicut si qs hās arma ferrea cōuenientis roboris ad sustinendum ictus vt fortiora ea afficeret: multū grossa illa facēt. illa fortitudo esset iā supuacua: ꝛ esset p accns impeditiua inquantū necesse esset illa esse grauia valde ꝛ difficilia ad motuz. Jta si leges politice darent que vetarent oē malū: iā eēnt maioris perfectionis q̄z requireret ad perueniendū in finē. ꝛ istō esset valde iordinatū: q: apponeret labor magnus in vacuū ꝛ res magis pfecta subordinaret rei minus pfecte. Policia autem ecclesiastica que est cōgregatio oium hoium cōcantiū in lege xpi ordinat ad quoddā bonū excellentissimuz qō est vera btitudo ꝛ cōsistit in hoc q̄ hō vere vnitur deo videndo eū per eēntiā. Sed istud est bonū simplr ꝛ imaculatū. Jō oz venire ad istud p oīmodā puritatē vite. Talis ḡ vita debuit dirigi p leges que oē malū vetaret: q: alīs nō esset totalis puritas: ergo lex xpi debuit esse vetans oē malū. Secus autē esset si lex xpi deberet nos dirigere in bonū politicū: q: tunc fuisset valde irrationabile q̄ oia mala vetaret. ¶ Tertio p3 q: etiā exñtibus oibus istis si lex xpi prohiberet leges politicas damnando illas. ita vt p eā deberemus gubernari quantū ad actiones politicas esset incōuenienter posita: q:

Thosta. sup Mat. x

Opinio quorus. q̄ non. Ridet ad qstiū oms. q̄ sit tu

Dō. q̄ sit

Deleger pot

Lex xpi est bona ꝛ getissima ꝛ vetat oē malū

5ª pr̄ō.

2ª rō.

ℓ

ꝺ

3ª rō

ℓ

f

g

h

tunc cogeret oēs hoies viuentes politice ad perfecte viuendū: quod politia nō tolleret cū constet semp ex bonis ⁊ malis. Non ergo dānauit leges politicas iubens illas tolli: sed permisit eas quasi ptinentes ad alterū fore: ⁊ tñ singulis hominibus inquantū in ipsaz tendūt imposuit ab oi malo abstinere: qđ nō erat impoſle cū ipse cuilibet petenti gr̄az det: ⁊ ad queniendū in eū talē puritatē nos obseruare oporteat. ¶ Et sic manet cōuenienter lex xp̄i cū politica. Nō tñ dānando illā: ita vt tollat: nec etiā approbando eā: tanq̄ p leges ipsius politie peruenire possit ad bonū qđ xp̄s promittit: sed relinquit eā tanquā a se diuersaz. ¶ Si aut lex politica eēt ad ordinandū hoiem in vltimā felicitatē ad quā lex xp̄i ordinat: dānasset xp̄s leges politicas tanq̄ incōuenienter positas ⁊ improportionaliter se hñtes ad finē quē intendūt: qz tñ ad aliū finē tendūt in quē sufficiēter dirigūt: xp̄s eas intactas reliqt. ¶ De ista differentia legū humanarū ⁊ christi dicet in libro nostro de quinq̄ legibus: ⁊ dictū est aliqualiter quantuz ad istud dubiū in libro nostro defensorio triū cōclusionū.

¶ An liceat alicui seipsuz quacūq̄ ex cā cōcidē. Qō. CXII.

Queritur An liceat alicui seipsuz pro aliqua cā: vel sine cā occidere. ¶ Aliqui dicūt q̄

Opinio q̄rūdam. sic: qz homicidiū est petm̄ inquantū est p̄rium iusticie: ſz nullus pōt sibi ipsi iniustū facere cū sit volēs vt oñdit. ſ. ethi. c. vltio. g̃ nō facit iniustū qui se occidit: ⁊ sic nō peccat. ¶ Itē occidere malefactores licet hñti publicā ptātē: sed q̄nq̄ ille

p̄a rō. qui est iudex vel hz publicā ptātē est malefactor ⁊ meretur mortē fm leges humanas. g̃ licet ei occidere seipsuz. ¶ Itez

2a rō licitū est homini subire minus periculū spontanee vt maius periculū euitet: sicut licitū est alicui amputare sibiipsi aliqđ mēbrū putridū ne totū corpus pereat: sed q̄nq̄ quis occidēdo seipsuz vitat maius malū. ſ. miſerā vitā vel turpitudinem alicuius pcti qđ cōmitteret in eo. g̃ licet hoi occidere seipm.

3a rō ¶ Itē pctores nō cōputant inter scōs. sanson tñ occidit seipsum. Judi. 16. ⁊ cōputant inter sctōs. ad hebre. xi. vbi pōit eū apl's in cathalogo scōr. ergo licitū est homini seipsuz occidere. ¶ Itē aliqui laudant qz se interfecerūt inter gentiles.

4a rō sicut Cato ⁊ lucretia nobilis romana: vt ait titus liuius. immo quidā phi dixerunt q̄ mors optima est illa: quā quis sibi infert: ⁊ p̄xima huic est illa quā ab alio fortiter tollerat. g̃ licet hoi se occidere. ¶ Itē actiones que sunt ad finē sortiunt

5a rō bonitatē a fine: ⁊ tñ aliqui se occidunt pp bonū finē: sicut q dā pp desiderū felicitatis se occiderunt cognita imortalitate aīe. g̃ se occidere sic bonū erat. ¶ Itē nō soluz in hist̄ris gentiū sed etiā in sacra scriptura aliqui laudant qz voluerūt potius nobiliter mori se occidēdo q̄z viuere. sicut laudat razias. 2. macha. 14. eligens notabiliter potius mori q̄z subditus fieri pctōribus: ⁊ ɔ natales suos indignis iniurīs agi: sed qđ fortiter ⁊ notabil'r fit illicitū nō est. g̃ aliq̄n licet homi

6a rō ni seipsuz occidere. ¶ Dōm q̄ illicitū est seipsuz occidere cū sit ɔ p̄ceptū dei. ſ. nō occides. exo. 20. ⁊ deute. 5. Et hoc itelligit de hoie: qz nō est vetita occisio plantarū ⁊ pecor. vt p̄batū est. s. q. ciiij. ⁊ dicit Aug. p̄. de ciui. dei. Restat vt de homine hoc itelligat. Nā de fructetis accipi nō pōt qz nullus in eis sensus est. Nec etiā de irrōnabilibus aialibus qz nulla nobis rōne sociant. Et tñ qz seipsuz occidit: nihil aliō quā hoiez occidit: vt ibi dr. g̃ illicitū est. Et tanto grauius erit homicidiū istud homicidio qđ in alios perpetrat: quāto magis hō se diligere tenet q̄z alios. Nā homicidiū iō malū est qz ɔ charitatē est. ⁊ tñ magis homo seipsum diligere tenet quam alios. g̃ magis peccabit seipsuz occidēdo q̄z ceteros. Si quis eni fratrē suū: aut p̄rem: aut mr̄em occideret: multo grauius istud esset q̄z si aliquē oino extraneū occideret: qz magis q̄z quoslibet extraneos diligere tenetur. Magis tamen quilibet seipsum diligere tenetur q̄z mr̄em ⁊ patrem: ergo grauius peccabit si se q̄z si p̄rem aut mr̄ez occiderit. ¶ Est ergo illicitū valde seipsuz occidere: ⁊ hoc triplici rōne. ¶ P̄rima qz naturaliter quelibet res seipsam amat. Qđ ostenditur quia quelibet seipsaz cōseruat in esse: ⁊ corrumpentibus resistit in quantū pōt. Ideo q̄ se quis occidat: ɔ nālē inclinationē est. Qđ vero cōtra nām penitus est. maluz est: qz nature ordo a deo institutus est: ⁊ non pendet ab electione: nec ab opere nostro. Quecunq̄ aūt a deo facta sunt: bona sunt. genes. p. ¶ Etiā est ɔ charitatē cū se quilibet diligere teneat: ⁊ ideo non inferre malū: sed nullū malū maius potest esse quā occisio. ergo peccatū mortale erit se occidere tanq̄ cōtra nālem legē ⁊ charitatē existens. ¶ Secunda qz magnā iniusticiaz homo facit se occidendo illi politie cuius pars est. Nam totum qđ pars est ipsius totius est: qz pars nō hz perfectionez suā nisi in toto. Homo aūt cōitatis alicuius pars est: ideo id qđ est: cōitatis est. Quia vero se occidat subtrahit cōitati aliquid quod hz. ſ. id qđ est. ergo cōitati facit iniuriā se interficiens. Sicut dño damnuz faceret seruus qui seipsum occideret: qz p̄tuat ,pria possessione dñm: qz seruus est organū animatū existēs alterius. p̄ poli. ⁊. 8. ethi. Et est pecunia dñi sui. exo. 21. Hoc inuit Ari. 5. ethico. c. vltimo dicens ,pter qđ ⁊ ciuitas damnificat. ¶ P̄robat etiaz hoc qz occidentes se ipsos quasdā penas inhonorantiuz a ciuitate recipiunt. ſ. q̄ corpe relinquāt insepulta: vel tradant bestiis: aut aliud huiusmodi. Sic dr ibidē. ſ. q̄ quedā inhonoratio adest seipsum corrumpenti. i. occidenti: vt ciuitati iniusticiā faciēti. ¶ Tertia est qz vita est quoddā donū homini diuinitus attribuz ⁊ eius potestati soli subiectū qui viuificare ⁊ mortificare potest. Homo aūt occidere pōt: sed nō viuificare: ideo qui se occidit peccat faciendo deo iniuriā. ¶ Sicut qui alienū seruū interficit peccat in dñm eius: qz subtrahit ei seruū. Ita quilibet hō dei seruus est qz possessio eius est. p̄s. 103. Dia' sapientia feciſti impleta est terra possessione tua. Peccat ergo se occidendo: qz quantū in se est, per hoc se deo subtrahit ne ia in eum dominiū habeat. Peccat ergo sicut qui vsurpat sibi potestatē super rem que non est sui iuris. Nam cuz solus deus sit qui vitā donare pōt: ad eū solū pertinet iudiciū de morte ⁊ vita. Deutero. 32. Ego occidā ⁊ ego viuere faciam. Qui aūt se occidit vsurpat sibi potestatē super vitā suā. ergo iniuste agit ɔ deuz: ⁊ peccat. De hīs scūs Tho. ſcda ſcde. q. 64. arti. 5. ¶ Ad p̄imū dicendū q̄ homicidiū est illicitū non solum qz iniustū est. ſed qz cōtra charitatē est. Omne tñ qđ est cōtra charitatez pctūm est. ¶ Aliter pōt dici q̄ iusticia pōt accipi p̄ro particulari. ſ. cōmutatiua' vel distributiua. ⁊ ét ita occidere se: qz nō est ad alterū non est iniustū. Uel pōt accipi p̄ro iusticia legali. ⁊ sic est ois virtus. 5. ethi. Et tunc qđ qđ fit cōtra legem. nō licet cōtra distributiuā vel cōmutatiuam. ¶ Aliter pōt dici q̄ occidens se nō facit sibi iniusticiā simpl'r: quia ciuitati iniustū facit. 5. ethi. Et est ista iniusticia particularis que opponit iusticie particulari cōmutatiue: cū sit quidā cōtractus inuoluntarius fm modū loquēdi Arist. 5. ethi. Si autē ad seipsum cōpareſ non diceſ iniustū agens: ſed cōtra charitatē faciens quā ad seipsum habere tenetur. Sed dicetur si aliquis homo sit qui ad nullā cōitatē pertineat vtpote qz parentibus suis peregrinantibus in desertis natus est: ⁊ postea nunq̄ manserit in aliqua vrbe: sed etiaz in desertis se occiderit non videbit feciſſe iniustū alicui se occidendo. ¶ Dicendū q̄ hz non fecit iniuriā specialiter alicui politie: quia nullius special'r ps erat: fecit tñ iniuriā toti speciei humane: qz oēs hoies habent inter se quandā societatez nālem ⁊ se mutuo diligunt: vt dicit Ari. 8. ethi. Huius autez cōmunitatis specifice iste pars est. ideo toti nature humane iniuriā facit, cū se occiderit. Nam sicut partes cōitatis cuiuslibet particularis sunt bonū ipsius cōitatis quibus pereuntibus cōitas perit. Ita ⁊ quilibet hō hz in se bonū quoddaz nālis cōitatis: qm̄ in ipso cōseruatur nā sicut in quolibet individuo ⁊ p ipsum etiā ,ppagari pt q̄ g̃ se occidat subtrahit toti nature humane bonū istō qđ in ipso habebat: ⁊ sic toti isti cōitati humane iniuriā facit. ¶ Ad secundū dōz q̄ ille qui habet publicā ptātem occidere pōt malefactorem tanquā iudex: ſz ipsum non occidat tanq̄ iudex. ergo peccat. Patet hz qz iudex etiā si cognouerit aliquē peccaſſe: non pōt ei penā inferre: nisi de illo delicto ei per viā iuris cōstet: alias homicida est. Et tñ de delicto suo non constat ei per viam iuris: qz nec per accusationez: nec per inquisitionē: nec etiā sententia vlla p̄rofertur. Ideo tanq̄ a p̄tuato fit occisio. ideo illicita ē. ¶ Sed diceſ nūqd iudex pōt petm̄ suū iudicial'r punire cōtra seipsum sentētiando fm legem. Dicendū q̄ non: qz etiaz si publice confiteret peccatū suum in loco iudicij ⁊ sententiaz ,pferret cōtra se: quā ministris iuberet exequi esset illicita occisio: tā ex parte eius q̄z ministroz. De ipso pz quia non habet iurisdictionē ad seipsum cōdēnandum. Nam si par in parem non habet imperium: a fortiori nec idem in seipso. Jō cōtra se diffiniendo peccaret: ⁊ etiam tradendo se ministris vt exequerentur sententiā peccaret: qz illi non habebāt aliquam iurisdictionez ad hoc faciendū: quia ipse non poterat

Rñdeſ ad questuz. q. A

B

eam

eam dare illis tanq̄ iudex: ideo psonis priuatis se traderet occidendū. ¶ De ministris p3 q̄ si vellint exequi sniaz peccarent q̄ erat lata a psona priuata: que quantū ad hoc non pteerat iurisdictioni: z etiā notorie erat cōtra formam iuris. Ideo ipsi quoq̄ essent homicide. ¶ Sicut si quis diceret alteri occide me: z ille occideret eū: manifestū est q̄ esset homicida. Sicut p3. 2. regū. p̄. de illo iuuene amalechita qui cōfessus est se occidisse saulē eo iubente. Nā dauid iussit illū occidi tanq̄ reū homicidij dicēs: sanguis tuus super caput tuū. Os enim tuū locutum est aduersum te: dicens ego interfeci xp̄m dñi. ¶ Sed obijcietur q̄ liceat alicui se de peccato suo iudicialiter cōdemnare sniam proferendo. Sic p3 in decret. dist. 21. c. Nunc aūt diuina. Ubi cū marcellinus papa obtulisset idolis sacrificiū: cōgregato cōcilio epoz multoz inquisitione facta de delicto: ipse cōfessus est: z nullus epoz ausus est proferre sententiaz sed dixerunt ei. Tuo ore iudica cām tuā. Et iterū noli audiri in iudicio nostro: sed collige in sinu tuo causaz tuā. Et iterū. ex te iustificaberis: aut ex ore tuo cōdemnaberis. ¶ Dicendū q̄ seipsum nemo pōt iudicialr cōdemnare. Hū autem epi dixerunt marcellino q̄ ipse se iudicaret: non quidē iudicando per modū auctoritatis: sed denunciando sententiaz in quā ipso iure incurrerat. Nam per hoc q̄ coluerat idola si in hoc manifisset ipso iure erat priuatus papatu: etiā si nemo cōtra eū iudicialiter procederet. Hāc āt spēm pene quā ipso iure incurrerat: epi ꝓpter honorem sedis aplice nollebant proferre: sed dicebāt ei q̄ ipse proferret. Ad hoc etiā faciebat q̄ papa non h3 aliquē superiorē q̄ posset de delicto eius aliquo quantūcūq3 grauissimo iudicare ni si cōcilium gñale cōgregatū legittime: qđ eccleſiā vlez representat: cuius papa filius est. z pōt de illo iudicare. Isti tñ epi licet multi essent nō faciebant cōciliū generale. Ideo etiaz si essent oēs epi totius eccleſie si cōciliariter non conuenirent non possent de papa iudicare: q̄ non representarent eccliaz vlem que sola supra papam est. Secus autem in iudicibus alijs: q̄ oēs alij possunt hre superiorē in tēporalibus vel spiritualibus saltē. Ideo nō iudicabūt ipi de causa sua. Et sic p3 q̄ cōtra se nemo posset ꝓferre sniaz sanguis: etiā si ꝑm legeꝫ mereret illam. Sed si iudex vellet pro peccato suo pati ꝑz legem: pōt depositā dignitate vel non depositā subijcere se potestati alioz iudicū qui de eo legittime iudicaret. ¶ Ad tertiū dicendū q̄ hō cōstituit dñs suiipsius per liberū arbitriuz z ideo licite pōt hō de seipso disponere quantū ad ea que pti nent ad hanc vitā que hoiꝫ arbitrio regit. Et tñ quantuz ad corpus suū vel vitā arbitriū nō h3. Quia nemo est dñs membroz suoz. Ideo ꝓpter aliqua mala que timent: vl' ꝓpē bona que sperari pñt: nō est hō iudex vite sue. Nam dñiū nrm est p operationē liberi arbitrij. Ideo nō pōt per istud: qs nisi in ea que sūt posteriora z sunt minora eo. Nā tñ est poz operatione. ideo nō est hō dñs corpis sui nec aie sue: nec alicui? potentie sue q̄ naturalr sibi ist: q̄ oia ista sunt priora libero arbitrio. Ideo nō licet per arbitrij libertatē disponere de esse vel vita que est naturalis nec de aliquo membro: adhoc q̄ libere possit prescidi: nisi forte subesset causa. scilicet ne totuz corpuſ periret: quia tunc non ex libertate: sed ex necessitate fit. Oportet ergo angustiā vel quecūq3 alia mala tollerare: z nō vsurpare nobis dñiuz vite nre occidendo nos cum illius nunq3 possimus esse domini. ¶ Ad quartū dom q̄ sicut dicit Aug. p̄. de ciui. dei. Non aliter excusat sanson q̄ seipsum occidit cū hostes ruina domus oppressit: nisi q̄ latens spūs hoc iusserat qui per illū miracula faciebat. Satis est hoc rōnabile: q̄ deus instituerat sanson in iudicē vt persequeretur philistinos. Sicut dr iudi. 14. q̄ querebat dñs occasionē cōtra philistin. z ideo fecit q̄ sanson acciperet vxoreꝫ de philistinis vt sic haberet intentiū inferendi eis mala. Nunc aūt sanson moriens occidit plures q̄z viuens occiderat. Judi. 16. ergo videtur q̄ deus specialiter voluit q̄ istud sanson faceret vt perirent philistini. Et sic non peccant. Et maxime patet q̄ quando hoc facere voluit orauit ad dñz. e. c. Et sic deo instigante faciebat. ¶ Ad quintū dom q̄ iter gentiles licet virtus aliquo mō cognoscerē: nō tñ erat cognita vera vtus eo q̄ vera felicitas ad quā virtuſ dirigebat nō erat cognita. Et q̄ beatitudo finis est in quē oēs actiones nre tendunt: sicut varie hoies pñt extimare de felicitate: ita varie mouentur in illā: z per diuersas opationes. Sic dicit Boeti. de cōsol. lib. 3. ꝑsa. 2. Et q̄ quidā de gentilibus felicitatē cōstituebāt in solo honore vel fama: necesse erat q̄ oē istud quod ad honorē dirigeret virtutē esse putarent. ¶ Alij aūt perfectaz libertatē pro bono sūmo habebāt: ideo qcqd ad hoc deduceret tanq̄ virtutis actū laudabant. Et qm̄ quibusdā vita iterū non poterat esse nisi cū aliquali infamia: vt hanc euaderēt se occidebant. Sic fuit de lucretia que ne putaret cōsensisse adulterio qō sextus tarquinius cū ea ꝓmiserat: prius pre z marito z cognatis pñtibus ꝓtestata inocētia sua fleuit: ordine gestoz plene narrato. Deinde ne aliqua suspitio delicti vel cōsensus manere posset: seipsaz gladio quē occultū tenebat potēter transfodit. Nō ergo fuit in lucretia desiderium vere virtutis sed desiderū fame. Nam cū a principio sextus tarquinus ei nudo gladio minaret nisi ei cōmiscerī consentiret interita mansit. Cū ergo dixit q̄ occideret eā nō cōsentientē: z ponēret seruū quendā occisum iuxta eaz in lecto: z assereret q̄ eos coeuntes occidisset: ingemuit tunc lucretia videns q̄ per hoc vita z fama ei periclitabant. Cōsensit ergo facinori z ei cōmixta est. Postea vero notificato rei ordine cuz nihil falsum ei apponi posset: vt nulla sceleris opinio remaneret: seipsam occidit. Si tñ lucretia verā castitatis virtutē amassz potius occidi elegisset z cū ea poni seruū occisuz in lecto: q̄ per hoc nihil sibi nisi honestatis opio deperibat. Vera autez virtus incōcussa manebat. Ne tñ per hoc verū facinus cōmisisse putaret potiuſ cōmittere voluit q̄z credi istud cōmisisse. Quo facto cū iā irremediabile opus eēt nec morte posset expiari: vt solā famā incōcussaz teneret se eligit occidere. Errauit ergo nimis lucretia: q̄ nō virtutē: sed vtutis opionē vel famā prosecuta est. Ideo increpabiliꝫ nimis fuit actuſ ille. Rōani tñ qui etiā tūc de virtutibus nō bñ sentiebāt: factum istud sūmis laudibus extollerunt: lucretiā castitatiſ romane mrem appellātes. Et lz ista nō esset virtus vera. tñ ad virtutē prestabat occasionē alijs matronis cōseruandi pudoris desideriū augens: cū lucretia eū coacta perdens se ipunitā nō permisit. ¶ Alij aūt gentiles libertatē pro sūmo bono hītes: quelibet mala vt libertate nō careret tollerabant. Sic eni fuit de oibus tenentibus quartā sectā vel phiaz ꝓudeoz. de quo iosephus. 18. antiquitatū. z diximus de illa supra. 3. c. q. 63. Talis aūt cato fuit q̄ nollens Julio cesari subesse seipsuz occidit: prius q̄z in eius ptātē veniret. ¶ De Lucretia p3. p̄. de ciui. dei. c. 19. z de catone. c. 18. Neuter tñ eoz verā virtutē secutus est: lz vtrūq3 plurimi laudant maxime catonē: qui, pro euadēdo fuitutē quandā ne cogeret coā cesare humiliari seipsuz occidit. ¶ Ad 6m dicendū q̄ licet felicitas sit sūmū bonū z desideriuz illius nō pōt esse malū. pōt tñ hō peccare in mō perueniendi ad illā. Nā sicut pōt quis errare cōstituendo felicitatē in eo in quo nō est vel vt si in diuicijs: aut corporeis voluptatibus eā esse putet: ita z cōstituta vera felicitate pōt conari puenire ad illā p media incōueniētia. Velut si quis cōstituens sibi pro bono facere elemosinā vellet furari vt inde abundanter elemosinā facere possit. Ita de beatitudine vera est que lz post istā vitā sit: tñ non est mediū cōueniēs perueniendi ad eā per hoc q̄ qs se occidat. Nā nō est in ptāte nra assequi beatitudinē: nec ideo qs beatitudinē statim assequit q̄ de vita ista exit: q̄ tunc assequeremur eā nāliter. Si aūt hoc esset: satis esset conueniens q̄ homo se occideret vt ei pateret aditus ad istud bonuz ad quod per huius corporis claustra pertingere impediebatur. ¶ Sed falsum est q̄ beatitudinē solus deus ex munere cōcedit. Ideo nō est aliter conandū ad eā peruenire: q̄z sicut ip se determinauerit. Istud autē nō est per hoc q̄ aliquis se occidat. ergo nō licet ei se occidere. Qui aūt desiderio immortalitatis se occidebant: falsam habebant opinionē de felicitate. Nam putantes per hoc felicitatē acquirere: eternā miseriam incurrebant. ¶ Nec etiā licet alicui se occidere ad euitandas miserias huius seculi. Nam vltimū malorū huiuſ vite est, z maxime terribile mors vt p3. 3. ethi. Et ita inferens sibi mortē ad vitandas miserias huius vite iferret sibi maius malum ad minoris mali euitationē. Etiā si de futuris malis nihil cogitetur: z istud est valde irrationabile. ¶ Ad septimū dicendū q̄ sicut fuit inter gentiles ita etiaz inter iudeos aliqui falsam habuerunt opionem de felicitate z miseria huius vite: z etiā de veritate virtutis. Et qm̄ fortitudo est quedam virtus laudabilis: errauerunt aliqui transferentes eaz ad actum in quo non est. Et sic actus illos laudantes.

¶ Nam fortitudinis est q̄ quis mortem pati non refugiat

ab alio: qñ virtus hoc suadet. s. ppter honestatez cause: z vt vitetur peccatū: si aliter vitari non pōt. Quod autez aliquis mortem sibi inferat vt vitet mala penalia huius vite: habet quandam similitudinē fortitudinis inquantū sibiipsi mortē infert. Non est tamen vera fortitudo: sed potius molicies z quedā remissio cordis. s. q̄ homo habens cor molle z impotens ad tollerandū exteriora mala tanq̄ succumbēs illis occidit se: vt se ab illis subtrahat. Sicut qui viso hoste: putans se non posse resistere ei: fugit. Talis fuit iste razias: q̄ impotens ad tollerandū mala que putabat sibi inferenda ab hostibus voluit se occidere ne aliquid vile pateret qō nō deceret ſm dignitatē sui generis. Scriptura autē non approbat factū simpliciter: q̄ non fuit bonū: sed loquit̄ de motiuo razie sicut faciūt historiographi. iō nō est tale exēplū imitādū.

¶ An liceat alicui occidere filiam vel vxorem inuentam in adulterio. Questio. CXIII.

Queritur An liceat alicui occidere filiam suam vel vxorez inuentā in adulterio: cū lex hoc permittat ita q̄ ſm ꝓscientiā liber sit a culpa homicidij.

Opinio q̄rūdaz. p̄a rō. 2a rō

¶ Dicunt quidā q̄ sic: q̄ id quod per iustā legē fieri potest: sine culpa fit. Lex tamē cōcedens p̄i occidere filiā deprehensam in adulterio est iusta: q̄ alias non esset lex: vt ait Augu. p̄ lib. de libe. arbi. ergo licet illam occidere. ¶ Itez lex sancta est z mandatū scūm qō deus dedit. vt p̄z ad ro. 7. Et tamen permittebatur iudeis occidere filios qñ erant protervi z luxuriosi non obedientes monitis parentū. deuteron. 21. ergo a fortiori licebit filiā deprehensam in adulterio occidi.

3a rō

¶ Itez dicit iurisconsultus q̄ ideo patri z nō marito permissum est occidere filiam vel virū adulterū: q̄ plerunq̄ pietas paterni nois cōsiliū ꝓ liberis capit. Mariti vero calor z impetus facile decernentis refrenandus fuit. indultum est ergo p̄ri z nō marito mulierē deprehensam in adulterio occidere.

Rñdet ad quesitum. q. A

¶ Dicendū est q̄ lex ꝑmisit patri occidere filiā deprehēsam in adulterio: z etiā viro aliquādo occidere vxorez deprehēsam in adulterio: z tñ hoc nō sufficit ad hoc q̄ nō peccēt in hac occisione: sed solū vt ſm legem humanā puniri nō p̄nt. ¶ Dicit enī Augu. p̄ de libe. arbi. q̄ lex malefactis minoribus ne maiora cōmitterent licentiā dedit. Et q̄ adulteriū erat crimen qō maxime turbaret rē publicā si aliqualr relinqueret impunitum: concessit lex q̄ qñ inueniret filia a patre in adulterio posset occidi cū adultero. Et causa fuit q̄ si inuēto sic adulterio non liceret patri aut marito occidere filiā vel vxorem adulteriū quodāmodo cōmitteretur impune. Nam forte postea probari non posset: z sic oporteret manere impunitum si iudicialiter agendū esset. ¶ Secundo q̄ nihil est qō amarius z durius viro videatur q̄z si actualiter inueniat vxorem suā cū alio in adulterio. vel p̄ inueniat filiā. Unde in talibus non p̄nt irā temperare. Permisit ergo lex q̄ occiderent impune: q̄ etiā si nō permitteret plurimi occiderent sicut inuētos in adulterio: z tūc oporteret occidi p̄res z maritos. Et istud erat maius incōueniēs q̄z occidi deprehensos in adulterio. ¶ Tertio q̄ si quis inueniret aliū cū vxore sua adulterātē: vel cū filia: z occidere non liceret: z postea non posset iudicialiter adulterium probare: maneret ei iracundi a perpetua z desiderij ad occidendū adulterū: ex quo suscitarent multa bella z quotidiane seditiones: ideo lex permisit occidi sic deprehēsos tanq̄ minus malū ipsi rei publice exñs: q̄z ea que inde sequerent non data hac ꝑmissione. Et q̄ permissio ista fit p̄ncipalr ppter iracundiā magnam quā q̄z pater z maritus vir tēperare possent. occisio iusta nō est ita vt a culpa hō liber sit i foro ꝓ scie: sed tenebit reus homicidij. Nā non licet alicui occidere aliū hñs animū occidēdi regulariter: nisi qñ hz administrationē publicā: z facit solū ꝓ bono publico. Uñ ofendēs se si hz volūtatē occidēdi ēt si sit necessitas i euitabilis peccat. vt ꝓbatū ē. s. q. 109. Isti āt q filias vel vxores occidūt in adulterio deprehēsas nō hñt administrationē publicā directe: sed solū in hoc casu permissum est sibi istud agere: ppter iracundiā quā tollerare non p̄nt. Et sic non agunt isti ꝓ bono publico. sed ꝓ vindicta: cū iracundia nihil sit nisi vindicte desiderū. Ideo in foro cōscientie rei sunt homicidij qui talia cōmittunt.

B

¶ Qō autē ppter solā iracundiaz permittant occidere filiā ipsi patri deprehensam in adulterio p̄z: q̄ lex iulia. de adulterijs permittit p̄i occidere filiā sic deprehensam, cū quattuor cōditionibus. ¶ Prima est q̄ pater sit tunc preses quādo adulteriū cōmittitur. i. q̄ inueniat eos in adulterio. Nam si post adulteriū ppetratū inuenerit adulterū vel adulterā: z occiderit: non est inumis a culpa homicidij etiā ſm legē ciuilē. ¶ Secunda cōditio q̄ adulterū z adulterā simul occidat. Nā occidens solū adulterū nō liberatur a pena homicidij. ¶ Tertia q̄ non vbiq̄ sed solū si p̄z in domo sua: vel in domo mariti filie sue inuenerit adulterum cū ea: q̄ tunc lex non solū adulteriū: sed etiā iniuriā maiorez cōputat. Ideo ibi z non alibi iuentos occidere lz. ¶ Quarta q̄ incontinenti inconsulto dolore: dum est pater in actu accerbi doloris filiam z adulterū occidat. Nam postea non licet: vtpote si pater inueniens filiā cū adultero in ipso actu adulterij teneret z eos post aliquantū tēpus vtpote vnā vel duas horas excogitata pena aliqua occideret illos: nō liceret ſm legem: sed tunc solū quādo dolor incōsultus est. idest quādo magnitudo doloris subito insurgentis cōpesci nō potest. s. in ipsa presentia crimis. ¶ Appetigitur ex oibus hijs q̄ lex non permittit istā occisionē tanq̄ iustā: sed solū ppter irā que frenari non pōt. Et ista cā exprimit. C. de adulterijs. l. gracchus. Dicit enī q̄ tā iustū dolorē cōpescere non potuit. s. inuenit adulterū cū vxore sua z occidit illum: z lex excusat factū eius pp iustū dolorez. Manifestū est tñ q̄ quicqd fiat ex vindicte desiderio ſm legē dei pctum est. Ideo non licz patri occidere filiam sic deprehensam: nec marito vxorez. ¶ In legibus aūt cōibus permittebatur hoc p̄ri generalr: z non marito: eo q̄ maritus erat magis inclinatus ad puniendum adulteriū q̄z pater qui ꝓ liberis sepe ꝓsiliū capit z tollerat eoz crimina ppter nālem pietatem. Concessit tñ lex marito occidere adulterū z adulterā quādo adulter est vilis conditionis: vt si sit seruus. Et videt esse motiuū ppter magnitudinē iniurie insurgētis ex magno cōceptu. Et tamē nunc ſz leges particulares multarū gentiū: gñaliter licet viro occidere vxorē adulterā z adulterū simul deprehensos cuiuscūque condictionis sint. Et nō solū ſm legē diuinā sed etiā ſz canonicā puniuntur tales homicide. Nā irregularitatē incurrunt: q̄ sunt homicide volūtarij: z insuper non effugiūt penā iuris: lz non sit tanta pena in istis sicut in illis qui alios occiderunt lege nulla permitente. Et idem est in foro cōscie nam nō est eis tanta pnia imponenda sicut alijs homicidis.

¶ Ad primū dōm q̄ lex humana ista permittens iusta est: q̄ attendit vtilitatē reipublice que periret nisi in talibus fieret permissio vt supra dictum est. Et tñ non operat iuste qui cunq̄ per legē iustā operatur. Quia potest iniqua intentione agere. Et tunc manifestū est q̄ actus malus est. Et ita isti ex sola iracundia occidunt. ideo peccant licet per legez agāt.

¶ Ad scōm dicendū q̄ licet filij delinquant nō hñt patres omnimodā potestatē super eos ad puniēdū eoz delicta graui pena: q̄ hoc ad solā legē publicā pertinet. Ideo si patres voluerint q̄ puniantur filij ꝓ delictis suis: possunt eos accusare iudicialiter z punientur. Et ita cū obijcitur deutero. 21. Non occidebant ibi patres filios: sed accusabant coram iudicibus ciuitatis ad portā vrbis dicentes. Filius iste noster proterius est z cōtumax: monita nostra audire contemnit: comessationibus vacat z luxurie. Et tunc dicitur ibi q̄ lapidibus obruet eū populus ciuitatis. Et sic patres non occidebant ibi filios propria auctoritate: sed per decretū iudicium z executio pertinebat ad totum populū: cū a totopopulo lapidarentur isti. ¶ Ad tertium dicendū q̄ lex permisit patri occidere z non viro ſm legem romanorum: que est lex iulia de adulterijs. Et tñ ſm leges plurimaz gentiū: tā marito q̄z patri licet. imo magis marito q̄z patri. Et sic vbi est maior iracundia fit maior permissio. Unde nō fit zelo iusticie: sed vindicte: talis occisio. Dato tamē q̄ staret legi iul. de adulteris adhuc non fiebat concessio ista siue permissio nisi ppter dolorem patris: q̄ quarta conditio supra posita ad hoc q̄ liceret patri occidere filiam erat q̄ occideret eā z adulterū incōsulto dolore. i. quādo haberet dolorē accerbū non permittentem deliberationē. Quod aūt dicitur q̄ affectus vel pietas paterni nominis capit interdū cōsiliū ꝓ liberis: verū est cessante illo acerbo dolore: z tñ illo durante difficile est consilium capi. Est tamē verum q̄ naturalis pietas non permittit regulariter insurgere tam grauem iracundiā in patre cōtra filios: sicut in marito cōtra vxorē. Nam pater diligit filios ppter seipsos: quia sunt aliquid eius: maritus aūt vxorem diligit ppter seipsum: z non ppter illā. Ideo solum cōsiderat iniuriam sibi factā: z non amorē quē habet ad eam.

Et sic

Et sic in eo insurgit dolor grauior ⁊ irrefrenatus. ¶Et ob hoc satis videtur iusta lex iulia permittēs pri occidere filiaꝫ: ⁊ non viro vxorē: qr hoc mō paucioꝛa homicidia fierent: gauarius pater occideret filiā pro qua interdū consiliū caperet vt illā nō occideret. Maritus autem consilium non caperet pro vxore. Et sic illam occideret. Paucitas autē huiusmodi homicidiorū erat bonum quoddā rei publice. quod attendit lex iulia. ¶Leges tamē particulares multarū gentium que potius marito quā patri hoc permittunt considerauerūt pacem politicā. Quia cum maior sit dolor viri pro vxore adulterata q̄ꝫ dolor patris pro filia adultera: sequerent plures cōtentiones ⁊ bella in re publica non facta hac permissiōe maritis q̄ꝫ si patribus non fieret: ideo maritis generaliter concesserunt. Quod etiā iustum politice esse videtur. licet ꝑm legem dei vtrūq; sit iniustū ⁊ iniuste fiat. ¶Et tñ legislatores hoc permittendo. idest condendo tales leges: ⁊ iudices per illas sententiando non peccant. imo peccarent si leges istas tanquā dissimiles legibus fori conscientie tollere vellent. vt supra ostensum est. q. cxi.

¶An liceat mulieri virgini seipsam interficere ne corrumpatur. Questio. CXIIII.

Opio q̄ rndaꝫ q̄ sic. ꝓbā.

Queritur An liceat mulieri virgini seipsam occidere ne corrumpat: si videt q̄ aliter seipsam defendere non pōt. ¶Dicunt quidā q̄ sic: quia pri. ad corin. 9. dicitur. Melius est mihi mori q̄ꝫ gloriam meam quis euacuet. Et tamen gloria virginitatis est valde magna ideo melius videt q̄ homo se occidat q̄ꝫ vt gloriā virginitatis perdat. ¶Itez btūs Jeronimus videt hoc dicere sup Jona ꝓphetā. ⁊ habet. 23. q. v. c. non est nostruz. s. Non est nrm mortē accipere: sed ab alīs illatā libenter accipere. Unde ⁊ in persecutionibus non licet propria perire manu absq; eo vbi castitas periclitat: sed percutienti colla submittere. Ergo virgini ne virginitatē perdat: se occidere licebit. ¶Item homini licet liberare se de hac vita: qr apostolus dicit ad ro. 7. infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius ergo licebit homini procurare se liberare. Et tamē occidēdo se liberat se homo ab hac vita vel corpore: ergo licita est talis occisio. ¶Dicendū q̄ nō licet virgini se occidere ne corrumpatur: quia nō licet homini facere malū vt bonū inde sequatur. Ad ro. 3. Occidere autē se ne sequatur violatio virginitatis est malū facere ꝓpter bonū. ergo non licet. ¶Item qr non ly alicui habē voluntatē occidendi alteruz sine legis auctoritate: ⁊ a fortiori non licebit seipsum occidere: ⁊ tamē lex nō permittit alicui occidere seipsum ꝓpter quācūq; causam quantūcunq; grauem: licet aliquādo permittat homini occidere alterū. ergo non licebit virgini se occidere vt seruet virginitatem. ¶Item quilibet tenetur diligere corpus suum ex charitate. q̄ cōtra charitatē est si velit se occidere. ¶Itē occisio innocentis prohibet. exo. 22. ⁊ tamē homo est innocēs sibiipsi: qr ly cōtra deū peccauerit ⁊ cōtra ꝓximos: tñ sibiipsi innocens est: ⁊ ad nullā penaz sibi tenet. ideo nō licebit sibi occidere se. ¶Item non habet virgo aliquā cām se occidendi vt euadat manus corruptoris: qr si inuita incidat in manus corruptoris ỹginitas ei nō auferet: qr nō pōt corrūpi caro nisi de ꝑsensu mētis. Et qcqd fiat p̄ ỹginē ēt si ꝓstituat in lupanari virginitas nō tollit. Sicut dixit lucia: ⁊ infra. habetur. Si in vitā me feceris violari: castitaz mihi duplicabitur ad coronā. Non eni inquinat corpus nisi de consensu mentis. Nam ⁊ si in manu māthura ponas ⁊ per manū meā sacrificium facias: deus hec attendit ⁊ ridet. de cōsensibus eni ⁊ voluntatibus iudicat deus. ⁊ habet. 32. q. 5. §. q̄ autem.

¶Item dicit ambrosius in li. de virginitate. ⁊ habet. 32. q. 5. c. Tollerabilius. s. Tollerabilius est mentē virginē hre quā carnē. Utrūq; bonū est si liceat: si non liceat saltē nō homini casti sed deo simus. Virgo ꝓstitui pōt: adulterari nō potest. Nec lupanaria infamant castitatē: sed castitas etiā loci abolet infamiā. Ideo nō pōt caro ante corrūpi nisi mens fuerit ante corrupta. ¶Item Jsidorus lib. 2. synonymorum. Non pōt caro corrūpi nisi ꝑus corruptus animus fuerit. Mūda enim a contagione anima: non peccat caro. ⁊ habet ibidem. c. non potest. ¶Item Augu. primo de ciui. dei dicit. Ita ne aliquā polluat aliena libido metuit. Nō polluet si aliena erit. si autē polluet: non aliena erit. Sed cuz pudicicia virtus animi sit cōmitemq; habeat fortitudinez: potius quelibet mala tollerare quā malo consentire decernat. Nullus aūt magnanimus ⁊ pudicus in potestate habet quid de carne sua fiat sed tantū q̄ animo mente vel renuat. Quis tandē sana mē putauerit se perdere pudicitiā: si forte in oppoessa vel apprehensa carne sua exerceatur vel expleatur libido. ea. ca. ⁊ q. c. Ita ne. ¶Item August. ad honoratum dicit magis timeamus ne sensu interiore corrupto peat castitas fidei: q̄ꝫ ne femie ꝑstuprent violēter in carne. Qr violētia nō violat pudicicia si mente seruat. Quoniā nec in carne violat q̄n volūtas pacientis turpiter carne non vtitur. Sed sine cōsensione tollerat quod alius opatur. Et habet. e. c. 7. q. c. magis timeamus. ¶Item Augu. primo de ciui. dei. ⁊ habetur. 23. q. 5. c. Si non licet. dicit q̄ non licet alicui se occidere ipsuz. Jn quiens hoc dicimus hoc asserimus: hoc omnibus modis approbamus: neminem spontaneā sibi mortem inferre debere: velut fugiendo molestias tēporales: ne incidat in eternas. Neminem etiā ꝓpter peccata aliena ne per hoc ipsum incipiat habere ꝓpriū grauissimū. Neminē ꝓpter sua peccata q̄ magis in hac vita opus est vt possit penitendo sanari. Neminē velut desiderio melioris vite que post mortē speratur: qr reuz sue mortis melior post mortē vita nō suscipit. Et sic nulluz casum reliquit in quo homini liceat seipsum occidere Idem ergo in virginitate conseruanda dicendū est: qr istum casum tetigit Augu. cū dixit: neminē ꝓpter peccata aliena ne per hoc incipiat habere ꝓpriū grauissimum. Nam virgo volens fugere corruptorē vult fugere peccatū alienū: qr non est peccatum suū: cum ipsa non consentiat: sed eius qui illam violare desiderat. Si ergo ne violetur seipsam occidat incipit hre ꝓpriū peccatū. s. homicidiuz sponte irrogatum. Quod est grauius q̄ꝫ stuprū: quod euitare volebat. Et facit hoc vt peccatum alienū euitet. s. violationez inuoluntariam: que est in corruptore peccatū est: qr voluntaria est. Etiā non decet q̄ virgo timens non consentiat in violatione seipsam occidat. Quia etiam si sit difficile experienti venereū actum non consentire: tñ confidere debet in domino q̄ cū ipsa hoc a principio detestetur q̄ preseruabit eam ne cōsentiat. Et nō est certuz virgini an consentiet in violatione. Certū est tamē sibi q̄ si se occidit malū facit. Ideo potius debet vitare malū certum q̄ꝫ incertū. Maxime qr etiam si consentiret in violatione manebat sibi locus penitendi: quāuis peccatū nullum cōmittendū sit interdū intendēdo q̄ postea penitebit. Si aūt se occidat non manet locus penitendi. Ideo istud est peccatum grauissimū. ¶Non erret aūt aliquis circa cōsensum q̄ est in violatione quia aliud est, virginē violatam delectari in actu venereo. aliud est consentire ipsi delectationi. Nam ea que pure naturalia sunt nec sub potestate nostra cadunt: ad peccatū non pertinent. Sicut applicito igne q̄ qs calefiat non est in libertate eius. Ita q̄ experiens actum venereum non delectetur non est in potestate eius: ideo ex hoc peccatū non est. qr istud non est delectationē appetere: sed delectationem pati. Sed si ante defloratione semp virgo fuit inuoluntaria ⁊ detestans actum: ⁊ patrato illo nunquā consentiret: sed magis de hoc tristaret: ita q̄ non gauderet se fuisse exptam hanc delectationez non est cōsensus in defloratione. Jō licet integritas carnis que ad virginitatem materialr pertinet sublata sit: virginitatis meritum manet. ¶Et ideo aureola que solis virginibus datur: sic defloratę ⁊ non consentiēti dabitur. imo erit maius premium eius. scilicet quia virginitatis propositum per tantam aduersitatem inconcussum seruauit: ⁊ insuper iniuriā magnā pacienter sustulit. Sic dicit lucia q̄ non inquinatur corpus nisi de consensu mentis. Et si me vitam violari feceris: castitas mihi duplicabitur ad coronam. Quāto magis q̄ virgo que firmā intentionez seruandi virginitatem habet confidere debet in dño q̄ liberabit eam ne tradat in manus corruptoris. etiā si videat eē in potestate illius. Sicut patet de lucia quā boies ⁊ iuga boū multa simul mouere de loco non potuerunt vt ad lupanar poztaretur. ¶Sic etiā de beata agnete que in lupanari posita fuit: ⁊ tamē angelus dñi custodiuit eā: ⁊ qui primus ad illam ausus est ingredi occisus ab angelo expirauit. ¶Sic etiam de alīs virginibus christianis actū est quas legimus opinatissimis corruptoribus per integras noctes traditas vt ludificarentur: ⁊ ipsi qui corrumpere intendebant: ab angelo excecati grauissimū timorē ⁊ penas duras sustinuerūt ita vt nec aspicere virgines eis locus eēt. ¶Ita igitur deus cuilibet virgini confidenti facere pōt: eaz a corruptoribus li-

berando q̄ non est abreuiata manus dñi. Isay. 59. Si tamē deus iudicio suo occulto permiserit virginē tradi in potestate corruptoris ad solā penā hoc pertinebit. Sicut cū olim sanctos viros sepe carnificū manibus laniari permisit. Ad culpam autē non pertinebit: q̄ deus dabit fortitudinē ne delectationi veneree cōsentiat: q̄ potens est ab oī tētatione nos liberare. ¶ Sic dicit Augu. ad victorianū. 7 habeť. 32. q. 5. c. ad deū. s. ad deū igemiscentib⁹ oio suis, aderit q̄ suis adesse cōsueuit. Et aut nihil earū castissimis membris libidini hostili ꝓpetrari permittit: aut si permittit cū earū nulla ꝓsensionis turpitudine maculatur: 7 carnē suā defendūt a crimine: qcqd in ea carne nō cōmisit libido pacientis: sed solius erit culpe facientis. Omnisq̄ illa violentia nō ꝓt corruptionis turpitudine: sed ꝓt passionis vulnere deputabitur. Tantū enī vī in mente integritas: vt illa inuiolata nec in corpore possit pudicicia violari: cuius mēbra separari potuerunt. ¶ Sed obȝcietur q̄ quedā virgines se occiderunt ne a corruptoribus deflorarenť tpe persecutionū: quaȝ memoria in ecclesia celebratur: vt ait Augu. ꝑmo de ciui. dei. ¶ Dicendū q̄ istō factū creditur speciali instinctu spiritus sancti: sicut sanson excusať q̄ se occiderit cōsilio dei occulto. Et ita ibidē dicit Augu. Alias aūt femine que ꝓpter virginitatē seruandā se occiderunt habenť tanquā peccatrices 7 iuditio ecclesiastico punienť. Nam non tradunť sepulture ecclesiastice: sic patet ex̄ de sepulturis. c. ex parte parentuȝ. De quadā muliere que videns sibi in quodā ponte insidias positas vt eam caperent cū sepe de stupro solicitata fuisset volens efugere manus insidiarum: casu in flumē cecidit 7 suffocata est. Et dicitur ibi q̄ non se precipitauit sponte: sed cum putaret se posse effugere accidit q̄ caderet in fluuiū sepelienda est. Ex quo inuitť q̄ etiam si ꝓt euasione de manibus insidiarū quas aliter putabat se non posse effugere elegisset se precipitare in aquam non deberet sepeliri. Et sic nec ꝓt euitāda deflorationē: nec ꝓt aliqua alia causa cuiq̄ se occidere licet. ¶ Et est generale hoc ꝓpter radicē charitatis. Tenetur enim quilibet in se diligere duo ex charitate. s. salutē aie: 7 corporis: vt ait Aug. in libro de doctrina xp̄iana. Ex ordine tñ charitatis salutem aie pluſq̄ salutē corpis diligere dȝ tā affectu q̄ effectu. Affectu quidē: q̄ cū aia melior sit: amor ad ipsaȝ maior habēdus est. Effectu aūt q̄ pl'a facere debemuſ ꝓt cōseruanda salute aie q̄ corporis. Ex hoc aūt ꝓuenit q̄ si hō pōt teneť seruare salutē vtriusq̄ȝ. Si āt nō pōt: teneť salutē corpis ꝑ salute aie exponere. Salutē vo aie semp seruare pōt. s. ne auferatur a se 7 etiā ne auferať ab alio. Nemo enī pōt alteri salutē aie tollere: cū salus aie nunq̄ tollať nisi per peccatū: 7 istud nō pōt cōmitti nisi voluntarie. Nemo tñ voluntatē alterius cogere pōt. ꝑ nemo pōt alteri auferre salutē aie. Salutē autem corporis cōseruare pōt hō ne auferať a se: sed nō pōt conseruare qn ab altero auferať. Jō neo teneť ne ab altero occidatur: q̄ hoc nō est in ptāte sua. ¶ Ex hoc sequitť q̄ nunquaȝ licet hoi seipsuȝ occidere ꝓt cōseruanda salute aie. Nā si interdū salus aie seruari nō posset nisi quis se occiderit: teneť se occidere: cū salutē aie pluſq̄ salutē corpis diligere teneretť 7 cōseruare. Pōt tñ seruare vtrāq̄ cū nemo sibi posset auferre salutē aie. Nā si aliquis possȝ nobis illā auferre: ad hoc q̄ nō auferret teneretť hō ꝓuenire occidēdo se: ne ille aliquid cōtra nos cōmittere posset per q̄ salutez aie nobis auferret. Illa tñ nō pōt auferri ab aliquo nisi a nobis vt nunc probatū est. ergo peccabit homo si se occiderit: cū sine cā se occidat q̄ simul salutē aie 7 corporis seruare pōt. ¶ Et ita nullus casuſ est in quo hoi se occidere liceat: vt dicit Aug. ꝑ. de ciui. dei. 7 supra tactū est: nisi deus hoc iubeat expresse: vl' quodā familiari cōsilio: sicut fuisse de sanson credimus. ¶ Et tamē in hoc solicite attendendū est ne qs faciliter talibus cogitationibus assentiat: sed ꝓbet diligenter an a deo sint. Sicut dicit ꝓt. Jo. 4. Nolite adhuc credere oi spūi: sed ꝓbate spūs an a deo sint. Et ꝑ q̄ etiā sathanas sepe trāsfigurat se in angelū lucis. 2. cor. in. xi. ¶ Et maxime vbi suadenť hoi res taȝ periculose sicut est se occidē. Nullū enī peccatū grauius est: nec esse pōt: saltē quātū ad dānū: q̄ in ceteris manet homini pnie locus: cū vita superfit. Jn hoc aūt iam penitendi locus nō est. ¶ Et ideo ꝓma facie qcūq̄ talē cogitationem hñs debet credere eā a demone esse: q̄ deus non vult mortē peccatoris sed magis vt cōuertať: 7 post cōuersionez viuat. Ezechiel. 18. Mortē etiā iustoȝ nō vult: q̄ vita illoȝ sibi acceptissima est: 7 toti mundo vtilis: q̄ iustis sublatis de medio: nihil nisi feces rerū manent. Et si deus vellit aliquando mortē iustoȝ vt eis ꝓ laboribus retribuat: non vult illaȝ a seipsis inferri: sed ab alīs fortiter 7 pacienter illatā tollerare vel ipsemet nāe legibus illos de corpore absoluet. ¶ Etiam attendenda erit cā ꝓ qua suadeť homini seipsuȝ occidere: q̄ nō poterat esse nisi magna: q̄ effectus magnus est: 7 illā non debet qsquā plus approbare: sed cōsilīs stare plurimorū. ¶ Credendū est aūt q̄ si deus alicui iuberet seipsuȝ occidere: qō rarissimū est: q̄ ita manifeste oñderet ei intentionez suā q̄ nō possȝ dubitare se a deo moueri: sicut nemo dubitat se esse hoiem. Si aūt cogitatio ambigua sit: a demone introductam esse credendū est: ideo sūme eaȝ detestari debemus. ¶ Ad primū dōm q̄ melius est hoi mori quā vt gl'iam suaȝ quis euacuet. idest gloriā innocētie vel virginitatiſ. Et tamē nō ꝓ hoc se dȝ occidere: sed pati ab alio occidi ꝓt innocentia vel virginitate seruāda. Nam nō dicit melius est hoi se occidere q̄ vt gl'iam eius quis euacuet: sed meliuſ est hoi mori. idest mortē pati. ¶ Ad scām dōm etiā q̄ ꝓt virginitate seruāda non licet alicui se occidere. ¶ Ad dictū aūt Jeronimi dicebant quidā q̄ verū erat absolute. s. q̄ vbi castitas alicuius impugnatur pōt se ꝓpria manu occidere: 7 tñ Augu. in epl'a ad donatū: 7 habeť. 23. q. 4. c. Displicet. dicit q̄ in nullo casu licet hoi se occidere: in genſ. Quāquā in ista morte quā tu, ipe tibi voluisti inferre: nō solū ad tps: sed etiā in eternū morareris: q̄ 7 si nō ad salutē: nō ad ecclesie pacē: nō ad corporis xp̄i vnitatem: sed ad mala aliqua cogereris nec sic tibi mortē inferre debuisti. ¶ Et sic pz q̄ etiā si qs vellet cogere alterū ad aliqō peccatū qō ipse putaret se nō posse resistere ꝓpter penas que ei infligerenť: nō licet seipsum occidere vt nō cōsentiat illi peccato ad qō eū deducere volunt: quia tunc quādo infideles persequebanť xp̄ianos volentes cogere ad colendū idola: licuisset xp̄ianis seipsos occidere vt nō cogerenť ad idolatriā si putarent se inducēdos ad idolatriā timore penarū. Et tñ hoc nunq̄ licuit. sic dicit Aug. ibidem. s. Cōsidera scripturas diuinas 7 discute quātū potes: 7 vide vtrū hoc fecerit aliquādo aliqs iustoȝ cū ab eis tāta mala perpessi sunt qui eos ad interitū cogebant. i. ad idolatriaȝ que est mors eterna. ¶ Dicendū ergo q̄ in auctoritate Jeronimi. illa dictio absq̄: non excludit: sed includit. Jta vt nō intelligať iste casus eē exceptꝰ: sȝ eē i lege iclusus. Et ē sensus Jn psecutiōibꝰ nō lȝ ꝓpa pire manu absq̄ eo vbi castitas piclitať. i. etiā qñ castitas piclitať nō lȝ ꝓpa pire manu: lȝ i isto casu maxime videreť q̄ liceret alicui se occidere. ¶ Sic dicitur canti. 4. Pulchre sunt gene tue absq̄ eo qō intrinsecus laret. i. etiā istud qō intrinsecus latet pulchruȝ est. imo volebat dicere qō istud pulchrius erat. Sic exponit ,glo. 23. q. 5. c. Nō nr̄m. 7 scūs Tho. in quodā quolibeto. ¶ Ad tertiuȝ dicēdū q̄ licet hoi liberare se ab isto corpore: nō tñ modo indebito. Et tñ per mortē se liberare est modus incōueniens. Quia cū hō vellit effugere angustias corporis que sunt tēporales: incidit in ꝓpetuas angustias que deteriores sūt. vt ait Aug. ꝑ de ciui. dei. 7 hr̄. 23. q. 5. c. Si nō licet. ¶ Sed modus cōueniens liberandi se a passionibus corpis est per regulā prudentie: q̄ multas molestias huius vite pōt hō euitare si viuat prudenter 7 tēperate: lȝ oēs euitare impoſle sit: q̄ hoc ad beatitudinē pertinet. Est autē valde irrōnabile q̄ aliquis vellit totaliter absolui a ꝓditione nature cū naturale sit homini passibilem esse.

¶ An occidere aliquē a casu sit peccatū. Q̄. CXV.

Queritur An occidere aliquē a casu peccatum sit. ¶ Dicunt quidā q̄ sic: q̄ gen. 4. dicitur de lamech q̄ cū esset sagittator putaȝ occidere bestiā occidit hoiem. s. chayn. 7 reputatū est ei in culpā. Quia dicitur. Septuplū vltio dabitur de chayn: de lamech aūt septuagies sepcies. Et tñ non dareť pena nisi iudicareť peccasse. ¶ Item dr̄ exo. 21. qñ viri rixanť inter se: si percusserit qs mulierē pregnantē 7 aborsuȝ fecerit: si mors eius subsecuta est reddet aiam ꝓ aia. hoc tamē sine intentione fieri poterat. ergo casuale homicidiū est peccatū. ¶ Jteȝ in iuribus 7 maxime in decreť. 50. di. per totū. inducunť multa homicidia casualia 7 iudicanť ibi esse peccata. ¶ Dicendū q̄ homicidiū casuale qō oīno casuale est non imputať ad penā nec est aliquod peccatū. ¶ Pro quo sciendū q̄ causalia a casu noiantur ita q̄ casus est ibi agens. Est aūt ſm Arist. 2. phi. ipse casus

causa

Opinio quorundam ꝑ rō.

2ª rō

3ª rō

Rñdet ad ꝓmā rōnem A.

causa agens p̄ter intentionē. Et ideo ea que casualia sunt ꝓpie loquendo nō sunt intenta nec volūtaria. Et q̄ omne peccatū est voluntariū ſm Augu. ꝓsequens est q̄ mala casualia inquantū hmōi non sunt peccata. ¶ Contingit tñ q̄ id qō nō est per se nec actualiter volitū z intentū sit volitū per accidens. Sicut ille cui non remouet dispōnes ad aliqd dicit velle facere ea que sequunt ex illo. Unde si quis nō remouet ea ex quibus sequit homicidiū dato q̄ nollit homicidiū actualr: si tamē sequat dicet voluisse homicidiū. ¶ Ad hoc q̄ aliquis sit oīno imunis ab homicidio qō ipse facit vl qō sequit ex actu suo sine intentione eius requiruntur duo. ¶ P̄imū est q̄ det operā rei licite. ¶ Secundū est q̄ adhibeat oēm diligentiā cōuenientē. ¶ Dicit autez aliquis dare operā rei illicite quādo id qō facit malū est. vel si bonū est facit quādo non debet: vel vbi non dz. Et sic de alīs circūstantiis: q: tunc si sequat homicidiū: etiā si nō sit de intentione facientis: tenet p̄o homicidio. ¶ De primo pz vt si aliquis furabat z eiciebat extra domū aliquas res quas furabat: z cōtingit aliquid de illis rebus qō graue esset cadendo interficere aliquē: tenebit de homicidio lz non intenderit occidere aliquē. ¶ Sic etiā est si rei licite operā dabat in loco illicito. Ut q̄ quis erudiat ad artē sagittariā: vel ad alias exercitationes corpis per actus earū licitū est. Si tamē in loco publico per quē multi transire solent sagittas iaciat lz p̄ter eius intentionē sit q̄ aliqs occidat tenebit de homicidio. ¶ Sic etiā qñ fit aliquid tēpore nō cōuenienti. ita q̄ aliquid factū in vno loco vno tpe: licite fieri poterat: eo q̄ tali tpe damnū nullū inferre poterat: tñ alio tēpore poterit fieri in quo damnū sequat ex cōditione tpis. Et tunc tenebit. Ut si quis volens cremare malas herbas in agro suo incendit illuz in die aliqua ventosa: quia verisimile erat q̄ ignis poterat trāsire ad agros vicinos z cōcremare illos: tenebit de dānis sequentibus ex igne. Et nō teneret si adhibuisset oēm diligentiā: vt pote nō faciendo ignē in die ventosa. De hīs z similibus habes exēpla extra de homicidio. c. dilectus. z. c. ex lr̄is. z. c. significasti. ¶ Secundū erat q̄ adhibeat operans oēm diligentiā quā debet: vt si ille actus quē facimus sit talis de q̄ possit sequi mors alicuius: tenemur cauere quātū sufficim diligenter inspiciendo ne sequatur inde homicidiū. Sic qui deponebat fenū de curru in loco per quē nō solebant, boues trāsire: z respexit diligenter an aliquis ibi esset: z neminē videns fenū deposuit: z quēdā puerū interfecit proiciendo lignū qō super currū erat: quē puerū prius videre nō potuerat: lz diligenter inspexisset. Iste enī de homicidio non tenet. nec irregularitatē incurrit. extra de homicidio. c. ex litteris. ¶ Hīs duobus obseruatis: lz ex actu nr̄o sequat homicidiū non peccabimus. Q: istud erit oīno inuoluntariū. q̄ autem in rebus bonis quas aliquis facit z recta intentione: z cuz oium moderatione necessaria: aliqd ide sequens imputet homini oīno est irrationabile z cōtra dei legē. Sic dr exo. 21. de illo qui interfecit aliquē non intendens occidere: q: non occidit hō illū: sed deus. s. Qui aut nō est insidiatus sed de tradidit illū in manus eius: cōstituā tibi locū quo fugere debeat. Quasi dicat nollo q̄ iste moriatur: sed dabo locū ad quez fugiat: z ibi saluabitur. Nec licebit alicui ibi eū occidere: z dat ibi cā. s. Ego tradidi eū in manus eius. i. Ego volui q̄ occideret: z posui illū tanq̄ ministrū huius occisionis eo non intendente. ¶ Et sic est: si quis scindebat ligna: z euadens ferrū de manibrio percussit aliquē z occidit. Nam nō tenebitur: q: oīno est istud casuale: z nō poterat preuideri. Sic dr deuteronomij. 19. ¶ Sic etiā dicit q̄ si quis lapidē iecerit cōtra tu z absq̄ odio: vel lignū precerit: z inde sequat homicidiū: nō erit reus qui fecerit. numeri. 35. Quodqō oīno est casuale nullo mō ptinet ad nos. nisi sicut ad cām oīno per accidens: iō imputari non debet. ¶ Sic dicit Aug. ad publicolam. Absit vt ea que ꝓpter bonū z licitū facim si ꝓpter hoc preter nr̄az voluntatē qcq̄ mali acciderit nobis imputetur. De hīs scūs tho. scōa se. q. 64. ar. 8. ¶ Ad p̄m dōz q̄ lamech fuit reus homicidij q: nō adhibuit sufficientē diligentiaz ad vitandū homicidiū: q: forte potuerat hr̄e ex cōditiōe loci vel tpis suspiciones de chayn vel de aliquo alio ne lateret inter illa fructeta inter que ipse persequebatur feras. maxime qa cognitū erat q̄ chayn erat vagus z profugus ex dei maledictione: q: deus dixerat ei. Vagus z profugus eris super terrā. gen. 4. Et ita vagabat: z oēs hoc videbant. Ideo cum lamech sagittauit eū etiā si putasset esse ferā: peccauit q: nō cōsiderauit an esset chayn cū verisimiliter posset hoc credere. Uel forte fuit aliqua alia negligentia. Nā nescimus modus determinate quo lamech occidit chayn. sed solum scimus q̄ occidit eū: z qō peccauit occidendo. gen. 4. Unde forte esset maior negligentia: aut dolus: ita q̄ itēdisset occidere chayn. Unde non constat nobis an fuerit istud homicidiū pure casuale. ¶ Ad' secūdū dicēdū q̄ tenet de homicidio in lō casu vel de percussione eo q̄ fuit in culpa: et cū rixarēt viri inter se aliquis eoz indiscrete sel hōs percussit mulierē prēgnantem. Poterat aūt occidi mulier prēgnans dando operā licite rei z adhibita oi diligentiia: z tunc nō teneret occidēs: non teneret occidendo virū aut mulierē non prēgnantem. ¶ Sz dr̄ia in mliere prēgnāte est pp puerpiū: siue sit fōzatū siue nō: q: etiā si mulier nō moriat pōt percutiens teneri de homicidio. vt dicetur. j. in qōne. 109. ¶ Ad tertiū dicēdū q̄ licet homicidia de quibus ibi dicit sint casualia: q: tamē non dabatur opera rei licite: vel q: non adhibebatur omnis diligentia necessaria: tenentur de homicidio facientes.

¶ An occidere aliquē ptineat ad sacerdotes in casu in quo iustum est aliquem occidere. Questio. CXVI.

Queritur An occidere aliquē ex intentione pertineat ad sacerdotes. s. in casu in quo iustū est aliquem occidi. ¶ Dicūt quidā q̄ sic: q: malefactores poterūt occidere sacerdotes: q: apl's dicit. Imitatores dei estote sicut z ego xp̄i. Et hoc maxime ptinet ad sacerdotes z pontifices qui sunt medij inter deū z populū. Ad hebr. 5. deus tamen quē imitari debemus occidit peccatores: vt patet in egyptijs: z in israelitis: quos sepe occidebat in deserto: quando tentabant eū. Et etiā viri sci hoc faciebant: qa moyses z leuite occiderunt viginti tria millia de idolatriś q: coluerunt vitulū: exo. 32. ¶ Samuel quoq̄ vir scūs occidit agag regē amalechitarū. p̄. regū. 15. ¶ Finees etiā sūmus sacerdos occidit hebreū coeuntē cū scorto madianitide: z non fuit p̄hibitus a sacerdotio: sed potius per hoc fuit sibi p̄missum sacerdotiū in sempiternū. numeri. 25. Et helyas occidit sacerdotes baal. 3. regū. 18. Et mathatias sacerdos occidit iudeū colentē idola. p̄. macha. 2. ¶ In nouo etiā testamēto petrus occidit ananiā z saphirā. act. 5. z. 23. q. 9. c. occidit finees. ¶ Itē ptās spūalis maior est tpali. z magis deo appropinquans. z tñ ptās tpalis ſm quā iudices occidunt malefactores est a deo z vocant p illā ministri dei. ad ro. 13. z. 23. q. 5. c. qui malos. ergo magis cōueniet sacerdotibus z alīs clericis hr̄e potestatē ad occidendū malos. ¶ Itē qcūq̄ licite assumit aliqō officiū: licite exequi pōt oia que ptinent ad illud: sed officiū p̄incipis terre est malos punire z occidere per se z per iudices ab eo missos. p̄ma. petri. 2. subditi estote omni creature pp deū: siue regi tanq̄ p̄excellenti: siue ducibus tanq̄ ab eo missis ad vindictā maloz. Sacerdotibus tñ cōpetit p̄incipatus terrarū q: sepe hñt iurisdictionē temporalē: vt pz in epis: z in oib' locis subiectis eccle. ergo p̄latis istis cōueniet occidere malefactores. ¶ Dicēdū q̄ nō conuenit sacerdotibus: z gñaliter oibus cōstitutis in sacro ordine quēq̄ occidere per iustitie administrationez: in casu in quo malefactor occidi poterat per eū qui gerit publicā administrationē. Nā in alīs casibus nō licet alicui hr̄e intentionē occidendi cum sit persona priuata. Ideo de illis nō est dubiū. Sed in casu in quo licet alīs hominib' occidere quē quā nō licet cōstitutis in sacro ordine: z etiā eis qui ad sacrū ordinē ascendere volunt. Naz si laicus sponte aliquē occiderit quātūcūq̄ sit causa legittima non licebit ei ascendere ad sacros ordines: q: irregularitatē cōtraxit cum voluerit aliquē occidere z occiderit. z ideo in existētibus in sacro ordine est p̄hibitū quēq̄ occidere aut mutilare. z istō est de iure diuino. q: apostolus prima ad thimo. 3. describens conditiones epi z oium sacerdotū dixit q̄ oportebat eū esse non percussorē. Per qō nō solū homicidiū sed etiā membroz detruncatio itelligitur: Postea etiā oia iura ecclesiastica vetuerunt sacerdotes occidere quēquā: generaliter inhibētia istō ei s z oibus in sacro ordine cōstitutis. z qui homicidiū commiserit non permittitur ad superiorem ascendere ordinē. nec in suscepto ministrare. qui vero nullū adhuc suscepit: ad nullum ascendere pōt. Causa huius duplex assignat. ¶ P̄rima q: oēs qui in sacro ordie sunt cōstituti: ad ministeriū altaris electi sunt in quo passio xp̄i repr̄esentatur. prima cho. 11.

Opi. q̄rūdā q̄ sic. p̄a rō

2a rō

3a rō

Rñdet ad quesituz. q

Quotienscūqꝫ feceritis morte dñi annunciabitis. Christus aūt cū percuteret nō percutiebat: z cū pateret nō cōminabatur. ꝑma pe. 2. Ideo non cōuenit ministris suis q̄ percutiant aut occidant: sed debēt esse valde mansueti: z nō solū ab occisione: sed etiā a contentione abstinentes: sicut de xp̄o fuit. Isay. 42. z allegatur. infra. 12. ſ. Ecce puer meus quez elegi dilectus meus in quo bene cōplacuit aie mee. Et sequit. Non cōtendet: nec clamabit: nec audiet q̄sq̄ in plateis vocē eius. Ipsum aūt xp̄m imitari debent ministri altaris: q: ecclesiastici. 10. dicit: ꝑm iudicē populi: sic z ministri eius. ¶ Secunda cā assignat q: clericis cōmittit administratio noue legis in q̄ nō ponit aliqua pena co:palis occisionis vel mutilatiōis sic ponunt in legibus humanis z lege veteri. Ideo clerici in sacris ab occisione z mutilatione abstinere debent vt possint esse cōuenientes ministri altaris. Alias causat in eis irregularitas q̄ ē. q̄dā nota vel macula: ꝑm quā redditur inepti ad ministrādū in sacro ordine. Et vocat illa macula irregularitas inquantū causat p̄ lē q agit̄ ꝛ regulā ecclesiastice disciplie.

Qđ ē irregularitas.

S. Tho. D Ad p̄m ar̄m

De q̄ irregularitate dicet. p̄. thimo. 3. De hijs scūs. 2ª 2ᵉ. q. 64. ar. 4. ¶ Ad p̄mū dōz q lz deus occidat malos: sacerdos nō debet occidere illos: etiā si sit minister dei. Oēs nāqꝫ bona facientes ministri dei sunt: cū nullū bonū esse possit qđ in homines a deo non descendat. Jacobi. p̄. Et sic sunt oēs inquātū bonū faciunt quidā ministri vel instra dei. Agens aūt p̄ncipale operari pōt per diuersa instra: z nō sunt oia ad vnū: sed ad diuersa opera. Sicut apparet in fabro: z carpentario z gñal̄r in quolibet artifice. Sacerdos ergo lz minister dei sit: nō tn ad oia opa dei. Ideo multa alia erunt que ei nō cōuenient. ¶ Et ita est de occisione malox in quo laici ministrant deo cōueniēter z nō sacerdotes. Sicut sacerdotes cōuenienter ministrant deo in altari: in quo laici cōuenienter nō ministrarent. Etiā si viri iusti eēnt z magne dignitatis: lz repelli debent si hoc facere vellent. Sicut qn̄ rex ozias assūpto thuribulo ministrare voluit sup altare: azarias sacerdos magnus z octuaginta sacerdotes ingressi post eū restiterūt sibi dicentes. Nō est tui officij ozia vt adoleas incēsuz dño: lz sacerdotū filijox aaron. Egredere de sanctuario ne cōtēpseris: q: nō reputabit tibi in gl̄ia 3. 2. paralipo. 26. Sacerdotibꝰ ergo solum cōpetit ministeriū inter deū z populū z nō occidere nec percutere. Cum dr̄ de moyse z leuitis q̄ occiderūt idolatras. Dōm q̄ fecerunt ex mandato dñi: q: moyses erat ꝑpha per quē deus loquebat: z ipse quasi ex parte dei iussit leuitis occidere malefactozes. exo. 32. ſ. Si quis dñi ē iungat mihi. Et tunc dixit q̄ vnusquisq̄ occideret idolatras illos.

Alia rn̄sio. E

¶ Aliter pōt dici z melius q̄ etiaz si deus nihil mandasset spāliter nec gñaliter istud fuisset licituz. Moyses nāqꝫ erat p̄nceps totius ppl̄i israel z ipe indicabat de oibus causis eorum. exo. 18. z deuteronomij p̄. ideo ad eū pertinebat punire oēs delinquētes q̄les nunc erant isti idolatre. Et quia moyses per se non poterat exequi sniaz suā poterat cōstituere ministros quos vellet: z minister iudicis licite occidit quem iudex p̄cipit. vt ait Aug. in qōnibus. exo. z habet. 23. q. 5. ca. Cū minister.

Quare nō erat irregularitas i veteri testō ſz in nouo. F

¶ Potuit ergo mādare istis leuitis illud facere qui nō erāt p̄hibiti. Nam irregularitas inducit per legē z tamē apud illos nō erat aliqua lex de cōtrahendo irregularitatē. Et erat hoc rationabile q: misteriū noui testamēti ē multo excellentius ministratione veteris testamēti. Ideo debuerunt quedā pertinentia ad perfectionē esse in ministris noui testi que non essent in sacerdotibus veteris legis. Etiā q: potissima causa irregularitatis accipit in nouo test̄āmēto per hoc q̄ sacerdotes z alij ministri altaris debēt esse sil̄es xp̄o q nō pcutiebat lz pcutere. Sacerdotes tn̄ veteris testi nō hnt aliquē quē imitarēt pp quē debeāt abstinere ab occisione malefactoz. Jō nō fuit inter eos irregularitas. ¶ Alia etiā est cā potissima. ſ. q: sacerdotes veteris legis erāt ministri ipsius legis: z in illa ponebant pene co:pales: nō licebat

6

eis occidere z mutilare. ¶ In nouo aūt testō nulla pena co:poralis ponit: ideo sacerdotibus nr̄is irregularitas est occidere vel mutilare. Et per hoc p̄z ad id qđ dr̄ de finees qui fuit sacerdos magnus. z etiā de mathatia. Non eni erat vetita eis occisio malefactoz inquantū sacerdotibus. ¶ Cū autez obj̄citur de samuele dicendū q̄ ipse nō erat sacerdos sed leuita solū: vt ostendit. p̄. paralipo. 6. Ideo etiā si sacerdotibus veteris testi posset cōpetere irregularitas: nō ideo cōpeteret samueli q̄ erat leuita. z tn̄ vt oñsum est nec sacerdotibus nec leuitis accidebat irregularitas in lege. ¶ Cū aūt dicit de helia: dōz q̄ de illo nō appet an eēt sacerdos vel leuita. imo magis credit q̄ esset laicus. Et sic nulla irregularitas in eo esse poterat. Naz dato q̄ sacerdotes z leuite veteris testi possint esse irregulares: laici tn̄ non poterant irregularitatē ꝓtrahere sicut nunc. ¶ Ratio est q: nunc laici possunt effici sacerdotes ascendendo ad ordines sacros. Si vero homicidiū cō miserint anteq̄ pronouc̄ inhabilitanꝫ per hoc ad ordines sumendos. Et ista inhabilitas vocat irregularitas. In veteri aūt testō laici non poterāt effici sacerdotes nec leuite: cū sacerdotes z leuite essent ibi de certa progenie. Et si quis de alia conarent ministrare inter sacerdotes z leuitas occidi debebat. Numeri. 3. z. 16. z. 18. z ira magna dei erat super popu lū si hoc permitterret. numeri. 10. Ideo helias nō erat p̄hibitus occidere sacerdotes baal. Si quis aūt dicat q̄ helyas erat sacerdos: q: fecit sacrificiū holocausti dño. 3. regū. 18. Dicendū q̄ non ꝑbat ex hoc: q: istud licuit sibi vt ꝑphe a deo inspirato ad faciendū istud. Nam si sacerdos fuisset z obtulisset ꝑm legē sacerdotū: solū obtulisset holocaustuz in tēplo ad hostiū tabernaculi: alias esset reus mortis. leui. 17. Et tamen obtulit sacrificiū in monte carmeli: z seruauit ibi alias cerimonias. ſ. fundere aquā sup altare: z sup carnes sacrificij. 3. regū. 18. qđ sacerdotibus nullo mō facere liceret: q: oēs cerimonie holocausti erant determinate. leui. p̄. z ad illas nihil licebat addere. deuteronomij. 12. Ergo nō apparet ex hoc helyā fuisse sacerdotē: q: nō obtulit sacrificiū sicut sacerdos: sed sicut habēs spāle ptātem a deo. ¶ Et tunc etiā nō sacerdotibus licebat hoc facere: sicut apparet de moyse qui non erat sacerdos cū nō esset de progenie aaron: z etiā filij sui nō fuerunt cōputati inter sacerdotes. Sed inter leuitas. p̄. paralip. 23. Ipse tamē sacrificia faciebat qn̄ cōsecrauit aaron z filios eius. exo. 29. z leui. 8. ¶ Cū aūt obj̄cit de petro. dōm q̄ ipse neminē occidit. Nā aniniā z saphirā nō occidit ipse: sed deus. Ipse vero prenunciauit mortē illox per spūm sanctuz act. 5. ¶ Tale aūt opus homicidiū non vocat: q: homicidiū q̄ impedit promotionē vel executionē ordinis factū reqrit. Et tn̄ petrus nec per se homicidiū fecit: nec cōsiliū de faciendo dedit aut imperauit. Jta q̄ ex eius imperio vel consilio sequeret homicidiū: ideo opus istud ad irregularitatē nō ptinebat. ¶ Sic dicit Chrisosto. sup Matth. omel'. 19. z hr. 23. q. 8. c. occidit finees. ſ. Petrus geminū homicidiū fecit. Fuit tn̄ opus spūale qđ factū est. ergo non potuit eē irregularitas per istū actū petri etiā si fuisset subiectus legibus nr̄is ecclesiasticis que nunc sunt. ¶ Ad scōm dōm q̄ sicut maior est z melioz ptās clericoz q̄ laicoz ita cōpetunt ei meliores administrationes q̄ occidere z percutere. ſ. spūales ministrationes. Ipse aūt co:porales ad laicos potius pertinent tanquā minoreſ q̄: vt ad sacerdotes pertinere debeant. ¶ Cum aūt dicitur q̄ clerici sunt aliquādo dñi terrarū. Dicendū q̄ cōpetit eis iurisdictio puniēdi malefactores. Et tn̄ per seipsos nō puniunt nec sententiant cōdemnādo. Nā causa sanguis oio ꝑhibita est clericis. ſ. q̄ non p̄t eā pronunciare: nec dictare nec esse notarij eius. nec interesse debent ei: nec aduocare in illa. extra ne clerici. vel mo. c. snia sanguinis. Cōmittere p̄t aūt iurisdictionis executionē laicis: qbus cōueniet in causis criminalibus procedere: z tunc nulla irregularitas est ipsorum cōmittentiū: q: ipsi neminē iubent occidi: nec etiā consulunt de aliquo q̄ occidatur: sed qn̄ tribuunt vel cōmittūt ptātem iurisdictionis cōmittunt oia que pertinent ad crimi nales cās: siue aliqs sit aliquādo occidendus siue nunq̄. in nullius ergo mortē cōsentit qui in gñali iurisdictione delegat. ¶ Sicut etiā legislato: dando legē q̄ homicide vel alij criminosi occidanꝫ: nō cōmittit irregularitatē: etiā si postea per legez multi occidanꝫ: q: nō est intentio sua q̄ aliqs occidatur: sed magis q̄ timore legis oēs caueāt a delictis. Et poterat eē q̄ nullus occideret per talē legē: z tn̄ irregularitas factum requirit. Ideo etiā si aliquis expresse mandaret aliquē occidi vel mutilari: z non fieret: irregl̄aritas nulla erat ideo per legis cōditionē legislatoz irregularitatez incurrere non potest: q: nullius mortē precipit spāliter: nec etiā intendit in generali mortē alicuius: sed magis q̄ timore legis abstineant a delictis. Si aūt aliquis criminosus postea post illā legem occidat non fuit directe intentio legislatoris de occisione istius quā non potuit precogitare. Nec etiam de occisione alicuius ī generali: q: potius ipse vellet q̄ timore legis

Ad: m argum

nemo

nemo peccaret: ⁊ nemo occideret ꝯ ꝙ peccaret ⁊ occideret.
Sic tenent iuriste. ⁊ nota aliqualiter glo. in decre. di. 3. c. vl.
¶ An liceat iudici vl alteri aliqñ occidē innocētē. Dō. cxvij.

Opinio quorundā. p. nō.

Queritur An liceat iudici vel alteri hoi aliquādo occidere innocentē. ¶ Dicunt quidam ꝙ aliqñ licet. Nam nō pōt laudari aliquis in scriptura nisi de bono ope: ⁊ tamē abrahā laudat genē. 22. ⁊ ad hebre. xi. ꝙ voluit occidere filiū suū Ysaac innocentē ex mandato dei. ergo occidere innocentē licet aliquādo.

2ō.

¶ Itē qō fit ſm ordinē iusticie peccatū nō est: sed iudex qñq; cogit ſm ordinē iusticie occidere innocentē: vtpote qñ per falsos testes cōuincitur de crimine: ⁊ iudex ſm legē cogit eū condemnare.

Rñ ad questū qōnis. A

Minister quoq; iudicis innocentē ex mandato iudicis occidit: ⁊ iuste agit obediendo. ꝯ innocens iuste occidit. ¶ Dicēdū ꝙ occidere hoiem realiter malū est: qz homo est aliqd ꝓpter se cuius vita nō est ad aliquē vsum alterius rei: sicut pecora ⁊ plante subꝯciunt nobis: ⁊ vita ⁊ mors eoꝝ est in arbitrio nro. Nō est aūt sic de hoie: iō nūquā est iustū hoiez occidi: nisi ſm ꝙ aliqua vtilitas pōt ꝓuenire rei publice ex occisione alicuius hois qui pars est eius. ¶ Est āt hō aliqs peccator ⁊ aliquis innocēs. Occisio aūt peccatoris etiā ſm se bona non est. qz homo est: ⁊ nām bonā in illo diligere tenemur. Sz inquatū vtile est rei publice istū occidi ne corrūpat vel ledat statū eius: iustū est istū occidi per eū qui hz auctoritatē publicā: ⁊ solū hac intentione vt nō ledat rē publicaz. ¶ homo aūt innocēs est vtilis politie: qz vita iustoꝝ auget ⁊ cōseruat rem publicā. Ideo absolute innocētis occisio nūquā licita est: qz nō pōt cōuenire rei publice. Alias aūt ꝓuatis occidere neminē licet nisi se defendendo. Et tū tūc qui iuste se defendendo aliquē occidit: nō innocentē sed nocentez occidit: qz nō erat iusta defensio istius si ille istū iuste ꝓsequeret. De hōc scūs Tho. scōa scōe. q. 64. arti. 6. ¶ Ad ꝓmuz dōz ꝙ abrahā laudat: nō qz voluit occidere Ysaac: sed qz ex dei mandato hoc voluit. Nam alias volens fuisset execrabilis: vt ait Aug. in cōnibus exo. ⁊ habet. 23. q. 5. c. lex eterna. Deo aūt tenet obedire oīs homo. Ideo cū de mandato eius ꝓstiterit non est distinguēdū qd iubeat: qz qcqd ipse iusserit iustum est. ¶ Etiā occidere ysaac nō erat occidere simplr in nocentē: qz lz hoibus esset ysaac innocens: deo tū nō erat innocens: qz apud deū nullus per se innocens est. exo. 34. Iō ꝓ aliquo tenebat ysaac deo ad mortē: ⁊ poterat illā petere deus qñ vellet ⁊ ꝓ quēcūq; vellet. ¶ Aliter etiā pōt dici ꝙ deus occidit nō solū peccatores: sed etiā iustos. Et hoc sibi licitū est. Nā etiā si nunq; peccasset quisq; originalr nec adā actualiter: poterat deus nos iuste occidere: qz poterat vti sua re ad arbitriū suū: qz hō est possessio eius: ⁊ non pōt dicere ei: cur me feciſti sic: sic nec vas figulus. ad ro. 9. ¶ Maxime qz per mortē poterat nos ordinare ad meliorē statū sicut nunc facit: qz per mortē transit hō ad vitā eternā. Minister aūt tenet obedire iudici: etiā si iniustū mandaret: dumtā nō esset error intollerabilis: quantomagis qñ iustum mandat. Deus tū nihil iniustū agere pōt: qz ex eo ꝙ ipse iubet iustuz est ideo a forcioꝛi tenebit quilibet obedire ei: cū oēs sint ministri eius ⁊ serui. ¶ Ad secundū dicendū de iudice ꝙ cū innocens falsis testibus cōuincit. aut hoc ꝓstat iudici. s. ꝙ testes isti sunt falsi: qz scit hoc tanq; ꝑsona ꝓuata: aut nullo modo. Si nullo mō cōstat: iudex non dicet occidere innocentē: quia hoc nescit: imo potius cōstat ei vt iudici eū eē reū criminis. ⁊ tunc nullū dubiū est. Et etiā si sniа tradita executioni cōstet iudici tanquā ꝑsone ꝓuate: vel etiā tanq; iudici ꝙ ille erat innocēs: nullū scrupulū hre dz de occisione illius: qz oīo eum iuste occidit. s. hōs auctoritatē per iustā legē: ⁊ oīa iusta cā: iusta intentione. Cū ergo ipse diligēter se habuerit in procedendo ſm viā iuris: nihil sibi timendū est: qz nō poterat ipse de occultis diuinare. ¶ Si aūt anteq; sniа ferat: iudici constat tanq; ꝓuate persone illū esse innocentē: ⁊ falsos esse testes: dicit scūs Tho. ꝙ debet diligentius examinare testes vt iueniat aliquā cām liberādi innocentē. Sicut fecit daniel. Nam iā cōdēnata susana ex depositione seniorū: daniel subtiliter inquirendo a testibus sigillatim: fecit eos variare. daniel. 13. Ita iudex si discretus est potest diuersa petere in examinatiōe ipsoꝝ: ſm que cogat eos variare: qz falsitas nō est faciliter defensabilis. Ideo cum constet iudici eos falsa dicere: tādiu inquiret sigillatim ab eis quousq; faciat eos in dictis suis esse varios vel singulares. Et sic habebit occasionē liberandi innocentē. ¶ Si aūt hoc nō pōt remittet eū ad superiorē: potius eligens ꝙ per alterū liberet vel cōdemnetur. Si aūt hoc nō pōt: vtpote qz nō hz superiorē poterit subdelegare cām ⁊ erit idē. ¶ Si aūt superiorē hz: ⁊ ille nō recipit deuolutionē cāe: sed cogit eū iudicare: tenebit ſm allegata ⁊ ꝓbata cōdemnare eū. Et tunc nō cōdemnat innocentē ſz nocentem: qz talē eū iudici constat per testes. Et si constet vt ꝑsone ꝓuate esse innocentē: nō pōt eū absoluere: qz ꝑsona ꝓuata iurisdictionē non hz. Et tunc iudex nō interficit innocentem sed testes qui eū nocentē testati sunt. ¶ De hoc aūt .s. an iudex teneat sequi allegata ⁊ probata ex necessitate: et vbi cōtrariū sibi cōstat: dicet magis lūc. 12. vbi de iudice agetur: ⁊ tamē istud qō dictū est satis rationabile videt: licz alij ꝓriuz sentiant. de quibus ibi dicetur. ¶ De ministro aūt dicendū ꝙ aut constat ei de innocentia condēnati. vel nō. Si non constat: nullus scrupulus est: sicut in iudice. Si aūt cō stet tenetur iudici obedire. nisi sniа importet intollerabilē error. Quia tunc non est obediendū: vt si iudex mandaret aliquē occidi qz vir bonus est: vel qz est de tali aut tali loco. ita ꝙ ipsa causa expressa in sniа nullo modo faciat ad cōdemnationē: qz alias illi qui occidebant martyres ex mandato iudicum non peccassent: quod falsum est. Sed dicendū ꝙ peccabant: qz sententie late cōtra martyres cōtinebant errorē intollerabilem. Ideo enī condēnabant qz xp̄m adorabant q erat verus deus: apertissima miracula faciens. Et ob hoc sepe ipsi ministri iudicū recusabant martyres punire: sed potius ipsi cū eis pati volebant: qñ aūt sniа non cōtinet errorē intollerabilem: minister exequi tenet: qz nō pertinet ad eū iudicare de sniа iudicis cū nudū ministeriū ei competat.

¶ Quod sit maius pctm occidē iustū aut pctōrē. Dō. cxvij.

Queritur Dō sit maius peccatū occidere virum iustum aut peccatorē. ¶ Aliqui volūt ꝙ sit grauius occidere peccatorem. Quia peccatū tunc videtur esse maius quādo per istud maius nocumentū inferet ei in quē inferet. Et tamē occisio magis nocet peccatori qui perit in corpore ⁊ aia. ꝯ viro iusto quē de miseria huius vite liberat ⁊ transire facit ad eternū bonū. ¶ Dicenduz ꝙ aut cōsideraꝛ hic grauitas peccati ſm se. aut cōsideraꝛ damnum qō per peccatū inferet. Si grauitas: dicenduz ꝙ grauius est occidere virū bonū ꝯ peccatorem: ⁊ xp̄ianū magis ꝯ paganum. Nam occisio peccatum est inquatuz est contra charitatem. Et sic quanto fuerit magis cōtra charitatē: erit tāto deterior. Tenet tū quilibet ceteris paribus magis diligere iustum ꝯ peccatorem: qz plus hz de eo ꝓpter qō diligibilis ē. Christianus etiā magis ꝯ paganus diligendus est: sicut dixit apostolus: ꝙ operemur bonū ad oēs: maxime aūt ad domesticos fidei. i. ad fideles. Erit ergo magis cōtra charitatez occidere iustū ꝯ peccatorē: ⁊ xp̄ianū ꝯ paganum: ⁊ sic erit peccatū maius: assignat aūt quattuor causas ad hoc sanctus Tho. scōa scōe. q. 64. arti. 6. ¶ Prima est quā nunc dixim⁹ qz plus nocet ei quē plus diligere debet. ¶ Secunda qz infert iniuriā ei qui minus dignus est iniuria. Naz vir bonus non est dignus iniuria aliqua. ⁊ sic magis ꝓtra iusticiā agit. ¶ Tertia qz priuat cōitatē maiori bono. Et tū nocere cōitati est peccatū graue. Quia sicut bonū cōe est diuinius ⁊ amabilius ꝯ bonū particulare. p. ethi. ita nocere cōitati peius ē ꝯ nocere priuatis. ¶ Quarta qz deū magis cōtemnit: luc. 6. Qui vos spernit: me spernit. Et loquit de aplis qui erant viri boni. ¶ Si aūt loquamur de dāno qō per peccatū iferet. Dicendū ꝙ maius dānū est occidere peccatorē ꝯ iustū: cuz peccator pereat: iustus aūt saluetur. Sic inuit Augu. ⁊ hr. 24. q. 3. c. si habes. Ubi dicit ꝙ grauius dānū est si vna anima per peccatū infidelitatis pereat: quā si mille corpora martyrū de eccl'ia extrahant ⁊ interficiant. Et ob hoc ad cautelam maior pnia imponit occidēti paganū iniuste ꝯ xp̄ianū. ¶ Sed in hoc distinguendū est: qz aut erat paruulus paganus: aut adultus. si paruulus: maior pnia imponit occidēti eum ꝯ xp̄ianum paruulū vel adultuz. eo ꝙ de conuersione paruuli istius poterat sperari: nunc aūt cōstat ꝙ oīno perit. Si aūt sit adultus: videt eē maius damnū occidere xp̄ianū adultum ꝯ paganū adultū: eo ꝙ de pagano adulto iaz forte erat pauca spes ꝙuersionis: maxie si erat in etate ꝓuecta: ⁊ tamdiu cōuerti noluerat. Etiā qz ille adhuc poterat saluari qz cū esset adultus poterat in morte dolere de peccatis: ⁊ maxime qz stetisset semp in statu illo damnato ⁊ sic poterat

Opinio qrūdaz.

Rñdet ad quesituz. q. A

B Est minus malū occidere iustuz ꝯ' pctōrez. p.ª rō 2.ª rō 3.ª rō 4. rō.

C

D

saluari. ¶ Et ob hoc grauius damnū est occidere paruulos paganoꝝ ꝙ̄ adultos. Tum q̄ paruuli adhuc conuerti ꝓ̄nt: tum q̄ in mortе penitere non ꝓ̄nt: ad hoc ꝙ saluent. Istud aūt est quantū ad damnū: peccatū tm̄ maius est bonū virum occidendo. ¶ Ad argumentū dom̄ ꝙ in opationibus ꝛ qui buslibet rebus semp dz cōsiderari id qō est per se ꝛ nō quod est per accns. Quia sicut istud nō constituit spēm actus. ita nec dat directe maiorē aut minorē bonitatez actui bono: nec grauitatē actui malo. ¶ Esse igit iustū ꝛ bonū est cōditio ꝑsone que aggrauat delictum per se: ꝙ aūt pereat aliqs eternal'r vl' saluet nō pertinet directe ad occisionē. Nā ꝙ iustus saluet nō est ex eo ꝙ occidit: sed ex eo ꝙ deus vult eū ꝓpter bona opa saluare. Quia etiā peccator pereat eternal'r nō pti net hoc ad occisionem: sed ad dei iudiciū: ideo illa non sunt considerāda quātū ad aggrauationē delicti. Et sic absolute erit maius delictū occidere virum bonū ꝙ̄ peccatorem.

An illi q̄ ꝓcurāt aborsuz m'lieris sint cēsendi hōicide. q. cxix.

Queritur circa illos qui puerperiū destruūt. s. cogentes feminā ad aborsum ꝓcutiēdo vel venena tribuendo: ꝛ de illis qui venena tribuunt vt cōceptus nō fiat an isti iudicent homicide. ¶ Dicēdū ꝙ homicidiū nunq̄ est nisi cū homo occidit ab hoie: ꝛ qm̄ in aborsu nō cōtingit semp occidi hoiem: aliquādo erit sine homicidio: ¶ Pro hoc sciendū ꝙ ille qui per vulnera: vel venena aut alia destruxit' conceptū: siue fecerit permittente muliere que cōceperat: aut ea inuita: nō differt quantū ad hoc ꝙ est esse homicidiū: vel nō: sed solū quātū ad eē maius peccatū vel minus. Nā nō cōsentiente muliere manifestū est eē maius peccatū: cū nō soli fetui sed etiā matri iniuria irrogef. Si aūt ipsa cōsentit: iniuria ei nō fit q̄ nolēs nō pōt iniustū pati. 5. ethi. Sed tunc fit iniuria ꝑri fetus: ꝛ ipsi legi ꝛ fetui si aīatus est. ¶ Dicendū igit ꝙ aut manifestū est fetū eē animatū: aut mānifestū est ꝙ nō est aīatus: aut est dubiū. ¶ Primo modo homicidiū est: q̄ hō occidit. vt dicit hiero. ꝛ Aug. ꝛ habet. 4. sen. di. 31. Et ideo qui sic occidit irregularis est tā quā homicida. Et etiā ſm legē humanā tenet occidēs puerperiū sicut homicida per legē acquil'. Iz illa distinguat crimina in multa capita. Istud autē non vocat homicidiū: sed ruptū. Unde sic occidens tenet de rupto ꝛ non de occiso. Et tm̄ quantū ad nos nō est dr̄ia aliqua q̄ homicidiū istud vocamus: ꝛ ꝑnia imponit ſm leges ecclesiasticas sicut ꝓ homicidio. ¶ Si aūt cōceptus nondū erat aīatus: homicidiū nō est: vt ait hiero. ꝛ habet. 56. di. c. nasci. Nec etiā est irregularis hoc faciens. Et tm̄ quantū ad ꝑniam que ſm canones in iungit. habet iste tanq̄ homicida: vt hr̄. 25. disti. c. criminis. ¶ Si autē dubiū erat an eēt ꝛceptus formatus. si ꝓbabil'r credit ꝙ erat formatus debet abstinere tanq̄ irregularis ab administratione in sacro ordine: nec dz ascendere ad superiores: quādiu manserit in ista credulitate. Si aūt illā deposuerit poterit ministrare: ꝛ tm̄ ipse iudicari nō pōt tanq̄ homicida: cū nō constet puerperiū fuisse aīatus. ¶ Si aūt mulier sibipsi venena tribuit vel ꝓcurat aborsum distinguendū est sicut supra. ¶ Nā si erat formatus fetus: ſm leges humanas occidit. ff. de penis. l. si qs aliqua. Si aūt nō erat formatus cōceptus: vel erat dubiū: nō occidit: sed in exiliū mittit. ff. ad. l. cornel'. de siccar]. l. si mulier. ¶ De hȳs aūt qui dant venena ne cōceptus fieri posset: siue mulier sibi tribuat: siue aliquis alius mulieri: homicidiū nō est. Cū nōdū sit formatus fetus. imo nullus fetus est: sed impeditur vt non sit. Et q̄ q̄ istud crimen sit magnū: tm̄ homicidiū maius est. Et etiā ꝓcurare aborsuz maiꝰ ē: etiā nōdū fōzato fetu. Si tm̄ iā fōzari cepat: q̄ qm̄ qs tribuit venena ne seq̄t ꝛceptꝰ ꝑt eē ꝙ illa venena nihil ꝓficiant: quia forte mulier illa cui tribuuntur alias nō erat cōceptura. Cū vero fetus etiā nōdū aīatus occidit maius est: q̄ iā aliquid factū erat: ꝛ certū est ꝙ ibi homo nasceret: nisi per venena impediret: graue ergo ꝑctūz est vtrūq̄: sed maius qm̄ destruit puerperium. ¶ De istis dicit Aug. ꝙ si ambo cōiuges ꝓcurant non nasci ꝓlez: non sunt cōiuges: sed fornicarij: si ista intentione a ꝑncipio ꝛuenerūt. Si aūt vir solus hoc vult iā non maritus: sed adulter est. Si vo sola vxor ipsa nō vxor ſz meretrix est: ꝛ patet. 4. sen. di. 31.

S. Tho. ¶ Unde dicit scūs Tho. ibidē. istud esse peccatū plusq̄ bestiale: q̄ bestie ex coitu ꝓlē expectāt. ꝙ ḡ vellit qs ꝓlez nō hre cū coire vellit ꝛ ꝓcuret nō hre illā: peior q̄ bestia efficit Et tm̄ nōdū est homicidiū: q̄ nō erat fetus fōzatus. De pena homicidiorum: quoniam vt in plurimū irregularitas est pena: de qua dicetur. primo thimo. 3. ibi quoq̄ dicetur.

¶ De ſpeciebus homicidij. Questio. CXX.

Queritur De ſpeciebus homicidij. ¶ Dicendum ꝙ cū homicidiū sit hois occisio: solū erit homicidiū quādo homo realiter occiditur: ꝛ sic esset homicidium reale. Scriptura tamē sacra ꝛ etiā iura accipiunt aliquādo homicidiū interꝓetatiue ꝛ per quandā sil'itudinez. ¶ Et ſm hoc distiguit homicidiū in spūale: ꝛ coꝛpale. Spirituale homicidiū vocat qm̄ qs spūal'r ꝛ quadā iurisfictione occidit. Et hoc fit q̄q̄ modis. s. odiendo: detrahendo: male consulendo: nocendo: victuz subtrahendo. ¶ De ꝑ dr̄ ꝓma Jo. 3. qui odit frem suū homicida est. Et de isto ꝛ alijs tribus modis sequentibus hr̄ de peni. di. i. c. homicidiū: ꝛ c. Dis ini quitas. ꝛ c. Nollite putare. ¶ In ꝓmo istoꝝ pōt intelligi q̄ dicit Jo. 8. de diabolo ꝙ a ꝑncipio homicida erat. i. desideriū habens occidendi hominē ꝓpter odiū ꝛ inuidiā. ¶ De. 5. s. de subtractiōe victus habet. 86. di. c. Pasce fame. s. Pasce fame morientē: ꝙ si nō paueris occidisti. Quilibet modus istoꝝ est peccatū mortale: licet nō sit ita graue sicut homicidiū corꝑale. ¶ Leges aūt humane de talibus homicidijs non loquunt: nec ꝓ eis ponūt penas similes penis homicidarum. Nam ista sunt peccata mentis: lex aūt humana de actu iteriori nō curat nisi ꝓdeat in actū exteriorē. ¶ Etiā ſm legē ecclesiasticā nō imponit pena ꝓ istis sicut ꝓ homicidio. Etiā irregularitas que cōsequit ad homicidiū volū tariū: nunq̄ causat ex istis: sed solū in coꝛporali homicidio. ¶ Coꝛpale aūt homicidiū cōmittit duobus modis. s. facto. ꝛ lingua. Per linguā eni tribus modis cōmittit. s. ꝓcepto: cōsilio. defensione. vt ꝑz di. 50. c. Si quis viduā. ꝛ de pe. di. i. c. Periculose. Quodlibet vo istoꝝ peccatū mortale est: ꝛ sequitur irregularitas aliqn̄ ex eis: qm̄ post ista sequit homicidiū reale. ¶ Facto cōmittit homicidiū q̄ttuor modis. s. iusticia. necitate. casu. voluntate. Justicia vt cū ille q ꝑest iurisdictioni seculari reū cōdēnat: ꝛ minister illuz occidit. Tūc eni iuste fit nisi iudex i iudicādo ex liuore moueat' vl' forte ōlectet in occisione hois ex q̄dā crudelitate. Et idē in mistro si' gaudeat ꝙ sibi cōmittit aliquē occidere: siue q̄ eū exosum hz: siue que in sanguinis effusione delectat vt colligit. 23. q. 5. c. cū minister. ꝛ c. lex eterna. Hoc autē verū est qm̄ iudex seruato ordine total'r iuris ordine ꝓcessit: q̄ al's etiā si cōdēnet eū qui reus mortis ē: peccat: cū ipse nō hēat iurisdictionem nisi a iure. Cū aūt omittit formā iuris quodā mō efficit ꝑsona ꝓuata: ꝛ sic peccat: al's aūt iuste agit: q̄ minister dei est occidendo malos. ad ro. 13. ꝛ ꝑ. petri. 2. ꝛ. 23. q. 5. Qui malos. ¶ Scōo mō facto cōmittit homicidiū necessitate. Et h̄ distinguit. q̄ aut est euitabilis. aut inuitabilis. Si ꝓmo mō. s. q̄ poterat euadere nō occidendo: vtpote fugiendo: vl' moderate se defendendo: peccat si occidit. ꝛ tenet tā ſm legem dei quā canonicā ꝛ humanā de homicidio. Si aūt scōo mō. s. quia occidit hoiem sine odio ꝛ desiderio. imo cum dolore quia nolluisset occidere si potuisset se liberare nō occidendo illum: differt quia aut occidit ꝓ defensione sua: aut reruz suarum. si ꝓ sua ſm nullam legē tenet: si adhibuit moderamen in se defendendo: ꝛ oēs illas conditiones de quibus dictum est supra. q. 109. Si autem ꝓ defensione reruz: dom̄ ꝙ ſm legem dei tenet de homicidio. ꝛ in foro ꝑniali ponet sibi ꝑnia. licet non ita grauis sicut ꝓ homicidio oio voluntario. qd āt sit ꝑz legē canonicā ꝛ hūanā i h̄ cāu. dcz ē. ē. q. cx. ¶ Casu cōmittit homicidiū cū qs nō intendens quēq̄ occidere: faciēdo aliqd occidit hoiem. Et istud reputabit homicidiū: nisi qui hoc fecit daret operā rei licite: adhibens oēm diligentiā ne sequeret malū aliquod ex actu suo. hȳs obseruatis nō erit homicidiū. de quo dictū est supra. q. 105. ¶ Voluntate cōmittit homicidiū qm̄ qs ſponte vult aliquē occidere: siue offenderit eū: siue nō. Et tunc semp est peccatū mortale ꝛ graue: vt. 50. di. c. si quis voluntarie.

¶ An si occisoꝛ superueniat cadaueri occisi cadauer ipsum emanet sanguinem ꝓpter quid. Questio. CXXI.

Querit An mortuo aliquo si perueniat occisoꝛ ad ꝑntiaz eius: an plage emanēt sanguinē: ꝛ si fiat' ꝓpter quid fit. ¶ Aliqui dicunt ꝙ nō effluat sanguis: q̄ mortuo nulla manet actio: q̄ nō manet ibi aīa que est ꝑncipium oium actionū hois. ¶ In cōtrariū assertio ꝓbaꝛ est se hoc vidisse testantium: sed nobis expertum nunquā fuit.

¶ Cōsideradū

¶ Considerandū ad hoc intelligēdū q aliquis pōt dici dupliciter mortuus. Uno mō per solā apparentiā. s. q non sentitur in eo pulsus vel motus ꝓpter nimiā debilitatē vel aliā causam: t tamē est aīa in corpe. ¶ Alio modo q sit vē mortuus anima separata a corpe. ¶ Si ꝑmo modo dicatur qs mortuus: facile est qō plage eius fluant sanguine ad presentiam occisoris. Potest. n. accidere q ꝓpter vulnera t multitudinem sanguinis effusi sit quis ita debilitatus t infrigidatus q non appareat in eo esse sensus aliquis nec motus non tamē est adhuc mortuus. Unde pōt esse q sic se habēs aliquā turbulentā t fuscā notitiam hēat de venientibus ad eum: lz non posset vocē emittere: nec se mouere. Unde si tūc cōtingat percussores venire ad ipsum poterat vulnerat⁹ aliquam turbulentaz notitiaz habere de ipso: ex qua notitia sequitur timor: t ex timore tremor in mēbris: t sic poterit fluxus sanguinis excitari. In homine autem vere mortuo: hoc fieri eēt admirabile. ¶ Sed credi potest q ex mortuo ꝑz apparentiam qui tamē post pauca vere mortuus erat facto ℔ fluxu sanguinis. Aliquādo ꝓuenit ista fama: que apud multos quasi ꝓ generali ponitur. Si autē sit vere mortuus: t hoc fiat: lz non cōstet nobis an aliquādo factū fuerit tamē causa querēda est vnde fieri posset. ¶ Aliqui dicūt q ex sanguine remanente in vestibus: aut cultello occisoris fiat attractio q̄dam sanguinis de corpore occisi t hoc fiat ꝓpter similitudinem. Sed hoc non stat: q: quando fit attractio a simili ℔ ē q: imperfectū trahitur a perfecto ad ipsum: sicut trahit ferr⁹ a magnete: hoc est q: aliqua virtus est in magnete perfecte: que in ferro imperfecte est: t hunc tractū vocant aliqui a tota specie. ¶ Unde Auicē. distinguit triplicem tractum: vnū a calido: t iste fit a natura elementali. Scōz a vacuo: q videtur fieri a natura celesti. Tertiū a tota spē que videt reduci ad naturā mixti. Focal'r. n. calida sunt sola elemēta t elementata vt participāt naturā elemētoꝝ. Et q: mixta possunt hēre aliquas virtutes vltra qualitates quas videm⁹ in elementis: quoniā illā virtutē nominare nescimus: dicimus eā esse a tota spē. Sed an semper tractat a calido sit per naturā elementalē: t a vacuo per nām celestē: t a tota spē per virtutem aliquā ꝙsequentē formā mixti: non oportet nunc discutere: q: longū esset: nec oīo nobis ꝓ isto dubio necessariuz. ¶ Sed supponendū est q actio t passio nūquā fit in eis q̄ sunt oīno similia. Nā quādo sunt oīo similia: tunc cessat motus: vt Ari. ꝑmo de generatione habitibus presentib⁹ in materia cessat motus. Et eodē li. dī q agens t patiens in ꝑnc. actionis sunt dissimilia: t in fine autē sunt sīlia. Ideo si simile agit in simile: vel attrahit istud nō sunt oīo similia: ꝛz vnū erit vt actus: aliud vt potētia vel vnū vt perfectū: t alteruz vt ipfectū. ¶ Et q: perfecta ratio sanguinis t etiā virt⁹ activa magis saluabit in sanguine manēte in corpe: q̄ in eo qui est in vestibus aut cultello: potius sanguis qui est in vestib⁹ vel cultello ibit ad sanguinē qui est in corpe: q̄ ecōtrario. Et hoc ponendo vnū sanguinē pfectioē alio. Si āt dicas q sūt omnino equalis perfectiōis: neuter ab altero attrahet: iō dicuz istud vnū est. ¶ Itē ꝑz q: si fluxerit alicui sanguis ō naribus: aut alia parte corporis: t manserit semper in loco sanguinis fusi: non attrahetur sanguis fusus a sanguine corporis: nec ecōtrario: t tamē maior virtus est in sanguine hominis viuentis q̄z mortui. ¶ Itē si quis percutiat aliquē qui viuat: t percussor aspersus sanguine percussi veniat ad pñtiā eius: nulla fit attractio a sanguine corporis: nec a sanguine vestiū: lz istud quottidie videat: t tamen maior motus est in viuētibus q̄z in mortuis. ¶ Itē in pecorib⁹ occisis sanguis ē similis sanguini nostro: t tñ presente carnifice perfuso aut aspersō sanguine pecoris recenter occisi nulla fit attractio. ¶ Itē sicut fit in sanguine: ita fieret in partibus corporis: si prescinderet aliq̄ a corpore t postea ponatur circa corp⁹: nulla fit hinc aut inde attractio aut mutatio. Idē in ramis arborum precisis patet: ergo ridiculū est istud dcm. ¶ Alī dicūt q fit hoc a spiritibus manētibus. Nā cū aliqs ab altero occiditur cū quodā rancore t toruis oculis occisor respicit eū quē occidit: t ille occisorē dum occiditur ꝓpter qō aliqui vapores vel spūs exeunt ab occiso in occisorē dū viuebat: t eō rio. Et q: naturale est q pars redeat ad suum totuz: aliq vapores t spiritus a corpore occisoris ad occisum redeunt qui prius fuerant in occiso: t ecōtrario. Et q: ex reditu vaporuz fit quedā cōmotio in corpore occisi: cōsequēs est q inde manet sanguis. ¶ Sed istud nō stat: q: isti conantur dare causam naturalē: t nos videmus ꝙ̄ium in naturalibus. Semper nāq̄ fit aliq̄ resolutio a corporibus nālibus: t maxime a corporibus viuentiū. Unde idigēt viuētia alimēto t restauratione. Id tñ qō resoluit nō redit ad corpus de quo est resolutum: sed aliunde oz ꝓcurare restaurationez. s. ꝓ alimentū. Jō spūs t vapores nō redeunt. ¶ Itē nō attrahit nā nisi id qō sibi bonū est: vel bono adiūctū. t tñ vapores aut spūs resoluti de corpore non sunt aliquaten⁹ vtiles corpori. Jō nō attrahit illos. ¶ Itē si attraheret corp⁹ ea que sunt de natura sua: potius attraheret sanguinē qui aliqñ fluxit de vulneribus: vel sine vulnere: maxie quādo recēter fluxit: t tamen nihil tale fit: ergo istud est irrōnabile. ¶ Dōm q si a corporibus vere mortuis sanguis pñte occisore fluat: aut interdum fluxerit: pōt esse ex triplici causa. s. Ex dei ꝓuidētia: ex demonum fallatia: t ex casuali ꝓtingentia. ¶ De ꝑmo ꝑz q: de⁹ se pe volens nō manere scelera ipunita: t incognita: ostēdit mirabil'r eoꝝ patratores qui al'ꝫ cognosci nō poterāt. Et ita aliquādo deus volens punire iniustā mortē alicuius ostendit occisorē per istū modū vt puniret. ¶ De scōo ꝑz q: demōes ꝓcurāt fallere nos: t volunt inducere aliqs ad credendum q aie mortuoꝝ maneāt circa corpora q̄ſq̄z de occisorib⁹ fiat vindicta: vt aliqui poete putauerunt. Jdeo interdū ꝓcurant fieri motū aliquē in corpe occisi pñte occisore: ita vt sanguis fluat. ¶ De tertio ꝑz q: defluxio sanguinis fit de corporibus vulneratoꝝ occisoꝝ nāl'r: t interdū postq̄z videbat cessare fluere: iterū fluit: t istud fit siue aliquis pñs sit: siue nemo. ¶ Et q: q̄ñ fit iste fluxus sanguinis nāl'r interdū cōtingit p cussorē eē pñtem: vel tunc venire: putatur a simplicibus fieri ex aduentu illius: cū tñ fiat pure per accidēs: sicut si sorte intrante domū corruit aliqua pars domus: nō fuit sortes cā ruine: sed accidens fuit eū venire qñ domus naturaliter ruitura erat. ¶ Non est tamē putandū q sit aliq̄ cā nālis ōterminata ad hoc faciendu: q: tunc sp aduenīente occisore ad pñtiam occisi fieret talis efluxio: t falsum est. Nā cū iugulat' quis decreto iudicis t executor recedat a iugulato: t postea approꝑinquet non fit efluxio aliq̄ sanguinis: ꝛz ex euentu aliquo particulari ꝓpter aliquā ō tribus causis prepositis hoc accidit: t putatū est semper t nāliter accidere. De hȳs Egidius in quadā. q. de quolibet tangit.

¶ An ira sit aliqua passio specialis distincta ab alīs passionibus. ¶ Questio. CXXII.

Queritur nūc circa iraz cū xp̄s dixerit hic q nō solū pctm̄ erat occidere hoiez: sed etiā irasci. Et qm̄ ira nō est habitus nec potentia aie: sed quedaz passio: queriē an sit aliqua passio spālis distincta ab alīs passionibus. ¶ Dicunt aliq q nō: q: pōa irascibilis denoīat ab ira: t tñ in irascibili nō est passio vnica: sed multe passiones vel motus sunt: q̄ nō est ira passio spālis. ¶ Itē cuilibet passioni spāli est aliqō ꝙ̄ium: sicut audacie opponitur timor: t ita in ceteris passionibus ire: tamen nō est aliqua passio specialis ꝓtraria: ergo ira nō est specialis passio. ¶ Itē vna passio specialis nō includit alias: q: tunc nō distingueret contra eas: sicut genus non distinguit cōtra spēm. Ira tamē includit tristitiā: t spem t alia: ergo nō est specialis. ¶ Dicendum q si ira nō esset passio specialis: cum cōstet eam eē passionē: eo q nō est habitus. q: nō habetur per acquisitionez. nec est potētia naturalis. q: nō semper inest. sed motus quidam factus in nobis. qō ad passionē pertinet. necesse eēt ipsam esse passionē generalē. ¶ Esse autē generale dupliciter dicitur. Uno mō per ꝓdicationē sicut gen⁹ ad spēs. ¶ Alio modo ſm cām. Et sic sol dicitur esse aliqd generale. ad omnia que generanī t corrumpunī in iferioribus. i. in tota natura elementali. Ut dixit Aristo. p̄ de generatione q per accessum t recessuz solis in circulo obliquo fit generatio t corruptio in terrā. t Dio⁹. Jdē dicit lib. de diuinis nominib⁹. c. iiij. Sicut enim genus continet multas differentias potestate ſm similitudinē materie. ita agens continet multos effectus ſm virtutē actiuam. t ideo vtrūq̄z generale vocari potest. ¶ Cōtingit autez aliquē effectū ꝓduci ex cōcursu diuersarum causarum. Et quia omnis causa aliquo modo manet in effectu cause. erunt multe cause per cōcursum in eodem effectu. Et sic poterit tertio modo effectus esse generalis qui continet multas causas quodā modo. ¶ Accipiēdo gñale ꝑmo modo ira non est passio generalis. q: non ꝓtinet

sub se

Aliquis dī mortuus dupliciter. ꝑmō.

B 2° mō.

Opinio ſrundā L

triplex attractio.

D

E

F

G

E

f

Ad

Ad

Ad

f

g

E

def. 5ti. 3.

f

Ad

Ad

Ad

sub se aliquas passiones de quibus predicetur: sicut genus: sed diuiditur contra aliquas passiones sicut vna de ipsis. ¶ Secundo modo etiam ira non est passio gñalis: q̄ nō ē cā aliaꝝ passionū: sed magis posset hoc mō dici amor eē passio gñalis qui est cā oiuz: vt dicit Augu. xiij. de ciuitate dei. Amor. n. est prima radix oiuz passionū. ¶ Sed tertio mō p̄t dici ira esse passio gñalis iquātū est effectus multaꝝ passionum. ¶ Nā multis ꝯcurrētibus in vnū insurgit ipsa. Oz. n. tres saltē passiones esse ad hoc q̄ ira sit. s. tristitiā: spez: z desiderium. Nā nunq̄z insurgit motus ire nisi ꝓpter aliquā tristitiā illatā: z sit ibi desideriū vindicte: z hēatur spes de vindicando: q̄ vt dicit phs. ğ. rheto. iratus hz spem puniēdi. hz n. appetitū vindicte vt sibi possibilis. Uñ si psona inferēs nocumentū fuerit multū excellens de qua nō possit spari vlla vindicta suscipiens iniuriā non irascit sed tristitiā hz: vt dic Auicē. li. de aia. Erit ḡ isto modo passio generalis. i. ex cōcursu multaꝝ insurgens. Et tñ ipsa ꝓprie vna passio est distincta ꝑ alias: q̄ ipsa non est tristitia: nec spes: nec desiderium.

Jra nō cau sat sine tribus passionibus.

L Ad p̄m ar.

¶ Ad p̄mū dōm q̄ potētia irascibilis noiat ab ira: non quidē q̄ ad ipsam potentiā ipsa sola passio ptineat: q̄ alie mīte sunt in ea: ista tamē manifestior est oibus. Et ꝓpter hꝫ ab ea sola nomen assumptū est: sicut multe sunt delectationes p̄ter coꝛpales: z tñ q̄ iste magis mānifeste sunt ꝓpter ipsas cognitas esse: ipsas solas ōlectationes vocāt appropriato sibi hoc noīe: vt ait arist. vij. ethi. Jra aūt nō solū manifestior est aliꝭ passiōibus que sunt in pte irascibili: ꝛ ēt ğaliter ē manifestior oi passione. Qō magis manifesta est q̄z cōcupiscentia que est de passiōibus notissimis. Et ꝓpter hꝫ dicit Arist. vij. ethi. eē cōcupiscētiā vitupabilioꝛē q̄z ira. s. adhuc iniustiores: magis insidiantes: iracūdus qdē non insidiator: nec ira sed manifestus: cōcupiscentia aūtē dolosa.

D ad. 2. ar.

¶ Ad 2m dōm q̄ ira habet aliquā cōtrarietatē. Non qdē q̄ aliq̄ passio sit sibi ꝛ̄ria: sed q̄ ipsa cātur ex ꝛ̄ijs passionibus. Nā ibi est spes: z ista est de bona: z est tristitia que est de malo. Etiā ibi est desideriū: qō de bono est: iō ꝛ̄rietatē habet in causis suis: ꝛ nō in seipsa respectu alterius. Et hꝫ sufficit.

E Ad 3. ar.

Sic. n. est in medijs coloꝛib⁹ in qbus non est ꝛ̄rietas fm se: sed est ꝛ̄rietas simplicium coloꝛ ex quibus cāntur. ¶ Ad tertiū dōm q̄ vna passio spālis nō includit alias tanq̄z genus ipsaruz: z tñ potest includere sicut cā effectū: vel effectus cām. Jra aūt continet passiones aliquas vt effectus cās suas: vt. s. dictū est. Et iō p̄t sic vocari passio gñalis. Ipsa tñ in se vnica est. Sic. n. ponunt eā phi tanq̄z specialē passionē. z ita ponit Tulius. iij. lib. tusculanaꝝ qōnū: z ēt Damascenus. De hijs scd̄ Tho. p̄ma scde. qōne. xlvj. articu. primo.

¶ Quid sit obiectum ire. Qō. CXXII.

Opi. ārūdā p̄a rō.

Queritur circa obiectū ire qd sit. ¶ Aliqui dixerūt q̄ malū sit obiectū ei⁹. Dicit. n. Ere. nissenus q̄ ira est armigera ꝓcupiscētie iquātū. s. impugnat id qō impedit cōcupiscentiā. Nā sicut per amoꝛē mouet homo in bonū qō cōcupiscit: ita per irā resistit oi volenti impedire in bono illo. Omne tñ impedimentū habet rōnē mali: ḡ ira respicit malū tanq̄z obiectū.

secūda rō.

¶ Jtē ira z odiū q̄z tū ad effectū ꝓueniunt: quia vtrūq̄z infert nocumentū: z tñ odiū respicit malū vt obiectū: ḡ ēt ira.

3rō.

¶ Jtē vt dicit Ari. vij. ethico. Jra cātur ex tristitia. Nā ipa ira opaī cū tristitia. Tristitia āt de malo est: q̄ de eo solo tristamur qō nobis malū vi: ergo ptinet ira ad malū.

A Rūdeī ad questuz. q.

¶ Dōm q̄ ira est qdā motus factus in potentia appetitiua: z q̄ appetitiua nō cognoscit: necesse est q̄ ois motus factus in pōa appetitiua seq̄tur aliquē actū vtutis apprehensiue que est cognitiua. Uis āt apprehēsiua dupliciter apprehendit. Uno mō per modum incōplexi: vt cum intelligimus qd sit hō. Alio mō per modū cōplexi. vt cuz intelligimus hoiem eē albū. Utroq̄z mō ipsa vis appetitiua ꝑt tendere in bonuz z in malū. Per modū. n. simplicis z incōplexi vt cū appetitus simplr inheret bono: vel refugit malū. Et tales motus sunt circa bonū desideriū z spes z delectatio: circa malum aūt tristitia z dolor z similia. Per modū āt complexi mouetur aliqñ appetitus: sicut cū appetituꝫ fertur in hoc q̄ aliquid boni vel mali fiat alicui: vel insit ei: z hꝫ tendendo in istud vel fugiendo ab eo: sicut mānifeste apparet in amoꝛe z odio. Amamus. n. aliquid inquātum volumus bonum inesse illi: intelligendo de amoꝛe ad extraneum qui vocatur amoꝛ amicitie. Sic etiam odimus aliquid siue aliquez inquantū volumus ei malū inesse. Istud aūt est in ira: q̄ g

De mō passionis.

cunq̄z irascit alicui querit vindictā de eo. Et sic motꝰ ire duo querit: vel in duo tendit. s. in ipsam vindictaz quā appetit z sperat sicut: quoddā bonuz. Et quātū ad hoc ira habet quādam delectationem: q̄ bonum delectationē causat. z sic quādo iratus consequitur vindictaz quasi adeptus bonū quod intendebat delectatur de eo. ¶ Ferī ira etiā in id de quo q̄rit vindictam tanquā in qōdam malum z nociuum. Et hoc pertinet ad rationē mali. Et sic ira semp fertur in duo. Et iō motus ire est motus appetitus: pout cōsequitur vim apprehensiuam apprehendentē aliquid cōplexe. Et sic est de omnibus passionibus que sunt in irascibili: q̄ semper sequunt apprehensionē cōplexam. Nam sic etiā de spe que pōit i irascibili. ¶ Est autem ad hoc duplex differentia ire ad odiū: z ad amoꝛem: z alias passiones ad quas comparatur. ¶ Prima est q̄ ira semper respicit duo obiecta. s. bonū: z malus vt ostēsum est. Amoꝛ aūtē z odiū aliquando respiciunt vnum obiectuz: aliquando duo. Nā amoꝛ distinguit in amoꝛez cōcupiscētie z amicitie. Amoꝛ ꝓcupiscētie ad vnicā rē est. s. q̄ñ aliquā rem sub ratione boni volumus: quā pro nobis volumus. z tamē amoꝛ ad ipsaz rē terminatur. z sic dicit aliquis amare equū vel vinū: q̄ pro se illa vult. z tunc accipit amare pro cōcupiscere. viij. ethic. ¶ Alio modo accipit amoꝛ pro amoꝛe amicitie: z tūc est simul ad duo bona. s. ad istud qō volumus: z cui volumꝰ. Et sic dicimur amare amicū: q̄ bonuz qōdam ei volumus: z hoc modo ponit amoꝛ in diffinitione amicitie. viij. ethic. s. amicitia est amoꝛ non latēs in ꝑssis. ¶ Scōa differētia est: q̄ accipit vtrūq̄z obiectū ex pte amoris vt bonū: z ex pte odij vtrūq̄z vt maluz: ex parte autē ire: vnuz vt malum: alterū vt bonū. De amoꝛe patet: q̄ vult aliquis bonum alicui per amoꝛem: z ipsum cui vult vt bonuz reputat: q̄ amicus est bonū amici cū sit qōdā conueniens sibi. Sic dicit. viij. ethi. qō amicus factus bonū est ei cuius est amicus. Sic ēt in odio. Nam malū hō vult alicui tāq̄z malo q̄ cū qs oderit alterꝫ reputat eum tanq̄z malū sibi. i. aliqd sibi inconueniēs: z ēt illi malū vult. Jra autem mouet in vnū fm rōnem boni: q̄ vindictam appetit vt qōdā bonū: q̄ non solum iudicat bonū inquātū iratus quietatur in ea tanquā in quodā bono: sed ēt est bonū. i. iustum qōdam: quia ꝛ vidicta sit sepissime iniusta tam ex parte desiderij: q̄z ex parte rei desiderate. s. q̄ desideratur alicui de malo pluſq̄ opz: tamen ille qui mouetur per iram reputat sibi iniuriam factaz z appetit vindictam tanq̄z qōdam iustum sibi apparens iustum. Respicit autez ira aliud vt malum z nociuuz. s. istud de quo vindictā querit: q̄ istud qō nociuū est: licet simpliciter malū non sit: tamen ei cui nociuū est malū est: z reputauit istō vt malū. Et sic ira est passio quasi cōposita ex duobus ꝓtrarijs: non in se: sed ex pte obiecti: q̄ ꝛ ira in se sit vnicus motꝰ qui simul sit: tamē ad duo est. ¶ Ad p̄mū dōz q̄ ira de malo est tanquā de eo quod desiderat. Unde inquātū ipsa resistit impedienti delectationē mouetur impediens tanq̄z in maluz z nociuuz: z fertur in ipsam vindictā de illo tanq̄z in qōdā bonum quod putat mereri ipsum impediens: q̄ tamen bonuz est principaliꝰ q̄z malū: licet ira respiciat simul bonum z malum: denominatur a bono: ideo dicit q̄ ira est appetitus vindicte: vt dicit p̄mo de anima. Et Aug. ij. confessionum dic q̄ iraꝰ vindictā appetit. Potest tamē in diffinitione ista vtrūq̄z intelligi: q̄ si vindicta appetit: de aliquo appetit istud autez de quo appetitur malū est. i. vt maluz reputatur. ¶ Ad secūdum dōm q̄ ira z odium ꝓueniunt in effectu: q̄ vtraq̄z passio nocumentū infert: z tamē nō fm eandē rōnem: q̄ odiuz respicit vtrūq̄z sub ratōe mali. s. ipsum quod desiderat: z istō cui desiderat. Et dato q̄ istud malum quod quis cupit alteri ex odio sit ei debitum: q̄ ipse meretur istud z quātū ad hꝫ istud esset bonum. i. iustum: tamen ex passione odij non volumus istud vt debitum z iustum: sed solum inquantum est malū quoddam nociuum. Et ꝓpter hoc odiuz semper ē detestabile cum non possit esse sub ratione boni. Et tamē odiū est ad hominem: qui saltem fm naturam bonus est. Et ideo nulli homini licet aliquid velle pro altero nisi vt istud est bonum vel iustum. ideſt siue sit bonum illi homini: siue simpliciter. Sicut puniri vicia est simpliciter bonum: quia malum culpe reducitur ad ordinem boni per penam regulantē ipaz. Licet ergo puniri sit afflictiuum eius qui punitur: tamē pōt quis desiderare q̄ aliꝰ puniaī: inquātū punitio sua est simplr bona: q̄ ille malus est: vl inquātū vtilis est rei publice: vt aliꝫ formident:

formident: siue vt mali abscindantur de re publica nē nocēant ei. Et iste due considerationes deberent haberi pncipaliter in qualibet punitione peccatorum. Sic dicitur deutero no. xxj. de filio cōtumace ⁊ luxurioso. scz. Lapidibus obruet eum populus ciuitatis vt auferatis malum de medio vestri: ⁊ vniuersus israel audiens pertimescat. Ira autez infert materialiter eūdem effectum quez odium. s. nocumentum ei cui inferr: ⁊ tn nō sub eadē rōne: sed potius sub rōe bōi. Imo nō pt ira iferre nocumentū sub rōne mali: qz ira est appetitus vindicte: ipsa aūr vindicta est retributio q̄dā: ⁊ iō ex nā sua dicit qdā iustū. Nā sic iudex adeq̄t. s. illi qui gauisus est mala inferendo pxio iudex infert malū: vt tn̄ iaz hēat iste de malo q̄tū ille. Et sic indebite accepit bonū. s. gaudens in malo: qđ alteri itulit: ita debite accipiat malū in quo tristeř plus q̄ volebat ⁊ plusq̄ al's tristari debuisset si non itulisset malum. Jsta. n. est adequatio iudicis. v. ethi. Cum ḡ ira moueaŕ in vindictā: sub rōne boni moueŕ. Pōt tn̄ istud esse maluz. i. nō pportionatū vel regulatū: qz retributio dz fieri p̄z quādā cōmēsuratiōne iniurie. Jrat⁹ āt vt cōiter plus vult retribuere q̄ passus est. Jō ira nō est maluz ex pte eius qđ cupit: nec iratus peccat ex hoc: sed peccat iratus pncipal'r in duob⁹ scz general'r. ¶ Primū qz nō cōmēsurat retributionē: ſz cōiter plus infert q̄ passus fuerit. ¶ Scōo peccat in mō: qz iustitia retribuit peccāti malū: ⁊ tn̄ sine aliq̄ cōcitatione ai: ſz cuz quadā tranquilitate iudicij: ira aūt semp facit cū quadā perturbatione: vt dicit. vij. ethi. Nā licet ira incipiat audire rōnem q̄tū ad hoc qđ cognoscatur iniuria esse facta: tn̄ postea non audit: sed p̄uolat ppter suā velocitatē ad retributionez. Et ex hoc pōt sequi error circa oēs circūstantias. s. qz iterduz irascet hō de eo de quo non debet irasci: vel vbi nō debet: vl' q̄n non debet: aut quātū nō debet. ¶ Et de hoc ponit exemplum Ari. vij. ethi. dicens qđ ira est sicut mistri veloces: q an teq̄ audiant totū qđ eis dñs iubet currunt ad actionē: ⁊ postea peccāt in actiōe: nesciētes q̄l'r facere debeant: qz nō audierunt totū mādatū dñi per qđ dirigi debebant in agendo. Dicit ēt qđ sunt irati vel ipsa ira sicut canes. Est. n. canis valde velox ad motū: qz cōcitaŕ spūs eius: iō cū audierit pozta pulsari latrat: non distinguēs qs pulset: ⁊ postea si viderit eē dñm vel hoiem notū tacet. Prius tn̄ debuisz vt recte ageret videre qs sonitū fecerat: ⁊ tunc latrare. Jta irati audiūt rōnem aliq̄l'r. s. solū vt oñdat iniuriā esse factā: ⁊ postea nō audiunt: an illa debeat vindicari: vel non: vel q̄l'r debeat vindicari: aut vbi: ⁊ quo. ⁊ sic hō irat⁹ peccabit per oīa hec vl' peccare poterit: qz rationē non audit. Et sic iterdū hō irascitur cōtra amicū suū: vel pro re illa de qua erubescit postea fuisse iratū. Et hoc est qz ira nō audiuit plāe determinationē rōis. ⁊ dicit Ari. qđ hoc est ppter caliditatē ⁊ velocitatē nāe. s. qz est ira per colerā que est calida ⁊ velox. Ex hȳs p̄z qđ ira aliq̄n pōt eē bona. Nā ira fm se ppter bonū moueŕ. s. ppter retributionē eius qđ debeŕ alicui tanq̄ penale pp malū qđ intulit. Si ḡ ira audierit rōnē: ita vt appetamus retributionez cui debita est: ⁊ q̄tū est ōbita: ⁊ vbi: ⁊ quo: ⁊ sic de alīs: erit ira total'r bona. ⁊ sic non solū est aliq̄n bona: sed ēt interduz est necia: sicut est de illa quā vocamus irā per zelū: que maxime pueniť platis: de qua. j. dicet. ¶ Odiū āt nūq̄ pōt eē bonum: qz est de malo: ⁊ inquātū malū est. Jō si odiū fuerit ad hoiem vel ad aliquā nām que aliq̄ mō bona est: sp erit malū qz cū in qualibet nā sp repiatur aliqd boni: nūq̄ licet ei velle malū sub ratione mali. Si aūt posset bēri odiū ad aliquid qđ ita eēt malū qđ nihil de bono hēret: eēt iustū odiū. ⁊ sic posumus imo debemus odisse pctā: qz pctm̄ malū ē: ⁊ totaliter malū: ita qđ nihil boni dicit: sed solā boni p̄uationē: hoiez āt aut aliquā creaturā odisse nō licet. ⁊ tn̄ licet irasci ō hoiem. Et sic pōt ira esse bona odiū autē non pōt eē bonū fm qđ ad primuz est. Jō non est simile de ira ⁊ odio. De hȳs sanctus Tho. pma scē. q. xlvi. articu. ij.

¶ In qua potentia sit ira. Qō. CXXIIII.

Querit circa subm ire: nā ipsa est passio quedaz: ⁊ oēs passiones sunt in potētijs: iō est dubiū in qua pōa sit. ¶ Dicunt quidā qđ in cōcupiscibili: qz vt ait tulius. iij. li. tusculanaz qōnū. Jra est libido quedā. Libido tn̄ ponit in concupiscibili: ergo ēt ira. Nā libido concupia q̄dā ē. ¶ Jtē dicit Aug. in regula qđ ira crescit in odiū: ⁊ Tul⁹ li. eo. dicit qđ odiū est ira inueterata. Et sic nō dīt ira ab odio nisi per augmentū. s. in q̄tū crescit ira in odiū: vel per tp̄s in q̄tū odiū est ira inueterata: ⁊ tn̄ dīa tp̄is vel augmēti ⁊ diminutionis nō variat spēm. ḡ pertinebūt ad eandē spēm ira ⁊ odiū. Sed hoc nō est pol'e si sint in diuersis potētijs: qz passiones ⁊ hītus diuersaz pōaz inter se ad min⁹ dīnt spē: vt p̄z in hitibus intellectus ⁊ volūtatis: odiū tn̄ est in pōa concupiscibili: ergo ēt ira. ¶ Jtē Damascenus ⁊ Grego. nissen⁹ dicunt qđ ira cōponitur ex tristitia ⁊ ōsiderio. Jsta tn̄ duo ponunť in cōcupiscibili cū desideriū sit de bono qđ delectat. ⁊ tristitia sit de malo oppositio: iō neēe est ptinere ad eandē potētiā. s. ad cōcupiscibilē: ḡ erit ira in pcupiscibile. ¶ Dicendū qđ ira pōitur in pōa vel vi irascibili. Nā ab ipsa noiaŕ vis iscibilis: iō nō pōt ptinere ad cōcupiscibilē. ¶ Pro q̄ sciēduz qđ in irascibili ponunť multe passiones. s. ipsa noiaŕ a sola ira qz ipsa est magis cognita. ⁊ dīnt oēs iste passiones potentie irascibilis a passionibus potētie pcupiscibilis: qz obiecta passionum cōcupiscibilis sunt bonū ⁊ malū absolute: passiones aūt vis pcupiscibilis sunt ad bonū ⁊ malū sub q̄dā eleuatione ⁊ arduitate. ⁊ sunt passiones ille ad ista obiecta sub rōne magni vel ardui ⁊ eleuati. Dcm̄ est āt qđ ira respicit duo obiecta. s. vindictā quā appetit: ⁊ in hanc fertur vt in bonuz: ⁊ istud de quo vindictā appetit: ⁊ in hoc ferť vt in malū ⁊ no ciuum. Utrūq̄ āt. s. quādā arduitatē. Nā ira nō isurgit nisi circa aliquā magnitudinē. i. ppter aliqd qđ putaŕ multuz nociuū vel multū iniuriosum. Quecūq̄ āt sunt valde parua nō existimamus eē digna ira. ⁊ de illis nō irascimur: vt phs dicit in rheto. ¶ Cū ḡ ira requirat magnitudinē tā in bono quā in malo. s. in illis rebus ad que est: manifestū erit qđ ira sit in pōa irascibili: cuius passiones in arduū tendūt. Passiones aūt pcupiscibilis nō tendunt in aliqd arduū: vel sub ratione ardui. Qz iz interduz accidat difficile esse id qđ per cōcupiscibilē queritur. i. qđ sine magna difficultate non posset haberi. Jstō tn̄ est per accidēs. Nā delectatio tactus ⁊ gust⁹ circa quā est pcupiscibilis nō est aliqd magnū. Nō pōt ergo ira pertinere ad cōcupiscibilē. De hȳs scūs Tho. pma scōe. q. xlvj. arti. iij. ¶ Ad pmū dōz qđ ira libido quedā est vt Tulius dicit. Et tn̄ accipiť ibi tunc large libido. s. p appetitu cuiuscūq̄ boni nō hīti sed futuri: nō hīta psideratiōe an sit arduū vel nō arduū. Et sic libido est nomē gñale ad ml'taſ passiones tā in pcupiscibili q̄ in irascibili. Nā ira appetit⁹ qdaz boni est. s. vindicte. ¶ Ad ij. dicenduz qđ ira crescit in odiuz: nō qđ eadē passio nūero⁹que est ira sit odiū: sed per hoc qđ ira crescit creatur odiū. Nā ex parua ira non gignit odiuz. ⁊ sic nō differunt ira ⁊ odiū sicut paruus lapis ⁊ magnus lapis sed sic aliq̄ que habēt distinctas magnitudines que nō pñt cōpetere eidē spēi. Nā nō potest reperiri forma hois sub taz magna quātitate sic vna turris: ⁊ ita de differētia oiuz spez inter se: qz q̄libet forma specifica que est corpis organici determinat sibi certā magnitudinē: ⁊ non pōt esse in q̄cunq̄: ita odiū habet quēdā statuz incrementi sup irā: ad quē ira puenire non pōt. ⁊ sic ira magis se habet ad odiū per cāz quā materialr. ¶ Sic etiā cū dicit qđ est odiū ira inueterata: nō est intelligendū qđ ipsamet ira sit odiū: sed qđ per diuturnitatē quādā ira cāt odiuz: ⁊ non efficitur ipsa odiū: sicut desiderium tristitia: ⁊ spes simul irā causant: ⁊ tn̄ nulla istaz est ipsa ira. ¶ Ad tertiū dōm qđ ira dicitur cōponi ex tristitia ⁊ desiderio: non tanq̄ ex ptibus pstituētibus: qz q̄libet passio est qdaz motus simplex vel forma simplex ptinens ad qualitatē: iō non pōt esse cōposita ex duab⁹ formis: marie qz nō erat possibile piungi duas q̄litates vt aliqd vnū cōstituerēt ⁊ q̄ncūq̄ aliquid cōponiť vel pstituitur ex duob⁹ aut pluribus: neēe est altez esse vt potentia ⁊ altez vt actuz: ⁊ tamē due q̄litates sunt: ⁊ duo actus: ideo nō est pol'e ex eis solis aliquid componi vel pstitui. ¶ Sed dicitur componi ira ex istis. i. qđ ex concursu istaruz tanquā causarum resultat ipsa ira tanquaz quidam effectus. Et tunc dicemus quod ira ex tribus compōitur. scilicet ex tristitia: desiderio: ⁊ spe. Tristitia enim pzio est: quia est de malo inflicto nobis: ⁊ propter istud homo mouetur ad retributiōem: ⁊ istud moueri est desiderare. Etiam est ibi spes. quia si non speraremus posse retribuere nocumentū iniurianti: non moueremur ad iraz. sed solum tristaremur tanquā malum patientes quod repellere non poteramus.

¶ An ira sit cum ratione. ¶ Questio. CXXV.

Queritur an ira sit cū rōne. ¶ Aliq dicūt qđ nō. Nā ira ē passio q̄dā i appetitu sensitiuo. appetitus

tertiq rō.

Rñsio ad quesituz. q.

A

Dīa passionū ptis cōcupiscibiliſ ⁊ iraſcibil'.

B

C

ad p̄. argu.

D

Ad 2m arm

Quō crescit ira i odium.

E

ad 3m arm

An ira sit cōposita ex tribus passionibus.

Opinio q̄rūdam.

pma rō.

appetitus tamen sensitiuus non sequit apprehēsionē rationis. sed partis sensitiue. ergo ira non est cū rōne. nec eā seqt.

scōa rō.

¶ Itē aialia bruta non hnt rōnē: in eis tamen ira est: sapie. vij. s. qa sapia nouit iras bestiaꝝ: g̃ ira non est cū rōe.

3 rō.

¶ Itē ebrietas ligat rōnē: t tn adiuuat irā: g̃ nō ē ira cū rōe: qz tūc in solis hntibus rōnē solutā: eēt ira.

4 rō.

¶ Itē pz qz si ira eēt cū rōne: vbi esset magis rō eēt magis ira: z tn rō siue itelligentia pfectius est in deo: t in angelis q̃s hoie: g̃ eēt ibi magis ira. Sz falsum est: qz in deo: t in angelis nulla ira est.

5 rō.

¶ Itē in ipso hoie in quo est rō t ira: q̃to eēt rō magis vigens: eēt tāto ira maior: sed falsuz est: qz q̃to aliqs magis viget ī actu rōnis: tāto minus de ira t alīs passiōib⁹ in eo est: cū p rōnē oia moderent. Jn illis aūt in qbus est paucus vsus rōis est multa ira: iō dixit Salomō: qō iter stultos sp sunt iurgia: sapiens āt cauet illa. s. qz illi q stulti sunt nesciūt moderari irā: t iō sp sunt in pcētiōib⁹. Nō est g̃ cū rōe.

A Rndet ad quesituz. q.

¶ Dōm qa ira aliq̃ mō est cū rōne. Nā ira audit rōnē: vt manifestet esse iniuriā fcā: qz alīs nullus eēt motus. Et in hoc dicit Ari. vij. ethic. dif ferre irā pcupiaz: qz ira aliq̃ mō audit rōnē lz nō pfecte audi at: cōcupia aūt nullo mō. s. ira qdē pseqt rōnē aliq̃lr: pcupia āt nō: iō pcludit qa est pcupia turpior.

Dīa ire t pcupie.

¶ hoc āt appz magis: qz ira est appetitus vindicte de aliq̃ qō extimat intulisse dānum vel iniuriā. Jsta aūt apprehensio est cōplexa: qz apprehenditur hic ipz aliqō iniuriā intulit: t ipsa iniuria illata: t ēt vindicta debita pro illa iniuria. Et istud colligitur q̃si per modū silogizantis t discurrētis.

¶ Nā rō arguit sic. Jste in iuriaz intulit: t tunc insurgit motus ire q̃si silogizans: g̃ ipu gnanda est: t non expectat vltra mandatū rōnis t silogiza re: tn est opus rōnis: g̃ ira cū rōne est aliq̃lr. Sic dī ethi. vij. s. rō quidē vel fantasia qm̃ iniuria vel pcēptus manifestauit: hoc aūt quēadmodū silogizās: qm̃ opz talē oppugnare: t po stea dicit q̃re quidē ira psequit rōnē aliqualr. Jstud āt pōit ad ostendendā dīā inter iram: t pcupiaz. Nā ira nō insurgit sine rōne iudicāte: concupia āt non expectat ad rōnē iudicā tez: nec est ab ea pncipiū sui motus: iō ira est passio nobilior quā pcupia: qz ad rōnē magis ptinet: qm̃ō āt ira silogizet di cetur. j. q. Cxlv.

B Ad pm ar.

¶ Ad pmū dicendū qa motus virtutis appe titiue pōt esse dupliciter cū rōe. Uno mō vt a rōne pcipiēte: t sic voluntas est cū rōne: qz ipsa seqt itellectū determinātē: t ob hoc vocatur appetit⁹ rōnalis. t est rōnalis per eētiā: vt pz pri mo. ethi. in fine. Alio mō dī appetitus cū rōne. i. cū rōe ōnū ciante aliqd fm̃ esse: lz nō plene determināte. Et sic ira ē cuz rōne. Nā si esset cū ratione diffiniēte: t seqret cā per oia: eēt ira aliqs motus factus in voluntate: t ptineret ad ptē rōna lē fm essentiā. Dicit aūt Arist. li. de problematibus: qō ira ē cū rōne: sed vt manifestante iniuriā. Appetitus. n. sensitiu⁹ imediate rōni nō obedit: sed mediāte voluntate: t iō rōnem non ascultat perfecte.

C Ad 2. ar.

¶ Ad fm dōm qa in aialib⁹ bruti s est ira: qz lz nō hnt intellectū: hnt tn nālē instinctū ex dīna rōne eis indictū per quē hnt motus interiores t exteriores simi les motibus nris. Etiā lz nō sit in eis itellectus: est fantasia t imaginatiua que colligit intentiones pticulares: t existi matiua que rōes insensatas accipit a spēb⁹ sensatis. i. rōnem amicitie vel inimicitie nocumenti vel dlectatiōis. Et hoc suf ficit ad hoc qa sit ira.

¶ Qm̃ illa non solū est cū rōne: sed ēt cuz fantasia: vt pz. vij. ethi. s. rō quidē vel fantasia: qm̃ iniuria vel pcēptus manifestauit.

D Ad. iij. ar.

¶ Est aūt fantasia in bestijs: que erit lo co rōnis: iō ibi poterit esse ira.

¶ Ad. iij. dōm qa ira audit ra tionem aliqualr. s. vt denunciantez iniuriā vel pcēptū factū fuisse. vij. ethi. lz non audiat vsq; ad finē rōnem determinātē s. an retributio sumi debeat: t q̃liter: t q̃tū. Et sic nō obser uat regulā rationis oīno: sed peccat.

Ebrⁱ⁹ quan do iracitur t qn̄ non.

¶ Un̄ ad irā regrit actus aliquis rationis pcedens. Et ēt est ibi impedimētū rōnis se quens ppter iram. Un̄ dicit Aristo. li. de problematib⁹ qa illi qui sunt multū ebrij: ita qa nihil hēatur de iudicio ratiōis nō iracuntur: qz est in eis totalr ligata rō: sic etiam dormiēs nō iracitur: sed qn̄ non sunt ita pfecte ebrij sunt magis pōpti ad iram: ex eo qa in eis impedit magis ratio sequi rationbile: quā in alīs hoibus: cū sit aliqualr ligata.

¶ Et tn nō est ita ligata quin possit nūciare factā esse iniuriā: qz ad hoc q̃tū cūq; parua apprehensio rōnis sufficit. Et tn est ligata aliqli ter: t non sufficit iudicare quō vindicandū sit. Et sic ira non pōt audire rōnē tunc ad obediendū: iō segtur hō magis irā: q̃si non sit aliqd qō eā frenare possit.

¶ Si aūt ratio sit oīo ligata: non solū non poterit iudicare qualr vindicanduz est: aut qn̄: t vbi: t q̃tū: sed ēt non apphendet an iniura vel cōtēptū factū sit: t qz ira non fit sine apprehensione rōnis de nunciantis hoc: non poterit hō qui ebrius ē omnino irasci.

¶ Ad 4m dōm qa ira lz sit cū ratione: est tamē quidā motus factus in parte irascibili. Jsta āt non est nisi in aialibus que hnt ptem rōnalē: t partē sensitiuā. Dei aūt t angeli sunt in tellectus puri nō hntes ptē sensitiuā: iō non est in eis ira: lz sit multū de rōne vel intellectu.

Ad 4 argu.

¶ Ad qntū dōz qō si ira eēt cū rōne tanq̃s pcipiēte. s. obediendo sibi in oib⁹ que pcipiet: si cut voluntas nāliter seqt itellectū iudicantē: eēt verū qa homines hntes plus de vsu rōnis hīent plus de ira. Jra tamē ratione non audit pfecte: sed audit vt denunciātē iniuriā eē factā: postea autē non audit: sed perturbat eam ita vt nō bene iudicet: sic dicit catho. Jra impedit aliuz ne possit cernere verū. Jdeo non est plus de ira in hoib⁹ hntibus plus de vsu rationis: imo q̃to plus hnt de vsu rationis: tāto minus ō ira habent: qz vbi rationis vsus est pturbatus non pt esse magnus: g̃ vbi fuerit multū de ratiōe: erit paucū vel nihil ō ira: t de alīs passionibus: qz totū hoiez sibi vendicabit ratio: ita qa nullus motus in eo sit: nisi per rationē: t in tali hoie vo cabunt omnia ratiōalia. i. non erit aliquid factū in hoie per aliqō pncipiū q̃s per rationē.

¶ Sic dic Ari. li. de bona fortuna: qō vbi est multus intellectus est pauca fortuna: t vbi est multa fortuna est pauc⁹ itellectus. s. vbi est itellect⁹ mul tus. i. hō oia dirigit per itellectū nō poterit ei q̃si accidere ve risimilr aliqd qō nō sit pcogitatū. Jdeo quicquid euenerit si ue bonū: siue malū nō vocatur fortuna: qz pcogitatū ē. Fortuna autē est de hīs que cogitata non sunt sic casus. Et ita eē io: hoi tunc est multa fortuna: qn̄ oia q̃si fortuito sibi eue niunt. Et istud est si nihil ab eo pcogitatū est: qz tunc qcqd acciderit: fortuitū erit. Et ira bestijs oia sūt fortuita. Jta circa passiōes est: qz vbi est magnus vsus rōnis rarus vel nullus actus passionis est: sed oīa per rōnem moderata. De hīs san ctus Tho. pma secē. q. xlvj. arti. iij.

s. Tho

¶ An sit naturalioꝝ ira hoi q̃s concupia. Qō. CXXVI.

Queritur circa irā: an sit nāliō hoi ira q̃s pcupia.

Opinio quorūdā pō ió 2. rō.

¶ Dicunt qdā qa cōcupia sit nāliorꝝ: qz ppriū hois est qa dicat aial māsuetū: sed ira opponit man suetudini: vt pz. iij. ethi. t. ij. rheto. g̃ ira non est nāliorꝝ quaz concupia: sed potius videbit totalr ꝛ hois nām.

¶ Itē rō di stinguit ptra nām: qz dicimus q̃daz agere fm rōnem: t alia agere fm nām. Sed ira est cū ratione t pcupia nō: vt patet vij. ethi. t dictū est pcedenti. q. g̃ cōcupia est nāliorꝝ q̃s ira: t ipsa ira non vocabit ppria naturalis.

¶ Itē ira est appetit⁹ vindicte: concupia aūt est appetitus delectabiliū fm tactum t gustū. s. venereorꝝ t ciborꝝ t potuum. Hec aūt sunt magis nālia hoi q̃s ira. qz faciūt magis ad pseruationē eius. g̃ concupia erit nāliorꝝ q̃s ira.

3 rō

rndet ad questū qōnis. 2

¶ Dōm qa ira naturalioꝝ est q̃s concupia. Naturale tn dicitur qō cātur a pncipijs nāe. vt dicit ij. phisi. ideo illa passio que magis causat a pncipijs nāe erit naturalioꝝ.

An sit ira natu ralio q̃s pcupia

¶ Sunt aūt duo pn̄a. cuiuslibet passionis. s. obz t sbm. Obiectū est id ad qō passio mouet. qz omnis passio ē quidā motus factus ad aliquid fugiēdū vel psequēdū vl hu iusmodi. subm autē passionis est potētia aliq̃. Naz fundātur omnes passiones in potētijs duabus. s. concupiscibili t ira scibili.

¶ Si āt considerent concupia. t ira ex pte obti. erit nāliorꝝ concupia q̃s ira. qz cōcupia est circa dlectabilia gust⁹ t tactus. s. cibos t pot⁹. t venerea. Et ista sunt maxie necessaria. cū cibus t potus sit istud per qō indiuiduū conseruatur. Uenerea autē sunt solus ipse modus quo conseruatur spēs. Et qz pseruari spēm t indiuidua est maxie necessariuz erit maxie naturale. Jra aūt est circa vindictā vt obiectuz. t circa eū de quo vindicta appetitur. Nulluz autē istoꝝ est ita naturale. sicut ea que in cibo t potu sunt.

¶ Si autē consi deretur ira t pcupiscētia ex parte subiecti. ira est naturalioꝝ quā cōcupiscentia. Potest eniz considerari natura alicuius ex parte generis. scz inquātū animal est. vel fm naturaz spe ciei. scz inquātū est homo. vl quātuz ad cōplexiones propria indiuidui que aliquo mō vocat natura indiuidui.

¶ Si cō sideret natura generis que est esse animal. erit naturalioꝝ cō cupiscētia quā ira. qz ex ipsa natura cōmūi animalitatis ha bet homo quādā inclinationē ad conseruandū t appetēduz ea que sunt pseruatiua vite. huiusmodi sunt cib⁹ t pot⁹. t ve nerea. Jdeo tunc non solum ex pte obti. scilicet cibi t potus. t venereorꝝ: que sunt fm se magis nālia: dicet pcupia natu

ralioꝝ. lz

ralio: sed, ēt ex pte appetentis. s. q; magis inclinatur hō in q̄z tuz aial ad cibū ⁊ potū q̄z ad vindictā: ⁊ tn̄ appetens est sbz ipsius passiōis. ¶ Si āt ꝓsidereť nā hois ſm spēm vl' ſz cōplexionē idiuidui ꝓpriā: erit ira magis nālis q̄z ocupia: q; nā hois est esse rōnale: ira tn̄ seq̄ť magis rōnē q̄z cōcupia: q; aliquo mō est ira cū rōne: ocupia autē nullo mō erit ģ ira naturalior. Etiā actꝰ ire est magis nālis hoi ſm q̄ hō est quā actꝰ concupie. Unde dī. iiij. ethi. q̄ humaniꝰ est magis punire quod ad irā pertinet q̄z mansuetū esse: q; vnuz quodq; nā'r insurgit ꝛ ꝓria, ⁊ nociua. ¶ Si autē ꝓsidereť nā indiuidui ſm ꝓpriam cōplexionē ēt erit ira nālior q̄z cōcupia. s. q; habitudo naturalis ad resistendū facit magis ꝓmpte in q̄libet hoie se qui irā: quā hitudo ad ocupiscendū faciat sequi ocupiam. s. Si aliq̄s hō est multū dispositus ad irā: ⁊ aliq̄s multū dispositus ad cōcupiscentiā: facilius mouebiť ad irā qui ad eā dispositus est: q̄z moueať ad concupiam qui ad illā est dispositus: ēt exīte dispōne eq̄li. ¶ Rō est: q; hō dispōitur ad iraz ſm q̄ hz colericaz cōplexionē. Colera āt inter ceteros hūores facilius moueť: q; magis assimilať igni: iō qui dispositꝰ ē ſm cōplexionē nālem ad irā facilius iraſciť: quā qui dispositus nā'r est ad concupiam cōcupiſcat. ¶ Uñ lz hō ad vtrū q̄z sit dispositꝰ: q; vtrūq̄z nāe sue cōpetit: erit tn̄ nālior sibi ira inquātuz ceteris paribus ad eaz facilius mouetur. ¶ Et sic Arist. vij. ethi. dicit irā esse nāliorē quā cōcupia. Et pp hoc facilius dari veniā ire quā ocupie. s. adhuc nālibus magis ꝛ veniam sequi appetentibus: ira autē nā'l'. ¶ Ostendit ēt ibi q̄ ꝓpter hoc ira magis deriuať a parentibꝰ in filios q̄z cōcupiscentia. Et tn̄ ea que p generatiōez deriuanť nālia sunt. Naz percutiens pīez suū ex ira: q̄situs q̄re euz percuteret: dixit ⁊ n. iste euz qui fuit ipsius: ⁊ ille eū qui fuit ipsius: ⁊ puerum oñdens dixit: ⁊ iste me cū vir fiat pcutiet. Cōnatuz. n. nob ē. Et tractus a filio qescere iussit apud hostia. ⁊. n. ipse trahere pīem vsq̄z huc. Et sic deriuabať ira a parentibꝰ in filioſ: ⁊ sic vnus filius pcutiebat pīem: ita ipse cuz pī fieret pcutiebať a filio suo: ⁊ ille ab alio. Et sic cū q̄reret q̄re hoc faceret qui pcutiebat dixit: ꝓnatū est nobis. i. nāle est oibꝰ de ista ꝓgenie p cutere pīes suos: ⁊ iō putauit q̄ ēt oēs posteri hoc facerent. Unde cū pcuteret pīez ostendit filiū paruulū suum: dicens iste percutiet me q̄n fuerit factus vir. Et ēt isti qui hoc patiebanť putabant lꝫ esse quodāmō iustū inq̄tū nāle erat. iō cū pī pcuteretur a filio ⁊ traheret per terrā: vt de domo educeretur cū ꝓducereť ad hostia: pī dixit filio volenti euz educere de domo. Jam cessa: q; ego q̄n pīez meū pcutiebā solitꝰ erā percutere ⁊ trahere eū vsq̄z ad hostia. ¶ Concupia autē nō ꝓsueuit deriuari a parentibus in filios per tātā similitudinē iō ira nālior est. Maxie. n. q; cōcupia non solū sequiť dispositionē nālez ad ocupiscēdū: lz sepe seq̄ť formā apprehensaz. Uñ ꝓtingit eos interdū qui nō sunt dispositi multū ad cōcupiscendū intensius aliqd cōcupiscere q̄z eos q dispositi sunt ad cōcupiscendū. Et hoc q; cōcupia istoꝝ nō sequitur dispositionē nāe: sed aliquā certā formā apprehensaz ad quā mouētur intensissime: ⁊ non moverenť ad alias formas: q; ꝓprie fit in quibusdā amantibus. Et talis concupia est periculosa q; pñt incidere hoies in maniā vel amētiā: ⁊ vocať cōcupia illa vel passio apō medicos amicos amoz heroos. Ira autez in hoie maxie sequitur cōplexionē. Nā ceteris paribus magis iraſcunť multū colerici q̄z flegmatici. iō nālior est ira cōcupiscentia. ¶ Ad ꝑmū dōm q; hoi est aliq̄l'r nāle esse mansuetū: ⁊ aliqual'r nāle vindictā petere. ¶ Ꝓro quo sciendū q; in hoie cōsiderari pōt nālis cōplexio ex pte corporis: ⁊ pt considerari ipsa rō: cōplexio autē nālis hois est maxie tēpata iō nāliter hoi ꝙuenit ſm spēm ex parte sue cōplexiōis q; nō hēat excellentiā aliquā in aliq̄ passione. s. nec ire: nec audatie: nec timoris: ⁊ sic de ceteris. Q; iste passiones cōpetunt aialibus pfectis: ⁊ variaňť in eis ſm modū cōplexiōis ipōrū: iō aialia illa que ad mediū tēpamenti deueniūt: opz q; habeant oēs passiones magis eq̄les: ita q; in nulla earꝝ nōbiliter excedant. ¶ Aialia vō que multū recedunt a medio tēperamenti neče est q; ꝓsequanť passiones aliq̄s multū in extremo. Et q; nō pōt aliqd aial deuiando a medio tēpamenti declinare nisi ad vnaz extremitatē: non poterit hīe excellētiam nisi in vna passione que cōpetit illi mō ōterminato cōplexionis. Sic. n. leo excellit in audatia: ⁊ lepus in timiditate: canis in ira: ⁊ ita de ceteris. Nō aūt cū sit nā'r tēperatissimus: q; est in medio tēpamēti totius cōplexiōis nāe aialiū: non hēbit excessum spālē in aliq̄ passione: sed oēs erūt in eo q̄si moderate se hīntes. Et sīgs ad vnā passionē sit determinatus, nā'r multuz excellenter sup oēs alias passiones: iste recedit multū a medio tēpamenti cōplexionis. ¶ Ex hac parte, igitur cōpetit hoi māsuetū esse: q; qbusdā bestiīs ꝓpter extremitatē complexionis cōpetit magna ferocitas quaſ vocat sapia iraſ bestiaz sapie. vij. Nō aūt cuz non hēat extremitatem in cōplexione: sed sit nā'r in medio tēpamenti nō habebit magnitudinē ire. Et hoc est ei mansuetū esse nā'r. Ex parte autē rōnis cōpetit hoiem iraſci ⁊ māsuetū esse: ſm qō rō quodāmō causet irā inquātū nūciat cām ire: ⁊ quodāmō sedat irā: inquātū iratus nō total'r audit imperiū rōnis. Q; tn̄ ꝑncipiū ire est per hoc q; putať iniuria vel ꝓptus factꝰ vij. ethi. ⁊. ij. rheto. hoc aūt ipsa rō idicat vel apprehēdit. vij. ethi. ergo ipsa facit hoiem iraſci: q; sine ea ira nō eēt. Jpa tamen facit irā eē puā: q; si non esset ratio in hoie: eēt ira ei' indomabilis. Esse aūt hoiem māsuetuz: non est non hīe iram: sed hīe iram paruā. ⁊ hoc fit ptim ex cōplexione: ⁊ partiz ex ratione. Jdeo hoi tā iraſci quā mansuetū esse nāle est. Absolute tn̄ loquēdo magis naturale est hoi iraſci: quā mansuetū esse: vt dicit. iiij. ethi. s. humanius est magis punire q̄ pertinet ad irā quā mansuetū esse: q; vnūq̄q; nāliter iusurgit in sua ꝓria ⁊ nociua. ¶ Ad 2ᵐ dōm q; agere ſm nām: ⁊ fz rationez distinguunť in eis in qbus sunt tanquā ꝑncipia distincta. s. q; in qbusdā est natura in qbus non est rō. Ille tn̄ quibus rō est nā sua: agere ſm rōnem est agere ſm nām. Ita de homine est q; rō est sibi nā: iō cū ira aliquo mō seq̄tur rōnez: dicetur ira nālis hoi. Et hoc mō non diceret nālis eē ira alicui alteri aiali: q; nulli alteri rōnem hēre nāle est. ¶ Al'r potest dici q; distinguitur agere fz rationē: ⁊ ſm naturaz: q; q̄ agunt naturaliter hīnt se determinate ad vnū: que vero fz rationem: agunt per lībtatē: ideo nō sunt determinata ad vnū sed pñt in opposita. Sic dicit Ari. ix. meta. q; potētie naturales sunt determinate ad vnū: ratiōales vō possunt ad opposita. Et hoc mō ēt ira posset dici natural': q; lz ipsa sequatur rationē tanquā denunciantē iniuriā esse factā: non tamē audit postea qd ratio p̄cipiat: sed ſm se determinata est ad vindictā: ⁊ non potest moueri in oppositū. Jō nālis est: ⁊ tn̄ magis dī nālis ꝑmo modo. Et scō mō dicetur ira nālis inquātum non seq̄tur determinationē rōnis: q; tunc, sicut p rōnē potest hō opposita iudicare: ita per irā posset hō moueri aliquādo ad vindictā: ⁊ aliq̄n non: qō falsum est. ¶ Et non dicetur esse ira per rationē. i. seq̄ens rōnis determinationē vel ꝓceptū sicut seq̄tur iſtud voluntas que ēt est ad opposita sicut intellectus. Jra tn̄ non est ad opposita nec aliq̄ passio: ⁊ sic pōt dici naturalis. ⁊ tn̄ hoc modo quelibet passio est nā'l': q; nulla est ad opposita: nec seq̄tur determinate rōnem. Sz dicetur naturalis ꝑmo mō: q; seq̄ť aliqual'r rōnē que est natura, ꝓpria hois. ¶ Ad. iij. dōz q; cibꝰ ⁊ potus ⁊ venerea sūt magis naturalia hoi quā victa. ⁊ ista sunt obm: ⁊ sic ꝓcessum est ocupiam esse nāliorē ira ex pte obti: sed non ex parte subiecti. De hīs scūs Tho. ꝑma scōe. q. xlvj. arti. v.

¶ An ira sit grauior quā odium. Q. CXXVII.

Querit an ira sit grauior quā odiū. ¶ Aliq dicūt q; ira sit grauior: q; dī. puer b. xxvj. Jra nō hz misericordiā nec erūpens furor. Odiū aūt aliq̄n hz misericordiā: ģ ira grauior est quā odiū. ¶ Jtē grauius est malum pati: ⁊ de malo dolere: quā solū malū pati. Qui āt oderūt aliq̄s satis ꝓtenduť q; illi malū patianť: ēt ſi non sentiant. Jrato aūt non sufficit hoc: sed maxie cupit q̄ mala patiēs sentiat illa: ⁊ putet sibi venire in retributionē: vt dic Arist. ij. rheto. ponēs dīā istā inter iraz ⁊ odiū: ģ ira grauior est quā odiū. ¶ Jtē quāto plura ocurrunt ad ꝓstōnē alicuiuſ tāto illō stabilius ēē vr: sic hītus est permanētior qui ex pluribꝰ actibus cātꝰ est. Sed ira cātur ex tribꝰ passionibus. s. tristitia. cōsideratione ⁊ spe: vt oñsum est. ſ. q. Cxxij. odiū autē est vnica passio simplex que non cātur ex aliīs: ģ ira erit stabilior ⁊ ģuior quaz odiū. ¶ Dōm q; lz eē passionū sit a duobꝰ. s. a subto: ⁊ obto. vt dcm ē ꝑce. q. tn̄, ꝑpe spēs passiōis: ⁊ rō ipsiꝰ accipiť ab obo. Nā pōa ē ad mltū ģnale: cū ī eadē pōa sint mlte passiōes: ⁊ tn̄ respcū eiusdē obti vnico mō sūpti ē vnica passio. Jō nō pt accipi spēs passiōis a sbo: lz ab obo. ⁊ fz hīs ꝓsiderari poterit deide magnitudo vl' ģuitas passiōis. ¶ Est āt obz ire ⁊ odij idē materialiter. s. nocumētū q̄ inferendū est. Nam sic qui odit aliquem appetit ei malum: ita iratus malum appetit ei cui iraſciť:

Quid sit magis nāle hoi māsuetuꝰ an ira.

Quomō ira ō riuet a parentibꝰ i filios.

ad. ij. argu.

ad. ij. augu.

Opinio q̄rūdam.

ꝑma rō.

secūda rō.

tertia rō.

Rñsio ad quesituz. q.

Odiū ē ōteriꝰ ira: lz ira est ipetuosior.

cui irascit: sed dīt obm istud ſm rōnē: qz odiens appetit malum ei quē odit inquātū istud malū est: iratus aūt nō appetit malū inimici qñ ei irascit inq̄tū malū est: sed inquātū habet quādā rōnē boni z iusti. ſ. iquātū extimat ab irato eē iustus ad retribuendū ei p malo qō fecit. Nā vindicta retributionē dicit. Jō ipole est illā desiderari nisi ſm quādā rōnē iusti. Et sic odiū est per applicationē mali ad malū: qz odiēs respicit tanq̄ malū vel disconueniens sibi eū quez odit: qz al's non odisset eū. Et sic applicat malū malo. i. malū qō vult illi malo cū malū vult. Jratus aūt applicat bonū malo: qz illum de quo vindictā q̄rit respicit vt malū z nocentē: ipsam autez vindictā applicare vult ei sub rōne boni z iusti. Et sic manifestum est q̄ ira minus hz de rōne mali q̄ odiū: qz odiū vult maluz simpl'r: ira āt bonū vult: hz ptingat istud esse malū. Et tn̄ poterit eē bonū: qz possumus alicui ſz iustitiā velle nocumētuz inquātū ipse istud meruit: z ita irat⁹ vult: iō ira bonuz qōdā dicit. Sed peccat iratus inquātū nō plene audit rōnē: z ob hoc excedit modū illius. ¶ Apparet ḡ q̄ odiuz sit malum grauius q̄ ira: qz odiū semp est malū. Jra aūt aliqñ ē bonuz. Jstud autē est q̄tū ad grauitatē mali. Secus aūt ō gra uitate impetus: qz ira est impetuosior odio z alijs passiōib⁹ ptis cōcupiscibilis: qz mouet ad retributionē: z pp malū susceptum. Odiū āt mouet sine desiderio retributiōis: cū cause tur odiū ēt in illo qui nunq̄ malū passus est. Sicut aliquis odit oēs sarracenos hz nūq̄ eos viderit: z ita qs odit oēs la trones: hz ab eis nullū malū vnq̄ passus sit. ¶ Ad p̄mū dōz q̄ in ira z odio duo pñt cōsiderari. ſ. ipsum qō desideratur: z intensio desiderij. Quātū ad ipsum qō desiderat. ſ. nocumentum: ira magis hz misericordiā q̄ odiuz. Nā qui odit desiderat malū alicui ſm se. i. nō pp aliqō malū qō fecit: q̄si volēdo ei retribuere: sed vult ei malū: qz talis est. ſ. inquātū putat sibi esse disconueniens. Et iō nullus terminus est in volendo malū: si vult malū in infinitū: qz ea que pp seipsa aligs vult: sine mēsura vult: sic dī. p̄ politi. Et sic diuitias auari sine mē sura volunt: qz nō eas ad vsum: sed pp seipsas volunt: vt ibi dē dī. Et sic dī de odiēte siue inimico eccle. xij. inimicus si in uenerit tp̄s nō satiabit sanguine. i. faciet malū q̄tū potuerit iratus aūt vult malū ei in quē irascit: nō pp seipsum: sed inquātū iustū ad retribuendū p malo qō ille fecerit. Jō si irat⁹ retribuerit tn̄ q̄tū ipe putat iustum esse inferri p̄o malo qō passus est placat z miserē. Un̄ dicit Ari. ij. rheto. q̄ iratus si fiāt multa miserebit. i. si fiant tāta q̄ta ei videant sufficē ad vindictā. Et seq̄t ibi. Odiens aūt p nullo miserebit. i. etiaz si multa mala inferantur ei quē odit: adhuc nō miserebitur: hz semp plura vellet. Si autē cōsiderent ira z odiū q̄tū ad intē sionez desiderij: ira magis excludit misericordiā q̄ odiū exclu dat eā. ſ. qz motus ire est feruentior: z iō q̄usq̄ putauerit ira tus satisfactū eē p̄o iniuria illata nō cessabit: z erit impetus fortis magis q̄ odij. Hoc āt ē: vt. s. diximus qz ira mouetur ad retributionē: odiū aūt nō est ad retribuēdū: cū sit odiū in illis qui ēt nūq̄ passi sunt iniuriam nec se passos extimant. Alia cā est: qz motus ire est per motū z inflāmationē colere. Est autē ipsa velocior in motu suo: z ipetuosior q̄ alij hūores. Jō odiū qō magis ptinet ad melancolicū hūorē non ita est velox nec ipetuosum in motu: sic melancolic⁹ hūor ad motum est pigrior. Et hz significat in eadē aūcitate. ſ. Jra nō habet misericordiā: nec erūpens furor. Et seq̄t impetū āt cōcitati spūs ferre qs poterit. Quasi dicat. Difficile ē. Jō qñ durat ille impetus ira nō recipit misericordiā: sed illo cessante miserē. ¶ Ad ſm dōm qō ira nō appetit malū alicuius iquātuz maluz est: sed inquātū hz rōnē iusti retributiui. Uindicta autez fit vel retributio per inflictionē pene. ¶ Pena āt de rōe sua habet q̄ sit q̄ria voluntati: qz si eēt oīno volita: nō eēt pena: sed potius iocūditas: habet ēt de rōne sua q̄ sit p aliqua culpa: qz malū qō infert sine cā pōt vocari malū vel nocumē tum sed nō pena. Est ēt de rōne eius q̄ sit afflictiua: qz si nō affligit pena nō est. Jsta tria sunt de rōne pene: iō opz q̄ ille qui punitur sentiat: qz al's nō eēt pena afflictiua: cū afflictio sit sensus nocumēti. Etiā n̄ nō esset inuolūtaria cū nō pōt voluntas alicui repugnare nisi recognoscat: vt nō cōueniēs. Et qz pena ēt debet eē p̄o culpa vult iratus q̄ punitus sentiat se puniri p̄o malo qō fecit: qz al's q̄tū ad cū nō haberet rōnez pene. z sic iratus vult q̄ punitus ab eo p retributiōe sentiat se puniri inquātū pena est inuoluntaria: z doleat ō punitione: iquātū pena est afflictiua: z cognoscat se boc recipe

p̄o iniuria quā intulit inquātū pena est p̄o culpa. z sic iratus non soluz vult q̄ ille q̄ irascit malū patiatur sed etiā qō istud sentiat. Odiens autē vult q̄ ille quē odit maluz patiatur. Et nō curat an sentiat istud vel nō ex eo q̄ non vult malū alicui in rōne pene vel vindicte: sed solū vt malū. Qō āt deterius sit istud qō hō patit: z de quo dolet: q̄ id qō solū patit z nō dolet: falsum est: qz maius malū est in fipia: z fatuitas: z iniustitia: q̄ malū qō sentit in corpore: z tn̄ nemo tristat de sua fatuitate: aut iniustitia. Qz qui fatuus est: non sentit se esse fatuū: qui aūt iniustus ē: hz se cognoscat iniustuz qz tn̄ nō est hoc sibi inuoluntariū non tristat de eo. z sic aliq̄ sunt maiora mala: que sustinētes nō tristamur q̄ alia de q̄bus tristamur: sic dicit Ari. ij. rheto. ¶ Ad tertiū dōz q̄ si aliqd causat ex pluribus cāis erit stabilior si oēs ille cāe accipiā tur vt vnius rōnis. Sicut hitus cātus ex pluribus actibus ceteris paribus est firmior q̄ ille q ex paucis cātus ē: qz oēs actus ad cāndū hitū se hñt sub eadē rōne: cuz quilibet eorū sit naturalr causatiuus habit⁹. Secus quādo pueniunt plures cause sub diuersis rōnibus. z tunc poterit esse stabilius id qō ex paucioribus est. Immo ita est in naturalib⁹: qz istō qō hz plures ptes diuersaz rōnuz cōstituētes ipsum facilr destrui pōt: cuz per destructionē cuiuslibet eaz possit ōstrui que autē simplicior a sunt: magis diuturna sunt. Pz dīa vt in hoie z in lapidibus. Jdē est in artificiatis: qz artificiata q̄ cōsistunt ex multis ptibus varie se hñtibus facilius pereūt z deordinant. Jta de ira est: qz ipsa hz tres cās diuersaz rationuz. ſ. tristitiaz: desideriuz: z spem: vt oñsum est. s. q. Cxxij. odiuz āt hz vnicā cām. ſ. dissimilitudinē, vel disconuenientiaz ad id de quo est. odiuz: z sic pōt esse pmanentius. Qō odiuz puenit ex cā pmanentiori q̄ ira. Qz ira puenit ex quadam mutatione ai. pter iniuriā factā vel extimatā: odium autez prouenit ex aliq̄ dispōne que in hoie est ſm quā reputat sibi nociuuz z disconueniens eē id qō odit. Et iō sic passio que est qdā motus cicius trāsit q̄ hitus vel dispō: qz habit⁹ hz magnā firmitatē in sbo: dispositio hz aliqlē: passio autē nullam habet: cū sit qdā mot⁹: iō ira non pōt esse pmanens sic odiū maxie qz dispositio accipit hic non p habitu impfecto: sed p q̄cūq̄ qualitate hitualiter manēte: siue sit nālis: siue acquisita: siue sit hitus siue dispositio. Et ob hoc dicit Aris. ij. rheto. q̄ ira sanari pōt: odiū autē est magis insanabile. ¶ Si autē dicat q̄ odium ēt est passio: iō facilr trāsibit sic ira. Dicēduz q̄ tā ira q̄ odiū inquātū sunt passiones qdā transire pñt. Qz tn̄ effectus manet quādiu cōseruatur a sua cā cōseruāte: erit pmanentius odiū q̄ ira: qz cā odij est pmanētior: vt dictū ē. De hūs scūs Tho. ꝑma scōe. q. xlvj. ar. vi.

¶ An ira sit semp circa illos ad quos potest esse iustitia.

¶ Questio. CXXVIII.

Queritur de ira: an sit semp circa illos ad q̄s pōt esse iustitia. ¶ Dicit qdā q̄ nō: qz iterduz est ad ea cū qbus iustitia nobis esse nō pōt. Qz nō ē iustuz aliqd hois ad rē irrōnalē: sic dī. v. ethi. q̄ nō est iustum hois ad possessionez suā: z tn̄ hō irascitur interdū rebus irrōnabilibus: z ēt non sentiētibus: sic qs irascitur gladio suo qz nō bn̄ scidit: vel calamo: q nō bn̄ scribit: z destruit euz: irrōnabilia ēt inter se irascunt z se pcutiunt: vt taurus tauz: z tn̄ inter ea iustuz nullum esse pōt: qz hz soluz est iter hoies qui pñt sub lege aliq̄ viuere: ḡ nō ē ira soluz ad illa ad q̄ pōt esse iustitia. ¶ Jtē pz qz nō pt eē iustitia hois ad seipsuz: nec ad illa que ipsi sunt: vt dī. v. ethi. z tn̄ aliqñ hō irascitur sibi ipsi z pcutit se. z sic illi qui penitent sibi ipsis irascuntur: qz peccauerunt. etiā hō irascitur manibus suis interduz vel pedibus: qz non potest agere que vult per ea: z pcutit ipsa: ergo nō est ira soluz inter ea ad que iustitia est. ¶ Jtē pōt esse alicui iustitia vel iniustitia ad aliqō genus totuz aliquorum hominuz vel ad vnā cōitatez totā: vtpote cuz ciuitas aliquē iniuste lesit. Jra tn̄ non est ad aliqō totū genus: sed ad aliqō singulaz: vt dicitur. ij. rheto. ira nō ē solum ad illos ad quos iustitia z iniustitia est. ¶ Dicendū q̄ ira non potest esse p̄ p̄ie nisi inter illos iter quos iustitia z iniustitia esse potest. Et inquātum inter eos magis p̄opie vel minus inueniat iustitia vel iniustitia tanto magis p̄opie vel minus p̄opie erit ibi. Nam sicut dictuz est: questiōe p̄cedēti ira nō appetit malum alicui sub ratione mali: sed sub rōne iusti vindicatiui vel retributiui. Jdeo necesse est quod fit inter illos inter quos potest esse retributio: que est quedā cōmēsuratio pene

p̄o culpa

p culpa. Nam ledere aliquē iniustum est: retribuere autem p̄o illa lesione iustum est si fm legez retribuat. Jō tā ex parte motiui ipsius ire que est lesio fcā: vel p̄cepti: aut iniuria facta: q̄s ex pte vindicte que appetit iratus: ptinet ira ad illos iter q̄s eē pōt iustitia: t maxie ex rōne vindicte que dicit retributionē. ¶ Secus āt est de odio: q̄ qui odit nō vult malum alicui tanq̄s retributiuo in malo q̄ ille fec̄: q̄ retributio ad iustitiā ptinet: sed solū inquātū malū ē: t nocet illi cui malum volumus. Et iō p̄t eē odiū ad illos inter q̄s non pōt eē iustitia t iniustitia. ¶ Et sic aliqs p̄t odisse mortuos: t tamē inter mortuū t viuentē iustū nullū eē p̄t: cū mortui nō sint. Et ēt q̄tū ad id q̄ de eis ē nō iustitia inter mortuū t viuū: q̄ p̄prie iustitia est iter illos q pñt sub eadē lege viuere tāq̄ due pres sepate eq̄l'r participātes legē. Et istud vocāt iustuz politicū. v. ethi. Cetera āt iusta nō sūt simpl'r iusta: sz q̄si p̄q̄s dā metaphorā: vt iustū paternū: t iustū dñatiuuz: t homis ad seipsum: vt p̄z ibidē. Jra igit̄ p̄prie sumpta: ad illos est cū q̄bus iustitia esse pōt. ¶ Ad p̄mū dom q ira q̄uis sit cū rōne: pōt tn esse in aīalib⁹ brutis: non quidē q bruta rōnē habeant: sed inquātū nāli instinctu per imaginationē mouent ad q̄dā opa similia opibus rōnis. Et sic inquātū motus ille insurgit in eis per apprehensionē imaginatiōis: dī ira sequi rōez. ¶ Al'r pōt dici q motus ire dupl'r p̄t insurgere in homine. Uno mō ex apprehēsiōe iniurie vel pensiōis. Alio mō ex sola apprehensione lesionis vel nocumenti. Jra autē p̄prie est motus ille insurgens ex apphensione iniurie vl' pensionis: indebite inflicte. Et iste mot⁹ nō pōt insurgē nisi rōne iudicāte: q̄ ipsa sola iudicat aliqd esse iustū vel iniustū t esse honorē vel despectū. Sic accipit irā arist. ij. rhet. dicēs q ira est appetitus sub tristitia punitionis per apparentē pensionē non merito illata. ¶ Accipiēdo scō mō ira insurgit ex apprehensione imaginatiōis q̄n ipsa p̄t apphendere rōnē nocumenti: lz nō apprehendat rōnē debiti vl' indebiti: q̄ ad solā rōnē ptinet. Et ēt nō apprehendit pensiones vel cōtumeliā. Jstos duos modos ponit aristo. vij. ethic. dicens. Rō q̄dez vel fantasia q̄n iniuria vel cōtēpt⁹ manifestauit: quēadmodū silogizans: q̄n oz talē oppugnare: irasci aūt p̄festim. Et sic ponit irā insurgere per apprehēsionez rōnis vl' fantasie. Poterit ḡ eē in bestijs ad inuicē ira: q̄n per fantasiā pñt apphēdere rōnez nocumēti. Etiā pōt hoi ad bestias esse ira inquātū se apprehendit ab eis lesum: t tn non est ista ira p̄prie sumpta: sic̄ illa q̄ est hois ad hoiez: inquantū nō est iustitia pecoꝛi ad pecus: nec hoi ad pec⁹: q̄ est possessio sua: nisi accipiat iustitia large per metaphorā. Hois āt ad res insensibiles oīno non p̄t eē ira: nec ēt ad mortuos: vt ait Ari. ij. rheto. q̄ inter hec nō solū nō pōt eē iustitia: sz etiā ista nihil sentiūt de malo q̄ nos iferre possumus. Et tn p̄cipuū q̄ q̄rit iratus inferendo vindictā est q̄ ille cui ifert sentiat penā: t putet illā sibi inflictā eē ex hac cā. Cū ḡ dī q̄ hō irascitur gladio vel calamo: nō p̄prie est ira: cū sciam⁹ q̄ ista non pñt nobis iniuriā facere: nec infere nocumentū quocūq̄. Sed dicimur irasci illis. i. detestari ea inquātū nō sunt nobis q̄nientia ad opationez nr̄am. Et sic magis ea abicim⁹ q̄s puniamus. ¶ Ad fm dom q hō non ita p̄prie irascitur sibijpsi sic alicui alteri: eo q non est ita iustitia aut iniustitia hoi ad seipsum sic ad alterū. Et tn hoi ad seipsum est q̄dā iustitia per metaphorā. v. ethi. Nā iustitia p̄prie est iter duos q eadē lege pñt p̄ticipare eq̄l'r. Et viuendo sub illa lege vn⁹ pōt bene vel male se hr̄e ad alterū. Hō āt vn⁹ est in seipso: ió eiusdē ad seipsum iustitia p̄prie esse nō pōt. Hō tamen quilibet est quodāmō duo hoies. Nā hz ptē rōnalē fm quā p̄t iudicare t velle: hō ēt sensitiuā fm quā pōt apprehēdere t appetē. Q̄z ḡ hō pp desideriū p̄q̄ sensitiue q̄ rōali sb dita eē ōbebat peccauit ei rebellando: postea ps rōnalis vindictā de ea sumit affligendo illā: ita vt tn hēat de tristitia debite: q̄tum indebite de gaudio sumpsit. Et sic penitēs dī sibi irasci aliq̄liter: p̄prie tn nō. ¶ Ad tertiū dōz q arist. ij. ethi. assignt vna diā inter iram t odiū. s. q odiū p̄t eē ad aliqd vnū genus totū sic hō odit totū genus latronū. Jra aūt nō pōt esse ad aliqd vnū genus: sed ad singularia aliq̄ de aliq̄ genere. ¶ Cui⁹ rō est: q odiū cātur pp disconuenientiā apprehensam. s. q homo iudicat istud q̄ odit hīe aliquā q̄litatē disconuenientem sibi. Pōt autez ista qualitas esse in gñali vel particulari. sic pōt aliqs odisse omnes latrones: q̄ oēs iniusti sunt: vel oēs sarracenos: q̄ oēs infideles sunt. Jra aūt cātur ex hoc q qs reputat se esse lesuz indebite per alterius actū. Oēs aūt act⁹ sunt circa singularia: ió non pōt esse ira nisi circa aliqd singulare. Cum aūt dī q ad totā cōitatē pōt esse alicui iustitia vel iniustitia. Dom q ēt pōt esse ira ad illā. Et tn non est ira ad eā vt est cōitas: sed inquātū oīa singularia de cōitate conuenerūt in faciendo iniuriā alicui: q̄ tunc sic poterat qs irasci vni qui iniuriā intulit: ita poterat irasci oibus ō cōitate: q̄ oēs simul iniuriā intulerunt tāq̄ vnū singulare. De hijs sanctus Tho. p̄ma scōe. q. xlvi. ar. vij.

¶ An ira semper insurgat homini p̄opter aliquod q̄ fcm̄ sit contra ipsum. Questio. CXXIX.

Queritur an ira semp insurgat hoi pp aliqd q̄ p̄ ipsum factuz est. ¶ Aliqui dicunt q n̄ q̄ deus irascitur p̄ nos: iuxta istud īratus est dñs furore in pp̄lm suuz. Et istud cū iratus fueris mime recordaberis: hō tn non pōt facere aliqd p̄ deū: q̄ si aliqd p̄ eum faceret istō esset peccando: t tn ēt sic nihil facit p̄ deū. Job. xxxv. Si mlte fuerint iniqtates tue qd facies p̄ illū? Q̄d dicat. Nihil facere poteris. ¶ Jtē ira est appetitus vindicte. Interdū tamē appetit hō vindictā facere de hijs q̄ facta sunt p̄ alios: etiam si illi nihil ptineant ad eū: ḡ non est semp ira pp aliqd q̄ est p̄ nos factū. ¶ Jtē dicit Ari. ij. rheto. q̄ hoies p̄cipue irascūtur q̄n alij cōtēnūt ea circa que ipsi studēt. Sic̄ qui studēt in phia irascuntur eis qui despiciunt phiā: t sic ō alijs. Qui tn despicit sciaz nō nocet studēti in ea: ḡ non semp irascimur pp aliqd p̄ nos factū. ¶ Jtē dic Chrisō. q̄ ille qui tacet alio dicente sibi contumelias magis illū p̄uocat ad irā. Sz tacēs nihil facit p̄ ptumeliātē: ergo nō irascimur semp pp aliqd p̄ nos factuz. ¶ Dom q̄ ira semp est pp aliqd p̄ nos factum. arist. n. ij. rheto. ponens dīam inter irā t odiū q̄ ipse vocat inimicitiā dicit q̄ ira semp fit ex hijs que ad seipsum: inimicitia aūt ēt sine hijs que ad seipsum. Si. n. putemus eē talem odimus. Est sensus: q̄ si sit aliqua q̄litas in aliqbus quā putamus nobis esse disconuenientez: ēt si illi nobis nihil nocuerint hēmus eos vt inimicos: t in q̄cūq̄ putauerim⁹ talē q̄litatē eē odimus eū. Sic̄ qs dicitur odisse oē gen⁹ latronū. Jō de q̄cūq̄ putauerit q̄ est latro odit eū. t sic irā vult esse pp istud q̄ p̄ nos fcm̄ est: lz odium sit nullo facto p̄tra nos. ¶ Jtē p̄z hoc q̄ ira dicit appetitū vindicte. Vindictā appetere est appetere penā p aliquo inquātū illa ē retributiua p malo q̄ ille fecit. Nā al's non vocaret vindicta: sz nocumentū si ille qui patit: malū non fecit: t non inferret sibi p malo q̄ fecisse putat. Oz ḡ eē iniuriā saltē extimatā ad hoc q̄ sit ira. Jniuria tn ois nō p̄uenit ad irā: sed soluz illa que ptinet ad illuz qui vindictā appetit. Nā sicut nāl'r vnusquisq̄s appetit p̄priū bonū: ita nāl'r repellit malū p̄prium. Jniuria autem facta ab aliquo non pertinet ad aliū nisi ille fecerit aliquid q̄ sit aliquo mō cōtra ipsum. Jdeo motiuū ire semp est per hoc q̄ aliqs reputat cōtra se aliqd factum: al's autē nō mouebit. Sicut videm⁹ q̄ nō mouet hō ad irā p iniurijs illis que inferunt aliqbus gētibus ad quas nulla hz conuersationē. ¶ Ad p̄mū dom q̄ deus dicitur irasci peccātibus large: non fm passionē animi: q̄ non pōt esse in eo cū nō sit animal. Et ēt q̄ ista passio est afflictiua eius in quo est q̄sq̄s retribuerit. iij. ethi. Jn deo aūt afflictio nulla esse pōt: sed dī esse ira in eo fm effectū. s. q̄ punit nos: sic̄ iudex vr̄ crudelis esse latroni q̄ē suspendit: t tn non est crudel': vt ait Hiero. sup Jsa. t habetur. xxiij. q. v. c. Non est crudelis. Dicitur ergo deus hoc mō nobis irasci. t hoc p aliquo facto cōtra se de quo ipse vindictā vult facere. Peccator. n. peccando nihil pōt nocere deo effectiue: tn ex pte sua dupliciter agere videt cōtra deū. ¶ Primo q̄ cōtēnit eū: mandata eius transgrediēdo. ¶ Scōo iquātū infert nocumentū alicui existenti sb diuina prouidentia t tutela: siue sibijpsi siue alteri. Sicut dicitur aliqs offendere aliū: si offendat aliquē de eis que ad familiam suā pertinēt. ¶ Ad fm dom q̄ irascimur cōtra illos qui nocent alijs t vindictaz appetimus: inquātū illi quibus nocetur sunt aliquid nostruz. i. ad nos pertinentes consanguinitate: vel affinitate: amicitia: vel familiaritate: vel alijs modis: aut saltē per solā nature cōmunicationē. Nam etiaz fm hanc quilibet homo est aliquid alterius: q̄ vnicuiq̄ mādauit deus de p̄ximo suo. Et per hanc cōmunicationē homines inuicem sunt amici t benefaciunt sibi. Ut pātet in eroꝛib⁹ viaꝛ: vt dī. viij. ethic. Et sic iniuria cuiuscunq̄ aliquo modo pertinet ad quemcūq̄ alium: ideo potest de illa irasci.

¶ Ad

Opinio q̄rūdam. p̄ma rō.

secūda rō.

tertia rō.

4. rō.

Rn̄sio ad quesituz. q. p̄a rō.

B

scōa rō.

C

D

ad. ij. argu.

E Ad 3m ar. ¶Ad tertiū dōm q̄ istud in quo studemus: maxie putam⁹ esse bonū nostrū. Jō amici q̄ iter se queniunt in maximis bonis suis q̄iuūt in eis que maxie studēt: vt poete in cōpoetizando: ꝛ venatores insimul venādo. vt dī. ix. ethi. in fine. Et

F ad. 4. arg. sic q̄n despicit maximū bonū nr̄m: putamus nos despici: ꝛ ex hoc arbitramur nos lesos: ꝛ sic irascimur q̄si p iniuria. ¶Ad 4m dōz q̄ cū qs alteri ꝓtumelias dicit ex magna ira si ille taceat vr̄ cōtenere irā eius cū nō respiciat ad dicta illius: quasi nihil eēnt: ꝛ ex hoc putāt se puipēdi. Et ista puipēsio ē aliqd fcm̄ ꝯ ipz pp qō irascit. De hōc scūs tho. p⁹ scde. q. xlvij. ar. i.

S. Tho. ¶An sola paruipēsio vl' despectus alicuius moueat ipsum ad iram. Questio. CXXX.

Opi. q̄rūdā p⁹ rō. Querit an sola puipēsio vel despectus alicui⁹ moueat ipz ad irā. ¶Dicunt qdā q̄ nō: quia aliq̄n ira fit cū hō nō existimat se puipēdi. Dicit. n. Damascenus q̄ iniuriā passi vel extimātes pati irascunt: interduz tñ hō iniuriā patit: ꝛ nulla puipēsio est: sic si p vim magne ptātis inferr̄ sibi nocumētū: nō dicet cōtēni: sed iniuriaz recipe.

2. rō. ¶Jtē dolere de ꝓtēptu vel puipēsione ptinet ad illū cui⁹ est honorē appetere: bruta tñ honorē nō appetunt: q; nec intelligunt: nec apprehendunt qd sit honor: iō nō tristabunt de puipēsione: ꝛ tñ bruta mouent ad irā cū pcutiunt: vt dī. ij. ethi. ḡ nō insurgit ira ex sola puipēsiōe.

3a rō ¶Jtē Aris. ij. rheto. Ponit ēt alias cās ire. s. obliuionē: ꝛ exultatōez in aduersis ꝛ denuntiationē malo⁹ ꝛ eufortunijs: ꝛ impedimētū consequendi ꝓpriā volūtatē: ḡ nō est solū motiuū ire paruipēsio.

Rñsio ad q̄situ q̄onis. ¶Dōz q̄ sic. ā. dcm̄ est. q. C. xxviij. ira pōt accipi dupl'r vno mō ꝓ appetitu vindicte: iniurie vel ꝓtēpt⁹ idebite facti. Alio mō vt est appetitus retribuēdi p lesione vl' nocumēto iflicto aut extimato.

A ¶Accipiēdo scō mō irā: ē magis large ira: ꝛ tunc nō reducit̄ ois ira ad puipensionē ꝓprie sumptā tanq̄z ad motiuū: q; hō irascit̄ bestijs a qb⁹ non ꝓtēnit̄: nec putat se ꝓtēni nisi sit oino insanus. Etiā irascit̄ brutū alteri bruto: sed neutrū ab altero ꝓtēnit̄ nec cōtēni se putat. ¶Accipiēdo āt irā primo mō: est ꝓprie sumpta: ꝛ tūc ois ira pertinet ad puipensionez tanq̄z ad motiuū. Et sic accipit aristo. ij. rheto. dicens q̄ ira est appetitus sub tristitia punitionis pp apparentem puipēsionē non cōuenienter factā. Et ls m'te cāe ponāt alie magl spāles ire: tñ nō reducunt̄ ad puipensionē. s. q̄ ꝓpter hoc hō fm eas irascit̄: q; in eis repit̄ puipensio aliqua.

B ¶Ponunt āt fm Ari. ij. rheto. tres spēs puipēsionis. s. Despectus: vt cū qs alterꝫ p nullo reputat. ꝛ epireasmus. i. ipedimentū q̄sequēdi ꝓpriā voluntatē: ꝛ cōtumeliatio. i. vba cō tūelioſa dicere. Et postea ad ista tria pñt magis reduci in spāli ois motiua ire: ꝛ ista tria ad puipēsionē īmediate reducūt̄.

C ¶Hoc pōt dupl'r intelligi. Uñ mō q; ira appetit nocumentum alteri⁹ inquātū hz rōnē iusti vindicatiui. Jō in tñ querit vindictā: inq̄tuz putat̄ eē iusta ab eo qui lesus ē. Uindicta aūt nō fit iuste nisi de eo qō iniuste factū est. Q; al's non est vindicta. Et iō ꝓuocatiuū ad irā sp est aliqd inflictū ſb rō ne iusti. ¶Uñ dicit Ari. ij. rheto. q̄ si putauerint hoīes eos qui leserunt esse iuste passos: nō irascunt̄. Nō. n. fit ira ad iustuz. i. si ille qui lesus est putauerit eos qui leserunt eū esse iuste passos. i. q̄ tñ malū receperunt q̄tuz itulerunt: qō est iuste pati. s. p cōmēsuratione quā iustitia facit. v. ethi. nō irascūtur eis. i. ampli⁹ nō desiderāt de illis vindictā sumere. Et subdit cām. s. Nō. n. fit ira ad iustū. i. nō irascit̄ aliqs alicui quando iustū putant. Et tñ post q̄z ledens tñ passus est q̄tū intulit: iā iustus est: q; nihil debet legi nec hoi: nec pōt ei quicq̄z mali iuste infligi.

D ¶Cōtingit aūt tripl'r nocumētū alicui inferri. s. ex passione: ex ignorantia: ꝛ ex electiōe vel industria: siue ex certa malitia. Tunc. n. aliqs maxie iniustū facit quā do ex industria nocumētū infert alteri: vt dī. v. ethi. iō maxie irascimur ꝯ illos q̄s putam⁹ ex idustria nobis nocuisse. Si enim putemus aliqs ex passione: vel ex ignorātiatia nobis intulisset nocumentū: vl' non irascimur ꝯ eos: aut valde min⁹ q̄z si ex electiōe egisse putarem⁹. Agere. n. ex passiōe vl' ignorantia diminuit rōnē iniurie: ꝛ est quodāmō ꝓuocatiuū mitericordie ꝛ venie. Qui āt ex industria nocumentū itulerūt ex ꝓtēptu peccare vident̄: iō ꝯ eos maxime irascimur. Unde dicit arist. ij. rheto. De hōc qui pp irā aliqd ꝯ nos fecerunt: aut nō irascimur: aut min⁹ irascimur. Nō. n. vñr pp puipēsionez egisse. ¶Scōa rō est: q; puipēsio excellētie hoīs oppōitur. Illa. n. que hoīes putāt nullo bono esse digna: puipendunt: vt dī. ij. rheto. in oibus aūt bonis nr̄is: ꝛ ex illis excellentiā quādā q̄rimus. Et iō qcūq̄z nocumētū nobis inferat inquātū excellētie, ōrogat: vr̄ ad puipēsionē pertinere. Jdeo oia nocumenta nobis ab aliqbus volūtarie inflicta sufficiēter ad iraz mouēt inquātū in eis inuenit̄ quedā rō paruipensionis. Et sic puipēsio est ꝓpriū motiuū ire. ¶Ad pmū dōz q̄ ex q̄cunq̄z cā alia ꝓter cōtēptuz nocumentū inferat alicui iniuria minuitur: solus aūt ꝓtēptus vel puipēsio irā auget: q; ipse solus est cā ire ꝓprie dicte. Cū aūt dī q̄ pōt qs recipere iniuriā a magna ptāte: ꝛ non dicetur cōtēni. Dōm qō non iudicabit̄ iste cōtēptibilis pp hoc q̄ passus est: ēt si non vindicet istō: q; a magna ptāte passus est: ꝛ tñ ptās que sibi nocumentū indebite intulit: nō intulisset nisi aliqualr eū cō tēneret: non reputādo euz potentē ad se defendendū: aut ad inferendū similia. Et sic necesse est q̄ in oi nocumento volūtarie ꝛ indebite alicui iflicto cōtēptus qdā sit. ¶Ad fm dicenduz q̄ lz animalia bruta non apprehendant ꝓprie bonorem ꝛ contumeliā aut paruipensionē: tñ in eis est appetituſ nāliter ad quādā excellentiā māl'r. i. quā non cognoscūt sub rōne excellentie: ꝛ oibus volentibus tollere illam excellentiam irascuntur. ¶Aliter potest dici sicut. ā. dictuz est q̄ in bestijs nō est ira ita ꝓprie dicta sicut in homine. Jō in eis sufficit apprehendi nocumentū esse inflictū ad hoc q̄ moueantur ad irā: lz non sit ibi puipensio: nec illam apprehendant. ¶Ad tertiū dicenduz q̄ oēs ille cāe particl'ares que ponūtur. ij. rheto. vt motiue ad irā reducuntur ad paruipēsionez. Ad ipsam. n. obliuio ptinet: q; siquis susceperit a nobis bōa ꝛ obliuiscat nr̄i: vr̄ nos cōtenere: q; ea que magna putam⁹: memorie ifigimus. Sic ēt exultatio in aduersis. Nā ille qui exultat nobis pñtibus: cum nos tristamur: non vr̄ curare ō malo nr̄o: sed cōtenere istud: iō putamus nos puipēdi. Sic ēt annūciatio malo⁹ in eufortunijs: q; paz de nobis curat ꝛ cōtenit bonū nr̄m ille qui nob exñtibus in delectatiōe annunciat aduersa de qbus tristemur: ꝛ sic puipēdit nos. Impedimentū ēt ꝓprie voluntatis nobis pstans nō pp aliquā vtilitatem suā: sed solum q; vult nobis nocere: cōtenit nos: cū tollat bonū nr̄m sine cā. Et sic omnia ista ꝓuocant iraz in quātū in omnibus eis inuenit̄ q̄dā puipensio. De hōc scūs Tho. p̄ma scde. xlvij. q. ar. ij.

6. Th. ¶An excellentia alicuius sit causa vt facilius irascatur. Questio. CXXXI.

Opi. q̄rūdā p⁹ rō. Queritur de causa motiua ire. s. an excellētia alic⁹ sit causa vt facili⁹ irascatur. ¶Aliq dicunt q̄ non: q; potius paruitas est cā ad hoc. Dicit. n. Aris. ij. rheto. q̄ maxie aliq irascuntur cū tristant̄: ꝛ infirmi: ꝛ egeni: ꝛ qui nō hñt que cōcupiscunt. Oia tamen hec ad defectū ptinent: ḡ defect⁹ in hoīe facit ipsum magis ꝓmptū ad irā: q̄z excellentia ꝓpria. ¶Jtē Ari. eo. li. dicit q̄ aliq tunc maxime irascunt̄ qñ in eis cōtenit̄ istud de quo pōt eē suspitio qō eis nō insit: vel insit eis debil'r: sed cū putant se multuz excellere in illis in quibus despiciunt̄ non curant. Predicta tñ suspitio ex defectu puenit: ḡ defectus est magis cā alicui q̄ irascitur q̄z excellentia. ¶Jtē ea que ptinēt ad excellentiā faciūt hoīem gaudere ꝛ nō irasci: sic dicit Aristo. ij. rheto. q̄ in ludo: ꝛ in risu: in festo: ꝛ psperitate: in ꝓsumatiōe opex: in delectatōe non turpi: ꝛ in spe optima: hoīes nō irascunt̄. Omnia aūt hec ptinent ad excellentiaz quādā: ḡ excellentia non solum non facit irasci: sed potius irā phibet. ¶Dicendū q̄ vt ā. habitū est: ira fit pp puipēsionē apparentē: pcedēti. q. Ita ergo aligs ad irascendū est facilioz q̄to in eo puipēsio magis apparere pōt. Et hoc est qñ puipēsio indebite fit. Et q; illi qui sunt in aliq excellētia magis indebite puipendunt̄ q̄z aliq si puipendant̄ in eo in quo excellunt. Jō q̄to fuerint alii qui excellentioꝛes: tāto ad irā ꝓniores sunt. Qui aūt nō hñt tātam excellentiā non pñt tā iniuste ꝓtēni: q; bonū qō in eis cōtenit̄ non est tā excellens. Jō nō hñt cāz vt tā ḡuiter: ꝛ tā ꝓmpte irascant̄: sic pz: ꝛ bñfactoꝛ: ꝛ amic⁹ hñt cām vt magis irascant̄ si non amenī: vel si contristemus eos inquātuz debitū nr̄m ad istos maius est q̄z ad alios: ꝛ sic excellentia est cā ire. Jta dicit Ari. ij. rheto. qō qui excellētiā hñt facilius ꝛ magis irascunt̄. ¶Ad pmū dōm qō tā excellētia q̄z ofectuſ reddūt hoīem ꝓptū ad irascēdū. Et lz inquātū ista duo extrema facili⁹ se hñt ad puipēsionez q̄z medius stat⁹. s. nec multū deficiens: nec multū excellens. ¶Pōt. n. accipi causa ire ī eo qui irascit̄ dupl'r. Uno modo fm habitudinē ad motiuū ire. Et sic excellentia alicuius est causa: vt de facili irascatur.

Motiuū

Motiuū.n.ire est indebita puipēsio: vt dcm̄ est. Et tm̄ quāto aliqs excellētior est: tāto iniusti⁹ ptēnit in eo in quo excellit. Jō qui i aliq excellētia cōstituti sūt: maxie irascunt si cōtēnā tur in eo in quo excellunt. Sic̄ si diues in pecunia cōtenitur vt innuat pecuniā suā nihil eē: aut nihil valere. Aut si robustus circa robur contēnat inuēdo q̄ sit debilis: z sic de alijs. ¶ Alio mō pt cōsiderari cā ire in eo qui irascit ex pte dispōnis que in eo relinq̄t ex tali motiuo. Est aut̄ motiuū ad iraz nocumētū qō cōtristat hz istud nocumentū accipiat spāl̄r sb rōne puipēsiōis. Ea aūt que ad defectū ptinēt maxie sunt cō tristātia. Jō hoies subiacētes defectib⁹ faciliⁿ irascunt: q: plura sunt in⁹ quibus ptristari possint q̄ alij: z q: defectus illi sūt grauiores: z tāto maiorē tristitiā causantes inquātū grauiores sunt: sed ira opatur cū tristitia: q: est appetitus pūitiōis cū tristitia: vt dr̄.g.rheto.ḡ deficientes circa aliqd magis tristabunt z irascent. Et sic tam excellētia q̄ ōfectus hz sint inter se opposita: sunt cāe mouētes ad irā: z non stat⁹ medius. ¶ Ad ꝑm dom̄ q̄ ille qui despicit in eo in quo manifeste excellit: nō reputat se pati aliqō malū: iō nō hz vnde ¡irascatur: q: ira semp p̄supponit tristitiā: z tristitia est de malo: q ḡ putat se nō hīe malū: nō pōt irasci. Et sic qui multū excellūt nō irascunt si ptēnant in eo in quo manifeste excellunt. Hoc verū est nisi fiat cōtēptus ille ex inuidia vel malo aio: ex intentione despiciēdi bonū qō ille hz: q: tūc tāto grauiⁿ qs irascet̄ q̄to in maiori excellētia exñs cōtenit. Et ob hoc cū qs ē māifeste robustus: si dicat de eo q̄ est debilis: z fiat irrisio: nō curat: q: scit manifestū eē se esse robustuz. Si tm̄ crederet q̄ robur suum cognitū inquātū est talis excellētia ptēneret quasi nihil valeret: vel nullo bono dignū eēt haberet maximam cām irascendi: q: non poterat esse maior paruipēsio q̄ cū totum bonū eius cōtenebatur. Et ita est de singulis excellentijs. s. q: excellētes ñ putāt se irrideri vel: hz irrideāt: q: irridentur quasi non hñtes excellentiā. Et cū ipsi videant q̄ illa oībus nota est: non putant se vere: sed iocose irrideri: z sic non irascuntur. Si tm̄ putent se vere irrideri ita q̄ crederet eos non hīe bonū qō hñt. Uel si cognitū contēneret tanq̄ nihil valeret: nulli grauius irascunt q̄ excellentes in eo in q̄ excellunt. Si qs aūt sit de quo suspitio haberi possit q̄ nō habeat bonū istud de quo irridetur: vel hēat istō debilr: aut qō hēat malū de quo irridet: ēt si non vē ptēnatur irascit: quia semp se putat vere ptēni. Et ista est dīa quā vulgariter dicimus inter vex ludū z iocosum. Nā ludus iocosus ē ad gaudiū: ludus aut̄ verus irā suscitat. ¶ Ad tertiuz dom̄.q̄ oia illa impediunt hoiem irasci inquātū impediunt tristitiaz: q: oia hec importantia quādā leticiā. Et cū qs letat non hz de q̄ tristet. Jra tm̄ fit sine tristitia: iō isti nō irascunt. Si tm̄ isti putent se ptēni vere q̄tū ad bōa illa in quibus gaudēt. s. ludus suus: aut risus: festū: z pspitas: z opex psumatio: grauissime irascent: q: putabunt sibi iuideri z subsanari in bono qō habent: z ex odio cōtēni in bono qō hñt. Et tunc tanq̄ excellētes cōtenantur de excellentia sua grauius irascunt. De hīs scūs Tho p̄ma scōe. q. xlvij. arti. iij.

¶ An paruitas alicuius vel defectus sit causa vt cōtra aliquem irascamur. Questio. CXXXII.

Queritur de cā ire ex pte eius q̄ quē irascimur. s. an puitas alicuius vel defect⁹ sit cā vt q̄ eū irascamur. ¶ Aliq dicunt q̄ non: q: potius defect⁹ ꝑuocat ad misericordiā q̄ ad irā. dicit.n. Aris.ij.rheto. Qō in hīs qui ꝑsitent z penitent z humiliant non irascimur: sed magis ad eos miteſcimus sīc̄ canes non mordent eos q residentⁱ. i. eos qui nō resistūt sibi sz cessant q̄si victi sint. Hec tamen ptinēt ad paruitatē q̄ confiteatur qs se peccasse z peniteat z humiliet: ḡ puitas z defectus nō est cā ire sz miseri cordie. ¶ Jtē nullus est maior defectus q̄ mortis: q: mortuus nullo mō manet in seipso: mortuis aūt nō irascimur: sz deficit ira si aliquā q̄ eos hēbamus: ḡ ōfect⁹ irā nō ꝑuocat: hz potius aufert. ¶ Jtē nemo putat aliquē eē puū vel defectuosum ex hīs q̄ amic⁹ ei⁹ ē. Et tm̄ si amic⁹ offenderit vel nō adiuuerit irascimur q̄ eū magis q̄ q̄ alios psal. liij. Si inimicus me⁹ maledixisset mihi sustinuissem vtiq. Tu vo hō vnanimis dux meus z notus meus. i. Q: hō qui erat mihi vnanimis maledixit mihi sustinendū nō est: ḡ nō cātur ira pp defectuz vel puitatē alicuius. ¶ Dom̄ q̄ defect⁹ alicuius pt eē cā vt contra eū grauius irascamur. Nō qdē q̄ alicui irascamur ex eo q̄ defectuosus est: q: ex hīs magis miseremur: hz q̄ si aliqs defectuosus nos leserit vel ptēpserit grauius irascemur. Nā ꝑ uocatiuū ire est puipēsio iniuste facta. Et q: puitas ei⁹ cui irascimur auget magnitudinē cōtēptus irascemur tāto grauiⁿ illi q̄to fuerit defectuosior. ¶ Sic̄.n. q̄to aliqs excellētior ē tāto iniusti⁹ contenit: ita q̄to qs ōfectuosior est: tāto iniusti⁹ z idigni⁹ despicit alterꝫ. Et ob hīs valde irascit sapiēs si ptēnatur ab insipiēte: z nobil si cōtenat a rustico: z diues si ōspiciat a paupe. Sic dicit Arist.ij.rheto. q̄ diues irascit q̄ pauperē si eū despiciat: z ꝓncipans q̄ suū subiectū. ¶ Ad ꝑmū dom̄ q̄ aliqn̄ puitas z defectus mificordiā ꝑuocat: z aliqn̄ maiorē suscitat irā. Istud aūt est ꝑm q̄ se hz diuersimode puitas defect⁹ ad ipsam puipēsionē. Nā vt dcm̄ est puipensio indebite facta ē cā ire. Quāto ḡ fuerit maior puipēsio z magis iniuste facta: erit ira maior: q̄to vo puipēsio mior fuerit: erit ira mior. Paruitas aūt z defectus aliqn̄ facit ad augmētum puipēsionis. Et tūc est ꝑuocatiuū ire. Nā q̄to minor ē qui despicit aliū: tāto despect⁹ maior est. Sic̄ tāto aliqs habz minores vires: q̄to a minore supat. Etiaz q̄to minor ē q despicit: tāto est iniustior despectus. Q: q est in aliq̄ excellētia hz vn̄ gloriet z vn̄ alios despiciat: qui aūt defectuosus oīno ē: nihil hz vn̄ gl'iet. Et vn̄ alios ōspiciat: sed potiⁿ vn̄ despicitur. Si ḡ alios iste puipēdēit: erit iniustissima puipēsio: z sic defectus ei⁹ cui irascimur est cā ire. s. maioris ire. ¶ Aliqn̄ āt puitas z defect⁹: despectū minuit. Nam nō est puipēsio nisi fiat aio puipēdendi: sīc̄ non reputat iniuria que nō fit aio iniuriandi. Et q: viri simplices z ignorātes si interdū cōtenāt aliquē excellentē: faciunt forte hoc: q: nesciunt an cōtenunt cū ignorent in quo ꝑsistit cōtēptus: q: ad hīs optebat q̄ scirēt in quo ꝑsistit honor debitus illis quos cōtenūt: non curabit de ptēptu istor: q: paruitas eor diminuit rōnē cōtēptus: q: nesciunt qd faciūt. Et sic si pueri p̄raue loquant z irrideant aliquos nō aduertit ad hoc: q: puitas illor minuit rōnē puipēsiōis: nec ꝓprie faciūt aio paruipēdēdi: sed q: gaudent in hīs leuitatib⁹. ¶ Et ita interdū cū aliq sunt qui nihil boni aut mali inferre possint: ēt si aliquē cōtēpserint nō aduertit ad eos: q: tales ipsi sūt q̄ per eor actū nemo se iudicaret cōtēni: sed potius eēt dedec⁹ ad tales respicere. Hoc mō ad eos qui ꝓfitentur se peccasse: z penitēt: z humiliant miteſcimus q: ista puitas eor minuit rōnē cōtēptus. Q: sīc̄ per retributionē z satisfactionē tollit tota iniuria z dānū: ita cuz ex pte fuerit satisfactum alleuiat iniuria. Paruipēsio āt est ex eo q̄ aliqs aliū ꝑ puo vel nullo reputat. Directe ergo satisfactio ē q̄ iste qui in nullo reputauit aliū: vt se in aliq̄ reputaret: seipsum in nullo vel in puo reputet: vt aliuz in magno reputet. Jta cū qs alterꝫ cōtēpserit vel ei iniuriā intullerit: si confitet se malū fecisse: z dolet: z veniā petit: seipz in puo reputat: q: se corā illo quē ptēpserat humiliat: z illū reputat in magno: q: alⁱs corā eo non humiliaret nec veniā peteret ō iniuria illata. Et sic ista puitas vel potⁿ puificatio alleuiat iniuriaz' z reddit nos mites vt iā minus irascamur. ꝑuerb. xv. Sermo mollis frāgit irā. i. mitigat illā. z sic puitas aliqn̄ ꝑuocat irā: z aliqn̄ mitigat eā. ¶ Ad ꝑm dom̄ q̄ mortuos pt aliqs odisse: nemo tm̄ illis irascit. De ira cā est duplex. ¶ Prīa q: mortui nō pñt dolere: cū nō sentiant mala que nos eis iferre volumus. z tm̄ iratus infert malū: z vult q̄ sentiāt istō ille qui patitur: z sciat hoc sibi inferri ꝓ malo qō fecit. ¶ Scōa cā est: q: iratus non infert malū nisi inq̄tū est retributiuum ꝑ malo qō factū est. Qō ptinet ad rōnē iustitie. Jō rō vindicte non est q̄ reddat alicui malū sine mēsura: sed q̄ reddat tantū quātū putatur sufficere in recōpēsatione mali qō intulit. Un̄ qn̄ irati putant iniuriātes sufficiēter punitos nō irascūtur amplⁱ⁹: vt dr̄.ij.rheto. Defuncti aūt hñt maximū malorum s. q: totū esse ꝑdiderunt. Jō ꝑ q̄libet iniuria sufficiēs vindcā est q̄tū ad ipsum inferētē q̄ moriat. Non quidē ꝑ quātitate afflictiōis quā suscipit in hoc qō morit: sed ꝑ malo qō incurrit per mortē: q: puenit ad terminū malor: ita qō iā maiⁿ malum ei eē nō pōt: iō ꝑ defectū ira cessat. ¶ Jsta aūt itelligunt de defuncto quātū ad seipsum: q: sic oīno esse cessat: hz partes suas maneāt sepate: z iterꝫ redibit ad eē. Ipse tm̄ q̄diu mortuus est nihil est. Etiā ista itelligunt quātū ad nostrā cognitionē ſfitiuā z cōez existiatōez. Nā fz fidei vitatē scimⁿ mortuos ñ oio pire: hz mutar statū: cū ad meliora postea puēturi sint: nisi eor idignitas hīs excludat: z tm̄ ad sensū ista nō cogscunt: q: sic mortuos amplⁱ⁹ nō videmⁿ: nec aliqd eor apud nos manet: ita reputamus eos tanq̄ nullo modo existētes.

¶ Jra

Ad ꝑm ar. B

C

D

E

ad. 1. ar. Cā duplex q̄re nō, irascimur mortuis.

ꝑma. secūda cā.

F

6 ¶ Ira autem est motus passionalis pertinens ad partē inferiorē hois. s. sensitiuam: fm quā sola sensibilia hō cognoscit: z ea sola desiderat vel refugit. Ideo sicut nō pōt eē amor passiōalis vel delectatio aut desiderīū de illo bono qō nullo modo est sensibile: Ita nec potest esse ira nisi ꝫ istud malū qō hz aliqō esse in sensu. Defuncti aūt nullū esse hñt fm sensuz: qz inter nos nec vident nec quersant: iō ad eos ira esse nō pōt. Hñt tn defuncti aliqō esse in sensu nr̄o. s. in imaginatiōe: nō fm se: sed fm q manent in nobis per cogitationē z imaginationē: quā de eis hēmus. Et quātū ad hoc pōt qs amare defunctos vel desiderare illos: aut odisse eos. Nā z hoc mō dicimus eis posse accidere bona vel mala ex euentunḡs vl' infortunijs pnepotū z amicorū: vt dicit Aristo. p ethic. c. pnepotū aūt fortunas. ¶ Ad ipsos tn ēt sic manentes ira eē nō pōt: qz iratus desiderat q punitus penā sentiat: z putet prō hoc sibi inferri: vt dictū est. Mortui tn̄ put sunt in opinione nr̄a malū non sentiunt: lz malū eis accidere possit: iō ira non est ad eos. ¶ Ad tertiū dōm q amici si nocuerint prouocāt magnā irā: qz tanto iustius aliqs irascit: q̄to ab eo offendit qui eū magis amare tenebat. Et sic de amico est. Un̄ nō opz q solus defectus vel puitas ex pte alicuius sit cā vt magis irascamur: sed multe alie sunt. s. oēs ille que pñt facere augmentum in puipensione pp quā est directe ira. Et qz amicū eē auget puipēsionē si ab eo amicus ptēnat. Jō ēt si amicū eē: nō dicat puitatez: causat irā maiorē si ptēnit vl' nō adiuuat. De hōc scūs Tho. ꝑma scōe. q. xlvij. arti. iiij.

3 Ad 3m ar.

b

¶ An ira causet delectationez. Qō. CXXXIII.

S. Tho. Opi. q̄rūdā p̄a rō.

Queritur de ira quātū ad effectū suū. s. an ira causet delectationē. ¶ Dicunt aliq q nō: qz delectatio excludit tristitiā cuz sint opposita. Jra tn̄ sp est cuz tristitia. ij. rheto. s. ira ē appetitus cū tristitia: z. vij. ethic. dī q quicūqz aliquid per irā facit: tristatus facit: ḡ ira delectationē nō cāt.

2. rō. ¶ Itē dicit Aristo. iiij. ethic. c. de mansuetudine: qō irati punitio getat impetū ire: delectationē prō tristitia faciens. Ex quo pz q delectatio puenit iratis ex punitione siue retributione. Punitio autē tollit irāz: qz cessat ira cū retribuerit iratus. iiij. ethic. ḡ adueniente delectatōe tollitur ira. Et sic non est delectatio effectus ire: qz tunc maxie maneret cū ira tanqz cū sua cā ꝓseruatiua.

tertia rō. ¶ Itē nullus effectus impedit suam cām cū sit sue cāe conformis. Sed delectationes impediunt irā: vt dī. ij. reto. qz magne delectatiōes sunt medicina tristitie: ḡ delectatio non est effectus ire.

Rñsio ad q̄ stiū qōnis. A ¶ Dicendū q ira quādā delectationē cāt: z tamē diuersimode. ¶ Prō quo sciendū q delectationes sensibiles: qñ maxie sunt medicine: sunt ꝫ tristitiā. Et sic q̄to per delectationē ꝫ maiorem tristitiā prestat remediū: tanto ōlectatio magis ꝓcipit z dulcius sentit: quā si nulla sibi tristitia aduersaret. Sicut potus dulcis est hoi: qz est aliqd sibi cōueniens ad nāe cōseruationem: z tn̄ si nō sitit: paucā dulcedinē hz. Si vero fuerit sitis grauissima: erit potus maxie delectabilis. ¶ Ex hac ḡ cā in ira cātur magna delectatio inquātū apponit aliq delectatio vt remediū tristitie ex qua ira cāta est. Nā ira non pōt causari nisi per illationē nocumēti qō ꝓtristat. Remediū aūt huius tristitie est vindicta inquātū est retributiua prō malo iflicto. Et quāto fuerit maior tristitia inflicta: maior delectatio causabit per vindictā. ¶ Si ergo fuerit vindicta pñs: realr̄ sequtur delectatio: z illa perfecta est cū nihil vltra desideret: sed solū vindicta que iā hētur. Cū ergo ira eēt motus ad vindictā neēe est q pñte vindicta cesset totalr̄ ira: qz hīto termino cessat motus. Et sic dī. iiij. ethi. q irati cessant cū retribuerit: vl' quescunt. s. cessant ab ira. Si aūt vindicta nō sit pñs pt adhuc delectare ipuz iratū: inquātū pt sibi duplr̄ esse pñs. Uno mō per spem. Nā res illa quā aliquis spat. i. ꝓfidit se hīturū: aliq mō sibi pñs est: z in cogitatione illius fm q est in spe: vel solū in spando ōlectatio q̄dā est. Jta. n. in ira. Nullus. n. irascitur nisi qui vindictaz sperat. i. cōfidit se posse hāe: qz qui putat se non posse hāe illā non irascit: sed tristat: vt dicit Auicē. in li. de aīa. Si ergo sperat gaudet. Et qz neēe est oēm iratū vindictā spare neēe est iratū per irā gaudere. ¶ Alio mō vindicta sit pñs ipsi irato per cogitationē. Nā ea que aliqs cōcupiscit vult semp cogitare: z gaudet immorari in cogitatōe illorum. Sicut cū qs ꝓcupiscit valde aliqd: dū tn̄ non putet sibi esse ipole istud hāe: gaudet cogitādo in illo: z in hoc vellet semp manere. Sic dicit Aristo. ij. reto. q pp hoc imaginatōes somniorū sunt hoi delectabiles: z vellet hō manere in eis. Et qō somniū longo tpe duraret: z cū intercipit per euigilationem vel alīs esse cessat quodāmō cōtristat hō. Hoc aūt est: qz contingit hoi in somnijs euenire delectabilia in cogitatione: ō q bus hō valde gauderet hndo. Jō gaudet in cogitādo: sic dic Quintilianus in cā vel declamatione de sepulchro incātato introducens matrē cuius filius mortuus erat: z veniebat i somniū ei per noctē tanqz si viuēs eēt. Unde ipa loqt ad maritum dicens. Gaude inquit marite gaude: fortasse filiuz nocte ꝓxima videbis: illū quē crudelibus flāmis exusisti: ex q cineres z ossa supersunt: iuuenē videbis. Ego certe totis noctibus mater sum: video fruor. Ecce dicebat se matrē totis noctibus. i. per integras noctes: qz durabat ei somniū de pñtia filij per totā noctē. Et dicebat video z fruor. i. maxie ōlector: qz frui est delectari in aliqua re quā pp seipsam amamus: vt Aug. dicit. Et sic sunt delectatiōes magne in cogitatiōibus quorūdā somniorū. Et hoc solū est: qz accidit hoi ibi cogitare delectabilia que possidere desiderat. Jta ergo cū irat⁹ maxime desideret vindictā: tāto magis delectabit quāto magis in ea cogitauerit: z q̄to fuerit ira maior: qz maior vindicta desiderat maior erit delectatio in cogitatione illius. Jra ḡ delectationē cāt: nō qdē q ipse motus ire in se ōlectabilis sit: cū potius sit amarus: vt dicet sequēti. q. sed est delectatio p habitudinē ad vindictā quā per irā desiderat tristatus. Sic si tis in se nō est delectabilis: sed potiꝰ afflictiua: Et tn̄ ei q vult delectari in bibēdo sitis iocunda ē inquātū p eā potus dulcē efficit. Un̄ pp hoc hoies interdū sibi sitim ꝓcurant: z tn̄ nō ꝓcurarent si ipsa in se delectabilis nō eēt: aut delectionē nō cāret aliquo mō. ¶ Qō āt dictū est irā esse cuz delectatione: verē est de illis qui laxāt habenas ire pponētes vindictā sumere. Nā eis delectationē cāt ira p cogitationē vindicte. Sicut. n. dixit Ari. p z. ij. reto. inducens qōdā puerbiū. s. Jra multū dulcior melle distillante in pectoribus viroꝝ crescit. Jra aūt est in pectore per cogitationē: qz que in aia nostra sunt dicimus eē in pectore. Sicē papa dī hīre oia iura in scrinio pectoris sui. i. in intellectu suo: z nō in mēbranis. Et sic ira put est in cogitatione est dulcior melle distillāte. Si qs tn̄ ꝓpōat nō exigere vindictā: ira est sibi mltū amara z affligit valde q̄l qz in se motū illuz digerat. Jn quo indiget tpe. Et dū digerit hoies sunt molestissimi sibīpsis z amicis: sicē dicit Arist. iij. ethi. de amaris qui sunt difficiliter solubiles ab ira. Siqs autez pp virtutē voluerit irā in seipso occultare ne sit alīs molestus: tanto erit sibi molestior. Nam ira per hoc q ostendit euaporat: sicē ignis qui clausus erat per euaporationē facilius extinguit si apiat: si autē clausus manserit longo tempore durabit. Et iō in istis iratis delectatio nulla est: eo q ipsi nituntr̄ resistere ire. Jn illis vero qui eā adiuuāt delectatio ē sicut. s. diximus. ¶ Ad pmū dōm q ōlectatio que perfecta est excludit irā cum excludat oēm tristitiā. Jratus tn̄ qui sit habet tristitiā z delectationē nō tristat z gaudet de eodē: ꝫ tristat de iniuria illata: gaudet autē de vindicta cogitata vel spata. Uel qñ realr̄ hēbit gaudebit de illa: sic de effectu pducto per irā. Nā non gauderet qs de vindicta nisi tristitiā habuisset: z per hoc fuisset iratus. Un̄ tristitia se hz ad irā sicē ꝓncipium delectatio aūt sicut finis vel terminus. ¶ Ad ꝫz dicendū q delectatio aduenies facit cessare tristitiā qñ delectatio est pñs: z est pfecta. Nā tunc ira non manet. Secus aūt de delectatione que est in ira per spem vindicte: z p cogitationē de illa: qz ista delectatio manet simul cū ira: z cātur z ꝓseruatur ab ea. Delectatio autē perfecta que habet p realem vindictam: ēt est effectus ire. Et cū dī qō deberet manere cū ira: dicendum qō nō sequit: qz hoc eēt si ira esset cā efficiens z ꝓseruans illius delectationis. Potest aūt esse solus efficiens: z tunc non est inconueniens q cesset ira adueniente delectatione: sicut motus est aliquo mō cā termini in ōdu cendo ad ipsum: z tamen hīto termino cessat omnis motus. ¶ Ad tertiū dōm q delectatio impedit tristitiā. s. illa ōlectatio que est ante tristitiā: z pñr impedit irā ne cāri possit quā diu manet delectatio. Ipsa tn̄ delectatio que est de spe vindicte: est post iram. Et ista non impedit per irā: imo per hoc q est ira est delectatio spata z cogitata. i. in sperando vindictā z cogitando de ea. De hīs sanctus Tho. ꝑma secunde questio. xlviij. articulo primo.

¶ An seruor sit effectus ire: z ei quēiat ꝑpe. Qō. CXXXIIII.

Queritur an seruor sit effectus ire: z conueniat ei ꝓpozie. ¶ Aliqui dicunt q non: qz seruor

seruoꝝ ptinet'ad amoꝛē qui est p̄n̄m ⁊ cā oiuꝫ passionū. Sed cā est potentioꝛ q̄ꝫ effectus suus: g̃ cū amoꝛ faciat seruoꝛem: ira non faciet maxie seruoꝛē. ¶ Jtē illa q̄ de se excitāt seruo rem per tp̄s diuturnitatē magis crescunt: sic amoꝛ diuturni tate ꝓualescit. Jra tn̄ tp̄s lōgitudine minuit ⁊ debilitat. Dr̄ eiꝫ. 2. rheto. q̄ tp̄s getat irā. g̃ ira nō ꝓp̄ie cāt seruoꝛē. ¶ Jtē si seruoꝛ addat seruoꝛi augmētat eū: sic q̄titas addita q̄tita ti. Jta tn̄ magna supueniēs facit irā p̄cedentē mitioꝛē esse: vt dr̄. 2. rheto. g̃ ira seruoꝛē nō cāt: ſz potiꝰ minuit. ¶ Dōꝫ q̄ ira cāt magnū seruoꝛē qui vocat̄ inflāmatio: vel accesio. Un dic̄ Damasce. q̄ ira est seruoꝛ q circa coꝛ ē sanguis factꝰ ex euaꝓatiōe fellis. ¶ Pꝛo q̄ sciendū q̄ in oibꝰ passionibꝰ aie fit aliq̄ trāsmutatio in coꝛpe: ſz in qbusdā sit multū sensibil'. In alīs aūt paꝛ vel nihil. Et illa mutatio exterioꝛ coꝛpal' ꝓpoꝛ tionat̄ nec̄io motui appetitus cū ex illo fiat. Nā in oi passiōe modus gnōnis est: q̄ p̄us vtus app̄hēsiua. ſ. fantasia vl' ima ginatiua app̄hendit aliq̄d sub rōne boni vel mali. Et tūc ap petitus sensitiuus mouet̄ ad ꝓsequendū si bonū est: vl' ad re pellendū aut fugiēdū si malū ē. Ex isto aūt motu appetitꝰ seq tur q̄dā trāsmutatio in coꝛpe cū vis appetitiua sit vtus q̄daꝫ affixa coꝛpi q̄ p̄ncipal'r ⁊ determinate ꝓsistit i qbusdā ptibꝰ coꝛpis. Jō ad motū ipsiꝰ appetitus q ē motꝰ spūalis seq̄ mo tus realis siue nālis in coꝛpe maxie in ptibꝰ illis in qbꝰ est il la vis appetitiua. Et tūc nec̄e ē q̄ ꝑz dīaꝫ motus i appetitu in magno ⁊ puo sit dīa trāsmutatiōis coꝛpalis. ſ. q̄ qñ motꝰ appetitꝰ fuerit valde intēsus erit trāsmutatio q̄ fit circa coꝛ pus valde magna: ⁊ e ꝑrio. ¶ Manⁱⁱⁱ est aūt q̄ qlibet appe titus nō solū aialis q̄lis est in sentiētibꝰ: ſz ēt nālis q est i re bus insensibilibus fortius tēdit in ꝓriū sibi qñ p̄ns est q̄ꝫ ten dit in actū suū ꝑz q̄ mouet̄ in bonū suū siue opus suū. Et sic aq̄ calida foꝛtius cōgelat̄ q̄ꝫ aq̄ frigida: eo q̄ caloꝛ repugnat frigoꝛi. Et ſz videat facilius rē frigidā ꝓgelari q̄ꝫ rē calidā: eo q̄ est ꝓpinquoꝛ huic dispōi: tn̄ calida aq̄ magis congelat̄. i. fit durioꝛ q̄ꝫ q̄ frigida erat. Qꝺ nō est nisi qꝛ frigus intēsius egit in eaꝫ q̄ꝫ in aquā frigidā: cū a magnitudine virtutis agentis sequat̄ magnitudo in effectu: ⁊ nō egit intēsius ꝓp aliꝺ: nisi qꝛ mouer̄et ex desiderio repellendę ꝓrietatis. Et sic appet q̄ quelꝫ res intēsius mouet̄. i. cū maioꝛi intētione ad repellēdū ꝓriū suū q̄ꝫ ad ꝓsequendū bonū ꝓp̄riū: ſz bonū ꝓp̄riū perfi ciat: ⁊ ꝓriū nō p̄ficiat ſz ꝺstruat: ⁊ repulsio ꝓrÿ nō fit nisi ꝓp posse frui bono: ꝓ qꝺ p̄ficimur. Jta g̃ est in ira ⁊ amoꝛe. Naꝫ per amoꝛē mouemur ad fruendū bono in q̄ p̄ficimur: per irā ꝺ mouemur ad repellendū nocumētū ꝓrietatis: iō ipse mo tus ire ꝺz eē violētioꝛ q̄ꝫ alī motus. ¶ Cū igit̄ ira cāetur ex iniuria illata: q̄si ex quodā ꝓrio nobis obsistēte: appetitꝰ ve hementissima intētione tendit ad repellēdū iniuriā ꝓ desi derium vindicte. Et ex ꝺ seq̄t magna vehemētia ⁊ ipetuositas in motu ire. ¶ Et qꝛ ira nō est per modū fuge vel retraben tis cui ꝓpoꝛtionat̄ frigus qꝺ ꝓstringit: ſz est magis ꝓ moduꝫ insecutionis cui ꝓpoꝛtionat̄ caloꝛ: qui nō restringit: ſz exten dit ⁊ in alterū mouet: erit ꝓnter motus ire cātiuus cuiusdaꝫ seruoꝛis sanguis ⁊ spūuꝫ circa coꝛ: qꝛ coꝛ est instrm passiōis aie. Un coꝛ est qꝺ maxie turbat̄ in ira. Et ꝓp ꝺ ex turbatione coꝛdis appent in hoibꝰ iratis multa signa exteriuꝫ in pl'ibuꝫ mēbris: sic dicit Greg. ſ. moꝛaliū. ſ. Jre sue stimulis accēsum: coꝛ palpitat: coꝛpꝰ tremit: lingua se ipedit: facies ignescit: ex aſpanꝫ oculi: ⁊ neq̄q̄ꝫ cognoscunt̄ noti. Oze gꝺē clamoꝛē foꝛ mat: ſz sensus qꝺ logt̄ ignoꝛat. Et sic ira inflāmatione q̄daꝫ cāt: ⁊ seruoꝛē maxime: qꝛ oia signa' q̄ exterius appent: ex ser uoꝛe qui circa coꝛ accidit excitant̄. ¶ Ex quo appet q̄ nō sit aliq̄ passio ita ipetuosa sicut ira: qꝛ ipsa cāt seruoꝛē maximuꝫ ⁊ plura signa appent exterius in hoie irato q̄ꝫ in hñte q̄libꝫ aliā passionē. Exterioꝛa tn̄ sunt ab interioꝛibus cāta: iō cum fuerint exterius vehemētioꝛa signa: nec̄e est interius eē ipe tuosioꝛē trāsmutationē. An tn̄ ex ꝺ sit maioꝛ ira ⁊ efficatioꝛ oibus alīs passionibus nō oñdit: ſz dicet̄ de hoc. j. cōpando irā ⁊ amoꝛē. ¶ Ad p̄m ꝺōꝫ q̄ seruoꝛ ad amoꝛē ptinet: ⁊ etiā ad iraꝫ: ⁊ tn̄ in amoꝛe regul'r nō sentiꝝ: etiā si magnus sit. Jn ira aūt sentiꝝ. Et vex est de amoꝛe q̄ siue magnus: siue puꝰ sit nō sentiꝝ seruoꝛ eius nisi ꝓp indigētiā. ſ. qñ indigētia illuꝫ demōstrauerit: vt dicit Aug. x. de trini. Hoc aūt est qñ qs pri uat̄ re amata: vel alius conat̄ ipedire eū in illa: qꝛ tunc insur git violētissima vis amoꝛis: ⁊ sentiꝝ seruoꝛ eius: ⁊ ardentiuꝫ mutat̄ coꝛ ad remouēdū impedimentū in re amata. Et tn̄ tūc seruoꝛ amoꝛis adiuuat̄ per irā ꝑm quā mouet̄ ꝺ ipediens: ⁊ etiā ipse amoꝛ in se maioꝛ appet. Sic appet in amātibus qui hñt cōpetitoꝛes in amato. Nā violentius amāt. Etiā ꝑz in il lis qui ꝓuati sunt re amata: qꝛ ꝳ possidētes eā viderent̄ non amare aut valde remisse: post q̄ꝫ carere ceperunt efficit amoꝛ foꝛtis: ita vt qescere nō possint q̄usq̄ꝫ denuo possideāt quod amabāt. De hīs late diximus in li. de amoꝛe ⁊ amicitia p̄ p̄. ¶ Differt tn̄ seruoꝛ in amoꝛe ⁊ i ira: qꝛ seruoꝛ amoꝛis: ꝳ ma ginus sit nō sentiꝝ: cū in se sit dulcis: eo q̄ ille est ad fruēduꝫ: ⁊ q̄to amoꝛ maioꝛ si res amata pacifice hr̄ tanto est tranq̄ lioꝛ ⁊ magis dulcis ipse amoꝛis seruoꝛ. Un assimilat̄ seruoꝛ amoꝛis caloꝛi aeris ⁊ sanguis q est caloꝛ tēpatus ⁊ cū q̄daꝫ dulcedine ⁊ lenitate: iō sanguinei magis amatiui sunt: quia amoꝛ ꝓpetit caloꝛi sanguinis. Etiā dr̄ q̄ cogit amare iecur. i. iecur mouet nos ad amandū. Hoc aūt est: qꝛ in iecoꝛe fit gnō quedā sanguinis: ⁊ ille assimilat̄ amoꝛi: ⁊ est ꝓueniēs instrm eius. Seruoꝛ aūt ire nō est tēpatus ⁊ dulcis: ꝳ cū q̄dā amari tudine ⁊ exustione ad ꝓsumendū. Et hoc est qꝛ ira tendit ad malū. ſ. in nociuū: vt illud repellamus. Ad nociuū aūt moue tur hō sub intētione destruendi. Jō motus ire ꝺz eē amarus ⁊ asper. Et assimilat̄ caloꝛi ignis q est ꝓsumptiuꝰ oiuꝫ. iō ira ad colerā ptinet: qꝛ ira assimilat̄ caloꝛi in cōpl'one: qꝛ illa est calida excessiue: ⁊ ad motū facilis ⁊ ad exurenduꝫ. Jō dicit Damasce. q̄ ira ꝓcedit ex euaꝓatione fellis a quo inflāma tur sanguis. Et iō ira fellea nuncupat̄: quasi a felle oꝛtū trahens. ¶ Et sic ꝺōꝫ q̄ ꝳ seruoꝛ amoꝛis possit eē maioꝛ q̄ꝫ ire: nō pōt eē cā appens: qꝛ diuerso mō mouet̄: cū amoꝛ moueat̄ ad fruendū: ⁊ q̄to fuerit res magis amabil': ⁊ magis ptinēs ad fruitionē: tanto erit amoꝛ suauioꝛ ⁊ tranq̄lioꝛ: qꝛ res ipsa totū amantē absoꝛbebit: ⁊ eū ad se trahet: cū totū eius deside rium cōpleat. Et sic cessantibus oibus motibꝰ ad alias res i amante: erit seruoꝛ amoꝛis illius vniti maximus. Et tunc mi nime appebit cū potius ipsa res q̄ sic amat absoꝛta ⁊ carens oi opatione videat̄. Qꝺ aūt exñte cōpetitoꝛe in re amata vel ablata illa appeat seruoꝛ amoꝛis q ꝑus nō appebat p accñs est. Nā non incipit amoꝛ tūc esse maioꝛ: ſz per adiūctionē ire maioꝛ appet. Nā nec̄e est maioꝛē esse amoꝛē eius q̄ fruitur re optima pacifice si illā cognoscit: q̄ꝫ eius qui rez ꝓuā amat: in qua cōpetitoꝛē hꝫ. Et tn̄ in hñte ꝓpetitoꝛē magis appet amo ris seruoꝛ. Et iō sepe dicimus q̄ hñtes cōpetitoꝛē in amato: vel p̄riuati illo magis amant. i. magis amoꝛē suuꝫ oñdunt. ſz nō opoꝛteat semp eē maioꝛē in illis q̄ꝫ in oibus alīs in qbuꝰ non tn̄ manifestat̄. ¶ Ad 2ᵐ dōm q̄ omne istud qꝺ depen det ab aliq̄ cā que p tp̄s diminuit: necesse ē per tp̄s diminui ⁊ debilitari. Jta est in ira: qꝛ ipsa pendet ex memoria iniu rie: cū moueat̄ quis ad vindictā ꝓp iniuriā inflictā. Quādiu ergo māserit memoria iniurie poterit esse desideriū vindicte. Cessante aūt memoria: non est poꝛe vindictā appetere: cum nihil sit q̄ ad appetendū moueat. Memoria tn̄ tpe minuit. Qꝺ oēs expimur: qꝛ ea que vetera sunt facilius de memoria excidunt. ¶ Cuius cā est: qꝛ spēs reseruate in oꝛganis acce perunt esse ab obis exterioꝛibꝰ. Quāto g̃ fuerint magis elōgate ab illis: tanto magis debilitabit̄ virtus eaꝝ. Jstā aūt di stantiā facit tp̄s. Jō necesse est memoriā rep̄ que aliq̄n nobiꝰ fuerunt p̄ntes per tp̄s diuturnitatē debilitari. Et sic cuꝫ me moria iniurie debilitet: ipsum q̄q̄ꝫ desideriū vindicte debilita bit̄: quousq̄ aliq̄n tollat̄ total'r. Et sic iniuria' a p̄nꝰ sentitur grauius: ⁊ tunc est maximus appetitus vindicte: paulatim aūt decrescit existimatio iniurie ꝑz q̄ magis receditur a p̄nti ipsius iniurie suscepte. Et ita aliq̄n finiet̄ existimatio. Interꝺuꝫ tn̄ existimatio iniurie que pierat redit: qꝛ reducit̄ ad p̄ns ipse iniurias vel alique de circūstantīs iniurie: ⁊ tunc q̄si de nouo mouet̄ qs ad vindictā: qꝛ format̄ noua extimatio anti que iniurie. ¶ Jdē de amoꝛe est: q̄ p tp̄s minuit̄ si oīm ama tum recedat in p̄ntia sensus ⁊ solū maneat in memoria. Un de dicit Aristo. 8. ethi. q̄ si diuturna fiat amici abnītia: videt̄ amicitie obliuionē facere: ⁊ sic paulatim minuit̄ q̄usq̄ oino pereat. Et tn̄ reducto amico ad p̄ntiaꝫ redibit amoꝛis memo ria ⁊ existimatio: ſz foꝛte nō ita vehemēs sicut a p̄nꝰ. Et ꝺ est nisi fuerit magna mutatio in amicis ex pte statꝰ: vl' per alios modos. Utpote accipiendo alios amicos de nouo qui mul tum dissonent cōuersationi p̄rioꝛis amici: qꝛ ēt in amicis p̄e sentibus talis mutatio amicitiā tolleret. Si aūt amatū semp maneat in p̄sentia: nō facta mutatione ex pte alterius: necesse est q̄ p tp̄s diuturnitatē nō minuat̄: ſz potius crescat. Oꝛ sicut cā amicitie vr̄ esse maioꝛ p hoc q̄ maioꝛi tpe durat. Jta

Quare seruoꝛ amoꝛis non sentiꝝ

ꝳ

ꝺ

Ad 2ᵐ arᵐ

De ira ⁊ amoꝛe an p tp̄s crescat vel minuat

ꝺ

ꝛ ꝛ ipse amor maior erit. ¶ Idem est in ira: q; si cā ire maneat semp in pntia: ira semp magis crescit. Sicut qñ quis sepe videt inimicum a quo iniusta passus est: crescit valde ira eius: ita vt tollerare nequeat. Jō q̄tus ad debilitari vel augeri vires eq̄le est in ira ꝛ amore. Quia tñ ira cito ꝓsumaꝫ pertinet spāliter ad magnitudinē feruoris eius: q; ex eo q; feruēs est non pōt diu durare in illo feruore: sic̄ magnus ignis nō pōt diu durare in illa magnitudine: q; māz totā cito exurit: ꝛ sic ipse simul perit. Jta ꝛ ira est per quādā inflāmationē sangui nis factā per euaporationē fellis. Si autē fortis euaporatio est: necesse est cito totā mām euaporare. Si aūt pua est ꝛ lenta poterit diu durare. ¶ Jta dr̄. 4. ethi. c. de māsuetudine q; acrocoli. i. acuti qui sunt in p̄a spē iratorū cito qescunt: ex eo q; ira eoꝝ valde acuta est appens ꝛ sic cito soluiꝫ. Amari āt cū irā retineant in se: longo tpe irascunt: q; non est ira eorum ita acuta ꝛ ita intensa. ¶ Etiā gñale est ad oēm passionē q; si valde magna est in illa intēsione diu durare non pōt: q; vl̄ destrueret subm: vel ipsa destrueretur. Sic est de luctu ꝛ dolore. ¶ Ob hoc igit̄ ira q̄tūcūq; sit de aliq̄ magna iniuria: non pōt semp eq̄lis manere: q; a p̄n° valde magna ē: ꝛ si diu durare deberet: nullus eā posset tollerare. Jō dixit Arist. 4. ethi. spāl̄r in. c. de mansuetudine: dicēs de iracundia: q; non peccat aliq̄s in ea per oēm modū. i. plus q̄ꝫ dz irasci: ꝛ cui nō dz: ꝛ maiori tpe q̄ꝫ dz: ꝛ qñ non dz: ꝛ ꝓ quo nō dz: ꝛ sic de alīs. Subdit aūt cām: q; malū seipsum destruit: ꝛ si pfectus sit: intollerabile est. i. ira si ex oi pte fuerit excedēs: nēo eā poterit tollerare. ¶ Ad 3m dōm q; ira adueniente alia maiori ira: minuit̄. Qō quidē fit ex additione potentie nr̄e: q; ois virtus finita q̄ꝫto in plura diuidit̄ minor fit ad singula: cum nō crescant vires ꝛ crescant occupatiōes. Si ḡ hō alicui irascitur: ꝛ postea supuenit alia ira: cū p̄ius total̄r intēderet alteri ire: erat extimatio illius magna: cū vo nūc intēdat in duas iniurias: non pōt q̄libet earū summe intēdere: sicut si vnica esset. Jō necē est minui extimationē cuiuslibet earū. ¶ Alia cā est ex cōpatione ipsarū iniuriarū. Nā si qs susceperat vnaz iniuriam ꝓ qua mouebat ad iraz: ꝛ supuenerit alia maior: ex cōpatione ꝑ: prima vr̄ esse pua: q; cōpatio oppositoꝝ facit videri singula ut pua vel magna sint. Et sic illa iniuria q̄ sola exīs reputabaꝫ magna: collata ad alterā pua videbitur Jō necesse erit q; iam minor ira sit ꝓ illa q̄ꝫ p̄ius. ¶ Si aūt iniuria ꝑa non sit tam grauis sicut p̄ma: adhuc p̄ma non videbit̄ nunc tam grauis sicut p̄us: lz videaꝫ grauior q̄ꝫ scōa. ¶ Rō est q; p̄us tota mens tendebat in vnicā iniuriā: nunc vo cū in duas tendat: ad q̄libet minus intēdet q̄ꝫ si sola esz. Sicut dicit Grego. i. dialog. Mirū est q; mentē plati curarū densitas deuastat: que cū ī plura distrahit̄ minor fit in singulis. De hīs sctūs Tho. p̄a ꝑe. q. 48. arti. 2.

S. Tho.

¶ An ira rōnem impediat. Qō. CXXXV.

Opi. q̄rūdā q; non p̄a rō. 2. rō.

Queritur an ira rōnez impediat. ¶ Dicūt aliq; q; nō impedit: q; qō cū rōne est: rōnē nō impedit. Jra aūt rōnez sequit̄ vt p3. 7. ethi. ḡ rōnez nō impedit. ¶ Jtez q̄to magis impedit̄ rō: tanto magis minuit̄ manifestatio rei q̄ ad rōnē ptinet. S3. 7. ethi. dr̄ q; iracūdus nō est insidiator: lz manifestus: ḡ ira nō impedit vsum rōnis: q; alīs iracūdus nō esset manifestus: lz potius qcupia q̄ insidiatrix est videbit̄ impedire: vt dr̄ ibidez. ¶ Jtē iudiciū rōnis fit manifestius ex cōpatione ōrioꝝ: q; ōria posita iuxta se: que magna: ꝛ que pua sunt magis elucescūt: vt p3. 2. elēcho. S3 ī ira etiā fit hoc: q; sic dr̄. 2. rheto. hoies magis irascunt si ōria p̄existunt: sic̄ si honorati dehonorarent̄. Et sic de silibus: ḡ ira ꝛ iudiciū rōnis ex eisdē crescūt ꝛ adiuuant̄. ſ. ex iuxta pōne ōrioꝝ. ḡ ira rōnez nō impediet: lz videbit̄ ei silis: q; ex eisdez ꝓfortaꝫ. ¶ Dōm q; ira impedit aiuz. i. rōnez. Sic dicit Greg. 5. moraliū: q; ira intelligentie lucē subtrahit cū mentē pmonendo ꝓfundit. Considerandū ꝓ 3 q; aia q̄tuz ad ptez rōnalem nō vtit̄ aliquo organo corpali in actu suo: ita q; p aliq̄ organū intelligamus aut velimus: sic̄ p aliq̄ organū videmus ꝛ audimus. Presupponit tñ actus organoꝝ ad actū suū cū spēs itelligibiles accipiant̄ a fantasmatibus. 3. de aia. Opz intelligentē fantasmata speculari. Actus vo istoꝝ organoꝝ impediunt̄ corpe pturbato. Jō necesse est q; corpe pturbato per accīs aliq̄ mō rōis iudiciū ipediaꝫ. Sic pz in ebrietate ꝛ in somno: in qbus cessant aliq actus sensitiui vel perturbant̄: ꝛ maxime in sōno vbi cessant oēs. Et sic nullus potest intelligere qcquā in somno. Qō non fieret si intellectus

Nulla passio fort̄ diu durat. 1

M Ad 3m ar̄m

n

Ad 3m ar̄m

esset potentia pure sepata a mā: vel non p̄exigeret aliquos actus organicos ad opationez suam. Hoc supposito necesse est dici q; per oēs passiones impedit̄ rō in actu suo: q; quelibet passio: facit aliquā transmutationē corpalē: vt oñsum est p̄cedenti. q. ¶ Ex qualibet aūt corpali transmutatiōe turbatis aliqual̄r organis turbaꝫ vel impedit̄ rōnis iudiciū. Jō necesse est per qualibet passionē rōnē aliqual̄r impedire. Qz tñ ipsa ira est impetuosior alīs: magis vr̄ turbare. Jō de ipsa spāliter dr̄ q; rōnē turbat vel impedit. Sic dixit Cato: ira impedit aium ne possit cernere verū: sicut etiā dr̄ in psal. 30. conturbatus est in ira oculus meus. i. ira turbauit intellectū qui vocaꝫ oculus. 6. ethi. ¶ Ad p̄mū dōm q; ira impedit rōnez. Nam a p̄n° rō denunciat̄ iniuriā esse factā: ante qō ira non surrexerat: ꝛ q; expectat q; rō sibi denūciet iniuriā: dr̄ rōnez aliq̄ modo seq vel audire: nō tñ totaliter audit: q; nō expectata determinatione rōnis an vindicandū sit: ꝛ quo mouet imediate ad vindictā pp velocitatē caloris impellentis: ꝛ sic turbat tunc rōnez: q; non pmittit eam finire iudiciū suū in tranquilitate. Facta aūt ista turbatiōe: rō non pōt recte iudicare. Et sic impedit̄ per iram. Et sic a p̄n° ira est cum rōne: ꝛ in fine impedit eam. ¶ Ad 2m dōm q; iracūdus pōt dici manifestus: q; signa exteriora appent in ira magis q̄ꝫ in cōcupia ꝛ in alīs passionibus. Et sic ira nō est insidiatrix sicut qcupia: q; manifesta signa sui oñdit: per que hō seipm iratū cognoscere pōt: ꝛ alī etiā eum cognoscent. Et istud ptinet ad quādam alleuiationē mali. Quia si qs ex insidijs aliū qcupiat vi superabilis est. Si vo palā faciat hoc ei oñdens: vitupabilis minus est. Concupia aūt nō ita palā agit: q; paulatim insurgit. Jta vt plerūq; hō illam hōs putet se moueri s̄m rōnez ꝛ mouet̄ a concupia: ideo vocaꝫ insidiatrix. 7. ethi. ꝛ furaꝫ intellectum spisse sapientis. i. decipit hoiez multū intelligentez. ¶ Aliter pōt intelligi q; iracūdus est manifestus: nō q; manifestum sit sibi qd facere debeat: sz q; palā opatur: nō querens aliquā occultationē. Et istud ꝓuenit ex duob9. ¶ Primo q; rō est impedita que nō pōt discernere qd sit occultandum: ꝛ quid manifestandū nec etiā pōt cogitare occultandi vias. Jō irati sepe denudant aliq̄ secreta que postea dolēt revelasse: sz per iram modū tenere nescierunt. ¶ Scōo fit hoc ex ampliatione cordis facta per dilationē spūum ꝛ inflāmationez qō ad magnanimitatē ptinet. Et h̄ ira facit. ¶ Unde de magnanimo dicit Ari. 4. ethi. q; est manifestus odito: ꝛ amatoꝝ: ꝛ manifeste dicit ꝛ opaꝫ. ſ. q; pp ampliationē cordiſ neminē timet. Concupia aūt q̄ꝫtum ad hec duo nō est manifesta: q; cōcupiscens querit occultari: sicut dr̄ Job. 24. Oculus adulteri obseruat caliginē dicēs. Nō me videbit oculus ꝛ operiet vultū suū. Etiaz q; concupiscens saltē a p̄n° nō hz rōnez tam turbatā sicut iratus: ideo pōt q̄rere modos occultationis. ¶ Quantū ad scōz etiā nō est manifesta: q; ea que ꝓcupiscimus s̄m sensum vt in plurimū sunt delectabilia habentia quandā turpitudinē ꝛ molliciē: in qbus hō vult latere: q; nō ptinet ad virilitatē ista ꝓseq; sicut destruere aduersantem. Jō in ira q̄ virilitatē q̄ꝫdaz oñdit vult hō esse manifestus. Concupia aūt insidiatrix est ꝛ totaliter occulta latere, volens: q̄si de sua turpitudine erubescēs. ¶ Ad 3m dōm q; motus ire incipit a rōne. Et q; in hoc ꝓcordat cū rōne pōt idem esse qō adiuuat rōnez ꝛ iraz. ſ. iuxta positio ōrioꝝ. Unde qñ aliqs hz honorē vel diuitias: ꝛ postea incurrit detrimentum alicuius istoꝝ: istud detrimentuz appet maius ex vicinitate istoꝝ. ſ. q; imediate ante h̄ fuerat diues: ꝛ nūc subito factus est paup. Vel pp inopinatū esse: q; bona vl̄ mala ex inopinato venientia augēt tristitiā vel letitiā. Et sic est maior tristitia per hoc q; fuit ante h̄ magna leticia: de quo non spabaꝫ cito transeundū esse ad tristitiā. Et sic oppositoꝝ iuxta pō auget iram. De hīs sctūs Tho. p̄a ꝑe. q. 48. arti. 3.

S. Tho.

A Rñsio ad q̄ situ qōnis.

¶ An ira impediat loie causet taciturnitatē. Qō. CXXXVI.

Queritur an ira causet in hoie taciturnitatem. ¶ Dicunt quidaz q; nō: q; locutioni opponit̄ taciturnitas: lz ira per crementū puenit ad locutionem. ḡ ira nō cāt taciturnitatez. Pz hoc q; ſ. in lra ponūtur tres gradus ire. Primus in sola aia. Scōs oñsus in voce cōfusa: vt qui dicit fratri suo racha. Tertius in voce determinate significatiua: vt qui dicit fratri suo fatue. ¶ Item hō: primo incipit in verba inordinata per hoc q; rō non obseruat qd dōm sit. ps. 38. Posui custodiā oris meo dum ꝓsisteret pctō: aduersum me. Sic etiā dr̄ ꝓuerbi. 15. Sicut vrbs patēs absq; mu-

ro: um

roꝛ ambitu ita vir qui non pōt cohibere in loquendo ſpūm ſuū. Sꝛ ita maxie impedit iudiciū rōnis vt in pcedē. q. dictuꝫ eſt. ꝑ ira faciet maxime hoiez in vba ꝓrūpe: ꝛ ſic nō cābit taciturnitatē. ¶ Jtē. J. i2. dr. Ex abundantia coꝛdis os loquit: ꝫ in ira maxime pturbaꝫ coꝛ vt dcm eſt. ſ. q. i34. ꝑ non cābit taciturnitatē. ¶ Dōm q ira non ſe hꝫ vniformiter: qꝛ cōtingit illā eſſe magnā: ꝛ puā. Jō ſm diuerſos ſtatuſ cōpetunt ei diuerſi effect⁹. Aliqñ. n. ira reddit hoiez pauca loquētē. Aliqñ vo multa effrenate. Aliqñ aūt turbat aliq̄l'r ſenſus: ita vt hō non poſſit oia ꝓferre q̄ vult: interdū vero hoiez q̄ſi mutū ꝛ elinguē reddit. ¶ Jra. n. a ꝑn⁹ qñ adhuc pua eſt: vel ſi nō fuerit valde magna ꝓmittit ſecū quēdā rōnis vſum. Et tunc ira facit q hō abſtineat a quibuſdā vbis inoꝛdinatis oñdentibus deſideriū vindicte: vt per hoc maneat locus cōuenientioꝛ ad vindictā. Nam qñ iratus in vocē emittit totum ſpūm ſuū: non manet ei poſtea vigoꝛ ad puniendū: nec etiā deſiderium vindicte niſi remiſſum. Nam ira per voces minuiť: qa euaporať. Sicut etiā per lachꝛymas. Nā illi q vindictā appetunt ſi nō pñt ꝓfeſtim reddere plorant: ꝛ euaneſcit ſibi ira in lachꝛymas. Et ſic fit in pueris ꝛ mulieribus. ¶ Jn vocib⁹ ēt aliqualr fit ſic: qꝛ clamare iniurioſe quedaꝫ ꝑs vindicte ē. Et ſic ira minuiť quaſi hīta quadā retributione: ꝛ digeriť: ꝛ nō manet poſtea hoi impetus deſiderū vindicte. Qui g̃ in retribuendo gaudet ꝛ deſiderat retribuere ꝛ nollet q ira ſibi ceſſaret quouſq; ſe vindicaret: ſicut videmus quoſdā hoīes qui nollent q ira piret in eis: ſꝫ q maneret vt per ſꝫ gauderēt ſumendo vindictā. Et qꝛ ſciūt q ſi clamauerint: ira euaneſcet quaſi ex quodā iudicio rōnis tacent: vt maneat eis ira ſua in tegra: ꝛ ſic poſſint retribuere. Uel vt p vocē nō inſtruāt aduerſarium: ꝛ ſic impediaſ vindicta quā ipſi intēdūt. ¶ De ſꝫ Grego. ſ. moꝛaliū dicit. Aliqñ ira pturbato aīo q̄ſi ex iudicio ſilentiū indicat. ¶ Alius ſtatuſ ire eſt in quo qs vehemēter clamat: ꝛ in cōminationes ꝛ iniurioſa vba ꝓrūpens. Et hoc eſt: qꝛ iam ira magis ligauit vſuꝫ rōnis: ꝛ neſcit iratus a quibus verbis abſtinere debeat ex turbatione rōnis: vel magnitudinem ire cohibere non pōt: ꝫ p hoc ira ſibiipſi repugnet. Et de iſto ſtatu intell'r ꝓuerbi. 25. ſicut vrbs patēs abſq; muroꝛ ambitu: ita vir qui nō pōt cohibere in loquēdo ſpm ſuū: i. q nō pōt ſe frenare a vbis iniurioſis pp irā. Sic ēt dr ꝓuer. 27. Impetū pcitati ſpūs qs poterit ſuſtinē. i. qs poterit ſuſtinē ipetū ire: vt nō loquať qñ inſurgit ſpūs ire. Et iſte eſt ſtatꝰ cōioꝛ in iratis. Sunt. n. cōiter clamoſi. ¶ Tertius ſtatus eſt qñ ira magis creſcente: ꝛ q̄ſi non manēte iudicio rōnis ꝓrūpere vult hō in quecūq; vba: ꝛ tñ ira eſt tam vehemēs q nō ſolū rōnē impedit: ſed ēt ſenſuū officia turbat: ꝛ non pōt homo loqui quecūq; voluerit: ſꝫ turbate nimiū ꝛ q̄ſi nō intelligibil'r: ꝛ per ſnias interciſas ꝛ impfectas loquit. De hoc dicit Grego. ſ. moꝛaliū q ire ſue ſtimulis coꝛ accenſum palpitat: coꝛpus tremit: lingua ſe impedit: facieſ igneſcit: exaſpanť oculi: ꝛ nequaq; recognoſcunť voce. Oꝛe qdem clamoꝛē foꝛmat: ſꝫ ſenſuſ qd loquať ignoꝛat. Et ſic in iſto tertio ſtatu nō pōt hō iratus loq'oia que vult: qꝛ lingua ſe impedit: ꝛ ipſa q̄ loquit adhuc ab eo plene non intelliguntť. ¶ Quartus ſtatus ire eſt: qñ vehementia ire in tātū ꝓceſſit q non ſolū rōnis vſus ſꝫ officia mēboꝛ inq̄tū a rōne reguntť oio ceſſant Et qꝛ nō eſt aliqđ oꝛganū magis expreſſiuū rōnis q̄ lingua qꝛ ipſa ſola indicat qd rō velit turbata oio rōne: ceſſabit ois actus lingue. Et iō qui maximā irā patiuntur loq nihil pñt. ¶ Sic. n. interdū fit in doloꝛe: qꝛ aliq hīntes doloꝛē ꝑ malis que patiunť lugent. Jnterduꝫ aūt doloꝛ tantus eſt q hoiem totū ſibi abſoꝛbet ꝛ reddit eum q̄ſi ſtupidū: ita vt lugere aut doloꝛis ſigna exterius oñdere nō poſſit. Quia ad hoc q iſta poſſint oñdi: opꝫ rōnem manere ſolutā vt diriꝫgat oꝛgana ad repñtationez doloꝛis. Cuꝫ vo doloꝛ valde magnus fuerit abſoꝛbebiť rō ꝛ nō poterit dirigere oꝛganoꝛ actus ad tales repreſentationes. Et ſic ille q intēſius doluerit: doloꝛē ſuū oſtēdere nō poterit. Hoc ergo mō ira hoiez taciturnū reddit pre magnitudine. Jta vt loq nihil poſſit. ¶ Ad primū dōꝫ q augmentuꝫ ire varie ſe hꝫ ſicut nunc dcm eſt. Nā aliqñ impeditur officiū lingue per irā: ꝛ aliqñ cohibeť totaľr: aliqñ vo dať locus ad magis loquendū. ſ. rōne nō cōpeſcente linguā: ꝛ ꝑcedit rō iſta de ſo ſtatu ire: in quo rō nō regit irā ꝛ ꝓrumpit iratus in vba. ¶ Ad. 2m dōm eodem mō q rōne nō abſoꝛta nec impeditis oio oꝛganis: ſꝫ ſolū impedita aliqualr rōne, ꝓfluit hō in vba inoꝛdinata: ſicut ciuitas patens ſine muroꝛū ambitu: ꝛ ptinet ad ſcōm ſtatū ire. ¶ Ad 3m dōm q pturbatio coꝛdis aliqñ poteſt ad hoc venire q ſolū ceſſet a recte dirigendo oꝛgana exterioꝛa: Et tunc illa nō ceſſabunt ab actibus ſuis: ſed inoꝛdinate agent. Et tunc iratus ꝓrūpit in vba inoꝛdinata ꝫ q dictat ei appetitus ire non cohibente rōne.

Ad 3m ar m

Aliqñ aūt in abundātia coꝛdis in ira in tm̃ ꝓcedit q oꝛganoꝛ officia a rōne directoꝛ oio ceſſant. Et ſic eſt officiuꝫ lingue. Unde reddunť hoies taciturni. Et ſic dōm q nō eſt ꝓpꝛius effectus ire reddere hoiem loquentē: aut taciturnū: ſꝫ ſm diuerſos ſtatus eius cōpetunt ſibi diuerſi effectus. ſ. aliquando hoiem loquacem facere: ꝛ aliquando taciturnū. De hīs ſctūs Tho. ꝓima ſecunde. q. 48. arti. 4.

S. Tho.

¶ An tres ſpēs ire quas ſignant Damaſcenus ꝛ Grego. niſi ſenus ſit ſpēs ire.

Queſtio. CXXXVII.

Queritur circa ſpēs ire: ꝛ qm̃ aliqñ accipitur vt paſſio: ꝛ aliqñ vt pctm̃: dicēť nunc de ſpēbus ire vt paſſio eſt: ꝛ poſtea de ſpēbus eius vt eſt pctm̃: j. q. i45. Et eſt dubiū an ille tres ſpēs ire quas aſſignat Damaſcenus ꝛ Grego. niſenus. ſ. fel. maniā: ꝛ furoꝛē: ſint cōuenientes ſpēs ire. ¶ Aliqui dicunt q nō: qꝛ ſpēs generis alicuiuſ nunq̄ diuerſificanť ꝑ iſtud qđ eſt totaľr accīdentale. Jſta tm̃ tria in ira diſtinguunť per aliqđ accīs ire: ergo nō ſūt ſpēs eius. Pꝫ hoc qꝛ ꝑn⁹ motus ire vocať fel: ira aūt manēs dr mania. furoꝛ aūt eſt ira obſeruans tps ad vindictā. Jſta aūt ſunt accīdentia ire. ¶ Jtē Tullius in. 4. lib. tuſculanaꝝ qōnum dicit q ira q̄ latini vocant excandeſcentiā: apud grecoſ dr ſciſmos: ꝛ eſt ira modo naſcēs mō deſiſtens: ꝛ tm̃ ſm Damaſcenum ſciſmō: ideꝫ eſt q furoꝛ. Non g̃ eſt verꝫ q furoꝛ querit'r ps ad vindictā ſicut dicit Dama. ꝫ tpe deficit. g̃ non conueniēter aſſignatur ſpēs ille. ¶ Jtē Grego. 2i. lib. moꝛaliū ponit tres gradus ire: diceſ eē q̄ꝺaꝫ irā ſine voce: ꝛ aliaꝫ cū voce nō expꝛſſe ſignificante: ꝛ aliā cum voce determinate ſigñte: ſicut diſtinguit hic xp̃s in lra. ſ. Qui iraſcit: Et qui dicit racha: ꝛ qui dicit fatue. g̃ non ſufficienter diſtinxit Dama. ſpēs ire: cum nihil in ea aſſignauerit ꝓpr ipſa in voce eſt. ¶ Dōꝫ q ſpēs ire quas Dama. ꝛ Grego. niſenus aſſignauit: ſumunť ex illis q̄ dant aliqđ incrementū in ira. Nam ira vnica paſſio eſt: iō nō eſt in ea pfecta diſtinctio ſpēꝝ. Et tm̃ pōt ſumi ſm q ſe hꝫ ira diuerſimode recipiendo augmentū quoddā. Hoc aūt contingit triplr. ¶ Uno mō ex facilitate motus ire: ꝛ iſtā vocat damaſcenus fel. ſ. qꝛ cito accendiť: ſicut fel cito moueť. ¶ Alio modo ꝓſiderať ira ex pte triſticie cauſantis eā que diu durat in memoria ꝛ manet: ꝛ ꝓp hꝫ longo tpe manet: iſta vocať mania: que dr a manēdo que q̄ſi infixa ē ex ea q triſticia manet per quā ira cāta eſt. ¶ Tertio mō pōt ꝓſiderari ira ex parte eius qđ iratuſ appetit. ſ. ex pte vindicte. Et hoc ptinet ad tertiam ſpēm. ſ. furoꝛē: qui nūq̄ quieſcit q̄uſq; puniat. ¶ Jſtas tres ſpēs quaſi ſub eiſdem motiuis diſtinguit Ariſt. 4. ethi. c. de manſuetudine dicens. Quoſdā eſſe acutoſ in ira: qꝛ cito iraſcunť. Alios vo eſſe amaros: qꝛ diu retinent iram. Alios aūt difficileſ vocat: qꝛ nunq̄ geſcunt niſi punierint retribuēdo. De iſtis tribus ſpēbus magis declarabiť j. q. i45. cuꝫ dicetur de ſpēbus ire inq̄tuꝫ pctm̃ eſt. ¶ Ad primuꝫ dōm q iſte tres ſpēs ire nō diſtinguunť per aliqđ accīs: qꝛ illa q̄ ptinēt ad aliquā pfectionē rei nō ſe hñt oio per accīs ad ipſaꝫ. Jra aūt ſuſcipit quādā pfectionē per iſta tria. Jō non ſunt accidentalia ei. Et ſic poterunt ſpēs eius aſſignari per hec tria.

Ad pm ar m B

¶ Ad ſcōm dōm q excandeſcentia quā ponit Tullius, vr magis ptinere ad ꝓmā ſpēm ire: q̄ eſt in illis qui facil'r iraſcūtur magis q̄ꝺ furoꝛē qui appetit retributionē. Nihil tm̃ ꝓhibet q ſciſmō in greco qđ latine dr furoꝛ vtrūq; impoꝛtet. ſ. velocitatē ad iraſcendū: ꝛ firmitatē ꝓpoſiti ad puniendum. Primo mō accipit Tullius ſo mō Damaſcenus. ¶ Ad tertiuꝫ dōm q iſti tres gradus ire deſignati a xp̃o in lra diſtinguūntur ſm diuerſos effectus ire: ꝛ non ſm diuerſas pfectiones eius: qꝛ ab ira eodē modo ſe hñte pñt iſti tres effectus prodire. Damaſcenus aūt diſtinxit iram magis per ea que tāguntur rōnem ſpecificā: qꝛ illa ptinent ad pfectionē ire ſm diuerſam habitudinē ſuā: ꝛ non ad aliqs effectus eius. ¶ De iſtis tribus gradibus aſſignatis hic a xp̃o dicetur infra i. q. i42. De hīs ſctūs Tho. ꝓima ſe. q. 46. arti. 8. ¶ Hic dici poterat de cōparatione ire ad incōtinentiā: ꝛ de ꝓpꝛietatibus ire. Qm̃ tamen multa iſtoꝝ: non ſolum conueniunt ire vt paſſio eſt: ſed etiam vt peccatum eſt: dicetur nūc de ipſa vt eſt peccatū. poſtea vero ſubiungentur iſta dubia.

Ad 2m ar m C

Ad ſecūda arg.

¶An aliqñ sit licitū irasci vel sp sit pcm. Nō.CXXXVIII.

Opinio q̄rūdaz. q̄ ira semp sit pctm̄.

Queritur an aliqñ sit licitū irasci: vel semp sit peccatum. ¶Dicunt qdā q̄ semp sit pctm̄: qz hiero. sup Mat. exponēs sup illā lra: qui irascit fratri suo rē. dicit. In qbusdā codicibus addit sine cā. Ceteruz in veris definita sñia est: z ira penitus tollit. g̃ nullo mō lz irasci si penituſ ira tollit. i. phibet. ¶Itē malum aie nō est nisi esse sine rōe vt dicit Diony. lib. de diui. no. c. 4. Et tñ ira sine rōne est: qz nō pfecte audit rōnem: vt dr̄. 7. ethi. z Grego. 5. moz alium: dicit q̄ cum tranqlitatez mentis ira diuerberat: dilaniatā quodāmodo sciſamqz pturbat. Et Lasian⁹ dicit in lib. de institu. cenobioz. Qualz ex cā motus efferuens iracū die excecat oculū cordis. g̃ semp erit irasci illicitū: qz semp sine rōne est z eaz turbat.

Pª rō.

2ª rō.

3ª rō.

¶Itē ira est appetitus vindicte vt dicit glo. sup leui. ix. z idez inuitur. 2. rheto. Appetere tñ vindictam nō est licitū: lz deo dimittendū est: cum sibi ppriuz sit retribuere pro pcō quolz tpe debito. deutero. 32. Mihi vindicta z ego retribuā. ergo irasci semp erit malū.

4. rō.

¶Itē istud qđ nos retrahit z remouet a dei similitudine est malum. Sz irasci semp nos retrahit a similitudine dei: qz deus oia cum tranqlitate iudicat: sapie. 12. Iratus aūt cuz pturbatione oia facit: ergo irasci illicitū est.

A Rñsio ad q̄ situ q̄nis.

¶Dōm q̄ ira non est semp illicita. Est. n. ira passio quedā z nāl'r insurgens. Si g̃ ipsa fm se pctm̄ esset: vel semp esset illicitū irasci: cogeret hō interdum peccare. s. q̄n ira in eo nāl'r insurgeret. Et hoc est incōueniēs: z non solū si esset pctm̄ insurgendo: lz et in pmanēdo. Et iō dōm q̄ ira accipit aliqñ vt motus qdam insurgēs in nobis: cuius pn̄m non est oio in ptāte nra. Et tunc manim est q̄ ira non est pctm̄: qz nihil est pctm̄ nisi sit voluntarium.

An ira sit semp mala.

¶Alio mō accipit ira ꝓut manet ex ꝓsensu rōnis iudicātis istud faciendum ad qđ ira mouet. Et dōz q̄ etiā isto mō non est semper illicitum irasci. Quia istud esset si ira fm se mala esset: z nunquā rationi consentire illi cum numquam debeat consentire alicui malo. Et tamen ira non est semp mala.

B Duplex malum

¶Pro quo sciendum q̄ in passionibus potest inueniri malum dupl'r. ¶Uno modo fm spēm passiōis que accipit ex obo suo. tunc dr̄ passio mala qñ obm fm suā rōnem dicit aliqd malū. Et hoc mō inuidia fm suā spēm importat aliqd mali: cuz sit inuidia doloz qdam de bono alioruz. Et hoc fm se repugnat rōni: qz de bono nō est tristicia nec doloz: lz de malo. Jō inuidia isto mō semp mala est. Ita dicit Aristo. 2. ethi. q̄ quedam moz noiata: cum malitia sunt inuoluta: z noiat ibi inuidiaz. Hoc etiā mō odiū fm se dicit malū: qz per odium appetimus alicui malū fm q̄ malū est: z tñ malū fm se non est appetibile. Hoc mō non inuenit malitia in ira: qz ira lz de malo qdaz sit: qz intēdit inferre nocumentū vel punitionē: tñ semper est sub rōne boni z iusti: qz ira est appetitus vindicte. Dicit aūt vindicta retributionē inq̄tuz reddit malū aliqđ punitiuum alicui ꝓ malo qđ fecit: z istud iustū est.

C

¶Alio mō accipit malū in passionibus ex quātitate ipsius passionis. i. ex abūdantia z defectu: sicut tristicie: z delectationes tactus z gustus passiones sunt: z ex se non dicūt malū: lz excessus in delectationibus tactus z gustus malus est. Etiaz excessus in tristicijs malus est. Ut si qs oio abstinet a delectatiōibus tactus z gustus: qz tunc nā non poterit ꝓseruari: cū reqrat q̄sdam istaz delectationū ad sui ꝓseruationē. Non est ergo malum fm spēm in delectatiōibus z tristicijs tactus z gustus: qz tunc oia talis delectatio esset mala: qđ falsum est: Sed est malū eaz in q̄titate. i. in supabūdantia z defectu. Sic est in timoze z audacia: z fere oibus passionibus. De ira idem est. Nā excessus in irascendo: malū quoddā est: defect⁹ ēt in irascendo: malus est. Ut si qs nulli z ꝓ nulla cā irascat. Naz tunc pibit doctrina z correctio: qz criminosi nō pñt ꝓuenienter increpari in vbo: nisi sit ibi aliq̄ ira: qz alꝫ oia fient remisse. Uñ aliq̄ ira est que non solū est licita: lz ēt est necia. s. ira p zelū vt diceꝫ sequē. q. Et ita Arist. 4. ethi. increpat illos q nū quā irascunt: dicēs. Iniuriantē aūt sustinere: z familiareſ despicere: seruile est. i. est ꝓditio seruilis z misera. Et iterū dicit. Non irasci in qbus opz: insipientis esse vr. Et nō sentire oio nec tristari. Cū g̃ ira fuerit moderata licita erit.

D Ad pm arm

¶Et necesse est q̄ in aliq̄ casu sit bona: qz cū ipsa fm spēm suā nō sit mala: vtendo ea debite: bona erit: qz oia que veniūt in vsum rōnis: ēt si alꝫ essent in dūa nō hñtia aliquā rōnem boni de se: per hoc q̄ a rōne regulant: efficiunt bona z laudabilia. Et ita in ira est.

¶Ad pm dōm q̄ circa passiones locuti fuerūt alr stoyci q̄z pipatetici. Nam stoyci voluerūt auferre oēs passiones: dicentes oēs passiones esse quosdā effectus exñtes preter hoc dinē rōnis. Et iō dicebant ira: timoze: audaciaz: z ceteras passiones malas esse. Quia neče erat q̄ ꝓficerent aliqñ hoiez bñ se, hre in timoze cauendo: a qbusdaz q̄ nullo mō bō sustinere pōt: vel sustinere nō dz: dicebāt, tūc nō esse timoze: lz esse cautelā: z esse actū rōnis. Ita ēt in alijs passionib⁹ assignabant. Peripatetici aūt dixerunt passiones nō eē malas: lz excessus vel defectus in illis. Et sic qđā mō concordant in sñia: lz nolint admittere stoici modū loquendi pipatetico: uz Nā ipsas passiones vt sunt a rōe regulate nolūt vocare passiones. Ut vo excedunt rōnis regulā deuiātes ab ea in plus vel in minus vocāt eas passiones: z tunc verū est q̄ semper sunt male. Rōnabilioz tñ est pō pipatetico. Naz neče est q̄ idem motus fm subam sit ire vel timoris qñ est maioz timoz q̄z dz: z minoz q̄z dz: z qñ est q̄tuz dz: cū iste sint circūstantie actūales: que nō variant subaz rei. Si g̃ ira vt est in excessu vel defectu est passio: ēt ipsa vt erit in medio erit passio. Et tñ differret qz vt est in medio est regulata: vt vo superabundans vel deficiēs nō est regulata. Et tñ regulari vl nō regulari: est sibi posterius z accūtale. Jō pōnez pipatetico tanq̄z rōnabilioꝛē magis approbauit Aug. ix. de ciui. dei. ¶Et qz ira: timoz: audacia: z similia: sunt noia passionū: nō imponūt ista noia a stoicis nec ꝓcedunt: nisi qñ ipse passiōes sunt in extremo. Unde si timoz sit regulatus nō ꝓcedent q̄ ille debeat vocari timoz: lz vocant eū cautelā. Ita si fuerit ira regulata fm rōnem nō pmittent vocari irā: lz qñ est in extremo. Jō lz eos si dicaꝫ q̄ aliqs habuit iraz vel iratus est: nō opz q̄ dicaꝫ bñ vel male: aut iuste vel iniuste: qz ex eo qđ dr̄ fuisse iratus: itelligit q̄ iniuste iratus est. ¶Et sic hiero. vī loq cū xps dicat hic: qui irascit fratri suo: z ira significet excessum: z iō q̄ nū quā possit eē nisi mala: z tūc verū est q̄ nō opz dici: q irascit fratri suo iniuste: qz ex eo q̄ dicebaꝫ irascit: intelligebatur q̄ iniuste. Jō dixit q̄ erat sñia diffinita. i. certa z terminata nō indigens aliq̄ supplemēto. ¶Dōm tñ q̄ qcqd sit de differētijs qbus inter se vtunt stoici: z pipatetici: ꝓstat q̄ xps non lz viā loquendi stoicoꝛ: lz magis viā vulgarem. Vulgus aūt vocat iram: timorē: audaciā: z ceteras passiones siue sint in excessu: siue in defectu: siue in medio. Et ita xps accipit z sacra scriptura. Nā xps aliquē timorē laudat: z aliquē vituperat. j. x. s. timere deū z nō timere hoies. Etiā ira laudaꝫ aliqñ z aliqñ increpaꝫ. g̃ non accipit semp ꝓ extremo: qz tūc nūquā laudareſ. ¶Jō dōm q̄ xps accepit hic irasci: ꝓut ē passio. gñal'r sumpta: z pōt eē regulata vel sine regula. Qz tñ totum irasci qđ xps increpuit malū est: opz dici q̄ in istis tribus modis: ira dicat excessum: z tñ poterat aliqs irasci q̄tum debebat z nō esse licitū. ¶Ad scdm dōm q̄ ira lz nō sit total'r cū rōne: est tñ aliqual'r cū rōne: vt dr̄. 7. ethi. Jō non opz sem per eā esse malā. ¶Aliter pōt dici q̄ ira pōt ꝓsiderari vt motus insurgēs in nobis non ex impio rōnis: lz nāl'r. Et tūc nō est laudabilis nec vituperabilis: sic nec alie passiones. ¶Alio mō pōt accipi: vt ira per voluntatē acceptaꝫ vel repellit. Primo mō ira nō est bona nec mala: qz bonū z malū in actibus cāt per rōnez regulātē. Et tñ tūc adhuc ira est cū qđā rōne: qz nō pōt insurgere nisi rō ꝓus iudicauerit iniuriā eē factaz 7. ethi. ¶Scdo mō ira pōt eē bona vel mala lz q̄ a rōne regulaꝫ vel nō regulaꝫ. Nā si regulet: bona ē: z tūc nō dr̄ eē sine rōne. Si nō regulet mala est: qz excedet in q̄titate vel circa aliā circūstantiaz: z tūc mala est. ¶Al'r pōt dici ira pōt se hre ad rōnez dupl'r. s. añter: z pñter. Si. n. ira rōnē añcedat: ita q̄ moueaꝫ rō ad agendū id qđ ira suadet: trahet rōnem a sua rectitudie. Et tūc ira erit semp mala: qz nō vr pol'e q̄ ira sibiipsi relicta actionē aliquā bñ regat. Cuz semp inclinet ad plus vindicandū q̄z opz: vel nō q̄liter opz. ¶Alio mō pōt se ira hre pñter ad rōnez. s. q̄ sit instrm rōnis. Nā sicut rō vult vicia increpare: Ita p appetitū sensitiuū fieri poterit si regulet ipse a rōne: z vtaꝫ rō ipsa ira tanq̄z instrō. ¶Naz rō per seipsaz nō increparet satis efficaciter: nec puniret aliqđ vicium. Et sic ira nō impedit rōnez: lz sequtur eā. Et ista vocaꝫ ira per zelum: qua mouet platus ad puniendū interdū aspere: z ob iurgandū vitia subditoꝛ. ¶Et lz ista ira per zelū q̄diu manet nō pmittit rōnez libere iudicare: sicut si nulla ira esset: nō est pp hoc vituperabilis: qz nō opz q̄ oi tpe hō per rōnez deliberet de actibus suis: lz q̄ aliq̄ tpe exequaꝫ id qđ semel deliberatum est: qz alias ipsa rō seipsam magis impediret si sem

per

per deliberare vellet. ¶ Nam nunq̄ sequeret aliqs effectus si semp deliberaret. Sicut ēt ars impediret in suo actu si dum dz opari deliberaret de agendis. Cum g̃ semel per rōnē diffinitus est q̄ aliqd faciendū est ꝺ aliquē: etiā si ira insurgat iā nō ꝺspedit: lz postea nō possit hr̄i deliberatio obstante ira: quia nō est tps deliberandi: lz exequēdi. ¶ Ad 3m dōm q̄ appetere vindictā pp malū eius qui punit̄ pctm̃ est. Sz appetere illā ad correctionē pcōz ꝺseruandū bonū iustitie laudabile est. ¶ In hoc aūt pōt moueri appetitus sensitiuus q̄tū a rōne mouet. Et sic vindicta fiet recte per irā que impata ē iuste per rōnē. Nā sicut q̄n iudex aliquē licite ꝺdēnat: minister licite illū occidit: ita cū rōnis minister ad punitionem sit ipsa ira: licite per irā aget aliqs puniēdo aliū: si rō ꝑ us determinauit illū esse puniendū. ¶ Pro quo sciendū q̄ vindicta ab aliqbus accipit̄ valde stricte: ita vt semp mala sit. Dōm tn̄ q̄ ꝓpie vindicta significat retributionē in penis: vt si quis maluz intulit q̄ det̄ ei pena debita pro pctō illo: est vindicta. Hoc mō q̄ncūq̄z aliqs punit̄ pro delictis ēt nemine accusante eū nec desiderāte mortē illius dī fieri vindicta de eo. Et sic q̄n quis desideraverit q̄ mali puniant̄ fm leges vt pp ipunitatem nō turbet̄ tota res publica dī vindictaz desiderare: qa desiderat penā debitā infligi pctis maloz. Sic accipiēdo manifestū est q̄ desiderare vindictā nō est pctm̃: lz potiꝰ laudabile. Nam oīs iudex vindictā desiderat: z vindictaz infligit: q̄n pro pctis delinquenti sufficiētes penas reddit. Sic dr̄ ad ro. lz. Non.n.sine cā gladiuz portat. Dei.n.minister est vindex in irā ei qui malū agit. i. iudex est vindicator dei in oibus malis. i. vindicat deū de malis infligēdo illis penas. Et ista vindicta per irā est: saltē q̄tū ad executionē. Unꝺ dr̄ isti. Uindex in irā. i. per irā vindicat: lz per irā nō iudicet lz rō z legis necessitas eū impellāt. Hoc ēt mō viri iusti vindictā desiderant z gaudēt de illa. ps. 57. Letabit̄ iustus cū viderit vindictaz. i. cū viderit puniri malos iuste pro scelerib⁹ suis. ¶ Alio modo accipit̄ vindicta pro gaudio quodaz qō hō hz in inflictione penaz in illo qui lesit eū: vel aliquē alterū. Et tunc vindicta est semp mala: qr̄ desideraret ibi pena alterius solū vt est qōdaz malū ipsius. Sz desiderare malū alicui sub rōne mali semp pctm̃ est. Et qr̄ tale gaudiū nō ordinat̄ ad bonuz istius puniti nec alicuius alterius: lz solum fruit̄ hō illo: z ad istud gaudiū hñdū desiderat penas alterius: erit semp desideriuz vindicte pctm̃. Et ita ꝺsueuit accipi cōiter: iō recte ꝓhibet desiderii vindicte sic accipiendo. ¶ Ad q̄rtū dōm q̄ possumꝰ assimilari deo z debemus in appetitu boni: ita q̄ semp bonū appetamus: qr̄ semp bonū ille appetit. Jn modo tn̄ appetēdi deo nō possumus assimilari: qr̄ in eo nō est appetitus sensitiuus sīc in nob: qui dz regulari p rōnē: iō opz q̄ nos faciamꝰ aliqd per appetitū sensitiuū tā q̄z p ministrū ad hoc q̄ rō firmiter opet̄. Sic dicit Greg. 5. moraliū: q̄ tūc rō ꝺ vitia robustius erigit̄: cū ira subdita rōni famulat̄. Et iō in hoie agere per irā interdū est laudabile: in deo aūt est poss. Jō lz ira distrahat nos a silitudine dei: nō pp hoc est mala cū ista dissilitudo cōpetat nobis ex nā z nō ex voluntate. Et dato q̄ oia posset hō agere per solū impiū rōnis: nullo motu ire insurgēte: nō esset bonū: qr̄ tales actiones nō possent eē vehemētes: lz remisse eēnt: cū nō apponeret eis hō totū vigorē suū. Perfectius g̃ est in hoie agere cū ira in qbusdaz z per lz deo assimilari in nā: q̄z velle oia sine ira agere: qr̄ nō est idē eē pfectū in deo z in hoie. Et qō in deo dicit pfectionē: in hoie dīc imperfectionē. Nā deo esse purū spm̃ pfectio est: in hoie aūt q̄ maneret purus spūs. s. q̄ maneret sola aīa: nō essz pfectio: qr̄ tolleret integritas nāe. De hūs sctūs Tho. fa fe. q. 158. arti. i.

¶ An ira sit peccatum. Questio. CXXXIX.

Querit an ira sit pctm̃. ¶ Dicūt qdaz q̄ non: qr̄ pctm̃ hō demeret̄: per irā aūt nō pōt demereri: qr̄ ira est passio: z pp passiones nō laudamur nec vituperamur. 2. ethi. g̃ ira nō est pctm̃. ¶ Jtē in oi pctō est ꝑuersio ad aliqꝺ bonū cōmutabile: cū in pctō ꝓmissionis semp ponāt̄ auersio z ꝑuersio. Jn ira aūt nō fit ꝑuersio ad aliqꝺ bonuz cōmutabile: lz ad malū alicuius. i. penā eius quā iratus appetit: g̃ ira nō est pctm̃. ¶ Jtez nemo peccat in eo qō vitare: nō pōt: Jra tn̄ nō pōt vitari sīc dicit glo. sup. ps. 4. Jrascimini nolite peccare. Motus ire nō est in ptāte hois. Et lz inuit Ari. 7. ethi. dicēs q̄ iratus cū tristicia opat̄: z tn̄ tristicia ꝺ voluntatē est. ¶ Jtē oē pctm̃ est ꝺ nāz: vt ait Dama. lib. 2. Jrasci tn̄ nāle est cū sit actus potentie irascibilis q̄ est nālis. Hiero. q̄z dicit q̄ irasci hois est. i. est ꝓditio hois. ¶ Dōm q̄ ira ꝓprie noiat quādam passionē. Est aūt passio in appetitu sensitiuo. Que autē sunt in appetitu sensitiuo nō sunt bona nec mala nisi fm q̄ a rōne regulant̄: qr̄ bonū z malū in hoie accipiuntur fm ea q̄ sunt ꝓpria hoi. Hoc aūt est ipsa rō: iō motus appetitus sensitiui q̄ncūq̄z fuerit regulatus a rōne bonus erit. Si aūt regulā rōnis excludat: malus erit. ¶ Pōt aūt ira ordinari a rōne dupl̄r. Uel q̄tuz ad ipm appetibile p ira z. Uel q̄tuz ad modū appetēdi. ¶ Appetibile aūt in ira est ipa vindicta. Que si accipiat̄ solū pro retributiōe penaz debita alicui: pōt esse licita in aliq̄ casu: vt dcm̃ est ꝓceden. q. Un̄ si aliquis appetat q̄ fiat vindicta de aliq̄ relinquēte fm ordinem rōnis: est laudabilis appetitus ire. Et vocat̄ ista ira per zelū. Si aūt aliqs appetat q̄ fiat vindicta q̄litercūq̄z. s. inferendo alicui penas: siue fm ordinē rōnis: siue ꝺ ipm: puta si appetat puniri illū q nihil meruit: vel plus q̄ meruit: vel q̄ puniatur nō fm legitimū ordinē iuris: nec pp finē debitū. s. pp ꝑseruationem iustitie: seu pp aliqd aliud: erit pctm̃ in hoc desiderio vindicte. Et vocat̄ ista ira per vitiū. ¶ Alio mō cōpatur ira ad ordinē rōnis q̄tum ad modū irascendi. s. vt motus ire nō īmoderate feruescat: nec interius nec exteri⁹ in signis apparentibus. Et istud ēt est nēciuz: qr̄ si ōmittat̄ pctm̃ erit: etiā si hō iustā vindictā appetat: qr̄ modus iste irascēdi aliq̄l̄r repugnat charitati: cū vehemētius qs mouet̄ in penā alterius. ¶ Considerandū circa irā p zelū q̄ est laudabilis: z ē nēcia oi hoi: siue inq̄tuz est ꝑsona ꝑuata: siue inq̄tuz est ꝑsidens. De ꝑsona ꝑuata pz: qr̄ ira per zelum nihil aliud est q̄ appetitꝰ punitionis in aliqbus qr̄ mali sunt: siue faciēdo ꝺ honorem dei: siue ꝺ statū publicū vel ꝑuatoz. Qui aūt nō desiderant talia puniri inq̄tuz iniusta sunt z destructiua boni malus ē aut remissus valde. Pertinet aūt ad q̄daz ꝑfectionē hois desiderare iustitiā: sicut dr̄. s. in lra. Unde qui esuriūt z faciunt iustitiā. Qui tn̄ non desiderāt malos puniri: nō desiderāt iustitiam: qr̄ nihil iustius est q̄ puniri malos q destruunt statum publicū z sunt hostes legū. Qui g̃ dolet de legibus violatis z de honore dei diminuto: z de statu publico collabente zelat pro ipso vt nō peat. Et hūc est desiderare vt puniant̄ q talia faciunt. Nō curare de ista violatiōe legū: aut diminutiōe cultus diuini: est nō diligere deum nec bonū publicū: qō pctm̃ ē: ideo zelare pro oibus istis oi hoi incūbit: z ꝓpr dolere de diminutione aut dāno inflicto in hūs oibus nēcium est. Et sic appetēt puniri illos q ista violant. Jste aūt appetitus dr̄ ira per zelū: z deus valde laudat z diligit talē appetitū: qr̄ est signuz magne dilectionis: q̄ qs zelet pro deo: sicut amicus zelat ꝓ amico. ¶ Et sic laudat̄ helias zelās ꝓ dño. z. R. 19. Zelo zelatus sum pro deo israel. Altaria tua suffoderūt: z sacerdotes tuos occiderunt. Erat tn̄ ꝑsona ꝑuata helias: z laudatur valde pro isto zelo ꝓ Machabe. 2. s. helias duz zelaret zelum dei: receptus est in celū. Et sic inuit̄ q̄ pp meritū zeli receptus est viuēs in celuz. i. in paradisum terrestrē. ¶ Sic etiā finees ꝑuata ꝑsona erat: z tn̄ zelans pro cultu dei occidit iudeuz coeuntē cū scorto madianitide. Et hoc fecit p motū ire que erat zelus: z deus laudauit ipm numeri. 25. s. Finees filius eleazari auertit irā meā a filīs israel: sq̄ zelo meo cōmotus est ꝺ eos: vt nō ipse delerē eos in zelo meo. Et laudat̄ valde. i. machabe. 2. ¶ Jstū zelū debent hr̄e oēs ꝑsone ꝑuate ꝓ lege: qr̄ tenent̄ diligere dei legē: z ꝓpr tenent̄ irasci oibus preuaricantibus eā. Quia nāl̄r ita est q̄ eodē desiderio res moueat̄ ad aliqd ꝓsequendū tanq̄z bonū suū: z ad repellendum oē impediēs z aduersans in illo. Jō mathatias zelans pro lege dei clamauit ad omnes iudeos habentes zelum legis dei dicens. Omnis qui zelum habet legis exeat post me. primo machabe. 2. Et dr̄ ibi tunc descenderunt multi q̄rentes iudicium z iustitiā in desertū. et sic inuitur q̄ illi qui q̄runt iudicium z iustitiā sunt qui zelus legis hñt. ¶ Alīꝰ aūt nec iustitiaz q̄runt nec iuditiū. Non q̄rere, tn̄ ista dānabile est. Jō tenentur oēs zelare ꝓ lege dei z iustitia. Et ira dicebat Dauid psal. 68. Zelus domꝰ tue comedit me: z opprobria exprobrātium tibi: ceciderunt sup me. i. qr̄ ego zelabā pro lege tua z ꝓ tēplo tuo vrebar intra me: q̄n videbā q̄ aliq facerent ꝺ legez tuā: z q̄n aliq exprobrabant tibi: opprobria eoz ceciderunt sup me. i. ita dure ferebā sicut si ꝺ me dicerent̄. Et ob hoc illi soli dn̄r esse aliqd dei. i. ptinere ad ipsum qui hñt zelū eius z dolent de ꝓtemptu ipsius. Sic dr̄ exo. 32. cum dixit Moyses leuitis. Si qs est dn̄i iungatur mihi. i. si aliqs est qui ptineat

A Rñsio ad q̄ situ q̄onis.

B

C quid sit ira p zelū: z qd sit zelus: z q̄ est nēcia

D

E

F

G Qō ira per zelū ptinet ad ꝑuatos.

ad deum ⁊ doleat de iniuria eius iungat mihi.ſ. ad puniendum aduersarios dei. Iſtud aūt ptinet ad irā que eſt p zelū: q2 ex eo q̄ iſti irascebant violatoribus legis puniebant eos.

D De ira p zelum q̄lis dz esse i plātis

¶ In plātis aūt adhuc magis neceſſaria eſt ira per zelus: q2 ipſi nō ſolū tenent bonū deſiderare: ⁊ dolere de p̄uaricatiōe legis dei: ſz ēt punire eos qui p̄uaricant eā. Quia nō ſufficit plato q̄ ipſe nō faciat ꝯ legē: ſz q̄ puniat violatores ei⁹. Sic p3 extra de ſimo. c. Lz hely. Dr̄. n. q̄ lz hely ſummus ſacerdos in ſe bonus exiſteret: q2 tn̄ non puniuit pctā filioꝝ ſuoꝝ corruit de ſella ⁊ fractis ceruicibus expirauit. Ita eſt in quolibz plato q2 ſi nō correxerit vitia ſubditoꝝ efficaciter: ipſe p2o illis pibit. Unde dr̄ ibi. Ad corrigēdos igit ſubditoꝝ exceſſus tanto dz diligentius platus aſſurgere: q̄to dānabilius eorū

I

offenſas deſereret incorrectas. ¶ Ad iſtā aūt correctionem dz hr̄e platus quendā motū animi ſm quē vehementer fert ꝓtra peccantes. Et iſte vocat ira per zelū: Et ſi non obſeruet aliqualr iſte rigor ire in correctionibus ⁊ obiurgationibus quas plati faciunt oia remiſſe fieret: ⁊ correctio eſſz modicū efficax. De hoc Grego. li. 19. c. 20. moraliū: ⁊ hr̄. 45. di. ca. Diſciplina: ⁊. c. Sunt nāq3. ⁊. c. Uera iuſtitia. ⁊. c. Sz iſtud nō ocioſe. Ibi dr̄ q̄ plati exzelo indignant peccātibus: ⁊ tn̄ indignari actus ire eſt. Si aūt peat iſta ira per zelū: pibunt oia bona que plati facere pñt. Sic dicit Chriſo. ſup Matt. Qui ſine cā iraſcit reus erit: qui vo cū cā nō eſt reus. Nā ſi ira nō fuerit: nec doctrina pficit: nec iuditia ſtant: nec crimina cōpeſcunt. Dz tn̄ iſta ira ſubſeq ad rōnē ad hoc q̄ ꝑpe dicat ira per zelū. Qr ſi rō non p̄cedit: ira nihil deſiderabit niſi vindicta: ⁊ excedet modū. Si aūt ira ſubſequat rōnē tanq3 miniſtrans: oia bene fient. Sic dicit Greg. in. 5. moraliū. Curādū ſūmope eſt: ne ira que vt inſtrm virtutis aſſumit mēti dñet: ne vt dña p̄eeat: ſz velut ancilla ad obſequiū pata a rōis ter

R

go nūq3 recedat. ¶ Ira ḡ que p zelū eſt valde laudabilis eſt. Et lz hns illā ſentiat ſe aliqualr turbatū in rōne: non dz extimare illā iram eſſe malā: cū aſſumat vt inſtrm rōnis ad exe cutionez p2o illo tpe quo iam deliberatio rōnis non regit. Nam ſi anteq3 iudicet qd agendū ſit ira intēderit ⁊ ſegmur eam: oia confuſe fient. qr rō impediet iudicare. ¶ Et ſic appet q̄ ira aliqn̄ eſt bona. ſ. qn̄ eſt ira p zelū. Pōt aūt eſſe zelus reſpectu cuiuſcūq3 boni vt ſeruet. Et ſic ira poterit eē p zelus ꝓtra oēs qui p̄uaricant ꝯ aliqō bonū ſiue iſtud ſit cultus dei

L Ad p^m ar^m

ſiue bonū publicū: ſiue bonus p2imi: qō ex charitate diligit. Jō in oibus hns iraſci ⁊ vindictaz appetere ſub hac rōne: ⁊ nō vt nos delectemur in penis alieniſ: erit laudabile. ¶ Ad p2imū dom q̄ paſſio pōt eſſe regulata a rōne: vel nō regulata. Jō ſm q̄ paſſio abſolute accipit nō eſt laudabilis nec vitupabilis: nec importat ibi rō meriti vel demeriti: ſz ſm q̄ eſt regulata a rōe eſt laudabilis. Et pōt ibi eē meritū. Scdz aūt q̄ recedit a regula rōnis erit vitupabilis: cū teneat hō oia q̄ in ſe ſunt ſm rōnez regulare que eſt bonū ꝑpriū eius. Jō dicit ibi Ariſt. q̄ lz iraſci abſolute non ſit vitupabile: Uitupat tn̄ qui aliq̄lr iraſcit. i. aliqs modus eſſe pōt ſm quē iraſci ſit

M ad. ij. argu.

vitupabile: vt ſi qs iraſcat ꝯ rōnez. ¶ Ad 2^m dom q̄ qui ira ſcit alteri: vindictā appetit: q̄ lz ſit malū qōdā. i. pena eius cui infert: tn̄ non deſiderat ſub rōne mali: ſz inq3tū eſt bonū qōdam. ſ. iuſtū retributiuū. Et rurſus iſta retributio pōt deſiderari vt bonū qōdā nr̄m. ſ. q̄ nos delectemur in penis illius q leſit nos. Et tūc ꝓuertimur in bonū cōmutabile indebite. Jō pōt ira aliqn̄ eſſe pctm̄. ſ. inq3tuz vindicta q̄ appetit vt qōdā

N

bonū pōt appeti indebite multis modis. ¶ Ad 3^m dz q̄ ea que nullo mō ſunt i ptāte nr̄a nō pñt nobis iputari in pctm̄. Eſt tn̄ hō dns actuū ſuoꝝ per libeꝝ arbitriuz. Jō motus illi qui p̄ueniunt iudiciū rōnis non ſunt in ptāte nr̄a. Et ſic motus paſſionales in gñali ꝓut inſurgunt ſine rōne. i. rōne nō p2eueniēte nō ſunt pctm̄. Et tn̄ poſtq3 inſurrexerūt pñt rōni ſubdi. Que ſi nō ſubdiciat eos ꝓſentit eis: cū ad eaz ptineat illoſ regulare: ⁊ tunc pctm̄ eſt ¶ Aliter pōt dici q̄ nō eſt in

O Aliā nō ad idem.

ptāte nr̄a q̄ nullus motus paſſionalis inſurgat in nobis: eſt tn̄ in ptāte nr̄a quelibz eoꝝ ſpāl'r impedire ne inſurgat. Et ſm hoc dr̄ q̄ motus ire nō eſt in ptāte nr̄a. ſ. q̄ nullus inſurgat. Quia tn̄ in ptāte hois eſt aliq̄lr cōp2imere quelibz eorū ne inſurgat: vel poſtq3 inſurrexerit: illū regulare aut cōpeſcere: non eſt ſine pctō iraſci qn̄ indebite fit. Cū aūt dz. 7. ethi. q̄ iratus agit cū triſticia: nō eſt intelligendū q̄ triſtet de illo qō agit: imo cū delectatione opat qn̄ retribuit: ⁊ etiaz qn̄ iraz hz delectationē quādā hz p2o ſpe vindicte: ⁊ cogitando de illa: vt oñſum eſt. ā. q. 132. ſz dr̄ triſtatus de malo qō ſibi inflictum eſt: ⁊ pp iſtud inſurrexit ira per quā appetit vindicta. ¶ Ad quartū dom q̄ ira eſt in potētia iraſcibili: ⁊ ipſa iraſcibilis in hoie nāl'r ſubdit̄ rōni. Et iō actus eius intm̄ erit hoi nāliter inq3tum erit ſm rōnem. Inq3tuz vo ꝯ rōnez erit ꝯ nām hois: ⁊ ſic pctm̄ in quacūq3 mā ſit ⁊ cuiuſcūq3 potētie: ꝯ nām eſt: q2 ꝯ rōnez eſt q̄ eſt nā hois: ⁊ actus oiuz viriū intm̄ erūt hoi nāles inq3tuz regulant a rōne: cum ſint regulabiles. Secus aūt de virtute vegetatiua que ptinet ad nutrire ⁊ gñare. Qz lz iſte vires ſint in hoie non vocant humane: eo q̄ nullo mō ſunt rōnales: nec per eſſentiā: nec per ptiçipationē. Oia aūt que ad appetitū ſenſitiuū pertinent rōnalia ſunt per partici pationem: qr rōnē audiunt: p2imo ethi. in fine. De hjs ſctus Tho. ſecunda ſecunde. q. 158. arti. 2.

¶ An in ira que pōt eſſe pctm̄ ſit pctm̄ mortale. Qō. CXL.

Queritur an ira que pōt eſſe pctm̄: ſit pctm̄ mortale. ¶ Dicunt qdam oēm irā eſſe pctm̄ mortale. Nā dr̄ Job. 5. virū ſtultuz interficit ira. Et intelligit de interfectiōe ſpūali: a qua noiat pctm̄ mortale. Nā dr̄ mortale: q2 ad mortē eternā ſpūal'r obligat. ¶ Jtē nihil eſt ꝑpter qō hō mereat mortē eternā niſi pctm̄ mortale. Ira aūt meret eternā dānationē: qr dr̄. ā. in lra: qui iraſcit fratri ſuo reꝰ erit iuditio. Ubi dicit glo. q̄ per iſta tria q̄ tanguntur hic. ſ. iudiciū: cōſiliū: ⁊ gehēnā: tanguntur tria q̄ ptinēt ad māſiones diuerſas dānationis. ḡ ira pctm̄ mortale eſt. ¶ Jtez qcqd ꝯriatur charitati eſt pctm̄ mortale: ira aūt ꝯ charitatē eſt vt dicit Hie ron. ſup Mat. ſup vbo qui iraſcit fratri ſuo reus eſt: dicit q̄ hoc eſt: qr ira eſt ꝯ dilectionē p2imi. ¶ Dom q̄ ſicut. ā. habitum eſt: ira aliqn̄ licita eſt: imo laudabilis. ſ. ira p zelū: ⁊ tn̄ qn̄ non eſt illicita: nō eſt ſemp pctm̄ mortale: ſz aliqn̄ veniale: ſic glo. pſ. 4. ſup vbo: Iraſcimini ⁊ nolite peccare. Uenialis eſt ira qn̄ nō pducitur ad effectū. ¶ P2o quo ꝓſideradū q̄ motus ire eſt pctm̄ qn̄ eſt inordinatus. Contingit aūt dupl'r eſſe ordinatū vel inordinatuz vt dcm̄ eſt p̄cedē. q. ¶ Uno mō ex parte appetibilis ſicut cū quis appetit iniuſtā vindictam. Et ſic ira pctm̄ eſt ex genere ſuo. i. oīs ira in qua qs appetit vindictā iniuſtā eſt pctm̄. Dr̄ aūt iniuſta vindicta: ſi qs velit vindictam accipe de eo q̄ nihil meret. vel maiorē vindictā q̄m meretur: aut vult eam ad finē indebitū. ſ. nō pp bonū publicuz vel correctionē eius q̄ peccauit: ſz vt delectet in pena illius: ⁊ ſic de ſilibus. Hoc mō ira pctm̄ eſt: ⁊ eſt mortale: qr repugnat charitati ⁊ iuſtitie. ¶ Pōt tn̄ eſſe iſte appetit⁹ q̄ aliqn̄ nō ſit pctm̄ mortale ſz veniale. Et hoc pp impfectionē actus. Iſta aūt impfectio pōt attendi ex pte appetentis. ſ. cū motus ire p̄uenit iudiciuz rōnis: qr tūc actus ille hz minus de rōne voluntarij. Jō minus de rōne pcti. Uel pōt attendi ex pte ap petibilis: vt cū quis appetit vindictaz in aliq̄ re valde pua: q̄ quaſi p2o nihilo reputāda eſt: ſicut in leui vbo nō cānte iniu riam: vel in leuiſſimo dāno. Et ponit ex^m ſctus Tho. vt ſi qs modicū trahat puerū per capillos: ⁊ ſi^a. ¶ Alio mō pōt motus ire eſſe inordinatus q̄tū ad modū iraſcendi: vt ſi qs nimis feruēter interius iraſcat vel ſi exterius magna ſigna ire oñdat: qr hoc nō erit ſine pctō. Et tn̄ non hz iſtud rōnez pcti mortalis. Pōt tn̄ interdū eſſe pctm̄ mortale: vt ſi p vehementiā ire hō decidat a dilectione dei vel p2oximi. ſ. qr intēſo aio penā p2imi deſiderat. ¶ Ad p2imuz dom q̄ ex illa auctate non hr̄ iraz eſſe ſp pctm̄ mortale: ſz q̄ ſtulti per irā ſe interficiunt. ſ. qr nō refrenantes motū ire incidūt in aliq̄ pctā mortalia. ſ. in blaſphemiā dei: vel iniurias p2imi. ¶ Ad 2^m dom q̄ vbum xp̄i hic nō intelr de quacūq3 ira: ſz ſolū de illa qua quis appetit vindictā de p2imo: inferendo ei iniuriā aliquā. Et vr̄ hoc eſſe conueniens: qr xp̄s poſuit hic de ira faciendo ꝯdaz additionē ad iſtud p̄ceptū non occides. Et inuit q̄ nō ſolū occidere: ſz etiā velle occidere pctm̄ eſt: hoc aūt ptinet ad iram per quā qs vult mortez alterius: vel inferre ei dānā: ſic vult ſctus Tho. Et tn̄ an aliter poſſit hoc intelligi dicet. j. q. 156. ¶ Ad tertiū dicendū q̄ in nullo caſu ire eſt pctm̄ mortale niſi in quo repugnat charitati. Sepe tn̄ hō iraſcitur ſeruata charitate. Nam in ira per zelū iraſcitur hō ei quē diligit vt ait Grego. x. moralium. Et hr̄. 45. di. ca. Diſciplina. Et illa ira eſt meritoria. Et non ſolum in iſta: ſed etiaz in ea que non eſt per zelū poterit homo agere p2ra rōnē in ira: qr in aliquo paruo excedit. Et tn̄ nō dum excludit iſtud totaz charitatez: ⁊ ſic non erit pctm̄ mortale ſz veniale: ſicut in exēplis. ā. poſitis. De hjs ſctus Tho. 2a 2e. q. 158. arti. 3.

¶ Anq̄

¶An qñ ira est pctm̃ mortale sit grauissimū pec. Qō.cxli.

Queritur qñ ira est pctm̃ mortale: an sit grauissimum oiuz pctōz. ¶Dicunt qdam q̄ sic: qz dicit Chrisō. Nihil est turpius visu furentis: z nihil deformius seuero visu. Et hoc in ira est. g̃ maior difformitas erit in ira q̄ in ceteris pctis: ¶Itē q̄to aliq̄ pcm̃ est magis no ciuum: tanto vr̃ esse grauius: qz dicit Aug. in encheridiō: q̄ aliqd vocat malū qz nocet. Ira autē maxime nocet: qz aufert hoi rōnez per quā est dñs suiipsius. g̃ ira est maxime nociua. Unde dicit Chrisō. q̄ ire z insanie nihil est mediū: z q̄ ira ē quidā demō tpalis imo est aliqd difficilius hñte demonē. Et sic vr̃ q̄ ira sit grauissimū pctm̃. ¶Itez motus interiores distinguunt fm exteriores effectus: qz per illos cognoscūtur. Effectus aūt ire est homicidiū: qđ vr̃ pctm̃ grauissimū. g̃ ira erit grauissimū pctm̃. ¶Dōm q̄ ira pōt esse magna vel pua per accns ex circūstantiȳs sicut homicidiū pp circūstātias potest esse pue vel magne culpe: z de hȳs non pōt dari regula. ¶Considerando tn̄ irā ex gñe suo: dōm q̄ ipsa nō est pctm̃ grauissimū: qz alia sunt deteriora. s. odiū z inuidia. Un̄ cōparatur ira ad odiū sicut festuca ad trabē. sic dicit Aug. in regula Ne ira crescat in odiū: z trabē faciat de festuca. ¶Pro hoc sciendū q̄ ira est pcm̃ in q̄tuz est motus inordinatus: potest aūt esse ire inordinatio dupl'r. s. q̄tū ad appetibile: qđ est vindicta: vel q̄tum ad modū appetendi. ¶Quātū ad primum ira vr̃ esse minimū oiuz pctōz. Nam pctā que sunt p passiones: vel sunt ad aliq̄ malū: vel ad aliq̄ bonū. Ad malū sunt vt odiū z inuidia: ad bonuz vt ꝑcupia in tactu que ptinet ad luxuriā: vel in gustu que ptinet ad gulaz. Oibus aūt hȳs ira minor est in grauitate. Nam ꝓuenit cū hȳs: qz vult bonuz z malū. s. malū in q̄tum est penale ei cui infligit: z bonū inquātum sub rōne iusti z retributiui appetit. ¶Cōpando g̃ irazz ad pctā que malū appetunt. s. odiū z inuidiā minor illis est: qz odiū appetit malū sub rōne mali. Nā qui odit non vult alteri penā in q̄tuz illa est retributiua cū sepe qs oderit alterū a quo nulla vn̄q̄ mala suscepit. Et sic impoſſe est vindictā appetere vbi nun q̄ putat p̄cessisse iniuria. Sed odium appetit malū alteri in q̄tuz malū est illi⁹. Appetere aūt malū sub rōne mali: vr̃ esse iniustū. Ira aūt appetit malū sub rōne boni. s. in in q̄tum est vindicatiuū vel intuitiuum malox que qs fecit. ¶Etiā ira est minus grauis q̄ inuidia: qz inuidus desiderat malū alicui sub rōne mali. s. pp desideriū ꝓprie gl'ie. Un̄ inuidi volunt malū eis qbus inuidēt vt non possent eq̄ri eis: vel vt desinant esse supiores: z per hoc ipsi magis gloriēt. Deterius tn̄ est appetere malū alterius pp ꝓpriaz gl'iam: q̄ sub rōne iuste vindicte. ¶Ex hoc aūt appet q̄ odium est maiuſ q̄ inuidia: z inuidia q̄ ira: qz odiū pp soluz malū mouetur: inuidia aūt pp bonū quoddā. Et tn̄ est bonū ꝓprium iniuste desideratū. Et p̄z hoc si qs occiderit hoiem solū vt illi noceat vel si occiderit vt spoliaret eum: grauius est ꝑmum. Inuidia aūt peior est q̄ ira: qz inuidia appetit malū pp bonū ꝓprium. Ira aūt sub rōne boni simpl'r. i. iusti. ¶Etiam est ira minus grauis q̄ illa pctā que sunt ad bonum sicut luxuria: z gula. Quia licz sit malū mal'r in q̄tuz est penale ei cui infert: tamen qz appetit istud sub rōne iusti: bonū quoddā est. Et sic cōparat ad pctā que pp solū bonū mouent. ¶Concupia tn̄ ad quaz ptinet luxuria z gula mouet ad aliq̄ bonū pticulare: qđ nō est bonū honestū: licz est delectabile: sicut ī luxuria z gula: vel vtile sicut in auaritia. Ira aūt mouet sub rōe boni honesti. s. iusti: licz nō op3 q̄ iratus sp̄ sit iustus: motiuū suū tn̄ ad iustuz est: z ex hac pte actus est minus vitupabilis. Sic dr̃. 7. ethi. ca. 8. q̄ incōtinens ꝓcupīe est turpior q̄ incōtinēs ire. ¶Si aūt ꝓsideret inordinatio ire q̄tum ad modū: ira h3 q̄daz excellentiā sup oia pctā pp vehementiā z velocitatē sui motus iuxta istud ꝓuerb. 27. Ira non h3 misericordiā nec erūpēs furor. Et subdit impetū ꝓcitati spūs ferre quis poterit? q.d. difficile est. Jō Grego. 5. moraliū: posuit pturbationē maximā in ira tam interius q̄ exterius. Et oñdit ipsa magnitudo motus interioris per signa exteriora. Et ista sunt maiora in ira q̄ in aliqua alia passione. Naz cor palpitat: corpus tremit: lingua se ꝑcipitat: z impedit: facies inflāmat: oculi reddūt atroces: z clamositas seqtur: in verbis sine vlla rōne prolatis. ¶Et quantū ad hoc ira maior est aliȳs passionibus: ꝓnter pctm̃ in ira erit grauius aliȳs pctis q̄tuz ad modum. s. vehementie z impetus. Hoc tn̄ non arguit maioritatez simpl'r in ira ad alia pctā: qz talis maioritas magis ꝓsideraī ex pte obi z aliȳs circunstantiȳs q̄ ex mō. Jō multa alia pctā sunt maiora q̄ ira: nisi p accns sequat aliqs effectus multū inordinatus z grauis ex ira: sicut homicidiū z silia. ¶Ad ꝑmuz dōm q̄ nihil est turpius visu furentis. i. ira q̄tum ad gestus exteriores z signa appentia. Et tn̄ q̄tū ad grauitatē pcti multa alia sunt grauiora: licz exterius nō appeant aliqua signa tante grauitatis z deformitatis. ¶Ad 2m̃ dōz q̄ ira nocet maxie rōni: nō quidē ex ipsa re opata. i. ex obo desiderato: licz ex modo sui motus. Pōt aūt omne nocumentū esse maius. i. magis impediti uum vel maius. i. magis directe opponit rōni. Primo mō est in ira magis nocumentū cōiter q̄ in aliȳs passionibus z peccatis: qz eo tpe quo hō possidet ab ira: magis rō ipedit q̄ per aliqđ aliud pctm̃. Et hoc fit pp vehementiā ire cantis turbationem in corde z in aliȳs ptibus corporis. Scōo modo non est maius nocumentū per irā q̄ per alia pctā: qz p alia fit aliquid qđ magis repugnet rōni: q̄ qđ fit per irā: licz in actu iudicandi minus impediat per alia: sicut per odiū sine magna mutatiōe cordis z organoz aliqs cupit occidē alterū z ꝑse quit istud. Per iram aūt q̄ solū qs dicat alteri verbū iniurio sum: erit maior turbatio in corde q̄ per odiū volendo alterū occidere. Jō nocumētū scōo modo sumptū vocat simpl'r maius. Et sic alia pctā inferrent rōni maius nocumentū q̄ ira. ¶Ad 3m̃ dōm q̄ homicidiū sequit aliqñ ex ira: non tn̄ semper. Quia aliqñ segt ex odio: z aliqñ ex inuidia. Et qñ fit ex istis est deterius q̄ ex ira: qz iratus qui occidit alterū mouet ad hoc sub rōne iusti. s. in q̄tum est debita isti quedā retributio ꝓ malo qđ fecit: licz de hoc iratus nō bene iudicet. Odiuz aūt z inuidia non mouent sub rōne talis boni vt .ē. dictum est: iō etiā in eodē effectu. s. homicidiȳ vel mutilatiōis aut cuiuscūq̄ iniurie minus peccat q̄ agit ex ira: q̄ qui ex odio vel inuidia. Et sic ipsa non est grauissimū pctm̃ oīum pctōz. De hȳs sctūs Tho. secunda secunde. q. 158. arti. 4.

¶An ira sit vitium capitale. Qō.CXLII.

Querit an ira sit vitium capitale. ¶Aliqui dicūt q̄ nō debeat assignari vt capitale: quia ira irascit ex tristicia. 2. rhetoz. s. ira est appetitus cuz tristicia: z 7. ethi. Qui ex ira agit: tristatus agit. Tristicia tn̄ ponitur inter capitalia. Nam ipsam vocamus accidiā. g̃ non debent poni ira z accidia tā q̄ duo capitalia. ¶Itē odium est grauius q̄ ira: vt oīsum est ꝓceden. q. Et tn̄ odiū non ponit inter vitia capitalia. g̃ nec ira dz poni. ¶Item non ponit inter capitalia istud vitium qđ est cā oium vitiorum: qz non pōt cōnumerari ꝺ illa. Ira aūt est cā oium. ꝓuerbi. 19. sup verbo illo. Vir iracūdus ꝓuocat rixas: dicit glo. Janua est oium vitiorū ira cundia: qua clausa: virtutibus intrinsecus dabit quies. Illa autē apta: ad omne vitiū armabit animus. g̃ non dz poni ira inter capitalia. ¶Dōm q̄ ira est vnū de septē capitalibus vitiȳs vt cōiter assignat. Et sic Grego. 30. moralium: ponit eam vnum de capitalibus. ¶Pro quo sciendū q̄ capitalia vitia vocant illa septē que vulgariter loquētes vocant septē pctā mortalia. Et nō debēt dici septē mortalia q̄si nulla alia mortalia sint. Nā valde multa sunt si sigillatī distinguant z cōit. Sed debent dici septē capitalia: qz sunt quasi septem capita pctōz mortalium que sub se cōtinent multa alia pcā. ¶Ad hoc aūt q̄ aliquod sit pcm̃ capitale dz esse gñale. i. q̄ sit ꝑnm aliȳs z cōe ad illa. Nam sicut genus sub se spēs multas cōtinet: ita z capitale vitiū ꝓtinet sub se multa pticularia. ¶Uocatur aūt magis ꝓprie capitale q̄ generale: qz genus ꝑdicatur de ꝓtentis sub eo fm rōnez vnā: vitiū aūt capitale nō ꝓdicatur semp de vitiȳs sub eo ꝓtentis. Sicut homicidium qđ pōt poni sub ira: vel odio: aut inuidia. Nulluz tn̄ istoz de eo predicat. Qz non est verū q̄ homicidiuz est ira: vel inuidia: vel odiū: licz est cātuz ex aliquo istoz. Et sic vitia pticularia reducunt magis ad vitiū capitale tan q̄ ad cām vel originem: q̄ ad genus. Et sic cōpetit sibi nomē capitis: qz a capite oia membra deriuant z recipiunt influentiā sensus. De nullo tn̄ membro caput ꝑdicat: sed est cā z origo illoz. Ita est de pctis istis capitalibus. Nam ira est cā homicidiȳ: mutilatiōis: clamoris: z iniuriaz: z de nullo istoz ꝑdicatur: licz ꝑstat cām ad oia hec. Ideo respectu taliū dz dici capitale magis q̄ generale: licz possint vocari vitia ista generalia: vel cōia: licz melius capitalia dicta sunt. ¶Ex hoc sequit vna ꝓditio vitiȳ capitalis scz q̄ debeat esse origo multoz. Nam vitiū pticulare nō pōt vocari capitale: cum caput dicat rōnem principiȳ z originis: vitium aūt totalr particulare sicut homicidiū: nullius cā est:

B
Ad ꝑm ar̃m

b
Ad 2m ar̃m

J
Ad 3m ar̃m

s. Tho.

Opi. q̄rūdā q̄ nō. ꝑa rō.

2. rō.

3. rō.

A
Rñdet ad quesituz. q.

B
Quid sit vitiū capitale

£
Tres cōditiones vitiȳ capitales.

ꝑa ꝓditio

2ª ꝓditio sed ab alīs cātum est: iō capitale non dicet. ¶ Scōa ꝓditio est q̄ non dz esse vitium simplr gñale ad oia. Naz ls tale pot fit dici capitale ex eo q̄ caput est: tñ q: oiuz caput est: nō pōt ꝓnumerari ꝛ alia capita: sicut primū p̄n^{m} est simplr vnuz: q: non est aliud eque p^{m} cui ꝓnumeret. Capitalia tñ ponuntur multa. g̃ non poterit esse de vitīs capitalibus illud qđ est cā oium. ¶ Et sic amor inordinatus nō pōt poni inter vitia capitalia: q: oīum malor caput est. Naz amor simplr sumptus est cā p̄ma oium passionū vt dicit Aug. i4. de ciui. dei. Et sic amor est origo oium passionū deordiatar: q: oia vitia sequūtur ex aliqbus passionibus: erit amor inordinatus oiuz peccatorr cā. Jō dicit ibidem Aug. q̄ duo amores fecerunt sibi duas ciuitates. s. amor dei ciuitatez dei ꝓstituit: z amor suip sius ꝓstituit ciuitatem diaboli. Et tñ in ciuitate diaboli sunt oia pctā: q: extra illaz nullū pctm est. g̃ inordinatus amor est origo oium pctōr. Jō non pōt poni tanq̄ vnū de capitalib⁹ vitīs. ¶ Et ex hac cā cupiditas non pōt poni inter capitalia: q: ipsa etiā est radix oium pctōr. p^{a} ad Thimo. 6. Radix
3ª ꝓditio est oīum malor cupiditas. ¶ Tertia ꝓditio est q̄ vitiū capitale hēat cām multū appetibilē. s. finem multū desiderabilez. ¶ Ró est q: vitiuz capitale est origo multorr pctōr: vt. s. p3 tanq̄ cā illorr. Desideriū aūt mouet pp aliqd qđ est appetibile: z q̄to magis fuerit appetibile: tāto in istud magis mouet z plura pp istud mouebūtur. Si g̃ alicuius peccati finis sit multū appetibilis fient multe ꝑuaricationes pp desideriū illius finis. Et sic vitiū qđ habuerit talē finē erit ꝓpie capitale: q: poterit esse origo multorr vitiorū que cōmittent ꝓpter
P finē ipsius. ¶ Iste tres ꝓditiones cōpetunt ire. Naz ipsa nō est pctm pticulare: sed hz q̄zdaz cōitatem cālitatis: q: multis pticularibus vitīs pōt p̄stare cām: vt homicidio: vulnerationi: ꝓtentioni verborr: z sic de silibus. ¶ Cōpetit etiā sibi q̄ non sit simplr gñale. Nam ira nō est gñalis ad omne desiderabile: q: ea que ptinent ad delectationē tactus z gustus z sumilia nullo mō ptinent ad irā. Jō pōt ꝓnumerari ira ꝛ illa vt sit vnū de capitalibus. ¶ Cōpetit etiā ire finis multum desiderabilis. Nam obm suū hz quandā rōnem boni z iusti scz vindictā: que est retributio penalis facta alicui p̄r culpa cōmissa. Dare aūt penā p̄r culpa ad iustitiā ptinet: q: iste est actus iudicis. s. ethi. Et sic hz rōnem honesti finis ipsius ire. Honestū aūt sua vi nos trahit: z sua dignitate nos allicit: vt ait Tullius: ideo multi mouebunt pp istuz finē. Jn quo motu: qñ fuerit inordinatus multa vitia causabunt: z ita ira erit caput illorr. Alio mō etiā ira pōt p̄stare cām multis vitīs
E Ad p^{m} ar^{m} inq̄tuz per suū impetū mentē ꝑcipitat: z illa deordinata qđ libz malū sequi pōt: cū nihil sit in hoīe qđ possit mala cohibere nisi rectitudo rōnis. Est g̃ ꝓpie ira vitiū capitale. ¶ Ad p̄mū dōz q̄ ira ex tristicia gignit. Sed ista differt ab illa tristicia quā vocamus accidiā: q: tristicia cāns iraz est passio q̄
F Ad 2^{m} ar^{m} segtur in hoīe pp malū sibi illatū: z ista non cōnumerat contra irā inter capitalia. Tristicia aūt que ptinet ad accidiā nō cātur ex malo inflicto: ſz aliūde ꝓuenit. Jō illa pōt poni capitale distinctū ꝛ iram. ¶ Ad 2^{m} dōm q̄ ls odium sit grauius ira: non tñ est vnū de capitalibus. Quia ad rōnez vitī capitalis non reqrit grauitas: sed illa tria que supra posita sunt. Odio aūt non ꝓuenit: saltē tertiū illorr. s. q: non hz finē multum appetibilē. Nam odiū est de malo sub rōne mali: cū per istud velimus alicui malū: soluz inq̄tum malū est: z non in quantū retributiuū p̄r pctō aliquo. Malū aūt sub sua rōne non est appetibile. Jō non ptingit ita generalr appeti finem odī sicut finē ire qui hz rōnem iusti z boni vt dictū est. Jdeo non pōt esse odiū cā multorr pctōr distinctorr spē: sicut ira: z sic nō erit odiū vitiū capitale sicut ira. Oō aūt sit grauius nihil facit ad esse capitale: q: homicidiū grauius ē q̄z ira simpliciter sumpta: z tñ ira ponit vt capitale: z homicidiū non: imo gñaliter est per 2^{m}. s. q̄ vitia pticularia sunt grauiora q̄z
G Ad ꝛ^{m} ar^{m} capitalia: eo q̄ ptinent totā grauitatē capitaliū: z insup aliquā grauitatez pticularem: que ptinet ad spēm ipsorr. Sicut quelibet spēs est pfectio suo gñe: q: ꝓtinet pfectionez generis: z insup pfectionē dīe ꝓstitutiue. Jdem de indiuiduis ad spēm: ls non addant pfectionē aliquā subalez ad spēz. ¶ Ad
D Amor inor dinat⁹ ē cā oiuz pctōr tertiū dōm q̄ ira dī esse ianua oiuz pctōr per accns. Pōt. n. pctm aliqđ esse ianua vel cā aliquor pctōr per se. s. qñ oia illa cōicant in obo eius. Nam obm est qđ dat spēz habitui bono vel vitioso. Jō distinctio vel esse acceptū ex obo est distinctio vel esse per se. ¶ Hoc mō amor inordinatus est oium cā pctōr: q: obm amoris inordinati est obm oiuz pctōr. Et sic etiā cupiditas erit radix vel ianua oium pctōruz: q: nullum pctm est: qđ hz obm nisi ipsum q̄ amari vel cōcupisci potest. ¶ Alio mō pctm vnū est ianua alior non ex pte obi: sed ex pte modi. s. q: modus suus p̄bet occōnez ad alia pctā: ls obm suum nō sit gñale. ¶ Primo mō pctm impedit esse capitale. Scōo mō non. Jra aūt non est cā oium pctōr per se: q: obm suū non est gñale oibus pctis: sicut obm amoris vel cupiditatis. Scōo mō est cā oium. s. per accns ex mō suo remouendo ꝓhibens. Nam rectitudo rōnis impedit pctā fieri: per irā aūt pp suā vehementiā turbat nimiū rō: z tūc nullus actus noster regulari pōt ex defectu regentis. Jō locus est ad oē vitium. Hoc tñ per accns est: q: id qđ per se est in habitu accipitur ex obo: z nō ex mō. Jō non vocabit simplr ipsa ira causa oium pctōr ſz pōt vocari ianua illorr: z ita vocat in glo. alle gata. ¶ Ró est: q: cā ꝓfert esse. Janua aūt solum impedit intrare vel exire volentes: cū clausa est. Aperiri g̃ ianuā nō est dari alicui virtutē ingrediendi vel exeūdi: q: trūcatus pedes etiā non intrabit ianua apta: sed solū tollit ꝓhibens. Cā aūt dat esse. Jō ire non cōpetit esse cām oium pctōr: q: nō dat illis obm a quo accipit esse z spēs habitus: ſz solū remouet ꝓhibens: qđ ptinet ad ianue aptiones. ¶ Amor aūt inordinatus vocabit cā oium pctōr: q: obm illis dat z incentiuum. Jdeo ꝓcedit q̄ esse cām oiuz pctōr tollit pctō esse de capitalibus: q: non pōt ꝓnumerari ꝛ reliqua. Esse aūt ianuaz: non tollit esse capitale: cū possit ꝛ reliqua ꝓnumerari: q: obm suū non est gñale. Jra g̃ capitale est: q: non est cā oiuz pctōr: sed quorūdaz spāliū que filie sue vocant: de qbus dicet sequēti. q. Naz illis obm dat z etiā motiuū. s. q: ira stimulante: illa pctā fiunt. Aliorū aūt nō est cā vt luxurie: vel gule: q: nō cōicat cum eis in obo. Etiā non p̄stat eis incentiuū: q: qui fornicatur vel inebriat non mouet ex ira: sicut q occidit alium: vel ꝓtendit. De hīs scūs Tho. 2a 2e. q. 158. arti. 6.

¶ Que sint z quot sint filie ire z an sex eius filie hic bene connumerentur. Questio. CXLIII.

Queritur de filiabus ire que sunt: z quot: z an cō uenienter assignētur sex filie ire. s. rixa: tumor mentis: contumelia: clamor. indignatio: blasphemia.

¶ Aliqui dicunt q̄ nō assignent ꝓuenienter: q: Jsidorus dicit blasphemiā esse filiā supbie. g̃ non est filia ire: cū supbia z ira sint distincta capitalia. ¶ Item vt dicit Aug. odiū nascit ex ira g̃ dz poni inter filias ire. Sz non ponit. g̃ non assignatur ꝓuenienter. ¶ Jtez tumor mentis ad supbiā ptinet. Superbia tñ. distinctū capitale est: imo vr esse mater oium capitalium: vt dicit Grego. 3i. moraliū. g̃ non ptinet ad irā tumor mentis. ¶ Dōm q̄ filie ire vocant oēs spēs pctorū que p̄r obo hīt vindictā que est obm ire: z actus eorr fiunt stimulāte ira. Jste aūt spēs si accipiant pticulariter erunt multe. Accipiendo tñ aliq̄tuluz gñaliter: ita etiā vt sub eis alie spēs inueniri possint solū sex. Et ita assignat Grego. 3i. moralium illas sex filias ire quas. s. noiauimus. Et tñ sub qualibz eaz pñt alie spēs magis pticulares accipi. Ut sub rixa intelligunt oia bella: z seditiones: z quecūq̄ lites que non cōsistunt solo vbo: z sub hīs est homicidiuz: z vulneratio: z oia dāna realiter inflicta q̄ ex ira ꝓueniant. Ut exustio agrorū: domorr deiectio z silia. Jta de alīs spēbus dici pōt. Et tñ visis istis sex poterimus de qbuslibet alijs videre ad qs ista reducunt. Nam iste sex filie sunt quasi sex spēs imediate constitute sub ira: ls non sunt vere spēs: z deinde sub illis distinguunt alie spēs: sicut dicimus in pdicamento qlitatis: qđ p quattuor spēs diuidit z rursus quelibet illarū diuidit nō solum in spēs alias: ſz etiā in genera. ¶ Tenēdo aūt istas sex filias imediatas ire sufficientia eorr pōt accipi sic. Jra. n. aliqñ ꝓsistit in solo aio: aliqñ per vba exprimit z ibi sistit: aliqñ vero vsq̄z ad factuz ꝓgredit. ¶ Primo mō pñt duo vitia cōsiderari in ira: quorr vnum accipit ex pte eius cui irascimur. Et istud vocat indignatio inq̄tuz ꝛ illū cui irascimur mouemur quodā motu fero intra cor nrm: cum illū reputemus vt quoddā malū z nociuū. Et vocat indignatio q: indignū iudicamus q̄ ille nobis iniuriā intulerit: siue q: non merebamur: siue q: ille non erat talis q posset iniuriā inferre: vtpote si erat pue aut vilis ꝓditionis: vel q: erat talis a quo nō iniuriam ſz bñficium expectabamus: vt si erat amicus: vel nobis ꝓiunctus sanguine: aut a nobis bona passus z filia: pp q̄ indignū hō iudicat se recepisse iniuriā ab alio. Et istud est motiuum

tiuū maiozis ire. Unde nō tam grauiter iraſceremur ſi alius iniuriā intuliſſet. pſ. 54. Si inimicus meus maledixiſſet mihi ſuſtinuiſſem vtiq;. Tu vo hō vnanimis dux meus ⁊ notus meus: q. d. Si inimicus feciſſ3 iniuriā nō haberē cā3 ira ſcendi: q; ſuū erat nocere. Quia tñ amicus ⁊ vnanimis mihi nocuit tollerandū nō eſt. Jnq̄tuz ḡ iſte motus iracundie exacerbaſ pp aliquā indignitatē quā hō reputat: vocaſ indignatio. ¶ Aliud vitiū in ira pōt accipi in cozde ex pte ipſius iraſcentis: ⁊ iſtud eſt ſm q̄ cogitat diuerſas vias vindicte ꝯ eum qui ſibi nocuit: ⁊ talibus cogitatōibus aīus ſuus ſplef. Et ſicut q̄ aliqua res nō hñs ſpiraculū vento implef: tumida reddiſ. Jta aīus cogitationib⁹ impletus: cuz nōdū ille in actū exierint: tumidus eſt: vl' oř hře tumoze: ſicut dixit heli. ad Job plenus ſum ſmonibus: ⁊ coartat me ſpūs vteri mei. En venter meus q̄ſi muſtū abſq; ſpiraculo: qō lagūculas nouas dirūpit. Loquar ⁊ reſpirabo paululū. Job. 34. Et de iſto tumoze mentis oř. Nūqd ſapiens implebit ardoze ſtomachū ſuū. Job. 15. Et vocaſ ibi ardoz tumoz mentis: q; q̄ hō varia cogitat in vindictā ꝯ alium: ipſemet per irā ſuā ardet. ¶ Secundo mō cōſideraſ ira ꝓut oñditur in oze. Et ſic eſt duplex deozdinatio. Una ſz quā hō in locutione oñdit irā ſuā p verbum nō ſignificans aliqd determinate: ⁊ tñ ex mō loquendi irati ſignat indignatiōez aliquā vel ꝓtēptuz: aut q̄ocūq; ad iniuriā oř. Sicut xps dixit in lra: qui dixerit fratri ſuo racha: que apud hebreos eſt dictio nihil ſignificans. Et quantum ad hoc vna ſpecies ire ſumitur que oř clamoz inq̄tuz ex ira aliqs clamat emittens voces ꝓfuſas: ſz ſolū exprimunt iram mentis ⁊ appetitū vindicte vel querelā. ¶ Alio mō exprmit quis irā per vocē ſignificatiuā. Et tunc ſi fuerit vox iſta ꝓtra deū cum hō interdū iraſcit vocabiſ blaſphemia. Si aūt fuerit ꝯ primū vocabiſ ꝓtumelia. Et ſic ſunt tres filie ire ī voce. ¶ Tertio mō cōſideraſ ira vt exterius prūpit in factum: ⁊ q̄tuz ad hoc accipiſ vna filia ire que oř rixa. Et per hāc intelligunt oia nocumenta que real'r ꝓmo inferunt ex ira: ⁊ iō pinet ſub ſe iſta multas alias ſpēs ſm varios modoſ nocēdi. ¶ Ad primū dom q̄ blaſphemia: tam ad irā: q̄ ad ſupbiam ptinere pōt. Nam ira ꝓcedit aīo turbato. Et ideo ſi qs ꝯ deū ex turbatione aī prūpat in vba que inducant aliquā irreuerentiā: erit blaſphemia ptinens ad irā. Supbia aūt non ꝓcedit ex aī turbatione: ſz ex elatione. Jō ſi qs deliberato aīo ſine illa turbatione prūpat in vba ꝯ deum: eſt blaſphemia ptinens ad ſupbiā. Et eſt tunc grauiſſimū vitiū: q; tunc ſe hō ꝯ deum erigit directe. De hoc ecc. x. initiū ſupbie hois eſt apoſtatare a deo. i. recedere a veneratione eiuſ. Qō valde fit per blaſphemiā: ſm quā non ſolū recediſ ab eius veneratione ſz etiā exprſſe irrogaſ ei iniuria. ¶ Ad 2m dom q̄ odiū nō hz determinataz cām. Nam aliq̄ naſciſ ex ira: ⁊ aliq̄ non. Et tñ q̄ ex ira naſciſ non hz ipſam irā tanq̄ cām primā: ſz propie oriſ a triſticia. Et q; etiā a triſticia oriſ pōt dici oriri odiū ab ira. Aliq̄ tñ oritur odiū a triſticia vbi ira nulla eſt: ſic cuz quis triſtaſ de aliquo malo ex eo q̄ eſt ſibi diſcōueniens potent odiſſe iſtud lz non iraſcaſ. Sicut ille qui odit latroneſ a qbus nihil vnq̄ paſſus eſt: q; tñ reputat latrones aliqd malum eſſe ⁊ diſcōueniens ſibi triſtaſ de illis q; ſunt: ⁊ ſequitur odium ex hoc. ſ. inq̄tum vellet illos pire vel incidere in multa mala: ⁊ tñ non pōt iraſci illis cū non putet ſibi aliq̄ fuiſſe inflictum aliqō malū ab eiſ. Ob hoc ḡ poniſ triſticia tanq̄ ꝓpria cā odij: ⁊ nō ipſa ira. Et q; accidia eſt triſticia quedaz fuit ꝓuenieti⁹ q̄ ponereſ odiū ſub accidia: q̄ſ ſub ira. ¶ Ad tertiū dom q̄ tumoz mentis nō eſt ipſa ſupbia: nec aliq̄ filia eius: ſz eſt qdam conatus vel audacia hois tentantis aliqua magna facere ad inferrendū vindictaz. Et ptinet iſte tumoz mentis aliquo mō ad audaciā que eſt vitiū oppoſitū fortitudini. De hūs ſctūs Tho. Fa Fe. q. 158. arti. 7.

¶ An ira habeat aliquod vitium quod ſibi opponatur per modum defectus. Queſtio. CXLIIII.

Queritur an ira hēat aliqō vitiū qō ſibi oppona tur per modū defectus. ¶ Dicūt aliq̄ q̄ non: q; nō vocaſ vitioſum iſtud per qō hō aſſimilaſ deo: ſz qui eſt oio ſine ira deo ſimilaſ qui cuz tranqlitate oia agit ⁊ ſuauitate quadā. Sapie. 7. Attingit a fine vſq; ad finē fortiter: ⁊ diſponit oia ſuauiter. ¶ Jtē nō eſt vitioſus defectus illius rei q̄ ad nihil vtilis eſt: q; ſolus defectus boni eſt vitioſus: ſz motus ire ad nihil vtilis eſt: vt ꝓbat Seneca in lib. de ira. ḡ defectus ire nō erit vitiū. ¶ Jtem malū hois: vt ait dio niſius eſt eſſe ſine rōne: ſed ablato oi motu ire: adhuc manet hoi integrū iudiciuz rōnis. ergo defectus ire non eſt vitium. ¶ Dom q̄ effectus ire eſt aliq̄n vitiū ſicut dicit Chriſo. ſup Mat. q̄ qui cū cā non iraſciſ peccat. Patiētia. n. irrōnabilis vitia ſeminat: negligaz nutrit: ⁊ nō ſolū malos ſz ēt bonos inuitat ad malum. ¶ Pro hoc conſiderandū q̄ ira pōt accipi dupl'r. ſ. pro paſſione: vel pro pctō. Jra nāq; ſm primā ſignificationē nois paſſionē ſignat vt oř. 4. ethi. c. de māſuetu. ſ. Paſſio qdem eſt iracūdia: facientia aūt multa. i. illa que faciūt ſiue ꝓuocant irā multa ſunt. Si aūt accipiaſ ira pro paſſione: non hz ipſa vitiū aliqō oppoſitū: ſz in ipſa accipiſ magis ⁊ minus: ⁊ vtrūq; eſt vitupabile. Nam defectus ⁊ ſupabūdātia in moralibus ſp dicunt aliqd vitupabile: paſſio tñ ſm ſe non eſt laudabilis nec vitupabilis: vt oř. 2. ethi. Jō ipſa non hz vitium oppoſitū: ſz in ipſa ira poterit accipi magis ⁊ minus ſicut oř. 2. ethi. de oibus paſſionibus q̄ in eis inueniſ ſupabūdantia ⁊ defectus. Si autē accipiaſ ira pro pctō hēbit aliqō ꝯrium q̄ ſit defectus: ſicut in qualz paſſione aſſignam⁹ duo extrema que hñt nomen vitij inq̄tum ſunt ſupabūdantia ⁊ defectus. Et tunc ira vel iracūdia ſimpl'r non eſt nomē extremi vel peccati: cum ira ſolum dicat motuz iraſcendi. Sed ira ſci quando non opoꝛtet: vel plus q̄ opoꝛtet: aut maioꝛi tēpore q̄ opz: eſt nomē extremi. ¶ Alterū extremū eſt in defectu ⁊ iſtud eſt cōiter inoiatū: ex eo q̄ pauci repiunt hñtes iſtud extremū: vocaſ tñ per q̄daz ſuppletionē iraſcibilitas: vel inſenſibilitas: vt oř. 4. ethi. Et daſ ibi cā. ſ. Non iraſci. n. in quibus opz vr eſſe inſipientis: ⁊ qui nō iraſciſ vt opz: nec q̄ñ oz: nec q̄bus opz: vī nō ſentire nec triſtari. Jſtud aūt vituperabile eſt ſicut aliqō extremuz: qō eſt ſupabūdāter triſtari. Unde oř ibi: iniuriantez aūt ſuſtinere: ⁊ familiares deſpicere ſeruile. i. ꝓditio ſeruilis eſt ⁊ vitupabilis ſuſtinere oēm iniuriam. Nam ſuſtinere aliquā pōt eſſe iuſtū. Quia tñ alique ſunt iniurie q̄s ſuſtinere iniuſtū eſt velle illas ſuſtinere non ptinet ad manſuetudinē que eſt virtus circa iras: ſz ad q̄dā remiſſionē nālez ⁊ timiditatez: ſm quā nō audet qs inſurgere contra aliū. Naz cū ira ſit appetituſ vindicte ſurgit in aliqd tāq̄ in arduū: qui aūt, nullo mō iraſciſ: vr hoc hře ex magno defectu cozdis: qō ptinet ad ſeruos qui ſunt ſubi dñis in omni timoze: q̄s oz pati nihil retribuētes. Jō qui nūq̄ iraſcunt: recte ſeruiles appellant. ¶ Jſta duo extrema. ſ. ſupabūdanter iraſci qō ſolemus vocare iracūdiā: ſz nō ſit nomen paſſionis: ⁊ iniraſcibilitas q̄ eſt defectus: opponunt māſuetudini q̄ eſt virtus circa iras. Et tñ oř. 4. ethi. q̄ māſuetudo magis opponitur ſupabundātie q̄ defectui. Et daſ cā. ſ. q; nālius ē ⁊ humanius magis ipm punire q̄ remittere iniuriaz. Et in eo ad qō qs nāl'r inclinaſ magis peccabit q̄ in eo ad qō non inclinabiſ. Et pp hoc oz dari virtus ad reſtringēdū iſtud nāle deſiderium: ne ſit nimis inozdinatū per ſupabūdantiā. Sic pz circa delectationes tactus ⁊ guſtus: in qbus inclinaſ hō magis ad ꝓſequendū eas q̄ ad fugiendū. Jō tēpantia q̄ eſt medium circa illas: opponiſ magis intēpantie q̄ ſupabūdat in delectatiōibus: q̄ inſenſibilitati q̄ deficit: q; illa nō eſt nālis. ¶ Alia cā etiā tangiſ. 4. ethi. ſ. q̄ irati ſunt difficiles ⁊ ad vitam deteriozes. i. lz vtrūq; extremū circa iraz ſit vitupabile: tñ deterius eſt ⁊ difficilius ⁊ magis impediens humanā cōiationē ſupabūdantia iraſcēdi q̄ defectus. Q; per ſupabundantiā ire offendunt oēs qbus cōicam⁹: ꝓ defectū aūt nemo directe offendiſ niſi ipſemet q nō iraſciſ: ⁊ aliq̄n familiares ſui: ⁊ ipſi q ptinent ad eū: cū iniurias eoꝝ nō vindicet q̄ñ oz nec quo opz. Et in lz maxime eſt vitupabilis ipſe iniraſcibil'. Nā remittere ꝓpriā iniuriaz: vel nō aduertere ad eam vr ad q̄daz cozdis magnitudinē ptinere. Remittere tñ iniuriā familiariū vel ptinentiū ad nos q̄ſi nō aduertēdo ad illā: eſt vitupabile. Sicut oř. 4. ethi. q̄ iniuriātes ſuſtinere ⁊ familiares deſpicere: fuile eſt. Et ſic eſt vitupabile: ⁊ tñ modicū nocet eis qbus cōicamus. Supabundāter aūt iraſci valde nocet: ⁊ pturbat pacē politicā. Jō deterioꝛ eſt ſupabūdantia q̄ſ defectus. ¶ Amplius manifeſtaſ lz: q; circa defectū ire non aſſignant alique ſpēs: ⁊ tñ circa ſupabūdantiā aſſignant ab Ariſt. tres ſpēs. ſ. acuti: difficiles: ⁊ amari. Jn quo inuiſ q̄ totum malū ire eſt circa ſupabūdantiā: q; al's aſſignaret aliq̄s dūas vel ſpēs mali in defectu ire ſicut aſſignat tres ſpēs vel dūas circa ſupabundantiā. ¶ Dicit aūt pbs ibidē q̄ lz ſupabundans ⁊ deficiēs ſint vitupabiles circa irā: nō eſt tñ difficile determinare: qbus ⁊ q̄ſr: ⁊ in q̄to tpe iraſcenduz ſit: ⁊

q̄tus qui irascit peccat: vel recte facit: ⁊ qñ dicet deficere in ira. Jō aliqñ ipsos supabūdantes qui modicū supabundant laudamus vocantes eos viriles ⁊ potētes p̄cipari. i. aptos ad p̄incipatū: ⁊ videnť hr̄e animū. ¶ Deficiētes etiā modi cum interdū laudamus tā q̄z mansuetos: qui aūt multū deficit: vel multū excedit vitupabiľ est: ⁊ manifestus ē. ¶ Istud aūt est accipiēdo irā in seipsa ſm q̄ est passio quedā: q̄ in ea dař maius ⁊ minus: ſz ipsa nō hz p̄riū: q̄ idē non p̄riař sibi ipsi nec ptibus suis. Extrema tñ in illa ſm q̄ ꝓstituunt habitus vitiosos p̄rietatē hñt. Et tunc ira non dr̄ esse p̄ria alteri passioni. Nā inirascibilitas nō est p̄riū ire: q̄ aut iniracibili tas dicit purā negatiōez: vel p̄uationē oīmodā ire: aut defectuz in ira. ¶ Si p̄mo mō nō est p̄riuz ire: q̄ p̄ria semp sunt positiua. Maxime q̄ si aliq̄ passio p̄rietatē hz: oz q̄ alia passio sit sibi p̄ria: q̄ p̄ria sp sūt sub eodē genere. Et tñ negatio ⁊ affirmatio non ptinent ad aliq̄d genus: ⁊ sic nō erūt p̄ria. Jdē depositiuo ls p̄uatiuū dicat aliquo mō genus rōne for me cuiꝰ est ꝓuatio: ⁊ tñ nō sufficit hoc ad nāz p̄rietatis: q̄ ita p̄ria sunt sub aliq̄ genere q̄d p̄dicař genus de illis: vel inuenitur in eis q̄ditas illius generiſ. ¶ Si aūt accipiař iniracibilitas p̄o defectu in ira. ſ. q̄ nō est tanta q̄̄ta dz esse: vel nō tanto tpe q̄̄to dz: erit iniracibilitas ira quedā pua. Magnū aūt ⁊ puū nō variant spēm: iō ira magna ⁊ pua dicūt eandē spēm passionis. Et nō est p̄rietas in eis. Sicut nemo dicit albedinez triū graduū esse p̄riā albedini centū graduū: ls sint vt magna ⁊ pua albedo. Jnq̄tuz ergo ira passio est p̄rietatē non hz: ls alique passiones solū inquātuz sunt passiones hñt p̄rietatē: vt delectatio: tristicia: timor. ⁊ audacia: amor: ⁊ odium. Jn ira tñ q̄ est passio assignabiť p̄rietas: nō q̄ ipsa p̄rieť alteri passioni: ſz q̄ in ipsa. ſ. intra eius latitudinē inueniank extrema q̄ sibi p̄rienť: q̄ defectus ⁊ supabūdātia semp p̄riā tur. ¶ Et tñ tūc nō accipiunk iste extremitates vt sunt ptes ire: ſz per cōpationē ad rōnez per quā aliq̄d iudicař excedere vltra id q̄d rectū est: ⁊ aliq̄d deficit ab eo q̄d rectū est. Et tūc accipiť ira vt pcm̄ ⁊ nō vt passio: q̄ ira siue iracūdia dicit ira sci plus q̄̄ op̄z: vel q̄ocūq̄z excedere. Jniracibilitas dicit defectum quēdā in ira. ſ. iracsci minus q̄̄ recta rō iudicet. Quicqd aūt est p̄ rōnez vt hmōi pcm̄ est: q̄ est p̄ nām hois. ¶ Si tñ istud q̄d mālr est supabūdātia vel defectus in ira accipiař sine cōpatione ad rōnez: nō poterit vocari defectuſ nec supabundātia. Ut si dato aliq̄ casu iracsci in illo vt viginti gradibus sit supabūdantia: ⁊ iracsci solū in duobus sit defectus: ſ̄ est q̄ rō iudicat vltra duos gradus esse iracēdū: ⁊ ad viginti gradus nō esse pueniendū. Si aūt tollař rō: nulla erit causa q̄re iracsci in viginti gradibus sit supabūdantia: nec iracsci solū in duobus sit defectus. Naz extrema dñr p habitudinē ad mediū: oēs aūt ptes eiusdē passionis sunt eiusdē rōnis: iō non pōt in illis mediū assignari nisi ſm rōnez. Jō nece est ēt extrema accipi per cōpationē ad rōnez. Et sic in ira erit p̄rietas: vt in ea inueniť pcm̄: ſz nō inq̄tuz est passio. ¶ Nā ira inq̄tuz passio pōt dici magna vel pua: ſz nō supabūdans vl deficiens: q̄ ista sunt a rōne ſm quā inueniť recte agere: vel peccare in passione. Et tunc dōm q̄ oīs excessus in ira ē peccatuz: ⁊ oīs defectus ēt est pcm̄. ſ. nō iracsci q̄̄tū op̄z: vel non tanto tpe: aut nō tā vehementer. Et ſ̄ vez est tā ſm legē x̄pi que circa ſ̄ vr̄ esse sctissima: q̄̄ ſz doctrinā pho̅z: vel q̄̄cūq̄z traditionē humanā. ¶ Etiā si lex x̄pi dicat o̅randū esse p̄ inimico: ⁊ bñfaciendū ei. j. in lr̄a: tñ adhuc ſz eā aliqñ hō iracsci dz per irā q̄ est passio: q̄ dz hr̄e irā per zelū p̄ peccātes: q̄ maxime necia est platis vt oñdim⁹. s̄. q. 139. Nō hr̄e aūt irā in tali casu: pcm̄ est: q̄ sine ipsa pibit oē bonū: sicut dicit Chr̄iso. sup Mat. Si ira nō fuerit: doctrina nō pficit nec iudicia stāt nec crimina cōpescunk. Jpse ēt dicit q̄ q nō iracsciť cū cā peccat: q̄ patientia irrōnabilis vitia seminat: ⁊ negl̄iam nutrit. ¶ Dzia tñ stat in assignando supabūdantiā ⁊ defectū: q̄ aliquis ſm doctrinā pho̅z q magis indulget ire iudicabiť deficiens circa irā q̄ ſm legē x̄pi dicet esse in medio ⁊ hr̄e māsuetudinē. Et aliqs dicet māsuetus ſm phos q ſm legē x̄pi vocabiť supabundās in ira. ¶ Nulla tñ lex est: nisi oio irrōnabilis esset q̄ nō p̄cedat supabūdantiā ⁊ defectū in ira: q̄ alis ira eēt pcm̄: esſz oīs ira supabūdans: ⁊ tūc esſz nā male o̅rdinata: q̄ eēt aliq̄ passio nālis: cuiꝰ actus nūq̄z posſz esse bonus. Jstud aūt est falsum ⁊ valde irrōnabile: q̄ inducēdo per oēs passiones nāles q̄̄tūcūq̄z accidat actuſ illaz fieri aliqñ turpes: tñ nulla est cuius actuſ in aliq̄ casu licitus esse nō possit. ¶ Dico aūt passionibus nālibus: q̄ alique sunt non nāles: vt inuidia: ⁊ odiū. Jō ls actus istaz nūq̄z sint boni: nō est incōueniens maxime in inuidia: de qua dr̄. 2. ethi. q̄ mox notata malitia est inuoluta: ⁊ loq̄r de inuidia q̄ est gaudium de malo. Jra aūt ⁊ ꝯcupia sunt passioneſ pure nāles. Jō dicere q̄ ira in nullo casu essz licita esset dicere q̄ deuſ creauit in nobis aliq̄d malū. Et hoc est blasphemia. Etiā diceremus q̄ creauit aliq̄d oio supuacuū: cū in nullo casu possemus licite vti ira. ¶ Jō dom̄ est q̄ nece est cōem legē q̄̄tūcūq̄z bonā p̄mittere imo iubere irā in aliq̄ casu. Qui aūtē in illo casu non iratus fuerit peccabit per defectū. Ergo nece est ſm oēz legē accipi supabūdantiā ⁊ defectū in ira: ⁊ vtrūq̄z sit pcm̄. Dia p̄dicta intelligunk de ira q̄ passio est: q̄ in ea inueniť pcm̄ modo declarato. s̄. ¶ Aliter pōt dici q̄ ira dupl̄r pōt accipi. Jra ⁊ Unō mō ꝓut est actus simplex voluntatis: quo aliqs nō ex passione: ls ex iuditio rōnis penā infligit: ⁊ tunc defectuſ ire nihil aliud est nisi nō hr̄e voluntatē de puniēdo aliquē q̄̄to rō iudicat: vel nō tanto tpe. Et sic de alīs circūstantijs. Et ſ̄ modo maniᵐ est q̄ defectus ire sp est pcm̄. Et ita aliqñ accipiunt doctoreſ sacri. Sic. n. dicit Chr̄isostō. q̄ iracundia que cum cā est: nō est iracūdia ls iudiciū. ¶ Pōť tñ intelligiᵗ hoc dupl̄r. Uno mō q̄ sit in aliq̄ voluntas puniēdi aliuz solū pp rōnem: ⁊ non insurgat in eo aliq̄ cōmotio aī passionaliſ que p̄cedat rōnez nec ēt que sequař: ⁊ tunc ꝓpr̄ie dr̄ q̄ est iudiᵐ ⁊ non iracūdia. i. sola rō que iudicat facit ibi penaſ appeti: ⁊ non iracūdia aliq̄. ¶ Alio mō pōt intelligi q̄ rō iudicet alicui debere inferri penas p̄o malo cōmisso: ⁊ ad iudiciuz insurgat iracūdia tanq̄z minister exequens determinatū a rōe. Et tunc etiā dicēt esse nō iracūdia: ſz iudiciū: q̄ res notatur ab eo q̄d in ea p̄incipale est. Et tñ in isto actu rō fuit tā q̄z dirigens: passio aūt tanq̄z minister. Et etiā isto mō ꝓpr̄ie dr̄ q̄ iracūdia que est cū cā nō est iracundia: ſz iudiciū. i. q̄ iudiciū solū mouet ⁊ non iracundia. ¶ Alio mō accipiť ira ꝓ motu appetitus sensitiui: qui est cū passione ⁊ transmutatione cor̄ poꝛali. Et iste motus vr̄ seq ex necitate in hoīe ad motuz simplicez voluntatis. ſ. q̄ ex hoc q̄ aliqs eligit ſm rōnis iudiciū alteri penas inferre p̄o malo q̄d fecit: seq̄r necessario motus appetitus sensitiui qui est inferioꝛ seq̄tur appetitū rōnalez q̄ est supioꝛ: cum nāl̄r oꝛdineť vt inſr̄m eius. ¶ Et sic ls interdū hō qui pp̄ solā rōnez diffinienť vult alterū punire putet se nullā hr̄e iram. aliquā tñ hz p̄ñtez ad determinationez rōnis. Sz illa poterit esse taz pua q̄ nō sentiař. Et tunc dicim⁹ nullam oio esse irā: q̄ nullo mō appet. Et ita intellige q̄d. s̄. diximus de simplici motu voluntatis ad puniēdū. ¶ Aliq̄ aūt ad rōnez determinantē penas inferēdas seq̄tur ira tā q̄z minister que est manifesta: ⁊ aliq̄ est satis magna ſm determinationē rōnis: ⁊ tunc dicimus esse motū voluntatis cum passione. Et hoc mō ira nece ia est ls sit passio: ⁊ defectus i ea semp est pcm̄. Qꝛ cū ipsa ꝓsequař ad rōnez hoc mō non poterit esse defectus nisi sit defectus in rōne: ⁊ sic erit tūc iracibilitas que est extremū deficiens vt. s̄. diximus. ¶ Aliqñ autē accipiť iracūdia siue ira p̄o quadā cōmotione aī appetentis vindictā nō expectato iuditio rōnis: ⁊ tūc nece est q̄ in ira sit pcm̄: q̄ cum nō expectauerit ille motus iudiciū rōnis agit p̄ rōnez volendo punire quē non dz: vel qñ non: vel maioꝛi tpe: ⁊ sic de alīs. Agere tñ p̄ rōnez sp est pcm̄ in eis que ptinent directe ad moꝛes hūanos. ¶ Et isto mō solem⁹ vocare cōiter irā. ſ. qñ ipsa per se nō expectata rōne hominē mouet. et iō solemus in actione distinguere: q̄ aliq̄ agimus ſm irā vel ex ira: ⁊ aliq̄ ſm rōnez. Hoc mō ira nō soluz ē passio: ſz ēt est extremum supabundās q̄d ptinebit ad aliqua de tribus spēbus iracundoꝛ de qbus. 4. ethi. c. de mansuetu. ⁊ hoc modo appet quomō habeat contrarietatem in defectu. ¶ Ad ꝑmᵐ dom̄ q̄ hō per hoc q̄ nō iracsciť aliquo mō similať deo q nec hz actū ire nec passionē ipsaz: nec potētiā iracsibilē Et tñ nō imitať eū q̄̄tū ad actū: q̄ deus infligit penas ex iuditio rōnis. Hō tñ qui nō iracsciť ēt ſm rōnez penas nō infligit: q̄ si seq̄reť rōnē: aliqñ iracsceret. Etiā ista silitudo ad deū est magis dissimilitudo: q̄ deuſ nō iracsciť: eo q̄ est sibi p̄ nāz cū non hēat pōm iracsibilē: sicut est sibi p̄ nāz comedere ⁊ bibere: q̄ nō est aīal. Si tñ deus hr̄et potentiā iracsibilē: aliqñ iracsceret: cū nihil in eo fruſtra sit. Quod q̄ hō hēat viz iracsibilem ⁊ nūq̄z iracsatur: p̄ nām agit: q̄ nihil sibi fruſtra dedit. ¶ Ad secūduz dicendum q̄ motus ire ⁊ omnes alij motus appetituſ sensitiui sunt vtiles homini: ad hoc q̄ p̄ompt⁹ exequatur

exequat ea que rō dictat. Sicut videmus in omnibus rebus q facilius illa agimus ad que naturaliter inclinamur: ꝙ ea ad que iclinamur ex sola rōne. Et q motus appetitus sensitiui sunt aliqd nāle in nobis qn qs vsus fuerit eis velut istrumētis in opatiōe sua: vehemētius inclinabit cuz nā adiuuet rōnē. Nam ibi mouebit sensitiuus appetitus ad obm suum tanꝙ in quoddā bonū: nō vt est determinatuz a rōne: sed vt est obm suū: q appetitus sensitiuus nō pōt pcipere se moueri a rōne. Et q mouet ab obo suo sub rōne boni z finis: z ñ vt alterꝫ ordinat: mouebit delectabil'r. Sic qn alicui hoi iubet q faciat id in quo delectat: q tunc vehementer agit. Si enī ageret aliqd solū inquātū sibi iubet: forte eet sibi difficile cū nō appareret ibi rō aliqua pfectiōis: sed solū subiectionis. Cuz aūt agit aliqd in quo delectat: mouet sub rōne pfectiōis q ab obo pficit. Jdeo mouet vehemēter vel ītēse. Jsta est ḡ cā ḡre si opet qs ex rōne simul cū passiōe opat vehementer. Si aūt ex sola rōne: remissius: z difficilius opat. Jō valde p fuit z bene ordinatū fuit q darent motus passionales tanꝙ instrm rōni ad opandū circa aliqd: z iō nō sunt inutiles: z sic defectus eoꝝ sunt vitiosi. ¶ Sed dicet q nō est ꝓueniens rōnē opari per passionē: q cū qs opat ad finez illum ad quē passio ordinat sub ipa rōne: nō recte agit. Et tñ passio sp mouet in obm suū sub rōne finis: z nō vt est impata a rōne ergo erit icōueniens per illā opari. ¶ Dōm q si passio ē ꝑncipale mouēs z nō regulat rōne: pctm est. Qñ tñ rō est ꝑncipale mouēs q passio sit instrm suū: nō est irrōnabile. Naz lz ipsa passio nō moueat sub rōne instrī obedictis rōni z volūtati: hoc est q ipsa passio nō pōt pcipere se moueri a rōne p modū instrī nec alio mō. Sufficit igit rōi q ipa moueat passionē per modū istrī: lz ipa se moueri nesciat velut artifex mouet instrā: z deducit per ea effectū: z ipa nesciuit se moueri: z tñ nicolaus effect⁹ deducit. ¶ Ad. iij. dōm q eē sine ratione est malū hois: z tñ qui oīno est sine ira: ēt sine rōne ē aliqñ: cū interdū sit necīuz irasci. ¶ Nam in eo qui ordinate agit iudiciū rōnis: nō solū est cā simplicis motus volūtatis: lz etiā appetit⁹ sensitiui. Nā sicut ad iudiciū rōnis segtur nāl'r motus volūtat. Jta ad motū volūtat segt nāl'r mot⁹ passiōis si voluntas moueat circa aliqd qō sit obm alicuius passiōis z sic interdū eē sine ira est eē sine rōne scz quando requirit q hō irascat sicut interdū requirit: vt supra dictuz est. Et sic sicut remotio effectus est signū remotiōis iudicū ratiōis. De hīs scūs tho. ij. 2ᵉ. qōne. clvij.

¶ An species ire posite ab aristotele sint bene posite.

Questio. CXLV.

Queritur de spēbus ire quas assignat aristo. iij. ethi. ponēdo tres spēs. s. acutos amaros difficiles: an sint bene assignate. ¶ Dicūt qdā q nō: q dī q amari sunt quoꝝ ira difficil'r soluit: z multo tpe manet. Hoc aūt ad circūstātiā tpis ptinet. Possent ḡ ꝝ alias circūstātias ire assignari alie spēs eius. Et sic erūt plures qꝫ tres. ¶ Jtez dī ibi q irati difficiles siue graues dicunt: quoꝝ ira nō commutat sine cruciatu z punitiōe. Hoc aūt ptinet ad indissolubilitatē ire. Et tñ irā nō solui facil'r ptinet ad amaros. Jdez ḡ hīt amari z difficiles. Et sic nō bñ assignabunt iste species. ¶ Jtē ira hz supabūdātiā z defectū z vtrūqꝫ est vitupabile iij. ethi. ḡ in vtroqꝫ debēt assignari aliq spēs ire. Et tamē iste tres ptinēt ad supabūdātiā: z in ōfectu nō assignāt aliq species: ḡ nō assignant ꝓuenienter spēs ire. ¶ Jtē xps assignauit sup in īra tres gradus ire. s. q irascit frī suo. Et qui dixerit racha. z q dixerit fatue: z nō cōueniūt isti gradus cū spēb⁹ assignat ab ari. ḡ nō ꝓuenienter assignant. ¶ Dōm q iste sunt tres spēs iracūdoꝝ qꝫ assignat ari. z ptinēt ad supabūdātiā Nāl lz iracūdia sit passio: tñ qñ ꝓ pcto accipit sp dicit superabūdātiaz: z ipse defect⁹ dī irascibilitas: de q nullas ponit spēs. ¶ Prima spēs iracūdoꝝ est eoꝝ q vocant acuti: q irascunt qb⁹ nō oz: z magis qꝫ oz: z veloci⁹ z maiori tpe: z qñ nō oz: z sic de alīs circūstātiīs: lz nō eueniāt oīa ista simul sz per ptes: q malū nunqꝫ est ītegrū: nā eet ītollerabile. Jsti sic irascunt velociter: ita velociter irā dimittūt retribuēdo eis q bus irascunt: vel oñdēdo eis irā suā: z tūc gescūt. Jsti aūt licet in multis peccēt pcipue peccāt q velocit irascunt. Et ob hoc vocātur acuti: in extremo. i. multū ꝓpti ad irā. Sic coꝛpa acuta facil'r penetrāt. Et ex hīs segtur alia ꝓpetas. s. q irascant de oibus que pūt'aliq mō ꝓtristare. Dicit aūt q isti gescūt velociter. Q cū ira sit appetit⁹ vindicte: hīta illa nāliter segtur qes. Acuti tamē retribuūt vt dictū est: iō gescūt. Et dato q nō possint retribuere: saltē oñdunt irā suaz exterius scz per vocē clamādo vel cōtumelias dicēdo vel in gestu. Et per hoc ira aliquo mō euaporat: z cito cōsumit. Nam ira qn dam inflāmationē facit in sanguine per euaporationē felliꝭ. Et cuz illa inflāmatio z fumositas euaporet per voces: illi q clamāt: vel qui cōtumelias dicūt irā pdunt: q illā per hoccō sumūt. ¶ Dicit etiā q isti velociter irascunt. Hoc eni fit ꝓpter nature velocitatē. Dis eni ira hz quādā velocitatē: eo q fit per motū colere. Nō est aūt aliqs humoꝛ ita faciliter mobilis sicut colera: iō opz irā velocē esse. Sic dicit. vij. ethicoꝝ: q ira ꝓpter caliditatē z velocitatē nature audiēs non plene ꝓceptum ratiōis mouet cōfestiz ad punitionez. ¶ Quia tamē quidā sunt magis colerici qꝫ alij adhuc est differētia in velocitate motus ad iraz: q illi qui sūt calidioꝛes z ficcioꝛes velocius mouent ad irā. Et ꝓpter hoc. iij. ethi. de acutis solis dr q habēt velocitatē in ira. s. q excellentius illā hñt licz ceteri irati veloci atē habeāt. ¶ Scōa spēs est eoꝝ qui dicūtur amari. De qbus dicit aristo. q sunt difficile solubiles ab ira: z retinēt illā in se. Multo eni tēpoꝛe irascunt z tunc gescūt ab ira quādo retribuerint. Si aūt non potuerint retribuere habēt in se quādā grauitatē z afflictionē z sunt molesti sibiipsis z amicis. Jsti dicunt amari ab amaritudine. i. tristitia quā habēt. Quia ita est tristitia in aio sicut amaritudo in gustu. Fit autē istis amaritudo: q tristitia ꝓ iniuria infligta grauat eos qꝫ diu nō retribuūt. Et qa si contingit eos lōgo tēpoꝛe tenere iraz affligūtur valde per tristitiā quam semper habēt. Jdeo amari vocant. ¶ Jsti eniz sunt difficile solubiles: q nō possunt solui idest ꝓdere irā nisi retribuāt vel digerat ira in eis. Si eni retribuerint: nō solū ira cessat: sed consequit delectatio. Sicut dicit aristo. Punitio eni quietat impetū ire: delectationē ꝓ tristitia faciens. Si aūt nō retribuunt: nō possunt solui ab ira nisi per hoc q in eis digerat: nā dicit q retinēt eaz in se. Naz si oñderēt eaz: etiā si nō retribuerent euaporaret cito z cessaret. Et tamen per hoc q manet absc̄dita hz vires ad manendū longo tēpoꝛe: sicut ignis q ē absconditus longioꝛi tēpoꝛe manere pōt. Sic dicit Gregoriꝰ v. moraliū: q ira per silētiū clausa intra mentē vehementius estuat. Et ꝓpter hoc dr. iij. ethi. q acuti velociter soluuntur ab ira z gescūt: q reddūt vel manifesti sunt idest q retribuunt puniendo vel manifestant irā in verbis: z vtrūqꝫ eaz minuit: aut cessare facit. Amari aūt nō ostēdunt eā: ideo nō pōt tolli nisi per hoc q in eis digerat. Et tamē ad digestionez intra aium idiget longo tēpoꝛe. Sic dicit ibi ari. Jn ipso autem digeri iram tēpoꝛe indiget idest lōgo tēpoꝛe. Et dicit etiaz ibi q non suadebit ipis aliqs idest nemo poterit suadere eis q ab ira recedant. Et hoc fit q non sunt manifesti idest nō oñdunt irā suā exterius. Et cū nemo illā cognoscat nemo illis suadebit eā dimittere. Etiam q ipsi habēt tristitiā continuatam z ꝓpter istā habēt irā. Jdeo qdiu tristitia manserit nō poterit auferri ira. Et tamē tristitia non pōt auferri nisi p delectationē ꝓtrariā que fit per vindictā: sicut ibi dicit q punitio quietat impetū ire delectationē ꝓ tristitia faciens. Vel si nō est ista delectatio: opz irā z tristitiā per se ipsaz deficere. Et hoc est per digestionē eius. ¶ Jstis eni duob⁹ modis aliqua res deficit scz a cōtrario suo vel ex defectu ꝑncipioꝝ suorum: sicut caloꝛ extinguitur per frigus vel per defectū materie in qua cōseruat. ¶ Jsta aūt digestio ire z tristitie ꝓprie dicit: q aliqd coꝛpale est qō digeritur scz quedaz inflāmatio facta in sanguine per euaporationē felliꝭ vt dictū est. Jstō autem longo tēpoꝛe fit: z etiā cū difficultate magna. Jdeo dicit q isti sunt molestissimi sibi z amicis. Nam cum habeant intra tristitiam cōtinue non possunt gaudere in aliquo exteriori. Jdeo vltra hoc q affliguntur a tristitia: ipsi etiam se affligunt inquantū ex vna tristitia qꝫ habēt fit eis occasio ad habendū multas alias. Etiam sunt molesti amicis quia actus amicoꝝ est delectabiliter conuiuere vt patet octauo z nono ethicoꝝ. Jsti autem cum sint intra se tristes: cum⁹ amicis letari non possunt: sed potius eis tristitias inferunt: quia amici tristantur de tristitiīs amicoꝝ. ix. ethicoꝝ. ¶ Tertia species est eoꝝ qui dicuntur difficiles: z isti habent multas conditiones amaroꝝ de quib⁹ diximus. Nam irascuntur de qbus nō opz: z magis qꝫ opz: z maiori tempoꝛe: z etiam qñ nondum retribuerint tristantur sicut amari. Sed differunt ab eis: quia istis etiam si ira longo tempoꝛe manserit

nunqꝫ

E

nunq̄ soluit nisi retribuerint. Jn amaris aūt aliq̄n tollit ira sine retributiōe. s. qn̄ digerit per longū tp̄s. ¶ Rō oꝛie est qz amari hñt irā pp tristitiā: z p̄n̄r respiciunt tristitiā: z non appetunt vindictā p̄n̄r sed solū vt getēt tristitiā inflictā. s. auferendo eam: sicut dictū est q̄ punitio getat ipetum ire delectationē pzo tristitia faciēs. Si ergo cōtingat tolli tristitiaz sine vindicta: nō curāt de vindicta. Cōtingit tñ irā digeri tēpoze z hoc est tolli tristitiā: ergo possunt getari ab ira sine retributione. Difficiles aūt attendunt p̄n̄r vindictā: z nō ipsaz tristitiā. Jdeo etiā si cōtingeret tolli tristitiā vel fieri digestionez p lōgum tp̄s nō tolleret ira: cū ipsi directe appetāt vindictam. Jō motus eoꝛ nō p̄t getari nisi per vindictaz. Et tñ ꝑpe loquēdo in difficilib⁹ nō degerit ira: ipsi enī hñt desideriū vindicte p̄n̄r. Cum g̃ istud maneat: ira nō minuit. Secus aūt in eis qui retributionē nō desiderāt p̄n̄r: qz cū ad eā nō attēdāt minuit paulisp impetus ire. ¶ Dicit aūt ira digeri quātū ad duo. Unū est q̄ ipsa inflāmatio: z cōmotio interius facta: cū fuerit qdā feruoꝛ coꝛpalis paulisper cessat: sicut olla feruēs si auferat ignis totus paulisp residet quousq̄ tota ebulitio z caloꝛ auferat. ¶ Scōm est ipsaz tristitiā que durat per memoriaz iniurie: per ipsi⁹ obliuionē deleri. Nam cū taz tristitia quā ira sunt pp iniuriā illatā vel extimataz: quādiu manserit apud aliquē memoria iniurie: z reputauerit esse iniuriā: manebit desiderū vindicte. Si aūt memoria iniurie totalr auferatur: nō poterit manere desiderū vindicte. Si aūt nō tollat p̄t diminui qz in p̄sentia rei existimat ipsa maioꝛ q̄z in absētia. Jdeo qn̄ qs actualiter suscipit iniuriā: maioꝛem eē existimat eā: q̄z postea succedēte tpe: eo q̄ minuit existimatio p absentiā z diuturnitatē tp̄is. Sicut amicitia minuit pp absentiaz amicoꝛ diuturnā imo aliquando tota perit: sicut dr. viij. ethi. q̄ absentia si diuturna sit obliuionē amicitie facere videtur. Etiā ira z existimatio iniurie maioꝛ est in p̄sentia iniuriantis. Ut pz in eo qui a lōgo tēpoze suscepta iniuria: nunc de nouo videat iniuriātē. Nam turbat magis z reputat iniuriam maioꝛē q̄z paulo ante hoc reputabat. Nō quidē q̄ aliqua iniuria de nouo inferat: sed qz memoria per p̄sentiā rei foꝛtificatur: que per diuturnā absentiā fuerat debilitata. Jste g̃ sūt tres spēs iracundioꝛ quas aristo. assignat. ¶ Alij etiā similiter assignāt. s. damascenus z Grego. nisenus: dicentes esse tres spēs ire. s. felleā: z maniā: z furoꝛē. ¶ Dicūt felleā eē p̄n̄cipium ire: cū ira a felle⁹ p̄ncipiū hēat: cum sit quedā inflāmatio sanguinis ex euaporatiōe colere vt dic̄ damascen⁹. Et ista attribuit illis quos acutos vocat aristo. qz illi habēt p̄ncipiū ire: per hoc q̄ veloces sunt ad irascendum. ¶ Mania ē quā nos vocamus insaniā: z dr a manēdo: qz longo tēpoze manet ita vt trāseat in vetustatē. Et ista est iracūdia illoꝛ quos aristo. amaros vocat. Nam dicit q̄ isti sunt difficile solubiles z multo tēpoze irascunt: qz ad hoc q̄ ira digerat in eis tēpore indigēt. ¶ Furoꝛē aūt dicūt esse irā que suppliciuz desiderat: z tēpus ad illud obseruat. Et ista ira cōuenit illis q̄s ari. difficiles vocat: qui nunq̄ soluunt ab ira nisi retribuerint.

F Alia positio spēz ire p⁹ spēs.

2. spēs.

3. spēs.

G

¶ Considerandū q̄ ira vt supra dictū est pōt considerari vt passio vel vt peccatū. Et vtroq̄ mō cōpetunt eis iste spēs: z tñ differēter. Nā vt est passio cōsiderant spēs in ea solū vt addunt quādā magnitudinē: in qua assumit aliq̄ oꝛia constituens istas spēs. Et tunc si cōsideret ira in oꝛdine ad p̄n̄m suū: sic est spēs amaroꝛ. Nā ira oꝛit ex tristitia. Ex hoc enī q̄ qs tristatus est per iniuriā illatā desiderat vindictā. Et ista tristitia cōsiderāt in amaris: qui nō cruciant p̄n̄r pp desideritz vindicte: sed pp afflictionē quā tristitia eis infligit in manendo sibi. ¶ Si vo cōsideret quātū ad id ad qō ira mouet: sic ē spēs difficiliū. Nam ira mouet ad vindictā qz nihil irat⁹ desiderat in quātū hmōi nisi vindictā: hec aūt difficilib⁹ cōuenit quia nūq̄ cōmutant ab ira: nisi retribuerint. De hȳs dictuz est. s. q. cxxxvij. ¶ Si aūt cōsideret ira vt est pctm̄: accipientur spēs in ira inquātū varie cōtingit per irā recedere a rectitudine rōnis. Recedit aūt per supabūdantiā z defectū. Jp̄e tñ defect⁹ nō est ꝓprie nominat⁹: licet large voceť iniuscibilitas: iō in eo nō inueniunt noīa aliquaꝝ spēz. ¶ Unde ēt si alique spēs ire reperirent in defectu: nō hr̄emus noīa p illis. Illa cā est: qz defectus in ira est q̄si cōtra naturā retribuere aūt z vindictā appetere est nāle vt dr. iij. ethi. s. humaniuꝰ enīz punire. s. q̄z remittere. Pauci ergo z rarissimi in hoc peccant. Jō spēs nō sunt cōstitute pro illis. Naz spēs in iracundȳs cōstitute sunt per aliq̄s dr̄as manifestas. Et hoc qz circa iracūdiā multi peccant z sepissime. Jn defectu autez rari peccant z rarissime iō nō sunt manifeste differētie peccātiuz vñ nō potuerūt cōstitui spēs in defectu nec noīa inueniri: ꝫ solū ipe defectus vocat iniuscibilitas: istaz rōnē tāgit aristo. iij. ethi. ¶ Si aūt cōsideremus sup abūdātiā i ira multȝ modis cōtingit aliquos peccare circa irā tñ p̄cipue peccatur per tres modos. ¶ Unus est si qs facilius aut velocius iraſcat q̄z debet: siue iraſcat quibus debet siue qbus non debet: siue maioꝛi tēpoze siue nō: z sic de alȳs circūstātȳs. Est ista facilitas in eis modus peccādi gn̄alis ꝫ oēs circūstantias. Et ab ista facilitate vel leuitate iraſcēdi accipit nomē p̄me spēi scilz acutoꝛ: qz sicut coꝛpa acuta faciliter penetrant: ita isti facilit z ex q̄cunq̄ leui cā iraſcunt. ¶ Alius modus est peccandi per durationē ire. Qz per hoc vt aliqui ex tristitia iraſcunt maioꝛi tēpoze q̄z debēt retinēt iram: siue iraſcant quibus debent: siue nō: z quātū debēt: vel pro qua re debēt: z sic de aliis circunstantȳs. Est enī iste modus qdaz peccandi: qz vltra oēs alias circūstātias est iste spāles modus cōsideratus circa irā. Jō siue in illis qui iniuste iraſcunt: siue in eis qui iraſcuntur iuste: retinere irā longo tēpoze. s. maioꝛi q̄z opz pcm̄ est: z ꝓuenit eis vt dictū fuit ex tristitia que in eis est: z quousq̄ illa cesauerit: nō p̄t ab ira solui. ¶ Tertius modus peccandi in ira est per obstinatuz aīum vindicte. Et iste modus pōt adiungi cū oībus circunstantȳs: siue qñ qs iuste iraſcit: siue qñ qs iniuste. Nā vtroq̄ mō illicitum est hȝe aīuz obstinatū ad vindictā. Et maxime qñ qs iraſcit iniuste. Et istud ptinet ad difficiles: qui nō cōmutant ab ira nisi retribuerint. Et sic cōueniēter distincte fuerūt iste tres spēs in ira: siue vt est passio: siue vt est pctm̄. ¶ Ad p̄m̄ dōm q̄ amari nō accipiūt p̄n̄r per circūstantiā tēpoꝛis. s. per hoc: q̄ lōgo tēpoze iraſcunt: ꝫ per quandā firmitatē quaz habēt in ira ex cā sua pmanente scz ex tristitia. Et cū dr q̄ per oēs circūstātias possint distingui spēs ire: dōm q̄ nō cōsideraꝝ aliqua spēs istaꝝ per aliq̄s de circūstantȳs gn̄alibus que possunt eē circa actuz. s. qñ: z vbi qual'r: z pp qd: z sic de alȳs: de qbus pz. iij. ethi. Sed cōsiderantur spēs iste per habitudinē ad aliquos modos spāles ire. s. quātū ad p̄ncipiū suū: vel ad cām: vel ad obiectū: vt supra dictū est. Et hoc inquātū est illa passio: vel inquātū est pctm̄ per alios tres modos spāles peccādi in ira: vt supra dictū est. ¶ Ad. ij. dōm q̄ amari z difficiles habent inter se aliqua cōia: dīnt tñ ex motiuo. Nam amari retinēt irā lōgo tēpoze pp tristitiā que est cā ire: z manet in eis diu. Difficiles aūt retinēt irā ex desiderio vindicte que est obiectū ire. Jdeo quousq̄ retribuerit nō cessat ira vt dictuz est. ¶ Ad. iij. dicēdum in ira reperiť supabundātia z defectus. Spēs tamē ire solum ponūtur in superabundantia: qz in defectu raro contingit hoiem peccare: z sic pctā sunt ibi innoīata: vt supra dictum est. ¶ Ad. iij. dōm q̄ xp̄s assignauit in ira potius tres gradus q̄z tres spēs. Et cōsiderantur nō ex pte modi vel cōditionis alicuius ire: sed ex pte effectus. Unde distinxit eam quātū ad hoc q̄ ira aliqd facit in aīo z aliquid in voce aliquādo distincta z aliquādo idistincta: q̄re aūt in plures gradus nō distinxerit cū ex parte rei non posuerit irā: dicet ifra q. clv. Species aūt assignate per aristo. assumunt ex cōditionibus qbusdam ire: ideo cōueniēter assignate sunt.

¶ An vituperabilioꝛ sit ira q̄z cōcupiscētia. Q. CXLVI.

Queritur de cōparatiōe ire ad cōcupiscentiā: an vituperabilioꝛ sit ira q̄z cōcupiscentia vel ecōtrario. ¶ Dicendū q̄ tā ira q̄z cōcupiscētia sunt passiones: z ꝫ se nō sunt vituperabiles qz al's qñcunq̄ homo cōcupisceret vel iraſceret eēt vituperabilis. Qd falsuz est vt pz. ij. ethi. Uituperant aūt deficientes z supabundātes circa eas. Et tunc est dubiuz in qua earū est hō magis vituperabilis. ¶ Est dōm q̄ possumus cōsiderare passiones istas p accidens ideſt qz accidit actus earū eē aliquādo multū vituperabilis: z aliquādo paucū. Et hoc modo poterit eē turpioꝛ interduz ira cōcupiscētia: z interduz ecōtrario: fm q̄ varie cōtingit peccari per eas: qz tñ hoc est per accidens nō est aliq̄ certitudo. Considerando autē istas passiones ex seipis: siue ex cōditiōibus ꝓpꝛiis ipsarū dicendū q̄ cōcupiscentia ē turpioꝛ q̄z ira vt ꝓbat Aristo. viij. ethi. c. viij. iducēs quatuoꝛ rationes ad hoc. ¶ Prima est quia ira audit aliqualiter rationem: z consequitur eam: concupiscentia autem non audit. Et tamen audire rationem aliqualiter est laudabile. Naz in passiōibus nō est aliqd vitupabile in magis: aut min⁹: nisi i

quātū

quātū recedit a rōne. Illud ḡ qō magis rōnez audit: erit minus vituperabile: qz minus recedit ab ea. Hoc aūt oñdit qa ira audit rōnez a ꝑn°. s. qz ipsa manifestat iuriā vel cōtēptuz fuisse factū. Et tūc ira ꝯcludit q̄si silogizādo: q̄ oppugnāduꝰ est ille qui iniuriā intulit: nō tñ audit ira totaliter rōnē ꝓpter velocitatē nāe: qz ante q̄z rō determinet an iraſcēdū sit ꝓ iniuria illata: vel qō: aut quātū: vel quāto tpe: ira mouet ad vindictā: z sic peccaī in ope nō audita rōne. Nam si eā audiret oño: iā nō eēt passio. Et ponit exēplū ad hoc de ministris velociꝰ qui anteq̄z audierint totū p̄ceptū dñi mouenī ad ꝯoperandū: z peccāt in opatiōe. i. errāt: qz nesciūt modū operādi cum nō audierint totū p̄ceptū dñi. Ad exēplū ponit de canibus qui pp velocitatē nāe ad iraſcendū: mox vt ſonitū audierint latrāt: z postea errāt: qz inueniētes eē dñm vel aliquem notū qui ſonitū fecit latrare ceſſant. Cōcupiſcētia aūt nō audit rōnē aliq̄ mō: ſed mox vt audierit per rōnē vel per ſenſuz eē aliqd delectabile mouet ad fruitionē. ¶ Sed diceī q̄ i ꝫ nō magis audit ira rōnē q̄z cōcupia: qz mox vt rō vel fantaſia dixerit ꝓceptū eē factū: ira mouet ad oppugnādum. Et ſic cōcupiſcētia cū fuerit dictū per rōnē vel ſenſuz eē aliqd delectabile mouet ad illud. ¶ Dōm q̄ ira audit rōnem: qz ꝫ ira mouea imediate: vt rō dixit eē factū cōtēptū nō mouet niſi vt adiuuās rōnem z q̄ſi cōplens ſyllogiſmuz eius. Jō dī. vij. ethi. q̄ rō vel fantaſia mouētur q̄m iniuria vel cōtēptus maniſeſt auit. Hoc aūt quēadmodū ſyllogizās q̄n oz talē oppugnare cōfeſtim iraſcit: q̄ſi dicat. Syllogiſmuꝰ ſic fieri debebat qui iniuriā infert oppugnāduꝰ ē. Rō eni oñdit iſtā ꝓpoſitionem minoꝛē. ſ. iſte iniuriā itulit. Maioꝛ aūt de ſe cōſtat: ꝯcluſionē aūt nō adiunxit: ſed ipſa ira cōpleuit eā: incipiens moueri ꝑ illū qui iniuriā itulit: q̄ſi per hoc dicēt: ḡ iſte oppugnāduꝰ eſt. Uñ ira nō per ſeipaz mouet: ſed q̄ſi i ſubſidiū rōnis: z ꝓtinuādo ſyllogiſmū eius. ¶ Concupiſcētia aūt non adiuuat rōnez: nec cōſequit eā q̄ſi ſyllogizās: ſed mox vt audierit eē aliqd delectabile mouet ad fruitionē. Et ex hoc q̄ mouet: ad fruēdū: apparet q̄ nō mouet vt obediēs rōni nec vt adiuuans eā: ſed vt deſiderās finē ſibi ꝓpriū: eo q̄ delectabile hz rōnē fruibilis: z cōcupiſcētia q̄n mouet in illō mouet ſub rōne finis: z nō q̄ſi ſubſeruiēs rōni voleti ad illud adducere. Secus aūt in ira: qz obm ſuū nō eſt aliqd fruibile ſed potius nociuū. Jdeo nō mouet in illud ira q̄ſi pp ſeipſaz: cū non habeat aliqd fruibilitatis in ſe: ſed vī q̄ agat vt rōni obediens que mouet ad repellendū nociuū. ¶ Et hoc magis oñdit qz ira ſemp mouet ſub rōne iuſti. Et impoſſibile eſt aliter mouere. Naz ira appetit vindictā: z illa eſt q̄daz retributio ꝓ malis factis. Retribuere aūt penā ꝓ culpa ad iuſtitiam ꝑtinet. v. ethi. Et ſic ſub rōne iuſti ira appetit vindictā: ꝫ aliqn erret. ſ. qz nō eſt iuſtū illā appetere: vel in tanta quātitate appetere. ¶ Et apparet hoc magis qz dicit. ij. rheto. c. ij. q̄ ſi irati putent nocētes ſibi fuiſſe ſufficiēter paſſos ꝓ malis que itulerunt: amplius nō iraſcunt. Et ſic apparet q̄ irati mouentur ad inferēdū alicui penā: ſolū in quātū putāt eē debitā. ¶ Jtē ꝑ hoc qz iratꝰ nō deſiderat penā in imenſuz: ſed aliqn faciat. ij. rheto. c. ij. Et tñ ſi nō deſideraret eā ſub rōne iuſti: nō ponet in ea aliquā mēſurā: ſed q̄to eēt pena grauioꝛ: tāto magis iratus gauderet in ea: z mouereī ad ipaz. Qz qn aliqd ꝓpter ſeipm appetit ſine mēſura appetit vt dī. j. politico. ¶ Et ponit exēplū in auaris qui pecunias pp ſeipſas appetunt in quātū vī eis bone z pulcre etiā nō hita relatiōe ad aliquez vſuz. Jō in imenſuz diligūt pecuniā. Et q̄to fuerit copioſioꝛ pecunia tāto eā plus appetūt: z vellēt ifinitam ſi habere poſſent. Uñ Salomō dicit. Auarꝰ nō iplebit pecunia eccleſi. v. Iratus tñ nō appetit penā in q̄cūq̄ magnitudine qz ēt ſi poterit multū nocēre: qn putauerit ſatiſfactū eē: ceſſat ira z iam miſereī. ij. rheto. ḡ nō mouet iratꝰ ad penā iferēdā pp ſe ſed inquātū pena iuſta reputat. Et tñ eē aliqd iuſtū vel iniuſtuz mēſurat per rōnē: ḡ ira nō mouet ad vindictā niſi vt obediens rōni: ꝫ ipa neſciat ſe obedire: cū nō ſit virtꝰ ꝓceptiua. Cōcupiſcētia aūt nō mouet ad delectabile tanq̄z ſequēdo rōnez qz tunc moueret ad illud iquātū iuſtū eſt delectari: z nō moueret ſub rōne finis. Mouet tñ cōcupiſcentia in delectabile ſub rōne boni z finiſ, ꝓpriꝫ cū dicat. vij. ethi. q̄ mouet ad fruitionē. Qō tñ ad fruendū mouet nō ꝓpt̄ altez mouet: ꝫ pp ſeipz. i. pp ipſaz rez q̄ fruit: cū frui ſit amoze alicui inherē, ꝓpt̄ ſeipm: vt ait augu. li. de doctrina xp̄iana: z libꝛo de trinitate. Cōcupiſcētia ḡ nō mouet in delectabile pp rōnez iubentem vel oſtendētē bonū eſſe moueri in illud: ſed pp ſeipam mouetur. i. pp ſuū delectabile qō eſt perfectio eius. ¶ Jtē pz qz cōcupiſcētia ſi moueretur ad delectabile vt obediēs rōni: moueret ad illud ſub rōne boni z iuſti: cū ad rōnem ptineat ponere modū in oībus reb⁹. Et tūc moueret cōcupiſcētia ad q̄ſdā delectatiōes mediocres inquātū tales poſſent rōni cōuenire: z tñ nō mouet ſic: ſed potius in delectatione q̄to fuerit maioꝛ: tāto magis mouet cōcupia. Ex quo apparet q̄ pp ſeipſaz mouet: qz qō ſine mēſura appetit pp ſe appetit. j. politi co. ḡ nō mouet cōcupia ad delectabile pp rōnē: ꝫ delectabile poſſet eē cōueniēs rōni cū moueat ad illud ſub q̄cūq̄ magnitudine. Delectabilia tñ q̄ſunt in ſenſu nō cōueniūt rationi niſi inq̄ntū ſunt moderata: qz alīs rōnē ipediūt z hoīez deſtruūt. vij. ethi. c. de delectatiōe. Jra aūt nō mouet ad penam ifinitā ſed ad determinatā: iō iſta mouet obediēs rōni: velut audiēs eā aliq̄liter. ¶ Jō recte dī q̄ ira mouet q̄ſi ſyllogizās ideſt q̄ſi cōplens ſyllogiſmū quē rō inchoauit: ſed nō finiuit qz ira pp ſuā velocitatē nō pmiſit ſyllogiſmū cōpleri per rōnē ſed ipa euz cōpleuit. Et iō ſub rōne boni z adiuuātis rōnem mouetur cū cōpleat opus eius. Et tñ cū tāta ꝓmptitudine vult exeq̄ determinationē rōniſ q̄ peccat in executiōe ſiē, miniſtri veloces vt dictū eſt. Cōcupia aūt nō cōplet ſyllogiſmuz rōnis: qz nō mouet vt obediens rōni iubēti ꝓſeq̄ delectabile: ſed inclinaī in delectabile tanq̄z in finē ſuū ad fruendum. Cum aūt dī q̄ mox vt rō vel fantaſia oñdit qn iniuria vī cōtēptꝰ factus eſt ira mouet: intuiī q̄ ira audit rōnē vel fantaſiam. Qō pōt dupliciter intelligi. ¶ Unomō q̄ ira iſurgat aliqn per fantaſiā indicātē iniuriā ſiue nocumētū factū: ſicut in beſtiis inſurgit ira: z tñ nō eſt in eis rō: ꝫ fantaſia iudicās nocumentū factū. Jn hoīe etiā poſſet interdū per fantaſiā iudicare nocumētū factū: ſiē qs rei inſenſibili iraſcit que nec iniuriam infert: nec inferre pōt aut vult. ¶ Aliē pōt intelligi q̄ tā rō q̄z fantaſia reſpectu hois accipiaī. ſ. qn aliqs iudicat factaz eē iniuriā. Et verꝫ eſt q̄ ad rōnē ptineat. Si aūt iudicat eē factā: z nō eſt: ptinet ad fantaſiā. ſ. qz eſt ibi quedā apparētia iniurie: ſed nō fuit vera iniuria. ¶ Scōa rō eſt qz appetitus qui ſunt magis nāles: ſunt minus turpes: etiā ſi aliquā do ſint ꝑ rōnem. Jra tñ nāliꝰ eſt q̄z cōcupiſcētia. Jō eſt minꝰ turpis. Primū pz qz appetitibꝰ nālibꝰ damus q̄ndā veniā. ſ. Siqs peccauerit in eo ad qō multū nā inclinat magis eū habemus ꝓ excuſato q̄z ſi peccaret in eo ad qō nō inclinatur nāliter. Jrā tñ dicit ariſto. eē nāliꝰ cōcupia. Qō oſtendit quia eſt magis hereditaria a parētibꝰ in filios: ponēs exēplū de illo qui p̄z percuciebat. Nā cū increpareī de hoc dixit iſtum pcuſiſſe eū q ſui ipius: z illū eū qui ſui ipſius. i. iſte pcuſſit patrē ſuū z pr̄ iſtius pcuſſit p̄z ſuū. Et ſic erat iā iſte quartus in ꝓgenie illoꝛ qui p̄z pcutiebāt. Et oñdens filiū ſuū puerum dixit. Et iſte me cū vir fiat. i. iſte me pcutiet vt factꝰ fuerit vir. Et ſubdit cām. ſ. Cōnatū. n. nobiſ. i. iſtud eſt cōnāle generi nr̄o: iō in oibꝰ deſcendētibus de hac ꝓgenie erit. Et nō ſolum ille dixit hoc eē nāle: ſed etiā oñdit illud q̄ſi iuſtū ex eoq̄ veniebat nāliter. Uñ nō ſolū qlibet pcutiebat p̄z ſuū: ꝫ tātuz vnuſqſq̄ pcutiebaī a filio ſuo q̄tū ipſe p̄em ſuū pcuſſerat. Uñ dī q̄ tractus a filio qeſcere iuſſit apud hoſtia. Et eni ipe ſolitus erat trahere p̄em vſq̄ huc. ſ. p̄z iſtius qui pcutiebaī a filio cū filius eū traheret per terrā intra domū z vellet ꝓducere extra domū iuſſit p̄z filio qeſcere apud hoſtia. i. nō trahere amplius. Addēs cām. ſ. qz ipſe conſuetus fuerat patrez ſuū percutiendo vſq̄ ad locū illum trahere. q. d. q̄ vſq̄ ad locum illum trahēdo iuſte ageret z q̄ſi naturaliter: eo q̄ p̄rem ſuum vſq̄ ad locū illum trahebat. Si vero vlterius trahere vellet. peccare videbaī quia iaz excedebat id quod naturale erat. ¶ Qō aūt ira ſit naturalioꝛ: quia magis hereditaria eſt cōueniēter dī: qz a parētibus ſolū habemus ea que naturalia ſunt: z que ſunt magis determinata in natura. Quanto ḡ aliquid magis ſolet deriuari a parentibus in filios, tanto eſt magis nāle. Sicut magis nāle eſt hoi hīe pedes q̄z eſſe flegmaticum vel ſanguineum. Jdeo vt ſemper filius recipit a patre hīe pedes: z tñ nō ſemp filius habet a p̄e eſſe ſanguineum vel flegmaticū ſicut pater eſt. Si ergo ira magis deriuatur a parentibꝰ in filios q̄z cōcupia: erit naturalioꝛ. Qō autē deriuet ira potius q̄z concupiſcētia: cum vtraq̄z ſit paſſio nālis. cā ē: qz ira habet magis cauſaz vniformē q̄z cōcupiſcētia. Nam ira ſequit motū collere. Nā dī. vij. ethi. q̄ fit ira velox ꝓpter nāe velocitatē z caliditatē. Et vtrūq̄z ptinet ad colle-

ꝓ rō ꝑn cipalis.

2. rō ꝓnci.

ram: ⁊ sic hoies fieri multū colericos: aut paucū: aut ſm determinatū modū cōplexiōis: est fieri eos multū aut parū iracundos: filios aūt colericos nasci a parētib⁹ colericis: ꝫ non semp accidat: est tñ multū nāle. Qō tñ aliqs sit cōcupiscēs ñ ꝫ vnitatē causę: q aliq sunt cupidi circa gustū: quidā in potu: alq in cibo. Et ſm diuersa gña sapoꝝ: ita sunt diuerse ꝓcupiscētie. In venereis etiā idē est: q qdā mouent ex sola apphensione forme sine aliq̄ diſpōne nāli ad cōcupiscēdū: q tamen efficatius mouent q̄ oēs alq̄ sunt multo magis diſpoſiti nāliter ad cōcupiscēdū. Illi etiā qui ex nāli diſpōne mouētur: nō vniformiter mouētur: nec ad idē delectabile venereū sed plīme dīe sunt. Et sic circa cōcupiscētiā nō ē ꝫ vnitas cause mouentis ad cōcupiscendū. Circa irā aūt est vniformitas.

Et q illa que sunt magis determinata ad vnū sunt magis nālia cuꝫ nā determinet ad vnū. j. politico. nālius deriuabi

3 3.rō. tur iracundia a pribus in filios q̄ cōcupiscētia. ¶ Tertia ratio est q qñ aliqs nocet alteri tāto vituperabilior est: quanto magis ex insidiꝫ agit cōcupiscētia tñ est magis insidiatrix q̄ ira: g̃ turpior ⁊ vituperabilior est. ¶ Primū ꝓz q homici daꝫ ex insidiꝫ magis vituperamus ⁊ grauius punimus q̄ nō insidiātes. ¶ Scōm ꝓz q ira manifesta est sic dicit arist. iracundus nō insidiator: sed manifestus est: cōcupiscētia aūt dolosa. Iratus eniꝫ est manifestus q apparēt in eo signa exterius que iram oñdunt. Non est enim aliq̄ passio que tot signa exterius oñdat: etiā q irat⁹ ꝓpter rōnis ꝑturbationem nescit se occultare ⁊ ꝓp animi dilationē nō timet: ⁊ se occultare nō curat: vt oñsuꝫ est supra. q. cxxxv. ¶ Concupiscentia aūt dolosa est q ex insidiꝫ agit. Insurgit enim paulisper ita vt vir ꝓcipiat quousq̄ totū hoiem possederit. Ita dicit arist. ſm homer⁹ q venus cipr̄igena. i. genita de insula cipro furata est intellectū spisse sapientis. i. decepit hoies multū sapiētes. ¶ Qō aūt id qō est manifestius ⁊ sine insidiꝫ sit min⁹ turpe ⁊ maxime inter passiones conuenit ex multis. ¶ Primo

Ꝛ ꝑ⁹ rō. q ea que turpiora reputamus magis occultamus: ꝓp hoc q̄rentes delectationē in venereis se maxime occultant q reputant ibi eē magnā turpitudinez. Job. xxiiij. Oculus adulteri obseruat caliginem dicens. Nō me videbit oculus ⁊ operiet vultū suū. Cōcupiscētia aūt g̃naliter se occultat magis q̄ ira cūdia: iō se ex hoc turpiorē oñdit. ¶ Scōo: q qñ aliqs agit

2.rō. ex insidiꝫ ⁊ in occulto reputat sibi minus licere id qō agit: sicut qui alteri nocet in occulto hoc facit q erubesceret in publico illud facer. Si aūt crederet sibi licere nō erubescēt ī publico facere. Qui g̃ in occultis agit: ex hoc ipso minus iustū iudicat. Cōcupia g̃ iniustior est q̄ ira que publice se ostendit Uñ ari. vij. ethi. nō solū dixit cōcupiscētiā eē turpiorē ira: sed

3.rō. etiā iniustiorē. ¶ Tertio q ꝙ aliqd est magis manifestuꝫ pōt ei magis occurri si nociuū sit. Ita g̃ ire que se manifestat pōt magis subueniri q̄ cōcupie que se occultat: iō minus vituperabilis ē ira q̄ cōcupia in hoc q se manifestat. ¶ Quā

4.rō. ta rō erat q ille qui facit aliqō malū solū ex tristitia v̄gente minus vituperabilis est q̄ qui oino ſpōte agit sic dicit ibi arist. q ille qui iratus alicui iniuriā facit: nō reputat iniuriam facere vel modicā reputat facē. Sed ille qui cū delectatione iniuriatur reputatur facere iniuriam. Iratus autem semper operatur cum tristitia quia ira est appetitus cum tristitia: vt dr̄. ij. rhetorico. qui aūt cōcupiscit sponte cōcupiscit: cum delectatio eum moueat ⁊ nō tristitia aliqua. Jō concupiscentia turpior est q̄ ira. De hȳs ari. vij. ethi. c. viij.

¶ An ira sit fortior concupiscētia ⁊ aliꝫ passiōib⁹. Q. i47.

Queritur circa cōcupiam ⁊ irā: an ira sit fortior concupia: ⁊ aliꝫ passionib⁹. ¶ Dicendu

A Rñsio adq̄ situ qōnis. q ira est vnica passio. Cōcupia aūt nō est vna: q̄ sūt mte cōcupie. Nam alia in cibo: alia in potu: alia in venereis: ⁊ alie in multis aliꝫ reb⁹. Jō nō pōt cōparari cōcupia ire ſm rationē vnā nisi forte diceremus: an oēs cōcupie sint fortiores q̄ ira. Et qñ posset eē q aliq̄ spēs cōcupie eēt debilior q̄ ira ⁊ alia eēt fortior: accipiat cōcupia ꝓ o maxia cōcupia. s. an illa sit fortior q̄ ira. ¶ Dōm q ꝫ sint multe passiōes: iste due sunt fortiores reliqs: ⁊ tñ ipe iter se pñt cōpari in fortitudie q̄tū ad id qō pñt facere vel q̄tū ad modū faciēdi. ¶ Primꝰ modus est cōueniēs cōparādi aliq̄ duo in fortitudine. Nam fortitudo per se nō apparet q̄ta sit: ꝫ q ipsa est ad opus: apparet magnitudo vel puitas eius ex re opata. Quātū adhoc aūt dom est cōcupiaꝫ siue amorē eē maiorē oib⁹ passionibus g̃naliter: q plura pōt: ⁊ spāl'r eē maiorē ira. Et nunq̄ ꝫ melius apparere pōt q̄ cū due passiones simul aliquē tenēt: q̄ aliq̄ mō sibi repugnāt. Nam illa q̄ excluserit aliā pōtior est amor tñ siue cōcupia captiuat passiones iō oibus maior est. Sic dicit Ber. sup cātica: sermone. lxxxv. O amor ꝑceps vehemēs: flagrans ipetuose: qui p̄ te aliqd cogitare non finis fastidis cetera cōtēnis oia ꝑter te: te cōtētū reddis: ꝓfundis ordinē dissimulas vsuꝫ: modū ignoras totū qō rōnis: quod oportunitatis: qō pudoris: qō iudicij: qō cōsilij: vt vr̄ triumphas de teipo: ⁊ in captiuitatē redigis. Et idē bernardus super cātica: sermone. lxxx. dicit. Amor reuerētiā nescit. Ab amādo qppe ⁊ nō ab honorando amor dr̄: honorat sane qui horret q stupet: qui metuit: qui mirat. Uacant hec oia penes amantē: amor sibi habūdat: sibi vernat. oēs traducit: ⁊ captiuat affectuꝫ. Ad irā quoq̄ idē facit amor: q eā spāl'r superat vñ cū qs fuerit iratus si supuenerit amor q excludē debeat iram vel ipediri ab ea: potius ipse irā excludet. Sicut dic Seneca tragedia. iij. carmine. iij. vendicat oēs nā sibi. Nihil immune est. Odiū q̄ perit cū iussit amor. Uetereſq̄ cedūt ignibus ire. Quid plura canā. Uincit seuas ira nouercaſ. ¶ Jtē qui Aristo. facit specialē mētionē de cōcupiscētia quātuꝫ ad fortitudinē suam ꝙ sit difficile cōtra illā pugnare: qō nō dicit de ira: nec de aliqua alia. ij. ethico. c. iij. ſ. Adhuc autem ex puero oib⁹ nobis connutrīt: ꝓpter qō difficile est conterere hāc passionē cōtēporaneā vite. Et tamē tanto difficilius est cōteri hanc passionē: quāto fortior est ergo significat ceteris fortior. ¶ Jtem exp̄esse dicit Aristo. eo. c. Difficilius homini pugnare ꝓtra cōcupiscētiā: q̄ cōtra iram cum ait. Adhuc autem difficilius voluptati pugnare q̄ ire idest difficilius ē pugnare contra voluptatem idest concupiscentiam voluptatum q̄ contra iram: quemadmodum ait heraclius ergo simpl'r fortior est amor vel ꝓcupiscētia q̄ ira. De ptāte: ⁊ violentia: ⁊ cōditiōib⁹ amoris ceteris siue cōcupiscētie: quando solus est: siue quādo cū aliꝫ passiōibus: latissime dictū est li. nro de amore ⁊ amicitia: ꝓte ꝑma: per totū. Cōcupiscētia aūt siue amoris libidinosi cōditiones multe ponūtur. ij. Reg. xiij. circa fi. ¶ Si aūt ꝓsideret amor ⁊ ira quātū ad modū: vr ipa ira eē fortior: q ipsa vehementior est aliꝫ passionib⁹. Dicendum tñ ꝙ ipsa ferocior est: eo ꝙ mouet ad malū. ſ. vt repellat amor aūt mouet ad bonū sub rōne fruitiōis. Jō non pōt esse motus eius ita ferox: ⁊ turbatus: sicut motus ire: imo quanto fuerit amor vehemētior: erit magis trāquillus: nisi aliqō impedimētū in assecutiōe vel possessione rei amate. Et ꝓp istaꝫ ferocitatē ⁊ turbationē maiorē quā videmus in ira q̄ in aliis passionib⁹ dicim⁹ eā vehemētiorē vel fortiorē aliꝫ ex parte modi. Et tñ si cōsideret effectus huius ferocitatis: apparebit vehemētiorē eē motū cōcupiscētie: nō solū ex parte obiecti sed ēt ex parte modi. Nā ira ꝓp suā ferocitatē: ⁊ vehementiā in motu turbat rōnē: ita vt recte iudicare non possit circa iraꝫ nec circa alias res. Concupiscētia tñ ꝓp vehementiā sui motus nō solū turbat rōnē ꝫ impediendo ne bene iudicet: ꝫ ēt interdū totaliter tollit actū rōnis: ita vt nihil intelligē possit ne aut male: sicut ē in venereis: sic dr̄. vij. ethi. c. de delectatione. ſ. Adhuc impedimētū ei qō est eē ꝓdētē delectatiōes faciunt: ⁊ quāto magis gaudet: puta eā que venereor nullum enī vtiq̄ posse itelligere aliqd in ipa. Ex oi g̃ parte cōcupiscētia fortior ē q̄ ira: ꝫ ira sit ferocior ⁊ magis ex̄ apparēs. Qō cōcupiscētie repugnat ex nā sua: cū ipsa moueat ad fruendū ira aūt ad destruēdū. ¶ Fundamētū hoꝝ est q ptās vel violentia passiōis simpl'r accipit ab obiecto suo: ⁊ q nō est obiectum aliqō magis potēs mouere q̄ obiectū cōcupiscētie: eo ꝙ illō cōprehēdit sub rōne boni fruibilis: neēe est amorez si ue ꝓcupiscētiā eē fortiorē ira ⁊ ceteris passionibus.

¶ An ira sit magis ꝑmāsiua q̄ ꝓcupiscētia. Q. CXLVIII.

Queritur an ira sit magis permansiua q̄ concupiscentia: vel econtrario. ¶ Dicendum Concupiscentia est permansiua q̄ ira. ꝙ cōcupiscentia simpliciter permanētior est q̄ ira. Nam ira habet modicā causaꝫ ꝑmanēdi: q ira nō est nisi appetitus vindicte: ⁊ sic iratus mouetur ad vindictam. Habito tamē termino necessario cessat omnis motus ideo habita vindicta cessat ira. ¶ Jtem qui iratus est conatur vt non sit iratus q conatur habere vindictam per quam ira cessabit: sicut qui mouetur ideo mouetur vt non moueatur scilicet vt perueniat aliquando ad terminum in quo quiescat. Et sic cum ira non sit ꝓpter se sed sit via ad alterum: non est multum mansiua. 2.rō. 3.rō. ¶ Tertio patet quia interdum perit etiam sine vindicta

dicta: vt qñ quis ostendit irā suā in verbis: etiā si nō cōsequa
tur vindictā: cessat ira per hoc. Sicut ꝑz de ꝑma spē iracun-
doꝝ qui vocanť acuti: de qbus dr̄ iiij. ethi. c. de mānsuetudine
q velociter irascunť: ⁊ velociter qescunt: ⁊ dāt cā scz qr̄ red
dunt: vel manifesti sunt. i. retribuūt vindictā: vel ostēdūt iraz
⁊ vtrūqz facit ipaz quiescere. Et sic in istis modicum manet.
¶ Quāto qr̄ aliqñ ira cessat per hoc q digerit ꝑm tpis lon-
gitudinē: sicut fit in scōa spē iracundoꝝ qui vocanť amari
vt dicit. iiij. ethi. ¶ Quinto patet qa obiectū ire est malū qō-
dā scz nocumentū qō inferť ꝓximo: lz inferat sub rōne iusti:
⁊ sic nō hz radicē ad pseuerandū: qr̄ nō est bonū aliqō in cu
ius fruitiōe manere velit. Naz oia facilit̄ hō fastidit nisi sint
valde bona vel sic reputenť. ¶ Sexto patet qr̄ ire ꝑpē suaz
vehemētiā repugnat diu manere: qr̄ quādo ē aliq̄ passio val-
de impetuosa: necesse est ex hoc ipso cito deficē. Sicut ignis
valde magnus cito cōsumit: eo q ꝓpter suā magnitudinem
cōsumit totā materiā in qua est: ⁊ cōsequēter ipe deficit. Ita
ira magna digerit cito totā euaporationez: ⁊ sic cito desinet
ee. ¶ Septimo ꝑz qr̄ ira cōtinue minuit̄ per tps: qr̄ sicut mi
nuit̄ per hoc q paulisp digerit. Ita etiaz si nulla digestio fie
ret minueret̄ per diminutionē memorie. Nam ira est appeti-
tus vindicte ꝓpter iniuriā vel parupēsionē extimatā. Quā
do aūt fit recēter: est extimatio iniurie magna: qr̄ spēs noua
est in fantasia: ⁊ vehemētius signat: cū vero tpa fluūt speci-
es remisse repsentāt: qr̄ elōganť a suis causis scz ab oīb⁹ im-
primētibus in sensum: ⁊ tanto magis debilitanť: quāto ma-
gis distant: ⁊ hoc est quāto maius tēpus trāsiuit ab ipressio
ne facta. ¶ Et ista est cā quare si aliquāto tēpore residētib⁹
nobis ab ira post iniuriā illatā: si appareat corā nobis iniuri
ans rursus iniuria iudicat̄ maior q̄ ante hoc scz qr̄ fit noua
impressio in veterib⁹ ac si nūc nouiter spēs iniurie imprime-
ret̄ fantasie: iō vehemēter repsentat. ¶ Ita etiaz est cū qs re
fert nobis iniurias quas passi fuimus: qr̄ impmit̄ q̄si de no-
uo spēs iniurie ⁊ mouet vehemēter. Cum ergo cōtinue vete
rescat in nobis: spēs suscepte iniurie quottidie minuit̄. Et sic
deueniet aliqñ ad hoc q oīno pereat: ergo nō pōt diu mansi
ua ee ira. ¶ De cōcupiscētia aūt nō est sic. Qz lz ipsa ex eo q
passio est ⁊ hētur cū quadam trāsmutatiōe corpali nō possit
manere lōgo tēpore: saltē ꝑm eundē statū: tñ valde permanē
tior est q̄ ira: qr̄ accidit ei ꝑm q̄ ire in oībus supza positis.
¶ De ꝑmo patet: qr̄ cōcupiscētia nō est tanq̄ via ad termi-
num: sed magis est vt aliqd manēs cū termino. Per amorez
tamē mouet qs in ipm̄ delectabile: ⁊ hito illo nō cessat amor
sed potius auget. Iō hēt ecōtrario cām pmanēdi. Unde per
totā vitā manet alicui cōcupiscētia circa aliqd. s. circa cibum
vel potū: ⁊ circa alia. Ista eni incipit cū hoīs vita: ⁊ durat vs
q̄ ad mortē: sic dr̄. ij. ethi. q difficile est cōterere hāc passionē
tanq̄ cōnutritā nobis a puero ⁊ cōtēporaneā vite. Ira autē
nulli pōt manere hoi tā lōgo tēpore: qr̄ ipse periret: sic dr̄. iiij.
ethi. q ira nunq̄ pōt hre errorē ex omni parte. s. q ꝑ irascatur
hō cui nō deberet: ⁊ plus q̄z dz: ⁊ quādo nō dz: ⁊ maior tē-
pore: ⁊ ita de aliis circūstātijs. Et subdit ibi cā: qr̄ malū seip-
sum destruit. Et si integrū sit ītollerabile est: ergo ira est intol
lerabilis si cōcurrerēt defectus ex oi pte in eā. ¶ Patet etiā
hoc in amaꝝ q retinēt irā lōgo tpe. Et dr̄ ibi q isti sunt sibi
molestissimi: ⁊ etiā amicis. Nemo ḡ posset irā lōgo tpe tolle-
rare: qr̄ cū tristitia manet sp cū ira: hō seipm fugeret pp tristi
tiaz quā sp hret: ⁊ nollet viuere si semp vel diu manendū eet
Sicut dr̄. ix. ethi. de illis qui pp abūdātē malitiā tristati de se
ipsis ⁊ nō potētes se tollerare occidūt seipos. Non est ergo q
māsiua sicut ꝓcupiscētia. ¶ De. ij. ꝑz qr̄ ꝓcupiscētia nō est so
lum vt motus: sz vt q̄si q̄dā forma iperfecta. Et in motu non
perit forma iperfecta hito termino: sed pficit. Sic amor ad rē
nō hitaz mouet: ⁊ cū hita fuerit magis amat̄ ⁊ delectat̄ in ea
amās. Iō ex hoc etiā māsiua est ꝓcupiscētia. Uñ si rō nō ob-
staret ⁊ fatigatio organoꝝ indesinēter imaneret aliqs dele-
ctatiōi sensitiue ad quā semel mouereť. Rō tñ iudicat nō ee
bonū talib⁹ delectatiōib⁹ diu imanere: ⁊ sic ipedimur. Sicut
sit in incōtinentib⁹: qui lz aliqñ vincanť a passione: postea tñ
per rōnē recedūt ab illa. Aliqñ aūt ipediť qs in delectatione
pp fatigationē organoꝝ sic in videndo: audiendo: ⁊ in ceteris
sensatiōib⁹. Nā lz delectabiliť qs audiat: ⁊ videat aliqd: fasti
dit postea pp fatigationē que fit in organo: vt dr̄. vij. ethi. circa
finē. Et est hoc gñale q q̄to aliq̄ delectatio sensitiua ma-
gis est appetibilis: magis circa illā fatiganť organa. i. minoꝝ
ri tpe pōt qs manere in actu illaꝝ delectationū q̄z aliaꝝ. Si
cut inter sensitiuas delectationes que sunt in tactu ⁊ gustu
sunt maiores: ⁊ tñ organa in istis citius fatiganť q̄z in aliis:
⁊ laborioſior fatigatio accidit q̄to delectationes iste magis
mālr̄ percipiunť. Ob hoc ergo nullus hō pōt velle semp ean
dez delectationē sensibilē q̄tūcūqz magna sit: sed cū aliquan
tulū ꝓceperit illā fastidit. Et ista est cā q̄re gaudemus in mu
tatiōibus rez. s. qr̄ eadē, res post modicū tēpus venit in fasti-
diuz: Luz aūt fiat mutatio ꝓtinua nihil pōt in fastidiū veni-
re: vt dr̄. vij. ethi. in fi. Et sic circa eandē delectationē sensibilē
fit mutatio: qr̄ cū semel qs fastidierit eā: derelinquit eā ad tē
pus quousqz organa itez fortificenť. Et tūc denuo incipim⁹
desiderare delectationē illā: hoc mō cōcupiscētia pōt hoi ma
nere per totā vitā: cōtinue aūt manere sine mutatione nō est
possibile saltē per vnā diē. Ira aūt nec cōtinue manet: nec eti
am cōsumit̄ sicut cōcupiscētia: iō minus māsiua est. ¶ De. z. 3m rōnis.
ꝑz qr̄ ira pōt perire per vba sine effectu vindicte: amor autez
nō perit cū qs nō ꝓuenerit ad amatū: sed semp fortius amat
quousqz ꝓuenerit. Rō est qr̄ amans mouet ꝓpter obiectum
iō quousqz ꝓuenerit nō cessat motus. Iratus aūt mouet iter
dum ꝑn̄r ad hñdū vindictā vt ꝑz de amaris ⁊ difficilibus. s.
q. cxlv. Et amari qr̄ nō q̄runt ꝑn̄r vindictā: sed vt excludant
tristitiā quā hūt: perdunt aliquādo irā sine retributiōe. s. qa
tristitia cessat. Difficiles aūt qr̄ vindicari ꝑn̄r petūt nō cōmu
tanť ab ira quousqz retribuerint. iiij. ethi. Cōcupiscēs autem
nihil attēdit ꝑn̄r aut minus ꝑn̄r nisi ipm̄ delectabile: iō q̄usqz
assequit̄ illud nō cessat. Cōcupiscētia ḡ ex hac parte pmanēs
est. ¶ De q̄rto ꝑz qr̄ amor non pōt digeri sicut ira: qr̄ ira diē 4. rōnem.
inflāmationē quādā sanguinis factā: qua cessante ira requi-
escit. Et qr̄ illa inflāmatio est aliqd corpale pōt digeri ⁊ cessa
re. Amor aūt lz sit cū quadā trāsmutatiōe corpali nō cōsistit
pcipue in trāsmutatiōe illa: sed in hoc q tēdit in obm. Iō per
digestionē nō cessat. ¶ De. v. ꝑz qr̄ cōcupiscentia manet sub
rōne cuiusdā boni fruibilis qō pp se appetibile est ꝑm sensuz
iō nisi organū fatigaret̄: vel rō ꝓhiberet semp duraret dele- 5. rōnem.
ctatio: eētqz cōcupiscētia māsiua in eternū: cū obm sp maneat fruibile vt supza dictū est. Obiectum aūt ire cū nō sit aliqō
bonū sed potⁱ⁹ nocumētū iferendū nō hz in quo hoiez oble-
ctare possit: vt sp in ira manere possit. Et ex hac pte est maxi
ma dr̄ia iter cōcupiscētiā ⁊ irā. Qz cōcupiscētia est de bono
delectabili mouēte ad fruitionē: qō q̄to fuerit maior tpe pre
sens: tāto ex seipso maiorē causat delectationē: cū sp addatur
aliqd delectatiōi pcedēti per ꝓtinuationē. Jdeo sp maior esse
deberet: ⁊ sic vere eēt ex parte obi: nisi fatigaret organū: vel
rō ꝓhiberet vt dictū est. Jra aūt cū semp hēat tristitiā ꝑsentē
que est malū qōdā q̄to magis durauerit: tāto maior esset ex
seipa nisi per accns immoraf: ⁊ q̄to eēt deterior tāto eēt in-
tollerabilior: vt dr̄. iiij. ethi. Et sic apparet in amaris: de qbus
dr̄ ibi q retinēt in se ipsis irā lōgo tpe. Et ob hoc sunt mole-
stissimi sibi ⁊ amicis. Et sic ira nō hz radicē ad manendū: cō
cupiscētia aūt hz radicē magnā ex pte obi. ¶ De. vj. ꝑz qr̄ ire 6. rōnem.
ꝓpter suā magnitudinē repugnat diu manere: nō aūt concupi-
scētie. ¶ Alīqs aūt dicet q etiā cōcupiscētia magna est: quia
maior est q̄z ira: vt oñsuz est. s. q. ꝑce. ⁊. q. cxxxiij. ¶ Dici po-
test vnomō q cōcupiscētia fortior est q̄z ira: est tñ trāquilior.
Jra aūt nō ꝓsumit cito: ex eo solo q magna est: sed ex eo q ē
magna ad cōsumendū: sicut ꝑz in exēplo de igne posito. Nā
ignis est cōsumptiuus: ⁊ q̄to fuerit maior: tāto magis con-
sumptiuus. Iō qñ fuerit ignis valde magnus: cito cōsumet
materiā in qua est iō q̄to fuerit maior: tāto citius desinet ee.
Ita in ira: qr̄ ipsa est quedā inflāmatio facta in sanguine circa
cor vt dr̄. j. de aīa. Iō q̄to fuerit maior calor: tāto citⁱ⁹ euapo-
rabit mā illa inflāmata. Et sic ira q̄to fuerit maior tāto ci-
tius desinet. ¶ De cōcupiscētia secus est. Qz lz sit fortior q̄z
ira: est tñ dulcis ⁊ blanda: qr̄ nō mouet ad cōsumendū sz ad
fruendum: iō non dr̄ q q̄to fuerit maior: tāto citⁱ⁹ desinat.
Et hoc vez ex seipsa: qr̄ imo q̄to eēt maior: tāto deberet ma
gis durare lz per accns pp fatigationē organi nō pōt semp
manere: vel diu delectatio intēsa: sz dr̄ ea minui incipiēte or-
gano fastidire vel perire si omnino organum fatigetur: ⁊ ta
men semper erit magis permanens q̄z ira: cum ira non soluz
p accns: sz et ex seipa hēat q pereat: delectatio aūt lz p accns
peat vel minuaf: ex seipa. i. ex pte obi hēt q semp maneret. 7m rōnem.
¶ De. vij. dicendum q ira deficit interduz per hoc q minuit̄
tur extimatio iniurie vel perit memoria eius ꝓpter diuturn

tatem

tatem tpis ⁊ absentiam iniuriantis. ¶ De amore aūt siue cō cupiscētia nō est oio simile: qz ls ꝑpter abundantiā amicorū interdū fiat obliuio q̄dā amicicie vt dr. viij. ethi. tñ facilius fit obliuio iniurie q̄z amicicie: qz natura magis inclinat ad retinendū memoriā boni qō est sibi cōnaturale ⁊ cōseruatiuus: q̄z eius qō nociuū est. Amicus aūt bonū qōdā est ipsi cuius amicus est. viij. ethi. Ira aūt ls sit bonū ipsius cuius est. s. ad vindictā: hz tñ secū malū qōdā. s. tristitiā que nāe inimica est Jō hō. nāl'r facilius obliuiscitur ire q̄z amicitie: nisi ꝑ accns. aliud fiat. Et sic ira est minus ꝑmansiua q̄z ꝓcupiscētia.

¶ Quid sit ira ⁊ eius mlte ponunt diffinitiones. Nō. cxlix.

A Diffones ire diuersorum. p[a]. diffō. 2. diffinitio. 3. diffinitio. 4. diffinitio 5. diffinitio B.

Queritur nūc circa gnationē ⁊ corruptionē ire: ⁊ per ls q̄rit ꝑmo qd sit ipa ira. ¶ Dicēt q̄ de ira multe dant diffinitiones. ¶ Quidā eni dicūt q̄ ira est appetitus ꝛnj dolozis: sic dr p[us] de aia. ¶ Alij dicunt q̄ ira est appetitus vindicte. ¶ Alij dicūt q̄ ira est accensio sanguinis circa coz: vel ipse sanguis accēsus circa coz. Et sic diffinit. j. de aia. ¶ Alij dicūt q̄ ira sit appetitus cuz tristitia punitiōis apparētis: ꝑpter apparētē paruipēsionē ipsius vl' eoz que circa ipm sunt incōuenienter factā: sic diffinit arist. ij. rheto. c. ij. ¶ Alij dicūt q̄ ira sit qdā motus factus in anima ad vindictā ꝑpter paruipēsionē apparētē. ¶ Considerā dum circa hoc q̄ sicut dicit aristo. j. de aīa. Jn dādis diffiniti onibus differt: qz aliter diffinit phicus: ⁊ aliter dialectic[us] phi sicus. n. diffinit per mān: dialecticus aūt per rōnē vel spēm. ¶ Rō huius est qz cōsideratio phisici est circa mām ⁊ motum. i. circa coz[a] mobilia. Jō cū debeat diffinire aliqd ſz gen[s] artis sue: oz q̄ mām cōsideret' ⁊ per illā diffiniat. Dialectic[us] aūt nō est artifex realis: sed rōnalis: tō nō cōsiderat res: sz rō nes rez ⁊ a quibus accipit spēs. Jō si debet diffinire ſm genus artis sue nō pōt diffinire per mām nec per causas extrinsecas qz ipse nihil hoz cognoscit nec cōsiderat: sz diffiniet per rō nem. s. per illa que reddūt rōnē spēi. s. per genus ⁊ drias que sunt rōnes q̄dā sumpte a reb[us]: ⁊ nō sunt res. Et ponit ibi exē plū de domo: quā al'r nālis diffinit: ⁊ al'r dialecticus. De ira idē est: qz pōt diffiniri mō nāli: ⁊ sic ponet materia in diffini tiōe: vel mō dialectico: vt ponat rō vel spēs. Dicit tñ phus ibi q̄ iste diffinitiones nō sunt pfecte: sz pfectiores diffinitiones erūt circa res nāles ille que tāgūt vtrūq̄z. Jta aūt in diffiniti onibus istis sunt q̄dā solū nāles: alie solū dialectice: ⁊ alie cō plectunt vtrūq̄z.

L diffinitio.

¶ Naturalis diffinitio est hic vt dicit phus j. de aia: illa. s. ira est accēsio sanguis circa coz: vel sanguis ac cēsus circa coz. Nā ista est mā ire: qz in ira fit ꝑpe trāsmutatio in sanguine q̄ accedit circa coz ex euaporatiōe fellis. Et ls nō tangit aliqd de rōne vel spē ipsius ire: qz nō tangit ꝑprie qd sit ira: sed in quo sit: vel in quo gignat: ⁊ de hoc dicet ma gis seqn. q. ¶ Alie diffinitiones erāt dialectice: ⁊ est vna quā ponit aristo. j. de aia. s. ira est appetitus ꝛnj dolozis. Hic tangi tur totū qō ptinet ad rōnē sue spēm ire. Et nō tangit cā ma terialis in qua sit transmutatio ire. Naz ad rōnē spēi ꝓstituē daz reqrit gen[us] ⁊ dria ⁊ vtrūq̄z ponit ls. Nā in q̄stū dr appe titus tāgit genus: qz appetit[us] est genus ad oēs passiones taz partis irascibilis q̄z ꝓcupiscibilis. Per ls qō dr ꝛnj dolozis: dria tangit ſm quā ira ab oib[us] passionib[us] differt. ¶ Nam q̄ daz passiones mouent ad bonū vt amoz ⁊ desideriū: alie ad malum vt inuidia ⁊ odiū. Et ꝑ hoc qō dr dolozis: signat q̄ ira est de passionib[us] q̄ sunt ad malū: cū dolorē appetat q qō daz malū est. Nā ira desiderat nocere ei cui irascit. Jn quātū dr ꝛnj distinguit ira ab alijs passionib[us] que sunt de malo scz odio inuidia tristitia: ⁊ sic de alijs. ¶ Nā q̄dā passiones sunt de malo in q̄stū malū est sic odiū: qz per odiū desideram[us] ma lum alicui vt solū ei malū sit. Tristitia etiā de malo est: in q̄n tuz malū est. s. in q̄stū est nociuū nobis inflictū. Jdē de dolo re. Ira aūt est de malo in rōne boni. s. in q̄stū pena vel nocu mentū illud dat loco culpe cōmisse. Et hoc innuit cū dr ꝛnj dolozis. s. q̄ si aliqs dolorē intulit cogat tollerare dolorē. Et hoc ptinet spāl'r ad iustitiā ſm legē ꝓ passi. s. oculū ꝑ oculo: dēte ꝑ dēte: liuoze ꝑo liuoze: exodi. xxj. Que lex ponit ibi tā q̄z iusta: licet de ea disputet aristo. an sit simp[r] iusta. v. ethico. c. viij. Et vez est q̄ in qbusdā est iusta: nō tñ simp[r]. Aliomō i telligit ꝛnj dolozis vt ptineat hoc ad iustitiā simp[r]. Nā red dere penā ꝑ culpa ad iustitiaz ptinet: siue sit talis pena q̄lis fuit culpa: vt in ꝓ pass. siue nō: sic ille qui furatus est flagel let vel occidat: qz nō dat pena per cōtra passū ibi. Utrobiq̄z tñ est ꝛnius dolor. i. dolor quē pena īducit est ꝛnius culpe ſz

D p[a] diffō.

E Quid ē iustitia ſm le gē ꝓ passi.

q̄ndā rōnē gnālē. s. qz i cōmissiōe culpe vt' in furādo gauisus est plus q̄z debuit accipiēdo alienū: Jn pena dz dolere magis q̄z voluit: ⁊ magis q̄z al's doleret. Et sic est iste dolor ꝛnj[us]: qa sic gauisus est in supabūdātia: ita tristat in supabūdātia re spectu tristitie quā hiturus eet si nō furat[us] fuisset. s. qz nō ha buisset tūc istā tristitiā: sz solū eas q̄ nāl'r accidūt. Nūc aūt hēt istā spōte iflictā sup eas que al's accidūt. Et sic est directe ꝛnj etas. s. iter gaudiū in extremo ⁊ tristitiā in extremo. Talē au tē tristitiā vel dolorē appetit inferre irat[us]. Jō est appetit[us] cō trarij dolozis ipa ira. Hic tñ nō tangit mā ire: qz nō dr cui[us] est vel in q̄ est: vel qd trāsmutet in gnatiōe ire: tō est ista diffiniti tio pure diale[ca]. ¶ Alia diffō etiā erat diale[ca]. s. ira est appetit[us] vindicte: ⁊ est eadē cū ꝑce. qz ponit ls appetitus sic in illa: ⁊ inquātū dr vindicte: est dria ⁊ idē est q̄ ꝛnj dolozis: qz vin dicta est dare nocumētū ꝓ nocumēto. Et sic dat in rōne cō pēsatiōis: qō ptinet ad rōnē iustitie: siue accipiat spāl'r sicut i ꝓ passis: siue gnalr ꝑ oi iflictiōe pene ſm legē. Et ēt hic non tangit mā vel ſbm ire qō ptinet ad phisicū. Jō ista diffinitio est dialectica. ¶ Alie due diffinitiones sunt plene: qz tangūt aliqd qō ptinet ad dialecticū. s. rōnē vel spēm: ⁊ aliqd qō est ad phisicū. s. materiā vel cās extrinsecas. Et p[us] est que po[t]. ij. rheto. Et dr q̄ ira ē appetit[us]. Et q̄stū ad ls ē dialectica: qz tā git genus. Dr etiā cū tristitia: ⁊ q̄stū ad ls est aliq̄l'r nālis qa tangunt cās gnatiōis. Jra nāq̄z nēcio hz tres passiones ocur rētes ad suā gnatiōez. s. tristitiā: desideriū: ⁊ spez: vt oñdat se q̄nti. q. tristitia āt p[a] est: qz nō irascit aliqs nisi qz tristat[us] ē de malo qō sibi iflictū ē. Un si aliqñ alicui maluz ifligat ⁊ nō tri stet: vt pote qz spōte tollerat vel vult sibi iferri aut non iudi cat istud eē malū: nō irascet infligēti. Et tristitia nō solū ē cā in gnatiōe ire: sz etiā pmanet sp cū ea. Nā si aliqñ cesset eē tri stitia i iniuriā passo: cessabit ira. Sed ista tristitia sp manens mouet ad appetitū vindicte: q̄ postea tollet per vindictā: sic dr. iiij. ethi. q̄ punitio qetat īpetū ire delectationez ꝓ tristi tia faciēs. Un ari. potius posuit hic tristitiā ꝑ put est cā cōseruans irā q̄z ꝑ put requirit ad ei[us] gnationē: qz dixit. Jra est ap petit[us] cū tristitia. i. manēs cū tristitia. Et nō dixit appetit[us] ex tristitia. i. nat[us] ex tristitia. Dr etiā punitiōis. i. q̄ nō est appe titus ad punitionē. Et hoc ptinet ad drias: per quā oñdit q̄ ira est de illis passionib[us] que sunt ad malū: qz punitio qōdaz malū penale est. Dr ēt apparētis: ⁊ ls ptinet magis ad rōnez ire: qz per appetitū punitiōis ꝓuenit ira cuz odio ⁊ inuidia. Odiū tñ nō querit spāl'r an sit punitio apparens vl' occulta: qz solū q̄rit malū alicui: ⁊ ideo qūocūq̄z malū sit nō curat: ni si per accidēs ex ls q̄ est punitionē eē manifestā sit mal[us] ma luz: qz tunc ꝑ odiū magis vellet qs punitionē manifestaz q̄z occultā iferri ei quē odit. Jratus aūt spāl'r vult punitionē ap parētē: nō inquātū maius malū est: sz qz ꝑ hoc directe satis fit ei. Nā ipe vult iferre penā ei cui irascitur. De rōne aūt pe nē ē q̄ sit sensibilis ⁊ inuolūtaria ⁊ afflictiua. Si aūt punit[us] nō sentiret malū qō sibi inferēt: nō eēt pena. Jō irat[us] vult q̄ il le sentiat. ⁊ nō solū q̄ sentiat: sed etiā q̄ credat istā penā sibi infligi in retributiōe culpe. Et tūc sufficit irato: vel satisfit: de hoc dictū est. ſ. q. cxxvij. Hoc aūt est eē punitionē apparētem. idest que appareat ipsi punito: ⁊ q̄ appareat sibi. i. cōstet istā penā inferri ꝓ culpa cōmissa. Et hoc est qō dicit punitiōis apparentis. Nam q̄ de ista punitiōe alijs q̄z ipsi percusso cō stet: nō curat iratus: sed inquātū per hoc appetit quādā glo riā apud alios: forte ad tollēdū aliq̄z ignominiā quā susceperat: vel vt apparet ipz eē potētē: al's aūt de apparētia punitionis ad alios nō curat. ¶ Dr ꝑpter apparētē puipensiōem. Jn hoc tāgit motiuū ire qō ptinet aliquo mō ad cām efficiētem. Naz iratus nō irascit ꝑpter qōcunq̄z malū: sed soluz ꝑ pter paruipensionez. Unde in solis illis in quibus reperitur aliqua paruipēsio: ira causari pōt. Et qz sunt multe spēs pui pēsionis: sunt multe cause irascēdi: de hoc dictū est. ſ. q. cxxx. Et dicit: ꝑpter apparentē idest existimatā. Naz interdū cau satur ira vbi non est vera puipēsio: sz putauit se aliqs paruipēdi: ⁊ iterdū qs puipēdit: ⁊ qz nō putat se puipēdi non ira scit. ¶ Dicit ēt sui vel eoz: que sua sunt: vel ad ipz ptinent. Nā nō irascit qs de q̄cūq̄z puipēsione: sz soluz de illa que ad ipm ptinet aliquo modo. Quia de illis que ad nos nullo mō pertinent non curamus an bene vel male se hēant: ⁊ qz siue qs in pson̄a sua puipendat: siue in eis q̄ ad ipm ptinēt: ipse vtroq̄z mō puipēdit ex vtroq̄z ira oritur: vt oñsum ē. ſ. q. cxxix. Dicit etiā nō ꝓuenienter factam. i. q̄ puipensio nō fiat iuste

scilicet

scz q̄ puteꝫ nō fieri iuste. Naz si ille qui paruipēsus est puta ret se iuste, paruipēdi nō irascereꝫ: ꝫ qz credit idebite fieri ira scit. Qō pz qz iratus appetit vindictam qō est appetere retri butionē in pena p:o malo qō alius fecit. Et istud est appete re pena inquātū iusta est: qz al's iratus appeteret penā in in finitū: qō falsuz e. Qui tn scit vel putat se iuste paruipendi scit q̄ nō pōt iuste appetere malū paruipēdēti: ergo non pōt vindictaz appetere qō est appetere malum sub rōne iusti. Et sic nō potest irasci: qō est vindictā appetē. Jsta diffinitio Ari sto. est cōpletissima: qz tāgit pl'e cōditiōes ire scz tam efficiē tem q̄z finalē: z generationez eius: z etiam rationem dia^am.

¶Alia aūt diffinitio eadē est cū ista: z nō tangit tot ꝓpeta tes ire: ꝫ videaꝫ eē tradita fozmalius ſm modū diffiniēdi cō munē. Et cū dicit q̄ ira est motus: tāgit genus: qz oīs passio est quedā trāsmutatio: vel nō sine trāsmutatiōe. Etiā in ꝫ tā gitur modus diffiniēdi pbicus: qz pbicus cōsiderat de motu Uñ sicut dicere q̄ ira est accensio sanguinis est dicere sub iectū ire z motū ipm: ita dicēdo q̄ ira est motus: aliquo mo do tangit subiectū: ꝫ nō in spāli. ¶Dicit etiā aīe. s. sensitiue: qz in ea est iste motus appetitus z per ipm fit q̄dā vera trāsmutatio coꝛpalis: z illa fit in sanguine: qui iflamaꝫ sicut dice baꝫ in diffinitiōe data a phisico. Dr etiā ꝓpt vindictā: z tan gitur obiectū vel causa finalis: qz id ad qō iratꝰ moueꝫ est vi dicta. ¶Dicit aūt ꝓpter apparētē paruipēsionē: z tangitur causa motiua que ptinet aliquomō ad efficientem. Hoc mo do posset qs dare diuersas diffinitiones de ira nāles vel dia lecticas: vel ex vtroq̄z cōmixtas: sed plenissima omnium est illa Aristo. ij. rhetozicoꝝ.

¶De gn̄atione z coꝛruptione ire. Qō. CL.

Queritur nūc de generatiōe z coꝛruptione ire.

¶Dicendū q̄ sicut dcm fuit. s. q. cxx ij. ad irā cōueniūt tres passiones. s. tristitia: desideriū: spes: mo dus aūt est: qz ira cātur ex paruipēsione existimata. Fit autez puipēsio multipl'r sicut dictū est. s. q. cxxx. z diceꝫ seq̄nti. qō ne. Quicunq̄z aūt puteꝫ fieri aliq̄ paruipēsio: rō iudicat pui pensionē eē factā: vel ipsa fantasia: vt dr. vij. ethi. c. viij. Et qa paruipēsio existimaꝫ malū qōdā: z est pns cū nobis illata sit segtur. tristitia qz tristitia nāliter segtur ad oē malū pns̄ens. Et tūc per tristitiā moueꝫ hō ad vindictā inquātū vellet hō abi icē tristitiā tāq̄z inimicū nature. Et directe nō pōt abijci nisi per cōtrariā delectionē vellet tristaꝰ delectari. Et ista letitia est in hoc q̄ ipse inferat penā illi qui sibi intulit. Et hoc ē vi dicta: sic dr. iij. ethico. q̄ punitio q̄tat impetū ire: delectatio nem p:o tristitia faciens. Surgit ergo post tristitiā desideriū cū isto desiderio debet eē simul spēs: qz nō desideraret qs vi dictā si desperaret se posse hr̄e illā: sic dr. ij., rheto. s. delectabi le q̄dē existimare adipisci ea que appetunt. Nullus aūt ea q̄ apparēt sibi ipossibilia appetit. Jratus aūt appetit sibi possi bilia. Et sic, sunt simul tristitia: desideriū: z spes. Desiderium aūt ptinet ꝓpe ad ipam irā z p̄dicaꝫ de ea cū dicimus irā eē appetitū. Causaꝫ aūt istud desideriū in irascibili potentia ex solo iuditio ratiōis vel fantasie. Naz cū iudicatū est iniuriaz factā, eē: statiz isurgit appetitus ire q̄si silogizās oppugnan dum eē eū qui iniuriā vel puipēsionē fecit: vt pz. vij. ethic. ca. viij. z declaratū est. s. q. cxlj. Iste aūt motus ire quātū ad hoc est solū q̄dā motus appetitus: z iō nō est nisi motus aīalis. Qz tñ vis irascibilis cuius est iste appetitus est spāl'r, alligata alicui pti coꝛpis ad motū aīalē factū in ipsa: segtur q̄dam trāsmutatio in ptibus illis in q̄bus est. Et q̄m p̄ncipal'r sunt iste virtutes in coꝛde ipm coꝛ, valde turbatur ita vt in nulla passione tāta turbatio sit. Et qz isti motui cōpetit caloꝛ tanq̄z instrm: eo q̄ hō non coartaꝫ ira seipsuz: qō ptinet ad frigus qō fit in timoꝛe: ꝫ dilataꝫ z extēdiꝫ ad insequēdū. Et qz motꝰ ire est ad resistēdū z destruendū rez nociuā: nō debet esse ca loꝛ leuis z blādus sicut est caloꝛ sanguinis: qz talis pertinet ad passionē amoꝛis: sed caloꝛ vehemēs distēperatus z cōsu mens q̄lis, est caloꝛ collere. Jō in motu ire p̄mū qō moueꝫ est collera. Et cōpetit hoc: qz collera est valde calida: z facilis ad motū sup ceteros humoꝛes. Et ꝓpter hoc non est aliq̄ passio tanta velocitatē hns in motu suo: sicut ira. Sic dr. vij. ethic. c. viij. q̄ ꝓpter caloꝛē z velocitatē nature: iratꝰ nō pfecte au dit rōnem: sed mox vt rō vel fantasia manifestauerit q̄ facta est iniuria ira mouet ad oppugnandū: nō expectata determi natiōe rōnis. s. an appetēda sit vindicta: z q̄liter z quātū: z quāto tpe irascendū sit. Sed dr q̄ est ira sicut ministri velo ces: z sicut canes latrantes. Per motū aūt collere mouetur sanguis. Naz collera ē calidioꝛ sanguine: z cū ipsa fuerit mo ta sanguis calefit z inflamaꝫ. Nō aūt qlibet sanguis: sed ille qui est circa coꝛ. Qō vt dictū est subiectū passionū aie p̄n^r est coꝛ: z sic in sanguine qui est circa coꝛ fit ista inflāmatio. Et ꝫ est qō dicit p^o de aīa Aristo. Irā eē sanguinē accensum circa coꝛ: vel accēsionē sanguinis circa coꝛ. Et qz sanguis nō infla maꝫ imediate: cū ipe nō ptineat directe ad irā: ꝫ ad amoꝛem inflāmaꝫ ꝓpter colerā. Et hoc est qō dicit damascenus: sanguinē accendi in iratis ex euapoꝛatiōe fellis. i. colere que est amara. Et pp hoc ſm eū p̄ma ira fellea appellaꝫ: qz a felle oꝛ tum hēt. Et iste est modꝰ gn̄atiōis ire: ꝓpter qō hoīes magꝝ colerici: z hn̄tes sanguinē magis iflamabilē: facili^r irascunt.

¶Circa coꝛruptionē vel cessatiōez ire dōm q̄ multis modiꝭ cessat vel mitigaꝫ: vt magis diceꝫ seq̄nti. q. Generaliꝫ tn dōm q̄ ira vno'mō cessat per retributionē. Jste. n. est modus dire ctus cessatiōis ire. Nā ira est quidā motus ad vindictā. Oīs aūt motus cessat hīto termino: iō retributōe hīta: est neēe irā cessare: sic dr. iij. ethi. q̄ punitio q̄tat ipetū ire delectationez p:o tristitia faciens. Et nō est alius modus ita nālis cessan di irā: sic iste: cū ira ſm se nō oꝛdineꝫ ad aliud nisi ad vindictā. Alij aūt^ modi cessandi sūt q̄si p accñs: sic ptingit in alijs mo tib^9: interdū cessare motū nō hīto termino: sed isto per accñs est. Nā per se motꝰ nō vult nisi terminū: si āt ex defectu mo bilis: aut virtutis mouētis: aut ex ipedimēto ab extriseco ces set motus nōdū hīto termino est cessatio p accñs. ¶Alius modus est p oñsionē. s. q̄ñ qs nō hn̄s in p:opū posse retribu ere oñdit irā suā in vbis z motib^9 exteriozib^9: ira per ꝫ cessat. Et iste modus est in p^a spē iracūdoꝝ qui dñr acuti. De quib^9 dr. iij. ethi. q̄ velociꝫ irascunt: z velociter gescūt qz reddunt vel manifesti sunt. i. qz retribuūt puniendo vel manifesti sūt oñdēdo irā exterius. Et sic ponit vterq̄z modus in eis q̄si p vtrūq̄z ira cesset cito. Et rō est qz ista oñsio ire facit eā euapo rare. Nā ira q̄ nō oñdit in vbis: nec i aliq̄ gestu exteriozi diu turnius manet: sic ignis qui est optus tardius extinguit: sic dicit Greg. v. mozaliū q̄ ira p silentiū clausa intra mētē vehe menti^9 estuat. ¶Tertius modus est p digestionē lōgi tpis. Nā cū ira faciat iflāmationē q̄ndā colere z sanguinis: non cessabit ira q̄uscz iste motꝰ iflāmatiōis resideat z extiguatur z ad ꝫ fit digestio q̄dā. i. q̄ paulisp ꝓsumit iflāmatio sic olla buliens abstracto igne paulisp cessat a buliōe q̄uscz penitus resideat. Et iste modus est tardioꝝ q̄z p̄cedēs. Nā p̄cedēs est quidā modus vindicte. Nā ex eo q̄ qs ex ira clamat z ostē siones exterius facit q̄dāmō se vindicat: ꝫ nō sit vindicta di recta sic in retribuēdo. Jn isto aūt mō qui est p digestionem tardius ira cessat. Consueuit tamen digeri z euapoꝛare faci lius in eis qui ꝓpter iram ploꝛant sicut fit in paruulis z mulieribus. Nam fumositas iflammationis interioꝛis resol uit in lachꝛymas. Et illa est q̄dam digestio ire: z euapoꝛatio. Et signū est qz illi qui ex ira ploꝛāt lachꝛymas hn̄t magis ca lidas q̄z alij: qō fit ex inflāmatiōe sanguinis z motu colere i interioꝛibus. Uidemus etiā q̄ qui ploꝛauerint ꝓpter susce ptam iniuriā pdunt vim ire. Uñ postea nō irascunt: etiam si agendū sit ad punitionē iā non pñt habere īpetuz foꝛtem: qz euapoꝛauit per lachꝛymas. Unde mouētur remisse ad vindi ctā: sic illi qui nō patiunt motū ire. Quādo aūt nihil. istoꝝ est: ira longo tēpoꝛe indiget ad digestionē. Sic fit in amaris qui sunt in scōa spē iracundoꝝ de quib^9 dicit. iij. ethi. q̄ irā retinēt longo tēpoꝛe: z nemo eis pōt suadere: qz nō sunt ma nifesti: z dicit q̄ ad digeri irā in eis tēpoꝛe indiget. i. lōgo tē poꝛe: z tñ aliq̄n cōpleꝫ ista digestio z cessat oīo ira. ¶Quar tus modus est per obliuionē. Si qs, eni ex aliqua cā obliui scaꝫ iniurie sibi inflicte necesse est iraz cessare qm̄ ira est desi deriū vindicte ꝓpter apparētē puipēsionē z appetit pena tā q̄z satisfactiua p:o culpa. Et tamen si obliuio fiat iniurie ^nihil est p:o quo possit peti pena satisfactoꝛia: ideo facta obliui one iniurie nō est possibile manere iraz: qz nō appetereꝫ tūc vindicta cū nō ceēt de quo appetereꝫ. Jsti. ergo sunt quattuoꝛ modi valde generales cessandi irā scz per retributionē p oñ sionē siue euapoꝛationem per digestionē per obliuionē.

¶De ꝓpetatibus ire magis apparētib^9. Qō. CLI.

Queritur de ꝓpetatib^9 ire. Et ꝫ ille mlte sunt: tā genī tñ aliq̄ eaꝝ q̄ magꝝ appentes sī.

¶P^a ē q̄ ira gignit ꝛcurrētib^9 trib^9 passiōib^9. s. tristitia ōside rio: z spe: sūt. n. passiōes alie q̄dā simplices q̄ñ exigūt passiōz aliquā

2. diffi

D. 5. diffi.

3. diffi

A Deno gnatio nis ire.

C 2° modus.

D 3. modus.

E 4. modus.

A ꝓpetas ire

aliquā p̄cedere adhoc q̄ ipse sint sicut est amor ⁊ similes: ira tñ sine istis trib⁹ nō fit. Nā opz p̄ius tristatuz eē per iniuriā susceptā eū qui debet irasci: deinde sperare q̄ possit vindictaz hr̄e: ⁊ postea illā desiderare: vt declaratū est p̄cedenti. q. Uñ cōtra illos de quib⁹ nō speramus vindictā hr̄e posse nō irascimur: sed timemus vel tristamur: vt dicit. ij. rheto. Et ob
B 2. pp̄e. hoc ira vocat passio generalis scz q: ad eius generationem multe cōcurrūt vt ostēsuz est. s. q. cxxij. ¶ Scōa p̄prietas ē q̄ ira habet duplex obiectū scz vnū bonū: ⁊ aliud malū. Sūt enī quedā passiones habētes vnicū obiectū sicut amor dilectatio: fuga: ⁊ similes. Alie aūt habēt duo obiecta vt odium ⁊ inuidia. Nā odiū malū vult: ⁊ alicui illud vult. De inuidia idē est: sic etiā circa irā: q: iratus vult penā alicui inferre: et sic tā penam q̄z ipm cui infert respicit. Differt tñ ira ab alijs: q: quedā sunt que habēt duo obiecta bona: ⁊ quedā duo mala. Ira aūt vnū bonum ⁊ alterz malū. ¶ De p̄mo p̄z vt de amore amicitie. Naz si sit amor cōcupiscētie vnicū obiectū habet scz bonū cōcupiscibile. Si aūt sit amor amicicie: duo hēt scz eū quē amat: ⁊ illud qō p̄o eo amat: vel vult: q: amicus bonū vult amico. s. eē ⁊ viuere: ⁊ quecūq̄z alia bona: vt patet viij. ethi. hic aūt vtrūq̄z bonū est. Nam amicus est bonū qōdaz amico suo: vt dr̄. viij. ethi. Amicus factus bonū est ei cui amicus est circa qō amico volumus bonū est. ¶ De scōo p̄z vt de odio. Nā per odiū malū volumus alicui: ⁊ ipsuz vt malum reputamus. Naz ipm ad quē odiū est iudicamus discōuenientez eē: ⁊ hoc est malū ei: etiā malū volumus inquātuz malū est. ¶ De tertio p̄z. Nam in ira ille cōtra quē irascimur reputatur vt qōdā malū nociuū nobis. Id aūt qō volum⁹ licet videaē malū inquātū est pena: tñ volumus sub rōne boni scz inquātū iusta est. Et iō vindicta vocatur que significat retributionē. Et in hoc ira spāl'r differt ab odio: q: tam ira q̄z odiū idē volūt materialiter: ⁊ tamē odiū vult malū alicui solum vt malū illi sit. Ira aūt nō vult malū nisi inquātum est iustum. Pertinet enī ad iustitiā penā p̄o culpis retribuere: de
C 3. pp̄e. hijs ostēsuz est. s. q. cxxij. ¶ Tertia p̄prietas est q̄ ira sequitur aliq̄liter rōnez. Considerandū aūt q̄ nulla passio fm se se quiē rōnē totaliter nisi a rōne cōp̄imat. Qō fit p̄pter virtutem moralē: q: alie passiones eēnt rōnales fm eēntiā si eēt eis naturale totaliter cōseq rōnē sicut volūtas est appetitus rōnalis per eēntiā: q: seqtur naturaliter rōnez: ⁊ est ipossibile repugnare sibi. s. eligēdo cōtrariū eius qō rō iudicauerit. Et hoc facit voluntas: nō qdē tanq̄z a rōne cōp̄essa sicut cōpimunt passiones sz quia nāle est sibi hoc facere. Jdeo dr̄ p̄mo ethico. in fine q̄ est appetitus quidā rōnalis: q: rōnem sequitur: est aūt appetitus alius irrōnal': ⁊ tñ aliq̄ mō rōni obedit sicut sunt passiones: dicit tñ q̄ appetitus qui est volūtas habet rōnez p̄ncipaliter passiōes aūt tanq̄z audibile ⁊ exaudibile. i. q: audiūt ⁊ exaudiūt rōnem: cū autē de ira dr̄ q̄ rationē sequit aliqual'r nō intelligit inq̄tū per virtutē regulatur q: tunc generale est oī passioni q̄ possit regulari per virtutē ⁊ rōnē sequeē. Etiā nō diceret tunc q̄ ira aliqual'r seqē rationē: sz q: totaliē sequit. Nā quādo per virtutē regit: in oibus rōnē sequit: q: alias quātū ad illa in qb⁹ nō seqtur rationez pctm̄ eēt ⁊ inordinatio: sz intell'r de ira q̄tū ad suā originem q̄ seqtur aliq̄liter rōnē. i. q̄ est post rōnē: q: nō pōt ira insurgere nisi p̄us rō annunciauerit paruipēsionē eē factā. Et tūc ira q̄si silogizans cōcludit eē oppugnandū eū qui iniuriā vel paruipēsionē itullit: vt dr̄. viij. ethico. c. viij. Cōcupiscētia aūt ⁊ cetere passiones nō silogizant nec sequūtur rōnē sz mox vt annūciatū fuerit eis de suis obis: mouenē in ea: qō maxime facit cōcupiscētia mouēs ad fruitionē: vt ibi dr̄. Jstud fuit satis supra declaratū. q. cxlvj. ¶ Quarta p̄petas est q̄ ira nō
D 4. pp̄. appetit penā infinitā: sed determinatā. Qui enī irascit̄ desiderat vindictā ⁊ istud est q̄ retribuat̄ pena p̄o culpa qō pti net ad quādā cōmēsurationē. Jō nō appetit iratus magis de pena q̄z putat mereri ipm iniuriātē. Unde irati aliq̄n flectuntur ad mjam. s. q̄n putauerint q̄ iniuriātes eis eq̄lia passi fuerint vt dr̄. ij. rheto. ¶ Alie aūt passiones sunt que volūt immensuz in obo suo sicut cōcupiscētia est ad delectationez. Et quāto fuerit maior aliq̄ delectatio tāto illā magis appetit vsq̄ueq̄ pueniat̄ i infinitū. ¶ Ratio huius est q: q̄n aliqd p̄p se appetit̄: sine mēsura appetit̄ vt dr̄. j. politi. Jō auarus pecuniā infinitā vult: q: eā p̄p seipsaz: ⁊ nō p̄p vsum p̄ncipaliter. amat. Et in hoc differt inter irā ⁊ odiū: q: 3 vtrūq̄z vellit penam siue malū: odiū tñ vult malū alicui: solū vt ei malum sit. Jra aūt vult malū alicui. i. penā inquantū iuste infligit̄. Jdeo nō vellet ira penā in infinitū: sed solū quousq̄z putet accedere ad cōmēsurationē. Odiū aūt vult malū alicui in infinituz cū nō vellit p̄p aliquē aliū finē. ¶ Sic dr̄ eccle. xj. inimicus si inuenerit tp̄s nō saciabit̄ sanguine. Et vocat̄ inimicus q ex odio malū vult: ⁊ nō qui ex ira. Uñ dr̄. ij. rheto. q̄ irat⁹ si fiant multa miserebit̄ odiens aūt p̄o nullo. i. Si multe pene inferanē ei cui aliqs irascit̄ icipiet misereri: odiens aūt p nullo miserebit̄. i. q̄tecūq̄z pene infligant̄: sed. sp volet plus de malo de hoc dictū est. s. q. cxxvij. ¶ Quinta p̄prietas est q̄ ira est magis nālis q̄z cōcupiscētia. Nā magis seqtur in hoibus per successionē hereditariā vt dr̄. vij. ethi. c. viij. vt declaratuz est. s. q. cxlvj. ¶ Sexta p̄prietas q̄ ira est magis apparēs q̄z cetere passiones. Nā p̄p velocitatē nāe ⁊ caliditatē nō audit pfecte rōnē: iō nescit se occultare sicut alie passiones q̄ magis rōnē audiūt. ¶ Etiā ira hz signa exterius magis manifesta q̄z q̄cunq̄z alia passio: q: oīa mēbra turbant̄ in ea: vt dicit grego. v. mor. aliū ⁊ maxime ipm cor. ⁊ per ista exteriora iudicamus manifeste aliquē iratū: qō in alijs passionib⁹ non fit. Jō dicit Aristo. vij. ethi. q̄ iratus manifest⁹ est: ⁊ nō est insidiator: sicut cōcupiscētia que dolosa est ⁊ occulta. ¶ Septima p̄petas q̄ ira minus turpis est q̄z cōcupiscētia q: 3 rationē impediat tñ in multis est magis excusabilis de quo ponit q̄t tuor rones arist. vij. ethi. c. viij. Et de hijs dictū est. s. q. cxlvj. ¶ Octaua p̄prietas q: ira non est tā mala sicut odiū. Jn p̄passionibus. n. nō inuenit̄ bonū ⁊ malū nisi fm q̄ se habēt ad intellectū scz q̄ passio que minus est ordinata per rōnē habet magis de malo: ⁊ ecōtrario. Odiū tamē magis repugnat rōni q̄z ira: q: odiū vult malū p̄o aliquo inquātū malū est. Ira vero nō vult malū inquātū malū sed inquātū iustū. Et sic cōsonat cū iustitia: q: etiam iustitia vult penaz alicuius que est qōdā malū inquātū est iusta. Et sic odiū erit oino iniustum. Nā velle malū vt malū est: rōni repugnat. Etiā ira non excedit tñ in malo sicut odiū. q: odiū vult malū sine mensura: iō nunq̄z saturat̄ pena vt supra dictū est. Ira aūt penaz infligit solū vsquequo credat esse satisfactū per cōmēsurationē retributionis. De hijs dictū est. s. q. cxxvij. ¶ Sed dicet̄ quomodo p̄t velle odiens malū sub noie mali: q: hoc includit contradictionē: q: malū vt hmōi nō est obm volūtat̄ aut alicui⁹ appetit⁹. ¶ Dicendū q̄ odiēs vult malū inquātū malū est. s. illi quē odit: ⁊ illud nō est malū sibiipi sed potius reputat vt bonū q: cū iudicet eū quē odit eē sibi qōdā malū ⁊ discōueniens iudicat bonū eē sibimet velle malū illi sub rōne mali. s. vt oino pereat. Et tñ q̄ qs vellit simpl'r aliqd sub rōne mali vel sibimet sub rōne mali nō est possibile. ¶ Nona p̄prietas est q̄ ira est vehemētior oī passione. Naz 3 ex parte obi cōcupiscētia hēat maiorē fortitudinē q̄z ira: ⁊ aliqn̄ eā supet tamē in mō est ipsa ira vehemētior. i. ferocior ⁊ feruētior. Et ob hoc minus māsiua: q: pp̄ suā magnitudinē ad cōsumēdū nō pōt diu manere: sed du est nulla tātā ferocitatē ostēdit vt p̄z ex signis exteriorib⁹. De quo. s. q. cxxxiij. ⁊. cxlvij. ¶ Decima p̄petas q̄ ira nō est ita fortis sicut p̄cupiscētia q̄n cōcupiscētia vincit oēm passionē ⁊ captiuat ⁊ etiā ipam irā: ⁊ est difficilius: pugnare p̄tra cōcupiscētiā q̄z ō irā: q: nemo pōt oino cōtinere p̄cupiā: de hoc. s. q. cxlvij. ¶ Undecima p̄petas est q̄ ira est modicū māsiua: ⁊ minus q̄z cōcupia: q: nō hz aliquaz radicē ad manendū. De quo. s. cxlviij. ¶ Duodecima p̄prietas est q̄ ira semp est p̄p aliqd factum ō nos vel ō ea que ad nos ptinēt. Nā ira insurgit p̄p puipēsionē nō tñ p̄p quācunq̄z: 3 inquātū illa ad nos ptinet. Q: qō oino alienuz est nos grauat nos: ⁊ q: ea que ad nos ptinēt sunt quodāmō idem nobiscū puipēdēdo illa videmur nos puipēdi. Sic dr̄. ij. rheto. q̄ ira fit p̄p apparētē puipēsionē eoz qui in ipm aut in ipsius aliqua. i. quādo paruipendunt ea que sunt in hoie qō ē ipm paruipēdere aut paruipēdēdo aliq̄ ipsius. i. que hō possidet vel que ad ipsum ptinēt. Et istud semp ē aliqd fcm̄ ptra nos: q: eis qs putamus nob bñfacere nunq̄z irascimur. De hoc. s. q. cxxix. ¶ Tredecima p̄prietas q̄ ira nō solū est p̄pter ea que facta sunt cōtra nos 3 oz q̄ illa habeat rationez paruipēsionis. Nā si aliqd ō nos fiat qō nullo mō putet̄ factū ex paruipēsione ira non curabit: cum ista sit rō p̄pria motiua ire. Et in omnibus illis que iram mouent necesse ē quādam inueniri vel reputari puipēsionē. ¶ Sunt autem tres species puipēsionis vt dr̄. ij. rheto. scz despectus epireasmus ideſt impedimentum cōsequēdi p̄priam voluntatem: ⁊ cō-

tumelia

tumelia. ¶ Est autem parui pensio actus opinionis circa id quod nullo videtur esse dignum idest quod nō mereꝫ vt aliqs aduertaꝫ ad illud nā ea q̄ vñr eē alicuius dignitatis vel magnitudinis: siue bona: siue mala sint nō parui pēdimus: sed ad ea aduertimus. Nā mala que magnitudinē hñt timemus: bona aūt hñtia magnitudinē optamus. Qō aūt nō videt eē alicuius magnitudinis: nec in bono nec in malo: non timeꝫ: nec optaꝫ: nec aduertiꝫ ad illud: ac si nō eēt. Et istud ē parui pēdi. ¶ huius posite sunt tres spēs ꝛ ꝑma est despicere. s. q̄n iudicamus aliquē nō eē dignū aliquo honore. Et ꝓpter hoc nō honoramus eū: nō iferētes ei aliqō aliō malum dicimur illū despicere. ¶ Scōa spēs erat epireasmus. i. impedimētū ꝓpe voluntatis. Et istud est cū qs ipedit aliū ne cōsequaꝫ id qō desiderat. Et istud dꝫ eē sine desiderio alicuius vtilitatis. Nā si qs impediat aliū a cōsecutione alicuius rei q̄ ipse vult illā cōseq̄ potius ꝓ se: vel ipediēdo eū intendit hre aliquā vtilitatē inde nō dr̄ parui pēdere. Cū vero sine desiderio alicuius vtilitatis impedit aliū: manifestū est q̄ despicit eū. Nā si timeret illū: putaret sibi ꝓuētuꝫ nocumentū ex hoc ꝛ nō ipediret: vel si putaret illū dignū eē aliquo honore saltē vellet eē amicus eius ꝛ nō offenderet sine cā. Offendere ergo sic ipediēdo sine desiderio alicuius vtilitatis signum est magne parui pēsionis vt dr̄. ꝯ. rheto. ¶ Tertia spēs est cōtumelia. Et ista est in voce: quādo voce apta loqtur qs cōtra alterꝫ vba iniuriosa. Et nos solemus vocare cōtumeliā oēm vocē iniuriosaꝫ determinate significātē aliqd q̄cūqꝫ aīo ꝓferaꝫ. Aristo. tamē. ꝯ. rheto. Dicit cōtumeliā eē solū q̄n qs dicit alteri vba iniuriosa vt cōtristet eum: vel vt sibi noceat. Et sunt talia que dicunt de qb⁹ erubescat valde ille cōtra quem dicunt: ꝛ ꝓferens nō dicit ꝓp aliquā cām nisi q̄ delectaꝫ dicendo. Nā si qs dicat ex ira reddēdo vocē iniuriosaꝫ ꝓ vocē iniuriosa vel alias se vindicādo: vt qui nō pōt reb⁹ se vindicare verbis vindicet: dicit nō eē cōtumeliā: sꝫ punitionem vel vindictā. Et recte dictū est. Naꝫ nos ponimus cōtumeliam: vnā de sex filiab⁹ ire: vt dicit Grego. xxxi. moraliū: ꝛ ostē sum est. ē. q. Cxliij. Et q̄ cōtingit hoīem ex ira ꝓferre ꝑ ꝓximum verba iniuriosa? dr̄ cōtumelia ꝓlatio taliū verboꝝ q̄cūqꝫ aīo dicātur: ꝛ potissime cum aīo vindicte. Aristo. aūt. ꝯ. rheto. ponit cōtumeliā spēm parui pēsiōis: ꝛ nō ire. Jō tūc solum est cōtumelia illo mō quādo qs iniuriosa vba dicit alteri solū despiciēdo eū. Et sic nō dicit vt iratus sꝫ solū ꝓpter delectationē. Nā despicere ꝛ irasci: multū repugnāt. Q̄ despicere est in eo qō nullo bono reputaꝫ dignū: siue ad bonuꝫ siue ad malū ve irasci aūt sp est de reb⁹ magnis. Uñ obiectuꝫ ire habet rōnē ardui ꝛ eleuati ꝛ de reb⁹ quas reputamus paruas nō irascimur vt ostēsuꝫ est supra. qōne. Cxxiij. qui ḡ contēnit: nō est iratⁿ: sed delectaꝫ: iō cōtumelia: apō nos ex mō cōi ex opposito accipiť. ¶ Causa autē delectatiōis in eis qui despiciēdo cōtumelias inferūt ſm Aristo. est: qa putāt se plꝰ eē excellētes. s. q̄ licet eis agere malū ipune. ¶ Et ob hoc dicit q̄ illi qui cōsueuerūt magis appetere excellētiā sunt potius cōtumelizātes. hū sunt iuuenes: ꝛ diuites. Juuenes qdē ꝓpter etatē excellētes videri volūt: diuites vo ꝓp pecuniā cuꝫ qua credūt se oia possidere: ꝛ credūt isti excellere illos quib⁹ cōtumeliā inferūt. Et ꝓp desideriū ostēdēdi istā excellētiā cōtumelizātes sunt. Jlli aūt qui cotumeliā patiunt irascunt ex hoc: ꝛ putāt se parui pēdi inquātū per cōtumeliaꝫ auferť eis honor. Et istud est parui pēdi. Nā nō solū qui aufert: sed etiā qui nō impēdit honorez videť despicere. ¶ Quartadecima ꝓprietas est qa ira semp est circa aliqō singulare: ꝛ nō circa cōitatē: vt est multitudo: nec etiā circa aliqō genus. Sic eni dicit Aristo. ꝯ. rheto. s. necesse est eū qui irascit semp singularū alicui puta cleoni: sꝫ nō hoi. i. nō irascit aliqs toti spēi humane qō est irasci hoi ſm rōnez hois: sed irascit sorti vel cleoni. Et in hoc dr̄ ira ab odio: q: odiū pōt eē: tam circa singularia: q̄ circa cōitatē. De singularib⁹ notū est: q: q vult malū alicui nō vt retribuat ꝓ iniuria suscepta: vel ꝓ malo qō ille fecit: dr̄ eū odisse. De cōitate ꝑ sicut pōt qs odisse oē genꝰ latronū: sicut odit etiā qs oēs serpentes: ꝛ oē venenū. Rō differētie est q: ira est appetitus vindicte ꝓpť malū qō factū putať. Nā ubi nō putať factū eē maluꝫ ipossibile est vindictam appeti. Actⁿ vero sunt in singularib⁹. ꝯ. ethi. ꝛ q: cōe cum nō sit aliqd vnū subsistēs: nō cōpetit ei opari: iō soluꝫ poterit eē ira cōtra illos in ḡbus pōt esse operatio: hec sunt singularia. Odiū aūt est ad aliqd: nō ꝓ malo qō fecit: sed inquātū putatur eē nobis discōueniēs. Discōuenientia aūt est ꝓp aliquaꝫ ꝛiā q̄litatē in nobis ad rē illaꝫ: q̄litas aūt nō solū particulari pōt ineē: sꝫ etiā alicui spēi vel cōitati toti. Jō potest eē odiū ad cōitatē vel spēz. ¶ Si aūt dicať q ꝓ etiā ira interdū est ad cōitatē: vt cū qs toti vni ciuitati irascit. Dicendū q ꝓ tunc ira nō est ꝓtra ciuitatē vt cōtra cōitatem sed vt ꝑ singularia vt si oēs de ciuitate nocuerūt alicui: vel ex determinatiōe ciuitaꝫ nocumentū illatū est: cū iste actus nō cōpetat ciuitati nisi vt singulari: q: per singularia que sunt partes sue ei cōpetit ira sicť qs ciuitati sicut sorti vel platoni. De hūs pꝫ. s. q. Cxxviij.

¶ Quintadecima ꝓprietas: q ira causat q̄ndā delectationē nec est sine delectatiōe. Et pꝫ q: ira ordinať ad vindictā. Cū aūt vindicta realr fuerit habita: erit vera delectatio cū āt nō dum hētur inquātū sperať est delectatio q̄daꝫ: ꝛ maxime in quantū cogitať de ipsa q: cogitatio illi⁹ rei quā desideramus est nobis delectabilis: ꝛ vult hō diu ımanere illi cogitatiōi. Nihil tñ est de quo tātū gauderet iratus sicut de vindicta iō cogitādo de illa delectať. ¶ Sic dr̄. ꝯ. rheto. Ad oēm irā necesse est seq aliquā delectationē a spe puniēdi: delectabile q̄dez existimare adipisci ea que appetunt. ꝓp q̄ bene dictum est de ira: q̄ multo dulcior melle distillāte in cordib⁹ virorum crescit. Assegtur eni delectatio q̄dā: ꝛ ꝓp hoc demorant ī puniēdo mēte. Que igiť tūc ineſt fantasia delectationē facit sicut que somniorum. i. in oi ira sequi delectatio. Et dicit istaꝫ eē ꝓpť spez puniendi dicit etiā q ꝓ est ꝓpť cogitationē delectabilem. Et ob hoc irati demorant puniēdo mēte. i. hñt lōgas cogitatiōes circa penas q̄s putāt se inflicturos eis q̄b⁹ irascunt dicentes q ꝓ sic vel sic puniēt. ¶ Et dr̄ q ꝓ fantasia que tūc ineſt eis causat delectationē. i. cogitatio vel ostēsio que fit in imaginatiōe sua de illis penis infligēdis causat illā delectatiōez nam sicut si realr iratus inferret penā delectareť. Jta cū per cogitationē illa inflictio pene fiat sibi quodāmō ꝑsens delectať in ea. Sicut in somnīs est: vbi p solā fantasiā de re delectabili cātur delectatio. De hoc. s. q. Cxxxiij. ¶ Decimasexta ꝓpetas est q ira nūq̄ꝫ est in hoie sine spe vindicte. Nam si qs crederet se nunq̄ꝫ posse cōsequi vindictā: nunq̄ꝫ illaꝫ appeteret: q: appetitus nō est de impossibilibus: irasci tamē est appetere vindictā ergo semp est cū spe. Sic dicit. ꝯ. rheto. Se qui delectationē ad oēm ira: a spe puniēdi. Et sequitur. Nullus aūt ea que apparēt sibi ipossibilia appetit. Uñ si interdū inflicta iuiuria credat aliqs nunq̄ꝫ posse cōseq vindictaꝫ ꝓp magnitudinē iuiuriātis nō irascit: sed tristať vt dicit Auice. li. de aīa. Nā eis qs timemus nunq̄ꝫ irascimur: ipossibile ē. n. sil irasci ꝛ timere respectu eiusdē: vt dr̄. ꝯ. rheto. ¶ Decimaseptima ꝓpetas est q ira fit maxime qn qs despicit in eo in q excellit: vt si despiciať sapiēs in sapia: ꝛ diues in pecuniꝭ ꝛ nobilis in generositate. Qō istud nō est despicē leuiter: sed maxie despicere q̄n qs in eo qō ꝓpriuꝫ bonū reputat despicit. Et tñ ille qui in aliquo excellit putat illud eē bonū suū: iō nō pōt grauiꝰ despici. Sic dr̄. ꝯ. rheto. nō conuenire autē putāt magnipēdi a minoribus ſm genus ſm pōam ſm virtutem ꝛ totalr in ipo in quo excedūt multum: vt in pecuniꝭ diues pauperē: ꝛ in loquēdo rhetoricus impotētez loqui: ꝛ principans subiectū: ꝛ arbitrat⁹ dignus ad ꝓncipandū eum qui dignus est subīci. ¶ Decima octaua ꝓprietas q existētes in excellētia aliqua facilius grauius irascūtur. Naꝫ ira est ꝓpť paruipēsionē nō cōuenienter factā. ꝯ. rheto. ꝛ tamē nō est q minus cōuenienter despici possit q̄ꝫ qui excellēs est: q: magis cōtra rōnē est despici illū q̄ꝫ alios nō excellētes ergo grauius irasci pōt ille tanq̄ꝫ de maiori iniuria sibi illata: ꝛ iō facilius est sibi irasci q̄ꝫ alīs inquātū q̄libet paruipēsio q̄libet cunq̄ sit respectu ei⁹ est magna. Sic dicit. ꝯ. rheto. Jndignātur eni ꝓpť excellētiā. i. ipi qui hñt in se aliquā excellētiā idignātur ꝓpť ipam fortius si despicianť. De hoc supra. qōne. cxxx. ¶ Decimanona ꝓpetas est q ira potissime insurgit quādo qs iniuriā recipit vnde sperabat beneficiuꝫ recipere. Et ista ira est valde grauis ꝓpter duo. ¶ Primo ꝓpter valde iniustā retributionē. Non enim pōt esse magis iniusta retributio q̄ꝫ q reddatur malū ꝓ bono que in nullo cōueniunt. ¶ Scōo q: istud est valde inopinatum scilicet q vnde quis verisimiliter: ꝛ ex debito beneficium expectabat malum eueniat omnino inopinatū est. De hoc. ꝯ. rheto. dr̄. Adhuc autem indignatur a quibus aliqs putat debere bene pati. Jsti autem sunt quibus benefecit: aut facit: aut ipse: aut aliquis suorum aut per ipsum volitū est aut nolitum fuit.

Non

15. U ꝓpe. ire.

Delectatio icognita rō ne irati.

16. X ꝓpe. ire.

17. Y ꝓpe. ire.

18. Z ꝓpe. ire.

19. & ꝓpe. ire.

Non solū enī dr̄ aliqs bona debere expectare ab illis qb⁹ benefacit actualr̄: sed etiā si aliqñ benefecit: t nō solū ipe sed ēt si aliqs de ptinētib⁹ ad eū: vt de cognatis: vel amicis bñfecit illi: q: oia que fiūt per eos qui ad nos ptinēt dr̄ per nos fieri. Sicut dī aliqs posse facē simplr̄. ea que p amicos facē pōt iḡ. ethi. Jō per illa acqrē nobis aliqd debitū retributiōis: sicut si p nos fcā eēnt: lz nō eqlr̄: sz ſm maiorē vel minorē attinētiā ad eos q ista fecerūt. Et dī q nō solū aliqs p̄t ab altero expectare bñficiū p bono qd alteri facit: aut fecit: sz etiā p bono qd facē vult: aut aliqñ voluit: lz al's fuerit ipeditū scz p̄ter intētionē volētis: q: si ille q semel voluit postea nō vult: non secuto demerito aliq̄ ex pte illius cui volebat: nō est aliqd debitū ad ei bñfaciēdū: nec hz ius irascēdi si nō retribuat sibi.

¶ Uicesima ꝑpetas est q ira nō solū est si qs alteri malum fecerit: sed ēt si facē voluit: dato q nō fecerit: vt pz. ḡ. rheto. s. ꝑ 20. ꝑp. Irascīt aliqs q: aut in ipm: aut in aliquē eor̄ q̄ ipsi⁹ aliqd fecit: aut facturus erat. Et rō est q: lz malū vt est nocumētū sit in reb⁹ ex̄ tñ in q̄tū est alicui iputabile. a volūtate dependent. Naz ea q̄ nullo mō sunt volita: vt pure casualia: siue bona siue mala sint nō iputātur alicui ad penā nec ad laudem: q: t ſm leges humanas: volūtas t ꝓpositū distinḡūt maleficia. Et lz hoc sit generale quātū ad oīa maleficia seu mala que alteri inferunt: p̄cipue tñ est q̄tū ad irā: q: ira est ꝑpt paruipē sionē. Et tñ paruipēsio est actus opionis: vt dr̄. ḡ. rheto. ḡ cōsistit paruipēsio maxime in volūtate alicuius. s. in hoc q voluit aut noluit puipēdere. Naz qcqd aliqs faciat si nō intendit puipēdere: nō puipendit: ḡ per hoc q aliqs voluit alteri malū facē: ēt si nō fecerit: iā puipēdebat eū: q: al's lz nō intēdisset. Jō ex lz etiā ira gignit. Pz etiā q: ex hoc q aliqs voluit alteri benefacē: etiā si nō fecerit: pōt iuste ab eo expectare bñficiū: t si nō reddat iuste irascīt: vt dī. ḡ. rheto. t supra dictū est. Ita ḡ qui voluit malū facē: etiā si nō fecerit: ex lz erit dignus ira. ¶ Uicesima p̄a est q ira maxime accidit in hoib⁹ ꝑ 21. ꝑp. Qui sunt q irascunt. passionatis t defectuosis: vt in amātib⁹: t egris: t debilib⁹: t in nō potentib⁹ ꝓseq spez suā. Naz isti maxime irascuntur ex eo q sunt faciles ad paciēdū ꝑp defectū quē hñt: t putāt q oēs eis malū faciāt sīc in egris appet quos ipsa egritudo ad irā disponit idē in nō ꝓsequētib⁹ spez suā. Nā ex hoc sunt defectuosi: t si qs in modico obstiterit eis: vel nō adiuuerit: irascunt. Sic dī. ḡ. rheto. ꝑp qō infirmi: t egētes: amātes scientes: totalr̄ ꝓcupiscētes: iracūdi sunt t facile. i. oēs quicūq; sunt in passione q̄cūq;: sunt iracūdi. i. dispositi ad irā: t facile. i. faciliter mouētur ad irā. ¶ Uicesima secūda est q non AA 22. ꝑpietas. solū passionati t defectuosi sunt ad irā faciles: sed irascūtur maxime cū aliqs ipedit eos circa passiones suas. Ut si quis sicīēte ipediat circa potū: t egr̄otātē circa q̄ ptinēt ad salutē cōsequēdā: t amātē circa rez amatā. In istis est scōa spēs peruipēsionis que dī epireasimus. i. ipedimētū cōsequēdi ꝑpriā voluntatē. Et q: oīs qui est circa aliqd passionat⁹ intēdit illō ꝓseq: q illū ipedit dr̄ puipēdere. ¶ De hoc dr̄. ḡ. rheto. Maxime qdē ad pātes puipēdentes. i. lz passionati t defectuosi sint dispositi ad irā scōz se: tñ maxime irascūtur qñ sūt pātes passiones t in eis puipēdunt. Et subdit exēplum. s. Puta laborans ei q ad egritudinē egētes aūt eis q ad egētē: bellans aūt eis qui ad bellū: amās aūt eis q ad amorē. i. qlibz istorum qñ ipedit in eo in quo ipse est passionatus maxime tristatur. BB 23. ꝑ ꝑpietas ire. ¶ Uigesimatertia q̄ passionati t deficientes circa q̄cūq; ira scunt in qb⁹ aliq̄ mō p̄t puipēdi. Passionati aūt ꝑpt passiones suas disponūtur vt facilr̄ irascant. Uñ nō solū circa passiones irascunt. s. si ipediant in illis q̄ ptinēt ad eas: sed ēt in qbuscūq; alijs. Sic dī. ḡ. rheto. Silr̄ aūt t alī si aūt nō t qd cunq; aliqd puipēdat qs. Preparat. n. vnusqsq; ad vniuscū q; irā ab inexistēte passiōe. i. nō solū si ipediant aut puipēdātur in passionibus suis sed etiam in quocunq; alio' paruipēdant ꝑpant ad irā. i. disponūtur pp in exītē passionē quā hñt circa aliā rez. Sīc videmus q si qs sit irat⁹ alicui hoi ꝑpter q̄cūq; cām: t qcūq; alius loquat ei irascīt: nō tñ pp aliquā cām noue ire: sz q: p ꝑcedentem erat dispositus ad iram.

¶ Uigesimaqrta est q hoīes valde irascūtur qñ circa aliqd in opinatū puipēdunt. Ut si qs nūc erat dives: t subito qs efficiat eū pauperē: maxime irascīt. Nā qui multū dines erat nō putabat q in breui posset ad paupratē venire: q̄sto ergo est malū magis inopinatū: tāto deteri⁹ iudicat iō de eo grauius irascimur. Ecōtrario autez fit in bonis: si alicui eueniat bonū in opinatū: t p̄t spez suā: magis gaudet q̄ si ꝓius concupiuisset bonū illud: t putauisset se illō hre posse: q: quāto est magis inopinatū: erat tāto magis distās a nob: t sic magis excedēs nos: iō magis desiderabile. Bonū aūt qō aliquo mō erat desideratū t speratū p lz hō videbat hre q̄dā cōmē suratione cū eo: t nō lōge ab ipso distare. Jō qñ euenerit nō erit de eo tā excellēs gaudiū q: ia nō iudicat bonū tam excedēs nos. Hoc aūt vex ē nisi qñ qs lōgo tpe t solicite ꝓ alia re laborauit in affectiōe illi⁹ valde gaudet: q: illa est ꝑpria sua pp labores multos qs expēdit ad eā. De p° pz. ḡ. rheto. Adhuc aūt si ꝛria extiterit suscipiēs ꝓtristat. n. magis qō multū inopinatū fit t delectat qō multū inopinatū si fiat: q̄ qō volitū est. De ko pz q: dī. iiḡ. ethi. c. de liberalitate q accipiētes pecunias p successionē hereditariā: vel al's sine labore sunt liberaliores q̄ acquirētes pecunias p labores suos. Et ponit cā q: illi q acqsierūt magis diligūt: iō cōseruāt: qui vō sine labore hūerūt paꝛ diligūt: iō expēdūt t effundūt. ¶ Pz est q irascīt maxie ōrisoꝛib⁹: t sbsanatoꝛib⁹ t quiciatoꝛib⁹. s. illis q lz hñt in offm̄: vel libenter istud faciūt. ¶ Derisor est qui verbū vel gestū aliquē despicit: nō tñ dicēdo aliq̄ ōba que speciali ptineāt ad iniuriā: q: tūc coīncideret cū cōuiciatore: sz qñ ex mō loq̄ndi vel ex gestu apparet q paruipēdit. Subsanator est habūdās derisor. s. qui torto naso vl' rugato aut per aliquas magnas mutatiōes gestus deridet. ¶ Conuiciator est qui vitia alterius ipꝛoperat ei dicēdo ea de qb⁹ hō valde cōfundit. Et incidit quiciator cū faciēte ꝓtumeliā: de quo. s. dictū est t irascimur maxime qñ isti faciūt hoc ex studio: qa magis vñr tunc despicere: q̄ si al's fieret. ¶ De hoc. ḡ. rheto. scz irascunt aūt deridētib⁹: t subsanātib⁹: t cōuiciantib⁹ cōtumeliā enī iferūt. i. isti vñr inferre ꝓtumeliā est tertia species puipēsionis. Intelligēdū aūt est q ista fiant nō ad vindictaz nec ad aliquā vtilitatē: sed oino sine cā solū q: placet contumelizāti. q: si ꝑ aliquā vtilitatē lz fieret nō ptineret ad cōtumeliā: sed ad irā vel alterū genus: t nō ēt puipēsio vt dī ibi Neče est ā talia ē: que nec p aliq̄ nec ꝑficua faciēt⁹. i. nō ꝑficiant ei ad aliqd. ¶ Uigesimasexta est q: irascimur maxime qñ puipēdimur circa illa de qb⁹ est nob ꝑcipua cura. Ut si qs maxime curet de phia: t ꝓtenat ab aliq̄ pho: vel si quis de pulchritudie maxime curet t illa ōspiciat simpr̄. Ut siqs dicat q turpe est viro velle videri pulchrū: vel saltē si cōtemnat in eo: vt si dicat q sua pulchritudo nihil valet. Sic dicit ḡ. rheto. s. Et obloquētib⁹ t despicientib⁹ ea circa q̄ ipsi maxime studēt. i. curāt puta qui in phia amāt honorari: si qs in phiam. s. cōtēpserit eos: q aūt in spē. i. pulchritudine: si qs in spēm. i. si quis despexerit pulchritudinē illi⁹. Pōt aūt dr̄ accipi lz. Uno mō q qs despiciat ea in qb⁹ nos studemus. i. laboramus ēt si nō aduerterit ad nos vt si qs despiciat phiam: t nihil dicat spāl'r ꝛ aliquē studētē in phia. Nam tūc qlz phie studēs poterit irasci tanq̄ despiciat: q: illud in quo studem⁹ est bonū nr̄m ꝑcipuū: q ḡ qs illud despiciat est despicē nos. Jō irascimur tanq̄ puipēsi. Et redit ad illō qō. s. dictū est: t hētur. ḡ. rheto. s. Qñ qs despiciūt in eo in q excellit: vt dives in pecunia: t rheto. in eloq̄ntia. Naz qlibet studēs in aliq̄ excellit ceteros nō studētes in illo q̄tū ad ipaz rez in qua studet. Alio mō pōt intelligi q nō cōtēnat ipm in quo studem⁹ sed nos ipsi ptēnamur in illo. Ut si aliqs studēs circa phiam dicat nihil scire in phia vel si aliqs hns curā de pulchritudine despiciat in pulchritudine ita q dicatur turpis facie. Et istū sensum magis facit īra ari. q: dicit puta qui in phia amāt honorari si qs in phiam. i. si qs circa phiaz eos despexerit. Utrū q̄ tñ vex est. Isti tñ scōi irascuntur quia despiciunt in eo in quo maxime honorē cupiūt. Nā qui in phia studet maxime cupit honorē in philosophia: t ita de pulchritudine t cetis. ¶ Uigesimaseptima est: qñ despicimur in bonis illis in quibus cupimus honorari: vt dcm̄ est in ꝑce. ꝑpetate. t hoc qñ talia bona putant nobis nō ineſſe: vel debiliter ineſſe. Istud enī magnā irā cāt: q: qui in aliq̄ nō est firmat⁹ est infirmus t defectuosus: t maxime: si vult videri aliqd hre qō nō hz. Et tñ infirmi t defectuosi sunt maxime dispositi ad irā vt. s. dictum est. Aliud est q: si qs irrideat in eo qō sibi firmiter iest putat nō ēe irrisionē. Si tñ irrideat in eo in quo defectuosus est putat ēe verā irrisionē: t dolet imo iterdū hoīes qui circa aliqd defectuosi sunt tā faciles ad suspicādū sunt: q: etiā vbi qs non cogitauerit de illis putāt se irrideri q̄sto magis si saltem leuiter locutus qs fuerit eis de eo qō ad defectum suum ptinet. Alio mō pōt hoc intelligi eo q ista timēt per talē par- ticipationē

uipensionē minozari ī bono qō hñt vel oino illud pdere. Ut siquis velit honozari i phia q̄si magnus phs cū paruus sit: si multi eū despexerint pdet aliqd de eo q̄ hēbat non qdem phiaz quā hz sz opionē q̄ hēbaſ ō eo q̄ magn⁹ phs eēt. iterdū ät totū pdiſ vt sigs sibi falsē nomē alicui⁹ virtuꝫ vl' sapie ascripserit c⁹ nihil hēbat z pp ꝟ ab aliqb⁹ honozeſ. si multi eū cē ꝟ despiciāt pibit totalr opio de eo: z sic nihil māet sibi. De hoc dr̄.ŋ.retho. Hoc aūt multo magis si suspicati fuerint nō existeſ ipsis: aut totaliter: aut nō foztiter: aut nō videri. i. q̄ totaliter non hñt illud de q̄ se iactant. s. nullo mō hñt: vel nō foztiter. i. nō tm̄ hñt quātuꝫ se iactant vel nō videri. i. euꝫ putant illā probitatē de q̄ se iactāt non videri. i. non manifestam eē alīs: ita vt de ea dubitare possint. ¶xxviŋ. est q̄ nō irascimur ēt si paruipēdamur i illis q̄ in nobis totaliter z firmiter sunt: z de qbus nullus dubitat q̄ in nobis sint. Ut si de aliq̄ constet q̄ inter ceteros ē corpoze robustissimus z irrideat tāq̄ debilis corpoze: nō irascīt q: credit q̄ ꝟ nō dicaſ aio disiciendi: sed ludēdi: cū oibus de roboze suo cōstet. idē in sapia z ceteris est. De ꝟ.ŋ.retho.dr̄. Sed cū valde putent existere in hīs in qbus subsananſ: non curāt. ¶Sed obīciet q:.s. dicebaſ q̄ viri excellentes maxime irascunt si despicianſ z potissime qñ despiciunt in eo in q̄ excellūt. ¶Dōm q̄ isti q̄ sunt manifeste excellētes non irascunt si irrideāt circa ea in qbus excellunt: eo q̄ nō putāt se irrideri: sz ludus esse. Si tm̄ putēt fieri ꝟ ex odio z vere se despici: magis irascū tur q̄ alīs hoies in quātuꝫ ipsi iniustius q̄z ceteri pnuntur z potissime q: in eo in q̄ excellunt despiciunt. ¶xxix. est q̄ maxie irascimur amicis q̄ alīs hoibus si ab eis despiciamur Rō est q: ira fit pp iniustā puipensionem: z tm̄ iniustius puipēdimur ab amicis q̄ a ceteris cum ipsi nos magis diligere deberēt. Si q̄ despiciant grauius irascimur. Sic dr̄.ŋ.retho. z amicis magis q̄ nō amicis. arbitraŋ. n. cōuenire magis ab ipsis bñ pati q̄ nō. Sic dr̄ ps.liŋ. Si inimicus meus maledixisset mihi sustinuissem vtiq̄.tu vo hō vnanimis. i. quia ille q est mihi vnanimis maledicit mihi nō est sustinendum. Alia rō pōt esse. q: tāto aliqd putatur eē maius malū: quāto est magis inopinatū. vt dr̄.ŋ.rheto.s. ptristat. n. magis quod multū inopinatū. Et tm̄ inopinatū est q̄ quis ab amicis suis despiciaſ: cū potius debeat honozari. Jō grauiuꝫ malū putabat despici ab eis q̄ ab aliīs. ¶xx. est q̄ irascimur illis qui cōsueuerūt honozare nos z curare de rebus nr̄is: si postea hoc nō faciāt. Nam p ꝟ vñr nos despicere cū min⁹ de nobis nunc curēt q̄z prius curabāt. Qui aūt nō cōsueuerāt honozare nos: ēt si nūc non honozēt nō vñr despicere: q: nihil cō tra cōsuetudinē suā agūt. De ꝟ dr̄.ŋ.retho.s. z hīs q consueuerūt honozare: aut curare si iterū nō se hēant: z ēt ab hīs putāt despici. eadem. n. vtiq̄ facerent. i. si nō despicerēt nos nūc de nouo exhiberent honozē quem soliti erant exhibere. ¶xxi. est q̄ irascimur illis q non retribuūt nobis p suscep tis. vel nō retribuūt eq̄liter. Jsti. n. vñr despicere nos. Nam ille q nihil retribuere vult despicit nos: q: nō iudicat dignū esse q̄ teneaſ nobis ad p̄assum siue vicissitudinē: sz q̄ tāq̄ excellēti seruire debeam⁹ ei ex debito q ät retribuūt sed non eq̄liter. etiā despiciūt nos iudicātes se digniozes nobis: ita vt indignū putēt nobiscū ad eq̄lia cōparari. ¶De hīs.ŋ.rhe. s. z hīs q nō p̄ hñfaciūt nec eq̄le retribuūt: z hīs q p̄ria faciūt ipsis si minozes fuerint despicē. n. oēs tales vñr. i. Jlli q nihil retribuūt: z q nō eq̄liter retribuūt despiciūt. Hi qdez vt minozes. hīs aūt vt cōparatiōe miozes. i. illi q nihil retribuūt iudicāt simplr minozes eē eos qbus nihil retribuūt. q vero aliqd sed nō eq̄le retribuūt iudicāt miozes in cōparatiōe ad seipsos: iō non dēre eq̄ri cū eis in retribuēdo eq̄lia. ¶xxxŋ. est q̄ irascīt qs valde si despiciaſ a minozibus: cui⁹ rō est q: irascimur pp paruipēsionē incōuenienter factā. Et tm̄ quāto aliqs minoz ē: tāto magis iniuste despicit aliū cuꝫ nihil hēat ipse de q̄ gloriet: iō valde irascet despectus. Rō ēt ē q: maiores volūt honozari sp a minozib⁹: vt a paupe diues z rhetoricus a nesciēte log: z pncipās a subiecto: vt dr̄.ŋ.retho. Si q̄ ab istis cotēnaŋ despicient in eo in q̄ honozari volunt. z ꝟ maxie fit qñ despiciētes sunt valde miozes despectis: ita q̄ nō se hñt in aliq̄ ꝓpoztiōe ad eos. Nā tāto erit maioz contēptuꝫ quāto fuerit maioz ineq̄litas. De hīs.ŋ.rheto.dr̄ z hīs q in nulla ꝓpoztiōe sunt sigdē puipendāt: magis supponiť .n. ira puipensiōis ad nō cōuenientes. Cōuenit aūt minozib⁹ nō puipēdere. i. suppositū fuit. s. q̄ ira ē pp puipensionē icō uenientē: z tm̄ minozib⁹ non cōpetit aliquē puipēdē. iō puipēsio sua ē valde iniusta. ¶xxxiŋ. est q̄ irascimur amicis si nō dicant bonū de nobis z laudēt nos i tpibus opoztunis. Et differt istud ab alia ꝓpietate. s. posita: q: illa intell'r ō ira q̄ est p̄ amicos si despiciāt nos: ista vo de ira q̄ est p̄ eos non solū si despiciāt: sz ēt si bonū nō dicāt vel si fauozez nō pstent q: interdū cū opoztunitas se offert nō bñdicē z laudare est cōtenere: q: nō curaſ de reb⁹ amici. De ꝟ dr̄.ŋ.retho. amicis aūt si non bñ dicāt vel faciāt: z adhuc magis si p̄ria. i. irascimur si nō bñdicāt nec bñfaciant nobis: magis tm̄ irascimur si malūdicūt vel malūfaciunt: z si nō intendūt idigētib⁹ puipēsiōis. n. nō intendē signū. ea. n. q̄ curam⁹ nō latēt. i. q̄ aliqs nō attēdat ad aliū cōsiderās an bonū vel malū hēat signuꝫ puipēsiōis ē: q: ea de qbus curam⁹ nō latēt nos. s. q: q̄ rim⁹ qlia sunt z scim⁹: q̄ ät ignoram⁹ cōtēnim⁹. ¶xxxiŋ. ē q̄ ira scimur gaudētib⁹ i infoztunijs nr̄is. Nā q gaudet i ꝟ aut inimicus ē. s. q: odit: z iō gaudet i aduersis nr̄is: vel ꝓtēnit. nos nō curās de bōis nr̄is vel malis. Utrūq̄z ät ē despicē: sz magis ꝓprie 2m. Primū tm̄ ē maioris iniqtatis. s. qñ ex odio fit. De ꝟ.ŋ.rhe.dr̄. z exultātib⁹ i infoztunijs z totalr hīs q bōi ai in ipsoz infoztunijs aut inimici. n. aut puipēdētis. i. exultare i istis nō ptinet nisi ad inimicū vel ad puipendētē nos. ¶xxxv. ē q̄ irascimur hīs q ānūciāt nobis mala aliqua qñ gaudem⁹. siue illa mala ptineāt ad nos siue ad alios: ita vt ō illis tristari possim⁹. Jstud. n. ē despicē nos. Nā paucum curat de bono aut malo nr̄o q nō curat an cōturbet bona nr̄a. Pōt ꝟ ptinere ad epireasmū. i. ad ipedimētuꝫ ꝓpe volūtatis. s. q: qñ gaudem⁹ desideramus frui bono qetādo appetituꝫ nr̄m i illo. q vo ānunciat nobis tristia ipedit nos a ꝓsequutiōe finis: q: iterrūpit gaudiū nr̄m. inducēs merozē. p leticia hoc ät est sigs nō aio vidicte vel al's. p alia vtilitate sua ānūciat nobis istud: sz solū vt ipediat nos a cōsequutiōe. z cōsumatiōe gaudij nr̄i. z tunc ptinet ad epireasmū: vel si solū fiat ex eo q̄ aliqs nō curat ō nobis siue gaudeam⁹ siue tristemur z ānunciat nobis tristitiaz qñ gaudem⁹. z tūc est despicē q: nō reputat nos dignos aliq̄ bono. z ptinet ad pmā spēz puipēsiōis. De ꝟ.ŋ.rhe.dr̄. z hīs q nō curāt si cōtristauerint pp q̄ mala ānūciātib⁹ irascunt. Et pōt intelligi siue qñ sum⁹ i leticia siue al's: q: vtroq̄z mō ē ꝓtētus qdē ānunciare alicui id de q̄ tristeť. si ꝟ fiat sine necessitate vel vtilitate ei⁹ cui ānunciať. Maxie tm̄ fit ꝟ cū ānunciāť mala gaudētib⁹. ¶xxvi. ē q̄ irascimur hīs q audiūt malū dici ō nobis ab aliīs si spōte audiūt vel si dicētib⁹ nō rñdeat excusando nos: aut si videāt tractari malū nr̄m: z nō rñdeāt vl' impediāt. Nā qui libēter audit vel videt malū nr̄m inimicus ē. si vo nō libēter: sed nō rñdeat vel nō excuset nos despicit q: non aduertit ad bonū vel malus nr̄m. De ꝟ.ŋ.rhe.dr̄. Et hīs qui audiūt ō ipsis aut ispiciunt ea q̄ ipsoz mala. ¶xxvij. est quātū ad illos q ptinēt ad nos q: si despiciāť illi: nos despici videmur. vt si despicianť illi a quib⁹ cupim⁹ honozari. sic dr̄.ŋ.rheto. silēs pui pendētib⁹ illis ad quos sunt i amoze honozis. i. a' qb⁹ amant honozari. Et ꝟ ē q: honoz: tāto ē maioz: quāto a maioribus exhibeť. Et pp ꝟ dr̄.viŋ.ethi. q̄ cupim⁹ honozari a sapiētib⁹ z viris potētibus. s. q: isti magni sunt. Et tm̄ siquis cōtenit ex ꝟ minoz efficit in honoze. qui q̄ ꝓtēnit eos a qbus nos cupimus honozari despicit nos: q: quāto fuerit minoz honoz illoz um a quibus honozari cupimus tanto erit minoz honoz quē nobis poterūt exhibē. Alio mō pōt itelligi q̄ isti a quibus nos cupimus honozari sunt q̄si res nr̄e cū bonū nobis honoris ipendāt Irascimur q̄ si ꝓtenanť q: nos videmur despici. ¶xxxviŋ. ē sigs despicit illos a qbus sum⁹ i admiratōe illi. n. q volūt gl'iam ab hoibus nō solū volunt honozari qō ē per reuerētie exhibitiōez: sz etiā volunt eē in admiratione alioz: ita vt reputēt eos viros excellētissimos circa aliqd lz nullā reuerētiā eis exhibeāt: q: i ista admiratiōe gaudent. z q: quāto qs hz maiozes admiratozes tāto admirabilioz vr: iō vt de se firmet opionem magnitudinis vult hēri in admiratiōe apud viros magnos z graues. Et est eadem rō q̄ est de cupiētibus honozari a viris sapiētibus. viŋ.ethi. s. vt p ꝟ firmēt opionem de seipsis. s. credētes q̄ illi viri sapiētes pñt cognoscere eos: z q̄ nō honozarēt eos nisi viderent in ipsis aliquā excellentiā. Siquis aūt ꝓtēnit admiratozes nr̄os minuit admirationē q̄ de nobis hr̄. Q: q ē in admiratōe apud iperitos z rusticos z nullius honoris viros admiratio sua parua ē. Jrascimur q̄ siquis istos despiciat. ¶xxxix. ē siquis

despicit eos apud quos volumus hēri in admiratione. ꝛ est eadē cā q̄ in p̄cedēti. q: lz nōdū hēamur in admiratiōe apud aliquos: si tn̄ hēri cupimus minuit bonū nr̄m. i. admiratiōez quā intēdimus hre. Et sic irascimur. q: per ß putam⁹ repugnari in iudicio nr̄o. nemo. n. vult haberi in admiratiōe nisi apud illos quos putat eē aliquid: q: apud oīno simplices ꝛ nullius dignitatis eē in admiratiōe ridiculum est. Siquis ḡ despiciat eos a qbus cupim⁹ hēri in admiratiōe repugnat iudicio nr̄o q: iudicat illos nihil eē quos nos aliqd eē arbitramur. Et ß est quodam mō despicē nos. ¶ xl. est siqs despicit eos quos nos timem⁹ aut veneramur. Nā timor nō est nisi de aliq̄ malo qō hz rōnem magni ꝛ arduiq: rem quā puam putant nemo timet. Et ob ß circa timores ē fortitudo. Siqs ḡ despiciat illos quos nos timem⁹. Judicat nos esse pusillos ꝛ timere illud qō timendū non est. Nā nihil dispicit nisi res q̄ nullo digna reputat i bono aut i malo. vt dr̄. ḡ. rhe. Et istud ē multū cōtenere nos. Idē est siqs contenat quos nos veneramur: q: veneratio exhibet p aliq̄ vtute vel dignitate q ḡ cōtenit eū quē nos veneramur iudicat eū nō esse dignū illa veneratiōe. Et sic oñdit nos errare venerādo. ¶ xlj. ē q irascimur siqs despicit eos a qbus timemur. Qui. n. vult timeri cupit reputari tāquā magnus potēs inferre malū si voluerit: qui āt cōtenit eos a qbus timemur dicit illos nullius eē dignitatis nec honoris. a talib⁹ aūt timeri nullus honor ē velut siqs timeri velit a puulis q: ibi nullus honor eēt. Minuit ḡ opionem nr̄am q cōtenit eos a qbus timemur. ꝛ sic irascimur tāq̄ despiciamur. De hīs quinq̄ ꝓphetatib⁹ simul dr̄. ḡ. rhe. Sil'es āt puipendētib⁹ ad quinq̄ ad quos sunt in amore honoris: ad quos sunt i admiratiōe: a quibus volūt i admiratiōe hēri: ad quos verecūdar: aut i cōfundētibus ipsos. Per ß āt pōt intelligi de timore vel reuerētia. Nā ō illis verecūdamur q̄s timem⁹ vel qbus reueremur: ita ꝛ illi verecundant de nobis siue ꝓfundunt qō idez ē qui timēt nos vt reuerent nobis, ꝛ subdit. In hīs siqs puipendat irascūtur .i. cōsueuerūt hoīes irasci: nō solū siquis puipēdat eos: sz ēt si parupendat ista quinq̄ gña hoīum q̄ vñr ad eos ptinere ¶ xlij. est siquis cōtenit eos qbus nō possum⁹ auxiliū nr̄m denegare vel subtrahē sine magna turpitudie nr̄a. Ut siqs despiciat pr̄es nr̄m: aut matrē: aut frēs: aut filios: ꝛ sil'es qui sunt multū ꝓiūcti: q: despiciēdo istos nos videm⁹ despici pp magnā cōiunctionē ad eos. De ß. ḡ. rhe. dr̄. ꝛ hīs qui in talibus puipēdunt i quib⁹ turpe ē ipsis nō auxiliari: puta parētes pueros vxores. ¶ xliij. q: irascimur non reddētib⁹ gr̄am ꝓ bñficio. Et differt istud ab alia ꝓprietate .s. posita de illis qui nihil retribuūt ꝓ suscepto: vel nō eq̄le retribuunt: q: ibi intell'r de retributiōe reali in sil'i vel in alio benef⁹. hic autē intell'r de hīs qui in vbo gratiarū actiōes nō exhibēt nec in quodā famulatu ipendēdo reuerētiā. Nā recipiēs bñficium iuxta arist. tenet retribuē ꝛ famulari. Nā pro ipso bñfi⁹ quātum ad rē datā debet retributio quātū vō ad voluntatē bñfaciēdi in eo qui p̄or incipit bñfacē cum p̄ius nō teneret alteri debet famulatus vel gr̄aꝝ actio. Illi āt qui ß nō repēdit irascimur: sicut si nihil retribueret ꝓ bñfi⁹ vel nō eq̄le. De ß. ḡ. rhe. dī. ꝛ gr̄am nō reddētib⁹ pter cōueniēs puipēsio. i. puipēsio fit pter cōueniēs. i. nō cōueniēter a nō reddētib⁹ gr̄am. i. gr̄arum actiōes vel famulatū. ¶ xliij. est q irascimur illis q nō bñfaciūt nobis si bñfaciunt oībus alīs. Nā p ß videmur despici cū ad nos solos nō respiciāt, respiciēdo ceteros. De ß ḡ. rhe. dr̄. ꝛ hīs q sunt alīs bñfacturi si nō ꝛ ipsi. ꝛ. n. despectiuū nō significare ipm quib⁹ oēs. ¶ xlv. ē q irascimur pp obliuionē alior ō nobis. Ut siquis obliuiscat nomē nr̄m: ꝛ noīando alios nesciat nos noīare in laudādo vel bñfaciēdo aut i eis q̄ ad fauorē ptinēt: q: q nom̄ nr̄m obliuiscit vr̄ nos despicē ꝛ parū ad nos aduertē cū rem tā puam. s. nomē nr̄m obliuiscat. De ß dr̄. ḡ. rhe. factiuum āt ire ꝛ obliuio velut no minū exīs circa modicū. i. obliuio noīs facit irā cū obliuiscat quis rē modicā. q̄si diceret. si obliuiscerē quis lōgā oīonem vel cōtextū putaret q erat ex defectu mēorie: cū tn̄ qs obliuiscit vnicū nom̄ puū saꝝ appet q ñ sit obliuio ex defectu mēorie sz ex ōspectu. q: q ñ aduertit ad rē obliuiscit illā. vñ dr̄ ibi puipēsiōis. n. vr̄ obliuio signuz eē pp incuriā gdē obliuio fit incuria āt puipēsio. ¶ xlvj. est q nemo irascit honorāti euz ꝛ curāti de ipso. Rō est q: ira fit pp puipēsionem q tn̄ honorat ꝛ curat nō puipēdit. De ß. ḡ. rhe. dr̄ ꝛ studiosis ad, studiosos. vr̄. n. hēre in p̄cio: sed nō despici. i. studiosi honorant studiosos siue illi q studēt circa alios vñr eos hre in p̄tio ꝛ honorare: iō non ē ibi cā ire aliq̄. ¶ xlvij. est q nō irascit qs nō subsanatorib⁹ nō irrisorib⁹ nō cōuiciatorib⁹. Rō ē q: istis maxime irascimur: q: vñr maxie puipēdere. Qui ḡ subsanator ē alicui⁹ vel alior sibi sil'iuz odio hr̄ a nobis vl' irascimur ꝺ eū Siqs āt ista facē nūq̄ assueuerit ēt si interdū vr̄ puipēdere nos nō iudicarem⁹ eē puipēsionē. De ß. ḡ. rhe. dr̄. ' ꝛ nō cōtumeliatorib⁹. nec subsanatorib⁹: nec cōtēptorib⁹: aut iīnullum: aut nō in bonos: aut nō in tales q̄les ipsi. s. istis nō irascimur. Et dr̄ aut i nullū. i. q nullū cōsueuerit puipēdere bonū nec malū q istis min⁹ irascemur. Dr̄ aut nō in bonos. i. dato q cōsueuerit qs despicē malos si bonos nō despicit: nō irascimur ei. vel saltē si nō solet contenere sil'es nobis,: q: ēt tūc si nos despexerit putabim⁹ nō despici cū sil'es nobis nūquā ille despicē ꝓsueuerit. ¶ xlvij. est q: nemo irascit alicui quē timet quādiu timet. Rō est q: ira sp ē cū spe vindicte, sicut supra dictū est. ꝛ hr̄. ḡ. rhe. q vo timet aliquem putat se valde minorē illo ꝛ nō potentē sibi resistere: q: si putaret sibi resistere posse nō timeret. A fortiori ḡ non audebit eū ipugnare ꝛ tn̄ qui irascit alteri' in quātuz irascit .i. tpe illo q̄ irascit nō pōt timere eū cui irascitur: lz in diuersis tpibus ß accidē posset. Siqs. n. aliū timuerit ēt si ab eo mala suscipiat nō irascet sed tristabit ꝛ lugebit. De ß. ḡ. rhe. dr̄. Et quos timēt aut verecundant. donec. n. sic hēant nō irascunt. i. quādiu timēt nō pñt irasci. Et subdit. Impossibile. n. est simul irasci ꝛ timere. ¶ xlix. est q nō irascimur faciētib⁹ nobis malū ex ira. Nam ira est pp puipēsionē q autē irascit alteri nō puipēdit eū: sed potius reputat eū magnū: q: ira semp est circa aliqd arduū. Ad illa vo q̄ parua reputam⁹ nūq̄ irascimur: vt oīsum ē. s. q. c. xxiij. ꝛ. c. xxxij. ꝛ sic dr̄. vij. ethi. q iratus nō facit iniuriā. s. lz malū alicui iferat. sz iniuriā facit q spōte ꝛ cū delectatiōe facit ꝺ aliquē. Ira tn̄ nō est nisi pp puipensionē vel iniuriaz in quātū ptinet ad puipensionē. ḡ. facienti malū ex ira nō irascimur vel min⁹ irascimur q̄ faciētib⁹ ex odio siue spōte: q: q agit ex ira cū tristitia agit ꝛ ipsa tristitia euz mouet vt dicit vij. ethi. iō minus culpabilis sic dr̄. ḡ. rhe. ꝛ hīs q pp iraz fecerūt aut nō irascunt aut min⁹ irascunt. Non. n. pp puipensionē vr̄ egisse. Nullus. n. q irascit puipēdit. Parupēsio q dē sine tristitia ira autē cū tristitia. i. q irascit nō puipendit sz aliqd magnū reputat eē eū q cui irascit ꝛ pp quid irascitur ¶ l. est q nō irascimur i ludo. ꝛ in risu. ꝛ i infesto. ꝛ i pspe ritate. ꝛ directiōe. ꝛ cōsumatiōe operū. ꝛ i delectatiōe nō cōtumelioſa ꝛ i spe optima. i. hoīes exītes i istis nō sunt dispositi ad irā: q: ista disponūt ad oppositū. Nā ira est pp tristitiā vñ. ethi. ꝛ ēt est semp cū tristitia. ḡ. rhe. Qui aūt hz ista gaudēs est: q: oia ista dicunt quādā pfectionē ꝛ letitiā de qbus nō est tristitia. Nam in ludo ꝛ risu ꝛ festo ꝛ pspitate gaudiū est. In directiōe etiā. i. qñ negocia alicuius dirigunt i bonū vel eueniūt fm intentionē suā non tristat. In cōsumatōe ēt opez gaudet hō. cā āt q: op⁹ fit vt pcipiat fruct⁹ ō eo tn̄ nō pt pcipi fruct⁹ nisi ō re ꝓsūata. Al'r pt dici q gaudiū ē ō bono ꝛ tn̄ rō boni ē rō cōsumati vel integri. q: bonū sup ens nō addit nisi integritatē vel cōsumationē. Jō bonū fit ex integra cā vt Dio. ait maluz autē fit ex quodlibet defectu alicuius ptis boni. Et ob hoc dr̄. ḡ. ethi. q peccare cōtingit ifinitis modis facē autē bonū nō nisi vno mō. s. cōcurrētib⁹ oibus circūstātīs pticularib⁹. Jō de cōsumato ꝓprie ē gaudiū de re autem iconsumata: q: nōdum hz ꝓprie rōnem boni nō est gaudiū. Et dr̄ q totaliter in nō tristitia. i. in q̄libet ope vel re excludēte tristitiā efficit homo dispositus ad nō irascēdū eo q tristitia est cā ire. ¶ Dicit etiā in delectatiōe nō contumelioſa: q: alique delectatiōes sunt turpes in qbus contingit hoiez tristari. q: delectatus ē eo q egit stimulāte passiōe: ꝛ rō ō hoc penitet ꝛ detestat illud. ¶ Uel dr̄ ß q: lz qs fruat interduz delectatiōe cōtumelioſa nollet ß ab alīs sciri q: reputaretur sibi ad turpitudinē. ꝛ posset sibi illa delectatio obīci in vitu periū: ꝛ de illa tūc tristaret ꝛ irasceret. Oñ tn̄ est delectatio p se bona sicut i speculari vel i actu virtutis nō erubescit hō de ea nec pōt inde cōtumeliā recipe sz poti⁹ gloriabit. ideo i tali delectatiōe non irasceret. ¶ Dicit etiā in spe optima. i. ß q quis ē i spe ad rē optimā: ꝛ ē in spe ꝓpinqua vel certa. nā q sperat rē turpē non hz vñ glorier sed pōt sibi obīci in vitu periū sicut est de delectatiōe cōtumelioſa. Q: sicut quis turpis est eo q delectat in turpibus: ita ēt p ß q sperat ꝛ cōcupiscit turpia. Jdeo circa talia pōt irasci. Etiā dz esse spes pro

pinqua

pinqua q; spes lōga tristiciā puocat dicente salomōe:spes q̄ differt affligit aiam. ¶Sed obȝciet q; isti iranscanť q; isti sunt in leticia: t tñ sigs ānūciauerit mala existētib⁹ ī gaudio irascunť.vt.s.dictū est. ¶Dicendū q; isti aliq̄n iracunť vt i casu allegato vel si videāt q; aliquis cōtēnit gaudiū illoꝝ q; irascimur qñ quis despicit nos i excellētȝs nr̄is: vt diuitē circa pecuniā: t rhetoricū circa eloquētiā: vel qñ despiciunť ea in qbus nos studemus vt si despiciať pbia vel pulchritudo ei q circa pbiam t pulchritudinez studet.vt dr̄.ȳ.rhe. isti tñ q gaudēt in hȝs hñt ista tāq̄ ꝓpria bona ꝓ illo tpe q̄ hñt iō irascenť sigs despiciat illa:q; despicit ēt illa circa q̄ ipsi studeńt. Et sil'r si exñtibus eis in gaudio aliqs mala ānūciet nā despicit eos sicut.s.dictū est. Dicunť tñ isti nō irasci.i. q; sūt dispositi ad nō irascendū eo q; nō hñt tristitiā: q; ea q̄ ꝓpuocāt tristitiā ꝓpuocāt irā. t pp hoc dr̄.ȳ.rhe. q; defectuosi t egri t passiōati t q non cōsequunť spē suam sunt gñaliter iracūdi eo q; tristanť pp defectus suos: iō hñt ꝓptitudinem ad irā: t hñt in q̄ quis faciliter possit eos offendē t ex hoc irascenť. ¶Qui aūt sunt i gaudio t hōis pfectis nō hñt aliqd vñ eis ira insurgat. Jdeo hȝ aliq̄ fiāt ꝑ eos ꝓ tunc nō irascētur q̄ si alias fierēt irascerenť.nisi exȝsse appareant illa facta ad puipensionē eoꝝ:q; tunc irascenť. Et tñ fm se nō sunt dispositi ad irā.sicut dr̄.ȳ.rhe. Palā q; mites sunt hñtes ꝓriuȝ ei qō est irasci:puta i ludo.i risu.in festo.in ꝓsperitate.in directiōe.in cōsumatōe operū.i nō tristitia totaliter. t delectatione non cōtumelioſa. t i spe optia. t ī sil'ibus. ¶Hȝ.q; nō irascimur mortuis. Rō est q; mortui hñt tñ malū qō putať sufficere ꝓ malo qō nobis intulerūt. Et q; ira vindictā inferre cupit:mortuis aūt a nobis malū inferri nō pōt: vt pz.ȝ.xvȳ. ꝓprietate cessatiōis ire.iō non irascimur. ¶Hȳ. q; ira non fit ad nō sentiētes vt nō irascanť lapidib⁹. q; ira solū est ad eos ad quos pōt esse iustitia t iniustitia vt oñsum ē .s.q.c.xxvȳ. t tñ iustitia nō est nisi hois ad hoiez ad nō sentiēs nō est iustuȝ. ¶Scdo q; iratus vult retribuē penā quātā sentiat punitus:q; alias nō hȝ pfectā rōnem pene:vt oñsum est.s.q.c. xxvȳ.ad nō sentiēs aūtē non ē pena.iō nec ira. ¶Tertio q; ira fit pp puipensionē.ȳ.rhe.c.ȳ.nō sentiēs aūt nō pōt puipē dere. qūo aūt irascit interdū hō rei irrationali nō sentiēti vt scripto: calamo dictuȝ est.s.q.c.xxviȳ. Cā tñ potissima est q; nō pōt dolere qō appetit iratus:q; ad hȝ penā infert vt puni tus doleat.ȳ.rhe.c.de māsuetudine.s. q̄re nec aliqs qcūq̄ nō sentiūt irascunť:nec mortuis adhuc velut passis extremū: t nō dolituris nec sentiētib⁹: qō irati appetūt pp qō ō hectore mortuo poeta qetare volens achilē ab ira surdā vtiq̄ terraȝ cruciat irat⁹. ¶Hiȳ.q; irat⁹ vult pobiurgari.i.añq̄ puniat sp vult log t dicere punito q; punit eū pp talia q̄ fecit de qbuś iste iratus ē. Rō est q; iratus vult penā sentiri a punito t q; sciat esse vindictā:q; sub hac rōne appetiť: non tñ sciet hȝ punitus nisi dicať ei: iō iratus semp vult pobiurgari: vt dr̄.ȳ. rhe.c.de māsuetudine. ¶Multa alia accidūt circa irasci t nō irasci. Et ex cognitiōe istoꝝ pōt hō scire q; sunt hoīes iracūdi: t qbus tpibus: t in qbus etatibus: t pp quas res: cū .s.dictū sit q̄ sunt illa de qb⁹ hō irasciť: t qui hoīes sunt magis dispositi ad irā: t q non sunt dispositi. Et sic sciemus an iuuenes vel senes sint magis iracūdi. Nā appet ex dictis senes ē iracūdiores ceteris parib⁹ q; defectuosi sunt. Etiam egros iracūdiores eē sanis:. Etiā p hoc sciet que tpa sunt in qbus hō ad irā magis ꝓptus sit fm q; cognouerimus pdicta iesse sibi vno tpe vel alio. Sic dr̄.ȳ.rhe.pp qō t tpa t hore t dispōnes t etates ex hȝs māifeste t q facile mobiles ad irā.t qñ.t vbi.t qō'qñ magis i hȝs sunt magis facile mobiles. ¶Nunc dōm est de aliqbus cōditiōibus ire quātuȝ ad hȝ q; cesset.s.qñ vel pp qd cesset. Et in hȝ ꝑma cōditio ē q; ira cessat ad eos q vñr non puipēdētes vel non volūtarie. Naȝ ira fit pp puipensionē. Sigs igiť alicui fuerit iratus putanś se ab eo puipensuȝ: t postea cōstet q; ille nō intēdit puipēdere:vel fecit hȝ oino iuolūtarie cessat ira:q; ēt eis q nobis nocent ex ira nō irascimur vel minus irascimur. vt.s.dictum ē. de hoc.ȳ.rhe. ¶Scda est qñ quis vult ꝓriuȝ ei⁹ qō p:i⁹ voluit. Nā sigs puipēdit nos: t postea nolet puipēdisse:sed dolet de hȝ:cessat ira in nobis:cū hoc cōstiterit:q; velle ꝓria est nobis q̄daȝ vindicta. Jō necesse erit irā cessare vel minui saltē qñ hȝ cōstiterit. De hȝ dr̄.ȳ.rhe. Si igiť paruipēdētibus ira scunť.puipēsio est volūtariū manifestū q; t hȝs q nihil hoꝝ faciūt aut voluntarie faciūt: aut apparētibus talibus mites sunt dñr nihil faciētes de qbus cōstat q; nō paruipenderūt lȝ putauerimus aliqn̄ q; puipēdissent:dñr tales apparēteś illi ex quoꝝ dispōne apparet q; nō sunt subsanatores nec derisores aut cōtumeliatores: q; etiā si interdū aliqd sil'e derisoꝝ⁹ fecerint iudicabunť nō feciśe aio puipendēdi. t sic cessat ira ad illos. ¶Tertia est qñ aliq tales ad se sunt:quales ad alios quos vñr puipēdere. Ut sigs fecerit aliqd ꝑ nos:ex q̄ iudicemus nos puipēdi. Si ille faciēs ꝑ seipsuȝ solet talia facē nō iudicabimur puipēdi: q; nemo seipsuȝ itendit puipēdere. Jō qñ fecerit erga alios ea q̄ facit ad seipsuȝ nō videbiť feciśe aio puipendēdi:ſȝ potiⁿ ex amoꝛe vel saltē ex ignoꝛantia. Qz cū quis alȳs facit q̄ sibiipsi facit amare illos dr̄:quia amicabilia q̄ ad alterū venerūt ex amicabilibus q̄ ad se ipm ix.ethi. Sic dr̄.ȳ.rhe. t volētib⁹ ꝑ ria eoꝝ que fecerūt t hȝs q ad seipsos tales. Nullus.n.seipsum vr̄ puipēdē. ¶Quarta ē in eis q cōfitenť pcm̄ suū:q; si aliq malo aio nos puipenderint t postea cōfiteanť nobis se in hȝ malū feciśe ira cessat vel ipuniť: q; fit hȝ q̄dam curatio tristitie ex oppositō. Naȝ q cōtristauit nos t cui irascimur puipēdit nos t seipsuȝ excellentioꝛē ex hȝ oñdebat. Si vo pcm̄ suū nobis cōfiteať seipsuȝ despicit minoꝛez reddēdo t nos magnipēdit qbus se humiliat pcm̄ cōfitendo: t tñ medicine in moꝛbis danť ex oppositō.vt dr̄.ȳ.ethi.iō cōueniēs modus ē iste tollēdi irā. De hȝ.ȳ. rhe.s. t hȝs q confitenť t penitēt.tāq̄.n.satisfactoꝛiū id qō ē tristari de factis. Et oñdit hȝ p exemplū de seruis qñ flagellamus eos:q; si cōfiteanť miseremur. si vo negēt id qō nos scimus eos cōmisisse dure agim⁹. Uñ ait signū autē i seruoꝛuȝ castigatiōe negātes qdem t ꝑdicētes magis flagellam⁹: ad cōfitētes aūt iuste flagellari qetamur ab ira. Cā autē q; irreuerētia ē manifesta negari irreuerētia aūt puipēsio t despectus. Quos.n.multū despicim⁹ nō reueremur. ¶Quinta ē in eis q deprecanť t se excusant q̄dam excusatiōe nō ptinaci:sed alleuiatiua. Nā cū iniuriā faciens depcať sibi nō retribui cōfiteť pcm̄ t humiliat se: iō cessat ira vel minuiť : vt pz ex duabus p̄cedētib⁹ ꝓprietatibus.sic etiā est in se excusantibus. Est tñ q̄dam excusatio q̄ est lenitiua t placatiua offensi. Uelut sigs dicat ignoꝛās feci.vel sigs dicat nō cōsideraui vel nō putaui nocē:aut nō feci malo aio t sil'ia:q; ista placāt aium iracūdi. ꝓuer.xv. Rñsio mollis frāgit iram. Alique tñ sunt excusatiōes q̄ magis pungūt t exacerbant ipsos iracūdos. Ut siquis dicat ego feci hȝ. Tamē licuit mihi facere. vel vos meruistis q; ego faceré hoc. t sil'ia q̄ per duritiā suaȝ nō solū non placant:imo maioꝛem iram suscitāt.ꝓuerb.xv. Sermo durus suscitat furoꝛē. De hȝs etiā.ȳ.rheto. ¶Sexta est in eis q humilianť t non ꝑdicunt. Sigs.n. offendit nos t postea hūmilieť t non neget se malū feciśe cessat ira:vel minuiť. Cā est q; qui humiliať seipsum despicit t nos honoꝛat q; nō humiliareť nisi iudicaret nos honoꝛabilioꝛes. Et istud est tolli iniuriā per ꝑriam cām:sicut supꝛa dicebať. Jn nō negātibus etiā pcm̄ patet cā sicut diximus de castigatōe seruorum. q; quietamur ab ira qñ pcm̄ confitenť. Si aūt negēt id qō est nobis manifestū:est irreuerētia t puipēsio: t iō semp magis irascimur:q; addiť puipensio sup paruipensionē. De hȝs.ȳ.rheto.dr̄. t humiliatis ad ipsum t non ꝑdicētibus. t subdiť ibi cā.s. Qz per hȝ se minoꝛes nobis faciūt. t sic timēt nos. Et sic tunc appet q; nō despiciunt sic apparet in canib⁹ q; si ꝑ aliquē irascanť t ille sedeat vel cadat i terrā dimittūt eū canes.vñ dr̄.vñr.n. cōfiteri minoꝛes eē qui aūtē minoꝛes timēt:timens aūt nullus puipendit. Qō aūt ad humiliatos cessat ira: t canes manifestāt non moꝛdētes eos q; resident. ¶Septima ē q; facta retributōe cessat ira. Jste moduś ē magis directus ad cessandū iram q̄ oēs alȳ. Qz ira nihil ē nisi appetitus vindicte t motus qdam ad illā. Habita q̄ vindicta necesse est cessare irā:sicut habito termino cessat motus. Sic dicit.iiȳ.ethi. Punitio quietat ipetum ire delectationez ꝓ tristitia faciens. Sic ēt dicit.ȳ.rheto. ¶Octaua est p manifestationez ire. Nam sigs vindictā non cōsequať ostendit tñ iram suā in verbis minuit ira t aliq̄liter cessat. Sic fit in acutis q pertinēt ad primā spēm iracūdoꝛuȝ. Nā dicit ō eis iiȳ.ethi. q; velociter irascunť t cito quiescūt qz reddunt aut manifesti sunt.i.retribuūt penā vel manifestāt iram. ¶Nona est q; ira cessat vel minuit per diuturnitatez tēporis. Sic dicit.ȳ.rhe. Adhuc autē qui a lōgo tpe. t non de nouo i ira entes. quietat.n. irā tēpus. Cā est q; ira fit pp paruipēsionē siue iniuriā que postq̄ trāsit nō manet nisi in memoꝛia. Jō si

333 3ª cōditio.

kkk 4ª cōditio.

lll 5. cōditio.

mmm 6. cōditio.

nnn 7. cōditio.

ooo 8. cōditio.

ppp 9. cōditio.

memoria retineret semp eqliter iniuriã esset eqlis extimatio eius semp: ⁊ eqliter oi tpe hõ iraſceret quouſqꝫ pp aliquam cãm ceſſaret ira. Memoria tñ nõ repñtat eqliter ea q̃ de nouo ipreſſa ſunt: ⁊ea que ab antiquo: qꝝ ſpẽs vereſ minuũ tur in viribus repſentãdi quouſqꝫ oĩno deficiãt. ⁊ ſic nõ poterit eſſe eqlis extimatio iniurie semp: ⁊ ꝓſequẽter nec appetitus ſurgit eqliter ad deſideriũ vindicte. ¶Alia etiã cã eſt .ſ.qꝝ ira tẽpore digerit. Naꝫ ira fit cũ quadã inflãmatiõe ſanguinis circa coꝛ ⁊ ad ꝟ ꝙ ceſſet ira opꝫ mitigari illã inflãmationẽ quouſqꝫ oĩno reſideat. ⁊ ꝟ eſt ꝓ digeſtionẽ quãdam illius mãe inflãmate. ⁊ iſta digeſtio continuo fit: iõ neceſſe eſt pauliſp ira digeri quouſqꝫ oĩno ꝑeat. ſic dicit .iij. ethi. ô amaris q̃ ſunt in ſcõa ſpẽ iracũdoꝝ longo tpe retinentes irã. ſ. in ipſo autẽ irã digeri tẽpore indiget. ¶Decima ẽ ꝙ ira ceſſat per obliuionẽ. Cã eſt qꝝ vt dictũ fuit ira eſt ꝓ iniuriam ſuſceptã. Si ergo hõ non recoꝛdet ſuſcepiſſe aliquã iniuriã non erit poſſibile ꝙ iraſcat. ¶Etiã qꝝ ira ſemp eſt cũ triſticia. ij. rheto. Et pp iſtam triſticiã mouet hõ ad vindictaꝫ: eo ꝙ vindicta dat delectationẽ oppoſitã illi triſtitie: vt inuit .iij. c. vij. ethi. Si quiſ ḡ nõ recoꝛdet ſe ſuſcepiſſe aliquã iniuriam non põt hẽre triſtitiã: qꝝ nihil eſt de quo illã hẽat: cũ triſtitia ſemper ſit de malo ꝓſenti in re vel ĩ intentiõe. Jõ neceſſe eſt nullam eſſe irã qñ obliuio iniurie acciderit. De hijs quattuoꝛ ꝓ prietatibus imediatiſ dictũ eſt ꝑcedenti. q. ¶xj. eſt ꝙ ira tollitur ꝓ maioꝛem irã ſupuenientẽ: vel ſaltẽ minuit. Ratio eſt qꝝ ſiqs iraſcebat ſolum vni intẽdebat totus ad vindictam ô illo. Si vero alia ira inciderit q̃ maioꝛ ſit intẽdet hõ ad iſtud qõ maius eſt. ⁊ ſic ceſſabit intẽtio ad minoꝛẽ. Unde neceſſe erit ꝙ illa oĩo pareat vel ſaltẽ minuat. Sic dr̃. ij. rheto. Quietat autez ⁊ alterius ira maioꝛ. i. ira maioꝛ ſupueniẽs quietat iram ꝑcedentẽ. ¶xij. eſt ꝙ nõ ſolũ ira maioꝛ: ſed ẽt quecũqꝫ ſupueniens facit ꝑcedentẽ iram minui vel ceſſare. Nã ſi maioꝛ eſt poterit facẽ ceſſare minoꝛẽ. Si autẽ fuerit minoꝛ ſaltẽ diminuet maioꝛẽ precedentez: qꝝ cum ſit aius noſter potẽtia finita ſi ad plura ſimul intẽdat. neceſſe eſt i quolibet eoꝝ minoꝛẽ eſſe q̃ſ ſi totaliter ad vnũ intẽderet. Unde iterduꝫ ſu peruenietẽ vna ira: tñ illi intẽdimus ꝙ venit precedẽs i obliuionẽ. vtriqꝫ autẽ ſi ſimul intẽdamus ad vtrãqꝫ erit parua intẽtio. ⁊ maxime qñ ſubſequẽs eſt maioꝛ: qꝝ tunc ꝑcedens nõ ſolũ minuitur ꝓ hoc ꝙ aius nr̃ ſimul ĩ duo tẽdit. ſed etiaꝫ qꝝ minoꝛ ex cõparatione maioꝛis ſemp videt minoꝛ q̃ſ alias videret etiã ſi cõparetur alijs equalibus: qꝝ cõtrarioꝝ iuxta poſitio facit illa maioꝛa aut minoꝛa videri. ¶xiij. ẽ ꝙ ira ceſſat interdũ recepta punitõe ab aliquo alio. Utpote ſigs erat iratus multis: ſiue ꝓ eadẽ cã: ſiue ꝓ○ diuerſis: ⁊ de vno illoꝝ vindictã accipiat ira illius totaliter mitigat: ita ꝙ pp gaudium illius vindicte nõ recoꝛdat de alijs iniurijs: Uel extimatio illarũ minuit. Jõ taliter irato antequã ſumat vindictã de aliquo forte nõ auderet loq̃ quiſquã. Poſtq̃ſ vero de vno vindictã aſſumpſerit: etiã alij ꝑ quos iratus erat poterunt facilius eũ inuenire placatuꝫ: ⁊ loq̃ ei ſecurius. Sic dr̃. ij. rhe. .ſ. Et ab alijs recepta punitio ꝓ○ius. ſ. quietat iram. Et ponit ibi exẽplum de philocrate. cui dixit quidã. Quare nõ reſpondes ppl'o irato. ſ. cõtra eũ. Et ille dixit nõdum eſt tẽpus: ſed dũ videro alterũ punitũ. Et ſubdit ibi cã. Mites. n. fiunt cũ in aliũ iram exꝑederint. Hoc maxime tenet qñ cõtra plures eſt ira pp eandẽ cãm. Cum vero eſt pp cãs diuerſas nõ equaliter ꝓdeſt. Et tñ multuꝫ ꝓdeſt. qꝝ ira minuit pp gaudium ſupueniens ⁊ aius totaliter intẽtus gaudio nullam iniuriã põt tunc multũ extimare. ¶xiij. eſt ꝙ ira ceſſat qñ abſoꝛbetur. Iſtud aũt eſt qñ ſupuenit aliqõ malum qõ nõ pertineat ad irã ſed ad quãdaꝫ triſtitiã. Ut ſuperueniẽte magno diſpẽdio ſiquis ꝓdat maxima ô eis q̃ diligit: vel incidat in aliquã calamitatẽ: ire leues ſi pr̃erãt ꝑunt quia abſoꝛbent ex aduentu cuiuſdã magni mali qõ totuꝫ hoiem tradit ad ſe. ſicut paruus ignis abſoꝛbet a magno igne. Sic dicit. ij. rhe. Et ſi nõ abſoꝛbeat. i. ira ꝑſeuerat niſi abſoꝛbeat. ſ. ꝓ magnum malum. ¶xv. eſt ꝙ ira ceſſat qñ putat iniurians ſufficiẽter punitus eẽ. ⁊ differt iſte modus ab alio. ŝ. poſito. ſ. ꝓ retributionẽ qꝝ illud eſt qñ quis ꝓ ſeipſuꝫ vel aliũ noie eius vindictaꝫ ſumit de inflicta iniuria. Hic autẽ eſt qñ iniurians ab aliquo alio paſſus ẽ. ſi putauerit paſſuꝫ iniuriã. ꝙ maioꝛa mala nũc ſuſtinuit q̃ iniuriã intulerat q̃ſ ea que egerat. Et veruꝫ eſt ꝙ ratus vult ꝙ ille cui iraſcit ſentiat ſibi mala inflicta: eſſe ꝓ malo qõ fecit vt inuitur. ij. rhe. c. de amoꝛe ⁊ odio. Tamẽ interduꝫ irati ſaciãtur penis aduerſarioꝝ ſuoꝝ ſi viderint eoꝝ paſſos ab aliquo. Et tñ tunc maioꝛ pena requiritur q̃ſ illa q̃ quietaret aĩum irati ſi ꝓ eum infligeret. De ꝟ. ij. rhe. c. ô mã ſuetudine dicit: ⁊ ſi maius malũ paſſi fuerint q̃ſ iratis intulliſſent. velut. n. accepiſſe punitionẽ exiſtimanẽ. q. d. Non eſt punitio q̃ directe vocet vindicta cũ non inferat ab iniuriam paſſis: tñ reputãt eã vt vindictã: qꝝ ꝓ alios inflicta ẽ. ¶xvj. eſt ꝙ ira ceſſat qñ iratus putat ꝙ iniuſtũ eſt retribui. Ratio huius eſt: qꝝ ira nõ appetit penã: niſi ſub rõne iuſti. vt. ŝ. oſtẽſum eſt. q. c. xxvij. Et. ij. rheto. dicit ꝙ ira eſt ꝓ ꝓpensionẽ non cõuenieter factã. cũ ergo intellexerit iratuſ iniuſtum eẽ retribui nõ deſiderabit vindictã: qꝝ iam deſideraret eam ſub rõne iuſti. ⁊ tunc nõ eſſet vindicta q̃ dicit rõnem cõmẽſuratiõis: ⁊ tñ ira nõ eſt niſi appetitus vindicte. ¶Sed diceꝛ quo ergo iraſci poſſit cũ putaret iniuſtũ eſſe retribui. ¶Dicendũ ꝙ a principio iratus appetiuit vindictã ſub ratiõe iuſti. Jra tñ eſt ꝓuolãs: ſicut veloces miniſtri: ⁊ canes vt dicit .vij. ethi. ideo pp velocitatẽ ſuã non audit ſuperiuꝫ rõnis: ⁊ ſic appetit tãq̃ iuſtũ qõ iniuſtũ eſt. Poſtea vero quietato aliqliter illo motu agnoſcet forte iratus ſe iniuſte fuiſſe iratum: ⁊ nõ vult retribuere. Et ſic ceſſat ibi ira formaliter. i. appetitus vindicte qui eſt motus q̃dam ſpiritualis potẽtie iraſcibilis. Ipſa tñ trãſmutatio coꝛporalis que ẽ inflãmatio ſanguinis adhuc nõ ceſſat oĩno ſed pauliſper digerit: qꝝ illud ẽ purum nãle ſicut calefieri ⁊ frigefieri. Ideo ꝛ inſurgat illa trãſmutatio coꝛporalis ad motum appetitus nõ põt ei obedire oĩno vt ceſſet ceſſante appetitu. De ꝟ dicit. ij. rheto. c. de mãſuetudine. Et ſi iniuſtuꝫ facere putauerint: ⁊ ipſi iuſte pati. Nõ facit. n. ira ad iuſtum. Nõ. n. ꝑter adhuc cõueniẽs putãt pati. ira autẽ hec erat. i. nunc nõ putãt iam ꝙ ꝑter cõueniẽs. i. incõuenieter paſſi fuerint ſed iuſte: ⁊ tñ ira nõ erat niſi qꝝ putabant a principio ſe iniuſte pati. ¶xvij. eſt ꝙ ira ceſſat ad moꝛtuos. Dato. n. ꝙ quiſ grauiter iratus fuiſſet cõtra aliquẽ ceſſat oĩs ira: ꝛ odium poſſet manere ad moꝛtuos. ¶Ratio huius eſt qꝝ iratus appetit vindictã quã credit eſſe poſſibilẽ qꝝ alias nõ ſperaret eã. ij. rheto. c. de ira. Et tñ moꝛtuis nihil mali inferre poſſumus. ⁊ ſic nõ eſt vindicta poſſibilis ad eoſ ideo nec manebit ira. ¶Scõa rõ eſt qꝝ iratuſ vult ꝙ ille cui iraſcitur ſentiat malũ ſibi inferri: ⁊ tñ moꝛtui nihil pñt ſentire eo ꝙ nõ manẽt ipſi: ꝛ aĩe eoꝝ maneãt. ¶Tertia cã eſt qꝝ irat⁹ getat aliqñ qñ ſciuerit ĩiuriatoꝛẽ maioꝛa paſſuꝫ eẽ q̃ſ intulerit: ⁊ tñ moꝛtui habẽt extremũ maloꝝ ſm cogitationem vulgarẽ ⁊ ſenſibilẽ cum nihil deterius poſſit alicui accidere q̃ſ ꝙ nihil oĩno ſit: ideo etiã ſi poſſemus eos punire ceſſaret ira ad illos cum venerint in tã miſerabilem ſtatum. Multa ſil'ia de ꝙditionib⁹ ire dici poterãt ſ̃z hec ſuffecerint. ¶Qõ ſint iſta tria que poſuit hic xp̃s. ſ. iraſci: dicere racha: ⁊ fatue.

Questio. CLII.

Queritur circa iſta tria q̃ ponit hic xp̃s de ira. ſ. iraſci: ⁊ dicere racha: ⁊ dicere fatue: quid ſint. ¶Dicendũ ꝙ Grego. xxxj. moralij dicit eſſe tres gradus ire. ſ. Jra q̃ ſine voce inquãtuꝫ dr̃ q iraſcit fratri ſuo: ⁊ ira cũ voce nõ determinate ſignificate: cum dr̃ q dixerit fratri ſuo racha: ⁊ ira cũ voce determinate ſignificate. cuꝫ dicit qui dixerit fatue. Hoc etiã Augu. dicit. ſ. Jn hoc ꝓmo ẽ vnuꝫ .i. ira ſola. Jn ſcõo autẽ ſunt duo. ſ. ira ⁊ vox que iram ſignat. Jn tertio autẽ ſignãtur tria ira ⁊ vox q̃ irã ſignat ⁊ in'voce vituperatiõis expſſio. ¶Dicendũ de ꝓmo ꝙ per iraſci ſoluꝫ ſignificat motus ai appetẽtis vindictã. Et ſi non ꝓdierit iſte motus foris ꝑ aliqd vocat ſolum ira. Jdeo xp̃s nõ impoſuit ei aliqõ nomen ſ̃z ſolum dixit qui iraſcit: qꝝ non hꝫ aliqõ nomen ſpãle per qõ limiteꝛ. ¶De ſcõo. ſ. racha dubitat. Nam quidã dicunt ꝙ racha ſit vox determinate ſignificatiua. Et dicũt ꝙ ſignificat hoiem pãnoſum. i. vilẽ vel contẽptibilem. Sic refert Augu. dicẽs. Nõnulli de greco voluerũt trahere interptationẽ huius vocis racha: putãtes pãnoſum dici racha: qm̃ grece dr̃ pãnus rachos. Jſti tamẽ errant: vñ Aug. ipꝛobat eos. Etiã ꝑz qꝝ iſti putant racha: eſſe nomẽ grecum. Et tñ conſtat eſſe dictionẽ hebreã. Nam xp̃s nihil loq̃batur in greco ſed i hebreo. Jdeo etiã ſi iſta dictio inueniret in greco nõ poneret hic ꝓ ſignificato qõ coꝛreſpõderet ei in greco ſed ꝓ eo qõ ſignificat in hebreo. Sicut ſepe eadez dictio ẽ in diuerſis ydiomatibus ⁊ diuerſa ſignificat. Sicut leuare in latino ſignificat eleuare. ⁊ in hebreo ſignificat coꝛ meũ. Jdeo etiã ſi racha apud grecos ſignificaret pãnoſum nõ poneret hic ꝓ

hic pro pānoso: qz nō significat hoc in hebreo. Maxime qz racha nō inuenit in greco. Sed aliq volebāt formare istud nomē p deriuationē ab isto noie rachos. qō est grecum: 7 significat pānum. ¶Alij dicūt q est dictio significatiua 7 est sōe psone vt dicat racha.i.tu. 7 ē dictio syroz. sic dicit Chri sosto. in quadā omelia. Racha est verbū puipensiōis. Sicut enim nos vel famulis vel minoribꝫ insūgentes dicimus vade tu. dic illi tu. sic 7 qui syroz vtunt lingua racha. dicunt p tu. ¶Alij dicūt q racha est dictio significatiua. 7 significat hoiem vacuū: vel sine cerebro. sic dicē Hiero. sup Mat. racha verbū hebreū est: 7 dicit Inanis aut vacuus quē nos possumus vulgata iniuria absq; cerebro nūcupare. idē vult Chri sosto. super Mat. dicēs indignū esse dicere hoiez vacuuz qui hz in se spūm sanctū. ¶Alij dicūt q racha est dictio nihil significās expresse: sed solū ex affectu loquētis vel ex modo loquēdi: sicut sunt interiectiones apud latinos. sic. n. dicit Aug. ꝓbabilius autē est nō esse vocē signantē aliqd sed īdignātis aī motum exprimentē has autē voces grāmatici interiectiones vocāt velut cū dicit a dolente heu. Oīa hec vera sunt. 7 satis cōcordāt. Nā dixit Chrisosto. q significabat tu. ī lingua syriaca. 7 sic pōt esse q i hebreo sit dictio nō significatiua: 7 apud syros aliqd significet. sicut fit in multis ydiomatibus: qz quedā prolata in qbusdā linguis nihil significāt: sed sunt interiectiones illarū linguarū. 7 in alijs linguis significāt aliqd. Cū autē dicit Hiero. racha in hebreo significet vacuū: potest esse vtrūq; s. q dictio ex origine sua sit significatiua: 7 ex mō cōmuni loquēdi accipiat vt interiectio. Hic tn dōm q accipitur p interiectiōe: qz alias racha idē significaret q fatue cuz significet hoiem sine cerebro. Et tn xps ponit ista in duos gradus distinctos. Ideo cōiter tenet fm Aug. 7 greg. q racha accipiat pro interiectiōe. 7 sic erūt tres gradus distincti a xpo in ira. ¶De tertio dōm q fatue ponit hic pro ira expressa i significatiōe vt dicat. o fatue vel insipiens: 7 per ꝟ significat oē genus cōtumelie q̄lecūq; illud sit cū pertineat ad irā cum diximus. s. q. c. xliij. ò filiabus. ¶Sed dicet qūo potuerūt poni hic gradus distincti accipiēdo racha p voce significatiua. i. sine cerebro sicut dicebat hie. 7 etiā Chrisosto. ¶Dicendū q ponunt distincti gradus: nō sicut nos ponimus: sed q racha sit qn̄ quis dicit alteri verbuz iniuriosum: nō ex aio turbato: sed ex q̄dā leuitate contētiosa. 7 dicat fatue qn̄ dicit iniuriosuz cuz aio iracūdo'. 7 vtrūq; est verbum significatiuū. Sic dicit Crisosto. sup Mat. s. Si racha idem est q vacuus quātū ad sensum verbi: vnū est dicere fatue 7 racha: sed differūt quātum ad dicētis ꝓpositum. Racha. n. verbū vulgare erat apō iudeos: qō nō nec ex ira nec ex odio sed aliquo motu vano dicebāt magis fiducie cā q̄z iracūdie. Sed tūc arguit dicēs. ꝟ si iracūdie cā non dr: quare peccatū est. Respōdet qz cōtentiōis cā dicit: 7 nō edificatiōis. Si. n. nec verbū bonum dicere debemus nisi p edificatiōe: quāto magis illud qō in se nāliter malū est. ¶Dicendū tn q communior 7 rationabilior positio ē q racha accipiat pro dictione nō significatiua. sed solū significet irā ex affectu loquētis 7 sic erūt tres gradus distincti in ira in istis verbis xpi.

¶Qūo xps assignauit ꝟ tres spēs ire. Qō.CLIII.

Queritur qūo assignauit xps hic istas tres spēs ire. Nā discordat a phis i isto mō assignādi Arist. n. iij. ethi. tres spēs posuit iracundoz. s. acutos amaros 7 difficiles. Grego. aūt nisenus. 7 Joā. damascenus ponunt alias tres spēs sitēs. s. irā fellea. maniā. 7 furorem. vt patet. s. q. c. xxxvij. ¶Dicendū q xps nō cōcordauit cum illis: qz illi voluerūt distinguere spēs ire per cōditiones eius: xps aūt voluit distinguere p effectus. Qūo autē spēs ille cōueniāt ire siue inquātū est passio. siue vt ē pcm. ibidem dictū est. Xps autē voluit distinguere irā ex parte effectus. s. quid sequit ex ira. Et qz aliqn̄ ipsa terminat 7 sistit in actu interiori. aliqn̄ vero terminat ad vocē confusam. 7 aliqn̄ ad vocem expresse significātem. p istos tres effectus distinxit xps tres modos in ira. ¶Si autē queraī quis modus assignādi magis cōueniat ad cōstituendū spēs in ira. Dicendū q modus assignatus a phis. vñ lz non sint ꝓprie spēs ire differentes essentialibus differētijs iste tres: sicut differūt spēs sub generibus ꝟ: tn magis accedūt ad nām speciei q̄z tres assignati a xpo: eo q spēs constituit p aliqua prioza. Hic autē spēs assignate a phis i ira constituunt p aliquos modos ire. Modi autē assignati a xpo constituunt p effectus ire. Effectus āt posteriores est q̄z modus rei: qz modus ꝓsequitur rem 7 nō sepatur ab ea. effectus autē est posterior tēpore 7 sepatus a re iō p modos istos cōsideratos ex pte effectuū minus habēt rō speciei q̄z per spēs assignatas a phis. Et maxime pz qz spēs participant genus eq̄liter: isti tn modi assignati a xpo hnt se inequaliter. 7 ob hoc magis vocant gradus q̄z spēs. Sic. n. dicit Aug. s. Gradus itaq; sunt in istis peccatis. Et iterū dicit. ī qbus quosdā gradus factos admonet a leuioribus ad grauiora. Ideo nō vocant ꝓprie tres spēs ire iste assignate a xpo sed tres gradus vel tres modi distincti in ira.

¶Quare xps nō distinxit tres spēs ire sic phi. Qō.CLIIII.

Queritur quare xps nō distinxit tres spēs ire sicut phi distinxerunt. ¶Dicendum q distinctio fit fm intentionē eius q distinguit. Nā sicut res potest varie ordinari ad finē: ita varie pōt distingui ō illa. sicut de eodez obo sunt diuerse cōsideratiōes fm q a diuersis accipitur 7 ad varium finē. Sicut de lapide aliter cōsiderat phūs: aliter alchimista: 7 aliter edificator vel politor: 7 de recto: aliter cōsiderat geometra: 7 aliter testor. Phi autē considerabant de ira ad dādam sciam de ea: eo modo quo i moralibus pōt dari sciētia ō aliq̄ re. Ideo distinxerunt spēs ire eo mō quo magis cōuenit ad sciētiam. s. per aliquos modos ipsius ire. Xps autē non intēdebat tradere cognitionē de ira per modū artis qz non erat artifex ingsitiuus sed legislator. Ideo de ira tradere volebat cognitionē fm q in ea peccatuz est maius vel minus. Et tn peccatū in ira maius est ex parte effectus q̄z ex parte circūstantiarum vel alioz modoz: vt q ira sit multum permāsiua vel modicū. vel vt respicit tristitiā aut vindictā. p que aristo. spēs distinguebat i ira. iō christus magis distinxit spēs ire p effectus q̄z per modos. ¶Scōa cā ē qz xps voluit distinguere gradus in ira: ita q essent modi ire distincti p magis 7 minus. Istud aūt fieri non poterat si acciperet distinctio penes modos: 7 circūstantias. Nā per illas tres spēs assignatas ab aristotele nō apparet qn̄ sit maius peccatū: 7 qn̄ minus: qz aliquādo in vna 7 aliqn̄ in alia. pōt esse peccatum maius. in istis tn modis assignatis a xpo semp est maius peccatū in scōo q̄z in ꝓmo: 7 in tertio q̄z i secūdo: vt pz ex gradibus penc correspōdentib⁹. Ideo fuit xpo cōuenientius assignare istos modos i ira q̄z sicut assignauit aristo. ¶Tertia cā est 7 ꝓcipua qz xps loquebat hic de ira ad exponēdum legē antiquā. s. nō occides. 7 tollēdum quēdam errorē iudeoz circa illam q assignabāt peccatum solum in opere exteriori. Ideo xps debuit ibi loq de ira quātum ad alios actus suos: an in eis reperiatur peccatum: 7 qūo. 7 sic nō potuit distinguē cōuenienter. i. nō debuit spēs ire per modos eius sicut phi: sed per actus.

¶Quare potius xps distinxit iraz per actus in voce potiꝰ q̄z per actus in re. Questio CLV.

Queritur cū xps distinxerit irā per actus exteriores 7 interiores. 7 exterius non solum correspōdeant ire actus in voce: sed etiā in re quare nō distinxit gradus in ira, put est in re. Nam cū intēderet dare cognitionē de ira inquātuz est peccatū grauius: cū 7 etiam pluribus modis peccat per irā in re q̄z in voce: vt in bellis 7 litibus occisionibus 7 vulnerationibus debuit potius hic dare distinctionē de ira quātuz ad rem q̄z in verbo: 7 tamē i verbo posuit duos gradus ire. s. racha: 7 fatue. ergo debuit ponere aliquē in facto: vel in re. ¶Dicendū q non debuit xps ponere alios gradus ire i re: sed valde prudēter ꝟ factū est. Nā xps non loquebat hic tāquam volens dare cognitionē principaliter de ira. Nā tunc distinxisset eam precipue ex pte rei vel facti: sed loquutus ē de ira incidētaliter. inquātuz faciebat ad exclusionē erroris cuiusdā iudeoz qui dicebant homicidiuz esse peccatū: 7 alia nocumēta que inferunt realiter vt percutere 7 mutilare: actus vero interiores non ē peccatum: vt velle occidere 7 pcutere. Et qn̄ occidere vt cōmuniter ꝓuenit ex ira lz etiaz possit puenire ex odio 7 inuidia: xps ostendit q nō solū occidere qō est actus exterior ire est peccatū: sed etiā quicūq; alius actus ire. Ideo distinxit oēs alios actus ire pter illum q est in re siue in facto de quo iudei nō dubitabāt esse peccatū. ¶Et iste actus pter eum qui est in re nō pōt se hēre nisi dupliciter. Qz vel est in corde vl in voce. Si in corde: est vnus modus. s. q irascit. Si in voce duo modi. s. vnus cū voce nō significatiua: vt racha: 7 alius cū voce significatiua: vt q dicit fatue, 7 sic nō debuit xps po

ptere aliquē aliū gradū ire: qz nō erant plures de qbus ipse posset log eo q de ira put est in opere log non debebat: sed psupponere debebat cū de illa iudici nō dubitarēt pcm esse. ¶An ira quātum ad istos gradus sit sp pcm. Qō.CLVI.

A Rūdet ad questiuz.q.

Queritur an ira quātuz ad istos gradus qui ponunt hic sit semp peccatū. ¶Dicendum q ira nō pōt esse nisi istis modis assignatis in lra: vel i actu exteriori. Ira tñ in actu exteriori ē deteriōz q̄z in corde z in voce. Jdeo si pcm sit i modis assignatis ħ. a fortiori erit pcm in ira q̄ procedit i factū. Unde si dicaf q semp est peccatum in istis tribus gradib⁹ ħ assignatis. segtur q nulla ira possit esse q̄ nō sit peccatū: qz nulla pōt esse minor q̄z gradus assignati hic. Si g̃ oēs isti gradus sunt pcm: ois ira erit peccatū. ¶Est autē dom q non ois ira est pcm: qz in eo qō fm rōnem esse pōt non est pcm: quādiu fm rōnem fuerit: ira tñ pōt esse interdū tota fm rōnez: vtpote q insurgat rōne iubēte ad exequēduz impata a rōne. Uel si insurrexit ante rōnez q cōpescatur p rōnem: g̃ non erit ira semp peccatū. ¶Item ira est minus turpis q̄z ꝓcupiscentia vt dr. vij. ethi. c. viij. z tñ cōcupiscentia aliqñ est licita. Ut cū hō ꝓcupiscit aliquas voluptates nāles sine alicuius piudicio q̄ ad finē bonum ordinari pñt. g̃ ira poterit a fortiori eē licita. ¶Itē quāto aliqua passio est nālior: tāto ē magis venialis. i. minus culpabil'. vij. ethi. c. viij. s. adhuc autē nālibus appetitibus veniā damus. Jbi tñ dr q ira est nālior cōcupiscētia: qz est magis hereditaria: z trāsfundit a parētibus i filios: g̃ est magis licita. z tamē cōcupiscētia sepe ē licita. g̃ etiā ira. ¶Itē pz qz si ira semper esset pcm haberem⁹ aliqd nāliter qō semp esset malum. Nā ira passio nālis est. Et tñ nihil pure nāle est malū: qz diceremus tūc deū male ordinasse nām: q aliquid totaliter malū i ea posuit. qō absurde dictū est. Maxime aūt qz dr q oia que deus fecerat erant valde bona. geñ. i. ¶Dom igit q ira nō est semp pcm. sed tūc solum pcm est qñ rōni non obedit: vt ostenditur est. ħ. q. c. xxxix. z. c. xl. hic tñ fuit introducta ista qō pp istos tres gradus ire a xpo positos. ¶Dicēdum g̃ q ira aliqñ non solū non est pcm: iz est bona z necessaria: sicut ira p zelum q̄ est in platis aliqñ est bōa: iz nō sit oino necessaria sicut ira per zelū q̄ est in psonis puatis respectu aliquoz peccatoz quoz punitio z cōsideratio ptinet ad solos platos. z tñ priuati habēdo zelum illum bñ agunt z laudabiliter. Sic fuit de fineeś sacerdote q occidit iudeū coeuntē cū scorto madianitide. numeri. xxv. Nā nō obligabaf ad hoc determinate finees. cū non eēt iudex plebis: nec etiā fuerat sibi impatū a iudice. ꝑmittēte tñ iudice ipse fecit. z licuit sibi facere. ideo respectu eius fuit iste actus superogationis: z tñ pertinebat ad irā: qz ex zelo occidit finees iudeū illū. e. c. ¶Aliqñ ira est illicita: z tñ est venialis. Ut qñ quis irascit aliqliter ꝑter rationē: z tñ modicū excedit rōnez: ita q nō sit ꝺ charitatem siue ex pte magnitudinis vindicte: siue tpis quo durat ira: siue modi: vt qz est aliquātuluz feruētioz q̄z esse deberet: iz sit p re iusta. z sic de aliis circūstantiis. z ita nō est pcm mortale. sicut dr. pś. iiij. Irascimini z nolite peccare. i. iz irascamur: admonemur ne peccemus, s. mortaliter. g̃ nō semp est ira per mortale peccatū. ita dicit ibi in glo. ¶Aliqñ ira est mortalis vt qñ quis agit ꝺ charitatē: siue i sola ira ai: vtpote qz alicui mortē desiderat nō pp bonū cōe. sed pp particulare vindictā sic etiā in voce est mortale pcm: vt cum malo aīo aliquoz cōuitia proferimus: siue in voce significatiua: siue nō. z sic ira nō est semp pcm. z qñ est pcm nō est semp mortale. ¶Cōsiderandū tñ circa hoc pp aliquos modos loquēdi doctorum circa irā: qz quidā vñr dicere irā esse semp malam. z alij dicūt eā interdū esse bonā. Prouenit autē ħ ex duabus positionibus phoz. Nā stoici dicūt oēs passiones esse malas z ꝺ rōnē peripatetici aūt dicunt passiones inquātū sunt regulate a ratiōe bonas esse: z cū vo excedūt rōnem esse malas: z nō ptinere ad sapientē. sic dicit Aug. ix. ỏ ciui. dei. Due quidē sunt sñie phoz de aī passionib⁹. Stoicis. n. non placet hmōi passiones cadere i sapientē: peripatetici vo has passiones i sapiētē cadere dicūt sed moderatas ratiōiq̄ subiectas. sicut cum ita ꝑbetur mja: vt iustitia cōseruef. ¶Quidā autē de catholicis doctoribus sequētes stoicos in mō loquēdi: passiones volunt eē malas. z ita Hiero. dixit irā semp esse malā. Unde sup Mat. dicit q in qbusdā codicibus additur ħ: qui irascit sine cā. Leterū in veris diffinita sñia est: z ira penitus tollit. Cū iubemur. n. ozare p persequētibus ois ire occasio tollit.

D Declaratio q non ois ira est pcm

ꝑ⁹ rō

2⁹ rō.

3⁹ rō

4⁹ rō

E Qñ ira sit pcm: z qñ non.

D

E

F

G

D

J

Radendū est g̃. sine cā: qz ira viri iustitiam dei nō operatur. ¶Aug. autē z alij dicūt iram nō semp esse peccatū: z debere ħ intelligi sine cā. Uñ dicit. ix. ỏ ciui. dei. approbādo sñiam pipateticoz. in doctrina. n. xpiana nō cā qrit vtrū pius aius irascat: aut tristetur: sed vnde. i. ex qua. z sic ex cā pōt eē ira bona. Sic etiā dicit Aug. in lib. de sermōe dñi. in istis tribus sentētijs subauditio verboz intuenda est. Habet. n. ꝑma oīa verba necessaria qui inquit irascit fratri suo sine causa. Jn scōa vero cum ait q dixerit fratri suo racha subaudit sine cā. Nā in tertia vbi dicit qui dixerit fatue: duo subaudit: z fratri suo. z sine cā. z probat p exemplū. s. z ħ est vñ defenditur q apl's galathas vocat stultos: quos etiā fratres noiat. non enim id faciat sine cā. Jdē dicit Chrisosto. sup Mat. s. qui. n. sine cā irascit reus erit: q vero cū cā non erit reus. Nā si ira nō fuerit nec doctrina ꝓficit: nec stat iudicia: nec crimina cōpescunt. Itaq̄ qui cū cā non irascit peccat. Paciētia. n. irrationabilis vitia seminat z negligētiam nutrit. ¶Dicēduz tñ q in sñia non discordāt doctores isti nec etiā phi. Nā oēs volunt q aliqñ actus ire sit bonus vt punire peccatorem. z sic ỏ aliis passionibus: z tñ qñ fuerit passio rōni subiecta nō vocāt passionē sed rōnem: sicut timorē iustuz nō vocāt timorem sed cautelā: z iraz iustā iustitiam vocāt z nō iram. Peripatetici autē siue iustā: siue iniustā vocant irā z timorē: retinētes semp nomē passiōis: qz idem motus semp manet mālr siue rōne regaf siue non. Et hoc mō nūquā vocabunt stoici passionē nisi cū mala fuerit. i. non subdita cōi. z sic nō dicent iratū aut timētem nisi eū qui ꝑter rōnez irascitur: aut timet. Hoc mō recte dicit Hiero. q nō opz addi: irasci sine cā. quia xps non intēdat log de ira q̄ est irrationabilis manifestum. est q semp est sine cā z mala: sicut qō noia sunt soluta vt de⁹ z rō q̄ non egēt adiectiōis ad determinationē suaz. Nam si rō est bona ē: iō superuacuū est dici aliquā rōnez esse bonā. Jta de ira z de oi passione stoici dicūt q sunt noia soluta z q nō indigeāt adiectiōibus vel limitationibus loco adiectiuoz. s. cū cā: vel sine cā. ¶Alij autē qui sequūtur viaz peripateticoz cum videant q xps loquaf hic de ira q̄ est pcm dicūt q dz intelligi de ira sine cā. Et sic Aug. dicit z Chriso. Unde Chriso. aliquo mō cōcordat cuz Hieron. dicēs q ira q̄ cum cā est nō est iracūdia sed iudicium. Jracūdia. n. ꝑprie intell'r cōmotio passiōis. Qui aūt cum irascit ira illius non est cū passione iudicare dr: z nō irasci. z sic oēs isti volūt q hic ira accipiaf in malū. Et tñ Hiero. nō vult addere sine cā: qz irā per se malā dicit esse. Aug. aūt z ceteri sequētes viam peripateticoz cuz asserāt iram nō esse malā fm se addūt ħ. s. sine cā ad ħ q intelligaf esse mala. ¶Aliter poterāt cōcordari. s. q verū sit q non oporteat ħ addi sine cā: eo q dicitur hic q irascit fratri suo. Nūquā autē iz irasci fratri. Quia si aliqñ iuste irascimur peccatis irascimur: z nō hoi quē ex charitate diligē debemus. Jō nō opz addi: cum cā vel sine cā. quia irasci fratri ꝑprie sumptū semp malū ē. Et ħ etiā Aug. semp cōfitetur: vt pz in lib. retractationū. s. Illū dicimus iracūdus qui fratri suo irascit: qñ non fratri irascit q peccato fratris irascit. Et ita ira qñ est pp pcā alicuius ira iusta ē. Et nō irascit fratri sicut ibi dr: q fratri irascit: z nō pcō: sine cā irascit. Et in. xiij. ỏ ciui. dei. dr. fratri irascit vt corrigat nullus sane mētis reprehendit. Hmōi. n. motus de amore boni z de sancta charitate venientes vitia dicēda nō sunt cum rectā rōnem seruātur. ¶Aliter etiā cōcordari pñt: q ira ꝑput est ex deliberatiōe ad malū pcm est. Et tñ prout ē motus passionalis nō est semp pcm. Jdeo q ex deliberatiōe irascit alicui appetēdo ei malū peccat. z nō opz ibi poni sine cā: qui autē irascit passionaliter: nō ex ħ peccat: qz nō ē i ptāte hois simpliciter nullam eē in eo irā. Sic dicit Chriso. sup Mat. s. Puto autē non de iracundia carnis logtur xps: sed de iracūdia aīe. Caro. n. nō pōt obedire vt non cōturbet. Qñ g̃ homo irascit z non vult facere qō ira cōpellit. caro eius irata ē: aius autem eius nō est iratus. ¶Jsta autē dicta sunt ad ꝓcordiā modi loquēdi doctoz. Ipsam autē iram constat nō semp esse peccatum: cum aliquādo sit subiecta rōni. Et hoc tā stoici qz Hieron. cōfitent. Tunc tñ eam irā vocare nolluntsed iusticia. Peripatetici autē z ceteri doctores cōmuniter vtrobiq̄ iram vocant: z sic aliquādo erit bona z aliquādo mala. Jste modus loquēdi magis conuenit scripture vbi sepe ponit ira: z non est peccatum. z ita vulgariter loquimur tam iustam q̄z iniustam iram vocantes.

¶An isti

¶ An isti gradus quos posuit xps sp sint pcm. CLVII.

Queritur nūc spāliter circa istos gradus ire quos ħ posuit xps an sint semp pcm. ¶ Dicendū q accipiēdo irā quecūq; sub istis gradibus icludi pōt nō est semp pcm vt innuebat in pn̄o pcedētis. q. Nam xps distinxit iram q̄ est in aio: 7 que i voce manifestat. Et tn̄ vltra istam nō est alius modus ire nisi i facto. 7 ille est grauior q̄; i solo aio. Q2 sicut grauior ē ira i voce q̄; in aio vt xps inuit ita erit grauior in facto q̄; in vbo. Si ergo ira in animo semper peccatum ira in verbo semper erit peccatuz. 7 etiam ira in facto. 7 p̄n̄r ois ira erit pcm̄: qō falsuz est vt dictū est p̄cedenti. q. ¶ Dicendū tn̄ q lz non sit pcm̄ ois ira que pōt icludi in istis gradibus a xpo assignatis: tn̄ xps voluit irā eē peccatum in oibus istis gradib⁹ in qbus ipse distinxit iram. s. q ira ai de q̄ ipse loquutus est: pcm̄ mortale ē. 7 a fortiori ira i verbo. Et p3 ħ qz xps assignauit hic gradus penaz p̄o istis gradibus ire. Et tn̄ tales gradus nō debent p peccato venia li. Qō p3 qz qn̄ pena debet eq̄lis p aliqbus duob⁹ peccatis illa sunt eq̄lia: vel ptinebunt ad idē genus. Nā pcō veniali quātūcūq; sit nō est possibile rn̄dere eādem penā que rn̄det p mortali quātūcūq; sit paruum. nam p mortali quātūcūq; puo debet pena eterna: p nullo autē veniali quātūcūq; magno debet eterna: sed tēporalis. Et tn̄ p ira q̄ est in aio ponit hic xps talē penā sicut p homicidio. Nā dr̄ qui occiderit re⁹ erit iudicio. Ego aūt dico vobis: qui irascit fratri suo re⁹ erit iudicio. Et accipit p ira cordis solū vt dictuz est: 7 tn̄ homicidiū qō facit hoiem reū iudicio est pcm̄ mortale: g̃ irasci i corde p quo datur eadē pēa erit pcm̄ mortale. De alijs autē duobus magis p3 qz grauius ē irasci in vbo simul 7 aio q̄; in solo aio. Si g̃ in solo aio pcm̄ est: a fortiori erit qn̄ in vbo. Patet etiā qz pene grauiores ponunt. s. esse reuz concilio. 7 esse reū gehēne ignis: q̄ sunt maiora q̄; eē reum iudicio: vt dicet seq. q. ¶ Item qz dr̄: qui dixerit fatue reus erit gehēne. 7 tn̄ gehēnam nos semp vocamus penā eternā que ē cū diabolo 7 angelis eius. ſ. xxv. Et illa nūquā est nisi p pcō mortali. g̃ xps intellexit peccatuz mortale esse in oibus istis gradibus. ¶ Scō p3 qz xps tollebat ħ errorē iudeoz q dicebant solū esse pcm̄ in actu exteriori: vt in occisiōe: xps autē dicit q nō solum in ea: sz etiā in ira interiori: 7 in verbo iracūdo. g̃ necesse est esse pcm̄ in ira ai 7 verbi: qz alias false 7 frustra loqueret xps. ¶ Et nō sufficit dici q sit ira pcm̄ veniale: qz nūq; datur lex p̄hibitiua circa id qō veniale est. qz alias dareť q trāsgrediēdo p̄cepta legis peccaret hō aliqn̄ venialiter soluz qō falsum ē. Q2 ois transgressio legis maxime i legē xpi obligat ad mortē eternā. Jō pcm̄ mortale ē qz al's p illō solū obligarēur ad penā tpalē. Etiā qz tūc' obseruatio p̄ceptoz nō eēt de necessitate salutis. qz istō ē, nēcitate saluť q̄ obmisso non pōt esse salus. Et tn̄ peccādo venialiter non impeditur salus eterna. Jdeo si trāsgressio legis induceret aliqn̄ solū veniale nō esset simpliciter obseruatio p̄ceptoz de necessitate salutis Qō falsum est. Jō mortale pcm̄ est in ira cuiuscūq; gradus hic p̄hibiti a xpo ea intentiōe qua ipse p̄hibuit. ¶ Tertio p3 qz xps dixit ista de ira ad excludendū errorē iudeoz volētium in solo actu exteriori pcm̄ cōsistere. Xps aūt ostēdit q etiā in interiori cōsistit. s. in volēdo actū exteriorem. Et etiam pcm̄ est inquātuz volūtas aliquo mō p̄rūpit exterius lz non in factū. Ut cū quis iracūda verba dicit malo aio. Manifestum est tn̄ q velle mortē alicuius in casu i quo nō lz illuz occidi pcm̄ mortale ē. Q2 vbi nō est licitus actus exterior: nec etiā interior. sicut infra dr̄: q sicut nō lz mechari: ita nec lz videre mulierē ad cōcupiscendū eam. Et vtrūq; ponit mortale iudeis tn̄ erat vetitū homicidium i casu in quo erat malū. g̃ appetere homicidiū i illo casu mortale ē. Xps autē loqtur de ira isto mō. s. put per irā desiderat quis mortē alterius. qz alias nō loq̄retur ad p̄positū ad excludēdum errorē iudeoz. Jō dicendū q intelligit q irascit fratri suo. i. q ex ira desiderat ei mortē vel aliqō nocumentotū exterius. 7 q dicit racha vl' fatue. i. q ex ira p quā malū alteri appetit p̄rūpit in verba ex amaro aio dicta. Et sic manifestū est q vtrobiq; peccatū mortale est. ¶ In oibus g̃ istis gradibus quos xps assignauit voluit esse pcm̄ mortale. Nec etiā p̄hibuit ipse iram nisi i casu in quo est peccatū mortale. In multis tn̄ casibus inclusis sub g̃nalitate istoz graduū erit ira. 7 nō erit peccatū mortale nec veniale sed potiꝰ erit interdū laudabilis. Nā sicut aliqn̄ lz hoi occidere alterū 7 est laudabile. Jstud tn̄ nō fit sine ira saltē, sine illa q̄ est zelus. Jō non ē semp peccatū mortale. Et si ira in facto non est pcm̄: a fortiori nec in vbo nec in aio. Xps tn̄ loquutus fuit in casibus spālibus in qbus tā ira ai q̄; verbi q̄; facti peccatū mortale sit. ¶ Aliqui tn̄ dixerūt q ira vt distinguit hic a xpo non erat semp pcm̄ mortale. 7 cū dr̄ eis q opponunt ħ pene debite peccatis mortalib⁹ dicunt istud esse dictū parabolice. Et tn̄ Chrisō. in quadā omelia increpat eos inuens q sit pcm̄ mortale dicēs. Multis autē ħ graue vr̄ si p solo verbo tantā paciemur penā. pp qō quidaz dicunt ħ parabolice eē dictū. Sed timeo ne vbis nos metipsos ħ decipiētes illic ope vltimū supplicium paciamur. Assignat autē cām huius. s. qz in ira in voce non est paruū peccatū cū ex ea maxima mala interdū sequant cū ait. Nō extimes ħ esse onerosuz. Plures. n. penarū 7 peccatoz a verbis hnt p̄n̄m. 7. n. parua vba multoties homicidiū pepererūt 7 ciuitates integras subuerterūt. Nec. n. paruū extimes fratrē stultum dicere auferēs ei prudētiā 7 intellectū quo hoies sum⁹ 7 ab irrationabilib⁹ distamus. Voluit g̃ Chrisō. in hūs cōsistere pcm̄ mortale. intelligendū est aūt non g̃naliter: qz aliqn̄ fratrē stultum possumus appellare 7 aliqd grauius: sicut ille q increpat vt erudiat 7 a peccatis retrahat: sz intellexit in casibus in qbus xps loquebat: qz ibi irasci 7 dicere fatuum: semper est peccatū mortale.

¶ Quid intelligatur per istos gradus ħ a xpo assignatos. Questio. CLVIII.

Queritur circa istos gradus pene assignatos ħ a xpo: quid intelligat per eos. ¶ Dicendū q xps voluit oñdere ineq̄litatem peccatoz in ira. Et ħ ex ipsa pena. Q2 quātitas culpe, i seipsa nō cognoscit plane nisi per rōnem. Et etiā rō ad hoc nō sufficit vt agnoscat ō quolibet peccato quātam hēat grauitatē 7 quātum sit vnū grauiꝰ altero. Et ħ est qz reputatio grauitatis nō pēdet a iudicio nr̄o: sed ab illo p̄ quē pcm̄ cōmittit quātū ipse graue illud existimet. sicut ē de pcis q̄ cōmittunt in vrbib⁹. Nam extimatio grauitatis culpe i illis nō ptinet ad quēlibet sz ad legislatorē q p̄o singulis penas statuit. xps g̃ q erat legislator nr̄ inquātuz nos hēmus bn̄ vel male ad deū debuit soluꝰ extimare grauitatē pcōz inquātuz sunt p̄ deū. Et qz non potest ħ apparere p̄uenienter nisi p penā q̄ datur p culpa: distinxit gradus pcī in ira p dr̄iam penarū correspōdentiuz. ¶ Et qz oēs gradus ire assignati ħ ab eo cōtinēt pcm̄ mortale: vt dictū est p̄ce. q. p oibus correspondet pena eterna. Et qz illa nō pōt esse nobis nota quātuz ad suā accerbitatē: cuz nemo nr̄m illā experiat voluit xps oñdere dr̄iam penarū in eē malum 7 deteri⁹ p tres status quos pōt hō hēre p quē de pcō agit. ¶ Prim⁹ ē q de pcō accusat: 7 tūc discutit cā sua. scōs est q p pcō cōdēnat sm̄aliter. Tertius ē q pena determinata in sm̄a tradat executiōi. ¶ Prim⁹ signat inquātuz dī reꝰ erit iudicio. scōs p p̄siliuz. terti⁹ p gehēnā ignis. Nā in iudicio lz sit malus status hoīs: eo q de pcō accusat: 7 oz se ltie defendē al's p̄dēnabit. tn̄ iste ē minim⁹ status i malo: qz cui⁹ cā i iudicio agit locū hz defendēdi 7 excusandi se. qō si fecerit nihil pacie. ¶ Scōs status ē deterior. s. p̄siliuz: qz iste est qn̄ discussa cā alicui⁹ cōpto q ve peccauit iudices iter se p̄sulant q̄ pena eū afficient: vel cōgregāt ad ħ cōciliū. i. multitudinē: vt oēs de pena iferenda deliberēt. 7 iste status ē peior: qz iā accusatus nō hz locū defensiōis cū p̄stet de crimie 7 q iniuste patratū ē. ¶ Tertius status ē gehēna ignis: 7 ē deterior: qz ē ipsa executio sm̄e. Nō pōt āt esse deteri⁹ alicui q̄; cū sm̄a executiōi tradit. Nā cum cā in p̄cilio ē: lz de crimine cōstet: p̄n̄t iudices ex mja vel alias liberare reū. sic pp cōsuetudinē festoz vt apud iudeos erat p̄sue⁹ q p festū pasce vn⁹ de reis ad mortē dimitteret liber. Jo. xviij. vñ petierūt iudei barabā sibi dimitti 7 xm̄ occidi. vel pōt reus effugē ipunitus: q tn̄ iā realiter patit sm̄e executionē nullū remedium, hz 7 significat executio sm̄e p gehēnā ignis: qz gehēna ē locus ignē continēs: vbi rei p delictis cremant. vñ dicit rabanus gehēnā ħ saluator iferni, cruciatū noīat: quā nomen traxisse putāt a valle ydol' cōsecrata q̄ est iuxta hir'lem repleta olim cadaueribus mortuoz: quā 7 Josiā cōtaminasse in lib. regū legimus. De ħ dixim⁹. g̃. in expōne lr̄e. Sic ēt exponit Aug. dicēs. In qbus quosdā gradus factos admonet a leuioꝛib⁹ ad grauiora. Nā in iudicio adhuc locus defensionis dat: ad cōciliuz aūt ptinere vr̄ sm̄e p̄latio: qn̄ inter se iudices conferūt quo supplitio dānari oporteat: in gehēnā vo ignis certa

est dānatio. ¶ Alij exponūt aliter putātes q̄ gehēna solum sit pena mortis eterne: q̄ ita nos solemus dicere oēs decedē tes i mortali dānari in gehēna. Et q̄ reū esse in iudicio ⁊ cō silio est minus q̄z eē reū gehēne: dicunt q̄ iste sunt q̄dam pe ne tēporales. ¶ Et istā positionē recitat Chrisosto. in q̄dam omel'. dicens vel iudiciū ⁊ cōciliuz sunt pene in pñti. Gehē na aūt pena futura ē. Jō aūt ire iudiciū apposuit vt ostēdat q̄ nō est pol'e hoiem totaliter eē sine positionib⁹: sz refrenare eas pol'e ē: ⁊ ppea determinatā penā ne videret totaliter

D Nō approbat ista sñia

phibere irā. Jsta sñia nō est Chrisostomi sub certitudie: sed magis sub dubio vel recitādo alioz dicta. Naz cōstat q̄ iste due pene ptinēt ad futurū: q̄ sunt p pcō mortali: vt ostēsum est p̄ce. q. ⁊ tñ pro pcō mortali pena eterna directe debetur q̄

p⁹ rō futura ē. Patet etiā q̄ dr̄ qui occiderit reus erit iudicio: ⁊ tñ pro homicidio phibito a lege: pena eterna debeā. g̃ reum eē

2⁹ rō. iudicio ad eternā penā pertinet. ¶ Jtē q̄ dr̄ iram nō fuisse hic a xp̄o totaliter phibitā. verum ē q̄ ira in tota sua latitu

3⁹ rō dine nō est phibita: q̄ sepe irasci iustum ē: imo necessarium vt dictū est p̄ce. q. xp̄s tñ non loquutus fuit ꝟ de ira nisi i ca su in quo erat pcñ mortale vt ibi ostēsum ē. Nā alias non p tineret ad ppositū suum. sz magis cēt ꝺ eū. q̄ iudei volebāt q̄ ira nō esset pcñ: nisi inquāt uz ꝓcedebat ad opus. Si aūt allegaret ꝟ aliquos casus in qb⁹ ira esset bona vel pmissa. isti nō solū essent ipertinētes ad intētionez eius: sz ēt aliquo mō essent aduersi sibi. Jō lz in aliqbus casibus ira ceāt licita xp̄s nō debuit nūc loq̄ de illa: sed solū de casib⁹ illis in qbus esset ira illicita: q̄ illi faciebāt ꝺ iudeos. ¶ Alij dicūt q̄ dicit

alia opio aliq⁹ reus cōcilio. i. reus sicut illi q̄ fuerūt i ꝓcilio eoz q̄ xp̄z crucifixerūt. sic dicit Chrisо. sup Mat. ¶ Alij dicūt q̄ dr̄ re⁹ cōcilio: q̄ qui irascit fratri vocās eū racha. i. vacuū: cum tñ ille sit plenus spū scō reus erit cōcilio. s. spūs sci ⁊ scōz: quia pena sua taxabit ad ꝓsiliuz scōz: q̄ erunt cōiudices. sicut de apl'is dr̄ q̄ sedebunt sup duodecim sedes cū xp̄o iudicantes duodecim trib⁹ isrl'. J. xix. sic exponit Hyla. ¶ Dōm q̄ iste ex

E rñ. auctoz positiōes cōueniētes sunt p applicatiōes: tñ intētio xp̄i non fuit ista. Qō ꝓ q̄ xp̄s loq̄bat ista discipulis suis ⁊ toti ppl'o in p̄n⁹ predicatiōis sue: vt p̄z. ē. ⁊ luce. vj. ⁊. ē. q. v. oportebat g̃ q̄ ppl's posset intelligē ista q̄ xp̄s dicebat saltē quātum ad

p⁹ rō sensum verboz: q̄ al's frustra loq̄reā eis. ⁊ tñ nō possent ipi intelligē si loq̄reā de cōcilio eoz q̄ occisuri erant ipsum: quia xp̄s nihil dixerat adhuc ò morte sua: nec de pcō eoz q̄ occi suri erāt eum. Jō nō poterat intelligē ppl's: ⁊ sic nō loquere tur de ꝟ. ¶ Eadē rō est de consilio spūs sci ⁊ scōz: quia xp̄s

2⁹ rō. adhuc nūq̄z declarauerat quō peccatoreś iudicādi essent per deū ⁊ p scōs coniudices: sz postea declarauit. ifra. xix. g̃ non loq̄batur de ꝟ. ¶ Jtē non cōpetebat ꝟ xp̄o q̄ ipse intendebat ꝟ assignare gradus culpe i ira p dr̄iam penarū. Si tamē acciperet reū esse cōcilio sicut dictū ē: nō assignaret gradus in penis: q̄ oēs pcōres condēnabunt eternal'r p deuz ⁊ per scōs: sibi assidētes in iudicio: g̃ nō esset dr̄ia i istis pci gradi

3⁹ rō. bus: q̄ oēs q̄ peccarēt p iram ⁊ in quocūq̄ pcō eēnt ꝟ mo do rei cōcilio. ¶ Jtē cum dr̄ q̄ eēnt rei sicut illi q̄ fuerūt i cō cilio eoz q̄ xp̄m cōdēnauerūt: nō cōuenit. Q̄z istud fuit pec catū valde graue: qō dignū est gehēna. Jō non distingueret in gradu p hoc ab illis q̄ sunt rei gehēna: imo eēt deterius. Q̄z iste scōs gradus videret eē deterioz q̄z terti⁹: q̄: qui xp̄m cōdēnauerunt nō solū sunt digni morte eterna: sz ēt spālem pene acerbitatē merēt. Xp̄s tñ volebat ꝟ assignare gradus ascēdendo a leuioribus ad grauioza. vt dicit Aug. in lib. ò ser mone dñi in mōte. g̃ nō cōueniūt ille expōnes. ¶ Dōm g̃ q̄

F determiatō auctoz ille ve sunt: ⁊ tñ xp̄s nō intēdebat id qō ille dicunt. Sicut ēt verū est q̄ oēs peccātes p irā punirenr eternal'r: tñ xp̄s non intēdebat ꝟ dicē: sz assignare gradus i ira tā in pcō q̄z i pena ⁊ dato q̄ apl's diceret q̄ q̄ irascit fratri suo erit reus sicut il le q̄ xp̄m cōdēnauit. aut fuit i cōcilio cōdēnantiuz: sic asserit Chriso. eos i suis canonicis dicē: tñ nō inuit ex ꝟ q̄ xp̄s qñ dixit ꝟ aliquē esse reū cōcilio: q̄ intelligeret ò illo cōcilio: sed dz intelligi sicut. ē. exposuim⁹ fm Aug. l. q̄ sunt gradus pec cati ⁊ pene peccati.

¶ Qūo assignatio pene i istis g̃dib⁹ stat̃ possit. Qō. CLIX.

opponit p⁹ **Q**uerit̃ circa istā assignationē in istis gradi bus pene. qūo possit stare nā. vr̄ hēre i cōueniētia. ¶ Primo p̄z. q: dr̄ ꝟ q̄ q̄ irascit re⁹ erit iudicio ⁊ ēt dr̄ q̄ q occiderit reus erit iudicio. ⁊ sic cōstituit equalis gradus pene p homicidio: ⁊ p ira interioz. Et tñ manifestū est q̄ homicidiū ē multo graui⁹. ¶ Scōo p̄z q: dr̄ q̄ q̄ dixerit fatue reus erit gehēne ignis. ⁊ esse reū gehēne ē mai⁹ q̄z esse reū iudicio: cū ponant ꝟ gradus i istis penis vt aug. dicit ⁊ ēt colligit ex lra: ⁊ sic maioz pena erit p ira q̄ cōstitit in voce q̄z p homicidio. Qō manifeste falsuz ē. ¶ Tertio p̄z q: ois ira posita ꝟ a xp̄o phibet. ⁊ sic est pcñ mortale: ⁊ oē mortale punit in gehēna: g̃ oibus istis gradibus cōpetit ge hēna: ⁊ non spāliter tertio gradui. ¶ Quarto p̄z q: homici dium qō dr̄ hic vetitū a lege mortale pcñ est: g̃ deberet p il lo gehēna. Dr̄ tñ q̄ q occiderit reus erit iudicio. g̃ nō est cō ueniēs assignatio. ¶ Aliq̄ dixerūt q̄ ista assignatio graduū nō est fm veritatē: sz dz parabolice itelligi. ex pabolis autē ⁊ metaphoris nō lz argui: vt ait Dio. i lib. de mistica theologia ⁊ aristo. g̃. posterioz. ¶ Dōm q̄ ꝟ nō stat. Nā ꝟ pabola nul la ē. xp̄s nāq̄z loq̄bat ꝟ ad excludendū errorē iudeoz vt ostē deret nō in solo actu exteriori ꝓsistē pcñ. Et ad ꝟ assignauit gradus pci in ira: ⁊ pene correspōdentiś. Si tñ intelligerenr ista pabolice nihil eēt ad ppositum: q̄ xp̄s nō inueret istos gradus ire eē pcā diuersa: ⁊ penas varias eis cōpetere. ⁊ sic nihil diceret ꝺ iudeos. Opz g̃ intelligi lr̄aliter: q̄ in istis gra dibus ire sunt pcā: ⁊ correspōdeāt eis pene ineq̄les sicut lr̄a exprimit. ¶ Jtē Chriso. iprobat positionē istoz dicens mul tis ꝟ graue vr̄ si p solo vbo tantā paciamur penā. pp qō di cunt ꝟ pabolice eē dictuz: sz timeo ne vbis nos metipsos hic decipiētes illic ope vltimū suppliciū paciamur. ¶ Alij dicūt

ipsti rñ. q̄ isti sint gradus diuersi pene: ⁊ tñ duo pmi ptineāt ad penam tēporalē: ⁊ tertius ad eternā. q̄ gradus vocat gehēna ignis. Sed istud nō stat vt ostēsum ē p̄ce. q. Nā isti tres gradus a xp̄o assignati sunt pcñ mortale: ⁊ mortalia hñt penā eterna. ¶ Jtē non satisfacit ꝟ: q̄ in lra dr̄ q̄ q occiderit reuś erit iudicio. ⁊ tñ homicidiū pcñ mortale est. ⁊ punit i gehē na. Jō iste gradus pene signat⁹ p ꝟ qō dr̄ reus iudicio ad'fu

2⁹ rñ turā penā pertinet. ¶ Dōm q̄ xp̄s assignauit ꝟ treś gradus ire: ⁊ in oībus est pcñ mortale: vt ostēsuz ē. ē. q. c. lvj. ⁊. c. lvij iō necesse ē q̄ oibus rñdeat pena eterna. xp̄s aūt non solum voluit oñdere penā eternā correspondentē eiś: sz p̄cipaliter voluit oñdere dr̄iam grauitatis. Et q̄ nō poterat ꝟ oñdi ex ipsa pena: q̄ pena eterna nō sentit a nobis in pñti voluit xp̄s ꝟ oñdere p tres gradus eius q̄ de pcō condēnandus est: fm quos male ⁊ peius ⁊ pessime se hz: vt ostēsum est p̄ce. q. Jō nō est credēdū q̄ p aliquo istoz pcōz detur pena. i. gehēna ⁊ p alijs nō sed p oibus ibi dat̃ pena si hō i illis decedat. ⁊ tñ gehēna nō accipit ꝟ vt dicit infernū vel penā eternam: vt solemus cōiter accipe: sz put dicit executionē sñie q̄ fiebat i ter iudeos i gehēna: siue gehēnon q̄ erat vallis q̄dam iuxta hierlm vbi corpora cremabant: vt raban⁹ dicit. xp̄s aūt ac cepit exēplum cōueniēs eis qbus p̄dicabat q̄ oēs nouerāt illū locū ⁊ qd ibi fieret velut si diceret re⁹ erit patibuli: q̄ ibi est locus vbi latrōes suspendūt. ¶ Cōsiderandū ēt q̄ i pec catis nō sunt solū tres gradus dr̄ie in culpa ⁊ i pena sz mul tiplicanr in infinitū. Q̄z sicut peccare fit infinitis modis. vt dr̄ g̃. ethi. ita ⁊ ptingit vnū pcñ excedē alterū i grauitate infinitis modis: ⁊ ita i pena correspōdēti pcis cū iuste ferat̃: ⁊ ab eo q̄ scit moderari penā sz dr̄iaz culpe poterit variari pena i infi nitū p pcis diuersis. Jō nō est pol'e dari gradus tot quot sūt dr̄ie penarū ⁊ pcōz cū nō sint modi determiati qbus pcā ⁊ pene se excedāt ad inuicē. ¶ Nec posuit ꝟ xp̄s tres gradus pene: q̄si nō essent plures. sz q̄ posuit tres gradus pcōz ine qualiū posuit tres gradus pene correspōdentis. Et si voluis set ponē multa pcā posuisset plures gradus, diuersitatis pe ne. ¶ Cōsiderādū ēt q̄ nō ponunt ꝟ isti tres gradus pene, q̄si dicāt aliquā penā: q̄ nullā penā dicūt correspōdēte pcō nā eē reū iudicio nulla pena ē: ⁊ eē reū cōcilio: eē aūt reū ge hēne ignis nō ē pena: sz obligatio ad penā. Et tñ si accipiat ꝓ ipsa pena adhuc nō est pena correspōdēs alicui pcō. q̄ ge hēna vt xp̄s ꝟ accipit dicit penā tpalē q̄ nō dat a deo p pcō mortali: sz eterna. Sūt tñ tres modi mali status qs hz hō ꝺ quē ò crimie agit: ⁊ q̄ isti tres modi erāt manifesti apud iu deos ⁊ sciebāt quātuz mali addebat vn⁹ modus sup alterū: posuit eos ad signādū tres gradus ineq̄les pene correspōdē tis trib⁹ gradib⁹ ire. ¶ Ad pmū dōm q̄ eē reū iudicio, nō ē aliq̄ pena: sz voluit xp̄s designare per ꝟ quēdā graduz pene correspōdentē ire q̄ in solo aio cōsistit. ¶ Et dōm q̄ nō ē eq le pcñ. ira ai ⁊ homicidiū: ⁊ maior pena debet p homicidio. Et tñ ponit ꝟ de vtroq̄z q̄ erit reus iudicio: q̄ nō accipitur

eodē mō

eodē mō esse reū iudicio. Nā cum dr̄ q occiderit erit reus iudicio intelligebat de iudicio tpali. Nā eo ipso q̄ quis occidebat aliū siue iuste siue iniuste occideret reus erat iudicio. q̄ cū iste actus ō se esset malus tenebat rndere homicida i iudicio: seipsum defendēdo q̄ iuste egisset alioq̄n occidebat. Teneri aūt ad se defendendū in iudicio erat eē reū iudicio ꝛ accipiebat ibi ꝓprie: ꝛ sine metaphora. Cū autez dr̄ q̄ qui irascit reus ē iudicio accipit per metaphorā: vt p ß designetur q̄dam pena determinata ꝓ isto pcō q̄ non ē esse reū iudicio: sed iā tollerare executionē snie. Hz se tn̄ ꝓportionaliter ista pena ad penas correspōdentes duob⁹ pcis sequētibus: sicut se hz esse reū iudicio ad esse reū cōcilio: ꝛ eē reū gehēna. Nā sicut esse reū iudicio ē minimū malū inter hec tria. Ita minimū pcōz horz triuz ē irasci solū in aio: ꝛ minima pena triuz penarū est q̄ isti pcō debet. ¶ Ad.ij. dōm q̄ etiā accipit equoce esse reū iudicio ꝛ eē reū gehēna: cōparando irā q̄ est in verbo ad homicidiū. Si.n. cōparet ira in vbo ad irā i solo aio ꝛ irā in vbo significatiuo ad irā in vbo nō significāte aliqd determinate est cōparatio vniuoca: q̄ in oibus istis trib⁹ accipit iudiciū conciliū. ꝛ gehēna ꝓ metaphorā. Jō sicut si literaliter ꝛ sine metaphora acciperent. ß esset maius eē reuz cōcilio q̄z iudicio ꝛ maius eē reū gehēna q̄z cōcilio. Ita nūc cū accipiant per metaphorā in oibus eis erit deteri⁹ eē reum cōcilio q̄z iudicio: ꝛ eē reū gehēna est deteri⁹ q̄z esse reū cōcilio. cū tn̄ esse reū iudicio i homicidio accipiat sine metaphora vt ostēsuz ē. Et i istis tribus accipiunt iudiciū conciliū: ꝛ gehēna ꝓ metaphorā. Poterit eē grauius eē reū iudicio (vt cōpetit homicidio) q̄z esse reū gehēna vt competit ire vbali. Nō aūt accipiat ꝓ metaphorā iudiciū cōciliū ꝛ gehēna i hñs tribus apparet: Q̄ q̄n ꝓprie assumunt ista nō pñt cōpetere diuersis pcis: sed eidē pcō: q̄ ista nō dicunt diuersas penas vel diuersos modos ꝓcedēdi i delictis sz diuersos stat⁹ eius dē cāe: q̄ pro eodē delicto p⁹ fit discussio: q̄ō est iudiciū: deinde snia ferr̄ q̄ō ad conciliū ptinet ad extremū executioni tradit: q̄ō gehēnam ignis significat. Cuilibet g̃ delicto ista tria cōpetunt: ꝛ tn̄ ß assignant tribus delictis: nō cōparatio est ꝓ metaphorā. Homicidio aūt oia cōpetunt: q̄ q occidit a pn⁹ reus ē iudicio an̄q̄z cōstet an iuste vel iniuste homicidiū patratū est. Post q̄z vo cōstiterit icipit eē reus cōcilio: q̄ iā supsnia cōcilium fit. s. q̄ pena punier hac vo ꝓlata nihil nisi executio manet. ꝛ sic est homicida reus gehēna. Dr̄ tn̄ ß q̄ q occidit reus ē iudicio q̄ ipso iure re⁹ est iudicio. i. tenetur ad se defendēdū in iudicio ne cōdēnet. Nō est tn̄ homicida ipo iure reus cōcilio nec gehēna. Q̄ ēt si homicidiū notorie commissuz ē adhuc audiri dz homicida i iudicio: q̄ pōt esse q̄ iuste egerit. Et tn̄ quātūcūq̄z iuste egerit sp tenet se defendere i iudicio cū occidē horez mäliter sit delictū quoddā. Jō recte dictū est q̄ q occidit ē reus iudicio. ꝛ nō dictuz fuit q̄ est re⁹ cōcilio vel gehēna. Et tn̄ vtroq̄z reus erit si de pcō cōstiterit Accipiēdo aūt in eo casu in q̄ homicida ē reus gehēna: ꝛ q̄ dicit fratri suo fatue: est re⁹ gehēna. Dōm q̄ adhuc nō accipitur gehēna eodē mō: q̄ in homicida accipit ꝓprie ꝓ ipsa executiōe snie. In eo aūt q̄ dicit fatue: accipit per metaphoram: vt. s. dictū est. Et dato q̄ in q̄libet istoz triū graduū ire acciperemus iudiciū cōciliuz ꝛ gehēnam: adhuc nō essent eq̄lia homicidio. s. q̄ quodlibet istoz est delictū. vt irasci fratri suo nō posset eē reus iudicio q̄ irascit ꝛ postea idē esset re⁹ cōcilio ꝛ deide gehēna: ꝛ tn̄ gehēna debita isti nō esset eq̄lis gehēne debite homicide. Hoc innuit Aug. in lib. ō sermōe dñi i mōte. dicens q̄s aūt dixerit q̄ grauiori supplicio punit homicidiū: si gehēna ignis punit cōuitiuz? Quasi dicat cōuitiuz siue iniuria vbalis vt dicē alicui o fatue: punit gehēna ꝛ p ß signat pena grauissima: q̄d g̃ erit grau⁹ suppliciū q̄ puniat homicidiū? Quasi dicat nō faciliter appet. Jō rndet dicens: cogit itelligi eē dr̄iaz gehēnaz. i. ex ß cogimur ponē eē diuersas gehēnas. i. diuersas penas ꝛ ineq̄les significatas p gehēna: q̄ alīs nō possem⁹ dare q̄uo cōuitiuz ꝛ homicidiū q̄ sunt pcā ineq̄lia puniant ineq̄liter a deo. ¶ Aliter pōt dici sicut ō. dicebat q̄ istud arg^m sublatū est: q̄ i homicidio vel in alio delicto q̄ō legib⁹ humanis punit: eē reuz gehēna accipit ꝓprie put ē executio snie: in eo aūt q̄ dicit fatue: accipit p metaphorā. Cū aūt dr̄ q̄ in q̄libet istoz triū pñt distingui ista tria Dōz q̄ ꝓprie nō pñt. Nā ista tria significāt tres stat⁹ eiusdē cāe iudicialis: vt dictū ē. Et ß non cōpetit nisi iudicio humano in q̄ fit discussio ꝛ snia. In diuino aūt iudicio nō fiūt ista: q̄ peccata sunt ibi cognita ꝛ snia iā lata est ꝓ ipsam legē dei. Jō ex ß q̄ hō moriē sniam hz absolutoriā vel cōdēnatoriam iō non restat nisi executio. Secus aūt in iudicio humāo: vbi crimina nō sunt nota. Jō isti tres status nō cōpetunt nisi illis criminib⁹ de qbus iudicat in iudicio humano. ¶ Et tn̄ ō istis trib⁹. s. irasci ꝛ dicē racha: ꝛ fatue: nō fit iudiciū humanū saltē de ꝓmo: q̄ nō peccat ꝺ legē humanā quis ꝓ ß q̄ hz prauā cogitationē vel malū affectuz: q̄ fm leges humanas puerse cogitatiōis nemo penā meret. vt pz. ff. ō penis. l. cogitatiōis. In iudicio aūt dei puniunt ista tria pcā. Et tn̄ ibi nō est iudiciū cōciliū ꝛ gehēna: sz solū executio. Jō non pñt adaptari alicui istoz triū. s. irasci ꝛ dicē racha: ꝛ fatue ista tria sil'. s. iudiciū cōciliū ꝛ gehēna: sz cōpetunt homicidio eo q̄ ē crimē de q̄ agit in iudicio humano. Jō nullū istoz trium q̄ xps posuit pōt cōpari homicidio quātuz ad iudiciū cōciliuz ꝛ gehēnam. ¶ Ad.iij. dōm q̄ isti tres gradus ire a xpo positi dicunt pcm̄ mortale ꝛ ꝓ eis est pena eterna ineq̄lis tn̄: q̄ ipsa sunt pcā ineq̄lia. Jō dōm q̄ accipiendo gehēnā ꝓ inferno oibus trib⁹ cōpetit. Et tn̄ xps nō accepit sic sz est metaphora sūpta a trib⁹ statibus cāe criminal' quoz pessimus ē gehēna ignis q̄ ipo tat executionē snie. Et illa gehēna ꝓprie nō cōpetit alicui istoz triū graduū ire: q̄ nō agit de eis in iudicio humano vt i solutiōe ꝓcedēti articuli dictū est. xps aūt ꝑsup posuit ß q̄ pcā in istis tribus gradib⁹ puniri debebāt eternaliter: ꝛ tn̄ nō voluit ꝓncipal'r onder penā debitā eis sz dr̄iaz siue ineq̄litatē i pena. Et ad ß assūpta ē ista metaphora ō tribus statib⁹ cāe criminal': vt dictū ē. s. ꝛ ēt ꝑce. q. ¶ Ad.iiij. dōm q̄ ꝓ homicidio est qs re⁹ iudicio ꝛ ēt gehēna. Pōt tn̄ gehēna accipi dupl'r. Uno mō ꝓ inferno aliomō ꝓ executiōe snie in cā criminali. Et vtrūq̄z cōpetit homicidio. Nā inquātū ē pcm̄ mortale punier homicida ꝓ eo i inferno. ꝛ iquātuz de eo agit in iudicio humano postq̄z cōstiterit ō delicto ferer snia ꝛ executiōi tradet. Q̄ō est eē reū gehēna. Cū autē dr̄ q̄ qui occiderit erit re⁹ iudicio: nō solum iudicio: sz etiā ꝑcilio ꝛ gehēna reus erit. Et tn̄ dr̄ reus iudicio: q̄ ipso iure occisor ē reus iudicio: ꝛ nō est reus cōcilio nec gehēna: quousq̄z fiat discussio cause: vt. s. in ista. q. ostensum est.

¶ Si ergo offers munus tuum ad altare: ꝛ ibi recordatus fueris: q̄ frater tuus hz aliquid aduersum te: relinque ibi munus tuū ante altare: ꝛ vade prius reconciliari fratri tuo. Et tunc veniens offeres munus tuum.

¶ Si g̃ offers mun⁹ tuū. s. fuit posita declaratio xpi ad quoddā d iuinū ꝓceptū. s. de homicidio: ß autē infert duplex correlariū. Primū respicit placationē diuine offense. Scōm respicit euasionē pene infligēde. ibi esto ꝓsentiens. ¶ Circa ꝓmū dr̄. Si offers munus tuū. Xps onderat iraz eē pcm̄ qūocūq̄z: siue in aio: siue i vbis: siue i fcō. Et q̄ ptingit hoiez sepe peccare ꝺ ꝓximū p irā ꝛ p ß tenet ad satisfactionem. ꝛ q̄ opa facta ab hoie in pcō mortali nō sunt ꝓmeritoria vite eterne: xps dat nobis cōsiliū q̄ faciam⁹ opa nra bona semp in charitate. Et q̄ siqs offendit ꝓximū p irā tenet ei reconciliari ꝛ satisfacē: ꝛ quādiu nō vult si pōt manet in pcō: iō xps iferēdo istud correlariū dat cōsiliū dicens: q̄ si qs offendit ꝓximū suū in aliq̄ ꝛ vult offerre munera sua deo ad altare: ad ß q̄ illa offerant i charitate ꝛ sint meritoria dz dimittē munera apud altare si recordet tūc de offensa quā ꝓximo itulit ꝛ ire ad ꝓximū ꝛ reconciliari ei: ꝛ tūc veniet ad offerendum: eritq̄z i charitate ꝛ ꝓficiet ei oblatio: q̄ nō faceret si maneret adhuc i odio fraterno. dr̄ g̃. ¶ Si offers mun⁹ tuū ad altare ¶. i. mun⁹ volūtariū. Logtur. n. xps de oblatiōib⁹ fz ꝓsuetudinē veteris testi. ¶ Erāt aūt ibi q̄dā oblatiōes ex necessitate. sicut ꝓ pcis fiebāt obl'ones ꝛ sacrificia leuitici. iij. ꝛ. v. et ꝓ cōsumatiōe votoz fiē i nazareis q̄ i fine voti offerebāt sacrificia q̄n erat votū tpale numeri. vj. Etiā q̄n nazare⁹ pollue ret ꝛ dēret votū reincipe. e. c. Sic ēt q̄n qs ꝛcurrebat imūdiciā lepre si sanaret offerebat postea sacrificia leui. xiij. Jō xps leproso a se mūdato dixit q̄ onderet se sacerdotib⁹ ꝛ offerret ꝓ sua mūdatiōe mun⁹ q̄ō i lege ꝓcipiebat. j. viij. Etiā si mun daret vir fluēs semine: vel mulier fluēs sanguie ex tpa mēstruoz offerebāt sacrificia leui. xv. Mulier ēt post ptū offerebat sacrificia leui. xij. sicut fecit dña nra luce. ij. sacerdotes ēt q̄n cōsecrabant sacrificia offerebāt. exo. xxix. ꝛ leui. viij. ꝛ sic de silibus. ¶ Iste erāt oblatiōes psonales q̄ fiebāt ex neces-

fitate legis ꝓter alias q̄ erāt cōes ⁊ fiebant in tēplo ꝓ toto ppl'o.ſ.ſacrificia quottidiana ⁊ obl'ones ⁊ ſacrificia feſtiuita tū numeri.xxviij.⁊.xxix.⁊ leui.xvj.⁊.xxiij. ¶ Erāt ēt alie p ſonales de qbus.ſ.dixim⁹ ſicut offerre decimas ⁊ ꝑmitias ⁊ redimere ꝑmogenita boium ⁊ pecoꝝ numeri.xvij. alie erāt oblatiōes ſpōtanee qñ qs volebat ex voto et ſine voto offer re aliqd dño. De voto p3 leui.xxvij.⁊ numeri.xxiij. oblatio nes aūt ſine voto erāt aliqñ de aīalibus ⁊ vocabañ ſacrifi cia q̄ erāt triplicia.ſ.holocaustū:hoſtia pacifica:⁊ hoſtia p:o pcō. De ritu holocauſtoꝝ p3 leui.i. De ritu hoſtie pacifice le ui.iij. de ritu hoſtie ꝓ pcō leui.iij.⁊.v.⁊.vj. Si nō erāt aīalia ſed panis vel farina erāt multi modi oblatiōes.ſ. de clibano de craticula.⁊ de ſartagine. de qbus leui.ij. Hec.n. offerebāt iudei ſm legē. De oblatiōib⁹ aūt qbuſcūqꝫ ad quē ꝑtinerent an ad ſacerdotes vl' ad ſanctuariū.⁊ q̄ ad ſacerdotes:⁊ qūo diuidebañ inter eos.⁊ an aliqd ꝑtineret ad leuitas declara tū ē numeri.v.⁊ leui.vj. ¶ Dr̄ ⌊ ad altare ⌋ q: oblationes iu deoꝝ ſemp fiebāt ad altare niſi ipſe decime q̄ a leuitis collige bañ:⁊ ad ipſos ſolos ꝑtinebāt numeri.xviij. Et itelligēdus eſt ꝫ de oībus illis oblatiōib⁹ q̄rum paro poterat ī altari cre mari. Nā qñ aīalia offerebañ ipſa vl' aliqd eoꝝ cremabañ ī altari. aut ſaltē occidebañ apud altar̄ ⁊ fundebāt ſanguis eoꝝ ibi. Qō dr̄ pp ſacrificiū ꝓ pcō oblatū ꝓ ſūmo ſacerdote vel ꝓ ppl'o: ꝓ qbus offerebāt vitulus ⁊ adeps cremabatur ī altari. Totū aūt coꝛpus cremabañ ex̄ caſtra. Que aūt cerimonie circa ꝫ fierēt in ſingul' ſacrificijs: p3 leui.i.⁊.ij. ⁊.iij. Si aūt offerret panis vel farina q̄cūqꝫ mō aliq̄ ꝑticula illius cremabāt ī altari: ⁊ reliquū ꝑtinebat ad ſacerdotes leui.ij. ⁊ vj. Si aūt offerret pecunia vel aliqd cui⁹ nulla ꝑs poſſet cre mari ī altari nō oꝛtebat offerri ad altare:⁊ tñ ꝓſue⁹ erat q̄ offerret ad altare. ¶ P:o ꝫ cōſiderandū q̄ iudei qñ offere bāt aut volebāt q̄ eēt oblatio ꝓ miniſtris tēpli: vel ꝓ ipſo tē plo ad vſus ei⁹. Si āt p:o tēplo:nō offerebant ad altare: nec dabāt manib⁹ ſacerdotū: ſ3 mittebāt munera i quādā archā tēpli q̄ vocabāt gazophilatiū.i.cōſeruatrix pecunia ū.iij.re. xij.⁊ de illa archa nihil accipiebant ſacerdotes aut leuite in vſus ſuos:ſ3 oia expendebañ ad vſus tēpli i reſtaurādo ve tera ⁊ reficiēdo q̄ coꝛruerāt. Jn iſtud gazophilatiū mittebāt iſr'lite munera qñ veniebāt in tēplum. Un̄ dr̄ luc̄.xxj.q̄ xp̄s reſpiciēs in tēplū vidit eos q mittebāt munera ſua ī gazophi latiū ⁊ app:obauit munus vidue qō ex melioꝛi intētiōe erat ⁊ ex maioꝛi pauptate. ¶ Si aūt offerēs volebat q̄ eſſet mu nus ad vſus ſacerdotū offerebat illud māibus ſacerdotiꝫ ad altare. ¶ Rō huius ē. q: ea q̄ offerebañ ad man⁹ ſacerdotiꝫ ꝑtinebāt ad ſacerdotes numeri.v.ſ. oēs ꝑmitie q̄s offerūt fi lij'i iſr'l ad ſacerdotē ꝑtinent:⁊ qcqd i ſanctuariū offert a ſin gulis ⁊ tradit̄ manib⁹ ſacerdotis ipſi⁹ erit. Et dr̄ ad altare: q: cōiter offerebañ munera ad altare q̄ in vſum ſacerdotis cedē debebāt: vt dictū eſt. Et intell'r de altari holocauſtoꝛuꝫ: nā ad altare thimiamatū nō fiebat aliq̄ oblatio. Erāt.n. iſta duo altaria ī ſanctuario.ſ.altare thimiamatū qō erat paruuꝫ .ſ.vni⁹ cubiti ī lōgitudine ⁊ alteri⁹ in latitudie ⁊ duoꝝ cubi toꝝ ī altitudine ⁊ erat veſtitum laminis aureis. exo.iij. ⁊ ſic erat totū optū auro:iō aliqñ vocat̄ altare aureū. Jſtud erat i tra ſanctuariū añ vallū ſcā ſcoꝝ ⁊ ibi ſacerdos cremabat thi miama bis ī die māe ⁊ veſpe. exo.xxx. Et ad iſtō altare nūq̄ laici accedē poterāt: q: erat itra ſanctuariū ad qō laici nō in grediebañ: imo non licebat eis nec leuitis vidē iſtud altare nudū ⁊ alia vaſa: q: moꝛerenᵗ numeri.iij. ¶ Aliud erat alta re holocauſtoꝝ: qō erat ad hoſtiū tabernaculi itra atrium. ⁊ iſtud erat maius factū de lignis ſethin: ⁊ optuꝫ lamis eneis vſq̄ ad quādā ꝑtē ſuā ⁊ vocabañ ille lamie craticula enea. Jn ꝫ altari cremabañ oſa ſacrificia ⁊ oblatiōes iſr'litarū. ⁊ ad iſtud accedebāt ipſi. Nā qñ qs offerebat ſacrificiuꝫ aliqō iubebat̄ accedē ad iſtud altare : ⁊ ibi ſacerdotes ſuſcipiebāt munera de mānu ei⁹ leui.i.iij.⁊.iij. ⁊ vocabat̄ iſtud altare ho locauſtoꝝ q: in eo holocauſta ⁊ cetera ſacrificia cremabañ ĩter q̄ holocauſta erāt ꝑcipua:⁊ aliud vocabat̄ altare thimia matū q: ī eo bis in die cremabat̄ thimiama. exo.xxx. ¶ Xp̄s aūt vocauit ꝫ altare ipm altare holocauſtoꝝ q̄ſi nullū aliud eſſet. Et ꝫ q: ō alio nullū dubiū erat: cū ſup illud nūq̄ fierēt ſacrificia nec accedē poſſent vnq̄ laici illuc ad offerēdū: nec ad videndū illud. ⌊ ⁊ ibi recoꝛdatus fueris. ⌋ Si āt offerens munus nō recoꝛdat̄ ſe debitoꝛē eſſe ꝓximi in aliq̄ ⁊ ob ꝫ nō petit recōciliari cū bona ꝓſcia munus offert. Si tñ recoꝛdet ſe debitoꝛē eſſe dz recōciliari: q: frater tuus hz aliqd aduer ſum te.i.aliqs hō: Nā ois hō vocat̄ frater q ꝓximus ē. Oēs aūt ꝓximi ſunt. ⁊ ob ꝫ oēs hoies iter ſe frēs ſūt. ſic dixit xp̄s j.xxiij. oēs vos frēs eſtis. ⁊ p̄rem nollite vocare vobis ſup terrā. q.d. Deus ē p̄r oiuꝫ vr̄m. Et dr̄ hz aliqd aduerſuꝫ te.i. hz obligationē ꝑ te: q: tu ei aliqd debes.ſ. q: iniuriā ituliſti. ⁊ es debitoꝛ.ſ. obligatus ad ſatiſfaciendū. ⌊ relinque ibi mu nus tuū añ altare. ⌋ ex ꝫ appet q̄ ipſa recoꝛdatio erat q̄ hō iam offerebat munus. Si aūt ī domo ſua recoꝛdaret anteq̄ ferret munus i ſanctuariū nō oꝛtebat relinq munᵘ ante al tare ſed añq̄ poꝛtaret i ſanctuariū recōciliari fratri: Nūc ꝺo q: recoꝛdatio fit q̄ qs iam offert munuꝫ dz illud relinquere ante altare nōdum oblatū: ſed poſtea illud offerret. ⌊ ⁊ vade ꝑius recōciliari fratri tuo ⌋.i. reduci cū eo in charitate ⁊ cō coꝛdia: cū ꝑius eſſetis diſcoꝛdes. vel ſaltē iſte q recōciliari dz erat alterius debitoꝛ ⁊ ꝓ iſtud debitū manebat in pcō moꝛ tali quouſq̄ ſolueret. vt ⌊.i. dicet̄. ⌋ ⁊ tūc venies ⌊.ſ. poſtq̄ re cōciliatus fueris. ⌋ offeres munus tuū ⌊.ſ. qō reliqueras añ altare. ⁊ tunc tibi p:oficiet: quia reductus es in charitatem cum p:oximo tuo.

¶ Qui tenenᵗ ad iſtā recōciliationē. Qō.CLX.

Queritur qui tenenᵗ ad iſtam reconciliationez. ¶ Aliqui dicūt q̄ oēs illi q ſūt i aliq̄ diſcoꝛdia vel inimicitia tā offendēteſ q̄ offenſi: q: mutuo ira ſcunt̄. ¶ Et p3 ꝫ q: iſtud dependet a ꝑcedēti tāq̄ coꝛrelariū xp̄s autē dixerat.ſ.q̄ iraſci fratri faciebat hoīem reū iudicio .i. erat pcn̄.iō quādiu maneret hō in illo erat in malo ſtatu. Et ad ꝫ q̄ ꝓficiant opa bona tūc facta op3 relinq pcn̄ moꝛ tale.⁊ ad ꝫ q iratus eſt dz iraz deponere ⁊ recōciliari fratri ⁊ tñ iraſcit̄ hō ꝑ illum q offendit ipſum cū ira ſit appetitus vindicte vt in ꝑcedētibus dictū eſt. ꝑ ad illuz q offenſus ē ēt ꝑtinebit iſta lex.ſ. vt reconciliari debeat anteq̄ munus offe rat: alioq̄n nō videret ꝫ conſonare lr̄e q̄ tractauit ō pcō ire. ¶ Jtē p3 q: dicit Aug. in lib. ō ſermone dñi. Si iraſci nō eſt fas fratri: aut dicē racha: aut fatue. multo minus in aīo tene re aliqd vt in odiū indignatio cōuertat̄. Et ſic inuit q̄ iſta re cōciliatio ſit q̄dā depoſitio ire. ⁊ tñ iraſcit̄ q offenſus ē ⁊ nō q iniuriā intullit: q: poti⁹ pēa inflicta q etat impetū ire dele ctationē ꝓ triſtitia faciēs. iij. ethi. ꝑ ad illū q offenſaz recepit ēt ꝑtinebit iſta recōciliatio. ¶ Jtē Hiero. dicit. Nō dixit ſi tu hēs aliqd aduerſuꝫ frēz tuū. ſed ſi fr̄ tuus hz aliqd aduerſuꝫ te. vt durioꝛ tibi recōciliatiōis ponat̄ neceſſitas. Ecce mani feſte vult q̄ nō ſolū ille q iniuriā intullit dz recōciliationem petere ab eo cui intullit: ſed ēt paſſus iniuriā dz recōciliatio nē petere ab eo q ſibi itullit illā. Et iſta vocat̄ durioꝛ lex recō ciliatiois. Nā q̄ ille q aliquē leſit recōcilieᵗ ei: nō eſt durum q: q iniuriā fecit humiliari dz ⁊ remiſſionē petē. Qō tñ q in iuriā paſſus ē recōciliationez petat ab eo q ſibi illā intullit ē duri⁹. iō vocat̄ durioꝛ reconciliatiōis neceſſitas. ¶ Dom q̄ iſtud intelligitur de illo qui iniuriā intullit vel aliquo modo tenet̄ alteri: ita vt charitas inter eos nō ſeruet̄ ex parte vtri uſq̄ vel ex parte alterius eoꝛū. Qui aūt iniuriaz paſſus eſt vel cui aliquid debet̄ non tenet̄ ad petendā reconciliationē: q: nemo obligat̄ ꝓpter bonū opus ad aliquid ⁊ maxime qñ eſt penale: q: tunc grauaremur ꝓpter bonū. Etiā non obli gatur qui malū paſſus eſt: q: tunc eſſet addere penam pene qō eſt inconueniēs. Sed ſolū tenetur ille q iniuriam intulit: vel qui dz. Et rō eſt quia iſta recōciliatio fieri iubet̄ vt exeat quis de peccato moꝛtali: de quo exire non poſſet nō facien do eā. Si tamē quis paſſuſ eſt iniuriā non peccauit: ideo nō tenetur petere recōciliationem. Et dato q̄ p:o iniuria ſuſce pta iratus fuerit vel oderit inferētem: non tenetur petere re conciliationez: q: poteſt de peccato exire ſine recōciliatione petita. Nā licet odiū ſuum vel ira eſſet peccatum moꝛtale: vt pote quia deſideraret penā p:oximi vt ipſe gauderet in ea: ⁊ placaretur coꝛ eius: q: tamē ipſe nihil mali intulit p:oximo: ſed ſolū paſſus eſt poteſt per ſolā deteſtationez odij vel ire di mittere peccatū moꝛtale: ⁊ tunc erit ī gratia. Et tamē lex re conciliationis ꝑonitur vt tollatur peccatū moꝛtale: ergo ſo lum intelligitur in illis qui iniuriā intullerūt: vel qui ad ali quid tenenᵗ: ⁊ nō in eis qui paſſi ſunt ſic dicit Aug. li. ō ſer mone dñi in mōte. Et hoc eſt qō dicit littera. ⌊ ſi frater tuus hz aliqd aduerſuꝫ te ⌋.i. hz aliqd qō poſſit tibi iuſte obiicere iſtud aūt non hz niſi ille qui paſſus ē vel cui debet̄. iō nō te netur ad recōciliationē niſi ille q dz aliqd ſiue iniuriaz fecit.

¶ Ad ꝑm.

¶ Ad p^m dōm q̄ istud hic dicit dependet ex p̄cedētibus de ira dictis. Et tm nō intelligit de illo q̄ aliū irā hz. s. q̄ offensus est ab eo: sz de illo q̄ intulit iniuriā. Nā sic ille q̄ offensus est iā irā hz: ita ille q̄ iniuriā intulit: irā vel odiū hēbat ꝯ eum cui itulit: z pp̄ hoc itulit: z sic ꝙueniēter ponit hic q̄si correlariū ex dictis de ira. q. d. Per irā quā hō cōcipit ꝯ frem suū offendit eū dicēdo racha: vel fatue aut realr nocēdo: z ex hoc illata est iniuria fri. Jō ille q̄ intulit eā cōmotus ira dz reconciliatio nē petē: z nō alit⁹. ¶ Ad 2^m dōz q̄ nō hz hri odiū ꝯ frem: sz dimittit. Qō ēt pōt itelligi de eo q̄ iniuriā itulit: q̄ sepe tā inferens q̄s ei cui illata est se mutuo oderūt. Et tūc petēda est reconciliatio ab isto q̄ iniuriā itulit: ne longo tpe sic maneat: q̄ ira diuturna dz trāsire in odiū. Et hoc est q̄n q̄ iniuriam itulit credit se bn egisse: vel ēt si nō credat: nō vult alteri hūiliari. hoc vult ei malū vt peat: z tūc transit ira in odiū. Et ne hoc fiat petēda est reconciliatio. ¶ Ad 3^m dōm q̄ nō tenet petē reconciliationē q̄ aliqd passus est. Q̄ istō ēet oino irrōnabile obligare homez ad talia. Sz logt hiero. de pfectione: q̄ magna pfectio ē q̄ ille q̄ iniuriā suscepit: reconciliari petat ei q̄ sibi illā itulit de necitate tm nō tenet: q̄ eēt iniustū. Et cū dz q̄ frēs hz aliqd aduersuz nos: pōt dupl'r itelligi. Uno mō q̄ hz aliqd. s. q̄ iuste possit obicē ꝯ nos. sic dic Aug. Tunc. n. ipse hz aduersuz nos: si nos eū in aliq̄ lesim⁹. s. q̄ hz ius q̄relle: z petēdi satisfactionē ō malo q̄ itulim⁹. Et ita ꝓpe accipit q̄ frēs hēat aliqd aduersuz nos. ¶ Alio⁰ q̄ ipse fec aliquid ꝯ nos. s. iniuste. z hoc hz ꝯ nos. i. hoc hūit: siue fecit. Et istū modū accipit hiero. Et nō ē tā ꝙueniēs sic modus quē accipit Augu. Et tm verū ē q̄ dicit hie. nō tm de necitate: sz ō pfectiōe. Xp̄s ait loq̄bat de eo q̄ō tenebamur facē ad euitandū pctm mōtale vel aliq̄ magna icōueniētia: iō itelr ō iniuriā passo q̄ hz aliqd ꝯ iniuriatorē. Sic dic aug. i li. ō fmo. do. i monte. Tūc. n. ipse hz aduersus nos si nos eū i aliq̄ lesim⁹. Nā nos aduersus illū hēm⁹ si nos i aliq̄ leserit vbi nō ē op⁹ ꝓgere ad reconciliationē. Nō. n. veniā postulabis ab eo q̄ tibi fec iniuriā: sz tm dimittas sic dimitti a dño cupis q̄ō ipse cōmiseris. Ecce manifeste appet q̄ iniuriā passus non tenet reconciliationē petē. Si ait velit petē ē magna pfectio. sic dic Chrisо. si ait ille te lesit z pus rogauer]: magnā hēbis mercedē. Hoc ait est nō pp̄ leip̄z: q̄ q̄ iniuriā suscepit reconciliari nō idiget: qa ꝓio nihil dz. Etiā in corde suo secur⁹ ē cū possit eē sine pcto ēt nō petēdo reconciliationē: sz hoc fac pp̄ ꝓximū: q̄ ille ē ex charitatē qn̄ reconciliationē nō petit: cū teneat eā petē. Et sic q̄ petit reconciliationē ab iniuriatore: lucrat aiam illius. Q̄ facit eū reduci ad charitatez: qui alias ad eā non reduceretur: vt dicit Chrisosto. in quadā omelia.

¶ Quare iubet fieri reconciliatio: z q̄ō pertineat istud ad precedentia. Questio. CLXI.

Queritur q̄re iubet fieri reconciliatio: z q̄ō pertineat istō ad p̄cedētia. ¶ Dōz q̄ xp̄s iussit fieri reconciliatōez: vt opa nra bōa ne peāt. nā qn̄ qs facit bōa opa i mōtali exīs: illa peūt: q̄ nō sē meritōia vite etne: vt dicet. j. q. clxxj. xp̄s ait volebat q̄ oia opa nra bona pficerent nob ad augmētū meriti: iō posuit ad hoc viā. s. q̄ reconcilie mur frib⁹. Et ē istō remediū spāle q̄tū ad vnū cāuz. s. qn̄ qs peccauit ꝯ alterū: z ē in pctō q̄diu non satisfacit. vel q̄diu manet charitas pdita p̄ pctm cōmissuz. z tūc regrit reconciliatio: q̄ p illā redit charitas q̄ pierat. In alīs aūt pctis i q̄bus nō peccat ꝯ ꝓximū: sz ꝯ solū deū: nō ē reconciliatio faciēda de q̄ hic dz: q̄ ista solū fit ad hoiez. Jō in alīs pctis soluz regrit q̄ hō recedat ab eis abīciēdo ea a ꝓpposito suo. Et p hoc incipiūt opa sequētia eē meritoria tāq̄ fca in charitate. z sic ꝓncipalr p istā reconciliationē tollit discordia z inimicitia hominū. De⁹ ait exaudire eos nō vult q̄diu sic manēt. Jō hortat eos ad reconciliationē vt iuste ipsos exaudire possit. Sic dicit Chrisо. sup mat. Ecce a discordātib⁹ deus sacrificiū accipere nō vult. Hinc g̃ ꝓpēdite q̄tū sit malū discordie pp̄ q̄ illud abīcit p q̄ culpa relaxat. i. abīcit sacrificiū p q̄ de⁹ solet hoi remittē pctm. Et seq̄t. Uide ait mjaz dei q̄n vtilitates nras ampli⁹ aspicit q̄s suos honorez. Plus. n. diligit cōcordiā fideliū q̄s munera. Q̄diu. n. fideles hoies aliquā dissensionē hūerint mun⁹ eoz nō suscipit: ozo nō exaudit. Nemo eni inē duos inimicos pōt eē fidelis amicus amboz. Jō de⁹ nō vult eē amic⁹ fideliū q̄diu inter se fuerint inimici. Hoc ait hoc ꝓpue ad tollēdā inimicitiā: tm interdū est reconciliatio vbi nō est inimicitia: sz solū debitū q̄ō tollit charitatē. vt dicetur. j. q. c. lxx. ¶ Cū autez dicit quō pertinet istud ad p̄cedentia. Dicendū q̄ infert ex illis quasi corrolariū. Naz p̄cipue fit reconciliatio ad tollēdam inimicitiā causatā per iniurias illatas. Et hoc fit p̄cipue per iraz: q̄ ex ira: z odio: z inuidia homo nocet alteri. Manifestiores autē iniurie fiunt per iraz. Jdeo cū dictum sit supra de ira que est in corde z in voce: dicit hic de reconciliatiōe. s. qa ex ira iniurie sequūtur de quib⁹ reconciliatio petenda est.

¶ An istud q̄ō dicitur de reconciliatione sit p̄ceptuz vel consiliuz. Questio. CLXII.

Queritur an istud quod dicit de reconciliatiōe sit p̄ceptum vel consiliū. ¶ Dicūt qdaz q̄ est p̄ceptū: q̄ exire de peccato mōtali p̄ceptū est: z tamē qui tenet ad reconciliationē petendā: quādiu illam non petit: manet in peccato mortali. ergo p̄ceptū est reconciliari. Opio q̄rundam q̄ sic. p^a rō

¶ Item nihil est p̄ quod deus nō exaudiat nos nisi peccatum mortale. Naz mōtale peccatum diuidit inter hominem z deuz Ysaie. lix. Nō est abbreuiata manus domini vt saluare nequeat nec aggrauata auris ei⁹ vt non exaudiat. Sed iniquitates vestre diuiserūt inter vos z vestrū deum. Et tamen nō petens reconciliationē non exaudit z sacrificiū eius non suscipit. vt dicit Chrisosto. ergo p̄ceptum est de reconciliatiōe: q̄ peccatū est nō reconciliari. ¶ Dicēduz q̄ reconciliari ꝓximo simpl'r p̄ceptum est: reconciliari tamē ei quādo offerimus munera ad altare cōsiliuz est. ¶ Primuz patet: qa illud q̄ō est de necessitate salut pertinet ad p̄cepta. Exire autem de peccato mōtali est maxie necessariū: z tm per reconciliationē exit de pctō mortali ille qui ꝓius erat in odio frīs: vel qui in aliq̄ erat ei debitor ꝓtra charitatez. Talis aūt reconciliatio nēcia est: ideo aliqn̄ reconciliari est necessariuz: z sub p̄cepto cadit: sic dimittere aliqn̄ peccatuz mortale. ¶ Secundū pz. s. q̄ reconciliari fratri quādo offerimus munus ad altare nō est de necessitate: ideo nō cadit sub p̄cepto: sed solum ꝓficit ad hoc vt opa nostra deo accepta sint. Et isto mō pōt vocari de necitate. s. sub ꝓditōe ad hoc q̄ opa nra sint acceptа: q̄ nullo⁰ acceptabunt nisi fcā reconciliatiōe. Et tm al's nō est necium: nec est p̄ceptū: q̄ tūc si qs offerret mun⁹: z nō reconciliaret frīm: p hoc peccaret mortalr: q̄ fls est. Nā solū pdit mercedē suā: sz nō peccat. Q̄ō pz q̄: si peccaret iste q̄ nō reconciliaret frīm: aut hoc eēt q̄ nō reconciliari ei ē pctm: vel q̄ nē reconciliari ei obligabat. ¶ Pm nō stat: q̄ tūc q̄cūq̄ tpe peccaret hō q̄n manet in pctō mōtali: q̄ nō exibat hoc illo. Et qa nlla ps tpis ē in q̄ hō de pctō exire nō possit. nulla ps tpis eēt post q̄ hō peccauit i q̄ nō sp peccaret: si nō exiret ō pctō. Jstō ē icōueniēs: q̄ eēnt ifa pcta hois. z nesciret hō q̄t pcta hēret: z dormiēdo hō peccaret. i. q̄n dormiret: q̄ ēt tpe illo poterat exire de pctō. ¶ Jstud aūt fls est: q̄ post q̄ qs peccauit: siue per cōmissionē: siue p omissionē: vsq̄eq̄ exeat ō peccato vel moriat in illo. pctm vnuz est. manē tm in illo maiori tpe vel minori aggrauat: q̄ est circūstātia act⁹: z nō multiplicat actū in nūo. s. q̄ per hoc q̄ qs manet i pctō maiori tpe: pla pcta agere dicat: sed solū illud vnū est grauio⁰ q̄s al's. s. manēdo pauco tpe in illo. ¶ Scōm ēt nō stat: q̄ nō est tps ōterminatū in q̄ hō debeat exire de pctō qn̄ offert mun⁹ ad altare: iō nō peccabit ēt si nō reconciliet tūc. ¶ Jtē p̄z q̄: si tc non offerret mun⁹: nō peccaret: ēt si ꝓ ipso tpe nō reconciliaret. g̃ si offerat mun⁹: nō peccabit: q̄ tūc bonū opus cāret in hoc pctm: q̄ō nō eēt si nō facēt illud bonū op⁹. Et istō ē irrōnabile: q̄ tc melio⁰ eēt nō offerre mun⁹ ad altare q̄s offerre: q̄ō est absurdū. Q̄ sic cessaret hō ab oi ope bono q̄diu ē i mōtali. Et hoc ē incōueniēs. Nō g̃ peccat q̄ offert mun⁹ z nō reconciliat: sz solū pdit vtilitatē muner]: ita q̄ nō merēt vitā etnā p illō: sic xp̄s dixit seq. c. ō illis q̄ orabāt vel faciebant elemosynas vt viderēt ab hoib⁹. Nā vetuit xp̄s hoc fieri. Et postea dixit. Amē dico vob recepūt mercedē suā. i. p bono ope q̄ō fecerūt nō manet eis merces i futuro: sz pdiderūt op⁹ suū. Jta q̄ offert mun⁹ ad altare z nō reconciliat frīm pdit mun⁹: z tm nō peccat offerē⁰: q̄ al's melio eēt ꝓditio cessāt ab oi ope bono. ¶ Jō dōz q̄ nō ē p̄ceptū reconciliari frī q̄n offerim⁹ mūera: sz est ꝓsiliū: q̄ xp̄s voluit q̄ nō expēdēmus labores nros i vacuū: q̄ō tm fieret si offerrem⁹ munera nolētes reconciliari. Si tm eēt p̄ceptū ō reconciliatiōe peccaret mortalr offerēs mūera nisi p⁹ reconciliaret. g̃ nō ē p̄ceptū. reconciliari tm aliqn̄ nō ꝓfinito tpe p̄ceptū est. sic exire de pctō nō obligat hō p q̄cūq̄ tpe determinato. exire tm aliqn̄ ō pctō ē hō obligat⁹ simpl'r. Aꝝ Rñdet ad quesituz. q. p^a rō. B 2^a rō C

¶ An reconciliatio

¶An recōciliatio frīs fieri debeat solū qñ offerim⁹ munera vel ēt in alīs opibus. Questio. CLXIII.

Queritur an istud qō dī ꝺ de recōciliatiōe ōbeat fieri solū qñ offerim⁹ munera: vl ēt in alīs opibus. ¶Dōm ꝙ añ q̄cūq; bona opa dz fieri recōciliatio in eo cui nec̄ia est. ¶Rō ē q: xp̄s dixit istō ꝺ vt nos nō ꝓderem⁹ fructū operū nr̄oꝝ faciēdo illa sine recōciliatione: z tm̄ ꝓter oblationē q̄ est ad altare: sunt mlta alia opa bona. iō ad ꝺ ꝙ illa fructuose fiāt: opz ꝙ hō añ q̄; opet reconcilietur. Sic dicit Aug. li. de fmo. do. in mōte. Itaq; spūaliter munus oē qō offerim⁹ deo: siue doctrina: siue oīo. vel qcqd aliud deo acceptū ee nō pōt nisi fide fulciaī. i. nisi fiat cū bona ꝓscia z charitate. Et segī. Si g̃ frez in aliq̄ lesim⁹ pgēdū est ad recōciliationē. Et sic inuit ꝙ siue oīādū: siue p̄dicādū vel qōcūq; alterū bonū opus facē velim⁹: pgere debem⁹ ad recōciliationē si frem offendim⁹. Posuit tm̄ xp̄s exē^m in vno bono opere loco oīuz: qz nō poterat de singulis dicē pticulatim: ꝙ tm̄ poneret potī exē^m in ꝺ q̄; in aliq̄ alio bono opere fuit pp mlta. ¶Prīo qz istud opus videbaī ee excellētius: z magis ꝑuill'atū. Oz illa q̄ ad cultū dīnū ptinēt: maiorē fauorē hre debēt q̄; q̄cūq; alia. Oīa aūt opa bona pp deū fūt: qz eius intuitu p̄ncipalr fiunt. Et tm̄ nō st solū pp deū: cū ēt ꝑp̄ primū fiāt: vt pz in elemosyna. Offerre āt sacrificiū ad altare est pp deū: z ēt est pp ipm solū: qz soli sibi sacrificiū offerr. Et in ꝺ sibi spāl'r dūnus honor ipēdit: qz sacrificiū nulli nisi deo fit. Jō est istud opus ꝑuill'atū. Si igit pp recōciliationē p̄rimi istud opus ad tp̄s omittēduz est: a fortiori q̄cūq; alia opa q̄ pp p̄rimū ee p̄nt: vel pp deū: z nō tā directe: omitti debent ad tp̄s pp p̄rimi recōciliationē. ¶Scō qz istō opus erat max^e laudatū apud iudeos. Nā pharisei dicebāt ꝙ melius erat hoī offerre q̄cūq; velit i tēplo dñi q̄; dare p̄ri z mri. Et tm̄ videbaī max^e necitatis z ōbiti. iō putabāt oblationez que fiebat deo ee maioriſ meriti q̄; cetera bona. Hoc inuit. ī. is. z mar. 7. Si dixerit hō p̄i aut mri corbā qō est donū qō cūq; ex me est tibi ꝓderit: z vltra non dimittis eū qcq; facē p̄i suo: aut mri. Corbā in hebreo significat sacrificiuz. Et est sensus ꝙ pres exītes in necitate aut pauptate peterent a filiis: z illi diceret corbā. i. qō tibi daturus erā magis volo dare in sacrificiū: z ꝑficiet tibi z mihi. Et sic nō ꝑmittebāt pharisei hoīb⁹ bñ facē p̄i aut mri. s. dicētes ꝙ erat meli⁹ offerre sacrificiū q̄; subuenire pentib⁹ distrahebāt hoīes a subuētione parētū. Hoc aūt xp̄s ip̄robat ibi. Judei tm̄ ꝺ opinabātur. Cū g̃ manēt adhuc ista opio int eos: cū xp̄s nōdū illā ip̄obasset: voluit ponē exē^m in ope qō reputabaī scisſimū. vt videaī ꝙ si illō omittendū erat pp recōciliationē p̄rimi ad tp̄s a fortiori cet̄a opa q̄ miora iudicabanī omittēda eēnt. ¶3° qz istō opus ꝓueniebat valde in p̄nti pp applicationē quam xp̄s facē volebat. Jpe. n. volebat inuere ꝙ hō volēs facē bonuz opus. s. añ q̄; facēt q̄ncūq; ēt si eēt p̄rim⁹ opi recordaret se teneri: ad recōciliationē omittē ōbebat opus: z ire ad petē dā recōciliationē. Istō autē poterat magī in ꝺ ope explicari plane q̄; i alīs cū dicaī ꝙ si volēs mun⁹ suū. z ia exīs apud altare recordaret ibi ō recōciliatiōe dimittēt ibi mun⁹ z iret ad illā: z tm̄ nō poīat ee qs magī ꝓpinqu⁹ opi q̄; volēs offerre z ia exīs cū munere apud altare. Jō istud exē^m spāl'r posuit cū potuisset ponē de quolz alio bono opere.

¶Quare dī ꝙ relinquaī mun⁹ apud altare: z iret ad recōciliationē frīs z postea munus offerraī. Nō. CLXIIII.

Querit q̄re. dī ꝺ ꝙ dimittēt mun⁹ suū apō altare z iret ad recōciliationē: z postea veniēs offeret. ¶Dōz ꝙ ꝺ dī vt op⁹ meritoriū sit. Nā si fiēt añ reconciliationē: ēt si postea hō recōciliaret: nō ꝓdesset ei istō opus ad vitā eternā: qz ī mōtali fcm ē: z talia opa nūq; reuiuiſcūt vt dice ť. j. q. c. lxxij. Si aūt recōciliat⁹ fuerit añ q̄; offerat ꝑficiet ad meritū. ¶Aliq̄s dicet ꝙ nō stat qz act⁹ accipit mereri vel ōmereri ab ipsa intētiōe: z nō ab exīori ope: qz etiā in moralib⁹ act⁹ vtuſ magī ē in volūtate q̄; in ope exīori. iō vir tus dī ee hit⁹ electiuus. 2. etbi. z nō hit⁹ opatiu⁹ vl executiuus. Et tm̄ iste q ad offerēdū venit intētione opis hūt añ q̄; veniret in tēplū: z añ q̄; recōciliet. g̃ recōciliatio subsequēs nō ꝓderit: qz nō ꝓbit actū p̄cedētē facē meritoriū ee. Sic q dolet de pctō mortali nō restituiē p ꝺ sibi vt act⁹ boni q̄s fecē erat in pctō mōtali ꝑficiāt sibi ad vitā eternā. ¶Dōz ꝙ reconciliatio non potest reformare actus p̄cedētes vt sint meritorij si alīs non erant meritorij: z tamē si fiat reconciliatio: erit iste actus offerendi meritoriuz: qz totus integer manet. s. intentio z executio cum post reconciliationem sit voluntas offerendi: z ipa realis oblatio. Cū āt dī de voluntate p̄cedēti. dōz ꝙ illa si fuisset ipctō mōtali nō poīat refoīari vt eēt meritoria p recōciliationē istā: ſz māebat p⁹ recōciliatiōnē act⁹ integer. s. intētio z executio. Jō p ꝺ ista obl'o eēt nūc meritoria p bonā intētionē tē hitā qñ hō erat sine pctō mortali. Intētio āt illa q̄ p̄cessit recōciliationē nō eēt meritoria: qz tm̄ post recōciliationē erat itez intētio de offerēdo manebat ipsa obl'o q̄ fieret meritoriē. Et tm̄ in casu p̄nti ēt illa volūtas de offerēdo non ꝓuaī merito: qz illa fuit añ q̄; hō recordareť ꝙ fr̄ suus hēbat aliqd ꝛ eū. Et tē erat ex bono aīo sine ꝓscia cris. iō erat meritoria intētio: ac si nihil hret de q̄ recōciliari teneret. Sic q obliuiſciī pctōz suoz: z ob ꝺ nō ꝓfiteť. Naz si agēs q̄; tū pōt nō recordaī remissa sē ei: ac si ꝓfessus eēt illa. dūtm̄ ꝓfiteaī culpā suā. s. ꝙ ex negligētia vel dilatiōe confessiōis icidit in obliuionē. Si aūt post q̄; recordareť de iniuria illata fr̄i. z añ q̄; ꝓponeret ire ad recōciliationē facēt aliquid de ptinētib⁹ ad oblationē. s. accipe mun⁹ z ire ad tēplū ille tot⁹ labor pibat: qz nō erat meritor⁹. Si tm̄ illico vt recō datus est ꝓposuit recōciliari: ēt si fecerit aliq̄ dispositiua ad obl'onē añ q̄; recōciliareť: oīa illa sunt meritoria. dū tm̄ reconciliet añ oblationē: qz ia ex ꝓposito ꝓstituiť iste in bono statu. Si tm̄ ꝓponēs recōciliari nō possit īmediate ꝺ facē: z velit ꝓus offerre q̄; recōciliari: nō ꝓdest ei oblatio. Nā debuerat dimittē mun⁹ ad ire ad recōciliationē. Al's āt nō diceret ꝺ ꝙ dimittaī mun⁹ añ altare: z eaī ad recōciliationē ſz dicēt ꝙ ꝓponēt recōciliari z offerret mun⁹: z postea recōciliaret.

¶Qualr agēda sit ista recōciliatio. Questio. CLXV.

Queritur de ista recōciliatione qualr agēda sit. ¶Aliq̄ dicūt ꝙ suffic̄ facere illaz in corde. s. ꝙ q recordatus fuerit ꝓrimū aliqd hre aduersus se doleat de ꝺ: z sic reconciliatus est: z potest offerre munus. Sic vī dicē Aug. lib. de fmo. do. in mōte. s. Jō p̄sus itra ad spūalia refugē cogimur. Itaq; spūalr fidē accipe possumus. munus oē qō offerim⁹ deo acceptū ee nō pōt nisi fide fulciatur. Si g̃ frez in aliq̄ lesim⁹ pgendū ē ad recōciliationē: non pedibus corpis: ſz motib⁹ aī. Et sic spūalr faciēdū est ꝺ: z nō ibim⁹ realr ad petēdū recōciliari ꝓrio. ¶Dōz ꝙ ista recōciliatio realr faciēda est: z vocalr petenda: nisi ipolitas obstet vt diceť seq. q. Nā xp̄s realr illā fieri iussit: cū dixit mun⁹ relinquēdū ee apud altare: z eundū ad recōciliationē. z tē reconciliatus veniēs offerret mun⁹. Ista aūt māifeste ōbēt itelligi de exterioī recōciliatiōe: nisi qs iuerecūde ꝓteruire velit dicēdo ꝙ itelligaī spūalr. ¶Jtē in pctō qō cōmittiť ꝓtra deū solū suffic̄ recōciliari in solo aīo eo ꝙ ad deū nō ptingimus nisi p solā cognitionē z amorē: fortis aūt eū nō videm⁹ vt eū de recōciliatiōe alloq possim⁹. Jn pctō aūt qō ꝙ ꝓximū cōmittiť: cū nō offendaī solus de⁹: opz nō solū deo i mēte reconciliari: ſz ēt ꝓrio. Et tm̄ ꝓrio nō ꝓt recōciliari qs per solum aīuz: qz nēo itelligit q̄ st in aīo alic⁹ nisi ipse z de⁹ p⁹ cozn. 2° Quis. n. scit q̄ st hoīs nisi spūs hoīs q ē in eo. g̃ regrit exp̄ssio in voce: vt p ꝺ ostet de intētiōe. ¶Jtē pz qz recōciliatio dz fieri cozrādēs offense. Sz aliq̄n ꝓximū ledim⁹ vbo: z aliq̄n ope: iō nō suffic̄ ꝙ fiat recōciliatio p solū aīuz. ¶Jtē pz qz p̄ncipale p qō fit recōciliatio ē vt ꝓximi reducaī ad mutuā charitatē: z cesset iter eos discordia z inimicitia. Sic inuit dila. dicēs. Recōciliata aūt hūana pace reuerti in diuina iubet in charitatē dei de hoīuz charitate transituros. Sic ēt dicit Chrīso. sup mat. ꝙ de⁹ diligit plus cordiam fideliū q̄; munera. Qd diu. n. fideles dissensionē aliquā hñt: mun⁹ eoz nō suscipiť: z oīo nō exaudiť. Et tm̄ nō pōt fieri refoīatio pacis aut charitatis pdite inē ꝓrios: nisi mutuo sibi exponāt voluntatē. s. ꝙ in alterū amorē redire vellint. ergo verbo dz recōciliatio fieri. Et sic q lesit aliū teneť ad eū ire z recōciliationē petē. ¶Dōz igiť ꝙ recōciliatio nō suffic̄ si fiat sp̄ solo aīo. Cōsiderādū tm̄ ꝙ recōciliatio cū ꝓrio fieri dz sup ea re i q̄ qs ꝓximū offendit: aut offendē voluit: vel charitatē cū eo mutuā perdidit. Hoc aūt fit aliq̄n in reb⁹ exterioribus aliq̄n in solo aīo: nō ꝓcedēte cogitatōe ad effectū: nec ad vbuz: nec ad aliqō signū. Ut si qs īcepit odisse ꝓximum desiderādo ei malū euenire: vel ꝓponēdo ei nocere. Et si ista cogitatio amplius nō ꝓcedat: in solo aīo manē dī. Et tm̄ charitas ad ꝓximū ia pdita ē. Nec̄ia ē igī recōciliatio: cū recōciliatio fiat ad refoīandū pacē z charitatē q̄ ꝺ ꝑierāt. qz tm̄ ꝺ oīnō occultuſ

est recōciliatio

est recōciliatio ꝺꝫ eē in solo aio: ꝑ quā hō directe recōciliat deo: quē ita offendit manifeste sic si exterius ꝑdisset cogitatio. Etiā per istā recōciliationē ēt ꝓxio ꝺī recōciliari. Nā si oli deo fieret recōciliatio si solū deū offendissem⁹: ⁊ tñ ēt ꝓximū offendē pabam⁹: iō ēt ꝓxio recōciliatio faciēda est. Sed q; ꝓxim⁹ nō nouit nec noscere potuit malū qō ei pabaī soli deo q illud nouit recōciliatio loco sui ⁊ loco ꝓximi faciēda est. Ipse nāq; realr offensus est: ꝓxim⁹ aūt ⁊ si nō offēsus est: offendi tñ pabaī. Si aūt offensio vel debitū sit exterius: aut erit in voce: aut in reb⁹. Si in voce: nec̄e est q ꝑ vocem fiat recōciliatio: petēdo recōciliationez. Si āt in reb⁹ ꝺꝫ fieri recōciliatio in voce petēdo illaz: ꝑmittēdo realr satisfacē: vt iustū fuerit vel saltē polē. Sic ꝺicē Chrisо. sup mat. Qualīāt p̄cessit offensio: talis ꝺꝫ seq recōciliatio. Si cogitatu offendi sti: cogitatu recōciliare. Si ꝓbis offendisti: ꝓbis recōciliare. Si opib⁹ offendi opib⁹ recōciliare. Oē. n. pctm̄ q mō cōmittit eodē mō. ⁊ de ipso pnia agit. Hoc ꝙsonat regule iuris. f. ois res ꝑ q̄scūq; cās nascit ꝑ easdē dissoluit. ex de reg. iur. c. ois. Nō ḡ sufficit in oi casu fieri recōciliationē ꝑ solū aium.

¶ Ad aucitatē Aug. ꝺōꝫ q Aug. nō voluit q in oi cāu sufficeret recōciliationē fieri ai motib⁹: sz solū qñ non erat polē vel erat difficile recurri ad ꝓximū offensuz. vt ꝑz in eadē auctoritate. Nā cū ꝺī pedib⁹ cozpis: sz motib⁹ ai seq̄t. Ita. n. ⁊ si pñs sit poterit eū nō silato aio linire veniā postulādo: atq; inde veniens ad id qō agere cepat munus offerat.

¶ An interiz q offerre volēs mun⁹ iret ad recōciliāduz fratrē, sacerdotes possent accipe illud ⁊ offerre. Qō. CLXVI.

Queritur q: ꝺī in lra q iret. ⁊ recōciliaret frī q memoz erat offense relicto munē apō altare. ⁊ postea veniret ⁊ offerret illud: an iteriz sacerdotes poterāt accipe munus relictū apud altare. ⁊ vti eo iure suo.

¶ Aliqs ꝺicet q sic: q: ea q̄ portanī in tēplū ad ꝺ portanī vt ꝺño offeranī. Cū ḡ ibi relicta fuerit: vī q sacerdotib⁹ licet applicare munera illa ad finē ad quē st̄. ¶ Ꝺōꝫ q ex hoc ipso q aliqō donū relinq̄batī circa altare. nō ꝓstabat ptinere ad ius sacerdotū vel ad cultū dei: q: mun⁹ solū trāsibat ī dei cultū ſz q offerebaī: q: ꝑ istā traditionē offerens desinebat eē ꝺñs. ⁊ trāsibat ius in tēplū vel sacerdotes: aut ꝺnū cultum. Pri⁹ aūt q̄ offerret munus cū offerēs nōdū desineret eē ꝺñs: q: nōdū tradebat rē nō poterat res trāsire in ius sacerdotū vel cultus ꝺñi. Et sic lz dimitteret munus circa altare nō licebat sacerdotib⁹ accipe illud ad vsus suos vel cult⁹ dei. ¶ Et ꝑz hoc q: xp̄s ꝺicit hic q ꝺimitterent mun⁹ apud altare. ⁊ postea redeūtes offerrēt. Si tñ licēt sacerdotib⁹ accipere munera sic relicta accipent ea imediate: q: nihil ex negligētia omitterēt de eo qō ad vtilitates ꝓuenire poterat cū potius iterdū sacerdotes violēter agūt ꝺ afferētes: accipientes plus q̄ eis cōpetat vel ꝑus q̄ cōpetat. Sic ꝑz de duob⁹ sacerdotib⁹ filiꝫ Heli q in tēplo ꝺñi in silo mittebāt pueruz ad oēs offerētes hostiā pacificā ꝺū coquerenī carnes. habebatq; puer fuscinulā tridētē in manu. ⁊ mittebat ī caldariaz ⁊ qcqd leuaret fuscinula tollebat sibi sacerdos p̄ reg. 2°. Ꝺī ēt q añq; adolerēt adipē veniebat puer sacerdoꝭ ⁊ ꝺicebat imolanti. Da mihi carnē vt coquā sacerdoti. Nō. n. accipiaz a te carnē coctā: sz crudā. Ꝺicebatq; illi imolans. Incendaī p̄m hodie adeps iuxt̄ morte. ⁊ tollet quātūcūq; ōsiderat aia tua. ⁊ ꝺicebat puer sacerdoꝭ: nūc. n. ꝺabis alioqn tollam vi. Et sic peccabāt isti sacerdotes in duob⁹. Pr̄io q: accipiebāt plus q̄ eis cōpetebat: q: de hostiꝫ pacificis hēbat sacerdoꝭ solū petusculū ⁊ armū dextrū. Leui. 7°. isti aūt tollebant qcqd leuaret fuscinula de caldaria. ¶ Scōo q: ꝙsuetudo erat q sacerdos recipet carnē postq̄ coq̄ret. ⁊ volebat eā prius recipe. Et in ꝺ rursus erat duplex pctm̄. p̄m q: cū ꝺeberēt suscipere carnē coctā ab offerētib⁹ volebāt eā recipe crudā. vt ipsi possint vesci ea delectabilius assando. vel faciēdo alios modos cibi de ea. Un ꝺicebat puer sacerdotis nō accipiaz a te carnē coctā: sz crudā. ¶ Scōo q: ꝙsuetudo erat q prius tremarenī adipes q̄ sacerdotes vel offerētes comederēt de carnib⁹ sacrificij. Un offerēs ꝺicebat puero sacerdotis. incendatur p̄mū hoc iuxt̄ morē adeps. deinde tolle quātū ōsiderat aia tua. ¶ Nūq; ḡ sacerdotes ex negligētia omitterēt aliqd de eo qō poterat eis ꝓuenire: sz potius ex supabūdāti diligētia violēter raperēt ab offerentibus. Si igit̄ munera relicta apud altare eoipso ad sacerdotes vel ad ius tēpli ptinerent ilico ea raperent. ⁊ nō inuenirēt illa q offerre vellēt de reconciliatione redeūtes. Et tñ xp̄s inuit q illa inueniēt: cum ꝺicat q postea redeūtes offerēt munera sua. ḡ nō ptinebāt ad sacerdotes: eoipso q relinquebanī apud altare. ¶ Itē patz q: ēt si sacerdotes vellēt munera accipe: nescirēt ad quē vsū illa ptinere deberent. Nā aialia que cōiter offerebātur ad altare. poterant offerri in holocaustū vel in hostiā pacificam: aut pro peccato: ⁊ erāt diuerse cerimonie istoꝝ sacrificiozuz Leui p̄. 7°. 7. 4°. ⁊ diuersa iura pertinebāt de istis sacrificijs ad sacerdotes ⁊ ad deum. vt inuit Leui. 5°. 7. 8°. 7. 7°. Hoc aūt pendebat ex mēte offerētis qō genus sacrificij inde fieri vellet. ideo sacerdotes nō poterāt accipere munera relicta apud altare quousq; offerēs illa realr traderet. ¶ Alia etiā cā erat: q: ista absentia offerentis non erat diuturna. vt ꝺicetur sequēti. q. ita vt ꝺubitari posset de munere offerēdo vel sacerdotes illud accipere vellēt anteq; sibi traderetur.

¶ Nunc aūt secus videt in obl'onib⁹ que ferunī in ecclesiam: q: iste cōiter sunt magis determinate de qbus ꝺubitari nō possit ad quē vsuz sint: q: nunc nō sunt diuersa gña sacrificioꝝ sicut in veteri testō: sed oia que portanī ad offerendū in eccl'iaz portanī pro ministris eccl'ie. iō ēt si nō offerantur: ꝺūtn relinquanī accipienī tāq; realr oblata sint. ¶ Et hoc vex est in abntia offerētiū: q: in pntia offerētis accipere nō lz nec petere q̄scq; ille tradat tāq; ia ꝺebitā oblationē. Q: ēt si qs portauerit oblationē ad eccl'iaz nō cogit̄ relinq̄re ibi: ꝺ pōt reducē in domū: maxie q: aliq̄ sūt q̄ iterdū offerri solēt: ⁊ interdū in domū reduci sic cādele. ¶ Etiā ꝺꝫ obseruari q res illa q̄ offerri pōt ⁊ relicta inueniī sit talis q̄ cōit solet ferri in eccl'iaz ad offerendū. ⁊ raro ad aliqd aliud: sic ē panis ⁊ vinū ⁊ candele. Secus aūt si qs pecuniaz in eccl'ia ꝺimiserit sine multa: siue pauca: q: pecunia nō solet ferri sp ad eccl'iaz ad offerendū: sz sepe ad aliū vsuz. Jō ēt si ministri eccl'ie inueniāt pecuniā pauca: aut multā relictā in ecclesia nō lz eis accipe illā ad vsus suos: lz forte ad ꝺ portata fuissz vt offerret. cū ꝺ eis nō ꝓstet. Si aūt relinquanī ea que cōit offerri solēt vt panis ⁊ vinū. verisiml'r p̄sumēdū est q aio offerendi relicta sunt. ideo accipi pūt de ministris ad vsus suos.

¶ An ista recōciliatio faciēda sit oi tpe ⁊ in oi casu. q. 167.

Queritur an recōciliatio ista faciēda sit oi tpe: ⁊ in oi casu. ¶ Aliqs ꝺicet q sic q: xp̄s gñalē regulā tradit: maxie q: cā vī esse gñalis. f. vt hō faciat bona sua sine pctō mōtali: ⁊ tñ si nō recōciliaī vī eē in pctō.

¶ Ꝺōm q intelligit ꝺ qñ hīi pōt ꝓximus cui offensa fcā ē. Nā si sit distās in alia regiōe: nō opz hoc fieri. imo nō ē polē q: xp̄s ꝺixit hic q relinquat munus apud altare ⁊ vadat ⁊ reconcilieī: ⁊ rediens offerat munus: ⁊ tñ si in alia regione est hoc fieri nō potest. Etiā si sit in eadē vbe: ⁊ tñ oporteret imorari circa petendā reconciliationē nō opz relinq munuꝫ sed tūc solum ꝓponet hō reconciliari q̄ citi⁹ habuerit opportunitatez. ⁊ hoc sufficit ad ꝺ q sine pctō ⁊ acceptabilr offerat deo munus suū. ¶ Sic. n. ꝺicit Augu. lib. de ẽmo. ꝺo. in mon. Si aūt id qō hic ꝺī accipiaī ad lraz: fortasse aliqs credat ita fieri oportere si frī sit pñs. Nō. n. ꝺiutius differri pōt: cū munus tuū relinq̄re añ altare iubearis. Et sic vult aug. intelligi ꝺ qñ ꝓxim⁹ offensus est. ⁊ offerēs pōt ꝺeū videē. f. in eodē tēplo vel eccl'ia: ita vt facile sit veniā peti. Si aūt extra eccl'iaz sit ēt in eadē vbe: nō opz ꝑ tūc illū q̄ri ꝑ recōciliatione. Nā alꝰ sequeret magna absurditaſ: sz in aio recōciliationis ꝓpositū erit. Sic ꝺicit Augu. ibidē. Si vo qō fieri p̄t de abnte ⁊ trās mare cōstituto aliqd tale in mēte veniat absurdum est credē ante altare munus relinq̄ndū q post terras ⁊ maria perrata deo offeras. Et iō ꝓrsus ītra ad spūalia refugē cogimur: vt qō dcm̄ est sine absurditate possit intelligi.

¶ Et expōit ibi spāl'r ꝺicēs. Altare itaq; spūal'r fidē accipe possum⁹. Munus. n. qō offerim⁹ deo siue doctrina: siue oīo vel qcqd aliud deo acceptū eē nō pōt nisi fide fulciaī. Si ḡ frez in aliq̄ lesim⁹ pgēdū est ad recōciliationē nō pedib⁹ cozpozis: sz motib⁹ ai: vt te humili affectu ꝓsternas frī in ꝙspectu ei⁹ cui mun⁹ oblaturus es. Jta. n. si pñs sit potis eū non silato aio linire: veniā postulādo ⁊ ide veniēs. i. tentionē revocans ad id qō incepas offeres mun⁹ tuū. ¶ Sz ꝺicet qd si aliqs ex negligētia vel iniqtate qñ potuit noluit frī reconciliari: ⁊ postea volēs offerre nō hēat eū pñtē ad recōciliationē: an sufficiat ꝓpositū ꝺ recōciliādo. Aliqs ꝺicet q nō: qa iste fuit ī culpa vl'i dolo: iō iputabīt sibi id qō ide seq̄t: ⁊ sic non fiet remissio nūc cū potuerit ꝑus recōciliari ⁊ noluerit.

D

De oblatione in eccl'ia relicta qd fiet.

E

Opio q̄rundam q sic.

A

Rñdet ad quesituz. q.

B

Instatur.

¶ Ꝺōm

L Rñdeť iſtā tie.

¶ Dōm q̄ ſm iura humana noceret iſta negligētia vel dolus ad ℔ q̄ hō non ſatiſfaceret ꝓxīo: ēt ſi ſatiſfacē vellet: qn facultatē ſatiſfaciēdi. i. locū ⁊ tp̄s ſua culpa pdidit. Sec⁹ aūt eſt reſpectu dei: q̄ nulla iniq̄tas vel culpa tā grauis eē pōt que p volūtariā ꝯtritionē nō tollat. Jō ſicut ipm pctm̄ p̄nci pale. ſ. offenſionē ꝓximi de⁹ remittit p ꝯtritionē: ita ēt remittit negligētiā de recōciliādo ei ſi aliq̄n doleam⁹ q̄ ei recōciliari neglexim⁹. Rō diuerſitatis iter iudiciū hūanū. ⁊ diuinum eſt: q̄ p ius humanū ſolū attēdit rigor: ita q̄ ſp teneť q̄s alteri q̄ſcq̄ equal⁹ ſoluerit dānū vel iniuriā illatā. In iudicio aūt dei fit nūc remiſſio p dei benignitatē. Jō nulla culpa vl negligētia pōt eē tā magna q̄ impediat hoiez ꝓſequi remiſſionē a deo q̄n petiuerit. Uex eſt tñ q̄ ſi q̄s ex negligentia vel iniq̄tate omiſerit recōciliari frī: ēt de ℔ puniet i iudicio dei ſufficiēter: ⁊ tñ remiſſio pcti q̄ntū ad maculā nō impedi tur p hoc. Sicut ſit in pnia vbi oia pctā remittunť: ⁊ tñ manet hoi reatus ad penā purgatoriā vel tēporalē.

¶ An iſta recōciliatio obliget omnes homines ⁊ quātum ad offenſaz factā omni homini. Queſtio. CLXIII.

Querit an iſta recōciliatio obliget oēs homines ⁊ quātuz ad offenſam illatā cuicūq̄ homini.

A Rñdeť ad q̄ſitum. q.

¶ Dōm q̄ q offenſaz intulit obligat iſtā recōciliationē petere q̄ſtū ad oēs illos q vocanť frēs: cū dicat hic: ſi recordatus fueris q̄ frī tuus hz aliq̄d aduerſum te. ⁊ tñ oēs hoies vocanť frēs. ℊ ad oēs hoies debemus recōciliationē q̄rere.

An debeamus reconciliari omni homini. p̄ro

¶ Pz ℔ q: lz frī ⁊ ꝓximus ſint noīa cognatiōis ſignantia ſanguinis ꝓpinq̄tatē: tñ ex mō loquēdi ſcripture extēdunť ad oēs hoies. Nā ꝓximi oēs dicunť q̄cūq̄ in nāli rōne nobiſcū ꝓticipāt. Unī nō ſolū hoies ſz etiā āgeli boni ꝓximi nr̄i dicunť. Demones aūt ⁊ hoies dānati: lz ꝓximi dici poſſint ſm nām: tñ charitas q̄ ad ꝓximū eſt eis nō debeť: q̄ nō p̄nt participare in illo bono ad q̄d hō ex charitate diligēdus eſt. De ℔ Aug lib. de doctri. xp̄ia. ⁊ magr̄. 3°. ſen. di. 28. Jta⁹ frē dōz ē q̄ oēs hoieſ vocāť frēs. ſic dixit xp̄s. j. 23. oēs vos frēs eſt⁹: ⁊ pr̄ez nolite vocare vob̄ ſup terrā: ℊ ad oēs hoies recō ciliatio extēdiť. ¶ Itē pz q: recōciliatio ſit vt charitas ⁊ pax q̄ iter ꝓximos pierāt p recōciliationē reformenť: vt inuit hilarius: ⁊ Chriſo. ſup mat. ℊ ad oēs illos cū q⁹ charitas hr̄i pōt ⁊ pdi: recōciliatio querēda eſt. charitas tñ ad oēs hoies hñda eſt q̄ diu viuūt: ſiue ſint mali ſiue boni: ſiue fideles: ſiue ifideles: q̄ oēs ſt in pō ad ꝓticipādū diuino bono: ad q̄ hō ex charitate diligēdus ē. vt ait Aug. ⁊ magr̄. vbi. ſ. ℊ ad oēm hoiez pōt hr̄i charitas ⁊ pdi. Et ſic quēcūq̄ offenderi mus cū p offenſaz peat charitas placare tenebimur recōciliationē petēdo. Uñ ēt ſi q̄s ifideles exoſos noi xp̄iano offē derit eis tenebiť recōciliare: q̄ ad eos teneť ſuare charitatē q̄ p offenſaz p̄dit. Et nō ſolū tenemur ſuare charitatē ex affectu ad infideles. ſ. deſiderādo q̄ conuertanť ad dñz vt ſaluenť ſz ēt in effectu. ſ. realr̄ ſubueniēdo eis in neēitatib⁹: ſaltez in extremis: lz magis in ℔ fidelib⁹ q̄ ifidelib⁹ ſuccurrēdū ſit: ſic dixit apl's. Dū tp̄s hēmus opemur bonuz ad oēs: maxie ad domeſticos fidei. i. ad xp̄ianos q̄ mozanť in fide. ad galat. 6.

B

L 3ª.

¶ Itē pz q: recōciliatio ſit ex quodā ōbito. ſ. q̄ q̄s aliū iniuſte leſit: ℊ ad oēz illū q̄ē ledē poſſum⁹ iniuſte recōciliatio ē neēia. Pz q̄ q leſerit aliū: ſp ei teneť q̄ſcq̄ ſatiſfecerit. ⁊ tñ reconciliatio eſt q̄dā ps ſatiſfactionis: iō ſub ōbito cadit: ⁊ ſic ſoluēda eſt: q̄ apl's ad ro. 13. admonet conādū eē ad ſoluēdū oē debitū: ita q̄ nullū debitū nobis maneat niſi charitatis: q̄ nūq̄ tolli pōt dicēs. Nemini q̄q̄ ōbeať: niſi vt inuicē diligatis. i. oīa alia ōbita cito conamini ſoluē: vt nō maneať obligati: niſi in ōbito diligēdū: q̄ iſtō eſt ꝓpetuū ⁊ ſoluēdo nūq̄ tolliť. ¶ Poſſumus tñ tā fidelib⁹ q̄ ifidelib⁹ iniuriā facē ſiue agēdo p̄ legē nālē q̄ oīb⁹ cōis eſt in p̄udiciuz eoꝝ: ſiue agēdo p̄ legē politicā in q̄ nobiſcū interdū cōicāt: vt q̄ ſunt ptes eiuſdē politie. ℊ tenebimur illis recōciliari q̄n eos leſerimus.

Obj̄citur.

¶ Sz obj̄cieť q̄ recōciliatio: vt. ſ. dcm̄ eſt fit ad reintegrādā charitatē q̄ pierat p offenſaz: ⁊ tñ ifideles non p̄nt hr̄e nobiſcū mutuā charitatē q̄ſtūcūq̄ nob benigni videantur: q̄ charitas eadē eſt p quā de⁹ ⁊ ꝓximⁱ diliguntť: ⁊ q̄ in charitate eſt: eſt dignus vita eterna. Infidelis tñ ad eā nūq̄ poterit puenire. ℊ nō pōt ifidelis hr̄e charitatē.

D Rñdeť obiectioni.

¶ Dōz q̄ lz infidelis charitatē nō hēat ad aliquē: nec ad ſeip̄z: cū noſ ad ip̄z charitatē hr̄e debem⁹: q̄ pōt pticipare nobiſcū in bonitudine. Si ℊ nos leſimus eū: cū p ℔ peat charitas quā ad euz hr̄e debem⁹: obligamur iſtā reintegrare. Qō aūt ex pte eius

D

eē nō poſſit: nihil ad nos: q̄ ſatis nob̄ eſt vt nos ſoluam⁹ debita nr̄a: q̄ ſic obligamur eū diligē ex charitate: licz ipſe ad nos charitatē nō poſſit hr̄e: ita obligamur ſp hr̄e charitatez ad eū: ſz nō pōt hr̄i poſtq̄ ſemel perīt p offenſaz: niſi p recōciliationē. ℊ tenemur ifideli recōciliari quē leſim⁹. ¶ Alr̄ ꝓt dici q̄ ſic reintegratio charitatis eſt q̄dā cā recōciliatōis: ita ēt ꝓſeruatio iuſticie vel ōbitū iuſticie. Q̄z ſic ex iuſticia obligať q̄s neminē ledere: ita ⁊ obligať ei quē leſerit ſatiſfacē in offenſis: tñ nō fit ſatiſfactio ſine q̄dam recōciliatiōe: iō tenemur ad recōciliationē. ſ. vt offendēs dicat fideli vel ifideli of fenſo q̄ ipſe offēdit eū: ⁊ q̄ veniā petit parat⁹ p̄ſto ſatiſfacē in eo in q̄ leſit. Ad iuſticiā aūt mutuā tenēdaz obligant oēs hoies: cū oēs ſaltē cōicēt in lege nāli: iō q. ſm illā offenderit alterū: tenebiť ad ſatiſfactionē: ⁊ iſta eſt recōciliatio: ſiue recōciliatio eſt ꝓ ei⁹. ¶ Sz dicet nūqd dz q̄s recōciliari hoſti ¶ Dōm q̄ nemini xp̄iano lz p̄pe hr̄e inimicū. Nā inimicuſ ē cui malū volum⁹. Nō lz tñ velle alicui malū: cū teneamur oēs ex charitate diligē. vñ lz aliq̄s malus ſit: ⁊ ꝑſequat nos: nō lz nobis odiſſe illū: ſed pctā illius poſſum⁹ deteſtari: ⁊ illius cozrectionē amare tenemur: ⁊ ſalutē eternaz ei optare. Sicut dicť Leo papa ruſtico narbonēſi epō. ⁊ hr̄ in dec. diſ. lxxxvj. c. odio. ſ. Odio hēanť pctā non hoies. ¶ Dicūtur tñ large hr̄e inimicos. ſ. q̄: illi nos vere oderūt: vel q̄: nos iuſte illis mala q̄dā optare poſſum⁹: non q̄dē eterna: ſz tpalia. Et iſta nō q̄dē inquātū ſt mala illis: ℔ inquātū ſt iuſta ⁊ nobis neēia. Sīc ſi q̄s iniuſte velit noſ ꝑſeq̄ ad mortē: nec velit ōſi ſtere ab ℔ deſiderio licite poſſumus ei velle maluz: ne poſſit nobis malū inferre q̄ optat. ¶ Et tūc dōz de inimicis q̄ ſi ſint inimici p̄ q̄s iuſta cāz pugnādi hēmus: nō tenemur eis recōciliari: ita vt deſiſtam⁹ a malo: q̄ eis iferre volumuſ: q̄ illud iuſte optam⁹. Recōciliatio tñ nō eſt niſi q̄n q̄s aliū iniuſte leſit: q tñ iuſtā cāz pugnādi hz: iuſte nocet. Jō nō tenetur recōciliari ei cui nocet: ita vt p ℔ a nocumēto ōſiſtat. Si tñ loq̄mur de inimico q̄ē iniuſte ledim⁹ tenemur ei ad recō ciliationē. ſic tenemur ad ſatiſfactionē. lz q̄ſto aliq̄ iter ſe minus cōicāt: eſt recōciliatio minus neēia. iō gñale ē q̄ quēcū q̄s poſſumus offendē tenemur ad ip̄z recōciliationē habere.

¶ Si q̄raſ an q̄z teneať ad petēdū iſtam recōciliationem. ¶ Dōz q̄ ſic ad quēlibet cui nocem⁹ iniuſte tenemur ad recōciliationē petendā: ita q̄cūq̄ alteri pōt iniuſte nocē teneť ſibi ad recōciliationē petēdā. Et q̄: nemo eſt q nocē nō poſſit: nemo eſt q nō poſſit teneri ad recōciliationē aliq̄n. ⁊ iſtō maxie eſt inť eq̄les: vel inter minozes ad maiozes. ¶ Prelati aūt ⁊ dñi ad q̄s ptinet ex offō cozrigere aliq̄s: lz cozrigendo eos offendant. ſ. q̄. ſ. iuſtū eos puniūt: nō teneńť petere veniā ab eis: ſz a ſolo deo veniā petēt: ne p ℔ q̄ a ſubdit⁹ veniā petūt apud eos ꝓtēnanť. ⁊ ſic diſcipline rigor pereat. Ut dicit Augu. de vita cl'ico ꝓ. ⁊ habeť. lxxxvj. di. c. Q̄n neceſſitas. ſ. Q̄n neēitas diſcipline morib⁹ coercēdis dicē vos dura vba cōpellit: ſi ēt vos ipſi modū exceſſiſſe ſentiť: nō a vobis exigiť vt a ſubditis veniā poſtuletis: ne apud eos quos opz ſubiectos eē: dū nimiū ſuať humilitas regendi frangať auēitas. Et tñ petēda eſt venia ab oiuz dño: q̄ nouit eos q̄s plus iuſto fortē cozripiť q̄ſta benivolētia diligatis. Et ſic intelligiť iſtud de p̄latis vel q̄buſcūq̄ hñtib⁹ curā de dirigenda vita alioꝝ. Nā opz regentē quādā ſp hr̄e auēitate pelles ſubditos: q̄ ſi defuerit: nihil fieri poterit. nec hitudo aliq̄ cō ſtabit. Debet ēt intelligi q̄n fuit exceſſus in cozrigēdo: ita q̄ bono aīo mouebať p̄ſidēs ad cozrigendū ſubditos. ira tamē coegit eū modū excedē. ⁊ illa ira tūc eſt pctm̄ veniale. ſic innuiť. 33. q. 4. c. Qui peccat. Et iſtō eſt ſic i aljs venialib⁹: vt q̄ pauperē modicū exaſpat. vel q̄ aliq̄d modicū remiſſi⁹ agit q̄ debeat: ⁊ ita de ſil'ib⁹. vt pz. 25. di. §. cris. ⁊. §. al's aūt. ⁊ de hijs Greg. ⁊ hr̄. 4. diſ. c. q̄lis hinc. ¶ Si aūt p̄ſidēs moueret interdū malo aīo. ſ. vt nō cozripet: ſz vt nocēt teneret veniaz petē. Q̄ō ēt in ℔ caſu p̄ eū fieri poſſz iniuriaꝝ actio: ⁊ teneť de iniurijs. Sic dicť glo. in allegato capl'o: quādo neceſſitas. Et va ſunt ℔. ſiue q̄s excedat i vbis cozrigēdo: ſiue i fcis: q̄ vtroq⁹ cozripe dī. dū tñ itētio cozripiēdi teneať. Jn ceteris aūt caſibus ſemp offendēs teneť veniā petē ⁊ recōciliari ꝓrio.

¶ An teneatur petere veniaz per nos ipſos: vel ſufficiat p alium petere. Queſtio. CLXIX.

Queritur an teneať q̄s p ſeipm veniam petere: vel ſufficiat per alteruz peti. ¶ Dicendum q̄ dū ille q alterū offendit vere hēat aīum ad recōcilia

tionē dolēs

tionē dolēs de offensa illata: nō refert an per seipsuz an per alterū veniā petat. Nā recōciliatio solū tēdit ad ꝫ vt charitas que pierat reintegret: z satisfiat ei q offensaz passus est. Et q: vtrūqz fieri pōt: ēt si per alterū petat recōciliatio: sufficit p alterū peti. Immo iterdū cauti⁹ est p altez peti q̄z per se ipm: q: forte offensus indignaret magī ipsi offendēti si adiret eū. Qō potissime fit i offensis recētib⁹. Et sic nō soluz reconciliatio nō hret: sz potius irritaret magis ipe offensus: q: cū his q displicet ad intercedēdū mittit: irati aīus ad deteriora puocat: vt ait Grego. in pastorali. z. xlix. di. §. ecce a quibus. Uel si forte alius ē mediator q magī possit placare offensuz: eo p ei magī gratus ē. Nā cauti⁹ est talē p petēda recōciliatione poni. ¶ Etiā iterdū vt nō ptēnant aucitas offendentis. sic in casu pcedētis. q. si pstdēs aio corrigēdi offēderet subditū: nō tenet veniā petere: ne regēdi frāgat aucitas. Si aūt tingeret eū ex odio: aut alīs nō aio corrigēdi offēdere subditū ad recōciliationē petendā tenet: q: tn si p seipsuz recōciliationē petēt. magī vilesceret regēdi aucitas: cū p hāc offēsaz adhuc nō tollat qn iste sit pstdēs: z ille subdit⁹: meli⁹ erit p alterū veniaz peti. Ubi tn nihil istoz obstaret: magis mereret si qs p seipm veniā petēt: q: magis se humiliaret z magis satisfieret offēse: q: nāl'r ira cessat vel minuit ad illos q se nobis humiliāt pctm ꝓfitētes. vt dī. 2. ethi. c. ō māsuetudine. Et tn ad ꝫ p satisfaciamus intētiōi xpi z maneamus in charitate sufficit nobis recōciliationē: siue p nos: siue per alios petē: dūtn vero animo petatur: ea intētione vt satisfaciamus lesis in eo in quo offendimus.

¶ An in omni offensa teneamur reconciliationem petere. Questio. CLXX.

Queritur an in oi offensa teneamur reconciliationē petē. ¶ Dōz p offensa multipl'r fit. Aliqñ solo corde: interdū in ope. Si solo corde fiat offensa: ita q nec in voce: nec in fcō: nec in signo foris oñdat: recōciliatio petēda nō ē. Ut cū qs ppositū in aio suo alteri nocere. Nā p ꝫ nō solū deū offendit q in qlz pctō nro offendit sed ēt aliq̄ mō. primū: cū ad offensionē illius ista cogitatio ordinaret. Qz tn real'r prim⁹ nō fuit offensus: nec ista cognitio ad eū puenit: nō dr cōiter offendi: q: nō esse: z nō appere: p eodē reputant. Nō g tenebit tūc ad recōciliationē petendā a primo: sz a solo deo. Et sic in solo corde fuit offensa ita in solo corde sufficit fieri recōciliationē: vt ait Ch:so. super mat. Qualis aūt pcessit offensio: talis dz seq reconciliatio. Si cogitatu offendisti: cogitatu reconciliare. ¶ Et in ꝫ casu nō solū nō est necius recōciliationē peti. sz ēt maluz est q: p hoc hō seipm pdit: vitia sua manifestādo: qō malū est. Nā sic qs tenet famā alioz nō ledere: ita z a fortiori suā cō seruare tenet: q: seipm magis diligē dz. Jō cū nulla cā subsistit vtpote petēdi ꝓsiliū: vel alīs q qs pctā sua alteri ōnudet illicitū est. ¶ Scōo q: occasionē delinquēdi alīs tribuit de ipso male iudicādo: nō solū in ꝫ: sz ēt in multis alīs. Qm cū qs semel malus est: psumit postea malus nisi multū de ꝓtrario ostet. Et in ista cogitatiōe sepe hō ōlinqt iudicando detrahendo de alio q̄z liceat. Jō q ad talia occasionē pstat ēt peccat z iste est q petā ppa denudat. ¶ Tertio q: ille a q recōciliatio petit: p ꝫ forte ad iracūdiā puocabit: z efficiet inimicus si viderit ꝯ se fuisse pua cogitata. Et tn dare alicui talē occasionē sine necitate: pctm est: cū sibi piculi: alīs vo occasionē peti ministret. ¶ Si aūt offensa fit in fcō pōt e ē in voce: vel in ipsa re: vel in aliq̄ signo exteriori: qō ēt ad fcm ptinet. Si loq̄mur de signo vtpote q: aliqs se alteri oñdit tāq̄z iratū vl' despiciētē: aut sil'ia. in qbus qs nō nocet nec intentionē nocendi hz: sz oñdit signū nocumēti: si in culpa est oñdēs talia signa: tenet veniā petere: q: in iniurijs pax dr videri alicui iniuriā illatā: aut vere eē illatā. imo interdū ḡuius fit q̄z⁹ ad patientē videri iniuriā eē illatā: q̄z vere eē illatā. Qz potest eē illata iniuria: z q nō sentiat. Et q: mala penalia nō sē penalia nisi inquātū sentiunt z sūt inuolūtaria. Iniuria qñ nō sentit nō hēbit locū iniurie. Si vo putat illata eē: z si nō sit: tāta erit q̄z esse putat. Maxīe aūt q: q̄dā iniurie consistūt solū in appere: sic despici vel puipēdi. Nā si appet q̄ aliquis puipendat vere iudicabit puipensus. Si aūt nō appareat apō aliōs: ēt si qs aliuz puipēdat: nō dicet eē puipēsus: eo q puipensio ē actus optionis. vt dicit Arist. 2. rheto. c. de ira. Qui g signa iniurie alteri oñdit: lz real'r non offenderit nec offendēdi aliuz hūerit. si in culpa fuit oñdēdo talia signa tenebit veniā petē. Et istud erit excusare oñendo inocētiā suā. s. q nō intēderit offendē. Si tn sine culpa talia signa oñderit: p que ali⁹ putaret eū velle sibi iniuriā facere. aut real'r facē. salte teneret ex charitate oñdere q nō hūerit aīum nocendi: eo q nemo dz eē alteri cā scādali nec occasio. Si qs videns q alius scādalizatus est ex signis q̄ ipse oñdit: cum tn ipse nō hūerit aiuz ad malū ne p ꝫ charitas ꝓximi vulneret tenebit indicare itentionē suā qui signa iniurie oñdit. Alioquin cōtēnit salutem ꝓximi pmittendo q ille charitatem perdat cū posset ipse prouidere. Jdeo ꝫ sine peccato non est.

¶ Si autē sit offensa in facto. aut erit in voce: aut in rebus. Si in voce petēda ē recōciliatio i voce. Et ō ista pcipue christus loquutus fuit hic. qz. s. dixerat de pctō illius q irascebatur fratri suo aut dicebat ei racha: aut fatue. hic autez dicit q si ꝓximus noster hz aliqd ꝯ nos. s. qz offendimus euz dicendo racha vel fatue. debem⁹ ei recōciliari. Et ꝓpe lra itelligit de hoc: q: iste sunt iniurie leues. z ita dicit xps inuens q dimittat munus suū apud altare: z vadēs recōciliaretur fratri: z tūc veniēs offerat munus. Et sic ista recōciliatio fit leuiter. vel presupponit q leuiter fieri posset. Si tn eēnt graues iniurie: sicut mutilatio. vel pcussio: aut similia: nō ꝑsupponeret q leuiter posset fieri recōciliatio. Un ꝫ istud dictū saluatoris extēdit ad omnē offensaz. pcipue tn loquutus est de leuibus offensis q̄ in verbo erāt. Jstud autē est qñ qs offendit alterū in faciēdo ei vba cōtumelioſa. ¶ Si autē dixit ista in absentia eius alīs audiētibus: aut poterunt ex talib⁹ sequi incōmoda aliq̄ ei ꝓtra que dicūtur. Ut si ad infamiam eius pertineāt. vel nō sunt ad infamiā: sed ad ꝓtumeliaz. Sicut ex ira qs iniuriosa vba cōtra alios loquit in qbus nō asserit eos aliqd mali egisse aut hēre: qō ad infamiaz ptineat. ¶ Si ꝑmo mō videt necessarium vnuz de duobus. s. q̄ aut iste dicens veniaz petat ab eo cōtra quē loquutus est. vl' coram illis quibus dixit vba infamantia testet postea se ex ira dixisse: vel alīs z non esse veruz quod asseruit. ¶ Si secūdo modo nō videtur oino necessariū veniaz petere: nisi forte in gñali. vt q dicat q de verbis cōibus que hoies loq solēt ex ira sine infamia tn aliq̄ sibi venia cōcedat. ¶ Si aūt sit offensus in reb⁹. Aut ꝫ est q: real'r qs dānū aut iniuriā itulit vel q: fecit aliqua ꝑparatoria. ¶ Si solum fecit preparatoria ad iniuriaz. aut fuerūt illa manifesta: aut occulta. Si occulta: non tenet petere recōciliationē: sz a solo deo veniā petet. Sicut quādo quis solum cogitauit alteri nocere: z nihil fecit. Nā lz hic cogitatio nō exiterit in terminis suis cū extra ꝓdierit: q: tn nihil mali ꝓximo illatuz est real'r nec in voce: nec ad eius puenit noticiā ita vt ex ꝫ indignari posset. iudicādū est ac si oino cogitatio fuisset in solo aīo: ad extra non procedendo. Un non tenebit veniā petere nisi a deo in corde suo. Et nō solū nō est nece veniā petere: sed ēt nō est bonuz q: p hoc hō seipm ꝓderet vitia sua denudādo: z ꝓximum offendet: quē pus nō offenderat. sic dixim⁹. s. de cogitatiōe.

¶ Si aūt ista ꝑparatoria fuerint manifesta ei ꝯ quē fiebant Jaz p ꝫ iniuria q̄dā illata est. Jō sic si real'r fieret venia petēda est: q: malum aggredi z pficere non dīnt in ratione mali sed solū in rōne magni z parui. Et tn de quacūqz offensa facta: de qua proximo cōstet: z reputet se offensuz. vel reputare possit. venia petēda est. ¶ Si autez realiter fiat offensa: iam dubiuz nullum est qn reconciliatio sit nunc necia. Qō semp intelligit qñ ista iniuste fiunt: q: qō quis iuste patitur nō vocat offensa vel iniuria: nec etiā dānuz nisi large dcm.

¶ Considerandū etiā q sicut pro offensis est necia reconciliatio: ita etiā pro debitis tenet interdū homo recōciliationem petere. Pro quo sciendū q quedā ōbita causantur ex offensa. vt cuz quis alteri dānum intulit nocendo in rebus suis: vt rapiendo vel furādo. vel alios ledendo vt succēdendo domum: vel ledendo agrum. pro quibus tenetur ad satisfactionez. Alia causantur ex volūtarijs cōtractibus. De primis dicendū q aut sunt manifesta dāna. z cognoscitur persona faciens. z tūc tenetur recōciliationem petere si potest secure per se vel per alium petere offerēdo se ad satisfactionem. Si autem sunt damna occulta: aut saltem persona faciens ignoratur non tenetur petere reconcilationem. immo non dz: ne seipm ꝓdat denudādo vitia sua z ponat se in piculo. Sz tenet tacite per aliquē satisfacē ō dānis illatis. Et p ꝫ fit sufficiēs recōciliatio cū ipe icipiat diligē satisfaciēdo cū quē oderat nocendo. Iesus autem q: nescit se ab isto Iesum

nō hz

nō hz cām pdēdi charitatē ꝯ ipz: iō nec iste tenet̄ ꝑstare opē
rā: vt charitas illius erga ipm refor: met̄. In offensis aūt ma
nifestis ꝑncipal'r fit recōciliatio ꝓpter lz: vt per lz q nos ve
niam petimus: lesus q erga nos charitatē ꝑdiderat: illaz re-
cuperet: vt sic̄ ledēs cām pdēde charitatem dedit: ita t resti
tuende eaz tribuat. ¶ Si at debita cānt ex ꝯctibus volūta
rijs: vt ex mutuo: vel cōmodato: ꝑcario: emptiōe: vēditōe: de
posito: locato: t sil'ib⁹. dom q aut qs manet debitor ex volū
tate vl' pmissiōe creditoris: aut ꝯ volūtatē: vtpote q elapsus
est terminus in q̄ sol'o fieri ōbebat. debitor nō soluit: siue ex
iniqtate: siue ex ipo⁹. ¶ Primo⁹ debitū nō repugnat chari
tati: nec offendit creditorē: iō nō⁹ opz peti recōciliationē aliq̄
q: neminē offendit q tal'r debitor ē. ¶ Scōo mō offēdit cre
ditorē p lz q eo iuito retinet rē illi ōbitā. Et tūc recōciliatio
faciēda est. s. soluēdo ōbitū: t ꝑ offensa elapsi tpis: vel ꝑ dā
no veniā petēdo: aut dānū soluendo: si talis est res in q̄ fm
ius extimatio dāni recipiat. ¶ Si aūt ex ipotētia nō soluit
petēda est venia t lōgior expectatio q̄uscz̄ potē fiat. ¶ Iste
est modus gñalis recōciliatiōis. ¶ Aduēdū tn est q caute
recōciliatio fiat: q: interdū ex recōciliatiōe petita maior offē
sa causat̄ directe: vel p accns. s. pp tps. Ut q: nō petit qs re-
cōciliationē tpe ꝓueniēti vt cū iniuria fuit magna: t est val
de recēs: si petat̄ imediate: recōciliatio: fortasse magis irrita
ret̄ q lesus est. Nā videret̄ magl ꝓtēni si iflicta iniuria mox
recōciliationez petāt tāc̄ nihil egerint. Jō si p lz credit̄ exā
sperādus q lesus est: dz sustinē q̄uscz̄ putet ledēs opor: tunū
esse p se vel p aliū veniā petē: t oia opa q̄ interiz fecerit ꝓde
rūt ei tāc̄ si fieret post petita t obtēta recōciliationē. ¶ Et
nō opz q ibi dimittat̄ munus apō altare vt petat̄ recōcilia-
tio: q: illud intell'r qñ putat̄ tps eē oportunū ad ipetrādum
recōciliationē. ¶ Qō appet q: xps inuit recōciliationē ō q̄
loq̄t fieri posse leuit: cū dicat: munus dimittēdū eē apō alta-
re: t petēdā eē recōciliationē: t illa hīta q offerat munus.
Al's aūt obſuādū eēt si qs putaret lōgo tpe opus eē ad ve-
niā ipetrādā t ponēt munus apō altare: t postea veniens
offeret illō. Istō. n. absurdū eēt. Et cū in ꝑcepto xpi nulla dz
eē absurditas vt dic̄ Aug. li. de ſmo. do. i mō. t tn eēt maxia
absurditas q ꝑcepta xpi q̄ ꝑ charitate introducta sūt: ꝯ chari
tatē militaret. Nā tota lex est pp charitatē. j. 22°. s. h est lex t
ppha. i. lex t ppha nihil ꝓtinet nisi diligē deū t ꝓximū. Et
spāl'r ꝑceptū siue ꝓsiliū istō de recōciliatiōe pp charitatē re-
formandā introductū est. Si qs q̄ credēt q petēdo recōcilia-
tionē: magl ꝓxim⁹ irasceret̄ q lesus ē dz supsederi q̄uscz̄ que
niēter petat̄. ¶ Et ita ō reb⁹ illis q̄ nullo⁹ sūt note ipsi lesor: re
cōciliatio nulla petēda est. Qz tūc ille q ꝑ⁹ nō irascebatur
nec charitatē ꝑdiderat: nouiter irasceret̄ t ꝑderet charitatē.
Et sic̄ recōciliatio eēt directe ꝯ finē illū ad quē istituta ē. nō
q̄ petet̄: sz solū fiet satisfactio occulte p aliū: q̄tū ad ea i qbus
ꝓxim⁹ offēsus ē. ¶ Ali⁹ casus simil' est ēt in iniurijs illis q̄
aliq̄ mō sūt manifeste: si petēdo recōciliationē in illis seq̄t ali
qō icōueniēs nō vī petēda eē. Ut si qs ꝓtēdens ꝯ aliquē ini
quū virū: iterdū excederet iferēdo ei mala: bono tn aio: vl' ēt
interdū malo: t ꝑdita charitate. Si tn petēdo veniā ꝑiudica
retur fortassis alicui negocio honesto: qō vir bon⁹ ꝓsequbat
ꝯ iniquū: nō opz peti veniā si certissime de lz timeat. potissi-
me qñ nō sūt ita mānifeste iniurie qn sub ꝓtextu ꝓsecutiōis iu
sticie possint excusari: q: tūc satisfactio fiet occulte in eo in q̄
qs se teneri putabat: sz recōciliatio petēda nō erit: ne ex lz pi
culū honesti negocij seq̄t. Jta t in mltis alijs ptic'arib⁹ cir-
cūstātijs occurentib⁹ iudicare poterit vir prudens. qual'r: t
qñ reconciliatio petēda sit: t an petēda sit.

¶ An opera facta ab aliquo nō existēte in charitate ꝑsint
vel ad quid prosint. Questio. CLXXI.

Querit occasiōe ꝓcedētiū. Nā xps iussit fieri recō
ciliationē añq̄ offerremus munera deo vt
eēnt opa nra illi accepta: q̄ nō eēnt si nō manerem⁹ in chari
tate: iō nūc dubiū ē de opib⁹ fcis a nō exīte in charitate: an
ꝑsint: t ad qd ꝑsint. ¶ Dōz q aut q̄rim⁹ an ꝑsint ad me-
rendū: vel ad satisfaciēdū. Nā qōlz opus ista duo hz. s. q per
illud mereri possumus: t ēt q satisfacē possum⁹ de aliq̄ debi
to. ¶ Si intelligat de satisfactōe: dōz q opa bona fcā i pctō
mortali satisfactoria sūt. Est aūt satisfactio duplex. Quedaz ꝑ
aliq̄ onere qō nob spāl'r incūbit: alia est ꝑ obedientia gñali: q̄
tenemur. ¶ Pria est vt si alicui in pnia ipositus ē ieiunare:
aut aliqd facē. vel tenet̄ ex offō illud facere: sic̄ bñficiat⁹ vel
ordinatus in sacris dicē horas: t sic de oībus alijs q̄ ex offi
cio incūbunt: vel ex onere spāli. Et de istis dōm q ꝑ in pecca-
to mortali pōt hō satisfacere. Un cui ipositus est a sacerdote
ieiunare aut elemosynā dare in pnia: ēt si in mortali ꝓstitut⁹
ista cōpleat satisfacit ita q nō tenet̄ iterū illa facere: nec etiā
ꝓsiteri q̄si pniaz iiuncta nō ipleuerit. An vo dicēs in pctō
mortali oziōnē ei ipositā satisfaciat: nūc nihil curo: sz in ceter|
gñale est q satisfacit. ¶ Rō h⁹ est: q: ista opa nō ꝑ⁹ponunt̄ pe
nitenti ꝓncipal'r: vt p ea mereat̄: sed solū vt satisfaciat inquā
tū sūt laboriosa: vel inquātū sunt debita sic̄ q aliqs restituat
ea q̄ abstulit. Nā siue in charitate: siue in pctō restituat: non
est dubiū qn satisfaciat. Et q: ēt ille q in pctō mortali ē ieiu-
nādo t pegrinādo laborat: dādo elemosynā minuit in facul
tate sicut si eēt in gra: satisfactio erit cōis exīti in pctō: t in
gra: dūtn exīs in pctō agat ista ea ītētiōe q̄ sibi ipositā sūt. s.
ad satisfaciendū. Jdē est de eo q tenet̄ ad horas: t dic̄ eas in
pctō mortali. Nā ēt si nō mereret̄. de q. j. dicēt: tn nō ē dubiū
qn satisfaciat: q: horе sūt ipositе in qōdā onus ꝑ bñficio: vl'
ꝑ ordine suscepto: iō duz ille cōplete dicanē satisfit iuri ipo-
nenti illas. aliogn erit hō in pplexitate. s. q: tenebit̄ dicē hora-
s: t dicēdo nō satisfaceret: t si nō dicēt peccaret. nūc tn
pplexitas dāda est: vt dicit Grego. in moralib⁹. t hr in dec.
dist. 13. c. Uerū. in tex. t glo. iō satisfaciet dicēdo: ita vt nō te-
neat iterū illas dicere: nec ēt dz ꝓsiteri tāc̄ horas omiserit.
¶ Sz dicet̄ q nō est pplexitas: q: iste pōt exire ō pctō mor
tali ꝑ q̄cūc̄ hora: t sic dicet offm in charitate t satisfaciet.
¶ Dōm q lz nō sufficit: q: postc̄ qs peccauit: nō peccat ex
lz q manet in pctō mortali. i. ex lz q nō ꝓterit. s. q nō ē pec-
catū nouū nō exire de pctō: t sic nō obligat hō ꝑ quocūc̄
tpe exire de pctō mortali sub pena pcti mortalis. q̄ sacerdos
q nūc peccauit mortal'r ēt si imediate nō exeat de pctō: non
peccat p lz: lz aggūat pctm̄ qō fec̄ q̄to fuerit diuturni⁹: cuz
tanto sint gūiora pcta: q̄to diuti⁹ infelicē aiaz detinent alli
gata. Sz iste sacerdos si in charitate eēt: nō est dubiū qn sa-
tisfacēt dicēdo horas. q̄. ēt satisfaciet cū fuerit in pctō morta-
li: cū per lz q ē in pctō mōtali nō peccat mortal'r: nec ēt idu
cit aliq̄ obl'o de nouo. equal'r q̄ satisfaciet dicēs horas i pctō
mortali: t in charitate: lz in charitate manēs mereat̄: t ali⁹
pdat fructū laboris sui. Et pz lz q: nō obligat aliqs p legez
nisi q̄tū ad ea q̄ lex dicit. Et tn lex de dicēdo horas soluz iu-
bet horas dicere: t nō iubet q dicanē in charitate. q̄ dicens
illas in pctō satisfacit. ita q nō punit̄ h nec in futuro tanc̄
transgressor illius legis de dicēdo horas. Eadez rō est in eo
q agit aliqd ex voto. s. ieiunare vl' pegrinari: aut orare: q: ēt
si in pctō mortali ista faciat: satisfacit: ita vt non dicat̄ trans-
gressor voti nec puniat̄ ꝑ eo. Utilitas tn ex lz labore quāta
erit. j. dicet̄. Hoc verū est nisi qs expresse vouisset se facturū
talia in charitate: q: tūc non satisfaceret: si in pctō mortali il
la ageret: eo q nō iplebat ꝓditionē voti. Sic̄ si qs vouisset
ieiunare q̄ttuor dieb⁹: t ieiunaret solū duob⁹. faciēdo tamē
votū sine aliq̄ expressiōe nō intelligit obligari nisi ad iplen-
dum illa que vouet: siue in pctō: siue in charitate. ¶ Si aūt
loquamur de onere gñali. s. de obseruātia legis tē christi q̄
nālis: q: ad vtraq̄ omnes tenent̄: dicēdū q nō tenemur ex
charitate: siue in charitate existētes iplere que iubētur: sz sa
tisfacimus si impleuerimus quocūc̄ existēdo in pctō morta
li. Sic est sententia cōmunis: t tz hoc sanctus Thomas. 3°.
sentē. distin. 36°. articu. vlti. t ꝓma secūde. q. c. articul. nono.
¶ Et sicut. s. dicebat̄ de hīs que ꝓtinent ad aliquē ex one-
re speciali: ita dicēdū est de religiosis quātum ad obſuatio
nem votorū suorum: t quātuz ad cerimonias ordinū suoz: ū
q: omnia hec tenent̄ obseruare: t tn obseruādo in pctō mor
tali satisfaciūt. ¶ Si aute querat̄ an ꝑficiant ad merendu⁹.
dicendū q meritū ꝓprie dicit̄ respectu p̄mij. nos vocamus
autē ꝓmiū operationū nostraz vitam eternā: ideo opatio
nes ille que nō sūt meritorie huius p̄mij dicunt̄ simpliciter
non eē meritorie. Et sic dicendū q opa bona facta in pecca
to mortali nō sunt meritoria. ¶ Patet lz q: vita eterna nō
potest hēri ex merito alicui⁹ opationis fm seipsaz: sed habet
soluz ex acceptatiōe dei. Naz alias oporteret eē opationem
aliquā tam bonā quātum est vita eterna q̄ ꝓ illa daret: qō
fm est: q: nulla opatio. imo oēs operatiōes nostre sul'sum-
pte nō sunt eqles in bono ad vitā eternaz. Sic dicit ad ro-
manos. 8. Extimo q nō sunt cōdigne passiones hui⁹ tpis ad
futurā gloriā que reuelabitur in nobis. Et sic si vitam eter-

nam

nā meremur nō dicimur mereri ex ꝺdigno: ſz ex ꝺgruo. ſ. qz deus acceptat opationē nr̄az: ⁊ reputat illā digna vita eterna. Nō qz vere digna ſit: ſz qz placet ei tāc̄ dignā acceptare ¶ Iſtud aūt eſt qz deꝰ acceptat opantē. Nā opa nō placēt deo pp ſe ipſa p̄ncipal'r: ſz pp opantem geñ. 4. Reſpexit deꝰ Abel ⁊ ad munera eiꝰ. Ecce p̄us dixit reſpexiſſe ad Abel q̄z ad munera. Hoc aūt placet deo inquātū eſt amicus eiꝰ q̄ ſit p charitatē p quā hō diligit deū pp ſeiꝫm: ⁊ ſup oīa. ¶ Jō non erunt opa nr̄a deo accepta nec meritoria q̄tūcūc̄ ſint laboꝛioſa: ⁊ ēt ſi pp deū fiant niſi hēamus charitatē pᵈ coꝛi. 13. ſi tradidero cōpꝰ meū ita vt ardeā charitatē āt nō habeā nihil ſuz. i. nihil valeo in ꝓſpectu dei: ſz reputat me tāc̄ nihil eſſez. Et tñ non pōt eē opus aliq̄ difficili⁹ q̄z tradē coꝛpus: vt ardeat. ḡ nullū opus ſine charitate meritoꝛiū eſt. Jp̄a aūt eſt q̄ nos deo ḡtos efficit: ⁊ ī vitā eternā ꝓduc̄: ⁊ ibi nobiſcū manet cū ceter] peuntib⁹. e. c. Jō ap'ls dixit iſtā eē ceter] excellētioꝛē. e. c. ſ. qz cetere ſiᷣ nō faciūt hoiez deo ḡtū: ⁊ iſta efficit. Et q̄z̄tū ad ꝑ dicit Augu. charitatē eē mr̄ez oīuz vtutuz ⁊ formā eaz. ſ. qz dat eis pulchꝛitudinē: ⁊ dat pōam ad me rendū. Cū tñ opa bona ex gr̄ā: vt dare elemoſynā: ieiunare: ⁊ ſiᷣlia hēant quādā nālē bonitatē: ꝛz nō ſufficiāt ad redden dum hoiez deo gratū: neꝯe ē vt p ea hō aliqd mereaᷣ: qō ſit minus vita eña: qz al's aliq̄ bonū manēt irremuneratum: qō repugnat oꝛdini dine ꝓuidentie. ¶ Jō cōit oꝛ q̄ opa ſic ſcā in moꝛtali ſt̄ meritoꝛia ad ꝑ hēat hō minus ſupliciū ī inferno. Sic dic̄ Aug. in lib. ō pnia. ⁊ hr̄ ō peni. diſti. 3. c. Si qs aūt nō hñs charitatē ī aliq̄ ſciſmate ꝓſtitut⁹ ne xp̄m neget patiē tribulatiōes vel beſtias vel ip̄az crucē timoꝛe gehēne nullo⁹ iſta culpāda ſt̄. Nō. n. dicē poterim⁹ melius ei fuiſſe vt xp̄m negādo nihil eoꝛ pateꝛeᷣ q̄ paſſus ē: ſz exiſtimādū ē fortaſſe tollerabili⁹ ei futurū iudiciū q̄z ſi xp̄m negando nihil iſtoꝛ pateꝛeᷣ. ¶ Aliq aūt ītelligūt ꝑ q̄ ꝓdeſt ad min⁹ ſupliciū feciſſe bona opa nō p ſe: ſz p accñs. ſ. qz tpe illo q̄ bōa opa fecit nō faciebat mala ꝓ qb⁹ pateꝛeᷣ ſi illa feciſſz. ¶ Sz dōz q̄ ꝑ nō ſtat: qz tūc nō eēt melius facē bonū opus exñdo in moꝛtali q̄z nihil facē. Qz ſi nihil facēt: nihil pateꝛeᷣ. Abſurdū tñ eſt dici aliq̄ opus bonū nihil magis valē q̄z nullū: qz tē manebit bonū irremuneratū. Et ꝑ mō dabiᷣ hoī occaſio ad nūc̄ faciēdū bonū: cū ſepe ſit ī moꝛtali. ¶ Dōz ḡ q̄ di recte ꝓdeſt ad minus ſupplicīū ſubeūdū: vt ītelligaᷣ q̄ ſi qs cōmiſit decē moꝛtalia: ꝓ qb⁹ meꝛebaᷣ acerbitatē pene eīne iferni ī cētū ḡdib⁹ poterit facē tot bona exñs in moꝛtali q̄ ſo lū hēat nō agnita gradus acerbitaᷣ. ⁊ ſic plus: aut minus. Si aūt nullū bonū feciſſet duz erat in moꝛtali: nihil miueꝛeᷣ de centū ḡdibus acerbitatis. ¶ Sz obȝcieᷣ q̄ ꝑ mō tantuz poſſet alicui minui de pena ōbita p bona opa q̄ facēt exñs ī moꝛtali q̄ tota pena iferni tolleꝛeᷣ: ⁊ ſic ſine charitate moꝛiens poſſet libari a pena iferni. ¶ Dōz q̄ q̄z̄tumcūc̄ bona opa qs faciat exñs in moꝛtali nō poſſit auferri tota pena infernī: qz illa tā acerba ē q̄ ea, q̄ minuūᷣ ꝓ bona opa q̄ ꝑ fiūt reſpcū ptiū manētiū ſt̄ q̄z̄ nihil. Jō nūc̄ ꝓueniet ad ꝑ q̄ tota auferaᷣ. Uñ ꝛz aliqs ſolū cōmittēt vnuz pctñ moꝛtale: ⁊ poſtea ſp opaꝛeᷣ bonū: ⁊ oīa opa q̄cūc̄ fieri p̄nt ab oīb⁹ hoī bus nō exñtib⁹ ī charitate eēnt opa iſti⁹: nō ſufficeꝛēt ad tol lendā totā penā ſi ī pctō moꝛtali ōcedat. ¶ Aliq volūt q̄ ꝑ ſit: qz ꝓ moꝛtali pctō debeᷣ pena eterna. Et tñ oīa opa ſine charitate fcā ab oīb⁹ hoīb⁹ ſiᷣ ñ meꝛēᷣ ifinitū: iō ꝓ eis ñ tolle reᷣ pena ifinita. ¶ Dōz q̄ ꝑ nō ꝓueīt: qz pena dānatoꝛ nō eſt ifinita q̄z̄tū ad acerbitatē: ſz ſolū q̄z̄tū ad durationē. Nam ēt ſi oēs pene tā ōmonū q̄z̄ dānatoꝛ iungereñ vt efficeꝛēt vnā penā: illa nō eēt ifinita ī acerbitate. Accipiēdo ḡ totā la titudinē acerbitaᷣ pene alic⁹ dānati: illa ē finita. iō ſi ꝓ vnuz bonū opus tolliᷣ certa ꝓs illi⁹: ⁊ p aliō alia ꝓs eq̄lis facien do mlta opa bona poterit ꝓueniri ad ꝑ vt nihil māeat ō illa pena: ſic oē finitū p ꝓtinuā diminutionē poterit total'r auferi ſic ꝓueīeᷣ ad ꝑ q̄ aliqs manēs in iferno nullā penā ſen ſus hēat. ¶ Dōz q̄ ꝑ nō eſt ꝓ'le: qz oēs ibi exñtes penaᷣ ſa tis acerbas hñt. Et argm nō ꝛz: qz acerbitas debita ꝓ mimo pctō actuali eſt maioꝛ q̄z̄ poſſit tolli p oīa bona q̄ fieri poſſēt ab oīb⁹ hoīb⁹ manētibus ſine charitate. Jō ꝛz p q̄ꝛz bonuz opus aliqd minuaᷣ de illa pena q̄ al's ōbereᷣ: nūc̄ ꝓueniē ad ꝑ q̄ ſit total'r exhauſta. ¶ Dāt aūt docto. modū ſaᷣ ꝓue niēt̄: ita q̄ ꝓ ꝓtinuā diminutionē nō tollaᷣ tota pena: qz di cunt q̄ nō ſit diminutio p ꝓtes eq̄les pp eq̄lia bona opa: ſz ꝓtes eiuſdē ꝓꝓtiōis. i. iſto mō in ifinituz ꝓcedit diuiſio.

Sicut p̄z in quolibet ꝓtinuo ſi diuidaᷣ in duas medietates ⁊ q̄libet illaꝝ in al's duas: nūc̄ ꝓueniet ad hoc q̄ ſit total'r diuiſuz: ſic q̄ nihil maneat diuidēdū. Nā ſemp manet aliqd cū ſit in ifinitū diuiſibile vt p̄z. 6. phi. Et ſic ꝓ q̄libet bonuz opus minuiᷣ aliqd de pena debita: nō tñ pōt finiri vt aliqñ ſit tota ablata. ¶ Scōm eſt q̄ meremur tpalia ꝓ bona facta in pctō: ſic dicit Aug. ⁊ idē Grego. dicēs de obſtetricib⁹ egyptioꝛ q̄ per mēdatiū obtinueꝛt ſibi fieri domos a deo: qz dr̄ q̄ edificauit deus illis tabernacula. exo. 2. ⁊ hr̄. 22. q. 2. ca. Si q̄libet culpa. Et idez Grego. in ome. de diuite ⁊ lazaro. ⁊ hr̄ de peni. di. 3. c. Lauendū nobis vt ſi forte aliq̄ bonū egimuſ in p̄ti ſeculo remunerationē accipiamus: ne forte dicaᷣ nobis: mercedē ſuā recepunt. Niſi. n. diues iſte aliq̄ bonū egiſſet de quo in p̄ti remunerationē, aliquā accepiſſz: nequaq̄ diceret ei: recepiſti bona in vita tua. ¶ Tertiū eſt q̄ hō mereᷣ vel diſponit ſe vt p iſta opa in moꝛtali facta deuſ illuſtret coꝛ eius ⁊ citius exeat de pctō. Sic eni dicit Grego. ⁊ hr̄ de peni. di. 5. c. falſas pnias. vbi loquēs de eo q̄ eſt in pctō moꝛtali: de quo nōdū exit dicit: ne tñ deſperet: iteꝛūz qcqd fecerit boni vel facere potuerit hoꝛtamur vt faciat: vt oīpotēs deꝰ coꝛ illius illuſtret ad p̄niaz. Jſta tria bona ponunt cōiter. vñ eſt vſus. Que cū pctō fiūt dant bona terre. coꝛ faciunt humi le: ſubleuāt toꝛmēta gehēne. ¶ Queſitū eſt q̄ per illa bona aſſuefit hō ad bonū: ⁊ poterit ide gigni bonus habitus. Nā q̄libet actus nāl'r eſt aggeneratiuus hitus: vt coll'r. 2. ethi. ideo etiā ſi in moꝛtali ſit hō ⁊ exerceat opa bona: ide gigneᷣ bonus hitus moꝛalis: ⁊ q̄ñ redierit ad graz habebit magnū adiutoꝛiū ad bene operandū. ⁊ multa interdū fiūt que ꝛz in ſe nō ꝓficiāt: fiunt vt diſponāt ad aliq̄ bonū: ſicut baptiſmꝰ ioānis in ſe nō ꝓficiebat: ⁊ tñ hoies aſſumebāt illū: vt p euz aſſuefierent ad baptiſmū xp̄i: ſicut dr̄ de cōſecra. di. 4. c. Nō regenerabanᷣ. ¶ Quintum eſt q̄ ꝛz hō ſit in peccato moꝛtali diabolus habebit minoꝛē ptatem ſup ipſuz quāto plura bona fecerit: ſicut refert Grego. in dialogo de iudeo qui muniuit ſe ſigno crucis. Et ideo demones nō potuerūt ei noce re: ſed diabolus q eū iuenit dixit p̄ncipi demonū: inueni vaꝯ vacuū: ſed ſignatū. ¶ Sz obȝcieᷣ q̄ ad nihil poſſint ꝓficere bona facta in pctō moꝛtali. Quia p̄ma. coꝛin. 13. dr̄. Si tradi dero coꝛpus meum ita vt ardeā charitatem aūt nō hēaz: nihil mihi ꝓdeſt. Jtē ezechiel. 18. dr̄. Si auerterit ſe iuſtus a iuſticia ⁊ fecerit iniquitatē nunquid viuet. Oēs iuſticias eius quas fecerat non recoꝛdabunᷣ in peccato ſuo moꝛieᷣ: ⁊ non erunt in memoꝛia iuſticie quas fecit. Jtē Grego. ſup ezechielem dicit. Cū mala cōmittimus ſine cauſa: ad memoꝛiā tranſacta bona reuocamuſ: qñ in perpetratione maloꝝ nulla ꝺz eſſe fiducia bonoꝝ ꝓteritoꝝ. ¶ Dicēdū q̄ meritoria ſunt bona facta in moꝛtali ad ea que diximus. ¶ Ad p̄muz dōm q̄ nihil ꝓdeſt tradere coꝛpus ita vt ardeat ſine charitate. ſ. ad hoc q̄ ꝓſequamur vitā eternā: ⁊ tñ ꝓdeſt ad minus ſupliciū ſubeūdū ⁊ ad alia ſuppoſita. Sic ſoluit Aug. lib. de penitentia. Et habeᷣ de pe. di. 3. c. ſi quis aūt. Dicēs illud qō ait ap'ls. Si tradidero coꝛpus meū ⁊c. nihil ꝓdeſſe ītelligatur ad regnū obtinendū. non tñ ad extremi iudicij tollerabilius ſupliciū ſubeundū. Recte tñ ap'ls dixit: nihil mihi ꝓdeſt: vel nihil ſuz: qz res dr̄ ſimpl'r nihil prodeſſe quādo non prodeſt ad illū finem ad quē eſt. ⁊ qz oīa opera noſtra debent eſſe ad vitam eternā habendā: qz illa eſt finis: opera que ad hoc nō ꝓficiunt dicenᷣ ſimpliciter nihil prodeſſe: ꝛz ad aliqd aliud ꝓficiant. ¶ Ad ſcōm dicendū q̄ deuſ nō recoꝛdabiᷣ iuſticia rū eius qui in peccato moꝛtali moꝛitur aut viuit quantū ad hoc q̄ ꝓ illiſ det ei vitā eternā: bene tamē recoꝛdaᷣ ad hoc q̄ alia bona det: vt nō maneat bonū aliquod oīno irremunꝛatum. ſic ſoluit magiſter. 4. ſen. di. 15. circa finem: vbi tangit iſtam qōnē. ¶ Ad tertiū dicendū q̄ nō debet homo habere fiduciam aliquā in bonis ꝓteritis poſtq̄z eſt in peccato moꝛtali ad hoc q̄ habeat vitam eternā per illā quādiu ſic manſe rit: ſed per illa deus magis illuminabit eum: vel etiā dabit ei bona aliqua tēpoꝛalia. Dicendū tñ q̄ iſta duo argumēta poſtrema non ſunt directe ꝓtra bona que fiunt in peccato moꝛtali: ſed cōtra illa que facta ſunt in charitate: ⁊ poſtea moꝛtificanᷣ p moꝛtalia ſuperueniētia. Et tñ idē cōfitemur de bōiſ factis in charitate: ⁊ poſtea ſuperueniat pctūm: ⁊ de bonis factiſ in peccato moꝛtali: ſi vtroq̄z modo moꝛiaᷣ hō ī moꝛtali. Nā p̄ficient ſibi ad minus ſupplicīū ſubeundū: vt dc̄z eſt. ⁊ tñ de bonis que fiunt in pctō moꝛtali eſt etiaz dōm q̄ nulla

cōfidentia

S
2°

T
3°

U
4°

X

Rñdeᷣ obiectioni. Y

Ad p̄m arg.

Z

Ad 2ᵐ arg.

&

Ad 3ᵐ arg.

ꝑfidētia cū eis hñda est q̄si possimus vitā eternā ꝑ istaz hr̄e ꝯ solū possumus hr̄e ꝑfidētiā de placando deū q ēt placat ꝑ elemosynas fcās ab exñtib⁹ in pctō mortali vt citius eos cō uertat ad se:vt inuit Aug.in enchiridion. z hr̄ de peni. dist. 3.c.sane cauendū. ¶ Sz circa ꝟ qō dcm̄ est ꝓdesse bona fcā in mortali ad minus suppliciū soluēdū i.q ꝑ illa mereamur dimiutionē aliq̄z graduū pene in iferno q erāt ꝛbiti ꝑ pctō mortali. Dōz q ē ista pō cōis:tm̄ nō ē vā: vt alibi ostēdet.

¶ An bona fcā in peccato mortali redeunte homie ad charitatem viuificentur. Questio. CLXXII.

Queritur circa opa fcā in pctō mortali ō qb⁹ diximus:an postea redeūte hoie ad charitatē sint meritoria vite eterne:ita vt ꝑ ꝟ viuificenť. nā ꝓ⁹ cū fiebāt in mortali ꝓficiebāt ad illa qnq̄z q̄ dcā st̄ ꝓce. q.ad ueniēte gr̄a vñr tā eē melioza: z sic q ꝓficiāt ad meritū vite eterne. ¶ Aliq dicūt q supueniēte gr̄a reuiuiscūt: qz bona opa magl approp̄inquāt gr̄e z charitati q̄z bonū nāle:qz bona opa ex gr̄e fcā sūt act⁹ vtutū moraliū: z assiľanť valde opib⁹ charitatis:ſz qñ gr̄a aduenit ei q erat ī pctō ꝓficiunť nālia.ḡ opa bona ex gr̄e fcā in mortali a portiori ꝓficienť. ¶ Itē cā q̄re opa bona fcā ī mortali nō ꝓficiebāt ad vitā eternā:erat defectus charitatis.ḡ cū fuerit caritas restituta:qō fit saltez in hoīb⁹ ꝑ pnīaz:nō erit ꝛfect⁹ charitatis: z erūt ista opa meritoria vite eterne. ¶ Dōm q opa fcā in pctō mortali sic tē nō sunt meritoria vite eterne:ita nec ēt postea charitate adueniēte:qō fit ꝑ pnīaz:qz pnia ꝟ se ordinať ad remotionem mali. Uñ q aliq̄ bona restituanť ꝑ pnīaz nō est nisi ꝑ accñs inquātū pnīa remouet ꝓhibēs.i.pctm̄ ꝑ qō fit diſio ĩter hominē z deū Ysa.lix. Iniqtates vr̄e diſerūt ĩter vos z deū vr̄z Cā aūt q̄ remouet ꝓhibēs nō inducit ꝑ se aliquē effectū: qz solū ꝓhibet ipedimētū effect⁹.ió si effect⁹ dz īduci: necē ē q deť alia cā ꝑ se respcū effect⁹ sic apiens ianuā remouet ꝓhibens ad igressuz domus. Et tñ si null's fuerit ad portaz: vel fuerit aliqs oino paliticus nemo itrabit. Hoc ē qz p̄ter remouere ꝓhibēs requiť cā ꝑ se respectu hui⁹ effect⁹ q est intrare domū.s.pō gressiua. ¶ Uiuificatiōis aūt opez fcōz in pctō mortali nō pōt poni aliq̄ cā ꝑ se:qz vita operū dependet ex vita opantis.nā opa nō dicunť viuētia aut vitalia nisi qz a viuente fiūt. Et qz hō vinit ī eē spūali p charitatē z gr̄az: opa hēbunt q sunt viuētia a charitate opanť. Jō opa q̄ fcā st̄ in pctō mortali nō poterūt viuē ꝑ charitatē z gr̄az postea supueniente:qz hītus nō pōt ꝓficē vel foꝛare actū nō pcedētes ab eo:ſz illi actus nō ꝓcesserūt ab ista charitate q̄ nūc est:ió p̄eā nō pñt viuificari. ¶ Ad ꝑm dōm q poſ nāles sūt magl ꝓpinq̄ charitati z gr̄e quātū ad rē q̄z act⁹ vtutū moraliū eo q poſ st̄ ſbm gr̄e z charitatis. Act⁹ tm̄ moraliū vtutū st̄ propinquores charitati z gr̄e q̄tuz ad fiľitudinē spēi. Jō q̄m charitas z gr̄a nūc supueniūt ꝓficiunt nāles pōas:qz in eis fūdanť:eo q ille manēt.actus vo bonī fci in pctō nō manent: qz trāsierūt:ió nō pñt ꝓfici z firmari ꝑ supueniētē charitatē ¶ Ad 2m dōz q cā q̄re opa fcā in mortali nō st̄ meritoria ē qz nō fuerūt facta ex charitate. Nūc aūt ſz charitas supueniat nō pōt ꝛferri istis opib⁹ q ex charitate fcā sunt. Jō etiā si nūc manere possent nō ꝓficerenť:nec redderenť meritoria ꝑ supueniētē charitatē:qz a charitate fcā nō fuerť. ō hȳs.s. Tho.3.sen.di.14.q.de effectu pnie articu.3.sub articu.ꝑmo. ¶ An opera facta in charitate per supueniente maculā peccati mortalis mortificēt. Questio. CLXXIII.

Queritur de opib⁹ fcis in charitate postea adueniente mortali pctō:an mortificenť ita q nō ꝓficiāt ad vitā eternā. ¶ Quidā dicūt q nō possunt mortificari:qz qō nō est:nō pōt mortificari. Naz nihil morť nisi qō viuēs erat. ztm̄ opa fcā ī charitate iā trāsierūt qñ supuenit pctm̄ mortale.ḡ nō pñt ꝑ illō mortificari. ¶ Itē pena nūq̄z dz excedere culpā:ſz si aliqs mlta bona fec̄ ex maxima charitate cōmittēt vnū puuz mortale:forte ex surreptiōe vel pauca aduertentia pdēt oīa bona p̄terita: excedēt pena sua ad culpā:qz plā fuerūt bona q̄z mala q̄ fec̄. ḡ nō mōtificātur opa fcā ī charitate ꝑ pctm̄ supueniēs. ¶ Itē qō mortuū est nō pt hr̄e actū vite respectu alic⁹:ſz opa ī charitate fcā ab aliquo ipo mortal'r peccāte viuūt i alīs scis:sic dī apocalyp.2° tene qō tenes ne ali⁹ accipiat coronā tuā.i.ne opa tua q̄ tibi ꝓmeruerūt coronā ꝓficiāt alī ad coronā: ztu pdas illa:qō fiet si nō tenuer̄ qō tenes.i.si pdider̄ charitatē.ḡ viuūt ista opa in aliq̄ alio. Et sic illa q̄ ꝑ pctm̄ supueniunť nō vñr mortificari. ¶ Dōz q ꝑ pctū supueniēs opa bona p̄terita mortificanť. sic dī ezechiel'.18. Si auerterit se iust⁹ a iusticia sua z opat⁹ fuerit iniqtatē:oēs iusticie ei⁹ nō recordabunť:in pcto suo morieť: z nō erūt in mēoria iusticie q̄s fec̄. Sz nō esse in memoria dei opa nr̄a bona est illa eē mortificata: ió ꝑ pctm̄ supueniēs mortificanť. ¶ Itē Grego.dic̄ sup ezechie.cū mala cōmittim⁹ sine cā bona ꝓterita ad mēoriā reuocam⁹:qm̄ i ꝓpetratiōe maloꝝ nll'a dz eē fiducia bonoꝝ ꝓteritoꝝ. ¶ Itē vita operū ē ex vita opanť:ſz ꝑ pctm̄ mortale ille q ꝑus fecerat opa bona mortificat⁹ est.ḡ opa q̄ fecerat i charitate mortificanť. ¶ Pro ꝟ aūt cōsiderādū q opa dici mortua vel viua est loq equoce de vita ſz q ī eis repiť vita ꝑ attributōez. Illud.n. viuē dī z viuere appet q ex se aliquem motū hz:qz nomē vite ad oīa illa trahiť q̄ ex se hñt aliquā opationē sine ꝑn⁹ aliq̄ extriseco:sic illa q̄ itelligūt z sentiūt mouēť: z appetunt: z nutriunť. Et ide ē q nomē vite transmittiť ad illa q̄ hñt debitā opationē z effectū ſz ꝛditionē suā. Illa aūt q̄ carent ista opatiōe vl' ꝑuanť ea dr̄ mortua. z sic dicim⁹ aquā viuā: z aquā mortuā. Propr⁹ aūt effect⁹ hūanoꝝ actuū est q ꝑ illos pueniat hō ad vltimū finez vite hūane: cuz hō sit agēs p rōnē itēdēs finē. Illi ḡ act⁹ vel opa dr̄ viuē siue viuentia q̄ hoīez ad vitā eternā ꝓducē pñt. Illa aūt dr̄ opera mortua:q̄ faciēdi ꝟ nō hñt ptātē. Illa vo dr̄ mōtificari que istā ptātē ꝑus hūerunt: z postea illā amiserūt. ¶ Propt ꝟ ḡ opa bona fcā in charitate i illo q adhuc i charitate manet viua st̄:qz pñt eū ꝓducē ad vitā eternā si in ꝟ statu decedat. Opa aūt fcā sine charitate in eo q manet sine charitate dr̄ mortua:qz sic existēs nūq̄z pueniet ad vitā eternā. Etiā si supueniat ei gr̄a:illa opa sp̄ sunt mortua: qz p eā nūq̄z meretur vitā eternā:vt oñsum est pcedēti.q. ¶ Jn illo aūt q fecit opa bona in charitate: z postea gr̄am pdit dr̄ opa mortificata:qz pctm̄ supueniēs ipedit hoiem ire ad vitā eternā p illa opa:aut p quecūq̄z alia:qz ex̄ charitatē est.recte ḡ mortificata dicunť:qz pro tūc ꝑuata sunt ptāte pducendi hoiez ad vitā eternā. ¶ Ad ꝑmū dōm q opa bona p̄terita trāseunt quātuz ad actū manent quātum ad rationē merendi in dei memoria:sicut opa mala trāseunt quātū ad actū: z manent ſm reatū.i.q deus reputet illa obligatoria ad penā. Et quātum ad illud esse q̄ opa bona meritoria hñt in dei reputatiōe dicunť mortificari:qz ꝑus deus reputabat illa digna vita eterna: z q per illa hō posset introduci ad vitā eternam. nūc autē reputat ea inepta ad hoc: ió mortificari dicuntur. ¶ Et hoc initur Ezechiel'.18.ſ. Et nō erunt in memoria iusticie quas fecit. Nō quidē q aliquid posset excidē a dei memoria siue itellectu:sed cadūt a memoria ꝑ reputationez: qz ꝑius reputabat illa viua z potētia introducere ad vitā eternam. Et nunc reputat illa nō hr̄e ptātez ad hoc. ¶ Ad scōz dicendū q nūq̄z est pena alicuius maioꝛ q̄z culpa sua:z tm̄ ꝑ ingratitudinez meretur pdere omnia bona p̄terita. Et qz ꝑ peccatū mortale quātumcūq̄z paruū sit hō efficiť deo ingratus.perdit oīa bona que fecerat quātuz ad fructuz ipsorum qui erat perducere in vitā eternaz z ꝑuari omnib⁹ hȳs non est maioꝛ pena q̄z fuerit culpa sua ingratitudinis. Sic si qs per opera bona z mlta obtinuisset a ꝓncipe magnos honores: z postea cōmisso ꝓtra eū delicto digno morte si puniare tur omnib⁹ honoribus quos a ꝓncipe susceperat z nō occideretur:nō est pena maioꝛ q̄z culpa:sed ecōtrario. ¶ Alr̄ potest dici q iste q fecerat multa bona z postea moritur in vno peccato mortali puo:nō perdidit aliqd de bonis q̄ ꝑus fecerat:etiā per ingratitudinē:sed solū perdidit diuinā amicitiam:que perdiť per quodlibz peccatuz mortale inquātuz per illō charitas perit. ¶ Pro quo sciēdū q qlibet opibus bonis meritum cōpetit duplr'.ſ.vel ex dei acceptatiōe vel ex quadā equiualētia nāli. ¶ Primuz est per ꝟ q homo est in charitate zest amicus dei:reputat deus opa eius tāq̄z facta ab amico suo:ió acceptabat ea in plus q̄z ipsa al's valē possent. ¶ Scōm est q cuilibet opi bono ex gr̄e suo z ſz suaz magnitudinem z circūstantias z labores in eo impensos competit quedā equiualētia ꝑmij ex naturali dignitate:etiā sine aliqua acceptatiōe amicitie. ¶ Primū istoꝝ pditur qñ quis charitatē perdit:qz desinit eē amicus dei: ió de⁹ nō reputat opa eius tanq̄z amici sui. Et qz reputare opera nr̄a digna vita eterna excedit nālem equiualentiā operū ipsorum. sicut dicit ad roma.8. Nō sunt cōdigne passiones hui⁹ temporis ad futuram gloriā que reuelabitur nobis ꝓpueniť ista

reputatio

reputatiō meriti ex eo q̄ hō est amicus dei: ⁊ de⁹ vult sic reputare opa eius. Post q̄z vō mortal'r peccauerit desinit esse amicus dei. Jō deus nō reputabit opa ista iā digna vita eterna: nec p hoc dī hō pdere aliqd ō merito operū suoꝝ: q̄ opa sua nō erant ꝑz se digna vita eterna: ſz solū q̄ de⁹ illa sic reputabat p hoc q̄ iste erat amicus ei⁹. Nūc aūt reputare nō placet: ⁊ ēt nō est iustū cū sit inimicus illi⁹. ¶ Manet tamē opib⁹ istis meritū ſm qō est p nālē equalentiā. Et istud nūq̄ perit ēt si qs peccauerit sepe mortal'r. Nā tm̄ minuit seu minuet ꝓportional'r de pena debita isti in iferno q̄tuz ista opa valēt ſm nālē equalētiā de pena quā al's hiturus erat si ista bona nō fecisset. Nihil g̃ pdit hō de merito opuz suoruz per pctm̄ mortale: ſz nō hēat vitā eternā. ¶ Ad 3m dōz q̄ si aliquid sit in se mortuū vere nō p̄t actū vite exercē respectu sui nec respectu alteri⁹. accipiēdo tm̄ viuū ⁊ mortuū metaphorice: vt dcm̄ est nihil ꝓhibet illō qō est in se viuū eē mortuum respectu vni⁹ ⁊ respectu alt'ius eē viuū: q̄ respcū vni⁹ hz opationē suā: ⁊ respcū alteri⁹ nō hz pp idispōnē ei⁹. Sic lux oculis egroꝝ nociua est: ⁊ ocul' sanoꝝ g̃ta est. Et tm̄ ipsa i se nō hz istas duas q̄litates oppositas: ſz pp dispōnes diuersas eorū in qb⁹ opaī cōpetit ei ℔. ¶ Et ita opa bona fcā ab aliq̄ in charitate q̄ postea charitatē pdit non ꝓficiūt ei si moriat in pctō illo q̄tū ad ingratitudinē gl'ie quā hiturus erat: ⁊ ꝓficiunt alīs scis: ⁊ ita dn̄r alī accipe cozonā eius. de ℔. ſ. tho. 4. sen. di. 14. q. de effectu pnie arti. 4. ſub articu. 2°.

¶ An opa fcā in charitate mortificata p pctm̄ mortale postea supueniēte gr̃a iterū viuificent. Dō. CLXXIIII.

Querit circa opa fcā in charitate q̄ p pctm̄ supueniēs mortificata fuerūt. i. nō ꝓficiētia ad vitam eternaz. si postea supueniat gr̃a: an viuificent. i. cōpetat eis ille g̃dus meriti ⁊ pmī q̄ corrñdebat añq̄ p pctm̄ mortale mortificarent. ¶ Dicūt qdā q̄ nō: q̄ tūc fiēt ℔ p pniaz p quā liberaī hō ō pctō. Et tm̄ pnia nō pōt ℔ facē: q̄ dic̄ hugo de ſcō vic. q̄ nēo dz i spe correctiōis peccare: q̄ qō semel amittit ip̄z ampli⁹ nō recupaī: ſz opa fcā in charitate: p peccatū supueniēs fuerūt semel amissa: q̄ mortificata fuerūt. g̃ nūq̄ postea recupabunt ad ℔ q̄ viuāt. ¶ Jtē nihil viuificatur nisi qō natū est hr̃e vitaz. vita aūt nō est opez: ſz ipsius opantis. g̃ opa nūq̄ viuificabunt. ¶ Jtē viuē ꝑsuppōit eē. ⁊ qō nō est viuificari non p̄t. Sz opa q̄ p pctm̄ mortale fuerunt mortificata: iā nō st. g̃ nō pñt viuificari. ¶ Jtē illud qō morit nō solū pdit vitā: ſz ēt potētiā viuēdi: q̄ pn⁹ vite corrūpunt in eo: sine qbus nō ē pō ad vitā: opa tm̄ pcedētia i charitate fcā fuerūt mortificata p pctm̄ sequēs. g̃ nō manet i eis pō ad vitā: ⁊ sic nō pñt viuificari. ¶ Dōz q̄ opa q̄ bona fuerunt ⁊ in charitate fcā: sic̄ p pctm̄ mortificata fuerūt: ita vt illa hō non posset hr̃e vitā eternā: ita supueniēte gr̃a viuificent vt iā sunt in statu ꝓzi i q̄ fcā st. Nā tūc erant digna vita eterna. Sic. n. dicit glo. Joelis. 2. sup illud reddā vob⁹ annos. ſ. Nō patiar pire vbertatē quā cū pturbatōib⁹ ai amisistis. Sz vbertas illa fuit mlt'itudo bonoꝝ opeꝝ fcōꝝ i charitate. g̃ p pctm̄ supueniens ls fuerint turbata non peribunt. ¶ Jtē pz hoc q̄ ille q̄ dolet de pctis ⁊ supuenit illi gr̃a restituitur i statū ꝓzē. Sz si iste maneret i ꝓzi statu q̄n opa ista fecit ex charitate eēnt sibi ista opa meritoria ad vitā eternā. Postea aūt supueniēte pctō ipedita fuerūt: ita'vt p illa non posset hō puenire ad vitā eternā. Cū g̃ p pniaz tollaī totum malū q̄ p pctm̄ introductum fuerat: nec̄e est q̄ maneāt illa opa ita meritoria sic̄ ꝓus erāt cū ex seipsis meritoria essent. ¶ Jtē pz q̄ sic̄ dcm̄ est opa fcā in charitate: ls trāseant actu manēt tm̄ q̄tū ad rōnē meriti in dīna reputatiōe vel mēoria. Et q̄diu sic manēt hñt efficatiā quātū in ipsis est iducendi facientē ad vitā eternā: ⁊ sic dn̄r viua remanē. ¶ Jstuz effectū non hñt in pctōre: q̄ p accñs ipediunt pp pctm̄ superueniens: q̄ facit pctōrē indispositū ad recipiēdū fructū meritorū p̄cedentiū: non tm̄ tollit aliqd de ſba vel q̄ſtitate illoꝝ meritoꝝ: q̄ opibus in sua ozigie. i. tē q̄n fcā. sunt: ⁊ ex pn⁹ a q̄ fcā st. i. a charitate cōpetebat illa q̄ſtitas meriti. ſ. ipo'e est q̄ p aliqd exneū tollaī eis q̄ſtitas illi⁹ meriti: ſz solū hō ipedit hr̃e aliqō bonū p illa. Un̄ posset hō illa pdē q̄ſtū ad tota lez fructū ipoꝝ ꝓncipalē. ſ. vite eterne. ipsis tm̄ opib⁹ ō q̄ſtitate meriti sibi corrñdētis nihil tollit. Manet tm̄ hō ipeditus ꝑticipare fructū illoꝝ opeꝝ pp pctm̄. ablata igit̄ idispōne a pctōre p pniaz: opa illa p̄cedētia icipiūt hr̃e effectū suū totū in ip⁹: cū nihil in eis diminutuz fuerit: ⁊ sic dn̄r viuificari. i. reduci in statū illū in q̄ ꝓus erant q̄n fcā st: tē tm̄ viua erant. ¶ Sil'e pz si qs hñs bona hēbat sil' administratiōnē ⁊ fructū ipsoꝝ: q̄ sua erāt. Si aūt efficiaī furiosus daī ei curator: ⁊ iā nihil pōt administrare ō bonis. Et tm̄ pp ℔ in bonis suis nihil minuit: ſz ītegra manēt. Ipse tm̄ pp furoꝛē incidētē idispositus est ad administrandū. Jō nihil de administratiōe ꝑticipat. Si tm̄ redierit ei mens sana: ad plenū restituent ei bona sua oīa integre ⁊ illoꝝ administratio: q̄ ablata fuit indispō illa ſ. furoꝛ ꝓ quā ipediebaī administrare. Jta g̃ erit in opatōibus bonis facīs in charitate: ⁊ mortificaī p pctm̄ q̄ p gr̃am rursus supueniente viuificabunt redeūdo in ꝓzē statū. ¶ Alii qui dicūt q̄ nō viuificant ꝓ pniaz sequētē ⁊ gr̃az supueniētem nō ex defectu gr̃e vel pnie: ſz q̄ illa nō manent vt viuificari nō possint. ¶ Dōm q̄ nō stat: q̄ ℔ mō oīa ꝓfunderētur q̄ ēt si qs maneat in charitate opa q̄ iā fecit iā trāsierūt. Si g̃ p ℔ nō maneret viua. nullū meritū hoi eēt ex istis: qō ſt'm est: q̄ sic nō hr̃et hō ꝑmiū in vita eterna nisi ꝓ vltio opere bono in quo moriē. Sic ēt eēt de pctis: q̄ oīa illa trāseūt. Iō hō non puniret ꝓ illis: q̄ iā nihil sunt: ſz solū ꝓ vltio pctō in q̄ moriē. Ista aūt falsa st. ¶ Jō dōm q̄ ls ista trāseāt actu: manent tm̄ inde reputatiōe q̄tū ad rōez meriti vel demeriti sic̄ si real'r sp eēnt. Jō bona opa viuificabunt q̄ in charitate fcā fuerunt: ⁊ p pctm̄ mortale supueniēs fuerant mortificata si postea supueniat gr̃a. ¶ Ad p^m dōm q̄ hugo nō intelligit de bono fcō qō p pctm̄ mortificaī: ſz de bono omisso. Nā tpe q̄ peccat nō facit bonū: ⁊ istō tp̄s pdit. Jstō aūt nūq̄ p̄t postea recupari: q̄ ēt si hō postea mlta bona faciat: tm̄ bona q̄ facē poterat i illo tpe in q̄ peccauit iaz nūq̄ fieri pñt: q̄ si in alio tpe fiāt ea q̄ tē fieri ꝏberēt ipedit tp̄s istud: q̄ in isto possent fieri alia: etiaz si tp̄s ꝓteritū nō fuisset ociosuz. Jō nō ē pol'e recupari iactura tp̄is ꝓteriti. Jō seneca dic̄ q̄ tp̄is iactura ē grauissima. Bona aūt p pctm̄ mortificata recupanť: q̄ illa integra manebāt: ⁊ ō illis nō loq̄t hugo. ¶ Ad 2m dōz q̄ vita ꝑfectiue viuētis est ⁊ nō operū. Sz dn̄r opa viuētia p analogiā ad viuētē ꝑducentē. sic̄ arma dn̄r militaria: ⁊ equus militar'i: q̄ ad militē ista ꝓtinēt. Et iō mō q̄ dn̄r opa viuētia pp viuentē pñt dici viuificari. q̄ hō illa opans viuebat. ſ. p charitatē q̄n illa fecit. ⁊ postea p pctm̄ mortuus ē. Rursus vō p gr̃az supueniētē viuit. Jō ipsa opa ēt viuēt pp ip̄m viuētez: q̄ a viuēte ꝑducta st q̄ nūc ēt viuēs est qō dī pp opa bona fcā ab hoīe in pctō mortali: q̄ ls ipse postea p gr̃az viuificet nō viuificanť opa: eo q̄ nō fuerūt ab eo ꝑducta q̄n viuens erat. ¶ Al'r p̄t dici q̄ opans ꝑfecte viuē dr̃. Opa aūt dn̄r viuē metaphorice īquātū cōpetit eis ꝑfectus sic̄ dixim⁹ ꝑcedēti. q. Et q̄ effect⁹ ille q̄ cōpetebat opib⁹ factis i charitate. ſ. posse ꝑducē hoīez ad vitā eternā cōpetit eis nūc hoīe reducto in gr̃am. iō ēt dn̄r viuificari metha. sic̄ ꝓus viuē metha. dicebant. ¶ Ad 3m dōz q̄ q̄uis nō maneāt in actu: manēt i diuina reputatiōe. Sic̄ ēt pctā q̄ actu trāsierūt manēt i dei reputatiōe q̄ p illa reputat hoīes obligatos ad penā eternaz. ¶ Ad 4m dōz q̄ si opa in seipsis morerēt. i. efficerent q̄ nō cōpetēt eis ille gradus meriti q̄ cōpetebat q̄n fcā sunt: nūq̄ possent postea restitui in vitā: ⁊ tm̄ opa bona p pctm̄ nō moriunt nec aliqd ꝑdunt: vt oñsuz est: ſz solū ipedit opans ꝓ illo statu ꝑticipare fructū illoꝝ. iō ablato isto ipedimento dicent ista opa viuere: siue viuificari. ſ. q̄ pōt operās per illa deduci ad vitā eternaz sicut ꝓius q̄n in charitate illa opera tus est. De hȳe sanctus Tho. 4. sen. distin. 34. arti. vltimo.

Ad 1m ar^m

Rñdeo opi.

Ad p^m ar^m

Ad 2m ar^m

Ad 3m ar^m

Ad. 4. ar^m

ſ. Tho.

Sto ꝓsentiēs aduersario tuo cito duz es cum eo in via: ne forte tradat te aduersari⁹ iudici: iudex tradat te ministro ⁊ i carcerez mittaris. Amen dico tibi non exies inde donec reddas nouissimum quadrantem.

Sto ꝓsētiēs. hic ponitur scōm cōrelariū ad euasionē pene ifligēde Et ista lra multipl'r exponi potest. ¶ Uno° p̄t exponi ꝑz q̄sdā q̄ xps āmoneat hoīes ℔ nō litigare in iudicio: q̄ quāuis liceat hoi litigare: ꝓtinet tm̄ ad quādā ipfectionē: q̄m iudicia ex pctis oziunt. S. n. nemo

A Exponitur littera. p⁹ expō lr̃e.

peccaret

peccaret iudiciū nullus forale eēt. Sz q; aliqs vult tenē qō ad ipm nō ptinet. vel q; aliqs vult petere qō ad ipm nō ptinet. Judicia fiūt. Et sic ex iniqtate rei vel actoris ꝓuenit q iudicia sint necia. Sic dicit apl's p'a corin. 6. Jā qdē oino delictū est in vobis: q; iudicia hētis inter vos. i. ex pctō ꝓuenit B q iudicia hēatis. ¶ Ad pfectionē aūt nō soluz cōpetit vita re qō malū est: sz ēt illud qō ex malo oriē: vel ex q malū oriē. iō vitare iudicia cuiusdā pfectiōis est. Jstud aūt nō pōt fieri nisi per h̄ q hō cōsentiat aduersario suo: q; si nō ꝓsenserit ei C ille petet in iudicio: z sic oportebit litigari. ¶ Ad h̄ g dicebat h̄ xps. ⌊ Esto ꝓsentiens aduersario tuo ⌋. i. da ei qō petit vel qō retinē vult: z sic nūq litigabis. Sic dī. j. in lra. Qui vult tecū in iudicio ꝓtendē z tunicā tuā tollere: dimitte ei. z paliū. i. dimittas ei qō vult: z ēt plus q vult: z nūq erit lis. ¶ Sic ēt dicit apl's p'a corin. 6. Delictū est in vobis: q; iudicia hētis iter vos. Q̄r nō mag⁹ fraudē patimini. i. Poti⁹ obretis spōte pmittere ꝑuari reb⁹ vr̄is qō ē illis fraudari: q litigare. Et fz h̄ posset applicari lra. ¶ Sz ista expō non tenet D Impꝛobat p'a expō p'a rz. cōīt: q; ponit hic istō q̄si qōdā corrolariū ōductū ex illis que dicebant. s. de ira. Et tñ si ponat hic istō tāq ámonitio qdā ad pfectionē: nō est vt corrolariū ōpēdēs exira. ¶ 2'' pz q; tē poneret hic supflue istō dcm vel illō qō hr̄. j. i lra. s. z q vult 2a rō. tecū ꝓtendē in iudicio tē. Nā exponēdo istud mō dco nihil aliud ꝑportat p h̄ q p illō. Jō opz al'r istō itelligi. ¶ 3'' pz q; 3a rō si xps ámoneret hic; iudicia vitare ꝓpter perfectionē esset h̄ quātum ad illos qui haberēt iusta cām litigādi. Nā q scit se iniquā fouere litē: peccat litigādo xps tñ loquit hic de illo q hz iniquā cāz: cū dicat. ⌊ Ne tradat te aduersarius tuus iudici: z iudex ministro z in carcerē mittaris ⌋. z tñ nō mittit in carcerē nisi q iniquus est vel cōputat. ¶ Maxīe q; xps dixit. ⌊ nō exies inde donec reddas nouissimū q̄drātē ⌋. Et sic ipse asserit q iste erat debitor quē ipe ámonet. Uitare aūt iudiciū in eo q se cogscit debitorē nō est pfectiōis sz necitatis: q; al's mortal'r peccat litigādo vt nō soluat illō qō scit se debere. g xps nō logt hic de pfectiōe que est in vitādo iudicia. ¶ 4'' pz q; dī hic nō exies inde donec reddas nouissimum q̄drantē. Et sic xps asserit tāq certum q iste quē admonet E 4a rō mittet in carcerē: z nō exibit ide donec soluat. Ex q apparet q nō logt de iudicio pñtis sec'li: q; i isto nō sp iniuste litigātes mittunt i carcerē z soluūt: sz sepissime p iniqtatē iudicū z aliox ministrox iudicū ꝓdēnant. Innoxū z absoluunt q rei sunt. g nō pōt itelligi de vitādo iudicio in pñti pp pfectionē vite. ¶ 2a expō est fz q̄si qōdā ꝓsiliū p litiga F 2a expō lre toribus. Jta q xps ámoneat eos q putāt se nō hre iustā litē añ q̄ litigent ꝓcordari cū aduersarijs. Uñ dī. ⌊ Esto ꝓsentiēs aduersario tuo ⌋. s. dādo ei qō petit'cū scias ipm iuste petere ⌊ cito dū es in via ⌋. i. añq incipiat lis. Et est p̄suppositio q deberent ire actor z reus de vno loco ad alterū ad iudiciuz z q anteq pueniant ad illū locuz dū sunt in via debeat ille qui re⁹ est cōsentire aduersario. Nā si puenerit ad locuz iudicū incidet in mlta alia inconuenientia: q; nō solū soluet qō G dz: sz ēt puniet z soluet expēsas iniusti z temerarij litigatoris. ⌊ Ne forte tradat te aduersarius iudici ⌋. s. accusando te vel petendo: q; p h̄ si reus fueris iudici tradit⁹ es. ⌊ z iudex tradat te ministro ⌋. s. cogscens te eē reū obiecti criminis vel rei petite: tradat te mīstro. i. executori. ⌊ z i carcerē mittat ⌋. s. p executorē. z h̄ forte: q; timebaz de fuga isti⁹. Jō vt manēt debitū securū mittit in carcerē. ⌊ nō exies ide donec reddas nouissimū quadrātē ⌋. i. iuxta rigorē exiget a te debitū: ita vt non remittat tibi nec minima pars signata p q̄drātē q erat moneta minuta. Et nō solū h̄: sz ēt expēsas z multa alia solues. Jō melius est cito ꝓsentire aduersario z ꝓcordari cū eo. ¶ Jsta expō vī ꝓuenire lre aliqual'r magis q̄ pcedens. Q; sic exponēdo differt ista lra ab illa q hr̄. j. s. Et qui vult tecū in iudicio ꝓtendē: q; illa intelliget de vitatiōe litigij pp perfectionē: z ista ō vitatiōe litigij pp incōmoda q̄ seq pnt ex iniq H lite. ¶ Sed dōm q illa expō ēt nō ꝓuenit total'r. q; nō pōt intelligi de iudicijs q̄ fiunt in pñti sec'lo: cū hic iterdū p iniqtatē liberent iniusti z ꝓdēnent insontes. Uñ lz aliqs sit reus criminis: nō est hic certū q ꝓdēnabit in iudicio. Xps tñ asserit tāq certū q iste mittet in carcerē si nō ꝓsentiat aduersario suo. g intelligit de iudicijs futuri seculi in qbus est certitudo oīmoda z q reus ē sp ꝓdēnat. ¶ Ob h̄ g oēs sacri expositores exponunt de futuro iudicio z carcere futuro. z tñ est dīa in expōne pp aduersarium. s. qs sit iste aduersarius.

¶ Dicit. n. Augu. lib. de ſmo. dñi in monte. Sz videam⁹ qs est aduersarius cui iubemur esse beniuoli. Aut. n. diabol. est aut hō: aut caro: aut deus: aut ꝑceptū. Et iō de istis qnq; vl de aliquo istox nece est intelligi. ¶ 3a g expō est q aduersarius sit diabolus cui iubemur ꝓsentire dū sum⁹ i via. ¶ Sz huic expositiōi repugnat Aug. 4. lib. dicēs. Sed diabo. nō video qūo iubeamur esse beniuoli: aut ꝓcordes: aut ꝓsentiētes. Ubi enī cōcordia z beniuolētia: ibi amicitia. Nec q̄q dixerit amicitiā cū diabolo esse faciēdaz: nec cōcordare cum illo expedit: cui semel renūciando bellū indixim⁹. Nec consentire illi opz: cui si nunq ꝓsensissemus nūq in istas incidissemus miserias. ¶ Hieroy. tñ sup matthēū. vult q possit exponi hoc de diabolo. z ponit quoꝛūdaz intētionem dicēs. Quidā dicunt a saluatore pcipi vt simus beniuoli erga diabolum ne faciamus penā sustinere ꝓ nobis quē dicūt ꝓ nobis eē torquēdum si vitia ei suggerēti ꝓsenserim⁹. ¶ Sz ista expō nō ꝓuenit: q; tūc videret xps ꝓncipal'r intēdē hic bonū diaboli z nō nr̄m. s. vt ille nō puniat pp pctā nr̄a. z tñ falsuz est: q; pp nos xps ista dicit vt euitem⁹ tradi iudici: z mitti in carcerē. ¶ Itē nō est hō ꝓsentiēs diabo. sed potius dissentiens: si suggestiōes eius nō recipiat. Itē hieron. positionē istā ipꝛobat. ¶ Quarta g expō est q intelligatur de demone cui hō dī cōsentire p hoc q obtuat pctū factuz in bap⁰ de abrenūciando demōi. Sic dīc hiero. ibidē. Quidaz cautius disputāt in baptismate. Singl'os pctū inire cū dia. ei abrenūciādo. Si g fuauerimus pactū beniuoli z ꝓsentiētes sum⁹ aduersario: z nequaq in carcere recludēdi. ¶ Sz dōz q ista expō nō tz: q; hō nō inuit pactuz cū demone. sed potius pactū cum deo ꝓtra demonē de abrenūciando fathane z pōpis eius: iō non ꝓsentimus ei seruādo pactū. ¶ Itē diabolus nollet q istud pactuz seruaremus sed ideo nos tē ptat vt nō seruemus: si ergo cōsentientes ei essemus nō seruaremus illud. ¶ Jtez non conuenit: q; diabolus est hic ministeꝛ iudicis: cui peccatores ad puniēdū a deo tradēdi sunt. Non est ergo ipe aduersarius q tradit nos iudici. ¶ Quinta expositio est q intelligat de carne que recte est aduersarius noster. Nā ad gala. 5. dicit q spūs ꝓcupiscit aduersus carnē: z caro aduersus spūm. Hec enī inuicez sibi aduersantur. ¶ Sed qūo ꝓsentiendū est ei: q; poti⁹ p h̄ q hō ꝓsentit ei peccat. sicut dī Jaco. p. Unusqsq tēptat a ꝓcupiscētia sua abstractus z illectus. i. a cōcupiscētia carnis. Jdeo dicit apostolus q q ambulant fm carnē moꝛtui sunt. s. q nō ꝓsequātur regnū dei. ad gala. 5. Posset autē intelligi q cōsentiret aliquis aduersario suo. i. carni nō quātū ad id qō illa appetit: sed quātum ad id qō ipsi bonū est. Est aūt bonū carni nō peccare. q; sic hēbit vitā eternā sil'cuz aīa. ¶ Sz ista expositio multū est extorta. ideo Augu. nō ꝓsentit illi lib. de ſmōe dñi dicens. Carni vo multo minus video qūo consentiētes esse iubeamur. Magis enīz pctōres ei ꝓsentiunt. q vo eam seruituti subijciūt non ei cōsentiunt: sed eaz sibi cōsentire cogunt. ¶ Jtez non tenet istā expositionē hieron. sup mat. dicēs qūo ēt caro mittēda erit in carcerez si aīe nō ꝓsenserit. ¶ Lz hoc posset ptinere ad aliam expositionē sextā. s. q aīa dicatur aduersarius: q; aduersat carni. ad gal. 5. c. z accipiatur hō ꝓ carne z desiderijs ei⁹ sicut apl's sepe accipit. Et tunc bonū est ꝓsentire aduersario nr̄o. s. anime. Et quantuz ad hoc mag⁹ cōuenit ista expositio q̄ quinta ꝓcedēs: tamen obstat: q; tūc aduersari⁹ dz tradere nos iudici. aīa tñ nō tradet carnē: sz ipsa cū carne tradet. ¶ Itē hō mittitur in carcerem: z nō aduersarius eius qui ipsuz iudici tradit: z tamen tam aīa q̄ caro pctōrs simul mittētur in carcerē: ideo nō vocatur aia aduersarius. ¶ Item non pōt oīno vocari aīa aduersarius carnis: q; aduersari⁹ agit aliqd pp qō ali⁹ suus aduersarius offensus tradit illū iudici. Caro tñ non pōt aliqd facē sine aia: iō non pōt aīa tāq aduersari⁹ eius tradē ipam corā iudice. ¶ Jsta oīa tāgit hie. sup mat. dicēs qūo ēt caro mittēda erit in carcerē si aie nō ꝓsenserit: cū aīa z caro piter recludēde sint. Nec quicq possit caro facere nisi qō aīa ipa uerit: aut spūs sanct⁹ hitans in nobis carnē vel animam repugnantes iudici tradere cuz ipse sit iudex. ¶ Et etiā istud vltimum pertinet ad septimaz expositionez: q; dicunt aliqui spiritū sanctū esse aduersariuz nostrum. ¶ Et ista expositio etiā ꝓuenit plus q̄ ꝓcedētes. Nā aduersat nobis spūs scūs inquātū nos ꝓria ei volumus: q; caro z aīa vt est ifixa carni inclinant cōtra deum vt non sequamur ea que deus iubet.

Et si in

Et si in via.i.quādiu viuimus ꝓcordamur deo: nō mittemur in carcerē post mortē: alioqn erit pena eterna. ¶ Istā expōnem aliq̄l'r sequit Aug.li.de sermo.do.in mō. dicens. Fortas sis.n.iubemur deo ꝓsentire a quo peccādo recessimus: vt ad uersarius nr̄ dici possit dū nobis resistit. Deus.n.supbis resistit. Et hoc mō deus aduersarius nr̄ est: z iudex est xp̄s hō. Nā ei traditū est omne iudiciū Joā.v. Pr̄ nō iudicat quēq̄: sed oē iudiciū dedit filio, vt oēs honorificent filiū. Et sic quasi deitas accusat nos cora homine xp̄o de trāsgressione suorum p̄ceptor̄ z a xp̄o tradimur ministro: q2 ab ipso ꝓdēnabuntur mali. vt eant in ignē cū diabolo z angelis ei⁹. j. xxv. Et hoc dicit Aug. eo. li. s. Quisqs ergo in hac vita nō fuerit reconciliatus deo per mortē: filio eius tradet iudici cui pr̄ dedit iudicium facere. ¶ Jsta expō aliq̄l'r pōt stare: sed nō oio cōuenit. Unde hiero. nō suscipit eā dicens. Aut quō spirit⁹ sanctus habitans in nobis carnē z aīam repugnantes dicetur iudici tradere cū ipse sit iudex. ¶ Dato tn̄ q dicamus iudicium esse datū xp̄o hoi: deus tn̄ nō vocabit accusator nec aduersarius: q2 ipse neminē accusat: lz sit ipse iudex z testis Jere. xxxix. Ego sum iudex z testis dicit dn̄s. Accusatorē autem esse deo nō cōpetit: q2 dicit quēdā statū imperfectū z desideriū ad penā alterius quā per seipsum inferre non pōt: ꝛ per alt̄z inferri petit. qđ deo nō cōpetit. Si g̃ xp̄o fm q hō non cōpetit accusare hoies sic ipse dixit Joā. v. Nolite putare q ego accusaturus sim vos apud patrem: est qui accusat vos Moyses in quo vos spatis: a fortiori nō ꝓueniet deo ꝛ nām diuinā accusare hoies. Et sic non intelliget de hoc. Unde nec Aug. manet totaliter in hac expōne. ¶ Octaua expositio est q itelligat de p̄cepto diuino qō vocat aduersari⁹ noster qui aduersat iniquitatib⁹ nr̄is z cōpescit illas. z praua desideria nr̄a que aduersant legi. ad ro. vij. Hinc aduersario dz hō in via ꝓsentire. i. opari iuxta oīa que disponunt in diuinis preceptis. z sic ꝓsentiemus ei in via. i. dum viuim⁹. Si aūt viuentes ei non ꝓsentimus qō est cito consentire: p⁹ mortem non poterimus ei ꝓsentire: q2 iā non erit tps operādi ꝛ legem: sed iudicādi hoies ex lege. Jō dī: ne forte tradat te iudici aduersarius. i. p̄ceptuz ipsum quod transgressi sumus h accusabit nos apud deū: q2 nihil est vnde teneamur rei nisi ex lege nobis imposita quā non seruauimus. Et hoc ꝓsonat vbis xp̄i Joā. v. Nolite putare q ego accusaturus sum vos apud patrē: est qui accuset vos Moyses. Uidet autē Moyses accusaturus Judeos: q2 de transgressione legis accusabūtur: que lex per Moysen data est. z tūc iudex tradet vos ministro: q2 qui fuerit post mortē inuentus reus de trāsgressione legis tradetur diabolis a deo vt puniatur eternaliter. ¶ Istā expositionē post oēs tenet Aug. li. de sermo. do. z in hac manet dicens. Quō aūt potest recte dici eē homo in via cū deo: nisi q2 deus vbiq̄ est. Aut si nō placet dici impios eē cū deo qui vbiq̄ presto est: sicut non dicimus cecos esse cuz luce que eos circūfundit. Unū reliquū est: vt hic aduersariū p̄ceptum dei intelligamus: qō aduersatur peccare volētibus z datum est nobis ad hanc vitā vt sit nobiscū in via: cui opz nos cito ꝓsentire legendo p̄audiēdo: deferēdo ei culmē autoritatis: vt qō aliquis intelligit non oderit pp h q aduersatur peccatis suis: sed magis diligat pp correctionē. Quod ño obscurū est oret vt intelligat. ¶ Nona expō est: que ē cōmunio: z ꝓcordat magis lr̄e. qō intelligat de aduersario. i. ō illo quē offendimus z a quo debemus reconciliationē peter. Huic. n. magis applicant oēs partes lr̄e z etiā cōuenit p̄cedentibus. Q2. ꝯ. dicebat de ira: deinde dicebatur de reconciliatione quā hō facere debet cum ꝓximo quē offendit per irā vel alias. z q2 si aliqs vellet reconciliari ꝓximo z nollet satisfacere ei non fieret reconciliatio: opz q satisfaciat. z ista satisfactio esse debet fm voluntatē aduersarij. i. fm q pōt velle iuste. z quātū ad hoc debemus ei cōsentire. Si āt non cōsenserimus dum viuimus dānabimur: q2 post mortē non est locus reconciliationis. ¶ Jstū sensum post omnes tz Hiero ny. super Mat. dicēs. Ex p̄cedentibus manifestus est sensus q dn̄s nos ad ꝓcordiā ꝓximi hortat. Nam supradictū ē vade recōciliare fri tuo. Et hic modo applicat lr̄a. s. |Esto consentiens aduersario tuo J. i. illi quē offendisti. z pōt intelligi vno modo q loquat illis qui nollunt reconciliari eis quos offenderunt. Supra. n. iusserat q reconciliaremur fratrib⁹. z q2 aliqs forte hoc contēneret: ponitur quedam iductio ad istud. s. q2 si homo nolluerit hic reconciliari: in futuro seculo dānabitur. Et iste est ꝓueniens sensus. z est istud dictū quasi quedā pticula p̄cedētis: q2 ibi ponebat mandatū z h ponitur pena nō facientis. ¶ Al'r pōt intelligi q loquat de satisfactione. s. Aliqs iuit ad petēdū recōciliationē z Iesus petit satisfactionē offense. Forte iste non vult p̄stare: sed credit satis esse q reconciliationē petat. Xp̄s autē dicit q petēs rē conciliationē debet consentire aduersario satisfactionē petēti: q2 al's in futuro cōdēnabitur. ¶ Aliter pōt intelligi. s. qō xp̄s loquatur de offenso. s. q pp legē p̄cedentē offendens petiuit recōciliationē ab eo quē leserat. ille aūt forte nō vult veniā dare. Tunc offendēs non tenet amplius: sed offensus peccat q2 noluit ei recōciliari. Et cōtra istū loquit xp̄s dicēs, |Esto cōsentiens aduersario tuo J. i. aduersarius tuus qui te lesit, petit a te veniā esto ꝓsentiens illi. i. da veniā sicut ille petit: q2 al's cōdēnaberis. Sic dicit Chrisō. super Mat. Tradet te xp̄s conuincens te reū si p̄ius rogauerit: qui enim p̄ius rogat inimicū reū facit eum ante dn̄m. s. si noluerit ei recōciliari. |Cito dum es in via. JIsti tres sensus p̄cedētes sūt cōuenientes z per eundē modū applicat lr̄a omnib⁹. Jō postea nisi replicantur: z dr̄ |dum es in via J. i. dū viuis: q2 dū manemus in corpe nunq̄ peruenimus ad terminū siue statum beatitudis aut miserie: sed quottidie variare possumus in bonū z in malū. Jō hic est locus lugendi pctā: qm̄ in futuro nō erit locus ꝓuersionis: sed punitionis z iudicij. Jō duz hō est in via non traditur iudici: sed recōciliari pōt: post viaz autez non est locus reconciliationis: sed tradet reus iudici. ¶ Et dī cito: q2 rei post mortē conuerti vellent si locus eēt: z tamē iā locus non erit: sed pnia eor̄ infructuosa erit. Sapiētie. v. Uidentes impij turbabunt z dicent intra se pniam agentes. Hij sunt q̄s aliqn̄ habuimus in derisum. Cū autem hō viuit z in quacunq̄ pte vite vsq̄ ad vltimū vite momentum: sp cito est: q2 ꝓuersionis locus sp ē. ¶ Qō significauit paterfami. ꝓducens operarios in vineā suā. j. xx. Nā oi hora diei operarios cōduxit vsq̄ in finē diei. s. horā vndecimam: z iam non restabat de die nisi hora vna. z forte ista vndecima erat vltima hora fm modū cōputandi q̄rūdā qui computant horā vndecimā postq̄ pulsata est vndecima. Et satis appareret: q2 eodē. c. dī q istri nouissimi hora vna fecer̄t. s. hora duodecima. ¶ Jta g̃ in vita est vsq̄ ad finē vite sp est cito. Unde absolute noīauit hic viā: nō excludens aliquā ptez vie. Jn q̄ inuit q oi tpe est locus cōuersiōis nisi postq̄ qs est cora iudice: q2 tunc aduersarius tradit reū iudici. Sic expōit Chrisup Mat. dicens: festinat dn̄s vt ad amicitiā festinemus inimicor̄ nr̄or̄ quādiu viuimus in hac vita: sciens q̄ periculosum est si vnus de inimicis pace non facta mortuus fuerit. ¶ Al'r potest intelligi q via z cito sint due ꝓditiones recōciliationis. s. q in via facienda est: q2 post vitam fieri nō pōt. Etiā cito facienda: q2 non est diu expectandū: sed mox vt homo potuerit reconcilier̄ fri suo. z hoc satis inuit xp̄s. ꝯ. i lr̄a dicens min⁹ relinquēdū esse apud altare z eūdū ad reconciliationē petendā. ¶ Hoc mō expōit Hylarius dicens q nullum tps vacuū affectu placibilitatis dn̄s esse pmittit: cito in vite nr̄e via nos aduersario nr̄o reconciliari p̄cipit. Rō hui⁹ est: q2 quādiu qs nō hz affectū recōciliatiōis manet in odio fr̄no z totū istud tps perit: q2 hō est in pctō mortali. Jō cito recōciliatio petēda est vel desiderāda: ne ifructuose nob tempora effluāt. |Cū eo J. i. dū ambo aduersarij viuitis reconciliatio faciēda est: q2 post mōtē alterius recōciliatio ab illo peti non pōt. Nō tn̄ est putandū q mortuo illo a quo petenda est venia nō possit qs recōciliationē hr̄e: q2 lz non possit eaz hēre a ꝓximo: hēbit eā a deo. Magis tn̄ punier̄ si ex negligētia vel iniqtate omisit veniā petere ab aduersario viuente. ſz q2 nullū peccatū est qō remitti nō possit: ēt ista negligētia vl iniqtas per pniam purgat. ¶ Augu. aūt nollebat istā expōnez tenere pp istā particulā. Uñ dicit in li. de sermo. do. i mō. Non video quō accipiā ab hoīe nos iudici tradi vbi xp̄s iudicē intelligo. Et ēt si occidēdo qs nocuerit hoi nō erit iam tps quo ꝓcordet cū eo in via. i. in hac vita: nec tn̄ iō nō sanabit penitēdo: ḡsi dicat imo sanabit. ¶ Dom q ista expō ē cōueniens pp cās. ꝯ. dcās: z a Hiero. ista sola tenet. Nicolaus ēt istā sola ponit: z cōiter oēs sequunt eam. Qō aūt dicit Augu. posse saluari eū q nō recōciliat fri hic: vez est: z tn̄ tenet recōciliari ei viuēti si pt: z si nō pt: sufficit deo recōciliari. Sic in eo qui alt̄z occidit sic ipse dicit. Nā non pt recōciliari ei: ſz ēt qū potuit z noluit ei recōciliari pt postea p̄pniaz sanari

AA ¶ vt dictū est. ⌊ Ne forte tradat te aduersarius iudici. ⌋ Iudex erit xp̄s cui p̄ dedit oē iudiciū facē. Joā. v. Sic dic̄ Aug. vbi s. iudicē itelligo xp̄m. P̄r. n. oē iudiciū dedit filio. Aduersarius est ille quē lesim⁹. Qui dī tradere nos iudici: q̄ pp pec catū q̄ in eū cōmisimus de quo noluim⁹ recōciliari sibi: tra demur iudici. S3 pp ß ēt Aug. nō recipiebat ista expōnē dicens. Nō āt video quō accipiā ab hoīe nos iudici tradi vbi xp̄m iudicē itelligo: añ cui⁹ tribunal oēs exhiberi oz. Quō ḡ

BB iudici traditus est q añ iudicē exhibeā piter? ¶ Dōm aūt q nō exhibebit vn⁹ hō aliū: tāq̄ ipse accuset eū: sed dicet exhi bere vel accusare: q̄ pctā cuiuscūq̄ que cōmisit in aduersa riū suū eū accusabūt. Sic accipit Jo. v. Nolite putare q ego accusaturus sum vos apud p̄em. Est q accuset vos Moyses. Nō est sensus q moyses potiusq̄ ali⁹ debēt accusare iudeos sed pctā que ipsi cōmiserūt ꝯ legem moysi accusabunt eos. ¶ Sic expōit Hyla. sup Mat. dicēs. Aduersari⁹ tradit nos iudici: q̄ manēs in eū simultatis nr̄e ira nos arguit. i. Jra q̄s hūimus ꝯ eū que adhuc manet accusabit nos. Et est sensus. Aduersari⁹ tradat te iudici. i. accuset te apud iudicē mō p̄dicto. Uel tradat te. i. pp eū tradaris. s. pp pctā in eum cōmissa. ¶ Al'r. n. vnus hō nō pōt tradē aliū deo: q̄ nō h3 vn⁹ ptātē sup aliū post hāc vitā: s3 oēs sunt imediate subiecti deo: ⁊ ita vez est vbū Aug. s. quō iudici traditur⁹ est q añ iudicē piter exhibeā. Quasi. d. Nō poterit vnus hō exhibē altez deo: s3 oēs ibi exhibebunt. s. per angelos qui ꝯgregabūt oēs hoīes j. xij. vbi dī q̄ messis est ꝯsumatio secli ⁊ messores sūt angeli qui colligēt triticū in horreū. i. ponēt bonos corā deo i regno celoz p̄tātes eos iudici: vt ab eo laudē accipiāt ⁊ nō sīaz. Et dī forte: ⁊ nō ponit per modū dubitādi: sic aliq̄n in sacra scriptura forte ponit: ⁊ nullā dubitationē iducit. sic geñ. ij. ne forte moriamur. Et tñ nl'li dubiū erat: q̄ certissime moz retur hō si comederet de ligno vetito: ⁊ ita hic nō ꝯportat du bitationē: ⁊ meli⁹. j. vij. nec mittatis margaritas vīas añ poz cos ne forte ꝯculcent eas pedib⁹ suis. Et tñ nulli dubiū erat q̄n ꝯculcaturi eēnt illas pedibus. ⁊ ita forte nō dicit hic du

CC ¶ bitationē aliquā: q̄ certissime tradet iudici qui nō fuerit ad uersario recōciliatus. ⌊ Et iudex tradat te ministro. ⌋ S'nia lata ꝯ reū tradet execution̄i: ⁊ ad ß tradet re⁹ ministro. i. executo ri: vt puniat eū. Aug. dicit q̄ iste minister est angelus: q̄ ange li mīstrabāt xp̄o p̄ce. c. Accesserunt angeli ⁊ mīstrabāt ei. Et dicit hoc ēē: q̄ credim⁹ xp̄m vēturū cū angelis suis ad iudicā dum. ⁊ ß vez est: q̄. j. xvi. dī filius hois vētur⁹ est in gl'ia p̄ris sui cū angelis suis: ⁊ tūc reddet vnicuiq̄ ꝑ opa ei⁹. Tps tñ iudicij erit ſm q̄ vnicuiq̄ reddet p opib⁹ suis. Meli⁹ tñ itelligi p̄t q̄ minister sit diabolus: q̄ mali tradunt puniēdi. Et tñ

DD nō puniunt per angelos bonos: sed p malos: ⁊ cū eis mittū tur. j. xxv. Ite maledicti ⁊c. cū diabolo ⁊ angelis ei⁹. ¶ Jsti sūt mīstri dei ad iferēdū malū: siue mīstri ad ira: sic dī ad rom. xij. de iudice. Dei. n. minister ē vindex in irā ei qui malū agit. Jta ⁊ diaboli sūt mīstri dei in irā: q̄ p illos mittit de⁹ irā suā su p pctōres. psal. lxxvij. Misit in eos irā idignatōis sue imissio nes p angelos malos. ¶ Et sic expōit Chr̄i. sup Mat. dicēs Mīstro. i. angelo penaz crudeli: ⁊ iste est diabolus. Bōi eni angeli nulli penā iferunt: maxie in inferno: q̄ ibi pena nō ē

EE ¶ ad emēdationē: s3 ad seueritatē. ⌊ Et in carcerē mittaris ⌋. s. diabolus mittit ꝺēnatos in carcerē. i. ī gehennā: q̄ ibunt in ignē eternū cū diabolo ⁊ angelis ei⁹. j. xxv. ¶ P̄ōt ēt vt dic̄ Chr̄i. accipi carcer p tribulatōib⁹ hui⁹ seculi ī q̄s plerūq̄ pec cantes mittunt a deo. Hoc vez est: q̄ ēt sepe hic p pctis pu nimur. ⁊ tñ nō accipit ꝓueniēter p pena tpali: q̄ hic sp est lo cus recōciliatōis: ⁊ tñ q̄n q̄s tradet iudici: nō erit loc⁹ recon ciliationis. Unde nec ipse manet in hac sn̄ia: s3 itelligi oz vt

FF ¶ s. ⌊ Amē dico tibi nō exies inde donec reddas nouissimum quadrātē. ⌋ Dixerat pctōrē mittēdū in carcerē. ⁊ q̄ forte ali quis istū carcerē ꝓtēneret putās aliq̄d leue ēē: posuit grauī tatē ei⁹ dicēs q̄ hō nō exiret inde. s. nūq̄ exiet: q̄ ī iferno re dēptio nulla est. Dī āt: donec reddas q̄drātē nouissimū. i. do nec soluas vltimū denariū quē debes. Est. n. q̄drās monete gen⁹ valde minute. Sic dicit Hiero. sup Mat. Quadrās ge nus nūmi ē q̄ h3 duo minuta. Hoc est ḡ: q̄ dic̄ nō egredie ris de carcere donec ēt pctā minuta persoluas.

¶ Quō intelligā nō exies inde donec reddas nouissimuz quadrātē: cū de inferno nullus exeat. Q̄. CLXXV.

Opi. q̄rūdā **Queritur** quō dī hic: nō exies inde donec ⁊c. cū de inferno nullus vnq̄ exeat. ¶ Qui dā dicūt q̄ nō itelligit de pena ifernali: s3 de pena p̄ñ tpis. Nā Chr̄i. sup Mat. dic̄ vl' angustie h⁹ mūdi appellāt carcer: in q̄s plerūq̄ peccātes mittimur a deo. Et ēt ß mō dici p̄t q̄ iudiciū q̄ ß agit est iudiciū p̄ñtis tpis. s. q̄ñ hoies cora iudi ce litigāt. Sic dic̄ Chr̄is. sup Mat. s. Uel logt ß de iudicib⁹ q̄ sē in mūdo isto: vt nō solū a futuris: s3 a p̄ñtib⁹ audito: ē indu cat q̄ sē añ oculos ⁊ magis ꝓsueuerūt mouē: sic ⁊ Paul⁹ di cit. Si male feceris time ptātē. Nō. n. sine cā gladiuz portat. ¶ Dōm tñ q̄ nō ꝓuenit ista expō huic lr̄e: q̄ tā iudiciū quā pena neēe ē q̄ itelligant ad futuz p̄tinē. Ad Chr̄is. āt dōm q̄ ipe nō manet in hac positiōe: s3 expōit q̄ añ mozte dz fieri recōciliatio: ⁊ q̄ mīster cui tradit re⁹ est angelus crudel' pe naz: vt p3. s. Jsta āt posuit sub dubio recitādo itētionē alio rū. Jō in vtroq̄ posuit vl': q̄ significat eū nō manere in hoc. ¶ Alī dicūt q̄ itelligit de futuro iudicio ⁊ de pena inferni. ⁊ tñ ponūt q̄ in illa erit aliq̄n remissio expletis penis ꝑ oi bus pctis. s. post̄q̄ soluerint vsq̄ ad nouissimū q̄drātē vt hic dī. Jsta fuit positio origenis. ¶ Dōz q̄ istō hītic ē: q̄ pena dānatoz eterna est. j. xxv. Ite maledicti i ignē eternū. De cā h⁹ eternitatis pene: magis ibi dicet. ¶ Al'r ḡ dōz q̄ istō non p̄ōit hic ad significādū aliquē terminū q̄ trāsacto dānati exi turi sint de iferno: s3 ē modus loq̄ndi ad significādū q̄ nūq̄ ide exibūt. Ut si dicat: iste bibit vsq̄ ad feces vel donec veni ret ad feces: nō ē sensus q̄ post feces aliq̄d bibēdū maneat: sed est ac si diceret: iste bibit totū. Sic dic̄ Aug. li. ō ꝓmo. do. in mō. Usq̄ ad nouissimū q̄drātē ꝑ eo p̄ōit q̄ nihil reliq̄t im punitū. Sic cū vellim⁹ expīmē aliq̄d ita exactū ab eo vt nihil relinq̄ret: dicim⁹ vsq̄ ad feces. i. fcm̄ ē vsq̄ ad feces vel totuz fcm̄ ē. Et sic ꝑ ß p̄ncipal'r significat q̄ nihil manebit ipunitū: ⁊ significat scōario q̄ ista pēa nūq̄ finiet. Alio mō expo nit Aug. mistice q̄ dcm̄ ē de q̄drāte: dicēs q̄ significant ꝑ ß pctā terrena: q̄ terra q̄rta ē pars elemēto⁹ ⁊ est nouissimū elemētū: ⁊ sic significant vltia pctā. Quasi. d. q̄ vsq̄ ad vlti ma pctā puniet hō ꝑ singul'. ¶ Al'r posset dici q̄ ista dictio dōec: nō sp signat aliquē terminū act⁹: s3 aliq̄n p̄ōit cū eo q̄ nūq̄ h3 finez: ⁊ null⁹ actus postea succedit. Sic dī psal. Cix. Sede a dextris meis: donec ponā inimicos tuos scabellū pe dū tuoz. Et tñ nō ē sensus q̄ xp̄s cessaret sedē a dextris dei post̄q̄ ponerent inimici sui sub pedib⁹ ei⁹: imo tūc meli⁹ sede ret q̄si peccatis oib⁹ ⁊ nullo exīte q̄ turbet. Sic dic̄ Augu. vbi. s. Jn ß q̄ dī dōec soluas: signat pena eterna: siē posituz ē: sede a dextris meis ⁊c. Nō. n. cū fuerit inimici sub pedib⁹ ei⁹ positi regnare desinit. Jta ⁊ ß accipi p̄t: nō exies ide dōec soluas. i. nūq̄ exies. Eodē mō in alīs locis scripture: vt. s. p̄ s. Joseph ñ cogn̄it Mariā dōec peperit ei filiū suū ꝑgenitū. Et tñ nō ē sensus q̄ post̄q̄ peperit ꝑgenitū cognita fuerit a Joseph. Nā nūq̄ fuit cognita. ¶ Al'r p̄t dici q̄ accipiat ꝑ p̄ie dōec. s. ñ exies ide dōec soluas nouissimū q̄drātē. i. post̄q̄ solueris exibis inde si solueris. Et tñ nunq̄ solues nouis simū q̄drātē: q̄ in eo q̄ ē infinitū nūq̄ ꝓuenit ad finē. Pena āt iferni infinita ē in duratōe. Jō nūq̄ venit ad finē ei⁹. Jō li cet aliqs sp soluat: nūq̄ ꝓuenit ad vltimū q̄drātē: s3 sp solue do. ē ⁊ nūq̄ ꝓuenit ad finē solutionis. Sic accipit. psal. lxxi. Oriet in dieb⁹ ei⁹ iustitia ⁊ habūdātia pacis dōec auferat luna. i. Durabit pax ista q̄ iducet ꝑ messiā dōec auferat luna. i. ōsinat ēē in celo. ⁊ tñ nūq̄ ōsinet ēē ibi: iō pax illa nūq̄ defi ciet. Quocūq̄ āt mō itelligat: sp ista pena ꝺurat in infinituz. ¶ Al'r p̄t dici q̄ p̄ōit iste modus loq̄ndi ad significādā gra uitatē ꝺditiōis q̄s icurrim⁹ ꝑ ß q̄ noluim⁹ hic aduersarijs re cōciliari. Q̄ qui vellet hic recōciliari possz leuiter hāc remis sionē pctōz: qui vō distulerit ad futuz seculū hēbit grauez ꝺditionē sol'onis: q̄ nulla remissio ei fiet: s3 cogēt solue, vsq̄ ad vltimū q̄drātē. ¶ Sic expōit Chr̄is. sup Mat. dicēs. Uel si q̄dē in ß sec'o pacē fecisses ēt grauissimi opis poteras hāc idulgētiā. Si āt semel ꝺdēnat⁹ fueris ⁊ missus in carcerē nō solū de grauib⁹ pctis: s3 ēt de vo occiso: q̄ p̄t signari ꝑ q̄drā tē exigent a te supplicia. Et sic pena ista eterna erit. P̄ōit tñ ß ad signādos diuersos modos: vt dcm̄ est. ¶ Sz nō obstā tib⁹ p̄cedētib⁹ dici posset q̄ accipiat hic ꝑ iuditio q̄ agit co raz iudice in vita hac. Et tūc ista lr̄a hēbit sil' duos sensus lit terales. Un⁹ erit de p̄ñti iudicio ⁊ ali⁹ de futuro. ⁊ nō est hoc icōueniēs. q̄ sic multe ptes sē in sacra scriptura q̄ hñt duos sensus lr̄ales sil': ⁊ vn⁹ est p̄ncipalior: ali⁹ min⁹ p̄ncipalis: vt latissime ꝑbatū fuit Josue. xi. c. ¶ Et ita hic erit sensus p̄in cipalis ille quē lr̄a nō tā expīsse fac̄. s. de recōciliatōe cū ꝓxio:

⁊ q̄

ꝙ al's trademur pene infernali. Et iste est quē.s.tenuim⁹: ꝙ quē cōiter oēs exponentes tenēt. Et ob hoc dicunt ꝙ non pōt accipi de iudicio cōmuni iudice in hac vita.s.qz nō ē iste sensus p̄ncipalis quē xp̄s intendit: sed ille quē posuim⁹. Qz magis ille curat de futuris q̄z de p̄sentib⁹. Nā ꝙ qs mittat hic in carcerē: nō est apō xp̄m incōueniēs: qz per hoc nō pdit charitas. Etiā nō est incōueniens ꝙ qs soluat aduersario vl' creditori vsq; ad nouissimū quadrātē. Immo ℔ ē qō deo plz qō reddamus singulis ōbita sua siue deo: siue cesari. ī. xxij. c. Et ad hoc apl's hortat ad Ro. xiij. c. Nihil cuiq; ōbeatis: nisi vt inuicē diligatis. ꝛ tm̄ posuit hic xp̄s p̄ro incōueniēti vl' dāno s. Non exies inde donec reddas nouissimū q̄drātē. ¶ Jō dicendū ꝙ sensus p̄ncipalis est ille quē possumus de reconciliatione. ꝛ tm̄ est alius sensus lr̄alis min⁹ p̄ncipalis: ꝛ iste est de iudicio tpali. ꝛ vtrūq; xp̄s voluit signari p lr̄as: lz nō eq̄liter. Et tunc applicabit lr̄a plane. s. Esto p̄sentiēs aduersario tuo. i. creditori: qz aduersari⁹ dici p̄t inquātū aduersat nobis petendo a nobis qō nos dare nollemus: vel aduersabit magis qñ nos iudici' tradiderit. ꝛ dī esto cōsentiens aduersario tuo. i. debitori in aliq̄ es: ꝛ creditor petit a te debitū: esto consentiens. i. solue qō petit: in quo volūtati sue p̄senties. ¶ Dī cito. s. añq; p̄tēdat tecū cōrā iudice: qz tūc ēt si p̄sentiē, ei velis: tarde est. Nā nō sufficiet tūc ꝙ reddas debitū: sed ꝛ solues expēsas ꝛ forte mitteris in carcerē ꝛ penas lues. ¶ Dī dum es in via. s. dū ambo itis ad iudiciū anteq; cōpareatis cōrā iudice. Nā qñ aliqui hñt voluntatē litigādi: nō hñt statim iudicē p̄ntem. Sz opz ꝙ vadant ad locū vbi ipse solet sedere p tribunali: ꝛ logr̄ ſm consuetudinē iudeor̄ qui de loco ad locū ibant ad iudiciū. sicut samuel iudicabat totū israel in tribus locis. p̄. ro. vij. c. Et ad illa loca ō tota terra israel cōfluebant hoies ad iudiciū. ¶ Addit. Ne forte tradat te aduersarius iudici. Quasi. d. Si nō p̄senseris aduersario dū es in via: ille tradet te iudici. i. accusabit te cōrā iudice petēs debitum. ꝛ per hoc eris traditus iudici: qz faciet tā ille de te qō voluerit. Et stat tunc ppōe ne forte: vt importat dubiū: qz ēt si nō p̄sentit qs aduersario in via nō est certū ꝙ tradet iudici: qz poterit hoc impediri ex misericordia creditoris qui nolet ꝙ debitor tāta dāna patiat. Uel qz debitor fugiet ꝛ nō cōparebit in iudicio. Uel forte iudex per iniquitatē agens nolet exercere ptātē sup debitorē admittendus eū in carcerem. ¶ Dī ꝛ iudex tradat te ministro. s. executori. Intelligit hoc qz forte ille erat in fuga: vt nō fugeret. Uel intelligit ꝙ cōstito de debito cū debitor nōdū solueret traditus est ministro ad ℔ ꝙ eū custodiret. ¶ Addit. ꝛ in carcerē mittaris. s. per ministrū. hoc erat ſm p̄suetudinē gentis illius. Nā qui ōbitor erat mittebat in carcerē. Et nō solū ℔: sed ēt vendebat hō. p debito ꝛ vendebant filij sui: sic̄ xp̄s dixit. ī. xviij. c. de illo qui debebat dño suo decē milia talēta. Nā iussit dñs vendi eu ꝛ vxorē ꝛ filios. ꝛ nō soluz erat hoc in illa gēte ad quā extēdebatur p̄abola illa: sed ēt iter iudeos p debitis patris vēdebā tur filij vel efficiebant sui. Sic p̄z. iij. ro. iij. c. vbi mulier quedā de vxoribus p̄phar̄ p̄questa est helisęo petens vt misereret ei: qz creditor veniebat vt tolleret duos filios suos ad faciendū eos seruos p̄ro debito p̄ris. ¶ Segtur nō exies idē dōec reddas nouissimū q̄drātē. i. postq̄ missus fueris in carcerē p̄ro debito isto nō exibis inde donec soluas vsq; ad nouissimū q̄drātē. Qz q̄drās est moneta minutissima. ē sensus nihil tibi remittet: qō forte factū fuisset si cōcordasses cuz aduersario in via: qz ille aliqd forte remitteret ne cogeret litigare. Cū autē missus fueris in carcerē: nihil tibi remittet: ſz solues vsq; ad nouissimū q̄drātē. i. vsq; ad minimū denarium. Sic dī. ī. xvij. c. vsq; ad nouissimū quadrātē. ¶ Et tunc ponitur ppōe donec reddas: qz postq̄ reddideris. i. solueris totum debitū ꝛ expensas iudiciales exibis de carcere: cū nō tenearis p delicto: sed p̄ro debito pecuniali non dependente ex aliquo delicto. Et isto mō accipiēdo erit lr̄a manifesta ꝛ sine calūnia: ꝛ hēbit duos sensus lr̄ales sic̄ illa lr̄a. Os nō cōminuetis ex eo. Exo. xij. ꝛ Jo. xix. qō late p̄bauim⁹ Josue. xi. c. ¶ Alij dicunt ꝙ solū sit vnus sensus lr̄alis hic: ꝛ iō hoc totus qō signatur in cortice lr̄e de iuditio tpali sit metaphora. ꝛ sensus historicus sit de reconciliatiōe ꝛ pena gehenę: sic̄. s. exposuimus. ꝛ tunc aliq̄ ptes huius lr̄e non totaliter applicabunt. ¶ Et istud nō vr̄ euenire pp duo. Primo qz iuxt̄ hūc sensum nō applicant cōuenienter oēs ptes lr̄e sic̄ illa ps ne forte ꝛ q̄daz alie: vt dcm̄ est. ¶ Scō qz ista lr̄a ſm se facit hunc sensum: ꝛ non illū qui est de reconciliatione ꝛ euitatōe penar̄ gehene. ꝛ cū possit recipere istū sensum quē ppl's intelligeret ꝛ nō intelligebat aliū: ꝓuenienti⁹ vr̄ dictū ꝙ vterq; sensus importet a xp̄o: lz non eq̄liter. ¶ Et nō stat ꝙ dicat sensus metaphoricus iste quē vr̄ facere lr̄a in superficie: qz qō ad metaphorā ptinet nullo mō est sensus lr̄e neq; intendit ab eo qui dixit vel scripsit id qō scriptura ꝓtiet. ꝛ tm̄ id qō habet lr̄a ista in cortice est tale qō a xp̄o intendit ꝛ ptinet ad directionē morū nr̄or̄ vt statim dicet: ḡ nō ptinet ad metaphorā sed aliq̄ mō ad sensum lr̄alē: lz nō sit p̄ncipalis sensus litter. ¶ Aliq dicūt ꝙ sensus lr̄alis huius lr̄e solū est ille quē litera facit. s. ꝙ xp̄s admoneat nos nō ꝓtēdere iudicialiter: sed anteq; cōtendamus ꝓcordemur cū aduersario nr̄o dando ei ꝙ petit vel aliqd eius: aut faciēdo aliquo mō qō ille vult ne oporteat iudicialiter litigare. ꝛ dicunt ꝙ iste solus est sensus: qz nō est necē poni aliquē aliū: cuz iste possit eē intent⁹ a xp̄o ꝛ sat̄ ad p̄positū ei⁹. ¶ Et erit istud nō quidē ad p̄fectionē dādaz qz p̄supponit hic ꝙ iste ad quē fit sermo sit vere debitor: cuz dicat: non exies inde donec soluas: ꝛ tm̄ soluere nō est perfectionis: sed necēitatis ꝛ debiti. ¶ Sed est ad p̄curādū pacez ꝛ p̄seruandū charitatē ne pereat: qz per litigia turbat̄ interdū pax ꝛ charitas auferet: cū ipsi litigātes incipiant se odisse qz p̄ria volunt ꝛ p̄sequunt. Xp̄s tm̄ vtrūq; directe ꝛ principaliter intendit ponere inter fideles suos. De pace p̄z qz dixit. Pacē meā do vobis: pacē meā relinquo vobis. Joā. xiij. c. De charitate p̄z: qz dixit. Hoc est p̄ceptū meū vt diligat̄ inuicē sicut dilexi vos: q̄si istō solū sit p̄ceptū ei⁹ vel p̄cipale p̄ceptū. Joā. xv. c. Jō ea que faciūt ad p̄seruationē pacis ꝛ charitatis xp̄s mādaret vl' p̄suleret: q̄le erat istō de nō p̄tēdendo iudicialiter: sed p̄sentiēdo aduersario. ¶ Jtē ℔ satis ꝓuenit: qz xp̄s sil'ia postea dixit de euitatione litū ꝛ iudicioꝝ. s. Si qs vult tecū p̄tendere sup tunica vl' auferre a te tunicā da ei: ꝛ paliū. Etiā apl's arguit cozin. qz iudicia ꝛ lites iter se hēbāt. p̄ma cozin. vi. Et ita suadet iudicio nō p̄tēdē si comode vitari p̄t. ¶ Etiā in ℔ sensu vr̄ lr̄a ista dependet ex p̄cedēti. egerat n. xp̄s. ē. de reconciliatiōe cū p̄xio faciēda q p̄cipal'r sit de offensis qñ aliqd in eū peccauim⁹: addit hic de reconciliatiōe q̄z tū ad ōbita iquātū dicit: ego p̄sentiēs aduersario tuo. i. cōcordare ei faciēdo qō ille vult: vl' soluēdo qō petit: ꝛ ita p̄curabit̄ pax ꝛ p̄seruabit̄ charitas p talē p̄cordiā vl' p̄sensionē hominis cū aduersario: sic̄ p reconciliationē factā sup offensis. ¶ Sed dōm ꝙ nō stat ꝓueniēter ꝙ iste sit solus sensus lr̄alis ꝛ xp̄s nihil aliō itēdat in lr̄a ista: qz ista fuit p̄ma expō q̄z sup̄ posuim⁹. ꝛ tm̄ vt cōiter nullus doctor scōr̄ neq; aliorū expositor̄ tz eā. ꝛ posuim⁹ q̄ttuor rōes ibi pp̄ qs nō stet: itel ligēdo vl' subaudiēdo si iste solus pōat sensus lr̄al': est ḡ conueniēter dōz qō sup̄dixim⁹. s. ꝙ ista lr̄a hēat duos sensus lr̄ales a xp̄o itēdos. Un⁹ quē fac̄ lr̄a in cortice: ꝛ ali⁹ ē ō euitationē penar̄ gehēne. ꝛ scōs est p̄ncipal': ꝛ ali⁹ min⁹ p̄ncipalis. Uterq; tm̄ fac̄ ad ītētionē xp̄i. ꝛ tūc nō militabūt rōnes posite sup̄ ꝑ p̄mā expōnē. Qz illō cēt si dicerem⁹ solū sensum xp̄i fuisse ℔ eū quē fac̄ lr̄a: ꝛ tm̄ nō asserimus nunc istud.

¶ Audistis: qz dictuz ē antiqs. Nō mechaberis. Ego aūt dico vobis: qz oīs qui viderit mulierem ad cōcupiscēdū eam: iā mechat⁹ ē eā in corde suo.

⌊ ¶ Audistis: qz dcm̄ ē. ⌋ Xp̄s posuerat sup̄ itellectū vni⁹ p̄cepti negatiui in q̄ phibet̄ nocumētū in p̄sona p̄xia: p ℔ qō dicebat: nō occides: ℔ pōit itellect⁹ alteri⁹ p̄cepti negatiui p̄hibētis nocumētū in p̄sona p̄iūcta. i. i vxore. ꝛ ē. Nō mechaberis: ꝛ iste itellect⁹ ē ad excludēdū errorē iudeoꝝ circa istō. ꝛ agit duo: qz p̄ pōit h⁹ p̄cepti itellectū: scdo infert qōdā corrariū. ibi. ⌊ Si ḡ oculus tu⁹. ⌋ Circa p̄mū dī. ⌊ Audistis qz dcm̄ est antiqs ⌋. s. Judeis illis q fuerūt in exitu de egypto qb⁹ data est lex in ōserto synai. ⌈ Nā illi fuerūt antiq respcū tpis xp̄i. ꝛ ēt simpl'r respcū totius stat⁹ ppl'i iudaici: qz isti fuerūt p̄mi iudei, q̄s de⁹ accepit i ppl'z peculiarē: ꝛ fecerūt pactū cū eo. exo. xix. ⌊ Nō mechaberis ⌋. i. nō facies adulteriū. p̄pe. n. mechia. adulteriū ē. et simplex fornicatio nō vocat̄ mechari. Et tm̄ p vnā spēm fornicatiōis exp̄ssam oēs itelligunt: eo ꝙ oēs ille male st: ꝛ vna vetita: oēs vetant. Principal' tm̄ de⁹ vetuit adulteriū iudeis: nō ꝙ sit maior oīb⁹ spēb⁹ fornicatiōis: qz multe alie st̄ oēriores: vt dicet. ī. qñ ageē ō illis spēb⁹: exp̄ssit tm̄ istā: qz poterat eē cōis iter iudeos. Nā tot⁹ ppl's erat ꝓiugator̄: ꝛ id in q̄ cōi⁹ poterat peccari: erat ꝙ qs cogſceret vxorē alteri⁹.

D ¶ Ego aũt dico vobis ¶.s. Nõ solũ nõ mechari: sz ẽt nõ cõcupiscere: q; concupiscẽ ẽt sine actu exteriori pctm̃ mortale eẽ pt. ¶ Qm̃ ois q viderit mulierẽ ad concupiscẽdũ eã. ¶Intelligit ñ solũ de simplicata cũ q̃ cõmittit adulteriũ: sz ẽt de q̃cũq; alia q̃ nõ sit ppa vxor: q; cũ oib⁹ talib⁹ pctm̃ mortale est: ẽt si nõ sit adulteriũ. ¶ Etiã itelligit q; ñ solũ in cogitãdo: sz in concupiscẽdo sit mechari. Dz q viderit mulierẽ ad concupiscẽdũ eã. i. q viderit z concupierit. Nã videt solũ nõ ẽ pctm̃: sz concupiscẽ. Et itelligit de concupia q̃ ẽ deliberata z cui cõsentit. Naz cõcupia q̃ est mot⁹ passiõal⁹: cui nõdũ cõsentit: sz poti⁹ resistit ẽt si i nobis isurgat: nõ est pctm̃: q; nõ ẽ i ptãte nr̃a q; nulla talis passio isurgat. ¶ Uel dz ad cõcupiscẽdũ eã. i. q voluerit videre solũ vt concupiscat: vl ad hãc itẽtionẽ vt concupiscat: sic in quibusdã q iõ videt volũt pulchritudinẽ femineã: vt in videndo delectent: z p hoc ad concupiscẽtiã magis moueant. Nã isti nõ solũ patiunt a concupia sz ipsi illã procurãt. z pctm̃ ipor̃ gui⁹ ẽ: vtro q; tm̃ mõ. i. siue videat z concupiscat. siue videat ad concupiscendũ pctm̃ ẽ. ¶ Jã mechat⁹ ẽ in corde suo ¶. i. sz in opere nõ cõmiserit pctm̃: tm̃ in corde iã cõmisit adulterium. Jõ tenet re⁹ adulteriũ: sz nõ est ita gue pctm̃ sic si opere ppetraret: q; opõ exteriori addit quãdã gnitatẽ supr̃ voluntatẽ malã solam.

¶ An peccatum consistat in solo actu exteriori vel etiam in actu interiori. Questio. CLXXVI.

F **Queritur** cãre xps dixit: q viderit mulierẽ ꝛc. an pctm̃ ꝓsistat in solo actu exteriori vel ẽt in interiori. ¶ Cõsiderãdũ q; totũ hoc q̃ dicit ẽ ad tollendũ falsuz itellm in quibus putabãt pctm̃ ꝓsistere in solo actu exteriori. Unde solũ coitũ dicebãt eẽ pctm̃ ꝓpositus de coeũdo cũ vxore alicna vl alis nõ putabãt eẽ pctm̃. Xps aũt ondit istõ eẽ falsz dicẽs q; ẽt concupiscẽ sit pctm̃. ¶ Et qm̃ istõ depẽdet ex q̃dã fundamẽto cõi. s. q; lex vet⁹ nõ phibẽt aliuz: sz solã manũ i. opones exteriores: est circa hoc dubiũ: de q̃ pncipaliꝰ dom erit in li. nr̃o de gnibus legib⁹. Oz istõ ptinet ad duas legis noue z veteris: z ẽt tactũ fuit exo. xx. Oz tm̃ duas duas aliuz istor̃ ꝓceptorum z additionũ q̃s xps fac̃ vt pẽdẽt ex hoc: erit dom de illo. ¶ Et dom q; iudei: aut saltẽ plurimi ipsor̃ tpe xpi putabãt q; peccatum cõsisteret in solo actu exteriori: z ipsa ꝓcepta dei nõ solo exteriori actu itelligebãt. Oz appz ex oib⁹ additionib⁹ q̃s xps hic fac̃. Nã putabãt homicidiũ eẽ pctm̃ sz nõ irã: aut de sideriũ occidẽdi. Jta adulteriũ pctm̃ eẽ dicebãt: sed nõ desideriũ adulterãdi. alis supflue xps facẽt hic additiões istas si ipsi itellexissent ꝓcepta dei nõ solũ de actu exteriori sz ẽt de interiori. ¶ Itẽ pz q; nõ solũ sic putabãt: sz etiã icrepabãt eos q alr crederẽt. Sic. n. Joseph⁹. xij. antiq. icrepat polibiũ historiographũ asserẽtẽ volũtatẽ peccãdi eẽ pctm̃: dicẽs. Um miror polibiũ megapolitã q; vir bon⁹ existẽs dic ideo pesse antiochũ: q; voluit tẽplũ diane in pside deuastare. z sbdit cãm dicẽs. Nã q nullaten⁹ egit pctm̃ sz tm̃ cogitauit nullo reatu tenet. Jdẽ asserit Aug. supr̃ exodũ fuisse ãtiquã positionẽ qõ lex Moysi cohibebat manũ z nõ aliuz. ¶ Circa hoc ondeuz est pmo q; pctm̃ nõ solũ in actu exteriori: sz ẽt in interiori cõsistit. deide q; lex Moysi ẽt aliuz phibebat in seqnti. q. ¶ De p̃ pz q; vt⁹ z viciũ distinguunt ex opposito. Jõ in q̃cũq; pt esse actus vtuz. pt eẽ act⁹ vicij. Et tm̃ act⁹ vtutis est act⁹ interior z ñ exterior: g̃ act⁹ vicij interior ẽ. Pz nã in diffinitiõe vtuz. ij. ethi. dz q; vt⁹ sit hitus electiu⁹: z tm̃ electio est act⁹ interior: z nõ dz q; vtus est hit⁹ exteri⁹ opatiu⁹. Jta g̃ viciũ est hit⁹ electiu⁹: ergo act⁹ vicij ꝓsistit in electõe. ¶ Itẽ Ari. ij. ethi. põit q̃dã que oino sunt mala z nõ pnt fieri boa p aliquã circũstãtiã: z pm ipsor̃ est gaudiũ de malo: z deide iuidia. z tm̃ ista duo consistũt in actu interiori: g̃ pctm̃ in actu interiori ꝓsistet. ¶ Itẽ. iij. ethi. c. de mãsue. distiguit Ari. tres spẽs iracũdor̃: z dic oes istos sic iracũdos eẽ vitupabiles. Nã eũ q modicũ excedit vl deficit a medio nõ icrepat: excedẽtes aũt vl ofitiẽtes mãifeste vitupabiles dicit: z vitupari asserit ibi z. ij. ethi. Uituperiuz tm̃ nõ est nisi de pctõ: sic laus est solũ de actu vtuz: g̃ in actu interiori ẽ pctm̃. ¶ Itẽ act⁹ exterior sine interiori nullo mõ est pctm̃: z cũ illo ẽ pctm̃: g̃ rõnẽ pcti accipit ab interiori: z sic interior actus erit magis pctm̃. Pz hoc q; ea q̃ domiẽtes facim⁹ nullus dixit eẽ pctm̃. Etiã illa q̃ sẽ oio casualia: q; nullo mõ sũt a nobis volita: peccata nõ dicunt: nec iputant nobis. Si aũt sint volũtaria iputãt: iõ pp interiorẽ actũ pctm̃ ẽ ibi. ¶ Itẽ pctm̃ z op⁹ laudabile sẽ ꝓditões opis hũani. Nã peccora non dicunt peccare nec bn agere. Et tm̃ nos nõ differim⁹ a peco ribus nisi p actũ itellect⁹ z volũtatis z nõ p actũ exteriorẽ: q; oẽs act⁹ hnt nobiscũ cões vt in cibo z potu z venereis z ceteris actib⁹: g̃ nõ ẽ pctm̃ in actu exteriori nisi pp interiorez: q; alis peccora peccarẽt sic z hoies. ¶ Itẽ cũ peccare solis hoibus cõueniat iter aialia: necesse est q; hoc sibi cõpetat hz pn̄a ꝓpa. Sũt aũt tria pn. opõnũ nr̃az. s. itellect⁹ appetit⁹: z sensus. vj. ethi. z dz ibi q; sensus nulli⁹ opõnis hũane ẽ pn̄m: z dat cã. s. Manifestũ ẽ q; bestie sensuz qdẽ hnt: actũ aũt nõ cõcant. Manet g̃ duo pn̄a q̃ faciũt ppe opõnẽ hũanã. s. itell⁹ z appetit⁹: g̃ nõ poterit eẽ pctm̃ in ope nisi hz actũ itellect⁹ z appetit⁹. z tm̃ isti duo act⁹ sẽ iteriores: g̃ pctm̃ ꝓsistit in actu interiori. ¶ Itẽ pctm̃ dz eẽ in opõne hz q; ẽ ꝛ rectitudinẽ rõis. Et tm̃ hoc totũ ẽ in actu interiori: q; eligẽ qõ malũ est: aut cõcupiscere malũ: ꝛ rõnẽ ẽ: g̃ in interiori pctm̃ ẽ. Opõ aũt exterior ñ hz aliquã rõnẽ bõi aut mali nisi fm q; ẽ ab interiori: z est q̃si aligd additũ z aggrauãs: q; vl eẽ magis volitũ qm̃ ꝓcedit in exteriorẽ opõnẽ q̃: qm̃ ꝓsistit i solo actu interiori. Sic si aliqs i eodẽ gñe pcti maiꝰ nocumtũ iferat: aut maiori tpe illõ opet erit illa opõ ꝺteriꝰ. Jta qm̃ fuerit op⁹ exterior sil cũ interiori. Qui aũt putauerũt in solo exteriori ꝓsistẽ pctm̃: nõ cognouerunt hoiez fm seipz: sz hz q; ẽ extremũ cõicatõis alic⁹. Nã qõ interior opõ nõ sit pctm̃ p se: z exterior sit pctm̃: non poterat ex alio puenire nisi q; exterior opõ pt eẽ alicui nociua vl vtilis: interior aũt sola nulli nocet. Et qm̃ in cõicatiõib⁹ solũ attendit q; qs nõ iferat alteri malũ: qõ nõ dz: z vt pstet bonuz ad qõ tenet: z istõ solũ est bonũ vl malũ alteri⁹ iquãtũ ẽ exteri⁹: putauert nihil eẽ bonũ vl malũ: nisi hz q; ẽ exteri⁹. Et sic isti solũ ꝓsitutũt hoiez extremũ alic⁹ cõicatõis. Si tm̃ ꝓsiderarent hoiez hz seipz iuenirent q; in actib⁹ interiorib⁹ sit pctm̃: q; peccatũ ẽ p qõ hõ malus ẽ. hõ aũt nõ ẽ malus nisi p id qõ sibi ꝓpriũ ẽ. Jstud tm̃ totũ ẽ interi⁹. s. itellect⁹ z volũtas: g̃ pctm̃ pn̄ est in actu interiori: z nullo mõ eẽt in exteriori nisi iquãtũ ille est ipat⁹ p interiorẽ. Per istam g̃ extẽsionẽ cõicat sibi rõ pcti. Opz g̃ q; i aliq̃ repiat rõ pcti p se: q; cũ in aliq̃ inueniꝰ aligd nõ p se: neẽe ẽ q; referat ad aligd qõ ẽ p se: q; nõ est pole eẽ statũ p accns. Sic si aligd ẽ calz nõ p se: neẽe est q; reducat ad aligd qõ ẽ p se calz z p istõ sibi cõpetat: z sic calm in elemẽtis z elemẽtat⁹ ad ignẽ reducit. Sz opõ exterior nõ ẽ p se pctm̃: q; alis eẽt pctm̃ vbicũq; talis inueniret: g̃ oz q; eẽ pctm̃ cõpetat alicui actõi p se. Et ista erit actio interior: cui cõpetet eẽ pctm̃: nõ p alterz: sz inquãtũ imediate inuenit in ea eẽ ꝛ rõnẽ: z est act⁹ q; debẽt imediate dirigi a rõne: vl cui p se cõpetit a rõe dirigi. ¶ Joseph⁹ aũt z alij iudei nõ satz cõsideraueꝛt hoiez fm suã ppietatẽ vt phi ꝓsiderãt: sz velut politic⁹ vl legista q; ꝓsiderat solũ de hitu die ciuiũ iter se que est in actib⁹ exteriorib⁹: iõ nõ putauerũt actuz interiorẽ pertinere ad peccatum: z sic errauerunt.

¶ An lex vetus phibebat actũ interiorez. Qõ. CLXXVII.

Queritur p scõo an lex vetus phibeat animum. ¶ Et dom q; sic: q; cõcupiscẽ est act⁹ interior z tm̃ phibet a lege. Ut cũ dz nõ cõcupisces vxorẽ proximi: z itez nõ concupisces asinũ aut bouẽ. exo. xx. z deutero. v. ¶ Itẽ leui. xix. phibent aliq act⁹ interiores. Nã dz nõ oderis frez tuũ in corde tuo: sz publice argue ne hẽas supr̃ illo pctm̃. Ecce ibi vetat odiũ cordis. z ẽt dz q; pctm̃ ẽ. ẽt dz. Nõ memoreris iniurie fratz tuoz: z tm̃ eẽ memorẽ ptinet ad solũ actũ interiorẽ: g̃ iste vetat a lege. ¶ Itẽ illa lex q̃ ordiat hoiez ad vtutẽ ai pcipiẽdo dz cohibẽ viciũ ai: q; nõ pt esse vt⁹ ai nisi excludat viciũ ai. z tm̃ lex Moysi ordiat aiuz ad vtutẽ. ꝺutero. vj. Diliges dnm deũ tuũ ex toto corde tuo. g̃ ꝛc. g̃ ẽt phibet vicia ai. ¶ Itẽ pz q; lex Moysi nõ est mioris pfectõis q̃ lex hũana. z tm̃ lex hũana dirigit aiuz ad vtutẽ. Oz vt dic Aris. p ethi. itẽtio legislatoris ẽ facẽ ciues bonos z obaudituꝛes legũ. Boni aũt nõ sẽ sine vtute q̃ in aio ẽ: g̃ oz q; ẽt lex hũana phibeat act⁹ interiores malos. Al fortiori g̃ lex moysi. ¶ Dz Aug. supr̃ exo. asseruit ãtiquã eẽ positõez q; lex cohiberet manũ z nõ aliuz: euãgeliũ aũt cohibẽt manũ z aliuz. Jpe tm̃ dicit q; ẽt in lege phibet aĩus: z põit exẽplũ in duob⁹ ꝓceptis nõ ocupiscẽdo exo. xx. Soluit g̃ ipse tripl r: dicẽs q; itelligit vno mõ. s. q; lex cohibebat manũ gñal r z tm̃ aliuz nõ cohibebat: nisi in moralib⁹: in cerimõialib⁹ aũt nõ. ¶ Alio mõ dicẽ q; itelligit de gñali phibitõe. s. q; i euãge⁹ phibet gñal r ois cõcupia cuiuscũq; rei illicite. Jn lege aũt Moysi solũ phibet cõcupia vxoris aliene z rei possesse: aliaz aũt rez ocupia nõ vetat. ¶ Tertio dic q; pt itelligi hoc q̃ctũ ad pnũ itell m in deor. s. q; lex moysi cohibebat manũ z aliuz vẽ: z tm̃ iudei itelligebant solã

bant solā manū esse cohibitā: z ſm eoꝝ intell'm dicebaſ̄ solꝰ lex ꝓhibere manū. ¶ De isto tertio dōz est ꝙ verum ꝙ iudei falsē itelligebāt solā manū eē ꝓhibitā. Nā nō solū ī hīs ſz ēt in qbusdā alīs errabāt: qz dr̄.j.in lra. diliges ālicū tuuz z odio hēbis inimicū tuū. Et dr̄ ibi ꝙ dēm est ⁊ antiqs h. Et tñ de⁹ nūq̄z ꝓcepit ſ̄ iudeis: ſz potiꝰ vetuit. Jō ñ dicebaſ̄ dēm eē antiqs ꝛz vitatē: ſz ꝛz fl'az extimationē iudeoꝝ q sic expo nebant scripturā: vt.j. diceſ̄. Et sic vez est ꝙ ꝛz intell'z falsuz iudeoꝝ erat sola manus ꝓhibita. ¶ Alie due sol'ones aug. ḡo ēt ponit magr̄.3.sen.di.xl.sunt calūniabiles. ¶ De ꝑª pz: qz ꝓhibere vel nō ꝓhibere ꝓcupiaz solum ptinet ad ꝑcepta moralia z iudicialia: qz ista sī ꝑcepta de actiōib⁹ hūanis. In cerimonialib⁹ aūt nec poterat manus cohiberi: nec aīus: qa ibi nulla ꝓcupia aut actus malus exterioꝛ dissuadeſ̄: ſz soluz ponunī cerimonie dini cult⁹. Et si ponerent aliq̄ ꝓhibentia manū aut aiuz nr̄z iā nō eēnt ꝑcepta cerimōialia: ſz moralia vel iudicialia: qz ista actiōes hūanas dirigūt. ¶ Pōt excusa ri ista sol'o vt dicaſ̄ ꝙ cerimōialia cohibebāt manū z nō ani mū. i. ꝓponebaſ̄ pena in eis ꝓ pctis manus z nō ai: qz iube bat de⁹ ꝓ pctis qbusdā sacrificia offerri: z tñ nunq̄z iubebaſ̄ fieri sacrificiū ꝓ pctō: qō eēt in solo aio: ſz ꝓ eo qō eēt in re z sic manus cohibebaſ̄. i. puniebaſ̄ act⁹ exterioꝛ. Sz ſ̄ mō me lius adhuc diceres ꝙ lex vetus q̄tum ad moralia ꝓhibebat manū z aīuz: z tñ q̄tū ad iudicialia solā manum ꝓhibebat. ¶ De scōa sol'one pz: nā ꝓ ista duo ꝑcepta ō nō ꝓcupiscēdo vetaſ̄ oīs ꝓcupia. Nā oē qō ꝓcupiscim⁹ aut ē vtile: aut ōlecta bile: aut honestū: qz ista sī solū tria gña bonoꝛ: vt pz.3. ethi. Cōcupia aūt bonoꝝ honestoꝝ nūq̄z est ꝓhibita: ſz q̄tō ali qs illa magꝭ ꝓcupiuerit: tāto ē laudabilioꝛ: qz q̄to ō illꝰ plus habuerit: tāto erit melioꝛ. iō in istis nll's ē excessus: vt dr̄. 7. ethi. ¶ Circa delectabilia aūt z vtilia ꝑt ꝓcupia eē mala. Et iō ista ꝓhibeſ̄ iterdū. Delectabilia. n. ꝓp seipa ꝓcupiscūſ̄: qz sī ad fruēdū eis: z ista ꝓhibēſ̄ i illo ꝑcepto. s. non ꝓcupisces vxoꝛē pximi: qz vxoꝛ nō ꝓcupiscīſ̄ ad possidēdū: ſz ad fruen dū. Utilia aūt ꝓcupiscimur ꝓp alterꝝ. qz in seipsis nō sunt bo na: ſz solū inquātū ꝓficiūt ad quēdā vsuz. Et ista sī oīa q̄ pos sidenſ̄ vel q̄si possidenſ̄. Et ista ꝓhibenſ̄ ꝓcupiſci in illo ꝑce pto. nō cōcupisces ꝛuū: nō ācillā: nō bouē: nō asinū: nec oīa q̄ illi⁹ sī. Et inquātū dr̄ de ācilla pōt itelligi ancilla vt mulier vl' vt res possessa. Si ꝓcupiscaſ̄ vt ml'ier erit ad fruēdū: z pti net ad illō mādatū: nō ꝓcupisces vxoꝛē ꝛc̄. qz ꝛz nō sit vxoꝛ ꝓcupiscīſ̄ ad id qō vxoꝛ: z sic ꝛz nō sit eadem ſpēs pcti: est tñ idē genus. s. foꝛnicatio. Si ꝓcupiscaſ̄ vt res possessa ꝓtiet ad illud ꝑceptū. nō ꝓcupisces ꝛuū. Et qz ancilla ꝛz ꝙ ācilla di cit rem possessaz z nō sexū ptinet ꝓp̄e ad ꝑceptū de reb⁹ ꝓxi mi nō ꝓcupiscēdis: z nō ō vxoꝛe. Et sic oīs ꝓcupia vetatur ꝓ ista duo ꝑcepta: cū nō sit aliquid qō possit male ꝓcupisci: nisi res ōlectabilis aut vtilis. ¶ Poterat tñ excusari ista sol'o di cēdo ꝙ ꝛz iplicite ꝓ ista duo ꝑcepta ꝓhibeanſ̄ oīa q̄ male cō cupiscunſ̄: tñ explicite sic̄ ad rudes attinet nō ꝓhibenſ̄ nisi q̄dā gña rer̄. In euāgelio aūt. i. i toto nouo testō gnāl'r ꝓhi benſ̄ oīa mala q̄ ad aīuz ptinēt. qūocūq̄z qs male ꝓcupiscat: siue in ōlectabilib⁹ z vtilib⁹ ō qb⁹ dēm ē: siue ꝙ qs velit ma lū ꝓxi: vt ꝓ odiū z iraz. oīa. n. hec vetita sī. ¶ Alr aūt dicit scūs Tho. 3°. sen. dist. xl. arti. 2°. s. ꝙ lex vet⁹ ꝓhibebat manū z aīuz gñal'r: z tñ solā manū cohibebat vel cōꝛimebat: lex aūt xpi manū z aīuz ꝓhibet z cohibet. ¶ Est. n. ꝓhibere ve tare vel dissuadere cū auctitate. s. q̄ñ pōt ꝑ facere ille q iubet z obligare eū cui iubet ad obſuādū ꝑ. Cohibere ē penā ap ponere ꝓ trāsgressiōe mādati. z ist ō ē cogere vl' cōꝛimere. ¶ Primū facit lex moysi q̄ ꝓhibet ꝓcupiaz z odiū: q̄ sī ma la ai: z tñ nō cohibet ista: qz nō ꝓuit ea: ſz solū ꝓuit pctā exte rioꝛa q̄ dñr pctā manus. ¶ Euāgeliū aūt oīa ꝓhibet oñdēdo pctm̄ eē: tā in actu interioꝛi q̄z exterioꝛi. Et ēt oīa cohibet qz penā eternā cōminaſ̄ ꝓ oīb⁹ pctis tā coꝛdis q̄z opis. Sic̄ dr̄ s̄. in lra q q iraſcīſ̄ frī suo re⁹ erit iudicio. ¶ Rō istoꝝ ē ſm sctm̄ Tho. ibidē ꝙ coactio legis ꝛz phz. x. ethi. in fi. est nec̄ia ad ꝑ vt illi q ꝓsuasionib⁹ ad bonū nō iclinanſ̄ ꝓ penas cogā tur. Uñ cohibitio legis tñ se extēdit q̄tū pena iflicta p legez se pōt extēdere. sic̄ aūt lex vet⁹ infirmis animis nō nisi terrena ꝓmittebat. Jta ēt ꝓ pctis penā tpalē infligebat. s. oculū ꝓ ocu lo dēt̄ ꝓ dēte ꝛc̄. Pene aūt tpales nō ꝓnt infligi ꝓ pctis ai nisi inquātū in actū exterioꝛē exeūt. Alr ās at ab hoie de eis iu dicari nō pōt. z iō lex vet⁹ manū z nō aīuz cohibē dicebaſ̄. ¶ Lex āt xpi bona etna ꝓmittit: z cōminaſ̄ pctōꝛib⁹ penaz eternā: pena āt eterna infligiſ̄ ab illō iudice q ē scrutatoꝛ coꝛdis: iō nō solū manū: ſz ēt aīuz cohibet: qz deꝰ ita nouit aīum sic manū: z istō vez est. ¶ Alr tñ dici ꝑt: z vr̄ ꝙ sit adhuc magis sine calūnia. s. ꝙ lex vetꝰ ꝓ̄e sumpta: nec ꝓhibebat: nec cohibebat aīuz: sed solā manū: lex āt xpi manū z aīuz siꝫ ꝓhibet z cohibet. Pz ſ̄ qz nō vocaſ̄ lex vetꝰ totū istō qō scri ptū ē in libꝛis veteris testi. Nā mlta sunt ibi q̄ ad historiā pti nēt: vt tota genesis: z magne ptes alioꝝ libꝛoꝝ: lex tñ soluz ꝓtinet ꝑceptū z ꝓhibitionē z ꝓmissionē: vt ait Jsido. v. ethi mo. z idē legisc̄sultꝰ asserit. Sed adhuc oīa ꝑcepta z ꝓhibi tiōes q̄ sī in libꝛis illis nō sī veteris testi siue legis. Nā tota lex vetꝰ abq̄t: z tñ mlta ꝑcepta de illis manēt: vt totꝰ ōcalogꝰ z multa alia ēt ꝑcepta veteris legis solū iceperūt obligare ꝓ ſ̄ ꝙ istituta sī a legislatoꝛe ipsi⁹ legis. Ille āt fuit deꝰ q̄ eā dedit in mōte synai. exo. xix. z deutero. v. ¶ Mlta tñ ꝑcepta q̄ sunt in libꝛis illis obligabāt a ꝑn⁹ seculi vt ōcalogꝰ z alia mlta: ḡ illa nō ꝑnt vocari ꝑcepta legis veteris siue legis Moy si: ſz ī libꝛis ipsis scripta sunt: z ēt ſz tē ꝓ deū data fuerit. Sic̄ sigs legislatoꝛ politicꝰ scribēt ī legislatōe aliqō de ꝑcepꝭ euā gelicis: nō efficereſ̄ ꝓp ſ̄ istō ꝑceptū legis politice: qz sp maneret ꝑceptū legis euāgelice. Uñ ēt si tota illa legislatio poli tica piret manēt istō ꝑceptū isertū illi legislatiōi: qz erat euā gelicū. ¶ Hoc ḡ mō nō repirenſ̄ aliq̄ ꝑcepta q̄ sunt ꝓ̄e de le ge veteri: vl' de lege Moysi nisi ꝑcepta cerimonialia z iudi cialia. Jsta. n. añq̄z darenſ̄ ꝓ deū nō obligabāt quēq̄z z nouī ter data sī iudeis. Et ob ſ̄ qñ cessauit lex moysi: itroducta le ge xpi oīa ista cessauerūt: z nō cessauerūt moralia: qz ꝛz eēnt scripta in lege veteri: nō erāt tñ de lege veteri. ¶ De istis di cendū ꝙ in eis nō ꝓhibebaſ̄ aīus: ſz sola manꝰ: z ꝓnt nec co hibebaſ̄: qz cohibitio nūq̄z ē nisi ꝓp trāsgressionē. z appet ſ̄ qz sigs q̄rat solicite oīa cerimonialia z iudicialia nō iueniet aliqō qō aīuz ꝓhibeat: ſz solū actū exterioꝛē ꝓhibēt: vl' aīuz si mul cū actu exterioꝛi: z tc̄ ñ ꝓhibeſ̄ aīus ꝓp se ſz iquātū actꝰ exterioꝛ ꝓncipaſ̄ ab iteriori. Lex āt xpi ꝓ̄e dcā ꝓhibet z co hibet aīuz z manū: qz lex xpi oē malū ꝓhibet. Jō tā in manu q̄z in aio ēt oīa cohibet: qz ꝓ oi pctō mortali cōminaſ̄ penam eternā. ¶ Rō dīe ꝑt eē sic̄ assignabaſ̄. ē. ꝓ sanctū Tho. s. qz lex vetꝰ infligit pēas tpales q̄ ꝓ iudicē iponunī: z ille nō cogꝭ scit aīuz: ſz fem: lex āt xpi penā eternā cōminaſ̄ q̄ infligiſ̄ ꝓ so lū deū z ille nouit aīuz. ¶ Jsta cā vā ē: z tñ vī eē ꝑcipua cā: qz ēt si iudex hūanꝰ cogꝭuerit aīuz nō puniet illū. Rō ē quia istō excedit genꝰ ꝓsideratōis sue. Nā leges politice sī ad finē politicū q̄ ē trāqllus z abundās statꝰ ciuiuz. Ad ſ̄ āt regrit ꝙ vnꝰ nō noceat alteri z ēt ꝙ in qbusdā se adiuuēt: qz ad ſ̄ ꝙuenerūt in vnū coꝝpꝰ politicū. s. qz vnicuiq̄z adiacet ꝑticula boni alteriꝰ. iū. poli. nocere āt hoīez hoī: aut adiuuare ipsum nō fit nisi ꝓ actū exterioꝛē: qz solū velle i nob nō hz efficatiā: i deo āt hz: qz ꝓ ſ̄ ꝙ solū vult rē fieri: ipsa fit. psal. xxxij. z. Cx lvij. s. Jpse dixit z facta sī. i. ipse voluit ꝙ fieret z facta sūt. iō lex hūana nō ōbuit vetare opōnē iterioꝛē: qz istō excedēt ge nus artis sue. Sic̄ si geometra ex eo ꝙ tractat de magnitu dine vellit tractare de q̄cūq̄z magnitudie z tractaret de ma gnitudine ꝑ subiecta motui qō ptinet ad astrologū. Nā exce deret genꝰ artis sue. Jta de legislatoꝛe ē: nā ꝓsideratio sua nō ꝛz excedē finē suū. Et si exceſſerit: iā trāsgredīt genꝰ artꝭ sue. Uñ ēt si ꝓstet iudici vl' legislatoꝛi rectissimo de mala volūta te alicꝰ nō puniet eū. sic dr̄. ff. de penis. l. cogitatōis. z ō pen. di. i. ¶. cogitatiōis. qō puerse cogitatōis nemo penā meretur. Ergo si nō mereſ̄ nō cessat infligi: qz nō cogꝭscīſ̄: ſz qz nō ē iu stū ꝓ illa infligi penā. ¶ Lex āt xpi ꝓhibet actū interioꝛē ma luz: nō solū: qz deꝰ cogꝭscit actū interioꝛē: ſz qz ꝓ legē euāgelicā oꝛdinat hō in deū q̄ est simpl'r bon⁹. Ut possimus ꝑticipare eo z hze in illa ꝑticipatiōe felicitate vera q̄ ē. s. facultatē nāe z qz cōiungimur ibi vo bono z puro. oꝛ nos esse puros. Istō āt esse nō ꝑt nisi ꝓ ſ̄ ꝙ oē malū simpl'r caueamus. z tñ malū ꝓsistit. nō solū in actu exterioꝛi. sed ēt in iteriori ꝓncipali⁹. vt dictū est ꝑce. q. iō lex xpi debuit vetare oē malū. Nulla autē alia lex debuit manū z animū vl'r cohibere: qz nulla est que oꝛdinet hoīem ad aliqō bonum simpl'r nisi lex xpi. Et sic lex moysi nō solū non ꝓhibuit oē malū iterius: sed etiā nec exterius de quo dicet̄ ifra. io. qñ ageſ̄ de libello repudij. ¶ Am plius cōsiderandū ꝙ lex moysi z etiā leges humane nō vo tant animū: qz ꝛz actus animi possit esse peccatū simpliciter tñ nō pōt esse peccatū quantū ad illas leges. Patet qz pctm̄ dicit quādā deuiationem a rectitudine. Rectitudo aūt dicit

K Opio au ctoris ō dif ferētia ꝓhi bitionū ve teris z no ue legis cir ca manū. i. opationē z animū. i. vo luntatem.

L

M

N

O

quēdā ordinē vl' hitudinē: iō in illis opōibus cōsistit solum rectitudo q̄ ordinat ad aliquez finē. Ipse āt finis non dr̄ rectus sed bon⁹: iō in opōne dicet esse pctm̄ fz q̄ deuiat a fine suo. Et q: fines sunt diuersi: nō hnt oēs opōnes eandē rectitudinē. ¶ Finis aūt in legib⁹ politicis z tota cōicatiōe politica est trāqllitas z abūdātia. Nihil g̃ dicet deuiare vl' eē obliquū in opationibus politicis: nisi inquātū repugnat trāqllitati aut abundātie: vel gñal'r bono statui politico. z iō nihil aliud est pctm̄ politicū nisi qō ab hōis deuiat. Praua tamen cogitatio (si non ꝓcedat in opus: nec aliq̄ mō foris ostēdat) nō repugnat trāquilitati nec bono statui politico: iō p̄ua cogitatio non est pctm̄ politie: z sic nō debet puniri per legem politicā. ¶ Unde si nō eēt alia lex supior z obligaret lex politica: nō solū in foro ꝓtētioso: sed ēt in foro ꝓscie: adhuc mala cogitatio z voluntas nō eēt pctm̄. z ēt deus si puniret in nobis oīa pcta facta ꝫ statuz politicū z legē politicā que iudices non puniuissent: non puniret nos ꝓ mala voluntate: sed solum ꝓ malo opere exteriori. Nunc āt non solū faciendo cōtra legē politica iustā: sed ēt desiderando facere peccam⁹ moraliter. Non qdē inquātū per hoc agimus ꝓtra legē politicā sed q: agimus ꝫ legē diuinaz z ꝫ legē nālez que oē malū vetat. z ideo puniemur a deo. sed nō a legislatore: ēt si de ꝟ peccato cōstaret. ¶ Ad ar⁹. per que induximus q̄ lex vetus ꝓhibebat aīuz: dicendū est q̄ accipitur ibi lex vetus general'r pro oībus p̄ceptis cōtētis in libris veteris testamēti. z tamen oīa illa p̄cepta que ibi ꝓhibebant aīuz erāt de iur̄ nāli: z nullū eor̄ erat iudiciale aut cerimoniale. que sunt ꝓpe p̄cepta legis veteris vt. s. ostendimus. Huius autē signuz est: q: in p̄ceptis legis nālis nulla pena ponit̄: vt ꝑz in p̄ceptis decalogi. z in oībus alīs moralib⁹ que sunt in libris veteris testamēti. In iudicialibus aut̄ apponunt̄ pene z ēt in cerimonialibus si ommitterent̄. ¶ Rō dīe est: q: p̄cepta de lege nāli non sunt spāl'r alicuius gentis vel politie: fz sunt oīuz hoīuz. z q: non cōuenit idē modus penar̄ oib⁹ gētib⁹: nō debuit apponi pena aliqua in legib⁹ nālibus. Judicialia āt z cerimonialia pertinebant special'r ad gētez iudeor̄ que erat q̄dā gens per se z cōpetebat illis vnus modus viuēdi z penar̄. Jō fuerunt pene apposite p̄ceptis cerimonialib⁹ z iudicialibus. ¶ Alia cā z p̄cipua est: q: pena legis dz ifligi transgressori legis per iudicē vel executorē legis. Lex aūt nālis est ad oēs hoies: z illi non hnt aliquē vnū iudicē vl' dominū: nec vnq̄ habuerunt aut habituri sunt. Jō nemo pōt esse executor legis nālis. Unde frustra esset apponi pena in ipsa. ¶ Alia cā est: q: de lege nāli est nō solū regulare act⁹ exteriores: sed ēt interiores. Qui fz aliq̄n possint esse noti iudicibus z puniri: tm̄ regul'r nō sunt noti. z sic esset frustra legi nāli penā appōi: fz ista rō minus vrget q̄ p̄cedētes. ¶ Alia est q: spālius tangit radicē dīe legis nālis ab alīs legib⁹: q: lex nālis nō est nisi quedā determinatio iusti z debiti fm rōnem practicā ad agendū vel cauendū. Appositio autez pene nō pt cōpetere legi fm q̄ est directiua: fz solū fm q̄ ē ab aliq̄ posita. Nā esse hoc debitū aut rectū aut alter̄ pōt eē fm ꝑn. rōnis practice que est nobis nālis: penā tm̄ talē aut talē ꝓ tali trāsgressione debere dari: non est nāle: nec est pol'e eē nāle: q: non hz ita manifeste rōnē debiti talē penā vel talē dari debere p:o hoc crimine vel illo sicut istud factū esse iustū vl' iniustū. Nō est ergo pena determinata fz rōnē nālē sic lex: sed est pena aliquid appositū legi ex ptāte hntis iurisdictionem. Jdeo non pōt cōpetere legi alicui hōe penā adiunctā nisi inquātū illa lex ab aliquo est data: z tm̄ legi nāli vt est nālis repugnat esse datā vel positā: sed est innata. Nā ab hoc nal' dr̄ vt inuitur ad ro. ū. g̃ non hnt p̄cepta legis nālis aliquā penā adiunctā: sed solū p̄cepta iuris positiui. z sic cerimōialia z iudicialia que sunt positiua hnt adiunctas penas z nō p̄cepta iuris nālis. ¶ Sed obȝcietur q̄ ꝓ transgressione p̄ceptor̄ legis nālis dat̄ pena eterna. ¶ Dicēdū q̄ pena dat̄ p:o oī pctō: q: iustū est oē peccatū puniri: cū maluz culpe nō possit reduci in bonū nisi per penā que est qdā bonū iquātū est iuste inflicta/z solū est ad reducēdū malū in bonū. s. ad supplendū defectū ordinis cātuz per malū culpe. ¶ Jō dōz q̄ sicut est de lege nāli esse iustū hoc vel istud qō ipsa rō ōterminat ex ꝓncipȝs suis: ita est de lege nāli deberi aliquā penā cuilibet peccato: q: istud est inatū ꝓncipȝs rōnis practice: z nemo qui cōsiderat aliqd eē iustū vel iniustū pōt dubitare an pena sit debita p:o pctō. z tm̄ an sit talis vel talis pena debita: non est rōni inatū: nec deducī manifeste ex ꝓncipȝs rationis practice: iō q̄ ꝓ transgressiōe p̄ceptor̄ legis nālis aliqua pena debeat: ad legē nālē ꝑtinet qō tm̄ debeat pena eterna vel aliq̄ alia nō est ex ipsis ꝓncipȝs rōnis practice ex quibus lex nālis hz rōnē debiti: sed ex dei ordinatione. Jō nō ō bet apponi pena aliq̄ p̄ceptis legis nālis inquātū talia sūt nec etiam potest.

¶ Quare xp̄s apposuit penā eternam p:o trāsgressiōe istorum p̄ceptor̄. Qō. CLXXVIII.

Queritur quare xp̄s apposuit penā eternam p:o trāsgressione istor̄ p̄ceptor̄: q: vt cōit oīa p̄cepta que sunt in lege xp̄i obligant de iure nāli: q: non sunt ibi cerimonialia z iudicialia sic in lege Moysi. Et p:o transgressione istor̄ pōitur pena eēna. ¶ Dōz q̄ ꝓ trāsgressione p̄ceptor̄ legis nāe iquātū talia sē nō cōpetit aliq̄ appositio pene: imo nec fieri pt. Si tm̄ illa efficiant tāq̄ p̄cepta alicuius legis positiue: pt ibi pena apponi sic in lege positiua. Lex āt xp̄i est qdā lex positiua: q: ab eo data est: fz sit gñalioz oi alia lege eo q̄ obligat oēs hoīes: z ibi ponunt̄ p̄cepta legi nāe tāq̄ ꝓpa p̄cepta isti⁹ legis: q: oē qō rō recta dictat obseruandū: xp̄s vult obseruari. Xp̄s g̃ potuit ponere penā: q: legislator erat: z posuit penā eternā. Et tm̄ adhuc nō ponit ꝓprie in lege xp̄i pena eterna tāq̄ pena trāsgressor̄: q: pēa apposita legi infligit trāsgressorib⁹ per mistros legis: nullus tamen de mistris legis xp̄i istā penā pt infligere: sed ipse solus. Jō pena eterna nō apponit legi xp̄i tanq̄ trāsgressori infligēda quādiu lex durauerit siue quādiu hō durat sub lege: fz annunciat tāq̄ infligēda post istā vitā postq̄ hō desierit eē ſb lege. Et apparet dīa: q: certe pene legū per ipsos executores legū infligunt̄. Nō g̃ hz ista rōnē pene legis: sed ē q̄dā pena q̄si ptinēs ad aliū for̄. ¶ Itē appz ſb: q: si pena ista apponeret in lege: aut appōeret ꝓ nobis. s. vt nos iferrem⁹ eā peccatibus: vel ꝓ deo. s. vt ipse illā iferret. Nō ꝓ nob: q: non possumus illā iferre. Nō ēt ꝓ deo: q: ꝓ ipso nō est lex nec̄ia: q: ipse nō dirigit lege posita: fz poti⁹ ipse est lex oīuz rex: g̃ pena eterna nō fuit posita in lege xp̄i ꝓpe tāq̄ pena: sed solū vt denūciatio quedā: ne hoīes temere peccarent: putātes se impune euasuros: ꝓnunciat g̃ vt timeant z caueant.

¶ An iudei peccarent per actum interiorem transgrediendo legem. Questio. CLXXIX.

Queritur cū iudei fm legē Moysi solū ꝓhibērētur q̄tū ad exteriora z nō in actu interiori: an peccarēt ꝓ actū interiorē. ¶ Et putabit aliq⁹ q̄ nō q: solū tenebant obȝuare legē sibi datā: z illa aīuz nō ꝓhibebat fz manū. ¶ Dōz qō fz lex vet⁹ ꝓpe supta nō ꝓhibēt aīuz tm̄ iudei peccabāt ēt moral'r in aio: fz act⁹ nō egrederet foris q: iudeis nō solū erāt data p̄cepta iudicialia z cerimonialia: fz ēt erāt data p̄cepta nālia: vt ꝑz in decalogo q̄ añ oīa eis datus ē. imo istū solū de⁹ ōdit ꝓ se. s. ꝰ āgelos. ceā āt ꝓ moysen. exo. xx. z ōutero. v. Jō fz nō eēnt ista p̄cepta nālia ꝓpe de lege Moysi nec de aliq̄ lege ꝑticulari obligabāt iudeos: q: eis data erāt. Immo ēt si nō fuissent data obligarēt: z añq̄ darētur obligabāt. Nā toto tpe ꝑterito añ legē datā obligabātur iudei z oēs gētes ad totū decalogū: q: al's ñ peccasset Chayn occidēdo frez suū Abel: cū nōdū eēt data lex ō nō occidēdo. Et tm̄ ipse dixit se peccasse g̃uissime. s. Maior ē iniqtas mea q̄ vt veniā merear. gen. iiij. iudei g̃ peccarēt faciēdo ꝫ legem nālē: z tm̄ rō nāliſ nō solū dīt eē pctm̄ in actu exteriori: sed ēt in interiori: g̃ peccarēt per actū interiorē. ¶ Itē peccarēt iudei q̄tū ad p̄cepta cerimōialia z iudicialia eligēdo facē ꝫ illa: q: fz illa nō ꝓhiberēt aīuz: tm̄ ꝫ ea volēdo peccarēt inquātū ista erāt spāl'r data a deo q̄ nō solū respicit exteriora: fz magis cor. ꝓ. re. xvi. ¶ Etiā q: volēdo ꝫ illa: fz nō facerēt ꝫ p̄cepta positiua: faciebāt ꝫ p̄cepta legis nāl': q: velle ꝫ bonā legē ē malū velle: z tm̄ de iure nāli: nō solū ē vetitū malū facē: fz ēt maluz velle: q: vtrūq̄ ē ꝫ rectā rōnē. Et ſb idē dicim⁹ circa leges politicas: q: fz legislator nō possit nos obligare ad pctm̄ mortale fz solū ad penā quādā: nos tm̄ faciētes ꝫ leges rectas politicas: nō solū obligamur ad penā legis: fz ēt moral'r peccamus: z dato q̄ pctm̄ sit occultū z nō possit pūiri ꝓ legē moral'r peccam⁹. Hoc tm̄ nō ꝓuenit ab ipsa lege positiua q̄ nō pt īducē obligatōes ad pctm̄ mortale: g̃ appz q̄ agēs ꝫ legē positiuā ēt agit ꝫ legē nālē vl' dīnā. q: ista sola īducē obligatiōes ad moztale. ¶ Sic g̃ trāsgrediēdo legē positiua mōtal'r peccam⁹ ad qō nō potuit nos obligare lex positiua: ita volendo aliqd

S Quare i p̄ cepꝭ nāe nl' la pena pōi tur: sic̄ pōit in iudiciali b⁹ z cerimonialibus.

p⁹ cā

T 2⁹.

U 3⁹.

X 4.

Y Rndet obiectioni.

Z

aliqd ꝑ ipsaz:ꝫ ꝓtigat istō nō fieri:peccabim⁹ q̄uis ipa non obliget nos nisi ad actū exteriorē. Qz tn agēdo ꝑ eā agim⁹ ꝑ legē nālē ⁊ dinā q̄ oē malū vetat: ⁊ qz ista nō solū ꝓhibet actū exteriorē:ꝫ ēt iteriorē: nō solū peccabim⁹ agēdo ꝑ legez positiuā:ꝫ ēt volēdo agē ꝑ ipaz. ¶ Qō ār dcm̄ ē.ſ.q̄ sit pec catū mortale agē ꝑ legē positiuā:ꝫ de ℔ dōm sit late i li. nr̄o de gnq̄ legib⁹:tn̄ dōm ꝓ nūc q̄ nō ē ℔ gñale:ꝫ soluz qn̄ lex positiua ꝓtinet aliqd qō ē nāl'r ōbitū ōtermiate vl' nō determinate:ita q̄ ipsa lex positiua iportat qōdā iustū:qō ēt si nō eēt positū a lege:rō dictaret obseruari:est pctm̄ mortale trās gressio legis. ¶ Et ℔ maxie ē qn̄ trāsgressio legis est directe in ꝓiudiciū alicui⁹:qz nulli nocē ē ō iure nāli:nocē ḡ alicui ꝑ ius nāle ē. Quāq̄ ḡ modus nocumēti nō determineť de iure nāli ꝫ ꝓ legē positiuā:cū in illo cōstet ꝓmū ledi: erit ꝑ ius nāle istō facē: ⁊ sic erit pctm̄ mortale. Et dixi determiate vl' idetermiate:qz aliqn̄ ea q̄ sī de iur̄ positiuo ptinēt māifeste ad ius nāle.sic leges positiue vetāt hōicidia, ⁊ furta q̄ ex ꝑsse sī ꝑ ius nāle:iō in talib⁹ agēdo ꝑ ius positiuū determiate agit ꝑ ius nāle:iō nō ē dubiū qn̄ sit pctm̄ mortale. ¶ Dr̄ ār ideterminate:vt qn̄ aliqd nō hz imediate euidētiā ex hȳs ꝓncipȳs rōis:ꝫ ꝓ q̄sdā lōgas ōductōes q̄ hñr ex expiētia vl' ex cōi existiatiōe sīl' cū qbusdā ꝓncipȳs vl'ib⁹ iur̄ nāl'r ōduci tur istō eē ꝑ ius nāle. ¶ Sic ō iure nāli ē nemini eē nocēdū modi tn̄ nocumētoꝝ nō hñr ex iure nāli:qz isti sunt mag̃ ꝑticulares:ꝫ ex expiētia vl' ex opione cōi:aut m'toꝝ hētur q̄ facē ℔ vl' istō sit nocē ꝓrio. ¶ Et tūc vt isti modi sint certi ō terminanť ꝓ legē positiuā:vt'pz ō modis iniuriaꝝ in ȳbis ⁊ in reb⁹:qz q̄ istō ȳbū vl' istō sit iniuriosuz:vel tale signū aut tale:solū hētur ex cōi extiatōe oiuz vl' m'toꝝ. Si ḡ qs fecerit ꝑ aliqué cāuz'istoꝝ ōtermiatoꝝ in lege de modis nocendi:peccabit mortal'r:nisi sit valde leue fcm̄: ⁊ ℔ qz iste agit ꝑ ius nāle. Et ōducī sic. Oē nocumētū alicui⁹ vitādū ē ⁊ malū ē. Sz facē ℔ vl' istō assignatū ē nocumētū iferre:ḡ faciēdū nō ē: ⁊ si fiat malū ē. Maioꝝ ē vl'e documētū iur̄ nāl':mioꝝ ē hita ꝓ expiētiā ⁊ opionē cōez: ⁊ ōtermiata ꝓ legē: ⁊ sic īducī istō eē malū ⁊ ꝑ ius nāle. ¶ In talib⁹ ōi qs agē idetermi nate ꝑ ius nāle:qz nō ꝓt īduci ex vtraq̄ ꝓmissa iuris nāl'istō eē malū vl' ꝑ ius nāle. Sz ex altera iꝑaꝝ cū q̄dā ꝑticulari co gnitōe vl' opione m'toꝝ q̄ ē citra'ius nāle. Et iō ēt in talib⁹ agēdo ꝑ ius positiuū erit pctm̄ mortale vl' eē poterit. Qō di co q'aliqs casus poterit eē tā leuis:vl' supuēire poterūt m'te circūstātie q̄ faciāt nō eē pctm̄ mortale. ¶ Alia ār sī q̄ nō ōducunť ex'iur̄ nāli ōtermiate nec ideterminate nisi forte re motissime. Et sī talia q̄ solū ꝓsistūt in qbusdā cerimōialibus seu in qbusdā cerimoniȳs:q̄z ommissio nulli faꝯ piudiciū: ⁊ ommittēs hz penā a lege. Sic sī ordiatoria iudicioꝝ:vt q̄ fō meť libellus apt⁹ vl' iept⁹: ⁊ ita de sil'ib⁹:nā in hȳs nulli ꝓiu dicū gñať directe vl' imediate ⁊ delināns in hȳs hz penā a lege. Jō facē ꝑ tales leges nō ē pctm̄ mortale: qz nō ē facē ꝑ ius nāle. Uez ē ℔ nisi fiat in ꝓēptū legis:qz istō ē ꝑ ius nā le. Qz sic eē subditū legi ē iustū nāl'r:qz sine lege positiua ñ possent hoies bñ viuē:ita ꝓtēnē legē vl' legislatorē:ꝑ ius nā le ē. Appz ḡ ex dictis q̄ iudei peccabāt ꝑ actū iteriorē:ꝫ lex Moysi ꝓpe sumpta nō vetabat actuz'iteriorē.

¶ Quō iudei poterāt putare q̄ lex nō ꝓhibēt actū iteriorē: cū eēnt duo ꝓcepta q̄ solū ptinēt ad actū iteriorē. Qō. CLXXX

Queritur quō iudei poterāt putare q̄ lex nō ꝓ hibēt aiuz:cū eēnt data ista duo ꝓce pta de nō ꝓcupiscēdo q̄ solū ptinēt ad actū iteriorē. ¶ Dicūt qdā q̄ ℔ erat:qz ista nō erāt ꝓcepta legis Moysi ꝫ nāl'. Lex ār ꝓpria ipsoꝝ erat lex Moysi:siue lex vet⁹ q̄ aiuz nō ꝓhibe bat:vt onsū ē.s.q.Clxxvij. ¶ Dōz q̄ ℔ nō stat.:Qz aut iudei scirēt distiguē q̄ erāt ꝓpe ꝓcepta legis Moysi:ꝫ q̄ ꝓcepta le gis nāl':aut nescirēt. Si nescirēt:crederēt oīa ꝓpe ptinēť ad legē ipoꝝ. Et sic crederēt aiuz ꝓhiberi ꝑ legē suā q̄ ꝓtinebat ista duo ꝓcepta de ñ ꝓcupiscēdo. Immo putarēt se teneri ma gis ad ista q̄z ad ceā:qz ista ⁊ tot⁹ ōcalog⁹ ꝑ deū dat⁹ ē audiē te ꝓpl'o:ceā ār ꝑ Moysen.exo.xx.⁊ ōutero.v. Si ār scirēt di stinguere coḡscerēt vires istoꝝ ꝓceptoꝝ nāliū. ⁊ sic scirēt se obligatos ad illa. ⁊ gñal'r q̄ocūq̄z dicať:neče erat q̄ iudei putarēt se obligatos ad ista ꝓcepta:cum scirēt illa sibi data a deo:⁊ tn̄ ipse nihil frustra dedit:iō ℔ nō stat. ¶ Dōz ḡ alit q̄ iudei sciebāt se obligatos ad ista ꝓcepta: ⁊ tn̄ nō putabāt qō ꝓista ꝓhibereť aiuz:sed solū man⁹. Sic.n.dic̄ Aug.li.ꝫ fau stū:pharisei putabāt tm̄mō cōpalē cū femia illicitā cōmixtio nez vocari mechiā. Demōstrauit ār de⁹ totalē ꝓcupiaz eē me chiā:dicēs. Qui viderit m'lierē tc̄. ⁊ sb̄dit. Qō ār lex ꝓcipit: nō ꝓcupiscez vxorē ꝓximi tui videbať iudeis itelligē'ō ablatione ⁊ nō ō ꝓcubitu. Et sic vocabāt ablationē cōcupiaz: qz illō auferre erat ex ꝓcupia: ⁊ ēt si nō seq̄reť coit⁹:pctm̄ eē putabāt istā ablationē. ¶ Al'r ꝓt itelligi q̄ iudei itelligebant ꝑ ꝓcupiscere signa exterioꝛa ꝓcupiscētis vt oscularī ⁊ amplecti ⁊ tāgere ipudice. Talia.n. ꝓhibita eē dicebāt.i. sic expōe bāt:nō cōcupiscez.i.nō facies signa ꝓcupiscēť. Et ita Nicolaus dic̄: ⁊ cōiter asserik. Erat tn̄ iste erroꝛ.iō xp̄s eū abstulit. ¶ Ad qd xp̄s posuit ℔ specialr istud supplemētū qui viderit mulierem tc̄. Qō. CLXXXI.

Queritur ad qd xp̄s posuit ℔ spāl'r istō supplemē tū.ſ.q viderit mulierē tc̄. Nā in alīs iustū erat appōi sic.s.i ꝓcepto de nō occidendo:qz ibi exp̄sse vetabať hōicidiū:ꝫ exp̄sse nō vetabať ira. Jō ꝓuenienter ibi ponik:q iraſcit frī suo tc̄. ⁊ alia supplemēta. ℔ tn̄ in lege ex ꝓessuz erat cōcupiscere mulierē eē pctm̄. Jō vr̄ frustra eē q̄ xp̄s ℔ dixerit:q viderit mulierē tc̄. ¶ Dōm q̄ xp̄s dixit hoc ꝓp'erroꝛē iudeoꝝ. Qz ꝛz lex vetaret ꝓcupiaz ai iudei tn̄ puta bant nō vetari illā:vt dcm̄ est ꝓce.q. Ut ār tolleret erroꝛ: de buit hoc dici. ¶ Al'r ꝓt dici q̄ fuit ℔ ad addēdū aliqd qō ex lege nō appebat exp̄sse:ēt si bñ itelligeret:qz ibi dī:nō ꝓcupi scez vxorē ꝓximi. Per qō solū vetať ꝓcupiscētia adulterij:qz cū vxorē ꝓximi:adulteriū ē: ⁊ nō alia spēs Luxurie. Qz tn̄ i ter spēs luxurie nō est solū adulteriū pctm̄:nō solū erat illici ta ꝓcupia adulterij:ꝫ ēt cuiuscūq̄z fornicatiōis. ⁊ qz ℔ nō ap parebat exp̄sse ex illa lege:ēt si bñ itelligeret:xp̄s voluit tol lere erroꝛē iudeoꝝ qui putarēt solū ōsideriū adulterij eē pec catū. Et sic debuit pōere istō supplemētū. Uñ ista duo moti ua erroꝛis tetigit xp̄s in isto supplemēto. ¶ De p̄ ꝑz qz dixit iā mechat⁹ ē in coꝛde suo. Et nō dixit simpl'r q̄ viderit mulie rē ad cōcupiscēdū iā mechat⁹ est:vt inuat q̄ nō solū in coitu aut in signis exterioꝛb⁹ ꝓcupie sit pctm̄:ꝫ ēt in solo cōde cō cupiscēdo:mechari ē. ¶ De.ꝙ.ꝑz:qz dixit xp̄s ℔:q videīt mu lierē. ⁊ nō dixit:q viderit vxorē ꝓximi:nā vxor dic̄ ꝓiugiuz. mulier dic̄ sexū. Cū vxorē ār ꝓximi solū adulteriū cōmittitur cū muliere ār oēs spēs:fornicatōis.ſ.icestū:stupꝝ:adulteriū raptus:fornicatio:simpl'r: ⁊ ēt ī nālis. sic dr̄ ad ro.j. q̄ femie eoꝝ mutauerūt vsum nālē in eū q̄ ꝑ nām ē. Et sic dicēdo mu lierē inuit oēm spēz fornicatōis eē vetitā. Cōueniētissime er go xp̄s fecit istō supplemētū:vt oēm fornicationē ⁊ dīderiū eius oñderet eē pctm̄. ¶ Uez ē ār q̄ alī modi fornicatōis sunt q̄ nō sī cū femia: ⁊ tn̄ vt xp̄s hōesti⁹ loq̄reť:exp̄ssit soluz de femina. Qz satis ex ℔ iueniebať q̄ si ꝓtact⁹ femie q̄ nālioꝛ est pctm̄ est:ois ali⁹ erit ḡuioꝛ:iō nō fuit'op⁹ ampli⁹ dicere.

¶ Cōsiderādū circa ea q̄ dr̄ ℔ de mechia: ⁊ cōcupia q̄ mo tus ad libidinē aut delectationē venereaz:aliqn̄ est solū pas sio. ⁊ aliqn̄ pctm̄ in actu. Qn̄ ē pctm̄ solem⁹ illū vocar luxuriā qz luxuria ē nomē pcti: ⁊ significat pctm̄ put ē in ope. Quā do ār ꝓsiderať vt passio solū. aut ē solū ad expiēdā ōlectatio nē illā ad quā nā mouet absolute:nō ōterminādo modū nec obm: vel determinādo modū ⁊ obz in gñali. vt q̄ sit ad femi nā:aut ē oīno modus ōtermiat⁹:vt ad hāc feminā potiusq̄ ad aliā. ¶ Prio mō solem⁹ vocare ꝓcupiaz. ¶ Scdo mō vo camus amoꝛē. Et iste noīatōes sī q̄tū ad modū assuetū a no bis.sec⁹ār de distictiōe eoꝝ ꝫ phos.de q̄ nūc nō ē ifistēduz. ¶ Et rō hui⁹ diuersitatis ē.qz q mouet ad ōlectationē vene reā in gñali. nō ꝓsiderādo modū istū vl' illū mouet ex deside rio expiēdi ōlectationē illā. iō dr̄ ꝓcupiscere. vel ꝓcupiscētia. ¶ Si ār moueať ad obm ōtermiatū potiusq̄ ad aliō nō vr̄ agere ꝑcipue ex desiderio expiēdi ōlectationē venereaz. ꝫ qz obm mouet ipz ad se pp qōdā bonū qō ī ipso iudicať. Jō sic mot⁹ amās dī.qz pp amatū mouet ad libidinē. de vtroq̄z isto rū put ē passio. nūc dōm nō est. Dcm̄ fuit.n.aliqd.ꝙ.reg. xij. ⁊ magis late li. nr̄o de amoꝛe ⁊ amicitia. ꝑte ꝑma. ⁊ forte dice aliqd ad ro.vij. ¶ De Luxuria ꝓut pctm̄ ē actu ꝓsistēs nūc dōm ē. ¶ Et est ꝑ dubiū de Luxuria quātuz ad nomen suum. Et ad materiam.

¶ An luxuria dicatur solū de ꝓcupiscētȳs venereis vel etiā de alīs delectationibus. Qō. CLXXXII.

Queritur an luxuria dicať solū ꝓ de cōcupiscentȳs ⁊ delectatiōibus venereis. vel de aliq bus alīs delectatiōib⁹ aut passionibus. ¶ Aliqui dicūt q̄ ō multis reb⁹ dicať. qz dicit Aug. lib. confessionum. qō luxuria

Opinio q̄rūdaz.

ꝓma rō.

abundantiā ꝛ facietatez se vocari cupit. Sacietas tñ ptinet ad cibos ꝛ pot⁹. q: idē est ꝙ saturitas. abūdātia āt ad diuitias. q: diues solus est qui tpaliꝝ in oib⁹ abūdat: eo ꝙ ceꝛa bōa colliguñ in diuitias. q: pecunie oia obediūt. eccle. x. ḡ luxuria nō est solum circa ꝓcupiscētias ꝛ delectatiōes venereas. ¶ Itē vr̄ ꝙ dicaꝫ luxuria de ebꝛietate: q: puer. xx. dī. Luxuriosa res ē vinū: ꝛ tñ vinū ptinet ad delectationē pot⁹ ꝛ cibi in q̄ peccaꝫ p ebꝛietatē: ḡ maxie dicet luxuria ō cibo ꝛ potu. ¶ Itē luxuria dī eē libidinose voluptatis appetit⁹. Sz voluptas libidinosa: nō solū est in venereis: ſz ēt in mlt̄is alīs: ḡ nō est solū luxuria circa venereas delectatiōes ꝛ cōcupias. ¶ Dōm ꝙ luxuria a luxu dī. Est. n. lux⁹ supfluitas vel solꝛo. Jō luxuriosus dī solut⁹ vl̄ supabūdās. Uñ Jsid. li. ethimo. dicit. Luxuriosus aliq̄s dī q̄si solut⁹ in voluptates. Nihil tñ est qō magis hoiez soluat q̄z ōlectationes veneree: q: ille maxie subtrahūt hoiez a q̄dā rōnis cōsiſtētia. Jō circa venerea luxuria ꝓcipua dr̄: ſz ēt de multis alīs reb⁹ dici possit. ꝛ iterdū dicaꝫ. Uñ Aug. loq̄ns de luxuriosis li: ō va religiōe dic̄: qō q seminat in carne sua: de carne metet coꝛruptionē: ſz seminatio carnis fit p voluptates venereas. ḡ ad istas maxie ptinet luxuria. Uñ obtinuit vsus ꝙ absolute plato isto noīe sole veneree delectatiōes ꝛ ꝓcupiscētie itelliganꝫ: ex adinuētōe āt poterit accipi p mlt̄is alīs. ¶ Ad p̄mū dōm ꝙ sic̄ tēpantia ꝓsistit p̄n̄. ꝛ ꝑpe circa delectatōes tact⁹ ꝛ gustus. ꝛ maxime adhuc circa ōlectatōes tact⁹ vt dī. iij. ethi. c. de tēpātia: ꝛ deide p quādā sil̄itudinē trahiꝫ tēpātia ad q̄sdā alīs mās: vt ad ōlectationē q̄ ē in vidēdo ꝛ audiēdo ꝛ odoꝛādo. vt ibi dicit. Et tñ oñdit ibi ꝙ nō ꝑpe itēpat⁹ dicaꝫ hō fm̄ istas: q: tēpantia est circa ōlectatiōes illas in qb⁹ cōicam⁹ cū bestīs: ꝛ tñ bestie in solo tactu ꝛ gustu delectant. Nā visus ꝛ odoꝛat⁹ ꝛau ditus nō cānt in eis delectationē p se. ſz iquātū ad ꝓsequendū ōlectabile gust⁹ ꝛ tact⁹ oꝛdinant. ¶ Jta ḡ luxuria de multis dī: sed p̄n̄ ꝓsistit i venereis voluptatib⁹: eo ꝙ in hīs maxime hō resoluit ab ipa virili firmitate ꝛ statu q̄dā in ratōe. Scōario āt dī luxuria de qbuscūq̄z alīs ad supabūdātias ptinētib⁹. Uñ ad Gala. v. cū enumerant fruct⁹ carnis pōit luxuria, ibi. ꝛ dic̄ glo. ꝙ luxuria est q̄libet supfluitas. ¶ Ad. ij. dōm ꝙ vinū dī res luxuriosa. vno mō iq̄ntū ptiet ad supabūdantiā: q: facile est hoiez excedē in vino ꝛ capi ab eo pp dulcedinē suā. Jō āmonemur nō respicē ad istō dicēte Salomone. Ne intuearis vinū cū flaueſcit ꝛ resplendet i vitro colꝛ ei⁹. Ingredit blande: ſz in nouissimo moꝛdebit vt coluber. ꝓ uer. xxiij. ¶ Uel dī luxuriosum: q: ad luxuriā cāz ꝑstat. Qꝛ ſz multa ad luxuriā moueāt: vinū ē ō potissimis. Et isto mō magis ꝑpe itelligit ꝙ vinū sit res luxuriosa. Jta. n. Hiero. accipit dicēs. Uēter mero estuās facile despumat in libidinē: ꝛ hētur. xvj. di. c. vēter. ¶ Et ꝓsp dicit ꝙ luxuriā facit ꝛ nutrit vini ꝓceptio nimia ꝛ nō nā. e. di. c. Luxuriā. Hoc inuit aplus ad ephe. v. nolite inebꝛiari vino in q̄ est luxuria. i. ex illo seqtur luxuria. ¶ Ad. iij. dōm ꝙ ſz voluptas libidinosa iueniaꝫ ꝛ dicaꝫ in alīs materīs: ß tñ nomē ꝓcipue veneree delectationes accipiūt: q: in eis spāl̄r dī eē libido: sic̄ ōlectatōes st̄ i oib⁹ sensibus ꝛ adhuc maioꝛes in itellectu. Et tñ pp cognitas eē a vulgarib⁹ solas ōlectatiōes coꝛpeas ꝛ illas maxie ꝓcipi. has solas ōlectatiōes eē putāt vt dī. vij. ethi. circa finez. ¶ Libido āt maxie iuenit in venereis. vt dic̄. aug. xiij. de ciui. dei. In eis igit̄ luxuria magna esse dī. De hīs scūs Tho. q. Cliij. ar. i. in scōa scōe.

¶ An ois actus luxurie sit pctm̄. Qō. CLXXXIII.

Queritur circa luxuriaz an ois actus luxurie sit pctm̄. ¶ Quidā dicūt ꝙ nō possit eē aliqs act⁹ luxurie sine pctō: q: nihil vr̄ ipedire rōnē nisi peccatū. Ois tñ act⁹ venereus maxie vtutē ipedit: ḡ, ſp peccatū ē. Sic dic̄ Aug. li. soliloqoꝛ: nihil eē sentio qō magꝭ exacte dīciat aliꝫ virilē q̄z blandimenta femine coꝛpoꝛiq̄z ille contactus. Hoc tñ inuenit in q̄libet actu venereo q̄ntūcūq̄z illū honestar̄ vellim⁹: ḡ nullus venere⁹ act⁹ sine pctō erit. ¶ Itē vbi cūq̄z inuenit aliqd supfluū p qō recedit a bono rōnis: ſistō vicioſum ē: q: vt⁹ coꝛrūpit p supabūdātiā ꝛ defectū q̄ ſt extremitates. ij. ethi. Et ß q: ipsa vt⁹ ꝓsistit in medio vt ꝓz ibidem. Rōni āt medū extremū oppōit. In q̄libet tñ actu venereo ſt supabūdātie ōlectatōis absoꝛbētis rōnē: vt dī. vij. ethi. c. ō de lectatiōe. Qō impedimētū ei qō ē eē p:udētē ōlectatōes hīe ꝛ q̄nto magis gaudet. ſ. magis impedit a vtute. Et pōit exēplū ibi. ſ. puta ea q̄ venereoꝝ. Nullū. n. vtiq̄z posse itelligere in ipsa. Jstō āt est maxie distrahē a rōe: q: in ceteris vicijs rōnis act⁹ manet: ꝛ si ꝑuus: in venereis āt nullus. Uñ Hiero. dic̄ ꝙ in isto actu: spūs ꝓphie nō tangebat coꝛda ꝓphaꝝ. In q̄ inuit ꝙ in cibo ꝛ in potu ꝛ cetis actib⁹ solebat de⁹ tāgē coꝛda ꝓphaꝝ: ita vt dū ista faceret illustrarenꝫ a deo ꝛ ꝓpharet ꝛ tñ in actu venereo nō tāgebat cōda illoꝝ. Per qō inuit ꝙ delectatio venerea maxie tollit vsum rōnis. Pctm̄ tñ solū est ex ß ꝙ ē ꝑ rectā rōnē. ḡ in q̄libet venereo actu erit peccatuz. ¶ Itē cā est maioꝛ q̄z effect⁹ suus. Sz pctm̄ oꝛigiale in puul̄ trahiꝫ a ꝓcupia ꝛ tñ act⁹ venere⁹ sine ꝓcupia nūq̄z esse ꝑt vt ait Aug. li. de nuptīs ꝛ cōcupia. ḡ a foꝛtioꝛi venereus act⁹ nō erit sine pctō. ¶ Dōz ꝙ nō ē veꝝ ꝙ ois act⁹ venere⁹ sit peccatū. Nā circa venerea ē mā tēpātie: nā tēpātia potissima est in delectatiōib⁹ tact⁹ q̄ ad venerea ptinēt. Et tñ in q̄libet mā virtuꝫ moralis est dare bene agere ꝛ male agē cū sit ibi mediū ꝛ extrema. ḡ nō ſp erit pctm̄ in venereis. ¶ Ampli⁹ cōsideradū ꝙ pctm̄ in actib⁹ hūanis ē id qō ꝑ rōnē ē. Hz āt oꝛdo rōis vt oꝛdinet quālibet rē in suū finē ꝓueniētē sibi. Jō nō ē pctm̄ si hō vtaꝫ ꝑ rōnē rebus aliqbus ad finē ad quē sūt mō ꝛ oꝛdie ꝓueniēti: dū tñ finis ille sit aliqd ve bonū. ¶ Hoc āt dī. q: ēt circa malos fines p̄supositos ꝓtingit iueniri media q̄ directe deducañ in illos fines: ꝛ ista deductio ꝛ oꝛdiatio: p actū rōis fit: q: sola rō oꝛdiat. Et sic ptinet aliq̄ mō ad pꝛudentiā. Uñ tales vocat Ari. vj. ethi. i fine astutos: ſz nō ꝓprie pꝛudentes: q: pꝛudētia nō ē sine vtute. Jn eadē tñ vi aie sūt pꝛudētia ꝛ astutia. Jstī ḡ ſz oꝛdinēt res in finē suū ꝛ ꝓueniēti mō fm exigētiā illius finis. q: tñ finis ille nō ē aliqd bonū pctm̄ est in ope. Si tñ finis sit aliqd vere bonū oꝛdinādo in ipz id qō ad ipsum est mō ꝓueniēti: nō est pctm̄. ¶ Sic autē est de actu venereo. Nā sic̄ bonū est ꝙ ꝓseruet nā vni⁹ idiuiduū: ita bonū imo meli⁹ cōseruari nām spēi toti⁹ hūane. q: ꝑto bonū est magis vl̄e: tāto est amabili⁹ ꝛ dini⁹. ꝑ ethi. ¶ Jn diuiduū āt ꝓseruaꝫ p cibū ꝛ potū. Et pp ß sumere cibū ꝛ potū iquātū cōpetit saluti coꝛpis nō ē pctm̄. Jta ad ꝓfuationē spēi est vsus venereoꝝ determinat⁹: nec est alia via. Jō vsus venereoꝝ inquātū oꝛdinaꝫ ad ꝓseruationē spēi obseruato ō bito mō ꝛ oꝛdie ꝛ cetis circūstātīs suis sine pctō erit. ¶ Itē si vsus venereoꝝ eē ſp malus: creasset de⁹ aliqd qō eēt vere malū. Qō ſz est: q: oia ab eo fcā erāt valde⁹ bōa. gen. ꝑ. Deus tñ pōaz ꝛ oꝛgana ꝛ icliationē ꝛ mām ꝛ singl̄a alia ad venerea dedit: ḡ venerea ꝛz se nō sūt mala. Et sic aliq̄n ē vsus venereoꝝ sine pctō. Alias darez aliqd totaliꝝ ociosuz in nā: qō nō ꝓuenit: ꝛ maxie in hoie q est spēs ꝓfecta. ¶ Itē de⁹ fōmauit feminā vt daret eā in adiutoꝛiū viꝛo: dicēs ñ eē bonū hominē esse solū. Et tñ femīa nō oꝛdinabaꝫ p̄n̄ nisi ad gñonez. Nā si ad aliā societatē vite vl̄ cohābitationē fuisſz foꝛmata: nō foꝛmaret femīa: ſz aliꝰ viꝛ q magis ꝓueniret cū Adā ꝛ eēt ꝓfectioꝛ fm nāz. Et tñ foꝛmata est femia. ḡ fuit ꝓp gñonē ꝑ cōcubitū. Nā femia in eo ꝙ talis ad nihil aliō ē: q: q̄libet aliō poterat fieri p solos viros nisi istō. Et tñ si nō fuisset necītas femie aliq̄ in vniuerso potius de⁹ creasset oēs viros ꝛ nullā feminā: ꝛ tñ creata fuit: iō ad ꝓcreationē ꝓlis fuit. ¶ Et ß significat ex vbis dei gen. ij. Faciam⁹ ei adiutoꝛiū simile sibi. i. adiutoꝛiū ad ꝓcreādū: qō viꝛ solus nō posset. ¶ Et ob ß dic̄ Arist. ꝑ politi. c. i. ꝙ femia nō est ꝓs alicuius cōcationiſ nisi nālis que est ꝓp siḷe tertiū derelinq̄re. i. ad gignēdū. Uñ improbat positionē illoꝝ qui dixerūt feminā eē extremū cōcationis despotice: ponētes feminā eē ꝛuū. Dic̄ āt Ari. ꝙ nō: q: nā facit vnū ad vnū ꝛ nō vnū ad plura: sic̄ ars faciēs gladiū delphicū ꝑ paupe q erat ad scidendū ꝛ ad serrāduz: ſz femia est ad cōicatōez nāle: ḡ nō est nāl̄r ad cōicationē despotica. ſ. vt sit fu⁹ nāl̄r. De⁹ ḡ feminā foꝛmauit ad ꝓcreationez ꝓlis q̄ est per coitū. Et sic non erit pctm̄ semp in venereis cū deus ß īstituerit. ¶ Itē viro ꝛ femine a ꝑn⁹ ꝏditis de⁹ dixit: crescite ꝛ multiplicamini ꝛ implete terrā. gen. ꝑ. Hoc āt nō poterat esse nisi per cōcubitū ꝓcreando ꝓlem: ḡ nō solū cōcubit⁹ erat hoi licitus: sed ēt erat necessari⁹ ꝛ ß ꝓcepto. ¶ Aliqs dicet ꝙ hoc veꝝ fuit ꝑ tēpoꝛe illo quo hō mānit in inocētia: q: tūc fuisset coitus sine cōcupiscētia ꝛ nuptie honoꝛabiles. vt augu. dicit: nunc vero totū eꝛꝛio agit̄ pp peccatū hominis. Nā coitus sine cōcupiscētia magna nō fit: ꝛ iā non honoꝛabilis sed nihil magis in rebus hūanis erubescēduz est. Et hoc est qō homines maxime occultāt: q: de hoc maxime erubescūt tanq̄z de re inhonesta: ergo iā nō erit coitus sine peccato: licet ante peccatū Ade esse potuisset. ¶ Dōm ꝙ sic̄ aī pctm̄ fuisset

scōa rō.

tertia rō.

Rñdeꝫ ad quesituz. q.ᵗ A

B Ad p̄m ar.

C Ad 2ᵐ ar.ᵐ

D Ad 3ᵐ ar.ᵐ

e. Tho.

Opi. q̄rūdā p̄ᵃ rō

secūda rō.

fuisset cōcubitus sine pctō: z ita z nunc est: qz ocubit⁹ nūq̄z fuit nec est bonus nisi pp necitatē plis ꝑcipue. z tn̄ post pec catū Ade fuit tāta necitas ꝓcreādi plē sīc añ pctm̄. g̃ et post pctm̄ erit coit⁹ licit⁹. Jꝑz g̃ pctm̄ ade nō fecit coitū ee illicitus qz eodē mō faceret q vsus ciboz z potuū eēt illicit⁹ cū ipse in cibo peccauerit: z hoc fl'z ē. Solū g̃ fecit pctm̄ ade q coitus nō eēt ita hōestus z mūdus sīc si mansisset hō in īnocētia: nō tn̄ fec q ois coit⁹ eēt pctm̄. ¶ Jtē pz qz sīc añ peccatū ade deus dixerat ei z femine: cresc̄ite z multiplicamini. geñ. ꝑ. Jta z post pctm̄ imo z post plurima pctā hoiuz pp q̄ de⁹ pene oē viuens deleuerat: de⁹ dixit hoib⁹: cresc̄ite z mltiplicamini. geñ. ix. qō fuit post diluuiū: g̃ ocubitus tūc non soluz erat licitus: sed ēt sub ꝑcepto. ¶ Jtē pz qz de⁹ istituit matrimoniū cui⁹ actus est carnalis copula dicēs oñsa femīa. Ꝓro pt̄ hāc reliq̄t hō pr̄ez z mr̄em z adherebit vxori sue: z erunt duo in carne vna. Heñ. ij. Jstud tn̄ nō itelligebaī añ peccatū ade: qz nullū matrimoniū ꝑ tunc futuz erat cū hō ipsa die q̄ creatus est: de inocētia cecidisse dicaī: g̃ post pctm̄ erat licit⁹ coitus. ¶ Jtē pz qz xp̄s approbauit matrimoniū: z reprobauit libellū repudij z adulteriū z fornicationē. j. ad cor. vij. Si tn̄ ois coitus malus eēt ēt ipsum matrimoniū eēt malus: qz ad hoc ordinaī. g̃ coitus nō est malus. ¶ Jtē apl's. ꝑma. corin. vij. dicit. Bonū esse virginē manere in virginitate: z ēt bonū est eā tradere nuptui. Etiā dr̄ ibi q vnusquisq̄z habeat vxorē suā pp fornicationē. s. vitandā: z qō ꝓiuges nō se fraudent debito. z tn̄ si coitus eēt de se malus z malū eēt tradere virginē nuptui z vxorē hr̄e: ei debitū reddere. g̃ malus nō est coitus. ¶ Jtē pp hoc manichei iter ceta ꝓdēnati sunt: qz nuptias ꝓdēnauerunt dicētes nullū posse saluari nisi in virginitate manētē. Eccle. āt diffiniuit virgines z viduas z cōiugatas z oēs status cōiter posse hēre vitā eternā. Ut pz ex de suma trini. c. firmiter. ¶. virgines q̄q̄. g̃ coitus licitus est.

¶ Jtē si essēt coitus illicitus: hoc eēt qz vl' eēt ꝑ nām: vel ꝑ rōnē: vl' ꝑ ꝓsuetudinē: qz nō sunt alīq modi qb⁹ aliqd sit illicitū. Coitus tn̄ nō est ꝑ nāz: imo nā maxie iclinat ad ipsum pp suā ꝓseruationē. Nō est ēt ꝑ rōnē: qz rō dictat debere: ꝓseruari nām que tn̄ nō ꝑt ꝓseruari sine coitu. g̃ iudicat debē ee coitū. Nō est ēt ꝑ ꝓsuetudinē: qz nihil tā cōsuetū est q̄z cib⁹ z potus z venerea: nō solū apud hoies: sed ēt apud oia aīantia ꝓfecta. Sic dicit Aug. i li. de bono ꝓiugali. Satis r̄nāz est hr̄ticis: si tn̄ cupiunt nō ee pctm̄ qō nec ꝑ nāz cōmittī: nec cō tra morē: nec ꝑ ꝓceptū. Et loquīt ibi de actu venereo: non solū simplr̄ sed ēt quātū ad multas vxores q̄s sctī pr̄es habuerunt: sīc Abrahā z Jacob z Dauid. Et idē est dicer esse ꝑ ꝓceptū z ꝑ rōnem: qz oē qō ꝑ ꝓceptū est: ꝑ rōnē est: qz ratio dictat debere obedire ꝑcepto. ¶ Ad p̄mū dām q̄ lz actus venereus rōnis vsum aliq̄ mō impediat: nō est pp hoc illicitus. Qz ipedire virtutē siue actū rōnis stat dupl'r. Aut quātum ad statū cōez: aut quātū ad statū pfectū. Jmpedire quātum ad statū cōem est facere q virtus nullo mō possit ee: impedire q̄tū ad statū pfectū est facere q virtus nō hēat totalez pfectionē: z tn̄ q maneat in aliq̄ ee: saltē in cōmuni statu. ¶ Ꝓio mō non pōt impediri virtus nisi per pctm̄: qz ē sibi oppositū. z hoc mō actus venere⁹ nō impedit virtutē: cū hō possit manere in charitate z in quacūq̄z alia virtute: vtendo actu venereo cū vxore ſm regulā rōis. ¶ Scōo mō p̄t impediri vtus p aliqd qō nō est pctm̄: lz est min⁹ bonū q̄z: ipa virtus. Qz sepe sunt aliq̄ bona dispata que nō p̄t hō fil'pseq: lz vnū psequēdo opz altez dimitti. Et qz vnū illoz est min⁹ bonum q̄z altez si hō vnū psequaī dimittit altez: vel impediī in eo. Et sic vnū bonū impedit altez. Hoc mō actus venere⁹ impedit virtutē. s. nō q illā tollat: lz qz nō ꝑmittit eā esse in g̃ du excellētissimo. Sic. n. dixit Aug. Nihil ee sentio qō magl ex arce aiuz deiciat. i. ex pfectiōe vtutis vel cōtēplatōis: z nō dixit q deiciat aiuz a virtute: lz ab arte: per q̄z significaī emi nentia virtutis z altitudo. z si c bonū virginitatis qō mai⁹ ē ipediī per bonū matrimonij qō est min⁹: z bonū vite ꝓtēplatiue ipediī per bonū vite actiue: qō min⁹ est. Sic dīc Augu. i li. de bono ꝓiugali. Sīc bonū erat qō Martha faciebat occupata circa misteriū viroz sctōz: lz melius qō Maria audiēs vbū dei. Jta ēt bonū Susane in castitate ꝓiugali laudamus: sed bonum vidue: z magis Marie virginis anteponimus.

¶ Ad fm dām q in venereis est magnitudo delectationis sensibilis potiusq̄z in alīs actib⁹ sensitiuis. z tn̄ nō ꝓp hoc ē maior supabūdātia hic q̄z in alīs: qz supabūdātia dicit vicium cū dicat excessum a medio in quo est recta rō. Et ois talis excessus malus est. ¶ Ꝓro q̄ sciēdū q supabūdātia z dēfectus accipiunī per hitudinē ad mediū: ipsuz vō mediū nō accipiī fm eq̄litatē quātitatis. Qz sīc mediū in calceis nō est fm eq̄litatē q̄titatis: qz tūc ꝑ oibus hoibus eēnt calcei eq̄les: lz fz ꝓportionē ad pedē cuiuslibet hois: ita vt qcqd est vltra pedē sit supabūdātia: z qcqd citra pedis magnitudinē: sit dēfectus. ¶ Jta z in oib⁹ passiōib⁹ z opabilib⁹ moralib⁹. Nā in cibo nō est idē mediū oib⁹ hoib⁹: sed cuilibet fm ꝓportiōem exigētie coꝛporis sui. Sic dr̄. ij. ethi. q nō est idē mediū milonī z trierarche. i. magro nauiū: vel ēt magro gymnasioz. qz milo habūdantissime comedebat: qz coꝛporis sui q̄litas hoc exigebat. Trierarche pp leuitatē coꝛporis paucus cib⁹ sufficit. Et qz ista ꝓportio ꝓsideraī solū fm rōnē: qz nulla alia potentia sensitiua hoc cogīsceret dr̄ mediū in moralib⁹ ee fm rōnē z nō fm q̄titatē. i. q sola rō determinat qd est qō mediū est z cōueniēs in q̄libet mā z opōne. ¶ Et ita lz delectatio venereoz fm q̄titatē excedat oēs delectatōes sensitiuas. tamen fm hitudinē rōis: nō sp excedit. s. qñ fuerit actus venereus regulatus a rōne. Nā tūc magnā aut puā delectationē seq: ꝑ accns est: z nō repugnat rōi: qz al's felicitas vite eterne in q̄ est maioꝛ delectatio q̄z cogitari possit viciū eēt pp excessum. Et tn̄ falsum est cū ibi sit sūmū bonum: z lz sit delectatio maxia nō est ꝑ rōnē. Jta in venereis: nā nō ptinet ad rōnē q̄tū sensus exterioꝛ in venereis delectaī: sed q̄tū appetitus interioꝛ ad hmōi delectatiōes afficiaī. Et hoc ēt ꝓuenit: qz nō ē in ptāte nr̄a q̄tū sensus delectaī: lz ꝓuenit ex dispositione coꝛpis. Sīc ēt est in cibo z potu: qz aliq magis z aliq minus delectant fm q hñt gustū magis vel min⁹ dispositū: qd aūt nō subijcīt rōnis iperio z ptāti: ad pctm̄ non pertinet nec ad meritū. ¶ Est tn̄ spāle circa venerea: qz lz ꝓpr̄ coꝛporalē dispōnē qdā magl z qdā min⁹ delectent sīc fit ī gustu: tn̄ in oib⁹ hoib⁹ ē ocupia z delectatio venereoz cū q̄dā rebellione ad rōnē magis q̄z gustus aut aliqs ali⁹ sensus. Et lz ex pena ꝓsequēte oēs hoies pp pctm̄ ade ꝓuenit inquātū rō rebellis deo meruit carnē sibi hr̄e rebellē. vt dicit Augu. xiij. de ciui. dei. Et hoc spāl'r circa venerea factū est: nā gustui nō fuit data talis rebellio. Unde manet sp lz q ēt siqs p solā rōnē ipellaī ad venerea: vt pote in viro q solū vult reddere debitū vxori qñ ipsa ocupia insurrexerit quā in actu venereo ne cesse est sp ee: mouet cū q̄dā furoꝛe: ac si nulla rō ꝓcessisset. z lz ē qz ocupia illa in actu suo nō p̄t regi. ¶ Unde pōt cohiberi ne isurgat: vel si isurrexerit possum⁹ ei nō ꝓsentire. Et tn̄ si p misim⁹ semel ipsi ocupie opari ipole est q ea moderemur q̄z tūcūq̄z fuerit qs vir excellētissim⁹ in vtute. Qz istō est ia nāle ocupie venereoz. Jō nō est pole lz auferri nisi per eū q istō i penā nob iflixit. ¶ Qō āt in ōlectatione venerea tollaī ois act⁹ rōnis: (ita q nihil ibi qsq̄z itelligat): nō oñdit istā ōlectationē ee ꝓriā virtuti: qz nō est ꝓriū vtuti q act⁹ rōis aliqñ intermittaī. Alioqn nūq̄z hō dormiret: qz ibi oino cessat actus rōnis: lz pctm̄ nō ē: ita z in venereis cessat act⁹ rōis pp vehemētiā ocupie q̄ cū furoꝛe q̄dā mouet: vt dcm̄ est. Et cuz hō se vni rei itēse tradiderit nō p̄t alteri itēdere. sīc dr̄. x. ethi. q delectatiōes seipsas ipediūt. Jō siqs vni itēdat: nō p̄t alteri itēdere nisi valde remisse. Unde dr̄ q nō sunt bōi agonizātes qñ aspiciētes eos pñt comedere legumina. Quasi. d. Si eēt magna delectatio aspiciēdo agonizātes nō posset aspiciēs intēdē alteri ōlectatōi maxie tā pue sīc ē in comedēdo legumia: qz tot⁹ absoꝛberet a ōlectatiōe vidēdi agonizātes. Si g̃ p̄t delectabil'r legumia comedē: modicū delectaī in vidēdo agonizātes. ¶ Jta est de venereis: qz ibi ē vehemēs delectatio sensitiua: iō nō p̄t in pñtia ei⁹ itēdē qs ad aliā. Et tn̄ q ita vehemens videaī nō ꝓuenit sibi oio ex ꝏditiōe obi: lz poti⁹ ex penalitate q̄dā nobis iflicta: ita vt ocupia ista moueaī cū q̄daz furoꝛe z iobediētia ad rōnē. ¶ Ad. ij. dōz q lz ex ocupia ꝓueniat pctm̄ oꝛigiale: nō ē sp pctm̄ in coitu: in q̄ sp ē ocupia: cū illa sit ꝑter itētōez nr̄az: nec possum⁹ ei dñari: iō nō iputaī nob: sic dīc Aug. xiij. de ciui. dei q ex ocupia carnis q̄ regnaī ñ iputaī i pctm̄ tāq̄z ex filia pcti ꝑples nascīt oꝛigi'. Obligata pctō. Unde nō segīt q i illo actu sit sp pctm̄: lz q i eo sit spāliter aliqd ōriuatū a pctō p̄mi parēt. De hīs scūs Tho. 2ª scōe. q. Cliij articulo secundo.

¶ An aliqñ actus venere⁹ possit ee pctm̄. Qō. CLXXXIIII

Queritur an aliqñ act⁹ venere⁹ possit esse pctm̄. ¶ Dicūt qdā q nūq̄z est pctm̄: qz per

Opinio q̄rūdaz.

ꝑma rō.

scōa rō.

actū venereū mittit semē qō est supfluū alimēti: vt pz p Arist. de gñone aialiū. Jn emissiōe tñ aliaz supfluitatū nullū est pctm̄: g̃ nec in actu venereo erit. Jtē qlibet pt licite vti eo qz suū ē. Et tñ in actu venereo hō nō vtit nisi re sua nisi forte in adulterio vel raptu: g̃ nō erit pctm̄ in luxuria nisi in adulterio z raptu. ¶ Jtē oē pctm̄ hz aliō pctm̄ oppositū: qz vt dr. g̃. ethi. tres sūt dispōes. s. mediū z duo extrema z vtrūq; extremū ē viciū. Et opponunt extrema ipsa medio: z ēt iter se. Et sic cū oē pctm̄ oppōat alicui vtuti: ēt opponit alicui pctō. Luxurie tñ nullū pctm̄ oppōit: qz ōfect⁹ circa luxuriā nō est pctm̄: imo potiꝰ est laudabile abstinē ab ea oīo. g̃ luxuria nō ē pctm̄. ¶ Dōz qz hz act⁹ venereꝰ iterdū sit licitꝰ vt oñsum est ꝑce. q. tñ luxuria sep noīat pctm̄ eo qz luxuria dic̄ excessum z dissolutionē quādā. ¶ Et sciēm qz q̄to actꝰ venereꝰ ē circa res magis nec̄itas: tāto pt in eo ee g̃uiꝰ pctm̄ si ordo rōis nō seruet. Rō huiꝰ ē: qz q̄to aliqd est magis nec̄arū maiori desiderio ferimur in istud z magis de illo cupimꝰ. z sic magis ptinget ibi esse supabundātiā siue in q̄ntitate ex pte obti: qz accipimus plus de illo q̄ debemꝰ: siue ex pte desideriꝰ: qz ferimur desiderio feruētiori q̄ ōbemꝰ: supabūdātia tñ pctm̄ ē. ¶ In rebꝰ āt nō nec̄arijs: aut nō tā nec̄arijs nō ferimur tanto desiderio: ió nō ptingit ibi fieri supabūdātia sic̄ in rebꝰ mlt̄ tū nec̄arijs. Jō in eis erit maiꝰ pctm̄ si nō attēdat ordo rōis. Sic est in venereis q̄ sunt maxie nec̄itatis pp ꝓseruationez spēi. Jō dz attēdi maxie ordo rōis circa vsum venereoz. ne fi at ibi aliqd qō sit ꝑ ordinē rōis: qz istud erit viciosum ptinet igit ad rōnē ordinare modū in venereis circa q̄ntitatē z alīs circūstātias. g̃ si ommittat erit pctm̄. Et maxie appz ℔: qz ēt si nō sit respectꝰ aliqs ad legē dei, phibētē iterdū venerea: sz ad solā rōnē appz manifeste pctm̄ sepe eē in venereis. Nam venerea ad nihil aliud sunt nātr nisi ad, pcreationē, plis: cū g̃ venerea interdū talr exerceant qz sit ipole inde, plē gñari sic̄ pz in mollitie z in qbusdā alīs coitibꝰ: g̃ ibi pctm̄ erit: qz ꝑ intentionē nāe fit. Et tñ qñcūq; erraf ꝑ nām in q̄cūq; gñe vicio g̃uissimū pctm̄ ē: eo qz nā est regula magi certa z inuariabilis q̄ rō hūana. Et iā qz ille q ꝑ nāz agit: non solū ꝑnes rōis destruit: sz ēt ꝓncipia: qz rō assumit ꝓn̄m ex eis q̄ sz nām sit: qz illa sit ꝓsupposita z ꝓexistētia z hñr sine inq̄sitiōe. z tñ error circa ꝓn̄m in specialiuis ē valde grauior q̄ circa ꝑnes. Jta ēt in moralibꝰ. ió ꝑ nāz agē pctm̄ graue ē: siue i venereis siue in alīs. ¶ Jtē in ipo coitu qui pt ee ad, plis, pcreationē ēt pt accidē error ꝑ itētionē nāe. Nā nā iclinat ad ℔ p cōseruatione spēi: z tñ sepe aliq pp desideriū ōlectatiōis veneree ꝓcurāt nō gigni, plē. Sic̄ pz de illis q cognoscētes feminas fundūt ex vas hūore seminalē vt nō seq̄tur cōcept⁹. Sic̄ dr̄ gen̄. xxxviij. de Onā filio Jude q semen fūdebat in terrā. Alij āt venena sterilitatē ꝓcurāt: vt sp liceat frui delectabili venereo: z ista ē libido crudel. ¶ Alij ēt pp abūdātiā coitꝰ peūt. Et sic p id qō deberet ꝓseruari spēs peunt idiuidua: z cōseqūnter perit spēs q̄ in solis idiuiduis existit. z sic, in, istis z sili bus peccat in venereis ꝑ nām. Jō ēt sola rōe nāli exīte absq; diuina lege z hūana ptingēt multa pctā eē in venereis. z sic in luxuria pctm̄ ē. Immo ꝑpe accipiēdo luxuria sp pctm̄ est qz ex mō accipiēdi nr̄o sp dicit Luxuria excessum quēdā ad rectā rōnē. Jō lz venerea nō vetent gñal̄r i scriptura. Luxuria, tñ sp vetat. Unde ad gala. v. luxuria ponit iter opa, carnis. z dr̄ ibi qz q talia agūt regnū dei nō ꝓseqūnter. z tñ nō ipedit hō a ꝓsecutiōe regni dei nisi p pctm̄ mortale. g̃ luxuria inuit ibi sp eē pctm̄ mortale. z ob ℔ nō solū in sacra scriptura ipsa vetat: sz ēt id qō ex cā eiꝰ est. Sic dr̄ ad ephe. v. Nolite iebriari vino in q̄ est luxuria. i. qz ꝓtinet cām luxurie. Et sic ebrietas lz mala sit nō, phibet ibi ꝑn̄ pp se: sz magis pp luxuriam cui cām ꝑstat. ¶ Ad ꝑm dōz qz semē nō ē simplr supfluū: imo ē sume nec̄iū cū, sine eo nō fiat, pcreatio, plis. Unde magis nec̄iū est semē q̄ cibꝰ: qz cibꝰ ꝓseruat idiuiduū directe: lz p accidēs ꝓseruet spēm. Semē āt directe ꝓfuat spēz. z tñ bonū cōe magis est bono ꝑticulari. ꝑ ethi. ¶ Appz ēt qz circa ea q̄ sūt superflua nā nullā curaz facit nisi vt illa expellat tāq; sibi ꝓtia: z nociua: z tñ circa semē facit magnā curā in gñone illi. Et pz qz maior ꝓfectio regrit ad gñonē semis q̄ ad gñonē sanguinis in q̄ est ꝑcipue vita aialis. Nā ad gñonē sanguis sufficit q̄cūq; pōa digestiua: ad gñonē āt semis ñ sufficit nisi pōa digestiua adiūta calore ꝓfecto. Unde tpib illis qbꝰ i hoie icipit calor ꝓfici z ꝓcreant pilli q sī signa abūdātq; calor] icipit i masculo gñō semis: z i femia gñō mestruoz: q̄ sī ei loco semis, z ob ℔ dr̄ pilloz attestat pōaz gñandi. z iō vocant pubes illa qbꝰ ista signa appēt. vt ait Jsid. xi. ethimo. z ex ō spō. ipub. e. Pubes: z sic ꝓfectioz calor regrit ad gñonē semis q̄ sanguis maior g̃ cura ē nāe circa semē q̄ circa sanguinē. Et ex ℔ segt qz semē erit ꝓfectiꝰ q̄ sanguis: qz qō regrit cām ꝓfectionis ē ad sui, productionē ꝓfectiꝰ ē q̄ id qō sufficit, produci a cā minꝰ ꝓfcā. Supfluū tñ nō ē aliqd ꝓfcm̄ lz ipsum: z qō nā respuit: g̃ semē nō ē aliqd supfluū. ¶ Jtē si eēt semē aliqd tōlr supfluū ñ debilitaret nā i emissiōe illiꝰ: sz magi ꝓfortaret: qz ñ ꝑdebat aliqd qō ad eū ptinēt: sz qō ei nocebat. sic̄ i ōpositōe vsine z stē cor]. z tñ ōbilitat nā gñal̄r i emissiōe semis. Nā plꝰ ōbilitat i emissiōe semis q̄ sanguis plus q̄ q̄dragesies: vt ait Aui. Nō ē g̃ semē aliqd supfluū. Est g̃ semen aliqd nec̄iū simplr: z tñ vocat supfluū: nō simplr: sz supfluū alimēti. Nā totū qō suscipit ad semis gñonē ē supfluū respcū alimti. s. qz ñ ꝙuertit in sbaz aial sic̄ alimtū: vl ē supfluū respcū ꝓfuatōis idiuidui: lz ñ sit supfluū respcū spēi. Nā ita posset vocari sanguis supfluꝰ respcū spēi sic̄ semē respcū idiuidui. Et tñ qz ē i idiuiduo cui ē nec̄i z semē nō ē nec̄iū idiuiduo iq̄tū ē idiuiduū: dr̄ semē supfluū: z sanguis ñ. Et sic dōz qz ñ ē idē ō emissiōe semis z aliaz supfluitatū: qz semē ē supfluū qōdā q̄ idiget: qz ē supfluū ex eo qz ē residuū opōis vtuꝫ nutritie: ē tñ nec̄iū respcū vtuꝫ gñatie: alie āt supfluitates nlo mō sī nec̄ie. ió nō dīt q̄ mōcūq; emittāt: salua tñ hōestate z decētia quiꝰ hūani: qz pt hō se turpit, hīe i emissiōe illaz: z tē peccat potit p accīs iq̄tū p ℔ offendit, prios: qō euitat pt seu possz. Jn emissiōe āt semis: qz ē valō nec̄iū pt pctm̄ mltipl ꝑmitti: vtpote si emittat ad aliū finē q̄ ad eū ad quez nā istō gignit: vt. s. dicebat. Ul si p ℔ ñ ꝓfuet spēs: sz magi peat: vt i illo q imoderatꝰ vtit emissiōe: z sic ō mlt̄ aliīs mōis: lz potat ee q̄dā cā gñal i ℔: qz i emissiōe ceteraz supfluitatū ñ ē pturbatio aliq̄ ordis rōis: i ℔ āt pp vehemtē ōlectatōez q̄ i emissiōe cāt, psequunt iterdū hoies vsū emissiōis hꝰ tāq; felicitatē quādā. z i ℔ pūit totꝰ ordo rōis: qz adhēt hō isti ōlectatōi tāq; sūmo boꝰ ptēpto ipo sūmo vo boꝰ: z tñ pctm̄ i ℔ solꝰ psistit qz turbet ordo rōis: vñ aug. dic̄ qz tō pūitas ē vti fruedis: z frui vtedis. z qz pp veheméte ōlectatōez cōit hoies carnales q nō nouerūt maiora bōa ꝓstituūt sua fruitōez i hac emissiōe: nō ē aliqd i q̄ vt cōit pctā ita mltiplicent sic̄ cir venerea. Jn aliīs āt supfluitatib emittēdis nō ē aliq̄ ōlectatio: aut ē pua: ió nō sequūt hoies illas emissiōes tāq; aliqd bonū. Un nō ē aliq̄ occaꝰ peccādi i eis: nisi p accīs: vt dcm̄ ē: iq̄tū idecēt z i piuꝰ ꝓrioz emitti pñt. ¶ Ad. g̃. dōz qz hz i luxuꝰ vtat hō re sua: tñ peccat qz ꝑ rōnē, vtit illa. s. ꝓstituēdo finē i eo qō nō ē vez bonū z mutādo ordinē dilectōis. Qz cū teneat hō diligē deū sup oīa: q se quunt venerea pp se diligūt aut ꝓcupiscūt delectationē venereoz sup oīa: z illaz deo ꝓponūt: i q̄ ei magna iuria fit: cū aliq̄ res pui valoris ei ꝑferat z sic ptēnat ipse. ¶ Alr pt dici qz nullꝰ hō ē suiipsiꝰ: nec̄ē dñs coꝛpis sui: sz oēs sūt xpi: qz ab eo empti sūt. pⁿ coꝛi. vi. vbi apl's loq̄ns ꝑ luxuriā dic: empti estis ꝓcio magꝰ. s. sanguie xpi: gl'ificate z portate deuz in coꝛpe vr̄o. i. sctificate coꝛpꝰ vestr̄ p castitatē z mūdiciā vt pōtetis: ibi deū. i. sit coꝛpꝰ vestr̄ tāq; qōdā tēplū mūdū dei. Naz deꝰ in imūdis nō hītat. Est g̃ coꝛpꝰ nostr̄ tēplū dei. pⁿ coꝛi. iij. Nescit qz tēplū dei estis z spūs dei hitat i vob. z pⁿ coꝛi. vi. An nescit qm̄ membra vr̄a tēplū sūt spūs scti q i vob ē: quē habetis a deo z nō estis vr̄i. ¶ Ex hac g̃ pte hō peccat p luxuriā dupl, deo ꝓiudicādo. ¶ Uno mō qz vtit re nō sua ꝑ volūtatez illiꝰ cuiꝰ ē. Et tñ nos nō, sumꝰ nr̄i lz dei: vt apl's dixit. Nō lz g̃ nobis vti coꝛpe nr̄o ad volūtatez nr̄az: sz ad volūtatē dei. Deꝰ tñ detestat oēm imūditiā: ió ꝓiudicat deo qui luxuriat: qz rem, illiꝰ eo inuito ꝑctat. erit g̃ furtū vel rapina. Sic dicit Augu. lib. de decē coꝛdis. Domiꝰ qui gubernat suos suos ad vtilitatē illoz non suaz: ℔ ꝓcipit: ne per illicitas voluptates coꝛruat tēpluz: ei qō esse cepisti. ¶ Scdo peccat qō excludit habitatoꝛē de hitacl'o. Naz deꝰ hitat in coꝛpe nr̄o: qō elegit sibi tāquā tēplū. pⁿ coꝛithi. iij. z. vi. Sic̄ g̃ facit ille q expellit ō hītacl'o: ita deꝰ iascit nob si eū expellam⁹: nemo āt deū pt viribꝰ a se expellē: sz idirecte expellit: iquātū seipz imūdū reddit: cū deꝰ nō possit i imūdis hitare: qz ipe mūdꝰ ē. z sic cōminat eis q tēplū suū polluūt: aut violāt. pⁿ coꝛ. iij. Nescit qz tēplū ōi est] z spūs ōi, hītat i vob: si qs āt tēplū ōi violauit dispdet illū, deꝰ: tēplū. n. ōi sctm̄ ē: qō est] vos. ¶ Ad. iij. dom qz luxꝰ hz viciū opm z ē qdā ōfectꝰ veneoz. z ℔ ñ ei abstinēꝰ simplr a venereis: qz istō potiꝰ est laudal' z ptinēs ad vgitatē

, s, nūq;

Rñdet ad quesitum. q. A

B

C

D

E

Ad ꝑm ar.

Semē ē pfectiꝰ sāguine z q̄lr, nā ō illo cūat.

F

ſ.nũq̃ expiri delectationẽ venereã. ¶ Sz defect⁹ ẽ in eo q̃ ex ꝓditiõe ſtat⁹ tenet aliq̃n expiri ſic ꝓiugat⁹ q̃ tenet reddẽ debitũ vxori. ſi qs ḡ ꝓiugat⁹ nõ deſiderio placẽdi deo: ſz qa detestat mulieres: vl' actũ venereũ: nll'o mõ vellit ſaltẽ reddere debitũ peccat p defectũ. Et iſtud eſt viciũ oppoſitũ luxurie. Eſt tñ rariſſimũ: q2 vt cõit oẽs peccãt p ſupabũdãtiaz actus aut deſiderij. Et ſic eſt viciũ iſtud inoiatũ. Pót tñ vocari iſenſibilitas, q̃dã. Et ſic cõiter in moralibus q̃n aliquod viciũ eſt, rarũ vel incognitũ, inoiatũ eſt. ¶ Sic pz de oppoſito iracundie. ſ. de defectu ire. Nõ eni hz nomẽ q2 rarũ eſt, vt pz. 4. ethi. c. de mãſuetudine. ſz pót vocari iniraſcibilitas. ſic ẽt oppoſitũ intẽpantie inoiatũ ẽ: q2 rari peccãt p ꝓfectũ, ꝓſecutõis delectationũ tact⁹ z guſt⁹. Sz pót vocari iſenſibilitas q2 vꝛ nihil ſentire q ꝓſequ̇t eas minus q̃ ꝓpus eſt: vt pz. 3. ethi. c. de temperantia. De hꝫs ſcũs Tho. 2ª 2ᵉ. q. 153. arti. 3.

a. Tho. ¶ An luxuria ſit vitium capitale. Qõ. CLXXXV.

Queritur An luxuria ſit viciũ capitale. ¶ Dñt qdã q̃ nõ: q2 luxuria vꝛ eẽ idẽ q̃ imũdicia: vt dicit' glo. ad ephe. 5. Et tñ imundicia ẽ filia gule. vt dicit Grego. 31. moraliũ. Et tñ vnũ viciũ capitale nõ eſt pars alterius vel filia eius ſed ſunt capitalia vicia iter ſe q̃ſi q̃dã capita diuerſa. ḡ luxuria: nõ erit viciũ capitale. ¶ Itẽ vnum viciũ capitale nõ ꝓzit ex alio cũ ſint eq̃ ꝑma: z tñ luxuria ozitur de ſuꝑbia: q2 vt dicit Iſido. de ſũmo bono q̃ ſic p ſuꝑbiã mẽtis itur in ꝓſtitutionẽ libidinis: ita p humilitatẽ mentis ſalua ſit caſtitas carnis. ḡ nõ ẽ luxuria viciũ capitale. ¶ Itẽ luxuria cãt ex deſpatione iuxta iſtõ ad ephe. 4. Qui deſperantes ſeipſos tradiderũt ipudicicie. i. Propt̃ hꝫ q̃ deſperant efficiunt ipudici. i. luxurioſi. Et tñ deſpatio nõ eſt viciũ capitale: ſz ẽ filia accidie: vt Grego. dicit. ḡ multo minus luxuria erit viciũ capitale. ¶ Dõm q̃ luxuria ſit capitale vitiũ. Naz ponit eã Grego. iter capitalia. 31. moraliũ. ¶ Et pz hoc q2 vt dictũ fuit. 5. q. 142. Ad hoc q̃ vitiũ ſit capitale tria regrũtur. Primo q̃ nõ ſit vitiũ pure ꝓticulare: ſz q̃ ſit ozigo multorũ ſic caput mlt'oꝛ mẽbroꝛ: z ob hꝫ capitale dr̃. ¶ Scõz eſt q̃ nõ ſit ozigo oiuz vicioꝛ: q2 tũc nõ ꝓnumerareť iter capitalia cũ capitalia mlta ponãt. z tñ qõ ſimplr eſt caput oiuz vicionũ nõ pót diſtingui ꝑ alia capita: ſz neẽe eſt ipſuz ſolũ eẽ ꝑmũ. ¶ Tertiũ ẽ q̃ iſtõ hẽat finẽ valde appetibilẽ: q2 pp hꝫ mlta pcta ſũt hꝫ vno vel cãnt ex eo: q2 finis illi⁹ ẽ mlt'ũ, deſiderabilis: iõ mlti mouẽt pp eũ z ſic peccãt in mlt'is. Primũ cõpetit luxurie q2 mlti modi ſũt z ſpẽs luxurie z ẽt mlta alia pecata ex luxuria cãnt q̃ nõ ſunt ptes luxurie nec cõicãt i oba ei⁹ ſic cecitas: icõſtãtia: odiũ futuri ſcl'i: z alia de qb⁹ dicet ſe. q. ¶ Scõz ẽt ꝓuenit luxurie: q2 nõ ẽ ſimp^r caput oiuz vicionũ. mlta eni ſũt q̃ nec cõicãt i obo: cũ luxuria: nec ẽt ozirũt ex ea: ſic illa q̃ ptinẽt ad inuidiã z irã z ſuꝑbiã. Jõ bñ diſtinguit ꝑ alia capitalia vicia. ¶ Tertiũ ẽt cõpetit ei, z iſtõ excellentiõ q̃ cuilibz alti vicio. Nã obz luxurie ẽ appetibili⁹ obis alionũ vicioꝛ vt cõiter: z eo q̃ delectatio vehemẽtioꝛ z ꝓceptibilioꝛ in eo eſt. Jõ ex hꝫ ẽ occaſio vt pl'es hẽat filias. ¶ Et q̃tũ ad hꝫ ſolet dici q̃ luxuria, eſt fomes z nutrix oium vicioꝛ pp hꝫ ẽt cõius oẽs hoies peccãt i hoc vicio q̃ in alꝫs: q2 delectabile huius eſt cõmune oibus. i. ab oibus extimatur delectabile. Delectatões ãt q̃ ſũt circa alia vicia nõ reputãt ab oib⁹ delectatões: ſz varie opinãt hoies de illiſ ſm varietatẽ diſpõnis. Et ſic dicẽ Grego. q̃ pauci hoies iueniũt ſine carniſ luxuria. z hr̃ in decre. di. 50. c. Tua, ſcitas. Etiã luxuria maioꝛi tẽpoꝛe poſſidet hoies q̃ alia vicia. Nã hz aliq̃n repeſcat pp laſſitudinẽ oꝛganoꝛ aut pp al's cãs: rurſus tñ foꝛcioꝛ reſurgit. Jõ dicit Grego. q̃ ẽ luxuria velut ſcabies iugis: q2 ſemp dñatur: z hr̃ in decre. di. 49. c. hinc z eni. ¶ Sic etiã dicẽ Aug. q̃ ſi luxuria in factuz ꝓceſſerit vꝛ ſaciari z extingui cupiditaſ: ſz poſtea cũ ſuggeſtio repetit: maioꝛ attẽdit delectatio q̃ adhoc minoꝛ eſt q̃ illa q̃ i ꝓſuetudinẽ vertit: quã vincẽ diffi cile eſt. Et ob hꝫ luxuria ꝑuertit pl'es ſtat⁹ hoiuz q̃ aliq̃ iſtõ pctũ. Nã ſapiẽtes infatuat ſic pz i ſalomone q de ſũma ſapiẽtia ad tãtã venit fatuitatẽ vt idolis ꝓcubinaꝛ z vxoꝛ tẽpla edificaret. z. regũ. xi. z. 4. regũ. 23. ſic hr̃. 32. q. 4. c. Salomon. z. 3. q. 7. c. ſal ifatuatũ. Uiri ẽt ſci p luxuriã decepti ſũt vt pz i dauid q erat maxim⁹ cultoꝛ dei: de quo ds dixerat ſe iueniſſe virũ iuxta coꝛ ſuũ p' regũ. 13. Qõ de alio nõ legit dẽz ſaltẽ i regib⁹: ſz fornicat⁹ eſt cũ berſabe. 2. regũ. xi. Foꝛtiſſimi ẽt p illaz pierũt ſic ſanſon quẽ dalila philiſtinis tradidit. iudic. 16. Hec ãt oia fiũt pp maxiaz delectatõez q̃ extimãt ab oib⁹ hoib⁹ in hꝫ vicio. Fit ẽt pp magnã ꝓnãlitatẽ: q2 ſic cuilibz ẽ nãle ſumẽ cibũ z potũ vt ſeiꝑz ꝓſuet. Ita ẽ ei iditũ ſpẽz ꝓſuare. Qõ per venerea fit. Jõ oib⁹ nãl' appetit⁹ ẽ ad venerea. z q2 illa q̃ſũt nãlia nob difficile ẽ a nob ſepari: ẽ difficile ffiſtẽ luxurie: aut excludẽ oio deſideriũ ei⁹. Sic. n. dr̃. 2. ethi. q̃ difficili⁹ ẽ volutati pugnare q̃z ire. i. pugnare ꝑ delectatõez q̃z ꝑ irã. z iterũ dicit. Malus ãt peccãs ẽ maxie circa delectationẽ. Cõis eni hec aialibus z oib⁹ q̃ in ſui electõe ſequũt. i. eſt cõis hoibus z bꝛutis: z ꝓpter hꝫ eſt magis naturalis. Et ſubditur ibi. Adhuc autez ex puero oib⁹ nob cõmittit: pp qõ difficile eſt totalr excludẽ a nob deſideriũ iſtud: q2 p totã vitã nobiſcuz eſt. Eſt igit luxuria capitale viciũ: cui ꝓpriſſime cõpetit eẽ capitale. ¶ Ad p^m dõz q̃ imũdicia q̃ ẽ eadẽ cũ luxuria nõ eſt filia gule: q2 illa q̃ ẽ filia gule eſt q̃dã imũdicia, corpalis. Ne ceſſe eſt eni eos q ſupabũdãter repleť cibis z potib⁹ imũdicias aliq̃s corpales icurrere q̃ ſequũť magis iſtud viciũ quã alia. Nã iſtud z luxuria ſũt vicia corpalia: cetera ãut ſũt magis ſpũalia. Sed imũdicia q̃ eſt eadẽ cũ luxuria: alia eſt. pót tñ dici aliq̃ mõ luxuria eadẽ illi imũdicie q̃ ptinet ad gulaz: inquantũ mãlr luxuria cãt ex gula: ſicut dixit apl's. Nollite inebꝛiari vino in quo eſt luxuria. ad ephe. 5. z terẽtius dixit ſine cerẽ z bacho algeſcit ven⁹. i. ſine cibo z potu pit deſideriũ venereũ. Hoc tñ nõ ptinet ad rõez cãe finalr ſz q̃ ꝓpue dñr aliqua vicia oꝛiri ex vicijs capitalib⁹: iõ hz luxᵃ ozirť mãlr ex gula cũ ñ ſit idẽ finis n^c obz vtriuſq̃. ñ dr̃ luxᵃ eẽ filia gule ſz erit p ſe viciũ capitale. ¶ Ad 2^m dõz q̃ ex ſrbia bñ pt aliq̃ mõ oꝛiri luxᵃ. z tñ nõ ozirť ſm rõez finis: q2 nõ ẽ idẽ finis nec obz luxᵉ z ſuꝑbie: ſz p accñs q̃dᵃ ex ſuꝑbia ozirť luxᵃ z ẽt oĩa vicia icẽtũ ſuꝑb⁹ eleuať i aio ſuo z ꝺdignať alicui ſubici. vñ n^c vl't ſbici legi: ſz agit q̃cq̃d ipe vl't. Zob hꝫ ſrbia dr̃ ozigo oiuz vicioꝛ capitaliũ. z tñ diſtinguit ſuꝑbia ab alꝫs vicꝫs q̃tũ ad obz z finẽ q̃ ẽ ꝑpa diſti° ipſoꝛ. ¶ Ad 3^m dõz q̃ deſpa° nõ ẽ ꝑpe mr̃ luxᵉ: q2 ad hꝫ optebat q̃ luxᵃ tẽdẽt i finẽ deſpatiõis. Obz ãt deſpatõis ẽ bo^m arduũ eleuatũ. ſ. facltatẽ deſideraũ. ita vt nll'o credat ſe illuc poſſe ꝓuenire. Obz ãt luxᵉ ẽ delectatio venerea. Jõ nõ ozirť luxᵃ ex deſpatõe directe: ſz p accñs iquãtũ remouet ꝓhibẽs. Nã cũ obz luxᵉ ſit aliq̃d ſm ſenſuz valde delectabile: oẽs fortaſſis ſe q̃rẽť, iſtõ niſi aliq̃d obſtaret. Oẽs tñ q̃ ab eo abſtinẽt hꝫ faciũt vt ꝓſequãť vitã eternã. Nã ſciũt q̃ eẽt ipoſſe ꝓſeq vitã eternã ſequẽdo luxᵃᵐ z opa carnis ſic dr̃ ad gala. 5. z ob hꝫ vt hẽant regnũ celoꝛ abſtinẽt ſic dixit xp̃s. j. 19. q̃ aliq ſe eunuchi q ſe caſtrauerť pp regᵐ celoꝛ. i. vt aſſequant iſtõ. Si ḡ aliq̃s deſpaũit ſeml' ſe poſſe hr̃e iſtõ tradet ſe oi vicio volẽs frui oib⁹ hõis pñtib⁹: cũ nõ putet ſe hitꝫ futura. ſic. n. dixerť iſipientes vt pz ſapie. 5. Ex nihilo nati ſum⁹: z p⁹ hꝫ erim⁹ tãq̃ ſi nõ fuerim⁹. z poſtea dr̃. Uenite ḡ z fruamur hõis q̃ ſũt. Uino ꝓcioſo z vnguẽto nos iplea mus z nõ ptrãſeat nos flos tꝑis nr̃i. Coꝛonemus nos roſis añq̃ marceſcãt: z nllz ſit pzatũ q̃ nõ ptrãſeat luxuria nr̃a.

¶ Hoc mõ nõ ſolũ luxuria: ſz ẽt ira ẽ cã z ozigo oiuz vicioꝛ. Sic dicẽ glo. pũ. 29. Janua ẽ oiuz vicioꝛ iracũdia: q̃ clauſa v tutib⁹ itrifecus dabiť qes: z ea apta ad oẽ facin⁹ armabiť ani mus. Hoc ãt ẽ: q2 cũ p iraz ꝑturbeť valde rõ z ſola rõ ſit que cohibz oĩa ꝓaua deſideria: erit loc⁹ oi vicio apta ianua ire. Et tñ nõ eſt ipſa ozigo oium vicioꝛ: q2 nõ tẽdũt oĩa ad obm z finẽ eius. De hꝫs ſcũs Tho. ſcõa ſcõe. q. 153. arti. 4.

¶ An filie luxurie cõueniẽter aſſignẽtur. Qõ. CLXXXVI.

Queritur An filie luxᵉ ꝓueniẽt aſſignẽť. Dñr. n. eẽ iſte cecitas mẽt⁹: icõſidera° ꝑcipita°. icõſtãtia: amoꝛ ſui odiũ dei: affect⁹ pñt⁹ ſcl'i: hoꝛroꝛ z deſpa° fuť i. ¶ Dñt aliq̃ q̃ ñ aſſignẽť ꝓueniẽt: q2 cecitas mẽt⁹: z icõſideraº: z ꝑcipita⁹ ptinẽt directe ad ipꝛudẽᵃᵐ q̃ ẽ cũ oi vicio: q2 vt dr̃. 6. eth. i fi. ñ ẽ ꝓudẽª ſine vtute. ſ. morali: nec vt⁹ ſine ꝓudẽtia. Ita oẽ viciũ erit cũ ipꝛudẽtia: q2 al's aliq̃s viciũ eẽt cũ ꝓudẽª. qõ fl'z ẽ: q2 ꝓudẽª nõ ẽ ſiñ vtute vt ibi dr̃. z hꝫ ẽt inuiť 4. ethi. cũ dr̃ q̃ oĩs malᵒ ẽ igrãs. ḡ filie ipꝛudẽ nõ dñt ſpaliter poni tãq̃ ptinẽtes ad aliq̃s viciũ: cũ ad oĩa ptineãt. ¶ Itez pſtãtia ẽ ps foꝛtitudiſ: luxuria tñ nõ opponiť foꝛtitudini ſed tẽperãtie. ḡ icõſtãtia nõ erit filia luxurie. ¶ Itẽ amoꝛ ſui ponit, tãq̃ filia luxurie q̃ nõ ꝓuenit: q2 amoꝛ ſui nõ ẽ aliq̃s ſpale vitiũ. hz ozigo oiuz vicioꝛ. Nã dicẽ Aug. i 4. de ci. dei q̃ duo amoꝛes fecerť ſibi duas ciuitates. Amoꝛ ſui vſq̃ ad ꝓtẽptũ dei, ꝓueniẽs feẽ ciuitatẽ diaboli. z tñ i illa ẽ oẽ viciũ. ḡ, amoꝛ ſui ẽ ozigo oiuz vicioꝛ z nõ erit filia luxurie. ¶ Itẽ Iſido. ponit q̃ttuoꝛ filias luxurie que nõ ꝓcordãt cũ iſtis. ſ. turpiloqa.

ſcurrilia

Opi. q̃rũdã ꝓma rõ

2ª rõ

3ª rõ

4. rõ.

scurrilia. ludicra: stultiloqa. ḡ non ꝓuenit ista enumeratio stultiarū luxurie: sed erit aliqd supfluū. ¶ Dōz q ꝓueniēter numerauit ꝑdicte octo filie luxurie. ¶ Pro quo sciendū q qñ vires iferiores afficiunt vehemēter ad sua oba necē est vires superiores deordinari. Nā nō pōt aliqs simul intendere mltis delectationibus: nisi sint multū remisse vt dr. io. ethi. Cū aūt vires iferiores afficiunt ad oba sua est qñ cāt delectatio magna in eis: q; al's nō afficerent. Et tūc pp vehemētiā delectationis in obis istarū pōarū nō pōt hō fm al's pōas delectari vel attentū esse. Et iō fm pōas superiores nō poterit qs attendere. s. p rōnē ⁊ volūtatē: ⁊ tñ qñ rō nō attendit: vel sufficiēter non attendit turbant ipsa ⁊ voluntas in actibus suis. iō si circa aliq oba potētiaꝝ valde afficiat hō necē est turbari ibi actū rōnis ⁊ volūtaꝝ. Ita est in cōcupiscētia venereoꝝ: q; afficit nimis ibi potētia tactus ad obz venereoꝝ pp vehemētiā delectationis q̄ ibi sentit. Et q; hō est q afficit p pōaz tactus ad istā delectationē nō poterit ipsemet p itellm ⁊ volūtatē attentus eē ad regulādū opa istius obi nec alioꝝ: ⁊ maxime istius. Et q; ad rōnē ⁊ volūtatē ptinet pcipe ⁊ dirigere actus oiuz pōarū: qñ nō pcipiunt debite: turbant. Et ß facit attētio magna quā qs hz ad delectabile venereū. Et fm hoc pturbationes que accidūt in rōne ⁊ volūtate distinguunt filie luxurie. ¶ Sunt aūt q̄ttuoꝝ actus rōnis in rebus agibilib⁹. ¶ Prim⁹ est simplex itelligētia q̄ apprehendit aliquē finē vt bom. q; oz p⁹ ꝓstitui finē q̄s hr̄e aliqs opones: cū finissit p⁹m i moralib⁹ ⁊ finis simplici apphēsiōe apphēdit. Ista itelligētia q̄ finis bōi apphēdit ēbat si qs ꝺcipiat i ꝓstōne finis. vt si qs cōstituat sibi tanq̄ finē id qd nō est bonū: vel est puū bonuz putās eē magnū. hoc aūt fit maxie in luxuria in q̄ hō decipitur ex obo: vt tanq̄ finē fruibilē ꝓstituat sibi id qd est puuz bonū. imo id qd est sepe malū. Sic dr daniel. 13. de iudicibus seniorib⁹: spēs decepit te. i. pulchritudo q̄ mouet in venereis: ⁊ illa decepit iudicē faciēs vt ꝓstitueret sibi fornicationē illā tanq̄ bonū fruibile. Et quantū ad hoc ponit cecitas mētis ꝑma filia luxurie. s. q; mēs hūana est tāq̄ ceca non videns bonū. Et sic cōstituit sibi finē in eo qd nō est bonū per quandā deceptionē. ¶ Scōs actus est cōsiliū de hīs q̄ sūt ad finē. Nā supposito fine cū ille nō possit hr̄i imediate hr̄ p aliq̄ q̄ ordināt in ipz. Et de illis est ꝓsiliū: put ꝓsiliū dic quādā inqsitionē ⁊ pgressionē ad inuenīdū media p que veniat ad finē. Et si qs nō ꝓsilieꝰ diligēter: errat in opatione. Unde dr. 6. ethi. q; oz diu cōsiliari: q; p diuturnū ꝓsiliū certius inueniunt media conuenientia. Istud autem impeditur in libidine: q; ardēs desideriū delectationis nō patit cōsiliū hr̄e. Sz vt cito ⁊ quoqūo ꝓueniat in delectationē. Libido ḡ cōsiliuz nō hz. Sic dixit Terētius in eunucho loquēs de amore libidinoso. Que res in se nec ꝓsiliū nec modū hz vllū eā cōsilio regere nō potes. q. d. Ipsa repugnat cōsilio: q; ꝓsiliū est cum quadā attentione ⁊ est diuturnū. Utrūq; repugnat libidini Nā cū ibi pō afficiat valde ad obm nō pmittit alteri rei intēdere. Etiā pp vehemētiā desiderij nō patit moras: sed illico vult ꝓuenire. Iō nō pōt eē ꝓsiliū diuturnū. Subitaneū tamē cōsiliū nihil est: q; est ꝺ ꝺditionē cōsilij. Iō nascit ex hoc alia filia luxurie. s. ꝓcipitatio q̄ est velocitas in ꝓsilio: qñ nō sufficiēter inqsitis medijs adheret isti vel illi rei tanq̄ cōuenienti medio ad finē. Uñ velocitas vel subtractio cōsilij sunt idem. Q; q velociter cōsiliat nō ꝓsiliat. ¶ Tertiꝰ actꝰ est iudiciū de agendis. Et istō est de eis q̄ ptinēt ad finē. i. de medijs ꝓueniēdi. Et differt istud a ꝓsilio: q; ꝓsiliū cū dicat inuestigationē dicit quandā inuentionē medioꝝ ad finē. Post inuētionez aūt: oz iudicari an illa media cōueniētia sint. Et est iste alius actus vltra ꝓsiliū. Et pp ß distinguunt ptes prudētie. 6. ethi. Nā q̄dā est inuētio medij: alia est iudiciū de illo. Nā iterduz nō se offert aliqd hoi bonū vel malū p qd̄ putet se posse pueniri in finē optatū. inqrere ḡ quouisq; inueniat mediū p qd̄ putemus posse pueniri cōsiliū est. Q; tñ mediū inuentū pōt eē icōueniēs respectu finis: oz iudicari circa istō an ꝓueniēs vl' icōueniēs sit. Et q; libido pp suā vehemētiā nō attēdere pmittit ad alia: nō sinet fieri iudiciū ꝺ medijs q̄lia sunt. Et ex ß nascit alia filia luxurie. s. incōsideratio. i. nō ꝓsiderare an media sint ꝓueniētia vel nō ꝓueniētia ad finez. De ß dr daniel. 13. de senibus luxuriosis q; auerterūt sensuz suū ⁊ nō viderunt celū nec terrā nec recordarent iudicioꝝ iustoꝝ. i. nō habuerūt cōsiderationē aliquā circa hoc qd faciebāt. ¶ Quartus actus est ꝑceptū rōnis. i. determinatio eius de eo qd faciendū est. Nā ꝓuento medio ⁊ iudicato q; sit ꝓueniēs diffinitur q; sit eligēdū. Et istud diffinire vocat ꝑcipe ipsius rōnis: q; al's rō nō pōt ꝑcipere: cū ß potiꝰ ad volūtatē ptineat. Et istō ꝑceptū rōnis ipedit p libidinē q̄stū ad suā executionē. Quia q̄uis eēt aliqd bñ iudicatū pp icōstātiā libidinis nō sistitur ibi vt istud fiat: sz trāsit ad al's electiones. Et pp ß dic Arist. 6. ethi. q; diu ꝓsiderādū est: ⁊ postq̄ ꝓsiliatū fuerit cito agendum. s. vt nō ipediat executio diffiniti a rōne p aliqd supueniēs. ¶ Et istō maxie ꝓtigit circa libidinē pp magnā icōstātiā. s. q; nō maneat in eo qd̄ determinatū est. Et quantū ad ß est alia filia luxurie. s. icōstātia: sic dicit terētius in eunucho. de quoda q dicebat se recessurū ab amica. Hec ꝺba vna falsa lachrimula restringet. i. diffinitio amātis de recedēdo tolleret si amica vnā lachrimulā emittat. Hoc aūt est eē incōstantē in eo q; semel diffinit. ¶ Ex pte aūt volūtatis cōsequūt duplex actus inordinatus p libidinē: quoꝝ vnꝰ est appetitus finis. ¶ Et quantū ad hoc ponit amor sui. s. quātū ad delectationē quā inordinate hō appetit ibi tanq̄ finē. Et hoc ꝓuenit q; hō inordinate seipm amat ⁊ vult sibi cōplacere in oībus desideriis: ⁊ sic amor sui est filia luxurie. ¶ Et ꝓñr nascit alia huic opposita. s. odiū dei. Nā nō pōt aliqs se inordinate amare nisi sit deū oderit. Q; deꝰ resistit prauis desideriis nr̄is. ⁊ ipse ꝓhibet delectationes venereas inordinatas. Iō necē est q; ille q nimis afficit ad venerea deū oderit. Quia ois res nālis p pōaz q̄ tendit in id qd̄ est bonū sibi istud ꝑse quēdo tendit in oē ꝓriū: ⁊ prohibēs illud odiēdo ⁊ repellendo. Qui aūt afficit ad venerea tendit in illa per inordinatuz ⁊ supabundantē amorē q; dr amor sui. Iō oz q; tendat i deū ꝓhibentē delectationē venereā odiēdo illū vt ꝓhibētē ⁊ repellēdo eū a se. Nā mali: valde deū a se repellere cupiūt nolētes audire monita eiꝰ Job. 21. Qui dixerūt deo recede a nob sciaz viaꝝ tuaꝝ nollum⁹. ¶ Aliꝰ ē actꝰ volūtatis circa ea q̄ sūt ad finē. Et q̄m ad ß ꝺsiderat libidinosus ꝺa illa p q̄ iocūde fruit delectatiōe libidinis. ⁊ q; istō ē p supabūdātia tpaliuz ⁊ iocūditatē ⁊ diuturnitatē: q; nihil ē qd magꝭ ꝓtristet eū q ꝺlectat q̄s ẽmin⁹ ꝺlectatōis: ꝓsiderat ḡ supabūdāter libidinosus istō scl'z. i. pñtē vitā: q; solū dū ß viuit erit locꝰ libidini. Desiderat ēt iuuētutē abūdātiā ⁊ iocūditatē ⁊ cetera bōa huiꝰ scl'i: q; p ß ꝺlectabil' fruit ipa libidie. ⁊ ex ß isurgit alia filia luxurie. s. amor hꝰ scli. Et ex opposito nascit aª filia luxurie. s. odiū aut horror siue despatio futuri scli. Nā q iocūde fruit rebꝰ hꝰ scli valō hōret audire vitā futurā vl' mōtē p q̄s trāsit ad illā. Q; ois hō horret separi ab amato. ⁊ q; amatū a libidinosis possidet i ß scl'o ⁊ pꝰ mōtē sciūt se nō hituros istud horret valō morte ⁊ totū statuz futuri scli. sic dr ecclē. 41. O mors q̄ amara ē memoria tua hoi iusto ⁊ pacē hñti i substā suis: viro geto ⁊ cuiꝰ vie directe st i oib⁹. ¶ Hoc ꝓuenit libidinosis qñ possidet amatū: q; nullā aliā getē putāt q̄ frui, sine pturbatiōe eo qd̄ amāt. Hñt ēt libidinosi despatoez de futuro scl'o. s. q; sciūt p ß q̄ faciūt se nō posse ꝓuenire ad istō. ⁊ q; est aliqd eleuatū supⁱ facultatē eoꝝ cū ad ista terrena solū afficiat ⁊ ꝓñr fastidiūt id qd̄ sibi nō ꝓuenit ⁊ se nō posse hr̄e putāt. ⁊ fz ß ꝓuenīet assignāt. 8. filie luxurie supⁱposite. ¶ Ad pm dōz ver eē q; i oi vicio ē iprudētia. Q; tñ ꝺditōes iprudētie nlli vicio magꝭ ꝓueniūt q̄s libidini: apprōpant sibi tāq̄ filie ⁊ nō alīs vicijs. vñ hz in alijs hō sit iprudēs nō peccat tñ p tot modos iprudētie sic̄ i libidie: q; ibi tollit̄ va extimatio de fine p cecitatē mēt. s. subtrahit ꝓsiliū vl' nō finit pp ꝑcipitationē. iudiciū de rebꝰ iuētis p ꝓsiliū nō fit pp incōsideratōes ⁊ sic i oibꝰ modis iprudētie peccat libidinosus. ¶ Et nō est ß sibi p accns sic̄ i alijs vicijs i qbꝰ aliq̄n peccat. Unoꝰ p iprudētiā: ⁊ iterdū alioꝰ. sz p se ꝓueniūt oia ista libidini pp suā vehemētiā ꝺsiderij. s. q; ñ pmittit alci rei attēdē: ⁊ nō patit moras: q̄ oia directe repugnāt prudētie vt dcm ē. ⁊ ob ß dr. 6° ethi. q; itēpātia maxie corrūpit prudētiā: Nā fla opio ꝺ triangulo vt ibi dr nō corrūpit prudētiā: sz itēpantia q̄ ē circa ōlectabile. ⁊ maxie i venereis corrūpit prudētiā potiꝰ q̄s alia vicia pp maiorē vehemētiā desiderij ⁊ delectatiōis vt dictū ē. ¶ In ceteris aūt fines nō sūt ita desiderabiles: q; nō est tāta delectatio in obijs eoꝝ. Et sic nō afficiēt pōe tā vehemēter ad ea. Uñ nō poterit seq tāta cecitas mētis ⁊ ꝑcipitatio: ⁊ in cōsideratio sic̄ i libidine. Et tñ illa tria corrūpūt prudētiā: q; sunt ptes iprudentie. porissime duo eoꝝ. Et ista est cā quare nulli tā grauiter ⁊ tā irrōnabil' errāt sicut amātes. Nā sz vicij, amātiꝰ ex gñe suo nō sit maximū oium vicioꝝ: nullū tñ ē in quo

Rñr ad q̄stū. q. A

Q̄ō turbatur rō pp ꝺlectationez vehemētē.

B

Quatuoꝛa actꝰ i agibilibus.

C

D.

E

in quo tã manifesti errores sequant. Qõ etiã viri valde prudentes & excellentissimi si semel se huic vicio dederint incident in errores tã graues & ita aptos vt nec paruuli in illos inciderẽt. Et cũ ceteri videãt eos: ipsi soli illos nõ vident. Et hoc est q̃ tanto fuerit amor vehementior: tanto minus de prudentia secũ relinquet: q̃ ad nihil nisi ad seipsum attendere ꝑmittit amor & ceteros vincit & captiuat affectus. ¶ Ideo dixit seneca q̃ si q̃s in amore modũ tenere velit: idẽ est ac si cũ rõne insaniat. Et tñ inculdit ꝓdictionez: cũ rõne insanire: q̃ rõ de singulis recte iudicat: & insaniens de rõne nihil hz. Ideo nõ est pole amantẽ tenere modũ si se amori ꝑmiserit: hz si modũ tenere cupit: necẽ vt amorẽ cõprimat. ¶ Sed obijciet q̃ ira magis hẽat oĩa ista vicia impudẽtie q̃s luxuria: eo q̃ ira maxime impedit rõnẽ. ¶ Dõm q̃ ira pp velocitatẽ suã est impetuosior & ferocior q̃ mouet ad destruẽdũ: & iõ est magis manifesta vt dr̃. 7. ethi. c. 8. & tñ minus ipedit rõnẽ q̃s cõcupiscẽtia: q̃ ibi dr̃ q̃ ira audit rõnẽ a ꝓncipio hz nõ integre: q̃ non ascultat finẽ determinationis sicut ministri veloces: & tñ ipsa mouet q̃si impata a rõne: q̃si silogizãs: vt dr̃ ibi. Cõcupiscentia aũt nullo mõ audit rõnẽ: hz mox vt aliqd audierit eẽ delectabile: mouet ad fruendũ. Ipsa g̃ magis repugnat rõni. Potissime q̃ obm ire nõ est aliqd desiderabile p se: q̃ est malũ alterius: q̃ solũ appetit inquãtũ iustũ est ꝓ iniuria quã intulit. Et iõ si aliq̃s mõ ꝓñdat irato nõ esse iustũ id q̃ appetit cessat appetitus vindicte: cũ nõ possit desiderari nisi vt iustũ: sic dr̃. 2. rheto. c. de mãsuetudine q̃ hõ cessat ab ira q̃n putat nõ eẽ iustũ retribui. Cõcupiscẽtia ãt mouet sub rõne fruibilis & nõ sub rõne iusti: iõ nõ est modus quo ei ꝑsuadeatur cessare: sicut ꝑsuadet ire. ¶ Maxime q̃ hz videat ira passio intensior pp suã velocitatẽ: intensior tñ est cõcupiscẽtia: vt ostẽsum est. s. q. 143. Jõ cõcupiscẽtia venereor magis turbat rõnẽ q̃ ira. Et sic ptes imprudẽtie magis cõsequunt luxuriaz vt filie eius q̃ irã vel aliud viciũ. ¶ Ad 2m dõm q̃ incõstãtia pot esse opposita fortitudini: & ptinebit ad timorẽ. Potet etiã ptinere ad luxuriã. Sz nõ est, eadẽ icõstãtia. sicut nec eadẽ cõstãtia opposita. Nã cõstãtia q̃ est in sustinẽdo ardua & terribilia. i. q̃ pp eor difficultatẽ nõ recedat a ꝓposito: ptinet ad fortitudinẽ: ꝓstãtia aũt que est in nõ recedere ab honestate mor: hz sustineamus tristicias oppositas delectationibus tactus & gustus: ptinet ad tẽpantiã: & icõstãcia ei opposita ptinet ad ĩtẽperantiã ꝑm quã sepe hõ mutat bonũ ꝓpositũ vt nõ sustineat tristicias q̃ accidũt in abstinẽdo a delectationib9 tactus & gustus. Jsta incõstantia est filia luxurie: cũ luxuria sit ꝑs intẽperantie. ¶ Et tñ incõstantia q̃ opponit fortitudini nascit ex icõstãtia ptinẽte ad luxuriã. Na luxuria emollit cor hoĩs & feminat eũ: ita vt nulli sint debiliores animi & minus apti ad aggrediendũ & sustinẽdũ terribilia q̃s q venerea sequunt. Nã & si circa corpus actus iste sit magis tñ animũ q̃s corpus emollit & debilitat: ita vt nihil virilitatis maneat: sed ꝓprie effeminati dr̃ q femina segr̃: q̃ ia femina & nõ vir est. Et hoc verũ est nisi cũ qs impedit amantem amato: q̃ tunc amãs armat ad oẽ facinus. Sz nec istõ facit ex magnitudine animi sed ex furore simulante. Et tunc qdẽ q̃ ira adiuuat: nã alĩs solus amor nihil arduũ & durum aggrederet. ¶ Et etiã alia cã q̃re amãtes & possidentes amatũ sunt timidiores ceteris hoibus. s. q̃ vehementer amant. & separi oderunt. Et q̃ p pericula separi pñt timẽt pericula & fugiũt ea: qui aũt nõ amãt cũ nihil hẽant q̃ trahat eos non formidãt aggredi & sustinere terribilia: q̃ p hoc nullo bono se ꝓuari putant. Et sic dicit vegetius lib. de re militari q̃ minus mortẽ metuit q minus deliciarum nouit in vita. Apud amãtes ãt maxie delicie sunt hz sensus: & illi putãt eas eẽ maximas simplr̃. iõ ipsi maxime mortẽ timẽt. Si aũt dicat q̃ in cõstantia q̃ ptinet ad terribilia nõ pot eẽ filia luxurie: q̃ nõ cõcat in eadẽ mã. Dõm q̃ iterdũ filie vicioz capitaliũ non cõcãt cũ eis in mã: sed in fine: vel alia cã: vt dicẽt. ifra. q. 188.

¶ Ad 3m dõm q̃ amor sui pot accipi gñaliter ꝓ oĩ inordinato amore. Nã amor sui: semp ĩ viciũ accipit. Et si gñaliter accipiat amor sui ẽ oĩs amor inordinatus: & ab ipso ꝓcedit oẽ viciũ. Quicqd hõ vult: sub rõne boni vult & nõ sub alia rõne nisi vt est bonũ ei. Quia istud q̃ nullo mõ pot esse bonũ nobis etiã si aliꝝ bonũ sit: amare nõ possumus. Oẽ g̃ bonũ q̃ facimus prouenit ex hoc q̃ aliq̃ bonũ hz rõnẽ nobis amamus. Malum aũt oẽ exinde ꝓuenit q̃ aliq̃ ꝓ rõnem vt bonũ nobis amamus. Jstud aũt est q̃ ꝑsupabundãter nosipsos diligim9. Et iõ volumus nobismet bonũ plusq̃ oz. Necesse est igit oẽ pctũm ex amore suiipsius prouenire. i. ex amore inordinate.

¶ Et hoc mõ amor sui nõ est filia luxurie: sed est passio gñalis: siue viciũ gñale: q̃ est origo oĩũ vicioz. Et ita dicit Augu. q̃ amor sui ꝓstituit ciuitatẽ diaboli in qua ẽ aggregatio oĩum vicioz. Et dicit amorẽ istũ ĩcipe in hoc q̃ est amor sui & ꝓuenire vsq̃ ad cõptẽtũ dei. ¶ Est enĩ iste graduꝰ in amore. Quia cũ fuerit iste amor valde intẽsus: nec est q̃ hõ oĩa ꝓter se contẽnat. Nemo eni pot multa simul ĩtense amare sic nõ pot in multis sil ĩtẽse delectari. io. ethi. Nec etiã pot simil in vno delectari itensissime & in alĩs remisse: sed si in vno intẽsissime delectat in nullo alio delectabit nec ĩtẽse nec remisse sed totus in delectatione illa absorbebit: vt dr̃. 7. ethi. de venerea delectatione in qua aiunt ĩtelligere nihil posse. Idẽ est in amare. si quis eni intensissime vnũ amat non pot aliquid aliud intense aut remisse amare: nisi inquantũ in illo amato includit. Et sic q̃ ita amat: oz vt cetera cõtẽpnat. i. vt illa nõ amet. ¶ Et ita q̃ ardẽtissime deũ diligũt: oĩa cõtẽpnunt: & nihil ꝓter deũ diligunt hz ꝓximos diligant: quia nõ diligunt: eos nisi vt amor ꝓximi in amore dei includitur: cum etiaz tales non ament seipsos nisi inquãtum ad deum sunt & ꝓpter deũ. ¶ Ex posito ergo, qui seipm ĩtẽsissime amat necesse est vt nihil nisi seipsuz amet. & sic oĩa alia cõtẽpnat: q̃ oĩa ꝓtẽpnere dicimur q̃ nõ amamus si illa amore digna sũt. Et si talis aliq̃d aliud amet nihil nisi seipsuz amat: q̃ illa nõ amat nisi inquãtũ seruiunt ad amorẽ suiipsius. Sic qui amicã ad libidinẽ amat: nihil nisi seipz amat: q̃ pp se solũ amat. Et sic amor istor nõ est distinctus ab amore suipsius q̃ vbi vnũ pp alterũ vtrobiq̃ tñ vnũ. Et sic isti oĩa ꝓter se ꝓtẽpnũt & ꝑr deũ ꝓtẽpnũt: maxie q̃ deus nõ pot icludi in amore illius q̃ seipsuz ĩtẽsissime amat: ita vt deum amet ad seipsum: sic amat amicã ad seipsuz: q̃ deus nõ pot seruire ad aliquez talẽ amorẽ. ¶ Uñ in amãte seipsuz nihil est qõ magis contẽpnat q̃s de9: q̃ nihil est qõ minus possit ꝓdesse huic amori q̃s deus. Naz oĩa tpalia: siue vtilia: siue delectabilia pñt in aliquo seruire & facere ad amorẽ suiipsius: deus aũt ad hoc nõ ꝓdest: q̃ taliter se amãtibus nõ fauet & ipsi sciũt q̃ deus eis ad hoc nõ ꝓdest: q̃ vel oĩno sunt carnales & iprudẽtes: & tunc deũ nõ nouerũt an sibi noceat vel ꝓsit: ideo qõ nõ nouerunt: amare nõ pñt. Si aũt sunt viri ĩtelligẽtes & seipsos ordinatissime amẽt: sciũt deũ ad hz nõ ꝓdesse: hz potiꝰ obstare: iõ vt seipsos amẽt ꝓtẽpnũt illũ. ¶ Aliud ẽt motiuũ ẽ graui9 q̃ nõ solũ sciũt deũ nihil ꝓdesse ad hũc amorẽ: hz ẽt sciunt q̃ valde repugnat ĩquãtũ ꝓhibz talẽ amorẽ & ipse etiã vult p seipo hũc amorẽ: s. q̃ ipe solus sup oĩa amet & ẽt punit inordinate amãtes seipsos. Et quãtũ ad hz talr amãs nõ solus ꝓtẽpnit: hz ẽt odit: q̃ odiũ ẽ ad ꝑriũ. ꝓtẽpt9 ẽ ad id q̃ nõ ꝓdest nec nocet. iste g̃ amor sui ꝓstituẽs ciuitatẽ diaboli ẽ ꝑm oĩuz vicioz. & sic nõ ẽ filia luxurie. ¶ Alio dr̃ amor suiipsius q̃ qs ĩordiate cupit delectabilia carnis vt eis fruat. Nã hz facit seipz q̃ ĩordiate amat. & hz ĩ q̃dz vicio hz sit: q̃ tñ ĩ libidine est maior ordinatio q̃stũ ad vehemẽtiã amor]: spãlr attribuit amor suiipsi] luxurie vt sit filia ei9: sic ꝓcipitatio & icõsideratio & cecitaꝰ mẽtis q̃ ad ipsuꝺẽtiã ptinẽt: hz oĩb9 vicijs cõueniãt q̃ cũ oĩb9 ẽ ipsuꝺẽtia: attribuit tñ luxurie tanq̃ filie ei9 q̃ ei spãli9 ꝓueniũt. vt. s. dr̃ ẽ. Et tñ amor suiipsi9 magis solet poni vt viciũ gñale. sic ponit apls. 2. thi. 3. vbi ponẽs oĩa vicia tẽpor piculosor ꝑm posuit q̃ erũt hoies amãtes seipsos. & hz fec q̃ oĩa oriũt ex hz: q̃ ibi & vbicũq̃ alibi scribit: hz possz poni ibi amor sui tãq̃ vnũ spãle viciũ: & tẽ ptineret ad luxuriã. Meli9 tñ ẽ q̃ sit viciũ gñale: q̃ postea ibi in spãli ponit luxuria: cũ dr̃: voluptatũ amatores magis q̃s dei. ¶ Jstud ẽt adiuuat supapposita. s. q̃ amor suiipsi9 spãli9 ꝓueniat in luxuria q̃s ĩ aliꝝs: q̃ ĩ hz solo dixit apls: magis q̃s dei: ĩ q̃ significauit vehemẽtiã amoris ad voluptates: & pp hoc spãli9 dr̃ amator suiipsi9 cupies venerea q̃s aliq̃d aliud ĩordinate. ¶ Ad 4m dõz q̃ illa q̃ttuor q̃ ponit Jsido. sũt qdã ĩordinati actus ad luxuriã ptinẽtes: & nõ sũt p se filie luxurie distincte ab aliꝝs hz potiꝰ icludũt sub ꝓdictis. Et sũt ista q̃ttuor ꝓcipue ĩ locutiõe hoĩs libidinosi: in q̃ ordinat q̃drudr̃. ¶ Uno pp mãz de q̃ loq̃t q̃ talẽ q̃ de ea nihil hõestũ dici pot: hz qcqd ibi ẽ turpe ẽ. Ideo oẽs ꝯcollocutiões libidinosor vocãt quãtũ ad hz turpiloqa. i. de turpibus. Nã ex habũdãtia cordis os loquitur. j. 12. & luc. 6. & cor libidinosi ẽ plenũ turpib9 ꝓcupiscẽtijs. Jõ q̃ncũq̃ logtur de turpibus loquitur: siue q̃ tota materia.

libidinis

T libidinis talis est: siue ea q̄ ipsi ꝓcupiscunt talia sunt. ¶ Secundo cōtingit hoc ex pte cāe. Luxuria eni vt supra dictum est ꝑcipitatione z incōsideratione cāt. Qui aūt nō ꝓsiderat verbū suū nō pōt loq rē grauē: aut magni misterij: sed leues z nullius ꝑportantie. Et quantū ad hoc luxuriosi dicūt ſcurrilia: q; ſcurra est q multiplicat v̄ba leuiter: z icōsiderate dicta. Et hoc nece est q faciat luxuriosus: vel q nihil loquat q; itendere nihil pōt nisi in id qō amat si vere amat z amori laxauit habenas. ¶ Tertio ex pte finis. Luxuriosus eni de lectationē in oibus q̄rit: cū luxuria ꝓp delectationē habeat. Jō v̄ba sua oīa ad delectationē ordinat: z sic prūpit in v̄ba ludicra: q; ludus ꝓp delectatōez petit vt p3. 7. ethi. ¶ Quarto quātū ad fniaz v̄boz iordinat luxuriosus. Nā luxuria pp cecitatē mētis quā cāt vt dictū est puertit fniaz verboz. Et quantū ad hoc prumpit luxuriosus in stultiloquia fatua lo quēs z ꝛ rōnez laudādo delectationes suas: z ꝓponēdo bonis alioz: q; ista pp mētis cecitatē putat maiora bona: z etiā interdū cū alij res serias: z vtiles loquent: luxuriosus interponit res venereas: tanq̄ de hīs loqui melius sit: z vtrūq; stultiloquiū est. Aliqua istoz̄ ponit apl's ad ephe. 5. s. stultiloquiū z ſcurrilitas. De hīs ſcūs Tho. ſcōa ſcōe. q. 153. arti. 5. S. Tho. ¶ Que sint z quot spēs luxurie. Qō. CLXXXVII.

Queritur Nūc de ptibus vel spēbus luxurie vt dicet sequēti. q. quot sint. Nā dr̄ q; sūt fornicatio simplex adulteriū. incestus. stupū. raptus. z vicij ꝛ näm. z an ꝙueniēter assignet. ¶ Quidā dicūt q; nō: quia diuersitas māe nō diuersificat spēm. Assignatio tn̄ precedēs sumit fm diuersitatē māe. s. vt qs virgini vel cōiugate cōmisceat vel mulieri alterius cōditionis: g̃ nō distinguent p hoc spēs luxurie. Opi. q̄rūdā p° rō

¶ Jté spēs vni° vicij nō distinguunt inter se per ea que ptinēt ad alterū viciū: q; illa sunt eis accūtalia z per accūtalia nō cōstituit spēs. Adulteriū tn̄ z simplex fornicatio nō dr̄nt nisi p hoc q; accedit qs ad eā q̄ alterius est: vel q̄ nulli° est. Et tn̄ accipe rē alienā vel vti ea: ad iniusticiā pertinet. g̃ luxurie nō dicet ee ps adulteriū: sed iniusticie. 2. rō.

¶ Jtez sicut ꝓtingit q; qs cōmisceat mulieri q̄ est alteri viro p mr̄im ꝓiugata: ita etiā cōtingit q; cōmisceat mulieri obligate deo p votū: sic g̃ ponit adulteriū spēs luxurie: ita dz poni sacrilegiū qō cōmittit cū ea que vouit castitatē spēs luxurie. 3. rō.

¶ Jté sicut ille q cōiugē hz nō solū peccat si ad aliā accedat sz etiā si vxore sua inordinate vtat: z hoc ad luxuriā ptinet: g̃ debz poni vt vna spēs luxurie. 4. rō.

¶ Jté apl's dicit. 2. cozin. 12. Ne ite rū cū venereo humiliet me deus apud vos z lugeā multos ex hīs q ante peccauerūt: z nō egerūt pniaz sup imundicia z fornicatione z ipudicicia quā gesserūt. g̃ debēt poni imundicia z impudicicia species luxurie sicut ponitur fornicatio. 5. rō.

¶ Jté diuisuz nunq̄z cōdistinguit diuidentibus. i. nunq̄z cō numerat illis sicut genus nūquā cōnumerat dr̄is cōdiuidentibus istud: q; cū q̄libet earū est: z tn̄ luxuria cuius dr̄ esse iste ptes cōnumerat eis. Naz dr̄ ad gala. 5. Manifesta sunt opera carnis que sunt fornicatio. imundicia: impudicicia. luxuria. ergo non distinguitur conuenienter luxuria per istas partes. q; condistinguit eis. 6. rō.

¶ Dōm q; luxuria ꝙueniēter distinguit p istas sex ptes. Et sic p3. 36. q. i. p totū. z maxie in. c. lex illa. Lz alij ponāt plures ptes: z tn̄ ille reducunt ad istas vt infra dicet. Rn̄det ad quesituz. q. A

¶ Pro hoc cōsiderandū q; pctūz luxurie cōsistit in b q; aliqs fruit ꝺlectatione venerea nō fz rectā rōnē. Qō dupl'r cōtingit. ¶ Uno mō ex pte māe in qua delectationē istā q̄rit. Alio mō fm q; mā debita exñte nō obseruat alie cōditiones vel circunstātie requisite ad hoc q; actus sit licit°. Et q; circūstantia iquātū hmōi nō dat spēz actui. moraleo q; circūstantia dicit aliqō qō circūstat. i. circū adiacet rei. i. accūtale ei est: nā qō eētiale est nō circūstat: sed intra rē est. nō accipiet spēs luxurie a circūstantia sed ab oō: qō est mā actus: iō dz spēs luxurie assignari ex pte māe vel oī inquātū nō cōuenit recte rōni. B

¶ Pōt aūt mā venereoz nō ꝙuenire recte rōni dupl'r. Uno mō q; hz repugnantiā ad finē venerei actus. Nā actus venereus nāt'r nō ordinat nisi ad plem: actus g̃ venereus. ex quo nō pōt seq ples viciū est z dr̄ ꝛ näm q; est ꝛ iclinationē eius. Et ista est vna spēs luxurie. ¶ Rursus aūt nā nō iclinat ad gñonē prolis nisi vt proles genita cōseruet: z p eā ptinet ee spēi. Hoc aūt nō fit sine educatione: q; al's ples piret. Un̄ sic nā puidit dando aīalibus pōm gñatiuā z desideriū gñandi: ita dedit eis solicitudinez nimiā ad educationē plis. Jlle g̃ coitus q repugnat educationi prolis est ꝛ näm: z talis est coitus vagus: vt dicet. j. q. 189. Et iste coitus vocat fornicatio simplr. Jō etiā fornicatio simplex est ps luxurie: q; ꝛ nālē iclinationē ē. ¶ Alio mō cōsideraf mā in qua exercet libido q; pōt ee nō cōueniēs rōni recte p cōparationē ad alios hoies. Et lz dupl'r. ¶ Prio ex parte ipsius femine cui qs cōmisceat. s. q; ei honoz debitus nō seruat. Et sic est alia spēs luxurie. Sicestus q cōsistit in abusu mulierū cōsanguinitate vel affinitate cōiunctarū. Nā p hoc debebat eis qdā honoz: q tollit cognoscendo eaſ carnal'r: q; reuelat turpitudo earū. Et ob hoc leuitici. 18. vbi ponuntur oēs gradus vetiti ad mr̄im pp ꝓsanguinitatē z affinitatē dr̄ semp. Turpitudinē nō reuelabis mr̄is: aut ſororis: aut nurus tc. q; turpitudo reuelat cognoscēdo illas. ¶ Scdo mō ex pte eius in cui° ptāte est femia. Et si sit in ptāte viri: est adulteriū q; est alia spēs luxurie. Si aūt sit in ptāte pr̄is: z puella volēs cogscit: vocat stupū: z est spēs luxurie. Si aūt nolens: vocat raptus: z est alia spēs luxurie. ¶ Distinctio ista hr̄ ex pte femine z nō ex pte viri. Rō est q; in actu venereo: cū femia sit patiēs hz se p modū māe z obi. in actionibus aīt spēs accipit ab obo: z nō ab agente. Qd ē cā extrinseca: nisi raro z p accñs. Et adhuc nō est ꝓpe spēz dare. sic dr̄ q; occidi istū hoiez iniuste ē hōicidiū: occidi tn̄ illū a filio suo ē pricidiū: qō spēz fac: z accipit ab agēte. Dōz tn̄ q; adhuc h nō accipit ꝓpe spēs ab agēte: sz a paciēte. q; lz ee pr̄ez alique z aliū ee filiū sit' fit: z idē sit sortē ee pr̄ez platonis z platonē ee filiū sort: tn̄ pl'one occidēte sortē nō dr̄ pricidiū q; pl'o ē filius sortis sz q; sortes ē pr̄ pl'onis. Et sic a pre patiēte accipit spēs. z ita est in icestu: q; si sortes cogscat sororē suā nō ē icest° q; fr cognouit sororē: sz q; sororz cognita ē a fre: lz vtrūq; idē sit: z tn̄ rō vl' spēs actus accipit a paciēte. Et ita gñal'r ē i moralibus iō nulla spēs luxurie accipit ex pte viri: sz ex pte femie q̄ paciēs ē. ¶ Sz obiciet q; sint alie spēs luxurie ꝑter istas. Nā mollicies ad luxuriā ptinet: z nulla istaz ē. Jdē de coitu pecoz̄ali. Etiā si quis peccet ihōeste ꝓtigēdo vasa venerea: ad luxuriā ptinet: z tn̄ nō ponit iter istas spēs. ¶ Jté si femina feminā ꝓtigat p abusuz quēdā: siue fcā defloratione: siue nō ad luxuriā ptinz: z nō pōit iter hec. ¶ Jté si vir feminā cogscat i vase idebito: ad luxuriā ptinet: sz nihil ē de predictis. ¶ Jté si mō nō ꝓsueto lz fiat: qō m̄tipl'r accit. ō q. j. aliqd dicet. q. 226. z. 227. z. 228. z. 229. luxurie pctm̄ ē: sz i pdict nō ponit. z sic de sil'ib°. ¶ Dōz q; iste sex spēs luxurie sufficienter ptinēt oē pctm̄ luxurie: z tn̄ nō sūt spēs oīo spāliſſime: q; sub istis pōt ee: aut sūt alie spēs spāliſſime. ¶ Et sacē ꝑ distinctiones gñalē ptineri oē pctūz luxurie sub istis spēb°. Sic dicim° ee q̄ttuor spēs q̄litatis sub qb° oēs spēs q̄litatz ptinet sine oēs q̄litates ptinet. z tn̄ nō sūt ipse spēs spāliſſime: q; lb q̄libz earū sūt multe spēs: imo m̄lta gñа q̄litat. ¶ Ad p̄m istoz dōm q; mollicies ptinet ad pctūz ꝛ nāz: eo q; nā igeniauit coitus pp plē. in mollicie ät ē act° venere° in quo nō pt seq ples: q; nō ē ibi semia suscipiēs: nisi p accñs al'r fiēt vt i icubis p3: sic infra dicet. q. 230. Nos tn̄ vulgariter solem° vocare sodomiticuz solū viciū ꝛ nāz: eo q; nā iclinat ad feminā spēi hūane: z ibi ē ad virū. z iō fm ꝓsideratiōez spālē istud dr̄ ꝛ nāz. z tn̄ adhuc ꝓpe loquēdo ois act° venere° q̄liscūq; sit ex q̄ ples seq non pōt ꝛ nāz ē. z ita ē de mollicie. ¶ Ad 2m dōm q; ēt coitus pecoz̄alis reducit vl' ptinet directe ad viciū ꝛ nāz: q; ex tali nō seq ples: vel saltē seq̄ret aliqd m̄tū equocū mōstruosum pp magnā distātiā spēz. Talia ät mōstra nā non desiderat. imo nlz mōstra vult: q; nā sp appetit rē pfectā. ¶ Ad 3m dicēdū q; ille act° ptinet ad luxuriā: nō q; pfecte sit sub aliqua spē luxurie: q; tāgē sic idecēter vasa venerea nō est act° venere°. Et tn̄ ordinat ad actū venereū: sic ipfectū ad pfectū: z sic ichoatū ad ꝓsumatū. Jō ad eādē spēz ptinēt sic pō z act° ptinēt ad idē gen°. z diſpō z habitus. ¶ Sciēdū tn̄ q; talis actus pōt fieri cū itētione expiendi delectationē venereaz. vel sine itētiōe. si sine itētōe nō dr̄ tactus idecenis: vl' si forte eēt idecēs p accñs: vtpote ñ obſuata hūana verecūdia: velut cū qs ista nō erubescēt alīs patefacē: aut eis cernētib° ꝓtigē: q; tē lz act° nō eēt fz se mal°. q; tn̄ scādalizat ꝓxim° vl' offendit peccatū eēt. z tn̄ nō ptinēt ad aliqz spēz luxurie: sine aliquē offendat sine nllz. Si ät fiat cū itētiōe expiēdi delectationē venereā pt dupl'r accidē. s. q; vl' itēdit qs ex ꝓtactu ꝓcedē vsq; ad ꝓplemētū act° venerei. vel solū itēdit ꝺlectari i ꝓtactu illo vl tra nō ꝓcedēdo. ¶ Si ꝑmo mō dōz q; ptinet ad spēm molliciei: etiā si cōtingat nō expleri actū: siue q; ante istud agentē penituit

Obiect q; sint alie spēs luxurie ꝑ rō. 2. rō. 3. rō. 4. rō 5. rō 6. rō

penituit de actu suo: vel incidente aliquo impedimēto cōtin
git rez incōpletā relinqui. Nā vtroq; mō ad mollicieꝫ ptinet
lz quātū ad grauitatē pcti multū, differt ex pnia omittere: vel
ex casu impedīte. ¶ Si scō mō dōm q; etiā ptinet ad mol
licie: sed nō ita sīc in pcedēti casu: sz solū p quādā reductōez
magis remotā. Et tn pctūz satis graue est: cū ibi velit qs frui
z fruaf realr quadā delectatiōe ꝯ rōnē: z fruaf eo quo vtē
dū est. Istud tā ad feminā quā ad virū ptinet quantū ad esse
pctūz: lz ex pte termini actus differat qz in femina nūq; pōt
esse p hūc modū cōplemētū actus venerei. Rō satis manife
sta est. Pertinet ergo istud peccatum ad vicium cōtra natu
ram: cū pertineat ad mollicīē z mollicies sit q̄dā spēs vicij ꝯ
nām. ¶ Ad 4m arm de femina ꝓtingēte feminā etiā dōm q;
ptinet ad vicīū ꝯ nām. Nō tn ꝓpe: sz p quādā reductionem.
Nā in tali ꝓtactu nō est actꝰ venereus qz nihil emittīf nec cō
sequīf ibi delectatio venerea que ꝓsistit in emissione z susce
ptione. dr tn pctūz ꝯ nām sīc impfectū ordinaf ad pfectū: ga
iste actus ordinafa facientibꝰ ad finē experiēdi delectatōez
illā. Et lz illa nō sequaf sequīf aliqd qō ptinet ad istud genꝰ:
qz saltē est ibi aliq̄ delectatio: z cū illa sit ꝯ ordinē rōnis pec
catū est. Nō pōt aūt reduci ad alterū gēus nisi ad luxuriā: lz
nā neget poſitatē: iō pctm luxurie erīt: qz tn fit ꝯ nāe inclina
tionē: cū ex tali ꝓtactu nihil seq possit: erit pctūm ꝯ naturaz.
¶ Ad 5m dōm ēt q; est pctūz ꝯ nām: qz cōgscere feminaz in
vase indebito nō pōt deducere effectū ꝓlio. Jō sīc si vir co
gnouerit virū est scelus ꝯ nāz: qz nihil ide sequīf siue gignīf
ita etiā si vir cognoscat feminā in vase indebito. vñ recte vo
cabīf hoc viciū sodomiticū. Sed an sit eq̄lis culpe viruz co
gnoscere: aut feminā i vase īdebito: dicef. j. q. 225. ¶ Ad 6m
dōm q; mutatio modi ꝓsueti aggrauat viciū: vel facit viciuz
vbi nō erat. Et tn nō dat spēm determinataz: qz ꝓprie ptinet
istud ad circunstātiā: q̄ fm q; est circunstātia nō dat speciez.
¶ Unde si qs cōgnerit vxorē alienā in vase ōbito: mō tamē
nō cōsueto: adulteriū solū ē: z tn grauius ē q̄z alꝰ eēt adul
teriū simplr cōmissuz: ita si cōgscat solutā: est fornicatio sim
plex. si tn mō nō cōsueto: erit grauior fornicatio q̄z alie sim
plices. ¶ Si aūt vxorē suā mō incōsueto cognoscat inquā
tū vxor erat: nullū pctūz erat: qz tn modus nō ꝓsuetus ē: pec
catū est. Et pōt dici q; ptinet ad pctūz ꝯ nām: qz ad nullam
aliā spēm pōt reduci. ad istaz aūt ꝓprie reducīf. Qz sicut nā
dedit certū finē z sexū z organū z spēm in actu venereo: ita
z ad certū modū iclinat: qz qdā modus est quo gñatio p coi
tū fieri ꝓnieter pōt: alq̄ aūt modi nō sunt ita cōuenientes.
Ideo qz sunt ꝯ iclinationē nāe: dicenf pctūm ꝯ nām. Est tn
leuissimū eoꝝ vicioꝝ que ꝯ nām sunt in coitu. Nā graui⁹ est
mutare spēm: vt in pecorali: vel sexū: vt in sodomitico: vl vas
vt aliqn in femina: q̄z modū: qz modus licet sit ex iclinatione
nāe: nō tn tā determinate: sicut spēs: sexus z organū. ¶ An
ꝯ liceat viro in vxore aliqn modū mutare cōsuetū sine pctō
dicef. ifra. q. 225. z. vsq; ad. 228. ¶ Ceteri aūt errores fci cir
ca venerea. s. quātū ad tps z locū z cām: z sil̄es circunstan
tias: lz sint ꝯ rōnē: nō tn sunt ꝯ iclinationē nāe. Jō non redu
cunf ad viciū ꝯ nām: sed ptinēt ad aliquas de alīs spēbus.
Uel dicunt solū quādā grauitatē supra quālibet spēm i qua
sunt; z tn spēm nullā ꝓstituūt. ¶ Nūc rndendū ad argumē
ta ꝓma q̄ fiebāt in ꝯriū. ¶ Ad ꝑm dōm q; diuersitas istaruz
spērū accipīf a mā: nō fm rōnē māe: sed vt inuenīf ibi rō obi.
Nā mā solū nō faceret differre nisi in magnū z puū: rarū: z
densum. vnū z multa: z sil̄es dr̄ias q̄ sunt itra eandē spēm.
Et tn nō ꝓferf p māz dr̄ia specifica: sed solū a forma. Rō aūt
obi facit distinctionē in specie qz est rō formalis: sicut in oi
bus habitibus moralibus: z speculatiuis ex obo accipīf spe
cies. Mā aūt hic accipīf vt obm vicij. iō pnt distigui vicia in
spēp mām. ¶ Ad 2m dōm q; nō est icōueniēs in aliquo vno
vicio repiri deformitateſ vicioꝝ diuersarū spēꝝ. Et sic adul
teriū hz rōnē luxurie inquātū cū femina volēte est. Habz tn
rōnē iniusticie inquātū illa femina est alligata alicui: cui fit
iniuria per istū coitū. Et tn nō distinguīf oīno adulteriuz ab
alīs speciebus luxurie: inquantū ibi est aliqd iniustū. s. ꝓtra
ꝓximū. Qz etiā si nō ꝓsideraret iniuria ꝓximi eēt ibi adulte
riū. Utpote si vir traderet vxorē suā alteri cognoscendā: zip
sa sponte hoc pateref nulli⁹ eoꝝ fieret iniuria: qz volenti nō
fit iniustū. 5. ethi. c. vltio. Et tn adhuc eēt hic adulteriū qz nō
posset dici q; eēt fornicatio simplex: qz est cōiugata. q̄ adulte
riū nō distinguīf spē ab alīs spēbus luxurie p istud qō in ip
so inuenīf de iniusticia: sed solū ex pte obi. s. inquantū mlier
illa est in quodā statu cui repugnat z preiudicat iste coitus
z sic nō accipīf dr̄ia istarū spērū luxurie ex eis que ptinent
ad alia vicia. ¶ Aliter dicit scūs Tho. s. q; nihil ꝓhibet i eo
dē actu: diuersoꝝ vicioꝝ deformitates ꝓcurrere. Et hoc mō
adulteriū cōtinef sub luxuria: z sub iniusticia: nec deformi
tas iniusticie oīno per accīs se hz ad luxuriā. Ostendīf enīz
luxuria grauioꝝ q̄ in tantū cōcupiscentiā sequīf q; etiā ad in
iusticiā ducat. Nō tn est sensus q; solū est maioꝝ grauitas pp
hoc q; trahit ad iniusticiā: qz tunc nō faceret dr̄iaz in spē: cū
etiā vna fornicatio simplex sit grauioꝝ alia: z vnū adulteriū
altero. Sz est grauitas que secū simul hz dr̄iaz in spē. ¶ Ad
3m dōm q; mulier vouēs castitatē ꝓpetuaz ꝯ hit spūale mrim
cū deo: iō violatio aut sacrilegiū qō cōmittīf in violatione ta
lis mulieris est quoddā spūale adulteriū sīc est spūale mrim.
Jō nō oz q; sacrilegiū sit spēs p se distincta luxurie sz ad adulte
riū ptinz. ¶ Aliq āt dīt ptinē sacrilegiū ad icestū: qz incestiꝰ
ē qn i violatione femine nō seruaf ei honoꝝ ōbitꝰ pp ꝓsangui
nitatē z affinitatē. ita cū qs cogscit eā q̄ deo obligata ē p vo
tū nō seruat ei honorē ōbitū ꝓo tali statu quē tenet. ¶ Sz
dōm q; melius est q; reducaf ad adulteriū. qz alꝰ qn qs co
gnosceret dñaz suā: vel seruus liberā eēt icestus. Qz hīs sta
tibus debef honoꝝ quidā: z tn nemo vocat istū eē incestum.
Jō nō dr̄ incestus cū cōsanguinea z affini ex eo solū q; ei nō
seruef honoꝝ: sed qz nō seruaf honoꝝ debitus pp cognatio
nē z affinitatē. Et qz honoꝝ nō est idē debitus ad oēs: sz alꝰ
ad pr̄em. alius ad dñm. alius ad sapientē z virtuosuz. alius
ad senē: z sic de alīs: vt dr̄. 9. ethi. non erit eadē spēs vicij in
subtractione honoris debiti vel preuaricatione ad oēs. ideo
quantū ad cognatos z affines debef quidā honoꝝ in absti
nendo a mutuis cōmixtionibus: a quibus si non caueaf est
incestus. Ad alios vero nō est talis honoꝝ debitus: iō si non
deferaf eis honoꝝ in carnali cōmixtōe nō erit icestus. ¶ Ad
quartū dōm q; vir pōt peccare cū vxore: nō fm māz īdebitaz
sed fm alias circunstantias. Et aliqn erit spāle pctūz. Uelut
si nō sit in vase indebito. Et tūc ptinebit ad viciuz ꝓtra nām
qō est vna spēs luxurie. Si āt erref in mō: aut in alīs circū
stantīs nō mutaf spēs vt fiat aliqō pctūz spāle: sed est aggra
uatio quedā eius qō alꝰ pctūz eēt si i vxore nō fieret. ¶ Ad
5m dōz q; imūdicia z ipudicicia nō ponūt ibi p pctis distictꝫ
a predictis spēbus luxurie. sed dicit ibi glo. q; imundicia est
viciū ꝓtra nām. ipudicicia est cū mulieribus liberis a viro. z
pōt ptinere ad stupr̄ū. fornicatio aūt accipief p simplici. Uel
dicit q; impudicicia ptinet ad quosdam actus circunstantes
actū venereū: vt amplexus z oscula, z sil̄ia que ipudice fiūt
qz indebite fiunt. Et tūc impudicicia nō ponīf in aliqua spē
determinata luxurie: sed ponīf tanq̄z quoddā p̄ncipiū eoruz
que ponunf in gñe luxurie. Sicut mā z forma ponunf i ge
nere subē. z angulus in pdicamēto q̄litatis z vnitas in quā
titate: qz oīum vel multoꝝ de illis gñibus ista sunt p̄ncipia
. s. angulus figurarū rectilineaꝝ z vnitas numeroꝝ: z mā z
forma subarū corporaliū. ita tactus z oscula sunt p̄ncipia. vl
accidētia q̄dā coitus in qualibz spē vel in multis. ¶ Ad sex
tū dōm q; luxuria cuius sunt iste ptes nō cōnumerat eis: sz
accipīf ibi luxuria ꝓo q̄libz supfluitate: vt dicit glo. Et pōt
ptinere ad cibū z potū z multa alia. Et sic distinguef ꝯ illaſ
spēs fornicationis. De hīs scūs tho. 2ª 2ᵉ. q. 154. arti. p.

¶ An filie z partes luxurie differant. Qō. CLXXXVIII.

Queritur Cū supra dictū sit de filiabus luxurie z de ptibus eius an differāt z in quo differant. ¶ Dōm q; differunt vt oīdunt noīa imposita par tibus z filiabus. Et sic est in oībus alīs vicīs capitalibus: qz partes eoꝝ sepe differunt a filiabus. Sic pz in ira. Nā fi lie ire ponunf: rixa tumoꝝ mentis: clamoꝝ: idignatio: blasphe mia. vt ait Grego. 31. moraliū. Et tamē species vel partes ire ponunf solum tres. s. amari. difficiles. z acuti. vt pz. 4. ethi. ca. de mansuetudine z supra declaratū est. cū dicebamus de ira. q. 137. z. 143. z. 145. ¶ Ratio aūt huius est q; partes ali cuius vicij semp cōicant in obo eius: filie autē nō semp cōi cant. Nam viciū est genus ad spēs suas: iō oz totā nām siue eēntiā gñis inueniri in qualibet spē sua. Filie aūt alicuius vi cij capitalis nō semp cōicant in obo vel mā. z iō nō vocatur spēs vel ptes. sed filie. qz filius hz se ad pr̄em sicut ad causaz efficientē: etiaz respectu filiarū vicium dr̄ capitale. s. qz habet respectu vicioruz. sicut caput respectu membroꝝ. sba āt capitiſ

Rndet ad quesituz. q. A

nō inuenitur

nō iuenit in mēbris: q3 al's quodlz mēbrū ecē caput. sicut q̄libet hō est aial: sed iuenit ibi aliq̄ cālitas. s. q3 mēbra hñt ori ginē a capite ⁊ recipiūt influentiā ab ipso: lz nō sint ipsum ca put. Sic etiā filie alicuius vicī capitalis originē quandā ha bēt a vicio p modū alicuius cālitatis: nō tn sunt ipsum viciuz capitale. ¶ Ex hoc sequit alia ꝓprietas. s. q̄ viciuz capitale p̄dicat de ptibus suis: fz nō de filiabus. Rō est q3 ptes ei⁹ sunt ptes subiectiue sic spēs alicui⁹ gñis: iō de eis nēcio p̄di cat: filie aūt nō sunt spēs nec ptes vicī: sed aliqd hñs originē ab ipso sicut mēbra a capite. Et sicut nō p̄dicat caput de mēbris: ita nec viciū de filiabus. ¶ Fundamētū istoꝝ est q3 ptes vicī cōicant in obo vicī a quo accipitur spēs vel nā habitus. filie aūt nō cōicant semp in obo. Nā alique sunt filie ire que sunt ira nec ptinēt ad obm ire. ⁊ ita in luxuria: fz ori unt ab eis tanq̄z a cā efficienti. vel cōueniūt cū ipsis in fine. ¶ P3 de filiabus luxurie. Nā cecitas mētis. ꝑcipitatio incō sideratio. incōstantia. nō sunt luxuria: nec cōicant in obo luxurie: q3 nō sunt circa delectationē venereā: sed potius sunt q̄dā defectus rōnis: vt oñsuz est. s. q. 186. ⁊ oriunt a luxuria in qua excecat mens ꝓp vehemētiā desiderij ⁊ p̄cipitatur cōsiliū: ⁊ iudiciū tollit ꝓp incōsideratiōnē: ⁊ fit hō incōstās nō exequēs q̄ semel bene determinatū est a rōne pp cōcupi scentiā trahentē in ꝯriū. Et sic ptinēt ad luxuriā iste filie tā quā aliq̄ efficiens. ¶ Alie aūt. s. amor sui: ⁊ cōtēptus dei ⁊ desiderij pñtis seculi: ⁊ horor futuri. ptinent ad luxuriā tā quā ad finē: q3 sicut illa tendit ad delectationē: ita amor sui ipsius ⁊ amor secli: ⁊ pp ista sequet cōtēptus dei: ⁊ despera tio: ⁊ horor futuri seculi: q̄ ēt ad luxuriā ptinēt. s. ad finē ei⁹ p oppositū. Nā sic ptinet ad luxuriā tēdere in finē suū: ita ⁊ resistē ei q̄ opponit suo fini: vel cui suus opponit sic aūt est de⁹: ⁊ futurū secli: vt oñsum est. s. q. 185. De filiabus ire idē est: q3 tres spēs ire. s. acuti. amari: ⁊ difficiles. 4. ethi. c. de mā suetudine: ⁊ oñsum est. s. q. 186. ⁊. 145. ⁊ tn filie ei⁹ sunt sex. s. blasphemia. indignatio. cōtumelia. rixa. tumor mētis. clamor vt oñsuz est. s. q. 143. Et nō est q̄libet istarū spēs ire: nec ē ira. sed ptinēt ad eā: q3 ad finē eius tēdūt. s. ad vindictaz quā ira appetit: vel ab ea efficiunt. Nā clamor nō est ira: fz ire effectus: q3 irati interdū in clamorē ꝓrumpunt. Naz si esset clamor ire: eēt vindicte appetitus: ⁊ tn nō est: fz est actus q̄daz appetētis vindictā. Sic etiā ō rixa. Nā rixa est exterior cōtē tio. s. bellū ⁊ litia: q̄ nō est ira: fz ex ira ꝓuenit. Nā ira pas sio q̄dā ai est: bellū aūt dicit opationes multas ⁊ appatus exteriores. Et ita appet de q̄libet filia ire: q3 nō est spēs eius sed ori ab ea velut ab efficiente: vel tendit in finē eius.

¶ An simplex fornicatio sit pctū mortale. Qō. CLXXXIX.

Queritur Nūc circa spēs luxurie. Et qm̄ iter eas fornicatio simplex ꝑma est: dubiū ē de illa, an sit peccatū mortale. ¶ Dicit q̄dā q̄ nō: q3 ea que sic' numerant vnius rōnis sunt: sed fornicatio ꝓnumerat q̄busdā q̄ nō sūt pctā mortalia. actu. 15. s. Abstineatis vos ab imolatis simulachrorum: ⁊ sanguine: ⁊ suffocato. Et tn comedere sanguinē ⁊ rē suffocatā ⁊ imolata simulachris pctū nō est. cū nullus cibus sit vetitus aut imundus. ꝑ. thi. 4. Nihil est reꝛciendū q̄ cū grāz actiōe suscipit. Et ad ro. 14. dr. Nihil eē cōe p xp̄m ei qui nihil putat eē cōe. i. Nullus cibus imundus est nec vetitus: nisi ei q̄ putat eē imundū ⁊ vetitū. g̃ fornicatio nō erit pctū mortale sicut vsus istoꝝ non est pctū mortale. ¶ Itē pctū mortale nūq̄z cadit sub p̄cepto: fz potius sub ꝓhibitione. Et tn osee ꝑ. precipit ipsi ꝓphē q̄ accipiat mulierē fornicariā ⁊ faciat filios fornicationis. g̃ fornicatio nō est semp mortale. ¶ Itē oē pctū mortale repugnat charitati: cū p nihil possit hō eternal'r perire nisi charitatez pdat. Fornicatio tn simplex nō opponit charitati. Nā nō opponit dilectioni dei: eo q̄ nō est semp ꝯ dñz: q3 in oi pctō cōuertimur ad creaturā fruēdo illa. Pōt tn q̄s fornicari accedēdo ad mulierē solū: desiderio liberoꝝ ⁊ nō libidinis p̄n'. Qō nā desiderat. Etiā nō erit ꝯ ꝓximi dilectionē cū fuerit fornicatio cū ea q̄ libēter ꝑ patit: g̃ nullo mō est ꝯ charitatē: ⁊ p̄n nec pctū mortale. ¶ Itē oē pctū mortale ad mortez eternā obligat. Nā ob ꝑ mortale dr. fornicatio āt simplex ñ obligat ad mōtē eternā: q3 ꝑ. ad thi. 4. sup illo vbo pietas ad oia vtil' ē. dic glo. ⁊ ē bti ambrosij. Ois sūma discipline in mia ⁊ pietate cōsistit. Quā aliqs sequēs si lubricū carnis paciatur sine dubio vapulabit: sed nō pibit. g̃ fornicatio simplex non est pctū mortale. ¶ Itē idē est de cibo ⁊ potu q̄ de coitu: q3 vt dicit Aug. in lib. de bono cōiugali. q̄ est cibus ad salutē corpis: hoc est cōcubitus ad salutē gñis. Et tn nō est peccatū mortale, ois inordinatio in cibis ⁊ potibus: ergo nec ois inordinatus cōcubitus. Hoc aūt maxie erit de fornicatione simplici: q3 illa est minor inter spēs luxurie. ¶ Dōz q̄ fornicatio simplex semp est pctū mortale. ¶ Pro quo cōsiderā dū q̄d sit fornicatio simplex. Et dōm q̄ istud nomē fornicatio accipit vno mō vt est genus ad oēm cōcubitū: alio modo spāl'r pro vsu viduarū vl' ꝓcubinaꝝ: aut meretricū. vt p3. 36. q. i. c. lex illa. ¶ Accipiēdo ꝑmo mō vocat fornicatio absolute eo q̄ est genus. Et tunc posset rnderi vno modo quando queritur: an fornicatio sit peccatuz: quia cum fornicatio habeat multas spēs sicut luxuria: nō erit idez modus culpe ⁊ grauitatis in oibus. ¶ Accipiēdo scōo mō vocat fornicatio simplex: ⁊ ponit ista adiunctio simplex ad distinguēdum ab oi alia spē luxurie: ⁊ tūc dr fornicatio simplex: ꝓcubitus qui dā vagus iter virū ⁊ feminā q̄ nullo matrimōiali federe iuncti sunt. Debēt tn illi eē tales iter quos al's posset eē mrimonium: q3 si nō possit eē mri⁹ fz legē: nō erit fornicatio simplex sed alia spēs luxurie grauior. ¶ Et ob ꝑ si qs cognoscat cōsanguineā vel affinē suā vtroq̄z soluto exīte: nō est fornicatio simplex: sed incestus: q3 iter eos nō poterat ꝓstare mrimonium ipediēte ꝓsanguinitate vel affinitate. ¶ Vel si alter eoꝝ sit ꝓiugatus siue cōiugata cognoscat a nō cōiugato: siue cōiugatus cognoscat nō coniugata: (siue ambo sint ꝓiugati:) ⁊ nō in eodē mrimonio nō est fornicatio simplex sed adulteriū: q3 nō pñt mrimonio sil'iūgi psone iste: q3 altera earū vel ambe alīs mrimoniīs tenent. ¶ Hoc mō nunq̄z aliqs ordinatus in sacris poterit cōmittere fornicationē simplicē: et si accedat ad nō cōiugatā: q3 iter eos nō pōt mri⁹ cōstare: qa vir tenet ad ptinētiā: vñ nō vocat fornicatio simplex: fz sacri legiū. ¶ Idē q̄cūq̄z monialiꝭ ab aliquo cognoscat: quicūq̄z ille sit: nō pōt esse simplex fornicatio: q3 illa tenet ex voto ad ptinētiā. Et est ibi adulteriū spūale siue sacrilegiū. Nā nō pt iter has psonas mri⁹ ꝓstare. ¶ Scōa ꝓditio est q̄ femia cū qua fornicatio est: spōte cognoscat. Nā si violēter cogīscit: nō vocat fornicatio simplex: sed raptus. Ut q̄n puella de domo pris rapit ⁊ cognoscit: q3 lz al's posset iter raptorē: ⁊ raptaz cōstare mri⁹ nō vocabit fornicatio simplex: sed alia spēs luxurie. s. raptus. ¶ Tertia ꝓditio est q̄ femia cū q̄ fornicatio fit iā a viro cognita sit: q3 cū illa q̄ est icognita nō cōmittitur fornicatio simplex: sed stupr̄ū. Ut q̄n puella vgo cogīscit i domo pris ⁊ nulli erat desponsata. Nā lz vterq̄z cōsenserit ⁊ poterat mri⁹ cōstare iter eos: nō vocat fornicatio simplex fz stupr̄ū: q̄ p se spēs luxurie est. Cū hīs trib⁹ cōditionibus vocabit ꝓcubitus aliqs fornicatio simplex. Cū āt cōiter dr q̄ fornicatio simplex sit ꝓcubitus soluti cū soluta: nō sufficienter diffinit: nisi subintelligant oēs iste conditiones: q3 p hoc sola ꝑma itell'r: cū solutus ⁊ soluta dicāt ille psone iter q̄s mri⁹ eē nō ꝓhibet de iure. ¶ Et ob hoc dr. 36. q. i. c. lex illa. q̄ fornicatio spāl'r accipit pro vsu meretricū vel ꝓcubinaꝝ: aut viduaꝝ: q3 cū istis lz cuilibz ꝯhere: q nō sit al's ipeditus cōsanguinitate vel affinitate: aut voto: vel ordine sacro obstante. Et nō ꝓt eē fornicatio simplex nisi cū istis tribus. Cū vidua eni fornicatio simplex est ⁊ nō adulteriū: q3 soluta est a lege viri p morte. ad ro. 7. ⁊ ꝑ. corin. 7. ¶ Cū cōcubina eodē mō q3 si ꝓprie ꝓcubina est: talis dz eē cū qua alias mri⁹ cōstare posset viro nō ipedito. Si eni cōsanguinea vel affinis ē: aut monialis: cōcubina ꝓprie nō erit: lz ad cōcubinatū assumat: sed erit incestus: aut sacrilegiū. Et solū distinguit cōcubina ab vxore p hoc: q3 cuz ea nulla mrimonialia federa extant: licet esse possent: vt dicet infra. q. sequēti ⁊. 191. ⁊. 192. ¶ De meretrice idem patet q3 nullū impedimentū speciale debet esse inter meretricē ⁊ eū a quo meretricio affecta cogīscit. Qz alias plusq̄z meretrix est. s. erit incestus ꝓcubitus: vt si meretrix cognoscat ab aliquo cognato suo. Vel si fuerit monialis ⁊ se huic turpitudini exposuerit de quo magr dicet. j. 190. ⁊. 293. Et sic in his includunt oēs modi fornicationis simplicis: q3 cum qualibet istarum possunt inueniri tres conditiones fornicationis: ⁊ cum nulla alia omnes tres inueniri possunt.

¶ Sed obȝcietur q̄ sit interdum fornicatio simplex cum illa que non est de istis tribus. Ut si quis mulierez nō viduaz nec meretricem: (defloratam tamē) cognoscat: quā m nō habeat in concubinam. Nam hic non erit alia species luxurie nisi fornicatio simplex suppositis cōditionibus tribus supio

ribus.

Opi. q̄rūdā p̄a rō

2. rō.

3. rō.

4. rō.

5. rō.

ribus. ¶ Dom q necesse est ptinere ad vnuz de istis tribus modis q: aut talis mulier ia defloꝛata ab isto, solo cognoscit. aut etiã ab alijs. Si ab isto solo: cõcubina dr: q: ei soli cõmiscet sine federe tñ mrimoniali. Si aũt etiã ab alio vel alijs cognoscat: lz nõ se pstituat publice: meretrix dr: qm̃ multoꝛuz libidini pz etiã si hoc ocultũ sit. lz vulgariter eã meretricẽ appellemus que publice se pstituit z pro mercede hoc facit: a quo nomẽ accepit. ¶ Hoc supposito dom q fornicatio simplex pctũz moꝛtale est: q: thobie. 4. dr. Attẽde tibi ab oi fornicatione: z pter vxoꝛẽ tuã nõ paciaris crimẽ scire. Et sic dicit vitandũ eẽ oẽm cõcubitũ q fit cũ aliqua: pterq̃ cũ vxoꝛe: qõ nõ fieret si nõ eẽt pctũz moꝛtale. ¶ Etiã q: dr q crimen est ois cõcubitus qui pterq̃ cuz vxoꝛe fit. Crimen tñ dr esse pctũm moꝛtale: z est tale de quo põt accusari q committit. g̃ fornicatio simplex pctũm moꝛtale est. ¶ Jtẽ nõ excludit hõ ab ingressu vite eterne nisi per moꝛtale pctũm. Fornicatio, tñ simplex excludit a vita eterna. Ad gal'. 5. vbi posita fornicatione z alijs pctis: subdit. Qui talia agunt regnũ dei nõ cõsequent. ¶ Si aũt dicat q accipit ibi fornicatio gñal'r pro oi luxuria intra quã sunt multi modi peccandi: z nõ pro oi fornicatione simplici: dõm q oz accipi pro simplici fornicatiõe: q: ibi ponunt q̃da alie spẽs luxurie. s. immundicia z impudicicia. Jõ necesse est fornicationẽ accipi pro spẽ quadã luxurie. s. pro simplici fornicatione. ¶ Jtẽ. 22. q. i. c. Predicanduz. dicitur talẽ de periurio imponi penitentiam debere qualem de adulterio: z fornicatione: z de homicidio sponte commisoꝛ: z de ceteris criminalibus vicijs. ergo fornicatio simplex peccatũ criminale siue moꝛtale est. Nã oz ibi accipi p simplici fornicatione: cũ distingat ibi ꝑ adulteriũ. ¶ Jtẽ ad hebꝛe. 6°. dr. Fornicatoꝛes z adulteros iudicabit deus. i. pdenabit. Nã nõ accipit iudicatio simpl'r: q: al's nõ solũ fornicatoꝛes: z adulteros: sed oẽs homines boni z mali a deo iudicãdi sunt. De istis g̃ dr q iudicabũt. i. pdenabũt sic dr de iniqs. ps. 108. cũ iudicat exeat pdenat°. ¶ Jtẽ pz q: fornicatio simplex ẽ ꝑ ꝓpi legẽ. g̃ est moꝛtale pctũz. Naz supꝛa in lra dr qui viderit mulierẽ ad cõcupiscendũ eã: ia mecatus est in coꝛde suo. Et intel'r de oi muliere que mrimonial'r iuncta nõ est. Si ergo illã cõcupiscere pctũm est a foꝛtioꝛi erit cõmisceri ei. Et tamẽ põt eẽ fornicatio simplex in multis. g̃ ẽt illa pctm̃ ẽ. ¶ Pro hoc ꝓsiderãdũ q fornicatio simplex pctm̃ mõtale est: q: moꝛtale dr id qõ moꝛtẽ iducit: q: ꝑ charitatẽ militat. Sic aũt est de fornicatiõe: q: ipoꝛtat q̃dã oꝛdinationẽ q̃ ẏgit in nocumentũ illi° q ex tali ꝓcubitu nascit: aut nasci põt. Est. n. fornicatio simplex ꝓcubit° vagus. i. nõ cũ muliere certa. Nã certitudo ẽ p mrimoniale fedus q̃ vir z feia ad iuicẽ astringũt ita vt alteris se copulare nõ liceat. Ubi ãt nõ est aliqõ fedus nõ astrigit vir ad aliquã feiaz: nec eꝑzio. Jõ si licẽt accedere ad vnã: licẽt accedẽ ad oẽs: qõ valde repugnat pli nasciture quãtũ ad educationẽ. Q: educatio in spẽ hũana fit a pie z mre: q: neut eoꝝ p se sufficit sic in aialib° qbusdã in qb° sola femella nõ sufficit ad fetus educationẽ manent sil' masculus z femella vsq; ad pfectaz educationẽ filioꝝ. s. q̃usq; p se viuere possint: vt dicet seq. q. Fornicatio aũt simplex cũ sit cõcubitus vagus tollit istõ bonũ. Nã cũ nõ obliget vir manẽ cũ feia nec eꝑzio: non ꝓuidebit sufficienter naẽ. Q: tã pius q̃ mris cura lõgo tpe neccia est. Cũ g̃ fornicatio simplex inquãtũ hmõi tollat ista pctm̃ erit: de q̃ mag] dicet seq. q. De hs scũs Tho. 2ª 2ᵉ. q. clxij. arti. 2°. ¶ Ad p^m dom q fornicatio nõ est eodẽ mõ ꝓhibita q̃ comedẽ suffocatũ vel sanguinem aut imolatũ idolis. Sz illa pñt eẽ sine pctõ: lz nõ fornicatio. Un scũs Tho. dicit q: lz ista nõ sint eiusdẽ culpe ꝓhibẽtur sil': q: poterãt iter iudeos z quersos de gẽtilitate discoꝛdiaz facere. Nã gẽtiles nõ reputabant fornicationẽ simplicẽ esse pctm̃. Judei aũt instructi in lege dei tenebãt eam vt pctm̃ z abhominabant gẽtiles pp illã. ¶ Jstud sañ quenieter stat. Nã verũ est q illud ocretũ apl'oꝝ nõ fuit ipositũ nisi ad tolendã discoꝛdiã quersoꝝ ad xp̃z ꝺ iudeis z ꝺ gẽtilib°. Nã cũ iudei vellẽt obsuare legẽ moysi sil' cũ lege xp̃i: volebãt q ẽt quersi de gẽtilib° eã obsuarẽt: in q̃ suabant gentiles. Quo discusso diffinitũ é: nõ teneri quersos de gẽtilitate obsuare legem moysi. act. 25. z pñr nõ teneri ad aliquã cerimoniaz: q: si vna cessat: oĩa cessant: cũ nulla illaꝝ ex se obliget: sz ex positione legislatoꝛis. Cũ g̃ cessat obligare vna lex pp legislatoꝛẽ. s. q: ipe alijs psonas obligare nõ voluit: aut ia nõ vult pbũt oẽs leges sue. Et sic nõ tenebant quersi de gẽtilib° ad aliquã cerimõiã. ¶ Q: tñ iudei erãt mlt'ũ assuefacti ad nõ comedẽdũ sanguinẽ nec suffocatũ: nec imolata idolis hoꝛre scerẽt si qs ista comedẽt: nõ qdẽ q̃si eẽnt legi ꝓpia: sz q: erãt eis ad hoꝛroꝛẽ. Unde nõ possent delectabil'r cõicare cũ tali. Et istud ẽ cã magnaꝝ discoꝛdiaꝝ in eccl'ia: qõ pessimũ erat potissime in exoꝛdio nascẽtis fidei. Jõ eccl'ia p spm̃ scm̃ diffinit tenere gẽtiles ad abstinẽdũ a sanguie z suffocato: z imo laq̃ sil'achoꝛ act. 15. Ex q̃ appet q nõ ꝓcipiebant ista quasi tãq̃ eẽnt de lege moysi: q: tẽ abstinerẽt ab oib° cibis vetitis in lea. Leui. xj. z ꝺutero. 14. qõ nõ scm̃ est. Sz pp hoꝛroꝛẽ iudeoꝝ istõ fiebat: q nõ posset ꝺlectabil'r cuiuẽ eis q talia faceret. De hs dcm̃ est. s. q. xcvij. ¶ De fornicatiõe idẽ vult scus Tho. Et verũ est q apꝺ gẽtiles erat mlt'ũ frequẽtata q̃si nõ esset pctm̃: qõ apud iudeos nõ fiebat. Et tñ non est aliqd de q̃ apud iudeos posset cãri hoꝛroꝛ in cõicatiõe nisi forte gẽtiles vellẽt fornicari cũ vxoꝛib° aut filiab° quersoꝝ de iudeis. Qõ ia nõ ptineret ad simplicẽ fornicationẽ: sz ad adulteriũ vel ad aliã spẽz luxurie. Et tñ saꝑ quenieter stare põt q forte pp aliqꝺs cãdalũ ꝓhiberet. ¶ Al'r dici põt q eccl'ia voluit nũc oꝛdinare totũ statũ eccl'ie q̃tũ ad quersos de gẽtilitate. Et ꝑ oꝛdiauit eos ad mutuã pacẽ cũ quersis de iudaismo p hs q: ꝓformarent eis in cibis abstinẽdo a sanguine z suffocato z imolatis sil'achoꝛoꝝ. Erãt ẽt oꝛdinãdi q̃tũ ad bonam vitã simpl'r p hs q: caueret ab oi pctõ moꝛtali obseruando oĩa ꝑcepta. Apl's tñ noluerũt nũc replicare oĩa ꝑcepta legis: qa supuacuũ erat: lz ãmonuerũt gẽtiles de eo in q̃ maxᵉ ad peccãdũ pꝛõpti erãt. Et hs erat in simplici fornicatiõe: q: gẽtiles q̃si nõ reputabãt eã eẽ pctm̃: vt inuit ꝑma pet. 4. Suffic. n. pteritũ tps ad volũtatẽ gẽtiũ ꝓsumãdã q̃ ãbulauerũt i luxurijs z ꝺsiderijs. Quasi dicat. Nõ est ia tps vacare libidini sicut fuit añ hs cũ deꝰ pmisit gẽtes errare circa luxuriã z desideria sua: vt dicet seq. q. in rñsione ad 2ᵐ arg. ¶ Ob hs g̃ fuerunt sepi° ãmonẽdi quersi ꝺ gẽtilib° abstinẽ a fornicatione poti° q̃s ab alijs vitijs ad q̃ nõ erãt tm̃ iclinati z assueti. Jõ hs solũ vitiũ apl's nũc eis vetuerũt: lz oĩa alia vetita eẽ intellẽgunt. Et sic fornicatio simplex pctm̃ est moꝛtale. Et illa cuz qb° ponit nõ erãt pctã moꝛtalia de se: nisi solũ iquãtũ ꝓhibita ꝑ eccl'iaz eo tpe q̃ durauit ista ꝓhibitio: de q̃ dcm̃ est. s. q. 98. Postea aũt fuerũt licita semp sic nũc sunt. Fornicatio ãt semp mãsit illicita: q: nõ erat mala ex eo q ab apl'is ꝓhibita fuerat: sz q: de se al's erat mala. ¶ Ad 2ᵐ dom q fornicatio est pctũz inquãtũ est ꝑ rectã rõnẽ. Est aũt rõ hois recta ꝑm q regulat a volũtate dina q̃ est ꝑma regula simpl'r. Et ideo istud qꝺ hõ facit ex volũtate dei obediẽdo ei° ꝑcepto nõ est ꝑ rectã rõnẽ: lz videat eẽ ꝑ cõem oꝛdinẽ rõnis. Sic nõ est ꝑ nãm qꝺ miraculose fit dina vtute quãuis sit ꝑ cõem cursum nãe. Et iõ sic abrahã nõ peccauit volẽdo occidere filiũ suum innocẽtẽ: q: in hs deo obediebat: quãuis hs fit cõiter ꝑ rectitudinẽ rõnis. ita ẽt osee nõ peccauit fornicãdo ex ꝑcepto dino. Nec talis cõcubitus ꝓpe fornicatio dici põt: lz sic appellet referẽdo ad cursuz cõem. ¶ Un dicit Aug. 3. confessionũ q cũ deꝰ ꝑ moꝛẽ aut pactũ qõlibet aliqd fieri iubet: z si nũq; fcz ẽ faciẽdũ est. Et dat cãm huius dicẽs. Sic eni in ptãtibus societatis hũane maioꝛ ptãs minoꝛi ad obediendũ ꝓponit. ita ꝺs oib°. z ex hs inuit q ẽt si eẽt ista fornicatio osee: q: tñ deꝰ illam iussit: nõ eẽt pctũm. Sic rñdet scus Tho. 2ª 2ᵉ. q. 154. ar. 2. ¶ Jpe tñ. 3. sen. di. 37. q. 4. rñdet ad idẽ arᵐ dicẽs q lex humana põt iterdũ facere q furtũ nõ sit pctũm. z ẽt oẽs hñtes auctoꝛitatẽ a lege rẽ que vnius est ex cã alteri cõferẽdoꝛ z p hoc mutat dñiuz z iuste auferẽt res alicui z possideẽt ab altero. De deo aũt dicit q põt mutare cõdictiones reruz: qõ hõ facere nõ põt. Sicut ab ea que nõ est mrimonio cõiũcta põt auferre hãc ꝓditionẽ. s. nõ eẽ suã sine hoc q vxoꝛ plenarie fiat. Et sic accedere ad eã nõ est ꝑ decalogũ. z ita inuit potuisse fieri in osee. ¶ Põt tñ dici q osee nõ fornicatus ẽ: q: dr: accipe vxoꝛẽ fornicationũ. i. accipe in vxoꝛẽ illã que fornicaria esse solebat. Et cũ ia accipiat in vxoꝛẽ: pctũz nullũ est: ĩmo est charitatis opus q qs accipiat meretricẽ in vxoꝛẽ vt reuocet eã ab erroꝛe suo. exẽ de spõsa. c. iter opa. Quomõ tñ itelligẽdũ sit: dicet osee. ꝑmo. Sz qũocũq; accipiat: semp dõz est q osee nõ fornicatus est: siue hs acciderit ex lege cõi. siue ex spãli. s. ꝑ dinũ ꝑceptũ qõ põt ꝓditionẽ rez mutare. ¶ Ad 4ᵐ dõz q p opa pietaꝛ ille q patiẽ lubꝛicũ carnis nõ libabit a moꝛte eterna si in hoc vicio decedat. Sed dũ hic manet, pficiunt ei opa pietatis: q: p hoc disponit ad gram. s. vt deus facilius

Alia rñsio ad idem.

Ad 2ᵐ arᵐ De fornicatione osee.

S. Tho.

Ad 3ᵐ arᵐ

facilius illuminet cor eius ⁊ recedat a vicio: ⁊ sic liberabit. Et p hmōi opa pietatis aliquo mō satisfaciet de lubrico carnis cōmisso: ⁊ sic manet ei minor pena purgatoria: si penitēs decesserit. ⁊ est hoc vapulare. i. leuiter percuti pena purgatoria. ¶ Ad 4m dōm q̄ nō est sīle de cibo deordinato vel potu: ⁊ de coitu deordinato: q̄ ex quolibet coitu fornicario pōt nasci proles: ⁊ p̄ bonū illius est iste cōcubitus inquantū obuiat educationi illius. Ideo fornicatio ex ipso gñe actus peccatū mortale est. etiā si nō cōsideraret inordinata cōcupiscētia. ¶ Nō est aūt sic de cibo inordinato: q̄ ex vna comestiōe inordinata nō impedit bonū totius vite hois. Et iō actus gule ex suo gñe nō est pctm̄ mortale. Esset tn̄ si q̄s sciēter comederet cibū aliquē qui totā vite eius cōditionē mutaret. Sic fuit de adaz. Jō aliq̄ inordinatio potest accidere in cibo quē nō sit pctū mortale. In fornicatione aūt simplici semp ē peccatū mortale. ¶ Cū aūt dr̄ q̄ fornicatio simplex est minimū oium pctōr q̄ assignat sub luxuria. Dōm q̄ falsum est. Nam ſ. ⁊ iter spēs suprapositas que cōiter assignant: fornicatio simplex sit minoris culpe: multi tn̄ coitus sunt inordinati: ⁊ minoris culpe q̄z fornicatio simplex: sicut coitus q̄ fit cū vxore ad solam libidinem saturandā. ideo facilius isti coitus possent excusari quā fornicatio simplex.

¶ An hr̄e cōcubinā sit cōtra legem nāe. Nō. CXC.

Queritur Aūt dictū est p̄ce. q. fornicationē simplicē solū omitti cū prostitutis ⁊ viduis ⁊ meretricibus: est dubiū an hr̄e cōcubinā sit p̄ legē nature. ¶ Aliq̄ dicūt q̄ nō: q̄ lex nālis nō phibet qn illud q̄ dat simp' possit dari ad tēpus: ⁊ fm̄ qd. Sed mulier que soluta est pōt dare alicui soluto ptātē sui corpis in ppetuū vt vtat ea licite cū voluerit. g̃ nō erit p̄ legē nāe si dederit ei ptātem sui corpis ad horā: vel ad tps paucū. ¶ Jtē ius positiuus vt tullius dicit a iure nāli pfectū est. Et tn̄ ius positiuū nō phibet fornicationē: ſ. iterdū illā ifligit in penā. g̃ hr̄e cōcubinā nō est p̄ legē nālem: q̄ als ius positiuū inde pfectū illā pro hiberet. ¶ Jtē q̄cūq̄ vtit re sua quo vult nemini facit iniuriā. Sed ancilla est res dñi. g̃ si dns vtat ea ad libitū: nō peccat. Et sic poterit tenere eā in cōcubinā: ⁊ nō erit p̄ legē nālē. ¶ Jtē quilibet pōt dari alteri q̄ suū est: vxor tū hz ptātē sup corpus viri. pria corin. 7. g̃ si voluerit vxor poterit vir accedere ad aliā sine pctō. ¶ Cōfirmat hoc q̄ lie dixit rachel. Dormiat tecū hac nocte vir meus pro mandragoris filij tui. gen̄. 3. Un̄ nō solū tradidit ptātē viri sui alteri: sed etiā p mercede vendidit. Ideo filius inde cōceptus vocatus est ysacar: q̄ significabat mercedē vel mercenariū. Un̄ dixit lia. dedit deus mercedē mihi appellauitq̄ nomē eius yachar. Et etiā ad ipsum iacob dixit lia. Ad me intrabis q̄ mercede conduxi te. pro mandragoris filij mei. e. o. c. ¶ Dicendū q̄ fornicatio simplex est p̄ nām. Primo q̄ istud quod est contra finem ad quem natura inclinat dicitur esse contra naturā. fornicatio aūt est hmōi. Nā nā nō ingeniauit coitū nisi ad gñationem. In illis aūt in q̄bus nō pōt eē cognitio finis vt in pecoribus nō est motus ad gñandū: sed ad experiendū delectationes q̄ est in coitu. Ideo nā posuit delectatiōes in coitu: vt aīalia q̄ nō poterāt hr̄e cōsiderationē de fine: ⁊ operari pp istud mouerent pp delectationes: q̄ erāt q̄dā bona in sensu: vt oīsum est. 8. q. 49. Hō. aūt p rōnē apprehēdit finē. iō dr̄ regulare actū ad finē ad quē nāt̄ est. Et tn̄ coitus nō ordinat nāt̄ ad delectationē. sed ad gñonē. imo potius delectatio ordinat ad coitū vt. ea. q. dictū est. Q. ō g̃ aliqs hō vellit coitū pp solā delectationē p̄ nām vult: iō fornicatio q̄ ordinat ad delectationē est p̄ nām. ¶ Et ita est de cōcubinis. Nā ad hūc vsum accipiunt. Nā q̄ vult solū filios: vel p̄cipalius illos vult q̄z delectationē: nō accipit cōcubinā sed vxorē: q̄ filij nobiliores nascunt ex vxore: cū illegitimi qui sunt ex cōcubinis in mītis patiant defectū honoris fm̄ leges humanas: q̄ nō fit in filijs legitimis. Etiā certiores filios q̄s gignere pōt ex vxore q̄z ex cōcubina. Q. ui g̃ filios intēdit vxorē accipit. q. vō accipit cōcubinā: realr̄ solā libidinē intēdit. vel ipsam p̄cipalr̄. ¶ Jō mr̄imoniū q̄ cū vxore est noiat ab ipsa prole. Q. r dr̄ mr̄imoniū a mr̄e quasi nihil aliud optet p̄cipalr̄ p illā copulā nisi vt mulier illa mr̄ efficiat. ſ. prolez gignēdo. Cōcubina autem a cōcubitu dr̄. q̄si nihil in ea querat nisi ipse cōcubitus. i. delectatio que hr̄ in cōcubitu. iō concubinatus ex hac pte ptra nām est. ¶ Sc̄o est p̄ nām q̄ etiā est p̄ bonū prolis q̄ nā intendit. Nā sic nā p coitū intēdit q̄ fiat gñatio: ita etiā intendit q̄ proles genita educet: q̄ als nō viueret. Si g̃ gñatio nō sit pp se: sed est via ad rē genitaz: ⁊ nā intendit cōplementū in vna quaq̄z re: ⁊ nō pōt cōplemētuz istud aīalibus aduenire nisi per cibū qui ab eis queri non pōt q̄n paruula ⁊ tenera sūt: ordinauit nā ipsaz educationem. ſ. q̄ aīalia parvula nutrianē a genitoribus q̄usq̄z efficianē solida ⁊ pfecta ad per se cibū acqrēdū. Quidqd g̃ est in coitu q̄ obuiet educationi plis nasciture est p̄ intentionez nāe: sicut qdqd est in coitu p q̄ coitus ille nō possit ad gñationē ptinē. ¶ Et apparet hoc amplius q̄ sicut nā oībus perfectis aīantibus dedit ad coitū tribuit: tāq̄z hac sola via spēs cōseruari possit: ita ⁊ oībus iclinationē magnā tribuit ad educationē natoz. Videmus enī in aīalibus in q̄bus ad educationē plis regrit cura mar̄: ⁊ femie: q̄ in eis nō est vagus pcubitus: sz maris ad certā feminā vnā vl' plures: sicut pz vt cōiter in aui bus. ¶ Nā q̄dā masculi auiū determinat sibi vnicā femellā sicut de turturibus dr̄: alij aūt determinat plures sicut galli. Et tn̄ in oībus est cōcubitus certus: ⁊ etiā manet in eis cōis cura educationis. Tā masculus enī q̄z femella simul de querendo cibo laborāt. ¶ In aīalibus aūt in q̄bus solius femelle cura sufficit ad educationē est pcubitus vagus: sic cōiter fit in oībus quadrupedibus. Nā masculi ibi de querēdo cibo nihil laborāt: sed sola femella p̄uidet. iō cōcubitus vagus ⁊ indifferēs in illis est. ¶ In hoibus ad cōuenientē plis educationē reqrit maior cura q̄z in alijs aīalibus: inquantū hō valde plibus indiget q̄z cetera aīalia. Et sic nō sufficit ibi sola mr̄: sed etiā pr̄. vtriq̄z g̃ de educatione cura est. Nō tn̄ pōt fieri educatio cōueniēs si pcubitus vagus sit: ita q̄ idifferēter vir possit accedere ad istā ⁊ ad illā: q̄ tūc cū nulla earum tenebit manere. Et sic incūbet soli femine educatio liberoz ad quā nō sufficeret. Turbaret g̃ nāe intētio si coitus hūanus vagus eē deberet. Opz g̃ masculū in spetie hūana determinari ad certā feminā cū qua maneat semp: aut lōgo tpore: vt sil' gñationi vacent: ⁊ natos inde liberos educēt. Fornicatio āt simplex ē pcubit' vagus ⁊ hr̄e pcubinaz sil'r: q̄ pōt q̄scūq̄z voluerit hr̄e. Illa q̄z cū nō sit ei alligata: pōt quēcūq̄z aliū recipe. Jō ēt cōcubinatus obuiat educationi liberoz: ⁊ sic ē p̄ ītētione nāe. ¶ Jtē pz B q̄ masculis in spē hūana inest nāt̄ iclinatio ad educatōez. Nā hñt viri solicitudinē magnā de certitudie plis: q̄ siue genuerit de vxorib': siue de cōcubinis: semp desiderāt scire an ples sue sint. Et q̄z to magis cogscūt p certitudinē: tāto magis diligunt. sic dr̄. 4. ethi. q̄ iō mr̄ magis diligit filiū q̄z pr̄ q̄ magis certa ē q̄s sit fili' ei' q̄z vir. ¶ Nō ōsiderāt tn̄ B scire masculi nisi pp educatōez. ſ. vt si sui fuerit alegat eos: si vo aliēi ptēnāt illos. Si tn̄ nll'a solicitudo nāl' ieēt masculis de educatōe filioz nihil poti' curaret q̄ eēnt sui q̄z q̄ eēnt alieni cū circa neutros laborādū eēt. sic videm' in masculis q̄drupedū q̄ nō curāt distiguē q̄ sint sui vel q̄ alieni: ⁊ tn̄ femelle distigūt q̄z eis iest solicitudo: ⁊ on' educādi. g̃ sola solicitudo fac̄ hr̄e curā de cogscēdo q̄ sūt sui. Jstō tn̄ ōsideriū iest viris g̃ icūbit ill' nāl'r cura educādi genitos. ⁊ sic pcubit' vag' q̄ ē fornicatio: ⁊ ē p̄ educatōez: ē p̄ iclinatiōez nāe. ¶ Ampli' psiderā'm q̄ hō cū sit nāl'r rōnal' i pō exis ad actū rōnis oz ipz eruditi: q̄z itell's ē sic tabula rasa: vt dr̄. 3. ō aia. Eruditio āt fit p illū q̄ ē actu vtēs rōe. g̃ opz nō solū educari puulos i spē hūana: ita vt viuāt: sz ēt vt itelligāt: q̄ als nesciret ea q̄ ad vitā sūt necia procurare: sic ceta aīalia qb' nā ididit pfcaz cogne eoz q̄ sibi necia sūt: ⁊ nō oz illa erudiri. Ad istā āt eruditōez magnū tps neciū ē. iō nā iclinat vt pr̄ ⁊ mr̄ lōgo tpe manē obeāt: q̄ als ples nō pficiet. iō pcubit' vag' mītū repugnat itētioni nāe: sz oz eē ōtermiationē mar̄ ⁊ femine q̄ sil' lōgo tpe maneāt. Sic dr̄. 8. ethi. q̄ filij recipiunt a parētib' eē: ⁊ educatōez ⁊ istructōez. p qb' tenēt eis ad honorē ⁊ reuerētiā. Educatio tn̄ ⁊ istructio lōgo tpe fiunt: ideo oportet marē ⁊ feminam semper aut longo tpe manere. ista āt societas ad cōit viuēdū pp hūc finē vocat mr̄im. Jō de iure nāe ē nō debē al'r puenire mar̄ ⁊ feminā nisi p mr̄im. Sed pcubinat' ē p̄ B: g̃ ē p̄ legē nāe hr̄e pcubinā. ¶ Sz obiciet p̄ pcedētia q̄ iterdū cōcubinat' nō sit pctm̄: vl' alia fornicatio: q̄ pōt qs adherē pcubine ītētiōe gignēdi libos: ⁊ nō pp ōlectatōez. sic legit de abrahā gen̄. 16. ¶ Dōz q̄ hz ptiget aliquē pp solū desideriū gignēdi filios cogscē feminā aliquā. tn̄ nō ex B excusat actus: q̄ nā nō solū desiderat gignē: sz ēt cōseruar genitū. Jō pcubit' illi q obuiāt educatōi sūt p̄ nāz. ⁊ ita ē de coitu cū mētrice: ⁊ de oib' ill' cū qb' nō ē lōga māsio viri.

Nam

Opi. q̄rūdā p̄a rō

2. rō.

3. rō.

4. rō.

Rñsio ad quesitus 3. q. A

S

T

B

Nã repugnãt educatiõi. iõ pctũz sũt. ¶ Sz obꝫciet ꝙ aliqs est coitus fornicariꝰ in quo põt educatio ꝓuenienter fieri. sic si qs accipiat ꝓcubinã cũ q̃ ꝓponat manẽ ꝑ totã vitã. Nã ibi poterit fieri educatio libor. sic accipiẽdo vxorẽ: z sic nõ erit pctũz. ¶ Dõz ꝙ hõ est aial viuẽs rõne: z nõ iſunt ei pfecte in actu oia q̃ sunt ſibi nãlia sic ceteris aialibus que nõ põt ꝑ iudiciũ ingrere ea q̃ ſibi nõ iſunt. ſ. ingrere an bona vl mala ſunt: hoi ãt rõ est nã: qz est ſibi ſubalis: iõ nõ iſunt ſibi oia ne ceſſaria: cũ ꝑ rõnẽ poſſit illa acgrẽ. Quicqd g̃ iudicat ad vitã ꝓuenies eſſe: vel ad bñ viuẽ: est nãle hoi. Et qz nãl'r est hõ aial ciuile. ꝑ. poli. z ea q̃ sũt cõia oz regi ꝑ cõez determinatiõnẽ q̃ est lex. est nãle hoi ꝙ opa eius fm ꝙ põt se hre ad alterũ ordinenẽ ꝑ legẽ. Lex aũt circa hũanos ꝓcubitus vt fieret ꝓuenieñ ad nãe itẽtionẽ mr̃i iſtituit ꝑ qõ vir: z femina ſil manẽt: z iuicẽ sũt obligati quãtũ ad actũ gñandi ne poſſint aliꝭ cõmiſceri: z etiã quãtũ ad actũ educandi z inſtruẽdi liberos: vt pp hũc ſemp maneãt ſil vl tpe lõgo fm illas leges q̃ libellũ repudij pmittebãt. Qõ g̃ aliqs manẽ vellit in cõcubinatu: etiã si vellit educare ꝓlez est ꝺ legẽ determinatã fm rõnẽ nãle: iõ sic manẽ pctũz est: z ꝓcubinatus ſemp est pctm̃. Licz g̃ velle libos bonuz sit: tñ velle eos eo mõ quo rõ: z lex nõ pmittũt: malũ est. Jõ deſideriũ iſtius boni cũ al'r poſſz hñ ſ. accipiẽdo in vxorẽ quã accipit ī ꝓcubinã nõ excuſat actũ. ¶ Sz obꝫciet ꝙ qs iterdũ hñs vxorẽ nõ põt ex ea gignere. qz forte ſterilis est z vt gignat vult accipe ꝓcubinã nũquid erit illicitũ: nã hoc abrahã fecit. ¶ Dõz ꝙ malũ est. Qz etiã si bonũ sit liberos gignere. melius est tñ ſine illis mori: quaz eos ex illicito ꝓcubitu gignere. vt Ait Aug. lib. de bono cõiugali. z hr̃. 32. q. 4. c. Sicut ſatius est. Et tamẽ malũ est liberos velle gignere ꝺ legẽ. g̃ nõ lz hre ꝓcubinã vt inde habeat ꝑles etiã in caſu quo nõ põt vir gignere ex vxore. De abrahã vero an peccauerit ſic accipiẽdo ancillã ad ꝓcubitũ dicet infra. q. 109i. Est g̃ ſemp ꝓcubinatus illicitus. ¶ Jtẽ ꝓz qz fm oẽs leges hũanas filꝭ nati ex concubinis ſunt vitupabiles z nõ ſuccedũt in bonis pr̃nis: etiã si patres nullos filios legitimos hẽant: etiã ad honores pr̃nos nõ admittũt: nec ad alios q̃ſcũq honoreſ publicos eccleſiaſticos vel ſeculares. lꝭ aũt est qz lex deteſtat talẽ cõcubitũ: z pp hoc punit ꝑles inde natas: vt p hoc hoies diſſuadeant a tali concubitu. Hoc aũt nõ eẽt ſi lex nõ iudicaret cõcubitũ illũ illicitũ. g̃ ꝓcubinatus fm ſe malus est: qz al's leges dine: z hũane gñal'r nõ deteſtarent eũ si malus nõ eẽt: cũ nõ ſit in ꝓiudiciũ alicuius. Etiã qz est mr̃i de lege nãe: ꝓcubinatus tñ nõ põt eẽ ſine ꝑ iudicio mr̃imoñ. iõ nõ põt eẽ ꝓcubinatus qn sit ꝺ nãz: z sic pctũz. ¶ Cõſiderãdũ tñ ꝙ cũ dicim9 fornicationẽ eẽ multipl'r ꝺ nãz: nõ est eo mõ ꝺ nãz sic q̃dã alia q̃ dicim9 eẽ ꝺ nãm: qꝛ in coitu ꝓtingat mltipl'r eẽ aliqd ꝺ nãm: iſtõ tñ dr̃ ꝑ excellẽtiã ꝺ nãm qõ p̃n' est ꝺ itentionẽ nãe. Jntẽtio aũt ei9 ꝑcipua est gignere. iõ ille cõcubitus ex quo nullo mõ poſſit ſeq gñatio: dr̃ eẽ ꝺ nãz abſolute: ceteri aũt modi nõ dñr ꝺ nãm abſolute. Et sic fornicatio nõ dr̃ ſimp' ꝓcubitus ꝺ nãm: qz ex illa põt ſeq ꝑles. Et iõ vitiũ ꝺ nãm abſolute loquẽdo dr̃ ſolũ iſtõ in ꝓcubitu: qñ nihil põt gigni ex coitu. ¶ Fornicatio aũt qñ dz dici ꝺ nãm: dr̃ cũ determinatione: vt ſupra decl'atũ est. ſ. qz nã inclinat ad gñonẽ: z ad educationẽ: z fornicatio est ꝺ iſta: maxie ꝺ educationẽ. ¶ Ad p̃m9 dõm ꝙ lz poſſet qs dare rez ad tẽs quã põt dare ſimp' qñ est ꝺ legẽ nõ poterit ꝭ facẽ: ſi dare ſit ꝺ legẽ. Jta nunc dare ptãtẽ alicui cor̃pis ſui ad tẽs: nõ affectu cõiugali ꝺ legẽ est q̃ mr̃i inſtituit. Jõ pctũm est. Et põt dare femia viro: vl eꝺrio ptãtẽ cor̃pis ſui ad ſemp: qõ lex nõ ꝓhibet: z nõ põt dare ad tẽs ꝓhibẽte lege. ¶ Ad 2m dõm ꝙ leges hũane fuerunt date ad hũanã cõicationẽ in q̃ hoies viuũt ꝑ hoc ꝙ mutuo ſibi bñfaciũt: z nõ nocent. Lex aũt hũana ſola illa ꝓhibet in qb9 hõ põt ꝓiudicare alteri z p q̃ turbabit pax publica. Ea vo q̃ nõ turbãt pacẽ publicaz: nec põt eẽ in ꝓiudiciũ alterius directe aut indirecte lex hũana nõ ꝓhibet: lz ſimp' mala ſint. imo ꝓhibẽ nõ dz. vt oñsum est. ꝺ. q. 187. z. q. 188. ¶ Jta aũt est de concubinatu: qz põt fieri ſine ꝓiudicio alicuius: z nõ ꝓiudicat etiã rei pub. Jõ legeꝭ hũane nõ vetuerũt illã. imo dõm ꝙ fuit neciũ ꝙ nõ vetaret. Qꝛ ſi lex hũana vetaret oẽm fornicationẽ puniẽdo illã: facile erat oia mr̃imonia periclitari: aut ſuſpecta reddi: pp libidinẽ hoiuz impfectoz que frenari nõ põt. ¶ Uñ ex hac cauſa nõ ſolũ leges humane ante xp̃i aduentũ ſed etiã nũc leges catholicoz fornicationẽ cũ meretricibus nõ puniũt: ne libidinibus turbẽt ſtatũ publicũ. Sic dicit Aug. li. de libero arbitrio. ¶ Al'r põt dici ꝙ leges gentiliũ nõ vetuerũt cõcubinatũ nec fornicationẽ aliquã ſimplicẽ: qz illã nõ iudicabant eſſe peccatũ. Et nõ ſolũ legiſlatores: ſed etiaz nec pũi qui de moralibus tractauerũt voluerũt fornicationẽ ſimp' eẽ malã. imo z ipſi cũ de vtutibus excellẽtibus agerẽt: fornicari ſimpl'r nõ erubeſcebant vt de qbuſdã eoz legiꝭ. Et ob hoc oẽs gentiles huic vitio dediti erãt tanꝯ rei licite que in nullius ꝓiudiciuz vergebat. ¶ Sic dicit ꝓꝛa. pe. 4. Sufficiat tps preteritũ ad volũtatẽ gentiũ ꝓſumandã que ambulauerunt in luxurijs: z deſideriis ſuis. q. d. ꝙ hoc hẽbant gẽtes quaſi quoddã cõe. Et ob hoc cum in p̃n° legis xp̃i ceperũt xp̃iani multũ abſtinere ab hoc vicio mirabant gẽtiles qũo poterãt abſtinere: z volebant ſe ſic affligere. Uñ dr̃. e. c. in quo admiranꝭ nõ ꝓcurrentibus vobis in eãdẽ luxurie cõfuſionem blaſphemantes. i. Gentiles mirabanꝭ qũo xp̃iani nõ fornicabãtur ſicut ipſi z blaſphemabãt de eis. Jdeo dr̃ ibi. Qui reddẽt rõnem ei qui paratus est iudicare viuos z mortuos. i. gentiles ꝓ hac fornicatione reddent rõnem deo. Ex quo inuiẽ ꝙ fornicatio ſimplex ſit pctũm: qz alias nõ redderet rõ deo de illa. Nã nõ agit ibi de alia fornicatione niſi de ſimplici: qz adulteriũ: z alie talis fornicatiões puniebanꝭ apud gentiles. Putabant aũt gentileſ fornicationẽ ſimplicẽ nõ eſſe pctũz: quia rõ eoz obfuſcata erat ꝑpter ꝺriam cõſuetudinẽ: qz in omnibus gentibus: z in omni tẽpore fornicatio fuerat in cõſuetudine z nulla lex eã ꝓhibuerat. Ea vo ad que qs ſemp aſſuetus est: bona ſibi videnꝭ: qz effecta ſunt ſibi quaſi nãlia ꝑ cõſuetudinẽ que est altera nã. 7. ethi. ea aũt que nãlia ſunt: bona ſunt. ¶ Alia etiã cã fuit qz deus pmiſit eos obfuſcari pp iniqtatẽ ſuã. Et potiſſime fuit hoc in viris excellẽtibus apud gentiles. ſ. in phis qui cũ preclariſſima de virtute: z de ſapia dicerent circa fornicationẽ errauerũt. Et hoc fuit pp ſuꝑbiã. Quia cũ cognouiſſent deũ nõ coluerũt eũ. ad ro. ꝑ. ſ. Cũ cognouiſſent deũ: nõ ſicut deũ gl'ificauerũt aut gr̃as egerunt: ſed euanuerũt in cogitationibus ſuis z obſcuratũ est iſipiẽs cor eoz. Propter qõ tradidit illos deuſ in paſſiones ignominie: z in imundiciã: z ponunt ibi multa de delictis carniſ. in lege aũt xp̃i reuelata fuit vitas: iõ ibi fuit ꝓhibita fornicatio ſimplex z ꝓcubinatus: z oia que ſub fornicatione intelligũt.

O De fornicatione apud gentiles.

¶ Ad 3m dõz ꝙ vtendo re ſua põt qs facere iniuriaz alicui: lz nõ faciat iniuriã ꝓximo. Sicut qui ſe occidit iniuſtũ facit: nõ tñ facit ſibi iniuſtũ. ſ. ethi. c. vlti. ¶ Pro quo ſciẽdũ ꝙ in iuria opponit iuſticie: iõ qñcũq qs iniuſtũ facit iniuriã facit. Et qz qcũq agit ꝺ legẽ nãlem: facit ꝺ iuſtuz: qz lex nãlis est ſimpl'r iuſta dr̃ iniuriã facere q̃ ꝺ illã facit. Fornicatio tñ ſimplex quecũq: z ipſe cõcubinatus qui est pars eius ꝺ legem nãe est vt oñſum fuit: iõ vtendo ancilla ad coitum: lz vtatur quis re ſua: iniuriã facit alicui. ſ. legi. Maxime qz nõ est vez ſimpl'r ꝙ qs vtendo re ſua nõ facit malũ: qz qui comedit de rebus ſuis: z crapulaꝭ vel inebriaꝭ: peccat: lz rebus ſuis vtatur. ¶ Jtẽ nõ est verũ ſimpl'r ꝙ vtens ancilla ad coitũ vtat re ſua: qz ancilla nõ est ſimpl'r alicuius quãtũ ad totũ qõ ipa est: lz ſolũ quantũ ad ſeruitiũ. Totũ g̃ ſeruiciũ qõ illa preſtare poterit licebit dño ab ea exigẽ. coire tñ nõ est opus ancille ſed mulieris ſiue femine. Jdeo ancilla nõ debet corpus ſuuz ad coitum: ſed ſolũ ad ſeruitiũ. Et sic licet ei recuſare si dominus hoc ab ea petierit: imo si potuerit potius debet mori q̃s hoc permittere. Cum ergo dñs ancillã cognouerit. nõ vtitur quantũ ad hoc re ſua: ſed aliena: qz quantũ ad coituz aliena est: cũ ſui iuris ſit illa: lz si aliqd ancilla cõceperit a quocũq cõceperit: pertinet ad dñm: qz fm leges humanas partus ſequit ventrẽ. ¶ Aliter etiã põt dici ꝙ nõ ſolũ ancille facit dominus iniuriã si cognoſcat eã: cũ ſit quãtũ ad hoc iuriꝭ ſui: lz etiã ꝓli inde naſciture iniuriaz facit qz impedieẽ educatio eius: cũ ancilla: z dñs nõ ptineant ad talẽ cõicationẽ in qua cõuenienter educari poſſint nati: qz hoc fit per quãdã ſocietatẽ maris: z femine. Dñs tñ z ancilla nõ hñt ſocietatẽ: qz illa ſolũ ſeruit: z ille ſolũ imperat. ¶ Hoc tñ poſſet aliqual'r tollerari ſi nihil aliud obſtaret: cum dñi poſſint accipere totum onus educandi: vel faciendi educari natos: vel poſſent releuare ancillas quantũ ad hoc vt poſſent eos educare. ¶ Sz obꝫcietur ꝙ domino liceat vti ancilla ad oẽm modum. Qz ancilla est ipſius dñi per oẽz modũ: ideo qualitercũq vtatur ea vtitur re ſua: qz dr̃ ꝑ politi. c. 2. ꝙ ſeruuꝰ est organũ animatum homo exñs ſimpliciter alterius. i. total'r alterius. ſ. dñi.

P de coitu domini cum ancilla.

alia rñsio Q

¶ Dõm

R ¶ Dōz q̄ est totaliʳ eiꝰ .i. q̄ oīs opatio sua est ad vtilitatē dñi ⁊ nō ad vtilitatē suiipsius. Et hoc mō verū est q̄ dñs pōt vti seruo q̄cūq̄z mō voluerit .i. ad quēcūq̄z actū vel opus. Nō est tñ seruus ipsius dñi quantū ad vitā suā. vel quantū ad mēbra sua. Unde nō licet dño mutilare seruū vel occidere eū. imo exo. 21. dr̄ q̄ qui pcuteret seruū vel ancillā: ⁊ luscos eos face ret: debebat eos dimittere liberos. si tñ eēt simpliʳ ipsius dñi vita sui vel mēbra eius posset vti illis ad libitū suū. Ita est de coitu quātū ad ancillaz: q̄ est vsus organoꝝ gñatiuoꝝ q nō ptinet ad obsequa vel opa que seruus dz dño. Jō quantuz ad hoc qlibet seruus est sui iuris. ¶ Dōz tñ q̄ apud gētiles bñ liceret dño accipe ancillā in pcubinā: etiā ea inuita: q̄ fornicatio apud eos nō iudicabaʒ esse pctū. Nūc vo fornicatio pctū iudicaʒ. Jō nō lz dño hr̄e ancillā in pcubinam. ¶ Ad quartū dōm q̄ mliер nō pōt tradere alteri mliери ius in corpus viri sui: q̄ ipsa nō hz ptātē simpliʳ in corpe viri sui: lz solū quantū ad actū mr̄imoniale vt possit debitū exigere. Dare aūt alteri ptātē corpis eius nō solū nō pōt. imo istō est maxie p̄ mr̄imoniū in quo dz seruari fides ab alterutro. Sic ḡ vir nō pōt tradere vxoꝛi alteri cognoscendā: ita nec vxor poterit alteri mulieri dare ptātē in corpe sui viri. ¶ Ad cōfirmationē dōm q̄ nō est sil'e q̄ tā lia q̄s rachel erāt vxores Jacob ⁊ cū qualibet earū licite poterat Jacob coire. Lumergo, rachel dedit ptātē lie sup iacob: nō dedit nisi ius q̄ō ei cōpetebat p̄ illa nocte. Cū eni iacob hr̄et istas duas vxores p̄ceci puas: vt nō eēt inter eas discordia sup debito exigendo: ⁊ re dēdo: determinauerat forte eis iacob tpa in qbus apud quā libet earū manere deberet: q̄ eo tpe nō licebat alteri exigere debitū. Ita erat qñ rubē filius lie attullit mādragoras ō agro nā eo tpe tenebaʒ iacob manere apud rachel: ⁊ habebat ipa ius petēdi debitū tūc: ⁊ nō lia. Potuit aūt hoc ius trāsferre in liā: q̄ i hoc nō p̄iudicabat mr̄imonio q̄ vtraq̄z erat vxor nec etiā ipsi iacob q tenebaʒ reddere debitū racheli: ⁊ posset reddere idē lie. iō istud fuit licitū. Secus autē est q̄ vxor det licentiā viro coeundi cū aliqua que nō sit vxor. vl' det alicui mulieri ius petēdi ab eo coitū. Nā lz repugnat legi matrimoniū ideo est illicitum. ¶ De hoc sanctus Tho. 4. senten. di. 33. articulo tertio sub articu. primo.

S

T

e. Tho.

¶ An accedē ad pcubinā sit vere pctū mōtale. Qō. CXCI.

Queritur An accedere ad cōcubinā sit vere peccatū mōtale. ¶ Dicūt qdā q̄ nō: quia

Opi. q̄rūdā p^a rō

maius peccatū est mēdatiū quā fornicatio simplex cū iudas nō horruerit cōmittere fornicationē cū thamar: recusauit tñ mendatiū mittēs sibi edū ⁊ dicens. Certe nos mendatiū arguere nō poterit. geñ. 38. Mendatiū tñ nō est semp peccatū mortale. ḡ pcubinatus qui est fornicatio simplex nō erit semper pctm̄ mortale. ¶ Jtē lex vetus nō puniebat coitū cū cōcubina pena mortis: nec etiā aliā fornicationē simplicē: ideo nō erat peccatū. Solū eni p̄hibebat meretrices: ⁊ scortatores: penā tñ apponebat deutero. 23. ḡ nō est peccatū mortale.

2. rō.

¶ Jtē vt ait Grego. Peccata carnalia sunt minoris culpe q̄s spūalia: sed superbia: ⁊ auaritia que sunt spūalia nō sunt semper mortalia peccata. ḡ nec cōcubinatus aut aliqua alia fornicatio erit mortale.

3. rō.

¶ Jtē vbi est maius incitamētū ad peccandū est minus pctū: q̄ magis peccat q ex minori tentatione ad fornicationē inducit: q̄s q ex maiori. Cōcupiscētia tñ vehemētius inclinat ad venerea: q̄s ad alia ōlectabilia. s. ad cibū: ⁊ potū: ⁊ plus q̄s alie passiones ad sua oba. Et tñ actus gule nō est, semp pctū lz fiat a minori incitatiuo. ḡ nec fornicatio q̄libet erit pctū. Et sic nec pcubinatus q nō addit aliquā grauitatē sup simplicē fornicationem.

4. rō.

¶ Dōm q̄ fornicatio

Rñdet ad questuz. q. A

semp est pctū mortale. ⁊ sic cōcubinat^s semp erit pctū mortale. Nā semp est p̄ legē nāe: vt oīsum est p̄ece. q. lex tñ nāe semp obligat: vt inuit ad roz.. ¶ Jtē pcubinatus: ⁊ quecūq̄z fornicatio semp est p̄ legē dei. p̄. corin. 6. fugite fornicationez. ḡ nūq̄z erit qn sit pctm̄. ¶ Jtē pz q̄ qñcūq̄z aliqs actus est malus ex gñe suo semp est pctū mortale. Sunt aūt mala ex gñe suo illa per que totaliʳ fedus iter hoiem ⁊ hoiem: ⁊ iter dñz: ⁊ hoiez. Nā ad vtrūq̄z charitas hñda est. Et istud^l p. q̄ charitas tolliʳ semp malū est. Fornicatio aūt siue ʰfit in cōcubinatu siue alʾs: semp est in p̄iudiciū prolis gignēde: q̄ nō pōt illa debite educari. Et est ꝓples illa primus quidā: iō nō est dubiū qn fornicatio simplex siue in pcubitu: siue alʾs: semper sit peccatū mortale. ¶ Sed obiciet q̄ aliqs hñs cōcubinā velit semp cuz ea manere ⁊ prolē educare: sicut ſ esset illa vxor. ¶ Dōm q̄ lz hoc velit nō tollit qn sit pctū: quia semper manet deordinatio respectu prolis gignēde. Quia lz velit eā educare manēdo cū cōcubina sicut cū vxore non est obligatus manere cū illa sicut si eēt vxor. Et sic ex additione ipsius status cōcubinalis pōt impediri educatio prolis. qō nō fieret exīte matrimonio cū mr̄imoniū ad hoc ordinet. ¶ Sed obiciet q̄ interdū realʳ aliqs maneat cū cōcubina per vitā sicut cū vxore: ⁊ ples susceptas educet sicut si ligitime eēnt: tūc nō videbit eē pctū: q̄ nihil differt ibi copula cōcubinalis a cōiugali quātū ad plem. Et tñ ista erat causa que faciebat fornicationē illicitā. ¶ Dōm q̄ status cōcubinalis de se malus est q̄ repugnat educationi prolis vt dictū est. Si aūt per accns interdū sequaʒ idē effectus in fornicatione qui in mr̄imonio: nō excusat fornicationē: q̄ qō p accidens est nō ratificat actū. Et iō lex que cōsiderat istud qō est vt cōiter gñaliʳ dānauit cōcubinatū: ita vt semp inde proles nate cōsequanʒ ignobilitatē quādā ⁊ dedecus: iō q̄ocunq̄z sit: semp erit malus cōcubinatus. Maxie q̄ ipsa rō nālis ordinās humanū statū induxit mr̄imoniū gñaliʳ tanq̄z statum cōuenientē pli educande: ⁊ vetuit gñaliʳ cūcubinatū siue dānauit ꝓples inde natas. ḡ semp erit cōcubinatus pctū. ¶ Et ob hoc sapie. 4. laudāʒ ꝓples nate. s. ex mr̄imonio. s. O q̄s pulcra est casta gño. i. proles nata ex casto pcubitu. s. mr̄imoniali. ⁊ vituperanʒ ꝓples nate ex cōcubitu nō mr̄imoniali. Unde dr̄ proles iniquoꝝ. s. Ex iniqs enī q nascunʒ: oēs filij testes sunt nequitie aduersus parentes. Sic inducit Ambros. in quodā sermone. ⁊ hr̄. 32. q. 4. c. Dicat aliqs. Ecce ergo natos ex cōcubitu vel ex quolibet coitu p̄ter mr̄imoniale dicit ꝓnatos ex iniqtate. Et dicit: testes eē negtie aduersus parentes. est ḡ pcubinatus: ⁊ quecūq̄z fornicatio semper mala. ¶ Ad p̄mū dōm q̄ ille actus iude nō ꝓbat mēdaciū esse deterius fornicatione: q̄ iudas nō est regula opationū: cū ꝓstet eū in aliquo peccasse. Et in peccantibus videmus q̄ iterdū qdaz hoīes cauent q̄dā pctā parua: ⁊ cōmittunt q̄dā grauia. hoc aūt est q̄ sunt inclinati ad illa magna: ⁊ nō iudicant ea mala. ad parua aūt nō sunt inclinati vel parum inclinati: iō illa vitant. Et sic interdū vitat qs pctū veniale qui nō cauet a mortali. Et ita fuit de iuda q forte erat ad fornicationē inclinatus ⁊ nō ad mendaciū: iō vitauit mēdaciū ⁊ nō fornicationē. ¶ Dōm tñ q̄ hic tā mendaciū q̄s fornicatio mortalia erāt. Nā p̄missio mercedis facta fuerat p̄o cōcubitu ⁊ tenebaʒ iudas dare ꝓmissuz. Quia lz meretrix turpiter lucret. s. ex turpi actu: tñ vere acqrit sibi qō p̄o mercede daʒ. Et deliberans eā mercede ꝓmissa spoliat primuz iure suo. Et sic est peccatū mortale. Jō iudas soluendo ei ꝓmissū benefecit ⁊ vitauit mortale pctū: lz cognoscēdo eaz ⁊ promittendo mercedē vt se pmitteret cognosci peccauerit. ¶ Ad 2^m dōm q̄ lz nō puniaʒ fornicatio pena mortis in lege veteri ut peccatū mortale: q̄ nō dr̄ mortale p̄o quo mors talis infligit sed p̄o quo daʒ mors eterna: q̄ plurima alia sunt que morte nō vindicanʒ: ⁊ sunt mortalia. imo lex nō imponit aliquam penā nisi p̄o pctō qō regulʳ mortale ē. Nā pctū veniale est ita leuis culpa respectu legis hūane: ⁊ etiā veteris que erat quasi humana: eo q̄ dabaʒ hoibus impfectis: iō nō punit ibi aliqua pena etiā leui: nisi ea que cōiter sunt pctā mortalia. ¶ Ad 3^m dōm q̄ pctā spūalia ex gñe suo sunt maiora q̄s pctā carnalia. Et tñ iterdū ea que carnalia sūt mortalia erūt ⁊ spūalia erunt venialia. Sicut aliqs motus superbie est q erit venialis. ita etiā pōt esse aliqs motus ad libidinē venialis: sicut respectu vxoris. Ipsa tñ fornicatio simplex actualiʳ nō pōt esse sine pctō. ex gñe tñ suo mior est q̄s ſ. superbia: ⁊ alia spūalia. Unde erūt multi actus superbie valde grauiores quaz quecūq̄z fornicatio simplex. ¶ Ad 4^m dōm q̄ pctū fit accipit spēm ab obo ⁊ nō a circunstantia. inquātū est circunstā. ita: ⁊ magnitudinē accipit ab obo potius q̄s a circūstātia. Et qñ accipit aliquā magnitudinē a circunstantia: accipit ab illa potius que magis appropinquat ad spēm pcti. s. ad rōnes obi. Agere aūt ex magno incitatiuo vel paruo: circūstantia quedā est in fornicatione dans magnitudinē vel paruitatez respectu alioꝝ peccatoꝝ. Et tñ magis hz dr̄iaz magnitudis ex obo. Et sic gula: ⁊ fornicatio magis differunt ex obo q̄s ex vehementia appetitus mouētis ad illa. Fornicatio aūt est circa ea que ptinēt ad fedus humane societatis: ⁊ hz se per eā homo male ad alterū. s. ad prolē gignēdā: cuius educatio per turbatur p coitū fornicariū: gula aūt pertinet ad ea per que

corpus

corpus foueꝛ. Maius aũt est nocere hoi q̃ nocere solũ corpori. Jō ex obo ēt fornicatio quecũq; est deterioꝛ q̃ gula: ꝛ p accñs sit gula interdũ grauioꝛ q̃ fornicatio. Et sic ꝛ ex minori tẽtatione ipellaꝛ qs ad pctm̃ gule: erit minus q̃ pctm̃ fornicationis ad qō ex maioꝛi incẽtiuo hō impelliꝛ. Et sic interdum actus gule inoꝛdinatus erit peccatuꝫ veniale: ꝛ fornicatio nunq̃ est nisi moꝛtale.

¶An aliquo tpe licuerit hr̃e ꝓcubinam. Nō.CXCII

Queritur an aliquo tpe licuit hr̃e concubinam. ¶Dicunt qdã q̄ sic: qꝛ hr̃e vnã vxorem de lege nãe est: ꝛ tñ interdũ hũerunt viri sil' multas licite. g̃ idẽ licebit aliq̃ hr̃e ꝓcubinã vel licuit. ¶Jtẽ pꝫ qꝛ abraham hũit ꝓcubinas: nam agar ꝓcubina eius fuit: ꝛ ēt cethura. gen. 25. Nō tñ vitupaꝛ qꝛ hũit. g̃ licuit sibi hr̃e ꝓcubinas. Dauid quoq; ꝓcubinas multas hũit. 2. R. 5. ꝛ. 1. palipo. 3. Et tñ de hꝫs nō accusaꝛ: nec vꝫ peccasse: qꝛ dr̃. 3. R. 15. q̄ Dauid non declinauit ab oibus que ꝑcepat dñs cũctis diebꝰ vite sue excepto fmone vrie ethei. Et sic hñdo ꝓcubinas non peccauit. ¶Jtẽ non pōt aliq̃ simul esse vxoꝛ ꝛ ancilla fm legẽ: qꝛ ex hoc ipso q̄ in vxoꝛẽ accipiꝛ libera reddebaꝛ. Abraha tñ ꝛ alij hũerunt ancillas ad ꝓcubituꝫ ꝛ manebant tũc ancille: g̃ non erãt vxoꝛes: sꝫ ꝓcubine. Pꝫ qꝛ agar semp vocaꝛ ancilla: ꝫ cognita fuerit ꝛ ꝓcepit de abraha gen. 16. ꝛ. 21. ¶Jtẽ illa q̃ in matrimoniũ ducir̃ nō pōt eꝫci qꝛ vxoꝛ est. Et tñ abraham eiecit agar ꝛ filiũ eius vt nō esset hr̃s. gen. 21. g̃ nō erat agar vxoꝛ abrahe: ꝛ tñ cognoscebat eaꝫ. g̃. erat ꝓcubina: ꝛ sic licebat ꝓcubinã hr̃e. ¶Jtẽ nō solꝫ tunc licuit: sꝫ ēt nunc gñal'r vꝫ licere cuilibet xp̃iano hr̃e ꝓcubinã. Sic dicit Jsido. in lib. de distãtia noui ꝛ veteris testi: ꝛ hr̃. 34. di. c. Xp̃iano. i. Christiano hoi non dicã multas: sꝫ nec duas sil' hr̃e licitũ est: nisi vnã tñ aut vxoꝛẽ: aut loco vxoꝛis (si ꝓiuꝛ ōest) ꝓcubinã. Jdẽ e. di. c. Si qs. s. Si qs non hꝫ vxoꝛẽ ꝛ pꝛo vxoꝛe hꝫ ꝓcubinaꝫ a cõione non repellaꝛ: tm̃ vt vnius mulieris aut vxoꝛis aut ꝓcubine sit ꝓiunctiõe ꝓtẽtus. Si tñ hr̃e cõcubinã essꝫ pctm̃: manẽs publice i ꝓcubinatu dẽret excõicari. Jubeꝛ tñ q̄ nō pũieꝛ cõione: g̃ nō est pctm̃ hr̃e cõcubinã. ¶Dom̃ q̄ sicut quidã volunt añ tps legis moysi fornicatio simplex non erat pctm̃. Et hoc tꝫ Rabi moyses ꝓbans ex B. s. qꝛ iudas concubuit cũ thamar. ¶Dicendum falsum esse qꝛ cõcubinatus: ꝛ quecũq; fornicatio est ꝑ legẽ nãlez: vt oñsum est. g̃. q. cxc. Lex tñ nãlis sp obligauit. g̃ semp fuit pctm̃ hr̃e ꝓcubinã: aut quocũq; fornicari. ¶De iuda dom̃ q̄ ipse peccauit cognoscẽdo thamar: ꝛ pctm̃ eius plus erat q̃ fornicatio simplex: qꝛ erat incestus: eo q̄ cognoscebat nurũ suam. Quia tñ iudas nesciuit esse nurũ: sꝫ putauit esse meretricẽ cũ sederet in biuio fornicatus est simpl'r sicut se credidit fornicari. ¶Et nō oporꝛet excusari iudam ab hac fornicatione de qua. gene. 38. quia necesse est confiteri eum peccasse in venditione ioseph: quia ipse fuit auctoꝛ vẽditiõis gen. 37. Etiã de crimine pessimo accusauit eum ꝛ ceteros frẽs suos ioseph. e. c. Non opꝫ g̃ excusare a leuibus eos q peccabãt in grauissimis. ¶Est g̃ tenendus q̄ sicut nũc ꝓcubinatus ꝛ fornicatio quecũq; pctm̃ est: ita sp fuit: cũ sit ꝑ legẽ nãe vt dcm̃ est. Ly aliq̃ apud antiq̃s: maxime inter gẽtiles pp cõsuetudinẽ ad istud vitiũ: ꝛ qꝛ lex istud nō ꝓhibebat reputabaꝫ q̃si nō esset vitiuꝫ: ꝛ ita hẽbaꝫ tanq̃ licitũ hr̃e ꝓcubinã sicut hr̃e vxoꝛẽ. Nũc aũt manifestatum est per legẽ xp̃i oẽm fornicationẽ esse pctm̃: ꝛ gñal'r esse fugiendaꝫ. Jō nunc nō pōt ab aliq̃ hr̃i tanq̃ licita. Quicũq; ergo hũit aliq̃ ꝓcubinã peccauit: qꝛ faciebat ꝑ ꝓcepta decalogi. s. nō mechaberis: qō est indispẽsabile. ¶Ad p'm̃ dom̃ q̄ hr̃e duas vel plures vxoꝛes fuit aliq̃ licitũ qꝛ non vꝫ esse ꝑ nãm: de quo dicer̃. j. 19. hr̃e aũt ꝓcubinã est sp ꝑ legẽ nãe: qꝛ fꝫ se ille cõcubitus sp ipedit vl' turbat educationẽ ꝓlis: ꝛ vt oñsum est. g̃. q. cxc. ꝛ. cxci. Jō hr̃e ꝓcubinã nunq̃ fuit licituꝫ. ¶Ad 2'm̃ dom̃ q̄ abraha non hũit aliq̃s ꝓcubinãs: sꝫ vxoꝛes multas: qꝛ sil' hẽbat sarrã ꝛ agar: ꝛ post istas hũit cethuraꝫ. gen. 25. ¶Et q̃ dr̃ q̄ erant iste ꝓcubine: dꝫ q̄ nō erãt: sed vere vxoꝛes: scriptura tñ vocat eas interdũ ꝓcubinas: qꝛ nō erant assumpte fm ritũ vxoꝛ. Eo q̄ vxoꝛ ad hꝫ q̄ ltime ducebatur debebãt intercidere pacta dotalia ꝛ legalia instr̃a: alꝫ etiã si mulier essꝫ vnica ꝛ accipeꝛ affectu ꝓiugali: cõcubina: ꝛ nō vxoꝛ vocareꝛ: sic dr̃. 34. di. g̃. cõcubina. s. Lõcubina itel ligitur ea q̃ cessantibus legalibus instr̃is vnica est: ꝛ ꝓiugali affectu accipiꝛ. hanc ꝓiugẽ facit affectus: ꝓcubinã tñ lex nominat. ¶Quia tñ ad mr̃imoniũ vex nihil regriꝛ nisi cõsensus mutuus inter ꝓsonas nō ꝓhitas de iure ꝑhere: etiã si nihil aliud interueniat: nec sit ibi dos vel donatio pp nuptias nec dotalia instr̃a: vex mr̃io^m erit: ꝛ nō dꝫ dici cõcubina que sic accipiꝛ. ¶Lex tñ voluit illã sic vocare. Qꝛ q̃ñcũq; nō apparent ista fꝫ leges hũanas si ꝓsone ipse sint ineq̃les nō ꝑsumiꝛ mr̃imo^m sꝫ cõcubinatus. Ut pꝫ. c. de nup. l. impiaꝫ. Sec' autẽ q̃ñ ꝓsone sunt pares: qꝛ ẽt si ista nō appeant: lex ꝑsumit esse mr̃imo^m. ff. de ritu nup. l. Jn libere. Qñ tñ ꝓstat oĩno q̄ ista nō interuenerũt: ẽt si ꝓstet ꝓiugali affectu mulierẽ ductã nō vocat eã lex vxoꝛẽ: sꝫ ꝓcubinã. 34. di. §. ꝓcubina. s. hãc cõiugẽ facit affectus: ꝓcubinã tñ lex noiat. ¶Modo aũt non vtimur tali noie: sꝫ ꝓiugẽ vocamus vbicũq; vex mr̃imo^m intercidit: ꝛ apud antiq̃s in eccl'a: ꝛ apud viros sctos erat istõ nomẽ: vt pꝫ ex gestis cõcilꝫ toletani. 34. di. c. Si qs: ꝛ idem Jsido. li. de distantia noui ꝛ veteris testi: ꝛ hr̃. e. di. c. xp̃iano hoi. Nunc aũt tam nos vulgariter q̃ ipsa iura canonica vocamus mr̃imo^m vbicũq; legitim' ꝓsensus est. Et tñ q̃tuꝫ ad ꝑsumptionẽ eccl'ia sp ꝑsumit fornicationẽ nisi ꝓstiterit de matrimonio: qñ nō appent legales solẽnitates: vt pꝫ. 30. q. 5. ca. alr̃. ¶Ad talẽ aũt ꝓcubinã q̃lẽ lex vocat accedere: pctm̃ nō est: qꝛ vxoꝛ vera est. Sic aũt erat in illis que vocanr̃ ꝓcubine scõx pr̃m: qꝛ erãt vẽ ꝓiuges: ꝛ vocanr̃ ꝓcubine pp cãꝫ dictã. Et ad oñendũ h scriptura aliq̃n vocat eas ꝓcubinas: ꝛ aliq̃n vxoꝛes: pꝫ de agar: de q̃ gen. 16. dr̃ tulit agar egyptiã: ꝛ dedit eã viro suo vxoꝛẽ. De cethura pꝫ gen. 25. s. abrahã vo aliã duxit vxoꝛẽ noie cethurã. Et iste due vocanr̃ postea ꝓcubine. e. c. s. dedit abrahã cuncta q̃ possederat ysaac: filꝫs aũt ꝓcubinarꝫ largitus est munera. Et vocat filios concubinarꝫ filios agar ꝛ cethure. Jbi. n. vocauit eas scriptura ꝓcubinas ex eo q̄ filꝫ earꝫ nō seq̃banr̃ eq̃le ius in hr̃ditate pr̃na: sic ysaac q erat filꝰ sarre. Jn quo inuir̃ q̄ agar ꝛ cethura q̃tũ ad leges hũanas nō erãt ita vxoꝛes pp̃rie: sic sarra: qꝛ filꝫ earꝫ nō succedebant sic ysaac filius sarre: sꝫ solũ munera acceperunt: eo q̄ sarra erat vxoꝛ accepta fm solẽnitates legis hũane. s. cũ legalibus solẽnitatibꝰ ꝛ pactis dotalibꝰ. Et ob hoc sarra nũq̃ vocaꝫ ꝓcubina abrahe: sꝫ sp vxoꝛ. Agar aũt ꝛ cethura indotate: ꝛ sine solẽnitatibꝰ date fuerãt. Jō ly eẽnt vxoꝛes ex affectu ꝓiugali: vocanr̃ tñ interdũ ꝓcubine. Jō vbi de ipsa ꝓiunctione cõpali agir̃ q̃ nō pōt excusari nisi p mr̃imo^m vocãtur vxoꝛes. Et hꝫ est a ꝑn^o q̃ñ accipiunr̃ vt si qs legeret agar ꝛ cethurã ꝓcepisse de abrahã: ꝛ nō legeret eas vxoꝛes: nō putaret abrahã fornicatũ. Postea vo cũ de iure succedẽdi ageret: qō ius p leges hũanas limitaꝫ: ꝛ daꝫ: vocãꝫ ille ꝓcubine q̃rũ filꝫs ex iure cõpetit successio. Qꝛ sicut in eis nō interciderũt solẽnitates viris p q̃s vocaꝫ aliq̃ vxoꝛ: ita ꝓles ex eis nate nō hñt ius succedẽdi qō ex hũana lege natis ex vo mr̃imõio fm legis cerimoniaꝫ ꝓcedir̃. ¶Et sic nō dꝫ excusare abrahã de ꝓcubinis: qꝛ nō fuerũt ꝓcubine: sꝫ vẽ vxoꝛes: accipiẽdo vt nos accipim' ꝓcubinã. ¶Jdẽ dom̃ de Jacob: q dr̃ hũisse cõcubinã gen. 35. s. abẽt ruben: ꝛ dormiuit cum bala ꝓcubina pr̃is sui. s. iacob. Jsta. n. vere fuit vxoꝛ: qꝛ gen. 30. dr̃ dedit Rachel illi balã in ꝓiugiũ. i. in ꝓiugẽ: ꝛ tñ scriptura vocauit eam cõiugẽ ꝛ cõcubinã. Cõiugẽ qdẽ a ꝑn^o: vt non putareꝛ fuisse fornicatio: postea aũt gen. 35. vocaꝫ ꝓcubina ad excusandus vel minuẽdũ infamiã. Nã infamia erat Jacob q̄ filꝰ suus cognosceret vxoꝛẽ eius: ꝛ tñ minoꝛ infamia erat si essꝫ illa vxoꝛ minus ꝑncipalis q̃ si essꝫ ꝓcipua. s. ducta fꝫ solẽnitatẽ legis. Jō ibi vbi de fornicatiõe bale cũ ruben agit̃: vocauit illã scriptura cõcubinã. ¶Et iste modus loquẽdi de vxoꝛe: ꝛ de cõcubina est in sacra scrip. multũ frequẽtatus. Sic. n. iudicum 19. dr̃ q̄ leuita accepit vxoꝛẽ de bethleẽ iuda: ꝛ eadẽ vocatur ibi sepe vxoꝛ ꝛ sepe cõcubina. s. qꝛ nō erat accepta fꝫ legales solẽnitates. ¶Et istud in iacob fuit q̃tũ ad balã ꝛ zelphaꝫ qꝛ erãt ancille vxoꝛ suarꝫ: ꝛ nō accepit eas nisi ad ꝓces vxoruꝫ. genẽ. 30. Jō accepit eas indotataſ: ꝛ sine aliq̃ legali solẽnitate. Un vocanr̃ ꝓcubine. s. sine solẽnitate ducte: ly eẽnt vẽ cõiuges ex affectu: ꝛ ita eas scriptura noiat. Nos q̃q; illas nō cõcubinas sꝫ vxores dicim': sic dicit Ambro. li. de ꝓiarchis. Obr̃iciunr̃ Jacob q̃ttuoꝛ vxoꝛes: qō qñ mos erat crimen nō erat: ꝛ hr̃. 32. q. 4. c. obr̃iciũr. ¶Sꝫ obr̃icieꝛ q̄ filꝫ istarꝫ duarum vxoꝛ iacob q̃ nō erat legal'r ducte, succesꝛũt in bonis pr̃nis eq̃l'r: qꝛ facte sunt eis sortes terre cuilꝫ tribui vna sors Josue. 18. ꝛ. 19. et tñ filꝫ vxoꝛ nō ductarꝫ legal'r nō succedũt: sicut dcm̃ est de filꝫs agar ꝛ cethure. ¶Dꝫ q̄ istud ẽ verũ fm leges hũanas: secꝰ aũt fꝫ dei volũtatẽ. Successio tñ ista:

Quõ abrahã iacob: ꝛ Dauid hũerunt concubinas.

Rñdeꝛ obiectioni.

ꝛ diuisio sortiū fuit ꝑ dei dispōnez: qz ipse iussit qb⁹ terra diuideret ꝛ q̄ſr: ꝛ p q̄s Nume.26.ꝛ.34. ꝛ Josue.14. ¶ De ſ aug.sup ioā. ꝛ hr.32.q.4.recurrat aius: dicit fcm̄ eē ad misteriū vt signet ꝙꝑ hīe bonos filios: ꝛ successores: aliq̄n natos de libera.i.istructos: ꝛ baptizatos p bonos: aliq̄n per ancillā i.per hēticos: cū dr̄. Nō illis obfuerūt natales ancillaꝝ: sed p ualuit semē pinū. Sic q̄nq̄ per malos baptizant tanq̄ de ancillis vñr nati. Sed qz tñ ex semine v̄bi dei nascunt: qō signat in iacob: sil' hr̄ditatē cū filijs possidebūt. ¶ Al'r pōt dici ꝙ illud est veꝝ de successione in bonis pīnis q̄ sunt ꝓpe pīna. Sec⁹ aūt est hic: qz terra: q̄ diuisa est filijs iacob nō erat ipsius qz nō acq̄siuit eā: nec tpe suo acq̄sita est: ſ de⁹ illā dedit eis. Uñ magiſ recipiebāt eā a dō q̄s succedēnt pīi suo i ire eius. Jō debebat ista diuisio fieri nō sic in bonis in qb⁹ filij succedūt pīi: ſ sic dispōnēt ille q terrā eis dabat: ꝛ ille ſfecē eā diuidi eq̄l'r iter eos: nō ꝓsiderata disparitate nataliū. Nume.26. ¶ De filijs abrahe secus erat: qz succedebāt in bonis ei⁹ q̄ ipe possederat: ꝛ acq̄sierat. Jō ysaac q solus erat natus de mr̄imonio legal'r ꝓcto successit in oib⁹: alijs aūt filijs ōdit abrahā munera. Geñ.25. ¶ Ad ſ ēt adiuuabat dīna dispō: qz sic sarra dixerat: eꝛce ancillā: ꝛ filiū eius nō.n.erit hr̄s filius ācille cū filio meo ysaac: ita de⁹ ꝓfirmauit iubēs eꝛci ancillam ꝛ filiū: dicēs: in ysaac vocabit tibi semē. Et qz progenies abrahe erat tota noīanda p ysaac: iuſtū erat ꝙ ysaac succederet ꝛ nō alij. Etiā si nō hr̄et aliō ius succedēdi nisi istā dinaz dispōez. Quia ēt si fuisset ysaac fili⁹ ancille: ꝛ ysmael filius libere: ex dei dispōne potuisset ꝑuari successiōe ysmael: ꝛ succedere ysaac. Nā sic fcm̄ est in filijs iacob qz leui erat fili⁹ lie. Geñ.29.q̄ erat vxor ꝑncipal': ꝛ legal'r ducta.e.c.ꝛ ꝑuatuſ est successōe qz leuite nullā hūerūt possessionez inter israelitas. Num̄.18.ꝛ Deu.14. ¶ Filij aūt ancillaꝝ.ſ.bale: ꝛ zelphe que nō erāt vxores legal'r ducte hūerūt hr̄ditatē: qz date fuerunt eis sortes: ꝛ ſ qz dīna dispōne fcm̄ est. ¶ Ad illō qō obȝcit de dō dicēdū ꝙ nō hūit ꝓcubinas ꝓꝑe dictas sic nos accipimus: sed hūit vxores: ille tñ vocant ꝓcubine: qz nō erāt legalit ducte: ita vt eēnt regine: ſ erāt minoris st⁹: affectu tamē ꝓiugali accipiebant. ¶ Qō ꝓ qz .2.Reg.20.dr̄ de decē ꝓcubinis dō q̄s coḡuerat absalon: ꝙ fecit eas manē dō in vidui tate. Et tñ nō dicerent vidue si maritum hr̄ent: qz vidua dicitur cui⁹ marit⁹ mortuus est post copulā carnalē: vt ait Hier. ad fabiolā: ꝛ hētur.34.di.c.vidua.ſ.Uidua est: cui⁹ maritus mortuus est: ꝛ.e.di.ꝟ. Uidua vero itelligēda est q̄ iterueniēte morte a viro suo diuisa est: si aūt ꝓcubina relinquaꝝ nō dr̄ manē vidua. ¶ Ergo iste ꝓcubine dō nō erāt ꝓꝑe ꝓcubine ſ vxores: ls ꝓcubine vocent ꝓꝑ cām dictā: iō nō op⁹ excusari dō de eis. An vo posset dici fcm̄ p dispēsationē ita ꝙ eēnt vere ꝓcubine. Aliq volūt ſ nō est oio firmū: de q̄ dcm̄ est.2.Re.v. ¶ Ad.3ᵐ.dom̄ ꝙ ancilla si accipiaꝝ in vxorē efficiē libera cū a dño suo accipiē. Et tñ ancille assūpte ab abrahaꝫ: ꝛ Jacob in vxores nō efficiebant libere. Eo ꝙ apud antiqs erant duo modi hñdi vxorez. ſ. legal'r: ꝛ sine cerimonijs legis. Jsto ſo mō poterat ancilla accipi a dño in vxorē: ꝛ ꝙ manēt ācilla: ita erat de agar. Licz si vellem⁹ dicē ꝙ per ſ libe efficiebantur posset aliq̄l'r tolerari: ꝛ tñ veꝝ est ꝙ nō efficiebant libe. Nā post q̄ agar accepta fuerat ab abrahā in vxorē: ꝛ ꝓcepe rat: ꝛ ꝙrerēt sarra dicēs dedi ancillā meā in sinu tuo: que vidēs ꝙ ꝓcepit despectui me hz: dixit abrahā. Ecce ancilla tua in manu tua est. Utere ea vt libet. Geñ.16. ¶ Et ēt angelus dñi vocauit eā tūc ancillā q̄n appuit ei dicens. Agar ancilla sarray vñ venis. Et ēt ipsa se ancillā ꝓfessa est post mr̄imonium dicēs a facie sarray dñe mee ego fugio.e.c. ¶ Dom̄ tñ ꝙ cū ancilla poterat eē mr̄imoniū. Nā duplex act⁹ est in matrimonio. Unus est copula carnal' ad gñationem ordinata manēs ad semp vel lōgo tpe: ali⁹ est q̄da societas vite fm quaz vir: ꝛ vxor ꝓferūt sil' ad educationē ꝓlis. ¶ Primū pōt esse iter ancillam: ꝛ dñm q̄s diu ancilla est: ſus nō pōt ee: qz societas dicit q̄dā eq̄litatē: q̄ nō est iter dñm ꝛ ancillā. Qz tamē actus ꝑcipuus mr̄imonij pōt eē iter dñm ꝛ ancillā poterit iter eos eē mr̄imoniū. Et ita fuit iter abrahā: ꝛ agar. Alias nō ls alicui ancillā coḡscē ēt itētiōe hñdi filios si eā in vxorem nō accipit. vrait Ambro.in q̄dā ſmone: ꝛ hētur.32.q.4.c.dicat aliqs. ¶ Et assignat cām pcti ambro.ſ. qz poterat accipi ancilla in vxorē ꝛ nasceren ide filij: sicut si eēt ꝓcubina dicens. Mulier tua si talib⁹ moꝛib⁹ ꝑdita est vt mereaꝫ consortiū: mereaꝫ ꝛ nomē vxoris: ꝑsta ꝓcubine tue libertatē ꝛ nomen vxoris: ne tu adulter potius sis q̄z marit⁹. ¶ Ad.4.dō ꝙ agar q̄ erat vxor abrahe nō poterat eīci ex eo ꝙ erat vxor qz licebat ei petere debitū sp q̄s diu manēt vxor. Dispēsatiōe tñ dei fcm̄ est. Nā ipe iussit eīci illā: qz al's nolebat eīcē illam abrahā. Etiā ꝓrēte sarra: q̄usq̄z de⁹ dixit. Nō tibi dur videatur sup puero: ꝛ ancilla tua. Oia q̄ dixerit tibi sarra: audi vocem ei⁹. ¶ Al'r pōt dici ꝙ poterat abrahā eīcē agar ēt si eēt libera: ꝛ ſ p libellū repudij: cui⁹ vsus erat apud gētes vt ostēdet.j.xix: Et tñ nō eīecit eā nisi pp mādatū dei. Et ſ erat ad significādū misteriū: qō apl's ad Gala.4.explicat: qz ēt fili⁹ ille heres nō fuit: ad Ro.ix. ¶ Aliq̄n tñ filij ancillaꝝ retinentur sic filij iacob ex ancillis ꝛ liberis nati eq̄les fuerāt vt supra dictū est. Et ſ qz dicit augu. sup Joā. ꝛ hētur.xxxij.q.4.c. Recurrat aius: ꝙ xp̄o nascunt filij in baptiſ⁹. ꝛ hr̄des taz p bonos ministros q̄s libere significāt: q̄z p malos q per ancillas significant. Jsta eni sunt misteria alegorica. Et tñ causa lr̄alis fuit mandatū dei: siue fuerit datū pp aliq̄d misteriuz futuroꝝ: siue nō. ¶ Ad.v.dom̄ ꝙ nulli ls hīe ꝓcubinā: cum oīs fornicatio sit vetita: accipiē tñ ꝓcubina in allegato.c.si q̄s ꝛ.c.ꝓpiano: p muliere nō soleniter ducta cū qua tñ mutuus ꝓsensus iteruenit vt dicit ibi glo. ꝛ p̄z.e.di.ꝟ. ꝓcubina.ſ. Coniugali affectu hētur: ꝛ hāc ꝓiugē facit affect⁹ ꝓcubinaz vero lex noīat: vt.ē. expositū est. ¶ Al'r āt hīe ꝓcubinā cū q̄ nō sit ꝓsensus ꝓiugalis nulli ls: vt ait ambro.li.de ꝑiarchis. Quicqd in eā q̄ nō sit legitima vxor cōmissuz fuerit: adulteriū dānatur crimine. Nulli ls scire mulierē ꝑter vxorē.i. coḡscē aliquā mulierē ꝑter vxorē. Et hētur.32.q.4.c.nemo sibi. Uñ dicit ambro.li.e.ꝙ si q̄s licite vult accedē ad ꝓcubinā accipiat eaz in vxorē.ſ.ꝑsta ꝓcubine tue nomē vxoris.32.q.4.c.Dicat aliqs. ¶ Accipiēdo ergo ꝓcubinā vt nos accipim⁹: nulli homini licet hīe ꝓcubinā: etiā si leges humane istud vicium nō puniāt: qz punit illud lex diuina. Unde dicit ambro. ibidem. Nemo sibi blādiaꝫ de legib⁹ hoium. Nō licet viro q̄ mulieri nō licet. Eadē a viro q̄ ab vxore debeꝫ castimonia.i. Tantam castitatē teneꝫ seruare vir sicut vxor. Et ls lex hūana nō puniat fornicationē nemo dz sibi de illa blandiri.i. putare ex hoc se apud deum excusabilem fauendo sibiipsi: quia nō excusabitur. De h ȝ̄s sanctus Tho.iij.senten.distin.xxxij.questione.ſ.articu.iij.ſub arti.tertio.

¶ An fornicatio facta cū meretrice sit pctm̄. Qō.CXCIII.

Queritur circa scōm modū fornicatiōis simplicis q̄ fit cū meretrice: an sit semp peccatus. Opinio q̄rūdā ꝑ nō. 2.nō.

¶ Aliq dicūt ꝙ nō qz iudas qui fuit vnus de duodecim patriarchis putās thamar eē meretricē cognouit illā. Genesis. xxxviij. ergo nō est ¶ Jtē lex humana catholicoꝝ ꝓncipū p mittit meretrices: ꝛ tñ si malū eēt nō pmitteret: sicut nō permittit furta nec adulteria: ergo fornicatio q̄ cū meretrice est pctm̄ nō est. ¶ Confirmaꝫ hoc qz btūs Petrus dixit sufficit tp̄s ꝑteritū ad voluntatē gētū ꝓsumandā qui ambulauerunt in luxurijs suis: ꝑ.pe.iij. Et sic ls fm gētiles videret luxuria aliq̄ eē licita: nūc iam nō est licita: nec dz putare aliqs sibi licere. Et sic legislatores catholici nō debent pmittē luxuriā q̄n fuerit mala sicut pmittebāt legislatores gētiles. Et tamē xp̄iani legislatores permittunt meretrices: ergo nō est illicita fornicatio cum eis. 3.nō. ¶ Item oē peccatum mortale excludit a regno dei: siue vita eterna. Et tñ meretricatus nō excludit quia infra.xxj. dixit Christus meretrices ꝛ publicani p̄cedēt vos in regnū dei: ergo meretricium non est illicitum. 4.nō. ¶ Jtē p̄z qz deutero.23. dicit glo. ꝙ ꝓhibeꝫ accessus ad illaſ quaꝝ venialis est turpitudo. g̃ nō est pctm̄ mortale: ſ venia le cū meretrice. ¶ Dom̄ ꝙ cognoscere meretricez fornicatio est. Ois aūt fornicatio pctm̄ mortale est. Unde scriptura. sepe vetat hoc. Sic dr̄ deutero no.23. Nō erit meretrix de filiabuſ israel: nec scortator de filijs israel. Non tñ ꝓhiberet ibi nisi esset pctm̄ mortale: cū etiaz aliq̄ que al's essent pcta mortalia pmittant in lege: vt dare ad vsurā: ꝛ vindictā expetere: hoc etiā detestaꝫ lex noui testi. ꝑ. ad cozin.6. Nescitis q̄m corpa vra mēbra sunt xp̄i. Tollens ergo mēbra xp̄i facies mēbra meretricis. Absit. Non tñ diceret absit nisi esset aliqd detestabile: ergo meretricē tangere pctm̄ est. ¶ Item p̄z qz extra de spōsa.c. Inter opa: dr̄ esse opus pietatis reuocare errantē ab erroꝛe. Et ob hoc esse meritū ei qui meretricē acceperit in vxorem vt libereꝫ ab erroꝛe. ergo pctm̄ est in statu illo manere 2.nō. 3.nō. ¶ Item non ꝓhiberēt suscipi oblationes a meretrice si illa eēt in bono statu. Et tñ ꝓhibenꝫ deut.23. non offeres mercedem

cedē ꝓstibuli in domū dei tui qm̄ abhominatio est: ꝫ pctm̄ ē. Quia deus nihil abhoiaꝫ nisi pctm̄: qz oīa alia ab eo creata sunt. ¶ Jtē aug. dicit in qnib⁹ deute. z hētur. 32. q. 4. c. meretrices. Meretrices eē: z ad meretrices accedē ꝓhibet dn̄s Et ibidez dicit ꝙ ois illicitus cōcubit⁹: z mēbroꝝ illoꝝ non legitimus vsus: ꝓhibit⁹ dz intelligi. Jō accedere ad meretricem nō solū est pctm̄ sz est magnū: vt dicit hiero. z hētur. 32. q. 4. c. Jn eo fornicator. s. fornicator est maioris criminis qa tollit mēbrū xp̄i: z facit mēbra meretricis. Est ergo meretrici um pctm̄ sicut z ceteri modi simplicis fornicatiōis. ¶ Aliq dicūt ꝙ meretriciū erat pctm̄ fm legē moysi: z nō ꝓcubinat⁹ nec fornicatio aliqua simplex: qz deute. xxiij. ꝓhibet. ¶ Dōz ꝙ ois ꝓcubit⁹ ꝑter mr̄imonialē erat pctm̄: etiā in veteri testō nā ibi erat ꝑceptū: nō mechaberis. Exo. xx. Per qō dicit aug. ꝓhibitū eē oēm vsuz illegitimū mēbroꝝ genitaliū: z oēm cōcubitū illicitū in li. de qōnib⁹ deute. z hētur. xxxij. q. iij. ca. Meretrices. Et tm̄ illa ꝑcepta decalogi erāt data iudeis: ꝫ te nebanť iudei abstinere ab oi fornicatiōe. ¶ Qō aūt dr̄ mere triciū expressius ꝓhibitū q̄z alīq modi simplicis fornicatiōis: q̄z aliq nō itelligūt de meretrice: sz de ꝯctu mr̄imonij ꝯ legem: vt ꝙ aliq̄ iudea accipet aliquē gentilē in virū: vel aliqs iudeus accipet mulierē gētilē manētē in gētilitate. Et ita ac cipit littera caldaica: z vocat meretricē iudeā que ꝯhebat cū gentili: z scortatorē vocat iudeū accipiētē vxorē manētē i gē tilitate: qz talis ꝯctus nō est licitus: sed est fornicatio. ¶ Alīj exponūt de coitu sodomitico: z vocāt meretricē eā q̄ se expo nit ad illā passionē: z scortatorē vocāt eū qui agit sodomitice vel vt volūt alīj: scortator est qui exponit aliqs publice passiu ros talē libidinē: z ista erāt vitia grauissima. ¶ Sed istō nō ꝓuenit qz dr̄ ibi nō erit meretrix de filiab⁹ israel: nec scortator de filijs israel. Deute. xxiij. ergo necesse est intell'i de femina. ¶ Dōm ꝫ ꝙ intell'r de meretricio: qz de⁹ vetuit meretrices esse iter israelitas de ꝓgenie ipsoꝝ: nō qdē p̄n'r inq̄tum erat pctm̄ fornicatiōis: sz inq̄tuz erat q̄dā indignitas vel turpitu do ppli. ¶ Nā deus posuit ibi multa q̄ ptinebāt ad ppli ex cellētiā: z puritatē vetās mr̄imo⁹ cū qbusdā gētib⁹: etiā cuz illis qui erāt igbiles oīno: cū dr̄. Nō ingredieť manzer eccle siaz dn̄i vsq̄ ad decimā gn̄ationē. i. nō accipiet vxorē de filia bus israel qui israelite vocanť eccl'ia dn̄i. i. multitudo aggre gata ptinēs spāl'r ad deū. ¶ Jta etiā dr̄ de eunucho z de illo qui hz amputatos vel attritos testiculos. e. c. Sed maniⁱᵐ est ꝙ ista nō ptinēt nisi ad q̄ndā puritatē: z excellentiā ppli fm carnē: qz ista de⁹ voluit multū custodire iter iudeos. Unde ō sūmo sacerdote dixit ꝙ virginē duceret vxorē: nō viduā nec repudiatā: sz puellā. Et seqtur nō cōmisceat stirpem gn̄is sui vulgo gētis sue. Leui. xxj. Jstud tm̄ nō ptinet nisi ad carnalez nobilitatē. ¶ Et qz eē meretrices est magna turpitudo cū se oib⁹ venales exponāt. ad nobilitatē illius gētis fm carnē p tinebant ꝙ non essent meretrices de genere ipsoꝝ. Jdeo deus non vetuit absolute meretrices: sed dixit ꝙ non essent meretrices de filiabus israel. idest nulla iudea de genere eēt publica meretrix. ¶ De conuersis autem ad iudaismum de gētilitate nō vetabať ibi eē meretrices: lz in hoc deus nō ap probaret meretriciū tanq̄z eēt licitū: sz nō ꝓhibebat illō quā tum ad puersos de gētilitate: qz in illis de⁹ nō attēdebat no bilitatē gn̄is fm carnē: sic in iudeis ex gn̄e. Et sic meretrici um nō erat ibi vetitū tanq̄z pctm̄: sz tanq̄z igbilitas: lz in q̄n tuz pctm̄ erat vetitū per legē decalogi. s. nō mechaberis per quā ois illicitus coit⁹ ꝓhibeť. ¶ Nō est aūt itelligēdū ꝙ de⁹ vellet iudeis simpl'r ꝓhibē meretriciū: qz tunc seq̄renť multa scādala in mr̄imōnijs: z suspectiōes: sicut dicit aug. Tolle me retrices de ciuitate: z oīa libidinib⁹ ꝓturbabis. Judei tm̄ erāt minus pfecti q̄z nūc xp̄iani: cū multa eis pmitterēt̄ur q̄ nūc lex hūana nō pmittit: ꝫ nō est itelligēdū simpl'r vetitū fuisse meretriciū: sz mō ꝓdicto. Et erat q̄si suasio q̄dā ad excellētiaz ppli ꝓseruādā ꝑz carnē. ¶ Nō apposuit aūt de⁹ penā aliquā in hac lege. Jō aliq̄ meretrices erāt in israel: lz eēt vetituz: z deus ꝓsupponebat ꝙ aliq̄ future erant. Naz Leui. xxj. dr̄ de sacerdotib⁹ mīoꝝib⁹. Scortū z vile ꝓstibulū nō ducet vxo rem: nec eā q̄ repudiata est ꝑ marito. Etiā dr̄ de summo sacer dote. Uirginē ducet vxorē: viduā z repudiatā: z sordidā at q̄z meretricē nō accipiet. Ergo ꝓsupponit de⁹ ꝙ meretrices future erāt in ppl'o: qz al's frustra dicēt ꝙ non acciperenť in vxores ꝫ nō erat vetitū meretriciū simpl'r sz solū quātū ad fi lias israelitaꝝ. Sec⁹ de filiab⁹ ꝓuersoꝝ. Et etiā in illis qbus erat ꝓhibitū nō apponebať pena: iō ꝓtingeret interduz fieri transgressionē legis. ¶ Judei aūt nō ꝓhibebanť accedē ad meretrices: lz filie eoꝝ ꝓhibebanť esse meretrices. Rō est qa istud fiebat ꝓ ppli nobilitatē fm carnē. Esse aūt meretrices est magna turpitudo z igbilitas: cogscere aūt illā nō est igbi litas fm extimationē hoiⁿ lz malū sit. Et qz deus solū intēde bat ibi deducē israelitas ad tenēdū istā nobilitatē carnis ve tuit meretrices de gn̄e ipsoꝝ z nō vetuit eis accedere ad me retrices. Un̄ nō dixit ibi ꝙ nemo accederet ad meretricem: sz ꝙ non eēt aliqs scortator de filijs israel. ¶ Dr̄ scortator qui scortum. i. meretricē custodit: z defendit: z ab ea mercedez ac cipit. Nam istud dicit magnā turpitudinē. Jdeo vetituz erat israelitis: sed non conuersis de gentilitate ad iudaismum cū lex dicat non erit scortator de filijs israel: ergo ista lex nulluz alium obligat. Accedenti tm̄ ad meretricez siue israelite siue puerso de gētilitate pena nō ꝓponebať. Patēt ēt ꝓdicta: qz le ui. 19. dr̄: ne ꝓstituas filiā tuā z ꝓtaminēť terra: z ipleať pia culo. i. iniqtate vel īmūditia. Et loqtur ad solos israelitas. ¶ Sed obj̄cieť ꝙ finees occidit zābri Judeū coeūtē cū scor to madiānitide: z deus laudauit eū qz illū occiderat. Et ibi oc cisi fuerūt vsq̄ ad viginti q̄ttuor millia illoꝝ q accesserāt ad meretrices. Nu. 25. ¶ Dōm ꝙ illi nō fuerūt occisi solū qz co guerūt meretrices sz p̄n'r: qz coluerūt ydola. Nā meretrices ad nihil aliō venerāt nisi vt seducerēt israelitas ꝓsuadēdo eis sacrificare. Nu. 25. s. fornicat⁹ est ppls cū filiab⁹ moab q̄ voca uerūt eos ad sacrificia sua. Et illi comederūt z adorauerunt deos eaꝝ. Et ꝓ adoratiōez de⁹ valde irascebať. ¶ Alia cā erat qz iste mulieres erāt gētiles manebāt adhuc i gētilitate et nō licebat alicui iudeo accipe ad cogscēdū aliquā talē: sed optebat ꝙ ꝓus ꝓuerteret ad iudaismū. ¶ Un̄ qn̄ in bello ca piebāť aliq̄ mlires gētiles a iudeis: n̄ licebat eis cogscē aliq̄z illaꝝ. Sz si ꝓcupiscerēt aliquā ꝓ plchritudinē: dēbant tenē eā duob⁹ mēsib⁹: z fact] qbusdā cerimonijs erat tūc licitū il laz cogscē. Deu. 21. Jō fuit ꝟ plus q̄z meretriciuz ꝓ qō occisi fuerūt isti iudei. Si āt fuisset simplex meretriciū nō licuisset finees occidē zābri nec scortū madianitidē. ¶ Ex p̄dict⁹ ap paret ꝙ ad meretricē accedē pctm̄ mortale ē: z sp fuit: qz ē ꝯ legē nāe: cū sit fornicatio simplex. Jō ēt ipis iudeis fuit sp illi cita. Nō tm̄ vetebať ꝓ illō: qō hētur Deu. 23. ꝫ ꝓceptū ōca logi. s. nō mechaber]. ¶ Cōsideraduz ꝙ lz meretrix accipiať ꝓ illa q̄ se exponit ad fornicādū ꝓ mercede z ēt ꝙ publice se exponit vt dic aug: z heť. 32. q. 4. c. Meretrices. s. Ad mere trices accedē ꝓhibz dn̄s: qrū publice venalis ē turpitudo: z hie. ad fabiolā dicit. Meretrix est q̄ mlioꝝ libidini pz: z habeť. 34. di. c. Uidua. Tm̄ meretrix iterdū accipiť ꝓ q̄cūq̄ mli ere q̄ ēt occle pl'res q̄z vnū ad coitū recipit: siue mercedē inde petat siue nō. ¶ Nā ēt mlieres q̄ nihil recipiunt sz potiⁿ aliqd dāt amatoribⁿ meretrices vocanť sic dr̄ i vita btē lucie s. Pzimoᵐ tuū cū corruptoribⁿ expēdisti: z nūc q̄si meretrix loq̄ris. ¶ Jsto mō accipimⁿ meretricē q̄n distinguimⁿ simpli cez fornicationē in tres ptes. s. in vsu meretricū: z viduaꝝ: z ꝓcubinaꝝ. Sic dr̄. 36. q. j. c. Lex illa. s. Spāl'r itell'r fornicatio in vsu viduaꝝ vl' meretricū vl' ꝓcubinaꝝ. Quocunq̄ tm̄ mō accipiať ptinet ad fornicationē simplicē: z ꝓhibeť z est pctm̄ mortale sp. ¶ Ad p̄ᵐ dōm ꝙ nō arguit sufficiēter: eo ꝙ pre supponit. Judā nō peccasse: z tm̄ peccauit in ꝟ meretricio: z ēt in alīs grauioribⁿ. s. i. crimine pessimo de quo ioseph accu sauit oēs frēs suos. Heñ. 37. z in vēditiōe ipius ioseph. e. ca. ¶ Ad. ij. dōz ꝙ lz lex humana nō ꝓhibeat fornicationē: nō seqtur ꝙ nō sit illicita etiā nō seqtur ex hoc ꝙ eā approbet: sed dr̄ eaz ꝑmittere qz nō ꝓhibet. Naz nō expedit ꝙ ꝓhibe at: imo pctm̄ eēt legislatori catholico per legē ꝓhibere mere trices z punire accedētes ad eas vt oñsum est. s. q. cxj. Non tm̄ dr̄ ꝑ ꝑmittere meretriciū: qz nō ꝑmittit exp̄sse: sed ꝟ dis simulatiōe nihil de illo dōo. Si aūt exp̄sse ꝑmitteret: legez fa ciendo de eo: esset aliquo mō magis approbare. ¶ Aliter di cendum ꝙ ꝑmittit. i. nō punit: qz non posset punire qn tur baret totā rez publicā oīa libidinib⁹ cōfundendo vt dicit au gu. Et tm̄ ad legislatorē q̄tūcunq̄ sit catholicus ptinet ꝓser uare pacē rei publice: z bonū statū eius. Jō non debet aliqd facere per qō destruať. Qō esset si meretrices ꝓhiberet: z pu niret. Nō tm̄ ex hoc sumiť ꝙ nō sit peccatū: qz non permittit impunitū nisi ex necessitate: vt dictū est. ¶ Jdeo deus ꝑ cu ius legē oīa mala ꝓhibenť puniet hoc. Sic dicit aug. lib. de libe. arbi. Lex ista que regendis ciuitatibus posita est multa

impunita relinqt:que dei iuditio puniunt. ¶Et ꝓpter hꝫ dicebat ambro.li.de pꝛiarchis:z hꝫtur.xxxv̄j.q.iij.c.nemo scilz nemo sibi blandiat de legib⁹ hoium.i.lz leges hoium nō puniant simplicē fornicationē nō putet aliqs ꝙ impunitus erit apud deū. Nec de hoc blādiat sibi.i.faueat in pctis:putās se per leges hoium excusari. ¶Cum aūt dixit Petrus sufficit tps pteritū ad volūtatē gētiuz cōsumandā qui ambulauerūt in luxurijs suis:nō inuitur ex hoc ꝙ oino luxuria sit ꝓhibēda a legislatoꝛibus catholicis:sed est dīa qꝛ apud gētiles nō ꝓhibebat fornicatio simplex:nec putabat cōiter eē pctm:licz recta rō nālis posset cōuincere eē pctm. Apud catolicos aūt legislatoꝛes lz nō ꝓhibeat:tn scit eē pctm:z nō ꝓhibetur ne oia libidinib⁹ cōturbent. ¶Aliter pōt dici ꝙ beatus petr⁹ explicabat p̄cepta legis xpi fm quā ois fornicatio est vetita. Et quātū ad hoc dixit ꝙ nō erat iaz ambulandū in luxurijs gentiū.s.ꝙ nulla luxuria erat licita:lz gētiles putarēt aliquā licitā.s.simplicē fornicationē. ¶Ad.iij.dom ꝙ coit⁹ meretrici ius excludit a regno dei:qꝛ coire cū ea est fornicari. Et tamē fornicatoꝛes:z adulteri iudicant a deo.i.cōdēnant:ad hebꝛ. vj.z ad Gala.v.dr. Manifesta sunt opa carnis:que sunt foꝛnicatio z imūdicia ꝛc. Et postea dr. Qui talia agunt regnū dei nō possidebunt. De meretricibus aūt xps dixit:ꝙ p̄cedebant phariseos in regnū dei. Nō quidē manētes in meretricio:sed qꝛ pniam egerūt. Et sic hūt regnū dei pz. Matth.xxj. .s.Uenit ad vos ioā.in via iustitie:z non credidistis ei. Publicani aūt:z meretrices crediderūt ei vos aūt videntes nec pniam habuistis vt crederetis ei:iō dicit ibi. Amē dico vobis publicani:z meretrices p̄cedēt vos in regnū dei.i.priꝰ ibūt q̄z vos:imo vos nō ibitis nisi penitētiam agatis:z credatis.

¶Aliter pōt itelligi ꝙ accipiat regnū dei pro statu noui testamēti. Sic dr. Matth.xxj. Auferet a vobis regnū dei:z dābitur gēti faciēti fructⁿ eius.i. Auferet a vobis status ecclie z intellectus sacre scripture z dabit alteri gēti.s.gētilib⁹ conuersis ad xpm. ¶Nam ibi nō pōt accipi regnū dei pro vita eterna:qꝛ illa nunq̄z auferet ab aliq̄ qui illā hz:sed accipitur sacra scriptura:ab aliquo:sicut fuit ablata a iudeis:z translata in gētē xpianoꝝ. Joā.aūt incepit disponere ad statuz noui testi siue ad regnū celoꝝ. Jō illi qui cōuertebant ad p̄dicationem ioā.dicebant venire ad regnū celoꝝ. ¶Patet clare luce.xxj.s.Lex z ꝓphe vsq; ad ioānē ex eo regnū dei euangelizat.i.vsq; ad ioā.durauit lex z ꝓphe:z ex tpe ioā.cepit euangelizari.i.p̄dicari regnū celoꝝ vel dei.i.nouū testm. Et qꝛ publicani z meretrices crediderūt priꝰ ioāni p̄dicāti:z cōuersi sunt q̄z pharisei:dicebant p̄cedere phariseos z sacerdotes in regnū dei. ¶Et tūc non innuit aliqd de meretricio an sit pctm vel nō:sed potius innuit ꝙ sit pctm.q.d.publicani z meretrices qui sunt publice pctōres p̄cedūt vos in ope iustitie: qui putatis vos eē iustos. ¶Ad.iij.dom ꝙ coitus cū meretrice est pctm mortale. Et cū dicit glo.ꝙ est turpitudo venialis:dz dici ꝙ est corrupta lra:qꝛ pz bn ꝙ est turpitudo venalis. Et hoc ꝓpe cōpetit:qꝛ meretrices se pro mercede pstituunt. Sic pz per aug.li.de qōnib⁹ Exodi.z.xxxij.q.4.c.Meretrices:vbi dr ꝙ dns ꝓhibet accedē ad eas quarum turpitudo venalis est. Esse autem venalem non peccatum minuit:sed magis infamat.

¶An cū viduis fornicari sit pctm. Nō.CXCIIII.

Queritur de tertio mō fornicatiōis.s.cum viduis. Aliq dicūt ꝙ ꝓcubit⁹ eaꝝ nō est pctm qꝛ ad Ro.vij.dr ꝙ mortuo viro mulier soluta est a lege viri: ḡ iā nō obligat ptinē. ¶Pro hoc ꝓsideradū qd dicat vidua z vocat vidua mulier tradita viro si vir moriatur cōsumato mrimo⁹ vt ait Hiero.ad fabiolā:z hꝫtur.xxxiij.di.ca.Uidua s.Uidua est cuius marit⁹ mortuus est. ¶Si aūt p̄cto matrimonio:z nō ꝓsumato moriat vir:lz illa fuerit vere vxoꝛ ei⁹ nō dr vidua p mortē eius.xxxiij.di.§.Uidua:z.c.seq̄nti. Jō qui accipiūt in vxores tales nō ꝓhibētur ꝓmoueri:qꝛ non sūt bigami cū accipiāt vxores vgines:vt dī ibidē. ¶De viduis ꝓprie dictis dōm ꝙ cū post mortē viroꝝ maneāt libere: ꝓcubitus ipaꝝ ptinet ad fornicationē simplicē quātū est ex pte ipsaꝝ:qꝛ nulli legi alligate sunt:iō ad Ro.vij.z p̄a:ad Lozi.7. dr:ꝙ mulier mortuo viro soluta est a lege ei⁹:z nō vocabit adultera si fuerit cū alio viro. Jō istis lz nubere.s.ad Thim. v.s.volo viduas iuniozes nubere filios ꝓcreare. Et sic idem est in vidua:qō in ea q̄ nunq̄z hūit vir. Et tn virgo nō ē:quare cū vtraq; ē simplex fornicatio. ¶Sed obijciet ꝙ sit plus q̄z simplex fornicatio:qꝛ.j.ad thim.v.vr apl's dicē ꝙ viduis nō liceat nubere:z ꝙ velle nubere in eis sit dānabile:cū ait. Adolescētiozes viduas deuita. Luz enī luxuriate fuerint in xpo nubere volūt hntes dānationē:qꝛ pmā fidē irritā fecerūt z sic desideriū nubēdi in eis dānabile dicit apl's. Et sic exponit aug.z hēt.xxvij.q.j.c. Nuptiaꝝ. Et tn fornicatio simplex nō est nisi iter psonas que possent legitime ꝓhē matrimoniū iter se:vt oñsuz est.s.q.clxxix.ḡ cū viduis est plus q̄z fornicatio simplex. ¶Dōm ꝙ vidue gñaliter nubē pnt si nihil aliud ipediat:qꝛ solute sunt a lege viroꝝ. Ad ro.vij.z p̄a: Lozin.vij.imo interdū apl's ꝓsulit ꝙ nubant: potius q̄z ꝙ obseruēt castitatē.s.qñ sunt iuuenes:z timet de eaꝝ incontinentia.j.ad thi.v. Volo viduas iuniozes nubere:filios ꝓcreare:mres familias eē:nullā occasionē dare aduersario maledicti gra.i.nō dare locū volētibus maledicere:z infamare eas dicēdo ꝙ nō seruēt castitatē. Nā tales facile est infamari cuz sint suspecte pp iuuētutē. ¶Etiaz vt nō det occasio aduersario.i.diabolo q est aduersarius nr.j.Pe.v.s. Aduersarius vr diabo.tanq̄z leo rugiēs circuit dat sibi occasio per hoc ꝙ aliqs vult seruare ꝓtinētiā:qꝛ in eo qui hz ꝓiugē nō est occasio tptādi:qꝛ hz id ad qō tptari pōt. Sed qñ abstinet est locus tptatiōi. Sic dr.j.ad Lozin.vij. Cōiugib⁹ abstinētibus ad:tps ab ope carnis pp oꝛonē q'rursus redeant in idipsum nō tētet,eos sathanas pp incōtinētiā suā. ¶De viduis autē qb⁹ erat dānabile velle nubere:dōm ꝙ nō erat solū vidue:lz viduitate ꝓmiserāt seruare castitatē. Qꝛ erat tpe apl'i qdam ordo viduaꝝ sic nūc est monialiū q̄ ꝓfitebant se obseruaturas castitatē. Et ad hoc nō recipiebant oēs:etiā si vellēt ꝓfiteri illā castitatē:sed eligebant per ecclesiā ille que iam non erant suspecte pp etatē:z etiā ꝙ vita p̄cedens eaꝝ erat plena bonis operib⁹. Et istis ecclia ꝓuidebat de victu:qꝛ spāliter vacabant opibus sanctitatis:sicut fit nūc in sacris monialibus. ¶Apparet hoc.j.ad Thimo.v. Qꝛ dr vidua eligat. Et sic nō ptinebat hoc ad quālibet viduā:sed ad illā que per ecclesiaz eligeret. Et dr:nō minus sexaginta annoꝝ. Hoc dr ad tollēdā suspectionē future incōtinētie que posset accidē ꝓpt etatē. Et ob hoc dr adolescentiozes viduas deuita.i.non eligas eas ad tenēdū istū ordinē. Et subdit cā. Lū enī luxuriate fuerint,in xpo nubere volūt.i.post votū de ꝓtinētia seruanda luxuriant aliqñ ppter incōtinētiā etatis. Et tūc volūt nubere in xpo.i.volūt hēre lniam ad nubendū licite:z publice hz legē xpi. Et de istis dr. Hntes dānationē:qꝛ pmā fidē irritam fecerunt.i.dānabiles sunt qꝛ nubere volūt:z fecerūt irritam primā fidē.i.pmissionē quā fecerūt deo de seruādo castitatē. ¶Et sic appet ꝙ iste vidue nō manebāt simplr in statu viduitatis:lz trāsibāt ad statū religiōis vouētes castitatē. Et istis nō licebat nubē:sic nūc nō lz nubere monialibus. Et de istis viduis hꝫtur.xxvij.q.j.c.nuptiaꝝ:z.c.sicut bonū:z ibi ꝙ totuz. ¶Alijs aūt viduis q̄ nō vouerāt castitatē licebat nubere:qꝛ nō tenebant ad aliqd. Et iste q̄z diu sic manebāt nō nubētes:qꝛ erāt absolute a lege viroꝝ si qs cogsceret illas erat fornicatio simplex que cōmittit cū soluta. Sic si nunq̄z hūisset vir. Et tn nō eēt vgo:qꝛ cū vgine nulli alligata est plus q̄z fornicatio simplex.s.stupꝝ. ¶Ad ar^m dōm ꝙ vidue nō sunt solute a lege simplr:ita ꝙ nō teneant ad castitatē seruandaz:qꝛ obligant per legē vel nubere vel ꝓtinere:sicut innuit p^a.Lozin.vij.s.Unusqsq; hēat vxorē suā pp fornicationes.s. euitādaz. Et subdit cā.s.Qꝛ melius est nubere q̄z vri.q.d.ꝙ nō pōt aliqs euitare fornicationē si nō hñs vxorem vellit ad aliquā accedere:sed vidua soluta est a lege viri.i.viri qué habuit ita ꝙ nō vocabitur iaz adultera si inuenta fuerit cū alio viro:sicut si inueniret viuente vir o suo. Erit tamē fornicatio simplex licet non sit adulterium.

¶Quis sit grauioꝛ modus fornicationis cum vidua cōcubina vel meretrice. Nō.CXCv.

Queritur circa istos tres modos fornicatiōis ꝓplicis.s.cū vidua ꝓcubina:z meretrice: qs eoꝝ sit grauioꝛ. ¶Aliq dicūt ꝙ cuz meretrice. Qꝛ istum modū vr magis detestari apl's.j.Lozin.vj.tollēs mēbra christi faciēs mēbra meretricis. Absit. Dr aūt facere mēbra sua mēbra meretricis q̄ fornicat cū meretrice vt ibi dr. Et sic istū modū detestat. ¶Jtē qꝛ Hiero. Dicit ꝙ in eo fornicatoꝛ est maioris criminis q̄ tollit mēbra xpi z facit mēbra meretricis. Et hꝫtur.xxvij.q.iij.c.Jn eo fornicatoꝛ:ergo quātū ad hoc ē grauitas maxima fornicatoꝛis. Et tn facere mēbra xpi membra

bra meretricis:est per coitū cū meretrice:ergo iste coitus est grauior alijs. ¶Dōm q ex ℔ nō appet de grauitate isti⁹ modi ad alios. Nā in oi fornicatiōe auferunt mēbra xpi a xpo: ⁊ efficiunt mēbra mulieris fornicarie:q xps vult mēbra nostra ad oēm castitatē:⁊ mūditiā seruādā:q fugit imūdos. Et q diu ptinētiā seruamus:mēbra nra sunt mēbra xpi. Cū vo fornicamur auferim⁹ ab eo mēbra sua.i.corpa nra que erant mēbra sua per ℔ q copulamur fornicarie. ¶Et in oi copula etiā fornicaria coeūtes efficiūtur vna caro.j.Cor.vj.An ne scitis qm qui adheret meretrici vnū corp⁹ efficit.s.cū ea. Jō nulla fornicatio est in q nō auferant xpo mēbra sua:⁊ nō potius cū meretricib⁹ q cū alijs. ¶Accipit āt hic meretrix generaliter pro oi fornicaria que sine fedē mrimoniali alicui copulat. Nā in oi coitu:efficit illō.s.q mēbra xpi efficiant mēbra fornicarie:nisi in coitu cū vxore. Jō oz accipi ibi meretricem gñaliter. ¶Et siqs vellet accipe spāliter p meretrice:adhuc nō pbaret ex hoc fornicationē cū meretrice eē grauiorē alijs q:m q3 fornicatiōe auferunt mēbra xpi ab eo:3 posuit exēplum in meretrice:q erat vnus modus fornicatōis:sicut posuisset dicē de cōcubina vel vidua. ¶Ad.ij.dōm q istō magis adiuuat q Hiero.dicit q fornicator in eo est maioris criminis:q tollit mēbra xpi. Et tñ oīs qui cogscit aliq̄ per simplicē fornicationē est fornicator:⁊ aufert mēbra xpi.i.mēbra sua que deberēt seruire xpo in castitate. ¶Est g sensus q in fornicatiōe est multiplex grauitas. Et tñ maxima est pp iniuriā que fit xpo.s.q auferūtur mēbra eius que tenebant ei seruire ad castitatē. Et in hoc iniustū qōdā cōmittimus ꝰ ipsum: auferēdo ei rem suā. Q3 q3to est excellētior ille cui iniuria irrogat tāto est iniuria maior. Ita iniuria que fit auferēdo xpo mēbra sua:valde erit magna:⁊ nō est alia maior grauitas in fornicatiōe. Qō aūt mēbra xpi ablata ab eo efficiant spāliter mēbra meretricis vel pcubine.nō est pncipal grauitas: 3 in hoc q auferunt a xpo. Et tñ illō est cōe oi fornicatiōi:⁊ non solū fornicatiōi:sed ēt oi spēi luxurie:q in q̄libz auferuntur mēbra xpo. ¶Dōm g q ex ℔ nō pstat qui modus istorū sit grauior. Possumus tñ psiderare grauitatē istorū modorū per se aut per accns. ¶Si psideret per accns nō poterit dari regula:q q̄cūq3 fornicatio q3tūcūq3 pua per aliqs circūstanti as poterit tātū aggrauari q sit maior q̄cūq3 alia fornicatiōe que ēt eēt maior in spē. ¶Sicut gñaliter homicidiū est peius q furtū:⁊ tñ aliq̄ homicidiū poterit dari qō sit minoris culpe q3 aliq̄ furtū 3 vtrūq3 sit crimē.s.pp magnitudinez furti vel rapine. Sicut minoris culpe est occidē vnū homiez iniuste q3 pdari oīa que sūt in vno regno:etiaz nullū occidēdo. ¶In talib⁹ g nō pōt dari regula. Sed si volumus cōparare pctā in grauitate:neče est cōpare ea fm spēm suā. Et quia pctm manet sp in specie sua 3 varietē in magnū:⁊ paruū per circūstātias:poterit sp cōpari per spēm vnū pctm alteri:⁊ma nebit sibi q illō pctm qō semel est grauius alio semp'e'gni⁹. ¶Et q3tū ad hoc pōt dici q fornicatio cū pcubina sit minoris culpe q3 cū meretrice:q in vtroq3 est pctm q est fornicatio. Illud g qō hz magis de nā fornicatiōis:erit graui⁹. Ita ē in meretritio:q inueniunt ibi ea pp q est fornicatio pctm potius q3 in cōcubinatu. ¶Fornicatio.n.gñaliter est pctm:q vt cōit est ad expiendā delectationē venereā poti⁹ q3 ad plem. Et q coit⁹ a,nā ordinat ad plez est fornicatio pctm. Hoc aūt inuenit magis in meretrice q3 in pcubina:q ad meretricem nemo accedit nisi pp mometaneā delectationē:⁊ nō intēdēdo gignere:q nec est meretrix ad ℔ disposita. Qui aūt ad cōcubinā accedit:pōt aīo gignēdi facē potius q3 delectatiōis: q aliq hñt pcipue pcubinas:vt ex eis plē suscipiāt:quā aliter suscipe nō pnt. Jō in hoc minor est pcubinat⁹ meretricio: q magis pcordat intētiōi nāe. ¶Alia cā est pp educatiōez: ⁊ ista est magis gñalis q3 pcedēs eo q ois fornicatio est concubit⁹ vagus:q nō obligat manere masculus cum femina quā cognoscit. Et tñ ad educationē plis requirit q masculus ⁊ femina per totā vitā vel lōgo tpe simul maneāt. ¶Hoc āt inuenit magis in cōcubinatu. Nā cum meretrice nemo diu manet:nec manere intēdit:q illa mlt⁹ libidini p3 sed vult ad horā expiri delectationē venereā. Et si aliq̄ lōgo tpe manere vellet cū meretrice. Jaz nō hzet eā meretricē 3 vt cōcubinam. ¶Cū cōcubina aūt manet q3 lōgo tpe:⁊ si ptingat paruo tpe manere:hoc est per accidēs:q stat⁹ ille fm se ē ad manēdū lōgo tpe:dato q nasceret ples ex pcubinatu:⁊ ex meretricio:magis obstat educatiōi plis meretriciū q3 concubinatus:q in meretricio masculus:⁊ femina nō maneret simul nisi ad horā:pcubinatus aūt est ad lōgo tpe manendū Jō minus hz de grauitate fornicationis. ¶Tertia cā est qa magis accedit meretriciū ad viciū ꝰ nām q3 pcubinatus. Q3 vitiū ptra nām ppie dī qñ ex actu venereo nō potest seq ples ⁊ tñ meretriciū magis repugnat pli q3 pcubinatus. Dif ficile est enī meretricez cōcipere que a multis cognoscitur q3 semina mutuo se ipediunt:⁊ indisponit locus pceptiōis sc3 matrix. ¶In pcubinatu aūt ita pōt sequi ples sicut in matrimonio:q est vnius ad vnā. Jō minus pertinet ad vitium ptra nām q3 meretriciū. ¶Quarta cā est q iter concubitus nullus est licitus nisi matrimonialis ceteri sunt illiciti: ⁊ q̄nto aliqs illorū magis accesserit ad cōditionē matrimonij erit minus culpabilis. Jst ud aūt fit in cōcubinatu:q sicut i matrimonio seruat fides vel saltē est obligatio ad seruādum ita ⁊ in cōcubinatu fides seruat vel seruari pōt ex cōditiōe status:q vnius ad vnam est. In meretricio autē nihil seruatur q meretrix oibus patet. ¶Itē q matrimoniuz est vnius ad vnā:⁊ sic cōcubinatus:meretricium aūt est vnius ad oēs:vt ait Hiero.⁊ hētur.xxxiij.distin.ca.vidua. ¶Itē q cōcubinatus pōt esse ex quadā dilectiōe sicut matrimoniū. Et ideo habet modicū de turpitudine. Meretriciū aūt est ppter lucrū que est turpido venalis:vt dicit Aug.in qōnibus Deutero. ⁊.xxxij.q.iij.c.meretrices. Et sic sunt duo vicia in meretricio scilz fornicatio:⁊ auaritia. Unde meretrix magis est auara q3 intēperata. Sic dicit Aristo.de illo qui accedit ad aliquaz feminā ppter questum quez intendit:q magis est iniustus siue auarus:q intēperatus vel incōtinens. ¶Et hoc est ex parte meretricis. Naz ex parte fornicantiū cū ea sola delectatio intendit:⁊ iō illi soli sunt intēperati vel incōtinentes. In cōcubinatu aūt ex vtraq3 parte est maior honestas q nō intendit ibi lucrum:sed delectatio vel ples:qō meretrix nō facit. ¶Item q sicut matrimoniū longo tēpore manet sic ⁊ cōcubinatus. Et in multis alijs cōueniunt:qō non fit in meretrice. Unde interdū cōcubinatus tātuz accedit ad matrimoniuz:q nō differt ab eo nisi per differētiaz cōsensus ⁊ obligationis.s.quia in matrimonio cōsentit vt in cōiugem. In cōcubinatu autē vt in fornicariā:etiā q matrimonium obligat ad semp:cōcubinatus aūt potest quottidie dissolui. Ex hijs g cōcubinatus videt minoris culpe q3 meretriciū. Et tamē per accidēs cōcubinatus erit deterior meretricio. ¶Primo qa quāto aliqō peccatū longioris tēpore durat:grauius est extra de cōsue.c.Cū tāto. Cōcubinatus tamē ad longuz tēpus est: quia cōcubina nō accipit ad vnā horā vel ad vnum diē:etiā si cōtingat imediate dissolui. Meretriciū autē ad horā est:q nemo accedit ad meretricē nisi ppter mometaneā delectationem experiendā:etiaz si postea cōtingat ex hoc sepe ad illam accedere:ideo ex hoc fornicatio cū meretrice minor ē. ¶Secundo q quāto aliqō vicium cōmittitur ex maiori tentatione tāto minus est:q fit ex minori libertate. Qui aūt accedit ad meretricē facit hoc victus cōcupiscētia.qui autē ad cōcubinaz facit ex cōsuetudine vel q̄si officio etiā si libido nō pūgat. Et sic qui cognoscit meretricē est q̄si incōtinens:qui vero cōcubinam q̄si intēperatus:q ex electiōe agit proponendo manere in illo delectabili tanq3 in quodā bono. Et tamē intēperatus deterior est incōtinente:vt patet.vij.ethicorum. Jdeo ex hoc cōcubinat⁹ deterior videt meretricio. Et sic apparet quomō se mutuo excedāt ⁊ excedant concubinatus:⁊ meretriciū. ¶De fornicatione cum vidua nihil dictū est.qa idem est qō de meretricio:⁊ concubinatu:q vidua potest cognosci vt meretrix:⁊ concubina. Et sic iudicabitur sicut de illis. Si aūt vidua cognoscatur vt semel:⁊ ab vno nō est meretricium nec concubinatus:⁊ tamē hz similitudinē quātū: ad grauitatem pcti cū cōcubinatu:⁊ sic possunt comparari mutuo isti modi fornicationis simplicis.

¶An fornicatio sit grauissimū oium pctōz. Qō.CXCVI.

Queritur an fornicatio sit grauissimū omniū peccatoz. ¶Dicit quidā q sic. Q3 peccatum tanto videtur grauius esse quāto ex maiori libidine fit. Sed maxima libido est in fornicatione dicitur enim pma Corin.vij.in glo.q ardor libidinis in luxuria est maximus:ergo videt q fornicatio sit grauissimū peccatū. ¶Item tanto aliquis peccat grauius quanto in re magis sibi coniuncta delinquit. Sicut grauius peccat qui percutit patrem:q3 qui extraneum. Et tamen qui fornicat: in corpus suum peccat p⁹.

Thosta.sup Mat. D iij

Corin.vj. ꝛ corpus est homini cōiunctissimum quia est pars eius. Ideo erit maxima gravitas. Et inducit hoc apostolus ad gravitatem ostendendā dicens. Omne peccatum qcunqꝫ fecerit homo: extra corpus est: qui aute fornicat in corp⁹ suū
3.rō. peccat quasi dicat magis peccat in hoc ꝙ in alijs. ¶ Item quāto bonum illud cōtra quod peccatū cōmittit est mai⁹ tanto peccatū est gravius. Peccatū autē fornicatiōis est contra totū bonum humani generis. scz cōtra generationē ꝛ educationem: vt patet ex precedētibus: ꝛ sunt ista maxima bona humani generis. Est etiā peccatū istud in iuriaz christi. j. Corinthi. vj. scilz. Tollens mēbra christi facies mēbra meretricis. Absit. quasi dicat. Magna iniuria est christi. Ideo absit hoc fieri: est ergo fornicatio maximū peccatū.
A Rndet ad qstū qōnis ¶ Dicēduz ꝙ aut querit hic de fornicatiōe ꝑut est species luxurie scilicz de simplici fornicatiōe: vel de fornicatione vt genus ad oēm coitum: vt dicit. xxxvj. qōne. j. ca. lex illa. ¶ Si primo modo certū est ꝙ non est gravissimū peccatū fornicatio: quia quelibet alia species luxurie de communiter notatis est maior.
¶ Si autē accipiat pro omni luxuria: tūc dicēdū ꝙ aut comparat luxuria per se ad alia peccata: aut per accidēs. Si p ac
B cidens cōtingit interdū luxuriam eē maiorē alijs: ꝛ interduz minorem ꝑm differētiam circūstantiaꝝ: ꝛ ideo in hoc nō potest dari regula quādo sit maior: aut quādo sit minor. ¶ Si autē per se dicēdum ꝙ luxuria nō est maior alijs: quia vt ait. Gregorius peccata carnalia sunt minorij culpe ꝙ spiritualia. Et tamē luxuria est peccatū carnale. Sunt tamē peccata carnalia maioris infamie ꝙ spiritualia: eo ꝙ magis cognoscitur in eis deuiatio a ratione: ꝛ enormitas facti. Sicut i delectationib⁹ licet sint multe ꝓter delectatiōes corporales: ꝛ excellentiores eis. tñ ꝓpter delectatiōes corporales cōmuniter solas esse cognitas putant iste sole delectationes. vij. ethi corr. Ita circa ista peccata ꝓpter cognita esse maiora putantur: spiritualia autē nō cognoscunt cōmuniter: nec apparet quāta sit in eis deuiatio a ratiōe: ideo nō iudicantur eē communiter valde magna. ¶ Considerādo tamē gravitatem in
C peccatis ꝑm se cōsiderat ꝑm rationez sue speciei: que accipit respectu boni cui oppo⁹ illud vicium. Et sicut opponit vnū vicium maiori bono ꝙ alterū: ita est maius. Ob hoc ergo furtū est minus ꝙ luxuria: ꝛ luxuria minor: ꝙ homicidiū: ꝛ homicidiū minus ꝙ idolatria. Quia furtū est ꝓtra bonū possessū quod est minus hoie: luxuria autē est cōtra hominē qz interdum fit iniuria ꝓprimo per luxuriam: sicut in adulterio: ꝛ raptu: ꝛ stupro. Interdū aūt ipsi ꝓli nasciture: sicut in fornicatiōe per quaz impedit educatio ꝓlis nasciture: ꝛ in vicio cōtra naturā per quod tollit generatio ꝓlis que alias nasceretur. Et sic semp est luxuria cōtra hominē: ꝛ si nō cōtra alium: saltē cōtra seipsuz est. Quia omne peccatuz qō homo facit extra corpus est: qui aūt fornicat in corpus suū peccat: ꝓ⁹ Corin. vj. Homicidiū aūt est maius qz est magis determinate cōtra hominē: qz fornicatio aliquādo est cōtra hominez futurū. scz. in preiudiciū ꝓlis nasciture vt nō cōueniēter educet. Homicidiū aūt semp est cōtra hominē existentē: ideo maius est: etiā qz lz vtrūqꝫ sit cōtra hoiem existētem magis dicte est homicidiū cōtra bonū hominis: qz aufert ei totū eē. ꝙ
D luxuria que solū causat quādā iniuriā. ¶ Idolatria autē est maior ꝙ homicidiū qz est directe cōtra deū. Et sic ista peccata se habēt per ordinē ex additiōe speciei. Et tamē interdū furtum vel homicidiū: aut luxuria est maius vicium ꝙ idolatria. Nam gravius est occidere multos hoīes simul ꝙ facere aliquā cerimoniā pertinētē ad idolatriaz ꝑm quā dicimur peccare in idolatria. ¶ Ideo dicēdū ꝙ luxuria ꝑm se non ē maius peccatū oibus alijs: qz est minus ꝙ spiritualia oia ex genere: ꝛ etiā est minus qbusdā carnalib⁹. scz. minus ꝙ homicidium: ꝛ tñ per accidēs pōt esse gravius: vel leuius ꝑm varium cōcursum circūstātiaꝝ. De hijs scūs Tho. ij. 2ᵉ. questiōe. cliij. arti. iij. ¶ Sed obijciet ꝙ dicit Isido. ꝛ habetur. xxxij.
E q. vij. c. Non solū. Inter cetera septē vitia fornicatio maximū scelus est. ¶ Dicendum ꝙ nō est maius simpl'r: sed quātum ad hoc ꝙ per nullum vicium ita violatur tēplum dei sicut p
Rndet ob. istud. Et ita exprimit ibi Isidorus dicens: qz per carnis i. mū diciā tēplum dei violatur. In alijs autē non fit hoc. Sed de hoc magis dicet infra qōne. ccxxxij. ¶ Ad primum dicendum ꝙ libido in peccato potest esse duplex scilz vna que est i
F Ad ꝑm ar. inclinatiōe voluntatis ad aliquid faciendū: ꝛ alia que est in appetitu sensitiuo: ꝑm quā magis incitatur ꝛ vehementius tendit in aliquē actū ꝙ in aliuz. ¶ Prima libido facit ad magnitudinē peccati: qz quāto ex maiori desiderio peccatuz cōmittitur: tanto maius est. Scōa diminuit peccatū: qz quanto ex maiori passione ꝛ tētatione quis ad peccādū impellatur: tanto minus peccat. ¶ Primo modo nō est maior libido in luxuria ꝙ in alijs: quia interdum mouemur ad alia maiori desiderio: ꝛ ad luxuriam non ex desiderio: sed ex impotentia tolerandi tentationem. Sunt enim aliqui qui non mouerentur ad venerea: etiam habitis oportunitatibus ex bono quod putent esse in venereis. Sed quia insurgit passio: ꝛ affligit nimiuz eos si non consenserint: vt autem non coganꝫ diu hanc afflictionē tollerare cōsentiunt: quos Aristo. vocat molles. vij. ethi. c. iij. Isti enim ex parua libidine. i. inclinatiōe voluntatis agūt. ¶ Est tamē in fornicatiōe siue luxuria quecūqꝫ libido magna ex parte sensus. Nam vehementius inclinatur homo ex natura sensitiua ad venerea ꝙ ad aliqd aliud. ¶ Ideo dicit aug. lib. de agone christiano ꝙ inter certamina christianorū durior a sunt ꝓlia castitatis: vbi est quottidiana pugna: sed rara victoria. Et Isidorus dicit li. de summo bono: ꝙ magis per carnis luxuriā humanum genus subdit diabolo ꝙ per aliqd aliud scz quia vehementiaz huius passionis difficilius est vincere ꝙ aliarū. ¶ Ad. 2ᵐ di
Ad 2m arg. cendū ꝙ quāto aliqs peccat in rez magis cōiunctam: peccatum eius maius est si cōtra rem illaz possit esse peccatū. Naz interdū nō est peccatum agēdo cōtra rem cōiunctam: sicut si quis destruat bona ꝓprimi peccat si autē aliquid qō suiipsius est: non oportet ꝙ semp peccet: qz non est peccatū directe cōtra rem cōiunctaz: qz illa non pōt suscipe iniustum: sed ē peccatum cōtra seipsum: ita corpus quod est pars nostra nō potest suscipere iniuriā aut malū: sed dicitur peccare aliquis in corpus suū idest in seipsuz. Et sic posset esse minus peccatuz quod aliqs faceret cōtra seipsum ꝙ cōtra aliū. ¶ Quando tamē dicit apostolus ꝙ qui fornicatur in corpus suum peccat: intelligit idest corpori suo nocet qz illud inqnat: ꝛ indebite resoluit: ꝛ turpitudinibus cōmiscet: quod in alijs vicijs non fit. Et sic seipsuz torquet homo in luxuria: ꝛ ifert sibi cōtumeliā ad Ro. pō. Propter qō tradidit illos deus in desiderio cordis eoz in imundiciā: vt contumelijs afficiant corpora sua in semetipsis. Et postea dicit: turpitudinē operantes: ꝛ mercedem quā oportuit erroris sui in semetipsis recipientes. Et sic innuit ꝙ luxuria non solum est peccatū: sed etiam pena quedā: ꝛ cōtumelia quā homo sibi infert. ¶ Alij dicūt in corp⁹ suum peccat: idest ꝙ op⁹ luxurie est in corpore ꝛ delectatio cōsequens ex ea: ꝛ in corpore est. Sed hoc non stat: quia apostolus dicit ꝙ omne peccatū qō homo fecerit extra corpus est: qui aūt fornicatur: in corp⁹ suū peccat. Et tamen peccatū gule per corpus exercet: ꝛ etiaz delectatio eius i corpore est. Et tamē dicit esse peccatum extra corpus. Ideo debet accipi sicut supra qz illud soli luxurie competit inquinare seipsum per illam: ꝛ indebite resoluere: ꝛ contumeliā sibi inferre. ¶ Quādo tamē dr ꝙ ex hoc sit maximuz peccatum luxuria: nō sequit: qz per luxuriā agit hō cōtra seipsuz i quātum est corporeus pervicia aūt spiritualia agit cōtra seipsuz inquātū est natura rōnalis. Ratio tñ ꝑualet corpori in hoie
Ad 3m arg. qz ex rōne est species hois: ꝛ non ex esse corporeū: ergo illō peccatū qō fuerit magis cōtra ratiōez erit simplicit maius: etiā si nō sit maxime contra corpus. ¶ Ad. 3ᵐ dom ꝙ luxuria est cōtra bonum spēi humane: inquātū impedit generationē futuri hois: vt in vicio, cōtra naturā vel educationem eius sicut in fornicatiōe simplici: homicidiū aūt est cōtra hominē existētem. Et qz magis ptinet ad naturā spēi qui est actualr homo ꝙ qui solū in potētia: cetere etiā spēs luxurie: lz sint cōtra hoiem existētē: sunt tñ solū ad quādā iniuriā sicut adulteriū: ꝛ rapt⁹: non tñ tollunt oē bonū hominis. Homicidiuz aūt tollit totū bonuz hois: cum tollat eē: iō homicidiuz est gravius oibus spēbus luxurie ex genere suo. ¶ Bonum aūt diuinū est maius bono humano. Jō pcta que sunt directe cōtra deū: siue solū cōtra ipsuz: sunt maiora ꝙ homicidiū sicut idolatria. ¶ Hoc mō oē peccatū qō est magis cōtra rōnem est magis cōtra deū: non ꝙ hō intendat directe offendere deū: sz qz facit aliquid qō scit esse offensam dei. Et qz ratio nra est per quā magis deū imitamur: quāto fuerit peccatum magis ꝓtra rōnem: magis facimus cōtra ipm deū. Naz si mēbra nra sunt mēbra corpis xpi. j. Corin. vj. ꝛ ob h debēt custodiri in quadā sanctificatiōe ꝛ castitate. Ita ꝛ rō nra vel spiritus

spiritus est vnum cum ipso deo. e. c. Qui adheret deo: vnus spiritus est cū eo. ¶ Et ꝓpter hoc pecca tū quod fuerit magis cōtra ratiōez: facit nos magiꝰ recedere a christo: q̄ quod est minus cōtra rōnem: licet sit magis contra corpus. Sicut deterius est desinere eē vnū spiritū cum deo: q̄ desinere esse mēbrum corporis christi. Nam licz idē sit realiter: tamen sub ratiōe maioris boni importat esse vnū spiritum cū deo: q̄ desinere esse membrū corporis christi. ¶ Et ex hoc sequitur q̄ peccata spūalia sunt fm se maiora q̄ carnalia: quia spiritualia sunt directe cōtra spiritū per quē vnū sumus cū deo. Carnalia autē sunt directe cōtra corpus. Et res que circa corpuꝰ sunt sciz ad res possessas: ideo minora sunt peccata carnalia: quia per carnem solum sumus mēbra corporis christi: z non vnus spiritus cum eo.

¶ An in osculis amplexibus z tactibus impudicis sit peccatum mortale. Questio. CXCVII.

Queritur circa quedā accidētia coitus sciz oscula: amplexus: z ceteros impudicos tactus. An in istis cōsistat peccatū mortale. ¶ Dicūt quidam q̄ nō q̄ apostolus ad Ephesi. v. dicit. Fornicatio: z ois imūdicia nec nominet in vobis sicut decet sanctos: z segtur: aut turpitudo aut stultiloquiū: aut scurrilitas: z dicit ibi glo. turpitudo sciz in osculis: z amplexibus: aut stultiloquiū: vt blāda verba: aut scurrilitas: que a stultis currialitas. i. Joculāritas dicit. ¶ Postea sequitur. Hic enī scitote intelligentes q̄ ois fornicator: aut immūdus: aut auarus quod est idolorum seruitus nō habet hereditatē in regno christi: z dei. Et ħ nō replicat de turpitudine: aut stultiloquio: aut scurrilitate: que ꝓius dixerat: ergo videt q̄ ista non excludūt a regno dei: z cōsequenter non sunt peccata mortalia. ¶ Item fornicatio simplex dicit esse peccatū mortale ex eo q̄ per eaz impeditur bonū ꝓolis generāde z educāde. Oscula tamē: amplexuꝰ: z tactus impudici nihil ad hoc faciunt: ergo nō est in eis peccatum mortale. ¶ Item illa que fm se sunt peccata mortalia nunq̄ possunt bene fieri. Sed oscula: z tactus possunt fieri sine peccato vt in vxore: z interdū in alīs vt infra dicetur: ergo non cōsistit in eis peccatū mortale fm se. ¶ Dicenduz q̄ in tactibus: z osculis: z verbis libidinosis pōt interdū consistere peccatū mortale. Nam minus est aspectus libidinosus q̄ tactus vel amplexus aut osculū. Et tamē aspectꝰ libidinosus est peccatū mortale: vt dicit supra in littera sciz. Qui viderit mulierē ad cōcupiscendum eam iam mechatus est. ergo a fortiori osculum libidinosum. ¶ Item cyprianus de virginitate ad Pomponiū dicit. Certe ipse cōcubitus: ipse cōplexus: ipsa cōfabulatio: z coniacētiū duorū turpis: z feda dormitio quātum dedecoris: z criminis confitenē. Et habet. xxvij. q̄one. j. c. nec aliqua: ergo peccatū est in istis: quia crimē ē z dedecus. ¶ Considerādū tamē ad hoc q̄ aliquid dicitur esse peccatū mortale dupliciter. Uno mō fm speciem suam. Et hoc mō oscula amplexus: z tactus corporū quos impudicos vocamus: fm rōnem suā non sunt peccatū mortale: quia possunt ista absq̄ libidine fieri ꝓpter cōsuetudinē patrie vbi est cōsuetum q̄ viri aduenientes de foris osculent omneꝰ qui sunt in domo siue viros siue feminas. Et cuz sola cōsuetudo mouet ad ħ libido nulla est. Sic etiam est alicubi q̄ cognati ad inuicem siue masculi siue femine qui multum ꝓpinqui sunt se osculentur in signū cuiusdaz amoris consequētis cognationē. ¶ Aliquādo etiā pōt fieri ꝓpter aliquā necessitatem aut rōnalem causaz: non mouēte ad hoc libidine. Si autē libido moueat: etiā si consuetū sit sic fieri: peccatuz est. ¶ Alio modo dicit eē aliquid peccatū mortale ex sua causa: sicut si aliqs ieiunaret: vel daret elemosynaz vt ꝓpter hoc faueret hereticis: vel q̄ per hoc intēdit introducere aliquā heresim mortale peccatū est ꝓpter intētionem corruptam. Ita autē circa tactus: z oscula eē potest. Naz non soluz consensus in actuz peccati mortalis est peccatū mortale: sed etiā cōsensus in delectatiōe talis peccati que delectatio possit eē sine actu illius peccati. ¶ Et ob hoc cū fornicatio simplex: z a fortiori oēs alie species luxurie sint peccatū mortale: necesse est q̄ nō solum actus luxuriādi fm quālibet speciē illaruz sit peccatuz mortale: sed etiā cōsensus in delectationē illius: spēi luxurie. Et q̄ oscula amplexus z tactus impudici reducuntur ad illaz spēm luxurie cuius sunt ꝓeambula: q̄ sunt ad cōsequenduz Uberius delectationē illius actus: necesse est q̄ ipsa sint peccata mortalia. Et sic vocātur omnia ista libidinosa. Ideo inquātuz ad libidinē ordinanē: peccata mortalia sunt. ¶ Potest tamen accidere in libidine ista fieri sine mortali sciz quādo ipse actus venereꝰ est licitus vt in vxore. Naz licz actus ille nō possit fieri sine cōcupiscentia delectatione: absorbēte ratiōem: z istud nō facit illū coituz esse mortalez. Ita oscula z amplexus que ad libidinē ptinēt non opz ibi esse mortale peccatū: nisi interdū ꝓpter magnā deordinationē viri cōtingeret eē peccatum mortale in coitu cum vxore: cōtingeret etiā oscula: z amplexus fieri mortalia: aliaꝰ autem nō: de quo infra dicet. ¶ Ad pmum dicēdum q̄ illa tria: sciz turpitudo: stultiloqū: z scurrilitas peccata mortalia sunt quādo sunt libidinosa. Et vt talia reprobauit ea apl's. Et tamen quādo dixit nō habēt hereditatē in regno christi z dei non repetebat illa: quia itelligebanē per p̄cedentia: vel quia ista nō habēt per se speciale nomen peccati: sicut species luxurie: sed ordinari possunt ad quālibet speciē. Ideo dicendo de speciebus luxurie q̄ nō habēt partē in regno dei: intelligitur de istis que ordinātur ad illas. ¶ Ad. q̄. dicēdū q̄ oscula z tactus impudici licz fm se nō ipediant generationē: nec educationē: ordinanē tamē ad illum actū per quē impeditur gñatio z educatio: ideo sunt peccatū mortale. Sicut ille actus vel sunt mortale inquātū ex libidine ꝓcedūt ideſt ex Voluntate deordinata que peccatū mortale cōstituit. ¶ Ad 3m dicēdū q̄ ex illo ꝓbatur tactus z oscula nō esse peccata mortalia fz se ideſt fm speciē suam: q̄ tūc semp eēnt mortalia nō tamē tollitur ex hoc quin aliquādo sint mortalia. s. q̄n a volūtate deordinata: z libidinosa procedunt.

¶ An adulterium sit species luxurie determinata distincta ab alīs speciebus. Questio. CXCVIII.

Queritur circa adulteriū quod ponebat eē species luxurie: an sit species determinata luxurie z distincta ab alīs. ¶ Aliqui dicūt q̄ nō: q̄ quedam glo. sup exodum: dicit q̄ adulteriuz dicit ex eo q̄ qs accedit ad aliā ꝓter q̄ ad suam: sed mulier que est alia a sua pōt esse diuersaꝝ cōditionū sciz q̄ sit virgo vel corrupta in potestate alterius vel nō: meretrix: vel vidua. Et ista ptinent ad diuersas species luxurie. Et sic de omnibus alīs cōditiōibus mulierū fm quas ponimus differre spēs luxurie: ergo adulterium nō differt ab alīs specieb⁹ sed est generale ad multas. ¶ Item dicit Hiero. z habet. xxxij. q. iij. c. Origo. Nihil interest ex qua causa quis insaniat. Unde sextus pithagoricus in summis suis dicit. Adulter est in suā vxorē ardētior amator: ergo pari ratiōe amor nimius z ardēs ad quālibet mulierez vocabit adulteriū. Sed in omni luxuria est amor ardētior debito: ergo adulteriū inuenitur in omni luxuria z nō debz poni species luxurie. ¶ Itē vbi est eadē ratio deformitatis ibi nō videt esse alia species peccati: sed in stupro z adulterio ē eadē ratio deformitatꝭ q̄ vtrobiq̄ violat mulier aliene potestati subiecta: ergo adulteriū nō est spēs luxurie distincta ab alīs. ¶ Dicēdū est q̄ adulteriū est species luxurie ab alīs distincta: z est ꝑcipua inter oēs: z de qua humana iura magis curauerūt: q̄ per istaz maxime turbat res publica eo q̄ viri sunt zelantissimi amatores circa vxores. Unde lz alie quedā species luxurie sunt grauiores: de nulla tm iura humana curauerūt: q̄ alie nō ita grauiter turbāt rem publicā. ¶ Est āt adulteriū sicut dicit. xxxvj. q. j. c. lex illa alieni thori violatio. Unde dicit adulteriū quasi ad alterius thoꝝ accessio. Et ideo papa dicit q̄ adulteriū cōmittit cū ꝓprie libidinis instinctu vel aliene cōsensū cū altero vel altera cōtra pactū coniugale cōmittit. Istud autē fit siue cōiugatus cognoscat cōiugem alterius: siue cōiugatus nō ꝓiugatā: siue non cōiugatus cōiugatā. ¶ Primo modo est duplex adulteriū q̄ ex vtraq̄ parte est adulteriū. Et etiā quilibet grauius peccat. Nam cōiugatus grauius peccat cognoscēdo cōiugem alterius q̄ solutam: q̄ si cognoscit solutā soli coniugi sue ꝓeiudicat si vero cōiugatam ꝓeiudicat vxori z viro illius vxoris quā cognoscit. Et etiam fm leges humanas multū istud differt. Quia ꝓmo mō nō punit adulteriuz in viro sciz cognoscendo solutā si vero cōiugatā capite punitur. Si coniugatus cognoscat non cōiugataz: licz minus peccet: tamē adulteriū cōmittit: z nō solū ipse sed etiā mulier quā cognoscit: q̄ ꝓmittit se sponte cognosci a cōiugato. Unde licet ipsa soluta sit: tamē quia accedit ad illum qui est cōiugatus cōmittit tale crimen sicut ille: q̄ alias esset fornicatio simplex: z tamē non est q̄ illa ē soluti cum soluta. Et tamē minus peccat mulier soluta cum

Opinio quorundā. ꝑa rō.

Ad ꝑm ar.

Ad 2m ar.

Ad 3m ar.

2. rō

3a rō.

Rñdet ad q̄situm.

1o mō

2o modo

cōmiscet cōiugato: q̄ ꝓiugata que ei cōmiscet. Nam adulterium est ista cōmixtio: z nō ꝓpter feminā sed ꝓpter virū. Et tñ quādo aliqd cōpetit vni per accidēs: z alteri per se: maiꝰē in eo cui per se in est: q̄ in eo cui per accidēs. Sicut ignis calidior est in se: q̄ ea que per ignē calefiūt. ¶ Aliqs forte putabit q̄ mulier soluta cognita a cōiugato nō cōmittit adulterium. Et tamē falsuꝫ est: q2 cōmittit illud. Motiuū autē in cōtrariū est: q2 adulteriū punit in muliere ſm legē hūanaꝫ. Et tñ si cognoscat soluta a coniugato nō punit ſm legē. ¶ Dicendū q̄ adulteriū est: q2 si soluta cū coniugato non cōmitteret adulteriū: etiā nō cōmitteret adulteriū solutus cū coniugata: cū ipse nō fit pars alicuius matrimonij. Et tñ adulterium est: z capitale ſm legē humanā: ergo idē erit si soluta cognoscat a coniugato. ¶ Ad motiuū dicēdū q̄ lex humana punit adulteriū inquātū per illud iniuria fit alicui. Et tamen q̄n non coniugata cognoscita cōiugato: illa nulli p̄iudicat q2 nulli legi tenet ergo nō punit ſm legē humanā. ¶ Alio mō: z melius dōm q̄ ls tam vir q̄ vxor adulteriū cōmittāt q̄n cunq̄ alīs se cōmiscent: tñ lex punit adulterium in vxore: z non in viro. Et istud fecit lex humana ꝓpter aliqs causas ō ḡbus infra dicet. Et q2 q̄n cōiugatus cognoscit nō cōiugatam: illa nō cōmittit adulteriū nisi ꝓpter ipsum: z ille nō punitur ſm legē: a fortiori nō punietur ipsa que nō peccat nisi ꝓpter cōiugatū cui cōmiscet. Et tñ iniuriā facit mulier que cōmiscet cōiugato vxori illius. Nam subtrahit eū sibi: q2 si nulla femina: vellet illi cōmisceri q2 cōiugatus est nō posset ipse alicui nisi vxori sue cōmisceri. Uñ sicut solutus qui cōmiscetur cōiugate volenti p̄iudicat viro illius: ita soluta que cōmiscetur cōiugato iniuriā facit vxori eius: sed nō punitur ſm legem. ¶ Erat tertius modus quando solutus, commiscetur coniugate: z vterq̄ committit ibi adulterium quia vterq̄ capitaliter punit. Uir tamen minus peccat q̄ mulier: quia ipse nō est adulter ꝓpter illā: q2 ipse non tenet alicui seruare fedus: vxor aūt tenet viro pena tamē ſm legē eḡlis est. ¶ Istō crimen est valde cōtra rez publicā: non solū ꝓpter p̄sonalez iniuriā vt supra dictū est. sed etiā ꝓpter bonū publicū. Quia per adulteriū reddunt ples incerte: z degeneres: ḡbus non cōpetunt honores. Et si multi tales fuerint in ciuitate: ipa ciuitas minuit in honore. ¶ Amplius aut adulteriū est malū ex pte eius qui accedit ad mulierē alienā: q2 accedit ad illam que nō est sibi matrimonio copulata: q2 istud est cōtra bonū plis sue: q2 cū deberet gignere filios legittimos: gignit adulterinos: z ignobiles. ¶ Est etiā cōtra educationē plis: q2 si lī inde geniti nō possunt educari a parētib⁹ cū adulter non possit manere cū adultera in mutua societate sp: aut lōgo tē pore timore legū: vel saltem nō obliget cum ea manere qō requirit ad educationē p̄olis. Nam ꝓpter hoc fornicatio simplex erit principaliter peccatū scz quia erat coitus vagus: z nō obligabātur fornicarij simil manere. ¶ Est etiā malū adulterium inquātū accedit ad mulierē alteri cōiugatā: z sic impedit bonū plis aliene. Quia cū adulter accedit ad adulteram impedit fieri generationē in ea a viro suo. Sicut.n. in meretrice q2 multi ad eā accedūt indisponit ad cōcipiendū: ita in cōiugata ipeditur cōceptus vnius viri per alterū q2 vnus p se gignere posset z duo z nō gignēt. Uel intelligit melius ß de adultera postq̄ cōcepit: q2 mulier postq̄ cōcepit, nūq̄ potest cōcipere a ḡbuscūq̄ z quodcūq̄ cognoscat quousq̄ pariat vel abortum fecerit. Et sic si adultera cōceperit nō poterit toto tpe quo habet in vtero cōcipere ex viro suo. Et sic impedit ples ipsius quaꝫ ipse alias gignere posset si illa de alio nō cōcepisset. Et hoc fecit adulter qui cognouit eā. Eadē ratio est in ꝓiugata que per adulteriū corrūpit siue a coniugato siue a nō coniugato. Unde dicit eccle. xxiij. Dis mulier relinquens virū suū peccabit. Hoc autē est. ¶ Primo quia i lege dei peccat q2 deus vetuit adulteriū. ¶ Scōo quia p̄iudicat viro suo. Naꝫ magnus dolor est viro q̄ vxor sua ab alio cognoscatur. ¶ Tertio q2 facit ꝓtra fedus matrimonij. Naꝫ in matrimonio tacite ꝓmittit fides vtriq̄ seruāda ita vt neuter copulet alieno. Et hoc violatū est per adulteriū. ¶ Quārto quia vxor fallit virū dando sibi filios ex alieno matrimonio siue ex alieno coitu. Et tamē viri afficiunt ad filios suos z si scirent eos extraneos odissent. ¶ Quinto quia aufert viro possessionē. Naꝫ cogit eum laborare in educatiōe filioꝝ alienoꝝ z relinquere eis bona sua tanq̄ si essent veri filij. ¶ Sexto quia p̄iudicat aliīs filijs legittimis ad quos de iure ptinet tota hereditas paterna z isti tāq̄ sint legittimi succedunt ex equali cū legittimis. Hec tangunt aliqualiter Eccle. xxiij. scz mulier omnis relinquēs virum suum peccabit z statuens hereditatē ex alieno matrimonio. ¶ Primo eni in lege altissimi incredibilis fuit: z. 2° virū suum dereliquit tertio in adulterio fornicata est z ex alio viro filios statuit sibi. Primū istorū inuenitur in omni peccato scz facere cōtra legem dei vel esse incredibilē in ea. Cetera oia pertinēt specialiter ad adulteriū. Et tamē quādocūq̄ reperit in aliquo actu specialis rō deformitatis ab alīs peccatis necesse est q̄ illō sit peccatū distinctuꝫ specie ab alīs. Et sic adulteriuꝫ in quo reperiuntur: iste deformitates que nō sunt in aliqua alia specie luxurie erit p se species luxurie ab alīs distincta. De grauitate autē istius peccati in viro z femina z de differētia pene z alīs circa hoc infra dicet. De hīs sanctus Thom. 2.2e qōne. 154. arti. 8. ¶ Ad p̄mum dicēdū q̄ ille qui habet vxorem si accedit ad aliquā aliā mulierem peccatū eius pōt denominari ex parte eius: vel ex parte mulieris ad quam accedit. Si p̄mo modo vocat adulteriū generaliter q2 ipse violat fidem datā vxori. Si autē scōo mō possunt esse diuersa peccata ſm diuersas cōditiones mulierū ad quaꝫ accedit. Si.n. sit illa coniugata: erit etiaꝫ ex parte eius adulteriū. Si vo sit puella in virginitate nec desponsata erit stupr̄ū: z sic poterit aliquādo eē incestus z aliquādo raptus z ita de alīs modis. Et tñ verum est q̄ semp est adulteriū in illo actu ꝓpter virū z sic intelligit illa glo. Species tamē luxurie nō distinguūtur per virū sed per habitudinez ad feminā vt ostensuꝫ est supra qōne. 186. Ideo licet sit adulteriū ꝓpter virū non nominabitur adulterium sed tale quale denominari potest ꝓpter mulierem. ¶ Ad scōm dicendū q̄ matrimoniū specialiter ordinatur ad bonū humane p̄olis q2 nullus modus est coitus conueniens ad generationē: z educationē plis sicut matrimonialis quia vir z vxor habēt mutuā societatē ad semper. Adulteriū autē specialiter repugnat matrimonio inquantū violat fidē matrimonij quā quis debet cōiugi. Et q2 ille q ardentior amator est vxoris facit contra bonum matrimonij vtens inhoneste licet fidem nō violet: ideo potest aliqualiter adulter nominari etiā magis q̄ ille qui ardēs amator est alicuius mulieris nō coniugate: quia ille non facit ibi cōtra aliquod bonū matrimonij quia nec ille nec ipsa sunt in aliquo matrimonio ideo non possunt eo abuti. ¶ Aliter potest dici q̄ accipitur adulter idest fornicator: q2 aliquādo ista nomina permutātur. Et verum est q̄ aliquādo cōtingit virum fornicari cum vxore sua: quia cōtingit mortaliter peccare aliquo modo eam cognoscēdo. Et tamē actus matrimonialis quando fuerit peccatū mortale iam non est actus matrimonialis sed fornicarius vel meretricius: quia matrimoniū ſm se honestatem quandam dicit. Uel potest dici q̄ ardēs amator est adulter in sua vxore scz facit id q̄ adulter. Nam matrimonium institutū est ad ꝓlem: z qui vtitur matrimonio ad finez suum vtitur eo ad ꝓlem. Agere autē ꝓpter finem pertinet ad rationē que ordinat z dirigit aliquid in finē. Ideo qui matrimonialiter se habet non vtitur coitu nisi in quantuꝫ ratio iudicat illum necessariuꝫ aut cōuenientem ad ꝓlem gignendam. Qui autē ꝓpter rationem agit nunq̄ est vehemēs in actu: quia ratio non est impetuosa. Ideo coiens matrimonialiter nō est ardens amator. Adulter autem non appetit coitum cum adultera ꝓpter ꝓlem quia non pōt conuenienter inde haberi ꝓles sed magis ex vxore ꝓpria. Sed ꝓpter concupiscentiam delectationis mouetur adulter: z sic est ardēs amator. Et quāto aliqs amat rem magis illicitam z periculosiorem z nititur in eam tanto est ardentior amator. ¶ Cū ergo aliquis cognoscat vxorem ꝓpriam solum ꝓpter desiderium libidinis non attendens ꝓlez mouetur ex vehementi concupiscentia. Et sic est ardens amator vxoris: vocatur adulter vxoris quia ea intentione accedit ad eam qua adulter ad ipsam accederet. Et hoc tangit Hieronymus ibidez dicens. Sapiens iudicio debet amare coniugem non affectu. Non regnat in eo voluptatis impetus nec ꝓceps fertur ad coitum. Dicit autem glo. xxxij. questiōe. iij. ca. Origo: q̄ amator ardens vxoris dicitur adulter non a reatu illius capitalis criminis sed a similitudine adulterine libidinis. Sicut.n. adulter in adulteram ardet ita iste in ꝓpriam. ¶ Ad tertium dicendum q̄ non est eadem ratio deformitatis in puella: z i cōiugata quando cognoscūtur ab aliquo illicite: quia vxor est

Motiuum

Ad 1 arg.

Ad 2 arg.

Ad 3 arg.

E ꝫ ō, mō.

F Adulteriū quot mala habet.

ß

ð Mlier adl'tera multipl'r peccat. Primo 2° 3° 4° 5° 6°

vxor est in potestate viri sicut ei matrimonio copulata: puella autem est sub potestate patris sicut per eum alicui i matrimonio copulanda. Et ideo alia ratio est stupri quod cōmittitur cum puella que est in potestate patris: & alia cum vxore alterius que in potestate viri est. Ideo adulterium: & stupra sunt due species luxurie.

¶ An incestus sit species luxurie distincta a ceteris.

Questio. CXCIX.

Queritur de incestu que est alia species luxurie an sit species distincta ab alijs. ¶ Dicunt aliqui q nō: qz incestus dicitur per priuationem castitatis incestus idest non castus sed castitati vniuersaliter opponitur luxuria: ergo incestus nō erit aliqua species luxurie: sed totū ipsum genus luxurie. ¶ Item. xxxvj. q. j. c. Lex illa: dicit q incestus est in consanguinearū vel affinium ab vsu. Unde incestuosi dicuntur qui consanguineis vel affinibus suis abutuntur. Et tamē affinitas: & consanguinitas non sunt idem vinculum: ergo incestus non erit vna species luxurie sz plures. ¶ Item illud quod non importat aliquā specialez rationem deformitatis non constituit aliquam speciem vicij determinatam. Accedere tamē ad consanguineas vel affines sm se non est illicitum: quia aliquo tempore licuit scilicet a principio humani generis cuz fratres mutuo cōtrahebant: ergo incestus non est aliqua species determinata luxurie. ¶ Dicendum q incestus est species luxurie distincta ab alijs. Qz species luxurie distinguntur sm conditiones mulierum quibus aliqui abutuntur: vt ostensum est supra. q. 187. Sed in incestu importatur specialis conditio mulierum: quia incestus est abusus consanguinearum vel affinium: ergo est incestus determinata species luxurie. ¶ Primo hoc considerandum est: q necesse est inueniri speciem determinatam luxurie vbi cunq aliquid repugnans debito vsui venereorum. In incestu autem idest in concubitu cum consanguineis: & affinib est quedam inordinatio cōtra debitum vsum venereorum: g erit speciale peccatum q vocatur incestus. Ista deordinatio patet in multis. ¶ Primo quia naturaliter homo debet quādam honorificentiam parentibus per quos esse accepit: & cōsequenter alijs consanguineis qui ab eisdem parentibus de ppinquo originem trahunt. Et ob hoc dixit. Valerius maximus q apud antiquos non erat fas filium cum patre se simul balneare: ne se inuicem nudos conspicerent. Et hoc pertinebat ad honorem. In actibus autem venereis cōsistit magna turpitudo que maxime est contraria honorificētie: quia homines non putant se honorabiles in eo de quo verecundantur. Actus tn venere est de quo maxime hō verecundatur: ideo turpitudo actus venerei maxime repugnat honori. Et sic non licebit cum illa habere coitum cui honor debet obseruari. ¶ Ad parentes ergo & consanguineos immediatos non debet esse permixtio coitus. Quia illis debetur honor. Et ista causa exprimitur leui. i8. In omnibus alijs gradibus in quibus prohibetur matrimonium cōtrahi scilicet turpitudinem matris tue non reuelabis: & ita dicitur de sorore & de ceteris gradibus prohibitis quasi dicat coeundo cum istis dehonoras illas quia reuelas turpitudinem earum.

¶ Secundo est hoc quia necesse est personas valde cōiunctas sanguine adinuicem multum conuersari. Unde si homines non prohiberentur a cōmixtione venerea cum illis: daretur hominibus nimia oportunitas ad venerea propter simul conuersari. Et sic animi virorum multum emolescerent & efeminarentur per luxuriam: quod erat magnum inconueniens. Et ob hoc deus in lege Moysi inter illas personas vetuit concubitum quas necesse est simul cōmorari vt patet Leui. i8. In omnibus gradibus ibi prohibitis. ¶ Tertio est hoc quia per talem cōmixtionez consanguineoz impediret multiplicatio amicoz. Dum. n. hō accipit vxorē exneā iūgūtur sibi q̄dam speciali amicicia oēs consanguinei vxoris ac si essent consanguinei eius & consanguinei viri pziunguntur: ipsi mulieri tanq̄ consanguinei eius. Si autez acciperet homo vxorem. De cognatione sua non extenderetur amicicia plusq̄ naturaliter se extendebat. Nunc vero per talem acceptionem vxoris dilatatur amor ad extraneos. Ideo fuit conueniens non licere esse cōmixtionem inter cognatos vt extē deretur amor ad extraneos. Sic dicit aug. iij. de ciuitate dei habita est ratio rectissima charitatis: vt homines quibus eēt vtilis atq̄ honesta concordia diuersarum necessitudinū vinculis necterentur: ne vnus in vno multas haberet sed singule spargerentur in singulos. ¶ Quarto fit hoc vt ait Aristotiles. 2. politicorum quia homo naturaliter diligat cōsanguineam suam. Si adderetur huic amori ille amor qui est ex cōmixtione venerea fieret nimius ardor amoris: & esset maximum incentiuum libidinis. Quod repugnat castitati: quia in hijs ad que natura multum inclinata est non debet ratio aliquid addere sed minuere. Et sic manifestum est q ad consanguineas accedere habet specialem rationem vicij q vocatur incestus. Iste rationes assumuntur de iure naturali. ¶ Quinta ratio potest haberi ex iure positiuo scilicet qz cōiunctio matrimonialis est ad habendū prolem: & tamen apd romanos expertuz fuerat q ex coniunctione consanguineorum non multiplicabatur proles. Ideo ecclesia statuit certos gradus consanguinitatis: in quibus matrimonia nō iungerentur. Sicut dicit Grego. ad augustinum episcopū anglorz & habetur. xxxv. q. iij. ca. Quedam lex. incestus ergo peccatū quoddam est speciale circa luxuriaz. Eadem ratio est circa affines. Quia licet illi non sint sibi coniuncti consanguinitate coniunguntur tamē mediantibus personis pertinentib ad consanguinitatem. Quia omnes consanguinei alicuius efficiūtur affines illius mulieris quam consanguineus ipsorum in vxorem ducit: & econtrario de consanguineis femine naz efficiuntur affines viri illius. Et istis est debita quedaz reuerentia iam ppter consanguinitatem ex qua causatur affinitas inter eos. Naz ipsa affinitas est iam quoddaz vinculum amicicie inter ipsos: & non oportet per contractū matrimonij queri ampliuz amicicias: sed poti extendi ad alios cum quibus nulla necessitudo est idest amoris vinculum vel causa vt dicit augu. i5. de ciuitate dei. ¶ Iste modus accipiendi incestum est cōmunis. Et tamen aliquādo accipitur pro violatione virginū sacrarum. Ut si quis cognoscat monialem q̄ deo castitatem vouit incestus est tam in ea quam in cognoscente illam vt dicit Hiero. & habetur. 27. distinctione. c. Virgines. Hoc etiam intelligendū est si non sint virgines dū tamen castitatem vouerint deo. Quia vtrobiq̄ fit preiudicium deo: quia accipitur ea que ad ipsum pertinet vt patet. 27. q. j. c. virginibus. Unde dicuntur iste adulteriū & incestum committere vt ait Hiero. contra Jouinianū. Et habetur in allegato. c. virgines scilicet Virgines que post consecrationem nupserunt: non tam adultere quam inceste sunt. Dicuntur iceste quia iste coitus multum repugnat castitati: cum ea q̄ deo alligata est non erubescat hominibus commisceri. Et dicitur adulterium: quia sicut vxor quādo ab alio cognoscitur adultera est quia contra fedus matrimonij agit: ita cum inter volentem castitatem & deum sit quoddam matrimonium spirituale facere contra illud est adulterium spirituale. Et hoc siue in virgine siue in vidua. De viduis patet. xxvij. qōne prima. c. Uidue: & c. Uiduaz: & c. Nuptiarum. Unde apostolus dicit de viduis quando fornicantur vel nubere vollūt q habent damnationem: quia primam fidem irritaz fecerūt idest fidem quam promiserunt deo de castitate. j. Thim. 5. Et itel ligitur de solis viduis que castitatem nouerunt alijs autem nubere licet.

¶ Ad primum dicendum q incestus dicitur q est contra castitatem. Et ideo omnis corruptio castitatis siue omnis luxuria potest dici incestus. Specialiter tamē dicitur incestus illud quod militat specialius contra castitatem & est in coitu cum consanguineis coniunctissimis. Quia si cū istis daretur facultas coeundi ppter magnam oportunitatē familiaritatis esset magna occasio ad libidinem. Et sic maxime periret castitas vt supra dictum est. ¶ Ad scm dicendum q tam abusus consanguinearum q̄z affinium est incestus: & non sunt due species criminis sed vna: quia ex eodem principio pendent. Nam in cognatis est per se illicitus vsus venereorum ppter causas assignatas supra. in affinibus autē est illicitus coitus propter consanguinitatem. Quia affinitas nascitur ex consanguinitate scilz quando persona ptinēs ad consanguinitatem aliquorum cōmiscetur alicui carnaliter est affinitas inter oēs cognatos eius qui cōmiscetur ad illam cui cōmiscetur & econuerso. Et sic affinitas ex consanguinitate pendet per copulam carnalem causata. Et rursus ex affinitate causatur consanguinitas. Quia ex illis qui coniunguntur carnalitater per quoz coniunctionem erat affinitas nascitur pples que habet consanguinitatem ad vtroscz. s. ad cognatos matris & patris. Una est ergo spēs incestus: qz

ꝓpter ꝯsanguinitatē est ꝛ nō ꝓpter affinitatem: nisi in quā-
tum affinitas pēdet ex consanguinitate. Et debēt sibi mutuo
affines quendaz honorē cui repugnat ipsa cōmixtio carna-
lis vt supra dicebaꝫ. ¶Ad 3m dōm q in cōmixtiōe ꝑsonarū
cōiunctaꝝ cōsanguinitate aliqd est qō ſm se est indecens ꝛ
repugnans rōni: sicut q fit cōmixtio inter parentes ꝛ filios
quoꝝ est per se immediata cognatio. Nam filij imediate de-
bent nāliter honorē parētibus: cui repugnat coitus. Et non
solum iste honor in hominibus seruari debet sed etiā in qui-
busdaz peccoribus seruatur in qbus natura ostēdit aliquid
de rectitudine ꝛ reuerētia ad parētes. Unde dicit Aristo. 8.
ō aialibus q quidaz equus decept⁹ fuit vt matrī cōmisceret.
Quod cū agnouisset se ipsum ꝑcipitauit quasi ꝓ errore eo
q aialibus inest naturalis reuerētia ad parētes. Unde ani-
malia illa que nō perdunt cognitionē parentum nunq̄ illis
cōmiscentur. In alijs autē postq̄ transit tempus necessarie
educatiōis parētes obliuiscunt filios ꝛ ecōtrario: ꝛ non se
agnoscūt. Et tunc miscēt cōcubitus adinuicē sicut si eēnt ali-
eni. Quandiu tamē manet in eis ista cognitio nō fit commi-
xtio. Alie autez ꝑsone que nō coniunguntur per se ipsas sed
per habitudinē ad vnū ꝓncipium. ſ. ad parentes nō ita inde
center coniunguntur: sed variatur circa hoc decentia vel inde
centia ſm necessitatē ꝛ cōsuetudinē ꝛ legē humanaz vel di-
uinam. Naz a ꝓncipio seculi licuit fratribus sororibus cōmi
sceri: eo q nō erant alie femine ad quaſ eēt cōmixtio. Sed cū
fuit humanū genus multiplicatum cessauit ista cōmixtio fra
trum: cum posset haberi ad alios. Et hoc per legez tam diui-
nam q̄z humanā ordinari debuit scz qui gradus ꝛ quot ꝓ
hibeantur: q ꝛ vsus venereoꝝ ordinatur ad bonū cōmune. ſ.
multiplicationē indiuiduoꝝ in quibus cōseruetur species ꝛ
maneat semp cōmunicatio politica. Omnia autē que sunt cō
munia per legē ordinari debēt: quia lex est aliquid cōmuni-
tatis: ꝛ ista lex de gradibus instituit in quib⁹ liceret vel non
liceret cōtrahere vt dicit augu. i5. de ciuitate dei scz cōmixtio
soroꝝ ꝛ fratrū quanto fuit antiquior cōpellente necessitate:
tāto fuit postea facta dānabilior religione ꝓhibēte. i. sacra le
ge. de hijs sctūs Tho. 2.2e. q. i54. arti. 9.

¶De penis peccati incestus. Qō.CC.

Queritur circa incestum de penis huius crimi-
nis. Et dōm q incestus licet ꝓpre di-
catur eē in cōsanguineis: ꝛ affinibus: aliquādo tamen est in
non consanguineis. ſ. qui vouerunt deo castitatez vt dicitur
de monialibus. xxvij. di. c. Uirgines. Et. xxvij. q. j. c. virginib⁹
Et idem in viduis vouentib⁹ vt dictum est ꝑcedenti. q. Idez
intelligendū est de viris qui deo castitatez vouerunt siue ex-
ꝓsse sicut faciūt religiosi qui expressuz votū emittunt de ca
stitate seruāda: siue tacite fiat votū sicut in suscipientib⁹ ordi
nem sacrū: q ꝛ per ordinē sacrū dicit votum castitatis solēni-
zari lz votum: nō emittaſ vt patet de voto ꝛ voti redēptione
li. vj. c. Qō votum. Sicut ergo si monialis cōmisceat cuicun
q̄z ambo cōmittūt incestū: ita si religiosus cōmisceatur alicui
etiā solute femine incestus est vtriq̄: q nihil plus vouit mo
nialis q̄z religiosus: ꝛ idē in ꝓmoto in sacris q ꝛ eandē obli
gationē hz ex iure. Et iō etiaz femine solute coeuntes cū istiſ
incestuz cōmittūt. Grauius tñ peccāt hic viri: q ipsi sunt ob
ligati ex voto ad castitatē: femine autē nō: sed ꝓpter eos di-
cuntur incestuz cōmittere. Ecōtrario autem si solutus coeat
cū moniali videt plus peccare monialis: q ꝛ solutus nō com-
mittit incestū nisi ꝓpter eā que voto alligata est. ¶Alio mō
incestus est ꝓpter publice honestatis iustitiā vbi nō est con
sanguinitas nec affinitas nec votū. Sicut si qs sponsam ha
buit ꝛ nō cognoscēs eā mortuus est: nō lz fratri eius accipe-
re illaz in vxorē. xxvij. q. ij. c. Si qs despōsauerit. Et hoc intel
ligitur in sponsa de pñti: q ꝛ in sponsa de futuro cum non sit
vxor nō cōtrahitur affinitas. Tamē etiā in spōsalibus de fu
turo causaſ impedimentum ꝓpter publice honestatis iustitiā.
Et est verū si fuit facta spōsatio post septēnium secus si priuſ
facta spōsatione antequā puella eēt septēnis mortu⁹ est spō-
sus: q ꝛ tunc nunq̄ fuerūt valida spōsalia: naz pōt duci puel
la illa a quolibet de cognatione mortui. alias aūt non potest.
Et tamē hic nō obstat affinitas q ꝛ nulla est. Nam nō est affi
nitas nisi vbi ꝑsona cōmiscetur ꝑsone carnaliter: sed vocatur
publice honestatis iustitia. Et est quoddā impedimentuz iu-
ris ad non cōtrahendum sicut si esset affinitas. Ideo sicut si
affines cōmisceantur ita isti inter quos est publice honesta-
tis iustitia. ¶De pena incesti coitus ſm legē humanā dicē
dum q est pena capitalis sicut ꝓ adulterio: ꝛ hoc quando
scienter cōmittitur. Quādo aūt ignoranter per ignorantiaz
facti vel iuris interdū pena tota tollitur: ꝛ interdū mitigatur
ecclesia tamē que penā mortis nō infligit excōmunicat istoſ
incestuosos vt ꝑz. xxxv. q. iij. c. de hijs: ꝛ hoc verū est in ince
stu ꝓpie dicto scz abutendo consanguineis ꝛ affinibus. Et
tamē etiā incestuosis scilz accedentibus ad moniales ꝛ ipsis
monialibus excōmunicatio imponitur ꝛ nō danſ eis sacra-
menta quo vsq̄ digne penituerint. xxvij. q. j. ca. virginibus.

¶Alia pena est q incestuosi nō possunt matrimoniū cōtra
here etiaz nec cū aliqua muliere cū qua alias liceret contra-
here: qa iste qui illicite accessit ad aliquā punitur vt ad nul
lam accedere possit ad quam etiā alias potuisset licite acce-
dere sic patet. xxxij. q. vij. c. Qui dormierit: ꝛ. xxxiij. q. vltima
c. In lectū ꝛ. c. vlti. Hoc verū est quantū ad matrimoniū ꝓtra
hēdū q ipediſ. Si tñ de facto ꝯxit tenet mrīmoniū ꝛ nō diri
miſ vt ꝑz exē de eo q coḡuit ꝯsanguineā vxoꝛ sue. c. Trāsmiſ
se. Iste tñ puniē q nūquā lz ei petē debitū. Et si aliq̄n petierit
peccat mortaliter: lz si vxor petierit tenet reddē. e. c. Et lz cū do
lore ꝛ gemitu vt ibi dr. Et si moriaſ illa vxor quā hz non dz
vltra ꝯhē eodē. c. Intelligendū tamen q si contrahat q te-
net cōtract⁹ sicut fuit in primo matrimonio quod tenuit nō
obstante incestu. Et tamē nō licebit ei petere debitum etiam
in. 2o matrimonio sicut erat de primo: imo poterit ei imponi
alia pena grauior q iam bis contēpsit ecclesiā contrahendo
contra ius. Istud verum est de illo qui pōt continere vt po-
te quia est in etate in qua nō est difficile continere. Secus si
est iuuenis ꝛ est suspectus de incontinentia. Quia tunc per
ecclesiā poterit sibi dari licentia q possit petere debitum ne
sit occasio ad deterius vt inuitur. xxxij. q. vij. c. Qui dormie-
rit. Excusantur tamē illi qui per ignorantiā facti cōmiserunt
incestum: sicut ille in cuius lectum intrauit soror vxoris sue
ꝛ putans eam esse vxorem cognouit: nā lz ei manere in ma-
trimonio suo ꝛ petere debitū ꝛ reddē. Ei tñ que se illi cōmi-
scuit scienter nō lz matrimoniū ꝓtrahere vt ꝑz. xxxiij. q. ij. ca.
In lectū. Istud est qñ oīo ignorauit. Si autē aliquo mō esset
sciens vl esset in culpa ignorātie haberet locū pena. ¶Alia
pena est q nati ex incestu nō succedunt parētib⁹ nō soluz il
lis quoꝝ filij nō sunt sed illis qui eos per icestum genuerūt
vt dicit augu. in qōnib⁹ sup leuiticū. Et ꝑz. xxxv. q. vij. c. Uni
co. Alias etiā penas incurrūt qm̄ sunt infames ꝛ nō possūt
testamentū cōdere ꝛ pene eoꝝ sunt grauiores penis adulte
roꝝ. xxxiij. q. ij. c. hoc ipsuz. §. hoc autē q̄ q̄z. Unde nō possūt
testificari nec accusare: quoniā infames sunt. ij. q. iij. c. con-
sanguineorum ꝛ. ij. q. v. c. Cōstituimus ꝛ. vj. q. j. c. ifames. §

¶An stupri sit spēs luxurie ab alijs distincta. Qō.CCI.

Queritur de alia specie luxurie scz stupro an sit
spēs distincta ab alijs. ¶Dicit aliqui
q nō distinguaſ conueniēter stupri ab alijs spēb⁹ luxurie: qa
stupri dicit defloratione virginū illicitā. xxxvj. q. j. c. Lex illa
ꝛ tñ hoc pōt eē soluti cū soluta q ptinet ad simplicē fornica
tionē: ergo nō dz poni stupri distinctū a fornicatiōe simpli.
¶Itē Amb. li. de ꝑiarchis: ꝛ hētur. 32. q. 4. ca. Nemo dicit
Nemo sibi blādiaſ de legib⁹ hoīuz. Oē stupri adulteriū ē: ꝛ
tñ adulteriū ē spēs luxurie g stupri nō erit spēs luxurie disti
cta ab adulterio ꝛ alijs: q spēs q adinuicē distinguūtur nō ſb
alternanē vt ptineaſ vna sub alia. ¶Itē alicui iniuriā iferre
nō ptinet ad luxuriā ſz ad iiustitiā. Qui tñ cōmittit stupri
iniuriā facit alteri. ſ. pri puelle q statiz dz ad aiaz reuocare ꝛ tē
agē actiōe iiuriaꝝ. 36. q. j. c. lex illa. §. Lū g: g stupri nō debz
poni spēs luxurie. ¶Dōz q stupri ptinet ad luxuriā: q cō-
sistit in actu venereo quo virgo defloratur: luxuria tamē est
circa venerea g stupri ē spēs luxurie. ¶Pro q̄ ꝯsiderādum
q vbicūq̄z circa nāz alicui⁹ vicij occurrit aliq̄ spālis defor-mi-
tas: dz ibi poni spēs ōterminata illi⁹ vicij. Luxuria aūt ē pcīn
circa venerea exīs. In ꝛginē aūt exīte sub custodia pīs si coz
rūpaſ ē spālis deformitas: iō ē ibi spāle pcīn qō stupri dr: ꝛ
hoc est tam ex parte puelle que corrumpitur quam ex parte
patris. Debet autē ꝑsupponi q puella nō corrumpatur vio
lenē: q ꝛ tūc eēt raptꝰ qō ē crimē grauiꝰ: ſz volūtarie corrūpiē
Et tñ lz ē q ꝛ seduciē ab amatore ꝛ assētit: q facile ē puellā vir
ginē seduci: ꝛ iclinari ad libidinē. Fit g qōdā piū dicū puelle
qa violaē nulla pactiōe ꝓiugali ꝑcedēte. ¶1° q ꝛ ipediē p lz
legitimo mrīmonio ꝯhēdo. ¶3° q ꝛ ponit i via meretricādi ꝛ
pstaē sibi magna occasio ad lz. ¶4° q cognita ē ab vno: ꝛ
iā erit sibi difficili⁹ ptinē. ¶5°: q ꝛ nullus vollet eā accipē in
vxorē

A Rñsio ad q̄ situz qōnis

B

C De pena incestus.

vxorē i eo statu: z honore i q̄al's fuisset assumpta: iō multū ei pīs̄ piudicat. ¶ Itē ex pte pīs ē piudiciū: q; puella ē sub custodia pīs z sollicitudine vt ipse eā tradat copulādā legittio mrimonio. Qui āt puellā seducēs cogīscit, custodiaz pris aufert z anihilat. Etiā q; p hoc pr infamatur z minuitur honor eius Eccle. 42. Super filiam luxuriosaz confirma custodiam ne quando faciat te in obprobrium venire inimicis. Ideo speciale peccatum luxurie est in stupro: quia nihil istorum inuenitur in fornicatione simplici. ¶ Ad primū dicendum q; non sufficit ad fornicationem simplicem esse psonas solutas: q; tres conditiones requirunt: vt ostensuz est supra q. 189. Aliter patet q; puella virgo nō est soluta: quia lz sit soluta a vinculo matrimonij: nō tn est soluta a potestate patris: z ideo acceditur ad mulierez non solutam. ¶ Sed obijcietur quasi si sit puella vgo que sub nullius ptāte sit vt mor tuis parentibus: z ipsa existente in etate in qua nec tutorez nec curatorez habeat: q; tunc erit simplr soluta. ¶ Dicendū q; in stupro est spāle peccatū luxurie ppter deformitatem intentam tam respectu patris q̄ respectu puelle. Ideo etiaz si pater nō sit nec aliqs loco patris. i. nec tutor nec curator nō est deformitas respectu patris. Et tn manet deformitaz respectu puelle: q; nulla pactione priugali precedēte corrūpitur: z q; impeditur a legittimo matrimonio ptrahendo: z ponitur in via meretricandi. Nam puella q̄diu virgo est hz spāle impedimentum ptra fornicariū concubitū. ipsum signuz virginitatis qō non dz auferri nisi per matrimoniū. In fornicatione autem simplici nulla spālis grauitas est ex pte personaz: sed solum ex pte prolis gignende vel educande: vt ostensum est. ō. q. 189. Ideo stuprū non est simplex fornicatio: sz est simplex fornicatio cum mulieribus iam corruptis. s. cuz viduis concubinis z meretricibus. Ideo. 36. q. i. c. Lex illa. §. Cū ergo: dr q; fornicatio est abusus cū pcubinis z meretricibus z viduis. ¶ Ad secundū dicēduz q; Ambrosius accipit stuprum large pro fornicatione quacūq; z. i. pro omni peccato luxurie. Unde accipit stuprum ibi pro coitu viri cōiugati cum quacūq; muliere preter suam: Cum dicat omne stuprū adulterium est. i. omnis coitus viri coniugati cuz quacūq; mulierque non est sua est adulterium: sicut omnis coitus priugate cum quocūq; viro qui non sit suus est adulteriū. Unde dicit imediate nec viro lz q; mulieri non lz. i. sicut non lz vxori accedere ad alium q̄ ad virum suuz: ita non lz viro accedere ad aliam q̄ ad vxorem suam. Et sic omne stuprū erit adulterium. i. quicūq; coitus viri coniugati cuz ea que nō est vxor. Sic etiā coitus coniugate cum eo qui non est vir suus vocatur interdum stuprū numeri. s. Si latet adulterium z testibus argui non pōt: q; nō est inuēta in stupro. i. q; mulier nō fuit inuenta cū adulterio. Unde lz ppie stuprū sit virginuz illicita defloratio non pcedente cōiugali pactione. 36. q. i. ca. Lex illa: tn stuprum aliqn accipitur pro cognitione viduaz z pro cognitione sodomitica puerorz. Unde dr stuprū pmittin vidua vel virgine vel puero. ff. de adulte. l. inter liberas §. i. z de vbo. signi. l. inter stuprū. Et aliqn stuprū est adulterium: sicut. 36. q. 4. nemo: z. 28. q. i. c. idolatria. Et aliqn dr cōmitti cuz virgine vel vidua vel puero vel muliere soluta que non hr loco vxoris nec pcubine. ff. de adulte. l. stuprū: z dicit glo. hoc. 32. q. 4. ca. nemo. Et iō diuersimode inueniet stuprz. Qn tn stuprū est spēs luxurie accipit pro sola virginū defloratione. ¶ Ad 3m dicendū q; nō est incōueniens vnū vitiū recipe deformitatem quandaz ex adiunctione alterius vitij. Sicut nunc pctm luxurie ex adiūctione iniustitie. Et tn ista iniustitia non ꝓsistit in eo in quo est ppria mā iniustitie. Sz in mā, venereorz: z ptinet hoc ad luxuriā magis inordinatā q; pcupiscentia est inordinatior que a delectabili non abstinet vt iniuriā vitet. Qō aūt dr q; pater dz reuocare iniuriaz ad animā hoc verū est ad hoc q; possit agere actione iniuriarum ad penā ptra stupratorē. Si tn non vult agere: nō oz reuocare iniuriā ad animū. Et tn non tollet per hoc qn sit stuprum ista defloratio z spāle pctm. Si tn non reuocat iniuriā ad animū cessat actio iniuriarz post annū. Ut pz in instituta de iniurijs. §. vlti. z lz hoc glo. 36. q. i. c. Lex illa. §. cum ergo.

¶ De pena stupri fm legem diuinam z humanam z canonicam. Questio. CCII.

Querit circa penā stupri. ¶ Et dom q; alia est fm leges hūanas z alia est fz legē diuinā z canonicā: Scōz legē humanā q; defloratz virginē si fuerit vir honestus. i. nō de gne ignobili vel minoris pditionis q̄z femina ps dimidia bonorz eius publicat. i. applicat fisco. Si aūt stuprat or sit infime pditiōis minoris q̄z femina relegat z punit corpalr: vt pz instituta de publi. iudi. §. item lex iulia. Et intelligendum semp q; sit ppie stuprū. i. non inferat violētia virgini: q; tunc esset pena capitalis: q; est raptus: vt insti. de publi. iudi. §. Sin aūt. Si vo tutor stuprat virginez cuius tutor est magis punit. s. q; deportatur z bona eius publicant vt pz. C. Si qs eam cuius tutor fuerit corrupit. l. vnica. Naz hic est spālis deformitas. s. q; ille qui custodire debebat lesit. Eodez mō si femina stuprat a seruo suo: q; illa hoc procurat fm legez humanā capitalr punietur: z bona eius ad cognatos pueniēt vel applicabunt fisco. C. de bonis dā. l. fi. seruus aūt nō pōt manumitti. i. ō seruitute liberari. C. de collu. dete. l. i. imo cōburi pcipitur: vt. C. de mulie. q̄ seruis ppris se imiscuerunt. l. vnica. Et hoc verz est siue dna que cōmisceat seruo esset virgo siue non. Nā large, vocat stuprum: accipiēdo aūt stuprum pro pcubitu cū vidua non hz aliquā penā spālez ex lege: q; est fornicatio simplex nisi essz aliq̄ alia deformitas in super vtpote q; cōmisceretur seruo suo: vel q; alicui cognato aut affini q; ptineret ad incestum: z sic de alijs spēbus luxurie. Et tn q̄diu cognoscitur solū vt vidua penā nullam hz a lege. Si aūt accipiat stuprū in pueris sicut accipit. ff. de adulte. l. inter liberas. §. i. lz accipiat large semp punitur capitalr. Et hoc siue volēte siue inuito eo qui cognoscit fiat: vt pz. C. de adulte. l. cum vir. ¶ Si aūt psideret pena fm legem diuinam Moysi: qui defloz abat virginez seducens eam: accipiebat eaz in vxorē si pater puelle psentire vellet. Si aūt noluerit dare cogebat stuprator dotare eam fm psuetudinem patrie. i. q; daret ei tantā pecuniā cuz quāta posset virgo sui status virū hre exo. 22. Qn tn pater volebat eam dare in priugē stuprator semp tenebat eam accipe in vxorē: z non poterat eam repudiare tota vita sua deutero. 22. Et hoc erat viro impositum in penā. Nam fm legē Moysi erat viris ista libertas q; si nō placerent eis vxores repudiarent illas etiā si nō hērent aliam cām nisi q; non placerēt eis: vt pz deutero. 34. z magis mala. 2°. Iste autē vir priuabat hoc iure. s. q; nunq̄ poterat eam repudiare etiaz si ei non placeret. Et dicit Aug. in qōnibus deutero. q; hoc erat ne videat ludibriū fecisse. i. illuderet puellam z parentes eius si posset eam repudiare. Istud autem est qn vir defloz abat virginez in ciuitate vbi poterat ipsa clamare. Si aūt in agro inuenit puellam nō despōsatam z cognouit eam non solū cogitur accipere in vxorē z non repudiare: sed etiaz tenebatur dare quinquaginta siclos patri puelle. Et hoc erat pro iniuria quaz patri puelle intulerat. An vero repudiare defloratā esset pena solius deflorantis in agro vel etiā si in ciuitate defloraſſet diximus deuteronomij. 22. ¶ Si aūt consideretur pena fm legez canonicam: dicendū q; concordat aliquo modo cū pena legis moysi: quia illa lex: exo. 22. s. si seduxerit quis virginez est canonizata per ecclesiaz: z habet extra de adulte. z stupro. c. Si seduxerit: lz illud qō habetur deutero. 22. de non repudiādo z de soluendo quinquaginta siclos abolituz est q; iam ex nulla causa lz repudiari vxorem. ¶ Dicendum ergo q; deflorās virginem aut pōt cum ea pтrahere aut non: vt si esset priugatus: vel cōsanguineus eius: aut religiosus vel ordinatus in sacris. Nam tunc non accipiet eaz in vxorem: lz si sit consanguineus erit iam magis q̄z stuprum: q; erit incestus. Iō erit pena sicut pro coitu incestuoso: vt dictuz est supra. q. 100. In alijs aūt non erit hec pena. Sz q; nō pōt accipere defloratā in vxorem tenet dotare eaz: q; cum isti non possint primū facere tenent ad 2m. Naz si possent cōtrahere tenebantur ad duo. s. ad dotandum z ad accipiendū in vxorē: ergo cuz non possunt vtrūq; tenentur ad id qō possunt. Quia cū quis obligatur ad duo copulatiue vel alternatiue si alterū facere nō potest tenetur ad alterum. ff. de contrahen. emp. l. Si emptionem: z. 22. q. i. c. Faciat homo. Si autez est talis qui pōt puellam accipere in vxorem aut consentiunt omnes in hoc: scilicet defloratoz z puella z pater eius aut non. Si omnes consentiunt accipiet eam defloratoz in vxorem: extra de adulte. capitulo. Si seduxerit. Et tunc duo faciet: scilicet accipiet in vxorem z dotabit eam: quia littera dicit: dotabit eam z habebit vxorem. Et tamen tunc est dubium de dotatione Quia quidam intelligunt dotabit: idest dabit ei donationem propter nuptias. Et ista reddit ad cognatos viri soluto matrimonio

pene legis humane

pena legis diuine.

pena legis canonice.

luto matrimonio si non maneant liberi. Alij dicunt dotabit eam: idest dabit ei dotem: scilicet q̄ pecunia data in dotē pertinet ad mulierem. Et habebit illam etiam si matrimonium soluatur: quia dos semper reddit ad feminā soluto matrimonio. Nisi forte in aliquo delinqueret, ppter quod deberet perdere dotem: extra de donatione inter virum ⁊ vxorem. c. mulieres ⁊ per totum. Nam rei publice interest mulieres semper esse dotatas: vt matrimōia semp inueniri possint per que fiat liberorum multiplicatio. ff. soluto matrimonio. Quēadmodum dos petatur. l. i. Et tamen si ista pecunia fuisset propprie dos mulieris deberet, redire ad eam. ergo cuj nunc sit ei assignata in dotem per legeȝ propter defloratoris redibit ad eam soluto matrimonio. Aliqui autem volunt q̄ non sit dos sed donatiō propter nuptias: Quia quando defloratoꝛ non accipit defloratam in vxorem dat ei dotem ꝑm consuetudinē patrie quā ipsa retinet: extra de adulte. c. i. Si autem acciperet eam in vxorem q̄ simul etiam teneretur dare dotem esset duplex pena: ideo videtur q̄ tunc non dabit dotem: sed donationem propter nuptias. ¶ Dicendum q̄ accipitur ppprie dotabit. i. dotem dabit: ēt si eam acceperit vxorem: ⁊ ita tenet glo. e. c. Cum autem obj̄citur q̄ quando non accipit eam in vxorem dat dotem. Dicenduȝ q̄ regulariter tenebatur defloratoꝛ ꝑm legem Moysi puelle ad duos si pater consentiret. s. ad accipiendum eam in vxorem ⁊ ad dandū dotem. Si autem pater non vult eam dare in vxorem manebit vna pena istarum: ⁊ q̄ ibi sit minoꝛ pena non est inconueniens: quia hoc non fit tanq̄ ius velit alienare defloratoreȝ: sed quia pater puelle non consentit ⁊ ita renunciat iuri suo. Quia etiaȝ posset renunciare iuri recipiendi dotem si vellet: dum tamen puella haberet alias vnde sufficienter dotaretur. Et sic quādo consentit defloratoꝛ ⁊ puella ⁊ pater eius in matrimoniū fit matrimonium ⁊ tenetur ad dotem. Si autem non cōsentiunt omnes differt ꝑm legem Moysi ⁊ ꝑm legem canonicam. Quia ꝑm legem Moysi tenebatur defloratoꝛ accipere defloratam in vxorem si pater illius vellet eam dare etiam si vellet ipse eam accipere: ⁊ non soluȝ tenebatur accipere: sed etiam non repudiare. deuteronomij. 22. Nunc vero si defloratoꝛ non consentit eam accipere non cogetur accipe: q̄ nūq̄ matrimoniū ꝓbitur nisi per liberū consensuȝ: extra de sponsa. ca. cum locum: sed tenebitur tunc defloratoꝛ dotare puellaȝ: extra de adulte. c. Si seduxerit: ⁊ insuper punietur quia excōmunicabitur ⁊ castigatus coꝛporaliter in monasteriuȝ retrudetur vt agat ibi penitentiam ⁊ manebit ibi ad arbitriuȝ iudicis: extra de adulte. c. Peruenit: ⁊ quādiu ibi fuerit erit excōmunicatus: non quidem quātum ad cōmunionem fidelium. Sed priuatus perceptione sacramentoꝛum: vt dicit ibi glo. Si tamen defloratoꝛ ⁊ defloꝛata matrimonium contraxerint etiam patre nollente tenet matrimonium: licet non teneret ꝑm legem Moysi: quia in potestate patris erat tradere puellam defloratoꝛi vel non. Unde tunc solus patris consensus requirebatur: nunc autem consensus eius non requiritur principaliter sed puelle ⁊ stupratoris. ¶ Si autem stupratoꝛ velit eam accipere ⁊ puella nollit: licet pater cōsentiat non habebit eam vxoreȝ: quia non potest contrahi matrimonium ab inuitis: sed dotabit eam vt possit transire ad aliud matrimonium. Et tamen ꝑm legeȝ Moysi si pater ⁊ stupratoꝛ consentirent: immo etiam si solus pater vellet matrimonium contraheretur: quia stupratoꝛ iam tenebat ex lege eaȝ accipere: deuteronomij. 22. Jn puella autem non requirebatur quem ipsa vellet in virum: sed cui pater eam dare voluerit. Jdeo exo. 22. Solius patris voluntas ponitur vel dissensus. s. Si vero pater virginis dare noluerit ⁊c. Et quādo dicitur q̄ dabit ei dotem iuxta modum dotis quaȝ accipere solent virgines: intelligendum est de virginibus: status sui ⁊ conditionis. Et intelligunt iuriste q̄ non solum dabit ei tantum quantum accipiunt alie virgines: sed dabit tantam dotem vt inueniat virum tante conditionis ⁊ status quāti inueniret si maneret in virginitate. Nam oportet valde maiorem dotem dari ad hoc q̄ accipiatur in tanto statu sicut alias acciperetur si maneret in virginitateȝ. Et hoc rationabile est quia alias non rederet iste tantum quantum intulit damni: sicut in iniurijs. Si quis dedit alapam ⁊ non est sufficiens satisfactio iniurie q̄ ipse suscipiat alapam patietur maioꝛem penam. s. ethicoꝛum. c. de contra passo: vt tantam penam recipiat quantam iniuriam intulit. Fiet autem ista estimatio dotis per arbitrium boni viri. s. iudicis.

¶ An raptus sit species luxurie. Nō. CCIII.

Queritur de alia specie luxurie. s. raptum an sit spēs luxurie distincta ab alijs. ¶ Dicunt quidam q̄ non: quia coincidit cum stupro. Dicit enim Jsidoꝛus. 2. ethimolo. ⁊ 32. q. i. ca. Raptus est illicitus coitus a coꝛrumpendo dictus. Unde qui raptu potitur stupro fruitur. i. raptus est rapere feminam ad stupꝛum: quia frui de fine est: ergo nō ponitur raptus species distincta luxurie a stupro. ¶ Item raptus impoꝛtat violentiam quandam. 36. q. i. ca. Lex illa. §. cum ergo. s. raptus admittitur cum puella violenter a domo patris ducitur vt coꝛrupta in vxorem habeat. Sed q̄ violentia inferatur alicui per accidēs se habet ad luxuriaȝ que per se respicit delectationem concubitus: ergo raptus non debȝ poni species determinata luxurie. ¶ Jtē peccatum luxurie cohibetur per matrimonium: prima coꝛint. 7. vnusquisq̄ suam habeat propter foꝛnicationem. Raptus tamen impedit matrimonium sequens: quia dicitur. 26. q. 2. ca. Si autem q̄ hij qui feminas rapiunt vel furantur vel seducunt eas nullatenus habeant in vxores quāuis postmoduȝ nuptialiter cum consensu parentum suoꝛum susceperint: ergo nō est raptus species luxurie determinata distincta a stupro. ¶ Item potest aliquis cognoscere sponsam suam: absq̄ peccato luxurie. Sed raptus potest cōmitti si aliquis violenter sponsam suam auferat de domo parentum ⁊ eam carnaliter cognoscat: ergo non erit raptus species luxurie cum sine peccato luxurie fieri posset. ¶ Dicenduȝ q̄ raptus ponitur species luxurie ⁊ conuenit aliquo modo cuj stupro: ⁊ necesse est q̄ sit peccatū sub genere luxurie. Quia dicit Jsidoꝛus q̄ raptus est illicitus coitus. 36. q. i. c. Raptus. Omnis tamē coitus illicitus est sub luxuria. ergo raptus est spēs luxurie. Non tñ est omnino raptus idem cum stupro: lz cum illo conueniat: q; stupꝛum solum est ad virgines incognitas duȝ manent in potestate patris aut alias: non tñ violenter. ¶ Raptus autem impoꝛtat semper aliquā violentiaȝ. Et accipitur aliq̄n stricte: ⁊ sic raptus semp est cum stupro. s. quādo puella in virginitate de domo patris rapitur ⁊ coꝛrūpitur vt coꝛrupta in vxorem habeatur: vt dr̄. 36. q. i. c. lex illa. Et isto modo accepit Jsidoꝛus raptum. 2. ethimo. ⁊ 36. q. i. c. Raptus. s. Qui raptu potitur stupro fruitur. i. Quicūq̄ raptum cōmittit: propter stupꝛuȝ facit. ¶ Aliq̄n accipit raptus magis large pro omni violenta ablatione mulieris de domo, ppria siue sit mulier in potestate patris ⁊ sit virgo: siue sit mulier que in nullius ptāte est: ⁊ nō est virgo sicut vidua: siue sit mulier in potestate alicuius superioris ꝓstituta in loco sacro sicut moniales: siue mulier in ptāte domini ꝓstituta vt ancilla. Et sic raptus pōt cōmitti in puella virgine aut in vidua vel moniali ⁊ in ancilla ⁊ in puero. Sic accipitur. 26. q. 2. c. Raptores: ⁊ c. Si quis non dicā: ⁊ c. Si quis virgineȝ. s. Raptores viduarū vel virginum ob imanitatem tanti facinoris detestamur: ⁊ in. c. Si quis non dicā prohibeꝫ raptus sacraruȝ virginum. i. monialiū: siue sint virgines siue non: dum tñ castitateȝ vouerint. De ancilla pȝ. In autētica de mulieribus que propꝛijs raptoꝛibus nubūt. §. sancimus. col. 9. Pueri quoq̄ si ad illicitum vsum rapiant ad crimen raptus ptinet. Et totum est sub luxuria: q; est deformitas quedā sub luxuria siue in ipsa luxuria. Potest tñ interdum raptus esse simul cū stupro: ⁊ interdum stupꝛuȝ sine raptu: ⁊ interdum raptus sine stupro. ¶ De primo pȝ qñ quis infert violentiam rapiendo virginē: ad eam illicite defloranda. Et ista violentia aliq̄n infertur tam patri q̄ virgini. s. Quia puella non est psentiens sed violenter tollit: ⁊ pater hoc nesciuit vel defendere nō potuit. Aliq̄n autē soli patri infertur violentia: vt si puella fuit psentiens q̄ de domo patris rapetur ⁊ cognosceret patre ꝑ sciente vel inuito. ¶ Primo modo est raptus ꝓpꝛissime dictus: lz pōt in ipso distingui: q; aliq̄n puella violenter rapta est: ⁊ tñ postea cōsentit cognosci siue matrimoniali ⁊ fornicarie. Et vterq̄ modus est raptus: lz nō sit culpa equalis. Etiam qñ puella voluntaria rapta est parentibus: tñ non cōsentientibus vel reclamantibus raptus est. Lz iste hēat adhuc minoꝛem culpā: q; tñ in hijs oibus est quedam violēta saluatur ratio raptus: ⁊ est stupꝛū in oibus istis modis: Quia puella rapta illicite defloratur: ⁊ sic est stupꝛum cum raptu. ¶ De 2° pȝ vt si quis rapiat de domo patris puellam coꝛruptam vel rapiat viduam: aut monialem que non est virgo.

Nam

Nam ih omnibus hȳs raptus est. 36. q. 2. ca. Raptores: ꝛ ca. Si quis non dicam. et sic est hic raptus sine stupro cum rapta non sit virgo: ꝛ tamen stuprum semper est in virgine. ¶ De tertio pz. ſ. q̄ sit stuprum sine raptu: vt quādo quis in domo patris cognoscit puellam virginem: vel extra domum non tollendo eam ad alium locum: sed ipsa consentiente cognoscit: quia tunc est stuprum quia puella virgo est: ꝛ nō est raptus: quia nulla violētia ei nec parētibus illata est. Est ergo raptus species quedam luxurie ab alīs distincta. De hȳs sanctus Thomas secūda secunde. q. 154. arti. 7. ¶ Ad primum dicendū q̄ raptus aliquādo appellat stuprū eo q̄ concurrit cū stupro: ꝛ tamē non est tunc raptus solus stuprū: ſz addit semper violētiam quā nunq̄ importat stuprum. Unde tunc melius dicit q̄ raptus sit cuz stupro q̄ raptus sit stuprum: ideo Isidorus dixit qui rapto potitur stupro fruitur. i. habet simul raptū ꝛ stuprum. Et tamē sepe differt raptus a stupro: vt quādo vidua vel corrupta rapit. i. speciēs distincta est luxurie a stupro. ¶ Ad secundū dicēdum q̄ lz iniuria absolute sumpta pertineat ad iniustitiam particulare: tamē iniuria prout procedit ex concupiscentia pertinet ad luxuriam. Quia ex magnitudine cūcupiscentie procedit q̄ aliquis nō fugiat pericula ꝛ violentiam inferre velit vt assequat concupitum. Et modus istius cōcupiscentie: ad speciē luxurie pertinet prout dicit specialē modū deformitatis in luxuria. ¶ Ad tertium dicēdum q̄ aliquādo rapiuntur puelle que sunt desponsate: vel que sunt deo dicate per votuz: ꝛ aliquando ille que nulli obligate sunt: sicut vidue vel puelle virgines aut corrupte de domo paterna. Primo modo rapte nunquā possunt cōtrahere matrimoniuz cum raptoribus: quia obligate erant primo matrimonio vel ex voto castitatis: ideo restituēde sunt patribus vel spōsis aut locis sacris de quibus rapte sunt. Et de istis posset intelligi illud. c. Si autē. Si vero secūdo modo restituende sunt patribus vel reddende in libertatem suam locis in quibus erant. Et tūc de voluntate parentum possunt eas raptores accipere in vxores. Uel postq̄ ipse reddite fuerint plene libertati si sunt sui iuris: sicut vidue contrahere poterūt cum raptoribus. Si autē raptor contrahat cum rapta nōdum restituta in potestatē patris cōtra ius cōtrahit matrimoniū: quia tenebatur raptor restituere quaz rapuerat: ideo prohibet contrahere cum ea anteq̄ restituat. Si tamen ptraxerit: nō dirimitur matrimonium. Si vero in isto casu intelligatur. c. Si autē. dicetur q̄ hoc fuit positū in detestationem istius criminis. Et tamē postea fuit abrogatū. Unde hieronymus dicit ꝛ habetur. 36. q. 2. Tria. ſ. q̄ tria legittima coniugia in scripturis legunt. Primū legittimuz est virgo casta in virginitate viro data legittime. Secunduz est virgo in ciuitate deprehensa a viro ꝛ illi per vim copulata: si voluerit pater eius dotabit eam iste vir quātum iudicauerit pater. Tertium autem est quando aufertur ei ꝛ alteri traditur de voluntate patris. Si tamē velimus dicere q̄ nō est abrogatum. c. illud: dicetur q̄ intelligit de raptis que erant sponsate, vel sacre virgines. ¶ Ad quartū dicendū q̄ sponsus rapiens sponsam non ꝓprie cōmittit raptum. Nam spōsus ex ipsa desponsatione facta per verba de pñti hz ius quoddā in sponsa. Ideo quāq̄ inferat violentiā ducendo eam de domo patris non cōmittit crimen raptus: lz peccat hoc veruz est in sponsa de pñti que est vxor. Secus aūt in spōsa de futuro: q̄ illa posset accipere alium virū: ꝛ tñ ꝓprie raptus est quando puella que nec est sponsa nec vxor rapitur. 36. q. i. c. Lex. ſ. Lex illa preteritoꝛ principū ibi raptū dixit esse ꝓmissuz: vbi puella de cuius añ nuptȳs nihil actū fuerat videat abducta.

¶ An sacrilegiū sit aliqua spēs luxurie. Qō. CCIIII.

Queritur de sacrilegio ꝑut ptinet ad luxuriam an sit aliqua spēs luxurie. ¶ Alīq dicunt q̄ non: q̄ non pōt inueniri eadem spēs sub diuersis generibus nō subalternatim positis: sicut hō inuenit sub aiali ꝛ sub corpore: ꝛ tñ lapis non inuenit sub substantia ꝛ q̄litate. Sacrilegium tñ est spēs irreligiositatis: q̄ est ꝓtra cultum diuinū: ergo non est spēs luxurie. ¶ Item. 26. q. i. c. Lex ꝟ. Cum ergo: enumerant omnes spēs luxurie: ꝛ tñ ibi nō ponitur sacrilegiū: ergo non est spēs luxurie. ¶ Item sicut cōtingit per luxuriā male se habere circa aliquā rem sacraz ita per alia genera vitioꝛ: ꝛ sic poneret sacrilegium in quocūq̄ genere vitī: ꝛ tamē non ponit: ergo nec dz poni in luxuria. ¶ Dicendū q̄ sacrilegium ad spēm quādam luxurie ptinet quia dicit quādam deformitatem circa luxuriam. Dicit enim Augustinus de ciuitate dei: q̄ sicut iniquū est auiditate possidendi transgredi limitem agroꝛ: ita iniquū est libidine cōcubendi subuertere limitem moꝛ. Transgredi limitem agroꝛ in rebus sacris est pctm̄ sacrilegiū: ergo pari rōne subuertere limitem moꝛ libidine concubendi circa rem sacraz faciet vitium sacrilegiū. Et hoc ad luxuriam pertinet: ꝛ sic est species eius. Et non est incōueniens sacrilegium ptinere ad luxuriā q̄ quando actus vnius virtutis vel vitī ordinat ad finez alterius assumit spēm illius: sicut furtū quod ꝓpter adulteriū cōmittitur pertinet ad spēm adulterij: ꝛ si quis fornicat ꝓpter lucrum pertinet ad auaritiam ꝛ non ad intēperantiam vel luxuriam. Manifestum est autē q̄ castitatis obseruatio fm q̄ ordinatur ad cultum dei est actus religiositatis: sic in illis qui vouent virginitatem ꝛ obseruant: vt pz per Augus. lib. de virginitate. Et sic luxuria inquātum violat aliquid qō pertinet ad cultum diuinum pertinet ad irreligiositatem. Et sic stabit q̄ sacrilegiū sit species irreligiositatis ꝛ etiaz luxurie: inquātū ista sunt aliquo mō genera subalternata. ¶ Cōsiderandum autē q̄ sacrilegium cum sit quedam irreligiositas ꝛ repugnet cultui diuino: inuenietur in oibus illis vitijs que sunt contra religiositatem vel cultū diuinuz. Ut est quedam cerimonia vel obseruantia facta ꝓpter deum. Specialiter tamē reperitur in tribus vel quattuor generibus vitiorum. ſ. in luxuria ꝛ furto: homicidio ꝛ gula. ¶ De primo pz: vt cum quis cognoscit virginez sacrā quācūq̄ que votuz castitatis emiserit. Nam ista obseruatio castitatis est quidaz ritus specialis colendi deum. Qui autem cognoscit feminam obseruantem sic castitatem ex voto tollit istam religiositatē. Ideo sacrilegium cōmittit. Et non differt an voluntarie vel inuita talis femina cognoscatur: quia vtroq̄ modo cognoscens sacrilegium cōmittit: licet grauius est quādo violenter cognoscitur: quia tunc cognoscens nō solum sacrilegiuz sed etiam raptum quēdam cōmittit. Et sic si aliqua femina velit cognosci a viro religioso vel ordinato in sacris etiā ipsa sacrilegiū cōmittit. Quia semper masculus ꝛ femina peccant eodem genere delicti in coitu: licet nō sint eiusdem conditiōis vel status. Sicut si solutus cognoscat cōiugataz ambo adulterium cōmittunt: licet femina teneatur ibi seruare fidem alicui vir autem nulli: quia solutus est. Ita ergo hic cum vir sit religiosus ꝛ cognoscendo quācunq̄ feminaz quātum est ex parte sua est sacrilegium: quia res sacra violatur. ſ. continentia deo promissa: sed femina ad hoc concurrit: ergo licet ipsa non vouit deo castitatem sacrilegium cōmittit: sicut si femina essz religiosa ꝛ vir solutus nemo dubitaret quin ambo sacrilegium cōmitterent. Uocatur etiaz istud delictū incestus: vt patet. 27. q. i. c. Uirginibus: ꝛ. 27. di. c. Uirgines. Et tamē magis ꝓprie sacrilegiū dicitur q̄ incestus: cuz incestus sit proprium nomē vitī consistentis in abusu cōsanguinearum ꝛ affinium. 36. q. i. c. Lex illa. ꝟ. cum ergo. Uocatur etiā adulterium: quia dicit hieronymus contra Iouinianum q̄ virgines que post cōsecrationem nupserunt non tam adultere q̄ inceste dicūtur: ꝛ habetur. 27. di. c. Uirgines. ¶ De secūdo patet: nam ille qui accipit rem sacram vsurpando illaz ad possidendum siue clam accipiat (q̄ furtum dicitur) siue palā q̄ dicitur rapina ad sacrilegium pertinet. ¶ Et hoc fit tripliciter. ſ. Quando quis accipit rem sacram ꝛ de loco sacro siue violenter ꝛ palam siue occulte. ¶ Alio modo quādo accipitur res sacra non de loco sacro: sed inueniatur in loco nō sacro aliquod de vasis sacris vel de rebus pertinētibus ad cultum diuinū que omnes sacre dicūtur. ¶ Tertio modo quā do quis accipit rem nō sacram de loco sacro: vt qui intra ecclesiam furatur aliquid proximo suo quod nō est sacrum. In hȳs tribus modis sacrilegiū est: quia iniuria fit rei sacre. Et primus est grauior: quia est sacrilegiū tam ex parte rei q̄ ex parte loci. Et sic fit magna irreuerentia religioni. Secūdus est minor: quia solum irrogatur iniuria rei: sed non loco quia nō est sacer. ¶ Tertius est adhuc minor quia soli loco irrogatur iniuria vel ꝓpter solum locum irrogatur iniuria religioni. Et quia locus est circunstantia aliqualiter extrinseca actui ꝛ obiectum est q̄ dat speciem: grauius peccatuz est quando accipitur sacrum de non sacro: q̄ cum accipitur nō sacrū de sacro: de hȳs oīb⁹. 17. q. 4. ꝟ. Sacrilegiū. et dr̄ sacrilegiuz: quia fit contra religiositatez. Nā est religio. i. cerimonia cultus diuini q̄ tales res ꝛ talis locus diuino cultui applicentur

A Sacrilegiū inuenitur i q̄ttuor gn̄ibus pcōz

B ꝑm sacri

C 2m sacri

centur: ꝙ ergo aliqs illas res accipiat vt iam nō possint ꝓ-
desse ad cultum diuinū vel ipsi loco iniuriam inferat in quo
diuina ministrantur contra religionem est. Et sic sacrile-
gium est. Et ob hoc grauius est: cum res sacra aufertur siue
de sacro siue de non sacro: q̄z cum de loco sacro res nō sacra
aufertur: qz magis p̄iudicatur religioni ꝓmo mō quā scō.
Nam 2° solum cōmittitur quedā irreuerentia circa diuinuz
cultum. Sed ꝓmo mō cōmittit irreuerētia ⁊ etiaz tollit ipse
cultus cum non possit applicari ad cultū diuinuz. Et p̄dicto
modo sunt sacrilegi qui de locis sacris extrahunt ꝓfugiēteſ:
ita vt non ꝓficiat eis imunitas locoꝝ sacroꝝ: quia tollit nō
sacrum de sacro violenter. Modo etiā predicto dr̄ cōmittere
sacrilegium qui publicos redditus vel officia publica iudeis
cōmittit. q. 17. §. Sacrilegū: ⁊. c. Constituit. Et dr̄ sacrilegiuz
quia oia publica vocātur sacra vt platee ciuitatiſ ⁊ menia: ⁊
portę: ⁊ vie: qz nullius ꝓuatoꝝ sunt: vt pz insti. de re. diui.
§. Sacre quoqz res. Iniuria ergo facta rebus istis publicis
vocabit sacrilegium. Sz fit iniuria eis qñ cōmittuntur indi-
gnis: ideo redditus publicos ⁊ officia publica ꝓmitti iudeis
sacrilegium est. Etiā qui alienat aliquas res ecclesie. e. q. ca.
Omnes ecclesie ⁊ intelligit de alienatiōe indebita: qz aliqñ
potest ſm iura alienari res ecclesie. Etiā qui dedit aliquid ec
clesie ⁊ postea reuocare attentat sacrilegus est. e. q. c. sunt q
opes. Etiā qui aufert ecclesie ea que relicta sunt ei ab aliqs sa
crilegus est. e. q. c. Sacrilegiū esse. Sacrilegus etiā est qui ec
clesie pecuniā rapit. e. q. c. Qui rapit. ¶ De tertio pz: qz quā
E 3m sacrim do quis percutit clericum siue sit in sacris siue non: aut sal-
tem manus violentas ei apponit sacrilegium incurrit. 17. q.
4. c. Si quis suadente: ⁊. c. Sicut qui ecclesiā. Et vocatur sa
crilegium: qz clerici sunt psone electe ad cultū diuinū: ⁊ ideo
vocantur clerici a cleroſ qō est sors: qz ad sortem dn̄i ptinet:
vt ait Jsidorus. 7. ethimo. ⁊. 21. di. c. cleros. Est ergo religiosi-
tas istos eē applicatos ad cerimonias diuini cultus. Quod
ergo quis ꝓtra illos cōmittat irreuerentiā aliquā iniuriosaz
sacrilegiū est. Et ita determinatur per iura. ſ. qñ manus vio-
F 4m sacrim lente eis apponunt siue percutiendo siue nō: ⁊ p modos si-
miles. ¶ De 4° pz. Nam potest aliqs rem sacram que ad ci
bum pertinet indebite assumere: ⁊ erit sacrilegus. Sicut in
veteri testō carnes sacrificioꝝ erant sacre ex eo ꝙ aialia offe
rebantur deo. Et generaliter nulli immundo licebat comedere
de illis. Nam etiā phase non comedebāt imundi. numeri. 9.
Si ergo imūdus aliquis comederet de illis sacrilegus erat.
Sic etiā alie carnes ptinebāt ad solos sacerdotes masculos
vt quedā hostie ꝓ pctō. Leui. 6. ⁊. x. Si aūt alius comede-
ret de illiſ erat sacrilegiū: ⁊ ita ēt multi modi delinquēdi erāt
manducando cibos sacros. Et in oibus erat sacrilegium: qz
fiebat contra cerimonias religionis. i. diuini cultuſ. Sic etiā
eucharistia est cibus sacer. Si quis ergo sine honoꝛe ⁊ non
solum sine charitate: sed ꝓtra ecclesie ritum eucharistiā man
ducaret quasi contēnens: sacrilegus esset qz rem maxime sa
craz contēnebat. ¶ Quintus modus est circa fidē: qz fides
G 5m sacrim addet aliqs est res maxime sacra sine qua deo nemo placere pōt ⁊ ipsa fi
quattuor. des est exoꝛdiū totius religiositatis. i. diuini cultus. Si quiſ
ergo ꝓtra fidē errauerit factus hereticus sacrilegiū cōmittit
qz rem maxime sacrā tollit vel offendit. Et sic ois hereticus
est sacrilegus: Jn multis aliqs peccatis pōt hō offendere di-
uinum cultū: sed non noiant sacrilegia: eo ꝙ sub istis modis
dictis sacrilegū includunt vel reducunt ad eoſ vel non sunt
ita p̄incipales modi sicut isti vt appet in eis p̄uaricatio reli-
H giositatis determinate. ¶ Ad p̄mū dom ꝙ qñ vnum vitiū
Ad p̄m arm vel virtus oꝛdinatur ad finē alterius vitij vel virtutiſ accipit
spem illius. Et ita lz luxuria sit quoddā genus peccati ⁊ q̄li
bet pars luxurie sit aliqua spēs: tn̄ inq̄tuz oꝛdinant ad finē
alteriuſ spēi vitij poterunt ptinere ad illam: ⁊ tn̄ luxuria vel
aliqua spēs eius oꝛdinatur interdum ad finē irreligiositatiſ:
ideo sacrilegiū qō dicit irreligiositatem poterit ptinere ad lu
xuriam ita ꝙ aliqua spēs luxurie sit sacrilegiū: lz absolute ac
I cipiendo quelibet spēs luxurie intra genus suū habeat cer-
Ad 2m arm tum modū ⁊ nomen. ¶ Ad 2m dom ꝙ ibi enumerant spēs
luxurie inq̄tuz sunt modi luxurie: ⁊ non vt cōparant ad ali
quem finē extrinsecū. Et tunc oēs spēs luxurie ponunt ibi:
⁊ non est sacril egium spēs luxurie. Sed dr̄ spēs luxurie in-
quātuz est ꝓtra aliquā rem sacram. Et tn̄ sacrilegiuz ꝙ est in
luxuria ptinet ad aliquā de aliqs spēbus luxurie vel ad mul-
tas. Qō non fieret si essz sacrilegiū absolute spēs luxurie: qz
nunq̄ spēs vna inuenitur sub alia. Unde sacrilegiū inue ni-
tur concidere cum aliqs spēbus luxurie. ¶ Si quis. n. abu-
tatur psona coniuncta sibi ſm spūalem cognationē vt est in
cognatione spūali est sacrilegium ad modū incestus. Naz sa
crilegium est ibi inquantum spūalis cerimonia cognationis
introducte per baptismū violatur: qz fit ibi ꝓtra cerimonias
diuini cultus. Nam cerimonia diuini cultus est in baptismo
cognationē quādam causari: ꝓtra quā qui agit dicitur agere
contra rem sacram: est ideo sacrilegiū. Et est per modū ince-
stus. Quia incestus est abusus cognataꝝ ⁊ affiniuz. 36. q. i.
c. Lex illa. §. Cum ergo. Hic aūt est spūalis cognatio: ideo est
spūalis incestus. Si quis aūt cognouerit virginez deo sacra
tam aut quācūq̄ aliam que votū castitatis emiserit: inq̄tuz
est sponsa xp̄i est sacrilegium per modū adulterij. Naz sacri-
legium est: qz contra virginē sacram est: ⁊ est per modū adul
terij: qz adulteriū est cum vxoꝛe vel sponsa de p̄senti. Vir-
go tn̄ dedicata deo sponsa eius est. Jdeo adulteriū spūale cō
mittit si cōtēpto xp̄o alicui viro adhereat. 27. di. c. virgines. ſ.
Virgines que post ꝓfessionē nupserunt: non tam adulte-
re sunt quā inceste. Si quis aūt abutatur virgine sacra inq̄
tum est sub custodia patris spūalis: est sacrilegiū per modus
stupri. De sacrilegio pz: qz virgo sacra est: de stupro etiā: quia
stuprum est quādo quis virginē sub ptāte patris manentez
nulla p̄cedente matrimoniali pactione illicite defloꝛat. 36. q.
i. c. Lex illa. §. cum ergo: ⁊ tn̄ quelibet virgo sacra est sub cu
stodia alicuius patris spūalis. Jdeo inq̄tuz ei iniuria fit cuz
p̄eter eius ꝓscientiā cognoscat virgo ab eo custodita stupū
est spūale. Si vero rapiat quis virginē sacram ad abutendū
ea est sacrilegiuz per modū raptus. Et iste raptus reputatur
grauissimus aliqs ⁊ infligitur ꝓ eo maioꝛ pena. Quia non
solum si quis realiter rapuerit virginem sacrā: sed etiaz si ra-
pere tentauit capitali sententia punitur vt imperatoꝛ iubet ⁊
habetur. 36. q. 2. cap. Si quis non dicam. ſ. Si quis non di-
cam rapere sed attentare tantūmodo: matrimonij iungendi
cā sacratissimas virgines ausus fuerit: capitali sententia fe-
riatur. Et sic semp sacrilegium ptinet ad aliquā de aliqs spē-
bus luxurie. Qō nō fieret si sacrilegiū directe ptineret ad ge
nus luxurie: sed solum ptinet ad eam inq̄tuz luxuria oꝛdi-
natur ad finē alterius vitij. ſ. irreligiositas. ¶ Ad 3m dicēdū Ad 3m ar
ꝙ sacrilegiū in re sacra cōmittitur: ⁊ qz per plura vitia possu
mus offendere in re sacra inuenitur sacrilegiū in multis ge-
neribus vitioꝝ. qz res sacra pōt esse persona sacra que ad cō
cubitum concupiscit. Et sic sacrilegiū ad luxuriam pertinet.
Uel res sacra ꝓcupiscitur ad possidendū: ⁊ sic ptinet ad inu
stitiam: sicut cum auferꝛ res sacra aut aliqd de sacro: qz com
mittitur quedam iniustitia ꝓtra rem sacram: Uel pertinet ad
iram: vt si quis ex ira pcutiat psonam sacrā. Et sic est sacrile-
gium: cū quis manus violentas apponit clerico. Et interdū
pertinet ad gulā vt cum quis indecenter cibo sacro vescitur
vt in exēplis supra positis. Spālius tn̄ sacrilegium inuenit
in luxuria que opponitur castitati que obseruat a quibusdā
vt cerimonia religiositatis: ideo sacrilegiuz magis ponimus
in luxuria q̄z in aliqs speciebus vitioꝝ.

¶ An pctm̄ contra naturaz conuenienter ponatur speciesꝰ
luxurie. Questio. CCVI.

Queritur nūc de alia spē luxurie. ſ. de pctō ꝓtra
nām an ꝙueniēter sit species luxurie. Opio
¶ Aliq dicunt ꝙ nō qz. 36. q. i. c. Lex illa. §. cū ergo: vbi enu rūdam
meranꝛ spēs luxurie nō ponit vitiū ꝓtra nām: ꝙ nō est spēs p̄ rō.
luxurie. ¶ Jtē luxuria opponit virtuti: ⁊ ita inuenit sub ma 2. rō.
litia que opponit virtuti. 7. ethi. c. i. Etiā tn̄ vitiū ꝓtra nāz nō
inuenit sub malitia sed sub bestialitate. 7. ethi. c. 7. ⁊ bestiali-
tas est qōdā genus vitij distinctū a malitia. 7. ethi. c. i. ꝙ vitiū
ꝓtra nām nō est spēs luxurie. ¶ Jtē luxuria ꝓsistit circa actꝰ 3. nō.
oꝛdinatos ad humanā gnōnez: ⁊ tn̄ vitiū ꝑ nām ꝓsistit i acti Rāñ
bus ex qbus non pōt seq gnō: qz ideo vocaꝛ vitiū ꝑ nām: iō ad q̄d
nō est spēs luxurie. ¶ Dom ꝙ sit spēs qdā luxurie: qz pꝰ co- q̄mis.
rinth. 12. ꝓnumeraꝛ aliqs spēbus luxurie cū dr̄. Non egerunt p̄ rō
pniaz sup imunditia ⁊ fornicatione: ⁊ ipudicitia vbi glo. di- 2 nō
cit ꝙ imunditia dr̄ vitiū ꝓtra nām. ¶ Jtez vitiū ꝓtra nām in
coitu ponit ab Aristo. inter moꝛes fugiēdos ab hoie. 7. ethi.
c. 7. ergo oz ꝙ ptineat ad aliqō genus vitij ⁊ nullū aliud est
nisi luxuria. ¶ Amplius pz ꝗ qz vbicūq̄ inuenit spālis rō de- 3ª rō.
formitatis circa aliqō vitiū ibi est spēs determinata illius vitij.
Et qz in vitio ꝓtra nāz reperitur specialis ratio deformitatis

q̄z in

ꝯ in ceteris partibus luxurie: ergo ibi est speciale vitiū siue species luxurie. ¶ Dicitur autez aliquid esse in luxuria contra naturam dupliciter. ¶ Uno modo: quia repugnat rationi recte que est natura hominis. Et hoc cōpetit omni speciei luxurie: qz quelibet illaꝝ est contra rationem. Et sic dictum est supra. q. 189. 7. q. 190. q fornicatio simplex est cōtra naturam. i. contra rationis rectitudinem. ¶ Alio modo: quia nō solum rationi repugnat: sed etiam ordini naturali actus venerei qui cōpetit speciei humane. Et istud ꝓprie vocatur vitium contra naturam in luxuria q pluribus modis accidit. Uno modo absqz omni cōcubitu: sicut est in immūditia quā aliqui molliciem vocant que causa delectationis veneree explende sine concubitu fit. ¶ Alio modo si fiat per concubitum ad rem nō eiusdez speciei vt ad pecora: 7 ista vocaꝫ ꝓ. ꝓ̄ssime bestialitaꝫ. ¶ Alio modo si fiat per concubitum indebiti sexus intra eādem speciem: vt viri ad viruz: femine ad feminaz. ¶ Alio modo sit fiat mutatio organi manente specie 7 sexu: vt si femina in vase nō debito cognoscaꝫ. ¶ Alio modo quātuz ad monstruosos concūbendi modos qui licet sint in vase debito est in eis deformitas que facit esse contra naturam. ¶ De hīs tangeꝫ infra sigillatim: 7 sic vitiuz contra naturam ꝓprie sumptum species quedam luxurie est. ¶ Ad primū dicendum q in illa enumeratione specierū luxurie ponūtur omnes modi humane luxurie. Uitium autez contra naturam nō est humane luxurie: sed potius bestialiꝫ. Ideo non ponitur ibi: Quia tamen ꝓtingit in hac homines delinquere necesse est q sit species quedam luxurie: quia ad alterum vitium non posset reduci. ¶ Ad secundū dicenduz q bestialitas differt a malitia: quia malitia opponiꝫ humane virtuti: 7 bestialitas dicit quēdam excessum supra humanam malitiam: vt patet. 7. ethicoꝝ. c. primo. Et sic potest reduci ad humamam malitiam inquātum homines contingit in ea peccare: lz ipsa ex genere vel ex magnitudine nō sit humana: vt dicetur infra. q. 209. ¶ Ad tertium dicenduz q luxuriosus non intendit in venereis generationez sed delectationem: quia mouetur a cōcupiscentia. Ipsa autem concupiscentia ꝓ obiecto habet delectationem. Moueri autem ad gignēdum est moueri sub ratione finis ꝙuenientis. Et istud pertinet ad rationem ordinantē actus 7 non ad concupiscētiam. Et quoniā potest quis experiri delectationem veneream in actibus non pertinentibus ad humanā generationez erit vitium contra naturam species luxurie: que sit in actibus venereis non ordinatis ad generationē. De hīs sanctuꝫ Thomas secunda secunde. q. 15. articulo. xi.

¶ De bestialitate que est species luxurie 7 an bestie possint habere aliquod vitium. Questio. CCVII.

Queritur nunc circa bestialitatem: quoniam dictum est: 7 dicendū est amplius de vitio contra naturā q ad bestialitatez pertinet quid sit ipsa bestialitas. Et quoniā bestialitas a bestīs dicit videndum est an bestie vitium aliqō habere possint. ¶ Dicendū q non: quia vitiū 7 virtus in moralibus opponunt 7 sunt circa idem obiectum: virtus qdem vt medium. Uitia aūt vt extrema: vt pz 2. ethi. ergo cuicūqz potest ineſſe vitium potest ineſſe virtus. Bestie tamē virtutem habere non possunt: qz virtus est habitus electiuus cōsistens in medietate determinata a ratiōe 2. ethi. Bestie autem rationē non habent. 7. ethi. c. 9. ergo nō est in eis virtus: 7 ꝙsequenter nec vitium. ¶ Item si bestīs ineſſet vitiū aut virtus possent esse felices: cum felicitas sit operatio fm virtutē. primo ethicoꝝ. Bestie tn̄ non possunt esse felices. x. ethi. c. Signum aūt 7 non pticipare reliq animalia felicitate. Et iterum dicit. Alioꝝ autem aialium nullū felix est. c. ꝓter hominē. ¶ Item pz: qz virtus 7 vitiuz soluz sunt hominis: eius aūt q est supra hominē vel infra hoiem: nec virtus nec vitiū est. Ideo deus qui supra hominē est virtutem non hz nec vitium. Et bestie que sunt infra hominem non habent virtutē nec vitiū. 7. ethi. c. i. c. Etenim quēadmodum nec bestie malitia nec virtus sic nec dei. i. nec in deo nec in bestia inuenitur virtus 7 vitium. ¶ Item pz: qz vbi inuenitur vitium 7 virtus inuenitur maxime temperātia aut intemperantia: qz id circa quod maxime peccant hoies est intēperantia ꝓpter delectationes tactus 7 gustus circa quaꝫ est 7 ad quas hoies maxime inclinant. Bestie tn̄ inclinant vevehementer ad has delectationes: qm̄ ad eas solas inclinantur. z. ethi. c. de tempantia. Ideo si bestie vitiū aliquod habere possent istud esset maxime intēperantia: qz circa delectationes intēperantie vident maxime excedere. Et tn̄ bestias non dicimus tēperatas nec intemperatas nisi fz methapho ram: vt pz. 7. ethico. c. 9. ergo non est in eis vitiuz nec virtus. ¶ Itez virtus moralis nunqz potest esse sine ꝓudentia nec vitium sine imꝓudentia: vt pz. 6. ethi. c. 17. Et tn̄ bestie ꝓudentiā non habent: qz ista solius hominis est. Et lz dicemus quasdam bestias hre ꝓudentiā: qz habent rōnez ꝓuisiuam ad vitā: vt dicit primo metha. non dicunt ꝓprie habere ꝓudentiam: sed aliqd simile valde impfectuz q magis pertinet ad artem q̄ ad ꝓudentiā. ergo non erit virtus nec vitiuz in bestia. Unde. 6. ethi. ꝓudētia solum ponitur in eis que agūt ꝓpter finē 7 in quo est intellectus. In bestīs autem intellectus non est: ideo nec hnt ꝓudentiam 7 ꝙsequēter nec virtutem. ¶ Item ad hoc q sit virtus 7 vitium in aliquo oz in eo esse opinionē vniuersalem 7 cognitionē particulariuz: qz fm hec fit continētia 7 incontinentia 7 tempantia 7 intēperantia. 7. ethi. Bestie tn̄ non hnt opinionem vniuersalem: sed cognitionē quādam de ꝑticularibus. Nam dicit ibidem ꝓpter hoc bestias nō incontinēter agere: qm̄ non hnt vniuersalem opinionē sed singulariū fantasiā 7 memoriā. 7. ethico. c. 5. Non ergo hnt bestie vitium nec virtutē cum istud sit supra nām eaꝝ nec hnt scientiam speculatiuaz aut practicam. ¶ Quid sit bestialitas. Questio. CCVIII.

Queritur hoc supposito de bestialitate quid sit. ¶ Dicendū q bestialitas a bestīs dr̄ 7 nomen vitij est: non q sit vitiū aliqō existens in bestīs: qz nullum hnt vt ostensum est in ꝑcedenti. q. sed dr̄ esse bestialitas vitium q hoibus accidit non fm conditionē humanam sed fm similitudinez ad bestias. ¶ Ꝓ. ꝓ quo sciendū q Ari. 7. ethico. c. primo: dicit tres esse mores fugiendos. s. incontinentiā: malitiā: 7 bestialitatem. i. Ista sunt tria mala fugienda in moribus. Incōtinentia dicit que non est malitia perfecta. Malitia autez dicit humana peruersitas. Bestialitas autem peruersitas maior quā humana quā vocamus bestialē. Et quia incontinentia 7 bestialitas dicuntur per comparationem ad malitiā debent cognosci per eam. Est autem malitia peruersitas quelibz humana. Et ideo est genus ad omne vitium humanū. Uel peruersitas non quidem q nature humane conueniat. Quia cum natura humana sit rationalis 7 actus suus sit viuere fm rationem nō erit ei naturale vitiuz quod est contra rationē. Immo ex hac parte vitium omne in homine dicitur esse cōtra naturam: vt ostēdit sanctus Thomas ꝓma secūde. q. 71. arti. 2. Sed dicit esse malitia vel peruersitas humana: quia est circa obiecta actuum humanoꝝ: 7 in magnitudine non excedit modum humanū. Naz homines habēt alia genera delectationum 7 obiecta q̄ bestie: sicut sunt diuerse nature 7 cōplexiones hominis 7 bestiaruz. Ita 7 delectabilia fm naturā necessaria sunt eis diuersa. Qđ apparet ex cibis: quia alios cibos homines habent 7 alios bestie. Et etiā ipse bestie inter se hnt diuersa genera ciborum fm diuersitatem naturaꝝ suaꝝ. Ita 7 in alīs delectabilibus. Cum ergo hō peccauerit circa delectabilia humana appetēdo eo magis q̄ oportet (7 sic de alīs circūstantīs) erit pctm̄ humanum. i. naturale homini: non q sit homini naturale vitium aliqō cum omnia sint ei contra naturā vt dictū est. Sz qz naturale est homini circa illud obiectuz ferri 7 delectationes tales appetere: 7 possz bene se habere circa illas si fz virtutem ageret: etiā dicit esse humanum vitium quando circa obiecta humane operationis nō est excessus in peccato imoderatus supra conditionē humanaz. Nam lz solius virtutis sit recte agere circa oīa obiecta humane opationis: 7 homo ex desiderio delectationū excedat interdū rectitudinez rōnis fm q delectabilia vident ei bona: tn̄ nature humane nō cōpetit excessus nimius: qz cum nā humana sit in medio tēperamenti inter oēs cōplexiones aialiuz: cōpetit ei delectabilia appetere vt in medio: qz excessus eoꝝ corrūperet nām existētem in quodā tempamēto. Bestie aūt hnt cōplexiones declinantes ad diuersas extremitates: iō cōpetūt eis nāt̄r magni excessus fm diuersa delectabilia vel abstinētia imoderata a quibusdā. Cū ergo hō appetiuerit delectabilia aliq humana in quibus cū bestīs cōicat 7 excesserit in eis ad magnitudinem desiderij bestiaruz: lz sit pctm̄ circa obm humane operationis non est pctm̄ humanū siue malitia humana. Qz taliꝫ excessus in delectabilibus est maior excessu qui cōpetit natu-

ture

E
5. rō.

F
6. rō.

A
Rndet ad questuz. q.

S. Tho.

B Ad malitiā duo regrūt

nature humane: ideo tale vitium nō dicitur humanum siue malitia: sed bestialitas: q2 sequit homo extremum in delectabilibus fm quātitatem cōuenientez nature bestiali. ¶ Duo ergo requirūtur ad hoc q̄ sit malitia. s. q̄ sit vitium per abūdantiam: vel defectū circa obiectum humane operationis: z q̄ in magnitudine nō excedat modus humani vitȳ: vel excessus in appetendo delectabile. Et istud vocatur malitia: q2 malitia est habitus electiuus ex corruptione recte rōnis ad superabundantiā vel defectuz. Jdeo malitie opponitur virtus generaliter: vt dicit. 7. ethico. s. quia virtus est habitus electiuus circa obiecta humane operationis fm rectam rōnez. 2. ethico. ¶ Incōtinentia autem que erat aliud malū vel species fugiēdoꝝ est circa ea que est malitia: q2 sicut malitia est solius hominis ita z incontinentia. Nam bestie non sunt incontinentes: vt dicit. 7. ethico. c. 5. s. Propter hoc bestias nō incōtinent agere: quoniā non habēt vniuersalem opinionē: sed singulariū fantasiam z memoriā. Sed differt incontinētia a malitia sicut dispositio ab habitu. Nam non dicit incōtinentia malitia: z incontinens non dicitur malus nec prauus. 7. ethico. Ratio est: quia malitia est corruptio principij operationū. 7. ethico. Jn homine autem principiū operationis est intellectus siue ratio. 7. ethico. c. 9. Quando ergo corrumpitur extimatio intellectus circa operabilia ita vt iudicet determinate esse aliq̄d bonum quod est contra rationez: est malitia: si ista determinatio sit ex habitu: z propter istam moueatur homo ad operatiōez. Sicut ille qui iudicat simpliciter delectabile tactus z gustus esse bonum: z tanq̄ bonū debere illud prosequi est malus: z dicit intemperatus: quia iam necesse est istum male agere cum iudicium de agibili sit corruptum in eo. Et istud est in omnibus habētibus habitū vitȳ. Sic enim est in auaro sic in iniusto z in ceteris. Jncontinentia est autem quādo non est corruptum principiū operationis. s. iudiciū: sed habet aliquis rectuz iudiciū de operabili: et tamen interdum adueniente passione corrumpitur siue offuscatur. Sicut qui iudicat malū esse fornicari z inebriari: z tamē postea adueniente forti concupiscētia inebriatur z fornicatur. Jste autē differt ab intēperato: quia licz sint circa eadē delectabilia: tamen incōtinens nūq̄ peccabit nisi adueniente forti passione. Quādiu autem passio nulla inciderit semper bene aget. Intēperatus autem nō indiget passione nec expectat eam: sed ipse post illam prouocat: vt vtens ea tanq̄ instrumēto possit peruenire ad delectabilia que appetit tanq̄ finem: sicut dicit Aristo. de illis qui per se appetunt delectationē que est in potu vini. Et quia non est delectatio in potu nisi sit sitis: etiā si non sitiant sibi sitim prepārant quedā salsa comedendo. Et in hoc est intēperatus simpliciter malus. Scōm est quia intēperatus siue quando peccat actualiter ꝓsequendo delectationes siue quādo nō peccat semper habz iudiciū corruptum. Incōtinens autem nō: q2 ante passionem habet rectum iudiciuz z non perturbatum. Jn passione autē turbatur iudiciū z male iudicat. Cessante autem passione: q2 iudicium nō fuerat ablatum: sed solū obfuscatum redit: sicut prius erat ita vt bene iudicet. Et ō tūc incontinēs solui ab ignorantia. 7. ethi. c. 5. s. Qualiter autem soluitur ignorantia: z rursus fit sciens incōtinens eadez ratio est que de vinolento z dormiente. Jdeo intēperatus peccat z malus est. Jncontinens autem peccat: sed non est malus. Est enim adhuc sanabilis cum integrū maneat in eo pncipium operationuz. s. rectitudo iudicij. Intēperatus autem est insanabilis: quia corruptum est in eo operationis principium: sicut quando deficit z in aliquo virtus naturalis nō

D Differt incontinētie z malitia

potest sanari per medicinam. ¶ Differt etiaz incōtinentia a malitia: q2 malitia est circa omnē operationem humanam in qua cōtingit errare ex falsa opinione de ipso operabili. Incōtinentia autem ꝓprie solū est circa delectationes z tristicias tactus z gustus. Unde dicit esse circa cōcupiscentias: vt pz 7. ethi. Et sic quātuz ad obiectum coincidit cū intēperantia: sed differt in eis que supza dicta sunt. ¶ Jncontinentie autē

E Continētie opponitur incōtinētia

continentia opponit: que non accedit ad perfectaz rationem tempantie: z habet continens rectum iudiciū de operabili: sicut temperatus incōtinens. Hȳ enim tres rectum iudiciuz habent: sed differunt quia continens z tēperatus bn agunt. Jncontinens vero peccat. ¶ Differt rursus incontinens a continente: quia vterq̄ passiones habet fortes. Et tamen incontinens vincitur ab eis: z male iudicat z peccat. Jdeo dicitur incontinens egressiuus ab opinione. 7. ethi. i. non manet in opinione quā habebat ante passionez. Quia ante passionem iudicabat nō esse fornicandum nec inebriandum: existente autem passione forti iudicat fornicandum z fornicat. ¶ Continens autem sustinet concupiscentias fortes z non ducitur ab eis. Jdeo non egreditur ab opinione quaz habebat ante passionem lz affligatur valde sustinens. Et sic dicit non egressiuus ab opinione. 7. ethico. ¶ Differt tamen continens a temperato: q2 lz vterq̄ bene agat: tamen temperatus agit ex habitu z inclinatione z electione: continens autem non agit ex habitu: quia nōdum habet illum: sed ex consideratione finis: quia iudicat valde bonū esse abstinere a delectabilibus turpibus. Et ideo abstinet: nōdum tamen habz habitum: quia habitus facilitat ad agendū: z reddit operationes delectabiles. 2. ethico. Quia vt ibi dicitur nōdum est iustus qui non gaudet operibus temperantie. Continēs tamen non abstinet a concupiscentijs cum gaudio z faciliter: sed cum magna tristicia z difficultate duriciez sustinēs in resistendo concupiscentijs. 7. ethi. z ad ro. 7. vbi apostolus cōqueritur de fortitudine concupiscentiarum: z cuz magna difficultate resistebat eis z vocabat eas mortem quādaz dicēs. Jnfelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius. Et quia nimis affligebatur ter orauit deum: vt auferret ei istas concupiscentias: sed non fuit exauditus 2ª cozin. xi. Non ergo habet cōtinens adhuc habitum. ¶ Temperatus autem habitū habet z non est sibi difficile resistere alicui tēptationi. siue ꝓpter bonitatem nature. i. cōplexionis siue inclinate potius ad virtutem q̄z ad passiones: sicut dicit Arist. 6. ethico. c. 17. de habētibus virtutez naturalē. Et sic etiaz dicit christus infra. 19. de eunuchis qui ab vtero matris sic nati sunt. i. non inclinati ad venerea. Jta q̄ non insurgit eis aliq̄ passio ad hoc. Et istis facile est esse tēperatos siue vt aliquādo accidit ꝓpter longā assuetudinez. s. quia aliquis lōgo tēpore passionibus resistendo perdomuit illas ita vt iam debiliter insurgant in eo. Et si fortes insurgerent: ꝓpter magnitudinez habit existētis ex longo tēpore: z crescentis quotidie per consuetudinem facile est resistere illis: imo est iam quasi naturale ꝓpter assuetudinem: quia cōsuetudo est altera natura. 7. ethico. z primo rhetoꝝ: z gaudium causatur in eo quod iam connaturale est ꝓpter assuetudinem. Aliquando autem causatur ista facilitas resistendi ex dei gratia vel priuilegio: sicut est in sanctificatis in vtero in quibus fomes totaliter auffertur vel debilitat. Et sic in domina nostra erat temperantia perfectissima: quia non solū abstinebat ab omni delectabili turpi: imo ad nullam eoꝝ inclinabatur ꝓpter nō habere fomitē. Et ideo nec mortaliter nec venialiter vnq̄ peccauit: quia nullum ad peccandū incentiuum habebat quomodocūq̄z. Et ista gratia ei prouenerit siue per sanctificationem preueniētem si nō inciderit in originale: siue ꝓ purificationem z sanctificationē sequentez si ponatur ab aliquo incidisse in originale. Hoc ergo modo cōtinentia z temperantia differunt. ¶ Ex hoc autez sequitur q̄ continentia nō est virtus: quia virtus est habitus electiuus. 2. ethico. cōtinentia autē non est habitus vt ostensum est: sed est quedaz dispositio ad temperantiā. ¶ Jtem patet quia si esset virtus nullo modo differret a temperantia: eo q̄ idem est obiectum vtriusq̄. s. delectatio tactus z gustus. Jdeo si esset ptinentia habitus: sicut temperātia esset omnino idez habitus: z tamē differunt: quia. 7. ethico. ponuntur differre cōtinentia z virtus vt duo mores eligendoꝝ: sicut incontinentia z malitia: vt duo mores fugiendoꝝ. Sunt ergo tēperantia z continētia vt habitus z dispositio. Temperātia quidem habitus: cōtinentia vero dispositio ad tēperantiā. Et sic continentia nō est virtus. Est tamē laudabilis: quia fm rectam rōnez operatur. ¶ Bestialitas aūt dicit per respectū ad malitiā. Nam sicut incōtinentia est prauitas quedā minor q̄z malitia: vt ostē sum est: ita z bestialitas est quedā prauitas maior q̄z malitia. Et differt a malitia per illas duas conditiones malitie supza positas. Est. n. malitia prauitas humana. Bestialitas aūt prauitas bestie: vel ad similitudinē bestie. Et q2 bestie non bnt oio eadē delectabilia q̄ homines nā est eis appetere alia delectabilia q̄z appetant homines. Cuz ꝑ aliqs appetierit delectabilia que bestie appetūt z non ꝓueniunt nāe humane est vitiū bestialitatis: sicut dicit. 7. ethi. c. 7. de eo qui delectatur comedēdo carnes crudas: z qui precidit pgnātes vt extrahat fetus de

vtero z

vtero ⁊ comedat: ⁊ de illo qui delectatur comedendo carbones ⁊ terrā. Sic etiā circa venerea qui delectatur in eis que sunt extra humanam spēm vt cuz pecoribus. Ad ista. n. non est concupiscentia humana: qz sunt extra conditionē speciei. Ideo qui habuerit talia desideria: ⁊ per hec operaꝝ bestialis dicit ⁊ non malus: qz non est prauitas humana. i. circa obiectum opationis humane. ¶ Alius modus bestialitatis est circa ea que hoi cōpetunt ex genere obiecti: tñ non cōpetūt in quacūqz magnitudine: sicut cibum sumere ⁊ venereis delectari cōpetit homini ex spē. Quia tñ cōplexio hominis est in medio temperamēti respectu cōplexionū alioꝝ aialiuz cō petit sibi non sumere multū de delectatione in cibo aut potu aut venereis. Bestie vero: qz habēt extremitatē in cōplexioni bus appetunt delectabilia quedā in extremo vt multū come dere aut multum coire: ⁊ hec qdem respectu ipsaꝝ nō sunt extrema: sed media: qz quātitas deleetabilū suoꝝ cōmensuratur nature eoꝝ: sed respectu humane cōplexionis dicunt extrema. Quia sicut cōplexio bestiarū hz extremuz respectu humane cōplexionis: ita ⁊ quātitas delectabilis bestialis est extremum respectu quātitatis delectabilis humani. Si ergo quis imitet bestias in magnitudine cibi ⁊ potus: vel in multitudine venereoꝝ: bestialitas est. Qz excessit non solū rōnē sed etiā conditionē humanā. Nam malitia. i. intēperantia in delectabilibus excedit rōnem. Bestialitas tñ non solū rōnez sed etiā quātitatem delectabilis hoi conuenientis. Sic pz. 7. ethi. c. 9. vbi ponunt delectationes quedā humane genere ⁊ magnitudine. Ex quo apparet ꝙ non solū est bestialis ꝙ p̄z sequitur delectabilia dīa obiecto siue spē delectabilibus humanis: sed etiā qui p̄sequit delectabilia humana differētia in magnitudine ab humanis delectationibus. i. qui p̄sequitur delectabilia humana in maiori quātitate quā natura humana illa exigat que vsqz ad certā quātitatem solū exigit delectationez. ¶ Opponit aūt bestialitati vtus heroica que est quedā virtus diuina. Naz heroes dicunt aerei. i. dī qui sunt elevati super nos fm nām ⁊ habent locum excellentiorez. s. in celo quē homines putant esse aeré. Et sicut bestialitas est malitia excedens super humanā malitiā: Ita virtus heroica est super humanā virtutem. Nam hoies illos quos excellētiores putamus ceteris hominibus quasi iam ptinentes ad aliquid excellētius quam sit humana spēs in deos transferi mus. Sicut homerus introduxit Priamū dicentē de hectore ꝙ non erat filius hois moralis sed dei: ⁊ hoc ꝓpter virtutis excellentiā: vt dicit. 7. ethi. c. i. Ita in illis qui habēt virtutem excellentiorem q̄z sit humana virtus dicimus esse virtutem diuinā q̄ est vtus heroica siue celestis aut aerea ꝙ idē ē. ¶ An bestialitas ⁊ humana malitia differant fm naturam vel fm excessum.

Questio. CCIX.

Queritur an bestialitas ⁊ humana malitia differant fm naturā vel soluz fm excessuz. ¶ Dicunt quidā ꝙ solum fm excessum. Quia cum bestialitas ⁊ humana malitia sint circa eadez obiecta nō p̄nt differre fm spēm: nisi ex potentijs in quibus sunt. Sicut p̄udentia est circa omnia oba circa que sunt oēs virtutes morales. Quia omne ꝙ est eligibile per virtutē moralem est cōsiliabile ⁊ diffinibile. 3. ethi. Cum consiliū p̄cedat electionē. Pru dentia tñ est que consiliatur ⁊ diffinit. 6. ethi. ergo ipsa est circa omnia que sunt virtutes morales. Differt tñ ab eis quia ipsa est in intellectu: morales aūt virtutes in cōcupiscibili ⁊ irascibili aut in voluntate. Ita ergo opz bestialitatem differre a virtute humana per potentiā si spē differt cum in obiecto cōueniat. Et tñ ipsa est habitus vel dispositio inclinatiua sicut moralis virtus: ideo nō pōt poni in intellectu sicut prudentia. Quia inclinatiua est ⁊ non iudicatiua. Erit ergo in irascibili ⁊ concupiscibili sicut moralis virtus. Si aūt fuerit in irascibili ⁊ concupiscibili humana non poterit differre in specie a morali virtute que est in eisdem potentijs. Opz ergo poni eā in irascibili ⁊ cōcupiscibili bestiali si differre dz spē a virtute morali. Et tñ non ponitur vitium aliquod in bestijs: vt ostensum est. s. q. 207. ergo non erit nisi in potētijs humanis: ⁊ sic non differt spē a morali vitio vel virtute: sed solum fm excessuz. ¶ Jtē. 7. ethi. c. 9. dicit ꝙ bestiales delectatiōes differunt magnitudine ab humanis ⁊ circa illas est bestialitas. Magnitudo tñ non facit differentiā in spē: qz vna tēperantia est maior alia: ⁊ vna intēperantia est maior altera: ga non p̄sistit vitiū nec virtus in indiuisibili: ergo nō differūt in specie. ¶ Jtem illa que solum differunt per excellentiā quādam non differunt spē. Jta tñ est de bestialitate ad humanaz malitiam: ⁊ de virtute heroica ad virtutē moralez. 7. ethi. c. i sc̄z. Quēadmodū ex hominibus fiunt dij ꝓpter virtutis sup excellentiā: talis quidem erit bestialitati oppositus habitus. Pz etiā qz dicit ibi ꝙ ꝓpter admirationem solemus vocare aliquid diuinū. Jta etiā ꝓpter admirationē malitie vocamus aliquē bestialem. Admiratio tñ fit ꝓpter insolitam magnitudinem alicuius rei: ergo bestialitas non differt a morali malitia nisi in magnitudine. ¶ Dicendū ꝙ bestialitas differt fz spēm siue nām a morali vitio: ⁊ virtus heroica a virtute morali. Non est tñ putanduz ꝙ bestialitas sit vitium bestiaꝝ ⁊ malitia vitium humanū: qz bestie vitium nullū habēt vt ostēsum est. s. q. 205. Et tñ differt bestialitas a vitio morali vl' humano in spē. Quia. 7. ethi. c. i. dī ꝙ circa mores fugiendo: uz tres sunt species: malitia incontinentia. Bestialitas: ergo saltem spē differunt. ¶ Jtez pz: qz. 7. ethi. c. 7. dicitur ꝙ habere singula hoꝝ extra terminos malitie est quēadmodū bestialitas. Et sic dicit (ꝙ delectabilia illa circa que bestialitas est de quibus ibi logtur) sunt extra terminos malitie. Quod tamē est extra terminos malitie non ptinet ad spēm malitie: sz ad alia: sicut quod est extra terminos nature humane non pertinet ad spēm humanā. Nam lz in spē humana: ⁊ omniū aīalium repiatur magnū ⁊ puum: totum est intra terminos speciei: qz ad tantam magnitudinē posset peruenire aliquod in diuiduum in natura humana ꝙ iam non posset aīa vegetare illud cozpus: sicut si esset aliquis hō centum cubitoꝝ impossibile erat illum viuere. Nam viuere est per hoc ꝙ aīa vegetat oia membra. Nulla tñ anima humana posset vegetare tantam molez: ideo non posset viuere. Quicqd ergo viuit in specie humana siue magnū siue paruum totum est intra terminos spēi. Bestialitas tñ est extra terminos humane malitie: ergo differt in specie. ¶ Jtem eodem. c. dicit ꝙ habentez desideria bestialia superare illa vel superari ab eis nō est simpliciter incontinentia sed fm similitudinē. Sicut male se habentem circa iras incontinentē dicimus ⁊ non simplr. Sed incontinentē ire. Constat aūt ꝙ iracundia vt nominat vitiū oppositum mansuetudini fm ꝙ male se hz homo circa iram differt specie ab incontinentia que circa delectationes est: ergo etiaz differret specie bestialitas a malitia humana. ¶ Jtē pz iq: bestialitas opponitur virtuti heroice: ⁊ illa est in eo qui nullam virtutem hz: ergo ex opposito bestialitas erit in eo ꝙ nullaz hz malitiam. s. heroica virtus in deo qui virtutez nullam habet: ⁊ bestialitas ad bestiam pertinet que nullū habz vitium. 7. ethi. c. p̄imo. s. Et quēadmoduz nec bestie malitia: nec virtus sic nec dei. Et tñ dicit ibi ꝙ heroica virtus ad deū ptinet ⁊ bestialitas ad bestias. Erit ergo heroica virtus quedam virtus differēs spē ab humana vtute: ⁊ bestialitas peruersitas quedam differens ab humana malitia. ¶ Jtem pz: quia eodem. c. dicitur. Sed hoc qdem honorabilius virtute. Hoc autem alterū quoddam genus malitie. i. virtus heroica est aliquid honorabilius omni humana virtute. Et sic pertinet ad spēm superiorem. Bestialitas aūt est quoddam alteꝝ genus malitie. i. malitia distincta a malitia humana fm genus. ¶ Jtem si bestialitas esset eadem in specie cum humana malitia cum plures homines sint mali q̄z boni essent plurimi homines bestiales: ⁊ tamē bestialitas rara est in hominibus nisi in illis qui quodāmodo declinant a cōditione speciei: ergo non est bestialitas eadem in specie cum malitia humana. Patet hoc. 7. ethi. c. i. s. Bestialis autem in hominibus rarus est: maxime autē fit in barbaris. Et tamē inter eos qui habent conditionez humanam reperiuntur plurima vitiosa: ergo bestialitas specie differt ab humana malitia. ¶ Jtez ad hoc ꝙ homo habeat malitiā humanā Aristoteles non assignat aliquā causaz quasi hoc facile sit homini per inclinationem naturalē. Et tamē ad hoc ꝙ habere possit bestialitatem assignat tres causas que hominē multum separāt ab humana cōditione. s. Pernicioſas naturas: ⁊ egritudines vel egritudinales passiones: ⁊ peruersas cōsuetudines: vt patet. 7. ethi. c. primo ⁊ 7. de quibus dicetur infra. q. 209. ergo bestialitas differt specie ab humana malitia. ¶ Dicenduz aūt p̄o hoc ꝙ bestialitas potest dupliciter accipi. Uno modo p̄o cōditione bestiali vt in bestia est. Alio modo p̄o similitudine quadaz hominis ad bestiā in desiderio ⁊ operatione. Primo modo bestialitas non est vitium: qz in bestijs nullum vitium est nec

Obiō q̄ ratio fit.

3ª rō

Rñdet ad quesitu. q. A

rō prima

B

rō 2ª

C

rō. 3.

D

rō. 4.

E

rō. 5.

F

rō. 6.

G

rō. 7.

Bestialitas duplex

est nec esse potest: vt ostēsum est supra q. 205. Sed est in'eis natura: q; nāle est bestijs sic inclinari ⁊ appetere ⁊ nunquā agunt aliquid contra nām suam: q; vnicū principiū habent apprehensiuū ⁊ appetitiuū: ideo non pñt per aliud apprehē dere aut appetere. Et tñ illud est eis nāle. s. sensus ad apprehendendū: ⁊ vis irascibilis ⁊ concupiscibilis ad appetendū. Jdeo impossibile est bestiā agere contra nām. Homo autē hz duplex principiū appetitiuū. s. voluntatē ⁊ ptē cōcupiscibilē cum irascibili: ⁊ duplex apprehensiuū. s. intellectū ⁊ sensuz. Jdeo est quilibet hō quasi duo hoies. Nam pōt apprehende re per intellectū ⁊ appetere per voluntatez: vel apprehēdere per sensum ⁊ appetere per irascibilē ⁊ concupiscibilez. Et q; homini fm q̄ homo est nā ipse intellectus eo q̄ hō est rōna lis: est nāle hoi apprehendere ⁊ iudicare per intellectū ⁊ ap petere ⁊ eligere per volūtatē: qñ ergo hō sequutus fuerit ap prehensionē sensus ⁊ appetitū concupiscibilē aut irascibilez aget contra nām: q; aget contra rōnem cū sensus ⁊ rō quan tum ad appetibilia discordent: īmo vt in plurimū contrarien tur. Quā cōtrarietatē apl's noiauit sub noie spūs ⁊ carnis. Ad galath. 5. dicens. Spūs ꝯcupiscit aduersus carnez: ⁊ ca ro aduersus spūm. Et est ista ꝯrietas in apprehendēdo ⁊ ap petēdo. Sicut si quilibet hō esset duo hoies distincti ⁊ sepa rati. Et ob hoc apl's vocat interdū in nobis hominem inte riorem. Et hoiem exteriorē. ⁊ hominē nouū: ⁊ hoiez veterez: quod idem est. Quia hō exterior est hō vetus. s. hō vt segtur apprehensionē sensus ⁊ appetitū irascibilis ⁊ ꝯcupiscibilis. Naz iste hō vocatur exterior: q; sensus exteriores sunt: ⁊ de solis exterioribus iudicamus per eos: ⁊ per appetitū ꝓsequē tem eos. s. irascibilē ⁊ ꝯcupiscibilē sola exteriora appetimus: que sunt bona materialia ⁊ sensibilia. Et iste est hō vetus: q; ab antiquo hō hz istam apprehensionē ⁊ appetitum. s. a pn̄cipio seculi fere oēs hoies istam apprehensionē ⁊ appetituz sequunt. Dicit etiaz vetus hō respectu cuiuslibet nr̄m: q; in nobis a pn̄cipio etatis incipit apprehensio per sensum ⁊ ap petituꝫ per ꝯcupiscibilē ⁊ irascibilē ⁊ non regimur per rōnē. Unde dicit. 2. ethi. c. 3. loquendo de cōcupiscentia delectatio nuz. ¶ Adhuc aūt ex puero oibus nobis cōnutrit. s. concu piscentia. Et sequit. Propter quod difficile est ꝓterere hanc passionem ꝓtemporaneā vite. ¶ Dicit autē apprehensio fm rōnem ⁊ appetitus voluntatis hō interior: q; intellectus ⁊ voluntas intra nos sunt: ⁊ non sunt exterius sicut sensus in organis corporeis. Etiā q; per intellectū iudicamus tam de hijs que extra: quā de hijs que intra nos sunt ⁊ ipemet intel lectus de seipso iudicat. Sensus aūt de solis exterioribus iu dicat ⁊ de seipso non: q; non pōt hr̄e actum reflexum. Dicit autem hō nouus: q; iudicare per rōnez ⁊ sequi illā in appe tendo non accidit hoibus a principio seculi: sed xp̄s aduenī ens reformauit oia ⁊ reduxit hoiez ad sequendū regulā rō nis in oibus. Et ideo per eius aduentū hoies inceperūt esse noui. Jdeo dixit apl's induite nouū hoiez. Quod per xp̄i fi dem ⁊ mores quos introduxit dicit in nobis fieri. Ad colos sen. 3. s. Spoliantes vos veterē hoiem ⁊ induentes nouum: eum qui renouat in agnitione dei. Dicit etiā nouus hō respe ctu cuiuslibet nr̄m: q; hō non incipit opari fm rōnem a pn̄ cipio etatis: q; tunc non segtur rōnez sed passionē. i. ethi. c. 3. s. Non est ꝓprius auditor politice iuuenis passionuz sequu tor exñs. Cum aūt homo peruenit ad etatem robustiorez fm rōnez pōt operari: q; tunc magis cognoscit singula: ⁊ sic po test cohibere passionē. ¶ Ex hijs aūt appet q̄ homo potest operari contra nāz eo q̄ quilibet hō est quasi duo homines. Bestie aūt non pñt operari contra nām: q; hñt vnicum pn̄ cipium opandi: ⁊ sic non pōt esse pctm̄ in bestijs: sicut in ho minibus. ¶ Dōm tñ q̄ ista bestialitas ꝑput est conditio be stiarum differt in spē vel in genere ab humano vitio. Quia sicut hō ⁊ bestia differunt ita ⁊ proprietates hois ⁊ bestie.

¶ De hac bestialitate ad nos nihil attinet: q; in moralibus de bestijs null' sermo est: ꝫ solum de hoibus. Jsti etiā bestia litati non opponitur virtus heroica: q; virtus ⁊ vitiuz circa idem sunt. Et tñ bestia virtutem nullā hz. 7. ethi. c. i. ergo nō hz virtutem heroicam nec hr̄e pōt. Et sic non opponitur be stialitati isti heroica virtus. ¶ Alio modo accipit bestialitaꝫ pro similitudine hois ad bestiam. Hoc aūt potest esse in duo bus. s. in genere appetibilium: ita q̄ appetat illa delectabilia que bestijs fm naturam cōpetunt ⁊ non hominibus: vel in magnitudine. s. q̄ appetat eadez delectabilia que hoies: ⁊ tñ in maiori quātitate q̄ꝫ homines appetere solent: sicut bestie appetunt: vt dicitur septimo ethicorum ca. 9. Et tunc bestia litas homini competit. Et est quedam superabundans ma litia. huic autem opponit virtus heroica: q; sicut virtus he roica est diuina ⁊ est quoddā bonuz sup excellens. Jta ⁊ be stialitas est quedā malitia supexcedēs malitiā humanaz. Et vocatur bestialitas q; nō est talis malitia qualis hoium: ſ q̄ lis est cōditio bestiaꝝ. ¶ De ista bestialitate dōm q̄ differt i specie ab humana malitia: q; interdū differt ab ea in obiecto vt quādo est circa delectabilia bestialia' que differūt gñe a de lectabilibus humanis. 7. ethi. c. 7. ⁊ 9. ⁊ tñ quicūq; habitus differunt per obiectū differūt saltē specie. Aliquādo autē dif ferunt in sola magnitudine: ⁊ tamē etiā tunc differūt in spe cie: q; appetere delectabilia in tanta quātitate excedit condi tionē humanā ideo nō pertinet ad malitiaz humanaz taliter appetere: sed necesse est q̄ differant sicut malitie diuersaruz speciez. Nam sicut si bestie possent peccare differēt peccata eaꝝ in specie a peccatis humanis ꝓpter differētiā specificaz hominis: ⁊ bestie ⁊ principioꝝ operatiuoꝝ in vtriſq;. Jta ⁊ nūc cū homo habuerit malitiā talez sicut bestia: differret illa a malitia' quā hz fm q̄ homo. Et hoc est qđ supra probatum fuit. Et non solū differunt spē bestialitas ⁊ malitia humana: sed etiā genere: q; 7. ethi. c. i. dicit de bestialitate. Hoc aūt qđ dam alteruz genus malitie. i. differt bestialitas in genere ma litie a malitia humana. Et appet hoc: q; magis differt vitiuz bestiale ab humano q̄ꝫ vnuz humanū ab altero. Et tñ differt vnum vitiū humanuz ab altero in spē sicut intēperantia ab auaritia: ergo bestialitas ⁊ humana malitia differunt pluſq; spē. s. in genere. ¶ Ad primū in ꝓtrariū dicendū q̄ bestiali tas ⁊ malitia humana aliqñ differunt obo: ⁊ aliqñ magnitu dine. 7. ethi. c. 9. Quando obo differunt manifesta est differē tia eaꝝ in spē vel genere. Quando etiā differunt magnitudi ne differunt etiā spē: q; non differunt sola magnitudine ma nente intra terminos eiusdem spēi. s. humane sicut vna intē perantia est maior altera. Et tñ non differunt spē: quia ambe sunt per excessum supra rectā rōnez: qui tñ excessus compe tit nature humane. Bestialitas aūt excedit in magnitudine que cōpetit nāe humane: vt dicit. 7. ethi. c. 7. habere quidem singula hoꝝ extra terminos est malitie quēadmodū bestiali tas. i. Bestialitas est extra terminos nature humane: ⁊ appe titus illaꝝ rerū circa quas est bestialitas est in quadam ma gnitudine que excedit terminos humani desiderij. ¶ Cum aūt dr̄ de differentia in potentijs: dicēdum q̄ si acciperet be stialitas pro conditione bestie differret per potentiaz ab illis potentijs in qbus est humana malitia sicut differunt poten tia humana ⁊ bestialis. Accipitur tñ bestialitas pro similitu dine hois ad bestiam: ⁊ sic sunt bestialitas ⁊ malitia huma na in eadē potentia numero: ideo nō differunt ex potentijs. ¶ Ad 2m pz per nunc dicta. s. q̄ magnitudo intra terminos eiusdez spēi non facit differre spē. Et tñ magnitudo extra ter minos spēi differre facit. Et sic est i bestialitate ⁊ malitia hu mana: vt dictū est nunc. ¶ Ad 3m dicendū q̄ differre per ex cellentiā pōt esse differentia in spē: aliqñ ⁊ aliqñ non. Nam excellentia magnitudinē, dicit: ⁊ tñ ista magnitudo est aliqñ in aliquo equiuoco vel analogo sicut bonitas dei ⁊ homis. Unde excellentia est inter bonitatē diuinā ⁊ humanam. Et tñ differunt pluſq; spē. Aliquando aūt excellentia est in ali quo qđ habet vniuoce inter excellens ⁊ excessum. Et tūc ex cellentia non facit differre specie: sicut si comparētur duo in excellentia albedinis. Inter bestialitatem autē ⁊ malitiā hu manam est primus modus: q; compantur in aliquo qđ equi uoce habetur inter ea. s. ineſſe malitiam: q; non sunt idem ge nus malitie. ¶ Ad quartū dicendū q̄ admiratio fit ꝓpter aliquā magnitudinem vel potius ꝓpter rem insolitam. Po test autem res insolita esse eiusdem speciei cū eis que cōmu niter habentur: sed differt sola magnitudine: q; in tanta ma gnitudine non cōsueuit res illa haberi. Sicut admiramur si videmus aliquē hominem maioris roboris q̄ꝫ vnq̄ videri mus ante hoc. Naz tunc sola magnitudine differt id de quo admiramur. Aliquādo autem specie differt. Ut si id quod vi detur sit quoddam animal' alterius spēi q̄ꝫ que apud nos ha bentur. Nam tunc est istud magis insolituz ⁊ de eo admira mur. Jta est de bestialitate ⁊ heroica virtute. Nā cuz aliques taz excellentē videmus q̄ nō solū excellat alios: vt hō ſz et ꝓueniat ad statū i quo videat hr̄e vtutes vt de: admiramur

cum

I Quid vet' hō ⁊ nouus hō interior ⁊ exterior

K hō interior

L

Dupl'r accipit' bestialitas.

eum tanq̄ de re ptinente ad alteram spēm: velut si quis aliquod genus noue artis vel scientie introduceret. Sic ēt de bestialitate. Nam bestiales admiramur tāq̄ in extremo malos. s. extra terminos hūane malitie. 7. ethi. t. c. 7. t sic tanq̄ habeant malitiā alterius spēi eos admiramur.

¶ De bestialitate circa que sit. Questio. CCX.

Queritur de bestialitate circa que sit. ¶ Dicēdū q̄ bestialitas genus q̄dā malitie est distinctum ab humana malitia: vt dr. 7. ethi. c. i. Et ideo determinat sibi genus vel gña multa oboz circa que sit. Quia bestialitas non est vnicū vitiū solū sed multa: sicut malitia hūana nō est vnicus habitus malus: sz multi. Differt aūt bestialitas ab humana malitia: t per hoc videri pōt circa quid est. Differt. n. dupl'r. s. genere t magnitudine. 7. ethi. c. 9. i. Aliq̄n est bestialitas circa oba que differunt genere vel spē ab obis malitie humane. Aliq̄n aūt sola magnitudine. i. obm malitie humane t bestialitatis est idem: t tñ bestialitaſ accipit illud vt in magnitudine excessiua. De primo dōm q̄ bestialitaſ cōtingit fieri circa q̄ttuoz genera virtutis t malitie humane. s. circa prudentiā: tempantiā: fortitudinez: t mansuetudinem. Nam sz bestialitas cōiter dicatur circa delectationes: tñ hūjo quattuoz inueniri pōt sicut dr. 7. ethi. c. 7. Omnis. n. supabūdans malitia t insipientia: t timiditas: t intēperātia: t crudelitas: hec qdem bestiales. i. Jn hūs homo vocaf bestialis. De prudentia p3: q2 ad oēm virtutē requirif cū nō sit virtus moralis sine prudentia. 6. ethi. circa finē. Est aūtē prudentia habitus iudicatiuus t ꝓsiliatiuus cum recta rōne circa ea q̄ ad totam vitā ptinent. 6. ethi. Circa hoc cōtingit fieri hoiem imprudentē errando a rectitudine rōnis: q2 difficile est in oibus bene consiliari t recte iudicare. Et ista est imprudentia que est vitiū humanū. Jnsipiētia tñ est (si aliquis oino ignoret ea que ptinent ad humanā vitaz:) non qdem per solā in experientiā: sed pp hf̄e dispōnez contrariā ad male iudicandum: t ignorātem esse humanoz agibiliū. Naz istud nō vocatur imprudentia: sed quedā insipientia que est extra cōditionem nature humane: t non inuenitur nisi in hoibus qui multum recedunt ab humana pfectione: sicut in quibusdaz barbaris sic dicif. 7. ethi.. c. 7. s. Et insipientū hū quidē ex nā irrōnaleſ t solum sensu viuentes bestiales quēadmodū genera barbaroz. Et sic differt fm spēm ista ignorantia ab imprudentia humana qm̄ videnf differre ex principijs. s. q2 homines tam prudentes q̄ imprudentes per intellectuz iudicant: sed hū qdē recte: hū aūt non. Bestie aūt solo sensu iudicant. Jō etiā si fieret ab homine t a bestia apprehēsio vel iudicium de eadē re differt in spē ꝓpter diuersa principia. Sic autē t barbari qdaz solo sensu iudicant sicut bestie velut si non haberent potentiā rōnalem. Jdeo insipientia eoz circa agibilia differt saltem spē ab imprudentia hominum qui nō recte iudicant de agibilibus tanq̄ sunt in diuersis potentijs. Et non differunt solū vt imprudentia maioz t minoz: sicut quidam hō magis errat per intellectū circa agibilia q̄ alius. Quod etiā in speculatiuis fit. Jbi aūt sola magnitudine imprudentia differt: q2 ambo fz intellectū iudicāt de eodē gñe rei. s. De humano agibili t ambo errāt: sed vnus plus: alius minus. Barbari aūt per solū sensuz iudicant. Jō etiā si interdum bene iudicarent differret iudiciū eoz a nro in spē: t ita etiā q̄n errant: q2 per aliud principiuz errāt q̄ nos. ¶ Circa timiditatē etiā est bestialitas: q2 quidā supabundanter timēt oia: t talia quidē que a nullo timenda sunt. Et hoc fm cōditionem bestiaz: sicut illi qui timent mures t similia. Sic dr 7. ethi. c. 7. Hic quidem nā talis qualis timere omnia t si sonum faciat mus fm bestialem timiditatē timidus. Hic autez mustelā timuit ꝓpter egritudinē. Jsta est timiditas spē differens ab humana: q2 timoz est hoi de terribilib⁹ t alicui plus t alicui minus fm variam dispōnez nature t ꝓsuetudinem. Timere tñ oia non est humanuz sed extra spēm humanam: sicut ad bruta ptinet que ad oīa visa timoze concutiūtur. Et hoc innuitur cum dr. Hic quidem nā talis qualis timere oia fm bestialem timiditatem. q. d. Non cōpetit hoc humane timiditati sz bestiali. ¶ Circa intempantiaz etiā bestialitas est n q2 alicui sunt delectabilia in tactu t gustu ea q̄ non sunt delectabilia fm spēm humanā. Naz in vtroq̄ istoz. i. gustu t tactu sunt homini t bestijs distincta delectabilia. Alij enim sunt hominū: t alij bestiaz. Si quis desideret bestiaruz cibos vt herbas: vel carnes crudas t similia bestialis est: q2 talia nō sunt homini delectabilia. Sic dr. 7. ethi. c. 7. Dico autem bestiales puta eum hoiem quē dicunt ꝓegnantes recidentem pueros deuozare: vel qualibus gaudere aiunt quosdā siluestriū circa pontū. Hos qdez crudis. Hos aūt hominū carnibus. hos aūt pueros cōmodare adinuicē in cōuiuium. Oia hec bestialia sunt. Nam desiderare comedere fetus adhuc existentes in vteris matrū t ad hoc recidere ventres earum: (vt inde fetuſ extrahaf) non est hūanū delectabile: carnibus etiā crudis vesci humanū nō est. Quia repugnat cōplexioni humane que est in medio tēperamēti comedere carnes crudas. Nam nō posset eas digerere. Ad bestias autē q̄ habēt extremū in cōplexione t sunt vozaces t magne digestionis cōpetit h: hoi aūt cui natura dedit potestatē ad dispondū cibos: vt sibi essent ꝓuenientes coquendo t assando t alijs modis dedit cōplexionē mediā cui cōpeterent cibi isti sic medio modo dispositi. Aialibus aūt ceteris natura nō derat posse disponere cibos assando t coquēdo: ideo dedit illis cōplexionem cui cōpeteret crudis carnibus vesci. Uelle ergo carnes crudas nō est humanū delectabile sed bestiale. Q̄ō ēt dicit quosdā hūanis carnib⁹ vesci bestiale valde ē: q2 nā non inclinat ad tale delectabile. Nam vt in plurimū ceteris aiantibus que carneſ vozant etiā si valde vozacia sint: tñ non cōpetit comedere carnes aialium spēi sue: sz illas horrēt alioz aūt animaliū carnes vozant. Magis ergo hoibuſ horridum est spēi sue carnibus vesci. Nam si natura hoi desiderium ad vescendū humanis carnibus dediſſet: etiā desideriū hoies occidēdi: vt sic eoz carnibus vesceretur. Quod aliter fieri non poterat: t sic natura humana inclinaret ad seipsaz destruēdam q̄ falsum est. Est aūt adhuc inhumanius q̄ ibi dr barbaros cōmodare adinuicem pueros ad cōuiuium. i. q̄ vnuſ cōmodabat alteri filiū suum ad faciendū ꝓuiuiuz solēne occidendo illum t rursum ipse petebat ab alio filiū cōmodatum ad cōuiuium cum ipse cōuiuiuz aliq̄ō paraturus essz soleniter. Sicut qui carnes electas aut cibos optimos peterent ꝓ aliquo cōuiuio. Dicit etiā q̄ quidaz sacrificauit matrem t comedit eam conseruī sui. i. socij sui. Alios etiaz dicit delectari in cozrosionibus vnguiuz t euulsione piloz t comestione carbonū t terre. Nihil tamen istoz est humanum delectabile: sed oia bestialia. Hec aūt in gustu sunt. ¶ Jn tactu quoq̄z. i. circa venerea ptingit fieri aliquos bestiales. Nā cuilibet aiali nāliter est determinatus coitus ad femellaz sue spēi: nec aliter regulariter coeunt sz humana industria coniunxit aialia diuersaz speciez faciendo ea simul coire vt inde ꝓles equoca nasceretur. Quod deuſ detestatur leui. 19. Jta ergo hoibus ad mulierem coitus determinatuſ est extra hanc quicquid fuerit bestiale est. Sic dr. 7. ethi. c. 7. q̄ deside ria venereoz ad masculos bestialia sunt: q2 hoc nō est ex appetitu nature: sed ex aliquo erroze: de quo dicef infra. q. 2i4. Et adhuc videnf magis bestialia ōsideria coitus ad pecora: non qdē q̄ sit maioris criminiſ aut minoris: q2 de hoc nunc nihil asseritur: sed q̄ sit magis ꝓpie bestiale inclinari ad pecora: q2 bestia ad bestiam inclinatur. Si ergo pariter hō ad bestiam inclinef bestialiſ est: q2 est id qō bestia agit: t tñ non tetigit Ari. qcq̄ de coitu isto: fortassis vt non infirmaret naturam. Hoc modo circa tactū bestiales hoies fiunt. ¶ Circa mansuetudinem etiā bestialitas ꝓtingit. Est. n. mansuetudo circa iram. 4. ethi. c. de mansuetudine. Jn ira autez homo est valde tempatus in cōparatione ad alia aialia. Nam complexio sua est media: ideo oēs inclinatiōes sue sunt medie t tēperate. Non enim inclinatur nimis ad aliquid. Unde minus hz de ira quā bestie: ideo vocaf homo aīal naturaliter māsuetum non qdem q̄ nullā iram hēat: sed q2 fm exigentiaz corporis sui t prudentie ad sciendū inferre vindictā vel ad posse nocere nullū aīal est tam pauce ire. Bestie aūt hñt magnā iram: ꝓpter ferocitates eaz t extremitates cōplexionuz. Jō dicitur sapientie. 7. q̄ sapientia nouit iras bestiaruz: quasi dicat q̄ ire bestiarū valde magne sunt. Et iste ire transeunt in crudelitatē. s. q2 nihil miserentur: sed etiā sine cōmotione ire omnia lacerant: t destruunt t in hoc gaudent. Homini aūt quia pauca ira naturaliter competit non conuenit crudelitas: bestijs autem conuenit. Si quis ergo transeat in crudelitatem ita vt delectetur in penis hominum bestialis est: quia crudelitas bestiarum est t non hominuz. Et ad hoc pertinet quod dicitur septimo ethicoruz. c. 7. quosdam rescidere pregnātes t extrahere fetus de vtero. Nā velle comedere fetuſ existentes

5 Bestialitas est circa venerea

5 Bestialitas est circa mā suetudinez

existētis in vtero est bestialitas circa itēperātiā. Nō hoꝛrere tñ apire vteros p̄gnātiū ad crudelitatē ptinet. Sic fecit Nero apiens vteꝝ mr̄is sue vt videret locū in q̄ fuit in vtero. Et cū vidēt mr̄em lacerari nullas lachꝛymas fudit nec leui mja motꝰ est ſz tanc̄ nihil istud eēt iudicare potuit de pulchꝛitudine eius dicēs. Uere pulchꝛa fuit vt ait Boe. de ꝓso. libꝛo. 2. Metro. 6. Sic etiā de illis de qbꝰ dr̄. 7. ethi. q̄ pueros. i. filios suos mutuo cōmodant ad uiuia faciēda de carnibꝰ eoꝝ: qꝛ nulla mja mouētur sup filijs suis. Sic ēt dicit ibi q̄ndā sacrificasse mr̄em suā. i. imolasse eā sup altare sic̄ pecoꝛa imolabāt: ꝛ āliꝰ comedit epar ꝓserui sui. s. occidit vt comedēt epar in qbꝰ potiꝰ est bestialis crudelitas quā itēperātia ſz vtrūq̄ fit sil̄. ¶ Circa alia aūt gn̄a vitioꝝ ꝛ vtutū nō ꝓtingit fieri bestialē vt circa liberalitatē. Magnificētiā. Magnanimitatē. Philothimiā. Eutrapeliā: veritatē: ꝛ iustitiā ꝛ reliquas qꝛ in hijs nō ꝓtingit fieri in hoib⁹ aliq̄s inordinatiões excedētes humanū vitiū vt bestiales dicātur: ēt qꝛ bestie in materijs istaꝝ vtutū ꝛ vitioꝝ nō cōicāt nobiscū sicut in p̄dictis.

¶ Alius modus q̄ fit bestialitas est p magnitudinē circa ea in qbꝰ solemꝰ delectari vt hoies. Naz si qs peccat in illis excedēdo plus q̄z humane nāe ꝓueniat: bestialis est. Nā. n. humana qꝛ ſm se est i medietate tēperāmēti respcū alioꝝ aialiū opz q̄ ꝓseruet per ea que ꝓsistūt tēperate. Excessus g̃ in quibusſz rebꝰ destruūt cōplexionē humanā. Sic. n. ari. dicit lib. p̄oblematū pte. j. in p̄nº pp qd excessus ꝛ defectꝰ egritudinales. i. excessus in delectabilibꝰ causat egritudinē ꝛ ēt defectus. s. qñ nō sumitur quantū nature opꝰ est: ꝛ redditur causa qꝛ nā vel cōplexio humana ꝓsistit in medio ꝛ coꝛrūpit ab extremis. Repugnat g̃ cōplexiōi humane appetē nimiuz de aliqua re ſz tēperate. Si qs g̃ circa delectabilia que p̄p̄a hoi sunt in cibo ꝛ potu ꝛ venereis excesserit imoderate non erit malus sed bestialis: qꝛ malus excedit ad rectā rōnē nō tñ excedit ad humanā iclinationē. Qui aūt excedit humanā iclinationē plusq̄z malus est ꝛ bestialis efficit: qꝛ bestie ꝓsequūtur magnitudinē excessiuā in delectabilibꝰ siue in cibo siue i venereis. Iste modus bestialitatis minoꝛ est q̄z p̄cedētes qa minoꝛ est differentia in magnitudine q̄z in obiecto: ſz ,vtraq̄z in p̄senti sit differētia saltē in spē ab humana malitia.

¶ Ex qbꝰ cāis bestialitas causet in hoibꝰ. Qō. CCXI.

Queritur ex qbus cāis bestialitas causet in hoibus. ¶ Dōm q̄ cū bestialitas sit cōditio bestiaꝝ ꝛ nō sit hoi nāle hr̄e ꝑditionē bestie, ſz potiꝰ ꝓtra nām: si aliq̄n acciderit nec̄e est ꝓuenire ex aliqua cā spāli: iō Aristo. 7. ethi. de malitia humana ꝛ icōtinētia cām non q̄rit qꝛ iste due puersitates nō excedūt ꝑditionē nāe ſz aliq̄mō sūt nāles. Naz appetitꝰ ad ea que ꝓueniūt hoi inest sibi nāt̄r: mē sura aūt p appetibili determinat̄ a rōne. Et iō excedē rōnez est malitia humana vel icōtinētia circa delectabilia. Si tam iste excessus nō sit tantꝰ q̄ excedat nāe ꝓportionem que ꝓsistit in medio tēperāmēti erit humanꝰ erroꝛ: qꝛ errat in eo q̄ nā bene se hñs appetē pōt. Jō circa ꝟ cā nulla petēda est q̄re qs malus sit: q̄ ꝓstat eū malū eē ꝑpter seq nāle desideriū: ꝛ nō regulare illō ſm rōnē. Si qs tñ appetat delectabilia bestialia dr̄ia gn̄e ab humano delectabili. 7. ethi. c. 9. vel appetat delectabilia humana in maioꝛi q̄titate: q̄z competat nāe nō ꝓuenit ex nāe iclinatiōe ꝛ erroꝛe rōnis nō regulādo desiderijū nāle: ſz ex aliq̄ alia cā nō nāli: iō ꝓo bestialitate: cāe petende sunt. ¶ Est aūt dōm q̄ tres sunt cāe bestialitatis aut altera eaꝝ vt p̄z. 7. ethi. c. j. s. Passiões siue egritudies: ꝛ p̄ua ꝓsuetudines: ꝛ pnitiose nāe. ¶ Primū est in passiōibꝰ: q̄ nō vocanē simpl̄r passiões ſz potius egritudines vel passiones egritudinales. Naz passiones hoi nāles sunt vt cōcupiscentia ꝛ ira ꝛ alie. Iste tñ nō sunt egritudines qꝛ nō disponunt hoiez ꝛ nāe ꝑditionē. Passiones aūt que sil̄ sunt egritudines alterāt nāe statū sic: amētia: furoꝛ: mania: ꝛ similes. Naz ꝓuāt actū rōnis. Uelut si eēt hō solū pecꝰ ꝛ in talibꝰ sequunt desideria bestialia ꝛ opatiões. Et hoc qꝛ rō nō nouit in eis qd agat. Et p̄t talis passio cāre bestialitatē ſm oēs modos positos p̄ce. q. s. quantū ad ipꝛudētiā. Qꝛ cū isti habeāt passiões tollentes oēm vsuz rōnis fiet opatio totaliꝛ iordinata pp defectū p̄ncipij regulatiui: ꝛ nō erit aliq̄ malū q̄ntūcunq̄z graue qō hō appetere aut facē nō possit cū nihil sit q̄ eū cohibeat qꝛ sola rō est que illicitos motꝰ cohibet: qua nō exñte nihil est qō fieri nō possit aut appeti de malo. Et iā per itnere pōt ad timiditatē: qꝛ nō existēte rōne que iudicet verū poterit apparere eē terribile q̄ nō est terribile. Et maxime fit hoc: qꝛ in talibꝰ passionibꝰ indisponit̄ cerebꝝ ꝛ turbant̄ organa spūa. Uñ cōceptiões per illas spēs fiunt multū differē tes a veris ꝛ pōt videri aliqd maxime eē timēdū q̄ nihil eiusmodi est. ¶ Circa itēperantiā etiā per hunc moduz fit bestialitas: qꝛ deficiēte vsu rōnis poterit iudicari aliqd eē valde delectabile; qō tñ nullo mō est delectabile: ꝛ aliqd eē triste q̄ iocundum est. Et sic incidet homo in delectabilia bestialia qꝛ natura desideriū est ſm ꝑditionē ipius. Necesse est g̃ q̄ cū alicuꝰ nā fuerit alterata in deteriuſ q̄ desideria deterioꝛa efficiant. Et sic incidet hō in id qō est infra se. s. in bestiale delectabile: imo ꝛ aliq̄n tāta fit puersitas ex hijs passionibꝰ q̄ aliqd appetat hō q̄ nō est etiā delectabile bestijs sicut dicit. 7. ethico rū. c. 7. de illo qui terraz comedit: ꝛ carbones. Nam ēt bestie nō delectant̄ in hijs. Jstud aūt nō ꝓuenit ex alteratiōe nature sed ex alteratione apꝓhensiōis. Nam si fieret ex nāe mutatione: declinaret hō ad aliq̄ delectabilia que sunt aliquo mō delectabilia: sicut sunt bestialia delectabilia. Nam bestijs illa nālia sunt: qꝛ eis ꝓueniūt. Jta g̃ posset hō alterari a sua nāli cōplexiōe ad alterā: in quo statu nō eēnt sibi vere cōueniētia delectabilia humana sed alia. Sicut bestijs nō solū sunt grata delectabilia humana sed etiā nec cōueniūt eis ad nāe eoꝝ ꝓseruationē. s. equo nōꝛ cōuenit comedere carnes coctas ad cōseruationē suā. Jta ꝛ hoi alterato ad aliā cōplexionē non nālem erit aliqd vere ꝓueniēs ſm illā cōplexionē ad conseruandū eū in illa si ibi cōseruandus eēt: ꝛ illa erūt ei delectabilia. Qō tñ nullo mō est delectabile: nulli pōt eē delectabile Delectatio in gustu est pp aliqō genus sapoꝛis: vbi aūt nullus sapoꝛ inuenit̄ delectatio eē nulla pōt. Maxime qꝛ delectatio gustus est in eis que p̄nt summi in cibo ꝛ potu ad cōseruationē nāe. Illud aūt qō nullo mō pōt nutrire: nō pōt eē cibus nec hīe delectationē ſm gustū. Sic aūt est de carbonibus ꝛ terra qꝛ nō nutriūt. Nulli g̃ p̄nt eē delectabilia. Qō g̃ aliqbꝰ bestialiter dispositis sint ōlectabilia ista nō est q̄si rea liter eis sint delectabilia aut cōueniētia sed solū fit per apꝓhensionē. s. qꝛ coꝛrupta fantasia per alterationē nō nāle fiūt apꝓhēsiões multū diuerse ab eo q̄ ꝓueniēs est. ¶ Circa crudelitatē etiā, efficiūtur hoies hoc mō bestiales: qꝛ exñtes i talibus passiōibꝰ crudelia exercēt. Et hoc qꝛ videnē eis illa tāq̄z bona ꝛ delectabilia: qꝛ pp defectū rōnis nō iudicāt de malo qō faciūt nec miserenē: vel pp apꝓhēsionē fantasie turbate illa eis bona videnē. Sic dicit. 7. ethi. c. 7. s. hŭ aūt ꝑpter egritudines ꝛ maniā quēadmodū mr̄ez sacrificans ꝛ comedens ꝓserui cpar. Sic etiā dr̄ de hercule furēte q̄ filios occiderit vt ait Seneca tragedia p̄ma que dr̄ hercules furens.

¶ Scōa cā est ꝑpter ꝓsuetudines p̄uas. Quia ꝓsuetudo est altera nā. 7. ethi. ꝛ p̄imo retho. Et sic hoiꝰ cuilibet animali a nā determinant̄ delectabilia ita ꝛ ꝓsuetudo nāe vim habens determinat hoiem ad qōcūq̄z genus delectabiliū fuerit assuetꝰ: ꝛ etiā ad magnitudinē delectabiliū humanoꝝ q̄ nō cōpetit nāe humane. Sic dr̄. 7. ethi. c. 7. hŭ autē ex ꝓsuetudine puta pilloꝝ euulsiones ꝛ vnguiū coꝛrosiões adhuc autē carbonū ꝛ terre. i. Quidā fiūt bestiales pp cōsuetudinem: ꝛ assuefiūt ad euelendū pillos. s. vt mordeant carnē suā ꝛ pillos dentibus euellāt ꝛ in hoc delectantur: ꝛ si qs eos cohibuerit tristant̄ velut in p̄riū nāe sue eos moueat. ¶ Alīq̄ etiam gaudēt rodēdo vngues ꝛ mordendo manꝰ ꝛ alia mēbra qō sola assuetudo facit. Jsti ēt interdū gaudēt comedēdo terram ꝛ carbones: nō tanc̄ aliquā delectationē vere in ꝟ experiant̄. Qꝛ non vr̄ possibile hoc alicui coꝛpi potissime humano ꝓuenire: ſz qꝛ assuefacti sunt gaudēt mouēte eos ad ꝟ ipꝛessione quadā relicta ex assuetudine sic̄ nā monet per foꝛmaz ipꝛessam rei. Hoc aūt maxime fit q̄n assuetudo ista fit ex pueritia. Oia enī que sunt a pueritia faciūt foꝛtissimā impressionem siue quātū ad intellectū siue moꝛes siue nām. De intellectu p̄z: qꝛ ea que ingenijs paruuloꝝ imp̄imūtur semp manēt sicut dicit aug. p̄mo de ciui. dei q̄ pueri romanoꝝ in pueritia virgilij libꝛos addiscebāt: vt velut egregiꝰ poetaꝝ tenerīs ibibitus annis non posset facile aboleri. De moꝛibꝰ patet qꝛ quos moꝛes qs susceperit a parua etate tenebit fact̄ adultus. Et ob ꝟ recta disciplina in moꝛalibꝰ est pueros assuefacere cōfestim in parua etate ad recte tristandū ꝛ recte gaudēdum vt dr̄. ŭ. ethi. c. j. s. nō parum differt ex iuuene confestim assuefieri sed multū. Magis aūt oē idest non modicū differt Sed multum: magis aūt oē idest potius totum. s. bonum homines

A Rñdeē ad q̄stū qōnis

B Tres sunt cāe bestialitatis.

ꝑª cā

C

minis est in assuefieri ad bonū a prava etate. De nā ps q2 de lectabilia ⁊ tristabilia fiunt cuilibet aiali fm puenientias ad nāz suā. Si tñ asuescat a parua etate ad delectabilia illa q̄ nō sunt sibi nālia: appetet postea illa tāq̄ nālia sint. Et sic est in assuetis ad comedēdū carnes crudas vel aliqd sil'e qō ad bestias ptinet. Nā efficit iste appetitus hoi q̄si nālis ⁊ delectabile nāle. Sic dr̄. 7. ethi. c. 7. hȳs aūt ex ꝓsuetudine accidunt puta assuefactis ex pueris. i. a pueritia. ¶ Tertia causa est pp puersas nās. i. qñ cōplexio ⁊ dispositio tota corpis humani a natiuitate sua est multū puersa. Qō ptingit ex erroꝛe nāe. Nā determinatus est hō fm nām ad certā figuram ⁊ numerū certū mēbroꝝ. Cōtingit tñ interdū p nāe errorem monstra fieri in habundātia vel defectu mēbroꝝ aut in variatione figure. ita ⁊ circa cōplexionē nā humana determinata est ad mediū tēperamēti respectu cōplexionū aliorꝝ aialiū pōt tñ p errorē nāe accidere extremitas in cōplexione hois: ita vt declinet ad cōditionē cōplexionis alicuius bestie q̄ nō in totū q2 hoc erat impoſe. Et tunc erūt isti hoi delectabilia eadē vel quasi eadem que bestȳs. Hoc aūt pōt fieri ex aliquo erroꝛe pticulari nāe. vel ex cōditione regiōis: q2 patria ē ꝓncipiū gñationis. Ideo genitus cōsequit aliqd de cōplexione patrie. Et q2 regiones quedā excedunt a tēperamēto in magnitudine caloris ⁊ alie in alȳs qualitatibus. Cōplexio aūt humana cōsistit in tēperamēto necesse est q̄ in talibus regionibus corpora hoiuꝫ declinēt aliquo mō a tēperamento nālis cōplexionis ⁊ sic disponunt ad bestialitatē. Alie etiā cāe ad hoc esse possunt. ¶ Quarta cā pōt esse fm Ari. egritudo ⁊ differt ista a pma. s. a passione egritudinali q2 illa est quandiu aliqs manet in passione vt in amētia vel mania: furoꝛe ⁊ sic de alȳs q2 tunc bestialr̄ agit. Ista quarta intelligit cessante passione q2 cessantibus talibus passionibus relinquūtur interdū quedā dispositiones fm quas iclinatur homo ad delectabilia bestialia vel cōtra nām. Et tñ tunc nulla passio est nec egritudo sed dispōnes manent ex egritudinali passione. ¶ Alia dr̄ia est q2 interdū causat dispositio bestialis ex egritudine siue passione. ita q̄ nō fuerit amētia nec furoꝛ aut aliqd tale: q̄ nō solū egritudinē sed etiā passiones noiam⁹. Sed quecūq̄ alia egritudo magna. Nā videmus in eis qui sustinuerūt grauissimas egritudines ⁊ curati sunt manere dispositiones ꝑrias ad ꝓtē statū. ita q̄ nō delectant ī in eis in q̄bus ꝓmo delectabant nec eadē appetunt. Et hoc q2 alterate sunt dispōnes corpis. ita interdū pñt per egritudinē tantū alterari dispōnes nāles q̄ pueniat hō ad aliquas dispōnes sil'es bestialibus ⁊ appetat delectabilia bestialia. Et istō erit causatū ex sola egritudine ⁊ manens post egritudines. ¶ Dicit aūt Aristo. 7. ethi. c. ꝓmo q̄ bestialitas accidit interdū pp ozbitates: ⁊ coincidit cum tertia cā supraposita. s. ꝓpter pniciosas nās. Dicit eni ozbitas defectus aliqs eorū q̄ nālr̄ ineſſe debēt. Sicut si qs a natiuitate careat oculis vel manibus aut altero ozgano: ⁊ hoc mō dr̄ hō ozbatus a natura qñ ex cōplexiōe nāli aufferr̄ hoi rectus vsus rōnis: ita q̄ nō sit pol'e talr̄ existentē recte iudicare. Et sic dicit Ari. ꝓmo ethi. q̄ felicitas est possibilis oibus nō ozbatis ad virtutē. i. non carentibus nāliter eis que sunt necessaria ad vsum virtutis cuius est ipse vsus rationis. Istud autē est vere prauitas nature ideo ad eandē causam reducuntur.

¶ An bestialitas sit deterioꝛ q̄ malitia. Qō. CCXII.

Queritur Ulterius circa bestialitatē an sit deterioꝛ q̄ malicia. ¶ Aliqui dicūt q̄ sic q2 sicut heroica vtus excedit humanā vrutē: ita necesse est bestialitatē que ei opponit excedere humanū vicium. ¶ Item q2 dr̄. 7. ethi. c. ꝓmo q̄ sup excedētes in malicia infamamus ⁊ bestiales vocamus. ¶ Itē q2. 7. ethi. c. 9. dicitur q̄ delectabilia bestialia differunt genere ⁊ magnitudine a delectabilibus humanis. Et tamē peccatū intēperātie est qñ qs excedit rectā rōnē circa delectabile. g̃ quāto magis excesserit in magnitudine tāto erit mai⁹ vicium ⁊ sic erit bestialitas maioꝛ. ¶ Itē 7. ethi. c. 7. dr̄ q̄ bestialitas est extra terminos malitie: q̄ malicia est pctū: q2 est extra terminos rōnis. Bestialitas aūt est etiā supra terminos malicie. g̃ magis est extra terminos rōnis ⁊ sic erit deterioꝛ. ¶ Dōm q̄ vt dr̄. 7. ethi. c. ꝓmo tria sūt fugienda in moribus. s. Incōtinētia. malicia. ⁊ bestialitas. de incōtinētia dōm est q̄ est minoꝛ q̄ malicia. Nā icōtinēs non vocat malus q2 nō agit malū ex electione sed ex passione. intemperatus aūt ex electione ⁊ habitu. Etiā incōtinēs rectā rōnē hz̄ lz̄ adueniente passione offuscat. intēperatus aūt coꝛruptū hz̄ id qō optimū est. s. iudiciū rōnis. 7. ethi. c. 9. iō peioꝛ est malicia quā incōtinētia. ¶ De malicia ⁊ bestialitate dōz q̄ aut bestialitas accipit ꝓ oditione bestie: vel ꝓ sil'itudine hois ad bestiā. Si ꝓmo mō deterioꝛ est malitia q̄ bestialitas q2 bestie vicium nullū hñt: vt oñsum est supra. q. 205. ⁊ bestias nō dicimus tēperatas nec intēperatas: q2 nō excedunt cōditionē nāe sue nisi forte fm sil'itudinē cōparādo vnaz bestiā ad alterā: q2 quedā sunt vorationes alȳs ⁊ crudeliores. Et sic quantū ad oēm modū bestialitatis: ⁊ maxime in excessu delectationū que ptinēt ad tēperantiā. ¶ Itē q2 bestie rōnē nō hñt iō nō pōt corrūpi in eis ꝓncipiū operationū sicut in hoie corrūpit iudiciū: ⁊ totū malū hois est in peruersitate rōnis. ¶ Itē ꝓpare malicia ad bestialitatē est sicut cōparare inaiata ad aiata in malicia. Nam inaiata nō pñt dici hr̄e maliciā vel malū facere: aiata aūt malū facere pñt. eo q̄ inaiata nō hñt ꝓncipiū ad volendū malū aut faciēdū. Aiata aūt hñt illud. Sic de hoie respectu bestiarū q2 bestia nō hz̄ rōnē a q̄ opatio dr̄ bona vel mala: nō dicit q̄ inocentioꝛ est prauitas nō hñtis ꝓncipiū. i. nō hñtis itellectū. itell's eni ꝓncipiū est. ¶ Itē cōparare bestiā ad hoiez est sicut cōparare iniusticiā ad hoiem iniustū. Nā deterioꝛ est hō iniustus q2 iniustos hz̄ itellectū ⁊ pōt bñ vel male agere. Jō vituperabilis est cū male egerit. Iniusticia aūt nō hz̄ itellectū: q2 ipsa est quidā habitus: ⁊ nō est in ptāte sua bene aut male facere. imo ipsa iniusticia est determinata nālr̄ ad malū q2 necesse eā iclinare ad malū sicut iusticia nālr̄ ad bonū iclinat. lz̄ g̃ hō iniustus sit in iustus p iniusticiā deterioꝛ tñ est iiust⁹ quā iniusticia. ¶ Itē deterioꝛ dr̄ qui plura mala facit ⁊ tñ hō malus faciet decies milies plura mala q̄z bestia: iō deterioꝛ est quā bestia. Hec oia ponit Ari. 7. ethi. c. 9. Jō cōcludit ibi q̄ bestialitas est terribilioꝛ q̄z malicia ⁊ tñ malicia est deterioꝛ quā bestialitas. dr̄ āt terribilioꝛ q2 ex gñe suo est ad aliqua peioꝛa ⁊ magis inordinata q̄z sit malicia ⁊ qñ coincidit in gñe obi cū malicia est ad maioꝛa mala bestialitas q̄z malicia. Ex pte tñ ꝓncipij bestialitas pdit rōnē mali q2 nō est a rōne a qua est bonū ⁊ malus in opatione. ¶ Si aūt accipiat bestialitas ꝓ similitudine hois ad bestiā: dōm q̄ est deterioꝛ valde bestialitas q̄z malicia sicut probant argumenta fcā in ꝓncipio. q. que va sunt ⁊ ps magis q2 maioꝛ pena datur ꝓ maioꝛi vicio: ⁊ tñ tā deus q̄z leges humane infligunt grauioꝛē penaz ꝓ pctō bestiali vt ꝓ. sodomitico per intēperātiā que est humana malicia. g̃ deterioꝛ est. ¶ Itē bestialitas reperit in coitu vt ps. 7. ethi. c. 7. ⁊ nos vocamus illō vicium ꝑ nām. Et dicit eē deterius quo lz̄ alio coitu. vt dicit Aug. in lib. de adulterinis cōiugȳ ⁊ li. ꝓmo cōtra iouenianū ⁊ hr̄. 32. q. 7. c. Adulterȳ. ⁊. c. vsus nālis. Erit g̃ bestialitas deterioꝛ q̄z malicia. ¶ Dōm tñ q̄ ad lz̄ cōsiderandū est maliciā ⁊ bestialitatē posse cōparari vniuoce. s. q̄ bestialitas in illo gñe in quo est cōpararet ad maliciā que est circa illō genus. Nam. 7. ethi. c. 7. dicit q̄ bestialitas sit circa prudētiā fortitudinē tēperantiā ⁊ mansuetudinem cū dicit. Ois superabundans malicia ⁊ insipientia ⁊ timiditas ⁊ intēperātia ⁊ crudelitas bestiales. i. sunt bestiales: poterit ergo compari ista bestialitas ad maliciā humanā hui⁹ generis. s. imprudētiā timiditatē intēperanciā ⁊ iracundiaz. Aliomō q̄ cōparet generalr̄ bestialitas ad maliciā. Si scō mō pōt intelligi q̄ absolute loquēdo peior sit in hoie bestialitas q̄z malicia. Et tñ aliqua malicia humana esse poterit q̄ sit peioꝛ oibus bestialitatibus. Sicut pōt accidere circa diuinā blasphemiā ⁊ idolatriā in quibus pñt excogitari pcta infinite grauitatis. Maxie q2 pctā ista cū sint ꝑ deū vñr deterioꝛa q̄z peccata bestialia q2 illa sunt ꝑ ꝓximū vl' sūt q̄dā quedam prevaricatio ordinis ipsius nāe. Qui ordo lz̄ a deo sit: nō tamē ita directe militat cōtra deū prevaricatio eius sicut idolatria vel blasphemia. ¶ Si autē ꝓmo modo dicendū q̄ in bestialitate aliquādo manet homini rō per quaz ꝫ iudicare pōt se malū agere lz̄ inclinationes sint ad malū bestiale ⁊ aliquando nō. Quādo manet rōnis vsus est deterioꝛ bestialitas q̄z humana malitia. Et hoc modo intelliguntr̄ oia que dicūt vicium cōtra nām eē maximū aliorꝝ ⁊ grauius puniri. si autez non maneat vsus rōnis: tūc vicium bestiale non reputatur. Quia sicut in bestia nō est iniquitas quia nō hz̄ intellectum vt dicit. 7. ethi. c. 9. ita ⁊ qui nō hz̄ vsum rōnis nō habet intellectū quātū ad hoc q̄ possit ei prodesse. Ideo actus suus nō dicet bonus nec malus. ¶ Ex hoc ps q̄ bestialitas

Cōparatio bestialitatiꝭ ad malitiaz duplex.

Inquantū puenit ex puersitate nature ⁊ prauaꝫ ꝓsuetudine ⁊ precedētibus egritudinibus est deterioꝛ qꝫ malicia humana: ⁊ tñ in quantū puenit ex egritudinali passione duꝫ manet ipsa passio minuꝫ mala est qꝫ hūana malitia. ¶ Jsti sunt quattuoꝛ modi ex qbus puenit bestialitas. 7. ethi. c. 7. ⁊ vt declaratū est supꝛa. q. 210. ⁊ p̄cedenti. q. ⁊ in tribus p̄mis manet vsus rōnis ꝙ maneant foꝛtes inclinationes ad delectabile bestiale. Nam iste nō excusant pctū. sicut incōtinēs ꝺꝫ foꝛtes passiones: ⁊ tñ nō excusatū qn peccet cū habeat vsuꝫ rōnis. imo circa ipsaꝫ bestialitatē dñr aliqui cōtinētes vel incōtinētes. Qui enī superanť a bestiali desiderio icontinētes sunt: qui autē nō superanť cōtinētes. Nō tñ dñr simplr cōtinētes vl icōtinētes: sꝫ ꝓtinētes bestialitatis vel icōtinētes bestialitatis. Sicut circa iram nō ꝺr aliqs simpl cōtinēs vel incōtinēs sed cū adiectione. s. cōtinētes vel incōtinētes ire. Circa cōcupiscentias aūt delectationū ⁊ circa tristitias dicitur simplr cōtinens vel incōtinens. 7. ethi. c. 7. Qui vo habentes egritudines passionales. s. maniā vel amentiā q̄ oīo auferunt vsuꝫ rōnis bestialia agunt, nō vituperanť sicut nec ipse bestie: qꝛ hois existētis in tali statu nō est bene nec male operari: qꝛ deficit in eo vsus rōnis a qua opatio bona vl mala dicť. ¶ Jn tribus tñ modis qbus bestialitas pctū est vt diximus vituperabilioꝛ est q. p ꝓsuetudinē cātus est: qꝛ ibi fuit p̄ncipiū oīno liberū. Jn prauis autē naturis ⁊ in accidentibus sequētibus ex egritudine nō fuit libertas in causando talē dispositionē. Jdeo minus culpabiles sunt quāto minuꝫ liberi sunt. ¶ Consideranꝺū q ꝫ hȳs quattuoꝛ modis dicanť hoies bestiales, ppꝛie tñ bestiales sunt qui pp pernicios as nās. Nam sicut bestia ex nā ꝫ bestialitatē: ita isti ex natiuitate. Jō Ari. istos vocat simplr bestiales. 7. ethi. c. 7. Reliquos aūt cū aditione. s. ex egritudine vel cōsuetudine. aut in passione. iō istos p̄mos ꝺicit eē bestiales: alios aūt ꝺicit fieri bestiales q̄si vnū sit nāle ⁊ aliud accītale. e. c. Lū ait hȳ qui dē bestiales. Hi aūt pp egritudines fiūt ⁊ maniā quēadmodū mr̄em sacrificāteꝫ. Hȳ aūt egritudinales vel ex cōsuetudine. i. illi primi sunt quia non fiunt per aliqd q eis accidat sꝫ per naturā. Hȳ autē fiunt per ista accidentia.

¶ De vitio bestiali ad virū qō ꝺr sodomiticū. Qō. CCXIII.

Dicto Jn generali de vicio bestiali qō introductum fuerat pp viciū sodomiticū. vel cōtra nām. Nūc ad illud redeundū est. ¶ Cōsideradū aūt q viciū q̄ naturā multis modis fiebat. s. qnqꝫ: vt dictū est supꝛa. q. i88. ⁊ vnus illoꝝ erat in coitu sodomitico. Et iste etiā multiplr ꝺr sꝫ nūc dom est de illo qui est ad virū. Nā istud Arist. vocat bestiale spāliter. 7. ethi. c. 7. Dom aūt q istud viciū ppꝛie q̄ nām ꝺr. Accidit tñ sibi vocari sodomiticū pp regionē in q̄ illud p̄us legimus punitū. s. in sodoma genē. 19. Nec solū ibi fuit: sꝫ etiā in tota terra chanaā erat vt inuit leui. i8. vbi ponunť oīa vicia carnis ⁊ cuꝫ eis sodomiticū ⁊ concludiť. Ne poluamini in hȳs oībus qbus cōtaminate sunt gētes quas ego eīciaꝫ ante cōspectū vr̄m. Et iterū ꝺr. Oēs execrationes istas fecerunt accole terre qui fuerunt ante vos: ⁊ poluerūt eā. Deus tñ nō deleuit totā terrā chanaā qñ deleuit sodomā. Qꝛ non dū erāt cōplete iniquitateꝫ eoꝝ sicut sodomoꝝ ad hoc q ꝺelerenť. Sicut ꝺr genē. i5. Nec dum enī cōplete sunt iniquitates amoꝛreoꝝ vsqꝫ ad pñs tps. Dicit hoc qꝛ deus dixit abꝛahe. Peregrinū erit semē tuū in tra nō sua q̄dringētis annis gñatione aūt. q̄rta reuertēť huc. Et ibi se. Nedū enī cōplete sūt iniqtates amoꝛreoꝝ ⁊ ē. q. d. Nō dabo semini tuo imediate terrā istā sed post quadringentos annos. Qꝛ si nūc darez oporteꝛet q ꝺelerē chananeos ⁊ hoc fieri nō erat iustū nisi ꝓpter iniqtates eoꝝ: ⁊ tñ nōdū sunt cōplete iniqtates eoꝝ ita vt pro eis ꝺeleri ꝺebeant. q̄ nō dabo semini tuo terrā hāc vsqꝫ quadringentos annos. Hȳs finitis peccata amoꝛreoꝝ. i. oīum chananeoꝝ erant cōpleta: ⁊ tunc deus iussit occidi illos magnos ⁊ paruulos viros ⁊ femīas deutꝛono. 20. ⁊ terra ꝺicebať clamare ꝙ eos ꝛeuomere illos qꝛ poluerāt eā. leui. i8. ¶ Nunc aūt quādo sodomite puniti fuerūt nō erāt cōpleta pctā alioꝝ chananeoꝝ: iō ipsi soli puniti sunt. Non tñ sola ciuitas sodomoꝝ sed ēt alie tres cū ea ꝺeutꝛono. 29. vbi noiank sodoma ⁊ gomoꝛra adama ⁊ soboiꝫ. Quinta aūt. s. segoꝛ nō fuit tunc subuersa ad preces loth genē. 19. ⁊ māsit postea illa ciuitas. Jꝫ aliqui volunt q fuerint qnqꝫ ciuitateꝫ subuerse vt ꝺr extra de excess. pla. c. clerici. Et ꝺicunt qdaꝫ q tres ciuitates istarū cōbuste sunt pp pctūm suū ⁊ ꝺue pp vicinitatē. Nō fuit tñ viciū istud notatū ab oībus istis ciuitatibus sed a sola sodoma que erat p̄cipua in crimine. ⁊ maxime qꝛ ibi fuit facta maioꝛ enoꝛmitas q̄ in alīs. Nā cū intrauerunt angeli dñi in eā oēs viri ciuitatis a puero vsqꝫ ad senē cōuenerūt vt eos stupꝛarent genē. i9. Qō in hac sola vrbe factū est. Jō ipsa fuit increpabilioꝝ. Etiaꝫ videbať preter hoc peccatū sodomitarū maius peccatis aliaꝝ vrbiuꝫ. Unde de hac sola ꝺicit genē. i3. Hoies aūt sodomite pessimi erant ⁊ peccatoꝛes coꝝ ꝺño nimis: de alīs vrbibus nihil ꝺr. ideo ab ea istud viciū nomē accepit. ¶ Est aūt istud viciū valde graue. Nam preter hoc q est cōtra nām. i. q non pōt seq gñatio ex eo: est valde infamatiuū nāe. Et ꝺr p illud violari societas q̄ hō hꝫ cū deo. vt ꝺicit Aug. ꝫ. cōfessionū ⁊ 32. q. 7. c. flagitia. s. Uiolatur qppe ipsa societas que cū deo nobis esse ꝺꝫ: cuꝫ ea ꝺē nā cuius ipse auctoꝛ est libidinis puersitate poluiť. ¶ De isto etiā ꝺicit Aug. li. eo. q ita est vitiū apertū q nulla auctoritate excusari pōt nec multitudine peccātiū. Jn quibusdam alīs secus est qꝛ etiā si aliqua viderenť aliquo mō esse mala ꝺū tñ ab oībus tenerenť in cōsuetudinē non punirenť. Jsto aūt etiā si ab oībus hoibus exerceať oēs punienť. 32. qō. 7. c. flagitia. s. flagitia que sunt cōtra nām vbiqꝫ ac semp repudianda atqꝫ puniēda qualia sodomitarū fuerūt. Que si oēs gentes facerent eodē criminis reatu diuina lege tenerentur que nō sic fecit hoieꝫ vt illo se vterenť modo. Sil ide Aug. lib. p̄mo cōtra iouinianū. ⁊. c. vsus. De grauitate istius delicti in comparatione ad reliqua ꝺicť. j. q. i34. Deus aūt valde irascit pp istud ōlictū. Unde de isto ꝺicit q pro illo venit ira dei in filios ꝺifidentie. extra de excess. prela. c. clerici. Et pp istud deus ꝺicit mittere tempestates ⁊ pestilentias vt inducit impator in auctētica ne luxurienť hoies cōtra nāz. col. 6.

¶ De causa istius vitȳ sodomitici. Qō. CCXIIII.

Queritur De causa viciȳ istius. Naz est cōtra naturā: ideo oporteꝛet esse aliquam spālem cām eius sicut ostendimus de peccato bestiali. supꝛa. q. 209. ¶ Dom q cū sit peccatū bestiale pñt assignari in eo eedem cause que assignabanť generalr in peccato bestiali. q. eadē. ¶ Est tñ dom vt videať magis particulariter: qō pōt prouenire ex multis causis. ¶ Primo ex assuetudine a parua eta te que causat in homine inclinationē. q. nālem. 7. ethi. ⁊ hoc generalr siue in bono siue in malo. Et hoc videť fuisse in sodomitis quia cū aliqui pessimi introduxerint a principio vicium istud in vrbe illa postea oēs magni ⁊ paruuli a tenera etate exercebant illud sicut ꝺicitur genē. i9. Uiri. ciuitatis valauerūt domū loth a puero vsqꝫ ad senē oīs populus simul ⁊ ꝺixerūt. Ubi sunt viri isti qui introierūt ad te nocte. Educ illos huc vt cognoscamus illos. Hoc autē erat qꝛ adulti abutebaťr paruulis a tenera etate: ⁊ per hoc incitabāt eos ad contrariā actionē cum potentes fierent. Sicut ꝺicit ouidius methamoꝛ. q oꝛpheus exosus oē genus mulierū docuit amoꝛē in teneros mutare mares citraqꝫ iuuentā etatis bꝛeue verꝫ primos carpere floꝛes. ⁊ iste modus est pessimus oīum quia est cōioꝛ ⁊ magis ex libertate introductus. ¶ Scō modo accidit hoc ex prauitate nature qꝛ aliq hoies nascūr ad hoc vicium dispositi. Nam sicut natura errat interdū in coꝛpoꝛe humano in figura ⁊ numero membꝛoꝝ. Jta etiā errat interdum circa dispositionē ⁊ cōplexioneꝫ humanā ⁊ facit aliqs hoies inclinatos ad bestiales ꝺelectationes quarū ista vna est. istas ꝺuas causas tangit Aristo. 7. ethi. c. 7. s. Adhuc aūt que veneroꝝ in masculis. i. inclinatio ad coitū cuꝫ masculis. His enī natura. hȳs autē ex cōsuetudine accidūt: puta assuefactis ex pueris. i. a pueritia. Et apparet hoc quia videmus maxime istud vicium apud quasdam gentes barbaraś sicut apud tartaros: qui illud pro vicio non hñt. Barbari tñ sunt maxime bestiales ꝓpter perniciosas naturas. 7. ethico. c. 7. ¶ Tertio modo accidit hoc ex celesti influentia. Et potest iste modus reduci ad precedentē quia astra operanť nāliter in generatione super hoies ⁊ oīa alia ⁊ attendiť maxime operatio astrorū ex habitudine eoꝝ in ascendente natiuitatis: ⁊ in tēpoꝛe cōceptionis ⁊ per astra iudicatur de inclinatione hois ad venerea. Sic ꝺicit ptholomeus in centiloquio verbo octogesimo. s. Lū venuś incoꝛpoꝛabitur saturno in natiuitate fueritq eidē in septimo dignitaś: erit natus immundi coitus. Et ꝺicit hali ibi in comento q venus est p̄ncipalis causa coitus: ⁊ precipue cū p̄fuerit septima que est domus coniugū. Cum ergo iuncta fuerit coꝛpoꝛaliter saturno inci-

Declaratio auctoꝛis. A

tabit natura vt preferat stupū posterioꝛ anterioꝛi ⁊ in exercitatione ſpermatis cum manu: ſed ſi fuerit oꝛientalis ſaturnus diliget cōfricationē cū pueris: ⁊ pꝛeponet nigros albis ⁊ flauis. q̄ ſi fuerit infoꝛtunij ex icōpoꝛatione martis ſignificabit q̄ nō ſit zelotipus ⁊ coeat cū plurimis pueris q̄ etiā coeant cū illo ⁊ vxoꝛe ſua ⁊ pueniet ad hoc vt foꝛnicet cuꝫ ꝓpꝛijs filijs. ¶ Quarto accidit hoc ex egritudine. Quia ex magnis egritudinibus etiā ſi curent relinquūt diſpoſitiōes in hoibus multū oppoſite pꝛecedētibus: vt nos ſolemus videre in hijs q lōgo tpe egrotauerunt ⁊ curati ſunt. Et q̄ oēs magna egritudo alterat valde nām relinquunt etiā poſt illā curatā aliquę diſpōnes cōtrarie pꝛecedentibus in coꝛpe ipſius hois. Si aūt fuerint egritudines que valde indiſponūt cerebꝝ vt mania epilenſia ⁊ ſimiles cōiter incidūt hoies ex talibus egritudinibus in beſtiales diſpoſitiones que manēt in eis poſtq̄ curati ſunt. 7. ethi. c. 7. cū dicit. hȳ quidē ex nā irrationales ⁊ ſolo ſenſu viuētes quēadmodū quedā genera barbaroꝛ. hȳ aūt ꝓpter egritudines puta epilenticas vl manias egritudinales. i. quidā efficiunt beſtiales nāliter vt barbari. Alij aūt ꝓpter egritudinē epilēſiā vel maniā ⁊ ſiſ. Ratio huius eſt q̄ beſtialia deſideria in hoie cauſant cōmuniter ex pꝛauitate apꝛehenſionis ⁊ iudicij. Non ſemper fit ſemper beſtialitas: ex hoc q̄ ſit facta tāta nāe alteratio q̄ illa delectabilia beſtialia efficiant hoi delectabilia ⁊ cōuenientia ſibi ſicut pꝛ de comedere terrā ⁊ carbones. 7. ethi. c. 7. q̄ nulli poſſunt eſſe vere delectabilia in guſtu ⁊ cōuenientia nutritioni eius: ſed ex pꝛauitate ſapꝛehenſionis iudicant delectabilia ea ſque nullo modo ſunt delectabilia: apꝛehenſio aūt ⁊ iudiciū delectabili fit p ſpecies exiſtētes in oꝛganis fantaſmaticis. Si ergo ſpēs ille turbant neceſſe eſt apꝛehēſionē fieri incōuenienter. Sicut apparet in oculis pacientibus ophtalmiā. Naꝫ oia iudicant ſubalba p illos. 9. ethi. Et hoc eſt ꝓpter coꝛruptionē apoſtematis exiſtentis in oculis. Sic ⁊ in lingua ſi fuerit pfuſa colera redditur iudiciū perturbatū de ſapoꝛib⁹ q̄ oia etiā dulcia iudicāt amara. Et ſic ex coꝛruptione vel idiſpōne oꝛgani turbat iudiciū ⁊ apꝛehēſio que fit per ipſuꝫ oꝛganū. i. per potentiā oꝛganicā ſm ſpecies exiſtentes in oꝛgano. Et ſic ſi oꝛgana fantaſtica ledantur: neceſſe eſt p ſpecies receptas in eis pꝛauā apꝛehenſionē ⁊ iudiciū fieri. Et q̄ mania epilenſia ⁊ ſimiles egritudines coꝛrumpunt aut alterant multū diſpoſitionē cerebꝝ neceſſe eſt q̄ curatis hȳs egritudinibus ꝓpter indiſpōnes manentes in cerebꝛo fiat pꝛaua apꝛehenſio p ſpēs ibi exiſtenteſ. Et q̄ ad apꝛehenſionē ſequit appetitus ſicut eſt pꝛaua apꝛehē ſiꝛita ⁊ pꝛauus appetitus. Et hoc mō ꝓtigit in talibus manere inclinationē ad beſtialia delectabilia. imo ⁊ ad aliqua q̄ nulli delectabilia ſunt ſed p errorē fantaſie ſic exiſtimantur ⁊ q̄ vna de beſtialitatibus eſt in venereis ſodomiticis pōt ex talibus egritudinibus manere hoi diſpoſitio ad talia delectabilia beſtialia. ¶ Quinto fit hoc ex ocio: q̄ nullū malum eſt q̄ nō doceat ocioſitas. Eſt enī pꝛompta natura humana ad inueniendū diuerſa genera vicioꝛ. Et diabolus ſemp temptat hoieꝫ de rebus nouis vt p has facilius vincat eo q̄ natura nr̄a gaudet ſemp nouitatibus ⁊ mutationibus. 7°. ethi. c. vltimo. Et ſic etiā in ipſis vicijs vult ſemp varietatem quia nō ſunt ſemp eadē delectabilia ſed p aſſuetudinē faſtidiunt hoies ⁊ oꝛ tranſire ad alia. Diabolus aūt ſciens humanā cōditionē imittit ei ſemp cogitatiōes nouoꝛ vicioꝛ. quibus ſuſcipiendis ſi homines ꝓmpti ſunt incident in noua vicia. Pꝛomptitudo autē ad ſuſcipiēdū eſt maxie ipſa ocioſitas q̄ nihil agens attendet cuicūq̄ cogitationi incidenti. Ideo qui occioſi ſunt diuerſa genera vicioꝛ inueniunt ⁊ in illa incidunt. ¶ Sexto pōt accidere hoc ex abundantia boꝛ tēpoꝛaliū in cibo ⁊ potu. Naꝫ iſta venereis coniuncta ſunt ⁊ ſuperabundantia in guſtu exigit ſuꝑabundantiam ⁊ varietatē quandā in venereis. Iſte due cauſe pcti ſodomorum ponunt ezechiel. 16. ſ. hec fuit iniquitas ſodome ſoꝛoris tue ſaturitas panis ⁊ ocium. i. Quia habebant abundantiā delectationuꝫ in cibis ⁊ potibus ⁊ ociabant inuenerunt iſtam iniquitatē concubitus ⁊ erant ei dediti.

¶ De ſodomia mulieꝛ: cū femia feminā cognoſcit. q. ccxv.

Queritur De alio vicio cōtra nāꝫ ſimile huic q̄ ſit etiā p mutationē ſexus. Et eſt ſi femina cognoſcat a femina. Nā ⁊ tale viciū eſt ſicut dicit ad roma. p. Nam ⁊ femine immutauerūt nālem vſum in eū qui contra naturā eſt. Simil'r aūt ⁊ maſculi relicto nāli vſu femine exarſerunt ſe in deſideꝛijs ſuis inuicē maſculi in maſculos turpitudinē operātes. i. ſicut viri reliquerunt vſum nālem vt nō accederent ad feminas ſed viri in viros exardeſcerent. ſic ⁊ femine mutuo in ſeipſas exardeſcebant. Et iſtud erat mutare vſum nālem in eum qui eſt cōtra nām. Nam ſicut dicit Aug. 3. cōfeſſionū ⁊. 32. q. 7. c. flagicia. Sicut deus non cōdidit hoies vt hoc modo ſeipſi ⁊ vterent ſic nec fecit feminas vt in ſe ipſas exardeſcerent: ſed maſculū ad feminā genek. 2. ſ. faciamus ei adiutoꝛiū ſimile ſibi. Et fecit feminā. Et ipe vir dixit ꝓpter hanc reliquet hō patrē ⁊ matrē ⁊ adherebit vxoꝛi ſue. ⁊ ad ro. ꝑmo Similiter ⁊ maſculi relicto nāli vſu femine. ⁊ ſic nālis vſuꝫ erat maſculi ad feminā. femie ergo exardeſcētes inuicē in ſe ipſas per hoc mutabant vſum nālem. De hoc Aug. in lib. ꝓtra iouinianū ⁊. 32. q. 7. c. Uſus nālis. Ubi dicitur q̄ ſcūs apl's in feminis ⁊ in maſculis arguebat vſuꝫ p̄ nām. ¶ Iſtud viciū vocat cōtra nām ad ro. p. femine eoꝝ mutauerunt vſum nāleꝫ. Et aug. vbi ſupꝛa dicit q̄ apl's iſtū coitū p̄ nām in maſculis ⁊ in feminis arguebat. Et nō eſt intelligendū q̄ arguebat coitū maſculi ad feminā quia iſte nō eſt cōtra nām ſed maſculi ad maſculū: ⁊ femine ad feminaꝫ. Et ꝓpter hoc dixit in maſculis ⁊ in feminis q̄ ſignificat teneri copulatiue. i. arguebat iſtum vſuꝫ in maſculis. ⁊ arguebat iſtum vſum in feminis. Si aūt intelligeret de aliquo coitu maſculi ad feminā diceret q̄ apl's arguebat iſtuꝫ vſum in maſculo ⁊ femina vt inueret eundē eſſe coitū maſculi ⁊ femine. Cum dixit tn̄ in maſculis ⁊ in feminis inuit p ſe in feminis ⁊ p ſe in maſculis increpari. Etiaꝫ q̄ dato q̄ poneret in plurali ꝓpter multos peccantes diceret tā in maſculis ⁊ feminis vt teneret copulatim ⁊ eſſet idem coitus maſculoꝝ ⁊ feminaꝝ. i. maſculoꝝ ad feminas. Sed ponit in maſculis ⁊ in feminis: ⁊ ſic tenet copulatiue vt cuilibet per ſe intelligat cōpetere coitus ⁊ increpatio. ¶ Itē pꝛ magis quia neče eſt intelligi lr̄am apl'i ad ro. p. De iſto coitu cōtra nām. Ideo neceſſe eſt q̄ femine ſole facerēt iſtū coitū: aut ſi viri cū feminis eſſet etiā cōtra nām vt in mutatione vaſis aut modi concubendi. Sed neutꝛo modo iſtoꝝ pōt intelligi. Quaſi peccaretur mutato vaſe iam viri mutabant p̄ncipaliter ⁊ nō femine q̄ volebant eas cognoſcere nō in conſueto vaſe. Et tn̄ dr̄ q̄ femine mutauerunt vſum nālem in eum qui eſt cōtra nām. g̈ nō pōt intelligi de hac mutatione quia tūc viri dicerentur mutaſſe: q̄ nō eſt in ptāte pacientis quid aut quomodo vel vbi paciatur ſed in ptāte agentis. Agens ergo mutat modū actionis: patiens autē nō ſed tollerat hāc mutationeꝫ vel patitur illam. ¶ Item nō pōt intelligi de mō coitus mutato. ſ. q̄ femine ſupergrederent viris vt aliqui volunt intelligere. Naꝫ hoc non eſt in ptāte femine: ſed viri vt pꝛ cōſiderato modo actionis. Jō nō diceret q̄ femie mutauerūt vſuꝫ nālem ſed viri. ¶ Itē q̄ dicit ſiſ'r aūt eſt viri relicto nāli vſu femine. i. q̄ viri peccauerunt ſicut peccauerant femine ꝓ relinquēdo vſum illarū: ergo femine peccauerāt ſic. ſ. q̄ accederet femina ad feminā ſicut vir ad virū: ⁊ ſic erat coitus cōtra naturā per mutationē ſexus. ¶ Uocatur etiā viciū iſtud ſodomiticū q̄ ſicut ſodomite mutabant ſexum feminā relinquētes. ita ⁊ iſte femine viruꝫ relinquebant ſaltē quantū ad iſtū coitū ⁊ tn̄ cōiter nō vocamus eū ſodomiticū q̄ ſpāliter accipimus illū eſſe maſculi ad maſculum.

¶ De cauſa ⁊ grauitate huius pcti feminarū. Nō. CCVI.

Queritur De cauſa ⁊ grauitate huius criminis. ¶ Dicendū q̄ etiam iſtud beſtiale eſt. ideo poſſet habere aliquas de cauſis quas aſſignauimus in vicio beſtiali ſupꝛa. q. 210. etiā i vicio ſodomitico ſupꝛa. q. 214. non tn̄ opꝛ ponī ad iſtud ſpāle cauſaꝫ q̄ inclinatio naturalis eſt ad aliquā delectationē cōſequendā: ⁊ tn̄ non habetur ibi terminus eius q̄ natura deſiderat: ideo videtur hoc fieri ex ſuperabundanti appetitu venereoꝝ non data opoꝛtunitate ad ſexum virilem vel impediente verecundia que nō erit femine ad feminā. Ad iſtud quoq̄ genus pertinere pōt q̄ femina ſeipſam coꝛrumpat. Melius tn̄ reducitur ad mollicieꝫ vt dicetur ifra. q. 230. ideo non videtur aſſignāda aliqua naturalis cauſa niſi ſuperabundās deſideriū. Si tn̄ videretur aliquā feminā hn̄tem opoꝛtunitatē ⁊ copiā venereoꝝ gaudere in cōfricatione que ad feminā fit oporteret aſſignari aliquā cām ad hoc: ⁊ eſſet aliqua de pertinentibus ad viciū ſodomiticū vel beſtialitateꝫ in generali vt dictū eſt ſupꝛa. q. 211.

Reſidet ad queſitu 3. q. A

B Uſus carnalis femie ad feminaꝫ eſt pctūꝫ p̄ naturam. p̄a rō.

C 2ª rō.

D 3ª rō.

E 4ª rō.

vel questione. 214. ¶ De isto coitu scriptura non inuenit ita sepe facere mentionē sicut de alijs extraordinarijs & nō nālibus coitibus. Ratio est q̄ rarior est & etiā huius causa est: q̄ nō cōsequit per eū id q̄ per alios. Et tñ q̄ in hoc aliquā do peccabat apl's, illud tetigit ad ro. p̄. ¶ De grauitate huj⁹ criminis dōm q̄ magna est: quia ꝓtra nām est. Et tñ vicia cō tra nām maiora sunt alijs modis fornicandi. vt ait Aug. li. de adulterinis coniugijs & lib. p̄. cōtra iouinianū & hētur. 32. q. 7. c. adulterij. & c. vsus nālis. Nō est tñ ita graue sicut sodomiticū viciū q̄ viri ad virū est. Naz maior est permutatio ordinis nāe in sodomitico quā in isto quia i illo vir cognoscitur qui nō est extremū ad passionē: hic aūt femīa que ad: passionē apta est lz nō sit cōueniēs agens. ¶ Scō q̄ in illo p ficitur coitus & imago dei deturpat. in isto aūt impol'e est feminas seipsas poluere. Sed solū deordinat voluntas earuz & ideo ex parte voluntatis nō pōt esse deterior dispositio: q̄ cōsentiūt in libidinē & vehementissimo desiderio illam prosequūtur. Non pñt tñ eam sic cōsequi & etiā ipse sciunt q̄ hoc nō ꝓsequent. ¶ Tertio q̄ per sodomiticū magis repugnat intentioni nature que est ad gignēdū cū ibi pficiat coitus ex quo al's posset proles sequi. ¶ In isto aūt nihil impedit qa nihil pditur cum femina nō possit alteraz polluere. ¶ Dōm tñ q̄ peccatū graue est ꝓpter nimiā deordinationē voluntatis earū: & ista est que maxie attendit in peccato. Quia quā to quis ex maiori desiderio peccat magis peccat. ¶ Est etiā ꝓtra naturā quia est talis coitus ex quo nō pōt sequi gñatio. Est etiā oino cōtra naturā & rōnē: q̄ nō solū gñatio sed etiā nullus effectus libidinis inde sequi pōt: sed potius ipsa se libido incitat & ꝓtinuo p hoc crescit & maiorē semp esse necesse est nisi al'r expleat. In alijs aūt coitibus secus est: q̄ lz turpissime tñ in eis expletur q̄ appetitur & ipsa libido saltez ad tēpus residet. In hoc aūt cū nō expleat residere nō pōt lz maiorem fieri necesse est. Ideo istud nō solū est viciū sed etiā est occasio grauissima ad ulteriora vicia cum magis sit incitatio ad venerea post talē actū q̄z ꝑus. Est etiā pena grauis ipsoz peccantiū. Nam in venereis vna cā & precipua pp quā aliq peccant est ꝓpter nō tollerare tristiciā si nō cōsentiat concupiscētie veneree. Quāto ergo fuerit maior cōcupiscētia tanto maior erit tristicia sustinēdo illā: & difficilius erit resistere ei. Hoc ergo peccatū pena grauis est. Unde recte dicit ad ro. p̄. de sil'ibus coitibus. Tradidit eos deus i desideria cordis eoz & in imundiciā vt cōtumelijs afficiant corpora sua. i. in ipsis peccatis puniunt se ipsos in ferendo sibi contumelias & penas: q̄ etiā ad oē peccatū cōtra nām cōuenire potest.

¶ De pena peccati sodomitici. Qō. CCXVII.

Queritur De pena peccati sodomitici. ¶ Dōm q̄ tā masculi ad masculū q̄z femie ad feminā sodomiticū vocat vt consueuerunt doctores notare. Sic accipit scūs Tho. scda scde. q. 154. arti. xi. Pena tñ non est eadē. Naz ꝓ coitu femine ad feminā nec lex diuina nec humana posuit. Diuina quidē, s. illa que iudeis data est tāq̄ specialis ad illū populū nullā penā huius criminis posuit nec etiā mentionē fecit de eo: q̄ per istud nō videbat tantuz infamari natura humana sicut p viciuz sodomiticū: nec etiā impediebatur proles sicut in sodomitico: q̄ perit ozigo plis. Nam si licuerit masculis ad masculos accedere & hoc exercuerint sublata est eis spes plis q̄ nō hr̄ nisi a masculo & femina q̄ aūt femīa nō tāgat feminā nō ipedit gñationē q̄ cū viro fit. imo magis icitat ad illā q̄ p tales coitus icitant magis femine in libidinē & querūt moduz quo expleri possit vt dictū est precedenti qōne. ¶ Lex aūt humana nō punit hoc crimē nec facit spālē mentionē de eo q̄ istud nō infamat rez publicā sicut sodomiticū. Etiā q̄ rarius est pp nō conseq in de effectū libidinis. ¶ De pena aūt sodomitici viciū dicendū q̄ aliter deus p se punit aliter puniri in lege sua iubet: aliter lex humana: & aliter canonica. ¶ De primo p̄z q̄ deus puniuit viciū istud subuertendo quattuor vrbes deutero. 29. mittens sup eas sulphur & ignē per angelos gen. 19. In quo nō solū qui peccauerunt puniti sunt sed etiā qui nūq̄z peccauerant. s. puuli citra vsum rōnis vsq̄z ad infantē vnius hore q̄ nihil viuū mansit in sodomis q̄ ad detestationē criminis. factū est vt filij ꝓ patribus punirent. De mulieribus autem quare ibi perierint cū non ptinerent ad istud viciū & an ptinebant ostēsum est gen. 19. Et non solū fuit pena grauis sodomitarū: sed etiā māsit in exemplū oibus seculis subuersis ciuitatibus eoz: & facto mari in quo cōtra nām oia sunt: vt atestetur viciū eoz qui ibi perierunt. Nam nihil viuens ibi mergi pōt quantūcūq̄z ponderosum sit. nō habētia autē vitā mergunt. Sunt etiā ibi arbores in fructibus pulchritudinē hntes. Si quis tñ dentibus atractauerit in fauillā & cinerē quodāmō resoluūt. De hijs dictū fuit satis gen. 19. De ista pena dicitur sapie. 10. Nec iustū a pereuntibus impijs libera uit fugientē descendente igne in pentapoli cuius in testimoniū nequitie fumigabunda cōstat deserta terra & in certo tē pore fructus habentes arbores & incredibilis aie memoria stans figmentū salis. i. vxor loth versa in statuā salis que ibi postea mansit. ¶ De scō patet leui. 18. vbi deus vetat istum coitum. s. Cū masculo nō cōmisceberis coitu femineo: q̄ abhominatio est. Penā aūt delicti hui⁹ posuit leui. 20. Qui dormierit cū masculo coitu femineo vterq̄z operatus est nephas morte moriantur. Sit sanguis eoz super eos. Modus autē mortis an esset lapidationis vel iugulationis. Dicendū q̄ lapidationis sicut ꝓ adulterio fiebat q̄ ista pena erat apud iudeos multū vulgata de quo dictū est leui. 20. ¶ De tertio dicēdū q̄ lex humana punit etiā grauiter istud delictū. Naz pena capitalis ꝓ eo imponit. C. ad. l. iul. de adulterijs. l. cuz vir. Nam leges cōtra tales armant qui infames sunt & rē publicā infamant. Et pp talia vicia tempestates & pestes ciuitatibus aduenire credunt. Ut oñdit impator in auctentica ne luxurient hoies ꝑ nām col. 6. Ut nō solū qui talia agunt: sed etiā qui cozrūpunt puerū ad stuprū. i. persuadēt ei se exponere ad stuprū sustinendū & ille facit: etiā si isti nō abutant eo capitaliter puniunt. de peni. di. ifra qui puero. ¶ De quarto p̄z q̄ etiā canonica lex punit hoc viciū: sed nō ita grauiter cū nō possit capitalez sniam inferre. Si ergo qui deliqt est clericus deponitur. Si aūt laicus excōicatur extra. de excess. pla. c. clerici. Si aūt sit religiosus cū nō possit, priuari aliquo honore seculari detruditur in aliquod mōasteriū arctius ad penitentiā ibi agendā in perpetum. Sicut ille qui stuprū cōmiserat & nollebat defloratā in vxorē accipe detrudebat in monasteriū ad agendā pniaz quouscz iudici placuerit. extra de homici. c. puenit. Sic tenet hosti. in sūma ti. de excess. pla. In penitentiali aūt foro pena debita est huic crimini maior quā alijs fornicationibus: & tñ ia oia ad arbitriū redacta sūt. De vicio ꝑ naturā femine ad feminā lz nō ponat pena in lege diuina mosaica nec in humana: tñ punit a deo eternal'r: q̄ est cōtra legem dei nālem. Oīs namq̄z vsus mēbroz gñatiuoz ad libidinē illicitus est nisi inter virū & vxorē. vt ait Aug. in qōnibus deutero. & 32. q. 4. c. meretrices. Et ob hoc etiā i foro pniali valde puniendū est. Quia ibi oē viciū punit q̄ ille est diuinus forus. Et q̄ peccatū graue est cum sit contra naturam grauem penam exigeret: nisi omnia redacta essent ad arbitrium confessoris.

¶ De peccato bestialitatis quo homo coit cū bestijs vl' femine eis se supponūt. Qō. CCXVIII.

Queritur De alio vicio cōtra nām q̄ est per mutationē spēi vt si vir accedat ad peccora vel mulier a peccore cognoscat. ¶ Utrumq̄z viciū est cōtra nām q̄ natura nō iungit duas spēs: sed in qualibet spē dedit masculū & feminā vt ex hijs fiat gñatio. Agere ergo ꝑ hoc est ꝑ naturā agere. ¶ Item q̄ ex tali coitu proles nō sequitur cū nō cōueniāt sibi semina diuersarū specieruz. Uel si aliquādo sequat, ples illa est monstruosa. Nā aūt non intendit mōstra sed rē pfectam determinatā fm spēm suā. Hoc verū est nisi q̄n due speties multū sil'es coeunt q̄ pōt inde sequi aīal q̄ nō sit oino monstrū sicut ex equa & asino sequit mulus & tñ nō est monstrū. Habet tñ aliquid de monstro q̄ nō est aīal pfectū. Nam tūc vnūq̄q̄z aīal pfectū est q̄n pōt sibi simile generare. Muli aūt & mule nō pñt generare nec in spē sua nec cōmixti aialibus aliarū specierū. Hoc aūt est quia nō sunt de principali intētione nāe: q̄ al's dedisset vim generatiuā sicut alijs aialibus que minoris pfectionis sūt. ¶ Istō vicium deus valde vetuit leui. 18. s. cū oi peccore non coibis nec maculaberis cū eo. De femia etiā idē vetuit. s. mulier nō succumbet iumento nec miscebitur ei: q̄ scelus est. Pena aūt mortis ꝓ hoc delicto imponitur leui. 20. s. Qui cuz iumento & peccore coierit morte moriatur pecus quoq̄z occidite. intelligebatur q̄ lapidarent ambo: q̄ ista mors infligebat ꝓ coitu dānato in veteri testō. ¶ Occidebat aūt peccus nō q̄dē q̄ peccasset bestie malicia hre nō pñt vt oñsum est supra

B Grauitas huius pcti.

E

D

E

Rñdet ad quesituz. q. A

B Pena vicij sodomitici ꝑz diuersas leges.

q.209.maxime q2 ipsa peccoza non intelligunt quid patiant nec ad hoc mouent. Et tñ nō est reus criminis q nescit q facit ut ait Augu.li.qōnū noui ⁊ veteris testamēti ⁊.15.q.j.c. Aliquos. Sz fit hoc ad detestationē criminis vt iudicet magnū fuisse crimē p quo deus nō solū hoiem peccātē sed etiā peccoza occidi iubet q nō peccauerūt. Sicut iubebat ciuitates in qbus ydola colebant destrui ⁊ cremari vt nō hitaret in eternū deut.13. Uñ lz peccabant soli ciues vrbes q nō peccabant destruebant. Alia cā erat vt tolleret memoria criminis. Nā si pecus cuz quo aliquis coisset supuiueret eo occiso ⁊ agnosceret qñcūqz videret veniret in memoriā illud crimen ⁊ esset hoibus tēptatio ad similia ppetrādū cū eodē vl alio. Debebat ḡ perire memoria huius factiyt nō eēt occasio ad malū. vt ait aug. sup leuiticū ⁊.15.q.j.§. sacre ⁊.c. mulier. §. peccoza inde credēdū est iussa interfici q2 tali flagicio cōtaminata indignā refricāt facti memoriā. ¶ De muliere idem erat q occidebat ⁊ peccus qō cū illa coiret leui.20. Mulier q succubuerit cuilibet iumēto simul interficiet cū eo.i.q succubuerit alicui de oibus iumētis. Et dr iumētū qōcūqz aial large accipiēdo. Nā iumētū ppe dr de aialib⁹ q sūt ad adiutoriū hoisvt boues equi ⁊ asini ⁊ tñ cū oi aiali phibita erat comixtio. Jō in viro dr qui cū iumēto ⁊ peccoze coierit.i.cuz iumēto vel peccoze siue cū quocūqz aiali. Detestabat aūt de⁹ in tantū istā mixtionē hois cū alijs aialibus: q ēt inter ipsa aialia phibebat hoc fieri leui.19. iumenta tua nō facies coire cū alterius generis aiantibus. Hoc aūt p̄ncipalr vetabat ne ex hoc ipsi iudei q erant infirmi hērent exēplū ⁊ incitamētū ad coeundū cū aialib⁹ alterius spēi. Nūc vo nobis nō est vetitū iumēta nr̄a facere coire cū aialibus alterius spēi qñ inde putat seq generatio alicuius aialis vtilis fruituri nre sicut in gñatione muloz. Nā illa erat lex cerimonialis vel iudicialis nō obligans nālr: ideo cessauit cū ipso statu veteris testamēti cessante. De legib⁹ humanis dicēdū q nō iponūt penā p hoc crimine nec eccl'iastice leges imo nō faciūt mētionē ō eo. Rō est q2 forte nō erat ita frequēs sīc sodomiticū. iō illud magis oportebat puniri. Itē q2 non erat tā īfamatiuū rei publice. Itē q2 nō erat tanta inclinatio ad illud sīc ad sodomiticū quia quāto magis aliqd est extra spēm rei tāto minus ad illō res inclinat. Quia inclinatio est ad aliqd tāqz ad bonuz ⁊ cōueniens q aūt extra spēm sunt minus cōueniūt spēi qz ea q intra illā sunt qñ vtriqz vti possum⁹ ad eundē finē. Secus aūt qñ ea q sunt intra spēm nō ptinēt ad illū vsuz: sīc hō vescit cibis q nō sūt de spē sua. i. vescit carnib⁹ peccoz ⁊ nō hominū: ⁊ bibit vinum ⁊ non sanguinem humanum.

¶ De causa coitus contra naturam. Qō. CCXIX.

Queritur De cā huius coitus contra naturam. ¶ In quo cōsiderāduz q lz ois coitus cōtra nāz sit bestialis maxie tñ iste vocat bestialitas. Q2 nō solū est similitudo hois ad bestiā sed ēt idēptitas q̄dā q2 cuz bestia coit ⁊ p hoc se mēbrū bestie efficit. Quia q fornicat cū meretrice efficit vnū corpus cū meretrice: ⁊ mēbra xp̄i facit mēbra meretricis. p. cho2. 6. Jta ḡ qui cū bestia coit efficit se mēbrū bestie vel efficit vna caro cū ea. In sodomitico aūt ⁊ ceteris cōtra nām coitibus bestialitas est qa hōvt bestia deuiat ab intētione nāe ⁊ tñ nō est ppa bestialitas q2 nō accedit ad bestiā realr sz p silitudinē. Dicendū aūt q cū sit pure bestiale viciū pōt hēre ea sdē cās quas hz bestialitas in gñali vt ostensuz est supra.q.211. Nā pōt accidere ex pniciosa nā ppter aliquā dispositionē impssam in hoie p quā inclinetur ad peccoza. Uel pōt accidere ex passione egritudinali manēte vt in eo q est actualr maniacus aut in furoze versus: q2 nihil est quantūcūqz pessimū q ipse nō possit iudicare esse bonū. Uel accidet ex egritudine magna pterita relinquēte dispositiones ad hoc in hoie vt ostēdimus de vicio sodomitico supra.q.214. Uel accidet ex assuetudine a pueritia. Et istud maius est ⁊ cōius. Jō sunt q̄dā gña hoium ad quos magis ptinet ista macula sic dr gen.37. q Joseph accusauit fratres suos de crimine pessimo ⁊ dicit ibi glo. q accusauit de vicio peccoali. Erant enim pastores qbus opportunitas occasionē pbet. Alia etiā cā est humana verecūdia: q2 qō timeret aliter fieri in nō cognoscēte nō est timoz nec verecundia. ¶ In feminis q inclinent ad succūbendū peccozi eedē cāe esse possunt que in viris. Interdū. n. apphēdūt tāqz aliqd delectabile valde coire cū peccoze quoniā peccus vt aliqd pulcrū sibi iudicat. Sicut refert ouidius octauo meth. de pasiphae vxore regis minois que desiderans coire cū quodā tauro fabricari ligneā vacā fecit ⁊ operiri corio vace vt sic taurus decipi posset ⁊ hoc artificio effectū est q voluit. Sunt tñ ⁊ in feminis maiores cāe ex oportunitate⁹ ⁊ ex verecundia ppter honestatē ostendendā: ⁊ interduz ppter varietatē bestialis organi differentis ab humano. Maxime aūt fit fortassis ad turpē libidinē saturandā. Quia libidinosa mens femina aūt viri interdū talia cōcupiscit q fateri erubescit. Etiā si feminā nō erubescat vir: nec femina virū quātū ad legē cōem coitus talia aūt sine confusione fieri putant in peccoze. Jō ad hoc maxime mouet humana verecundia.

¶ Quid sit grauius coire cum peccoze: an feminam a peccoze cognosci. Qūestio. CCXX.

Queritur Quid sit grauius virū coire cū peccoze vel feminā a peccoze cognosci. ¶ Dicendū q q̄stū ad aliqd vident ista equalia ¶ Primo q2 vtriqz est cōtra nām. ¶ 2° quia vtriqz extra spēz. ¶ 3° q2 ex neutro eoz sequit gño vel ex vtroq3 mōstrū fiet. ¶ 4°. q2 in vtroqz moz imponit leui.20. ¶ 5°. quia in vtroqz humana spēs vilificatur quia assimilatur immo idemptificatur peccozi quia efficiunt vna caro. ¶ Sexto quia in vtroqz iubetur peccus occidi. Dicendum tamen q maius videtur q mulier a peccoze cognoscat quā q vir cū peccoze coeat quantū est ex cōditione pcti. Quia magis fit ꝺ nām feminā a peccoze cognosci quia est maioz indignitas: etiā q2 cognosci feminā a peccoze pōt aliquo mō ptinere ad adulteriū. Ut si illa sit coniugata ⁊ p hoc capitalr deberet puniri sicut si cuz viro altero coiret. Et tñ si vir peccus cognoscit nō est eadē pena. Hoc tñ est magis p accñs ad istū coitū. Sed cā ppria est q2 vir p coitū nō polluit sicut femina que suscipit. q ḡ cognoscat peccus a viro est pollui peccus. q vero femina a peccoze cognoscat est feminā polui a peccoze ⁊ effici minorē peccoze in dignitate. Quia semp agens ē pstantius paciente. Jō valde magis infamat ⁊ polluit humanā spēm femina cuz peccoze q̄z vir. Jstud aūt aggrauat valde delictum. Quia quāto aliquid est magis cōtra dignitatē debitaz humane nāe tanto est magis contra nām ⁊ cōtra deū qui est autoz nature. Nā iō peccatū contra nām est graue q2 natura cuius deus est autoz libidinis puersitate polluit vt ait aug.3°. confessionū ⁊.32.q.7.c. flagicia. Et tñ maioz puersitas ē cū femina a peccoze cognoscit. Quia cū vir coit cū peccoze facit se equalē peccozi. cum vero femina a peccoze cognoscit facit se valde minorē peccore q2 eius imūdiciā suscipere nō dedignat. Jō valde grauius videt. Hoc aūt innuit leui.18. Nā de viro dicit cū peccoze nō coibis nec immaculaberis cū eo. De femina aūt dr mulier nō succūbet iumēto nec miscebit ei q2 scelus est. Ad significandū ḡ maioritatez criminis expssit in muliere qm scelus est: In viro aūt nihil dixit sed solū vetuit. Jō licet vtrūqz sit scelus vel flagitiū maius est femine cū peccoze. ¶ Jstud verus est ex genere delicti. Ex cōditione tñ peccantis regulr min⁹ peccat femina. s. datis duobus peccatis equalibus vel eodē pctō in spē minus peccat femina in illo q̄z vir: eo q femina nō habet tātā rectitudinē iudicij sicut vir. Quia sicut bestie nō dicunt incōtinētes q2 nō hēnt opinionem vl'em. s. q oē turpe sit fugiendū vel oē inhonestū. ⁊ sic de alijs vniuersalibus opinionibus siue existimationibus mozalib⁹ q̄ sūt p̄ncipia rōnis practice: sed solū hñt quādā cognitionē pticularē. s. q hoc sit delectabile. ⁊ hoc triste. vñ incōtinentes eē nō pñt. Quia incontinens egressiu⁹ est ab opione. s. ab opione vl'i.7°. ethi. Bestia aūt quia nō hz opionē vl'em nō pōt egredi ab illa ⁊ sic nō pōt esse incōtinēs.7°. ethi.c.5°. cū dicitur. Et ppter hoc bestias nō incōtinent agere qm nō hñt vl'em opionē sed singulariū fantasiā ⁊ memoriā. Jta mulier ppter impfectionē nāe nō videt hēre vl'em opinionē vel nō hz eaz fixā sed particulariū memoriā ⁊ fantasiā iō est sibi nāle pseq delectabilia pticularia. ⁊ tristia fugere q cognoscit cuz vl'em opionē nō hēat q retrahit a psecutione delectabiliū pticulariū tristiciaz. Nāle est ḡ femine ista pseq ⁊ fugere: ⁊ nō erit incontinēs q2 nō hz vl'em opionē a q egrediēdo dicat incōtinens vel hz eā impfectā. Uñ delectabilia ⁊ tristia feminaz trahunt q̄si nālr nō hñtem p qd resistat. Sed q illa sequat Sic dicit.7°. ethi.c.7°. q̄tis igit nā cā hoc vtiqz nullus dicet incōtinētes quēadmodū nec mulieres qm nō ducūt sed ducunt. Nō tñ asserimus simplr feminā nō posse esse incōtinētē. Quia tunc nihil peccaret pseqendo quascūqz delecta

Rñdet ad q̄stū qōis. A

B

C

D

tiões vel fugiẽdo tristitias: ꝫ falsuꝫ ẽ. Quia tã lex dei ꝯ humana punit feminã ꝓ adulterio ꝛ ꝓ qbusdã alijs turpibus delectationibus. Et sic femina põt eẽ incõtinens ꝛ intemperata ꝛ tñ nõ ita ꝓpe sicut vir. Jõ in quocũqꝫ genere peccati maxime quod ex concupiscentijs habet oꝛtuꝫ magis peccat vir ꝙ femina ceteris paribus.

¶ De duplici erroꝛe vitij bestialitatis extra vas debituꝫ vel intra. Questio. CCXXI.

Queritur Ulterius ꝙ i hoc vicio bestiali põt eẽ duplex erroꝛ vnus ꝙ solũ sit trãsgressio spẽi ita ꝙ vir bestiã cognoscat ꝛ mulier a peccoꝛe cognoscat. ꝛ fiat hoc in vase debito. i. ꝓsueto ad gñationẽ siue ĩ peccoꝛe siue in femina. ¶ Alius modus ẽ ꝙ ẽt sit puersitas vasis: vt pote ꝙ vir coeat cũ peccoꝛe masculino ꝛ sic neẽe ẽ eẽ trãsgressionẽ spẽi ꝛ sexus. vel coeat cũ peccoꝛe feminino i vase nõ ꝓsueto ad gñationẽ. Sic ẽt femina si cognosceret a peccoꝛe extra vas ꝓsuetũ. ¶ Tũc dubiũ est de diuersitate istoꝝ peccoꝝ an ꝓ hoc pctm̃ fiat maius. ¶ Dicũt qdã ꝙ sic: qꝛ primo mõ est vnica trãsgressio. s. qꝛ fit coit⁹ extra spẽz. ¶ 2°. mõ est duplex trãsgressio. s. extra spẽm ꝛ extra vas vel extra sexũ Magis ꝕ cõtra naturã est: ꝛ sic ẽ maius pctm̃. ¶ Alij dicũt ꝙ nõ differt qꝛ ꝙ aliqs cognoscat virũ est contra nãm eo ꝙ coitus oꝛdinat ad gñationẽ: cũ viro tñ nõ põt fieri gñatio ꝫ cũ femina. Qñ qs tñ mutat spẽm siue masculũ siue femellaꝫ cognoscat nõ erit gñatio. ꝛ siue cognoscat in vase cõsueto si ue nõ. gñatio nõ erit ĩõ videt nõ differre. ¶ Jtẽ ꝙ maluꝫ sit ꝛ cõtra nãm virũ cognoscere est qꝛ nãle est feminã cognoscere ad roꝝ. ꝓ. Et tñ qũocũqꝫ cognoscat peccus ab hoie vel mulier a peccoꝛe ꝓtra nãm, est. iõ nõ differt siue in vase consueto siue nõ ꝓsueto cognoscat. ¶ Jtẽ fieri coitũ in vase ꝓsueto est nãle ꝛ in nõ ꝓsueto est ꝓtra nãm eo ꝙ ex coitu facto in vase ꝓsueto põt seq ꝓles. ex alio aũt nõ: ꝛ tñ mutata spẽ ꝓles nõ gignit. Jõ ẽt si fiat in vase ꝓsueto ꝓtra nãz est vtroqꝫ modo.

Opi. q̃rũdã

Opĩo aliorꝫ

ꝓma rõ.

2ª rõ

3. rõ

Instank

¶ Si autẽ obijcias ꝙ põt seq ꝓles ex coitu cuꝫ peccoꝛe in vase ꝓsueto. Dicẽdũ ꝙ illa ꝓles est ꝓ accñs qꝛ nõ est de intẽtione gignẽtiũ: nec etiã de intẽtõe nãe: qꝛ nã nõ intẽdit ex talib⁹ plẽ ꝓducere cũ ad talẽ copulã nõ inclinet. Totũ ꝕ ꝙ ibi est siue sequaꝝ ꝓles siue nõ ꝯ nãm est. ¶ Jtẽ ꝓz qꝛ ẽt vir cognoscẽs peccus femininũ i vase feminino nõ dicẽ cognoscere in vase ꝓsueto vel nãli. qꝛ ꝓsuetuꝫ vel nãle dicunt respectu aialiũ eiusdẽ spẽi qbus nãle est vasa illa tãgere: ꝛ tñ viro cõtra nãm est aliqõ illoꝝ tãgere.

Rñdet ad quesituꝫ. q. A

¶ Dicẽduꝫ aũt ꝙ nõ est tãta diuersitas si vir cognoscat peccus femininũ vel masculinũ sicut si cognoscat mulierẽ vel virũ qꝛ ista duo differũt vt nãle ꝛ sodomiticũ ꝛ illa duo ꝓtra nãz sunt. Sic ẽt ꝙ vir coeat cũ peccoꝛe feminino in vase feminino vel extra: nõ tñ differt sicut si cognoscat mulierẽ in vase debito vel extra ꝓ eadẽ rõez. Sic ẽt de femina cognita a peccoꝛe in vase ꝓsueto vel nõ cõsueto. Sz dõm ꝙ aliqualr est maius viciũ qñ ibi mutat spẽs ꝛ sexus vel spẽs ꝛ vas ꝙ qñ quãdo alterũ solũ. qꝛ magis recedit ab oꝛdine rõnis ꝛ nãe. vno mõ ꝙ altero. ꝛ tñ ista differẽtia peti nõ est magna. ꝛ maxie qꝛ scriptura sacra ꝛ iura ꝛ sacri doctoꝛes raro loquunt de coitu peccoꝛali. Jõ nõ ꝓsueuerũt fieri differẽtia ista de trãsgressione spẽi solius vel sexus ꝛ spẽi. ¶ Hoc tñ dõm ꝙ coitus peccoꝛal ꝙuocũqꝫ fiat ẽ de maximis criminibus q̃ in luxuria fiunt. Jõ grauis penitẽtia ꝓ eo ponit sic p3. 23. q. 2j. §. hec ꝙ ꝙ. Ubi ponit penitẽtia septẽ annoꝝ ꝓ qlibet magno crimine. Dr tñ ꝙ si sit crimẽ incest⁹ ꝙ parẽtes cũ liberis aut alijs ꝓsonis ꝓiũctis ꝓmittũt vel qñ qs ꝯ nãz moꝛe sodomitico foꝛnicat vel vsqꝫ ad coitũ cũ bꝛuꝫ aialib⁹ ꝓplabit penitẽtia maioꝛ ꝙ septem annoꝝ.

B,

¶ De pctõ contra naturam qñ vir cognoscet feminã extra vas debitum. Questio. CCXXII.

Queritur De alio vicio ꝯ nãz ꝛ ẽ tertiũ vl quartũ �means aliquos. s. mutatione, sexus vt si vir feminã exẽ vas solitũ cognoscat. ¶ Dõm ꝙ istõ est viciũ ꝯ nãm. Qꝛ sicut nã instituit certũ sexũ. i. masculũ ꝛ feminã qlibet spẽ ad gñationẽ. Jta ẽt determinauit certa vasa. Si ã sexus puertit ita ꝙ masculus i masculũ aut femina in feminã agat ꝯ nãm est ad roꝝ. ꝓ. ꝕ si mutet oꝛganũ a nã determinatũ viciũ ꝯ nãm erit.

Rñdet ad qsitũ qõnis A

¶ Jtẽ coitus oꝛdinat ad plẽ: ex coitu tñ fcõ extra vas nõ põt seq ꝓles ꝕ ꝯ nãm est. Talẽ coitũ vocãt iura pollutionẽ extraoꝛdinariã. i. factã exẽ vasa oꝛdinata ad B. 35. q. 3. c. Extraoꝛdinaria. Jstud est graue delictũ qꝛ ꝯ nãz ẽ. Sic p3 ꝓ aug. li. de adulterinis ꝓiugꝫ. ꝛ. 32. q. 7. c. adulterꝝ. s. pessimũ est ꝙ ꝯ nãm fit vt si vir mẽbra mulieris nõ adꝫ ꝓcesso voluerit vti. ꝛ sic. 32. q. 2. §. Hoc ꝙ ꝙ. Et vocat istõ vi ciũ sodomiticũ ibidẽ. rõ ẽ qꝛ fit ad moꝛẽ sodomitaꝝ qꝛ ꝓmutãdo sexũ ꝓmutabãt vas. Hic aũt ꝓmutat vas sed nõ sexus. Jõ in eodẽ. §. dr dũ relicto nãli vsu ꝯ nãm moꝛe sodomitico foꝛnicamur. Quasi dicat sodomiticus mos est. Iz nõ sit oĩno viciũ sodomiticũ nisi foꝛte dicat ꝙ sodomite nõ solũ ꝓmutabant sexũ sed ẽt feminas extraoꝛdinarie cognoscebãt. si vase nõ solito. ¶ Cõsiderãdũ aũt ꝙ ex tali coitu nõ cãt affinitas. Nã regulare est ꝙ ꝓ coitũ viri ꝛ femine causet affinitas inter cognatos eoꝝ ad alterutrũ ipsoꝝ ꝓmutatiꝫ. Et tñ si qs femina sic cognoscat nõ causat affinitas ẽt si vꝛoꝛ sua sit illa quã cognoscit. p3. 35. q. 3. c. exoꝛdinaria. Et dr ꝙ extra oꝛdinaria pollutio affinitatẽ nõ cãt. Et dr exoꝛdinaria si in vase altero cognouit: vel si in vase nãli cognoscere voluit ꝛ nõ valuit ꝓ impotẽtiã qꝛ claustra nõ fuerũt apta ꝫ facta exterioꝝ effusio. ẽt si claustra apta fuerint ꝛ sublata virginitas: ꝛ tñ nõ fuit effusio seminis: qꝛ tũc manifestũ ẽ nõ cãri affinitatẽ: qꝛ illa fit ꝓ sanguinis ꝓmixtionẽ. Jbi tñ nulla ẽ cũ fiat ꝓ effusionẽ ꝛ decisionẽ seminis sic dicit glo. e. c. Exoꝛdinaria.

¶ Dicit tñ ꝙ si cognosceret femina a viro suo in vase nõ nãli ꝙ ipedirent oẽs cognati eius ꝯ here cũ illa femina si dissolueret matrimoniũ inter eos ex aliq̃ cã. Et dic ꝙ ꝓ enoꝛmitatẽ criminis. Et sic vult ꝙ nõ causet ibi affinitas ꝫ impediat ꝯct⁹ ꝓ enoꝛmitatẽ criminis cõmissi cuꝫ muliere. Nã si affinitas cãta eẽt nõ oporteret dici ꝙ ꝓ enoꝛmitatẽ crimis ipediret ꝯbi mrimoniũ vel dirimi ꝯctũ: qꝛ ẽt si nullũ crimen eẽt ꝛ ꝯcta eẽt affinitas mrimonium ꝯbi nõ posset: Et patet ꝙ nõ fuerit affinitas causata quia in tali vase non põt fieri cõmixtio sanguinis nec vnitas carnis.

¶ An coit⁹ bestiał sit peioꝛ q̃ sodomiticus. Qõ. CCXXIII.

Queritur An coit⁹ bestialis. i. cũ peccoꝛe sit deterioꝛ q̃ sodomiticus vel econtrario.

¶ Dicũt qdã ꝙ est deterioꝛ: qꝛ isti coitus sũt dãnati in q̃tuꝫ sũt ꝯ naturã. Jdeo quanto fuerit aliquis coitus magis ꝓtra naturã erit deterioꝛ. Magis tñ est ꝓtra naturã quãdo quis mutat spẽm q̃ qñ mutat sexus: ꝕ est maius pctm̃ in bestiali q̃ in sodomitico. Patet qꝛ naturalis coitus est viri ad feminã qui sunt in eadẽ spẽ. Si aũt vir cognouerit virũ mutat sexum ꝛ tñ manet intra spẽm. Si aũt coierit cũ peccoꝛe iaꝫ exit spẽm. Jdeo elongat magis ab oꝛdine nature. Et sic erit maius peccatuꝫ. ¶ Jtẽ genẽ. 37. dr ꝙ Joseph accusauit fratres suos de crimine pessimo. Et dicit ibi glo. ꝙ cõmiscebant peccoꝛibus: ergo coitus cuꝫ peccoꝛe est grauius oĩbus peccatis ꝛ ꝓter sodomitico. Jstã positionẽ tenet sanctus Thomas, 2ª. 2ª. q. 154. articulo. 12. in solutione arti. 4. dicẽs ꝙ grauissimũ peccatũ in luxuria est bestialitas vbi non seruat debitus sexus. ¶ Dicendum tñ ꝙ adhuc est istud dubiũ: quia videt ꝙ crimẽ sodomiticũ sit grauius. Nam inter peccata luxurie nõ fuit aliqd ꝙ de⁹ magis puniret q̃: viciũ sodomiticũ ꝓ quo q̃tuoꝛ ciuitates integras celesti igne exussit ꝛ subuertit gen. 19. ꝛ deut. 29. Et manet exẽplũ eternũ illius pene in mari sodomoꝝ ꝛ arboꝛibus incertos fructus ꝓferentibus ꝛ in simulacro salis sapiẽtie. 10. Uiciũ aũt bestiale fuit in terra chanaam vt innuit leui. 18. vbi ponit de isto crimine ꝛ postea dr oẽs execratões istas fecerũt accole terre q fuerũt ante vos ꝛ polluerũt eã: nõ tñ fuerũt cananei puniti gñaliꝛ ꝛ attrociter ꝓ isto crimine sic sodomite q̃ nõ est tã graue. ¶ Jtẽ q̃to aliqõ peccatũ magis deturpat naturã humanã tãto ẽ grauius Nã ꝓp hoc peccata ꝓtra nãm sunt oĩa grauia qꝛ in eis deturpat aliq̃ mõ dignitas nãe humane. Et tñ magis deturpat si vir cognoscat aviro q̃ si cognoscat vir peccudẽ eo ꝙ pacies est semp min⁹ ꝑfãs ꝛ ipfectio ei attribuit. Jõ erit pctm̃ istud graui⁹ q̃ bestiale. Uñ i eo spãliꝛ violat societas dei ꝛ hoiuꝫ vt ait aug. 3°. ꝓfes. ꝛ. 32. q. 7. c. flagi. s. Nõ fecit sic deus hoies vt se illo vterent mõ. Uiolat qppe ipsa societas q̃ cũ deo nobis, eẽ dꝫ cũ eadẽ nã cuius ipse auctoꝛ est libidinis puersitate polluit. ¶ Jtẽ leui. 18. vbi vetat viciũ sodomiticũ ꝛ peccorale innuit grauius eẽ sodomiticũ. Nã ꝺ ipso dr cũ masculo nõ comiscebaris coitu femineo. Qꝛ abhominatio est. Et de inde dr ꝺ peccoꝛali cũ oi peccoꝛe nõ coibis nec maculaberis cũ eo. ꝛ sic peccoꝛale ꝓhibet simpliꝛ. Sodomiticũ aũt ꝓhibet ꝛ dr abhominatio q̃ signat rẽ valde malã ꝛ detestabilẽ. Jõ innuit grauius eẽ sodomiticũ. ¶ Jtẽ leui. 20. dr ꝙ dormierit cũ masculo coitu femineo vterq; operatus est nephas moꝛte moꝛiantur;

morienť:ō peccōrali,aūt dī q cū iumēto coierit morte moriať Peccus quoq; occidite. Et sic vocať ibi crimē sodomiticū ne phas ꝛ de peccōrali nihil dī.deteri⁹ ḡ vī sodomiticū. ¶ Rō nes in ꝛriū parū ꝓbant.de ꝓmo pz q; lz mutatio spēi sit maioꝛ exitus ab oꝛdine nāe simplr loquēdo tñ quātū ad grauitatē q attendiť in vicio fm q; repugnat rōni magis vī repugnare sodomiticuz q; p illud magis deturpať ꝛ vilificať nā humana. ¶ Ad fm dōm vno mō q; nō cōstat intelligi geñ. 37.de coitu peccōrali cū lra dicat de crimine pessimo. Jō aliq dicunt q; sodomiticū viciū erat de quo accusati sūt: ꝛ alīj ponūt alia.lz ḡ glo.dicat q; erat peccōrale nō est necariū hoc tenere. ¶ Aliter pōt dici q; ēt si intelligať de peccōrali nō cōstat eē maius sodomitico lz dicať crimē pessimū:q; suplatiuꝰ aliq; teneť absolute ꝛ exponiť p positiuū ꝛ valde.ꝛ sic diceť crimē pessimū.i.valde malū.hoc tñ nō tollit qd aliud peius.Sic dī.Josue.io.de oibus israelitis q; iuerunt ad belluz q; erāt illi viri fortissimi ꝛ tñ si ꝓpe accipiať suplatiuus vnicus eoꝝ esset fortissimus. Sic ēt dī theophilus vir optimus cui scribebat lucas.luce. ꝑ.ꝛ festus ꝑses iudeoꝝ vocatus est optimus a paulo:ꝛ tñ nō ē sensus q; libet istoꝝ eēt melioꝛ oibus hoibus:de festo actu.26. ¶ Aliter pōt dici q; iste modus loquendi est in peccatis multis. Quia q̄cūq; est aliq; pctm valde malū in detestatione eius dī q; est pessimū vl q; nihil illo est grauius. Sic dī de adulterio q; nihil est graui⁹ illo.s.qd in oibus pctis adulterio gratiꝰs.32.q.7.c.Qō in oibus. Et tñ manifestū ē q; aliqd est deteriꝰ adulterio. Qꝛ eodē.c.dī q; ꝑ^m locū hñt illi q; a deo aberrāt.s.ydolatre.ꝛ.2^m adulteri. Sic ēt aug.li.ꝑ.de fmone domi.in mon.ꝛ.32.q.6.c. Nihil dicit. Nihil iniquius est q̄ cā fornicationis dimittere vxoꝛē si ipsa ꝛuincik fornicari. Et tñ cōstat q; multa alia sunt deterioꝛa. ¶ Jtē aug.lib.de adulteriniꝭ ꝓiugijs.ꝛ.32.q.7.c. adulteriū dī enarrādo grauitatē criminū in luxuria q; oīum pessimū est q; ꝓ fit vt si vir vti voluerit mēbꝛo mulieris ad lꝫ nō ꝓcesso ꝛ deteriꝰ est sodomiticū q̄ꝫ lꝫ vt oñdeť.j.q.234. ḡ ꝛ peccōrale lz dicať pessimū nō seq̄ť q; simplr sit deteriꝰ oibus criminibus. ¶ Jtē si ex hoc q; vocať crimē pessimuz coitus peccōralis est dōm q; est maius q̄ꝫ sodomiticū:eadez rōne dī de sodomitico q; est grauius peccōrali q; ēt vocatur pessimū. Nā geñ.13.dī hoies aūt sodomite pessimi erāt ꝛ peccatoꝛes coꝝā dño nimis. Et sic vtrūq; vocať pessimuz.immo magis,aggrauať pctm sodomitaꝝ q; nō solū dī q; erāt pessimi:sed ēt q; erant pctōꝛes coꝝā dño nimis. Jō vī esse maius sodomiticū q̄ꝫ peccōrale. ¶ Dici pōt q; sodomiticū est deteriꝰ q̄ꝫ peccōrale q; est viri ad peccus ꝛ tñ est minus malū q̄ꝫ cū femina a peccoꝛe cognoscať q; ista vī eē maxia puersitas q; supꝛa.q.220.oñsum est deteriꝰ valde eē feminā a peccoꝛe cognosci q̄ꝫ q; vir coeat cū peccoꝛe. Rō diuersitatis pōt hec eē:q; magis deturpať humana nā cū indebite succūbit mulier peccoꝛi qō est infra spēm suā q̄ꝫ cū vir succūbit viro q; est in eadē spē. Secus aūt est in agēdo. Quia turpitudo ꝓsiderať ex ꝑte patiētis: ꝛ q; in sodomitico patiť vir:magis vī deturpari dignitas nāe humane p hoc q; vir succūbit viro q̄ꝫ p hoc q; vir agit in pecus. ¶ Si tñ qs voluerit tenere viciū peccōrale eē simplr deteriꝰ q̄ꝫ sodomiticū nō est insistēduz: ꝛ pōt adiuuare ad hoc q; hētur.32.q.2.§.hoc q̄ꝫ q̄ꝫ vbi cū ponit grauitas in peccatis dī q; incestus q; fit inter parētes ꝛ liberos dz hēre maioꝛē penā quā adulteriū ꝛ sil'ia crimina. Et seq̄ť vel dū relicto vsu nāli ꝓ nām moꝛe sodomitico fornicamur vel vsq; ad coitū bꝛutoꝝ aialiū ꝓlabimur ꝛ sic vī q; vltra vicium sodomiticum sit peccōrale cū dicatur homo vltra sodomiticum pꝛolabi in peccōrale.

¶ An femina teneatur consentire viro volenti eam cognoscere in vase non consueto. Questio. CCXXIIII.

Queritur An femina teneať ꝓsentire viro volēti eam cognoscere in vase non consueto.

¶ Dicūt qdā q; sic q; mulier nō hz ptātē coꝛpis sui,lz vir.ꝑ. corin.7.ḡ poterit vti vir coꝛpoꝛe femine vtvoluerit ꝛ ipsa nō hz ptātē dissentiendi q; nō est iuris sui q̄ꝫtū ad hoc sed est in iure viri. ¶ Jtē altero ꝓiugū petēte debitū teneť aliuꝰ reddere ḡ si petierit vir a femina tenebiť q; nō debēt se fraudare debito vt apl's iubet.j.chorin.7.Sz aliq̄ vir petet debitū extra ꝓsuetū vas ḡ vxoꝛ teneť ꝓsentire viro volēti lꝫ facere. ¶ Dicēdū q; nō teneť ꝓsentire viro volēti lꝫ facere imo si cō senserit peccat mortaliꝛ:q; ꝓcubitus talis pctm est:ḡ mulier ꝓsentiēs in eo peccabit.pz.ē.q.222.vbi ostenduz est esse pecca tū ꝛ ꝓ nām. ¶ Aliq; dicet q; nō tenet argumentū. Quia lz sit pctm in viro petēte sic vsū vxoꝛis tñ i ea nō erit pctm reddere sicut petiť. Siť pz q.33.q.4.ꝑ totū dī q; in festiuitatibus ꝛ dieb⁹ ieiunioꝝ debitū petēdū nō est ꝛ q; petit peccat. cui petiť tñ teneť reddere ꝛ nō peccat reddēdo. Et pz ibidez ꝛ est gñale q; semp exactus debitū teneť reddere eī de ꝓmigio lepꝛosoꝝ.c.2. Jta ḡ erit hic q; nō peccabit femina reddēdo sed vir petēdo ꝛ sic cognoscendo eā. ¶ Dōm q; istō tenet qñ illud qō fit nō est fm se malū lz soluz ex ꝓhibitione legis. Quia tunc lex pōt relaxare ꝓhibitionē ꝑ vno ꝛ nō ꝑ alio ꝛ peccabit vn⁹ ꝛ nō aliꝰ. Secus est si sit malū fm se. Nā tūc lex humana nō pōt dispēsare ī eo nec facere illō bonū dispēsando:iō ex vtraq; ꝑte erit malū. Sic est hic. Quia cū actus mrimonialis sit bonus oi ꝛpe eēt bonus fz se nisi ꝓhiberet: sed ꝓ ꝓhibitionez eccl'ie in q̄busdā tpibus est tūc illicitus. Pōt ḡ tūc eccl'ia dispēsare cū vtroq; vel altero ꝓiugū. Et sic poterit nō eē pctm ex ꝑte vnius vel amboꝝ. Et ita est ex ꝑte illius a quo debituz petiť. Quia eccl'ia relaxat ꝓhibitionē ꝛ iubet ei reddere debituz. In coitu aūt extra vas secus est:q; iste actus fm se est malus q; est viciū ꝓ nāz. Jō nō pōt dispēsari q; licitū sit. Jō tā vir petēs q̄ꝫ vxoꝛ si ꝓsentiat peccabūt. Nā ad ro.ꝑ.vbi apl's logť de coitib⁹ ꝓ nām dicit. Qui talia agunt digni sunt moꝛte:nō solū q; faciūt ea sed ēt q; ꝓsentiūt faciētibus. ¶ Jtē nō solū est pctm sed ēt ē valde detestabile. 35.q.3.c. Extraoꝛdinaria.s.extraoꝛdinaria pollutio non in nālibus admissa criminosa est ꝛ dānabilis. ¶ Jtē nō solum dānabilis est lz oiuz peccatoꝝ pessimū ꝛ peius quā coire cū matre vt ait aug.li.de adulterinis ꝓiugijs.ꝛ 32.q.7.c.adulteriū vbi ponens oꝛdinē grauitatis in luxuria dicit adulteriū malū vincit fornicationē.vincik aūt ab incestu. Peius est.n. cū matre q̄ꝫ cū aliena vxoꝛe ꝓcubere:sed oium hoꝝ pessimū est qō ꝓ nām fit:vt si vir mēbꝛo mulieris nō ad lꝫ ꝓcesso voluerit vti.Ergo peccabit grauissime vxoꝛi si pmiserit se cognosci sic a viro:lz potius dz pati moꝛtē q̄ꝫ hoc pmittere. Quia si potius debz qs oia mala pati q̄ꝫ ꝓsentire malo.i.alicui pctō moꝛtali a foꝛtioꝛi erit cū fuerit malū grauissimuz sicut istud. Potius.n.dēret mulier ab adultero se pmittere cognosci in vase nāli q̄ꝫ a marito extra vas. Quia istō malū vincit adulteriū vt in allegato.c.adulteriū. ¶ Ad ꝑmū dōm q; vir habz ptātē coꝛpoꝛis mulieris nō simplr sed ad actum ꝓiugalē:q; nō hz ptātem ad vendendū eā vt ancillā:nec ad subꝛciēduz fuituri sue vt sit ei tanq̄ꝫ ancilla sicut oñdit Arist.ꝑ.politicoꝝ.c.ꝑ.loquēs ꝓ illos q; ponebant feminā extremū eē cōicationis despotice.s.vt vir effet dñs ꝛ mulier ancilla. Et dic q; hoc est cōtra nām:q; nā nō facit vnuz ad multa sicut ars facit gladiū delphicū ꝑ paupere q; ad multa est.i.ad scindendū ꝛ serrādū:sed natura faꝛ vnū ad vnū. Et tñ femina extremū naturalis.s.ad siť tertiuz. Derelinquere ḡ nō est extremū cōicationis despotice. Etiā nō hz vir ptātē sup vxoꝛē ad oēm copulā:sed solū ad copulā ꝓiugalē:q; ista debeť ex mrimonio. Que aūt est extra vas ꝓsuetū:nō solū non est debita sed oīno est ꝓ additionē matrimoniū. Qꝛ est ꝓ bonū plis:in tā tū q; si ista ꝓditio apponereť matrimonio nō teneret ꝓctus: lz alīs oēs turpes ꝛ impossibiles ei apposite nō viciaret illō Que tñ sunt ꝓ sbam viciāt. Ut si vir dicat ꝓtraho tecū si gñationē plis euites:aut si ꝑ questu te adulterandā tradideris: vel donec inueniā aliā honoꝛe ꝛ facultatib⁹ digniorē:extra de ꝓditionibus appositis.c.si^k cōditiones. Polluere aūt extra vas est ꝓ sbam:ḡ impediret si poneret in ꝓctu. Uñ nō solū femina nō teneť ꝓsentire viro in hoc sed potius dz euitare maxime tāq̄ꝫ mrimonio repugnans:q; ꝑ hoc nō eēt vxoꝛ lz adultera viri sicut dicit Aug.ꝛ hētur.4.sen.di.31. De illis q; ꝓcurāt venena sterilitatis. Qꝛ si ambo tales sūt nō sunt ꝓiuges sed adulteri:si a ꝓncipio tales fuerūt. Si vo alter eoꝝ lꝫ facit: aut illa est mariti meretrix: aut ille est adulter vxoris. ¶ Ad fm dōm q; vxoꝛ teneť ad debitū. Et tñ cognosci in tali vase nō est debitū:iō nec teneť reddere:q; oīs vxoꝛ est femina. Et sic teneť ad debitū vt femina: ꝛ tñ vas nō ꝓsuetuz nō est vas femininū sed cōe masculo ꝛ femine ḡ nō teneť ibi reddere. ¶ Jtē teneť reddere debitū q; vxoꝛ est q;si nō eēt vxoꝛ nihil dēret viro lz ꝑ mrimoniū tradiť mutua coꝛpoꝛuz ptās: ꝛ sic est iā debita vtriq; in altero ista ptās. Est aūt matrimoniū ad gignēdū,plē. Jō ꝓiuges teneť sibi vicissiz ad illū coitū q; ptinet ad ꝓlē. Jste aūt nō ē talis iō nō teneť ad eum. ¶ Jtē debitū in coniugibus est ad euitandā fornicationē ꝛ

tēptationē diaboli. p. chozin. 7°. Nolite fraudare inuicē debito: nisi forte ex ꝓsensu ad tps vt vacetis oroni ⁊ iterū reuertimini in idipsum ne tēptet vos sathanas pp incōtinētiā vrām. Per talē tñ coitū nō tollit incōtinētia aut tēptatio feminē: sed ꝑ coitū in altero vase. s. nāli: g nō tenet reddere debitū nisi in illo.

¶ An grauius sit cognoscere extra vas debitum vnaz mulierem q̄z aliam. Questio. CCXXV.

Queritur An grauius sit cognoscere ex vas cō suetū vnā mulierē q̄z alterā. Dicūt qui

Opinio q̄rundam

dā ꝙ cognoscere ex vas ē qdam gradus peccati ⁊ si addat alīs pctis quāto maioribus addit tanto maius est: ⁊ q: peccata luxurie sunt ineq̄lia q: maius ē adulteriū q̄z fornicatio simplex: ⁊ incestus maior adulterio: ⁊ viciū ꝯ nām maius in cestu vt ait aug. li. de adulterinis ꝓiugīs. ⁊. 32. q. 7. c. Adulterȳ. Ita ista pollutio ex̄ordinaria addita istis vicijs erit maior vl' minor fm diuersitatē viciox: q: deteri⁹ erit cogīscere ꝓsanguineā ex vas q̄z adulterā: ⁊ deteri⁹ adulterā q̄z meretricē: q: cū meretrice minimuz pctm luxurie est. Et ex ꝫ dicunt ꝙ ista copula sit minimū pctm qñ fit in ꝓpa vxore: q: coit⁹ cuz oibus ꝑter vxorē est pctm. Jō ista ex̄ordinaria pollutio addita cuicūq; alteri pctō faciet illud maius cū vxore aūt coitus simpl'r pctm nō est: sed ista copula ex̄ordinaria est pctm: iō cū vxore sic polluit hoc solū in ea pctm est: g in ea minus est q̄z in qualz alia q: in ea ē vnica cā pcti: in q̄libz alia sūt saltē due. s. ꝙ cognoscit ⁊ ꝙ sic cognoscit ¶ Dōm ꝙ istud viciuz deterius fit in coniuge q̄z in meretrice: in q̄lz talis coitus sit pctm graue nō est tñ tā graue sic in vxore. Sic dīc aug. ⁊ hē tur in allegato. c. adulterȳ. s. Iste vsus q est cōtra nām execrabil'r fit in meretrice sed execrabilius in vxore. ¶ Ad argumētū dōm ꝙ ꝫ coitus cū meretrice semp sit pctm ⁊ cū vxore nō: tñ ista turpitudo addita copule ꝓiugali facē maius pec catū q̄z sit i meretrice cognosci. Patet ꝫ q: ꝓiudicat mrimonio in tali coitu ⁊ tñ nō ꝓiudicat meretrici. Nā mrimoniuz est aliqd sacrū: meretrix aūt turpis est: ⁊ ad solā turpitudinē est. Q; g qs vtat ea turpius q̄z solituz sit ꝫ pctm sit nō tñ est tā graue sicut cū abutimur re illa q̄ ad solā honestatē. est. Et sic est de matrimonio ꝙ sacrz est: ⁊ honestatē hz: ideo abuti illo grauius est quā abuti meretrice. ¶ Jtē pz q: quāto magis fit ꝯ ordinē alicuius rei tāto magis pctm sicut dīc aug: 3°. ꝓfes. ⁊. 32. q. 2. c. flagi. ꝙ pctm ꝯ nām semp repudiandū est: q: deus nō fecit hoies vt illo se vterent mō. Meretrix aūt solū est ad seruiēdū turpitudini ⁊ libidini. Nā ad hoc venales sunt sicut dicit aug. in qōni. deut. ⁊. 32. q. 4. Meretrices. s. ad meretrices accedere ꝓhibet dñs quaz publice venalis ē turpitudo. Matrimoniū aūt nō est ad seruiēdū turpitudini. Sed ad liberoz ꝓcreationē ⁊ honestā copulā ꝑ quā vitet incōtinētia. Maior g ordinatio est si qs abutat vxore q̄z si abutat meretrice. Idē de ꝓcubina dōm q: mulieres q̄ ꝑter fedus mrimonȳ ad copulā assumūt large vocant oēs meretrices: q: nō se hnt caste. Hoc verū est nisi al's coitus ille sit multuz differens in magnitudine criminis pp ꝓditionē ꝓsone. Sic deterius est matrē vel sororē polluere extra vas q̄z ꝓiugē: q: cū talibus ꝓsonis ēt ipsa copula nālis est multū detestabilis Sed in ea muliere ad quā nullū ipedimētū est ⁊ cū q̄ poterat eē matrimoniū si meretrical'r cognoscat extra vas min⁹ graue est q̄z si vxor sic cognoscitur.

¶ An cognoscere mulierem extra vas debitum sit deterius q̄z coitus sodomiticus. Questio. CCXXVI.

Queritur An cognoscere feminā extra vas ordinariū: sit deterius q̄z coitus sodomiticus. ¶ Dōz ꝙ vterq; solet vocari coitus sodomiticus a doctoribus. Et tñ distinguendo eū sic dōm ꝙ grauius est sodomiticū q̄z istō. Rō est q: vbi est maior puersio ē maius pctm Et tñ in coitu sodomitico est maior puersio: q: ibi mutat sexus ⁊ vas: in femina aūt solū vas mutat. Nā in viro nō pōt eē vas debitū ad hoc: iō quōcūq; cognoscat extra vas cognoscit. ¶ 2°. pz q: in viro nō solū mutat vas ꝫ ēt ꝓditio agētis ⁊ pacientis. Nā femine si cognoscant ex vasa pctm est q: sic cognoscunt: ⁊ tñ al's cōpetit eis cognosci q: ad hoc ē sexus femininus. Viro aūt ꝓpetit agere ⁊ nō pati: iō est maior perfectas in eo. ¶ 3°. q: magis vilificat humana spēs ꝙ vir cognoscat a viro: q̄z ꝙ femina a viro extra vas debitū. Q: sicut tanto maior est iniuria quāto maior est ille q ea patit: ita tāto est maior turpitudo aut magis detestabilis: quāto excellentior est q patit. vir tñ est excellētior femina: q: ipse vocat imago dei. Mulier aūt est imago vel gl'ia viri. ꝑ. chozin. ii°. ⁊ 33. q. 5. c. Hec imago. Jō turpius est ꝙ vir polluat q̄z ꝙ femina. Et sic deterioz erit sodomiticus coitus q̄z coitus cū femina ex̄ vas. Q: magis repugnat rōni ⁊ dignitati hūane nāe.

¶ De pctō ꝯ nāz ex mō cōcubēdi. Qō CCXXVII.

Queritur De pctō qō accidit ex mō ꝓcubēdi qō aliq vocant ꝯ nām: sicut dicit sanctus thomas. 2ª. 2ᵉ. q. 154. arti. ii°. eē viciū ꝯ nāz in qbusdā modis coeundi mōstruosis. ¶ Dōz circa hoc vt aliq volunt ꝙ nullus defectus ꝓueniēs ex mō coitus est fm se pctm mortale ꝙuato debito vase: lz sit vel esse ꝓssit signū ꝓcupiscētie mortalis: qñ nō seruat modus quē nā determinat. Sic dicit Alber. mag. 4. sen. di. 31. ⁊ idē tenet ibi scūs Tho. ¶ Ad aperiē dū magis hoc dicit frater Joānes in sūma ꝓfessoz. titu. 6 matrimonio. q. 47. ꝙ modus nālis ⁊ debitus coeūdi est vt mulier iaceat in dorso: ⁊ vir ei incūbat. Et isto mō sequet facili⁹ ꝓceptio. Et verū est q: iste modus ē facilioz ad seminis emissionē in viro ⁊ est aptioz in femina ad suscipiendū ⁊ ad retinēdū illud. Natura g sic determinauit finē in coitu. s. plē: ⁊ ēt vasa distinxit: ita determinauit modū quo masculus ⁊ femina se ꝓuenienter ad istū finē hērent ⁊ ē supradictuz. Dis aūt deuiatio ab isto mō est aliqual'r illicita: q: nō est de intētione nature. Et dicit idē frater Joānes: ꝙ ꝓma ⁊ minor deuiatio a nāli ꝓcubitu est ꝓcubitus lateralis: deinde sequens deuiatio ⁊ maior est sedētiū: ⁊ maior adhuc est stantiū: ⁊ harū maxima deuiatio est mutato situ ad retrorsuz mō bruto: est ēt deuiatio interdū ex supgressione. ¶ De modis primis tribus an sit pctm: dicendū est ꝙ qñ vir vult sic cognoscere vxorē aut aliqua cā subest: aut facit pp delectationē q: vult satisfacere libidinose: voluptati. De primo vt si forte mulier ꝑ gnās est ⁊ timet aboꝛsus si vir incūbat ei. vel est debilis ⁊ timet piculū pp grossitiē aut tumoꝛem vteri ex quacūq; cā ita vt nō possit ꝓuenienter teneri modus nālis q: erit piculū vl' difficultas ⁊ tunc dōz ꝙ aut reddit debitū aut petit. Si reddit: dōm ꝙ nullū pctm est q: debitū semp reddēdū est si mulier importune petat nec aliqd excusabit ad hoc nisi impossibilitas vt colligit ex̄ de ꝓiugio leꝛoso. c. 2. Et q: nō pōt reddi mō ꝓsueto tenet vir reddere eo quo pōt. Jō ꝑ istos modos reddēdo nō peccat nec ēt venial'r q: al' obligaret ad peccandū. Si aūt ipse exigat debitū ab vxore existentibus istis ipedimētis si pp plē faciat vel ad vitandū incōtinentiā in seipso pctm nō est nisi diceret eē veniale. Quia licitū est ꝓiugibus petere debitū ēt solū ad vitandū incōtinentiā siue mittigandū fomitē. ꝑ. chox. 7. cū apl's dicat bonū esse hēre vxoꝛez pp fornicationē vitandā. Et tñ in casu posito nō pōt mō ꝓsueto cognoscere feminā sine piculo: g licebit ei cognoscere eā modis ꝑdictis. ¶ De. 2°. dōm ꝙ nō existente aliquo ipedimēto de ꝑdictis cū posset vir modo ꝓsueto vxorē cognoscere: si velit aliqd vltra hoc ad ꝓcupiscentiā saturandā: vel q: putat se magis sic delectari signuz est mortalis ꝓcupiscentie vt dicit albertus vbi supra: ⁊ tñ nō opz dici ꝙ sit pctm mortale. imo cōiter dr ꝙ si ꝓcupiscentia ista nō excedat terminos matrimonȳ ita ꝙ vir cā delectationis expiende nō cognoscaret illā illo mō nec alio si nō ēt vxor sua nō est pctm mortale. Si aūt excedit limites matrimonȳ. i. q: vir tantū afficit ad delectationē illā ꝙ siue esset vxor illa sua siue nō: vellet eā sic cognoscere est pctm mortale: q: iā ꝯ caritatem est. Et tñ qñ est desideriū delectationis intra limites matrimonȳ ⁊ sit varia tio in mō ꝓsueto an sit pctm mortale vel solum veniale non potest satis secure determinari: ideo magis timendum est ⁊ cauendum tanq̄z a mortali peccato.

¶ De modo enormi quo quis vtitur sua vxore in vase debito sed a retroꝛsum. Qō. CCXXVIII.

Queritur De alio mō magis enormi. s. mutato situ ad retroꝛsuz sicut ī bruto. ¶ De isto dicūt qdā indifferēter ꝙ est pctm mortale: ⁊ ꝙ ꝙ nulla cā fieri dz: q: est coitus ꝯ nām ⁊ tñ viciū ꝯ nām semp malū ē ⁊ fugiēdū. 32. q. 7. c. flagi. Et cū istud turpiter fiat in meretrice turpius adhuc ⁊ detestabilius fit in vxore. Eadez cā ⁊. q. c. adulterȳ. Jō dicūt ꝙ siue petat debitū vir nō tenet reddere q: peccabit siue ipse exigat peccat. Un ēt si timeat ꝙ vxor adulteriū cōmitet si sic nō reddit sibi debitum: ꝑ pote q: alr reddi nō pōt q: est ipedita: dicūt ꝙ adhuc reddi nō dz ꝫ potius ꝑmitti ꝙ illa adulteriū cōmitat: Q: deterius ē sic vxorez cognoscere

rē cognoscere q̄z meretricē in allegato. c. Adulterȳ: g̃ potius vir fornicari dēret cū meretrice ⁊ pmittere a fortiori vxorem fornicari q̄z sic eā cog̃scere. ¶ Itē q2 vicīū ꝯ nāz deteri⁹ ē q̄z adulteriū: g̃ poti⁹ vir dēret adulteriū cōmittere vel pmittere q vxor cōmitteret q̄z q sic eaz cog̃sceret. Jn nullo g̃ casu isti volūt eē licitū siue sit petēdo debitū siue reddēdo. ¶ Aliter pōt dici q aliq̄n p̄t eē licitus taľ coit⁹. Nā Alber. ⁊ s. Tho. dicūt q̄rto sniarū. di. 31. q fuato vase debito variatio i mō coitus nō ē fm se pctm̄ mortale sz p̄t eē signū ꝓcupie mortaľ id tn̄ q fm se nō est pctm̄ pōt esse aliq̄n bonuz ex aliqua causa iō nō erit semp pctm̄ mortale. ¶ Pro quo sciēdū q aut vir cog̃scēs sic vxorē debitū petit vel reddit. Si reddit aut ē mulier ipedita ita vt nō possit, aľr cognosci sine piculo pp timorē aboꝛsus: vel debilitatē: aut pinguedinē vētris ⁊ piculū suffocatōis: aut nō hz mulier aliqō ipediēntū sz p̄t cognosci mō ꝓsueto. Si nō sit ipedita ⁊ vir vellit eā cog̃scere sic siue reddēdo debitū siue petēdo sp est pctm̄ mortale pp mutationez modi. Et nō ē distinguēdū h sic p̄cedēti. q. an faciat pp delectationē ꝓtentā intra terminos mr̄imonij vľ nō sistētē in terminis sz sp erit pctm̄. Rō ē q2 iste modus magis deuiat a nāli ⁊ ꝓsueto q̄z tres positi p̄cedēti. q. cū oino mutet sit⁹. s. anteriora i posteriora. Jn illis aūt nō. ¶ Itē q plus ē q2 iste modus vr̄ ꝯ nām ⁊ alī tres nō. Nā nā determinauit hoi modū coitus de quo p̄cedēti. q. bz aūt aūt determinauit coitū ex posteriori. Tres āt modi positi p̄cedēti. q. lz deuiēt aliq̄lr a mō nāli hois tn̄ nulli bestie ꝓueniūt. Modus aūt q ē a posteriori ꝓuenit oib⁹ brutis fere: iō hō vsurpādo modū coitus ꝓpetētis brutis efficit q̄dāmō bestialis. Q̄z nō fit in alīs trib⁹ modis q2 nō similaf ibi bestīs. Jō q̄nc̄ū q̄z feia pōt ꝓuenieter cognosci mō ꝓsueto si qs aūt eā aľr cognouerit. s. a posteriori sp mortaľr peccat. Et vr̄ dom̄ q istō fiat turpius ⁊ detestabili⁹ in vxore q̄z in meretrice vt qdaz volūt iuxta illō aug. 32. q. 7. c. adulterȳ. s. Jste q ē ꝯ nām execrabiľr fit in meretrice sz exe crabilius in vxore. ¶ Hoc tn̄ nō ē tenēdū vt diceť seq̄nti. q. ¶ Si aūt feia sit ipedita pp cās p̄dictas aut vir reddit ei debitū aut petit. Si reddit dom̄ q nō peccat nec veniaľr saltez q: sp vir tenef reddere debitū: ⁊ tn̄ nō p̄t aľr reddere pp piculū g̃ tenef sic reddē. q2 qn̄ qs obligaf ad duo si nō p̄t vtrūq̄z 3 facere alterū eoꝛ q p̄t. 22. q. 2. c. Faciat hō. Sic tenet s̄ctus Tho. ⁊ Alber. 4. sen. di. 31. dicēs q si vir cog̃scat feminaz ex vas debitū sp ē pctm̄ mortale q2 pleꝭ seq nō p̄t: ⁊ tn̄ si mutef situs ad posteriora nō ē sp pctm̄ mortale: ⁊ dic q q̄nq̄z ē sine pctō qn̄ dispositio corpis nō patiť aliū modū. aľ aūt tāto gra ui⁹ ē sp q̄to magis recedit a mō nāli. Et h ponit in fine eiusdē distinctōis in expositiōe lr̄e. Si aūt vir petat debituz: aut fit pp plē: aut pp incōtinētiā euitādā: aut ad expiendā delectationē. ¶ Primus modus nō hz locū in muliere p̄gnāte: q2 nō adiuuaf ꝓceptio iā facta ex isto coitu sz potius ledi posset ⁊ aboꝛsus fieri: ⁊ nō p̄t ꝓceptio alia fieri ⁊ sic nō hz ibi locū ipedimētū de vxore p̄gnāte: sz p̄t eē q vxor sit debilis aut hēat vētris pinguedinē vel tumorē ex aliq̄ cā ita vt nō possit sine piculo cog̃sci mō ꝓsueto ⁊ tūc desideriū licitū ē. s. velle p plē gignere: ⁊ tn̄ an poti⁹ dēat qs abstinere a tali coitu ⁊ care re ple vel talē coitū hēndo plē q̄rere nō posset faciľr dici. Nā si ꝓcubit⁹ ē aliq̄ mō illicit⁹ desideriū plis nō excusat eū vt ait aug. li. de bono ꝓiugali ⁊. 32. q. 4. c. sic̄ sati⁹. s. Sic̄ sati⁹ ē mori fame quā ydolotitis vesci: Jta satius ē defungi sine liberis q̄z ex illicito ꝓcubitu stirpē q̄rere. Posset tn̄ satis dici q cum matri^m sit p̄ncipaľr institutū ad plē ⁊ vir nō p̄t aľr vxorem cog̃scere q liceat isto mō cog̃scere maxie si nōdū hz plē. Et si putat istud ipedimētū lōgo tpe duraturū: ita vt elabaf sibi aut vxori gignēdi etas. Si aūt facit ad euitādā incōtinētiaz: dom̄ q istō simpliter ē licitū ⁊ nō erit pctm̄ aliq̄. Q2 matri^m lz a p̄ncipio fuerit nec̄m pp plē: nūc tn̄ magis nec̄arīū ē pp incōtinētiā vel fornicationē vitādā. Un̄ ista solā cām assignauit ap̄ls. p. cho2. 7. s. vnusq̄sq̄z hēat vxorē suā pp fornicationē. s. vitādā ⁊ nihil exp̄ssit de ple. Etiā dixit q ꝓiuges nō se fraudarēt debito nisi ad tps vt oroni vacarēt ⁊ postea rediret in idip̄m ne tēptaret eos sathanas pp incōtinētiā suā: ⁊ nō dixit q redirēt ad coitū pp plē gignēdā. Etiā dixit q bonū erat manere sine vxore. Qui tn̄ nō p̄t ꝓtinēr nubāt. Q2 melius ē nubere quā vri. Jstā ēt solā cām ad matri^m ꝯhēduz exp̄ssit. j. 19. dicētib⁹ ap̄lis si ita ē nō expedit hoi nubere. xps dixit. Nō oēs capiūt vbū istō sed q̄bus datū est. i. Uerū ē q nō expedit hoi nubere q2 simpliter meli⁹ eēt ei nō nubere ⁊ manere i vginitate. Dixit tn̄ nō oēs capiūt vbū istō. i. nō p̄t oēs h facere. s. ꝓtinere sz solū illi q⁹ datū ē. s. a deo. Jō q̄busdā hoibus ē nubere q̄si necariuz eo q nō p̄t ꝓtinere. Et tn̄ nō dixit ibi q erat bonū nubere pp. plē: sz solū q2 nō poterat hō ꝓtinere: g̃ ista ē cā. p̄cipua nūc mr̄imo. Jō i casu dato magis ē sine pctō vxorē cog̃scere mō dicto. s. a posteriori pp fornicationē vitādā q̄z pp plē gignēdā: sz exist̄ete vxore dispositā admodū coitus nāls melioꝛ coitus ē pp. plē q̄z pp fornicationē vitandā: q2 ꝑmus nō solū est licitus: lz ēt interdū meritoꝛius. ¶ Scōs aūt nūq̄z ē meritoꝛius q2 satis ē sibi q sit licitus. ¶ Si aūt fiat h ad expiēdā delectationē venereā solū nō vr̄ quo possit esse sine pctō mortali: siue sit volūtas delectationis contenta limitibus matrimonij siue nō. Quia in coitu mō naturali volūtas delectatiōis ꝓtente intra limitez matrimonij faciebat coitū esse veniale pctm̄. Si nō ꝓtineret limitibus matrimonij esset pctm̄ mortale. Hic tn̄ est magna mutatio a naturali mō. Q̄z g̃ sine necitate fiat aut cā valde honesta nō vr̄ quo satis excuset pctm̄ mortale. Si tn̄ aliquis voluerit esse veniale ēt in hoc casu cōtenta volūtate delectationis intra limites matrimonij nō est multū ꝯ eū insistēduz Ad rōnes i oppo^m ¶ Ad rōnes opinionis cōtrarie dicēdū q ille p̄supponebāt coitū istum esse cōtra naturā. Et verū est q aliquo modo est cōtra naturā q2 ibi vsurpaf modus coeundi debitus bestīs a natura. Jdeo sanctus Tho. 2.ª 2ᵉ. q. 154. arti. 11°. ponit modos coeundi monstruosos esse viciū cōtra naturā: nō est tn̄ penitus ꝯ naturā sicut alia vicia q̄ dicunf ꝯ nām: q2 in alīs impeditur nature intētio. s. ples: Jn hoc aūt nō impedit: cū etiā sic sequaf etiaz q2 interdū alique cause honeste sunt ad hoc faciendū. s. ipsa necitas ⁊ indispositio corporis. Jdeo dū nō spōte fiat emissio seminis extra vas in hoc coitu nō ē pec catū mortale. Secus aūt q̄n femina extra vas cognoscit. Q2 istud oino ꝯ nām est. Frustraf. n. ibi intentio nature cū ples seq nō posset. Sic dicit Alber. ⁊ s̄ctus Tho. vbi supra. Sic aūt esset iste modus coeundi simpliter ꝯ nāz verū est q in nullo casu pmitti deberet ⁊ potius deberet vir fornicari ⁊ pmittere vxorez adulterari q̄z q hoc faceret. Et tn̄ nō est ꝯ nām. Et patet maxime q2 textus ille. 32. q. 7. c. Adulterȳ exp̄sse loquit q̄n mulier cognoscit extra vas. s. pessimuz est q̄ ꝯ nām fit vt si vir mēbro mulieris nō ad hoc ꝓcesso vti voluerit. Nō est g̃ intelligendū si femina cognoscaf in vase solito solū mutato modo q2 isti duo coitus nō ptinent ad idē genus.

¶ An iste modus sit magis illicitus in vxore q̄z in alīs mulieribus. Questio. CCXXIX.

Queritur cū coit⁹ iste q sit a posteriori sit illicit⁹ ēt in vxore nisi in casibus exp̄ssis p̄cedēti. q. ⁊ in q̄lib⁹ alia muliere sit illicitus an sit magis illicitus i vxore quā in alīs. ¶ Aliq dicūt q sic q2. 32. q. 7. c. adulterȳ dr̄ q iste coitus q est ꝯ nām execrabiľr fit in meretrice: sz execrabilius in vxore. ¶ Dom̄ q magis est illicitū in q̄lz alia muliere istud q̄z in vxore q2 cū q̄libet alia coitus est illicitus ēt si nō addaf alia circūstantia grauitatis nisi q est coitus. Cū vxore aūt coitus licitus ē nisi pp aliquā circūstātiā fiat illicitus: g̃ q̄n fuerit modus coeūdi p̄dictus cuz vxore ⁊ fuerit illicitus solū erit coitus illicitus pp istū modū ⁊ nō pp coitū. Cū q̄libet aūt alia muliere coitus est illicit⁹ fm se: q2 ē saltē fornicatio simplex: iō nō p̄t eē licitus. Et sic erit illicitus pp duo. s. pp se ⁊ pp modū ⁊ ita erit grauioꝛ eo q fit cū vxore cū ille sit illicitus ex vnica pte. ¶ Rō aūt diuersitatis est: q2 coitus eī vas solitū cū vxore est pctm̄ ꝯ nām ⁊ p̄iudicat magis matrimonio q̄z meretricio vt dictū est sup̄. q. 225. Coitus aūt mutato mō nō est ꝯ nām simpliter: iō poterit esse sine p̄iudicio matrimonij. Maxie cū interdū licitus sit. Ut oñsuz est p̄cedēti. q. Et tn̄ in nulla muliere alia est licitus: g̃ magis illicitus erit in q̄cūq̄z alia q̄z i vxore. Maxime q2 qdā excusant istū coitū fere in oibus casib⁹ lz nō bñ vt pz aliquaľr p̄cedēti. q. Et tn̄ nullus excusat saltē fornicationē simplicē nisi sit insipiens aut hereticus. g̃ a fortiori qn̄ fornicatiōi simplici fuerit adiunctus iste modus erit grauioꝛ. Et sic coitus iste mutato mō grauioꝛ ē cū q̄cūq̄z alia muliere ēt cū meretrice quā cū vxore. ¶ Cōsiderādū ēt q istō viciū nō dz vocari simpliter ꝯ nām q2 tūc essz deterius q̄z cog̃scere matrē: vt si qs cognoscat vxorē extra vas solitū. 32. q. 7. c. adulterȳ. Nemo tn̄ diceret q sit deterius cog̃scere vxorē p̄mutato mō in vase tn̄ debito q̄z cog̃scere matrē: q2 lōge grauius est cog̃scere matrez imo q̄libz incestus deterioꝛ est ⁊ ēt adulteriū. Aliq mō g̃ est

Opio aliquorum A

Rñdet ad quesituz. q.

B

C

D

cōtra nām q̄ vsurpat ibi modus coeundi bestialis nō tñ est simplr p̄ nāz:iō qñ absolute loquimur ȯ pctis p̄ nāz nō itelligit istō inter illa nec ēt aliqs ali⁹ modus coitus quātūcūq; ille sit turpis dū tñ sit cū femina ꝛ in vase solito.

¶ De concubitu quo femina virum supergredit.

Questio. CCXXX.

Queritur De alio mō ꝓcubitus deuiāte a nāli. s. si feia supgrediat an sit pctm̄ mortale

Opinio q̄rūdaz. ¶ Quidā dicūt q̄ pōt distingui sic distinguebat supp. q. 126. de coitu q fiebat a posteriori: q̄ ls ille eēt modus brutalis tñ interdū erat sine pctō mortali. ¶ Dōm q̄ asserit cōiter istud eē sp pctm̄ mortale. Et rō vr eē q̄ iste modus vr esse oino p̄ nām. Nā coitus nāl⁹ fit ad gnationē. s. vt suscipiat semē a femina. Et tñ iste modus repugnat oino effusioni ex pte viri ꝛ magis repugnat susceptioni ex pte feīe: q̄ fortassis nō poterit sic semē recipi in matrice sz effluet. Cā satis pz intuenti.

Rñdet ad q̄situm. q. A p⁹rō B 2.rō. Hoc nō est in ꝓcubitu q fit a posteriori q̄m ibi tā emissio quā receptio fieri pōt ls nō ita ꝓueniēter sīc in mō nāli. ¶ Itē q̄ ad ꝓcubitū q fit a posteriori pōt eē aliq̄ cā excusans: vt q̄ sit mulier p̄gnās: vel debilis: aut vētre tumido vel pingui: ꝛ nō poterit fieri mō nāli ꝓcubitus sine piculo: ꝛ tñ mutato situ a posteriori euitabunt picula. Sz nullū euitat ex hoc q̄ femine supgrediant. Iō nulla cā honesta ad ls pōt eē ēt sic pctm̄ mortale erit. ¶ Itē in isto mō ꝓcubitus nō solū mutat situs sz ēt aliq̄ mō ꝓditio psone agentis ꝛ patiētis. Est. n. nāle viro agere ꝛ feie pati. Qui tñ succūbit patiē quātū est ex ipso mō agēdi. Et sic femina in tali actu vsurpat ꝓditiones viri: q̄ ex hoc agēs vr. Feminā tñ agentē eē in coitu p̄ nām ē oīno iō q̄ femina supgrediat sp est mortale. Nō est aūt sic ȯ coitu a posteriori q̄ solum mutat situs nālis manet tñ ꝓditio agētis ꝛ patiētis q̄: femina est sp vt patiens. In supgressione aūt mutat tā situs q̄z ꝓditio psone. Iō est magis p̄ nām: ꝛ sic est peccatū mortale. ¶ Itē istud ponit inter cās diluuiū in historia scolastica. Dr. n. q̄ femine in vesaniā vse supgresse viris suis abutebāt: diluuiū tñ nō uenit nisi ꝓ pctis mortalibus: g̃ ista supgressio mortale pctm̄ est. ¶ Itē aliq̄ exponūt de ista supgressione illud qō hētur ad ro. p̄. s. Femine eor̄ imutauerūt vsum nālē in eū q̄ p̄ nām est. Et ls intelligat ȯ femina cognoscēte feminā vt dictū est supp. q. 21 r. tñ ēt intelligi pōt ȯ hoc q̄ p istū modū mutat vsus nālis in eū q̄ est p̄ nām. i. modus nālis in modū q̄ est p̄ inclinationē nāe. ¶ Ad rōnē in oppositū dōm q̄ nō est sīle de supgressione ꝛ de coitu q̄ est a posteriori pp oīa supradicta: iō coitus a posteriori pōt eē aliq̄n sine peccato mortali nō tamen supergressio.

D 4.rō. E 5.rō

¶ An mollities sit pctm̄ mortale. Questio. CCXXXI.

Queritur De alio mō vitiō p̄ nām q̄ vocamus mollicie an sit pctm̄ mortale ¶ Dicūt

Opi. q̄rundaz. p̄. rō. 2. rō qdā q̄ nō: q̄ nō est ꝓhibitū hoc lege dei in nouo nec in veteri testamēto: in q̄bus tñ oīa vitia ꝓhibent: g̃ nō est pctm̄ mortale. ¶ Itē istud nō est in p̄iudiciū alicuius. Nā in hoc coitu vtit q̄s re sua ꝛ nemini p̄iudicat nec occasionē peccādi tribuit: q̄ nullā feminā polluit nec infamat. ¶ Dōm q̄ istud ē pctm̄ mortale ꝛ valde graue. Nā hic deordinat volūtas humana circa venerea fruens illis g̃ pctm̄ est. ¶ Itē pz q̄ act⁹ organoꝝ generatiuoꝝ nūq̄z est licitus nisi quādo cuz vxore fit: ꝛ B ad plē vel ad debitū reddēdū vel ad fornicationē eui tādā in se vel in vxore: cū tñ q̄s mollicie cōmittit nihil istoꝝ est: g̃ pctm̄. ¶ Et dōm q̄ nō solū est pctm̄ sed ēt contra nām Quia nā coitū ingeniauit ad plē coitus: g̃ illi vel actus venerei ex q̄bus nō pōt seq̄ ples sunt cōtra naturā ꝛ ita illos vocamus vt sodomiticū peccoralē ꝛ silēs. Et tñ ex mollicie nulla ples sequi pōt: q̄ nō est ibi alterū extremū in quo fiat gño. Iō est p̄ nām. Et hoc verū est q̄ p se nō pōt ex isto actu sequi ples. Interdū tñ p accns pōt seq̄ mediātibus demonibus incubis ꝛ succubis de q̄bus aug. in s. ō ciui. dei. Nā demō vt succubus pōt suscipe sic emissum semē: ꝛ deinde ipse met vt incubus factus pōt illō in vas femininū refūdere ꝛ ꝓcipiet feia. Et tñ illa ꝓceptio nō erit a demone sed a viro q̄ p mollicie semē effudit ꝛ ipse dicēt pater illius, plis q̄ nascit ls feminā illā nūq̄z viderit de q̄ gignit. Et sic aliq̄n dr esse fcm de q̄busdā quos vulgares historie demonū filios affirmant. ꝛ isto mō dicunt fuisse geniti gigantes ante diluuiū de quo dictū est gen. 6. Istud tñ est p accns q̄ immūdus vel mollis nō intēdit hāc gnationē: q̄ q̄tū ad eū est impolis. Etiā q̄ ē multū p accns: q̄ eodē mō ꝛ adhuc magis ꝓueniēter demones pñt accipe semē effusuz a dormiētibus q̄ nocturno somnio polluunt q̄: ibi magis pōt demō applicare organa sua vt succubus factus q̄ nō vr: nec eū ipedit q̄squā in mollibus se polluentib⁹: q̄ ibi aliud est ꝛ demō videret ab eis si vt succubus vellet suscipe semē qō effusum est. Est g̃ viciū p̄ nām ¶ Itē pz q̄ natura determinauit agēs ꝛ patiēs. Et q̄n mutatur agens in patiens sicut in sodomiticis est pctm̄ graue. Maio: tñ puersitas est q̄ agens sit simul patiens q̄z id qō solebat esse agens vertat in patiens. Hoc tñ est in mollicie: q̄ idē agit ꝛ patit cū suppleat locum vtriusq̄z extremi g̃ erit valde magnum peccatum ipsa mollicies. ¶ Itē apl's. p. ad cho rin. 6. ponit spāle in peccato luxurie ab oībus alīs peccatis dicens q̄ omne pctm̄ quodcūq; homo fecerit extra corpus est: qui autem fornicatur in corpus suū peccat. Et hoc est q̄ nō solum anima sed etiā corpus ibi polluitur hoc aūt maxime est in mollicie: q̄ ipse agens polluit: ergo magnū peccatū est. ¶ Dicendū q̄ istud peccatuz qō est cōtra naturam vt ostensum est nō habet ita nomen speciale sicut cetere partes luxurie: eo q̄ partes vel species luxurie accipiunt nomen ꝛ spēm a femina que est patiens vt ostensum est supra. q. 187. Hic aūt nullū est patiens sed solum agens Ideo nō competit sibi ꝓpriū nomen sed attribuit ei nomen ab aliqbus fīlitudinibus ꝛ vocat immundicia ad galath. 5. ꝛ ad ephe. 4. Et recte ꝓuenit sibi: q̄ qui sic peccat se ipsum polluit: ꝛ ideo immūdus efficit. ¶ In alīs aūt coitibus polluit extremum patiens: ꝛ nō dr agens immundū: nec etiā patiens si sit sibi naturale recipe. Hic aūt fit immūdus agens: q̄ ipse est agēs ꝛ patiens: vocatur etiam mollicies p similitudinem. Quia 7°. ethico p. c. 10. vocat Arist. molles eos q̄ succūbunt tristitijs: q̄ pp nō sustinere illas faciunt aliqd turpe. Et dr ibi q̄ incōtinēs ꝛ mollis peccant circa delectationē. Et tamen incontinens q̄ ducit p concupiscentiam ad delectationē ꝛ in quantuz iudicat esse bonum ꝛ delectabile tendit in delectationem. Mollis vero tendit in delectationē nō ꝓpter concupiscentiam eius sed ꝓpter fugere tristitiam que est in sustinēdo concupiscentiam. Et vocantur illi molles. i. delicati ꝛ multū passibiles q̄: nihil pñt sustinere ꝛ quālibet tristitiaz fugiunt. Accipiunt aūt sic ꝓprie molles. ꝛ tunc molles ē nomen g̃nale circa oēz modū luxurie ꝛ spēm. s. q̄ñcūq; luxuriat vt nō sustineat tristiciā concupiscētie. Etiā ptinet ad cibum ꝛ potum inquātum quis comedit aut bibit quod vetitum est pp nō sustinere tristitiā que est in cōcupiscentia illi⁹ cibi ꝛ potus. Et sic fractores ieiuniorꝝ vocant ꝓprie molles q̄: pp nō sustinere tristiciā famis ieiuniū frangunt. Et ls mō mollis equallet incōtinēti: q̄: circa oīa ad q̄ est incōtinēs. s. in tactu ꝛ gustu ē ēt mollis sz diuersa rōne incōtinēs qdē pp seq̄ delectatiōes: mollis āt pp fugere tristitias. Hic át mollis accipit stricte circa istū modū spāle luxurie in q̄ nō est pacies. Et dr mollis q̄: cōiter q̄ sic agūt nō itēdūt ꝓncipal'r delectationē ꝓseq̄: q̄ tūc scias cogscerēt: sz agūt pp euitare tristitiā q̄ ē in sustinēdo ꝓcupiaz venereoꝝ. Recte g̃ molles. i. delicati vel teneri dicūt. ¶ Accidit tñ aliq̄n hoib⁹ ex nāli inclinatiōe. Qō apparet si q̄s forte magis ad talē modū venereoꝝ inclinetur q̄z ad cognoscenduz feminam. Et istud dicit Ptholomeus accidere in illis in quoꝝ natiuitate venus in corpabit saturno ꝛ habuerit aliquā dignitatē in septimo q̄: tūc dicit q̄ natus erit imūdi coitus. Et dicit Hali in cometo q̄ cum fuerit venus corporaliter iuncta saturno in natiuitate alicuius incitabit natū vt preferat stuprum posterioꝝ anteriori ꝛ in exercitatione spermatis cum manu vt dicit ptholomeus in centiloquio ꝓpositione. 80. Et quantum ad hoc magis deberet vocari iste actus venereoꝝ bestialis quā mollis: eo q̄ fit ꝓpter naturalē inclinationez a natura peruersitas inclinata. Et tamen vna causa bestialitatis est nature peruersitas vt dicit. 7°. et hico. c. 7. Ideo bestialis diceret. Q̄ tamen vt communiter nō accidit ex causa naturali sed ex aliqa vocatur mollicies. s. quia omnes qui hoc vicio se polluit tristiciā que ē in sustinēdo concupiscentiam venereoꝝ fugere volunt. Et sic ista mollicies est pars quedam illius mollicici quam Arist. nominat. 7. ethico. c. 10. Nos tamen quando vocamus istos molles non accipimus istos tanq̄z pertinentes ad illam speciem mollium: sed istos quasi solos dicimus. Eos autem quos Aristo. molles nominat vocamus nos incōtinētes large: q̄ peccāt circa delectationē siue ples quaz ipsam delectationem siue tristiciaz fugere intendant.

B De demonibus succubis ꝛ incubis quō generare dicunt.

¶ Ad p̄riū

¶ Ad ꝑmum dom ꝙ etiã si non vetaretur istud viciũ spãliꝝ in scriptura non tollebatur qd eẽt vicium: qz recta rõ: ⁊ conscientia nr̃a est nobis ꝑ lege: ⁊ ꝑm illã iudicabimur ad ro. ij. s. Gentes que legẽ nõ hñt nãliꝝ ea que leges sunt faciũt eius modi legem nõ hñtes ipsi sibi sunt lex qui oñdunt opꝰ legis scriptũ in cordibus suis testimoniũ reddente illis ꝓscia ipsorum: ⁊ interse inuicẽ excogitationuꝫ accusantiũ aut ꝺ̃fendẽtium in die cũ iudicabit deus occulta hoiuꝫ. i. Per istas cogitationes ꝓscientie accusantes ⁊ defendentes iudicabitur homo in die iudicij. Nã quãdocũqꝫ hõ agit ꝓtra conscientiã peccat: quia agit ꝓtra legẽ sibi indictã ad ro. 14. Oẽ qꝺ nõ ẽ ex fide peccatuꝫ ẽ. i. Oẽ qꝺ est ꝓtra id qꝺ credimus: si facimꝰ illud est peccatũ. Et ob hoc ẽt si nõ sit aliqua lex positiua habemus legẽ sufficienter per quã dãnemur vel saluemur. Ad ro. ij. Quicũqꝫ. n. sine lege peccauerunt sine lege pibũt: ⁊ qcũqꝫ in lege peccauerunt per legẽ iudicabuntur. i. Qui non habuerũt aliquã legẽ positiuã: ⁊ sine illa viuẽtes egerũt cõtra dictamen rõnis: ⁊ ꝓscie peribunt sine lege. i. ꝺẽnabunt̃ ⁊ nõ per aliquã legẽ positiuã: sed per cogitationes ꝓscie accusantes ⁊ defendentes: vt ꝺ̃. e. c. Qui autẽ peccauerũt i lege. i. qui habuerũt aliquã legẽ positiuã bonã dirigẽtẽ in moribus ⁊ peccauerunt ꝑ illã per illã iudicabunt̃. i. per illã conuincentur peccasse ⁊ cõꝺẽnabũtur. ¶ Aliter ꝑt dici ꝙ flm̃ ꝓsupponiť. Nã mollities vetita est in vtroqꝫ testõ. Patet ꝺ̃ veteri in quo ponit decalogus vbi per hoc ꝙ ꝺ̃ nõ mechaberis, phibeť ois coitus illicitus ⁊ nõ legitimus vsus membroꝝ gñatiuoꝝ: vt dicit Aug. in lib. deuterono. 7. 32. q. 4. c. Meretrices. De nouo testõ ꝙz: qz ad Gala. 5. dicitur. Manifesta sunt opa carnis: que sunt fornicatio: ⁊ imundicia: ⁊ accipitur imundicia ꝑ mollitie: vt dcm̃ est. Et postea ꝓcluditur ibi qui talia agunt regnũ dei nõ ꝓsequnť. Et ad ephe. 4. dicit̃, fornicatio ⁊ ois imunditia non nominet̃ in vobis. i. non solum non sit: sed ẽt non nominetur: qz talia turpe est nominare. Ꝑs quoqꝫ mollitiẽ sub verbo generali ꝓhibuit inquãtũ dixit supra in lra qui viderit mulierẽ ad cõcupiscẽdũ iaꝫ mechatus est. Et sic ꝓcupiscentiã venereoꝝ que non est ad ꝓiugem ẽt sine actu existentẽ dãnat. In mollitie autẽ nõ solũ cõcupiscẽtia deordinata: sed ẽt actuꝰ venereoꝝ est: ꝙ ꝓhibetur sub illa clausula gñali: ⁊ ꝙz expresse. j. corin. 6. Nolite errare nec fornicarij neqꝫ idolis seruientes nec adulteri neqꝫ molles neqꝫ masculoꝝ ꝓcubitores: neqꝫ fures: neqꝫ auari: neqꝫ ebriosi: neqꝫ maledici: neqꝫ rapaces: regnũ dei possidebunt. ¶ Item ꝙz: qz non solũ dicit̃ istud esse pctm̃: sed ẽt res detestabiles geñ. 38. Etiã ꝑ ꝺ̃ deus inflixit mortẽ Onam filio Jude. e. c. Deus tñ non infligit alicui mortẽ nisi ꝑ pctõ magno maxime qñ per se ipsum mortẽ infligit. i. non per hoiem: sed epe diuino: qz tunc signuꝫ est ꝙ deus magis detestet illã rẽ. Un ꝺ̃. e. c. de Onã ꝙ introiens ad vxorẽ fris sui semẽ fundebat in terrã ne liberi frĩs noie nascerentur. Et iccirco ꝓcussit eũ ꝺ̃s ꝙ rem detestabilẽ faceret. Fundere ãt semen in terrã ad molliciẽ ptinet. Potest tñ dupl̃r intelligi vno mõ ꝙ onaꝫ sciens ꝙ filij qui nascerent̃ de thamar quã accepat in vxorẽ nõ ptinerent ad eũ: sed ad frem suũ defunctũ non coibat cuꝫ thamar: sed ad satisfaciendũ libidini sue per moduꝫ molliciei semen fundebat in terrã sine coitu. Et ista est ꝓprie mollitieꝫ qz sola mollities de actibꝰ venereis est sine coitu. ¶ Aliter potest intelligi ꝙ Onã cognoscebat thamar in organo ꝓsutoꝝ ⁊ tñ tpe effusiõis nõ fundebat semẽ in organo: sed in terra ⁊ ista erat magna iniqtas: ⁊ istud ẽt ptinet aliquo mõ ad mollitiẽ. s. ex ꝑte finis: qz consumatio istius actus ẽ sine coitu. Uetita ꝙ̃ est mollities in scriptura. ¶ Ad ij. ꝺ̃m ꝙ licet iste nemini ꝓeiudicet. s. nulli ꝓprio deo tñ: ⁊ nãe ꝑiudicat: qz agit ꝑ nãlẽ ordinẽ ⁊ inclinationẽ: cũ vsus venereoꝝ sit ad ꝑplem: iste ãt taliter venerea excõicet qualiter ad nullã ꝑplem ꝑ desse possunt. Cum autẽ dicitur ꝙ vtiť re sua: iõ ꝙ non peccat. Ꝺ̃m est ꝙ non stat: qz põt aliqs vti re sua male siẽ si qs intẽpate comedat ⁊ inebrietur de eo ꝙ suũ est ꝙ nemo ꝺubitat esse pctm̃. ¶ Jtẽ dici põt ꝙ ꝙz iste vtať hic semine ⁊ organis que sua sunt peccat: qz ista non sunt oino sua sed data sibi a deo ad certum vsum. Jdeo qñ secꝰ fecerit peccat. Sic ꝺicẽ Aug. 3. ꝓfessio: ⁊ 32. q. 7. c. Flagitia loquẽs de sodomitico coitu: ⁊ aliꝫ contra nãm: qꝺ isti tenenť rei crimis diuina lege: qz deus non fecit hoies: vt se illo vterenť modo. Et tñ etiam nõ fecit semen: ⁊ organa ad hoc ꝙ sine coitu effundaťur: ideo ꝙ sic effundit peccat. ⁊ sic mollities est pctm̃ graue.

¶ An mulier per se ipsam se corrumpens peccet per mollitiem. ¶ Questio. CCXXXII.

Queritur de muliere que se ipaꝫ corrumpit an sit hoc pctm̃: ⁊ an pertineat ad mollitiem.

¶ Ꝺ̃m ꝙ mulier põt corrumpi a se ipsa vel ab alia vl̃ a viro vel a peccore. Si a peccore ptinet ad bestialitatẽ: ⁊ est crimen ꝑ nãm. De cuius grauitate dcm̃ fuit supra. qõ. 214. ⁊ in duabꝰ seq̃ntibus. Si ãt corrũpatur a viro moduꝫ nãliꝝ est: ⁊ aliqñ est licitus: aliqñ illicitus: vt ꝑz ex supradictis. Si autẽ ab alia femina graue crimen est ꝙ apl̃s increpat ad ro. primo ꝛ femina aliqñ põt coire cũ femina sine corruptiõe ⁊ aliquãdo ꝙ sequatur corruptio: ꝓmũ est frequentius ⁊ est magnũ crimẽ de quo dcm̃ est supꝛ. q. 216. ⁊ seq̃nt. q. aliqñ põt seq corruptio non qdem nãliter: qz femina nõ hꝫ tale organum: sed per magnã iniquitatẽ aliqñ femine alique coaptant sibi organa similia virilibus: ⁊ sequitur inde subingressio organorum: ⁊ vera defloratio etiã in virginibus ꝙ interdum fit. Et istud est pessimũ crimẽ: quia ꝓuenit ex supabundanti iniquitate cum ibi peat castitas sine vlla vtilitate: quia defloratã nõ delectatur cum non sit organũ sensitiuũ quo res agitur: ⁊ ẽt non est aliquid ipsi defloratis velut si qs ferro vginea claustra apiat. Que ẽt violaťa nõ ꝑt hic expiri qꝺ optat. Jõ i ꝺ̃ crimine tãto est maioꝝ iniquitas quãto minoꝝ vtilitas. Et quãto maioꝝ impotẽtia ꝓueniẽdi ad id qꝺ optaťur: qz hoc faťum esse magis ꝑ nãm: ⁊ iõ deterioꝝ: ⁊ sic inter oĩa crimina contra nãm istud satis magnũ est. ¶ Aliqñ autem femina ex se ipsa corrumpitur ita vt pereat virginitas. Nã virginitas mẽtis que est ꝓprie virginitas ꝑt cum femina ꝓponit experiri delectationẽ venereã. Materialis ãt virginitas est carniꝫ integritas. Et ista ꝑt quãdo claustra ꝓmo aperiunt̃ ꝙ femina sibimet facere põt intendens quãdã delectationẽ per talem coitum expiri: vel ab alia muliere pati põt idem mõ supꝛ dicto. Et post ꝓditã virginitatem ab ipsamet vel ab alia põt hẽri iste ꝓtactus ⁊ subingressio organi ex intentione ꝺ̃lectationis. Quolibet ãt istoꝝ modoꝝ peccatum est. Nam põt ꝺ̃ tolli virginitas mentis ⁊ corporis: vt dcm̃ est: ⁊ nihil plꝰ fit in stupro. Et tñ ꝓstat illud eẽ pctm̃: ꝙ a fortiori hic cũ sit magis ꝑ nãm talis ablatio virginitatis: etiã istius actus frequẽtatio pctm̃ est: qz per hoc deordinatur voluntas mulieris intendentis delectationem venereã expiri modo indebito. s. sine viro: ⁊ extra matrimoniũ. Maius tñ pctm̃ vi si vna femina ab alia defloreť q̃z si se ipsam corrũpat eo ꝙ multiplicanť ibi plures puersitates: qz totum est ꝓtra nãm. ¶ An tamen ptineat pctm̃ istud ad mollitiẽ. Dicẽdũ ꝙ aut mulier se ipam corrũpit aut ab alia corrũpiť ita vt auferaťur vginitas. Uterqꝫ modus hꝫ siłitudinẽ quãdã cũ stupro ꝙ est defloratio virginis: ⁊ tñ non est stupꝛũ: quia illud est coitus nãlis cũ puella defloraťa a viro nullo pacto matrimoniali interueniente vel ꝑcedente. 36. q. i. c. Lex illa. §. Lũ ꝙ̃. Hic ãt non cognoscit̃ a viro. ⁊ tñ maioꝛ similitudo est si vna femina ab alia defloreť q̃z si a se ipsa, ꝓprie tñ ptinet ad vtrũqꝫ ad viciũ ꝑ nãm. Et dicendum ꝙ cũ defloratur ab alia muliere vel tãgit̃ ab ea ꝑ subingressionẽ organi post ꝓditã virginitatẽ nõ est mollitieꝫ: qz in mollitie idẽ est agẽs ⁊ patiẽs. Si ãt a se ipsa defloreť vel patiatur hũc ꝓtactũ post defloratiõnẽ hꝫ siłitudinẽ quãdã cum mollitie: qz idẽ ẽ agẽs ⁊ patiẽs: ⁊ tñ nõ ẽ mollities: qz ī mollitie agẽs se ipꝫ polluit ⁊ ꝓsumaťact̃ venereꝰ: in femina aũt nõ ꝑt seq pollutio a se ipsa: iõ posset reduci aliq̃ mõ ad mollitiẽ tãq̃z ipfcm̃ ad pfectũ. Nõ tñ ẽ mollities nec imũditia: naꝫ maxie vocaťistõ viciũ imũditia: qz agens imundus fit. i. polluitur: ⁊ tamen non fit hoc in femina.

¶ An vxor possit virum repellere: si cõmiserit peccatuꝫ cõtra naturam. Questio. CCXXXIII.

Queritur occasiõe ꝑcedẽtiũ que dcã sunt ꝺ̃ coitu sodomitico: ⁊ de mollitie: ⁊ de aliꝭ pctis ꝑ nãꝫ an possit vxor vir̃ repellẽ si ꝓmiserit aliqꝺ istoꝝ pctoꝝ. s. si sodomita ẽ vl̃ si polluit aut polluẽ vult eã ex vas vl̃ si se ipꝫ p mollitiẽ polluiť. ¶ Ꝺ̃z ꝙ in mr̃imonio qñ vnꝰ ꝓiugũ alterꝝ repellit soluiť qꝺã mõ mr̃imoniũ. Ꝺ̃z ãt mr̃imoniũ duo iura. Primũ est ꝙ ꝓiuges abinuicẽ debitũ exigẽ possint 2ᵐ est ꝙ neutri eoꝝ liceat alicui exneo se copulare. Jsto 2ᵐ, nunquã potest̃ solui viuentibus coniugibus quãtumcũqꝫ magna crimina alter eorum vel ambo commiserint. Sic dicit Hieronymus ad Damasum: ⁊ tregesimatertia questione, vij. c. Omnes causationeꝫ. scilicet. Qꝺ licet vir sit adulter

⁊ oibus

ꝛ omnibus flagitijs opertus ꝛ derelictus ab vxore ꝓpter h scelera:marituꝰ tñ reputandus est cui alterū virum accipere nō licet. Et hoc verū est nisi ambo ꝓiuges ex cōi ꝓsensu īgrediantur religionē:quia per hoc matrimoniuꝫ soluitur (quātum ad p̄muꝫ debitum.) Dicendū ꝙ tollit̄ per fornicationē quia si alter ꝓiugum fornicatur alius non tenetur ei reddere debitū lꝫ petat:sed pōt recedere ab illo non solū quātū ad thorum.ſ.nō reddendo debituꝫ nec petēdo:sed etiam quātū ad cohabitationē:ꝛ istum casum solū exp̄essit xp̄s.Ĵ.19.ꝛ tñ in isto non tollitur,adhuc matrimoniuꝫ ex toto: quia non licet alteri cōiugꝫ alicui extraneo se copulare. Unī.j. cozin.7. dī ꝙ si mulier recedit a viro oꝫ reconciliari ei vel manere inupta.i.nulli alteri posset nubere viro viuente.ꝛ tunc dicūt qō cum esse sodomitā sit ōteriꝰ.xxxij.q.vij.c.adulterij.ꝛ.c.Usus naturalis ꝙ poterit dimittere femina virū. Idem ꝛ Hiero.videtur ēt inuere ea.q.c.Omnes dicenſ.Lꝫ vir adulter sit licet sodomita lꝫ flagitijs omnibus coopertus: ꝛ ab vxore ꝓpter hec scelera derelictus est.g̃ poterat derelinqui ꝓpter sodomitam esse sicut ꝓpter esse adulterꝫ. Idem dicunt si vir polluerit feminam extra vas ꝓsuetū:qz istud deterius est q̃ adulterium imo deterius q̃ cognoscere matrē vt hētur in allega.c. Adulterij:g̃ poterit dimitti sicut ꝓ adulterio:idē etiā dicunt si vir se ipsum polluit per mollitiē vel accedit ad peccora aut cōmittit aliqō de peccatis ꝓtra nām:qz oia sunt deteriora adulterio in alleg.c.adulterij.ꝛ.c.offerebat.ꝛ.c.Usus non ꝓpter illa poterit a fortiori dimitti. ¶ Hanc qōnē mouet gl.in allega.c. Oēs causatiōes:ꝛ respondet ꝙ nō pōt dimitti vir ꝓpt̄ aliqd istoꝝ nisi fuerit vera fornicatio. Rō est:quia xp̄s soluꝫ casum fornicationis posuit:ꝛ accipitur ibi fornicatio ꝓ adulterio.ſ.q̃ alter cōiugū alicui extra matrimoniū cōmiscetur. Ista autē crimina p̄dicta sunt deteriora q̃ adulteriū:ꝛ tamen non sunt adulteriuꝫ nec ēt repugnatur ita directe mr̄imonio per illa sic̄ per adulteriū. Qz per matrimoniū hꝫ vter q̃ cōiugꝫ ptātē corpis alterius.j.cozi.7. Et nō lꝫ alteri eoꝝ copulare se alicui ex̄neo:qz si liceret tolleret iam p̄mū debitum.ſ.ꝙ nō hꝫet vterq̃ cōiugꝫ inuicem ptātē corporis alteriꝰ:per ista ā̄t vicia nō ꝓiudicat ita directe matrimonio:qa nō copulat vir alicui alteri per qō tollat vel inuat debitum vxoris in eo:iō per hoc nō lꝫ vxori recedere ab ipso. Cū autē dicit Hiero.ꝙ virꝰ fuerit derelictꝰ a muliere ꝓpter adulteriuꝫ vel qz sodomita erat. Dicendū ꝙ intelligit̄ si volebat eaꝫ cognoscere in vase nō cōsueto ꝙ etiā vocat̄ viciū sodomiticuꝫ ꝛ est detestabile.xxxij.q.vij.c.adulterij. Nā tūc si femina nō posset se defendere a viro volente ei inferre vim vt ꝓsentiat si bi in hoc crimine:recedere licet vxori ne hoc patiat̄:qz meliꝰ est ꝙ recedat imo ꝙ se ipsam occidi permittat q̃ in hoc crimine viro ꝓsentiat. De ceteris criminibus ꝓpter que dic̄ Hiero.viz derelictum ab vxore intelligēdū est si vir volebat tractare vxorē ad illa crimina:ꝛ nō poterat se defendere. Nā licet ei recedere:qz nō p̄t cohabitare ei sine iniuria dei. Sicut dicitur de ꝓiugibꝰ infidelibꝰ:qñ alter eoꝝ cōuertitur ad xp̄m ꝛ alter in fidelitate manet ꝙ licet fideli manere cuꝫ infideli in mr̄imoꝰ si vult ei cohabitare sine offēsa dei.si ā̄t nō vult sine hac offensa debet recedere ab eo vt inuitur.j. cozin.7.ꝛ ex̄ō diuortijs.c. Audemus vel erant ista crimina viri talia per q̃ inuebat periculū vxori:vt si erat vir Seuerꝰ ꝛ timebat mortem:si maneret cum eo licebat sibi recedere a viro. ¶ Sꝫ q̃rit adhuc glo.illa. Qō si vir habuit voluntatē fornicandi an liceat vxori recedere. Nā voluntas fornicandi fornicatio est xxxij.q.v.c.Qui viderit ꝛ.c. Proposito. Rñdet ꝙ nō potest ꝓpter istā causam dimitti:quia voluntas fornicādi est occulta ꝛ ecclesia non iudicat de occultis.xxxij.di.c. Erubescāt.ſ. ꝙ si vxor deberet dimittere viz non poterat fieri nisi iudicio ecclesie. Quia diuortium pena q̄dā est cum alter coniugum p̄iuetur iure petendi debitum. Pena tñ nō pōt infligi nisi p iudicem. Sed dōm ꝙ nō est ista cā.ſ.ꝓpter esse occultā voluntatem fornicandi. Quia ēt si vir cōfiteret in iudicio vel p aliquos actus exteriores potuisset ꝓstare ꝙ vir habuit voluntatem fornicandi:adhuc non posset fieri diuortiū:qz illō nō p̄t fieri nisi ꝓpter realē fornicationē:ꝓ voluntate ā̄t peccandi q̃ voluntas nō exit ad actū:sed solum est voluntas non infertur pena in foro ptētioso.ff.de penis.l.cogitatōis.ꝛ de pe. di.i.§.cogitationis. Et hoc est q̃ voluntas cōtēta est termis suis.i.solū est voluntas ꝛ nihil seq̃t in ope nec in conatu exteriori.de pe.di.i.§.cogitatio.ſ. Cogitatio non mereꝫ penā lege ciuili cum suis terminis ꝓtenta est. Nō g̃ pōt aliqua pena diuortij aut aliq̃ alia per iudicē ecclesiasticū infligi in foro cō tentioso ꝙ voluntate fornicādi:sed solū hoc pōt iudex fori cō scientie.i.confessor qui tam de factis q̃s de cogitationibꝰ iudicat ꝛ ꝙ illis penam imponit.

¶ De g̃uitate peccatoꝝ luxurie in gñali. Qō.CCXXXIIII.

Queritur post p̄cedentia nunc de grauitate peccatoꝝ cum tactū fuerit in gñali de oibus spēbus luxurie. ¶ Dicendū ꝙ aut queritur de cōparatione vitioꝝ luxurie inter se vel istius vicij ad alia. Si de cōparatione istius ad alia dicunt quidam ꝙ luxuria est grauior oibus peccatis. Sic dicit Jsido. ꝛ hētur.xxxij.q.vij.c.non solū ſ. Inter cetera septē vicia fornicatio maximū scelus: qz p carnis imunditiā templuꝫ dei violatur. Et tñ ad ista septē vicia reducimus omnia pcta mortalia:iō luxuria est simplicit̄ maior oibus mortalibus. ¶ Dicendū ꝙ nō est luxuria grauior oibus delictis. Nā Grego.in moralibus dicit ꝙ vicia carnalia sunt minoris culpe q̃s spūalia. Luxuria tñ ois est peccatū carnale. ¶ Item pcta illa sunt grauiora ſm spēm suam que sunt magis directe ꝓtra deū:sicut est idolatria ꝛ heresis. Luxuria autē non est tā directe cōtra deū. Jō ex conditione sua nō est ipsa maior oibus vicijs nisi per accidēs aliqō speciale peccatū luxurie esset maius oibus:qz etiaꝫ q̃libet spēs pcti per accidēs p̄t eē tāta magnitudo ꝙ excedat vicia aliaꝝ spērum. Judicandū tñ est semp de eo ꝙ est per se:qz in eo ꝙ est per accīs non pōt dari aliq̃ certitudo. ꝛ sic dicit̄.32.qō.vij.c. qd in oibus:vbi dicit̄ ꝙ p̄mū gradū in penis obtinēt illi qui aberrant a deo.i.qui cōmittūt pctm̄ qō est directe cōtra deū. Quia al's per quodlibet pctm̄ aberramus a deo. ¶ Lū autē dicit̄ ꝙ fornicatio est maximū scelus: dicendū ꝙ non intelligitur simpl'r:sed solū quātū ad id qō exp̄imit̄.ſ. qz per īmunditiā carnis templū dei violatur. Et hoc nō fit in alijs pctis. Quia.j.cozin.6.dī ꝙ omne pctm̄ qō hō fecerit extra corpus suū est. Qui autē fornicatur in corpus suū peccat. Et qz corpus nostrū est tēplū dei vt dicitur ibi.ꝛ.j.cozin.3.ille qui fornicatur polluit tēplū dei:qō nō fit in alijs peccatis. Et ista ē grauitas spālis huius pctī quā tangit apl's.j.cozin.6.ſ. Tolles mēbra xp̄i faciā mēbra meretricis? Absit. Quasi.d. Per fornicationē membrū xp̄i fit meretricis. Jn hoc g̃ luxuria est maximū oiuꝫ pctoꝝ:qz ipsa sola violat templū dei. Et tamen non seq̃t ꝙ sit simpl'r maximū sicut ira est maximū pctoꝝ in ferocitate ꝛ impetuositate:vt ostensum est sup̄.q.129.ꝛ.147.ꝛ.151. Et tñ nō est maximū simpliciter. Nā turpior est ꝓcupiscentia venereoꝝ q̃s ira. Ut p̄z.7.ethi.c.8. Glo.āt in allega.c. Nō solum dicit ꝙ fornicatio est maximū viciū.i.cōe:vel maximū.i.habet sub se multas spēs. Primū verū est:qz sine luxuria carnis pauci inueniunt:vt ait Grego. Et ex hoc vocabitur grauius ceteris.l.di.c. Tua sanctitas.ſ. Quid.n. ē grauius q̃s carnale delictū cōmittere:sine quo pauci inueniunt etiā habet multas spēs:ꝛ ptes vt p̄z ex oibus p̄cedentibꝰ. Non tñ dicitur maximū ꝓpter aliqd istoꝝ:sed qz per ips templum dei violat̄. Et exp̄imit hāc cām Jsido.e.c.ſ. Qz p carnis imunditiā tēplū dei violat̄. Sic ēt dicit Hiero. ꝛ hētur. 32.q.4.c.Jn eo.ſ.Jn eo fornicator maioris ē criminis:qz tollit mēbra xp̄i:ꝛ facit ea mēbra meretricis. Et lꝫ est violare tēplū dei. Si ā̄t iuenjat aliqñ dici ō pctō aliq̃ luxurie ꝙ sit pessimū:itelligi oꝫ respectu alioꝝ pctoꝝ luxurie. Nō tñ simpl'r respcū oiuꝫ pctoꝝ. Ut.32.q.7.c.adulterij. Dī ꝙ pessimuꝫ est qō ꝓtra nāꝫ fit.ſ. Pessimū iter alia pcta luxurie. Non est g̃ luxuria simpl'r maximū pctm̄. ¶ Si ā̄t cōparent̄ ptes luxurie inter se dōm ꝙ viciū ꝓtra nām est maius oibꝰ:qz in q̃libet genere pessima:ꝛ vitupabilior est corruptio p̄cipij:qz ex illo oia pēdent que sunt in illo gñe. Actus ā̄t humani per rōem dirigunt̄. Principia ā̄t rōnis sunt ea que ſm nāꝫ sunt. Naꝫ q̃dam sunt determinata ſm nām que insunt ipsi rōi:ꝛ suppositis istis rō pcedit ad alia disponenda:ꝛ non pcedit ab alijs ad ista:qz non sunt alia ꝓra per que deducant̄ ista tāq̃ cōclusiones cū sint p̄ncipia:nec ēt opꝫ illa deduci aut inuestigari:qz per se determinata insunt ipsi rōni. Et lꝫ est tā in speculatiuis q̃s in practicis:quia in vtrisq̃ sunt p̄incipia naturaliter cognita ꝛ indita hoi. Jō error circa ista ē g̃uissimꝰ ꝛ turpissimꝰ:ita nūc circa venerea. Nā aliqd ōterminatū ē de eis ſm nāꝫ:ꝛ aliqd ipa rō ōterminat. Nā ꝙ coitꝰ ōbeat fieri iter viz ꝛ femina:ꝛ nō iter viz ꝛ viz vel viz ꝛ pecꝰ ipa nā p se oñdit. Qō tñ debeat matrimoniuꝫ esse cum muliere distante

per tot

per tot gradus ꝓsanguinitatis: ⁊ ꝙ matrimoniū semp mane at: ⁊ qđ nō debeat eē alia copula nisi matrimonialis ista qui dem a rōne determinata sunt. Illa igit̄ que ꝑm nām sunt de terminata circa venerea sunt tāq̄ ꝓncipiū in mā venereo rū: ⁊ iō pctm̄ ꝓtra ista determiata est maximuz in venereis. ⁊ istud vocat̄ vicium ꝓtra naturā. ⁊ istud est in viro ad virū ⁊ in femina ad feminā: ⁊ in viro vel femia ad pecus: ⁊ in vi ro ad feminaz in vase indebito: ⁊ in viro ad se ipsum vt i mol licie: ⁊ in filibus de ꝙbus supra dictuz est. Nā ista non sī ad posse plem ꝓducere: qđ ipsa natura ex coitu ōsiderat. ¶ Sz obꝯciet̄ qđ nō sit maximū in vicijs luxurie ipsum ꝙ est ꝓtra nām. Quia quāto magis ꝓximat aliquod pctm̄ charitati tāto maius est: ⁊ tm̄ adulteriū ⁊ stupꝝ ⁊ raptus ꝓximant magꝭ dilectioni ꝓximi: q; per hoc offendimus eū q̄s coitus pecora lis per quē ꝓximus non offendit̄: ḡ est miozis culpe. ¶ Jtez maxia peccata sunt que ꝓtra deū directius cōmittunt̄ sic est sacrilegiū: vt cuz virgo sacra rapitur: q; fit directe deo irreue rentia ꝙ nō vr̄ in sodomiticis ⁊ pecoralibus: ḡ maius est sa crilegiuz q̄s viciū ꝓtra nām. ¶ Item tanto est pctm̄ grauius quāto est ꝓtra ꝑsonā quā magis diligere debem⁹: ex ordie tm̄ charitatis debemus diligere ꝑsonas magis cōiūctas san guine q̄s alias. ⁊ cuz istis cōmittit̄ icestus. Viciū āt ꝓtra nāz pōt cōmitti cū ꝑsonis nō ꝓiunctis. Jō maioz est icestus q̄s viciū ꝓtra nām. ¶ Dōm ꝙ maius est viciū ꝓtra nām q̄s om nia peccata luxurie vt dcm̄ est: ⁊ ita sacri doctoꝛes ⁊ iura di cunt. Nam maiꝰ est vicium ꝫ nām q̄s adulteriū ⁊ fornicatio: vt ait Ambꝛo. li. de patriarchis. ⁊ Aug. ꝓtra Jouinianū lib. ꝑ. xz. q. vij. c. Offerebat: ⁊ c. Usus nāt̄. Est etiā viciū istō ma ius incestu. c. q. §. Sunt. n. ſ. Sunt. n. in fornicatiōe gradus: ⁊ in fine dr̄: sed hos oēs transcendūt incestuosi: qs vincūt ꝫ nām delinquentes. ⁊ c. Adulteri dicit̄: peius est cū mr̄e con cubere q̄s cuz aliena vxoꝛe: sed oium hoꝝ pessimuz est qđ cō tra nām fit. ¶ Ad ꝑmuz dōm ꝙ sīc ordo rōis recte ē ab ho mine: q; hō regulat actus suos ꝑm rōnē: ita ordo nāe ē a deo ſ. qz ipse solus instituit nām in eo ordine in quo manet. Jdeo qñ homo peccat ꝓtra nām violando ordinē eius peccat dire cte ꝓtra deum qui est ordinatoꝛ nāe. Quādo autez peccat in eis que sunt determinata a rōne nō peccat ita determiate cō tra deuz: q; ordo rōis est ab hoie imediate. Sicut si qs agat ꝓtra aliquā legē datā a deo maius pctm̄ est q̄s si egerit cōtra legē aliquā positiuā datam ab hoīe: etiā si illa bona sit: ⁊ ob liget sub pena peccati mortalis. ¶ Nā lz agendo cōtra istaz agatur ꝫ deū qui rōnē: ⁊ sapiam hoi dedit eccle. ꝑ. Ois sapiē tia a domino deo est: tm̄ non agitur cū tanta irreuerentia: ⁊ contēptu sicut quādo agitur ꝫ legem quā deus imediate de dit. Et istam rōnē inuit Aug. z. cōfessionū dicens. Pctm̄ cō tra nām esse maximū. ⁊ subditur. Uiolat̄ qppe ipsa societas que cum deo nobis esse dz: cū eadē natura cuius ipse est au ctoꝛ libidinis ꝓuersitate poluit̄. xxxij. q. 7. c. flagitia. ¶ Ad ꝑm dōm ꝙ vicium ꝓtra nām magis est ꝓtra deū q̄s sacrilegiū: q; vicium ꝫ nām est ꝓtra dei ordinē. sacrilegiuz autē est ꝓtra or dinem rōnis: q; obseruare ꝓtinentiam ꝓpter deū a rōne itro ductum est. Preuaricatio ḡ nālis ordinis que est a deo ē ma ius delictū q̄s ꝓuaricatio cuiuscūq; alteri⁹ ordinis quātūcū q; ille sit introductus ad cultū dei. Nā ordo nāe est ꝑoꝛ ⁊ sta bilioꝛ oibus ordinibus: ceteri āt sunt tanq̄ superadditi ⁊ fun dati supra ordinē nāe: iō coꝛruptio ordinis nāe ē deterioꝛ coꝛ ruptione cuiuscūq; alterius ordinis. Et sic est maius pctm̄. ¶ Ad tertiuz dōm ꝙ vnicuiq; indiuiduo speciei magis est ꝓiuncta natura spēi q̄s qđcūq; alteꝛ indiuiduū. Jō mai⁹ pec catum est cuz quis agit ꝫ nām q̄s cū agit ꝓtra qđcūq; indiui duum illius spēi. ¶ Nunc ꝓsideranduz est de vicijs ꝫ nām inter se: ⁊ dōz ꝙ maximū istoꝝ est viciū sodomiticū: lz alij vo lunt ꝙ sit maius pctm̄ bestialitas que est ad peccora eo ꝙ ē extra spēm de quo dictū est supra. q. 223. Post sodomiticū est bestiale vel vt alij volunt ecōtrario. Jta tm̄ ꝙ ista duo sint cō iuncta. ſ. ꝙ inter illā non intercidat aliqđ pctm̄. Maximū tm̄ simpl̄r videbat̄ quādo femina a peccore cogſcit̄: q; nulla po test eē maioꝛ enormitas nec deuiatio a rectitudine nāe: vt di cum est eadē. q. ⁊ mai⁹ est cū femina cognoscit̄ a peccore q̄s cum vir cognoscit peccora: vt oñsum est supra. q. 220. Post h̄ est si femina cognoscit feminā. Nam istud est minus quā so domiticuz ⁊ peccorale: supra. q. 215. Postea autē est mutatio vasis: vt si cognoscatur femina ex vas solitum. Nā istud mi nus est ꝓcedētib⁹ saltē sodomitico: ⁊ pecoꝛali. ō. q. 222. An vo sit minus q̄s cū femina cognoscit̄ ab alia. Dici pōt: qđ aut in tactu illo sequit̄ defloꝛatio aut nō. Si seq̄t̄: satis vr̄ ꝙ sit ma ius: q; ibi nihil deficit de pctō cū sit prava voluntas: ⁊ ꝑuuꝫ effectus. ſ. ꝙ auferat̄ virginitas indebite. Si āt solū sit cōta ctus ⁊ cōfricatio vr̄ ꝙ maius sit femina a viro cogſci ex vaꝫ debitū eo ꝙ ibi consumat̄ actus luxurie ꝙ non fit si femina tangat feminā. Post ista est peccatuz molliciei ꝙ graue est: ⁊ tm̄ minimuz est inter omnia que fiunt cōtra nām. ¶ Sed obꝯciūt quidā ꝙ sit maximuz oīum: quia est magis cōtra oz dinem nature: q; natura exigit vt alteꝝ sit agens: alterū pa tiens: ⁊ istud peruertitur hic: q; idem agit: ⁊ patitur. ¶ Di cenduz ꝙ grauitas in pctō magis ꝓsistit in abusu alicui⁹ rei q̄s in obmissione debiti vsus: ⁊ ob hoc mollicies h̄z minimū gradum inter vicia cōtra nām: quia consistit in ommissione coitus ad alterum. Nam nō est ibi extremū sicut in omnib⁹ alijs coitibus: quo extremo habito forte iste actus bñ fieret. Cum āt dicitur ꝙ est idem agens ⁊ patiens: dōm ꝙ hoc lar ge cōcedimus ⁊ tamē nō est ibi ꝓprie patiens: quia patiens in coitu nō est nisi susciꝑens: in mollitie āt nullū susciꝑiē ē. Minimū ḡ est mollicies inter omnia que sunt contra nām. ¶ Et hoc mō dicetur ꝙ quādo femina se ipsam coꝛrūpit vel se coꝛrupta abutitur per quēdā tactum illicitum est simplici ter minimū inter oīa peccata ꝫ nām: quia talis contactus re ducitur ad mollicie: vt dictum ē. ō. q. 230. Et tm̄ non est ꝑfecta mollicies. Qz in mollicie sequit̄ cōplementū act⁹ venerei qđ non fit cum femina sic se tangit. Jō h̄t se tanq̄ ꝑfectū ⁊ im perfectū sub eadem spē large loquēdo. ¶ Sicut āt dixim⁹ vi cium cōtra nām esse maius eis que non sunt ꝫ nām: ita dōz est ꝙ qōlibet vicium ꝫ nām est maius omnibus vicijs q̄ non sunt cōtra nām. Nam cognoscere feminā extra vas debitus non est de maximis vicijs ꝫ nām: vt dictum est. Et tamē ipm est peius q̄s omnia vicia luxurie naturalis. Quia in nāli lu xuria que est viri ad feminā in vase debito nihil pōt eē peius q̄s ꝙ filius cognoscat matrē. Et tm̄ peius est cognoscere femi nam extra vas debitū q̄s coire cū matre: vt ait Aug. li. ō adul terinis cōiugijs. xxxij. q. vij. c. adulterij. Jta ḡ de ceteris erit. ſ. de sodomitico ⁊ pecoꝛali: ⁊ si femina feminā defloꝛet. ¶ De mollitie tamen est dubium an sit deterius q̄s cognoscere ma trem: ⁊ videtur ꝙ sic. Quia est viciū ꝫ nām: ⁊ tm̄ viciuz ꝓtra nām supat omne incestū. xxxij. q. vij. §. sunt. n. in fornicatiōe. Coire autem cū matre incestus est. ¶ Dicendū ꝙ ex condi tione spēi vel generis vr̄ esse deterioꝛ mollities q̄s coitus cū matre: ⁊ tm̄ ex deuiatione quadā a rectitudine ratōis est istō vicium deterius: q; ratio magis hoꝛret coitū cū mr̄e ꝑ reue rentiā que debetur ei nāliter q̄s mollitiē. Et tm̄ pctā h̄nt grauitatē plurimā ex opinione nostra: q; cum ꝓsistat pctm̄ in oꝛ ordinatione voluntatis quāto aliquis credit se deteri⁹ agere tanto deterius agit. quia magis deoꝛdinatur ibi voluntas. Quia deoꝛdinari voluntatē est appetere id quod putatur eē ꝫ rōnē: sed quāto aliquis putat se mai⁹ malū agere tāto ma gis recedit a rectitudine ratiōis: ⁊ credit se appetere maius malū. Jdeo ibi maius peccatū est: ⁊ maioꝛ deoꝛdinatio volū tatis. Magis ergo vr̄ eē coire cū matre quā mollitiē cōmit tere. ¶ Sed ex hoc insurgent inconuenientia: quia etiā ali quis putabit deterius esse coire cum matre q̄s cum peccoꝛe: immo rari sunt qui hoc non putent. Et sic efficerentur pec cata cōtra naturam minoꝛa q̄s naturalia quod falsum est: cū nō solum coire cum peccoꝛe: sed etiam alia minoꝛa que sunt contra naturam sunt maioꝛa q̄s coire cum matre: vt dictum est. ¶ Dicendū ꝙ peccata contra naturam ꝑm speciem dete rioꝛa sunt peccatis naturalib⁹: ⁊ tamē potest aliquis peccās naturaliter magis peccare q̄s agendo cōtra naturā: vt si cre dat grauius esse coire cum matre q̄s cum peccoꝛe graui⁹ pec cat coeundo cum matre: ⁊ magis punietur a deo: q̄s ꝓ pec coꝛali coitu. Facit tamen rem deterioꝛē coeundo cum pecco re q̄s coeundo cum matre. ¶ In mollitie autem dicendū vi detur aliter. ſ. ꝙ non solum ꝑm existimationem nostram: sed etiam ꝑm veritatez sit leuius q̄s coire cū matre. Et ratio est: quia nō pertinet ita ꝓprie mollities ad peccatū cōtra natu ram sicut alia peccata eo ꝙ alia consistunt in abusu alicui⁹ rei: mollities autē cōsistit in priuatiōe vsus debiti. ſ. quia de ficit ibi alterum extremū cum quo coitus esse debebat ⁊ po terat esse licit⁹: vt dicit sanctus Tho. ſcōa ſcōe. q. 154. ar. xij. ¶ De vicijs luxurie naturalibus dicendū ꝙ ꝑmū locū tz in cestus: quiꝫ habet aliquid de ordinatiōe nature ⁊ rationis.

Nam

Nam si peccata ꝯ nām sunt deteriora quā nālia: q3 p3euaricatur ibi ordo nāe: ita illa in quibus inuenitur magis de ordine nāe hñt grauiorē ꝓuaricationē. Parentib⁹ tñ debeť nāliter a filiꝭ q̄dā reuerētia cui repugnat turpitudo act⁹ venerei: iō nāle est q3 filiꝭ nō cōmiſceanť parentib⁹: cum ēt ꝟ inueniatur in brutis qñ cogſcunt parentes ſicut refert Ari. 8. de aialibus ȯ equo qui deceptus coiuit cū matre ⁊ cū agnouiſſet eē matrē q̄ſi deteſtās opus ſuū ꝓcipitauit ſe⁹. Obſeruatio ät iuris matrimonialis ⁊ ptātis paterne ⁊ q3 ſpōtane⁹ ſit coitus vel violētus iſta a rōne determinanť. iō inceſtus qui eſt cū pſonis cōiunctis eſt deterior q̄ adulteriuꝫ ⁊ ſtupꝝ ⁊ raptus ⁊ ſacrilegiū. Q2 tñ naturaliter nō debeť iſte honor omnibus cognatis ſed pſonis maxīe cōiunctis: nō op3 q3 ſemp inceſtus ſit deterior oībus alīs ſpēbus luxurie nāl'. Ut ſi qs coeat cū perſonis cōiunctis ſola affinitate ⁊ in gradu remoto. Nā poterit eē aliqs raptus vel ſacrilegiū aliq̄ deteri⁹ q̄ talis inceſtus: ⁊ tñ inceſt⁹ ſm ſpeciē ſuā eſt grauior alīs peccatis luxurie nālis. Q2 tñ in actibus moralibus non inueniť ita pfecta rō ſpeciei ſicut in nālib⁹: aliqñ actus qui eſt de ſpē minus mala poterit eſſe deterior: q̄ tñ eſt impoſſe in nālibus. Q2 ſi vna ſpēs aialis eſt pfectior altera. ſ. equus aſino impoſſe eſt inueniri aliquē aſinū equalē alicui eq̄ in pfectiōe etiā ſi ſit peſſimus equoꝝ ⁊ optimus aſinoꝝ. Hoc ät ē: quia rō ſpēi inuenitur perfecta ⁊ determinata in nālibus: q̄ non eſt in moralibus: cum per accīs multa fiät melioꝛa vel deterioꝛa. Ponit ät inceſtus imediate poſt pctm̄ cōtra naturam in grauitate. ſic dicit. 32. q. 7. §. Sunt. n. ⁊ c. adulterȳ. ſ. Adulterȳ malū vincit fornicationē: ⁊ vincitur ab inceſtu. S3 omnium hoꝝ peſſimū eſt q̄ cōtra nām fit: ſed obȳciet q3 adulteriū ſit grauius inceſtu. Q2. 32. q. 7. c. Quid in oībus dicit quid in oībus pctis eſt adulterio grauius. ğ eſt inceſtu grauius. ¶ Dicendū q3 nō ꝓbat ex hoc: quia ipſamet lra ſignificat q3 nō ſit adulteriū grauius oībus pctis. Nam ſubditur ibi q3 adulteriuꝫ tenet: ſm locuꝫ in penis. Primū ät hñt illi qui aberrant a deo: ğ maiuſ pctm̄ ē aberrare a deo q̄ adulteriū. Etiā ex hoc non ſoluꝫ ſequebať q3 eſſet adulteriū grauiꝰ inceſtu ſed etiā grauius pctō ꝯ nām. Et tñ falſum eſt: q2 illō deterius eſt oib⁹: vt p3 in alle. c. Adulterȳ. ſ. Peſſimū oiuꝫ ē q3 ꝓtra naturā fit. Patet etiā ex penitentia impoſita ꝓ eo: q2 32. q. ȳ. §. Hoc q̄ q̄ dicit q3 ꝓ hōicidio ⁊ adulterio ſeptē āno rum penitentia imponit niſi magnitudo criminū vulgarem ꝓſuetudinē excedat. ⁊ ponitur exemplū. ſ. veluti cū cōtra naturam humane ſocietatis parentib⁹ vel liberis vel alīs eiuſmodi perſonis impudice adheremus. Uel dum relicto naturali vſu cōtra nām more ſodomitico fornicamur: vel vſq̄ ad coitū brutoꝝ aīaliuꝫ plabimur. Ex quo apparet q3 inceſtus ⁊ coitus ſodomiticus ⁊ pecoꝛalis ſunt deterioꝛa vicia quam adulteriuꝫ ⁊ maioꝛi penitentia emendanda. ¶ Sed dicendum q3 l3 non ſit adulteriū grauius alīs pctis dī de eo hoc: ⁊ eſt modus deteſtationis. Q̄. n. aliq̄ viciū h3 aliquā magnitudinē ad deteſtandū illud dicimus q3 nihil grauius eſt. ſic dicit Aug. li. de ſermo. do. in mon. ⁊ 32. q. 6. c. Nihil iniquius eſt q̄ cā fornicatiōis dimittere vxorē ſi ⁊ ipſe cōuincitur fornicari. Et tñ multa ſunt deterioꝛa. Nā deterius eſt homicidiū adulterio. 33. q. ȳ. c. ſi q̄. Et inceſtus ȯterio: eſt. vt dcm̄ fuit: ⁊ ſacrilegiū. vt. 27. q. 4. Sicut ⁊ fractio voti. vt. 27. q. i. c. Nuptiaꝝ ⁊ gñal' vbicūq3 maioꝛ pena iponit. vt. 24. q̄. i. c. Nō afferam⁹. Ita exponit gl. ⁊ c. Quid in oībus. ⁊ eſt mod⁹ iſte vulgatus loq̄di ad deteſtationē criminū vt eccle. x. Et auaro nihil eſt ſceleſtius: ⁊ nihil iniquius q̄ amare pecuniā ⁊ tñ cōſtat multa eſſe iniqoꝛa q̄ amare pecuniā. ſ. hereſis. infidelitas. idolatria ⁊ blaſſemia ⁊ multa alia. Et eſt ſepe modus loq̄ndi hyperbolic⁹. vt. 32. q. 6. Nihil iniq⁹ q̄ cā fornicatiōis dimittere vxorē. Dicit ibi gl. hyꝑbolice loquit: ita ğ i mꝰtis ſimilib⁹ erit. ¶ Poſt inceſtum ſequunť alia crimina. ſ. raptus: ſacrilegiū. adulteriū. ſtupꝝ. fornicatio. ⁊ eſt dubiū de illis ꝓterq̄ de fornicatione qd ſit maius. ¶ Dicēdū q3 iſta crimina aut ꝯſideranť ſola aut cōmixta. Si cōmixta ſemp commixtū erit maius ſimplici. Ut ſi rapt⁹ coincidat cū matrimonio: vel ſacrilegiū cū raptu. Ut ſi puella rapiať ȯ domo pīna que tñ erat deſponſata erit tunc grauius crimē rapt⁹ q̄ adulterȳ: ſacrilegȳ ⁊ ſtupꝝ: q2 ſimul ſunt raptus ⁊ adulteriū cuꝫ puella eſſet deſponſata. Uel ſi coincidat raptus cū ſacrilegio vt ſi qs rapiat virginē deo ſacratā. Eſt. n. mai⁹ pctm̄ q̄ adulterium ⁊ ſtupꝝ ⁊ raptus. Unde nō ſolum rape tales: ſed

Q. Rñdet obiectioni.

R

S

etiā attentare punit capitaliter. vt. C. de epiſ. ⁊ cler. l. Si quis non dicam: ⁊ de peni. di. j. c. ſi quis nō dicā. ⁊ 36. qō. ȳ. ea. c. ¶ Si aūt vicia ſint ſimplicia. ſ. rapt⁹ per ſe ⁊ adulteriū p ſe: ⁊ ita de ceteris vī eſſe raptus maius alīs delictis: eo q3 raptus ꝓpꝛie dictus ſemp icludit duo vicia. ſ. ſtupꝝ ⁊ raptus. Quia raptus eſt qñ puella violēter de domo pīna ducit: vt coꝛrupta in vxoꝛē hēatur. 36. q. j. §. Cū ğ. Et ſic rapt⁹ ſemp includit violentiā: quia ad raptum ꝓpꝛie ptinet. e. §. Et ſtupꝝ etiam: q2 ſtupꝝ eſt deflocatio virginis. Quod etiā fit in raptu: q2 puella rapitur vt poſtea ōflocata in vxoꝛē hēatur. Et ob h̄ Iſido. ȳ. ethimologiaꝝ ſemper ponit raptū cum ſtupꝛo. 36. q. j. c. Rapt⁹. Unde qui raptu potitur ſtupꝛo fruit. i. Qui rapit ſtupꝛuꝫ cōmittit. Cōcurrunt ğ multe grauitates ſimul in raptu que non ꝯcurrunt in alīs. Et maxima grauitas eſt violētia. ſ. cū honoꝛ virginitatis puelle inuite auferť ⁊ ponit in⁹ via meretricandi. Et multa alia incōmoda ſequunť. Eſt ğ raptus pctm̄ deterius alīs. ſ. adulterio ⁊ ſtupꝛo ⁊ ſacrilegio ⁊ fornicatione ſimplici. ¶ Poſt raptū ſegt ſacrilegiū in grauitate: l3 de hoc dubiū eſt apud multos. Putant. n. aliqui q̄ adulteriū ſit grauius ſacrilegio: ⁊ tñ ſacrilegiū grau⁹ eſt: q3 potiſſime qñ virgo deo ſacrata ōflocatur volēs: q2 tūc ſtupꝝ ⁊ ſacrilegiū ſimul ē. ſ. q2 virgo eſt: ⁊ q2 ſacra eſt. Eſt ēt adulteriuꝫ ſpūale: quia virgo que vouit deo caſtitatē cōtraxit cuꝫ deo ſpirituale matrimoniū. ſi ğ cognoſcať ab aliquo eſt ſpūale adulteriū ⁊ eſt maioris culpe q̄ adulteriū legale quod petratur cuꝫ ꝓiugata. ſic p3. xvȳ. q. iiȳ. c. ſicut. ſ. Nō ergo gui⁹ peccatuꝫ eſt fornicatio q̄ ſacrilegium. ideſt adulterium q̄ ſacrilegiū: vt exponit ibi gl. ⁊ 32. q. vȳ. c. Quid in oībus. ⁊ redditur cā in. e. c. Sicut. ſ. Quia ſicut maius pctm̄ eſt q3 in deo cōmittitur q̄ q̄ in hoie: ſic grauius eſt ſacrilegiū agere quā fornicari. i. cogſcere virginē ſacrā q̄ adulteriū committere. ¶ Poſt ſacrilegiū in grauitate ſequitur adulteriū. Naꝝ nō manet niſi adulteriū ⁊ ſtupꝝ de quibus poſſit dubitari. Eſt autē maius adulteriū q̄ ſtupꝝ. Quia in adulterio violātur federa matrimoniȳ: ⁊ fit iniuria illi cuius vxoꝛ eſt: ⁊ iſtō eſt ſm leges humanas graue pctm̄: quia mariti valde zelāt caſtitatē vxoꝛum ſuaꝝ ⁊ dolent in imenſum ſi quis ali⁹ eas tetigerit: ⁊ nemo circa hoc poteſt eē tollerans patienter: ſed potius lex dicit q3 maritus nō poteſt tollerare tā iuſtum dolorem. ſ. ſi viderit aliū cū vxoꝛe ſua cōcubentē. C. de adulte. l. Gratus ⁊ ob hoc lex hūana permittit hic q3 in alīs crimini bus nō permittit. ſ. q3 maritus poſſit occidere adulteriū inferentē ſibi hanc iniuriā nō expectata aūcitate cuiuſq̄. Eſt ēt iſtud pctm̄ magne infamie. Naꝝ ex hoc res publica valde infamatur: ⁊ ples naſcuntur degeneres. ¶ Nam ſi de adulterio multi dubitarent etiam de filiꝭ dubitarēt an ſui vel alieni eſſent: ⁊ ex hoc honoꝛ adimereť eis: quia ꝓles degeneres nō ꝓſequuntur honoꝛē paternuꝫ: etiam pꝛeiudicatur valde in hoc crimine ei cuius vxoꝛ adulterať: q2 ꝓles que ex adulterio naſcitur quādiu hoc ignotū eſt ſuccedit ei qui putatur eſſe pater: ⁊ nō eſt: ⁊ vſurpat bona non ſibi debita: ⁊ p̄iudicat filiꝭ legitimis cū quibus ſuccedit cuꝫ ei nihil de iure ſuccedendi competat. Ideo improbať valde adulteriū. eccle. 23. Et dictū eſt: de hoc magis ſupꝛa. q. 198. ¶ Poſt adulterium ſequiť ſtupꝝ. Eſt. n. minoris grauitatis q̄ adulteriū q2 in ſtupꝛo violatur virgo que nulli alligata eſt. Nam ſi ſit deſpōſata nō vocatur ſtupꝝ ſed magis adulteriuꝫ. Preiudicatur autē in ſtupꝛo patri in cuius poteſtate puella eſt: vt alicui legitime in vxoꝛē tradať. Quia tñ maioꝛ eſt obligatio vxoꝛis ad virum q̄ puelle ad patrē: maius pctm̄ eſt adulteriū quā ſtupꝝ. Nec videtur ſtupꝝ differre a fornicatione ſimplici niſi: q2 virgo deflocatur: ⁊ in ſimplici fornicatione cognoſcitur ea que coꝛrupta eſt. Et ob hoc ſm legem humanā: ⁊ etiā eccleſiaſticā maioꝛ pena ꝓ adulterio q̄ ꝓ ſtupꝛo ponitur. ¶ Poſt ſtupꝝ vltimo loco ſequitur fornicatio ſimplex: nō n. pōt eſſe aliqs coit⁹ minoris ğuitaſ q̄ fornicatio ſimplex: q3 cogſcit illa q̄ nulli⁹ ē: ⁊ volēs cogſcit: ⁊ ia3 ab alio cognita ē: q2 ſi virgo cogſceretur nō eſſet fornicatio ſimplex ſed ſtupꝝ. Ideo non eſt in fornicatōe ſimplici aliqua ſpecialis grauitas. Et ob hoc ſimplex vocatur. ſ. quia nullū aliud malū in ea eſt niſi q2 fornicatio eſt. ⁊ hoc eſt: quia cogn oſcitur illa que nō eſt ſua licet nulli⁹ ſit: ⁊ tñ ad h̄ q3 nō eēt pctm̄ oppoꝛtebat q3 ei⁹ eēt qui cogſcit eā q̄ in mr̄imonio accit iō ſimplex fornicatio q̄ cū mētrice ⁊ ꝯcubia: ⁊ vidua ē mīmū oiuꝫ pctoꝝ luxꝰ: q̄ itelli⁹ eſt de ſpēb⁹ luxu⁹ q̄ nomē hñt ſpāle: q2 interduꝫ vir

peccat cognoscendo vxorē suā: vt dicēt sequenti.q.7 in alīs
7 tñ nō est tā graue pctm̄ sicut fornicatio simplex eo q̄ pec
care cuz vxore est excedere in re cōcessa. Fornicatio autē sim
plex est cūre oino vetita. Sic dicit Aug.li.de adulterinis cō
iugīs.7.32.q.vl̄.c.Adulterij.s.tantū valet ordinatio creato
ris 7 ordo creature: vt in rebus ad vtendū cōcessis cum mo
dus exceditur longe sit tollerabilius q̄z in eis que concessa
non sunt vnus vel rarus excessus.

¶An sit aliq̄ peccatum in vsu matrimonij inter virum 7 vxorem. Questio. CCXXXV.

Nunc occasione p̄cedentiuz sunt aliq̄ dubia circa spe
cies luxurię 7 potissime circa vsum viri 7 vxor
an sit aliq̄ peccatuz. ¶Dōm q̄ cū matrimoniū sit aliqd ho
nestū 7 a deo institutū act⁹ eius bon⁹ est. Jō coitus ad ꝓlē gi
gnendā qui est p̄ncipalior actus ei⁹ bonus est per ipsa bona
matrimonij.s.ꝓlē fidē sacrāmētuz vt ait Aug.lib.ō bono cō
iugali. Jō coitus matrimonialis nō pōt eē malus nisi p acci
dēs. ¶Pro quo sciendū q̄ si cōiuges sunt veri ꝓiuges coi
tus poterit esse semp licitus inter eos. Impediunt tñ eē veri
cōiuges per aliq̄ ipedimentū iuris q̄ pōt accidē in eis: vt
affinitatis 7 ꝓsanguinitatis: 7 similiū q̄ nō pmittat eos eē
cōiuges. Et tunc si aliquis cōiugū indubitate scit istō impe
dimentū non dz petere debitū nec exigere: q2 erit fornicatio
cū nō possint eē cōiuges sed poti⁹ dz petere diuortiū: si p̄t p
bare impedimentū. Si vo nō p̄t etiā nō debet petere nec red
dere dato q̄ ecclesia excōicet eū cōpellendo ad reddēdū ōbi
tum. Nā non dz obedire ecclesie cū cōstet sibi de ipedimento
7 sustinebit sniaz excōicationis 7 geret se tanq̄z excōicatuz
apud hoies cuz tñ apud deū nō sit reus sed poti⁹ laudabilis
q2 iniuste patit. Sic pz ex de resti.spo.c.lras. 7 de sen.excō.
c.inquisitioni. Si āt nō scit indubitanter sz per p̄sumptionem
aut est p̄sumptio leuis aut rōnabilis. si leuis non dz curare ō
ea si ecclesia iubet debitū reddere sed poterit reddere 7 pe
tere 7 maxie reddere cū istō sit nēcitatis. petere āt sit liberū:
si āt est p̄sumptio rōnabilis: sz nō certa cognitio tenet ōbitū
reddere maxie si ecclia cogit ad hoc per excoicationē sz non
dz petere: q2 ageret cōtra cōsciaz. vt in allega. c. lras 7. c. inq
sitioni. Dī āt rōabilis p̄sumptio: si hz aliq̄ motiua verisimilia
ad putandū eē impedimētū lz nō possit nēcio 7 mā ifeste cō
mittere. Si āt nullū sit impedimentū vel nullū esse credatur
lz cōiugibus petere 7 reddere debitū. ¶An tñ aliq̄ in hoc
possit pctm̄ itercidere. ¶Dōm est q̄ ℔ p̄t puenire ex mltis.
vnuz est intētio. s. an aliq̄ ex intētione coitus ꝓiugalis red
datur illicit⁹. Et dōm q̄ p̄nt cōiuges multiplici cōuenire ītē
tione. s. cā plis: vel debiti reddendi: vel fornicatōis vitāde: vl
saturande libidinis: 7 q̄rende delectatiōis: q̄ idē est: vel cā
sanitatis p̄curande aut ꝓseruāde. ¶De p̄mo dōm q̄ coitus
ꝓiugalis gratia gñandi nō hz culpā: vt ait Augu. Nā si cul
pam hēret ipsum matrimoniū eēt pctm̄ cū per ꝓctū mrimo
nij tradat ptās vtriq̄z cōiugū ad petendū ab altero debitū. s.
carnalē vsum. 7 tñ nubere peccatū nō est. j. cozit. 7. Si virgo
nupserit nō peccat: etiā p3 q2 si peccatū eēt coire ad gignen
dū nō iussisset hoc de⁹ genē. p. Lrescite 7 mltiplicamini. 7 istō
est per copulā cānalē: q2 nō est alius modus. Necvalet si qs
dicat istud fuisse dictū ante pctm̄ q̄n poterat fieri coitus sine
cōcupiscētia. Q2 ēt post diluuiū deus dixit hoc genē. 8. 7. 9. 7
tñ tūc nō poterat fieri coitus sine ꝓcupia. Et ista est cā hone
stissima ꝓlendi matrimoniū: q2 est necia. ¶De scdo dōz q̄
etiā non est peccatū: q2 illud ad q̄ tenetur aliqs nō est pec
catū reddere: sz poti⁹ meritū: q2 opus iustitie est imo cōpellit
vir ad hoc faciendū per ecclesiasticā censurā. Ex de resti. spo
lia. c. lras: 7 de sen. excō. c. inquisitioi. Et si vir nolit reddē debi
tum vxori vl ei⁹ dio p̄iudicat ei: vt dicit Aug. sup psal. cxlvi. 7
33.q.5.c.si dicat. s. Redde debitum: 7 si nō exigis, p sctificatio
ne p̄fecta deus tibi cōputabit si non q̄ tibi debeē exigis sed
reddis q̄ debeē vxori. Et sic nō solū est peccatū sz ēt merito
rū est interduz reddē debitū cū dicaē q̄ p sctificatione p̄fcā
cōputaē. i. p sanctitate. e. c. 7. c. secundū vba. ¶De 3° dōz q̄
qui petit debitū ꝓpter vitandā fornicationē aut vult vitare
eā in se aut in vxore vt pote: q2 scit vxorē eē venereā 7 forte
ex verecūdia nō petentē debitū: 7 si vir nō cogīscat eā forni
cabit fortassis. 7 tūc vir vt nō hēat ipsa fornicādi occasionez
cognoscit eā. si isto scdo mō nullū pctm̄ est: sz poti⁹ meritoriū
q2 ex charitate mouet: 7 adhuc vī eē magis meritoriū quaz
reddere debitū. Q2 reddere debitū ptinet ad iustitiā pticula
rem: cognoscere vxorē vt nō fornicet ad charitatē ptinet. est
āt charitatis actus excellentior q̄z actus iustitie 7 magis me
ritorius. De hīs sanctus Tho. 4. sen. di. 32. arti. penul. si p̄i
mo mō. s. vt vitet in se fornicationē est pctm̄ veniale: q2 ex in
continentia puenit q̄ qs velit vltra debitū gignēdi vxorem
cogīscere 7 vltra debitū reddendū. Est tñ malū istud veniale
pp matrimoniū q̄ bonū est: 7 nunc p̄ncipal ꝓhib pp forni
cationē, vitandā. j. cozin. 7. vnusquisq̄z vxorē suā hēat pp for
nicationē. i. Ad vitandā illā. Hoc tñ dixit apls sm indulgen
tiā 7 nō sm imperiū. i. p̄misit 7 nō iussit. e. c. De hoc Aug. di
cit forte aliqs dicet. si veniā cōcessit apls q̄ pctm̄ sūt nuptie
cui enī venia nisi pctō p̄cedit. Sed veniā p̄cedēs apls cōcu
bitū attēdit ꝓiugatoz vbi est incōtinētie malū. Incōtinētie
malū est q̄ vir cognoscit vxorē vltra nēcitatē, p̄creādi filios:
sed est ibi nuptiaz bonū: 7 ita non ꝓpter illud malū culpa
bile est hoc bonū: sed maluz fit veniale pp bonum nuptiale.
¶De 4° dōm q̄ vir qui pp solā delectationē querendā vel 5
saturandā libidinē q̄ idē est vxorē cognoscit si cōsistit cōcu
piscētia intra terminos matrimonij est peccatū veniale. si au
tem ex terminos matrimonij, p grediat est mortale. Rō ē: q2
coitus honestatur per matrimoniū: 7 ideo q̄n hz rōnē matri
monij honestuz est: cū autē non hz rationem matrimonij nō
hz per quid honesteē. ideo erit inhonestus 7 peccatū morta
le. Dicitur p̄cupia manere intra terminos matrimonij quan
do quis vxorē suam ꝓpter solā delectationē cognoscit: 7 ta
men nō cognosceret eam si nō eēt vxor sed caueret 7 cōtine
ret desideriū suū etiā si passio insurgeret 7 tunc est q̄dam re
spectus hōestatis. Jō actus licitus est. Dī, p gredi cōcupiscē
tia ex terminos matrimonij quādo vxorē cognoscit ꝓpter so
lam delectationē. Et, ēt si nō esset vxor sua cognosceret eam
data opportunitate ad lz: 7 tunc dī vir q̄rere in vxore blādi
cias mereticales. i. idē facit in vxore quod, faceret in meretri
ce: 7 nō alio respectu. Nā cogīscit eaz vt feminā 7 nō vt vxo
rem. Sic tenet sanctus Thomas. 4. sentē. disti. 32. artic. vlti. S. Tho.
¶Quidā autē dicunt. Qui, ppter delectationez accedit ad
vxorē aut p̄propter delectationē mouet p̄ncipal aut minus
p̄ncipaliter. si, ppter eā p̄ncipaliter vel q̄ ipsa sit tota cau
sa: dicunt eē pctm̄ mortale. si āt minus p̄ncipal p̄propter illā
dicunt esse veniale: si vero nullo mō delectatio q̄ritur: sz po
tius displicet: q2 ifurgit: 7 oderunt illā ꝓiuges nullū pctm̄ ē
sed dicunt ptinere ad pfectionē. ¶Sed non stat dictū eoz: b
quia delectatio non est bona nec, mala nisi sm q̄ operatio ē
bona vel mala. Bone. n. opationis delectatio bona est: 7 ma
le operatiōis p̄ua delectatio. x. ethi. Et hoc q2 ōlectatio cō
sequit operationē perfectā nō impeditā vt dicit ibi. Act⁹ ta
men matrimonialis per se, bonus est. Jō q̄ndiu ōlectatio pe
titur ītra terminos matrimonij nō pōt eē mala ita vt sit pec
catū mortale: aut dicit sanctus Tho. vbi supza. Si autē exce
dat terminos matrimonij est coitus malus: q2 nō hz aliquid
per quod honesteē: iō delectatio erit mala. Et tales vocātur
vehemētes amatores vxoz: 7 sunt adulteri in vxorib⁹ vt di
cit Hiero. 32. q. 4. c. Origo. s. Adulter est ardentior amator in
suā vxorē: sapiens iudicio debet amare cōiugem non affcū.
Non regnet in eo, impetus voluptatis: nec p̄ceps feratur
ad coitum. Nihil est enim fedius q̄z vxorē amare quasi adul
terā. Aliqui tamē volūt vt huguitius q̄ ille, qui p̄uenit volu
ptatē manib⁹ vel cogitatione vel vtendo calidis vel incenti
uis vt pluries possit cū vxore coire mortaliter peccat. ¶Di- j
cendū tamē est q̄ istud nō est vez: nisi delectationez q̄rat vt Opi. q̄rū-
ex terminos matrimonij. Naz omnia ista adhuc fieri possūt dam.
ita q̄ nō se extēdat ꝓcupiscētia extra terminos matrimonij:
7 sic nō erit pctm̄ mortale. si tamen, excedat limites mortale
pctm̄ est: fuit tñ huguitius multū strictus in hoc: 7 sibi pla k
cens: sic etiā dixit q̄ reddere debitū nunq̄z pōt fieri sine pec
cato veniali eo q̄ delectatio 7 p̄ruritus quidā est in emissio
ne seminis: sed hoc falsum est: quia tūc obligaretur quis ad
peccandū venialiter: 7 actus virtutis esset peccatuz venia
le. Reddere enim debitū iustitie actus est: 7 tamē actus vtuz
est simpl bonus. Ideo non est ibi pctm̄ aliquod sed potius
interdū est meritum ibi vt supradictuz est. Ista opinio hug.
tāgit 7 ip̄obat in gl. 33. q. 4. c. Vir cū ppa. ¶Sz adhuc di
cēt q̄ cū qs pp solā delectationē vxorē cōmiscet ēt si nō exce
dat ꝓcupiscentia limites matrimonij peccet mortaliter. Q2
frui creatura est semper peccatū mortale. Qui tñ ōlectatōez
venereā, ppter se ipsam querit fruitur ea: quia frui ē amore

inherere

ínherere alicui ꝓpter se vt ait Aug. li. de doctrina xp̄iana ⁊ lib. de trini. Et ita est in ꝯcubitu qñ ꝓpter se q̄rit. Jō gene. 38. thamar loquens tanq̄ meretrix dixit iude. Qō mihi dabis vt fruaris cōcubitu meo ḡ erit peccatū mortale. ¶ Dōm qō
1 frui creatura simpl'r. i. q̄ in ea ponat terminus pctī ē. Qui tñ delectationē solā q̄rit in coitu intra terminos matrimonij nō fruit simpl'r delectatiōe. Q2 tunc quereret eā absolute q̄ modocūq; hēri posset non distinguēdo siue eēt vxor siue nō q2 qō ꝓp se querit in imensuz querit. P3 ꝑmo poli. ¶ Sed dōm q̄ iste querit delectationē ꝓpter se ipsum: q2 vult sibi ip si in hoc cōplacere: ⁊ se ipsum habitual'r ordinat in deū licet actual'r de deo nihil cogitet. Et sic nec fruit delectatiōe nec se ipso sed vtit. Qō p3 q2 obseruat adhuc in ista delectatione legē dei: q2 nō coiret cū ista femina nisi esset vxor sua. Et tamen esse vxorē ⁊ viz a deo institutū est gen. ij. Et sic nō peccat mortaliter. Secus āt si q̄reret in ea delectationē siue eēt vxor siue nō: q2 tūc frueretur simpl'r delectatione venerea ⁊ eēt pctī mortale. Sic dicit sanct⁹ Tho. 4. sen. di. 32. arti. vlti
m mo in sol'one. 3. arti. ¶ De. 5. dōm q̄ coire cū vxore pp sanitatem pctī est eo q̄ querit res pp finē ad quē nō est. Sicut si quis velit baptizari solū vt sanet ab aliq̄ egritudine pctī est: vt p3. 4. sen. di. 6. Et hoc q2 baptismus nō est institut⁹ ad querendā salutē tp̄alē sed eternā: ita de coitu cōiugali. Nam matrimoniū institutū est ad plē. Tunc ḡ rectissime quis ad vxorē accedit qñ cā plis gignende accedit. Jsta. n. est cā nubendi. vt Ambro. sup Lucā. ⁊. xxxij. q. ij. c. Pudor. s. pudor ē feminis nuptiaꝝ ꝑmia nō bīe. i. plē quibus hec sola est causa nubēdi. Et sil'e. c. seq̄nti. Et tunc nullū pctī ē in coitu cōiugali. Etiā poterit esse hōestus coitus ad reddendū debitū quia reddere debitū est de iure matrimonij ⁊ reddit ad ꝑmū s. ad plē: q2 forte ꝓiux petens debitū plē desiderat: ⁊ reddēs debitū ex hoc q̄ adiuuat ptinet ad eundē finē: ⁊ in ß nullus pctī est. Si ēt sit coitus cōiugalis ad vitandā incontinētiā ⁊ non pp plem etiā ptinet ad matrimoniū: q2 matrimoniuz cōcessum est in lege xp̄i ad euitādā fornicationē. j. coi. 7. Jō nō est pctī mortale sed veniale. vt ait Hiero. xxxij. q. ij. c. Sicut non ois. s. Qui ꝓpter incōtinentiā in nālē vsum reddere moueretur: p3 q̄ non pp filioꝝ procreationē tm̄ misceri iubentur. Non iō tñ nuptie male iudicant. Quicqd. n. ꝑter intentionē generandi fit nō est nuptiaꝝ malū sed ē veniale ꝓpter nuptiaꝝ bonū. Sil'e Aug. lib. de bono coniugali. ⁊. 32. q. ij. c. Quicqd ⁊ gre. xxxij. q. iij. c. Uir cū ꝓpa. Si tñ qs vtat cōiugali actu nihil in eo desiderans nisi salutē ꝓseruare aut acquirere: ly cura salutis laudabilis sit tñ malū est q̄ salus p illa querat que ad ipsam nequaq̄ ordinata sunt: q2 est q̄daz puersio ordinis in qua cōsistit rō peccati. Et sic semp est peccatuz talis coitus. vt dicit sanctus Tho. 4. sen. di. 31. artic. pe nulti. in responsione ad q̄rtū argum. Dicendū tñ q̄ sic coeūtes ꝓpter salutē aut faciunt intra limites matrimonij. s. q̄ ēt salutē per coitū non ꝓcurarent cū ista femina nisi esset vxor aut non. Si ꝑmuz est peccatuz veniale: q2 non est actus ō se malus. s. q2 salutē petere nō est malū de se: etiā matrimōialiē coire malū nō est. Cuz ḡ ista duo cōiungant non efficit maluz mortale: q2 nō est ibi nisi quedā pua ꝑuaricatio ordinis: ⁊ intentio ad matrimoniuz tollit malum istius inordinationis.
n ¶ Nā peius est pp solā delectationē coitū petere: ⁊ tñ si cō tineat ista delectatio intra limites matrimonij nō est peccatū mortale: sed solū veniale vt sup̄ oñsum est ḡ a fortiori ḥ. nā sic q̄ coitus sit pp sanitatē est ordinatio finis: ita ēt q̄ sit p pter delectationē. Q2 nō est coitus pp delectationē: ly poti⁹ delectatio pp coitū. Nā. n. delectationē apposuit in opib⁹ necessarijs siue cōseruatiōi vt esset delectatio ista irritamentum qōdā ⁊ ꝓsequēdū ⁊ nō cōtinēdū illa opa vt oñsum est sup̄ q. 4. ⁊ melius. q. 33. ⁊. 49. Maior ḡ ꝑuaricatio est ḥ in ordine: q2 maior repugnantia est inter cōtraria q̄z iter disparata. Et sic deterius est id qō subordinat alteri ꝓstituere finē illi⁹ q2 istud est facere ꝺ̄ia quā q̄ inter ea que nullā inter se habitudinē hñt vnuz ꝓstituē finē alterius. ⁊ ß est cōiugē dispata. Aliud ēt est: q2 q̄rere delectationē in coitu nō est bonū aliqō: iō nihil pōt honeste ordinari ad illō. Querere autē salutē bonū qōdā est: iō pōt aliqd honeste ordinari ad illud. ⁊ si ꝓtingat nō hōeste ordinari ceteris parib⁹ nō poterit ēe tanta inhonestas sic si aliqd ordinet ad illud qō nūq̄ bonū ē: aut in se bonū nō est. Est ḡ solū peccatū veniale si quis per coitū ꝓiugalē corporis salutē intendat intra limites matrimonij.

Si aūt extra limites peccatuz mortale est: q2 coitus non ꝑt hōestari nisi per matrimoniū. Jō qñ in coitu deest intētio ad matrimoniū. s. q̄ est ibi intentio posita. i. q̄ fieret coitus etiaz si nō eēt matrimoniū semp est peccatū mortale: q2 per modū vī differre a fornicatiōe. ¶ Dōm tñ q̄ ly vterq; coit⁹ cōiugalis. s. tā pp solā delectationē q̄z pp salutē q̄rēdā sit peccatū veniale: multo tñ minoris culpe est coitus pp salutē quā pp delectationē pp cās supp̄ositas. Q2 ēt inter venialia non est equalitas: sed vnū est maⁱ alio. Qō oñdit apl's dicēs q̄sdam sup edificare lignū fenū ⁊ stipulā. j. coꝛin. iij. Per que ōsignā tur tres gradus pctōꝝ venialiū que sunt facilioris ⁊ difficilioris pene: sicut lignū fenū ⁊ stipula facilioris ⁊ difficilioris cōbustionis. ¶ Cōsiderandū circa id qō supra dicebat. s. coitus ꝓiugalis pp incontinentiā vel fornicationē vitādā nūq̄ est peccatū mortale: ⁊ pp libidinē saturandā erat aliqñ mortale. s. qñ nō ꝓtinet intra limites matrimonij. Differūt. n. ista. Q2 tunc per coitū vitatur fornicatio qñ quis est potens ad venerea ⁊ cōcupiscens: ⁊ si nō accesserit ad vxorē nō potēs cōtinere ꝓpter magnitudinē desiderij accedet ad aliam: saturare libidinem est quando quis non mouetur ad libidinem ꝓpter superabundantiam humoris seminalis vrgentis ad exitum sed pp solum desideriuz libidinose voluntatis. Et ista libido quā saturare sic intēdunt nō est carnis sed aī. Qō sepe accidit. s. vt hoies exhausti per actū venereū i qbus iā organa deficiunt ita vt sit eis difficilis coit⁹ desideriū tñ coitus non desinit. Sunt. n. volētes semp expiri delectationē illam quā aliqñ in coitu expti sunt. s. corpe existēte dispositō. Nūc āt corpis dispō nō mouet sed poti⁹ in tali coitu affligit ⁊ pit. Alius tñ deordinat⁹ delectationē illā q̄rit: ⁊ illud desideriū ꝓprie vocat libido. Tunc ḡ qs saturare libidinē cupit qñ corpore nō disposito ad venerea ex sola libidinis voluptate mouetur. sic appz in eis qui se ipsos puocāt ⁊ p̄ueniūt per aliq̄ que incitēt ad venerea. Jstō ēt est q̄rere in coitu solā ōlectationē. ⁊ tunc nō est coit⁹ ad vitandā fornicationez: q2 vitare fornicationē est qñ ex supabūdātia hūoris seminalis ⁊ alijs disp̄onib⁹ corpalib⁹ insurgit vehemens cōcupia ad venerea quā difficile est tollerare. ¶ In exaustis tñ per actū venereū vel ex alia cā nō ꝑt eē talis cōcupia: iō in eis nō ē vitare fornicationē sed solū libidinē ai saturare. ¶ Ex ß segī q̄ ēt qñ vtrūq; est peccatū veniale valde minus est pp vitādā fornicationē coire q̄z pp libidinē saturandā. Q2 vitare incontinētia vel fornicationē est qdā finis matrimonij. j. coi. 7. ꝓsequi āt inde delectationē nullo mō est finis matrimonij. Jō illud magis ꝑt hōestari q̄z istud. ¶ Itē qui agit ex maiori tētatione minus peccat: q2 magis inuoluntarie agit: ⁊ tñ volens vitare fornicationē agit ex forti passiōe que nāt'r mouet ex ipa corporis dispōne. Qui āt libidinē saturare vult tētationem nō hz ly ipse eā p̄uenit ⁊ suscitat: iō ōterior valde ē: ⁊ ē volēs vitare fornicationē sic icōtinēs qui pp solā passionē agit: volens āt saturare libidinē siue ōlectationē appetēs est sic intēperat⁹ qui ex electōe mouet ad ꝓseq̄ndū ōlectabilia ⁊ nō ex passiōe. Jō deterior valde ē: vt p3. 7. ethi. c. x. s. Oio āt videbit deterior eē: si qs nō cōcupiscēs vl' qete. i. remisse cōcupiscens aliqd turpe opet q̄z si vehemēter ꝓcupiscēs: ⁊ si nō irat⁹ pcutit q̄z si iratus. Quid. n. vtiq; faceret in passiōe existēs. Qua si dicat. Multo grauiora ageret cū sine passiōe ꝓprua operet, ⁊ infert ꝓpter qō intēperatus deterior incontinēte. Sz aut ḡ est vnuz veniale altero vt oñsuz fuit supra neutrū tñ ē mōtale: q2 nō repugnat oīno charitati nec datur pena eterna p eo: ⁊ tamen p qbusdā venialibus datur pena valde grauis in purgatorio que differunt ab alijs venialibus sicut lignus a stipula in difficultate ⁊ diuturnitate crematiōis. Et sic apparet an aliquādo coitus cōiugalis ꝓpter intentionē mal⁹ fiat ⁊ qñ hoc fit ⁊ quātum malus est.

¶ An ꝓpter nimiam frequentationem actus coniugalis sit peccatum. Questio. CCXXXVI.

Queritur an in coitu coniugali sit aliqñ peccatū ꝓpter nimiā frequētationē act⁹ sup̄ modū. ¶ Dicunt quidā q̄ sic quia ardens amator in ꝓpria vxore adulter est vt ait Hieron⁹. ⁊ habetur. xxxij. q. iij. c. Ozi go. Jstud āt est freq̄ntare coitū sup̄ modū: q2 ex ardēti amoꝝ fit: iō pctī ē. ¶ Itē Hier. e. c. increpat tales dicēs: cēte q dicūt se cā rei publice ⁊ gñis humani vxorib⁹ iungi ⁊ filios procreare imitentur saltē pecudes. s. nō frequentent coituz vltra necessitatez generationis: ad hoc āt non est necesse nimis frequentare

quientare: quia multa tẽpora sunt quibus ad vxorẽ causa prolis accedere nõ est neẽe cũ tunc sit impedita cõcipe sicut dicẽ Ambro. super epla3 ad cor. 7. xxxiij. qõe .iiij. c. Si causa. s. si cã procreando filiorum ducitur vxor: non multum tempus processum vi ad ipsum vsuz. ¶ Dicẽdũ q frequentatio in coitu cõiugali potest aliqñ esse causa prolis. s. tẽporibus illis quibus vxor nõ est impedita concipe vt si nõdũ concepit. 7 tũc nunq̃ est excessus in frequentatiõe cũ actus honestus 7 finis honestus. Jõ nõ erit pctm̃ nisi alis propter tempus vl locum vel alias circũstãtias. Si autẽ non propter prolem: vel erit hoc: qz forte vir est potens ad venerea 7 respcũ aliorum viroz videt esse frequentatio: qz illi non sunt tam potentes. Et tamen huic non est frequentatio: qz corporis sui dispositio hoc exigit. 7 tunc reddit hoc ad coitũ qui fit ꝓpter vitandam incõtinentiã: 7 talis coitus nũq̃ est nisi peccatũ venial: quia ex eo q quis vult vitare fornicationẽ per coitum hz respectũ ad bonũ coniugale per quod iste coitus excusaf. 32. q. 2. c. Sicut non omnes 7. c. quicquid. Uel erit frequentatio ista ꝓpter solam delectationem experiendã in actu venereo 7 tales increpabiles sunt: qz omni tempore indistincte coitũ volunt: qz libido dominaf in animo. Unde tales increpat Jsido. xxxij. q. vj. c. Non solũ. s. Sunt quidam qui sicut animalia absq̃ vlla discretione indesinẽter libidini seruiũt: qs ego nec mutis pecudibus cõpauerim. Non tñ est propter hs sem per peccatũ mortale. ¶ Sed distinguendũ sic precedẽ. qõ. s. an cõcupiscẽtia maneat itra limites matrimonij vel non. Si intra limites non est mortale peccatũ: quia bonũ matrimõia le excusat coitũ. Et iõ nõ iudicatur mortale sicut fornicatio: sed veniale est vt. xxxij. q. j. c. Sicut 7. c. qcqd. Si aũt sit extra limites matrimõij mortale peccatũ est: 7 tamẽ adhuc nõ est ita graue sicut fornicatiõ simplex cũ meretrice vel concubina: quia federa matrimonij aliqd de turpitudine alleuiant hz non tollant eam in totũ: vt ait Aug. li. de adulterinis cõiugijs: 7. xxxij. q. vj. c. Adulterij. s. Tm̃ valet ordinatio creatoris 7 ordo creature: vt in reb9 ad vtẽdũ concessis cũ modus excreditur longe sit tollerabilius q̃ in eis que cõcessa nõ sũt vnus vel rarus excessus. ¶ Ad argu. dom̃ q. c. Quigo itelligitur de eo qui extra limites matrimonij vxorem amat 7 ille adulter est. Nam dicitur ibi. Nihil est. n. fedius quã vxorem amare quasi adulteram. Tunc autẽ vt adultera amatur qñ illud facit vir in vxore quod faceret in meretrice aut in qua cũq̃ adultera. s. quia nõ affectu ꝓiugali eã cogsceret. ¶ Ad aliud dicendũ q isti increpantur: quia inhoneste agũt: 7 tñ ista inhonestas nõ est semper peccatũ mortale etiam si nõ ꝓpter prolem cõiuges coeant cũ etiã alijs finibus coitus coniugalis licitus sit vt dcm̃ est hic 7 prece. q.

¶ An coitus ꝓiugalis in omni loco possit excusari sine peccato. Questio. CCXXXVII.

Queritur an coniugalis coitus sit aliquãdo illicitus ꝓpter locum: 7 an coniuges ad reddendũ debitum in omni loco teneantur in quo exigitur. ¶ Dicendũ q obligatio ad reddendũ debitum est valde vrgens ita q cõiuges nunquã ab ea excusantur aut absoluuntur sicut dicitur extra de coniugio lepro. c. ij. 7 apostolus vult q cõiuges nũq̃ se fraudent debito nisi ex cõsensu vt oratioñi vacent ad tempus. ꝑma cor. 7. Et ob hoc actus debitum tenetur illud reddere quandocũq̃ petit 7 in quocũq̃ loco: salua tamen humana verecundia 7 honestate conjugis humani. vt dicit sanctus Thomas. 4. sentẽ. dist. 32. hoc autem est qõ sit alter coniugum in publico debitũ petat astantibus aliquibus non tenetur alius coniugũ sibi ꝺbitum reddere. Quia contra humanam verecundiam istud est. Licet enim coitus coniugalis sit honestus verecũdia tamen data est homini in penam in isto actu. Et tamen verecũdia est passio laudabilis potissime: quia ista ẽ data toti generi humano. Uelle ergo agere contra eam coeundo in publico est quasi velle agere contra naturaz: ideo vituperabile ẽ. Fuerunt tamẽ quidã phi qui vocabantur cynici. i. canini: qz canũ more seruabant quoz princeps diogenes extitit asserẽtes de nullo hõesto hoiez debere verecũdari. Jõ vxorib9 suis astante multitudine populi cõmiscebantur. Sed preualuit humana verecundia ratiõi eoz. Uñ ista secta phoz paucos habuit sectatores. Et quãdiu durauit non fine iniurijs 7 obprobrio inter ceteros hoies viuebãt. Qui cũ eos cõspicerent in publico cõmiscerilapidib9 7 luto eos pcutiebãt 7 coinquinabant hãc totius hũani generis verecũdiã tollerare nõ potentes. Quapropter pauco tpe postq̃ cepit secta ista cõualuit. Sz vt nãe ptraria abolita est. de quo Augu. 14. de ciui. dei. Maxime autẽ non obligatur petitus debituz in publico ibi reddere: qz in breui põt ad aliũ locũ transire in quo honeste reddi posset. Requirit. n. actus iste secreta latibula. Siue. n. coniuges siue adulteri aut quicũq̃ fornicarij tenebras querunt. Job. 24. Oculus adulteri seruat caliginem dicens non me videbit oculus: 7 operiet vultũ suum. Et eccle. xxiij. dicitur. Oĩs q transgrediẽ lectum suum dicit quis me videt tenebre circũdant me 7 parietes cooperiunt me. 7 nemo circũspicit me. ¶ Si autẽ locus sit occultus regulariter reddi debet debituz vbi exigitur nisi forte sit locus sacer. Ibi enim reddi nõ debet: sed si alter coniugũ petierit debitum in loco sacro alius dz ei suadere vt desistat ꝓpter loci incõgruitatem: qz locus sacer violatur per effusionẽ seminis in ipso 7 recõciliatione indiget: iõ peccatũ est ibi coire: quia est quoddã genus sacrilegij. Nam nõ solũ ecclesie fit irreuerentia: sed etiaz impeditur diuinũ officiũ. Quia si constat eã polutam semie nõ dicentur ibi diuina q̃liscq̃ reconcilietur. Debet ergo petitus debitũ suadere cõiugi petenti transire ad alterũ locuz in quo honeste reddi possit. Sic tenet sanctus Thomas. dicit tamen Albertus magn9. 4. sentẽ. di. 32. q si petens ꝺbitũ, nõ vult auerti a petẽdo sed instat 7 forte nõ est ꝓmptum ire ad alium locũ non sacrũ in quo debitũ reddi possit q tenef ibi reddere cũ dolore q necesse sit in tali loco reddere. Potiẽ enim hoc facere debet q̃ negato debito prestare cõiugi occasionẽ ad fornicandũ: 7 tunc nulluz tempus aut locus ipedit quin licite debitũ reddi possit. Qui tñ debitum ibi petit nolens se sustinere vt in alio loco petat moraliter peccat: 7 magis peccat q̃ qui petit in tẽpore vetito: eo q facili9 ẽ locũ mutare q̃ tps: qz tps mutari nõ põt sed ipsum per se trãsit. Locus autẽ põt mutari facil'r. ¶ Itẽ nõ inferf incõueniẽs figs in tpe vetito debitũ petat. Nã hz sit irreuerentia quedã nullũ tñ malũ aliud inde seqf. Secus in loco: qz locus violaf si est sacer 7 idiget recõciliatione tps ãt nõ. ¶ Itẽ qz reddere debitũ immediate vt petif ꝺbet cõiux ne alteri ꝓiugi fornicãdi occasiõez tribuat. Si tñ tps vetitũ simpl'r obstaret ad reddẽdũ debitũ eẽt magna occasio ad fornicãdũ. Siẽ si quis petens debitũ in ꝓncipio q̃dragesime tenẽtur scripture vsq̃ ad finez eius pp tpis ꝓhibitionẽ. si tñ sint in loco sacro ꝓiuges q trãseant ad locũ nõ sacr̃ vbi possit debitũ reddi facile ẽ: 7 si iteriz differaf redditio debiti nõ ꝓtaf occasio ad fornicationẽ: qz nullũ tps itercidit in q̃ fornicari cõiuges possint cũ se sil' ad aliũ locũ trãsferre possint qñ debitũ alter eoz exegerit. Jõ vr qõ qñ loc9 imediate pt mutari ad debitũ reddẽdũ nõ solũ petes sz ẽt reddes debitũ in loco sacro peccat mortal'r. ¶ Et qz dictũ est de recõciliatõe loci dõz q si in loco sacro fit effusio9 seminis polluif 7 idiget recõciliatõe: exẽ de ꝑse. eccl'ie vl' altar] c. si eccl'ia. s. Si eccl'ia nõ ꝓsecrata cuiuscũq̃ fuerit semie aut sanguis effusiõe polluta aq̃ ptin9 exorzizata lauef: ne dine laudis organa suspẽdanf. i. quscq̃ recõcilief: qõ fit per illã aspsionẽ aq̃ nõ debẽt dici officia dina in eccl'ia eadẽ: 7 hs est suspẽdi organa laudis dine. i. taceri. Idẽ pz de ꝑse. di. j. c. Ecclesijs 7. c. si motũ. 7. c. de fabrica. Et hs est quocũq̃ effundaf semen in eccl'ia. s. p adulteriũ p icestũ vl' per fornicationẽ aut quẽcũq̃ modũ ẽt si fiat sine coitu vt in mollitie. Qz siẽ p adulteriũ eccl'ia polluif 7 idiget purgatiõe 7 ꝓsecraf: vt in alle. c. si motũ. Idẽ 7 in mollitie erit: qz deterior act9 est cũ sit crimẽ ꝺ nãz adulterio deteri9: maxie qz magj ꝓpe polluif loc9 p molliciẽ quã p adulteriũ aut quẽcũq̃ aliũ coitũ: qz p molliciẽ semen in ipso loco effundif 7 real'r loc9 cõtaminaf. In coitu ãt non effundif semẽ in loco: qz recipif a patiẽte: 7 iõ ista solũ ẽ pollutio legalis. s. p opionẽ leg]. i. q lex reputat locũ pollutũ: qz ĩtra eũ coit9 fact9 ẽ: per molliciẽ tñ ẽ sil' real' 7 legal' pollutio: iõ magj ꝓpie eccl'ia erit tũc polluta: 7 idẽ est in coitu sodomitico vel bestiali aut q̃cũq̃ ꝺ nãm: cũ sit va semis effusio 7 maioris crimis q̃ adulteriũ. Idẽ ẽt est si qs vxorẽ in loco sacro cogũerit: qz ẽt polluif eccl'ia hz ꝓiugal' act9 al's licit9 esset. Aliq tñ putãt q hs nõ tz in coitu ꝓiugali: hz in adulterio vel fornicatõe. Idẽ vr dicẽ huguiti9 7 hẽtur de ꝑse. di. j. c. eccl'ijs i gl. ¶ Dz tñ q q̃l'cũq̃ semẽ effũdaf in loco sacro polluif siue sit coitus ꝓiugalis siue nõ: 7 idiget eccl'ia recõciliatiõe. Et pz qz exẽ de ꝓsecratio. ecc. vel alta. dz. c. Si ecclesia: quod si ecclesia cuiuslibet fuerit polluta semine aut sanguinis effusione

effusiōe lauetur: ⁊ de ꝑse. di. p⁹. c. ecclesijs dī nisi ab igne exuste aut sanguinis effusiōe aut cuiuscūq; semine pollute fuerit: ḡ ꝑ quacūq; effusiōe seminis a quocūq; ⁊ qualitercūq; fiat ecclesia polluitur. Jō nō spālius per adulteriū q̄s per alios coitus. ¶ Est tn̄ ꝑ ls dom q ecclesia polluta aliq̄n solū reconciliatur: aliq̄n aūt recōciliaf ⁊ reconsecraf. vt si fuerit homicidiū factū in ecclesia oz mundari ⁊ reconsecrari. de cōse. dist. p⁹. c. Si motū. ⁊. c. Ecclesijs. Si āt fiat aliqua imūditia leuis nō opz ecclesiā reconsecrari: sed soluz reconciliari. ⁊ ita est si qs vxorē in ecclesia cognouerit. Si tn̄ adulterium cōmissuz fuerit in ecclesia nō solū reconciliaf: sed recōsecraf: q⁹ in alto c. si motū dī si homicidio vel adulterio ecclesia violata fuerit diligentissime expurgef ⁊ denuo cōsecref. Pro q̄libet tn̄ seminis effusione ecclesia polluit ita vt saltē indigeat reconciliari: ⁊ sic glo. Hugui. loquit. s. q ꝑ si per coitū cū vxore eccl'ia fuerit violata nō denuo ꝑsecrabit: ⁊ tn̄ nō negat q ōbeat reconciliari: immo cōfitef eam pollutā eē ⁊ pñr idigere aliqua emūdatione: nō tn̄ emūdatiōe ⁊ consecratione predicta vera sunt nisi qñ semē effusum fuerit per sōniū: q⁹ tūc ecclesia nō iudicaf polluta eo q illud nō est in ptāte hoīs: qđ tn̄ nō possumus vitare nec est crimen nec imūdicia. Sic dicit de cōse. di. p̄ma. c. Ecclesijs in glo. s. q ꝑ si per somniū semē emittit ecclesia non ꝑsecrabit itez. s. nec mundabit. ⁊ ita tenef cōmuniter.

¶ Hoc etiā vez est quādo est mānifesta ista pollutio vl' violatio ecclesie per seminis effusionē: vt q⁹ delinquentes vl' alter eoz confitef hoc: vel de hoc est fama ⁊ scandalū nascitur. Alioqn etiā si constaret alicui sacerdoti ecclesiā cē pollutam nō ideo cessare a diuinis in ea deberet nec reconciliationem illius petere: q⁹ istud esset dare opus in ifinitū. s. vt semper inquiri deberet an pollutiōes aliq̄ facte eēnt in ecclesia qđ est incōueniens: sic. n. tenetur cōmuniter.

¶ An actus cōiugalis sit pctm̄ ex conditione temporis.

¶ Questio. CCXXXVIII.

Queritur an coitus cōiugalis sit aliq̄n peccatū ex conditione tēporis. ¶ Dom q alia impedimenta sunt tpalia ꝺ actū cōiugalē: ⁊ quedā sunt pp reuerentiā sacroz vt oroīs: ⁊ ieiunij ⁊ similiū: alia sunt pp alias cās non sacras: vt ppter fecūditatē ⁊ mēstrua ⁊ purificationē ⁊ silia. ¶ De pmis dom q ls actus cōiugalis in se licitus sit. Interdū tn̄ abstinendū est ab eo pp reuerētiā sacroz: ⁊ sunt tria tēpora sacroz īpedientia. s. tps ieiunij: oroīs: ⁊ susceptionis eucharistie. ¶ De p̄ pz: q⁹ iubenf fideles tpe ieiunioz abstinē a coitu: vt ait Aug. li. qōnū veter⁹ ⁊ noui testamēti. ⁊. xxxij. q. iij. c. Xpiano cū vxore sua aliq̄n quenire nō licet: vt sunt ieiunioz dies. ⁊ pp ls illa tpa que ab ecclesia sunt instituta ad ieiuniū phibēt petitionē debiti inter ꝓuges ⁊ nuptias celebrari. xxxij. q. iij. c. Nō opz ⁊. c. Non ls. ¶ Rō huius est: q⁹ ieiunia fiunt a nobis ad affligenduz carnē nr̄am: vt sic peccauimus per indebitas delectationes ita ⁊ subtrahamꝰ nobis eas que alꝰ licite sunt. ⁊ tn̄ i actu cōiugali est delectatio carnalis vehemens: iō tpe ieiunioz abista abstinere iustū fuit: q⁹ facilius est alicui abstinere a cibis q̄s a venereis. Nō ḡ est cōmēdabilis abstinentia si qs a cibo abstineat ⁊ veneree delectationi velit vacare. Nam nō soluz ab istis in qbus est delectatio: sed ēt ab illis in qbus nō ē delectatio talis ⁊ possumus iuste agere abstinēdū est sic cessare a litigijs ⁊ a repetitōe debitoz Jsa. 58. vbi deꝰ ōtestaf ieiunium iudeoz dicēs. Ecce in die ieiunij vr̄i iuenif voluntas vr̄a: ⁊ oēs debitores vr̄os repetitis: ecce ad lites ⁊ ꝓtentiones ieiunatis: ⁊ ista causa etiā reddit in allegato. c. Xpiano. ¶ Alia cā est: q⁹ qui ieiunāt aliquid a deo impetrare volūt. s. pctoz remissionē vel aliq̄ bonū qđ desiderant. Ut ḡ deus facilius hoīz exaudiat debet hō a licitis abstinē. vt dic aug. in allegato. c. xpiano. s. Q⁹ ēt a licitis abstinēdū est vt faciliꝰ īpetrari possit q postulaf. ¶ De. ij. s. de oīone dom q ēt tempore oīonis cessandū ē a coitu ꝓugali. Sic dicit Hiero. ⁊ hz xxxij. q. iij. c. Sciatis. s. Sciatis fres qm̄ qcūq; vxori debitū reddit vacare nō ꝑt oroni. ¶ Et ob ls in dieb⁹ illis qb⁹ ecclesia oīoni vult hoīes vacare iubet abstinē a coitu cōiugali: ⁊ q⁹ festiuitates institute sunt ad ls q hoīes in eis oroni vacēt iubeꝫ q in festiuitatib⁹ ab vxoribus abstineanf. vt ait Aug. xxxij. q. iij. c. Quotiēscūq. s. Quotiēscūq; dies natal' domini aut reliqe festiuitates venerint nō solū ab infideliū cōcubinaz ꝓfortio: sed ēt a ꝓpꝛijs vxoꝛib⁹ abstineri oz. Jdē ambr. ⁊ hētur. c. q. c. Fres. ⁊. e. si cā. ¶ De ls tn̄ dubiū est an in omnibus festiuitatibus a ꝓugali coitu abstinēdū sit. Quidā dicunt q simplr in oibus: q⁹ in allega. c. Quotiēscūq; oī qđ cūq; dies natalis dñi aut relique festiuitates aduenerit ⁊c, ḡ in oibus abstinendū dicit. ¶ Aliq dicunt q nō ē necē abstinere a coitu ꝓugali in festiuitatib⁹ ls ē cōsiliū qđa ⁊ pertinet ad pfectionē. ¶ Dicendū tn̄ ⁊ meli⁹ q ꝓceptū est abstinere in festiuitatib⁹ ⁊ obligat sub pena pcti mortalis. Nō tn̄ intelligitur de omnibus festiuitatibus: quia tunc semp abstinendum esset a coitu: q⁹ rari aut nulli dies sunt in quib⁹ nō sint aliqua natalitia martyrū vel virginū aut alioz sctoz: ls debet intelligi phibitio de festiuitatibus ꝓcipuis. Nā alꝰ nō vocamus cōiter festiuitates. iste aūt sunt ille in qbus iubēf hoīes cessare a laboꝛibus: vt pz de ꝑsecra. di. iij. c. Pronūciandū vbi nominanf iste festiuitates ⁊ cōcludit q epi in suis ep̄atibus denūciant eas ppl'o ⁊ seq̄f reliqs vo festiuitates per ānū nō sunt cogendi ad feriādū nec phibendi. Et idē est de festiuitatibus illis in qbus p̄cipit a iudicialibus actibus cessari ex de ferijs. c. Cōquestus. Q⁹ cū ille sint magne festiuitates ppter reuerentiā eaz iubeꝫ cessari ab actib⁹ iudicialibus. Jn ceteris āt festiuitatib⁹ licet ꝓuges carnal'r cōmisceri. Jdē aūt vī de festiuitatib⁹ statutis in singulis ꝓuincijs: q⁹ etiam in eis abstinēdū ē a coitu: ls nō sit tāta obligatio sic in eis que sunt de iure cōi. Hoc tz Joan. ⁊ Hostiē. in suma ti. de spon. ⁊ matrimo. in. §. quis sit effectus. ¶ Causa āt quare abstinendū sit tpe oīonis est: q⁹ oīo dic quēdā motū ⁊ eleuationē animi in deū. Omnia ḡ illa per que īpeditur oīonis feruoꝛ debent phiberi tempoze oīonis. Nihil tamē magis tollit animi eleuationē in deū q̄s ipe coitus siue sit cō iugalis siue alius quicūq; sicut dicit Aug. li. soliloquioꝝ. Nihil eē sentio q magis ex arce deiciat animū virilē q̄s blādimenta femine coꝛpoꝛijs ꝓtactus. Nō solū. n. deicit ab arce cōtēplationis īmo oino aufert cōtēplationē: quia absoꝛbet hominē ita vt īpossibile sit in ipso aliquid itelligere vt dicitur. 7. ethic. c. 15. Et ꝓpter hoc pꝛophete quādo vacabāt actui cōiugali nō recipiebant reuelationes a spiritu sancto. vt ait Hieron y. super Matthe. ⁊. xxxij. qōe. iij. c. Cōnubia. s. ꝓnubia legitima carent quidē peccato: nō tn̄ tēpoze illo quo ꝓugales actus geruntur ꝓsentia spūs sancti dabitur: ⁊ si pꝛophet a esse videatur qui officio generationis obsequitur. ¶ Alia causa est eadem que in ieiunio. s. quia in oratiōe aliquid petitur a deo: ⁊ vt facilius exaudiat debet homo abstinere a licitis seipsuz affligēdo. xxxij. q. iij. c. Christiano. Et ls quia deus exaudit homines afflictos. psal. 50. coꝛ contrictū ⁊ humiliatū deus non despicies. ¶ Sed obꝫcitur q tempore oīonis non sit necessariū abstinere ab actu coniugali: sed solum ex voluntate cōiugum: q⁹ dicitur. pma corinth. 7. Nolite fraudare inuicem. s. redditione debit: nisi forte ex cōsensu ad tēpus vt vacetis oīoni. ¶ Dicendū q quedā sūt oīones quas sponte ⁊ ex super erogatiōe coniuges facere volunt: ⁊ alie sunt oīones solēnes. i. dies instituti ab ecclesia generaliter ad oandum. De ꝓmis verum est q non licet alteri cōiugum ppter oīonem subtrahere debitus alteri: sed opoꝛteret ambos consentire ad hoc siue ambo oent siue non: dum tamen ambo consentiant q debitū illo tēpoze non petatur nec reddatur. Et de hoc loquit apostolus. de secundis temporibus oandi. Dicēduz qđ coniuges obligantur in eis abstinere cum ecclesia ꝓceperit. Et satis apparet q intelligatur de oratione ꝓuata quam specialiter vult facere aliquis coniugum. Quia dicit q non fraudet alterū debito nisi ambo consentiant. Si enim intelligeret de oratiōe solēni non staret: quia ad illam ambo coniuges equaliter tenentur: ⁊ non requiritur consensus eoꝛuz: q⁹ ex lege sūt obligati. ¶ Jtem patet: quia dicit q postea reuertātur in id ipsum ne temptet eos sathanas. Ex quo inuitur q tempus illud oīonis de quo loquitur est indeterminatuz: quia dicitur q reuertantur postea ad coituz cōiugalem. Si intelligeretur de oratione solemni nō oportebat q diceret q postea reuerterentur in id ipsum. Quia tempus festiuitatis determinatum est: ⁊ cessante illa cessat pꝛohibitio ꝓugalis actus ⁊ ipso iure coniuges habent potestatem licite exercēdi hūc actum. Intellexit ergo de oratione ꝓuata ad quam ex solo consensu faciendam possunt abstinere a coitu. Et ista nō habet tempus determinatum: sed potest extendi vel breuius eē ad nutum coniugum. Et sic posset vnus fraudare alterꝫ pꝛe textu oīonis vsq; ad lōgū tēpus nolēdo alii ōbitū rēdē.

A Rñdet ad quesituz. q.

B

ꝑma rō.

2. rō.

C

Ideo dixit q̄ non se fraudarent sed reuertent in id ipsum.i. iter ad copulā ꝓiugalē. Apl's aūt loquutus fuit solū de ista oione ꝓiuata: q: tpe suo nōdū erant alique festiuitates per ecclesiā institute ad oz̄onē solēnē in q̄bus obligarent̄ coniuges abstinere a coitu. Jō de sola oz̄one ꝓiuata loquutus est ad quā requirit cōsensus amboz̄ vt in ea abstineāt a debito carnis. ¶ De.iij.dōm q̄ etiā pp̄ suscepti onē eucharistie abstinere debent ꝓiuges a coitu. Tenent̄.n. saltē semel in āno eucharistiā recipe oēs fideles. ex̄ de peni. & remi. c. Oēs: & p illo tēpoze quo ex necitate iuris recepturi sunt eucharistiaz tenentur abstinere a coitu etiā si al's suscipe velint abstinere debēt. sic dicit Hiero. & hētur. xxxiij. q. iiij. c. Sciatis fres q̄m q̄ūq̄z vxori debitū reddit de carnibus agni comedere nō debet. & reddit ibi cā. s. q: si panes ꝓpositiōis ab hijs qui vxores suas tetigerant comedi nō poterant quāto magis ille panis qui de celo descendit nō p̄t ab hijs qui ꝓiugalibus paulo añ hesere cōplexibus violari? atq̄z ptingi. Nō tn̄ per ß credendū est ꝓcubitū ꝓiugalē eē malū: sed ad hoc q̄ quis licite & reuerenter eucharistiā sūmat ab opibus carnis abstinere debet. Q: ēt si opus carnale malū nō sit? irreuerentia tn̄ quedam maxia est q̄ quis res valde spūales tradat existentib⁹ in ope valde carnali: q: per hoc non exhibet debita reuerentia rei spūali. Sicut sedere ad mensaz bonū est: qō tn̄ rege adueniente qui sedet non asurgat sed ptinuet cibū irreuerentia ē ꝓ peccatū. Sic est. de sumptione eucharistie que maxima reuerentiā exigit cū sit ibi res optima. s. caro & sanguis x̄pi: an tn̄ semp sit abstinēdū a coitu qn̄ eucharistia suscipiēda est & an pollutio nocturna impediat eucharistie susceptionē dicetur infra. q. 245. ¶ Ex p̄dictis autez infertur q̄ tempoziby⁹ oz̄onis & ieiuniorum non solū debitum exigendū nō est sed ēt nuptie nō sunt celebrāde & ob hoc: quia in q̄dragesima gn̄aliter sunt ieiunia nō lz ibi nuptias facere. xxxiij. q. iiij. c. Nō opz. & c. Non licet etiā a. 70. vsq̄z octauas pasche & trib⁹ ebdomadibus añ festiuitatē scti Joā. & ab aduētu dn̄i vsq̄z ad epiphaniā nuptie non celebrant̄ eo q̄ ista tpa ptim ad ieiuniū ptim ad oz̄onē & ptim ad sumptionē eucharistie ptinēt. xxxiij. q. iiij. c. Nō oz. & c. Nec vxorē. & ex̄. de ferijs. c. capellanus. ¶ Dōm aūt circa hec q̄ tpibus istis non licet coniugi bus petere debitū: reddere tn̄ licet q̄ tacūq̄z sit festiuitas vel ieiuniū & ēt si eucharistia sumēda sit ad certū diem ab vtroq̄z ꝓiugū vel altero eoz̄ & exigat debitū ab eo qui sequenti die suscepturus est eucharistiā tenet̄ reddere ne detur occasio fornicandi alteri ꝓiugi. Et hoc q: nulla exceptio est quin semp petitus ōbitū teneat̄ reddere: non obstāte tpe nec alia circūstātia. ex̄ de ꝓiugio lepzosoz̄. c. ij. Et tn̄ pōt quis iterdū petere debitū in istis tpibus & q̄ nō peccet mortal'r lz regulariter sit pctm̄. Rō est q: si sine ꝓteptu: t'cum aliq̄ necitate vel infirmitate petat̄ debitū pctm̄ non est. vt si q̄s sciēs vxorem nō posse ptinere & verecundā in petendo debitū & q̄ si nō exigit ab ea debitū fornicabit̄ | etiā in istis tpibus p̄t exigē vir & nō solum pōt sed ēt meret̄ exigēdo: q: ex charitate? agit si visit'r p̄sumat q̄ ipsa fornicabit̄ nisi illo tpe cōmisceat̄ viro suo. Uel si forte vir erat fragilis nō potens cōtinere: & vt vitaret fornicationē illo tpe potuit. Debitū solū peccat venialiter nisi in ꝓteptū agat. s. nō curans de ꝓstitutione ecclesie q̄ eū ad abstinendū illo tempoze artat: q: tunc conteptus facit peccatum mortale.

¶ An sit conueniens id quod in p̄cedenti questione dcm̄ ō abstinentia a coitu coniugali tpib⁹ ꝓpositis. qō. CCXXXIX.

Queritur ꝓpter p̄cedētia: q: dcm̄ est q̄ tēporib⁹ sacris ꝓiuges impediunt̄ ab actu? ꝓiugali. s. tpe oz̄onis & ieiuniorum & eucharistie suscipiēde an verum sit. ¶ Dicunt q̄dā q̄ est inconueniēs: q: subueniēdū ē modo q̄n̄ inualescit. & tn̄ istis tpibus pōt ꝓcupia insurgere sic alijs tpibus & aliq̄n tūc ḡui⁹ insurgit ḡ nō dz tunc ꝓhibere remediū exigendi debitū. ¶ Jtē nō est aliqua cā q̄re nō debeat exigi debitū dieb⁹ festiuis? nisi: q: sunt oz̄oni deputati: lz in illis diebus sunt hore determinate oz̄oni ḡ in alijs lz debitum petere: & sic nulla dies erit in qua nō liceat. Q: idē erit de diebus in q̄bus sūmit eucharistia. ¶ Dōm q̄ aliq̄ tpa sacra sunt illicita ad petēdū debitū. sic dictū est p̄ce. q. q: sic aliqua loca ex eo q̄ sunt sacra vetāt ibi debitū exigi & reddi. ita & in q̄busdā tēporib⁹: q: sacra sunt nō debet exigi debitum. Rō est q: lz actus ꝓiugalis nō sit mal⁹ sic nec matrimoniuz est malū: tn̄ ꝓpter carnalē delectationē vehementē deprimit rōnē ita q̄ in actu illo nihil itelligi possit. 7. ethi. c. 15. Et q̄n̄ dies festiuitatū sunt instituti ad oz̄oni vacandū in qua reqū tur eleuatio mentis in deū vt ostensum est p̄cedē. q. debet in festiuitatibus ꝓhiberi act⁹ ꝓiugal'. Q: apl's inuit dicēs nō esse fraudādos ꝓiuges debito nisi ad tp̄s ad vacādū ꝓzatōi. Et sic vi q̄ oz̄o abstinētiā exigit a coitu vt bene fiat. Eadem rō est in ieiunio & susceptiōe eucharistie vt dcm̄ est p̄ceden. q. Et tn̄ magis necia est abstinētia a coitu in oz̄one q̄z in ieiunio: q: fructus oz̄onis nō est nisi ex ß q̄ mens eleuatur in deū. & tn̄ actus carnalis repugnat valde huic eleuatōi. Secus in ieiunio: q: ieiuniū est ad macerandū carnez. & tn̄ ēt si qs tunc fornicetur nihilominus macerat in carne lz illa maceratio nō sit fructuosa. ¶ Ad p̄m̄ dōm q̄ lz tpibus sacris vetet coitus & cōcupiscentia possit insurgere: p̄t. tn̄ aliq̄ remedia adhiberi ad repzimendā eā | p illo tpe sicut | adhibent semper illi qui cōtinetiā ppetuā seruant. ¶ Ad. ij. dōm q̄ lz nō obligeat hō ozare oibus horis diei festi teneat̄ tn̄ se talez exhibere. vt sit idoneus ad hoc q̄ singulis horis possit ozare: q: q̄ nō ozat in vna pōt ozare in altera. Si tn̄ liceat in festiuitate debitū petere erit homo ꝓ illa hora nō solū occupat⁹: lz ēt indispositus ad ozandū per quādā indispositionē ꝓtrarietatis. Q: dr̄ q: in festo lz comedere & dormire in q̄bus non p̄t eē oz̄o. Jste tn̄ sunt occupatiōes disparate sed nō sunt dispositiōes ꝓzie: q: nō repugnant oz̄oni: coitus aūt est ꝓzia dispositio: q: total'r tollit̄ foztio: & eleuatio mentis in deū p coitū in quo hō efficitur tot⁹ caro: ḡ nō lz i aliq̄ pte diei festi petere debitum. De hoc sanct⁹ Tho. 4. sen. di. 32. arti. 5. sß art. j.

¶ An exigens debitū diebus fest] semp peccet. Q: CCXL.

Queritur circa id q: supr̄ dicebat̄. q. 238. s. q̄ exigens debitum dieb⁹ festis peccabat an sit vez. ¶ Dicunt aliq̄ q̄ semp peccat. Dicit. n. Grego. ꝑ dialogoz. q: mulier quedā q̄ p noctē a viro suo cognita fuerat mane ad p̄cessionē veniēs a diabolo arrepta ē. Sed hoc nō fieret nisi peccass lz mortal'r: q: p peccato mortali tradit̄ hō sathane. p⁹ co in. v. ḡ mortal'r peccauit. ¶ Jtē qui fecit ꝺ̄ preceptū dei peccat: sed p̄ceptū erat exo. 19. iudeis suscepturis legem nolite appzopinquare vxoribus vr̄is: & sic peccarent mortaliter si cōtra fecissent. A fortiori aūt peccabūt in nouo testō qui vtētes sacris reb⁹ vtunt̄ coitu ꝓiugali: q: magis sacra st̄ ea que in nouo q̄z que in veteri testō erant. ¶ Dōm q̄ circūstantia alicui⁹ si solū est circūstātia nō pōt dare grauitatē infinitā actui: & tn̄ appzopinquare vxori die festo circūstātia q̄dā est. Cū ḡ ipse coit⁹ ꝓiugalis in se bon⁹ est nō p̄t per istā circūstātiā effici pctm̄ mortale: q: per ß acciperet ḡuitatē infinitā. Dōm ḡ q̄ absolute nō est pctm̄ petere debitū in die festo nisi ēm q̄ ab eccl'ia vetitū ē. Et tūc iste act⁹ p ß malus efficit̄ q: ꝺ̄ p̄ceptū est. Interdū tn̄ in dieb⁹ ieiuniorum & festiuitatib⁹ ō bitū licite petit̄: vt si sit ad vitādā fornicationē in vxore. Si tn̄ fiat ad plē gignēdā vl' vitādā fornicationē in seipso vl' ad libidinez saturādam peccatum est. Et dicūt aliqui eē veniale solum. Alij autem mortale: & tamen tz sanctus Thomas q̄ sit veniale. Q: vez vr̄ q̄n̄ fit ex infirmitate carnis. s. ad vitandā in seipso fornicationē. Si tn̄ sit ad libidinē saturandā mortale ē: & ß siue ꝓtineat libido intra terminos matrimoniū siue non vt aliqd opet̄ ꝓhibitio eccl'ie. Et ß cōi⁹ teneat̄. Et tn̄ sanct⁹ Tho. vult q̄ ēt q̄n̄ ad solā libidinē saturādā petit̄ ōbitū veniale est si ꝓtineat libido ītra limites mr̄imoniū. Graui⁹ tn̄ pctm̄ ē q̄z cū ex sola infirmitate carnis ōbitū petit vt vitet i seipso fornicatōez. ß aūt vr̄ eē fauozabili⁹ lz fortassis nō eēt tā secur: & tn̄ qcqd teneat̄ nō ē resistēdū. ¶ Ad p̄m dici p̄t q̄ō forte illa mulier ad solā libidinē saturādā fuerat cognita petēs ōbitū a viro: & delectatio q̄z q̄rebat erat ex̄ limites mr̄imoniū: & sic mortal'r peccaret: & arriperet a demone. ¶ Aliē p̄t dici q̄ nō peccauit mulier in ß q̄ cognita ē a viro suo debitū reddēs: lz q: irreuerēter igessit se ad diuina ꝺ̄ pscia. Nō n. debuit se ingerere p̄cessiōi: & alijs sacris cū a viro cognita eēt p̄cedēti nocte. ¶ Ad. ij. dōm q̄ iudei forte nō peccarent mortal'r cogscēdo vxores suas lz eēt eis vetitū tpe susceptionis legis: q: ista dabant̄ ad quādā mūditiā & hōestatez non necia. Melius tn̄ dōm est q̄ iudei peccarēt mōtal'r si ꝺ̄ facerēt q: p̄ceptū dei exp̄ssuz fuit traditū eis adeo sine ß & teneban tur fuare. Nos tn̄ nō tenemur fuare: q: ml'ta data erāt iudeis q̄ cerimōia⁹ fuerūt: & ptinebāt ad q̄ndā ritū exterioꝛ & mūdicia q̄ nos obfuare ñ obligamur nisi eccl'ia exp̄sse iubēt. De hoc sanctus Tho. 8. sen. di. 32. arti. 5. sub articu. ij.

¶ An

Opi. q̄rūdā ꝓzima rō p̄a rō

2a rō

A Rñ⁹ | auctoris.

B

Ad p̄m ar^m B

Ad 2^m ar^m C

Ad p̄m ar^m C

D

E

S. Tho.

¶An illa ꝑsona a q̄ petit debitū ꝓiugale dieb⁹ festis reddere teneatur. ¶Questio. CCLXI.

Opinio q̄rūdaz. ꝓma rō.

Queritur an ille a quo debitū exigit die festo teneat reddē. ¶Dicūt qdā ꝙ ñ: qz pec cātes z ꝙsentiētes eq̄lr puniunt.ſ.qz vtrīq; morte digni sūt ad ro.p. Nō tñ lz peti debitū die festo.vt dcm̄ est.qui tñ reddit ꝙsentit petēti.g̃ peccat sic ille. ¶Itē ꝑceptū affirmatiuū obligat ꝑ aliq̄ determinato tpe:ſz tpe quo qs orat,nō ꝑt reddere debitū:g̃ nō obligat reddere qñcūq; petit. ¶Dōm qō reddere debitū est simplr de necitate.iō nulla excusatio ē q̄ tū ad tp̄s nec q̄tū ad locū.ex̄ de ꝓiugio lep̄rosoꝝ.c.2.z.33.q. 5.c.Si dicat.Uñ apl's dixit,ꝙ nō se fraudarēt debito ꝓiuges nisi ex ꝙsensu ad vacandū oroni ad tp̄s. Qñcūq; g̃ exigat debitū reddēdū est.Et ēt si ꝓcederēt sibi mutuo ꝓiuges licētiā abstinēdi,ꝑ aliq̄ tpe in quo orarēt z alter eoꝝ peiteret z debitū petere vellet tenebat ali⁹ sibi reddere nō obstāte licētia data de abstinēdo:qz q̄cūq; tpe p̄t illa reuocari maxie: qz al's eēt occasio fornicādi ei cui insurgeret ꝓcupiscētia.Ob lz g̃ lz eccl'ia vetuit qbuscā tpibus peti debitū nullo tñ tpe vetat reddi ſz poti⁹ iubet. ¶Ad ꝑmū dōm ꝙ iste a quo debitū exigitur non ꝙsentit. Nā petere debitū voluntariū est:reddē autem est oīno necīuz:qz debitū est.Reddens g̃ nō ꝙsentit petenti:qz ꝙsensus est actus libertatis: z tñ in eo qui tenet ad aliqd respectu:illius actus nō est aliq̄ libertas. Jō reddens non ꝙsentit:sed cū dolore reddit dolēs ꝙ tantā necītatez incurrerit vt ꝑtra ecclesie p̄ceptū agere aliqd cogat.Secus āt esset si nō tenerent ꝓiuges mutuo ad copulā: qz tūc si petente vno ꝙsentiret ali⁹ si peccaret petēs peccaret ēt reddēs.zob hoc ecclesia vetuit peti debitū. z tñ nō vetuit reddi:qz qō libtatis est p̄t tolli ꝙ autē est necītatis non p̄t tolli. z tñ de lege diuina est ꝙ teneant ꝓiuges ad reddendū ꝭbitū. Nō potuit g̃ ecclesia artare eos ad nō petendum,ꝑ aliq̄ tpe:qz talis res magis est voti q̄s p̄cepti. Jō sepe ecclesia ꝓponit quibusdaz in penā ꝙ debitū nō exigat:ēt tñ nūquā absoluit eos a debito reddēdo ex̄ de eo qui cognouit ꝙsangui. vxo.su.c. Trāsmisse.Sic ēt in eo qui hz ꝙsciētiā aliquā de ꝙsanguinitate vel affinitate:quā tñ non pōt ꝓbare ad hoc ꝙ fiat diuoꝛtiū teneat ꝭbitum reddere. z tñ nō licet ei petere.ex̄ de resti.spo.c. Iras z de sen.excō.c.inquisitiōi. ¶Ad.ij.dicendū,ꝙ lz oīo ꝭbeat fieri in aliq̄ hora ꝭterminata.i.in vna z nō in oibus non tamen est illa limitata que sit vñ nō p̄t in aliq̄ hora īpediri oīo qn possit in alīs recupari. z sic nō est aliq̄ hora in qua petitus debituz nō teneat reddere. ¶Aliter p̄t dici ꝙ lz teneamur orare in die festo nō est tñ tāta obligatio quin illa possit tolli vel ipediri aliq̄ tpe per aliā maioꝛē obligationē sicut est obligatio de reddendo debitū ꝓtra quā nulla recipit excusatio.ex̄ de ꝓiugio lep̄ro.c.ij.De hoc sanct⁹ Tho.ſcō sentē.articu.5.sub articulo tertio.

¶An nuptie sint ꝓhibite aliquo tēpore vel debuerint ꝓhibere. ¶Questio. CCXLII.

Opio q̄rundam ꝙ sic. ꝑ⁹ rō

Queritur an nuptie aliq̄ tpe sint vetite aut vetari debuerunt sic dicebat.ſ.q.238. Aliqui dicunt ꝙ nullo tpe debent vetari:qz matrimoniū ē sacr3 qōdā z nuptie sunt celebratio matrimonij:ſz celebratio aliorū sacroꝝ nūq̄ est interdicta g̃ nec debent nuptie aliq̄ tpe iterdici. ¶Itē magis icōueniēs est debitū peti dieb⁹ festiuis z reddi q̄s nuptias celebrari:qz magl de sacro est in nuptīs q̄s in petitione debiti. z tñ lz debitū peti in festiuitatibus ex aliqbus causis vt ꝓp vitandā fornicationē i vxore: g̃ licebit nuptias celebrari in festiuitatibus. ¶Itē si ēt ꝺ eccle. ꝑceptuz nuptias celebrari in festis matrimonia sic celebrata separarent: z tñ nō sepant g̃ non est ꝺ ꝓceptū. ¶Dōz ꝙ nuptias celebrare z ꝭbitū petere aliq̄ mō ptinēt ad idē eo ꝙ in vtrīq; est coit⁹ ꝓiugalis.Sed differt qz in nuptīs incohat:ī alīs at petitionibus debiti ꝓtinuat.Jō sicut fuerunt aliq̄ tēpora interdicta ad petitionē debiti:ita z aliq̄ interdicuntur ad nuptiaꝝ celebrationē lz nō oīno eadē.Qz ad petitionem debiti festiuitates solū z q̄dragesimal'cū alīs tpibus ieiuniorum obstant: z tñ ad celebrationē nuptiaꝝ alia tpa obstāt.ſ. a septuagesima vsq; ad octauas pasche z tribus ebdomadibus ante festiuitatē scti Joan. z ab aduentu dñi vsq; p⁹ epiphaniā.vt.33.q.4.c. Non opz: z sic maioꝛi tpe iterdicit celebratio nuptiaꝝ q̄s petitio debiti. Rō autē est:qz qñ noue ſpōse accipiunt ꝓ ꝓiuges ad ꝓsumationē matrimōij alius vtrūq; magis anellat ad curā carnaliū delectationū:qz carnales hoies ꝑmos illos ꝓcubit⁹ ꝑ magna felicitate hñt: qō nō fit in seq̄ntibus.Uñ magis carnales ibi efficiunt etiā ad offendū istā leticiā dissoluunt hoies in multis: z nō soluz dissoluunt sponsi sed etiā plurimi alij.Uñ maius impedimentū est ibi ad spūalē eleuationē mentis q̄s in petitione quottidiana debiti.Jō debuerunt maioꝛi tēpoꝛe interdici nuptie q̄s petitio debiti ꝓiugalis.Et sunt tpa ista que ptinent ad oīonem vel ad sumptionē eucharistie vt hoies vacantes oratioīi aliquāto tpe disponerent se ad digne sumendū Eucharistiaz: z ꝓpter hoc tria tēpora interdicta sunt ad nuptias.ſ.a septuagesima vsq; ad octauas pasche: z hoc ꝓpt̄ cōmunionē que fieri debebat in pascha: z etiā nunc fit.Et per tres ebdomadas ante festuz beati Joā.quas aliqui cōputant a tribus diebus ante ascensionē vsq; ad octauas penthecostes ꝓpter cōmunionē que in penthecoste fieri solebat. Et ab aduentu dñi vsq; ad epiphaniā,ꝓpter cōmunionē aliā que etiā tpe illo fiebat.Qz ꝑm antiq̄s canones erant tria tpa cōmunicādi .ſ.in pascha z penthecoste z natiuitate dñi. Et ob hoc p aliquātū tēpus ante ista festa z post vacabat oratiōi vt eucharistia digne recipet.z ad hoc interdicebant nuptie que marime repugnant spirituali eleuationi mentis in deū.Nūc autē lz non maneant illa tria tēpora cōmunicādi quia non tenemur nisi semel in anno cōmunicare sic semel cōfiteri:extra ꝺ peni. z remi.c.Dis.tñ tēpora que tunc interdicta erant etiaz nūc interdicta manēt.Quia lz nunc nō obligemur ter in anno cōmunicare vt tñ ecclesia nō auferret occasionē beneficiendi eis qui al's facere hoc poterant:vel ad faciendū inclinarentur noluit licentiā dare nuptias celebrandi tēporibus illis qz per hoc non solū necessitas ad cōmunicādū sed etiaz occasio sublata maneret.Jdeo fuit ꝓueniens ꝙ ista tpa manerent semp interdicta ad nuptiaꝝ celebrationē z ita manēt. ¶Ad ꝑmū dicendū ꝙ nō est de celebratione nuptiarū sicut de alīs sacramētis.Quia in nuptīs ꝓpter nouas ſpōsas accipi a viris sunt multe dissolutōes in mundanis z carnalibus gaudīs que tollunt eleuationē mentis in deuz.In alīs autē sacramētis nihil mundanū fit:iō celebratio illorū nullo tēpoꝛe ꝓhibita est. z etiā ipse cōtract⁹ matrimonij nullo tēpoꝛe fieri ꝓhibetur:qz cōtractu non solent accipi ſponſe a ſponſis nec fieri aliqua hūana gaudia z carnalia. Uñ ille ꝓtractus nihil obstat oratioīi z ieiunio iō oi tēpoꝛe licit⁹ est.

Secus autē de nuptiaꝝ celebratione ꝓpter causam dictaz. ¶Ad ꝛ^m dicendū ꝙ in receptione debiti aliquo mō impeditur eleuatio mentis in deū.iō sunt certa tēpora in qbus iterdicitur petitio debiti: z tñ maioꝛa sunt in quibus iterdicitur celebratio nuptiaꝝ:eo ꝙ in nuptīs magis dissoluūt hoies q̄s in q̄ttidiana z assidua redditiōe debiti.vt dcm̄ est. ¶Ad tertiū dōm ꝙ lz cōtra interdictū ecclesie fuerint nuptie celebrate nō rescindunt matrimonia:qz añ celebrationē nuptiaruz erant vera matrimonia ꝓcta: z matrimoniū ꝙ semel verū est nō ꝑt vnq̄s separi quātū ad vinculū ꝓpter qōcūq; supueniēs. ¶Sed obj̄ciet qz.33.q.4.c.Nō opz: interdicit nuptias celebrare ꝑdictis tpibus: z dī ibi ꝙ si factū fuerit sepa rent qui nuptie celebrauerūt. ¶Sed itelligit de sepatione ad tp̄s ad agendū pniaz,ꝑ pctō.ſ.qz ꝺ interdictū eccl'ie nuptias celebrauerūt.Sic ꝑz ex̄ de matrimonio ꝺcto.c.Ex lris z sic exponit in dicto.c.Nō opz,De hoc sanct⁹ Tho.8.sent. di.32.articu.5.sub articu.tertio.

¶An tempoꝛe impꝛegnationis liceat vti actu coniugali. ¶Questio. CCXLIII.

Queritur de tēporibus alīs nō sacris qb⁹ accedē ad vxorē est illicitū: z ꝑmū est tpe impꝛegnatiōis. ¶Dicunt enim quidaz ꝙ peccatū est ad vxorem accedere postquaz cōstiterit eam esse pregnantē.Sic enim dicit Ambroſi⁹ super epistolaz ad corinthi. z.xxxij.qō.iiij.cap. Si causa.ſ.Si causa,procreandoꝝ filioꝝ ducitur vxoꝛ nō ultra tēpus cōcessum videt ad ipsum vsum:quia tēp⁹ cōcept⁹ z ptus iuxta legez cessare,debere vsum carnis demōstrant. Et Dieron⁹.increpat istos qui post vxoꝛ fecūditatē eis adcōmiscentur.xxxij.qō.iiij.c.Origo.ſ.Certe qui dicunt se causa rei publice z generis hūani vxoꝛib⁹ iungi z filios procreare imitentur saltē pecudes: z postq̄s vxoꝛis vēter intumuit non pdāt filios:nec amatoꝛes se vxoꝛib⁹ ꝓbeāt ſz maritos:dē pdere filios qui illo tpe accedit ad mlierē qñ ꝓcipe nō p̄t: qz ex q̄lz actu p̄t seq̄ ꝓceptio:cū tñ semel ꝓcepit mulier q̄sq; pa riat ꝓcipe iterum non potest.Jdeo non expedit cōmisceri ei.

Dicit

Dicit ēt q̄ qui sic cōmiscerent nō sunt mariti.ſz amatores.ſ. ardētes amatores vxor. q in vxoribus ꝓpꝛijs vocant adulteri.e.c.Origo. Istos quoq; icrepat Isido.asserens esse deteriores:pecoribus.xxxij.q.vij.c. Non solū.ſ. Sunt qdā qui sic̄ alia absq; vlla discretione indefinēter libidini fuiūt:quos ego nec mutis pecorib⁹ cōpauerim. Pecora.n.cū concipiunt vltra nō indulgēt maribus copiā sui. ¶ Cā aūt q̄re tpe ipse gnationis nō debeant ꝓiuges cōuenire est. ¶ Pria q̄ est ꝯ intentionē mꝛimonij que est ꝓles:vt ait Ambro.sup Lucaz z.xxxij.q.v̄.c.pudor. Et tñ post ipregnationē non pñt gigni alij filij quousq; illi nati fuerit. Jō superfluū est tūc accedere ad vxores. Et sic intelligit allegatuz.c. Si cā. z.c. Origo. Jō dicit Hiero. q̄ nō perdāt filios. Et tñ ꝓdunt qñ cōmiscentur vxoribus p̄gnātibus:q; cōstat inde ꝓlē non posse seq quousq; ꝑ coceptus de ventre exierit p natiuitatem vel abor sum. Et ob hoc aliqs dicet istud esse pctm̄ cōtra nām in lege mꝛimonij. Sicut.n.simplr est cōtra nāz in venereis ille act⁹ ex quo non pōt sequi ꝓles vt bestialis:sodomiticus z sil'es. ita z mꝛimonialis ex quo non pōt sequi ꝓles. Et ita est de coitu post cōceptum. ¶ Secūda cā est ꝓpter periculuz. Qz qñ venter vxoris multū intumuit periculū est cognoscē eaz q; poterit pati abor.sum. Et de hoc pōt exponi dictū Hiero. i allegato.c.Origo.ſ.ne filios perdant.i. vt nō destruāt filios iam cōceptos:qō fieret si per accessuz ad pregnātē cōtingeret eam pati abor.sum. ¶ Tertia cā est:q; tpe cōceptus non videt coitus ꝓiugalis ee nisi ꝓpter delectationē. Et hoc pertinet ad amatores vxoꝛū. Unde dicit Hiero.e.c. Origo.ne se amatores vxoribus prebeāt:sed maritos.ſ. Si cognouerint eas postq; veter intumuit:z tamē amatorē esse vxoris facit esse adulteriū eius.e.c. ¶ Dōm q̄ tēpoꝛe ipregnationis sic̄ quoz alio tpe pōt debitū peti z reddi sic̄ alijs tpalibus: si periculū nullum est de abor.su. Si putat esse piculū:vt q; venter multū intumuit:vel q; putat manifeste ꝓpter vxoris dispositionē q̄ fetus peribit non debet peti debitū nec dz reddi: si quisq; ꝓiugum petierit. Qz non dz fieri homicidiū vt reddatur debitū. Et tñ per abor.suz homicidiū est qñ iam est foꝛatū puerperiū.xxxij.q.v̄.c.Aliqñ. z.c. Qz vero: z.c. Moyses. Jō cōmiscēri nō debēt:lz si putet essealiqs modus cognoscēdi feminā securus quo euitet periculū etiā mutato mō ꝓsueto licebit tpe illo ipsi reddi debitū:vt oñsuz est .ſ.q.cxxvj. Eēt tñ valde melius q̄ abstinerēt vt nō mutarēt modū ꝓsuetum coitus. Si tñ petit ipoꝛtune a viro debitū tenet ipse q̄ō potuerit reddere. Quādo tñ nullo mō putat sine periculo ꝓlis posse reddi debitū non dz reddi ēt si instāter petat: qz in tali casu nemo est obligatus. Nā ad peccādū moꝛtaliꝛ nulla est obl'o. z ita est si debitū redderet qñ credit ꝓles pitura p abor.suz. Si aūt nō timeat periculū vt q; nouus est cōcept⁹ nec dū multū intumuit vēter licite reddit z exigit: q; matrimoniū non est institutū solū in officiū:sed nūc principaliꝛ in remediū ad vitandū fornicationē.p.cozin.7. Et q; cōtingit post conceptū ipsas pregnātes appetere plus coitū q̄z ante impꝛegnationē ne det occasio fornicandi lz eis petere debitum. Maxie q; tēpus ipregnationis longū est: z si toto illo tēpoꝛe obligarētur ꝓiuges abstinere a coitu difficile eis eēt. Jdeo nō artanᵗ:maxime cū dixerit apl's q̄ nō se fraudarent debito nisi ad tps vt vacarēt oꝛoni.p.cozin.7. Tēpoꝛa ergo cōceptionis nō excluſit. De periculo aūt nihil excluſit:q; ēt si lex hoc nō diceret:manifestū est q̄ nō deberet reddi debitum qñ esset manifestū periculū de moꝛte cōceptus. ¶ Ad primū dicendū q̄ verū est q̄ si matrimoniū ad solā ꝓlē eēt institutū nūq; liceret cōmiscēri ꝓiugibus tēpoꝛe ipregnationis. Qz tñ magis datū est iā in remediū fornicationis vitande q̄z in officiū gignēde ꝓlis:licet ad vxorē accedere quocunq; tēpoꝛe quo sine piculo pōt cognosci. z ita loquit Ambro.in all'ato.c. Si cā.ſ. Si cā ꝓcreandoꝛ filioꝛ ducit vxor non multū tēpus ꝓcessum videt ipm vsuz. Quasi dicat. Si ꝓpter hoc solū vxoꝛ ducit:paucū tps sufficit ad vsuz ꝓiugalem. Si tamē causa vitāde fornicationis ducat vxor multū tēpus necessariū est vt sit licitū:ne si arteᵗ tēpoꝛa nō inueniatur remediū ꝓtra cōcupiscentiā. ¶ Cū autem dicit q̄ est contra nām matrimoniū cognoscere vxorē pregnātē:dicēdū q̄ verū est si esset matrimoniū ad solā ꝓlē. Et tñ est etiā ad vitandā fornicationē.vt dictū fuit. Jdeo quādocūq; ꝓiuges coeunt ad illā vitandā fm legē matrimoniū agunt. Si autē dicatur q̄ est ꝓtra legē nature coitus. qz coitus est ad generandum:dōm q̄ illos coitus vocamus cōtra naturā ex quibus quātum ad seipsos nō potest ꝓles sequi: sicut ex mollicie:z coitu cū femina extra vas debitū. Jō isti sunt semp vetiti z detestabiles. Coitus aūt qui cū femina est fm se semp est talis qui possit ꝓdesse ad gnationē. qō āt impediatur sequi ꝓlē inde eo q̄ cōceptus alius factus est per accēs: iō nūq; vocatur iste coitus cōtra nām licitus g̃ est. ¶ Ad 2m dōm q̄ etiā Hiero. loquit de coitu matrimoniali si sit solum ad ꝓlē gignendā:q; tunc nō opz misceri vxoribus post cōceptum. Unde dicit certe qui dicūt se cā rei publice z generi humani filios ꝓcreare imitent saltē pecudes z̄c. Et tamē non est matrimoniū ad hoc solū vt dictum est. Jdeo etiaz in illo tēpoꝛe licet cōuenire carnaliꝛ nisi ꝓpter piculum:vt fuit dictum. ¶ Ad tertiū dicendū eodē modo q̄ Isidorus icrepat hoies volens deducere eos:saltē ad ꝓtinentiam pecoꝛ: q; honestū est q̄ postq; veter vxoris intumuit q̄ vir nō accedat ad eaz. Et tñ si accesserit nō sequitur q̄ peccet:cum liceat sibi debitū reddere z exigere. ¶ Cū aūt dicit q̄ cognoscentes tali tēpoꝛe vxores sunt vehemētes amatores. Dōm q̄ pōt fieri istud ex multis causis. Qz forte vir vt caueat foꝛnicationē quam timet de vxoꝛe accedit ad eam z charitatis opus est. Uel vt euitet foꝛnicationē in seipso licitū est: q; ad plus est veniale. Etiā aliqñ ꝓpter solā delectationem. Si tñ contineat se intra limites mꝛimonij cognoscere vxorē moꝛtale nō est. Si vo non se cōtineat ītra terminos mꝛimonij est peccatū moꝛtale. Et tūc vocat vir vehemēs vel ardens amatoꝛ vxoris. z est adulter in ea:q; facit in ea q̄ō facēt in adultera. Qō tñ post impꝛegnationē quis vxorem cognoscat nō facit semper esse ardentem amatorem.

¶ An licituz sit vxoꝛi cōmiscēri post partum anteq; purificetur. Questio. CCXLIIII.

Queritur de tempoꝛe post partū anteq; purificetur mulier. Nā aliq putant illicitū esse vxoꝛem tangere. ¶ Dōm ꝓ lꝫ q̄ istud pendet ex cerimonia purificationis post partū. Erat.n.in lege moyſi cerimonia ista q̄ mulier abstineret ꝑ quadraginta dies ab ingressu in tēpluz si peperisset masculū. Si vero feminā dieb⁹ octoginta Leui.xij°. q̄ tñ lex moyſi cessauit piter oia legalia cessauerunt nō manet obl'o ad aliquā cerimoniā. Jō nec ad istaz vt dicit extra de purificatiōe post partū.c.vnico.i. Si mlier īmediate post partū voluerit ingredi eccl'iaz ad gratias deo agendū de puerpio ꝓhibenda nō est:q; pena cōputaret ei i culpam. vt dicit.e.c. Sic etiā dicit Aug. z hr di.v.c. Si mulier vbi dr q̄ eadē hoza q̄ parit pōt intrare eccl'iaz. Si tñ mulier ꝓpter reuerentiā vult abstinere aliquāto tpe ab ingressu eccl'ie ne videat sic imunda coꝛpoꝛaliꝛ intrare nō est icrepāda. De hoc ex de purificatione post partū.c. vnico. Dū tamē non faciat lꝫ mulier:q; sic fiebat in lege veteri. Nā esset iam culpabile:cū putaret manere lex que oblata est. Et ob lꝫ licz mulieres aliquāto tpe ex reuerētia post partuz abstinere ab ingressu eccl'ie sit laudabile:tñ abstinere q̄draginta diebus vel octoginta p̄cise sicut fiebat in lege veteri: ēt si nō fiat ad hanc intentionē honestū nō est ne occasionē pstent alīs errandi aut de eis male suspicandi. Maxie q; ad lꝫ q̄ cessent imundicie coꝛpales in femina post partū paucū tps sufficit imo supuacuū esset q̄draginta aut octoginta dieb⁹ spectari: imo si sine cā fieret: z nō est laudabile tāto tpe abstinē ab ingressu eccl'ie:q; ad diminutionem dini cultus ptinet. ¶ Ex hac āt purificatione oꝛit q̄ viri abstinere debeāt ab vxoꝛib⁹ post partū aliquāto tpe nō qdē q̄draginta vel octoginta diebus:qō erat tps purificatiōis fm legē:sz q̄usq; mulier ab immundicijs suis sit oīno purificata naliꝛ post partū. Et tūc ad eā honeste accedere pōt. Dū aūt durant imundicie ꝓhibet vir accedere ad vxorē dist.v.c. Ad eius. Et ob lꝫ putant aliq esse moꝛtale pctm̄ vxoꝛez tunc cognoscere: z tñ de honestate hoc tz. Uñ si ꝓlium fiat nō peccāt ꝓiuges moꝛtaliter.

¶ An tpe mēstruoꝛ liceat ad vxorē accedē. Qō.CCXLV.

Querit de tēpoꝛibus menstruoꝛ an liceat tūc ad vxorē accedere. ¶ Dōm q̄ reddere ōbituz omni tpe est neciuz cū nullaz recipiat exceptionē. ex de ꝓiugio lepꝛoſoꝛ.c.2°. An tñ petere liceat est dubiū. Si loq̄mur fm veterem legē erat vetituz z pena grauissima puniebant ſ. moꝛte Leui.2°. Nūc aūt q; cessauit lex illa nec manēt eedē pene nec eedē ꝓhibitiones nisi inquātū eccl'ia instituit de nouo obseruari aliq̄ que ibi fuerant sic ꝓhibet coitus cōiu-

galis tpe menstruoꝝ di.v.c.Ad eius.ſ. Dū in mēstruis ꝑsue tis detinent viris suis miſceri,phibent. ¶In hoc aūt diuer
B simode multi sentiūt. ¶Aliq dicunt ꝙ ſi petat debitū ⁊ cre
Opi.p° q̄rū ditur ꝙ fornicabit petēs ſi non reddat dz reddi. Si aūt nō
dam. timeat de periculo non dz reddi.Et b̄ q: dicunt ꝙ iſtud præce
C ptū eſt morale ⁊ nō cerimoniale: ⁊ ideo ſp obligat. ¶Alij
2°opi dicunt ꝙ paſſio mēſtruoꝝ aliqñ eſt nālis.ſ. qñ redeūte men
ſe feīa ordinarie patit mēſtrua.aliqñ aūt paſſio nō nālis:ſed
potius egritudo,vt qñ mulier ex tpa mēſtruoꝝ fluxū patit.
Et talis morbus non dī paſſio menſtruoꝝ:ſz fluxus ſangui
nis.Leui.15.vbi diſtinguit qd ꝓ iſtis fieri debeat: ⁊ ꝓtigit
iſtā paſſionē eē longiſſimā. Nam interdū legimus duraſſe
annis duodecim.Et iſte manebant extra caſtra ſiue ſepate a
cōione alioꝝ.Leui.15.⁊ nūi.5.Dicit ḡ ꝙ ſi paſſio ſit nō nā
lis licitū eſt exigere debitū ⁊ reddere:q: tunc nō pñt fet° cō
cipi pp egritudinē illā:ſaltē tñ ad vitandā fornicationē erit
vtile potiſſime qñ talis paſſio diuturna eſt. Si aūt ſit paſſio
nālis menſtruoꝝ durat paucis dieb°. Nā pp illā ſoluz erat
mulier ſepata ſeptem diebus ſm legem moyſi Leui.12.Et ſic
appet ꝙ nō durabant ſeptez diebus menſtrua. Et de iſtiſ di
cunt ꝙ nō licet tunc debitū petere nec reddere: eo ꝙ ex coi
tu in tali tpe ꝓſueuerunt fetus membris dānati ⁊ lepꝛoſi ⁊
morboſi naſci. Uñ ſi mulier petat debitū a viro tpe mēſtruo
rum:dicūt ꝙ vir non dz reddere:niſi timeat de eius fornica
tione.Et ſi vir petat debitū a muliere:tunc ipſa nō dz redde
re:ſed exponere ei cām q̄re non pōt.Sic tz glo.diſti.v.c.Ad
eius.Dicit aūt Hug.ꝙ tā mulier q̄z vir petēs debitū tpe mē
ſtruoꝝ peccat mortal'r: ſz qui reddit petitus nō peccat. Pōt
tñ denegare ſine pctō niſi videat iminere periculū fornicatio
nis exigenti.Dicit'ēt ꝙ tenet mulier reuelare marito tēpus
menſtruoꝝ ſi exigat ab ea debitū: ⁊ ēt ſi nō exigat: ne forte
ad exactionē ipſius mulieris vir reddat ei debitū neſciēs de
D menſtruo. ¶Alij aūt dicunt ꝙ exigere debitū tpe menſtrui
3°opi. veniale eſt:reddere aūt nullū pctm eſt. ¶Satis tñ vī dom
E ꝙ nunq̄z ſit peccatū reddere:ſz qñcūq̄z petitur debeat reddi
cum ēt inter lepꝛoſos ſit ius reddēdi debitū:lz inde timeant
ꝑples morbide naſciture.ex de ꝓiu.lepꝛo.c.2°. Quāto magis
in menſtruis in qbus minus ꝑiculū eſt de morbo ꝑplis naſci
ture:lz ex alia ꝑte ſit minus licitū:q: tps menſtrui determia
tuz eſt ⁊ eſt paucū:iō facilius eſt abſtinere in illo q̄z inter le
pꝛoſos quoꝝ morbus ꝑpetuus eſt. Nō tñ excuſat b̄ qn debi
tum reddi debeat ſi petat tpe menſtrui:lz honeſtū ſit ꝙ feia
reuellet viro menſtrua:vt ille deſiſtat a petitōe debiti. Si tñ
importune petit reddendū eſt. Idē ſi mulier patiēs mēſtrua
petat debitū a viro ſciēte ō mēſtruis. Nā dz ſuadere ei ꝙ nō
petat.Si tñ inſtat reddenduz eſt.De petente aūt dici pōt ꝙ
peccabit venial'r petendo ex quacūq̄z cā petat:dū tñ non pe
tat ꝑpter ſolā delectationē nō ꝓtentā limitib° mrimonij: qa
tunc ſemp eſt pctm mortale.Multa alia circa petitionez de
biti ⁊ redditionē dubia ſunt de quo dicet.p.coꝛin.7. De ma
trimonio aūt ⁊ adulterio: ⁊ ſepatione ꝑiugū: ⁊ qūo ſe conti
ges repellūt pp fornicatōez:vl' qūo ō ea excuſant dicet.j.19.
¶An nocturna pollutio ſit pctm. Queſtio. CCXLVI.

Queritur nunc circa nocturnā pollutionē que ptinet adgenus venereoꝝ an pecca-
tum ſit. Nā niſi impediat ſopoꝛ ſine dubio eēt pctm:vt ſi fie
A ret in vigilia. ¶Aliqui dicūt ꝙ pollutio nocturna nūq̄z ſit
p° rō peccatū ſiue ꝓueniat ex præcedēti cogitatiōe ſiue non: quia
Augu.p̄ de ciuitate dei.c.25.dicit Lōcupiſcentialis,iobedie
tia que adhuc in mēbris moribūdis hitat abſq̄z culpa eſt in
2ª rō coꝛpe dormiētis ſi recta eſt poꝛtio. ḡ non eſt culpa in coꝛpe
dormientis ſic non eſt culpa in coꝛpe non ꝓſentiētis. ¶Itē
Augu.ſuper gen̄.ad lram li.12.dicit. Cū ipſa fantaſia que ſit
in cogitatiōe ſermocinātis exꝑſſa fuerit in viſiōe ſōniantiſ vt
inter illā ⁊ verā cōmixtionē certum nō diſcernat ꝓtinue mo
uetur caro: ⁊ ſequit ꝙ cū motu ſequi ſolet:cū hoc tā ſine pec
3.rō cato fiat q̄z ſine pctō a vigilātibus dī. ¶Item pollutio non
eſt pctm ex ſe:q: eſt paſſio ⁊ nō actio:nec ēt ex cogitatiōe p̄
cedenti:q: nō eſt cōtinuatio inter cogitationē p̄cedentez in
vigilia ⁊ pollutionē dormientis ſicut inter cām ⁊ effectuz:
q: cognitio fit ex mēte:pollutio aūt ex fantaſia dormientis.
4.rō. ¶Item Augu.lib.de vera religiōe omne pctm eſt volūta-
rium:qō ſi non eſt volūtarium non eſt pctm:ḡ pollutio que
accidit p̄ter legē voluntatis culpa nō eſt: ſed huiuſmodi eſt
5ª.rō. pollutio nocturna:ḡ nō eſt peccatū. ¶Itē omnis pollutio
eſt paſſio.ideo eſt inuoluntaria.vt ait Dama. ⁊ Augu.de ci-
ui.dei li.14.c.15. ſed oē peccatū eſt actio voluntaria.ḡ nō eſt
peccatū. ¶Item dormiens nō peccat:q: non hz liberi arbi-
trū vſum. Sic dicit Hrego.di.vj.c.Teſtamētū. Ipſa mēs rea
oſtēditur nō tunc.i.in ſōnio:ſed in iudicio ſuo libero. Et ibi
Joā. ⁊ Hugu.dicunt ꝙ dormiens nō peccat.ergo nō peccat
ex pollutione. ¶Itē nocturna pollutio eſt in ſolo coꝛpe: oē
aūt peccatū in mente eſt:ergo nō eſt peccatū. ¶Itē Ariſt.p
ethi.per dimidiū vite.i.ſopoꝛe nihil differt ꝓuus a ſtudio-
ſo. Si tñ peccaret dormiēdo differret.ergo non eſt pctm pol
lutio in ſōno. ¶Itē Ariſto.lib.de aia. Intellectus eſt velat°
in egritudine vel ſōno:ſed intell's velatus in egritudine nō
peccat ſicut in furioſo.ergo nec cū polluit homo in ſomno.
¶Itē non pōt ꝓuenire ex reliqȷs cogitatōiſ ad hoc ꝙ ſit
pctm:q: reliquie cogitatiōis ſunt in intellectu: ſz peccatum
pprie eſt in effectu.ergo nō eſt pctm pollutio ſm ꝙ dī ꝓ-
uenire ex reliquȳs cogitatiōis. ¶Aliqui dicūt ꝙ eſt pctm:
q: dormiēs peccare pōt. Meritū.n.et demeritū ſūt circa idē
ſbm:ſed dormiēs pōt mereri ſicut pz de Salomo.q dormiēs
impetrauit a dño ſapiam.3°.reg.3.⁊.2 paralipo.p̄. Et ſic dor
miendo pōt aliquis demereri. Unde pollutio nocturna po-
terit eſſe pctm. ¶Item q: hz vſum rōnis pōt peccare:ſed in
dormiendo aliquis hz vſum rōnis:q: frequēter aliqs in ſō-
nis rōcinatur multa ⁊ p̄legit vnū alteri ꝓſentiens ⁊ diſſen
tiens.ergo pōt peccare dormiēdo. Et ſic pollutio nocturna
non ipediet eſſe peccatū pp ſopoꝛē cuz al's ex genere ſuo ſit
peccatū. ¶Itē frustra increpat ⁊ inſtruit ille qui nō potest
agere p̄ rōnem:nec ſm rōnem: ⁊ tñ in ſōno homo inſtruitur
a deo.Job.33.ſ.Per ſōnum ⁊ in viſione nocturna qñ ſopoꝛ
ſolet occupare hoies tunc apparet deus viroꝝ ⁊ erudiens
eos iſtruit diſciplina:ḡ pōt hō in ſōnȳs agere p̄ rationē vel
ſm rōnez:qō eſt peccare ⁊ bene agere. ⁊ ſic pollutio noctur
na poterit eſſe peccatū. ¶Itē qui nō hz mentē ligatā: ⁊ fa-
ciat aliqd qō eſt malū a pctō nō excuſatur. Dormiēs tñ non
videt hr̄e mentem ligatā:q: mens non eſt virtus coꝛpis ex
cuius paſſione accidit ſōnus:ſed tūc videt ꝙ eſſe debeat ma
gis libera in opatōibus ſuis: q: ceſſant motus exterioꝛes ḡ
aliquo mō ipediūt actus rōnis:qō maxie appet: q: in ſōnȳs
percipiunt hoies aliqua diua ⁊ futura que in vigilia pcipe
non poterūt.ḡ poterit pctm fieri in ſōno: ⁊ ita erit pctm no
cturna pollutio. ¶Itē cum pctm ſit actus quidaz: ⁊ actus
ex terminis accipiant ſpeciē ⁊ iudicenī: erit ſic de pollutiōe
nocturna. Illa.n.incipit aliqñ in ſōno: ⁊ finitur in vigilia.ḡ
pctm erit in ea:q: ſi fieret in vigilia ſimpl'r eēt pctm. ¶Itez
Iſidoꝛus: ⁊ hr̄.di.vj.c.Non eſt.dicit. Nō eſt pctm qñ volen
tes imaginibus nocturnis illudimur. Sed tunc eſt pctm ſi
anteq̄z illudamur cogitatiōis affectibus ꝓuenimur.ḡ ſi pro
uenit ex cogitatiōe præcedenti pctm eſt. ¶Itē dī eodem.c.
luxurie quippe imagines quas in vitate geſſimus ſepe dor-
mientibus apparent: ſed inoxie ſi nō ocupiſcendo occurrūt
ergo a ꝓrio ſenſu ſi ocupiſcendo occurrūt noxie ſunt. Sz ni
hil eſt hoi noxiū niſi rōne culpe:vt dicit Augu.ergo tūc pol
lutio eſt pctm. ¶Itē.xxvj.q.v.c.Epi dicit ꝙ diabolus men
tem quā tz captiuā in ſōnȳs deludens mō blanda mō aſpa
oñdens per deuia queq̄z ōducit.blāda.ſ.in pollutiōe noctur
na:ſed ꝙ a demōe eſt:pctm eſt:ḡ hoc erit pctm. ¶Itē Job
p̄.Per ſōnia terrebis me. Ubi dicit Hrego. b̄ benigne pmit
tit mja dei ne electoꝝ ſōnus a pmio paſſiōis vacet. ḡ pōt in
ſōno mereri ⁊ pñr demereri: ⁊ ita in pollutiōe nocturna po
terit eſſe pctm. ¶Itē vbicūq̄z pōt eē ꝓſenſus pōt eē pctm:
ſz in ſōno pōt mēs ꝓſentire ōlectatōi veneree.ḡ pōt eē pctm
nocturna pollutio.dicēte aug.li.ꝓfeſſionū. Adhuc viuit in
memoria mea taliū rex imagines q̄s ibi ꝓſuetudo mea fixit
⁊ occurrūt mihi vigilāti: ⁊ in ſōno nō ſolū vſq̄z ad ōlectatio
nē:ſz vſq̄z ad ꝓſenſuz fcm.ḡ poterit eē ibi pctm. ¶Itē q: ibi
dem oraſ dic̄.Auge dñe magis magiſq̄z munera tua vt aīa
mea ſequat me ad te:atq̄z ēt in ſōno nō ſolū nō ꝑpetret iſtaſ
coꝛruptellaꝝ turpitudines ꝑ imagines vſq̄z ad carnis fluxū:
ſz ne ꝓſentiat qdē. Sz nō oꝛaret ꝙ non ꝓſentiret niſi poſſet
ꝓſentire in ſōno: ḡ pōt ibi peccare. ¶Itē ſenſitiua ps retra
hit intellectiuā in vigilia ab intelligēdo pp multas occaſio-
nes. Uñ dī.7.phi. ꝙ ceſſante trāſmutatiōe aīa fit ꝓudēs ⁊
ſapiens.ḡ qñ ſenſus maxie ligat vt in ſōno opabit itell's ex
peditus: ⁊ pñr ibi poterit peccare. ¶Itē ps ſenſitiua ligat
in ſōno ꝛoꝛgana ſentiēdi ꝓmunt ex frigoꝛe vapoꝛis ꝛgelati
in cereb:o

in cerebro ⁊ in suo descensu cōprimentis organa sensitiua: sed imaginatiua est vtus organica ꝓpinquior sensitiue quā intellectiua que nō est organica: ⁊ distat magis a sensitiua. ḡ magis in sōno ligabit imaginatiua q̄z itellectiua. Et tn ꝼz Auicē. imaginatiua magis mouet in dormiēdo q̄z in vigilā do. ḡ itellectiua magis opabit in sōno q̄z in vigilia: ⁊ sic po terit peccare hō dormiendo. ¶ Itē in actu intell's sunt duo s. receptio ⁊ iudiciū: ꝼz quātū ad actū iudicādi nō dependet in tellectus a sensu ꝼz dependeat q̄tū ad receptionē. Un̄ anteq̄z recipiat spēs indiget sensib⁹: q: nihil est in itellectu qn fue rit ꝓus in sensu: ꝼz postq̄z recepit nō indiget sensib⁹: iō ȯ spē bus iā receptis poterit iudicare in sōno: ⁊ sic poterit pecca re. ¶ Itē grauior est pollutio ex̄ vas q̄z in vase: q: illa est ex̄ ordinaria: ⁊ est valde detestabilis. xxxv. q. ij. c. Ex ordinaria: ꝼz loth dormiēs pollutus in vase ordinario increpat̄ gen. 19. ḡ a fortiori nocturna pollutio q̄ est ex̄ vas. ¶ Itē vbi est re bellio ⁊ inobedientia carnis ad spm̄ ibi est inordinatio cul pabilis: maxie qn̄ lex mētis captiuat̄ a lege carnis: hoc tn̄ est in nocturna pollutiōe dicēte Aug. ō Julianum. Ubi est illa passio est inobediētia carnis ad spm̄: q: lex mentis captiuat̄ a lege carnis. ḡ pollutio ista est pctm̄. ¶ Itē ꝑz q: aia cōsen tit in quādā turpitudinē in pollutione nocturna: vt ait aug. ad Julianū. Sopiſ in sōno sensibus aia diuidat̄ nescio quo aie caste in turpes illabunt̄ ꝓsensus: ꝼz nō pōt aia illabi ī cō sensum turpē sine culpa: ḡ in hac pollutiōe est pctm̄. ¶ Itez vbicūq̄z aius sibiipsi cōplacet cū inordinata ꝓpetrat est ꝓpe pctm̄: ⁊ tn̄ hoc accidit in nocturna pollutiōe cū cogitatione vel sōnio: q: ꝓsiderat dormiēs locū ꝓsonā tp̄s: ⁊ in hȳs gau det. ḡ peccat. ¶ Itē eccl'ia orat q̄ttidie ō pollutionē nocturnam dicēs hostēq̄z nr̄m cōprime ne polluant̄ corpa. Non tn̄ oraret ō illud nisi eēt pctm̄. Nā per orōnē sanant̄ pestes mē tis. vt dic̄ gl. j. 17. sup illo vbo ꝺ genus ꝺmonioꝝ ⁊c. ¶ Itez Jaco. p. dī ꝓcupia cū ꝓcepit parit pctm̄. Sed parit ꝓcupia in fluxu nocturne pollutiōis q ꝓcepit in vigilia. ḡ pctm̄ ē pol lutio ex cogitatiōe ꝓueniēs. ¶ Itē nemo arcet ꝼm eccl'ie p ceptū ab eucħie susceptiōe nisi ꝓ mortali pctō. Et tn̄ arcet quilz ab eucħie susceptiōe si ꝓstet sibi se fuisse pollutū ex co gitatiōe p̄cedenti. vt dicit Grego. ⁊ hr̄. vj. dist. c. Testm̄. ḡ est pctm̄ mortale. ¶ Dōm q nocturna pollutio aliq̄ mō p̄ esse pctm̄: ⁊ aliq̄n est sine pctō. Pōt. n. ꝓsiderari pollutio noctur na dupl'r. ¶ Uno⁹ ꝼm se. alio⁹ p cōpationez ad suā cām. Si ꝼm se non ꝼz rōnē pcti. Oē. n. pctm̄ dependet a iudicio rōis: q: p̄mus motus sensualitaſ nō ꝼz q sit pctm̄ nisi inquātuz ptinet ad rōnē. s. q pōt p eā repr̄imi. p ethi. in fine. Et ordiat̄ nāliter ad hoc q subȳciat̄ ei cū rō ⁊ ps sensitiua sint eiusdē aialis: ⁊ non sunt tāq̄z duo p̄ncipia opationis oino sepata. Q: cū sit vnicū aial non pōt hr̄e p̄ncipia dispata opationū suaꝝ: ꝼz vnū erit ei ꝓpr̄iū p̄n'' ⁊ cetera reducēt ad illud. Et istud est rō. Nā rō est p̄n'' in hoie cū ab ea dicat̄ rōnalis. ce tera vo ei nāliter subiecta sunt. Si ḡ hō cetera rōni nō subie cerit peccabit: q: ꝺ ordinē nāe agit. Et sic ꝼz in actu ptis sen sitiue ꝼm se nō sit pctm̄: vt appet in bestȳs que pfectā sensi tiuā hn̄t: ⁊ tn̄ peccare non pn̄t: tn̄ inquātū sensitiua est subie cta rōni nāliter si rō neglexerit eā regulare peccabit homo i actu ptis sensitiue. ⁊ sic qn̄cūq̄z regulari nō pōt sensitiua p rōnē nullū pctm̄ esse pōt in actu eius. In dormiēdo tn̄ non ꝼz quis vsuz liberi arbitrȳ: iō nō pōt ꝼm rōnē regl'are aliqd ⁊ sic nō pōt peccare in dormiēdo. Sic dī p ethico. q p dimi diū vite nihil differt p̄uus a studioso: ⁊ vocat̄ sōn⁹ dimidiuz vite. ⁊ tn̄ per pctm̄ ⁊ actū virtutis dīnt p̄uus ⁊ studiosus. ḡ nō pōt dormiens peccare nec vtuose opari. ¶ Si aūt ꝓside retur nocturna pollutio p opationē ad suā cāz pōt eē tripl'r ¶ Una quidē est cā corpalis. s. cū humor seminis supabun dat in corpe: q: tūc facile est pulsare ad exitū ⁊ solui. Uel cū facta est resolo per nimiā calefactionē corpis vel p quācūq̄z aliā comotionē sōniat dormiēs ea que ptinēt ad expulsionē huius humoris abūdantis vel resoluti. Formant̄. n. in ima ginatione nāl'r fantasmata ptinētia ad emissionē p̄dicti hu moris. Sicut cū nā ḡuat̄ ex aliq̄ alia supfluitate formantur q̄nq̄z fantasmata in imaginatiōe ptinētia ad emissionē illius supfluitatis: ⁊ ptingit organa solui ⁊ emitti. Sic̄ accidit ali quos grauatos multitudine humoris vrinaꝝ ḡui sōno de ꝓssos sōniare se vrinā emittere: ⁊ tūc solui organa ⁊ real'r illā emitti. Et ꝼz est vez in supfluitatib⁹ illis que facil'r emit ti pōt sicut in valde fluidis. Et hmōi est de semine: q: est ali quid liq̄dū facil'r fluens. Q: ḡ humor seminalis supabūdāȝ vel resolutus efluat p sōnū nāle est nec pōt in ꝼz assignari ali qō pctm̄. Si tn̄ cā istius mlt'itudinis humoris vel resol'onis eius sit culpabilis: ipsa emissio q̄ fit in sōno erit culpabilis. Ut cū ex supabundatia cibi ⁊ potus ꝓuenerit ista multitu do vel resolo: q: cū supabūdantia in cibo ⁊ potu sit pctm̄ id qō sequet̄ ex ea peccatū erit. Si aūt mlt'itudo seminis vel re solutio nō sit ex cā culpabili nō erit pctm̄ i emissiōe. ¶ Pro hoc cōsiderandū q mlt'itudo seminis nō ꝓuenit sp ex causa culpabili: vt aliq putant. Q: ēt sine cibo: supabundātia pt esse seminis mlt'itudo. Nā. n. est solicita circa seminiȝ gn̄onē sicut circa nutritionē ⁊ vegetationē mēbroꝝ indiuidui: qa sicut indiuiduū ꝓfuat̄ p alimentū: ita ⁊ spēs p gn̄ationē. Et sicut nō fit nutritio sine cibo: ita nō fit ꝓseruatio sine gn̄atio ne: ⁊ gn̄atio nō fit sine semine. Jō nā sicut solicita est digere re cibū vt ꝓuertat in mēbra indiuidui: ita solicita est gignere semen ad gn̄ationē faciendā. Et locus gn̄atiōis seminis est distinctus a loco digestiōis aliměti p̄o ꝓuersiōe in mēbra ⁊ vtus digerens ⁊ ꝓuertens vtrūq̄z nō est sil'is. Nā maior ca lor regit̄ ad digerendū mām ⁊ ꝓuertēdū in semē q̄z ad diri gendū cibū ⁊ ꝓuertēdū in sanguinē ⁊ mēbra. Q: oi tpe quā diu aial viuit nutrit̄ p ꝓuersionē cibi in mēbra: gn̄atio tn̄ sp matis nō fit nisi ab aiali incipiēti iā perfici. Un̄ in hoie tunc incipit fieri gn̄atio qn̄ incipiunt ei appere pilli. Et iō tunc dī venire ad pubertatē ⁊ eē aptus mr̄imonio. Et fit max⁹ gn̄a tio piloꝝ ꝓus in organis gn̄atiuis. ⁊ ille ortus piloꝝ attesta tur pubertatē. vt dicit Jsido. xj. ethico. ⁊ ex̄ de spon. ipub. c. Puberes. Fit tn̄ gn̄atio seminis de eadē mā de qua fit nutri tio mēbroꝝ: ⁊ iō semen vocat̄ supfluū alimenti. Ex hȳs ap paret q nā nimis solicita est circa gn̄ationez seminis: iō ꝼm ꝓportionē seminiȝ ad necitatē gn̄andi sp solicita est habere multū de semine. s. nō est nec̄ia tāta quātitas seminis ad ge nerationē quāta magnitudo māe ad indiuidui ꝓfuationez. Jō maior quātitas cibi ꝓuert̄ in mēbra q̄z in semē. Et tn̄ ꝼz ꝓportionē quātitatis seminis nec̄ie ad gn̄ationē tn̄ est soli cita nā de gn̄atiōe semis sicut de ꝓuersiōe cibi in mēbra. Ex quo appet q semen nō gignit̄ per accns in hoie: sic̄ aliq pu tant credentes q semen sit supfluitas q̄dā: ⁊ simpl'r ex sup fluitate alimēti gignat̄. Jō cū ꝓtigerit aliquē in cibo ⁊ potu paulatim trāsgredi ex necitate tunc opz gigni semen al's nō Non est. n. sic. Sed ēt si qs nō comederit nisi sp ad famem: ita q nūq̄z saturet̄ nec̄e est semē gigni: q: ex quātocūq̄z pau co cibo sumpto nā ista duo intēdit. s. ꝓuertere in mēbra ⁊ cō uertere in semē. Jō quātūcūq̄z aliqs abstinēs sit: ⁊ q̄ttidie ie iunet: nec̄e est i eo semē gigni. Et q: cuz quottidie vl' ptinue fiat ista gn̄atio seminis si quis lōgo tpe maneat nō coiens: cui nec alio mō semen effluat nec̄e est q aliq̄n sil'i hēat mul tum de semine: ꝼz semp alique pticule eius resoluant̄ p labo res ⁊ sudores ⁊ nāle corporis alterationē: sicut ēt caro que magiȝ solida est resoluit̄. Nō tn̄ est tanta ista resolo qn nec̄e sit multū hr̄e de semine eū cui a longo tpe fluxus eius non accidit. Et sic viri abstinētissimi in cibo ⁊ potu interduz hn̄t multitudinē semis. Et si defluat p multitudine: sine pctō de fluit: q: cā istius multitudinis seminis sine pctō fuit. Aliq̄n aūt cū peccato est: vt tunc cū quis sumit de cibo ⁊ potu sup bundantius q̄z oporteat in quātitate notabili: q: tunc magl de semine gignit̄ q̄z al's: potissime q: quidā cibi sunt magis apti ad ꝼz q ex eis veneris mā generet̄ q̄z alȳ. Etiā cōplexio nes quedā hominū abundant magis in gn̄atione seminis q̄z alie. Cuz ergo in cibo ⁊ potu quis excedens multitudinē seminis gignit: ⁊ inde ꝓuēit pollutio nocturna ex cā culpa bili venit: ⁊ sic ipsa pollutio ꝼz rōnem culpe ex sua cā. ¶ 2ª causa pollutionis nocturne ꝓuenit ab interiori ab ipso aia li vt cuz ex cogitatione p̄cedēti in vigilia cōtingit aliquem in sōnȳs pollui. Et hoc ꝓuenit aliq̄n a cogitatiōe speculativa vt cuz quis disputat vel studet de vitȳs carnis vt verita t ezinquirat vel alȳs aperiat. Nam etiā tunc relinquūtur im p̄essiones alique in imaginatione ex qbus insurgit noctur num sōnuim ⁊ semen efluit. Aliq̄n autez est ex cogitatione p̄actica vt cū quis de vitȳs carnalibus cogitat quasi incli natus ex desiderio venereoꝝ vel horr̄ēs venerea sicut boni viri quibus tēptationes carnis insurgūt: ⁊ cogitātes flagi tia que eis in mentē veniunt detestant̄ ea vel etiā nondum insurgente passione aliq̄ venereoꝝ cogitant de illis: ⁊ dete stantur ea. Utraq̄z istaꝝ cogitationuz est p̄actica: q: est ad

opus. s. inclinans ad prosequendum et alia ad fugiendum. Contingit tñ magis pollutio nocturna ex cogitatiõe carnalium vitioꝝ inquãtum inclinant ad delectationẽ: qz tunc remanet qdam vestigiũ et inclinatio in aiam magis q̃ excogitatione speculatiua. Ita q̃ dormiens facilius inducit in sua imaginatione ad assentiendũ. Licet. n. non sit assensus ille perfectus actus rõnis: qz non põt esse in dormiente perfectus vsus liberi arbitrij: est tñ quidam assensus fm imaginationẽ qui sufficit ad motũ seminis et efluxum. Ista autẽ nocturna fantasmata et cogitatiões: vt cõiter sequũt ex diurnis: vel ex eis in qbus hõ assuetus est. Ideo qui turpia p diẽ agere consueuit vel cogitare turpes hz in sõno cogitationes. Qui vo per diẽ circa bona studere et implicari solitus est: p noctẽ bona cogitat. Qz hz dormiens videat esse alter homo. i. alterius nãe a vigilante: tñ aliquid de vigilãtibus transit ad dormiẽtes. Jõ Aristo. p. ethi. cũ dixisset q̃ per dimidiuz vite. i. per sopozem nihil differt prauus a studioso: qz in sopore nec vtuz nec vitij actus est: dixit ꝓtinuo q̃ inquãtuz paulatim ptranseunt quidaz motus a vigilantibus ad dormientes meliora fiunt fantasmata studiosoꝝ q̃ quozũlibet. i. meliora cogitãt studiosi per sõnium q̃ ceteri hoies. Sic etiã dicit Aug. duo decimo super gen. ad lram: q̃ ꝓpter bonã aĩe affectionẽ quedam eius merita ẽt in sõnijs clarent. Et ex hac parte pñt pollutiones nocturne esse peccatũ ex cã sua. Quãdo tñ ex cogitatione speculatiua de venereis vel ex cogitatione practica cuz horore ipsoꝝ vitioꝝ sequatur in sõnijs pollutio. Quia relicta sunt cogitationiꝫ vestigia in imaginatiõe: tunc nõ hz pollutio rõnem culpe in se nec in cã sua.

3 3ª cã. ¶ Tertia cã est spiritualis et extrinseca. s. a demone. s. qñ per opationẽ demoniꝫ cõmouentur fantasmata dormiẽtis in ordine ad actuz venereum: et sequit efluxus seminis. Et ista aliqñ est peccatum et aliqñ non. Si. n. hõ se premuniuit petens auxiliũ ꝺ demonẽ ne polluatur: et sequat pollutio non est peccatũ. Et ob hꝰ ecclesia quottidie in completorio orat demões arceri dicens. Hostéq̃ nr̃m compr̃ime ne polluanť corpora. Si quis vero negligit se ꝑmunire ꝓtra hec et sequat pollutio ex ope demonis aliquo mõ imputatur ad culpaz. Sepe tñ demon ex sola iniquitate ꝓcurat in homine pollutionẽ vt ipediat euz a bono spũali. s. a celebratione misse vel a susceptione eucharie. vel vt deducat eũ in desideriũ venereoꝝ per delectationẽ quam imperfecte expitur in pollutiõe nocturna: et non valz homo seipsuz defendre ꝓtra eum. Sicut legitur in vitis patrum de quodam q̃ semp in diebus festis pollutionẽ nocturnã patetur ꝓcurante hoc diabolo vt ipediret a sacra cõione. Demones autem pñt facere hoc duplr.

K Quõ ꝺmones pñt in hoie ꝓcurare pollutionem. Aliqñ per motum vasoruz seminarioꝝ sine aliqua cogitatiõe. Qz mouere quecũq̃ corpora facultati demonis subest nisi deus illũ arceat. Aliqñ p motum fantasmatuz exñtium in imaginatiõe faciẽdo quandam repñtationẽ facit semen efluere etiã non mouẽdo organa seminaria: qz nã corporalis multum obedit apprehẽsioni imaginarie: et mouet ad illã. Ideo qñ quis per sõniũ talia cogitat vt expẽsse videat sibi talia exercẽ sequit seminis fluxus qz corpus mouet imediate. Sic dicit August. 12. sup gen. ad lram q̃ ipsa fantasia q̃ fit in cognitiõe fmocinatis cũ expẽssa fuerit in visione sõniantis vt inter illã et verã ꝓiunctionem corpoꝝ non discernatur cõtinue mouet caro: et sequit q̃ cũ motu sequi solet. i. effusio seminis que a coeũtibus fit p motum organoꝝ. Et dr̃ qñ illa que fuerint in cognitione fmocinantis sunt in visiõe sõniantis: qz per sõnuz res vr̃ tãq̃ pñs et sub ꝓditionibꝰ ꝑticularibus. Sicut in sensu: iõ modicum differt cognitio per fantasiã ab ea que fit per sensuz quãtum ad modũ repñtandi rem. Uñ ibi nihil ꝓcipit vlr: sz ꝑticulariter eo q̃ ista apprehensio fit per fantasmata ꝑticulariter repsentantia. Qz cũ nõ sit ibi perfectus actus rõnis nõ est actꝰ intellꝰ agentis abstrahẽtis spẽm intelligibilẽ a ꝓditionibuꝫ particularibus fantasmatũ. Jõ ea que per sõniuz cogitãtur non sunt tanq̃ cogitata: sz tãq̃ visa et nobis pñtibus gesta. Dicit etiã cum fuerit expẽssa: qz expressio est maxima ꝺclatio cogitationis et imitatio ad rẽ verã. Sicut dicimus q̃ imago est expressa sili'tudo. i. valde ꝓformis ipsi rei vere cuiꝰ imago est. Et sic est in nocturna cogitatiõe: qz ita res se aperiũt q̃si a nobis realr viderenť et fierẽt. Jõ est expẽssa fantasia: et peruenit ista expssio ad hꝰ q̃ nihil videat differre inter istã cogitationẽ et rẽ verã. i. Tanta est expressio rex per imaginatões ꝓformiť significãtes: q̃ nõ vr̃ hoi ibi q̃ de venereis cogitet: sed q̃ venerea exerceat. Et qñ puenerit cogitatio ad tãtam expressionẽ sequit ĩediate motus in carne et fluxus seminis. Si autẽ cogitatio nõ est tã expssa. i. q̃ nõ vr̃ res tã particulariter fieri nõ sequit pollutio ex cogitatione. Etiã nõ est fluxus seminis nisi qñ cogitatio puenit ad cõplementũ. Ut cũ quis incipit cogitare de venereis. ita vt ordineť cogitatio q̃si ipse ad exercendũ venerea puenturus sit. Cõtingit tñ interdum q̃ irrueẽte graui sopore aut alia mutatiõe fcã aut si quis forte euigilauerit nõ cõpleť cogitatio sõnij: et tũc nõ sequit fluxus seminis. In vigilia autẽ ista non fiũt ẽt si qs ꝓsentiat in venerea nisi raro. s. cũ aliqs est valde affectus ad aliquid: et est inflamatus p quã inflamationẽ resoluit semen intra corpus: ita vt iã facile sit fluere: tunc poterit cogitatio ita intensa et delectabilis de aliq̃ re amata intercidere q̃ sequatur fluxus semis sine coitu et mollitie p solã imaginationez. Et tñ tunc pp magnã ꝓcupiaz est hõ totalr affectus ad rem amatã: et tota intẽtione tendit aĩa in illã. Et tunc mouet corpus ad apphensionẽ imaginatiõis. Ut cõmuniter autẽ in vigilantibus nõ fit: qz ẽt si quis sit affectus ad aliquã rẽ tñ in vigilia aĩa est occupata circa multa que p sensuz repñtatur. Et non põt toto conatu in vnũ ire: qz sic oportebat abstrahi ab oibus aliꝭ. Jõ in vigilia hꝰ raro accidit. In sõnijs autẽ sepissime fit: qz ibi liganť sensus exteriores. Et cũ per illos nihil aĩa ꝓcipiat non põt circa multa diuagari. Cũ ergo aliqd per imaginatiõis repñtationẽ oñdatur ei: tendet aĩa tota ad illud: et erit vehemẽs in ope suo. iõ obedit sibi corpus: et mouentur organa et semen fluit. ¶ Iste. n. sunt cãe cões pollutioniꝫ nocturne. Interdũ tñ ex infirmitate sola hꝰ accidit. s. ex debilitate vasoꝝ seminarioꝝ. Nã in aliquo nõ abundãte in semine nec ẽt aliqd cogitãte ꝓtingit fieri nocturnã pollutionem q̃ ex sola infirmitate tũc accidit: cũ videamus in multis hoibus q̃ magis patiunť: et frequẽtius nocturnã pollutõez qñ ieiunant q̃ cũ saturanť. Ibi tñ nõ est alia cã nisi debilitaꝫ virtutis ꝓtentiue. sic in qbusdã ex defectu vtutis retẽtiue videmus vrinã nolẽtibus eis fluere. ita et ex debilitate vtutis retẽtiue q̃ est in vasis seminarijs fluit interdũ semẽ. Uñ et in egrotãtibus iste fluxus aliqñ appet. Istud ẽt vr̃ qz si qs ieiunans vel nõ ieiunãs biberit aquã paulo añ accubitũ facilr mouet ad pollutionẽ nocturnã. Et hoc est: qz aqua laxat virtutẽ retentiuã pp humiditatẽ. Uñ magis patiunť aliq pollutionẽ si biberint aquã solã añ accubitũ q̃ si vinũ tepatuz: qz hz vinũ pp calorẽ moueat magis ad venerea disponendo et ꝓcitando hoiez ad desideriũ illoꝝ: tñ non laxat vtutẽ retẽtiuaz sicut aqua. Jõ ex aqua fit magis pollutio nocturna q̃ ex vino. Cõtrariũ autẽ accidit in vigilãtibus: qz vinum disponit eos ad venereaa: qua autẽ non. Jõ dr̃ q̃ luxuriosas res est vinum ꝓuerb. 20. et ad ephe. 5. Nolite inebriari vino in quo est luxuria. Et cũ aqua bibita ante accubitũ ad pollutionem disponat: magꝭ disponet si fuerit tepida q̃ si frigida qa frigidum stringit: et resistit laxationi quã facit humidũ. Tepidũ autem vel aliqualr caliduz in aqua ꝓpter humiditatẽ laxat et ꝓpter calorẽ aperit. Ideo facilioꝝ erit fluxus seminis bibita aqua tepida aut aliquãtulum calida. Omnia hec proueniunt ex infirmitate. s. qñ laxatur vtus retẽtiua que est in organis seminarijs. Ideo Grego. dicit q̃ aliqñ pollutio ex sola infirmitate ꝓuenit. vt p3 distin. vj. c. Testamentũ. ¶ De pollutione nocturna inquãtum ꝓuenit ex aliꝭ causis satis dictum est: et tamẽ inquãtum ꝓuenit ex precedẽti cogitatione adhuc est dicendum q̃ potest cõsiderari quinq̃ modis. ¶ Primuz fm rationẽ ꝓpriã. ¶ Secũdo per cõpationez ad sũm ꝓximuz pollutum. ¶ Tertio per compationez ad causam ꝓximã pollutionis. ¶ Quarto per compationez ad libertatem arbitrij que est causa peccati. ¶ Quinto per compationem ad causaz remotam que est precedẽs cogitatio. ¶ Quantum ad seipsaz dicendum q̃ est pollutio passio non peccatum. ¶ Unde Leui. 15. dicitur. Uir qui patitur fluxum seminis imundus erit. Et sic dicit patitur. Ideo passio est. et Gregorius Augu°. episcopo anglorũ. et distin. vj. c. testamentuz dicit: q̃ cogitauit' sciens hoc pertulit nescies. Inquãtum autem dicit pertulit notat passionẽ. Si autẽ obijciatur q̃ leui. 15. nõ dicitur de pollutione nocturna: sed de egritudine: dic q̃ verũ est. Et tamẽ non differunt iste pollutiones quãtum ad rationẽ pollutionis: sed quãtuz ad causaz et modum. Et qz pollutio fm se dicit passionẽ vtereq̃ conuenit eẽ passionem. Omnis autẽ passio est inuolũtaria: qz passiones nobis

nobis nolentibus accidunt. Peccatū autez est partis ratio nalis: ideo pollutio fm propriā rationē est peccatū. ¶ Compārandū etiā ad subiectū proximū non est peccatū: qz subiectum eius non est affectus: sed mēbra dormientis. Un̄ Leui i5. super illo verbo vir qui patit fluxuz tē. dicit glo. Semen incōpetenter fluens corporis mēbra inquinat. Peccatū aūt in voluntate est: vt dicit Augu. lib. de duabus animabus. g̃ non est peccatū quātū ad sm. ¶ Compando etiā pollutionem nocturnā ad liberum arbitriū qō est causa pctī non est peccatū: qz liberū arbitriū in sōno velatum est. Propt q̄ in sōno non fit peccatū. vt dicit Augu. in glo. deuterono. 23. super illo verbo qui nocturno pollutus fit sōnio. Nec. n. in sōno fit peccatū. Et Grego. distin. vj. c. Testamentū. dicit. Ipsa mens omnino rea nō sit tunc: sed in suo iudicio libera ostenditur: cū se z si dormiens nihil meminit vidisse: tn̄ in vigiliis corpis meminit se in ingluuiē cecidisse. Jn quo inuit q̄ tūc i. quādo pollutio illa accidit mens nō peccat: z ita notat ibi glo. Et sic nō est peccatū pollutio quātum ad hoc. ¶ Comparando aūt ad causam proximā non potest iudicari pctm̄. Quia causa ꝓxima est fātasia expressa ex cogitatiōe vigilātis que ex vehemētia sue agitationis excitat virtutē expulsiuam cuius vtus fortificatur in dormiendo ꝓpter abstractionem anime ab opibus sensitiue ptis exteriozis. Qz meli⁹ excrcet vegetatiua particula dormiēdo q̄s vigilando. Sic dicit Aristo. lib. de sōno z vigilia: qz nō impeditur ex occupatione anime circa sensus exteriozes: z etiā collectiōes caloris ad interiora adiuuant ad hoc. Et fm Augu. i2. sup gen. ad litterā: z Aristo. z Algaze. z Auicē. residuuz fort⁹. cogitationis que est in imaginatiōe excitat expulsiuā ad resecādū superfluū vltime digestiōis: maxime vbi sunt plena vasa seminaria. s. Qz tunc est facilis fluxus spermatis: z tn̄ est vehemens affectio z apprehēsio fantasie. Motus enim sensibilis passionē causat. Parui aūt motus latētes sensuz nō faciunt passionē. sicut dic̄ Dama. li. scdo. Et nō solū fit hec pollutio in sōno: sed etiā in vigilia: vt dictū est. Et hoc cuz tanta ostenditur vel expimit̄ similitudo amate rei q̄ ratio nō sinitur discernere vtrū foris videat ipsuz corpus an intus soluz cogitetur. z tunc fluit iterdū humoz de genitalibus. Sic expresse tāgit Augu. lib. xj. de trinitate. Sed si in sōno fit non est peccatū: qz causa eius nō est capax peccati: qz peccatum non cadit in imaginatiōe vel fantasia que pertinet ad ptem sensibilē. Si aūt fit in vigilia est peccatū: qz pertinet ad actionem mētis cogitātis que nimia cogitatiōe detinet: z ex magnitudine desiderij culpabilis obcecat: z a regulis eterne legis auertitur: nec nāliter velatur sicut in sōno: ideo p se est culpabilis in vigilia z nō in sōno. ¶ Compando autē pollutionē ad precedentē cogitationē est culpabilis: qz oriz ex radice culpabili. s. ex cogitatione libidinosa cui triplr continuatur. s. per modū cogitationis: affectionis: z delectatiōis. De primo p3 qz continuaf actus vigilātis ad dormientez p religas cogitatiōis: qz forma expssa est in imaginatiua dormientis: z formātur fantasmata in motu sōniātis: vt dicitur ꝑmo ethi. c. 18. s. Quies est. n. aie in sōnis fm q̄ dicif studiosa z praua. i. anima in sōno quiescit. i. cessat ab illis per q̄ dicitur praua vel studiosa. Uerūtamē si quo paulatiz pertranseant quidā motuū: z ita meliora fiūt fantasmata studiosoz̄ q̄s quozūlibet. i. lz in sōnis anima regulariter nō habeat opationem per quā dicatur bona vel mala. Si tamē quidā motus paulatim pertrāseant. i. si quidā motus trāseant aliqualiter a vigilātibus in dormiētes. z hoc est per lz q̄ cogitationes vigilantiū cōtinuētur cogitatiōibus dormiētium. Et dicitur paulatim. i. aliqualr saltē quātū ad modicū: qz integre z vere nō est possibile. s. q̄ eadē cogitatio numero per continuationez sit in dormiēte z in vigilāte. Nā per hoc q̄ qs incipit dormire desinit cogitare: sed paulatim. i. quātuz ad q̄sdam reliquias manētes in imaginatiua ꝓpter fantasmata q̄ ibi relinquūtur expressa cum quadā virtute cogitatiōis licz transierit iaz cogitatio. ¶ Scdo modo continuaf motus vigilantis z dormiētis per modū affectionis. s. qz vehementia affectionis ad venerea fuit in vigilāte. Et ista vehemēter exprimitur. i. ostēditur valde expresse in fantasia dormiētis: z inde sequif motus ad fluxuz semis sicut sup̄. Et de hīs duobus dicit Grego. distin. vj. c. Testamētum. Si vero ex turpi cogitatione oritur illusio p3 animo reatus suus. s. a qua radice illa pollutio ꝓcessit: qz q̄ cogitauit sciens. i. vigilans. lz pertulit nesciens. i. dormiens. ¶ Tertio mō continuatur p modū delectationis. Et nō est modus iste oino distinctus a ꝑcedētibus: sz supaddit aliqd. Nā delectatio nō pōt precessisse in vigilāte nisi inquātum cogitauit de venereis: z delectatus est in hac cogitatiōe. Et nō differt a ꝑmo mō nisi inquātum potest interdū esse cogitatio de venereis sine delectatione siue sit cogitatio practica siue speculatiua: vt ostensum est. Est aūt regula q̄ pollutio nūq̄z pōt esse peccatū nisi cā sua fuit peccatū: z inquātum cōtinuaf actus dormiens cum vigilante vt dictū est cōtinuatur peccatū dormiētis cuz peccato vigilātis. i. vt hoc sit peccatū ꝓpter illud: z reputet culpabile ꝓpter illud. Et est vnū peccatū ex actu iteriozi cogitationis precedentis in sōno z actu exteriozi vel passione pollutionis dormiētis: vt dicit in allegato. c. Testamētū ostēditur ipsa mens rea nō tunc. i. in sōno vel post sōnū cū liberum hz iudiciū: sed ante. s. in vigilia que fuit ante sōnuz. Un̄ pollutio quādo peccatū est: z ꝓuenit ex cogitatiōe est vnuz peccatū ex ipsa z cogitatiōe: z nō cōmittitur istud peccatuz quādo homo polluit: sed q̄n cogitauit in vigilia. Sic tamen quis polluitur ex crapula nō peccat in pollutiōe nec postq̄z euigilat z recordaf preterite crapule z pollutiōis: sed tunc peccauit q̄n crapulā cōmisit ex qua pollutiōis reatū ptraxit: vt in causa: ita q̄ iam tunc poterat ei imputari pollutio futura si sciretur q̄ futura erat. Et ideo deus qui hoc futurū nouit nō solum crapulato iputat ad peccatū ipsaz crapulā: sed etiam futuram pollutionē. z satis ꝓueniens exēplum ponit Dama. lib. scdo de ebrioso. Si eni ebrius homicidiuz cōmittat ignorās facit: nō tamē inuolūtarie: qz ebrietas ꝑstitit cāz ignorantie. ideo fm Aristo. duplices maledictiones sustinet. ideo homicidiū suum est peccatū lz non hēat vsum liberi arbitrij. Sic Loth culpaf de incestu: lz hoc fecerit nesciēs gen. i9. s. qz ebrietas que fuit culpabilis cām prestitit. Et sic pollutio talis peccatū est veniens ex turpi cogitatione. Et ōbem⁹ eam confiteri: qz non constat an mortale vel veniale fuerit. ¶ Ex hīs p3 qūo pollutio nocturna aliqn̄ est culpabilis ꝓpt cām suam: z aliquādo non. Qn̄ tamē sit peccatū veniale: z an aliqn̄ sit mortale dicef sequēti. q. ¶ Ad ꝑmū dom q̄ Salomon dormiēdo nō meruit sapiam a deo: imo nec petiuit. illaz cū vere dormiret: sed solū fuit sōniū in quo videbaf q̄ dicebat deus ei qd peteret: z ipse petebat sapiaz. vt p3. 3°. reg. 3°. z ibi declatū est. z. 2°. parali. p̄. Unde dicit Aug. sup gen. ad lram lib. i2. q̄ Salomon nō meruit sapiam a deo dormiēdo: sed fuit signū ꝑcedētis desiderij. Et pp hoc dī petitio ei⁹ placuisse deo. s. qz anteq̄z dormiret istud desiderium habebat. Et sic nec Salomō meruit in dormiēdo nec aliqs mereri potest. ¶ Ad scdm dom q̄ in dormiēte liganf oēs sensus exteriozes: interiozes autē vires interdū totalr liganf: z interdū non. Qn̄. n. est mltitudo vapozis surgētis a stomacho ad cerebrū: z est grossus z turbidus vapoz ligātur vires interiozes: qz non est aliqd puū ad transitū speciez. Et ob hoc qn̄ homo icipit dormire nihil sōniat: vt cōiter eo q̄ tūc grossioz vapoz insurgit: z est maioz copia eius. Cuz autem fuerit cerebrum alleuiatuz ab illa multitudine vapozum paucis manentibus possunt fieri sōnia. Et sic post aliquātam dormitionem sōnia eueniūt: vt cōiter. Si aūt interdū eueniāt in ꝑn⁹ sōni erit hoc añq̄z insurrexerit tota multitudo vapoz vl qn̄ quis hz leuem sopozē: qz ille oi hora pōt sōniare. Quōcūq̄z aut accidat sōnium nō est nisi qn̄ solute sunt vires iteriozes sensitiue ex pte: nam totaliter solute eē non pñt in dormiēte qz iaz nō dormiret. Solui tn̄ contingit magis z minus illas in sopore in diuersis hoibus vel in eodē homine in diuersis partibus sopozis. Quātūcūq̄z tn̄ soluanf nō solunūtur ex integro: qz tunc soluerentur exteriozes sensus: z esset vigilia. Quādocūq̄z aut̄ solute sunt vires interiozes quātumcūq̄z modicū est aliquis actus ratiōis: qz ratio fm se non potest ligari cū non sit virtus corpozis. Quia tamē nūq̄z soluuntur vires interiozes ex toto in sōno nūq̄z potest esse iudiciuz rationis perfectū. Et ob hoc non est ibi cōsentire nec dissentire q̄ pertineat ad electionē: qz electio est quasi cōclusio consilij. 3° ethicoz. Dormiens aut̄ non pōt habere cōsiliuz: qz illud pertinet ad actū perfectū rationis: ideo nō potest eē in dormiente culpa nec meritus: lz ex causa precedenti pōt esse actus culpabilis fm q̄ in vigilia precessit culpa aliq̄. ¶ Ad 4^m dicendū q̄ mens humana hz duos respectus. vnum ad superiora a quibus illustratur: aliū ad corpus a quo recipit.

U 3° modo

Epilogus.

Ad arg. q̄ pollutio est peccatum. Ad p^m ar^m

Ad 2^m ar^m

Ad 3^m ar^m

spēs sensibiles ꝛ qō regit. Ex pte ꝫ illa ꝫ ꝗ aīa recipit aliqd a diuis nō ligatur p somnū sed magis reddit libera quāto fit a corporalibus magis absoluta. ſ. qz nō impedit p diuagationem ad spēs sensibiles que ei presentāt. Et sic est magis disposita aia ad suscipiendū aliqd a deo in sōno ꝗ in vigilia. Et iō interdū ex influētia diuini lumis vel angelici dormiēs pōt aliqua de futuris percipe que vigilās pcipere nō posset. ſ. q dato quodā leui pulsu q deus aiam nr̄am moueat: forte i vigilia nō sentiret illū pulsū ꝛ nō erudiret per eū. In sō no aūt percipit illum: qz cuz sit magis disposita a leuioribus pōt imutari. Ex parte autē illa ꝙ aīa recipit a corpore vel per corpus est ligata: qz recipit per sensus exteriores ꝛ illi sunt totaliter ligati. Et sic necesse est q ligef quantū ad iudiciuz perfectū habendū ligatis sensibus a quibus icepit cognitio eius. ¶ Quia quedā relatio ipsi⁹ itell⁹ fit ad sensibilia apprehensa per sensus exteriores ad perfectū iudiciū dandū de re per sensum repīta. Nō est ergo in sōno perfectū iudicium. Quia tñ imaginatio ꝛ oēs vires interiores que imediate intellectui subministrant ea que per sensus accipiunt sunt ali qualr solute in somno lz nō plene pōt esse aliqualis actus rō nis in sōno: qz al's erat impol'e esse somniū. ¶ Ad tertiū dicendū q apprehensio rōnis lz impediat in sōno nō tñ ita sicut iudiciū qō pficitur p cōuersionē intellectus ad sensibilia que sunt p̄ma p̄ncipia cognitionis humane. Jō nihil prohibet hoiem apprehendere aliqd fm rōnem de nouo in dormiendo ex ipsis reliquīs precedentiū cogitationū in fantasmatibus oblatis: vel ex reuelatione diuina vel angeli boni aut mali. ¶ Judicare tñ de re fm iudiciū perfectū nō est possibile: qz hoc fit p cōuersionē ad sensibilia vt dictū est. Differt āt inter apprehensionē ꝛ iudiciū. qz per apprehensionē solū recipit res ꝛ hz se potētiā vt passiua: p iudiciū aūt de re suscepta discutit an vere vel falsē bene vel male se hēat qō susceptū est. Et istud nō est pati solū lz potius agere: ꝛ ptinet ad p fectū actū itellectus. iō nō pōt in sōno quis hr̄e talē actum. ¶ Aliter pōt dici sicut supra q in sōno aīa ligat quantū ad id per qō recipit a cā inferiori ꝛ nāli. ſ. per sensus: ꝛ tñ quantū ad id per qō recipit a cā superiori ꝛ diuina nō ligatur sed potius in sōno est magis disposita: ꝛ ibi p̄t fieri facilius reuelatiōes aīe ꝗ in vigilia. Et ob hoc deus in sōno tāgit corda virorū instruens eos qz tunc facilius imutabunt a deo ꝛ magis pcipient se imutari ꝗ in vigilia. Quia in vigilia imutantur per sensus ꝛ fortassis nō esset p̄ōptū cognoscere de imutatione que a deo fieret vnde proueniret an ex cogitatiōe nostra vel ab aliquo extrinseco. In sōno aūt facilius est cognosci hoc qz ibi nō hemus vsum rōnis perfectū nec imutamur ab exterioribus. Jdeo planius erit videre vñ imutatio fit. Et sic deus ergo. in sōno poterit hoiez proueniēter instruere lz nō possit homo in sōno pfecte iudicare fm rōnem. ita vt possit esse cōsensus vel dissensus qui pertinet ad pctūz vel ad virtutē. Et sic nō frustra a deo istruimur: qz nō istruimur ꝗsi, p tpe ipso quo instruimur aliquid facturus sit. sed postꝗ euigilauerit dirigetur per ea de quibus in somno īstructus est. ¶ Ad quintū dōm q corporales motus nō ptinēt ad meritū vel demeritū nisi fm q causant a voluntate tanquā a p̄ncipio. Et iō pollutio nocturna magis iudicat quantū ad rōnē meriti vel demeriti quantū ad p̄ncipiū qō est in dormiendo ꝗ ex termino qui est in vigilando: qz ex quo in dormiēte excitatus est motus carnis nō subiacet voluntati vigilantis vlterius motus ille nec reputat euigilasse quousqz vsuz liberi arbitrij pfecte recupauerit. Pōt tñ cōtingere q in ipsa euigilatione pctūz oriat: vt si pollutio pp ōlectationē cōplaceat aut si sine deliberatione cōsensus aut cū appetitu futuri. ista aūt cōplacentia nō facit preteritā pollutionē esse peccatū qz nō est cā ipsius: qd iaz preterita est sed ipsa in se peccatū est. Si ergo cōplaceat pollutio illa inquātū delectationē preteritā causauit vel iquātū p istā cōplacet homini delectationē in futuro hr̄e in venereis: qz per id qō in vigilia exptus est delectatus est ꝛ desiderat talia postea experiri peccatū est ꝛ mortale: qz ibi cōsensus est in malū. Si tñ ista preterita pollutio nō cōplaceat vt delectatio q̄dā venerea: sed vt alleuiatio quedā nāe ꝛ exoneratio nō est pctūm. Secus aūt si añꝗ fiat placeret alicui hr̄e pollutionē nocturnā solū vt per eam alleuiaret ꝛ nō vt cōsequeret inde quādā delectationē: qz ēt istud velle peccatū est: qz simul vult hō oia illa que cū pollutione eueniūt ꝛ sic vult iplicite ōlectationē venereā etiā vlt alleuiari per modū illū qui nō est cōueniēs sicut qui vult cō sequi sanitatē nālem p coitū fornicarium. Et per hoc q pollutio sub ista rōne est volita ipse volens est cā eius. Et iō iputatur sibi tanꝗ actus eius. Unde sine pctō esse nō pōt. Aliō aūt est qñ postꝗ facta est cōplacet hoi nō de ea tāquā de cā sed de alleuiatione ꝛ exoneratione nāe que per eaz inducta est: qz tunc de bono cōplacet hoi ꝛ nō de aliquo medio p qō iductū fuit. Si aūt pollutio accidat in vigilia etiā ex sola cogitatione sine mollicie semp vī esse peccatū mortale: qz non pōt ꝓuenire nisi ex magno desiderio libidinis ad aliquā rez desideratā: ꝛ hoc mortale est nisi forte eēt morbus quidā in quo inuito hoie distillat semē qz ibi nullū pctūm est: ſz pena vt dicef sequenti. q. ¶ Ad sextū dōz q pollutio nocturna ē aliqñ peccatū non quātū ꝓsemetipsa sed in sua cā. ſ. qñ ex culpabili cā oriſ. Et iō si cōtingit aliquē peccare in cogitādo de venereis ꝛ sequat inde pollutio: peccatū est ita loquit Jsidorus. ¶ Ad septimū dōm sicut ad precedens ꝛ dr̄ imagines noxie qz nocent, per peccatum non. scilicet q tunc de nouo causatur sed q commissum est quando hoc cogitabatur. ¶ Ad octauū dōm q etiā si pollutio nocturna causef p demones nō sequit q sit mala: qz etiā pene īferunt nobis per demones p̄s. 77. Misit in eos idignationē suā per angelos malos: ꝛ tñ pena nō est culpabilis. Et ita pōt esse pollutio q̄ in nobis causat per demonū iniquitatē nobis nihil ante hoc cogitantibus. imo ꝙ eos nos oꝛone muniētibus. Et tūc manifestū est q nulla culpa est ibi. Et iō nihil dr̄t cōcurrere demones ad causandā pollutionē vel nō cōcurrere dū nō proueniat ex alia cā culpabili. Pōt tñ dici q pollutio semper est mala ex quacūqz cā veniat si sentiat vel saltē homo se postea pollutū inueniat: qz ebetat hoiem p delectationez quā in ea expertus est ꝛ inclinat ad sil'ia in actu. hoc tñ nō est peccatū sed p̄onitas ad peccatū vel incentiuuz: sicut sunt passiones nr̄e. ¶ Ad nonuz dōm q somnus electoꝝ nō vacat merito. Nō quidē q dum somniāt aliqd mereant: sed qz vigilantes cogitauerunt de istis terribilibus que eis in sōnio occurrūt ꝛ cogitando meruerunt. Utpote si illa pacienter tollerabāt que cogitabant: vel erant aliqua mala que ventura formidabant. Et tñ disponebant animū suū ad illa pacienter tollerā dū. Et inquantū ista cogitatio dormientis ꝓtinuat cogitationi vigilāt p modū supradictū dr̄ eē meritoria. Nō tñ ē h aliō mereri distinctū ab illo qō fuit in vigilādo: ſz illō q fuit in vigilādo. ¶ Ad ioᵐ dōz q Aug. logt de ꝛsensu imaginario vel iterp̄tatiuo. ſ. qz sōniāti vī interdū nō solū q, delectef in aliq re sed etiā q cōsentiat ꝛ facere incipiat: ꝛ illā imaginationē de cosensu vocat Aug. cōsensuz. Nā verū consensum esse in somno est impol'e. Et eodē mō respōdendū est ad vndecimū qz etiā est ibi cōsensus imaginarius. Si aūt quis vellet itelligere de vero cōsensu: tunc necesse est itelligi de ꝛsensu q precessit in cogitatione vigilantis ꝛ postea sequit pollutio nocturna ex eo: ꝛ tñ melius est q dictū est. ¶ Ad duodecimū dōm q determinare an in sōno possit quis cogitare ꝛ de colligationibus virtutū aīe ꝛ earū separationibus vel solutionibus per se est qō satis longa: de qua forte alibi dicef. Et tñ Dōm q in sōno soluit actualis colligantia sensitiue ꝛ intellectiue ordinate ad sensuz: ꝛ iō vellatus est itellectus in egritudine vel sōno vt dicit p̄mo de aīa in fine. Nec impedit intellectus pp motū vel quietē sensitiue lz ꝓpter sol'onē actualis colligantie vel armonie. ¶ Ad decimūtertiū dōz q lz intellectus nō ligef fm se aliquo mō tñ nō pt hr̄e operationez p spēs abstractas a sensibus nisi hēat actualē colligantiā cū sensibus particularibus: ꝛ tñ in sōno soluit ista colligantia eo q sopiunt ꝛ cōprimunt oīa organa sentiendo. Jō nō itelligit tunc itellectus lz nō impediat fm se. ¶ Ad iz̄ᵐ dōz q intellectus dependet a sensu tā ad apprehensionē q̄ ad iudiciū: sed, differt qz itellectus apprehendit per sensum nō autē iudicat per sensum sed p se. Et tñ nō iudicat sine sensu: qz forme rerū intelligibiliū lz per intellectū sunt abstracte a conditionibus particularibus nō tñ pōt tolli quin sint forme rez particulariz. Et ideo lz per hoc q sunt abstracte a cōditionibus particularibus possit intellectus intelligere p eas: qz tñ sunt forme rerū particulariū nō intelligenē nisi per relationē ad formas pticulares ꝛ res sil'es. Qō nō fit sine actua li sensatione per quā apprehendimus particularia. Si autē essent forme rerū particulariū nondū abstracte a conditionibus rerū particulariū non possent intelligi sine p̄sentibus

aliqs

alijs rebus pticularibus in sensu siue nō. Cū astu solemus dicere q intellectus nō dependet a sensu quantū ad iudicium sed solū quantū ad apprehensionē: intelligendū est q nō fit tñ sine sensu. i. sine pntia sensibiliū. ¶ Ad decimūqntū dom q nō fuit de loth sicut de pollutiōe nocturna. Quia ille nō dicitur ꝓpe pollutus sed polluit filias suas: q cognouit eas etiā nō erat dormiēs: sed erat ebrius: z nō iudicauit quid faceret. Et iō culpatur q ebrietas que fecit eū nescientez quid faceret fuit in eo culpabilis z in hoc est aliqua sītudo cum pollutione nocturna que prouenit ex causa culpabili. s. ex cogitatione. ¶ Ad 16m dom q duplex est inobedientia carnis ad spm. Quedā fm inclinationē corruptionis nāliꝫ sicut fluxus iuoluntarius mēstruor: alia fm inclinationē corruptionis vitiose vt in motu generātis z in exitu superfluitatis vltime. Pertinet eni ad prevaricationē ꝑmā ita q sine inordinatione culpabili nō posset moueri in vigilia nec in sōno ex causis volūtarijs vigilie. Et iō qñ ꝓuenit ista pollutio ex cogitatione que fuit in vigilia est peccatū. vt in. 14. ō ciuita. dei. Alias aūt est penalis sed nō culpabilis. Et itellige etiā si nō precesserunt alie cause culpabiles vt ingurgitatio z similia. ¶ Ad 17m dic q ille cōsensus nō est verus q nō pōt esse in somnis: sed imaginarius. s. q: putat homo se cōsentire z tamē nō cōsentit. ¶ Ad 18m dic q nō est vera cōplacentia in somno in aliquo ordinato vel deordinato: sed imaginaria sicut ē cōsensus imaginarius. ¶ Ad 19m dic q ecclesia orat nos liberari a qualibet nocturna pollutione: q̄ ls non sit quelibet mala aut culpabiliꝫ nulla tñ est que nō causet ebetudinē mētis si sentiat: z prestat hoi occasionē ad peccādū in venereis ꝓpter desideriū ex parte delectationis. ¶ Ad 20m dicendus q intellectus qñ ipsamet cōcupiscētia que concipit parit est peccatū mortale: vt si cōcipiat delectationē z pariat cōsensus si tñ sit delectatio in concupiscentia z postea sequat seminis resolutio ex motu fantasie nō gignit peccatū mortale q: cōceptus z partus non sunt in eodē subiecto. ¶ Ad 21m dom q aliquādo sine mortali peccato arcet quis a susceptiōe eucharistie vt dicet sequēti. q. ¶ Argumēta alia ꝓbabāt q nū quā erat pollutio peccatū z etiā istud nō est verū. iō dicēdū ad ꝑmū q Aug. loquit de motu ꝛcupiscētie qui est solū passio polluti z nō de illa que est actio polluentis nec in se nec in origine precedentis cogitationis. Q: tūc magis dolendū est animū ptulisse q̄ egisse. Secus est si q cogitat sciens. i. vigilās hoc pertullit nesciens. i. dormiēs. vt dicit grego. dist. vj. c. Testamētū. q: tunc est peccatū. vt dictū est. ¶ Ad scōz dicendus q in vigilia aliqñ potuit de venereis cogitari sine peccato vt si speculatiue vel solū ad detestandū. Et tunc si se quat pollutio ex hoc cogitatione nō est peccatū: q: cogitatio fuit sine peccato. ¶ Ad tertiū dicēdū q pollutio fm se non est peccatū sed inquantū cōtinuat cause sue que precessit in vigilia. Et si ista cā fuit cogitatio pōt ei triplr cōtinuari vt supra ostēsum est. ¶ Ad quartū dom q pollutio nocturna nō est oino iuoluntaria: q: ls nō sit voluntaria voluntate cōcomitante est: tñ voluntaria voluntate precedēte: inquātū pollutionis que fuit cogitatio vel crapula fuit volita. ¶ Ad 5m dicendū q polutio inquantū est passio polluti nō est volūtaria sed inquantū est actio polluentis. s. q: precessit cā aliqua pollutionis que fuit voluntaria: z illa vocat actio que cāuit pollutionē z quantū ad hoc hō fuit polluens seipm. ¶ Ad sextū dom q dormiens hz vsum liberi arbitrij. Ideo q polluitur nō peccat tūc. Sed si pollutio est culpabilis fuit commissus pctūs in vigilia qñ precessit cā: z pollutio nō addit nouū peccatū sup peccatū: qō fuit in cogitatione precedente vl crapula que fuerūt cāe pollutionis. ¶ Ad septimū dicendū q pollutio nocturna nō est in solo corpore sed etiā ē in mēte scilicet inquantum precessit culpa in mente volendo causaz huius pollutionis que culpabilis est. ¶ Ad octauum q p somnū acceptum fm se qui vocatur dimidiū vite non differt ꝓpr̄ la studioso. Et tñ quantū ad ea que precesserunt in: vigilia differt. Et q: ea que sunt in sōno hñt interdū originem ex hijs que sunt in vigilia iudicabiꝫ differre malus a bono p ea que in sōno fiunt interdū. Et hoc inuit Aristo. ibidē dicēs q si paulisper transeant quidā motus. s. a vigilātibus ad dormientes meliora fiunt fantasmata studiosor quā quorūlibet. Et sic vult manifeste q inquantū transeunt motus qui fuerunt in vigilia ad dormientes differūt studiosi a malis. g̃ ꝑt esse ibi aliquid per qō hō efficiat bonus vel malus. ¶ Ad nonū dom q intellectus velatus est in sōno sicut in egritudine. Ideo in neutro eor peccat si per se sumatur. Si ꝑcessit tñ in vigilia vel sanitate cā aliqua culpabilis ex qua postea in egritudine vel somno fiat aliqd q factū in vigilia eēt malū iudicabiꝫ esse malū nō ꝓ̄ malo q tunc factū est: sed q factum fuit in vigilia. ¶ Ad decimū dom q peccatū in voluntate est z tñ iudicatur pollutio ista peccatū nō ꝓ̄ eo q nūc fit sed ꝓ̄ eo q fiebat in vigilia qñ voluntaꝫ volebat illud q fiebat siue esset turpis cogitatio siue crapula. De hijs sctūs Tho. scōa scōe. q. 154. arti. 5. z. 4. sen. di. 9. arti. 8. sub arti. p̄. ¶ Quale peccatū sit pollutio nocturna, z an ipediat a; sumptione cōionis. Qō.CCXLVII.

Queritur Quale peccatū sit pollutio z an ipediat hoiem a sumptione eucharistie. Opio ꝗrundam ꝑ̄ rō:

¶ Dicunt quidam q non impedit q: peccatū veniale magl deo displicet q̄ quelibet imundicia corpis que est sine pctō: sed pollutio nocturna pōt nō esse peccatū. vt ꝑz per Aug. in. super gen. ad lrāz etiā per gregoriū di. vi. c. Testamētū. Peccatū tñ veniale nō impedit a sumptione eucharistie. g̃ a fortiori nō impediet nocturna pullutio. 2ª rō

¶ Itez certū est peccatum mortale magis impedit sumptiōez eucharistie q̄ q pollutio nocturna: sed hō cōfessus pctūm mortale pōt imediate corpus xp̄i manducare. ergo a fortiori qui pollutus est p sōniū poterit cōfessus istam pollutionē eodē die sumere eucharistiā. 3.rō

¶ Item tenet quilibet impedire peccatū mortale alterius. s. ne faciat illud quantū pōt. Sed si aliqs in mortali exist̄ens celebret missaz cōstat q peccat mortalr. g̃ si aliquiꝫ nō hñs cōscientiā peccati mortalis possit hoc impedire celebrā do loco eius videt q hoc debeat facere ēt si fuerit pollutus nocturna pollutione. 4.rō.

¶ Item cogitatio turpis accidit aliqñ hoi sine pctō. crapula autē sine peccato nunq̄ est z tñ vt ait Grego. di. vi. c. Testamentū pollutio que ex crapula accidit a'cōione nō impedit si necessitas celebrandi incumbit. ergo nec illa que ex turpi cogitatione precedēte in vigilia ꝓcedit: nec illa que est ex infirmitate vt dr̄ ibidē. ergo nulla pollutio impediet. 5.rō

¶ Item dicit Grego. in epla ad Aug. epm anglorū. z. 33. q. 4. c. Uir cū ꝓpria. Si quis sua coniuge nō cupidine voluptatis raptus sed tñ procreandor liberor gra vtiꝫ ille profecto sicut de ingressu eccl'ie ita de sumendo corporis dñici misterio suo est iudicio relinquendus. Quia prohiberi a nobis nō dz accipe qui in igne positus nescit ardere. Et sic ꝑz q ille qui sine pctō carnalē copulā hz etiā in vigilia nō arcet a sumptiōe eucharistie. g̃ a fortiori nō prohibebit nocturna pollutio dormientis. 6.rō

¶ Item grauius est homicidiū quā fornicatio. Sed si aliqs de nocte somniaret homicidiū vl furtū cōmittere aut qōcūq̄ aliud peccatū nō ꝓhibereť a sumptiōe eucharistie. ergo multo minus fornicatio somniata cū pollutione sequente. ¶ In cōtrariū ꝑ̄ glo. deuterono. 23. dicit. Qui cogitatione polluiť indignū se societate fideliū arbitreť. ergo multo fortius debet se arbitrari indignū societate corporis xp̄i. s. qui indigne sumit manducat z bibit iudiciū. p̄i. corin. xi. ergo nō debet sumere. 7.rō

¶ Item iste cibus nō est ventris: sed mentis ergo magis repugnat ei spūalis imundicia q̄ corporalis: q: reddit deo magis dissimilē. sed pp imundiciam peccati venialis que est imundicia mentis non est abstinēdū a cōione eucharistie. ergo nec pp pollutionē. 8.rō

¶ Itez in hoc sacramento melior est manducatio spiritualiꝫ q̄ sacramentalis: sed spiritualē non impedit nisi peccatum mortale. ergo a fortiori non impediet sacramentalem: sed pollutio nō impedit ab eucharistie perceptione. 9.rō

¶ Item deutero. 23. glo. cōparat pollutionē nocturnā z fluxū menstruor dicens. Si hec peccata. s. pollutionis nocturne putat quis accidere ex desiderio nunqd z solita mensiū feminarū mēstrua sunt peccata. Et tñ ꝑpter menstruor fluxū non prohibeť mulier ab ingressu ecclesie z eucharistie sumptionē. Extra de purga. post partū. c. vnico. z di. v. c. Ad eius. Ne imputet in culpaz qō pena est. ita nec impediet pollutio nocturna. io.rō

¶ Itez nullus est corporaliter imundior leproso: sed non prohibeť a perceptione eucharistie vt colligiť. extra de clerico egrotante. c. Ex pte. z. c. tua. z. c. ō rectoribus. ergo pollutio nocturna' q̄ est imundicia non impediet. xj.rō

¶ Itez qui consilio non vtitur non peccant. xiij. q. j. c. Quisquis. vbi Aug. dicit ꝑcepto dñi non obedire peccatū est. Consilio vti si nolueris minus bōi adipiscēris non mali aliqd perpetrabis. Sz cōsiliū est q abstineatur ab eucharistia post pollutionē vt ĩnuitur di. vi. ca. 12.rō

Testamentū. ergo qui non abstinuerit non peccat. ¶ Item Aug. dicit ꝛ habeꝫ de cōse. di. ij. c. quottidie. s. quottidie cōicare ꝛc. dñicis tñ diebus cōicandum hortor. Si tñ mens in affectu peccandi non sit. Nā habentē adhuc voluntatē peccandi grauari magis dico eucharistie perceptione q̄z iuuari ergo qui penitet ꝛ nō manet in desiderio peccandi nō prohibeꝫ post pollutionē cōicare. ¶ Jtē ibidē Aug. dicit cōicaturus satisfaciat lachrimis ꝛ cōfidens de dñi misericordia ꝛmiseratione accedat ad pnias intrepidus ꝛ securus. ¶ Jtē dicit hilarius. ꝛde ꝓse. di. ij. c. si nō sunt. s. si nō sunt tanta peccata vt excōicetur quis nō se dz a medicina corpis dñi separare. ꝛ tñ ꝓpter nocturnā pollutionē nemo excōicaꝫ. g̃ nō ipedit suscēptionē eucharistie. ¶ Jtem. 33. q. iij. c. Vir cū ꝓpria. nō debet a cōione ꝓhiberi qui positus in igne nescit ardere sed iste est qui vxori debitū reddit vigilans. g̃ a fortiori q̄dor miēs patiꝫ pollutionez nō dz ꝓhiberi. ¶ Jtē dicit Ambro. ꝛ hr̄ de cōse. di. ij. c. Si quoties. Quia semp pecco semp debeo accipe medicinā. ergo nunq̄z est abstinendū a sumptione eucharistie: qz de hac medicina ibi loquit: ergo nō est cessandū ꝓpter pollutionē. ¶ Jtem infra. xv. dicit xp̄s. De corde exeunt male cogitationes ꝛc. que coinquināt hoīem: pollutio antez nocturna nō exit de corde sed de ventre. ergo non inquinat hoiem nec reddit inhabilē ad suscipiēdū eucharistiā. ¶ Jtē pollutio est in carne. leui. xv. sup illo verbo vir q patiꝫ fluxuz seminis. dicit glo. Semē incōpetenter fluens corpis mēbra inquinat: sed iste cibus non transit in carnē sed in mentē. vt dicit Ambro. ergo pollutio carnis nō impedit a suscēptione. ¶ Jtē imūdicia corpis transit per exteriorē ablutionē sicut imūditia interior ꝓ iteriorē ablutionē. Sed cessante imūdicia mēt̄ ꝓ iteriorē ablutōez nullus ꝓhibeꝫ a ꝓceptiōe eucharie. g̃ sili cessante imūdicia corpis ꝓ ablutionē: ꝛ pollutio nocturna imūdicia corpalis ē. Post q̄z g̃ lauerit qs carnē suā nō impedieꝫ eucharistiā sumere. ¶ Jtē ꝓp exitū aliarū superfluitatū non impediꝫ quis eucharistiā suscipere. ergo nec ꝓpter exitū istius. ¶ Jtē cum pena nō debeaꝫ nisi culpe ꝛ separari a corpore xp̄i sit pena: nō infligetur nisi ꝓpter culpā. ꝛ pollutio nocturna nō vr̄ esse culpa. ergo ꝓpter ipsam nō est abstinendū. ¶ Jtē in ꝛriū prima cōin. xi. super illo verbo qui cunq̄z māducauerit hunc panē vel biberit calicē dñi idigne. dicit glo. indignus est qui aliter celebrat misteriū eucharistie q̄z a xp̄o traditū est. Talis est q nō deuote accedit ad eucharistiā vel in voluntate peccandi manēs. Sed qui pollutus ē nocturno somno dz hoc culpe sue atribuere. vt ait Grego. ꝛ Jsido. Qui nocturna illusione polluit q̄uiꝫ ex memoriā turpiū cogitationū se se persentiat iquātū tñ hoc vt tēptareꝫ sue culpe tribuat suāq̄z imundiciaz statim fletibus tergat. di. vj. c. nō est pctm̄. Si ergo accesserit anteq̄z fletibus terserit imūdiciā indeuote accedit ꝛ irreuerenter. Jdeo indignus est corporis ꝛ sanguinis dñi. g̃ debet abstinere. ¶ Jtez qui polluūtur cū vxoribus non manducant de panibus ꝓpōnis ꝓmo regū. xxi. ergo a fortiori de pane celesti nō debent manducare imundi qui tñ polluuitur nocturno sōno est magis imūdus quā qui cognoscit vxorē. ergo debet abstinere. ¶ Jtez de cōse. distin. iij. c. Dis homo. Dicit dis homo ante sacrā cōionem a ꝓpria vxore tribus aut quattuor aut septem diebus abstineat. ergo mlto magis debet abstinere coinquinatus illa die ꝓter vxorē. ¶ Dicendū ꝙ pollutio quedā est ex egritudie alia est sine egritudine. Est enī ex egritudie q̄n quis patitur dissolutionē semis sine aliquo impetu ꝛ delectatione ꝛfluit per singulas hortas ꝛ adheret humor fedus ꝛ cōcretus carni vt dicitur leui. xv. Jsta ē pessima ꝛ turpis egritudo ex qua contingit sepe hoies mori. Jsta non est peccatū sed pena peccati sicut quelibet alia egritudo. imo in tantū est maior iquātum est turpior ꝛ periculosior. Nec est ibi delectatio aliq̄ aut cogitatio precedens que cām prestet fluxui seminis. Et habebatur istud iter iudeos ꝓ magna pena. Unde dauid q̄n voluit imprecari malū ioab qz occiderat dolose ꝛ sub spē pacis abner ꝑncipem exercituꝫ isboseth dixit. Nō deficiat ò stirpe tua fluens semine quasi magna pena ista ꝛ esset. ij. regū. iij. Qui patiebanꝫ hunc fluxū ejciebanꝫ de castris ꝛ manebāt foris sicut leprosi quousq̄z sanarenꝫ vel morerenꝫ leui. xv. ꝛ numeri. v. De alijs accidentibus istius egritudinis dictū est leui. xv. Taliꝫ autē fluxus siue vigilāti siue dormienti accidat peccatū nullum est. Si aūt sit pollutio per modū coitus aut est in vigilia aut in sōno: si in vigilia peccatū mortale est: etiā si nō sit ibi mollicies: qz est ex vehementi desiderio venereorum vt dictū est precedenti qō. Et ò hac non queritur: qz nō est nocturna. Si aūt nocturna sit aliq̄n est pctm̄ ꝛ aliq̄n non. Ad hoc aūt distinguit Grego. di. vi. c. Testamentū. Dicens, ꝙ pollutio nocturna accidit aliquādo ex crapula: aliquādo ex superfluitate: aliq̄n ex infirmitate. aliq̄n ex cogitatione. Quādo euenerit ex superfluitate seminis vel ex infirmitate nature dicit nō esse timendū de hac pollutione: qz hanc magis dolendus est animus pertulisse q̄z fecisse. ꝛ intelligitur hic superfluitas non ciborꝫ ꝛ potuū sed seminis multitudo que pōt esse in hoibus etiā abstinentissimis ꝛ quottidie ieiunantibus vt ostensum est precedēti. q. Nam q̄n ex superfluitate ciborꝫ ꝛ potuū sequit pollutio dicitur ex crapula fieri. ꝛ de hoc dicit Grego. ꝙ cum vltra modū appetitus gule in sumendis cibis rapitur receptacula humorꝫ grauant̄ ꝛ fit tūc pollutio ex superfluitate p q̄ dz animus aliquē reatū: ꝛ tñ est leuis. Unde dicit ꝙ ꝓpter hoc non impedit quis suscipere eucharistiā: sed impeditur missaz celebrare nisi forte necessitas vrgeat. Ut quia est dies festus in quo oportet cert̄ sacerdotē celebrare: vel qz nullus alius hr̄i pōt. Et iste pollutiones sunt que habent sine cogitatione. Si aūt ex cogitatiōe precedenti in vigilia acciderit pollutio in sōnis impedit hominē a celebratione missarū ꝛ a perceptione eucharistie. Et tñ istō pctūz aliq̄n est veniale: vt si i cogitatiōe diurna ōlecta ꝛ fuit qs: ꝛ tñ nō puenit ad ꝓsensuz. si aūt ad cōsensum pervenit mortale pctm̄ est. Si vero diabolus solum suggessit hoi ꝛ nō consensit nec delectatus est in cogitatiōe pctm̄ nullum est. ¶ Dicit aūt glo. di. vj. §. Quia vero ꝙ pollutio nocturna que ꝓcedit ex infirmitate nō est pctm̄ nec etiaz veniale: ꝛ iō non est timēda. Si aūt ex crapula ꝓueniat pctm̄ veniale est. Si vero ꝓuenit ex cogitatiōe p̄cedēti pctm̄ est. Sed est distinguēdū ꝙ aut illa cogitatio nō ꝓcessit ad sensum ꝛ tunc pollutio ꝓueniens est pctm̄ veniale: si autē ꝓcessit ad cōsensuz est mortale. ¶ Dicit autē scūs tho. 4. sen. di. 9. arti. 4. sub articu. 2. ꝙ ad hoc ꝙ aliqs accedat digne ad sacramentū eucharistie tria requirunt. Primo mundicia cōscientie que nō tollit nisi per peccatū 2° eleuatio mentis in deū per actualē deuotionem. Et hec per mētis ebetudinē vel occupationē aut diuagationē amittit ꝛ accidit sepe sine pctō. ¶ Tertio imūdicia corporalis. Unde celebraturi vel tractaturi aliqō sacrum ꝓpter reuerentiā manus lauant: a suscēptiōe ergo eucharistie homo impeditur tripliciter. ¶ Primo ꝛ principaliter per peccatū. ¶ Scōo per indeuotionē siue ebetudinē mentis. ¶ Tertio per corporalē imundiciā. Hec autē tria aliquādo cōcurrūt in vna pollutiōe nocturna: aliquādo duo tñ aliq̄n vnicum. ¶ De ꝓmo vt si ex cogitatiōe que peruenerat ad cōsensum secuta est pollutio: qz ibi est peccatū mortale ꝛ ebetudo mentis si forte ex illa pollutōe secuta est delectatio p quā adhuc manet aīus hois affectus aliqualr ad carnalia ꝛ depressus ab eleuatiōe in deū. Est etiā ibi corporalis imūdicia qz sine ea nō pōt esse pollutio. Nam iō pollutio dicit qz polluitur. i. inquinaꝫ ille cui acciderit. ¶ De 2° vt si ex cogitatione que nō puenerat ad ꝓsensum vel ex crapula secuta ē pollutio. Naz tunc non est peccatū mortale: est tñ ebetudo qdaz mentis ꝓpter delectationē quā expertus est qui polluitur ꝛ est inquinatio corporis. Pōt etiā poni hoc sine pctō veniali vt cum alicui accidit pollutio ex infirmitate nature vel superfluitate nō ꝓueniente ex crapula: qz tūc nec est mortale nec veniale. Si tñ sentiaꝫ in somnijs vel terminet̄ in vigilāte est ibi quedā delectatio ex qua mēs pōt ebetari sine pctō mortali ꝛ veniali. ¶ De tertio pz vt si quis ex infirmitate vel superfluitate nature polluaꝫ per noctē: nō tñ sentiat se pollui ꝛ in inueniat se pollutū nō fuit ibi delectatio aliq̄ que posset ebetare mentē: ꝛ sic erit hic sola corporalis imundicia. Ad ß autem ꝙ videaꝫ q̄n pctm̄ est pollutio ꝛ quādo impedit a sumptione eucharistie dicit ꝙ pōt cōsiderari pollutio quantū ad cām vel quantū ad modū. Quantū ad cām pōt tripliciter cāri. s. a causa intrinseca spirituali. s. a cogitationibus nris precedentibus quoz reliquie manēt in dormientibus. Et a cā extrinseca spūali. s. a demonibus. Et a causa intrinseca corporali. s. a superfluitate ciborꝫ vel superfluitate nature aut infirmitate. Et vna istarū est voluntati subiecta. s. ciborū multitudo. alie due nō. s. infirmitas ꝛ superfluitas seminis ex multo tēpore collecta de qbus magis declaratū est precedenti. qō. Quantū ad modū distinguitur pollutio: qz aliqua venit cuz cogitatione

Rñdet ad quesituz. q. A

13°. rō.

14ª rō

15. rō ß

6ª rō.

17ª rō

18ª rō

19ª rō

20ª rō

21. rō

rō. 2ª ad ꝓriū

Lāp. lutū

cogitatione precedenti. ꝛ alia sine cogitatione. In pollutionibus illis que sine cogitatione accidunt nullū peccatū est: qz anima nō vī hr̄e ibi ptē aliquā. sed solū est corporalis passio. pōt tn̄ esse ista pollutio effectus vel signū pcti pteriti signās peccatū mortale vel veniale p̄cessisse. Peccatū autem mortale impedit ex necessitate p̄cepti a susceptiōe eucharistie qz peccat mortaliter qui hn̄s oscientiā pcti mortalis eucharistiā sumit. Ebetudo aūt mentis ꝛ imunditia corporalis impediunt a susceptione eucharistie nō ꝓpter se: sed ex quadaz decentia honestatis: ꝙ indeuotio quedā videt ꝙ sic accedere ad eucharistiā nisi necessitas vrgeat. ꝛ ideo considerandum est vtrū in causa pollutionis possit inueniri peccatū. Cogitatio enim precedens de rebus turpibus qn̄z est sine peccato si in cogitatione sistit nō ꝓcedendo ad delectionē nec osensum sicut in disputante vel exponēte de venereis. Nam cuz ista loquat necesse est ꝙ prius illa cogitet: ꝛ ex cogitatione relinquunt vestigia quedā in imaginatiōe ex quibus in dormientibus sequi potest pollutio. Aliquādo aūt est cū venialiter si cogitatio nō sistat in terminis cogitationis: ſz sequat inde quedā delectatio. Aliquando aūt mortale vt si cogitatio ueniat ad osensum. Et qz dubiū est qn̄ cogitatio ueniat ad osensuz ꝛ qn̄ non: eo ꝙ difficile est iudicare interdū cum nullus effectus exterior sequat: debet attēdi an in ipso somnio circa venerea in quo sequuta fuit pollutio aīa videbatur dissentire aut osentire. Si dissentire: manifeste apparet ꝙ in cogitatiōe que fuit in vigilia nō fuit osensus: qz alias somnium factū ex reliquijs illius cogitationis exprimeret osensuz vel si de modo esset qui moueret fantasmata moueret illa ad finē osentiendi. Si tn̄ appareat aīa consentire in somnijs nō sequitur ꝙ in vigilando precesserit osensus: sed potest ex ligatione iudicij que est dormientibus exprimi osensus cum prius non fuerit. Si ergo cogitans de causa pollutionis inueniat osensum fuisse cām nō debet accedere ad celebrationē misse vel sumptionē eucharistie nisi vrgeat necessitas vel immineat scandalum si nō fiat qz etiam tunc hn̄s oscientiaz peccati mortalis si nō habeat cui ofiteaī potest dolendo de peccato licite celebrare. Si aūt nō precesserit consensus: sed solum sit quedā ebetudo mentis ꝛ corporalis immunditia sequuta ex pollutione ꝑm se non impeditur a sacramenti pceptione nec a celebratione misse. Non tn̄ debet celebrare nec percipere eucharistiā nisi vrgeat necessitas: aliqua quia alias committit irreuerentiā quandā. Et tn̄ si nō exīte necessitate nec scandalo sic pollutus velit celebrare aut eucharistiam percipe non peccat mortaliter: sed venialiter sicut cum quis qn̄q̄ patitur mentis euagationē in sacramento ꝛ non est deuotus ad illud nō tn̄ est peccatū mortale. ¶ Fit autem interdū pollutio ex demonis illusione: ꝛ potest in nobis precedere cā illusionis vt si quis indeuotus iuit ad dormiēduz ꝛ nō premuniuit se ptra demonū insidias quasi hoc negligens. Et tunc est idem iuditium sicut qn̄ ꝓuenit pollutio ex cogitatione precedenti. Et ideo abstinere debemus nisi sit necessitas vel scandalū vt dictuz est. ¶ Aliquādo homo se premuniuit contra demones. Et tn̄ ex nequitia demonis adhuc sequuta est pollutio. Quod apparet qn̄ tunc magis sequī pollutio qn̄ magis eā volumus vitare: sicut in collationibus patrum legī de monacho qui in omnibus diebus festis quibus susceptur erat eucharistiā polluebaī fraude demonis vt non peciperet fructū sacramenti. Unde osultum fuit ei ꝙ nō obstante pollutione sumeret eucharistiā. Tunc demon videns se illusum. ſ. qz ille communicabat cessauit eum amplius illudere polluendo eum in festis. ¶ Si autez ex cibo precedenti aut ex potu acciderit idem est iuditiuz ꝙ de illa pollutione que accidit ex turpi cogitatione preceden ti nisi ꝙ nō est ita facile peccare mortaliter in sumptione cibi sicut in cogitatione turpi etiam qz pollutio que accidit ex turpi cogitatione semp fit cū somnio ꝛ imaginatione: que aūt ex cibo ꝛ potu potest fieri sine imaginatione ꝛ somnio: ita ꝙ nō sentiaī. Pollutio aūt que accidit ex dispositione nature nō est signū alicuius peccati: ſz pōt ebetationē mentis inducere si cū imaginatione ꝛtingat. Habet tn̄ immunditiā corporalem. Et ideo si necessitas imineat vel deuotio expostulat: nō impedit talis a pceptione eucharistie vel a celebratione misse. Si tn̄ propter reuerentiā abstineat laudandus est. Quia tn̄ in pollutionibus nō potest faciliter causa distingui a qua ꝓueniat: tutius est semper abstinere qn̄cūq̄ pollutio accidat quomodocūq̄ accidat: nisi necessitas aut scandalū sequat: qz tunc laudabilius est celebrare satisfaciendo necessitati vel tollendo scandalū q̄ abstinere ex reuerentia qz talis reuerentia indiscreta est. Debet aūt abstinere p vigintiquattuor horas ille qui propter pollutionē abstinere vult qz in tanto tēpore natura deordinata per imunditiā carnis ꝛ ebetationē mētis reddit ad priorē ordinē sicut dn̄t Albertus magnus ꝛ sctūs Tho. ¶ Aliter pōt dici ꝛ est idē quātum ad sententiā. ſ. pollutio ꝓuenit tripliciter. Quedā ex cogitatione p̄cedente: quedā cū cogitatione vel imaginatione comitante: sed nō p̄cedente: alia sine cogitatione p̄cedente ꝛ imaginatione cōcomitante. De ꝑma dicendū ꝙ illa pollutio que hz ortū ex sola cogitatione p̄cedēte vel principaliter ex illa: necesse est ꝙ habeat imagiationē ꝓcomitantē. i. ꝙ tūc qn̄ fit pollutio sit somniū qz alias cogitatio p̄cedens nō pōt hr̄e efficatiā nisi ꝑm ꝙ reliquie illius relicte in imaginatiōe mouentur in somno. ꝛ fit somniū ꝛ pollutio. Et tunc distinguendū est de cogitatione p̄cedente in vigilia an fuit speculatiua aut practica. Si fuit speculatiua vtpote qz solū disputabat quis aut exponebat de venereis ꝛ inde secuta imaginatio in somnis causauit pollutionē: nō est illa peccatū mortale nec veniale quantū ad se: nec quantū ad causam suam. Si aūt cogitatio est practica. i. qz per eam ordinaī homo ad agendum venerea vel euitandū pōt esse tripl̄r vt distinguit Gregorius. di. vj. c. Testn̄. Nam aliqn̄ cogitatio est per solā suggestionē. ſ. qn̄ a diabolo nobis suggerit ꝙ venerea exerceamus: aliqn̄ ꝓuenit vsqz ad delectationē. i. ꝙ in actu venereo ꝓposito p demonem suggerentē delectaī homo cogitando de illo ꝛ tn̄ non cōsentit nec deliberat se factuz. Aliqn̄ aūt ꝓuenit cogitatio vsqz ad osensum pfectū ſz nōdū sequat opus. Si ex cogitatione prima istaz sequit pollutio non est peccatū mortale nec veniale in se nec in causa. Si autez ex 2ª. est peccatū veniale: qz delectatio in cogitatione, sine osensu est veniale ꝛ tunc pollutio ex causa sua est veniale. Si ex tertia cogitatione pollutio sequitur est peccatū mortale quā tū ad causam suam. ¶ Secūdus modus est qn̄ cogitatio comitaī pollutionē: ſz nō p̄cedit. Et tūc vt cōmuniter ista imaginatio prouenit ex demonis illusione cum nō sit relicta ex aliquibus p̄cedentibus cogitationibus. Pōt tn̄ interdum esse nāliter ꝓueniens: vt qn̄ in aliquo est abundantia. seminis ex dispositione nature mouenī fantasmata significātia seminis effusionē. Et sic etiā in alīs superfluitatibus sicut est in egritudinibus. vt dicit Aristo. in lib. de somno ꝛ vigilia. Et sic illi in quibus descendit flegma dulce ad linguam somniant se comedere dulca. Ista cogitatio que est concomitās pollutionē nō causat per se pctn̄ mortale nec veniale nisi in quantū referī ad causam pollutionis. Quia si pollutio ex sua causa erat mortale ista cogitatio concomitans auget grauitatē. Si aūt erat veniale ex cā sua etiā ista cogitatio ꝓcomitās grauius illud facit. q̄ si esset sine ea. Si aūt ex cā sua pollutio nō erat mortale nec veniale ista cogitatio ꝓcomitās nō facit veniale nec mortale. Causat tn̄ quandam mentis ebetudinē: qz si quis polluaī sine cogitatiōe aliqua p noctē nō est delectatio aliq̄ nec sentit se pollui: ſz postea inuenit se pollutū vel forte nō inuenit. ꝛ sic nō hz aliqd animuſ ex quo afficiaī ad carnalia ꝛ deprimaī eius eleuatio in deū q̄ ꝑus erat ac si nulla pollutio accidisset. Cū aūt imaginatio cōmitaī pollutionē sentīt ōlectatio in effusiōe seminis siue sequaī euigilatio siue nō: ꝛ manet memoria illi⁹ delectatōis hoi vigilāti. Et qz delectabile nāl̄r ĩclinat afficīt hō ad simile delectabile: etiā si nōdū osentiat. Et ista affectio cāt ebetudinē mētis. Dr̄. n. mētis ebetudo qn̄ qs remisse tēdit in aliqd nō ex toto conatu. Et ꝓprie dr̄ ebetudo circa diuina ideuotio q̄dā qn̄ hō nō est ad illa attētus nec ad illa aspirat toto aio: ſz remissam mētē hz ꝛ cogitationē diuagātē. Istud āt necesse est fieri qn̄cūq̄ afficīt animus nr̄ ad aliqō delectabile ſz carnē vel ad aliqd mūdanū. qz tūc vires sensitiue ferūtur in illud. Sola q̄ rō pōt ferri in deū. Et qz pars rōnalis ꝛ ps sensitiua nō sunt due aie distincte: ſz eadē numero ipsamet est q̄ iclinaī ad delectabilia carnalia ſz ptē sensitiuā ꝛ tēdit in deū ſz rōnē. Cū q̄ ipsamet tēdat in duo ꝛ maxie qz ista sunt ꝛria: necesse ē ꝙ in vtrūq̄ ferat remisse ꝛ nō ex toto conatu. Et tūc aia est indeuota circa diuina qz nō tendit in illa toto conatu. ſz remisse. Sic q̄ delectatio vl̄ affectio ad delectationē cāt mētis ebetudinē ꝛ sic qn̄ in pollutione no-

Alia declaratio.

Triplex modus pollutionis

Primus modus.

Secūdus modus

1ª causa pollu.

2ª causa pollu.

eturna fuerit cogitatio cōcomitans causaꝫ mentis ebetudo ꝓpter delectationē que ibi expiꝫ. Nō eēt aūt aliq̄ ebetudo si nō esset cogitatio ꝓcomitans: qz nō esset aliqua delectatio.

3 5ꝰ modus pollutiōis

¶ Tertius modus est qñ pollutio nō hz cogitationē ꝓcedentē nec etiā ꝓcomitantē. Et tūc respiciēda est cā ex qua ꝓcedit. Pōt.n. iterdū puenire ex ifirmitate. s. qz vasa seminaria laxanꝫ z effluit semē. Et vocaꝫ ista ifirmitas. i. debilitas virtutis ꝓtētiue: qz nō est egritudo nec passio spālis. hz est accūs qz ꝓtingit fortificari vel debilitari vires cuiuslibet aīalis. Et ista pollutio est sine pctō mortali z veniali: qz cā sua non est in ptāte nra. s. ifirmitas carnis. Jsta pollutio vt cōmuniꝫ euenit sine imaginatiōe aliq̄ z somnio z sine delectatiōe: z nulla est magis inocēs q̄z ista. qz nec cāt pctm̄ mortale aut veniale nec etiā ebetudinē mētis cū non sentiaꝫ ibi delectatio: hz solū cāt imūdicia corpalē. Nisi forte demon se īgerat p nocte imittēdo nobis cogitationes videś q̄ sumus faciles ad pollutionē ꝓpter ifirmitatē carnis. i. ōbilitationē virtutis retentiue seminis z laxationē orgaⁿoꝝ: Et tūc nō erit peccatū mortale nec veniale: qz ex cā sua nō hz mortale nec veniale. Quod aūt ꝓcomitās est nō pōt eē mortale nec veniale: qz in somnīs nullū pctm̄ esse pōt nisi inquantū trahit cām ex vigilia. Causabit tn̄ ista pollutio mētis ebetudinē ꝓpter delectationē q̄ expta fuit in ipsa pollutiōe: Pōt tn̄ mētis ebetudo esse sine mortali z veniali interdū sicut hic. Aliq̄n̄ puenit ex supfluitate näe. s. qz semē multū collectū est in vasis seminarijs ex lōgo tpe etiā nulla existente crapula aut ebrietate: cū hoc possit accidere z accidat sepe in hominibus ꝓtinētissimis vt oñsum est ꝓcedenti. q. Et ista etiā non est pctm̄ mortale nec veniale nec est vllo mō timēda vt dicit Grego. di. vj. c. Testamētū: qz idē ē de ista z de illa q̄ fit ex ifirmitate. Et ēt accidit ista sepe sine aliqua cogitatiōe ꝓcomitāte. Pluriēs tn̄ accidit cogitatio in ista q̄z in illa q̄ est ex ifirmitate: z etiā sentiꝫ vt cōmuniter ōlectatio in ista. Rō diuersitatis est qz qñ fit pollutio ex ifirmitate carnis fit emissio seminis q̄si sine motu ꝓpter debilitatē organi. delectatio tn̄ venerea est in motu decisionis seminis z iō ibi raro est delectatio. Qñ aūt fit pollutio ex supfluitate seminis ipm semē ꝓpter suam multitudinē fortiter pulsat ad exitū: ideo in motu illo sentiꝫ delectatio: Nec tn̄ est ꝓpter hoc pollutio illa peccatū veniale nec mortale: cātur tn̄ ibi ebetudo mētis ꝓpter delectationē illā que ibi sentiꝫ.

¶ Aliq̄n̄ aūt causaꝫ pollutio ex crapula vel ebrietate. Et ista est iā aliqualr culpabilis sicut dicit Grego. q̄ in hoc hz aia aliquē reatū. Pōt tn̄ ista crapula vl' ebrietas esse iterdū pctm̄ mortale. z interdū veniale. Et fm hoc iudicabiꝫ de pollutione sequēte: hz ipsa pollutio in se non sit peccatū mortale vel veniale iudicaꝫ tn̄ tale ex cā sua. Unde saltē erit semp peccatū veniale in pollutione q̄n cātur ex crapula. Jsta pollutio pōt fieri sine cogitatiōe vel cū cogitatione ꝓcomitante. Et tn̄ quomodocūq̄z fiat non pōt excusari a veniali. Sz si cogitatio ꝓcomiteꝫ erit grauius aut saltē sequetur ibi ebetudo mētis. Jstis modis accidit pollutio nocturna: z q̄ndo sit peccatū z quomodo nō colligiꝫ di. vj. c. Testamentū: z. c. Nō est peccatū.

2 Qñ hō p pollutionē ipediꝫ a sūptiōe sacre cōionis

¶ Ad videndū aūt quomodo p pollutionē nocturnā impeditur quis a ꝓceptiōe eucharistie vel a celebratione misse. ¶ Dicendū q̄ p peccatum mortale impediꝫ quis directe ad hoc q̄ nō possit digne ꝓcipe eucharistiā p̄. cozin. xi°. z consequēter nec celebrare missam. Quia quicūq̄z missam celebrat eucharistiā sumere dz z nō ecōuerso. Et facilius qs impediꝫ a celebratione misse q̄z a sumptiōe eucharistie. Ut ait Gre. di. vj. c. Testamentū. Peccatū aūt veniale aut qcqd aliud est nō ipedit hoīez sufficienter a sumptiōe eucharistie. iō qñ pollutio fuerit peccatū mortale nō hz sumere eucharistiā. Qñ aūt est peccatū veniale vel est sine veniali z est solū ebetudo mētis cū imundicia corpozali: vel sola est corpozalis imūdicia pōt suscipi eucharistia ita q̄ nō peccabit mortalr qui suscipit eā. ¶ Ad hoc tn̄ q̄ aliqs oīno digne suscipiat nō solū dz cauere a mortali: hz etiā a veniali: z ab indenotione que est ebetudo mētis: z a corpozali immundicia. Et qz nūq̄z est pollutio nocturna saltē sine immundicia corpozali honestius esset cauere qñ quis pollutus fuerit quā suscipe. Nam nulla pollutio est minus culpabilis q̄z qñ fit sine aliqua cogitatione p̄ueniente. Et tn̄ tūc dz homo imputare culpe sue. s. q̄ deus pmiserit eū inquinari ꝓpter culpā suam vt ait isidorus z habeꝫ di. vj. c. Nō est. Si tn̄ necessitas celebrandi aut sumendi eucharistiā fuerit vel scandalū si nō fiat: dz summi vel celebrari cū non precesserit aliqd peccatū mortale. Et tn̄ quando fuit pollutio sine aliqua cogitatione precedente z cōcomitante z putatur venisse ex ifirmitate vel supfluitate nature licite potest accipi eucharistia vel celebrari missa qz non est timenda talis pollutio vt ait Grego. di. vj. c. Testamentū. Si aūt ex crapula creditur proueniss illicitum est celebrari missam. nisi necessitas fuerit. Licitum tn̄ est sumere eucharistiā a non celebrante. Qñ autem ex cogitationibus precedentibus pollutio accidit: cauendum est a susceptione si cogitationes ille ad delectationem peccati perduxerūt. Quia tn̄ non est facile distinguere ex qua cā pollutio quelibet proueniat: securius est in oibus abstinere nisi necessitas fuerit sumendi aut scandalū sequatur: cessando. Sic tenet sanctus Thomas. vt p̄z. s. ex dictis

¶ Ad primū dicendum q̄ peccatū veniale magis pertinet ad impuritatē mentis fm se q̄z pollutio nocturna in se: z hz hoc magis deo displiceꝫ: tn̄ peccatū veniale nō inquinat corpus z ebetat aīam sicut pollutio nocturna: nec est ita signū peccati mortalis sicut illa qz illa pōt sequi ex peccato mortali z veniale non sequitur ex mortali. Jdeo ꝓpter pollutionē magis abstinendum est. Et facit ad hoc multū ipsa ebetatio mentis: qz per pollutionem fit homo carnalis z distrahitur a feruore deuotionis q̄ nō fit per oīa venialia. Quia quedā sunt que modicū tollunt de feruore deuotionis: actus autez venereus siue sit licitus siue illicitus hominem absorbet z carnalem facit. Nam reddere debitum vxori licitū est immo iustum z necessariū: z tn̄ qui debitū reddit non dz sumere eucharistiam vt ait Jero. Et habeꝫ .33. q. 4. Sciatis fratres. Et est istud potissimū in pollutione nocturna. Etiam qz videꝫ quedā irreuerētia q̄ hō qui fuerit inquinatus hīs sordibus ꝓsertim aceedat ad sumendū eucharistiam. ¶ Ad 2m dicendū q̄ magis impedit mortale peccatū sumptionē eucharistie quā pollutio nocturna. Et tn̄ nō est vez q̄ ꝓtricto de peccato mortali z ꝓfesso liceat mox accedere ad sumendū eucharistiā: sed dz aliquātō tpe abstinere nisi necessitas vrgeret. Quia cōtritio purgat maculā mentis non tn̄ tollit adhuc ebetudinem mentis causatam ex peccato: hz paulatiz tollitur. Jdeo dz aliquantulū abstinere cōtritus z postea sumere vt dicit sanctus Thomas. Et intelligitur q̄ dz abstinere aliquanto tēpore post contrictionē: non tn̄ est necesse q̄ abstineat post contrictionem z cōfessionem. Et hoc dicitur qz postq̄z aliquis peccauit cū primo dolet de peccato ēt si nondum confiteatur tolliꝫ macula mentis z per paucum tēpus potest tolli ebetudo mētis si quis vere ꝓtritus est. Si q̄ post duos vel tres dies ab' habita ꝓtrictiōe ꝓficeat: nō opz q̄ post ꝓfessionē spectet aliquātulū vt tollaꝫ ebetudo mētis hz imediate hz suscipe eucharistiā. Si tn̄ qs mox vt peccauit ꝓtrictus fuit z simul ꝓfessus est adhuc dz spectare aliquātulū ad susceptionez eucharistie ꝓpter reuerētiā: z maxime in pctis q̄ causant ebetudinē mētis magnā sīc est in venereis. Jn alīs aūt nō dz hoc tā stricte seruari: qz ibi nō deprimitur mēs tn̄ sicut in libidine ꝓpter vehemētiā delectatōis multū absorbētis hominē ita vt nō possit imediate redire ad eleuādū itegre affectū in deū. Et ita est in pollutiōe nocturna. Jdeo in talibus saltem per vigintiquattuor horas honestuz est abstinere quod totum intelligitur nisi necessitas vel scandalum hoc ꝓhibeat. ¶ Ad tertium dicendum fm quosdam q̄ dz homo peccare venialiter vt impediat alium ne peccet mortaliter. Dicit tn̄ sanctus Thomas q̄ hoc includit contradictionem. Quia ex hoc ipso q̄ dicitur peccatum esse ponitur esse indebitum. Siue ergo mortale siue veniale fit indebitum est: quia alias peccatum non esset. Et ideo nūq̄z est licitū fieri peccatū aliquod ꝓ aliqua cā hz ad hoc multi ex quadā pietate iclināreⁿt. Sz dici dz q̄ id qđ alias peccatū veniale esset factū sine cā nūc factū cū cā erit licitū z sic nullū peccatū erit: qz ꝓ pietate fit. Et tn̄ quādiu manet peccatū veniale nūquā hz illud fieri ꝓ aliqua re. Sicut dicē aliq̄ vbū iocosum qđ eēt ociosum: eēt peccatū veniale. Si tn̄ dicaꝫ illō idē ad ꝓsolationē alicuius vl' ad aliquā pīa vtilitatē iā nō erit veniale. Jta de pollutiōe. Celebrare. n. ei q̄ pollutus fuit iterdū est veniale si nulla cā subsit celebrandi: z tn̄ si nēcitas subsit vel scādalū gñeꝫ si nō celebret iā nō erit veniale celebrando. Jta si qs pollutus celebras peccaret venialr si vt aliū excuset a peccato mortali celebret z alis nō celebraret iā non peccabit venialr: qz ex caritate moueꝫ.

¶ Ad 4m

¶Ad 4m dōm q cogitatio vocaf turpis non quidē illa q̄ solum de turpibus eſt:q2 de turpibus pōt eſſe honeſta cogitatio:ſicut qn̄ quis oia pctā ſua cogitat vt ꝓficeaf:ſed dz eē cogitatio hñs in ſe turpitudinē pp delectationē vel ꝓſenſuz adiunctū.Et hec quidē cogitatio eſt turpio:q̄ exceſſus qui eſt in cibo z potu cū ſit difficile modū tenere per oia in cibo z potu:z eſt facilius tenere modū in cogitatiōibus. Etiam q2 cogitatio turpis ſm ſe ꝓpingo2 eſt ad pctm̄ mortale q̄ exceſſus in cibo z potu.De his ſcūs Tho.4.ſen.di.9.arti.4. ſub arti.2°. ¶Ad 5m q coitus ꝓiugalis ſi ſit ſine pctō: puta ſi fiat cā ꝓlis gñande vel reddēdi debiti nō ipedit a3 rōne ſuſceptionē ſacri huiuſ:niſi ſicut dcm̄ eſt de pollutiōe nocturna q̄ accidit ſine pctō.ſ.pp cozpalē imunditiā z mentis diſtractionē.vt ait Hiero.xxxiij.q.iiij.c.Sciatis.ſ.Sciaſ frēs q qui vxozi debitū reddit non pōt de carnibus agni comedere.Si.n.panes ꝓpoſitiōis ab his q vxozeſ ſuas paulo añ tetigerant comedi nō poterāt: quāto magis panis ille q de celo deſcendit poterit ab his q ꝓiugalibus paulo añ heſere cōplexibus violari atq3 ꝓfigi. Nō q nuptias ꝓdēnemus:ſz q eo tpe quo carnes agni māducaturi ſumus vacare a carnalibus opibus dēmus.Sed q2 hoc ſm cōgruitatē: z non ſm nēcitatem eſt intelligēdū.Grego.dicit q talis eſt ſuo iudicio relinquēdus.Si vo nō cā ꝓcreande ꝓlis:ſz voluptas dñatur in ope ꝓhiberi dz accedere ad hoc ſacrm. ¶Ad 6m dōm q ſōnium de homicidio nō inducit cozpalē imunditiam nec etiā tantā mentis diſtractionē ſicut fornicatio ſomniata pp vehemētiā delectatiōiſ.Si tñ ſōniū homicidij ꝓueniat ex cā q̄ eſt pctm̄ mortale ipedit a ſūptione hūs ſacri rōne ſue cāe.Sic dicit.ſ. Tho.3a pte ſum.q.80.arti.7. ¶Aliq tñ volunt q nullus ſōnius impediat ſumptionē ſacramēti niſi in quo ſequitur pollutio. Unde etiā ſōnium de fornicando dum nō ſit ibi pollutio dicūt q nō impedit. Quod ſatis videtur rationale. ¶Ad ſeptimū dicendū q imunditia pollutionis pōt tripliciter cōſiderari.ſ.in ſe vel quātum ad radicē ſue cauſaz:vel quātū ad effectuz. ¶Primo mō quodlibet peccatū veniale eſt grauius pollutione: qa pollutio non eſt culpa aliqua:ſed paſſio vt dictū eſt ꝓcedēti qōne. ¶Scōo modo pōt eſſe pollutio grauio2 q̄ cetera venialia: qa ſumit originem a libidine deſiderij z cogitatiōis in qbus interduz eſt pctm̄ mortale:vt ſi ſequaf in vigilātib9 ꝓſenſuſ; z dato q non ſequatur eſt grauio2 illa vehementia deſiderij venerei. ¶Tertio modo quātum ad effectū: z eſt gñaliter deterio2 pollutio quolibet veniali:q2 cauſat mentis ebetudinē z iclinationē ad venerea qō non faciunt alia venialia. ¶Ad 8m argu.dicendū q in māducatione ſpūali ſolū eſt acceſſus ſpiritualis ad ſacrm z nō cozporalis vbi ſufficiūt fides z charitas manducātis.In ſacramētali autē manducatiōe eſt vel eſſe dz tam acceſſus cozpalis q̄ ſpūalis: iō requirif vtraq3 munditia.Nā qui ſumit ſpūal'r non ſumit xp̄m real'r:ſed ſolum ex deſiderio:iō non requirif ibi talis diſpoſitio.Qui vo ſacraliter ſumit xp̄m vere ſumit:ideo requif diſpō iſta. ¶Ad nonū dōm q aliquo mō fil'antur pollutio z fluxus mēſtruorum.ſ.qn̄ pollutio ſequif ex ſola infirmitate vel ſine cā culpabili:q2 eſt pure paſſio.Secus aūt qn̄ ꝓcedit aliq̄ cauſa voluntaria ſicut cogitatio vel crapula:qa tunc magis eſt actio q̄ paſſio.Fluxus aūt mēſtruoz ſemp ꝓuenit ex nēcitate: iō non ipedit regulariter ab igreſſu eccl'ie nec euchie ſumptione.Pollutio aūt interdū impedit.Etiā q2 fluxus mēſtruoz fit ſine vlla delectatione.pollutio aūt qn̄ ſentif fit cū vehemēti delectatiōe que ebetat mentē z retrahit a diuinis. Et iſta eſt ꝓcipua cā q̄re ipedit a ſūptiōe euchie. Jō non eſt idē de mēſtruis z pollutiōe. ¶Ad decimū dōm q lepra ipedit a ꝓſecratione z nō qdē ab oi:ſz ſolū a ꝓublica pp ſcādalum pplī:nō aūt a ſumptiōe vt dicef ſeq.q. ¶Ad vndecimū dōz gationis zpfectionis.aliud reuerētie z deuotiōis. Ad ꝑmū ꝓſiliū nō tenemur.z iō qui nō vtif illo nō peccat.Ad cōſiliū 2°mō tenemur:iō qui illud nō īplet peccat. Et ita eſt hic:qa recipe reuerēter ꝓſiliū eſt:z tñ q nō accipit ſic peccat. ¶Ad 12m dicit ſcūs Tho.q logf Aug.nō eſſe in effectu peccandi z penitere nō ſolū de pnia interioi:ſz de exterioi q̄ eſt ſatisfactio.z tñ nō pōt ſatiſſacere q pollutus eſt culpabil'r niſi q abſtinuerit ſaltē p.24.horaſ pp cāz ſup̄ poſitā. g̃ dz tāto tpe ta eſt:z remanet deozdinatio virū ex feruoze cōcupiſcentie z ōbiliatio nāliū. Jdeo expectare dz q nā repareſ:z ſpūs ad dñm dirigatur. Jlla.n.die nō pōt ſufficiēter ꝓpari. Cuius rōnem reddit Grego.q2 ꝑus culpa cogitatiōis abluenda eſt lachrimis:z quouſq3 inſixus tēptationis ignis receſſerit ſe reuz recognoſcat vſq3 ad veſperū.Reliquie.n. ignite cogitationis ꝓtinuo nō recedunt:q2 z ſi culpa trāſeat actu, manet tñ reatu. ¶Ad 13m q 13 per pnias z lachrimas deleaf culpa z accedendū ſit ad euchiaz:non tñ imediate:ſz poſt.24. horas.Q2 z ſi ablatū eſt vulnus pcti:manet tñ feruoz vulneris inflicti q non ſubito:ſz ꝓtinuis cura tur ſucceſſib9. Sic dicit Augu.lib.de trini. Reuocatio.n.nō fit ī vno momēto ipſius ꝓuerſionis:ſed quottidianis acceſſibus: qm̄ aliud eſt febribus carere:z aliud eſt ab infirmitate q̄ fcā ē ex febrib9 ꝓuale ſcere.Itē aliud eſt infixū telū de cozpe demere:z aliud ē vulnus q ex eo fcm̄ eſt ſera curatiōe ſanare. ¶Ad 14m dōz q excōicatio eſt duplex.ſ.maioz z minoz:maioz eſt q̄ ſepaf qs a cōione fideliū z ꝓceptiōe ſacroz. Minoz eſt q̄ ꝑuaf qs cōione ſacroz. Uñ qlibet ī mortali exñs eſt ſuſpēſus q̄tum ad ſe ipm: z eſt dignus minori excōicatiōe. Talis eſt q polluif ex cā culpabili:ſz non inducat pctm̄ mortale.Jō q polluif ōbet abſtinere ab euchia al'r pōt dici q loquif Hilarius de abſtinentia ſimpl'r.Secus aūt de abſtinētia ad tp̄s. Nā aliud eſt ad extinguendū feruorē venereū relictū ex pollutiōe z ebetatione mētis abſtinere ad tp̄s a ſacro.aliud eſt total'r abſtinere.Et hoc laudabile eſt:q2 pertinet ad reuerentiā. Aliud eſt total'r abſtinere qō malū eſt: q2 eſt ꝑuare egrū medicina. ¶Al'r pōt dici z meli9 q abſtinere volūtarie a ſacro pp reuerentiā laudabile eſt:ēt ſi qs nō cōmiſerit pctā digna excōicatione.q tamē per ſniaz eccl'ie quis ꝓuef ab his q eſt vere excōicari non dz fieri niſi pro pctis que ſunt digna excōicatione.Et hoc q2 iſtud eſt pena ſz non ꝑmū. ¶Ad 15m dōz q q cognoſcit vxorē nō pp delectationē:ſz ſolū cā ꝓlis non dz ab eccl'ia ꝓhiberi:ſz relinq ſuo iudicio.Jpſe tñ pp reuerētiā debēt abſtinere:z ēt laudabilius q̄ ſumē niſi ſubeēt ſcādalū vel aliq̄ cā ſumēdi:vt j.dicef. ¶Ad 16m dōz q loqtur Ambro.de venialibus pctis q̄ nō inducūt mētis ebetudinē ſicut pollutio nocturna:q2 illa nullo mō impediūt ꝓficiētem nec ſumentē niſi ītercidat ꝓēptus q facit pctm̄ vbi nō erat. ¶Ad 17m dōz q pollutio exit aliqn̄ ſo m̄ ō vētre.ſ.qn̄ nō ꝓcessit aliq̄ cā culpabilis.ſ.nec cogitatio nec crapula.Aliqn̄ ō vētre z mēte:vt ſi ꝓceſſit cā voluntaria culpabilis. Et tunc magis exit de mente q̄ de vētre:ideo inquinat aīam. ¶Ad 18m dōm q īmūditia cozporalis inquinat aliquādo hominē inquātum cōiungitur ſpirituali:vt dicef ſequēti queſtiōe. z ſic pollutio nocturna ſz cozporaliter mēbra coinquinet ſpiritualiter:tamē etiā mentē inquinat inquātum a cauſa volūtaria interdū oztuz habet:z tunc ꝓhibet a ſumptiōib9 illius cibi qui trāſit in mentem.i.euchariſtie. ¶Ad decimūnonum dicendū q imūditia pure cozpalis que eſt cōtinuatio tollitur per cozporalē ablutionez.illa tamē que eſt cozpalis: z dependet a ſpūali īdiget vtraq3 ablutiōe. Et quia pollutio eſt cozporalis imunditia depēdens a ſpūali debet lauari ſpiritualiter vt doleamus z cōfiteamur de illa ſi accidit ex cauſa culpabili:ōbet etiā lauari cozporal'r.ſ. vt expectetur q natura deozdinata per feruorez libidinis reozdinef z tollatur ebetudo mētis inducta qō fit poſt vigintiquattuor horas:z tunc licite cōmunicaf. Aliqn̄ imunditia cozporalis vel ſpiritualis relicta ex pollutiōe manet z indebite cōmunicatur. ¶Ad 20mdicendū q non eſt ſimile de pollutiōe z alīs ſuperfluitatib9:q2 cetere ſine aliq̄ ōſiderio vel ōlectatiōe īordinata expelluntf:in ſeie aūt ſec9 eſt. Jō h p̄t cāri pctm̄ z nō in alīs. Uñ dicit Hugo de ſcō Uic.ō.pte ꝑmi lib. q alie vtutes ſolū corrupte fuerūt:gñatiua āt corrupta z iſecta. vñ ſignū iobediētie p quā hō ꝑ creatorē ſuū ītumuit poſitū ē iſcriptū in porta p quā hūana ꝓpago trāſire debuit. Uñ ceta mēbra q̄ iperiū ſequunf rōnis ſine culpa pñt opari: ſ vo mēbrū in quo p̄cipue ꝓcupia regnat: q2 nutui volūtaf nō ſegtur ſine culpa non operaf. Nō tñ eſt intelligēdū q ſp ſit pctm̄ actus gñatiue:q2 coitus mr̄imonialis licit9 eſt:q2 ꝑz rōne rel'atus. ¶Ad 21m dōz q pollutio nocturna nō ē culpa p quā qs poſſit p eccl'iaz excōicari z ꝑuari cōione ſacroruz qō eſt pena. Eſt tamē aliquid ꝓpter qō debet qui ſe reū ſentit abſtinere: z hoc non eſt pena:quia nō infertur ab alio nec inuolūtarie ſuſcipitur. ¶Argumēta autez in p̄riuz ꝓbāt q oino abſtinēdū ſit pp pollutionem a ſumptione euchie qō nō eſt vex.

¶Dōm

Ad 4.ar gumen.

Ad 5.ar.

Ad 6.ar.

Ad 7.ar.

Ad 8.ar.

Ad 9.ar.

Ad 10.ar gu.

Ad 11.ar gu.

Ad 12.ar gu.

z

ad.13.argu.

ad.14.arg.

ad.15.arg.

AA

ad.16.arg.

BB

ad.17.arg.

CC

ad.18.arg.

DD

ad.19.arg.

EE

ad.20.arg.

FF

ad.21.arg.

ad argumēta icōtra

¶ Dōm ergo ad ꝑmū ꝙ intelligiť de pollutiōe mentis quā do p̄cessit cogitatio cū delectatiōe siue secutus fuerit ꝓsen sus siue non: q̄ tūc ab euchia abstinendū est. Et dī ꝙ debet se indignū reputare societate fideliū non qdē ad ꝙersandū cuꝫ eis: q̄ nūq̄ hꝫ quis istā indignitatē etiā si sit in grauib⁹ culpis ēt notoꝛijs nisi si sit excōicatus: sed dꝫ abstinere a so cietate fideliū. ſ. ne cū eis sacramēta recipiat. Et intelligiť de eucharistia: q̄ penitentiā ⁊ cetera sacramēta recipere potest q̄ nō requiriť de necītate in eis talis dispositio. ¶ Ad scōꝫ dōm ꝙ accedere indeuote pōt intelligi negatiue vel p̄uati ue. Ut qui hꝫ aliquā distractionē mētis que fit sepe sine cau sa culpabili: vt ex labore vel fastidio. Alio mō ideuotio. i. ir reuerentia que est aliquid positiuū. ſ. q̄ importat quēdaꝫ cō temptum. Et ista indeuotio est peccatū. Sola aūt ꝑuatio de uotiōis nō est peccatū. vt dicit scūs Tho. quoli. 44. Et sciē dum ꝙ deuotio qñq̄ dicit̄ feruoꝛ charitatis: qñq̄ feruoꝛ na turalis dilectionis. qñq̄ reuerentia: ⁊ sic assumit̄ in glos. p̄. corin. xj. ¶ Ad tertiū dōꝫ ꝙ nō dꝫ manē easdē obseruatōes in nouo ⁊ in veteri testamēto. Licet ḡ abstinere a panib⁹ p̄o positionis ꝓpter venerea p̄cedentia esset morale: ⁊ debeat obseruari taꝫ in nouo q̄ꝫ in veteri testamēto ꝙ tamē tāto vl̄ tanto tēpore abstineať: est cerimoniale. Ideo nō opꝫ ꝙ idem tempus p̄cise obseruēť hic ⁊ ibi: sed satis est in nouo testa mento in eo qui polluiť per noctē manere per. 24. horas in ḡbus reddit natura ad ordinē suuꝫ: ⁊ ꝙ postea possit susci pere euchiam. Naꝫ etiā pollutis sōnio nocturno in veteri te stamento nō imponebať abstinere nisi per diē deuterono. 23. ¶ Ad quartū dōm ꝙ vir cōmiscetur vxoꝛi aliquādo cā icō tinentie vitāde. xxxij. q. c. Quicqd ⁊ tunc est veniale. Uel li bidinis explende: ⁊ tunc multū aggrauať. xxxij. q. iij. c. Uir cum ꝓpria. Uel cā ꝑlis ꝑcreande: ⁊ tunc est sine culpa. e. c. vel reddendi debitū. xxxij. q. j. c. Si tu abstines. Et est tunc meritum. ⁊ iō aliqui dicūt ꝙ qñ est peccatuꝫ talis coitus est abstinendū ab euchia: qñ aūt non est pctm̄ nō est abstinēdū. Sed dōm est ꝙ cū actus venereus nūq̄ possit esse sine ebe tatione mētis: ⁊ regriť de honestate feruoꝛ qdā deuotionis ad sumendū digne euchiam ꝙ oīno abstinēdū est ab vxoꝛe ante cōionē. Qō tñ abstineat tribus vel q̄ttuoꝛ vel septē die bus ꝓsiliū est ⁊ nō ꝑceptū. vt dicit gl. eo. c. Ois hō. Debet tñ qui cōicaturus est abstinere a petendo debitum añ cōicatio nem: si tamē petatur teneť reddere: vt dicit ibi glo.

¶ An ꝑ pollu^em nocturnā tollať ỽginitas. Q̄ō. CCXLVIII.

Queritur an ꝑ pollutionē nocturnā tollať ỽginitas. Dicit Alb. magnus ꝙ nō: eo ꝙ volūtas ⁊ delectatiōis deliberatio nō ꝓiungunť ipsi pollu tioni. Dicit ēt scūs Tho. ꝙ non amittiť ỽginitas ꝑ pollutio nem in sōnijs sicut nō amittiť in mulieribꝰ que dormiēteꝫ co gnoscunť. nisi ea intētione iuerint ad dormiendū vt dormiē tes cognoscerenť. Oꝛ tūc ēt si nō sentiāt delectationē vene ream vere amittunt ỽginitatē. Qñ tñ hoc nō intēderint vir ginitatē non perdūt. Et ita mulier que est amēs vel omnino ebria: ita vt sui cōpos nō sit etiā si tunc cognoscať ỽginitatē non pdit. de hoc scūs Tho. 4. sen. di. 33. q. de ỽgitate arti. p̄. ¶ An per coꝛporales immunditias arceatur quis a sacra communione. Questio. CCXLIX.

Querit̄ occasione p̄dictoꝛ de pollutiōe que iterdū est solū coꝛpalis imunditia: an ꝑ aliq̄s imū ditias coꝛpales arceať homo a sumptione eucbie. ¶ Aliqui dicunt ꝙ sic: q̄ deuterono. 23. dī ꝙ hērent israelite locum ex tra castra ad purgandū aliū. Et subdiť cā vt castra sint mun da ⁊ nihil feditatis appareat in medio castroꝛ. Et dicit ibi glo. ꝙ deus diligit munditiā coꝛporalē: ⁊ detestať imūditiā. ergo ꝓp coꝛporalē imunditiā dꝫ quis abstinere ab eucbari stia. ¶ Jtē maioꝛ est dignitas sacri euchie q̄ꝫ oium sacroꝛuꝫ veteris testameti. Sed in veteri lege mulieres post ꝓtum: ⁊ omnes mēstruate ⁊ fluētes sanguine exť tēpoꝛa mēstruoꝛuꝫ ⁊ viri fluētes semine reputabanť imundi: ⁊ non licebat eis accedere ad scūariū. Leui. iꝛ. ⁊. iſ. ⁊ idē de lepꝛosis erat leui i4. ergo a fortioꝛi debent abstinere a sacro eucharistie quod mundius est. ¶ Jtē sacerdoti lepꝛoso interdiciť facultas ce lebrandi: exť de clerico egrotante vel debilitato. c. de rectoꝛi bus. ⁊. c. Tua nos. ergo etiā laicus ꝓp lepꝛā excludeť a per ceptione eucbie. q̄ ꝓpter dignitatē huius sacramenti sacer dos lepꝛosus arceť a celebratiōe eius. ¶ Dōm ꝙ regulariť non dꝫ aliquis ꝓhiberi a sumptione eucharistie ꝓpter cōpo rales maculas vel imunditias: q̄ iste sunt pene quedā: ⁊ tñ non dꝫ dari pena pꝛo pena: sed pena pꝛo culpa sic dicit̄. Na um ꝑmo ꝙ non insurget duplex tribulatio: iō pꝛo imūditijs coꝛpalibus quas inuiti patimur: nō est qs arcendus a susce ptione eucbie. ¶ Jtē q̄ per nālia non meremur nec demere mur. Omnes tñ coꝛpales imunditie ex causis nālibus acci dunt. ergo ꝓp eas nemo arcebiť ab eucbie susceptiōe. ¶ Di cendū ergo ꝙ imunditie coꝛpales ꝑm se nō sunt de gñe pec cati: iō ꝑm se nō ꝓhibent hominē ab aliquo sacro nec detesta tur deus illas: q̄ deus diligit munditiā coꝛdis nr̄i: ⁊ qcqd huic munditie repugnat detestať: qō aūt cum hac munditia stare pōt non odit. Jdeo xp̄s non increpauit illos qui manī bus nō lotis māducabant: q̄ dixit ꝙ hoc nō inq̄nabat men tem: q̄ si per māducare (manibus nō lotis) aliq̄ sordes int̄ cideret ista intraret per os. Sed quicqd per os intrat in vē trem vadit ⁊ in secessuꝫ mittitur. ideo nō inq̄nat mentē: sed qō a coꝛde exit inq̄nat hoiem. ſ. furta: foꝛnicationes: homici dia: ⁊ oē peccatū. j. iſ. Potest tamē imunditia coꝛporalis di splicere deo nō inquātum est imunditia: sed in inquātū per eam hꝫ se hō irreuerenter: ⁊ irreuerētia est pctm̄. Et q̄ sacr̄ eucharistie est aliqd excellētissimū dꝫ cum magna reuerētia suscipi. Et q̄ coꝛpales sordes aliqñ faciunt irreuerētiā iquā tum sunt aliquo mō volūtarie in hoie. aliqñ arcent eū a pce ptione eucbie. Et pꝛo hoc dōm ꝙ sordes coꝛpales: aut sunt aliqd ꝑpetuuꝫ vel longo tēpoꝛe durans: aut qō leuiter tolli pōt. Si ꝑ modo nō arcent hoiez a ꝑceptione eucbie: vt pꝛi lepꝛa que est infirmitas ꝑpetua: ⁊ licitū est lepꝛosis euchari stiam suscipe. Si tñ esset lepꝛa in breui curabilis laudabile esset ad tp̄s abstinere ꝓp reuerentiā sacr̄i: non tñ pōt ꝓhibe rī a cōione nec a ꝓfectione si est sacerdos. Qñ tñ est ꝑpetua nullo mō dꝫ abstinere a sumptiōe nec est laudabile abstine re ꝓp reuerentiā: q̄ nō esset reuerētia: ſꝫ indiscretio ⁊ diabo lica suggestio vt ꝑuet hoiez fructu sacr̄i. Et idē de patiēt⁹ diuturnaꝫ infirmitatē vt fluere semine qō aliqñ lōgo tēpoꝛe durat. Et idē est de muliere patiēte fluxū sanguinis exť tēpo ra mēstruoꝛ: q̄ interdū durat ad totā vitā: ⁊ interdū longo tpe sicut pꝫ de muliere qñ xp̄s sanauit q̄ passa fuerat duode cim ānis istū fluxū. Luc. i8. Tales aūt nō arcenť a suscipien da eucbia nec ab intrādo in loca sacra. sic iducit̄. di. v. c. Ad eius q̄ patiētes fluxū sanguis nō sunt ꝓhibēde introire in eccl̄iaꝫ cū mulier fluēs sanguine nō fuerit ꝓhibita xp̄m tan gere: sed potius ꝺuotio sua laudata est: ⁊ curata fuit a fluxu illo. Si aūt imunditia sit pauci tpis. ſ. q̄ pōt tolli leuiter: licꝫ illa ꝑm se nō offendat deū. tñ q̄ vī esse quidā ꝓeptus ꝙ hō exñs in illa suscipiat eucbiaꝫ cū possit fieri mūdus coꝛporali ter: ⁊ tunc suscipe honestiꝰ est ꝙ expecteť purgatio imundi tie: ⁊ postea sumať: q̄ꝫ ꝙ manēte imūditia ista sumatur. Et ita est de tpibus menstruoꝛ: q̄ cū menstrua oꝛdinate acci dunt feis quolꝫ mense durant pauco tpe. Jō honestius ē fe minā tūc abstinere ab introitu eccl̄ie ⁊ ꝓceptiōe sacr̄i q̄ꝫ su scipere. Si tñ ex deuotiōe moueť ad suscipiendū nō est ꝓhi benda suscipe. di. v. c. Ad eius. ſ. Mulier q̄ ex ꝓsuetudie me strua patiť ꝓhiberi eccl̄iaꝫ itrare nō dꝫ: q̄ ei nāe superfluitas in culpā reputari nō vꝫ. Et p̄ hꝫ ꝙ inuita patiť iniustū est vt eccl̄ie p̄ueť igressu. Et postea dr̄. Scē aūt cōiatiōis misteriū in eisdē dieb⁹ ꝓcipe nō dꝫ ꝓhiberi. Si. n. ex veneratōe magꝰ ꝓcipe nō ꝑsumit laudāda est: ſꝫ si ꝓcepit nō ē iudicāda. Hoc aūt ē de imūditijs q̄ nob⁹ nolētib⁹ iſunt: ⁊ nō possum⁹ eas tol lere: q̄usq̄ ꝑ se cessent nāl̄r. Secus āt ō sordib⁹ q̄s nos ꝑ cō tactū ꝟhim⁹ ⁊ qb⁹ polluimur. Nā istas possum⁹ tollē: q̄ nō sūt egritudines nec passiōes nobis accidētes. Et ob hꝫ q cele brant ꝓsueuerūt manus lauare: q̄ tractaturi sūt rē tā sacraꝫ ⁊ mundā. Si q̄s ḡ imundis manibus ⁊ alīs ꝓtibus coꝛpo ris apparētibus accedere vellet ad sacr̄m istud iudicaretur reꝓhensibile soluꝫ inquātum per hoc videť esse quidā con temptus: q̄ homo nō curat habere munditiā illam ⁊ hone statē exteriozē quā hr̄e possꝫ suscipiēdo: ⁊ q̄ ꝑ talia offendū tur hoies ⁊ iudicant ꝓemptū dꝫ cauere qlibet ab istis sordi bus qñ accesserit ad sacr̄m ne ꝓtenere videať. Ult. n. deus ꝙ nos exhibeam⁹ ei honoꝛē talē q̄lē solem⁹ exhibē nr̄is ꝓpo sitis ⁊ dñis tpalibus. Alis dicit se ꝓtēni a nobis. Jō malach. ꝑ ꝙerit̄ de sacerdotibus ꝙ offerrēt ei aialia ceca ⁊ claudā ⁊ debilia in sacrificiū dicēs. Si ego suꝫ dñs: vbi ē timoꝛ me⁹. ⁊ si pr̄ vbi honoꝛ me⁹? Si offers aial claudū ⁊ ceculū nōne ma lū ē? Offer illō duci tuo: ⁊ si ꝑplacuerit ei: ⁊ si accepit faciem

tuam

dd Ad 2^m arg

jj Ad 3^m ar^m

kk Ad. 4. ar.

A Rñdeť ad q̄stum. q.

Opi. q̄rūdam.

pꝛima rō

2^a rō

3^a rō

tuā. Quasi dicat. Nō placebit ei nec acceptabit te offerētē ita nec ego acceptabo offerētes ista ꝓtemptibilia. Si tñ ꝓtingat hoiem corporalr imundū accedere ad sumendū eucħiaz non ex irreuerentia: sed qz nō aduertit ad istas sordes cōporales nihil nocet: dū tñ imundiciā mentis fuauerit. ¶ Considerandū vlterius circa imundiciā corpalē q quadruplex est corpalis imundicia. ¶ Prima est que ꝓiungit̄ spūali imundicie quātum ad cālitatē. Et ita est pollutio inquātum procedit ex crapula vel cogitatōe delectante. ¶ Scōa ē corporalis ꝓiuncta spūali per ꝓformitatē meriti vel demeriti. z sic est pollutio nocturna ꝓcedens ex sola diabolica illusione de qua tangit̄ a Grego. 8. moraliū. Et dr per cōformitatē demeriti. Qr lz non ꝓueniat a crapula nec cogitatiōe: ꝓcessit tñ aliqō demeritum in isto pp qō deus pmisit diabolo eum illudere. ¶ Tertia est corpalis ꝓiuncta spūali quātuz ad penalitatem. i. dependet ab aliq̄ spūali imundicia tāq̄ pena data ꝓ illa. Et ita est corruptio: z infectio vtutis gñatiue i pena pcti originalis. z sic qñ pollutio cātur ex sola nāe infirmitate vel supfluitate nō culpabili: qr ēt ibi sequit̄ dlectio repugnans rōni. Et est ista pollutio corpalis que est pena sequens ex imundicia spūali. s. ex pctō Ade: z ꝓsequit̄ ad pcatū originale. ¶ Quarta est oīno corporalis nō coniuncta spūali imundicie: vt contaminatio manus vel pedis: z ista nūq̄ est mala nisi fm q pōt iportare quādam irreuerentiaz ꝑma z scōa imundicia harū ipediunt sumptionē eucħie de cōdigno. tertia de cōgruo ipedit pp incertitudinē cāe: qr ne scitur an ex cā culpabili ꝓuenerit ista pollutio. q̄rta impedit de congruo: maxie in cōficiente pp reuerētiā sacramēti. tres ꝑme sicut nāliter causanť: ita nāliter tollūtur. s. qr nā redit ad ordinē suuz: z hoc post. 24. horas: vt dcm̄ est ꝓcedenti q. Quarta aūt qr nō cātur nāliter: sed solū ex cōtactu nō impedit nisi ad momentū. s. quousq̄ lauentur manus vel alie partes corporis apparētes. Nā partes nō apparētes nō oz lauari lz in veteri testō non solum manus: sed etiā pedes lauabant sacerdotes qñ ministraturi erant exo. 30. ¶ Sed nō est trahendū in ꝓsequentiā ad sacerdotes noui testamēti: qr in veteri testamēto attēdebatur valde ad cerimonias corpales: z nō in nouo: sed ad mundiciā spūalem. Unde qñ cōsecrabantur leuite dño radebanť oēs pilli corpis eoꝝ nume. 8. sed in nouo testamēto nihil tale fit. ¶ Considerandū etiā circa hoc q infirmitas putať aliqñ ipedimentū sumendi eucharistiā. Ꝓ quo sciendū q est q̄druplex ifirmitaz. ¶ Prima que est peccatū z cā peccati vel saltē peccatū. Ut luxuria inuidia gula. Et ista semp impedit eucħie susceptionē. ¶ 2ª est que nō est peccatū: est tñ pena pcti z cā pcti. Sic est oblio z ignorantia respectu intell'us z ꝓcupia carnis respectu affectus. Nā pene sunt inflicte ꝓ pctō Ade: etiā sunt causa peccati: qr ignorātia est cā pcti dicēte Aristo. 3°. ethicoꝝ. Omnis malus est ignorans. Cupiditas. n. siue ꝓcupia gñaliter sumpta est cā pcti. p. thimo. 6. Cupiditas est radix oiuz malorꝝ. Et talis infirmitas non arcet ab eucħia: qr al's oporteret hominē semp vel lōgo tēpore abstinere ab eucharistia. ¶ Tertia est que est cāta a pctō non per modū pene: sed p modū effectus directi. z ista arcet ab eucħia. Talis est pollutio ꝓueniens ex cā culpabili. Si aūt ꝓueniat ex cā nō culpabili ptinet ad scōm modū infirmitatis. s. qr est pena cuz sit ex infirmitate nāe non potētis retinere. z omnes iste penalitates venerūt ex pctō ꝑmo. ¶ Quarta est que nūq̄ est peccatum nec cā pcti: sed solū pena pcti: vt febris z dolor membroꝝ: z fames: z sitis. Ista lz ex culpa veniāt: sine cl'pa agūtur vel sustinenť: vt sine pctō comedimus quādo esurimus z tñ fames z sitis ex peccato ꝓuenerunt. z ista infirmitas nūq̄ impedit sumptionē eucharistie. ¶ Ad primū dicēdum q deus diligit mundiciā corporalē: z detestať imundiciam corporalem non fm se: sed fm q pertinet ad interiorē mūdiciam z imundiciam. Nam corporalis mūdicia circa sūptionem diuinorum pertinet ad quādam reuerētiam: qr ex reuerentia nimia qua homo hz ad sacra mūdat se quātuz pōt vt non inueniať saltē corporalis imundicia in illo: z qr reuerētia pertinet ad vtutē qñ deus diligit fm se. etiā actus ꝓcedētes ab ea diliget. z sic deus iussit q sacerdotes qñ ministraturi eēnt i scūario lauarēt manus z pedes in labro eneo qō fecit Moyses exo. 30. z 38. z ecōtrario est de imundicia corporali: qr inquātum pertinet ad irreuerentiaz deus detestať illam fm q ipsaz irreuerentiā detestatur quādo imundicia est sine irreuerentia: vt qa aliquis non aduertit vel non vidit eam non detestatur deus illaz. ¶ Aliter potest dici q secus erat apud iudeos q̄ apud nos: qa iudei erant rudes: z deus ostendere volebat eis q habitabat cuz ipsis corporaliter: z ideo omnia que poterāt offendere aliquē hominez volebat vitari tanq̄ offendētia eum. z quia stercora offendūt aspectum hominis z odoratuz si sint in conspectu eius. de⁹ noluit q essent in medio castroꝝ: quia archa trāsitura erat per castra: z deus qui videbatur habitare in ea dicebať offēdi per sordes illas. z ista causa tradit deuteronomij. 23. s. vt sint castra tua mūda: qa dominus ambulat per castra vt nō dimittat te. s. si viderit te esse imundum. Nobis autē iā non se ostendit deus vt paruulis: sed vt viris perfectis. Ideo nō inuit se diligere ꝓcipue corporalē mundiciaz: quia ista non pertinet ad euz: nec etiā corporalis imundicia: qr ipse spiritus purus ē. Sola ergo spūalis mūdicia ei placet: z spūales sordes detestatur: qr ipse spiritus est z eos qui volunt eum collere opz in spū ambulare. i. collere spūaliter: z non fm cerimonias corpales. Joan. 4. ¶ Ad secundū dicendū q isti imundi in lege veteri vetabanť in lege veteri magis ꝓpter quādam significationem q̄ ꝓpr ipsas res: qr status ille erat figuralis. p. corin. 10. z ad hebre. 10. Nunc aūt cessauerūt oēs figure aduenientibus rebus ipsis. Ideo nō oportuit manere aliquid istorū. Sic dicit scūs Tho. ¶ Aliter pōt dici q ista vetabanť pp cām lr̄alem: z decuit sic fieri pp iudeos: qr erāt viri simplices: z nō cognoscebāt deū suuz qualis erat. Uolebat aūt ipse oñdere se excellentiorē oibus dīs g ētiliū: z hoc voluit inuere per mundiciā ministroꝝ z mistrātiū. Nā quāto aliquis est maior dñs: tanto plures cerimonias exigit in obsequio suo. z qr deus volebat se inuere maiorez omnibus dīs gentiū apposuit pl'es cerimonias cultus sui q̄s exhiberentur dīs gentiliū. Et qr imundi erāt illi dī voluit se ostendere mundissimū: qr per ls maxie oñdebat dignitatē suaz. iō ꝓhibuit oēs imundicias corporales vt sic magnā reuerētiā haberent iudei ad deū videtes q cū tante cerimonie mūdicie reqrerentur ad accedendū saltē ad tēpluz domini q ineffabilis esse deberet dei mūdicia z dignitas. Per mūdiciam autem spirituales hoc arguere nō poterāt: qr erant viri multum carnales qui z ad ista capiēda nondum pertingebant. per mundiciam ergo corporalem hoc eis debuit notificari. ¶ Aliter potest dici q in veteri testamēto nō erant aliqua que spiritualiter multū ꝓficerent z haberent aliquam magnitudinem. Ideo debuerūt carnalia habere magnitudinez qr iudei nō poterant ꝓcipere de deo suo aliqd magnum nisi per magna que eis in lege darenť. non tñ fuerunt data magna spūalia: qr nōdum venerat tēporis plenitudo. Ideo tota magnitudo debuit esse in appatu cerimoniaꝝ exteriorū: sic erant iste mūdicie corpales. Jō deus mltos dedit modos corporaliū purificationū: z cauere multos modos corpaliū imundiciaꝝ eis iussit. Nunc autē est abundantia in bonis spūalibus pp gratie plenitudinē. Jō oportuit euacuari istaꝫ mundicias z imundicias corpales: qr fm se inutiles erant. Qr lz quedā eaꝝ aliquid faciāt ad reuerentiā cultus diuini alie tñ nihil faciunt. Jō nunc obseruari nō debuerunt ne tota nra occupatio in cerimoniꝫ esset. Et sic iussum est q qui pollueret sōno nocturno iret ex castra: z māeret ibi vsq̄ ad solis occasuz. z tūc lotus aquis itraret in castra. deute. 23. ēt qui cogsceret vxorē suā vel aliā debebat lauare corpus suuz totū: z imundus erat vsq̄ ad vesperū: z nisi sic lotus eēt nō licebat intrare in scūariū. Leui. 15. Iste mūdicie nūc seruari debent q̄tū ad aliqd. s. q̄tū ad sumētes eucħiaz q q pollutus est nocturna pollutiōe nō sumat eucħiam quousq̄ dies iteger trāseat nisi aliqd impediat. s. necitas vel scādalū: vt dcm̄ est. s. q. 247. Et tñ non dz qui pollutus est ire extra vrbem vel habitatiōes humanas: qa etiam licet ei intrare eccl'siā dum tamē non suscipiat eucharistiā: nec requirit̄ q lauetur in aquis. Idem de illo qui cognoscit vxorem suam: qa non dz suscipere imediate eucharistiā. Naz vt dicit Hiero. xxxij. questiōe q̄rta. cap'o sciatis. Qui vxori debituz reddit non potest carnes agni comedere. Et tamē potest itrare eccl'iam z non oportet corpus lauari aqua sicut in veteri testamēto. Uerum est tamē q ab antiquo apud quasdā eccl'esias consuetudo erat q postq̄s quis cognoscebat vxorē ꝓpriā nō intrabat eccl'esiā quousq̄ lauaret corpus. Et ista fuit spāl'r cōsuetudo eccl'esie romane: vt dicit Grego. scribēs Augustino epo

epō anglox. ꝛ xxxiij. q. v. c. vir cū ꝓpria. ſ. Uir cū ꝓpria vxo re dormiens niſi lotus aqua eccl'iam intrare non dz. Q̄uis diuerſe hoium nationes de hac re diuerſa ſentiant atq; alia cuſtodire videant. Romanox tñ ab antiqoribus ſp vſus fuit poſt admixtionē ꝓprie ꝓiugis ꝛ lauachri purificationem querere: ꝛ ab igreſſu eccl'ie paululū tēpare. Et ſicut erat circa ingreſſum eccl'ie: ita a fortiori circa ſuſceptionē euchariſtie ꝙ lauarent. Unde dī ibi. Cū vo nō amor ꝓcreāde ſoboł ſed voluptas dñaꝫ in ope cōmixtiōis hñt ꝓiuges ēt de commixtione ſua ꝙ defluāt. Tunc aūt vir qui poſt admixtionez ꝓiugis aqua lotus fuit ſacre cōionis miſteriū vz accipe: cuz ei ſm pfinitā ſniam eccl'iam licuerit intrare. Si tñ cōgſceret vir vxorē ſolū cā liberox ꝓcreādox non iubebaꝫ lauari nec abſtinere ab euchie ſuſceptiōe nec eccl'ie ingreſſu. Et in hoc differebat a veteri teſtō: qr ibi ex q̄cūq; cā vir vxorē cōgſcēt non licebat accedere ad ſcūariū niſi ꝑus aqua lauareꝫ. Iſta tñ ꝓſuetudo nō erat in multis eccl'iis ēt tpe Gregorij: ꝛ poſtea ēt apud ipſos romanos abūt in diſſuetudinē: qr erat ce

W Adz^m ar^m rimonīs iudaicis ſi'lis. ¶ Adz^m dōm ꝙ nō est idē de ſacerdote leproſo: ꝛ de laico. Nā ſacerdoti leproſo nō prohibetur euchiam ſuſcipere: ſz ꝑficere celebrando miſſaz: ꝛ hoc nō pp ſe: ſed pp ppl'm: qr ſcandalizabunt videntes celebrare lepro ſum cū quo ꝙuerſari fugiunt. Et nemo de manu eius vellet ſuſcipe euchiam. Jō tam pp ſcandalū ꝛ horroꝛē q̄ pp dignitatē miſterij vt nō ꝓtensantur ſi manibus leproſi ꝛ hois imū di tracteꝫ non pmittiꝫ ſacerdoti leproſo coꝛā ppl'o celebrare ꝛ iſte cāe tangunt in eo. c. Tua nos. ꝛ. c. De rectoꝛib⁹. Si tñ ex deūotiōe vult celebrare in occulto lz ei facē. Non tñ ordinabiꝫ in ſacris ſi fuerit leproſus añq; ordineꝫ: qr ordinatio est ad miniſtrandū ꝛ imundus vitio lepre nō est aptꝰ ad miniſtrandū. De laico ſecus est: qr nō miniſtrat alīs ſacrm. Sz ꝓ ſe vult ſumere: ideo nō ipediꝫ pp lepraꝫ ſumere euchiaz: qr nō est in hoc ſcandalum nec horroꝛ.

¶ Nō ſi oculus tuus dexter ſcandalizat te: erue eum ꝛ proīce abs te. Expedit enim tibi vt pereat vnum membroꝝ tuoꝝ: q̄z totum coꝛpus tuum mittatur in gehennam ignis. Et ſi dextera manus tua ſcandalizet te: abſcide eā ꝛ proīce abs te. Expedit enim tibi vt pereat vnum membroꝝ tuoꝝ q̄z totum coꝛpus tuum exeat in gehennam.

A ⁋ ⌊¶ Nō ſi oculuſ tuus ⌋. poſitū fuit ſupra p̄ceptū de nō nocendo alicui in pſona ꝓiuncta. ſ. in vxore. Et hui⁹ p̄cepti poſuerat xp̄s verū intellectū: hic aūt infert ex illo coꝛrelarium. Nam vetabaꝫ ibi feiam aliquā illicite ꝙuiſcere. Et qr ad hoc est nobis via p̄ hoc ꝙ videmus ea q̄ videre non est bonum: inſtruit nos xp̄s circa hoc. ſ. ꝙ abſtineamus a videndo illa que non lz ꝙuiſcere ne per hoc ſcandalizemur. i. inclinemur ad cō

B ⁋ cupiſcendū. ꝛ dī. ⌊ Nō ſi oculus tuus dexter ſcandalizat te ⌋. i. nō debes videre mulierē ad ꝙuiſcendū eā: vt dcm est: ꝛ ſi videndo ſcandalizaris. ſ. qr inclinaris ad ꝙuiſcendum oculus tuus ſcandalizat te. i. p̄stat tibi occaſione ſcandali. ꝛ ruine. ꝛ dī de dextro nō ꝙ ſiniſter nō ſcandalizet: ſz qr iſtū magis diligimus. Et ſi iſtū eruere debemus a fortiori eruere dēmus ſini

C ⁋ ſtrum. vt. j. diceꝫ. ⌊ Erue eū ꝛ ꝓīce abs te ⌋. Non est oculus eruendus coꝛpal'r ꝛ a nobis ꝓiciēdus: ſz ſpūaliter vel metaphoꝛice oculū eruimus qñ eū a videndo ſolita ꝓhibemus: ita vt iaz nihil videat illoꝝ que ꝑus videbat ac ſi eēt erut⁹

D ⁋ a carne ꝛ pīſſet. ⌊ Expedit. n. tibi vt pereat vnū membroꝝ tuorum ⌋. i. Melius est ꝙ vnū de membris tuis pereat. ſ. oculuſ q̄z totū coꝛpus. i. ſi per oculū ſcandalizamur: ꝛ inclinamur i peccatum mortale p̄ qđ hō periturus eſſet in inferno in eternū quātuz ad totū coꝛpus ꝛ aiaz ſil'r: melius est ꝙ eruat ſibi hō oculū ꝓiuādo illū opatiōib⁹ ſoliū p̄ qđ dī oculus q̄ſi pire q̄z ꝙ totꝰ hō peat pp oculū. ⌊ q̄z totū coꝛpus tuū mittaꝫ in gehennā ⌋. Nō ſolū coꝛpus tuū: ſz ēt coꝛpus ꝛ aīa peccātium mittenī ſil'r in gehennā. j. io. Sz totus hō ſignificaꝫ hic noīe totius coꝛpis ⌊. Et ſi dexta manus tua ſcandalizat te ⌋. Sic ꝺ oculo dixerat ꝙ eruēdus est ſi p eū ſcandalizamur. i. ad aliqđ malū inclinamur: ita ꝛ de manu dextra p̄ quā ſignificaꝫ opatio bona ex gñe ſuo q̄ interdū est nob cā ſcandali. i. inclinatōis ad pctm̄. Et ceſſandū est tūc ab illa opatiōe q̄tūcūq; ſit bona. vt. j. diceꝫ. ⌊ Abſcide eā ꝛ ꝓīce abs te ⌋. Abſciſio eſt ceſſatio ab opatiōe. Qr ſicut manus abſciſſa nihil opaꝫ: ita ꝛſi hō ceſſauerit ab aliq̄ opatiōe ſolita ſibi abſcidere manū quā tum ad illā opationē. ⌊ Expedit. n. tibi vt peat vnū membroꝝ tuoꝝ ⌋. Eadez ſnia est q̄. ſ. i. melius est ꝙ peat manus q̄z ꝙ pereat totū coꝛpus. i. meliꝰ est ꝙ ceſſet hō ab vna opatiōe q̄z ꝙ pp illā pdat fructū oiuz opationū ſuarum. ⌊ Q̄z totū coꝛpus tuū eat in gehēnā ⌋. i. Q̄z ꝙ peat totū coꝛpus. ſ. totuſ hō in igne eterno q gehēna dī. ¶ Pōt aūt lr̄a iſta itelligi multipliciter. Unoꝰ ꝙ intelligaꝫ de occaſione pctōꝝ amputanda ſ. ꝙ aliq̄n hō p actus mēbroꝝ ſuoꝝ ſcandalizaꝫ. i. ad malum inclinaꝫ: ꝛ vt nō incidat in malū illud dz a ſe abſcidē actus illos mēbroꝝ. Et ꝙuenit p̄cedentibus. ſ. Qr ſupra vetitum fuit videre mulierē ad ꝙuiſcendū eā. ꝛ qr oculus p̄stat nobis ꝙuiſcere aliqd illicitū: debemus abſtinere ab actu euiꝰ qđ est eū a nobis eruere. ¶ Sic intelligit glo. hic dicēs. Qr nō ſolū pctā: ſz ēt occaſiōes pctōꝝ tollēde ſt. Poſtq; docuit vitare mechie pctm̄ nō ſolū in opere: ſz ēt in coꝛde ꝓnr docet peccatoꝝ occaſiōes abſcidere. Et ſi mō ceſſare dz hō a quocunq; actu ſcandalizāte eum. Et qr multoꝝ membroꝝ actus ſcandalizare poſſunt hominē multa ſibi mēbra abſcidere dz Sic dicit Chriſoſto. ſuper Matthеum. Sed ſi ſm ꝓphaz nō est ſanitas in carne mea: quot membra quis habet dz abſcidere vt ſm malitiā carnis ſufficiat pena mēbroꝝ. Et dēclarat qūo oculus eruendus est dicēs. Sed videamuſ ſi ſic poſſibile est intelligere de oculo coꝛpali vel manu. Sicut. n. cuz totus homo cōuerſus fuerit ad deū moꝛtuus est pctō: ſic ꝛ oculus cū deſierit male aſpicere electus eſt. ¶ Sz tūc obꝺicit qūo ſpāliter dicaꝫ de dextro cū ēt ſiniſter ſcādalizet dicēs. Sed nec ſic ꝙuenit. Si. n. dexter oculus ſcandalizat ſiniſter quid facit. Nunqd p̄dicit dextro: vt q̄ſi inocēs refueꝫ? Qua ſi dicat nō. Ex quo inuiꝫ ꝙ nō dz intelligi ad lr̄az: ſz figurate. Et intelligeꝫ ꝙ ēt ſi hō valde diligat iſta mēbra dz illa. i. actus illoꝝ a ſe abſcidere ſi ſibi ſcādaloſi ſunt. Et dī dextro: qr hō magis diligit oculū dextrū q̄z ſiniſtrū: qr in pte dextra vtus magł viget. Etiā qr oculus dexter é vtilior nob maxie ꝓ illis q vtunt bellicis ꝛ ſcuta poꝛtāt: qr oculus ſiniſter tegi pōt. dexter aūt nō. Et ſi qs hēat ſiniſtrū ꝛ non dextrū est inutilis ad pugnādū cū ſcuto. Et ob hoc Naas rex amonitaꝝ qñ p̄mebat iudeos in Jabes galaad nolebat cū eis facē pactū dimittēdi eos niſi eruēdo oculos eoꝝ ōꝛtros. p̄ reg. xj. ſ. In hac feriā vobiſcū fedus vt eruā oiuz vr̄uz oculos dextros: ꝛ dicit Joſeph. 6. antiq: qđ io hoc faciebat vt ſiniſtra ptē vultꝰ ſui ſcutis celātes ad belladū foꝛēt minꝰ idonei. de manu dextra eadē rō est. Illa. n. valde magł diligiꝫ q̄z ſiniſtra: qr vtilior est nob ꝛ aptior ad oēs opationē. Alr̄ pōt intelligi ꝙ vterq; oculus eruēdus ſit: ꝛ vtraq; manus abſcindēda. Dixit tñ de dextris: qr ſi dextre ptes q̄ magł diligunt abſcidēde ſunt: a fortiori ſiniſtre q̄ minus diligunt. Sic dic̄ Aug. De ſiniſtro aūt ſcādalizante ſupfluū erat dicē qñqdez nec dextro pcendū est. ¶ 2° pōt exponi ꝙ hic moneamur amputare a nobis ꝓpinquoꝝ amorē: qr aliq̄n nos ipedit a rectitudine. ꝛ qr rectitudo est in duobus. ſ. in cogſcēdo ꝛ opādo ab iſtis ipedimur iterdū p amorē ꝓpinquoꝝ: ꝛ io iubemur abſcidē eos. ꝛdī ſi oculus tuus ōꝛter: ꝛc̄. i. Si amor cognatoꝝ ipedit te a cognitiōe boni q̄ deſignaꝫ p oculū eruēdus eſt. ꝛ ſi manuſ tua. i. ſi amor ꝓpinquoꝝ ipedit te a recta opatiōe q̄ p manus itell'r. lz. n. multa orgāna ptineāt ad opationē. ꝛ mlta ad cognitionē: qr tñ int oēs ptes apphēſiuas ſenſitie oculus p'a apphēdit ꝛ certiꝰ quā alie plus diligimꝰ eū. ari. n. diē p̄ meta. ſenſuz viſuſ plus diligimꝰ: qr pl'es rex dīas nob ondit. ꝛ ob hoc oēs opatiōes cognitiue dñr qđā videndi. ſic ꝺ guſtāte aliqđ dicimꝰ vides q̄lis ſapor ē. ſic dī. 33°. p̄s. Guſtate ꝛ videte qm ſuauis est dñs. Et tñ ſuauitas q̄ ē i ſapore nō vr̄: ſz guſtu pcipiť. Etiā de audiēte aliqđ dicimꝰ. Uides nual'r iſte logt ꝛ q̄ pulchre voces ſt exo. 20. Lūctꝰ ppl's videbat voces. i. audiebat. ꝛ ita ꝛ ad reliq̄s ſenſus trāſferimꝰ videndo. ꝛ ad ipz itellm q plus diſtat nomē viſus ꝛ oculi trāſumimꝰ: vt ꝺ intelligēte aliq̄ dicimꝰ tu vides argm iſtiꝰ. i. itelligis. Sic dī. 6. ethi. c. ſ. ꝙ itell's ē qđā oculus: vel qđā viſus. Et ſic p̄ ꝙ iubemur eruere oculū iubemur abſcidere a nobis oēm cognitionem per quam impedimur in bono. Multa etiā orgāna operatiua ſunt p̄eter manum: qr tamē manus est orgānū opatiuū generaliter ponitur pro omnibus operationibus. Sicut ſolemus dicere iſtud in manu tua eſt. i. in poteſtate tua ad faciendum. Unde etiam que per ſolum intellectum fiunt vel

per ſolā

per solam linguā dicuntur per manum fieri. Sicut dicimus aliquid fieri per manum iudicis. i. ad preceptum eius. Sic dicit̄ nume. 9. q̄ erant israelite in excubijs domini iuxta imperium eius per manum Moysi. i. prolatum per os Moysi Et sic dum iubemur manus dextram abscidere iubemur oēs operationes abscidere que possunt nobis esse ad scādalum: vel abscidere amorem propinquor̄ inquātum ad cognoscēdum vel operandum nos impediunt. Sic dicit Hieron̄y. In dextro ergo oculo z dextera manu fratrum z propinquor̄ innitur affectus que si ad contemplandam veram lucez nobis impedimenta cernimus debemus huius portiones nobis truncare. ¶ Tertio potest exponi de amicis z consiliatoribus nostris quos a nobis abscidere debemus si impediāt nos a bono. Sic enim exponit Augustin̄. dicens. Quemadmodum in oculo contēplatio. sic z in manu actio recte intelligitur. Per oculum ergo intelligimus dilectissimum amicū. Sic enim ab eis qui vehemēter volunt exprimere dilectationem suam dici solet diligo eum vt oculus meum. Per oculū meum z cōsiliarium intellige: q̄ oculus iter demonstrat. q̄ō autem additum est dextera fortasse ad augendū dilectionis vim valet. Dextruz enim oculum homines magis formidāt amittere. Uel q̄ dexter est intelligitur cōsiliarius in reb⁹ diuinis. siniſter autem est cōsiliarius in rebus terrenis. vt sit iste sensus quicqd illō est q̄ō sic diligis vt pro oculo dextro habeas si scandalizat te. i. si impedimēto est tibi ad verā beatitudinem eice eum z proice abs te. De siniſtro autem scādalizante supfluum erat dicere quādoquidē nec dextro parcendum est. Dextera autem manus accipitur dilectus adiutor in diuinis operibus. Siniſtra autem in operibus que huic vite z corpori sunt necessaria. Et a fortiori illa precidenda sunt. Ex quo innuitur q̄ quicqd pertinet ad scandalum nostrum siue sit in cognitione que significatur per oculum siue in operatione que significat̄ per manum etiam quātumcūq̄ ista diligātur q̄ significat pars dextra: abijciendum illud est. ¶ Quarto potest exponi de cura quam homo habere debet de bono aliorū. s. Si quis habz amicos vel famulos qui sint ei vtiles dirigēdo negocia eius. s. prospiciēdo illa q̄ ad oculum pertinet: vel procurādo ea q̄ pertinet ad manū. z si isti aliquid turpiter fecerint proijciēdi sunt a nobis: quia scādalizant nos. Non quidem in hoc q̄ mouent nos ad peccandum: quia istud coincideret cum prima expositione: sed iquātum nos de eorum gestis rationez reddere debemus cum illos prohibere possimus a malo. Nos autem debemus abscidere a nostra cōuersatione vel familia abijciendo: vt iā si peccauerint nō peccent quasi nobis permittētibus. z sic non teneamur reddere rationē de eis. Sic exponit Chrisost. super mattheum dicens. Uel aliter vult christus vt non solum de periculo nostri peccati curemus: sed etiam ne ad nos pertinentes turpe aliquid agāt. Utputa si habes aliquē amicum qui res tuas bene aspicit quasi ppria oculus aut qui pcuret res tuas quasi ppria manus: si eum cognoueris aliquid turpiter agere proijce eū longe abs te: q̄ scādalizat te: q̄ nō solum pro nro peccato: sed etiam proximor̄ quos prohibere possumus dabimus rationē. ¶ Quinto pōt exponi de peccatis que hoi proueniunt ab extrinseco. Supra enim cum dicebatur nō mechaberis: z qui viderit mulierez ad cupiscēdum eam z c̄. inuebat q̄ hō caueret a peccatis que p seipm ei cōueniunt. i. a seipso fiūt nullo alio prestāte causaz. Jubet hic xp̄s etiā fugere peccata que hoi accidunt ppter alterum s. altero mouente vel occasionē dante. Et est hoc scādalizare i. ad ruendū in peccatū dare occasionē. Et vocātur ista pctā aliena: q̄ propter aliuz in illa incidim⁹. Sic Dauid petebat liberari a peccat̄ alienis. dicēs. Ab occultis meis mūda me z ab alienis parce seruo tuo. ps. 18. Non intellexit de pctis que sunt oino aliena: q̄ illa nullo modo ad nos pertinent: ſ dixit aliena q̄ ad nos ipsos pertinēt. Et tamē alieni dederunt nobis occasionez ad illa. Et cauere talia adhuc est maiozis gradus q̄z cauere illa que a nobis ipsis, nullo dāte occasionem, pueniunt. Sic exponit Hilarius dicens fit ergo innocentie gradus excelsior. Carere enim non solum proprijs vitijs: sed etiā extrinsecus incidentibus admonemur. ¶ 6° potest exponi de parte sensitiua z rationali. In parte enim sensitiua est oculus z manus. i. appetit⁹ z cognitio: z in parte rationali eadem sunt. Et tamē cognitio z appetitus pties rationalis vocātur oculus dexter z manus dextra: quia rectitudinem facit ratio in rebus. Appetitus autez z cognitio sensitiua vel corporalis per oculum siniſtrum manum siniſtra m designat: quia pars sensitiua siniſtra est eo q̄ aduersatur rationi. Scriptura tamē iubet dextrum oculum z dextram manum abscidi: z non siniſtrum oculum z manuz: q̄ quando quis peccat nō debet aduertere q̄ auferat sibi concupiscentiam sensitiuam vel carnalez: z apprehensionē fantasie per quā iudicat bonuz esse q̄ō delectabile est: q̄ ista nō potest aufferre cuz sint naturalia: sed debet amputare iudicium z appetitum pties rationalis. s. vt non p̄sentiat desiderijs carnis. Et hoc est amputare oculuz dextrum: z manum dextram: q̄ ista possunt amputari cū iudiciuz partis rōnalis z appetitus eius possint variari ad voluntatē nostrā: ſ non appetitus partis sensitiue. Et dicimur scādalizari per ista. i. peccare: q̄ per hoc q̄ quis p̄cupiscit delectabilia solo appetitu sensitiuo inclināte ad hoc nondū peccat si rō adhuc non assensit. Sic exponit Chrisosto. dicens. Oculus enim iste carnalis speculū est interioris oculi. habet. n. z corpus suuz sensum qui est oculus siniſter z appetitū qui est manus siniſtra Partes autē aie dextre vocantur: qm̄ aīa in libero arbitrio creata est: z sub lege iusticie vt recta videat z agat. Partes aūt corporis q̄ō non habz liberū arbitriū: z est sub lege pcti siniſtre dicunt. non aūt carnis sensum vel appetitū p̄cidere iubet. Carnis. n. desideria retinere possumus vt nō faciam⁹ q̄ō desiderat caro. p̄escidere aūt non possumuſ vt nō desideret Q̄ñ autē ex ꝓposito volumus malū z cogitamus: tūc ōxter sensus z dextra volūtas nos scādalizant. z iō p̄escindere iubet. Possunt. n. p̄scindi pp arbitrij libertatē. ¶ Septio pōt exponi q̄ per hoc vetent̄ bona opa ex gr̄ie suo: z et que ex charitate ꝓcedunt qñ ex illis est nobis occasio peccandi. Et q̄ aliqua opa bona ptinent ad cognitionē sicut docē: admonere: p̄dicare: ꝓfessiones audire: z alia ptinent ad opationē sicut elemosynā dare: vel aliquas administrationes exercere: quoz primū per oculū. 2m. p manū significat. Si ex his seq̄tur nobis occasio peccandi vtraq̄ relinquēda sunt et si bona sint: z ex charitate fiant: q̄ potius dz se q̄sq̄ respicere q̄z alios. Jō apl's admonebat q̄ si qs incideret in tēptationem alij q eēnt spūales adiuuarēt eū: cauentes tñ ne ipsi volētes ꝓlari tēptatū piter tēptent̄. Ad gal'. 6. Fres z si p̄occupat⁹ fuerit hō in aliq̄ delicto: vos q spūales estis hmōi instruite i spū leuitat̄ ꝓsiderās te ip̄z: ne z tu tēpter̄. Sic expōit Chrī. dicēs. Uel al'r oē bonū q̄ō nos vel alios scādalizat gñal'r p̄scindē dēmus. sicut si visito aliquā mulierē cā religiōis. bonus respect⁹ est oculus dexter. ſ si assidue visitās decidi in laqueū desiderij eius: vel et q̄dā videtes scādalizant̄: dexter oculus scādalizat. q̄ō bonū est scādalizat. oculus. n. dext̄ est bonus respect⁹. i. intētio manuſ dextra est bona volūtaſ. vel applicabit̄ ad cognitionē z opationez. vtpote si quersando cū feia ad docēdū eā in spūalib⁹ vel audiēdū ꝓfessionē ei⁹ q̄ſ scandalizat̄: dz oculus eius dext̄ scādalizare eū. Si aūt quersando cū ea ad dādū sibi elemosynaz vel pp al's ministratiōes tpales scādalizat̄: dr̄ man⁹ ei⁹ dextra scādalizare eū. Et vtroq̄ mō cessare dz a quersatiōe. ¶ 8° pōt exponi de vita actiua z ptēplatiua: q̄ ptēplatiua ptinet ad cogñē z ꝓsiderationē z significat p oculū: actiua ptinet ad opationē: z significat p manū. Et si in aliq̄ eaz hō scandalizat̄ cessare dz aliqualt̄ ab illa z alteri vacare vel vtrāq̄ miscere. sic dic̄ glo. Oculus dexter est vita ptēplatiua q̄ scādalizat in desidiā mittēdo vel arrogātiā: vel dū ex īfirmitate ptēplatiua ad purū fruī nō valemus. Dextra aūt manuſ ē bona opatio vel vita actiua que scādalizat dū p seculi frequētia z occupatiōis tedio illaq̄at. Si qs q̄ nō pōt frui ptēplatiua non torpeat ocio ab actiua: vel nedū occupat̄ actibus aresc̄at ab intīna dulcedine. ¶ In his oib⁹ facile est applicare ceteras ptes lr̄e: q̄ qcqd sit istō q̄ō eruēdū est: siue amicus: siue ꝓpinqu⁹: siue ꝓsiliator: siue opatio sensuū: siue bonū ex gr̄ie dēmus illō p̄cidē tāq̄ quādam ptē corpis nr̄i eo q̄ reputamus illō eē ptē bonoz nrōrū. Qz meli⁹ est q̄ hō cū paucis opib⁹ bonis saluet̄ q̄z q̄ volēs multa agē pp aliq̄ō eoz scandalizat⁹ peccet z peat: z sic oia bona amittat. Sic dic̄ Chrī. sup mat. Qm̄. n. alter alterius mēbra sum⁹: meli⁹ ē vt sine vno mēbro tali saluemur q̄ſ vt volētes tales hr̄e ēt ipsi peamuſ cū eis. Uel meli⁹ est vt sine vno respcū aut vno bono opere saluemur q̄z dum oia bona opera facere volumus cum oibus peamus. De scādalo aūt z alijs ad ipsum: dicetur. j. 18. vbi est ista materia.

¶ An licitū

¶ An licitū sit p̄textu istius littere q̄ quis eruat sibi oculū vel manum p̄scindat. Questio. CCL.

Queritur cuz dicatur hic q̄ eruat homo oculū an licitū sit oculū eruere vel aliq̄ mē
Opto q̄rundam p̄rō. brum p̄scidere. ¶ Aliqui dicūt. q̄ licitū est hoc facere ꝓp̄ bonū desideriū vtpote vt hō saluet: vt si aliqs ad ꝓcupiscentiam carnis tollendā vel mitigandā aut occasionē euitādaz abscindat sibi aliquā corporis ptē. vt. s. genitalia. Naz tales laudant. sicut dz. j. 19. Sunt eunuchi qui castrauerūt seipos ꝓpter regnū celoꝝ. ergo licitū est hoc fieri: q̄ quicqd ꝓficit
2° rō homini ad vitā eternā bonū est. ¶ Itē pz q̄ corpus naliter ordinatur ad animā: z ideo dz exponi pro salute aīe sicut in corpe quelz pars corpis pro toto corpore exponit si opz ne totum corpus peat. Sicut q̄n abscindit aliq̄ mēbruz putridum ne oia inficiant: ita etiā mēbrum minus nobile exponitur pro magis nobili: vt manus vel brachiū ꝓ capite vt eripiat ictuz gladij vel lapidis qui capiti videt incūbere. Et tn̄ aia perit per ꝓcupiscētias aliquoꝝ membroꝝ. ergo licet illa amputari vt aia nō pereat. Sic ꝓpter medicinā licet alicui abscindere virilia: vel alias ptes corporis. z non imponit pena. lv. di. c. Si qs a medicis. z. c. Si qs in infirmitate. Et ex
3. rō de cor. vitia. c. Ex parte. m. p̄sbyteri. ¶ Item pz q̄ si aliqs ex deuotione abscidat sibi gētilia vt deo obsequiū p̄stet non punitur de iure: sed pmittit ministrare in offō sacerdotali. Ex ō corpo. vitia. c. Significauit. Et tn̄ qui al's sibi abscidunt aliq̄ membra nō pmittit ordinari. Et si fuerint ordinati nō pmittuntur ministrare. lv. di. c. si qs abscidit. z. c. qui ptem. z. c. si qs per egritudinē. ḡ vī q̄ nō peccauit qui per deuotionez sibi ista abscidit. ¶ Dōm q̄ non lz alicui hoi abscidere sibiipi
A Rndet ad quesituz. q. genitalia vt vitet petn̄i fornicatōis: nec eruere oculos vt nō peccet videndo: q̄ tales puniunt. s. q̄ nō permittunt ordinari in sacris nec ministrare si fuerint iaz ordinati sicut illi qui sine vlla cā sibi mēbra abscidūt. lv. dist. c. Di qui. s. Di q se carnali vitio repugnare nesciētes abscīdunt: ad cleruz p̄uenire non p̄nt. Si aūt iam ꝓmoti sunt debēt deponi: z eadē dist. c. Si quis per egritudinē. s. Si qs sanus existiat posse se carnales ꝓcupiscētias amputare: z tō se castrauerit: non eū admitti decernimus ad aliq̄ cl'icatus offm̄. Q̄ō si iam añ fuerit ꝓmotus ad clerū a suo ministerio deponat. Isti. n. peccāt
B p̄ multipl'r. ¶ Primo q̄ stulte mouent puniētes īnocentem. Oēs. n. sensus z mēbra corpis nostri īnocentes sunt nec est iniquitas nisi in intellectu z volūtate: q̄ ꝑ actus sensuuz si rō z voluntas nō ꝓcurrant peccatū nullū est. Punire ergo
C 2° īnocētes partes corpis nostri pro iniqtate voluntatis nr̄e peccatū est: z oīmoda fatuitas. ¶ Scdo q̄ per hoc nihil p̄ficimus. Nam ꝓcupiscētie que mouēt nos ad peccandū non sunt in istis mēbris: sicut libido nō est in genitalib⁹: sz intra nos est in aia: z originē hz ab ipsa seminis abūdantia q̄ nō est in genitalibus: sz itra corpus in vasis seminarijs. Sic. n. dicit Chrisosto. super Mat. Maledictioni. n. est obnoxius q membrū abscindit. Et. n. que homicidaꝝ sunt talis p̄sumit. Postea subdit. Nō ꝓcupiscia mansuetioz ita fit: sz molestioz. Aliunde eni hz fontē. Sperma eni in nobis est: z p̄cipue a
D 3° ꝓposito incōtinēdi ēt vite negligētis. Nec ita abscisio mēbri cōprimit tēptationes vt cogitatiōis frenū. ¶ Tertio qa etiā si ꝓcupiscentie eēnt in mēbris nō sunt mēbra que peccāt sed hō peccat. Jō seipz homo punire dz ieiunijs z vite aspitate z nō membra sua illa abscidendo. ¶ Quarto q̄ iniuriaz
E 4° facit magnā deo qui sibi membrū abscidit: q̄ aufert nālē pulchritudinē que ex dei ordinatione: z dono cōpetit humane nature. Naz inuit deū non recte ordinasse ille qui putat aliquid esse tollēdū de eis que deus humane spēi ad pfectionē tradidit. Sic dicit. lv. dist. c. Si qs per egritudinē. s. Si quis sanus nō per disciplinā religiōis z abstinētie: sz ꝑ abscisionē a deo plasmati corpis existimat posse carnales ꝓcupiscētias amputari z̄c. Quasi dicat male agit: q̄ iniuriā facit corpori
F 5° plasmato a deo vel potius deo plasmatori corpis: z mag. lv. di. c. Si qs abscinderit. ¶ Quinto peccat: q̄ facit iniustū pol litie cuius pars est: q̄ seipsuz inutilē reddit. Sicut. n. dicit. s. ethico. circa finē q̄ occidens seipm nō facit sibimet iniustuz q̄ volēs patitur: sed ciuitati. Et ꝓbat ibi Arist. s. q̄ inhonorationes fiunt seipsum corrūpenti. i. se occidenti. Et hoc iniustum est: q̄ iste priuat ciuitatē quadā parte sua: ita peccabit si abscidat sibi aliq̄ mēbrū: q̄ per hoc reddit quādam ptem
G 6° ciuitatis inutilē. ¶ Sexto peccat cōtra humanam speciem tollendo eius pulchritudinē: q̄ per hoc inuit melius eē abscisum esse quā integrū. Et tn̄ in mēbroꝝ integritate cōsistit pfectio speciei humane. ¶ Septimo peccat q̄ iste est homicida sui ipsius. Q̄. n. seipsum occidit peccat. z tn̄ qui abscindit sibi aliquod membrū facit opus homicide. vt ait Chrisо. super Matthēū: imo vocatur homicida. lv. distin. c. Si quis absciderit. s. si quis absciderit semetipsuz. i. si amputauerit sibi virilia nō fiat clericus: qa sui homicida est z dei cōditioni inimicus. ¶ Octauo q̄ iste exercet tyrānidez: z p̄sumitur q̄ in alios magis tyrānidem exerceret: q̄ in seipsum ausus est deseuire. ff. de redibi. ac. l. cum autē. §. accipitur. Et tamē illi qui in alios tyrānidem exercent peccant: z nō promeuētur ad clerum. ¶ Nono q̄ iste p̄iudicat domino cuius seruus est. Nam nemo est dominus mēbroꝝ suoꝝ. ff. ad legem aquiliam. l. liber homo. Rem ergo alienā inuadit quando membrū aliq̄ sibiipsi amputat. Et ista iniuria fit deo cuius seruus est Quilibet homo z ad eius volūtatez z fuitiū viuit ad roma. 14. Tu quis es qui iudicas alienū seruū suo dño stat aut cadit. Stabit autē potens est eniz deus statuere illū. i. deus qui est dñs eius potest illū statuere. i. facere stare vel cadere pmittere sicut voluerit. Si igit̄ non licet alicui iudicare alterū: q̄ seruus dei est: a fortiori nō licebit ei abscidere membrū: q̄ grauius p̄iudiciū est. Et tn̄ ipsemet est ēt seruus dei. ergo nulli lz sibiipsi amputare membrū aliquod.
I 10 ¶ Decio q̄ special'r p̄iudicamus spūi scō: q̄ mēbra nostra sunt templū eius que ipsemet vult custodiri in scificatione. Si ergo nos abscidimus mēbra destruimus templū eius: z subtrahimus nos per q̄ ab eius dñio cū de reb⁹ eius disponamus ac si essent res nr̄e. Nam ipsius etiā sumus z nō nostri. p̄. cozin. 6°. s. An nescitis quoniā mēbra vestra tēplū sūt spiritus sancti qui in nobis est quez habetis a deo: z nō estis vestri. Empti. n. estis pretio magno. i. q̄ xp̄s emit vos pretio magno iam non estis vr̄i: sed illius: ideo nō potestis disponere aliquid ō vobis ipsis sicut si essetis liberi. peccat ergo vel de qui sibi abscindit aliq̄ membrum ꝓpter deuotionez. Secus autem si ꝓpter necessitatē: vtpote q̄ timebat q̄ cetera membra pirent. vt si aliq̄ mēbrum erat putridū ne alia corrumpantur pōt sibi illud abscindere si cirurgicus est: vl' permittere medicis q̄ abscindāt. lv. dist. c. Si qs a medicis. z. c. Si quis per egritudinē: vel si timeat q̄ eueniat aliqua egritudo pessima nisi aliqua pars abscidat sicut ille qui timens morbū lepre sibi futurū: vt illū euaderet de ꝓsilio medicoruz genitalia sibi abscidi permisit. ex de corpo. vitia. c. Ex pte. m. p̄sbyteri. ¶ Considerandū circa b: q̄ illi qui se abscidērūt vel abscissa membra habēt vt cōmuniter ꝓhibentur accedere ad sacros ordines: vel si iaz ꝓmoti sunt ꝓhibētur ministrare in eis. Distinguendū tamē: q̄ habētes mēbra abscissa aut sponte se abscidērunt aut casu abscissi sunt. Si spōte aut nulla causa iusta interuenit: aut interuenit aliqua. Si nulla interuenit ꝓhibentur a scendere ad sacros ordines. z ꝓpter hoc nuntur si iaz sint ꝓmoti. Et hoc verum est: qa isti incidūt in irregularitatem. Et hoc siue membrū magnuz sibi amputēt siue paruū siue sit occultum mēbruz siue apparens. lv. dist. c. Qui partez. s. Qui partem cuiuslibet digiti sibi volens abscidit hūc ad clerū canones nō admittūt. z. c. Si quis a medicis. s. si quis sanus se abscinderit: z hunc in clero constitutum abstineri cōueniet. i. remoueri: z deinceps nullū debere talium promoueri. Hoc autē claret de his qui hanc rez affectant. audentqz semetipsos abscidere. Predicta intelliguntur nulla causa existente iusta aut iniusta: sed solū volūtate vel audacia quadā. Et sic dicit in allegato. c. Si quis a medicis q̄ hoc est de illis qui rem hāc affectant: z audēt semet ipsos abscindere. Si autē ex aliqua causa factū sit: aut est iusta aut iniusta. Si iusta nō peccant qui se abscidūt: nec ꝓhibentur ascendere ad sacros ordines nec ministrare in ordine iam suscepto. Sicut qui volēs vitare lepraz fecit sibi amputari virilia. Extra de corpo. vitia. c. ex parte. m. p̄sbyteri z. lv. di. c. Si qs a medicis. z. c. si qs p egritudinē. Sic ēt ille q̄ positus in alia egritudine q̄cūqz aliquod mēbruz permisit sibi abscindi ꝓpter sanitatem. Quod verum est de quocūqz nisi forte ex tali abscisione deformitas magna sequatur: qa tunc etiam si bona intentione actum est non licebit abscisso ministrare in sacris nec ascendere ad ordines quos non habebat ar. lv. di. c. Lator. z. c. Si euāgelica. z ex ō cor. vitia. c. Ex posuisti. Si aūt a casu fcm̄ est. i. nō volēte eo q̄ passus ē siue

per

p violentiā siue pure a casu acciderit nō differt q2 non īputa
tur ipsi,abscissio quātum ad peccatum cum potius sit pena.
Et tamen quantum ad irregularitatem ita quod p2ohibea
tur p2omoueri ad sacros o2dines ⁊ ministrare in iam suscep
tis aliq̄n iputaf q2 irregularitas sepe sine culpa accidit. ⁊
ad hoc distinguēdum est: q̄ aut ista mēb2a sunt magna aut
parua,dicūtur mēb2a magna dupliciter.s.quātitate ⁊ digni
tate,quantitate vt b2achium vel crus:dignitate vt oculus ⁊
quocūq3 mō sint magna ꝓhibetur abscissus ministrare ⁊ p
moueri:q2 ista nō possunt eē sine defo2mitate ⁊ defectu quā
tū ad operatiōes aliquas: tn̄ etiā si sit sola defo2mitas impe
ditur.lv.di.c.Si euāgelica q2 ibi oculus fuerat cuidā violen
ter erutus: ⁊ nō pmittitur ascēdere ad sacerdotiū. Si autez
sint mēb2a parua vel ptes mēb2oz aut sequitur defo2mitas
aut nō. Si nō sequif defo2mitas pōt abscissus ascendere ad
o2dines ⁊ ministrare in susceptis.lv.di.c.Lato2. Et extra de
co2.vici.c.Thomas monachus. Hoc verū est nisi culpa sua
acciderit ei abscissio illa:q2 tunc nō d3 p2omoueri,. nec tolle
rari in o2dine susceptо. Potest tn̄ dispēsari cū eo ex miserico2
dia.extra de co2.vicia.c.de p̄sbytero. De illis autē qui ex cau
sa iniusta sibi mēb2a abscidерūt:.vt si genitalia pp ꝓcupiscen
tiā carnis vel oculos pp eadē vel alia concupiscibilia ne illa
cōcupiscāt:dicendū q̄ non pmittunf ascendere ad sacros o2
dines nec ministrare in susceptis.lv.dist.c.siqs per egritudi
nē.⁊.xxxiij.di.c.maritū. Uocaf ista cā iniusta q2 cōcupiscen
tia carnis nō pōt tolli per abscissionē genitaliu3:sed p absti
nentiā ⁊ disciplinā ⁊ sanctam cōuersationē.e.c.siquis egritu
dinem. Nō.n.castitas ferro quereda est sed sanctitate vite:vt
Hieron̄y.ait.xxxiij.q.v.c.Tunc saluabif. Non est g̃ iusta cā
abscidēdi mēb2a:q2 per illoz abscissionē nō tollitur in cōtinē
tia ⁊ cōcupiscentia:ſ3 molestio2 fit vt dicit Chr̄iso. sup Mat
theum.De hȳs extra de co2.vicia.c.Thomas in gl. ¶Sed
obȳcietur q2 dicif.xxxiij.di.c.Maritū q̄ qui semetipsu3 absci
dit trūcans mēb2um aliq̄d indignatiōe aliqua aut iusto vel
iniusto timo2e nō d3 o2dinari in clericū. ¶Dicendū q̄ voca
tur iniustus timo2 quādo quis ex furo2e aut cōmotione ni
mia sibi amputauit mēb2u3:vt dicitur ibi in glo.Dicif iustus
timo2 qñ pp aliquā rem bonam facta est abscissio. ⁊ tn̄ nō di
screte: nec ꝓdерat abscissio ad illū finem.Ut siquis supatus
sepe a cōcupiscentia carnis timēs q̄ sep superetur ⁊ per hoc
deū offēderet abscidit sibi genitalia q̄si per ls auferret timo2
Ista intētio bona fuit: ⁊ tn̄ finis intentus non segtur ex hac
re.Et sic vocaf iusta cā:q2 est iusta intentio.ſ. abstinēdi a fo2
nicatiōie. Et ista etiā vocaf iniusta cā q2 non est cōueniens
mediū peruenīdi ad finē istum. Si aūt esset iusta cā simpli
citer:non ꝓhiberef ꝓmoueri ad sacros o2dies nec ministra
re in susceptis se abscindēs. Sicut q̄ ꝓpter timo2ē lep2e ab
scidit sibi genitalia vel abscidi pmisit.extra de co2.vicia.c. ex
pte. ¶Sed obȳciet adhuc q2 o2igenes se fecit eunuchu3 vt
liberius posset p̄dicare in occulto tēpo2e p̄sequutionis eccle
sie.ſ.vt secure posset esse cū feminis exñs eunuchus: ⁊ tn̄ po
stea apud cesareā factus ē sacerdos. ¶Item sanctus Mar.
amputauit sibi pollicez vt sacerdotio indignus hēret. Et tn̄
postea,fuit sacerdos ⁊ patriarcha alexandri,.vt ait Hiero. in
ꝓlogo sup Marcu3: ⁊ p3 in ecclesiastica hist2ia. ¶Dicen
dū q̄ ls regulare sit q̄ tales spōte abscissi non ascendant ad
sacros o2dines:tn̄ interdū dispēsatur:q2 dispēsari pōt ⁊ sub
sunt alique cause ad dispensandū. Nec tn̄ ad consequētiam
talia trahenda sunt. Quia ea q̄ pp tēpo2is necessitatem vel
alias cās spāliter facta sunt nō debent ab alȳs trahi in exem
plu3 sic dicit glo.lv.di.c.siquis abscideritt. De beato Marco
dicēdum q̄ factū est dei electione quā ipse nō potuit pturba
re per abscissionem policis.vt dicit Hieron̄y. in ꝓlogo super
Marcū q̄ ꝓdestinatio dei cōsentiēs fidei magis valuit ad
hoc q̄ ꝓmoueretur quā detrūcatio mēb2i ad hoc q̄ impedā
retur. ¶Ad p̄m dicendū q̄ xp̄s nō laudat illos q̄ se castrāt
co2poraliter pp regnum celoz: sed illos q̄ se castrāt concupi
scentias suas abscidēdo p continentiā carnis vel illas miti
gādo: q2 isti videnf sibi abscindisse genitalia cū iam illis o2
ganis ad venerea nūq̄3 vtanf. Sic dicit Chr̄isosto. sup Mat
theum.ſ.sunt eunuchi q̄ seipsos castrauerunt: nō mēb2oz3
abscissionē sed malarū cogitationum increpatione. Maledi
cioni.n.obnoxius est q̄ sibi mēb2um abscindit: Sic etiā dicit
Hieron̄y.⁊ habef.xxxiij.q.v.c.Tunc saluabif. Et recte con
uenit: q2 dicif qui castrauerūt seipsos in quo inuit q̄ nō est
castratio co2poralis:q2 tunc poterat fieri ab alȳs etiā ꝓpter
regnum celo2um ipsis hoc iubentibus.⁊ tn̄ castratio que ibi
laudaf est quā facit quis sibipsi: ⁊ hoc est domādo ꝓcupiscē
tias q̄ nullus alteri p̄stare pōt q2 nemo dñatur cōcupiscen
tȳs alterius sed qlibet suis. ¶Ad 2m dicēdu3 q̄ co2pus nā
liter est pp aiam. ⁊ ideo vbi nō pōt salus aie saluari nisi ab- Ad em ar
scisso aliquo mēb2o: d3 quilibet pmittere se abscindi ⁊ etiam
occidi.ſ.qñ opo2tet negare fidē xp̄i vel perdere mēb2u3.nūq̄3
tn̄ est necessariū ad salutez aie q̄ aliquis sibipsi mēb2ū absci
dat cū possit cōseruari salus aie cum salute co2poris. ⁊ ideo
in nullo casu ls alicui abscindere sibi aliq̄d mēb2um pp salu
tem aie sicut nec ls vnq̄3 hoi seipsu3 occidere pp aie salutem
vt ostensu3 est supra.q.iii. ls tn̄ hoi abscindere sibi mēb2ū pp
co2poris salutē vt supra dictū est. ⁊ cū dicif q̄ per cōcupiscē
tias aia perit.Dicendū q̄ si necesse esset perire hoiem p con
cupiscētiam nisi mēb2a abscinderef ⁊ illis abscissis tolleref
cōcupiscentia cōueniēs esset ⁊ necessariu3 mēb2a abscindi.⁊
tn̄ etiam manētibus mēb2is integris possumus resistere cō
cupiscētȳs. Etiā q̄d maius est abscissis mēb2is nō tollif p2ā
ua ꝓcupiscētia imo fit molestio2:vt ait Chr̄iso.sup Matthеū
Q2 cōcupiscētia alios fontes h3 spma.h.in nobis est.i.intra
co2pus i vasis seminarȳs. Ideo abscissis mēb2is cū maneat
gnō spermatis manet ꝓcupiscētia. ⁊ ē molestio2:q2 iā nullus
modus ē mitigādi eā,per actū licitū q̄d fieret p actū coniuga
lem si mēb2a existerent. ⁊ sic est de illis q̄bus abscindunf te
sticuli relicto alio o2gano q2 in eis est cōcupiscentia dura eo
q̄ nō possunt cōsumare actū venereū quē p̄nt inchoare. Et
isti sunt spadones quoz cōcupiscētia magna ē.ecc.20. Cōcu
piscentia spadonis deuirginauit iuuenculā. Modus autem
ad superādū cōcupiscētias ē abstinētia a cibis ⁊ colloquȳs
ipudicis: ⁊ ab aspectu eoz que nō ls cōcupiscere ⁊ cōuersa
ri in rebus sanctis.lv.di.c.siqs per egritudinē. ¶Ad 3m di- S
cendū q̄.c.illud significauit nō tenet de rigo2e iuris:ſ3 ex be Ad 3m ar
nignitate ⁊ miserico2dia p dispensationē. Q2 dicit lra man
damus si iā dictū p2esbyterū alias dignū inueneris ei sacer
dotale officiū absq̄ altaris ministerio auctо2itate nr̄a fretus
⁊ tua ꝓut videris expedire cōcedas. Si tn̄ de iure istud nō
esset pcm̄: non cōpeteret ei q̄ eps auctо2itate pape pmitte
ret sacerdoti isti ministrationez in sacerdotali officio q2 iam
sibi cōpetebat ex o2dine suo ⁊ nō indigebat iam alicuius li
cētia nec auctо2itate. ⁊ tn̄ sine auctо2itate pape ⁊ epi ⁊ lnia
de nouo cōcessa nunc nō pōt ministrare:g̃ ministrat p dispē
sationē:sic dicit glo.ibi.ſ.Dispēsatio est:q2 deponi d3 eo q̄ in
iusto erro2e supatus se ipsu3 abscinderit.lv.di.c.siqs semetip
sum. ⁊.c.Qui partē. ⁊.xxxiij.di.c.Marituꝫ. Itē p3 magis q2
dicif ibi mādamus q̄ ei sacerdotale officiū absq̄ altaris mi
nisterio cōcedas. Est aūt p2ecipuus actus sacerdotaliꝭ mini T
sterium altaris,quo iste p2iuaf hic. Et tn̄ si nō peccasset non
p2iuaret. Ergo peccauit ⁊ merebaf depositionē. Dicif autez
sacerdotale officiū vt baptizare dare pniaꝭ ⁊ gñaliter cuiusli
bet sacramēti ministratio ad sacerdotē ptinet qñ soleniter fit
vt dicit ibi glo. Et de cōsecratiōe di.iij.c.Constat. Est g̃ pcm̄
se abscindere ēt si pp cultum dei hoc quis fecerit.

¶Que gehēna sit ista de qua hic dr̄. Qō.CCLI.

Queritur que gehēna sit ista de qua dr̄ h. ¶Di A
cendū q̄ gehēna nomē loci est vbi cō rn̄.ad q̄stū
burebātur co2pora mortuoz. ⁊ dicif a gehēnō que erat val qōnis
lis filioz enō iuxta hieusalē:vt ait rabanus. Et ob ls vocaf
gehēna ignis sicut dr̄ supra. Qui dixerit fatue reus est gehē
ne ignis. ¶Accipif tn̄ aliq̄n gehēna p2o inferno eo q̄ ibi est
ignis eternus. Et q2 dānati debēt ire in ignē eternum infra
25. Uocaf gehēna locus ille in quo dānati in eternum cru
ciabūtur sic accipif infra.10.ſ. Nolite timere eos q̄ occidunt
co2pus:aiam vero nō possunt occidere.sed potius eū timete
qui pōt aiam ⁊ co2pus pdere in gehēnam. Ubi tn̄ non potest
accipi gehēna p aliquo igne tēpo2ali: q2 nullus talis est in
quo aia ⁊ co2pus cruciētur. Quia in quolibet tali possunt
p2incipes tēpo2ales hoiem cruciare. Sed necesse est q̄ gehē
na sit aliquis locus in quo nullus possit hoiem cruciare ni
si deus. Et iste locus est ifern⁹. Et ideo gñaliter q̄cūq3 nos
loquimur de gehēna intelligimus infernū. ⁊ tamen in sacra
scriptura aliq̄n accipitur gehēna p igne tēpo2ali in quo sniа
reo2um traditur executioni sic accipitur supra cum dicitur.
Qui dicit fatue reus est gehēne ignis. Et non potest intel
ligi de inferno sed de pena tēpo2ali:quia nō accipitur nisi p

executione

executiōe sue capitalis cuiuscūq; iudicis:vt.s.oñsuz est.
Dictum est autē. Quicūq; dimiserit vxorē suam det ei libellum repudij. Ego autē dico vobis:quia ois qui dimiserit vxorē suam excepta fornicationis causa:facit eam mechari. Et qui dimissam duxerit:adulterat.

¶ Dictū est autē. Hic ponit xps intellectū cuiusdaz pmissionis q̄ erat in lege moysi.s.dare libellum repudij quē iudei putabāt esse simpliciter bonū. Xps autē oñdit q; nō erat bonus:sed solū erat eis cōcessus pp duritiē cordis eoz.ī.19. Et dicit. Dictū est aūt .s.dictū ē antiquis. Debet.n. istud sub intelligi sicut in alīs ponit:q; etiam istud p̄ceptū datuz fuit antiqs. Nam mādatuz ē simul cū alia lege moysi tota deuteronomij.24. Et antiq fuerūt illi q̄ susceperūt eā.s. patres huius ppli. Quicūq; dimiserit vxorē suam .i. q voluerit eaz dimittere,nemini.n.iubebat sed pmittebat volētibus. Det illi libellū repudij. Iste libellus erat q̄dam pua carta p quā oñdebatur q; vir abiciebat vxorē a se ꝛp̄ licebat ei alteri viro nubere ꝛ nō iudicaret adultera: ꝛ ēt si fornicaretur nō esset adultera q; erat iā q̄si vidua. Si aūt sine libello mulier recederet ēt si vir eā dimisisset poterat eā accusare: ꝛ ipsa nō hēret defensionē q; cōstabat eā fuisse vxorē illius ꝛ nō ꝓstabat fuisse ab eo dimissam. ꝛ dr̄ libellus.i.paruus liber quia erat parua carta. Et dicit repudij q; vxor repellebat a viro.

¶ Ego autē dico vobis .s.iā non lz vobis h̄ obseruare: sz id q̄ ego nūc dico vobis. q; ois qui dimiserit vxorē suam excepta cā fornicatiōis. Istam solā cām xps reliquit q̄re vir possit vxorē dimittere.s.pp fornicationē.ex quo appet q; iudei p quacūq; cā imo sine cā solum q; displicerēt eis vxores dimittebāt eas. Q̄ ē cōtra aliquos q dicunt q; iudei p sola fornicatione vxores repudiabāt. Quia si h̄ fuisset:frustra esset q; xps istam cām exp̄ressisset. Et accipit h̄ fornicatio p̄ro adulterio. Est.n.fornicatio ꝓp̄rie dicta abusus cōcubinaruz meretricū ꝛ viduarū. Accipit tn̄ interdū gn̄aliter vt cōp̄rehendit oēm coitū viri ad feminā.xxxvj.q.i c.lex illa.§. Cum ergo. Et ita accipit hic. ꝛ cū dr̄ q; pp fornicationē pōt dimitti vxor:dz intelligi quātum ad thoz ꝛ mutuā cohabitionez non tn̄ quātum ad vinculuz. Q̄ matrimoniū q; semel verū fuit semp manet: nec lz alicui cōiugū transire ad alia vota. Q̄ tn̄ fieret si matrimoniū oino solueret sicut qn̄ matrimoniū p̄ctū fuit iter psonas ipeditas ꝛhere.s.iter affines vel cōsanguineos ꝛ sil'es dissoluit matrimoniū ꝛ qlibet ꝛhentiuz pōt trāsire ad alia vota. Et tn̄ qui vxorē dimittit nō lz accipere aliā. Nam si repullerit vir vxorē aut illa recesserit a viro: opz q; recōciliet viro vel q; maneat inupta: ꝛ cōueniēter vir sine aliq vxore.i.cho.c.7. Istud autē differt inter libellum repudij veteris testamēti ꝛ dimissionē vxoris i nouo.q; in veteri mulier repudiata accipiebat aliū virū ꝛ vir aliam vxorē deuteronomij.24. In nouo aūt nō accipit vxor dimissa aliū viruz. Et in nouo testamēto nō dr̄ dari libellus repudij ēt p fornicatiōe:sed dr̄ fieri diuortiū.i.sepatio quātum ad thoruz ꝛ cohabitationē:eo q; dari libellū dicit matrimoniū dissolui simpliciter: diuortiū autē non dicit matrimonij dissolutionē sz cōiugatoz sepationē. Facit eā mechari .i.dat sibi occasionē mechandi. Nā lz vxor dimittat a viro p̄ter cām fornicatiōis non seqtur q; illa mechat:q; pōt ꝓtinere: sz dr̄ vir facere eā mechari q; quātuz in se est dat ei occasionē fornicādi cum dimittat eā: ꝛ fornicatio illius iputabit viro:q; eaz iniuste abiecit. Vel pōt intelligi qn̄ mulier abiciē ꝛ accipit alium virū:q; tunc ipsa fornicat:q; ille cui cōiungit non est vir eius cū alium hēat: ꝛ ille facit eā mechari q; iniuste eam abiecit ꝛ dat sibi occasionez ad h̄. Et iste sensus ꝓcordat lr̄e q; dicitur imediate. Et q dimissam duxerit adulterat .i. si vxor dimissa ab alio viro accipiat ille qui accipit eā adulter ē:q; accipit vxorē non suā. De libello repudij multa dubia sunt.ō qbus dicet.j.19.vbi xps repetiuit istam materiā.

Iterū audistis q; dictū est antiquis non periurabis:reddes aūt dño iuramenta tua. Ego aūt dico vobis:non iurare oīno: neq; per celū q; thronus dei est: neq; p terram q; scabellū est pedum eius: neq; per hierosolymā q; ciuitas est magni regis: neq; p caput tuum iuraueris q; nō potes vnū capillum album facere aut nigrum. Sit autē sermo vr̄ est est:non non: quod autem his abundantius est:a malo est.

¶ Iterū audistis. Hic dat xps intellectū cuiusdā p̄cepti p̄me tabule.s.de iuramento ꝛ periurio:q; iudei errabant circa iuramētū tam in iurādo q̄ in obseruādo: ꝛ maxime q; putabant iurare ꝑm se bonū esse. xps aūt voluit tollere istuz errorem:ostendēs q; nō sufficiebat hoiem iurare ꝛ exeq̄ qō iurabat in noie dñi ad h̄ q; esset liber a pcō: q; manebat occasio errādi magna in iuramēto siqs illud frequētaret. Xps igit illius frequētatiōez vetuit h̄:ne,per frequētationē veniat in periuriū ꝛ dicit. Iterū audistis q; dictuz est antiqs. Ista dictio iterū cōtinuatiua ē.q.d. Etiā audistis istud qō dictum est antiqs de iuramēto.s.iudeis q; in deserto legez susceperūt q; sunt antiq respectu totius ppli iudeoz. Non periurabis: reddes aūt dño iuramēta tua. Istud est ad qō iudei se putabāt teneri.s.q; nō essent periuri. Est.n. periuriū oppositum iuramento bono.s.qn̄ mendaciū iuramēto firmat. ꝛ est iuramentū duplex.s.assertoriū ꝛ pmissoriū. in pmissorio pmittit ad faciendū vel nō faciendū ꝛ iuramento firmat. In assertorio asserit aliqd esse vel futurū esse ꝛ vallat iuramēto ista assertio.in vtroq; pōt accidere periuriū. In assertorio: vt siqs asseruerit p vero qō falsum est:q; tunc cōfirmando illud iuramēto efficit periurium. In pmissorio aūt accidit periuriū:siquis qō pmisit non ipleat vel iplere nō intēdebat. In assertorio periurium ē ex eo ipso q; qs iurat ꝛ non expectat ex futuro:eo q; veritas rei asserte vel falsitas inest ꝓpositiōi qn̄ asserit:ideo imediate vt quis iurat ē periurus. vel nūq̄ poterit esse ex illo iuramēto p̄terea periurus:q; nisi fuerit ꝓpositio falsa qn̄ asserit nūq̄ poterit esse falsa p̄terea. ꝛ iō in assertorio nō spectat euētus aliquis ad h̄ q; dicat iuramētū esse bonū vel esse periū. In pmissoriis aūt dependet ex futuro.s.vt ipleat qō pmittit eo tpe quo pmittit implendū. ꝛ iō in pmissoriis requritur reddere. In assertoriis aūt nihil. ꝛ sic scriptura loquit h̄ de pmissoriis ꝛ dr̄ non periurabis.s.nollēdo iplere qō promisisti:sed potius reddes dño iuramēta tua.i. solues qō promisisti per iuramētuz. Vel pōt intelligi hic vtrūq; iuramentum.s.assertoriuz inquātum dicit non periurabis.i. nō iurabis falsum asserēdo qō est effici periurium.reddes aūt dño iuramēta tua: qō ad promissorium ptinet. Et per h̄ q; dicit dño. inuit q; iuramentū fieri debebat inuocato noie dñi. Per nomina.n. ydoloruz iurare nō licebat.exo.23.scilicet p noia externoz deoruz nō iurabitis nec audiet̄ p noia vestro Per nomē aūt dñi iurandū erat deuteronomij.6. Domino deo tuo seruies ꝛ in noie eius iurabis. Dicit etiā reddes domino.i.cōplebis ad honorē dei id qō promisisti per iuramentum. Nā in iuramēto promissorio ,pmittitur aliquid ꝛ inuocatur nomē dñi in attestatione veritatis. Illud autē qō faciē dum ,pmittitur pōt esse in fauorez dei:sicut in votis iuratis qn̄ quis vouet aliquid se facturū ad cultuz dei: ꝛ illud iuramēto cōfirmat. Pōt etiam in fauorē p̄roximi vt si aliquid ei dādum ,pmittatur. Utroq; modo dicimur reddere deo iuramēta cōplendo promissa:q; ꝑmo mō reddimus dño iuramēta.i.res iuratas quas ,pmiseramus in cultuz eius faciendo: scō mō reddimus ei veritatē iuramēti: quia cū in noie eius iurauerimus ꝛ introducat nomē,suum ad hoc q; ,pter reuerentiam eius nō fallamus nos inuicē: sed cōfirmentur dicta nostra si seruauerimus iuramētuz reddimus deo quēdā honorē.s.q; ,pter nomē eius ,pmissa seruamus. ꝛ sic deo iuramēta reddimus. ꝛ ideo Aug. dixit q; iurare est ius veritatis deo reddere.i. tenetur qlibet veritatē dicere ,pter deuz. maxime tn̄ tenetur ei ad hoc qn̄ inuocat nomē eius in testificationē. ꝛ tūc si cōpleat qō promittit;reddit deo ius veritatis.i.veritatē ad quam tenet ei. Et ob hoc putabant iudei q; ista duo soluz requirebant in iuramēto.s.q; fieret in noie domini: ꝛ q; cōpleretur pmissuz vel iuratū. Quibus existentibus adhuc erāt duo errores. Primus q; putabāt actū iurādi esse de se bonū sicut oādi vel ieiunādi: ꝛ ideo eē frequentandū. Quia ois actus q de se bonus ē quāto magis frequētatur melius ē:q; est ad maius meritū. Scōs q; putabāt q; quicqd esset q; iurare in noie dñi siue bonū siue malū iplēdū erat. Pz actu.23. vbi iudei qdam deuouerūt ꝛ iurauerūt se nō comesturos panē q̄usq; occiderit paulū. ꝛ putabant se teneri ad implendū hoc. Sic etiam Jepthe galadites iurauit vouēdo

tuit vouēdo īmolare dño quicqd ei occurreret p̄imum de do
mo sua. ⁊ occurrit filia vnica īmolauitqz eā putans se ad ꝟ
teneri iudi. xj. c. Xp̄s autē tollit ꝟ p̄ncipaliter p̄imū istoꝝ. s.
q̄ iurare nō sit frequētandum tāqz bonuz sit dicens non iu
randum esse oīno. ¶ 2m autem tollitur indirecte qz per hoc
q̄ p̄hibemur iurare p̄hibemur tā verum qz falsum iura
re. ⁊ tā bonū qz malum. Nec est aliqs modus p quē sufficiē
ter caueat illicita iuratio nisi p hoc q̄ est nō iurare: qz iuran
do facile est incidere in piuriū falsuz asserēdo vel in iuramē
tum illicitum iniq̄ p̄mittēdo vel iurata nō cōplendo. ⌊ Ego
āt dico vobis ⌋ i. Nō putetis q̄ sufficiat vobis iurare ⁊ red
dere dño iuramēta: ſz facite qō dico vobis. s. ⌊ nō iurare oīo ⌋
Aliq; intelligūt. i. nullo mō iurare. Et tūc excludit oīs cā piu
riū. Qz qui nūqz iurat nūqz pōt esse piurus. Etiā qz dr nec p
celū: nec p terrā: nec per ierlm ⁊ c. in q̄ videt p̄hibere oēs mo
dos iurādi. ¶ Dōm tñ q̄ non vetuit simpliciter iuramētum
nec lra ꝟ significat: qz nō iurare oīno eqpollet huic. s. Aliqñ
non iurare q̄ est suum q̄dictoriū. secus si diceret ego dico vo
bis oīno nō iurare: qz tunc eqpollet huic. s. nullo mō iurare.
Posset tñ intelligi q̄ xp̄s vetaret ꝟ oēs modos iurandi. s. q̄
nullus eoꝝ pp se frequētandū esset ꝛs pp necessitatē essent li
citi. Sed volūtas iurādi ⁊ facilitas p̄hibent. ⌊ Neqz per ce
lum. ⌋ Ponit ꝟ de iuramēto qō fit p creaturas: qz ꝟ nō noīa
tur nisi celū ⁊ terra ⁊ Hierosolyma ⁊ caput ⁊ capilli. ⁊ tñ in
telligendū q̄ ēt p̄hibeat iuramētū factū in noie dñi. ¶ Di
cunt. n. q̄dam q̄ iudei erāt assueti ad iurandū p istas creatu
ras: ⁊ xp̄s dissuadet hoc. Ita vr dicere Hieron. sup Mat.
Cōsidera q̄ saluator nr̄ non p deū iurare p̄hibuit: sed p ce
lum ⁊ terrā: ⁊ p Hierosolymā ⁊ p caput tuū. hāc. n. p elemē
ta iurādi pessimā cōsuetudinē semp hr̄e iudei noscunt. hoc
tñ nō sufficit: qz ꝛs verū sit q̄ per ista vetet hō iurare nō asse
rir̄ q̄ bonū ⁊ licitū sit iurare p nomē dñi. Qz etiā ꝟ p̄hibitū
est ꝟ cuz dicat infra. sit āt sermo vr̄ est ē: nō nō. Qō aūt hūs
abundātius ē. Et tñ iurare p nomen dñi ē vltra est: ⁊ non. ḡ
a malo ē ⁊ p̄hibitum ē. ¶ Sed dōm q̄ deus vetuit ꝟ iura
mentū p oēs istos modos ꝛs non in oi casu: ita q̄ nō putaret
aliqs modus istoꝝ fm se eē bonus. s. q̄ frequētare illū semp
esset illicitū. ꝛs qlibet eoꝝ in aliq̄ casu poterat esse licitus. Et
nō exp̄ssit ꝟ xp̄s de iuramento qō fit per deū fit: p creaturas
aūt rarius. Uetādo ḡ iuramētū absolute putaret q̄ vetabat
illud qō fiebat in noie dñi ⁊ nō cetera: iō oēs modi iurandi
exp̄ssi sunt. ¶ Alia cā est qz iuramentū vetat pp periculum
incidēdi in piuriū. Et ex hac pte nulluz iuramentum magis
euitandū est qz iuramentū qō fit per deū: qz sicut in iuramē
to. si seruet exhibet deo qdam honor: ita si nō obseruet con
tēnit nomē eius ⁊ fit ei iniuria. Si aūt qs iuret p creaturam
aliquā etiā si falsum dicat vel p̄missum nō reddat non facit
iniuriā exp̄esse nisi illi noi p qō iurat. Et sic nō esset pericu
lū cōmittere piuriū iurādo p creaturā ita graue sic iurando
p deum. iō potius debuit vetari iuramētuz p deum qz p crea
turā. iō cum ꝟ vetaret iuramentū p̄ncipaliꝛ pp periuriū: ma
gis debuit vetari iuramētuz in noie dñi qz in noie creaturā.
Et ad ꝟ sufficiebat dici nō iurare oīno. Qz tñ tunc puta
ret adhuc q̄ liceret iurare p creaturas eo q̄ nō fiebat iniu
ria deo iurādo p illas ⁊ fallēdo: dr etiā q̄ non ē iurandū per
celum nec p terrā nec per aliquā creaturā: qz istud minus vi
debat: iō exp̄sse ponit. ¶ Jtez pz ex causis exp̄ssis ꝟ q̄ xp̄s
vetet iurari p deum, qz qñ vetat iurari p quālibet istarū crea
turarū reducit eā in deū vt dicēdo neqz p celum qz thronus
dei ē neqz p terrā qz scabellus pedū dei ē. ⁊ ita de ceteris. Et
sic vr̄ q̄ nō ꝛs iurare p ista inquātuz sunt aliqd dei vel ad ip
sum ptinēt: ḡ a fortiori non licebit iurari p deum. Jō dōm q̄
deus nō solū ꝟ vetat iurari p creaturas ſz ēt p deum: ⁊ tñ ex
p̄ssit ō creaturis pp cās dictas. ⌊ qz thronus dei est ⌋ i. nō
est iurāduz p celuz ex eo q̄ ē sedes dei. q. d. ⌊ sicut nō ꝛs iurare
p deum ne incurram⁹ in piuriuz ⁊ p ꝟ nomē dñi cōtēnat: ita
nec ꝛs iurare p celum: qz iurādo p illud cū sit sedes dei si fal
sum iuramus facim⁹ iniuriā deo ꝛs nō ita apertā sicut si p no
mē dei iuremus. Dicit autē deus hr̄e celuz p throno: nō q̄
deus sedē hēat: qz nō est corpus nec corpoze⁹: sedē autez ad
putāt hoies simplices deum eē q̄si regē quēdam excellentez
sedentē i solio excelso. ⁊ ita sepe describit sedēs in solio excel
so. 3. regū. 22. ⁊. 2. palipo. 18. ⁊ ysa. 6. ⁊ dr q̄ sedes dei in celo ē
ps. 10. Nō tñ sedet qz spūs purus ē Joā. 4. Spiritui aūt nec
stare nec sedē nec aliq̄ pō cōuenit: qz ista ptinēt ad corpora:
ſz significat ptās iudiciaria ei⁹: qz iudices sedēt pp auctoritā
tē suā ⁊ excellentiā. j. 19. sedebitis ⁊ vos sup. 12. sedes iudicā
tes ysrl. ⌊ Neqz p terrā qz scabellū peduz eius ē. ⌋ Redditur
rō: q̄ sit illicitum iurare p terrā: qz deus offendit si iurādo p
terrā falsuz dicamus: qz ad ipsum terra ptinet qz est scabellū
pedū eius. Et dr scabellū. i. paruuz scānū vel apodiamentuz.
⁊ ptinet ad modum sedēdi dñoꝝ: qz qñ sedent in solijs suis
nō sunt pedes eoꝝ sup pauimētuz sed sup aliquā paruā se
dē. ⁊ illa vocat scabelluz qz est pua sedes vel scanum vel su
sternunt aliq̄ mollia pedib⁹. ⁊ etiā illa vocant scabellū. Nō
est autē putandū q̄ terra sit scabelluz dei vere: qz sicut celuz
nō est thronus ei⁹ vere qz nō sedet ita nec terra ē scabellum
eius qō ad sedentē ptinet: maxie qz inueret tunc q̄ deus se
debat i celo ⁊ extendebant crura sua ō celo vsqz ad terraz p
oēs regiōes elementoꝝ ⁊ tāgebāt pedes ipsi⁹ terrā. Sed ꝟ
nō est intelligendū qz ridiculum eēt ꝟ putare: ſz dr istud ad
significandū dei oipotentiā ⁊ p̄sentiā eius ad oēm locū qz se
dēs vbi sedet ē. Ut ḡ inuat deum eē vbiqz: dr q̄ deus sedet
i celo ⁊ in terra qz noie celi ⁊ terre intelligunt oēs creature
gen̄. i. in p̄n⁹ crea. deus celū ⁊ terrā: p q̄ aerē ⁊ ignē ⁊ aquā
⁊ cetera creata ītellexit cū de igne ⁊ aere nūqz ibi fiat mētio
⁊ iō ad significandū q̄ de⁹ sit in oībus: satis ē dicere q̄ deus
sit i celo ⁊ i terra. Sic dr Jere. 23. si occultabit a me vir ⁊ ego
nō videbo eū: qm̄ celuz ⁊ terrā ego ipleo. Jta ⁊ hic ō celo ⁊
terra posuit q̄ deus eēt i eis. Qz tñ posuit eū per moduz se
dentis oportuit q̄ q̄dam partes eius eēnt in celo ⁊ alie i ter
ra. Et qz celū est locus excellētioꝝ ītēr oīa corpora creata po
nit deus sedere i celo. In terra aūt dr hr̄e scabellum pedum:
qz terra ē inferioꝝ dignitate ⁊ situ alīs elemētis. sic dic aug.
lib. de sermōe do. i mōte. s. Celū thronus dei ē ⁊ terra scabel
lum ei⁹: non ē sic dictū q̄si hēat deus mēbra collocata in celo
⁊ i terra vt cū nos sedemus: ſz illa sedes dei iudiciuz signat.
⁊ qñ in ꝟ vniuerso corpore mūdi maxima spēm celum hz se
dere in celo dr tāqz p̄sentioꝝ sit excellēti pulchritudini vis di
uina terrāqz dr calcare q̄ minimā spēm ozdinet in extremis.
⌊ neqz p Hierosolymā. ⌋ Hierusalē multa noia hz vt aliqui ap
ponunt. s. solyma: luza: bethel: Hierosolyma: Jebus: helia:
vrbs sacra ierlm dr atqz salē. An ista noia oia conueniant ei
⁊ quare declaratū ē gen̄. 12. ⁊ magis. 28. ⌊ Qz ciuitas est ma
gni regis ⌋. s. qz ptinet ad deū inquātū ē ciuitas ipsius spāliꝛ
nō est iurandus p illam: qz si piuriuz cōmitteretur fieret deo
iniuria exp̄esso noie irlem que ad ipsuz ptinet spāliter. Dici
tur ierusalē ciuitas magni regis. i. dei qui rex ē q̄: ipse oīa re
git: ⁊ etiā vocatur rex pp excellētiam. p̄ima ad thymo. 6. s.
Quē suis tēpoꝛibus ostēdet beatus ⁊ solus potēs rex regū
. s. deus. Et vocatur rex magnus: qz ipse sup oēs reges ē. Et
ꝟ est dicere eū regem reguz. i. regē super alios reges respectu
cuius alīq̄ reges nō sunt reges sed oues pascue eius ps. 98.
⁊. 94. Dicit ierusalē ciuitas dei qz spāliter ibi deus habitabat
. 3. reg. 8. ⁊. 2. paralipo. 6. s. Elegi Jerusalē vt sit nomē meum ī
ea. Hoc erat pp cultū dei spālem qz in nulla alia ciuitate ter
re israel erat tēplum nec cultus dñi in sacrificijs qz deus ve
uerat ꝟ fieri nisi in vno loco: ⁊ ille erat locus quē deus eli
gebat vt esset nomē eius ibi deuteronomij. 12. ⁊. 16. ⁊ ad hoc
eligerat Hierusalē vt esset nomē ei⁹ in ea. 2. paralip. 6. erāt ēt
ibi vasa sancta ⁊ oīa ptinētia ad diuinū ministerium. Unde
vocabat ciuitas sancta p̄cedēti. c. s. Duxit eū in sanctā ciuita
tē: ⁊ cōstituit supra pinaculū tēpli. Uocabat autez p̄ncipaliꝛ
sancta pp sancta scoꝝ vbi erat archa ⁊ cherubin. Leui. 16. ⁊
numeri. 7. ⌊ neqz p caput tuū iurabis. ⌋ Xp̄s tangit modos
cōmunes iurādi: ⁊ per istos vetat oēs alios modos iurandi
quotquot itroducti fuerint fm diuersas gentiū consuetudi
nes. Jurat aūt aliquis p caput suuz qz est pars venerabilioꝛ
in eo. Jurat autē qlibet p id qō diligit aut veneratur vt dicit
Hieron. super Mat. Et qz caput tāqz p̄cipuum mēbrum
corpoꝛis nr̄i diligimus aut veneramur iuramus per illud i
tērdū. ⌊ qz nō potes vnuz capillū albuz facere aut nigrum. ⌋
Hic inuitur q̄ per nullā creaturā iurandū sit cuz etiā per ca
put nostrū non liceat nobis iurare. Et cā est qz etiam caput
nostrum ad deū ptinet. Nam de ceteris p̄cedētibus dicebat
q̄ nō licebat iurare per illa qz ad dei erant. s. celuz sedes dei
⁊ terra scabelluz eius. ⁊ ideo offendebamus deum iurando
per ista. Ad hoc autem q̄ non offenderemus eum iuran
do, oportebat q̄ iuraremus per aliquam rem que esset to

taliter

taliter nra in q̄ nō offenderemus p periuriū nisi nos ipsos. Istud autē maxime videbaī esse de capite q̄ est mēbrum cor poris nri. Et tñ de isto ostendit q̄ nō sit nr̄m q2 nullā ptātē habem⁹ sup illud. Nihil.n.minus pōt esse in capite quā mutare colorē capilli. Et tñ non ē in ptāte nra mutare saltez colorē vnius capilli faciēdo illum albū vel nigrū: ſz ista oīa nobis non attendētibus ⁊ ēt nollentib⁹ deus facit vel p se vel p nām sibi subministrantē. Si ḡ caput nr̄m nō est iuris nri: nihil est qđ nr̄m sit: ⁊ cōuenienter nō possumus p aliqđ iurare: q2 nihil erit p qđ iurādo si periuriū cōmittamuſ nō offendamus deū: cū nihil sit qđ ad deū ſpāliter nō ptineat. Sic dicit Aug.li.de sermōe do.in mō.ſ. Quid.n.poterat quisq3 magis ad se ptinere arbitrari q̄ caput suū. Sed quō nr̄m ē: vbi ptātem faciendi vni⁹ capilli albi aut nigri nō habem⁹? ⌊ Sit aūt sermo vr̄ ē: est nō nō pōt. ⌋ Postq̄ xp̄s oñdit qd debem⁹ cauere in loquēdo.ſ.iuramentū. ℏ oñdit quō loqui debeam⁹ .ſ.vbo simplici dicēdo est vel nō.i.sic ē vel nō sic: ⁊ q̄ nō addamus aliqđ aliud: q2 sunt sufficiētia ad exp̄ſſionē oium cōceptuū nostrorū. ¶ Sunt.n.introducte loquutiones nr̄e ad ℔ q̄ per illas hoies exponāt cogitatōes suas. vt p3 p̄mo perihermenias.ſ. Sunt ea q̄ in voce earū q̄ sunt in aīa passionuz note. Et Aug. in enchiridiō dicit q̄ vba instituta sunt non vt p ea se inuicē hoīes fallant: ſz vt eis quisq3 in alteri⁹ noticiā cogitationes suas p̄ferat. xxij.q.j.c. Js aūt qui. Dis autez p̄ceptus sufficienter exp̄imit p esse ⁊ nō esse: q2 esse ⁊ non esse ambiūt qcqd est cogitabile: q2 sunt p̄dictoria. Jō sufficit nobis est ⁊ nō.i.affirmatio ⁊ negatio simplex i quocūq3 genere loquutiōis. Dicit aūt est ē: nō nō: ad significandū maiorē certitudinē: q2 q̄n aliqđ duplicat est certitudinis signum. Sic dixit Joseph ad pharaonē. Somniū regis vnuz est. Qđ aūt vidisti scīo ad eandē rem ptinēs sōniū firmitatis indiciū est: eo q̄ fiat sermo dñi ⁊ velocius ip̄leat. Sic ēt xp̄s aliq̄n dicit. Amen amē dico vobis. Et tñ vtrūq3 ptinet ad affirmationē: Sed facit maiorē affirmationez q̄n geminat. Et ita est in p̄senti: q2 xp̄s vetat ℏ iuramentū qđ introductū est ad confirmationē veritatis q2 nō creditur simplici vbo. iō dicit q̄ dicatur est ē: nō non.i. q̄ affirmatio ⁊ negatio duplicent vt magis credatur. ¶ Alia cā est ad significandū veritatē verbor̄ nr̄or̄. Q2 ad ℔ q̄ qs verus dicat oz q̄ sicut ex̄ exp̄mit ita in mēte teneat. Et si dicit nō in mēte teneat nō. ⁊ si dicit est teneat i mente ē. Et sic refert vnū est: ad mentē ⁊ aliud ad verbū: ⁊ ita de nō. Sic dr̄ ex̄ de iureiur.c.si xp̄s.ſ. Sermo vr̄ est est: nō nō: vt affirmatio vel negatio sicut p̄cedit ex ore ita p̄cedat ex corde. ⌊ Qđ aūt hūs abundātius est a malo est ⌋.i. Qđ est vltra est: ⁊ nō q̄ sunt simplex affirmatio ⁊ negatio a malo est. Juramentū aūt est vltra est: ⁊ nō. Jō a malo ē. Non dixit autē xp̄s q̄ abundātius ē maluz est: q2 tunc inueretur q̄ oē iuramentū esset malū: sed dixit a malo.i.cā iurādi malū quoddā est. Pōt esse istud malū culpe vel pene. Culpe qdez aliq̄n ex pte iurātis. Ut si iurās sine aliq̄ necessitate aut honestate vel vtilitate p̄ sola delectatiōe aut desiderio iurandi vel cōsuetudine aut leuitate q̄dam iurat: q2 tūc culpa est iurare ⁊ ē malū iurātis. Aliq̄n est culpa exigētis. ſ. q2 qs cogit alterū ad iurandū nollens ei credē eo casu q̄ iustum eēt ei sine iuramēto credē. Aliq̄n est pena. ſ. q̄ hō nō credat alteri p simplex verbū in re de cui⁹ veritate dubitari pōt. nā ꝓuenit ℔ ex pena ignorātie. Nā ex eo q̄ ignoramus an verū nobis dicat non credim⁹ simplr̄ asserētib⁹ sed volumus maiorē certitudinē: ⁊ ad ℔ petim⁹ iuramentū. Si autē nō haberemus ignorantiā in penā. nō peteremus iuramentū. Q2 q̄n aliqđ nobis asserēt simplici vbo sciremus an illud verū vel falsum esset: ⁊ nō peteremus ampliorez certitudinē. Accipit tñ hic malū p̄ pena: q2 cā que facit iuramentū ē necessariū simplr̄ est malū pene. ſ. ignorātia p̄p quā necessarie sunt firmitates q̄dam i sermone nr̄o ⁊ hmōi est iuramentū. Nō tñ sufficeret sola ignorātia ad exigendū iuramentū sed ē ⁊ alia pena. ſ. q2 hō pōt mentiri aliq̄n volens aliq̄n ignorans ⁊ maxie volenſ nā si certū esset q̄ null⁹ vnq̄ vellet mētiri. Ēt si nos ignorare mus rē quā ille asserit esse verā nō peteremus iuramentū ēt si sciremus illū posse falli p ignorantiā veritatis q2 iuramentū nō faceret eū scire veritatē quā ignorabat: sed soluz exigit ad ℔ q̄ p̄p reuerentiā nois dei qđ inuocat in iuramento nō audeat iurās falsum dicē ſpōte. Si tñ putaret ī dubitāter verū dicere ēt si contingeret eū falli eq̄liter assereret cū iuramēto ⁊ sine iuramēto: nec timeret iurare cū crederet se verū iurare. Cā ḡ q̄ induxit necessitatem iurādi est duplex maluz. ſ. ignorātia eius cui iuramentum exibet ⁊ variabilitas ſpōtanea vel iniqtas eius q̄ simplici vbo loqtur ⁊ vnum totaliter est pena. ſ. ignorātia: alterū partim ē pena. ſ. q̄ hō sit defectibilis ⁊ q̄ volūtas nr̄a possit velle qđ malū est: ⁊ ptim culpa .ſ.qñ illō actualiter ſpōte voluerit. Hoc innuitur ex̄ de iureiu. c. Et si xp̄s. ſ. Q2 tñ hoium excrescente malitia simplici assertiōi vel negatiōi vix credit idcirco p̄udēter adiūxit q̄ amplius est a malo ē. Malo qdem tā culpe q̄z pene: nec exhibētiū sed exigentiū iuramentū. Nā incredulitas huius magis est pena q̄z culpa. Un̄ non dixit malū sed a malo. ¶ Pōt tñ dici q̄ hic xp̄s accipiat malū solū p malo culpe ex pte iurātis: ⁊ q̄ sit sensus qđ abundātius est. i. qđ supra simplicem assertionē est a malo est. i. a malitia vel culpa iurātis: vel a malo ē .i. malū est. Et p3 q2 xp̄s vetuit ℏ iuramentū ⁊ dat cāz quare nō debemus iurare. ſ. q2 qđ abūdantius ē a malo est. Et tñ si accipiat p̄ malo pene. i. p incredulitate nō est cōueniens cā p̄hibēdi iuramentū: q2 ēt iuramentuz qđ iustissime fit a malo est. i. ab icredulitate q̄ est malū pene: imo quāto ē pena ista maior. ſ. maior cā incredulitatis tāto iustius iuramentuz exigit ⁊ rōnabilius p̄statur: ḡ nō est cā cōueniens ad vetandū q2 alias oē iuramentū quātūcūq3 licituz: esset vetitum q2 a malo est. Hoc tñ falsuz est ēt si pp ℔ q̄ iuramentū est a malo pene deberet vetari oīa que sunt i nobis penalia deberent vetari qđ falsum ē: q2 tūc nec sopor nec egritudo nec aliquid tale esset in nobis ⁊ maxime illi actus deberent vitari quos volūtarie facimus pp quādaz penā vrgentē sicut comedere pp famē, ⁊ bibere pp sitim ⁊ alia ꝛeq̄sita nāe q̄n ista a malo sunt: non tñ p̄hibenē. Jdeo dom q̄ lra p̄pie intelligitur q̄ id qđ abundātius est a malo est. i. malū est ⁊ pcñ est. ⁊ intelligit̄ de iuramentis oibus de qbus xp̄s hic loqtur q2 xp̄s vetat ℏ iuramentū ⁊ in oi casu in q̄ p̄hibitū est a malo ē. i. pcñ est. Et tunc p̄pie ponit vt cā p̄hibitiōis istius. ¶ Si aūt dicat q̄ non ē oē iuramentū maluz: ⁊ iō q̄ non pōt intelligi semp̄ o malo culpe: dom q̄ sicut nō est maluz oē iuramētum: ita nec est p̄hibitū oē iuramentū: ⁊ tñ q̄n̄cūq3 est p̄hibitū maluz est. Et q2 xp̄s nō loquit ℏ de iuramento nisi p̄hibēdo illud recte dr̄ q̄ qcquid est abundātius. ſ. supra simplicē assertionē malū est. ſ. in casibus oibus de qbus xp̄s loqtur. Et tunc facit ad p̄positū cl̄a ista. Si aūt vellimus intelligere a malo est. i. a malo pene exigētis sicut exponit in allegato .c. ſ. Et si xp̄s. dicet q̄ ℔ verū est: ⁊ tñ non ponit ℏ vt cā p̄hibitiōis iuramēti: ſz ponit vt origo. ſ. q̄ iuramentuz oritur p̄p infidelitatē que est quedā pena.

¶ Quid sit iuramentū siue iurare. Qđ.CCLII.

Queritur circa iuramentū qđ sit iuramētū siue iurare. Et dom q̄ Aug. dicit q̄ iurare est deū in testē inuocare: ⁊ iuramentuz est inuocatio diuine veritatis in testimoniū: siue inuocatio dei in testimoniū veritatis. Et dubiū est an sit cōueniēs diffinitio. ¶ Quidam dicunt q̄ nō est cōueniēs: q2 quicūq3 inducit auctoritatē aliquā sacre scripture inducit deū i testē q2 verba eius inducit in testimoniū veritatis: ḡ quicūq3 allegat aliquā auctoritatē sacre scripture iurat: sed falsuz est: ḡ nō est iuramentū inuocatio dei in testimoniū veritatis. ¶ Jtē ille q̄ iurat p deū reddit ei aliqđ vt dr̄ supra in lra. ſ. reddes dño iuramenta tua. ⁊ Aug. dicit q̄ iurare ē ius veritatis alicui reddere. ⁊ tñ qui inducit aliquē in testē nihil ei reddit: ḡ iurare non est deum in testē adducere. ¶ Jtē aliud est iudicis offiū. ⁊ aliud testis: ⁊ tñ in iurādo ip̄lorat hō aliq̄n deum nō in testē sed in iudicē. sic p̄s. 7. si reddidi retribuētib⁹ mihi mala decidaz merito ab inimicis meis inanis. Jstud autē est offiū dei vt iudex est: q2 est ip̄ecari penā: ḡ non est iurare semp̄ inuocare deum in testem: cū istud sit iurare: ⁊ tñ inuocat deus in iudicē ⁊ nō in testē. ¶ Jtē iuramentū aliq̄n fit p creaturas ⁊ est licitū: ⁊ tñ ibi non inuocat diuinū testimoniū sed creature: ḡ non ē iurare semp̄ inuocare deuz in testē. ¶ Item q2 hoies p maiorem suum iurāt ad hebre. 6. ⁊ tñ maior inter hoīes nō solum est deus: sed ēt vnus hō est maior inter hoīes alios: ḡ iuramētū fit interdū p hoiem: ⁊ sic nō est iurare semp̄ inuocare deum in testē. ¶ Item accipe testimoniū a deo aut ab hoie nō differt nisi māliter: sed ille q̄ inuocat hoīem in testē non dicit iurare p hoiem: ḡ qui inuocat deuz in testē nō dicet iurare per deum. ¶ Dom q̄ iurare p̄pie est deū in testē inuocare. Et iō nūq3 est nisi q̄n in testimoniū alicuius rei dubie ad confirmationē

S ℔ T U p⁹ cā X 2⁹ cā Y Z Cā iurādi duplex pulcherima declaratio

mationez eius deus aliquo mō inducit. Pro quo sciendū q̄ iuramentū ꝓprie fit ad ꝓfirmationē eoꝝ que in dubiū veniunt audienti: de qbus loquēs vel certitudinez hz vel dicit se hre. Et dr̄ q̄ est ad ꝓfirmationē: q2 oē iuramentū ad ꝓfirmandū est aliqd qō asserit ad hebre. 6. Hoies per maiorē suuz iurāt: t ois ꝓtrouersie eoꝝ ad ꝓfirmationē finis est iuramētū. Et ista est cā quare vltra verbū simplex addit iuramentuz. s. q2 per iuramentū ꝓfirmat simplex assertio. Et dr̄ eoꝝ que in dubiū veniunt audiēti: q2 iuramentū nunq̄z fit nisi in rebus dubijs. Et pp hoc exigit: q2 dubiū est t ꝓfirmatio petit de rebus assertis an sic sint: vel de rebus ꝓmissis an sic euenient. Qō dr̄ q2 iuramentū est duplex. s. ꝓmissoriū t assertoriuz: vt ō. dcm̄ est. Et in vtroq̄z eueniunt res alique dubie audiēti. s. an sic sint vel sic fient. Et iō iuramentū ad ꝓfirmationē interuenit. Si autem res sint manifeste tam asserenti q̄z audienti supfluū est iurare. Et iō peccat qui iurat: q2 in vanum iurat. Ista aūt que sunt dubia audienti debēt esse dubia ex nā sua: q2 alias iuramentū ad illa ꝓfirmāda nō interuenit. Sunt. n. quedā dubia ex nā sua: alia vō dubia sunt solū audiēti: ſz nō ex nā sua. ¶ Prima sūt illa que nō hnt ex radice sua aliquaz certitudinē: sicut oia casualia t pticulares actiones: q2 necessitas t determinatio effectus ꝓuenit ex determinatiōe t necessitate cāe: t tm̄ cāe effectuū pticulariū maxime hūanoruz sunt indeterminate: q2 ad vtrūlibz sunt ꝓtingētes iō ipsi effectus sunt ꝓtingentes t indeterminati. ¶ Scōa sunt illa que ptinēt ad cās determinatas: vt sunt cāe vlēs t effectus eaꝝ sunt determinati: Alicui tm̄ ignoranti sunt dubij. De dubijs isto 2° mō nō fit ꝓfirmatio per iuramentū: q2 rō pōt pſuare de eis via nēcia. Jō esset ridiculū q̄ quis ad taliū ꝓbationem iuramento vteret: q2 est deficiēs ꝓbatio. Nā indisciplinati est in vnaquaq̄z arte petere ꝓbationes nisi fm̄ q̄ regit genus illius artis. Qui aūt petit maiorē ꝓbationē vel ꝓtentatur minori errat. Sic dr̄. i. ethi. ca. 3. Disciplinati. n. est in tm̄ certitudinē ingrere fm̄ vnūq̄dq̄z genus in tm̄ tum rei nā recipit. Proximū. n. vr̄: t mathematicuz pſuadentē acceptare t rethoricū demonstrationes expetere. i. eq̄le pctm̄ est q̄ mathematicus ꝓtentet pſuasione: t rethoricus petat demōstrationem: q2 pſuasio est infra certitudinē quā requirit mathematicus: t demonstratio est supra certitudinē quā exigit genus rethoricū. Et vterq̄z peccat q2 nō petit certitudinē fz genus artis sue. Jta si in speculatiuis t scibilibus que sunt demōstrabilia vel ꝓbabilia rōne nēcia: aut q̄si nēcia quis iuramento ꝓtentus essz tanq̄z ꝓuenienti ꝓbatione in hoc genere peccaret. i. ageret p̄ rōnem: cū iuramentū sit minus sufficiēs ꝓbatio. Et pōt hr̄i ꝓueniens in hoc gñe. Un̄ si qs tali ꝓbatione vtat aut ꝓtentet in speculatiuis irridebit. Illa aūt que sunt dubia ex nā sua. s. pticularia accidētia nō pñt hre hāc ꝓbationez ex ꝑditione generis sui: t peccaret. i. indisciplinate ageret si qs peteret in eis ꝓbationē per cām t inducentē necessitatē. Sicut qui petit demonstrationē in rethoricis q2 rethoricus in hoc gñe versat. Jō in istis vtimur alia ꝓbatione. s. ꝓfirmatione que fit per testes. Et tm̄ humanū testimonium nō est semp sufficiens ad ꝓfirmationē istoꝝ pp duo. Primo pp defectū veritatis hūane: q2 facile est hoiez mentiri: t multi mentiunt. Scōo pp defectū cognitionis q2 hoies non pñt cognoscere futura nec occulta coꝛdiū nec absentia. De his tm̄ hoies loquunt: t expedit rebus humanis vt certitudo aliq̄ de hijs habeat ꝑpter ꝛctus t cōicationes que interdū expectant aliqd futurū t exigunt cognitionē aliquoꝝ absentiuz t occultoꝝ. Jō oz recurri i his ad alterū testimoniū. Istud aūt non pōt esse ꝓueniens nisi in illo cuius scie nihil desit vt falli nō possit: t cuius veritas sit inuariabilis vt mentiri nollit. Iste aūt est solus deus. Jō ipse solus est qui testimoniū cōpetens ad certitudinē t ꝓfirmationē taliū dare pōt: vel testimoniuz ab eo sumptū efficax erit. Dei tm̄ testimoniū aliq̄n sumit ad ꝓfirmationē illius qō iam exhibitū est. i. factū vel deductū ad esse. Et ꝛs non vocat iuramentū ſz vocat allegatio vel probatio per auctoritatē. Aut iducit testimoniū dei ad aliqd exhibendū. i. ad notificandū aliqd qō nōdum fuit notificatuz. Et istud vocat ꝓprie iuramentū. Et sic iurare est deū in testē assumere. Unde iam q̄si pro iure introductū est: vt q̄ sub inuocatione diuini testimonij dr̄ pro vero hēatur. Diuinū aūt testimoniū inducit q̄nq̄z ad asserendū ꝑterita vel pñtia: t vocatur iuramentū assertoriuz aliq̄n ad ꝓfirmationē aliquoruz futuroꝝ: t dr̄ iuramentū ꝓmissoriuz. ¶ De futuris aūt non est iuramentū assertoriū sicut de ꝑteritis t pñtibus: ſz possit affirmari aliqd futurū esse sicut aliqd fuisse ꝑteritum vel esse ꝓsens. Rō est: q2 futura aut sunt agibilia per nos siue p alios qui pñt ad nos ptinere: vt q̄ detur tali die certa sūma pecunie: vel nō sunt per nos agibilia ſz per seipsa eueniūt ex causis suis: sicut q̄ cras sit terremotus aut pluuia aut eclypsis solis vel lune. Si primo mō nō est de eis iuramētū assertorium ſz ꝓmissoriū: q2 res quas p nos facere possumus pol licemur nos facturos. Si aūt non sint per nos factibilia: aut veritas eoꝝ pōt sciri per rōnez sicut de astrologicis t nālibꝰ quoꝝ effectus cognoscunt ex causis: aut nō pñt a nobis sciri ex causis: q2 non hnt cās determinatas sicut accidētia humana vel ea que a solo deo fiunt. Si primo mō nō sufficit in eis iuramentū: q2 pōt dari plenior ꝓbatio per rōnē. Nam in mathematicis demonstratio est ꝓbatio: t minorē recipe ꝓbationē indisciplinatū est. i. ethi. Si aūt non possint a nobis sciri nō solum stultū est de talibus certitudinē velle dare per iuramentū: ſz etiā nephandū: q2 induceret nomen dñi in cōtemptū cum ꝓstet nō esse certa ea que per nomē dñi certificare volumus. t tm̄ nomē dñi inuocat vt nō dubitet q̄n ea que per inuocationē eius ꝓfirmant vera sint. Hoc verū est de iuramento qō ab hoie fit. Deus tm̄ bene pōt iurare de futuro assertorie asserendo q̄ aliqd erit vel nō erit: q2 tm̄ oia respectu dei factibilia sunt cū ipse sit cā oium: iuramentū illud magis erit iam ꝓmissoriū quā assertoriū: q2 est sensus q̄ qm̄ deus dicit aliqd futuꝝ esse qō asserit q̄ illud faciet: t iō de futuro solum est iuramentū ꝓmissoriū. ¶ Dicebat aūt q̄ de hijs supra quibus fit iuramentū loquens hz certitudinem vel oīdit se hre. Nam si nō putaret loquentē scire veritatē eoꝝ de qbus loqtur non crederet ei cum assertione nec sine assertione. Et tm̄ iuramentū petitur ad veritatē ꝓfirmāduz de qua alias non hremus certitudinē. Jō presupponit q̄ loquēs hz certitudinem de re de qua loqtur. Et quia possz sponte mētiri ad hoc q̄ nollit mentiri vel nō audeat: exigitur ab eo iuramētuz sub inuocatione nois dñi vt inuocando deū in testē mentiri non audeat quasi iuste timere debeat si inuocando nomen domini in testimoniuz falsum dixerit. Fundamentuz huius est: q2 deus ꝓmisit q̄ puniret eos qui in vanū nomen suū ꝓferret: exo. 20. s. Non assumes nomen dñi dei tui in vanū. Nec eniz habebit insontē dñs eum qui assumpserit nomen dñi dei sui frustra. Et deutero. 5. dr̄. Nō erit impunitus qui super re vana nomen eius assumpserit. A fortiori ergo si non solū vane sed etiā in ꝓtemptū t preiudiciuz alicuius iniuste acceperit. Nam qui in vanuz. i. ꝓ re nō necessaria nec vtili nomē dñi assumit: quādam irreuerentiā cōmittit. Qui tm̄ falsum iurat inuocato noie dñi magnū dedecus t iniuriā noi dñi irrogat: q2 coā alijs hoibus illud inhonorabile facit. Illi. n. ꝓp reuerentiā nois dñi credentes q̄ iste non mentiret sibi fidez pstiterunt. Luz ḡ viderint q̄ iste ꝓtempto honore dei mentitus est vident nomen dñi iaz inhonorabile redditū: nec ipsi in tāta veneratione illud hēbunt: q2 non credent oibus per inuocationē eius. Tales ergo quasi q̄dam blasphemiā ꝓtra deuz cōmittentes ab eo credunt puniēdi t ipse hoc ꝓmisit: ideo credit q̄ nemo auderet falsuz iurare inuocato noīe dñi. Hoc aūt non solū habuerunt hoies post legē datam a deo q̄si habita de eo quadā cognitione: ſz etiā ante oēm legē habebant hanc de deo existimationē q̄ ipe oia cognosceret etiā que in occulto t sine testibus gererent: t q̄ ipe oēs malos punire posset t maxime contenentes eum: ideo venerabant eum t timebant nomen eius noiare in vanū. Et ob hoc inuocabāt eum in testē rez suarū: t hoc erat iurare. Unde iurantibus fides adhibebatur tanq̄z non auderet falsum dicere nomine dñi inuocato: eo q̄ ipsum vltorez ꝓtemptus timere possent. Sic patet de Jacob t Laban gen. 31. Nondū. n. lex aliqua a deo data erat. Et tm̄ laban qui erat idolatra istaz habebat cognitionem: t ipse t iacob inierūt pacta t iurauerunt p deū. Dixitq̄z laban t iacob. e. c. Intueatur dñs t iudicet iter nos q̄n recesserimus a nobis. s. frangēdo pacta: si afflixeris filias meas t introduxeris vxores alias super eas: nullus sermonis nostri testis est absq̄z deo qui presens respicit. Et postea dixit adhuc laban. Tumulus iste t lapis sit in testimoniuz: si aut ego transiero illum pergens ad te aut tu ꝑterieris malum mihi cogitās deus abrahā t deus nachor iudicet inter nos. Ecce laban idolatra asserebat deuz pñtez esse huic contractui t videre que fiebāt t q̄ puniret ꝓuenientes. Et ideo

in noīe illius iurabant ipse ꝛ iacob. Et ista fuit opinio ab antiquo oīum gentiliū. Sic colligīt per Aristo. i. ethico. ca. vlti. de iuramēto. s. Pueri est velle deos attestari. i. attestari reb⁹ nostris. Et ob hoc vocauit iuramentū honorabilissimū: ꝓmo metha. Jō de iure introductū est ꝛ ex hominū ꝓsuetudine ꝙ iuramentū sit ꝓbatio ꝙueniens in iudicijs humanis quātū ad quedā negocia cuj alie ꝓbationes desunt. Recte ergo iurare dr̄ deum in testem veritatis inuocare. Uel iuramentum est inuocatio noīs diuini in testimonium alicuius veritatis.

I
Ad pm arm

¶ Ad primū dōm ꝙ inuocare vel inducere diuinū testimonium pro re iam exhibita. i. notificata per sacrā scripturā nō est iurare sed allegare vel ꝓbationes facere. Inducere autez diuinū testimoniū ad aliqd oñendum qō nōduz oñsum est ꝙ sacrā scripturā nec ex ea oñdi pōt est iurare. ¶ Aliter pōt dici ꝙ sine vlla distinctione iurare est inuocare diuinū nomen in testimoniū veritatis. Cum aūt aliqua auctoritas sacre scripture inducitur bene dr̄ ꝓferri diuinū testimonium: qz sacra scriptura a deo certitudinē hz: qz tota spūs scō dictata est ꝛ nō est allata voluntate humana 2ª ꝑe. i. Non tñ dī inuocari nomen dei in testimoniū: qz ibi non inuocat: iō nō est iuramentum. Si tñ dicat ꝙ iurare est deum in testē inducere tunc argumentū ꝓcedit ꝛ distinguendū est sicut supra. ¶ Ad 2m dicendum ꝙ qui inducit aliquē in testem nihil ei reddit. Cum aūt dr̄ reddes dño iuramenta tua est sensus. i. implebis ea q̄ promisisti iurando per nomē dñi: vel ille qui ducit aliquez in testem dr̄ aliqd ei reddere: qz reuerentia quedā ei exhibet in quātuz verbis eius sine probatione assentit. Et ita deo exhibetur reuerentia inq̄tuz ꝓpter honorē noīs eius vera loqmur ꝛ non audemus falsum dicere. Et istud est etiā ei reddere iuramenta vel reddere ius veritatis vt dicit Aug. ¶ Ad tertiuz dōm ꝙ iurare est nomē dei vel ipm deū in testimoniū veritatis assumere. Testimoniū aūt de re est notificatio eius. Et qz notificatio vel ꝓfirmatio fit aliqñ a deo per ea que pertinent ad testem. s. aliqd declarando: ꝛ aliqñ per ea que pertinent ad iudicē. s. penas inferēdo vtroq; mō deus testimoniū reddit de eo ꝙ volumus: ꝛ sic vtroq; modo nos eū solemus vocare in testē: qz etiā faciendo ea que ad iudicē ꝓtinent testimonium reddit: cum illā penaz falsē iurantis nō petamus tanq̄ penā pro iniquitate ꝭ tanq̄ ostensionē falsē iurantis. Et hoc est testē esse ꝙ ille falsē iurauerit. ¶ Ad 4m dōm ꝙ iuramentū per creaturas interdū est licitū: vt dicē. j. q. 266. ꝛ tñ cuz per creaturā iuratur nō ad eam attendit: ꝭ ad illius creatorē cuius magnificentia vel excellentia refulget in creatura sicut xps dixit. j. 23. Qui iurat ī throno dei iurat in eo q sedet sup illuz. Ita quāq̄ iuretur per aliquā creaturā. i. exprimendo nomē creature non inuocat creatura in testē: ꝭ deus cuius magnitudo fulget in creatura. ¶ Ad 5m dicenduz ꝙ hoies iurant per maiorē suū ꝓpter reuerentiā: vt noīe illius expresso timeant ꝛ erubescant falsuz dicere. Quia vt ait Hieron. sup Mat. illud per qō quis iurat aut diligit aut veneratur. Et sic iurant hoies per maiorē. i. per deū qui est simplr maior oībus rebus. Uel per maiorē suuz. i. per dños suos ꝛ ꝓncipes inq̄tum in istis spālibus repzesentat dei magnitudo quā in ceteris hoibus: inquātuz isti hñt gubernationē illaꝛ gentiū que per eos iurant sicut deus hz gubernationē vlez oīum: iō per maiores suos iurando per deū iurant eūq̄ in testem vocant. ¶ Ad 6m dōm ꝙ differt inuocare deū in testez vel hoiez: qz sicut veneratio que fit maiestati diuine que sūma est hz modū spālem ꝛ nomē ꝓ alijs venerationibus exhibitis quibuscūq; creaturis ꝛ dr̄ latria: ita ꝛ inuocatio in testimonium ipsius veritatis infallibilis. s. diuine hz spālez modum ꝛ nomen testificandi ꝓ alijs testimonijs. Jō inuocare hoīem in testē nō est iurare sicut inuocare deū in testem. Et sil'r seruire hoi nō est exhibere latriā sicut seruire deo. Licet tñ iurare per creaturā ꝛ nō exhibere deo latriā per creaturā: Quia iuramentū est ad diuinā testificationē. Consistit aūt testificatio in manifestatōe: ꝛ qz res diuine per creaturas nobis manifestant licitū est iurare per creaturas: qz hoc est iurare per deum. Latria aūt deo exhibetur ꝓpter summā maiestatem ꝛ vniuersale dñiuz: ꝛ istud in solo deo est ꝛ nō est nec fit ꝓ aliquā creaturā non ꝭ latriam exhiberi deo per creaturam. i. ꝙ exhibeat alicui creature ex qua redūdat in deū. De hijs scīs Tho. q. 89. arti. primo: ꝛ 3. sen. di. 39. articulo primo.

R
Ad 2m arm

L
Ad 3m arm

M
Ad 4m arm

N
Ad 5m arm

O
Ad 6m arm

e, Tho.

¶ Quot modis fit iuramentum ꝛ quot species habeat.

Questio. CCLIII.

Queritur de iuramento quot modis fit vel quot spēs hz. ¶ Dicendū ꝙ iuramentū est inuocatio dei in testimoniū veritatis. Jō modus vel spēs iuramenti pōt accipi a re illa in qua diuinū testimoniū petitur siue ꝓ qua notificanda petit vel a modo petendi. i. ab illis verbis qbus vtimur petendo istud testimoniū. Quātum ad primū iuramentū diuiditur in assertoriū ꝛ promissoriuz: quia res de qbus petimus certificationē per inuocationē dei: aut sunt future. Si primo mō est iuramentū assertoriū: qz de presentibus ꝛ ꝓteritis asserim⁹ ꝙ sint vel ꝙ fuerint. Si 2° modo est iuramentū ꝓmissoriuz: qz de futuris nō iuramus asserendo ꝙ futura sint: ꝭ ꝙ nos illa faciemus. Quare aūt de futuris non possit esse iuramentū assertoriū declaratuz est ꝑcedenti qōne. Aliqñ accipit distinctio iuramenti a modo petēdi diuinā testificationē. Et hoc fit dupl'r. Uno modo qz deus inuocat in testimoniū ad oñendum rei veritatē. Alio mō: qz petit vt iudex penā infligens falsē iurantibus ꝛ per hoc eoz falsitatem oñdens. Si primo mō subdiuidit. Quia aliqñ inuocatur ipse deus in testē per se: ꝛ aliqñ per illud in quo relucet aliq̄ eius excellentia. Primū est iuramentū per deum. Scōm per creaturas. Primū subdiuidit: qz aliqñ inuocatur deus in testimoniū simpl'r: aliqñ vero aliqd ipsius. s. reuerentia eius que testimoniū credibile facit. De primo vt cum dr̄. Deus est mihi testis, ꝙ hoc est: vel deus nouit ꝙ hoc est: De 2° vt cum dr̄: per deum hoc est: vel iuro per deuz ꝙ ita est: qz reuerentia dei inducit hic ī testimoniuz. Si aūt petit deus vt iudex infligēs penā male iurāti vocat iuramentū per execrationē. Et istud est iuramētuz durius alijs: qz in alijs deus in testē vocatur: in isto aūt creatura ei obligat vel in pignus datur. s. si nō iurauerit verum ꝙ deus exerceat vltionē suam in eam. Sic dicit Aug. in sermone de piurio: ꝙ in oi iuratione aut deus testis adhibet aut creatura deo obligat ꝛ oppignoratur vt hō sit iurare deuz in testē adhibere vel aliqd deo oppignorare. Et istō aliqñ est q̄si ꝓ creaturas iurādo nihil petendo a deo: vt cum dr̄ per vitaz meā vel per filios, meos. i. sit ita non est deus destruat vitā meaz vel filioꝛ meoꝛ. Aliquādo fit a deo aliqd petendo vt cuz exp̄sse aliqs petit penā siue exprimat nomē dei a quo petit. Ut si dicat. Si hoc feci deus destruat me: siue nō exprimendo nomē dei vt si dicatur. Si reddi retribuentibus mihi mala decidaz merito ab inimicis meis inanis psal. 7. Et illud Job. 31. Si deceptū est cor meuz sup mulierē ꝛ ad hostium amici mei insidiatus sum: scoꝛtuz sit alterius vxor mea: ꝛ sup illam incūuētur alij. Et iste modus iurandi est frequētius in sacra scriptura. Et vocatur per execrationē: qz homo execrat seipsuz sup se mala petendo si falsē iurauerit. Sic dr̄. 3. sen. di. 49. Est quoddā genus iuramēti grauissimū ꝙ fit per execrationē. Ut cū hō dicit si illud feci illud patiar' vel illud ꝓtingat filijs meis. Scōm quē modum accipit interdū cum aliqs iurando dicit per salutē meā vel per filios meos ꝛ hmōi deo obligat. Unū Aug. dicit. Cuz quis ait per salutē meā salutē suā deo, obligat: cū dicit ꝓ filios meos oppignerat eos deo vt hoc eueniat in caput eoruz qō exit de ore eius. Si verū: verū: si falsum: falsum. Et sicut per hec iurās aliqñ hec deo obligat: ita per deū iurās ipm adhibet testē. De hijs dicit sctūs Tho. Fa Fe. q. 89. arti. i. ꝙ testimonium alicuius inuocat ad hoc ꝙ testis inuocatus veritatez manifestet circa ea que dñr. Deus aūt manifestat an sit verū qō dr̄ dupl'r. Uno modo simpl'r reuelando veritatez vel per internā inspirationē vel per facti denudationē dum. s. producit in publicū ea que erant occulta. Alio modo per penā mētientis. Et tunc sil' est iudex ꝛ testis: dum puniendo mendacem manifestat mendaciū. Et ideo duplex est modus iurandi. Unus qui dī per simplicē dei ꝓtestationem: sicut cū aliqs dicit. testis est mihi deus vel coā deo loquor: vel per deū qō idem est: vt dicit augu. Alius modus iurandi est per execrationē: duz. s. aliqs se vel aliqd ad se ꝑtinens ad penā obligat.

¶ De forma iuramenti. Questip. CCLIIII.

Queritur de forma iuramenti. ¶ Dicendum ꝙ cum iurare sit deum in testem invocare in forma inuocationis: concurrunt alique cerimonie ꝛ aliqua verba. Cerimonie aūt sunt circa aliqua exteriora. Ut pote ꝙ iurans in aliquo loco spāliter iuret ꝛ nō in alijs vel tangat aliquā rem iurando. Et istud fit ad maiorem reuerentiam iuramenti ꝛ timorē iurantis. Nam iuramentū ꝓ tanto putatur validū: qz credit ꝙ hoies ꝓ reuerentiā noīs dei

nost

non auderent pferendo illud falsuz dicere. Quāto ergo plura facientia reuerentiā z que timorē incutiant occurrūt in iuramento tanto plus timent hoies falsuz dicere: z est iuramē tum firmius. Jō obseruanť alique cerimonie ad reuerentiaz z timorē. Sicut q aligs iuret in ecclesia potius q̄z i alio loco z potissime qñ ecclesia credit esse talis q iurantes falsuz in ea puniunť a deo: sicut erat de templo Salomonis: q̄ siue iudei siue pegrini. i. gentiles ibi falsum iurarent deus reddebat inigtatē sup caput falsi iurantis. 3. reg. 8. z. 2. palip. 6. Et hoc mō iurať interduz sup corpa sctōz vel sup sepulchra eoz. Quia qui iurat timet q si falsum iurauerit in ptemptū illoz sctōz pena ifligeť ei a deo. Sic aliq̄n fuerūt aliq coacti iurare sup sepulchra scōz. Sicut qdā ep̄s volens se purgare de infamia iurauit sup corpus bti Petri. z aliuš iurauit sup corpus bti apollinaris vt p3. 2. q. 5. c. Me nā vo: z. c. Qua de cā: z. c. Quāto. Aliq̄n aūt tangiť euangeliū. eť de iura. calū. ca. vlti. vel crux xp̄i aut similia: q̄ ista sunt magne venerationis z reuerētie. Et sic solemus in iudicijs cōiter iurare. P̄nt aūt tot forme iurandi inueniri q̄tū ad cerimonias: quot modos reuerentie in rebus potuerimus inuenire quos putem⁹ vtiles ad pfirmandū res dubias. ¶ Si aūt forma iuramenti attendať ex pte verboz tot modi poterunt esse iurādi quot introducere voluerimus. Et pp hoc fm diuersa tpa z diuersas gentes sunt varij modi iurandi. Nā in veteri testō vt cōiter iurabatur viuit dns. Jeremie. 4. s. Jurabūt viuit dominꝰ. Et extra de iure iur. c. Et si xp̄s: z. 22. q. i. c. z iurabunt. Aliq̄n dicebať viuit aia tua z iste modus sepe inuenit in libris reg. 3. reg. 17. z in alijs libris sacre scripture. Interdum dicebať leuo manū meā ad deum. i. iuro per deū gen. 14. Cū dixit abraham regibus sodomoz. Leuo manū meā ad deuz possessorē celi z terre q nō accipiā de oibus que tua sunt. i. iuro p deuz q non accipiam aliqd de rebus tuis. Et de deo dr̄ q leuauit manū suā sup terrā chanaā vt daret eaz iudeis. exo. 6. i. iurauit q illā daret eis. ¶ In ecclesia aūt pmitiua aliter iurabatur. s. Testis est mihi deus. Et sic iurabat paulus. s. Testis ē mihi deꝰ cui fuio in spū meo: ad ro. i. Et testis est mihi pscia mea. 22. q. i. c. Si pctm̄. Nunc aūt iurať per deū: vel dr̄ sic me deus adiuuet: vt p3. 35. q. 6. c. de parētella. Et extra de iure iurā. c. Ego eps. Aliqui tñ putant q cū dicimus testiš est mihi deus nō iurať. Quos Aug. increpat in fmone de piurio dicens. Ridiculū est putare hoc. Si dicas p deuz iuras. Si dicas testis est mihi deus nō iuras. Quid. n. est p deū nisi q testis est mihi deus: aut qd est dicere: testis ē mihi deus nisi p deum: q. d. q idē sint. Jō si per vnū iurať etiā per alterū iuratur. Istud intelligiť de iuramentis p que deus directe inocať in testē. In iuramentis aūt execratorijs alius modus iurandi erat. Nā in veteri testō dicebať hec faciat mihi dns: z hec addat. Vel hec faciat dns inimicis meis. Sicut dixit David. i. reg. 25. Et in hoc sunt infiniti modi fm gña maloz que hō pōt sibi imp̄cari. Et sic Job. 31. ponūtur multa iuramenta execratoria fm diuersa mala que sibi ip̄recabať. Et ita. ps. 7. z in multis scripture locis: vel fm diuersitatem bonoz q̄ hō diligit z deo obligat. Ut cū dr̄ per vitā meā vel p aiam meaz aut per filios meos: vt dicit Aug. sup psal. z in fmone de piurio. Et ita nō est modus vnicus in iurādo sz variať z variari pōt q̄tuz hoies doluerint. ¶ Ponunť aūt diuerse forme iurandi a iure fm diuersitatē rez sup qbus iurať z psonaz iurantium: sicut forma iuramenti qō p̄stant epi pape z officiales hr̄ extra de iure iur. c. Ego eps. Juramentū qō p̄stat imperatoz pape hr̄. 63. di. c. Tibi dño. Juramentū qō p̄stant venientes de scismate qñ redeunt ad ecclesiā ponit. i. q. 7. c. quotiens. Juramentū eoz qui abrenūciant heresi reuocātes errores quē tenuerunt ponit de pscra. di. 2. c. Ego berengari⁹. Et ita ponunť forme iurandi circa multa alia.

¶ Utrum iurare sit licitum. Questio. CCLV.

Queritur vtrū iurare sit licitū. ¶ Dicunt qdam q nō: q̄ qō phibeť in lege diuina nō est licitū: z tñ sup̄a in lra dr̄ non iurare oio: ergo non est licitum iurare. ¶ Jtē nullius rei phibeť voluntas nisi peccati: q̄ velle quecūq̄ alia licitū est: z tñ velle iurare est phibituz q̄ dr̄ Jacobi. 5. ante oia frēs mei nolite iurare: g̃ non est licitum. ¶ Jtē qō puenit a malo non pōt esse bonuz: q̄ nō pōt arbor mala fructus bonos facere. j. 7. Et tñ iuramentū a malo puenit: q̄ dr̄ sup̄a in lra sit fmo vr̄ est est nō nō: qō autē hōs abūdantius est a malo est. g̃ illicitū est. ¶ Jtē exgrere si gnuz diuine puidentie z tentare deū qō est oio illicitū deuteronomio. 6. z p̄ceden. c. Non tentabis dn̄m deū tuū: qui tñ iurat diuine puidentie signū vr̄ exgrere dum petit diuinū testimoniuz qō est per aliquē euidentē effectū: z hoc est oio illicitū. Jō iurare est illicitū. Confirmať: q̄ in sortibus z iudicijs que fiunt per ignē vel aquā vel duellum z similes pbatiōes vulgares expectať diuinū testimoniū. Et pp hoc sunt pohibita q̄. in his vr̄ esse tentatio dei. Jurare tñ est inuocare diuinum testimoniū. ergo est illicitū. ¶ Dōm q iuramentū nō est oio pohibitū ita q nullo mō liceat vti illo: sz est aliquo mō phibitum. s. in aliqbus casibus. Pohibeť. n. aliqd inq̄tum malum est. Pōt aūt esse aliqd malū dupl̄r. ¶ Uno mō q̄ fz se ipsum maluz est. Et tunc nunq̄z est licitū q̄tūcūq̄ necessitas incūbat sicut est in adulterio: z incestu: z furto: z iuidia: strupo: z silibus: de qbus dr̄. 2. ethi. q mox uoiata cum malitia sunt inuoluta: z non pōt in eis dari medietas in qua sit bonum. ¶ Alio mō est aliqd malū pp aliqd qō sequiť ex illo. s. q̄ pōt seq malū ex re sz non sit necesse seq illud malū. Jstud aūt pōt esse bonū z licitū cum duabus pditionibus. s. vt aliq̄ vtilitas inde eueniat: z qō sufficiens cautela adhibeať ne inde sequať aliqō piculum. Sic est de sectione vulneris: q̄ nō fm se mala imo bonū est abscindere putrida: q̄ primū est ibi s. q aliq̄ vtilitas puenit. i. q nō pmittiť q alia mēbra corrūpantur: qō fieret si aliqō mēbruz putridū relinqueret in corpore. Naz ab ipso ad cetera mēbra putredo se extenderet. 2ᵐ etiā est. s. si caute attendať ne secando mēbrū putridū abscindantur ea que sana sunt. Jta in iuramento. Non est. n. malū per se sz solum pp piculuz q inde seqtur. s. ne iurando incidamus in piurium. Cauendo g̃ sufficienter piuriū z faciēdo q iuramēm ordineť sp ad aliquā vtilitatē vel honestatē nō erit illicitū. Si āt iuramēm nō eēt fz se malū: z tñ neče eēt sp seq malū ex eo vt si oporteret iurantē sp incidē in piuriū dēret iuramentū semp euitari tanq̄z malū. Non est tñ sic. Juramētuz enim quoddā malū siue piculuz vr̄ hr̄e pp defectibilitatē verboz humanoz: ad que pfirmāda veritas diuina imutabilis assumiť. s. q̄ homo pōt putare verū esse qō falsum est: vl̄ pōt velle fallere mentiendo. Si tñ verba humana essent ita defectibilia q necesse esset ea deficere qñcūq̄ dicerenť iuramētū esset semp malū: z p̄o nulla necessitate liceret iurare. Q̄ tñ verba humana nō semp deficiunt: sz aliqñ veritatē hñt: iō diligenti cautela adhibita: ita vt euiteť piurium licitū est iurare. Jsta distinctio hr̄ extra de iure iur. c. z si xp̄s. s. Quedā pohibenť: q̄ per se mala sunt vt furtū z adulteriū que nō sunt aliquatenus faciendo. ¶ Quedā vo pohibenť ex cā nō q̄ per se mala sunt: sz q̄ si fiant frequēter z multū ex his mala sequunť. Ut vinū per se malū nō est: z tñ pohibet illud apl's ad ephe. 5. dicens. Nolite inebriari vino in q̄ est luxuria qñ ex frequenti z imoderata vini potatione luxuria generatur sic z iuramentū per se qdem malū non est cū sit pfirmatio veritatis: sz tñ pohibeť ex cā: qñ ex frequenti z incauta iuratione piuriū sepe ptingit: sicut dr̄ eccle. 23. Uir multū iurans replebitur inigtate: z non discedet a domo eius plaga. Sic p3. 22. q. i. c. Jn nouo: z ibi p totū. Est aūt iuramentū aliquo mō licitum: q̄ al's deus non iurasset. Et tñ deus sepe inuenit iurasse: vt geñ. 22. z. 26. z. ps. 94. z. 109. z. 131. z in multis locis. Et apl's dixit ad hebre. 6. q deus eo q nō habuit aliū maiorem se iurauit per seip̄m. ¶ Angeli quoq̄z iurant q̄ ille āgelus quē Joānes vidit apoc. 10. stantē sup mare z sup terrā leuauit manū suā ad celū z iurauit per viuentē in secula seculoz. Etiaz scti hoies iurasse leguntur. Nam dō sepe iurauit vt p3. i. reg. 25. z. 3. reg. i. ¶ Apl's etiā iurauit: dicēs. Testis est mihi deus: ad ro. i. c. etiā dixit p̄ma corin. 15. quottidie morior pp̄ter gloriā vestrā. i. ego iuro per gl'iam vestrā. Nā modus iurandi est sz nō appeat ex forma loquendi latina vt ait aug. sup epl'am ad gala. z in epl'a ad publicolaz: z. 22. q. i. c. nō est: z. c. vt noueritis: z extra de iure iur. c. z si xp̄s: Ubi inducūtur iste pbatiōes ad oñendum q liceat iurare. ¶ Ampliuz aūt iuramentū licituz est ex sua origine z ex suo fine: Ex origine qdem q̄ iuramentū introductū est ex fide: q̄ hoies credunt deum hr̄e vl'em oium rerū cognitionē ita q non possit in aliq̄ re ignorare aut falli. Jō in quacūq̄z re testimoniū eius petierimus poterit nobis verū testimoniū phibere. Credunt etiā eum hr̄e infallibilem z inuariabilē veritatē. s. q mentiri non vult nec vnq̄z volet de his que scit. Jō hoies simpl'r confidunt testimonio eius. Est ergo ex hoc iuramentū licitū imo

Rñdeť ad questituz. q.

A

B

C

D

E

bonuz:qz in bono ꝓcedit.ſ.a fide de deo:z eſt qdam actus religionis vel latrie:vt dicetur.j.q.25 ſ.eſt etiã iuramentũ valde vtile:qz ꝓficit ad iuſtificandum homines ſicut interdum infamati de aliquo ꝓtra quos ſufficientes ꝓbationes nõ ꝓducuntur purgant infamiã ſuã per iuramentũ ſuũ z aliozuz 2.q.5.c. Si legitimi: z.c. Si mala. Etiã eſt ad ponendũ finez litibus:qz multe lites ſunt que nunq̃z finirent niſi iuramentum eſſet:cũ teſtes non poſſint hꝫ ad oia ad hebꝛeos.6. Homines per maiozẽ ſuũ iurant z ois ꝓtroverſie eoꝝ ad confirmationẽ finis eſt iuramentũ. Sic pꝫ extra de iure iurã.c. z ſi xp̃s. Etiã eſt bonũ ex ſuppoſitione ad ẽuitandũ iuramentuz per idola. Nam cũ hoĩes ſine iuramento inuicez ſibi credere nollent z in iuramento bonoꝝ qdã exhibeꝛ ei per quez iurarẽ fuit melius ꝙ iſte bonoꝝ ꝑſtaretur deo q̃z demoni. Jõ ꝛ alꝫs iuramentũ non eſſet bonũ ſm ſe deus iuſſit iudeis iurare p nomen ſuũ:deuterono.6. Sicut ſacrificia non ſunt ſm ſe bona que erant in lege Moyſi. Quia tñ iudei oblaturi erãt illa demonibus in agris: iuſſit ꝙ potius ſibi offerrent ad oſtiuz tabernaculi. Leui.17. Sic dicit Hiero. ſup Matt. z hꝫ. 22.q.i. ca. Conſidera. ſ. iurare lege ꝓceſſuz erat vt quo mõ victimas imolabant deo ne eas imolarẽt idolis:ſic z iurare pmitteretur deũ:nam qz recte hoc facerent ſz ꝙ melius eſſet deo exhibere q̃z demonꝫ. Qõ aũt ex iuramento malũ poſſit ſequi nõ probat iuramentũ eſſe malũ:qz multa ſunt per ſe bona q̃ alicui mala efficiunt:qz male eis vtitur. Sicut eſt ỏ euchꝫia que ſuſcipienti indigne nociua efficit:qm̃ iudiciũ ſibi manducat z bibit:ꝑma ad cozin.xi. Malũ aũt qõ ex iuramento põt ſeq eſt piurium. Ut ſi quis frequẽter iurando in piuriuz incidat ſicut multa loquendo aliqỏ mendaciũ ꝓfert. Ad hoc autẽ cauendũ eſt ne hõ aſſueſcat ad iuramentũ:qz aſſuetudo mala eſt. Qm̃ iuramentũ non dꝫ fieri leuiter nec ꝓ re qualibet ſz ſolum ꝓ rebus honeſtis z neceſſarijs. Que aũt ex cõſuetudine fiunt interdũ a non attẽdẽtibus aliqd fiũt: z ita facile eſt piurium cõmittere z incidere in irreuerẽtiã z multa inconuenientia. eccle.23. Jurationi nõ aſſueſcat os tuũ. Multi enim caſus in illa. Ad hoc ergo ꝙ aliqs licite iuret dꝫ attẽdere primo ꝙ verũ dicat alꝫs piurium erit ſiue ſit voluntarium mendaciũ ſiue incaute dictũ dum putaꝛ eſſe verum: ꝛ nõ ſit equalis culpe. Vo ꝙ fiat ꝓ honeſta cã vel neceſſaria. Dicit̃ eniz neceſſaria cã qñ in iudicijs nõ eſt alius modus ꝓbationis ad iuramentũ recurrit̃. Et ſi illud non eſſet: multa negocia indiſcuſſa manerent. Ad hebꝛe.6. Et extra de iur. iurã.c. Et ſi xp̃s. ſ. Et ois ꝓtroverſie ad ꝓfirmationẽ finiſ eſt iuramẽtum. Dicit̃ cã honeſta vel vtilis qñ extra iudiciũ aliquis loq̃tur alteri ea que ſunt ſibi vtilia qbus aſſentire ille piger ẽ cũ ſimplici verbo dñr. ꝛz ergo ibi iurare vt aſſentiaꝛ. Sic dicit Augu. in lib. de ſermone dñi in mon. Juramentũ faciendum eſt cum pigri ſunt hoies credere ꝙ illis vtile eſt. 22.q.i.c. Tu non malũ. Et.c. Ita ergo: z intelligit̃ hoc qñ quis dicit alteri ea que ſunt ꝓximo vtilia:qz eſt tunc charitas. Et tñ a fortiori licebit mihi iurare ſi volo dicere ꝓximo id qỏ mihi ẽ vtile z ipſe eſt piger ad credendũ:qz plura licẽt mihi ꝓ me q̃z ꝓ alio vt colligit̃. 23.q.5.c. Si non ꝛz. Eſt aũt iuramentũ alicui qñ ꝓpter honeſtatẽ vt cũ quis eſt infamatus inique z alius extra iudiciũ loquens ſciens falſum eſſe qỏ dꝫ vult infamiaz illius tollere. Qỏ ſi non potuerit verbo ſimplici licebit iuramento interpoſito hoc aſſerere etiaz ſi nemo illud petat. Sic etiã ſi quis vult ꝓbitates alicuius ignotas, alĩs: quas tñ ſcire vtile eſſet oñdere ſi ei nõ credit̃ ſimplici vbo bonũ eſt iurare. Sic etiã ad ꝓcordiam vel pacẽ inter aliquos roborandaz iuramenta ſunt vtilia:qz per iuramentũ pax ꝓfirmatur. Sic dꝫ. 22.q.i.c. Omne. ſ. omne ꝙ in federa pacis venit tũc ſolidi? ſubſiſtit cũ iuramenti hec interpoſitio roborat. Sed z oẽ qỏ amicoꝝ aios ꝓciliat tunc fideliꝰ durat cuz eos ſacramenti vincula ligant. Et in caſu iſto eſt iuramentũ valde fauozabile:qz in ceteris nõ permittit̃ vt cõiter iuramentũ fieri in diebus dñicis. ſ. vt in ꝯctibus z alĩs que iuramento roborant̃: z tñ ꝓ pace ſpãliter iuramẽtũ põt die dñico ꝓteſtari. Extra de ferĩs. c. Oẽs dies. ſ. Nec ſacra niſi ꝓ pace vel alia neceſſitate ꝓteſtent̃. Dꝫ ꝓ alia neceſſitate vt ꝓ fide: ꝓ obedientia: ꝓ fama:qz ꝓſeruatio iſtaꝝ rerum eſt neceſſaria: extra de elec.c. Significaſti. Iſtos caſus tangit Magr. 3. ſen. di. 39. dicens. Sponte. n. z ſine neceſſitate iurare vel falſum iurare pctũ grande eſt: ex neceſſitate iurare. ſ. vel ad aſſerendã innocentiã: vel ad federa pacis affirmanda: vel ad pſuadendũ auditoribus qỏ eſt eis vtile malum nõ eſt:qz neceſſarium eſt. In alĩs aũt caſibus iurare malũ eſt: ſiue falſum iuretur ſiue verum: Quia q̃dã irreuerentia cõmittit̃ ꝓtra deum cũ ipſe inutiliter z indiſcrete in teſtimoniũ inuocet̃. Juramentũ ergo ſm ſe licitũ eſt: z tñ caueri dꝫ in eo ne per iurationez incurrat̃ iniuriũ aut irreuerentia aliq̃ ꝓtra deum cõmittat̃. Tunc ꝛ recte iuratur qñ aliq̃ neceſſitas incidit vel vtilitas. Et determinantur maxime ſex caſus in qbus iuramentũ eſt neceſſariũ per hos verſus. Pax z fama fides reuerẽtia cautio dãni. Defectus veri ſibi poſcunt ỽa caueri. Pax ꝓ pace. n. iuranduz eſt ad ꝓfirmandum federa. 22.q.i. Omne: z eſt iuramẽtũ valde ꝓuilegiatũ. Nam diebus dñicis ꝓteſtari põt qñ alia iuramenta vetant̃: extra de ferĩs. c. Oẽs dies: fama. i. purgatio infamie. Quia per iuramentũ ſuper euangelia ſe purgat ſacerdos. 2.q.5.c. ꝑſbr̃: z.c. ſequẽti: z extra de purga. cano. per totum. Fides. i. ad oñendum veritatẽ fidei z reuocationẽ erroris vt ſciſmatis. i.q.7.c. Quotiens: vel hereſis: extra de hereti. c. excõicamuſ: z de ꝓſe. di. 2. c. ego berengarius. Reuerẽtia vt iurat aliqs pape fidelitatẽ: extra de iure iur. c. Ego eps. z ca. Nullus. Cautio dãni. i. ꝙ caueat de dãno illato vel inferendo: extra de his que vi metuſue cã fiunt. c. vlti. 2.2.q.i. ca. In ꝓmiſ. Defectus veri. iſta eſt cã multũ gñalis. Nam qñ aliter non põt veꝛ ꝓbari recurritur ad iuramentũ: cum ois cõtroverſie finis ſit iuramentũ ad hebꝛe.6. ¶ Ad primũ dicit ꝙ aliqui volunt ꝙ hic ſolũ fuerit vetitũ iuramentũ per creaturas: ſed nõ per deum. Sic dicit Hiero. ſup Mat. Conſidera ꝙ ſaluatoꝛ nõ per deum iurare ꝓhibuit ſz per celũ z terraz. Hanc eniz peſſimã conſuetudinez iurãdi per elemẽta iudei hie noſcunt̃. Et ſic dꝫ extra de iure iur. c. Et ſi xp̃s. ¶ Dõz tñ ꝙ hoc nõ ſufficit:qz oĩa iuramenta ꝓhibita ſunt. Et ꝛz non fuerit expreſſum de deo: tñ de iuramento facto per ipm̃ ꝓncipaliter intelligit̃. Sed qz de ipſo dubiũ non erat: expreſſuz fuit ne per creaturas iurareꝫ: vt dictum fuit ſupra in expõne lre. Maxime qz Jacobus dixit. c. 3. ꝙ non eſt iurandũ per celuz: nec per terrã: nec per aliud quodcũq̃z iuramentũ: ergo etiaz nec per deũ iurandũ eſt. Cum aũt dicit Hiero. ꝙ nõ ꝓhibuit xp̃s iurare per deũ intelligit̃ de expreſſa ꝓhibitione: z tñ ſubintellecte bene ꝓhibetur: z ſic dꝫ in allegato. c. z ſi xp̃s. Cã aũt ꝓhibitionis fuit: vt dictũ eſt occaſio ad piurium. Jõ dicit Aug. lib. ꝓtra mendaciũ ꝙ apl's iurans in epl'is oſtendit qũo accipiendũ ſit qỏ dictum eſt dico vobis non iurare oĩno ne. ſ. iurando ad facilitatẽ iurandi veniaꝛ z ex facilitate iurãdi ad conſuetudinẽ: a conſuetudine aũt in piuriuz decidatur. Et ideo non inuenit̃ iuraſſe niſi ſcribens: vbi conſideratio cautior non hꝫ linguã ꝓcipitẽ. In ſmone aũt non eſt tanta conſideratio verboꝝ: iõ ibi facilius eſt errare. Et ſic magis cauendum eſt iuramentũ in cõi ſermone q̃z in ſcriptis. ¶ Ad ſcõm dꝫ ꝙ volũtas eſt de bono: z iõ volũtas abſoluta ẽ de ꝙ ſe bono. Eius aũt qỏ eſt bonũ nõ per ſe: ſz pp aliquã iminentẽ neceſſitatem vel vtilitatẽ, nõ eſt voluntas abſoluta: ſz ex ſuppõne: vt accipere potionẽ amarã nõ eſt bonũ per ſe: ſz ex neceſſitate ſanitatis acqrende: iõ voluntas nõ eſt abſolute de potiõe amara ſz ex ſuppõne. ſ. in q̃ſtuz neceſſaria eſt. In hꝫs aũt que ſunt per ſe mala vtraq̃z voluntas ꝓhibet̃. In hiſ vỏ que ſunt per ſe bona neutra eſt ꝓhibita. In illis aũt que ſunt bona ex neceſſitate ꝓhibet̃ voluntas: ſz non voluntas ex ſuppõne: z ita ꝓhibetur iuramentũ. ſ. ꝙ non ſit abſolute appetendũ tã q̃z per ſe bonũ. Poteſt tñ appeti ex ſuppõne. ſ. in q̃ſtum bonũ eſt pp neceſſitatẽ vel vtilitatẽ: vt. ſ. oñſum eſt. ¶ Ad 3m põt dici vno mõ ꝙ iuramentũ a malo eſt. i. a malo culpe. ſ. ꝙ peccat ille qui iurat z ꝙ hoc verũ eſt generaliter in caſibus illis: de qbus xp̃s loquutus eſt. Quia ipſe loquutus eſt de iuramento ſolum ꝓhibendo. Et qñcũq̃z ꝓhibetur malũ eſt: z tũc verum eſt ꝙ a malo eſt. i. a malo culpe. ¶ Aliter põt intelligi ꝙ cõiter exponit̃ ꝙ eſt a malo. ſ. a malo pene qz puenit ex quadã infirmitate incredulitatis z ignorãtie eius qui iurat. mentum exigit vel qui credere nõ vult niſi iuramentũ ꝓteſtetur. Sic dicit Aug. li. de ſmone dñi in monte: z hꝫ. 22.q.i. ca. Ita ĝ: z.c. Tu non malũ. ſ. Si iurare cogeris ſcias de necita te venire infirmitatis eoꝝ qbus aliqd ſuades. Que vtiq̃z infirmitas malũ eſt. Itaq̃z nõ dixit ꝙ ampliuſ eſt malũ eſt. Tu eniz nõ malũ facis: qz bene vteris iuratione vt alteri perſuadeas ꝙ vtiliter pſuades ſz a malo eſt illius cuius infirmitate iurare cogeris. ¶ Ad 4m dꝫ ꝙ ille qui iurat non tentat deum: qz tentare deũ eſt iplorare vel experiri velle diuinam

virtutem

virtutem sine necessitate ꝛ vtilitate. Qui aūt iurat nō sine vtilitate diuinū querit testimoniū si recte iurat. Nam nunq̄ est licitū iuramentū nisi p̄o aliq̄ necitate ꝛ vtilitate. Etiā nō est tentare deum: qz qui tentat deū exponit se piculo: ad hoc q̄ deus oñdat virtutē suā. Et si nō oñdit piclitabit. Qui aūt iurat nulli piculo se exponit siue deus testimonium phibeat siue nō. Et istud est ꝓprie: quare iurando deus nō tentat: et qui tentat deū raro experit vel forte nunq̄ virtutē diuinam quā expiri cupit. Et tñ qui iurat ꝛ petit p̄ hoc diuinū testimoniū semp illud hz in hoc seculo vel i futuro. Qz saltē in futuro deus phibebit testimoniū manifm de oibus que hic desiderauimus scire vtutē. i. cozin. 4. s. Illuminabit abscōdita tenebraꝝ ꝛ manifestabit cōsilia cozdium. Et istud testimom nulli hoi deficiet p̄o eo vel p̄tra ipm. Et per istud testimoniuz erit laus vnicuiq̄ a deo p̄o opibus suis: qz manifestabit oia opa eius siue bona siue mala oibus hoibus. Et sic etiā malis erit testimoniū ꝓfusionis a deo: qz oib⁹ manifesta erūt mala eoꝝ non solū opa sz etiā cogitatiōes. i. cozin. 4. ¶ Ad ꝓfirmationem: dōm q̄ illa vetant non solū qz per ea petit diuinū testimonium: sz qz petit cū piculo ꝛ in rebus illis in qbus hō nō est certus an deus velit oñdere vtutē suā: de his sctūs Tho. 2a 2e. q. 89. arti. 2. ꝛ. 3. sen. di. 39. arti. 2. sub arti. 2.

¶ An iustitia iudicium ꝛ veritas dicantur comites iuramenti. Questio. CCLVI.

Queritur circa illa tria que cōiter vocant comites iuramenti. s. iustitia. iudiciuz. ꝛ veritatem an ꝓprie dicant comites eius. ¶ Dicunt quidaꝝ q̄ non. Non debēt. n. cōnumerari inter se illa quoꝝ vnū includitur in altero. Et tñ includit veritas i iustitia: qz veritas est pars iustitie. Debitū est. n. oibus hoibus inter se veritatez loqui: qz al's nō est iter eos recta habitudo iustitie cōmutatiue que ptinet ad p̄ctus. Si. tñ tollat veritaſ de medio oīs p̄tractus: ꝛ cōtratio humana pibit. ḡ non dz poni veritas tanq̄ comes iuramenti. ¶ Itē iudiciū ꝛ iustitia non vident eē comites distincti: qz iudiciū non vr esse aliud q̄ executio iustitie: posita ḡ iustitia supabundat iudiciū. ¶ Item multa alia preter ista tria regrunt ad iuramentū. s. fides per quaz credimus deū scire oia ꝛ mentiri non posse: ꝛ debita forma iurandi: ꝛ deuotio: ꝛ tps debitū ad iurandū statutū. s. vt ieiuni ad sacrm accedamus sicut dr extra de testibus. c. placuit. s. Nemo testimoniū dicat nisi ieiunus. Et in ꝓsilio aurelianen. statutum est q̄ oēs fideles ieiuni ad sacra accedant: vt p3. 3. sen. di. 39. in fi. ḡ non erunt solū tres comites iuramenti. ¶ Itez non vr q̄ sint ista tria spāliter comites iuramenti. Qz in q̄libet humano ope hec ingrenda sunt. Nihil. n. ꝓtra iustitiam fieri dz cum p̄cipiamur iustū iuste ꝓsequi deutero. no. 16. Etiā veritas in oibus seruanda est: qz qui mentit occidit aiaz suā ꝛ est filius diaboli qui mendax est ꝛ pr mendacij. Jo: 8. Judicium quoq̄. i. discretio in oibus tenenda est: qz iubet oē obsequiuz nrm rōnabile esse: ad ro. 12. ergo nō ptinent isti tres comites potius ad iuramentū q̄ ad alia quecūq̄ opa humana. ¶ Item dicit Hiero. q̄ iuramentū q̄ fit sine istis tribꝰ comitibus piuriū est. 3. sen. di. 39. ḡ omne iuramētuz factū extra iudiciū erit illicitum: sz falsuz est: ḡ non sunt isti tres comites iuramenti. ¶ Dōm q̄ isti tres sunt comites iuramenti: vt dr Jere. 4. Jurabūt viuit dñs in veritate iudicio ꝛ iustitia. Hieron⁹. aūt exponens locū istum sup Jeremiā dicit. Aliaduertēdum est q̄ iuramentū hos hz comites. s. veritatē: iudicium ꝛ iustitiam. Sic etiā dr extra de iure iur. c. Et si xps. Et p3 hoc qz iuramentū vt dictū est p̄cedentiꝝ q̄one: est bonū inquātum quis eo bñ vtitur. Ad hoc aūt q̄ qs bene vtat iuramento requirunt duo. Primo q̄ qs nō leuiter sed ex cā necessaria iuret siue ex honesta ꝛ discrete iuret. Et q̄tuz ad hoc regritur iudiciū. s. discretionis ex pte iurantis. ¶ Quia iudiciuz est. i. discretio per qd iudicat p̄o qua cā iurandū sit: qz nō p̄o oi: sed p̄o necia vel honesta. Et qñ iurandū sit: ꝛ sic de aliis cerimoniis ꝛ ꝓditionibus ex pte iurantis. ¶ Scdo attēditur ex pte rei p̄o qua iurat q̄ nō sit aliqd falsum nec aliqd illicitum. Nam falsitas nunq̄ asserēda est per iuramētū: qz deus est veritas Jo. i4. Et irrōnabile est q̄ falsitatē velimus cōfirmare per eius testimoniū. Non dz etiā esse aliqd illicituz. Et q̄tum ad hoc iustitia est comes. Uñ non dz aliqs promittere rem malā se facturū. Unde si quis iurat facere qd̄ maluz est peius est iuramentū implere q̄ nō iplere: qz non est ibi iustitia. Et sic sunt tres comites iuramenti. s. iustitia. ꝛ veritas ex pte rei p̄o qua iurat. Et iudiciū ex pte iurantis. Et ꝓueniūt ista iuramēto fm se: ita q̄ si aliqō eoꝝ defuerit iuramētuz est illicitū: iō recte vocant tres comites iuramenti. ¶ Ad pmū dōm q̄ veritas ꝛ iustitia non accipiunt p̄o eodē: qz non est veritas hic ps iustitie: sz solū est adequatio signi ad signatū: sicut dicimus ꝓpositionē esse verā vel falsam: ꝛ ita ꝓnumerantur ꝛ etiā a iudicio distinguit veritas: qz iudiciū pertinet ad discretionē que est ex pte iurantis: veritas aūt ptinet ad voces per q̄s fit iuramentū. ¶ Ad 2m dōz q̄ ista oia. s. fides: deuotio: discretio: tps iurandi: ꝛ cetere cerimonie: ꝛ ipsamet forma iurandi ptinent ad iudiciū. i. discretionē: qz qui discrete se hz in iurando iurat ex fide etiā ex deuotiōe ꝛ obseruat formam debitā iurandi: ꝛ etiā tps q̄d aliud obseruandus est. Non tñ ponunt ista comites iuramenti etiā si distinguerent a p̄dictis tribus comitibus: qz non sunt ista ita necia sicut illi tres comites. Nam etiā si qs indeuote iuret: ꝛ tñ p̄o cā iusta ꝛ vera ꝛ p̄o qua dz iuret non peccat. Jdē si non hz fidez de deo: qz infideles iurando per deū ꝛ obseruando iuramentum in casu in quo dz obseruari nō peccāt. Etiā forma variari pōt: qz in iuramentis extra iudiciū nulla forma certa est sz quilibet iurat qualr vult. Jn iudicio aūt forma iuramenti est sicut iudex voluerit addendo vel minuēdo. Jō non opz poni formā iurādi tāq̄ comitē iuramēti. De tpe aūt iurādi. s. q̄ a ie iunis iuramēta p̄stent, non est de necessitate: qz quocūq̄ tpe p̄stant dum sit hō rōnis cōpos valet. Illud aūt qd̄ dr de ieiunis de honestate solū tenet pp reuerentiā iuramenti quod p̄stat in quo deus inuocat: extra de testibus. c. Placuit in glo. ꝛ p3. 22. q. 5. c. honestū. Solū ergo iustitia iudiciū ꝛ veritas sunt comites iuramenti qz qōcūq̄ hoꝝ obmittatur, pcm est iurare. ¶ Ad 3m dōm q̄ iustitia ꝛ iudiciū nō coincidūt qz iudiciū ꝓput est executio iustitie dicit ordinē vnius ad alterum. Judiciū aūt hic dicit habitudinez hois ad seipm fm q̄ discutit qd facere debeat qñ ꝛ quō ꝛ quid possit sequi inde an malū vel bonū: iō distinguit a iustitia. Nam iustitia est ex pte rei iurate: iudiciū ex pte iurātis. ¶ Ad 4m dōz q̄ i iuramento est magnū piculum potius q̄z in alīs actibus humanis pp dei reuerentiā qui in testimoniū inuocatur: ꝛ pp lingue labilitatē cuius vba iuramento ꝓfirmantur: iō magis attendenduz est in iuramento q̄z in alīs actibus. Et iō ista tria spāliter ei ꝓueniunt vt comites. ¶ Ad 5m dōm q̄ extra iudicium pōt licite p̄stari iuramentū dum sit cā necia vel honesta ad hoc. Et non accipit hic iudiciū ꝓput est actus iudicādi sicut est in litigantibus: sz ꝓput est discussio quā facit quilibet intra se. s. qd facere debeat ꝛ q̄liter. Et sine isto iudicio iuramentuz nō potest conuenienter fieri. De his sanctus Tho. 2a 2e. q. 89. arti. 3. ꝛ. 3. sen. di. 39. arti. 2. sub arti. 3.

¶ An iuramentū sit actꝰ religiōis siue latrie. Qō. CCLVII.

Queritur de iuramento an sit actus religionis siue latrie. ¶ Dicunt quidā q̄ nō: qz actus latrie sunt circa aliq̄ diuina ꝛ sacra: iuramēta tñ instātur circa aliq̄ humana: ꝛ ꝓphana. s. circa ꝓtrouersias: ad hebre. 6. hoies per maiorē sui iurant: ꝛ hois ꝓtrouersie eoꝝ ad ꝓfirmationē finis est iuramentū: ḡ nō est iuramentū actus latrie vel religiōis. ¶ Itē vt dicit Tullius ad religionē ptinet cultū deo offerre: qui tñ iurat nihil deo offert: sz inducit eum in testē: ḡ iurare nō est actus latrie. ¶ Itē finis latrie siue religionis est deo reuerentiā exhibere. Finis tñ iuramēti nō est deo reuerentiā exhibere sz ꝓfirmare ea de qbus dubitat. Jō nō est iuramentū actus latrie. ¶ Dōm q̄ iuramentuz aliqñ p̄stat debite: ꝛ aliqñ nō. Cum. n. licite iurat: qz fz rōnez fit necesse est q̄ ad vtutē aliquā ptineat iste actus. Jō iuramentuz ad aliquā virtutē ptinebit. Nō est aūt aliq̄ ad quā possit ptinere ꝓprie nisi latria: iō actus latrie est. P3 qz deutero. 6. dr. Dñm deuz tuū timebis ꝛ illi soli famulabis ac p nomē eius iurabis. Et sic iurare p nomē dñi ptinet ad famulatutē dei q̄ illi soli debet. Jsta aūt est latria: qz quelz alia famulatus pōt esse cōis hoibus. Appet hoc qz ille qui iurat inuocat deū in testimoniū ad ꝓfirmandū ea que dicit. Nihil aūt ꝓfirmat nisi p id qō est maius ꝛ certius ipso. Jō per hꝰ ipz q̄ hō per deū iurat ꝓfitet deuz esse potiorē vtpote cuius veritas est indefectibilis ꝛ q̄ hz cognitionē vr em rex: qz al's nō iuraremus p ipsum cū inquibusdā dubitaremus an ipse posset dare testimoniū vtpote si illa nesciret. Per hec ḡ honoramus deū talia de eo p̄dicando ꝛ credēdo. Sic dr. i. retho. Aris. c. vlti. s. de iuramētis. Si aūt dat iuramentū pū est velle deos attestari. i. ad pieta-

Opinio q̄rundā p̄mā

A Ad p̄m ar^m

D Ad 2m ar^m

E Ad 3m ar^m

F Ad 4m ar^m

G Ad 5m ar^m

s. Tho.

Opinio q̄rundam p̄mā

2. rō.

3a. rō.

A Rñdet ad quesituz. q.

tem ptinet q̄ velimus deos in negocijs nr̄is testes esse. Pietas aūt est latria siue ipse diuinus cultus: vt dr̄.3.sen.di.9. g̃ deos vocare in testes dicit Ari.ptinere ad latriā. Et istud est iurādo per deū: z sic ēt ipse dicit iuramētū esse inuocare deū in testimoniū vel p̄firmationez alicuius vitatis. Sic ēt dr̄ ad hebr̄e.6. hoīes per maiorē suū iurant ex q̄ appet q̄ ad reuerentiā alicuius ptinet q̄ per nomē ipsius iuret: cū p maiorez iuremus z non p minorez nec per eqles. Dicit ēt hiero. sup Mat. q̄ qui iurat aut venerat aut diligit eū: per quē iurat: ſ̄ qōcūq; istoꝝ ptineret ad deū erit latria: q: nō amam⁹ eum vt rem nobis eqlez: ſ̄ vt dn̄m vl'em cui nos totos debemus. Ari. quoq;.i. metha. dicit q̄ iuramentū est honorabilissimū. ergo q̄n per aliquē iurat honoramus eū. Honorare aūt deus ad latriā vel ad religionē ptinet. g̃ iuramentus est act⁹ latrie.

B
Ad p^m ar^m

Cōtinet.n. latria oēs modū obsequij quo hō deo fuit. ¶ Ad primū dōm q̄ iuramentū ad latriā ptinet non tñ fm oīa q̄ in eo sunt. Duo.n. p̄sideranť in iuramento. ſ. testimo^m qō inducitur: z istud est diuinū cuius deū adducamus in testē: z illud sup quo inducit testimoniū vel qō facit nobis necitatez testimoniū inducēdi: z istud est humanū. Qz in ꝓtroversijs humanis z rebus nr̄is iuramētū facimus ad cōfirmationē. In rebus aūt diuinis iuramentū nō intercidit. Quia aut ille sūt tales que sciri p̄nt ex sacra scrip. vel al'ſ. aut non p̄nt sciri. Si p̄nt sciri nō est iurandū sup eis etiā si alicui dubia sint: qz talia sunt speculatiua: z in speculatiuis ꝓbatio est p rōnem z demōstrationē z nō p iuramentū. Si aūt nō possint sciri nō poterit etiā sup eis iuramentū p̄stari cū iuramentū semp fiat sup eis que dubia sunt audiēti: de qbus loquēs certitudinez hz vel oñdit se hr̄e vt dcm̄ est. s. q.252. Et istud est de reb⁹ preteritis vel p̄tibus: de qbus pōt iuramentus assertoriū fieri.

C
Ad 2^m ar^m

De futuris aūt diuinis nō pōt per nos fieri iuramentū: qz iuramentū de futuro est promissoriū. Nos aūt nō possum⁹ aliqd de diuinis ꝓmittere cū nō possumus illud facere. Juramētū ergo q̄stū ad p^m est diuinū z ptinet ad latriā. ¶ Ad 2^m dōm q̄ iuramentū ptinet ad latriā z p illud aliqd deo reddit. Nā deo reddit queda reuerentia qz ex hz ipso q̄ iuramus per eū p̄fitemur eus maiorē nobis cū iuramentū nō fiat nisi p maiorez. Et hoc ptinet ad quēdā honorē. Etiā p̄fitemur cū hr̄e cognitionē oium z veritatē infallibilē: qō ad maximū honorem ptinet.

D
Ad 3^m ar^m

¶ Ad 3^m dōm q̄ iuramentum ordinat imediate ad hunc finē qui est ꝓfirmare dubia nr̄a: mediate tñ ordinat ad dei gl'am z reuerētiā: qz oia que nos facimus ad dei gloriā faciēda sunt. i. corin. x. Siue manducatis siue bibitis vel aliō qd facitis oia ī dei gl'az facite. Nihil aūt ꝓhibet q̄ aliqd fit pp multos fines: dum tñ nō sint oēs illi equal'r se hñtes: z sub eadē hitudine qō appeat ō finibus architectoꝝ: z sub architectonicis. i. ethi. c. i. Deus aūt est simpl'r finis oius z ē finis nr̄: ſ̄ a fortiori erit finis oius opationū nr̄aꝝ: Cum ergo nos aliqd facimus pp nos ipsos vel pp res nr̄as adhuc illō pp deū facim⁹ si nos ipsos ad deū dirigimus: etiā si nō cōsideremus actual'r de qlibz re quā facimus q̄ illa sit pp deū. Et in hoc nō diuersificamur a diuina opatione. Na de⁹ opatus est oia pp seipsum. puer. 16. Et tñ dr̄ fecisse solez z lunā z oia astra celi pp hoiem deutero. 4. ſ. qz principal'r deus opat pp seipsum z secundario pp nos vt bñfaciat nobis: z ita iuramentum ptinet ad latriā: qz pp deū est tanq̄ pp finez: z tñ nō est pp deū imediate: iō nō ptinet ita pprie ad latriā sic̄ orare z votum facere z silia: qz illa imediate ordinant ad deum. De his sctūs Tho. 2a 2e. q. 89. articulo. 4.

¶ An iuramentum sit appetendum z frequentandum tanquā actus virtutis. Questio. CCLVIII.

Opi. q̄rūdam.

Queritur an iuramentū sit fm se appetendum z frequētandū tanq̄ vtile z actus laudabilis ¶ Dicunt qdā q̄ sic: qz sicut votū est actus latrie ita etiā iuramentū. Et tñ laudabile est facere aliqd ex voto magis q̄ sine voto z magis meritoriū: vt oñsum est nūeri. 30. vbi de voto actū est. g̃ iurare vl' aliqd facere cū iuramēto erit laudabilius z melius q̄ facere sine iuramēto. Et sic erit frequētandū iuramentū tanq̄ hñs aliquā spāle bonitatē.

prima rō

2ª rō

¶ Jtē dicit hiero. sup Mat. q̄ qui iurat venerat aut diligit illud per qō iurat. Uenerari tñ deū aut diligere ipm est appetēdū tāq̄ per se bonū: qz vere est bonū z meritoriū: g̃ iurare est appetēdum z laudabile.

3ª rō

¶ Jtē iuramentū ordinat ad ꝓfirmationē siue testificationē in illis q̄ in dubiū veniunt: z tñ q̄ hō cōfirmet dcm̄ suū tollendo dubia bonū est: g̃ iuramentū est bonū z per se frequētandū tanq̄ aliqd eligibile. ¶ Jtez iurare est ius vitatis deo reddere: vt Aug. dicit. Et tñ reddere deo ius aliqō est honestissim^m. g̃ iurare est honestū z p se bonū. ¶ Jtē illud in quo deo ꝓformamur appetibile est: qz cū deus sit sūmū bonū non possum⁹ ei ꝓformari nisi in aliquo qō bonū sit qz in eo nullū malū esse pōt: z tñ ꝓformamur ei in iurādo: qz ipse sepe iurauit: vt p̄z ex p̄cessu totius veteris testi. g̃ est iuramentū p se appetendū. ¶ Dōm q̄ iuramentū pōt esse licituz ad hoc eo q̄ vtamur in aliqbus casibus licite: vt oñsum est. s. q. 255. Nunq̄ tñ appetendū est tanq̄ per se bonū: quia nullius p se boni cupiditas ꝓhibet cū voluntas sit de bono z de p se bono sit voluntas absoluta. Et tñ volūtas iurandi ꝓhibet: vt dicit btūs Jaco. Añ oia frēs mei nolite iurare Jacobi. 5. g̃ nō est per se bonū: qz p se bona potius mouemur cupiscere. ¶ Jtē p se boni frequētatio est valde vtilis: frequētatio tñ iuramēti est ꝓhibita z nociua ecc. 23. Uir multus iurans replebit iniqtate: z nō discedet de domo eius plaga: ergo iurare multū malū est: qz nihil inducit directe iniqtatē ex frequētatione sua nisi q̄ freq̄ntatū malū est. Etiā dr̄ ibi iurationi nō assuescat os tuū. Multi.n. casus in illa: g̃ ꝓsuetudo iurandi piculosa z mala est: ſ̄ nō fit hz in p se bonis. ¶ Jtez Aug. dicit q̄ iuramentū nō est semp malū nec ēt est ſ̄ semp malum ſ̄ desideriū iurādi z delectatio in iurādo mala est: vt cū qs iurat qz delectat in iurādo: vel qz putat aliqd magnuz eē iurare: sic dicit Aug. sup ep'laz ad gala. z. 22. q. 2. c. Nō est ō. Delectatio tñ in p se bono bona est: qz delectatio iudicat bona vel mala iuxta opationē cuius est. ſ. si illa est bona vl' mala. io. ethi. Delectari tñ in iurādo nō est bonū: g̃ ipz iuramentuz fm se desideratū nō est bonū: sic ēt dicit Aug. li. ō mēdacium q̄ ꝓceptū dñi de ꝓhibitiōe iuramēti ad hz est positus vt q̄stuz in te ē nō affectes q̄si ꝓ bono nec cū aliq̄ delectatiōe appetas iusiurandū. ¶ Cōsiderandū ēt q̄ cum in iuramento sit ꝓfirmatio est sil'e de iuramēto z de ꝓfirmatione q̄ sit per rōnez via argumētatiua. In via aūt ꝓfirmandi p rōnem duo sunt. ſ. mediū ꝓbans z id qō ꝓbat per mediū. Ita in ꝓfirmatione que fit p iuramentū sunt duo. ſ. id qō ꝓbādū est: z istud est quoddā dcm̄ humanū qō ad ꝓtroversias z dubia hūana ptinet: z mediū ꝓbandi: z istud est diuinū testimoniū inquātuz deū in testez adducimus eoꝝ que asserim⁹ vel ꝓmittim⁹ ꝓfirmare volēdo. Mediū aūt fm artē sillogisticā est eiusdem gñis cui⁹ est ipsa res ꝓbanda. Uñ in nec̄ijs mediū ꝓbādi est nec̄iuz z in ptingētibus mediū est ptingēs. Jd aūt qō ꝓbanduz est p iuramentū est humanuz dcm̄ z minime firmitatis: qz error facilis est in hoīe ad hoc q̄ accidat rōni: z ēt qz lingua nr̄a ꝓna est ad defectū: z sic tam rō p se interdū deficit: lingua ēt interdū rōne nō deficiente deficit ex sua defectibilitate z mobilitate p incōsiderationē nr̄az. Mediū aūt ꝓbādi s. diuina veritas est oio infallibile. Assumere g̃ diuina vitatē ad ꝓfirmationē dictoꝝ nr̄oꝝ que sunt valde fallibilia nō est multū proueniēs: qz infallibile z valde fallibile nō cōcordant. Jō nō dz vnū assumi ad alterꝝ nisi necitas incūbat. Et sic iuramentū nō erit de rebus p se appetibilib⁹: ſ̄ de illis q̄ fiunt pp nec̄itatez z sunt vtilia ad aliquē finē: sicut accipe purgationē amarā vel pati sectionē vulneris. Et p̄z ꝛ qz illa q̄ ordinant ad succurrēdū alicui ōfectui nō sunt p se bōa nec oportet assumi nisi in q̄stuz ad tollendū illū defectū, pficiunt. Juramentū aūt introductū est pp penā increditatis: qz vir⁹ hō alteri nō credit simplici vbo nisi addat aliquā ꝓfirmationez. Si g̃ ista pena nō fuerit nō erit vlla cā appetēdi iuramentū. Sic.n. dicit aug. li. de fmo. do. in mon. q̄ qui intelligit nō in bonis. i. p se appetēdis ſ̄ in nec̄ijs lucratiōez hñdaz refrenat se q̄stuz pōt vt ea nō vtaꝛ nisi nec̄itaſ cogat. Et sic ex̄ de iure iurā. c. Et si xp̄s: vbi vinū cōpaꝛ iuramento dr̄ q̄ sicut vinuz nō est p se malū: ſ̄ in q̄stuz est cā luxurie p frequētē z inmoderatā potationē: ita z iuramentū frequētatū inducit piurium. Et ꝛcludit q̄ sicut apl's dixit thimoteo q̄ vteret ꝓmodico vino pp stom̄ z infirmitates frequētes ita z iuramento vti licituz est nō frequētando: ſ̄ ex nec̄itate quadā assumēdo q̄n nec̄ia aut vtilis vel honesta subest. Uñ in iuramento multū iurare reꝓhensibile est. Nihil velle iurare ē suspitio ō hereſ: qz qdā heretici sunt qui iuramentū respuūt nūq̄ iurare volētes: z qui iurare nō vult tanq̄ malū sit iurare ipso facto heretici reputanť: ex̄ de here. c. excōicamus in fi. Juramentū aūt non ꝓdenare tanq̄ sit p se malū nec indifferēter appetere tā q̄ sit per se bonuz: ſ̄ vti illo ad necessitatē q̄n oportuerit medium

dium est ꝛ laudabile. ¶ Ad primū dōm ꝙ lꝫ iuramentuꝫ ꝛ votū ad latriā ptineant: non tñ eodē mō: qz votū ſꝫ ſe ptinet ad latriā: eo ꝙ ad ſolā dei reuerentiā ordinaſ. Et ad hāc ime diate ptinet: qz votū, nō eſt aliqō bonū nr̄m ſꝫ ad dei honorez ꝛ cultū. In iuramento aūt eōrio fit. Nā teſtimoniū diuinū ꝛ ꝛ reuerentia diuini nois aſſumiſ ad ꝓfirmationē dictoꝝ noſtroꝝ. Jō iuramentuꝫ nō eſt actus latrie total'r nec imediate ſicut votū. Et illud qō iuramēto ꝓfirmaſ nō fit pp hoc actus religionis vel latrie: qz ſemp manet actus ꝓphanus. Et qa actus morales accipiunt ſpēz ꝛ bonū a fine nō erit ꝓpꝛie iu ramentū actus latrie: qz finis ſuus imediatus nō eſt deū ho norare ſꝫ ꝓfirmare humanū dictū. ¶ Ad 2m dōm ꝙ ille q iu rat vtitur quadā veneratione aut dilectiōe eius p quē iurat. Non aūt ordinat iuramentū ad venerandū aut diligendum eu3 per quē iurat: ſꝫ ad aliqd aliud qō ē vite hūane ꝓueniēs: ſ. ad ponendū finē litibus ſiue ad tollēdū aliq̄ dubia. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ ꝓfirmare dictū bonū eſt: ꝛ tñ ꝓfirmatio non fit per iuramentū q̄ſi ex nā rei iuramentū ſit neciuz: ſꝫ ex incre dulitate nr̄a que eſt pena inſurgit ꝙ iuramentū ſit neciū ad ꝓfirmationē. Et eſt q̄ſi medicina quedā incredulitatis nr̄e: ꝛ tñ quanto aliqs magis pōt viuere ſine medicina dꝫ magis elongari ab ea cū nō ſit niſi pp neēitatez. Ita ꝛ de iuramēto: lꝫ ſit ad ꝓfirmationē que bona eſt ſi pōt fieri ſine illo nō ē ap petendū iuramentū. Etiā in medicina q̄ſto eſt vtilioꝛ ꝛ effica tioꝛ ad ſanandū tanto eſt piculoſioꝛ vſus eius ſi nō aſſumaſ debite. Sic de iuramēto eſt: qz q̄ſto eſt, magis ad honorē dei tanto erit piculoſius ſi debite nō aſſumaſ ecc.23. Si fruſtra uerit. i. ſi decepit frēz delictū illius ſup̄ illū erit ſi diſſimulaue rit. i. Si diſſimulando falſuz iurauerit deliquit dupl'r: qz ſi'a ta ſcitas duplex eſt inigtas. Et ſi in vanū iurauerit. i. ſine de bita cā ꝛ neēitate vel honeſtate nō iuſtificabiſ. i. nō iudicabi tur iuſtus ſꝫ potius ex ꝫ iudicabiſ impi⁹. Et ſic in iuramēto ponunt multi modi peccādi. Sic. n. dr̄. e. c. Juratōi nō aſſue ſcat os tuū. Multi. n. caſus in illa. i. multa incōueniētia pñt ſequi ex iuramēto. De hiſ ſanctus Tho. ſa ꝑe. q. 89. articulo 5. ꝛ 3. ſen. di. 39. articulo. 2. ſub articulo primo.

¶ An iuramentū incautum obliget. Qō.CCLIX.

Queritur circa obligationē iuramenti. ſ. an iura mentū incautū obliget. ¶ Aliq dicūt ꝙ ſic: qz iuramentū incautū pz̄ qō vergit in malū exitū vel in minus, bonū q̄ſ ſi'nō eſſꝫ iuratū. Et tñ tale iuraᵐ interdū ob ligat qz tale fuit iuraᵐ ꝙ Joſue p̄ſtitit gabaōitis. Erat. n. ꝫ le gez dei qui iuſſerat occidi oēs cananeos maſculos ꝛ femīas magnos ꝛ puoſ deutero. 20. Gabaonite aūt erāt cananei. Jo ſue. 9. Et Joſue deceptus putās eos eē de terra lōginq̄ iura uit ꝙ nō noceret eis. Et poſtea qñ cognouit eoſ eē cananeoſ noluit nocere putās ſe teneri ꝫ iuramento: g̃ incautū iuraᵐ obligat. ¶ Jtē ſi qs iurat ꝙ nūq̄ intrabit religionē eſt iura mentū incautū: ꝛ tñ iſtud, vr̄ obligatoᵐ: qz ſine pcō pōt cuſto diri nō ingrediēdo religionē ꝛ ſi ingrediaſ vr̄ cōmiſſuz piu riuz: qz poterat iuraᵐ iſtud cuſtodiri ſine pctō: g̃ vr̄ ꝙ iuraᵐ iſtud incautū ſit obligatoᵐ. ¶ Jtē ſi qs iuret ꝙ nūq̄ recipi et ſtatū ꝓlature ēt ſponte oblatū iuraᵐ dr̄ incautū: qz p ꝫ im pediſ cōis vtilitas: qz ſic poſſet qlz iurare: ꝛ ita nō eſſꝫ aliqs ꝓlatus. Et tñ vr̄ obligare iſtud iuraᵐ: qz ēt ſi nō iuraſſet lau dabile eſt ꝓlationē fugere. g̃ iuramentū fcm̄ incaute obligat. ¶ Jtez iuraᵐ eſt actus vtutis. ſ. latrie: vt ꝓbatū eſt. ſ. q. 25 ſ. Una tñ virtus nō opponiſ alteri: qz bono ꝓſonāt oīa bona: ſicut vo oīa vera. i. ethi. eſſꝫ tñ ꝫ vtutē vel ipediret eā aliq̄'r ſi iuraᵐ ſemp fuareſ: vt cū qs iurauit facere aliqō pctm̄ vel cū iurat deſiſtere ab aliq̄ ope vtutis: g̃ iuraᵐ nō eſt ſemp obliga toziuz. ¶ Jtē apl's dixit aliqd de futuro. ſ. ꝓmittēdo ſe iturū in corinthū ꝛ nō cōpleuit ſic̄ dixerat. 2. corin. i. Et tñ non dr̄ fuiſſe mētitus. g̃ vr̄ ꝙ iuraᵐ nō ſit ſemp obligatoziū. ¶ Jtez nō ſolū ſi eſt incautū: ſꝫ ēt ſi manifeſte iuraſ malū ꝙ eſt ꝫ dei p̄ceptū vr̄ ꝙ ſit obligatoᵐ iuramētū: qz minus malū eſt trāſ gredi p̄cepta. 2. tabule q̄ꝫ ꝓme. Occidēdo aūt hoiez trāſgrediſ p̄ceptū. 2. tabule. ſ. nō occides. Faciēdo aūt ꝫ iuramentū trāſ gredimur p̄ceptū ꝑe tabule. ſ. nō aſſumes nomē dei in vanū: g̃ ſi qs iurauerit, occidē hoiez vr̄ ꝙ debeat illū occidē vt non cōmitat piuriū. ¶ Jtē. 22. q. 4. c. Jnnocēs. ꝯ. illicitū: dicit Gra tianus ꝙ ſi qs poſt votū caſtitatiſ iurauerit alicui mulieri ſe bituruꝫ eā in vxorē nulla auc̄tate ꝓhibeſ, ſuare iuramētū: g̃ iuraᵐ de re illicita eſt ſuandū. ¶ Jtē duo ſunt de eſſentia iu rameti. ſ. mā ꝛ forma. Et ſic̄ ꝓtingit in iuraᵐ apponi mām illi citaz ita ꝓtingit appōi formā illicitā: vt ſi qs p ydola iuret. Et tñ teneſ tūc ſuare iuraᵐ lꝫ peccet: vt ait Aug. ad publicolaz: 22. q. i. c. Mouet. g̃ etiā ſi iuramēti mā ſit illicita. i. iureſ res mala tenebit iuraᵐ. ¶ Jtem aliqñ teneſ hō ad aliqd ex ſolo actu rōnis. ſ. qz ſe teneri putat lꝫ in vītate nō teneaſ aliqñ te neſ ex actu volūtatiſ: vt ſi aliqd facere ꝓmittat. Et tñ ex actu rōnis teneſ hō interdū ad illicitū. Ut ſi q̄ mulier petat ꝺbitū ab aliq̄ viro ꝛ ille credat eā vxorē ſuā vtpote qz inuenit eā in lecto ſuo ſic dr̄. 34. q. 2. c. Jn lectū ꝛ nulla ſuſpitio de fraude eſt ſit teneſ debitum reddere ꝛ peccabit nō reddēs qz ꝫ ꝓſciam aget. Et tñ ille actus coituſ ad vītatē nō eſt reddere debitū ſꝫ fornicari: ita g̃ ex actu volūtatiſ ad illicitū poterit obligari: nō qñ iurauerit illicitū: qz ſic iurare voluit videbiſ ad ſuādū iu ramētū obligatᵒ. ¶ Jtē nēo dꝫ dimittere vītatē vbi ſimplicis ꝓfo aliq̄ bono faciēdo. Qz vt dicit aug. nullus dꝫ mētiri ēt ꝓ vita alteriᵒ ſuāda: g̃ a fortiori nullus dꝫ dimittē vītatē vbi iu ramento firmati ꝓ malo vitādo: g̃ iuraᵐ de faciēdo malū ni hilominꝰ ſuādū erit. ¶ Jtē dicit aug. 22. q. 4. c. Mulier. ſ. mu lier ſi fide ꝓiugꝯ violata fidē ſuat adultero mala ē: ſꝫ adulte ro peioꝛ. g̃ teneſ fidē ꝓmiſſaz adultero ſuare: ꝛ ſic iuramen tuz de re mala fcm̄ tꝫ. ¶ Jtē ſuare vītatē eſt de iure nāli: ſed qlz teneſ ad eā q̄ ſunt iuris nāl'. g̃ iuramētū de q̄cūq̄ re fcm̄ ſuandū eſt ne vītas ꝓmiſſi violeſ. ¶ Jtez dicit Bernar. li. de diſpēſatione ꝛ p̄cepto ꝙ p̄cepta ꝓme tabule nullo mō ſunt mutabilia: p̄cepta āt ſe tabule p hoiez nō ſunt mutabilia. Et ſic p̄cepta ꝓme tabule i nullo caſu lꝫ imutare. g̃ iuraᵐ i. omni caſu eſt reddendū. ¶ Jtē. ſ. in lr̄a dr̄: reddes dño iuramenta tua ſꝫ iuraᵐ de re illicita magis ē nr̄m q̄ꝫ iuraᵐ de re licita: qz magis ſunt a nobiſ mala q̄ꝫ bona. g̃ iuraᵐ ſup̄ re illicita obꝯ uandū eſt. ¶ Dōm ꝙ iuramētū incautū aliqñ obligat ꝛ ali qñ nō: eſt. n. iuramētū duplex. ſ. aſſertoziū ꝛ ꝓmiſſoziū. Aſſer toziū qdē ad ꝓfirmationē vītatis de pñti ꝛ ꝑterito: ꝓmiſſoziū aūt eſt de eo ꝙ in futurū a iurāte faciēdū expectaſ. In aſſer toꝛio iuraᵒ iurās nō eſt cā eiᵒ qō iurat: qz nō pōt facere illud ſic eē vel fuiſſe: ſꝫ ſolū refert. In ꝓmiſſoꝛio āt iurās pōt eē cā qz iurat ſe facturū aliqd vel non facturū. Uñ ſi iuraret aliqd qō p ipm̄ fieri nō poterat ia eſſꝫ iuramētū illicitū ꝛ incautū. Ut ſi qs iuret ꝙ cras erit bellū vel pluuia: ſꝫ dꝫ eſſe iuraᵐ ꝓ miſſoziū de his q̄ pñt fieri p ꝓmittentē. Sicut āt iuramentū aſſertoziū qō eſt de pñti vel de ꝑterito dꝫ hr̄e vītatē ita ꝛ pro miſſoziū de his q̄ ſunt fiēda a nob in futuꝝ dꝫ hr̄e veritatē. ſ. Ut aliqñ realr impleaſ ſicut ꝓmittiſ ꝛ ob ꝫ vtrūq̄ iuramē tuz hꝫ q̄ſdā obl'onē ſꝫ diuerſimode. Qz in aſſertoꝛio eſt obl'o nō qdē reſpectu rei q̄ ia3 fuit vl' nūc eſt: qz illa nō pōt effici p iurantē: ſꝫ reſpectu actᵒ iurādi qz iſtiᵒ pōt iurās eē cā. ſ. vt fa ciat iuramētū vez̄ vel falſuz iurando id qō ia3 vez̄ ē vel fuit. In iuraᵒ aūt ꝓmiſſoꝛio cadit obl'o ex̄rio. ſ. ſup̄ reꝫ quaz aliqs iuramento firmauit. Teneſ. n. facere vez̄ qō iurauit: aliogn deficit vītas, iuraᵒ. Si aūt ē res q̄ in ptāte iurātis nō: erat qñ iurabat: deficit iuramēto iudiciū diſcretioniſ. Niſi forte illud qō iuratū eſt erat poſ'e iurāti qñ iurauit ꝛ putabaſ ſic futuꝝ eſſe qō ſemp ei poſ'e eſſꝫ: ſꝫ fcm̄ eſt ipoſ'e per aliquē euentum. Ut ſi qs iurauit ſe datuꝝ certā pecuniā determiato die q̄ po ſtea furto vel violētia ablata ē aut caſu pīt. Tunc. n. vr̄ excu ſatus ab eo ꝙ iurauit. ſ. ꝙ nō dedit in tpe ꝓmiſſo: qz ſine cul pa ſua factus eſt ipotēs ad reddendū. Teneſ tñ adhuc face re q̄ſtū in ſe eſt ſi fortaſſis deſ opoꝛtunitas vt iſte cōpleat qō ꝓmiſit. Cuz vo ꝓmiſſa eſt res q̄ ipoſſibilis erat iurāti qñ pro miſit eā vt qui ꝓmiſit montē aureū vel ſil'ia iuramētuz a pñᵒ eſt illicitū ꝛ incautū. Deficit. n. iudiciū rōnis: qz rō dꝫ iudica re qd eſt poſ'e ꝛ qd nō. Et cū ꝓmiſſio nō debeat fieri niſi aīo complendi: non debet promitti id quod nō poteſt compleri. Quia qui promittit quod facere non poteſt hoc ipſo quod ꝓmittit mentiē ſponte cū ſciat nūq̄ futuꝝ eē ſic̄ ꝓmittit: ꝛ iō pcm̄ eſt ꝛ piuriū. Si, āt qō ꝓmittiē poſ'e ſit fieri: ſꝫ nō deat fieri: vt qz eſt p ſe malū: vl' qz eſt ipeditiuū boni tūc deficit iu ſtitia in iuramēto. Ut ſi qs ꝓmiſit occidere hoiem vel facere aliqd p qō ipediē a maioꝛibᵒ bonis ad q̄ forte obligabaſ. Et qñ deeſt iuſtitia nō eſt iuramētuz obſeruādus. Ad ꝫ g̃ q̄ iu ramentū ꝓmiſſoziū, licitū ſit: oꝫ ibi eē duos comites. ſ. iudiciū ꝛ iuſtitiā. Ipſa āt vītas nō eſt comes illius in iurando ſꝫ erit comes in exeq̄ndo qñ realr. fcm̄ fuerit qō ꝓmiſſuz ē. ¶ Alr pōt dici. lꝫ ſit idez ſenſus ꝙ tā iuramētū aſſertoziū q̄ꝫ ꝓmiſſo rium obl'onē q̄ꝫ daz hꝫ. In aſſertoꝛio tñ eſt vnica obl'o. In ꝓ miſſoꝛio aūt due. Nā in aſſertoꝛio ſolū'eſt obl'o ad pctm̄ ſi vi

9. rō

10. rō

11. rō

12. rō

13. rō

14. rō

A Rñdeſ ad q̄ſitū qō

B

C

tas nō fuerit in eo qō asserit p iuramētuz. Nā ad agēdū aut cessandū ab actione obl'o nulla est: q2 non pōt iurans assertoie aliqd facere de eo qō iurat: q2 ea que iurat iaz sunt exīa in pnti vel in pterito. Jn ꝓmissorio aūt obligat ꝓmittens ad faciendū id qō ꝓmittit: q2 pōt esse cā illius imo si iurat ea que facere nō pōt eo ipso peccat. 2° obligat ad pctm̄ si nō fecerit id qō ꝓmittit. Et ista obl'o inducit p iuramentū mox vt iuratur aliqd faciendū: ꝛ pcm̄ non erit q̄sq̄ aduenīte tpe quo deberet cōpleri ꝓmissio nō cōplet. Hoc supposito sciēdū ꝙ sicut nō est quelz assertio digna vt iuramento firmet cū iuramentū solū debeat fieri in rebus necessarijs ꝛ vtilibus vel honestis: ita nō est digna quelz ꝓmissio vt iuramēto ꝓfirmetur. Q2 aliq̄ ꝓmittunt res pue ꝛ leues fere nulli° vtilitatis. Sz tunc iuramentū erit ad ꝓfirmandū ꝓmissionez q̄ fuerit illa de rebus necessarijs vtilibus vel honestis q̄ in se hñt aliquā grauitatē vel magnitudinē. Ob hoc g̃ de rebus illis que sunt p̄ honestatē ꝛ salutē aīe: ꝛ p̄ pfectum ꝛ viā pfectionis hois nō dz fieri iuramentū ꝓmissoriū: q2 ꝓmissio etiā simpl'r facta de istis mala est: q2 est p̄ salutē aīe. A fortiori g̃ si iuramento firmet. Quōcūq̄ g̃ iuramentū sup talibus rebus p2e stat ex hoc ipso efficit indebitū: q2 est actus cadens sup indebitam mām: iō non pōt obligare prima obl'one. s. ad faciēdū id qō ꝓmittit. Quia cū talia sint simpl'r mala nullo mō ꝛz illa fieri nec pōt iuramentū facere esse licitū id qō al's erat illicituz. Quia iuramentū nō est inuentū vt essz vinculū iniqtatis. 22. q. 4. c. Jnter cetera: ꝛ ex ō iure iur. c. Quāto: cū quidā actus latrie vel ad illā ptinēs. Etiā q2 hoc modo tota lex dei tolleretur vt si aliqs iuraret se nō obseruaturū legez dei siue hoc iuraret exp̄sse siue iuraret sp̄aliter de qbusdā que ptinēt ad legē dei. Et tñ iurans nō putaret p2o tunc illa ptinere ad legē dei. Nam quocūq̄ mō fiat si iuramētuz teneret tolleret lex dei quo nihil absurdius est. Jō iuramentū p̄stitū p̄ dei legem vel p̄ bonos mores ꝛ honestatē quā qs teneat seruare aut p̄ viaz pueniendi ad pfectionez virtutis nō obligat: ꝛz eo ipso malū est. Nā sicut facere p̄ virtutē malū est ita impedire viā pueniendi ad virtutē malū est. Et non pōt ad hoc eē aliqua obl'o: q2 esset p̄ charitatē. Et q2 in iuramento ꝓmissorio solū sunt due obl'ones ꝛ hic cessat ꝓma. s. q2 iurans nō obligatur ad faciendū qō iurauit eo ꝙ maluz est: imo obligat ad nō faciendū: manet ꝟa obl'o. s. ꝙ obligat ad pctm̄ mortale: q2 nō cōplet id qō ꝓmisit. Et sic appet ꝙ q̄ncūq̄ talia iuramenta p2estant que p̄ bonos mores sunt nō solū iurās nō obligatur: ꝛz ēt peccat mortal'r eo ꝙ talia iurat que ipleri non pñt sine pctō mortali. Et nō incurrit pctm̄ aliquāto tpe post iuramentū. s. aduenīte tpe quo dz cōpleri res ꝓmissa: q2 cū ista res sit illicita nūq̄ dz cōpleri ꝛz eo ipso ꝙ iuratū est fuit ꝓmissum peccatum: quia indebite iuratum est. Sic autez est quādo quis iurauit rem manifeste sibi impossibilē: quia hoc ipso reddidit se impotentem ad cōplendū ꝓmissum: ꝛ posuit sibi necessitatē mentiendi. Secus aūt si a p̄n° erat pol'e: ꝛ postea factū est impol'e: vt. s. dictum est. Et sic iuramentū ꝓmissorium qō incaute p̄statur in casibus dictis nō est obligatoriuz: ꝛ est pctm̄ mortale eo ipso qō iuratur. ¶ Et sic pz ꝙ q̄n iuratur qō malū est: q2 est p̄ ius nō tz iuramentū: vt si qs iuret ꝙ in notoriis seruabit oio forma iuris: q2 posset contingere ꝙ multa mala ex hoc manerēt ipunita: extra de iure iur. c. Ad audientiā: ꝛ. c. Quēadmodū. Et nō valz si maritus iuret nō cohitare vxori vel ecōuerso: nisi ambo vellent ptinentiā p̄fiteri. e. ti. c. Tua nos. Etiā nullū iuramentū valet p̄stitū in detrimentū eccl'e. e. ti. ca. Sicut nr̄is. Et de his q̄ fiunt a maiori p̄te ca. c. i. Nec valet si fiat iuramentū in diminutionē regni. Ut si rex iurauit in sua coronatione nō alienare in p̄iudiciuz regni: ꝛ postea faciat imoderatas alienationes in detrimētū regni iuramēto vallatas poterit repetere alienata nō obstante iuramento: extra de iure iur. c. Intellecto. Qñcūq̄ g̃ iurat aliqd faciendū quo facto salus corpalis aut spūalis tolleret iuramentū non tz ꝛ ponunt extra multa de b. 22. q. 4. c. Jnnocens. §. Unde dat. Jstud aūt vez est in istis silibus que a p̄n° appent mala esse. Et iō iurando cōmittit piuriuz. Aliqn̄ tñ iuratur aliqd illicitū: q2 nō putat esse illicitū ꝛ postea scit. ¶ Sz ista ignorantia est aliqn̄ facti: vt si quis iurauit p̄here matrimoniū cū ea que est ꝓsanguinea ignorās ꝓsanguinitatem. Aliqn̄ iuris: vt cū quis putauit licitū esse sibi p̄here cuz cognata. Jn p̄ nō est pctm̄ iurare: Jn ꝟo est pcm̄: nisi sint pso ne iurantes tales q̄s iuris ignorātia excuset. De his. e. c. Jnnocens. §. Illicitū. ¶ Sed obiciet ꝙ non stet: q2 vī per hec poni hō in pplexitate. s. q2 ꝓmittens sub iuramento tenetur obseruare ꝓmissa: hic aūt non teneī imo non ꝛz sibi obseruare. Et tñ q2 non obseruat mortal'r peccat: ꝛ sic iste est perplexus: q2 nullo modo pōt hic vitare pctm̄ mortale siue cōpleat qō iurauit siue nō. Perplexitas tñ nō est ponēda q2 al's non esset hoi libez peccare vel bene agere: ꝛz cogeret hō peccare mortal'r: vt p2 per Grego. 30. moral. ꝛ di. 13. ca. Nerui in textu ꝛ glo. ¶ Dicendū ꝙ nunq̄ est p2cedēdū ꝙ aliqs hō vere sit in pplexitate: q2 induceret tunc necessitas peccandi: ꝛz aliqn̄ pp ignorantiā eoz que agenda sunt vī alicui ꝙ sit pplexus sed nō est. Est. n. pplexitas qñ quis añq̄ aliqd faciat est tal'r impeditus vel illaqueatus ꝙ ad quācūq̄ ptem tendat non pōt pcm̄ mortale effugere: sicut auis q̄ clausa est laqueo quo cūq̄ se verterit intra laqueū est. Et ista nunq̄ dāda est in aliquo hoīe: nec etiā est nūc in eo qui inrauit incaute: q2 pplexitas est anteq̄ hō pcm̄ cōmittat ita ꝙ nesciat ad quā ptem se inclinet: vt sine pctō euadat. Postq̄ tñ eligens alterā ptium peccauit mortal'r nō est in pplexitate ꝛz extra illaz est: ꝛz male de illa exiuit. Qui tñ iurauit sic incaute iam peccauit mortaliter qñ iurauit: ꝛ iam nō hz aliqd in quo peccet: ꝛz determinatum est sibi ꝙ nō dz cōplere iuramentū. Dato g̃ ꝙ aliqua pplexitas posset dari iste nō essz in pplexitate: q2 iam non hz de quo dubitet. Cuz aūt dī ꝙ peccat iste si nō implet iuramētuz peccat si iplet. g̃ est in pplexitate. dom ꝙ nō peccat si nō impleat ꝛz solū peccat si impleat. Et tñ pecauit iste a p̄n° q2 talia iurauit qualia sine pctō iplere nō poterant. Postq̄ autē iurauit in pctō est: ꝛz nō in pplexitate: iō non est incōueniēs aliqō. Jstud aūt verū est de iuramēto incauto qñ iurat ꝙ est manifeste p̄ bonos mores vel p̄ viā pueniendi ad pfectionez siue cū iurat id qō non pōt per iurantē ipleri. Aliqn̄ aūt iurat incaute. s. ꝙ iurat aliqd qō non appet manifeste malū: ꝛ tñ postea appent aliq̄ incōuenientia que sequunt ex eo. Et si seruaret essz iam malū. Jō seruandū nō est. Et sic cessat ꝓma obl'o iuramenti ꝓmissorij q̄ est ad faciendū id qō ꝓmittit: ꝛ tñ non manet ꝟa. s. obl'o ad pctm̄ mortale eo ꝙ iurās a p̄n° habuit iustā cām iurandi eo ꝙ putabat esse bonū id qō iuratum est: ꝛz postea appuit esse malū: ꝛ iō nō peccauit iurās qñ iurauit nec ēt postea qñ nō implet adueniente tpe eo ꝙ iam non obligat obseruare cū appeat malū ꝙ iuratū est. De iuramentis incautis ꝙ nō sint seruāda p3. 22. q. 4. q̄si per totū: ꝛ per mag. ꝛ. 3. sen. di. 29. De illis tñ qui iurauerūt ꝙ malū erat vel impol'e dicit ꝙ piuri sunt: nō qdem q2 non implent: ꝛz q2 iurauerunt iniustū qō impleri nō ꝛz. Qui aūt iurauerunt id qō a p̄n° bonū videbat: postea tñ appuit esse malū non sunt piuri: q2 ibi nō defecit iustitia nec iuditiū vt putabatur: ꝛz postea inuentū sit ꝙ nō caute factū fuerat. Jn illis tñ que manifeste sunt illicita qñ iurauit nulla distinctio dz bri. Sz dōz ꝙ nunq̄ debent seruari: q2 in actibus nālibus actus transiens sup oppositū sui obiecti nihil ponit ꝛz solus p2iuat. Ut videre tenebras est nihil videre. Sil'r ergo in moralibus erit. Cum ergo mā iurandi dz esse licita actus iurādi trāsiens sup māz illicitā nihil ponit ꝛz p2iuat tm̄: iō nullā cāt obl'onem ac si nō iuraretur. ¶ Cōsiderandū etiā amplius p2o hoc ꝙ obl'o iuramenti ad aliqd faciendū vel nō faciendū ex duobus nasci tur. s. ex humana pactione ꝛ ex diuina attestatione. Oīs ergo obl'o que ex iuramento nascit vel ex hoīe est seipsum obligare: vel ex deo hoiez obligante. Sz deus non pōt obligare hominez ad impol'e manens impol'e nisi tollat simul impossibilitatem: nec etiā homo ex iuramento se ad impossibile obligare pōt: ergo nullus obligat aliquo modo ad impossibile. Est aūt impossibile aut de facto ꝟz ꝙ est ꝓtra leges nature vt hominem volare: aut de iure. Scōm ꝙ est de iure nature vt cognoscere vxorē alterius: non aūt possumus aliqd ꝓtra veritatem: ꝛz p2o veritate. 2. corin. 13. ergo nullus pōt obligari ad aliqd istoruz siue sit impossibile de facto siue de iure. Peccat aūt iurando ꝛ dz agere penitentia de peccato vt dictum est. Unde dicit sanctus Thomas quolibet 3. ꝙ id qō iurat aut totaliter est iustū ꝛ manifeste iustū. Ut dare elemosynam vel seruare castitatē: ꝛ tunc iuramentū tenet: ꝛ oīno seruandus est. Aut manifeste malū vt occidere hoiem: ꝛ tunc non obligat nec est seruandū. Aut partim iustū ꝛ partim iniustuz: vt cuz latrones iurant ꝙ in occidendo hoies vel furando erāt socij ꝛ spolia inter se diuident. Et tunc ꝙ occidant vel furentur iniustum est: ꝙ tñ si furati fuerint spolia diuidant obligatorium

D Juramētuz de malo nō tenet.

E In qb° casibus iur^m factū nō valz

F

torium est ꝛ licitus. Aut est dubiū: vt si quis iurat ꝙ nunq̄ erit eps: q̄ potest esse malum vel bonū. Et tunc ad determinationem superioris est obligatorium vel non obligatorium. Et propria auctoritate non est ꝯueniendum. ¶ Ad primū dō fm quosdam ꝙ Josue nihil egit hic ꝓtra legem. Nam lex iubebat occidi chananeos ꝛ Josue illos occidit. Nam occidit eos morte ciuili subꝯciendo ꝑpetue seruituti ad portandum ligna ꝛ aquā in tēplum dñi. Unde dixit eis Josue sub maledictione eritis ꝛ nō deficiet de stirpe vra ligna cedēs ꝛ aq̄s portans in domū dei mei. Josue. 9. Sic. n. dicit Ambro. li. de officijs ꝙ mulctauit eos Josue meliori morte. s. obsequio ministerij diuini vt esset clementior sniа: ꝛ hr. 22. q. 4. c. Innocēs. ¶ Dicendū ꝙ verū est ꝙ illa seruitus fuit mors quedam: ꝛ tm̄ non satisfacit huic legi: q̄ chananeos iussit dns occidi gladio ita vt nulle manerent reliquie. Deutero. 20. Jō mors ciuilis. s. seruitus non satisfaciebat legi. Etiā Josue ostēdit se nō egisse ꝓtra gabaonitas fm legem dei: sed ꝙ mutauit mortes eor in aliam penā: ꝛ liberauit gabaonitas de manu ppli: q̄ ppls volebat occidere illos. Josue. 9. Et Josue ꝛ ꝓncipes conabant liberare eos. Si tm̄ satisfieret legi per mortem ciuiles istor non conaretur ppls eos occidere. Non est etiā putandum ꝙ Josue in ista lege dispēsauerit: q̄ nemo poterat in lege dei dispensare nec interpretari eam aliter quā erat: q̄ addendū vel minuendū nihil erat sz oia seruanda ad vnguem: deutero. 4. ꝛ. 12. Ideo verū est ꝙ mulctauit eos alia morte Josue vt dicit Ambro. Et tm̄ istud non tollit difficultates de obligatione iuramenti nec etiā saluat legēs quō non sit contra eam ꝓuaricatio. ¶ Dōm ergo aliter ꝙ iuramentū incautum ꝙ fit ꝓtra bonos mores in rebus illis que male sunt ꝯz se nū q̄s potest obligare: nec etiā est obseruandū sicut si quis iurat fornicari vel hoiēs occidere vt ait Ambro. lib. de officijs. Secus tm̄ de illis que sunt mala inq̄tuꝫ ꝓhibita: q̄ tunc cessante ꝓhibitione non essent mala ꝛ possent obseruari p iuramētum. Et tm̄ ꝓhibitio potest cessare per eum qui pōt dispensare in lege. Jō in tali casu iuramentū incaute factū pōt obseruari ꝛ obligare. In pñti tm̄ non erat sic: q̄ sz fm se nō essz malum reseruare chananeos ad vitā: erat tm̄ ꝓtra legem dei in q̄ nemo poterat dispensare nisi deus: ideo quōcūq̄ iuraret Josue ꝓtra legē non teneret iuramentū. Nam si iuraret ꝓtra aliquod mandatū legis exꝑsse non solū non teneret iuramētuꝫ sed etiaꝫ peccaret grauiter tanq̄ manens in rebellione apta contra legē. Si aūt iuraret ꝓtra mandatū legis, putans se nō iurare ꝓtra illud qm̄ postea ꝓstaret ꝙ erat ꝓtra illud apperet manifeste ꝙ iuramentū nō tenuerat nec poterat licite obseruari sicut est in oībus iuramentis quor obseruatio vergit in deteriorem exitum: nam q̄cūq̄ ꝫ inuenitur non sunt obseruanda. Ita aūt erat in p̄senti: q̄ qm̄ Josue promisit sub iuramento non nocere gabaonitis putabat eos non esse de terra chanaā: ꝛ sic non erat ꝓtra legem seruare vitā illor. Q̄n autem constitit illos esse chananeos appebat manifeste esse cōtra legem deuterono. 20. illor vitam seruare: ideo tunc cōstare debebat ipsi Josue ꝙ iuramentū non tenuerat ꝛ ad veritatem non tenuit: q̄ non potuit Josue obligare contra legēs dei per iuramentū cum sine iuramēto nō liceret ei agere contra illaz. Et ideo sz ipse non peccauerit iurando seruare vitaꝫ gabaonitaꝫ: q̄ tunc non agebat cōtra legem eo ꝙ credebat eos nō esse chananeos: tm̄ qm̄ ꝓstitit eos esse chananeos palā erat ꝙ non obligabat seruare vitam illor imo contra legem erat velle illam seruare. ¶ Si autem dicat ꝙ gabaonite nō erant de lege iudeor: ꝛ ideo iuramenta ꝑstita inter eos ꝛ iudeos non erant interpretāda ad hoc ꝙ valerent vel non valerent fm legem iudeor nec fm legē gabaonitaꝫ que erant leges ꝑticulares: sed fm ius gentiuꝫ quod erat cōe vtriusq̄: ideo ꝙ erant seruanda: q̄ illa. exceptio. s. ꝙ isti essent chanei: ꝛ ideo ꝙ nulla pacta cū ipsis essent facienda soluꝫ habebat locum ex lege iudeor: sed non de iure gētium quod erat cōe istis ꝓtrahentibus ꝛ Josue si ꝓtra legem suā faceret hoc ipse videre deberet. Nam cum ꝓtraheret pacta faciendo cuꝫ gentibuꝫ que non erant sub lege iudeor tenebatur obseruare pactuꝫ inquātum poterat hre vigorem de iure gentiuꝫ: ꝛ non inquātuꝫ poterat elidi vel destrui per legem iudeor vel valere per illam. ¶ Dicendū ꝙ Josue non tenebatur ad aliquid obseruandū ꝓpter gabaonitas: q̄ etiā si iuramentuꝫ istud non esset cōtra legēs iudeor adhuc non teneret Josue ad obseruandum illud ꝓpter gabaonitas: q̄ ipsi seduxerant Josue cū ipse quesiuisset ab eis an essent chananei ꝛ ipsi ne gauerunt dicentes se esse de terra longinqua: imo ad hoc ꝙ possent istud suadere fecerūt multa artificiose Josue. 9. Ideo cum fraus dederit initium isti contractui non tenebatur Josue obseruare iuramentū in fauorem eor. Potuerat ergo Josue occidere gabaonitas non obstante iuramēto: q̄ illud nō tenuit: ꝛ tm̄ noluit occidere: q̄ forte putabat se obligare licet esset iuramentū contra legem ꝓstitū. Homines. n. illius tēporis sz essent viri sancti non erant satis intelligētes circa legem nec circa obligationes votor nec iuramentor sed putabant ꝙ cuꝫ aliqd iuraretur vel voueret deberet postea seruari in quēcūq̄ euentuꝫ. ¶ Jta. n. fuit de iepte galadite per cuius manū deus dedit victoriam iudeis ꝓtra regem āmonitarum. Et factus est spūs dñi sup eum ꝛ vouit ꝙ qcqd ei occurreret ꝓmū de domo sua reuertenti de bello in pace imolaret dño. Cui cū occurrisset filia vnica imolauit eam. Judic. xi. Ipse tm̄ non cogitauerat de puella nec de aliquo hoie: sed de aīalibus imolabilibus. Quia tm̄ generaliter dixerat qcqd occurrerit imolauit filiam: ꝛ tm̄ nephas erat filiam occidere. Jta ꝛ fortassis fuit de Josue: q̄ putauit ꝙ iuramentū: sz nūc vergeret in deteriorem exitū cum esset contra legem dei: tm̄ ꝙ obligaret: q̄ iuramentū ꝛ votuꝫ putabant esse maius vinculum quā legem dei. Uel potest dici ꝙ Josue dei inspiratione fecit hoc. Deus enim sepe loquebatur ei. Josue ꝓmo: cū ipse esset ꝓnceps totius populi sicut Moyses ꝛ forte nunc reuelauit ēi ꝙ gabaonite non occiderentur. Q̄ satis est verisimile cū ipse applicuerit eos cultui templi. s. vt portarēt aq̄s ꝛ ligna in tēplum Josue. 9. Et hoc forte deus voluit ꝓpter honestatem iudeor: q̄ gentes inter se cōmunicant: ꝛ vinculum cōmunicationis est obseruatio fidei date in promissionibus que iuramento vallantur quādo fortissime esse debent 22. q. i. c. Omne ꝙ in federa. Si aūt tollatur obseruatio iuramenti ꝛ promissionum nihil manebit per qō gentes inter se cōuersentur. Ideo vt iudei nō essent ꝓtentibiles apud alias gentes tanq̄ violatores promissor ꝛ iuramentorū per que inter omnes gentes cōicatio est si data fide gabaonitis de nō occidendo eos illos occiderent: voluit forte ꝙ iuramentum istud seruaretur. Et sz Gabaonite deceperint iudeos ad hoc ꝙ iurarent non excusabat hoc oīno iudeos in cōspectu aliarum gentiū. ¶ Primo q̄ gabaonite habuerunt iustissimam cām decipiendi iudeos: quia cupiebant viuere ꝛ nullum est tam māle desiderium q̄s vite: ideo ꝙ homo agat quantūcūq̄ potest vt mortem excuset iustissimū est. Nam sz deus iussisset israelitis occidere omnes chananeos non obligabātur chananei permittere se occidi: q̄ non constabat eis an deus hoc vellet vel iudei mentirentur. Etiā dato ꝙ constaret ꝙ deus volebat illos occidi non tenebantur ipsi velle occidi: q̄ alias non liceret hoi orare ꝓ seipso vt deus eum eripiat a morte: qm̄ est in aliqua graui egritudine de qua se morituruꝫ timet. Maxime q̄ quādo dicit ꝙ deus vult aliquos occidi adhuc non ꝓstat an sit cōminatio vel certitudo sententie: cū deus sepe cōminetur ꝛ non faciat quod cōminatur. Jere. 18. Et placet deo ꝙ tunc exoretur ꝛ auertitur ab ira sua. Sicut fuit de ezechia. 4. regum. 20. ꝛ ysa. 38. Sic etiā de niniuitis Jone. 3. ꝛ. 4. habuerunt ergo iustissimā causam gabaonite quocūq̄ modo possent vitā suam defendere: ꝛ ideo non erat in eis increpabile ꝙ iudeos deciperent vt viuere possent. ¶ Jtez iudei erant aliqualiter culpabiles: q̄ Josue ꝛ principes facile crediderunt istos non esse chananeos: ꝛ tm̄ cautius agere debuissent in re tam ardua. Sibi ergo erat aliqualiter imputanda ista deceptio: q̄ ipsi tales se exhibuerunt vt decipi possent. Et sic fuit ratiōabile ꝙ Josue seruaret istud iuramētum sz absolute non esset obligatorium: q̄ erat contra legēs: q̄ocūq̄ tamen dicatur est dicendū ꝙ placuit deo ꝙ isti gabaonite reseruarentur. Nam saul pcussit multos de gabaonitis. Et quia non fuerat facta eis vindicta deus misit famem per tres annos in diebus Dauid ꝛ non cessauit quousq̄ oēs de progenie saulis traditi sunt a Dauid in manibus gabaonitarum vt facerent de eis quod vellent ꝛ ipsi suspenderunt eos secundo reg. xi. Et tamen Saul percusserat eos quodaz zelo quasi ꝓ filijs israel ꝛ iuda vt dicitur ibidem. Si tamē non placuisset deo ꝙ mansissent gabaonite non puniuisset saulem occidentem qui erat iudex ordinarius ad quē pertinebat reos niniuitis occidere. Placuit ergo deo ꝙ manerēt gabaonite ꝛ non occiderentur. ¶ Aliqui autem dicunt ꝙ

Josue obseruauit intentionem dei gabaonitas subꝫciēdo ser
S. Tho. uituti ⁊ non occidendo eos sicut dicit sanctus Tho. ¶ Di-
cendum tamē ꝙ potest intelligi vno modo. ſ. ꝙ intentio dei
fuit reuelata specialiter Josue quātuꝫ ad gabaonitas ꝙ nō
occiderentur sed subꝫcerentur seruituti: ⁊ hoc concedi pōt.
Si autem intelligatur ꝙ intentio dei erat ꝙ occiderent cha
nanei morte naturali vel ciuili falsum est: qz tūc omnes cha
nanei potuissent sic fieri serui. Sed falsum est: quia lex iube-
bat ꝙ gladio occiderentur ⁊ ꝙ ex nullo pacto seruitutis vl'
alias seruaretur vita eoꝝ. Deutero. 20. Etiam quia quando
iudei subꝫciebant aliquos chananeos in tributarios ⁊ nole
bant eos occidere deus increpabat valde iudeos dicens ꝙ
paterētur a chananeis illa mala que ipsi chananeis inflictu
ri erant numeri. 33. ⁊ Josue. 23. ⁊ Judicuꝫ. 2. Jdeo non serua-
batur intentio dei quātum ad legem illam de occidēdis cha
naneis per hoc ꝙ subꝫcerentur seruituti. ¶ Aliqui tamē di
cunt ꝙ iuramentum Josue tenuit: quia Ambroſ. dicit lib. de
officꝫs: ⁊ habetur. 22. q. 4. c. Jnnocens. Josue. pacem quā de
derat reuocandam non censuit quia firmata erat sacramen-
ti religione ne dum alienam perfidiam redargueret ſuaꝫ fidē
solueret: ⁊ sic videtur ꝙ putabat se esse periurum ſi ꝓtra age
ret. Jdem asserit Gratianus. e. c. §. illicitū. ſ. Jgnorabat si qui
dem Josue factum sed non ignorabat ius facti. Atqꝫ ideo ⁊
I si illicitum erat ꝙ iurauit: tamen licite seruari debuit ꝙ iura
mento firmauit. ¶ Sed dicēduꝫ ꝙ iuramentum Josue non
obligabat nec feciſſet contra iuramentum occidendo chana
neos gabaonitas. Quia iuramentum ꝙ nō habet treſ comi
tes periurium est: vt ait Hieronymus ſuper Jeremiam. Et ta
men hic deficiebat iustitia cum esset iuramentuꝫ contra legē
contra quā agere non licebat: ergo cum ꝓstaret esse contra le
gem non obligabat: seruauit tamen Josue iuramentuꝫ ꝓ-
pter causas ſupra positas. Ad ambroſiuꝫ dicendū ꝙ noluit
fidem soluere. ſ. quia forte putabat se obligatuꝫ esse hoc iura
U mento lꝫ vere non esset obligatus sicut fuit de iepte vt ſupra
dictum est. ¶ Ad gratianū vero oportet reſpondere: qz mul
ta ipse opinatur sicut ⁊ ceteri nec cogimur ei stare: maxime
Ad 2m ar. cum plana ratio contra eum militet. ¶ Ad secundū dicēdū
ꝙ iurare non intrare religionem vel non ſuscipere ordinem
sacrum incautum iuramentū est: qz iuratur malum nō ipſuꝫ
quod malum est: sed impedimentū ad maius bonum: ideo ꝓ
hoc ipsum ꝙ iuratur ipse iurans est periurus. Nam iuramē
tum istud non est obligatoꝛium eo ꝙ est contra charitatem.
Deficit ergo sibi obligatio prima: ⁊ sic manet sibi secunda. ſ.
ꝙ obligat ad peccatuꝫ mortale. i. ꝙ mortaliter peccat qui sic
iurat: qz lꝫ cuicūꝫ homini liceat nō intrare religionem: nul
li tamen licet ponere obicem ſpiritui ſancto iurando ꝙ non
intrabit: qz ſpiritus ſanctus est qui deducit homines ad per
fectionem inſpirando vbi vult. Per iuramentū autem de nō
intrando religionem vel non accipiendo ordinem ſacrū pre
cluditur via ſpiritui ſancto: qz etiam ſi ipse ſpiret iam obſtan
te iuramento non liceret religionem intrare ſi iuramentum
teneret. Ad hoc tamen ꝙ ille qui ſic iurauit euitet periuriuꝫ
non oportet ꝙ religionē intret: qz ſicut anteqꝫ iuraret de nō
intrando non obligabatur intrare ita nec nunc obligatur:
qz iuramentum iſtud non poteſt obligare ad intrandum cuꝫ
non fuerit ad hanc intentionem preſtitum: ſed potius ad op
poſitam. ſ. vt religionem non intraret. Et etiam dato ꝙ intra
re vellet non excōicaretur ꝓpter hoc periurium: quia illud
iam cōmiſſum est quando iuramentū factum est: qz tale iura
mētū est ꝙ ſine peccato mortali nō poterat iurari nec ꝓmit-
ti. Rurſus etiam non obligatur iurans ad non intranduꝫ re
ligionem: qz iuramentum iſtud nō tenet eo ꝙ est contra cha
ritatem: nec etiam euitatur periurium per hoc ꝙ completur
ipſum quod iuratum est: quia periurium iam cōmiſſum fue-
rat in iurando. Unde quātum ad iuramētum iſtud nihil ma
gis differt intrare religionem: qꝫ non intrare: de hoc. xxij. q.
Y Ad 3m ar. iij. c. Jnnocens. §. Jllicitum. ¶ Ad tertium dicendū ꝙ qꝫqꝫ
fugere prelaturam poſſit esse ex bono zelo. ſ. ex humilitate vl'
quia putat quis illam vitam ſibi esse valde contrariam ⁊ ſe
esse inutilem ad illam: tamen reſiſtere pertinaciter ad nō ſu-
ſcipiendum prelaturam est ſemper maluꝫ: ſicut patet in glo.
Nullus pti Jere. primo. Et est beati Gregorij. Et hoc probat exēplo moy
nacit dꝫ p- ſi ⁊ Jeremie qui licet primus recuſauerunt officiū prelationiſ:
latura repu tamen poſtea humiliter ſuſceperunt obediendo. Jdeo iura-
diare. mentum iſtud incautuꝫ est: quia repugnat homo per hoc di
uine prouidentie. Nemo enim scit qd deus diſponere digne
tur de illo. Unde quātūcūqꝫ aliquis sit vir imperfectus in vi
ta: ⁊ in moribus: ⁊ in litteris: ⁊ in omni alia diſpōne ad pla-
turā adhuc non dꝫ de ſe ipſo diſponere ꝙ nunqꝫ erit platuſ
iurādo ꝙ nūqꝫ accipiet: qz nemo est taꝫ impfectus quē deus
nō poſſit pficere ad altiſſimā huius ſeculi prelaturā: cuꝫ cer
namus eos qui fuerunt maximi prelati ⁊ colūne totius edi-
ficij christi. ſ. apoſtolos fuiſſe viros ignobiles ⁊ inſipientes ⁊
quos mundus abiecerat. Et illos christus elegit vt cōfunde
ret ſapientes ſeculi: ⁊ nobiles ⁊ potentes ſibi ſubꝫceret pri-
ma corin. primo. Cum ergo non ſit nunc abbreuiata manus
domini yſa. 59. poterit etiam de viris quantūcunqꝫ imperfe-
ctis viros perfectiſſimos ⁊ dignos altiſſima prelatura ſubi-
to efficere. Jdeo licet nemo debeat prelaturam anellare quia
nullus debet ſibi indifferenter aſſumere honorē niſi qui vo
catus est a deo ſicut Aaron ad hebre. 5. Tamen etiaꝫ nemo
debet deſperare poſſe ſe effici prelatum ⁊ diſponere de ſeipo
quaſi nunqꝫ futurus ſit prelatus directe preſtando ad h obi
cem per iuramentuꝫ de nunquā aſſumendo prelaturā. Qui
ergo iurat non accipere illam periurus est ex hoc ſoluꝫ ꝙ iu
rat ⁊ non obligatur ad non accipiendū: ſed obligatur ad nō
procurandum illam: quia iſtud licitum est. Si tamen ſibi im
ponatur tenetur ſuſcipere ꝓpter obediētiam ſuperioris quā
do illi omnino volunt ꝙ quis ſuſcipiat aliquam prelaturaꝫ.
Et dato ꝙ quis putaret ſe esse inſufficientem ad illuꝫ ſtatū:
ſi tamen papa vel eccleſia ſibi iubet ꝙ prelaturaꝫ accipiat ⁊
non recipit excuſationem eius: per hoc approbat eum tanqꝫ
dignum ⁊ tenetur illam ſuſcipere quantūcunqꝫ ipse ſm con
ſcientiam ſuam reputet ſe indignum: ſicut dictum est in pro
logo Hieronymi qui incipit beatiſſimo pape Damaſo. q. ꝫ.
¶ Ad quartum dicendum ꝙ vna virtus non repugnat al- Ad 4m
teri: ⁊ ideo iuramentum numqꝫ obligat contra bonum. i. con arg.
tra bonos mores qui neceſſarij ſunt nec etiam contra viā du
centem ad perfectionem: quia etiam illa bona est: ideo quan
docūqꝫ iuramentum vergit in deteriorem exituꝫ non est ſer-
uandum. Poteſt tamen hoc dupliciter esse. Uno modo ꝙ iu
ramentum a principio ſuo vergat in deteriorem exituꝫ. i. ꝙ a
principio ſit manifeſtum ꝙ iuramentuꝫ illud erat ad malū.
Et hoc quia forte iuratum est id quod erat ſm ſe malum. Ut
ſi quis iurauit furtum vel adulteriuꝫ cōmittere: vel ſi res iu
rata licet non esset mala: impediebat tamen maiuſ bonuꝫ: ſi-
cut ſi quis iurauit non intrare religionem vel non fieri ſacer
dotem vel non ſuſcipere prelaturam: ⁊ ſic de ſimilibus: tale
iuramentum a principio est licituꝫ. Differt tamen quia ſi qs
iuret ſe facturum aliquid quod maluꝫ est peccat iurando: ⁊
peccabit ſi compleuerit: ideo tenetur non complere iuramē-
tum. Si autem iurauit illud quod impediebat maius bonuꝫ
vt in dictis caſibus. peccat iurando: ⁊ tamē poteſt ſeruare iu
ramentuꝫ vel non ſeruare eo ꝙ res iurata est indifferens ⁊
faciendo vel non faciēdo poteſt manere charitas. Jurare ta-
men illud fuit peccatum: quia per hoc ponitur impedimētuꝫ
ſpiritui ſancto qui est boni ꝓpoſiti inſpirator. Jdeo qui iura-
uit non intrare religionem vel non accipere ordinem ſacrū
melius faceret non obſeruando iuramentuꝫ qꝫ obſeruando.
Et tñ non obligatur obſeruare. Jn oibus tñ caſibus ꝓceden
tibus. ſ. ſiue malum iuretur ſiue impeditiuum maioris bo- Jura-
ni ꝓiurus est qui iurat. Alio modo pōt vergere iuramentuꝫ mentum
in deteriorē exituꝫ ꝓp aliqd qō de nouo appet ꝙ nō fuit pre herodis.
meditatuꝫ: ſicut in iuramēto herodis qui iurauit puelle ſaltā
ti ſe datuꝝ quicqd petijſſet. j. 14. Jſtud n. iuramentū poterat
esse licituꝫ factū a principe ſi intelligeret debita conditio. ſ. ꝙ
peteret id qō dari licitū esset petiuit tñ illicituꝫ. ſ. caput Joan
nis viri ſctiſſimi ⁊ inocētis: iō impletio iuramēti fuit illicita:
qz in talibus nō obſeruare iuram est obſeruare. Nec peccaue
rat aliq mō herodes in iurādo: qz nō iurauit rez malā cuꝫ iſte
ſm gñalis poſſz extēdi ſolū ad res bonas qꝫ peti licitū erat
Uñ qñ puella exꝑſſit ꝙ volebat caput Joā. nō tenebat hero
des dare vigore iuramēti. Nā in iſto ſermone gñali nō pote
rat intelligi esse ꝓceſſuꝫ id qō ſi peteret in ſpē nullo mō ꝓce-
deret. Herodes tñ vt faceret verbū ſuū verū ad oēm euentū
ꝓceſſit caput Joā. Unde dicit Ambro. ꝙ ꝓtra officium. i. vir-
tutem est ꝓmiſſuꝫ ſoluere interdū ſacrm ſicut herodes q ne Ad 5m
cem Jo. ꝓtitit ne ꝓmiſſuꝫ negaret. 22. q. 4. c. eſt ēt. ¶ Ad 5m ar.
dōm ꝙ apls excuſatur lꝫ nō fuerit factū qō ipſe dixit. Qz ſe
cus est in ſimplici verbo aſſerendo de futuro ſiue ꝓmitten-
do qꝫ

dō q̄ in iuramēto pmissorio. Nā in iuramēto diuinū testimo
nium inuocatur qō nō fit in vbo simplici. Jō ad veritatē ver-
bi simplicis de futuro sufficit q̄ aliqs in mēte hēat id qō di-
cit se eē factur̄: q; per hoc iaz videt illud dictū vez in cā sua
sc̄z in ꝓposito facientis a quo hz originē. Un̄ si postea adue-
niat aliqō impedimētū ita vt nō possit impleri vel aliqd aliō
ꝓpter qō appareat melius eē aliud facere q̄ illud t non fiat
nō ꝓpter hoc erit falsum qō dcm̄ est sed iā verū est: ex quo vo
luit semel loquēs illud facere, qō loquebat qn̄ dixit se factu-
rum. Jn iuramēto aūt secus est q; in illo inuocat diuinus te-
stimoniū: ideo nō dz adhiberi nisi in re de qua aliqs certus ē.
Un̄ si iuramētū adhibeat dz qui iurat ꝑ reuerētiam diuini
testimonij conari fm suā possibilitatē vt faciat vez illud qō
iurauit: ne videat diuina intestificatio irrita fuisse nisi appa-
reat iura^m vergere in deteriorē exitū: q; tūc nō est obseruan
dum sicut sup̄a dictū est. Qō autē de simplici vbo de futuro
dictū est dz intelligi nisi illud sit ꝓmissoriū spāliter factus ad
alicuius vtilitatē: q; tunc nō licebit imitari illud nisi ex volū
tate illius cui ꝓmissio facta est. Qn̄ tn̄ loquutus est aliquis
se facturū aliqd qō nō ꝓmittitur alicui nec ptinet specialiter
ad alicuius vtilitatē: sufficit q̄ hēat intētionē faciēdi qn̄ dicit
q; tunc vez est qō dicit etiā si postea nunq̄ fiat. Nec obliga
tur loquēs illud facere si occurrat sibi aliud qō melius est vl
vtilius t ipediret si teneret qō dictū fuerat. Jn votis tn̄ non
est sic q; vota fiunt in fauorē dei: t sunt quedā ꝓmissiones fa
cte sibi: iō non lz mutari illa ad voluntatē emittentis. De vo
tis aūt t obligatione t dispēsatiōe ipsor̄ dictū est. Num. 30.
De his scūs Tho. ū. 2e. q. 89. arti. 7. t. 3. sen. di. 39 arti. 3. sub ar
ti. j. ¶ Ad. 6^m dōm q̄ si talis pplexitas ē possibilis q̄ oppor
teret aliquē transgredi p̄ceptū p̄me tabule vel 2e potius debe
ret ceteris paribus trāsgredi p̄ceptū. 2e. tabule. Et tn̄ in p̄sen-
ti nō est talis pplexitas nec est possibilis vt sup̄a dc̄m̄sum est
nam obseruare iuramētū est p̄me tabule sz nō obseruare piu
rium. Sed iuramētū de re illicita eo ipso est piuriū q; nō est
in ptāte hois complere illud: iō nō obseruādo nō peccamus
cōtra p̄ceptum p̄me tabule imo potius peccaremus si tale iu
ramentū vellemus obseruare. ¶ Ad. 7^m dōm q̄ gratianus
loquitur qn̄ qs emisit p̄mo votū simplex de seruando cōtinē
tiaz t postea iurauit alicui accipere eā in vxorē per verba de
ꝑsenti cū ea ꝓhendo. Nam tūc nō impedit matrimoniū p votū
de castitate p̄us emissum. Secus aūt si fuisset votū p̄muz so
lēne: q; postea nec matrimoniū nec iuramētū teneret. ¶ Ad
8^m dōm q̄ vbicūq̄ est forma iurandi illicita actus iurādi est
illicitus: t peccat de p̄senti ille qui iurat. Non tn̄ opz q̄ ille ac
tus de futuro ad quē ordinat istud iuramentū sit malus. Jō
lz iurare sit illicitū q; actus de futuro in se nō est illicit^s tenet
iuramentū. Secus est qn̄ mā est illicita de qua iurat: q; tunc
non solū actus iurādi de p̄senti est malus sed etiam actus qui
erit de futuro. Nemo tn̄ potest obligari ad peccandū mortaliter
iō tale iura^m nō tenet ¶ Ad. 9. dōm q̄ non est simile de itel-
lectus actu t actu voluntatis q; actus rōnis ligat etiā si ratio
falsē opinet non qdē inquātū est actus rōnis: q; tunc cū om
nis peccās agat ex electiōe t iudicetur bonū eē qō agit saltē
ꝑ eo tpe quo agit: qō dico ꝓpter incontinētē non peccaret
quis: t tn̄ peccamus lz intellectus iudicet bonū eē qō fit: q;
aliter eligi nō poterat: sed inquātū rō putat se ex lege dei te-
neri ad hoc faciendū nullo alio desiderio mouēte excusat ac
tus imo tenet agere ꝓtra legē dei ne agat ꝓtra ꝓscientiā que
est lex dei sibi nota. De voluntate nō est sic: q; non est vis co
gnitiua iō nō potest fingere aliqd eē ex lege dei obligans sicut
intellectus: obligat ergo itellectus hoiem sed nō voluntas.
¶ Ad. 10^m dōm q̄ iuramentū est duplex sc̄z assertoriū t pro
missoriū in assertoriis nunq̄ est mutāda veritas verbi simpli
cis vel iuramēti vt bonū agat vel vt malū euitetur: in ꝓmis-
soriis aūt siue sit verbū simplex siue iuratū licitū est ꝑ aliquo
malo euitādo nō cōplere iuramētū etiā si licitum fuit: quāto
magis si fuit illicitum. Rō quia in assertoriis cū sit veritas de
ꝑterito nō potest aliqs mutare veritatem verbi qn̄ mentiat vel
falsum dicat t hoc peccatū est. Jō ꝓ nulla re licet falsum iu-
rare. Secus in ꝓmissoriis quia veritas sua non attendit ex
cōpletiōe sed ex eo q̄ ꝓmittes tunc quādo ꝓmisit intende-
bat seruare vel non. Nam si intēdebat seruare verū iurauit.
Si aūt accidat postea morꝫ iurantis vel causa necessario im
pediens manifestū est q̄ nō cōplendo nec dicit falsum iura-
re ita si adueniat alia causa rōnabilis vt euitare malum non
dicetur periurus vel mendax nō cōplendo. ¶ A. ii^m dicēdū q̄ mulier que iurauit fidem seruare adultero duo iurauit sc̄z adherere adultero q̄ est illicitum t ad hoc nō obligat: t nō se copulare alteri q̄ adultero: t hoc est licitū t tenet seruare vnde peius est alteri q̄ adultero se tradere q; sic cōmittit sit adulteriū t periuriū: non tn̄ peccaret redeundo ad virū suuz vt dicit ibidē augu. Quia ad hoc nō se potuit obligare ꝑ iu-
ramentū etiaz si vellet. ¶ Ad 12^m dōm q̄ est duplex veritas sc̄z veritas sermonis que est vītas signi: t veritas operis que est veritas rei. Utraq; vītas seruāda est vbi seruari pōt. Ubi vero nō pōt magis seruāda est veritas operis quā sermonis q; de duob^s malis minus malū est eligendū. Cum ergo quis ꝓmittit seruare aliqd q̄ illicitū est non pōt simul seruare ve-
ritatem sermonis t operis: q; ꝓriāt: ideo omissa veritate ser
monis debet obseruare veritatem operis. ¶ Ad. 13^m dōm q̄ ꝓcepta p̄me tabule sunt indispensabilia. Seruare tamen quodcunq̄ iuramentum non est ꝓceptum sed soluz seruare iuramentum licitum. ¶ Ad decimumquartum dicen-
dum q̄ tuus significat ꝓprietatem: t dicūtur illa iuramēta: nostra que sunt spōtanea q; in tantū actus est nr̄ inquantuz per volūtatē nostrā gestus est. Qō vero ꝓter voluntatē aut cōtra voluntatē nostrā est: nr̄m nō est. Et est sensus q̄ iura-
menta sponte facta obligant. Nā iuramenta per metū extor
ta t si aliquo mō obligent non tn̄ ita sicut spontanea. Uel di
cuntur iuramenta tua. i. facta de illis rebus ad quas tu volū
tate tua te obligasti. Qō dī ad dīaz eor̄ ad que qs per legē
obligatus erat: quia illa non sunt ita ꝓprie nostra.

¶ An iuramentum extortum per coactionē sit obligatoriū.

Questio. CCLX.

Queritur de iuramento extorto per coactionem an sit obligatoriū. ¶ Dicunt quidam q̄ nō. Nullus enī pōt obligari ad aliqd spāle nisi se ipsum ob
liget. Et tn̄ coactus nihil facē dī q; non est volēs: cum ḡ iu-
ramentū coactū excludat volūtatē iurantis videbitur q̄ nō
obliget eū. ¶ Jtem maior est obligatio mr̄imonij quam iura
menti q; si qs iurauit nunq̄ ꝓtrahere mr̄imoniū si postea cō
trahit tenet manere in mr̄imonio ꝓtracto t nō seruare iura-
mentū. Et sic est maius vinculū mr̄imonij q̄ iuramenti cum
mr̄imoniū excludat iuramentū in casu in quo vtrūq̄ seruari
nō pōt. Et tn̄ coactio ipedit matrimoniū: q; matrimoniū co-
actum nullū est. Extra de sponsa. ca. Cū locū ergo etiam iura
mentū coactū nō obligabit. ¶ Jtē iuramētū nō obligat, nisi
ex hac necītate vt iurās n̄ peccet mortal^r si nō obs̄uat iura^m
t tn̄ coactio excl'dit pctm̄ q; qcqd fiat a coacto pctm̄ nō ē sic
dixit lucia si iuitā me feceris violari castitas mihi duplicabit
ad coronā ḡ ēt iura^m coactū nō obligabit ad pctm̄ si nō com
pleat. ¶ Dō q̄ si in iura^m coacto nō iteruenīat aliqd qō al's fa
ciat iura^m eē illicitū adhuc: ꝓp solā coactionē nō pdit totam
vim obligādi. Dī ꝫ q; pōt aliqs coact^s ꝓmittere se facturū
aliqd qō malū est. s. fornicari vl furari t talia ēt iurata ab eo
qui liber est nō obligāt: q; sunt iura^e iniq̄. Jō si fiāt a coacto
a fortiori nō tenebūt. Idē si coactus iuret q̄ nūq̄ intrabit re
ligionē. Nō enī tenet tale iura^m etiā si liber eēt qui iurat qa
est ꝯ charitatē cū ipediat maius bonū. Jō ēt nō tenet a coac
to fcm̄. Si aūt nihil est q̄ al's ipediat sz fiat iura^m a coacto ta
le ēqle factū a nō coacto valeret: hz adhuc vim aliquā obligā-
di: q; iura^m qn̄cūq̄ hz tres comites suos est obligatoriū. Lo
actio tn̄ nō tollit aliquē de comitib^s: q; poterit eē iustū qō iu
rat t discret^e factū t verificari p ꝓpletionē t sic erūt tres comites ibi. ¶ Jtē beat^s aug. ex ꝓsilio bti ambrosij ꝓsuluit cui-
dam qui iurauerat coact^s ducere q̄ndā in vxorē q̄ seruaret
iura^m ergo iura^m coactū tenet. ¶ Considerandū tn̄ ꝑ ꝫ q̄
iura^m vt dictū est duplex est. s. assertoriū t ꝓmissoriū. Jn as-
sertorio nō pōt aliqua coactio intercidere q; nulla coactio ē
que debeat reputari sufficiēs ad hoc q̄ hō peccet mortaliter
sicut nihil dz eē q̄ aliquē ad fornicandū inducat etiā si morꝫ
sibi inferenda sit nisi adulteriū cōmittat vel homicidium. Jn
talibus. n. nulla coactio pōt interuenire q; quecūq̄ mala ali
cui inferenda sint nō debent ipm flectere ad hoc q̄ ista faci-
at que fm se mala sunt. Quia ꝓ nullo timore debet qs cō-
mittere peccatum mortale: Extra de his que vi metus ve cā
fiunt. c. sacris. Et sic dicitur. 3. ethico. q̄ ad quedam fortassis
non est cogi sed magis mori pacientem durissima. ¶ Jta est
in iuramento assertorio quia q̄ aliquis scienter falsum iura
mento asserat semper est peccatum mortale: q; deus cōtemnitur

Opi. q̄run-
daz.
p. rō
2a rō
3a rō
A
Rñdetur
ad q̄situm
q̄nis.
B
C

nitur q̄ nomē eius ad confirmationē falsitatis iducat. Nullū ergo malū eē pōt per qō aliquis debeat putare se, sufficiēter coactus ad hoc q̄ falsū asserat iurādo. Ideo q̄cūq; qs falsum iurauerit scienter iurā obligat ad peccatū. i. q̄ eo ipso peccat mortaliter qui sic iurauit nec excusat eū timor mortis vel quarūcūq; penarū q̄ nihil istorū est coactio sufficiens ad hoc q̄ quis peccet mortaliter. ¶ Si aūt sit iuramentum p̄missoriū aut p̄mitteret in eo q̄ exp̄resse malū est vt si p̄mittat qs occidere innocentū vel adulterari. Et dōm q̄ etiaz ad hoc nulla coactio sufficiens est q̄ talia p̄omittere vel iurare peccatū mortale est sed nō obligat ad hoc q̄ obseruet immo nō lz obseruari tale iuramentū sed eo ipo q̄ p̄statur est periurus qui iurat. Idē de alijs casibus in qb⁹ iurare malū ē sicut dicebatur p̄cedēti. q. de iurā incauto. Nam ad nullū illoruz dz aliqs cogi per timorē lz potius pati qōcūq; malū q̄z iurare. Aliqñ aūt poterit iurari per timorē illud qō vr a principio eē licitū: sed postea pp aliq̄ emergentia apparet manifeste eē illicitū. Sicut ergo si a nō coacto p̄staretur tale iuramētū nō deberet obseruari postq̄z apperet ipm vergere in deteriorem exitū: a fortiori si a coacto p̄stetur. Aliqñ aūt p̄stabit iuramē tum a coacto qō pōt seruari sine interitu salutis eterne. Ut si cogat iurare q̄ dabit alicui certā pecuniā vel q̄ seruiet ei in aliquo. Istud eni seruari lz sit dānosum iuranti nō est tñ illicitū. Et tūc dōm q̄ aut tale iurā est cū sufficienti coactione que caderet in virū cōstātez aut cū leui. Si cū leui nō excusat ac si p̄staret a simplr voluntario: cum de iure sola coactio cadens in virū constantē excuset: extra de his que vi metus ve cā fiunt. c. Ad audiētiā. 7. c. Lū dilect⁹: talis aūt est qñ comi natur penas ille qui pōt eas infligere 7 de quoverisimile est q̄ infliget eas nisi qō ipse petit fiat. Si aūt sit coactio sufficiens. i. que posset cadere in virū cōstanté: aut cōsiderabit iuramentū in foro cōtētioso: aut in foro cōsciētie. Si in foro cōtentioso nō tenet. s. si ille qui extorsit iuramētū ab altero vigore illius iuramēti petat aliqd sibi dari nō est acquisitū sibi ius aliqō sed absolueť reus ab impetitiōe isti⁹. Si autē sit in foro cōscientie iuramētū istud obligat: qz potius dz quis pati que cunq; mala tpalia q̄z recedere a veritate iurata quā sub inuocatione nois dei iurauit. Et cū possit hoc iurā fine ītēritu salutis eterne seruari: dz seruari ex̄ de iure iurā. c. Si vero: 7 xxij. q. iij. c. Si aliqd: qz nō solū iuramentū sed etiā pactū nudum seruādū est nisi veniat in detrimentū salutis eterne dū nō sit in dānū alterius lz sit in dānū p̄mittentis: extra de iure iuran. c. cū cōtingat. Habet tñ remediū aliqō qui sic iurauit. Ipse eni tenereť soluere qō p̄misit vt non agat cōtra iuramentū. Et tñ postq̄z soluerit pōt repetere in iudicio illa q̄ soluit tanq̄z indebita. s. q̄ coactus fuit iurare 7 virtute iuramenti soluit 7 tunc iudex faciet sibi restitui qō soluit. Sic est de illis qui iurauerūt se soluere vsuras. Nam tenētur soluere eas 7 postea pñt in iudicio repetere illas: ex̄ de iure iurā. c. debitores. ¶ Sed qd si iurauit etiā nō repetere. Dicendū q̄ pōt denūciare iudici q̄ tale iuramentū coactus fuit facere: 7 soluit pecuniā virtute iuramēti 7 coactus fuit nō repetere in iudicio 7 nō repetet. Sed cū istud denūciauerit iudici ipse pōt ex officio suo facere vt restituat qō indebite solutum est. ¶ Sed qd si etiā iurauit q̄ nunq̄z denūciaret: dicē dum q̄ tunc iuramentū nō tenet qz istō est cōtra bonos mores 7 in dānū publicū: quia sic oīa perirēt: 7 eēt facilitas ad maiora ōlicta. Et maxi fit lz qz denūciatio ista dz eē euāgelica 7 ab ista nēo pt p iurā aliqō: sic nec valet iurā fcm̄ ꝯ legem dei aut humanā. Jō etiā si iuratū est q̄ nō denūciaretur pōt denūciari. Et sic iurā bene obligat quātūcūq; sit coactum sed pñt haberi remedia ista. ¶ Ad p̄m dōm q̄ qñ aliqd est violentus simpr ille qui agit nihil dicit agere sed potius parati sicut si femina violenter deflorež nō dī fornicari sed a fornicatore iniuriā pati. Sic etiā si aliqs violenter tenuit manum alterius 7 per illā appositi sacrificia idolis nihil dī fecisse sed passus fuisse. Et ita dī. 3. ethico. c. j. q̄ violentū vel in voluntariū simplicit est cuius p̄ncipiū est extra nō cōferēte aliquā vim passo sicut si spūs hominē alicubi tulerit: vel homines dñi existētes. i. si ventus deiecit hoiem ad aliquez locum: 7 ille deiectus corruit super alterū 7 occidit eum: vel lex fit: nihil dicit egisse qz totalite reť inuoūltari⁹. Aliud ē inuoluntariū mistū ex volūtario 7 iuolūtario. s. qñ aliqs in piculis marinis existēs vt nauis alleuietur p̄oīcit merces in mare est ibi inuoluntariū eo q̄ nullus simpliciter volūtarius vellet merces perdere. Quia tamē putat q̄ opz merces deici in mare vel nauē simul perire eligit tanq̄z minus malū merces perdere 7 tunc illas p̄icit. Et istud est aliqualiter voluntarium q: quādo p̄icit eas in ptāte eius est applicare manus ad p̄iciendū vl nō. Jō nō vocat istud simpr volūtariuz nec simpliciter inuolūtariū cū nō sit violentū sed vocat voluntariū mixtuz ex volūtario 7 inuolūtario vt dī. 3. ethico. c. j. 22⁰. Ita in p̄nti oē qō fit pp timorez alicuius mali euitandi est inuoluntariū mixtū sed nō violentū 7 iō est volūtariū aliquo mō Sic est de iuramēto extorto per timorē qz in ptāte iurantis est iurare: nec pt qs̄q̄z cogere eū loqui. Jō non est simpr inuolūtariū. Qō aūt est inuolūtariū simplr. i. violentū non est bonum vel malū nec obligat ad aliqd. Et tñ qō est volūtarium mixtū ex volūtario 7 inuolūtario obligat 7 dicet bonum vel malū: lz multū differt quātū ad grauitatē pcti vel ad laudez boni operis eē opus volūtariū simpr vel mixtū ex volūtario 7 inuolūtario. ¶ Ad 2m dōm q̄ matrimoniū nō tenet si sit ibi qualiscūq; coactio eo q̄ ad mrimoniū ꝯtrahendū nō solum requirit cōsensus sed etiā ꝑsensus liber extra de spon. c. Euz locū: 7 iō requirit voluntariū simpr eē ꝯctū mrimonij. In iuramento aūt sufficit eē cōsensum etiā si nō sit liber: iō obligatur qui iurare coactus est. ¶ Ad 3m dōm q̄ lucia loquebat de inuolūtario simpr q̄ est violētū. s. si mulier portareť violēter ad p̄stibulū 7 deflorareť ibi. Hoc. n. nō imputat ei ad culpam qz violētū est. Secus aūt in iuramento q̄ nūq̄z pōt esse violentū: lz possit eē inuolūtariū mixtū: iō obligauit ad peccatum si nō obseruet. ¶ Sed obijcies qz interdū aliqs coactus ad iurandū oñderūt pontifices romani nō teneri. Nā absolti sunt per eos a vinculis iuramēti: extra de iure iur. c. Ueru ergo nō sunt iuramēta coacta obligatoria. ¶ Dōm q̄ in iuramento qō quis facit coactus duplex obligatio est. Una q̄ obligatur homini cui aliqd p̄missum est alia qua obligatur deo vt impleat id qō sub inuocatiōe nois eius p̄misit. Prima tollitur per coactionē. s. q̄ nullū ius cōpetit ei qui iuramētū extorsit ab altero ex illo iuramento. Et iō si iudicialiter agat ex illo iura⁹ iudicabit nō teneri qui iurauit si fuit metus vel coactio cadens in virū cōstātē. ¶ Scōa obligatio semp manet in foro cōscientie qz magis dz sustinere qs dānū temporalē q̄z iuramentū violare. Habet tamē remediū ad repetendū ea q̄ pp iuramētū dedit vt supra dictū est. Cum aūt dicit q̄ aliqñ papa absoluit a talib⁹ iuramētis nō est sensus q̄ iudicet ista iura⁹ nō eē obligatoria vel nō fuisse per absolutionem relaxanť obligatiōes causatas ex istis iuramētis ꝑpter iustaz cām. s. ne indebiteqs cogat ad aliqd. Nemo ergo pōt pp̄a auctoritate cessare a cōplectiōe iuramenti ab eo coacto extorti: 7 tñ auctitate eius qui pōt dispēsare erit absolutus: eo q̄ ille est iudex in foro cōscientie 7 pōt remittere obligationem istā que cāta est ꝑpter reuerētiā nois dei ac si deus ipe remitteret. De hoc sanctus Thomas. 3. sentē. di. 39. articu. 3. sub articu. 2⁰. 7. 2ª. 2ᶜ. q. 89. arti. 7.

¶ Quō iuramentū interpretandū sit. Nō. CCLXI.

Queritur de iura⁹ p̄stito ab aliq̄ in fauorē alterius si nō p̄cordēt ambo in itētiōe vbo rum fm cui⁹ itellectū sit iterp̄tandū. ¶ Dicūt qdā q̄ dz sem per iterp̄tari fm intētionē p̄statis iurā: qz nullus dz ad ig tum obligari. Intētio tñ recipiētis est ignota iurāti vel poterit eē ignota: ergo nō obligabat iurans fm illā sed fm intentionē suam. ¶ Jtē iuramentū p̄statur ad cōfirmandū sermonem iurātis: sed intētio iurātis est ꝓpinquior sermoni suo q̄z intētio eius cui iurat: ergo iurā magis obligat fm intentionem iurantis q̄z recipiētis. ¶ Jtē ad hoc q̄ obliget iuramētum requiritur voluntas aliqua iurātis fm quaz se obliget. Sed si desit ei intētio se obligādi fm intētionē recipiētis nō erit ibi voluntas aliqua: iō nulla erit obligatio interdū in iuramēto si debeat iterp̄tari fm intentionē recipiētis. ¶ Dōm q̄ iurā qō p̄stat alicui hoi ab altero est in fauorē eius cui p̄stat 7 ꝑpter ipm solū: iō deberet accipi fm intētionem eius. Quia tñ nemo obligat ad aliqd spāliter nisi spōte se obliget talis 7 tanta est obligatio qualis est voluntas se obligantis. Jō aliqñ iterp̄tat iurā fm intētionē iurātis: 7 aliqñ fm itētionē ei⁹ cui iurat. Ꝓ quo sciēdū q̄ iurā p̄missoriū vt dictū est obligat hoiez sub hac necitate. s. vt mortale pctm̄ eui tet. Uñ obligat ad oē illud q̄ nō fcō culpa incurritur. Jō in eo qui iurat distinguēdū est. Aut eni simpr ideſt bono aio 7 sine intentione fallendi iurat: aut cum intentione fallendi.

Si cum

Si cū intentiōe fallendi. s. vt per cauilatiōes verboꝝ excludat obligationē quā vult inducere sup eū: ille cui iurat tunc debet intelligi iuramētū fm intētionē eius cui iuratur: z pecat iurās dupliciter. s. ex dolo quē cōmittit ex iuramento volens proximū fallere: z ex violatōe iuramēti qz vult frangere nō obseruādo eo mō quo illa verba intelligenda sunt. Sic dicit Isidorus. 2°. sen. suaꝝ: z habet. xxij. q. v. c. Quacūqꝫ arte verboꝝ qs iuret deus tam qui cōsciētie testis est ita ꝫ accipit sicut ille cui iurat intelligit. Dupliciter autē reus fit qui z dei nomē in vanū assumit: z proximū dolo capit. Si autez nō fuit intentio fallēdi sed obligādi se debet interp̄tari in foro cōsciētie fm intentionē iurātis z nō tenebit ad aliud nisi ad illud ad qđ se obligare voluit z in quo putauit se z illum cui p̄stabat iuramentū cōcordare. Sic Hzego. 27. Moraliuz habet. xxij. q. v. c. Humane z ibi in. §. Si ergo. s. hūane aures talia verba nostra iudicāt q̄lia foris sonāt. Diuina vo iudicia talia foris audiūt qualia ex intimis p̄ferūtur. Hoc vez est quantū ad forū p̄scientie. Et tn̄ in foro cōtentioso quando dubitatū fuerit de sensu verboꝝ iuramēti vel cuiuslibet contractus interp̄tabunt illa verba reducēdo illa ad sensuz quē cōmuniter facē solēt vt innuit extra de spon. c. Ex litteris: z in allegato. c. humane. s. humane aures talia verba nra iudicant de verbis solū fm qđ sonant. Et rō est qz homo non pōt iudicare de interioꝝb⁹ sed deus solus. j. Reg. 16. Homo videt. que extra apparēt: deus aūt intuetur cor. Aliter distinguitur de dubio in verbis iuramēti in glo. z. ij. q. v. in. c. Hoc videt. s. qz quādo, iuramētū p̄statur: aut vterqꝫ hz rectū intellectum: aut vterqꝫ dolosum: aut vnus rectū z ali⁹ dolosum. Si vterqꝫ est in dolo volēs alterū fraudare per verboꝝ cauilationes est itelligendū fm cōmunē verboꝝ significationez: vt extra de spon. c. Ex litteris. Si a neutro interuenit dolus tūc interpretandū est fm intellectum vtriuſqꝫ si verba p̄nt vtriuſqꝫ intellectui adaptari. Si vo vnus ipsoꝝ fuit in dolo intelligēdū est fm intētionē eius qui nō fuit in dolo. Sic videt distigui. xxij. q. v. §. ex his. Si tamē quādo neuter fuit in dolo verba nō possunt applicari intētiōi vtriuſqꝫ videt qđ debēt reduci ad cōionē sensum. Extra de spon. c. Ex litteriſ: eo qđ iudex nō hzibi causaz magis p̄sumendi pro vno quā p alterο. ¶ Ad p̄mū dōm qđ non obligat quis ad illud qđ est sibi ignotū saltem in foro cōscientie nisi dolū cōmiserit ppter quez mereat obligari etiā ad id qđ nō intendebat: z intēdebat illud ipse cui p̄stabatur iuramentū. Jn foro aūt ꝓtentioso poterit iudicari aliqs obligatus ad id qđ non intellexit si verba sua ō iure vel ex cōmuni locutiōe talē obligationem important. Fuit eni in culpa si nō aduertit ad verba sua. s. quid erat illud qđ per verba significabat. Et ppter istā culpaz imputat ei vt teneatur fm qđ verba significāt qz alias possent omnia iuramēta p̄stita partib⁹ destrui dicētibus eis qui p̄stiterunt illa qđ nō habuerūt illā intentionē quādo iurauerūt. Hoc aūt verus est nisi ille qui iurauit tā simplex fuit qđ merito nō debeat sibi iputari ignorantia iuris z de quo posset p̄sumi verisimiliter qđ sensuz ꝟboꝝ ignoraret. Uel forte ex cōditiōe psone verisimiliter p̄sumi possit qđ nō haberet intētionem obligādi se ad faciendū id qđ sonant verba iuramēti: z qđ hēret intētionē ad se obligandū taliter qualiter ipse dixit se intēdisse: qz iste sunt p̄sumptiones sufficientes ad hoc qđ iudex in dubio debeat animum suū cōformare vt sentētiaz ferat p eo qui iuramentuz p̄stitit. ¶ Ad. 2ᵐ dicēdū qđ intētio iurātis ppinquior est sermoni suo q̄ intētio recipiētis iuramentū nisi dolum cōmiserit in intelligēdo aut fuerit in magna culpa intelligēdo aliē q̄ verba illa fm cōmunē vsum significēt z fm qđ ipse cui prestitum est iuramentū petebat sibi iuramētū per illa prestari. ¶ Ad tertiū qđ nō pōt iurans obligari fm id qđ sibi ignotū est z iō nō obligatur fm illum quē libere formare voluerit ille cui p̄statur iuramentū ex verbis illis. Obligatur tn̄ iurās: fm illud qđ scire pōt z scire tenetur. Pōt tamē scire in q̄ sensu verba ista accipiant cōiter z tenetur hoc scire si vult euadere dānū quod pōt incurrere vtēdo talibus verbis: alioqn in culpa est z sibi est imputandū qđ obligetur ad id qđ ignorat: qz crassa ignorantia est cum ignoretur hic qđ ab omnib⁹ scitur vel sciri debet. s. qualiter verba in sensu cōi accipiātur: ista vocatur. 3. ethico. ignorantia eius quod cōfert z non excusat vt ibi dicitur. De his sanctus Tho. 3. sen. di. 39. ar. 3. sub arti. 3. z. 2, 3ᵉ questione. 89. articulo. 7.

¶ Que sit maioꝝ obligatio voti vel iuramēti. Q. CCLXII.

Queritur cuius sit maioꝝ obligatio iuramēti an voti. ¶ Dicūt qđ maioꝝ est iuramenti: quia votū est simplex promissio: iuramentū supra pmissionē addit diuinā testificationē ergo maioꝝ est obligatio iuramenti q̄ voti. ¶ Item ea que infirmioꝝ sunt cōfirmantur p fortioꝝ: z tamē votum solet cōfirmari per iuramētum: vt quando quis vult votum suū esse firmius vouet z iurat obseruare. Juramentū autē nunqꝫ cōfirmatur per votū: ergo maioꝝ obligatiōis est iuramentū q̄ votū. ¶ Jtē obligatio voti causatur ex deliberatōe animi sola sez quādo quis deliberat aliquid ppter deū facere z habet voluntatē se obligandi ad illud vt ostēsum est Nume. 30. vbi de voto agitur. Juramentū autē obligationē hz ex diuina veritate cuius testimoniū iuocatur. Cum ergo veritas dei excedat deliberationē humanā videtur qđ erit maioꝝ obligatio iuramēti q̄ voti. ¶ Dicēduz qđ generaliter loquēdo nō determinādo ad casuz spālem maioꝝ est obligatio voti q̄ iuramēti: quia votū fit ad deum iuramentum autē fit ꝓximo. Magis tamē obligatur homo deo q̄ ꝓximo: ideo est maioꝝ obligatio voti. ¶ Consiederandū tamē ꝓo hoc quādo aliqs iurat aliquid facere vel non facere aut iuramentū p̄stetur in fauorē cultus diuini: aut in fauorem ꝓximi: aut est iuramētum qđ ad neutrū eoꝝ determinate pertinet: sed iurat hō ꝓpter se ipsum: quia forte putat sibi vtile esse vel bonū obseruare id quod iurat: z vt maioꝝ causam habeat obseruandi vult se iuramēto astringere. Uel forte est iuramētum quasi indifferens cuius obseruatio nec est manifeste vtilis nec dānosa. Si ꝓximo mō iuramentum incidit in votū: quia votū est quādo quis sponte se obligat ad faciendū aliquid qđ ad cultū dei pertinet: z tūc nō potest cōparari iuramentū ad votū quia in idem incidunt. Si aūt. 2°. mō est solum iuramentū: qz per hoc qđ aliqs se obligat facere aliquid qđ est ꝓximo vtile nō vouet: quia votū solum fit deo. Et de his que ad ipm pertinent: vel saltez debet ipsi deo fieri pmissio z nō ꝓximo. Et tunc dicendū qđ ex genere suo magis obligat votū q̄ iuramentuz quia ppter deum: z iuram. ē tum fit ppter ꝓximū. Si. 3. modo a fortioꝝ dicendū qđ obligat magis votum: eo qđ iuramentū qđ quis facit ad vtilitatē sui ipsius est minime obligatōiſ. Nam in iuramento qđ facit quis ꝓximo sunt due obligationes. Una qua quis obligat: ꝓximo ad faciendū id quod pmittit cū in eius fauoꝝ iuramentum sit prestitum. ¶ Alia obligatur deo cuius nomen in testimoniū adduxit ad cōfirmationē veritatis. Et tenet ꝑpter dei reuerētiā conari vt verū facit id quod dixit. Jn iuramento aūt qđ quis facit ad vtilitatē sui ipsius est vnica obligatio. s. ad deum. Nam sibi ipi nō pōt aliquis obligari: qz alias posset facere sibi iniustum nō soluendo id ad qđ teneret. Et tn̄ nemo pōt facere sibi ipsi iniustū. 5. ethi. circa finē. Minoris ergo obligatiōis est iuramentū qđ quis facit ad vtilitatem sui ipsius q̄ oia alia iuramenta. Si vo faciat quis iuramentum de rebus indifferentib⁹ que nec sibi nec alteri manifestam vtilitatē nec dānū afferunt est iuramētuz illicitum: qz iurari nūq̄ dz nisi ꝓ re nēcia aut honesta vel vtili vt oñ sum est. 5. q. 253. Et istud ēt est pue obligatiōis inq̄tū est iuraᵐ illicitū. Et tn̄ si pōt sine iteritu salutis ene seruari dz seruari pp dei reuerētiā vt nomē ei⁹ nō assumat in vanū. Et sic de iuramētis istis apparet qđ minoris obligatiōis sūt q̄ vota. ¶ Alii p̄t dici qđ iuraᵐ z votū aliqn̄ coincidūt in idē z alii qn̄ accipiunt vt distincta. De p̄ pz vt cū qs vouet aliqd facē z confirmet illud iuraᵒ vt si qs iuret dare elemosynā vel fuare castitatē ppetuā. Nā votū est hic qz pp deū istud fit z deo pmittit: z istud votū iuraᵒ vallat. Jn istis nō pt cōpari votuz iuraᵒ qz ambo sit sunt: sz est vez qđ votū sic ē maiꝰ q̄ votuz simpr: z q̄ iuraᵐ simpr. Si aūt votū accipiat per se z iuraᵐ p se dō qđ maioꝝ est obligatio voti quā iuramēti. Utraqꝫ eniz obligatio cātur ex aliquo diuino sz aliter z aliter. Nam obligatio voti cātur ex fidelitate quā hō oz deo vt ei pmissuz soluat. Jn voto. n. pmittit hō aliqd deo obseruare qđ pp deū ē: z obligatio ad fuādū illō nascit ex ꝫ qđ tenet hō deo fidelitatē seruare tanq̄ creatura ei⁹: fidelitas aūt q̄dā ē qđ fuent promissa z maxime eis q sūt maioꝝes. Obligatio iuramēti cātur ex reuerētia quā tenet hō exhibē deo. Jn iuraᵒ nāq̄ nihil deo pmittit iō nō ē ibi fidelitas q̄ deo dēamᵒ cū illa sit i obseruatiōe pmissoꝝ sz iuocamꝰ nomē dñi i confirmationē dictoꝝ nroꝝ. debemᵒ aūt ōo reuerētiā iō nomē ei⁹ nō ē assumēdū i vanū qđ est p̄ reuerētiā qđ tn̄ fiet si inducēdo nom dñi ad cōfirmādū dcā nra

non

Opio ꝙrundam
p̄ᵃ rō:
2ª rō
.3. rō
A
Rñdet ad quesituz. q.
D

nō curarem⁹ illa vificare ac si nihil actū eēt iducēdo nom̄ dei in testi⁹. mai⁹ ē ät obſuare deo fidelitatē q̄ obſuare reuerē tiā q: ois ifidelitas ē reuerētia. Aliq̄ tn̄ ē reuerētia q̄ nō ē ifi delitas. vt siqs circa rē puā nō obſuet totā reuerētiā q̄ dz obſuare dño ſuo. Et cū ois infidelitas in violādo ꝓmissa ſit pctm̄ maximū ē: cū ea q̄ ꝓmissa ſunt dño violank: ⁊ iō fractio voti maioris culpe eſt. q̄ fractio iuramēti. Q: frangendo vo tū violaꝝ fidelitas deo debita. Frangendo aūt iuramētū cō mittiꝝ irreuerentia ſolū in deū ⁊ nō infidelitas. Si tn̄ qs iu raſſet aliqd obſeruare ꝓpter deū vel facere vt ſeruare caſtita tē vl̄ dare elemoſynā ⁊ nō obſuaret: cōmittēt irreuerētiā ⁊ i fidelitatē q: ſil̄ violabaꝝ iura⁹ ⁊ votū. Et iſtud ē grauiſſimū.

D ¶ Q̄ō aūt dī votū maioris obligatiōis eē q̄ iura⁹ itel ligē dum eſt ex gñe ſuo. Nā p accn̄s p̄t interdū eē maioris obli gatiōis iura⁹: q̄ votū. Ut ſi qs vouit dicē vnā oꝛonez certo die ⁊ nō fecit: ⁊ alius iurauit dare ꝓximo aliqd vel facē p eo ⁊ nō fecit pp q̄ icurrit in magna dāna: magis peccauit q iu ra⁹ violauit q̄ q votū. Et tn̄ q̄to aliq̄ pctm̄ maius eſt tāto magis obligaꝝ qz cauē illud ⁊ ſtare in oppoſito: g̃ magiſ ob ligaꝝ iſte ſuare iura⁹ p̄ſtitū ꝓximo in b̄ caſu q̄ votū factum deo. Et tn̄ ex gñe ſuo grauius eſt votū frāgere q̄ iura⁹ vio lare. Sic etiā pctm̄ q̄ p̄ deuz directe eſt maius ē q̄ pctm̄ q̄ eſt p̄ ꝓximū ex hac rōne q̄ eſt eē p̄ deū ⁊ p̄ ꝓximū. Et tam̄ multa pctā ſunt directe p̄ ꝓximū q̄ ſunt maioꝛa q̄ illa q̄ ſunt directe p̄ deū ſicut homicidiū eſt mai⁹ q̄ nō collere diez feſtū vel aſſumē interdū nomē dñi in vanū. ¶ Ad p⁹ dōz q votū

E Ad p⁹ ar. eſt ꝓmissio q̄dā nō q̄cūq; ſz illa que ſoli deo fit: ⁊ de eo q pti net ad cultū eius: ⁊ ſi nō ſeruaꝝ eſt q̄dā ifidelitas q̄ eſt g̃uioꝛ q̄ irreuerētia ſola que cōmittiꝝ in iura⁹. Cū aūt dī q in voto eſt ſola ꝓmissio ⁊ in iura⁹ ſupꝛa ꝓmissionē ē q̄dā teſtificatio p diuinā inuocationē: dom̄ q ꝓmissio referꝝ ad diuerſa: q: p missio q̄ eſt in voto fit ſoli deo: q̄ aūt in iura⁹ fit ꝓximo. Et iō ꝓmissio ſola fctā deo in voto ē maioris obligatiōis q̄ ꝓmiſſio ⁊ teſtificatio q̄ fiūt in iura⁹ qñ iura⁹ eſt pp ꝓximuz. Si tn̄ ꝓmissio in iura⁹ ⁊ in voto referꝝ ad deū eēt maioꝛ obligatio in iura⁹ q̄ in voto cū ibi eēt ꝓmissio ⁊ teſtificatio diuina ⁊ tūc ſunt votū ⁊ iura⁹ ſil̄. Secus ät qñ iura⁹ fit ad ꝓximū ⁊ iſto mō cōparam⁹ iura⁹: ⁊ votū. ¶ Ad 2⁹ dōz q votū nō

F Ad. 2. ar. ꝓfirmaꝝ p iura⁹ q iura⁹ ſit firmi⁹ q̄ votū cū fit ecōtrario: ſz q: firmi⁹ eſt q hz duas res imobiles q̄ q hz vnicā. Juramē tum aūt p ſe ē imobile ⁊ ēt votū: cū g̃ vnū alteri adhibeꝝ firmioꝛ eſt p̄ct⁹. ¶ Ad 3⁹ dōz q votū cauſaꝝ ex deliberatione

G Ad. 3. ar. ai que dat ſibi firmitatē ex pte vouētis: hz tn̄ maximā firmita tez ex pte dei cui votū fit ⁊ iſta eſt tāta q excedit firmitatē iu rameti tā ex pte ꝓmiſſiōis q̄ ex pte teſtificatiōis. De hūs ſā ctus Thoma. ij. 2ae. q. 89. articulo. 8.

¶ Ani iuramento poſſit diſpenſari. Q̄ō. CCLXIII.

Queritur de iura⁹ an poſſit in eo diſpēſari. ¶ Di cunt qdā q nō: q: ſi diſpēſareꝝ iſtud: eēt in ꝓmissorio iura⁹. Dicūt tn̄ q nec in eo p̄t diſpēſari: qa ſi cut requiriꝝ vitas ad iura⁹ aſſertoꝛiū q̄ eſt de p̃nti vel ō p̄te rito ita ad iura⁹ ꝓmiſſoꝛiū q̄ eſt de futuro. Sed nullus p̄t diſpēſare cū aliquo q iuret p̄ vitatē de p̃nti vel de p̄terito g̃ nō poterit aliqs diſpēſare in iura⁹ ꝓmissorio q iurās nō fa ciat eē vez q̄ in iura⁹ ꝓmiſit. ¶ Jtē iura⁹ ꝓmiſſoꝛiū iducik ad vtilitatē eius cui fit ꝓmiſſio: ſz ille cui fit ꝓmiſſio nō p̄t di ſpēſare in iura⁹ iſto: q: eſt p̄ diuinā reuerētiā g̃ multo minus poterit p aliquē aliū diſpēſari. ¶ Jtē in voto cōiter qlz ep̄us p̄t diſpēſare: ex̄ de voto redē. c. j. p̄ter q̄s in qbuſdā voꝝ ſpālib⁹ ſiē in voto trāſmarino ⁊ ſil̄ib⁹ vt declaratū ē Num. 30. g̃ eo dē mō in iura⁹ ſi eēt diſpēſabile poſſet qlz ep̄s diſpēſare: q̄ ñ eſt vez g̃ vr̄ q iura⁹ ſit idiſpēſabile. ¶ Dom̄ q iuramētum in aliquo caſu ē̃ diſpenſabile: q: votū ē maioris obligationis q̄ iuramētū vt oñſuz eſt p̄cedēti. q. Sz in voto p̄t diſpēſari g̃ etiā in iura⁹. ¶ Pro hoc tn̄ conſiderandū ē q tā votū q̄ iura mētū ſm ſe ſumpta idiſpēſabilia ſunt. Per votū. n. obligat ſe hō deo ad faciēdū aliqd pp ipz q ad cultū ei⁹ ptineat: per iu ramētū aūt obligat ſe hō ei cui iuramētū ꝓſtat inuocādo ad ꝓfirmationē dicti ſui diuinā veritatē. Q̄ō aūt votū ſm ſe eēt diſpēſabile nihil eēt niſi q hō nō obligareꝝ ſuare deo fidelitatē in ꝓmiſſis. Jſtud aūt ē idiſpēſabile: q: nō ſuare deo fide litatē eſt p ſe malū ita q in nullo caſu p̄t eē bonū. Nō p̄t aūt diſpēſari q hō malū faciat g̃ nō p̄t diſpēſari in voto ſm ſe di ſpēſare aūt in iura⁹ ſm ſe: eēt facē q hō nō tenereꝝ ſuare ꝓximo vitatē in eis q̄ ꝓmiſit: nec tenereꝝ ſuare diuinā reuerē

Opinio q̄ rundā. p⁹ rō. tiā cui⁹ nomē in teſtimoniū iuocaꝝ. Jſtud aūt ē fz ſe malum. Jō nō p̄t diſpēſari in iura⁹ ſm ſe q nō ſueꝝ. Q̄n tn̄ dī diſpen ſari in iura⁹ vl̄ voto eſt diſpēſari in mā eoꝛ. ſ. q aliqd qō pu tabaꝝ cadere ſub voto vl̄ ſub iuramēto oñdaꝝ p aucītatē eius q p̄t nō ĩcludi ſub iura⁹ nec ſub voto: ⁊ q illo nō obſuato dicaꝝ iuramētū vel votū ſtare vl̄ nō violari. Necitas aūt hu ius diſpēſatiōis ē in iura⁹ ⁊ voto: q: ĩterdū aliqd qō in ſe cō ſideratū vl̄ vt̄ ē vtile vel honeſtū ſm aliquā p̄ticularē circū ſtātiā vel euētū p̄t eē nociuū vel ihoneſtū q repugnet voto: ⁊ iuramēto ⁊ etiā legi. Nā lex malū nō p̄mittit. Juramentuz ēt nō eſt vinculū iniqtaꝝ. i. Ad b̄ q p illō obliget ſe hō ad il lud qō malū ē: ex̄ de iure iu. c. Quāto. Uotū ēt de ſolis bōis eſt cū ſit ꝓmiſſio q̄dā fcā deo de eis q̄ ad cultū eius p̄tinēt: ſi g̃ id qō iuramētū eſt vel voto ꝓmiſſuz ꝓtigat eē malū vel iho neſtū aut nociuū manifeſtū ē q nō p̄tinet ad iuramentū nec ad votū cū in iuramēto iuſtitia ⁊ iudiciū attēdēda ſint. Qō tn̄ ihoneſtū eſt p̄ iuſtitiā eſt: qō vero eſt nociuū eſt p̄ iudi cium. Jō nō cadūt ſub iuramēto. Q: iuramētū qō nō hēt tres comites ꝓuriū ē vt dicit Hiero. ſup Jeremiā: ēt q malū ē ad votū nō p̄tinet q: i malis deus nō coliꝝ. Opz g̃ oñdē q talia nō cadāt ſub iuramēto nec ſub voto. Et iſte eſt q̄daz modus diſpēſatiōis. Ut ſi in aliq̄ caſu dubiteꝝ de aliq̄ qō iuratū eſt vl̄ voto ꝓmiſſuz an bonū ſit vel malū illō fieri: ⁊ an melius ſit ꝓriū vel aliud diſperatū fieri q̄ illō oz q p aliquē hñtē ptātē iſtud declareꝝ. Et iſta declaratio vocaꝝ diſpēſatio iuramenti vl̄ voti g̃ p̄t fieri diſpēſatio in iuramēto ⁊ voto imo in aliquo caſu neciꝛ eſt. ¶ Ad ꝓmū dōz q in iura⁹ aſſertoꝛio non p̄t fieri vnq̄ diſpēſatio. Jn ꝓmiſſoꝛio aūt p̄t. Q: diſpēſatio q ſit in iuramēto nō ſit in ipo iura⁹ ſm ſe. i. q diſpēſet q iuramen tuz nō debeat obſuari vel q aliqd p̄ iuramētū fiat. hoc ē. n. ipoſſibile: cū obſuatio iuramēti cadat ſub p̄cepto diuino ſcz. Redde dño iuramēta tua in hoc. c. j. ⁊ p̄ceptū dei ē idiſpenſa bile: etiā q: facē p̄ iuramētū eſt p̄ ius nāe. ſ. q nō ſueꝝ primo vitas in ꝓmiſſis nec deo deberaꝝ reuerētia: b̄ aūt idiſpēſabile eſt: fz diſpēſatio in iura⁹ eſt reſpectu māe. ſ. vt id qō ſub iura mēto videbaꝝ cadē ſub iura⁹ nō cadat: q̄ſi exñs mā indebita iuramēti. Mā ät iuramēti aſſertoꝛij eſt res, afirmabilis vl̄ ne gabilis de p̄terito vl̄ de p̃nti. Preteritū tn̄ ex eo q trāſit effe ctuz eſt neciū q: iaz nō eſt in eo mutatio poſſibilis. P̃ns etiā iaz eſt: ⁊ iō q̄n eſt neꝯe eſt eē: ⁊ ſic p̃ns neꝯitatez hēt. In tal bus aūt nō eſt poſſibilis diſpēſatio: q: nihil in eis mutaꝝ ꝓpt nos cū nō ſint iaz p nos factibilia: ⁊ declaratio vel diſpenſa tio fcā in eis nihil eēt. Si g̃ fieret diſpēſatio in aſſertoꝛio iura mēto ſolū fieret q̄tū ad actū iurādi q: ille ſolus eſt i p̄tāte no ſtra. Diſpēſare ät in b̄ eēt dicere q liceret alicui iterdū falſuz aſſerere iurādo. Et b̄ falſuz eſt: q: eſt p̄ p̄ceptū dei ⁊ eēt dire cte diſpēſare in iuramēto. Jn ꝓmiſſoꝛio aūt iura⁹ ſecus ē qa mā ei⁹ eſt aliqd futuꝝ q variari p̄t. Nā ſicut ad eē variari p̄t vt ſit vl̄ nō ſit: ita ēt p̄t variari ad bonū vl̄ ad malū ad nociuum vl̄ vtile: ⁊ ſic poterit iterdū eē oueniēs māe iuramēti ⁊ iterdū ñ. Jō i ꝓmiſſoꝛio iuramēto diſpēſari p̄t q: diſpēſatio ſe extēdit ibi ad māz ⁊ nō ad iuramētū fz ſe. ſ. vt iura⁹ nō ſit ſer uādū. Et hoc nō repugnat diuino p̄cepto. pp iſta g̃ duo. ſ. q: futurū variabile. ⁊ q: ſubeſt ptāti nr̄e cū ſit p nos factibile p̄ teritū ät ⁊ p̃ns nec ſūt variabilia nec ēt ptāti nr̄e ſubſūt. ē di ſpēſabile iuramētū ꝓmiſſoꝛiū ⁊ nō aſſertoꝛiū. ¶ Ad 2⁹ dōz q diſpēſare ſonat i iuriſditionē q: eſt nomē act⁹ publice ptā tis. Jō nō p̄t fieri niſi p illū q hz publicā ptātē. Et q̄n iura mētū dicit obl'onē quādā ad deū ad obſuandū reuerētiā ei⁹ pp nomē ſuū qō in iuramēto iuocatū eſt nō p̄t fieri diſpēſa tio in iuramēto niſi p eū q eſt iudex loco dei. Et iſti ſunt p̄re lati eccl'ie. Jō nō p̄t rex aut impatoꝛ abſoluē a iuramēto di ſpēſando: fz obȝciek. ff. ad municipales. l. ipatoꝛes. vbi vł im patoꝛ diſpēſare. Dic q oēs leges q̄ laico vñr dare ptātē remi tēdi iura⁹. coꝛrigūt ēt de mēte iuris ciuilis. ar. in autētico vt clerici apō. ꝓꝛios epos. §. ſi vo eccl'iaſticū. coll'. 6. Jtē q in di cta. l. impatoꝛes nō diſpēſauit ipatoꝛ in iuramēto: fz fecit gra tiā vt ibi dr̄: Nā nec facit ibi p̄ iura⁹. fz ille cū eēt de oꝛdie de curionū tenebaꝝ ex neꝯitate itereſſe ꝓfilio vl̄ electōi q̄ eligē duſ erat duūuir⁹: ⁊ iurauit nō itereſſe ⁊ ita feꝯ q: nō iterfuit. Fuit ät elect⁹ ipe vt eēt duūuir. dic ipatoꝛ q facē ei gr̄az iurīs iurādi. ſ. q nō ipediaꝝ electio'ſua vl̄ q nō pumiaꝝ q: iurauit nō itereſſe oꝛdini cui tenebaꝝ itereſſe. Jlli ät gb⁹ iuramēta p̄ſti ta ſt i eoꝛ fauoꝛē nō p̄t i iuramētis diſpēſare: p̄t: tn̄ ſoluē iu rātes a vīculo quo tenebāꝝ pp iuramētū cū ex hūs iuramen tis ipio

tis ipis solis eēt ius q̄stū. Pro ℔ tñ sciēdū q̄ aliqs p̄t alteri ꝓmittere aliqd sub iuramēto dupl'r. Uno mō aliqd ptinens ad vtilitatem ipsius vt si qs ꝓmittat alteri pecuniā dare vel ei fuire: z a tali ꝓmissiōe z iuramento pōt absoluere ille cui fcā est ꝓmissio q̄ ei soli acqrebat ius ex ista ꝓmissiōe. Et itelligit iuramētū iā eē cōpletū cū iste sit ꝓtent⁹ ac si vere soluta eēt sibi pecunia vl' fuitū exhibitū. ¶ Sz obj̄ciet q̄ nō tolla tur iuramētū p relaxationē fcāz ab isto: q̄ in iuramēto sūt due obligatiōes. s. vna ad soluēdū qō ꝓmittit: z alia ad obſuādū diuinā reuerētiā cui⁹ nomē in iuramēto in testimoniū iducitur. Iste āt nō p̄t absoluē nisi ab eo qō sibi debetur iō adhuc manet iuramētū. ¶ Dōz q̄ in iuramēto sūt ista duo: z tñ nō sunt ābo eq̄ p̄n' sz ꝓmissio fcā ꝓximo ē sola q̄ itēdit. Inuocatio diuini nois nō ē pp se sz ad ꝓfirmationē ꝓmissiōis vt credat ꝓmittēti. Ablato g̃ p̄ncipali tollet accessoriū: z tñ ille cui fit ꝓmissio p̄t absoluē a toto iura⁹: ēt q̄n qs absoluit ab eo cui iura⁹ p̄stitū est facit illō ad'qō erat deo obligat⁹. Nā sic si solueret qō ꝓmiserat ſuare diuinā reuerentiā: ita si absoluat ab hac ꝓmissiōe p illū cui iura⁹ p̄stitū ē ſuat iste diuinā reuerē tiā cū cēseat p ℔ iā cōpleuisse illō qō ꝓmiserat. Et tñ iurās nō agit al'r ꝯ diuinā reuerētiā nisi q̄n nō vult ſuare illō qō inuocato noie dñi ſuare ꝓmisit: z sic a toto iura⁹ lib⁹ est q̄ absolui tur ab eo cui p̄stitit iura⁹. ¶ Alio mō ꝓmittit aliqs alti qō p tinet ad honorē dei vl' vtilitatē alioꝝ: vt si qs sub iura⁹ ꝓmittat alicui q̄ itrabit religionē vl' q̄ dabit elemosynā aliquam pauperib⁹: z sil'ia. Nā sz iura⁹ p̄steꝯ isti vtilitas tñ iuramēti isti⁹ z ius ide ꝓueniēs nō acqrit isti cui p̄stat iura⁹ sz deovl' illis in quoꝝ fauorē p̄stat iura⁹. Et tūc iste cui p̄stat iuramē tum nō p̄t absoluē iurātē q̄ ꝓmissio nō est fcā sibi. i. p se: sed p deo vel p alīs hoib⁹. Et ℔ vez est: nisi in ℔ iura⁹ interponeret ꝓditio sic vt diceret. Ego iuro tibi q̄ dabo elemosynaz talē vel itrabo religionē si placuerit tibi vl' si tibi visuz fuerit vel aliqd sil'e: q̄ tūc ex ptāte isti⁹ pēdet absoluē istum a iura⁹ nō directe absoluēdo sz faciēdo q̄ iura⁹ nunquā icipiat obligare. Q̄ cū ponat ibi ꝓditio expectat ibi tps cōditiōis. Et tē si isti nō placet nōdū icipit obligare iura⁹. Jō iste nūq̄z icipit teneri ad id qō ꝓmisit. Et isto mō large dī eū absoluē a iuramēto qō magis ꝑpe ē ifrigē iura⁹ isti⁹ faciēdo q̄ nunquā beat vires. Nō obstāte tñ ℔ p̄t q iurauit itrare religionē vel elemosynā quā iurauit dare ēt si nō videat isti immo ēt si displiceat ei z ꝓhibeat. Q̄ sz iste cui p̄stitū est iura⁹ possit absoluē istū ne teneat ad cōplēdū iura⁹ nō p̄t tñ obligare eum ad nō cōplēdū: q̄ ℔ nō iuratuz est: maxime q̄ ēt si istō iura⁹ nō eēt p̄stitū poterat de nouo velle dare elemosynā vel itrare religionē ille qui ℔ iurauit: z in ℔ nō teneꝯ querē ꝓsiliū nec volūtatē hui⁹ cui iuratū ē. Etiā q̄ eēt illicituz iura⁹ si ad ℔ se extēderet. Est. n. licitū sic iuro itrare religionē si tibi placuerit. Et tñ istō est illicitū iuro nunq̄z itrare religionem nisi tibi placuerit q̄ p ℔ ponit ipedimētū ad mai⁹ bonū z ponimus obicē spūi scō q̄ est ispirator scti ꝓsilij cū q̄ forte iste hō nō cōcurret. Sic g̃ est illicitū si qs iuret nūq̄z itrare religionē: ita si iuret nūq̄z itrare nisi placuerit isti: q̄ p vtrūq̄z repugnat spiritui scō sz inqual'r q̄ magis p p̄m quā p 2m. Quocūq̄z tñ aliqs cui iura⁹ p̄stitū ē possit absoluē iurātē in casib⁹ supra positis nō dī dispēsare eū eo in iura⁹ q̄ dispēsare ē aucitatē sz dī absoluē eū. i. a vinculo q̄ sibi teneꝯ. ¶ Ad 3m dōz q̄ iura⁹ aliq̄n ē tale q̄ nō idiget dispēsatiōe: aliq̄n ē tale q̄ nō p̄t eaz suscipē. Aliq̄n aūt p̄t in eo dispensari. ¶ De p̄ p̄z vt si iura⁹ sit q̄ nō obliget nō idiget dispēsatiōe: vt si qs iurauit facere qō malū ē. s. adulteriū vl' furtū vl' illō qō vergit in deteriorē exitū z sil'ia. Et istud ē triplex. Unū ē q̄n iurat qō p se malū est vt facē adulteriū furtū vl' homicidiū z a p̄n⁹ apparet q̄ ista mala sūt cū de talib⁹ nemo possit dubitare. ¶ 2m est q̄n qs iurat facē aliqd qō a p̄n⁹ bonū apparet: deinde oriunt multaꝯ cōueniētia si illō fuet q̄ sunt manifeste pctā mortalia: vt si qs iurauit nunq̄z recedē a ꝓuersatiōe alicui⁹ p totā vitam z postea ille efficiat hostis p̄ie vl' hereſiarcha q̄ conat fidē ōstruere z puertē oēs cū qb⁹ loqt vel efficiat amēs ita vt occidē ve lit astātes sibi: nā tūc pctm eēt cū eo ꝓuersari. ¶ 3m est q̄n iurat id qō in se sine pctō fuari p̄t: tñ ipedit mai⁹ bonū vt si qs iuret nō itrare religionē: vel nō suscipē sacros ordines vl' nō recipe platurā. ¶ De p° z 2° dōm q̄ nō obligāt z etiā pctm est illa seruare. q̄ libet illoꝝ est p se pctm mortale z etiā si nō eēt iuratū nō liceret illa fieri. Jta z nūc cū fuerit de eis iuratū nō licebit obseruare iura⁹ sz peccabit q̄ obseruat z peccauit iurādo q̄ rez malā iurauit. Differt tñ q̄ in p̄ casu taz iurādo q̄z obſuādo pctm̄ ē. Jn 2° p̄t eē pctm̄ solū in obseruādo vt si a p̄n⁹ nō apparuit q̄ vergebat in deteriorē exitū nō fuit pctm̄ in iurando q̄: potuit iurari sic res licita z ēt obseruari vsq̄quo appareat q̄ vġit in deteriorē exitū. Ex tūc aūt nō sz obseruari z peccat q obseruat. Si aūt a p̄n⁹ fuit notū q̄ istō iura⁹ vġebat in deteriorē exitū tā in iurādo q̄z in obseruādo pctm̄ est sic in p̄ casu qñ iurat id uō p se malū est. ¶ Jn. 3. āt casu pctm̄ est iurare: q̄ manifeste iurat cōtra charitatez. Q̄ tñ ipm op⁹ in se nō ē malū z p̄t sine pctō obseruari. s. nō itrare religionē z nō accipe ordinē sacrū nec platuraz ē in ptāte iurātis obſuare iura⁹ vel nō'obſuare. Nō p̄t tñ euadē quin fuerit piur⁹ iurādo talia que erāt manifeste ꝯ viā pfectionis. Jn oib⁹ his trib⁹ casib⁹ dōm q̄ iuramēta nō tenēt sz p se nulla sunt: iō nulla idiget dispēsatōe. sz iurās ꝑpa aucitate ꝯuiet: z in ꝓmis duob⁹ obligat ꝯuenire. Jn. 3°. aūt p̄t ꝯuenire si vult vel obſuare: z vtrūq̄z ꝑpa aucitate. hoc pz q̄: si i istis idigeret dispēsatiōe obligaret iurans seruare iura⁹ quousq̄z dispēset secū q̄: p dispēsationē in iura⁹ fit vnū de duob⁹. s. qd aut absoluit qs vere a vinculo quo tenebat: vel nō teneri ali quo vinculo declarat p eū q̄ hz aucitatē ad ℔: z tñ in tali iuramēto nō'obligat iurās aliq̄ tpe illō obseruare imo obligat nunq̄z obseruare q̄: peccaret mortal'r obseruādo g̃ dispēsatione nō idiget hoc iura⁹. De hoc. 22. q. 4. Jn malis. s. Jn malis ꝓmissis rescinde fidē. s. tu rescinde illā: z nō dī q̄ dz expectari ptās dispēsantis. Sil'e. e. q. c. Est etiā. z. c. Si aliqd. z. c. dif finitio z q̄si per totū. ¶ Jtē pz dispēsatio nunq̄z ē necēia sum pt'r in iure: sed ē necia sub ꝓditiōe. Ut si qs est illegittim⁹: z vult obtinē beneficiū vel ordinē sacrū indiget dispēsatiōe. si tñ nihil vellet nō eēt necia aliq̄ dispēsatio. Est ergo dispensatio beneficiū: z nō necitas: z. tñ qui iurauit illicitū cogit nō seruare g̃ nō indiget dispēsatiōe in iuramēto tali. Et ℔ est generale ad duos modos. s. si iurat illicitū in se vel ex q̄ sequit illicitū. Pro istis aūt duob⁹ z p tertio. s. qui iurauit licitū p qō tñ ipedit bonū maiuſ vt nō itrare religionē est alia rō. s. q̄: dispensatio reqrit in iuramēto qō valet aut ē dubiū an valeat: in eo aūt q̄ de quo nullū dubiū est nō p̄t dispēsari cū dispēsatio sit act⁹ iurisdictiōis: z tñ in oib⁹ his trib⁹ manifestū ē q̄ iura⁹ nō tenet iō p̄t qlibet ꝑpa aucitate ꝯuenire. ¶ Sz obi iciet q̄ in iuramēto illicito debeat fieri absolutio. Q̄ iuramē tum fcm̄ ꝯ eccleſiā est piuriū: ex̄ de iure iurā. c. Sicut nr̄is: z tñ a talib⁹ absoluit qs per papā. e. ti. c. Peruenit. p. Etiam q̄ iurauit nō loq̄ p̄i aut mr̄i illicitū iurat q̄: ꝯ charitatē iurat z tñ absoluit a iuramēto. e. ti. c. Lū quidā. ¶ Dōm q̄ nō reqritur dispēsatio nec absolutio in talib⁹ iuramētis sz iurāti lz p se ꝯuenire ad. ca. Peruenit rñdet glo. ibi q̄ fuit absolutio ad cautelā z nō necitate: Et sic ad cautelā absoluit a ſnia excōmunicatiōis qui excōicat⁹ nō est. Et cōstat q̄ nō potuit excōmunicari. 24. q. 3. c. Audiuimus: z. ex̄ de appella. c. Ad pniaz al'r exponit absoluim⁹. i. absolutū oñdimus. Et sic nō fuit absolutio: z ℔ pz q̄: dī ibi in lr̄a valde'doluim⁹ asserētes ipsum ep̄m nulli⁹ iuramēti vinculis sup hoc posse ꝓstringi. ¶ Al'r p̄t dici q̄ papa absoluit illū ep̄m nō qdē a iuramēto q̄: non obligabat sz a piurio: q̄ iurādo facē id qō erat illicitū erat piurus lz iura⁹ nō teneret: z p piurio erat pnia iponēda. Q̄ tñ fuit magna coactio vl' met⁹ papa absoluit eū a piurio qō i currerat sic iurādo: z iponit ei pniaz aliquā. Et pz q̄ ℔ vellit lr̄a q̄: dī ibi quē tñ absoluim⁹ q̄: nefādissima coactione iurauit. Et sic cā absolutiōis ē ibi q̄: fuit valde coact⁹. Et sic si nō fuisset coact⁹ nō absolueret. Si tñ itelligatur de iura⁹ manifestū ē q̄ ēt si spōte fuisset p̄stitū nō teneret z nullo mō eēt obſuādū: g̃ nō itel'r de iura⁹ sz de piurio. Et ad ℔ fuit cā absoluēdi ipa coactio. Si aūt spōte ℔ iura⁹ fuisset p̄stitū ꝯ res eccl'ie pnia ponereꝯ iurāti p piurio. Nō g̃ erat necia absolutio in ℔ casu. Pz ēt. e. ti. c. Sic nr̄is vbi ep̄s z canonici iurauerūt spōte i p̄iudiciū dignitat⁹ ep̄alis z tñ nō absoluūtur a iura⁹ sz iubet eis q̄ nō obſuēt iura⁹ z ibi ponit pnia ep̄o q̄: spōte iurauit illicitū: z nō absoluit a iuramēto: z in. c. Peruenit absoluit q̄: fuit coact⁹ iō nō est absolutio a iuramēto sz a periurio nō ponēdo penā. Ad. c. Lū qdā dōm q̄ nō erat necessaria absolutio imo nulla va absolutio ibi fieri p̄t sz fit ad cautelā z de fcō. Sic dicit ibi gl. Pz in sil'b⁹: q̄. 22. q. 4. c. Qui sacramēto ille qui iurauit nūq̄z facē pacē cū aduersario suo q̄ erat ꝯ charitatē nō absoluit ibi sz p oti⁹ iubet ei q̄ ꝯriū faciat: z ponit pnia, p incauto iuramēto. Si tñ absolutio aliqua

est ꝯ

Jc

Obicitur. k

Rñdet obiectiōi. p

l

Rñdet 2°

eēt nēcia nō absolueret inuit⁹ ḡ in talib⁹ nō ē absolutio. Si-
mile. e. q. c. Inter cetera. Patet et ex dcīs iur. ca. Sicut ex
lris vbi monachus iurās nō manē in claustro in quo erat ñ
absoluit a iuramēto sz cogit ꝯfacē: z ꝯponit ei pnia qz male
iurauit. Si tñ eēt nēcia absolutio absolueret: ḡ nō est nēcia.
m ¶ Itē iuramētū illicitū nō est seruādū z est ꝓ eo pnia impo
nēda. eo. ti. e. Quāto: z. c. Intellecto: ḡ nō est absolutio imo
ꝓpe nō est ibi possibilis etiā vbi lz alicui venire ꝯ iuramētū
suū nō est absolutio nec dispēsatio nēcia qz alꝫ nō liceret cō
trauenire sz deberet obseruare iuramētū q̄sq; absolueretur.
Et tñ i iuramto qō vergit in iteritū salutis eterne lz cuilibet cō
trauenire. e. ti. c. Si vo: ḡ nō est nēcia aliq̄ absolutio. Est aūt
qōlibet iuramētū illicitū hmōi. i. qñ res illicita iurat ad caute
lam tñ pōt qlibet petē absolutionē in oib⁹ hȝs. Qz vbi mani
feste nullū vinculū est absolutū interdū qꝫ ad cautelā. 24. q. j.
c. audiuimus. ¶ Sed obȝciet ꝯ ꝓcedētia. s. q nō solū regrat
absolutio in iuramēto illicito imo q teneat iurās obseruare
nā dare vel recipē ad vsuraȝ pctm̄ est. Et tñ iuramētū de sol-
uendo vsuras tenet z cogit iurās soluē: ex de iure iurā. c. de
bitores. Etiā iuramētū fcm̄ sup ꝯctu vsurario est tenendū. e.
ti. c. Ad nraȝ noueris. ¶ Dōm⁹ q iuramēta ista licita sunt qa
n ꝑñt seruari sine iteritu salutis eterne. Nā lz cōtract⁹ vsurari
Rñdet ob- us malus z tā creditor q̄ debitor peccēt sic ꝯhēdo: iuramē-
iectiōi. ti tñ obseruatio nō est mala. s. dare pecunias qz pōt dari sine
dispēdio salutis eterne. Recipiēs tñ peccat mortal'r iō per ec
cl'iasticā cēsurā cogitur restituē vsuras. e. ti. c. Debitores. z. c
Ex administratiōis. Ad. c. Ad nraȝ noueris idē dōm est. s. q
peccauerūt ꝯhētes cōponēdo q debitor nō molestaret credi
torē sup possessionib⁹ datis in pignore q̄sq; pecunia mutua
ta solueret. Poterat tñ iuramētū seruari sine dispēdio salutiꝭ
eterne. s. dare pecuniā z pmittē possessiōes apud creditorem
iō seruari debuit. Soluta aūt pecunia eccl'ia cōpellit credito
rem restituē fructꝰ quos de possessionib⁹ recepit. e. c. Ad. no-
strā. Et ita si qs iurat nō repetere vsuras teneꝫ non repetere
e. ti. c. Ad nraȝ noueritꝭ. Cogunt tñ heredes testatoris resti-
tuere vsuras ei qui iurauit illas non repetē. ¶ Sed obȝciet
q cū iurare fuerit illicitū quāuis possit obseruari licite nō te
neaꝫ iurās pȝ vt si qs iurauit nō ītrare religionē q iurare il
licitū est qz ponimus obicē spūl'e scō qui est boni ꝓpositi ispi-
ratoris: nō obligamur tñ illud seruare q̄uis licite possim⁹ obꝭ
O uare dōm q hic nō solū iuram̄ est in se illicitū sz etiā res iura-
Rñdet ob- ta impedit maius bonū z pfectionē. Et iō iuramētuȝ nō pōt
iectioni. obligare qz obligaret ꝯ charitatē. Secus in solone vsurarū
qz nō soluē vsuras nō est melius q̄ soluē vsuras. Cum ḡ ob
P seruatio iuramēti nō sit in se mala nec ipediat maius bonuȝ
teneꝫ iurans obseruare soluēdo vsuras. ¶ Dicūt aūt qdā iu
ristē q nemo pt venire ꝯ iuram̄ suū ꝓpria aucītate siue iura
mentū teneat siue nō nisi in casib⁹ sequētib⁹. ¶ Primo si ob
seruātia iuramēti vergit in dispendiū salutis eē ex. de iure
iurā. c. Cum qdā. ¶ 2° cū vergit in detrimētū oīum rer̄ sua-
rum siue maioris ptis sine qb⁹ nō posset tpalē vitā ducē. 22.
q. 5. §. fi. ¶ Tertio si tēdit i deteriorē exitū. 22. q. 4. c. Si aliqd
¶ Quarto si sit pstitū de re tertij vt de reb⁹ eccl'ie per platuȝ
ex de iure iurā. c. puenit: z. c. sicut ex nris. ¶ 5° si sit pstitum
ꝯ ius publicū: ex de foro cōpe. c. si diligēti. ¶ Sexto: qñ ē p-
stitū ꝯ p̄m. e. ti. c. Intellecto. ¶ 7° qñ vis cōditionis apposite
hoc sustinet. e. ti. c. Quēadmodū: z ex de spō. c. Ex lris. Et tñ
nō itelligas aliquā regulā dari per hoc. s. q in oibus alijs ca
sibus pter istos teneaꝫ qlibet seruare iuramētū nisi dispense
tur. Quia si qs per metū daret alteri oia que hȝ tenet iuram̄
tum z teneꝫ seruare illud iurās nec pōt ꝯuenire ꝓpa aucīta
te sed requirit dispēsatio eccl'ie ex de iure iurā. c. Si vo. Si ta
mē venerit ꝯ iuramētū nō est ita grauiꝫ puniēdus sīc ꝑ piu-
O rio. e. ti. c. vex. ¶ Scōz ꝓncipale erat q aliqō iuram̄ est i quo
2. ꝓncipale dispēsari nō pōt. s. qñ iuraꝫ talis res ad quā etiā sine iuramē
to erat qs obligatus z nō recipit illā cōmutationē in alteraȝ
Ut si qs infidelis iurauit effici xp̄ianus: vel si qs iurauit nun
q̄ cōmittere adulteriū vel diligere ꝓximū sp ex charitate. In
istis enī per nullū pōt dispēsari cū ad ista sit hō obligatus ex
lege dei z ex ipso debito naturali z dispēsare in eis eēt dispē
sare qō malū fm rōnē mali fieret. Talia ergo iuramenta ser-
uari nēce est: qz etiā anteq̄s iuraretur obligabaꝫ hō ad illa ob
R seruāda que postea iurat. ¶ Tertiū est qñ in iuramēto dispē
3m ꝓnci. sari pōt. Et istud est qñ pōt aliquo mō interptari licite q ea
que videtur cadere sub iuramēto nō cadāt. Et hoc fieri pt du

plicit. Uno mō qñ id qō iuratū est: dubiū est vtrū sit licitū vel
illicitū vtile vel nociū simpl'r vl' in aliquo casu. Et in tali iu
ramēto nō lz alicui cōtrauenire sed epi possunt dispensare in
oibus talibus iuramētis sicut dispēsant in votis: ex de voto
z vo. redemp. c. j. in tex. z glo. ¶ Alio mō qñ id qō iuraꝫ est
manifeste licitū: z vtile: z in tali casu nō hȝ locū dispensatio
ꝓpter vt relaxet iuramētū ita q iurās nihil agat: sed pōt fie-
ri cōmutatio in aliqd altez melius vel eq̄le qō videatur ma
gis ꝓficere vtilitati cōmuni vel saltez equal'r. Et in hoc casu
videt ptinere dispēsatio vel cōmutatio ad ptātē pape qui ha
bet curā vl'is eccl'ie vel etiā pōt fieri relaxatio simplicit ab
eo ita q iurās nō teneaꝫ ad aliqd qz forte poterit eē vtile ec-
cl'ie q iste iurās ad nihil teneaꝫ z h ptinet ad plenitudinē
ptātis. Et istud est magis ifringere iuramentū q̄ dispensare
qz nō cōmutaꝫ hic in aliqd sz efficit q iurās nō obligeꝫ: z h
qz ad papā ptinet ꝓuidere general'r in oib⁹ q̄ ad dispensatio
nem rez ecclesiasticaz ptinēt sup quas hȝ plenitudinez po-
testatis. Sicut ptinet ad quēlibet irritare iuramenta facta a
suis subditis qñ illa cognouerit. Sicut pr̄ pōt irritare iuram̄
tum filie z filij parui z vir vxoris Num. 30. sicut in voto fit.
Sic tenet scūs Thomas. 2. 2ᵉ. q. 89. ar. 9. ¶ Sed dicet q̄mo-
do pōt relaxari totaliter iuramētū qō pstitū est qñ cōstat esse
licitū q iuratū est qr ibi nō dispensaꝫ circa materiā sed circa
ipsuȝ actū iurādi. s. vt iurās nō teneaꝫ iuramentuȝ obseruare
sed hoc dictū est supra esse falsuȝ. ¶ Dōm q hoc nō pōt fie-
ri nisi per papā nō quidē quasi ipse iuramētū tollat qō aliqñ
obligauerit sed qz iuramentū nō hȝ oīno vires obligandi si-
ne ꝓsensu pape. i. si ipse dissentiat. Uñ in oi iuramēto intelli-
gitur ista ꝓditio tacita. s. si pape placuerit vt pȝ extra de iure
iurā. c. Uenientes. Sic ergo qui iurat cū ꝓditiōe etiā si bonuȝ
iuret nō est periurus si nō facit id qō iurauit cōditiōe nō ad
ueniēte ita cum ista cōditio subintelligaꝫ in oi iuramēto om
nio liber est qui iuramētū nō seruat papa relaxāte illō vel iu
bente nō obseruare nisi qs taleꝫ relaxatōes fieri ꝓcurauerit si
ne cōmutatiōe aliq̄ in aliud bonū qz tunc in foro cōscientie
nō erit multū securus. ¶ Circa absolutionē a iuramētis i ca
su quo fieri pōt tenēt multi distinctionē sc̄i posita supra que
videt eē valde rōnabilis. Raymundus tñ dicit in sūma libro
3. ti. 27. de distinctiōe officioz' q̄ solus papa pōt cōcedere q
veniat qs cōtra ꝓpium iuramentū licitū vel de quo dubitaꝫ
an sit licitū vel illicitū. Et iuriste cōiter restringunt istud dic-
tuȝ ad casus maiores vel qñ pstaꝫ aucītas veniēdi ptra iu-
ramētū licitū sine cōmutatiōe aliq̄ in aliud bonū. ¶ Pro hȝ
tñ ꝓsiderandū q iuramētū potēs recipē dispēsationē z indi
gēs illa ad hoc q nō obseruet eē illō q dubiū est an bonum
vel malū licitū vl' illicitū sit seruare. Et illō qō ē inutile z nō
pōt eē vtile: vt si qs iurauit nō sedere ad mēsaȝ vel nō bibe
re vinū albū z similia. Et illō qō licitū est z tñ pt mutari i me
li⁹ vl' etiā q nō mutet: z illō qō q̄uis sit licitū ex pte iuram̄
est tñ sibi valde ꝓiudiciale. Ut q iurauit ꝑ metū vl' dolū dare
alteri oia bona sua vel pstare aliqō fuitiū. Et tūc dōm q aut
est iuram̄ dolo vel metu extoꝛtuȝ aut nō. Si ꝑ mō eps pt di-
spēsare in illo. Sic tenēt Inno. z Hosti. in. c. Debitores. 22. q.
6. c. p̄ z. q̄. z hȝ oēs tenēt idubitāter. Si. 2° mō aut ē dubium
de iuramēto an sit licitū vl' illicitū vel nō. Si ꝑ mō eps pt di
spēsare qz iudicabit forte eē illicitū. Et tūc nō erit nēcia aliq̄
cōmutatio in bonū aliō. Si aūt sit ꝓsumptio aliq̄lis pot⁹ q
sit licitū nō dz eps dispēsare simpl'r absoluendo sz cōmutādo
in aliō. ¶ Si āt nō ē dubiū ē tñ iutile vt q iurauit nō bibē i
argēto eps pt dispēsare cōmutādo i meli⁹. Si vo ē licitū vt si
iurauit qs. ieiunare vl' sil'ia dñt qdā q pt eps dispēsare: sic di
cūt Inno. z Hosti. i. c. Debitores q eps pt dispēsare iterduȝ
in iuramēto licite pstitū. ar. 15. q. 6. c. Nos sanctoꝛ: z iuratos.
¶ Alij dñt ꝯriū. s. q solus papa pt dispēsare i istis: dōz tñ ē
q sine cōmutatiōe nō pt eps absoluē a iura⁹ licito pt tñ mu
tare illō i aliō. Nā pt eps dispēsare i voto ꝓmutādo illō ex de
vo. z vo. redemp. ca. p̄. Et tñ maioris obligationis votum q̄
iuramentum vt ostensum est. ē. qōne. 260. ergo poterit a foꝛ
tiori in iuramēto dispensare cōmutando illud. Istud est in il-
lis vbi nō est ius quesitū alicui ex iuramēto qz ibi nemo dis-
pensat: cū sit iniustū tollere alicui rem suā: nisi ex culpa sicut
absoluuntur a debito fidelitatis oēs qui iurauerūt aliq⁹ si
fiant illi heretici: extra de here. c. Absolutos: z. xv. q. vj. capi.
Nos sctoꝛ: z. c. Juratos. Etiā in magnis casib⁹ ꝓpter scāda
lum episcopi nō dispēsant vt in iuramēto alicuius ciuitatis.

vel

vel vniuersitatis licito ad cōmutandū illud. Solus aūt papa pōt dispēsare in iuramēto licito absoluēdo ab eo ꝛ nō cōmutādo in aliqd aliud: cū aūt supra expressa fuit. An papa tamē possit dispensare in iuramētis licitis apud multos dubitat. Nam huguitius dixit ꝙ pōt in illicitis dispēsare. In iuramēto autē licito dicit ꝙ nō cum iducat obligationē de iure nāli in quo papa nō pōt dispēsare lz posset cōmutare in aliō ex iusta cā sicut in voto. Dicebat tn ꝙ si papa absolueret etiā nulla cā existēte ꝓficiebat ad hoc ꝙ iurās nō reputaret piurus. Sed nō quātū ad hoc ꝙ nō teneat iuramēto obligatus: dicit tn Joā. ꝙ papa pōt dispēsare in iuramētis coactis licitis: in voluntarijs aūt nō dispēsat. Si tn dispenset tenet dispensatio. Et addit ꝙ papa pōt dispēsare cōtra ius naturale: ꝛ cōtra apostolū sed nō cōtra euāgeliū. xxxiij. di. lector ꝛ. lxxxij. distin. ꝓbyter: hec dicit glo. xv. q. vj. c. Auctoritatē. Sed glo. extra de iure iurā. c. Quāto exponēs opinionē Hug. dicit ꝙ si iuratus est aliqd qō licite ꝛ honeste seruari pōt nec cā subest dispēsandi nō pōt papa dispensare. Et dicit ꝙ in hoc oēs cōcordāt. Ita nō multū discordāt ab eis que supra diximus: scz ꝙ papa absoluere possit. Et tn si nulla cā subest potissime si qui iurauit ꝓcurat absolutionē nō est apud deū tutus sed in iure humano sufficit sibi ac si ex cā fuisset dispensatū cum eo. ¶ Quia tamē dictū fuit supra ꝙ in iuramētis que vgunt in deteriorē exitū nō regritur dispēsatio: dicūt qdā ꝙ sex modis iuramentū vergit in exitū deteriorē. ¶ Primo cuz iurat aliqd qō est mortale in se. ¶ Scōo cū iurat qō est veniale in se. ¶ Tertiū cū iurat aliqd idifferēs qō ex circūstātia efficit mortale vel veniale. ¶ Quarto cū iuramētū excludit opus pietatis ex charitate faciendū: vt si qs iurat ꝙ non dabit aliqd isti ex charitate. ¶ Quinto cū excludit opus exgne bonoꝝ vt cū qs iurat ꝙ nunq̄ erit epūs vel sacerdos vel monachus vel qō nō celebrabit missam vsq̄ ad vnū mensez: vl' ꝙ nunq̄ ieiunabit in pane ꝛ aqua: ꝛ ita de similibus que sūt bona ex gne ꝛ tamē nō apparet necessitas obseruādi illa iurare tamē nō facere malū est. ¶ Sexto cū excludit op⁹ indifferens pia itentiōe ꝓ deo aut ꝓximo faciendū. Ut si qs iurat ꝙ nō loquet martino: vel ꝙ nō intrabit domū eius: vel ꝙ nō mollet ad molendinū suū: ꝛ sic de aliis que indifferentia sunt ad bonū vel ad malū ꝛ tn possunt eē aliqndo vtilia. ¶ In tribus modis ꝓmis istoꝝ dicūt isti. ꝙ qlibet sic iurās ꝓpria aucitate venire pōt cōtra iuramētū est tn ei imponenda penitētia de iuramēto temerario. In aliis aūt trib⁹ q̄uis hmōi iuramēta nō sint obligatoria nec iponēda sit penitentia ꝓ trāsgressione eoꝝ tanq̄ ꝙ mortali: non expedit tamē cōtrauenire nisi ꝓpter cām vrgentē: tum ꝓpter reuerētiā iuramēti: tum ꝓpter scādalū simpliciū qui putāt se incurrere ꝙ iurū quādo talia faciūt. Etiam pstatur eis occasio detrahendi ꝛ periurādi. Jō petenda est absolutio a supiore qui facilit debet talia iuramēta relaxare vel potius ostēdere ꝙ iurātes nō fuerūt obligati per talia iuramēta sed solū ꝙ agāt penitētiam de temerario iuramento. Sic dicit frater ioannes summa confessorum lib. j. ti. nono. q. iz.

¶ An iuramētū ipediat fieri ꝓpter pſone vel loci vel tēporis vel aliaꝝ circūstantiaꝝ ꝛditionibus. Qō. CCLXIIII.

Queritur an iuramentū ipediatur fieri aliqn ꝓpter cōditionē pſone vel tēporis vl' loci ꝛ ita de aliis circūstātijs. ¶ Dicūt quidam ꝙ nō: q: iuramentū est ad cōfirmationē. ad Heb. 6. s. Omnis controuersie eoꝝ ad cōfirmationē finis est iuramētū: sed cuilibet cōuenit dictū suū cōfirmare quocūq̄ tpore ergo nulla cōditio persone nec tpis ipedit iuramentū fieri. ¶ Item idē nō causat ex cōtrarijs causis: q: cōtraria sunt cause cōtrarioꝝ: sed quidā excludunt a iuramēto ꝓpter defect⁹ pſone sicut pueri: ꝛ illi qui semel sunt piuri: ergo nō ꝓhibebunt iurare qui habent excellētiā pſone nec etiā in tpe excellenti. s. festiuitatibus fiet ꝓhibitio. ¶ Itē nullus viuēs est tāte dignitatis in hoc mūdo sicut angeli q. j. xj. dicit ꝙ iter natos mulierū nō surrexit maior ioānes baptista: ꝛ tn qui minor est in regno celoꝝ maior est illo: lz angeli sunt in regno celoꝝ ergo quilibet angelus erit excellētior oibus hominib⁹ hic viuentibus. Angelo tn cōpetit iurare q: Apoc. io. angelus habēs pedē, vnū super terrā ꝛ alterū sup mare iurauit per viuētē in secula seculorū ergo nullus hō quātecūq̄ dignitatis debet ꝓhiberi iurare ꝓpter dignitatē. ¶ Dom ꝙ alique cōditiones excludūt iuramētum tā etatis q̄ dignitatis quā idignitatis ꝛ etiā tpis. Pro quo sciendū ꝙ iuramentū duo hz cōsiderāda. Unum est ex parte dei cuius nomē in testimoniū inducit ꝛ quātū ad hoc hz magna reuerētia iuramēto exhiberi. Ob hoc aūt illi q cuz reuerētia iurare nō possunt excludunt a iuramēto. Et sic est de pueris ante annū quartūdecimū: q: nō cogunt ad iurandum. Periuri etiā nō possunt cū reuerētia iurare q: ex eo ꝙ iuramentū semel violauerūt iaz nomē dñi turpiter in ore eorum sonaret: q: deus cōquerit de malis ꝙ indigne enunciēt ea que ad ipm ptinēt. ps. 89. Peccatori aūt dixit deus quare tu enarras iustitias meas ꝛ assumis testamentū meū per os tuū. Etiam q: qui semel periuriū cōmisit semp putaret ꝙ cōmitteret periuriū quādocūq̄ iuraret q: ex pteritis ꝑsumitur circa futura: extra de pſum. c. Scribā ꝛ. c. Ex studijs. Jō non deret iuramētum periuro. Ad hoc etiā ꝙ iuramētū cū maiori reuerētia pstetur obseruat tēp⁹. s. ꝙ a ieiunis fiat. ¶ Aliud cōsiderandū est ex pte eius qui iuramētū pstat. Naz vult dictū suū iuramēto ꝓfirmare. Non indiget aūt cōfirmatione dictū hois nūs: q: de eo dubitat: sed quedā pſone sunt tāte dignitatis vel esse debent ꝙ repugnat dignitati eoꝝ dubitari de dictis ipsoꝝ. Ideo istis iurare nō licet saltē ex leui causa.

¶ Qō aūt de pueris dicebatur: dom ꝙ nō debet ab eis iuramentū exigi. ¶ Sciēdū tn ꝙ aut iuramētū pueroꝝ est assertoriū aut ꝓmissoriū. Si assertoriū: aut exigit ab eo: aut ipe spōte pstat. Si ꝓmo mō nō dz cogi ad pstandū. xxij. q. v. capi. Paruuli. s. Paruuli qui sine etate rōnabili sunt: nō cogātur iurare. Ratio est q: cū etas sua nō sit rōnabilis. i. pfecte vtēs rōne nō iudicabit pfecte an vez vel falsū sit id qō iurat. Et sic erit facilitas ad periuriū. Etiā q: pueri nō possunt exhibē reuerētiā debitā iuramēto: q: nemo pōt exhibē reuerētiā ei c⁹ iuſ dignitatē ñ agnoscit cū reuerētia exhibeat: pp excellētiā sed puuli nō possunt cognoscē excellētiā iuramēti: nec q̄mō deus honorat obseruādo iuramētū: ꝛ quo iniuriā recipit nō obseruādo: iō nō debēt iurare: sicut etiā nō debēt suscipē eucharistiā q: nō pnt cognoscē aliquā dignitatez istius spūalis cibi. Et tn q māducat dz diiudicare corp⁹ dñi. i. distinguē illō ab alijs cibis nō tenēdo illud in eadē reputatiōe in qua tenētur alij cibi. Prima corin. xj. Hoc aūt pueri nō possunt: iō peccat qui eis dat eucbiā in etate illa in qua de ea nihil discernē pnt. Jta g̃ de iuramēto: q: puuli nesciūt qd' vident: sicut dī. C. de fal. mo. l. j. Determinat aūt etas in qua nō debeat iuramētuz a pueris exigi. s. ante q̄rtūdecimū annū. xxij. q. v. ca. Pueri. s. Pueri ante q̄ttuordeciz ānos nō coganf iurare. Si tn pueri qui sunt citra q̄rtūdecimū iurauerit si sunt doli capaces: ꝛ falsū iurauerint de eo qō sciūt falsū eē piuri sunt sic si sunt adulti: lz nō sint equal'r icrepabiles. Si aūt spōte iurēt asserēdo aliqd peccāt nisi forte sint ifra etatē doli capacē in qua nullū pctm̄ eē pt. Nā cū de iure iur.a pueris nō liceat iura^m accipi nec ēt ipis lz spōte iurare q: eadē cā vtrobiq̄ est: si tn falsū iurāt piuri sunt qñ sūt doli capaces ex de delictis pueroꝝ. c. Pueris. Et dicit ꝙ in pueris grādiusculis pctā sunt iter q̄ ponit ibi piuriū. Et vocant pueri grādiusculi q supſeptēniū sunt ꝛ ifra q̄rtūdecimū ita ꝙ sint actual'r doli capaces. ¶ Si aūt sit iuramētū sit iuramētū ꝓmissoriū: aut est de reb⁹ q̄ ptinēt ad se ipm vel de eis q̄ ptinēt ad aliquā administrationē vt dare pecuniā in elemosynā ꝛ silia. Si ꝑ mō iuramētū pueri obligat ipz si sit puer iā sui cōpos ita ꝙ intelligat id qō iurat vt si iuret itrare religionē vl' aliqd aliō qō. ptinet ad deū. Nā pf in ls nō pōt eū ipedire: q: sui iuris est. Si tn puer iuraret ad facē qō ptinet ad pſonā suā p qō nō exeat ptātē pīnā ꝛ p ls ꝓiudicet pine ptāti nō tenet iuramētū. Sz pf pt ifirmare illud vt si iuret manē cū aliq̄ alio ex ptātē pīis vel hīe aliquē modū viuēdi vl' operādi q displiceat pī. Et idē est de puella ꝓstituta in ptāte pīis. 22. q. v. c. pueri. s. Puella si in puerili etate sita in domo pīis illo nesciēte se iuramēto cōstrinxerit ꝛ pī ei⁹ vt audierit statiz ꝓdixerit vota ei⁹ ꝛ iuramēta irrita erūt. Deuoſ aūt pueroꝝ ꝛ puellaꝝ in ptāte pīis an valeāt ꝛ quo ꝛ qñ valēt dictū ē Num. 30. Si aūt puer iurauerit aliqd qō ptinet ad administrationē pecunie iura^m non tenet q: in etate illa puer nullā hz administrationē pecunie q: ē total'r sub ptāte pīis: iō nō se pōt obligare: peccat tn iurādo id ad qō nō se pōt obligare. ¶ De piuris aūt dōz ꝙ excludunt a iuramēto. s. ꝙ in iudicio nō recipiunt in testes. 22. q. 5 c. puuli. Hoc aūt ē in iuramēto ne ei deferat ꝓp suā idignitatē. Si tamē deferat tenet iurare vez alias piur⁹ est. Etiā iurare potest i assertoriis ꝙ sponte prestitis. Idez in promissoriis.

Rñdet ad q̄sitū qōnis In iuramēto duo sunt ꝑsideranda Primum

B

Rcōm

C

De iuramēto pueroꝝ.

D

E

De piuris

Nam

f Primū q iurās sit ieiunus.

Nam in his non est differentia aliqua inter eum t alios nō periuros. De tēpore p̄standi iuramēta dicendū q duplex tps obseruaf: vnū est respectu hoīs. s. q sint ieiunij: aliud respectu ipiusmet tpis. s. q i festiuitatib⁹ vl' qbusdā alijs tpib⁹ nō p̄stenf iuramēta. De p⁹ p̄z: ex de testib⁹. c. Placuit: t. 3. sē. di. 39. in fine. Nā ptinet ad reuerētiā iuramēti q a ieiunijs p̄ stef et q2 ꝟ adiuuat ad vnū de comitib⁹ iuramēti. s. ad iudicium. i. discretionē: q2 discretio est de singul' reb⁹: meli⁹ iudicat hō ieiun⁹ q̄s q saturat⁹ est. Jstō tn est de honestate. 22. q. 5. c. honestū. s. honestū vī vt q in scis audet iurare ꝟ ieiun⁹ faciat cū oi honestate t timore dei. Nūc tn oi tpe p̄stanf iuramēta ante cibū t post cibū. Jstud qō dcm est de iuramēto p̄stando a ieiuno itelligif solū de assertorio qō p̄staf in iudicio vel in p̄ctib⁹ aut in eis q̄ ptinēt aliq mō ad lites. Sec⁹ aūt in iuramēt assertorijs volūtarijs t in pmissorijs: q2 ēt de honesta te nō regrif ꝟ aliqō tps determinatū: t patz q2 iura in ꝟ casu loquūtur de illis q p̄stāt iuramētū siue accedūt ad iurādū qō significat nō eē spōtaneū iuramētū sz p̄stitū aucte iudicis siue ex necitate aliq iter ptes. ¶ De 2°. s. qūo iuramētū phibe

s tur ex ꝺditiōe tpis: dōz q dieb⁹ dñicis iuramētū p̄stari nō. dz nec pōt exigi nisi forte ex cā necitaf vt p pace reformāda vel ꝓfuāda: ex de ferijs. c. Oēs dies: t p fide t p obediētia t alijs necitatib⁹: ex de ele. c. Significasti. ¶ Alia ēt erāt tpa antigt⁹ in qb⁹ nō licebat iurare. s. a septuagesima vsq ad octauā paschē: t ab aduētu dñi vsq ad ephiaz: t in ieiunijs q̄ttuor tpoz: t in letanijs maioꝛib⁹: t in dieb⁹ rogationū: vt p̄z 22. q. 5. c. Decreuit: t rō ē q2 istud intell'r de iuramētis q̄ p̄stā tur in iudicio. Et tn tpib⁹ istis nō licebat iudicia facē. xv. q. 3. c. j. t. ij. Jō nec licebat iuramēta p̄stari. Jstud tn ia sublatū ē p ꝓsuetudinē p̄scriptā vt dicit gl. in. c. Decreuit. Totū tn ꝟ ptinet ad iuramēta assertoꝛia spōtanea t pmissoꝛia q̄cūq tēpore fieri pñt: dū tn alijs in se sint licita. Dieb⁹ ēt dñicis iuramēta ad ꝓfirmationē p̄ctuū p̄stari nō dñt: eo q nō ꝟ illa die cōtract⁹ facē: q2 nō ꝟ mercari nec vēdē: ex de ferijs. c. Oēs dies. s. q in dieb⁹ dñicis mercatū nō fiat. Si tn sit aliqs p̄ct⁹ honestus vel pi⁹ q die dñica fieri possit: poterūt iuramēta p̄stari ad ꝓfirmationē p̄ct⁹: q2 qñ aliqd cōmittif vl' ꝓcedif ꝓcessa sunt oia illa sine qb⁹ bñ fieri nō pōt. Et ita ē de iuramētis respcū p̄ctuū q2 p̄ct⁹ p iuramēta firmitatez accipiūt. Et ob ꝟ q2 pax oi die pt ꝓpōi licitū ē q̄cūq die iuramēta p̄stari p ꝓfuatiōe illi⁹ in dcō. c. oēs dies. Jta g de ceteris p̄ctib⁹ licitū. Maxime q2 dī ibi nec sacra nisi p pace vel alia necitate p̄stenf. Et tn qō honestū t piū ē pt itelligi noie necij: t maxime qñ nō possūt ista ita bñ fieri alijs dieb⁹ sic die dñico. ¶ De dignitate perso

h De dignitate psonarū iurantium. naꝛ dōz q sacerdotes phibenf iurare pp dignitatez suā q2 dz eis credi sic iuramēto. Et iō qñ de vitate dñt rndē loco iuramēti interrogabunf alio mō. s. p scm ꝓsecrationē. i. p ordines suos sacros an veꝛ sit vel vt veꝛ dicāt de eo qō petif: t. 22. q 5. dī q nullus ex eccliastico ordine cuiquā laico sup scā euangelia iurare p̄sumat sz simpl'r cū vitate t pietate dicat ē ē aut nō. Jn. c. nullus ex eccliastico. Per ꝟ tn nō dz intelligi q nullo mō liceat iurare. Q2 nō solū cl'icis sz ēt monachis iurare ꝟ qñ subest aliq necitas t potissime in cāis monasteriū sui t vbi nō hēnf alij testes: ex de iure iu. c. Et si xp̄s. §. vlti. Clericis aūt secularib⁹ facili⁹ iurare pmittif q̄s monachis: qa magis sunt de seculo q̄s monachi. Et tn nō ꝟ eis iurare ita facilit sic laicis nec dñt ad ꝟ cogi t maxime in reb⁹ tpalib⁹ in q b⁹ sine magna necitate iurare nō dñt. Jn spūalib⁹ aūt negocijs qñ ē aliq vtilitas vel necitas iurare eis licitū ē. Q2 ēt in solēnitatib⁹ in qb⁹ al' nō recipiunf iuramēta ꝟ recipi iuramēta p hūjs reb⁹. ¶ Ad p^m dōz q phibitio fit iurādi tā pp psonaz q̄s pp tps t maxime pp psonā: t ꝟ ꝓfirmare dcm suum

i Ad p^m ar. vnicuiq eēt bonū. Quidā tn phibenf tā a dicēdo q̄s a ꝓfirmādo pp eoꝛ defectū q2 tales sūt vt p eoꝛ dcm res iurate ñ sufficienf ꝓfirmenf t sic sūt pauli t plures. Quidā aūt sunt q rū dicta ita dñt eē certa vt ꝓfirmatione nō egeāt t illi ēt iurare nō dñt sic sunt sacerdotes vt dcm est. ¶ Ad 2^m dōm q nihil phibet aliqd tolli t fieri ex causis p̄ijs. Nā sup habūdā

k Ad 2^m ar. tia t defect⁹ p̄ria sunt t tn p vtrūq peccaf: vt p̄z. 2. Ethi. Et sic aliq phibenf iurare q2 sunt maioris aucitatis q̄s vt eos iurare deceat sic sunt sacerdotes. Alij sunt aūt minoris aucitatis q̄s vt eoꝛ iuramēto stef vt sunt pauli t plures. ¶ Ad 3^m.

l Ad 3^m ar. dōz q iuramētū angeli nō fuit itroductū pp defectibilitatez dictoꝛ suoꝛ vt p iuramētū ꝓfirmarenf q2 sine iuramēto stādum est dicto angeloꝛ bonoꝛ q2 certū est eos nō posse mentiri cū sint bti: t ia nō possint peccare. Sz itroducif iuramentum ad oñendū ifallibilē t imutabilē dei dispositionē sup ꝟ dictū. n. angeli nō est magis certū cū iuramēto q̄s sine iuramēto. Q2 tn dcā humana iurata hñtur certioꝛa q̄s nō iurata: ita t nos cū audimus aliqd ab angelis iuramēto firmatū illud certius reputamus q̄s cū iuratū nō ē. Et q2 deus iterdū vult de aliqb⁹ reuelatis nobis p angelos hīi spālez certitudinez facit q angeli iurēt sup illis. Et ita fuit in p̄senti. Ex ista eadez rone aliq̄n de⁹ iurat. Nam de vbo dei nullus dubitat eē certissimū. Et tn interdū iurat t interdū nō. Jurauit. n. super bñdictiōe abꝛahe Gen. 22. t sup xp̄i sacerdotio: p̄s. 109. Jn alijs aūt cōif nō iurat. Jurauit tn sup regno dō q p̄tinuaretur in posteris eius. p̄s. 88. ixi. s. Jurauit dñs dauid t̄c. de fructu vētris tui ponā sup ledē tuā. Hoc aūt facit de⁹ qn vult aliqō vbū suū eē certissimū ita vt nullo mō credaf eē mutandū qō interdū de⁹ pmittit aliq que itelliguntf fm ꝺditionē eoꝛ qb⁹ pmittūt siue in bonū siue in malū t mutata ꝺditiōe eoꝛum mutaf pmissio vel cōminatio. Jere. 18. Nunc aūt qn iurat vt credaf q nullo mō pmissiones tales mutabunf cōfirmat eas iuramēto. Sic inuif ad Heb. 6. s. Jn quo habūdātius de⁹ volens oñdē policitatiōis heredib⁹ imobilitatē p̄silij sui iterposuit iusiurandū: vt per duas res imobiles quibus impossibile est mentiri deuz fortissimū solatium hēamus. De hijs sanctus Tho. 2. 2^e. q. 89. arti. vltimo.

¶ Que ꝺditiōes in iuramētis itelliguntf. Nō.CCLXV.

Queritur de iuramētis q̄ ꝺditiōes in eis subintelliganf. ¶ Dōm q vt supra habitū ē iuramētū est duplex. s. assertoꝛiū t pmissoꝛiū in assertoꝛijs nulla ꝺditio sub itell'r. Rō ē q2 ꝺditio apponif vel subintell'r in aliq re: vt stante cōditiōe vel nō stāte fiat res vel non fiat. Et sic cōditio est p eis q̄ sunt in ptāte nra. Preteritū aūt t p̄s de qbus est iuramētū assertoꝛiū nō sunt in ptāte nra: iō circa illa nulla ꝺditio pōt apponi nec subintelligi. Jn pmissoꝛijs autē aliqd de futuro pmittif q in ptāte nra est. Et iō sic potest exp̄sse cōditio apponi: t fm illā dz iuramentū fuari vel nō seruari ita p̄nt subintelligi aliq ꝺditiōes de iure etiā si non exp̄manf qb⁹ nō extantib⁹ nō stat iuramētū. ¶ Prima ē q in oi iuramēto dz intelligi si deo placuerit: t si de⁹ cōcesserit xxij. q. ij. c. Btūs. §. j. Et ob ꝟ excusaf btūs Paulus qui pmittens venire in hispaniā nō venit. s. q2 nō potuit vel de⁹ non p̄misit. e. c. Et intell'r si deo placuerit dupliciter ideſt si expedisse nō vetuerit vel si tacite nō impediuerit. ¶ De pmo p̄z ga qcqd nos pmiserimus si deus cōtrariū iubeat nō est dubiū quin teneamur obedire sibi. ¶ De. 2°. si ipse nos impedit ga qñcūq hō conaf agē aliqd t nō p̄ualet efficē dz intelligere q volūtas dei est q nō faciat t q ipe eū ipedit. Jō nō solū dz intelligi ꝺditio ista in iuramētis t pmissionib⁹ sed etiā dz exp̄mi vñ Jac. 4. increpanf illi q dicūt aliqd se facturos t nō dicūt si deus voluerit. s. Ecce nūc dicitis hodie aut crastino ibimus in illā ciuitatē: t faciemus ibi annū t mercabimur t lucrum faciemus qui ignoratis qd sit nobis in crastinum. Jō subdif ibi. Dicatis si dñs voluerit faciemus hoc aut illō. Et sub ista cōditiōe etiam itelligif si iurās supuixerit q2 alias iuramentū ipleri nō pōt. Et istud etiā dicit Jacobus exp̄mendum. s. dicatis si domin⁹ voluerit: t si vixerimus faciem⁹ hoc aut illud. ¶ Alia cōditio est si pape placuerit. Jn omni iuramēto aucitas pape intelligif excepta. s. q si ipse voluerit infringere q nō tenebit: extra de iure iurā. c. Uenētis. §. j. Potest aūt papa relaxare iuramentū ad tps vel remittere in̄ petuū ita vt nullo mō seruetur: t nihil loco seruationis iuramenti succedat: extra de iure iurā. c. Si vero: t. c. Uerū: t. c. Late. Ratio est q2 papa est sup̄emus ecclesie hierarcha et ptinet ad eū disponere de omnib⁹ negocijs vniuersalis ecclesie ideſt de negocijs particulariū psonaz que sunt partes ecclesie vniuersalis. Et q2 iuramētum alicuius etiā si absolute bonū sit t pficiat obseruatio eius ipsi poterit esse q aliqs partibus ecclesie noceat vel q vtilius sit aliud fieri q̄s illud qō iuratus est cōueniens fuit q papa habeat potestatez ad soluendū oia iuramēta quātūcūq licita sint. Si tamē nulla oīno causa subsit ex parte psone iurantis nec ex parte alicuius alterius: quare debeat fieri mutatio ꝟ possit papa iuramentū dissoluere nō est satis securus in cōscientia ille qui talem absolutionē p̄curauit. Quomō tn papa dispēsare possit in iuramētis dictū est supra. q. 263. ¶ Alia ꝺditio ē si res i eo statu p̄māserit. Si. n. qs deposuit penes me gladiū vl' acōmodauit

dauit ⁊ iurauī reddē sibi qñcūq; petēt si versus in furoꝛē petat nō teneoꝛ dare ne se ipm occidat vel aliū. 22. q. 2. c. Ne qs ⁊ argu. ff. de solu. l. Cū qs. Et istud rōnabilr subintelligit qa in ꝓmissione gñali nō intelligunt ea que qs in spē nō eēt veriſimilr ꝓcessurus. Et tn si deponeret qs apud me gladiu; ⁊ peteret ꝙ ego sibi iurarē illū reddē qñcunq; peteret etiam si eēt in furoꝛe ego nō iurarē qꝛ iuramētū eēt illicitum: qꝛ erat manifeste de malo. Jō ēt nūc nō tenet gñalr ꝓstitu;. ¶ Alia est ꝙ ille cui ꝓstatur iuramētū fidē nō fallat. Si qs eni mihi iurauit dare cētū: ⁊ ꝙ ego sibi darē aliqd qō etiā ego iurauī si ille frangit mihi fidē nō teneoꝛ sibi seruare iuramentū. Ex de iure iurā. c. Peruenit ⁊. c. Sicut. ¶ Alia est si qd ꝓmittitur sub spe future numeratōis: vt si ego cōposui cū aliquo ꝙ daret mihi centū ⁊ anteq; pecuniā traderet numerata; ego iurauī ei reddē cētū ad diē certū si pecuniā postea nō tradat nō teneoꝛ ad iuramētū seruādū. C. de nō nu. pecu. l. indubitati. ¶ Alia est ꝙ itelligit aucītas iudicis excepta. s. nisi ipe cōtrariū iubeat: vt iurauī alicui dare certā pecuniā ad certū tēpus itelligit nisi iudex vetet illo tpe dare: ex de cēsi. c. Signi ficauit: ⁊. ff. qui satisdare coganr. l. vlti. Non tn pōt iudex tolere iuramētū in totū qꝛ hoc ad solū papā ptinet si iuramentum licitū est. Pōt tn mutare tps ꝓuētū vel iuratū qꝛ p ℔ nō perit ius q̄situ alicui ex iuramēto. ¶ Alia est. s. si sequat finis ad quē res ꝓmittit: vt si iurauī dare dotez alicui itelligitur si nuptie sequute fuerint. ff. de iure dotiū. l. stipulationez. Nam vir nō dotat mulierē nisi vt accipiat eaz in vxoꝛē. ¶ Alia est ꝙ si iurauī alicui obedire sp vel tota vita ⁊ iuro ei tāquā epo vel regi si deponat vel deposet nō teneoꝛ obedire ei. Et hoc reddit ad illud qō supra dicebat. s. ꝙ res nō manet in eodez statu. Naz ego nō iurauī obedire isti tanq; hoi sed tanq; regi vel epo. Sic etiā si aliqs iurauit obedire dño suo nō tenet q̄diu est excōicatus ex iuramēto. Jdē si efficiat hēticꝰ vl in fidelis. 15. q. 6. c. Alius: ⁊ duobꝰ. c. seq̄ntibꝰ. Et ex de hereticis. c. vlti. ⁊ de penis. c. vlti. Eodem mō si aliqs iurat mihi tanq; epo soluere certā pecuniā si fuero depositus nō manet mihi obligat⁹: ꝙ verū est nisi fuerit vsa pecunia in vtilitatē ecclesie vt inuit. 15. q. 6. c. Alius. ¶ Alia est ꝙ iustū iperet: vt si qs iurauit stare mādatis alicuiꝰ p satisfactiōe iniurie illate sibi vl suis. Nam itelligit nisi ꝓceperit iniustū vel illicitū: aut iposſibile. qꝛ ēt lex ad hoc nō posset obligare q̄sto magis iuramentum. Nam lex nō obligat nec est lex nisi fuerit iusta honesta possibilis di. 4. c. Erit aūt lex. Juramētū aūt minus obligat q̄z lex qꝛ lex tollit iuramētū etiā si sit posterioꝛ: vt si iurauī aliqd ꝙ nō erat lege ꝓhibitū: ⁊ supueniat lex ꝓhibēs nō teneoꝛ p iuramētū imo nō lz illud obseruare. ¶ Juramētū aūt factu; legē siue sciēt siue ignoꝛāter nūq; tenet. Lex tn nō pōt obligare ad iniustū nec ad iposſibile: vt dictu; est. ꝑ a fortiori nec iuramētū. Et sic si iubeat vtute iuramēti iste aliqd irrōnabile nō tenet ad illd. Naz tale q̄le nō eēm iuraturus in spē nō obligoꝛ facē ex iuramēto generalr ꝓstito, extra de iure iurā. ca. Uenies. ⁊ c. Quintauallis. Jtē si qs iurauit alteri dare vinū vel bladū p eo ꝙ recepit itelligit ꝙ sit eiusdē bonitaꝫ. Unde nō poterit dari nouū p veteri. ff. si certū petat. l. cū qd: ⁊ de v bo. obli. l. triticū. ¶ Jtē si iuro dare tibi filiā meā vel soꝛoꝛē in vxoꝛē itelligit ꝙ bona fide laboꝛabo vt eaz hēas. Nec. n. ad aliud obligoꝛ cū alienū factū p̄cise ꝓmittē nō possiz. Jnstitu. de inutili stipu. §. Si qs aliō. Et extra de spō. Ex lris. ¶ Jtē si iuro alicui solue pecuniā subintelligit nisi ab hoc iuramēto fuero absolutꝰ. ¶ Jtē si iuro alicui fidelitatē seruare vel ꝙ ñ sum ꝛ ipm itelligit ꝙ nō ꝓcurē ꝙ vitā vel mēbꝛum ꝑdat vel terrā suā: possum tn defendē me ⁊ ꝓpinquos meos vl agē p hōs ꝛ ipm ex de iure iurā. c. Petitio. Similes. n. ꝙditiōes solet itelligi de iure: vt. s. nisi necitas in ꝛiū iducat: vel nisi impossibilitas supueniat qꝛ nūq; dz aliqs violatoꝛ iuramēti nisi q̄n spōte ꝛ venit. ¶ Qñ aūt aliq̄ istaꝝ ꝙditionū intercidit iurans non tenet seruare iuramentū nec indiget aliq̄ dispensatione super hoc sed iure suo pōt cōtra venire.

¶ An liceat iurare per creaturas. Qō.CCLXVI.

Queritur de illis p q̄ iurādū ē: ⁊ an liceat iurare p creaturas. ¶ Dicūt qdā ꝙ nō: quia dz lra nō iurare oio nec p celū nec p terrā. Qō exponēs hie lū: ⁊ terrā. 22. q. j. c. ꝓsidera ꝙ creaturā nō est iurādū. ¶ Jtē pena nō dat alicui nisi p culpa ⁊ tn iurās p creaturas punitur. 22. q. j. c. Clericū. s. Clericus p creaturas iurantē acerrime obiurgādū. Si aūt ꝑstiterit in vitio excōicādū. ¶ Jtē iuramētū est actꝰ latrie vt oñsuz ē. 8. q. 257. Latria tn soli deo exhibē da est p̄ce. c. Et deut. 6. ⁊ ad Ro. j. ℊ nō lz iurare p creaturas ¶ Jtē deꝰ vetuit iurari p noīa idoloꝝ exo. 23. idola tn creatu re q̄dā sunt ℊ p creaturas iurari nō lz. ¶ Jtē ad hebꝛeos. 6. dz hoies p maioꝛē suū iurāt: nulla tn creatura in se nec relata ad deū est maioꝛ hoie icoꝛporalibꝰ ℊ nō lz iurari p coꝛporalia. ¶ Jtē si iuramētū p creaturā eēt licitū in q̄stū deꝰ in ea relucet eēt magis licitū iurare p celū q̄z p euāgeliū: qō falsuz est qꝛ celū ē creatura nobilioꝛ. ¶ Jtē hō ē excellētioꝛ creaturis coꝛpeis ℊ maxie eēt iurādū p hoiez plusq; p euangeliū ⁊ crucē qō falsuz ē. ¶ Jtē nō pt ꝓfirmari aliqd p id qō nihil ē: qꝛ creatura vanitati subdita ē ad Ro. 8. ℊ nō dz iurari p creatura. ¶ Jtē q̄uis fruēdū ē deo vt in se ꝓsideraē ⁊ in creatura ꝓsideraē: lz nō p creaturā. ¶ Jtez glo. dicit hic ꝙ puulus fuit ꝓcessuz iurare p deū ne iurarēt p creaturas sicut dictū ē īmolare victimas deo ne idolis īmolarēt: lz nūq; licuit idolis īmolare ℊ nec iurare p creaturas. ¶ Jtē: nullus ē testis sufficiēs vitaꝫ nisi q illā nouit: lz nemo nouit oia nisi deꝰ nec etiā coꝛ iuraꝫ nisi ipe: ℊ p nullū nisi p eū iurādū est. ¶ Dōz ꝙ iuramētū lz fm se nō sit appetēdū qꝛ introducit pp q̄ndā humanā īfirmitatē. s. icredulitatē tn qñ iurādū est p deū iurari dz ⁊ nō p aliqd aliō. Pōt tn interdū sine pctō iurari p creaturaz. ¶ Pro quo sciēdū ꝙ iuramētū est duplex: qōdaz ē p simplicē attestationē inquātū. s. diuinū testimoniū iuocat. ¶ Aliō aūt ē p execratiōnē. ¶ Primū āt initit diuine vitati sic fides est. n. fides ꝓncipalr de deo: ⁊ p se qꝛ ipe ē ipa veritas q̄ obz fidei. ¶ Secūdario āt fides ē de ipis creaturis in qbꝰ dei vitas relucet. Sic āt ⁊ iuramētū. Nā firmitas q̄ ē in iuramēto hētur ex reuerētia ⁊ vitate diuina inq̄stū putamꝰ ꝙ iuocato noīe dñi nemo auderet falsuz dicē. Juramētū ℊ ꝓncipalr refert ad ipm deū cuius testimoniū iuocat. Scōdario autē assumit ad iuramētū aliq̄ creature nō fm se sz inq̄stū in eis diuina vtus manifestat. Et ita iuramus p euāgelium qꝛ p illō nobis vitas diuina inotescit. Juramus etiā p scōs defunctos qui hāc vitatē diuinā manifestauerūt crediderūt: ⁊ obseruauerūt. ¶ Aliꝰ modus ē iurādi p execratiōnē q vocat grauissimus. 3. sen. di. 39. s. qꝛ in eo grauia nob ipꝛecamur. Nā iuraꝫ ipꝛecat sibi mala si veꝝ ñ ē qō iurat. Jstō iuraᵐ fit ꝓpe p creaturas qꝛ sp creatura exꝑmit: nom aūt dñi nō sp: ⁊ exꝑmit cretura vt in ea iudiciū dīnū exerceat: si nō ē veꝝ qō iurare. Et sic solz hō p caput suū iurare vl p vitā filij sui: vl p aliq̄z aliā rēquā diligit. Sicut apls iurauit p aiaz suā. 2. coꝛ. j. di. Testē deū inuoco in aiam meā. i. iuoco deū testē vitaꝫ: ⁊ ꝙ ipse destruat aiaz meā si nō est veꝝ qō assero. Sic etiā ioseph iurauit p salutē pharaonis Gen. 42. Qō poterat itelligi p modū attestatiōis inq̄stū i pharaonē (q erat ꝓnceps) spalr refulgebat diuina excellētia: vel p modū execratiōis. s. p salutē pharaonis. i. deus destruat salutē pharaonis si nō est veꝝ qō dico. Sic dr. 3. sen. di. 39. Magis tn vr intelligēdū p modū simplicis attestatiōis qꝛ ioseph nō auderet impcari mala pharaoni. ¶ Dō m ℊ ꝙ p creaturā interdū iurare licitū est: qꝛ licz iuramētū magis deberet fieri in noie soliꝰ dei vt ei exhiberetur iste honoꝛ: si tn fiat iuramētū p creaturas referēdo eas in deū inq̄stū relucet in eis aliq̄ mō diuina bonitas vel inq̄stū subīcim⁹ eas diuine ptāti vt exerceat i eas iudiciū honoꝛ qdā dei ē: iō licitū erit iuramētū sic fieri duz tn al res iurata nō sit mala. ¶ Si aūt qs iurādo itēdat honoꝛē dare ipi creature: p quā iurat q̄si ad eā reducēs ꝓfirmationē vitaꝫ sue attribuit creature vitatē ifallibilē qō ē ei attribuē deitatē: ⁊ sic est spēs idolatrie iurare talr p creaturas. Jsta āt fuit cā spālit q̄re deꝰ vetuit p creaturas iurare. s. ne honoꝛificētia creatoꝛis ad creaturā trāsferaē: vt pz ex de iure iurā. c. Et si xp̄us. Alr posset dici ꝙ creatura pt ꝓsiderari duplr vl i se vel absolute: ⁊ sic nō lz p ea iurare: vl i cōparatōe ad creatoꝛē: ⁊ sic lz ex iusta cā. Jn se āt pōt ꝓsiderari creatura duplr: vl q̄stuz ad ꝙditiōes nobiles. Et ide nascit rei vltra modū debitū veneratio: vl q̄stū ad ꝙditiōes igbiles: ⁊ ide oꝛit qdā cōtēptꝰ iuramēti facti p creaturā. Et qꝛ vtrūq; malū ē pp has duas rōnes ꝑ hibet iurari p creaturā in se cōsideratā siue eam venerando siue cōtēnēdo. Unde glo. dicit hic non iuremus p creaturas vt eas veneremur vltra modū: nec iuremꝰ p eas vt vileꝫ estimemus. Jn cōparatiōe ad creatoꝛē pōt creatura duplr considerari. s. vel inq̄stū ille autoꝛ ē ⁊ ꝓsidet: ⁊ sic iuraᵗ per creatoꝛē in ea ꝓsidentē cū testē iuocādo; vel inquantum conserua-

toꝛ

3.rō

4.rō. 5ª.rō.

6.rō

7.rō

8.rō

9.rō

10.rō

xj.rō

A Rñdet ad q̄stū qōnis B

C

D

E

F

G

uator est: ⁊ sic iurāt per creaturā vtilitatē nobis ex ea puenientē deo obligādo. Ut si mētimur: q̄ nos puniat. Et ist⁹ duobus modis iurāt ꝓueniēter p creaturā. s. p ꝓtestationē ⁊ execrationē vt supra dictū est. ¶ Ad p^m dōm q̄ de⁹ nō ꝓhibuit iurare per creaturas q̄si sp malū sit qñ per eas iurāt: ꝛ q̄ ille q̄ iurat solet exhibē reuerētiā ei p quē iurat. Et q̄ talis reuerētia q̄lis p iuramētū exhibet ad solū deū ptinet, ꝓhibuit de⁹ per creaturā iurare. Nō enī vetat de⁹ exhibē honorē aliquez creature cū iubeat honorari parētes exo. 20. ⁊ deu. 5. Senes etiā ⁊ oēm caniciem leuiti. 19. Coram capite cano ꝓsurge: ⁊ honora ꝓsonaz senis. Reges q̄ꝫ ⁊ ꝓncipes. j. Pe. 2. Deū timete. Regē honorificate ⁊ gñal'r oēs hoīes ad Ro. 12. honore inuicē ꝓuenientes. Sed vetat honorē diuinū exhiberi creature. ¶ In iuramēto aūt diuin⁹ honor exhibet q̄ ibi vītaꝫ de q̄ dubiū est ꝓfirmat. Primo p̄ inuocationē nois illi⁹ per q̄ iuramus. Et significat q̄ sit vītas ifallibilis in re per quā iuram⁹ ⁊ iō dicta nr̄a defectibilia p illā cōtestamur: vītas āt infallibilis nō est nisi in deo: etiā q̄n iuramus p aliq̄d tāta reuerētiaz exhibem⁹ illi rei q̄ inuocato noīe ei⁹ nō auderemus falsū dicere. Talē tn̄ reuerētiā nulli creature exhiberi ꝓuenit: q̄ ista est sūma reuerētia. Un̄ idolatria q̄dā est sic iurando. Et ꝓz q̄ iuramētū est act⁹ latrie vt oñsuz ē supra. q. 255. g̃ si qs circa iuramētū peccauerit iurādo p eū p quē nō dz in idolatriā icidit: q̄ idolatria opponit latrie sic̄ iustitia iniustitie. Et ß est qñ p̄catur ex pte ei⁹ cui honor iste exhibēdus est. Nam vocat iste honor latria inquātū est q̄dā seruit⁹ deo exhibita in rōne generalis dominꝫ. Si g̃ ad alterū trāsferat est idolatria. Et qa idolatria est viciū maxime ꝓhibitū de⁹, ꝓhibuit valde iurare p creaturas. Cū aūt tollat iste respect⁹ ita q̄ nō dem⁹ eis talez honorē sz referamuꝰ eas in deū nō ē periculū iurare p creaturas lz meli⁹ est qñ iurādū est p deū iurare. Sic dicit hier. sup math. q̄ saluator: nō per deū iurare, ꝓhibuit sz p celuz ⁊ terrā: ⁊ per hierl'm: ⁊ p caput tuū. Hāc enīz p elemēta iurādi pessimā ꝓsuetudinē sp hr̄e iudei noscūtur. ¶ Ad 2^m dōm q̄ clericꝰ q̄ iurat p creaturas aīo deferēdi sibi aliquē honorem peccat grauiter. Et iō p̄ icrepat per suū platū: deide si nō desistit excōicat: ⁊ ēt si laic⁹ fuerit excōicat. 22. q. j. c. clericū: ⁊. c. Si qs per capillū. Si aūt iuraret p creaturā nō itendēdo aliquē honorē ei tribuē nō ꝓmineꝫ: nisi forte ß duceret in ꝓsuetudinē. Clerici tn̄ spāli⁹ debent ß vitare: q̄ ad eos ptinet honorē deo magis exhibē q̄ ceteris: ⁊ abstinē nō solū a malis sed ēt ab eis qui hñt spēm mali vel hīe pñt. Et ita nō lz clerico iurare p creaturas q̄ spēm q̄ndā mali hz nisi sint ille creature per q̄s de iure pōt iurari vt per crucē: ⁊ p euāgelia: ⁊ similia: ex de iure in. c. Et si xp̄s in glo. ⁊ dicet. j. de eis. ¶ Ad 3^m dōm q̄ cult⁹ latrie exhibet ei cui⁹ testimoniuz inuocat p iuramētū. Et iō siue iuret exp̄sse p deū siue per creaturā semp honor testificatiōis in solū deū referēdus est: ⁊ solū sūt nomina de creature in iuramēto inq̄stū in eis relucet diuina vītas ⁊ excellētia: ⁊ ita ad deū referim⁹. Si qs aūt per creaturā iurat ei totū honorē testificatiōis exhibēs nō referēdo ad deum actual'r nec habitual'r idolatriā cōmittit: trāsferendo honorem dei in creaturā. Et ß mō nō lz iurare per creaturā. ¶ Ad. 4. dōm q̄ per idola vetitū est iuramētū. Q̄ qui per illa iurat illis honorē tanq̄ dīs ipēdit. Et iō iurare p idola sp est malū. Jurare aūt p alias creaturas aliq̄n licitū ē q̄ bona itētiōe fieri pōt. De hīs scūs Tho. 2. 2^æ. q. 89. ar. 6. ¶ Ad. 5. dō q̄ siue i iuramto noīe⁹ siue creatura sp p deū iurāt. Cū g̃ hō iurat per creaturā aliquā lz illa nō sit melior hoīe: est tn̄ de⁹ melior hoie per quē iurat iurādo p quācūq̄ creaturā. ¶ Ad. 6. dōm q̄ de⁹ magis relucet in celo vt effect⁹ in cā. Magis tn̄ relucet in euāgelio vt signatū in signo. Maior est tn̄ manifestatio signati in signo q̄ꝫ effect⁹ in cā: cū signū ex nā sua sit ad alterꝫ signū: non aūt est sic de celo. Et q̄ nulla creatura est q̄ aptius declaret deū q̄ꝫ euāgeliū cū ibi sit qd xp̄s egerit ⁊ docuerit magis iuramus per euāgelia q̄ꝫ per alias creaturas.

¶ Ad. 7. dōm q̄ ꝑm vītatē magis deus relucet in hoīe q̄ꝫ in euāgelio vel cruce. Nā ista sunt pp hoiez. Magis tn̄ de⁹ relucet in istis ꝑm aptā significationē q̄ ista solū ꝓsiderant vt signa: hō aūt vt ens nāle ⁊ nō vt signū. ¶ Ad. 8. dō q̄ creatura in se vanitas est: sed vt est q̄dā vestigiū creatoris est q̄dam vītas. ¶ Ad. 9. dōm q̄ nō est simile de fruitiōe ⁊ iuratiōe q̄: iuramētū est ad ꝓfirmationē ⁊ manifestationē veritat⁹ ⁊ q̄: diuina veritas inotescit nobis per creaturā lz iurare p creaturā: vt in ea est deus. Fruitio aūt est de deo clare cognito ⁊ p̄nte. Hoc aūt nō cōpetit deo, put est in aliqua creatura sed, put est in se ipō: ideo nō fruimur creatura sed deo solo. ¶ Ad. 10^m. dōm q̄ nō est simile oio. Q̄ iurare siue per deum siue per creaturā nō est de se malū: sacrificare aūt idolis semper est malū. Erat tn̄ aliq̄ similitudo quia iurare p creaturas erat periculosuz simplicib⁹ qui venerabātur eas. Jō vetituz erat illud. iurare autez per deum erat permissum. ¶ Ad vltimum dicendū q̄ etiam si per creaturā iureꝫ semp iurat⁹ p deum ⁊ ille nouit corda ⁊ omnia.

¶ An iuramentum factum per creaturas obliget ad seruādum. Questio. CCLXVII.

Queritur an iuramentū factū per creaturas obliget ad seruādū. ¶ Dicūt qdā q̄ non q̄ obligatio in iuramēto fit pp reuerētiā eius per quē iurat. Creature tn̄ nullius honoris sunt qui ad testificationē pertineat: g̃ poterit iuramētū violari sine irreuerētia ⁊ cōsequēter sine pctō. ¶ Dōm q̄ iuramētū per creaturas p̄stitū obligat ⁊ obseruādū est. Nā iuramētū per creaturas fcm̄ aliq̄n est licitū: vt ꝑz ꝑcedēti. q. Et tn̄ si nō eēt seruandū nō soluz nō eēt licitū sed etiā nullū vigorē iuramenti hīet nec deberet vocari iuramentū g̃ obligat ad seruādū ipm. ¶ Jtē iuramētū p̄stitū per creaturas etiā qñ est illicite p̄stitum seruādū est. Ut si qs iurauit per idola teneꝫ seruare: dum tn̄ nō sit malū qō promittit vt ait aug. ad publicolā: g̃ a fortiori iuramētū licite p̄stituz per creaturā obligabit. ¶ Jtē ꝑz q̄. j. 23. xp̄s increpat phariseos ⁊ scribas qui dicebāt iuramētū tenere per q̄sdaz res: ⁊ non per alias dicētes: quicūq̄z iurauerit per templum dei nihil est. Qui aūt iurauerit in auro tēpli dz. i. teneꝫ seruare: stulti ⁊ ceci: qd est maius auz an tēplū qō sctificat auz. q. d. Si iuramentum factum per aurum templi valet: a fortiori valebit iuramentum factū per templum quod maioris sanctitatis est. Etiā dī. Quicūq̄z iurauerit in altari nihil est ⁊ quicunq̄z iurauerit in dono q̄ est sup illud dz. i. obligat. Et icrepat eos dicēs. Ceci qd est maius: donū: an altare: qō scificat donum q. d. Maius est altare q̄ꝫ donū q̄: donuz scificat per altare: ⁊ nō ecōtrario. Et sic xp̄s inuit: q̄ iuramētū fcm̄ per istas creaturas valeat: q̄: alias nō increparet iudeos dicētes obligari per vnū iuramētū ⁊ nō per aliud: sed diceret q̄ nullū eoz teneret ⁊ increparet eos q̄: iurabāt aliquo mō p istas creaturaꝫ. Et tn̄ nō icrepauit sz solū abstulit errorē: eoz ne crederēt q̄ teneret iuramentū fcm̄ p auz tēpli ⁊ nō p templū: ⁊ p donum altariꝫ ⁊ nō per altare: g̃ innuit q̄ oia ista iuramēta obligabāt. ¶ Jtē ꝑz q̄: si qs iurat per deū teneꝫ nisi rē malaz iuret. Qui tn̄ iurat per creaturā in qua oñdit aliqua magnificentia vel honor dei iurat per deū: g̃ obligat iuramentū fcm̄ per creaturas. Q̄ō ꝑz q̄: ifra. 23. dixit xp̄s. Qui iurat in altari iurat in eo ⁊ in oibus que sunt sup illud. Et qui iurat in templo iurat in illo ⁊ in eo qui hītat in ipo. Et qui iurat in celo iurat in throno dei ⁊ in eo qui sedet sup eū: g̃ iurās per creaturam obligat q̄: deū iurat. ¶ Jtē apl's ad Heb. 6. vult innuere q̄ iuramētū factū per creaturā teneat. Nā iuramentū fcm̄ p deū r̄ducit ad modū iuramti fci p creaturaz dicēs q̄ hoies iurāt p maiorē suū: ⁊ eis ꝓtrouersie eoz finis ē iuramtū: de⁹ āt q̄: nullū maiorē hūit p quē iuraret per se ipsū iurauit. Etiam dicit q̄ sicut iuramentū p̄stitū iter hoies per maiorē suuz est eis finis ꝓtrouersie ad ꝓfirmationē. i. confirmat oia dubia de q̄bus est cōtrouersia: ita de⁹ volēs oñdē q̄ illō qō ꝓmittebat manere deberet imobil'r iurauit. Sicut ergo iuramētū dei dicit tenuisse ita iuramētū factū per creaturam inuit obligare. ¶ Jtem extra de iure iurā. c. Et si xp̄s, dicit q̄ per creaturā iurādū nō est. Si tn̄ iureꝫ per eaz seruandū est: dūmodo non sit illicitū qō iurāt. Et allegat ibi auctoritatez xp̄i. j. 23. s. Qui iurat in celo iurat in throno dei ⁊ in eo qui sedet super ipsuz. Etiā. xxij. q. j. dī q̄ errabāt illi qui putabant iuramētuz p̄stitū per creaturas nihil eē. Ş. hinc etiā: ⁊. c. Si aliqua: ⁊. c. habemus ⁊. xxij. q. v. c. Ecce dico dī q̄ qui iurat falsuz per lapidē piurus est. Et subditur cā. s. Un̄ hoc dico q̄: multi in ß fallūtur ⁊ putāt q̄: nihil est per qō iurāt ⁊ nō se crimine teneri periurꝫ. Prorsus piurus es: q̄ per id qō sanctum non putas falsum iuras. Si tu illū sctm̄ nō putas: scm̄ putat cui iuras. Non enī qñ iuras: tibi aut lapidi sed ꝓximo iuras homini. Juras ante lapidē sz nunq̄ꝫ ante deū. q. d. Ante deū iuras ⁊ per deū. Et subdit pena. s. Nō te audit lapis loquentē: sed punit deus te fallentē. Et tn̄ si nō obligaret iuramentuz factū per creaturas nō puniretur violans illud: nec diceret

iuramenti

iuramēti violato: ḡ obligat iuramētum ꝑstitum ꝑ creaturā. ¶Jtē aug.li.de ℔mo.do.in mōte.dicē q̄ xp̄s dixit nec ꝑ celū nec ꝑ terram ꝛc.iudei non putabant se teneri ex iure iurando si ꝑ ista iurassent. Ac si dicat Cū iuraſ ꝑ celū aut terrā nō te arbitreris nō dēre dño iusiurādū tuū: q̄ ꝑ eū iurare ꝓuinceris cui⁹ celū thronus est ꝛ terra scabellū. ¶Tenet ḡ iuramētū factū ꝑ creaturas: ꝛ piurus est q̄ nō obseruat illud: dūtn̄ iuret res licita. ¶Ad ar^m. dōm q̄ cū iuraſ ꝑ creaturā nō iuraſ ꝑ eā solā: ſz ꝑ deū iuraſ cuius excellētia ꝛ veritas manifestaſ ꝑ creaturā. Jō lz nō debeaſ reuerētia creature debeſ deo p quē iuramus iurādo ꝑ creaturā. Et dato q̄ iurādo ꝑ creaturā nō putaret hō se iurare ꝑ deū sed totaliter in creaturā intēderet exhibēdo ei honorē iuramēti adhuc teneret iuramētū ꝑp. ꝓmissionē iuramēto firmatā: q̄ ēt sine iura°. obligaret ꝓmittentem de lege nature.

¶An licitū sit iurare ꝑ idola ꝛ demōes. Qō.CCLXVIII.

Queritur An licitū sit iurare ꝑ idola ꝛ ꝑ demōes. ¶Dicūt qdā q̄ aliq̄n est licitū: q: sepe lz iurare ꝑ creaturas: vt oñsuz est supra.q.266. idola aūt creature sunt: q: fūt opa manuū hoium. ps. ciij. ḡ aliq̄n licebit iurare illa. ¶Jtē ꝓz q: idolū nihil est. ꝑ.corin.8. Et iō ēt si qs comedat de cibis ꝓsecratis idolo nō peccat nisi forte credat se peccare vel scādalizet ꝓscientias infirmoꝝ. e.c. ꝛ.c.io. ḡ licebit aliq̄n iurare ꝑ noia idoloꝝ. ¶Dōm q̄ iurare ꝑ idola peccatū ē: q: exo.23. de⁹ vetuit dicēs. Per nomē externoꝝ deoꝝ nō iurabitis nec audienē ex ore vr̄o. Jstud tn̄ ꝓceptuz nō est cerimoniale sed morale. Quia sicut nō⁹ colere idola morale ē ꝛ obligat oēs hoies ita nō iurare ꝑ idola: q: iurare ē quēdā honorē exhibere ei ꝑ quē iuraſ vt dicē Jero. sup math. ſ. Qui iurat ꝑ aliq̄d: diligit aut veneraſ id ꝑ qō iurat. Et tn̄ venerari idolū vel diligere illud⁹ pctm̄ est: ḡ iurare ꝑ idola ē pctm̄. Jta dicit aug. ad publicolaz. Et hētur. 22.q.9.c. Mouet te. vbi⁹ dr̄ q̄ iurauit ꝑ falsos deos bis peccauerit. ſ. q: iurauit p̄ illō ꝑ qō iurare nō debebat. Jtē q: iurat ꝑ idolū aut exhibet ipsi idolo reuerentiā iuramēti. putans in eo esse aliquā dignitatē ꝑp. quā possit ꝑ illud iurari sic ꝑ deū iuramus q: ipse ē veritas infallibilis: aut nō exhibet idolo reuerētiā ſz deo ꝑ idolū tāḡ ꝑ creaturā quādā in q̄ manifestaſ dei virtus ꝛ iurat ꝑ illō sicut ꝑ alias creaturas iuramus. Si ꝑmo mō idolatria grauis est, q: virtus deitatis. ſ. esse vitatē infallibilē attribuit idolo. Si. 2°. mō ēt peccatū est: lz nō eq̄le q: deus detestatur idola ꝛ nō est ꝓueniēs creatura ipm idolū vt in eo repsentet̄ diuina bonitas cū potius ponaſ vt offendiculū ꝺ diuinū honorē: q: idola ab antiqs nō ponebanē nisi vt dȳ ꝛ vt eis honor qdā exhiberet. Jō ꝑ idola iurādū nō est: q: q ꝑ illa iurat ēt si nullū honorē eis exhibeat videt illa honorare: q: saltez fauet eis cū ꝓfirmet ꝓmissionē suā inuocatis noib⁹ eoꝝ. Jō dōm q̄ oibus hoibus est pctm̄ iurare ꝑ idola ꝛ q̄ncūq̄z iuraſ peccant: nisi forte nō esset iuramētū: ſz magis illusio q̄dā ad irridēdū noia idoloꝝ: q: tūc poterat fieri sine pctō mortali: lz nō sit bene factū. Judei tn̄ videnē magis peccare iurādo ꝑ idola q̄z ceteri hoies eo q̄ ipsis magis hoc ꝓhibituz est q: de lege nāli eis ꝛ oībus hoibus simul hoc vetitū est. Et tn̄ i sup eis spāl̄r fuit vetitū detestari idola: ꝛ q̄ nullo mō iurarent ꝑ ea ꝛ ēt q̄ nō noiarēt illa exo.23. xp̄ianis aūt nō est illicitū noiare idola q̄uis iurare ꝑ ea sit illicitū eo q̄ ipsis nō fuit hoc spāl̄r vetitū. Et ꝓz ꝑ simile q: iudei peccabant mortal̄r si comederēt ò cibis ꝓsecratis idolo. exo.34. vbi valde ℟. phibitū erat: xp̄ianus aūt licitū est comedere de illis nisi forte ꝑ ximi scādalizēt inde: vel comedēs putet se peccare. ꝑ. chozin. 8. ꝛ.io. ḡ. erit idē de iuramēto q̄ nō erit equale pctm̄ in xp̄ia no ꝛ iudeo iurare ꝑ idolū: licet ꝑ accidens posset eē maius pctm̄ xp̄iani iurantis ꝑ idoluz ꝑp. ingratitudinē cū ꝓuertat honorē xp̄i ad idola. ¶Si aūt q̄raſ an iurare ꝑ demōes sit pctm̄: dōm q̄ ēt demones ab antiqs colebātur vt dȳ: ꝛ si iurabāt ꝑ eos iurabant q̄si ꝑ deos. Jō erat pctm̄. Et ita q̄cūq̄z nūc iuraret ꝑ illos putādo illis inesse aliquā virtutē ad opandū aliq̄d ꝑter dei ꝓmissionē ꝛ inquātū fūt ministri eius peccaret mortal̄r q: vere esset idolatra ꝛ ita peccant oēs q̄ exhibent eis aliquas cerimonias honoris ꝛ inuocāt eos ad opa sua. Si aūt qs nō putet demonē hēre virtutē aliquā spāl̄em opandi nisi inquātū est dei minister: ꝛ recte credat q̄ de demone tenēdū est: si iurat ꝑ demonē aut iurat solēniter ꝛ deliberate aut nō. Si ꝑmo mō semp peccat mortal̄r: q: ex mō iurādi impendit ei qdā honor cū ꝑ inuocationē eius cōfirmare vellimus res nr̄as. Si 2°. mō poterit eē aliq̄n sine pctō vt si qs nō aīo iurādi aut se obligādi ſz aio irridēdi vel exquadā leuitate iuraret ꝑ demones. Nā lz talia possint interdū eē peccatū mortale: nō oppoꝛtet q̄ in oi casu dicamus illa esse mortalia. ¶Ad ꝑmū dōm q̄ lz ꝑ creaturas aliqs sit licituz iurare interdū: ꝑ idola tn̄ nūq̄z lz: q: q̄dā creature sunt q̄ val de ꝓtinent ad honorē dei ꝛ ꝑ qs manifestaſ veritas eius ꝛ excellētia sicut sunt euāgelia ꝛ crux xp̄i ꝛ sancti qui mortui sūt. Et iō ꝑ talia aliq̄n iurare licitū est: q: q̄n ꝑ talia iuraſ manifeste apparet q̄ nō obuiaſ honori diuino cum potius ista ordinenē ad diuinū cultū ꝛ honorē. Secus aūt de idolis q: idola fabricata fuerūt vt collerenē. Sicut dȳ. Et q̄ncūq̄z acciꝑiunē vt idola exhibeē eis quidā honor diuinus: ideo illicitū est ꝑ illa iurare. Etiā q: ista nullo mō sunt apta ad iurāduz ꝑ ea: q: ꝑ creaturā aliquā iurari pōt in quantū ꝑ illā oñdit deī veritas ꝛ excellentia: idolū aūt nō ꝓuenit ad oñdendū diuinā veritatē cū sit potius ad significandū falsos deos: ꝛ ē ad dei ignominiā. Jō non lz ꝑ idola iurare aliq̄n lz ꝑ creaturas alias honorabiles ꝛ quas diligimus interdum liceat iurare. ¶Ad 2^m dōm q̄ nō est simile de iuramēto ꝓstito ꝑ idola ꝛ de māducatione ciboꝝ ꝓsecratoꝝ idolis. Quia māducare cibos istos nāl̄r ē ad saturādū famē ꝛ est nālis iclinatio q̄ ne cessitati famis vñcūq̄z succurraſ. Et q: idolū nihil est. i. nullā virtutē vere hz. ꝑ. ad cor. 8. ſ. ad hoc q̄ cibi ꝓsecrati sibi ꝺ̄hāt inde vires aliqs ad bonū vel malū agēdū nō pōt esse maluz comedere de talibus cibis nisi comedens putet malū esse comedere: q: tūc ꝓscientia sua infirma facit ipsum reum. ꝑ. cor. 8. Et tn̄ ex gñe suo iste actus māducandi nō est malus: iō ꝑt fieri iterdū sine pctō. Secus aūt in iuramēto ꝑ idola. Q: iuramentū istud de se malū est: eo q̄ iuramētū nāl̄r est ad ꝓfirmādū ea q̄ dubia fūt ꝑ auctoritatē ꝛ reuerētiā illius ꝑ quez iuraſ: ḡ iurare ꝑ idola de se est exhibere eis quendā honorē. Et tn̄ honorare idolū semp est malū. Jdeo vix potest iurari ꝑ idolū sine peccato mortali. Māducare tamen de cibis idolo consecratis sine peccato aliquo facile est.

¶An iuramētū factū ꝑ idola teneat. Qō. CCLXIX

Queritur An iuramentū factuz ꝑ idola teneat. ¶Dicūt qdaz q̄ nō: q: iurans semp peccat ꝛ est detestabile taliter iurare. Si tn̄ iuramēta sic ꝑstita observarenē esset honorare idola: q: iuramētū obligāt ꝓpter reuerentiā illius ꝑ quē iuraſ. ḡ iuramēta talia nō tenēt. ¶Dōm q̄ obligant iuramēta facta ꝑ idola sic dicit aug. ad publicolaz ꝛ hētur. 22.q.j.c. Mouet te q̄ si qs ꝑ deos falsos iurauit se fidē seruaturū ꝛ eā nō seruauerit bis peccauit. ſ. q: iurauit ꝑ quos nō debuit: ꝛ q: ꝺ pollicitā fidem fecit. Nō tn̄ peccaret ꝓfaciendo nisi iuramētū teneret ḡ obligat. ¶Jtez ꝓz q: q̄n quis iurat. aut aliq̄d asserit aut aliq̄d ꝓmittit. Si asserit teneē veritatē dicere etiā si nō iuraret cū qlibet naturaliter teneaē veritatē dicere ꝛ oē mendaciū ꝑniciosum peccatū sit. Nā qcūq̄z mentiē occidit aiam suā vt ait aug. li. de conflictu viciorum. ꝛ. 22. q. 2. c. Nec artificioso. Si aūt quis aliq̄d ꝓmittit teneē nāl̄r ad ꝓmissionē seruādā dū nō esset al's illiciti talia ꝓmittere: ꝛ maiꝰ peccatū est mentiri ꝓmittēdo q̄z asserendo: q: asserendo mentiri solū est ꝑiudicare ipsi veritati. ꝓmittendo autem mentiri est ꝓeiudicare veritati ꝛ etiam ꝓximo cui ius quesitum est ex ꝓmissione. Cum ḡ si ꝓmissio fieret sine iuramēto obligareē ꝓmittens ēt obligabitur ꝓfirmādo ꝓmissionē iurādo ꝑ falsos deos: q: hic nō viciaē vtile ꝑ inutile. Juramētū ḡ ꝑ idola lz malū sit: q: tn̄ nō repugnat ꝓmissioni facte quāḡ nō possit eā ꝓfirmare nō adnihilabit eā sed manebit ipsa in viribus suis sicut si ꝓmissio sine iuramēto aliquo fieret. ¶Sz obȳciet̄ q̄ iuramētū ꝑstitū ꝑ falsos deos nō teneat q: ff. de iureiurā. l. nō erit. §. penul. dr̄ q̄ nō valet iuramētū q̄ fit ꝑ falsos deos. Dic q̄ non obstat: q: ibi nō agit ad videndū an iuramētū ꝓmissionū factū ꝑ improbatā religionē sit obligatoriū: ſz solū de iuramēto in lite delato pti apte ꝑ religionē improbatā an videaē eē delatum: ꝛ si iurans ꝑ hoc liberatus est vel an teneaē iterū subire iuramētū ꝑ modū vsitatū. Et dr̄ q̄ vr̄ nō esse delatū iuramentū ꝛ ac si iuramētū nō eēt. Et hoc forte est: q: cū religio illa sit improbata nō datur plena fides iuramēto facto ꝑ deos illos ac si iuramētū nō esset factū. Et hoc q: ꝑsumi pōt q̄ iurās nō verebit falsum iurare ꝑ deos reprobatos ꝑ rem publicā: q: nō timet eos sic timeret falsuz iurare ꝑ deos q̄s res publica colit vel quos nō detestaē. Et tn̄ si qs nō delato sibi iuramēto

Opinio q̄rundā.

Rō vnica

Rñdet ad q̄sitū qōis ꝑ rō. JA 2.rō.

B

Rñdetur obiectio

sed sponte iuret, promissorie vel assertorie per falsos deos non est dubiū quin teneat iuramētū seruare. ¶ Ad arm in cōtrariū dōm q̄ lz iuramētū p idola sit sp pctm̄ eo q̄ iurat p id p q̄d iuratū nō est: tn̄ promissio q̄ alias licita est nō p hoc violat cū ista sint destincta z promissio sit principale iuramētū aūt sit accessoriū: frustrabit g̃ iuramētū effectu suo ita q̄ nō firmet aliqd z tn̄ ipsam firmitatē z obligationē quā alias de se hz promissio tollere nō pōt. Per q̄cūq; g̃ iuret siue p deū siue p idola siue p demones siue p q̄scūq; creaturas dū tn̄ q̄d iurat nō sit illicitū iuramētū obligat z tuādū est. s. q: ipsa promissio obligat.

Ad arm vnj cū cōtrarijs

¶ An licitū sit exigē vl accipe iuram. ab idol. Q. CCLXX.

Opinio quōdaz.

Queritur An licitum sit exigere vel recipere ab aliquo iuramētū p idola. ¶ Dicūt q̄dā q̄ sp est pctm̄: q: sicut malū facere peccatū est. Ita z occasionē ad malū p̄stare: q tn̄ iuramētū exigit ab aliquo p idola vel recipit dat ei occasionē ad malū. s. ad iurādum p idola in quo ille peccat: g̃ pctm̄ ē exigere vel recipe.

Rñdet ad ōstitū q̄is. A

¶ Dōz q̄ iterdū pōt eē sine pctō recipe talia iuramēta vt si sit necariū alicui recipe fidē ab altero quā nō pt alr hēre nisi p iuramētū p̄sti tū p idola lz ei recipe illō. Ad hoc tn̄ q̄ recipiat licite opz q̄ recipiēs verā existimationē hēat de idolo. s. q̄ nō putet ei ali quā virtutē diuinā inesse. Nā si putaret z accipet iuramētū p̄stitū p illud: exhiberet sibi honorē q̄d idolatria est. Simile p3. p. co2. 8. de eo q comedit cibos ꝓsecratos idolo putans q̄ idolū nihil sit: q: p hoc nō honorat idolū nec credit se mādu care aliud q̄ cibū cōez: cū p ꝓsecrationē factā in cibo ex noīe idoli nulla virtus ad bonū nec ad malū accreuerit cibo ipsi: q: idolū nihil pōt cū nihil sit. i. nullius virtutis. Qui tn̄ man ducat cibos illos putans fuisse ꝓsequutos aliquā virtutē p ꝓsecrationē: peccat. Etiā regrit q̄ q hoc iuramētū recipit ad bonū finē recipiat z nō eū intētione incitādi idolatrā ad iu rādū p idola. Et ēt q̄ illud sup quo iurat sit aliq̄d bonus p q̄ licite iurari posset p deum: ēt regrit q̄ alio mō nō possit iste q iuramētū recipit, certā fidē hēre: vt pote: q: ille q iurat idolatra est: z p nihil aliud putabit se teneri nisi p nomē idoli sui. His suppositis: lz iuramētū recipi a talibus p idola sua. Sic dicit aug. ad publicolā z hētur. 22. q. j. c. monet te. s. ac p hoc q vtr fide illius quē ꝓstat iurasse p falsos deos z vtr nō ad malū sed ad bonū z licitū nō pctō illius se sociat q p demonia iura uit sed bono pacto ei⁹ quo fidē seruauit.

B

¶ Itēp3: q: viri scti legunt recepisse talia iuramēta ab idolatris: sicut Jacob z la ban inito federe in mōte galaad iurauerūt. Nā laban q erat idolatra iurauit p deos suos. s. p deū nachor patris sui: iacob aūt q erat fidēs iurauit p deū verū gen. 31. cū dixit labā. Deꝰ abraam z deus nachor iudicet inter nos deus patris eorꝝ. Et seqr. Jurauit iacob p deū timorē patris sui isaac. i. p deum quem timebat pater suus isaac. Sic ēt abraam z abimalech rex philistinorꝝ iurauerūt inter se gen. 21. Manifestū est tn̄ q̄ abimalech q erat idolatra iuraret p deos suos. Et tale iura mētū recepit abraam ab eo ad ꝓfirmationē federis: de hȳs ēt 22. q. j. c. monet te. ¶. alia q̄. Etiā machabei fecerūt pactū cum romanis de amicitȳs seruādis tpe iude machabei. p. macha. 6. z postea tpe ionathe fuit ista pax z federa reformata. p. ma cha. 12. Et manifestū est q̄ ibi iurauerūt: vt dr. 22. q. j. c. monet ¶. hinc ēt in li. Ro. tn̄ nō iurarent nisi p noīa idolorꝝ suorꝝ: z receperūt machabei q erant viri iusti illud iuramētū: g̃ licitū erat iuramētū recipe p idola.

C

¶ Si aūt dicat de eo q petit iu ramētū vel inducit aliū ad iurādū p idola. Secus est: q: iste vr inducere ad pctm̄ z nō ille q recipit iuramētū ab eo. q sp̄ te pōtat vel iurare paratus est: q: nō p̄stat ei cām ad malū: sz vtr fide illius quā pp iuramētū firmiter seruat. Sic innuit aug. ad publicolā: z in allegato. c. monet: dicēs q̄ q vtr illi⁹ fide quē ꝓstat iurasse p falsos deos z vtr nō ad malū sed ad bonū nō pctō illius se sociat q p demonia iurauit.

S. Tho.

¶ Uti aūt fi de nō est fidē petere: lz oblatā suscipe. Et sic dicit sctus tho mas: q̄ licitū est accipe iuramentū eius q patus est p falsos deos iurare: sed nō lz inducere eū ad iurādū. Idē tenet Jnno cē. exr de iureiuran. c. Et si xps. Et sic vr q̄ si quis nō pt alr fidē hēre ab idolatra nisi petēdo ab eo iuramentū p idola q̄ potius dz nullū sctū facere eū eo ad quē firmādū regrat iu ramētū q̄s iuram. istud petere si ipse alias nō se offert facturū: q: q̄n ipse se offert licitū est recipe tale iuramētū. Hoc verū ē indubitāter in sctis illis q sine magno p̄iudicio nr̄o euitari pñt. Si tn̄ sit aliqs sctus multū nobis necarius vt pote p vita tuāda vel p rebus maximis nō vr illicitū eē peti ab eo tale iuramētū ēt si ipse illō nō offerat cū quo sctus sit dū tn̄ ipe alias assuescat p idola sua iurare in rebus silibus vel mi noribus. De quo pōt hēri argu. 22. q. j. c. monet. ¶. alia q̄.

¶ Ad arg dōm q̄ ille q suscipit iuramētū hmōi ab eo q p stare patus est nō dat ei occasionē ad malū cū ipse illō ēt nō petitus exhibeat: z recipiēs nō ꝓsentit cuz eo in malo q̄d est p idola iurare: sed in bono q̄d inde seqr. s. in fide q̄ seruat pp hoc iuramētū. Sic dicit aug. ad publicolā q̄ q vtr fide illi⁹ q iurauit p falsos deos nō pctō illius se sociat q p demonia iurauit: sed bono pacto eius quo fidē seruauit. Secus aūt in eo q incitauit aliū ad iurandum: quia aliquo modo sociat se peccato illius vt supra dictum est.

¶ An magis peccet periurans per deum q̄m per creaturas. Questio. CCLXXI.

Queritur Quis grauius peccat q periurando in noīe dñi vel per creaturas. ¶ Dōm q̄ cū vtrūq; iuram. teneat siue p deū siue p creaturas violatio vtriusq; inducit periurū: z tn̄ vr q̄busdā grauius esse periurū q̄d fit iurādo p creaturas. Quia quāto qs in plu ribus peccat tāto grauius peccat. Et tn̄ q p creaturā iurans cōmittit periurū in duobus peccat. s. q: p creaturā iurauit: z q: fidē violauit. Qui aūt iurādo p deū ꝓmisit periurū solū pec cauit fidē violādo. Sic dr. 22. q. j. c. monet. ¶. hinc ēt cū dr. Sz q̄rit q̄d grauius sit an p creaturas an p creatorē iurare fal laciter: z rñdet. s. Dupliciter. n. reus est q p creaturas iurat mēdacit q: z ꝓhibitionē iurat p q̄d sibi iurare nō lz a quo pctō immunis ē q nō nisi p creatorē iurat: z primū dolo ca pit q̄ facit ēt p creatorē mēdaciter iurās.

¶ Est tn̄ dōz q̄ in hoc nō pōt rñderi absolute. In iuramento. n. promissorio duo sūt. s. promissio z ꝓfirmatio. In assertorio aūt assertio z ꝓfirma tio. De assertorio dōm q̄ vr esse maius sp periurū q̄d fit iurā do p deū quā q̄d fit iurādo p creaturas nisi ex periurio isto se quat alicui dānū: q: tūc poterit esse maius periurū q̄d fit iurā do p creaturas q̄m iurādo p deū fm q̄ pōt esse valde magnū dānū in periurio p creaturā z puū in iurando p deū. Et hoc ē ꝓsiderādo assertionē q̄ fit in iuramēto assertorio. Si aūt ꝓsi derer ꝓfirmatio q̄ fit in iuramēto hz periurū grauitatē quādā in quātū fit irreuerētia q̄dā q̄m illū p cuius inuocationē cōfir mat assertio. Et q: tāto maior est irreuerētia promissa q̄m aliquē quāto ipse maioris reuerētie est: iuramētū factū p deū si vio let erit grauius periurū cū deus sit maioris reuerētie q̄m creatura. Et lz qn̄ iurat p creaturā iurer p deū: q: q iurat p thro nū dei iurat p deū q sedet in throno. ¶. 23. z extra de iureiur. c. Et si xps: z ita q iurat p aliquam creaturā iurat p eum q creauit illā: tn̄ qn̄ iurat p deū exp̄sso noīe, ꝑpo grauior irreue rentia est si cōmittat periurū q̄m si iuret p deū exp̄sso solo noīe creature. Sic grauior iniuria est qn̄ aliqs facit iniuriā alicui in ꝓsona sua q̄m qn̄ facit ei iniuriā in aliquo de suis familiari bus: lz vtrobiq; ipsi dño fit injuria. De iuramēto promissorio idē dōm est q̄ pp promissionē q̄ ibi fit pōt esse maius interdū periurū factū p creaturas q̄m p creatorē fm differētiā promissio nis z dāni sequuti ex violatione eius. Si tn̄ attendat cōfir matio q̄ fit inuocato noīe eius p quē iurat grauius est periu rū q̄d fit p deū q̄m q̄d fit p creaturas. Et sic dōm q̄ cū periurū dicat iuramēti violationē z iuramētū dicat ipsam inuocatio nē eius p quē iurat grauius est: sp periurū q̄d fit p deum q̄m q̄d p creaturas accipiēdo periurū quātū ad seipm sine ex gñe pin trū. Cōsiderare aūt violationē promissionis vel dānū false asser tionis nō ptinet p se ad periurū cuz ista fieri possint sine piu rio vt in simplici promissione z assertione.

Ad

¶ Ad arg dōm. vno mō falsum esse q̄ vbi in plurib⁹ peccat grauius peccet q: hoc est verū si oia peccata essent equalia alias tn̄ falsum est: vt si qs bis furatus est q̄nq; denarios z aliꝰ furatus semel rapuit decē milia denarios grauius est pctm̄ vnū q̄m duo. Et ita hic: q: lz periurans p creaturā peccet in duob⁹ grauius pec cat q̄ periurus est p deū ēt peccās in vnico. Et ista est veritas Sic. n. rñdet ad istā q̄nē. 22. q. j. c. monet. ¶. hinc ēt: cū dr. Sz si periurū tāto magis penale est quāto sanctius est illud p q̄ iurat apparet q̄ z si p creaturas mēdaciter iurās duplr pec cet grauior tn̄ se subiicit pene q p creatorez iurat mēdaciter.

¶ Aliter pōt dici q̄ falsum ꝓponit: q: q iurat p creaturā nō sp peccat duplr cū sepe iurare p creaturā licitū sit vt oñs est sup. q. 266. Et sic saltē q̄n licitū est iurare p creaturā nō te net arg istud: q: tunc solum peccat in vno sicut q̄ piurat p deū. Et tn̄ lz interdū sit pctm̄ iurare p creaturā adhuc min⁹

peccatum est

peccatū est tunc piuriū p creaturā q̄s p deū vt dctm̄ est p̄cedēti solutione. ¶ Aliter pōt ēt dici q̄ piuriū solū dicit violationē iuramēti. Et q̄ violatio iuramēti vt iuramētū est soluz dicit irreuerentiā quādā ō illū p cuius nomē iuratum est sp grauius erit piuriū p deū q̄s p creaturā. Q̄ aūt peccet aliqs iurādo p creaturā nō ptinet hoc ad piuriuz: q̄ illō pctm̄ distinctuz est a piurio cū illō ꝓmittat in iurādo: istō aūt in violādo iura^{m}. z p̄t eē illō sine piurio: q̄ ēt si iura^{m}. fuer iā peccatuz est in iurando p creaturā in casu quo illicite iuratur.

¶ An magis peccet periurus per deum an periurus per idola. Questio. CCLXXII.

Queritur Qō sit graui⁹ piuriū q̄n qs piurus é iurādo p deū an q̄n iurat p, idola. ¶ Dōz q̄ aut q̄rit q̄ō est maius pctm̄: aut q̄ō est maius piuriū. Si q̄rat de piurio dōm q̄ grauius est piuriuz q̄ō fit p deū eo q̄ piuriū dic solū violationē iuramēti. Jura^{m}. autē in sola p̄firmatiōe p nomē illi⁹ p quē iurat p̄sistit. Et q̄ quāto est magl reuerēdū nomē aliq̄ō tāto cōittit maioz irreuerētia violādo iuramētū fctm̄ p illō nece est eē maius piuriū q̄ō fit p nomen dñi q̄s q̄ō fit p nomē idoloz. Sic dic aug. ad publicolā. z. 22. q. 3. c. monet. Quāto. n. p q̄ō iurauerit magl fctm̄ est tāto magis penale periurium. Nomē tm̄ dei est fctm̄ z facere ō illō est irreuerētia: noia āt idoloz nulli⁹ reuerētie sunt: 3 nephāda z execrabilia iō ō ea nulla pōt fieri irreuerētia. Et sic ex hac pte nullū pctm̄ é venire ō iura^{m} p̄stitū p noia idoloz cū nullius reuerētie illa digna sint. ¶ Si āt q̄rat q̄ō é maiⁿ pctm̄ an piuriū in noie dei vel in noie idoli. ¶ Dōm q̄ pñt ꝓsiderari hic tria. s. iurare p idoluz: z dānū ꝓs ex violatiōe iuramēti: z irreuerētia q̄ ꝓmittit violādo iura^{m}. De. 3°. Jā dictū ē q̄ nulla ꝓmittit irreuerētia eo q̄ noia idoloz nulla reuerētia digna sūt. Et sic nō pōt ꝓpari ex hac pte piuriū in noie idoli ad piuriū in noie dei. Si āt ꝓpare q̄s tū ad iurare: dōm q̄ iurare in noie dei de se nō é pctm̄. Jurare āt p idolū de se pctm̄ é. Si āt ꝓsiderer q̄s tū ad dānū ꝓs ex piurio é p accns q̄ aliquādo seq̄t maius dānum violato iuramento quod fit per deum quam violato iuramento quod fit per idola: aliq̄n ecōtrario 3 differētiā assertionū z ꝓmissionū in vtriq̄z iuramētis. Jō ꝓpando totū pctm̄ q̄ō est iurare p idolū z piuz eē ad hoc q̄ō est piuz eē p nomē dñi nō pōt dici q̄d sit graui⁹. Q̄z ꝓpanť multa ad vnū. Et ēt fit hic aliq̄d q̄ō é p accns de quo nō pōt dari certitudo. Si tm̄ dicere q̄ aliqs peccaret iurādo p nomē dñi z in lō noie piuraret: posset ꝓpari ad piuriuz q̄ō fit p idola: q̄ vtrobiq̄z esset pctm̄ iurādo z piurādo. Dicit tm̄ aug: ad publicolā: z hētur in di. c. Monet q̄ vez é sine vlla dubitatione min⁹ maluz eē iurare veraciter p falsos deos q̄s iurare fallaciter p deuz veruz. Hoc tm̄ intelligenduz est si ille q iurat p falsos deos nō putat eos hre virtutē diuinā. Nā si hoc putat z p iura^{m}. exhibet eis quādā reuerētiaz tanq̄ in eis sit vtas infallibilis maius pctm̄ est q̄s piurium ꝓmittere p nomē dei eo q̄ istud est idolatria. Et tm̄ idolatria est grauioz oi crimine. cum ipsa sit directe ō deum.

¶ An iudei peccāt iurādo p suū thozath. Qō. CCLXXIII.

Queritur An iudei peccāt iurādo p suū thozath ¶ Dicunt: quidā q̄ sic: quia tale iuramentum pertinet ad infideles: z tamen infidelitas est pctm̄ ideo iurando peccant. ¶ Dicendum q̄ in thozath iudeoꝝ nihil cōtinet nisi q̄nq̄z libri moysi quos nos greco noie pentateuchū dicimus. Judei vo thozath appellāt vt dic Jero. in plogo galeato sup libros reguz q incipit viginti duas lras. Jsti q̄nq̄z sunt sacri libri quos eccl'ia tenet: 3 cerimonialia z iudicialia mādata q̄ in eis ꝓtinent iā cessauerint quātū ad obligationē. Q̄z tm̄ sūt libri sacri q̄s eccl'ia in honoze habet 3 ēt xp̄ianis iurare p illos sic 3 iurare p euāgelia. Licebit g̃ iudeis iurare p thozath nisi forte circa hoc obseruent aliquā cerimoniā vt pote q̄ iurādo sup libū illū quē vulgariť thorath vocāt credāt se obligatos: z si iurauerint p alios libros in qb⁹ ꝓtinēť isti q̄nq̄z libri moysi putēt se nō teneri: q̄ est superstitio putare obligari iurādo p vnū volumē z nō p aliō cuz vtrobiq̄z ꝓtineať eadē scriptura. Licet g̃ iudeis p thozath iurare nisi superstitionē aliquā ꝓmittant vel p̄supponant ad iuramētū istō aliquē errozē. Jstō tm̄ est p accns: q̄ ēt in iuramē to q̄ō fit p deū pōt multiplex errox p̄supponi z ēt multa pctā accidere. ¶ Ad ar^{m}. dōm q̄ 3 iurare p thozath sit actus infideliū nō tm̄ est pctm̄ mortale: q̄ nō est actus ipsi⁹ infidelitatis. Nō. n. est verū q̄ infideles in oib⁹ q̄ agunt peccēt: q̄ sic peccarēt comedēdo z bibēdo z dormiēdo q̄ō falsum 'est. Sz peccāt in illis q̄ ptinēt ad infidelitatez: vt q̄n negāt aliqd q̄ō ptinet ad verā fidē z q̄n detestanť xp̄m de quo est vera fides Sic est de fure: q̄ furari pctm̄ est: z furē, eē est eē in statu pditionis. Et tm̄ nō oia q̄ facit fur sunt pctm̄: q̄ comedit z bibit q̄ō pctm̄ nō est. Jta de iudeis: 3 sunt infideles z iurēt in thorath nō seq̄t q̄ peccent: q̄ iurare in thozath nō est actus infidelitatis. De hoc magis dictum est exo. 23.

¶ An iudex possit cogere iudeum litigantem in iudicio cuz christiano q̄ iuret super thozath. Qō. CCLXXIIII.

Queritur An litigante xp̄iano cū iudeo si nō pōt hēri 'alia via ꝓbatiōis z iura^{m}. deferendū est iudeo: an iudex pōt cogere iudeū vt iuret sup thozath ¶ Dōm q̄ si eēt iudex iudeus nō est dubiū qn licite ageret cū ipsis iudeis liceat iurare sup thozath: vt dctm̄ est p̄cedēti q. Si aūt sit iudex xp̄anus est magis dubiū: q̄ in hoc vr̄ fauere aliqualr legi iudeoz. Dōz tm̄ q̄ 3 ei cogere iudeū vt iuret fm formā quā ipsi iudei inter se tenēt. Nā nō est aliqō in cōueniēs: q̄ iurare p thozath nō é pctm̄ iude]. Judex g̃ xp̄ianus cū cogat iudeū sic iurare nō cogit nec inducit eū ad aliq̄ō malū. Jō licite agit. Etiā pp defectū ꝓbationuz ne peccat iustitia est hoc necariū: q̄ aliq̄ licēt pp necitatē q̄ al's nō licerēt. Sic q̄ qs recipiat iura^{m} q̄ō p̄stat idolatra p idola. Nō. n. peccat recipiendo illō q̄n nō pōt al'r fides hēri: vt ait aug. ad publicolā z dctm̄ est supra. q. 270. Judex aūt tenet ꝓuidere ne artet via ꝓbatiōis: q̄ p hoc ledere t valde res publica eo q̄ multa iniusta corrigi nō possent. Jō 3 ei cogeť iudeos ad hoc. Nec tm̄ p hoc p̄stat fauor statui iudeoz: q̄ istō nō fit pp veneratiōnē legis sue: 3 pp necitatē. Q̄z nō est ali⁹ modus ꝓbatōis. Etiā 3 xp̄iani venerarenť libros iudeoz nō apprōbarēt statū ipsoz: q̄ nō negamus vitatē librorz suoz. Sz dicimus iā trāsisse statū legis illi⁹ vt libri ipoz manifestāt. Nec tm̄ pp hoc exhibēdus est honor libris eoz: q̄ cū ipi honorēt libros suos eo q̄ putāt legē in eis ꝓtentam adhuc obligare. Jta cū aliqs xp̄ianus illos venerabiť poterūt idē putare. Jō nō est exhibēda reuerētia eis p xp̄ianos nisi sic libris q ad lectionē ꝓficiūt z iura^{m} exigendū nūc̄s erit in eis nec recipiēdum si p̄stetur: nisi ex necessitate in casu dicto.

¶ An iudei peccent faciendo iurare christianos in nomine Christi. Questio. CCLXXV.

Queritur An iudei peccent si cogant xp̄ianos vt incitēt ad iurādū in noie xp̄i vel p crucē aut p aliqd simile. ¶ Dicūt qdā q̄ nō peccant q̄ xp̄s est verus de⁹: z 3 p illū iurare nā incitādo xp̄ianos ad iurādū p xp̄m nō incitāt ad malū q̄ xp̄iani in hoc nō peccāt. ¶ Dicēdū q̄ peccāt iudei i hoc: q̄ vetitū erat eis iurare p idola z ēt noiare ea exo. 23. Judei tm̄ putāt xp̄m nō esse deū: 3 idoluz imo deteriorē oi idolo: q̄ nihil putāt eē deterius xp̄o z grauius puniri in inferno vt ipsi fabulanť in suo thalmuth: eo q̄ p xp̄m status legis sue sublatus est. Vñ ipsi iudei q se vos iudeos putant nō iurarent p nomē xp̄i pp vllā necitatē: sed potius se mori ꝓmitterēt. Nō g̃ 3 eis incitare aliquos ad iurāduz p xp̄m. Q̄z sicut peccarēt iudei si aliquos incitarēt ad iurādū p idola: q̄ idola sunt. Jta cū xp̄m putent eē deteriorē idolo peccabūt si incitēt aliquē ad iurādum p eū. Q̄z aūt xp̄s nō fit idolū: 3 ver⁹ deus p accns est respectu eoz cū ipsi putent eū esse idolū. Aliqūt g̃ ō ꝓscientiā cogendo vel incitando aliquos ad iurādū p xp̄m z sic peccant: q̄ oē q̄ō nō est ex fide pctm̄ est. i. q̄ō est ō ꝓscientiā ad ro. 14. z tātū peccāt cogēdo aliquos ad iurādū p xp̄m q est deus quātū si ipse eēt idolū cū ipsi putēt eū eē idolū. Sic q iurat sup lapidē putans se iurare sup fctm̄ euāgeliū si piurus sit tantū peccat q̄ntū si ve iurasset sup euāgeliū. 22. q. 5. c. humane aures. ℌ. item obiciť. idē ē si cogāt aliquē iurare sup crucē vl' sup euāgelia: q̄ oia ista putāt ptinere ad idolatriā. Et tm̄ sicut idola fugiēda erāt ita oia que ad idola ptinebāt. deut. 7. peccant g̃ in omnibus hīs contra conscientiam agentes.

¶ An xp̄ian⁹ peccet iurādo sup thozath. Qō. CCLXXVI.

Queritur An xp̄ian⁹ peccet iurādo sup thozath dōm q̄ aut putat thoz ath. i. libū illū quē in dei pānis z virgis eneis vel argēteis inclusum z implicitū tenēt eē alicuius virtutis spālis cuius nō sūt alij libri q ꝓtinent sacrā scripturā in hebreo aut nō. Si hoc putāt ꝓtinet ad superstitionē z est modus idolatrie iō erit tūc sp pctm̄ siue ludēdo siue vere iuret. Si aūt nō putēt eē alterius vtu-

tis q̄s sint ceteri libri sacri. Aut iurat solemniter sup thorath aut nō. Si solēniter sp est pctm̄: q̄ taliter iurat iudaizat: t tñ iudaizare pctm̄ mortale ē. Etiā dat fauor iudeis vt putēt legis sue statū aliqd eē. Q̄ q iurat solēniter p aliqd honorē illi tribuit: q̄ inducit in ꝓfirmationē dictoꝝ suoꝝ. Jō potius dēret xp̄ianus q̄libet mala pati q̄s sic iurare. Si aūt nō solēniter poterit eē q̄ fiat ludēdo: vt ita manifeste appeat ex ipo actu q̄ nō intēdit iurare nec aliquē honorē tribuere ꝛ irride re. Et tūc pōt eē sine pctō mortali t tñ nūq̄s pōt fieri gn sit vitupabile iō semp fugiendū est tāq̄ mortale vel qō pōt esse mortale. De hoc magis dictum est exo.23.

¶An sarraceni peccent iurādo per nomen Christi vel per crucem. Questio. CCLXXVII.

Queritur An sarraceni peccēt iurādo p nomē xp̄i vel p euāgelia aut p crucē. ¶Dicūt qdā q̄ peccāt: q̄ ꝛ xp̄s sit verus deus tñ iudei q infideles sunt peccāt iurādo p xp̄m vel cogēdo aut inducēdo aliquos ad iurādū vel p xp̄m vt dctm̄ est supra.q.275. Sarracenī tñ sūt ēt infideles iō ēt peccabūt. ¶Dōz q̄ sarraceni p̄nt iurare p xp̄z si nō sit fm se malū nō erit maluz nisi ei q putat eē malū t sic agit ꝫ ꝓscientiā vel errat in aliq̄ circūstantia: qō ēt in xp̄ianis fit iurādo in noīe xp̄i. Et tñ sarraceni nō putāt malū eē iurare in noīe xp̄i nec est malū fm se: iō poterit eē q̄ licite iurēt. Patz ℞: q̄ ꝛ sarraceni nō putēt xp̄z eē deū putat tñ eū fuisse ꝓphām sctissimum. Licet tñ iurare p viros sctos defunctos inquātū in eis refulget spāl'r q̄dā dei virtus quā viuētes oñderūt ḡ p xp̄m ēt si solū eēt hō liceret iurare cū se pe p creaturas iurare liceat vt oñsum est supra.q.266. ¶De euāgelijs ēt dōz q̄ sarracenis liceat iurare p illa: q̄ ipsi non credūt in euāgelijs mala vel falsa ꝓtineri: ꝛ ꝫa t sctā t plura eoꝝ q̄ ipsi credūt t p̄cipal'r ip̄m aduētū machometi sui putāt ꝓbari ex euāgelijs. Jō neēe est q̄ vitatis honorē euāgelio deferāt: q̄ al' ꝓbatio sua eēt debilis: q̄ p̄supponeret p cedere ex falso. Nō putāt ḡ sarraceni malū agere si p euāgelia iurēt. Et ēt malū nō est: q̄ p illa ꝛ nobis iurare inquātuz in eis vitas dei nobis oñdit vt p3.j.q.285. Et ēt est in eo q̄dā virtus dei ad ro.j.ḡ nō peccabūt sarraceni iurādo p euāgelia. ¶Ad ar^m. dōm q̄ nō est sīle de iudeis t sarracenis: q̄ ꝛ vtriq̄ sunt infideles t in statu ꝑditionis: tñ sarraceni putāt xp̄m fuisse sctissimū ꝓphām t nō ꝛ alicui eoꝝ blasfemare de xp̄o fm legē suā. Judei vo credūt xp̄m eē ré pessimā de terioꝛē oībus idolis t demonib^9. Jō sarraceni iurādo p xp̄m nihil mali agūt: q̄ nō putāt se malū agere. Judei tñ ꝫ ꝓscientiā agunt: q̄ putāt se iurare p idolū iurādo p xp̄m: iō peccabūt iurādo p eū. Et idē est de euāgelijs: q̄ illa putāt ptinere ad idolatriā cum ibi sit doctrina xp̄i: iō ēt ꝫ ꝓscientiā agerēt iurādo p ea: de hijs magis dictum est exo.23.

¶An liceat alicui xp̄iano iurare per crus machometi. Questio. CCLXXVIII.

Queritur An liceat alicui xp̄iano iurare p crus machometi. ¶Dōm q̄ nō: q̄ hoc alicui mō est ꝫ illō ꝑceptū exo 23.s. Per noia externoꝝ deoꝝ nō iurabitis. Crus aūt machometi vel coꝛp^9 ei^9: ꝛ ēt a sarracenis nō reputeē eē deus credit tñ aliqd eē valde sctm̄: t iō dicūt fuare istud tāq̄ aliqd valde sctm̄ t diuinuz. Et sic in iurādo p illō exhibeē ei q̄dā reuerētia sctitatis tāq̄ spāl'r virtus dei reluceat in illo. Q̄ falsuz est. Jō ptinet ad q̄ndā modū idolatrie venerari illō crus t iurare p illud. Oē tñ iura^m sctm̄ p aliqd qō putāt hēre virtutez aliquā deitatis t nō hz reducīt ad iura^m. factū p deos externos: ḡ nō licet talr iurare: q̄ malū est fm se venerari illā rē turpē. Etiā q̄ p hoc faueret statui pessimo sarracenoꝝ. Q̄ pctm̄ est de iudeis: idem dōm q̄ illicitū est eis iurare p hoc q̄ obligāt dupl'r ad nō iurandū sic. Primo q̄ iurare sic malū est t nāl'r obligant oēs ad cauēdū tale iura^m. ¶2°. q̄ spāl'r eis iussum est ne p noia deoꝝ externoꝝ iurarent: t tñ iurādo p crus machometi putarent se iurare p idolum. ideo neutris licet hoc iuramentuz De hoc etiam exo.23. dictum est.

¶An liceat christiano iurare super alchoranū machometi. Questio. CCLXXIX.

Queritur An liceat xp̄ano iurare sup alchoranū. Est.n. alchoranus liber q̄dā sarracenoꝝ apud eos maxime veneratiōis: in quo ꝓtinet lex illa vel potius insania quā religt eis machomet^9. ¶Dicūt ḡ q̄dā q̄ aliq̄ liceat xp̄ianis iurare p alchoranū: q̄ licet aliq̄ iurare p creaturā: alchoranus aūt est ꝫ sic: iō aliq̄ licebit p eū iurare cū nō sit idolū nec accipiat vt idolū. ¶Dōm q̄ peccant xp̄iani si iurent p alchoranū. Nā iura^m. nō dz fieri regulariter nisi p deū eo q̄ iurādo exhibeē q̄dā reuerētia eī p quē iurat. Jsta aūt reuerētia soli deo ꝑpe ꝓpetit eo q̄ inuocat in testimoniū tāq̄ vitas infallibilis t hñs cognitionem vniuersalē oīum rez t ēt tāte reuerētie existens q̄ noie eius inuocato nemo auderet falsum dicere vt oñsum est supra.q. 250. Jsta aūt soli deo ꝓpetūr: iō p eū solū iurādū est. Q̄ō aūt interdū iurare liceat p creaturā hoc est: q̄ p creaturā manifestat nobis diuina vitas t refulget ēt in ea q̄dā excellentia diuina. Propter hoc aūt oportet q̄ creatura illa p quā iurat duo hēat. Primo q̄ nō ptineat falsitatē aliquā: q̄ cū p creaturā dēat nobis innotescere diuina vitas si ipsa falsitatē in se hēat nō ꝑueniēter ostēdit diuinā veritatē. ¶2°q̄ res illa sit alicuius dignitatis eo q̄ in ea dz aliquo mō refulgere excellentia diuina. In rebus tñ nullius dignitatis nō oñdit ꝑueniēter diuina excellētia velut si qs iuraret p gallinaz vel p lapidē nō eēt cōueniēs ad attestationē vitatis: q̄ ꝛ falsitatē nullā ꝓtineant tñ dignitatē nullā hñt. Sic est de alchorano: q̄ ista duo ei deficiunt. ¶Primū q̄ mēdacia plurima ꝓtinz t res turpissimas q̄s ēt audire indignū est. ¶2^m. q̄ nullius dignitatis est cū libri mereant honorē ex sentētijs q̄s ꝓtinēt Sententie tñ machometi quātum ad speculatiua falsę sunt: quātū ad agibilia vero turpissime. Jō nullius dignitatis sūt sed oī ignominia t obꝛobrio digne. Nō est ḡ ꝑueniēs creatura alchoranus p quā iureē vt in ea repsentet diuina excellētia t honor. Etiā q̄ xp̄ianus iurans p alchoranū attestat aliquo mō vera ꝓtineri in alchorano: q̄ vitas nō ꝓfirmat ni si p aliā vitatē firmiorē sic ꝓclusio ex p̄cipijs. Et tñ alchoranus nihil nisi mēdacia t res turpes ꝓtinet. Etiā q̄ iurās p alchoranū scandalizat aios alioꝝ xp̄ianoꝝ debilitando i eis fidē cū ipse oñdat se aliq̄ mō venerari legē machometi. Etiaz q̄ p hoc fortificat aios sarracenoꝝ in sua pfidia cū videant q̄ ēt ab extraneis alchoranus suus veneret. Nullus ḡ xp̄ianoꝝ p vlla re pati debet iurare sup alchoranuz vel p ipm ēt ꝫ cogat ab aliquo q̄ pōt hoc facere: q̄ est quoddā genus infidelitatis t apostasie. ¶De iudeis idē dōz est q̄ illi peccāt iurādo p alchoranū: q̄ ille repugnat legi sue t ꝓphis t est doctrina q̄dā detestabilis. De hijs dctm̄ est exo.23. ¶Ad rōnē in ꝫ̄riū dōm q̄ interdum licitū est iurare p creaturā. s. q̄ illa talis est q̄ per eaz diuina vitas aliquo mō nobis innotescat t diuinus honor refulgeat in ea. Alchoranus aūt nō est hmōi vt dctm̄ est nunc: iō super illum vel per illum non licet iurare alicui.

¶An sarraceno liceat iurare per machometi crus. Questio. CCLXXX.

Queritur An sarraceno liceat iurare p machometi crus. ¶Dicūt qdā q̄ liceat: q̄ sicut se hñt xp̄iani ad xp̄m. ita se hñt sarraceni ad machometū t tñ ꝛ xp̄ianis iurare p xp̄m: ḡ etiā sarracenis p machometi crus vel ip̄m machometū. ¶Dōm q̄ peccāt iurādo q̄ñq̄s sic iurent: q̄ honorē q̄dā diuinū tribuunt hoi impudico t pessimo. Et hec p religiōe hñt. Unde in eis iurare p machometū vel p crus machometi est q̄si iurare p deos alienos cū honorē quendā diuinū tribuāt ei. Nec ēt ꝛ iurare p machometi crus tāq̄ p creaturā: q̄ nō pōt ꝑuenienter repūtari diuinus honor nisi in re q̄ est alicui^9 dignitatis. Et tñ machometus t q̄cq̄d ptinet ad eū ē res turpis. iō nō ꝑuenit iurare p hoc. ¶Ad rōnē in ꝫ̄riū dōm q̄ nō se hñt oīno sarraceni ad machometū sic xp̄iani ad xp̄m: q̄ xp̄iani credūt xp̄m eē deū sic vere ē. sarraceni aūt nō putāt machometū fuisse deuz ꝛ hoiem. Etiā dato q̄ putarēt sarraceni idē de machometo q̄ xp̄iani de xp̄o nō seq̄reē q̄ licite p eū iurarent: q̄ gētiles idolatre putabāt idola q̄ collebāt eē deos sic nos scimus eē vnicū deū t tñ nō excusabāt q̄n peccarēt colēdo idola t iurādo p ea. ¶Jta t sarraceni q̄to maiorem honorē dederint machometo iurando p eum vel al' tanto magis peccāt: t sic peccabunt iurando p crus eius.

¶An liceat sarracenis p alchoranū iurare. Q̄ō. CCLXXXI.

Queritur An liceat sarracenis p alchoranū iurare. ¶Aliq̄ dicūt q̄ sic: q̄ sarracenī est alchoranus p lege sic nobis euāgelia. Nobis aūt ꝛ iurare p euāgelia: ḡ licebit eis iurare p alchoranū. ¶Dōz q̄ peccāt iurādo p illū: q̄ honorāt eū p ꝫ q̄ legē sacrā. Et tñ sic

ibi turpissima

Opinio q̄rundā.

Rñdeē ad quesituz.q. A

Ad ar^m. in oppo^m B

Rñdeē ad q̄situz.q.

Opinio q̄rundā.

ibi turpissima docuñta. Etiã deo iniuriã quãdã faciũt: qz pu
tant in alchorano vitatẽ doctrine diuine expssam eẽ: ꝫ qz q̃
lis vnusq̃q̃ ẽ talia dic̃ ⁊ opaf. 2°. ethi. cũ g̃ sint falsa ⁊ ipudi
ca ea q̃ in alchorano tradũr inueref qꝫ de⁹ ille a q̃ talia docu
mẽta pcesserãt mẽdax ⁊ ipudicus erat. Sic. n. aug. 2. de ciui.
dei. pbat deos gẽtiliũ fuisse turpes: qz in sacrificijs ⁊ cerimo
nijs suis ⁊ solẽnitatib⁹ petebãt turpia fieri q̃ ꝺ hũanã hone
statẽ eẽnt: illicitũ g̃ erit sarraceno p alchorano iurare. ¶ Ad
arm. dom qꝫ ꝫ hẽat sarracen⁹ alchorano vt legẽ nõ excusaf a
crimine: ꝫ tãto magis pctm̃ ei⁹ graui⁹ ẽ. Qz cuz agat ex lege
putat se agere licite. Et iõ intẽse agit ⁊ magnã veneratione
exhibet. Et tm̃ q̃to maioz honoz exhibef rei turpi tãto graui
us pctm̃ ẽ. Si g̃ sarraceni peccãt tenẽdo alchorano vt legez
qz ẽ mãifeste ꝺ rõnẽ: ita exhibẽdo ei quẽcũq̃ honorẽ tãq̃ le
gi dei peccant ⁊ hoc fit in iurando p illũ: qz honorat: ergo
sarracenis non est licitum iurare per eum.

¶ An liceat iudeis iurare p talmuth. Qō. CCLXXXII.

Queritur An liceat iudeis iurare p talmuth. Est
.n. talmuth collectio magna libroz apꝺ
iudeos in qb⁹ multi errores ⁊ absurditates ꝓtinenf ꝺ dei di
gnitatẽ ⁊ ꝺ sacraz scripturã ⁊ ꝺ xpm. Nã plurima q̃ iudei ꝺ
xpm ⁊ ei⁹ doctrinã ꝓfinxerũt ibi hñtur. ¶ Dom qꝫ pctm̃ ẽ p
lib⁹. illũ iurare: qz manifestos errores ꝓtinet. Uelle aũt atte
stari vitatẽ p errores ẽ icõueniẽs: maxie qz qñ iuraf p aliquã
creaturã inuimusqꝫ p illã diuina vitas nobis oñdit p mẽda
cia tm̃ nõ oñdit vitas. Iõ nulli ꝫ p talẽ libũ iuraf siue iudeo
siue xpiano siue sarraceno: qz iniuriã deo facit q diuinã vita-
tẽ p talia ꝓtestaf: qz innuit talẽ eẽ deũ q̃lia ista sũt. ¶ Idẽ de
libris nigromãticis ⁊ qbuscũq̃ phibitis scripturis dom ẽ qꝫ
p eas aut sup eas iuraf nõ ꝫ: qz nõ ꝫ iurare p aliqd qꝫ nõ ꝫ
honorare. Qui ãt p talia iurat nõ caret q̃dã scrupulo socie-
tatis occulte ad ea. s. qꝫ ipsa diligat ⁊ venereſ ⁊ vtaf ad ali-
qd. Iõ quocũq̃ qs p talia iuret illicitum est aut suspectum.

¶ Quis magis peccat iurando per crus machometi: Chri-
stianus iudeus an sarracenus. Questio. CCLXXXIII.

Queritur Cũ tã xpianus q̃ iudeus q̃ sarracen⁹
peccent iurãdo p crus machometi ⁊ p
alchorano q istoz magis peccant in ꝟ. ¶ Dom qꝫ vt cõiter
magis peccãt in ꝟ sarraceni q̃ xpiani ⁊ iudei: qz enormius
ista agũt. Nã sarraceni tãq̃ licitũ istꝺ hñt: ⁊ iõ ferunt in illꝺ
tota intẽtione ⁊ quãdã diuinã veneratiõnẽ exhibẽt ꝟ p reli
gione hñtes ⁊ in ꝟ instructi ex pua etate. Xpiani ãt ⁊ iudei
cũ nõ credãt ꝟ licere nõ agẽt ꝟ ex tãta ꝺeuotione ⁊ inclina
tiõe. Iõ nõ tãtã reuerẽtiã exhibẽt ⁊ sic minus maluꝫ agunt.
Si tm̃ eẽt aliqs xpian⁹ vel iude⁹ q ex tãta reuerẽtia iuraret
p machometũ vel crus eius aut alchoranuꝫ ex quãta iurãt
sarraceni grauius valde peccaret q̃ sarraceni: qz tm̃ ꝟ nõ fit
cõiter enormi⁹ peccãt sarraceni vt cõiẽ iurãdo p ista q̃ xpia
ni ⁊ iudei. Ex alia tm̃ radice ẽ graui⁹ pctm̃ xpianoz ⁊ iudeo
rũ. Qz sarraceni cũ sint in ꝟ instructi ⁊ reputẽt hoc licitũ ꝫ
p ꝟ nõ excusenf totaliter: aliq̃ tm̃ mõ alleuiaf culpa coz: qꝺ nõ
fit in iudeis ⁊ sarracenis q in ꝟ instructi nõ sũt ⁊ qꝺ⁹ mani
festaf ex lege sua istꝺ eẽ pctm̃: iõ grauiꝰ peccabũt isti ex hac
pte. Dicere aũt simpliter qs magis peccet in ꝟ an sarracenus
vel xpianus ⁊ iudeus nõ est poſe nisi dicaf ceteris pibus. i.
qꝫ ex eq̃li ꝺeuotione ⁊ cũ eq̃li reuerẽtia oẽs isti iurẽt. Et tũc
sarracenus minus peccat: qz minꝰ agit ꝺ pscia: xpianus aũt
peccat maxie qz magis inotescit vitas fidei ⁊ falsitas in fide
liũ xpiano quã iudeo: ẽt maioꝛe ingratitudinẽ ꝓmittit xpia-
nus q̃ iudeus: qz ꝓtenit plura bona q̃ sibi exhibita credita
deo q̃ iudeus. s. bñficiũ redẽptiõis ⁊ legis latiõis. Iõ ceteris
pibus p'quolibet pctõ magis puniet a deo xpian⁹ q̃ iudeus
⁊ sarracenus: qz pla ꝺ vitate cognoscit. Seruus tm̃ sciẽs vo
lũtatẽ dñi ⁊ nõ faciẽs plagis vapulabit multis: qz aũt nescit
volũtatẽ dñi sui ⁊ iõ nõ facit plagis vapulabit paucis. luc.
12. de hoc exo. 23.

¶ An alicui licet iurare p mẽbra dei. Qō. CCLXXXIIII.

Queritur An liceat alicui iurare p mẽbra dei vt
p caput vel p pedes ⁊ siria. ¶ Dom qꝫ
nullo mõ ꝫ: imo reputaf blasfemia magna ⁊ graui pena isti
gif. 22. q. 1. c. 6. figs p capillũ dei vl caput iurauerit vl alio mõ
blasfemia ꝺ deũ vsus fuerit si i ecclĩastico ordine ẽ deponaf
Si laicus anathematizeſ. Si qs aũt talẽ hoiez nõ manifesta
uerit nõ ẽ dubiũ qn diuina ꝓdenatione coherceaf. Et si eos
ista emẽdare neglexerit acerrime corripiaf. Istud intelligẽ-
dũ est de q̃cũq̃ mẽbro: qz eadẽ rõ ẽ de oib⁹. Et idez ẽ si qs p
corp⁹ dei iuret: qz ꝫ corpus nõ sit mẽbrũ ꝓtinet tm̃ oia mẽbra
Et sic ẽ blasfemia iurare p aliqꝺ mẽbrũ ita ẽ blasfemia iurare
p corpus: qz iuraf p multa mẽbra. ¶ Dicit aũt hostiensis in
sũma ti°. de iureiur. qꝺ hoc fuit vetitũ pp errorẽ q̃rũdã hereti
coz q rustica simplicitate putabãt deũ hr̃e mẽbra sic̃ scriptu
ra logf. Et vocanf isti antropofozmite. i. attribuẽtes deo hu-
manã formã vel figurã vt dic̃ aug. li. de nonaginta heresib⁹.
⁊ Jsid. 8. ethimo. ⁊ hr̃. 24. q. 3. qdã hr̃tici. Dr ãt iurare p aliq̃
mẽbra dei non solũ malũ eẽ: ꝫ ẽt eẽ blasfemiã: qz tal'r iurãtes
attribuũt deo quãdã ipfectionẽ. s. hẽre mẽbra humana q̃ nõ
hz. Et iõ tale iura⁹. qꝺ blasfemia ẽ fm leges hũanas graui⁹
puniẽ. s. capitaliter in aucte. vt nõ luxurienẽ hoies ꝺ nãz colla.
6. §. vlti. Jn ꝟ tm̃ hosti. in sũma ti. de maledi. dic̃ qꝺ istꝺ iura⁹. Opio hosti
p capillũ dei vel p caput ⁊ siria pt fieri affirmãdo ⁊ iurando en. de iura-
vel detestãdo ⁊ irascẽdo. Si p mõ ꝫ graui⁹ peccet iurãs nõ mẽto p mẽ
incidit in penã maledicoz q̃ hẽtur exe de maledi. c. Statui- bra dei
mus. Qz illa ẽ p blasfemia ⁊ ẽ pena grauis. s. qꝺ maledicus c
sit ante portas eccl'ie in loco publico dũ missa celebraf p se-
ptẽ dies dñicos. Et vlti. die dñico illoz ñ hẽat palliũ nec cal
ciamẽta ⁊ sit ligatus corrigia circa collũ. Et iponiſ ibi qꝫ sex
tis ferijs pcedẽtib⁹ ieiunet in pane ⁊ aq̃ ⁊ cogaf soluere cer-
tã sũmã pecunie ⁊ in obitu careat eccl'iastica sepultura. Jn il
lo aũt q solũ iurauit nõ detestãdo dic̃ nõ hẽre locũ istã penã
¶ Alij dicũt qꝫ illa pena depositiõis q̃ poniſ. 22. q. j. c. figs p opio alioz
capillũ ꝟ ꝫ locũ in iurãte p mẽbra dei ⁊ iurãte ex ꝓsuetudine p
Sec°ãt in eo q sel' iuraret vl'a casu nihil ꝓmeditat⁹: qz nõ de
beret tã graui⁹ puniri. dicũt ẽt qꝫ differt an qs iuret p mẽbra
honesta. i. p illa q̃ in hoie reputaf honesta vt caput man⁹ ⁊
occulus: vel p inhonesta. s. p pudẽda ⁊ siria. Prio mõ dicũt
nõ eẽ pctm̃ mortale nisi forte eẽt ex ꝓsuetudine. 2°. mõ qꝫ sp
sit pctm̃ mortale: qz talia dicere ad ribaldos ptinet ⁊ ẽ q̃dã i
iuria dei sic dic̃ fr Joãnes in sũma ꝓfes. li. p. ti. 9. q. 6. ¶ Sed
obꝫciet qꝫ nõ sit blasfemia iurare p mẽbra humana i deo: qz Jo. ordinis
xps deus ⁊ hõ ẽ ⁊ mẽbra hũana vere hz sic̃ nos iõ nihil sibi p dicatoz
attribuim⁹ qꝫ nõ hẽat. ¶ Dom qꝫ si qs dicat p caput xpi vel E
occulos nõ ẽ blasfemia: ꝫ sit inhonestũ iurare p creaturã in
deo. Nã caput xpi creatũ ẽ ⁊ oẽs ptes corpis sui. honestius
g̃ ẽ iurare p ipm xpm absolute q deus ẽ q̃ꝫ p ptes sui corpis
q̃ sũt aliqd creatũ. Et ꝟ qz vr q̃dã irreuerẽtia sic diuidẽ xpm
sic iurãdo p q̃sdã ptes eius ⁊ nõ p alias q̃si exhibẽdo hono
rẽ qbuscã ⁊ nõ alijs. Cũ in xpo nulla sit diuisio. Etiã irreue
rẽtia ẽ cũ rẽ aliquã noiauerimus: obmittere id qꝺ i ea ẽ opti
mũ ⁊ noiare istud qꝺ ẽ minus pfectũ. Et ita ẽ cũ qs p aliqꝺ
mẽbrũ corpis xpi iurauerit. Nã obmittit deitatẽ eius q̃ ẽ infi-
nitũ bonũ ⁊ veneraf aliqꝺ mẽbrũ ei⁹ qꝫ respcũ deitatis nul-
lius veneratiõis ẽ: qñ tm̃ iuraf p caput dei vel aliud mẽbruꝫ
dei nõ noãndo xpm blasfemia ẽ qz ꝫ xps de⁹ sit tm̃ noãndo
deũ absolute intelligim⁹ solã naturã diuinã vel psonas diui-
nas solũ q̃tũ ad diuinã naturã ⁊ nõ q̃tũ ad hũanitatẽ assũ
ptã a vbo. Nã tm̃ diuina ⁊ psone fm istã naturã nõ hñt mẽ
bra aliq̃ nec corp⁹: iõ ẽ blasfemia ascribere eis mẽbra vel cor
pus sic̃ hoi, ascribimus. Et ita intelligimus qꝫ sit blasfemia
iurare p capillũ dei vel p alia mẽbra dei cũ nulla habeat.

¶ An sit licitũ iurare p euangelia. Qō CCLXXXV.

Queritur An sit licitũ iurare p euãgelia. ¶ Dicũt Opio quo-
qdã qꝫ nõ qz. 22. q. 5. c. Nullus dr qꝫ nul rundaꝫ
lus ex eccl'iastico ordine cuiq̃ laico sup sctã euãg. iurare pñ primã rõ
mat. ¶ Jtẽ eadẽ. q. . decreuit dr qꝫ in dieb⁹ rogationũ null⁹ 2. rõ
sup sac. euãg. iurare pñmat. ¶ Dom qꝫ iura⁹. qñ fieri ꝺz me A
li⁹ fit p deũ q̃ꝫ p aliquã creaturã. Et tm̃ interꝺũ licitũ ẽ iurare Rñdeẽ ad
p creaturã vt omẽsuꝫ ẽ su p. q. 268. Inter creaturas ãt p q̃s iu quesitũ. q.
rari pt queniẽtissima ẽ euãg. Nã p creaturã iuraf inq̃tum p
eã diuina vitas nobis innotescit quã in iura° inuocamus in
testi⁹. Euãgelio ãt ꝟ q̃eit: qz in eo manifestaf maxie vitas
credẽdoz ⁊ ẽ q̃dã vt⁹ dei in illo p credẽtib⁹ ad salutẽ. ad ro.
p. Nec est aliq̃ scriptura i toto seculo tãte aucatis. sic̃ euãge.
vt dic̃ aug. li. p. de pcor. euãg. in pn°. Iõ p euãg. maxie ꝓsueui
mus iurare qñ iura⁹ solẽnit pstaf. Sic. n. iuraf ppe. 63. di. c.
tibi dño ⁊ j. q. vlti. c. sentim⁹. Et veniẽs de scismate sic iurat.
j. q. 7. c. q̃tiẽs. Et pbr ifamat⁹ sup euãg. iurãdo se purgat. 2. q.
5. c. pbr. Et sic regl'r ẽ forma iurãdi qñ fidelitas iuraf ppe p
aliqs eꝑos vel officiales suos vel subditos sibi iuraf ⁊ dr i
fi. sic me de⁹ adiuuet ⁊ hec sctã euãg. Extra ꝺ iureiurã. c. ego
eꝑs. Sic ẽt p euãg. iuraf in iudicijs qñ iuraf ꝺ calũnia. exꝺ

iuramēto calū.c.vlti.t.ii.q.j.c.testimo.lz eps pp dignitatē suā nō tāgit corpal'r euāg.qñ iurat.lz ponūt euāg.corā ipso ex6 iura.calū.c.Cū in cā.t in alleg.c.testi.Et iste ē modus magl vulgatus iurādi t ē approbat9 de iure.Jō iurādo p euāgel. nō peccabit qs nisi qñ iurādo p deū peccaret.Hoc aūt dr:qz iurar p creaturā nō ē licitū:nō solū pp rē iuratā:lz exhibeat hono2 creature q debet deo.ex de iureiur.c.Et si xps.Et qz q̄dā creature sunt in qbus expssa diuina vitas t pfectio oñdit t p qs hō manu ducit in deū manifeste:lz iurare p illas creaturas:qz ibi manifestū est q̄ iurās nō se referat ad creaturā.lz ad creatorē in quē directe deducit illa creatura.Secus āt de alīs creaturis q̄ nō refferunt ita manifeste in deū nec deducūt nos apte in ipm iō p eas iurare nō lz.Jstas āt q̄ sic i deū deducūt iura collegerūt.s.euāg.t altare:t religas sctōz:t crucē:t ordinē sacruz:t manus epi ꝓsecratas:t fidē nraz:t silia de qb9 oib9 dicet.j.locis suis.Euāgelia āt int oia ista maxīe in deū ducūt.Jō p ea licitū ē iurare quatis cōditōib9 regūtis ad lz q̄ sit licitū iura^{m}.De qb9 dctm est supra.q.255.Et nō solū lz iurare p euāg.lz ēt siqs iuret p lapidē vel aliā rē putās eē euāg.vt pote:qz optus erat tenet iura^{m}:sic si p euāg.iuratū eēt.Et ita ē graue piuriū sic si iuratuz eēt p euāg.22.q.5.c.hūane.§.itē obūcit. ¶Ad pmū ar^{m}.dōz q̄ nō phibet iurare clīcus sup euāg.tāq̄ iurare sup illa malū sit: lz qz clīcus phibet iurare lz laico pp dignitatē sacerdotis sue clīci t indignitatē laici.Et tm̄ epo suo bn̄ iurat clīcus sup euāg.e.c.dicit tm̄ ibi glo.q̄ intelligit de iura9.calū.vel qz nullū iura^{m}.clīcus laico pstare dz,nisi de licentia epi. ¶Ad 2^{m}. dōm q̄ nō phibet ibi simpl'r iura^{m}.sup euāg.lz rōne tpis qz in eo.c.Decreuit ponūt tpa in qb9 nō licebat cās iudiciales agi t pmr nec iurare aliq̄ mō iudicial'r:qz iura^{m}.ē modus probatiōs ad hebreos.6.t ex de iureiur.c.Et si xps.Et qz iurare sup euāg.erat modus cōis iurādi in iudicio qñ de calū.iurat ex de iura9.calū.c.Cū in cā phibēdo iura^{m}.sup euāg.p hibet oē iura^{m}.cuiuscūq̄ modi q̄ ad iudicia ptineat.

¶Quid sit mai9 iurare p deū vel p euāg. Qō.CCLXXXVI.

Queritur Quid sit mai9 iurare p deū an p euāgelia. ¶Aliq̄ putāt q̄ sit mai9 iurare per euāg. ¶Dōm tm̄ q̄ q iurat per euāg.aut iurat p sola euāg.nō noiando deū aut iurat aliqd deo p euāg.Si iurat p sola euāgelia dū tm̄ vtrobiq̄ eq̄l'r iuret q̄tū ad solēnitates .s.vtrobiq̄ simpl'r vel vtrobiq̄ solēniter mai9 ē iurare p deū q̄ p euāg.eo q̄ euāg.est pp deuz:t nō deus pp euāg.Et sic nomē dei est maiozis veneratōis q̄ nomē euāg.t pnr iura^{m} pstitū p deū magl obligat q̄ iura^{m}.pstitū p euāg.Jō chrīso. increpat q̄sdā putātes maius esse iura^{m}.p euāg.t hētur.22.q.j.c.Si ali9.s.Si aliq̄ cā fuerit:modicū vr facere q iurat per deū.qui aūt p euāg.maius aliqd fecisse videt.Quibus dōm est.Stulti:scripture pp deū facte sunt:t nō deus pp scripturas.Si aūt vnū est iura^{m}.simplex t alterū solēne magis obligat sp illō qō solēne ē:t maxīe respectu eccl'ie q̄ attēdit solēnitates istas.Et sic si p deum iuret simpl'r t p euāg.solēniter magis obligat iura^{m}.factū p euāg.vt pz.22.q.j.c.Si aliq̄ in glo.Dr tm̄ ibi q̄ est verū q̄tū ad eccl'iaz:lz secus ē q̄tū ad deum corām quo nō magis obligat iuramentum solemne q̄ simplex t votuz solēne q̄ simplex.Ex qui clerici vel vouentes.c.rursus.Nō est tm̄ hoc verum absolute:qz votum solēne ēt corā deo magis obligat q̄ simplex.Qz ꝼm deū obligat vouēs solēnit nō ꝼhē matri^{m}.t si ꝼxerit,obligat dimittē ꝼnigē qz nō est vxor lz fornicaria.Si tm̄ fuit votū simplex,t ꝼxit matri^{m}.post votū nō tenet ēt lz deū t forꝼ pscientie dimittere vxorē vt impleat votū:lz tenet cū ea manere.Etiā q̄tū ad penā magis obligat votuz solēne q̄ simplex:qz solēne votuz frangēs plura ptēnit:q̄ frangēs votū simplex.Et tm̄ ex magnitudine ptēpt9 accipit grauitas pcti.Sz dr q̄ tātū obligat apō deū votū solēne q̄tū simplex.i.ad eq̄lē rē vel ad eandē rē obligat vtrobiq̄.s.ad ptinētia.Et sic dr q̄ apud deū non magis obligat iura^{m},q̄ simplex pmissio.i.qz ad idez obligat Nā siue qs iuret siue ꝑmittat sine iura9 tenet sp reddere rē ꝑmissaz.Et ita magl peccat ille q violat iura^{m}.q̄ q simplicē ꝑmissionē:lz vtrobiq̄ eēt eq̄lis obligatio.i.ad eq̄lē rē non tm̄ eq̄lis in seipsa:qz maior ē in seipsa obligatio inducta p iuramentum. ¶Si aūt iurans per euangelia iuret simul per deum scilicet quia iurat aliquid deo per euangel.i.tangēdo euāgelia.vel sup euāg.erit maiozis obligatiōis iura^{m}.factuz p euāg.qz ē ibi deus t euāgeliū.Et ita q̄tō magl crescūt solēnitates,tāto magis obligatio iuramēti ē vehemētior.Manifestū.n.erit iurare,deo p euāgelia t sup reliqas sctōz q̄ iurare solū deo sup euāg.Et ita de varietate solēnitatū q̄ adduntur iura9.Sic dīc sctūs Tho. ¶De piurio aūt ꝓmisso idē iudiciū est:qz q̄to iura^{m}.ē maiozis obligatiōis tāto ē piuriū grauiꝰ sic q̄to est aliq̄ vtus maior tāto ē viciū sibi oppositū maius.Un̄ si qs iurādo p euāgelia soleniter piuriū ꝓmitat maius ē q̄ si piuret iurādo p deuz sine solēnitate:eo q̄ maiozis obligatiōis est iura^{m} solēne p euāg.q̄ iura^{m} simplex p deuz sic tenet sctūs Tho.t Jnno.ex de iureiur.in.c.Et si xps.Dici pōt ēt ꝓformiter ꝼm sctm̄ tho.q̄libeto.iio.q̄ virtus obligādi in iura9.pēdet ex forma iuramēti.vñ q̄to forma ē fortior tanto obligatio ē maior t q̄to forma debilior tāto obligatio minor.fora.n.iuramēti in gñe triplex ē.Aut.n.noiat sol9 creator.Aut sola creatura:aut vtrūq̄.Jn ꝓma deus ꝓfirmat immediate vitatē. ¶Jn 2ª mediate solū.Jn 3^{a}.mediate t imediate Cū g̃ sit magl fortis actio imediata q̄ mediata:t fortissima illa q̄ hz vtrūq̄.Erit fortissimū iura^{m} p creatorē t creaturā simul:minus aūt p creatorē solū:minimū aūt p creaturā solā Ex forma g̃ iurādi min9 est iurare p creaturā q̄ p deū.Per accns tm̄ pt eē mai9:t lz in trib9 casib9 potissime. ¶Prio rōe ꝓtēptus vt si blasfemādo iuret p creaturā vt p caput dei.Nā p solū caput q̄ est creatura nūc iurat t nō p deū. ¶2°.rōe scādali:vt si mai9 scādalū seq̄t ex piurio facto iurādo p creaturā.Ut pote si fuit creatura iducta in solēnitatē vt p euāg. vel reliqas sctōz. ¶3°.rōne ꝓscientie.vt si qs iurās p creaturas interdū magis se teneri putat q̄ iurādo p deū.An vō liceat iurare per euangelia illa in quibus falsum iurans mortem timere pōt vel creditur mōrit urus dicetur infra.q.287.

¶An liceat alicui iurare per dominum suuz vel per aliquē hominem. Questio. CCLXXXVII.

Queritur An liceat iurare,alicui p dōm suū vel p aliquē hoīem. ¶Dōm q̄ iura^{m} per creaturas aliq̄n licitū est.Poterit g̃ iurari p dōm suū cū nō sit sibi aliqd qō repugnet honestati iuramēti.Un̄ viri scti legūt iurasse lz mō sic ioseph iurauit p salutē pharaonis gen. 42.t magister.3.sen.di.39.oñdit fuisse licitū iura^{m} di.q̄ ioseph venerabat deū in pharaone.Nā erat ꝓstitut9 iudex sup hoīes sicut de9 sup oia:t sic refulgebat magis dei excellētia in illo q̄ in subditis.vñ melius poterat iurari p eū q̄ p subditos:qz p eū veritas diuina t excellētia oñdebat q̄ in iura9 invocat t a qua iura^{m} vīres accipit.Sic ēt apls ad hebreos 6.dīc hoīes p maiore suuz iurant t ois ꝓtroversie eoz finis est iura^{m}.Ubi innuit tenere iura^{m} q ō pstat p maiozes t eē licitū.Nā ꝓpat illō ad iura^{m} qō deus fecit.Et sic ꝼm ꝓsuetudinē gētiū iurabat.s.p salutē pncipis.ff.ō iureiurā.l.3.§.vlt. t.l.Qui p salutē.Dīc tm̄ hosti.in sūma ti.de iureiur.q̄ hodie nō vr iurādū sic:lz antiqs patrib9 lz ꝓcessum fuerit.ar.22.q.j. §.Sic ēt in vsi.Sz obūcit q̄ ioseph.Et satis rōnabil'r dr q̄ lz iste modus iurādi posset aliq̄l'r ducere i deū eo q̄ pncipes pp excellentiā ptātis repntant deū spāl'r tm̄ minꝰ quenit iste q̄ alū modi iurādi p creaturas qs iura approbauerūt eo q̄ iurātes p salutē pncipis vident total'r referre se ad honorē pncipis t salutē t nō ad honorē dei.Et istō piculū est cū in tantū liceat iurare p creaturā in q̄tū ipsa deducit hoīem in deū.Et pp lz iste modus iurādi iā abūt in dissuetudinē.Oñ aūt iuramus p euāg.vel p crucē mai^{m}.est q̄ nō exhibemus ibi honorē istis pp se ipsa:lz vt refferrunt in deū:qz ipsa talia sūt q̄ nō in se ipsa:lz in alterū nos ducūt.s.in xpm cuius sūt. Per talia g̃ iura^{m} licite pstat:qz ad honorē dei solū, refferūt t nō trāsfert honor dei ad creaturas vt dr de iureiur.c.Et si xps.Aliq̄n tm̄ de iure repit sic iuratum vt rediēs de scissmate iurat p sctā euāgelia t p salutē dnoz gubernantiū rē publicā.j.q.7.c.Quoties.Sed ēt istud iuit in dissuetudinem.

¶An licitū sit iurare p sctōs defūctos. Qō.CCLXXXVIII.

Queritur An licitū sit iurare p sctōs defūctos. ¶Dōm q̄ sic:qz iura9.inducit in testimoniū ille p quē iurat:in q̄tū pp reuerentiā eius nō auderet qs falsuz dicere.De sctis aūt ē hmōi:qz cū sint iā cum xpo scimus eos esse magne ptātis cū ipsi iudicaturi sint scīs sedētes cū xpo.j.19.Sedebitis t vos supsedes duodecim iudicātes ist'l.Et ob hoc credimus q̄ qcqd ipsi velint poterūt obtinere a xpo.vñ sic xpm pp se ipm timem9:qz p se ipm facere pt qcqd voluerit sine alieno adiutorio:ita t sctōs pp xpm timemus:qz p xpm facere pnt qcqd ab eo petierint.De hoc

noze eodē mō ē: q3 sic xp̄m pp seipz honoram⁹ exhibētes reuerētia z ob hoc p ipm iuram⁹: ita sctōs pp xp̄m honoram⁹. Et sic p eos pp xp̄z iurare poterimus in q̄tū ad ipm ptinēt z honoz eoz ad ipz refferr. ¶ Alia ēt rō ē: q3 sctis debeť honoz qdā diuin⁹ in q̄tū ꝺ eos blasfemia ꝓmittit in dehonorationē vel irreuerētia. Nā blasfemia ꝓpe nō ē nisi ꝺ deū i q̄tū dicim⁹ de ipso aliqd falsū qō in dedecus eius cedit. Nā siqs male dicat ꝓximo suo falsa de eo asserēs nō dr blasfemare: sz ꝓtumeliā vel iniuriā facere. De deo aūt blasfemia dr. Et ob ꝟ blasfemi lapidabāť leui. 24. Si tn̄ solū maledicerēt hoibus nō lapidarent: sz eēt ꝺ eos actio iniuriaz: ꝺ sctōs tn̄ dr ꝓmitti blasfemia ex de maledi. c. statuim⁹: vbi dr statuim⁹ vt siqs ꝺ deū vel aliquē sctōz suoz linguā in blasfemiā relaxare p̄sūpserit p epm suū pene subdať. Pōt g̃ p sctōs iurari: q3 eis reuerētia q̄dā diuina z honoz debeť. Et tn̄ nō iurať p eos pp se: q3 ēt eis sctis existētib⁹ nō ꝓpetit tāta reuerētia: sz soluz in q̄tū manifestissime relucet in eis vītas infallibilis ei⁹ q facit illos sctōs. s. dei cui inseparabil'r vniti sūt. Et ob hoc q̄to aliqs sctūs ē maioris dignitatis tāto maioz reuerētia ei debeť z offensa facta ei maioz ē. Et dr ꝓmitti maioz blasfemia in ipz vt in alleg. c. statuim⁹. Nā mater xp̄i ē maioz oib⁹ sctis. ex. ꝺ peni. z remi. c. noua. Et blasfemia ꝓmissa in ipsaz maioz ē cū dr si qs ꝺ deū vel aliquē sctōz suoz z maxie btām virginē linguā in blasfemiā publice relaxare p̄sūpserit. ¶ De piurio āt ꝓmisso iurādo p sctōs dōz q ē mai⁹ vel min⁹ ceteris pib⁹ ſm q sctūs p quē iurať maioz vel minoz ē. Sic dic aug. ad publicolā z hētur. 22. q. 5. c. monet te. s. Quāto. n. p qō iurauerit magis sctm̄ ē tāto magis penale piurij̄. Et ob ꝟ: q3 nomen dñi ē sanct⁹ oib⁹ alijs, noib⁹: lz oēs q iurāt p sctōs iurēt p deū sic dicit xp̄s q q iurat p thronū iurat p eū q sedet in throno j. 23. tn̄ piurij̄ qō p nomē dñi fit ceteris pib⁹ grauis ē piurijs q̄ fiūt p quoscūq; sctōs z p q̄scūq; creaturas. 22. q. 5. §. sic ēt in li. macha. s. sz piurius tāto magis penale ē q̄to sanct⁹ ē illō p qō iurať: appet q z si p creaturas mēdacit iurās dupl'r pecet: grauioz tn̄ se subiicit pene q p creatorē iurat mēdaciter. Et q3 post deū mater xp̄i ē excellētioz oīb⁹ sctis: piurij̄ ꝓmissū pea ē mai⁹ oib⁹ piurijs ꝓmissis iurādo p sctōs. Et hz spāle gravitatē z offensam ex de maledi. c. statuim⁹. s. si qs ꝺ deus vel aliquē sctōz suoz z maxie btām virginē linguā in blasfemiā relaxare p̄sūpserit. Et rō hui⁹ ē: q3 in piurio ꝓmittit q̄dā irreuerētia ꝺ illū p quē iurať. Quāto g̃ irreuerētia fuerit maioz tāto ē maius piurij̄: z tn̄ tāto ē maioz irreuerētia q̄to sanctioz erat z maioris dignitat] ille p quē iurabať: g̃ p maximū sctm̄ fit maximū piurij̄. Sic ēt ē iurādo p res inanitas si sctē sūt sic in illo q iurat p crucē. i. ponēdo manus in ea. nā si crux ē ꝓsecrata ē grau⁹ piurij̄ quā si nō sit ꝓsecrata: q3 periurans primo modo debet ieiunare tribus annis. periurans 2°. mō debet vno āno ieiunare vel penitere. 22. q. 5. c. q piurat

¶ An liceat iura^m. fieri ad sepul^a. sctōz. Dō. CCLXXXIX.

Queritur An liceat iura^m fieri sup sepulcra sanctoz. ¶ Dōz q sic lz iurare p noīa sā ctoz ita ēt lz iurare sup sepulcra eoz: q3 iurať sup sepulcra i q̄tū sūt ibi ossa sctōz z manēt ibi eoz memorie. Istō aūt est iura^m ꝓueniēs: q3 p talē creaturā, ꝓuenienter exibeť deo honoz eo q sepulcrū alicui⁹ scti nō honorať pp se: q3 nō ē aliqd honorabile simpl'r: q3 nihil hz nisi ossa mortuoz. Sz in quā tū manēt ibi ossa ei⁹ quē de⁹ sctm̄ feē oñdit manifeste z spāl'r dei vtus p sepulcra sctōz. Uñ solet deus circa talia sepulcra miracula multa oñdere. Et ob ꝟ introductū ē in reuerētiam sctōz q sup sepulcra eoz hoies iurēt: q3 spāl'r honorē eis exhibeť cū tāgēdo eoz sepulcra pp ipsoz reuerētiā nō audēt falsū dicere. Et ꝟ mō iubenť aliq de iure se purgare de infamia q̄ laborāt iurādo sup sepulcra aliquoz sctōz. Sic qdaz eps iurare coact⁹ ē purgādo se sup̄ sepulcrū bti petri. 2. q. 5. c. mēnā vo. ali⁹ ēt purgauit se de infamia orta sup simonia z beresi iurādo sup sepulcrū bti apollinaris. 2. q. 5. c. Quāto a nobis: z. c. Que de cā. An vo liceat iurare sup sepulcra illa sctōz sup q̄ iurās si piurij̄ ꝓmiserat credit moriturus diceť infra. q. 397. ¶ De piurio ꝓmisso sup sepulcrā sctōz dōm est q mai⁹ ē q̄ piurij̄ ꝓmissū noiando solū noīa sctōz. Rō ē q3 q̄to pl'es sunt solēnitates in iura^o tāto magis obligat z piurij̄ ē grau⁹ vt oñsuz ē sup. q. 286. Qui tn̄ iurat sup sepulcra sctōz: exp̄mit nomē dei vel nomē scti sup sepulcrū cui⁹ iurat Qui aūt iurat p nomē scti solū exp̄mit nomē ei⁹. Grau⁹ g̃ ē piurij̄ sup sepulcrū scti: q3 hic sūt due solēnitates z ibi vnica. Patet adhuc: q3 ēt si nō exp̄mereť aliq̄ nomē in iura^o si fieri posset: sz solū q iurareť sup sepulcrū scti vel fieret ibi simplex ꝓmissio videreť ista eē maioz solēnitas q̄ iurare p nomē scti eo q plus se credit agere q sic iurat. Nā cū maiori reuerētia z timoze accedit hō ad iurādū sup sepulcrū alicuius scti eo q istō nō ē solitū fieri cottidie q̄ cū iurat solū p nomē scti. Putāt. n. hoies differre ista iura^a in vigoze q̄tuz differt res a voce significāte: q3 q̄ndā vtutē real'r credūt eē in sepulcris sctōz. Etiā p3 ꝟ q3 p cāis magnis z ad faciēdū magnā ꝓbationē iurāt aliq sup sepulcra sctōz sic illi q infamati erāt de magnis criminib⁹. s. hereſi z simonia nō exñtib⁹ ꝓbatiōibus legittimis sup sepulcra sctōz. s. bti petri z bti apollinaris iurādo se purgauerūt. 2. q. 5. c. mēnā. z. c. Quāto. z. c. q ō cā. Et ista ē purgatio iuridica z nō vulgaris: q3 vbi ꝓmittit ista ꝓhibet vulgaris. s. in ferro cādēte vel aq̄ feruēte aut frigida vt in alleg. c. mēnā. ¶ Sz obiciet q sit grau⁹ piurius iurādo p nomē scti q̄ sup sepulcrū ei⁹: q3 maioz ē efficatia vi uētis q̄ mortui. ¶ Dōm q grauius ē piurare sup sepulcrū q̄ p solū nomē vt supꝰ dctm̄ est. Cōpatio aūt nō est ꝓueniēs q3 si sctūs aliqs possit hr̄i viuēs z p̄nte eo iurareť p ipm valde grau⁹ eēt piurij̄ qō ꝓmittereť sic q̄ si iurareť sup sepulcrū eius. Et tn̄ nūc nō ꝓpať viuēs ad mortuū: sz ꝓpať nomē nudū scti ad sepulcrū z ossa ei⁹: z tūc manifestū est q maius est periurium super sepulcrum q̄ p solum nomē. q3 hic est res signata z ibi solum nomen significans.

¶ An liceat iurare per crucem Christi. Questio. CCXC.

Queritur An iurare liceat p crucē xp̄i. ¶ Dōz q sic: q3 ꝓsuetudo nobis ē iurare p illaz z tāgere eā corporal'r z est modus approbatus de iure. 22. q. 5. c. Qui piurat. Rō hui⁹ ē: q3 ꝟ queniēter iurať: cū p tale iura mētū soli deo honoz reddať eo q crux manifeste nos in deū ducit: q3 ē signū nr̄e redēptiōis: z nullus iurādo p crucē p̄t decipi: q3 nemo cruci honorē pp seipsam exhibet: sz pp xp̄m q in ea pepēdit. Et ob ꝟ sicut lz iurare p xp̄m ita lz iurare p crucē in q̄ pepēdit xp̄s. Etiā debeť cruci qdā honoz spālis q vocať adoratio yperdulie. Nā oīb⁹ illis q̄ ptinēt ad ministeriū nr̄e redēptionis debeť ypdulia. i. q̄dā excellēs dulia siue adoratio. Et sic ē btā virgo de qua natus ē xp̄s q nos redemit z crux in q̄ pepēdit z silia vt dicūt doctores z colligit. 3. sen. di. 9. Sic ēt veneraremur clauos xp̄i z spineā coronā: z flagella z cetera p q̄ passus est si illa hēremus. Juramētū tn̄ fit p illā rez cui debeť honor spūalis siue diuinus iō p crucē xp̄i iurare licitū ē. Et ꝟ fit dupl'r. s. noīando crucē vel ponendo man⁹ sup crucē: sic ēt de euāgelijs fit istis duob⁹ modis: z vtroq; mō iura^m tenet. Et nō solū ē hoc de cruce illa in qua xp̄s pepēdit: sz ēt de oi, signo crucis: q3 quelibet crux reducit nos in memoriaz xp̄i paciētis. Et iste ē fructus crucis vt apō nos hētur. Cū g̃ p quālibet crucē hoc hēať tn̄ illā vnicā q̄ ia in ptes diuisa est q̄ oēs alias venerari debemus exhibendo ypdulią. Si tn̄ illā xp̄i crucē hēremus multo excellētius honorāda eēt: q3 vē tetigit mēbra xp̄i z tota pfusa ē ei⁹ sanguīe bñdicto: z tn̄ adhuc maneret ista adoratio intra ypdulią: q3 q̄ soli deo exhibeť. appent ꝑdicta: q3 nō solū iter cruces istas z illā est dria veneratiōis: sz ēt inter istas vulgares: q3 venerabilioz ē crux cōsecrata q̄ nō ꝓsecrata. 22. q. 5. c. q piurat z tn̄ magis differt illa ab istis q̄ ꝓsecrata a nō ꝓsecrata: q3 iste ꝓsecrāt p pōtifices nr̄os cerimonijs qbusdaz sacris. illa vo ꝓsecrata ē p pōtificē nr̄m magnū q penetrauit celos z intrauit in sctā sctōz pfūdēdo eā nō vnctiōib⁹ cerimonialib⁹: sz vo sanguine suo rubricādo. ¶ De piurio ꝓmisso iurādo p crucē dōm q differt an iuret qs p crucē solū eā noiando vl' eā manu tāgēdo. ¶ Periuriū 2°. mō ē mai⁹ q̄ ꝑ. eo q pl'es solēnitates sūt cū tangit crux corporal'r q̄ cū solū noīať. Q3 cuz tāgit iurať p nomē dei vl' crucī z tāgit crux z sūt due solēnitates cū vo noīať nō tāgēdo solū exp̄mit nomē: z sic ē vnica solēnitas: iō est piurij̄ leui⁹. Et ē ꝟ eadē rō cū ea q̄ ponebať ꝑceděti. q. de iurāte p nomē scti vel sup sepulcrū scti. ¶ Distinguēdū ēt an crux p quā iurať sit ꝓsecrata vel nō q3 piurās p crucē ꝓsecratā magis peccat q̄ p nō ꝓsecratā: eo q q̄to sanci⁹ ē id p qō iurať tāto magis graue ē piurij̄ z maioris pene vt ait aug. ad publicolaz z hētur. 22. q. 5. c. monet z i. §. sic ēt, vsi. Sz si piurij̄. Jō piurās i cruce ꝓsecrata dz penitere trib⁹ ānis q aūt in cruce nō ꝓsecrata dz penitere vno āno. 22. q. 5. c. Qui piurat. Hoc intelligēdū ē q̄n iurať sup crucez tāgēdo eā sic ēt tāgimus corporal'r sctā euāg. q̄n iuramus p ea in iudi

Rūdetur obiectio. L

Rūdet ad q̄situ q̄nis Z

De grauitate piurij̄ iurati per crucem L

E cio:extra de iurᵒ calū.c.vlti.ꝛ.ii.q.j.c.testiᵐ. ¶Si aūt iureꝫ p crucē solū noiando ꝛ nō tāgēdo:nō incurriꝫ illa pena sed leuioꝛ:qꝛ leuᵒ piuriū ē nō tāgēdo vt oñsuꝫ est. Et pz ꝙ sic intelligaꝫ dctm̄.c.q piurat. Qꝛ si solū itelligereꝫ de iurᵒ noiando crucē nō distingueret an iurauit in cruce ꝓsecrata vel nō ꝓsecrata qꝛ qñ nihil tāgimᵒ noiamᵒ crucē absolute:ꝛ nō istā nec illā ꝓsecratā aut nō ꝓsecratā. Etiā qꝛ dr̄ q piurat se i cru
F ce.i.ponēdo manū sup crucē. Nā si intelligereꝫ de sola noia tiōe crucis nō diceret q piurat se in cruce:ſz ꝙ crucē.i.noian do crucē. Hoc aūt intelligiꝫ de piuro volūtario.ſ.q sciebat se falsuꝫ iurare:vel q ſpōte venit ꝫ iuraᵐ suū. Si aūt coactus ē aliqs iurare vel ignoraſ iurauit ꝛ postea vitatē cognoscit dz penitere tribᵒ q̄drageſimis. Et nō distinguiꝫ ibi de cruce ꝓse
S crata ꝛ nō ꝓsecrata:ſz dz intelligi sic̄ pzi°.ſ.tribᵒ q̄drageſimis ieiunet ꝙ piurio ꝓmisso ex ignoratiā i cruce ꝓsecrata:ꝛ vna q̄drageᵃ ꝙ silr piurio in cruce nō ꝓsecrata. Dicit̄ tn̄ ibi ī glo. ꝙ intelligiꝫ de ignoratia iuris:vt si qs iurauit incaute id qd malū erat ꝛ ꝫ ius ꝛ neſciuit tūc an eēt ꝫ ius:qꝛ talis ignora tia lz aliq̄lr alleuiet culpā nō tollit in totū nisi iurās sit talis ꝓsona q̄ nō teneaꝫ scire iura sic̄ rusticus:mulier:miles:puer ꝛ ſimiles. Si aūt eēt ignoratia facti totalr excuſareꝫ. Ut po
te q iurauit aliqd facere qd de se malū nō erat nec erat ꝫ ius nec videbaꝫ eē occasio alicuⁱ mali postea tn̄ inuētū ē ꝙ ver geret in deſioꝛē exitū qꝛ tūc nō peccauit aliq̄lr q iurauit ēt si postea iuraᵐ nō obſuet.22.q.4.c.inocēs. §. Illicitū:nisi forte fuerit ignoratia craſſa.ſ.ꝙ lz nō eēt res iurata mala ꝑm se tn̄ manifeste ex ea seq̄baꝫ maluꝫ:ꝛ tn̄ iste ignorauit ꝙ oēs scire poterant. Talis aūt ignorantia nō excusat:lz aliqualiter al
leuiet:qꝛ nō est simpliciter volens qui sic agit.

¶An liceat iurare per manusᵒepi. Queſtio. CCXCI.

Rādeꝫ ad queſitum qōnis A **Queritur** An liceat iurare ꝑ manus epi. ¶Dōm ꝙ iurare lz p res sacras inquātū res sa cre ad deū ptinēt. Sic aūt est de manibᵒepi:qꝛ ꝓsecrate sūt iō p eas iuraꝫ lz.i.sup eas iurare lz.i.sup eaſ qꝛ nō iuraꝫ iuocādo eas:ſz tāgēdo illaſ sic̄ q iurat p crucē tāgēdo eā vl sup sepul cra sc̄ōꝝ. Est aūt ꝓueniēs istō iuraᵐ ꝛ in oībᵒ aliꝝ rebᵒ sacris qꝛ p creaturas nō dz iurari nisi ī quātū ille ducūt nos in deū cui debeꝫ honoꝛ iuramēti. Res aūt sacre duplr nos in deū du
B cūt: qꝛ duplicē hitudinē ad ipm̄ hñt.ſ.ab eo sūt ꝛ pp ipz sūt Dis.n.ꝓsecratio vtute q̄dā ſpūali ꝛ ſecreta fit:qꝛ alⁱs p hoieſ ꝓsecratio facta nihil valeret:qꝛ vtutez nullā cāre pñt. ¶De 2°pz qꝛ nō ꝓsecraſ aliqd nisi vt ordineꝫ in dei ministeriū ꝛ ob ſequz. Qō pz qꝛ sola uaſa ꝛ ministri ad diuinū ministeriū pti nētes ꝓsecrāſ. Et sic p oēs res sacras pōt iurari ꝛ hmōi sunt manus epi. Jō p eas iuraſ.22.q.5. Qui piurat. Pōt ēt iurari p manus sacerdotis:qꝛ sacre sūt.i.ꝓsecrate.ſpūalr tn̄ iura dñt de epo. Rō est qꝛ manᵒepi nō soluz sunt ꝓsecrate:ſz ēt ꝓsecrā tes mīstros ad ꝓsecrādū aliqd. Nā ꝙ manᵒ epi ordināt mini stri ad ordines sacros vt in sacris mīstrare possint ꝛ nullus ĩferioꝛ epo ordines istos ꝓferre pt. Sunt ḡ manᵒ eius spāl ꝓsecrate ꝛ sic p eas iuraſ.ſ.tāgendo eas. Posset aūt iurari p manᵒ epi nō tāgēdo eas:ſz noiando vt si qs dicat:ego iuro p manᵒ epi ꝙ faciā tale vel tale iuraᵐ tenet:sic̄ si p aliā creaturā iureꝫ. Et tn̄ iura nō approbāt talē modū:ſz ꝙ ireꝫ in ma nibᵒ epi tāgēdo eas ꝛ sic accipiꝫ in di.c. Qui piurat:qꝛ dr̄ q piurat se in manibᵒepi.i.tāgēdo manᵒepi. Istō iuraᵐ multū obligat iō piuriū ē penale. Nā q piurat in manibᵒepi dz pe nitere tribᵒānis in di.c. Qui piurat. Et ē eq̄lis pena cū piu rio qō ꝓmittiꝫ in cruce ꝓsecrata. Et ē maiᵒ q̄ piuriū ꝓmissuz ĩ cruce,nō ꝓsecrata:qꝛ vno āno penitet qui sic piurium cō misit.e.c. Qui periurat.

¶An liceat alicui iurare ꝑ sacros ordines. Qō.CCXCII.

R ſpōdeꝫ ad q̄stū qōis A **Queritur** An liceat iurare alicui ꝑ ordines sa cros. ¶Dōm ꝙ lz ꝛ ē ꝓueniēs iuraᵐ qꝛ hic iuraꝫ p creaturā q̄ ducit hoiez in deū ꝛ nō exhibeꝫ ho noꝛ ipsis ordinibᵒ:ſz deo p ordines:qꝛ ad ipm̄ ordinant. Et iste ē modus q̄ sacerdotes maxīe iurare dēnt.ſ.p ordinē suuz sacrū vl sub piculo ordinis sui.j.q.7.c.q̄tiēs:ꝛ ē modus q̄ iurāt illi q redeūt de ſcismate ꝓmittentes se manere in vnitate eccl'ie ꝛ obediētia:lz ēt isti iurāt p q̄ttuoꝛ euāgelia vt dr̄ in e. c.q̄tiēs ꝛ tn̄ respctū alioꝝ nō debēt iurare ponēdo manᵒ sup euāgelia ne polluaſ manᵒ q̄ ad ꝓsecrationē instituta ē. Jbi aūt iuraᵐ p̄staſ ꝓpe ꝛ ponit̄ manᵒ sup euāgelia. Est aūt b piuriū sicut in aliꝝ iuramentis.

¶An liceat iurare per altare. Qō. CCXCIII.

Queritur An iurare liceat ꝑ altare. ¶Dōm ꝙ sic:qꝛ altare ē res sacra ꝛ spāl ad deū ptinēs:iō in deū ducit:ita ꝙ manifeste apparet in iuraᵐ.fctō ꝑ altare nō exhiberi honoꝛē ipsi altari ſz deo:ꝛ xp̄s appꝛoba uit istū modū iurādi dicēs eē obligatoriū ꝫ illos q dicebāt q iurabat ꝑ altare nō dēbat.i.nō tenebaſ. Qui aūt iurabat p donū qō erat in altari tenebaſ:Xp̄s aūt dixit. Leci qd ē ma ius:donū an altare qō ſctificat donū. Qui ḡ iurat i altari iu rat in eo ꝛ in oīb⁹ q̄ sup illo sūt. j.33. Et sic inuit ꝙ teneaꝫ ad B iuraᵐ fuādū q iurauit. Erat aūt freq̄ntatū B iuraᵐ in vete ri testaᵒ pp,reuerētiā altaris qō exp̄sse repñtabat deum.eo ꝙ ibi offerebanꝫ sibi oīa sacrificia. Jō dixit ꝙ nō offerrēt iudei victimas suas demonibᵒ in agris:ſz offerrēt eas sibi sup alta re ad hostiū tabernaculi.leuiti.17. Sic̄ ḡ ꝑ euāglia vel ꝑ cru cē iuraſ:qꝛ sūt valde repñtiua xp̄i:ita in veteri testaᵒ p alta re:qꝛ valde repñtabat deū:vñ erat magni honoris. Sic inuit exo.21. Si qs ꝑ insidias occiderit ꝓximuz suuz ab altari meo euellas eū vt moriaſ.q.d.nō solū ab aliꝝ loc[sacr] poter[eū euellere:ſz ēt ab altari. Jn quo innuit locū istū sanctioꝛē esse aliꝝ. Manet ēt nūc istō iuraᵐ:qꝛ ꝑ altare dei iuraſ ꝛ est val de seruādū iuraᵐ vt dicit Jero. ꝛ hētur.22.q.j.c. hēmus.ſ.iō admonēdi sunt oēs vt diligenter caueāt piuriū nō solū in al tari sed ēt in cōi loq̄lla. Est aūt piuriū graue vt ibi inuit Je ro.ponēs alia eē piuria minoꝛa. Et B ē qꝛ pi urando p altare ꝓtēniꝫ altare tāḡ sit aliqd pollutū ꝛ imūduꝫ:deus tn̄ cōq̄riꝫ de illis q ꝓtēnūt altare. Malachie.p. Nā dixerūt ibi sacerdo tes mēsa dn̄i polluta ē ꝛ qō supponiꝫ ꝓtēptibile ē cū igneq deuoꝛat illō. Et vocaſ mēsa dn̄i ipz altare:qꝛ ibi ponūtur cibi eius vt deuoꝛenē ab igne:ꝛ deus penā infligit ꝑ B ꝓtēptu.

¶An liceat iurare ꝑ sctōꝝ reliqas. Queſtio.CCXCIII.

Queritur An iurare liceat per sctōꝝ reliquias. ¶Dōz ꝙ sic qꝛ relige sctōꝝ sūt aliqd sacrū.ſ.ptes q̄dā ipsoꝝ q̄ nobis relinquūt in memoriā eoꝝ: ꝛ sic deducūt nos in deum in q̄ꝫtū p ipm̄ iste relige sacre sūt ꝛ scti quoꝝ sūt p eū sctificati sūt. Et iste modus iurādi ēt tenet de iure sic̄ iurare p altare. Jta dic̄ Jero. ꝛ hētur.22.q.j.c. hēmus.ſ.nō solū p altare ꝛ reliqas sctōꝝ a piurio abstinē dū est:ſz ēt in cōi loquutione. Et pz ēt hoc:qꝛ super sepulcra sctōꝝ iuraſ.22.q.5.c.menā. ꝛ.c. Quāto. ꝛ.c. Que de cā. Et tn̄ iuraſ ibi:qꝛ in sepulcris sctōꝝ sūt ossa eoꝝ q̄ sūt relige ipoꝝ: iō ꝑ reliqas eoꝝ qñ fuerit ꝑ se.ſ.exp̄ sepulcra iurare licebit. Et intelligiꝫ de iuraᵒ qō fit tāgēdo reliqas sic̄ qñ iuraſ tāgēdo sepulcra sctōꝝ:qꝛ illa ē magna solēnitas iuramēti. Et ꝫō est grauius piuriū q̄ꝫ in forma cōi.ſ.si qs solū iuret ꝑ deuz vel ꝑ nomē alicuⁱ scti. Pōt ēt intelligi ꝙ iureꝫ p reliqas sctōꝝ.ſ. noiando eas ꝛ nō tāgēdo nec hēndo sibi pñtes. Et ēt iuraᵐ istud tenet:ꝛ tn̄ istō est minus q̄ꝫ iurare p deū ꝛ q̄ꝫ iurare p nomē sctōꝝ:qꝛ sanctiᵒ ē nomē alicuⁱ scti q̄ꝫ religaꝝ ipⁱ scti.

¶An liceat iurare ꝑ eucharistiam. Queſtio. CCXCV.

Rādeꝫ ad q̄stū **Queritur** An iurari liceat ꝑ eucharistiā. ¶Dōz ꝙ hoc pt fieri duplr.ſ.iurare p illaz vel sup eā. Primū licitū ē qꝛ iurare p eucha.ē iurare p xp̄z qꝛ ibi xp̄s verᵒ ꝛ iteger ē:2ᵐ. nō ē vsitatū nec licitū qꝛ illō sup qō iu raſ tāgiꝫ corpalr:sic̄ q iurat sup euāgª.tāgit illa corpalr ex ō Jura.calū.c.vlti.ꝛ.ii.q.j.c. Testiᵐ. Eucha.tn̄ ab hoibᵒ ptingi nō lz:ſz solū adorari ꝛ māducari.māibᵒ āt tractari nō dz nisi a sacerdotibᵒ mīstrātibᵒ eā laicis ꝛ oībᵒ fidelibus ꝛ cōsecran tibᵒ eā. Nō lz ḡ iuraret sup eā ita ꝙ corpalr tāgaſ ad ꝓfirma tionē iuramēti. ¶Alq̄ āt ad maioꝛē solēnitatē pacti ꝛ iura mēti eucharistiā diuidūt ꝛ sumūt:q̄ſi istō sit maximū firma mētū pacti. Tales tn̄ modi iurādi ꝛ ꝓfirmādi nō sūt appꝛo bati de iure qꝛ vgūt in dedecus sacramentoꝝ.lz ꝑ eucha ristiam iurare sed non super eam.

¶An interpositio fidei fit iuramētū. Qō.CCXCVI.

Queritur De alio mō iurādi.ſ.p iterpositōz fidei .i.solū ꝓmittēdo fuare aliqd. Nā tenet ꝓmissio ꝛ solet vocari iuraᵐ. Distiguiꝫ tn̄ iuraᵐ ab iterpōne fidei exꝑ vi aut me.ca.c.ad aures.ſ. Renūciatio facta ad ter roꝛē laicoꝝ nisi forte iuraᵒ vl fide interposita sit ꝓfirmata nō ꝓpedit:pōt tn̄ accipi interpositio fidei ꝑ iuraᵒ facto ꝑ fidē iu rātis.vt si qs dicat iuro tibi ꝑ fidē meā ꝙ faciā B. Sic tenet Jnno.in.e.c.ad aures. Et tūc ponit̄ vt spēs iuramēti vel mo di iurādi. Sic ponit hosti.in sū.ti.de iureiur. Jn simplici aūt loquutiōe piuriū nō ē nisi violatio iura mēti ꝛ tn̄ simplex loq̄lla iuraᵐ nō ē. Aliq̄n tn̄ vocaſ piuriuz vt dicit

vt dic̄ Jero. qñ nō ſuaſ vītas pmiſſoꝝ.22.q.1.c.hēmus.ſ.Oēs diligēter caueāt piuriū nō ſolū i altari ſeu in religiꝰ ſctōꝝ:ſz ēt in cōi loq̄lla ꝛ tñ in iuraº violato ꝑpe ē piuriū. Jn ſimplici āt loq̄lla eſt mēdaciū. Sic dic̄ chriſo. ꝛ hētur.22.q.5.c.Jurameti.ſ.Sicut in iuraº nulla ꝙuenit eē pfidia ita quoq; in vrīs vbis nulla dz eē mēdaciū. ¶ Dr̄ āt q̄ inter ſimplicē loq̄llā ꝛ iuramm deus nō facit dr̄iā.e.c.Juramti. Nō tñ eſt vez q̄ ſint eq̄lia:qz magis peccat q̄ pmittit piuriū q̄z q̄ mēdaciū:cū piuriū addat ſup mēdaciū. Qz piuriū eſt mēdaciū iuraº firmatū al's fruſtra inuocareť nomē dñi ad ꝑfirmationē in iuraº.ſi nihil maiº eēt iuram q̄z ſimplex loquutio. Sz eſt ſenſus q̄ deº nō vult eſſe diſtātiā inter iuram ꝛ ſimplicē loq̄llā.ſ.qz vtrūq; vult impleri ꝛ ꝑ vtroq; eſt pena ſi nō impleaſ. Et ſ̄ dr̄ vt nō putet aliqs q̄ ad ea q̄ iurauit teneaſ:ſz nō ad ea q̄ ſimplr̄ ꝑmiſit vtrūq; tñ obligat. Et ſic dr̄ ibi:qz vtrūq; ꝛ piuriū ꝛ mēdaciū diuini iudicij pena dānaſ.maioꝛ tñ pena eſt tā ſm deū quā ſm iura ꝑ piurio q̄z ꝑ ſimplici mendacio.

¶ An liceat iurare p euangelia ſup ſepulcra ſctōꝝ in qbus falſe iurantes moꝛte.puniuntur. Queſtio. CCXCVI.

Queritur An iurari liceat p euāgelia illa p q̄ iurās credit moꝛituruſ ſi falſuꝫ iuret aut p ſepulcra ſctōꝝ in qbº ēt piuri moꝛte puniūt. ¶ Dicūt qdā q̄ ſic:qz deus in veteri teſtaº ſil'em modū dedit iurandi:qz q iurabat in tēplo ſalomonis ſi falſuꝫ iurabat deº puniebat eū ꝛ ſenciebat pūitionē aptā.vt p3.3.regū.8.ꝛ.2.pali.6. ¶ Alij dñt q̄ ſ̄ nō lz:qz eſt purgatio vulgaris cū in purgatiōe picu lū eſt ſic in ferro cādēte ꝛ aq̄ frigida aut calida.2.q.5.c.menā. Tales.n. ꝑbatiōes ꝛ purgatiōes ſūt de iure repꝛobate. ¶ Dōm q̄ cū qs purgat ſe de aliquo crimine de quo eſt infamatus p iuramm ſuū licitū eſt q̄ ꝙpellaſ iurare ſup aliqđ altare vel ſupa ſepulcra ſctōꝝ ad ſ̄ q̄ maioꝛ reuerentia hēaſ in iuraº. Jdē ēt qñ iuraª p̄ſtanť nō ad purgationē ſz pp al's cās licitū eſt illa ſic p̄ſtari vt ſatiſ fiat pti ſi illa ſic petit. Nā ſicut iurātes cōiter ꝙpellunť iurare ſup'ſctā euāgelia:eť de iuraº calū.c.vlti.ꝛ.ii.q.5.c. Teſtim.vt pp reuerētiā eoꝝ verū dicāt ita ſz adhiberi oēs alias cerimōias p q̄s credanť iurātes cū maioꝛi reuerētia iurare. Sic.n.ē q̄ iuret in eccl'ia ꝛ ſup altare vel ſup ſepulcra ſctōꝝ.vñ papa ꝙpulit q̄ſdā purgātes ſe ō crimibº iurare ſup ſepulcrū bti petri.2.q.5.mēnā ꝛ ſup ſepulcrū bti apollinaris.e.q.c.q̄to.ꝛ.c. Que de cā.q̄ tñ aliqs iuret coꝛā ſepulcro alicuiº ſcti vel ſup illō vbi credit q̄ falſū iurās certiſſime moꝛiet vel a deo puniet manifeſte illicitū ē iurare:qz purgatio vulgar] ē talr̄ ſe purgare. ¶ Sz aliqs obj̄ciet q̄ illicitū ſit p̄ſtari iuraª ſup talia ſepulcra vel i euāgelijs in gbº falſum ſcienť iurās credit moꝛituº qō idē ē:qz papa ꝓpulit quoſdā iurať ſup coꝛpº bti petri ꝛ ſup coꝛpº bti apollinaris vt dctm̄ ē. ¶ Dōz q̄ nō eſt ſil'e:qz ibi ꝙpulſi ſūt ad iurādū ſup coꝛpa ſctōꝝ ex ſola reuerētia ꝛ nō credebanť moꝛituri dato q̄ falſū iurarēt:ꝛ ſ̄ mō ꝙpellunť hoies iurare ſup euāgelia ad reuerētiā ipſoꝝ ꝛ tñ nō credit q̄ iurātes falſum ſup ea certiſſime punienť:qz ꝓiū ſepe expti ſumº. Secus āt erit ibi vbi falſe iurātes certiſſime credimº puniēdos a deo: qz ibi ē purgatio vl'garis. ¶ Sz aliqs dicet q̄ nō ſit iſta vulgaris purgatio:qz dr̄ purgatio vulgaris in q̄ nō p̄t ſubiēs illā euadere ſiue ſit reº ſiue innocēs niſi miraculuz fiat ſic eſt in aq̄ frigidiſſima aut in feruēti aut in ferro cādente ꝛ ſil'ibº qz tā nocētes q̄z inocētes ledunť ibi niſi miraculoſe liberēť. Jſtō aūt ē accipiēdo ꝑpe ꝛ ſtricte vulgarē purgationē. Naz accipiēdo eā largiº ēt monomachia ē purgatio vl'garis.ſ. certamē ſingulare q̄ñ duo hoies ſoli pugnātes volūt oñdere p euētū belli qs nocēs ꝛ qs innocēs ſit. Eſt.n. purgatio vulgaris iſta ꝛ ō iure ꝓhibita ꝛ tñ nocēs p̄t ſine miraculo euadere ꝛ pire innocēs. Hic āt nō ſic qz iurando ſup talia ſepulcra vel euāgelia nō ledūť innocētes:ſed ſoli piuri:ſō nō erit vulgaris purgatio. ¶ Dōm q̄ vl'garis purgatio ē:qz ſil'e fiebat in veteri teſtaº ad purgationē in muliere ſuſpecta de adulterio q̄ biberet aq̄s amariſſimas.i.maledictaſ ꝑ ſacerdotē:q̄s cū biberet ſi innocēs erat nō nocebāt ei aq̄. Nā ipſe aq̄ erāt tales q̄ ſm ſe ipſas nocere nō poterāt:qz nō erat in eis aliq̄ vis nocēdi niſi deus ex miraculo faceret q̄ nocerēt. Si aūt mīer rea eēt adl'terij nocebāt ei aq̄ rūpētes femureiº.i.vētrē ꝙ ſ̄ loca genitalia ꝑ q̄ peccauerat vt p3 nūeri.5. Jſta tñ erat purgatio vulgaris. Sic.n. vocať.2.q.5.c.ꝓſuluiſtis. Ꝯ.in li.nā q̄ numeroꝝ:ꝛ hētur ibi ꝑ palea.nā in tota illa qō ne agit ō purgatiōe canonica ꝛ vulgari:ꝛ ponit iſtō ad declarādū q̄ eēt purgatio vulgaris illa q̄ fiebat p aq̄s amariſſimas. Et tñ oino ſil'is ē purgatio q̄ fit iurando ſup ſepulcra ſctōꝝ.ꝛ ſup euāgª in caſu dicto:qz illa nō hñt vtutē aliq̄z ad nocēdū ꝛ innocētibº nō nocēt ſz ſolis piuris:ē ḡ iſta purgaº vl'garis. Cōſiderādū ꝑ ſ̄ q̄ in purgaª vulgari tres ſūt gradª. ¶ Primuſ ē q̄ſumiť talis modus ꝑbādi in q̄ nece ē piclitari tā nocētē q̄z innocētē niſi a deo miraculoſe liberēť. Et iſta purgatio ē q̄ fit in ferro cādēti ꝛ aq̄ feruēti ꝛ trāſitu p ignē ꝛ ſil'ibº. Et iſta ē valde illicita inter oēs al's vt p3.2.q.5.c.menā.ꝛ.c.ꝓſuluit ꝛ extra de purgatōe vulgari.c.dilecti filij. ¶ 2.gradus ē q̄ñ ꝑbatio ē talis ꝑ quā nō ꝑt coḡſci qs nocēs ſit: ꝛ tñ ē talis a q̄ ꝑt tā nocēs q̄z innocēs ſine miraculo liberari. Qz tñ nō ꝓſtat ex ea qs nocēs aut qs innocēs ſit: ꝛ inſup ꝓtingit interdū innocētes ſuccūbere ꝛ mori:nocētes āt ſupare repꝛobata ē. Sic ē ꝑbatio p duellū vel ſil'ez modū pugnādi vbi ille q̄ vincit credit innocēs: ꝛ tñ ꝑt innocēs ſi ē debilioꝛ ſuccumbere. Sic p3.2.q.5.c.monomachiā: ꝛ exō pur. vul.c.cū ſuſcepti.ꝛ.c.ſig̃ntibus. Jſta purgatio lz ſit mala nō eſt tñ tā mala ſic ꝑma. ¶ 3.gradus ē in purgatōe illa p quaz inueniť delictū ſufficiēter ꝛ tñ ad inueniēdū illō tēptať deº vel ſaltē fit aliqd p qō vr̄ deº tēptari: vt delinquēs inueniať Et ſic ē purgatio p aq̄s amariſſimas nūeri.5. Nā ibi mulieres innocētes nō poterāt ledi: ēt ꝑbatio erat ibi manifeſte ꝑ bās in q̄ nūq̄z ,eraret cū eēt a deo introducta. Aliq̄ mō tñ tē ptabať deº in ea:qz volebāt hoies p hmōi purgōnē cogſcere volūtatē dei. Sic ēt erat in iurātibº in tēplo ſalomonis:qz illi ſi ve iurarēt nō hēbāt aliqđ piculū. Periuri āt piclitabanť ꝛ erat talis iſta ꝑbatio q̄ ſm ſe nulli poterat nocere nec innocēti nec reo niſi deº miraculoſe ſ̄ faceret. Erat tñ modus iſte p quē ſufficiēter oñdebať vītas ꝛ non poterat eē defectus in eo cū eēt introductus a deo. Sic ēt ē in iurantibº ſup altaria ꝛ ſup coꝛpa ſctōꝝ vel ſup euāgelia ſup q̄ falſe iurātes credūtur a deo certiſſime puniēdi. Qz in his attēdit q̄ deº facere vellit de illis q̄ ſic iurāt. Eccl'ia tñ vetuit oēm purgōnē in q̄ tēptať deus eť de purgōne vulgari.c.dilecti filij. Jō nō ſunt aliq̄ iſtaꝝ purgōnū tolerāde. Et nō ſolū iſte ſz nec ēt alie minores in gbº deus minus tēptari videť:qz ēt nō ꝓmittunť. Sicut antiqtus ꝓſtitutū erat ſi in monaſterijs furta aliq̄ fierēt q̄ oēs monachi die illa cōicarēt. Et qñ abbas darz eiſ eucharistiā diceret coꝛpus dñi ſit tibi ad ꝑbōnē hodie.2.q.5.c. Sepe ꝓtigit. Sz ipſa ꝑbo lz oli ab eccl'ia fuiſſet itroducta poſtea aūcate eccl'ie repꝛobata ē vt dic̄ ibi glo. Et p3 ſ̄ qz hoi ſuſpecto nūq̄z dāda ē euchia Si hoi ſuſpecto de pctō nō ē dāda niſi ipſe inſtāter petat:quāto magꝛ q̄ euchia deť ad inueſtigādā vītatē ſuſpitōis pcti nō ḡ dz dari. Sic dr̄ de ꝓſecratione di.2.c.trib⁹. ¶ Dōm ḡ eē illicitū q̄ qs ꝙpellat aliū ad iurādū ſup talia altaria vel ſepulcra ſctōꝝ vel ſacros libros in q̄ bº credit piculū iurāti falſuꝫ. Nec dz ſubire talē purgōnē ille cui offerť:qz peccat. Eſt.n. illicitū q̄ ꝓſentiat iniqtati eius q̄ ſibi tale iuramm defert:lz iuramm in ſe nō ſit illicitū. Jſti modi purgatiōis vulgaris ꝛ qualeſcūq; alij in tātū ſunt repꝛobati:q̄ ſnia lata ꝑ textu taliū ꝑbōnū nō tenet ſz reſtituit Ieſus eť de purga.vulga.c.ſig̃ntibº. ¶ Dōz ḡ gñal'r q̄ oēs ille ꝑbōneſ q̄ vel incerte ſūt vel piculoſe vel expectāt aliqd a deo ptinēt ad purgōnē vulgarē:qz deº tēptať in talibº. Et lz deº dederit qbuſdā ſctis ſuis ad ſingularē honoꝛē q̄ iurantes in eccl'ijs eoꝝ vel in talibus vel ſup ſepulcra ipſoꝝ falſe habeāt aliq̄z punitionē:hoies tñ nō dēnt ſubire expimēta diuine vtutis. ¶ Dici tñ poſſet q̄ lz nulla ꝑbō p purgōnē vulgarē exhibē da ſit ꝑ q̄cūq; cā ꝛ petēs cā ſemp peccet:tñ iurās poſſet aliq̄n licite ſe purgare:ſic in caſu in quo purgatio de ſe nō ē piculoſa:ſz ſolū ei q̄ nocēs ē. Si ḡ aliqs ſibi ꝓſcius ē innocētie ſue ꝛ videat q̄ al's eueniēt multa ſcādala niſi talē purgōnē ſubeat p̄t illā ſubire. Sicut ſi vir hēat ſuſpitionez de vxore q̄ ſit adultera ꝛ exigit ab ea q̄ ſecrete iuret ſup aliquod tale ſepulcrū alicuius ſcti q̄ nō fornicata eſt. Si ipſa videt q̄ ſi nō iurauerit occidet eā credēs verā eē ſuſpitionē vr̄q; ſatiſ licite iuret ſup tale ſepulcrū vt moꝛte euadat ꝛ vt vir nō cōmittat iniuſtū homicidiū. Vir tñ ſemp peccat exigēdo ab ea talē purgōnē. Si tñ vir petat ab ea ꝑbōnē ꝑ aquā feruētem aut in ferro cādēte ꝛ ſil'ibus q̄ ſunt piculoſa de ſe nō dz ſubire talē purgōnez:ſed potius dz tollerare quecūq; alia mala. ¶ Ad arm. in ꝓium dōm q̄ lz ſalomon impetrauit a deo talē modū iurādi ꝛ penā falſe iurātiū:tñ eſt illicitū nobis ſubire illū. Judeis aūt ꝓceſſum eſt ad duriciē coꝛdis eoꝝ ſicut li-

bellus repudij.j.19.z multa alia z iō licita erāt iudeis. Xp̄s aūt nihil illicitū pmisit in nouo testa° nec ēt pmittit eccl'ia in decretis suis: iō ois vulgaris purgatio reprobata est z ꝑnr iuramentū super talia sepulcra z altaria z euangelia vt supra ostensum est.

Ad ar^m in ꝓ̄ñs

¶An peccet ille qui exigit iuramentum ab eo q falsē iurat.

Questio. CCXCVIII.

Queritur An peccet q iura^m exigit ab altero si ille falsū iurat. ¶Dōz ꝙ q iura^m exigit aut est iudex aut nō. Si iudex nō peccat deferēdo iura^m alicui ꝑm formā iuris: cū iura^m sit qdā modus ꝓbōnis qñ nō hēnt alij modi ad heb.6.z ex̄ de iureiur.c.Et si xp̄s. Jō siue iudex credat ꝙ aliqs verū iurabit vel dubitet vel sciat ꝙ falsum iurabit nō peccat iura^m exigēdo: qz cogit interdū exigere vt si petēte pte deferat iura^m alteri pti ꝓsentiēti nō exñtib° alijs ꝓbōnib°. Nō ġ peccat iudex qz nō est iuris sui: sz tenet seq formā iuris. Si aūt sit ꝑsona ꝑuata exigēs iura^m vel inci tans ad iurādū: aut subest aliq̄ cā aut nulla saltē rōnabilis. Si nulla: peccat q incitat alterz ad iurādū siue ille falsū iuret siue nō: qz vtrobiqz pctm̄ ē. Nā iurare sine cā ēt si verū iuret pctm̄ est qz assumit nomē dñi in vanū vt onsū est supra.q.255. z.258. peccat ġ q sine cā iurat. Et tm̄ iste impulit eū ad iurādū ġ ēt peccat: qz ad pctm̄ incitat. Si aūt falsum iuret ēt peccat iste q incitauit z ē pctm̄ grauius sūc piuriū est grauius qz iura^m p̄stitū sine cā. Et nō opz distingui sz an q incitauit aliū ad iurādū credidit ꝙ falsū iuraret aut nō: qz vtroqz mō peccatū ē sz graui° si sciebat ꝙ iurās piuriū ꝓmissur° erat. Si ēt fit iusta cā petēdi iura^m secus ē. Nā sic iura^m nō est ꝑm se malū ita nec vsus ei° erit sp malus. Et sic poterit aliqñ iuste exigi z iuste p̄stari imo iustius petit q̄s iuret: qz xp̄s nō vetuit iura^m exigi: sz vetuit iurari vt ait augu. ad publicolā z hētur 22.q.j.c.Quis. s.q̄s quis dctm̄ sit ne iurem° tm̄ nusqz in scriptu ris sctis me legisse memini ne ab aliq̄ iuratione recipiamus. Rō est: qz qñ qs iurat nemine exigēte iura^m nō hz aliquam cām iurādi. Et iō iura^m est illicitū: z tūc vetat: qz sine cā iurari nō hz. Qui aūt exigit iura^m pōt hr̄e cām z iō nō ꝓhibetur exigere: qz al'artarēt ꝓbōnes. Qui ġ hz exigere iura^m ab altero opz ꝙ hēat iustā cāz petēdi. s. qz fide illi° indiget quā nisi p iura^m plene se hr̄e nō posse credit. Et tūc aut iste credit ꝙ verū iurabit ille a quo petit iura^m aut dubitat: aut credit certissime ꝙ falsū iurabit. Si ꝑmo mō nō est pctm̄: qz nō mouet alterū ad malū: sz ad id qō licitū est: maxie cū sit securus ꝙ verū iurabit. ¶Si 2° mō ēt licitū est: est tm̄ q̄dā tēpta° humana qz poterit ille falsū iurare. Et iste q inducit eū ad iurādū p̄stat aliquo mō cām z sic tēptat eū. Et tm̄ nō est illicitū qz nō agit ad malū nec p mala cā: nec scit inde malū secuturuz Sic dic̄ aug. in ꝓmone de piurio z hētur.22.q.5.c.Que exigit. s. Si. n. nescit z iō dic̄ iura mihi vt fidelis eis sit nō ē peccatū tm̄ hūana tēptatio est. ¶Si 3°. mō pctm̄ ē graue duplr̄ s. qz exigēs iura^m scit sibi nō ꝓdesse z scit alteri nocere. Primū pz qz iura^m q̄rit vt p illō certitudo de re hēat. Si aūt qs scit ꝙ iurās falsū iurabit nullā cāz hz petēdi iura^m nec ꝓdest sibi. 2^m pz qz valde nocet alteri eo ꝙ impullit eū ad piurium in quo ille valde peccat. Iste ġ grauiter peccat z est sic homicida. Sic dic̄ aug. in alleg.c. Qui exigit in rōnē. s. Si aūt eum scit feciss̄e z cogit eū iurare homicida est. Ille. n. se suo piurio interemit: sz iste manuz interficientis impl̄sit z p̄sit: imo dr̄ maior q̄s homicida: qz duas aīas interficit. Sic dicit aug. in ꝓmone decollatiōis scti Joānis z hētur.22.q hoiem. s. Ille q hoiez ꝓuocat ad iurationē z scit eū falsū iuraturū vincit homicidā: qz homicida corp° occisurus ē: ille āt aiaz imo duas aias. s. eius quē iurare ꝓuocauit z suā. ¶Modus āt est vt si qs sciat certissime ꝙ aliqs ꝓmisit crimē z cū q̄rer̄et an cōmisisset negauit publice: si petat ab eo vt sup̄ iuret manifestū ē ꝙ iurabit se nō ꝓmisisse cū ia publice illud testatus fuerit. Petere ġ ab eo iura^m ē scire ꝙ ille piurabit z q petit valde peccat. s. qz sibi nō ꝓdest z alteri nocet. Istas duas cās tā git aug. in alleg.c. Ille q hoiez. s. Scis verū eē qō dicis z falsum qō ille dicit z iurare ꝓpellis ecce iurat ecce piurat tu q̄d ĩnuenisti: imo z tu pisti qui de illius morte satiari voluisti. Qō aūt dic̄ aug. grauioz ē eē istū q̄s homicidā: nō ē intelligēdū ꝙ magis peccet: qz ēt ipm piuriū nō ē tā graue sic̄ homicidiū. vt pz di.iz.c.p. Sz ē maioris nocumēti. qz pl'ib° nocet. s. aie sue z alteri°. Homicida āt solū corp° tollit. Etiā mai° dānū ē ꝙ aīa vna ꝑeat q̄s ꝙ mille corpa: vt pz 24.q.3.c. Si hēs

Rñdet ad questum qōnis A

B

C

D

E

Et tu in piurio pit aīa iurātis. In homicidio āt nō opz ꝙ pereat aīa occisi imo directe nō ꝑt ei nocere p homicidiū. ġ maius nocumētū ē inducere aliquē ad piurādū q̄s occidere illū Sic dic̄ glo. i.e.c. Ille q hoiez. Et ob hoc grauis pena imponit inducēti aliū ad piuriū. s. ꝙ q̄draginta dies peniteat in pane z aq̄ z p septē seq̄ntes ānos z ꝙ tota vita sua nūq̄s sit sine pnia vt pz.22.q.5.c.si qs se piurauerit. Etiā sz vez ē qñ sit ali qs piuriū ꝓmittit z alios ad piurādū inducit. Si tm̄ solū inducat alios ad piurādū z ipe piurium nō ꝓmittat dr̄ ꝙ graiter peccat z ꝙ ē homicida.22.q.5.c. Qui exigit: z ꝙ vincit homicidā. e.q.c. Ille q hoiez. Et vocat aliqñ piurus ille q alteri piuriū ꝓmittere iubet vt dñs suo z dicat ꝙ grauiter peccat. e.q.c.q ꝓpulsus. Pena āt determinata ei° ponit.22.q.5.c. si qs ꝓuict°. s. ꝙ p totaz vitā maneat excōicat°. i. ꝙ nō det ei cōicatio corpis z sanguis xp̄i z in fine vite det ei. ¶Sz dīt qdā ꝑ ꝑdicta ꝙ i nullo casu lz exigē ab aliq̄ vel recipe iura^m Oz ad rō. p. sup illo ꝺbo testis ē mihi de° dic̄ gl. Tu nō facis malū q bñ vteris iuratiōe vt alteri suadeas ꝙ vtile ē: sz a malo ē suple illi° q recipit iura^m ġ peccat q recipit. ¶Itez ille q exigit iura^m ab altero vel scit eū vez iuratuz vel scit falsum iuratuz: vel nescit an verū vel falsū iurabit. Si scit ꝙ verus iurabit: vr̄ꝙ peccet: qz supflue petit iura^m: cū petat id qō scit z iura^m supfluū pctm̄ est. Si aūt scit ꝙ falsum iurabit peccat z iudicat homicida. Si aūt nesciat dic̄ aug. ꝙ nō audet dicere an pctm̄ sit, est tm̄ hūana tēptatio. Et tm̄ tēptare maluz est quia ad diabolum ptinet ġ iuramentum exigere in nullo casu erit licitū. ¶Dōm ꝙ licituz est iuramentum exigi quia al's perirent multi humani contractus z periret ordo iudiciarius quia multa sunt dubia que per solum iuramentum diffiniuntur ad heb:e.6. Omnis controuersie eorum ad cōfirmationez finis est iuramentum. Maxime qz aug. dicit nō eē prohibitum iuramentum exigere z recipere sed solum iurare. 22.q.j.c. quāuis. ¶Ad primū dicendum ꝙ iuramētū est a malo exigentis nō quidē a malo culpe sed a malo pene qō est ignorantia qz si hoies hērent certitudinez de rebus non peterent eas ab alijs iuramento confirmari. Ignorantia aūt non est culpa. Recte ergo agere potest qui iuramentum ab altero exigit vt fidelis ei sit. i. vt veritatem sibi seruet. 22.q.5. .c. Qui exigit. ¶Ad 2^m. dicendum ꝙ qui scit falsum iuraturum eū a quo iuramentum petit vel probabiliter hoc credit non debet iuramentum petere nisi forte sit iudex: quia iudex cogitur secundum formam iuris exigere iuramentuz interdum vel recipere z non licet ei mutare formam iuris siue litigantes bene agant vel male. Si autem scit verum iuraturum licet ei exigere iuramentum: quia interdum est necessarium tam in promissorijs q̄s in assertorijs. De assertorijs patet vt si quis nesciat veritatem alicuius facti z confidit certissime de aliquo ꝙ verum iurabit super re z exigit ab eo iuramentum. Iste enim scit ꝙ ille verum iuraturus erat z tamen nescit ꝙ est illud verum. Ideo non est iuramentuz superfluum. Etiam aliquando quis scit veritatem rei z alij nesciunt z confidit de aliquo ꝙ verum iurabit exigit ab eo iuramentum assertorium non vt sibi res notificetur: sed vt notificet alijs. Et forte ē hoc sibi necessarium ad deffensionem iuris sui vt in eo qui producit testes in iudicio ad probandum ea que ipse petit. ¶In promissorijs licitum est iuramentum petere ab eo de quo confidimus ꝙ seruabit iuramentum: quia si iuramentum non interceret deret forte nō seruaret quod promittit. Ideo iuramentum est ibi necessarium etiam in eo de quo scimus ꝙ fideliter seruabit. Nam si licitum est contractus facere licitū ē iuramentis illos confirmare cum alia confirmatio non fuerit sufficiens. Si autem dubitetur an iurans falsum iurabit: potest esse tanta ista dubitatio ꝙ exigere sit peccatum. z interdum erit parua z nō erit pctm̄ exigere. Et ideo sub dubio relinquitur in dicta glo. ad Roma. primo an in tali casu exigere iuramentum sit peccatum Quando tm̄ dubium nō est vehemens: peccatum non est. Et de hoc dicit Augustinus in sermone de periurio z.22.q.5.c.q exigit ꝙ qui exigit iurationē multum interest si nescit illud iuraturum falsum an scit verum. Si enim nescit z ideo dicit iura mihi vt fidelis ei sit non est peccatuz tamē humana temptatio est.

¶Qō sit periurium. Qō. CCXCIX.

Queritur circa piuriuz qd sit: z dī ꝙ piurium est mendatiū iuramēto firmatū. ¶Aliqui tm̄ dicunt

tñ dicunt ꝙ falsum est: qz mendatiū est falsa vocis significatio cuz intentione fallendi. vt dz. iij. sen. di. 38. Sed pōt eē piurium sine falsa significatiōe vocis: qz qui iurat vez qđ putat esse falsum piurus est: vt dicit Augu. li. de verbis apl'i z hētur. xxij. q. ij. c. homines: ḡ piurium nō est semp mendatiū iuramento firmatū. ¶ Itē periurium incurrit ꝙz in iuramētis que sunt de futuro cōtingenti: illa tñ non hñt vitatē ōterminatā. vt Arist. probat: ḡ aliqñ periuriū est sine mendatio. ¶ Item qui falsum iurat qđ credit esse vez piurus est: in allegato. c. homines: z iste nō mentitur: qz non dicit p̄ mētē: ḡ piurium est interduz sine mendatio. ¶ Item hiero. sup Jere. dicit ꝙ iuramentū qđ non hz tres comites piuriū est. z itñ defectus iustitie. z iudicij que sunt duo comites iuramēti nō causat mēdatiuz: sed soluz defect⁹ veritatis: ḡ non oē piurium est mendatiū. ¶ Item piuriū nihil aliud est ꝙz puersum iuramentum: z tñ iuramentū non solū puertitur mendatio: sz ēt per indebitā formā iurandi sic̄ si quis iurat per idola: ḡ non est semp piurium mēdatiū. ¶ Dicenduz ꝙ periuriz dicit puersitatē iuramenti: z illa puersitas est quidā defect⁹ rectitudinis iuramenti. Juramentuz ät in multis pōt deficere. z tñ defectus suus p̄ncipalis est in veritate que tollitur per mendatium: iō piuriū dz esse mendatiū iuramento firmatuz. i. mēdatium in iuramēto. Denoiat. n. q̄libet res ꝓprie a suo cōplemento: qz denoiatio fit ab optimo. Est ät optimū cōplemētū rei. Jō a cōplemento noiatur. z p̄ter, qñ aliqua res nomē accipit a defectu. Sūmitur defectus qui accidit circa cōplemētum illius rei. Alij ät defectus qui accidūt rei citra cōplemētum suuz non denoiant eam simpl'r defectuosam: iuramētuz ät in cōfirmatione veritatis cōpletur: qz iuramētuz non ē ni si ad cōfirmandū veritatem de qb⁹ dubitat. ad heb. 6. Ois cōtrouersie eoz ad cōfirmationē finis est iuramētuz. Sic̄ syllogismus cōplet in cōfirmatione cōclusionis: qz nō est syllogismus nisi vt videat quomodo sequit̄ ꝛ: z cōstet eā ex hoc eē verā. Jō sicut dicit nō syllogizatū esse qñ cōclusio non seqt̄ ex p̄missis non ät qñ aliqua premissaꝝ est falsa manente debita forma syllogismi: ita ēt piuriuz ꝙ defectū iuramēti ī portat significat defectum in re que iuramēto cōfirmanda erat. Et qz finis iuramenti erat cōfirmatio. Veritatis ōfectus sibi oppositus est mendatiū. z iō piuriū ꝓprie loquendo noiat ōfectum mendatij in iuramento. Aliꝭ ät modis dicit̄ aliqs piuriuz cōmittere: z nō est ibi mēdatiū. Sic̄ cum qs iurat id qđ cōplere malū est mox: vt iurat piurus est. Et tñ oēs illi modi dicunt̄ piuria per habitudinē ad mendatiuz. Qz sic̄ ꝓprie piurium est qñ quis iurat vez esse qđ falsum est mentiēdo: ita tñ quis iurat id qđ non licet ei facere nō implebit illud: quia malū est. Et sic mendatiuz qōdā ibi est: qz illa ꝓpositio de futuro nūq̄ efficit̄ vera de p̄senti. Et qz mox vt iura^m ē illicitū ē nō licet cōplere. mox vt iuratur incurritur piuriū: qz ex tunc censetur iste mentitus cū dixerit id de quo appz q̄ nūq̄ poterit iuste impleri. Et ꝟ modo reduci pñt oia piuria: z modi piurioꝝ ad mēdatium. Jō recte dz ꝙ piuriuz sit mendatium iuramēto firmatū. Sic dicit magister. iij. sen. di. 39. ꝙ illi q̄ p̄miserunt sub iuramēto id qđ obseruari nō lz dicunt incurrere piurium: nō qz iuramētū nō seruāt: sed qz iurāt talia q̄ obseruanda nō sunt. ¶ Ad p̄mū dām ꝙ q̄uis assertio illius q dic̄ vez putaꝭ eē fl'z ñ sit mēda^m absol^e. ē tñ mēda^m i cōp^e ad dicentē. Uñ iste mētiri dicit̄: qz ꝓtra mentē dicit lz falsuz non dicat. Et iō aliq̄ mō repitur hic ratio mendacij in periurio. ¶ Ad 2^m dicēdum ꝙ futuꝝ nō pōt hēre veritatē nisi in sua cā: qz qđ est vez est. Et tñ futuꝝ nō est: qz futurum est: ḡ futurum ſm se vez non est. Habet tñ futurum aliqđ esse in: sua cā. z quātū ad hoc pōt aliq̄ modo dici vez vel falsum. Nam futuꝝ qđ pendet ex cā nēcia hz veritatē determiatā. Qđ autem habet cām ꝓtingentez, est indeterminatū ad vez z flm. Causa ät cōtingentium que fiunt per nos est nra voluntas que determinat ad effectum per ꝓpositū fixū de aliq̄ faciēdo. Tale autē ꝓpositū significat se hēre qui iurat se aliqd factu rum. Uñ si quis iuret ꝙ aliqd faciet: z non'gerit illud in mēte l'z postea faciat iā piurus est iurando: qz mentit loquēs cōtra cōscientiā suā. Et tñ si postea impleat quod iurauit istud piurium solū est ꝟ deum. Nam primo nō p̄iudicat per hoc. Si autē iurans se aliqd factuꝝ a p̄ncipio nō tenuit in mēte ꝙ illud faceret: z iō nec postea cōpleuit est piur⁹ tam quātuz ad deum q̄ q̄tū ad primum. Et istud est grauissimū piuriū in p̄missoꝝ. Et in istis duobus casib⁹ periuriū incurritur a p̄ncipio: qz promissio falsitatē habet in sua cā. Si ät a p̄nc^o promittens intendebat cōplere: z postea voluntatē mutauit ad ueniente tpe: z non cōpleuit piurium est tā quātū ad deum q̄ q̄tū ad primum: z tñ non fuit piurium a p̄ncipio: sed postea qñ voluntatem mutauit incepit esse piuriū. De hūs tangit magister. iij. sen. di. 38. Si vero a p̄ncipio intendit cōplere quod iurauit: z nunq̄ mutauit voluntatē: sed ante aduentū tpis facta est res p̄missa ipossibilis p̄mittenti sine culpa sua periuriū nullum est. Etiā si non cōpleat p̄missum: qz iuramētum cōfirmat p̄missionē. Sed p̄missio nō poterat fieri de impossibilibus: z facta nō obligaret: iō etiam iuramētū qđ ad p̄firmationem est: non obligabit facta re impossibili: z consequenter nō erit piuriū violatio eius. ¶ Ad tertiū dām ꝙ q iurat vez esse id qđ falsuz est qđ tñ credit esse vez periur⁹ ē. Nam hic falsa vocis significatio est que requirit ad mendatium: non est tñ ibi intentio fallendi: iō non inuenitur ibi pfecte mendatiū. Judicat tñ iste periurus: quia iuramentū non est exhibendū nisi de eo de quo quis certitudinē hz. Uñ quicūq̄ iurat aliqd significat se certū eē de hoc: qz vl' non crederet sibi nisi putaretur cētus de re quā asserit. Ad hoc ḡ ꝙ recte se hēat oportet ꝙ ita sit certus sicut oñdit eē certuz. De falso tñ non pōt eē aliqua certitudo: qz falsuz: iō qui iurat falsum qđ putat eē vez ex ipso mō assertionis quodā mō mendatium incurrit: q̄uis ipsum assertū ſm se non est mendatiū sed est falsum. ¶ Ad q̄rtuz dicenduz ꝙ iuramētū p̄missoriū non pōt, ꝓprie hēre veritatē pro comite: qz veritas determiate non hētur nisi de p̄teritis z p̄sentibus. De futuris aūt cōtingentibus nō pt hēri veritas ōtetminata: iō nō est vitas in iuramēto p̄missorio. Etiā qz veritas est in ꝓpositione indicatiua: z tñ p̄mittere aliquid facere nō soluz cōtinet indicationez: sed ēt aliquid aliud. Nā si attendat̄ solū p̄missio vera eēt promissio ēt si nunq̄ solueret aliqd. Ut cum quis dicit promitto dare cētum vā est ꝓpositio: quia p̄mittit vere: z nō expectatur veritas hui⁹ de futuro: sed nūc est vez qđ p̄mittit: z tñ expectat̄ aliqd altez: iō ꝓpositio promittētis: z iurātis de futuro nō pt eē vā qñ iuratur vel p̄mittit q̄tū ad totū qđ in ea intēdit. Dz tñ vera eē ꝓpō ſm ꝙ reducit̄ ad p̄sens: vt si qs iurat vel p̄mittit dare centū propositio ista vera est si aliqñ fuerit verū de p̄nti ꝙ iste dat illi centū. Hoc mō iuramētū p̄missoriū hz veritatem vt comitem: z tñ non hz eam qñ iuratur: sed qñ ꝓplet. Aliter pōt dici ꝙ cū futuꝝ hēat eē in sua cā etiā in illa pōt eē vez. z iō qui iurat se factuꝝ aliqd qđ in aio tenet q̄tū ad hoc veritatē iurat. Et sic est veritas comes iuramenti promissoriū. Et hoc mō facile est inuenire mendatium in iuramēto p̄missorio per defectuz veritatis. z tñ qñ ōficit iudiciuz: z iustitia vel altez eoz in p̄missorio non inuenit̄ sic mendatiū: sz dz mēdatiū in q̄tū iurat̄ id qđ vificari nō pt de iur. Defic̄. n. iustitia in p̄missorio qñ p̄mittit aliqd qđ ē p̄ ius: vt qui p̄mittit occidē hoiez vl' adulterari siue a'pi^o qñ iurat̄ appeat istđ eē p̄ ius siue postea: nā qūocūq̄ fit nō dz ꝟple ri eo ꝙ p̄ ius ē. Jō iurās cogit̄ fl'z dicē. s. Qz nō pt vificare id qđ dixit. Est tñ piuriū z mēdatiū istđ a p̄n^o qñ putat̄ eē p̄ ius vl' si ex ig'rā^a crassa putatū ē nō eē p̄ ius qđ erat p̄ ius. Si ät erat ābiguū ꝙ nō erat facile sciri i iur nō erit piuriū nec mēdatiū a p̄n^o. Sz qñ cognitū fuerit eē p̄ ius nō dz obseruari. Si n. post ꝟ iurās hūerit adhuc itētionē seruādi iura^m piur⁹ est ac si sciēter iurasset p̄ ius: iudiciū ät defic̄ in iura^o qñ id qđ iurat̄ in se licitū ē: z tñ pt eē occasio ad maluz: z a p̄n^o nō fuit cogitatuz añq̄ iuraretur: iō fuit sine iudicio. i. sine discretione. Et sic postea inuenit̄ nociuuz esse quod vtile putabatur. Et istud a principio non fuit periuriuz. Sz post q̄ cognoscit̄ tale esse si quis velit illud obseruare piurium est. Et hic dicit̄ esse mendatiuz ex eo ꝙ phibet̄ homo de iure facē vbū suum verum: quia indiscrete iurauit. Qui ergo iurat sine iustitia: z iudicio dicitur mendatiuz iurare: quia remanet obligat⁹ ad mentiendum. i. dest ad nō implendum verbum suū. ¶ Ad qntum dicendū ꝙ non omnis peruersitas iuramenti facit piuriuz: sed solū quādo est defectus ex parte veritatis directe vl' indirecte ita ꝙ possit reduci ad mendatium: vt patet in casibus p̄ceedentibus. Per idola autē iurare nō potest reduci ad mendatium. Jdeo nō est periuriuz: est tamen pctm in iurādo. Qđ patet quia periuriū nō est seruāduz si ꝓprie sumitur vel saltem non est necesse seruari. Et tamen iuramentum factum per idola seruandum est dum tamen sit al'licitū quod iurat̄. De hūs sctus tho, z. sen. di. 39. arti. 4.

¶ Qirot

¶ Quot sunt modi periurij. Q. CCC.

A Rñdeť ad qśitum. q.

Queritť quot sunt modi periurij. ¶ Dicēdū q̄ periurium cōmittit in iuramēto cum sit mēdatium iuramento firmatū: vt p3 precedenti. q. iuramētuz ät est duplex. s. assertorij ꝛ promissorij. In assertorio tripl'r periurium cōmittit. s. cū quis iurando loquit falsum cū intētiōe fallēdi: vel cum loqtur vex cū intētione fallendi: vl' cū iurādo loquitur falsum sine intentiōe fallendi. ꝛ ſm hoc sunt tres modi.

¶ Primus istoꝝ fit ordine mutato: cū qs errat putās verū esse qđ falsum est: ꝛ tāq̄ vex illud iurat indiscrete asserens.

¶ Scōs est cū putat aliqd esse falsuz: ꝛ tñ vex est: ꝛ ipe iurat tāq̄ verum sic si quis credit nō fuisse hoc hoiem: ꝛ iurat ꝓiū: ꝛ illud vex est qđ tñ ipse putauit falsum.

Periuriuz triplex i promissorio. B

¶ Terti⁹ē cū scit aliqd esse falsum: ꝛ ita falsum est sic ipse putat: ꝛ tñ ꝓ vero iurat. Hos tres modos ponit Aug. li. ō vbis apl'i: ꝛ hētur xxij. q. ij. c. hoieſ.

¶ Primus est cum qs iurat se factuꝝ aliqd illicitū vel inhonestū: vt pote fornicari vel furari.

¶ Scōs est cū iurat se factuꝝ vel dictuꝝ aliqđ licitum: ꝛ hoc cū solēnitate absq̄ necessitate tñ aliqua: ꝛ indiscrete. Nam nō erat iurandū maxime cū solēnitate nisi id qđ necessariuz est vel vtile valde aut honestuz: vt oñsum est supra. q. ij. ꝛ. ij. ꝛ. ij. ꝛ.

¶ Terti⁹ modus est in iuramētis q̄tidianis que fiunt sine solēnitate ex incursu vboꝝ: ꝛ quadā leuitate: ꝛ cōsuetudine mala ō re tñ licita. Ut si qs dicat per deuz ego ibo cras ad ecclesiā vel comedaz carnes vl' ieiūabo ēt si fuerit h⁹¹ iura⁸ iocosa: ꝛ ista eadē exē pla sc̄p mō p̄ce' nisi qđ ibi fiūt cū solēni⁸. i. cū qbusdā cerimoniis: ꝛ non indeliberate: hic ät indeliberate fiunt. Istos tres modos periurij ꝓmissorij ponit Raymūdus in sūma pte. j. ti. ō iuramento ꝛ periurio.

¶ Duo tñ modi istoꝝ. s. scōs ꝛ terti⁹ nō solēt vocari cōiter periuria cū seruanda sint: sed largissime periuria vocanť inq̄ꝫtuz interuenit ibi qdam defectus iudicij. s. qz non fiunt discrete: ꝛ rōnabil'r. Nam irrōnabil'r iuramentum fit qñ sine necessitate p̄stať vel sine aliq̄ magna vtilitate quā tūcūq̄z sit res licita que iurať. Est ēt iuramētū irrōnabile qñ indeliberate fit nō attendendo qd iuratur ēt si illud bonuz sit: qz oportebat rem iuratā nō eē sine p̄meditatione. In vtro q̄z est quidā defectus iudicij: ꝛ ex hac pte pōt vocari large periurium vtrūq̄z: qz iuramēta in quibus⁹ nō sunt tres comites

Prim⁹ modus subdiuiditur. C

periuria sunt: vt ait Hiero. sup Jere. ¶ Primus tñ modus subdiuiditur: qz iurare illicitū pōt stare tripl'r. Uno mō q̄ sit i se illicitum: vt qui iurat fornicari vel furari. ¶ Alio mō q̄ non sit in se illicitum. ꝛ tñ sit impedimentū pfectiōis vel maioris boni. Ut cum qs iurat q̄ nunq̄z intrabit religionē vel nō suscipiet ordinē sacrū nec p̄latura ēt si vocet ad illā. Nā religio est stat⁹ pfectionis: ꝛ eē sacerdotē vel p̄latū est excellenti⁹ bonum q̄z nō eē B. Jō per'tale iuramentū impeditur hō a maiori bono: ꝛ non valet iuramentū. Alio mō qñ iuratur aliquid qđ in se licitū est: ꝛ tñ postea ex aliqua cā emergenti efficitur illicitum vel nociuum vel ipole. Tale. n. iuramētū seruāduz nō est. Ut si qs iurauit ire ad talē ecclesiā quottidie si eūdo videat q̄ icurrit piculuz mortis qđ euitari nō posset iam nō est seruandū: ꝛ ita de silibus.

Primū mē brū sbdiuisionis itez sbdiuidit.

¶ Primus adhuc modus subdiuidit. Quia qñ iuratur q̄ ſz se est illicitū aut cognoscebať esse illicituz a p̄ncipio aut nō vtroq̄z mō non dz seruari: ꝛ tñ grauius est qñ iuratū est q̄ cognoscebať eē illicitū vt occidē hoiem vel adulterari. Si ät nesciebať a p̄nc⁰ eē illicitū quāq̄z eēt illicitū a p̄ncipio aut fuit ista ig̃ratia iuris aut facti. Juſt vt si quis sciens aliquā eē cognatā suā vel affinē iurauit cuz ea matrimoniū cōtrahere putans licituz eē ꝛhere cū cōsanguineis. ꝛ istō nō excusat qn fuerit piuriū a p̄ncipio nisi iste iurans sit talis qui excuseť per iuris ignorantiā: qz nō teneť scire iura. Ut mulier: miles Rusticus: ꝛ pueri ꝛ istud qđ iuratur sit tale de quo dubitari posset per aliquē vel ignorari: qz quedā sunt que a nullo ignorantur. Aut visile est ignorari: ꝛ in talib⁹ ignorātia nō tollit pctm̄ ſz modicū alleuiet. Si sit ignorantia facti pōt excusare pctm̄. Ut si qs iurauit ꝛhere matrimoniū cuz aliq̄ cōsanguinea sua vel affine nesciens esse cōsanguineā vel affinē. Et tunc iura^m nō tenet: ꝛ tñ non cōmittit periuriū iurans in iurādo nisi crassa eēt ista ignorātia: vt pote si ignoraret fctm̄ publicuz: ꝛ qđ verisil'r scire poterat. Al's ät ignorantia facti regul'r excusat quēcūq̄z. ꝛ tūc nō peccabit iurādo: qz nesciebat se iniustū iurare. ꝛ tñ iura^m non tz: qz fit de re illicita. Jō qñ apparuerit rem istaz eē illicitam non dz obseruari iura^m. Et si quis obseruare velit istud iam est piurus. De hūs modis hñtur exēpla. xxij. q. iij. ſ. illicituz. Et isti sunt modi qb⁹ piuriū cōmittit. Duo ät vltimi modi quos ponit Raymūdus. s. iurare licitū sine necitate vl' vtilitate: ꝛ tñ cū solēnitate: ꝛ iurare licitū sine necitate: ꝛ solēnitate cū q̄dā leuitate cōiter piuria nō vocanť: qz obſuari posſunt imo debēt cū possint sine interitu salutis eterne: ꝛ etiaz temporalis seruari. Periuria tñ regul'r seruāda nō sunt.

¶ An piuriū sit semp pctm̄ mortale. Q. CCCI.

Queritur an piuriū sit semp pctm̄ mortale. ¶ Dicunt qdā q̄ non: qz sic cōtingit mentiri iocose ita ēt periurare iocose: qz periuriuz est mēdatiū iuramento firmatuz. Mendatiū tñ iocosum nō est peccatū mortale: g̃ nec piuriū iocosum. ¶ Itē cōtingit q̄ ꝓpter ꝓsuetudinē iurandi aliqs ex lapsu lingue falsum iurat. Esset ät graue dicē q̄ talis mortaliter peccaret: g̃ non omne piuriū est mortale.

¶ Itē sicut ꝓhibeť iurare falsum: ita etiā iurare sine cā: ꝛ tñ iurare sine cā non est semp pctm̄ mortale. g̃ etiā iurare falsuz non erit semp mortale: ꝛ cōsequēť nec omne piuriū erit mortale.

¶ Dōm q̄ iuramētū est duplex. qđā in quo pcipit aliquis se iurare: ꝛ tunc si falsum iurat credit q̄ semp mortaliter peccat sive sit iura^m solēne sive nō solēne: ꝛ p̄cipue qñ percipit eē falsum qđ iurat. Quoddā autē iuramentū est in q̄ homo nō attēdit ad iuramētū: ꝛ q̄si nō pcipit se iurare sed q̄si ex lapsu lingue in iuramētū plabit. Et qz tunc q̄si nesciēs iurat ꝛ nesciēs nō reputať voluntari⁹: iō in tali casu vr qs nō voluntarie iurare. Uñ si sit fl'm B de quo iurat sive pcipiat esse falsum sive nō: dūmō nō sit mendatiū ꝓnitiosuz nō est pctm̄ mortale sed veniale. Valde tñ cauendū est ꝓpter vicinitatez ad mortale. Istud dicit sanct⁹ Tho. iij. sen. di. 39. arti. ſ. sub arti. p̄. Et sciendū q̄ hic nō cōprehendit oē piuriū ꝓpie loqndo: qz ipse distinguit hic in vtroq̄z mēbro de eo qđ iurať an sciať esse vex vel falsum. Et tñ verū ꝛ fl'm non sunt ꝓpe nisi in assertorio. Promissoriū autē: qz est de futuro ꝓtigēti cuius veritas est indeterminata nō dz cōtinere verū vel fl'z qñ iuratur: sed pēdet B ex futuro. s. an cōpleať vel nō. ꝛ tñ sctūs Tho. loqť de tpe quo iuramentū fit cum distiguat an iurās sciat se tunc verū iurare ät falsum: in promissorijs ät nō iudicatur piuriū per fl'z: ſz per iniustū ꝛ irrōnabile. s. p defectū iustitie ꝛ iudicij. Q. ō tñ dicit sanct⁹ Tho. aut pcipit se aliqs iurare aut nō. Dicit qs nō pcipe se iurare: nō qdē q̄ sit alienatus oino a mente ita q̄ nō sit cōpos sui sic oino ebri⁹ vl' furiosus qñ est in furore vel dormiens: si cōtingat eū per sōnia loqui: ꝛ iurare: ꝛ sil'es q̄rū mens ligata est: qz de talib⁹ nihil est distinguendū: qz mānifestū est q̄ in nullo peccāt inq̄ꝫtū hmōi cū nō sint cōpotes sui q̄si nō hēant libez arbitriū nisi forte inq̄ꝫtū ea que fiūt ab istis hēant ortū a tpe in quo nō erāt in hac dispositione. Ut si qs añq̄z iciderit in furoze erat hostis alic⁹ ꝛ in furore exñs occidat illū: iputabiť. n. aliq̄ mō ei istud hōicidiuz. Ul' ēt si ille qui est in hac dispōne. s. ex mēte deuenit ex culpa sua ad eā: qz tūc iputanť peccata facta in tali statu: nō tñ grauia quātū ipsa in se sūt: ſz quātū grauis fuit illa culpa p quā iciderit in hūc statū. Sic qui occidit aliquē ebri⁹ fact⁹: qz ipse fuit in culpa vt efficeret ebri⁹. Sic dic Aug. li. ij. ō fatum ꝛ hētur. xv. q. j. c. Inebriauerūt. s. Inebriauerūt Lotb filie ei⁹: ꝛ nesciēti se miscuerūt. Quapp culpāduz est qđē non tñ q̄stū ille icestus: sed q̄stū ebrietas illa meret. Obmissis ergo silib⁹ exceptōibus regul'r ea que fiūt ab eis qui nō sūt sui cōpotes nō sunt peccata. Et nō intelligit ita de piurio: qz piuriū a talib⁹ cōmissuz nō est pctm̄ nec vocať ꝓpie piuriū: ſz dz aliqs nō pcipere se iurare qñ aliqs ex qdam subito calore mentis iurat: ꝛ nō respicit an iurat q̄ſq̄z iurauerit. Naz iste sui cōpos est: ꝛ tñ nō pcepit B iuramētū: qz subito a nō aduētente fcm̄ est. Et in tali casu aut pcipit post iuramētū se iurasse falsum aut nō: vtroq̄z mō dic sanct⁹ Tho. q̄ non est pctm̄ mortale ſz veniale: qz iste est q̄si nō volūtarie iurās: ꝛ tñ minus g̃ue est qñ nō pcipit ēt post iuramentū an falsuz iurauit q̄z si pcepit se falsum iurasse. Qñ ät pcipit iurās se iurare ita q̄ nō agit ex quodā calore subitaneo sive lapsu lingue: ſz advertit qd facit dicit q̄ est pctm̄ mortale semp sive pcipiat se falsum iurare sive nō: dū tñ falsum iuret: ſz magis peccet qñ percipit antequam iuret falsum esse quod iurat: ꝛ maxime si fit iuramentum cuz solemnitate. Si autem non percipiat se falsum iurare quando iurat etiam peccatum est: quia iurans non debet super aliqua re iurare nisi diligenter sciverit de illo quod iurat an verum vel falsum. Et an licitum

vel illicitū

vel illicitum sit: aliqui tñ volunt q̄ hoc sit peccatū veniale: sed infra dicetur de hoc. ¶ Aliter ät dicit Raymūdus in sūma pte p̄ma ti. de iuramēto ꝛ piurio. q̄ tres sunt modi piurij assertorij. ¶ Prim⁹ cū quis credit vez esse qđ falsum est: ꝛ temere ac indiscrete iurat. ¶ Scōs cū scit vel putat falsuz esse aliqđ ꝛ ita est: ꝛ tñ p̄o vero illud iurat. ¶ Tert⁹ cū putat aliqđ eē falsum ꝛ est vez ipse tñ iurat tanq̄ vez. ¶ De p̄mo piurio dicit q̄ est pctm̄ veniale si adhibuit diligentiaz quā debuit. Si vo fuit ignorātia iuris vel ignorātia facti crassa ꝛ supina mortale est. 22. q. v. c. Qui piurat. ¶ Duo vltimi modi sunt peccata mortalia: sed p̄m⁹ ipsoz est grauius pctm̄ 22. q. ij. c. homines: ꝛ ß est de assertorio. In p̄missorio pōit tres modos. ¶ Prim⁹ est cū iurat quis se factuz aliqđ qđ est illicitum. ¶ Scōs cuz iurat se factuz vel dictuz aliquid licitū ꝛ hoc cū solēnitate: ꝛ tñ absq̄ necitate ꝛ indiscrete. ¶ Tertius est in iuramentis quottidianis sine solēnitate ex q̄dā leuitate. Dum tñ licitū iuretur: exēpla hoz patēt p̄cedenti. q. i. hōs tribus dicit q̄ iurās statim est piurus qñ iurat. 22. qō. 4. c. Qui sacrameto: sed dicit q̄ p̄muz piuriū est mortale: ꝛ nullo mō seruandus. 22. q. 4. c. In malis 2^m^ sil'r est mortale ſz minus est: ꝛ oino seruandus ex quo seruari pōt sine ītegritu salutis eterne. 22. q. 4. c. Si aliqđ 3^m^ dicit eē veniale. 25. di. §. criminis: ꝛ etiam seruandus est si seruari pōt: vt patet ibidem. ¶ Alī autez distinguūtur q̄ttuor piuria. 22. q. ij. §. q̄ autez p iuriū in glo. ¶ Et dicit p̄mo mō piurium cōmitti si aliqs falsum ignoranter iuret. ꝛ dicit q̄ nullo mō est peccatū. 22. q. ij. c. Beatus. Nō est tñ intelligenduz de ignorātia que est in iuramento assertorio vt cum qs asserit falsum iurādo: qz istud nunq̄z poterit esse leuius q̄z vt sit veniale: sed intelligitur de ignorantia in iuramento p̄missorio. Ut si qs p̄omittit se aliquid factuz intendens sic in aīo ꝛ putans q̄ illud facē posset. Accidit autē q̄ postea nō potuit impeditus legitime qđ impedimentū sibi futuz esse nesciebat qñ iurauit. Jō iste qz nō cōplet qđ p̄misit periuriū dī cōmittere large: sed hoc fuit ꝓpter ignorantiā futuri euentus: ꝛ tunc vez est q⁹ nō ē peccatum mortale nec veniale tale periuriū. Patet q̄ sic intelligatur: qz allegatū. c. Btūs loquit in hoc casu. s. de beato Paulo, qui p̄misit se ituz in hyspaniā ꝛ postea ex dispositiōe diuina implere nō potuit qđ p̄misit. Ipse tñ quādo p̄misit nesciebat sibi euentuz istud impedimentū. ¶ Scōo mō dicit piurium qñ id qđ falsum est: ꝛ scitur esse falsum iuratur tāquaz vez. ꝛ est semper pctm̄ mōtale. 22. q. ij. c. homines. ¶ Tertio modo piuriū est indiscretū iuramētum: ꝛ illud dicit eē aliqñ mortale pctm̄: ꝛ aliquādo veniale. 22. q. 4. c. Qui sacrameto: ꝛ 25. di. §. criminis. v. al'ea. ¶ Quarto dī piuriū trāsgressio iuramenti: ꝛ illud qñq̄z est nullū pctm̄. 22. q. 4. c. in malis. qñ q̄z autē ē mortale. e. q. c. si aliqđ. ¶ Ad hoc tñ q̄ materia ista melius colligit. Dicendū q̄ piuriū aut accidit circa iuramentum assertoriū aut circa p̄missoriū. Si circa assertoriū aut fit ab illo qui nullo mō est sue mētis compos: aut a puulo: vl'a dormiente loq̄nte in somnijs. Uel ab ebrio: aut a furioso duz est actual'r in furore: ꝛ tales non peccāt: qz nihil agere dicūtur saltē humanū. Qz p̄ncipiū opationis humane est intellectus ꝛ voluntas. 6. ethic. in p̄nci⁰. Et tñ isti non habēt vsuz intellectus ꝛ voluntatis: qz est in eis rō ligata: iō nō agunt opus hūan ū: ꝛ p̄ñr nec peccant: qz peccatū solius hois est. Bestie aūt non peccant nec possunt vocari incontinēteſ nec intemperate: vt p̄z. 7. ethic. c. 5. ꝛ nono. Et hoc vez est nisi in quantū isti incidunt interdū in talē statum ex culpa sicut dixim⁹ supra de ebrio occidente hoiez vel fornicante: qz im putat ei actus seq̄ns nō fm̄ ꝓpriā grauitatem: sed fm̄ grauitatem culpe p̄cedentis. xv. q. i. c. Inebriauerunt. Qđ ät dximus de puulis q̄ nō cōmittunt piurium intelligendū est de illis qui nondū sunt doli capaces. Secus de alīs: qz iter pecc̄ata eoz ponitur piuriū mendatiū: ꝛ furtum: vt p̄z extra de delictis puerorum. capi. pueris grandiusculis. ¶ Si autem piuriū comittatur ab eo qui est mentis compos: aut fit ignoranter aut scienter. Ignoranter qdē fit dupl'r. Uno mō, vt si putet aliqđ esse vez: ꝛ iuret illud p̄ vo: ꝛ tñ sit falsum. Et tunc aut illud est in p̄iudiciū alicuius: vt pote si in iudicio iuratur aut in nulli⁹ p̄iudiciū. Ut si quis asserat q̄ heri pluit vl' qđ terra est maioz quā sol sub iuramento: si p̄mo mō: pctm̄ mortale est: qz non debet aliquis iurare id qđ pōt eē in p̄iudiciū alteri⁹ nisi sit certus oino de illo. De falso tñ nullus pōt esse certus cū non sit: iō grauiter peccat secūduz dāiaz magni vl' p̄ui p̄iudicij qđ sequitur ex suo piurio: ꝛ hoc qz tanto est iste magis in culpa quāto sclēs p̄iudiciū grauius posse sequi ex iuramēto suo nō certificauit se de illo qđ iurabat: ꝛ sic intelligitur. 22. q. 5. c. Qui piurat. Nam dicit q̄ qui ignorās periu rauerit se in cruce cōsecrata: ꝛ postea cognouit se piurasse p tres q̄dragesimas peniteat: si tñ scienter fecit per tres annoſ peniteat. glo. tñ intelligit hoc ignorātia iuris. Ut si nesciebat esse pctm̄ id qđ iurabat. Addenſ q̄ si fuisset ignorantia facti nullū esset pctm̄ nisi esset ignorantia crassa. Et bene dicitur qz ignorantia crassa est qñ qs ignorat id qđ scire tenet: ꝛ istā vocat Ari. iij. ethico. ignorantiā eius q̄ cōfert. i. q̄ vtile ē ad vitā. Qui tñ deponere debet in iudicio id qđ pōt esse in p̄iudicium alicuius tenet certus esse de eo q̄ iurat: qz alſ ledēt innocentē. Qđ ḡ iuret id de quo nō est certus ſz putet eē verum ignorantia crassa est: ꝛ iō peccat mortal'r. Istud aūt est qñ putatur aliquid eē vez: ꝛ tñ est falsum: si ät in nulli⁹ p̄iudicium sit: distinguit Raymūdus q̄ aut est ignorātia iur} vl' facti. Si iuris vult esse pctm̄ mortale. Ut si quis iurauit aliquid esse vez de iure: ꝛ tñ est falsum: ꝛ ipse putauit esse vez si ignorātia facti aut adhibuit diligentiā quā ōbuit vt sciret veritatē aut nullā: sed est ignorātia crassa. Si p̄mō dicit esse pctm̄ veniale. Si scōo dicit esse mortale: ꝛ de alīs modis nō est dubiū nisi de p̄mo. s. in ignorātia facti nō crassa: qz sanct⁹ Tho. vult aliquo modo q̄ sit mortale dicens q̄ iuramētū in quo aliquis p̄cipit se iurare si falsum iurat semper credit esse pctm̄ mortale: ꝛ p̄cipue qñ p̄cipit falsum esse qđ iurat. Dic̄ tñ hoc de credulitate. Et sic pōt relinqui sub dubio an sit veniale vel mortale. Satis tñ p̄t dici q̄ esset mortale: ꝛ ita sanctus Tho. scōa scōe. q. 98. arti. iij. dicit q̄ periurium ex genere suo sit mortale. Et p̄z hoc: qz mentiri in simplici loquutione existenti tali ignorātia pctm̄ veniale est. Jurare tñ valde grauius est: qz in iuramēto inuocat deus in testimoniū: ꝛ iō dz eē hō multū attētus ad id qđ iurat ne falsuz sit ne p ß nomen dñi deho nor. eſ. Qđ ät nō attēderet irreuerētia est: ꝛ iō posset dici q̄ eēt mortale: sed eēt de quis mortalib⁹. Hoc aūt vez est qđ dcm̄ est de iurāte falsum per ignorātiā. s. qz credebat esse vez: ꝛ nō intēdebat fallere: qz si ītēdat fallere mortale pctm̄ est. ¶ Scōo mō cōmittit piuriū in assertorijs iurando vez q̄ qs putat eē falsum: ꝛ asserit illud eē vez credens eē fl'm: ꝛ hōs ītētionē fallēdi. Et istud semp est pctm̄ mortale: vt ait Aug. lib. ō vbis apl'i: ꝛ 22. q. ij. c. hoies. Et ß scōo mō cū qs iurat eē vez illud qđ vez est: ꝛ putat illō esse falsum. ¶ Dōz q̄ aut ꝓsideraī q̄ztū ad iura hūana aut q̄ztū ad deū. Si p̄mo modo nō reputaī piuriū nec punit ēt si cōstet. Et ß siue in iudicio siue ex iudiciū iurauerit ēt si quis sic iurauerit sic in iudicio putans se falsuz dicere: vt aliquis iniuste cōuictus puniret: qz dato q̄ cōstet hoc legi humane nō punit illud. Nam nō licit realt'r: ſz est sic̄ pctm̄ cogitatōis p̄aue qđ fm̄ leges nō punit. ff. de penis. l. Cogitatōis: ꝛ de peni. dif. i. §. cogitatōis. Si ät in foro dei siue p̄nie dōm q̄ est piuriū: ꝛ ex se gui⁹ est q̄z fl'm iurare. Qđ vez putabaī ꝛ semp est maiꝰ si vtrūq̄z sit ex iudicium: si tñ sint ambo in iudicio p̄t p accñs maiꝰ eē pctm̄ iurare fl'm qđ putabaī vez. Ut si ex illo iuramento cōdēnet reus ad mortē iniuste. Qđ imputaī iuranti: quia non certificauit se cū non debuisset iurare nisi de eo de q̄ certus erat: si ät aliqs sciens falsum iurauit: aut egit per quādā violentiā. s. timore penaz: aut spōte: si per violētiā pctm̄ mortale est ſz sit minꝰ q̄z si sponte eo q̄ dilexit magis corpus q̄z aiam. xxij. q. v. c. Qui compulsus. Potiꝰ. n. debebat oīa mala pati q̄z cōsentire huic malo qđ est fl'm iurare. Et sic de alīs mortalibus. 33. q. v. c. Jta ne. Et imponit grauis pnia sic iurāti ſz minor q̄z iuranti spōte falso: vt p̄z. xxij. q. v. c. Qui cōpulsus. ꝛ. c. si qs coactus: ꝛ. c. si qs se piurauerit. ¶ Si aūt sciēſ ꝛ spontaneus fl'm iurauit peccat grauiꝰ q̄z ceteri. ꝛ Aug. vocat eū belluā li. de vbis apl'i: ꝛ isti imponit grauior pena quā ceteris piuris. s. q̄ ieiunet q̄draginta diebus in pane ꝛ aq̄: ꝛ septē seq̄ntib⁹ annis: ꝛ tota vita nūq̄z sit sine penitētia. 22. q. v. c. si quis piurauerit. ¶ Si ät cōmittaī piuriū in p̄missorijs fit triplr: quia aut iuratur id qđ in se ē illicitū: ꝛ de se apparet illicitū: aut id quod nō est illicitū in se: ꝛ tamē impedit p̄fectū charitatis: ꝛ viaz perfectionis. ¶ Aut illud qđ nec est in se malū: nec apparet esse occasio mali vel impeditiuum bōi maioris. Et tñ postea ꝓpter aliqđ emergēs efficit malū. ¶ Si p̄mo modo dicendū q̄ aut iurans scit illud qđ iurat eē malū sicut in se malum est: aut nescit: si scit est periurium

valde

valde graue: ⁊ nō dz seruari tale iuramētuz sic̄ qui iurat fornicari aut furari: ⁊ in talibus nunq̄ est seruandū iuramētū. 22.q.iij.c. Nō est obseruādū. ⁊.c. Magne. ⁊.c. In malis. ⁊.c. si publicis. ¶ Si āt ignorat illud eē malū aut ē ignorātia iuris aut facti. si iuris nō excusat: ⁊ iō piuriū est. Ut si qs iuret ꝓsanguinee sue q̄ ꝺ̄het cū ea matrimoniū putās hoc licer q̄ nō licet: vel si iuret adultere post mortē viri ei⁹ accipere eā in vxorez. Nam sicut iurans imediate est piur⁹. 22.q.4.§. Illicitum. Q2 sicut non licet ꝓsanguineā hēre in vxorē: ita nec eā quā per adulteriū ipse polluit maxime si viuēte viro dedit ei fidē de ducendo eā vel machinati sūt ambo in mortē viri. Extra de eo qui duxit in vxorē quā polluit per adulteriū. c.p. ⁊ per totū. Et non dz seruari hoc iuramentū. Hec vera sunt nisi in eo quē excusat ignorātia iuris: quia iurando talia ignoranter nō peccauit. ⁊ tñ iuramentū nunq̄ tz: ⁊ qñ cōstiterit ei malū eē qđ iurauit non dz obseruare: q2 alⁱs tunc icipet eē piurus: ⁊ peccaret tanq̄ scienter iurās malū facē. si āt sit ignorantia facti aut est crassa aut ꝓbabilis: si est crassa non excusat: ⁊ iō ē piuriū. Ut si quis ignoret aliquid factū qđ omnes sciunt vel scire pñt: ⁊ ꝓpter hoc malū agit nō excusat. Ut si quis sciens illicitū est ꝺ̄here cuz ꝓsanguinea iurauit ꝺ̄hē cū ꝓsanguinea quā non putabat ꝓsanguineā: ⁊ tñ erat ei in secūdo vel.iij. gradu ꝓsanguinea in quo vīsimil r scire poterat ꝓsanguinitatē periur⁹ est iurādo ꝓtrahere: ⁊ mortal r peccat. ¶ Si āt sit ignorātia ꝓbabilis: ⁊ valde vīsil is nō est piuriū ꝓpꝛie dcm̄ qñ iuratur: sed postea qñ cognoscit malū eē qđ iuratū est. sic̄ qñ iosue iurauit gabaonit nō occidē eos: q2 putauit nō eē chananeos quos si sciuisset chananeos tenebat occidere. deutero. 20. ⁊ fuisset ei pctm̄ ℔ iurare. Q2 tñ nesciebat satis ꝓbabiliter eos esse chananeos nō peccauit hoc iurando. xx.q.4. inocens. ⁊.§. illicitū. Istud tñ iuramentū non tenuit: q2 erat ꝯ legem lz Josue nō peccauerit iurando. Pōt tñ vocari hoc piuriū: q2 ei qui talia iurat ēt si ignorāter iuret nō licet cōplere qđ ꝓmisit. Jō cogitur mentiri: q2 nō lz ei facere vbum suuz vez. ¶ In hoc tñ est differentia in modo loquēdi: q2 quidā dicunt talia iuramenta a ꝓncipio esse periuria: eo q̄ a ꝓncipio est vez q̄ iuranti nō licet cōplere vbum suū. Et tales nēcio debent dicere q̄ periuriū pōt eē sine pctō mortali: ⁊ ēt veniali: q2 iurans per ignorātiā probabilē vt in cāu dicto nō peccat. ¶ Alij dicunt q̄ nō est periuriū a ꝓncipio: sed postea qñ cognouerit illō esse malū si seruare voluerit. Et hoc q2 isti volunt piuriū semp eē pctm̄: ⁊ istō est rectⁱ dictum. ⁊ sic talⁱ iurantes si mox vt cogñuerint malū eē qđ iurauerunt desierint velle obseruare iuramentū nunq̄ isti peccauerunt. s. nec iurando nec obseruando. ¶ In scō casu qñ quis iurat id qđ impedit viā pfectionis vt nō intrare religionem nec fieri sacerdotē nec accipere prelaturā piuriū ē mox: vt iurat ⁊ est peccatū mortale: q2 ponit obicē spūi sctō qui taliter iurat: ⁊ tñ nō obligat seruare iuramētū: sed siue seruet siue nō seruet piur⁹ est in hoc q̄ iurauit: vt dicit sanct⁹ Tho. iij. sen. di.39. arti.iij. sub articulo. ꝑ. ⁊. xxij. q.4.§. Illicitū. Aliqñ tñ iuram⁹ aliqd qđ ē ꝯ charitatē. i. ꝓtra aliquē modū charitatis: ⁊ nō tollit per hoc totaⁱ r charitas. Ut si qs iuret nō pstare ꝓximo talē vel talē vtilitatē. Nā aliqs act⁹ charitatis impeditur hic: q2 tñ manēt nobis alie vie per q̄s possim⁹ succurrere ꝓximo lz sit ℔ ꝓtra quēdā modū charitatis obseruari pōt: ⁊ tñ piurus est qui iurauit aut saltē peccat mortal r: q2 pstitit impedimentū cuidā bono meliori. s. melius erat pstare illā vtilitatē ꝓximo q̄z nō pstare. De hoc. 22.q.4.§. illicitū. v. Uñ cum nos. Si āt iuraret ꝓtra charitatē: ⁊ nō possz suppleri charitas vel bonū illud qđ hēret ex charitate per aliaz viā piuriū est: ⁊ iuramentū nō tenet. Ut si qs iurauit q̄ cuz aliquo inimico suo nunq̄ rediret ad pacē. 22.q.4.c. Qui sacramento. Non. n. tz iuramentū istud nec dz impleri: sed ipo nitur ꝓ eo pnīa vt pz ibidē. ¶ In.iij. casu. s. qñ iuratū est id qđ nō erat malū: sed postea ex aliquo accidenti appz esse malum nō est piuriū a ꝓncipio nec peccat iurans. Sed qñ apparuerit qđ vergit in malū exitum si iurans velit ℔ seruare piurium est: ⁊ pctm̄: sic̄ cum herodes iurauit dare puelle saltanti qcqd peteret: ⁊ tunc nō apparebat malū eē qđ iurabat: ⁊ non peccabat herodes iurādo: q2 poterat bene iplere: qñ tamen puella petiuit caput Joānis debuit herodes dicē q̄ nō includebatur illud sub hoc iuramento: vel si forte posset icludi sequēdo virtutē verboꝝ q̄ cum iā vgeret in deteriorē exitum non deberet obseruari. Sic dicit Amb. lib. de officijs. li. ꝓmo. ⁊. 22.c. est ēt: nō sunt alij modi periurij. ¶ Ponit tamē duos alios modos piurij Raymūdus vbi supꝛ. Unus est qñ iurat aliqd licitū cū solēnitate: ⁊ sine necitate. Alⁱ⁹ est cum iuratur aliqd licitū sine necitate ⁊ solēnitate. ex q̄dā leuitate ⁊ icursu verboꝝ. ¶ Dōm tñ q̄ isti nō sunt modi piurij: q2 in piurio semp iurās cogit nō seruare iuramētū vel saltē nō obligatur seruare. De ꝓmo vt si qs illicitū iurat vt fornicari: ⁊ furari. peccat. n. seruādo iuramentū. ¶ De scō: vt de eo qui iurauit nō intrare religionē: nā lz nō cogatur agere ꝯ iuramētum tñ non cogit illud seruare. 22.q.4.§. illicitū. Immo melius faceret nō seruādo iuramentū ⁊ intrando religionem q̄z seruet: vt dicit sanct⁹ Tho. iij. sen. di.39. arti.iij. sub articu.j. Uez est ḡ q̄ in istis duobus modis iurandi qs ponit Raymundus peccatū cōmittitur: sed nō piuriū: q2 ēt mlti alij modi sunt peccandi in iuramēto in qbus non incurrit piurium. Ut si quis iuret per falsos deos peccat. 22.q.1.c. Monet ⁊ tñ nō est piurus lz tenet seruare iuramentū. Sic ēt iurans per creaturas peccat grauiter ⁊ punit. e.q.c. clericū. ⁊.c. Si qs p capillū. Et tñ iuramētū factum per creaturas nō est piurium: sed tenemur illō obseruare. ex de iurīurā. c. Et si xp̄s: sic etiā si quis iurat per mēbra dei peccat. 22.q.1.c. Si qs per capillū. Idez si quis iurat die Dominico in quo iuramēta vetitaſūt. ex de ferijs. c. Omnes dies: ⁊ alijs tēporib⁹ prohibitis. xxij. q.v.c. Decreuit. ⁊ multis alijs modis peccatur in iuramēto. ⁊ in nullo eorū est periuriū. Ita est de istis duobus: ⁊ si velimus eos vocare piuria: quia deficit ibi iudiciuz qđ est vn⁹ de comitibus iuramēti. Dicemus qđ omne iuramentū in q̄ aliquod peccatū cōmittitur sit periuriū: q2 in omni tali iuramēto deficit iudiciū. i. non adhibetur tota discretio ⁊ cautela necessaria ad debite iurandū: vt dicit sanct⁹ Tho. iij. sent. di.39. arti. ꝑ sub arti.iij. Nullus tñ vocat periuria omnia iuramēta in quibus est aliqđ peccatū: ergo nec isti duo modi debēt vocari piuria lz in eis peccatū sit: ⁊ magis peccatur in ꝑ cōuz q̄z in scō: q2 in primo iuratur cum solēnitate: ⁊ sic est magis voluntariū ⁊ deliberatū. Unde habet magis de ratiōe pcti. ¶ Primuz eoꝝ dicit Raymundus esse peccatuz mortale: ⁊ tamē seruari debet ex quo res iurata est licita: ⁊ potest seruari sine interitu, salutis eterne. arti. 22.q.4.c. Si aliquid 2m dicit esse veniale: quia ex leuitate quadā iuratur. ar. 25. di.§. criminis. v. al'. ea. cir. fi. Et istud etiam seruandū est si pōt cōmode fieri cum res licita iuretur. Est etiā peccatuz veniale si qs ex lapsu lingue vel indiscrete iurat aliqd quod postea implere non potest per aliquā necessitatē: ⁊ de hoc est ꝓprie casus in eodem. §. criminis. Nam ibi dicit q̄ de peccatis leuib⁹. i. venialibus est si aliqd incaute iuramus ⁊ piuram⁹: quia per aliquā necessitatem implere non possumus. Sic etiam peccatum est quādo persona vetita iurare iurat: vt si clericus iuret super euāgelia. xxij. q.v.c. Nulla ex ecclesiastico. Nā istō iuramentuz erit peccatuz mortale si sponte clericus laico super euāgelia iurauerit sine licentia episcopi: vt ibi colligit ex textu ⁊ glo. ⁊ sic patet quādo periuriuz ē peccatū ⁊ quomodo. ¶ Ad ꝓmuz dicendū qđ non est simile de mendatio ⁊ periurio: quia iuramētū per inuocationē diuini nominis fit: ⁊ precipuuz peccatū est ibi si nomen domini sine reuerentia inuocetur: quia hoc valde deus prohibuit exo. 20. ⁊ deutero. 5. licet ḡ ipsa res de qua iuratur sit iocosa ⁊ mentiri in ea non eēt peccatū tamē iurare in illa peccatū est. Et sic mendatium iocosum veniale est. Periuriū autem iocosuz sponte factum peccatū est: ⁊ non leue. Nam etiā iuramētum veruz iocosis si sit ex deliberatione peccatū est: ⁊ putant aliqui esse mortale. Naz illud quod est indeliberatū est veniale vt Raymundus dicebat. Mendatiuz ergo iocosuz non potest equiparari alicui periurio. ¶ Ad 2m dicenduz qđ mentiri iurādo ex lapsu lingue: ⁊ ex quadā cōsuetudine peccatū est. Nec excusat consuetudo: quia potius aggrauat cum tanto sint grauiora peccata quāto diuturniora sunt: extra de cōsuet. c. Lū tanto. Nec etiam lapsus lingue: quia hoc forte excusaret mēdatiuz in simplici sermone in quo non requiritur tanta attētio ⁊ cautela sicut in iuramento in quo inuocatur nomē domini: quia magna reuerētia ibi requiritur. Si ergo quis velit nomen domini circa ista leuia inuocare ex hoc solo est in culpa etiam si non seq̄tur inde aliud: cum dicam⁹ iuramenta ꝓstita sine necitate aut vtilitat⁹ pctm̄ ꝓtinē: si ḡ seq̄tur ex ista irreuerentia mendatium, ꝓpter lapsum lingue erit iā piurium: ⁊ iō necessario erit culpabilius q̄z iuramentum vez ꝓstitus

sine

sine necessitate circa ista leuia. ¶Ad tertium dicendum q̄ iurare falsum. Et iurare sine causa ambo sunt peccatum: vt dicitur.ij.sen.di.39. & iō vtrūq; opponit aliq̄ mō iuramento. Jurare tn falsum magis opponit ei: q̄ iuramentū ꝑm se ē ad ꝓfirmationē ꝓtrouersie vel rei dubie. Ad ebre.6.c.ff. de iure iurā.l.maximū. Falsum ät nō est ꝓfirmabile: vex ät nō neciū lz non indigeat confirmatione: q̄ nō est neciū: est tn confirmabile q̄ vex est: iō nō repugnat iuramēto. Et sic nō ē piurium in eo. Jn falso ät iurato piuriuz ē: & iō falsum iurare in assertorijs semp erit pctm̄ mortale. Jurare vex ät sine cā nō est semp mōtale. de hoc sanct⁹ Tho. ij. sen. di. 39. ar. 1. ꝭ ar. 1.

¶ Qō sit mai⁹ pctm̄ piuriuz an hōicidiū. Qō. CCCII.

Queritur q̄ō sit maius peccatū piuriū an homicidium. ¶Dicunt q̄da q̄ piuriuz. Q̄ dicit Bernardus li. de dispēsatione & p̄cepto q̄ ꝯ p̄cepta p̄tabule nō ꝑt dispensare de⁹ nec homo ꝯ p̄cepta scōe tabule pōt dispensare de⁹ ꝭ nō hō: piuriū tn̄ est ꝯ p̄cepta p̄me tabule: homicidium ät ꝯ p̄cepta, secunde tabule: g̃ est grauis⁹ piuriuz: q̄ est minus dispensabile: nā est ꝯ illud p̄ceptū nō assumes domini in vanū: homicidiū ät est ꝯ illud nō occides. ¶Jtē grauius est peccare in deū q̄ in hominē sic dicitur p̄mo regū se cūdo. Si peccauerit vir in virū placari ei ꝑt de⁹. Si ät in dño peccauerit vir: q̄s orabit ꝓ eo. Periuriū tn̄ est ꝓtra deū homicidium ät ꝯ hominē: g̃ est grauis⁹ piuriū q̄ hōicidiū. ¶Jtez grauius peccat sponte piurans q̄ qui p̄stat ei occasionē ad piurandū exigēdo ab eo iuramentū: & tn̄ qui alteri piurandi cā dat homicida est: vt ait Aug. in sermone de piurio. & .22. q.v.c. Qui exigit. ſ. Si scit eum fecisse & cogit illuz iurare homicida est: g̃ ipse qui plurat plusq̄ homicida erit. ¶Jtē qui inducit aliquē ād piurandū, solum exigendo iuramentuz est plusq̄ homicida: vt ait Aug. in sermone decollatiōis scti Jo. & .22.q.v.c. Jlle qui hominē puocat ad iurationē: & scit eum falsum iuratuz vincit homicidā. Jpse tn̄ qui spōte iurat pl⁹ peccat q̄ puocās eum: g̃ a fortiori erit plusq̄ hōicida. ¶Dicenduz q̄ hic sunt ꝓtrarie opiniones. Dicit. n. sanct⁹ Tho. in ipso quolibet. q. 18. q̄ piuriū est grauis⁹ peccatū quā hōicidiū: q̄ ad hebre. 6. dī hoies per maiorē suuz iurāt & ois cōtrouersie eoz ad cōfirmationē finis est iuramentū. Frustra ät in cā homicidij esset iuramētū finis cōtrouersie si hōicidiū eēt grauius q̄ piuriū. p̄sumere ſ. n. q̄ qui maiorē culpā homicidij cōmisisset nō vereret miorē culpam piurij incurrere. Un̄ ex ꝭ q̄ in cā cuiuslibet pctī defert iuramētuz: māifeste oñditur q̄ piuriū p maxio pctō dz hāi. Nec īmerito: q̄ piurare per nomē dñi est q̄st quedā diuini nois denegatio. Un̄ ꝑm locum post idolatriā pctm̄ piurij tz vt ex ordine p̄ceptoz apparet. Etiaz apud gentiles iusurāduz erat honorabilissimū vt dī in principio metaſ. ¶Alij dicunt q̄ homicidiū sit grauis⁹ q̄ piuriuz ſictenent cōiter iuriste antiqui. Sic dicit Raymundus i ſūma ti. de iuramēto & piurio. Jdē tz gl. xij. di. c. duo mala. & .22. q.v.c. Jlle qui hoiez: & idē dicere videt allegatū. c. duo mala. Apparet etiaz vt isti volunt: q̄ nō ponit maior pena p piurio q̄ p homicidio. xij. q.i.c. p̄dicādū. ſ. Nosce debēt talē de piurio pniam imponi debere q̄lē de adulterio: & de fornicatione: & de homicidio spōte cōmisso. g̃ nō est mai⁹ crimen periuriū. ¶Jtē apparet q̄ sit maius homicidiū: q̄ ꝑm leges hūanas maior pena ponit p homicidio: & tn̄ pena ꝓportionatur culpe g̃ homicidiuz erit maius q̄ piuriuz. ¶Dōz vr̄ q̄ piurium ex cōditione gñis sui sit grauis⁹ delictuz q̄ homicidium cuz sit piuriū de pctis que sunt directe in deū. homicidiū de his que sunt directe in hoiem. Maiora tn̄ sunt pctā in deuz q̄ in hoiem: iō dī extra de hereti. c. Uergentis q̄ heresis est grauius crimen q̄ lese maiestatis. Q̄ grauius est eternam q̄ tēporalē ledere maiestatē: est tn̄ homicidiū maius ex maiori animi feritate: & cōmutatiōe: q̄ magis vī deordinari rō in homicidio q̄ in piurio cū sit magis ꝯ nālem inclinationē occidere hoiez, q̄ piuriū cōmittere. Et tn̄ q̄to quis magis agit ꝯ nāe inclinationē magꝭ peccat. Un̄ satis credi pōt q̄ apud deum maior pena ipōat in alio seculo p homicidio q̄ p periurio: & per illud apparet q̄ est grauius peccatuz simplr. De penis tn̄ illis quātū ad suam quātitatē nō sum⁹ certi. Jstō autem est ꝑsideraduz ceteris paribus. ſ. vt assumat aliqō homicidiū in quo nō sit exqsita iniqtas. Sed cōis vl̄ mediocris: & ista ō piurio. ¶Nā tale homicidiū poterit excogitari q̄ sit g̃ uius decē piuriis: & eōrio aliqō piuriū erit q̄ sit grauis⁹ vigiti homicidijs. Ut q̄ plura mala sequunt ex eo q̄ sunt vigiti homicidia. Sed ista est ꝑsideratio per accidens: & istud non dat alicui pctō esse absolute maius q̄ aliud. Q̄ isto mō nullum pctm̄ est quātūcūq; puū ex gñe suo q̄ ꝑm aliqs circunstantias exqsitas nō possit iterdū esse grauis⁹ q̄cūq; alio maiori pctō ex gñe. Et iō ꝑm hoc nō sunt cōpāda pcta qñ absolute volumus de illis log. Uī g̃ dicēdū q̄ maius sit homicidiū q̄ piuriū vt cōiter lz ex genere piurium sit grauis⁹: & tn̄ nō facit hoc ipsum eē grauis⁹ absolute: q̄ alia sunt que cōcomitantur semp homicidiū que faciunt illud grauis⁹ piurio. Jō supposito hoc facilr̄ respōdetur ad ꝯia. ¶Ad ꝑmū dōm q̄ p̄cepta ꝑme tabule ex gñe suo sunt minus dispēsabilia & magis obligant: q̄ sunt erga deū: & tn̄ aliqua pcta fcā ꝯ p̄cepta scōe tabule sunt grauioza sic̄ seruare die sabbati ad ꝑmā tabulā pertinet: & tn̄ violatio eius leuis⁹ peccatū ē q̄ homicidium q̄ō pertinet ad scōaz tabulā. ¶Ad. ij. dōz q̄ peccare ꝯ deuz ex genere suo grauis⁹ est: & tn̄ peccare ꝯ ꝓximū pōt eē g̃ uius pp aliquas circūstātias peccati: sed obȝcies q̄ tunc erit istud per accns: & tn̄ cōiter erit ꝯiū: & sic periuriū erit cōiter grauis⁹ q̄ homicidiuz. ¶Jtē nō pōt eē minus altero id q̄ō ē maius eo ꝑm gen⁹ vel spēm: q̄ ea que cōpetunt rei ex genere suo vel spē sunt iuariabilia: q̄ sunt ei ēntialia: sic̄ hō excedit equuz ꝑm spēm in perfectione: iō ipossibile est q̄ aliquis equus q̄tūcūq; excellēs sit perfectior aliq̄ hoie quātūcunq; iperfectus & miser sit. ¶Dicendū q̄ homicidiuz mai⁹ē piurio nō vt raro: & in casu spāli: sed vt cōmuniter. Et qñ dī q̄ō ꝓuenit pctis que sunt ꝯ deuz eē maiora ex gñe pctis q̄ sunt ꝯ ꝓximū. ¶Dicendū q̄ nō itelligit q̄ ex nā sua specifica cōueniat eis: sed est sensus q̄ ex hac rōne cōi que est eē ꝯ deuz & ex hac que est eē ꝯ ꝓximū grauiora sunt pcta que sunt cōtra deū q̄ que sunt ꝯ ꝓximū: & vex est q̄ si nō ꝑsideraretur aliqd aliud ad speciē pcti vel ad grauitatē ei⁹ nisi eē ꝯ deuz: & esse cōtra ꝓximū nec̄io q̄libet peccatū ꝯ deum eēt mai⁹ quocūq; pctō ꝯ ꝓximū. Et tn̄ considerant multa alia que ad spēm & grauitatē pcti pertinēt: & ꝑm illa peccatū q̄ō est ꝯ ꝓximum pōt interduz nō solum per accns: sed etiā ex spē sua esse grauis⁹ q̄ pctm̄ aliqd q̄ō est ꝯ deum. sic̄ homicidiū ex specie sua vr̄ esse grauius q̄ violatio sabbati. Cū ät dicit q̄ pcta que sunt ꝯ deuz sunt grauiora q̄ peccata que sunt ꝯ ꝓximū ex genere suo. dōm q̄ nō itelligit ex genere suo. i. ex eo q̄ cōstituit in eis nām gñis vel spēi q̄ō est eis ſbale: ꝭ ex gñe. i. ex hac rōne cōi vel gñali que est eē ꝯ deū. Et tn̄ ista sola nō cōstituit in aliq̄ pctō totā rōnē gñis vel speciei: iō per istō soluz q̄ō eē pctm̄ ꝯ deum vel ꝯ ꝓximū nō possumus sufficiēter iudicare de aliquo pctō an sit mai⁹ altero. ¶Aliter ꝑt dici q̄ō si peccata sunt que ꝯ ꝓximū eēnt solum ꝯ ꝓximū: & nō cōtra deuz, semper eēt necē pctā que sunt ꝯ deuz eē incōparabilr̄ grauiora q̄buscunq; peccatis que eēnt ꝯ ꝓximū. & tn̄ peccata q̄ sunt ꝯ ꝓximū ēt sunt ꝯ deuz: q̄ nullus pctm̄ est in q̄ de⁹ non offendat: imo ex hac ꝑte opatio nr̄a ꝑncipalr̄ dī esse pctm̄. ſ. q̄ ꝯ deum est: sed differunt in hoc: q̄ peccata que dicunt eē cōtra deuz sunt directe ꝯ ipz: & sunt ꝯ ipz soluz & nullo modo ꝓtra ꝓximū. vt idolatria. heresis. infidelitas: violatio sabbati: assumptio nois domini in vanuz. ¶Peccata ät q̄ dicūtur cōtra ꝓximuz sunt simul ꝯ deuz & proximuz: & tn̄ sunt directe ꝓtra ꝓximuz: & indirecte ꝯ deū. ſ. q̄ dānuz vel iniuria ex illis nō redundat in deuz: sed in ꝓximuz inquātuz sunt tales actus: vt adulteriuz homicidiuz furtum. De⁹. n. ex hȝs nihil patit nisi inquātuz sunt cōtra legē suā. Et in ꝭ nō differt eē hōicidiuz vl̄ adulteriuz aut furtuz: sed ista dīnt ex ꝑte ꝓximi: q̄ homicidiuz est in q̄tuz ꝓximo occidit. Adulteriuz vo in q̄tuz vxor ei⁹ ab altero cognoscit: furtum ät in q̄tum res ei⁹ diripit. Oīa g̃ ista sunt directe cōtra ꝓximuz & indirecte ꝯ deuz: ex hac g̃ ꝑte maiora sunt peccata que sunt ꝯ deuz q̄ō q̄ sunt ꝯ ꝓximuz. Q̄ tamē mlta alia sunt in q̄libz actu istoz q̄ dant spēm istis pctis & grauitatē vt sunt ꝯ ꝓximuz: & q̄ etiā ista q̄ si ꝯ ꝓximuz sunt ꝯ deum tot circūstātie grauitatis poterunt eē ex ꝑte pcti q̄ō ē ꝯ ꝓximuz q̄ ille faciat maiorē grauitatē quā sit in peccato quod est contra deum. & sic aliqua peccata que sunt cōtra proximuz poterunt eē maiora ex specie, sua quibusdaz peccatis que sunt cōtra deum & non soluz per accidēs: sicut grauior est iniuria que irrogatur alicui in se ipso quā que irrogatur sibi in familiaribus suis: vt grauis⁹ est dicere alicui contumeliam quam dicere familiari suo: licet vtrobique fiat iniuria domino. ¶Et tamen aliqua iniuria, poterit inferri Domino in familiari que sit maior q̄ illa

Ad 3^m ar^m

Scūs Tho.

Opinio quādam ꝓbō

2^m rō.

3^m rō

Ad 4^m

B. Tho.

B

Alij

Ad

Ad ꝑ^m ar^m D

E

Ad 2^m ar^m

F

Rñdetur obiectiōi.

G

H

ior q̃ illa que in se ipso inferr. Ut grauí⁹ est q̃ qs occidat de
cez familiares alicuius dñi qui forte nullos alios hz q̃ q̃ di
cat ei paruū, vbū ꝓtumeliosum in ꝑsona sua. Ita g̃ poterit eē
de homicidio z piurio: qđ lz piuriū sit directe in deū z homi
cidium nō sit in deuz nisi per hoiem. s. inquātū occidunt ho
mines ab eo facti: z cōstituti sub eius gubernatiōe z ꝓ legē
eius poterit eē deo maior iniuria in homicidio q̃ in piurio.
3 Ad fm rō nē obiectio nis. ¶ Ad aliud dom q̃ in eis in qbus inuenit ꝑfecta rō gñis:
z spēi nō ꝑt id qđ est sub vna spē minor eē ꝑfecti⁹ eo q̃ est sb
altera spē pfectiori. Et ita est in nālibus in qbus est pfā ra
tio nāe z speciei. ¶ In moralib⁹ āt nō inuenit ita ꝑfecta ra
tio spēi fz genus moris. Et iō ꝓtingit actuz existētē sub vna
spē pfectiore alia esse minus pfectuz q̃ sit act⁹ alteri⁹ spēi mi
nus pfecte z eꝓrio: q̃ pfectio z imperfectio in moralib⁹ non
solum accipiunt a nā spēi sed etiam a circunstātijs que sunt
extra nām rei z accidūt ei. z ita accidit aliquē actuz vicij vel
virtutis qui solet eē minoris excellētie vel grauitatis q̃ act⁹
alterius vicij vel virtutis vt cōiter fieri excellentiorē vl grau
iorē pp aliquas circunstātias accidentes ei. Sicut adulteri
um fm spēm suā est minus pctm̃ q̃ homicidiū: z tm̃ aliquod
adulteriuz eē poterit grauius multis homicidijs. ¶ De piu
rio āt z homicidio dom q̃ homicidiū est grauius: nō solū ac
cidentalr per alijs circunstātias: sed ēt fm spēm suā: q̃: ho
2 Ad 3m ar m micidium ex sua cōditione: dicit magnā grauitatē maiorē q̃
importet piuriuz. ¶ Ad tertiuz dom q̃ iste qui p̃stat alti cāz
piurij petendo ab eo iuramentuz vocat hōicida non realiter
nec ex aliqua eqlitate delicti: sed ex q̃dam fictitudine ml'tum
remota. s. inq̃tū per piuriū aia occiditur. Et iō qui p̃stat al
teri occasionē ad piurium p̃stat ei occasionē ad mortē: z sic
est homicida. Hoc tm̃ general'r est in qlibz pctō mortali: q̃ p
quodlibet aia moritr: nam pp hoc mortale vocat. z tm̃ mānifē
stum est q̃ multa mortalia sunt minora piurio z homicidio:
z tm̃ dans occasionē alicui ad qōcunq̃ mortale dicitur hōi
cida eius: g̃ nō ꝓbatur per hoc q̃ sit equalis culpe ille cum
1 Ad 4m ar m vo homicida: z ita erit hic. ¶ Ad q̃rtū dicendū q̃ dicit supa
re homicidaz ille qui inducit alterꝝ ad piuriuz nō quidē q̃ sit
maioris culpe piurus q̃ homicida: sed q̃ facit maius dānū.
s. quia homicida nocet in corpore tollendo vitam. Inducens
āt ad piuriū nocet in aia: q̃ maius dānū est in amissiōe vni⁹
anime q̃ in occisiōe mille hoiuz: vt dicit Aug. z hētur. 24.
q. iij. c. si hēs. ita rndet gl. 22. q. v. c. Ille qui hoiem. z xij. di. c.
Duo mala hoc āt mō: si quis iduceret aliū ad peccatū venia
le solū diceretur magis nocere q̃ si occidat eum: q̃ per occi
sionē corporalē nullū malū sequit directe aie. Et tm̃ ꝑ pecca
tum veniale aia rea est cozā deo ad aliquā penam. z sic dicit
ille qui dat occasionē ad piuriuz vincere homicidā. s. in dāno
sed non in culpa. z iō homicidiū mai⁹ ē. ¶ Ad alia rōnez q̃
erat cōfirmatio sancti Tho. s. q̃ per iuramentū terminat ca
vel cōtrouersia de q̃cūq̃ pctō: z ꝓr de homicidio: g̃ maius
peccatuz piuriū q̃ homicidiū: nō vr valere ꝓna: q̃: tunc seq̃
retur q̃ esset piuriuz simplr maius omnib⁹ pctis cū ꝑ iura
mentuz purget se quis de quocūq̃ crimine sibi obiecto. Nā
de hereſi: z symonia purgat se quis per iuramentū. g̃. q. v. c.
Quāto. et. c. Que de cā: z tm̃ nemo dubitat hereſiz eē maius
crimen quā piuriū: q̃: heresis: z infidelitas sunt ꝓ pmū ꝓce
ptum: piuriuz autē ꝓtra fm. etiā piuriuz solū dicit quādā irre
uerentiā cōmissam ꝓtra deum: heresis āt dicit totalr recede
re a deo per hoc q̃ homo asserit de ipso ea que negāda sunt
z negat ea que asserenda sunt. Etiā per iuramentū p̃t se pur
gare quis de idolatria sibi obiecta nō existentib⁹ alijs ꝓoba
tionibus: z tm̃ idolatria fm sanctū Tho. e. q. est grauior q̃ p
iurium: g̃ nō segtur q̃ lz per iuramentū tollat cōtrouersia ꝺ
quolibet pctō obiecto q̃ sit periuriū maius oibus delictis.
¶ Cum āt dicebat q̃ si nō esset maius poterat p̃sumi q̃ ille
qui non timuerat cōmittere homicidiū quod eēt maius deli
ctum nō vereret cōmittere piuriū nō videt stare: q̃: nō vitat
hō semp vnuz pctm̃ magis q̃, aliud ex eo q̃ maius: sz ex eo
q̃ est magis inclinatus nāliter ad horrendū vnū pctm̃ q̃ al
terum. Sic rndet ipsemet sanct⁹ Tho. 4. sen. di. 33. artic. 3. sb
arti. ij. qñ arguitur q̃ sit maius pctm̃ mendatiū q̃ fornicatio
simplex eo q̃ iudas horruit dicere mēdatiū: z nō horruit cō
mittere fornicationē. Dicit. n. q̃ interdū magis euitat homo
vnum pctm̃ veniale ad qđ nō est inclinatus q̃ vnū mortale
ad qđ sit naturalr disposit⁹. Et ita iudas qui dispositus erat
ad fornicationē horruit magis mēdatiū dicere q̃ fornicatio
nem cōmittere. Cū āt dī q̃ per iuramentū determinat cōtro
uersia de ceteris delictis: non sequit q̃ pp hoc sit piuriū ma
ius: q̃: ista rō ꝓcederet si forte pōeret qs in pplexitate: ita vt
oporteret q̃ cōmitteret piuriū vel aliqđ de alijs criminibus.
Nā tunc illud qđ videret ei maius fugeret magis: z sic for
tassis potius qs vellet incidere in piuriū q̃ in hereſiz aut in
homicidiū. Cum āt alicui iuramentū deferr vt se purget sup
aliq̃ crimine nō est in perplexitate ad qđ crimen ꝺbeat, se ma
gis inclinare: sed solū an velit potius pati penā q̃ cōmittere
periuriū. Et iō lz aliqs eligat potius puniri q̃ piuriū cōmit
tere non segtur q̃ iste magis fugiat piuriū q̃ illud peccatuz
ꝓ cuius purgatiōe sibi iuramentū deferr. Nam si ponat si
mili casu. s. q̃ iste deberet puniri ista pena que nunc iferēda
eēt nisi piuriuz cōmittat: z in alio casu qđ deberet puniri ni
si cōmitteret illud delictū, ꝓ quo nūc purgatio sibi indicitur
z potius vellet cōmittere pctm̃ q̃ puniri: z tunc econtrario
vellet potius puniri q̃ piuriū cōmittere videretur reputare
maius delictū esse periuriū q̃ illud de quo purgatio sibi in-
iungitur. Et tm̃ dato isto casu forte potius euitasset illud deli
ctum z sustineret penā vt nō cōmitteret illud q̃ q̃ nunc eui
taret periuriū: z vellet subire penā. z sic nō, ꝓbat sufficienter
q̃ lz quis purgetur de infamia alicuius delicti per iuramen
tū q̃ magis horreat periuriū q̃ delictuz de quo infamat⁹ est.
Et iā rō ista non tenet: q̃: iuramentū nō est ꝓbatio sufficiens
z directa ꝓ qlibet crimine: sed est ex necessitate. s. q̃: interdū
deficiunt oēs alie ꝓbationes z recurritur ad istā non tanq̃
sufficiens sit: sed q̃ nulla alia hāi pōt: iō tanq̃ minor oibus
alijs assumenda in defectum ceteraꝝ assumenda z nō sumit
qñ alie ꝓbationes ꝑt hāi. ¶ Cum autē dicit sanct⁹ Tho. q̃
post idolatriaz tenet periuriū fm locuz in ordie preceptorū
nō sequetur ꝓpterea q̃ post idolatriā non sit aliud mai⁹ pec
catum q̃ periuriuz: q̃: multa sunt maiora vt hereſis: symōia
viciuz cōtra nām z similia. Nam iura ponunt valde maiorē
penā ꝓ quolibet vicio ꝓ nām q̃ ꝓ periurio: g̃ non ꝓdest ad ꝓ
bandum magnitudinē delicti. Etiam quia nō collere sabba
tum ponit ante homicidiū: z tm̃ grauius est hōicidiū q̃ vio
latio sabbati. Etiā nō facere furtū ponitur añ nō dices falsuz
testimoniū. z tm̃ grauius est falsum testimoniū dicē q̃ furari
q̃: per falsum testimoniū seq̃t aliqñ mors ꝓximi: z aliqñ ifa
mia q̃ st ōteriora q̃ ablatio rerꝝ possessaꝝ: nō g̃ ordiauit de⁹
sic p̃cepta illa q̃si talē ordinē hēant in g̃uitate qlē hñt in col
locatiōe scripture. Sz fuerūt sic posita: q̃: de⁹ voluit p se pōe
re: z sil'oia que ptinebāt ad ꝓximū z sil' oia que ptinebant
ad deū. Et posuit ꝑus oia que ad deum: z postea oia q̃ ad ꝓ
ximū: lz aliq̃ ō eis que sunt ꝓximū sint maiora qbusdā pec
catis que sunt ꝓ deū. ¶ Cum aūt dicit q̃ fuerūt pene appo
site ꝓ idolatria: z piurio z nō ꝓ alijs vt oñdat grauitas isto
ruz. Dom q̃ idolatria simplr est maior oib⁹ peccatis: piuriū
āt nō est mai⁹ ceteris post idolatriā: pene āt nō apponuntur
ad oñdēdū ista eē maiora ceteris: lz ad tollēdā, pnitatē hoiuz
ad illa: vel ad oñdēdū q̃ hēant aliquā grauitatē. Nā de hōi
cidio: z de adultēio z furto nullus hoiuz dubitabat qn eent
grauia: q̃: per hec sibi inuicē p̃iudicabāt: z tamē idolatriam
nō iudicabāt pctm̃ cuz quelibet gens colleret illuz deuz quē
volebat z si ml'tos vellet multos collebat: noiare ēt nomen
dñi nulli⁹ p̃iudicij videbat: iō nō putarēt se aliqd mali facer
lz nomē dñi sine cā nominarēt sic z nunc ꝓsuetuz ē. Jō vt iu
dei putarēt ista eē pctā de⁹ exp̃ssit penas eoꝝ. Jn homicidio
aūt adulterio z furto nullā penā exp̃ssit: eo q̃ sine appositio
ne pene ꝓstabat ista eē mala. Et sic satis ꝓcedēdū est q̃ hōici
diū sit graui⁹ piurio mō supra declarato.

¶ Qđ hoꝝ sit grauius piuriū an adulteriū. Qō. CCCIII.

Querit qđ sit graui⁹ piuriū an adulteriū. ¶ Dom
q̃ fm scm̃ Tho. piuriuz grauⁱ⁹ ē: q̃: piuriū
ē mai⁹ hōicidio: vt ipe dic i qlz. q. 18. hōicidiū tm̃ ē grauⁱ⁹ adul p⁹ q̃
terio: vt ipe dic scda scē. q. 154. ar. 3. g̃ vult piuriū eē maius
adulterio. ¶ Alij dicūt q̃ sit mai⁹ adulteriū: q̃: reputāt istud 2⁹ q̃
eē mai⁹ alijs vicijs sic dī. 22. q. 7. c. qd i oib⁹. s. qd i oib⁹ peccatis
ē adultio gui⁹: ꝙsti. d. nullū: ēt Jsid. dic, z hī. e. q. c. Nō solū q̃
iter ceta septē vicia fornicatio maximū scel⁹ ē: g̃ ē mai⁹ q̃ p⁹ 3⁹ q̃
iuriū. ¶ Alij volūt q̃ piuriū z adulteriuz sint eqlia: sic vult
gl. ex ō iudi. c. ac si clici sup pte dispēsar dicēs. Epi pnt dispē
sare cū piuro vt vr: q̃: piuriū z adulteriū eqpar. 22. q. i. c. pdi
cādū. Et talē dī. Et satis vr ꝺ ꝙēre ipi lre: q̃ i dcō. c. pdicandū dī talē
de piurio pniam iponi debere qualē de adulterio: z sic vult
crimina

crimina esse eccl̃ia cum ponat penas eccles. ¶ Alij volũt qꝺ adulteriũ ls nõ sit maius omnibus criminibus: est tñ maius piurio: ita ꝙ homicidiuz sit maius adulterio: z adulteriũ sit maius piurio: sic tz gl. 22. q. i. c. Predicãdũ dicẽs. Ls septẽnis pnia iponat̃ p piurio sic̃ p adulterio vl̃ homicidio: aspioꝛ tñ pnia imponit̃ p adulterio vl̃ homicidio q̃s p piurio z durioꝛ pꝛo homicidio q̃s pꝛo adulterio. vt. 33. q. ij. c. si qꝺ. ¶ Dicẽduz ꝙ adulteriuz aut accipit̃ stricte p illo coitu in quo fit p̃iudicium federi matrimoniali: aut accipit̃ generalr pꝛo alijs speciebus fornicationis sic̃ accipit̃. 32. q. 4. c. Meretrices. z. 32. qꝺ. vij. c. Nõ mechaberis: vbi ponit̃ mechia que significat adulteriuz. z tñ ꝺ̃ ibi ꝙ per ß intelligit̃ pꝺ̃bitus eẽ ois coit⁹ qui fit ex vxoꝛe: z ois vsus illicitus istoꝝ mẽbꝛoꝝ: si isto mõ accipiat̃ adulteriuz erit gui⁹ q̃s piuriũ: qz sunt multe spẽs adulterij. i. fornicationis que sunt deterioꝛes q̃s piuriũ. Nam periuriũ cõputat̃ inter crimina magna que tñ nõ excellũt magnitudinẽ vulgarẽ. Incestus ãt z oẽ crimen ꝺ̃ nãm: vt sodomiticum: z pecoꝛale: z ex vas debitum sunt excedentia vulgarẽ magnitudinẽ: z iõ ꝙ eis imponit̃ maioꝛ pnia: vt ꝑ. 32. q. ij. c. Hoc ipsum. Si accipiat̃ adulteriuz stricte dubiuz est: an sit gr̃uius q̃s piuriuz. Nã ex circũstantijs ꝑt vnuz grauius altero apparere: z tñ directe nõ appꝛ vnũ maius altero: qz nõ ẽ aliqua cã satis manifesta vt vnuz altero maius sit: nisi qs dicat ꝙ adulterium est ꝺ̃ primũ: piuriuz ãt ꝺ̃ deũ. Istud tñ nihil ꝓbat: qz vt oñsum est ꝑcedenti. q. aliq̃ pcta sunt ꝺ̃ primũ q̃ sũt grauioꝛa q̃s pcta ꝺ̃ deum. Lex ãt humana non facit ista eccl̃ia: qz adulterium ponit esse maius pctm̃ cũ ꝓ illo semꝑ poatur pena capitalis. Pꝛo piurio ãt sepe nulla ponit̃ ibi. Interdum ãt ponit̃ pua vt diceꝝ seqnti. q. sed hoc nõ oñdit simplr adulteriuz eẽ maiꝰ piurio: qz lex humana cõsideraꝛ magnitudinem pcti fm magnitudinẽ nocumenti qꝺ fit ꝓxio. In illis ãt actibus qui solũ sunt ꝺ̃ deuz nullũ pctm̃ ꝓstituit vt in pꝛa ua cogitatione: vt ꝑ. ff. de penis. l. cogitationis: z de pe. dis. i. §. cogitatiõis. Et qz adulteriũ semꝑ est vel saltẽ vt cõmuniter grauioꝛis p̃iudicij q̃s periuriũ põitur maioꝛ pena ꝓ adulterio q̃s p piurio. Iste tñ modus nõ est cõueniẽs ad inueniẽdam differentiã magnitudinis in peccatis sed potius ipedit qꝺ qꝺã que sunt magna peccata nõ reputant̃ peccata fm legem bũanã: z alia que sunt minoꝛa reputant̃ maioꝛa: qz sic cõuenit fm habitudinẽ ad ꝺ̃nũ qꝺ inuicẽ sibi hoies iferũt per pctm̃: z tñ pctm̃ nõ est p̃ncipalr hois respectu alteri⁹ hominis sed respectu dei: qz ꝺe⁹ est qui ꝓ omni malo punitur⁹ ẽ hoiem. Ecclesiastes vltimo. z ẽt de minimis rebus. s. de vbis ociosis rõnez exiget. j. 12. Illa g̃ sunt simplr pcta maioꝛa que ipse reputat maioꝛa: tum qz ipse hz intellectũ verius iudicantem q̃s nos ita vt iudiciũ suũ nunq̃ erret: tuz qz ipse est regula oiuz actionũ nr̃aꝝ. Et iõ fm ꝙ ipse mensurat eas in bono z malo: z magno z puo: ita ꝺe se hñt: tum qz peccatũ qꝺ ad culpã ptinet per penã emendat̃: z qz solus deus est qui ꝓ oibus pctis penã imponit fm suã existimationẽ sunt ꝺe iudicãda pcta maioꝛa vel minoꝛa: si ergo nos scire possem⁹ q̃tã penam deus ꝓ singulis istoꝝ infligit mãifeste cog̃scerem⁹ que essent maioꝛa: z que minoꝛa: z tñ ß nescim⁹: iõ opz aliũde ad hoc sumi cõiecturã. Jõ ꝑt dici ꝙ piuriũ sit aliqualr grauioꝛ q̃s adulteriuz: z in hoc stabit̃ positioni sancti Thome: ls si aliquis vellet ꝺ̃ riũ dicere nõ esset magnuz fundamẽtũ ad ꝓbandũ ꝺ̃ rium. ¶ Illi ãt qui dicunt adulteriuz piurio eẽ maius: z oibus vicijs nõ loquunt rõnabiliter: qz grauioꝛ est incestus q̃s adulteriũ: z grauioꝛ ois coitus ꝺ̃ nãm incestu z adulterio: vt ait Aug. li. de adulterinis p̃iugijs: z. 32. q. vij. c. Adulterij. Cũ ãt. s. Quid in omnib⁹ peccatis est adulterio grauius. ꝺom ꝙ nõ ꝺ̃ ad inuendũ ꝙ sit simplr maius omnib⁹ delictis: sed ꝺ̃ ad detestationẽ criminis: z est modus loq̃ndi qñ volum⁹ detestari aliqꝺ crimen dicimus nihil eẽ deteri⁹ illo: sic diꝯ aug. li. de sermone dñi. z. 32. q. vi. c. Nihil iniquius est q̃s dimittere vxoꝛẽ cã fornicationis si ipse quincꝰ fornicari. Et tñ constat multa esse deterioꝛa q̃s sit dimittere vxoꝛẽ. Multa ẽt crimia sunt grauioꝛa adulterio: qz homicidiuz grauius est adultio. 33. q. ij. c. Si qꝺ z sacrilegiũ est ꝺeteri⁹ adulterio. i. q. 4. c. sic. Etiã fractio voti est deterioꝛ. xxvij. q. i. c. Nuptiaꝝ: vt diꝯ gl. ibi. Et ẽt dicitur ibi in lra ꝙ adulteriuz sit min⁹ q̃s aberrare a deo. Qꝺ fit per infidelitatẽ et idolatriã z hereſiz. Non ergo sequit ex hoc ꝙ adulteriũ sit deterius q̃s piuriũ. Qñ tñ dicimus piuriũ esse grauiꝰ adulterio intelligendũ ẽ de piurio voluntario in assertoꝛijs: z maxie in rebus que non sunt ꝺiffe-

rentes: sed pertinẽt ad aliquã vtilitatẽ: z ẽt in pmissoꝛijs qñ quis sponte venit ꝺ̃ iuramentũ qꝺ licite fecerat de reb⁹ bõis non indifferentib⁹. Multi tñ modi sunt piurij minoris gravitatis q̃s sit adulterium. Ut si qs iuret nõ intrare religionẽ vel nõ fieri sacerdotẽ. Nam piuriũ est siue obseruet̃ res iurata siue nõ: z tñ nõ est tante grauitatis sic̃ adulteriũ: z ita de alijs modis periurij. ¶ Qui ãt volunt periuriũ z adulteriũ esse eccl̃ia: (qz videnꝰ eqpari. 22. q. i. c. Predicandũ) nõ recte dicunt: qz eadẽ rõe fornicatio simplex erit eccl̃e viciũ sic̃ adulterium: z sic̃ homicidiũ: qꝺ absurdum est: et oia pcta mortalia eẽnt inter se eccl̃ia: qz dicitur ibi nosse debent talẽ de piurio pniam imponi debere qualẽ de adulterio: z de fornicatione: z de homicidio sponte cõmisso: z de ceteris crimialib⁹ vicijs: sed ꝺ̃ istud: qz pnia talis ponitur ꝓ piurio ꝯlis ꝓ oibus peccatis mortalibus ponit̃ gñaliter: ls. n. ꝓ singulis peccatis fm diuersitatẽ grauitatis: z alias circũstãtias imponat̃ diuersa pnia tñ hñt oia pcta mortalia hoc cõe ꝙ ꝓ quolibet mortali imponit̃ pnia septẽnis: vt ꝑ. 33. q. ij. c. Hoc ipsum: z. 82. dis. c. ꝑsbyt̃: z. 24. q. i. c. Si qs dederit. Et tñ in isto septẽnio nõ ẽ eccl̃itas grauitatis pnie: qz qbusdã imponunt̃ grauioꝛa agẽda: aliꝯ ãt leuioꝛa: sic̃ in iferno erit pena eterna ꝓ qlibet peccato mortali: z tñ erit ꝺ̃ia in acerbitate fm ꝺ̃iam magnitudinis peccatoꝝ. Sic diꝯ glo. xxij. q. i. c. predicandũ: qꝺ ls septẽnis pnia imponat̃ ꝓ piurio sic̃ ꝓ adulterio vel homicidio aspioꝛ tñ pnia imponit̃ ꝓ adulterio vel homicidio q̃s ꝓ periurio. ¶ Alia ãt positio. s. ꝙ sit adulteriũ graui⁹ q̃s piuriũ: z tamen minus q̃s homicidium nõ est irrõnabilis: qz iter ista vicia non apparet magna ꝺ̃ia in grauitate: z iõ ꝑt teneri vnũ sicut z alteꝝ. Nam multi modi sunt piurij minoris culpe q̃s adulteriũ sit: vt supꝛa dictum est.

¶ Que sit pena periurij. Qõ. CCCIIII.

Queritur que sit pena periurij. ¶ Dom ꝙ piuri vt cõiter sunt infames: z hoc maxime si puicti sunt. Nã cõuictus de piurio infamis. 22. q. v. c. si qs cõuictus: ls aliqñ piurus nõ dicitur infamis ipso iure: ls per sniam: sic qui est piurus in iuramẽto assertoꝛio. Extra de exceptionib⁹. c. Deniq̃ z de oꝛdine cognitionũ. c. Cũ dilectus. Qui ãt est periurus in iuramẽto ꝓmissoꝛio cuz solẽnitate facto sup re licita in qua aliqd se obligabat pꝛoximo dare ipso iure est infamis: ex de iuriu. c. Querellã. z. vi. q. i. c. infames. Et iõ oẽs piuri qui scienter piurauerũt repellunt̃ a testificãdo. ij. qõ. i. c. qcũq̃: z. xxij. q. v. c. si qs conuictus: z ex de testibus. c. sic. Jsta est pena gñalis. ¶ Si ãt queratur in spãli de pena periurij. Dicendũ ꝙ aut est fm legem ciuilem: aut fm canonicam in foꝛo contentioso: aut fm legem foꝛi penitẽtie. ¶ Si fm legem ciuilem dicenduz ꝙ aut iurat quis per iuramenta, vetita: vt per capillos dei vl̃ pedes eius vel alia mẽbꝛa que sunt iuramẽta ꝓhibita: quia sunt blassemie. 22. qõ. i. c. si quis per capillũ: aut per iuramenta cõcessa: vt per deum vel euangelia: aut crucem vel similia. Si ꝓmo mõ aut habet hoc in cõsuetudinez: z non vult coꝛrigi: aut solum semel vel bis siue raro hoc fecit. Si ꝓmo modo capitaliter punitur. vt in auctentica: vt non luxurient homines cõtra naturã coll. 6. §. Et quoniã quidã. Si scõo modo nõ punitur capitalr: ls leui⁹ ad arbitriũ iudicis. arg. ff. de iur̃ deliberandi. l. ꝓma. Et extra de offic. delega. c. De causis: si autẽ iurauit per iuramẽta licita: aut iste qui iurat est testis aut iurat extra iudiciũ. s. ꝙ non est testis: si. n. testis est: z de periurio cõuincitur durãte iudicio põt eum punire iudex pena extraoꝛdinaria. C. ꝺ̃ testibus. l. Nullum. Finita autẽ causa potest accusari. l. cornelia. de falsis. ff. ad legem corneliaz de fal. l. ꝑ⁹: z pena ista erit in teste etiaz si ex falso testimonio suo non fuit cõdẽnatus ille cõtra quez deposuit. Et quia testis falsidicus tribus personis est obnoxius. s. deo z iudici z pti. extra de crimine fal. c. Falsidicus punietur tripliciter. scz quia deum offendit imponitur sibi penitẽtia septẽnis que cõpetit periurio. vi. qõe. prima. c. Quicũq̃. Quia vero iudicem delusit infamabitur. 22. q. v. c. si quis cõuictus: z verberibus castigabitur. v. qõ. v. c. Illi qui: vel extraoꝛdinarie punietur. s. durante causa in qua fuit periurus. C. de testibus. l. nullum. Et quia proximũ lesit punietur iuxta modum lesionis. argumẽ. ij. questiõe. ix. cap. Nihilominus. Et sic erat in veteri testamẽto: quia testis falsidicus patiebatur talionem: deutero. xix. scz. Si pro testimonio eius aliquis occidendus erat quod ipse occidatur. Vel si solum fustigãdus quod ipse fustigetur. Sic dicit glo.

extra

Rñdeꝛ ad quesiuz. q. A

B

C

Falsus testis pũit triplr. ꝑ° 2° 3°

extra de crimi.fal.c.Falsidicus in glo.i.z scõa. Si autẽ non erat test] qui iurauit:aut iurauit motus q̃dã calore aĩ aut ex deliberatione. Si ex calore nõ punit fm leges:sed solũ deus h3 vltore.ff.de reg.iu.l.q̃ calor. ¶Si ãt ex deliberatiõe aut iurauit assertorie aut promissorie:si assertorie aut illõ iuramẽtum vergit in vtilitatẽ vl̃ piudiciũ alicuius vel nõ.si in nullius piudiciũ vel vtilitatẽ vt si iurauit q̃ vnus hõ currit:z similia indifferẽtia nõ punit per legẽ:sed solũ deũ h3 vltore.ff. de iurĩu.l.Si duo patroni.§.vltimo.vt ibi tangit glo.Intelligitur tñ q̃ nõ iurauit per ipatorẽ:sed per deũ:q3 cũ hoc mitius agitur. ¶Si ãt iurat promissorie aut periurat ex cã incerta legibus aut ex alia.si ex cã incerta non punit.vt.ff.qui satisdare coguntur.l.fi.si ãt ex alia cã:aut illa est in alicui⁹ vtilitatem vl̃ dãnũ.s.q̃ acqratur ius alicui ex iuramẽto aut nulli:si nulli. Ut si qs iuret non comedere carnes ẽt per legẽ nõ punietur:sed a deo vel in foro pnie tanq̃ violator voti:si aũt acqrit inde ius alicui: vt si promittat se aliquid datuꝝ aut facturum alicui:z tunc aut sufficiẽter acqsitũ est ius alicui ex hoc iuramento:vel non sufficiẽter est q̃sitũ:si est q̃sitũ punietur fm formã legis si quis maior.C.de trãsa. si ãt nõ erat q̃situm sufficienter nõ punieꝝ p violatione iuramẽti.ff. de pact. l.iurisgen §.z gñal̃. Et iste sunt pene de iure ciuili p periurio. ¶Si ãt q̃rat de iure canonico in foro ptẽtioso aut obj̃citur alicui piurĩ per modũ exceptionis:aut per modũ petitionis vel accusationis:si per modũ exceptionis nõ punitur aliqua pena nisi q̃ repellit ab eo q̃ volebat adipisci.s.si volebat testificari repellit a testimonio.Si ãt volebat assequi dignitatem vel beneficiũ repellit ab assecutione. Sic p3 extra de ordi.cogni.c.Cũ dilectus.§.fi.Si ãt ꝓponat per modum accusationis vel petitionis põt puniri corpaliter:z ꝑuari beneficijs:z hoc sine per modũ accusationis siue denunciationis siue inquisitionis piurĩ inueniat:vt extra de iurĩurã.c. Querellã.z.3.q.vj.c.sic z de fideius.c.puenit.z de pig. c.p. Et hoc est in eo qui piurauit.si ãt nõ piurauit:sed ad periurandũ alios sollicitauit:z induxit priuat cõione corpis christi vsq3 ad finẽ vite z in exitu dat sibi cõio.22.q.v.c.si qs ꝓuictus. ¶Si ãt q̃rit de foro cõscie:dom q̃ aut quis induxit ad piurandũ alios.z ipse nõ piurauit:aut induxit ad piurãduꝫ z simul piurauit:aut piurauit z nõ induxit alios ad hoc.si p mõ põt ee ista inductio duplex. Uno mõ q̃ qs videat aliquez ꝓmptũ ad piurĩ z petat ab eo iuramentũ. Ut si qs cõmisit crimen de quo est suspectus:z cũ peteret an cõmiserat publice negauit. Si petat ab eo postea an cõmisit manifestũ est q̃ periurabit asserens se nõ cõmisisse. Aut suasit qs alteri piurare inducendo per dona vel promissiones:aut extorsit iuramẽtum per minas z terrorẽ. De p̃ dicit Aug. q̃ est homicida q̃ sic piurũ cãm põtitit.xxij.q.v.c.Qui exigit imo dicit q̃ vincit homicidã.s.q̃tũ ad dãnũ:q3 duas aias occidit homicida autem solũ corpus:vt Aug.dicit.e.q.c.Ille qui hoiem. Nõ tamen ponit pena determinata hmõi:sed d3 dici q̃ cum istud sit peccatũ mortale deberet poni p eo pnia septẽnis cum generaliter p quolibet mortali tanta ponat.33.q.ij.c.Hoc ipm: 82.di.c.Presbyt. Uer est tñ q̃ fm dñias psonaꝝ z magnitudinem criminis deberet poni aliqñ maior aliqñ minor: vt in alleg.c.Hoc ipsum. Hodie tñ de iure oẽs pnie sunt arbitrarie p sacerdotum arbitrio.xxvi.q.vj.c.Tẽpora penitudinis. Et de peni.di.p.c.Mensurã.z ex̃.de peni.z remis.c.De⁹ q ecclesiam. Jõ põt ad arbitriũ puniri istud peccatũ. Si in scõo cãu d3 manere sine cõione corporis xpi vsq3 ad finẽ vite.22.q.v. c.si quis cõuictus. Jsta pena tñ magis ptinet ad foꝝ cõtentiosum:q3 dicit si fuerit cõuictus. ¶In foro ãt penitentiali nemo cõuincit:q3 ibi non sunt testes nec litigantes. Jõ erit pnia istius septẽnis fm iura antiq̃ vel arbitraria fm moderna. ¶Si in tertio casu:dicit q̃ valde peccat compellẽs:z magis iste q̃z ꝑcedentes:q3 ꝑcedentes inducebant:iste ãt cõpellit de quo.xxij.q.v.c.Qui cõpulsus.z dicit ipse cõpellẽs piurus:q3 efficacẽ cãm ad piurĩ dedit. Et peccat iste magis q̃z duo pmi.z scõs magis q̃z pmus. Q3 scõs inducit ꝓmittendo vel dãdo aliqd aut al̃s agendo directe ad piurĩ. Primo ãt non suadet iuranti piurare:sed solũ dedit ei occasionẽ inquãtũ sciebat eũ ꝓmptũ ad piurĩ z exegit iuramẽtũ. ¶Si ãt periurauit:z alios ad piurandũ sollicitauit z deduxit:debet ieiunare.xl.dies in pane z aq̃ z per septẽ ãnos sequẽtes ieiunio cõmuni:z tota vita sua nunq̃z debet esse sine pnia.i. sine aliquo ope laborioso z afflictiuo vt satisfaciat ỏ pctõ.q.v.c.si qs se periurauerit. ¶Si ãt ꝓiurauit se:z neminẽ ad hoc induerit:aut piurauit sciens dicendo falsum qõ verũ putabat:aut verũ iurauit qõ falsum putabat:z erat verũ cũ intentione fallendi:si nesciens iurauit falsum qõ putabat eẽ verũ debet ieiunare:tres q̃dragesimas.xxij.q.v.c.Qui perurat. Uer est tñ q̃ multũ differt de ista ignorantia an erat iuris vel facti:z si facti an erat ꝓbabilis vel crassa:q3 ꝑ ignorãtia iuris maior pena imponit:q3 nõ dicitur simpl̃r ignorans agere qui per ignorantiã iuris agit.z tñ istud ptinet ad iuramentum ꝓmissoriũ. Nã ad assertoriũ cuius sunt ista tria mẽbra ꝓxima nõ ptinet ignorãtia iuris:q3 iuramẽtũ assertoriũ non fit nisi de his que ad fcm ptinẽt vt sunt ꝓsentia vel ꝓterita. Ea vo que in iure cõsistunt vel in speculatiõe rõnis nõ cõfirmantur iura⁹:sed per rõnẽ z legitimas ꝓbatiões vt oĩum est supr̃.q.cclij. Interueit g̃ ignorãtia facti sola in iuramẽto assertorio:que si est crassa nõ excusat lz modicũ alleuiet:q3 non peccauit tã grauiter qui nesciẽs per ignorantiã crassaz periurauit sic ille q̃ sciens. Si ãt est ignorãtia ꝓbabilis aut inuincibilis alleuiat multũ:z tñ nõ oino excusat:quia quilibet tenet'in assertorijs d3 esse certus de eo qõ iurat alioqn peccat mortal̃r iurando:q3 in culpa est:vt dicit sanct⁹ Tho.3.sentẽ. di.39.art i.5.z oĩum est supr̃.q.3oi. Et iõ ponetur maior penitentia q̃z triũ q̃dragesimaꝝ ei qui per ignorantiã crassaz sllz iurauit:q3 de ignorãtia que nõ est crassa intelligit dictus.c.q piurat:lz ibi glo.dicat q̃ si iurauit per ignorantiã facti pctm nullũ est nisi sit ignorantia crassa. ¶Sed dicendũ q̃ illõ est vere in iuramentis ꝓmissorijs in quib⁹ ignorantia facti ꝓbabilis põt aliquẽ excusare oio a piurio. Ut si quis putabat q̃ posset soluere certã pecuniã die certo:z sic iurauit:iterũ eueniat ipotitas faciendi:z nõ cõpleuit est piurĩ loq̃ndo large. Et nõ peccauit iurãs aliq̃ mõ:q3 ꝓbabil̃r ignorauit istud impedimẽtũ qõ sibi postea venit. Esset ãt ignorãtia crassa si manifeste cogscere poterat tale ipedimentũ:z tñ nõ cognouit. z tũc aduenienti ipossibilitate in ꝓmissiõe soluẽda nõ excusaret a piurio. In assertorijs tñ nulla est ignorãtia que nõ sit crassa saltẽ iterpretatiue:q3 qui nõ est certus de re est in gravi culpa q̃ iuret sup ea:q3 poterit mentiri:z sic ptẽnit de⁹.z primus ledit. Jõ q̃cũq3 ignorantia in assertorijs reputabit crassa vere vel iterpretatiue. Grauis⁹ tñ piurĩ qñ fuerit vel ignorantia crassa q̃z cũ fuerit crassa iterpretatiue. ¶Si ãt iurauit falsum sciens ee falsum:aut fec spõte:aut p timorẽ:z pp aliquã necitatẽ. ¶Si p timorẽ dr̃.22.q.v.c.Qui cõpulsus qõ si est liber peniteat q̃dragĩta dies in pane z aq̃:z septẽ sequentes ãnos. ¶Si ãt seru⁹ ẽ tres q̃dragesimas peniteat z legitimas ferias:z legitie ferie vocant̃.ij̃.z.iij̃.z.vi.feria cuiuslz ebdomade.de ꝓse.di.iij̃.c.ieiunia.z.82.di.c.pr̃byt. Et itelligit q̃ iste tres q̃dragesime sunt eiusdẽ ãni q̃z vna est añ pascha q̃z nos seruam⁹:z alia añ festũ scti Joã.z alia añ festũ natal̃ dñi:z est sensus q̃ ieiunabit istas tres q̃dragesimas:z oẽs legitias ferias eiusdẽ ãni.i.tres dies in q̃libet ebdomada:vt inuit gl.ibi:z tñ.e.q.c.si qs coact⁹ dr̃ q̃ piurãs coact⁹ ieiunet tres q̃dragesimas:velut aliꝫ iudicãt ieiunet tres ãnos.vnũ ex hijs in pane z aq̃.gl.ãt dic ibi q̃ cũ ponant̃ due pene disiunctiue ponet illa que est minor.l.di.c.eos vo. ¶Potest ãt solui varietas ista triũ pniaꝝ fm diuersitatẽ ꝓritõis:q3 ei qui magis ꝓrit⁹ est de peccato minor pnia ponẽda est. Uel pt itelligi fm varietatẽ coactionũ vel timorũ.s.q3 aliqs fuit induct⁹ ad piurãdũ ex leuiori vl̃ graviori cã:z fs q̃ fuit timor leuior d3 poni pnia maior. Vl̃ pt itelligi q̃ vnũ itelligit de eo qui sil̃ fuit coact⁹ z igrãs. Ut si qs coact⁹ est:vt iuraret aliqd qõ nesciebat an erat verũ vl̃ fl̃m:erat tñ fl̃m:z tũc pena ẽ minor isti ponẽda. Et sic pt itelligi.xxij.q.v.c.Qui piurat. Q3 dr̃ ibi. Qui ãt coact⁹ fuerit:z igrãs se piurauerit:z post cognouit:tres q̃dragesimas peniteat. Et ista ẽ mima pena piurĩ: eo q̃ est h̃ sil̃ igrãtia:z coactio:i aliꝫ ãt duob⁹.s.i.c. Qui cõpulsus:z.c.si qs coact⁹ fuit coactio:lz nõ igrãtia:nõ est ibi maior pena:z tñ differt fm varietatẽ coactõis iter ista duo capitula. Q3 i.c.q cõpulsus ponit maior pena.s.xl. dies in pane z aq̃:z septẽ ãni seq̃ntes in ieiunio cõi eo q̃ fuit h̃ maiorem coactio:q3 dñs ꝑcepit suo vl̃ militi suo iurãt:z fuit solũ timor reuerẽtial̃ vl̃ leuis cõpulsio:q3 ꝑcipẽ in dño ẽ cõpellẽ seruũ:z tamen in capitulo:si quis coactus fuit magna coactio:quia fuit ad redimendam vitam cum dicatur si quis coactus, pro vita redimenda vel q̃lz alia necessitate.i.q3 est in aliq̃ periculo mortis:z nemo vult: sibi succurrere nisi periurĩ cõmittat tũc dicitur

Pena fm ius canonicum.

Pena i foro cõscie.

dicit poti⁹ esse in necessitate q̄ vitā redimere: ⁊ iō ponit b̄ pena pnia. s. trium q̄dragesimaꝝ: ſz in. c. Qui cōpulsus septem anni pnie imponunt libero: ⁊ tres q̄dragesime solū cū legitimis ferijs seruo. Rō est vt dicit ibi glo. qz in seruo est maior coactio q̄ in libero: cū seruus sit oīno in ptāte dñi. Liber aūt nō est totalr in ptāte alicui⁹ ſz sit miles eius aut famulus: iō maior pna imponit libero q̄ seruo: qz magis volūtarie piurat. Alīs tn̄ magis puniunt sui q̄ liberi regulr in pctis: ⁊ no biles minus q̄ ignobiles sic p̄z. 34. q. v. c. Qui ℣. ¶ Si aūtē sponte aliqs periurauerit falsum asserendo dz ieiunare q̄ttuor dies in pane ⁊ aq̄ ⁊ septez annos seq̄ntes. Et nunq̄ſ sine pna manere dz dū viuit. 22. q. v. c. Si qs se piurauerit. ¶ Si aūt aliqs cōmittat piuriū iurando vez̄ qđ putat eē falsum nō est exp̄ssa pna eius: ⁊ tn̄ dz esse media inter pn̄iam eius qui ignoranter: ⁊ eius qui scienter piurat: qz culpa media ē. Nā iste hz intētionē fallendi: ⁊ putat se falsum dicere cum dicat vez̄. Qui aūt falsum ignoranter iurat nō hz intentionē fallēdi: iō minus peccat ignoranter iurās. Qđ vez̄ est in foro cō scientie: secus in cōtētioso. Qz in ꝓtentioso iurans verum putans se falsum dicere nullā penā merek: qz nō peccat nisi ſm cogitationē: ⁊ tn̄ puerse cogitationis nemo penā merek. ff. ō pe. l. cogitationis. ⁊ de peni. di. i. §. cogitationis. Jurās tn̄ falsum putans se vez̄ dicere in foro ꝓtētioso pūit sic si eēt sciēs nec excusat eum ignorantia: qz est in graui culpa: cuz in pre iudiciū alicuius deponat qđ nescit. Qui aūt sciens falsum iurat in foro ꝑscientie plus peccat q̄ duo p̄dicti eo q̄ hz intentionē fallendi: ⁊ vere fallit cuz fl̄z loq̄tur per qđ ꝓxim⁹ ledit. Iste solus est ille testis falsidicus. De quo dicit Aug. q̄ tribus psonis est obnoxius. s. deo cuius p̄sentiā ꝓtēnit: ⁊ iudici quē mentiendo fallit: ⁊ inocēti quē falso testimonio ledit. Extra de crimi. fal. c. Falsidicus. Nā qui falsum ignorant iurat nō ita cōtēnit deū sicut qui scienter. ꝓximū tn̄ ledit ⁊ iudicē fallit. Qui vō iurat vez̄ putans eē falsum solum deū cōtēnit: iudicē aūtē nō fallit nec inocentē ledit: qz vez̄ loquit. ista vera sunt de periurio in iuramentis assertorijs. ¶ Si aūt sit iuramētū p̄missoriū: ⁊ sit ibi piuriū vt pote: qz iurauit qs malus facere dz vno āno a cōione corporis ⁊ sanguinis xp̄i segregari: ⁊ tunc elemosynis ⁊ ieiunijs ⁊ fletib⁹ quātis potuerit p pctō satisfacere. 22. q. 4. c. qui sacro. Dic aūt nō distinguitur an iurauit qs qđ apte malus erat vt fornicari ⁊ furari: vel qđ ipediebat maius bonū vt nō itrare religionē: vel illud qđ in se bonū videbat: ⁊ tn̄ postea inuentū est eē malum pp aliquā cām emergentē: nec ēt an scienter qs ꝓmisit quod malū erat vel putabat esse bonus cum esset apte malū. Nam ſm hec est ōia in magnitudine pcti. Pna tn̄ non est exp̄ssa nisi p piurio qñ quis iurauit illud qđ erat malū ⁊ sciebat eē malū sic in dicto. c. Qui sacro vbi iurauit qs nō redire ad pacem cuz aduersario suo. Et hoc erat ℣ charitatē exp̄sse: ⁊ nō hz iuramentū sed cogit ℣uenire. Unde dz ibi q̄ ille qui sic iurauit cogit ad charitatē cito venire. Qz tn̄ ad hoc nō p̄t eē coactio dicit q̄ studeat vel festinet celeriter venire ad charitatem. Pna tn̄ p hoc piurio magis est nūc arbitraria in magnitudine ⁊ puitate ſm arbitriū plati vt iurans abstineat a filijs ⁊ ceteri timeāt sil'ia facere. Extra de iureiu. c. Sic ex lris. De monacho qui iracundia succensus iurauit q̄ nō moraret in eodē monasterio in quo pfessionē fecerat: ⁊ tn̄ tenebatur ibi manere ſm ius: iste sunt pene p piurio. Si qs aūt noluerit penitentiā agere de eo. s. qz timens longā pn̄iam sibi imponendā p piurio nō vult venire ad cōfessionē repellēdus est ab ecclesia: ⁊ a cōmunione ⁊ cōsortio fideliū: vt nullus cum eo comedat nec bibat nec eum in domo sua recipiat p̄r. qōe. i. c. predicandum.

¶ An iurans cōtra aliquod de cōsilijs euangelicis sit iuramento obligatus. Qō. CCCV.

Queritur si quis iurat ℣ aliqđ ō ꝓsilijs an iuramētum teneat ⁊ obligat. Jurat aūt ℣ cōsiliū qui iurat ℣ statum pfectionis: vt nō intrare religionē: nō dare oīa bona sua paupib⁹: nō ieiunare in pane ⁊ aqua: ⁊ ita ō filijs. ¶ Dicunt qdā q̄ est iuramentū obligatoriū: quia dicit beda q̄ oē iuramentū seruandū est: qđ seruatuz nō vertit in deteriorē exitum: sed ita est in istis: qz sine obseruatiōe ꝓsiliorū p̄t hō saluari. ¶ Itē magis tenet hō implere p̄ceptū q̄ ꝓsiliū seruare tn̄ iuramentū nō ē p̄ceptū. s. reddes dño iuramēta tua. Intrare aūt religionē ⁊ filia sunt cōsilia. Jō tenet̄ qs magis seruare iuramentum istud q̄ intrare religionem.

¶ Itez si quid licet homini facere licet ei ad hoc se obligare: sed licet cuilibet nō intrare religionē: g̃ ſz iurare q̄ nō intrabit: omne tn̄ iuramentū licitū est seruandū: g̃ istud ſuādū ē. 3.rō.

¶ Itē. 22. q. 4. §. Illicitū dicit Gratian⁹ q̄ si qs iurauit nō intrare religionē nulla auctoritate: hoc iuramētū seruare phibetur g̃ seruari ōbet. 4.rō

¶ Itē si virgo iurat alicui matrimoniū ℣here cū eo tenet iuramentū ⁊ seruandū est: seruare tn̄ virginitatem ptinet ad cōsilium. j. cozin. 7. ⁊. ij. cozin. xi. g̃ ℣ ꝓsiliū tenet iuramētum. Sed nō intrare religionē est simile g̃ ſz si iuretur. ¶ Dicēduz q̄ iuramētū istud nō tenet. Dicit. n. Bernardus lib. de dispensatione ⁊ p̄cepto q̄ id qđ ꝑ charitate instituit est ℣ charitatē militare nō debet: si tn̄ iuramentum impediret religionis ingressum impediret pfectum charitatis ⁊ ita militaret ℣ charitatē: iō non est obseruāduz. ¶ Itez excellentius bonuz est obseruantia ꝓsiliū q̄ p̄cepti: sed iuramētum nō p̄t impedire obseruātiaz p̄cepti: ergo multo min⁹ ipediet obseruantiā cōsiliū. ¶ Itē deus non impedit pfectū spirituale ſz obligatio iuramenti est a deo: g̃ per iuramentū nullus obligat ad non intrandum religionē. ¶ Pro quo sciendum q̄ vt dcm̄ est supra. q. 256. iuramētum tres hz comites. vitatē. iustitiam: ⁊ iudicium. In pmissoriis āt iuramētis p̄cipuum est q̄ iurans iustitiā seruet. i. q̄ sit iuramētū ō re iusta. Est āt duplex iustitia hois. Una necia ⁊ sufficiens ad salutem que cōsistit in p̄ceptis: altera pfecta ⁊ expediens ad salutē que cōsistit in cōsilijs. Utraq̄ hz duas ptes. s. declinare a malo ⁊ bonuz facere. Justitia. n. necia ⁊ sufficiens consistit in declinādo a malo qđ phibet: ⁊ faciendo bonū qđ p̄cipitur. Justitia āt supabundans siue expediens cōsistit in declinando a minoribus malis que dissuadet: ⁊ i faciēdo maiora bona que suadet vel de quibus nobis ꝓsulit: ⁊ vtraq̄ pars eius ptinet ad salutē. Ideo id qđ impedit aggredi aliquā ptē istius iustitie est ℣ salutē: ⁊ cadit in detrimentū salutis sp̄ualis: iō nō est seruādum tanq̄ saluti ℣iū. Et ꝓpter hoc iuramentū non tenet in pmissoriis ex ōfectu iustitie in quatuor casib⁹. s. qñ iurat faciēdum malum qđ facere phibemur vel iuratur non faciendus bonum qđ facē iubemur: vel si iuratur faciendū maluz q̄ dissuadet: vel si iuratur nō faciēduz bonum qđ cōsulit. ¶ De p̄ vt si qs iurat fornicari. ¶ De 2° vt si quis iurat nō honorare pentes. ¶ De 3° vt si qs iuret petere debitū ab vxore qñcūq̄ fuerit potens. ¶ De 4° vt si qs voueat nō intrare religionē: ⁊ ista negatiua iuramēta: vt si qs iuret nunq̄ſ cessare a petitione debiti cā oīonis nec cessare a delictis quibus licite p̄t vti: nō tenet g̃ iuramentuz in aliq̄ istoꝝ tanq̄ ℣ iustitiā existens. ¶ De hijs sanctus Thomas in quolibet. q. cxij. ¶ Ad p̄mum dom̄ q̄ iuramenta ista vergunt in deteriorē exitū: qz cuz qs se vult obligare ad hoc q̄ nunq̄ſ sit pfectus deteriorē se reddit. Nā si non se obligaret ad hoc ēt si nunq̄ſ aggrederet ista viā pfectionis eēt saltē in potentia ad pfectionē: q āt obligat vt nunq̄ſ sit pfect⁹: nō est in pōa ad pfectionē: iō min⁹ hz de bōitate. Sic̄ entia phibita ſz nām vt chimera min⁹ hñt de eē q̄ſ entia que ſt in pōa ēt si nō sint futura: qz saltē nō phibet ea eē: ⁊ eē in pōa ē aliqđ esse saltē diminutū. ¶ Ad 2^m dom̄ q̄ nō itrare religionez licitū est: ⁊ tn̄ iura^m de nō intrādo religionē nō est licituz: qz est incautū: vt dicit Gra⁹. 22. q. 4. §. Jllicitū. Jō nō obligat ad hoc q̄ seruet. Nā per hoc spūi sancto obijcere ponim⁹ q̄ est ispirator boni ꝓpositi. ¶ Ad 3^m dom̄ q̄ nō est licituz hoi iurare istud. Est. n. duplex licituz. Quoddā est licitū ⁊ expediēs: ⁊ istud iurari p̄t. Aliud est licituz: ſz nō expediēs: ⁊ istō nō ſz iurari. ¶ De p̄ vt ieiunare. De 2° vt nō itrare religionē vel nō abstinere a copula ℣iugali pp oīonē. Licita āt nō expediētia sic nō est laudabile fieri ita iurari nō ſz. Ne per hoc se obliget hō ad faciēdū id qđ ñ expedit. Sic̄ dī. j. cozi. x. Oīa mihi licēt sed nō oīa expediunt. Oīa licēt sed non oīa edificant: sic̄ ergo non licuit iurari talez rem ita postquā iuramētuz fuerit emissum non est necesse illud obseruare. ¶ Ad quartū dicenduz q̄ sicut iuramētū istud nulla auctoritate obseruari p̄cipit sed est libez iuranti obseruare vel non obseruare: iurare tamen illud a p̄ncipio fuit illicitū. ¶ Ad qntuz dicēduz q̄ virginitatis obseruatio ad consilium pertinet: ⁊ iuramentum de non obseruando virginitatem non est obligatoriuz: ⁊ tamen contrahere matrimonium non repugnat virginitati: quia potest esse matrimonium longo tempore vel tota vita cum virginitate. Consumare autez matrimonium virginitati repugnat'. Potest ergo virgo obligare se ad matrimoniuz

cōtrahendū

contrahēdū: ꝛ añcꝫ ꝓsumeꝫ ꝑt recedē: cū añcꝫ ꝓsumeꝫ matrimoniū libeꝛ sit ꝯhētib⁹ ad alia vota trāsire. Obligabiꝫ ḡ vir go ad ꝯhendū per iuramentū ꝑstitū: q: licitū fuit: ꝛ nō repugnat ꝓcepto nec ꝓsilio. Secus āt si iurasset matrimoniū ꝓsumare: q: istud repugnat ꝓsilio: ꝛ iō ad istud nō teneꝛeꝫ: ꝛ ita est de nō intrādo religionē: q: ꝓsilio repugnat. ſ. ꝓfectōi charitatis: ꝛ ita si iuretur non ieiunare vl̄ nullū ꝓsiliū obſuare.

¶ An obligatus sit seruare iuramētū q timoꝛe mortis aliqd ꝓmisit. Questio. CCCVI.

Rñdeꝫ ad questuꝫ. q. A

Queritur si qs per timoꝛē mortis iurare coactꝰ est: vt traderet res suas vl̄ vt traderet castꝝ qđ tenebāt an obligatus sit. ¶ Dōm ꝙ dꝫ ꝑsuppōi ꝙ timoꝛ ꝓ quē iste ad iurandū inductꝰ est sit timoꝛ rōnabilis. ſ. qui cadere poterat in viꝝ ꝓstātez: ex de his q̄ vi metusue ca. fi. c. Ad audientiā. Nā si sit timoꝛ leuis q nō debēt cadere in ꝓstantē nihil mutat de iure sed reputaꝫ iurās vel ꝓmittēs ꝓ talē timoꝛē tanꝯ libere agat. Jō tenēt iuramēta ꝛ ꝓmissiōes nō obstāte tali timoꝛe dū tn̄ alꝭ ista nō eēnt illicita. e. ti. c. Cū dilectus. Supposito āt ꝙ iste timoꝛ per quē iste fuit iductꝰ ad iurandū erat talis qui poterat cadē in ꝓstātē: dicunt qdā ꝙ nō obligat iuramētū: q: iuramentū nō dꝫ nec ꝑt eē vincu lū iniqtatis. xxꝟ. q. iij. c. Inter cetera. xv. q. vi. c. i. ꝛ ex de hȳs que vi. me. ue ca. fi. c. Perlatū. ꝛ ō iuſiu. c. Ueꝝ ꝛ. c. Quāto.

Opio aliquoꝝ B ꝑ⁹ rō 2. rō

¶ Jtē q: esset valde icōueniēs ꝙ malefactoꝛ qui illicite coe git aliquē ad iurandū de sua iniquitate cōmodū repoꝛtaret. Qđ fieret si teneꝛeꝫ ad iuramentū qui coactꝰ est iurare: ḡ nō dꝫ teneri ne iniquus comodū repōtet. ff. de fur. l. iraq̄ fullo.

Opi. alioꝝ C ꝑ. rō 2. rō

¶ Alij dicunt ꝙ lꝫ fuerit iste coactuſ ad iurandū tn̄ iuramē tuꝫ tꝫ: q: volens iurat cū voluntas coacta sit voluntas. vt di cit Aug. xv. q. i. c. Merito. q̄rit. ¶ Jtē q: iuramentū istō pōt seruari sine interitu salutis eterne: ꝛ oīa talia seruāda sī. ar. xxꝟ. q. 4. c. Si aliqd ex de iuſiu. c. Si vo. Nā hic iste nō cogi tur per iuramētū dare nisi res tpales q̄ sine pctō ꝑnt dari ꝛ perdi: ꝛ nō peccamus ēt si illis careamꝰ. Et dicunt isti ꝙ co actio nō excusat istū quin teneaꝫ ad iuramentū: cū potiꝰ piu ris per coactionē ꝯponiꝫ pnia. 22. q. 5. c. Qui cōpulsus. ꝛ. c. si quis coactꝰ: q: dī ibi ꝙ plus aīam q̄ coꝛpus dilexerūt. ſ. pp timoꝛē coꝛporis iurantes: ḡ videꝫ ꝙ teneanꝫ isti iuramētuꝫ seruare cū nō seruādo sint periuri ꝛ ꝯponaꝫ eiꝭ pnia.

D 3. rō

¶ Alij āt dicunt eꝝio ꝙ nō obligat iuramētū: q: qđ vi aut metu ge stum est nō est ratū hñdum. Jsti tn̄ distiguūt iter iuramētuꝫ assertoꝛiū ꝛ ꝓmissoꝛiū. ꝛ dicūt ꝙ in assertoꝛio nullus metus excusat: q: potiꝰ dꝫ qs oīa mala pati q̄ asserere falsum per iu ramentū. 22. q. v. c. Jta ne. in ꝓmissoꝛio dicunt ꝙ metꝰ excusat a iuramenti obseruatiōe. Rō differentie vi eē fꝫ B: q: ad pec catum nemo cogi dꝫ. Falsum tn̄ iurare pctm̄ ē: iō ad B nemo dꝫ putare seꝰ coactū: sed potius tollerare oīa mala. Promitte re āt dare alicui res suas pctm̄ nō est. Jō ꝑt licite B iurare ꝓ timoꝛē. Et tn̄ ēt ꝙ ipse timoꝛ excuset postea ab obſuatiōe iu ramenti.

E

¶ Dōm tn̄ ꝙ istud nō est veꝝ absolute: q: sic iura re falsum semp est illicitū ꝛ nullus metꝰ ad B dꝫ induceꝛe: ita ēt q̄dā sunt que sine pctō ꝓmitti non ꝑnt. Ut si qs furari vl̄ oc cidere hoiem ꝓmittat: q: ēt si nō obseruet iurā solū ē pctm̄. Uñ nullus metus sufficienter cogere ꝑt ad tale iuramentū. Nunc āt dici dꝫ: qđ aut iste ꝑt dare sine pctō res illas quas dare iurauit. vt pote q: sunt res sue qbꝰ ēt sine iuramēto libe re abrenunciare pōt. Aut nō poterat dare sine pctō vt po te si castꝝ qđ dare iurauit nō erat suū: fꝫ tenebat illō in fide litatē ꝙ solū daret illud dño suo vel sub certo mō: ꝛ maxie si super hoc iurauerat: q: tunc cū iuramentū ꝓmū eēt licitū fꝫ nō potuit obligare ꝯ ꝓmū. ex de iureiur. c. Ueniēs. ꝛ. c. itelle cto. Dato ēt ꝙ nō iurasset: sed solū recepisset i fidē nō licebat dare illud nisi ei qui traderat vel iuxta formā ab eo datam.

F

¶ Si ꝑ mō iuramentū ēt si per timoꝛē extoꝛtū est fuit tn̄ de re licita iō tenuit: ꝛ iste iurando nō fuit piurꝰ ꝛ teneꝫ iuraᵐ seruare. ¶ Si scōo mō iuraᵐ est illicitū: iō nō est seruanduꝫ. Qui tn̄ iurauit hoc peccauit mortal'r iurando: q: ꝑ nullo'ti moꝛe cogi debuisset vt iuraret id qđ erat illicitū. Et sic voca bitur piurus nō qdē q: nō cōplet iuraᵐ: fꝫ q: tale iuramētū ꝑstitit ꝙ sine pctō cōpleri nō ꝑt. Et de B ꝑt itellig i. xxꝟ. q. v. c. Qui cōpulsus. ꝛ. c. si qs coactus. ſ. q: isti dilexerūt coꝛpus pluſq̄ aiaꝫ ꝓpter timoꝛē pene piuriū cōmittēdo. ſ. talia iurā do que iurare illicitū erat: ꝛ piuriū. Silē est si per timoꝛē co gatur qs iurare ꝙ pecuniā alicuiꝰ q̄ tenet apud se depositā habit: q: B nō lꝫ. ꝛ gñal'r qñ iuramentū extoꝛtū est in ꝓciu dicium alicuius alteriꝰ q̄ eius qui iurauit est illicitū: ꝛ non est seruādū. Nā id qđ nō poterat qꝫ licite facere sine iuramē to non ꝑt ēt cū iuramēto facere cū iuramētū nō sit vinculuꝫ ad iniquitatē faciendā. Et tn̄ sine iuramēto nō licet alicui fa cere id qđ est in ꝓiudiciū alteriꝰ: ḡ ēt per iuramentū facer nō poterit. Et sic iuramētū qđ vergit in ꝓiudiciū ꝓximi extoꝛtū per metū non obligat: q: ēt sponte factū non obligaret: si au tem alicubi inueniatur ꝙ iurantes rē licitā per timoꝛē nō te neantur ad iuramentū debet intelligi ꝙ fit hoc in odiū vio lentoꝛū. Jlle tn̄ qui iurauit tradere rem suā per timoꝛē quaꝫ al's licite poterat dare teneꝫ iuramētū cōplere: sed postea po terit repetere. Uñ aduertēdū est de isto qui sic iurauit tradere rem: ꝙ aut tradidit eā aut nōdū tradidit. Si nōdum tra didit dicunt qdā ꝙ nō debet dare: sed ꝑt vti exceptiōe ꝙ me tus cā repellendo petētē. Dicit tn̄ ꝙ iste peccabit mortaliter vtendo tali exceptione: q: per eā venit ꝯ iuramētuꝫ. Et hoc veꝝ est nisi qñ iurauit dare hūisset aliuꝫ nō dandi: sed se dēn dendi hac exceptiōe. Tunc. n. licebit ei sic excipe: q: iuramē tum non obligauit eū nisi fm ꝙ ipse intēdebat lꝫ vba sua ali ter ſonarent arg. 22. q. v. c. hūane aures. Et B q: exigēs iura mentū fuit in graui culpa cogēdo istū ad iurandū. Al's. n. in telligereꝫ iuramentū fm ꝙ vba ſonabant. Jste tn̄ iurādo pec cauit mortal'r: q: mutauit oīno vba a suo significato ꝛ mētie bat iurādo. Jurabat. n. dare aliqd ꝛ intendebat illud nō da re. Tunc tn̄ lꝫ peccauit mortal'r sic itēdēdo nō peccabit vllo mō vtendo hac exceptione: q: nō agit ꝯ iuramētū. Caueat tn̄ qui sic agit ſcandalū ꝛ malū exēplū apud alios qui non ſci unt occultā intentiōē eius: ꝛ putant eū, vere agere ꝯ iura mentuꝫ. Non ḡ dꝫ aliqs qui sic iurauit defendere se sic ne rē tra dat quā ꝓmisit: q: lꝫ de iure istud fieri possit. ſ. in foro cōtētio so tn̄ in foro ꝓscientie in quo iuramētū obligat aliter q̄ in fo ro ꝓtētioso fieri nō ꝑt sine pctō licet fiat sine piurio. Ad B er go ꝙ licite fiat tradat reꝫ illā quā iurauit: ꝛ per hoc iuramē tum cōplet. Postea āt repetere pōt: q: iuramētū obligauit ad dandū fꝫ nō obligauit ad nō repetendū. Si āt iurauit ꝙ da ret: ꝛ nō repeteret ꝑt denunciare iudici fm formā euāgelicā ſ. Si peccauerit in te frater tuus. ꝯ. 18. ꝛ extra de iudi. c. Nouit. Et tunc ecclesia coget istū ad agendū pniaꝫ: ꝛ in hac re niet absolutio a iuramento. i. coget eū ꝙ remittat iuramētuꝫ ꝙ fecit sibi iniuste ꝑstari: ꝛ ēt coget ad restituendū id qđ vi tute iuramēti recepit. Si āt iurauit ꝙ ēt nō denunciaret ec clesie iuramentū nō tꝫ: q: iurauit ꝯ legē euāgelicā fm q̄ ob ligamur ad coꝛrectionē vel ad monitionē fraternā. Jō nō ob stante iuramento pōt denunciare. Fuit tn̄ piurus iurādo nō denunciare ecclesie cū B eēt illicitū. ¶ Dicit āt Joā. xv. q. vi. c. Auctoꝛitatē in gl. iuraᵐ per timoꝛē ꝑstitū obligare semp si sit sup re licita excipit tn̄ quattuoꝛ casus in qbus non teneꝫ. ¶ Primus est in voto pꝛestito per timoꝛē: ex ꝙ vi aut met. cā. c. Perlatū. ¶ Scōs est in traditiōe rei ecclesiastice. i. si qs per timoꝛē iurauit tradere rem ecclesie. xv. q̄. vi. c. ꝑ ꝛ scōo. Et idē intelligendū est qñcunq̄ quis iurauit tradere rē alte rius sup qua nullū ius hꝫ qui a iuramētū est illicitū. ¶ Ter tius est i. ꝓmissiōe dotis facta per motuꝫ. ff. qđ me. ca. l. si mu lier. §. si dos. ¶ Quartꝰ est in matrimonio: q: iuraᵐ de ꝯhen do per timoꝛē extoꝛtuꝫ nō tꝫ. ex de spon. c. Cū locuꝫ. ꝛ. c. Re quisiuit. Si autē aliq̄n inueniantur ꝯꝛia aliq̄ ad hoc. i. ꝙ iu ramentuꝫ per timoꝛē extoꝛtum teneat: ꝛ ꝯueniens sit piurꝰ dꝫ intelligi q̄n fuit coactio legis. vt. xxꝟ. q. 4. Inter, cetera. ſi milia: vel q̄n postea sequutus fuit ꝓsensus: ex de spon. c. Ue niens. Generaliter āt ꝑt dici ꝙ iuramentū per timoꝛē extoꝛtus nunq̄ tꝫ in eis que aliq̄ mō ꝑtinēt ad alterꝝ. i. nō soluꝫ ad iu rantē: sed ad aliquē aliuꝫ cui preiudicet per hoc iuramentū siue sit cōitas siue ꝑsona ꝑticularis: q: soluꝫ pōt sibi quisq̄ ꝑ iuramentuꝫ suuꝫ ꝓiudicare. Ad allegationes in ꝯiū ꝓ vtraq̄ ꝑte pꝫ rñsio per ea que dicta sunt.

¶ An iuras aliquid dare alicui certo tempoꝛe: ꝛ supueniē te impediñto impedit⁹ sit censendus piurꝰ. Qō. CCCVII.

Queritur quid si aliquis iurat dare certam pe cuniam vel facere aliquid vsq̄ ad cer tum diem: ꝛ postea superuenit necessitas vel impossibilitas ita vt non possit seruare an excusetur a periurio. ¶ Dicēdū ꝙ qui iurauit aut credebat tunc quādo iurauit ꝙ non pote rat soluere quod iurabat: vel dubitabat de hoc: aut credebat leuiter se facere posse. i. ꝙ leuis causa mouebat eum ad credē dum istud cum potius debuisset verisimiliter credere qđ nō

poterat

poterat implere. aut certissime ꝛ verisimiliter credebat ꝙ implere poterat. ¶ Si primo modo periurus est: qꝛ iurauit ꝙ sciebat vel putabat se non posse implere. Nam ꝑ hoc mentiebat velut siquis iuraret se factuꝝ id quod animo non tenebat: qꝛ ibi deficit veritas que est comes iuramēti cū quis cōtra mentem suam loquit̄. De hoc extra de iure iur̄. c. Tua. ¶ Si 2° modo. s. qꝛ dubitabat an posset implere etiaꝫ periurus est si nō impleuit: qꝛ fuit in culpa promittēdo sub iuramento. id de quo nō erat certus an implere posset. ¶ De 3° idē dōz. s. qñ credidit se posse iplē ꝛ tñ credidit fatue nō hñdo cāz ad ſ qꝛ ēt tūc in culpa ē. iurādo. Et ſz in istis tribꝰ casibus cōmittit peririū: grauius tñ est in ꝑ qz in scō. ꝛ grauius in scō qz in tertio. ¶ Si aūt scō. s. qꝛ certissime ꝛ verisimiliter credidit se posse implere nō incidit in periurium si adueniente impossibilitate nō soluit dū tñ nō venerit ex culpa sua ꝛ ipse ante terminū conatus est qz̄tū potuit vt iplere posset. Nā non est peririū ꝛ maxime si iurauerat quis dare pecuniā ꝛ misit eam ad illū cui iurauerat. In via tñ casu perdita est aut violēter ablata. Nā nō est periurius. extra de iure iur̄ c. Querellā. ꝛ. 23. q. vij. c. Si nulla. ꝛ de consecra. di. 2. c. sicut. Iste tñ qui in tpe iurato soluere nō potuit tenet̄ soluere lapso termino si pōt alioquin erit periurus: qꝛ lapsus termini non abstulit totā obligationem eo ꝙ iste qui iurauit soluere in certo termino iurauit duo. s. dare. ꝛ certo termino dare: ſz ergo nō potuit vnū complere tenet̄ ad alterum. Sic̄ ex. de dolo ꝛ ꝓtuma. c. Cum dilecti. Et hoc verū est nisi res promissa nō possit solui extra terminū. vt sunt aliqua que certo die fieri possunt. alijs aūt diebus non possunt. Et iō q nō seruat vnū nō ꝑt seruare alterum. vt si qs iurauit alteri ꝙ veniret kl̄is augusti ad nuptias suas q̄ illa die celebrāde erāt. Si aūt illa die venire nō potuit iā non obligaꝫ vltra venire: qꝛ actus ille semel tñ ꝛ illa die solum celebratus est. ¶ An teneaꝫ aliquis vsuras soluere quas soluere promisit Questio. CCCVIII.

Queritur si quis iurauit alteri soluē vsuras an teneatur. ¶ Dicēdū ꝙ aut soluit eas ꝛ vult repetere. vel nondū soluit: Si nōdū soluit dz conari inducere creditorē ad relaxandū iuramentū de soluēdo vsuras. Et ad istā relaxationē iduci ꝑñt creditores per censurā ecclesiasticā: qꝛ indebite sibi extorserūt iuramentū prestari: extra de iure iur̄. c. Ex administrationis. Si aūt nō ꝑñt ad hoc induci ꝛ cogi. aut est creditor presens vt possit admoneri ꝛ excōicari vt relaxet iuramētū: aut nō est ꝑsens vt hec fieri possint. Si nō est presens aut ꝓstet iudici pecuniā esse ex cā vsuraria promissam ꝛ sup hoc iuramentū factū: aut non ꝓstat. Si ꝓstat ipse relaxabit iuramentū tanqz indebituꝫ extra de iure iur̄. c. Cum quidā. ꝛ. 15. q. vj. c. auctoritatē. 2. extra de testibus. c. Constitutus. Si aūt nō constat iudici promissam esse pecuniā ex vsuraria cā. vtpote: qꝛ apparet ꝓtractus de soluendo certā pecuniā ꝛ iuramentū super hoc ꝑstitum ꝛ nō exprimitur ibi aliqua cā vsuraria ꝛ tunc fiet sicut infra dicetur. ¶ Si aūt creditor est presens ꝛ ꝓstat de ꝑmissione ex cā vsuraria excōicabit̄ vt remittat iuramentum de soluendo vsuras. Si aūt potius vult sustinere excōicatio nē q̄z relaxare iuramentū pōt puniri p iudicem secularē; requisitū ab ecclesia sup hoc cum ecclesia nō habeat vltra qd faciat. Simile extra de cl̄ico excōicato c. Si quis presbiter. vbi ꝓtemnens totā ecclesiasticā censurā p regem exilio traditur. Sic etiaꝫ extra de iudi. c. Cum nō ab hoie vbi incorrigibilis tradit̄ secularī ptāti a qua exilio punit̄ vel alia pena legitima. ꝛ forte in hoc casu iudex secularis istum sustinētez excōicationē ptinaciter vt hereticū ꝓdemnabit: qꝛ presumit̄ ꝓtra eum de hereſi: qꝛ tā ptinaci aio censuram ecclesiasticaz ꝓtemnit. xj. q. iij. c. Rursus. ꝛ. c. Quisquis. ꝛ extra de hereti. c. Excōicamus. ꝛ de peni. c. vltimo: Vel tenebitur in carcere aut in alia pena infligēt vt videbit̄ iudici. Si aūt non ꝓstat iudici pecuniā esse promissam ex cā vsuraria nō pōt absolue re cum a iuramento. Nam modus in hoc erat ꝙ si quis sub iuramento ad certū diem se obligauit soluere certā pecuniā ꝓ vsuris ꝙ ante terminū solutionis petat a iudice relaxationē iuramenti: ꝛ tunc fient oia que supra dicta sunt. Si tñ nō ꝓstat iudici pecuniā esse promissam ex cā vsuraria nō pōt absoluere a iuramento nec cogere creditorē p censuram ecclesiasticā. Et sic si aduenerit terminus ꝛ iste non soluerit erit periurus. Ideo in hoc casu soluat vsuras ꝛ sic cōplebit iuramentum. Sed postea poterit repetere ꝙ soluit tanqz indebite solutum. Et ſz repetat non agit contra iuramentum: qꝛ qui iurauit vsuras soluere ꝑ hec non iurauit non repetere nisi hoc exp̄esserit. extra de iure iurā. c. Debitores. Si autē iurauit etiā nō repetere: poterit denunciare fm̄ euangelicam correctionem. s. ꝙ ipse qui soluit vsuras dicat creditori cui soluit ꝙ est in peccato mortali: qꝛ detinet ei pecuniaz vsurariam per extorsionē solutam ideo ꝙ admonet eū reddere. ꝙ si non audierit ipsum adhibitis duobus testibus vl̄ tribus secum idem illi dicat. Quos si nō audierit dicat ecclesie. i. prelato. Et iste cōpellet illū ad restituendū quod indebite recepit. Non poterit tñ fieri ista compulsio nisi ꝓstet iudici traditū esse peccuniā ex cā vsuraria: qꝛ ista cōpulsio fit per censuram eccl̄iasticā q̄ pertinet ad forū cōtentiosum ꝛ cum ista censura sit penalis ei ꝓtra quem exercet̄ non dz ꝓtra aliquem exerceri nisi constito de crimine. ¶ Si aūt iste iurauit etiam non denunciare non tenet iuramentum: qꝛ est illicitū. cum quilibet teneatur ad admonitionem euangelicam. D

¶ Considerandū tñ ꝙ ille qui iurauit non repetere vsuras nec denunciare vel saltē non repetere: aut vult postea denūciare ex caritate. s. vt tenens peccuniā vsurariam nō maneat in peccato. Et hoc solum intendit. aut solum denunciat vt ip se recuperet peccuniā: aut ptim propter vnū ꝛ partim propter alterum. Si primo modo licitum est. ꝛ etiam valde meritoriū: qꝛ omnis actus qui pure est ad caritatē est valde meritorius. ¶ Si scō modo videt̄ peccare mortaliter: qꝛ admonitio vel denunciatio euangelica a caritate hz exordium. s. vt singuli cogitanē citius exire de peccatis vrgētibus eos ad hoc alijs fratribus ex caritate fraterna. Qui autē non ex caritate: sed vt peccuniā recupet agit nō dicit̄ admonere vel denūciare: ſz potius peccuniā repetere. Et ideo iam videtur agere ꝓtra iuramentū de nō repetēdo. Si aūt ptim ꝑper caritatē ꝛ ptim vt recupet peccuniā denūciat hoc. pōt iudicari licē vl̄ nō licē iuxta id qō p̄ncipal̄r mouet ad ſ ōnūciādū. ¶ An successores cōitatuz teneāt̄ iuramentis suoꝝ predecessorum. Questio. CCCIX.

Querit̄ si aliqua vniuersitas ciuitatis vel collegiū alicuius obligauit se iuramento ad aliqd faciendus vel non faciendum: ꝛ mortui sunt omnes illi qui hoc iurauerunt an successores sint periuri si non obseruauerint illud iuramentū. ¶ Aliqui dicunt ꝙ periuri sunt: quia obligationes antecessoꝝ transeunt ad successores extra de solutio. c. primo. ꝛ de vsuris. c. Tua. Etiam qꝛ ijdem videnē esse qui nunc sunt ꝛ iurantes primi: quia illi iurauerunt vt vniuersitas ꝛ non vt singuli. ꝛ tñ eadem vniuersitas est q̄z diu durat. s. eadem numero ſz duret ꝑ mille annos ꝛ hoc per continuationem suppositoꝝ: ſz nulli manserint de prioribus: cum nunq̄z actu ꝛ habitu desierit esse illa vniuersitas. sicut est idem numero fluuius qui nunc est ꝛ qui erat ante mille annos ſz forte nulla gutta aque est nunc in eo q̄ esset ante mille annos. Ita ergo est eadem vniuersitas semper per continuationē. vij. q. j. c. deniq̄z. ¶ Dicendū ꝙ obligatio iuramenti personalis est. ideo periurium quod crimē est non transit ad successores etiam si nō obseruent iuramētum cum ipsi non iurauerint. Obligatio tñ nuda ac si sine iuramento esset facta transit ad successores vt in allegatis iuribus. ꝛ extra de iure iurā. c. Veritatis. ſz non est verum ꝙ ex omni iuramento antecessoris obligetur successor. ſz dz distingui sicut de pactis ꝛ promissionibus non vallatis iuramento. Nā tal̄r fieri ꝑñt ꝙ ad successorē nō transeant: sed de hoc non est ad propositum: qꝛ istud non esset querere de obligatione iuramenti. sed de obligatione nudi pacti. Opi. q̄rūdam. A Rñdet ad q̄situm. q.

¶ An aliquis teneꝫ ꝛcōcubinam qui iurauit eam amplius non cognoscere possit eā ducē in vxorē. Questio. CCCX.

Queritur si aliqs hñs ꝓcubinaz iurauit nunq̄z amplius cognoscere: an possit eā ducere in vxorē ꝛ cognoscere. ¶ Dicēdū ꝙ iurans qñ iurauit aut spāl̄r cogitauit de coitu fornicario. s. ꝙ non cognosceret eā amplius vt ꝓcubinā. vel itelligerit gñal̄r de oi coitu tam fornicario q̄z mr̄imoniali: aut nō attēdit spāl̄r ad aliqd istorū: ſz solū iurauit ſ vel saltē nescit nūc qd tunc spāl̄r itenderit qñ iurauit. ¶ In ꝑmo casu licitū est ducere eā in vxorez: Qꝛ ſz verba sic gñal̄r sumpta videant̄ significare ꝙ nullo mō eā cognoscat: iuramētū tñ nō dz itelligi vltra id qō iurās voluit: extra de iure iurā. c. Quitanalis, ꝛ. c. cl̄icus: qꝛ deus A Rñdet ad quesitum qōnis B

nō attendit quid verba sonēt: ſz quid aīa velit vt ait Gre. in moralibus.27. t hr.22.q.v.humane aures. ¶In 2° caſu
C 2° caſus non dz nec pōt ducere illā in vxorē:qz iuramentū iſtud pōt ſeruari ſine interitu ſalutis eterne. Jō ſeruari dz t tn ſi iſte de facto ꝯxerit cū illa tenebit mrimoniū:qz maioris obligationis eſt notū q̄z iuramentum vt oñſum eſt.s.q.260. Et tn
vouens nō ſoleniter caſtitatem:lz impediat ꝯbere ſi ꝓtrahit nō dirimit mrimoniū extra qui cli.vel vo.c.Rurſus.g̃ iurās nō ꝯbere ſi ꝯbit tenz mrimoniū t tn piurus eſt,ſicut ē violator voti t penitētiā agere dz: qz emiſſo voto caſtitatis ſim
D 3° caſus plici mrimoniū ꝯxit vt in allegato.c.Rurſus. ¶In 3° caſu ſi dubitat qd iurans itenderit dz interpretari q̄ ſolū iurauit de fornicario coitu:qz iuramentū indefinite.pſtitum nō itelligitur excludere opus caritatis nec obligare ad id qō quod
E eſt illicitū:vt colligit extra de iure iur.c.Veniēs.t.c.Quintauallis t de regu.iu.c.Jn gnali lib°.vj.t tn opus caritatis eſt recōciliare ꝓcubinā accipiendo eā in vxorem. Nā meretricem in vxorē ducere vt libereſ a ſtatu pcti de opibus caritatis eſt vt pz extra de ſpon.c.Inter opa.De ꝓcubina eadem rō eſt:qz in ſtatu pcti eſt:lz nō ſit tanta turpitudo eius quāta meretricis cuius libido venalis eſt.32.q.4.Meretrices. t.s.oñſum eſt.q.196.Etiam pz idē:qz qñ dubitat de intētione iurantis dz recurri ad cām que veriſimilr poterat eū mouere qñ iurabat.Et tn qui iurat nō cognoſcē ꝓcubinā vr q̄ iſtud agat ꝓpter pctm qō ē in cognoſcēdo eā.Et tn ſi ducat
A tn in vxorē iā licite cognoſcit.iō nō dz itelligi de ls fuiſſe iuratū ¶An iurās ſtatutū cōitatis ſeruare iaz factū: t poſtea nouuz ſtatutū factū ſeruare ꝓmittēs nō ſeruādo cēſeat periurus.Queſtio. CCCXI.

Queritur ſi aliquis iurauit ſe ſeruaturꝫ ſtatuta alicuius eccl'ie vel vniuerſitatis in ea iā facta t poſtea fit nouū ſtatutū i eccl'ia ipa vel vniuerſitate t ꝓmittit iſte ſub virtute p̄dictis iuramēti ſe illud ſeruaturꝫ
Rñdet ad q̄ſtū qōis A ſi ꝯueniat an ſit piurius. ¶Dicendū q̄ ex eo q̄ iſte ꝓmiſit teneſ ſeruare ſtatutū niſi forte eſſet al' illicitū qō ſeruari nō deberet tn nō teneſ ex vigore iuramēti.illud ſeruare. Et ſi cō trauenerit nō eſt piurus.Ut eſt caſus exp̄ſſus extra de iure iurā.c.Licus. Peccat tn mortalr ꝓtraueniendo:qz ꝓmiſſio obligauit eū cum inter ſimplicē loq̄llā t iuramētū deus nō faciat differentiā.22.q.v.c.Juramēti.Quod vex eſt quātum ad hoc q̄ obligetur p loq̄llā ſimplicē ſicut per iuramentuz. Et tn vehementius t fortius vinculū eſt iuramenti.q̄z ſimplicis ꝓmiſſionis.Et iō veniēs ꝓtra iuramentū grauius peccat q̄z veniēs ꝓtra ꝓmiſſionē nō iuratam. ¶Predicta autē intelligunt qñ iurans intendebat ſolū de preteritis.ſ. q̄ iam facta extabant vel ſaltē nō habuit intentionē obligādi ſe ad futura. Qz ſi intendat ſe obligare ad illa etiā ſi nō exprimat teneſ obſeruare futura:dato q̄ nō ꝓmittat poſtea ſub vigore p̄ſtiti iuramēti obſeruare illud qō de nouo ſtatuit. ¶Sz
Rñdetur obiectis B obiciet q̄ teneat p talē ꝓmiſſionē:cuz dicat ſub vigore p̄ſti ti iuramēti promittere obſeruare futura ſtatuta qz idem iuramentū vr manere. ¶Dicendū q̄ lz nūc ſub vigore p̄ſtiti iuramenti iſte ꝓmittat obſeruare futurꝫ ſtatutū tn non iurat.Juramentū aūt p̄teritū nō potuit extendi niſi ad ea de q bus tunc cogitatum eſt.Nunc g̃ faciens ꝯ iſtā ꝓmiſſionem cum non ſit iurata non eſt periurus. Et dato q̄ iſte vellet nūc poſtq̄z iurauit q̄ iuramentū ſuū extendat ad futura nō pōt extendi niſi actualr iuret:qz velle hoc facere nō eſt facere cuz ſit libex illud facere.ſ.iurare ſi vellet. Promiſſio ergo obligat:qz realr illa fit:iuramentū aūt nō obligat: qz nullus fit nūc: t illud qō iam factū eſt nō pōt ſe extendere ad futura de quibus nō cogitatū eſt.Secus aūt eſt qñ quis iurauit alicui facere q̄cūq̄z ille mandaret t venire quocūq̄z tpe ad vocationē eius.Nā quocūq̄z tpe fuerit vocatus maxime ſi exprimatur pena iuramenti p̄ſtiti piurus erit ſi nō venerit:eo q̄ iſtud iuramentū de omnibus futuris gnalr factū ē. ¶An ꝯiuges ſi iurauerint nūquā ab iuicē diſcedere:poſſit p aliq̄ cā recedere.Queſtio. CCCXII.

Queritur ſi ꝯiuges iurauerūt nūq̄z recedē ab inuicem an iuramentum iſtud teneat.
R ñdeſ ad q̄ſti tū qōis A ¶Dicendū q̄ aut ſubeſt aliqua cā iuſta recedendi que ſit neceſſaria ſiue ad ſemp ſiue ad tēpus:aut nulla.Cā iuſta pt eſſe duplex.ſ.neceſſaria aut volūtaria.Neceſſaria vt ſi inueniat aliquod impedimentū inter eos q̄ dirimat mrimoniū. vt pote ſi erant conſanguinei vel affines aut aliud ſimile. Volūtaria vt ſi volūt ad religionē trāſire ex mutuo conſenſu. ¶De primo dicendū q̄ nō tenet iuramentū:qz cogunt de iure ſe pari cū mrimoniuz nō poſſit eſſe inter eos t nō pnt ipſi per iuramentū ſuū obligare ſe ꝯ legē:qz illud eſſet tollere legem t eſſet tunc iuramentū vinculū iniquitatis.Volūtaria autē cā eſt transire ad religionē vt ſi ambo ex mutuo conſenſu transire velint.vel ſi vnus nō ſuſpectus de incōtinentia manere velit in ſeculo t alius de licentia eius trāſire velit ad religionē. Et dicendū q̄ nō obſtante iuramēto poterunt hoc facē. Nā ſi iuraſſet quis nūq̄z intrare religionē non obſtante iſto iuramento poterat itrare vt oñſum eſt.s q.305. imo melius faceret iurans faciēdo ꝯ iuramentū t intrādo religionez lq̄z nō intrare vt ſeruet iuramentū vt dicit ſanctus Tho.3°ſen. d.39.articulo 3°.ſub articulo primo. A fortiori g̃ ꝯiuges q non iurauerunt exp̄ſſe nūq̄z intrare religionē: ſz nūq̄z recedere abinuicem poterūt ex cōi conſenſu intrare nō obſtāte iuramento:imo ſi iuraſſent eo ꝯ nūq̄z recedere abinuicez vt nūq̄z religionē iurarent piuri erāt hoc iurādo:qz iurabāt illud p quod ipediebat maius bonū ſiue via pfectionis. Si aūt ſit cā iuſta tēporalis.i.p quā ad tps ſeparent quātuz ad thor vtpote vt vacent oratoni ad tps p̄ſt nō obſtāte iuramēto hoc facere:qz al' iuramentū iſtud ipediret maius bonum: cū abſtinere ad tps ꝓpter oratonē ſit qdā modus vel via ad pfectionē t apls hoc ſuaſit p̄. corin.7. Sic g̃ iuramentuz de nō recedendo abinuicē nō tollit quin poſſit intrare religionē. Sic dr extra de iure iur.c.Tua nos.in glo.q̄ iſti nō dicunt frāgere iuramentū:qz illud cōmutant in melius. extra de iure iur.c.Preuenit. t de voto t voti redē.c. Scripture. maxime:qz iſtud iuramentū cum ſit gnale t recipe poſſit benignā interpretationē.ſ.vt iuramento ſtante intelligat q̄ ꝯiuges non recederent abinuicē.ſ. pro cā pro qua recedendum nō erat: t tn pro cā pro qua al's licite poterāt recedere iuramento nō facto q̄ nūc liceat eis recedere. Simile eſt ex de iure iur.c.Ad nāz t.c.Quanto. Sic g̃ benigne interpretandū eſt ſicut ibi dr de illo qui iurauit in oi cā ſeruare ordinē iudiciariū: t tn in notoriis nō eſt ſp ſeruāduſ ordo iuris. Et exponit ibi iuramentū iſtud q̄ intelligat iuraſſe ſeruare ordinē iuris in oibus cauſis.ſ.in oibus illis in qbus de iure ſeruādus eſt ordo iuris: Et idē eſt in illo qui iurauit nō mutare monetā patiētis ſui vſq̄z ad certū tps nō formando aliam:erat tn iaz illa defraudata legitimo pondere t ponit ibi interpretatio iuramēti huius in.c.Quāto. ¶Sz q̄rit cū iurauerint ꝯiuges abinuicē nūq̄z recedere an liceat alteri eorū petere ſepationē quātū ad thor ꝓpter fornicationē ab altero comiſſam. ¶Dicendum eſt q̄ ſi iſta fornicatio comiſſa erat qñ iuramentū p̄ſtitū eſt nō lz alteri eoz altex ſup ls accuſare obſtāte iuramēto. Si tn poſt hoc cōmittat fornicatio licebit petē diuortiū:qz iuramētū nō intelligit de eis que nō cogitabant:ſz ſubintelligit tacita conditio.ſ.ſi in eodē ſtatu manerent. Sil'e eſt extra de iure iur.c.Quēadmodū vbi qui iurauit.qñ ꝓtraxit cū aliqua ſemp tenere eā in legitimā vxorez nō pōt ei obiicere fornicationē quā cōmiſit ante ls iramētū: ſz pt obicē eā q̄z poſtea cōmiſerit:qz al' ſequeſ abſurdū vt ibi dr.ſ.q̄ obligaret teneē eā i vxorē ēt ſi fieret publice meretrix. ¶An ꝯiuges iurantes nūq̄z amplius petē debitū ꝯiugale: poſſit de cetero debitum petere.Queſtio. CCCXII.

Queritur ſi ꝯiuges iurauerūt q̄ nūq̄z ſe repetent.i. nūq̄z peterent abinuicē debitū:an poſtea poſſint ſe repetere. ¶Dicendū q̄ aut ꝯiuges ſi cut ex cōi conſenſu iurauerūt ſe nūq̄z repetē ita poſtea ex cōi conſenſu volunt ſe repetē t tunc pnt:lz in ls dubitāt aliqui an ꝓpria auctē liceat eis ꝯuenire ſe repetendo vel regraſ diſpēſatio in iuramēto iſto ab aliquo ſupior. ¶Dicēdū tn eſt q̄ ꝓpria auctāte pnt ꝯuenire:qz iuramētū fuit temerariuz. t pz temeritas:qz ſi iſti aio pficiēdi in melius iuraſſent ſe nūq̄z repetē itrarēt religionē ad obſeruandā ꝓpetuā caſtitatē. Si aūt manēt in ſeculo appet q̄ nō ex deuotiōe:ſz ex temeritate fecerūt. Sicut pz ex de iure iur.c.Tua nos.vbi mulier repetita a viro iurauit q̄ potius ſe faceret ſarracenā q̄z ad eū rediret. Et ſic ex iracūdia vel temeritate q̄dā iſti iurauerūt t fecerūt ꝯ apl'i conſiliū p̄.cor.7.ſ.q̄ nō fraudēt ſe ꝯiuges debito niſi ad tps vt oratoni vacēt. Et ſic dr in alle.c.Tua nos in gl. q̄ iſtō iuramētū de nō ſe repetēdo fuit temerariū t iō nō fuit obligatoriū.xxq̄.q.iiij.c.Inter cetera. Et dr ibi q̄ qdam dnt eſſe ꝓponēdā pniaz ꝓ iſto iuramēto tanq̄z ꝓ veniali ar.c.ti.c.

Verum.

Uerum. ꝛ. xxv. di. §. criminis. Et tñ diffinit ibi ꝙ ad minus vno anno penitere debēt: qz ꝑ iuramēto temerario ponitur vnus annus ꝓnie. xxij. q. iij. Qui sacro: Et ɪ̄s satis rōnabile est. Et tñ in dcō. c. Qui sacro agit de iuramēto illo ꝙ erat temerariū ꝛ ēt iniustū. ꝛ in nullo casu poterat bñ obseruari. ſ. qz iurauerat qdā ꝙ nūq̄ rediret ad pacē cū aduersario suo, ꝛ ɪ̄s erat ꝫ caritatē. ꝙ tñ ꝯiuges se abiurēt pōt esse in bonū i mo in melius vt si vellint ꝓtinētiā ꝓpetuā obseruare. ¶ Si aūt alter eoꝝ velit repetere alterꝫ eo nō ꝓsentiēte debent admoneri vt castitatē ꝓpetuā ambo obseruēt. Quā si volunt vouere manebūt ſepati. Si aūt alter eoꝝ nō vult cogit̄ ali⁹ ad eū redire ꝑ excōicatiōis ſniaz. ex̄ de iure iur̄. c. Tua nos. ¶ An ꝯiuges vouentes seruare ꝓpetuam ꝓtinentiam tenentur ad eam. Questio. CCCXIIII.

Querit qd si ꝯiuges se abiurātes vouerūt seruare ꝓpetuā ꝓtinentiā. ¶ Dicēdū ꝙ aut ſolēni ter vouerūt aut ſimpl̄r: Si ſoleniter nō pñt iā redire in idipſ̄ ſiue alter eoꝝ petat ſiue ambo ꝓſentiāt: qz iā dirimit̄ mr̄imoniū iter eos ꝑ votū ſolēne: ꝛ iō peccāt mortal̄r ſi se repetunt ēt si nō ſequat̄ copula carnalis. Et tñ si se repetierint ꝛ carnal̄r ꝙuenerint adhuc cogēdi ſunt redire ad ſtatū religiōis qz ꝑ votū ſolēne effecti ſunt religioſi. Si aūt votū ſit ſimplex vtpote: qz ambo ſimul manētes in domo ſua ſine aliq̄ alia cerimonia iurauerūt ſeruare ꝓpetuā caſtitatē. Et tūc dicendū ꝙ adhuc mr̄imoniū nō est diſſolutū. ꝛ iō manet eis adinuicē ius petēdi debitū: ɪz illud ſit ꝫpeditū ꝑ iuramētū ꝛ votū. ꝛ tñ si alter eoꝝ repetierit alterꝫ anteq̄ ſolēnizent votū vr̄. ꝙ teneat ei reddere debitū: ɪz petēs ſit piurus: petitus tñ reddē tenet cū adhuc obligatus maneat ad vinculū mr̄imonij. Si mile appet ex̄ qui cl̄i. vel vou. c. Rursus: vbi vouēs ꝓtinētiā ſimpl̄r nō pōt ꝯhere. Si tñ ꝓtinet hac tenet mr̄imoniū. Si ꝯ votū ſimplex ꝛ iuramētū nō potuit ꝫpedire ꝯctū mr̄imonij ne fieret a fortiori nō poterit rūpere ꝯctū legitimū mr̄imonij q extabat anteq̄ votū ꝛ iuramētuz fieret: Qz difficilius ē rūpi vinculū iā exñs q̄ ꝫpediri ne causet sic ꝑz ex̄ de iure iurā. c. quēadmoduz vbi dr̄ ꝙ facili⁹ repellit̄ mulier ꝑ exceptionē fornicatiōis ne accipiat in vxorē: ɪz iuratuz ei esset ꝙ accipere q̄ ꝙ post q̄ fuerit accepta ꝑ eādē exceptionē fornicatio niſ repellat: ꝯ iuramentuz istud ꝛ votū nō ſolēnizatū nō abstulit vinculuz mr̄imonij qō ꝑus erat: ꝛ ꝯ manebit ius petēdi debitū qō est iſepabile a mr̄imonio: ɪz ꝑ iuramētū fuerit impeditum. ſ. quantum ad hoc ꝙ non potest licite exigi ꝛ periurus est qui repetit debitū Et ideo poterunt non obstante iuramēto redire ad copulā ꝛ cohabitationē: ɪz piuri erunt. ¶ An vir ꝛ vxor ꝙueniētes in ꝓtinentia ꝑ certū tempus. ſ. ipſum tēpus possit exigere debitū. Qō. CCCXV.

Querit quid si vir ꝛ vxor ex cōi ꝓſensu ꝙuenerūt vſq̄ ad certū tēs non petere debitū vtpote: qz volunt vacare oꝛoni si ante tēs expletuz alter eoꝝ debitum petat an tenet alius reddere. ¶ Dicenduz ꝙ aut iſti fecerunt ſimplicē cōpoſitionē nō vallatā iuramēto aut iterpoſuerunt iuramentuz de faciēdo hoc. Si nō fuit iuramēntuz interpoſituz aut ambo ꝙueniūt ꝙ ante tēs ꝑfinitum debitum petant ꝛ reddant ꝛ tunc nemo eoꝝ peccat: qz ɪz ꝓposuerūt abſtinere vt vacarent oꝛoni tñ nō fuit illud ex voto nec iterpoſitum est iuramentū: ꝛ iō nulla ibi fuit obligatio: ɪz voluntas libera ꝛ sic ɪz ꝑfinierit tēs abstinēdi licebit eis q̄cunq̄ voluerint retrocedere: qz nulli inde fit ꝓiudiciū. ¶ Si autez alter eoꝝ petat debitū alio nō ꝓsentiente tenet ille q petitur reddere debitū: qz alius pōt reuocare licentiā q̄ dedit cum maneat semp ſibi ius petēdi. Ur̄ tñ male agere niſi forte timens nō posse vitare fornicationē ɪ̄s, fecit: qz cū mr̄imoniuz ꝑncipal̄r nūc sit ꝓceſſum ad vitāduz fornicationē ꝑ. corī. 7° licebit petere cuiq̄ ꝯiugū debitum ad euitandā fornicationē: ꝛ ꝑpter ɪ̄s dicebat ap̄l's ibidē ꝙ si aliq̄n ꝯiuges ſeparent̄ ad tēs vt vacarēt oꝛoni rursus redirēt ad op⁹ ꝯiugale ne tēptaret eos ſathanas ꝑ incōtinētiā ſuā: ꝯ qui putauit ſe posſe certo tpe abſtinē ꝛ dedit licētiā alteri ꝯiugi ad vacādū oꝛo ni si añ illō tēs videat ſe nō posse ꝓtinere ꝛ ꝑ ifirmitatē carnis ſue timeat fornicationē ɪz ſibi repetē debitū ꝛ alius ꝯiuꝝ tenetur reddere. maxime autē si putet illū eē lubꝛicū ꝛ facilē ad fornicationem. ¶ Si aūt iuramentū iter eos ꝑstitum est dōz est ſicut ſupꝛa ꝙ ɪ̄s factū est temerarie: qz cum iſti ſcirent ſe eē lubꝛicos nō debuerunt ſibi ꝫponere iugū ita vt nō licꝛet eis redire ad opus carnis q̄n eis videret. Jō iuramētuz nō tenet: ꝛ ꝑñt redire ꝑ̄a auctoꝛitate ad opus ꝯiugale. Et ſi alter eoꝝ voluerit ꝑ ſniaz excōicatiōis cōpellet: extra de iu. iur̄. c. Tua nos. Jmponet̄ tñ eis puia ꝙ temerario⁹ piurio vt. §. dictum est. Et hoc vez est ſiue ambo ꝓſentiāt venire ꝯ iuramēntū: ſiue alter eoꝝ tñ petat ꝯ iuramēntū ſibi reddi ōbitū. ¶ An iurās seruare statuta ecc̄lie vl̄ vniuersitatis in qbus aliq̄ in ꝓriuz ꝯueniant teneat ea seruare. Qō. CCCXVI.

Querit ſi ꝯgs iurauit seruare oia statuta alicuius ecc̄lie vel vniuersitatis, ꝛ ꝯueniant aliqua ꝓria adinuicē ĩter ea an teneat illa seruare. ¶ Dicendum ꝙ aut illa ꝑñt aliquo mō reduci ad ꝓcoꝛdiā aut nō: Si ꝑñt dz seruari vtrūq̄ in casu ſuo. Si aūt nō ꝑñt reduci ad ꝓcoꝛdiā dñt quidā ꝙ dz seruari ꝓmū eoꝝ sicut fit in iuramētis ꝓtrꝝs. ¶ Dicendū tñ ꝙ nō stat: qz secus est in iuramentis q̄ in statutis: qz iuramētū ꝓmuz si licituz sit obligat. Et non pōt tolli obligatio illius. Jn statutis āt ꝛ oibus iuribus generale est ꝓza ꝑ posterioza corrigi vel reuocari: seruabit̄ ꝯ scōm statutū tanq̄ ꝑ illud sit ꝓmū derogatō: hoc vez est qñ illa statuta sunt equalis auctoꝛitatis. Secus āt si inequalis. Ut si vnū a papa. ꝛ alterꝫ ab epō vel ab iferioꝛibus ꝓdit̄ est. Nā tunc illud qō est maioꝛis auctoꝛitatis tenet gñaliter: ꝛ reuocat̄ ꝑ illud quodcūq̄ statutū ꝯrium qō minoꝛis auctoꝛitatis est. ¶ Si aūt sint eq̄lis auctoꝛitatis: q̄rendum est qō sit ꝓmū illoꝝ ꝛ tūc est derogatuz illud. ¶ Si āt non ꝯueniat ꝙ sit ꝓmuz nec scōz dz attēdi oꝛdo scripture: ꝛ sic iudicabitur posterius quod postremo loco est de elec. c. penul. libꝛo sexto ꝛ de ꝓbeb. c. Mandato.

¶ De duobus iuramentis contrarꝝs quod eoꝝ est seruandum Questio. CCCXVII.

Querit de duobus iuramentis ꝯrꝝs qō illoꝝ seruādum est. ¶ Dicendū ꝙ aut ambo sunt iuramēta: aut ambo sunt ꝓmissa simplicia sine iuramēto: aut alterꝫ est iuramentū ꝛ alterꝫ est simplex ꝓmissuz. ¶ Si ambo sint simplicia ꝓmissa nō attinet ad ꝑsens cū ibi nulluz sit iuramentū. ¶ Dici tñ pōt ꝙ aut ambo sunt illicita aut ambo licita: aut alterꝫ eoꝝ licitum ꝛ alterꝫ illicitum. ¶ Si ambo sunt illicita neutꝝ seruandū est si vero ambo sunt licita ex ꝓditione māe vt si qs ꝓmisit ire hodie ad certū locum ꝛ postea ꝓmisit nō ire ad illū. vtrūq̄ ꝫm se licituz esse pōt: qz est indiferens ꝛ tñ iam, scōz est factū illicitū eo ꝙ est ꝯriuz ꝓmo ꝙ erat licitum: ꝛ iō ꝓmuz est obseruanduz soluz. Si aūt alterꝫ illoꝝ sit licitū ꝛ aliud illicitum seruandū est illud qō licitū est: qz illicitū etiā si ſolū eēt nō deberet seruari. ¶ Si āt sint ambo iuramenta aut ꝓmū est licitū ꝛ honestū ꝛ illō deberet seruari ꝛ nō 2m. qz secūdū etiā si posset esse licitum ꝫm mām: qz tñ est ꝯriū ꝓmo qō est licitum est ꝑ hoc illicitū: cum non liceat alicui velle agere ꝯ id qō est obligatus agere: ꝛ tñ cū ꝓmū iuramentū fuerit licitum obligabat: ꝛ scōm qō ꝓtra illud est ad tollendū illud esset: qz ꝯria se tollunt. ꝛ iō illud est iam illicitū ꝛ nō tenet (ɪz ꝓmuz seruāduz est) ex̄ de iur̄ iur̄. c. Ueniēs. ꝛ. c. Intellecto. Si āt ꝓm sit illicitū. ꝛ scōz sit licitū. 2m seruari dz ꝛ nō ꝓmuz. Et tunc ꝓm iuramēntuz dz eē ita illicitū: qō ēt si soluz fuisset fcm̄ non deret obseruari. ex̄ de iure iur̄. c. Tua nos. ꝛ. c. Ea te. ¶ Si āt alterꝫ sit ꝓmissuz ꝛ alterꝫ iuramēntuz pōt distingui an alterꝫ sit licituz ꝫ mās ꝛ alteruz illicituz. Nā siue iuramētū siue ꝓmissuz sit ꝫ se illicitū ēt si ſolū eēt nō deret obseruari: ꝛ iō nō seruabit̄: ɪz manebit illud qō est licituz siue sit ꝓmissuz siue iuramēntū. ¶ Si āt ambo sint ꝫ mās licita: aut ꝑm ipoꝝ ē iuramēntū aut ꝓmissuz. Si ꝓmuz est iuramēntuz: manifestuz est ꝙ ipz obseruāduz ē ꝛ nō ꝓmissuz: eo ꝙ ipz iquātuz est ꝑm obligauit. ꝛ 2m ꝑ ɪ̄s. ꝙ erat ꝯ illud qō iā erat licituz efficit̄ illicituz. Etiā qz iuramentuz ꝫ se est maioris obligatiōis q̄ ꝓmissuz. Jō ēt ceteris ꝑibus iuramētuz magis obligaret. Jꝑm ꝯ dz seruari. Sic ꝑz ex̄ de iure iur̄. c. Tua nos. ꝛ. c. Ea te. Si āt ꝓmissuz ē ꝓmuz ꝛ ē licituz aut erit iuramēntū qō est. 2m licituz ꝫ mās aut nō. i. ꝙ res iurata in se sit mala ꝛ tunc ſolū ꝓmissuz seruādū ē nō obstāte iuramēnto: qz ēt si iuramēntū ſolū eēt vel ēt si ꝓmū fuisset non deret obseruari qñ illicitū est. ¶ Si aūt iuramēntū ꝫ mām sit licitū est diuersitas. Qz qdā dñt ꝙ iuramēntū: ɪz sit. 2m ꝑualet simplici ꝓmissiōi ꝛ iō est obseruādū ꝛ de ꝓmisso dz fieri alr̄ satisfactio. ꝛ sic tenet Jnno. ¶ Alij āt dñt ꝙ iuramēntū nō dz teneri: ɪz simplex ꝓmissuz qō ꝑm est. ꝛ sic tenet hosti. ¶ Jstō vr̄ rōnabilius: qz iuramēntū vr̄ eē factū illicitū: qz erat ꝯ ꝓmissuz licitū ꝛ iō tāq̄ illicitū nō dz iā obseruari iuramentū. Et

apparet hoc: q2 iuramentum non facit aliquam rem esse licitam que alias nō erat licita sed solum ipsam rem que licita erat magis confirmat. ꝛ tamen si essent due promissiones contrarie q̄ nō possent sil'seruari: ꝫ ambo eēnt licite ꝫ māz 2ª. tñ ex eo q̄ erat ꝯria p̄me q̄ fuit licita est iā illicita ꝛ nō est seruāda. Ita in iuramētis cū nō potuerit. 2m̄ p̄missuꝫ fieri licitū p̄ ꝓfirmationē iuramēti cū eēt ꝯ p̄mū p̄missuꝫ simplex q̄ erat licitū nō erit seruādū iuramētū ſꝫ p̄missuꝫ. Etiā si dēret seruari iuramētū ꝛ nō p̄missuꝫ p̄iudicaret ei cui p̄missuꝫ factū est sine culpa sua cū al'illud p̄missuꝫ eēt licitū: q2 factum est p̄mū ꝛ ꝫ se licitū erat. Cū aūt dr̄ q̄ loco p̄missi dꝫ satisfieri in alio nō stat: q2 cum p̄missum obligauerit determinate obligat ad id q̄ exp̄ssum est ꝛ nō ad aliqd aliud: iō nō p̄t solui in aliquo alio. sil'e est. ff. si certū petaꝛ. l. 2. Ubi dr̄ q̄ aliud p̄ alio creditori meo solui nō p̄t. Etiā nō stat: q2 aliq̄n es set ipossibile: q̄ satisfieret aliquo mō nisi soluēdo hoc q̄ promissuꝫ est. Ut si qs p̄misit ducere aliquā in vxorē si postea iurat ducere aliā est iuramentū ꝯriū p̄misso ꝛ nō p̄t p̄missuꝫ solui nisi ducēdo in vxorē illā quā p̄misit. Nā nō p̄t solui in pecunia: q2 nō est ℔ reducibile ad pecuniā. vt si qs p̄o mitteret vni dare istū equū ꝛ postea iuraret alteri q̄ daret sibi istū equū ꝛ nō p̄ior tū repugnant p̄missuꝫ ꝛ iuramētuꝫ ꝛ poterat p̄missuꝫ solui in alio. ſ. q̄ loco eq illius daret alius equus vel peccunia: q2 aꝑciabilis est. Et tñ in casu p̄dicto. ſ. si qs p̄misit ducē aliquā in vxorē. ꝛ postea iurauit ducē aliā nō p̄t solui p̄missum in alio equalēt: q2 nō est res aꝑciabilis. ſꝫ oꝫ in se ipo seruari ꝛ tūc nō seruabiꝫ iuramētū vel opꝫ p̄missuꝫ oīo violari. ¶ Aliq aūt dr̄ dādo viā mediā. ſ. q̄ qñ p̄t iuramētū q̄ est. 2m̄ seruari sine māifesta lesiōe p̄missi dꝫ seruari iuramētū. ꝓpter auctoritatē nois dñi. Si aūt nō p̄t sine p̄iudicio illius seruari nō seruabiꝫ. q2 p̄missuꝫ p̄mū cuꝫ fuerit licitū obligauit ꝛ iuramētū q̄ postea fuit p̄stitū iā erat illicitū eo q̄ erat ꝯ p̄missuꝫ licitū ꝛ obligatoriū. Et itelligendū est posse seruari iuramētū sine lesiōe p̄missi: nō q̄dē q̄ ambo possint stare ꝛ seruari in suis terminis: q2 tūc nō eēnt ꝯria: ſꝫ dr̄ obseruari sine lesiōe qñ ille cui p̄missuꝫ est factū p̄t hr̄e aliud q̄ sit eq̄le vel maius q̄ sibi p̄missuꝫ: ꝫ illō q̄ p̄missum est sibi realr̄ nō seruet. vt si qs p̄misit dare isti certū equū ꝛ postea iurauit illū equū dare alteri sr̄ ꝯria: ꝛ tñ ei cui fcm̄ ē p̄missuꝫ p̄t satisfieri nō soluēdo istud p̄missū in se ipso: ſꝫ dādo aliū equū melioꝛē loco ei⁹ vel peccuniā. Et istud vr̄ rōnabilr̄ dictū ꝛ de eqtate. De rigoꝛe tñ cū p̄m̄ p̄missum fuerit licitū ꝛ obligatoriū: iuramētū q̄ postea venit nō p̄t illō ifirmare: ſꝫ in se ipso solui dēbat ꝛ iuramētū eo ipso q̄ erat ꝯ p̄missū licitū efficiebaꝫ illicitū ꝛ nō tenebat: Interp̄tādo tñ benigne. p iuramēto vt vtrunq̄ seruet quo p̄t dꝫ sic fieri: q̄ aūt nō p̄t p̄missuꝫ seruari nisi in se ipo ꝛ equalēs nō p̄t dari seruabiꝫ p̄missuꝫ: q2 fuit p̄mū ꝛ nō iuramētū. sicut in eo q̄ p̄misit ducē aliquā in vxorē. ꝛ iurauit postea ducē aliā. Nā tūc q2 nō p̄t dari aliq̄ equalēs ipsi p̄missō dꝫ seruari in se ipso ꝛ iuramentum non seruabitur.

¶ An scies aliquē ee piuꝝ dēat illū denūciare. Qō. 318.

Queritur si aliqs scit q̄ aliqs est piurus vel pinquus periurio: an dꝫ denunciare illū vel si peccat tacēdo vel qd dꝫ agere. ¶ Dicendū q̄ peccat si tacuerit. q2 leuitici. 5° dr̄ aia q̄ audierit vocē iuratis testisq̄ fuerit aut ꝓscius est nisi indicauerit portabit iniqtatē suaꝫ. Etiā q2 si videat piurantē vel piurio ꝓpiquū ꝛ taceant vr̄ ꝓsentire ei in piurio: q2 nō caret scrupulo societatis occulte q̄ manifesto facinori dfinit obuiare: eꝝ de homicidi. c. sicut dignū. ꝛ lxxxvj. di. c. faciētis. ¶ Aliq aūt dr̄ q̄ dꝫ tacere: q2 peccaret manifestādo piuriū istius: q2 q̄ crime occultū manifestat nō est erroꝛis correctoꝛ: ſꝫ pditoꝛ vt dicit aug. ꝝ. q. j. c. Si peccauit. Etiā q2 si iste pdiderit piuriū illius forte ille periurus puniet in corpe vel occidet a iudice: vel etiā a cognatis illius ꝯ quē volebat falsum iurare vel falsum iurauit. Ut ēt ipse reuelatoꝛ piurꝝ p̄t icurrere facilr̄ piculū moꝛtis offendēdo eū ꝯ quē reuelat piuriū. Jō aug. Dicit istā qōnē esse pplexā ꝛ difficilē: ꝛ tñ soluit eā dicēs q̄ ex quo moyses non exp̄ssit in p̄dicta auctoritate leuitici cui istud piuriū iudicandū esset sufficit vt iste q̄ hoc scit iudicet talibus psonis q̄ magis possint pdesse q̄ obesse piuro: siue eū corrigēdo: siue deuꝫ p eo oꝛādo: sicut sunt sacerdotes vel parētes honesti ꝛ discreti. ¶ Differt tñ in ℔: q2 aut iste cuius crimē denūciādū ē comisit realr̄ iā piuriū: aut ē ꝓpinquus ad cōmittēdū. Si ē ꝓpinquus dꝫ reuelare p̄dictis psonis q̄ p̄t pdesse ꝛ nō obesse. Sic tenet aug. ꝛ hr̄. xxj. q. v. c. hoc vr̄. Si aūt piurium fuit iā cōmissum nō teneꝫ q̄libꝫ ℔ denūciare: ſꝫ p̄lati teneñ ad ℔ tā eccl'iastici q̄ ſeculares. Et teneñ ex p̄cepto: ceteri aūt teneñ ex p̄silio vt cōiter doctoꝛes dñt. Sic tenet. Raimūdus in ſūmma. p. p̄. ti. de iura. ꝛ piurio: q̄s tñ teneaꝫ ad denūciationē criminū ꝫ rl'aꝫ euāgelicā: ꝛ cui ꝛ q̄ñ ꝛ an de oib⁹ criminibus ꝛ multa alia dubia circa ℔ decl'abunt. j. 18. vbi agitur de monitione fraterua.

¶ An vnus possit remittere iuramentum sua cā factum: ꝛ similiter alter remittere sibi factū. Qō. CCCXIX.

Queritur si aliq̄ vniuersitas vel societas iurant aliqd se facturos vel nō facturos: an possint iter se remittere sibi iuramēta. Dubiuꝫ aūt est: q2 p̄t q̄libet absoluere aliū a iuramēto q̄ sibi p̄stitū est solum in fauoꝛē suū. ¶ Dicendū q̄ aut ptinet iuramētū ad cultum dei aut nō: sed ad vtilitates tpales. Si p̄mū nō p̄t remitti quibusdā p alios vt si iurent oēs de cōmunitate dicere certam oꝛonē vel facere ieiuniū. Nā soli deo acquirit̄ ista obligatio. Jō ipi de vniuersitate iter se nō p̄nt illā tollere: ꝫ possent tollere aliqd q̄ ptineret ad mutuā vtilitatē. Nūc vo q̄ ad deum ptinet remittere nō p̄nt etiā si in iuramēto illo esset aliqd q̄ ad eoꝝ vtilitatē ptineret. Sꝫ illā pticulā que in solū fauoꝛē eoꝝ est remittere poterunt: vt si oēs de cōitate iurauerunt q̄ sil'irent vltra mare pegrinādo in terrā scām: nā non p̄nt remittere sibi ipsis ad inicē iuramentū. De nō eundo in terrā sanctā. p̄nt tñ remittere iuramentū vt nō coganꝫ ire si mul. ſ. q̄libet p̄t remittere hoc alteri. ſ. q̄libet remittet oibus ꝛ oīs cuilibet eo q̄ in fauoꝛē cuiuslibet erat q̄ hr̄et societatem p̄o via. ¶ Si aūt nō respicit iuramentū cultū dei: ꝫ aliq̄ cōmoda vel icōmoda tpalia. Aut iurātes absq̄ iuramēto tenebanꝫ facere id q̄ iurauerūt. Aut nō. Si tenebanꝫ absq̄ iuramēto facere nō p̄nt⁹ sibi remittere iuramentum: q2 non p̄nt ipsi se absoluere e inuicem ab eo quod iam alias obligati erant. Ut si aliqua vniuersitas vel collegium carnificum iuret nō vendere carnes infectas vel corꝛuptas p̄o fame. vel si mercatoꝛes iurēt q̄ nō sophisticabūt merces suas aut q̄ non vendent eas cariꝰ ꝓpter terminū solutionis expectatum. Nā ad oia ista ipso iure tenebanꝫ: iō nō p̄nt sibi remittere iuramenta. ¶ Si aūt nō tenebanꝫ al'nisi iurarent. Aut istud q̄ iuratur expectat solū ad cōmodum vel incōmoduꝫ iurantium. Aut nō. ¶ Si p̄imuꝫ p̄nt isti remittere sibi ipsis iuramētum eo q̄ est solum in fauoꝛē eoꝝ. Ut q2 ista iter eos mutua sunt. Ut si oēs carnifices iurarent inter se q̄ q̄ñ Unus nō hr̄et peccuniā ceteri mutuare tenerenꝫ ei. Nā poterant ipsi oēs absoluere se ipsos ab hoc iuramēto. Sic etiā si quis iurauit alteri dare libꝝ ꝛ alter dare ei equum: p̄nt sibi inuicē remittere iuramentū. Sic ēt si duo socij iurent de distribuendo inter se oia lucra equalr̄: p̄nt sibi remittere iuramentū: q2 ꝓpter ipsos solum est. Si aūt iuramentuꝫ respicit cōmodum alienū vel incōmoduꝫ nō p̄nt remittere isti sibi inuicē iuramentū. q2 ex hoc iuramento ius q̄situm est alīꝫ. Ut si carnifices iurent q̄ dabunt carnes p̄o certo p̄cio: vel aliq̄ artifices iurāt q̄ dabunt merces tales vel tales ꝛ p̄o tanto vel tanto p̄cio: Jn istis. n. ius acqrit̄ eis in quorū vtilitatē iuraꝝ: ꝛ iō nō p̄nt isti remittere sibi inuicē iuramentum. Totum aūt fundamētum est in hoc: q2 iuramenta p̄stita a cōitate p̄nt esse in fauoꝛē ipsoꝝ de cōitate. Et q2 quilibet p̄t renunciare fauoꝛi suo poterit cōitas remittere ista iuramenta in quātū quilibet de cōitate remittet oibus de cōitate obligatione iuramentoꝝ quātū ad cōmoda que venire p̄nt ex istis iuramentis. Si tñ non sunt iuramenta in fauoꝛē ipsoꝝ de cōmunitate aut saltem nō solum in fauoꝛes ipsoꝝ: ſꝫ aliquo modo ptinet ad deum vel ad aliquos alios non possunt isti inuicem sibi remittere iuramenta.

Audistis q2 dictū est. Oculū p̄o oculo: dentem p̄o dente. Ego autem dico vobis non resistere malo: sed si quis te pcusserit in dexteram maxillā tuam: prebe illi ꝛ alteram: ꝛ ei qui vult tecum in iudicio contendere ꝛ tunicam tuam tollere: dimitte ei ꝛ pallium. Et quicunq̄ te angariauerit mille passus: vade cū illo ꝛ alia duo. Qui autem petit a te: da ei: ꝛ volenti mutuare a te ne auerteris.

¶ Audistis

Juramētuꝫ factū ꝯ p̄o missuꝫ licitū nō tenet

Rñdet ad q̄sitū qōis A.

Opi. quorūdā ꝯria

¶ Audistis q; dictū est. Hic ponit intellectus cuiusdaz ꝓcepti iudicialis qō ptinet ad vindictā. Judei. n. errabāt circa appetitū vindicte desiderates eā supra modū: & vindictā illā q; in lege ponebat. s. oculū ꝓ oculo & cetera putabāt esse p se bonā & iō appetendā. Xp̄s aūt oñdit eis q; vindicta nō sit fz se bona nec appetēda nisi ꝓpter necitatē vel ordinē iustitie seruandū vel correctionē maloꝝ & terroꝛē eoꝝ q nōdū mali sunt vt mali nō fiāt. Et iō q; potius dēbat qs iniurias remittere & tollerare q̄z vindictā petere. Un̄ dicitur.

¶ Audistis q; dictū est. Subitelligit antiquis: q; istud ēt dcm̄ fuit antiqs sicut oia ꝓcedētia. Qz istō scriptū fuit in lege moysi q̄ data fuit antiqssimis iudeoꝝ occulū ꝓ occlo

¶ Dentē ꝓ dente. Jsta est retributio penalis. s. q; qs tm̄ malū patiat quātū intulit. Et iō dr̄. occulū ꝓ occulo: qz significat equalitas pene & tm̄ nō debat ve occulus ꝓ oculo vt dicit. j. q. 322. fz ponit ad significandū eqlitatem pene. Quasi dicat. Antiqs dictū est occulum ꝓ occulo. i. q; poterāt ꝓ iniurijs appetere vindictā vsq; ad eqlitatē. Nā ꝓprie vindicta ꝓsistit in eqlitate pene: retribuere aūt plus de pena q̄z suscepti est de iniuria nō ptinet ad vindictā: fz ad punitionē absolute. Un̄ irati qui vindictā appetūt posto q̄z putāt equalr intulisse de pena quātū suscepint nō irascunt amplius nec infligūt penas: lz possent vt dicit Arist. 2° rethoꝛ. & oīsum est. ff. q. 15 4. ¶ Ego āt aūt dico vobis nō resistē malo. i. dico q; nō debetis vindictā appetere. fz ēt nō resistere iferentibus vobis mala & ponit xp̄s pfectū gradū patiētie: qz non dixit q; remitteremus iniurias nobis iflictas nō appetendo vindictā. fz q; nō resisteremus malo. i. q; siqs vellet nos ꝓcutere q; ꝓmitteremus. & istud est magis q̄z remittere iniuriā: qz pōt aliqs remittere iniuriā iam sibi factā. & tm̄ si qs vellit ampliorē iferre resistet ei ne inferat. Xp̄s aūt dicit q; etiā nō resistamus malo. i. homini iniusto q; iniuste nobis dāna aut iniurias ifert. ¶ Sz si qs te ꝓcusserit in dextraz maxillā tuā p̄be ei & alterā. Declat p exēplū pfectā patientiā. s. nō esse resistēdū malo. fz q; dispositi simus ad tollerandū mala nō resistēdo iferenti. Et h̄ est q; si qs ꝓcusserit hominē in vna maxilla nō repcutiat eum nec ēt defendat se vt amplius nō ꝓcutiat: fz p̄beat alterā maxillā ac si diceret aduersario. Si nō est tibi satis in hac maxilla ꝓcussisse: fz placet adhuc in alia ꝓcutere ecce illā: ꝓcute vt vis non resistaz. Jste est gradus maximus pacientie cū sit magis patus tolerās ad patiendū q̄z iferēs ad nocendū. ¶ Et q; vult tecū in iudicio ꝓtendere. Jntelligit dupl'r. Uno mō q; per hoc xp̄s hortat nos ad pacē. nam hortatus fuerat supra ad patientiā dicens si qs ꝓcusserit &c. hic aūt ad pacē hortat. Et qz pax turbat inter hoies ꝓ litigia q̄ in iudicijs fiūt hortatur nō esse litigandū. Et qz nō est in ptāte nr̄a nō litigare si vel limus res nr̄as defendere cū iniqui petāt sepe qō suū nō est oportebit litigare vel res possessas ꝓdere. Et qz nō est alius modus quo qs oio euadat litigia nisi cedēdo. s. vt id qō a nobis in iudicio petendū erat sine litigio ꝓcedam°: dixit xp̄s: q; si qs vult tollere tunicā q; dimittat ei ēt palliū. Quasi dicat vt nō sit aliq occasio litigandi nō solum id qō petit aduersarius relinquēdum est sibi: fz etiā id qō petere pōt. & dicitur.

¶ Et tunicā tuā tollere. Est intelligendū q; ante litigiū iste sciat qd aduersarius petere vult ab eo. & tūc sine lite ꝓcedat qz xp̄s nō vult q; expectet qs vt in lite ista petant ab eo: qz q incipiunt litigare nō tenēt pfectā pacē. ¶ Da ei & pallium. Quasi dicat. Nō solū des ei tunicā quā petit: fz ēt pallium qō ꝓiunctū est tunice da illi. Hoc aūt dr̄: qz forte iste q nūc petebat tūicā si illa sola fuerit sibi data petet postea pallium qō ꝓiunctū est: & sic manebit adhuc litigādi occasio q̄ pati repugnat. Ut aūt nō solū lis: fz ēt litis occasio auferat dandū est etiā pallium: vt iā nō maneat aduersario occasio ad plus petendū. Et sic maneat in pace iste a quo tunica petebat. Et p hoc innuit q; dāda sunt nō solū q̄ petunt. fz etiā oia similia vel adherētia illis. Ut petito vno & dato non restet adhuc qō de alio. Et ad h̄ oportebat oia dari. q̄ possidentur vt nihil maneret q; peti posset: qz al'iniqtas aduersario rū semp adhuc aliqd petere poterit. ¶ Alio mō pōt itelligi q; ista sentētia sit ꝓtinuata cū ꝓcedēti. s. q; tā hic q̄z ibi hortemur ad patientiā. Est aūt patientia in maloꝝ tolleratiōe. Malū aūt pene qō tolleramus est duplex. Qz quoddā ptinet ad dānū & alterꝝ ad iniuriā. Est. n. iniuria in psona. dam nū aūt in rebus. Utrūq; vero xp̄s hortat nos tollerare. Jō de iniurijs dixit (si quis te ꝓcusserit in maxillā dextrā) de dānis aūt dixit hic. (Si qs aūt vult a te tollere tunicā dimitte ei & palliū). Et hoc siue iudicialr petat siue violēter auferat. Et hoc ꝓuenit lr̄e luc. 6°. s. Qui ꝓcutit te i maxilla p̄be ei & alterā: & ab eo qui aufert tibi vestimentū ēt tunicā noli ꝓhibere. Quasi dicat Si voluerit ēt tunicā tollere noli ꝓhibere defendēdo: fz pmitte ei aufferre q; voluerit. & vterq; sensus conuenit lr̄e siue pro pace siue patientia intelligatur.

¶ Et quicūq; te angariauerit Mille passus vade cum illo alia duo J. i. Vade alia duo millia & sic ille voluit mille: tu āt dabis tria millia qz supaddis duo millia. Aliqui intellígunt angariare. i. ꝓducere p pretio. Et innuit supabūdans iustitia Nā illud ad qō quis ꝓducit facere tenet: q; aūt supaddat ptinet ad pfectionē & supabūdantē iustitiā. Et istud dnt xp̄m suadere nobis: qz ꝓsilia sunt de iustitia supabūdanti. ¶ Sz dicendum q; isti ignorant linguā latinā: qz angariare non est ꝓducere: fz cōpellere: qz angariare & cogere vel cōpellere ad idem ptinēt. Sic dr̄. j. 27. q; inuenerunt hoīez noie simonē cireneum & hunc angariauerūt vt tolleret crucē eius. i. cōpulerunt portare crucē xp̄i: qz forte xp̄s fm corpus iam deficiebat viribus ꝓpter magnitudinē & diuturnitatē tormentoꝝ & nō poterat portare crucem suā: ideo angariauerunt. i. cōpullerunt simonē cireneum portare illā. Maxime qz accipiendo angariare pro ꝓducere nō ptinet ad ꝓpositū cum hic agit de pfectione patientie in tollerando aduersa.

Qz tm̄ quis agat plusquā ex ꝓuentione agere obligat nō ptinet ad patientiā: fz ad quādā superogationē iustitie. accipitur g̃ angariare. i. cōpellere. s. Si qs angariauerit. i. cōpullerit aliquē ire secum p mille passus vadat cū eo etiā alia duo millia vt in hoc pfecta patientia oñdat q̄ nō solum tollerat mala q̄ inferunt. fz ēt ea que inferri possent tollerare parata est. Et tunc ꝓcedat ista sntia cū duobus sup̄ioribus. s. Si qs percusserit te &c. Nam in vna tolleramus plus de iniuria vel parati sumus tollerare q̄z iferre vellit aduersarius: & in alia plus de damno q̄z inferat. s. non solū tunicam q̄ petitur fz ēt pallium qō nō petit dimittēdo. Jta hic de iniuria cōpulsiōis plus parati sumus tollerare q̄z nobis iferat. ¶ Qui petit a te da ei. Pōt intelligi hic esse ꝓsilium vel admonitio quantū ad liberalitatē. s. q; simus liberales ad oēs: & iō q; qcqd petaīa nobis q; demus. ¶ Et volenti mutuari a te ne auertaris. J. i. Si aliquis vult accipe a te mutuū nō auertas faciem tuā ab illo. s. nollendo mutuari. Jste. n. est modus eoꝝ qui nolunt ꝓcedere ea q̄ petunt. s. auertunt faciem suā vel obturant aures ne exaudiant iuxta illud qui obturat aures suas ad clamorē pauperis ipse clamabit & nō exaudiet. p. io. 3. vel dicitur ne auertaris. i. ne irascaris ei: qz petit a te.

¶ Alio mō posset itelligi q; ista lr̄a ptineret ad supiorē sententiā. s. qz supra dicebat de violentijs iniurijs & dānis. Et qz dānū pōt alicui irrogari dupl'r. s. petendo ab eo iniuste in iudicio qō nō debet aut illud sine iudicio tollendo ponitur tollerantia pro vtroq; mō. Nā de dāno qō fit in iudicio dcm̄ est supra q; qui petit a te tunicam & vult iudicio ꝓtendere da ei & pallium. De dāno aūt qō fit extra iudicium dr̄ qui petit a te da ei i. Si aliquis vult accipe a te rē tuam nō ꝓhibeas fz potius tu da ei & nō peccabit tā grauiter. Et hoc innuitur luc. 6. vbi ponit ista lr̄a & dr̄. Omni petēti te tribue & qui aufert q̄ tua sunt ne repetas. Magis tm̄ ꝓuenit isti lr̄e q; intelligat de spontanea datione. Hoc aūt fit dupl'r. Uno modo q; quis donet nihil inde recepturus. ¶ Alio mō q; det vnum pro altero: sicut est in mutuo. Primū innuit cū dr̄. (Qui petit a te da ei). s. da simpl'r ipsam rei ꝓprietatē nihil inde expectando q; est donare. vel da vsum rei ad tps aliquod nihil pro illo petēdo q; est accōmodare vel p̄cario ꝓcedere. ¶ 2m̄ innuitur cum dr̄. (Et volēti mutuari a te ne auertaris.) Qō ptinet ad mutuū vbi datur res pro re simili. Ut si dat panis vel vinū & postea simile redditur. Et etiā hoc ptinet ad opera misericordie & liberalis cōmunicationis. s. q; qs mutuet alteri non habenti expectando ab eo recipere equale alio tē pore qñ habuerit & est modus ꝓtractus: qz hic nihil donat.

¶ Ad quid posuit christus hic. Oculum pro oculo. Questio. CCCXX.

Querit circa hoc q; hic xp̄s dicit oculū pro oculo ad qd posuit istud. ¶ Dicendū q; istud factum est ad tollendum opinionē erroneā iudeoꝝ circa vindictam quā non solum licitam: fz etiā appetendam esse pu-

Rñdet ad q̄stū qōis A

tabant vt dictum est.xps autez oñdit melius esse iniuriam remittere z ēt tollerare q̄z vindictā petere. eo q̄ deus nō cō cedebat iudeis petitionē vindicte tanq̄z bonā.ſz q̄ſi necessa riā.ꝓpter iperfectionē ſuam: ſicut erat de libello repudij in fra.19. Nūc aūt nihil erat pmittendū qō ꝟz ſe eſſet illicitum. Jō,dixit xps iam nō esse appetendā vindictā vt dareť oculus p;o oculo dens p;o dente.ſz remiſſio iniuriarum z patientia erat necessaria.

¶Quare xps posuit potiuſ de hac vindicta remittenda q̄z de alīs in lege positiſ. Queſtio. CCCXXI.

Queritur q̄re xps dixit hic oculum p;o oculo z nō vetuit aliā vindictam q̄ pmittebať in lege. Nā ſi qs occideret alterz a caſu nihil itendēs z etiā non p̄cedēte culpa pmittebať cognatis occiſi interficere occiſorez ſi inueniret eum extra vrbē refugij anteq̄z illuc pueni ret.vel ſi postea egrederet de illa.nume.36.z deutero.19.

Rñdeť ad q̄ſituz.q. A

Nā iſta vī esse peio; vindicta q̄z oculū p;o oculo. ¶Dicendū q̄ xps dans legē perfectā voluit,phibere oīa mala,. z q; aliqua mala in lege veteri pmittebanť,ꝓpter iperfectionē iu deoz tetigit hic multa eoz. ¶Circa vindictam aūt poterat esse duplex erro;. Unus ſiqs vellet vindictā indebitā.i.de eo qui malū nō meruit. Alius erro; ſi qs vindictā iuſtā nō iuſto aio appeteret. Primus est valde grauis erro;. Et iſte

Error duplex circa vindictam

ꝑmuſ erro; B

erat pmiſſus in lege,ꝓpter magnā impfectionē iudeoz.ſ.q aliq̄n poſſent ipune occidere innocētes. Ut ſi qs occideret aliū a caſu nihil mali ſuſpicatus aut p̄cogitās. Ut ſi qs cum alio iuit in ſiluā qui eius inimicus nūq̄z fuerat z cū cederēt ambo ligna ferrū egreſſum de manubrio vnius pcuſſit z occidit alterz. Erat.n.iſte innocēs z licebat ei fugere in vrbē,re fugij z nō occidebať exo.21. Si tñ anteq̄z illuc pueniret vel poſtq̄z puenisſet inueniret eū aliquis cognatus occiſi extra vrbē poterat eū occidere ipune:nume.36.z deute.19. Jſtud aūt erat ita malū q̄ nec etiā leges humane illud permittūt xps ḡ nō curauit hoc tāgere:q; videbať ita clare malū z,p pter ſolā impfectionē eoz,pmiſſuz q̄ nō oportebat ꝺ illō ali qd dici. Uel forte q; vetuit hic id qō minus malū erat.ſ.iu ſtā vindictā malo aio appetere. Aſortiori ḡ vetitū videbatur occidere aliquē iniuſte,ꝓpter irā. ¶2° erro; erat vindictam malo aio appetere. Lex.n.iuſta poſuit penā ꝓtrapaſſi.ſ.ocu lū p;o oculo z iſtud in ſe iuſtū erat z non erat pmiſſio ſicut dare libellū repudij vel vſuras. Et tñ deſiderare q̄ iferatur iſta pena delinquenti ſolū vt ſatiſfiat ire nr̄e malū eſt. Q; lex nō inſtituit penā ad hunc finē.velle aūt penā alr q̄z lex vult malū eſt.xxiij.q.v.c.Odia.z.c.Lū miniſter.z.c.lex eterna. Xps ḡ vetuit deſiderare q̄ deť oculus p;o oculo.z dens ꝓ dente.ſ.appetendo ad hūc finē:q; vindicta in ſe nō eſt bona nec ꝺz illā aliqs appetē abſolute.deutero.33.mihi vindictā z ego retribuā:legē tñ iſtam xps nō vetuit:q; adhuc lex de ꝺ paſſo in multis locis eſt.hanc ḡ vindictā ſiue vindicte deſi deriū xps,phibere volēs dixit audiſtis:q; dictū eſt z̄c̄.Et q; iſtud erat valde minus malū q̄z appetere vindictā iniuſtam ſ.occidere velle innocentē vel nocere ei nō exp̄ſſit xps aliqd de iſta vindicta:ſz ſolū de illa oculū p;o oculo:q; illa ꝓhibita manifeste erat iſta p;ohibita.

¶Quō intelligendum ſit hoc.ſ. oculum p;o oculo. Queſtio. CCCXXII.

Queritur circa hoc.ſ.oculū p;o oculo quō intel ligendū ſit. ¶Dicendū q̄ deus ſepe iuſſit iſtā penam infligi vt exo.21.z leui.28.z deutero.19.

Rñdeť ad q̄ſitū qōis

¶P;o quo ſciendū q̄ deus volebat iſtā penam infligi vt qlibz patereť malū qō fecerat. Et q; malū inferť alicui iniu ſte dupl'r.ſ.extra iudiciū p inimicum vel p eum qui vt inimi cus agit:z in iuditio p falſum teſtē:q; cū cā pendeat ex de poſitiōe teſtium:cū in o;e duoz vel trium teſtiū ſit oē verbū i.determinatio oīs dubij.deutero.19.z Jo.8,ſi teſtis falſe de ponit ꝺdemnabiť innocens p verbum eius. Jō ita teſtis fal ſus infligit penā innocenti ſicut ſi extra iudiciū eū hoſtil'r p cuteret. Et ob hoc iſta pena talionis vel ꝺpaſſi.ſ. oculū p;o oculo infligiť hoſti z falſo teſti.de hoſte.i.de pcutiēte p;o exo. 21.ſ.Reddet aiam p;o aia:oculū p;o oculo dentē p;o dente manū p;o manu:pedē p;o pede.aduſtionē p;o aduſtione: vulnus p;o vulnere:liuoꝛē p;o liuoꝛe.z leui.24.dr̄.Qui ir rogauerit maculā cuilibet ciuiū ſuoz:ſicut fecit ſic fiet:ei fra ctura p;o fractura:oculū p;o oculo.dentē p;o dēte reſtituet Qualēcūq; inflixerit maculam talē ſuſtinere cogeť. Aliq̄n autē teſti infligebať vt ſi falſum diceret in cā criminali. deutero. 19.ſ.Si falſum teſtē inuenerint dixiſſe ꝺ fratrē ſuū menda cium reddent ei ſicut fratri ſuo facere cogitauit. Nō miſere beris ei?: ſz aiaz,p aia oculū p;o oculo:dentꝫp;o dēte:manū p;o manu:pedē,p pede exiges. ¶Sed est dubiū an iſta ſic fieri debebant.ſ. Si qs erueret alicui oculū q̄ erueret ocu lus eius z ita de ceteris. ¶Dicit Rabi ſalomō q̄ nō fiebat ſic:ſz iſta extimabanť in peccunia. Et dicebať dari oculus,p oculo q̄n taxabať quantū dānū erat z iniuria excuſſio oculi reſpectu pſone cui hoc factū erat: z q̄ tñ de peccunia dare tur. ¶Joſephus dicit medio mō.ſ.q̄ inſpiciēda erat volun tas eius qui paſſus fuerat. Et ſi vellet q̄ erueret oculus no centis eruebať. Si aūt potius vellet peccuniā dabať peccu nia ꝟz taxationē iudicū. ¶Alīj dñt q̄ nō erat inſpicienda voluntas pacientis:ſz q̄ in q̄buſdā iſtoꝛ. debebat neceſſa rio obſeruari lex ꝺpaſſi in q̄bus poterat bene obſeruari. In alīs aūt nō obſeruabať:ſz infligebať alia pena q̄ putareť esse eq̄lis ei quā nocens intulerat. Lū.n.dr̄ aīa p;o aia dñt intel ligendū esse ad lr̄am:q; ſi quis iniuſte occidebat alium non erat alia pena danda niſi q̄ occideť. z nō poterat mutari in peccuniā nume.26. Nō accipietis p̄ciuz ab eo q reus est san guinis:ſtatim z ipſe morieť. Et itez dr̄ ne polluatis terram habitatioīs vr̄e q̄ inſontiū cruoꝛe maculať: nec alr̄ expiari pōt niſi per eius ſanguinē qui alterius ſanguinē fuderit. in quibuſdā alīs nō poterat hoc ſeruari vt ſi qs pcuteret alte rū in capite z eſſet ꝓpinquus morti ſi deberet pcuſſori iferri alia pcuſſio eq̄lis forte moꝛereť recipiendo illā: q; qui per cuſſit a caſu nō intendebat infligē vulnus determinati nocu menti:accidit aūt q̄ eſſet tñ vel tñ. Si aūt quis poſtea ab intētione velit equale vulnus infligere non poterit p;oſus equale facere:q; vt equale faciat forte occidet:q; non est in ptāte hois vulnerātis q̄ ſequať inde tanta vel tanta leſio.z ſic ſi quis vellet interdū reddere vulnus equale morte indu ceret: z tñ vulnus p;o vulnere:reddendū eſt: z nō mors ꝓ vulnere:iō vr̄ q̄ in q̄buſdā nō infligebať realr vulnus p;o vulnere:ſz extimatio aliqua vel ſaltē inferebať aliqua pena coꝛpalis.z tñ nō talis q̄lis illa quā nocens intulerat. Et p; maxime:q; ſi quis rixatus cū,primo pcuteret eū lapide vel pugno z nō moꝛereť.ſed iaceret in lecto:pcuſſoꝛ nō occide bať:ſed dr̄ q̄ innocens erat.i.nulla pena ei infligebať: Jta tñ vt operas eius z impenſas in medicos reſtituat exo.21.

Rñdeť opinio nibus ſua dētibus

¶Dicendū q̄ nō apparet:clare an ſemper redderet pena ta lionis vel in peccuniā mutareť vel alia pena nō ſil'is inflige reť.lr̄a tñ ſatis vī innuere q̄ pena inferenda erat ſemper ſi milis.ſ.oculū p;o oculo exo.22.z leui.28. ¶Lū aūt obiciť q̄ ſequereť ex hoc piculum q; forte ſequereť moꝛs volendo infligere vulnus ſolum. Dicendū q̄ nō est inc̄ueniens:q; iſte qui vulnus intulit fuit in culpa qō ḡ lex volens inferre ei vulnus equale morte inferat cum tñ hoc nō intendat ipſi reo imputandū eſt qui meruit hoc ſibi infligi per q̄ poſſet moꝛs ſequi. Simile.n.videmuſ q̄ interdū lex humana vult alicui p;o crimine manū vel pedem amputare z non vult i ferre morte z tñ ex amputatione illa ſequiť interdū moꝛs: z tñ,ppter hoc nō deſiſtitur quin ſimilis pena infligať eis qui tali crimīe rei ſunt: lz eos lex morte dignos nō iudicet. hoc aūt veꝛ eſt niſi forte iniuriā paſſus voluerit recompenſari iniuriā in peccunia. Nā tūc extimabať illa: z ſi est citra mor tem iudex extimabit quantū debeat dari. Et non ſtabiť ex timationi ptis. Si vero moꝛs alicuius ſequuta eſt occiſoꝛ reddet quantū fuerit poſtulatus ad extimationem eoꝝz ad quos p;o iniuria accuſatio ptinet. Uelut ſi quis rixatus cuz altero percuſſit mulierē p;egnantē z fecerit aboꝛtiū ſi iſtō erat foꝛmatū reddet iſte pcuſſoꝛ quātū petierit maritus mu lieris. Sic etiā ſi bos coꝛnupeta occideret vir̄ vel mulierem ſi dñs fuit in culpa occidetur bos z etiā dñs. Si aūt fuerit petitum p̄cium p;o hoc homicidio ab eis q accuſare pōt te nebitur dare reus quantūcūq; fuerit ab eo petitū. Si autez p̄cium illi noluerit occidetur ille cuius bos coꝛnupeta erat. exo.21. Et ſic in ptāte paſſi iniuriā erat q̄ infligeretur pena talionis vel extimaretur in peccunia. ¶Ad aliud de eo qui percuſſit alterz lapide vel pugno. dici poteſt vno modo ſm quoſdā q̄ pena impenſaꝝ z operaꝝ pditaꝝ nō erat ſola: ſz etiam ſup hanc erat pena talionis. Dixit tñ lex q̄ iſte eſſet in nocens.i.q̄ non reputareť reus moꝛtis:ſed ſolum taliones qui ex lege gñal'r inerat patereť: z inſuper impenſas in me

dicos z

dicos ⁊ opas peditas soluēret. ¶ Aliter pōt dici q̄ iste nō soluebat nisi impensas ⁊ opas pditas: q̄ pcussus fuit etiaz in culpa. nā ambo rixabant. ⁊ iō satis erat sibi solui ipensas ⁊ operas. Si aūt iste inuasisset nō rixante lapide vel pugno nō solum tenebat ad impensas ⁊ opas: sz etiā ad talionē. ⁊ iō notanf dicit si rixati fuerint viri. Quasi dicat in nō rixātibus alia pena erat. ¶ Si tn̄ quis velit dicē q̄ p̄passum siue talio erat pena gn̄alis nisi in casibus illis in q̄bus spāl'r disponebat al'r per legem recte dictum erit ⁊ hoc etiam concedimus. ¶ De hoc dictum est exo. 24. ⁊ leui.

¶ Quare deus posuit in lege penā talionis: ⁊ an esset simpliciter iusta. Questio. CCCXXIII.

Querit quare deus posuit penā talionis in lege: ⁊ an erat simpl'r iusta. ¶ Ad p̄mū dicendū q̄ deus volebat iustā legem ponere vel q̄ iusta videret. Est aūt iustitia eq̄litas q̄dam vt vr. 5° ethicoz. Et ppter hoc homines vadunt ad iudicē tanq̄ ad quēdā adequatorē vel cōmensuratorē vt ibidem dr. Talio aūt est eq̄litas q̄dā fm rem. iō vr ptinere valde ad iustitiā talionē infligi peccantibus. Et dato q̄ nō esset simpl'r iusta pena talionis: tn̄ iudeis q adhuc erāt rudes circa legislationē iusta videbat. Et h̄ suf ficiebat ad h̄ q̄ de° talē legē iponeret. Nā in oibus alīs legib° nō obseruauit de° id qō simpl'r erat iustū: sz id qō ꝓueniebat iudeis ⁊ videbat eis rectū. Oibus tn̄ viris rudib° vr val de iustū p̄passum siue talio iō conueniebat iudeis talis lex. ¶ Ad scām dicendū q̄ aliqui putant legē talionis siue contrapassi q̄ idem est esse simpl'r iustam. ⁊ sic apud antiquos ꝓtendebat q̄ esset iusta vt tangit Aristo. 5. ethicoz. dicunt .n. quidā simpl'r iustum esse p̄passum ⁊ ciuitatē per hoc manere. i. ꝓseruari in bona habitudine inferendo talē penā delinq̄ntibus. Et ista est sufficiens ꝓbatio q̄ lex politica sit bona: q̄ nō ordinat nisi ad bonū statum ⁊ felicitatem politicā. Illa est g̃ melior lex politica p quā ciuitas manet in meliori statu. Si igit̄ per p̄passum ꝓseruat ciuitas lex p̄passi iusta est. ⁊ sic dicūt radamantū dicere rectam fieri vindictā siquis patiat ea q̄ fecit. Sic ēt pithagorici determinat vt dr. 5° ethicoz. Erat tn̄ radamātus iudex iustissimus ⁊ ppter hoc apō gentiles poetica fictio posuit eū esse vnū de tribus iudicibus aiaz apud inferos ⁊ sic tanq̄ famosum allegat eum Arist. ¶ Dicendū q̄ nō est p̄passum simpl'r iustum. i. semp iustuz quātū ad oēs causas ⁊ quantū ad oēs psonas: sz pingat esse aliq̄n iustum. Sic dicit Aristo. 5° ethicoz. q̄ p̄passum in multis locis dissonat. Et subdit exēplum. Puta si p̄ncipatū bn̄s pcussit nō oz repercuti. ⁊ si p̄ncipem pcussit qs nō pcuti oz solum. sz ⁊ puniri. i. occidi. Unde dicit q̄ ciuitas nō permanet. i. nō ꝓseruat status politicus p p̄passum. s. q̄ fiant ea dē ⁊ equalia que recepta sunt: sz q̄ fiāt ꝓportionalia. Nam sicut dixit pcutiens regem nō suscipit eq̄le si repcutiat. sed minus ei infligi q̄z ipse inflixerit. Et rō est: q̄ qn̄ lex dat aliquas punitiones p illatis vulneribus vel al's nō respicit iniuriā ⁊ dānū que sequunt ex pcussionibus: vel que inferūtur simul cū pcussionibus. Quod pz q̄ si qs iuste pcusserit alium tā graue vulnus poterit infligere sicut si iniuste pcusserit: ⁊ tn̄ iuste pcutiēs nō punit aliq̄l'r fz lege° eo q̄ nō facit iniuriā aliquā sic̄ pcutiēs alterꝫ defendēdo se: g̃ iniuria respicit ⁊ nō vulnus. Etiā in eo q iniuste pcussit ꝓsiderat maioritas ⁊ minoritas iniurie ⁊ nō vulneris. vt si qs ex isidiis ⁊ sine cā pcussit alterꝫ magis punit p eq̄li pcussiōe q̄z q rixādo apte alterꝫ percussit. Nō g̃ ꝓsiderat. Vulnus sz iniuria. Si g̃ infligendo equalia vulnera eq̄les iniurie vel pene infligant erit p̄passum iustum: cū vero infligendo ista equali a nō sūt equales pene nō est p̄passum iustum cū iustitia sit equalitas q̄daz. 5° ethicoz. oz aūt ad equalitatē reduci duos. s. agentē ⁊ patientē. vt quantū vnus de malo accepit tn̄ alius accipiat: Unde cū rex pcutit rusticum iniuriā q̄dem infert si iniuste pcutit: parua, tn̄ est iniuria ppter duo. s. q̄ ille qui recepit non poterat recipere magnā iniuriā cum sit psona parue dignitatis. Iniurie tn̄ fm quātitatē accipientium suscipiūt magnitudinē vel paruitatem: q̄ res recipiē in aliquo fm cōditionē recipientis. ¶ 2° ista iniuria est parua: q̄ ille qui eam intulit magnus erat: ⁊ quāto qui infert est maior tanto iniuria est minor. Ratio est q̄ iniuria ortū hz ex ꝓtemptu. Tā nō est ꝓtemptus nō est iniuria: sz pena vt dr. 2° rethoricoz. c. de ira. Et tn̄ q̄n quis pcutitur a magno paz cōtemnit: q̄ ille ex eminentia status sui saltem de facto ista facere pōt cuz potentioribus pares esse nō possimus. Parua g̃ iniuria erit q̄ paruus cōtemptus est. ¶ Si aūt rusticus ecōtrario regē pcussit iniuria valde magna est. Primo quidē: q̄ ille cui irrogatur magnus est ⁊ a magnitudine suscipientis mensuratur magnitudo iniurie. Sic dr. 2° rethoricoz. q̄ irascit aliqs ppter magnitudinez vel excellentiā. s. q̄ quāto aliqs excellentior est tāto facilius irascit eo q̄ tanto iniustius cōtemnitur. Nā nō pōt esse ꝓtemptus eius nisi magnus: q̄ magnū est quod in eo ꝓtemnit. Et q̄ rex iproportionabil'r vel quasi rusticū excedit equalis percussio regi illata est iproportionabilis iniuria vel quasi iniurie suscepte: cum rusticus a rege pcuteretur. Etiaz hoc est: q̄ qui pcutit regem nō facit iniuriā soli regi. sz ēt toti cōitati: q̄ rex cōicat cōitati cui p̄est. eq̄le aūt in quantitate inflictū cōitati valde maius est q̄z si inferat p̄sone p̄uate. Q̄ sicut bonū cōmune melius ⁊ diuinius est bono p̄uato. primo ethicoz. c. p̄mo ita etiā malū cōmune est maius malo p̄uato. Iniuria tn̄ irrogata cōitati est malū cōmune. i. cōitatis g̃ est maius malū q̄z si irrogef persone p̄uate. ¶ Ita ista iniuria est valde magna: q̄ ille qui eam intulit est parue dignitatis. ⁊ quāto inferens est minor tanto iniuria est maior. Sicut quāto patiens maior est tanto magis augmentat iniuria. Rusticus aūt dignitatis parue est. ideo percutiendo magnā iniuriam infert. Unde fit q̄ cum rex pcusserit rusticum parua iniuria fit. Si aūt rusticus regē repcusserit grauissima iniuria erit. Ad hoc tn̄ q̄ iustitia sit oz esse quedā equalitas. g̃ si tn̄ rusticus regem repcusserit quantū ab eo pcussus est iniuria fiet regi: q̄ maius patit q̄z intulit. nā paruā iniuriā intulit ⁊ magnā suscipit. Necesse est g̃ q̄ ad hoc q̄ recte fiat q̄ tanta sit iniuria vel pena q̄z rex tollerat quāta fuit illa quā rusticus intulit. g̃ necesse est q̄ aliquid valde minus fz quātitatem rex patiat ad hoc q̄ solum recipiat tantā iniuriam quantā rusticus intulit. ¶ Unde repugnat omni legi q̄ rex percutiens rusticum debeat equal'r repercuti. Repugnat etiā rationi ⁊ deo qui est autor rōnis ⁊ iuris. Ideo nō solum in exteriori foro. i. in ꝓtentioso ⁊ publico: rex non oz pati quantum intulit: sed etiam nec in foro conscientie hoc oz fieri. Si. n. rex publice percusserit rusticum non oz publice repercuti. nec etiam in foro ꝓscientie si rex confiteatur ⁊ velit satisfacere plene p̄o peccato cōmisso in rusticum non deberet ei imponi q̄ repercuteret si percusserat: q̄ hoc manifeste esset maiorem ei valde penam imponere q̄z intulisset. Sicut si quis rapuisset alicui decem denarios ⁊ iuberetur ei restituere viginti millia. oz ergo imponi minus regi q̄z intulerit. nō quidez de iniuria vel de pena: q̄ nō satisfaceret plene nisi tanta pena sibi inferat quantam ipse intulit. Sz minus de quantitate exteriorꝭ punitionis infligi oz: q̄ minor pena in rege causat maiorē iniuriam in eo q̄z magna pena cāt in rustico. pz ergo q̄ cōtrapassum siue talio nō est simpl'r iustum. sz opz reduci ad alterꝫ moduz equalitatis. ¶ Unde dicendum g̃aliter vel regulariter q̄ contrapassum circa distributiuam iustitiam non dicit equalitatem ideo nō est simpl'r iustum nisi aliq̄n fiat per accidēs q̄ cōtrapassum cōueniat distributioni. Ratio est: q̄ in iustitia distributiua queritur mediū vel equalitas nō rei. sed rationis vel dignitatis vt dr. 5° ethicoz. Et ideo ibi queritur eq̄litas geometrica ⁊ nō arismetrica. s. eq̄litas ꝓportionis q̄ est geometrica ⁊ nō equalitas quantitatis que est arismetrica. Sed contrapassum dicit equalitatē arismetricaz que est equalitas rei ⁊ non ꝓportionis vel dignitatis. Ideo rarissimum est q̄ in iustitia distributiua cōueniat cōtrapassum. de iustitia autem cōmutatiua dicendum est q̄ cōtrapassum magis applicatur ad eam q̄z ad distributiuam: ⁊ tn̄ non cōuenit semper cōtrapassum in cōmutatiua. Ut pz in exemplo dato de rege percutiente rusticum ⁊ repercusso ab eodem. q̄ ibi est cōmutatio per cōtrapassum ⁊ tn̄ non est iustum q̄ autem cōtrapassum conueniat aliqual'r iustitie cōmutatiue magis q̄z distributiue. Et est manifesta: q̄ in cōmutatiua attenditur mediū rei ⁊ non rationis. i. equalitas in re in qua fit cōmutatio ⁊ non equalitas fm rōnem. Et sic fit iustitia fm equalitatem arismetricaz: ⁊ tn̄ non conuenit ibi semper cōtrapassum licet videatur cōuenire in superficie: q̄ cōtrapassum dicit vt aliquis eadem vel tanta patiatur vel quanta intulit. Justitia autem fm equalitatem est. Et sic videt q̄ cum aliquis tale ⁊ tantum patitur quantum intulerit sit

E

F

Determinatio qō.

iustum cõmutatiuum hoc aũt est contrapassum: ſz in hoc erant illi qui ponunt cõtrapassum esse simpliciter iustum ad pauca attendentes quoniam in commutatiua iustitia attenditur equalitas ista que non est in ipsa re que est percuti vel percutere: sed in dãno vel iniuria inde sequutis. Jsta autem nõ sunt eq̃lia quãq̃ pcussiões equales sint vel ipse res que exterius inflicte sunt q̃ aũt nõ debeat cõsiderari equalitas ſm res illatas. ſz ſm iniuriã vel dãnum. pz qz qñ quis se pcussuz cõqueritur. ideo dicit malũ fuisse sibi inflictũ quoniam iniuria inflicta est: z nõ qz percussio qz alias de se ipso cõquereretur si ipse se pcuteret z tñ nõ cõqueritur: qz non põt sibi ipsi iniustũ facere. 5° ethicoz. Jdeo ad hoc q̃ equeť patiens agenti opz vt in eo equeť in quo dicit sibi maluz inflictum esse. ſ. in iniuria. Nam si equarenť ſm rem. i. secundum quãtitatem pcussionis z nõ ſm quãtitatem iniurie ad huc cõquerendũ maneret isti qui passus est. Diceret. n. maiorem fuisse sibi illatam iniuriã q̃ postea fuerit irrogata ei q̃ sibi intulit. z sic semp maneret iniustum cum cõsistat iustitia in quadã equalitate. ¶ Dicendũ ergo q̃ ipsa pcussio z quodcunq̃ illatum ab extra p accidens est ad ipsam equationẽ agentis z patientis. Jniuria aũt est id in quo p se eq̃litas quã iustitia requirit facienda est. Et idẽ dicendũ est de dãno: qz non cõsideratur equalitas in re que cõtra aliquem facta est: sed in dãno q̃ ex ablatione vel destructione illius rei sequutũ est: qz si ex ablatione eiusdem rei in aliquo sequatur magnũ damnum directe in alio aũt ex ablatione eiusdez paruum damnũ sequatur nõ sunt equal'r ista extimanda iõ ad hoc q̃ isti equentur non considerabit iudex ipsam rem ablatam equalem: qz ista est per accidens. sed damni illationẽ. Et ſm hanc fiet equalitas: z sic est error in hoc ipsorum qui putant cõtrapassum esse iustum: qz putant q̃ equalitas sit in re illata siue sit pcussio siue ablatio rez: ſz falsum est: qz solum est id in quo fit equalitas iniuria z damnũ. Si aũt contingat vt cum equãtur res exteriores: iniurie z damna equentur cõueniet ibi cõtrapassum z erit ibi iustũ simpl'r. Si tñ equatis rebus extra iniuria z damnum non sunt adhuc equalia cõtrapassuu non erit iustum. Unde dicendum q̃ cõtrapassum solum hz locum in iustitia cõmutatiua qñ persone z merita pſonaz sunt totaliter equalia inter se: qz tunc equatis rebus extra equabunť iniurie z damna z erit ibi iustum simpl'r. Si tñ persone z merita non sunt iter se equales: ſz res exteriores equanť non fiet equalitas in dãno nec in iniuria. imo necesse est q̃ qñcunq̃ fuerint res equate nũq̃ dãnum z iniuria sint eq̃les vt pz in exemplo dato de rege z rustico. Et hȳs ergo apparet qñ cõtrapassum est iustum z qñ iniustum. ¶ Jnter iudeos aũt cõtrapassum erat lex iusta eo q̃ erat inter personas equales. ſ. inter pziuatas personas. Tales aũt quãq̃ habeant in alterutrum aliquã excellentiam in virtute vel diuitiaz magnitudine z similibus rebus q̃ solent facere differentiã inter hoies: nõ sunt tñ simpl'r inequales. Jdeo lex cõtrapassi venit inter eas. Principatus autem vel ptãs dominatiua facit inequalitatem simpl'r. ſ. vt nõ sit eq̃lis dominus subdito vel iudex eis quibus iudicat aut prelatus eis quibus prees t: ideo cũ inter istos eq̃litas facienda fuerit non dz poni cõtrapassum: qz non erit iustum inter eos. Judei aũt qz erant equales vt cõmuniter inter se cõueniebat eis cõtrapassum. ¶ Alia cã est: qz oẽs reputãt iustitiam consistere in quadã equalitate. z hoc verum est. Jdeo necesse est q̃ singulis gentibus illud putetur iustum quod putatur equale. Et qz non oẽs iudicant eodẽ modo de equalitate nõ putabiť idem esse iustum omnibus z qz iudei a pzincipio tanq̃ inexperti legum nesciebant attendere equalitez in iniuria z damno que quodãmodo mensurank in intellectu iudicabant equalitatem in percussione z rebus exteriorib⁹ qz iste cognoscuntur sensu z cognitio sensus est cõioz z prioz q̃z cognitio intellectus. Et ob hoc non solum apud iudeos. sed etiam apud omnes gentes ab antiquo contrapassum putatum est simpl'r iustum. Sic. n. Radamantus legislator famosus sic etiam pithagorici putauerunt vt dicit Aristo. 5° ethicoz. putabant ergo iudei equalitatem esse in rebus extra. z ideo contrapassum esse simpl'r iustum. Et ob hoc deus qui dedit eis leges vt ipsis ꝓuenirent dedit eis ꝯpassum in legẽ. Nũc vo cõtrapassuz nõ reputaťsimpl'r iustũ sed attenditur ad damnum z iniuriã z p ista fit equalitas.

¶ An vidicta possit eẽ iusta vl' fieri ȯbeat Qó. CCCXXIIII

Quoniam autez agitur hic de contrapasso ſm q̃ iudei desiderabant istam penaz in vindictam eoz qui sibi nocuerant. est dubium an vindicta possit esse iusta vel fieri debeat. ¶ Dicunt quidã q̃ nũq̃ sit vindicta, iusta: qz peccat qui vsurpat sibi diuinã potestatem. Et tñ vindictam retribuere ad deum pertinet. deutero. 32° z ad Ro. 12° Mihi vindictã z ego retribuã: ergo vindicta semper est illicita. ¶ Jtem ille de quo vindictam sumimus nõ tolleratur a nobis. Mali tñ tollerandi sunt qz sup illud canticoz 2°. Sicut lilium inter spinas dicit glo. Non fuit bonus qui malos tollerare nõ potuit. ergo vindicta nõ est sumenda de malis z cõsequenter de nullo: qz de bonis vindicta nulla sumenda est: qz nõ hñt quid in eis vindicet. ¶ Jtem vindicta fit p penas que timorem seruilem incutiunt. lex aũt xp̃i non est lex timoris: sed amoris ad ro. 9° ergo saltem in statu legis xp̃i. i. inter eos qui istam legez tenẽt z ab eis vindicta nulla exercenda est. ¶ Jtem ille dicitur se vindicare qui iniurias suas vlciscitur. Et tñ iudici nõ videť hoc etiam licere. ſ. punire delinquentes in se: qz dicit Criso. super Matheũ. Discamus xp̃i exẽplo nostras iniurias magnanimiter sustinere: dei aũt iniurias nec vsq̃ ad auditum sufferre. ergo etiam in iudice vindicta nõ est licita. ¶ Dicendũ q̃ vindicta. i. vindicte desideriũ põt esse interdũ licitus. Dicit. n. vindicta animũ retributionis. ſ. q̃ quis desideret ei qui sibi malũ intulit vel alȳs que ptinẽt aliquo mõ ad ipsuz malũ inferre. vel gaudeat saltẽ qñ illud p aliquẽ fuerit illatũ alias aũt vindicta nõ est. Ut si quis passus est iniuriam ab aliquo z illi pena reddať p illa iniuria ab aliquo alio: sed iste qui passus est non desiderauit illam penã nec gaudet in illa aliquo mõ qñ infertur nõ dicitur hre vel suscipere vindictã. Jstud aũt desideriũ vel gaudiũ de malo alterius semper ꝓsiderať vt iustum. ſ. inquantũ ille qui nocuit putať iniuste nocuisse siue iuste siue iniuste nocuerit. Si aũt sine consideratione iustitie quis desideret vel gaudeat in malo alterius non dicit vindicta vel vindicte desideriũ. ſz appetitus pene vel mali alterius. Quod pz: qz ille q̃ nũq̃ lesus est vel nõ putat se fuisse lesum nõ põt vindictã appetere. z sic vindicta retributio quedã est: sed retributio ad iustitiã pertinet iõ vindicta sub rõne iusti appetitur: lz ille qui appetit sepe iniustum appetit vt qz vult vindictam de eo qõ nõ opz vel plus q̃z oz. Et sic de alȳs circunstãtȳs. Jsta aũt vindicta aliqñ est licita: qz nõ possumus a deo expectare nisi qõ bonum z licitũ est. Sci tñ expectãt vindictã a deo de hostibus. luc. 18. Deus faciet vindictã electoz clamantiũ ad se die ac nocte. g̃ vindicta nõ est mala. ¶ Jtem qz sancti nõ petunt nisi iustum z tñ sancti vindictam petunt apoc. 6. vsq̃ quo die non vindicas sanguinem nr̃m de hȳs qui habitant terraz: g̃ est licita vindicta. ¶ Jtem sci nõ gaudent nisi de bono: qz caritas non gaudet super iniquitate. p. cozin. 13. ſz iusti gaudent operibus iustitie. 2° ethicoz. Sancti tñ gaudent de vindicta. psal. 57: letabiť iustus cum viderit vindictã z lauabit manus suas in sanguine peccatoris. ¶ Cõsiderãdũ aũt q̃ vindicta nõ semp bona nec semper mala est. Est. n. vindicta inflictio cuiusdã mali pene z ptinet ad aiuz. ſ. q̃ sumẽs vindictam dz ꝓsiderare penã illam q̃ infertur vel gaudere in ea vt dictum est. Esse aũt vindictã licitam vel illicitam pertinet ad animũ: qz si animus vindicãtis se ferať p̃cipal'r ad malũ eius de quo se vindicat z ibi quiescit est oio illicita vindicta. Quia delectari in malo alterius ptinet ad odium quod caritati repugnat qua oẽs hoies diligere debemus nec aliquis excusatur ab hac dilectione. Sicut ergo non excusaretur aliqs a peccato p hoc q̃ odit odientem se: ita nõ excusať si malum velit inferre ei qui sibi malũ intulit: qz non dz qs velle peccare in alterz. ſz ille pzius peccauit in ipsum: qz hoc ẽ vinci a malo. Et tñ apl's ad ro. 12. hortať q̃ nõ vincamur a malo: ſz vincamus malũ in bono. Uinci est de statu cõmoueri. Qñ quis g̃ mutat statum mentis vt ꝑpter iniurias inflictas velit iniurias inferre vincit a malo. ſ. ab illo qui iniurias infert. hoc aũt non dz fieri. Uincere aũt malũ in bono est q̃ quis p bonum opus moueat maluz hoiez de statu mẽtis sue. ſ. qz malus desiderat nocere. Si ergo bonus tolleran do mala que infert malus z econtrario benefaciens ei moueat animum ipsius ad bonũ volendum dz vincere malum in bono: qz mouet eum ad se. i. ad bonum z non mouet ipse ad malum vt malus efficiatur. Qui ergo maluz desiderat

alteri

alteri ⁊ in hoc malo quiescit peccat si vindictam volēdo. Si autem intentio vindicandi feratur principaliter ad aliquod bonum ad quod puenitur per penam peccantis. s. ad emendationem ipsius. vel saltem ad cohibitionem eius ne amplius peccet. ⁊ ad quietem aliorum ad conseruationem iustitie ⁊ dei honorem pōt esse desiderium vindicte licitum obseruatis hȳs ⁊ alīs debitis circunstantiȳs. ¶ Sed obicietur q̄ vindicta nūq̄ possit esse illicita ex parte animi. i. finis vel desiderij: q̄ vindicta appetitur sub rōne iusti vt dictum est: ⁊ ob hoc q̄ quis putat sibi satisfactum esse. s. q̄ inferens malta tanta passus est quanta intulit non irascitur amplius vt p3. 2°rethoricoꝝ. c. de ira. ⁊ c. de mansuetudine. ¶ Dicendū q̄ appetitus vindicte ꝓprie sumptus ptinet ad iratos ⁊ iō ira dr̄ appetitus vindicte vel appetitus p̄ȳ doloris: p̄mo de anima. ⁊ desideratur sub rōne iusti retributiui: odium autē pertinet ad inimicos ⁊ per illud vult aliqs malū alteri non sub rōne iusti retributiui. ſ3 sub rōne disconuenientis ⁊ mali. Et ob hoc odium semp malum est. ira aūt que ad vindictā est: non est semp mala vt oñsum est supra. q. 158. ⁊. q. 159. Posset tn̄ qui vindictā appetit peccare: q̄ vindictā appetit pro eo q̄ non o3. Ut si quis putet sibi iniuriā factam vbi nō est ⁊ de hoc vindictam desideret. Uel q̄ putat iniuriam maiorem esse q̄ sit: ⁊ iō maiorem penā vult inferre. ⁊ sic de alīs circūstantiȳs. Nam ſ3 moueat ad vindictā sub rōne iusti: peccat tn̄ q̄ nō appetit iustum: ſ3 decipit per falsam imaginationem sicut in omnibus aliis peccatis est quedam deceptio ⁊ ignorantia q̄ omnis malus est ignorans. 3°. ethicoꝝ. ⁊ tn̄ preter hec adhuc in ipso desiderio vindicte ex parte desiderij ⁊ finis eius pōt esse peccatū vt dictū est. s. si solum vult iferre malū alteri vt ipse gaudeat in hoc malo. Et q̄n̄ obīcitur q̄ vindicte desiderium est sub rōne iusti. dicendum q̄ istud est quātum ad mensuram retributionis non tn̄ quantum ad finem vel intentionem retribuentis. s. q̄ qui vindictam appetit non appetit maius malū inferre q̄ sibi irrogatum est. Et q̄ equalitas pertinet ad iustitiam vindicta vr̄ esse sub rōne iusti. Non tn̄ est intentio vel finis vindicandi se ipsa iustitia. i. nō desiderat inferre penam ei qui sibi intulit penam: q̄ iustum est illam inferre: sed inferendo illam delectat ⁊ cessat tristitia eius quam ante hoc patiebat ꝓpter malū sibi inflictum. Sic p3 4°ethicoꝝ. c. de mansuetudine. s. q̄ amari retinent iram: quies aūt fit cum retribuerint. Punitio enim quietat impetum ire delectationem pro tristitia faciens. Quo nō facto graue hñt. i. sustinēt quandā grauē tristitiam si non puerint retribuere. Et dr̄ hoc de iratis quoꝝ ꝓprium est vindictā appetere. g̃ appetitus vindicte non est ad finem iustitie. ſ3 ad finem tollendi tristitie ⁊ inducendi delectationem ꝯrariam. ita dicit. 2°rethoricoꝝ. c. de ira q̄ ira est appetitus cū tristitia. ⁊. 7. ethicoꝝ. c. 8. dicit q̄ ois iratus agit tristatus. i. cum tristitia. Et sic appetitus vindicte ex parte sui potest esse illicitus q̄ non fieret si esset sub rōne iusti. i. desiderium iustitie solum moueret ad appetendū vindictam. Unde q̄n̄ appetit quis vindictam ꝓpter iustitiā licita est. s. vt corrigat peccans vel vt status publicus non perturbet non punitis vitiȳs: vel ꝓpter honorē dei vt dictū est. Desiderare aūt vindictam ad hoc q̄ delectetur penas inferens in eo q̄ patitur suscipiens nō est iustitia. ſ3 solū velit q̄ inferat tanta pena il li quanta ipse passus est. Erit igit̄ iustitia ex pte materie: sed nō ex parte finis vel intentionis. Cum aūt dr̄ q̄ odium nō est sub rōne iusti: ira aūt est sub rōne iusti. dicendū q̄ odiū nullo modo cōsiderat iustum nec ex parte materie nec ex parte finis: q̄ odiēs non infert malū ex eo q̄ ipse suscepit cum aliq̄n̄ oderimus eos q̄ nullum malū nobis fecerut. sed ifert malum in quantū malū est. Etiā non est mensura aliqua in malo qō infert odiens: q̄ iratus post q̄ putauerit se ituliſſe quātū receperat de malo placat ⁊ nō vult vltra penam inferre: odiens aūt nūq̄ placatur: ſ3 quātūcūq̄ malū intulerit semp vult plus inferre. Sic dr̄. 2°rethoricoꝝ. c. de amore ⁊ odio q̄ iratus si multa fiant placabil̄ odiens aūt nūq̄ placabil̄ nec misereat. i. Si multas penas intullerit iratus ei cui irascitur postea miseretur odiens aūt nūq̄ misereat etiā si multas penas intulerit. Apparet g̃ q̄ vindicte desiderium aliq̄n̄ sit licitum ⁊ aliq̄n̄ non. ¶ Ad primū dicendū q̄ ille qui exercet vindictam in malos ſm cōditionem status sui ⁊ ordinis. i. q̄ iudex nō vsurpat sibi qō ad deum ptinet: ſ3 potius vtitur ptāte sibi a deo concessa ad ro. 13. principes non sunt timore boni operis: sed mali. Uis aūt nō timere ptātem bonū fac ⁊ habebis laudem ex illa. Dei. n. minister est tibi in bonum. Si aūt male feceris time. Nō. n. sine cā gladium portat. Dei. n. minister est vindex in iram. i. iudex est ad vindicandum inferendo iram. i. penā malis. Accipitur tn̄ vindicta large ꝓ pena. q̄ vindicta nō est nisi illius qui malum passus est q̄n̄ retribuit pro hoc malo. Judex aūt q̄n̄ punit reum nō dr̄ vindictā agere nisi accipiat respectu illius qui lesus est. s. q̄ iste reus lesit aliquē ⁊ pro illa lesione iudex punit eum. ⁊ sic dr̄ vindicare illum qui prius passus est malū. Et sic dr̄ apoc. 6° Quousq̄ nō vindicas dñe sanguinē nr̄m. ¶ Tunc tn̄ iudex solum est minister vindicte: ſ3 vindictam nō capit ipse: sed ille pro quo vindicat in istum reuꝫ. Q̄n̄ tn̄ de vindicta, ꝑ̄e q̄ ritur de illa quam quis appetit pro malis sibi iflictis. ¶ Ad 2m dicendū q̄ mali tollerantur a bonis in hoc q̄ ab eis illatas sibi iniurias patienter sustinent sicut o3. Nō tn̄ debent eos tollerare vt sustineant iniurias dei ⁊ ꝓximoꝝ quas illi faciunt. Dicit. n. Criso. super math. q̄ in iniurijs ꝓprijs esse quēpiam patientē laudabile: est iniurias aūt dei dissimulare est impium. Q̄n̄ tn̄ aliquis vindictam desiderat non vt gaudeat in pena que inferet̄ iniurianti: ſ3 vt ille corrigatur. vl̄ vt ꝓximi non vexentur: ⁊ vt deus honoret̄: non vult vindictā de iniurijs ꝓprijs. ſ3 de iniurijs dei vel ꝓximi. ¶ Ad 3m dicendum q̄ lex x̄pi est lex amoris. ideo illis qui ex amore operant bonum qui soli pertinent ad x̄pm ⁊ euangelium non est timor incutiendus ꝑ penas: ⁊ sic non est vindicta de illis sumenda. Illis tn̄ qui non ex amore mouentur est incutiendus timor. Et isti nō pertinēt ad x̄pm. nec ad statū noui testamenti: nec sunt de ecclesia nisi numero: merito aūt extra illam sunt. ⁊ iō vindicta sumenda est de eis. Nec repugnat hoc dignitati noui testamenti: q̄ non sunt isti vere de nouo testamento. ſ3 ex illud sunt ⁊ ꝯ tales sunt leges penales: q̄ contra iustos nulla lex posita est. ſ3 peccatoribus sceleratis ⁊ contaminatis. p̄. ad thi. primo. ¶ Ad 4m dicendus q̄ iniuria que infert alicui interdum redundat in ꝓximum interdum in deum: aliq̄n̄ vero ad ipsum solum pertinet. Si in deū redundet: ſ3 homini iniuriam vindicare: q̄ iam non suam: ſ3 dei iniuriam vindicat. Sic heliseus pueris ir ridentibus eū maledixit ⁊ occisi sunt. xlij. a duobus vrsis. 5°regum. 2°. Helias quoq̄ super quinquagenarios duos ignem de celo vocauit ⁊ combusti sunt. 4°regū. p̄mo. Uolebant. n. eum inuitus trahere ad regem q̄ erat in dedecus dei eo q̄ heliaſ prenunciauerat mortē othozie regis ex parte dei ⁊ forte othozias volebat eum punire. Sic etiam q̄n̄ fit iniuria alicui prelato pōt illam vindicare interdum excōicando eos q̄ intullerūt illam: sicut siluester papa excōicauit eos qui miserunt eum in exilium. ⁊ hoc q̄ iniuria prelati non solum est sua: ſ3 magis est ecclesie vel dei. Sic etiā iniuria principis est iniuria omnium subditorum. Ideo licet ei vindictam petere inquātum per hoc vindicat iniuriam aliorum. Si aūt iniuria solū pertineat ad eum cui infertur ⁊ non redundat in alios maxime in deum debet eam tollerare patienter si expediat. Si autem vult petere vindictam non vt gaudeat de pena que infligitur aduersario. ſ3 ꝓpter correctionē illius vel bonum publicum aut honorem dei licitum est: non est tn̄ intelligendum q̄ aliq̄n̄ liceat alia intentione appetere vindictam: q̄ semper esset alias illicita. Sed distinguitur q̄n̄ redundat in iniuriam dei vel proximi vel quando est ꝓpria. Quia in primis duobus casibus non solum est licitum vindictam petere: sed etiam est necessarium. ⁊ non potest quis remittere iniuriam illam. Quādo autem est iniuria propria. i. que nō redundat in alium non est necessarium vindictam petere: ſ3 est permissum intentione recta. Melius tn̄ est q̄ quis remittat totaliter iniuriam propriam q̄ſ q̄ bona intentiōe vindictam petat nisi forte ex remissione iniuriarum sequeretur manifeste multiplicatio malorum ⁊ scandalum ⁊ ipse inferens: efficeretur deterior: quia tunc contra caritatem esset in furias remittere. sed bona intentione erat vindicta petenda. Si tamen hoc non apparet vel saltem dubium est: laudabilius est remittere q̄ſ petere. Hoc verum est in eis qui petere possunt. Secus autez in illis qui nullo modo, sunt sui iuris. Ut monacho non licet petere vindictam de iniuria sibi illata a laico: licet mōasterio competat agere saltem ciuiliter vel denunciare: q̄ totum monasteriū est sui iuris. monachus autem non, de hȳs sanctus Tho. 2°. 2ᵉ. q. 108. arti°. primo.

¶An ponenda sit aliqua virtus specialis circa vindictā.
Questio. CCCXXV.

Queritur an circa vindictam sit ponenda aliq̄ virtus specialis: ꝑm quam sit appetitus ⁊ executio vindicte. ¶Dicunt quidam ꝙ non: qz sicut remunerant boni ꝓ hȳs que bene agunt sic puniunt mali ꝓ hȳs q̄ male agūt. Remuneratio tñ bonoꝝ nō ptinet ad aliquā spālē vtutē. ꝛ est ipsi⁹ iustitie cōmutatiue actus: ḡ ea dē rōne vidicatio nō dz pōi ꝙ sit act⁹ alicui⁹ spālis virtutis.

Opio quorūdam p⁹, rō

2⁹, rō

¶Itē ad illū actū nō dz ordiari spālis virt⁹ ad quē hō sufficiēter disponit̄ p alias vtutes: ꝛ ad vindicādū mala sufficiēter disponitur hō per virtutē fortitudinis ⁊ per zelū. ergo nō debet poni aliqua virtus specialis cuius vidicatio sit actus.

3⁹, rō

¶Item cuilibet virtuti opponitur aliquod speciale vitium. 2° ethicoꝝ. ⁊ tñ vindicationi non videtur opponi aliquod speciale vitium. ḡ non erit virtus aliqua spālis cuius ipsa sit actus.

Rñdeť ad q̄stū qōis A

¶Dicendum ꝙ vindicatio hz virtutem specialez cuius actus est. Nam vbicūq; datur inclinatio distincta ad aliquod bonū oz dari virtutem distinctam correspondentez illi inclinationi. Nam virtutes sunt in nobis naturaliter quantuz ad inclinationem. sed nunquā habent cōplementum suum nisi per assuefactionem. 2° ethicoꝝ. c. ꝑmo: ⁊ cōplentur etiaz per prudentiaz: qz alias inclinationes bone naturales eēnt magis nociue q̄z vtiles non habentes directiuū sicut accidit corpori fortiter moto sine lumine. Nā grauius offendit q̄z si debiliter moueatur. 6° ethicoꝝ. §. vltimo. Est tñ iclinatus quedam naturalis ad vindicandum que est distincta ab alijs inclinationibus: qz vindicare est impedimēta remouere ⁊ istō pertinet ad vim iracibilem specialiter. Nam sicut natura dedit inclinationem ad prosequendū bonum animalibus: ita dedit inclinationē ad remouendū ipedimēta que distrahūt ab illo bono. Et ppter hoc date sūt due vires. s. ocupiscibilis ad bonū appetēdū ⁊ psequēdū: ⁊ ipo hito fruēdū: iracibilis aūt ad repellendū nocumenta in illo bono obstantia. Et ad hoc ptinet iniurias vindicare. s. p hoc ꝙ quis se defendit ꝛ iniuriantē ne iniurias inferat. vel iniurias iā illatas vlciscit nō qdē itētiōe nocēdi: ꝛ itētiōe remouēdi ipediēta vt. s. nō sit locus ipsi iniurianti vltra iniuriam inferre. Et sic Tullius ponit vindicationē actum virtutis distincte in rethorica sua dicens ꝙ vindicatio est per quā vis aut iniuria ⁊ oio qcqd obscurum est ⁊ ignominiosum defendendo aut vlciscendo ppulsatur. Et sic est virtus distincta ꝓ vindicatione. Est tñ innominata qz multa in moralibus innominata sunt. ¶Szobijcietur ꝙ non sit aliqua virtus specialis nisi mansuetudo: qz mansuetudo est circa iras. 4° ethicoꝝ vindicta aūt ad iram ppie ptinet cum sit ira appetitus contrarij doloris quod idem est ꝙ appetitus vindicte. ꝑmo de aia. ḡ

Rñdetur obiectio. B

mansuetudo diriget circa vindicationē. ¶Dicendum ꝙ in aliquo ꝛsonat ista virtus cū mansuetudine. qz mansuetus aliqñ sustinet iraz remittēdo iniuriā. aliqñ aūt punit. ⁊ ē vindicatiuus nō tñ ꝓcedat oio cū vindicatione: qz virtus vindicatiua solū est ad vindicandū ⁊ nō ad remittendū. Jō nō est idem qō mansuetudo: maxime qz māsuetudo: ꝛ interduz punit ⁊ interdū remittat magis se hz ad remittendū q̄z ad puniendū. Quod significat nomē suū: qz māsuetudo placationē quādā ⁊ misericordiā significat. Etiā pz qz. 4° ethicoꝝ dicitur ꝙ ꝛ mansuetudo habeat duo vitia opposita sibi. s. iracundiam ⁊ iracibilitatē magis tñ opponit̄ sibi iracundia ⁊ magis in ea peccat̄. Et ppter hoc alteꝝ extremū innominatū est: qz rareꝝ est ⁊ pauci in eo delinquūt: magis ḡ declinat māsuetudo ad remittere iniuriā q̄z ad punire. Etiā mansuetudo solū est circa iras: vindicatio tñ pōt esse vbi nulla ira sit. Ut si quis cognoscat iniuriā factā esse que debeat vindicari. ⁊ tñ nondū insurrexit ira erit ibi vindicatio sine ira ⁊ tñ māsuetudo nō pōt esse sine ira. ¶Aliqui dñt ꝙ vindicatio ptineat ad fortitudinē: qz p eam fortia facimus. ¶Dicendū ꝙ nō sunt idez: qz fortitudo est virtus: q̄ quis bene se hz circa terribilia siue in aggrediendo siue in sustinēdo vt pz. 3° ethicoꝝ. vindicatio aūt nō est in sustinēdo aliquid. ꝛ solum in iferendo penas. Etiā qz vindicatio. ꝛ sit circa aliqd ardum nō tñ est de ratione sua ꝙ sit circa terribile. Hoc. n. hz ꝓpzium fortitudo ꝙ ad terribilia sit. ḡ non sunt eadem virtus Etiā qz fortitudo nō ꝓsistit ppie in agendo aliqd vel in patiendo. ꝛ in hoc ꝙ homo habeat aiuz impterritum ne moueatur ꝓpter dura ⁊ terribilia: quia ista sunt que impediunt hominem ab agendo vel sustinendo. ⁊ tunc qui impterritus est aget ea que agenda fuerint vel sustinebit que sustinenda fuerint non impediente timore. Vindicatio autem directe est ad agendum inferendo penas. ergo fortitudo nō est virtus vindicationis: ꝛ pzesupponatur ad vindicationē quia qui debet vindicare iniurias oportet ꝙ non timeat aduersarium alioquin non audebit resistere iniurianti nec refouere ꝓ iniurijs iam susceptis. Est ergo virtus quedam per se ad vindicandum distincta ab alijs. ¶Ad primū dicendum ꝙ recompensatio bonoꝝ opum non pertinet sem- Ad ꝑ per ad iustitiam cōmutatiuam. ꝛ solium in debitis legalibus. i. quando aliqui cōmunicant in cōmutando inter se aliqua ex quibus oritur legalis obligatio vt in contractibus. s. emptione: venditione: locato: ꝓducto. depositō: cōmodato: mutuo: ꝓcario: ⁊ sic de ceteris. Nam ex istis oritur obligatio legalis ⁊ contra nō bene se habētes in istis cōpetit actio ex lege humana. ⁊ ideo bene se hīe in eis ptinet ad iustitiā cōmutatiuā. Sunt aūt aliqua debita moralia q̄ oriunt̄ ex beneficio exhibito. Ut si quis donat aliqd alteri. Nam in talibus nō insurgit⁹ aliq̄ obligatio legalis. vnde si non retribuāt non pōt agi ꝑ eos ex lege. ꝛ est ibi debitum morale: qz recta rō dictat ⁊ moꝝ honestas ꝙ retribuat benefactoribus liberaliter dantibus sine ꝑctu. Et ob hoc. 8° ethicoꝝ. c. iz. ꝙ fiunt q̄relle inter amicos qñ dissimiliter cōicant. s. qbusdā cōicantibus moraliter. i. liberaliter dantibus: alijs vero legaliter cōicantibus. i. solum volentibus retribuere id qō obligati sunt ex lege. Oꝝ ḡ quis retribuat moraliter ꝓ beneficijs receptis nō ptinet ad virtutē iustitie cōmutatiue: sed ad quandā virtutem que vocat̄ gr̄a. i. ꝙ quā gratis donat̄. s. non ex obligatione legali. ꝛ sit ibi obligatio moralis vel naturalis. Ita etiam est in punitione malorum: quia ꝑm ꝙ punitio peccatorum pertinet ad statum rei publice actus punitionis vel vindicationis pertinet ad iustitiam cōmutatiuam vel ad distributiuam. Et tamen ꝑm ꝙ pertinet ad aliquam personam singularem ꝓpulsantem iniuriam que fit vel iniuriam iam factam puniente siue realiter in casu in quo licitum fuerit vel petendo a iudice vindictam fieri pertinet ad virtutem vindicationis. s. in quantum bene se habet quis in vindicando. Ad 2ᵐ ¶Ad 2ᵐ dicendum ꝙ fortitudo non est virtus vindicationis vt dictum est supra. Dispōnit tñ ad virturem vindicationis aufferendo timorem periculi imminentis in vindicatione. ¶Zelus etiam dispōnit ad vindicationem inquantū importat quendā feruorem amoris. ⁊ amoꝝ est prima radix vindicationis. Nam ex eo ꝙ quis amat deum ⁊ ꝓximum iniurias illis inflictas reputat esse suas. ⁊ vult vindicare illas tanq̄z suas sicut dixit Helias. 3° regum. 19. Zelo zelatus sum ꝓ deo israhel. Sacerdotes tuos occiderunt ⁊ altaria tua suffoderunt. In quo innuebat ꝙ ꝓpter istas iniurias deo illatas ipse occidit ꝓphas Baal ⁊ ꝓphas Lucoꝝ. 3° regū. 18. Et in hoc apparet ꝙ vindicatio sit actus virtutis: qz Zelus ptinet ad caritatem. ⁊ quelibet virtus hz radicem a caritate quātum ad actum suū. Sic dicit Grego. in quadā omelia ꝙ nihil viriditatis habet ramus boni operis si non procedat ex radice caritatis. Non est tñ virtus vindicatiua: ipse zelus vel caritas: licet ex illo oritur habeat sicut cuiuslibet virtutis actus procedit a radice caritatis ⁊ tamen caritas non est nisi vna virtus a qua omnes alie distincte sunt ⁊ actus eius ab actibus omnium aliarum. licet ergo pzesupponat virtus vindicatiua fortitudinem tanq̄z remouentez impedimenta ⁊ zelum tanq̄z inclinantem ad vindicandum tamen ipsa non est fortitudo nec zelus. ¶Ad tertium dicendum ꝙ virtus vindicatiua est virtus specialis ⁊ habet vitia duo opposita: vnum per excessum scilicet vitium crudelitatis vel seuitie que excedit mensuram in puniendo. Aliud est vitium quod consistit in defectu. Sicut cum aliquis est minus remissus in vindicando. Unde dicitur prouerb. 13. Qui parcit virge odit filium suum. Virtus autem vindicationis consistit in hoc vt homo ꝑm omnes circunstantias debitam mensuram in vindicando obseruet. Et in hoc apparet istam virtutem differre a fortitudine. quia extrema opponunt̄ habitu medio. ¶Qñ ḡ extrema sunt inter se diria necesse ē hitus medios qbus opponunt̄ differre: extrema aūt i fortitudie sūt audacia ⁊ timiditas vt pz. 3° ethi. c. de fortitudie extrema aūt in māsuetudie sūt iracundia ⁊ iniracibilitas 4. ethicoꝝ. c. de mansuetudine. Extrema vero circa vindicationē sunt

tionē sunt crudelitas ⁊ remissio quedā. Ista aūt differūt ab illis.4er. extremis. ergo virtus ista difert a fortitudine ⁊ mā suetudine. De hōc sanctus Tho.2ª 2ᵉ.q.108.articu.2°.

¶An virtus vindicatiua ꝺebeat inferre tales penas q̄les apud homines sunt consuete. Questio. CCCXXVI.

Queritur cū virtus vindicatiua sit in inferēdo penas: an debeat tales penas inferre quales apud hoīes ꝓsuete sunt. ¶Dicunt quidā q̄ non: qz occisio est ꝓsueta apud homines: ⁊ tñ non ꝓuenit virtuti: qz occisio est quedā erradicatio hois de terra. Xp̄s tñ manda uit infra.13.q̄ zizania non erradicaret: ⁊ per ipsaꝫ significan tur filij neq̄.i. peccatores: vt dicit gl. ergo etiā peccatores nō sunt occidendi. ¶Item oēs peccātes mortaliter eadem pe na digni videtur: quia eodē modo peccant.s.mortal'r. Et ta men aliqui eoꝝ occiduntur. ergo omnes deberēt occidi: qō falsum est. ergo nullus peccator occidēdus est. ¶Itez vide tur q̄ sit incōueniens puniri aliquez manifeste p̄o peccato quia cum quis publice puniē p̄o peccato ex hoc pctm̄ eius publicum fit: qō videt esse nociuꝫ multitudini que ex exem plo peccati occasionē sumit peccandi. ergo non est alicui pe na publice infligenda: siue mors: siue aliqua alia. ¶Dōz q̄ vindicta que cōpetit virtuti debet ꝓsistere in hōc penis que vulgariter inferunt: quia ea que a deo fiunt: ⁊ nobis fieri iu bentur sunt regula ⁊ mēsura opationū nr̄arū. Et tñ in sacra scriptura ponunt iste pene q̄bus leges humane vtuntur. er go licitū est eis vti ⁊ ad virtutē pertinebit inferre vindictā p istas. Pz qz occisio ponitur aliq̄n i lege Moysi.s. lapidatio. Sic dns bonis coniupete lapidat exo.21. ⁊ mulier adultera cū adultero: ⁊ ēt mulier que mēstrua patiēs pmittit se ab ali quo cogi. Leui.20. ⁊ blasphe.leui.24. ⁊ ptinaces atq̄ ꝓtu maces filij aduersus pentes. deutero.21. ⁊ idolatre. deutero. 17. Cōburunt aliqui sic q̄n tota ciuitas est idolatra ꝛ ardet ciuitas: ⁊ si q̄ in ea viui inueniunt: lz p̄us debēt oia viuētia que inuēta fuerint occidi gladio. deute.13. filia aūt sacerdoꝺ si in domo p̄ris fornicabat cremabat leui.21. Aliq̄ suspēdun tur sicut illi q̄ faciūt q̄cūq̄ alia pctā digna morte vt furtum: homicidiū: ⁊ silia. deutero.21. ¶Aliq̄ aūt gladio occidūtur s.q̄n est multitudo idolatra ꝛ. deuterono.13. Aliq̄n autē erāt verbera nō ad mortē vt p̄o aliqua cā leui fustigabant pec cantes sicut ille q̄ cognoscens sponsaꝫ suā dicebat non inue ni eam virginē si parētes puelle expanso vestimēto oñderēt signa virginitatis vberabatur sponsus. s. flagellabatur. 5ute rono.22. ⁊ ita in q̄buscūq̄ criminibus cū esset quis reus: ⁊ non mereret mortē fustigabat ꝼm cōditionem delicti. Ita tñ q̄ nūq̄ reciperet aliquis vna vice vltra quadraginta flagel la. deuterono.25. Ideo quādo iudei volebant aliquē sepe fla gellare nūq̄ peruenieb̄at ad quadraginta flagella: ⁊ tūc po terant repetere alia vice flagella: sic fuit in beato Paulo. vñ dicit ipse.2ª. cozin.xj.a iudeis q̄nq̄ies quadragenas vna mi nus accepi. Aliquādo autē puniebat quis exilio sicut illi q occidebant aliquos causal'r si volebāt mortē euadere coge bantur manere exules in vrbibus refugij vsq̄ ad mortem sacerdotis sūmi qui viueret duꝫ accideret illa mors numeri 36. ⁊interim non licebat eis muros vrbium alioquin cogna tis occisi licebat istos impune occidere. e.o.c. Erat etiam pe na seruitutis in lege: vt si quis furaretur: ⁊nō haberet vnde solueret vendebatur exo.22. Erant etiam pene pecuniarie in lege vt si quis cognosceret puellaꝫ virginem seducendo eaꝫ cogebatur ipsaꝫ dotare. exo.22. ⁊ hoc si in vrbe eaꝫ cognosce ret. Si autez extra vrbem dabat ipsuper quinquaginta siclos patri puelle. deuteronomij.22. Qui etiā verberabat alium ⁊ non moriebatur soluebat impensas in medicos ⁊ opas per ditas restituebat. exo.21. Et ita sepe percussiones ⁊ occisiōeꝫ redimebant pecunia. e.o.c. Iste āt sunt pene fere omnes que sunt in lege humana: ideo licite sunt pene iste ad inferēduꝫ vindictam ꝼm eas cuꝫ deus tales penas imposuerit. Si aūt alique alie sunt ꝼm legez humanam etiā ille licite sunt: quia vel sunt similes istis vel reducūtur ad eas. ¶P̄o quo sciē dum q̄ cuꝫ pene sint ad incutiendum timorem conueniunt p̄o illis qui ad bonuꝫ non amore: sed timore mouent: ⁊ vin dicta inquātum est virtuosa tendit ad cohibitionem maloꝝ ideo debet esse per penas. Qui autē non cohibentur amore virtutis a malo cohiberi possunt per penas inquātuꝫ p eas tollitur ipsis aliq̄ bonum q̄ plus amant q̄z illa bona que peccādo adipiscuntur. Quia si bonuꝫ quo ꝓuaretur peccās ꝓpter peccatum esset minus q̄z illud q̄ peccando adipisci intendit nullus vnq̄z cohiberetur a malo. Uelut si q̄s adul ter puniretur in decem denarijs p̄o adulterio non cessaret ꝓpter istam penam ab adulterio. Et quia ea bona que pec cantes interdum per peccatum desiderant adipisci reputan tur ab eis valde magna. necesse est q̄ illa bona quibus ꝓua ri possint per penam sint valde magna. Non possunt autez esse maiora q̄z q̄ sint omnia bona ipsoruꝫ. Tunc enim nullū vitium erit per quod tantuꝫ bonum possint adipisci quātuꝫ perdere ꝓossint per penas eis infligēdas a lege. Ideo sic suf ficienter poterūt cohiberi hoīes a peccatis nisi oīno vellint insanire sicut bestie ꝓtēnentes oia vt adipiscant q̄ per pec catum se adepturos putāt. Contra tales. n. nulla lex sufficit sicut ⁊ bestijs nulla lex ꝓficit. Sunt aūt oia bona humana in pñti vel maxima eoꝝ vita icolumitas corpis libertas sui ⁊ bona exteriora vt diuitie: honor: ⁊ gl'ia: ⁊ natal' p̄ria. Hec aūt oia peccantibus p legem auferunt. vnde dicit Augu. 21. de ciuitate dei. ⁊ Jsido. lib. ethimologiaꝝ octo esse gña pena rum: sicut Tulius scribit in legibus. s. Mors p quā tollitur vita. vbera ⁊ talio per que tollit incolumitas corpis. Serui tus ⁊ vincula per que tollit libertas sui: exiliū per q̄ qs per dit patriā. Dānū per q̄ quis perdit diuitias: ignominiā per quā perditur gloria ⁊ honor. Ad ista genera penaꝝ reducū tur omnia penalia quecūq̄ excogitari possint. Jsta omnia in lege deus posuit: vt pz ex exemplis supraꝓositis. Nam lz ibi nō ponat ignominia tāq̄ distincta ab alijs: tñ ad illa ptinet. maxime qz deus posuit ꝓuationem honoris p̄o pena in le ge sicut de Heli sūmo sacerdote ꝓdixit q̄ posteritaꝫ sua p̄i uaretur sūmo sacerdotio: ⁊ postea peterēt se recipi inter mi nores sacerdotes p̄mo reg.2°. ⁊ postea executioni traditum est per Salomonē qui p̄riuauit Abiathar sūmo sacerdotio tradens eū in exiliū.3°. regū.2°. erat aūt Abiathar de domo Heli sacerdotis. e.c. Licitū est ergo vtendo vindicta inferre quecūq̄ genera istaꝝ penarum ꝼm virtutem vindicationis.

K Penarum genera nu merantur.

¶Ad p̄imū dicendum q̄ deus ꝓhibuit erradicari zizania quādo erant simul cū messe: ⁊ ex eoꝝ erradicatione timeba tur periculum erradicationis messis. ideo dixit q̄ sinerētur vtraq̄ vsq̄ ad messem ⁊ ibi erradicarentur zizania ⁊ crema rentur. Ita est de malis q̄ si aliquādo non possunt erradica ri sine ꝑiculo bonoꝝ tollerandi sunt pp bonos. Interduꝫ tñ eoꝝ erradicatio est sine ꝑiculo: imo cuꝫ magna vtilitate ⁊ se curitate bonoꝝ que per eoꝝ mortē p̄estat: iō tunc erradicā di sunt mali p mortē.

L Ad p̄m ar^m

¶Ad 2^m dōz q̄ oēs peccātes mortal'r digni sunt morte eterna q̄tū ad futurā retributionē q̄ est ꝼz vitatē diuini iudicij. Hic tñ pene sūt magi medicinales q̄z af flictiue vel punitiue: iō illis solis pctis pena mortis infligit q̄ in graue ꝓniciē alioꝝ cedūt. Sic. n. q̄tū ad deū est i futuro seculo: qz qdā puniunt vt mūdent. s. qui sustinēt penā pur gatoriā. Alij vo vt crucient ⁊ peant. s. q̄ sustinēt penā iferni. Prima. n. est q̄si medicinalis. Scōa est vere pena. In vita āt ista q̄tūcūq̄ aliq̄ mali sint pene eoꝝ nūq̄z inferunt vt puni tiue: ꝼz vt medicinales. Et sic in medicina nūq̄z mēbra p̄scin dunt nisi q̄n nullo° p̄nt viuere vel q̄n vita eoꝝ est toti corpi piculosa pp corruptionē q̄ inde deriuat in alia mēbra: ita q̄ lz q̄libet pctm̄ mortale mereret hic penā corpalē: qz tñ aliq peccātes adhuc sunt corrigibiles: ⁊ vita eoꝝ nō redūdat in ꝓniciē manifestā alioꝝ hoiuꝫ tollerant ⁊nō infligit eis mors.

M Ad 3^m ar^m

¶Al'r pōt dici q̄ deus punit iustissime pctōres post vitā p quoꝫ mortali infligēs mortē eternā. Que penaꝫ lz q̄tum ad extorsionē durationis sit equalis: nō est tñ eqlis q̄tū ad acer bitatē. ⁊ iō ꝼz dīas q̄scūq̄ peccatoꝝ potest esse ibi dīa acer bitatis. Lex aūt humana nō potest oīno punire peccata iu ste: qa non potest inuenire tot differētias penaruꝫ in acerbi tate quot sunt differentie peccatoruꝫ in magnitudine. Nam etiam si differētias penaruꝫ inuenire posset differentiam ta men grauitatis in peccatis scire non posset: ideo lex huma na punit aliqualiter iuste: sed non omnino: quia p̄o inequa libus peccatis sepissime equales penas tribuit: sicut omni bus adulteris eandem penaꝫ. Et tamē manifestū est q̄ non peccant omnes equal'r: quia raro cōtingit q̄ etiam in eodez pctō duo hoies equal'r peccent. Qz vnus ꝓuaricatur p̄les circūstātias q̄z alius: aut saltē ex peiori volūtate agit. Lex tñ humana oia ista equal'r punit: qz non cōsiderat ista ptcula ria. Deus autem omnia hec diligētissime cōsiderat ⁊ punit quem lex humana aliquo mō imitat. Si tamē p̄o quolibet

N Alia rñsio ad idem.

mortali

mortali lex humana mortē temporalē infligeret sicut deus pro quolibet mortali infligit eternā valde iniuste ⁊ inequaliter puniret. Qz vltra mortez nihil potest lex humana. ſ. ergo pro quolibet mortali infligeret mortem omnia peccata equaliter puniret. Deus autē vltra hoc q̄ dat mortem eternaz potest dare maiorem penā. ſ. faciendo illam penā acerbiorē vel minus acerbā. Jdeo ſi pro quolibet mortali inferat mortem eternā puniet inequal'r ſm inequalitatem peccatoꝝ. Jō iuſte ab eo infertur moꝛs eterna pro quolibet mortali: non tñ inferret lex humana iuſte mortez temporalem pro quolibet mortali. ¶ Ad tertiū q̄ lz ex pena publica reddaꝫ peccatuz publicum nō eſt incoueniens peccantes publice puniri: qa non inoteſcit culpa per ſe. Sed ſimul culpa ⁊ pena. ⁊ ſi culpa incitat ad peccandū: pena tamē quam horremus magis voluntatem diſtrahit a peccato. ⁊ ſic melius eſt puniri peccantes publice q̄ſ puniri in occulto: lz puniendo in occulto poſſent manere crimina in occulto: quia maior eſt timor incuſſus per penam q̄ſ p̄onitas ad peccandū incuſſa vel cauſata per exemplum culpe. Et hoc verum eſt niſi forte homines nunq̄ſ ſcirent vitia niſi per exempla eorum qui puniuntur nec haberent aliunde inclinationem ad ea. Et tamē etiā nullo exemplo peccati dato quilibet homo habet intra ſeip̄z per qō ſufficienter ad omnia vitia inclinetur. ſ. paſſiones ſuas ⁊ demonem exterius ſuggerentez. ita vt exemplo nō egeat ad quecūq̄z mala aggrediendū niſi timor aut verecundia cohibeat. Jdeo melius eſt peccātes puniri publice q̄ſ in occulto: quia plus bonuz affert timor pene quā afferat de malo exemplum culpe. de hȳs. ſ. Tho. 2. 2ᵉ. q. 108. articulo. 3°.

¶ An vindicta ſit exercenda in illoſ qui voluntarie nō peccauerunt. Queſtio. CCCXXVII.

Queritur an vindicta ſit exercenda in illos qui ſunt inuoluntarȳ. i. qui nō cōmiſerūt aliquid voluntaᶜ. ¶ Dicunt quidam q̄ ſic: qz ignorantia facit inuoluntarium. 3° ethicoꝝ. Et tamē videmus vindictam exercitam in eos qui nihil voluntaᶜ cōmiſerunt. ſ. in puulis ſodomoꝝ geñ. 19. etiam paruuli qui perierunt cuz dathan ⁊ abiron. nume. 16. Nam iſti nihil ſciebant de eo qō cōmiſerāt patres: ⁊ tamē deus exercuit vindictaz in eos: ergo exercet vindicta in volūtarios. ¶ Jtem coactio maxime repugnat voluntati: qz ea que quis coactus agit nō dicitur agere nec meretur laudem aut vituperium: ſicut ſi ſpūs. i. ventus hominem alicubi tullerit, vel homines dñi exiſtētes. 3° ethicoꝝ c. p̄mo. ⁊ tamē ſi quis timore pene coactus peccatū cōmittit non excuſatur a pena. ſicut in eo qui compellitur periurare xxij. q. v. c. Qui cōpulſus. ⁊ c. ſi quiſ coactus. ergo exercetur vindicta ſuper inuolūtarios. ¶ Jtem dicit Ambroſius ſup Lucam q̄ nauicula in q̄ erat Judas turbabaꝫ. Unde ⁊ Petrus qui erat firmꝰ meritis ſuis turbabaꝫ alienis demeritis. Sed Petrus nolebat peccatū Jude: ergo inuoluntarȳ puniuntur aliquādo. ¶ Dōm q̄ lz regulariter pena nō detur: niſi volūtarie peccanti: ⁊ non detur vni pro peccato alteriuſ tamē ſm q̄ pena poteſt accipi diuerſimode: poteſt etiā penā habere inuolūtariūs: ⁊ etiā vnus pro alio. ¶ Pro quo ſciēdum q̄ pena poteſt cōſiderari dupl'r. ſ. per moduz pene: ⁊ p modum medicine. ¶ Primo mō pena non debeꝫ niſi peccato in quātum per penā repatur equalitas iuſticie quantum ad hoc q̄ ille qui peccando nimis ſequutus eſt voluntatez ſuam aliquid cōtra volūtatem ſuam patiaꝫ. Et hoc eſt inquātum pena ſm ſe non eſt bonum: ſed ſoluz eſt ad ſupplēdum defectum boni inductum per culpam: qa per culpā recediē ab ordine iuſticie: qō eſt quoddā malū. Pena āt ſupplet iſtū defectū ⁊ corrigit: qz quātuz quis exiuit a rectitudine rōnis per culpā tanto ad eā reddire cogiē per penā. Naz peccāſ vt deſiderȳs ſuis iniuſte ꝓſentiret ſibimet ꝓſentiēdo plus q̄ſ deberet receſſit a rectitudine rōnis. Pena aūt hz rōnem boni inquātum eſt ordinata a rōne per oppoſitū ad culpam. ſ. peccās in hoc peccauit q̄ de ōlectabili ⁊ bono ſibi accepit plus q̄ſ debebat ꝓſentiēdo volūtati ꝓpie. Nūc aūt de malo ⁊ triſti patiaꝫ magis q̄ſ vult ⁊ magis q̄ſ alſ paſſurus erat ſi non peccaſſet. Jſte eſt. n. modus p quē iudex iuſticiā facit inter litigantes reducendo eos q̄ erant in extremo ad quādā equalitatē. 5°. ethi. ex predictis aūt cōpetit pene q̄ ipſa ſit ordinata a rōne: ⁊ q̄ ſit inuolūtaria. ⁊ ſic pena p ſolo pctō eſt pro pie. Et qz pctm̄ eſt volūtariū pena eſt inuolūtaria. vbi āt nō fuit receſſus ab ordine rōnis cōſentiendo ꝓpr̄ȳs deſiderȳs magis q̄ſ licebat nō eſt pctm̄ nec eſt malū volūtariū. Jō non poteſt ibi locū hꝫe pena ꝓpie. eſt ḡ pena ſic ſolū in eos q vo luntarie peccauerunt. ¶ Alio mō accipiē pena inquātū eſt medicina quedā: qz accidit medicine eſſe penalē. Medicina autē non ſolū eſt ſanatiua preteriti mali: ſed ēt preſeruatiua a malo futuro: ⁊ ꝓmotiua ad maius bonū ſanitatis. Et ideo ſicut alicui non hñti egritudinez datur medicina penalis vt preſeruetur a futura egritudine: vel vt perducaꝫ ad pfectionem ſtatuz ſanitatis. Jta etiā licet pena pro pctō preterito dāda erat regulariter: datur interdū ei qui non hz aliqō peccatum de preterito vt nulluz incurrat de futuro: ⁊ etiam vt perueniat per penas ad maiorez ſtatum virtutis exercitando ſe in bono. Et hoc modo ſepe pena infligitur ſine culpa: lz non ſine cauſa. Sicut medicina amara ⁊ afflictiua ſepe datur nō habenti egritudinē: ⁊ tñ non ſine cauſa: qz ꝓpter vtilitatem eius cui datur fit: vt dictum eſt. Sicut tñ medicina corporalis nūq̄ſ ſubtrahit maius bonū vt promoueat minus bonuz velut medicus nō cecat oculuz: aut non ꝑmittit illuz cecari vt ſanet calcaneū. Jnfert tñ nocumentū in minoribus ⁊ minus vtilibus: vt preſtet auxiliū in meliorib⁹. Jdeo ſi neceſſe eſt ledi quedaz membra ꝓpter id qō bonuz eſt alīs permittit ledi minora ꝓpter vtilitatem meliorū. Jta autez medicina ſpūalis facit. Et qz bona temporalia ſunt minima bona. ſpiritualia aūt ſunt maxima: infert q̄ſ penā quādaz. Spūalis aūt medicus. ſ. deus in bonis tpalibus vt ꝓficiat hō in ſpūalibus. Et ſic aliqñ punitur hō ſine culpa vt ſi pena inferaꝫ ei vt melior efficiaꝫ. Omnes autē tales pene erunt tpales. ſ. in bonis poſſeſſis: vel in bonis corpis que ſunt qua bona. Jn bonis aūt aie nunq̄ſ inferetur pena nec in preſenti nec in futuro vt homo ad melioꝛa eleuetur: qz ibi pene nō ꝑñt eē medicine: ſed magis ſunt corruptiue: qz illud qō eſt optimuz leditur: ⁊ ita nūq̄ſ punitur homo in bonis ſpiritualibus ſine culpa ſicut ſunt pena anime vl' ſubtractio gratie. Et ob hoc nullus punietur pro altero in bonis anime: nec etiaz punietur. Jnuoluntarie agens: quia ille non peccat. Pena igitur ſpiritualis que eſt ꝓpꝛie pena nūq̄ſ datur niſi pro peccato ⁊ nūq̄ſ niſi cuilibet pro peccato ſuo. Pena autē temporalis que poteſt habere locum medicine poteſt dari ſine peccato ſcilicet ad euitanduz peccatum futuruz ⁊ ad inducendū melioꝛem ſtatum. Et etiam poteſt dari vni pro peccato alterius inquantuz pena illa pro altero ſuſcepta in temporalibus poteſt prodeſſe ad aliquod bonuz ſpirituale quod maius ſit q̄ſ malum quod fit inferendo penam temporalem. Non eſt ergo incōueniens ſic puniri eos qui nō peccauerunt ⁊ q nūq̄ſ fuerunt volūtarȳ in aliquo. malo. ¶ Ad primū dicenduz q̄ iſti paruuli ſodomitaꝝ: ⁊ etiam dathan ⁊ abiron poſſunt conſiderari inquātum erant filȳ iſtoꝝ cum qbus ⁊ ꝓpter quos perierunt: ⁊ quātū ad hoc dicetur. j. q. 33o. ſ. an filȳ puniantur pro pr̄ibus. aut inquātuz erant ignorantes ⁊ inuoluntarȳ: ⁊ tunc nō erat incōueniens eos pati ſine culpa: qa non paſſi ſunt in ſpūalibus: ſz in corpalibus bonis. ſ. in vita corpis. ⁊ iſta paſſio fuit eis ad vtilitatē ſpūalium bonoꝝ: qz forte p hoc excuſati ſunt vt poſtea nō peccarēt: ⁊ fierēt mali ſicut pies ſui ⁊ pirēt tā in aia q̄ſ in corpe. De lz Aug. i epla ad Auxentiū. ⁊ habeꝫ p̄ma. q. iiij. c. Paruulos ſodomitaruz. ¶ Ad 2ᵐ dōm q̄ aliqñ poteſt eſſe qs ſimpl'r inuoluntarius vt ſi ſit coactus. ⁊ tūc nullo mō peccat: qz nihil agit boni aut mali: ſicut qui violēter portatur. ⁊ ita ſi virgo per violēriam multoruz deflorꝛetur nihil de gloria virginitatis perdidit: qz nihil egit: ſed paſſa eſt. Aliquādo eſt inuoluntariuz mixtuz: vt per timorem ⁊ minas ſi quis ad malum inducatur. Tūc enim recte maluz agere dicitur: quia in poteſtate ſua eſt agere vel non agere. Qō autez timore perdendi temporalia vel corporalia bona agat: licet aliquo modo poſſit alleuiare culpam: tamen totaliter tollere nō poteſt. Taliter ergo inuolūtarȳ bene puniuntur etiam ſpiritualiter: quia ipſi vere peccant licet minuſ puniantur q̄ſ illi qui omnino ſpōte peccāt. ¶ Ad tertium dicenduz q̄ pro peccato Jude ceteri apoſtoli turbabantur pena quadam temporali que eis vtilis poterat eſſe ad ſalutem. Spiritualis autez pena non erat ſicut dicit Ambro. vbi ſupra. ⁊ hꝫ p̄ma. q. iiij. c. Turbatur. ſ. Sed turbatio hec nō peccati coinquatio: ſed corpalis perſecutio intelligiē: qz meritis malorꝝ non nūq̄ſ boni puniunt a deo. Et hꝫ ſit ad eoꝝ bonum: ⁊ hic ſpāliter factum eſt ad cōmendandū vnitatez: qz ptinebant oēs apli ad vnū collegium: ⁊ ſic pro

sic p̄o pctō quorundā alīj puniebanť temporaliter sic̄ in eo dem corpore quedā membra patiuntur interdum p̄o alīj⁹.

¶An vidicta exerceať interdū sup iaiata. qō. CCCXXVIII.

Queritť an vindicta exerceať interdum super res inaiatas. ¶Dōm q̄ vindicta fit p̄ penaſ: vt ostensum est. s. q. 326. pena aūt est afflictiua: ideo debz eē in sentiente. Inaiata autē sentire non p̄t: ideo pena nullaz habere p̄t. Dicuntur tn̄ aliq̄n destrui. nō quidem p̄o se: sed p̄o peccato eorum quoꝝ sunt in quo nō ipsa patiūtur: ſz illi quorum sunt: q; ista sunt bona ipsoꝝ. i. possessa ab eis. Dam num ergo qō infertur in eis illorū est inquātum subtrahendo eis ista tollitur quedā pars boni vtilis ad vitam. Et hoc modo p̄o peccato possessoꝝ ista inaiata interdū leduntť: ita vt videanť ipsa puniri. Sic. n. thesauri hierico anathematizati sunt. p̄. q. iiij. c. Peccato ciuium. Sic etiā possessiones egyptiorum grādine perierunt ꝓpter ipsoꝝ peccata. e. q. c. pctō egyptiorū. Archa etiā domini ꝓpter peccatū iudeoꝝ ab hostibus capta est. p̄. reg. 5. ꝛ p̄ma. q. iiij. c. peccato israelitaruꝫ. Nam lz esset archa dn̄i inquātum tamē pertinebat ad isrl'itas: q; illa erat gloria ipsoꝝ capta est p̄o peccato eorum. Sic enim dixit heli sūmus sacerdos capta archa. Translata est gloria dn̄i ab isrl'. i. archa q̄ erat gloria domini. primo reg. 4. Sic etiā deus cōditionē terraruꝫ deteriorē reddit faciendo regiones aliquas steriles ꝓpter peccata habitantiuꝫ in eis inquātum ex hoc ipsi ledūtur: quia p̄iuantur fructibus terre psal. 106. Posuit flumina in desertum: ꝛ exitus aquarum in sitim: terram fructiferam in salsuginē ꝓpter malitiaꝫ habitantium in ea. ꝛ hoc modo pene in defectu tēporalium: ꝛ maxime in terre nascētibus infliguntur in sacra scriptura sepissime. Leui. 26. ꝛ deuterono. 28. ꝛ si homines emendentur deus reducet omnia ista ad prosperū statum. Malac. 3°. ꝛ deuterono. 28. ꝛ psal. 106. ¶Dicit tamē Augusti. ad Auxentium q̄ tēporalia bona aliq̄n leduntur ꝓpter possessores. ꝛ Gratian⁹. i. q. iiij. §. his ita respondeť. dicit q̄ insensibilia p̄o pter peccatū hominum execrantur vel perdūtur: nō participatione peccati: sed cā sacramēti vel detestatione peccati vel flagello delinquētium. i. ꝓpter penā possessoꝝ qui peccauerunt. de sacramēto. i. significatione ponitur exēplum in thesauris hierico ꝛ animalibus amalechitaꝝ. de criminis detestatione ponitur exemplū de pecunia Simonis que ꝑ peccato symonie in detestationē eius pecunia in perditionē dānata est. s. pecunia tua tecuꝫ sit in perditione. act. 8°. De flagello delinquētium ponit exēplum in archa domini que capta est ꝓpter peccatū israelitaꝝ: vt cōmuniter tn̄ iste modus tertius est ꝓpter quē tpalia ledunť vel pereūt. s. inquātuꝫ in eis puniūtur possidentes: q; p̄iuantur eis.

¶An vindicta aliquādo fiat super creaturas irrationales animatas. Questio. CCCXXIX.

Queritur an aliq̄n vindicta pene fiat super res irrationales: animatas tn̄ vt bruta. ¶Dōm q̄ ista ex eo q̄ sentiūt magis sunt capacia pene q̄z res inaiate. Et tn̄ non cōpetit eis pena fm q̄ pena: q; pena est p̄o pctō ad supplendū defectū ordinis inductū ꝑ culpā. Bestie tn̄ peccare nō possunt. Naz bestie non possunt eē icōtinentes nec intēperate. 7. ethicoꝝ. c. 5. ꝛ. 9. Et tn̄ si peccatū aliq̄ habere possent istud eēt maxᵉ in cibo ꝛ potu: ꝛ veneris: qa hūs actibus bestie participāt. ꝛ pertinēt ista ad temperantiā ꝛ intēperantiā. 3° ethico. c. de tēperantia. ꝛ p̄ñr ad ꝓtinentiā ꝛ incōtinentiā q̄ sunt circa eandē mām circa quā tempantia ꝛ itēpantia. 7. ethi. c. io. Est ḡ in bestijs affligi nā ꝛ non pena: ꝛ ß est qn̄ alique afflictiones eis cōpetūt ꝓp se. Interdū tn̄ bestie puniuntur ꝓp nos. s. q; a nobis puniūtur vel a deo ꝓp nos: ꝛ tunc dicimur ēt nos. puniri inquātū bestie ad nos pertinēt: ꝛ sunt quedā bona nr̄a: ꝛ tn̄ in eis quedam sil'itudo pene ꝓprie dicte sicut est in illis quedā sil'itudo peccati. Unde puniunť duplr. Uno mō quasi p̄o pctō suo. Alio mō p̄o pctō possessoris. ¶De p̄ vt si esset bos cornupeta quē dn̄s suus nesciebat esse cornupetā: ꝛ occideret virū aut mulierē lapidabatur bos: ꝛ nō comedebanť carnes eiꝰ exo. xi. ꝛ hoc nō erat ꝑ peccato dn̄i. nā dn̄s nesciebat vitium bouis. Si. n. sciuisset ꝛ nō custodiuisset eū occidebatur bos ꝛ etiā dn̄s. e. c. Licet ḡ bos occidendo hoiez peccare non poterat: q; tn̄ erat iste actꝰ sil'is pctō occidebať bos velut si esset vir occidens aliū. Fiebat etiā ꝓpter periculū. s. vt bos qui hoiem occiderat nō occideret iam alios. Ad hoc tn̄ sufficiebat q̄ occidereť qūocūq; vt si iugulareť ꝛ comederet: q̄ tn̄ lapidareť ꝛ nō comederentur carnes eius erat quedaz simi litudo pene peccati: q; talꝭ pena erat homicidaꝝ: vt patz ibi de dño qui non custodiuit bouez postq̄ cognouit vitiū eius. Erat autem hoc vt ostēderet deus vitium homicidij esse valde detestabile cum ipsum adhuc in bestijs que peccare non possunt detestaretur. Sic ipse ostēdit gen̄. nono dicens. Sāguinem animaꝝ vestrarum requiram de manu cunctarum bestiaruꝫ: ꝛ de manu hominis. i. p̄o effusione sanguinis humani ego puniam bestias ꝛ etiam hominem. Et ista pena conuenienter posita fuit vt deus significaret q̄ etiam bestias puniebat ꝓpter homicidiuꝫ. Aliquādo bestie puniunť p̄o peccato non qō faciunt: sed quod patiūtur: vel quod in eis exercetur. Et sic si quis coiret cū pecore solus vir peccat. vel femina si se pecori subīecerit. Et tamen tam homo q̄z pecus occiditur. Leui. 20. Non tamē peccauit pecus: quia nescit quid agat: sed ꝓpter detestationem peccati illius commissi in eo etiam ipsuꝫ occiditur vt non maneat memoria illius sceleris: quia refricaretur memoria facti si pecus maneret quādo videretur: ꝛ incitarentur videntes ad simile peccatum. Sic dicit Augustinus super leui. ꝛ habetur. xv. q. i. c. Mulier. ꝛ. §. sacre tamē. ꝛ. §. Item pecora. Aliquādo autē pena exercetur in bestijs sine peccato ꝛ similitudine peccati ꝛ est solum in penam hominis possidentis: quia cuꝫ p̄iuať illis p̄iuatur quodam bono suo. Et sic animalia egyptiorum percussa sunt lapidibus ꝛ grādine ꝓpter peccata ipsorum: exo. 9. Et postea primogenita omniū peccatoꝝ simul ꝛ hominum ab angelo exterminatore occisa sunt. exo. xj°. ꝛ. 12. ꝛ p̄ma. q. iiij. c. Peccato egyptioꝝ. Et sic etiaz homines interdum puniūt pecora p̄o peccato dominoꝝ. Sic fuit ō Saule quādo voluit vocare omnes israelitas vt irent in bellum contra hostes Jabes. Nam occidit duos boues suos: ꝛ concidens in frusta misit per totaz terraz israel dicens. Qui nō exierit ꝛ sequutus fuerit Saulez: sic fiet bobus eius p̄mo regum. xj. i. concidentur in frusta. Et tn̄ illa erat pena ꝑ peccato illoꝝ qui non irent ad bellum. Sic etiam p̄o peccato amalechitaꝝ pecora omnia sua iussa sunt occidi. p̄mo reg. 15°. Et quia Saul reseruauit illa peccauit grauiter e. c. ꝛ p̄ma. q. iiij. c. Peccato amalechitaꝝ. Dicit tamen Gratianus. e. q. §. hūs ita respondetur q̄ fuit factum hoc ꝓpter sacramentum. i. significationem quia amalechite interpretantur lingentes sanguinem: ꝛ significant cupidos ꝛ auaros: ꝛ demones. Israelite autem interpretantur viri videntes deum: ꝛ significant multitudinem sanctoꝝ: per animalia autez amalechitarum signātur motus irrationabiles vitioruꝫ qui nō debēt transire in sortem sanctoruꝫ. Iste tamē est sensus mysticus. Scriptura tamē debet habere sensum litteralem. Ideo fuit alia causa occisionis istoꝝ animaliū: maxime quia Augu. in epistola ad Auxentiū. ꝛ. i. q. iiij. c. pctō amalechitarū. dicit q̄ ꝓp peccatū amalechitaꝝ animalia eoꝝ iussa sunt iterfici. Q; tamē sufficiebat ꝓpter pctm̄ amalechitaꝝ q̄ ipsi ꝑnarētur aīalibus illis nō erat necesse q̄ oīa occiderent. Deus tn̄ districte mādauit q̄ occideretur. Et q; Saul nō occidit illa punitus est p̄mo regū. 15. Ops ergo esse aliam causaz magis spālem quare occidi iussa sunt: de qua dictum est eo. c. Peccora quoq; interdū cremantur vel occidūtur gladio ad magnam detestationem peccati ipsius possidētis: ꝛ nō in penā eius: sicut ꝓp achor qui furatus est de anathemate hierico combusti fuerūt boues ꝛ asini: ꝛ oīa iumēta ꝛ peccora eius Josue. 7. Sic etiā in ciuitate in qua idola colebanť iubebat deus occidi oēs habitatores ꝛ oia peccora ciuitatis: ꝛ quic quid ibi viuēs erat: ꝛ postea oia cremari. deuterono. 13. Non tn̄ fiebat hoc in penā peccātiū: q; istud esset si dn̄i non morerent. nā pena eēt eis carere bonis possessis. Qō aūt eis occisis peccora eoꝝ occidanť nō fit ꝓp eoꝝ penā: ſz ꝓp ōtestationem magnā pcti: vt puteť valde magnuꝫ pctm̄ fuisse ꝑ quo deus non solū peccātes occidi fecit: sed ēt peccora eoꝝ ꝛ cōsumi igne oia que hēbant. ꝛ sic erāt ista duo pctā valde detestabilia. s. idolatria ꝛ furtū de anathemate. Appet ergo qūo peccora aliq̄n ꝓpter hoiem puniūntur ꝓpter se. ipsa aūt nō puniūtur: q; nec peccant nec ratōez de scis suis reditura sūt quia rationabilia non sunt: vt Augusti. dicit. ꝛ habeť. xv. q. i. §. Ex eo aūt. homines autez soli: q; ratiōabiles creati sunt de se ꝛ de oībus rebus quas in vsum vite p̄sentis acceperunt rationez reddituri sunt de eo: vt dicitur ibidem.

epilogatio.

¶An aliq̄n

¶ An aliquando exerceatur vindicta in filios ꝓpter patres. Questio. CCCXXX.

Opinio ꝙrūdaz. ꝓma rō

Queritur an aliqñ exerceaℓ vindicta penalis in filios ꝑp ꝑres. ¶ Dicunt qdā ꝙ fieri non dꝫ: qz non est de hoie sicut de pecoꝛibus. Nā pecoꝛa sūt ꝑp hoiem. homo aūt non est ꝑp aliū hoiem: sed oēs sunt im mediate ꝑp deū. Jdeo non dꝫ vnus puniri ꝓ alio. Sic dicitur ezechiℓ. 18. Alia que peccauerit ipsa moꝛieℓ: ꝛ filius non poꝛtabit iniqtatē patris: ꝛ ꝑ nō poꝛ. iniqui. fi. Et daℓ ibi cā ſ. oēs aie mee sūt. Ut aia ꝑris ita ꝛ aia filꝫ mea est. Quasi dicat. Equaℓr ꝓtinet ad me aia filꝫ sicut aia patris: ꝛ iō nō magis puniā vnam ꝓ alia q̄ꝫ aliā ꝓ alia. ¶ Jtē deus vetuit hoc deuterono. 24. ſ. ꝑres nō occidenℓ ꝓ filꝭ nec filꝫ ꝓ

2. rō

A Rñdeℓ ad queſitꝫ. q.

ꝑribus: sed vnuſqſq̄ ꝓ suo pctō moꝛieℓ. ¶ Dōm ꝙ aliqñ filꝫ puniunℓ ꝛ occidunℓ ꝓ ꝑribus siue ſm legē dei: siue ſꝫ humanā. Nā deus dixit ꝙ puniebat pctā ꝑrū in filios vſq̄ in tertiā ꝛ quartā gñationē. exo. 20. ꝛ. 34. ꝛ nume. 18. Etiaꝫ

p ſm legem humanā sepe hoc inueniℓ. Nam puniunℓ filꝫ hereticoꝛum ꝓ pctō ꝑrū: qz ꝓiuanℓ succeſſione ꝑna: ꝛ pu-

2° blicanℓ bona eoꝛ: eℓ de hereti. c. Uergentis. ¶ 2° puniunℓ filꝫ ꝓ pctō ꝑris qui cōmiſit crimē leſe maieſtatis. Nā ꝑū-

3° tur bonis reꝛuata eis vita ex mꝫa. Jn. c. alℓato vgentis. ꝛ. vj q. i. §. verū. ꝟ. Si quis cū militibus. ¶ 3° puniunℓ filꝫ ꝓ coitu illicito ꝑris. Nā non succedūt in honoꝛibuꝫ filꝫ illegitimi. nec ꝓmoueniℓ ad oꝛdines nec beneficia obtinent sine diſpē-

4° ſatione: eℓ de filꝭ ꝑsbyteroꝛ per totū. ꝛ eℓ qui filꝫ sint legitimi per totū. ¶ 4° puniuntur seruitute filꝫ clericoꝛuꝫ geniti ab eis dū sunt in ſacris. Nam ſm antiquos canones effi-

5° ciebanℓ serui eccℓie. Nunc autē beneficia nō obtinent: maxime in eccℓꝭ in qbus patres eoꝛ. ꝓxime adminiſtrauerunt. Extra de ſi. preſbȳ. c. Ad pñtiaz. ꝛ. c. pñtiū. ꝛ. c. Conquerēte. ꝛ. c. veniens. ꝛ quaſi per totū. ¶ 5° ꝓiuanℓ filꝫ honoꝛibus vſq̄ ad quartā generationē ꝓpter delicta parentū. ſ. si occiderint clericū eccleſie sue per se vel per aliuꝫ occidi fecerint: qz non pñt recipi in clericos beneficiatos in collegio cℓicoꝛ eiuſdem loci cuius patres sui cℓicum aliqē occiderunt. extra de penis. c. Jn quibuſdā. ¶ 6° ꝓiuātur aliqñ honoꝛe ciuitatis filꝫ ꝓpter patres. Ut si aliqui occiderunt epiſcopum

6° ciuitatis sue: ꝛ hoc bis fecerint: ciuitas illa ꝓiuaℓ in eternū honoꝛe ep̄atus. xxv. q. ꝯ. c. Jta nos. Et sic filꝫ carebūt honoꝛe ep̄atus. i. nunq̄ habebūt epiſcopū in ciuitate sua ꝑp pctā patrum. Et ita in alꝭ caſibus interdū. ¶ Ad hec tamē conſiderandū ꝙ pena infligenda filꝭ ꝓ patribus aut infligitur ꝑ deuꝫ aut ꝑ hominē. Si ꝑ hominem aut illa est pena temporaliuꝫ rerum aut ſpiritualiuꝫ: aut est pena coꝛporis. Si ꝓmo modo filꝫ puniunℓ ꝓ ꝑribus. Ut ꝑꝫ in caſibꝰ

B supꝛa poſitis: qz ibi filꝫ ꝓiuanℓ interdū iure ſucceſſionis in bonis tēporalibus: ꝛ interdū honoꝛibus: ꝛ interdū amiſſione libertatis. ¶ Alia est pena ſpūalis sicut excōicatio: depoſitio: degradatio: ſuſpēſio: interdcm: ꝓuatio a iure offerendi:

L Pena ſpiritualis. ꝓiuatio ab oꝛdinibus. i. a iure ſuſcipiēdi oꝛdines. ¶ Excōicatio aūt nūq̄ inferℓ in vnum ꝓpter alterū: nec in filiū ꝓꝑ patrem: nec in ſubditū ꝓpter dñm: nec in aliquez alterū. Et ꝓpter hoc excōicatio nūq̄ infertur in cōmunitatez vel collegium: ne inocentes ꝓ pctoꝛibus puniātur. extra de hȳs q̄ fiunt a maioꝛi parte capi. c. Queſuit. ¶ Depoſitio autez ab oꝛdine: ꝛ ȯgradatio: ꝛ ſuſpenſio ſunt ꝑſonales pene ꝛ nūq̄ infliguntur niſi ꝓ peccato ꝑſonali. Jō nūq̄ infligunℓ filꝭ ꝓ patribuꝫ nec ecōtrario. ¶ Pena autē interdicti ſepe iſertur in filios ꝓ patribus: ꝛ in quoſcūq̄ ꝓpter peccata alioꝛuꝫ: ſicut ꝓ peccato regis interdicit terra eius: extra de ſpon. c. Non est: ꝛ ꝓ peccatis aliaꝛ perſonarum interdicūtur loca in quibus sunt. ¶ Alia est pena remotōis ab oblationibus q: qō oblationes alicuius non recipiātur in eccleſia est magnum dedecus eius: qa fit in deteſtationez ipſius: ſicut merces ꝓſtibuli: ꝛ preciū carnis nō poterant offerri in domo domini deuterono. 23. Gentiles etiam non poterant offerre ſacrificia. Nam nō recipiebātur de manu eoꝛum oblationes ꝓ ſacrificꝭ: qa reputabātur cōtaminate. Leui. 22. Jta nūc est si oblationes alicuius nō recipiantur in eccleſia: quia ex hoc videℓ contēptibilis ꝛ deteſtabilis: ꝛ tamē filꝫ interdum ꝓ patribus sic puniunℓ: ꝛ tota familia ꝓ domino: quāa si non recipiuntur oblatiōes eius ꝓ aliquo delicto etiā non recipiuntur oblationes familie. xvij. q. iij. c. Miroꝛ. ¶ Alia est pena non recipiēdi oꝛdines: ꝛ hec inferℓ filꝭ ꝓ peccato patrū. ſ. qz illegitimi nō ꝓmoueniℓ ad ſacros. vt supꝛa dcm est. Et iſte sunt pene ſpūales: qz sunt reſpectu reꝛ ſpūalium ſ. pertinentiū ad cultum dei. ¶ Si aūt sit pena coꝛpalis. ſ. ꝙ debeat qs occidi vel ꝟberari aut quomodocūq̄ toꝛqueri: dicendum ꝙ regℓariter non puniunℓ filꝫ ꝓ ꝑribus. Sic dicitur deuterono. 24. nō occidentur patres ꝓ filꝭ: nec filꝫ ꝓ patribus. ¶ Aliqñ tñ ꝓpter magnitudinem criminiꝫ que non sunt ſpāliter ꝓa aliquem hominez: ſed ꝓa totam rem publicā siue totum ſtatum patrie interdum iudices occidūt peccantes ꝛ filios eoꝛ in deteſtationē tanti criminis: ꝛ etiā ꝓpter timoꝛē ꝛ ſuſpenſionez ne filꝫ imitēℓr peccata pentū Et qz legiſlatoꝛ cōſideraℓ magis vtilitatez publicam q̄ꝫ alicuius particularis: interdū volet occidi vnum de re publica ℓt si sit inocens vt per hoc conſulatur ſaluti rei publice. ¶ Si autem pena per deū infligatur qualitercūq̄ infligatur iuſta est: qz ipſe scit quare hoc expediat: ꝛ nos ignari altiſſimi consiliꝫ eius putemus aliqñ penas infligi iniuſte ab eo. Sic dicit Boetius de cōſolatione lib. 4. proſa. 5. ſ. Sed tu quāuis causam tante diſpoſitionis ignoꝛes: tamen quoniaꝫ bonus mūdus rectoꝛ temperat recte fieri cuncta ne dubites. Maxime quia quomodocūq̄ deus faciat etiaꝫ ſi nulla cauſa diſpoſitionis occulte lateat. Sed ſolū quia vult sic facere quicquid fecerit iuſtum erit: qa non poteſt nobis facere iniuſtuꝫ quicquid faciat. Naꝫ non est iuſtum hominis ad poſſeſſionē ſuā ſ. ethicoꝛū. Jdeo siue deſtruat eam siue colat ꝛ cōſeruet nō facit ei iuſtū nec iniuſtuꝫ. Et tamē omnia sunt poſſeſſio quedam dei: quia ipſe omnia cōdidit. Jdeo siue deſtruat illa siue conſeruet nō facit illis iniuſtum. Et iſtam rationem inducit apoſtolus ad roma. 9. oſtendens ꝙ nemo poteſt cōqueri de diuina diſpoſitiōe qualiſcūq̄ sit circa euꝫ dicens ꝙ vas nō poteſt dicere figulo cur me feciſti sic. Jta nec homo deo. Qz tñ deus nobiſcū ſe habet ſm quādam reguläz rationis tāq̄ inter eū ꝛ nos iuſtum quoddā eſſet poteſt dari regula aliq̄ de pena que inferℓ a deo filꝭ ꝓ ꝑribus. Et dicendū ꝙ illa aut est eterna aut tꝑalis. Si eterna nūq̄ filꝫ ꝓ patrib⁹ puniuntur nec ecōtrario: ſed qlibet ꝓ peccato ſuo. Et de hoc pōt intelligi Ezechieℓ. 18. Anima que pec. ipſa moꝛieℓ: ꝛ vocatur hic pena eterna omnis pena que est poſt vitā iſtam ſiue in eternū duret vt gehēna: siue ad tēpus vt pena purgatoꝛia. Nā etiam in purgatoꝛio nō puniuntur filꝫ ꝓ patribus. ¶ Si aūt sit pena tēporalis infligēda: dicunt quidā ꝙ ſoli filꝫ paruuli puniūtur ꝓ patribus: adulti autē non. Et de hoc intelligūt ezechieℓ. 18. Et tñ non est hoc totaℓr veruꝫ: qz aliqñ filꝫ magni puniūtur ꝓ peccatis patruꝫ. Aliqn nō poſſent puniri filꝫ ꝓ ꝑribus vſq̄ in tertiam ꝛ quartaꝫ generationem: qz paruuli gignere nō poſſunt. Et ſic nūq̄ poſſet puniri peccatuꝫ patrum in filios niſi in ꝓma generatione ſin ſolos filios qñ eſſent paruuli ſub ꝓtāte patrum. Si aūt in nepotes ꝛ ꝓnepotes puniℓ pctm̄ ꝑruꝫ iam in filios adultos punitur: qz nō gignerent niſi adulti eſſent: ꝛ in nepoteꝫ pena inferℓ mediātibꝰ filꝭ: ꝛ tamē qñ quis nepotes habet filꝫ eius adulti sunt. ¶ Dicenduꝫ ergo ꝙ iſti filꝫ qui puniri debent ꝓ peccatis patrum: aut sunt in preſentia eoꝛū siue in regionibus in quibus patres poſſunt ſcire que apud eos aguntur aut sunt in locis de quibus ad patres eoꝛuꝫ cognitio nulla de eis peruenire poteſt. Si ꝓmo modo filꝫ puniūtur ꝓ peccatis patruꝫ: qz patres triſtari tunc poſſunt ꝛ adꝛerſitate filioꝛ. Et in tantum iſta pena tunc infligitur filꝭ ꝓ patribus inquātum patres de ea triſtari vt in filꝭ puniantur. Et ſic redundet pena in auctoꝛem peccati. Si autē ſecundo modo non puniētur filꝫ ꝓ patribus: quia nō poſſunt patres triſtari de malo filioꝛum: ꝛ quia filꝫ puniuntur ꝓ peccatis patrum: vt patres de hoc doleāt: non puniētur tunc cum illi dolere non poſſint. ¶ Quando tamen patres poſſunt cognoſcere mala vel bona que filꝫ habēt diſtinguēdum est: quia aut filꝫ sunt citra quartam generationem aut vltra. Si vero vltra non puniūtur ꝓ patribus: quia deus dixit ꝙ puniret peccata patruꝫ in filios vſq̄ in tertiā ꝛ quartam generationez: ergo vltra non extendet punitionem: ga odia reſtringenda sunt. Si autem citra quartam generationem aut pena infligēda est moꝛs vel aliqua temporalis afflictio: vt in amiſſiōe reꝛ vel in laboꝛe coꝛpis. Si iſto ſcō mō dꝫ ꝙ puniunℓ filꝫ ꝓ ꝑbus idifferēter siue sint magni siue puni: vt ꝑ de māſiōe iſrℓitaꝛ in deſerto per ānos ꝯdraginta. Nā ꝓ murmuratiōe ꝑruꝫ māſerūt ibi filꝫ trigintaocto ānis.

Nam

Nam scdō āno ab exitu de egypto ingressuri erant in terrā chanaaz. Numeri.14. z ibi declaratuz est. z qa murmuraue runt tunc manserunt in deserto vsqz ad finem anni quadra gesimi. Et sic filij qui nascerent tēpore istius murmuratōis vel omnes quotqt tunc erāt paruuli:ita vt in ea nō peccaue rint per trigintaocto ānos tollerauerunt labores deserti p patribus suis. Et sic filij adulti puniūtur pro peccato pr̄uz. Sic dicitur ibi filij vestri portabūt fornicationē vestraz.i.sustinebunt penā pro peccato vestro q̄draginta ānis erunt vagi per desertum donec cōsumantur cadauera vestra. Sic et fuit in captiuitate babylonis que durauit septuaginta ānis 2°.paralipo.36. z Jere.25. necesse ergo erat ibi iudeos mltos natos in babylone vel qui paruuli portati fuerāt de iudea i babylonem quādo eēnt in adulta etate tollerare penam captiuitatis pro peccatis patrū cū tanto tēpore durauerit captiuitas. ¶ Si autē pena infligenda sit moꝛs. aut illi q puniendi sunt paruuli sūt aut adulti. Si paruuli interdum occidūntur pro peccatis patrū vt in submersiōe dathan z abiron:qz tam filij q̄z tota familia: z possessio apta terra deuorata est.nume.16.ibi eni paruuli solū pro pctō patrum occisi sunt. Nam adulti filij istoꝝ qui cum patrib⁹ pierunt nō iaz pro peccato patrū:sed pro suo pierunt:qz Moyses denūciauit omnibus q̄ recederēt de tabernaculis illoꝝ hominum. Qui autē noluerunt culpa sua perierūt. Idē fuit in occisiōe primogenitoꝝ egyptioꝝ exo.xj. z.12.qz multi erant paruuli qui nihil peccauerant. sic etiā in subuersiōe quattuoꝛ ciuitatum sodomoꝝ taz paruuli q̄z magni pieruṅt. Sed magni p delictis suis:paruuli autē pro pctis parentū nisi eēnt illi in quibus erat iā aliqualis discretio:qa in eis ex prava cōsuetudine parentū malitia iā supplebat etatē. Nā gen̄.19. dr qñ introierunt duo angeli in domū loth quos sodomite putauerūt viros q̄ duxerūt ois ciuitatꝫ ppls a puero vsqz ad senē vollātes domū Loth. Et sic ētparuuli erāt huic vitio dediti. Si autem filij fuerint adulti aut repugnant peccatī patrum aut ꝓsentiunt. Si ꝓsentiūt iā pro peccatis suis puniūtur:qa qui cōsentit male agenti dignus est morte ad roma.p̄mo. Si autem nō consentiant:sed totalr dissentiant cōtrariū facientes non puniētur filij pro patrib⁹. Et de ℔ proꝛie intelligit Ezechiel.18. vbi dicit q̄ si pater fecerit aliqd de peccatis que continētur ibi aut de alijs similib⁹ moꝛiet. Et si filius nullū de illis egerit nō moꝛietur. Et rursus si pater bonus genuerit filiū latronē homicidam:idoloꝝ cultoꝛē: z sic de ceteꝛ criminibus pater viuet: z filius cōportabit iniquitatē suam solus. Et intelligunt omnia illa de morte coꝛpali:qa de morte eterna nullus sciret an punit pater pro filio vel ecōtrario Aut aliquis pro alio:qz status defunctoꝝ nobis ignot⁹ est. Et tamē ezechil.18. dicit q̄ viuētes videtes patrem aliquem mortuū qui peccauerat: z filios eius incolumes dicebāt q̄re non portant isti filij iniquitatē patris. ergo isti intelligebant de tpali punitione. z deus loquēs ea que in.c. illo hūr intelligebant de tpali morte. Ut pz cum rndit hīs iuxta id qō in terrogauerant dicēs.s.qz filius iudiciū z iustitiā opatus est z oia p̄cepta mea custodiuit vita viuet. z sic intellr de tpali morte quā ppls vidē poterat. ¶ Est āt dubiū de filijs achoꝛ qui lapidatus est pp furtū de anathemate hierico: z filij ei⁹ z filie cū eo perierunt Josue.7°. z non cōstat an erāt puuli an adulti. Si paruuli manifestū est q̄ poterūt puniri p pecato patris. Si autē erant adulti erit difficile. ¶ Aliqui tn dicunt q̄ forte filij ꝓsenserunt in furto patris: z ideo puniti sunt:sicut dcm̄ est de filijs dathan z abiron adultis. Nō tn potest stare:qz ibi erat pctm̄ publicū cum Moyses admoneret omnes discedere a tabernaculis illoꝝ horiuz ipioꝝ comi natus q̄ deus morte insolita eis iferret.nume.16. Achoꝛ tn clam furatus est de anathemate: z nemo sciebat:ꝫ ipse tenebat absconditū in terra defossa. Josue.7. ideo nō potuerunt filij consentire sibi. Si ergo aliqui magni fuerunt ibi dicendum q̄ factuz est ad detestationez tanti criminis:qa pro magno crimine deus habebat q̄ aliquis furaret quicq̄ de eis que anathematizata erant:qa illa anathematizabantur quātum ad vsum homin ū: z applicabantur ad cultum dei:quia aurum z argentum:ferruz tes in thesauros domini sepata sunt Josue.6. ¶ Si autez dicatur de filijs Saulis qui erāt magni z suspēsi sunt omnes quotqt manserant p̄ter Jmphiboseth filiū Jonathe.2.reg.21. z isti erant adulti z occisi sunt p̄ pctō Saulis:qz atriuerat gabaonitas rn̄sum est.eo.c.

¶ Quare filij puniunt pro culpis parētum vsqz ad quartā gn̄ationē tm̄ z non vltra. Questio. CCCXXXI.

Sed dicet quare filij puniuntur pro patribus vsqz ad quartā generationē solū cum retributio p bonis patribus extēdatur vsqz in milia.exo.34. ¶ Dōz q̄ deꝰ pro pr̄ium est misereri. punire aūt non: z iō facilis est ad misērēdum. Unde pro vtute vnius misereꝝ in milia. pro pctō autez vnius nō punit nisi vsqz ad q̄rtā gn̄ationē. Causa aūt quare spāliter vsqz ad quartā gn̄ationē extendit vi eē: qz cū deus punit pctā pr̄um in filios. iō eos punit:qz in illis punit pr̄es Nā cū filius sit de sba pr̄is z diligat ab eo in imensuz dolebit pr̄ de pena filij: z iō cū punieꝝ filius pr̄ in eo punietur: z sic est modus iste abūdans ad puniendū qñ nō sufficit hoi pena sua:sed etiā penā alterius tollerat:qz pena illius sua ē. Et qz patres non pn̄t puniri in filijs nisi qñ videt eos puniri: z rari sunt qui videāt vltra q̄rtā gn̄ationē:iō vsqz ad illaz solā punientur patres in filijs. i. peccata patruz in filijs. Sz obj̄cietur:qz etiā post mortem dolent hoies de filijs z alijs de posteritate sua z curam habēt de eis et iaz si ipsi maneāt apud inferos:sicut pz Luc.16. de diuite qui apud inferos petiuit ab abꝛahaz vt mitteret Lazarum ad qnqz fratres suos z ānunciaret eis ne ipsi irent in locum illum tormētoꝛum.

¶ Item moꝛtuis accidit bonū vel malus ꝓpter infoꝛtunia posteroꝛum suoꝛum qui relinquūtur. vt ait Aristote. primo ethicoꝝ.c. Pronepotuz autem foꝛtunaꝫ. ergo vsqz ad quasli bet generationes post mortē poterunt puniri peccata pr̄um in filios. ¶ Dicēdum q̄ non puniūtur nisi vsqz ad quartaz vt dictuz est. ¶ Ad primum dicendum q̄ licet moꝛtui bona velint cognatis suis quos hic reliquerūt:tamen nesciunt de statu eoꝝ si sunt apud inferos nisi ex reuelatiōe vel ex alijs modis cōmunicationis animaꝝ. Et istud est extraoꝛdinariū qa sic raro: z de paucis rebus habēt cognitionē. z ideo non possunt cōuenienter puniri post mortem pro peccato eoruz filij:ita vt ipsi puniantur in eis. Dum aūt viuunt cognoscūt infoꝛtunia z eufoꝛtunia ꝓpinquoꝝ: z tunc gaudere vel tristari pn̄t. Etiā pōt dici z melius q̄ dato q̄ moꝛtui scirēt oia accidētia q̄ sunt apud viuētes:adhuc nō tristarent nec gauderēt de bonis vel malis ꝓpinquoꝝ sic qñ viuebant:qz iste affectiones sunt in hoīe ex inclinatiōe carnis z sanguis:qm̄ cognatio ad carnē ptinet z nō ad aiaz:qz q̄tum ad aiaz oēs hoies equalr cognati sr̄t. aia aūt soluta a coꝛpe nō hz istas inclinatiōes. Jō hz ex eo q̄ est aīa illius coꝛpis inclinet ad illō: z p̄nr hēat aliquā maioꝛē affectioue ad ꝓpinq̄s sibi fm coꝛpus:q̄z ad alios:tn̄ nō pn̄t oīno manere eedē affectiōes z eq̄les q̄ erant in coꝛpe. z sic nō dolebit q est apud inferos ō in foꝛtunijs ꝓpinquoꝝ sic doleret viuēs: z silr nō gaudebit ō eufoꝛtunijs eoꝝ sicut si viueret. Et pz hoc in Moyse q rogabat dn̄m q̄ pmitteret eū trāsire in terrā chanaā vltra iozdanem: z deus in penam dedit ei q̄ de longe videret eam: z tamen non intraret in eam. deuteronomij.3. z.4. Si tamē maneret idē gaudium z tristicia: z de eisdem rebus moꝛientibus: z viuis nō curasset Moyses an in terram chanaam intraret:quia post moꝛtez sciret qualis erat terra illa: z expiretur illud gaudiuz qō viuens habiturus erat. Non tn̄ putauit hoc Moyses cū valde oꝛauerit dn̄m super hoc: z postea quasi se infelicē ꝏquereretur:qz non permittebaꝫ intrare in terram illaz. deuteronomij.4. Et deuꝰ etiā ostendit q̄ dabat ei hoc in penaz. non tamen esset ei vlla pena si moꝛtuis maneret gaudenduz z tristandum de eisdem de quibus viuentes tristātur z gaudent:ergo non est idez gaudium nec tristicia nec de eisdem rebus. Et sic licet moꝛtui nouerint que aguntur hic apud suos pꝛospera aut aduersa non gaudent nec tristantur eo mō quo ipsi viuentes tristarentur aut gauderent. ¶ Item patet hoc efficatius:quia etiaz si moꝛtui nouerint infoꝛtunia z eufoꝛtunia viuentium non gaudebunt nec tristabūtur de illis nisi valde remisse vel forte nullo modo:qz viuentes gaudent de ꝓsperitatibus: z tristanꝫ de aduersis eo q̄ reputāt ista esse bona vel mala. Qui tn̄ apō īferos sunt vel in q̄cūq̄ receptaculo alteri⁹ seculi sciunt ve ista aduersa z ꝓspera tpalia nō eē bona nec mala nisi p opionē nr̄am. Uere aute bona z mala eē post istā vitā: ideo tā q̄z de rebus nullius pōderis nō curabūt de ꝓpis vel aduersis q̄ fuerint hic apud suos:aut valde remisse sic nos parū aduertimus ad ea q̄ putam⁹ eē in dōia ad bonū vel ad malū. Nō g ponunt moꝛtui in seipsis ō aduersitatibus viuentium:qz z

A Rndet ad q̄situm.q.

Objcitur p̄a rō.

2. rō

B Rndet obiectioni.

C Ad p̄m ar̄m

D Alia ratio.

puam

pnā: de hȳs hēbūt curā: ſ3 ſolū ō ſtatu eoꝝ iquā^m diſponūt p
bona ⁊ mala que hic faciunt ad futurā requiē vel penaz. Et
p3 p ea q̄ petiuit diues exñs apud inferos. Nā nō reſpexit
ad pſpera vel aduerſa frum ſuoꝝ in ſeculo: ſ3 ad ſtatū eorū
futurū petēs q̄ ānūciaret eis ne ipſi venirent in locū illum
E tormētoꝝ. Nō ḡ puniunt pżes in filȳs niſi dū viuūt. ¶ Jtē
Alia ratio. dato q̄ mortui triſtarent de aduerſis cognatoꝝ ſuoꝝ ſic q̄
viuūt adhuc nō triſtarent de aduerſitatibus eoꝝ q ſūt i qn-
ta ⁊ vj. gnatione: ⁊ vltra eo q̄ iſtas gnationes nemo videt
ſ3 ḡ apud inferos cognoſceret infortunia iſtoꝝ q̄ poſt mortē
ſuā naſcerent parū ad eos aduerterēt: q: cū nūq̄z eos viuen
tes viderint nō hērent vñ ad eos afficerent: ſic ille q natus
eſt poſt mortē pżis ſui parū eū diligit: ⁊ parū de morte eius
triſtatur: q: nūq̄z agnouit aliqd vñ diligeret ex affectiōe car
nis. Non ḡ triſtarent mortui apud inferos de aduerſitatib⁹
eoꝝ qui poſt mortē ipſoꝝ nati ſunt. Jō vltra 4^am gnationez
quā hoies videre pñt nō puniunt peccata patrum in filios.
F ¶ Alia cā eſſe pōt: q: deus punit pctā pr̄uz in filios nō ſo-
Alia ratio. lum vt pżes puniant in eis: ſed ēt ad oñendū ſeueritatē iu
ſticie ſue vt timeat. Et q: memoria alicuius manet apud eos
q̄ viderūt euz ⁊ cognouerunt geſta eius: poſt q̄rtā tn̄ gene-
rationē nemo manet de hȳs q̄ viderūt iſtū cuius eſt q̄rta ge
neratio. Cū ḡ pctā pżis puniunt in filios vſq̄z ad q̄rtā gna-
tionē: ſ3 pr̄ moriat manēt aliq̄ qui viderūt ipm ⁊ recordant
de geſtis eius: ⁊ illi poterunt ſcire qūo pene filioꝝ pueniāt
ex pctō pr̄is. q: cognouerūt pctā eius. Si aūt extēderet pe-
na ad 7^am ⁊ 8^am gnationē: ⁊ vltra nemo tūc cogſceret illum
cuius erat iſta octaua gnō: ⁊ ſic neſciret cur puniebant iſti.
tiō nō pdeſſet. Nō ḡ fuit pueniēs pctā pżuz puniri in filios
G niſi vſq̄z ad gnonē q̄rtā. ¶ Ad 2^m dōz q̄ Ariſt. nō loquutuſ
Ad 2^m ar. eſt de malo q̄ puenit mortuis ex iſortunȳs viuētiuz q̄ſi ipi
illa ſentiāt: ſ3 intelligit de malo q̄ puenit ex eis fm q̄ hñt
H eē in opione nr̄a. Q: poſt mortē bona aut mala real'r accidē
mortuis nō auſus eſt aſſerere ariſ. ¶ Ex ȳs appet quot ſūt p^e
p quaz pctis puniunt filȳ. Puniunt. n. taz p pctis matrū
q̄z pr̄uz: q: ambo vocant pżes vel parētes: ⁊ ab vtroq̄z ōſcē-
dunt filȳ. Sunt ḡ q̄ndeciz p^e p quaz pctis puniri pōt hō p
ueniēdo vſq̄z ad q̄rtā gnationē incluſiue. ¶ Pżio punit qlz
p2o pctō ſuo. ¶ 2° p pctō pżis ſui. ¶ 3° p pctō aui ſui pr̄ni
¶ 4° p pctō auie ſue pr̄ne. ¶ 5° p pctō paui ſui paterni
¶ 6° p pctō pauie ſue pr̄ne. ¶ 7° p pctō abaui pr̄ni. ¶ 8°
p pctō abauie ſue pr̄ne. ⁊ hic cōſumat linea pr̄is in quarta
gnatiōe. ¶ Rurſus incipiēdo lineā mr̄nā punit hō p pctō
mr̄is: ⁊ iſta eſt nono loco. ¶ 10° punit filiꝰ p pctō aui mr̄ni.
¶ 11° p pctō auie mr̄ne. ¶ 12° p2o pctō paui mr̄ni. ¶ 13°
p2o pctō pauie mr̄ne. ¶ 14. p2o pctō abaui mr̄ni. ¶ 15° p2o
pctō abauie mr̄ne. ⁊ hic ꝑſumat quarta gnatio ex pte mr̄is
⁊ ſic puniunt filȳ p2o pctis pr̄uz q̄ aūt puniant p pctis pa
trū nō eſt iniuſtū q̄n fit ab eo q̄ oia pōt ⁊ ſcit quid expediat
nobis. Nā nunq̄z aliqui ſic puniunt niſi ad maius bonum
ipſoꝝ: q: per hoc ſi moriūtur in pua etate tollit eis eē imita
toꝛes pctoꝝ paternoꝝ ꝓpter que pirent eternal'r: aut ſaltez
grauius pirent: vt dicit ſanctus Tho. ſcōa 2^e. q. 108. arti. 4°.
Si autē paruuli peunt eternal'r: vtpote ſi ſint filȳ infideliuz
tenendū eſt ſine dubio q̄ deus illos nouerat tales ex ꝓpria
iniqtate futuros q̄ ſi ſupuiuerent deterioꝛes fierēt: ⁊ tādez
I dānarentur. Gratiaz ergo fecit eis q̄ eos paruulos abſtulit
Ad ratiōez ne grauius dānarētur. ¶ Ad rōnem in cōtrariū pcedenti
in cōtrariū. q. dōm q̄ filȳ nō ſunt ꝓpter patres ſicut res poſſeſſa ꝓpter
hominē. Q̄diu tn̄ pui ſunt quedā partes patrū ſunt: vt dici
tur. 5°. ethicoꝝ. ⁊ ſicut q̄n pars pcutitur hō percutit: ita q̄n
filius patit pater patit. Ad puniēdum ergo pżes fuit cōue-
niens modus punire pctā eoꝝ in filios vt ſic pżes nō ſolum
in ſeipſis: ſed ēt in filȳs puniant. Et tn̄ adhuc filȳ pui nō ſūt
ad patrem ſicut pecoꝛa reſpectu hois: q: totū eſſe pecoꝛis eſt
ꝓpter hominē. Filius aūt q̄z q̄z puniat coꝛporal'r ꝓpter pa
trem: tn̄ quātum ad aiam in qua eſt eē excellētius eius non
punit p2o pr̄e. Luz aūt dicit q̄ aīa que peccauerit moꝛietur
⁊ filius nō portabit iniquitatē pr̄is ſupza decl'atū eſt q̄ non
itelligat de puulis quātū ad penā tpalē: ſ3 ſolū de adultȳ nō
ꝓſentiētib⁹ in pctis pr̄uz. Nā nō occidunt ꝓ eis tpal'r.
¶ An vindicandū ſit peccatū multitudinis vel parcenduz
ei. Queſtio. CCCXXXIII.

Querit de pena que inferr multitudini: an vindi-
candum ſit peccatū multitudinis vel par-
cenduz ei. ¶ Quidā dicūt q̄ pcitur multitudini. vt inuitur
extra de tēpo. ordi. c. Sane. ⁊ extra de cl'ico excōicato. c. Ia-
toꝛes. ¶ Dōm q̄ peccata multitudinis aut cōſideāt i iu
dicio dei: aut in iudicio hominū. Si in iudicio dei: aut dicit
de iudicio poſt vitā: aut de iudicio ſiue pena in vita. Si poſt
vitam dicendū q̄ deus nō magis pcit mlt'itudini q̄z vni ho-
mini: ſed ſi omnes hoies moꝛerētur in peccato mortali oēs
eternaliter perirēt: qa regulā gñalem poſuit de omnib⁹ qui
moꝛiuntur ſine charitate q̄ ibūt in ignem eternū: ⁊ ratio eſt
q: deus nō habet eandē cauſaz ceſſandi a pena mlt'itudinis
quā habēt iudices: q: iudices ꝓpter ſcandaluz non puniūt
peccatū multitudinis. ⁊ tn̄ reſpectu dei nullū ſcandaluz eſſe
poteſt: qa nemo ei reſiſtere pōt. Unde ſicut puniet peccatuz
multitudinis ſicut peccatū vnius. Ita nihil alleuiabit de pe
na ꝓpter pctm̄ multitudinis. Et ſic dī q̄ nō minus ardebit
qui cū mlt'iſ ardebit. ȳ. q. i. c. Multi. ſ3 equal'r ardebit ſicut ſi
ſolus arderet. ¶ Si vo loq̄mur de pena huius ſeculi dōz q̄
pena dei nō eſt hic regl'aris eo q̄ nō punit hic oia pctā nec
oēs peccantes: ſed multa ipunita relinq̄t: q: nunc eſt locus
miſe: ⁊ ꝓcedit nobis iſtud tps ad pniam vt ſatiſfaciamus de
ptentis malis. ad ro. 2°. An diuitias bonitatis eius ⁊ lōga-
nimitatis ⁊ patiētie ꝓtēnis? Ignoras q̄m benignitas dei ad
pniam te adducit? Tu aūt ſm duritiā tuā: ⁊ impenitēs coꝛ
theſaurizas tibi irā in die ire ⁊ reuelationis iuſti iudicij dei
qui reddet vnicuiq̄z ſm opa eius. Et ſic nō eſt nūc tps ordi-
nariū penaz: ſed in futuro. Jō nūc nō infligit pena p2o om-
nibus delictis: ⁊ q̄n infligit non ſemp infligit iuxta q̄ſtitatē
delictoꝝ: ſed vt cōiter minoꝛ. Sunt ergo exordinarie puni-
tiones. Et fortaſſis deus nūc nulla pctā puniret reſeruans
oia in futurū: niſi q: ſequerent icōuenientia. ſ. Si mali non
punirent putarent hoies q̄ deus nullus eēt ſicut dixit qui
dam ſi deus eſt. vnde mala. Quaſi dicat. Exīte deo quō pōt
mala accidere. vt ait Boetius de ꝓſola. lib. p. pſa. 4^a. ¶ 2^m ē
q: dato q̄ putarēt aliq̄ eſſe deū credereet q̄ nō hērēt cogni
tionē iſtoꝝ actuū humanoꝝ: ſicut aliq̄ putāt q̄ deus nihil
intelligat niſi ſeipm ne intell'o eius vileſcat ſi aliq̄ alia itelle
xerit vt multi pħi putauerūt. ¶ 3^m q: dato q̄ crederet ſcire
actus humanos: putaret q̄ nō curaret de eis an bñ vel ma
le fierēt. ⁊ iō q̄ temere: ⁊ ſine rectoꝛe oēs actus humani flui
tarent. Et ita eſt ſnia oium qui inciderunt in aliq̄s magnas
calamitates. Sic. n. Boetius q̄ſi turbatus ꝓquerit lib⁹. p. de
ꝓſola. metro. 5. q̄ cū deus regat oia: ſolos hūanos act⁹ regē
non curat. Et ȳs q: videmus in eis res ioꝛdinatas. ſ. vtuoſos
deꝛimi: vitioſos āt exaltari ⁊ pſpari in oīb⁹. De q̄ ēt viri ſci
ꝓquerunt. ſic p3 pſal. 72. Et Job cōquerit de pſpitate ipioꝝ
Job. 21. Jſtud aūt locū hz deo adhuc faciente aliq̄lē vindictā
pctoꝝ quāto magis ȳs putaret ſi nulla peccata hic puniret.
¶ 4^m eſt ꝓp regimen vniuerſi. Q: ſi deus nulla pctā puni
ret tāta eſſet hoiuz iniqtas q̄ ſtatus hūanus nō poſſet dura
re diu. ¶ Pżio q: quidā cohibent a malis timoꝛe penaz: q:
timēt q̄ deus puniet eos ſi nocuerint ꝓximis: q: ȳs aliq̄n fie
ri vident. Si aūt nullum a deo vnq̄z puniri videret putaret
nullā penam a deo inferendā: ideo q̄libet conaret efficē ma
lum q̄ cogitaret. ¶ Scōo q: multi negligentes non timentes
deū conant efficere peſſima que cederēt in pernicie totⁱ hu
mani ſtatus ꝓturbando oia: ⁊ volēdo ſibi ſubīcere. De⁹ aūt
puniēdo pctā ipſoꝝ impedit conat⁹ ſuos tollēdo eos ō ſecu
lo: qa ſi pmitterent viuere ⁊ nō impedirent in actibus ſuis
a deo cito totū ſtatuz humanū deſtruerēt. Et tn̄ p ȳs q̄ deus
punit eos ꝓ preteritis: ⁊ impedit deſideria eoꝝ in futurum
manet ſtatus hūanus. Et p3 q: etiā deo nunc puniēte pec-
cata nr̄a: q: nō ita cito punit ſic nos peccamus audēt hoies
facere peccata grauiſſima: quāto magis ſi deuſ nullos puni
ret ȳs ꝓ pctis oia eēnt turbata in actib⁹ hūanis. Eccleſiaſtes
8. Et eniz q: nō proferr cito ꝓtra malos ſnia: abſq̄z vllo ti-
moꝛe filȳ hominū ꝓpetrant mala. ¶ Quintū q: ſi nō puni-
ret de⁹ aliq̄ peccata hic nulla eēt nobis ſpes futuri boni aut
mali in alio ſeculo: q: q̄ nūq̄z videremus nec in ſe nec in ſi-
militudine ſua nō haberemus cauſam vllam ſperādi. Quo
dato omnis diuinus cultus ceſſaret: ⁊ oīs ſpes ⁊ fides: ni-
hil hoibus expectātibus poſt hanc vitā: q: ꝑncipiū acceden
di hoiem ad deū eſt q̄ credat eū remuneratoꝛē ꝓ2o bonis ⁊
malis. Ad hebꝛe. xj. Fuit ḡ valde neciū pp hec ⁊ milia q̄
milia q̄ deus puniret aliq̄ pctā in hoc ſeculo: vt p ȳs ſeipſuz
oñderet ⁊ bonis q̄ bonū hituri eēnt: ⁊ malis q̄ poſt hanc
vitam

vitā deterioꝛa ſpare deberent. Deus ḡ punit hic aliq̄ pctā: ſz non oia. Nā ēt per hoc dat nob ſpē de futuro bono: q; ſi oīa puniret hic ſufficiēter (cū nemo eſt q nō peccet) oēs pirēt: ⁊ nō hēremus cām credēdi q deus diligēt nos: ⁊ reſeruaret nobis aliq̄ bona in futurū. Q; tn̄ aliq̄n punit: ⁊ aliq̄n nō: ⁊ expectat peccātes ad pniaz tollerādo eos: hēm⁹ mai^m ſignū q ipſe diligat nos: ⁊ aliq̄ bona nobis reſuet: q; al's fruſtra nos expectaret delinquētes hortādo ſp ad bonū. Eccl'iaſtes 8. At tn̄ ex eo q pct̄ꝛ centies facit malū: ⁊ p patientiam ſuſtentat: ego cognoui q erit bonū timētibus deū qui verētur faciē eius. Siſ'e dī Yſai. 30. ſ. Jō expectat nos deus nr̄ vt miſereat nr̄i. Jō ꝓueniēs eſt aliq̄ pctā puniri hic a deo: ⁊ tn̄ nō oia: nec ſufficiēter. Et ſic nō eſt hic locus ordinariꝰ penaruz dei: ſz in futuro ſecl'o. Et iō non pōt dari regula de mō q̄ deꝰ punit multitudinis pctm̄: an oīno illō tolleret: vel aliq̄n oīo remittat pp ml'titudinē: vel ſaltē tēpat aliq̄d de rigoꝛe p penas q̄s videmus a deo iferri hic: q; pene ab eo inflicte: nunc potius ſunt medicine q̄ pene pp cās ſupꝛa poſitas. Jō pūit deus q̄dā pctā q̄ iudicat expediēs eſſe puniri ad oñsionē virtutis ſue ⁊ ſeruationē ſtatus hūani. Pl'ima aūt hic ipunita relinq̄t. Et iō tā pctā ml'titudinū q̄ ꝑſonaꝛ ꝑuataꝛ interdū relinquūtur hic ipunita: ⁊ ꝑ nr̄ pctā multitudinis aliq̄n puniēt̄ total'r: aliq̄n ptim: ⁊ aliq̄n nihil. Et tn̄ pōt dici q circa pctm̄ multitudinis deus puniēdo ſe hz duplr. Aliq̄n per ſe ipm punit. Aliq̄n puniri iubet. ¶ De ꝑ dōz q deus ſepe punit cōitatē ꝓ pctō: ita q oēs peccātes ſil'r puniat: imo ⁊ aliquādo nō ſolū peccātes: ſed ēt non peccātes q ſūt ptes illius cōmunitatis punit. De ꝑmo pz in pena egyptioꝛ in mari rubꝛo exo. 14. Nā quotquot ꝓſequuti fuerūt ibi iudeos pierūt in mari rubꝛo: ⁊ nō remāſit ſaltē vnus ex eis. e. c. Sic ēt deꝰ deſtruxit totū exercitū ſanacherib occidēdo in eo p noctē cētum ⁊ octogitaq̄nq̄ milia: ⁊ nō remāſit niſi ipſe ſenacherib cū paucis: vt fugiens in terrā ſuā occideret ibi a filiꝭ. 4. regū. 19. ¶ De ſcō pz vt in ſubuerſiōe ſodomoꝛ: q; oēs peccatoꝛes ibi pierunt: ⁊ ēt quidā qui nō peccauerāt. ſ. puuli geñ. 19. Sic ēt fuit in ſubmerſione dathā ⁊ abiron. Nā etiā puuli eoꝛ qui nihil peccauerant cū ꝑibus abſoꝛti ſunt nume. 16. Sepe aūt deus punit ml'titudinē peccātiū peccātiū q̄ſtū ad maioꝛē ptē reliquēs aliquos q emēdari pñt. Sic fuit q̄n pp murmuratiōnē de ſubmerſiōe dathan ⁊ abiron deus miſit ignē ⁊ cōbuſit q̄ttuoꝛdeciz milia de extremitate caſtroꝛ. Et niſi ſtetiſſet aaron medius iter moꝛtuos ⁊ viuētes oīās dñz ſumpto turibulo videbanꝫ oīa caſtra combureda nume. 16. Deū tn̄ punire multitudinē q̄ſtū ad oēs peccātes ſatꝭ vulgatum eſt. Nā occidit ſil'r ducētos ⁊ qnquaginta viros q peccauerāt ſumēdo turibula. e. c. Occidit ēt in deſerto oēs iſr'litas quotq̄t murmurauerāt: ⁊ nō pmiſit eos nec alios introire in terrā chanaaz quouiſq̄ illi moꝛerenꝫ. nume. 14. ¶ Si autē queraꝫ de pena quā deus iubet inferri: dōz q aliq̄n iubebat totā cōitatē peccantiū puniri: imo etiā non peccantes cum eis: ⁊ aliq̄n ptē cōitaꝫ. De ꝑmo pz. Deus. n. iuſſit occidi oēs chananeos viros ⁊ feminas magnos ⁊ puos: ⁊ q nō miſcerentur eis iudei deutero. 20. ⁊ lꝫ ꝓ pctis ipſoꝝ fuit. leui. 18. Sic ēt oēs amalechitas iuſſit occidi magnoſ ⁊ puos ⁊ vſq; ad pecoꝛa. deutero. 26. ⁊ p̄ regū. 15. Sic ēt q̄n in aliq̄ ciuitate publice colebanꝫ idola oēs in vrbe manentes: ⁊ paruuli: ⁊ pecoꝛa occidi debebant: ⁊ ciuitas cremari. deuterono. 13. ⁊ tn̄ paruuli nō peccauerāt hic. Sic etiā fuit de moꝛte madianitarum: q; oēs tam viros q̄ſ feminas deus iuſſit occidi, ꝓter puellaſ virgines. nume. 31. Aliq̄n aūt peccāte multitudine: q; nō peccabāt oēs quotq̄t erāt in ml'titudine. deus iubebat occidi ꝑcipuos de ml'titudine q magis peccauerāt: ⁊ q aliꝭ peccādi exēplū dederāt: ⁊ q peccātes cū cohibē poſſent ⁊ ex offō facē tenereꝫ nō cohibuerāt. Sic fuit nume. 25. vbi fornicatib⁹ iſr'litis cū ml'ieribꝰ gētilib⁹ ⁊ colētibus deos eaꝝ iuſſit deus ſuſpēdi oēs ꝓncipes in patibulis. ¶ Si aūt loq̄mur de hūano iudicio q̄ ml'titudo puniēda eſt: dōm q aliq̄n ml'titudini pciſ pp ſcādalū: q; punire volēdo oēs ſeq̄reꝫ ſcādalū: nā reſiſteret. Et iō dimittit punitio. Nā vtili⁹ diſciplina interdū obmittit q̄ſ vt ſcandalū naſci pmittaꝫ. Et lꝫ maxᵉ eſt quātū ad leges politicas: q; lex eſt pp cōitatem. ⁊ nō cōitas pp legē. Si ḡ peccāte cōitate deberēt oēs occidi vt lex ſuaretur. Jā magis attēdereꝫ ad legē q̄ſ ad cōitatē. Dz ḡ potius lex ſfringi: aut aliq̄n nō obſuari: q̄ſ vt cōitaſ tota pp legē puniaꝫ. Jſtud eſt verū ō magnis cōitatibus ꝓpter quas leges ſunt: ſecus autem eſt de quibuſdā paruis cōitatibus q̄ ſunt quaſi particule magnaꝝ cōmunitatū: qa interdū melius eſt puniri illas cōmunitates ad ſalutē magnaꝝ cōmunitatum q̄ſ legeꝫ violari. ¶ Pꝛo quo dicenduz q quādo cōmunitas peccauit: aut poteſt ſine ſcādalo puniri aut nō. Si nō poteſt ſine ſcādalo nō punitur vel ſaltē pena tempatur. i. infligitur minoꝛ q̄ſ al's infligenda erat. Sic patet. l. diſtictio. c. Ut conſtitueretur. ⁊. xliij. diſtictio. c. Comeſſationes. ⁊. ix. q. ꝑma. c. Ordinationes. ⁊ extra de tēpo. ordi. c. Sane. Naz vbi timetur multoꝝ ſtrages: ſeueritati detrahēdum eſt. Si tamē pñt ſaltem ꝓcipui in peccato iſto puniri puniētur ex eo q alīs ꝓeſtiterūt peccandi cauſaz. Sic pz extra de cleri. excōi. miniſtrā. c. Latoꝛes. ¶ Si autē multitudo pōt ſine ſcādalo puniri tota puniet̄. ſ. q̄n cognoſcit̄ q omnes peccauerint. i. q̄libet eoꝛum p ſe: q; al's non puniret̄. Et iſta eſt cā quare nūq̄ſ in cōitatem aliquā fertur ſnia excōicationis: q; illa ligat ſingulos: ⁊ tn̄ pñt eſſe aliq̄ inocētes ibi. Ut ḡ nō puniant̄ illi cuz ipīs non ferꝫ excōicatio in ppl'm vel in vniuerſitatez. ex̄ de hīs que ſi. a ma. par. ca. c. Queſtuit. ¶ Aliq̄n autē lz aliqua multitudo peccauit: appet q ſinguli eoꝝ peccauerūt. Sicut cū mille hoies ſit̄ ꝓpetrāt vnū delictū: ⁊ q̄lz eoꝝ p ſe peccat. Sic̄ q̄n aliq̄ exītes excōicati vel interdicti celebrāt. Nā q̄lz eoꝝ p ſe peccat. Et in talib⁹ ſi cogſci pñt oēs peccantes oēs puniendi ſunt: ⁊ tn̄ pp ml'titudinē mitigabit̄ pena. ſic̄ ex̄ de clico excō. miniſ. c. Latoꝛes vbi dī de clicis q exītes excōicati vel interdicti miniſtrauerūt: q̄ſ q ſi ſt. xl. vel pautioꝛes ꝺ ponant̄ in ꝓpetuū ab offō ſacerdotali. Si āt eſt magna ml'titudo: illi q fuerunt ꝑcipui ⁊ alīs cām delinquēdi ꝓſtiterūt deponunt̄. Ceteri vō q nō tā grauiter delinquerūt ſuſpēdūt̄ ab offō ad tp̄s. Interdū tn̄ ml'titudo peccās nō punit̄ ēt ſi ſine ſcandalo poſſet puniri. Et hoc ſi habēt aliquem colorem excuſandi fcm̄ ſuū vt ꝓtextu ꝓſuetudinis circa illa q̄ ſt de iure poſitiuo. Nā multitudo pōt cāre ꝓſuetudinē in talibus ⁊ erit act⁹ ſuus licitus q̄ſ lex q̄n ꝓſuetudo eſt antiq̄ q̄n fieret ꝺ ius poſitiuū. Unus aūt vel pauci nō poſſent cāre tal'r cōſuetudinē ad lꝫ q ceteri hērent colorē ſic faciendi. Sic pz extra de tēpo. ordi. c. Sane. de illis qui ordinati ſunt in ſacris. ex̄ tēpoꝛa ieiuniꝝ q̄ttuoꝛ tēpoꝝ: nā tal'r ordinati deponēdi ſt. ⁊ ordinatoꝛes ꝓuandi ſunt ptāte cōferendi ordines. Si tn̄ multitudo eſt tal'r ordinatoꝝ ⁊ ꝓſuetudo ātiqua patrie erat ſic ordinari nō puniunt̄ in aliquo. Pꝛedcā vera ſūt q̄n multitudo nō vult defendere pctm̄ ſuū ꝓtextu auc̄itatis: q; tūc ſi ſine ſcādalo puniri pñt oēs de cōitate punient̄ ſicut alias punirent̄ ſinguli. Etiā itelligit̄ hoc in penis illis q̄ ſingulis per ſe infligunt̄. Jn illis aūt q̄ nō ligāt ſingulos ꝓticulariter bñ pōt puniri cōitas peccātiū: ⁊ ēt nō peccātes inter eoſ punient̄: ſic̄ fit in ſnia iterdicti q̄ ponit̄ ſup̄ locū vel cōitatē ēt ſi pauci de cōitate peccauerint. Interdcm̄ tn̄ nō ligat ſingulos ⁊ lꝫ ſi ponat̄ ſup locū ⁊ nō ſup ꝑſonas: q; lz tūc ꝑſonis illis audire diuina alibi. Secus ſi ſint pⁿ interdicte: q; tunc nō lz eis ibi nec alibi audire dina. Et tn̄ iterdcm̄ ꝑſonal'r nō ponitur niſi ſup ꝑſonas delinquētiū. Pōt tn̄ poni in loco ēt non delinquētib⁹ oīb⁹: ſz qbuſdā. ⁊ tūc oēs puniunt̄ ēt nō peccātes. ⁊ tn̄ lꝫ ē idirecte. ſ. q; ibi ñ audiūt dina vbi al's audiebāt. ¶ An peccatum ꝓncipis puniendū ſit vel deferatur ſibi.

Queſtio. CCCXXXIII.

Queritur an ꝓncipis pctm̄ puniēdū ſit vl' ōfera tur ſibi q nō puniat. ¶ Dōm q aut loqmur de penaꝫ a deo infligiꝫ: aut q̄ ab hoie. Si de pena q̄ a deo dōm q ꝓncipes puniunt̄ ſic̄ ceteri hoies: ⁊ maxᵉ q̄ſtū ad penā etnā: q; ibi nulli ſtatui deferꝫ in toto aut ꝑte pene. De pena ēt q̄ in hac vita a deo iferꝫ: idē eſt: q; deꝰ punit lꝫ ꝓncipes: imo in eis oñdit ptātē ſuā: q; puniēdo puos nō apparet ptās oñi: puniēdo āt magnoſ appet ptās. Sic dī exo. 14. Glꝛificabo: in pharaone ⁊ i ꝓuis eiꝰ. i. hēbo magnā glīaz puniēdi eos. Et ad lꝫ deꝰ ꝓmiſat pharᵉᵐ pp pctā ſua iduraꝝ vt iſtud bonū hēreꝫ ex ſua induratiōe. ſ. q; glīa dei oñdereꝫ puniēdo illū exo. 9. ⁊ ad. ro. 9. ſ. Jn hoc excitauī te vt oſtēdā in te virtutē meā: ⁊ āunciet̄ nomē meuz in vniuerſa terra. Et nō ſolū puniunt̄ potētes a deo: ſz ēt grauius q̄ſ ceteri puniūtur: ex eo q pctā eoꝝ ḡuioꝛa ſt. ſic dī ſapie. 6. q potētes potent̄ tormēᵗᵃ patiet̄. ⁊ iteꝝ dī q potētiōib⁹ ḡuioꝛ iſtat cruciaᵒ. ¶ Si āt loq̄mur ō pena q̄ iferꝫ ab hoie ſiue a iure: dōz q interdū ꝓnceps nō pñt pp ſcādalū: eo q mītos hz ſibi fauēteſ ſi tn̄ ꝑt pctm̄ ꝓncipis pūiri ſine ſcādalo ml'titudis puniēduz

A Rñdet ad q̄ſitum.

B

est: alʒ aūt tollerabiť. Et ß verū est nisi pctm̄ p̄ncipis eēt tale qđ spūaliter vel tpaliter magis noceret multitudini q̄z scādalum qđ poterat seq̄ puniēdo illud. Nā tunc puniendū est. Velut si p̄nceps conareť fideles sibi subditos cōuertere ad ritū infideliū: vel si vellet subīcere gentē suaz hostib⁹. Talia n. pmittēda nō sunt: ſz potius cū quātocūq̄ scādalo agātur p̄nceps puniēdus est: vel saltē cohibēdus ne ß facē possit. De ß san. Tho. 2ª 2ᵉ. q. 108. arti. p̄. In illis vo q̄ nō ipoztāt tale scandalū p̄nceps interdū nō puniť: ſz puniunť subditi eiⁿ Sic pz. eť de spon. c. Nō est nob̄ vbi rege peccāte. ſ. tenente violēter vxozes filioz suoz subīciť interdcō terra eius in q̄ fuerint mulieres ille quādiu ibi māserint: z nō puniť rex in se. Si tn̄ eēt aliqs inferior excōicareť. Idem ēt in epis: q2 ali quādo p delictis eoz subiecta terra eis subīciť interdcō. eť de offi. ōle. c. Sane q2. z. c. p. z. g. p lras. Si tn̄ p tales penas nō corrigunť p̄ncipes: pcedit ad vlteriores: ita vt ipsimet puniant. deferť tn̄ p̄ncipib⁹ z magnis vir aliq̄n circa penas aliq̄n pp scandalū: z aliq̄n pp dignitatē status: q2 status per se honorādus est cū repñtet deū exp̄ssius in hoc qđ p̄sūt: z ēt q2 ois ptās a deo est. z vocāt̄ mīstri dei p̄sidentes ad ro. 13.

¶ An maiores pene debeāt infligi maioribus p̄ncipib⁹ peccantibus. Questio. CCCXXXIIII.

Querit quō puniendi fuerint p̄ncipes: z qui sunt in magnis dignitatib⁹ vel statu: an pp dignitatē minores pene eis debeant dari vel maiores: aut in aliq̄ dz eis deferri.

Opio quorundaz prima rō

¶ Dicūt quidā qđ nulla dzia faciēda ē: q2 hoc ptinet ad acceptionē psonaz q̄ pctm̄ est. deuterono. p.

¶ Itē pz q2. e. c. dz ita magnū iudicabis vt puū: q2 dñi iudiciū est. g̃ in nullo dz esse dzia. ¶ Dōm qđ quātuz ad quātitatem penaz p̄o pctis nō possumus loq̄ sic de iudicio dei sic de humano. Nā deus cogſcit singula pctā qnāte culpe sint: z ſō non facit dziam aliquā: sed qñcūq̄ fuerint aliq̄ pctā eq̄lia siue sint eiusdē spēi: vt duo adulteria: siue diuersarum vt adulteriū z furtū: siue personaz sil'lium: siue dissil'lium equaliter punit. Si aūt sint pctā ineq̄lia inequal'r punit siue sint persone sil'es siue dissil'es. Et sic si peccatū p̄ncipis z subditi sunt equalia punienť equal'r nō habita p̄sideratōe ad differentiā status. Vocanť tn̄ eq̄lia non pp rem exteriorē: vt si vnus furatus est decē: z alius totidē: sed pp culpe equalitatem vel inequalitatē q̄ colligiť ex oib⁹ circūstātijs collatis in vnū. Et hoc est quātū ad penā futuri seculi. Nā in p̄ti deus mlta pctā oīno ipunita dimittit. aliqua vo ex pte punit z ex pte ipunita relinqt. Et ſō fm hoc nō pōt sciri an pctm̄ p̄ncipis vel subditi magis puniať. Q2 de⁹ hic interdū punit magis p̄o minori pctō q̄z p maiori: ſz p̄o nullo puniat magis q̄z ipm pctm̄ mereť. Et appet hoc: q2 deus nō intēdit hic punire oia: sed aliq̄ pp aliq̄s cās. Et q2 interduz expedit q̄dam pctā minora puniri: vtpote q2 sunt publica vel scādalosa vel ꝓpter alias cās: z alia q̄ maiora sūt vt q2 occulta: vel q2 nō expedit puniri relinq̄ ipunita. a fortiori g̃ ꝓtinget p pctō aliquo quo infligi hic maiorē penā q̄z p magno. z tn̄ non punietur ēt p̄o quo plus q̄z mereť illud: q2 puniri plus p pctō q̄z mereť est simpl'r iniustū. Puniri aūt minus nō est iniustū q2 ſz hic nō puniať erit locus puniēdi in futuro. Et ſō per penas q̄s deus hic infert nō possum⁹ iudicare: quoz pctā de⁹ grauius punit. Appet tn̄ grauitas culpe p penā q̄ in futuro inferť: ſz illā nō cognoscimus.

B Principes magꝭ puniē tur q̄z alij.

¶ Dōm tn̄ qđ in futuro cētis paribus p̄ncipes magis puniunť q̄z ceteri: q2 pctā eoz sunt maiora: q2 pctm̄ p̄ncipis nō solū est pctm̄: ſz ēt pcti exēplū z remissio vtutis iudiciarie: q2 q peccat nō pōt efficaciť alios arguere in eo in q̄ peccat. Et tn̄ offm̄ p̄ncipis est punire malos. Nā datus est in penā maloz z laudē bonoz ad ro. 13. z p̄. pe. 2°. Istud tn̄ cessat p̄ncipe peccāte: q2 nō corripit peccātes efficaciter. Ideo pctā p̄ncipū maiora vñr pctis alioz. Et ſō grauius a deo punienť in futuro ſculo. sapie. 6°. Potētes potēter tormēta patiētur: z fortioribꝰ fortior instat crucia°.

¶ Si aūt dicamus de pena que infligiť hic: aut logmur de foro ꝓscie vel de ꝓtētioso. In foro ꝓscie pcta q̄ eq̄lia sē equal'r puniēda sunt. Q2 ibi deus est iudex z nō hō. Et ſō nec regi nec alicui alteri deferendū est: sed p̄o maiori pctō maior penitētia iponēda est: nisi inquātū pnia est arbitraria. z pōt sacerdos iponere qđ voluerit. de peni. di. i. c. Mēsurā. Non tn̄ dz attēdere ad psonā: ſz ad pctm̄. Et q̄tū ad ß cōſter in foro ꝓscie magꝭ puniēdi sunt p̄ncipes z oēs q̄ sūt in dignitatib⁹: q2 magꝭ vñr ꝓtēnere: z quāto qs magis ꝓtēnit magꝭ peccat xſ. q. iij. ¶. Cū g̃. Q̄to aūtē quis magis excellit. i. est in maiori dignitate vel statu p̄sumiť tātū magis ꝓtēnere z peccare. Jō dz qđ dignitas peccātis aggrauat delictū eius. Un rōne p̄sumptiōis ēt si nihil aliud ꝓstet i pctis eq̄libus quātū ad ex maiori dz iponi pnia ei qui est in dignitate: eo qđ eccl'ia nescit ꝓsciaz illius. Posset tn̄ aliqs rusticus peccans ex maiori ꝓtē ptu peccare q̄z p̄nceps: z ex hac pte g̃uius eēt pctm̄ eius. vt dicit glo. eť de iureiur. c. Cū quidaz. ¶ Est ēt pctm̄ eoz qui sunt in dignitatibus graui⁹ pp exemplum ex eo qđ ceteri sequūtur eos: sic dicit in allegato. c. Cū quidaz qđ in ēpos qui trāsgressi sunt iuramētū tāto grauius vindicādū est quāto maiori p̄eminent dignitate: z eoz exēplo facili⁹ alij poterūt ad sil'ia ꝓuocari. ¶ Si aūt in foro cōtētioso: dōm qđ aut pena iponiť ꝓcedendo p̄ aliquē vt aliqd faciat vel non faciat vel puniēdo eū p̄o pctō iam fcō. Si p̄mo mōdo semp deferť p̄ncipibus z p̄latis: q2 nō fit p̄ eos talis ꝓcessus sicut cōtra alios. Et hoc est pp honorē dignitaſ sicut si ꝓcedať p̄ regē honestius ꝓcediť. sicut pz eť de spon. c. Nō est nobis vbi regi tenēti violēter vxozes filioz suoz nō inferť imediate excōmunicatio: sed subīciť terra interdicto. Et tn̄ si eēt aliquis sine dignitate admonitus imediate excōicare. Et sic di eť de iudi. c. nouit. ſ. Sed forsan dicet qđ alr cuz regibus z alit cū alijs est agendū: qđ ſz videať ibi dici incōtrarium: tamē verum est. Naz in exhibēda iusticia. i. in hoc qđ res ōbita soluatur: vel pctm̄ iam cōmissum puniať idē erit in regib⁹ z i alijs Et tn̄ quātū ad modū puniēdi ad ß nō erit idē ꝓcessus: ſz deferť dignitati. Q̄ ēt fit in epis: vt pz eť de offi. dele. c. Sane. z. c. Pastoralis. Nā supponiť terra eoz interdicto z non excōicanť ipsi. Et hoc verū est a p̄n° qñ nōdū appuit ꝓtumacia eoz. Si aūt ꝓtumaces sint puniunť sicut ceteri postq̄s ß apparuit vt ibidē colligiť. ¶ Si aūt intelligať de pena iferēda p̄o pctō iā cōmisso: dōm qđ sunt q̄daz pctā que respectu maiorū sunt pctā: z nō respectu minoz: vel saltē nō ita p̄pe sicut est delictū i milite vēdere arma: sic ēt artē ludicrā exercere z pati se vendi. vt. ff. de penis. l. quedā. z de iurisditione oium iudicū. C. in. l. magisterie ēt ꝓcurare negocia aliena delictum est in milite. C. locati z ꝓducti. l. milites. z in clico eē tabernariū z ebrioſuz pctm̄ est. xxxv. dis. c. Ante oia. z. 44. di. c. Nulli. z. c. clīci. z eť de vita z honesta. clerico. c. A crapula. z in clico comā nutrire: z barbā. e. ti. c. Clīcus. z. c. Clericis peregrinari etiā z absentare se a beneficio suo regrente residentiā sine licētia supioris. eť de clericis nō residenti. c. Ex tue. z per totū. ¶ Alia sūt delicta respectu minoz: z nō maioz: licet maiores in eis aliquo mō possent delinquere vt stare intra cancellos dū celebrāt̄ diuina laicis peccatū est extra de vita z honesta. cleri. c. Laicis ēt vel clīcis ministrare in ordine qđ nō hñt pctm̄ est. eť de clī. nō ordi. minis. c. p̄ z per'totū. ¶ Alia sunt vitia equal'r cōia maioribus z minoribus. vt adulteriū furtuz: periurīū: dolus: auaritia: inuidia. z sic de ceteris sil'ibus. ¶ In p̄mo casu magis peccāt maiores q̄z minores. z intelligendū est qñ pctm̄ possit conuenire maiori z minori: ſz maioribus ꝓprie ꝓueniat sicut dimittere arma in bello z fugere delictū militis est: in quo magis puniētur qui habēt honorez in milicia q̄z inferiores z rudes subministrantes eis in bello. Et hoc mō in eis que cōpetūt aliquibus ꝓpter excellentiaz grauius peccat illi qui maiores sunt: sicut p̄dicare verbū fidei ptinet ad p̄latos: z nō mētiri in fide. Quicūq̄ tn̄ mentiať in fide docēdo peccat: q2 qui nescit nō dz docere: maxīe in rebus periculosis. Et tamē grauius erit in ꝑlato mētiri in fide q̄z in aliꝭ p̄dicatoribꝰ. ille rioribus. Si aūt pctm̄ ita sit ꝓpriū maioribꝰ qđ nullo° conueniat minoribus: nō est ibi opatio magis z minus peccandi vt in milite est delictū res alienas ꝓcurare. In aliꝭ āt non Jō nō cōpabunť in eo qđ peccent magis z minus: sed miles solus peccat. Pñt tn̄ cōpari vt si quis cui ſz ꝓcurato: ez esse male p̄ocuret: z miles cui non ſz ꝓcurare male ꝓcuret erit grauius peccātū militis: q2 maius peccatū est in eo qđ nullo modo est p̄missuz peccare q̄z in eo qđ permissuz est excedere aliquo mō. Sic dicit Augu. lib. de adulterinis ꝓiugijs: z hꝫ 32. q. 7. c. Adulteriū qđ i reb⁹ ad vtēdū ꝓcessis cū modus excediť lōge est tollerabili⁹ q̄z i eis q̄ ꝓcessa nō sē vn⁹ vl'rarus ex cessus. ¶ In 2° cāu sp peccāt magꝭ maiores q̄z maiores: vt si nō hñs ordinē mīstret i illo magꝭ peccat q̄z si hñs illū male mīstret in eo. Et istud est⁹ gñal'r in oib⁹ illis q̄ minoribus pp statū suū. statū minorē nō ꝓueniūt: z ꝓueniunt maioribꝰ pp statū suū.

Ecōtrario

Ecōtrario aūt q̄dā sūt ꝓhibita maiorib⁹ ꝓp statū suū q̄ non sunt ꝓhibita minorib⁹ ⁊ in illis magꝭ peccāt maiores. vt ne gocia secularia exercere ꝓhibitum est clīcis ⁊ mōachis. eẋ ne cle. vel mona. ꝓ to^m. Etiā ꝓhibent postulare in iudicio. i. hre offm aduocatoꝝ nisi in casib⁹ certis: aliꝫ aūt non ꝓhibetur. Jō si clīcus vel monachus male negocieť aut postulet magis peccat q̄z laicus equalr male negocians. ¶ In 3° casu refert: q2 quedā sunt delicta cōia oib⁹. que tn respcū maiora sūt maiora. alia aūt sunt ōlicta cōia q̄ alr se hnt de ꝑmiſ Ut si ꝑ carnalis vel spūalis cogīscit filiā carnalē vel spūalē. ⁊ tunc magis peccat ꝑ q̄z filia: ls ambobus sit pctm cōe: q2 eandē hitudinē cognationis inť se hnt. Sic ēt si iudex inferat vim alicui vel ipressionē: magis peccat q̄z qcūq; alius ls facē ipressionē sit cōe ad oēs. Et ꝫ q2 idignū est vt ide ꝓpetrāt iniurie. vñ iura nascunť. eẋ de accu. c. Qualr ⁊ qñ. ⁊. C. q me. ca. l. si ꝓ ipressionē. Et sic stupre vginē cōe est ad multos: ⁊ tn si vgo q̄ est sub tutoꝛe vel curatoꝛe ab ipso stupreť grauius punit q̄z si ab alio a°. nā deportať ⁊ bona ei⁹ publicant. C. ū qs eā cuius tutoꝛ fuerit coꝛrupit. l. vnica. Aliꝫ aūt nō puniunť ita ḡuiter: vt oñsum est. ſ. q. 202. ¶ De scōis est subdistinguendū. q2 q̄dā sūt maiora ex psona minoꝝ. alia āt nō sť maiora ex miorib⁹ nec maiorib⁹: ls eq̄lia. ¶ De primis vt si miles incusserit plagā duci suo vel manꝰ igesserit. Nā ls q̄s ꝫ possit facē: ⁊ ēt duꝛ in militē magis peccat miles pcutiendo ducē iniuste q̄z duꝛ pcutiēdo militē. ¶ Jn aliꝫ q̄ nō sunt maiora ex maiorib⁹ nec ex minorib⁹ est subdistinguēdū Q2 aut q̄rit de pena coꝛpali iponēda vel de pecuniaria. Si de coꝛpali sp deferť dignitati: q2 minus puniť .ff. de incēdio ruina ⁊ naufragio. l. pedius. ⁊. ff. de penis. l. in fuoꝝ. ⁊. C. ō ſima trini. l. nemo. Et ꝫ mō cōiter puniunť plus fui q̄z liberi ꝓp minorē dignitatē. xxiij. q. p^a. c. Qui ꝓtra nisi forte excusareť metu dñi iubētis: q2 tūc minus puniret fuus q̄ lib. xxiij. q. v. c. Qui cōpulsus. vbi fuus piuriū cōmittēs cōpulsus a dño ieiunat tres q̄drageſimas ⁊ltimas feriaſ: liber autē dño cōpulsus piurare ieiunat q̄draginta dies i pane ⁊ aq̄: ⁊ septē sequentes ānos: alꝫ tn fui magis puniunť q̄z liberi: ⁊ maꝛ si sint nobiles: q2 nobilitati pcitur. eẋ de penis. c. vltio. ⁊. l. di. c. ptumaces. ⁊. xxiij. q. p̄. c. Qui ꝯ pacē. ¶ Si āt sit pena pecuniaria: aut est oꝛdinaria: aut est mulcta: ⁊ eẋoꝛdinaria. Si oꝛdinaria deferť nobili vel maiori in ꝫ q̄ soluit penā. Paup aūt ⁊ minoꝛ si nō pōt soluē puniť coꝛpalr. Et tn etiā maioꝛ si nō hēret vnde soluēt: vel si nō solueret puniret coꝛporaliter. Si aūt sit mulcta siue eẋoꝛdinaria. tūc puniť magꝭ maioꝛ q̄z minoꝛ: q2 maioꝛ teneť mlctā soluere ⁊ diues: paupi aūt remittiť. ff. de offi. p̄sidis. ſ. Jllicitas. §. vlti. Et ista reꝛa datur. eẋ ō iureiur. c. Cū qdā. in gl. q̄ in pecuniaria pena plus puniunť maiores q̄z minores. Jn pena autē coꝛpali sepe puniunť minores: ⁊ remittiť maiorib⁹. idē. xlj. di. c. nō cogātur in gl. ¶ Ad p^m dōz q̄ nō est faciēda acceptio psonaꝝ quātū ad ꝫ q̄ fiat iustiª de qbuſdā ⁊ de aliꝫ nō: ⁊ tn q̄z tū ad modū faciendi iustiam dz eē diuersitas: q2 non dz eē idē modus ꝓcedendi ꝯ oēs nec ēt eedē pene vel eq̄les debēt infligi: qa istud eēt iniustū cū interdū in eadē re magꝭ peccet vnus q̄z alius. ⁊ tn pene debēt eē maiores vel miores fm ꝓportionē culpe. Sicut ḡ ꝯ passus nō est simplr iustū. vt oñsum est. ſ. q. 323. q2 ibi tn qs patiť exterius q̄z tū egit: ita nō erit iustū simpliciť q̄ ꝓ eq̄libus reb⁹ cōmissis exterius debeāt eē sp equales pene cū ex eq̄lib⁹ cōmissis nō sequať q̄ sint eq̄lia peccata. Aliq̄n ḡ ꝓ eadē re magis punient maiores q̄z minores. ⁊ aliq̄n eq̄lio fm q̄ interdū magis ⁊ interdū minus peccant. in eadē re sic sup declratū est. ¶ Ad 2^m dōm q̄ magnus iudicandus est sic fuus q̄z tū ad hoc q̄ fiat ō vtroq; iusticia. Q2 si de magno nō fiat iusticia: q2 magnus est velut si a lege ab solutus esset iniustū esset: modus tamē faciēdi iusticiā: ⁊ pene que inferunť vtrisq; non opz q̄ sint equales.

¶ An aliq̄n vnus ꝓ alio dēat puniri. Q̄ō. CCCXXXV.

Queritur an aliq̄n dēat vnus pro altero puniri. ¶ Dicūt q̄dā q̄ nō: q2 pena ꝓ pecca to infligiť. Nemo tn peccat ꝓ alio: sed pro seipso: ḡ pro pctō vnius nō dz alius puniri. ¶ Jtē Ezechiel. 18. dī aia q̄ peccauerit ipsa moriet. ḡ nō moriet vnus ꝓ altero. ¶ Jtē si vnꝰ ꝓ pctō alterius puniret nō eēt in ptāte hois q̄ saluareť. ſ aūt est incōueniēs. ꝑz q2 ēt si qs bñ viuēt posset ꝓ pctō alteri⁹ cō dēnari. ¶ Jtē iura volūt q̄ nō puniať vnus ꝓ alio ēt si sint ꝑsone ꝯiuncte in qb⁹ maxⁱ posset istud hre locū. Nā marit⁹ ꝓ vxoꝛe: ⁊ vxoꝛ ꝓ marito: ⁊ filius ꝓ pīe: ⁊ eꝯrio nō puniūť eẋ de pig. c. Ex lris. ⁊. C. ne vxoꝛ ꝓ marito in rub^a: ⁊ i nigro ⁊ eẋ de purga. vulga. c. 2°. ¶ Dōm q̄ ls sit rlare vnū nō puniri ꝓ alio: ls quēlz ꝓ se cū pctā debeāt tenere suos auctores. eẋ de his q̄ fi. a ma. par. ca. c. Quesiuit. Jnterdū tn vnus ꝓ altero punit: nō tn pena eterna: ls alīs penis. Dicit. n. ſ. Tho. 2ª. 2ᵉ. q. 108. arti. 4°. q̄ vnus hō nūq̄z puniť ꝓ a° pena spūali. Q2 pena spūalis ptinet ad aiaꝫ fm quaꝫ qlz est liber. Pena aūt tpali puniť vn⁹ ꝓ alio eo q̄ q̄^m ad eē tpale vl coꝛporale nō est qlz liber: sed aliq̄ mō dependet ab aliꝫ. Et q2 triplicit pōt se hre vnus ad alterū in q̄dā dependētia triplici rōne puniť vnus ꝓ a°. ¶ Prio inquātū vnus hō est tpalr reꝯ alterius: ⁊ ita tpalr ipse puniť in penā illi⁹: sicut filij fm coꝛpus sūt res pīe: ⁊ fuus est res dñi. ¶ 2° mō inquātū pctm vnius deriuať in alterū. vel ꝓ imitationē quādā: sicut peccata parentū puniunť in filīs: q2 filij imitanť pīes: ⁊ fui pctā dñoꝝ: vt audacius peccēt: vel ꝓ modū meriti sicut pctā subditoꝝ merenť prelatū pctōrē. Job. 34. Qui regnare facit hominē hipocritā pp pctā pplī. An tn plati puniantur ꝓ pctō subditoꝝ vl subditi ꝓ pctō platoꝝ dicet. j. q. 337. ¶ Tertio fit ad cōmendandā vnitatē societatis hūane: q2 oēs hoīes si quodāmodo vnū sīt ꝑticipatiōe spēi pl'es hoīes sunt vn⁹ hō Et iō si sīt vnū totū. ⁊ sic totū hz ptes quaꝝ q̄lz est sollicita de aliīs: ita qlz hō dz esse sollicitus de alio: q2 vnicuiq; mandauit deus de ꝓximo suo eccle. 17°. Jdeo sicut malū vni⁹ partis coꝛpis redūdat in alteraꝫ: ita ⁊ pena ꝓ pctō vnius hois redūdat in ceteros inquātū oēs tenenť esse solliciti de quolz ne peccet. Sic dicit Augu. de pctō achoꝛ. Cum ergo videať q̄dā negligētia ceteroꝝ cū vnus peccat quē poterāt ꝓhibē: videntur ipsi peccare negligēdo. ⁊ sic ꝓ pctō illius puniunť. ¶ Pro hoc tn cōsiderandū magis q̄ pena que inferť vni ꝓ altero. aut est a deo: aut ab hoie. Si a deo pōt inferri hoi qō cunq; genus pene siue in dāno reꝝ: siue in coꝛpali afflictione: siue in moꝛte: sicut filij ꝓ ꝑibus puniunť: vt oñsum est. ſ. q. 328. Puniunť ēt interdū prelati ꝓ subditis: ⁊ eꝯrio. vt. j. dicet: ⁊ qdā de cōitate ꝓ alīs. Jsta tn pena semp est tpalis q̄ est in coꝛpe vel in reb⁹ coꝛpis. Eternalr aūt nemo ꝓ a° punitur nec ēt in purga°: q2 illa est pena aie. ⁊ qlz est liber q̄tum ad aiaꝫ. illi tn q pro alīs puniunť interdū puniunť pro peccatis: ⁊ interdū sine pctis suis. Nā pctm vnius dependet aliq̄n a pctō alterius. Et quātū ad ꝫ ēt si qs puniať ꝓ pctō suo dī puniri ꝓ pctō alterius. Et tn vere ꝓ suo puniunť ⁊ nō ꝓ pctō alteri⁹. Sic si filij imitenť pīes in pctis dñr puniri pro pctis eoꝝ: ⁊ tn puniunť ꝓ suis: q2 ipsi vere peccauerunt. ⁊ iste est modus accipiēdi largus. ¶ Alr puniť qs pro peccato alterius q̄n ipse nō peccauit in aliq̄: sed alius: ⁊ tn puniť pro eo. Sic si puulus filius alicuius puniať ꝓ pctō pīs. nā ipse nō peccauit. ⁊ tunc dōz q̄ nullū iniustū fit ei a deo: qa pōt oia ⁊ vtiť eo tāq̄z possessiōe sua: ⁊ maxⁱ q2 deus facit ad bonū istoꝝ q̄ puniunť: sic fuit in puulis sodomoꝝ ⁊ in paruulis dathā ⁊ abirō. Nā isti nihil peccauerāt: ⁊ tn cū pīb⁹ ſmersi sť. geñ. 19. ⁊. nume. 16. Profuit āt ꝫ eis ad salutē aie: q2 si supuixissent successissent in vitīs pīnis: sic ꝑz de puerꝭ sodomoꝝ. Nā geñ. 19. dī q̄ intrātibus duobus angelis i domū Loth in spē viroꝝ ꝓuenerunt oēs viri ciuitatis a puero vsq; ad senē petētes educi viros foraſ: vt abuterenť eis. Si ḡ puuli qui añ annos discretionis mōtui sunt supuixissent: succesſissent in vitīs pīnis: ⁊ sic puniti fuissent eternaliter. Nūc vo moriētes potuerūt saluari: vel saltem ēent in limbo puuloꝝ vbi nihil paterenť. Mificoꝛdit ḡ cū eis actuꝫ est q̄ a deo occisi fuerint añq̄z peccarent. Sic dic Aug. in epla ad Auxētiū. ⁊. i. q. iij. c. Paruulos. ſ. Paruulos sodomitarū nō excusauit ignoꝛātia: quin ꝓ pīno scelere celesti igne cōsumerentur: sed ꝫ igne pena illis diminuta est qbus successio paterni sceleris est adepta. ⁊ dicit postea illud idē intelligēdum est de puulis qui pro pctō dathan ⁊ abirō viui descenderunt ad inferos. meli⁹ ergo istis fuit q̄ nō habētes peccatum moꝛerenť pro peccato alieno q̄z vt postea peccātes pro delictis ꝓpꝛis punirentur ⁊ perirēt. hoc enīz etiā viris sanctis prestať in gratiā. Sapiētie. 4°. Placēs deo ⁊ dilect⁹ viuens inter peccatoꝛes trāslatus est. Raptus est ne malitia mutaret intellectū eius: aut ne fictio decipet animam illius. Placita. n. erat deo aia ei⁹ pp ꝫ ꝓpauit educē illū de medio iniqtatū. Sic ēt fuit ō puulis chananeoꝝ: q2 deꝰ iussit occidi illos. ꝺute. 20. ⁊ ꝓfuit eis: q2 si supuixissēt fuissent mali sicut

patres

A Rñdet ad quesituꝫ. q.

B

C Notabile.

D Punitio a deo data ꝓ dest ꝓ

patres eoꝝ. Nā chananei exercebāt pctā multa ⁊ grauia. Ieui. 18. ⁊ malitia eoꝝ erat pseuerans: qz filij sp imitabant patres. Sapie. 12. s. iniqua est natio illoꝝ: ⁊ nālis malitia ispoꝝ Et qm̄ nō poterat mutari cogitatio cordis illoꝝ in ppetuū. Semen. n. erat maledictū ab initio. Et logr ibi lra de chananeis. Bonū g̃ erat puulis chananeoꝝ q̄ occiderent añ annos discretiōis ne peccarēt ⁊pirent. ¶ 2°. pdest pena taliter a deo data ad alleuiationē pctoꝝ q̄ qs cōmittit. Ut si qs ex pena quā patit ꝓ a° nō moriat: cedit sibi i alleuiationē pena rū debitaꝝ sibi ꝓ pctis suis. sic ꝓ pctō Siezi ei° posteri leprosi fci sunt. 4. reg. 5. ⁊ nō moriebant. Erat g̃ sibi ꝟ ad alleuiationē. Hoc verū est nisi ipsi posteri pctā p̄ria imitent ꝓ qb° pene ille inflicte sūt: qz tūc iaz infligit eis pena ꝓ pctis suis: sicut iudei petiuerūt sanguinē xp̄i. i. penaz debitā ꝓ iniusta effusione sanguinis xp̄i venire sup se ⁊ sup filios suos. j. 27. ⁊ ita venit qz semp puniunt. Qz tñ iudei imitant nūc pctā p̄ria suoꝝ: qz eq̃le odiū hñt ipsi q̄ xp̄m sic p̄es eoꝝ. Jā pro pctis suis puniunt: ⁊ nō opz q̄ puniant pro pctis patrum. Silr et est de maledictiōe chanaā ⁊ posteritatis sue. gen. 9. Nā posteri sui fuerūt iniq. Sapie. 12. Et sic merebant pp̄ de licta sua penas q̄s tollerabāt: et si nulla maledictio p̄cessisset De hūj Aug. in epla ad Auxētiū. ⁊. i. q. iij. c. chan peccauit. ¶ 3° fuit interdū qz nō p̄nt p̄ueniēter qdā puniri q̄ peccauerūt: nisi puniant cū eis alij pp̄ vnitatē ⁊ simultatē vite. ⁊ sic cū vellet deus q̄ Jonas a nautis p̄cereť in mare pro pctō suo p̄turbauit eos ponēs in piculo naufragij: qz nūq̄ ipsi ꝓ iecissent ionā in mare nisi insurrexisset illa turbatio. Jone ꝓ Sic dicit Augu. vbi. s. i. q. iij. c. Ppls. s. Sic nauicula Jone piclitat: vt fugitiuus sorte deprehensus fluctib° imergeretur. Sic et fuit de Achor: qz fecit de° in bello p̄re trigintaſex viros Josue. 7. vt hērent cām israelite q̄rēdi a deo cur ꝟ fieret ⁊inueniret pctm̄ Achor. Et sic fcm̄ est. e. c. Si aūt nō fuisset illi viri occisi nō fuisset aliq̄ occasio ad iueniēdū pctm̄ achor ⁊ ad ꝟ q̄ seuere vindicaretur a ppl'o in eoꝝ: ⁊ ita in multis. ¶ Considerandū et q̄ cū deus puniat morte aliq̄n̄ vnoꝝ ꝓ altero ⁊ cetere pene sunt minores: q̄ quālibet aliā ifert vni pro altero. ⁊ ita lepra infligit vni pro pctō alteri°. vt in filijs giezi q lepra pcussi sunt pp̄ p̄rem. 4. reg. 5. Aliq̄n̄ et fuitute vt chanaā maledicit pro pctō p̄ris sui chaz gen. 9. Et ꝟ illa maledictio ab hoie fuerit data dei tñ volūtate data est ⁊ p̄r mata: rideo sic sequuta est. Ita est de oibus alijs gñib° penarum q̄ deus infligit vni pp̄ alterū ꝓter eternā quā cuilz pro se solo ifligit. ⁊ vocamus eternā large quācūq̄ penā post vitā et si sit breuis vt purgatorie. ¶ Si aūt dicam° de penis datis ab hoie vel iur. dōm q̄ est quedā pena corpalis ⁊ alia realis ⁊ alia spūalis. Corpalis est mors aut verberatio. Et ista non infligitur vni pp̄ alterū de iure: qz iste sunt pene p̄sonales ꝟ a deo inferāt. ¶ Rō dzie est: qz deo ꝟ agere quicqd voluerit de hoie eo q̄ est possessio sua ⁊ hois ad possessionē suā non est iustū politicū. s. ethi. ⁊ tñ hois ad hoiem est iustū politicum: iō non pōt vnus agere q̄ alterū nisi id qō recta rō ⁊lex permittūt. Et tñ ita non pmittunt aliquē occidi aut v̄berari aliquē pro pctō alterius: g̃ hō non poterit ꝟ facere. ¶ Alia cā est qz deus quicqd agat hoi pōt ꝓ illō deducere eū in melioꝝ statū. Uñ occidendo hoiez deducit illū ad vitā eternā. Moꝝs g̃ que a deo infert cū possit esse via ad bonuz nō erit illicitū nec etiā malū respectu hois q̄ deus puniet illum vel occidat sine peccato. Nō est tñ in ptate hois deducere aliuz ad melioꝝem statum per mortē ⁊ v̄bera: sed potius ad ōterioꝝem. s. ad non eē. Ideo nō licet hoi punire alterū corporaliť: nisi pro pctō eius cū per penam peccatū emendet. ¶ Pena aūt realis cōsistit in eis que ptinent ad hoiem siue in bonis fortune: vt diuitijs: honore: laude: potētia: glia: siue in bonis quibusdā nālibus sicut in libertate. In oibus istis pōt inferri pena de iure vni ꝓpter alterū: vt p̄z in filijs hereticoꝝ ⁊ filijs eoꝝ qui cōmiserunt crimē lese maiestatis. Nā ꝓantur bonis p̄nis: ⁊ omni honore: ⁊ fama: ⁊ gloria seculi: sola vita eis reseruata. extra de hereti. c. Uergētis. Sic etiam filij illegitimi p̄uant honore competēte alijs hoibus: qz nō admittūtur ad honores nec ad beneficia nec ad ordines. Etiā vnus rediť infamis pro pctō alterius: sic isti filij hereticoꝝ ⁊ eoꝝ qui cōmiserunt crimen lese maiestatis. Incurrit etiaz seruitutem vnus pro pctō alterius vt filij p̄sbteroꝝ in sacerdotio geniti fm antiqua iura efficiebant seruī ecclesie. de hūj sunt multa exempla, vj. q. i. §. verū. ⁊. xv. q. vltima. c. Cū multe. ⁊ extra de filijs p̄sbteroꝝ. c. Litteras. ⁊ q̄si p totuz ⁊ extra de penis. c. In quibusdam. ⁊. c. Ad aures. ⁊ extra de purgatio. canoni. c. Accedens. Et fuerūt positi aliqui casus de hoc supra. q. 330. vbi puniuntur filij pro p̄ribus. Fit autē ista punitio de iure ad detestationē criminis: vt ostēdat tam detestabile esse crimē: qō non solū cōmittens: sed etiā qui ad eos pertinent puniri debeant. Et eadē rō etiā in pl'imuz est q̄n̄ deus punit filios ꝓ p̄ribus: vt in pena sodomitaꝝ ⁊ dathan: ⁊ abiron gen. 19. ⁊ nume. 16. Sic ēt q̄n̄ in aliqua ciuitate colebant idola vbi tā adulti q̄z ēt puuli vnius diei occidē di erant deutero. 13. s. Ut oēs videtes tantā seueritatē fieri in punitione huius criminis fugerēt illud tāq̄ grauissimū. Et ꝓz q̄ fieret ad detestationē ⁊ terroꝝē: qz ēt mortuis viris ⁊ feminis iubebātur occidi oīa iumenta ⁊ pecora: ⁊ cremari q̄ quid in vrbe erat ipsamq̄ ciuitatē destrui: vt nullus habitaret in ea in eternū. Jsta tñ nō fiebant iā ad penā idolatrarum: qz illi nō poterant ad hoc testari cū eēnt iaz mortui: sed erat horor oibus videtibus. Aliq̄n̄ tñ puuli qui occidunt cū patribus occidunt: qz nō est modus ad liberandū eos nisi per miraculū: sicut in puulis sodomoꝝ ⁊ dathan ⁊ abirō: qz cū loca in q̄bus ipsi manebā t apirentur ad vorandū eos: non poterant paruuli qui cū eis erant liberari nisi per miraculū. Et non erat aliqua cā liberandi eos miraculose: qz nec ipsi ꝟ meruerant nec petiuerūt nec aliqs ꝓ eis petiuit q̄ liberarentur: ideo perierūt. Adulti tamē filij istoꝝ qui non consenserunt in peccato parentū liberati sunt per miraculum sicut fuit in filijs Choze. Nā ipse perijt: qz terra absorbuit eum ⁊ filij eius qui cū eo erant māserūt pendētes in aere quousq̄ terra cōclusa est nume. 26. s. grāde miraculū factū est vt chore peunte filij eius nō perirent. Jsti tamē liberati sunt pp̄ merita: qz peccato p̄is exp̄resse repugnabāt. In puulis tamen qz nulla causa liberandi eos erat: ⁊ nō poterant nisi ꝓ miraculum liberari pierunt cuz patribus. ¶ Alia est pena spiritualis vt excōicacio: interdictū: suspensio: depositio: degradatio: p̄uatio ab oblationibus: inhabilitatio ad sacros ordines. Jste vocant pene spūales: qz ad iurisditionē eccl'iasticaz pertinent. Excōmunicatio tñ nūq̄ infligitur vni ꝓ altero: qz est pena p̄sonalis: sed cuilibet ꝓ pctō suo: vt dic Aug. ⁊ hētur xxiij. q. iij. c. Si habes. ⁊ ex de his q̄ fi. a ma. par. ca. c. Quesiuit. Suspēsio: depositio: degradatio ēt sunt pene p̄sonales ⁊ nō infligunt vni pro altero: ſz solis peccātibus. Interdicti tñ pena sepe punit vnus ꝓ altero: vt qñ pp̄ vnū peccātē locus totus subijcit interdicto: qđ max^e fit ꝓ pctis p̄sidētiū vt ꝓ pctō regis vel epi ponitur iterdictū in terra sua. ex o spo. c. nō est nobis. ⁊ ex de offi. deleg. c. sane. qz ⁊. c. p. ⁊. g. Pena ēt p̄uationis a iure offerēdi punit vnus ꝓ alio. s. tota familia ꝓ dño ꝓ pctō alic° iubet iterdū q̄ non recipiat obla° ab eo nec a familia sua. xvij. q. iij. c. Minor. Pena ēt inhabilitatiōis ad ordinē punit vir ꝓ pctō vxoris. vt si vxor alic° adultera ta est ēt ipso nesciēte si postea cognscit eā nō pōt p̄mouere ad sacros ordines. xxxiij. di. c. Si laici. Sic ēt si filij° obtinuit ecclesiā p symoniā pentū ēt ipo nesciēte eccl'iaz pdit qz nō pōt eā retinere. ex de symo. c. De regl'arib° ⁊ duob°. c. sequētib°. Et in filijs casibus punit qs de iure hūano ꝓ pctō alteri°. ¶ Ad p^m dōm q̄ nemo peccat pro alio: ⁊ tñ punit qs ꝓ a° eo q̄ pene nō infligunt sp vt pene: ſz aliq̄n̄ vt medicine curatiue vel p̄seruatiue. Qñ aūt pena ponit ꝓpe vt pena nūq̄ punit vnus pro pctō alteri°: ſz qlz pro suo: ⁊ tñ in casib° suppositis in qbus punit vnus ꝓ altero sp est pena vt medicia sic in iterdicto. s. vt multi puniti sine culpa cogāt eū q̄ peccauit ⁊ ꝓ cuius cā ponit interdictū satisfacē ⁊ cessare a pctō. ⁊ ita in oib° alijs casib° est aliq̄ cā q̄re pena det: ⁊ ex ea pte est medicina. ¶ Alr pōt dici q̄ pōt aliqs peccare in pctō alterius: ⁊ punit pro illo: qz inquātū aliqs ptinet ad alterum dī agē que ille agit. Et qz filius est q̄dā ps p̄ris. s. ethi. cesset peccare p̄e peccāte inquātū in illo est vel inquātū illius est. Et sic punit: qz aliquo mō pctm̄ est suū. Sic. n. pctm̄ originale causatū est: qz peccāte Adā in q̄ erat tota nā hūana fm rōnem ꝓpagatiōis. dñr oēs peccasse. sic dicit apl's ad ro. gnto. Oēs in adā peccauerūt. i. oēs erāt in adā. ⁊ex̄ntes i eo peccauerūt pctō q̄ ipse peccauit. ¶ Ad 2^m dōm q̄ itelligit de morte eterna: ⁊ de morte tpali: qñ infligit alicui adulto: qz nō infligit nisi pro pctō suo. ¶ Ad 3^m dōz q̄ itelligit de pena eterna qz dānari vel saluari nō est nisi post hāc vitā. ⁊ ſz nō pōt vnus ꝓ pctm̄ alterius sustinē ſz ꝓ suo. ¶ Ad 4^m dōm q̄ intelligitur

E 3° alio

F 3°

G

h Triplex pena ab hoie.

p̄ma pena

J 2° pena

telligit ēt de pena eterna z ō tpali que est mors aut verberatio vel exōicatio: z similes pene personales. Quedam tñ pene sunt que possunt vni vel multis pro altero inferri.

¶ An puniat aliqñ quis sine culpa. Qō. cccrrxvj.

Queritur an puniat aliqñ quis sine culpa. ¶ Dicunt quidam q̄ non: qz pena z culpa correspondet sibi. ergo nunquam iuste poterit pena nisi pro culpa inferri. ¶ Dōm q̄ ex p̄cedentibus apparet penam aliqñ sine culpa inferri cum puniat vnus p peccato alterius: z tñ vnus nō peccat in peccato alterius. Est tñ regula q̄ cōiter non punit quis sine culpa nec de iure diuino nec de humano extra de constitu. c. Cognoscentes z. lvj. di. Satis peruersum. Aliqñ tñ in casibus spālibus punit quis sine culpa nunq̄ tñ sine cā vt exponitur in decretali. Qñ falsum extra: vt lite nō cōte. Et fit hoc aliqñ in pena inflicta a iure. De penis a deo inflictis pz vt in occisiōe paruulorū sodomor: z dathan z abyron Geñ. 19. z Num. 16. z in paruulis chananeor Deut. 20. z in paruulis ciuitatū israel in q̄bus colebant idola Deut. 13. z in paruulis madianitar Num. 31. z in paruulis amalechitar. 1. Re. 15. z in multis alijs. Et in his videt esse due cause. ¶ Una pp detestationem criminis. Alia pp peccatū parentū. ¶ Tertio solet deus punire aliquos vt eos meliores efficiat sicut in Job. ¶ Quarto punitur quis vt innotescat gloria dei sicut in ceco nato Jo. 9. Nam dicit q̄ nō peccauit ipse nec parentes eius vt cecus nasceret sed vt ostenderetur gloria dei in eo. Et alij modi files sunt sine culpa ex parte dei. ¶ Nam est quintus ad custodiā virtutuz vt in Paulo. 2. Lozin. 12. ¶ Sexto ad purgationem vt in maria sorore moysi Num. 12. Sed ibi pena fuit p culpa. ¶ Septimus est vt continuet pena p̄sens eterne vt in herode Actu. 12. z ēt hic est pena p culpa. Jō modi q̄nq̄ p̄cedentes pertinent ad ppositum qz est in eis pena sine culpa lz non sine cā. Quinq̄ modos istos cōes ponit Beda in omelia z Magr. 4. sen. di. 15. ¶ Silr iure humano punit q̄s sine culpa in aliq̄bus casibus. s. in ser. q̄ cōprehēdunt hoc versu. paupertas odiū vitiū fauor z scelus ordo: personas spoliāt z loca iuri suo. ¶ De paupate vt due ecclie vniūtur in vna z fiet vnus epatus cū eēnt duo: z vna ecclesia perdit honorē epalem. 16. q. j. c. Et tpis qualitas. Et filr ppter paupertatem due ecclesie parrochiales vniunt vt bēant vnicū sacerdotem cū prius q̄libet bret ppriam. 10. q. 3. c. vnio. ¶ De odio pz vt si ciues alicuius vrbis occiderunt duos epm suū priuatur ciuitas illa in eternum iure epatus: z vnit alteri epatui. Et hoc in odiū ciuium q occiderunt epos lz illi iam mortui sint. 28. q. 2. c. Ita nos. Et sile extra de penis. c. Ad aures z. c. In q̄busdā. vbi successores priuant iure qđ habituri essent pp̄ decessores in p genie sua. Sic ēt ordinatus sine titulo in odiū ordinatoris non bz executionē ordinis. lxx di. c. Neminē in ter. z glo. z institutio scā de clerico in ecclesia cōtempto patrono ēt de digno in odiū epi est irrita. 16. q. vij. c. Decernimus. z sic punit ordinatus pp̄ solā culpam ordinatoris. ¶ De vitio pz vt de clerico babēte leprā. Nam nō permittit ministrare pp̄ scandalū z dolorē ex de cle. debili. c. tua nos. ¶ De fauore pz in ecclesia cōstantinopolitana: qz in fauorē eius p̄archatus primus q̄ debebat alexādrine post romanā translatus est in cōstantinopolitanā. 22. di. c. Renouātes. z extra de p̄ui. c. Antiq̄. Et qñq̄ in fauorē religionis dat ecclesia secularis canonicis regularibus extra de eccle. edifi. c. Ad audientiā. 3. ¶ De scelere pz. 27. q. vlti. c. Multorū. vbi priuant alīq iure suo pp̄ scelera alior. Melius tñ dicet vt in occidentibus epm qz ibi est scelus: z tūc odiū manebit in ere plo de epo ordinante sine titulo vel cōtempto patrono vt dictū est. ¶ De ordine pz qz in fauorē ordinis priuat dñs seruo. Si. n. seruus ordinatus est in sacris dñs perdit ius qđ habebat in eo. 54. di. c. Frequens. z. c. Et antiquis. et. ff. de operis liber. l. interdum. vbi rōne dignitatis amittit quis operas quas habebat in liberta. qz indignū est q̄ libertas seruiat cū tantam dignitatem adepta sit. de his tangit glo. extra de priui. c. antiq̄. ¶ Ultra istos sex casus ēt punitur quis interdum de iure humano sine culpa lz possint reduci ad istos oēs alij casus: vt filius illegitimus priuatur honore z iure successionis z est inhabilis ad cōsequendū ecclesiasticum beneficiuz z ordinē extra de fil. p̄s. per totū. z extra q fil. sint legi. per totū. ēt qñ p̄res sunt heretici filij priuant oi successiōe p̄na z honore. Idē ēt qñ p̄res cōmiserūt crimē lese maiestatis. extra de here. c. Uergētis. sed isti tres casus reducunt ad odiū. s. qz in detestationē criminū p̄nor b fit. Etiā priuat familia iure offerendi sine culpa pp̄ peccatum dñi. xvij. q. 4. c. Miror. Etiā interdū terra: z puniuntur omnes qui ibi sunt pro peccato dñi vel vnius aut paucor pro quorum delicto terra interdicit extra de spon. c. Non est nobis. Isti tñ duo casus pertinent ad penā tanq̄ ad medicinā: vt p hoc ille q̄ peccauit cogat satisfacere verat⁹ a multis q̄ p eo puniūt. ¶ Alio mō punit qs sine culpa vt in bigamo: qz ōbēdo bis nō peccauit aut semel cū vidua: z tñ nō p̄mouet ad ordines z pdit p̄ priuilegiū clericale: extra de biga. per totū. Istud aūt est pp̄ significationē mr̄imonij que ñ pōt inueniri in bigamo. e. ti. Debitū. in textu z glo. Sic ēt si quis bñs vxorem quā duxerat vnicaz z virginem z illa postea adulteraf ēt nesciente marito non pōt ille p mouer̄i ad sacros ordines. 24. di. c. Si laici. Et ad idē pertinet: qz hic bigamia est si postq̄ vxor adulterata est rursus cognoscatur a viro suo. Et file⁹ casus p̄nt alij de iure colligi in q̄bus aliq̄ cā subest puniendi aliquem lz non culpatum. Et file est de eo q̄ bī suspectus de crimine z non cōmisit illud: qz interdū ponit ad torturam vt veritas inueniatur. Sic ēt qñ putatur q̄ aliqui sciant veritatem rei: lz non credant ipsi cōmisisse malefactum torquentur vt veritas certius habeatur. Ista aūt fiunt ex necessitate: qz si h̄ non fiunt nō est modus inueniendi veritatē in multis criminibus: z multa cōmitterent habita spe q̄ nunq̄ nota essent nisi iste modus extorquendi veritatē esset. Est ergo bonū publicū q̄ sic veritas inueniat. Et qz q̄libet bō est pars cōitatis alicuius z lex vult potius bonū cōe q̄ priuatū p̄eligit potius puniri aliq̄ ptē cōitatis iniuste q̄ totū statū cōitatis p̄clitari si nō det modus inueniēdi veritatē criminū. De ista aūt necessitate humana. s. q̄ oporteat malū agere vel malum pati cōqueritur Aug. 19. de ci. dei. dicit tñ iustū eē inocētes torquer̄i vt veritas inueniat. ¶ Consideradū vlterius q̄ solēt assignari. 5. cause q̄re deus puniat bones in hac vita: q̄ patēt bis verbibus. vt pbet: aut dānet: aut expiet: aut mereat: vt pateat Christi gloria pena dat. ¶ De pbatione vt in iob z in tobia. Nā ad pbationē virtutū suarū puniti sunt. z sic ēt multi alij. 45. di. c. Disciplina. z. c. Sunt nāq̄. ¶ Ut dānet sicut fuit in herode: qz pena sua īcepit h̄ vt in eternū puniret: qz cū p̄misisset se laudari vt deū a deo subito percussus est z cito mortuus est Actu. 12. et 12. q. 2. q. 4. Nabuc. ¶ Ut expiet: sic fuit in beato paulo cui datus est angelus satbane ad colaphizandū eū ne magnitudine reuelationū extolleret. 2. ad Lozin. 12. et. 23. q. 4. c. Displicet. ¶ Ut mereat z ita ēt dñi fuisse in tobia: qz ad augmentū meriti p̄fuit sibi pena cecitatis. Et istud est in multis q̄ vt meliores efficiantur puniunt: qz virtus in infirmitate perficit. i. p̄fecta reddit p tolerātiā infirmitatū z passionū. ¶ Ut pateat Christi gloria: sic fuit in ceco nato Jo. 9 qz glia dei manifestata ē in illo inq̄tū cura tus est miraculose. Si tñ nō fuisset cecus non potuisset virtus dei oñdi in illo sanādo eū. Istos ponit beda in omel. lz alijs verbis vt dictū est. Multi ergo casus sunt in q̄bus pena sine culpa infligit: z tñ semp est p aliq̄ cā. ¶ Ad argm̄ dōm q̄ pena qñ accipit ppriē vt pena semp correndet culpe: z tñ in casibus p̄dictis non dat vt pena: lz vt medicina inq̄tū aliq̄d prodest.

¶ An subditi interdum puniantur pro peccato p̄lati vel econtrario. Questio. cccrrxvij.

Queritur an subditi puniant interdū pro pctō p̄lati vel cōrio. ¶ Dñt q̄daz q̄ nō est iustū qz distincta sunt merita z demerita p̄latoz z subditoz: iō pene z premia debent distingui: sed p bono ope vnius nō premiat alius sed ipse operans solus: ergo ēt p vnius pctō. s. p̄lati nō punient subditi nec cōrio. ¶ Dōm q̄ aliqñ puniunt subditi p peccatis p̄latoz: z hoc tam a deo q̄ a iure. A deo pz vt pplis israel punitus est peste pp̄ peccatū dauid numerantis illū. 2. Reg. 24. et. 1. Paralipo. 21. De iure humano pz: vt qz aliqñ peccante principe interdicit terra eius: extra de spō. c. Non est vobis. z ex de offi. deleg. c. sane qz. z. c. p. z. g. ¶ Considerandū tñ circa hoc q̄ p̄lati z subditi sic se bñt q̄ aliqñ pp̄ peccata p̄lati est peccatuz in pplo z cōrio: z aliqñ pp̄ peccatū p̄lati dz puniri pplis z cōrio: z sic duo sunt consideranda. Primo si ex peccato vnius sequit̄ peccatū alterius. Scdo si ex peccato vnius sequit̄ pena alteri⁹. ¶ De prio dicit Aug. in epla ad auxentiū. z. 1. q. 4. c. Pplis. s. aliqñ p meritis p̄latoz deprauat̄ vita subditoz. Qz aūt pp̄ peccata pplī fit peccatū in p̄lato: dicit Grego. in moral. q̄ fm merita subditoz disponit̄ vita rectoz. ¶ Quo aūt ista vera sint considerādū est: z dōm q̄ nunq̄ ppriē ex pctō subditoz sequit̄ peccatū p̄latoz nec cōrio: qz tunc non esset in ptāte bois bene agere vel male: z tñ oē peccatū est voluntarium. Etiā sequeretur q̄ nō esset in ptāte bois saluari vel cōdemnari: qz pp̄ peccatū ōdēnat̄ qs. Si ergo ex pctō vnius posset seq̄ peccatū in altero ōdēnar̄ aliq̄s eternaliter ēt si nollet: z non esset in potestate sua euitare. Debent tamē ista intelligi aliter. Cum. n. dr̄ q̄ fm me-

5. cāe q̄bus deus punit bones i bas vita.

1. cā.

2. cā.

3. cā.

4. cā.

Ad argm̄ i ōrium.

Opio quorundā. Unica rō.

Rñdet ad quēstaz. q.

rita ppl'oz disponit vita rectoz: non est sensus q̃ si ppl's est malus p̃latus cogat esse malus: vel deus faciat eũ esse malum, sed q̃ si ppl's est malus deus dat ei pp peccata sua malum rectorez. Sic dr Job. 34. Qui regnare facit hoiem hypocritam pp peccata ppli. Et hoc pp duo. s. qz ppl's non meret bonũ rectorem cuius meritis adiuuaret a deo z proficeret in bono. ¶ Scõo qz deus dat malũ rectorẽ malo ppl'o vt puniat ppl's ab eo pp peccata sua ẽt indebite z idirecte: vt si ille extorqueat bona ipsorũ vel opprimat eos sicut fieret ab hostibus. Talis. n. pena est quã mali malis inferunt vel mali bonis: non vt emendent sed vt torqueant. boni aũt nunq̃ taliter puniũt bonos aut malos sed vt eos meliores faciant. ¶ Aliter põt intelligi q̃ pp peccatũ subditorum peccent prelati. s. qz si populus bonus esset ẽt si prelatus in se non esset bonus deus non permitteret eũ malũ fieri pp populi virtutẽ vt nõ bret bonus populus malũ p̃latũ: z sic als forte deus permissurus erat q̃ malus efficeret prelatus pp demeritа sua. Nunc aũt si pp populũ vt nõ bẽat malũ prelatũ deus nõ permittit eũ deprauari: est bonus prelatus pp bonitatẽ populi. Si aũt populus malus sit pmittet deus p̃latũ effici malũ intq̃tũ hoc incidit in malũ populi vt exemplificatũ est. Et sic pp peccatum populi dr malus effici p̃latus. ¶ Aliter põt hoc intelligi vt si forte p̃latus ad malũ inclinabat: z populus q̃ poterat eũ monere non monuit z ex hoc ipse peccauit dr peccare pp peccatum populi. s. qz populus peccauit nõ admonendo nec phibendo eũ quẽ poterat phibere a peccato: z si phibuisset vel admonuisset non peccasset. Uel põt intelligi vt si populus peccet z p̃latus sequat exemplũ populi. Nam ex peccato multitudinis reddit p̃latus ad peccandũ facilior. Cum aũt dicit Grego. q̃ ẽm merita subditorum disponit vita rectorum istis modis põt intelligi. Et maxime in primo mõ qz ibi loquit de rectore futuro. s. q̃ si popul⁹ malus est deus pudet sibi de malo rectore. z pz qz Grego. dicit hoc sup illud Job. 34. q̃ regnare facit hoiem hypocritã pp peccata populi. z nõ est sensus q̃ eũ q̃ iã regnat deus faciat esse hypocritã vel malũ pp pctã populi: sed q̃ facit q̃ ille q̃ est hypocrita anteq̃ regnet accipiat regnũ sup populũ illuz q̃ malus est. ¶ De p̃lato aũt ẽt dõm q̃ pp peccatũ suũ non sequit peccatuz in populo. Sed est sensus q̃ figs est malus z p̃latus efficit de⁹ dat sibi malum populũ gubernandũ qõ cedit ei in penã. Et hoc dupliciter. Uno mõ qz mali subditi male obedient p̃lato: z verabunt eũ tediis z iniuriis. Secundo qz si populus esset bonus pp merita subditorum deus benefaceret ei. Nunc aũt qz malus est non meret hre bonos subditos quorum meritis adiuuetur. ¶ Scõo dr peccare populus pp peccatũ p̃lati si p̃latus exẽplũ peccandi populo tribuat: qz p̃latus ponit vt speculum z lux subditorum sicut dr ẽ. in Ira p̃latis. Uos estis lux huius mundi. z. 1. Petri. 5. dr. Non dominantes in clero sed forma facti gregis. i. pastor dr esse forma gregis. Et vocat forma. i. speculum: qz sicut in speculo sunt forme ad quas respiciendo maculas nostras abstergimus: z vultus cõponimus: ita p̃latus dr eẽ forma specularis ad quã respicientes subditi vitam suam componant. Et pp hoc dr Exod. 38. vt dicit Grego. in quadam omelia q̃ labrum eneũ factũ est de speculis mulierum in quo sacerdotes lauarent. i. q̃ sacerdotes habebant mundare vitam suam: ita vt ceteri ad eos tanq̃ ad specula respicerent. Si aũt p̃lati peccauerint faciliter populus sequit illos qz eorum doctrina regitur: z ob hoc qñ peccat p̃latus dr facere peccare populum Leui. 4. s. Si peccauerit summus sacerdos delinquere faciens populum. Et maxime erit hoc qñ p̃latus non solum male viuit sed ẽt male docet: qz tũc populus sequens eius doctrinaz necessario peccabit. ¶ Tertio pp peccatum p̃lati sequit peccatum populi. s. ex peccato negligentie. Nam officium prelati est vigilare sup gregem suũ: z peccare volentes a peccando retrabere Actu. 20. Attendite vobis: z vniuerso gregi in quo spiritussanctus posuit vos epos regere ecclesiã Dhristi. Simile Ezech. 3. et. 33. Nam speculator positus est p̃latus z culpa pereũtiũ prius est sua. Nec hz excusationẽ si dicat nesciui q̃ perirent oues: qz non põt esse pastoris excusatio si lupus oues comedit z pastor nescit. extra ō reg. in. c. Quãuis. Debet ergo oẽs solicite admonere nihil omittens quo minus ꝓponat oẽ consiliũ dei. i. legem eius Actu. 20. et. 43. di. c. Epheſis. Si autẽ admonere cessauerit z corrigere populus peccabit: z tñ prius peccauit p̃latus negligendo admonitionem z correctionem: z ex peccato suo secutum est peccatum populi occasionaliter. ¶ Quarto peccat ppl's pp prelatum qz ppl's sepe virtute z meritis p̃lati a deo liberatur ne incidat in mala. Si aũt fuerit malus p̃latus nõ poterit populus adiuuari meritis eius: z permittet a deo peccare: qõ non fieret p̃lato exi-

D Deus malis malũ recto rẽ tribuit.

E Alia decla ratio ad idem.

F Alia decla. Primo.

G

Scõo.

H Tertio.

I Quarto.

stente bono. et sic ex peccato suo sequat peccatuz ppli occasionaliter. Et in isto. 4. mõ accipit Aug. cũ dicit q̃ pro meritis p̃latorũ deprauat vita subditorum vt aliqui intelligunt. Melius tñ intelligitur q̃ accipiat. 2. mõ. s. qñ p̃lato peccante populus sequitur exemplũ eius z sanet sibi. Et pz qz dicit aliqñ pro meritis prelatorum deprauat vita subditorũ vt p̃latis suis subditi fauentes cũ eis simul corruant. i. q. 4. c. populus. ¶ Circa scõm dõm q̃ nunq̃ vere punit populus pro peccato p̃lati nec eõrio saltez in punitione illa que a deo fit: sed quilibet p peccato suo punitur. Quia tñ p quolibet pctõ corrũdet aliq̃ pena: z p̃latus dr aliqñ peccare pp peccatũ populi z populus pp peccatũ p̃lati vt. ẽ. dcm est: dicet puniri populus pp peccatũ p̃lati vel p̃latus pp peccatum ppli sui. Aliqñ tñ peccante solo prelato dr puniri ppls pp peccatũ eius: non quidẽ q̃ puniat sed qz nõ expectet. vt si aliqñ ppl's peccauerit: z deus non erat puniturus eũ immediate sed expectaturus: si p̃latus peccet forte nõ expectabit ppl's sed inferet immediate punitio intq̃tum ista pena populi cedit in penã p̃lati: qz pereuntibus subditis perit principatus. Subditi ergo p peccato suo solo puniunt: z tñ hoc qõ est non differri penaz poenit eis ex peccato prelati. Nec in hoc fit eis aliqua iniuria: qz cum peccauissent debebat eis pena. Q. aũt differretur ex dei beneficio ꝓueniebat. Q. aũt non differat non est facere eis iniuriam sed est nõ p̃stare bñficium: qz nemo tenet alteri beneficiũ p̃stare. nam si teneret iam non esset bñficiũ sed debitũ. Quãdiu ergo beneficiũ est nõ est debitũ: z sic non facit iniuriaz q̃ p̃stare illud non vult. ¶ Ad rõnem in ỹrium cũ dicebat de dauid pro cuius peccato ppl's punitus est. dicunt quidã q̃ ppl's peccauit in hoc qz persuasit regi facere numerationẽ vel saltẽ osensit ei. Et sic puniebant iam p peccato suo. ¶ Dõm q̃ nõ stat: qz potius Joab z principes exercitus restiterunt dauid rogando ne hoc faceret qz reputaret in peccatũ. Et dr q̃ sermo regis magis preualuit: q̃ sermo Joab z principum. 2. Reg. 24. et. 1. Paralipo. 21. ẽt ipse dauid significauit q̃ populus nõ peccauerat sed ipse dicens. ego sum qui peccaui: ego iniq̃ egi: isti oues sunt qd fecerunt. ec. c. ergo p peccato regis puniebant: z non peccauerãt ipsi in hoc: vel saltẽ puniebant pro aliquo alio peccato qõ ipsi fecerãt: z nõ qñ cõsensissent in peccatũ regis. ¶ Itẽ pz hoc magis qz si punirent p peccato regis q̃ñ ipsi osensissent huic numerationi cũ sit maius facere peccatum q̃ cõsentire ei qñ non est operatio cũ cõsensu: vñ q̃ dauid qz magis peccauerat magis puniri debuisset: z tñ populus pcussus est peste: z dauid non. ergo nõ fuit ppl's pcussus p pctõ dauid: vel p pctõ suo q̃ñ osenserit ppl's in numeratiõe: sed p aligbus alijs peccatis q̃ ppl's fecerat añ hoc: z punirẽdus erat. Forte tñ deus dilaturus erat penã ad aliud tps si nõ peccasset dauid. Nunc tñ qz peccauit dauid punitus est ppl's: vt in vna punitione eẽnt due pene. s. ppl's puniret p pctõ suo: z dõ puniret in hoc q̃ ppl's puniebat qz mors ppli erat pena principis: eo q̃ in multitudine populi est dignitas regis: z in paucitate plebis ignominia est principis Prouer. 14. Et punitus est ꝓprie dõ in eo in quo peccauit qz peccauerat eo q̃ gloriabat in multitudine ppli: z pp hẽ illũ numerauerat: deus aũt diminuit ppl'm vt i hẽ tristaret. Sic dicit Aug. i epla Anrẽtiũ z. j. q. 4. c. Dauid. s. dõ ppl'm numerauit: quo pctõ gladi⁹ oñi deseuit in populũ: sz in lata gẽte gloria regis ẽ i diminutiõe plebis tritio pncipis: q̃ g̃ de numerositate gẽtis supbiuit iure in eius diminutiõe punitus est. Hoc aũt facit de⁹ sepe ita ordinãs penas vt in eadẽ pena duos puniat. s. vnũ qz patit: z aliũ qz ex pena illius affligit. vt figs spem suã bẽat in aliquo qz ab eo recipit tpalia bona: si ille peccauerit z occidat a deo duoz peccata in eius morte puniunt. s. eius q̃ mozit: z illius q̃ tpali cõmodo qõ ab isto percipiebat defraudat. z isto modo maxime puniunt psone ille q̃ inter se hñt aliq̃ habitudinem vt cognati: z amici: p̃lati: z subditi. Sic dr Aug. eadẽ epistola. z. j. q. 4. c. Populus. s. populus q̃ pctõ achoz: z filioz beli in manibus hostium traditus est signat subditos corporaliter flagellari: vt inter ipsa eoz flagella ẽt p̃latoz pctã ferianf. Sic achor forte depbensus lapidibus obrutus est. Sic z nauicula ione piclitat vt fugitiu⁹ forte depbẽsus fluctibus imergeret. ¶ Ad scõm dõm q̃ illa ſ est spãlis pena q̃ puniant subditi p̃ p̃latis: qz ẽt p peccato alioz psonaz singulariũ sepe iterdictũ ponit in loco sup illos gb⁹ nõ psunt isti peccãtes: qz interdictũ nõ est pena directa sz est qdã incitatiũ ad hoc q̃ populus vel cõitas cogat cito istos peccantes satisfacere p pctõ. Pena tñ psonali nunq̃ punit quisq̃ de subditis pro p̃lato nec eõrio. Et iõ nunq̃ ponitur snia excõicationis sup cõitatem vel populũ pro pctõ singulariũ. Et ẽt si ipsa cõitas peccasset: qz in cõitate pñt esse aliqui innocẽtes qui puniri nõ

niri nō debēt p nocētib⁹ ex de hȳs q̄ fi. a ma. p ca. c. Quesiuit. Interdictū aūt nō est directe pena psonal': q: pena ponit sup locū z nō sup psonas. Nā si iterdici dēant psone nunq̄ hoc fiet nisi i eis q peccauerūt. Innocētes aūt nūq̄ iterdicentur psonal'r sed loc⁹ i quo sunt. Et sic lz eis alibi diuina audire: z ob ℟ excōicatio q: singulos ligat psonal'r nō pt infligi nisi peccātib⁹: iterdcm aūt pōt infligi etiam innocentibus.

¶ An liceat hoi resistē sibi viz iferre volenti. Qō. 338.

Queritur q: dz nō resistē malo: an liceat hoi resistere malo. i. hoi malo volēti malū iferre. i. iniuriā vel furtū aut rapinā. ¶ Dōm q lra vr ℟ phibere z tn nō phibet: q: al's eēt simp⁹ illicitū: z tn aliq̄n fuit nō solū licitū sz ēt necciū vtpote qn mādabat alicui a deo q̄ nō ē illicitū resistē malo. ¶ Itē nō solū nō ē illicitū imo vr eē neciuz z op⁹ charitat⁹: q: si nō resistat malis: dabit eis occasio ad deteriora: pstare tn alicui occasionē ad peccādū ē pctn q̄ malis resistēdū est. ¶ Dōz q resistē malis aut iubē alicui exprēsse a deo aut nō. Si iubē tūc nō solū est licitū resistē sz ēt vindicare puniēdo p malis pteritā imo si qs nō faciat ℟ peccat: pz in bellis q̄ de⁹ mādabat facē israelitis vt pugnare ꝯ chananeos Deu. 20. Et ꝯ madianitas Nu. 25. z. 31. z ꝯ amalechitas: Deute. 26. ēt nō faciēdo ℟ iudei peccabāt vt pz qn Saul pugnauit ꝯ amalechitas: z nō occidit regē nec pecora. Naz pp ℟ de⁹ irat⁹ est: z abstulit sibi regnū. j. Reg. 15. z. j. Parali. 10. Sic ēt qn iudei nolebāt delere chananeos de⁹ cominabatur eis q iferret ipis oia mala q̄ cogitauerat chananeis inferre. Nu. 34. z Josue. 23. ¶ Si aūt nō iubebat de⁹ exp̄sse aut ispirabat illō aut nō. Si p mō resistēdū erat z vindicādum. Sic pz in helia cui deus ispirauit q: peuteret duos qnq̄genarios pncipes cū exercitu suo. 4. Regū. j. z venit sup eos ignis de celo orāte helia. Sic etiā fuit de heliseo q orauit ꝯ pueros maledicēs eis ex dīna ispiratiōe q: irridebāt eū: z duo vrsi de silua egressi occiderūt q̄dragita duos de eis. 4. reg. 2°. ¶ Si ār nō ē spālis dei reuelatio aut cōpetit alicui ex offō istō facē vt pote q: ē psona publica aut est p̄uata cui nō cōpetit ex offō. ¶ Si p mō dōz q nō solū lz imo ēt est necciuz: sic est de rege cui cōpetit regni gubernatio z defēsio ab iuasiōe hostiū. Vñ hostes inuadētes regnū suū nō solū lz impedire resistēdo eis sz ēt punire vindicādo in eos iniurias z dāna q̄ intulerūt. Et si nō agat peccat q: obmittit ea q̄ cōpetūt sibi ex offō sic dic hic ro. sup Jere. 7. 23. q. v. ca. Regū ē. Sic ēt ad oēs iudices pertinet resistē malis vt mala nō faciāt z punire eos occidēdo: z ꝛberādo q ad laicos iudices ptinz. Et i ℟ ministri dei sūt. 23. q. 5. c. Qui malos. 7. c. Homicidas. 7. c. Sūt q̄dā. Et cū ptineat ad oēs maxi⁽ᵉ⁾ tn ad reges q: rex dz furta cohibere adulteria punire: z ipios de terra pdē: pricidas: z p iuros nō sinere viuē vt ait cyprianus. 23. q. v. c. Lex, dz. Et qn sic faciunt reges merenť apd dm: z de⁹ pseruat regnū in pgenie eoꝝ in longinquū. Piero. 22. z. 23. q. v. c. Regū est. Leteri ēt iudices: z executores iustitie ꝓsequūtura dño p istā executionē mjaz magnā z multiplicanť bona eoꝝ. Deu. 13. z. 23. q. v. c. Si audieris. Et sic iudices licite ℟ faciūt ita ēt ministri eoꝝ obediēdo sibi vt ait augu. in qōnib⁹. Exo. 7. 23. q. 5. c. Cū minister: z sicut dux belli gerēs bellū iustū bñ facit ita: z milites sui occidētes q̄s dux iusserit nō peccāt. 23. q. 5. c. Miles. ¶ Ad iudices ēt eccl'iasticos ptinz resistē malis q̄diu pōt fieri sine sanguinis effusiōe. Et tūc eq̄l'r ptinz ad iudices eccl'iasticos z seculares mala cohibē. 23. q. v. c. Leges oēs. qn tn aliq̄ non pñt corrigi p eccl'iaz dñt corrigi per iudicē secularem. e. q. c. Jnce stuosi. 7. c. De ligurib⁹: z maxime qn vindicta sanguinis iferenda est q: eccl'ia ℟ facē nō dz sz pncipes scī ℟ faciūt. e. q. c. Sunt q̄da: z qn eccl'ia oppmit recurrit ad secularē ptātē vt eaz defendat. e. q. c. Administratores. Jstis aūt nō est dictum q nō resistāt malis cū ad offm suū ptineat sic dicit aug. li. de sermone dñi. Quis mēte sobri⁹ regib⁹ dicat: nō ad vos pertinet qs vellit eē siue religiosus siue sacrilegus. Quib⁹ dici nō pōt nō ad vos ptineat in regno vr̄o qs vellit pudicus eē vel ipudicus. Et dicit ibi q ad eos ptinet pp publicā vtilitatē: q: multi ad bonū trahunť potius pena q̄ doctrina: z iō isti nō phibenť per ℟ dcm xpi resistē malis vt dicit augu. ibidē. scz. Nec tn hic ea vindicta phibet q̄ ad correctionē valz. Jpsa. n. ptinet ad mjaz nec īpedit illō ꝓpositū q̄ qsq̄ parat⁹ est ab eo quē correctū eē vult plura ꝓferre. Requirit tn vt ille vindicet q̄ pater in filiū ꝓuulū quē odisse nō pōt. ¶ Si aūt nō incūbit ex offō malis resistē: aut illō malū qō fit est spāl'r ꝯ psonā p̄uatā aut ꝯ deū. Si ꝯ deū dz qlz resistē malo inq̄tū pōt honeste: vt si qs iniuriā dei dicat aut ꝯ lege xpi aliqd asserat tollerandū nō est. Dicit. n. Chrī. sup Matth. q̄si iniuriās ꝓpjs laudabile est quēpiā'eē paciētez. Jniurias aūt dei dissimulare ipiū ē. Et iō laudanť valde illi q iniurias dei vindicauerūt sic phinees occidēs zābri coeuntē cū scorto madianitide. Nu. 25. vbi de⁹ pp ℟ ꝓmisit ei sacerdotiū sempiternū. Sic ēt Mathathias ex zelo dei occidit iudeū sacrificantē sup arā. j. macha. j. Helyas quoq̄ laudať: q: occidit ꝓphas baal ex zelo dei. 3. Reguz 18. Jn hac tn resistētia, malis faciēda moderate ꝓcedendum est. s. vt nō faciat qs plus quā ei cōpetere possit. Nā penas infligē nō cōpetit alicui nisi iudici: vbo tn icrepare blasphemātez vel inferētē deo iniuriā q̄uscq̄ saltē oñdať q: istud displicet ad quēlz ptinz. ¶ Si aūt sit iniuria vel malū psonale dōz q: aut qs vult malo resistē vt nō ꝓmittat eū male agē aut vt nō patiat dānū. si p⁹mō ad oēs ptinz resistē malo q: charitas est nō ꝓmittē q: ꝓxim⁹ peccet. ¶ Si ār ℟ facit pp dānū vel iniuriā suā repellēdā: aut facit aio nocēdi: aut solū aio defendēdi si aio nocēdi peccat q: repugnat ℟ charitati. si aūt aio defendendi rē suā nō peccat: q: ℟ pōt stare cū charita⁽ᵗᵉ⁾. si tn videat aliqs ip: obitatē volēt iferre iniuriā vel dānū: z q: nō pōt resistere ei nisi malū iferēdo licitū est infirmis. i. iperfect⁹ hoibus ℟ facē lz nō dēant occidē aliquē vt res suas defendāt vt ostē sum est. s. q. iio. Qualz tn alia ipugnatione facē lz z ℟ de iure diuino. De iure aūt hūano ipunit⁹ est q occidit latronez in via cū nō posset alr res suas liberare. si aūt ē ꝓfect⁹ dz abstinere: z poti⁹ dz pati q̄ tollanť sibi tpalia bona aut iferanť in iurie q̄s resistē qn resistēdo timet q sequāť inde vulnera aut moꝛs vel pereat charitas iter ꝓximos. Et i ℟ est pfectio velle poti⁹ tpalia bona pdē q̄ defendere licitū est q̄s ꝓxi⁹ nocē vel charitatē ponē i piculo. Et istā pfectionē tāgit xp̄s h: vñ dic aug. lib. de ſmo. do. q: iustitia phariseoꝝ erat minoꝛ. s. nō excedere modū vidicte. Hec aūt ē ichoatio pacis: z pfecta pax talez penit⁹ nolle vindictā. ¶ Vñ ponunť gradus circa iustitiam: z iniustitiā i retributiōe. ¶ Et p̄m⁹ est q: reddať maius malū p minoꝛ malo. ¶ Medi⁹ est eq̄le malū reddere. Perfect⁹ gradus ē malū nolle reddē. Sūt ār inē istos alī gradus z vt oēs cōphēdanť dōm q: sunt sex gradus in ℟ q̄z p̄mus est malū iferre illi a q̄ nihil suscepim⁹ z iste maxi⁽ᵉ⁾ a iusti⁽ᵃ⁾ distat. ¶ Scōs est cū Iesus repēdit malū p malo z tn repēdit plus: quā passus est. Et istud malū ē lz min⁹. ¶ 3° est q Iesus malū reddit tātū q̄tū passus est. Et iste nō solū licite agit sed etiā mifico: dit si plus potēs iferre voluit solū eq̄le repēdere: q: graui⁹ puniri dēbat q ꝓxi⁹ aliū offendit. ¶ 4° ē q Iesus repēdit min⁹ tn q̄z suscepit: z iste ptinz ad mjaz. ¶ 5° est qui leSus⁹ nihil vult reddē sz remittit: z iste magne perfectionis est. ¶ 6° ē qui nō solū nō retribuit malum sz ēt ē parat⁹ maiora mala sustinē: z iste ē ḡdus pfectissim⁹. Jstū xp̄s posuit dicēs nō resistē malo. Nā nō dixit nō vos vindicātes sz nō resistē malo qō ē ꝓmittē eū plura mala iferre si voluerit de hȳs etiā gradib⁹ tangit. 23. q. 3. c. Sex drie. ¶ Dōm tn ē qn q̄rit gnaliť an liceat resistē malo q: vindicare p malo iā suscepto non est sp licitū resistē tn malo qō ē ꝓhibere eū ne mala faciat oibus hoib⁹ licitū ē: z oi tpe imo ē meritoꝛiū vt ñ ꝓmittat ꝓxi mo peccare nisi qn ex defēsiōe timeť scādalū aliqō vl' q: charitas piclitabit: q: tūc saltē pfect⁹ viris nō est licitus resistere.

¶ Ad duo argᵘᵗ in ꝯriū dōm q: vex ꝑcludūt: q: p̄mū tenet qn ex ꝓcepto qs dz resistē vel vindicare. 2ᵐ ār qn ex caritate: mouet resistēs vt nō peccet q malū vult inferre.

¶ An peutiēti in vna maxilla altā exibere dēamus. Q. 339.

Queriť de ℟ q: ℟ dī si qs te pcusserit in vna maxilla 7c. an prebenda sit maxilla percussoꝛi.

¶ Dōz q: cū liceat hoi resistē malo nō ē necē q: peutiēti maxillā vnā ꝓteť altera: cū ēt nō sit neciū tollere pcussionē i maxilla vna sz licitū est resistē. Nā si ℟ eēt sub ꝓcepto nulli liceret se ipm defendē: z a foꝛtioꝛi nec malū iferre: z tn lz: q: multi sci volētib⁹ nocē nocuerūt sic helyas qnq̄genarijs: z helyseꝰ pueris illudētib⁹. 4. reg. j. z. ij. ¶ Sz obiciť q: nō eēt licitū q: Luc. 9. cū qdā samaritani nollēt xp̄m recipe itra vrbē suā dixerūt iacob⁹: z Joā. x. Dñe vis dicim⁹ vt ignis descendat de celo: z ꝑsumat illos: xp̄s aūt icrepauit eos dicēs. Nescitis cui⁹ spūs estis. Et tn helias fecerat sic: iō nō erat licitū ¶ Dōm q: factū helie licitū fuit: q: de⁹ nō exaudiuisset eum mittēdo ignē de celo ad ꝑces eius nisi ipe iuste peteret: z cū

tamē misit bis ꝙ apparet ꝙ deus approbauit facta p ipm: ⁊ in .3. vice angelus dñi dixit helye vt iret ad regem: ⁊ nō ſtimeret. Et tūc nō petiuit ignē de celo ſ̄ qnq̄genariū .4. reg. j. xp̄s ergo nō increpauit id qđ aplī volebāt: q̄ poterat eē licitū i aliquo caſu ſ̄ malū deſideriū: q̄ nō ex charitate ſ̄ ex odio: ⁊ p pter vindictā ꝫ petebāt. Sic dicit augu. li. de ꝑmo. do. ꝙ xp̄s reprehendit in diſcipulis nō exemplū ꝓpheę ſ̄ igrantiā vindicādi: animaduertēs eos nō amore correctiōis ſ̄ odio deſiderare vindictā. Sed poſtq̄ docuit eos diligē proximū infuſo ēt ſpū ſancto nō defuerūt tales vindicte. Naꝫ ⁊ vbis petri ananias: ⁊ vxor eiꝰ exanimes ceciderūt: ⁊ Paulus aplūs tradidit quēdam ſathane in interitū carnis. Et ſic helyas iuſte egit vindicando in qnq̄genarios: ꝙ nō eſt neciū ei qui petuit maxillaꝫ alterā exhibē: cū interdū ſci de male agētibus vindictā ſumpſerit. ¶ Jtē p̄ q̄ ſi iſtud fuiſſet neciū tanq̄ gradus excellens paciētie in nullo magis apparuiſſet q̄ in xp̄o qui erat legis ꝺditor ⁊ exemplū vtut. Jpſe tñ pcuſſus in maxilla vna ñ ꝑbuit alterā ſ̄ leuiꝰ increpauit pcuſſorē dicēs. Si male loquutus ſum teſtimonium phibe de malo. Si aūt bene: cur me cedis. Quaſi dicat. Jniuſte agis. Nō ꝙ obligat qſq̄ nr̄m pcuſſus ꝑbere maxillā alterā vt amplius pcutiat. ¶ Sꝫ iſtud intelligēdū eſt ꝑm ꝓparationē ai. ſ. ꝙ ſi qs nos pcuſſerit debem⁹ pacient tollerar. ¶ Parati q̄cūq̄ mala ēt maiora ſuſtinere ſi oportuerit vel ſi illata fuerint. Et iſta ꝓparatio eſt in ſolo aio. Exterius aūt nō opꝫ ꝙ nos incitemus pcuſſorē alteram ei pbēdo maxillā: q̄ iſtnd ad nihil ꝓdeſt. Sic dicit augu. lib. ſ̄ mēdaciū: ea vo q̄ in nouo teſtō a ſcis fcā ſūt valēt ad exempla intelligēdaꝝ ſcripturaꝝ q̄ in ꝓceptis digeſta ſunt: vel vt cū legimus in euāgelio. Accepiſti alapā pa alterā maxillam Exemplū aūt paciētie nullū q̄ ipi⁹ dñi excellēti⁹ inuenimuſ: ⁊ ipe eū alapa pcuſſus eēt nō ait: ecce altā maxillā: ſed ait ſi male dixi exprobra de malo. Si āt bñ qđ me cedis. Ubi oñdit illam ꝑparationē alterius maxille in aīo faciēdā. Et pꝫ ꝫ quia xp̄s in aio ſuo hūit iſtā ꝑparationē. Nā ꝫ nō paſſus fuerit alteraꝫ maxillā ſ̄ dixit cur me cedis pat⁹ erat maiora tollerare cum etiā mortē ſubire deſtinaſſet vt ait aug. lib. de ſermo. dñi. Paratus. n. fuit dñs nō ſolū in alterā maxillā cedi p ſalute hoiuꝫ ſed ēt toto corpe crucifigi. ¶ Dꝫ ꝙ xp̄an⁹ cū pcutiēt patiēt tolerare. i. ꝙ aius ſuus nō moueat ad odiū ſ̄ pcuſſorē etiam ſi plura mala iferat: ⁊ tñ ꝑt eū vbo icrepādo erudire: ⁊ ꝙ male fecerit oñdēdo vel ſi ꝑt auctitate eū corrigē: dū tñ aio ſolo correctiōis cius faciat ne ampli⁹ ſupbiat qđ ad charitatē ptinet: q̄ pr̄ filiū puulū punit quē odiſſe nō ꝑt. Qđ āt ꝑbeaꝫ maxilla altera pcuſſori nec ē de necitate nec ptinet ad pfectionem q̄ iſtō i ſolo corde eē dꝫ. Sic dic̄ aug. ſ. ¶ Tenebiꝫ ꝙ in ꝫ iniuri arū gñe iſte modus a xp̄ianis vt accepta iniuria: nō inſurgat odiū ſ̄ pat⁹ ſit aius pr̄a ꝓpeti. Nec correctionē negligat qui vel ꝓfilio vl auctitate vti pōt: ⁊ ſic xp̄s fecit: q̄ verbo correxit rōnabil⁹ quincēs pcuſſorē ſuū ꝙ male egiſſet dicēs. Si male loquut⁹ ſuꝫ ⁊c. i. Aut ego loquut⁹ ſum male aut bene. Si bñ irrōnabil⁹ agis cedēdo. Si aūt male loquut⁹ ſuꝫ phibe teſtimoniū de malo. i. potes dicē ꝙ ſuꝫ maluſ nō tñ ꝫ tibi pcutere me: q̄ tu nō es iudex. Et ita qꝫ ꝑt iniuſtū pcuſſorem redarguē: vt de malo ſuo doleat: ⁊ p ꝫ ad charitatē reddeat: ⁊ tāte pfectiōis ē ibi ſic ꝓximū corrigē q̄tū total⁹ tacē: ⁊ tollerare. Et ꝫ ſi ex ſola charitate: ⁊ nō zelo aliq̄li vindicte qs proximum redarguat. Nā ml⁹ti ſūt q ſaltē in vbis irā expēdūt: ⁊ p q̄liacūq̄ vba ipaꝫ leniūt: ⁊ ſic qeſcūt q̄ſi ſūpta vindicta: ſic ē de ꝑma ſpē iracūdoꝝ q vocāt acuti vel acrocoli. 4. ethico. c. de māſuetudine. Si ꝙ qs ſuſcepta iniuria viderit ſe promptū ad vindicādū ſaltē in vbis nō dꝫ ꝓferre vbū ſ̄ poti⁹ tacere: ne p hoc ꝙ alterū vult corrigē ſe ipm tētet ad Hala. 6. Si āt videat ꝙ ſine iracūdia ꝑt vbū correctiōis ꝓferre meli⁹ ē ꝙ increpet pcuſſorē erudiēdo ad charitatē ꝙ oio taceat.

¶ An liceat in iuditio ꝓtēdere petēdo vel defendēdo vel ſit neceſſe voleti aliquid auferre a nobis dimittere vel ꝺare ei.

Queſtio. CCCXL.

Queritur cū xp̄s dicat ḃ. Si qs vult ꝓtēdere tecū in iudicio: ⁊ tollere a te tunicā tuā da ei ⁊ palliū: an liceat in iudicio ꝓtēdere petēdo aliqd vl defendēdo vel ſit neče voleti aliqd auferre a nobis dimittē qđ vult tollere vel dare ei. ¶ Dom ſic ait aug. ꝙ xp̄s ponit hic tres rōnes. Una ē de nō repetēdo id qđ ſine vindicta repeti ñ pōt cū dixit: ſi qs pcuſſerit te ⁊c. Nā nō ꝑt fieri reſtitutio in pcuſſiōe niſi p pcuſſionē q̄ ptinet ad vidictā. Alia eſt de hīs quę pñt reſtitui ſine vindicta: vt ſi qs abſtulerit res q̄ poſſidenť vt tunicā vel palliū. ꝫ. eſt in illis q̄ reſtitui pñt p vidictaꝫ ⁊ ſine vindicta. Et iſta eſt in illo q cogit iprobe aliquē vt ab eo inuito adiuuet ꝑt luere penā iprobitaſ ſue vel operā reddere. i. pōt ſatisfacē ſuſtinēdo iniuriā in corꝑe vel redēdo operā ideſt laborādo p illo quē coegit indebite laborare. Et ꝫ ē cū dī: ſi qs angariauerit te ⁊c. ¶ Circa haꝫ rl'aꝫ iſtaꝝ conſideradum ꝙ xp̄s loquutus eſt hic de tunica: ⁊ veſtimēto itelligēti per hec oia illa q̄ poſſidenť: ⁊ ptinēt ad vſus nr̄os q̄ pdi poſſunt: ⁊ tolli a nobis: ⁊ dixit de iſtꝫ q̄ ſūt neciа ad ꝗtidianos vſus vt p hec itelligant a fortiori ea q̄ nō ſunt neciа. Et non eſt itelligēdū ꝙ obligemur dimittē illa qñcūq̄ aliqs voluerit ea auferre a nobis: q̄ nō eēt iſta pfectio charitaſ ſ̄ potius occaſio ad malū ꝓximi vt ibiet ad res alienas: ⁊ efficiat auarus: ⁊ violētus. Sed dꝫ intelligi hoc de aī ꝓparatione. ſ. ꝙ ſi alicui⁹ fuerint ablata aliq̄ q̄ poſſidet nō dꝫ ꝓp hoc moueri ad odiū frīnū. Sed hīc aīuꝫ patū ad ſuſtinēdū ꝑditionē rer̄ iſtarum: ⁊ q̄rūlꝫ aliaꝝ q̄ poſſideri pñt poſtq̄ ꝙ pereat charitas q̄ ad ꝓximū hētur. Sic dicit aug. li. de ꝑmo. do. ſ. Sic qđ poſitum eſt de pcuſſa maxilla oia ſignificat q̄ ab iprobis igerunt vt reſtitui nō poſſint niſi vindicta: ita qđ poſituꝫ eſt de veſtimēto oīa ſigt q̄ pñt reſtitui ſine vindicta ⁊ ꝫ ēt ad ꝓparationē cordis ⁊ nō ad oñſionē opis ꝓceptum recte itelligit. Et qđ de tunica: ⁊ veſtimēto dcm ē: in oib⁹ faciēdū eſt q̄ aliq̄ iure tpa nr̄a eē dicim⁹. Si. n. de neciꝯ ꝫ iperatū eſt: q̄to magis ſuperflua ꝓceptioe ꝙuenit. Qđ ipſe ſigt cum dicit. Qui vult te cum in iuditio ꝓtēdere: oīa itelligunt de qb⁹ nobiſcū iuditio cōtēdi pt. ¶ Sed aug. de ſeruo dubitat an idē faciendus ſit q̄ de veſtimēto. Et dic̄ ꝙ nō eo aīo aut mō poſſidendus eſt ſeruus q̄ poſſideť equus vel bos: ꝫ interdū multo pretioſior ſit equus q̄ ſeruus. ſi tñ qs ſuū hꝫ quē a ſe bñ regi putat: ⁊ fortaſſis apd aliū nō bñ regeť nō eſt ꝓtenēdus ſeruꝰ ſic veſtimentū: q̄ veſtimētū res inanimata eſt: ⁊ apd quēcūq̄ fuerit bñ eſt vel ſaltē male nō ē q̄ male ſibi eē nō pōt cū inanimatū ſit ſeruus āt hō ē: ⁊ ex charitate diligēdus cū in xp̄o nō ſit dīa ſerui: ⁊ liberi maſculi nec femine ad coloſſ. 3. iō non eſt pmittendū ꝙ apud illū ſit apd quē male ſibi futuꝝ putamus. ¶ Cū āt q̄rit an iuditio ꝓtēdere liceat p iſtis reb⁹ q̄ poſſideť. ¶ Dicendū ꝙ ꝓtēdere iudicio ꝑm ſe non eſt malū ꝫ ſit a malo. Et iō nulli gēti eſt phibitū niſi xp̄ianis: ⁊ iſtis non abſoꝺ ceteris aūt ꝓtēdere ꝫ p eo ad qđ pūtāt ſe ius hīe. Et pꝫ q̄ deꝰ poſuit in veteri teſtō iudices qui eēnt in portis: ⁊ ordinauit: modū: ⁊ habitudinē iudicū: ⁊ q̄mō ad vnū ſūpmū recurri oportereť ī dubīs Deu. 17. Moyſes ēt iudices iſtituit: dei inſtinctu: ⁊ ꝓſilio Jetro. Exo. 18. ⁊ Deu. j. Et cū iſti iudices nō ſufficerēt ad releuādū gūia: ⁊ onera Moyſi deus addidit alios ſeptuaginta ſeniores qb⁹ dedit ſpm̄ ꝓphicū vt poſſent diffinire in reb⁹ arduis. Nu. xj. ⁊ poſtea ſp de⁹ dedit iudices ipo pulo. Nā ⁊ leuite qui erāt ī lege ſapiētes iudices erāt: ⁊ Dauid ſepauit de ipſis iudices: ⁊ ꝓpoſitos. j. Para. 23. ⁊. 29. Jta ēt alīs gētib⁹ licebat hīe iudices: ⁊ ꝓtendere iudicio imo nichil taꝫ neciū eſt ī cōitate q̄ⁱ iudex ſic dī. 3. poli. circa ꝑn̄ ꝙ in politia magis neciū ē diſtributiuū iuſtitie q̄ panis. i. magis neciuꝫ eſt iudex q diſtribuit iura ꝓtib⁹ q̄ panis. Quia non eſt poſſe ciuitatē aliq̄ tpe manere niſi ibi iudex ſit: nec ēt pōt politia ꝓſtitui ſine iudice: q̄ ad vnitatē politie vel ciuitaſ regnū vnitas loci: ⁊ legū. 3. poli. in ꝑn⁰. Et tñ leges nō ſunt niſi ad iudicādū p eas qđ nō fit niſi p iudicē ꝫ ſine iudice nō ꝑt ꝓſtitui ciuitas. Oīb⁹ igiť gētib⁹ licitū eſt ꝓtēdere iuditio: xp̄s tñ nobis dixit nō ꝓtēdere: ⁊ tñ nō ē illicitū ſimp̄r contēdere.

¶ Pro quo ſciēdū ꝙ xp̄iani iter ſe iudicio ꝓtēdētes: vel cuꝫ ifidelib⁹ aut ꝓtēdūt corā iudice fideli aut corā infideli. Si coram ifideli nō ꝫ q̄ iſtud valde increpat aplūs. j. Lozin. 6. dicens. Audet aliqs vr̄m hīs negotiū aduerſus alterꝫ iudicari apd iniq̄s: ⁊ nō apud ſcōs. Quaſi dicat. Male facitis. Et pꝫ q̄ increpat eos ampli⁹ dicēs ſecularia iudicia ſi habueritis ꝓtēptibſles qui ſunt in eccl'ia illos ꝓſtituite ad iudicādū. Ad verecundiā vr̄am dico. ſic nō eſt iter vos ſapiēs quiſq̄ q poſſit iudicare iter fratrē ⁊ frēꝫ ſuū: ſed fr̄ cū frē in iudicio cōtendit: ⁊ hoc apud ifideles. Quaſi dicat. Malū eſt. Et ſic videť ꝙ ſi xp̄ianus nō hēat iudicē xp̄ianū coram quo ꝓtendat ſed oporteat cōtendere corā infideli: poti⁹ dꝫ pdere cāmiq̄ cōtendere corā illo: q̄ per hoc pdit dignitatē noīs chriſtiani ſubiciendo ſe ifideli: Jta vt eius iudicio indigeat. ſic dicit Ebr. ſoſto. ſuper Matheū indigna res eſt vt homo fidelis ſtet in

iudicio

A Rñdeť ad ꝑm̄ qſitum qōnis ꝑa regula

iudicio ante ꝓspectū iudicis infidelis. Ut si infidelis dñs terre se cularis: ꝛ qui te venerari debuerat pp dignitatē fidei iudicat te pp necitatē cāe: pdes dignitatē xpi pp negociū mundi. ¶ Si aūt ꝓtendat coram iudice fideli tunc nō est ꝑm se illicitū ꝛ possit eē malū. Et iō dōm q aut ꝓtēdens agit ex charitate sola. s. vt nō ꝑmittat ꝓximū fieri malū auaꝝ ꝛ violētum furē: ꝛ latronē: qō: tñ accidet si mali ꝑmittant ex arbitrio agere. Si ergo qs vt ꝓximus malus nō fiat cōtēdat cū eo in iuditio: nō solū nō agit illicitū sed ēt valde mereē: q ꝓximo miserē ad charitatē eū redire cogēs. Sic dicit Grego. Quidaꝫ duꝫ tpalia nobis rapiūt solūmō sūt tollerādi: qdā vero seruata charitate ꝓhibēdi cū nō sola carne nr̄a subtrahant ſꝫ nec rapientes non solum semetipsos perdant: plus enim ipsis rapitoribus debemus metuere q̄ꝫ rebus irrationabilibus ihiare. ¶ Si aūt ꝓtēdere qs vult desiderio recuperādi reꝫ suam aut est vir pfect⁹: vel tendēs ad pfectionē: aut ꝑfectus. Si est ipfectus cōcessuꝫ est sibi ꝓtendere iuditio dū tñ solū intendat res suas ablatas recuperare vel a volēte tollere eas ōfendere. Et tūc iudiciū est cōcessuꝫ ls nō sit ꝑm se bonū: ꝛ appetendū q: a malo ꝓcedit. i. ab iniquitate litigātiū. s. petētis qa desiderat que sua nō sunt: vel defendētis. s. q: aliena iniuste possidet. Signū ḡ est q pctā sunt in ppl'o qn̄ iudiciū fit. Sic dī. j. cozin. 6. Jaꝫ qdē oino delictū ē in nob q iudicia hēt̄ iter vos. i. apparet manifeste q delictuꝫ hētis q: hētis iudicia. i. litigia iter vos. ¶ Si āt vir pfect⁹ nō ls iudicio cōtēdere. Sꝫ si qs vellit ei auferre res suas p̄t defendere eas pacifice nō p cedēdo ad pugnas reꝝ nec v̄boꝝ. sed si nō p̄nt res al'r defendi meli⁹ est ꝑmittere vt pereāt: q̄ꝫ vulnerata charitate eas defendere. si aūt res sue tenenē apō aliū p̄t eas petē simp'r sine iudicio: ꝛ ꝓtēdere cozā iudice aūt petere nō dꝫ. Et ꝟ cōsilium est ꝑ pfecto q: vir pfect⁹ vel q pfectionē desiderat nō solū de benabstinē ab illis per q̄ charitas pit: q: ad ꝟ oēs hoies tenētur: sed ēt ab illis p q̄ perire p̄t aut periclitari. Jta aūt est ō iudicio: q: p iudiciū est occasio ad suscitāda odia: ꝛ fraudes inueniēdas p q̄ charitas perit. Sic dicit chrisо. sup matth. Dē iudiciū irritatio cordis ē ꝛ cogitationū malaꝝ. Nā si videas q cā tua fraudib⁹ aut pecunijs expugnet: si'r tu cāe tue ad ē festinas: ꝛ si ab initio ꝟ ꝓsiliū nō habuisti. Est tñ ꝯ charitatem q pp defensionē reꝝ tpaliū icipiat qs odisse fratrem: sic dicit Grego. Cum aūt ꝑ terrena re pax a corde cū ꝓximo sciditur apparet q plus res q̄ꝫ ꝓxim⁹ amat. Amittē tñ charitatem pctm̄ mortale est. Uñ si aliqō iudiciū ēt q: nullo mō cū charitate agi posset nō solū vir pfect⁹ ſꝫ ēt qls q̄ꝫ tūcūq; imperfect⁹ teneē nō ꝓtēdere in iudicio illo ēt si opteret pdere oia q̄ possidenē vel magnā iniuriā pati. Perfectꝫ aūt nō solū fugiēdum est qō malū est ſꝫ ēt qō malū eē p̄t. Et ita ē de iudicio: q: nullū ē ex q̄ charitas vulnerari nō possit iō poti⁹ fugiēdū est. Et pꝫ q: illō qō ex pmissiōe ꝓcedit solis ifirmis competit. Nam pfecti ad illō qō est ꝑm se bonū: ꝛ excellēs annellant. Sic āt ē de iudicio: q: ex pmissiōe est vt ait aug. in enchiridion: ꝛ iō ꝓhibuit hic dñs suos de secularib⁹ reb⁹ cū alijs habere iudiciū. Uñ cū sunt in eccl'ia talia iudicia fieri apl's fratreſ frib⁹ iudicātib⁹: exē eccl'iaꝫ vero terribil'r vetat: manifestuꝫ est q ꝑm veniā ꝓcedat ifirmis. sic ēt pꝫ. j. cozin. 6. Jam qdē delictū est in vobis qm̄ iudicia hētis inter vos q̄re nō magis iniuriā accipitis: q̄re nō magis fraudē patimini? Quasi dicat. melius erat q patremini iniuriā ꝛ dāna q̄ꝫ q litigaret iudicialiter: de hoc in glo. j. cozin. 6. ¶ Oia supra posita ītelligenda sunt solū in duob⁹ casib⁹ q̄s xp̄s in lra tetigit. Unus est quādo sup reb⁹ pure tpalib⁹ q̄ nr̄e sunt ꝓtendēdū est cū dicatur. Qui vult ꝓtēdere tecū iudicio ꝛ auferre a te tunicaꝫ da ei: ꝛ palliū. ¶ Scōꝺ est qñ ꝓtēdit sup violētia q̄dā ad p̄andū oper⁹ vt si qs vult angaria^e nos ad eundū cū illo mille passus vt in lra dī: q: ibi totū dānū est tpali qō saltē viriſ pfect⁹ vl'ad pfectionē anellātib⁹ cōtēnēdū vt charitas nō pereat vel nō exponat periculo. In alijs aūt casib⁹ nō tz ꝟ. Uñ interdū tenemur litigare: ꝛ q̄to qs fuerit pfectior teneē magis litigare ¶ Primo vt si sit cā fidei ꝛ nō p̄t al'r fides honorabilit sustentari: eritq; periculū eius nisi iudicialit defendat q: tunc iudicio ꝓtendē obligabimur. Nā cū ꝑ fide defendēda obligemur vsq; ad sanguinis effusionem: a fortiori obligabimur ad oia q̄ minora sunt vt est iudicio cōtēdē. Fides tñ catholica in uit ꝯ arriū: ꝛ cōtendebāt iudicial'r iudice ꝓbo qdā viro gentili. Sic ēt siluester iudice gētili disputauit cū iudeis de fide: ꝛ beatus Dñicus ꝛ duodeciꝫ abbates disputauerūt ꝯ hereticos albigenses iudice qdā infideli. ¶ Scōo in reb⁹ ſpūalibus. s. q̄ñ necesse est incidē in pctm̄ mortale si ꝑmittam⁹ q̄ ꝯ nos agunt. Ut si qs hēat vxorē: ꝛ illa volens alteri nubere dicat ego nō potuī eē vxor tua: q: sum ꝓsanguinea vel fuit aliq̄ ꝓpedimētū legittimū: si vir sciat nullū eē impedimētū nō dꝫ ꝑmittere vxori q̄ ipsa vult sed cōtēdere iudicial'r cum ea ne accipiat alteꝝ virū: q: per hoc maneret vterq; i pctō mortali nā in talib⁹ nō p̄t pars remittere pti: ꝛ ēt si lata eēt sentētia nō trāsiret in reꝫ iudicataꝫ q: vicīū sue nō est remissibile pti per ptez: exē de sen. ꝛ re. iudi. c. latorꝫ ꝛ exē de frigiditate ꝛ malefi. c. Fraternitatē. Uñ nō currit ꝑscriptio ī matrimonio ꝛꝛ. q. 5. c. Qō deo sic etiā si ꝓcto matrimonio: ꝛ cōsumato cōstet alteri ꝑsonā eē ꝓsanguinitatē inter eos vel affinitatez teneē iudicial'r agere ad dissolutionē: ꝛ gerere se ꝑ nō cōiunge nō petendo nec reddēdo debitū. Et si alter cōiugū petat iudicialiter cogi reliquū ad debiti redditionē teneē ille iudicialit se defendere q: nō ls ei cōsentire alteri. Et si forte pp defectū ꝓbationū: vel alias ſnia ferat ꝯ ipm ꝑ mr̄imonio teneē nō ista re snie nolendo reddere debitū ēt si excōicet. Nam poti⁹ dꝫ tollerare excōicationez exē de⁹ sen. excō. c. Jnqsitōi: ꝛ de ref. spoli. c. lr̄as. ¶ Tertio in defensiōe vite: ꝛ fame si qs enim accuset aliū tanq̄ fure vl' homicidā ꝑ qd⁹ capital'r plectēdus eēt: nō dꝫ relinquere se indefensuꝫ ita vt possit puniri a iudice ſꝫ cōtendere teneē ad defensionē: q: alias peccaret dupl'r. Primo q: ꝯ charitatē agit nō diligēdo se ipsum sed permittendo se iniuste occidi cū posset se iudicial'r cōtēdendo defendere. ¶ Scōo q: negligit famā suā nemini tñ ls eam negligere q: crudelis eēt ꝯ se potissime cū fama sit donū dei q̄ ad edificandum ꝓximos potētes sumus. Si aūt illa periret cōtēnē qcqd in nobis est: ꝛ ēt sacra scriptura pp nos: q: infames non debēt ꝑdicare. Nā deus de illis cōq̄rit̄ ꝑs. 49. Peccatori āt dixit de⁹. Quare tu enarras iustitias meas: ꝛ tñ qui nō se defendet iudicial'r ꝓcederet vex eē crimē: ꝛ sic ꝑmitteret se occidi vt furē adulterū vel homicidā qō illicitū est. j. Pe. 4. Nemo v̄rm patiat̄ q̄si homicida aut fur aut malefic⁹ aut alienorum appetitor. Si aūt vt xp̄ianus nō erubescat. ¶ 4° in ꝑcuratiōe reꝝ alienaꝝ q̄rū onus nobis incūbit: vt si qs sit ad ministrator reꝝ eccl'esie vt epūs vel sil'es aut reꝝ pupilli vt tutores: ꝛ curatores ꝓ reb⁹ tpalibus tenētur iudicialit cōtendere agēdo aut defendēdo vt bene administrēt res q̄rū on⁹ eis incūbit: q: peccāt male administrando: nec in talib⁹ negligendo pderet res tēporales sed cōscientiā. ¶ Quia aūt dictuꝫ est q nō licet cozā gentili iudice litigare vex est ꝓ rebus nr̄is tpalib⁹ de qbus hic xp̄s loquit. Secus aūt ꝑ alijs reb⁹ quaꝝ defensio nobis necessaria incūbit: q: ꝓ illis coraꝫ gētili ls cōtēdere q̄ñ nō hētur catholicus iudex sic cōtendendo de ipsa fide sicut supra dictū est. idē erit in oib⁹ casib⁹ in qbus cōtendere necesse est: ꝛ nō p̄t hāi iudex fidelis.

¶ An faciendum sit hoc qō dicit hic christus si quis angarianerit ꝛc. Questio. CCCXLI.

Queritur de hoc q hic dixit xp̄s si qs angariauerit te mille passus vade cū eo ꝛ alia duo milia an faciendum sit. ¶ Dōm ꝑm augustinū q istud ptinet ad ꝫ^m. genus iniuriaꝝ vel maloꝝ q̄ infligunt̄ q: sim̄l est in eis iniuria: ꝛ dānū: iniuria qdem q: quis cogit dānuꝫ vero q: pditur opera siue laboꝝ. Et dōm q ls nō est intelligēdum ꝑm reꝫ sed ꝑm ꝓparationē aī. s. si qs angariet. i. cogatur ad aliqd faciēdū vltra debitū q hēat aīum paratuꝫ ad tollerandū maiora si inciderint. Ut si qs angariet ad eundū cum aliquo per mille passus dꝫ tollerare pacienter ꝛ hīe dispositū aīum ad hoc q ēt si per tria millia angariaret pateret ꝛ non ageret ꝯ charitatē Jn ope tñ nō opꝫ istud exhiberi. ¶ Sꝫ cōsiderandū q aut illud ad qō qs angariat est malū. s. q: ē ꝑm se malū vel est iniuria ꝓximi aut nō est malū ſꝫ est laboriosuꝫ si ꝑmo modo nō dꝫ aliquis assentire cogēti: sed poti⁹ dꝫ omnia mala tollerare q̄ꝫ ꝓsentire malo: naꝫ. ꝛꝛ. ethi. dī q ad q̄dā fortasis nō est cogi ſꝫ magis mori pacientē durissima. ¶ Si vero nō est malū sed est laboriosuꝫ si p̄t resistere qs ne cogat seruata charitate. s. ne ꝓcedat ad pugnas reꝝ aut verboꝝ nō obligat cōsentire volēti cogere siue sit vir perfectus siue nō perfectus qui cogit: q: cōsentire in hoc cogēti nō est op⁹ charitat̄. si tñ non possit excusari coactio sine pugna reꝝ vel verboꝝ infirmis licitū est se defendere ne cogātur dum tamen nō agant aio vindicte sed soluꝫ defendēdi se ne dāna aut in-

turias sustineāt. Si aūt sit vir perfectus qui cogitur dz poti⁹ pmittere se cogi q̄z defendere se pugnādo: cū vir pfect⁹ nō solum debeat vitare ea que mala sē ſz ēt ea ex qb⁹ malū seq̄ p̄t. Qō āt vltra id ad qō qs cogit dēat se offerre ad maiora nō p tinet ad pfectū nec ad ipfem⁹: imo nec dz fieri nisi forte ille q cogit alterū credat eē tal' q̄ cognita supabū⁸ bonitate ei⁹ qui cogit agnoscet culpā suā: z sic redibit ad charitatē q: qdam sunt gñoſi ai ēt si ip̄robi q̄s supabundās bonitas flectit a cō cepto rigore. Alij aūt sunt miserabiles qui quāto viderint ali quos humiliores tāto eos magis p̄mūt. Et tūc nō solum ne mo dz cogenti se offerre ad plura faciendum sponte sed etiā peccatū est istud facere q: datur occasio ꝓximo ad peccādū.

¶ An omni petenti sit tribuendum. CCCXLII.

A Rñdet ad q̄stū. q.

Queritur q: dī hic oi petēti retribue: an hoc im plendū sit: z qūo possit ipleri. ¶ Dicē dum q̄ xp̄s in hoc hortat nos ad magnā pfectionē. ſ. vt non solū mala tolleremus sicut sup: a oñderat ſz ēt eis a qb⁹ ma la tolleramus bonū p̄stemus. De quo tñ itelligat qō hic dici tur dubiū est. Dicit. n. Chriſo. sup matth. q̄ intelligat de reb⁹ possessis. ſ. q: diuitie nr̄e nō sunt ſz dei. De⁹ dispēsatores diui tiaꝝ suaꝝ nos eē voluit: z nō dños. Si tñ itelligat ꝟ de soliſ diuitiꝫ nemo erit qui sp̄ possit dare qō petit q: dando defici et. Dicit hiero. sup Matth. Si de helemoſynis nr̄is tm̄ esse dictū intelligamus in paupib⁹ hoc stare nō poterit. ſ. q: dare nō p̄t: ſ' z diuites si sp̄ dederint semp dare non poterunt.

B Rñdet du. Primo

¶ Dōm q̄ p̄t intelligi de elemoſynis corpalib⁹: z tñ intelli gendū est ciuiliter. ſ. q̄ oibus dandū sit. ſ. oibus qbus potueri mus: z qñ potuerimus. ¶ Et nō sunt dāda oia q̄ petunt sed solum ea q̄ licita sunt. Nā interdū qs petit ea que dare iniu stum est vl' petere illicitū: z tūc dari nō opz. Sic dicit augusti nus. Omni petēti da nō oia petēti: vt id des qō dare honeste potes: z iuste. Quid enī si pecuniā petat qui inocētē conat oppz̄imere? Qō si stupꝝ petat. Dandū ē ḡ q̄ nec tibi nec alteri noceat q̄z tū ab hoie credi pōt. Et dī qō tibi nō noceat. ſ. q̄ nō oz q̄ aliqs tāta alīs det qō deficiat in se ipō q: hoc nō p̄tinet ad elemoſynā sic dī 2ª. cozin. 8. voluntas si p̄ōpta ē ac cepta est ſm id qō hz nō ſm id qō nō hz. Non enī vt alīs sit remiſſio nobis aūt tribulatio sed ex eq̄litate vt vr̄a habūdan tia illoꝝ inopiā suppleat. ¶ Aliē pōt dici q̄ sp̄ pōt petit⁹ da re oi petēti q: aut dabit rem petitā aut iustā excusationē. Si rem petitā satisfacit volūtati petētis. Si vero iustā excusatio nem deo satisfacit. Et p hoc etiā elemoſynā dat: vt si qs petat qō iniustū est: z erudiat q̄ ꝟ petere nō dz vel istruatur q̄ ni hil sibi dz dari: maior ei in ꝟ elemoſyna p̄stat q̄z si daret qō petebat. Si aūt iustū petat z tñ petēs hec dare nō possit: etiā ꝟ rñdere dare qōdā est. Sic dicit aug. danō est q̄ nec ti bi nec alteri noceat q̄z tū ab hoie credi pōt: z cū negaueris qō petit iudicata est iustitia: vt nō eū manere, dimittas: z aliquā do meli⁹ aliqd dabis cū petētē iniuste correxeris. De hoc eti am aug. p̄ vincētiū donatistā dixit. Utilius enī esurīēti panis tollit si de cibo securus iustitiā negligebat q̄z esurīēti panis frangit vt iniustitie acqescat. ¶ Aliter pōt itelligi de elemo ſyna que est in doctrina q: ista est valde necia z nulli negan da est: q: eēt p̄ charitatē directe negare ꝓximo viā salutis: z est vtilior elemoſyna q̄z corpis q: plures defectu p̄silij q̄z cibi pereūt: z periculosius ēt. Nā si panē detrahas solū corpus peribit: p̄siliū vō si subtraxeris totus hō peribit: ista autez ele moſyna semp dari p̄t q: nō deficit cū erogat sicut pecunia: ſz semp in maiora crescit sic dicit hiero. sup Matth. Pōt intel ligi de pecunia doctrine que nunq̄z deficit sed q̄to pluſ data fuerit tanto ampli⁹ duplicabit. De elemoſyna tñ dicēt magis sequē. c. q. 19. vſq; 80. inclusiue. ca. Sz hic itelligēdū ē q̄ xp̄s locutus sit de oib⁹ que petita ꝓficere p̄nt ad vtilitatē petētis siue spūalia siue corporalia: q: oia danda sunt qñ dari iustuz est. Quid tñ dare obligemur: z an omni petenti: z qñcunq̄z petat: z an dare elemoſynam sit cōsilium vel p̄ceptum dice tur se. c. quando agetur de elemoſyna.

¶ Audistis quia dictū est. Diliges proximū tu um: z odio habebis inimicū tuū. Ego aūt dico vo bis. Diligite inimicos vestros: benefacite his q oderūt vos: z orate pro p̄sequētibus z calūniāti bus vos: vt sitis filij patris vestri q̄ in celis ē: q̄ so lem suū oriri facit sup bonos z malos: z pluit sup iustos: z iniustos. Si enī diligitis eos q̄ vos dili gunt: quā mercedē habebitis. Nonne z publica ni hoc faciunt. Et si salutaueritis frēs vestros tan tum: quid amplius facitis. Nonne: z ethnici hoc faciunt. Estote ergo vos perfecti: sicut z pater ve ster celestis perfectus est.

¶ Audistis hic xp̄s dat intellectū circa p̄ceptū dilectiōis ꝓximi sup qō fundat tota lex z ꝓphe vt dī. j. 7. z. 22. ad ro. 13. Dicit aūt glo. q̄ docuit dñs. s. inferēti iniuriā nō eē resistē dum ſz ad plura p̄ferēda patū eē: nūc vlteri⁹ docet iniuriam iferentib⁹ impēdēduz eē charitatis affectū parit: z effectum z ponit xp̄s hic declarationē istī⁹ p̄cepti: q: iudei errabāt cir ca illud putātes se nō teneri ad diligēdū oēs hoīes: sed q̄ po terāt inimicos odisse. Xp̄s aūt oñdit q̄ oēs tenent diligere: z oīb⁹ benefacere. Unde dī. ¶ Audistis q: dictū est. ¶ Scilz antiqs. i. iudeis illis q fuerāt p̄res hui⁹ ppli: z antiqssimi in eo. ¶ Diliges ꝓxim⁹ tuū. ¶ Istō hēt leui. 19. z tñ ibi nō dr̄ p ximū tuū: ſz amicū tuū. ſ. diliges amicū tuū sic te ipm: amic⁹ tñ z ꝓxim⁹ ad idē ptinēt: q: ois homo proximus est nature p ximitate. Etiā oīs hō amicus eē dz q: oībus benefacere debe mus z oēs diligere. Unde nāl'r qlz hō est amic⁹ oīum hominū vt oñdit Aristo. 8. ethi. ꝑbans ꝟ ex errore viaꝝ iō ꝓxim⁹: z amicus bñ quertunt: lz aliqñ amicus accipit stricte sic logē Ari. 8. ethi. dicens q̄ inē amicos dñt eē tria. ſ. eqlitas siliru do: z quiuere: z tūc amicus est pluſq̄z ꝓximus. Et sic dr̄ ibi q̄ amicus est alter ipe. Et seneca dicit q̄ cū amico oia tracta da sūt. Et isto mō ēt xp̄s vocat interdum amicos. Jo. 15. Vos amicos dixi: q: oīa q̄cūq̄z audiui a p̄re meo nota feci vobis: z distinguit ibi amicus ꝑ seruū. Et tñ seru⁹ ꝓximus est. Tales aūt amici pauci eē debēt: q: nō ē possibile tales multos inue nire etiam non est possibile multis communicare vt amicis mēte: z vbo participādo. 9. ethicoꝝ. iō aristo. io. ethic. oñdit q̄ felix dz hēre amicos nō tñ valde multos. Et sic dr̄ eccle stici. 6. Multi pacifici sunt tibi: z ꝓsiliarius sit tibi vn⁹ de mil le. Et tñ nō est amic⁹ nisi cū q̄ oia sicut cū aia sua tractare li ceat: vt dicit seneca ad lucilū. Jsto mō amic⁹ nō quertit cū ꝓ ximo: z tñ amic⁹ ꝑ mō. ſ. q amādus ē vl' q nāl'r amic⁹ est cū ꝓximo quertit. Et iō lz leui. 19. dicit diliges amicū tuū: xp̄us conuenienter dixit diliges ꝓximū tuū trāsferēs sensū: z nō lite rā: lz ēt alibi sepe in lege de dilectiōe: z bona habitudine p ximoꝝ agat. ¶ Et odio hēbis inimicū tuū. ¶ An ꝟ in lege hēat: z an licuerit aliqñ dicet. j. q. 345. ¶ Ego autez dico vobis. ¶ Scz q̄ iā nō debeꝫ sic intelligē nec sic seruare ſz ecōtrario. ¶ Diligite inimicos vr̄os. ¶ Logt xp̄s ad mo dum iudeoꝝ q aliqs hēbāt vt inimicos: nemo tñ hñdus ē vt inimicus: q: inimic⁹ ē quē qs odit: neminē tñ odisse lz: q: oēs obligamur diligē ex charitate: ḡ nullus hñdus ē inimic⁹ sed dr̄ diligite inimicos. i. eos quos reputaꝫ vel vocaꝫ inimicos. ¶ Bñfacite hīs q oderūt vos. ¶ p̄ceptū charitatis est istud. Et q: charitas est in corde: z in ore: z in ope. De istis tribus ponit xp̄us mādatū. De p̄ dicit. Diligite qō ptinet ad ai affe ctū. De 2°. dic̄. Et orate p pſeqntib⁹: q: oro ad os z ad aium ptinet. De. 3°. dr̄. Bñfacite hīs qui oderūt vos. Diligē aūt est bona velle. ſ. q̄ ꝓximis ēt inimicis bona vellim⁹. ſ. vitā etnaz an vero q̄cūq̄z gña bonoꝝ eis velle dēam⁹ dicetur. j. q. 348. Bñfacere aūt ē ꝓficē eis in q̄ possum⁹. Qz lz inimico aliqua do iuste possim⁹ nocē: tñ adhuc charitas manere dz. Et iō ei in aliq̄ bñfacere debemus saltē in bonis q̄ ꝓficiūt ad salutez aie. An vō circa tpalia bona eis bñfacere teneamur dicet. j. q. 348. z dr̄ hic. ¶ Hīs q oderūt vos. ¶ Idest inimicis q: isti ꝓpe vocari p̄nt inimici q oderūt nos. Nam si qs mala nobis itulit iniuste: nō tñ manet adhuc in volūtate nocendi ſz recōciliari velit: inimicus dici nō pōt. Sz q̄ inimicabiliter se aliqñ hūerit: z cū illis nō est dubiū. quin ad pacē redire te neamur lz de malis illatis nobis possumus satisfactionē pe tere. Sz de illis q adhuc in volūtate nocēdi manent dubium erat an eos diligere teneamur. Et de ipsis dr̄ q̄ non solū dili gēdi sunt ſz ēt benefaciēdū est eis. ¶ Et orate p pſequen tibus z calūniātib⁹ vos. ¶ Persequs dī q conat iniurias vel dāna iferre: z ꝟ in reb⁹. Calūnians vocat q iniustas ac cusatiōes ꝑ aliquē formal. Et p ꝟ itelligit oīs detractio z of fensa q̄ fit in vbis: z maxime in criminib⁹ falsē appositis. Qñ ēt aliqs de alio vera crimina refert non aīo corrigēdi nec ad

aliquē

Intra cos qui dīt ch

charitas in cordē z ore z opere esse.

aliquez bonū finē sed ad detrahēdum vel infamandum: pec
cat: t inimicus est. Et tñ magis ꝓpe est inimicꝰ qui falsa cri
mina opponit. Et istud est calūniari lz aliqñ calūnia accipiť
ꝓ oi malo q hō iniuste infert alteri hoi. ps. iii8. Redime me
a calūnijs hoium: vt custodiā viā tuā. Et accipiť ibi calūnia
ꝓ oibꝰ malis que ab altero iferunť a qbꝰ dauid petebat se li
berari vt posset secure seruare mādata dñi. Aliqñ autē ꝓprie
accipiť ꝓ falsa criminis oppositiōe Job. io. Nunqȝ bonū tibi
vř si calumnieris: t oppimas me. i. si opponas mihi falsa cri
mina: t ꝓp illa oppimas me. i. punias. q. d. Non ē hoc bo-
num. Istud orare: ꝓ inimicis est orare ꝓ bonis spūalibꝰ: qa
bona tpalia nō tenemur eis absolute petere. ⌊ ¶ Ut sitis fi-
lij ꝓis vři qui in celis ē. ⌋ ¶ Idest ista faciēdo eriť filij dei q
est př vř celestis sicut dř. j. Estote pfecti sicut př vř celestis p
fectus est. Et dř vt sitis filij. s. per imitationē: qz iam estis filij
per nām. Nam alꝰ nō posset qs effici filiꝰ eius cuiꝰ nō ē nec
etiā ꝓt effici filiꝰ postqȝ iam filiꝰ est: lz postqȝ ē filius vnoꝰ ꝓt
effici filiꝰ alio mō. Deus āt est př qui creauit nos: t possidet
Deu. 32. Nūqd non ipse est př tuus q possedit te fecit: t crea
uit, te. Et dī q ē in celis per modū itelligēdi humanū. Nā ꝓpe
deꝰ nec ē in celo nec in tra: qz celū locꝰ est: deꝰ aūt est spūs io.
4. Spūalia aūt locari nō ꝓnt vt dicit Boetiꝰ lib. de hebdoma
dibꝰ. Qō p se notū est apō sapiētes ico: palia in loco nō esse.
Hoies tñ putāt deū ee in celo qz simplices nō ꝓnt ꝓcipe qūo
deus sit: t nō sit alicubi mēsurātes oia lege corꝓoꝝ. Et qz de
us est ens pfectissimū: attribuūt sibi locū pfectissimū. i. celum
t ita cōit in scriptura deꝰ solet dici ee in celo vt dī hic t se. c.
t j. 7. t Luc. xj. Et ob lz vocař př celestis. j. in lra. i. hitans i
celo. Nam ibi putař hze sedē sicut rex excellēs. ps. io. Dñs in
celo sedes eiꝰ. i. deus est in celo: t sedes eiꝰ in celo: xps aūt qz
logē simplicibꝰ vtiť mō loqndi cōi qz alias nō itelligeretur.
⌊ ¶ Qui solē suū oriri facit sup bonos t malos. ⌋ ¶ Dixit
q eēmus silēs při nřo celesti t oñdit in q. s. qz ille ē supabun
dans misericorś faciēdo bonū tā bonis qȝ malis: t ingratis: ita
t nos bñfacē debemus malis. s. inimicis. lz ab eis malū reci-
piamus. Et dř solē suū: qz ille suus est: t nō alteriꝰ eo q ipse
solus creauit illū. Hen. j. t assignauit ei tps in q ꝓuiret t opa
tiōz quā faceret. s. q diē faceret t tpa: t annos Hen. j. i. p mo
tum suū cāret dies. Jō dř dies esse in ptāte solis. ps. ixv. Qui
fecit luminaria magna. Solē in ptāte diei. i. vt ꝓsit diei. Eti
am ꝓ motū suū cātur annus. s. ꝓ reditū suū de puncto ad pū
ctū fm suū motū nālez q cōpleť in. 365. dieb⁹: t qsi qrta pars
diei: ēt tpa cāntur ꝓ solē. s. qttuoꝝ tpa anni. ver estas autūnus hyems. Nā decurrēte sole per tria signa. s. a pn° arieť in
pnm cancri fit ver: t dū mouet a pn° cancri in pnm libre fit
estas: a libra vero in capricorn̄ fit autūnus. a capricorno āt
rursus in arietē fit hyems. Et sic cōpleť annus ꝓ reditū de
puncto in pūctū ꝝsumaȝ qttuoꝝ tpalibꝰ. Etiā sol est dei qz si
bi soli obedit ēt ꝑ motū suū: t cursū cōez. s. manēdo imobiliť
qsi spatio vniꝰ diei. Josue. io. t Eccli'a. 46. Et retrocedendo
ꝑ oꝝdinē solitū per decē lineas vel gradus horologij. 4. reg.
20. vt Eccli'a. 48. t Isa. 38. Etiā sol est dei qz ipse solus ponit
illū ad ministrādū qbꝰ vult. s. oibꝰ gentibꝰ. Deu. 4. Ne vide-
as solē: t lunā: t oīa astra celi que creauit deus in ministeri
um cūctis gētibus q̄ sub celo sunt. Et istud qō hic dř. s. q deꝰ
facit oriri solē suū sup bonos: t malos verū ē. Naz si sup oēs
gentes facit illū oriri cū in istis sint boni: t mali nēce ē q ori
atur sup bonos: t malos. ⌊ ¶ Et pluit sup iustos: t iniustos.
¶ Idest pluuiā mittit. Naz istud ad dei bñficiū ꝓtinet: qz de
thesauris suis mittit nobis pluuias abūdātes: t iō qñ nobis
ꝓpitiꝰ est aperit celū: t dat pluuias. Deu. 28. Aperiet dñs the
saurū suū optimū celū vt tribuat pluuiā tre tue in tpe suo. Et
ēpio qñ iraſcit pluuias negat nobis. e. c. vt. j. dicēt. Jstas ta-
men pluuias deꝰ mittit sup iustos: t iniustos: qz alꝰ in terra
infideliū vbi nullus est iustꝰ deꝰ pluuias nunqȝ daret. Dat ta
mē illas ad copiā: qz creature eiꝰ sunt adhuc potētes pueni-
re ad salutē. Et tñ lz ipe nouerit plimos ipoꝝ nunqȝ ad salu
tem puēturos pluuias eis nō negat: qz misericors est t nihil
odit eoꝝ q̄ fecit sapie. xj. ⌊ ¶ Si. n. diligitis eos qui vos dili
gunt. ⌋ ¶ Probat hic xps q diligere dēamus inimicos: qa
alꝰ nō faciemus aliqd in quo imitemur pręz nřm celestem.
⌊ ¶ Quā mercedē habebitis. ⌋ ¶ Quasi dicat nullam vel
paucā qz lz faciūt oēs hoies: vez ē q aliq̄ mercedez iustitie
hebūt: nullā tñ hebūt pfectiōis vel sup erogatiōis: vt. j. dicēť
q. 355. ⌊ ¶ Nōne t publicani hoc faciūt: ⌋ Quasi dicat. Et
publicanī qui sūt peccatores publici lz faciūt qz amicos suos
diligūt. Vocanť publicani illi q publicos reddit⁹ cōducunt.
Nam offm istud vix sine pctō pōt exerceri: t iō q hec officia
exercēt hñtur tanqȝ pctōres: sic dř. j. 22. meretrices: t plicani
ꝓcedent vos in regnū dei. Et sic posuit meretrices: t publica
nos sil': t tñ meretrix nō pōt eē sine pctō: ita ḡ de publicanis
cōiť putabař. Et pp lz cōicare cū publicanis erat qsi infame
viris honestis ac si cōicarēt cum peccatoribꝰ. Uñ accusabāt
pharisei xpm dicētes. Quare cū publicanis: t pctōribꝰ man
ducat magř vř. j. 9. Et. j. xj. Dixerūt ecce hō vorax: t potator
vini: t publicanoꝝ: t pctōꝝ amicꝰ. ⌊ ¶ Et si salutaueriť fra
tres vřos tm̄ qd amplꝰ facieť. ⌋ ¶ Posuit de dilectiōe h̄ po P
nit de signis dilectiōis: qz dilectio in volūtate est: t ꝓ se pate
re nō pōt ꝓximo qz nemo scit q̄ sunt in hoie nisi deꝰ: t spiritꝰ
hois q in ipso est. j. Corin. 2°. Jō oñdi dz ꝑ signa: t ista sūt be
nefacere t bñ loq: t cōuersari. Ad bona aūt loquutionē ꝓ-
tinet salutare. i. salutē optare in vbis eis quos obuios habe-
mus. Et istud ex cōi cōsuetudine qsi ꝓ lege introductū ē ita
q ille q eum quē obuiū hūerit: nō salutauerit putať aut euz
hře inimicū aut ꝓtēnere ꝓp magnā ineqlitatez: aut prorsus
nō agnoscē. Et iō iter cognitos: t eqles vnū de signis inimi
citie est nolle salutare. Dicit aūt q si qs soluz salutat frēs. i.
cognatos nihil amplius facit q̄ ethnici. i. gētiles: t pctōres. Q
⌊ ¶ Nōne ethnici hoc faciūt. ⌋ ¶ Quasi. d. gētiles istud fa
ciūt: t iō nullā excellētiā hēbitis sup eos si solū salutetis co-
gnatos. Ethnici gētiles sunt vt raban⁹ ait: qz grece ethnos
gens dī. Et dicunť gētiles: qz tales sunt q̄les geniti sunt scz
sub pctō manēt sic in pctō geniti sunt: vel dñr gētiles siue gē
tes: qz nihil hñt nisi q sunt gētes. i. hoies. Naz iudei tpe suo
t xpiani nūc hñt aliqd vltra q est eē gētes. s. qz a deo legē ha
bēt fm quā eū colūt: gētiles aūt nihil hñt nisi id qō gētes. i.
hoies inuenerūt: qz a deo nihil spāl'r acceperūt. ⌊ ¶ Estote R
ergo vos pfecti. ⌋ ¶ Idest nō solū hēatis iustitiā sufficientē
sed ēt supabūdātē q̄ est pfectio. Et lz ꝓtinet ad ꝓfilia. Naz in
ꝑceptis ꝓtineť iustitia neēcia: t sufficiēs. Jn ꝓfilijs aūtez iusti
tia supabūdans. De ꝓfilijs aūt t ꝑceptis t de dřia eoꝝ t q̄
sunt: t q illa tenētur obseruare t de alijs q̄ ꝓtinēt ad h̄ dicēť
Luc. 6. vel. j. io. ⌊ ¶ Sicut t př vester celestis pfectus est. ⌋
¶ Idest sic deꝰ ē pfectꝰ qui ē př vester qz alꝰ nō eriť filij eiꝰ S
ꝓ imitationē nisi eū in hac pfectiōe imitemini. s. q bñfaciaȝ
inimicis vřis sic ipse bñfacit malis. Et dř pr celestis. i. in celo
hitans vt expositū ē. s. vel celestis ad dřiam patris carnalis
qz illū nō oz imitari semp in moribꝰ cū sepe pres filios deterio
res sint. Et dř sic př vester. i. ꝑ q̄ndā' sil'itudinē ꝓportōalitaȝ
t nō eq̄litaȝ: qz nemo pt eē pfectꝰ sic deꝰ. Et tñ aliq̄ ꝓportio-
nalitas. s. qz ipe multa bona facit malis ex sola clemētia: ita
t nos aliq̄ bona faciam⁹ malis. s. inimicis nřis fm modū nřm.
Sic exponiť ista lra ex de sūma tri. c. Dānam⁹: t iste modus
incitādi ad bonū: t pfectōez erat ēt i veti testō cū sepe deꝰ di-
cat iudeis sci estote qm̄ ego sctus sum Leui. xj. t. 20.
¶ Quis est ꝓximus qui est diligendus. Qō. CCCXLIII.
Querit qs ē h̄ ꝓximꝰ q diligēdus ē. ¶ Dōz q̄ cha A
ritas ad duos solū ē. s. ad deū: t ꝓximū sic Ñdeť ad
xps dixit q hos solos diligē iussit. j. 22. Quicqd ḡ post deū ex quesituz. q.
charitate diligēdū ē ꝓximū vocari pt. Quattuor āt sunt q̄ ex qttuor sunt
charitate diligēda sūt vt ait aug. li. j. ō doc. xpiaª. s. vnū q ē. s. ex charita-
nos. i. deꝰ: t alterꝫ qō nos sumꝰ. 3m. qō ē iuꝫ nos. s. alij hoies te diligēda:
4m. qō ē. j. nos. s. corꝑ nřm: t ꝓximoꝫ nřoꝫ corꝑa. Posset
ḡ tria istoꝝ vocari ꝓximꝰ: meliꝰ tñ dcm ē q ꝓximꝰ voceť solū
ille q a nob distinctꝰ ē. Nā corꝑ nřm nō recte ꝓximꝰ dř nec
ēt qsq̄ sibi ꝓximꝰ ē cū in ꝑcepto de dilectiōe ꝓximi. j. 22. dica
tur diliges ꝓximū tuū sic te ipm: ḡ qlz a ꝓximo suo distingui
tur qz ad eū cōparař. ¶ Accipiť āt ꝓximꝰ quadrupliť: vt dic B
Magř. 3. sen. 28. s. ¶ Cōditiōe pᵉ natiuitaȝ: t sic oēs hoies
ꝓximi sūt. ¶ Spe quersiōis: t sic ifideles sūt ꝓximi nři: qa Primo
lzꝫ id qō nūc hñt nō possint cōicare nobiscū i btitudine pñt Scō
tñ querti: t cōicabūt. ¶ Propinqtate cognatiōis t sic oēs Tertio
de eadē ꝓgenie ꝓximi sūt. ¶ Uel ꝓpinq rōne bñficij exhibi- Quarto
ti: t sic oēs qbꝰ bñfacē possum⁹: t a qbꝰ bñficia recipe possu
mus dicunť ꝓximi nři. Luc. io. in parabola de vulnerato a la
tronibꝰ cuiꝰ ꝓximꝰ dř fuisse ille q bñfecit vulnerato. ¶ Sciē- L
dum aūt q lz ꝓximꝰ possit accipi oibꝰ istis modis tñ in ꝓpo
sito nullus eoꝝ oio ꝓuenit: qz ꝓximꝰ accipiť magis large quā
sit aliqs istoꝝ modoꝝ. Nā ꝓximꝰ est ille qui ex charitate di-
ligēdus est. Dis ḡ qui ex charitate diligi ꝓt ꝑter deum proxi

mus est. Qui vero diligi nō pōt. i. nō dz ꝓxim⁹ nō ē: charitas aūt p se: z directe hz deū p obo. Ipse. n. pp se ipm diligēdus est qz sumū bonū est: cetera āt diligēda nō sūt nisi inq̄tuz ad ipm ptinēt vel in ipm tēdūt. Et qz charitas ē qdā amor spāl z excellēs ñ pt eē de re p vt hz quēcūq; modū tēdēdi in deū qz nihil ē qđ pp deū nō sit cū oia pp se ipm opat⁹ fuerit, dns Prouer. 16. z sic nihil eēt qđ ex charitate diligēdū nō eēt sed falsuz ē: qz q̄ttuor sūt solū ex charitate diligēda vt ait aug. p. li. de doc. xp̄ia. Illa, ḡ diligēt solū ex charitate q̄ tendē pñt in deū mō pfectissimo. Est āt modus pfectissim⁹ tēdē in deuz vt btificātē. Nā p, ꝑ q̄ res tēdit in deū pticipat aliq̄ mō diuinaz bonitatē. Nullus tñ modus pfectionis cōicatiōis ē q̄; btificari: qz in ceteris pticipatiōib⁹ diuinis pticipat res aliqd factū a deo. i. aliquā pfectionē ab ipo creatā. Jn btificatiōe aūt pticipaf de⁹ per eēntiā: nō qdē in eēndo. s. q̄ hō efficiaf deus sz in cogscēdo. s. q̄ mediū sine forma aut spēs itelligibil' q̄ hō vm cogscit qñ btūs efficit nō ē aliq̄ forma vl' spēs creata sz ipa diuina eēntia vt oñsuz ē. s. q. 40. z nō pt p aliquā spēm creatam hō itelligēdo effici btūs vt ibi oñsuz est. Est ḡ perfectissima pticipatio dei ipa btitudo: hz vna btitudo sit maior alia: sicut nullū aīal ē pfect⁹ hoie: z tñ qdā hō ē pfectior alio. Dz ḡ cozrñdere ista pticipatio btitudinis pfectissimo amori. Et qa charitas est amor excellētissim⁹ dei: z rex tēdētiū in ipm: ille solę tres ex charitate diligētur q̄ in deū pñt tēdere vt btificales. ¶ Ex ꝑ aūt appet qs dicaf eē ꝓxim⁹: z qs nō. Et dōz' q̄ ois hō viuēs ꝓxim⁹ est: qz nullus viuēs ē q̄tūcūq; malus q ex diuino bñficio nō possit vitā mutare z puenire ad beatitudinē. Jō siue qs sit fidelis siue infidelis ꝓxim⁹ ē: qz beatus effici pt ifidelitate relicta. Amici ēt: z inimici ꝓximi sūt: quia pñt mutare malū ꝓpositū inimicicie. ¶ De mortuis ēt dom est: q̄ oēs mortui in charitate ꝓximi sūt: qz illi vl' sūt iā beati sic q sunt in padiso vl' hñt certā spez btitudinis sic q sūt i purgatorio. Mortui āt q dānati sūt ꝓximi nō sunt: qz iā bti effici nō pñt. ¶ De angelis bōis ēt dom ē q̄ ꝓximi sūt: z cōserui nr̄i. Jta. n. ip̄i testant sic dr̄ apoc. 19. z. 22. cū ioā. vellet adorare angelū dixit ei. Caue ne feceris: cōseruus. n. tu⁹ sum: z fratrū tuoꝝ. ¶ Demones āt ꝓximi nr̄i nō sūt: qz bti eē nō pñt de hūs appet p aug. j. li. de doc. xp̄ia: z per Magr̄m. 3. sen. distin. 28. ¶ Qz tñ xp̄s dixit ꝓximū eē illū q bñ fecerat alti Luc. 10. videdū ē quo oib⁹ istis possit puenire ꝓximū eē ex rōne bñficij. De hoib⁹ planū est qz nullus ē tā magn⁹ q iterdū nō idigeat auxilio puuloꝝ imo q maiores sūt plurib⁹ indiget vt dicit Boe. z interdū istis bñ facere ēt fm cor⁹ magna misericordia ē cū ptingat tales icidere in magnas calamitates. Nullus ēt tā inutilis: z paruus ē qui interdū alīs in multis pdesse nō possit. Et iō nullus viuēs a rōne ꝓximi excipitur. Max' āt q: bñfacere alti cōpetit ēt fm aiaz qđ maxi^m bñficium est sic aia cor' maior est: ꝑ āt qlz pt alteri pstare vt oādo p ipo. Et istud spāl'r xp̄s exp̄ssit dicēs. Orate p pseq̄ntibus z calūniātib⁹ vos. ¶ Mortui ēt q in charitate decesserūt ꝓximi nr̄i sūt qz vel sunt bti in re vel in certa spe. Si in re sunt ꝓximi nr̄i: qz nobis bñfacere pñt oādo deū p nobis vt ostē dē se. c. q. 87. hz nos nō possumus bñfacere eis. Nam sufficit ad rōnē ꝓximi q̄ vn⁹ alteri bñfaciat ēt si ab eo bonū nō recipiat nec recepturus sit. Sic p3 ex vbo xp̄i Luc. 10. Nā samaritanū vocauit ꝓximū vulnerati solū fm ꝑ qđ bñfecit ei z nō recepit aliqđ bonū ab ipo. Si āt dicas q̄ hz nō recepit potat tñ recipe: z ex ꝑ vocarēt ꝓxim⁹: dō q̄ xp̄us nō vocauit isto mō ꝓximū: qz ēt sacerdos: z leuita vocarenf isto mō ꝓximi ipsi⁹ vulnerati: qz hz tūc nō bñfecerūt ei poterāt aliqñ benefacere. Chriſt⁹ tñ vocauit solū samaritanū ꝓximū leuitā aūt: z sacerdotē nō vocauit ꝓximū: ḡ ex ꝑ solo q̄ erat bñfacere ꝓximū vocauit: mortui ḡ q bti sunt ꝓximi nr̄i sūt: qz oādo benefacere nob pñt hz nos illis nō possum⁹ bñfacē. Mortui āt q nōdū sunt bti in charitate tñ decesserūt sic q in purgatorio sunt ꝓximi nr̄i sūt: qz illis bñfacē possum⁹ hz nō possum⁹ ab eis recipe bonū. Nā p eis orare possum⁹ qđ eis pficit ad factio: ē liberationē de penis. Jp̄i aūt p nob orare: nō pñt nec ēt p se ipis vt ōnđet se. c. q. 87. ꝑ mō xp̄s dici pt ꝓximus nr̄ inquātū hō. Nā inq̄tū de⁹ ꝓxim⁹ nō vocaf hz nob benefaciat: qz magis ē q̄; ꝓxim⁹. Et iō dilectio dei distinguit a dilectiōe ꝓximi: qz dēmus deū diligere plusq̄ nos: ꝓximū aūt sic nos xp̄m aūt inq̄tū hō vt ꝓximū diligim⁹: z tñ plusq̄ nos aliq̄liter diligim⁹ min⁹ tñ q̄; deū vt dixit magr̄. 3. sen. di. 28. ¶ Angeli boni sūt ēt ꝓximi qz nob bñfaciūt hz nos illis nō possim⁹ bñfacē nā sunt administratorij spūs in ministeriū missi ꝓpt eos q capiūt hereditatē saluf ad Heb. j. Demones nō sunt ꝓximi nr̄i qz in nullo nob bñfaciūt nec bñfacē pñt sed potiꝰ desiderāt aduersari. Uñ eos ex charitate diligē nō dēm⁹: qz tūc optarem⁹ eis vitā eternā: z tñ nō pñt illā hēre. Dānati ēt ꝓximi nr̄i nō sūt qz in nullo possum⁹ eis bñfacere oādo vl' aliās nec ēt optare eis bonū ex charitate dēmuſ: qz illō hr̄e nō possunt: ēt ip̄i nob in nullo pñt bñfacere: iō hz qñ viuebāt ꝓximi erāt iā tñ ꝓximi eē desierūt p ꝑ q̄ dānati sunt. Et sic p3 q̄ ꝓximi nr̄i sunt tā amici q̄; inimici boni: z mali q̄ndiu viuūt: qz benefacere possumus eis: z ab illis bonum recipere. De hūſ Augusti. lib. o primo de doctri. xp̄ia.

¶ Quō dz hic q̄ dictū est antiquis odio habebis inimicum tuum. z c. Questio. CCCXLIIII.

Queritur Quō dz hic qđ dcm̄ est antiquis odio hēbis inimicū tuū: qz lex iubet charitatē: z nō odiū. ¶ Dici pōt fm aug. li. de fmo. do. q̄ lex mo si quēdā gradū posuit iustitie phariseoꝝ q̄ erat diligē amicū: z odisse inimicū cū eēt oio malū odisse inimicū: z ēt amicum est āt pfectio diligē amicū: z inimicū. Ad designādū āt gduz iustitie phariseoꝝ dixit scriptura diliges amicuz tuū: z odio hēbis inimicū tuū: z dixit q̄ ista vox nō est tanq̄ iubētis iusto sz tanq̄ pmittētis ifirmo. ¶ Alr ēt aug. rñdet li. ꝯ faustū loq̄ns ꝯ manicheos q dixerūt ꝑ eē ꝓpium legis veteris q̄ hō odisset inimicū innuētes q̄ lex vetuſ mala erat: z a malo deo. Sz dic q̄ sic apl's dicit q̄sdā hoies deo odibiles xp̄s tñ dicit q̄ de⁹ facit oriri solē suū sup bonos: z malos: ꝑ qđ intelligif q̄ de⁹ diligit in nob nām bonā quā fecit: z odit malitiam quā nos fecim⁹. Jta z nos dēmus in q̄lz hoie facē. s. diligē bonum qđ ipe: z odisse malū qđ facit. Et ꝑ dicit aug. intelligi in hūs vbis diliges amicū tuū. s. q̄ idē hō sit amic⁹: z inimicus. Amic⁹ qdē pp bonū in q̄ nobiscū puenit: inimic⁹ āt pp malū in q̄ nō puenit sz aduersaf. Et q̄tū ad vnū diligēdus ē q̄tū ad aliud vero odio hūdus est. ¶ Alr pt dici q̄ scriptura nō dixit ꝑ. s. odio hēbis inimicū sz dr̄ dcm̄ eē: qz iudei ꝑ putabāt ex scriptura colligi: z sic illā iterptabanf. Nā cū de⁹ iusserit amicū diligi putabāt ex opposito inimicū eē odio hēnd. Sic dicit scūs Tho. z. sen. di. 30. ar. j. ¶ Alr ēt pt dici q̄ iudei colligebāt ꝑ qz de⁹ iusserat eis pseq̄ q̄sdaz gētes: z occidē illas. Ex q̄ putabāt ꝓceptū eē q̄ inimici odio hērenf. Sic dic glo. s. sciendū ē in toto cozpe legis nō eē scriptū odio hēbis inimicum tuū: sz ꝑ dr̄ q̄tū ad traditionē scriba⁹ qđ⁹ visuz est hoc addendū. Quia dns ꝓcepit filīs israel' pseq̄ inimicos suos: z delere amalech de sub celo: z iste est ꝓueniens sensus.

¶ An teneamur diligere inimicos. Qđ. CCCXLV.

Queritur an inimicos diligē teneamur. ¶ Dñt qdā q̄ nō qz luc. 6. dicit gl. sup verbo diligite inimicos vros hoc pfectoꝝ est: z tñ ad ea q̄ sunt pfectiōis nō tenētur oēs ḡ nō tenētur oēs ad diligēdū inimicos ¶ Jtē nō tenēf hoīes ad plura i lege noua q̄; in veteri: qz. j. hz. sup illo vbo accipiēs panes gi. dic q̄ non alia q̄; q̄ scripta erāt ꝓcipit sz legē: z ppbas q̄uia eē demōstrat. Et tñ in lege veti nō tenebaf qs diligē inimicos: vt ꝑ ꝑ i lra ḡ nec ēt nūc. ¶ Jtē nā nō inclinat ꝯ charitatē: qz charitas nāz pñt cū sit virtus: z tñ nā inclinat ad destructionē ꝯrij. Jnimic⁹ āt inq̄tum hmōi ꝯrij ē: ḡ nō tenemur euz ex caritate diligē. ¶ Jtē charitas fac volūtatē nr̄am ꝓformē diuine volūtati: deus āt odit aliqs. Malach. j. Esau odio habui: ḡ possum⁹ nos aliqs odio hr̄e: q̄ maxie erit de inimicis. ¶ Jtē ppha exp̄sse dixit pfecto odio oderā illos. ps. 138. Et tñ pfectio hois ptinet ad charitatē ḡ stat cū charitate iterdū aliqs odisse. ¶ Jtē dic augu. in enchiri. q̄ ꝑ tā magnū bonū qđ ē diligē inimicos nō ē tante multitudis q̄tā credim⁹ exaudiri cuz in oratione dr̄ dimitte nob debita nr̄a: z tñ nō exaudif q nō ē i charitate nec pctm̄ ei dimittit: qz charitas opit multitudinē pctoꝝ: ḡ nō ē de necessitate charitatis inimicos diligē. ¶ Dōz q̄ diligē inimicos est de necitate charitatis qz diligē tenemur deū ex cari. pp se z pp ipz diligē dēm⁹ ꝓxim⁹ inq̄tū tēdit in ipz vt potēs ab eo btificari: vt oñsuz ē. s. q. 343. Jnimic⁹ tñ hz nobiscū q̄ndā puenientiā i nā fm quā pt puenire ad btitudinē: z ē capax vtutis: z gre p quā puenit i btitudinē. Jō inimicos tenemur diligē ex caritate: inimicicia tñ eoꝝ diligē nō dēm⁹: qz illa aliqd malū ē: z fm illā nō pñt puenire ad btitudinē. ¶ Pro q̄ sciēdū q̄ dilectio inimicoꝝ pt ꝑsiderari tripl'r. ¶ Uno mō q̄ inimici diligant inq̄tū inimici sūt. Et hz ē puersuz: z cari. ꝯriū: qz ex

charitate

caritate nō ē diligēdū nisi bonū cū malū i deū nō ordinet: di
ligē tm inimicicia alicui⁹ eēt diligē malū ei⁹: qz fm illā ipe ma
luis ē. Et ℔ ē si placēt alicui q̄ ali⁹ eēt inimic⁹ ei⁹: qz illō dici-
mur diligē i aliq̄ de q̄ ipe nob placz. Sic si qs diligit aliquem
fz vtutē, diligit vtutē, ideo. Ita si qs placz alti qz inimic⁹ ei⁹ ē di
ligit inimicicia illi⁹: z placz ei de illa. Istō ät eēt diligē inimi-
cū fz q̄ inimic⁹ ē: z ē valde irrōnabile. ¶ Aliomō accipit di
lectio inimicoꝝ q̄ztū ad nāz ipoꝝ. Et ℔ i vl'i. Et sic ē de neci-
tate caritatis diligē inimicū. s. aliqs diligēs deū z pxi^m ex cari.
ab ista gñalitate dilectiōis pximi nō excl'dat inimicos suos.
Ista dilectio i vl'i ē qñ qs diligit oēs hoies tāq̄ pxios nō det
minādo se spāl'r ad aliquē eoꝝ siue amicū siue inimicū fz sic
de⁹ vult oēs hoies saluū fieri: z ad agnitiōz vitatis venire. j. thi.
ij. ita: z nos diligam⁹ oēs hoies i gñali, cupiētes q̄ oēs hoies
saluēt. Tūc si ab hac dilectiōe gñali nō excludam⁹ inimicos
dicimur eos diligē ex cari. Ad ℔ ät nō regrit q̄ diligam⁹ illos
spāl'r hītes affectū ad eos: fz solum q̄ nō excludam⁹ eos ab
ista dilectōe. s. exp̄sse mala illis cupiēdo. Et ℔ nō est spāl'r dili
gē fz spāl'r nō odisse. ¶ 3° mō pt ꝓsiderari dilectio inimicoꝝ
i spāli. s. vt qs spāli motu dilectiōis moueat ad inimicū volē-
do p eo aliqd bonū siue tpale siue eternū. Et istō nō ē absolute
de necitate cari. qa ēt ad alios hoies ñ tenemur sic cari. hre.
¶ Nā nll'uz min⁹ teneñ diligē q̄z inimicos: z tñ ml'ti alij sūt
qs spāli affectu nūq̄z diligim⁹: qz nūq̄z de illis ꝓsideram⁹ im
pole ē tñ aliquē diligē de q̄ ñ cogitem⁹: g̃ ml'ti sī qs spāli affe
ctu nō diligim⁹: imo eēt ipole q̄ oēs hoies diligēm⁹ spāli affe-
ctu cū ml'ti sint qs nō cog̃scim⁹. Dicim tñ diligē oēs ex cari
ta. iō itell'r de dilectiōe gñali fz quā qs vult p oib⁹ hoib⁹ vi-
tā eternā. Et ista dilectio suffic̄ p inimicis cū ēt sufficiat p ami-
cis. Et tñ necīū fz p̄patiōz ai. s. vt hō hēat aūz patū ad ℔ q̄ i
singl'ari inimicū diligēt si necitas occurreret: vt pote si eēt in
pic'o q̄ nō possz nisi p inimicū suū liberari teneē euz libare si
cōmode pt. i. sine dāno z nō p̄iudicādo eqtati. Si ät nollit eū
libare spāl'r ipz odit. Si vo ipz libat spāli affectu' ipm diligit:
qz nō pt eū libare nisi velit p eo illō bonū qđ ē libatio: g̃ tē te
neē eū i spāli diligē. Q. ō' tñ sūt ar. necitat⁹ qs diligat inimicuz
spāli affectu nō ē de necitate cari. fz de pfectōe. Cū ät diligat
pxim⁹ pp deū ex cari. q̄nto qs magis diligit dcū tāto magis
dilectiōz suā extēdit ad pxi^m nll'a inimicicia ip̄edīēte. Sic si
qs valde diligēt aliquē: diligēt z filios ei⁹ pp ipz: dato q̄ eēnt
inimici ipi⁹. Et ita cū oēs hoīes ptieāt ad deū qz ad btitudinē
puēire pñt q diligit nimis deū diliget ēt inimicos suos pp de
uz: qz illi ad deū ptinēt: Ex p̄dict⁹ appet q̄ de necitate cari. ñ
teneē qs velle aliqđ bonū inimico suo nec eēnū nec tpale sed
obligat⁹ solū q̄ nō excl'dat eū a gñali amore. i. q̄ nō hēat det-
minate odiū ꝑ ipz. Un si qs nūq̄z de pximo⁹ suo cogitet bonū
aut malū dz eū diligē qz si nūq̄z de eo cogitz nūq̄z pt eū spāl'r
odio hīe. Et idē ē cōit de alīs hoīb⁹ qz nō teneñ cogitare de
ill' nec hre aliquē actū affectiōis det̄minate ad illos: z ℔ hñ-
tes dicim eos diligē in q̄ztū ñ ōtestam eos ℔ vez ē nisi respcū
q̄ūdāqb⁹ p̄ bñficio vl' ꝑctu aut al' teneñ q̄ spāle memoriaz
ipoꝝ hēam⁹ z diligam⁹ eos spāli amore. Et sic aliqd ē de ne-
cessitate cari. aliō ē de pfectōe z ē ꝓsiliū. ¶ Ad p^m dōz q̄ dili
gē inimicos q̄ztū ad oñsionē sigrū dilectiōis ē z pfectōis: dili
gē tm sine sig ēt ad inimicos necīū ē itelligēdo de gñali dile-
ctiōe qz i spāli nō teneñ eis vt dcm ē. Et ista dilectio gñalis
dz eē de bōis vite eēne: ita q̄ glz velit oēs hoīes saluos fieri.
j. Thi. 2. Nā ita ēt de⁹ vult: velle ät bō tpa^a: ēt i hac gñali dile
ctiōe nō teneē qs: qz tpalia nō ptinēt directe ad cari. fz gl'ia:
z gra vt finis: z mediū qđ ē ad finē: iō nec amicis nec inimi-
cis teneē qs i gñali dilectiōe velle nisi gl'iaz z gram. ¶ Ad
2^m dōz q̄ i nouo testō nō sūt p̄cepta p̄cepta q̄z i veti: qz xp̄s nō
posuit spāl'r aliq̄ p̄cepta. Nā cerimōialia z iudicialia nll'a po
suit: sic erāt i veti testō. Moralia ät obligāt de iure nāe: z iō
ita obligabāt i veti testō sic z nūc. Et sic xp̄s nō posuit plura
p̄cepta q̄z ibi erāt fz abstulit ml'ta. s. cerimonialia z iudicialia
qz p ipz fuerūt ipleta: z cessauerūt cū stat⁹ legis p eū cessaue
rit vt oñsuz ē. s. q. 98. Declarauit tñ p̄cepta legis nāe spāl'r: z
iō ml'ta putāt addidisse nō aspiciētib⁹ Nihil tñ addidit. s. id
qđ erat i veti testō. Jō sic nūc teneñ diligē inimicos: ita etiā
tūc iudei tenebant vt dicēt. j. q. 347. ¶ Ad 2^m dōz q̄ nā nō
iclinat ad odiēdū inimicū nisi in q̄ztū p̄ri⁹ ē: z nociū⁹: z nō i-
q̄ztū ꝓcordat nobcū i nā. Inimicicia ät sua nō ē diligēda. Et
ad ℔ nā iclinat: qz malū eēt illi⁹ inimicicia diligē qz mala ē: vl'
q̄ placēt nob in q̄ztū inimic⁹ est. Quātū ad nām aūt in q̄ztuz
est capax gl'ie: z gre diligēdus ē: z ad ℔ non repugnat nā: iō
cari. nō iclinat ꝑ nām. ¶ Ad 4^m dōz q̄ de⁹ nō vult malū ali
cui⁹. s. malū culpe fz pmittit illō. Et ℔ pmissio bona ē qz ex iu-
sta cā pmittit. Malū ät pene de⁹ vult: z ipe directe infert pe
nas nō q̄si delectet in penis nr̄is sapīe. j. De⁹ morte nō fecit
nec ōlectat i pditōe viuoꝝ: fz solū iq̄ztū iuste sē z queniūt ordi
diatōi sue. Et i ℔ ēt nos possum⁹ velle malū alic⁹. s. penā ei⁹ i-
quātū iusta ē: z p̄ic ad aliqd. ¶ Ad 5^m. dōm q̄ ppha ode-
rat malos odio pfc̄. i. odio magno z ℔ iq̄ztū erāt inimici dei
s. iq̄ztū peccabāt: fz nō iq̄ztū erāt ad imaginē dei. z p tale odiū
nō tollit charitas. ¶ Ad 6^m dōz q̄ Aug. logt ō dilectōe pxi
mi nō solū i se ipa: fz ēt q̄ztū ad oñsionē sig̃z dilectōis. z vez
ē q̄ ml'ti exaudiunt i oz̄one dñica q nō diligūt inimicos q̄ztū
ad ista oñsionē: qz illa nō ē ō neci^e charitat⁹: fz ō p̄si⁹ vl' p̄t dici
q̄ loq̄t Aug. de dilectiōe i spāli: qz nemo teneē ad hñdū spā-
lē z ōtermiatū affectū ad inimicū: fz suffic̄ hīe i gñali fz fl'm p
suppōit: qz ēt nō exp̄ss i chari^e de⁹ exaudit z impetrāt: sed nō
merentur, vt ostēdetur. j. 7. c. qōne. 16.

¶ An qs possit licite odire inimicū suū vel velle ei malū vl'
gaudere de malis ei⁹ z tristari de bonis. Qō. CCCXLVI.

Querit an possit aliqs lici^e velle malū inimico suo vl' gaudē de malis ei⁹ aut tristari de bono.

¶ Dicūt qdā q̄ licitū ē: qz i scriptura sepe inuenit q̄ viri sci mala optēt inimicis suis: sic Jere. dicebat. Cōfundant illi: z nō ꝓfundar ego: paueāt illi: z nō paueā ego. Da filios eoꝝ i famē: z ōduc eos i diē gladij: z ml^a a^a Jere. 18. ¶ Dōz q̄ cha ritas z odiū opponunt: z iō nō p̄t stare fm eādē rōnē: z tñ teneē qlz diligē inimicos: vt dcm ē p̄ce. q. g̃ nō p̄t absol^e gaudē ō malo inimicoꝝ vl' tristari de bono eoꝝ. Charitas tñ nō est directe ō oi bono: z iō nec p eā excludit oē malū: z sic aliqđ bonū ē qđ nō tenemur velle p inimicis fz eos ex chari^e diliga mus: z aliqđ malū est qđ eis velle possum⁹ chari^e stāte. Est. n. charitas amor dei directe: z amor pximi pp deū iq̄ztū tēdit i deū. Tēdit tñ hō i deū iq̄ztū ē btificabil' ad q̄z btitudinē nō ē via nisi p gr̄az: iō ex chari^e tenemur velle gr̄az z gl'iaz eis qs diligim⁹ siue i gñali siue in spāli. z q̄ztū ad ℔ odiū nō hz locū. Nemo. n. p̄t manēte chari^e velle alicui q̄ hēat penā eternam vel q̄ nūq̄z hēat gr̄am: aut q̄ pdat q̄z hz. Et sil'r nō p̄t aliqs gaudē ō malo eēno alicu⁹ vl' ō gre ām̄issiōe: cari^e manēte. Bo na ät tpalia p accñs se hñt ad caritatem sic se hñt p accñs ad vitam eēnam: qz sine eis p̄t illuc puēiri. Et sic pñt bōa tpa^a. i diuersis se ipedire: qz pspitas vni⁹ iducit aduersitatē alteri⁹ vni⁹ qz i cari. ē ordo z teneē qlcz se ipz pluz diligē q̄z alios. z cogtos pl⁹ q̄z nō cogtos: z ac̄os z natos z bonos pl⁹ q̄z inimicos: z icognitos: z malos: z bonuz cōe plus q̄z pticulare vni⁹ vl' pauc oꝝ. Pōt qs manēte caritate optare malū tpale alicui: z gaudē de malo tpali si illi eueniat: z tristari de bono tpali ei⁹. Et cū gaudet qs de malo alti⁹ nō dz gaudē de illo in q̄ztū malū ē illi⁹ fz in q̄ztū ē ipedimētū maloꝝ alti⁹. s. qz p ℔ q̄ iste mala patit nō p̄t mala inferre. Et iā p̄t gaudē qs de malo tpali altⁱ⁹ in q̄ztū p illō qđ ē malū pene excusat in eo malū cl'pe. Ut si qs gaudeat q̄ latro occidit: qz p ℔ ō sinit malū agē: z nō offendet, de⁹ ampli⁹ ab eo. Cū vo tristat qs de bono alteri⁹ nō dz tristari de bono illi⁹ in q̄ztū ē bonū ei⁹ fz in q̄ztū ē i pedimētū bonoꝝ alti⁹. Sic p̄t qs iuste tristari si inimic⁹ suus tpal'r ꝓsperat: qz p ℔ p̄t ipz depmē. Bonū aūt gr̄e z gl'ie nō i pedit bonū alti⁹. Qz pñt oēs sil' gr̄az hīe: z gl'iaz: nec minuit bonū vni⁹ p bonū alti⁹: qz ita abūdāter pñt oēs homines hīe gr̄az: z gl'iaz sic si vnic⁹ istō hīet. Jō q̄ztū ad ℔ nemo p̄t manē te cari. optare alicui malū pene eēne vl' amissionē gr̄e: nec ēt p̄t gaudē de malo culpe vl' de malo pene eēne aut tristari: de gl'ia vl' gr̄a ei⁹. Jn bōis ät tpalib⁹ sec⁹ ē: in q̄ztū se ipediūt vl' i pedire pñt. Si qs tñ cupiat malū inimico suo tpal'r vel triste tur de bono ei⁹ nō in q̄ztū p'ista ipediunt bona sua fz solū in q̄ztū ē inimic⁹ ꝑ cari. ē: vt si qs hēat inimicū hītātē i tra. remo tissima quē visil'r nūq̄z timet nec putat q̄ aliqđ malū ei aut su is ide, puenire possit gaudēt tñ de malo z ifortunio ei⁹ qñ il lud audiuerit vel tristet de ei⁹ ꝓsperitate. Nā ista cū cari. sta re nō pñt: z p ℔ appebit qñ qs licite inimicū oderit: z qñ nō.

¶ De ℔ dic̄ Hzeg. inimici aūt dilectio tūc vacat custodit: cuz nō p ei⁹ pfectu deūcimur nec de illi⁹ ruina letamur. Nō eniz amat aliqs eū quē nō vult eē melioꝝ: stātēq̄z eū voto psequi tur quē cecidisse gratulat. Euenire tñ pl'imū solet vt nō amis sa cari. inimici ruina nos letificet: z rursuz ei⁹ gl'ia sine inui die culpa ꝓtristet: cū ruēte eo q̄sdā bñ erigi credim⁹: z p̄ficiē

te eō plerosq; iniuste opprimi formidamus. Sz ad ℔ fuādū est discretōis examē ne cū nra odia exeqmur falamur sub spē vtilitatis aliene. Opz ēt pensare qd debemus ruine pctōris: z qd iustitie feriētis. Nam cū puersuz quēq; oipotēs pcutit: z cōgaudēdū est iustitie iudicis: z cōdolendū est miserie peuntis. ¶ Ad rōnē in ꝓriū dōm q sci nō impcanť maluz q̄ si illud desiderātes sz pnunciātes. Erat.n. Hieremias ꝓpha z pnūciabat mala futura hostib⁹ suis: z non optabat ea sz p modū optātis loq̄tur. Nam de⁹ per os eius pnūciabat mala futura illis qui ipediebāt eum in illis ad que de⁹ ipsuz miserat: z videbatur ista iprecari. ¶ Aliter pōt dici q̄ viri sancti interdū ista petebāt pro malis: z inimicis eoz inq̄tū p ℔ impediebantur mala facere: z nō poterant opprimere ipos istō aūt pōt qlibet iuste optare vt supra dictum est.

¶ An iudei in veteri testamēto tenerētur diligere inimicos.

Questio. CCCXLVII.

p⁹ rō. 2ª rō

Queritur an iudei in veteri testō tenerentur diligere inimicos. ¶ Dicit qdā q̄ nō solum nō tenebanť diligē inimicos sz ēt poterāt eos odisse. Q2 dī hic q dcm̄ est antiqs odio hēbis inimicū tuum. ¶ Itē q2 deus iubebat iudeis pseq inimicos: sic iussit q deleret chananeos viros: z femias magnos: z puos nulli pcētes Deu. 20. Jussit etiā amalechitas deleri de sub celo Deu. 26. Et quia Saul misert⁹ est regi eoz: z reseruauit pecora ipoz de⁹ iratus abstulit ei regnū: p regū. 15. Jussit etiā q nūq̄ hērent israelite pacē cū āmonitis: z moabitis nec q̄rerēt eis bona cū ctis dieb⁹ vite sue. Deute. 23. z ita de multis alijs. Naz ēt iust sit q hostilit se hrent ꝯ madianitas Num. 25. ergo de⁹ iubebat iudeis hēre odiū q̄rūdā gentiū. ¶ Dōm q iudei obligabātur diligē inimicos ex charitate sic nūc obligamur: q2 istō non est pceptū cerimoniale nec iudiciale sz morale: z tn̄ moralia q2 sunt de iure nature oi tpe obligauerūt: etiaz q2 iudei obligabanť ad legē iplendā Deu. 30. Et tn̄ lex tota cōsistit in chari. ad Ro. 13. z ad Gala. 5. g̃ ad charitatē obligabantur: z tn̄ lex nō solū dirigit erga amicos sed ēt erga inimicos: g̃ etiā ad illos charitas hn̄da erat. Et ℔ etiā aliq̄n dictū est in veteri testō vt Leui. 19. Nō q̄ras vltionē nec memor eris iniurie ciuium tuoz: z tn̄ qui iniuriā fecit inimic⁹ est. Nō q̄rere aūt vltionē: z nō recordari iniurie ad chari. ptinet: q2 ex egtate pterat qs petē vltionē dū tn̄ ageret ex debito fine vel ēt si intelligať sola iniusta vltio vetita adhuc ptinet ad charitatē non desiderare illā cū qs possit illā hze: ēt Prouer. 24. dī. Si ceciderit inimic⁹ tu⁹ ne gaudeas: ℔ tn̄ expresse ad charitatē cuz inimicis ptinet. Et nō solū dilectio inimicoz iubebať eē i veteri testō sed ēt oñsio signoz dilectōis sic dī ꝓuer. 25. Si esurierit inimicus tuus ciba illū: z si sitit da illi bibē. Et sic ēt dī si occurreris bouī aut asino inimici tui errāti reduc ad euz z si inueneris bouē aut asinū odiētis te iacē sub onere nō ptrāsibis sz subleuabis cū eo. Exo. 23. Jstud aūt est qđ xp̄us dixit bn̄facite hijs qui oderūt vos: g̃ in veteri testō erat ꝑceptū de diligēdo inimicos. ¶ Dō q tenebanť iudei diligē inimicos ex charitate dilectiōe gn̄ali sic z nos tenemur. Et ℔ solū q̄ntū ad bonuz grē: z glie q2 bona tpalia nō tenebanť eis velle sic nec nos tenemur. Grauius tn̄ nos peccam⁹ odiēdo inimicos q̄z iudei: eo q ꝑceptū de diligēdo inimicos nō fuit taz ex p̄ressuz in veti testō sic in nouo in q̄ nihil aliud iubeť nisi caritas. Et dī q in ℔ ꝯsistit tota lex: z ꝓphe. j. 7. z. 22. z q ille q hz cari. ipleuit legē. j. 22. z ad Ro. 13. z Gala. 5. sic oēs gentes obligate fuerūt sp ad decalogū eo q decalog⁹ ē de iure nāe: z tn̄ iudei magis peccabant faciendo ꝯ ista ꝑcepta q̄n sibi data erāt p deū in voce: z in scriptis q̄z anteq̄z daret: z q̄z cete gētes qb⁹ nō data erāt eo q iā isti hēbāt maiorē obligationem z ingrātia eoz erat min⁹ excusabilis. ¶ Ad p̄m dōm q nō fuit iudeis ꝑceptū odire inimicos: nec hr̄ istud in tota lege eoz z scribe z sapiētes eoz istā doctrinā dabāt ppl'o tanq̄z sequeret ex eis q̄ in lege scripta erāt vt dictū ē. s. q. 344. ¶ Ad 2m dōm q p illa nō iubebat de⁹ iudeis odisse aliq̄s gētes: q2 poterat stare q diligerēt oēs gētes ex cari. z tn̄ q exercerēt penas i illas: ex mādato dei q2 officia vidicte bono aio impleri p̄nt sic lex: z sic iudex p3. 23. q. v. c. Officia. Minister ēt iudicis reos puniēdo bn̄facē z diligit eos q̄s occidit. Sic ēt miles ꝑcepto ducis occidēs aliq̄s i bello iusto nō peccat: z ex cari. agit. e. q. c. Lū minister. z. c. Miles: z ℔ ē q2 solū agūt istō inq̄ntū iustū ē: z inq̄tū sibi iubeť. Nā si ex desiderio occidēdi facerēt pecarēt. e. q. c. Lex ēna. Jta iudei poterant bono aio

℔ Rñdeť ad q̄stū qōnis

℔ Ad p̄m ar.

D Ad 2m ar.

fuata cari. occidē gētes istas imo tenebāť inq̄tū deus iubebat eis ℔ p qō ꝓstituebat eos executores iustitie sue. Nā ebanei⁹ z amalechite qs de⁹ occidi iussit p delictis suis meretbāť mortē. Et erat idē de madianitis. Deus aūt voluit comitē executionē h⁹ rei poti⁹ iudeis q̄z alti gēti: iō tenebanť exercari. deo obedire: z cū ꝓximo cari. fuare poterāt ēt occidēdo istos q2 p mortē tpalē nō tollit gra nec glia nec ipedit qs ad ista. De amonitis z moabitis nō iussuz ē q iudei occiderēt illos sed q nō facerēt cū eis pacē nec q̄rerēt eis bonū. Hoc āt erat qs cōicatio iudeoz cū amonitis: z moabitis erat piculosa: z ēt erat in ꝓceptū dei cū ipi seduxerit iudeos p mlieres eos ad sacrificia idoloz deducēdo vt ad irā ꝓcitarēt deū isrl' z pcuteret iudeos Nu. 25. Nō g̃ debāt facē iudei cū illis pacē nec cōponē aliq̄ federa nō tn̄ iubebāť pseq eos iferēdo eis aliqđ malū sz solū q nō q̄rerēt eis bonū. Deu. 23. Et itell'r de bono. i. ꝓsperitate tpali: z istā nō tenebať qs velle p inimico nec etiam pro non inimico manēte cari. q2 caritas directe ē ad gras: z gloriaz nō āt ad bona tpalia. Jō iudei poterāt hīe cari. cū moabitis: z āmonitis: ēt si obligarenť nō q̄rere eis bonū: z ita est de omnibus alijs gentibus.

¶ An quis teneatur ostendere inimicis signa bn̄uolētie.

Questio. CCCXLVIII.

Opinio q̄dā p̄ rō.

Queritur an teneať qs oñdē inimicis signa dilectiōis q̄lia sūt bn̄facē z bn̄ loq. ¶ Dicūt qdā q̄ sic: q2 tenebō bn̄facē inimicis ꝓuer. 25. Si esurierit inimic⁹ tu⁹ da illi cibū: z si sitit potū da illi. Et istō est signū dilectiōis: g̃ tenemur inimicis ista signa dilectiōis oñdē ¶ Itē eccl'ia orat p inimicis z docet nos orare dicēs, Amicis: z inimicis nr̄is verā cari. largire: z idē dic gl. ℔ Oro tn̄ ē bn̄ficiū maximū qđ pt ipēdi g̃ qs obligať ad oñdēda signa dilectiōis inimico. ¶ Itē nullus dz hīe dilectionē sil'atā sz dilectio nō ē, va q̄ nō se oñdit i ope vt dic grego. i omelia ꝓbatio dilectiōis exhibitio ē opis: z. j. Jo. 3. dī nō diligam⁹ ligua vel vbo sz ope z vitate. Et tn̄ obligať qlz inimicū suū ve diligē g obligať oñdē'sig dilectōis. ¶ Itē sil' iubenť ℔ a xp̄o ista duo s. diligē inimicos: z bn̄facē hijs q oderūt nos: tenemur tn̄ ad p̄m vt oñsuz ē. s. q. 345. g̃ eadē rōne ad 2m. ¶ Itē q qs neget alti sig̃ dilectōis z bn̄ficia ē vidicta q̄dā sz nō lz hoi se vindicare ad ro. 12. Nō vos vidicātes sz dātes locū ire g̃ tenet qlz nimico oñdē sig̃ dilectōis. ¶ Itē ex cari. amať de⁹: z ꝓxim⁹: sz amor dei nō pt eē sine oñsiōe i signo exteriori: g̃ nec amor ꝓximi. Pz q2 dic Greg. in omelia paschali: amor dei non pōt eē otiosus. Magna.n. opať sil'ē si ꝯsinit opari amor nō ē: g̃ caritas q̄ hētur ad inimicū cū sit eadē q̄ hēť ad oēs, ꝓxim⁹ nō pōt eē sine signis dilectiōis. ¶ Dō q signa amicicie oñdē inimicis ꝑz q̄stā sp ē pfectiōis: z nūq̄z necitať: q2 dī h i gl. q signa amicicie. s. bn̄ facē inimicis: z orare: p eis pfectiōis sūt ad illa tn̄ q̄ sūt pfectōis nō tenēť oēs: g̃ nō tenēťoēs exhibē signa amicicie inimicis. ¶ Itē q2 caritas ad inimicos erat ita necessaria i veti testō sic nūc z tn̄ tūc nō tenebāť iudei oñdē signa dilectiōis inimicis: cū iuberenť pseq illos: z nō hīe cum eis pacē nec q̄rē eis bonū vt pz de chananeis Deu. 20. de madianitis Nu. 25. ō moabitis z amonitis Deu. 23. ō amalechitis deu. 26. z. j. reg. 15. g̃ nec nūc tenebimur ad signa dilectōis oñdenda inimicis. ¶ Itē eccl'ia iterdū fieri iubet bella ꝯ tyrannos z ifideles ista aūt sūt signa inimicie: g̃ a fortiori nō erit necesse oñdere eis signa dilectiōis. ¶ Itē q2 postq̄z xp̄s dixit bn̄facientibus eē inimicis: z orandū p eis subiūxit estote pfecti sic p̄r vester celestis pfect⁹ est: g̃ indicauit q oñdē ista signa dilectiōis ptinebat ad pfectionē. ¶ Ad euidētia huius dō q effect⁹: z signa amoris ꝓcedūt ex iteriori dilectiōe: z ꝓportionant ei. Dilectio aūt interior inimici ꝯsiderata i gn̄ali est absolute de necessitate ꝑcepti: in spāli aūt ꝯsiderata nō est absolute de necessitate ꝑcepti: in fm̄ ꝓparationem animi vt ostensum est supra. q. 345. ¶ Jta ergo dicendū est de affectu vel signo dilectionis exterius exhibendo scilz q sunt quedaz beneficia vel signa amicicie que in cōmuni exhibenť proximis aliqua vero in speciali. ¶ De primis vt cum quis orat pro fidelibus defunctis vel p salute: z bono statu fidelium aut p aliquo toto populo: vel cum impendit aliquis beneficiū alicui quod toti populo vel cōmunitati. ¶ De secundis vt cum q̄s particulariter exhibet beneficium alicui vel habet se bene ad illum grate: z delectabiliter cōmunicando cum eo: z proficiendo ei in aliquibus. ¶ De primis dicendum q est de necessitate ꝑcepti exhibere illa etiam inimicis. Quod patet:

Rñdeť ad q̄stū

cum

cum quis talia faciat cuz directe ea faciat pro cōmunitate ne cesse est q̄ proficiant etiam inimicis cum includantur in illa cōitate nisi spāl'r z exp̄sse excepit eos de tali bñficio. Ut si q̄s diceret, pficiat ℔ ad salutē oiuz fideliū defunctoꝝ vel ad incolumitatē oiuz viuoꝝ fideliū nisi inimicoꝝ meoꝝ vl' oiuz ꝛc. nisi taliū z taliū q̄ sunt inimici mei: q̄ tunc mortal'r peccat: q̄ ita excipit eos ab illo gñali bñficio: q̄ istud est odisse illos ex p̄sse: z est vindictā q̄rere q̄d vetitū ē leui. 19. nō q̄rere vltionez nec eris memor iniurie ciuiū tuoꝝ. ¶ Istud aūt vez est q̄n bñfi^m dat multis vt cōitati ita q̄ nō oz magis apponi de laboze vel sūptu p multis q̄z p paucis. Ut cuz q̄s dicat ozo p̄o toto ppl'o xp̄iano nō magis refert q̄ sint solū centū xp̄ia ni q̄z cū sint milleſies milia. Secus aūt q̄n q̄s ozat p̄o tota aliq̄ cōitate noiando in oꝛone illa singulos ō cōitate exp̄sse. Nā tunc si sint in cōitate illa aliq̄ inimici sui non tenet illos exp̄mere z ēt si nō exp̄mat nō peccat: q̄ tūc ly toti cōitati bñ faciat nō bñfacit vt cōitati: ſz vt singulis: iō est bñficiū pticulare z nō cōe: q̄ magis appōit de laboze z attentōe noiando mille z decē q̄z mille. solū. Est tñ aliq̄le signū adhuc rancoꝛis si noiatis oibus de cōitate duos vel tres solos q̄ inimici sunt nō noīet. Secus aūt si cū illis aliq̄s ēt alios de cōitate q̄ non sunt inimici sui obmittat: q̄ tūc nō erit signum rancoꝛis. Caueat ḡ q̄s ne i ℔ seip̄m fallat putās q̄ nō agit ex odio z agat ex odio. Sic ēt est q̄n q̄s inuitat aliquā multitudinē ad p̄ādiū vel exhibet ei sil'e bñficiū q̄ maioꝝ sumptuū est q̄zto fuerit in plures collatū. Nā tūc si q̄s oibus de cōitate ℔ bñficiuz p̄stet z solos inimicos excipiat nō, peccat si plus expēdē necesse erat eos cū ceteris inuitādo q̄z alios soluz exclusis eis. Nā nō tenet ℔ bñficiū eis p̄stare: q̄ est pticulare. Bñficia tñ cōmunia sunt illa, a quibus inimici non sunt excludendi.

¶ De scōis. s. de pticularibus bñficīs vel signis dilectionis que aliqbus pticul'r exhibent. ¶ Dōm q̄ nō tenet q̄s de necitate inimicis ea exhibere vel oñdere ſz solū fm p̄pationē ai. s. q̄ aius nr̄ debeat esse patus q̄ si inimicus fuerit in arti^o necitatis z nō pōt p alterū ei ꝓuideri q̄ nos ei succurram^o. puer. 25. Si esurierit inimicus tuus ciba illū: z si sitit potuz da illi. Qō aūt ex̄ articulū necitatis q̄s exhibeat inimico ista pticularia bñficia vel oñdat signa dilectiōis ad p̄fectionē pti net p quā nō solū vult aliq̄s euitare pctm̄ faciēdo ne ipse malus sit. s. p odiū p̄ximi: ſz ēt vult inimicum bñficīs ſupare vt euz bonū efficiat. Et ista est ſupabūdans charitas z ſub p̄s^o cadit. Sic dr̄ puer. 25. z ad ro. 12. Sic faciēs carbones ignis cōgregabis ſup caput ei^o z dñs reddet tibi. i. p hac ſupabūdanti charitate deus tibi retribuet. s. q̄ ad ista nō est hō obligatus. Et ita est de q̄cūq̄z gñe bñficiū pticularis. ¶ Ad p̄mū dōz q̄ tenet q̄s inimico suo ad dilectionē in gñali: q̄ ista ē de bonis vite eterne. s. de gr̄a z gl'ia z tenet ad bñficia gñalia. i. q̄ nō excludat eū ab illis vt. s. declaratū est. Bñficia tñ pticularia ꝓcedunt ex libalitate z nō ex debito: iō nō tenet q̄s inimico suo ad ista. Amico aūt interdū tenet pp retributionez: q̄ amici mutuo recipiunt z ꝓferūt bñficia. ¶ Ad 2^m dōz q̄ de oꝛōne nō est oio sic de alīs bñficīs: z tñ nō tenet q̄s p inimico oꝛare nisi gñal'r vt dicet sequē. q. ¶ Ad 3^m dōz q̄ simulata dilectio est q̄n nō tm̄ exhibet in ope q̄ztū oñdit in signo: siue q̄n nō est tāta in coꝛde q̄zta oñdit in signis. Qō aūt non exhibeat q̄s inimicis suis effectus vel signa exterioꝛa amicitie sic oñdit amicis nō ē ficta dilectio, cū nō tm̄ diligat inimicos q̄ztū amicos: q̄ nec tenet ad ℔. Et tñ i effectu oñdit quātaz hz dilectionē. Dz. n. vel hr̄e tenet q̄z dilectionē ad inimicos in gñali: z ita tenet solū effectus gnāles dilectionis hr̄e ad illos pticulares aut nō vt. s. oñsuz est. Et sic ē va dilectio: q̄ est in ope z vitate: z tñ nō ꝓsistit in oñsione signoꝝ amicitie: q̄ ista oñsio ptinet ad pticularia bñficia vel signa. ¶ Ad 4^m dōm q̄ diligere inimicos z bñfacere eis eq̄l'r se hñt: z tñ nō tenet q̄s diligere nisi i cōi. s. nō excludēdo inimicos a dilectione q̄ diligit q̄s p̄imos. Et ℔ solū q̄ztū ad ea q̄ ptinent ad vitā eternā. s. ad gr̄am z gl'iaz. q̄ effectus dilectiōis inimicoꝛ ad idē se extēdet. s. q̄ a gñalibus bñficīs maxie in hōs q̄ ptinēt ad gr̄az z gl'iaz nō excludat q̄s inimicos. Et tñ p eis spāl'r nō tenet aliq̄d facere: sicut ēt nō tenet q̄s inimicū spāliter diligere nisi in casu necitatis: vt. s. dcm̄ est. ¶ Ad 5^m dōz nō exhibēdo nō semp peccat nisi aliq̄ spālis cā interueneꝛit. ¶ Pro quo sciendum q̄ negare signa familiaritatis vel non oñdere aut est in casu necessitatis aut nō. Si in illo: esset vindicta: q̄ vindicaret se q̄s de inimico suo per hoc q̄ ille malū pateret. Si ex̄ casum necitatis aut hostis petit veniā vel ingerit se ad familiaritatez aut neutrū agit. Si p̄ mō tenemur ei oñdere signa amicitie. s. loquēdo z alia faciēdo q̄ cōiter solemus facere ad amicos ſz in nullo teneamur p̄ eo laboꝛare. Et istud verū est si putat sine fictione, venia petere: q̄ al's repellendus est: vel ēt si credit q̄ eius ꝓuersatio nō erit periculosa aut nociua: q̄ vbi aliq̄d timet nō est cōicatio vel signū dilectionis oñdendum: q̄ pp ℔ deus iudeis iubebat nō cōicare cū q̄busdā gētib^o. s. q̄ erat eis periculū incidendi in idolatriaz. Si aūt nō petit exp̄sse: z tm̄ ingerit se ad cōicationē recipiendus est si putet q̄ va intētione agat z nō irriſoꝛie vel aio nocendi. Et q̄ nō putet inde sequutuꝝ aliq̄d periculū. Nā p hoc q̄ aliq̄s se ingerit petere vr̄: esset q̄z ei magna ꝓfusio si repellere t: q̄ p ℔ tēneret. Si aūt nec petat nec ingerat se ad cōicationē nō tenemur ei loq̄ salutādo nec oñdere aliq̄d signū familiaritatis. Nā salutare est vnuz de signis familiaritatis sic xp̄s dixit. Si salutaueritis tm̄ frēs vr̄os q̄d ampli^o facietis? q. d. Nihil plus q̄z pct̄oꝛes z publicani: iō istō ptinet ad ſupꝛerrogationez z est de signis amicitie vel familiaritatis. Qō autē q̄s inimico suo nō petenti nec se ingerēti amicitie signa oñdat p̄fectionis est. Jō non tenemur ad ℔. Et in oibus hūs necitatis articulus nō accipit strictissime. s. q̄n q̄s moꝛitur^o ē nisi sibi succurrat: ſz ēt q̄n male se hēbit nisi subueniat sibi: vt si deberet pati mutillationē mēbꝛi aut deberet effici fuus vel p̄dere oīa bona aut maximaz p̄tez bonoꝝ z in sil'ibus. Nam tūc illi subuenire tenemur. De articulo necitatis: p̄z vt in fame z siti que inducunt vltimū periculū. Nam tenet quilibet inimico subuenire dādo cibū z potū: p̄ouer. 25. Si esurierit inimicus tuus ciba illū si sitit potū da illi. De alīs necessitatibus que nō sunt extreme vt p̄ditio bonoꝝ vel fuitus. Eadē vr̄ ro z maxime de seruitute: q̄ illa est quedā moꝛs. De p̄ditione bonoꝝ est rō eadem: q̄ sine illis nō est vita ꝓueniēs: z non solū in p̄ditione oiuz bonoꝝ vel maioꝛis p̄tis q̄ sunt cāe graues ſz ius ſz ēt in reb^o minoꝛibus vt si quis inueniret bouem aut asinū inimici sui errantē tenebat reducere ad euz exo. 23. Et ℔ erat ne, piret: z iudicabat hic necitatis articulus s. ne piret asinus aut bos: q̄ al's piturus erat dño suo nisi reduceret ad eum. Etiā si q̄s inueniret asinū aut bouē inimici iacere ſub onere: si solū inueniret tenebat ſubleuare. Si aūt esset dñs cū eo tenebat adiuuare illū ad ſubleuandū. e. c. Si videris asinū odientis te iacere ſub onere nō p̄transibis sed ſubleuabis cū eo. Et hoc q̄ censebat esse ibi necitas. s. q̄ asinus moꝛeret z dñs p̄deret p̄ciū eius. Et tm̄ salus istoꝝ aialiū z vt nō p̄deret p̄ciū faciebat necitatez fm legem ad hoc q̄ posset q̄s in die festo aliq̄d fuile agere. s. si caderet in puteuz die ſabbati extrahebat inde vel in aliq̄ periculo eēt Luc. 14. In talibus ḡ necitatib^o vr̄ q̄ teneat q̄s inimico suo bñfacere q̄n cōmode facere pōt z sine magna occupatione sua. Et accipit etiā semp hic inimicus p̄o eo qui nobis iniuste nocet: nō autez p eo q iuste se defendit: q̄ si vnuſ inimicoꝝ iustus ē aliuſ iniustus est. Si ḡ nos iniuste p̄seq̄mur aliquē ſz ille sit inimicus nr̄ nō intelligunt de illo aliq̄ de p̄dictis: q̄ illū nō soluz tenemur recipe ad familiaritatē oñdendo signa: ſz potius tenemur ab eo petē recōciliationez satisfaciēdo ei sic xp̄s dixit. s. Si offers munꝛ tuū ad altare z ꝛc. z ibi declaratū ē ō recōciliatione a. q. 160. vſq̄z ad. q. 170. ſz intell'r de illo inimico q̄ nobis iniuste nocuit. Nā illū diligē tenemur: signa tm̄ dilectiōis oñdere nō tenemur nisi sic. s. dcm̄ ē. ¶ Ad 6^m dōz q̄ charitas semp hz aliquē actū. s. in tpib^o ꝓueniētibus. Nā nemo pōt sp opari fm aliquā vnā virtutez: q̄ tūc nūq̄z dormiret nec cibuz sumeret. Sz ad ℔ q̄ dicat q̄s sp opans p virtutē aliquā requnt duo. Primū ē q̄ nūq̄z ꝑ illā opet: z sic dr̄ ille sp opari p charitatē q nūq̄z ꝑ charitatē agit: z sp agere tēpate q nunq̄z agit intēpate: ſz nō sp ōset circa māz tēpantie. i. circa dilectabilia tactus z gust^o. 2^m ē q̄ tpib^o ꝓuenientib^o sp opet: q̄ ista est p̄ditio p̄cepti affirmatiui q̄ nō obliget ad sp agēdū. Et sic dicit hiero. ad rusticū monachū: z ō. p̄fecta. di. 5. c. Nunq̄z. s. Nūq̄z ō manu tua aut oculis tuis liber ſpalterij discedat. Et dicit ibi glo. Nunq̄z. s. horis p̄stitutis. Sil'e. 36. di. c. Si q̄s. s. Erat moyses indefinēter in tabernaculo dñi. i. horis ꝓueniētibus. Nam manifestū est q̄ aliq̄n erat cuz ppl'o cū ipse hret curam de oibus z staret iudicando causas eoꝝ exo. 18. z numeri. xi. z deuterono. p̄imo. ¶ Ad p̄imū ar^m fe opi. dōm q̄ glo. loquit ibi de beneficīs particularibus extra casum necessitatis

Ad 6^m ar^m 2

Ad ar^m fe opinionis. D

cessitatis exhibitis. Nā illud pfectionis est sicut diligere affectu, spāli inimicum extra casum necessitatis est perfectionis.

N Ad 2m arm ¶ Ad 2m dōz q iudei, et debebāt interdū oīdere signa dilectionis inimicis. s. in necitate. Juxta illud: si occurreris boui inimici tui erāti reduc ad eū. Et illud. Si videris asinū odiē tis te iacē sub onere: nō ptrāsibis sz subleuab cū eo: q; ḃ erat necitatis. s. q; piret asin⁹ aut bos: nisi reducerē ad dōz suuz qñ errabat vel nisi subleuarē de sub onē. Jta ēt q; daret qs inimico suo potū aut cibū esurieti z sitieti, puer. 25. Nō āt iuberet de⁹ qbusdā gētib⁹ nō exhiberi familiaritatē erat pp piculū iudeoz: q; si cōicarēt cū eis erāt, pni ad idolatriā. Et istō poterat fieri p q̄scūq; gētiles: maxie tn̄ p illos in q̄z terra iudei māsuri erāt: z isti erāt chananei: q; pp nimiā cōicationē deducerent ad rit⁹ eoz. Jō exo. 3. z deut. 7. iubē ne istr'ite accipent vxores de filiab⁹ chananeoz nec ēt darent filias suas chananeis in vxores. Etiā dr̄ q; nō cōederēt nec biberēt cuz eis ne forte iuitarēt eos ad cōedendū de cibis ꝓsecratis idolo exo. 34. ¶ De moabitis z amonitis eadē cā erat: q; sel' decepant eos p mulieres deducēdo ad cultū idoloz nūeri. 25. Jta ḡ postea p alios mōs ḃ facere possent. ¶ De madianitis fuit ēt eadē cā: q; ipsi fuerūt mistri i hac deceptiōe nūeri. 25. Etiā q; pctā eoz cōpleta erāt z merebant morte. Jō de⁹ tradidit eos in man⁹ iudeoz faciēs eos executores ad ḃ sic q̄z libz aliā gētē facē potuisset. ¶ De amalechitis eadē cā est: z maxie: q; iniq; psecuti fuerāt iudeos deuter. 26. Jsta tn̄ n̄ tol lunt qn iudei tenerent inimicis oīdē signa dilectiōis in aliq̄ casu: q; ēt nos nō tenemur oīb⁹ inimicis z i oi casu oīdēr signa familiaritatis z nō solū inimicis imo ēt amicis qbusdaz s. si cōicatio eoz sine dubio ē nob picʼosa vtpote: q; nō p̄t qs cōicare cū amico suo sine iniuria dei: peccat si cōicat cuz eo. Nā pp ḃ dissoluit mr̄imo⁹ fidelis ad infidelē si nō vult infidel' cohitar fideli sine ꝓtūelia creatoris vt colr'. i. coi. 7. z ex de diuoz. c. Audem⁹. Un̄ ēt si pstaret iura⁹ de cohitādo ei n̄ teneret iura⁹ ex de iure iur. c. Quēadmodū. ¶ Ad 3m dō q; ecclia indicit bella interdū ꝺ aliq̄s vt iustitiā faciat de malis q; pturbāt statū paucū: z maxie si turbēt statum fidei quēadmodū sunt hr̄tici z fautores hr̄ticoz. Naz ꝺ istos eccl'a bel luz indicit qñ al'r nō p̄t de eis iustitia fieri: ex de hereti. c. Ad abolendā z. c. Excōicam⁹. Uel vt euitet mai⁹ malū aut induc at mai⁹ bonū: q; p istis iuste pugnat. Et iō nō est oīdendū signū dilectiōis inimicis ex q̄z cōicatiōe pōt seq malū z tales sunt isti. De remissiōe aūt iniuriaz an teneat qs inimico suo petēti vel nō petēti iniuriā remittere dicē sequē. c. q. iij.

O Ad 3m arm

s. Tho. ¶ De hȳs sctūs Tho. 3. sen. di. 30. arti. 2, z Ra Pe. q. 25. arti. 9.

¶ An teneamur orare pro inimicis. Nō. CCCXLIX.

Opio quorundaz p⁹ rō 2. rō 3. rō

Querit an teneamur orar̄ p inimicis. ¶ Dn̄t qdā q; nō: q; istud ē pfectiōis cumul⁹ vt dicit ḃ glo. Ad pfectiōez tn̄ nō tenent oēs. ¶ Jtē q; in sacra scrip. sepe inueniunt fcē impcatiōes ꝺ inimicos z malos vt illō: Fiant filij ei⁹ orphani z vxor ei⁹ vidua z sit'ia. ps. 108. ḡ nō tenemur p eis orare cū liceat ꝺ eos orare. ¶ Jtē si oppo^m de oppōsito z ppo^m de ppo⁹: sz amico bn̄facien^m ē z p eo orāduz est: ḡ inimico malefaciendū ē z p eo orandū nō ē. ¶ Dōz q; aliqñ tenemur orare p inimicis: aliqñ aūt ē pfectiōis z pfiū. Pro q̄ sciēduz q; cū orare sit qdā bn̄facē: eadē rō vr̄ de orādo z de bn̄faciēdo inimicis. De bn̄faciēdo tn̄ pce. q. dcm ē. s. qñ z in qb⁹ teneamur eis bn̄facere. s. oīdēdo⁹ sig⁹ amicitie eis: orare aūt aliq̄ mō ē minus q̄z bn̄facē: z aliq̄ mō mai⁹. ¶ De p̄ p3: q; orare nō reqrit aliquē actū nisi velle z nō actū exteriorē: z iō cuilz pmptū ē orare p altero: bn̄facē aūt dic actuz exteriorē z iterdū nō occurrit hoi posse alteri bn̄facē. ¶ De 2⁹ p3: q; orare p altero nō p̄t ee nisi ꝑ vitatē aie. Bn̄facē aūt exterius pōt ee sine vitate ai. Sepe. n. bn̄facit eis qs nō diligit z oīdit illis sig⁹ amicitie ex necitate q̄dā vel q; itelligit si bi ee vtile. Orare āt cū fiat i corde nr̄o z nō exhibeat alteri i ꝓspectu ei⁹ nō pōt fieri sine ai vitate. Un̄ si qs p alio orat ve eū diligit: sz nō sp diligit lz bn̄faciat exteri⁹. Hoc ēt p3: q; orare ptinet ad bona aie: z orāt p̄ncipal'r p bonis aie. s. p gra z glia. Bn̄facē aūt ptinet ad bona corpis: Maiora tn̄ sunt bona aie: ēt xps istud vr̄ voluisse. Nā pōit ordinē iter ista tria. s. diligere inimicos bn̄facē illis orare p eis. Et sic bn̄facē ē mai⁹ q̄z diligē: ita orare sic̄tur mai⁹ ee q̄z bn̄facere. ¶ Hoc ēt oīdit Chrisо. sup. M. i q̄dā omel. ponēs nouē gradus qb⁹ puenit ad sūmā charitatē re⁹ inimici. Prim⁹ ē nō incipe nocē ei. 2⁹ ē eq̄l'r vindicare si ille noceat. 3⁹ est nō facē vexāti q̄ ab illo pas

6 Nouē gradus ad charitatem.

si sum⁹. 4⁹ ē exponē se ad patiēduz mala q̄ infert vexās. 5⁹ ē ad maiora tollerāda se exponē q̄z velit iferre vexās. 6⁹ est nō odio hr̄e eū q; ista opar. 7⁹ est diligere. 8⁹ ē bn̄facere. 9⁹ est p ipso orare. Est ḡ orare maiuſ simpl'r q̄z bn̄facere itelligēdo ꝺ bn̄facere qō ꝓsistit in signis exteriorib⁹ z cōib⁹ amicitie: vt salutare z bn̄ loq z familiaritatē nō negare. Secus aūt ē de spālib⁹ bn̄ficijs: q; illa poterūt ee valde maiora q̄z orare p inimico. ¶ Cōderandū tn̄ p ḃ q; orare ē bonū petere p alio qō p̄t ee tā in bonis aie q̄z corpis. Precipue tn̄ orare est p bōis aie eo q; oro ad deū fit. Jlle tn̄ pmptior ē ad dādū nob bona aie q̄z corpis: q; sunt meliora bōa: z ex ḃ dōz q; aliq̄ mō obligar qs magis ad orādū p inimico q̄z ad bn̄faciendū ei q; bn̄ facere ē circa bōa corpis: ptingit āt q; bona corpalia inimici sunt ꝓria nr̄is: z tūc nō solū non obligamur ei bn̄facere sz ēt possum⁹ obuiare ne bona illa hēat vt p ḃ nō aduersef nobis. Bona āt aie inimicoz nr̄oz nō p̄nt aduersari nob: iō in hȳs nō lz eis obuiare sz possum⁹ indifferēter bōa velle. Et sic magis orādū ē p illis q̄z bn̄faciēdū eis. Quī tn̄ p̄t oro ee p ytris q̄z bonis aut erit p bōis aie aut p bōis corpis. Si p mō aut in gñali aut in ꝑticulari. Si in gñali tenef qlz petē bona aie p inimicis. i. nō excludē eos ab illa oratione in q̄ petit bona aie gñal'r p oīb⁹. Ut si dicat q; orat p aiab⁹ oium fideliū defunctoz: vel p gra oīuz fideliū viuoz nō dz dicē nisi inimicoruz meoz: vel nisi taliū z taliū q; sunt inimici mei. Et sic nō dz dicere: ita nec dz hr̄e in corde q; oro nō ꝓficiat istis. Nā vtrūq; est ꝺ charitatē: q; ē exp̄sse eis velle malū. Et ḃ vez est q; nō lz cuiq̄ inimicos suos excipe a gñali oratione. Nō tn̄ tenef exp̄imē eos in oratione gñali gñal'r nec spāl'r. Gñal'r dico vt cuz qs in oratione solet tāgere multos stat⁹ hoiuz in gñali: vt si dicat, pfit ista oratio oīb⁹ fidelib⁹ viuis z defunctis: ꝑlatis: z subditis: clericis: z secularib⁹: cognatis: z amicis. Nā nō tenef ibi addē z inimicis: lz posset dici in gñali amicis z inimicis: z a fortiori nō tenef exp̄mere qs inimicos i oratione qñ orat p aliq̄ cōitate. Et exp̄imit noīa oium de cōitate. Nā si ibi sint tres vel q̄ttuor inimici sui exp̄ssis noib⁹ oīuz de cōitate: non tenef exp̄mē noīa illoz triū vel q̄ttuor q; inimici sunt: q; istō iaz essz bn̄facere z orare i ꝑticulari. De q̄ manī⁹ est q; non teneat qs inimico suo illud agere. ¶ Nā ēt gñal'r nō tenef apponē hāc cl'am in oratione. s. amicis z inimicis. Qō p3: q; a fortiori teneret ḃ facere p amicis: z tn̄ nō tenef qs in gñali oratione istud exp̄mere. q; tūc nūq̄z essz in charitate cū sil'r teneret exp̄mere oēs status alios hoium in oratione: q; qbuslibz aliis hoibus tenef qlz magis q̄z inimicis suis: z tn̄ nemo exp̄mit oēs status hoiuz in oratione: ḡ a fortiori nō tenef exp̄mere inimicos: q; tūc cū nō exp̄mat oēs alios ēt si inimicos exp̄meret sp ageret ꝺ charitatē. Jō sic nō tenef qs in oratione sua exp̄mē aliquē statū hoiuz in gñali: ita nec tenef exp̄mē inimicos general'r: sz satis est de q̄libz statu q; nullū excipiat qs spāl'r ab oratione sua: q; tūc peccaret. Ut si qs diceret, pficiat hec oratio oibus fidelib⁹ nisi argētarijs z carnificib⁹. Nā tūc, grauī⁹ peccaret q̄z si diceret nisi inimicis meis: eo q; minus tenef inimicis q̄z ceteris hoibus z facili⁹ sibi liceret excipe inimicos ab oratione⁹ suis q̄z ceteros hoies. Et nō p̄t ēt qs excipe isto mō infideles dicēs. Proficiat ista oratio oib⁹ hoib⁹ nisi infidelibus. Nā ēt ad infideles obligamur tenere charitatē: q; primi sūt vt oīsum est. s. q. 343. Nō lz ēt excipe pctōres: q; illos diligē tenemur ex charitate: peccat ḡ q; aliquē hoiez viuentē excludit ab oratione sua. Mortuos ēt in gñali nō lz excludē: q; multi eoz in charitate decesserūt z indigēt orationib⁹ nr̄is z aliis auxilijs charitatiuis: a fortiori tn̄ peccat qui aliquē mortuuz spāl'r excipit ab oratione: q; istud ptinet ad verū odiū. Illos āt qui in inferno sunt excipe lz eo q; illi nō sunt proximi nr̄i. Et tn̄ nō oz exp̄sse illos excipe: q; p se intell'r q; excepti sunt: q; oratio nr̄a non pōt eis ꝓficere. Esset ḡ pctm̄ exp̄sse orare p eis siue in gñali siue in spāli: z tn̄ est inutile z supuacuū illos ex cipe exp̄sse. quātūcūq; ḡ fuerit oratio gñalioz vtilioz ē. q; si sub illa gñalitate aliq cōphēdunt, qb⁹ nō p̄t oratio ꝓficere. Hoc nō attinet ad nos. Deus. n. viderit p qb⁹ vult illa acceptare. Si aūt nō, pferret gñal'r saltez ex intētiōe, multi essent qb⁹, posz proficere z nō, pficeret eis. Si aūt intelligat de oratione facie da in ꝑticulari pro inimicis: dicendū q; regulariter, nemo obligatur orare pro eis in speciali ēt pro gratia z glia. Naz pro aliis hoibus non tenemur spāliter orare nisi ex aliquo spāli bn̄ficio vel ꝓuentione aut pmissione: a fortiori aūt non tenebimur orare, in spāli pro inimicis. Si tn̄ quis putaret inimicum esse

cuz ēē in piculo peundi eternal'r ꝑ pctm̄ mortale: ⁊ crederet ꝙ oio sua poterat illū libare teneret ꝓo eo exp̄sse orare. Qz si qs videret inimicū fame aut siti pituruz nisi ei succurreret teneret ꝫ facē si posset. A fortiori ḡ in piculo aie qō ē maius ꝫ corpal' moꝛs tenebit orare. Si āt itelligat de bōis corpis aut ē i gñali aut ē i spāli. Et dōz ꝙ vtroq; mō min⁹ obligat ꝫ ꝑ bonis aie: qz illa magis ptinet ad charitatē ꝫ bona corpis. In gñali tn̄ tenet orare ꝑ inimicis. i. nō excipe eos ab oꝛone: vt si oret ꝑ incolumitate oīuz viuoꝛū fidelium nō dn̄t excipi inimici ab hac oꝛone: qz lz nō teneamur petē ꝑ eis incolumitatē: excludē tn̄ eos ab oꝛone est ꝯ charitatē: qz ad odiū pertinet: ⁊ tn̄ exp̄mere illos in oꝛone gñali gñal'r vel spāl'r nō tenemur vt supdictū est: si aūt loq̄mur in spāli de oꝛone ꝑ inimico ꝫtū ad bona tpalia: dōz ꝙ nō tenemur sic orare: imo ñ est sic orandū: qz ēt ꝑ nobismet nō debem⁹ petē determinate bona tpalia: qz nescim⁹ an nob ꝓueniant: lz cū ꝓditiōe si nob expedit illa bre. A fortiori ḡ ꝑ inimicis nō debem⁹ in ꝑticulari petere aliq̄ bona tpalia. Et in ꝫ plus tenet qs bn̄facere inimico ꝫ orare ꝑ eo: qz si accidat articulus necitatis tenet qs bn̄facere inimico suo subueniēdo in tpalib⁹. Et tn̄ nō tenet orare ꝓo eo spāl'r ꝙ hēat aliq̄ bona tpalia: qz ꝑm̄ est necessariū. 2m̄ nō appet an sit ꝓueniēs: qz forte deus iudicat expedire magis illi ꝙ indigeat ꝫ ꝙ abūdet. Dz tn̄ qlz bre animuz patū ad orandū ꝑ inimico. i. ꝙ si esset aliqs casus i quo nece esset orare ꝑ eo siue in ꝑticulari: siue in gñali ꝙ oraret.

¶ Ad ꝑm̄ dōz ꝙ orare ꝑ inimicis interdū est pfectiōis ⁊ interdū necitatis. Nā orare in spāli ꝑ eis siue noiando eos general'r aut spāl'r ad pfectionē ptinet: non excludē aūt eos ab oꝛone est de necitate. Possz tn̄ qs excludē aliquos inimicos suos spāl'r ab oꝛone sua: qn̄ orat ꝑ bonis tpalib⁹: vt si qs hz iustā cām pugnādi ꝯ aliquē ad inferendū mortē a fortiori licebit ei optare illā ⁊ petere a deo ꝙ tradat illū in manib⁹ ei⁹: ⁊ n̄r ab oibus oꝛoni⁹ q̄ fiunt ꝑ bonis tpalib⁹ poterit illū excludere. Sz nō licebit ꝫ facere ꝫtū ad oēs inimicos sz soluz ꝯ illos quoꝛ mortē iuste possum⁹ ꝑcurare.

¶ Ad 2m̄ dōz ꝙ imꝑcationes sacre scrip. sunt q̄dā ꝓnunciatiōes maloꝝ que euenirēt illis ꝯ qs ꝓferunt. Et nō sunt vere imꝑcatiōes: qa ille q dicebat illa nō optabat illa mala euenir̄. ¶ Al'r dici ꝑt ꝙ poterāt desiderari mala tpalia nō solū ꝓo inimicis: sz ēt ꝑ malis q nō sunt inimici si putaē ꝙ ꝑ mala tpalia ꝓueniāt ad bona spūalia. Nō ē tn̄ cautū petere ista absolute: qz qdā mali sunt q ꝑ mala inflicta nō corrigunt sz efficiunt deteriores: Et iō nō debēt peti mala tpalia ꝑ illis absolute: qz pn̄t eē eis nociua ⁊ petē ꝫ est ꝯ charitatē.

¶ Ad 3m̄ dōz ꝙ illa r'a tz in illis q̄ ꝓueniūt ꝑ se oppositis in ꝫtū sunt oppᵃ al'. n. nō stat: si cut albū ⁊ nigrū oppᵃ sunt ⁊ albo ꝓuenit eē visibile: nigro tn̄ nō ꝓuenit nō eē visibile eo ꝙ visibile nō cōpetit albo in ꝫtū est ꝓriū nigro: iō nigro nō ꝑpetit disgregare sz ꝓgregare. Sic est de dilectiōe: qz diligē nō cōpetit amico in ꝫtū est amic⁹ cū diligere ptineat ad charitatē q̄ tā ad amicū ꝫ ad nō amicuz est. Jō lz amicus diligat nō seq̄t ꝙ inimicus debeat odio hr̄i. Amico tn̄ cōpetit ꝙ ei reuellent secreta: iō inimico ꝓpetit ꝙ ei nō reuelent sz occultent ab eo. Jta est de oꝛone: qz orare ñ cōpetit amico ꝑm se sz ꝑ oibus illis orandū est cū qbus charitas hūda est que taz ad amicos ꝫ ad inimicos hr̄.

¶ Quid sit maioriꝫ meriti: diligē amicū aut inimi^m. qō. 350.

Quer̄ qd sit maioris meriti diligē amicū an diligē inimicū. ¶ Dn̄t qdā maius eē diligē inimicuz: qz dixit xp̄s hic in lra: si dilexeritis eos q vos diligūt ꝫ mercedē hēbitis: Et tn̄ merces est ꝓmiū ⁊ hr̄ ex merito: ḡ diligere inimicos ē merito^m: ⁊ nō diligē amicū vel saltē pl⁹ meritoᵐ diligē inimicū ꝫ amicū. ¶ Jtē illō qō est pfectiōis maioris meriti ē ꝫ qō ē necitatis. Diligē āt inimicū ē charitatis: ꝑ fecte diligere aūt amicū non est pfectionis sz necitatis: ḡ magis meritoᵐ est inimicū diligē. Nā dicit aug. in enchiri. ꝙ inimicū diligē est filioꝝ pfectoꝝ dei. ¶ Jtē vbi ē maioꝛ difficultas est maiꝛ meritū: qz ꝏtus ē circa difficile: sz diligē inimicuz est difficiliꝫ diligē amicū: iō magis meritoᵐ ē. Nā vnusqsq; ꝫ mercedē accipiet ꝫ mēsurā sui laboris. i. cozin. 3. ḡ vbi maior labor ē: est maiꝛ meritū. ¶ Jtē dicit Hre. ꝙ fuitia tāto sūt magis accepta ꝫtō minus debita: sz minus debitū ē diligere inimicū ꝫ amicū: ḡ magis meritoᵐ est inimicū diligē. ¶ Jtē efficacia merēdi est ex gra: ad dilectiōez aūt inimicoꝝ mouet sola gra qz nā potius repugnat: ad dilectionē aūt amicoꝛuz mouet nā sit ⁊ gra: magis ḡ est diligere inimicū ꝫ amicum.

¶ Aliq̄ dn̄t ꝙ sit magis meritoᵐ diligē amicū: qz ꝫtō aliqs actus est magis bon⁹ est tāto magis meritoꝛi⁹: sz melius ē diligere amicū ꝫ inimicū: qz act⁹ diligēdi amicū cadit sup̄ māz debitā: inimicus aūt nō ē debita mā dilectiōis. Magis ḡ meritoꝛiū erit amicū diligē. ¶ Jtē qn̄ necitas incūbit dimittēdū est min⁹ bonū ꝑ maiꝛi bono: sz i necitate dimittēda eēt poti⁹ dilectio inimicoꝝ ꝫ amicoꝝ vt si nō possem⁹ succurrē vtriꝫ positis i necitate eēt poti⁹ amico succurrēdū: ḡ magis meritoꝛiū ē diligē amicū ꝫ inimicū. ¶ Jtē illō qō ē cōe p̄n^m melius ē ꝫ illud qō sup̄ addit si ꝓsideret sine illo: sic eē melius est ꝫ viuē si ꝓsideret viuere sine eē: vt dicit Dio. 5. c. de diui. no. sz diligē amicū ē cōe: ⁊ ꝑ^m fundamētū charitatis cui sup̄ addit dilectio inimicoꝝ: ḡ erit magis meritoᵐ amicū ꝫ inimicuz diligē. ¶ Dōz ꝙ cōpō dilectiōis amici ⁊ inimici vel aliorum inter se ꝑt dupr intelligi. ſ. ꝫtū ad actuz ⁊ ꝫtū ad hītuz. Si ꝫtū ad actū dōz ꝙ qn̄ q̄rit de duob⁹ actib⁹ qs sit melioꝛ ⁊ magis meritoꝛi⁹ oz ꝙ itelligat qō de illis ꝑ se loq̄ndo ꝫtū ad genus suū. Nā si cōsideret ꝑ accn̄s nō poterit dari r'a: qz ptingit ꝙ illud qō sz genus suū ē minus bonū ⁊ min⁹ meritoꝛiū ex aliq̄ circūstātia accn̄tali efficiat maiꝰ bonuz ⁊ magis meritoᵐ: sic puū opus ex magna charitate factū ē magis meritoꝛiū ꝫ magnū op⁹ fcm̄ ex pua charitate. Actus vo i bonitate sua mēsurat' a duob⁹ a qb⁹ bonitatē accipit. ſ. a termio siue obo ⁊ a ꝑn^o. Qō: est volūtas. Ex termino. n. hz act⁹ spēm bonitatis: sz ex ꝑn^o sine volūtate hz rōnē merēdi: qz ꝫtuz ad hoc ē in ptāte faciētis in ꝫtū a volūtate ꝓcedit. Si igit cōpemus dilectionē amicoꝝ ⁊ inimicoꝝ ꝫtū ad obā siue terminos: meli⁹ est diligē amicū ꝫ inimicū cū obm magis ꝓpetēs sit' amicus ꝫ inimic⁹: qz amic⁹ ꝓsideraē vt qōdā bonū. 8. ethi. inimic⁹ vo vt qōdā malū. Amoꝛ tn̄ ⁊ ois appetit⁹ de solo bono est. i. ethi. Si aūt ꝓpem⁹ istas duas dilectōes ꝫtū ad ꝑn^m diligēdi qō est volūtas: tūc vbi fuerit maioꝛ conat⁹ volūtatis ibi erit maiꝛ meritū: qz ꝫtō ē maioꝛ conat⁹ volūtatis tāto ē voluntas feruētioꝛ de fine ꝑ quē attētat aliqd facē. Et qz ꝫtō aliqs finis magis repugnat volūtati regr̄ maioꝛ conat⁹ tendendo in illū erit feruētioꝛ volūtas circa talia ꝫ cc ea ad q̄ inclinaē: ꝫtuis volūtas interdū sit magis remissa circa illud ad qō magis conaē eū ꝙ nō obediūt sibi vires inferiores: sic in illo ad qō ipsa nō tn̄ conaē. Nā iter supioꝛes ⁊ iferioꝛes vires nālis colligātia ē: qz sūt eiusdē subi. ſ. aie. Et cū oēs tēdūt in idē tūc ē efficax inclina^o. Cū vo q̄dā discoꝛdāt alie nō ꝑn̄t efficaciē moueri. Qō ꝑz qz qn̄ qs nāl'r ē incliatus ad aliqd efficaciē opaē illud ⁊ valde intēse: cū āt nō inclinaē ad illud: sz poti⁹ ad ꝑm ēt si velit intēse conari imo si real'r conet nō ꝑt intense facē. Jta ē de dilectiōe amicoꝝ: qz ad illā nāl'r inclinaē hō: iō intēse poterit diligē ēt ex puo conatu volūtatis agens. Dilectio aūt inimicoꝝ ē aliq̄ mō ꝯ nāz: iō ēt si volūtas ꝑ rōez mota conet itēse diligē inimicos erit remissa dilectō: qz vires inferiores refugiūt istud ad qō supioꝛes inclinant. Meritus aūt ꝓsistit ex ꝫ ꝙ volūtas afficiē ad finez: iō compando istas duas dilectiōes dilectio inimici vr̄ magis meritoᵃ: qz in ꝫtuz hmōi regrit maioꝛē conatū volūtaē ⁊ feruoꝛē cc finē: lz dilectio amici sit intēsioꝛ circa obm. Et ē intelligendū de dilectionis eq̄litate. ſ. qz exp̄tib⁹, equalibus dilectiōe amici ⁊ inimici in intēsione nece est dilectionē inimici eē ex maioꝛi conatu ⁊ ꝫtō excesserit i conatu tāto ē maioꝛ i merito. Pōt tn̄ iterduz eē dilectio ineq̄l' tā i intēsiōe ꝫ in conatu: ⁊ sic poterit eē dilectio amici ēt magis meritoꝛia ꝫ dilectio inimici: qz nō solū erit intēsioꝛ ⁊ feruētioꝛ i se: sz ēt volūtas magis conaē ad istū actū faciēdū intēsuz ꝫ in dilectiōe inimici. Nō tn̄ est nece ꝙ ꝙcūq; est feruentioꝛ dilectio amicoꝝ ꝫ inimicoꝝ sit maioꝛ vel ineq̄lis i merito: qz poterit eē dilectio inimicoꝝ valde remissioꝛ in ardoꝛe: ⁊ tn̄ intēsioꝛ i conatu: ⁊ tūc erit magis meritoꝛia. Sic aliqs q ē debil' apponēdo totas vires suas parū vel nihil agit: ⁊ ali⁹ q robust⁹ ē ex puo conatu opaē magna: ita h: ⁊ iō lz sit dilectio amicoꝝ vt cōit feruētioꝛ cc obm. i. circa amicū: ē tn̄ dilectio inimicoꝝ intēsioꝛ cc finē. i. cc deū. Qz ad ꝫ ꝙ aliqs diligat amicuz i. ꝛ. ḡdib⁹ feruoꝛis nō oz forte ꝙ diligat deū i duob⁹ ḡdib⁹ feruoꝛis cū ēt sine aliq̄ dilectōe dei possit qs feruent amicū amare. Ad ꝫ tn̄ ꝙ qs amet inimicū in. ꝛ. ḡdib⁹ feruoꝛis, oz ꝙ diligat deū pluſ ꝫ in. xl. gradib⁹ feruoꝛis cū inimicū nō diligat nisi ꝓp deū. Et sic dilectio inimicoꝛuz vt cōiter est magis meritoꝛia ꝫ dilectio amicoꝝ. Dilectio tn̄ amicoꝝ est melioꝛ ꝫ ad bonitatē essentialē que ꝓseq̄t spēz actus: qz specificat ex obo. i. ab amico. ¶ Si āt ꝓsideret

dilectio

Op. alioꝝ in ꝯrium. ꝑ^a rō.

2^a rō

3^a rō

A Rn̄deē ad quesitū. q. ꝑm^o modus

dilectio amici ⁊ inimici q̄ꝫtum ad habitus: aut intelligeꝫ de dilectione inimici q̄ est necitatis vel de illa que est pfectiōis. Si necessitatis dōm q̄ nulla est cōpatio: q; idez hītus ⁊ oio eq̄lis est ꝑm quē amam⁹ oīa q̄ ex necitate amāda sunt. ſ. oēs ꝓximi. ¶ Si de dilectiōe pfectiōis sic dilectio inimicoꝝ icludit dilectionē amicoꝝ: sic viuere icludit eē eo q̄ pfectio ſp includit ⁊ ꝓsupponit ea q̄ sunt de necitate. Dilectio āt amicoꝝ de necitate est: iō erit sic melioꝛ dilectio inimicoꝝ q̄ꝫ amicoꝝ ¶ Presuppone⁹ tn̄ q̄ ēt dilectio amicoꝝ q̄ꝫtū ad aliqd est necitatis: ⁊ q̄ꝫtū ad aliqd pfectōis. ſ. qn̄ qs facꝫ p amico aliq̄ q̄ sunt superogatiōis supando eū bn̄ficijs pp deuꝫ. Si g̃ cōpeꝛ dilectio amicoꝝ vt est pfectiōis ad dilectionē inimicoꝝ inq̄ꝫtuꝫ est necitatis: pfectioꝛ erit q̄ꝫtū ad hituꝫ dilectio amicoꝝ uꝫ q̄ꝫ inimicoꝝ ⁊ includet eā. Nā dilectio inimicoꝝ nō ſp ē pfectionis ſꝫ aliqñ est necitatis. ¶ Alr ꝑt dici ⁊ q̄ſi est idē. ſ. q̄ dilectio amici ⁊ inimici aut cōpanꝝ ex pte ꝓximi q diligitur: aut ex pte rōnis pp quā diligiꝫ. Pri⁹ mō dilectio amici ē melioꝛ q̄ꝫ inimici: q; est sup mām magis debitā vt dciñ est. 2⁹ mō dilectio inimici est excellētioꝛ q̄ꝫ amici pp duo. Pmo q; dilectiōis amici ꝑt eē alia cā vel rō q̄ꝫ de⁹. ſ. nāl' inclina⁹ vel bn̄fi⁹ susceptū. Dilectio aūt inimici nō ꝑt eē nisi pp deū. 2⁹, q; dato q̄ ꝛterq̄ diligaꝫ pp deū maioꝛ appꝛ eē dilectio dei q̄ ꝑt mouē hoiez ad diligē⁹ inimicū q̄ꝫ illa q̄ mouet eū ad diligē⁹ amicū q; fortioꝛ vꝫtus est q̄ extēdit se p remotioꝛa: sic intēsioꝛ est caloꝛ ignis q ad remotioꝛa ꝙburit. Ita g̃ dilectio dei fortioꝛ erit pp q̄ꝫ inimicū diligim⁹ q̄ꝫ illa pp quā diligim⁹ amicū. Nō tn̄ opꝫ ex ꝺ q̄ dilectio inimici sit intensioꝛ q̄ꝫ dilectio amici: q; ꝫ fortioꝛ sit ignis cōburēs ad remotioꝛa: tn̄ intēsius cōburit in ꝓpinqs q̄ꝫ in remotis. Ita ꝫ maioꝛi charitate egeat: qs ad ꝺ q̄ possit diligē inimicū q̄ꝫ ad diligēdū amicū. Intēsi⁹ tn̄ amicuꝫ diliget. Istud aūt ē veꝝ regulr: ⁊ tn̄ interdū dilectio q̄ qs diligit amicū est intēsioꝛ nō solū ex pte amici: ſꝫ ēt ex pte dei: q; ex maioꝛi conatu charitatis illū diligit. Et tūc erit nō solū intēsioꝛ: ſꝫ ēt magis meritoꝛia dilectō amici q̄ꝫ inimici. ¶ Ad p⁹ dōm q̄ illa dilectio q̄ soli amici diligunt nō est ex charitate ſꝫ ex alia inclinatiōe: ⁊ iō nō est meritoꝛia: nec ꝑt hr̃e mercedē. Si tn̄ diligat qs amicos ex charitate meritoꝛi⁹ actus ē ⁊ ꝺ mercedē: ⁊ ꝑt tūc cōpari ad dilectionē inimici vt sit maioꝛ vel minoꝛ. ¶ Ad 2⁹ dōm q̄ supponit falsuꝫ: q; nō est ſp dilectio inimicoꝝ pfectiōis: ſꝫ iterdū necitatis tanq̄ꝫ ad affectū. i. ad diligē ⁊ bn̄facere vt oñsuꝫ ē. ſ. q. 34 ſ. Dilectio āt amicoꝝ nō est ſp necitatis: q; q̄ꝫtū ad aliqd est pfectiōis vt ſi ſu pabūdet qs diligēdo ⁊ bn̄faciēdo amico pp deū. Jō dilectio inimici interdū ꝑt eē maioꝛ q̄ꝫ dilectio amici: ⁊ interdū eq̄lis ⁊ interdū minoꝛ ꝫ q̄ cōpanꝝ diuersimode iter se. ¶ Ad 3⁹ dōm q̄ difficultas in ope nō facit ad rōnē meriti nisi inq̄ꝫtū pp maioꝛē difficultatē regrit maioꝛ conatus. Si tn̄ in ope facilioꝛi moueaꝫ qs ex maioꝛi conatu volūtatis q̄ꝫ i difficili poterit eē maioris meriti opus facile q̄ꝫ difficile. ¶ Ad 4⁹ dōꝫ q̄ eē aliqd debitū nō diminuit rōez meriti nisi inq̄ꝫtuꝫ diminuit rōnez volūtarij inq̄ꝫtū id qō est debituꝫ est qōdāmō necessariū ⁊ meritū ꝓuenit ab inclinatiōe volūtatis. Si tn̄ aliqd qō debitū est volūtarie reddaꝫ erit tn̄ ibi de merito q̄ꝫtuꝫ est ibi de volūtario: ⁊ sic poterit interdū aliqō op⁹ qō debitū est tāti meriti eē pp magnā inclinatōez volūtatis ad illō q̄ꝫti meriti est aliqō op⁹ pene volūta⁹ ⁊ nō debitū. ¶ Ad 5⁹ dō q; ꝫ i amoꝛe inimicoꝝ sola gr̃a moueat ⁊ nō sil' nā ⁊ gr̃a nō segꝝ q̄ sit motus efficatioꝛ merēdi ex sola gr̃a: q; ꝺ teneret si gr̃a repugnaret nāe: q; ex adiūctiōe vni⁹ ad altꝝ fieret debilita⁹. Et tn̄ gr̃a nō repugnat nāe: ſꝫ adiuuat eā ⁊ eq̄rio: iō intensioꝛ est inclina⁹ q̄ fit sil' ex nā ⁊ gr̃a q̄ꝫ q̄ fit ex sola gr̃a. Et ita poterit interdū esse magis meritoꝛia dilectio amici q̄ꝫ inimici. ¶ Ad ꝑmā rōnē alteri⁹ ptis dōm q̄ act⁹ ꝫ bonitatē ex obo ⁊ fine siue ꝑn⁹. dilectio aūt amicoꝝ ex pte obi est melioꝛ q̄ꝫ dilectio inimicoꝝ: ⁊ tn̄ dilectio inimicoꝝ ē melioꝛ: siue magis meritoꝛia ex pte finis vt oñsuꝫ est: ſꝫ pōt interdū dilectio amicoꝝ tā ex obo q̄ꝫ ex fine eē melioꝛ. ¶ Ad 2⁹ dōꝫ q̄ arg⁹ nō tꝫ: q; in hīs q̄ se hñt p additionē ꝑntia tꝫ eq̄rio: vt ſi dicaꝫ sic se ꝫ aīal ad hoiez ita se ꝫ nō hō ad nō aīal: q; nō hō est ſupius ad nō aīal sic aīal ad hoiez: ⁊ ſi dicaꝫ sil'r. ſ. sic se habꝫ aīal ad hoiez ita nō aīal ad nō hoiez falsuꝫ est. Ita g̃ ꝺ argui sic se ꝫ dilectio amicoꝝ ad dilectionez inimicoꝝ: q; melioꝛ ē dilectio inimicoꝝ q̄ꝫ amicoꝝ ita se ꝫ cessa⁹ a dilectiōe amicoruꝫ ad cessationē a dilectione inimicoꝝ. Q; deteri⁹ est cessarea dilectione amicoꝝ q̄ꝫ inimicoꝝ ⁊ nō eq̄rio. ſ. q; id qō fuit affirmatiue minus bonū ꝺ ēe magis malū negatiue. Sicut hō affirmatiue ē inferi⁹ ad aīal: ⁊ negatiue. ſ. nō hō, est supi⁹ ad nō aīal. ¶ Ad 3⁹ dōm q̄ argu⁹ illud ꝓcedit de bonitate actus ex obo siue ex spē sua: ⁊ verū est q̄ sic amare amicos ē melius ꝑm se q̄ꝫ amare inimicos: ex fine tn̄ aliter est. De hīs sctūs Tho. 3. sen. di. 30. arti. 3. ⁊ ꝑa ꝑe. q. 27. arti. 7. Ad 2⁹ arᵐ s. Tho.

¶ An oriri solē sup bonos ⁊ malos sit bn̄ficiū. Nō. CCCLI.

Querit cum xp̄s dicat hic vt sitis filij patris vr̃i q solē suū facit oriri sup bonos ⁊ malos ⁊ pluit, istud ꝫ tanq̄ꝫ bn̄fi⁹: an oriri solē sup bonos ⁊ malos bn̄ficiū sit. ¶ Dn̄ qdā q̄ nō: q; bn̄fi⁹ est aliqd gratuitū. Solē āt oriri sup oēs hoies: ⁊ sup oēz terrā nāle est: iō nō est bn̄ficiū: q; nālia nō dicim⁹ bn̄ficia. ¶ Jtē bn̄fi⁹ ē qō ſpāl'r alicui daꝝ: istud tn̄ oib⁹ daꝝ: q; indifferēter oriꝝ sol sup hoies ⁊ pecoꝛa ⁊ plāras ⁊ oīa inaīata: ēt vbi hoies nō morant nec ꝓficit eis illa illuminatio aut motus solis: g̃ non est bn̄fi⁹ q̄ oriatur sol sup bonos ⁊ malos. ¶ Dōꝫ q̄ ista sunt bn̄ficia dei nob collata. duo. n. regrunt ad ꝺ q̄ aliqd dicaꝫ bn̄fi⁹. ſ. q̄ nō sit debituꝫ ⁊ q̄ sit volūtarie ꝑstitū. De ꝑ ꝓꝫ: q; qñ debitū soluiꝫ nō reputaꝫ ipensuꝫ esse bn̄fi⁹: q; debitū est necitatis. bn̄ficiū aūt est superogationis. De 2⁹ ꝓꝫ: q; ſi aliqd ꝑstaꝫ ex necitate ēt ſi nō sit debitū nō est bn̄fi⁹: vt ſi nō est in ptāte eius q dat dare vel nō dare vt ſi qs potēs alicui auferre rē ſuā violēter dicat ei da mihi rez hāc aīs violēter tollā ſi ille tunc nō potēs eaꝫ defendere det nō dat bn̄fi⁹: q; nō est in ptāte ſua dare vel nō dare. Sic ēt ſi qs rez ſuā pdiderit ⁊ alius eā inuenerit: ꝫ illa res nō sit debita inuenienti non ꝺ ille cuius est vl' qui pdidit dare bn̄ficiuꝫ eo q̄ nō est in ptāte ſua q̄ hēat ille qui inuenit q; nollens pdidit ⁊ eo nesciente alius rē eius tꝫ. Ex opposito aūt bn̄ficiuꝫ est qō alteri ꝑstaꝫ: ⁊ nō est debitū ⁊ ſpōte ꝓstatur. ¶ Jsta cōpetunt deo in pñti: q; nemini deus pōt qq̄ꝫ debere nec bonis nec malis: q; oportebat q̄ ꝑus recepiſꝫ ad hoc q̄ retribuere teneret: ⁊ tn̄ a nemine recepit ꝙai. 40. ⁊ ad ro. xi. Quis cognouit ſenſuꝫ dn̄i aut qs ꝙiliarius eius fuit? Aut qs ꝓioꝛ dedit illi vt retribueret ei: q. d. Nullus: tā bonis g̃ q̄ꝫ malis deus nihil ꝺꝫ: iō qcqd ꝑstet vtriſq̄ bn̄ficiū est. Sꝫ maxime malis q; ſꝫ nō meruerint aliqd anteq̄ꝫ deus eis aliqd daret postq̄ꝫ tn̄ dat eis gr̃am sine merito ipsi ꝑ illaꝫ merenꝫ vt alia bōa ꝙferanꝫ ⁊ vt ipsa gr̃a ꝙficiaꝫ vt dicit aug. q; charitaꝫ aucta mereꝫ ꝙfici. Mali aūt nihil merenꝫ anteq̄ꝫ eis gr̃a deꝫ a deo cū nemo possit mereri ꝑmā gr̃am: q; mereri non ꝓtingit nisi ꝑ gr̃am. Etiā data gr̃a nō solū nō, merenꝫ: ſꝫ etiā demerenꝫ: q; per gr̃am nō opanꝫ ſꝫ ꝑdunt eam ⁊ contēnunt bona a deo collata in quo est magna ingratitudo que directe repugnat bn̄ficio reddēs hoiem indignū vlteriori bn̄ficio. Q̄ ꝺ g̃ ꝙferaꝫ malis aliqō bonū bn̄ficiuꝫ est: q; indebituꝫ est. Eadem tn̄ res collata bonis ⁊ malis a deo maius bn̄fi⁹ est in malis q̄ꝫ in bonis: inq̄ꝫtuꝫ ipsi magis eōgati sunt ab ꝺ qō est posse mereri illud qō sibi daꝝ. ¶ 2⁹ ꝓꝫ q; deus ſponte bonis ſ⁊ malis pluuias donat ⁊ solē oriri facit sup eos: q; ad hoc nemo eū cogere pōt: q; nemo fortioꝛ est. Sunt g̃ ista bn̄ficia dei nob ꝑstita q̄ subtrahē possꝫ qñcūq̄ꝫ vellet: ⁊ potuiſſet nunq̄ꝫ incipere donare ea nobis. ¶ Amplius ꝓꝫ: q; alia que sunt minus voluntaria ⁊ magis debita q̄ꝫ ista iudicant bn̄ficia: vt ꝓꝫ in eis que ſuſcepimus a parētibus. ſ. esse educationē: ⁊ doctrinā. Nam ista dn̄r magna bn̄ficia ꝓꝛo qbus ita filij tenenꝫ obligati pentibus q̄ nūq̄ꝫ pñt eis ſufficiēter retribuere. 8. ethi. Jsta tn̄ nō sunt oio voluntaria ⁊ indebita: sed aliquo mō debita ⁊ aliquo mō volūtaria. Ꝑꝫ de ꝑmo q̄ reputaꝫ maximū. ſ. de esse cōicato per gnōnem filijs. Nā istud est oio voluntariū. ſ. q; aliqñ filius gignit ⁊ parentes nō intendunt gignere ſꝫ solū delectari in venereis vel reddere debitū ꝓiugale. Etiā pentes sunt nescientes: q; dato q̄ gignere velint ⁊ gignant: tn̄ nesciunt quē gignent. Et sic nesciūt cui benefaciunt. Jgnoratia tn̄ facit inuolūtariuꝫ. 3. ethi. Jō nō sunt pentes oīno voluntarij in bn̄faciendo ꝓꝛoli etiā ex necitate. Jstud fit: q; nō est in ptāte pentuꝫ gignere qñ voluerint ſꝫ accidit eoſ gignere. Est g̃ gignere ex necessitate māe. i. ex dispōne nāli ipsoꝝ ad gignenduꝫ ⁊ non ex volūtate: iō nō est gnō pliſ oīno volūtaria: ſꝫ aliquo mō ex necessitate: ⁊ tn̄ reputaꝫ bn̄ficiuꝫ maximū cui filij nūq̄ꝫ pñt eq̄lia repēdere. 8. ethi. Ergo a fortioꝛi ista que deus facit erunt beneficia: quia ipse volens facit solē oriri ⁊ ſtillare pluuias ⁊ ſcit quibus istud prestat ⁊ non ꝓuenit hoc ex conditione rerum naturali um que ſit ꝓeter voluntatez eius: quia ſi naturalia ita dispoſita

ſunt

Ad p⁹ arᵐ

Ad 2ᵐ arᵐ

Ad 3ᵐ arᵐ

Ad 4ᵐ arᵐ

Ad 5ᵐ arᵐ

Ad ꝑmā arᵐ alteri⁹ opinionis.

Ad 2ᵐ arᵐ

sunt vt sol oriatur ⁊ pluuie stilent nō ꝓuenit hoc ex se ipsis aut ex aliquo alio artifice: sed a deo solo qui illa sic disposuit: ⁊ sic manere iubet vt sp nobis fuiāt. Est ḡ istud bñfi^{m}. Nec pōt aliqs cogitare ꝙ deus ab aliq̄ cogaī ista facere: q; nullus est ꝓ; eo nec fortior: nec ēt res nāles poterant eū ad ꝺ ipelle re q̄si ipse nō possz aliq̄ mō eis vti sz sic vt facit. Q; istō possz stare si res ꝓextitisset añ diuinā opōnē: q; nō possz de ill' facē nisi fz ꝺditionē. eoꝝ cū nullus artifex possit mutare ea q̄ ꝓ supponunt in arte sua. Deus tñ sic cōposita fecit ita ēt ꝓduxit mām: ⁊ iō nihil est q̄ nō possit vti ad placitū suū. Sic dicit Boe. ꝺ pso. li. 3. met. 9. Quē nō externe pepulē fingē cāe māe fluitātis opus. Uel ex insita sūmi forma boni liuore carēs. i. ca rere externe. s. extrinsece. i. efficiēs ex ipm ⁊ finis ex ipm: nō pepulere. i. nō coegerūt deū fingē opus māe fluitātis. i. mām formare p diuersas formas eā distinguēdo: sz forma bōi. i. bo nitas insita sibi fecit ꝙ formaret mām. Deus ḡ ad libitū vtiē istis reb^{9}. Et sic qcqd boni eueniat nob ex illis bñfi^{is} dei est.

¶ Ampli^{9} pz q; 8. ethi. dr̄ ꝙ dīs ⁊ parētib^{9} nō possum^{9} eq̄ lia retribuē. ḡ inuiē ibi ꝙ a deo recipim^{9} bñfi^{a}: q; al's nō tene remur ad aliquā retributionē siue nihil recipem^{9}: siue ꝺbitū essz nob id qꝺ recipem^{9}. Jd ḡ ꝙ de^{9} dederit nob bñfi^{m} ē: ⁊ tñ dare pluuias ⁊ facē solē oriri sunt hmōi: iō bñfi^{a} ei^{9} sunt: ⁊ nō solum ħ: sz ēt qcqd boni de^{9} nob dat bñfi^{m} est. Posita fuerūt tñ hic spāl'r ista duo bñfi^{a} pp cās que dicent. j. q. 353. ⁊ 354.

¶ Ad ꝑ^{m} dōm ꝙ sz ista sint nālia sunt bñficia: ⁊ nō minus sunt bñficia q̄z si nullo mō essent nālia: q; istud vr̄ obstare in q̄tū bñfi^{m} ꝺz eē spōtaneū. Que aūt nālia sunt necitatē q̄ꝺā bñt. hoc tñ verū ē in cōpatione hois ad hoiez: q; nullus hō ptaliqd sup opōnē nālē: iō ꝙ nāl'r accidit nō reputaī alicui hoi in bñfi^{m}: q; nullus istud dare pt. Secus aūt respectu dei q; ea q̄ nālia sunt respcū dei ita fūt spōtanea sic velle vl' nolle respectu nr̄i eo ꝙ ipse ē nāe ꝺditor^{9} ⁊ gubernator. Qꝺ aūt p nāe opōnē effectus necio^{is} deducaī ⁊ r'nō p accīs nō faī gn effectus respectu dei sit pure volūtarius: sz oñdit ħ post pfectionē dei q pōt hre modū inuariabilē opandi. Sic pz in oibus q̄ fiunt p artē. Nā ꝑn^{a} artis ⁊ modus opādi ei^{9} fūt aliqd determinatū: ⁊ iō illis suppositis nece ē effectū certū ꝓduci qui nō ꝓducit p accīs q̄si ꝓtingat talē vel talē ꝓduci ⁊ post sit seq̄ꝝ ius: sz necio ꝓducit iste ⁊ nō ali^{9}: ⁊ tñ pp ħ nō tollit gn artifex libe opet: ⁊ possit ꝓduci effectus si voluerit vl' cessare ab opatione ⁊ nihil ꝓducē: vel ꝓducere alio mō q̄z so let. Jta ḡ in deo ē respectu effectū nāliū. Nā maiorē libertatē hz deus respectu effect^{9} nāe q̄z artifex respctu effectus artis cū artifex nō possit sup nām: sz solū sup modū opandi artis variādo illū vel cessando ab eo. Deus aūt tā sup māz rez nāliuz q̄z sup opōnē nāe pt. Jō isti effect^{9} nāles q̄tūcūq; i se ipsis sint necē: ⁊ determinati sunt respectu dei totaī'r libi ⁊ spōtanei: iō qcqd boni in illis deus nob pstet bñfi^{m} ē.

¶ Ad 2^{m} dōm ꝙ sz ista oibus ꝓferanī tā bonis q̄z malis bñficia tñ sūt: q; dū aliqd libe ꝓferaī ñ differt vni ꝓferri vel multis si: ad quēz ita pfecte, puēiat: sic si vni soli ꝓferret. Uelut si qs mul tos inuitet ad couiuiū ⁊ oēs abūdāter, ⁊ delicate pascat ac si vnicū inuitasset: ita cuilz bñfi^{m} erit pstitū sic si qlz eoꝝ solus inuitatus fuisset: q; ita sufficiēter pastus ē. Sic aūt in deo ē q; pp eius imensaz sapiaz ⁊ ptātez ita pfecte curā hz de tota rez vniuersitate q̄si de nulla pte ei^{9} aliquā spālē curā hret: ⁊ ita hz curā exactissimā de q̄lz re pticulari ac si ꝺ nulla alia re esset sollicitus. Sic ḡ si deus totū istū mūdū pp vnicū hoiez creasset faciēdo solē oriri ⁊ mittēdo pluuias ad eius vtilitatē ei pstaret bñfi^{m}: ita cū nūc pp oēs hoies ħ faciat cū qlz tātaz vtilitatē ex hīs pcipiat ac si solū essz dicē de^{9} cuilz hoi pstare bñfi^{m} in ħ ꝙ facit solē oriri ⁊ stillare pluuias.

¶ Dōm tñ ꝙ lz tanta vtilitas cuilz hoi ex ħ ꝓueniat sic si pp ipm soluz ista fieret: nō est tñ tātus honor ei sic si pp ipm solū fieret. Uelut si qs inuitauerit centū viros ⁊ pascat eos solēnit nō est cuilez eoꝝ magnus honor si eq̄'r inuitent. Si aūt vnicus inuitet lz nō pascaī solēnius q̄z al's cū cētū: est ei valde maior ho nor: ita nūc. Et q; honor est vnū de bonis datis a deo imo de magnis bonis si aliq̄ bona sunt in vita mortaliū: cū ipse de^{9} q̄si pro magno bñfi^{o} dixerit dauid feci tibi nomē. i. famā iuxta nomē magnoꝝ q̄ sunt in terra. 2. reg. 7. ⁊. 1. pali. 17. erit maius bñfi^{m} valde si vni hoi soli ista ꝓferrent q̄z cū ꝓferunt oib^{9} sil: eo ꝙ ineq̄litas honoris redditi ista bñficia ineq̄lia. Nō tamē tollit ex hoc gn cuilz homini ꝓferatur beneficium in eo ꝙ su per eum sol oritur ⁊ stillant pluuie.

¶ Quō possit facere deus ꝙ sol solum sup bonos ⁊ nō sup malos oriretur. Questio. CCCLII.

Querit cū deus dicat hic facere magnū bñfi^{m} faciēdo oriri solē sup hoies ⁊ ex hoc inuit ꝙ poterat facē vel nō facere quō poterit facē ꝙ oriaī sup bonos ⁊ nō sup malos. Nā si deus faciēdo oriri solē sup bonos necio faceret ꝙ oriret sup malos nō reputaret bñfi^{m} apud malos eo ꝙ inuitus daret vt dcm̄ est ꝑcedē. q. ¶ Dōm ꝙ multi modi sunt ad ħ. ¶ Primus est fz aliq̄s ꝙ deus tollat malos de terra: ⁊ tūc faceret oriri solē sup solos bonos. Sil'e est. 4. re. 7. cū dixit heliseus ꝙ sequēti die vnus modius farine valeret stat̄e vno in porta samarie: ⁊ vnus ꝺ ducib^{9} regis dixit si dñs fecerit in celo chataractas apiri nūqd poterit eē qꝺ lo queris. Cui dixit heliseus: Uidebis oculis tuis: ⁊ inde non comedes. Et ita fm̄ est q; sequēti die mortuus ē in porta samarie q̄ ista dixerat: ita possent mali tolli de terra q̄ sunt indigni diuinis bñficijs ⁊ nō oriret sup eos sol. ¶ 1° est fz aliq̄s ꝙ deus mutaret ordinē motus solis: ⁊ verū est ꝙ mutare pt Nā sic fecit ꝙ sol aliqñ staret ⁊ aliqñ retrocederet Josue. x. ⁊ 40. reg. 20. q̄ sunt ꝺ ꝺditionē cursus ei^{9} ita pt dare aliū modū quē voluerit in cursu sol. Nā possz facē ꝙ se extēderet mot^{9} solis ad plures terras: q; nūc tota extēsio vl' latitudo motus solis est q̄tītas declinatiōis ei^{9} ab egnoctiali vsus septētrionez ⁊ austrū vsq; ad ambos tropicos: ⁊ vtraq; declinatio est fere graduum 23. 24. vt ꝓbat ptholome^{9} in almagest. Et ꝓuenit hoc ex distātia q̄ est inter polū zodiaci ⁊ polū mūdi q̄ est fere 24. graduū. Si aūt essz ista declinatio. 30. graduū vel plurium essz maior distātia inter egnoctialē ⁊ quēlz tropicū sol'. s. toti dem ḡduū: ⁊ ꝑnter sol declinaret magis vsus meridiē in hyeme q̄z nūc: ⁊ magis vsus septētrionē in vere ⁊ estate q̄z nūc: ⁊ ꝑnter eēnt plures regiones habitales q̄z nūc sunt cū vltra vtrūq; tropicū vsus polos sint magne regiones inhabitales. Jstud tñ nō factū est nec fuit ꝓueniēs: q; tūc essz hyēs valde aspa in regiōibus q̄ essent ad extremitates. Nā in hyeme infrigidaī terra ex eo ꝙ sol modicū eleuaī sup eā ⁊ radij fracti ⁊ reflexi sup eam ex qbus cāī calor sunt multū obtusi: iō cāī puus calor. Si aūt magis declinaret sol ab egnoctiali ad septētrionē ⁊ austrū distātibus tropicis plus q̄z nūc distāt qñ declinaret ad austruz essz hyēs frigidissima in septētrione ⁊ eꝝrio qñ declinaret ad septētrionē essz hyēs frigidissima in austro plus q̄z nunc eo ꝙ sole magis declināte ad terraz fierent minores reflexiones: ⁊ ꝑnter esset maior frigiditas: Et sic eēnt terre multū distēpate magis q̄z nūc sunt. Jō nō fuit ꝓueniens ille modus. ¶ Poterat ēt mutari cursus solis stantibus tropicis ⁊ polis sic nunc sunt vel mutatis sic. s. dicebaī scz ꝙ fierent plures dies in anno vel pauciores. Qꝺ p3: quia nūc cōpleī annus dū sol ptransit circulū suū de pūcto ad pūctum motu nāli ⁊ dū semel mouet motu suo rapiī in oppo^{m}a motu ꝑmi mobilis. 365. vicibus: ⁊ iō annus ꝓstat ex tot dieb^{9}. Si aūt sol in circulo hret motū tardiorē ⁊ mot^{9} ꝑmi mobilis esset eq̄'r velox sicut nunc est eēnt necio plures dies in anno qꝺ p3: q; nūc sunt. 365. dies in anno: q; dū sol motu nāli ptransit q̄si vnū gradū circuli sui mouet motu raptus per vnā circulationē pfectā ⁊ est vnus dies. Sunt aūt in quolz circulo. 360. gradus. Si ḡ sol quottidie p̄cise transiret vnum gradū circuli sui motu nāli dum rapiī a ꝑ mobili per vnā circulationē pfectā essent in anno necessario. 360. dies p̄cise. Si aūt sol esset tardioris motus ⁊ trāsiret p̄cise mediuz gradum de circulo suo duz rapiī a ꝑmo mobili circulatione pfecta essent necio duplo plures dies in anno q̄z nunc sunt. s. septingēti ⁊ viginti. Et eꝝrio si sol esset velocioris mot^{9} vt trāsiret duos gradus de circulo suo dū semel rotaī a ꝑmo mobili eēnt duplo pauciores dies in āno. s. 180. ⁊ ita plurib^{9} alijs modis poterat hoc variari vt essent plures aut pauciores dies in anno q̄z nūc sunt. ¶ Sz neutz istoꝝ fuit ꝓueniēs. De ꝓmo p3 q; si exītibus tropicis ⁊ polis in eadez dispōne in qua nūc sunt essent duplo plures dies vel quōcūq; plures. Necesse essz ꝙ palelli quos quottidie sol describeret inter se minus distarent q̄z nunc distant: ⁊ sic sol ꝑmanentius respiceret eandē terrā sub eadē hītudine q̄z nūc respiciat. Et ex ħ necio sequeret maior calor q̄z sit nūc pp sil'itudinez ⁊ continuitatez reflexionis. Et sic multe regiones essent inhabiles ꝓpter calorez: ⁊ gñaliter tota terra esset magis distēpata pp calorē q̄z nūc. ¶ Aliud incōueniēs erat: q; hyēs eēt aspior. Nā hyēs est frigida ex eo ꝙ sol' diu recessit a regiōe illa in q̄

hyems

A Rñdeī ad questitū. q. ꝑm^{9} modus

B 2^{9} modus

C

Quaī sint 365. dies in anno.

D

hyems est. Si aūt ānus essz duplo maior recederet sol duplo maiori tpe a qlz regione: z sic essz hyēs valde fridior qz nūc: z estas essz calidior: iō nō fuit mod⁹ ꝓueniēs. ¶ Pr̄m istorū incōueniētiū poterat euitari si tropici z poli nō eēnt in eadez hitudine in q nūc: qz poterat eē tāta distātia iter paleluz z palelū qta nūc est: z sic nō eēt maior calor qz nūc. ¶ 2m tm incōueniēs. s. de absentia diuturna solis nō pt euitari qz manebit lōgo tpe distās a septētrioe z meridie: z iō eēnt frigora ꝯuissima z intolerabilia in hyeme: tū ex diuturno recessu: tū ex magna declinatioe solis: qz eēnt reflexiones pue z cārent paucū calorē. ¶ 2m ēt nō erat cōueniēs: qz si eēnt pauciores dies qz nūc in ānō: nō possent tpa ꝓfirmari in qlitatib⁹ suis: Ut si eēnt centū, z octuagita dies i anno z diuideret ānus p 4. tpa sic nūc qlz tps illoz hret paucos dies. Et iō nō posset ꝓfirmari qlitas alicui⁹ tpis. Sicut nūc videm⁹ qꝫ pn̄m veris est sic finis hyemis z pn̄m estatis sicut finis veris: ita tūc oia tpa eēnt qsi sīlia pp lz qꝫ qlz hret paucos dies z in tam puo tpe nō possz terra disponi ꝑm qlitatē alia distincta a qlitate tpis pcedētis: qz ad lz requrunt multi dies: eēt ꝯ magnuz incōueniēs. Etiā qz si in tā pauco tpe sol ptrāsiret totū circuluz suū nece erat qꝫ inter palelū: z palelū essz magna distantia: z tunc sol nō possz multū calefacē terrā: qz non maneret sibi aspect⁹ ad eādē terrā sīlis nisi i puo tpe sz quottidie multuz mutaret aspectus pp magnā distātiā paleli a sequēti palelo: z sic nō fuit iste modus ꝓueniēs. ¶ Multi alij modi variationū poterāt esse: sz nō fuit ꝓueniētior ad bonā rē dispōnez nisi qꝫ tropici sol' nō magis distaret inter se qꝫ nūc distāt: z qꝫ ānus nō esset maior nec minor: z ita tenereť maior temperies terre qꝫ alīs modis teneri poterat. De hīs z sīlib⁹ dictū est Josue. x. cū agebať de statiōe solis. ¶ Potuit ꝯ deus mōs alios quoscūqz vellet dare in cursu solis: z tm nō ꝓficerent ad id qđ q̄rīť: qz istud solū faceret ad lz qꝫ qdā regiones q nūc hitanť nō hitarenť z alie q nō hitanť hitarenť. Sz lz nō ꝓderat: qz gētes q eēnt in regionib⁹ illis qn̄ deus mutaret istū cursuz solis trāsirēt ad alias regiones hitatas: z sic oriret sol sup bonos z malos: ēt ad lz qꝫ desinēt sol oriri sic sup aliqs malos erat nece qꝫ desineret oriri sup bonos cū in qcū qz regiōe sunt boni z mali: z iō ēt iste modus nō ē ꝓueniēs.

D
3⁹ modus

¶ 3⁹ modus eē poterat qꝫ nō mutaret cursus sol' a statu pori: sz qꝫ deus poneret tenebras inter malos ita vt nō videret sole sic fuit in egypto vbitrib⁹ die⁹ fuerūt ita grosse tenebre qꝫ palpari poterāt z nemo egyptior illis die⁹ vidit ꝓximū nec ausus ē se mouere de loco in q̄ fuerat: z solū vbi erat ipsi erat tenebre: vbi aūt erat israelite lux erat exo. 12. z sapie. 17. z 18. z sic poterat oriri sup malos z qꝫ nō videret eū: qz sol non sufficeret illustrare illā densitatē tenebraz. Nā ita fuit i egypto sapie. 17. s. Et ignis qdē nulla vis poterat illis lumē prebere: nec fidez limpide flame illuminare poterāt illā noctem horrendā. ¶ Sz ēt iste modus nō erat oio ꝓueniēs: qz lz sic mali nō videret solē nō solū tā tollereť eis sol sz ēt vita: qz nō erat pole sic diu viuere: qz nemo se moueret de loco suo sicut fecerunt egyptij. ¶ 4⁹ modus eē poterat sine vllis tenebris sz qꝫ oriret sol sup bonos z malos z nulle tenebre aut nubes eēnt: mali tm nō videret solē pcussi qđa cecitate qꝫ greci acrisiam vocant: vt dicit Aug. 22. de ciui. dei: z ista est qn̄ qs vere videš est: z tm tenenť oculi eius vt cetera videdo aliqđ vnū qđ corā eo est nō videat aut nō cognoscat. Sic. n. dr̄ gen. 19. qꝫ sodomite pcussi sunt cecitate: qz cū eēnt ad hostiū domus Loth frangere volētes illud pcussi sunt cecitate ita vt totam domū videtes: z seipsos z cetera q pntia erāt (solū hostiū domus qđ corā eis erat) nō viderēt: z ita fuerť tota nocte. Sic etiā fuit de syrīs regis benadab q venerāt in vrbez dothayn vbi erat heliseus tenere eū z cognoscebāt illū: qz sepe viderāt z cognoscebāt ciuitates z vias terre samarie in qua tūc erāt. Exiuit aūt ad eos heliseus: z pcussi sunt cecitate ita vt eū nō cognoscerēt. Dixitqz eis. Ego oñdā vobis virū quez queritis. Et ducēs eos p viā samarie introduxit eos in samariaz z nūqz cognouerūt qusqz fuerunt in platea samarie. Et tūc apti sunt oculi eoz z viderūt se esse in medio samarie z i manib⁹ hostiū suoz. 4. reg. 6. isto mō poterat eē de aliq qꝫ videret oia z nūqz videret solez. ¶ 5⁹ modus eē poterat qꝫ sol oriret sup malos: z tm ipsi nō hrent aliquā vtilitatē in se nec in rebus suis ex ortu eius sicut fit in alīs q videt z vtilitatē pcipiunt ex motu solis. Et isto mō nece erat malos oēs cito mori: qz a sole est tota vegetatio, rex gñabiliuz z corruptibiliuz: z si qs nō recipiat vtilitatē aliquā ex motu solis non ve getabit nec alterabit p motū eius: z sic nō poterit diu viuē ¶ 6⁹ modus est p lz qꝫ sol nō emitteret radios ad ptē in qua malus aliqs essz. Nā sol z alia luminosa emittunt radios lumis sui ad oēm punctū per girū: z iō vbicūqz hō sit videt pōt solē postqz ortus est. Si tm ad aliquā ptē radios emittē cessauerit nō poterit videri in illa pte. Ita poterat eē qꝫ vbicunqz malus aliqs esset nō pueniret radij solis: z sic sp essent mali in tenebris: z tm hoc mō oportebat qꝫ ageret sol tanqz rōale agens subtrahēdo radios z emittēdo qn̄ vellet z ad quaz ptē vellet. Multis ꝯ modis deus facere poterat qꝫ sol nō oriret sup malos sz solū sup bonos: z tm ex magnitudine elemēti facit eū oriri sup bonos z malos: Nā alis nō possent viuere ꝓuenīēter: sz pauco tpe viuerent z sibi ipsis nō possent puidere: z sic essent maius impedimentū bonis: qz oportebat qꝫ boni puiderent eis propter humanitatem.

¶ Quare deus magis posuit exm de ortu solis z de pluuijs qz de alīs rebus in dilectione inimicoz. Nō. CCCLIII.

Queritur cū deus voluerit hoīem oñdere qꝫ ipse hoīem facit malis vt nos inducat ad diligēduz inimicos q̄re, potius posuit exm in ortu sol' z in pluuijs qz in alīs rebus: qz multa alia sunt maiora bñficia pstita malis z eis spālia: z vr qꝫ post illa ponēda erāt: qz maius bñficium est illud qđ solis mal' dať qz qđ dať bonis z mal' sil': qz diceret qꝫ illō qđ dať sil' bonis z malis dať malis solū pp bonos z eis si soli essent nō dareť. Secus aūt in eo qđ ipsis p se dať: z pz qz alia sunt bñficia maiora qz ortus solis z casus pluuie. s. ea que ptinent ad aiaz: z ista deus ēt malis dat. Nā dat eis angelos custodes vt a tētationib⁹ demonū liberenť p eoz suggestiones: ēt p eos liberenť a piculis tā demonū qz hominū. Etiā deus corda maloz mouet vt ad pnīā veniāt z nō peāt tpaliter z eternaliter Job. 33. per somniū in visiōe nocturna qn̄ irruit sopor sup hoīes z dormiunt in lectulo: tūc apit de⁹ aures virorū z instruit eos disciplinā: vt auertat hoīez ab hīs que fecit z libet eū de superbia eruens aiaz eius a corruptiōe: z vitā illius vt nō transeat in gladiū: dat eis etiam speciālr bona tpalia: qz deus est q dat semē serenti z panē comedēti 2ª corin. 9. Oia ēt bona pticularia qb⁹ viuim⁹ z diuites efficimur deus dat tā bonis qz malis: iō de istis q sunt pticularia bñficia z magna potuisset xps ponē exm. ¶ Dōm qꝫ xps posuit de sole z pluuia poti⁹ qz de alīs reb⁹ pp multa. ¶ Prio qz voluit xps noīare bñficia de qbus essz notū qꝫ essent bñficia. Multa tm istoz que noiauimus erāt ignota vulgo z rudibus qbus xps pdicabat a pn̄o. Nā lz custodia angeloz sit magnū bñficiū collatū hoī: multi tm ignorāt an hoies hēant angelos custodes: imo multi putāt nullos esse angelos. Doctrina tm oz pcedere ex per se notis: qz alis nō pdesset cū audientes vbū nescirēt an xps va diceret. Sic ēt erit de imutatione corpis quā deus facit. qz multi ignorāt an deus pullet corda hoiuz: qz in se hoc nō expiunť. Jō lz ista essent magna bñficia nō fuit ꝓueniēs ea poni a xpo vt ex⁹. ¶ 2m fuit qz xps voluit qꝫ essz notū ista bñficia a deo eē: qz lz sit notū qꝫ hō aliqđ recipit si nō est notū qđ a deo, puenit illud nō reputat eē bñfm. Et pp hoc xps noluit ponē exm de cibo z potu z terre nascētibus z diuitijs: qz multi putāt qꝫ hoies non hēant ista a deo: sz per laborez suos. Nā plurimi crediderūt qꝫ de⁹ solū curā hz o celestib⁹: de hūanis aūt z iferioribus curā nō hz iuxta illud iuxta cardines celi ābulat z iferiora nō ꝓsiderat. Job. 22. Et ista ē opio oiuz q tpalia mala patiunť. Sic. n. dicit Boe. loquēs tā qz calamitosus de ꝓsola. li. 1. met. 5. Oia certo fine gubernās solos hoiuz respuis act⁹. Et sic multi nesciret an ex dei bñfio ista ꝓueniāt hoī. Et sic nō fuit cōueniēs exm poni in istis. Jn sole aūt z pluuia planū est: qz cū ō sursuz veniāt appet maifeste qꝫ a deo sūt. ¶ 3m fuit qz xps volebat qꝫ ista bñfia eēnt cōia qz voluit nos instruē in charitate p quaz bonos z malos sll' diligē debemu⁹. Voluit ꝯ ponē bñfm dei indifferēter pstitu bonis z malis. Nō est aūt sic de bonis particularib⁹ tā corpis qz aīe: qz ista nō ocedit deus eqlr oibus: sz tāta dōia est qꝫ qbusdā multū ocedē videret: alīs vo nihil. Jn sole aūt z pluuia eqlr pstatur bñfm bonis z malis manētibus i eadē regiōe: iō fuit ꝓuenīēti⁹ poni exm de sole z pluuia qz de alīs bñficijs pticularib⁹. Et ista ē de potissimis cāis: qz tota xpi intētio ē dilatare charitatē nr̄az tā ad amicos qz inmicos. Et qz pbō dilectiōis ē exhibitio opis: vt ait Grego. in omel. oz oñdi charitatez in opibus. s. bñfaciendo: z vt videat

F
5⁹ modus

eadem

eadē charitas ad amicos ⁊ inimicos debēt eadē opa vtriſq; exhiberi. Si aūt non exhibeanť eadem opa etiā ſi vtriſq; bona exhibeanť non vť ad vtroſq; eſſe charitas vel non eadē charitas. Non debuit ergo xp̄s ponere ex^m in alīs bñficijs niſi in illis q̄ deus ſil' ⁊ eq̄l'r tā bonis q̄ malis largiť: vt noſ per hoc ad charitatē indifferēter hñdā cū amicis ⁊ inimicis instrueret. Et ſic ꝙnienter de ortu ſol' ⁊ pluuia ꝙ distillatione ex^m poſtq̄ de alīs po^m eſt. Nō aūt dcm̄ eſt eadē opa debere exhiberi inimicis ⁊ amicis nō ē ſenſus q̄ ad eadē teneamur amicis ⁊ inimicis: ſz intell'r iuxta ea q̄ in p̄cedē. q. de hoc dicta ſunt. ¶ 4^m fuit q̄ voluit xp̄s ponē ex^m in bñficijs maxis. ſ. que qlz reputaret maxima: q̄ lz qlz bñfi^m ſpūale vt liberatō a pcto ⁊ mouē cor ad bonū ſit maiuſ p̄m vitatē q̄ oīa bñficia corpalia pauci: tm̄ hoc vere credūt maxie inter rudes qlib^o xp̄s p̄ dicabat: nō debuit ponē ex^m de bñficijs corpalibus q̄ nō ſūt. Et inter oīa nulla vñr eē maiora q̄ ortus ſolis ⁊ caſus pluuia rū: q̄ iſta ꝙſeruāt hūanā vitā in ſe ⁊ ēt p alimētū. ¶ 5^m fuit q̄ xp̄s voluit oñdere q̄ſi oīa bñficia q̄ deus facit bonis ⁊ malis ſil' q̄ cognoſci pñt ab oīb^o. Hmōi ſunt fere oīa bñficia corpalia. Iſta aūt ꝓueniūt a ſole ⁊ pluuia: nō ponēdo ex^m ō iſtis poſuit de oīb^o q̄rū iſta cāe ſunt. Nā iſta ſunt cā vite aialiū: q̄ vita illoꝝ ⁊ maxie hoīs ꝙſiſtit in q̄dā tēpie cōpl'onis q̄ ceſſā te vita ceſſat: vt p excedēs calidū vel excedēs frigidū. Iſta āt cānť ⁊ in aiali ſm q̄litatē loci in q̄ eſt. Uñ in loco ſalubri viuūt aialia. In loco aūt peſtifero ſubito moriunť. Iſta tm̄ tēpies in qua ꝙſiſtit vita fit a calido ⁊ hūido. i. a ſole ⁊ pluuia: ⁊ maxime a ſole: q̄ vt dr̄ p̄. de gnōne pp acceſſuꝫ ⁊ receſſum ſolis in circulo obliquo fiūt gnōnes ⁊ corruptiōes in terra. Tota g̃ vite diſpō ꝓuenit ex iſtis: ēt aialia ad vitā indigēt cibo vt reſtaureť in eis q̄d ꝓtinue depdiť pp ꝓtinuā reſolonē corpoꝝ. Libus g̃ ⁊ porus ſunt ſimp^r neč ad vitā aialiū. Iſti tm̄ p ſolem ⁊ pluuiā cānť: cū gnō oiuꝫ mixtoꝝ fiat per actionē calidi in humidū. Et q̄ ſol eſt p̄n^m caloris: aq̄ aūt eſt p̄n^m totiuſ hūoris ex iſtis duob^o ꝓuenit oīs cib^o ⁊ potus: ꝓuenienter g̃ xp̄s exp̄ſſit iſta duo: q̄ in iſtis includunť oīa bona nra tāq̄ effectus in cā nec potuerunt alia ex^a magis ꝓueniēter poni: ⁊ per hoc pz ſol'o ad ea que obj̄ciebantur.

¶ Quare ponitur hic de pluuia: ⁊ quod iſtorum ſit maius beneficium. Queſtio. CCCLIIII.

Querit q̄re ponit h̄ de pluuia ⁊ q̄ iſtoꝝ ſit maiuſ bñfi^m. ¶ Dōm q̄ caſus pluuie eſt bñficiū valde magnū ⁊ gñale cui ꝓueniunt oēs ꝓpetates q̄ hñr p̄cedē. q. Et dōm q̄ ambo ſunt magna beneficia ⁊ ita neč ia q̄ vnū ſine altero nō ꝓficeret. Dici tm̄ p̄t aliq̄ mō eē pluuia maius bñfi^m. ¶ Prio q̄ de rōne bñficij eſt libtas. Pluuia autē vť dari magis ex liberalitate q̄ ortus ſolis: q̄ lz deus nō cogať oñdere nob ſolē: tm̄ nūq̄ mutat curſum ei^o ſiue boni ſiue mali ſim^o. Caſus āt pluuiaꝝ nō eſt rīaris: q̄ iterdū lōgo tpe ceſſant pluuie cadere vt in fame egypti. Nā tūc p ſeptē ānos qbus fames fuit vť q̄ nūq̄ pluerit. Nā gen. 45. dr̄ q̄ nō poterat ſeminari nec arari: ⁊ tm̄ ſi plueret arari poſſz ēt aliq̄n tribus ānis nō pluit vt tpe dauid. 2. reg. 21. ⁊ aliq̄n trib^o ānis ⁊ dimidio vt tpe achab pp pctā iſraelitaꝝ. Luc. 4. ⁊ Ja. 5. Sol aūt q̄ttidie oriť ⁊ occidit eccle. i. ¶ 2° q̄ dato q̄ pluuie ſingulis annis tpibus ſuis caderēt: p̄t eē oīa in magno ⁊ puo. q̄ aliq̄n tanta eſt copia pluuiaꝝ vt oīa putreſcāt: ⁊ interdū tanta eſt inopia vt oīa areſcāt. Mediocritas aūt fertilitatez facit In ſole aūt nō eſt iſta varietas: q̄ p circulos p̄ q̄s vno anno mouef in eternū mouef ⁊ tm̄ eleuať ⁊ tm̄ inclinať eccl. i. Jō circa pluuiā in q̄ tātā mutabilitatē de^o fač iudicam^o eē mai^o bñficiū. ¶ 3° q̄ p pluuiaꝝ dationē deus oñdit ſe diligē nos vel diligere terrā aliquaz cui pluuias det. Sic dr̄ deutero. xi. Terra ad q̄s ingredieris poſſidendā cāpeſtris eſt ⁊ montuoſa de celo expectās pluuias quā dñs de^o tuus ſp iuiſit ⁊ oculi ei^o in ea ſūt a p̄n^o āni vſq; ad finē: ⁊ dabit terre tue pluuiā tpaneā ⁊ ſerotinā vt coligas fromētū ⁊ vinū ⁊ oleū ⁊ fenū. De ſole aūt nō eſt ſic: q̄ nulla terra dr̄ hre deū magis ꝓpiciū q̄ dat ei pluſ vel min^o de ſole. ¶ 4° q̄ inter bñficia p q̄ deus maxie inoteſcit pluuia ē p̄cipuū. Sic pz act. 14. vbi Paul. volens oñdē q̄ deus lz mā ſiſſet icognitus gētilib^o colētib^o idola tñ ipſe omni tpe tribuit oīb^o gētib^o talia bñficia p q̄ ignot^o eē nō poterat ſi qs bñ attēderit: ⁊ dixit. Nos mortales ſumus re, ⁊ oīa q̄ in eis ſunt: q̄ in ꝓteritis gnōnib^o dimiſit oēs gētes ingredi vias ſuas. Et qdē nō ſine teſtimo^o ſemeip̄z reliqt bñfaciens: de celo dās pluuias ⁊ tpa fructifera iplens cibo ⁊ letitia cor da nra. Et ſic pluuia fuit p^m bñfi^m q̄ poſuit. ſolē aūt oriri nō poſuit ꝓ bñfi^o. Et forte fuit cā q̄ ortus ſolis ⁊ mot^o eius nūq̄ variať ſic variaňť pluuie. Q̄ lz deus poſſit facere nō oriri ſolē vel mutare curſuꝫ eius: vt dcm̄ eſt. ſ. q. 350. ſicut aliq̄n fecit faciēs eū ſtare Joſue. x. ⁊ ecc. 46. ⁊ aliq̄n fecit euꝫ retrocedere ſic dieb^o ezechie. 4. re. 20. ⁊ ecc. 48. ⁊ yſa. 38. Nō tm̄ facit ia q̄ ꝓmiſit nūq̄ mutare iſtū curſuꝫ ſz q̄ ſp erit dies ⁊ nox q̄ttuor tpa ānī: ⁊ frigus ⁊ calor q̄ ſunt cōpl'ones eoꝝ gen. 8. cūctis dieb^o terre ſemētis: ⁊ meſſis: frig^o: eſtus: eſtas: hyems: nox: ⁊ dies nō requeſcēt. Et Jere. 33. dr̄. Si irritū fieri pōt pactū meū cū die ⁊ pactū meū cuꝫ nocte: vt nō ſit dies ⁊ nox in tpe ſuo: poterit eē irritū pactū meū cū ſuo meo dauid ¶ 5° q̄ pluuia dať hoīb^o ⁊ auferť in penā. Nā q̄n bñ viuūt deus ꝓmittit eis pluuiā. Cū aūt male viuunt ſubtrahit pluuias deutero. xi. Si obedieritis mādatiſ dñi dabit pluuiā terre vře tpaneā ⁊ ſerotinā: vt colligatis frume^m ⁊ vi^m ⁊ oleū. Sic ēt deutero. 28. vbi deus iudeis obſeruātib^o legē hñdicit: ⁊ ait apiet dñs theſaurū ſuū optimū celū vt tribuat pluuiam terre tue tpe ſuo. Et ſpāl'r pp q̄dā bona que nos facimus pp deū dat pluuiaſ. Ut ſi ſoluūť decime ex integro pluuie daňť ad copiā Malachie. 3. Inferte oēm decimā in orreū meū ⁊ ꝓbate me ſr̄ hſi ñ apuero: vob chataractas celi ⁊ effudero vob bñdictionē meā vſq; ad abūdātiā. Ex̄rio aūt pp pctā pluuie ꝓhibenť ſic fuit trib^o ānis tpe dauid: q̄ nō vindicata fuerat mors gabaonitaꝝ. 2. reg. 21. ⁊ deutero. 29. dr̄ iudeis peccantibus. Sit celū q̄ ſup te ē eneū: ⁊ terra quā calcas ferrea. det dñs hymbrē terre tue puluerē: ⁊ de celo deſcēdat ſup te cinis dōec ꝑteraris ⁊. pſ. 106. dr̄ poſuit flumina in deſertū ⁊ fontes aq̄z in ſitiz: terrā fructiferā in ſalſugine pp malitiā hītantiū in ea. Et iſtud ē in q̄ ſolet deus punire nos ſubtrahēdo pluuias: q̄ p h̄ deficit ſpūs nr̄ ⁊ vita. pſ. 103. ſ. Auertēte te vultū tuū turbabunť auferes ſpūz eoꝝ ⁊ deficiēt ⁊ in puluerē ſuū ꝙuertenť: ſolē autem nō ſolet de^o dare nec ſubtrahē pp pcā ſz ſp tz curſuꝫ ſuū: ſic deus ꝓmiſit: iō reputam^o mai^o bñfi^m in datiōe pluuiaꝝ: q̄ magis ille dari ⁊ auferri pñt q̄s ſol. ¶ 6° ꝓtinet h̄ ad maius bñficiū: q̄ p oīonez hoīuꝫ ſolēt pluuie dari ⁊ auferri. 3. reg. 8. ⁊. 20. palipo. 6. vbi Salomon orauit q̄ ſi pluuie deficerēt ⁊ ppl's oraret in tēplo ꝓ illis daret eis pluuiā ſup terrā. Sic ēt ecōuerſo auferūť p oīonē: q̄ helias orauit vt nō plueret pp pctā iſraelitaꝝ: ⁊ nō pluit trib^o ānis ⁊ dimidio: ⁊ poſtea ipſo orāte pluit Luc. 4. ⁊ Jac. 5. Et ita ēt q̄n nos ꝙuertimur ad deū de pctis ꝓ qb^o nos afflixerat ſterilitate terre ⁊ fame emittit pluuiā abūdantē orātib^o nob vt inuiť oſee. 2. vbi celi exaudiūt terrā. ſ. mittēdo pluuiā ⁊ tra exaudit triticū ⁊ vi^m ⁊ olz. ſ. gignēdo iſta ad abūdātiā poſtq̄ ſuſcepit copiā pluuiaꝝ. eſt g̃ ſpāle bñfi^m dei nob collatū pluuiaꝝ miſſio. xp̄s g̃ poſuit iſta duo. ſ. orū ſolis ⁊ caſuz pluuiaꝝ ſup bonos tāq̄ ſpālia bñfi^a: magl tm̄ reputať i bñfi^m caſuſ pluuiaꝝ.

¶ An diligēs amicos ex h̄ aliqd mereať. Q̄. CCCLV.

Querit ſi qs diligat amicos ſuos an in h̄ aliqd mereať. ¶ Et dr̄ aliq q̄ non: q̄ xp̄s dicit h̄ ſi diligitis eos qui vos diligunt quā mercedē hēbitis: q. d. nullaz. ¶ Dōz vno mō q̄ diligere diligētes ſe nō fač dignū mercede aliq̄ pfectionis ſed bñfacit dignū mercede aliq̄ iuſtitie: q̄ iuſtū eſt diligere diligētes ſe. Juſtitia aūt virtuſ eſt: iō aliq̄ merces cōpetit actui eius. Et h̄ vť ꝓuenire intentioni xp̄i: q̄ poſtq̄ dixit h̄ ſi diligitis eos q̄ vos diligūt tē. ſubiūxit. Eſto te g̃ pfecti ſicut ⁊ pr̄ vť pfec. eſt. g̃ logť xp̄s de mercede q̄ cōpetit pfectōi ⁊ nulla talis dať diligētib^o amicos ſuos: q̄ nō eſt pfectio ſz debitū qōdaz amicos diligere. ¶ Aliter dici p̄t ⁊ melius q̄ dilectio amicoꝝ aut eſt ſola ita vt qs diligat ſolos amicos aut diligit oēs ꝓximos. Si p̄ mō dilectio nullo mō eſt meritoria: q̄ meritū ſolū cōpetit charitati. dilectio aūt qua ſolus amicus diligiť nō ꝓtinet ad charitatē: q̄ idez hītus charitatis eſt per quē diligiť deus ⁊ ꝓximus. Et q̄ ꝓximi non ſolū ſunt amici: ſz ēt oēs hoīes q̄diu viuunt: vt oſtēſum eſt. ſ. q. 341. qui' charitatē hz non ſolū diliget amicū: ſz ēt oēz hoiez. Si aūt ſolū amicū diligit nō eſt charitas p quā diligit ſz aliqd aliud: ⁊ iō nō erit meritoria dilectio illa. Cum aūt dr̄ q̄ diligere amicuz eſt opus iuſtitie: dicendum q̄ lz virtutes morales ſint boni hītus: nō tm̄ ſunt meritoꝛ nīſi p charitatē informenť. Rō eſt: q̄ meritū dr̄ reſpectu pmij: ⁊ demeritus reſpectu pene. Premiū aūt ⁊ pena q̄ a nobis expectātur ſolū ſunt a deo: q̄ ipſe punit ⁊ glīficat. Nā aliq̄ bōa p bono

opere

Opio quorūdam rō vnica

A Rñdeť ad queſitus. q. p̄

2° B

ope recipiam⁹ hic ab hoibus vel penas p iniqtate nō dicim⁹ ibi esse pmiū nr̄m vel penā: ſz in eis q̄ a deo inferent. Nec ē g̃ q̄ meritū ⁊ demeritū sunt respcū dei. Uirtutes tn̄ morales nō hn̄t deū pro obo: ſz q̄sdā passiones vel opatiões circa q̄s nos regulāt. Nō ēt hn̄t deū pro fine nāl'r: q⁹ nāl'r sunt ad qđ dā bonū humanū. ſ. vt hō p eas bonus fiat. 2. ethi. Ex nulla pte g̃ sunt v̄tutes morales in deū: iō ipole est ipsas ſm se esse meritorias. Charitas aūt in deum est tāq̄ in obm: q⁹ p charitatē de⁹ diligit: ēt est in eū tāq̄ in finē: q⁹ p ipsaz deus diligit pp se ipm ⁊ ꝓximus pp deū. Jō charitas sola est q̄ est ſz se meritoria. Uirtutes aūt morales nisi p charitatē ordinent nō pn̄t pdere obm suū ita q⁹ incipiāt hr̄e deū pro obo: q⁹ tūc pderent id qđ est sibi subale ⁊ desinerēt ee morales. Pn̄t tn̄ acqrere p charitatē id qđ nō hębant. Nō. n. erāt nāl'r v̄tutes morales pp deū: ⁊ tn̄ nō repugnat eis ee in deū. Hoc g̃ accipiunt a charitate. ſ. q⁹ actus eaꝝ fiant pp deū: ⁊ sic qlz habeſ charitatē siue iuste siue tēpate siue liberal'r opet (: ⁊ sic de oibus alīs v̄tutib⁹) pp deū fac hec: ⁊ tūc actus v̄tutū moralīū meritorīꝫ sunt nō ex se ipsis ſz pp charitatē dirigentē eos i finez suuz. ſ. in deū. Ex ꝟ ēt p3 aliud. ſ. q⁹ actus charitatiſ nūq̄ pōt esse nō meritorī⁹: actus vo v̄tutū moralīū pōt interdū ee meritorī⁹: ⁊ interdū nō. ¶ Pr̄i⁹ p3: q⁹ meritū est p ꝟ q⁹ aliq̄s actus bon⁹ nr̄ in deū est: actus tn̄ charitatis nūq̄ pōt nō ee in deū cū charitas hēat deū pro obo ⁊ p fine. Et q⁹ obm est essentiale habitui nūq̄ pōt pdere illud. Nec est g̃ q⁹ qcūq̄ hz charitatē mereat sp in oib⁹ actib⁹ illi⁹. ¶ 2⁹ p3: q⁹ virt⁹ moralis nō hz deū p obo: ſz pōt hr̄e illū p fine. Habitudo aūt ad finē nō est essential' habitui cū essentiale sit id p qđ accipit spēm ⁊ illud est obm. Jō p̄t actus moral' ee ad aliū finē q̄ ad deū: ⁊ sic nō erit meritorī⁹: q⁹ tūc nullo mō est in deū. ſ. nec ex pte obi nec ex pte finis. Et sic p3 q⁹ q diligit solos amicos ſz opet iustitiā nō meret: q⁹ nō hz charitatē si solos amicos diligit: ⁊ tn̄ sine charitate nō est pol'e mereri. Jstud aūt vex est de merito ꝓpie dicto qđ est respectu pmiī vite eterne. Secus aūt de merito large dicto: q⁹ sic meret hō bōa tpa⁹ ēt in pcō mor tali exn̄s: vt oñsuz est. s. q. 171. Et tn̄ illud magis ꝓpie dr̄ nō esse meritū q̄ q⁹ sit meritū: q⁹ nō est de ꝓdigno: ſz de cōgruo vt ibi dcm̄ est. Et tūc dōz q⁹ p oēs v̄tutes morales ſz sunt sine charitate meret hō saltē bona tpalia: ⁊ tn̄ ista nō sunt ꝓpie merces. Jō xp̄s dixit si diligitis ⁊c. q̄s mercedez hębitis? q. d. nullā: q⁹ bōa tpalia nō meret vocari merces: ⁊ p3 q⁹ xp̄s lo quat ꝟ qn̄ qs diligit solos amicos: q⁹ subiūxit. Nōne ⁊ publicani ꝟ faciūt. ſ. pctōres: ⁊ tn̄ pcōres nō hn̄t charitatē: ⁊ sic diligūt amicos solos q sine charitate diligi pn̄t: inimici aūt nō pn̄t sine charitate diligi. Etiā q⁹ dixit. ⌊ Si salutaueritis frēs v̄ros tm̄. ⌋ Et ꝟ posuit p sil'r intelligendū ēt est ꝟ de illis qui solos diligētes se diligūt: ⁊ istas nulla merces cōpetit. Si āt diligat quis amicos ⁊ inimicos tūc diligit ex charitate ⁊ poterit esse dilectio amicorum ⁊ ex charitate vel sine charitate etiam si charitatē habeat diligēs. Naz nō est nece q⁹ oia que facit ille q est in charitate manēte charitate faciat ex charitate: ſz pōt aliq̄ facere nullo respectu hito in deū. Et tūc si. ꝟ charitatē diligat amicū nō ex charitate: ſz ex qđā nāli debito nō meret nisi tpalia bona: vt dcm̄ est lz opet iuste. ¶ Si aūt ex charitate qs diligat amicū ēt si sit illa dilectio debita. i. cadens sub debito semp meret: q⁹ nō pōt qs opari ex charitate qn semp mereat. Et tūc differt: q⁹ aut diligēs amicū diligit q̄tū obligat ſm ꝓditionē amicitie ⁊ bñficia mutua amicoꝝ: aut plus. Si p mō cadit ista dilectio sub p̄cepto ⁊ est meritoria. Si vo plus diligat q̄ tenet ptinet ad pfectionē: ⁊ ꝟ siue sit in dilectiõe sola siue in dilectione ⁊ signis dilectionis. ſ. in bñficijs exteriorī⁹. Et sic diligē amicū aliq̄n est pfectōis sicut diligere inimicū: imo inter duz diligē inimicū est necitatis: vt oñsuz est. s. q. 348. ⁊ diligere amicū est pfectionis.

¶ An salutatio sit opus charitatis: ⁊ an teneamur ad salutationem. Questio. CCCLVI.

Opio quorundam p⁹ rō

Queritur q⁹ dr̄ hic si salutaueritis frēs v̄ros tantuz. Jn q̄ inuit q⁹ salutatio sit op⁹ charitatis an verū sit ⁊ an ad salutationē teneamur. ¶ Dicunt qdā q⁹ nō sit actus charitatis: q⁹ actus charitatis nō est ꝓhibitus ſz vel est de necitate si cadit sub p̄cepto vel saltē ꝓsulit nobis si ad pfectionez ptinet. Et tn̄ salutare ꝓhibet in sacra scrip. Q2. 4. reg. 4. heliseus ꝓhibuit giezi puero suo dicēs: si occurrerit tibi hō nō salutes eū: ⁊ si te salutauerit q̄spiā non rñdeas: g̃ nō est actus charitatis salutare. ¶ Jtē actus charitatis maxime ꝓueniunt viris pfectis: ⁊ tn̄ salutare ꝓhibet viris pfectis: g̃ nō est actus charitatis. P3 q⁹ apl's erāt in statu pfectissimo: ⁊ tn̄ xp̄s dixit eis neminē in via salutaueritis Luc. x. ¶ Dōm q⁹ salutare ptinet ad charitatē: q⁹ est vnū de signis charitatis sicut bñfacere ⁊ orare. Et iō sic xp̄s instruxit nos ⁊ monuit inimicis bñfacere ⁊ orare pro eis: ita ēt instruit nos vt salutemus eos dicēs ⌊ Si salutaueritis frēs vestros tm̄: qđ amplꝰ facietis ⌋. i. qđ facitis plus q̄ pctōres. q. d. Nihil: q⁹ ēt ipsi salutāt frēs suos: iō ꝓcludit q⁹ debeamus salutare tā amicos q̄ inimicos: cū ait ⌊ Estote pfecti sicut pr̄ vester celestis ⌋. i. sicut ille facit oriri solē suū sup bonos ⁊ malos ita ⁊ vos salutate amicos ⁊ inimicos: ptinet g̃ salutare ad charitatez. ¶ Dōm tn̄ q⁹ salutare in se nō est actus charitatis: q⁹ nō est aliq̄ bonū ſz solū est signū charitatis vel amicitie. Nam per salutationē salutē alicuius p̄camur: ⁊ ostēdimus q⁹ ad illā in corde desideremus. Desiderare aūt salutez ꝓximi actus charitatis est. Jn voce aūt illā impr̄cari pōt fieri interdū ex corde ⁊ interdū ficte: iō nō est salutare semp actus charitatis. Jō inter signa dilectionis nullū est minus necīuz q̄ istud. Unū aūt est pp qđ est necīuz. ſ. humana cōsuetudo. Nam hoies tn̄ assueti sunt ad salutandū occurrētes sibi: q⁹ qui nō salutat aliū occurrentē sibi nisi sit incognitus vt' multum ineq̄lis in statu putabit ꝓtenere illuz vel esse inimic⁹ ei⁹. Jō salutatio est aliq̄ mō necīa non pp seipsaz: ſz pp scandalū tollendū. ſ. vt non puteꝰ qs inimicus alterius aut eū contēnens. Multa tn̄ pp scandalū vitandū facienda sunt: que alīs nō erant necīa: q⁹ magna pena est scādalizantis ꝓximū. j. 18. ¶ Ad ꝓximū dōm q⁹ heliseus vetuit giezi salutare in via ⁊ rñdere salutantibus nō qdem tanq̄ malū esset: ſz ne per hec esset occasio ꝓtrahendi morā. Nam volebat eum ire festinū: q⁹ mittebat illū ad suscitandū filiū mulieris sunamitis ⁊ nolebat q⁹ moraret in via. Erat tn̄ occasio morandi si loqueret cū aliquo: ⁊ q⁹ ꝓncipia locutionis apud eos q sibi occurrūt sunt in salutatione: iussit q⁹ neminē salutaret: ⁊ q⁹ salutatus non rñderet. ¶ Ad 2⁹ dōm q⁹ salutare erat licitū apl'is imo necessariū: q⁹ xp̄s dixerat eis in q̄cūq̄ domum intraueritis ꝓmū dicite pax huic domui Luc. x. Et ipsi vtebant valde salutatione tam in scriptis q̄ vbo. De scriptis p3: q⁹ apl's in oibus epl'is suis in fine salutat eos qbus scribit. Etiā iubet q⁹ ipsi sibiinuicē salutent ad ro. i6. vbi dicit sepe salutate tales: Ad 3⁹ ⁊ tales: ⁊ ista salutatio verbal'r fieri debebat. P3 ēt q⁹ si ista salutatio nō esset assueta ⁊ q̄si debita nō ꝓiuarent hoies illa in penā: ⁊ tn̄ qdā ꝓiuant ea. ſ. q excōicāt ⁊ potissime hereticī sic p3. 2. Jo. vnico. Si qs venit ad vos ⁊ hāc doctrinā nō affert. ſ. catholicā nolite eū recipe in domū nec aue ei dixeritis. Qui. n. dicit illi aue cōicat opibus eius malignis: erat g̃ salutatio q̄si de necitate: ⁊ ista salutatio fiebat aliq̄n cuz solēnitate q̄dā. ſ. cū osculo inter xp̄ianos ad oñendū valde charitatez. i. corin. i6. Salutant vos oēs frēs salutate inuicem in osculo scō. Et ita erat grata ista salutatio inter viros bonos i eccl'a ꝓmitiua q⁹ qñ paulus scribebat alicui salutabat eum ex noie oīuz fideliū cū qbus ipse ꝓuersabat: q⁹ oēs volebāt que libz salutari. e. c. ſ. si salutant vos oēs eccl'ie asie. ¶ Dōm g̃ q⁹ xp̄s nō vetuit apl'is simpl'r salutare: ſz solū salutare i via Lu. x. Neminē in via salutaueritis: ⁊ tn̄ imediate iussit q⁹ in q̄cūq̄ domū intrarēt salutarēt eos q ibi erāt dicētes pax huic domui. Cā aūt q̄re in via neminē debebāt salutare ſz i domo ſm q̄sdā fuit: q⁹ salutare ē saluū dicē. Nemo tn̄ in via saluus est. Jō nō lz alicui dicē ꝟ nisi sit certificat⁹ p diuinā reuelatiõe de salute illi⁹ quē salutat. Sic refert Nico. q̄sdā dicē luc. x. ¶ Alia cā reddit ſm Grego. in q̄dā omel. sup Luc. ſ. Qui in via salutat ex occõe salutat ⁊ nō ex desiderio saluſ ei⁹ cui' occurrit. Qz ille incognit⁹ fortassis sibi ē ⁊ nō desiderat ei bonū ex aio: q⁹ nescit an forte ille sit talis cui aliq̄ bonū optanduz sit ⁊ maxie in voce: ſz ex sola occõne salu⁹ fit. ſ. q⁹ accidit istū illi occurrere. Uiri āt pfecti nihil debent facē aut dicē ex occõne ſz ex vitate cordiſ: iō vetitū erat apl'is salutare quēq̄ in via. ¶ Jsta cā est satis ꝓueniēs ⁊ tūc ꝓcedat q⁹ in domo salutare debebāt: q⁹ in domo māsuri erāt cū eis q ibi hitabāt cōedētes ⁊ bibētes q̄ apō illos erāt. e. c. Et ibi aliq̄to tpe māsuri erāt: q⁹ xp̄s iusserat q⁹ nō discurrerēt de domo in domū: sed q⁹ quādiu mansuri essent in ipsa vrbe manerent in illa domo. Qui autem cōicant intra eandem domuz diligunt se ipsos nāliter: q⁹ eodem cibo pascunt: ⁊ sic inter istos ꝓuenie ter pōt fieri salutatio q⁹ ex corde talibus bona optāda sunt.

¶ Precedens

2. rō

¶Precedēs prima positio nō stat: qz si nō est salutandū ne gs afferat salus dū in via est ēt non liceret salutare in domo: qz q in domo sunt in via sunt. nā vsq; ad mortē in via sumus: z ō sa lute nra dubij sumus: qz nescit hō finē suum: sed oia in futuꝝ re seruant incerta Eccle. 9. Et tñ cessum est salutare in domo: ergo nō phibet ex hac cā salutare in via. z qz salutare nō est saluū afferere sed saluē optare. Hoc aūt maxime cōpetit hoi dubius de salute: qz post q̄ de illa certus fuerit supfluū erit ista petere. Vñ in vita eterna nemo alteꝝ sic salutabit: qz oēs salutē certissimā hēbunt: lz nos nunc deo salutē impcemur: vt dr̄ sepe in hymnis ecclesie fit sal⁹ deo. Sic ēt aialia z seniores laudabāt deū dicendo q̄ fit salus deo z agno. Apoc. 7. Hoc tñ fit non qz deo aliqd fit necessariū: qz oplete hz oē bonū in se cū veritas ipse sit oē bonū: sed fit ad oñendū desideriū nr̄m. Nā qōcūq; bonū nos impcemur deo iam ipse illud hz. Jō vel nihil impcabimur: vel impcabimur aliqua bona q̄ iam hz. Et tñ non est bonū tacere erga deū: qz nobisipsis proficimus oñendo desiderium nr̄m deo. iustū est ergo impcari deo illa bona q̄ nos maxime cupimus: z q̄ vīr esse maiora simplr. s. gloriā: deitatē: bonorē: fortitudinē: laudē: ptātē: iperium: bñdictionem: z filia. Et hec docemur impcari deo: qz talia impcabant ei aialia z seniores z oīs multitudo q̄ erat ante thronū Apoc. 4. et. 5. et. 7. Non est g̃ illicitū salutare primū: qz nō est salutē afferere sed optare. ¶Alia cā est z magis ꝺueniens q̄ due p̄cedētes. s. xp̃s fecit h̄ vt nō daret occasionē aptis a suo ꝓposito z ope diuagādi: sed cito faceret: qz xp̃s ipsi fuerat eis onus p̄dicandi toti seculo qō erat opus multoꝝ diez z laboꝝ: ipsi vero pauci erant: z nō hēbant longū tp̃s ad istud ministeriū iplendum. Vñ xp̃s innuit q̄ maius erat opus q̄ facultas operioꝝ dicens. messis qdē multa est: operarij vero pauci. j. 9. Luc. 10. Oportebat g̃ q̄ in hoc tpe paruo ꝺcessu sibi ad operandū operarē solicite ne ope inexpleto tp̃s finiret: z ad hoc voluit q̄ nō occuparēt circa alia sed solū i hoc. Si tñ salutarent in via occurrētes sibi hērent occasionē ex verbis ad diuagandū a ꝓposito suo: qz forte ex salutatione in via incipet noua ꝺuersatio cū illis quos salutabant: z sic forte illi fa cerent eos diuertere ad alia loca ad q̄ ipsi nō intēdebāt: vel ma ioꝝ tpe circa aliqua occupari q̄ alīs occupādi erāt. Jō neminē salutare debebāt in via. In domo aūt salutatio erat necessaria ad principiū cognitionis cū hospitiū q̄rerent qō nō poterat bē ri si nō loquerent. Jdeo debebāt salutare cū intrarent domū. Qz āt ista esset cā pz ex simili de giezi cui cū iuberet heliseus ire festinum iussit q̄ neminē salutaret z ēt non rñderet salutatus. ¶Alia ēt cā erat quare intrātes domuꝝ salutare debebant: qz qz xp̃s volebat dare gr̃am in verbis apl̄oꝝ: ita q̄ mox vt ipsi hospitiū peterent ꝺcederēt eis oīa gratis: nisi forte ille a quo peterent indignus esset vt apud eum aliqs apl̄s maneret. Hō innuit Luce. x. s. Dicite pax huic domui: z si fuerit ibi filius pacis: requiescet sup illū pax vra. Erat ergo ad hoc necessaria salutatio top: vt per hanc inuitaret coꝝ illius cui loquerent ad ꝺcedendū hospitiū si dignus esset tali ꝺocietate. Simile fuit de hebreis petentibus vestes z vasa aurea z argentea ab egyptijs. naz dedit deus gr̃am in verbis eoꝝ: z q̄quid petebant habebāt eis. Exō. 3. et. 11. Jsta est vera cā quare xp̃s vetuit salutare i via z iussit salutare in domo: z hāc ēt tenet Nicolaus. An vero liceret apostolis aliq̄n in via salutare occurrētes sibi: z an prius salutati respōdere possent: z an nobis liceat in via salutare: z alia circa salutationem dicetur Luce. x.

¶Scōa pars explanationis dñi Alphonsi de Madrigal Episcopi Abulensis in euangelium beati Matthei super quintū capitulum tñ eiusdem euangelij feliciter explicit.

Deo gratias.

Hec supposita qō est qō. 205. ca. 5. euāgelij bti matthei: quez in exēplari ex hispania transmisso deficiebat nō potuit loco suo poni. Postea vero quesita post impressionē totius voluminis transmissa fuit de hispania: z in hoc loco impressa: ne liber impfectus z detruncatus censeret z esset. Dec igitur lector charissime cā fuit huius transpositionis.

Queritur nunc circa penam raptoris qualis sit. oēs q̄ raptus accipit diuersimode. aliq̄n largissime: aliq̄n large: aliq̄n stricte. primo mō raptus accipit p oī illicito coitu sicut cōiter dñt docto. iuriste vt hostien. in summa titulo de raptoribus. Et vī hz ex vbis vel intētione Jsidori scō ethimologiaꝝ. z in decretis. 36. q. 1. c. raptus quoq;. z hoc mō oēs q̄ nō pōt designari certa pena raptoris vel raptus: sed oīs pena oīus illicitoꝝ ꝺcubituū ē pena raptus: iō h̄ mō nemo cogit assignare penā raptus. nā iste modus nō accipit fm ius: qz iura distinguūt illicitos coitus iter quos ponūt raptū: qō nō esset si oīs illicit⁹ coit⁹ vocaret rapt⁹. sic accipit. 36. q. 1. §. cū g̃. s. lz ñ oīs illicitus coit⁹ nec cuiuslibet illicita defloratio rapt⁹ appellat. aliud. n. est fornicatio. aliud stupr̄ū: aliud adulteriū: aliud incestus: aliud raptus. Sic ēt distinguunt diuersi tituli in decretalibus p ijs: qz alius est de adulterijs z stupris: alius de raptoribus. adiecto aūt vel excluso isto primo mō manent alij duo modi accipiendi raptū. z p hoc dām q̄ raptus iportat quandā vim: z iō raptus ptinet aliquo ad reꝝ z est nomē delicti vt latrocinīū. aliq̄n aūt ptinet ad luxuriā vt h̄ accipit: z vocabit tūc raptus oīs ille ꝺcubitus in quo interuenit violentia: z hoc est ꝓpriū ipsius raptus. z qz ista violentia addit spālem deformitatē coitui fit noua spēs distincta ab alijs spēbus illicitoꝝ coitū. Et tunc dr̄ q̄ cū cuilibet psone cū qua est coitus p̄t inferri violētia ad coitū poterit eē raptus ad oēs psonas cū qbus ē illicitus coitus. z ita cōiter raptus cū puella virgine nondū despōsata vel despōsata hz. l. quandā: z cū vidua z cum sanctimoniali: z cū vxore aliena z cū puero ad abusum tracto: qz cuilibet istorum pōt inferri violentia. z iste est modus loquendi iuris: lz fit accipiendus raptus large. nam dr̄ omitti raptus in vidua virgine z sanctimoniali. 36. q. 2. c. raptores. z. c. figo non dicam. s. raptores viduaꝝ vel virginū ob immanitatem tanti facinoris detestamur. In muliere ēt ꝺiugata raptus quoq; cōmitti pōt si illa violenter trahat vt cognoscat: qz tñ delictum cōmittit cum aliena vxore inq̄tuz p iudicat viro suo siue illa volente siue non volēte perpetret hz nomen spāle: qz vocatur adulterium non imponit ei vt cōiter nomen raptus: nec ita iura vocant raptum cum ꝺiugata cōmitti sicut cum alijs. Et tñ ꝓprie. i. vere cū illa cōmittit raptus inquātuz violentia illi fit: z abduci de domo viri ad hoc vt cognoscatur addit quandam deformitatē sup adulteriuz. In pueris quoq; cōmittitur raptus si adducant ad stuprum. i. ad abutendum eis. nam si volentes cognoscant vitium sodomiticū est z bestialitas solum. Si aūt violētia adiungatur vocabitur raptus. z sic accipiunt. ll. humane. ¶. de adulterijs. l. cum vir. z. ff. de ficarijs. l. 3. §. qui libidinis. ¶Aliq̄n aūt accipitur stricte raptus z tunc solum cōmittitur in puella virgine nulli desponsata aut copulata nec sanctimoniali: que ideo de patris domo vel parentū aut tutorum aut curatorum trahitur vt cognoscatur. Et ad hoc concurrere debent duo. primū est q̄ ille qui rapit puellam ideo faciat vt postq̄ cognouerit accipiat in vxorem. naz si alio modo hoc fiat violentia qdem dr̄: sed raptus strictissime non vocat. sic accipit. xxxvj. q. i. §. cum ergo. s. raptus committit cum puella a domo patris violenter abducitur vt corrupta in vxorē habeatur. Scōm est q̄ non interuenerint aliqua sponsalia de p̄senti cum puella: qz tunc lz puella inuita trahat vel saltem inuitis parentibus z cognoscatur: non est raptus qz illa est vxor. sic dr̄ extra de rapto. c. cum cā. s. rñdemus q̄ cum ille raptus dicat cōmitti vbi nihil ante de nuptijs agitur: iste raptor dici non dz cum habuerit mulieris ꝺsensum z prius eam desponsauerit q̄ cognouerit lz parentes reclamarent a qbus eaz dr̄ rapuisse. hoc aūt vez est fm canones z iura moderna. nam fm. ll. ēt in spōsa ꝓpria cōmittitur raptus si eam sponsuz inuitam aut saltem inuitis parentibus de domo ipsoꝝ abduxerit z cognouerit. C. de raptu virginum. l vnica ad medium. Et tñ qz canon in hac parte p̄iudicat legi. vt extra de rapto. c. cum cā in glo. vocatur solum raptus in puella nondum desponsata ei nec alteri. Suppositis ijs dām est de pena raptoꝝ z primo fm legem dei veterem: deinde fm legem ciuilem z canonicam. z qz raptus vt dictum est fit cum virgine z coniugata z vidua z sanctimoniali z puero ad abusum adducto: de omnibus dicetur. ¶De primo. s. si accipiatur puella dōz q̄ aut illa est desponsata alicui alteri: aut nō. Si non est desponsata alteri nec raptori. putant quidam q̄ pena sit q̄ raptor dotet raptam z accipiat eam in vxorem si pater virginis eam dare voluerit Exo. xxij. Sed dām q̄ hoc nō stat qz illud est solum in stupro. i. quando committitur stuprum solū z non raptus vt patet: quia dicitur. si seduxerit quis virginem: nec adhuc desponsatam: dormieritq; cum ea. z ita non dicitur coacta: sed seducta. vnde significatur quando illa consensit copule: z ita non dicitur rapta. z hoc idem patet ex intentione iuris: quia cum illa. l. ponatur nunc in decretalibus in iure ecclesiastico si intelligeretur de raptu poneretur sub titulo de raptoribus. ponitur tñ sub titulo de adulte. z stupro. z est ibi. c. x. ergo non intelligitur illud de raptu. ¶Dicendum primo q̄ pena raptoribus fm. l. moysi erat triplex. Primo q̄ acciperet ipse ra-

Nō oīs illicitus coit⁹ raptus appellatur.

Quid iportet raptus.

Penes q̄s psonas cōmittat raptus.

B Rapt⁹ stricte sumpt⁹ tñ omittit i puella virgine.

ptoz ipsam raptam in vxorem: z teneretur ad hoc ēt si illa esset minoris dignitatis q̄z vir. hoc tñ si pater dare vellet illi in sponsam sicut erat in stupro vt oz̄ Exo. xxij. naz pena erat pro rapto re z non pro puella: nec pro patre puelle cum potius esset in fauorem eorum: ideo non tenebatur pater dare raptam: tenebaf̄ tñ raptor eam accipere in vxorem si pater dare vellet. ¶ Secū dum erat q̄ non posset eam repudiare tota vita sua z ista erat magna pena: qz ꝑuilegium immo. l. erat omnibus iudeis q̄ posſent repudiare vxores qūocunq; eis placeret Deutero. xxiiij. q̄ ergo ꝓmaref̄ quis hoc ꝓuilegio lege: magna pena erat iter iudeos. ¶ Tertium erat q̄ daret patri puelle ipse raptor q̄nquaginta siclos argenteos: z hoc pro iniuria quam intulerat puelle: z consequenter ipsi patri violenter cognoscendo filiam eius. ℔ omnia patent Deutero. xxij. ſ. si inuenerit puellam vir virginē que non habeat sponsum: z apprehendens concubuerit cum ea dabit patri puelle quinquaginta siclos argenteos: z habebit eaz in vxorem qz humiliauit eam: nec poterit dimittere illā cunctis diebus vite sue. z satis apparet q̄ accipiatur de rapta z non de stupro: qz ponuntur verba violentie cum oz̄. apprehendens cōcubuerit cum ea. illa apprehensio est violētia vel raptus. Scōo qz si intelligitur lex illa ō stupro z non de raptu superflueret. l. illa que hr̄ Exo. xxij. cum ambo essent de stupro. Tertio qz verba vtrobiq; faciunt diuersitatem. nam Exo. xxij. dicitur q̄ si seduxerit. vbi significatur consensus z tollitur violentia: sed Deutero. xxij. dicitur apprehendens concubuerit. significat violētiā pertinentem ad raptum. ¶ Quarto qz ponuntur vtrobiq; pene diuerse. Nam maiores pene ponūtur Deutero. xxij. q̄z Exo. xxij. ergo necesse est non intelligi de eodez delicto: sed de alio z alio: z esse grauius delictum de quo agitur Deutero. xxij. q̄z id ō quo habetur Exo. xxij. z tñ Exo. xxij. agitur de stupro vbi nō est violētia. ergo Deutero. xxij. agetur de raptu vbi est grauius delictum. Sed considerandum q̄ cum oz̄ Deutero. xxij. accipiat eā in vxorem subintelligitur si pater puelle rapte dare eam voluerit: qz alꝫ pena daref̄ potius patri puelle z ipse puelle rapte q̄z raptori: qō est inconueniens. Quinto sequeref̄ aliud maius malum. ſ. q̄ daref̄ incentiuum ad rapiendum semp puellas: potissime nobiles z diuites vt raptores eas haberent in vxores quas alꝫ non rapiendo non possent obtinere in vxores. Item qz minus delictum est stuprum q̄z raptus: cum raptus includat ipm stuprum z addat violentiam que est delictum: z tñ in stupro cogebatur stupratoz accipere puellam si pater eam dare voluerit z non alꝫ vt pz Exo. xxij. ergo a fortiori in raptu tenebiť accipere raptor ipsam raptam in vxorem si pater eius dare voluerit. Si tñ non voluerit dare non tenebitur: ꝫ dicetur q̄ si nō voluerit dare eam illi tenebitur eam raptor dotare iuxta consuetudinem patrie. z pz qz stupratoz tenetur dotare stupratam q̄ non dat eam illi pater puelle Exo. xxij. a fortiori ergo raptor qui magis delinquit tenebitur dotare: z tunc manet adhuc maior pena raptoris q̄z stupratoris: qz stuprator solum dotat puellaz q̄ nō accipit vel ēt si accipit. raptor autem dotat eaz z insuper dat quinquaginta siclos patri puelle vt pz Deutero. xxij. z istoz siclos nō dat stuprator: qz non intulit tantam iniuriam puelle nec pr̄i eius quantam raptor. ¶ Sed dicendum q̄ oīa supradicta de raptu intelliguntur quando raptor non abduxit puellaz de domo patris: sed inuenit eam in agro vel alibi z oppressit. ita signaf̄ Deuterono. xxij. cum dicitur si inuenerit vir puellaz virginem: z nō dicitur si abduxit vel traxit. vnde dicendum videtur q̄ si de domo patris violenter traheretur: siue ea inuita siue parentibus: z maxime inuitis vtrisq; erat maior iniuria: z sic deberet raptor condemnari maiori pena. tum quia parentibus intulit valde maiorem iniuriam. tum quia fuit maior voluntas delinquēdi. Nam talis raptor z studio agit z ꝓcogitatione: ille autem de quo dicitur Deuterono. xxij. non ꝓhabuerat animum rapiendi: nec ad hoc operam dederat: sed cū vidisset puellā in agro insurrexit ei cupido fouende veneris: z apprehēdens tenuit puellam. qō patet: qz dicitur si inuenerit. in quo innuitur q̄ non q̄rebat illam: sed accidit q̄ transiens per agrꝫ vidit illā: qō erat inuenire. ¶ Si autem de domo patris inuitis parentibus z puella rapuisset eam multo grauior pena esse debebat: z forte esset capitalis z condemnaretur vir ad mortem. si autem non esset capitalis condemnaretur parētibus non solum in quinquaginta siclos: sed ad maiorem summam: z tamen quicquid esset nō ponitur pena expressa in. l. moyſi. Nam ꝓter illas iudiciales. ll. que habentur in libris moyſi certum est q̄ habeant multas alias: quia ille non sufficiebant ad omnia negocia forialia: nec in ciuilibus nec in criminalibus. ¶ Si autem quis raperet ꝓpriam sponsam: z duceret eam de domo parentum eis inuitis: z forte etiam illa inuita non dicetur ꝓprie raptus iuxta canonica iura. extra de rapto. c. cum causa: quia ſm legem ciuilez iudicatur raptus. C. de rapta virginum. l. vnica. z iudei sequebantur in foralibus ꝓ magna parte. ll. gentium que tunc erant: sicut ex alijs patet: forte apud iudeos reputaretur iste esse raptus: z imponeretur aliqua pena ꝓ eo. constat tamen q̄ in. l. moyſi nulla expressa fuit: sed forte esset aliqua pena talis qualis esset apud gentiles: z forte talis qualis ponitur. C. de raptu virgi. l. vnica. ¶ Si autem esset raptus in puella desponsata alteri per verba de ꝓsenti idem est qō in coniugata quia vera vxor est ꝫ nondum cognita: z tunc siue coniugata siue desponsata sit infertur pena adulterij: qz vere committitur ibi adulterium cum violetur alienus thorus. pena est adulterij lapidatio Leui. xx. si mechatus quis fuerit cum vxore alterius z adulteriuz perpetrauerit cum vxore ꝓximi sui morte moriantur mechus z adultera. z ista mors erat lapidatio Deutero. xxij. z Joannis. viij. Et tñ dicendum q̄ in ꝓsenti non morientur ambo: qz ꝓsupponiť q̄ ipsa fuit coacta: z ita oz̄ rapta: ꝫ vir tñ dilapidabiť. Alii qui putāt q̄ maior pena sit inferenda: qz raptus addit sup adulterium simpliciter perpetratum: z tñ pro adulterio simpliciter perpetrato lapidatio inferebatur: qñ ambo consentiebant in actum Deute. xxij. ergo qñ mulier raperetur oz̄ q̄ maior pena imponeretur. ¶ Dōm q̄ ꝫ grauius peccatuz sit tñ. l. non imposuit maiorem penam: qz ꝓ singulis differentijs grauitatum in delictis non inueniunť differentie penarum equaliter pendentes. Et ita fuit nunc. nam de vero raptu. ſ. qñ vir in agro compressit puellam desponsatam: oz̄ Deutero. xxij. q̄ puella non peccauit: ideo nihil mali patitur vir aūt solus lapidatur. Et non est inconueniens q̄ fit pena equalis ꝓ peccatis inequalibus ſm. l. foralem: qz certum est q̄ puella que ante desponsationem cognita fuit secrete ab aliquo: z postea despōsata est iuēta est a viro nō hr̄e virginitatez non peccauit graviter sicut mulier coniugata q̄ sponte concubuit alteri viro: qz primum est fornicatio simplex vel stuprum: scōm est adulterium: z tñ pro vtroq; infligiť lapidatio Deutero. xxij. ita poterat esse hic in raptu. ¶ Si tñ accipiamus q̄ fuerit sponsa vel vxor rapta de domo patris vel de domo viri inuito patre z viro z ipsa inuita: satis posset dici q̄ infligetur grauior pena si inueniri posset eo q̄ hic est maius delictum. z non fuit iste casus expressus in. l. moyſi sed soluz qñ in agro opprimebatur virgo desponsata nec mulier cōiugata. immo non concedit. l. ibi q̄ puella potuit in vbe cogi: sed ꝑ ipontanea fuit qz non clamauit Deutero. xxij. si tñ constaret vere fuisse illatam violentiam tam viro q̄z vxori tam parentibus z spōsate puelle vel alicui illorum: z potissime omnibus erat grauius delictum z non expressit. l. aliquid de hoc. ideo potest dici q̄ esset pena que habetur in alio casu Deutero. xxij. z q̄ esset aliqua grauior que ibi non est expressa. ¶ Si aūt rapiatur vidua dicēdum q̄ in. l. moyſi nil de hoc expressum est quasi hoc rarum esset. nam puelle sunt que potius rapiuntur: qz ille magis concupiscuntur a viris. Et ideo potest dici q̄ idem iudicaretur apud iudeos quod apud gentiles circa hoc: qz in multis circa foralia sequebantur iudei. ll. gentium: sed in nullo circa cerimonialia Deutero. xxij. Aut pōt dici q̄ ista vidua q̄ rapiebaf̄. i. opprimebaf̄ siue in agro siue i domo sua trahebaf̄: aut erat talis que obligata erat ad ꝫbendū cuz aliquo aut non. oz̄ istud qz quedā erant que obligabanť accipere aliquos in viros ēt si nō essent desponsate nec coniugate sicut ille que relicte erant mortuis viris qui non habuerant ꝓlem. nam si defuncti mariti illarum habebant fratres z illi tenebanť suscitare semen ipsoꝝ Deute. xxij. talibus aūt viduis non erat libez post mortem viro rum contrahere cum quibus vellēt: sed tenebanť requirere fratres z cognatos virorz defunctorz iuxta modū positū Deutero. xxv. z Ruth. iiij. an velint eas accipere in vxores ad suscitandū semen defunctorz: z quousq; illi dicerent q̄ non volebāt eas recipere nō erat libez illis copulari alijs viris. De talibus viduis dōm q̄ si raperenť ab aliqbus non poterant accipi ab alijs in vxores ita q̄ per mr̄imonium sequens purgaref̄ vitiū raptus: sicut si acciperenť ꝑ raptū sponse vel vxores aliene: qz iste non poterant esse vxores raptoz: sed sicut rapiens sponsam vel vxorē alienā nec spontaneā cognoscens lapidabaf̄ Deute. xxij. ita q̄ hmōi viduas raperet: qz ille non erāt iuris sui quousq; cognati defunctorz dicerent q̄ eas accipere non volebant. ¶ Si aūt essent vidue nullis obligate: sed quibus liceret nubere in dño q̄ bus vellent. videtur q̄ raptores talium tenebanť eas in vxores accipere ad similitudinē virginum oppressaz si ille vellent eas accipere

L Judei ex lege vxores ad placitum poterāt recusare.

D Alia lex iudeoz de raptoribꝰ virginum.

E Notes diuersas penas raptori ostitutas

Solutio cur varie pene fuerit constitute.

Solu. dubitationum p̄ dictarum.

accipere in viros: ⁊ nō poterāt eas repudiare in tota vita sua. Deute. xxiij. De quinquaginta siclis soluendis pz̄i non vz̄ rō ita manifesta sicut in puella eo ꝙ illa est in ptāte pz̄is: ⁊ iō qz fit ei iniuria soluīt summa siclor. vidua aūt non vz̄ ita esse in ptāte pz̄is determiate sicut puella. sed ad hoc ꝯsiderādū ꝙ aut vidua mortuo viro bēat filios supstites ex viro. aut nō. si bz ptinet illa ad familiā viri defuncti ⁊ nō ad familiā pz̄is: ⁊ gaudet ꝓuilegio familie viri ⁊ nō familie pz̄is. si aūt vidua maneret sine filijs ptinebat ad familiā pz̄is ⁊ gaudebat ꝓuilegijs familie ei⁹. sic pz Leuiti. xxij. cū oz̄ de filia sacerdotis. s. cuz filia sacerdotis cuilibet ex pplo nupta fuerit: de bis q̄ sanctificata sunt et de primitijs nō vescef. si aūt vidua ⁊ repudiata ⁊ absq; liberis reuersa fuerit ad domū pz̄is sui: sicut puella ꝯsueuerat alef cibis patris sui. vz̄ hoc dōm qz si vidua rediret ad familiā pz̄is esset q; i eius ptāte ꝓ iniuria quā raptor faceret pz̄i solueret qnquagita siclos. si aūt nō rediret ad familiā pz̄is vtpote qz filios bz̄et de viro defuncto. ⁊ sic nō esset in ptāte pz̄is nō debent pz̄i alig sicli. Ista aūt sunt qñ vidua rapta ꝯsentire vellet raptori vt eū i viz accipet. si aūt liceret ei accipe quez vellet in virū: ⁊ tñ nollet accipe raptorē sed accusare eū ꝓ iniuria sibi illata vz̄ ꝙ raptor capite plectendus esset lz de hoc nihil expzimatur in tota lege moysi: ⁊ tñ si mulier vellet cōmutare penā illā in pecuniā vz̄ ꝙ fieri poterat: qz in alijs ꝙbusdā ibi determinatis mos erat debita. ¶ Si aūt ille in cuius fauorez erat mos alteri inferenda vellet cōmutare penā mortis in pecuniam poterat. Et tunc reus mortis tenebat dare ḡtū ab eo fuisset postulatū. sicut oz̄ Exodi xxij. si fuerit bos cornupeta ab heri ⁊ nudiustertius: ⁊ contestati sunt oñm eius nec reclusit eū oñs occideritq; viz aut mulierē: bos lapidibus obruef ⁊ oñs eius occidēt: ꝙ si p̄ciū ei ipositū fuerit dabit ꝓ aia sua qcquid fuerit postulatuz. ita ergo nunc si vir raptor accusante rapta teneref reus mortis: ⁊ illa vellet ꝙ cōmutaref pena mortis in pecuniā: teneba dare ꝓ aia sua qcqd illa postularet. ¶ Si aūt dicaf de raptu sanctimonialis nō bēbat locū in veteri testō: qz tūc nō erāt moniales. i. virgines deo sacrate: qz nulla femina vouebat castitatē: sed potius erat ipzoperiū vel maledictio si aliqua femina maneret sterilis ⁊ nō cōciperet. ⁊ tñ bñdictio erat in pariendo Geñ. xxx. ⁊ Deute. vij. ⁊ potius iudicabant se infelices mulieres q̄ manebāt in virginitate ⁊ nō genuerāt ꝓlē. hec patent de filia iepte galaaditis cū fuit occidēda petiuit a pz̄e vt fleret duobus mēsibus suā virginitatē sup mōtes israel cum sodalibus suis ⁊ ita fcm̄ est Judi. c. xi. ⁊ sic illa lugebat qz mortua est in virginitate. i. antea q̄ bz̄et prolem: ⁊ ita nō erant tunc mulieres bñtes ꝓpositu; virginitatis q̄ possent rapi. oña aūt nr̄a fuit prima q̄ in veteri testō voluit seruare virginitatē: iō de illa oz̄ sola sine exēplo placuit oña xp̄o. i. non bñs aliam ꝓiorē quā imitaref in hoc ꝓposito virginitatis. ¶ Sed qō supza diximus de raptu virginū intelligēdum est vez eē si ille essent libere. secus si ancille ḡtūcūq; nobiles: qz cū ancilla dormiēs siue violētiā inferendo siue illa ꝯsentiente non sustinebat eā dē penā quā si cū libera. Leuiti. xix. bō si dormierit cū muliere coitu semis cū sit ancilla et nobilis: ⁊ tñ p̄cio non redēpta nec libertate donata vapulabūt ambo ⁊ nō morient̄: qz nō fuit libera. Sic et est circa vindictā sanguinis: qz seruitus mutabat penā. nā figs occideret libez occidebaf: si aūt seruū nō. sic pz de boue cornupeta occidente libez. nam occidebaf oñs ⁊ bos. ⁊ segt̄r. si seruū ancillāq; inuaserit triḡta argēteos siclos restituet dño: bos vero lapidibus obruef. Exo. xxij. Manet aūt dōm si rapet ḡs puez ad stupzuz. i. ad abusum. nā si istud fieret volente eo qui patit̄r: erat. n. nephas abominabile qō vocatur vitiū sodomiticū. Leuiti. xviij. s. cum masculo nō cōmisceberis coitu femineo: qz abominatio est. ⁊ inferebat ꝓ boc pena mortis Leuiti. xix. s. q dormierit cum masculo coitu femineo vterq; operati sunt nephas: morte morianf ambo. Sed si aliqs inuitus raperef ad hāc turpitudinē grauius erat: ⁊ peccabat magis raptor: ⁊ sic pena durior fieret. ⁊ lz nō posset esse nisi mors tñ illa asperior esset q̄ si ambo spōte cōmitterent turpitudinē. ⁊ istud facilebāt hostes qñ veniebāt in terrā iudeoz: ⁊ illud maxime caldei fecerūt irrupta hierlm: qō inter cetera deflet Hieremias. tre no. 4. adolescentib⁹ ipudice abusi sunt. s. sodomitice. ¶ Ista dicta sunt de pena raptus ſm. l. moysi. dicendum est nunc de pena raptoris ſm. l. humanam siue ciuilem. Considerandum autē sanctimoniali. C. de raptu virginuz. vidua. ⁊ sanctimo. in rubro ⁊ nigro. tamen interdum dicitur esse raptus puerozum ad abusum: ⁊ raptus diuigatozum lz non sit boc ita solitum. Considerandū aūt ꝓmo ꝙ in qualibet mliere pt̄ cōmitti raptus si sit bonesta ⁊ nō seruiat libidini multoz. nā ⁊ in ijs ñ cōmittit rapt⁹. vt colligit. C. de rapt. virgi. l. vnica. i pn. ⁊ de furtis l. verū est. nā q̄dā psone sunt q̄ pp vite vilitatē nō sunt digne obseruatione legū. C. de adul. l. q̄ adulteriū. Et lz in oibus bonestis mulieribus pōt cōmitti raptus: ꝓprissime vocat raptus i puella virgine q̄ de domo pr̄na vel tutoz̄ abducit vt cognoscat ⁊ cognita in vxorē bēat. xxxvj. q. i. ℈. cū ḡ. De hō ḡ raptu ꝓmo dicamus. Est aūt dōm ꝙ in virgine cōmittit raptus. lz dōm ꝙ aut illa est libera aut ancilla vel libertina. si libera reputat grave delictū: qz ablata est virginitas q̄ reparari nō pōt. C. de rapto. virgi. l. vnica. iō raptores talū virginū dānant morte cū a crimine homicidij hmōi raptores nō sint vacui vt p̄z ibidē. Et ḡtū ad hoc ꝙ raptor incurrat penā mortis nō opz distingui an rapta ꝯsentiat vel nō: lz ista distinctio ꝑdest ad aliud. p̄t gdē aliqñ i raptu cōmitti violētia triplr. primo ℨ solā virginē vt si illa non bēat parētes nec tutores aut curatores. i. in nullius ptāte erat: vel parentes aut illi i quoz ptāte erat consenserūt raptori. Scdo pōt violentia solis parentibus aut illis in quoz ptāte virgo est vt si illa cōsenfit raptori: ⁊ hō operā dedit. Tertio mō inferf violētia vtriscq; vt si tā virgo q̄ parētes fuerūt inuiti. xxxvj. q. i. ℈. cū ergo. Tertius modus raptus est grauior aliis ⁊ primus grauius scdo. si aūt rapiaf vgo libera. s. igenua iuita ipsa vel iuita ipsa ⁊ pentib⁹ raptor dānaf ad mortē ⁊ oia bona ei⁹ mobilia ⁊ īmobilia ⁊ se monētia applicant puelle rapte vt ide dotef. C. de rap. vgi. l. vnica ℈. si aūt igenua. Si āt ꝯsenserit rapta raptori erit raptor reus mortis ⁊ bona applicabant pentib⁹ gb⁹ violētia ē illata vt gdā putāt. ⁊ mod⁹ pene erat ꝙ si raptor possit capi a parētibus vel a tutorib⁹ vel a cognatis flagrāte delicto occideref ab eis ipune. si aūt cessante iā delicto. s. post aliq̄tū ipe capef nō p istos lz p iudices vindicta exercēda erat. l. ea. ⁊ ista pena mortis ñ solū opetebat ℨ raptores: lz ēt ℨ oēs illos q̄ auxiliū ꝑbebāt ipe rapt⁹ ⁊ inuasiōis. s. vt p parētes vel cognatos cū ipsis raptorib⁹ occiderenf vel postea p iudices: ⁊ ēt bona oia istoz fiē ⁊ raptor applicant vgini rapte vt ide bēat vñ dotef: vl̄ cedāt q̄libet i iura ei⁹. Et hō vez est de illis q̄ ipe rapt⁹ ꝯmitati fuerūt raptorē ei auxiliū ꝑbētes. ceteri vo q̄ mediatores aut ministri hui⁹ scelaris fuerint vel receptauerint raptorē ⁊ socios vel ḡtācūq; opē tulerint siue viri siue femie sint ⁊ cuiuscūq; dignitatis subiiciāt capitali pene ⁊ tñ bona eoz nō applicanf vgini rapte vt p̄z. l. ea dē. ℈. penas aūt. ⁊ ista pena adiutorū vel ꝯsocioz vl̄ quorūlibet opē ferētiū itelligit q̄ñ fuerint liberi q hō faciūt. si āt fuerint sui siue viri siue femine acrius puniūt: qz cremāt vt p̄z ibidē. tenēt āt parētes puelle rapte ꝓseq raptorē ⁊ fautores ad hō q̄ sustineāt istas penas. si āt negligētes fuerint vel dolorē būc remiserint deportationis pena plectuntur. erat autē alia pena: qz puella sic rapta poterat nubere cui vellet ⁊ tñ nō raptori ēt si ad hō accederet ꝯsensus parētū. nā gñalr puelle ñ poterant ℨbere sine lnia ⁊ ꝯsensu pentū ⁊ alr ñ reputabat legitimū ꝯiugiū vt p̄z ibidē. ⁊ tñ i hō casu ēt de ꝯsensu pentū ñ poterat puella nubere raptori. ⁊ tñ si de fcō puelle nuberēt raptorib⁹ dato q̄ teneāt mr̄imonia fm ius canonicū: pdēt tñ bona raptoz̄ q̄ ñ applicabunt eis: ⁊ tñ applicarent illis si nō nuberēt raptoribus. De hō i auctētica de mulieribus q̄ ꝓpzijs raptorib⁹ nupserūt. ℈. sancim⁹. colla. ix. Oñ āt ℨ hui⁹crie reos ꝓcedif ⁊ odēnāt ñ religf eis appellatōis loc⁹: qz neq; audiunt appellātes. C. ò raptu. vgi. l. vnica. ℈ fināt post ꝯmissū. Si āt puella rapta fit ancilla vel libertina raptor morte dānaf. ⁊ tñ ñ applicāt bona sua puelle rapte: ea. l. ℈ finaūt post ꝯmissū. Lex āt locū bñt vt i raptu puelle igenue. s. ꝙ licet oñis aut cognatis ⁊ parētib⁹ ipsi⁹ rapte ꝓseq raptorē ⁊ crimie flagrāte iterficere eū cū oib⁹ q̄ tūc actualr opē ꝑstāt i raptu ⁊ i fugā ⁊ ēt ꝯscij ⁊ mediatores ⁊ q̄libet opē ferētes occidūf fiē ℨ. nisi ꝙ bona eoz nō applicanf rapte. ēt vez est ꝙ ipa puella ancilla vel liberta sine ꝯsensu oñi vel pr̄oni sui nō pōt nubere raptori. vt p̄z. l. ea. ⁊ tñ oñi ⁊ pr̄oni ñ tenēf sic ꝓseq raptorē ⁊ alios reos criminis ad penā fiē tenenf parētes ꝓ raptu filie: qz nō oñt ancille ipsi ⁊ libertie oñi ⁊ pr̄oni eādē affectionē quā parētes filiabus. Itē solis parētib⁹ ñ petētib⁹ vindictā pena deportatiōis ipponif. l. e. ℈. pen. si āt rapta fit vidua iudicaf crimē rapt⁹ graue: lz min⁹ graue q̄ cū puella vgo rapif: qz vginitas pdita restitui nō p̄t. ea. l. i pn. ⁊ tñ ḡtū ad penas i nullo distinguif: sed solū an eēt vidua igenua vel libertina aut ancilla: qz si ancilla vl̄ libertina fiet idē qō dixim⁹ de virgine ancilla vel libertina. si aūt vidua sit igenua fiet ofino qō de virgine igenua ḡtū ad oia dcā tā de raptore q̄ de alijs in hō peccātibus ⁊ ad bona eoz: qz. l. in nullo diuerfificat ea. ⁊ iō si ipsa vidua nubere voluerit poterit cui voluerit nisi raptori: qz. l. iterdicit ei hō fiē ⁊ virgini rapte. Si āt illa

Ж De pena raptoris ſz legē ciuilē

Y Rapt⁹ si cō mittit i his q̄ plurib⁹ i venere in seruiunt.

Z Raptores liberarum virginum homicidiū incurrunt. In raptu violētia tripliciter cōmitti pōt. Scds modus. Terti⁹ modus.

⁊ Que pena assignetur his q̄ raptori auxiliuz prestiterit.

ↄ Que pena sit parāda his qui raptorem vel socios receperint.

ꝑ Raptorib⁹ posiq̄ dānati fuerint null⁹ appellationis locus relig.

AA Puella ancilla nō pōt raptori nubē sine cōsensu oñi.

BB Eadem pena debetur p raptu vginum sanctimonialium ⁊ viduarum.

q̄ rapiē fit sanctimonialis: aut virgo: aut vidua. si vgo reputaē aliqualr grauius crimē qz corrupta virginitaz restitui nō pōt: ⁊ tñ q̄tuz ad penas oīno idē ē qđ de vidua deo dicata vel sanctimoniali: qz. l nō distinguit ī penis: ⁊ tñ cū raptꝰ possit omitti tā in vgine q̄ vidua q̄ ōiugata q̄ sctimoniali grauꝰ iudicaē i scti moniali q̄ i ceteris eo ꝙ ibi nō solū fit iniuria boi: sz ⁊ deo: ⁊ b̄ siue vgo siue vidua fit deo dedicata vt pz. l. ea in p̄n. s. raptores virginū honestaz siue igenuaz siue iā despōsate fuerint siue ñ ī q̄rūlibet viduaz femineaz: lz libertine vel serue aliene sint: pessima crimina peccātes capitis supplicio plectēdos decernimus: ⁊ maxime si deo fuerint vgines vel vidue dedicate: qđ ñ solū ad ī iuriā boiuz: sz ipsiꝰ del oīpotētis irreuerētiā omittiē. Sz dōz ꝙ lz ī raptu istō iudicē pessimū tñ pena ñ iponiē maior q̄ si vgo ñ dicata deo vel vidua rapiaē: qz. l. ñ distinguit aliā ⁊ aliā penā cū nō possit p singulis dīis pctōz ponere differētes penas: iō fit idē oīno qđ ī raptu virginis ñ dicate deo vt pziꝰ dixim⁹. si āt rapiaē mulier ōiugata vel despōsata vgo p vba de p̄ti lz cōiter nō soleat vocari raptꝰ qz bz ꝓpriū nomē delicti. s. adulteriū: tñ vere raptꝰ ē. ⁊ ñ dr ō muliere despōsata vel ōiugata: qz vtraq̄ ē vxor ⁊ cū vtraq̄ omittiē adulteriū. Et dōz ꝙ b̄ ocurrūt duo ō licta. s. adulteriū ⁊ raptꝰ: ⁊ idē raptꝰ ē grauior q̄ cū virgo aut cū vidua rapiē eo ꝙ duo grauia crimina cōcurrūt. siē cū rapiē vgo deo dicata tria ocurrūt. s. sacrilegiū stupū ⁊ raptꝰ. ⁊ pp b̄ cū rapiē despōsata vel ōiugata bñt locū oēs pene adulteriꝫ ⁊ istp oēs pene q̄ i raptu virginū iferunē. vñ lx. C. de rapt. vgi. nō ponaē i titulo ō raptu ōiugataz tñ postea i. l. vnica. e. ti. ponit tā ō puellis despōsatis q̄ ō mulieribꝰ ōiugatis. nā dr: ⁊ q̄ multomagis ō eos obtinere sancimꝰ q nuptas mulieres auſi sē rape qz duplici crie tenēt tā adulteriꝫ q̄ rapine: ⁊ oz acerbiꝰ adulteriꝫ crimē ex hac adiectiōe puniri. Et tūc si ipsa ōiugata vel despōsata fit īgenua: bona oia raptozis ⁊ oiuz alioz q ī ipso crie raptꝰ pte iuasionis eū omitanē tūc applicāē rapte. ō quo maritꝰ cura bz̄e oz. l. e. ꝯ fināt īgenuā. i oibꝰ āt aliis ptinētibꝰ ad penas raptoziꝫ ⁊ socioꝝ ꝛ fantoz idē oīno fit qđ ī raptu virginis: ⁊ iura humana ciuilia itātū detestata sē crimē raptꝰ q ñ solū cū q̄ rapit mulierē ad se ñ ptinētē puniūt raptozē: sz ēt fīgē rapuerit ꝓpriā spōsā q̄ tñ adhuc tenēt ī ptāte parētū ⁊ eis iuitis abduxerit eā de domo illoz teneri voluerūt oibꝰ penis gbꝰ tenēt alij raptores. ⁊ b̄ maxīe obtinet qñ tā puella ō despōsata q̄ parētes eiꝰ iuolūtarij fuerūt i ista eductiōe lz puella desp̄sata fuisset pziꝰ i desp̄satiōe. sic pz. ea. l. vnica cū dr. gbꝰ ōnumerauimꝰ eū ēt g saltē spōsaz suā p viz rapere ausus fuerit. Sz iste rigoz bodie nō tz: qz tēperatꝰ ē de iure canonico. s. q̄ rapiēs spōsam ꝓpriā ñ omittat raptū ēt si parētes i b̄ nō osentiāt. ex. de rapto. c. cū cā vt dicē statim cū agē ō pena raptoris sm canones. ¶ Manet vltimꝰ raptꝰ modꝰ. s. qñ rapiē puer īgenuꝰ ad abusū. nā b̄ sē duo cria. p̄mū vitiū bestiale sodomiticū. scōz raptꝰ. s. si puer aut qcūq̄ bō iuitꝰ ad b̄ trabiē p mū ēt si solū fit ē grauissimū sup ceā scelera ⁊ ñ sufficit aliq̄ pena ordinaria i vidictā bui⁹ cris: sz exgri dīstvarie pene. sic pz. C. de adul. l. cū vir. s. iubem⁹ ī surgere leges armari iura gladio vltoze: vt exgītis penis subdāē ifames g sē vel futuri sē rei. scōz ē raptꝰ. ⁊ b̄ addit grauitatē ad vitiū sodomiticū simplr sumptuz. sicut raptus addit grauitatē ad adulteriū qñ rapiē ōiugata. C. de rapt. virgi. l vnica. ⁊ tñ voluerūt. ll. exgri supplicia maioza p illis g pueros raperēt ⁊ inclusos fame ⁊ verberibus cogerent ad sustinendū abusū vt pz. ff. de vi publi. l. g cepta. ⁊. l. ⁊ cū qui. ¶ Sed distinguūt. ll. an fit iste raptus ingenuus vel seruus aut libertinus. nā circa īgenuos istas penas iposuerūt in p̄dicta. l. ⁊ eū g nā dr. ⁊ eū g puerū ingenuū rapuerit ⁊c. De ñ īgenuis āt. i. de seruis libertinis nō posuerūt istas penas qz multa tolerant seruis ⁊ libertinis pp ōdōnē seruilē q̄ nō tolerant in ingenuis. sicut multa tolerant in mulieribus inboneste vite q̄s. ll. expellunt a sua obseruātia q̄ nō tolerant in mulieribus honestis. C. de adul. l. q̄ adulteriū. ⁊ sicut dr de pueris ad hoc raptis: ita est intelligendū de masculis cuiuscūq̄ etatis. Nā iterdū viri rapiūtur ad abusum. siē qñ duo angeli in figura viroz venerūt in vrbe sodome. nā ocurrit totus ppl's a puero vsq̄ ad senē ⁊ petierunt a loth vt daret eis viros ad abutendū eis Gen. xix. c. Et nō solū q rapiunt pueros ⁊ abutunē eis tenenē hac pena mortis: sz ēt q pueros castrauit ad libidinē. i. vt iam magis apti sint ad libidinē sodomiticā sustinendū ēt si nō abutanē eiꝫ incurrūt penā. l. cornelie de ficariis ff. de ficariis. l. eiusdem legis. §. qui boiem. ¶ Predicta aūt accipiunē qñ bō rapit feminā vel puerum ad abusum. qd aūt si femina rapiat virum ad hoc ꝙ cognoscaē ab eo. Dōm ꝙ istud raro accidit: eo ꝙ femina nō pōt sic cogere virum directe ad cognoscendū eā sicut vir infert vim femine. ⁊ tñ si cōtingat erit oīno eadē pena ō feminā rapientē virum sicut si vir rapiat feminā vt C. de rapto virgi. i glo. Etiā si illa mulier rapiat sponsum ꝓpriū. ⁊ tñ non solet vocari raptus nisi cuz vir rapit feminā vt. xxxvj. q. i. c. raptus ⁊ c. lex illa. qz non cogitauit ler ꝙ femina vnq̄ raperet virū. ¶ Si aūt q̄rat de pena raptoris sm canones. dōm ꝙ lz raptus stricte accipiaē cū puella ō domo p̄ris educiē vt cognita in vxorē bēaē. xxxvj. q. i §. cū ergo. tñ raptus vere erit ēt sm canones oībus modis gbus. ē. ditimus. s. in virgine vidua moniali ōiugata ⁊ puero rapto ad stuprum. ¶ De primo dōm ꝙ raptores penā mortis merebantur q̄cūq̄ rapuissent sm. ll. humanas. canones aūt nō infligūt b̄ penā: imo si raptor cū rapta ad ecclesiam confugerit priuilegio ecclesie mortis ipunitatez bz: rapta tñ statim de manibus suis eripiē. xxxvj. q. i. §. cū ergo. ⁊ c. de raptoribus. ¶ Si aūt ista q̄ rapitur puella fit. i. in virginitatis statu manens: aut est desponsata: aut non. si non est desponsata. aut raptor est clericus in sacris. aut laicus. si est clericus cadit a ꝓprio gradu. i. deponitur. xxxvj. q. ij. c. eos. ⁊ c. de puellis. ¶ Si aūt ē laicus oz anathematizari. ea. q. c. eos. ⁊ c. de puellis. ¶ Sed adhuc cōsideranduz est ꝙ raptus iste iudicaē crimē grauissimū: ⁊ ob imanitatē huius facinoris iura psequunē auctores eius. C. de raptu. virgi. l. vnica. in p̄n. ⁊ xxxvj. q. ij. c. raptores. ¶ Sed est distinguendus an ista puella violenter rapta fuerit. an raptori ōsenserit inuitis tñ parētibus. ¶ Si primo mō raptor efficiē seruꝰ rapte ita vt il la possit tenere ad seruitiū suū vel alteri vendere. ⁊ b̄ vex ē nisi ille se voluerit ⁊ potuerit redimere. xxxvj. q. i. c. de raptoribus. ¶ Si aūt illa rapta ōsenserit raptori inuitis parētibus raptor nō efficiē seruus rapte: qz illa ōsensit: sed efficiē seruus p̄ris rapte cui iniuria illata est. aut se redimet ⁊ p̄ciū applicabiē p̄ri. eo. c. ō raptoribus. ipsa vero puella lz cōsensit raptori in raptu nō permittet in ptāte eius sed reducē in ptāte p̄ris p̄stita ipunitate. eo. c. de raptoribus. ⁊ tñ pr̄ poterit eam punire lz a iudice non puniaē. s. ꝙ pr̄ poterit filiā talē exheredare si vult. C. de inoffi. tes. l. si filiū. ⁊ hoc verū est nisi filia eēt maioz. xxv. annis ⁊ pr̄ di stulisset eā tradere alicui in mr̄imoniū: qz tunc si adhesit illa alicui remanebit cū illo ēt inuito p̄re ⁊ nō poterit ea; exhr̄dare: vt in auctentica vt cū de appellatione cognoscē. §. cām. ⁊ tñ si filia ēt inuito p̄re adhesit alicui duz tñ mr̄imonialiter si dignū sibi elegit pr̄ tenēt eā dotare. ff. de ritu. nup. l. g liberos vt tz glo. i all. c. de raptoribus. ¶ Sed qa circa istos raptores legeꝫ humane ponūt alias penas vt. C. de raptu. virgi. l. vnica ōsiderandū q̄ pene capitales q̄ ibi ponunē nō bñt locū de iure canonico. ceterē aūt locū bñt qz manēt leges in suo vigore ēt in foro ecclesiastico cū non repugnent iuri canonico: ⁊ iste finunt ꝙ si rapta est īgenua tā raptor q̄ oēs g inueniunē cū eo in ipso raptu ⁊ i inuasione auxiliū ei p̄stātes pdant oīa bona tam mobilia q̄ imobilia q̄ se mouētia C. de raptu. virgi. l. vnica. §. finaūt ingenuā. Et ista pena tz de iure canonico qz nō est pena criminalis. ⁊ sic applicabunē oīa ista bona ipsi rapte. Si aūt illa cōsenserit in raptu ⁊ fuerit violētia inflicta parētibus: vt ꝙ parentibus q̄ applicenē bona raptoris ⁊ comitantiū ipsuz. argumēto. c. de raptoribus. xxxvj. q. i. Nā ibi dr ꝙ raptor efficiē seruꝰ rapte si illa sui ta fuerit. si aūt volens ñ efficiē seruꝰ ei⁹ sz seruꝰ p̄ris sui. ita q̄ applicabunē bona raptoris ⁊ socioꝝ p̄ri rapte qñ rapta ñ ē capax illoz qz ōsensit raptui. ¶ Cōsiderādū tñ ꝙ iura antiq̄ raptori ponunt tres penas diuersas. nā sm q̄dā iura efficiē seruꝰ nisi se redemerit. xxxvj. q. i. c. de raptoribus. alia iubent ꝙ anathematizeē. e. cā. q. ij. c. eos. ⁊ c. de puellis. ⁊ c. figē virginē. ⁊ c. nullus. alia aūt iura iponūt raptori ꝙ agat publicā pniaz vt. xxvij. q. ij. c. raptor. Circa q̄s penas ōsiderandū ꝙ due illaz bñt locū sit: sz nō oēs. p quo sciēdū ꝙ in raptu ōsideranē duo. s. ipsa imanitas crie i se. xxxvj. q. ij. c. raptores ⁊ iniuria fcā boi: si puelle rapte: si ue mulieri ⁊ parētibꝰ eiꝰ. C. ō raptu. vgi. l. vnica. p so opetit tertia pena. s. ꝙ efficiaē fuꝰ vl scipm redimat si pt. p pzio opetit altera duaz penaz. s. excōicari vl publicā pniaz agē. ē tñ i opiōe raptoris quā penā subeat. nā si vult agere pniaz publicā ñ anathematizabiē. imo pena directa ē ꝙ iponaē ei agere pniaz publicā cōione. s. cā vt. xxvij. q. ij. c. raptor. si āt istā agē noluerit puabiē cōione. s. anathematizabiē. sic tz gl. xxxvj. q. ij. c. eos. Et ñ solū raptor pūit sz ēt comitātes eū i raptu: ⁊ oēs qūolibz fauētes ⁊ ministri ⁊ osciē. isti tñ sm legē humanā capite plectūē. C. de raptu. vgi. l. vnica. ⁊ addunē ibi alie pene. sed qz pene capitales nō bñt locū reliquunē alie vt pditio bonoz. ⁊ tñ sm legē humanā soli illi g iuenunē pstare auxiliū ipsi raptori i raptu ⁊ in inuasiōe bona pdūt applicāda rapte vel pzi eius. Et b̄ qñ rapta ē igenua in all. l. vnica. §. finaūt igenua. ceteri aūt ministri ⁊ fautores nō bñt istā penā sz solū

DD In mulier despōsata pverba de presenti si rapiatur duo concurrunt de licta.

EE Tria crimina ocurrunt in sanctimoniali rapta.

FF Nota leges facitas bis qui ppias proles rapiunt inuitis parentibus.

GG In raptu pueri duo insurgunt grauissima crimina.

HH Mita p raptu pueroz suoz pati pñt: q̄ leges nolūt p igenuis pati.

II Que pena ostituaē mulieri q̄ virū rapit vt cū eo ōlectet.

fm canones ē raptoris pena.

Quare pri mus filiū nō tutor ē si inuitis parentibus.

ꝫ solū capite puniant. Et qz ista non bz locū in foro ecclīastico: ꝫmutaf in aliā. ſ. ꝙ anathematizanf oēs isti ꝓticipes criminis. xxxvj. q. ij. c. de puellis. ꝛ. c. figꝫ virginē. ¶ Cū aūt rapta mulier nō eēt igenua ſz ancilla vel libertina: neq; raptor neq; adiutores pdebāt bona: ſed solū capite plectebanf. C. de raptu virgi. l. vni ca. ℌ. fin āt igenua. ꝛ. ℌ. penas. Et qz ℍ nō bz in foro ecclesiastico locū: oēs tā adiutores vel adiuuantes in ipso raptu q̄ qūolibet alīs pstātes fauorē vel ɔscij anathematizanf. ¶ Addiſ aūt alia pena ſm antiquos canones ꝙ rapta nō posset ɔbere cū raptoꝛ. nā. C. de raptu vgi. dicebaf ꝙ nunq; poterat eē ltimū rapte cū raptore mr̄imoniū. et ꝙ ad ℍ nunq; ɔcederet licētia ēt ſi parē tes puelle illō vellēt. ꝛ antiq canones illō voluerūt. vt pz. xxxvj. q. i. c. de puellis. ꝛ. c. ſi āt. ꝛ. c. placuit. Sed circa ℍ dicit gratianꝰ ꝙ istud fit vez q̄diu manet vitiū raptus: ſed purgato vitio ra ptus. ſ. cū illa pr̄ie ptāti restituta fuerit: ꝛ raptoꝛ sue rapine pniaꝫ egerit: ꝛ volūtas parentū rapte ꝛ raptoris in ℍ ɔuenerit: nō ꝓbi beſ rapta copulari raptoꝛi. xxxvj. q. ij. ℌ. ꝓhibeſ igiſ. ꝛ allegat gratianus ad ℍ auctoritatē Hieronymi: ꝛ bz. xxxvi. q. ij. c. tria le gitima. ¶ Sed postea ɔ boc obijciſ qō bz in ɔcilio meldeñ. ea. cā ꝛ. q. c. placuit. ſ. placuit vt bi q rapuerint feminas vel furanf aut seducūt eas nullatenus bēant vxores: q̄uis eis postmoduꝫ ɔueniūt: aut eas dotauerint: vel nuptialr cū ɔsensu parentū ac ceperint. ꝛ ita appet ex ℍ ꝙ vitium raptus nō possit purgari ꝓ aliquē ɔsensum ſupueniētē ad boc ꝙ liceat raptoꝛi accipe raptā in vxoꝛē. Sed gr̄anus nō potēs alr ad ℍ rñdere dicit ꝙ illud. c. placuit nō tz: qz ꝓiudicat ei auctoritas Hieronymi. i allegato. c. tria ltima: qz dicit ꝙ Hierony. fundat ſe ſup auctoritate diuine legis. vbi dicit ꝙ raptoꝛ poſt pniam pactā poterit ltime copula ri rapte: niſi pr̄ puelle illā raptoꝛi ōtrahere voluerit. ꝫ. q. ij. ℌ. hec auctoritas. ¶ Sed obijciet ɔ gratianū: qz expōnes vel cō menta doctoꝛ q̄tūcunq; sint sancti nō ꝓferunf decretis pōtifi cū. vñ in expōne scripturaꝝ magis credīt doctoribus q̄ pontifi cibus: qz maioꝛi ingenio ꝛ peritia vigēt. in decidendis tñ causis magis stat decretis pōtificū q̄ dictis sanctoꝝ. Augu. Hieron. ꝛ quozūlibet alioꝝ. vt pz. xx. di. ℌ. decretales. ꝛ. c. de libellis comē tarijs. ꝛ tñ bic agiſ de cārū deciſionibus. ſ. an teneat mr̄imoniū inter raptā ꝛ raptoꝛē vel nō. Itē ꝓponi oz auctoritas ɔcilij mel deñ. dictis Hieronymi. ſed glo. dicit aliter. in alī. c. placuit ꝙ il lud intelligiſ qñ rapta erat vxoꝛ vel spōſa alterius. nā tūc nūq; licet raptoꝛi eā bz̄e i vxoꝛē. ¶ Dōz ꝙ ista relatio erat multū ſuf ficiens ſi eēt verisimilis. tñ nō est verisimilis: qz de spōſa aut vxo re alterius certū est ꝙ non loqueret canon. Nā illā nemo ꝓt ba bere ēt sine raptu: qz est adulteriū. multominus ergo licebit qñ ſupaddiſ raptus qui est vitiū. Sed dōz ꝙ illi canones itelligūt de rapta q̄ illius erat spōſa. sicut dz ea. cā. q. ij. c. de puellis. ꝛ tñ antiqua ɔcilia voluerūt tenere rigorē quē tenuerūt. ll. humane. ſ. ꝙ rapte nō liceret nubere raptoribus suis: ꝛ ꝙ nunq; ad boc licētia daret. vt. C. de raptu virgi. l. vnica. ꝛ ita ēt canones an tiq nō ꝑmittebāt ɔbere cū raptoribus in detestationē crimis: ꝛ vt tolleret spes ꝛ desideriū raptoribus cū scirēt raptas nunq; posse sibi ꝓuenire in ɔiuges: sed postea iste rigoꝛ tēperatuꝫ fuit. Luz aūt gratianus dicebat ꝓferri Hieronymi auctoritatē ɔcilio meldeñ. ꝛ. c. placuit. dicit gl. boc vez esse: qz Hieronym⁹ fundat ſup auctoritate diuine legis. Sz dicendū ꝙ boc nō stat: qz ſi au ctoritas illa in qua ſe fundat Hieronymus esset talis q̄ teneret nulla ordinatio ɔcilij neq; ſummoꝝ pōtificū in ɔtrū valeret: qz ptās ecclesie i ɔstructionē nō in destructionē. 2. Lozin. x. ꝛ. xiij. c. ſi aūt auctoritas ēt talis q̄ iā cessauit nulli ꝓpoſit. talis erat ista de ɔiugijs: qz erat de ꝓceptis iudicialibus: ꝛ oia illa cessauerūt. Itē dcm̄ Hieronymi nō ꝓponiſ ɔcilio meldeñ. ꝛ pdicto. c. placu it: qz nō adiuuaf ab illa auctoritate. ſz ōm ꝙ veritas ē ꝙ rap tori licz nūc ɔbere cū rapta ſi illa ɔsētiat in eū: qz iura noua boc ɔcesserūt: ꝛ iō ēt ſi parētes reclament ſi illa cōsentit efficieſ ma trimonium legitimū extra de rapto. c. accedēs. ſ. rapta puella le gitime contrabit cū raptoꝛe ſi prioꝛ dissensus transeat in cōsen ſum: ꝛ qō prius displicuit postea incipiat cōplacere. Et tunc non erit vez qō dicit gratianus. xxxvi. q. ij. ℌ. ꝓhibeſ. ꝛ. ℌ. ℍ auctori tas. ſ. ꝙ nō poterit raptoꝛ ɔbere cū puella nisi pr̄ puelle cōsense rit aut parētes amboꝝ: qz iam nō regriſ nisi cōsensus rapte ēt reclamātibus parētibus. sed tūc ōm ꝙ ſi rapta vellet ɔbere cū raptoꝛe pdebat ſm. ll. illa bōa q̄ alīs ptinebāt ad ipsaꝫ. ſ. bōa rap toris ꝛ eoꝝ q adiuuerūt eaꝫ in raptu q̄ applicabanf rapte. C. de raptu vgi. l. vnica. ℌ. fin aūt igenuā. Nā ℍ bōa dicit lex ꝙ amit tit ſi nubet raptoꝛi suo. vt i auc. de raptu mulieꝝ q̄ ꝓpriis raptoꝛ ribꝰ nupserūt. colla. ix. Ōm ꝙ illa. l. bodie nō tz: ſed ē abrogata q canones: ꝛ bēbit mulier oia illa bōa: qz canones in fauorē mr̄i monij oēs istas penas tollūt. vt tz gl. xxxvj. q. ſj. c. de puellis. ꝛ bo ſtiē. in ſūma ti. de rapto. corpoꝝ. ℌ. i. v. ſz nūc qd ſi puella. Nā ſic canon abſtulit iterdictū ꝙ rapta nō ɔbet cū raptoꝛe: ita ēt abſtu lit penā ɔbētis de iterdicto. vez ē niſi rapta fuisset spōſa alteriꝰ: qz tūc nō ꝓt ɔbere cū raptoꝛe. xxvij. q. ij. c. statutū. Si āt rapta sit vidua. ōm ꝙ ēt cōmittiſ raptꝰ. nā ſicut. l. dicit fieri raptū in vi dua. C. de raptu vgi. l. vnica. in ꝓn. ita ꝛ canones simul ponūt ra ptū virginū ꝛ viduaꝝ. xxxvj. q. ij. c. eos. ꝛ. c. ſiqs vginē. ꝛ. c. nullꝰ. ꝛ vtriuſq; raptū dicit canon eē ōtestabile crimē ea. cā ꝛ. q. c. rap toꝛes. ſ. raptoꝛes viduaꝝ vel vginū ob imanitatē tāti facinoꝛis detestamur. Dōm tñ ꝙ raptꝰ virginis reputaf aliqualr grauius vitiū ceteris paribꝰ inq̄tū vginitas coꝛrupta restaurari nō pōt. C. de raptu. vgi. l. vnica. in ꝓn. circa penas tñ raptoris ꝛ comitū eius ꝛ circa mr̄imoniū vidue rapte cū raptoꝛe: oīno idē ōm ē sicut in raptu vginis: qz canon nō distīguit aliqd in ℍ sicut neq; l. distīxit. vt. ℌ. diximꝰ. ℍ statutū ē: qz in vidua cū nō maneat i ptā te parētū sicut puella rapta ɔstat ꝙ nō regriſ ɔsensus aliqs pa rētū ad ℍ ꝙ possit ɔbere cū raptoꝛe: sicut de puella dubitari po terat. Si āt ipsa rapta sit vxoꝛ alterius dōz ꝙ raptus ꝑmittiſ cū ea: ꝛ sunt ℍ duo delicta. ſ. adulteriū ꝛ raptus. Itē istō adulteriuꝫ aggrauaf magis ex adiectiōe raptus. ꝛ ē iste raptꝰ grauioꝛ alijs vt i. l. vnica. C. ō raptu vgi. Dōm g̃ ꝙ erūt ℍ ouplices pene. ſ. oēs ille q̄ cōpetūt de iure canonico ɔ adulteꝝ: ꝛ ēt q̄ cōpetūt de iure ciuili citra penā coꝛpis ēt infligēt oēs pene q̄ sunt ꝓ raptu de q bus. ℌ. diximꝰ de raptu vgis. vñ ēt bona raptoris ꝛ comitū eius applicabūt mulieri rapte ſi illa igenua ē in alī. l. ℌ. fin āt igenuā. ſi vo mulier ɔsenſit adultero: tūc ipsa puniet vt adultera: ꝛ bōa raptoris ꝛ comitū eius applicabūt viro: ꝛ raptoꝛ efficeret suus viri cuius fuit vxoꝛ rapta. arg. c. ō raptoriꝰ. xxxvj. q. j. Si āt ra pta sit puella desp̄sata: aut ē desp̄sata raptoꝛi aut alteri. ſi alīi sit desp̄sata fit idē qō de vxoꝛe alteriꝰ: qz spōſa de pīti ē vxoꝛ: iō nō ꝓt nubere raptoꝛi. xxvij. q. ij. c. statutū. cū ēt puella q̄ nulli eſ set desp̄sata ſm rigorē canonū antiquoꝝ nō ꝑmitteret nubeꝛ raptoꝛi. xxxvj. q. ij. c. ō puellis. ſi āt rapta sit spōſa raptoris ꝛ iui ta ea ꝛ parētibꝰ trabit ō domo parētū. l. būana iudicat eē raptū ꝛ ponit easdē penas q̄s in rapiēte aliēnā spōſaꝫ. C. de raptu vgi. l. vnica. Et tñ ō iuꝛ canōico ñ iudicat raptꝰ ꝛ q̄dā. ll. būane ℍ iudi cauerūt. xxxvj. q. i. c. lex. es. lex illa ꝓteritoꝝ ꝓncipū ibi raptū di xit eē omissuꝫ vbi puella ō cuiꝰ nuptijs añ nil actū fuerat videaf abducta. ℍ āt magis definitū extitit postea ꝓ iura noua. extra de rapto. c. cū cā. ſ. cū raptus ibi admitti dicaf vbi nibil añ de nup tijs agiſ: iste raptoꝛ dici nō bz cū būerit mulieris ɔsensuꝫ: ꝛ priuꝫ eā desp̄sauerit q̄s cognouerit lz parentes reclamarēt a qbꝰ eaꝫ oz rapuisse. Dōz g̃ ꝙ cū iste ñ possit vocari raptꝰ nō pūiet in ali quo iste raptoꝛ nec ēt ipsa rapta ſi postea ɔsenſerit. Si āt rapiaf puer vel qcūq; bō ad abusuꝫ ōm ꝙ est grauissimū facinus: ꝛ ſi solū sit. i. fine violētia vocaf bestialis vel sodomiticū vitiū. ꝛ de iure canonico grauis pena ꝓ eo ꝓponiſ. naꝫ clerici in boc vitio laboꝛātes ejiciunf a clero. i. deponunf ꝛ priuanf bñficijs ecclē siasticis: ꝛ insup includunf in monasteria arcta ad pniam agen dā. ſi āt laici sint excōicanf ꝛ a cetu fideliū oīno fiūt alieni. extra de excesſ. pla. c. clerici. Cū āt qs rapit aliū ad ℍ aggrauaf ide de lictū: qz sunt ibi duo crīa. ſ. abusus ꝛ raptus: iō pene erūt atro tiores. sicut qñ raptus ɔcurrit cū adulterio aggrauaf delictuꝫ ꝛ sunt maioꝛes pene. vt. C. de raptu. l. vnica. qz tñ iste pene nō sūt statute a iure iudex exquiret eas ꝛ imponet. Et ita attigimꝰ ex ꝓ cedentibus que sit pena raptoris.

Laus Deo.

Registrum prime partis.

a b c d e f g b i k l m n o p q r ſ t Oēs sunt ꝙterni.

Registrum huius scē partis.

v x y z ꝛ ɔ ꝓ A B L D E F G H J K L

Omnes sunt quinterni: excepto L cbarta vna.

Leges sancite raptoribus ꝛ comitib⁹ ſm canones.

M M Qūo raptꝰ fil' cōmittiſ ꝛ adulteriū

Spōſa ō ꝓ sēti vxoꝛ ē N N Juris canonici discrepātia de raptu cū legi b⁹ būanis.

O O Qūo raptoꝛ appellari nō possit q puellā iuitis parētibus abduxerit.

P P Qua pena puniāf clerici ꝛ laici q̄ sodomitico facinoꝛe laborant.